

भाग ४ थो.

जिनवचनामृतमहोदधिजन्य

धुरधर सुविहित गीतार्थज्ञ पूर्वाचार्य वचन तरंग विंदुरूप
पिविध विषयक प्रकरणाख्य ग्रंथोनो यदिकचित् सग्रह करीने
ज्ञानवृद्धये उपावी प्रसिद्ध करनार.

शा० श्रीमसिद्ध माणकनी वती

शा० जाणजी माया

पर नगर २२४-२३१ गारु गड्डी, मांडवी, मुम्बई

लाहुरी श्रीजी

गके १८३४ संवत् १०६८ अशाढ शुक्ल २ सने १९१२

या रा पाणेकरे "निर्णयमागर" मुद्रायत्तमा प्रसिद्ध करनारने माटे श्रापी वे

सर्व हफ म्याधीन

भा पुनार स १८६२ ना २५ भा एवट प्रमाण रजिन्स बराउठ छ

अस्तावना.

आ प्रकरणरत्नाकराय पुस्तकनो चतुर्थ जाग, अर्हद्दज्ञानसिंधुलायिसुझ पुरुषोनी कृपाधी संपूर्ण करीने, यत्किंचित् ग्रंथप्रयोजन संवधी सूचक लखाण करवाने विद्व-
ज्ज्ञान पासेयी अनुज्ञा मागी लउं तुं:—

आ चतुर्थ जाग सर्वोत्कृष्ट ठे तथा सघळा सूक्ष्म अने स्थूल बुद्धिमान् सज्जनोने आह्लादकारक थाय तेवो ठे, कारण के सांप्रतमुद्भितकृत जागमां मुख्यत्वे करी जे अस्मन्मताजिलापि साधु, साध्वी, श्रावक तथा श्राविका प्रभृति ठे, तेउने निश्चय करी आपणे अर्हन्मतस्थत्व कहेवाइए? ए विषयोनु यत्किंचित् ज्ञान थाय, एवा हेतुयी क्षेत्रसमास, संघयणीसूत्र तथा पदकर्मग्रंथनो वाळावबोध सहित सविस्तर समावेश करेलो ठे. अन्यच्च आ प्रकरणरत्नाकराय पुस्तकना प्रथम जागयी चतुर्थ जाग पर्यंत श्रीमदर्हत्प्रणीत चतुरनुयोगनो पण यत्किंचित् समावेश करेलो ठे

प्रथम संघयणी नामक ग्रंथ, जे एतत्पुस्तकगत कख्यो ठे, तेमां देवादिक चातुर्ग-
तिक जीवोना प्रत्येक ज्ञवनादि द्वार कहा ठे तेमां पण देवगति संवंधी व्यक्तता विशेष ठे ज्यांसुधी ए ग्रंथनुं ज्ञान न होय, त्यांसुधी ते मनुष्यने देवादि चातुर्गतिक जीव विगेरेनु प्रतिपन्नत्व होतुं नथी, माटे एनु ज्ञान अस्मदादिकने मेलववानी अत्यावश्यकता ठे श्री जिनजडगणिक्कमाश्रमणकृत बृहत्संघयणी जणवानो हालमा विशेष परिचय न होवाने लीधे मात्र आ त्रणसें गाथानो संघयणी ग्रंथ, सांप्रत समयमां वाहुव्ये करी सर्वे सज्जनो जणे वांचे ठे, माटे तेज ग्रंथ आ-पुस्तकमां मुद्भित कख्यो ठे

वीजो क्षेत्रसमास नामनो ग्रंथ, आ चतुर्थ जागमां दाखल कख्यो ठे, ते पण सूत्र-
रुचिमान् जीवोने जाणवोज जोइए, केमके तेमां जवुद्धीप प्रमुख मनुष्योने रहेवाना अढीढीपना कुलगिरि, डह, कुक, नदी, पर्वत, खिखर इत्यादिक शाश्वता पदार्थोनां मानादिकनु स्वरूप सविस्तर जणाव्युं ठे जुउं के ए सर्व पदार्थ पृथ्वीगत ठतां तथा तद्ज्ञानदायक एवा महद्विरचित ग्रंथो ठतां स्वधर्मानुसारीने तेनुं ज्ञान न होय तो केवी मोटी झूल गणाय? माटे ते ग्रंथ पण एतत्पुस्तक मध्ये दाखल कख्यो ठे यद्यपि पूर्वाचार्यविरचित महोटा क्षेत्रसमास उपर श्रीमलयगिरि महाराजे सुमारे सप्तसह-
स्राधिक श्लोक टीका करी ठे, तथापि ते क्षेत्रममासनो वाळावबोध न होवाने लीधे तथा स्थूल बुद्धिवालायी तेनो लाज न लइ शकाय तेयी तथा हालमां घणा खरा सज्जनो आ पुस्तकमां मुद्भित करेलाज क्षेत्रसमासनुं अध्ययन अध्यापन करे ठे माटे तेनेज आ पुस्तकमां वापी प्रसिद्धतामां मूक्यो ठे

આ ચોથા જાગના અતમાં ઠ કર્મગ્રથ પળ લીપીકૃત કહ્યા છે તે સર્વોત્તમોત્તમ છે, કેમકે તેના પરિપૂર્ણ જ્ઞાન વિના મનુષ્યને કર્મ અને જીવનું સ્વરૂપ તેમજ જીવને તત્ સપાસપથે કરી જ્ઞાનાજ્ઞાનાત્મકત્વ ઉત્પન્ન થાય છે તેનું ચર્ચાર્થ સ્વરૂપ જાણવામાં આવતું નથી, અને જ્યાંસુધી જ્ઞાનાજાવ હોય, ત્યાંસુધી સંપૂર્ણ કર્મનિર્જરા થાય નહીં, માટે એતદ્વચ્ચાચ્યાસી જીવ, આત્મસ્વરૂપ જ્ઞાન પામી, કર્મનિર્જરા કરી સિદ્ધત્વપદને પ્રાપ્ત થાય છે અને જેણે કર્મનું સ્વરૂપ ચર્ચાર્થ લાધું છે તેણેજ શ્રીવીતરાગપ્રણીત ધર્મનું નિર્મલ રહસ્ય સ્પષ્ટ જાણ્યું છે, એવો નિશ્ચયજ છે

જે કર્મગ્રથ મન્યે કર્મ સવધી વિચાર અતિ સૂક્ષ્મ રીતે દર્શાવ્યા છે તેનો અનુજવ બુદ્ધિમાન્ થોતા તથા વક્તાને તુરત થાય છે. એમાં જૂદી જૂદી વાવતોનું સવિસ્તાર વિવેચન કહ્યું છે કે જેથી સ્થૂલ બુદ્ધિવાલા મનુષ્ય પણ સમજી શકે. જેમકે કર્મ પટલે શું? તે કર્મની મૂલ પ્રકૃતિ કેટલા પ્રકારની છે? તથા ઉત્તર પ્રકૃતિ કેટલા પ્રકારની છે? તેના નામ તથા સ્વરૂપનું વિસ્તાર સાથે નિરૂપણ છે. વહી મોહનીયાદિક કર્મપ્રકૃતિ સાથે જીવ, કેવી રીતે વધાય અને પાછો કેવી રીતે વૃદ્ધે છે? તેનું ચર્ચાર્થ જ્ઞાન જ ગ્રથથી મલે, જ રીતે જ ઠજ કર્મગ્રથોની ઉત્તરિત પ્રસિદ્ધ છે, માટે અહીં આટલું કહેવું વસ છે

કેટલાક દેહસ્ય ઇન્દ્રિયવિપયના સુખને સત્ત કહેતા જવા નાસ્તિકપદ્ધતિપ્રાપ્ત લોકો મતિમાથે કરી સ્વમુસધકી આ પ્રમાણે વાર્ગિદોષ નિસ્તાર કરે છે — જેમકે, શ્રુતચારિત્રાત્મિક ધર્મ અને મિત્યાત્વપરિતિપ્રમાદકપાયમય અધર્મ પણ નથી, વંધ નથી, મોહ નથી, પુણ નથી, પાપ નથી, આશ્રમ નથી, સવર નથી, કર્માનુજવ નથી, કર્મનું વિનાશનું નથી, પરજવ નથી, દેવ નથી, દેવીતં નથી, નરક નથી. જવા નાસ્તિકોના વિત્તહાસાદના સ્વનનકારક જવા આ ઠ કર્મગ્રથો છે, તેતંનો સ્વરેલરો અનુજવ જાવપૂર્વક ગાચવાથી તથા શ્રવણ કરવાથી થશે

જે કર્મગ્રથો ઉપર મુરચલે કરી જૂદા જૂદા ગ્રણ પઢિતવયોંવાલાનવોધ કરેલો છે તેમા એક તો પન્નિત્રેષ્ઠ જીવવિજયજીનો રચેલો છે, તે ઘણો સરલ છે તેની શ્લોકસરયા સુમારે દશ સહસ્ત્રની છે. વીજો વાલાવવોધ ટીકાનુસારે પંડિત મતિવદ્ધજીનિરચિત છે, તેની શ્લોકસરયા સુમારે દ્વાદશ સહસ્ત્રની છે. તે ગ્રથ પણ અધિક પ્રશસનીય છે. તૃતીય વાલાવવોધ પન્નિતરલ થશ સોમશિષ્ય પન્નિત શ્રી જયસોમકૃત છે. આ વાલાવવોધકર્તાજ કેટલીએક ગાતો જવા સુલાસાથી તથા સરલતાથી સમજાવી છે કે વાચનાર તેમજ જણનાર કદી જાલ્ય બુદ્ધિવાલો હોય તોપણ તેને સહજમા સમજાઈ જાય. વહી જ ઠજ કર્મગ્રથોમા અતિ સૂક્ષ્મર્થની વાતો હોવાથી તે સર્વનું સ્મરણ,

अङ्ग वाचनार सांजलनारने तुरत उपस्थित रहे एवं नथी, माटे वालावबोधकर्ता ए एवी खूबी वापरी ठे के जे जे स्थले एज वात फरी प्रसंगे आवे, ते ते स्थले ते वात संलग्न करी ठे, के जेथी वाचनार सांजलनारने ते अवश्य याद रहे. वली ज्यां ज्यां अपूर्व अपूर्व विषयक सूक्ष्म विचारो आल्या ठे, त्यां त्यां टीकानुसारे तथा अन्य ग्रंथानुसारे ते विषयोना स्पष्ट अर्थ लखीने तेनां रूप दर्शाव्यां ठे एटले 'अमुक वात शी हरी ?' एवो संशय किंचित् पण रहे नहीं. वली तद्विषयक सविस्तर अविकार जे ग्रंथमां होय तेनो प्रेक्षणप्रयास पण न रहे एतादृश रचनार्थी वालावबोधप्रवध कखो ठे, तेनी अतिमनोहर रचनानी खूबी, सज्जनोने स्वकीयदृष्टिपथगत तथा श्रवणातिथि यवाथी मालम पमशे, माटे तेनी अति स्तुति प्रस्तावना जूयस्त्वजयथी लखी नथी ए वालावबोधनी श्लोकसंख्या सुमारे (१७०००) ठे.

प्रथम ज्यारे लिष्टो प्रसिद्ध कीधां, ते वखते पूर्वोक्त पंक्ति श्री जीवविजयजीविरचित वालावबोध सहित ठए कर्मग्रंथो ठापवानो विचार हतो, परंतु ते ग्रंथ जोवाथी ते मध्ये पहेलाथी मांडीने पांचमा कर्मग्रंथ पर्यंत पांचे कर्मग्रंथनो वालावबोध सामान्य विस्तृत हतो, पण जेवो जोइए तेवो विस्तारपूर्वक न हतो, तेमां पण वली पांचमा कर्मग्रंथनो वालावबोध तो घणोज संक्षिप्त कखो हतो, माटे साधारण बुद्धि-वाला मनुष्योने ते सर्वशिरोमणि ग्रंथनो लाज परिपूर्ण रीते नहीं मले, एवा हेतुथी ते वालावबोध, आ चतुर्थ जागमां लीवो नथी. कदाचित् जो ते वालावबोध आ जागमां ठाप्यो होत तो आ ग्रंथ, हाल जेटलो विशाल थया ठे तैटलो यात पण नहीं अने क्षेत्रसमाप्त, संघर्षणी तथा कर्मग्रंथादिकनां यत्रो तथा चित्रो अने गणितनो पूरतो समावेश पण आ जागमां थड जात वली समावेश थता ठतां पण पूर्वमुद्रित जागत्रयप्रमाण आ जाग विस्तृत यात, परंतु ते वालावबोध ठापवानो विचार पूर्वोक्त कारणथी बध राख्यो

त्यारपठी बीजो उपाय न ठतां में ठए कर्मग्रंथनो वालावबोध टीका उपरथी करावीने ठापवानो समारंज कखो ते वालावबोध, कर्मग्रंथ सहित आ पुस्तक मध्ये पृष्ठ (३०५) माथी मांडीने पृष्ठ (३३६) सुधी ठाप्यो, ते ठापतां पूर्वप्रशंसित पंक्ति जयसोमविरचित वालावबोधनी प्रत, मुज हस्तगत थइ तथा तेनी यथार्थ पूर्वकथित-समानस्तुति मधुष्टिमार्गगत यवाथी मे मारा हृदयमां विचार कखो के, आवा महा-पंक्तिरुत वालावबोध ठतां आपणे अङ्ग थइने नवीन कृति करावी ठापवो ते उचित नहीं, माटे आ अतिरुचिर, पंक्ति जयसोमविरचित वालावबोधज ठापवो, एवो दृढ निश्चय कखो.

વહી તે મહારા વિચારને અનુકૂલ મત્તાધર્મી સર્વ સુવિચાર જનોની સમ્મતિ પણ પની, અને તેટલું કહ્યું કે, આવા વૃહદ્ગ્રંથો વારંવાર શોધ કરી ઠપાતા નથી, માટે યદ્યપિ આ ચતુર્થ જાગ ઘણો મહોટો થશે, તથાપિ આ અતિકમનીય ઘાલાવબોધ ઠપવો તે કેટલીએક રીતે અત્યુત્તમ છે, અને તે ઠપવાથી સમગ્ર સૂત્રરુચિ, પઠન-પાઠન કરનાર સામાન્ય બુદ્ધિમાનનો પણ મહોટો ઉપકાર થશે. આદ્યશ મન્મથનુ-ગામી વાક્રપ્રસાર સાંજલીને તે ટીકાપરથી કરેલા ઘાલાવબોધના ઠપેલાં ચાર ફારમ જે છે, ત્યાં તેટલાજ રાહી પુનઃ પૃષ્ઠ (૩૩૭) માર્થી પશ્ચિત્ત શ્રી જયસોમવિરચિત ઘાલાવબોધ સહિત ઠપ કર્મગ્રંથનો મુદ્રણારજનો સ્વરો દૃઢ વિચાર કરીને તે ઠપ કર્મગ્રંથ, મારી અદ્યપમત્યનુસાર શોધી ઠાપીને સુબુદ્ધિમાન્ વિવેકી જન સાન્નિધ્યમાં નિવેદન કર્યા છે.

તે પૂર્વોક્ત હેતુથી આ જાગ પૂર્વમુદ્ધિત જાગત્રયથી અતિ ગૌરવ પામ્યો છે. વહી આ જાગની મહત્તાપ કરીને પ્રત્યેક પુસ્તક દીઠ વાર આનાની કિમત જેટલા પેસા વધારે પણ મારે સ્વરચવા પડ્યા છે, તેમ ઠતાં પણ યત્ર અને ચિત્રાદિકનો સમાવેશ જેવો જોઈએ તેવો થઈ શક્યો નથી. માત્ર આરજથી ત્રણ કર્મગ્રંથના યત્રો દાસલ થઈ શક્યા છે અને શેષ તે ગ્રંથોનાં યત્રાદિક જરૂર આ ચતુર્થ જાગમાં દાસલ થયાં જોઈએ, કારણ કે યત્રાદિક જો સાથે ન હોય તો એ ગ્રંથ અપૂર્ણ કહેવાય અને સાધારણ વાંચનારને કદાચિત્ત યથાર્થ ગ્રંથાવબોધ પણ થાય નહીં, પરંતુ આ કર્મગ્રંથનો મહોટો ફાલાવબોધ ઠપવાથી તેમ ધની શંક્યુ નહીં.

ગ્રંથમહત્તાના જયથી આ પુસ્તક મધ્યે રહેલા અશુદ્ધતાના દોષો સવધી, સુજનો પાસે ફમા પણ માગી નથી તથાપિ ગ્રંથમ મુદ્ધિત જાગો મધ્યે દાસલ કરેલી ફમા-પના છે તેજ આ તુર્ય જાગમાં છે એમ માની મુજ દીનપર દીર્ઘ દયાદૃષ્ટિ રાસશે

॥ આર્યા ગીતિવૃત્ત ॥

પ્રકરણરત્નાકર આ, પુસ્તક સાંચત પૂર્ણ કરિ લીધું, અર્હત્પ્રસાદ પામી, વિગ્ન રહિત શ્રેષ્ઠ કામ શુજ સીધું ॥૧॥ જિનવર પદ વદન મય, મગલ અવસાનરૂપ કરુ પ્રેમે ॥ ઇમ નિવર્ણિપણથી, અન્ય કૃતિ પણ થજો પૂર્ણ નેમે ॥૨॥ જિનવર આણા ગર્ણિત, નાના પ્રિદ્ધજ્ઞાનાજિરચિત ગિરા ॥ ગય પથ વા સરલા, પ્રસિદ્ધિ પામો અલરુ સકલ ધરા ॥૩॥ શાર્દૂલવિકીરિતવૃત્તમ્ ॥ હે શ્રી વીર સુધીર ફંશ અજ ને દેવાધિદેવ પ્રત્ન, વદુ દુયુત નક્તિ જાપ ધરિને યાજો સહાયે વિન્ન ॥ આવા કૃત્ય અનેક તે કરિ શકુ રૂઢા કૃપા તેહવી, કીજે માણક પુત્ર જીમસિ શિરે જોયે તથા જેહવી ॥૪॥

શાળ જીમસિદ માણક.

प्रकरणरत्नाकराभिध पुस्तकना चोथा जाग मांहेला समस्त ग्रंथोनी स्थूल

विषयानुक्रमणिका प्रारम्भः

पहेलुं इंद्रियपराजयशतकं बालावबोधसहितम्	१
बीजु अर्हदादिस्तवन विविधपद्यरचनात्मकम्	२१
त्रीजु श्री पार्श्वनाथस्तवनं अनुष्टुप्चतुष्टयम्	२१
चोथु श्री चतुर्विंशतिजिनस्तवनं नानापद्यनिबद्धम्	२२
पांचमुं श्री युगादिजिनस्तवनं अनुष्टुप्चतुष्टयविरचितम्	२२
ठहं श्री पार्श्वजिनस्तवनं अनुष्टुप्चतुष्टयम्	२३
सातमुं श्री जिनप्रज्ञसूरिकृतं अनेकपद्यग्रथितं श्री शांतिजिनस्तवनम् . . .	२४
आठमुं परागशब्दाष्टोत्तरशतार्थनिबद्ध साधारणजिनस्तवनं विविधवृत्तवद्धम्	२५
ए नवमुं श्री महावीरजिनस्तवनं बहुलपद्यस्वरूपम्	२७
दशमुं श्री पार्श्वनाथजिनस्तवन शार्दूलविक्रीडितवृत्तकथितम्.	२८
अग्रीश्वरमुं श्री कृपणादिजिनस्तवनं द्रुतविलघितवृत्तप्रयुतम्	२९

१२ वारमो संघयणीरत्न त्रैलोक्यदीपिकाग्रथ ग्रथ बालावबोध सहित ठे, ते मध्ये जूढां जूढां चोत्रीश द्वार ठे, तेनी अनुक्रमणिका खसीए ठीए . . . ३१

१ प्रथम टोढ गाथाए करी ग्रथकर्ताए मंगलाचरण तथा ए ग्रथ मध्ये कहे-
वानां चोत्रीश द्वारना नाम तथा अजिधेय, प्रयोजन, संवेध अने अधिकारी,
ए चारनुं प्रतिपादन कथुं ठे. ३१

२ बीजी गाथाना उत्तरार्द्धाची मांकीने अढारमी गाथा पर्यंत चारे निकायना
देवोनी जघन्योत्कृष्टायुनी स्थितिनु प्रथम द्वार कथुं ठे ३२

३ उंगणीशमी गाथाची मांकीने एकशो पात्रीशमी गाथा पर्यंत चारे निकायना
देवोनी जघन्योत्कृष्टायुनी स्थितिनु प्रथम द्वार कथुं ठे ते मध्ये तेमना इज्जोनां नाम तथा आज-
रणो अने मुकुटनां चिह्न, शरीरना वर्ण, वस्त्रोना वर्ण, सामानिक देवोनी तथा
आत्मरक्षक देवोनी संरया, सात कटकना नाम, प्रायस्त्रिशक देवोनी संरया,
विमानोनु प्रमाण तथा आकार अने चंद्रसूर्यना परिवार, चंद्रसूर्यनां मारुला
तथा तमस्कायनुं महत्त्वपणुं अने चौद राजलोकनु स्वरूप इत्यादिक अनेक
वानो प्रसंगे कही ठे ४१

४ एकशो ने उत्रीशमी गाथाची देवोना शरीरनी अवगाहनानुं बीजु द्वार कथुं ठे ९०

- ૨૪ મનુષ્ય મરીને સ્વજાત્રે ક્યાં જાય? તેનું આઠમું આગતિદ્વાર, એ દ્વારમાં
વેદ આશ્રી કડ ગતિના આવેલા કેટલા જીવ એક સમયમાં સિદ્ધિ પામે,
હ્યાદિક કહીને મનુષ્યનાં આઠે દ્વારનો અધિકાર સંપૂર્ણ કહ્યો છે ૧૪૪
- ૨૫ તિર્યચની આયુઃસ્થિતિ, કાયમ્યિતિ તથા જવસ્થિતિનું પ્રથમ દ્વાર કહ્યું છે. ૧૫૦
- ૨૬ તિર્યચનાં શરીરની અવગાહનાનું વીજુ દ્વાર કહ્યું છે. .. ૧૫૩
- ૨૭ તિર્યચને ઉપપાતવિરહકાલ અને ચવનવિરહકાલનાં બે દ્વાર કહ્યાં છે. ૧૫૫
- ૨૮ તિર્યચને એક સમયે ઉપજવા અને મરવાની સંખ્યાનાં બે દ્વાર કહ્યાં છે. ... ૧૫૫
- ૨૯ કયા કર્મથી જીવને એકેન્દ્રિયપણાની પ્રાપ્તિ થાય તે કહ્યું છે. .. ૧૫૭
- ૩૦ તિર્યચનાં કયો જીવ આવી ઉપજે, એવું સાતમું ગતિદ્વાર કહ્યું છે. ૧૫૭
- ૩૧ તિર્યચનું આઠમું આગતિદ્વાર કહ્યું છે, તદંતર્ગત તિર્યચ તથા મનુષ્યને
લેશ્યા પણ કહી છે. અહીં તિર્યચનાં આઠે દ્વારનો અધિકાર સંપૂર્ણ કહ્યો છે ૧૫૮
- ૩૨ ચારે ગતિના જીવોને સામાન્યપણે વેદ કહીને ઉત્તેષાંશુલ, પ્રમાણાંશુલ અને
આત્માંશુલનું સ્વરૂપ કહ્યું છે તે પઠી ચોરાશી લક્ષ યોનિ, કુલકોમીની સંખ્યા
તથા સંવૃત્તાદિક યોનિનું કહી છે તે પઠી એકલા મનુષ્યને યોનિ કહેલ છે. ૧૬૦
- ૩૩ વધ, અવધ, સોપક્રમ, નિરુપક્રમાદિક સાત પ્રકારે આયુના જ્વેદ કહ્યા છે ૧૬૫
- ૩૪ સર્વ જીવને પર્યાસિ તથા પર્યાસિનું લક્ષણ અને દશ પ્રાણનું સ્વરૂપ કહ્યું છે. ૧૭૦
- ૩૫ અતિસક્ષિતતર સઘયણી ચોવીશ દ્વારે કરી કહી છે ૧૭૨
- ૩૬ તેરમો શ્રીરત્નશેખરસૂરિકૃત ક્ષેત્રસમાસ નામાગ્રંથ મૂલ તથા વાલાવવોધ સહિત
ઠાપ્યો છે, તેની અનુક્રમણિકા લખીએ ઠીએ. ... ૧૭૩
- ૧ અથની આદિ મંગલાચરણ કહ્યું છે. ... ૧૭૩
- ૨ તિર્થા ક્ષેત્રમાંહે દ્વીપ સમુદ્રનું સામાન્યપણે માન, તથા તે દ્વીપ, સમુદ્ર સર્વ
જગતીય કરી વિંઢ્યા છે, માટે જગતીનાં સ્વરૂપ સવિસ્તર કહ્યાં છે ... ૧૭૩
- ૩ જુદુદ્વીપના ઠ કુલગિરિ તથા સાત ક્ષેત્રનું સ્વરૂપ તથા કુલગિરિ ઉપર રહેલા
પદ્માદિ ડહ તથા તે ડહને વિષે રહેલા શ્રીદેવી પ્રમુખનાં કમલ ઉપર જુવન
તથા તે દેવીઝના પરિવારના કમલો વગેરે સવિસ્તર વર્ણવ્યાં છે. ૧૭૨
- ૪ ડહના ઘરણાં તથા તે મધ્યેથી જે નદીનું નીકળી છે, તેનાં નામ તથા ગતિ
તથા જીજી તથા કુંભ તથા કુડની વચ્ચે દ્વીપ છે તેનું પ્રમાણ, નદીઝનો
વિસ્તાર તથા ડહપણુ તથા પરિવાર તથા મરયાવગેરે કહી છે ૧૭૦
- ૫ ઠ કુલગિરિના કૂટ સવધી વિચારમાં તેનું ઉચપણું તથા તિહાં જિનજવનો છે,
તેનું માન તથા સહસ્રાક કૂટ તથા વેતાલ્યના કૂટ તથા સર્વ કૂટનો વિસ્તાર

- તથા જંબુદ્વની પીઠિકાના આઠ કૂટ તથા ચોત્રીશ કપ્પજકૂટ તથા ૫ સર્વ
કૂટની સમગ્ર સંરચા તથા જે કૂટોપર જિનજનન છે તે કૂટો અને વૈતાદ્યનું
સ્વરૂપ વગેરે કહ્યું છે . ૧૯૫
- ૬ ચોત્રીશ વૈતાદ્યોને વિષે વે વે ગુપ્તાઈ છે, તેનું સ્વરૂપ કહ્યું છે . ૨૦૭
- ૭ દક્ષિણ જરત મધ્યે અયોધ્યા નગરીનું પ્રમાણ તથા માગધાદિ તીર્થ કહ્યા છે. ૨૦૯
- ૮ જરત તથા ઘેરવત મધ્યે ચાર આારૂપ કાલચક્રનું સ્વરૂપાદિક કહ્યું છે . ૨૧૦
- ૯ ચાર ધૃતવૈતાદ્યનું વે ગાયાળ કરી સ્વરૂપ કહ્યું છે . ૨૧૭
- ૧૦ જબુદ્વીપના મધ્યે વિષે મેરુ પર્વત છે તે તથા મેરુનાં વન તથા જિનજનન તથા
શિલા અને તે શિલાને વિષે રહેલાં સિદ્ધાસનનું સ્વરૂપાદિક કહ્યું છે ૨૧૮
- ૧૧ ગજદત્તગિરિ તથા તેની સ્થિતિ અને વર્ણ તથા ઊચપણ તથા પહોલપણ તથા
અધોલોકને વિષે રહેનારી દિગ્ગુમારિકાના સ્થાનક કહ્યા છે તથા કુરુદેવના
મધ્ય જાગનું પહોલપણ તથા કુરુદેવના ગિરિ તથા કુરુદેવની નદીના ડહ
તથા કુલગિરિ, જમલ પર્વત, તથા પાંચ ડહ અને મેરુ, પના સાત આતરા
વગેરે કહ્યા છે ૨૨૫
- ૧૨ જબુદ્વ તથા શાલ્મલીટ્ટુ વલાણ્યાં છે . ૨૨૯
- ૧૩ મહાવિદેહના ઘત્રીશ વિજયનું પહોલપણ તથા લાનપણ તથા સોલ ઘટ્કસ્કાર
પર્વત અને ચાર અતર નદીના નામ તથા ઘત્રીશ વિજયના નામ તથા ઘત્રીશ
વિજયની મુખ્ય ઘત્રીશ નગરીઝનાં નામ તથા ઘત્રીશ વિજયની નદીઝ તથા
શીતા અને શીતોદા નદીનું સ્વરૂપ કહ્યું છે . ૨૩૭
- ૧૪ જગતીની માદેલી દિશિય વઢે વાજુના ચાર વનમુલનું સ્વરૂપ કહ્યું છે . ૨૩૬
- ૧૫ વિજયાદિકનો વિસ્તાર ઇકઠો કરી લાલ યોજન પૂર્ણ કરી દેસાદ્યો છે ૨૩૭
- ૧૬ અધોલોક મધ્યે જે ગામ છે તે વણાણા છે . ૨૩૭
- ૧૭ તીર્થંકર તથા ચક્રવર્તિ પ્રમુલ કયા ઊપજે ? તેના સ્થાનક કહ્યા છે ૨૩૮
- ૧૮ ચંડમા અને સૂર્યના ચાર દેવ તથા તેના માનલા તથા માનજા માનલાનું
અતર તથા ચંડ સૂર્યના માનજાનું પરસ્પર અતર તથા તે ચંડ સૂર્યના પ્રત્યેક
માલલાને વિષે મુહૂર્તગતિ તથા ઇક ચંડમાની પઠગાહે તારાદિકની સગ્યા
તથા લવણ સમુદ્રને વિષે ચંડ સૂર્યની સરયા તથા ગતિ તથા મનુષ્યદેવની
વાદેરલા ચંડ સૂર્યનો વિચાર કહ્યો છે
- ૧૯ જબુદ્વીપનો પરિધિ તથા ગણિતપદ તેમજ પરિધિ, શ્કુ, જીવા, ધનુષ્ટ
પ્રમુલ આઠ વોલ જાણવાનો વિધિ તથા જરતદેવના પ્રતર કરવાનો વિધિ ૨૩૮

तथा वैताद्व्य प्रमुखना प्रतर करवानो विधि तथा घनगणित कहीने अहीं
सुधी जंबुद्वीपनो अधिकार संपूर्ण कखो ठे. ... २४४

- २० लवणसमुद्रनो अधिकार कखो ठे. ... २५१
२१ ठपन्न अंतर द्वीपनी स्थिति कही ठे. ... २५९
२२ चंद्र सूर्यना लवण समुद्रने विपे जे द्वीप ठे ते कखा ठे. ... २६२
२३ धातकीखरु नामा बीजा द्वीपनो अधिकार कखो ठे. ... २६४
२४ कालोद समुद्रनो अधिकार तथा पुष्करदल द्वीपनो अधिकार कखो ठे. ... २७०
२५ मनुष्यक्षेत्र माहेला सर्व पर्यंतनी संस्था कही ठे ... २७५
२६ मनुष्यक्षेत्रथी बाहेर जे पदार्थ न होय, तेनां नाम कखां ठे ... २७६
२७ नंदीश्वर, कुंडल अने रुचक द्वीपने विपे जे जिनजवन ठे ते कखां ठे ... २७७
२८ विशिकुमरीने वसवानां स्थानक कखां ठे ... २७९

- १४ चौदसु श्री सिद्धांतस्तवनं नानापद्यवद्धम् ... २८१
१५ पद्मरसुं श्री कृपज्ञादिवर्द्धमानांतजिनस्तवनं वसंततिलकावृत्तप्रथितम् ... २८३
१६ सोलसु यमकमयचतुर्विंशति जिनस्तुति. ... २८४
१७ सत्तरसो टीका उपरथी करेला वालावबोध सहित कर्मग्रंथना एकत्रीश पृष्ठ ठे. २८६

- १८ अठारसो कर्मविपाक नामा प्रथम कर्मग्रंथ ठे, तेनी अनुक्रमणिका लखीएठीए ३१७
१ प्रथम अजीष्ट देवतानी स्तुत्यादिकनुं प्रतिपादन करेखु ठे. ... ३१७
२ प्रकृतिवधादिक चार प्रकार, कर्मबंधना देखाड्या ठे ... ३१९
३ ते चार प्रकार मध्ये प्रथम प्रकृतिबंधना मूल जेद आठ देखाड्या ठे ३२०
४ ते आठ कर्मनी अनुक्रमे उत्तर प्रकृति देखाड्यां प्रथम ज्ञानावरणीय कर्मना
मत्पादिक पांच प्रकार दर्शावतां ते मध्ये मतिज्ञानना अष्टावीश उत्तर जेद-
माहे व्यंजनावग्रहादिकनुं स्वरूप सविस्तर देखाड्युं ठे ... ३२२
५ श्रुतज्ञानना चौद जेद तथा बीजा बीश जेद देखाड्या ठे ... ३२६
६ अवधिज्ञानना ठ जेद तथा मनःपर्यवज्ञानना वे जेद देखाड्या ठे. ... ३३०
७ पांच प्रकारना ज्ञानना आवरण कखा ठे ... ३३३
८ दर्शनावरणीय कर्मना नव जेद तथा वेदनीय कर्मना वे जेद देखाड्या ठे ... ३३४
९ मोहनीय कर्मना अष्टावीश जेद तथा आयुना चार जेद कखा ठे ... ३३७
१० नामकर्मना जेद देखाड्या ठे ए मध्ये चौद पिंडप्रकृतिना उत्तर जेद तथा
संघयण, संस्थान, वधन, संघातनादिकनां स्वरूप कखां ठे ... ३४९
११ गोत्रकर्मना वे जेद तथा अतरायना पांच जेद कखा ठे ... ३५५

११ ए आठ कर्म बांधवाना स्थूल हेतु दर्शव्या ठे . . . ३००

- १७ जंगलीशमो कर्मस्तव नामा वीजो कर्मग्रथ ठे, तेनी अनुक्रमणिका
सखीएठीए. ३०८
- १ प्रथम मंगलाचरण करी पठी चौद गुणगणानां नाम कथां ठे ३०८
- २ कया कया गुणगणे केटली केटली कर्मप्रकृति वधाय ? तथा कया गुणगणे
केटली कर्मप्रकृतिनो वधविधेद थाय ? ते देखाव्यु ठे ३१२
- ३ जे गुणगणे जेटली कर्मप्रकृतिनो उदय होय तथा जे गुणगणे जेटली कर्म-
प्रकृतिनो उदयविधेद होय ते कव्यु ठे ४०३
- ४ जे गुणगणे जेटली प्रकृतिनी उदीरणा होय ते देखानी ठे. ४१७
- ५ चौद गुणगणा माहेला कया गुणगणे केटली प्रकृति सत्ताए होय तथा कया
गुणगणे केटली प्रकृतिनो सत्ताविधेद थाय ठे ते दर्शाव्यु ठे ४१८

२० वीशमो वधस्वामित्व नामा तृतीय कर्मग्रथ ठे एमां मंगलाचरण करीने चौद
मार्गणाना उत्तर वासठ मार्गणा स्थानकने विपे रहेला जीनो कयी मार्गणाण
सामान्य केटली प्रकृतिना वधाधिकारी होय, तथा विशेषादेशे प्रत्येक मार्ग-
णाए रहेला जीवने केटला केटलां गुणगणा होय ? तथा ते माहेला कया
कया गुणगणे रहेलो जीव, केटली केटली प्रकृतिनो वधाधिकारी होय. जेमके
चौद मार्गणा मध्ये प्रथम गतिमार्गणा ठे. तो गतिमार्गणाना नरकादिक चार
गतिना जेद करी चार जेद ठे ते मध्ये प्रथम नरकगतिने विपे रह्यो थको
जीव, उधे केटली प्रकृतिनो वधाधिकारी होय तथा विशेषे नरकगति मध्ये
चार गुणगणा ठे, ते माहेला कया गुणगणे रह्यो थको जीव, केटली प्रकृ-
तिनो वधाधिकारी होय एवी रीते सर्व वासठे मार्गणाने विपे वधस्वामित्व-
पणु देखाव्यु ठे

- २१ एकवीशमो परुशीतिका नामा चतुर्थ कर्मग्रथ ठे तेनी अनुक्रमणिका ४२७
- १ प्रथम था ग्रथ मध्ये कहेवाना छार तथा प्रतिछारना नाम कथां ठे ४६७
- २ चौद जीवस्थानक माहेला कया कया जीवस्थानके कया कया गुणगणा तथा
केटला योग, उपयोग, लेख्या तथा कर्मप्रकृतिना वधना स्थानक, उदयना
स्थानक, उदीरणाना स्थानक तथा सत्ताना स्थानक केटला होय ? ए आठ
प्रतिछार दर्शव्या ठे ४६७
- ३ चौद मूल मार्गणा तथा वासठ उत्तर मार्गणाना नाम कथा ठे ४७२

૪ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે ચૌદ જીવજેદ વિચાર્યા છે.	૪૮૭
૫ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે ગુણગણાં વિચાર્યાં છે .	૪૯૦
૬ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે પંદર યોગ વિચાર્યા છે ,	૪૯૯
૭ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે વાર ઉપયોગ વિચાર્યા છે.	૫૦૬
૮ મન, વચન અને કાયા, એ ત્રણ યોગમાર્ગણાને વિષે જીવસ્થાન, ગુણસ્થાન, યોગ અને ઉપયોગ આશ્રી મતાંતર કહ્યું છે. ..	૫૦૯
૯ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે ૪ લેશ્યા માંદેલી લેશ્યા કહી છે	૫૧૦
૧૦ વાસઠ માર્ગણાના જીવોનું મૂલ ચૌદ માર્ગણાં કરી પ્રત્યેક માર્ગણાના જીવો વિષે અદ્વપદ્ધત્વ વિચાર્યું છે	૫૧૨
૧૧ ચૌદ ગુણગણાને વિષે જીવજેદ, યોગ, ઉપયોગ, લેશ્યા વિચાર્યાં છે	૫૧૯
૧૨ ચૌદ ગુણગણાને વિષે મૂલ કર્મવંધના વધહેતુ ચાર છે અને ઉત્તર વંધહેતુ સત્તાવન છે. તે સર્વ જાંગા સહિત વિચાર્યા છે ...	૫૨૪
૧૩ ચૌદ ગુણગણે ઉદય અને સત્તા તથા હરીરણાનાં સ્થાનક કહ્યા છે.	૫૪૦
૧૪ ચૌદ ગુણગણે વર્તતા જીવનું અદ્વપદ્ધત્વ કહ્યું છે .	૫૪૨
૧૫ ઔપશમાદિક પાંચ જાવનુ સ્વરૂપ, પ્રતિજેદ તથા જાંગા સહિત પ્રત્યેક ગુણગણે વિવરીને પઠી આઠ કર્મેને વિષે વિવરીને કહ્યું છે .	૫૪૪
૧૬ સરયાતા, અસરયાતા અને અનંતાના જેદ કહ્યા છે. .	૫૫૪

૨૨ બાવીશમો શતક નામા પચમ કર્મગ્રંથ છે, તેની અનુક્રમણિકા લઘીએ ઠીએ	૫૬૭
૧ મંગલાચરણ કરી પ્રથના અગ્નિધેયજૂત ઠલીગ દ્વારનાં નામ કહ્યાં છે	૫૬૭
૨ ધ્રુવવધિની તથા અધ્રુવવધિની પ્રકૃતિનાં નામોનું પહેલું અને બીજું દ્વાર	૫૬૯
૩ ધ્રુવોદયી તથા અધ્રુવોદયી પ્રકૃતિનાં નામોનું ત્રીજું તથા ચોથું દ્વાર કહ્યું છે	૫૭૧
૪ પ્રકૃતિની સત્તાના ધ્રુવાધ્રુવવધાનું પાંચમું તથા ઠહું દ્વાર કહ્યું છે	૫૭૬
૫ સર્વઘાતિ તથા અઘાતિ પ્રકૃતિનું સાતમું અને આઠમું દ્વાર કહ્યું છે	૫૮૨
૬ પુણ તથા પાપપ્રકૃતિનાં નામોનું નવમું અને દશમું દ્વાર કહ્યું છે	૫૮૫
૭ અપરાવર્ત પરાવર્તમાન પ્રકૃતિનું અગ્નીઆરમું તથા વારમું દ્વાર કહ્યું છે .	૫૮૭
૮ ક્ષેત્રવિપાકી પ્રકૃતિનું દ્વાર, જીવવિપાકી પ્રકૃતિનું દ્વાર, જવવિપાકી પ્રકૃતિનું દ્વાર તથા પુજલવિપાકી પ્રકૃતિનું દ્વાર, એ ચાર દ્વાર કહ્યાં છે	૫૯૦
૯ પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ અને પ્રદેશ એ ચાર પ્રકારના વંધનાં ચાર દ્વાર કહ્યાં છે	૫૯૩
૧૦ મૂલ પ્રકૃતિ આઠનાં વંધસ્થાનક કહીને તેને વિષે જૂયસ્કારાદિક ચાર વંધ કલાવ્યા છે તથા જૂયસ્કારાદિક વંધનાં લક્ષણ કહ્યાં છે.	૫૯૫

१२ ए आठ कर्म बांधवाना स्थूल हेतु दर्शान्या ठे ३००

१९ उगणीशमो कर्मस्तव नामा वीजो कर्मग्रथ ठे, तेनी अनुक्रमणिका
खलीएठीए ३००

१ प्रथम मगलाचरण करी पठी चौद गुणगणानां नाम कक्षां ठे ३००

२ कया कया गुणगणे केटली केटली कर्मप्रकृति वधाय ? तथा कया गुणगणे
केटली कर्मप्रकृतिनो वधविछेद थाय ? ते देखाव्यु ठे. ३९२

३ जे गुणगणे जेटली कर्मप्रकृतिनो उदय होय तथा जे गुणगणे जेटली कर्म-
प्रकृतिनो उदयविछेद होय ते कव्यु ठे ४०३

४ जे गुणगणे जेटली प्रकृतिनी उदीरणा होय ते देखानी ठे. ४१५

५ चौद गुणगणा माहेला कया गुणगणे केटली प्रकृति सत्ताए होय तथा कया
गुणगणे केटली प्रकृतिनो सत्ताविछेद थाय ठे ते दर्शाव्यु ठे ४१८

२० वीशमो वधस्वामित्व नामा तृतीय कर्मग्रथ ठे एमां मगलाचरण करीने चौद
मार्गणाना उत्तर वासठ मार्गणा स्थानकने विपे रहेला जीजो कयी मार्गणा
सामान्य केटली प्रकृतिना वधाधिकारी होय, तथा विशेषदेशे प्रत्येक मार्ग-
णाए रहेला जीवने केटलां केटला गुणगणा होय ? तथा ते माहेला कया
कया गुणगणे रहेलो जीव, केटली केटली प्रकृतिनो वधाधिकारी होय जेमके
चौद मार्गणा मध्ये प्रथम गतिमार्गणा ठे तो गतिमार्गणाना नरकादिक चार
गतिना जेद करी चार जेद ठे ते मध्ये प्रथम नरकगतिने विपे रह्यो थको
जीव, उघे केटली प्रकृतिनो वधाधिकारी होय तथा विशेषे नरकगति मध्ये
चार गुणगणा ठे, ते माहेला कया गुणगणे रह्यो थको जीव, केटली प्रकृ-
तिनो वधाधिकारी होय एवी रीते सर्व वासठे मार्गणाने विपे वधस्वामित्व-
पणु देखाव्यु ठे

२१ एकवीशमो पन्शीतिका नामा चतुर्थ कर्मग्रथ ठे तेनी अनुक्रमणिका ४२५

१ प्रथम आ ग्रथ मध्ये कहेवाना छार तथा प्रतिछारना नाम कक्षा ठे ४६५

२ चौद जीवस्थानक माहेला कया कया जीवस्थानके कया कया गुणगणा तथा ४६५

केटला योग, उपयोग, क्षेत्रा तथा कर्मप्रकृतिना वधना स्थानक, उदयना
स्थानक, उदीरणाना स्थानक तथा सत्ताना स्थानक केटला होय ? ए आठ
प्रतिछार दर्शान्या ठे

३ चौद मूल मार्गणा तथा वासठ उत्तर मार्गणाना नाम कक्षा ठे ४७२

४७५

- ૪ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે ચૌદ જીવજેદ વિચાચ્યા ઠે ૪૮૭
- ૫ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે ગુણઠાણાં વિચાચ્યાં ઠે ૪૮૮
- ૬ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે પંદર યોગ વિચાચ્યા ઠે ૪૮૯
- ૭ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે વાર ઉપયોગ વિચાચ્યા ઠે ૫૦૬
- ૮ મન, વચન અને કાયા, એ ત્રણ યોગમાર્ગણાને વિષે જીવસ્થાન, ગુણસ્થાન, યોગ અને ઉપયોગ આશ્રી મતાંતર કહ્યું ઠે ૫૦૯
- ૯ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે ૪ લેશ્યા માહેલી લેખ્યા કહી ઠે ૫૧૦
- ૧૦ વાસઠ માર્ગણાનાં જીવોનું મૂલ ચૌદ માર્ગણાં કરી પ્રત્યેક માર્ગણાનાં જીવો વિષે અદ્વવદુત્ત્વ વિચાચ્યું ઠે ૫૧૨
- ૧૧ ચૌદ ગુણઠાણાને વિષે જીવજેદ, યોગ, ઉપયોગ, લેશ્યા વિચાચ્યાં ઠે ૫૧૯
- ૧૨ ચૌદ ગુણઠાણાને વિષે મૂલ કર્મવધના વધહેતુ ચાર ઠે અને ઉત્તર વંધહેતુ સત્તાવન ઠે તે સર્વ જાંગા સહિત વિચાચ્યા ઠે ૫૨૪
- ૧૩ ચૌદ ગુણઠાણે ઉદય અને સત્તા તથા ઉદીરણાના સ્થાનક કહ્યા ઠે ૫૪૦
- ૧૪ ચૌદ ગુણઠાણે વર્તતા જીવનુ અદ્વવદુત્ત્વ કહ્યું ઠે ૫૪૨
- ૧૫ ઔપશમાદિક પાંચ જાવનુ સ્વરૂપ, પ્રતિજેદ તથા જાંગા સહિત પ્રત્યેક ગુણઠાણે વિવરીને પઠી આઠ કર્મેને વિષે વિવરીને કહ્યું ઠે ૫૪૪
- ૧૬ સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા અને અનંતાના જેદ કહ્યા ઠે ૫૫૪
-
- ૧૭ વાવીશમો શતક નામા પંચમ કર્મગ્રંથ ઠે, તેની અનુક્રમણિકા લખી એ ઠી ૫૬૭
- ૧ મગલાચરણ કરી પ્રથના અગ્નિધેયજૂત ઠવીશ દ્વારનાં નામ કહ્યાં ઠે ૫૬૭
- ૨ ધ્રુવવધિની તથા અધ્રુવવધિની પ્રકૃતિનાં નામોનુ પહેલું અને વીજું દ્વાર ૫૬૯
- ૩ ધ્રુવોદયી તથા અધ્રુવોદયી પ્રકૃતિનાં નામોનુ ત્રીજું તથા ચોથું દ્વાર કહ્યું ઠે ૫૭૧
- ૪ પ્રકૃતિની સત્તાના ધ્રુવાધ્રુવગણાનુ પાચમુ તથા ઠહુ દ્વાર કહ્યું ઠે ૫૭૬
- ૫ સર્વવાતિ તથા અવાતિ પ્રકૃતિનું સાતમું અને આઠમુ દ્વાર કહ્યું ઠે ૫૮૨
- ૬ પુણ્ય તથા પાપપ્રકૃતિનાં નામોનુ નવમું અને દશમુ દ્વાર કહ્યું ઠે ૫૮૫
- ૭ અપરાવર્ત પરાવર્તમાન પ્રકૃતિનુ અગ્નીઆરમુ તથા વારમું દ્વાર કહ્યું ઠે ૫૮૭
- ૮ ક્ષેત્રવિપાકી પ્રકૃતિનું દ્વાર, જીવવિપાકી પ્રકૃતિનું દ્વાર, જવવિપાકી પ્રકૃતિનુ દ્વાર તથા પુજ્જલવિપાકી પ્રકૃતિનુ દ્વાર, એ ચાર દ્વાર કહ્યા ઠે ૫૯૦
- ૯ પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ અને પ્રદેશ એ ચાર પ્રકારના વધનાં ચાર દ્વાર કહ્યા ઠે ૫૯૩
- ૧૦ મૂલ પ્રકૃતિ આઠનાં વંધસ્થાનક કહીને તેને વિષે જૂયસ્કારાદિક ચાર વંધ ફલાઠ્યા ઠે તથા જૂયસ્કારાદિક વંધનાં લક્ષણ કહ્યાં ઠે ૫૯૫

- ૧૨ સર્વ ઉત્તર પ્રકૃતિનાં સામાન્યે ઝંઘણત્રીશ વધસ્થાનક છે તેનાં નામ કહીને પઠી તેને વિષે જૂયસ્કારાદિક ચાર વંધ કહ્યા છે. ૫૯૭
- ૧૩ પ્રત્યેક કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિના વિશેષે જૂદાં જૂદાં વધસ્થાનક કહીને તેને વિષે જૂયસ્કારાદિક ચાર વંધ વિચાર્યા છે. ૬૦૦
- ૧૪ મૂલ પ્રકૃતિનો જઘન્યોત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ તથા અવાધાકાલ કહ્યો છે. ૬૦૫
- ૧૫ ઉત્તર પ્રકૃતિનો જઘન્યોત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ તથા અવાધાકાલ સર્વે જીવોને વિષે કહ્યો છે તે મધ્યે છુદ્ધક જવનુ માન પણ કહ્યું છે. ૬૦૭
- ૧૬ ઉત્તર પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ તથા જઘન્ય સ્થિતિવધસ્વામી ગુણગણે તથા જીવ-નેદે કહીને પ્રકૃતિવધનો અધિકાર પૂર્ણ કહ્યો છે ૬૧૨
-
- ૧૭ ઉત્કૃષ્ટાદિ સ્થિતિવધને વિષે ઉત્કૃષ્ટાદિ તથા સાધ્યાદિ ચાર જાંગા કહ્યા છે. ૬૨૬
- ૧૮ ગુણગણા આશ્રી ઉત્કૃષ્ટ જઘન્ય સ્થિતિવધ કહ્યો છે ૬૨૯
- ૧૯ એકેન્દ્રિયાદિકને વિષે હીનાધિક સ્થિતિવધનુ અદ્વપવહુત્વ કહ્યું છે . ૬૩૦
- ૨૦ મનાદિક યોગનુ સ્વરૂપ તથા યોગસ્થાનકના સ્વામી કહ્યા છે ૬૩૫
- ૨૧ ચૌદ જાતિના જીવને કર્મવધના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિના વચમાને આતરે જેટલા સમય તેટલા સ્થિતિવધના સ્થાનક છે તેનુ અદ્વપવહુત્વ તથા એકેકી સ્થિતિના અધ્યવસાયસ્થાનકનુ અદ્વપવહુત્વ કહ્યું છે ૬૪૦
- ૨૨ નરકત્રિકાદિક ઇકતાહીશ પ્રકૃતિનુ ઉત્કૃષ્ટ વધાતર તથા અવધકાલ પૂર-વાનો ઉપાય તથા કેટલીએક પ્રકૃતિનો સતત વધનો કાલ કહીને સ્થિતિ-વધનો અધિકાર પૂર્ણ કહ્યો છે ૬૪૨
- ૨૩ રસવધના અધિકારમા રસવિજાગ વર્ગણા તથા સ્પર્શકનુ સ્વરૂપ તથા એક-ગાળીઆ, વેગાળીઆદિક શુભાશુભ રસનુ સ્વરૂપ કહ્યું છે ૬૫૦
- ૨૪ ઉત્કૃષ્ટ તથા જઘન્ય રસવધના સ્વામી દેસાડ્યા છે ૬૫૬
- ૨૫ જઘન્ય, અજઘન્ય, ઉત્કૃષ્ટ અને અનુત્કૃષ્ટ એ ચાર પ્રકારના રસવધને વિષે સાધ્યાદિ ચાર જાગ વિચારીને રસવધનો અધિકાર પૂર્ણ કહ્યો છે. ૬૬૬
-
- ૨૬ પ્રદેશવધ કહેતો થકો પ્રથમ ઔદારિકાદિક વર્ગણાનુ સ્વરૂપ કહ્યું છે ૬૭૦
- ૨૭ જેવા કર્મદલ જીવ ગ્રહણ કરે છે તે કહ્યાં છે, તથા તે કર્મદલનુ અવગાહ-નાદેષ કહ્યું છે તથા મૂલ આઠ કર્મના દલની જાગવિજ્ઞાના કહીને પઠી ઉત્તર પ્રકૃતિના દલની જાગવિજ્ઞાના કહી છે ૬૭૭
- ૨૮ કર્મના પ્રદેશ નિર્હારાવવાને અર્થે સમ્યક્ત્વાદિ અગીઆર અર્થે ગુણશ્રેણી કહી છે ૬૮૭
- ૨૯ ચૌદ ગુણગણાનો અતરકાલ કહ્યો છે. ૬૯૨

- ૨૯ આઠ પ્રકારના પુન્નલપરાવર્તનું કાલમાન સમજાવવાંને કાલમાનના મુદ્દ-
તૃતી મામીને પલ્લોપસાદિક સર્વ જોદ વિસ્તારે કહ્યાં છે . . . ૬૯૨
- ૩૦ ઉત્કૃષ્ટ તથા જઘન્ય પ્રદેશવધનું સ્વરૂપ તથા તે વધના સ્વામી કહ્યા છે. ૭૦૨
- ૩૧ પ્રદેશવંધને વિષે સાદિ અનાદ્યાદિક ચાર જાંગા કહ્યા છે . . . ૭૦૯
- ૩૨ યોગ્યસ્થાનકનું સ્વરૂપ તથા અલ્પબહુત્વ કહીને પ્રદેશવધ સમાપ્ત કર્યો છે ૭૧૧
-
- ૩૩ પ્રકૃતિસ્થિત્યાદિક ચાર વંધને વિષે વંધના વિશેષ હેતુ કહ્યા છે. . . ૭૧૪
- ૩૪ ચૌદ રાજલોકની શ્રેણી, પ્રતર તથા ધનાદિકનું માન કહ્યું છે. . . ૭૧૫
- ૩૫ ઉપશમશ્રેણી તથા દ્વપરુશ્રેણીનું સ્વરૂપ કહ્યું છે ૭૧૭
-
- ૩૬ ત્રેવીશમો સતતિકાનામા પદ કર્મગ્રંથ છે તેની અનુક્રમણિકા લખી છે ઠીક. ૭૨૫
- ૧ પ્રથમ મંગલાચરણ તથા પ્રયોજનાદિક ચાર વાના કહ્યાં છે ૭૨૫
- ૨ સામાન્યપણે મૂલ આઠ પ્રકૃતિનાં નામ તથા સ્વરૂપ કહ્યાં છે. . . ૭૨૭
- ૩ મૂલ આઠ પ્રકૃતિના વંધ, ઉદય અને સત્તાનાં સ્થાનક કહ્યાં છે તથા કયું કર્મ
બાંધતાં કયાં વધસ્થાનક હોય ? તથા કયી પ્રકૃતિને ઉદયે કેટલાં ઉદયસ્થા
નક હોય, તથા કયી પ્રકૃતિની સત્તાએ કયાં કયા સત્તાસ્થાનક હોય તથા
એનાં વધ, ઉદય, સત્તા, સ્થાનકનો પરસ્પર સંવેધ તથા ચૌદ ગુણઠાણે એના
જાંગા કહ્યા છે. ૭૨૮
- ૪ ઉત્તર પ્રકૃતિ આશ્રી સંવેધ કહ્યો છે, તે મધ્યે પ્રથમ જ્ઞાનાવરણીય અને અત-
રાય વે કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિના પૂર્વોક્ત રીતેજ વધ, ઉદય તથા સત્તાસ્થાનક
સંવેધે જાંગાની પ્રરૂપણા સવિસ્તર કરી છે. .. ૭૩૪
- ૫ તેમજ દર્શનાવરણીય કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિ આશ્રી વંધાદિક સ્થાનક કહ્યાં છે
તથા તેનો પરસ્પર સંવેધ દેખાડ્યો છે .. ૭૩૫
- ૬ વેદનીય, આયુ અને ગોત્ર, એ ત્રણ કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિના જાંગા કહ્યા છે. .. ૭૩૮
- ૭ મોહનીય કર્મ ઉત્તર પ્રકૃતિનાં વંધાદિક સ્થાનકોનો સંવેધ કહ્યો છે . . ૭૪૨
- ૮ નામકર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિનાં વંધાદિક સ્થાનકો કહીને પઠી સંવેધ કહ્યો છે. . ૭૬૧
- ૯ ચૌદ જીવસ્થાનકે પ્રથમ જ્ઞાનાવરણીય તથા અંતરાય કર્મના વંધોદય સત્તા
સંવેધે જાંગા કહીને પઠી દર્શનાવરણીય, વેદનીય, ગોત્ર, આયુ, મોહનીય અને
નામકર્મના વંધાદિકને સંવેધે જાંગા કહ્યા છે ૭૮૯
- ૧૦ ચૌદ ગુણઠાણે જ્ઞાનાવરણીય અને અંતરાય કર્મના જાંગા કહ્યા છે. .. ૭૯૯
- ૧૧ ચૌદ ગુણઠાણે દર્શનાવરણીય કર્મના વંધાદિક સ્થાનકના જાંગા કહ્યા છે. ... ૭૯૯
- ૧૨ ચૌદ ગુણઠાણે વેદનીય અને ગોત્રકર્મના વંધાદિક સ્થાનકના જાંગા કહ્યા છે. .. ૮૦૧

- ૧૩ ચૌદ ગુણગણે આયુ કર્મના વધાદિ સ્થાનના જાગા કહ્યા છે . ૮૦૨
- ૧૪ ચૌદ ગુણગણે મોહનીય કર્મના વધાદિ સ્થાનકના જાગા કહ્યા છે. . ૮૦૩
- ૧૫ મોહનીયના ઉદય જાગા તથા ઉદયપદચંદ્ર તે યોગ, ઉપયોગ અને લેખ્યા સાથે ચૌદે ગુણગણે ગુણ્યા છે. ૮૦૬
- ૧૬ ચૌદ ગુણગણે મોહનીયનાં સત્તાસ્થાનક કહીને સવેધે જાંગાકહ્યા છે . ૮૧૪
- ૧૭ ચૌદ ગુણગણે નામકર્મના ઘષોદય, સત્તાસ્થાનક અને જાગા કહ્યા છે. ૮૧૬
- ૧૮ મિથ્યાત્વ અને સાત્ત્વાદન ગુણગણે મોહનીયના વધસ્થાનકના જાંગાની સરયા તથા ઉદયસ્થાનકના જાંગાની સરવાલે સરયા કહી છે . ૮૨૭
- ૧૯ ચાર ગતિને વિષે નામકર્મનાં વધાદિ સ્થાનક કહ્યા છે ૮૨૯
- ૨૦ એકંદ્રિયાદિકને વિષે નામકર્મનાં ઘષોદય સત્તાસ્થાનક કહ્યા છે. ૮૩૨
- ૨૧ અહીંથા ઉદીરણા ન કહી તેનું કારણ તથા એકતાક્ષીશ પ્રકૃતિનો ઉદય ઉદી-
રણાદ અતર છે તે તથા કયા ગુણગણે કયી પ્રકૃતિવાધે ? તે તથા જે ગતિને
વિષે જેટલી પ્રકૃતિ સત્તાદ પામીય તે કહ્યું છે. ૮૩૪
- ૨૨ ઉપશમશ્રેણીનું સ્વરૂપ વિસ્તારપૂર્વક કહ્યું છે . ૮૩૯
- ૨૩ કપકશ્રેણીનું સ્વરૂપ વિસ્તારપૂર્વક કહ્યું છે ૮૫૪

॥ श्री ॥

॥ अथ इंद्रियपराजयशतक प्रारंभः ॥

सुञ्चिअ सूरु सोचेव पंछिउं त पसंसिमो निच्चं ॥ इंदिय चोरेहिंसया,
न दुंदिअ जस्स चरणधणं ॥ १ ॥ इंदिय चवल तुरंगो, डग्गइ म
ग्गाणु धाविरे निच्चं ॥ जाविअ जवस्सरूवो रुजइजिणवयणरस्सीहिं ॥ २ ॥

व्याख्या— तेहज सूरु के० शूर, तेहज पडिउं के० पडित, तं के० तेनेज, प्रसं-
सिमो निच्चं के० निरंतर हु प्रशंसु दुं, के, जेहनुं सया के० सदा, इंदियचोरे के०
इड्डिरूप चोरोप, चरणधणं के० चारित्ररूपी धन नथी दुंठ्युं ॥ १ ॥ इंदियचवलतु-
रंगो के० इंदियोरूप जे चपल घोडाउं ठे, ते डग्गइ के० डुर्गतिना, मग्गाणु के०
मार्गे, निच्च के० निरंतर, धाविरे के० दोडवानुं करे ठे, तेने जवस्सरूवो के० संसार
स्वरूपने जेणे जावि के० जाव्यो ठे, ते प्राणी जिणवयणरस्सीहि के० श्रीवीतरागनां
वचनरूप रस्सीहि के० दोरनीए करीने रुजइ के० रुंधे ठे. २

इंदिय धुत्ताणमदो तिलतुस मित्तंपि देसु मा पसरं ॥ जइ दिन्नो तो नी
उं जखणो वरिस कोडिसमो ॥ ३ ॥ अजि इंदिएहि चरणं, कठं वधुणे
हिं कीरइ असारं ॥ तो धम्मत्तिदिदं, जइ अवं इंदिय जयंमि ॥ ४ ॥

व्याख्या— अदो उत्तमजन ! इंदियधुत्ताणं के० इंदियरूप धूर्तने, तिलतुसमित्तंपि
के० तिलना ठोतरा जेट्ठु पण प्रसरं के० पसरवा, देसुमा के० देश नही जइदिन्नो
के० जो पसरवा दीधो तो नीउं के० लीधुं शुं लीधु ? ते कहेठे, जख के० ज्यां खणो
के० कणमात्रमा पण वरिसकोडीसमो के० वरसनी कोडी समान डु खमय ठे,
तेवु डु ख लीधु ॥ ३ ॥ जेणे इड्डिं जीती नथी तेनुं चारित्र, कठं विधुणेहिं कीरइ
असार—कठविधुणेहिं के० काष्ठमां रहेनारा कीडाए जेम काष्ठने करडीने असारं के०
असार कीरइ के० कछुं. एवु असार जाणवु. ए माटे धमत्ति के० धर्मेना अर्थि जने
इंदियजयमि के० इड्डिं जीतवाने माटे दइ जइअवं के० दइ यत्न करवो. ॥ ४ ॥

जइ कागिणी इहेजं, कोडिं रयणाणदारए कोइ ॥ तइ तुव विसय
गिहा जीवादारंति सिधिसुदं ॥ ५ ॥ तिलमित्तं विसयसुदं इदं च
गिरिरायसिगतुंगयरं ॥ जव कोडीहिं न निठइ जंजाणसुतंकरिचासु ॥ ६ ॥

व्याख्या-जह के० जेम कीइ के० कोइएक कागिणी के० कांगणीने हेउ के० हेतु
 एटखे अये कोनियणाणहारण के० कोडिरखने हरेते, तह के० तेम तुछ के० नीच
 एवा विसयगिह्ता के० विषयमां खोखुप थएला जीवा के० जीवो ठे ते पोताना सिद्धि-
 सुह के० मोक्षसुखने द्वारति के० हारीजायते ॥ ५ ॥ तिलमित्त विसयमुहं के० ति
 समात्र पण विषयसुख, ते डुइच गिरिरायसिंगतुगयर के० डु सरूप गिरिराय के०
 पर्वत-तेना तुगयर के० उचा एवा सिंग के० शिखर ठे, एवु जाणवुं-अर्थात् थोडु
 पण विषयसुख ठे ते महाडु खनु हेतु जाणवु ए विषयसुखने माटे जवकोडीहि के०
 जवनी कोडिप डु ख जोगवतां पण न निष्ठइ के० न निउते एवु ठे, माटे ज के०
 जेम ध्यानमां आवे त के० तेम करिह्मासु के० करजे ॥ ६ ॥

जुजंता महुरा विवाग विरसा किंपागतुह्ता इमे ॥ कलकंडुअणव डुःख
 जणया दावेति बुद्धिसुदे ॥ मज्झण्हे मयतिण्हिअव सययं विवाजि संधि
 प्यया ॥ जुत्तादित्ति कुजम्म जोणिगदण जोगा महावेरिणो ॥ ७ ॥

व्याख्या-जोग केवा ठे १ ते कहे ठे जुजंता के० जोगवता थका महुरा के० म-
 धुरा पण विवाग के० परिणामे-अथवा विपाके किंपाकतुह्ताइमे के० किंपाकपृष्ठतुह्य
 विरस के० निरस ठे, वली कककुअण के० एससनु जे खणवु-ते खणता तो सारं लागे,
 पण परिणामे महा डु ख थाय तेम ए सुख जोगवे ठे, ते पण डुरकजणया के० ते
 खसना खणवा सरखा डु.खना उपजावणहार एवा बुद्धिसुह के० बुद्धिसुखने दावेति
 के० दे ठे, अने मज्झण्हे के० मज्जन करता थका अर्थात् जोगमा तह्नीन होतां थका म-
 यतिण्हिअव के० मृगतृक्षा जे जांऊवा तेनी परेसय के० निरतर सिद्धाजिसधिप्पया
 के० खोटा अजिप्रायना देनारा ठे, अने जुत्ता के० जोगव्या थका, कुजम्मजोणिगदण
 के० कुजम्मनी योनिनु जे ग्रहण, तेने दित्ति के० दे ठे ए माटे जोगो महावेरिणो
 के० जोग जे विषयादिक सुख ते महावेरी ठे, एम जाणवु ॥ ७ ॥

सका अग्गी निवारण वारिणो जखिउ विहु ॥ सवोदहि जलेणावि
 कामग्गि डुन्निवारणं ॥ ८ ॥ विसमिव मुहंमि महुरा परिणाम निकाम
 दारुणा विसया ॥ कालमणत जुत्ता अज्जविमुत्त न कि जुत्त ॥ ९ ॥

व्याख्या-जखिउविहु के० घणोज लागेखो एवो जे अग्गी के० अग्नि, तेने वारिणो
 के० पाणीए करीने निवारिखसका के० निवारण करी शकीए, परंतु कामग्गी के० का-
 माग्नि जे ठे ते, सवोदहिजलेणावि के० सर्व समुद्रोना पाणीए करी पण डुन्निवारणं
 के० निवारण करवो महा दोहखो ठे ॥ ८ ॥ हे मूढ! आ ससारना जोग विषय ठेते

मुहंमि के० प्रथम आद्यमां मधुरा के० मधुरा ठे, पण परिणाम के० अंते विसमिव के० विपनी परे निकाम के० अत्यंत असार अने दारुणा के० महा जयंकर एवा ठे तं के० तें, कालमणंतंजुत्ता के० अनंतकाल यावत् जोगव्या, तो पण अज्ञा के० हजी नवीमुत्तं के० नथी त्याग करतो ? किंजुत्त के० ए विषयसुखमां केम युक्त थइ रह्यो ठे ? ॥ ए ॥

विषयरसासवमत्तो जुत्ताजुत्तं न जाणई जीवो ॥ छूरइ कलुणंपठा
पत्तो नरयं महाघोरं ॥ १० ॥ जह निवडुम्मपत्तोकीडो कहुअंपि म
न्नए महुरं ॥ तह सिद्धिसुद्धपरुक्का संसारडुहं सुहं विंति ॥ ११ ॥

व्याख्या— ए जीव, विषयरसासवमत्तो के० विषयरसरूप आसव एटखे मदिराए करी मदोन्मत्त होतो अको जुत्ताजुत्त के० युक्तायुक्त एटखे योग्य अने अयोग्यने नजाणई के० नथी जाणतो, पण पठा के० पठी ज्यारे कलुणं के० महाडु.ख जय एवा महाघोर के० अतिशय जयंकर नरय के० नरकने पत्तो के० पाम्यो, त्यारे छूरइ के० छूरेटे, अर्थात् पक्षात्ताप करे ठे. ॥ १० ॥ जह के० जेम, निवडुम्मपत्तो के० लींवाकाना वृक्तुं पांदडु ते कहुअपि के० कडुं ठे तो पण कीको के० ते पांदडामां रहेनारो कीडो महुर के० मधुर एवु मन्नए के० माने ठे, तह के० तेम ए जीव सिद्धिसुद्धपरुक्का के० मोक्षसुलयी परोक्ष जे संसारडुहं के० संसारनां डुःख तेने सुहंविंति के० सुख तरिके जाणे ठे ॥ ११ ॥

अथिराण चंचलाणय खणमित्त सुहंकराण पावाणं ॥ डुग्गइ निबंध
णाणं विरमसु एआण जोगाणं ॥ १२ ॥ पतायकामजोगा सुरेसु अ-
सुरेसु तदय मणुएसु ॥ नयजीवतुप्रतिती जलणस्सवकठनियरेण ॥ १३ ॥

व्याख्या— रे अजाण जीव ! तुं, अथिराण के० अस्थिर, अने चंचलाणय के० चपल एवा खणमित्त के० क्षणमात्र सुहं के० सुखने कराण के० करनांरा एवा, अने पावाणं के० महापापरूप तथा डुग्गइ के० डुर्गतिए निवधणाण के० बंधन थवाना हेतुरूप जे जोगाण के० जोग, तेथी विरमसु के० विरम—पाठो उत्तर ? ॥ १२ ॥ सुरेसु के० देव-ताउनेविपे, असुरेसु के० असुरदेवतानेविपे, तेमज मणुएसु के० मनुष्यनेविपे हे जीव ! तुं कामजोग के० कामना जोग जे छी विषयादिक सुख ते पत्ता के० पाम्यो; तोपण जेम जलण के० अग्नि कठनियरेण के० काष्ठोना समूहे पण तृप्ति पामतो नथी, तेम नयजीव तुप्रतिती के० हे जीव ! तने पण तृप्ति थती नथी. ॥ १३ ॥

जहाय किंपागफला मणोरमा रसेणवन्नेणय जुंजमाणा ॥ ते खुट्टए जी-
विय पच्चमाणा एज्वमा कामगुणा विवागे ॥ १४ ॥ सव्वविलविअं
गीअ सव्वंनद्विदंवाणा ॥ सव्वेआजरणाजारा सव्वेकामाड्ढावहा ॥ १५ ॥

व्याख्या—जहाय के० जेम किंपाग के० किंपाकनामक वृक्षनां फला के० फल ते मणोरमा
के० मनोहर, रसेण के० रसेकरी परिपूर्ण, वन्नेन के० वर्णकरी रूपां पण ते जुंजमाणा के०
खाधा यकाश्चने पच्चमाणा के० पच्यां यकां जीविय के० जीवितव्यने खुट्टय के० खुटाछे
एज्वमा के० ए किंपाकनामक वृक्षना फलनीज उपमा, कामगुणाविवागे के० कामना
गुणनो जे विपाक—तेनेविषे जाणवी अर्थात् कामगुण विपाकठे ते देखतां मनोहर, र-
सेकरी परिपूर्ण अने बाह्यरगेकरी रुडा ठे, पण तेउंनो परिणाम महा दु खदायक ठे ॥ १४ ॥
ससारमा गीअ के० जे गीत ठे ते सव्व के० सर्व विलविअ के० विलापतुल्य जाणवा,
सव्व के० सर्व, नट्ट के० नाटक ते विदवणा के० विदवना जेवा जाणवा, सव्वे के०
सर्व आजरणा के० जे आजरण ते जारा के० जाररूप एवा जाणवा, अने सव्वे के०
सर्व कामा के० काम ते डुहावहा के० दु खदाइ जाणवा १५

देविंद चक्कवट्ठित्ताइ रज्जाइ उत्तमा जोगा ॥ पत्ता अणंतखुत्तो नय ह
तत्तिं गउत्तेहिं ॥ १६ ॥ ससारचक्कवाले सव्वेविय पुग्गळामए बहुसो ॥

आहारिआय परिणामिआय नयतेसु तित्तोह ॥ १७ ॥

व्याख्या—रे जीव । देविंद के० इन्द्र, चक्कवट्ठित्ताइ के० चक्रवर्तित्वादिक, रज्जाइ के०
राज्य, अने उत्तमजोगा के० उत्तम प्रकारना जोग एटखे विषयाविसुख, ते तु अणतखुत्तो
के० अनत वार पत्तो के० पाम्यो, तोषणतेहिं के० तेउंण करीने न यहतत्तिं के० तत्तिने
पाम्यो नही ॥ १६ ॥ अहो मए के० में, ससारचक्कवाले के० ससाररूप चक्रवालनेविषे
सव्वेविय के० सव्वखाए पुग्गळा के० पुग्लोने घणीवार आहारिआय परिणामिआय
के० आहारिया एटखे खाधा ने आहारपणे परिणामाव्या खरा, पण तेसु के० तेनेविषे
तित्तोह के० दु तत्ति नय के० पाम्यो नही ॥ १७ ॥

उवलेवो होइ जोगेसु अजोगी नोवलिप्पई ॥ जोगी जमइ संसारे
अजोगी विप्पमुच्चई ॥ १८ ॥ अल्लो सुक्कोअ दो वूटा गोळया मट्टि
आमया ॥ दोविआवडिआकूडे जो अल्लो तव्व लमगई ॥ १९ ॥

व्याख्या—जोगीपुरुषने जोगेसु के० जोगनेविषे उवलेवो के० क्षपटायु ते होइ के०
थाय ठे, अने अजोगी के० बाह्यनारहित एवा पुरुषो नोवलिप्पई के० न क्षपेटाय, जोगी
जमेइ ससारे के० आ ससारनेविषे जोगी होय ते जमे ठे, अजोगीविप्पमुच्चई के०

अने अजोगी पुरुष संसारथी मुक्त थाय ठे ॥ १७ ॥ अहो के० लीवो अने सुको के० सुको एवा दो के० वे मद्दिआमया के० माटीमय गोखया के० गोला ठे, ते वेय गोला जीतने विपे आवडिआ के० अफाव्या, तेमथी जो के० जे अहो के० लीवो गोला हतो ते तव के० जीतनेविपे लग्गइ के० लागी रह्यो ॥ १८ ॥

एवं लगति डुम्मेहा जे नरा कामलावसा ॥ विरत्तो न लग्गति ज-
हा सुके अगोलए ॥ १९ ॥ तणकठेहिव अग्गी लवणसमुद्धो नईस-
हस्सेहिं ॥ न इमो जीवो सको तिपेवं कामजोगेहिं ॥ २० ॥

व्याख्या—एवं के० ए प्रमाणे लगति के० लागेठे डुम्मेहा के० डुर्बुद्धि एवाजे नरा के० पुरुष, कामलावसा के० कामलंपट एटले जे कामलंपट एवा डुर्बुद्धि पुरुषो ठे, तेउ आ संसारनेविपे जीतने विपे लीला गोळानी पेरे लागी रद्देठे, अने जे विरत्तो के० संसारथी विरम्यो, ते जेम सुको गोळो जीतने विपे न चोटे—न लागे तेम न लग्गति के० नथी लागतो ॥ २० ॥ जेम तणकठेहिव के० जेम तणकाठे करीने अग्गी के० अग्नि तप्त थतो नथी, अने नदीना सहस्रोएकरी जेम लवण समुद्र तप्त थतो नथी, तेम कामजोगे करीने आ जीव पण तप्त थवाने शक्तिवंत थतो नथी ॥ २१ ॥

जुत्तूणवि जोगसुद्धं सुरनर खयरेसु पुण पमाएणं ॥ पिश्रइ नरएसु जेर
व कलकलए तउतव पाणाइ ॥ २२ ॥ को लोजेण न निहउं कस्स न रम-
णीहिं जोलिअं हिअयं ॥ को मज्झुणा न गहिउं को गिधोनेव विसएहिं ॥ २३ ॥

व्याख्या—जीव जोगसुद्ध के० जोगनां जे सुख, सुर के० ते देवता, नर के० मनुष्य अने खयर के० खेचरनेविपे जुत्तूणवि के० जोगवीने पण पुण के० वली, पमाएण के० प्रमादेकरीने नरएसु के० नरकनेविपे जेरव के० जयकर एवा कलकलए के० अग्नि-एकरी तप्त थएला तंवपाणाइ के० प्रांवांना पानने पिश्रइ के० पीएठे. ॥ २२ ॥ को के० कोण पुरुष, लोजेण के० लोजे न निहउं के० न निहत एटले नथी हणायो ? अने को के० कोण पुरुषना हिअयं के० हृदयने रमणी के० स्त्रीए नजोलियं के० नथी जो-लव्यु ? अने को के० कोण पुरुषने मज्झुणा के० मृत्युए नगहिउं के० नथी ग्रहो ? अने को के० कोण पुरुष, विसएहिं के० विषयोए करी नेवगिद्धो के० नथी ग्रह थयो ? २३

खणमित्त सुक्का बहुकाल डुक्का ॥ पगाम डुक्का अनिकाम सुक्का ॥ सं-
सार मुक्कस्स विपक्क जूआ ॥ खाणी अण्णवाण उ कामजोगा
॥ २४ ॥ सव्व गहाणं पजवो महागहो सव्व दोसपायट्ठि ॥ कामग्गहो डु-
रप्पा जेणजितूअ जग सव्व ॥ २५ ॥

व्याख्या—आ ससारनेविषे राणमित्त के० कृणमात्र सुखा के० सुख ठे, अने दुःखा के० दुःख तो बहुकाल के० घणाकाल सुधी ठे तेवही पगामदुःखा के० अतिशय दुःख ठे, अने अनिकामसुखा के० अतिशय तोठरु सुख ठे एमाटे संसार मुक्तस्त विपरक-
नूआ के० ससारने मूकबो अने तेथी विपरकभूत थवु अने ए कामजोगा के० काम विषयादिकना जे जोगो ठे ते, अणघाणउ के० अनर्थनी खाणी के० खाण ठे ॥ १४ ॥
जेण के० जेणे जगसव्व के० सर्वजगतने जितूअ के० जेयु सताप्यु, एवो दुरप्पा के० दुरात्मा कामगहो के० कामरूपी ग्रह, ते सब्बगहाण के० सर्व ग्रहोने पन्नवो के० उपजावानु मूल कारण ठे, अने सब्बदोसपायही के० सर्व दोषोनो प्रगट करनार, एवो महागहो के० महोदो ग्रह जाणवो ॥ १५ ॥

जद कहुल्लोकहु कहुअमाणो डह मुणइ सुख ॥ मोहाउरा मणुस्सा
तद कामडहं सुहंविंति ॥ १६ ॥ सल्लकामा विसकामा कामा
आसीविसोवमा ॥ कामेपठेयमाणा अकामा जंति जग्गइ ॥ १७ ॥

व्याख्या—जह के० जेम, कहुल्लोकहुकहुअमाणो के० खसनो धणी खसने राणतो थको, जो के परिणामे डह के० दुःख जोगवे ठे, तोण तेने सुहमुणइ के० सुख मानेठे, तह के० तेम मोहाउरा के० मोहेकरी आतुर पटसे पीनित एवा मणुस्सा के० मनुष्यो कामडह के० कामजोगादिकना विषयदुःखने सुहंविंति के० सुखकरी जाणैठे ॥ १६ ॥ कामा के० काम ठे ते सल्ल के० साक्षरूप ठे, विस के० विपरूप ठे अने आसीविसोवमा के० सर्पनी दाढमां जे विष ठे तेनी उपमाए ठे कामेपठेयमाणा के० ए कामनी मात्र प्रार्थना करता अने अकामा के० अणजोगव्ये थके पण जीव दुग्गई के० दुर्गतिए जति के० जाय ॥ १७ ॥

विसए अवइस्कंता पडति संसारसायरे घोरे ॥ वीसएसु निरावि-
स्का तरति ससार कातारे ॥ १८ ॥ ठलिया अवइस्कता निरावइ-
स्का गया अविग्घेणं ॥ तम्हापवयणसारे निरावइस्केण होअव ॥ १९ ॥

व्याख्या—विसए अवइस्कता के० विषयनी अपेक्षा—प्रतिवध करतां जीव ससार सायरेघोरे के० ससाररूपी महा जयकर एवा समुद्रनेविषे पनति के० पडे ठे, अने विसएसु निराविस्का के० प्रियनेविषे निरपेक्ष होतां थकां ससारकातारे के० संसार-
रूपी अरण्यने तरंति के० तरे ठे ॥ १८ ॥ ठलिया के ठसवंत एवा विषयनी अवइ-
स्कता के० अपेक्षाथी जे निरावइस्का के० निरपेक्ष थया, ते अविग्घेण के० अविघ्न-

पणे गया के० मोक्षे गया तम्हा के० ते माटे पवयणसारे के० प्रवचननुं सार जे चारित्र-तेहनेविपे निरावइकेणहोअब्बं के० निरपेक्ष थबु. ॥ २९ ॥

विसयाविको निवडइ निरविको तरड छत्तर जवोहं ॥ देवीदीवस-
मागय जाउअ जुअलेण दिठतो ॥ ३० ॥ जंअइ तिरुंछुखं जंअ
सुहं उत्तमं तिलोअमि ॥ तंजाणसु विसयाणं बुद्धिकय हेउअंसवंधं ॥ ३१ ॥

व्याख्या-विसया विको के० विषयनी अपेक्षा धरतो जीव निवडइ के० संसारने-
विपे पने ठे, अने जे संसारथी निरपेक्ष ठे ते छत्तर के० छत्तर एवो आ जे जव
के० संसार तेने तरड के० तरे ठे. जेम देवीना छीपनेविपे समागत के० आवेला एवा
जाउअजुअलेण के० ज्ञाता एटले जाइतुं युगल अर्थात् वे जाइतुं तेना दिठतो के०
दृष्टांते जाणवुं. एटले वे ज्ञात्माथी एक जाइए देवीना सन्मुख किंचित् जायु, तेथी ते
समुद्रमां जइ पड्यो अने बीजो जाइ निरपेक्ष रह्यो, तो समुद्र पार उतर्यो ए कथा
ज्ञाताजीमां ठे, त्यांथी जाणवी. ॥ ३० ॥ जं के० जे अइ के० अतिशय तिरुंछुखं के०
तीक्ष्णदृख अने जे बली तिलोअमि के० त्रैलोक्यनेविपे उत्तमंसुहं के० उत्तम प्रकारनां
सुख ठे, तं के० ते सब्बं के० सर्व, विषयाणं के० विषयनी जे बुद्धिकय के० बुद्धि अने
कय एटले हाणी तेनां हेउअके० हेतु ठे एम हे जीव, तुं जाणसु के० जाणजे ॥ ३१ ॥

इंद्रिय विसय पसत्ती पडंति संसारसायरे जीवा ॥ पस्किव विन्नपंखा
सुसीलगुणपेहुणविहिणा ॥ ३२ ॥ नलदइ जहालित्तो मुहिल्लियं अंछियं
जहा सुणं ॥ सोसइ तालुअरसिअं विविहंतो मन्नएसुखं ॥ ३३ ॥

व्याख्या-इंद्रियविसयपसत्ती के० इंद्रियोना विसयोने विपे विद्रोप करी आसक्त
एवो जीव, पस्किवविन्नपंखा के० जेनी पांख ठेदाइ ठे एवो पक्षी जेम आकाशथी
पृथ्वी उपर जइ पडे, तेम सुसीलगुणपेहुणविहिणा के० सुशील गुणरूपी पांखोविना
जीव, संसार सायरे के० संसार सागरने विपे पडति के० पडे ठे ॥ ३२ ॥ जइ के० जेम
सुणं के० श्रान मुहिल्लियअछिअ के० महोदु हामकुं लिहतो के० चाटतां थकां नलदइ
के० नथी जाणतुं, के तालुअरसिअ के० पोताना तालवानो रस शोपे ठे ! ए श्रान
पोतानाज तालवानो रस चाटे ठे, तो पण ते चाटतां थकां विविहतो के० विविध
प्रकारनां सुख के० सुखने मन्नए के० माने ठे ॥ ३३ ॥

मिहिलाणकायसेवी न लदइ किंचिवि सुहं तहा पुरिसो ॥ सो मन्नए व-
राडं सयकाय परिस्समं सुखं ॥ ३४ ॥ सुहुविमग्गिअंतो कववि कय-
लीइ नवि जइ सारो ॥ इंद्रिय विसएसतहा नविसुहं सुहुविगविठं ॥ ३५ ॥

व्याख्या-तेम महिलाणकायसेवी के० स्त्रीनी कायानो सेवणहार पुरुष ते किंचि के० काइ पण सुह के० सुखने न छहइ के० नथी छहेतो, परंतु ते वराउ के० या पनो रांक सयकाय के० पोतानी कायाना परिस्समं के० परिश्रमने सुखमन्नप के० सुखरूप माने ठे ॥ ३४ ॥ सुहुविमग्निश्चतो के० अतिशय अविद्योभ्यु तो पण क-
 धवि के० कहीए पण कयलीइ के० केलिनेविपे जह के० जेम सारो के० सार नछि के० नथी, तहा के० तेमज इद्रियविसएसु के० इड्डिउना विपयोने विपे पण सुह के० सुखते सुहुवि गविठ के० अतिशे श्रुष्टु जोशु नछि के० नथी ॥ ३५ ॥

सिगारतरगाए विलासवेलाइ जुधणजलाए॥केके जयमि पुरिसा नारी-
 नईए न बुद्धती ॥३६॥ सोअसरी डुरिअदरी कवडकुमीमहिलियाकि-
 लेसकरी ॥ वइरविरोयणअरणी डुक्खाणीसुक्खपडिवरका ॥ ३७ ॥

व्याख्या-सिगारतरगाए के० शृगाररूप जेमा तरग के० कल्लोखो ठे, अने विलास वेलाइ के० विलासरूप जेमां जलज्रमर ठे, अने जुव्वण जलाए के० यौवनरूप जेमा जल ठे, एवी नारीनईए के० नारीरूप नदीने विपे न बुद्धति के० नथी बूरुता, एवा जयमि के० जगत्ने विपे केके के० कोण कोण पुरिसा के० पुरुष ठे ? अर्थात् नारी-
 रूप नदीने विपे नथी बूढ्यो एवो कोइ पण पुरुष जगत्मा नथी ॥ ३६ ॥ सोअसरी के० शोकरूप नदी एवी, डुरिअ के० कपट, तेनी दरी के० गुफा एवी, कजर के० क पटतानी कुनी के० कुनी एवी, किलेसकरी के० क्लेशनी करनारी एवी, वइर के० वेर ते रूप विरोयण के० विश्वानर पटखे अग्नि, तेने उपजाववा माटे अरणी के० अ-
 रणीना काष्ठ सरखी, एवी महिलीया के० स्त्री ठे, ते डुक्खाणी के० दुःखानी खाण, अने सुक्खपडिवरका के० सुखथी उपरांठी ठे ॥ ३७ ॥

अमुणिअमणपरिकम्मो सम्म को नाम नासिउं तरइ ॥ वम्महसर-
 पसरोहे दिठ्ठिओहे मयडीणं ॥३८॥ परिहरसु तऊतासि दिठ्ठिदिठ्ठीवि
 सस्सव अहिस्स ॥ जं रमणि नयणवाणा चरित्तपाणे विणासंति॥३९॥

व्याख्या- अमुणिअ मणपरिकम्मो के० नथी जाण्यु मननु पराक्रम जेणे एवो को के० कोणपुरुष मयठीण के० मृगादिना दिठ्ठिओहे के० दृष्टिदोने करी वम्महसर के० कदर्पना जे घाण, पसरोहे के० पसरे, तेनाथी नासिउ तरइ के० नासवाने समर्थ थाय? अथात् कोइ समर्थ न थाय ॥ ३८ ॥ एमाटे हे जीव ! अहिस्स के० सर्पनी विसस्सवदिठ्ठि के० विषमय दृष्टि तेवी जेनी विषयदृष्टि ठे, अने जं के० जे र-

मणि नयणवाणा के० स्त्रीनां नयनरूपी वाणो चरित्त के० चारित्ररूप पाणे के० प्राणने विणासंति के० नाश पमाडे ठे, तेवी स्त्रीने परिहर के० परित्याग कर ॥ ३९ ॥

सिंहत जलहिपारंगडविविजिइदिउविसूरोवि ॥ दढचित्तोवि ठलिज्जा-
इ जुवइ पिसाईहिं खुढाहिं ॥ ४० ॥ मणय नवणीय विदळ जह जायइ
जलणसनिहाणमि ॥ तह रमणिसनिहाणे विद्वइ मणो सुणीणपि ॥ ४१ ॥

व्याख्या— दढचित्तो के० दढचित्त वालो एवो विसूरोवि के० विशेषे करी गूरो पुरुष जे सिद्धतजलहिपारंगड के० सिद्धांतसमुझने विशेषे करीने पार पहोचेलो एवो अने विजिइदिउ के० इन्द्रिउने जेणे जीती होय तेहने पण जुवइ के० जुवतिरूप पि-
साईहिंखुढाहिं के० छुडणी एवी पिशाचणी ठलिज्जइ के० ठले ठे ॥ ४० ॥ जह के० जेम जलण के० अग्नि— तेना संनिहाणंमि के० सन्निध एटले समीपजागनेविषे मणय के० मीण अने नवणीय के० नवनीत एटले माखण, विखळजायइ के० उंगली जाय ठे, तह के० तेम रमणिसनिहाणे के० स्त्रीना सन्निधे एटले समीपजागे सुणीणपि के० सुनिश्चरतु पण मणो के० मन विद्वइ के० विशेषे करी इवित थाय ठे. एटले मन उंगली जाय ठे. ॥ ४१ ॥

नीअगमाहिं सुपउराहिं उप्पिठमंथरगईहिं ॥ महिलाहिं निनग्गाइव
गिरवरगुरुआ विजिझंति ॥ ४२ ॥ विसयजळं मोहकळं विलासविश्वो
अजलयरइत्तं ॥ मयमयरंउत्तिन्ना तारुणमहन्नवं धीरा ॥ ४३ ॥

व्याख्या—नीअगमाहिं के० नीची गतीए ठे, तेमाटे सुपउराहिं के० पाणीसहित एवी, अने मंथरगईहिं के० मंथर गतिए ठे माटे उप्पिठ के जोवा योग्य एवी, महि-
लाहिं के० स्त्री ते निमग्गाइव के० नदीनीपरे गिरिवरगुरुआ के० मेरूपर्वत सरखा स्थिरमनवालाउने पण विजिझंति के० विशेषे करी जेदे ठे ॥ ४२ ॥ विसयजळं के० विषयरूप ते जळ, मोहकळं के० मोहरूप कलजोग, अने विलास विद्योअजलयर-
इत्त के० हावजावरूपीआ जलचर जीवो तेणे आकीर्ण एटले जरेलो एवो अने मय के० मद— ते रूप मयरं के० मगर मद्यवालो एवो तारुणमहन्नवं के० तारुण एटले यौवनावस्थारूप महार्णव एटले महासमुझने धीरा के० जे धीरपुरुष ते उत्तिन्ना के० उत्तरेठे अर्थात् एवा समुझने तरी पार उत्तरेठे. ॥ ४३ ॥

जइवि परिचत्तसंगो तव तणुअंगो तहावि परिवडइ ॥ मिहिला सं-
सग्गीए कोसाजवणू सिमूणिवा ॥ ४४ ॥ सधगंगंथविमुको सीईजू
ऊपसतिचित्तोअ ॥ जं पावइ मूत्तिसुदं न चक्कवटीवि तं लहइ ॥ ४५ ॥

व्याख्या—तेम महिलाणकायसेवी के० स्त्रीनी कायानो सेवणहार पुरुष ते किंवि के० कांइ पण सुह के० सुखने न लहइ के० नथी लहेतो, परंतु ते वराठ के० वा पनो राक सयकाय के० पोतानी कायाना परिस्सम के० परिश्रमने सुक्कमन्नए के० सुखरूप माने ठे ॥ ३४ ॥ सुहुविमग्निश्रंतो के० अतिशय अविलोक्यु तो पण कं ठवि के० कहींए पण कयलीइ के० केविनेविपे जह के० जेम सारो के० सार नठि के० नथी, तहा के० तेमज इन्द्रियविसणसु के० इन्द्रिजना विषयोने विपे पण सुह के० सुखतेसुहुवि गविष्ठ के० अतिशो श्रुष्टु जोशुतु नठि के० नथी ॥ ३५ ॥

सिगारतरंगाए विलासवेलाइ जुवणजलाए ॥ केके जयमि पुरिसा नारी-
नईए न बुद्धंती ॥ ३६ ॥ सोअसरी डुरिअदरी कवडकुमीमहिलियाकि-
लेसकरी ॥ वहरविरोयणअरणी डुक्खाणीसुक्कपडिवस्का ॥ ३७ ॥

व्याख्या—सिगारतरंगाए के० शृंगाररूप जेमा तरंग के० कल्लोछो ठे, अने विलास वेलाइ के० विलासरूप जेमा जलत्रमर ठे, अने जुवण जलाए के० यौवनरूप जेमा जल ठे, एवी नारीनईए के० नारीरूप नदीने विपे न बुद्धति के० नथी ब्रूता, एवा जयमि के० जगत्ने विपे केके के० कोण कोण पुरिसा के० पुरुष ठे ? अर्थात् नारी-
रूप नदीने विपे नथी ब्रूयो एवो कोइ पण पुरुष जगत्मा नथी ॥ ३६ ॥ सोअसरी के० शोकरूप नदी एवी, डुरिअ के० कपट, तेनी दरी के० गुफा एवी, कवन के० क पटतानी कुनी के० कुनी एवी, किलेसकरी के० क्लेशनी करनारी एवी, वहर के० वैर ते रूप विरोयण के० विश्वानर एटले अग्नि, तेने उपजाववा माटे अरणी के० अ-
रणीना काष्ठ सरखी, एवी महिलीया के० स्त्री ठे, ते डुक्खाणी के० दुःखनी खाण, अने सुक्कपडिवस्का के० सुखथी उपरांठी ठे ॥ ३७ ॥

अमुणिअमणपरिकम्मो सम्मं को नाम नासिउं तरइ ॥ वम्महसर-
पसरोहे दिठ्ठिओहे मयच्छीणं ॥ ३८ ॥ परिहरसु तज्जतासिं दिठ्ठिंदिठ्ठीवि
सस्सव अहिस्स ॥ जं रमणि नयणवाणा चरित्तपाणे विणासंति ॥ ३९ ॥

व्याख्या—अमुणिअ मणपरिकम्मो के० नथी जाण्यु मननु पराक्रम जेणे एवो को के० कोणपुरुष मयच्छीण के० मृगाक्षिना दिठ्ठिओहे के० दृष्टिओजे करी वम्महसर के० कदर्पना जे वाण, पसरोहे के० पसरे, तेनाथी नासिउं तरइ के० नासवाने समर्थ थाय ? अर्थात् कोइ समर्थ न थाय ॥ ३८ ॥ एमाटे हे जीव ! अहिस्स के० सर्पनी विसस्सवदिठ्ठि के० विषमय दृष्टि तेवी जेनी विषयदृष्टि ठे, अने जं के० जे २-

मणि नयणवाणा के० स्त्रीनां नयनरूपी वाणो चरित्त के० चारित्ररूप पाणे के० प्राणने
विणासंति के० नाश पमाडे ठे, तेवी स्त्रीने परिहर के० परित्याग कर ॥ ३९ ॥

सिंहत जलहिपारगडविजिजिइदिउविसूरोवि ॥ ददचित्तोवि ठलिज्ज-

इ जुवइ पिसाईहिं खुडाहि ॥ ४० ॥ मणय नवणीय विलजं जह जायइ

जलणसंनिहाणमि ॥ तह रमणिसंनिहाणे विद्वइ मणो मुणीणंपि ॥ ४१ ॥

व्याख्या— ददचित्तो के० ददचित्त वालो एवो विसूरोवि के० विशेषे करी झूरो
पुरुष जे सिद्धतजलहिपारंगड के० सिद्धांतसमुझने विशेषे करीने पार पहाँचेलो एवो
अने विजिइदिउ के० इडिउने जेणे जीती होय तेहने पण जुवइ के० जुवतिरूप पि-
साईहिंकुडाहि के० कुडाणी एवी पिशाचणी ठलिइइ के० ठले ठे. ॥ ४० ॥ जह के०
जेम जलण के० अग्नि— तेना संनिहाणमि के० सन्निध एटले समीपजागनेविपे मणय
के० मीण अने नवणीय के० नवनीत एटले माखण, विलजंजायइ के० उंगली जाय
ठे, तह के० तेम रमणिसंनिहाणे के० स्त्रीना सन्निधे एटले समीपजागे मुणीणपि के०
मुनिश्वरनु पण मणो के० मन विद्वइ के० विशेषे करी उचित आय ठे एटले मन
उंगली जाय ठे ॥ ४१ ॥

नीअंगमाहिं सुपजराहिं उप्पिठमंथरगईहिं ॥ महिलाहिं निनग्गाइव

गिरवरगुरुआ विजिजंति ॥ ४२ ॥ विसयजलं मोहकल विलासविश्वो

अजलयराइत्तं ॥ मयमयरंउत्तिन्ना तारुणमहन्नवं धीरा ॥ ४३ ॥

व्याख्या— नीअंगमाहिं के० नीची गतीए ठे, तेमाटे सुपजराहिं के० पाणीसहित
एवी, अने मथरगईहिं के० मंथर गतिए ठे माटे उप्पिठ के जोवा योग्य एवी, महि-
लाहिं के० स्त्री ते निमग्गाइव के० नदीनीपरे गिरिवरगुरुआ के० मेरूपर्वत सरखा
स्थिरमनवालाउने पण विजिजंति के० विशेषे करी जेदे ठे. ॥ ४२ ॥ विसयजलं के०
विषयरूप ते जल, मोहकल के० मोहरूप कलजोग, अने विलास विद्योअजलयरा-
इत्तं के० हावजावरूपीआ जलचर जीवो तेणे आकीर्ण एटले जरेलो एवो अने मय
के० मद— ते रूप मयर के० मगर मद्यवालो एवो तारुणमहन्नवं के० तारुण एटले
यौवनावस्थारूप महार्णव एटले महासमुझने धीरा के० जे धीरपुरुष ते उत्तिन्ना के०
उतरेठे. अर्थात् एवा समुझने तरी पार उतरेठे ॥ ४३ ॥

जइवि परिचत्तसंगो तव तणुअंगो तदावि परिवडइ ॥ मिहिला स-

सग्गीए कोसाजवणू सिमूणिवा ॥ ४४ ॥ सव्वगंयविमुको सीईजू

ऊपसंतिचित्तोअ ॥ जं पावइ न चक्कवटीवि तं लहइ ॥ ४५ ॥

व्याख्या—जइवि के० यद्यपि परिचत्तसगो के० समस्त प्रकारे बाह्य कुटुवादिकना संगने परित्याग कस्यो ठे जेणे अने तत्र के० तपेकरी तणुअगो के० डुवल्लु अग जेणे कलुंठे, तद्वाही के० तोपण मिहिलाससग्गीए के० महिला जे स्त्री, तेना ससर्गे परि- वरुइ के० ससारमाहे पडेठे कोनी पेरे ? तो के—कोसा के० वेश्या, तेहना जुवनने- विपे निवास करनार एवा जे सिद्दुफागासी मुनियर तेनी पेठे जाणीखेवु ॥४४॥ सव- गय के० सर्व ग्रथधी विमुक्तो के० विमुक्त, अर्थात् ससारना सर्व बधनधी रहित ए- वो, अने जे चित्तोय के० चित्तनेविपे ऊपसति के० प्रशानता पाम्यो अने ज के० जे पावइमुत्तिसुह के० मोक्षनु सुख पामे त के० ते सुख चक्रवर्तीवि के० चक्रवर्ति पण न लहइ के० नहीं लेतो ॥ ४५ ॥

खेलमि पडिअमप्यं जह न तरइ मञ्जिआविमोएउ ॥ तह विसयखे-
लपडिअं न तरइ अप्पपि कामधो ॥४६॥ जं लहइ वीअराउं सुखं तं
सुणइ सुञ्चिअ न अन्नो ॥ न विगत्ता सूअरऊ जाणइ सुरलोइअसुखं ॥४७॥

व्याख्या—जह के० जेम खेलमि के० श्लेष्मनेविपे पन्निअ के० पनेली एवी जे म- छिआवि के० मक्षिका पण अप्प के० पोताने न मोएऊतरइ के० मूकाववाने समर्थ थती नहीं, तह के० तेम विसयखेल पन्निअ के० विषयरूप श्लेष्ममाहे पट्यो एवो कामधो के० कामे करी अथ थएखो पुरुष अप्पपि के० पोताने पण नतरइ के० न मू- कावी शके ॥ ४६ ॥ ज के० जे सुख के० सुखने वीअराउं के० वीतराग लहइ के० लहे, त के० ते सुखने श्री वीतरागज जाणे पण न अन्नो के० अन्य कोइ जाणे नहीं जेम विगत्ता के० गर्ता एटखे राकामां रहेला कईमने त्रिपे मग्न थएखो एवो जे सूअ- रऊ के० सूअर—जुन ते सुरलोइअ सुख के० स्वर्गलोकना सुखने नजाणइ के० जाणे नहीं

ज अज्जावि जीवाण विसएसु डहासवेसु पडिवधो ॥ त नज्जाइ गुरुआ-
णवि अलघणिज्जो महामोहो ॥ ४८ ॥ जे कामंधा जीवा रमंति विस-
एसु ते विगयसका ॥ जे पुण जिणवयणरया ते जीरु तेसु विरमति ॥ ४९ ॥

व्याख्या—ज के० जे कारण माटे अक्षवि के० हजीसुधीपण, जीवाण के० जीवोने विसएसुडहासवेसु के० डु खनेज आश्रव एटखे श्रवनारा जे विषय तेने विपे प्रति- यथ ठे त के० ते कारण माटे गुरुआणवि के० महोटांने पण महामोहो के० महा- मोह जे ठे ते अलघणिज्जो के० अलघनीय ठे एवु, नक्षइ के० जाणिए ठीए ॥ ४८ ॥ जे कामंधा जीवा के० कामे करी अथ थएला जीवो, ते विगयसंका के० शका- र्त्ति होता थका विसएसु के० त्रिपयोने त्रिपे रमंती के० रमे ठे जे के० जे पुण के०

वली जिणवयणरया के० जिनवचनमां रक्त, तेजरीरु के० ससारथी वीकण, तेसु के० ते विपयोथी विरमंति के० विरमे ठे ॥ ४९ ॥

असुइमुत्तमलपवाहरूवयं वंतपित्तवसमज्जफोप्फसमेअमंस बहुदडुक-
रंडअंचम्ममित्तपणाइअं जुवइ अंगयं ॥५०॥ मंसंइमंसुत्तपुरीसमीसं सिं-
घाणखेलाइ अनिअरंतं ॥ एअं अणिअं किमिआणवासं पासं नराणं
मइवाहिराणं ॥ ५१ ॥

व्याख्या—असुइ के० अशुचि, मुत्त के० मूत्र अने मलपवाहरूवय के० विष्टाप्रवाह
तद्रूप अने वंत के० वसन पित्त के० पित्त वसा के० चरवी अने मज्जा के० हाडकां मांहेलो
जुको फोप्फ के० सोजो समे के० समेदा, मंस के० मांस बहुहरु के० घणां हाडकांउनो
करड के० करंडीउं ते चम्ममित्त के० चर्ममात्रे करी एतु पठाइ के० प्राणादीउं एटखे
आघादीउं एतुं, जुवइ के० स्त्रीनु अंगय के० अंग ठे. ॥ ५० ॥ इमं के० ए मंसं के०
मांस मुत्त के० मूत्र अने पुरीस के० विष्टा तेणे करी मीसं के० मिश्रित अने सिंघाण
के० नासिकानो मल खेलाइअ के० वडखा एतनु निअरंतं के० निज्जरण एअं के० ए,
अणिअ के० निरतर अनित्य ठे वली किमिआण वास के० करमीआनु आवासस्थान,
एतुं स्त्रीउंनु जे शरीर ते मइवाहिराणं नराणं के० मतिवाहिर अर्थात् वाह्यदृष्टि एवा
पुरुषोने पास के० पाश रूप ठे ॥ ५१ ॥

पासेण पंजरेणय वज्जति चउप्पयाय पस्कीइ ॥ इयजुवइ पजरेणं वक्षा
पुरिसा किलिस्संति ॥ ५२ ॥ अहो मोहो महामल्लो जेण अम्मारिसा-
विहु ॥ जाणंताविअणिअत्तं विरमंति न खणंपिहु ॥ ५३ ॥

व्याख्या—जेम पासेण के० पांशे करी अने पजरेण के० पांजरेकरी चउप्पयाय प-
स्कीइ के० चार पगना पस्कीउंने वज्जति के० बांधे, तेम इय के० आ जुवइपजरेण के०
युवतिरूप पांजरे करी पुरिसावस्त्र के० बांधेवा एवा पुरुषो ते किलिस्सति के० क्लेश
पामे ठे ॥ ५२ ॥ अहो इति आश्चर्यं मोहो महामल्लो के० मोहरूप महामल्ल ठे, जेण
के० जेणे करी अम्मारिसाविहु के० अमारा सरखा पण अणिअत्त के० नथी निव-
र्त्तता जाणतावि के० जाणतां ठतां पण खणपिहु के० क्षणमात्र पण न विरमंति के०
नथी विरमता अर्थात् मोहरूपी महामल्लने, अमे जाणीये ठैए तो पण क्षणमात्र
तजी शकता नथी. ॥ ५३ ॥

जुवइहिंसद् कुणंतो संसग्गिं कुणइ सयलइस्केहिं ॥ नहिं सुसगाणं-
सगो दोइ सुहो सह विमलिविहिं ॥५४॥ हरिहर चउराणण चंद सूरखं-

दाइणो विजेदेवा ॥ नारिण किंरुत्त कुणंतिधिद्धी विसय तिन्ना ॥ ५५ ॥

व्याख्या—जुवइहिसह के० युवती सहवर्तमान संसर्गिकुणंतो के० ससर्ग करतो यको सयलजुकेहि संसर्गि कुणइ के० समस्त दुःखोनो ससर्ग करे ठे ए माटे विडाहीसह के० वीलाहीनी साथे मुसगाण के० मूपक एटखे उदरनो सगो के० ससर्ग अथवा सगत नहिहोइसुहो के० सुखदायक न थाय ॥ ५४ ॥ हरि के० वासुदेव, हर के० महादेव, चउराणण के० चतुरानन एवा ब्रह्मा, चदसूर के० चंद्र सूर्य अने खंदाइणो के० पद्मानन एवा कार्तिकेयस्वामि आदे देइने पिजेदेवा के० बीजा जे देवताउं ते पण नारिण किंरुत्त कुणति के० स्त्रीउंनु किंकरणु करे ठे ए माटे ते विसयतिन्ना के० विषयने विषे तृष्णा ठे जेने, एवा पूर्वोक्त प्राणीउंनी तृष्णाने धिद्धी के० धिक्कार ठे ! धिक्कार ठे ! ॥ ५५ ॥

सीअच उएहंच सहंति मूढा इहीसु सत्ता अविवेश्ववंता ॥ इलाइपुत्तव चयति जाइ जीअच नासति अरावणुव ॥ ५६ ॥ बुत्तूण विजीवाणं सु

डकरायंति पावचरिआइ ॥ जयव जासासासा पच्चा एसो हुइणमोते ॥ ५७ ॥

व्याख्या—मूढा के० मूर्ख एवा पुरुषो सीअ के० सीत च के० अने उएह के० उछ एवो ताप सहति के० सहन करेठे, अने ते अविवेश्ववंता के० अविवेकयत एवा होता यका, इहीसुसत्ता के० स्त्रीनेविषे आसक्त ते इलाइपुत्त के० इलाति पुत्रनी परे चयति जाइ के० स्वजातिनो त्याग करेठे अने तेउं रावणुव के० रावणनी परे जीअचनासति के० जीवितव्यनो नाश करेठे तो पण ते स्त्री आदिकने नथी ठाडता ॥ ५६ ॥ बुत्तूणवि के० बोझीने पण जीवाण के० जीवोना जे सुडुकरायति पावचरिआइ के० अत्यंत दुष्कर एवा पाप चरित्र, जयव के० जगवन् जाता के० जे हता ते ? सासा के० ते ते पच्चाएसोहुइण मोते के० एज तने प्रत्यादेश ठे ॥ ५७ ॥

जलजलतरलजीअं अथिरालहीवि जगुरोदेहो ॥ तुठाय काम जोगा निवधण

डुक्कलक्काण ॥ ५८ ॥ नागो जहा पंकजलावसन्नो दह्मुखल नाजिसमेइ-
तीर ॥ एव जिआ कामगुणेसुगिहा सुधम्ममग्गे नरया हवति ॥ ५९ ॥

व्याख्या—जलजल के० जलविडु एटखे जलना परपोटा समान तरल के० चपल एवु जीअ के० जीवितव्य ठे, अने लछी के० लक्ष्मी ठे ते पण अथिराविके० अस्थिर ठे, अने जगुरो देहो के० क्षणजगुर एवो आ देह ठे कामजोगा के० कामजोग जे ठे ते तुठाय के० तुष्ट एवा अने डुक्कलक्काण निवधण के० लाखो गमे डु खनां हेतु एवा ठे ॥ ५८ ॥ जहा के० जेम, नागो के० हाथी ते पंकजलावसन्नो के० कादवने

जले वृद्धो यको दष्ट के० देखेवे तो पण ते थलं के० स्थलथी तीरं के० तीरे नाजि-
समेष्ट के० न जइ शके, एवं के० ए प्रमाणे जिआ के० जीवो कामगुणेसु के० कामसमूह-
नेविपे गिह्वा के० आसक्त थका सुधम्ममग्गे के० सुधर्मना मार्गनेविपे नरयाह्वंति के०
न रत्ता एटले सावधान न थइ शक. ॥ ५९ ॥

जहविष्ठपुंजखुत्तो किमी सुहं मन्नए सयाकालं ॥ तह विसयासुइरत्तो
जीवो विमुणइ सुहं मूढो ॥ ६० ॥ मयरहरोव जलेहिं तह विहु डुप्पूर
ऊइमे आया ॥ विसया मिसंमि गिहो जवे जवे वच्चइ न तत्ति ॥ ६१ ॥

व्याख्या-जह के० जेम विष्ठपुंजखित्तो के० विष्ठाना ढगलामांहे खुतेलो किमी के०
करमीडं, सयाकालं के० सदाकाल सुहंमन्नए के० सुख माने ठे, तह के० तेम विसया-
सुइरत्तो के० विपर्यय रूप अज्झुचिनेविपे रक्त थएलो एवो मूढो के० मूढ जीवो के० जीव
ते विपर्ययनेविपेज सुहंविमुणइ के० विशेषे करीने सुख माने ठे. ॥ ६० ॥ मयरहर ए-
टले मगरहर ते मगरने हरण करनार एवो जे समुद्र ते जेम जलेहि के० पाणीएकरी
डुप्पूरडं के० पूरवो दोहिलो ठे एटले डु-खे पूराय, अर्थात् समुद्रमां गमे तेडलु पाणी
नाखो तोपण ते तेशी तृप्ति पामे नही तेम, ए आया के० आत्मा, विसयामिसंमि-
गिहो के० विपर्यय रूप आमिप एटले मांसने विपे आसक्त थयो थको जवे जवे के०
जवजवनेविपे तत्ति के० तृप्ति प्रत्ये न वच्चइ के० न पामे ॥ ६१ ॥

विसयविसट्टा जीवा उअडरूवाइएसु विविहेसु ॥ जवसय सहस्सल्लहं न-
मुणंतिगयंपि निअजम्म ॥ ६२ ॥ चिठंति विसयविवसा सुत्तंल्लअंपिकेवि
गयसंका ॥ न गणंति केवि मरणं विसयंकुस सल्लिया जीवा ॥ ६३ ॥

व्याख्या-विपर्ययविसट्टाजीवा के० विपर्यय रूप जे विप तेणे करी आर्त्त एटले पीडा-
यमान् थएला एवा जीव, उअडरूवाइए के० उअजटरूप आदिदेइ विविहेसु के० वि-
विध प्रकारनां रूप ते जवसयसहस्स के० जवना शतसहस्रे करीने एटले लाखो गमे
जवे करीने पण ललहं के० लल्लज एवो निअजम्म के० मनुष्य जन्म ते गयंपि के०
गयो थको पण न मुणति के० न जाणे ॥ ६२ ॥ विसयंकुससल्लियो जीवा के० वि-
पर्यय रूप अंकुशे साटया एवा जीवो, विसयविवसाचिठति के० विपर्ययने वश थया थका
तिष्ठति के० रहे ठे. अने लल्लजपि के० लल्लजाने पण मुक्त के० मूके ठे, केटलाएक
जीवो गयासंका के० गणवी ठे शका जेठनी ॥ ६३ ॥ ने केवि के० केटलाक मरणं न
गणति के० मरणने पण नथी गणता ॥ ६३ ॥

विसय विसेणं जीवा जिणधम्मं हारिऊण हा नरयं ॥ वञ्चंति जहा चित्तय
निवारिउं वञ्चदत्तनिवो ॥ ६४ ॥ धी धी ताण नराणं जे जिणवयणा मयं-
पिसुत्तूण ॥ चउगइ विम्वणकरं पियंति विसयासवं घोरं ॥ ६५ ॥

व्याख्या—विसयविसेणं के० विषयरूप जे विष तेणे करीने जीवा के० जीव जिण-
धम्महारिऊण के० जिनधर्म हारीने हा इति सेवे नरय के० नरके जाय ठे जह के०
जेम चित्तय के० चित्रसाधु एवा जे जाइ तेणे निवारिउं के० वाख्यो एवो जे वञ्चदत्त-
निवो के० ब्रह्मदत्तनृप चक्रवर्त्ति जेम ससारने जिमे मनुष्य जन हाख्यो तेम ॥ ६४ ॥
धीधी के० धिक्कार ठे। धिक्कार ठे। ताणनराण के० ते नरने, के जे के० जे नर जिण-
वयणामयं पिसुत्तूण के० जिनवचनरूपी अमृतने मूकीने चउगइ विडवणकर के० चारे
गतिनी जे विडवनानो करनार एवो जे त्रिसयासवघोर के० रोज एवो विषयासव के०
विषयरूप मदिरा तेने पियति के० पीए ठे ॥ ६५ ॥

मरणेवि दीणवयणं माणधरा जे नरा न जंपति ॥ ते विहुकुणंति
खल्लि वालाण नेह गह गिहिला ॥ ६६ ॥ सक्कोधिनेव सक्कइ माहप्प-
महुप्फुरं जए जेसिं ॥ तेवि नरा नारीहिं कराविआ निअय दासत्तं ॥ ६७ ॥

व्याख्या—मरणेवि के० मरणकाल प्राप्त थयो ठता पण माणधरा जेनरा के० मानने
धारण करनार जे पुरुष ते दीनवयण न जपति के० दीनवचन न बोले, अने तेज
पुरुष, वालाण नेहगहगिहिला के० वाला जे खीउं तेनो जे नेहगह के० नेहरूपग्रह
तेणे करीने गहिला के० घेहेला यया थका खल्लिकुणति के० खालन करे ठे ॥ ६६ ॥
जेसिं के० जेना माहप्पमहुप्फुर के० माहात्म्य अने आडवर तेने जगतमा शक्कोपि
एटले इउ पण खरुन नेउसक्क के० न करी शके तेवी नरा के० तेवा पण पुरुषोने
नारीहिं के० नारीए निअय के० पोताना दासत्त के० दासपणा प्रत्ये कराविआ
के० कराव्या ॥ ६७ ॥

जउ नदणो महप्पा जिणजाया वयधरो चरमदेहो ॥ रहनेमी राय-
मई रायमइ कासि हीविसया ॥ ६८ ॥ मयण पवणेण जइ तारिस्तावि
सुरसेजनिच्चला चविआ ॥ ता पक्क पत्तसत्ताण इअर सत्ताण कावत्ता ॥ ६९ ॥

व्याख्या—जउनदणो के० यादवनो नदन एटले पुत्र, महप्पा जिणजाया के० महात्मा
एवा जिन जे नेमिनाथ तेनो जाइ, वयधरो के० व्रत्तधारी अने चरमदेहो के० चर-
मशरीरी एवो जे रहनेमी, ते रायमई के० राजीमती उपर रायमइ के० रागने विपे

ठे मति जेनी एवो आसीत् के० होतो हवो. माटे हीविसया के० ही इति खेदे धि-
कार ठे विषयने । ॥ ६७ ॥ मयणपवणेण के० मदनरूपी पवने करी जइ के० जो मे-
रुपर्वत सरखा निचलाचलिया के० निश्चल एवा चढ्या तो पठे पक्कपत्तसत्ताण के०
पाकां पांदनां सरखां जे जीवनां सत्व ठे एवा इत्तर के० इतर सत्ताण के० सत्व एवा
जीवोनी कावत्ता के० शी वार्ता ? अर्थात् कामदेवरूपी पवने करी मेरुपर्वत सरखा
धैर्यवंत पुरुषो चलायमान थया, तो पठी अद्वपसत्ववाला एवा जीवोनी शी वार्ता ? ६९

जिप्पंति सुहेणं चिअ हरि करि सप्पाइणो महाकूरा ॥ इकु वियइज्जेउं

कामो कय सिवसुह विरामो ॥ ७० ॥ विसमा विसय पवासा अणाइ ज-

वजावणाइ जीवाणं ॥ अइइधेतह आणिय इंदियाइ चंचलं चित्तं ॥ ७१ ॥

व्याख्या-हरि के० सिंह, करि के० हाथी अने सप्पाइणो के० सर्पादिक महाकूरा
के० महाकूर एवाउने सुहेण जिप्पंति के० सुखे करीने जीताए, पण कय सिवसुह
विरामो के० कखो ठे मोक्षसुखथी विराम जेणे एवो इकुविय के० एक पण कामो के०
कंदर्प, ते इज्जेउं के० जीतवो दुर्लभ ठे. ॥ ७० ॥ जीवाण के० जीवने विसमा के०
विषम एवा विसय के० विषयोनी पवासा के० पिपासा एटखे तरस ठे, अने अणाइ
के० अनादिनी, जवजावणाइ के० संसारनी जावना ठे, अने इंदियाइ के० इन्द्रिय ठे
ते अइइधे के० अतिशय दुर्जय ठे, तह के० तेमज चित्त के० चित्त ठे ते चंचलं
के० चपल ठे ॥ ७१ ॥

कलमलअरइ अजुक्की वाही दाहाइ विविह डुक्काइ ॥

मरणपिअ विरहाइसु संपइइ कामतविआणं ॥ ७२ ॥

पंचिदिय विसय पसंगरेसि मणवयण काय नवि सवरेसि ॥

तं वाहिसि कत्तिअ गलपएसि जंअठकम्म नविनिश्चारसि ॥ ७३ ॥

व्याख्या-कामतविआणं के० कामे करी तस थएला एवा जनोने, कलमल के०
कलमल, तथा अरइ के० अरति उपजे, अने अजुक्की के० जूख, वाही के० व्याधि,
दाहाइ के० दाघ ज्वरादि प्रमुख विविहडुक्काइ के० विविध प्रकारनां दु.खो, मरण
के० मरण, अने पिअविरहाइ के० प्रियविधोगादिक संपइइ के० संपजे ॥ ७२ ॥ हे
जीव ! पंचिदिय विसय पसंगरेसि के० पांच इंद्रियना विषय प्रसंगने माटे मणवयण-
काय के० मन वचन अने काया, नविसंवरेसि के० नथी सवरतो, अने ज के० जे अ-
ठकम्म के० आठ कर्माने नवि निश्चारसि के० नथी निर्जरा पमाडतो तं के० ते तुं
वाहिसिकत्तिअगलपएसि के० गलप्रदेशने नामे कत्ति के० काती एटखे कातर वाहे ठे. ७३

किंतुमंधोसि किंवासि धत्तुरिं अह्व किंसंनिवाएण आऊरिं ॥ अमय स
मुधम्मज विसव अममन्नसे विसय विसविसम अमियंव बहुमन्नसे ॥ ७४ ॥
तुद्धि तुह्नाण विज्ञाण गुण्डंबरो जलण जालासु निवडंतु जिअ निअरो ॥
पयइ वामेसु कामेसु जरऊसेजेहिपुणपुण विनिरयानलेपच्चसे ॥ ७५ ॥

व्याख्या—हे जीव ! किंतुमंधोसि के० शु तु आंधलो ठे ? किंवासिधत्तुरिं के० शु
ते धत्तुरो पीओते ? अह्व के० अथवा तु शु सनिगएणआऊरिं के० सन्निपात
रोगेकरी आऊरिं के० परिपूर्ण ठे ? के ज के० जे माटे अमयसमुधम्म के०
अमृतसमान धर्म ठे, तेने विसव के० विपवत् अममन्नसे के० मानेठे ! ! अने विसय
विसविसम के० विपर्यय जे महा विषम विष, तेने अमियवबहुमन्नसे के० अमृत-
वत् बहु माने ठे । ॥ ७४ ॥ जिअ के० हे जीव ! तुझि के० तु तुह्नाणविज्ञाण गुण
डधरो के० तारु ज्ञान तारु विज्ञान अने गुणोनो आडवर ते जलण जालासु के०
ज्वलन जालानेविषे निअरो के० अत्यंतपणे निवडंतु के० पको ज के० जे कारण माटे
पयइवामेसु के० प्रकृतिए करी वांका-विपरीत एवा जे कामेसु के० कामजोग तेनेविषे
रक्षसे के० तु राखे ठे माटे जेहिं के० जे कामजोगेकरीने तु पुण पुण के० वली वली
निशेपे करीने निरयानले के० नरकरूपी अग्निनेविषे पच्चसे के० पचेठे ॥ ७५ ॥

दहइ गोसीस सिरखड वारकए ठगल गहणठ मेरावणं विक्रए ॥ क-
प्पतरुतोडि एरड सोवावए जुझि विसएहि माणुअत्तण हारए ॥ ७६ ॥
अधुवं जीविअनच्चा सिद्धिमग्ग विआणिया ॥ विणि अट्टिअ जोगेसु
आउ परिमिअमप्पणो ॥ ७७ ॥

व्याख्या—जुझि के० जे पुरुष विसएहि के० विषये करीने माणुअत्तणहारए के० मनुष्य-
पण हारि ठे तो ते दहइगोसीससिरखडवारकए के० सूकी राखने माटे गोशीर्ष ते वा-
वना बदन अने सिरखंड एटले मुखरु तेने दहइ के० बाखे ठे, अने ठगल गहणठ
के० थोकडो खेवाने अये मेरावण विक्रए के० ऐराजतहाथीने बेचेठे अने सो के० ते
कप्पतरुतोडि के० कटपट्टने तोडी एरुवावए के० एरुमाने बाबेठे ॥ ७६ ॥ जे उत्तम
पुत्तपो ठे ते अधुव के० अशाश्वत एवु जे जीविअनच्चा के० जीवितव्य जाणता थका,
अने सिद्धिमग्ग के० मोक्षमार्गने पण विआणिया के० जाणता, अने अमप्पणो के०
पोतातु परिमित्र के० परिमित एटले प्रमाणसहित आयुष्य जाणीने, अर्थात् आट-
खुज आयुष्य ठे, एवु ते जाणता थका जोगेसु के० जोग थकी विणिअट्टिअ के०
निपत्ते ठे ॥ ७७ ॥

सिवमग्ग संठिआणवि जह् दुल्लेआ जिआण पणविसया ॥ तह् अ-
न्नं किंपि जए दुल्लेअं नठि सयलेवि ॥ ७८ ॥ सविडंकुअडरूवा दिठा
मोहेइ जा मणं इठि ॥ आयहिअं चिंतता दूरयरेणं परिहरंति ॥ ७९ ॥

व्याख्या—जह् के० जेम सयले के० सर्वजगतनेविपे सिवमग्गसंठिआणवि के०
मोक्षमार्गं जेउं रह्याठे, एवा जिआण के० जीवोने पण विसया के० पांच विषय जे ठे
ते दुर्जय ठे, तह् के० तेम अन्नकिंपि के० अन्य कोइ पण नही दुल्लेय के० दुर्जय
नथी अर्थात् विषय जीतवा तेज दुर्जय ठे, पण ते सिवाय बीजु कांइ दुर्जय नथी
॥ ७८ ॥ सविडंकुअडरूवा के० सविटंक उल्लटरूप एवी इठि के० स्त्री, ते दिठा के०
दीठी थकी मनने मोह पमाडे ठे. तेउने आयहिय के० आत्महितने चिंतता के०
चितवता एवा जे पुरुष ते, दूरयेण परिहरंति के० दूरथी परिहरे ठे. ॥ ७९ ॥

सधं सुअंपिसीलं विन्नाणं तह् तवंपि वेरग्गं ॥ वच्चइ खण्णसधं विसय
विसेणं जईणंपि ॥ ८० ॥ रेजीव मय विगप्पिय निमेस सुहलालसो कहं
मूढ ॥ सासयसुह मसमतमं हारिसि सिसि सोअरंचजसं ॥ ८१ ॥

व्याख्या—सधंसुअ के० सर्वश्रुत, सीलं के० सर्वशील, विन्नाणं के० सर्वविज्ञान तह्
के० तेमज वेरग्ग के० वेराग्य ते सधं के० सधं जइणपि के० यतिउने पण विसय वि-
सेणं के० विषयरूप विपेकरीने खण्ण वच्चइ के० क्षणमात्रमा जतां रहे ठे. ॥ ८० ॥
रे जीव । सासयसुह मसमतमं के० शाश्वता सुख, जेना समान जगतमां बीजा कोइ
सुख नथी तेने, अने जेमा ससिसोअरंचजसं के० चंडमा सरखो उज्ज्वल यश ठे,
तेने हे मूढ, मयविगप्पिय के० पोतानी मतिए कढ्यां एवां निमेससुहलालसो के०
निमेसमात्र सुखमा लंपट अश्ने कइहारिसि के० केम हारेठे । ॥ ८१ ॥

पञ्चल्लिउ विसयअग्गी चरित्तसार डहिअ कसिणंपि ॥ सम्मत्तं पिक्कि-
राहिअ अणंत संसारिअं कुआ ॥ ८२ ॥ जीसण जव कंतारे विसमा
जीवाण विसयतिएहाउं ॥ जाए नहिआ चउदसपुष्ठीविरुलंति हु निगोए ८३

व्याख्या—पञ्चल्लिउ के० प्रज्वलित थएलो एवो जे विसयअग्गी के० विषयरूप अग्नि
ठे ते कसिणपि के० समस्त एवा चरित्तसार के० चारित्रना सारने रुहिअ के० प्वाले ठे
अने सम्मत्त के० सम्यक्त्वने विराहिअ के० विराधीने अणत संसारिअ के० अनत संसा-
रीपणाने कुआ के० करे ठे ॥ ८२ ॥ जीवाण के० जीवने जीसण के० जयकर एवा जवक-
तारे के० ससाररूपी अरण्यनेविपे विसमाविसय तिहाउं के० विषम एवी जे विषय

રૂપ તૃષ્ણા છે જે તૃષ્ણા નિશ્ચિત્યા કેળવવાલા એવા ચરુદસપુરુષોવિ કેળવે ચૌદ પૂર્વ-
ધારી પણ હુ કેળવે નિશ્ચયે કરીને નિગોળે કેળવે નિગોદનેવિષે રુદ્ધિ કેળવે જમે છે ॥૮૩॥

હા વિસમા હાવિસમા વિસયા જીવાણ જેહિ પડિવંધા ॥ હિંડંતિ જવ-
સમુદ્દે અણતડુકાઈ પાવતા ॥૮૪॥ મા હ્રદજાલચવલા વિસયા જિવાણ
વિજ્ઞાતેચ સમા ॥ ચણદિઠા ચણનિઠા તાતેસિં કો હુ પડિવંધો ॥ ૮૫ ॥

વ્યાખ્યા-હા ઇતિ રોદે ! વિસમા કેળવિમ, વલી હા ઇતિ રોદે ! વિસમા કેળવિ-
પમ એવા વિસયા કેળવિપયો, તે જીવને વિપમ છે જેહિ કેળવે જે વિપયો કરીને પ
નિરુદ્ધા કેળવે પ્રતિબદ્ધ થણા એવા જીવ અણતડુકાઈ પાવતા કેળવે અનત હુ એ પા-
મતા થકા જવસમુદ્દે કેળવે સસાર સમુદ્દનેવિષે હિંદુતિ કેળવે હિંદુતે ॥ ૮૪ ॥ માહિતિ-
નિપેધે હ્રદજાલચવલા કેળવે હ્રદજાલની પેરે ચપલ એવા જે વિસયા કેળવિપયો છે, તે
જીવાણ કેળવે જીવને તે વિપયો વિજ્ઞાતેચસમા કેળવે વિજ્ઞાતીના તેજ સમાન ચણદિઠા
કેળવે કણમાત્રમા દેશાણલા, પણ પટ્ટી ચણનિઠા કેળવે કણમાત્રમાં નાશ પામવાનુ છે શીલ
જેનુ, પટલે એમ કે-વિજ્ઞાતી જેમ કણમાં દેશવામાં આવે અને વલી કણમા ન દીઠામાં
આવે, તેમ એ વિપયો પણ કણમાત્ર દેશવામાં આવે અને કણમા ન દીઠામાં આવે, તો
કેળવે તે માટે તેસિં કેળવે તેમનો હુ કેળવે નિશ્ચે કોપડિવંધો કેળવે શો પ્રતિબદ્ધ કરવો? ॥૮૫॥

સત્તુવિસ પિસાઝ વેચાલો હુઅવહોવિપક્ષુલિઝ ॥ તં નકુણ્ણ જ કુ-
વિચા કુણતિ રાગાણો દેદે ॥ ૮૬ ॥ જોરાગાઈણવસે વસમિ સોસયલ-
હુક લાલાણ ॥ જસ્સ વસે રાગાઈ તસ્સવસે સયલસુકાઈ ॥ ૮૭ ॥

વ્યાખ્યા-જ કેળવે જેટલુ રાગાણો કેળવે રાગદેષાદિક કુવિચા કેળવે કોપ્યા થકા દેદે
કેળવે વેદનેવિષે હુ સપ્રત્યે કુણતિ કેળવે કરે, તે કેળવે જેટલુ હુ એ સત્તુ કેળવે શત્રુ વિસ
કેળવે વિપ, પિસાઝ કેળવે પિશાચ, વેચાલો કેળવે વેતાલ અને પક્ષલિઝ હુઅવહોવિ કેળવે
પ્રજ્વલિત થણો અગ્નિ પણ ન કુણ્ણ કેળવે ન કરી શકે ॥ ૮૬ ॥ જો કેળવે જે પુરુષ
રાગાઈણવસે કેળવે રાગાદિકને વશ છે, સો કેળવે તે પુરુષ સયલહુકલલાણ કેળવે હુ એ
સમસ્ત લાલો ગમે તેને વસમિ કેળવે વશ થઈ રહ્યો છે એમ જાણવુ, અને જસ્સ કેળવે જે
પુરુષના વસે કેળવે વશમા પટલે સ્વાધીનમા રાગાઈ કેળવે રાગાદિક છે, તસ્સવસે કેળવે તે
પુરુષના વશમા સયલસુકાઈ કેળવે સઘલા સુખ છે એમ જાણવુ ॥ ૮૭ ॥

કેવલ હ્રદ નિમ્મવિણ પડિઠં સંસારસાયરે જીવો ॥ જં અણુદવહિ કિ-
લેસ ત આસવદેહચં સઘ ॥ ૮૮ ॥ હી સંસારે વિહિણા મહિલારુ

वेण मंडिअं जालं ॥ वञ्चन्ति जठ मूढा मणूआ तिरिया सुरा असुरा ॥ ८९ ॥

व्याख्या— केवल दुहनिम्मविण के० निःकेवल दुःखेकरीने नीपजावेवो एवो जे ससारसायरे के० संसाररूपी सागर— तेनेविपे जीवो के० जीव पडिअ के० पड्यो ठे, अने त्यां जे किलेस अणुहवइ के० क्लेश अनुजवे ठे, तं सव्वं के० ते सघलो क्लेश आसवहेऊअ के० आश्रव ठे हेतु जेनो एवो ठे ॥ ८८ ॥ ही इतिखेदे अहो ससार के० आ ससारनेविपे कर्म जे ठे, तेणे महिलारूवेण के० स्त्रीरूपे जालंमण्डिअं के० जाल मांढीवे. जठ के० जे जालनेविपे मूढ एवा मणूआ के० मनुष्यो, तिरिया के० तिर्यच, सुरा के० देवो, अने असुरा के० असुरकुमार देवो वञ्चन्ति के० वधायठे ॥ ८९ ॥

विसमा विसयजुअंगा जेहिं डंसिआ जिआ जववणंमि ॥ कीसन्ति डह-
ग्गीहिं चुलसीईजोणिलखेसु ॥ ९० ॥ संसारचारगिह्ये विसयकुवाएदिंलु-
क्किआ जीवा ॥ हिअमहिंअ अमुणंता अणुहवन्ति अणंतडुःखाइ ॥ ९१ ॥

व्याख्या— विसमा के० विषम एवा विषयजुअंगा के० विषयरूप जुजगो एटखे सपों, जेहिं के० जेउए जववणंमि के० ससाररूप अरण्यनेविपे जिआ के० जीव, रंसिआ के० करड्या ठतां दुहग्गीहिं के० दु खरूप अग्रिण करीने चुलसीईजोणिलखेसु के० चोरासी लाख जीवा योनिनेविपे कीसन्ति के० क्लेश पामेठे. ॥ ९० ॥ ससारचार के० ससारनुं चालनुं, तडूप गिह्ये के० ग्रीष्मकाल तेनेविपे विसय के० विषयरूप कुवाय के० नगरो वायरो, तेणेकरी लुक्किआ के० लुकाया थका एवा जे जीवो, तेहिअमहिअ के० हितअहितने अमुणंता के० अजाणता थका अणंतडुःखाइ के० अनंत दुःखोने अणुहवन्ति के० अनुजवे ठे ॥ ९१ ॥

हाहाडरंतडुआ विसयतुरंगा कुसिक्किआ लोए ॥ जीसणजवाडवीए
पाडति जिआण सुअणं ॥ ९२ ॥ विसय पिवासातत्तारत्तानारीसु पं-
किलसरंमि ॥ डहिआ दीणा खीणा रुळन्ति जीवा जववणंमि ॥ ९३ ॥

व्याख्या— हाहा इति खेदे । मुझाण जिआण के० मुग्ध एवा जीवोने डुरंत के० जेनो अत दुःखे करीने ठे, एवा डुछा के० डुष्ट जे विसयतुरंगा के० विषयरूप तु-
रंग, एटखे घोना ते कुसिक्किआ के० विपरीत शिखावेला एवा लोए के० लोकने विपे जीसणजवाडवीए के० जयंकर एवी ससाररूपी अटवीमांहे पाडति के० पाडे ठे ॥ ९२ ॥ विसय पिवासा के० विषयरूप पिपासा एटखे तृषा—तेणे करी तत्ता के० तत्त थएला एवा, अने नारीसुरत्ता के० स्त्रीनेविपे आसक्त एवा जीवा के० जीवो जवव
णमि के० संसाररूपी वननेविपे स्त्रीरूप पंकिलसरंमि के० कादववाला सरोवरमां डु-

हिआ के० दु स्त्रीआ, दीणा के० दीन, अने री णा के० क्षीण एवा होता थका रू-
लति के० जमे ठे ॥ ९३ ॥

गुणकारि आइंधणिअ धिइरज्जु निअंति आइतुह जीवा निअयाइइंदि
आइं वल्लिनिअत्तातुरंगुव ॥ ९४ ॥ मणवयणकायजोगासुनिअत्ता तेवि
गुणकराहुति ॥ अनिअत्ता पुण जंजति मत्तकरिणुव सीलवणं ॥ ९५ ॥

व्याख्या—हे जीव ! तुह के० तने धणिअधिइरज्जु के० अतिशे धृतिरूप जे रज्जु
एटखे दोरहु तेणे करी निअत्ताउ के० वश थएली एवी निअथाउ इदिआइ निअत्त
के० पोतानी इडिउं ठे ते गुणकारी ठे जेम तुरयुव के० तुरग एटखे वश थएला एवा
वांधिला घोडानी पेठे वल्लि के० वासवायोग्य ठे ॥ ९४ ॥ मण वयण काय के० मन
वचन अने कायना जे योग ठे, ते पण गाढ एवा निअत्ता के० नियत्रिया थका एटखे
वश थया थका तेविगुणकराहुति के० ते पण विशेषे करी गुणकारी थाय ठे अने अ-
निअत्ता के० न यत्रिया थका पुण के० वली, मत्त करिणव के० मदोन्मत्त हस्तिनी पेठे
सिलवण के शीखरूप वनने जजति के० जागे ठे ॥ ९५ ॥

जह जह दोसा विरमइ जह जह विसएहि होइ वेरग ॥ तह तह वि-
ज्ञायव आसन्नं सेअ परम पय ॥ ९६ ॥ डुकरमे जहिंएहि कयसमणेहिं
जुवणजेहिं ॥ जगं इंदियसिन्न धिइपायार विलग्गेहिं ॥ ९७ ॥

व्याख्या—जहजह के० जेम जेम दोसा विरमइ के० दोपो विरमे ठे, अने जहजह
के० जेम जेम विसएहि होइ वेरग के० विपयथी वेराग्य थाय ठे, तह तह के० तेम तेम
विज्ञायव के० जाणवु के सेअ के० तेहने परमपय आसन्न के० परमपदनु आसन्न एटखे
डुकाडापणु थाय ठे ॥ ९६ ॥ एहिं डुकर मेकय के० तेणे डुकर काम कखु ते कोणे
डुकर काम कखु ? ते कहे ठे के जेहिसमणेहिं के० जे अमणोए जुवणजेहिं के० जोवन
अवस्थाने त्रिपे इदिअसिन्न के० इज्जिरूप सेन्यने जग के० जाग्यु ते पुरुष धिइपायार
के० धैर्यरूपपायार एटखे प्राकार जे गढ—तेने विलग्गेहिं के० वल्लग्या जाणवा ॥ ९७ ॥

तेधन्ना ताणनमो दासोह ताणसजमधराणं ॥ अद्धत्ति पत्तिरीउं जाण
नहि अएखडकंति ॥ ९८ ॥ किंवहुणा जइवगसि जीवतुम सासय सुह
अरुह ता पिअसु विसय विमुहो सवेगरसायण निच्च ॥ ९९ ॥

व्याख्या—जाण के० जे पुरुषने हिअए के० टदयने विपे अरुद्धि पत्तिरीउं के० अ-
र्धपडियाली आसे अर्थात् कटाक्ष नेत्र करी जोनारी स्त्री नखडकति के० नथी खट-

कती, ते के० ते पुरुष धन्ना के० धन्य ठे ताण के० तेने हुं नमो के० नमस्कार करुं तुं, ताण के० तेवा सजमधराण के० समय धारीनो दासोहं के० हु दास हुं. ॥६०॥ किं-
वहुणा के० वधारे शु कहेवु ? हे जीव तुमं ! अरुथं सासयं सुहजइवंठसि के० तुं नि-
रोग एवु शाश्वतुं मोक्षसुख जो वांछे ठे ता के० तो विसयविमुहो के० विषयथी वि-
मुख था, थने निच्च के० नित्य सगेव रसायण पिथसु के० संवेग रसायणने पी एटखे
पान कर. ॥ ६१ ॥ इति इन्द्रियपराजय शतक सपूर्णम् ॥

॥ अथ श्रीअर्हदादिस्तवनम् ॥

मौनेनोर्वी व्यहृतपरितो वत्सराणां सहस्र यो निर्माणश्रवणयुगलं जव्यमालोप-
कारी ॥ अर्हचुत्तारयतु हृदयात्स स्वकीय कलानां यो निर्माणश्रवणयुगलं जव्यमालो-
पकारी ॥ १ ॥ नमस्तत्पौलोमीपतिमुकुटरत्नांशुकवर नतानां दत्तश्रीधनयुवतिरत्नांशुक-
वर ॥ त्रिलोकजितूनामजिलपितसपादकमलं जिनस्य श्रीशांतेः स्तुतसरजस पादक-
मलं ॥ २ ॥ अपुनर्जवमार्गलजकक्रमकमलानखिनीप्रजापते. ॥ शरणं समुपैमि नेमिन
क्रमकमलानखिनीतनुत्विष. ॥ ३ ॥ पार्श्वप्रभुर्जिन कलिताऽपचयं विदधज्जागतः कलि-
तापचय ॥ फणिवक्रमणीरुचिरंजितखः प्रददातु सुखं रुचिरं जितख. ॥ ४ ॥ अगण-
यतमुपल्लवमुच्चकै रहितसगमकाऽमरनिर्मितं नमत वीरजिन मुनिसत्तमं रहितसग-
मकामरस मुदा ॥ ५ ॥ शिवरतो वरतोपवशान्नतो मघवताऽधवतामतिहूरग ॥ अमदनो
मदनोदनकोविद शममलं मम लंजयताज्जिन ॥ ६ ॥ अविकलं विकलंकधियां सुखं
विदधतं दधतं जगदीशिता ॥ अकलहं कलहसगति श्रये जिनवरं नवरगतंरंगित. ॥ ७ ॥
वेष्टत्कड्याणवल्लीविपिनवनमुचः स्वर्गगगातरंग छायादायादरोचिःपटलधवलितखड
दिङ्मडलस्य ॥ नन्नामर्त्यालिमौलिप्रसूतपरिमलोन्नारमंदारमालाज्यर्च्यश्चङ्गप्रजस्य प्रजवतु
जवता जूतये पादपद्म. ॥ ८ ॥ इति श्रीअर्हदादिस्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीपार्श्वनाथस्तवन प्रारंभः ॥

श्रीपार्श्व जावत. स्तोमि महोदधिमगर्हितं ॥ उद्धरतं जगहुःखमहोदधिमगर्हितं
॥ १ ॥ हगोचर भवान् येषां प्रियगुरुचिरायते ॥ प्रामुखंति सुखं नाथ प्रियगुरुचिरायते
॥ २ ॥ त्वां चतुःपठिर्दिष्टाणां तुष्टावामेयवैजवं ॥ समूखकाप कपितुं तुष्टावामेयवैजवं
॥ ३ ॥ पवनीजवितुं कर्म वनदक्षेपणायते ॥ कोनांप्रिकमले नम्राऽवनद क्षेपणायते ॥ ४ ॥
नवंयस्त्वं गतेर्मुक्ताविनतामरसानन ॥ खमेऽपि खदते तेन विनतामरसानन ॥ ५ ॥
शुवि स्तुतो येन जवानिदीवरद्वलासित. ॥ खकीर्तिपूरस्तेनै दुर्निदीवरद लासितः ॥ ६ ॥
अपि व्यामोहिताशेषसुरदानवमानवा ॥ न त्वामचुक्षुजन्नारी सुरदाऽनवमा नवा ॥ ७ ॥
कुह्लत्फणिकणारत्नरुचिराजितविग्रहे ॥ त्वयि प्रीति. स्फुरतु मे रुचिराजितविग्रहे ॥ ८ ॥

द्युपतिमुकुटप्रोद्गृष्टाधि जगत्कमलाकर द्युपतिमनघ स्तुत्वेति त्वां कृतांजलिरर्थये ॥
प्रशमजलधे मल्ल सद्य प्रसह्य गतिर्यताप्रशमनविधौ जागरीणा जिनप्रजविष्णुता ॥ ९ ॥
इति श्रीपार्श्वनाथस्तवन समाप्तम् ॥

॥ अथ चतुर्विंशतिजिनस्तवन प्रारम्भः ॥

जिनप्रेम प्रीणितजव्यसार्थ समस्तदोषाजित तीर्थनाथ ॥ श्रीसंजवायमलवय नंदाः
स्वामिन् प्रजानामजिददनस्त्वं ॥ १ ॥ सुखाय पुसां सुमते सुखास्तमृगाकपक्षप्रज गौर-
काते ॥ सुपार्श्वनेतर्महसेनपुत्र प्रेक्षोम्यलोकस्तवनीय ज्ञूयाः ॥ २ ॥ विरोचनाज सुविधिं
जिनेन्द्र स्वजावत शीतलमर्चयामि ॥ श्रेयासमर्च्य दिविजत्रजेनासक्त न सपत्सुनयामुपूज्य
॥ ३ ॥ सुवर्णकाते विमलपुमुच्चकैरनतविक्राननिगृष्टविष्टप ॥ अहर्मणे धर्मपथप्रकाशने
कुरुष्व शातेहितमजिना पद ॥ ४ ॥ नि सीमसूरतनयस्थितिमार्गदीप निर्माहि शर्म सु-
दृशा प्रियमुक्तिदार ॥ निर्मृष्टगारुडरुचे निगृहीतमोह मल्लेश मोदित महाशय सुव्रतेन
॥ ५ ॥ अथोनमीनांकिरासदक्ष सप्रीणिताशेषसमुद्गनेम ॥ शातारवामेय गुणानिराम
श्रीवर्द्धमानेधि सुखश्रिये न ॥ ६ ॥ निर्व्याजमेधिततमोदरणैकदक्ष सर्वङ्गराजिमहनी-
यपदे नयाढ्ये ॥ सर्वोदिते जन सरस्वतिपोतरूपे मिथ्यास्ववारिणि सदा मयि सुप्रसन्ने
॥ ७ ॥ इति चतुर्विंशतिजिनस्तवन समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीयुगादिजिनस्तवन प्रारम्भः ॥

अस्तु श्रीनाजिन्दूदयो विपन्नासनकर्मठ ॥ पवित्र पोषयेन्नाक सुधर्माधिपति.श्रिये
॥ १ ॥ जाड्यखडनपाकित्यप्रोढो जगतिविश्रुत ॥ हिनस्तुवस्तम स्तोमं पावको नाजि-
नदन ॥ २ ॥ सूर्यानदीमहोद्यासीसयमिन्यायधीश्वर ॥ समवर्ताजगन्नेता जीयादादि-
जिनेश्वर ॥ ३ ॥ सनाकीनादृतोदद्यादृष्यो निर्कृतिर्मुद ॥ योदोषाचरण प्रीतीरनिका-
रेशिवेस्थित ॥ ४ ॥ असस्तुतो जडैर्विब्रदपाशसर्वदाशय ॥ नाजेय श्रेयसे ज्ञूयादपूर्वोक्तु
वनेश्वर ॥ ५ ॥ पायादनलसरयातिवधुरोहरिणादृत ॥ अहिंसोद्धासमातन्वन् श्रीना-
सेयो महावल ॥ ६ ॥ नसेवित किंपुरुषे सर्वविचापवर्जित ॥ जवद्वेपीचक्रपञ्च श्रीदो
जयतिनूतन ॥ ७ ॥ चक्रावदातदेह श्रीरूपजासनतत्पर ॥ शिवालयमित पायादी-
शान प्रथमोजिन ॥ ८ ॥ क्षमाप्राग्वारधर्तार यश्रीमान्श्रयतेहरि ॥ विद्राण कमल-
शुभ्रसोऽनत पातुनाजिन् ॥ ९ ॥ स्वयन्पूर्वहालोकेश शुक्लपद्मस्तमाश्रित ॥ सकल कम-
लासीन कुरुतामृपञ्च सुख ॥ १० ॥ एवमादिममुने स्तवनय पापघ्नीतिशठतामपहाय ॥
विघ्नघातनविधोपटिमान तस्यविभ्रतिदशपिदिगीशा ॥ ११ ॥ इति श्रीजिनप्रजसूरि-
कृत श्रीयुगादिजिनस्तवन समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीपार्श्वजिनस्तवनप्रारंभः ॥

श्रीपार्श्वश्रेयपेक्षयादक्षितालसमानरुक् ॥ अनन्तासष्टतियेन दक्षितालसमानरुक् ॥ १ ॥
 अज्ञानमेदुरध्वातकारिणस्त्वद्गुणानलं ॥ अज्ञानमेदुरध्वातजानोऽजिष्टातुमीशगीः ॥ २ ॥
 तथापिनुन्नोऽतर्जकिरंहसामहितायते ॥ गुणलेशंस्तवीम्युच्चैरंहसामहितायते ॥ ३ ॥ अ-
 पारेकामरोगेण त्रांतोस्मिन्नवारिधौ ॥ अपारेकामरोगेणदर्शनेनविनातव ॥ ४ ॥ आ-
 प्येदानींदर्शनंते नरामरसजाजनं ॥ स्पृह्यामिप्रजोराज्य नरामरसजाजनं ॥ ५ ॥ नेष्टा-
 चमेऽप्सरोलोक सकाममनसंप्रति ॥ रुचयेमुक्तिकांतापि सकाममनसंप्रति ॥ ६ ॥ पु-
 ष्योदयादक्षमया मुक्तत्वदर्शनेसति ॥ पुष्योदयादक्षमया स्वात्मायपरिनिश्चितः ॥ ७ ॥
 जिनास्यऽसारससार किनेदानींवराकरे ॥ जिनास्यसारसंसारमध्ययद्भीक्षितंमया ॥ ८ ॥
 धन्यास्तप्रेणतास्तुच्य वासवामेयशक्तये ॥ त्रातुजगत्सर्वगुणावासवामेयशक्तये ॥ ९ ॥
 कट्याणगिरिधीरेमे त्वयिचेत्परमेश्वर ॥ कट्याणगिरिधीरेमे करस्या सर्वसंपदः ॥ १० ॥
 तवागेलीनदष्टित्वादूरीकृततमालजे ॥ जीवन्मुक्तिदृशांर्हिदूरीकृततमालजे ॥ ११ ॥
 कमलायतनेत्राजिरकुब्धमनसस्तव ॥ कमलायतनेत्राऽजिरमेतांमदृशौमुखे ॥ १२ ॥ दृष्टे-
 तमुखेप्रीत्या रजनीश्वरकोमले ॥ ननिर्वाणपदेस्यास्नुरजनीश्वरकोऽमले ॥ १३ ॥ अ-
 क्षोजगज्जीरहितं तवाराध्यवच.प्रजो ॥ अक्षोजगज्जीरहितंनिष्कर्मलजतेपदं ॥ १४ ॥
 पीत्वावाचोमृतंतेऽस्तकलिकामधुगर्हितं ॥ मेनेजने स्वर्गतरोः कलिकामधुगर्हितं ॥ १५ ॥
 क्रमतामरसद्गुत्सेवनेतवसादरं ॥ क्रमतामरसद्गुत्सामकीनंमन सदा ॥ १६ ॥ श्रिय-
 स्तवागमोदद्याद्विततानयशोजित ॥ यस्तवैवविदोपत्वाद्विततानयशोऽजित ॥ १७ ॥
 अलतेपदराजीवाच्यर्चनैकरता.प्रजो ॥ अलतेपदराजीवामुक्तिदुर्गख्यग्रहे ॥ १८ ॥ व-
 शीचक्रेजवान्मुक्तिमहिषांठितविग्रह ॥ खैरुणैश्चातराकालमहिषांठितविग्रह ॥ १९ ॥
 सदानमस्तपापायगत्याजितवतेगज ॥ सदानमस्तपापायमेघश्यामागकायते ॥ २० ॥ य-
 स्त्वामेकाग्रधी.स्तौति देवपद्मावतीनत ॥ इष्टार्थलाञ्छेरचिरादेवपद्माऽवतीनतं ॥ २१ ॥
 सदानंदतिनामोघमाप्यचाश्वीयमत्रके ॥ सदानंदतिनामोघत्वद्भक्तिकृतनिश्चयाः ॥ २२ ॥
 येनम्रास्त्वयिबंधाःस्युर्मदनागविराजते ॥ तेपाचरूपाक्षिरतिमदनागविराजते ॥ २३ ॥ अ-
 ह्नीने नसदारेण सेव्यमानकृपानिधे ॥ अह्नीनेनसदारेणहूनंपाह्यांतरेणमां ॥ २४ ॥ ह-
 त्वांतरारीस्त्वदाज्ञाविद्यास्मरणचूषिता ॥ जयलक्ष्मीवयनाथविद्यास्मरणचूषिताः ॥ २५ ॥
 नमोह्राजेनब्रह्मशक्रादीनपिजिष्णुना ॥ नमोह्राजेनब्रह्मयोनेयविजितायते ॥ २६ ॥ य-
 स्यात्त्वत्पादपद्मार्चरुचिरजितमानस ॥ सर्वत्रलजतेसोरय रुचिरजितमानस ॥ २७ ॥
 सर्वकपायमोहेलापतयेदुह्यतस्तव ॥ सर्वकपायमोहेलायासराहृषमंवच ॥ २८ ॥ सर-
 स्वतीपातुतत्रोपदेशामृतपूरिता ॥ यत्प्रजावाज्जनैर्मुक्तिपदेशामृतपूरिता ॥ २९ ॥ का-

मदेहतमोहेऽखिनीलवर्णेनतस्तत्रयि ॥ कामदेहतमोहेखितुल्येनाऽश्रुवतेश्रिय ॥ ३० ॥ स्व-
 र्गायितियशोविश्वप्रकाशतेऽमरीचय ॥ यस्यायेनैवशीतांशो प्रकाश तेमरीचयः ॥ ३१ ॥
 दर्पकोपरतायासध्दिमुनिगणायते ॥ दर्पकोऽपरतायासस्पृह्यालुर्नक खलु ॥ ३२ ॥ क-
 व्याणानांपचतय मुयत्कुपलययुते ॥ कस्यनप्रीतयेजातनुयत्कुवलययुते ॥ ३३ ॥ कमला-
 कृतपस्यागश्रीजुजगजिनेश्वर ॥ कमलाकृतपस्यागस्तिमिरार्कपुनीहिमा ॥ ३४ ॥ त-
 दाननजगन्नेत्रमुदारामघनोदक ॥ निर्मिमीतांममप्रीतिमुदारामघनोदकम् ॥ ३५ ॥ येस्त्वं
 कृतेमन कृत्वाप्रमदाजोगजागिन ॥ जवेयुर्द्वित्रितेदिव्यप्रमदाजोगजागिन ॥ ३६ ॥ ना-
 ऽथवाऽरितमोहसमुक्तिशर्मापिदुर्लभ ॥ नाथवारितमोहसतेपामाकधुपात्मनां ॥ ३७ ॥
 युग्म ॥ आनदतोयदद्यायजतुजात्तननामते ॥ आनदतोयदद्यायमुक्तिश्रीस्तत्ररागिता
 ॥ ३८ ॥ येनत्वदागम स्वामीन्स्याद्वादेनोपराजित ॥ निर्णीत सतुतीर्थानां स्याद्वादे-
 नोपराजित ॥ ३९ ॥ स्मरामित्रस्यते जव्यसमूहायाऽजयप्रद ॥ स्मराऽमित्रस्यतेजव्यश्रि-
 यांधामपदद्वय ॥ ४० ॥ जव्यद्वष्टृक्षिणांवासकृणदानायकानन ॥ त्वापर्युपासते धन्या-
 कृणदानायकाननम् ॥ ४१ ॥ जननव्यसनाधीरश्रीवामेयजवेजवे ॥ जननव्यसनाधीरश्रूया-
 स्वामीत्वमेवमे ॥ ४२ ॥ त्वज्जुणस्तुतिरजोदकांतेयमकहारिणी ॥ जव्यानतुविज्ञानां
 कांतेयमकहारिणी ॥ ४३ ॥ इतिप्रजोतेस्तवनपठंतिये युक्तिश्रिय प्रेत्यलुठंतितेहृदि ॥
 जिनप्रजाऽचार्यमजाऽतिशायिनीजागर्तितेपामिहपन्तितवजे ॥ ४४ ॥ इति श्रीपार्श्वजिन-
 स्तवन समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीशांतिजिनस्तवन प्रारभ ॥

श्रीशांतिनाथोजगवानष्टापदसमानरुक् ॥ विज्जुणान्मयास्तोतानष्टापदसमानरुक् ॥
 १ ॥ कव्याणकमलोद्भासश्रीपेणजवतोर्जित ॥ बोधिरत्नजगन्नाथश्रीपेणजवतोऽर्जितं ॥
 २ ॥ सुतानयोत्थाजगतीमहसारविरागत ॥ त्वयुग्मधर्मिमत्त्येपुमहसारविरागत ॥ ३ ॥
 सौधर्मेऽथजवान्सौरयाद्भैताब्जेसुरतामित ॥ ततोऽजृत्खेचरोर्गीजृत्वेताब्जेसुरतामित
 ॥ ४ ॥ स्थित्वाऽथप्राणतेजज्ञेवलदेवोपराजित ॥ यस्मादरिगण स्थाभ्नावलदेवोपराजित
 ॥ ५ ॥ जूत्वाऽमदमुदापात्रमच्युताखडलोजवान् ॥ वज्रायुधोऽजृत्तयायामच्युताखड
 लोजवान् ॥ ६ ॥ प्राप्यप्रेवेयकपुण्यैरथोनवममुत्तमे ॥ सेव्योन्पैरजृत्तमेघरथोऽनवममु
 त्तमे ॥ ७ ॥ सर्वार्थसिद्धिमित्राचरिश्चसेनागजूरजू ॥ चक्रीगजपुरेऽघानाविश्वसेना-
 गजूरजू ॥ ८ ॥ जीयात्तेजननीशास्तरचिरादेवसस्तुता ॥ यास्तोतुर्जायते मुक्तिरचिरा-
 देवसस्तुता ॥ ९ ॥ जन्मलात्रेजवान्देहरिणांकेन जाविना ॥ तन्नाजोयत्र सोद्योतहरि-
 णाकेनजाविना ॥ १० ॥ राज्यप्रजाविपत्राणहयानेकपराजित ॥ अशाश्विरपत्तिरथहया-
 जत ॥ ११ ॥ त्रातुङ्गतिजृप्तेदमहासीरसत क्रमा ॥ शाति स्वीकृत्यपदखडाम-

हासीरसत.कामां ॥ १२ ॥ चुक्त्वाहृत्यक्रमात्तीर्थनिर्मायजगतीहितं ॥ पदंप्रापप्रजोख्या-
तनिर्मायजगतीहितं ॥ १३ ॥ कट्याणपचकस्तोतुचरणीचूतमीशते ॥ केनामविश्वविश्वा-
चरणीचूतमीशते ॥ १४ ॥ त्वदन्योऽखंसतामुच्चैरह प्रमथनायकः ॥ परंधतेऽधकध्वंस-
रंह प्रमथनायक ॥ १५ ॥ यत्त्वयायुधिजैत्रापिकदर्पोऽपासितापद. ॥ तत्सतांहसिगरु-
कदर्पोपासिताऽपद. ॥ १६ ॥ चत्वारिशक्रूचस्त्वंपातान्मानतमोदिन. ॥ निधिर्ज्ञानस्य
दुःखांधुपातान्मानतमोदिन ॥ १७ ॥ डमंसृशक्रूपांकृत्वाहृद्यकट्याणजाजनं ॥ दशाक्षकस-
मायुस्त्वंहृद्यकट्याणजाजनं ॥ १८ ॥ कस्यदु खंननाथत्वंशांतेधामनिधेहिन. ॥ तद्दु खि-
तान्मृगाकडाकृशांतेधामनिधेहिन ॥ १९ ॥ स्तुत्वात्वामितिमार्गयेमुहु रिदंश्रीनर्तकीनर्तने
नाढ्याचार्यजिनप्रजजनमहा विघ्नावुदाघादने ॥ धत्तांसंततमेवतावकगुणग्रामाजिराम-
स्तवप्रज्ञापारमितामपारमहिमप्राग्जार मज्जाराती ॥ २० ॥ इति श्रीजिनप्रजकृतं श्री-
शतिनाथस्तवनं समाप्तम्

॥ अथ परागशब्दाष्टोत्तरशतार्थनिवरूपाधारणजिनस्तवनं ॥

॥ शार्ङ्गलविक्रीकृत ठंद ॥ श्रीदेवेन्द्रनरेन्द्रमोक्षिकुटोद्घृष्टाग्रियुग्मंजिनं नत्वाकुर्मि-
परागशब्दविविधार्थोत्पत्तिमालांचया ॥ पापपिहितदीयुण्यवशतोयन्मामकीनंविजोऽ-
जिध्यातीतफलापवर्जनसुधाविष्वाणकार-स्कर. १

॥ वसंततिलका ठंद ॥

वक्राब्जवायुजितपद्मपरागपूर हृन्मदिरस्थखपरागहृतप्रचारं ॥ प्रोद्दीप्तकांचनपराग-
सवर्णवर्णं त्वज्जापरागरसिक.स्तुतिमानयेत्वां ॥ १ ॥ देवापरागनिकृतिप्रततिप्रतानष्टेदे-
कुठारसुपरागसमागग ॥ त्वासश्रयाम्यनिमिषाधिपचापराग ससारमुक्तचुविविस्तृतस-
पराग ॥ २ ॥ स्वामिज्जयत्वसनिगंसपरपरागमादिप्रकाशकचिरगतपापराग ॥ यश्चाप्यु-
वम्यकपिराजिपुष्पपरागवृतिविघटितमणीवकचापराग ॥ ३ ॥ पूर्वापरस्वरविपर्ययत पराग
तत्त्वावबोधमिहिरोज्जमनेपराग ॥ त्वंकपरागमयसेमयिमुक्तिदाने कुसापरागसिजिता-
रिरथप्रसीद ॥ ४ ॥ तृष्णापरागविरतंनिरतंक्रियायांलीलापरागतिचरतमघहरंतं ॥ वि-
श्वापरागपतिशुक्रयशोजिरामवंदेप्रियवदपरागणीयशीलं ॥ ५ ॥ चूवा.परागपुरुषेपु-
कपादधानो मायापरागवनितावध्वेनतेय ॥ य कोपरागरहितस्त्वमसीनतेन सेवेज्वंतम-
परागमशैलवज्र ॥ ६ ॥ ध्वस्तोपरागपरजागविजृपितागं सूरपरागमसमीकृतकर्मेधर्म ॥
पुण्यापरागजनदत्तजवंजज्य देवाऽपरागणितलक्षणसचयत्वां ॥ ७ ॥ सेवापरागणित-
सौख्यकरश्रयामि हृत्तापरागहरणकरणगुणाना ॥ प्रोद्यत्परागतिगतंशरणजनानामिष्टा-
र्थसाधनसुपर्वपरागकटपं ॥ ८ ॥ तेजे ॥ १ ॥ श्रीपरागद्वेपठिध्वंनह्यद्विपरा-
गहीनं ॥ गेमेसतिष्ठुतपरागनमस्करोमि ॥ १ ॥
पराग ॥ १५ ॥ १० ॥ मेमे-

जितेजननमृत्युजरापराग मांदिहितष्ठिवपदंविषसत्पराग ॥ रात्रेदृत्स्मरपरागपकौपराग-
 रिक्त परागणधरस्थितिकार्यकारिन् ॥ ११ ॥ पस्यागदेवकृतचदनसत्परागोयो द्वापरा-
 गमगिरोस्तिनजजपूक. ॥ गेयविधायकृततु कृतसंपरागमीडेप्रतीतमपरागमजिरययातं
 ॥ १२ ॥ गेपाग्रगेजितपुनर्जवजापरागरास्थानकेतमुदितेशुवनेपराग ॥ गेशेकृतेनिहत-
 मोहमदापराग गेस्येपणैकुरुसुखशमधीपराग ॥ १३ ॥ गेऽर्थेपरागकरणौद्यमिननमामि-
 गेसोस्थितेखलपरागजयप्रमुक्तम् ॥ गेत्रेकृतेऽर्पितपरागधराधवत्वंपेदेस्थितेशुचिपराग-
 पवित्रकीर्ति ॥ १४ ॥ गेस्येजवेसकलजंतुकृतापरागगेदेनिवर्हितकपायमहत्पराग ॥ गेशे-
 त्रिधेहिमुत्पमुक्षिततु परागगेवेसतित्रिजगदगिरूपापराग ॥ १५ ॥ पेसोपरागसमर्थेयसु-
 बर्ष्यवीधेपेसपरागशिवजीरुमजिपुष्टेत्वा ॥ येनीकृतेधनवधूप्रजुतापरागरामोदितेशुचिपराग-
 रदालिकाते ॥ १६ ॥ रित्राकृतेऽनुचित देहपरागलेपरित्रांगते जयपरागजवाधिकश्री. ॥
 छत्तेतिर सुधिहितेजनतापरागगेवेकृते गलितमोहमदापराग ॥ १७ ॥ उपजातय ॥ परांग-
 नायास्तुपवेपरागसगेनमुक्तमनसानतोऽस्मि ॥ पेवेकृतेदेवनमत्परागसंस्वत्करक्तास्थिपराग
 सग ॥ १८ ॥ प्राप्तापरागाधजवाब्धितरीरवंदेपरागारविमुक्तचितं ॥ तृष्णापरागर्वरूपानि-
 पृदनशपरागाद्धर्षगुणोपपन्नं ॥ १९ ॥ दिव्यापरागर्जनतामतीतंसेवापरागस्थमुख-
 पिबध ॥ परागजस्तिष्ठवितोऽधिकप्रज परागजावि कृतसज्जतिश्रये ॥ २० ॥ परागतार्थ-
 प्रतिपादनाश्रिय जनपरागार्हवच परंपर ॥ परागलहूपणधोरणीक परागवाधिममदंन-
 धीमि ॥ २१ ॥ परागरुत्तमस्थितिमूर्तिसेव्य परागरुद्रव्यसुधूपयोग्य ॥ परागमाचारवि-
 चारणीय परागदकारमहजजामि ॥ २२ ॥ मायत्परागस्यपदप्रधानदक्षंपरागर्वगुणश्रय-
 ध्व ॥ सुरूपरागोत्थविकारतर्जकजराऽपरागत्वरजीतिवर्जित ॥ २३ ॥ परागजावारि-
 तिशुद्धवश परागरिष्टस्थितिसेददर्शी ॥ सेवापरारिनतचक्रमाब्ज कृपापरागाखिदवाक्य-
 जीवा ॥ २४ ॥ बोदीपरागांगिसमात्मबोधनो विलापरागादिविमुक्तचेता ॥ नि स्वापराऽ-
 गाह्यतरस्वरूप. सुरापरागाहाद्युण ससेव्य ॥ २५ ॥ अपूर्वराणांमपरागजातशीलपरा-
 गधवच प्रकाश ॥ परागतिप्राप्तपरागतिज्ञ स्तोत्र्येपरागोपगतिप्रतीत ॥ २६ ॥ वदेपरागर्जग-
 तिव्यतीत सदापरागाढतप प्रवृत्त ॥ मृराऽपरागारकशोणपार्थिपरागरीय पदवीश्रयंतं ॥ २७ ॥

शाईलबिनीडितवद ॥ श्रीमद्वाचकचक्रवर्तिसुपुरुश्रीहर्षकल्लोलसविष्य पडितमड-
 लीनमृत श्रीलक्ष्मिकल्लोलक ॥ सेवेदरचयाचकारसुपरागार्थाद्युक्तशतं तेनामोतुहृती-
 जन शिःसुखपुण्येनलवबोदय ॥ २८ ॥ इति परागशब्दाष्टोत्तरगतार्थनिबन्धसाधारणजि-
 नस्तवन महोपाध्यायचक्रवर्तिसुपुरुश्रीहर्षकल्लोलगणिक्रमकमलमरात्मायमानेन पण्डितलक्ष्मी-
 कल्लोलगणिना रचयाचके ॥

॥ अथ श्रीमहावीरस्तवन प्रारंभः ॥

असमशमनिवासं वासवाचार्यवाचामविषयमहिमानं ज्ञानसंक्रांतविश्वं ॥ प्रणमद-
मरचूडारत्नघृष्टांघ्रिपीठं जिनवरवरद त्वां नौमि जकिप्रयुक्त. ॥ १ ॥ बालस्यापि ममोक्तं
तव स्तुतावर्थमेप्यति बुधानां ॥ कन्याकर्तितसूत्रे न गौरवं मांत्रिका. किमु वहेयु. ॥ २ ॥
योमिमीतेत्यवाणाधिपाथ पलैर्यः परिष्ठेत्तुमीष्टेनज. स्वांगुलै. ॥ योऽधिवेगेन कट्पांतवातंज-
येत् त्वकुणानामियत्तामसौवेत्तिचेत् ॥ ३ ॥ अजिनृत्य जवंतमनंतगुण स्तुतिकारगिरा-
जिसतीचरित ॥ यदियंगुणरेणुकणाक्ततनुं स्तवनीयमुपैतिनजातुपरं ॥ ४ ॥ नदष्टेष्टवा-
धः परैर्लघ्यतानत्वदुक्तेन चाशक्यकृत्योपदेशः ॥ तथापिश्रितास्तन्नमिथ्यात्वक्षीना ननिवधि-
या किं द्विपतीकुमुद्राः ॥ ५ ॥ उचितंजनोमृतचर्चिलजता वृषसश्रयेण परमोद्यपदं ॥ प्रम-
दाश्रितेप्यहृदतत्रलजां प्रवदंति जवदध्वमुचः ॥ ६ ॥ फलगोचरलक्षणैरुपेतं गदितं यद्भ-
वता प्रमाणयुग्मं ॥ कृतयलशता अपीह दोषानलमुज्जावयितुंनवादिनोऽन्ये ॥ ७ ॥ सं-
देहान्युगपदपोहितुनृतिर्यक् देवानांश्रुतिपुसुधारसंनिपेक्षु ॥ त्वांहित्वाकलघितुमी-
श- — जापातजौष्य कश्चगिरैकयालमन्य. ॥ ८ ॥ नकेमन. शुद्धियुगाग्रयोजितप्रबोधचा-
रित्रतुरंगमद्वय ॥ रथसमारुह्य तवेशशासनं समासदन्मुक्तिपुरीमविघ्नत. ॥ ९ ॥ यो-
गेन किमयतीर्थपरंपराजि किदेवते. किमुतपोजिरधीतिजि. किं ॥ मंत्राक्षरंजिनजिने-
तिजपतुसंत. पारित्रैकैहिकमुपेयमुपेतुकामा ॥ १० ॥ त्वन्नामकामसामर्थ्यानध्यायध्या-
यत सत ॥ सपनीपद्यतेसद्य सपत्कंपराङ्मुखी ॥ ११ ॥ असत्परीणामपरश्वधेन म-
च्चित्पेटांप्रसजंविजिष्य ॥ ज्ञानादिरत्नानिहूरंतिचौरा रागादयस्तास्त्रियहाणनाथ ॥ १२ ॥
त्वद्विधेप्यधिपतौशिवपुर्यां श्रूयतेनहिबहुर्जनवास. ॥ धिग्विधि. कुनृपतावपिमोहे वीक्ष्य-
तेनवपुरीजनपूर्णा ॥ १३ ॥ नाथवाधितुमनाथवस्तुधाजो जिनोपिविवुधान्यमकम ॥
मानवांस्तुतवपीतदेशनावाक्सुधान् बतदशापिनास्पृशत् ॥ १४ ॥ युक्तिस्फूर्जत्तीक्ष्णधा-
राशयेयैश्चक्रे यौष्माकीणवाणीकृपाणी ॥ तेषांजावारातिजिर्धुकेलिं कुर्वाणानांस्यात्क-
रस्थाजयश्री. ॥ १५ ॥ प्रमथितमिथोविरोधा सुहृदीज्यासतैर्गिनोनिखिला. ॥
त्वदेशनाजुवमिता नयवादाश्चजवत्समयं ॥ १६ ॥ इनकुतीर्थिककद्विपतगर्हणा वचन
जस्मजिरुज्ज्वलितेप्यहो ॥ तवयशोमुकुरेपरदेवतवजयशोनखलप्रतिविंवितं ॥ १७ ॥
रुंधन्नेधितमन्यतीर्थिकततेरौरुत्त्वबंध्याचलंसंख्येतोजलपकहन्मधसुहृद्भातापिसंतापनं ॥ दे-
लाशोपितमोहराजमहिमांजोधिर्जिनत्वद्यशोगस्तिः सैषवजस्तिहस्तिदशनद्येदावदातष्ठ-
वि. ॥ १८ ॥ शेशोहिर्यस्यमूलकनकगिरिरिपिस्कंधबंधश्चतस्रः काष्ठाशाखाप्रशाखा-
विदिशउरुतलं व्योमजालंदलाना ॥ ताराः पुष्पाणि सिद्धास्पदमथ शिखरपुष्पदंतौफल-
श्रीघायाविश्रांतविश्व स्फुरतितवयशःपादप. सोयमुच्चै. ॥ १९ ॥ ऊर्ध्वोर्ध्वमारोहतिहृन्न-

जोन्वा त्वङ्गकिरागांशुपतिर्यथायथा ॥ तथातथाहं पटलीवलीपसीठयेऽदेवक्षयतिप्र-
 तिदण ॥ २० ॥ स्वजनकमनस्तापाधानोद्भवाधविप्रक्रमव्यसनमपि हीदुतुंकामनश-
 क्तिमधु परे ॥ तवपुनरिनश्रीमोहोर्वीपति सयलद्विधापरिदलयितुकाष्टाप्येकालगत्र
 रणागणे ॥ २१ ॥ नदोपाणास्वस्मिन्नधिपजवताऽदायि वसतिगुणानानैवान्यैर्हरिहरधिर-
 चिप्रभृतिभि ॥ शिवतेपामुद्रासयितुमजिसधिसत्वजव तदातातेज्यस्तेनतुकिमित्रवे-
 शिष्टयमधिक ॥ २२ ॥ आपत्कोटीविघटनपटु सपदाकृष्टिमत्र श्रेयोवह्नीवनवनधरन्त-
 त्वधीसौधदीप ॥ विद्याकदोरतिपतियश क्षीरवज्रप्रचारश्वेतोदृति ममरमयतुत्वरपदाब्ज-
 प्रणाम ॥ २३ ॥ कपायतपनातपग्लपितमप्रशस्तक्रियानुचितनमलीमसे विपयतपैपर्या-
 कुल ॥ जवज्जुणकद्वकस्तुतिसुधाहृदे मज्जान जिनेशितरनुक्षणसृजतुमामकीनमन ॥ २४ ॥
 त्रिजुवनजवनाजोगजावजासनगृहमणिसम नतजनताजिमतार्थसार्थधितरणरुदपटुम वि-
 विधतदोजातिरुचिरमितिसस्तवमकरवमपटुजिनप्रजसूरिनिबहमहनीयमहृतवयत्कठपी-
 ठसीमनिष्ठुतितैपतस्य पुरुषस्य जिनकरतलमुपैति सकलेष्टफलसिद्धिरिष्टगुणतरुविपि-
 न ॥ २५ ॥ इति श्रीमहावीरस्तवन ॥

॥ अथ श्रीपार्श्वनाथस्तवन प्रारम्भ ॥

कामेवामेयशक्तिर्भवतुतवगुणस्तोमक्षेशप्रशस्तौनस्याव्यसामधीन सुरपतिसचिवस्यापि-
 वाणीविलास ॥ मानेवागार्ङ्गिगराकलयतिकङ्कषप्रौढिमारुढधारांनक्तिव्यक्तिप्रयुक्त स्त-
 दपिकिमपितेसस्तवप्रस्तवीमि ॥ १ ॥ ससारांजोविदेरानिविक्रजडमतिभागतविध्वंसहस
 श्रामाहयामागधामाशठकमठतपोधर्मनिर्मायपाथ ॥ स्फारस्फूर्जत्फणींङ्ग्रगुणफलमणि-
 ज्योतिरुद्योतिताशाचक्रश्चक्रिध्वजत्वजयतिजिनरिजिदङ्गव्यजात्रारिवार ॥ २ ॥ कम्प्रा-
 नघ्रागिचेत, शिरिकुलविलसत्ताडवाडवरश्रीहेतु प्रेखन्नखाक्षीरुचिररुचितडिहामनेत्रा
 जिराम ॥ प्रीतिंफुल्लफणाजाडमणिपुष्पसुमनश्चापवित्रीकृतद्योदेया स्वदेशनावाकुस्त-
 नितसुररुमेधवन्मेऽधहंत ॥ ३ ॥ जिदन्लोकप्रवाहप्रवलतर सरित्पूरमुजैर्बहंतजतूनां-
 चित्तमोसजयतिजगतिवद्वचोवारिकात ॥ मुत्स्वागाढयहीतानपिविनतजनान्यत्प्रजा-
 वाङ्मयातोन्नयस्तन्मध्यमेवप्रविशतिजटितिकूरमोहावहार ॥ ४ ॥ लौढयाह्वारणयलक्ष्मीम-
 धुरमधुरसत्वनमुखांजोरुहोत्यपायपायजरेणप्रणतजवज्रतानेत्रपुष्पधयाह्य ॥ नूनहर्षप्रक-
 योजतनयनपय पूरदजेनदूरमिथ्यादृक्लोचनाना मसुजगजगवनस्यपयोन्निरिति ॥ ५ ॥
 निस्पदानदकद कलिमलकदलीकामरुनीकृतोयतुकदाकोक्षेयकस्यदपितजवशतनेत्रपी-
 युपसत्र ॥ श्रेय श्रीवह्निहृद्वीसकमलयमरुज्ञाग्यमारोग्यलदम्यादर्श कदर्पदर्पद्विजपतिपत-
 नेदर्शनतावकीन ॥ ६ ॥ विद्याविद्याधरीणामणिमयमुकुर कूरवैरारिजैत्रोगात्रश्रीमैत्र्यपा-
 त्रीकृतरतिरमण सचरित्रै पवित्र ॥ सज्जोगाजोगजागीशुजगिमजववनश्रीजिनश्रीदसंपञ्चि

कंपःसंपनीपद्यतश्चमनुजसाधुनत्वाजिनत्वा ॥ ७ ॥ देव्यावाचोपिवाचामविषयदिविपन्नं-
दिरद्वारसेवा देवाकीसर्वनाकीश्वरमुकुटतटीघृष्टपादांबुजस्य ॥ नेताश्चैतन्यगून्त्यःसकल-
कलयितुर्मुक्तिमात्रस्यदाताशुक्तिमुक्तिचदातु कथमिवजवतःकदपवृक्ष सदक्षः ॥ ८ ॥ चं-
द्रप्रत्युदकागयप्रतिफलत्येकोनचार्थक्रियाकारीत्येपनवास्तवस्तवपुनर्नृत्तजयत्यद्भुतं ॥ ए-
कस्त्वंप्रतिमानसंवससियद्भव्यात्मनामेकदासर्वेपामथचप्रयष्टसिफलंतेपांमनोवांठितं ॥ ९ ॥
ग्रौष्माकीणगुणस्तुति विकिरतीशुंडामिवांतर्गतप्रीतिस्फीतिमतीमतीवसुरजिदानांबुवावि-
भ्रती ॥ त्रैलोक्यैकसुरद्रुमद्रुमवनानीवोन्मदावासितायुष्मद्भक्तिरलजनकिञ्चिन्नामेनांसि-
हृद्भासिता ॥ १० ॥ आधारेस्थिरतोद्भितेखलुजवत्याधेयमापिस्थिरसोयज्ञानपथस्तथापिकि-
मपिस्वार्थेकनिष्ठोद्ये ॥ अथांतंममचंचलेपिमनसिस्वामिन्वधानस्थितित्रैलोक्याधिपश-
क्तिजाजियदिवाकिनोपपन्नत्वयि ॥ ११ ॥ विश्वेशप्रसन्नत्वदीययशसाव्यालुप्यमाने प्रजास-
र्वेखेजगदाक्रमैकपटुनानूनंद्भिजानांपतिः ॥ शस्त्रांलांठनकेतवात्प्रतिनिशंकुक्षि प्रदेशेक्षिप-
न्कोपाटोपवशादसाबुदयतेविभ्रद्रुपलौहितं ॥ १२ ॥ वक्त्रेणत्वमपाहरशशिधरस्याखरमूर्ते-
श्रियंव्याकोशस्यकुशेशयस्यसुपमासर्वस्वमप्यग्रही ॥ यत्तुल्यव्यसनादपिस्मजहितौनंतौवि-
रोधमिथस्तेनाकारिसमानशीलविषदांसांख्यप्रवादोमृपा ॥ १३ ॥ पुष्टांगीव्यवहारनिश्चयन-
यप्रोक्तगुणगुणजदानाद्यभिचतुष्टयचविकसज्ज्ञानक्रियालोचनं ॥ नित्येकविवेकपुष्टलति-
कस्याद्वादपर्युल्लसत्पीनोच्चैककुदंकुतीर्यतृणशुक्रसूतेवृषगोस्तव ॥ १४ ॥ आकठकमठांबुदोजि-
तपय पूरेनिमग्नगकस्योत्फुल्लमुखपकजंतवपौषाकोतुकोत्कर्षत ॥ नागद्वैणविलोचना-
क्षिपटर्लांसंरयायधुर्यवतांधन्यानांगणनारुणेनराबुसारैखान्यत सर्पति ॥ १५ ॥ वंदारो-
प्रियकोपितप्रणयिनीदृक्कोणशोणस्त्रिपसाडस्निग्धसमुद्यलत्क्रमनखश्रेणीमयूरास्तव ॥
स्वमृत्तस्तुतिदूतिकाजिमुखितापाणौचिकीर्षौ शिवश्रीरामानवपद्मरागसहितवध्रंतिमौलौ-
मम ॥ १६ ॥ एवंनृदेवमहितसहितप्रजावज्रतुलाप्रचूततमयाविनुतोमयाऽयं ॥ पार्श्व-
प्रचुर्विमलचिन्मयचित्तसौधमुत्तसयत्ववृजिनप्रजसूरिवर्य ॥ १७ ॥ इति श्रीपाठ सप्त ॥

॥ अथ श्रीरूपजादिजिनस्तवन प्रारंभ ॥

शुभ्रज नम्रसुरासुरशेखरप्रपतयालुपरागपिशगितं ॥ कमसरोजमहंतव मौलिना जिन-
वहेनवहेमतनुद्युते ॥ १ ॥ अपरवस्तुविलोकनलालसाविपनिपेधबुधांसुखमासुधां ॥ वपु-
पितेपिवताममचक्षुषी अजितजाजितजास्करकांचन ॥ २ ॥ हरिहरादिसुरोषविलक्षणाद्भु-
तचरित्रचमत्कृतविष्टप ॥ सुजनजोपदपीठविलोबुधतसुमनसमनसंजवदेवतं ॥ ३ ॥ म-
दनदुर्दमदतिदमेहरिस्तरुमृगांकितमूर्तिरुपाश्रितान् ॥ दुतमहारजतद्युतिरग्रणीशमवता-
मवतादजिनंदन ॥ ४ ॥ चरणलक्ष्मिकरग्रहणोत्सवेविरवितेरयनद्वितयोवधि ॥ धृतसुखाति-
शयावसुवर्षेणैवसुमतीसुमतीकृतात्वया ॥ ५ ॥ स्मितजपाकुसुमोपमदीधितिशरणभीश-

मुपेमिजगद्ययी ॥ कुमतकोककुलामृतदीधितिमुदरविंदरविधरनंदनं ॥६॥ सकललोकचम-
 त्कृतिकारिणीं जिनसुपार्थजवज्जुणधोरणीं ॥ कञ्चनोमतिमान्जुवनत्रयेकुमुदजामुदजा-
 वयदुच्चकैः ॥ ७ ॥ शुचियदगरुचातुपराजित शशधरोंकमिपायमशिश्रयत् ॥ सपदिलो-
 चनयोर्ममकदपतासमहसेमहसेनसुतो जिनः ॥८॥ सुविधितीर्थकरंकरुणाकरकरणविष्कि-
 रपाशमुपाश्मद्दे ॥ करणकातिविराजितकार्तिकीहिमकरमकरंदधतध्वजं ॥ ९ ॥ जयति-
 शीतलदेवसरस्वतीत्रिजगतीं पुनतीकविसेपिता ॥ मधुरिमातिशयेनतृणीकृतामृतरसात-
 रसास्तलुपातव ॥ १० ॥ जिनवरोऽप्रतुगंडकलांठनः प्रथमविष्णुनतामिसरोरुह ॥ प्रधि-
 तत्रिष्णुनृपान्वयपुष्करावरमणीरमणीयगुणलुधि ॥ ११ ॥ मुनिपतिर्विषुपूज्यनृपात्मजू-
 यतिनिर्जितजुर्जयचित्तजू ॥ सुजनकोककदवकलोचनोत्सवरविर्जरविष्णुमविग्रह ॥ १२ ॥
 सुकृतिन कृतवर्मधरा धवान्वयनजस्तलजासनजास्कर ॥ श्रयतकाचनधारिरुहृष्टदष्टवि-
 मल विमलजगदीश्वर ॥ १३ ॥ उपनमति तमीशसमुत्सक प्रणयतोचरितुसकला श्रिय ॥
 जगतितुज्यमनतनमस्क्रियामकलयेकलयेद्दिनयेनय ॥ १४ ॥ अथतुधर्मजिनेन्द्रकुजावना
 रजभिनाशनसप्तहयोदय ॥ शममय समयस्तव सुव्रतातनयमानयमासलविस्तरः ॥ १५ ॥
 हृदयनायकचक्रिजिनश्रियोर्द्विविधैरिजयोजितविक्रम ॥ जवजयानिचिनुजवन्मतानु-
 गविशांगविशातिविजोन्नवान् ॥ १६ ॥ किमिति तीव्रतपोव्रतशीलने किमुतयोगरहस्यनिये-
 वणैः ॥ दलयितुकुगतियदिवोरुचिर्हृजिनकुंजिनकुंयुरुपास्यता ॥ १७ ॥ प्रणतवामवमौलि-
 मणिप्रजापदलसखलितांघ्रिनखविपा ॥ स्मरतजव्यजना स्मरकुजराकुशमरशमरंजितस-
 ज्ञान ॥ १८ ॥ अजिनुम प्रभुमद्विमपाकृतस्मरशरप्रसरांशिशुतावधेः ॥ मरकतद्युतिदर्प-
 विलोपनकमप्रिचामविजाव्यगुणश्रिय ॥ १९ ॥ कमठलदमणिलक्ष्मिनिकेतने परहितव्र-
 तशाखिनिमुव्रते ॥ अविरसममजकिरस स्फुरत्वनवमेनवमेघतनुयुतो ॥ २० ॥ अलम्-
 बुधुपदेनसृतधनैर्युवतिनिः कृतमस्तुनृपश्रिया ॥ नरुचयेमममुक्तिपद तवस्तवनमेनवमे-
 नवतुप्रियं ॥ २१ ॥ दनुजजिहुजवीर्यमदञ्जरप्रशमनेकजिपग्वरदोर्वल ॥ ममतनेमिजिन-
 जवनत्रयीसुरतर रतरुद्रतरुद्रिप ॥ २२ ॥ शिवसुखस्यकयामपि वेदितान्प्रबुसाजनता-
 जिनकर्हिचित् ॥ सजतियाप्रजुपार्थकुवासनाशतवशा तपशासनलघन ॥ २३ ॥ चखन-
 जवते जगवन्नम ॥ २४ ॥ स्वरवतारजनिव्रतकेरलाक्षरपदासिदिनानिपुनतुन ॥ जगव-
 ताप्रिदधतिजगत्रयीं मुदमिता दमितातरविद्रिया ॥ २५ ॥ इतिजिनप्रजसूरिचिरीडिता
 प्रणतिचुजनायजनाधिपा ॥ दधतुशीलितसिद्धिबधूसुखांबुजरसाजरसारहितपद ॥ २६ ॥
 जिनपरा कुनयालिमृणासिनीमुकुलनेकतुपारमरीचय ॥ विदधत प्रणतजतमादृतस्मरच-
 यरचयंतुमनासिन ॥ २७ ॥ जगवताऽजिहितार्थमधीयता कुपथमाधिकदर्थितमन्मथं ॥

श्रुतमुदात्तमुदात्तपुरस्सरस्वरचितं रचितं गणधारिजिः ॥१॥ प्रथमकल्पपतिः प्रथिताय-
ति प्रवचनांबुजसोरजपद्पदः ॥ कुलिशशोजितपाणिरुपप्लवशमयतामयतामिह्नम्रतां ॥१॥

॥ श्री वर्द्धमानस्वामिभ्योनमोनमः ॥

॥ अथ श्री संघयणीरत्न त्रैलोक्यदीपिकाख्यग्रंथ बालावबोध सहित
प्रारभ्यते. ॥

प्रथम अर्थकर्त्तानुं मंगलाचरण.

श्रीपार्श्वनाथ फलवृद्धिकाख्य गुरु तथा श्रीजिनदत्तसूरि ॥ वाग्देवतायाश्चरणोचन-
त्वात्तमाश्रये श्रीजिनजडनाम्ना ॥ १ ॥ निर्मथ्यजेनागमवारिराशि, प्रकाशितायैरियम-
प्रपचा ॥ श्रीचंडसूरिन्प्रणिपत्यसम्यक्, करोमितांसग्रहणींस्फुटार्था ॥ २ ॥ युग्मं ॥
श्रीहर्षसार गुरुराजहितप्रसाद, माधायचेतसिचिदर्थकृतेप्रसादं तस्माद्विशुद्धवचनोवि-
गतावसादी, व्याख्यांस्फुटाशिवनिधानगणिर्वितेने ॥ ३ ॥

हवे प्रथम प्रथकर्त्ता दोढ गाथाए करी शिष्टाचार पालवाने अर्थे अने विघ्न निवारवा
अर्थे मंगल करे ठे तथा अजिधेय, प्रयोजन, संवध, अने अधिकारी ए चारहुं प्रतिपा-
दन करे ठे

नमिउं अरिहंताई ठिइ जवणो गाहणाय पत्तेयं ॥

सुर नारयाण बुडं नर तिरियाणं विणाजवणं ॥ १ ॥

उववाय चवणविरहं संखं इग समइयं गमागमणे ॥

व्याख्या-अरिहंताई के० अरिहंतादिक पांच परमेष्ठीप्रत्ये नमिउ के० नमस्कार करी
एटखे नमस्काररूप मंगल थाउं ए नमस्कारे करी प्रथकर्त्ता तथा प्रथना श्रोताने विघ्न
न थाय एम पांचे परमेष्ठीने नमस्कार करीने, सुर के० देवता, अने नारयाण के० ना-
रकी, ए वेउने प्रत्येके आयुष्यनी ठिइके० स्थिति, जवण के० घर, अवगाहना के० शरी-
रनु मान, बुडं के० कहीशु एटखे देव तथा नारकीनु आयुष्य, जुवन तथा शरीरनी अव-
गाहना कहीशु पण एटखु विशेष जे नर के० मनुष्य, अने तिरियाण के० तिर्यच, ए
वेउनां जुवन ते एकांत निश्चल शाश्वतां नथी, माटे विणाजवण के० जुवनविना
वाकीनां आयुष्य अने अवगाहना कहीशु वली एक देव उपन्या पठी वीजो देव
केटला कालने आंतरे उपजे १ ते उववायविरह के० उपपातविरहकाल, वली एक
देव चव्या पठी वीजो देव केटला
काल तथा सखइगसमइय के० एक
समये उपपात सख्या, वली एक
गणता केटला देव उपजे १ ते एक
गणता केटला देवो चवे ते

ચવનસરયા. વલી દેવો મરીને કેટલી ગતિમાં જાય ? તે ગમા કે ૦ ગતિ, તથા કેટલી ગતિના ધ્યાન્યા જીવો દેવપણે ડપજે ? તે આગમણે કે ૦ આગતિ એમ એ ઠ વોલ જેમ. દેવોને તેમ નારકી, મનુષ્ય, તથા તિર્યંચને પણ મરણ જાણવા એટલે નવ નવ દાર-દેવ તથા નારકીના કહીશું અને જીવન વિના આઠ આઠ દાર મનુષ્ય તથા તિર્યંચના કહીશું એ રીતે સર્વ મલી ચોત્રીશ દાર કહીશું અહીંયા ઉપર ગાથામા ચકારનો ચકાર થાય છે, માટે ચ શબ્દ ડગ્યાનવચી છે, તેથી દેવ, નારકી, મનુષ્ય, તિર્યંચ-એ ચારેના ઘર્ણ, ચિન્હ, શેશ્યાદિક પણ કહીશું એટલે અગ્નિવેય કહ્યું

હવે એ પ્રયત્નકર્તાને પ્રથમ વાધ્યાનો વોધ થયો છે, તેનું પ્રગટીકરણ તે પ્રયત્નકર્તાને અનંતર પ્રયોજન થયું તથા એના અનુમદ્ પરપરાએ મોક્ષાવાસિ તે પ્રયત્નકર્તાને પરપર પ્રયોજન, તેમજ શ્રોતાને દેવાદિકનું સ્વરૂપ જાણવું, તે અનંતર પ્રયોજન અને યશી પરપરાએ મોક્ષાવાસિ તે પરપર પ્રયોજન એ રીતે પ્રથમ કરવાનું પ્રયોજન કહ્યું

હવે ત્રીજો સંવધ તે છે પ્રકારે છે તેમાં એક ઉપાયોપેય લક્ષણ, ધીજો ગુરુપર્વક્રમ-લક્ષણ તેમાહે એ સઘયણી પ્રથમ તે ઉપાય, અને એ પ્રથમ તત્ત્વજ્ઞાન તે ઉપેય એ ઉપાયોપેયલક્ષણ સમજવું હવે ગુરુપર્વક્રમલક્ષણ તે, એ પ્રથમનો અર્થ શ્રીમદ્ભગવાન સ્વામીએ વક્ષ્યાવે, તેનાર પઠી શ્રીસુધર્માસ્વામીએ દ્વાદશાગીમા ગુંથ્યો ત્યાથી શ્યામાચાર્યાદિકે પત્રવળા પ્રમુખ સૂત્રોમા ડરુલ્યો વલી તેમાથી શ્રીજિનજગ્ગણી ક્રમાશ્રમણે પાંચસે ગાથાની મહોટી સઘયણી કરી, તેમા અવતાલ્યો, ત્યાથી સક્ષેપ રુચિવત જીવોને અથે શ્રીચંદ્રસૂરિએ તે મહોટી સઘયણીનો અર્થ સક્ષેપીને રૂઢાં વાધ્યો એ ગુરુપર્વક્રમ-લક્ષણ જાણવું એ સવધ કહ્યો

હવે સાધુ, સાધવી, આત્મક, અને આધિકાર-એ ચારે આ પ્રથમના અધિકારી જાણવા એ વોયુ અધિકારીપણું કહ્યું ॥ ૧ ॥

અવતરણ-જેમ અનુક્રમે દાર કહ્યા છે, તેવાજ અનુક્રમે પહેલા દેવોની સ્થિતિ પ્રમુલ નવ દાર કહે છે તેમા પ્રથમ ચાર પ્રકારના દેવોમાથી જીવનપતિ દેવોના આયુષ્યની ડગન્ય સ્થિતિ ચર્ચગાથાએ કરી પ્રથકાર કહે છે

દસવાસ સદસ્સાઝ જવણવર્ણણં જહન્નવિર્ઝ ॥ ૧ ॥

વ્યાખ્યા-જગ્ગણવર્ણણ કે ૦ જીવનપતિના દશે નિકાયના દેવો, અને જીવનપતિની દેવીડ-એ વનેની સામાન્યપણે દસગાસસદસ્સાઝ કે ૦ દગ્ગહજાર વર્પની જહન્નવિર્ઝ કે ૦ ડગન્ય થકી આયુષ્યની સ્થિતિ દોય, પણ તેથી ડંઠી ન દોય ॥ ૨ ॥

તરણ-જીવનપતિ દેવોના આયુષ્યની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ વે ગાથાપ કરી કહે છે.
 ચમર વલિ સાર મહિઅં ॥ તદેવીણં તુ તિણિ ચત્તારિ ॥ પલિયાઈ
 સઢાઈ ॥ સેસાણં નવનિકાયાણં ॥ ૩ ॥ દાહિણદિવહ પલિયં ॥ ઉ-
 ત્તરં હુંતિ હુન્નિ દેસૂણા ॥ તદેવી મહ્ પલિયં ॥ દેસૂણં આઝમુક્કોસં ॥ ૪ ॥

વ્યારયા-જીવનપતિ દેવોના દશ નિકાય છે, તે મેરુના આઠ રુચક પ્રદેશ છે, યાંથી એક દક્ષિણદિશિનો અને એક ઉત્તરદિશિનો, એવા અર્ધોઅર્ધો વે લખ કરીય, તે બેઉદિશિમાં એકેક દિશિનેવિષે એકેક નિકાયનો એકેક ઇંડ છે. એમ એકેક નિ-
 ગયના બેદિશિયે વે ઇંડ છે તેમાં પહેલા નિકાયનેવિષે જે દક્ષિણદિશિરૂપ અર્ધ તેનો અધિપતિ અસુરકુમારનો રાજા ચમરેંડ છે, તેનું આયુષ્ય સાર કે ૦ એક સાગરોપમનું ઉત્કૃષ્ટુ જાણવું અહીંયાં સારપદે સાગરોપમ કહ્યું, તે પદનો એક દેશ હોય, તોપણ પદના સમુદાયનો ઉપચાર કરવો એવો નિયમ છે, માટે કહ્યું તથા વીજો ઉત્તરાંડનો રાજા વલિંડ છે. તેનું આયુષ્ય એક સાગરોપમ અહિંયં કે ૦ અધિક, પટલે એક સાગ-
 રોપમ કાઠેરુ ઉત્કૃષ્ટી જાણવું વલ્લી તદેવીણ કે ૦ તે ચમરેંડની દેવીનું આયુષ્ય યથા-
 સંરચાયે સઢાઈતિણિપલિયાઈ કે ૦ સાઢાત્રણ પટ્યોપમનું જાણવું અને વલિંડની દેવીનું આયુષ્ય સઢાઈચત્તારિપલિયાઈ કે ૦ સાઢાચાર પટ્યોપમનું ઉત્કૃષ્ટુ જાણવું અને એ ચમરેંડ, તથા વલિંડ, એ વે ટાલીને શેષ જે નવ નિકાય છે ॥ ૩ ॥ તેમાં દાહિણ કે ૦ દક્ષિણદિશિના ધરણેંડ પ્રમુખ નવે ઇંડોનું દિવહપલિય કે ૦ દોઢ પટ્યોપમ તથા ઉત્તર-
 દિશિના જૂતાનેંડ પ્રમુખ નવે ઇંડોનું હુન્નિદેસૂણા કે ૦ દેશેજણું વે પટ્યોપમનું આયુષ્ય જાણવું અને તદેવીમરુ કે ૦ તે યરણેંડ પ્રમુખ નવે ઇંડની દેવીનું અર્ધપટ્યોપમનું આયુષ્ય, તથા જૂતાનેંડ પ્રમુખ નવે ઇંડોની દેવીનું પલિય દેસુણ કે ૦ દેશેજણું એક પટ્યોપમનું આઝમુક્કોસં કે ૦ આયુષ્ય ઉત્કૃષ્ટુ જાણવું અને તે જઘન્યાયુની ઉપર જ્યા-
 સુધી ઉત્કૃષ્ટાયુ સપૂર્ણ થાય નહીં, ત્યાસુધી સર્વ મધ્યમાયુ જાણવું ॥ ૪ ॥ એ રીતે જીવ-
 નપતિ દેવ તથા દેવીનું જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય કહ્યું

॥ હવે વ્યંતર દેવ અને દેવીનું જઘન્યોત્કૃષ્ટાયુ ગાથાના ત્રણ પદે કરી કહે છે ॥
 વતરિયાણ જહ્ન ॥ દસ વાસ સહસ્સ પલિય મુક્કોસં ॥ દેવીણં પલિઅં ॥

અર્થ-વંતરિયાણ કે ૦ વ્યંતરદેવ તથા દેવીનું જહ્ન કે ૦ જઘન્યાયુ દસવાસ સ-
 હસ્સ કે ૦ દશહજાર વર્ષનું હોય, અને પલિય કે ૦ એક પટ્યોપમનું દેવોનું, તથા
 પલિયં કે ૦ અર્ધપટ્યોપમનું દેવીનું, કે ૦ ઉત્કૃષ્ટાયુ હોય. અહીંયા કોશ્ક
 અજાણ એમ કહે છે જે, વ્યંતરની એક પટ્યોપમાયુ છે તે જૂનું કહે છે

કેમકે શ્રીપદ્મવળાસૂત્રમધ્યે કહ્યુ છે—વાણમંતરીણ ઋતે કેવલ્યં કાલં ઠિં
 યમાઝહ્નૈણ દસ વાસ સહસ્ત્રાઙ્ ઝકોસેણ અરૂપલિઙ્ગવર્મ ॥ એ વચને વ્ય
 ઝક્રુષ્ટુ આયુષ્ય અર્ઘ્ય પદ્યોપમ ઠે અને શ્રી, હ્રી, ધૃતિ, કીર્તિ, વુક્તિ, અ
 ઇ ઠ દેવીઙ્ગુ આયુષ્ય એક પદ્યોપમ ઠે, તે દેવીઙ્ગુ જવનપતિની ઠે વ્યંતરી
 પમ જાણુ ॥ ૪ ॥

હવે ચંદ્રમા, સૂર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર, અને તારા—એ પાંચ જાતના જ્યોતપિના દે,
 દેવીઙ્ગના આયુષ્યની જઘન્યોત્કૃષ્ટી સ્થિતિ વે ગાથા અને એક પદેકરી કહેઠે

પલિયં અહિય સસિ રવીણ ॥ ૫ ॥ લક્ષેણ સહસ્ત્રેણય ॥ વાસાણ
 ગહાણ પલિય મેણસિ ॥ ટિહ્ અર્ધ દેવીણં ॥ કમેણ નસ્કત્ત તારાણ
 ॥ ૬ ॥ પલિઅર્ધ ચઙ્ગાગો ॥ ચઙ્ગ અઢ જાગાહિગાઙ્ગ દેવીણ ॥ ચ
 ઙ્ગ ઝુઅલે ચઙ્ગ જાગો, જહ્ન મઢ જાગ પચમણ ॥ ૭ ॥

વ્યાખ્યા—જ્યોતપિદેવોના વે જેદ ઠે એક ચર અને વીજા સ્થિર તેમાં અઢી હ્રીપમાહે
 જ્યોતિપચક્રઠે તે ચર, અને અઢી હ્રીપશ્રી વાહેર જે જ્યોતિપચક્ર ઠે તે સ્થિર કહેવાય ઠે ૮-
 જવુહ્રીપ આદે દેહને અસહ્યાતા હ્રીપ સમુદ્રમાંહે જે સસિ કે ૦ ચંદ્રમા અને ચંદ્રમાન
 વિમાનવાસી દેવો ઠે, તેમનુ ઝક્રુષ્ટાયુ પલિયઅહિય કે ૦ એક પદ્યોપમઙ્ગપરે લક્ષેણ કે ૦
 એક લારા વર્ષે અધિક, તથા રવીણ કે ૦ સૂર્ય અને સૂર્યના વિમાનવાસી દેવોનુ ઝક્રુષ્ટાયુ
 એક પદ્યોપમઙ્ગપર સહસ્ત્રેણયવાસાણ કે ૦ એકહજાર વર્ષે અધિક ઠે તથા ગહાણ કે ૦
 ગ્રહ અને ગ્રહના વિમાનવાસી દેવોનુ પલિય કે ૦ એક પદ્યોપમનુ ઝક્રુષ્ટાયુ હોય અને
 પપસિ કે ૦ એ પૂર્વોક્ત ચંદ્રમા, સૂર્ય તથા ગ્રહ તેમજ ચંદ્રમા, સૂર્ય અને ગ્રહના વિમાન-
 વાસી દેવોનુ જે આયુષ્ય કહ્યુ, તેથી તેમની દેવીણ કે ૦ દેવીઙ્ગના આયુષ્યની ઠિંફ કે ૦
 સ્થિતિ તે અરૂ કે ૦ અર્ઘ્ય જાણવી ઇટલે ચંદ્રમાની દેવી તથા ચંદ્રમાના વિમાનવાસી
 દેવોની દેવીઙ્ગુ ઝક્રુષ્ટાયુ અરૂ પદ્યોપમ અને પચાશ હજાર વર્ષ ઙ્ગપર તથા સૂર્યની
 દેવી અને સૂર્યના વિમાનવાસી દેવોની દેવીઙ્ગુ ઝક્રુષ્ટાયુ અરૂ પદ્યોપમ અને પાત્રસે
 વર્ષ ઙ્ગપર તથા ગ્રહની દેવી તથા ગ્રહના વિમાનવાસી દેવોની દેવીઙ્ગુ ઝક્રુષ્ટાયુ
 અરૂ પદ્યોપમ જાણુ પમ એ ત્રણે જ્યોતપિની દેવીઙ્ગના આયુષ્યની સ્થિતિ
 તે દેવતાના પોતાના આયુષ્યથી અર્ઘ્ય હોયઠે હવે કમેણનસ્કત્તતારાણ કે ૦ અનુક્રમે
 નક્ષત્ર તથા તારાનુ ઝક્રુષ્ટાયુ કહેઠે ॥ ૬ ॥

નક્ષત્ર તથા નક્ષત્રના વિમાનવાસી દેવોનુ ઝક્રુષ્ટાયુ પલિયરૂ કે ૦ અર્ઘ્યપદ્યોપમનુ
 જાણુ તથા તેમની દેવીઙ્ગુ ચઙ્ગજાગ કે ૦ પદ્યોપમનો પોથોજાગ આયુ હોય અને

તથા તારાના વિમાનવાસી દેવોનું ઉત્કૃષ્ટાયુ ચઢઝાગાહિગ કેળ પદ્યોપમનો જાગ વિશેષાધિક, ઇટલે કાંઈક જાહેરું, તથા તેમની દેવીણ કેળ દેવીડનુ યુ અરુઝાગ કેળ પદ્યોપમનો આઠમોઝાગ અહિગ કેળ કાંઈક વિશેષાધિક આઠ કેળ આયુ જાણવું ઇટલે દેવો તથા દેવી મલીને પાંચે જ્યોતપિના યુ-ઉત્કૃષ્ટાયુ કહ્યું.

જઘન્યાયુ કહેઠે અહીયાં જાવાર્ય ઇ ઠે જે, ચંદ્રમા, સૂર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર અને પાંચ જાતના જ્યોતપિમાં ચંદ્રમા અને સૂર્ય ઇ બે ઇડ ઠે. વાકી ત્રણ વિમાનના ઇ, તેથી તેમનું જઘન્ય તથા મધ્યમાયુ ન હોય કિતુ ઉત્કૃષ્ટજ હોય. તે મૂકીને લે કેળ ચાર યુગલ તે-એકતો ચંદ્રમાના વિમાનવાસીદેવ અને વિમાનવાસી પણ ચંદ્રમા પોતે નહીં, ઇ એક યુગલ તથા સૂર્યના વિમાનવાસી દેવ અને ઇ વીજુ યુગલ તથા ગ્રહના વિમાનવાસી દેવ અને દેવીડ, ઇ ત્રીજુ યુગલ નક્ષત્રના વિમાનવાસી દેવ અને દેવીડ, ઇ ચોથુ યુગલ ઇ ચારે યુગલનુ જઘન્યાયુ, આપમનો ચઢઝાગો કેળ ચોથો જાગ હોય, અને તારાના વિમાનવાસી દેવ તથા દેવીડ ઇ પંચમ ઇ કેળ પાંચમા યુગલનુ જઘન્યાયુ પદ્યોપમનો અરુઝાગ કેળ આઠમો-ઝાગ જાણવું ઇટલે જ્યોતપિ દેવ તથા દેવીડના આયુષ્યની જઘન્યોત્કૃષ્ટસ્થિતિ કહી ॥

॥ હવે વૈમાનિકદેવોની ઉત્કૃષ્ટ આયુસ્થિતિ દોઢ ગાથા ઇ કરી કહેઠે ॥

દોસાહિ સત્ત સાહિય ॥ દસ ચઢદસ સતર અયર જા સુકો ॥ ઇ-
ક્કિમ મહિય મિત્તો ॥ જા ઇગતી સુવરિ મેવિજે ॥ ૬ ॥ તિત્તીસણુ- અ
તરેસુ ॥ સોદમ્માઇસુ ઇમા ઠિઈ જિઠા ॥

વ્યાખ્યા-દોસાહિસત્ત સાહિય દસ ચઢદસ સતર અયર-ઇરીતે જાસુકો કેળ યાવત્ શુક દેવલોક સુધી ઉત્કૃષ્ટ આયુસ્થિતિ જાણવી તે કહેઠે. જેહનો ઘણા કાલે તરીને પાર પામી ઇ તે સાગર કહી ઇ તે સાગરેકરી જે કાલ મવિજે તેને સાગરોપમ કહી ઇ ત્યાં સૌધર્મદેવલોકે ઠેલ્લે તેરમે પ્રતરે દો કેળ વે સાગરોપમના આયુષ્યની ઉત્કૃષ્ટિ સ્થિતિ જાણવી. અને વીજે ઇશાન દેવલોકે વે સાગરોપમ પદ્યોપમને અસં-રયાતમે જાગે સાહિ કેળ સાધિક ઇટલે જાહેરા ત્રીજે સનતકુમારે સત્ત કેળ સાત સાગરોપમ, ચોથે મહેન્દ્રદેવલોકે સાતસાગરોપમ પદ્યોપમને અસંરયાતમે જાગે સાહિય કેળ સાધિક તે જાહેરા પાંચમે બ્રહ્માદેવલોકે દસ કેળ દશ સાગરોપમ, ઠેલ્લે લાંતક દેવલોકે ચઢદસ કેળ ચઢદ સાગરોપમ, સાતમે શુકદેવલોકે સત્તરઅયર કેળ સત્તર-સાગરોપમ ઇત્તો કેળ ઇ પઠી શુક દેવલોકથી ઉપરના જે દેવલોક ઠે, ત્યાં ઇક્કિમ

કેમકે શ્રીપદ્મવર્ણાસૂત્રમધ્યે કહ્યું છે—વાણમતરીણં જતે કેવદ્વયં કાલ ઠિદં
યમાજહન્નેણ વસ વાસ સહસ્તાશ્ઠ ઝક્રોસેણ અરૂપલિઝવમ ॥ એ વચને વ્ય
ઝક્રુષ્ટુ આયુષ્ય અર્ઘ પલ્યોપમ છે અને શ્રી, ફી, ધૃતિ, કીર્તિ, વુદ્ધિ, અ
એ ઠ દેવીઝનુ આયુષ્ય એક પલ્યોપમ છે, તે દેવીઝ જવનપતિની છે વ્યતરી-
એમ જાણવું ॥ ૪ ॥

હવે ચંદ્રમા, સૂર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર, અને તારા—એ પાંચ જાતના જ્યોતપિના દે,
દેવીઝના આયુષ્યની ઝઘન્યોઝક્રુષ્ટી સ્થિતિ વે ગાથા અને એક પદેકરી કહેવે.

પલિય અહિયં સસિ રવીણ ॥ ૫ ॥ લક્ષેણ સહસ્ત્રેણય ॥ વાસાણ
ગદાણ પલિય મેર્ણસિ ॥ ઠિદ્ અર્ઘ દેવીણ ॥ કમેણ નક્ષત્ત તારાણ
॥ ૬ ॥ પલિઅર્ઘ ચઝજાગો ॥ ચઝ અઢ જાગાદિગાઝ દેવીણ ॥ ચ
ઝ જુઅલે ચઝ જાગો, જહન્ન મઢ જાગ પચમણ ॥ ૭ ॥

વારયા—જ્યોતપિદેવોના વે જોદ છે એક ચર અને વીજા સ્થિર તેમા અઢી દ્વીપમાહે,
જ્યોતિપચક્રુઠે તે ચર, અને અઢી દ્વીપશ્રી વાહેર જે જ્યોતિપચક્રુ ઠે તે સ્થિર કહેવાય છે.
જ્યુદ્વીપ આદે દેવને અસરયાતા દ્વીપ સમુદ્રમાહે જે સસિ કે ૦ ચંદ્રમા અને ચંદ્રમાના
વિમાનવાસી દેવો છે, તેમનુ ઝક્રુષ્ટાયુ પલિયઅહિય કે ૦ એક પલ્યોપમઝપરે લક્ષેણ કે ૦
એક લારા વર્ષ અધિક, તથા રવીણ કે ૦ સૂર્ય અને સૂર્યના વિમાનવાસી દેવોનુ ઝક્રુષ્ટાયુ
એક પલ્યોપમઝપર સહસ્ત્રેણયવાસાણ કે ૦ એકહજાર વર્ષ અધિક છે તથા ગદાણ કે ૦
ગ્રહ અને ગ્રહના વિમાનવાસી દેવોનુ પલિય કે ૦ એક પલ્યોપમનુ ઝક્રુષ્ટાયુ હોય અને
મેર્ણસિ કે ૦ એ પૂર્વાંક ચંદ્રમા, સૂર્ય તથા ગ્રહ તેમજ ચંદ્રમા, સૂર્ય અને ગ્રહના વિમાન-
વાસી દેવોનુ જે આયુષ્ય કહ્યું, તેથી તેમની દેવીણ કે ૦ દેવીઝના આયુષ્યની ઠિદ્ કે ૦
સ્થિતિ તે અર્ઘ કે ૦ અર્ઘ જાણવી એટલે ચંદ્રમાની દેવી તથા ચંદ્રમાના વિમાનવાસી
દેવોની દેવીઝનુ ઝક્રુષ્ટાયુ અર્ઘ પલ્યોપમ અને પચાશ હજાર વર્ષ ઝપર તથા સૂર્યની
દેવી અને સૂર્યના વિમાનવાસી દેવોની દેવીઝનુ ઝક્રુષ્ટાયુ અર્ઘ પલ્યોપમ અને પાચસે
વર્ષ ઝપર તથા ગ્રહની દેવી તથા ગ્રહના વિમાનવાસી દેવોની દેવીઝનુ ઝક્રુષ્ટાયુ
અર્ઘ પલ્યોપમ જાણવું એમ એ ત્રણે જ્યોતપિની દેવીઝના આયુષ્યની સ્થિતિ
તે દેવતાના પોતાના આયુષ્યથી અર્ઘ હોયવે. હવે કમેણનક્ષત્તતારાણ કે ૦ અનુક્રમે
નક્ષત્ર તથા તારાનુ ઝક્રુષ્ટાયુ કહેવે ॥ ૬ ॥

નક્ષત્ર તથા નક્ષત્રના વિમાનવાસી દેવોનુ ઝક્રુષ્ટાયુ પલિયર્ઘ કે ૦ અર્ઘપલ્યોપમનુ
જાણવું તથા તેમની દેવીઝનુ ચઝજાગ કે ૦ પલ્યોપમનો ચોથોજાગ આયુ હોય અને

તથા તારાના વિમાનવાસી દેવોનું ઉત્કૃષ્ટાયુ ચઝજાગાહિગ કેળ પદ્યોપમનો જાગ વિશેષાધિક, ઇટલે કાંઈક જાફેર, તથા તેમની દેવીણ કેળ દેવીઝનું ગાયુ અરુજાગ કેળ પદ્યોપમનો આઠમોજાગ અહિગ કેળ કાંઈક વિશેષાધિક આઝ કેળ આયુ જાણવું. ઇટલે દેવો તથા દેવી મલીને પાંચે જ્યોતપિના યુ-
ઉત્કૃષ્ટાયુ કહ્યું

૧ જઘન્યાયુ કહેઠે. અહીંયાં જાવાર્થ એ ઠે જે, ચઝમા, સૂર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર અને ૫ પાંચ જાતના જ્યોતપિમાં ચઝમા અને સૂર્ય એ વે ઇડ ઠે વાકી ત્રણ વિમાનના ઠે, તેથી તેમનું જઘન્ય તથા મધ્યમાયુ ન હોય કિતુ ઉત્કૃષ્ટજ હોય તે સૂકીને લે કેળ ચાર યુગલ તે-એકતો ચઝમાના વિમાનવાસીદેવ અને વિમાનવાસી પળ ચઝમા પોતે નહીં, એ એક યુગલ, તથા સૂર્યના વિમાનવાસી દેવ અને એ વીજુ યુગલ તથા ગ્રહના વિમાનવાસી દેવ અને દેવીઝ, એ ત્રીજુ યુગલ નક્ષત્રના વિમાનવાસી દેવ અને દેવીઝ, એ ચોથુ યુગલ એ ચારે યુગલનું જઘન્યાયુ, આપમનો ચઝજાગો કેળ ચોથો જાગ હોય, અને તારાના વિમાનવાસી દેવ તથા દેવીઝ એ પચમણ કેળ પાંચમા યુગલનું જઘન્યાયુ પદ્યોપમનો અરુજાગ કેળ આઠમો-
જાગ જાણવું ઇટલે જ્યોતપિ દેવ તથા દેવીઝના આયુષ્યની જઘન્યોત્કૃષ્ટસ્થિતિ કહી ॥

॥ હવે વૈમાનિકદેવોની ઉત્કૃષ્ટ આયુસ્થિતિ દોઢ ગાથાએ કરી કહેઠે ॥

દોસાહિ સત્ત સાહિય ॥ દસ ચઝદસ સતર અયર જા સુકો ॥ ૬-
કિક્ક મહિય મિત્તો ॥ જા ઇગતી સુવરિ મેવિજો ॥ ૭ ॥ તિત્તીસળુ- અ
તરેસુ ॥ સોદમ્માઇસુ ઇમા ઠિઈ જિઘા ॥

વ્યાખ્યા-દોસાહિસત્ત સાહિય વસ ચઝદસ સતર અયર-પરીતે જાસુકો કેળ યાવત્ શુક દેવલોક સુધી ઉત્કૃષ્ટ આયુસ્થિતિ જાણવી તે કહેઠે જેહનો ઘણા કાલે તરીને પાર પામીએ તે સાગર કહીએ તે સાગરેકરી જે કાલ મવિજે તેને સાગરોપમ કહીએ. ત્યાં સૌધર્મદેવલોકે ઠેલ્લે તેરમે પ્રતરે ટો કેળ વે સાગરોપમના આયુષ્યની ઉત્કૃષ્ટિ સ્થિતિ જાણવી અને વીજે ઈજ્ઞાન દેવલોકે વે સાગરોપમ પદ્યોપમને અસં-
રયાતમે જાગે સાહિ કેળ સાધિક ઇટલે જાફેરા ત્રીજે સનતકુમારે સત્ત કેળ સાત સાગરોપમ, ચોથે મહેન્દ્રદેવલોકે સાતસાગરોપમ પદ્યોપમને અસંરયાતમે જાગે સાહિય કેળ સાધિક તે જાફેરા પાચમે બ્રહ્મદેવલોકે દસ કેળ દશ સાગરોપમ, ઠઠે લાતક દેવલોકે ચઝદસ કેળ ચઝદ સાગરોપમ, સાતમે શુકદેવલોકે સત્તરઅયર કેળ સત્તર-
સાગરોપમ ઇત્તો કેળ એ પઠી શુક દેવલોકથી ડપરના જે દેવલોક ઠે, ત્યાં ઇકિકમ

हिय के० एकेका सागरोपमनी वृद्धि करीए ते जा के० यावत् उ
 उपरली नवमी त्रैवेयके इगतीस के० एकत्रीश सागरोपमनु आयुष्य
 वतावेवे आठमा सहस्रारदेवलोके अठार सागरोपम, नवमा आनतदेव
 दशमा प्राणतदेवलोके बीश, अग्यारमा आरणदेवलोके एकवीश, व
 देवलोके बावीश सागरोपम, प्रथम हेष्ठिम हेष्ठिम त्रैवेयके त्रैवीश, व
 मध्यम त्रैवेयके चोत्रीश, त्रीजे हेष्ठिमउवरिम त्रैवेयके पचीश, चोथे म
 त्रैवेयके ठीरीश, पाचमे मध्यममध्यम त्रैवेयके सत्तावीश, ठेठे मध्यमोवरि
 अष्टावीश, सातमे उवरिमहेष्ठिम त्रैवेयके उगणत्रीश, आठमे उवरिम मध्य
 त्रीश, नवमे उवरिमउवरिम त्रैवेयके एकत्रीश सागरोपम उत्कृष्टी आयुष्यन
 होय ॥ ८ ॥ एहथी आगल अणुत्तरेसु के० पाच अनुत्तरविमानोनेविषे एके
 रोपमनी वृद्धि करीए नही, किंतु अहीया खजावे आयुष्यतितीस के० तेत्रीश
 रोपमनु होय, एरीते सोहम्माइसु के० सौधर्मादिकथी मांडीने पांच अनुत्तर
 इमा के० ए वैमानिक देवना आयुष्यनी छिइ के० स्थिति ते जिष्ठा के० उत्कृष्टी ।

॥ हवे ए वैमानिक देवोना आयुष्यनी जघन्यस्थिति वे गाथावडे कहे वे ॥

ठि सोहम्मे ईसाणे ॥ जहन्न छिई पलिय महिअ च ॥ ९ ॥ दो साहि
 सत दस चउदस ॥ सत्तर अयराइ जा सहस्सारो ॥ तत्परउं इक्कि ॥
 अहियं जाणुत्तरचउके ॥ १० ॥ इगतीससागराई, सबठे पुणजहन्नठिईनठि

व्याख्या- सोहम्मे के० सौधर्मदेवलोके तेर प्रतरे प्रत्येके पलिय के० एक पदयो-
 पमनी जहन्नछिई के० जघन्यस्थिति आयुष्यनी जाणवी अने ईसाणे के० ईशानदेव-
 लोके पदयोपमने असरयातमे जागे अहिअ के० अधिक एक पदयोपमनु आयुष्य
 जाणु ॥ ९ ॥ अहीयाथी आगल त्रीजा सनतकुमारे वे सागरोपम जघन्यस्थिति,
 चोथा महेँडे वे सागरोपम जाकेरा, पांचमा ब्रह्मदेवलोके सात सागरोपम, ठाठा ला-
 तके दश सागरोपम, सातमा महाशुके चउद सागरोपम एम जा के० यावत् आ-
 ठमा सहस्सारो के० सहस्रार देवलोके सत्तरसागरोपम, पठे तत्परउं के० तेहनाउपर
 आनतादिक देवलोकेनेत्रिषे इक्किअहिय के० एकेको सागरोपम वधारता जइए ते,
 जा के० यावत् णुत्तरचउके के० चार अनुत्तर विमाने एकत्रीश सागरोपमनी प्रत्येके
 जघन्यस्थिती थाय ते कहे वे आनते १८ प्राणते १९ आरणे २० अन्नते २१ एमज
 नवे त्रैवेयके एकेक वधारता नवमे त्रैवेयके त्रीश सागरोपम जघन्यायुष्यनी स्थिति
 थाय तेवारपठी एक विजय, बीजो विजयात, त्रीजो जयत, चोथो अपराजित, ए

રચતુષ્કે ॥ ૧૦ ॥ ઇગતીસસાગરાડ કે૦ એકત્રીશ સાગરોપમ આયુષ્યની જ-
નિ હોય, અને પુણ કે૦ વલી સવઢેજહન્નવિશ્નવિ કે૦ સવાર્થસિરુનામા
અનુત્તરવિમાને જઘન્યાયુની સ્થિતિ નથી કેમકે અહીયાં અજઘન્યોત્કૃષ્ટ
ગરોપમનીજ સ્થિતિ ઠે માટે.

માનિક દેવીઝની જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટાયુસ્થિતિ ઘોઢગાથા વડે કહે છે ॥

હિઆણિય રાણિય ॥ સોહમ્મી સાણ દેવીણં ॥ ૧૧ ॥ પલિયં
પંચ કમા ॥ ઠિઈ જહન્ના ઇર્ણય ઝકોસા ॥ પલિયાઈં સત પ-
ત્ત તહય નવ પંચવન્નાય ॥ ૧૨ ॥

૧-વૈમાનિક દેવીની ઉત્પત્તિ સૌધર્મ તથા ઈશાન એ બે દેવલોકનેવિપે હોય
તે બે પ્રકારની છે એક પરણેલી કુલાંગના સરસ્વી તે પરિગૃહીતા દેવી કહીએ
સાધારણ વેશ્યા સરસ્વી તે અપરિગૃહીતાદેવી જાણવી તેમાંહે સૌધર્મ દેવલો-
પરિગૃહીતા તથા અપરિગૃહીતા દેવીનું જહન્નાઈં કે૦ જઘન્યાયુષ્ય પલિય કે૦
એક પદ્યોપમનું જાણવું અને ઘીજા ઈશાનદેવલોકની દેવીઝનું જઘન્યાયુ એક પદ્યા-
પમ અહિય કે૦ અધિક પટલે એક પદ્યોપમ ઝાઝેરુ જાણવું. હવે એનું ઝકાસા કે૦
ઉત્કૃષ્ટ આયુ કહે છે સૌધર્મદેવલોકે પરિગૃહીતાદેવીનું પલિયાઈંસત કે૦ સાત પદ્યો-
પમનું, અને અપરિગૃહીતાદેવીનું પન્નાસ કે૦ પચાશ પદ્યોપમનું ઉત્કૃષ્ટાયુ જાણવું તહ
કે૦ તેમજ ઈશાનદેવલોકે પરિગૃહીતાદેવીનું નવ કે૦ નવ પદ્યોપમ અને અપરિગૃહી-
તાદેવીનું, પચવન્ના કે૦ પચાવન પદ્યોપમનું આયુષ્ય જાણવું દેવલોકના દેવોની જે
જોગ્ય વતિવ્રતા દેવીઝ છે, તેહને પરિગૃહીતા દેવી કહીએ અને સૌધર્મદેવલોકે અપ-
રિગૃહીતા દેવીના ઠ લાલ વિમાન છે, તે વેશ્યાની જાતિ છે માટે એહને દેવવેશ્યા
કહીએ તેમાં પણ જે ઘીજા દેવલોકની નિશ્રાણ છે, તે ઘીજે દેવલોકેજ જાય, તથા
ઈશાન દેવલોકે અપરિગૃહીતા દેવીનાં ચારલાલ વિમાન છે, અહીયાં પણ જે વેશ્યા
દેવલોકના દેવતાને જોગ્ય યોગ્ય છે તે ચોથે દેવલોકેજ જાય, એમ સર્વ જાણવું ॥૧૩॥
પટલે વૈમાનિક દેવીઝની આયુસ્થિતિ કહી હવે દેવીને અધિકારે અસુરાન્નિકની
ઈંદ્રાણી અગ્રમહિષીની સંરચા એક ગાથાવડે કહે છે

પણ ઠ ઘઝ ઘઝ અઠય ॥ કમેણ પત્તેય મગ્ગ મહિમીઝ ॥

અસુર નાગાઈ વંતર ॥ જોઈસ કપ્પ ઇર્મિદાણં ॥ ૧૩ ॥

વ્યારયા-સર્વ અંતેઝરમાંહે પ્રધાન
તે અસુરા કે૦ અસુરકુમારના ચમરેંઝ

સ્ત્રી વેશ્યાને
ચંદ્રવતિના

વે દિશિના વે ઇંદ્ર ઠે તેહને એકેકાને પળ કેળ પાંચ પાંચ અગ્ર
મહિપી ઠે તથા નાગાંદ્ર કેળ નાગકુમાર આદે દેઈને વાકી .
નિકાય ઠે, તેહના ધરણેંદ્ર તથા ચૂતાનેંદ્ર આદે દેઈને અદારે ઇંદ્ર
અગ્રમહિપી ઠે તથા વંતર કેળ વ્યતર દેવતાના સોલ નિકાયન.
દિક ઘઝીશ ઇંદ્ર ઠે તેહને પ્રત્યેકે ચઝ ચઝ કેળ ચાર ચાર અગ્રમહિપી .
જ્યોતપિના ઇંદ્ર ચઝમા તથા સૂર્યને પ્રત્યેકે ચઝ ચઝ કેળ ચાર ચાર અ
કષ્પહુગિદાળ કેળ સૌધર્મ અને ઈશાન એ વે કલ્પના વે ઇંદ્રને પ્ર
આઠ આઠ અગ્રમહિપી ઠે પહેલા તથા વીજા દેવલોકથી ડપરલા દેવલો
ડપરજુ નથી તેથી ત્યા પરિણહિતા દેવીઝં પણ નથી, કિંતુ તે દેવલો
દેવોને જેવારે યથાયોગ્ય વિષય સેવવાની પ્રાઠા થાય તેવારે તેને સૌધર્મ
દેવલોકની અપરિણહિતા દેવીઝં યથાયોગ્યપણે ડપરજોગને અર્થે થાય.
અગ્રમહિપી સજવે નહી ॥ ૧૩ ॥

પૂર્વે વૈમાનિક દેવોની આયુસ્વિતિ સમુચ્ચયથી કહી દેસાડી હવે પ્રા
જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટી સ્વિતિ કહેવાને અર્થે પ્રથમ એ દેવલોકોની પ્રતર સરયા ગાથાન.

૧૩ હુસુ તેરસ હુસુ વારસ ॥ ૭ ॥ ઘણ ચઝ ચઝ હુમે, હુમેય ચઝ ॥
મેવિજ્ઞાણુત્તરે દસ ॥ વિસઠિ પયરા ડવરિલોએ ॥ ૧૪ ॥

વ્યાખ્યા- પ્રતર શબ્દે જેમ ઘરને ડપરાડપરી માલ હોય, તેમ દેવલોકમા ૧
ડપરે પ્રતર હોય ઠે તેમા હુસુતેરસ કેળ સૌધર્મ, ઈશાન એ વે દેવલોક મલ્યા તેર ૧
વલયાકારઠે, તેમા પૂર્વમહાગ્રિદેહ અને પશ્ચિમમહાવિદેહ વચમા અર્ધવલયાકાર રુન
કી અર્ધોઅર્ધ રુન કરીએ એક દક્ષિણદિશિ રાહ, વીજો ઉત્તરદિશિ રુન તેમા દક્ષિ
દિશિ લાહ સૌધર્મેંદ્રના, પટલે તે દિશિના અર્ધ વલયલખના પ્રતર સૌધર્મેંદ્રના ઠે, અને
ઉત્તરદિશિના અર્ધ વલયલખના પ્રતર ઈશાનેંદ્રના જાણવા જો અર્ધોઅર્ધ રુન કરી પ્રતર
ન કહીએ તો તેર પ્રતર સૌધર્મેંદ્રના, અને તેર ઈશાનેંદ્રના મેલવતા ઠવીશ પ્રતર થઈ
જાય ઠે તે આગકા નિવારવાને અર્ધો અર્ધ રાહ કરીને પ્રતરની ગણના કરીએ એમ વીજે
પણ વલયાકાર દેવલોક યુગલે પહુજ વ્યવસ્થા કરવી તેમજ હુસુવારસ કેળ સન-
લુમાર ને માહેડે પણ મલ્યા વલયાકાર વાર પ્રતર ઠે અહીયા પણ અર્ધોઅર્ધ કરી
દક્ષિણદિશિ સનલુમારેંદ્રના અને ઉત્તરદિશિ માહેડના પ્રતર કરવા બ્રહ્મદેવલોકે
૭ કેળ ૭ પ્રતર ઠે અને લાતકે પણ કેળ પાંચ પ્રતર, તથા શુરુદેવલોકે ચઝ કેળ
ચાર પ્રતર ઠે, સહસારે ચઝ કેળ ચાર પ્રતર, તથા આનત અને પ્રાણત એ હુમે કેળ

किं मलीने चउ के० चार प्रतर, तथा आरण्य अने अज्ञुत ए दुगेय के० वे
मलीने चउ के० चार प्रतर एवं वावन प्रतर थया, तथा गेविजे के० नव ग्रैवेयके
रणतां नव प्रतर थाय. अने आणुत्तरे कहेतां पांचे अनुत्तरविमाने एक प्रतर,
दस के० दश प्रतर, ते पूर्वोक्त वावन साथे मेलवतां विसठिपयरा के०
ते उवरिलोए के० उपरला ऊर्ध्वलोकेनेविषे ठे ॥ १४ ॥

हवे प्रतरे प्रतरे जूडं जूडु उच्छुष्ट तथा जघन्यायु जाणवाने

अथे प्रथम सौधर्म देवलोके उपाय कहे ठे ॥

सोह मुकोस द्विइ निय, पयर, विहत्त इव संगुणिउं ॥

पयरुकोस ठिइउं ॥ सव्व जहन्नोपलियं ॥ १५ ॥

ठि

सोहमुकोसठिइ के० सौधर्म देवलोके जे उच्छुष्टिस्थिति वे सागरोपमनी ठे,
पयरस के० पोताना तेर प्रतर साथे विहत्त के० वेहेंचीए, पठी इष्टसंगुणिउं
अहीयां पांचमा अथवा सातमा जे प्रतरनु आयु काढवाने इष्टयु होय, ते प्रत-
साथे गुणीए, तेवारे ते पयर के० प्रतरनी उकोसठिइ के० उच्छुष्टि स्थिति पा-
सीए, ते आवी रीते जे, सौधर्मदेवलोकना तेरमा प्रतरे उच्छुष्टी स्थिति वे सागरोपमनी
ठे, ते एकेका सागरोपमना तेर तेर जाग करीएतेवारे वे सागरोपमना तेरीआ ठवीस जाग
थाय, तेने तेरे जागे वेहेंचतां एक सागरोपमना तेरीआ वे जागनु आयु पहेले प्रतरे
होय एमज बीजा प्रतरनु आयु काढवु होय, तेवारे तेने ते साथे गुणीए तो तेरीआ
चार जाग आवे, तेम बीजे ठजाग, चौथे आठ जाग, पांचमे दशजाग, ठेठे बार जाग,
सातमे चउद जाग एठले एक सागरोपमना तेर जाग अने उपर तेरीउं एक जाग,
आठमे एक सागरोपम ने त्रण जाग, नवमे एक सागरोपम ने पांच जाग, दशमे एक
सागरोपम ने सात जाग, अग्यारमे एक सागरोपम ने नव जाग, बारमे एक सागरोपम
ने अग्यार जाग, अने तेरमे प्रतरे वे सागरोपम पूरु आयु होय एबीज रीते ईशान
देवलोकने पण प्रत्येक प्रतरनेविषे आयुप्य काढवानो उपाय करवो मात्र एठहुं विशेष जे
ए देवलोकना पहेले प्रतरे सागरोपमना तेरीआ वे जाग जाफेरा कहेवा एम प्रत्येक
प्रतरे जाफेरा कहेतां जवु, तेवारे तेरमे प्रतरे वे सागरोपम साधिक आयुस्थिति थाय

अने सव्वजहन्नोपलिय के० सर्वत्र एठले सौधर्म देवलोकना तेरें प्रतरनेविषे जघन्य
एक पट्योपमनीज आयुस्थिति जाणवी, अने ईशान देवलोकना प्रत्येक प्रतरनेविषे जघ-
न्यथी एक पट्योपम जाफेरी आयुस्थिति जाणवी ए रीते सौधर्म तथा ईशान देवलो-
कना तेर प्रतर ठे, तेनेविषे प्रत्येके जघन्य समजवानो उपाय कह्यो ॥ १५ ॥

ચારે દેવલોકોના ઇંદ્રોને રેહેવાનાં સ્થાનક કહે છે ॥

પસ્સ અંતપયરે ॥ નિય કપ્પ વડિંસયા વિમાણાઈ ॥

ઇદ નિવાસા તેસિં ॥ ચઙ્ગદિસિ લોગપાલાણં ॥ ૧૭ ॥

પસ્સ કેળ કલ્પ જે દેવલોક તેના અંતપયરે કેળ અંતનો પ્રતર ઇટલે સર્વ વિદ્યા પ્રતરના મધ્યજાગનેવિપે પ્રત્યેકે નિયકપ્પવડિંસિયા કેળ નિજકલ્પ-લે પોતપોતાના કલ્પને નામે અવતંસકનામા વિમાન છે ઇટલે સૌધર્મદે-પરના તેરમા પ્રતરનેવિપે સુધર્માવતંસક નામા વિમાન છે, તેમ ઈશાન દે-રમા પ્રતરનેવિપે ઈશાનાવતંસક નામા વિમાન છે એ રીતે સર્વ દેવલોકે ઇટલું વિશેષ જે નવમા તથા દશમા એ બે દેવલોકોનો એક ઇંદ્ર છે ત્યાં રે પ્રાણાવતંસક નામા વિમાન છે અને અગ્યારમા તથા બારમા એ બે દેવલો-કે એકજ ઇંદ્ર છે ત્યાંપણ ચોથે પ્રતરે અશ્વતાવતંસક નામા વિમાન છે, એ અ-નામા વિમાનોનેવિપે ઇદનિવાસ કેળ ઇંદ્રનો નિવાસ છે, અને તેસિ કેળ તે વિ-ને ચઙ્ગદિસિ કેળ ચારેદિશિનેવિપે ચાર વિમાનો જે છે, ત્યાં લોગપાલાણ કેળ સોમ, યમ, વરુણ ને વૈશ્રમણ એ ચાર લોકપાલોનો નિવાસ છે. ॥ ૧૭ ॥

॥ હવે સૌધર્મેંદ્રના ચાર લોકપાલોનું ઉલ્લેખાયુ કહે છે ॥

સોમ જમાણંસતિજાગ પલિય વરુણસ્સ હન્નિ દેસૂણા ॥

વેસમણે દો પલિયા ॥ એસ ઈંદ્ર લોગપાલાણં ॥ ૧૮ ॥

અર્થ— પૂર્વદિશિનો લોકપાલ સોમ, અને દક્ષિણ દિશિનો લોકપાલ યમ— એ બે-કનો સતિજાગ ક્ષિય કેળ એક પલ્લોપમના ત્રીજા જાગ સહિત એક પલ્લોપમ આ-યુષ્ય છે તથા ત્રીજો પશ્ચિમદિશિનો વરુણનામા લોકપાલ છે, તેહનું આયુષ્ય હુ-ન્નિદેસૂણા કેળ દેશે જાણા બે પલ્લોપમ છે વલી ઉત્તરદિશિના વૈશ્રમણ નામા ચોથા લોકપાલનું આયુષ્ય દોપલિયા કેળ બે પલ્લોપમનું છે એસઈંદ્રલોગપાલાણ કેળ એ સૌ-ધર્મેંદ્રના ચારે લોકપાલના આયુષ્યની સ્થિતિ જાણવી ॥ ૧૮ ॥ ઇટલે દેવતાના આ-યુષ્યનું પ્રથમ દ્વાર સપૂર્ણ થયુ

॥ હવે દેવગતિનેવિપે જીવનસંવધી બીજું દ્વાર કહે છે. ॥

અસુરા નાગ સુવન્ના ॥ વિઙ્ગુ અગ્ગીય દીવ ઉદ્દીઅ ॥ દિસિ

પવણ અણિય દસવિહ ॥ જવણવર્ષ તેસુ હ હ ઇંદા ॥ ૧૯ ॥

અર્થ— દેવતાના ચાર નિકાયમા પ્રથમ જીવનપતિના નિકાયમાં જીવન કહેવાને અર્થે પહેલાં જીવનપતિની દશ જાતોના નામ કહે છે. જે નહીં સુર તે અસુર. ઇટલે

वैमानिक नहीं ते असुरा के० एक असुरकुमार निकाय,
 मार, त्रीजा सुवन्ना के० सुपर्णकुमार, चोथा विष्णु के० विद्युत्
 के० अग्निकुमार, ठठा दिव के० छीपकुमार, सातमा उद।
 आठमा दिशि के० दिशिकुमार, नवमा पवण के० वायुकुमार
 स्तनितकुमार, ए रीते दसविहजवणवई के० दशप्रकारना जवन
 एकेका निकायनेविये एक दक्षिणश्रेणीनो, अने एक उत्तरश्रेणीनो,
 छुइदा के० वेवे इइ ठे अहीया ए दशनिकायना देवोने कुमार
 लामाटे दीधु ठे के तेउ वालकनी परे क्रीडा करनारा ठे ॥ १९ ॥

॥ हवे पूर्वोक्त दशनिकायना इंडोना नाम कहे ठे ॥

चमरे वलीअ धरणे ॥ जूयाणदेय वेणुदेवेय ॥ तत्तोय वेणु
 हरिकते हरिस्सहे चेव ॥ २० ॥ अग्निसिह अग्निमाणव ॥
 विसिंठे तहेव जलकते ॥ जलपह तह अमिअगई ॥ मिय वाह
 दाहिणुत्तरउं ॥ २१ ॥ वेलवेय पजंजण ॥ घोस महाघोस ए।
 मन्नयरो ॥ जवुहीव वत्त ॥ मेरु दंड पहुकाउं ॥ २२ ॥

अर्थ—अहीया “ दाहिणुत्तरउं ” ए पद दशे स्थानके जोडीए केमके एकेक
 नायना एक दक्षिण श्रेणीनो इंड, अने बीजो उत्तरश्रेणीनो इंड ठे तेमना रुमे व
 नाम कहे ठे त्यां पहेला असुरकुमारनिकायना दक्षिणदिशिनो चमरेंइ असुरकुमा
 अने उत्तरदिशिनो वालिइ असुरकुमार, बीजा नागकुमारनिकायना दक्षिणदिशिनो
 धरणेंइ अने उत्तरदिशिनो जूतानेंइ त्रीजा सुपर्णकुमारनिकाये दक्षिणदिशिनो वेणु-
 देवेंइ, अने उत्तरदिशिनो वेणुदालिइ, चोथा विद्युत्कुमारनिकाये हरिकतेइ अने
 हरिस्सहेंइ चेव के० निश्चेथकी ॥ २० ॥ पाचमा अग्निकुमारनिकाये अग्निसिहेंइ,
 अने अग्निमाणवेंइ ठठा छीपकुमारनिकाये दक्षिणे पूर्णेंइ, अने उत्तरे विशिष्टेंइ
 सातमा उदधिकुमारनिकाये दक्षिणे जलकतेइ, अने उत्तरे जलप्रजेंइ आठमा
 दिशिकुमारनिकाये दक्षिणे अमितगतीइ अने उत्तरे अमितवाहनेइ ॥ २१ ॥ नवमा
 वायुकुमारनिकाये दक्षिणे वेलवेंइ अने उत्तरे प्रजजनेइ दशमा स्तनितकुमारनिकाये
 दक्षिणे घोपेंइ अने उत्तरे महाघोपेंइ एलिं के० व बीशे इंड मांहेलो कोई पण इइ
 जो पोतानी समर्थई फोरवे तो जवुहीपने ठाकाए करे, अने मेरुपर्वतनो दंड काज
 के० करवाने समर्थ ठे, एटउं मेरुपर्वतने डायाहाय उपरे धरे तोपण शरीरने काइ प्र-
 तास जथाय नहीं पया ए सत्तें इंडो पहु के० प्रज एटले समर्थ ठे अर्थात् साधारण

તુ પૂર્વે કીધી છે તે હમણાં કરે છે, અને આગમિક કાલે
અને જે શક્તિ છે, પરંતુ કીધી નથી, કરતો પણ નથી,
શક્તિવિપરી કહીએ. એ પરમાર્થ, વૃત્તિ થકી જાણજો ॥ ૨૨ ॥

રાદિક નિકાયોની દક્ષિણશ્રેણિની જીવનસંખ્યા દેખાડે છે. ॥

ત્રા ચત્તચત્તા ॥ અઠત્તીમાય ચત્ત પંચણ્હ ॥ પન્ના

કમસો ॥ લક્ષા જવણાણ દાહિણઁ ॥ ૨૩ ॥

અસુરકુમાર દેવોનાં ચત્તીસા કેળ ચોત્રીશલાખ જીવન, નાગકુમા
કેળ ચુમાલીશ લાખ જીવન, અને સુપર્ણકુમારનાં અઠત્તીસાય કેળ આ-
જીવન એક વિદ્યુત્કુમાર, વીજો અશિકુમાર, ત્રીજો દ્વીપકુમાર, ચોથો
પાંચમો દિશિકુમાર, એ પચણ્હ કેળ પાંચે નિકાયનેવિષે ચત્ત કેળ ચા-
શ લાખ જીવન છે અને પવનકુમારનાં પન્ના કેળ પચાશ લાખ જીવન છે
ત્રાનાં ચત્તા કેળ ચાલીશ લાખ જીવન છે કમસો કેળ એ અનુક્રમે લક્ષા
દાહિણઁ કેળ દક્ષિણશ્રેણિનેવિષે જવણાણ કેળ જીવનોની સંખ્યા કહી

॥ હવે ઉત્તરશ્રેણિનાં જીવનની સંખ્યા કહે છે ॥

॥ ચત્ત ચત્ત લક્ષ વિહૂણા ॥ તાવડ્યા ચેવ ઉત્તર દિસાએ

સઘેવિ સત્તકોડી ॥ વાવત્તરિ હુતિ લક્ષાય ॥ ૨૪ ॥

અર્થ— જે દક્ષિણશ્રેણિ દશે નિકાયના જીવનની સંખ્યા પૂર્વે કહી, તેમાંહે એકે-
જાને ચત્ત ચત્ત લક્ષ વિહૂણા કેળ ચાર ચાર લાખે ડાંઠાં કર્યાં થકાં શેષ જેટલાં જી-
વન જે જે નિકાયનાં રહે, તાવડ્યા કેળ તેટલા તેટલાં ચેવ કેળ નિશ્ચેયકી હુતિ કેળ
હોય ઉત્તરદિસાએ કેળ ઉત્તરદિશિના નિકાયને જીવન હોય એમ સર્વે મલી દક્ષિણ
શ્રેણિનાં જીવન ચાર ક્રોર ને ઠ લાખ થાય ઉત્તરશ્રેણિનાં જીવન ત્રણ ક્રોર અને ઠા-
સઠ લાખ થાય એ રીતે સઘેવિ કેળ સઘેમલીને સયકોડી કેળ સાતક્રોર અને વાવ-
ત્તરિલક્ષાય કેળ વહોતેર લાખ જીવન તે હુતિ કેળ હોય ॥ ૨૪ ॥

॥ હવે એ પૂર્વોક્ત જીવન કર્યાં છે ૧ તે સ્થાનક વતાવે છે. ॥

રયણાએ હિહુવરિ ॥ જોયણ સહસ્સં વિમુત્તુ તે જવણા ॥

જંબુદીવસમા તદ્ ॥ સંલ મસંલિજ્ઞ વિજ્ઞારા ॥ ૨૫ ॥

અર્થ— રયણાએ કેળ રત્નપ્રજ્ઞા પૃથ્વીનો એક લાખ ને એસી હજાર યોજનનો પિંડ
જાનપણે છે, તેમાંહેથી હિહુવરિ કેળ હેઠે ને ઉપર, એટલે નીચે અને ઉપર, જોયણ
સહસ્સવિમુત્તુ કેળ એક એક હજાર યોજન મૂકીને વચમાના એક લાખ અઘોતેર

હજાર યોજનમાહે તે કેળ તે જુવનપતિ દેવોના જવણા કેળ જુવન નામા ન્હાના, તે પણ જયુદ્ધીવસમા કેળ જયુદ્ધીપ જેવડા મહોટા છે તેમજ મધ્યમ તે સખ કેળ સરયાતાકોટી યોજન પ્રમાણ છે તથા ઊંચ લિજ્જા કેળ અસરયાતા કોનાકોટી યોજન પ્રમાણ વિઠારા કેળ વિસ્તારવંત.

અહીયાં કેટલાક આચાર્ય એમ કહે છે જે, એક સાસ એસી હજાર થ માંદેથી ઠશુ હજાર ઊંઠા કરીય, વાકી ચોરાશી હજાર યોજનમાહે જુવનપતિના જુવન છે જુવન શબ્દે મહામરુપ સમાન આગાસ તે નગર થ કારે છે, અને મધ્યમાહે ઇટલે માહેલીકોરે ચોखूणा છે, અતરમધ્ય સમય, તલે કમલનીકર્ણિકાને આકારે જાણવા

હવે જેણે કરી ઘણા દેવોમા પોતપોતાના નિકાય ઊંચલવામાં આવે એવ, અસુરાદિક દશે નિકાયના મુકુટ અને સર્વાંજરણનેવિષે ચિન્હો હોય છે તે

ચૂડામણિ ફણિ ગરુડે ॥ વજ્રે તદ્ કલસ સીદ્ધ અસ્તેય ॥

ગય મયર વદમાણે ॥ અસુરાઈણ મુણસુ ચિધે ॥ ૨૬ ॥

અર્થ-અસુરકુમારના મુકુટનેવિષે ચૂડામણિનું ચિન્હ, નાગકુમારને સર્વાંજરણને-વિષે સર્પની ફણિનું ચિન્હ છે, સુપર્ણકુમારને આંજરણે ગરુડનું ચિન્હ, વિદ્યુતકુમારને સર્વાંજરણે વજ્રે કેળ વજ્રનું ચિન્હ છે, અગ્નિકુમારને આંજરણે પૂર્ણ કલશ ચિન્હ, દ્રીપકુમારને આંજરણે સિદ્ધચિન્હ છે, ઉદધિકુમારને આંજરણનેવિષે અસ્તેય કેળ અશ્વચિન્હ, દિશિકુમારને આંજરણનેવિષે હસ્તિનું ચિન્હ, વાયુકુમારને આંજરણનેવિષે મયર કેળ મગરનું ચિન્હ, સ્તનિતકુમારને આંજરણનેવિષે વદમાણે કેળ વદ્ધમાન ઇટલે સરાવસપૂટનું ચિન્હ, એ અસુરાઈણ કેળ અસુરાદિક દશે પ્રકારના જુવનપતિના ચિધે કેળ ચિન્હો મુણસુ કેળ જાણવાં અહીયાં સિદ્ધાતમાંહે ચિન્હોના પાઠાંતર છે, તે વિરોધતા ટાલીને શ્રી પદ્મવણાજી તથા ઊવવાઈના પાઠ પ્રમાણ કરવા

॥ હવે ઇ અસુરાદિક દશે પ્રકારના જુવનપતિના શરીરના વર્ણ કહે છે ॥

અસુરા કાલા નાગુ દહિ પમુરા તદ્ સુવન્ન દિસિ થણિયા ॥

કણગાજવિહ્લુ સિદ્ધિ દીવ અરુણા વાઝ પિયંગુ નિજા ॥ ૨૭ ॥

અર્થ-અસુરાકાલા કેળ અસુરકુમારના શરીર કાલે વર્ણે હોય, નાગુદહિ કેળ નાગકુમાર અને ઉદધિકુમાર ઇ વેના શરીર પમુરા કેળ ગોર વર્ણે છે, તદ્ કેળ તેમજ સુવન્ન કેળ સુપર્ણકુમાર, દિસિ કેળ દિશિકુમાર, અને થણિયા કેળ સ્તનિતકુમાર, એ વ્રણના શરીર કણગાજ કેળ કલકવર્ણે ઇટલે કસપટી ઉપર સોનાની રેખા સમાન એવે

कु के० विद्युत्कुमार, मिहि के० अग्निकुमार, दीव के० द्वीपकु-
शरीर अरुणा के० राते वर्णं ठे, अने वाउ के० वायुकुमारनी पियंशु
कना वर्णनीपरे नीले वरणे निजा के० कांति ठे ॥ ११ ॥

॥ हवे असुरकुमारादिकनां वस्त्रोनी वर्णं कहे ठे ॥

प्रसुराण वठ रत्ता ॥ नागोदहि विष्णु दीवसिहि नीला ॥

सि थणिय सुवन्नाण ॥ धवला वाउण सऊरुई ॥ १२ ॥

पुराण के० असुर कुमारनां वठ के० वस्त्र ते रत्ता के० राता ठे, अने
नागकुमार, उदधिकुमार तथा विष्णु के० विद्युत्कुमार, दीव के० द्वीप-
के० अग्निकुमार, ए पांचेने नीलां के० नीला वस्त्र ठे वली दिसि के०
र, थणिय के० स्तनितकुमार, सुवन्नाण के० सुवर्णकुमार ए व्रणेनां वस्त्र ते
उज्ज्वल ठे तथा वाउण के० वायुकुमारने सऊरुई के० संध्याराग सदृश
॥ १२ ॥

॥ हवे ए जुवनपत्नीादिक दगे निकायना इडोना जे सामानिक देवो एटले
इंड सरवी इडिना धणी, तेनी सरया, तथा इडोना शरीरनी रक्षा
करनार एवा जे आत्मरक्षक देवो ठे, तेनी सरया कहे ठे ॥

चउसठि सठि असुरे ॥ उच्च सदस्साइ धरणमाईणं ॥

सामाणिया इमेसिं ॥ चउगुणा आयरखाय ॥ १३ ॥

अर्थ-असुरे के० असुरकुमारनिकायना वे इड ठे, तेमाहे पहेला चमरेंडने चउसठि
के० चोसठ हजार, अने वीजा वलिडने सठि के० साठ हजार, अने वाकीना धरण-
माईण के० धरणेइ आदेदेइने जे जुवनपतिना अढार इड ठे, तेमाना एकेकाने प्रत्येके
उच्चसहस्माइ के० ठ ठ हजार सामाणिया के० सामानिक देवो ठे, अने ते एकेका
इडना सामानिक देवो यकी चउगुणा के० चारगुणा करीए तेउला एकेकाना आयर-
खाय के० अग्ररक्षक देवो जाणवा ॥ १३ ॥ ए रीते ए दगे जुवनपतिना नाम
दक्षिणेइ, उत्तरेंइ, दक्षिणजुवनसरया, उत्तरजुवनसरया, चिन्ह ते लक्षण, देहवर्ण,
वस्त्रवर्ण, दक्षिण सामानिकदेव, उत्तर सामानिक देव, दक्षिण आत्मरक्षक देव, तथा
उत्तरदिशि आत्मरक्षकदेव कहा

॥ हवे व्यतरदेवोनी वक्तव्यता कहेतो यको तेमा प्रथम व्यतरदेवोनां जुवन कहे ठे ॥

रयणाए पढम जोयण ॥ सदस्से दिहुवरि सय सय

विहूणे ॥ वंतरियाण रम्मा ॥ जोमा नगरा असंखिजा ॥ १४ ॥

અર્થ—ચર્યાણા કે ૦ રત્નપ્રજા પૃથ્વીનાપિઠ માહેલા પદમ કે
સ્તે કે ૦ હજાર યોજન જે મૂંઝા છે, તેમાંથી હિંદુવરિસયસય
ઊપરના સો સો યોજન મૂકીએ, ઇટલે સો યોજન નીચે મૂકીએ અને
વચમાંના આઠસે યોજન રહ્યા, તેમા ઘતરિઆણરમ્મા કે ૦ વ્ય
રમણિક મનોહર જોવાયોગ્ય છે જોમા કે ૦ પૃથ્વીકાયસવધી
અસરિકિદ્યા કે ૦ અસરયાતા છે અને વીજા મનુષ્યકેત્રથી વાહેર ૨
જે વ્યતરદેવોના નગર છે, તેની વક્તવ્યતા જીવાજિગમાદિ સૂત્રથર્ક
॥ હવે વ્યંતરોના ઘરના આકાર કહે છે ॥

વાહિં વઢા અંતો ॥ ચરસ અહોઅ કણિયાયારા ॥

૧ વર્ણ તદ્ વંતરાણ ॥ ૨દ જવણાં નાયદા ॥ ૩૧

અર્થ—તે ઘરોનો વાહિ કે ૦ વાહેરનો જાગ તે વઢા કે ૦ ઘૂતાકારે છે, ૩
માહેલીકોરે ચરસ કે ૦ ચોસૂણા છે તથા અહો કે ૦ અધોજાગે ઇટલે હેઠ
કારા કે ૦ કમલની કળિકાને આકારે છે, ૫વા આકારે જવણવર્ણ કે ૦ ૧
તદ્ કે ૦ તેમજ વતરાણ કે ૦ વ્યતરિક દેવોના જવણાં કે ૦ યુવન તે નાયદા કે ૦ જા.

તર્હિ દેવા વતરિયા ॥ વર તરુણી ગીય વાશ્ય ર્ણ ॥ નિચં

સુહિયા પમુશ્યા ॥ ગયપિ કાલ નયાણંતિ ॥ ૩૨ ॥

અર્થ—તર્હિ કે ૦ તે યુવનોમાહે દેવાવતરિયા કે ૦ વ્યતરિક દેવતા જે છે, તે
કે ૦ પ્રધાન ઇટલે જહી સોજાગ્યવતિ સુદામણી, અતિસુદર, કુસુમલતા સમાન છે ૨
ગથ જેહની, ૫વી દેવીપ્યમાન તરુણી કે ૦ દેવીઝં, તે મનને પ્રિયકારી ણહવા મધુર ધ
ચનેકરી ગીય કે ૦ ગીત ગાય છે, તથા વત્રીશબરૂ નાટકની રચનાએ મૃદગાદિક પ-
ટદ્ જોર પહવા વાશ્ય કે ૦ વાજિત્ર વગાડે છે તેહના ર્ણ કે ૦ શબ્દે કરીને તે દે-
વતા નિચસુહિયા કે ૦ નિરતર સુહીયા છે. તથા પમુશ્યા કે ૦ પ્રમુદિત ઇટલે હર્પવાન્
થકા પોતાના આયુષ્યનો ગયપિકાલ કે ૦ જે ગયો કાલ તે પણ નયાણતિ કે ૦ નથી
જાણતા ॥ ૩૨ ॥

॥ હવે તે વ્યતર દેવોના નગરોનુ પ્રમાણ તથા નિકાયનાં નામ કહે છે ॥
તે જયુદીવ જારહ ॥ વિદેહ સમ ગુરુ જહ્ન મજ્જિમગા ॥ વતર પુણ
અઠવિદા ॥ પિસાય જૂયા તહા જસ્કા ॥ ૩૩ ॥ રક્સ કિંનર કિપુ-
રિસા ॥ મહોરગા અઠ માય ગંધવા ॥ દાહિણ ઉત્તર જેયા ॥
સોલસ તેસિ ઈમે હદા ॥ ૩૪ ॥

વ્યતરિક દેવોનાં નગર જે ગુરુ કેઽ મોહાટાં ઠે, તે જંબુદીવ કેઽ
 વરાવર એક લાલ્લ યોજન ગોલ, ચૂમીને આકારે ઠે. તથા જે જહ્ન
 તે જારહ કેઽ જરતદોત્ર જેવડાં (૫૩૬) યોજન અને એક યોજનના
 ગ ઉપર ઠે, અને જે મક્ષિમગા કેઽ મધ્યમ યુવન ઠે તે, વિદેહ કેઽ
 પ્રમાણ (૩૩૬૭૪) યોજન અને એક યોજનના ઊગળીયા ચારઝાગ ઝ-
 ટાં ઠે. હવે તે નગર નિવાસી વંતર કેઽ વ્યતરદેવોના પુણ કેઽ વલી
 આઠ પ્રકાર ઠે તે કહે ઠે એક પિસાય કેઽ પિશાચ, ઘીજા ઝૂયા કેઽ
 તેમજ ત્રીજા જસ્કા કેઽ જહ્ન, ॥ ૩૩ ॥ ચોથા રાક્ષસ, પાંચમા કિનર,
 સાતમા મહોરગ, આઠમા ગધર્વ હવે એ આઠેના પ્રતિજેદ કહેઠે
 પ્ર પ્રચુરપણે કરીને સ્વરૂપવાન તથા સૌમ્ય ઠે દર્શન જેમનુ, તથા હસ્ત અને
 રત્નમય આજૂપણ ધારણ કરનારા એવા કુપ્માંમા, પટકા, જોપા, આન્હિકા,
 શકાલા, ચોક્ષા, અચોક્ષા, તાલપિશાચા, મુલ્લરપિશાચા, અધસ્તારકા, દેહા,
 તૃદશીકા, અને વનપિશાચા, એ પત્રર પ્રકારના પિશાચ દેવો ઠે
 તથા સ્વરૂપવંત સૌમ્ય મુલ્લવાલા અને વિવિધ પ્રકારનુ ઠે વિલેપન જેમને, એવા
 રૂપા, પ્રતિરૂપા, અતિરૂપા, યૂતોત્તમા, સ્કંદિકા, મહાસ્કંદિકા, મહાવેગા, પ્રતિઘ્ના,
 અને આકાશમા, એ નવ પ્રકારના યૂતદેવો ઠે.

તથા સ્વજાવે ગઝીર અને જેમનું દર્શન પ્રિય ઠે, તથા વિશેષે કરી માન તથા ઝ-
 ન્માનનું જે પ્રમાણ— તેણે કરી સહિત વલી હાથ, અને પગનાં તલ્લિઝાં તથા નલ,
 તાલુ, જીજ, હોઠ, ઇટલાં વાનાં જેમનાં લાલ ઠે, અને દેદીપ્યમાન મુકુટના ધરનાર તથા
 નાનાપ્રકારના આજૂપણો ઠે જેમના, એવા પૂર્ણજઙ્ગા, માણિજઙ્ગા, સ્વેતજઙ્ગા, હરિજઙ્ગા,
 સુમનોજઙ્ગા, વ્યતિપાકજઙ્ગા, મુજઙ્ગા, સર્વતોજઙ્ગા, મનુષ્યપદ્મા, ધનાધિપતયો,
 ધનાહારા, રૂપયદ્મા અને યદ્ધોત્તમા, એ તેર જેદ યદ્ધદેવોના ઠે

તથા સ્વજાવે જયકર અને જેમનુ દર્શન પણ જયકર તથા વિકરાલ અને રક્ત,
 તથા લાંબા હોઠવાલા, તપનીય આજૂપણવાલા, નાનાપ્રકારનાં વિલેપન કરનાર, એવા
 ઝીમા, મહાઝીમા, વિદ્મા, વિનાયકા, જલરાક્ષસા, રાક્ષસરાક્ષસા, અને બ્રહ્મરાક્ષસા,
 એ સાત પ્રકારના રાક્ષસ દેવો ઠે

તથા જેમનુ દર્શન સૌમ્ય ઠે, તથા જેમના મુલ્લને વિષે અધિક રૂપ અને શોઝા
 ઠે, તથા મસ્તકનેવિષે મુકુટ ઠે આજૂપણ જેમને, એવા કિનરા, કિપુરૂપા, કિપુરૂપોત્તમા,
 હ્રદયગમા, રૂપશાલિન, અનિદિતા, કિનરોત્તમા, મનોરમા, રતિપ્રિયા અને રતિશ્રેષ્ઠા,
 એ દશ પ્રકારના કિન્નર દેવો ઠે. તથા જેમના સાથલ અને યુજાઝનેવિષે અધિક રૂપ

અને શોજા છે, તથા મુલની અધિક કાતી છે તથા નાને
 ચૂપણ ધારણ કરનારા, એવા પુરુષા, સત્પુરુષા, માહાપુરુષા,
 અતિપુરુષા, મહાદેવા, મરુતા, મેરુપ્રજા અને યશસ્વત-એ દશે
 તથા જેમનો વેગ અત્યંત છે, જેમનું સોમ્ય દર્શન છે, અને
 વાલા, વહી સ્કધ અને ગ્રીવા એ બને જેમના પ્રિસ્તારવંત અને
 પ્રકારના આજરણ અને ચૂપણ છે જેમના, એવા ધ્રુવગા, જોગ,
 અતિકાયા, સ્કધસારિન, મનોરમા, મહાવેગા, મહેશ્વર, મેરુકા
 દશ પ્રકારના મહોરગ દેવો છે

તથા પ્રિય છે દર્શન જેમનું, વહી સ્વરૂપવંત જાણે છે મુસાકાર જે
 સ્વર જેમનો, વહી મસ્તકનેચિપે મુકુટને ધારણ કરનારા, તથા હાર છે જ
 હાદા, દુહુ, તુરુવ, નારદા, કૃપિવાદકા, ચૂતવાદકા, કાદવા, મહાકાદવા
 વસવ, ગીતરતિ, અને ગીતયશ-એ ધાર પ્રકારના ગર્ધર્થ દેવો છે એ રીતે
 નિકાયના એકેકા નિકાયનેચિપે દાહિણ ઉત્તર કે ૦ દક્ષિણ અને ઉત્તરથ્રેણિ
 જેદે કરીને તેસિં કે ૦ તેના સોલસદ્વા કે ૦ સોલ દ્વડો છે, તે ડમે કે ૦ એ ૨
 ગાથાએ કરી કહે છે ॥ ૩૪ ॥

કાલેય મહાકાલે ॥ મુરુવ પહિરુવ પુત્ર જહેય ॥ તદ્દે ચેવ
 માણિજહે ॥ જીમેય તદ્દા મહાજીમે ॥ ૩૫ ॥ કિનર કિપુ-
 રિસે સપ્પુરિસા ॥ મહાપુરિસ તદ્દય અઙ્કાએ ॥ મહાકાય
 ગીયરઈ ॥ ગીયજસે હુન્નિ હુન્નિ કમા ॥ ૩૬ ॥

અર્થ- પહેલા પિશાચ નામા વ્યતરનિકાયને દક્ષિણદિશિએ કાલેડ અને ઉત્ત
 દિશિએ મહાકાલેડ, એ અનુક્રમે ચૂતનિકાયને સ્વરૂપેડ, પ્રતિરૂપેડ જહાનિકાયને
 પૂર્ણજડ તથા માણિજડ, રાક્ષસનિકાયને જીમેડ, મહાજીમેડ ॥ ૩૫ ॥ કિનરનિકા-
 યને કિનરેડ, કિપુરૂપેડ તથા કિપુરિપનિકાયને સત્પુરુપેડ અને મહાપુરુપ, મહોરગ
 નિકાયને અતિકાય, તથા મહાકાય ગર્ધર્થને ગીતરતિ અને ગીતયશ એ રીતે આત
 નિકાયને હુન્નિ હુન્નિકમા કે ૦ વે વે દ્વડ છે, તે અર્ધાયા અનુક્રમે કહેવા ॥ ૩૬ ॥
 ॥ દ્વેએ પિશાચાદિક આતનિકાયના દેવોની ધ્વજાનેચિપે ચિન્હ હોય છે તે કહે છે ॥

ચિંધ કલવ સુલસે ॥ વહ સ્વદગે અસોગ ચપયએ ॥ ના-
 ગે તુવરુઅ અએ ॥ સ્વદગ વિવક્ષિયા રુક્ષા ॥ ૩૭ ॥

અર્થ-પિશાચને કદવટકાનું ચિન્હ, ચૂતને સુલસે કે ૦ સુલસદ્વાત્ત ચિન્હ મળે

वटवृक्षानुं चिन्ह, राक्षसने खट्वांगे के० तापस विशेष महावृत्तिना उपकरणनुं चिन्ह,
किन्नरने अशोकवृक्षानु चिन्ह, किपुरुषने चपयए के० चपकवृक्षानु चिन्ह, महोरगने
नागवृक्षानु चिन्ह, गधर्वने तुवरुअ के० तुंवराणा वृक्षानुं चिन्ह एसां खट्वांगविवज्जिया के०
एक खटांग वर्जिने वाकी सर्वेने रुखा के० वृक्षाना चिन्हे के० चिन्ह जाणवां. ते चिन्ह
व्यतरदेवोनी प्रए के० ध्वजानेविषे होय ॥ ३५ ॥

॥ हवे ए व्यतरदेवोना शरीरना वर्ण कहे ठे ॥

जख पिसाय महोरग ॥ गधवा साम किन्नरा नीला ॥ रक्क-
स किंपुरिसाविय ॥ धवला जूया पुणो काला ॥ ३६ ॥

अर्थ— एक जख के० जक्ष, वीजा पिशाच, व्रीजा महोरग, चोथा गांधर्व, ए चा-
रनो वर्ण साम के० श्याम एटखे किचित् कृष्ण जाणवो अने किन्नरा के० किन्नर घणा
श्याम पण नीला के० किचित् नीलवर्ण जाणवा, अने राक्षस तथा किंपुरिसाविय
के० किपुरुष पण धवला के० उज्ज्वल वर्ण ठे, तथा जूया के० जूतनिकायना देवो ते
पुणो के० वली काला के० श्यामवर्ण ठे, एटखे सर्वात्माए कृष्णवर्ण ठे. ॥ ३६ ॥

॥ हवे आठ जातना वीजा व्यतर विशेष देवो ठे ते कहे ठे. ॥

अणपत्री पणपत्री ॥ इसिवाई जूयवाई चेव ॥ कंदीय महा कंदी
॥ कोहंडे चेव पयएय ॥ ३७ ॥ इय पढम जोयण सए ॥ रयणाएअ-
ठवंतरा अवरें ॥ तेसु इह सोलसिंदा रुयग अहो दाहिणुत्तरउं ॥ ४० ॥

अर्थ— एक अणपत्रीनिकाय, वीजो पणपत्रीनिकाय, व्रीजो रुपिवादीनिकाय,
चोथो जूतवादीनिकाय, चेव के० निश्चे, पांचमो कंदितनिकाय, ठठो महाकंदित-
निकाय, सातमो कोहंडिकनिकाय, चेव के० निश्चे, आठमो पयएय के० पतंगनि-
काय. ॥ ३७ ॥ इय के० ए आठनिकाय ते रयणाए के० रत्नप्रज्ञापृथ्वीना पिंरुमाहेला
पढमजोयणसए के० पहेला सो योजनमाहेला दशयोजन उपर, अने दशयोजन
नीचे मूकी वचमांना एसी योजनमाहे वसनारा अठ के० आठ जातना व्यंतर ते,
पूर्वे जे आठ जातना व्यंतर कह्या तेथी अवरें के० जिन्न जाणवा तेसु के० तेना रु-
यगअहो के० आठरुचक प्रदेशयकी दशयोजन अधो एटखे नीचे जे एसी योजन
ठे, तेमा रहेला दाहिणुत्तरउं के० दक्षिण अने उत्तरदिशीना जेदे करी सोलसिंदा
के० सोल इहो ठे तेमना नामाई के० नाम ते इय के० आगली गाथाए कहेसे

सनिहिए सामाणे ॥ दाइ विहाए इसीय इसिवाले ॥ ईसर महे-

સરે વિય ॥ હવેસુવઠે વિસાલેય ॥ ૪૨ ॥ હાસે હાસ રઈવિય ॥ સેણ્ય
જવે તહા પહાસેણ ॥ પયગે પયગવઈવિય ॥ સોલસ હદાણ નામાઈ ॥ ૪૩ ॥

અર્થ-એક સનિહિતશ્ચ વીજો સામાનશ્ચ, વીજો ધાતાશ્ચ, ચોથો વિધાતાશ્ચ, પાંચમો
કૃપીશ્ચ, ષઠો કૃપીપાલેંચ, સાતમો દેશ્વરશ્ચ, આઠમો મહેશ્વરશ્ચ, હવે કે૦ હોય નવમો
સુગન્ધશ્ચ, દશમો વિસાલશ્ચ ॥ ૪૨ ॥ અગીયારમો હાસશ્ચ, બારમો હાસ્યરતિશ્ચ, તેરમો
સ્વેતશ્ચ, જવે કે૦ હોય તહા કે૦ તેમજ ચૌદમો મહાસ્વેતશ્ચ, પંદરમો પતંગશ્ચ,
સોલસો પતંગપતિ શ્ચ, વિય કે૦ નિશ્ચે સોલસહદા કે૦ સોલશ્ચના નામાઈ કે૦ નામો
જાણવા ॥ ૪૩ ॥ એ સોલ શ્ચ જાણવ્યતરના કહ્યા તેમ પૂરે સોલ શ્ચ વ્યતરના કહ્યા છે,
સર્વ મહી વત્રીશ શ્ચ વ્યતરના થયા તથા જવનપતિના વીશ શ્ચ, વહી યદ્યપિ ચઢમા,
તથા સૂર્ય તો અસરયાતા શ્ચ છે તથાપિ જાતિની અપેક્ષાએ ચઢ સૂર્ય વેજ ગણીય,
માટે જ્યોતિષીના વે શ્ચ, અને વેમાનિકના દશ શ્ચ મહી ચોસઠ શ્ચ ગણતીમા છે
॥ હવે વ્યતર તથા જ્યોતિષિ એ વેઝની સરખી વક્તવ્યતા જણી યના ॥

॥ સામાનિક દેવો અને આત્મરક્ષક દેવો, એ વેની સંરયા કહે છે. ॥

સામાણિયાણ ચઢરો ॥ સહસ્ત્ર સોલસથ આયરસ્કા-

ણ ॥ પતેય સર્વેસિં ॥ વતરવઢ સસિ રવીણંચ ॥ ૪૩ ॥

અર્થ- સામાણિયાણ કે૦ સામાનિક દેવો તે ચઢરોસહસ્ત્ર કે૦ ચાર હજાર અને
સોલસથ કે૦ સોલ હજાર આયરસ્કાણ કે૦ આત્મરક્ષક દેવો, તે સર્વેસિં કે૦ સર્વનિ-
કાયનેવિયે પતેય કે૦ પ્રત્યેકે વતરવઢ કે૦ વ્યતરના પતિ જે વત્રીશ શ્ચ, તેને તથા સસી
રવીણંચ કે૦ ચઢ અને સૂર્ય એ વે જ્યોતિષીના શ્ચની પણ વક્તવ્યતા વ્યતરસરખીજ
છે, માટે એ સર્વને હોય પટલે વ્યતરના નગરોની વક્તવ્યતા કહી ॥ ૪૩ ॥

॥ હવે વધા દેવો કેટલા પ્રકારના છે ? તે કહે છે ॥

હદ સમ તાયતીસા ॥ પરિસતિયા રસ્ક લોગપાલાય ॥ અણિય

પણ્ના અજિભંગા ॥ કિલ્વિસ દસ જવણ વેમાણી ॥ ૪૪ ॥

અર્થ- એક હદસમ કે૦ શ્ચ, અને સામાનિક દેવો, અને તાયતીસા કે૦ ત્રાયજિ-
શકદેવો, તથા પરિસતિયા કે૦ ત્રણ પર્લદાના દેવો, આયરસ્ક કે૦ અગરક્ષક દેવો,
લોગપાલાય કે૦ ચાર લોકપાલ, અણિય કે૦ અનીય તે કટકના દેવો, પણ્ના કે૦
પ્રકીર્ણ, પ્રજાના દેવો, અજિભંગ કે૦ અજિયોગીક તે કિંકરદેવો, કિલ્વિસ કે૦ કિ-
લ્વિપીક દેવો, દશ કે૦ એ દશ જાતિના દેવો તે જુવણ કે૦ જુવનપતિ, વ્યતર તથા
વેમાણી કે૦ વેમાનિકમા છે. ॥ ૪૪ ॥

॥ हवे कटकना देवोना सात प्रकार कहे ठे ॥

गंधर्व नष्ट होय गय ॥ रह जर अणियाणि सब इंदाणं ॥ वे-
माणियाण वसहा ॥ महिसाय अहोनिवासीणं ॥ ४५ ॥

अर्थ— एक गंधर्व के० गांधर्व देवो-ते मृदगाधर जाणवा, वीजु नष्ट ते नाटक क-
रनार, त्रीजुं होय ते घोमना, चोथु गय ते हाथीनु, पांचमुं रह के० रथनु, ठहुं जर
के० पालानु-कटक ए ठ प्रकारना अणियाणि के० अनिक एटले कटक, ते सबइदाण
के० सर्व इंद्रोने होय अने वेमाणियाण के० एक वैमानिकने सातमु वसहा के० वृ-
पजनुं कटक होय तथा अहोनिवासीणं के० अधोनिवासी जे ज्वनपति तथा व्यं-
तर ठे, तेने सातमु कटक महिसाय के० महिपानु होय ॥ ४५ ॥

॥ हवे त्रायत्रिशकादिक देवोनी संख्या प्रत्येक इज्जनी कहे ठे ॥

तित्तीस तायतीसा ॥ परिसतिआ लोगपाल चत्तारि ॥ अ-
णियाण सत्त सत्तय ॥ अणियाहिव सब इंदाणं ॥ ४६ ॥

अर्थ— तित्तीस के० तेत्रीश देवो ते तायतीसा के० त्रायत्रिशक एटले गुरुस्थानीया
इज्जसरखा, इज्जने सलाह पूठया योग्य, सर्वने पूजनीक होय. तथा एक बाह्य, वीजी
अन्यतर, त्रीजी मध्यम, ए रीते सर्व मलीने परिस के० पर्यदा ते, तीया के० त्रण
होय तथा एक सोम, वीजो यम, त्रीजो वरुण चोथो कुवेर, ए रीते लोगपाल के०
लोकपाल ते चत्तारि के० चार होय, अने अणियाण के० अनिक ते पूर्वोक्त
गांधर्व प्रमुख सत्तसत्तय के० सातसात जातनु कटक ते सर्व इंद्रोने होय ते अणि-
याहिव के० ए साते कटकना अविपति सबइदाण के० सर्व इंद्रो होय ॥ ४६ ॥

नवरं वंतर जोइस ॥ इंदाण न हुंति लोगपालाज ॥ तायत्तीस
जिहाणा ॥ तियसाविय तेसि नहु हुंति ॥ ४७ ॥

अर्थ— पण नवर के० एटहुं विशेष जे वंतर के० व्यतरना वत्रीश इंद्रोने, तथा
जोइस के० ज्योतिपीना वे इंद्रोने, लोगपालाज के० लोकपाल, नहुति के० न होय,
तथा तायत्तीस के० त्रायत्रिशक ठे अजिधान के० नाम जेनु, एवा तियसावि के० जे
देवो ते पण तेसि के० ते व्यतर तथा ज्योतिपीना इंद्रोने नहुहुति के० न होय ॥ ४७ ॥

॥ हवे ज्योतिषी देवोनां विमानोनी वक्तव्यता कहे ठे ते ज्योतिषी तिर्यक्लोकने विपे
 ठे ते तिर्यक्लोक मेरुमध्य रुचकपी नवसें योजन उपर, अने नवसें योजन नीचे
 मली अटारसें योजन प्रमाण ठे त्यां उचा नवसें योजन जे तिर्यक्लोकना
 ठे, तेमा केटलां योजन उचा ज्योतिषिना विमानो ठे ? ते कहे ठे ॥
 समभूतलाज अठहिं ॥ दसूण ज्योणसएहिं आरप्र ॥ उवरि
 दसूत्तर ज्योण ॥ सयमि चिठति जोइसिया ॥ ४८ ॥

अर्थ-मेरुपर्वतना मध्यजामे आठ रुचकप्रदेश ते समभूतल कहीए त्यांथी अष्ट
 ज्योण सएहिं के० आठसें योजन, ते दसूण के० दश योजने उठा, एटले सातसें ने-
 योजन उंचा जइए, त्याहाथी आरप्र के० आरजीने उवरि के० उपरे जानपणे दस
 रज्योणसयमि के० एकशे दश योजनमाहे जोइसिया के० ज्योतिषी देवो, चिठ
 के० रहे ठे ॥ ४८ ॥

॥ ते ज्योतिषिदेवो एकसो दश योजनमा केवीरीते रहा ठे ? ते कहे ठे ॥

तठ रवी दस ज्योण ॥ असीइ तडुवरि ससीय रिंकेसु ॥

अह जरणि साइ उवरि ॥ वहि मूलो जितरे अजिई ॥ ४९ ॥

अर्थ-तठ के० त्याथी एटले एकसो दश योजन माहेला दसज्योण के० दश यो-
 जन ते, रवी के० सूर्य उचो ठे य के० वली तडुवरि के० तेहना उपर ससी के०
 चडमा ते असीइ के० एशी योजन उचो ठे वली ते थकी चार योजन उचा रि-
 ंकेसु के० नक्षत्र ठे ते सर्व मली अष्टावीश नक्षत्र ठे तेमाहे एक जरणीनक्षत्र ते
 सर्व नक्षत्रथकी अह के० अथो एटले नीचे चाले ठे अने साइ के० साति नक्षत्र
 ते सर्व नक्षत्रथकी उवरि के० उपरे चाले ठे तथा मूलो के० मूलनक्षत्र सर्वथकी
 वहि के० बाहिरने मरले चाले ठे सर्व नक्षत्रने अजितरे के० वचाले अजिई के०
 अजिचित नक्षत्र चाले ठे ॥ ४९ ॥

तार रवि चद रिंका ॥ बुह सुका जीव मंगल सणिया ॥ सग

सय नउय दस असिइ ॥ चउ चउ कमसो तियाचउसु ॥ ५० ॥

अर्थ-समभूतलापृथ्वीथकी सगसय के० सातसें ने नउय के० नेवु योजन उपरे तार के०
 तारा ठे ते उपर दश के० दश योजन उचो रवि के० सूर्य ठे तेथकी उपर एसी यो-
 जन चडमा ठे फरी ते थकी उपरे चउ के० चार योजन उचा रिंका के० नक्षत्र
 ठे तेथी चउ के० चार योजन उचो बुह के० बुधनामा ग्रह ठे, तेथी उचा तिया के०
 ग्रह योजनने अतरे चउसु के० बाकीना चार ग्रह, ते कमसो के० अनुक्रमे ठे. ए-

ટલે તેહથી ત્રણ યોજન ઊંચો શુક્ર છે, ત્યાંથી ત્રણ યોજન ઊંચો વૃહસ્પતિ છે, ત્યાંથી ત્રણ યોજન ઊંચો મંગલ છે, ત્યાંથી ત્રણ યોજન ઊપરે શનીનો તારો છે, એ રીતે સમ-જૂતલથકી સાતસેં નેવું યોજન ઊપરે એકશોને દશ યોજનમાંહે સર્વ જ્યોતિષચક્ર ચાલે છે. સર્વ મલી સમજૂતલથી ઊપર નવસેં યોજને શનિશ્ચર છે. અહીંયાં યોજન પ્રમાણાંગુલેં કરી લેવા. ॥ ૫૦ ॥

॥ હવે મનુષ્યક્ષેત્રમાં ચરજ્યોતિષિ મેરુપર્વતથકી કેટલા યોજન ડૂરે ચાલે ? તથા મનુષ્યલોકને ઠેઠેહે અલોકથી ઊંચા કેટલી અવાધાએ જ્યોતિષી રહે તે કહે છે ॥

ઇક્કારસ જોયણ સય ॥ ઇગ્વીસિ કાર સાહિયા કમસો ॥

મેરુ અલોગાવાહિ ॥ જોઇસ ચક્રં ચરઝ ઠાઝ ॥ ૫૧ ॥

અર્થ—અગીયારસો ને એકવીશ યોજન તથા વલી અગીયારસો ને ઇક્કાર કેળ અગીયાર યોજન સાહિય કેળ સાધિક, તે કમસો કેળ અનુક્રમે મેરુપર્વતથકી અલોગા વાહિ કેળ અલોકને અવાધાએ જ્યોતિષનુ ચક્ર તે ચરઝ કેળ ચાલે છે, અને ઠાઝ કેળ સ્થિર રહે છે

જાવાર્થ એમ છે જે મેરુપર્વતથકી અગીયારસો એકવીશ યોજન ઠેઠે જ્યોતિષચક્ર ચાલે છે તે મનુષ્યક્ષેત્રમાંહે ચાલે છે. અને લોકના ઠેઠેહાથકી અગીયારસેં ને અગીયાર યોજન ચારે દિશાએ માંહેલીકોરે અલોકની અવાધાએ ઇટલે અતરે જ્યોતિષચક્ર થિર રહે છે, ઇટલે મનુષ્યક્ષેત્રમાંહે ચર છે, અને વાહિરના ક્ષેત્રોમાંહે સ્થિર છે ॥ ૫૧ ॥

અરુકવિઠાગારા ॥ ફલિહમયા રમ્મ જોઇસ વિમાણા ॥

વતર નયરેહિંતો ॥ સંખિજ્ઞ ગુણા ઇમે હુંતિ ॥ ૫૨ ॥

અર્થ—અરુકવિઠાગારા કેળ અરુક કોઠફલાકારે ચંદ્રાદિક જ્યોતિષિનાં વિમાન હોય તે ફલિહમયા કેળ સ્ફટિક રત્નમય સામાન્યે સ્ફટિકનાં છે, રમ્ય કેળ રમણિક જોવા યોગ્ય મનને આલ્હાદકારી એવા સર્વ જોઇસ વિમાણા કેળ જ્યોતિષિનાં વિમાનો છે, તે પૂર્વે કહ્યાં જે વંતરનયરેહિંતો કેળ વ્યંતરદેવોનાં અસંખ્યાતા નગરો, તે થકી સંખિજ્ઞગુણા કેળ સંખ્યાન ગુણા ઇમે કેળ પ્રત્યક્ષ દેખાતા જોતિષિનાં વિમાનો છે.

અહીંયાં કોઇ પૂઠે કે અરુક કોઠફલાકારે જ્યોતિષિનાં વિમાનો છે, તો હૃદય, અસ્ત, અને તિર્યક્પરિવ્રમણકાલે કેમ અરુકારે દેખાતા નથી ? માથાઊપર આવ્યાં ઠતાં ઘૂતાકારેજ છે, એમ દેખાય છે, પરંતુ તિર્યક્ પરિવ્રમણકાલે તેમ ન દેખાતાં અરુકાર કેમ દેખાય છે ? એ પ્રશ્નનો ઊત્તર કહે છે જ્યોતિષિનાં વિમાન સર્વથા પ્રકારે અરુક કોઠફલાકારે નથી, કિંતુ વિમાનોની પીઠ ઘડીવધ અરુક કોઠફલાકારે

ઠે તે ઉપર ચંદ્રાદિક જ્યોતિર્વિઠનાં પ્રાસાદ ઠે તે પ્રાસાદ ચઘપિ વર્તુલાદિક કોડ
પણ પ્રકાને રહ્યા ઠતા પીઠિકા સહિત પ્રાયે વાટલાકાર દેસાય ઠે, વાકો આકાર
પણ દૂર થઈ ક્રિતાકારે પ્રતિજાસે ઠે, તેમાટે દૂરથકી સૂર્ય પ્રમાન વાટલું દેસાય
ઠે એમા કોડ દોષ નથી

તાઝ વિમાણાઝ પુણ ॥ સઘાઈ હુંતિ ફાલિહમયાઝ ॥ દગ ફાલી-

હમયા પુણ ॥ લવણે જે જોઝસ વિમાણા ॥ ૫૩ ॥

અર્થ-તાઝ કે૦ તે જ્યોતિર્વિઠના પ્રમાણાઝ કે૦ વિમાન તે પુણ કે૦ વલી સઘાઈ
કે૦ સર્વ ફાલિહમયા કે૦ સ્ફાટિકરત્નમય હુતિ કે૦ હોય અને પુણ કે૦ વલી લવણે
કે૦ લવણસમુદ્રનેવિષે જે જોઝસવિમાણા કે૦ જે જ્યોતર્વિના વિમાન ઠે, તે દગફાલી
હમયા કે૦ ઉદકસ્ફાટિક રત્નમય ઠે કેમકે લવણસમુદ્રની શિશા દશ હજાર ચો-
જન પોહોલી, અને સોલ હજાર યોજન ઊંચી ઠે અને જ્યોતર્વિના વિમાન તો નવસં
યોજન ઊંચાડમા ઠે, તે સર્વ શિશામાહે ચાલે ઠે પણ ઉદકસ્ફાટિકરત્નના પ્રજાવે
કરી પાણી ફાટીને મોકડુ થઈ જાય ઠે, તેથી વિમાનોને ત્યા પાણીમાહે ફરવાને
વાયા થતી નથી વિમાનમા પાણી જરાતુ નથી જે સ્ફાટિકને સયોગે તથાપિ જ-
ગતુ સ્વનાવે પાણી ફાટી જાય, તેને ઉદકસ્ફાટિક કહીયે. જે માટે સૂર્યપ્રહતિ નિ-
ર્ચુક્તિકાર કહે ઠે જ્યોતર્વિઠના સર્વ વિમાનો સદા સ્ફાટિકમયઠે અને જે લવણસ-
મુદ્રમા વિમાનો ઠે, તે ઉદકસ્ફાટિકમય ઠે જે કારણ માટે લવણસમુદ્રની શિશામા
ચાલતાં થકાં વિમાનોના તેજનો જે પ્રકાશ ઠે, તેનો અતરાય પાણીથી થતો નથી ॥ ૫૩

॥ હવે ચંદ્રાદિ જ્યોતર્વિના વિમાનોનુ પ્રમાણ કહે ઠે ॥

જોયણિ ગસઠિ જાગા ॥ ઠપ્પન્નઽડયાલ ગાનુઝ ઇગ ં ॥ ચ-

દાઝ વિમાણાયમ ॥ વિઠ્ઠા અં મુચ્ચત્ત ॥ ૫૪ ॥

અર્થ-જોયણિગસઠિજાગા કે૦ એક યોજનના એકસઠ જાગ કરીયે, તેવા ઠપ્પન્ન કે૦
ઠપ્પન્ન જાગનુ ચંદ્રમાનુ વિમાન લાવુ ઠે, અને અડયાલ કે૦ અસ્તાલીશ જાગનુ સૂર્યનુ
વિમાન લાવુ ઠે અને ગાનુઝ કે૦ વે ગાનુના ગ્રહના વિમાનો ઠે તથા ઇગ કે૦ એક
ગાનુના નક્ષત્રના વિમાન ઠે અં કે૦ અંગાનુના તારાના વિમાન ઠે કોડક ન્હાના
પણ ઠે એ રીતે ચંદ્રા કે૦ ચંદ્રાદિક પાંચ જાતના જ્યોતર્વિના વિમાણા કે૦ વિમાન,
તેમનો આયામ કે૦ લાગણાનો અને પોહોલણાનો તે વિઠ્ઠા કે૦ વિસ્તાર જા-
ણવો અને જેટલા લાગણે ઠે તેથી અં કે૦ અં ઊચ્ચત કે૦ ઊચ્ચણે સર્વ પાંચ
જ્યોતર્વિના વિમાન જાણવા ં ઉત્કૃષ્ટાયુગાલા તારાના વિમાનોનુ પ્રમાણ કહ્યું, પણ

जघन्यायुवाला तारानां विमानोऽनु प्रमाणं लवाश्च पोहोलाऽऽ पाचसे धनुष्य, अने उचाऽऽ अढीसे धनुष्य पण ठे ॥ ५४ ॥

॥ हवे मनुष्यलोकनु प्रमाण अने मनुष्यक्षेत्राची वाहेरना स्थिर चंद्रादि ॥

॥ पांच ज्योतिषीर्जना विमानोऽनु स्वरूप कहे ठे ॥

पणयाल लस्क जोयण ॥ नर-खित्तं तन्निमे सया जमिरा ॥

नरखित्ताऽनु वद्धि-पुण ॥ अरूपमाणा छिया निच्च ॥ ५५ ॥

अर्थ- ए पूर्वोक्त रीते पणयाललस्कजोयण के० पिस्तालीशलाखयोजननुं नरखित्त के० मनुष्यक्षेत्र ठे तन्निमे के० तेमाहे ए ज्योतिषि सर्व सयाजमिरा के० सदाकाल त्रमणशील ठे अने नरखित्ताऽनुवद्धि के० मनुष्यक्षेत्राची वाहेर जे पांचे जातना ज्योतिषी ठे, तेमनां विमान पुण के० वली आगल जे मनुष्यक्षेत्राची ज्योतिषीनु प्रमाण कहुं ठे, तेथकी अरूपमाणा के० अरूप प्रमाण ठे अने ते निच्च के० नित्य छिया के० स्थिर रह्या ठे. एटखे मनुष्यक्षेत्रमांहेला चडनु विमान योजनना एकसठीआ ठपन्न जागनुं ठे, तो मनुष्यक्षेत्राची वाहेरना चडमानु विमान अष्टावीश जागनुं ठे एम पांचे ज्योतिषीर्जना विमान लंवाश्च पोहोलाऽऽ अरूपप्रमाण जाणवां तेमज उंचाऽऽ पण अरूपप्रमाण जाणवां ॥ ५५ ॥

॥ हवे ए मनुष्यक्षेत्रमांहे ज्योतिषीर्जनी शीघ्रशीघ्रतरगतिनुं तरतमपणुं ॥

॥ कहेतो थको प्रथम मनुष्यक्षेत्रनुं लक्षण कहे ठे ॥

मनुष्यक्षेत्रने विंटी रहेलो सुवर्णमय सत्तरसे एकवीग योजन उंचो मानुषोत्तर पर्वत ठे, त्यासुधी मनुष्यनु जन्म मरण थाय ठे, पण तेथी वाहेर मनुष्यनु जन्ममरण नथी कदाचित् कोई देवता पूर्व जवना वेरथी मनुष्यने उपाकी अढी छीपथी वाहेर मूके, अथवा गर्जिणीछीने मूके, परंतु त्या जन्ममरण थयु पण नथी, थातुं पण नथी, अने थशे पण नथी केमके वली एवु कारण मळे के जेथी सहरीने पाठो आणी आ मनुष्यक्षेत्रमां मूके, अने जघाचारणादिक नंदीश्वर तथा रुचक छीपे यात्रा करवा जाय ठे खरा, परंतु ते मनुष्यलोकमाहे पाठा आवीनेज मरे, तेमाटे मनुष्य क्षेत्र कहीणं ते मनुष्यक्षेत्रमांहेला चडमा सूर्य आदे देऊने ज्योतिषी देवता श्रेणिवध ठे

॥ हवे ए मनुष्य क्षेत्रमांहेला ज्योतिषीर्जनी चालवानी गति तथा एमना ॥

॥ विमानने बहणहार देवता केटला ठे ? इत्यादिकनु स्वरूप कहे ठे ॥

ससि रवि गह नस्कत्ता ॥ ताराऽनु हु

रीयाऽनु मद्विच्छ ॥ विमाण ५६

इत्तरं सिग्धा ॥ विव-

॥ ५६ ॥ सो-

लस सोलस अड चउ ॥ दो सुर सदस्सा पुरोय दाहिणउ ॥
पडिम उवत्तर सीदा ॥ इठी वसदा हया कमसो ॥ ५७ ॥

अर्थ- चड, सूर्य, ग्रह, नक्षत्र, तारा- ए अनुरुमे शीघ्रतर जाणवा. तेमां प्रथम सर्वमा ससि के० चडमाने चालवाने गति मड ठे ते थकी सूर्य शीघ्रतर, ते थकी ग्रहने चालवानी गति उतावली, ते थकी नक्षत्र उतावला, ते थकी तारा शीघ्रतर, अने हु शब्दे पूवे कहेला एक बीजाथी उचा रहेला ग्रहनां क्रम- लहीए, ते आरी रीते जे, ग्रहमा बढी बुधकी शुकनी गति शीघ्र ठे, अने शुकथकी मंगल, तथा मंगलथकी बृहस्पति, बृहस्पति थकी शनिश्चरनी शीघ्र गति जाणवी ए रीते जेहू- त्तर के० यथोत्तरपणे एकेकथकी सिग्धा के० शीघ्रगतिवाला ते हुति के० ठे हवे ए गतिनी रीत कही, तेथकी विवरीया के० विपरीतपणे ज्योतिपीठनु महद्विअ के० महर्दिकपण कहेहु आवी रीते जे, सर्वथकी अल्प रुद्धिवत तारा ठे, ते थकी नक्षत्र महर्दिक, तेथकी ग्रह महर्दिक, तेथकी सूर्य महर्दिक, सूर्यथी चडमा महर्दिक

हवे एना वर्ण कहे ठे तारा पचवर्णा ठे, अने बीजा सर्व ज्योतिपि अग्निए तपा- वेला सोनाने वर्ण जाणवा तथा ए चडादिक पांचे ज्योतिपी ते जला वस्त्र आजरणे अलंकृत मुकुटे मणित मस्तकवाला ठे, तथा चडमा अने चडमाना विमानवासी देवोना मुकुटने अग्रजागे चडमडलाकारे चिन्ह जाणवा एमज सूर्यने मुकुटे सूर्यमरुलाकारे चिन्ह होय अने ग्रहने मुकुटे ग्रहाकारे चिन्ह, नक्षत्रने मुकुटे नक्षत्राकारे चिन्ह, ताराने मुकुटे ताराकारे चिन्ह, तेमज सर्व ज्योतिपीना पोतपोताना विमानवासी दे- वोना मुकुटनेविपे पण एवाज चिन्ह होय ए चिन्हे करी पांचे ज्योतिपीने उल्लरीए

हवे ए पांचे ज्योतिपीठना विमाणवहगा के० विमानना वहणहारा देवो ते, क- मेणेलि के० अनुरुमे कहे ठे ॥ ५६ ॥ प्रथम चडमाना विमानवाहक सोलस सहस्स के० सोल हजार देवो, अने सूर्यना विमानवाहक सोल हजार देवो, अने ग्रहना विमानवाहक अरुसहस्स के० आठ हजार देवो, नक्षत्रना विमानवाहक चउसहस्स के० चार हजार देवो, तथा ताराना विमानवाहक दो सहस्सा के० वे हजार सुर के० देवो जाणवा अहीया जावार्थ तो ए ठे जे जगत्स्वजावे चडादिकना विमान निरा- लव आकाशने निपे पोतानी मेले वहेता रहे ठे, पण आदेशकारी देवो पोतानी प्रभुता वधारवाने अर्थे अथवा पोता सरखा देवोमा बहुमान देखारुवाने अर्थे स्वजावे ते सेवकदेवता विमानतले सिहादिकने रूपे, हेठा थका वहे ठे, पण ए अजियोगीक देवोने विमानतजे वहेता विमाननो चार लागे नही. जेम कोशक उन्नत स्त्रीने घणा

આજૂપણનો જાર લાગે નહીં, તેમ અજિયોગીક દેવોને પણ તથાવિધ કમોંદયથકી ચાલવાનેવિષે રતિ છે, માટે સ્વસ્વજાવે વંદતા વિમાનોને તલે એ પણ વહેતા રહે.

એ પાંચે જ્યોતિષીનાં વિમાનોના ચલાવનાર દેવો તે સરસા ચોથે ચોથે જાગે ચારે દિશિએ જૂદા જૂદા રૂપે હોય તે કહે છે પ્રથમ પુરોય કેં પૂર્વદિગાએ સીંહા કેં સિંહને રૂપે હોય, અને દાહિણો કેં દક્ષિણ દિગાએ હથિ કેં હાથીને રૂપે હોય, તથા પશ્ચિમ કેં પશ્ચિમ દિગાએ વસહા કેં વૃષજને રૂપે હોય, અને ઉત્તર કેં ઉત્તર દિગાએ હયા કેં અશ્વને રૂપે હોય, કમસા કેં એ અનુક્રમે વિમાનવાહક જાણવા ॥૫૭॥ ॥હવે એ સર્વ જ્યોતિષિંમાં અધિક ક્ષત્રિવંત ચક્રમાં છે માટે ચક્રમાનો પરિવાર કહેવે ॥

ગદ્ અઠાસી નક્ષત્ર ॥ અઢવીસં તાર કોડિ કોનીણં ॥ ઠ-

સઠિ સદ્સસ નવસય ॥ પણહત્તરિ એગ સસિ સિન્નં ॥ ૫૮ ॥

અર્થ- મંગલાદિક ગ્રહ અઠાસી કેં અઢવાશી છે, અને અજિચિત પ્રમુખ ન-
ક્ષત્ર કેં નક્ષત્ર તે અઢવીસ કેં અઠાવીશ છે, અને ઠાસઠિસદ્સસ કેં ઠાસઠ હજાર,
તથા નવસય કેં નવસં ને પણહત્તરિ કેં પચોતેર એટલી કોમીકોનીણં કેં કોડાકોડી
તાર કેં તારા એટલે ઠાસઠ હજાર કોડાકોડી નવસં કોડાકોમી અને પચોતેર કોડા
કોમી એટલા તારાની સંખ્યા એ સર્વ એગસસિ કેં એક ચક્રમાનો સિન્ન કેં સૈન્ય
એટલે પરિવાર જાણવો ॥ ૫૮ ॥

અહીંયાં શિષ્ય પૂછે છે કે, મનુષ્યક્ષેત્ર તો પિસ્તાલીશ લાલ્લ યોજન છે, અને તા-
રાની સંખ્યા વધારે કહો છો, માટે એટલા ક્ષેત્રમાં સમાવેશ ન થાય, તો એ વાતનો
સજવ કેમ થાય ? એ આશંકા યુગ આગલી ગાથાએ ટાલે છે

કોડા કોમી સન્નં ॥ તરંતુ મન્નંતિ સ્વિત્ત થોવતયા ॥

કેઈ અન્નેઝસ્સે ॥ હંગુલ માણેણ તારાણં ॥ ૫૯ ॥

અર્થ- અહીંયાં વે મત છે કેઈક આચાર્ય કોડીકોડી સજ્ઞાતર કહેતાં નામાંતર કહે
છે જેમ વીશને પણ કોડી કહીએ, એટલે કોમીકોડી કેહેતા કોટી એજ નામાંતર
મન્નંતિ કેં માને છે. કારણકે સ્વિત કેં મનુષ્યક્ષેત્રની જૂમિ થોવ કેં થોડી છે
તથા કેં તેમાટે માને છે વલી કેઈઅન્ને કેં અન્ય વલી કોઈક આચાર્ય તે પ્રમાણ-
ગુણને ટેકાણે ઝસ્સહંગુલમાણેણ કેં ઝસ્સેધાંગુલને પ્રમાણે તારાણ કેં તારાનાં વિમાન
કહે છે એમ કરતાં પ્રમાણાંગુલ ક્ષેત્રમા ઝસ્સેધાંગુલનાં વિમાન સમાઈ જાય કેમકે
વિશેષણવતિ અર્થમાં શ્રીજિનજગ્ગણિ ક્ષમાશ્રમણે એહજ ઉત્તર દીધા છે વલી “ ન-
મપુદવિવિમાણાઈ મિણસુપમણ સુસેણચ ” એ પાઠ પ્રાચીક છે. કયાંક વિષદે પણ છે

અહીંયાં ચારસેં ઉત્તેધાંગુલે એક પ્રમાણાંગુલ થાય છે અને કેટલાક ગ્રંથોમાં એક હજાર ઉત્તેધાંગુલે એક પ્રમાણાંગુલ થાય એમ કહ્યું છે તેથી ક્ષેત્રના અલ્પત્વ માટે ઉત્તેધાંગુલને માને તારાના વિમાનનું પ્રમાણ માને છે ॥ ૫૯ ॥

॥ ચંદ્રના પરિવારનો વક્તવ્યતાને પ્રસ્તાવે તેનાજ પરિવારજૂત ॥

॥ ગ્રહોની અતર્ગત રાહુનો વક્તવ્યતા જૂદી કહે છે ॥

કિણ્હ રાહુ વિમાણ ॥ નિચ્ચ ચ્દેણ હોઈ અવિરહિય ॥

ચરગુલમપ્પત્ત ॥ દિઠાચ્દસ્સ તં ચરઈ ॥ ૬૦ ॥

અર્થ- રાહુવિમાણ કે ૦ રાહુનું વિમાન તે કિણ્હ કે ૦ કાલુ છે, અને નિચ્ચ કે ૦ નિલ્ચ-પ્રત્યે ચ્દેણ કે ૦ ચંદ્રમાના વિમાનથી હોઈ અવિરહિય કે ૦ છૂર થાતુ નથી પાસેજ છે. માત્ર ચરગુલ કે ૦ ચાર અંગુલ અપ્પત્ત કે ૦ અપ્રાપ્ત પટલે ચાર અંગુલ વેગલુ થકુ દિઠા-ચ્દસ્સ કે ૦ ચંદ્રમાના વિમાનથી કે ૦ થકુ ત કે ૦ તે રાહુનું વિમાન ચરઈ કે ૦ ચાલે છે

અહીંયાં એક નિલ્ચરાહુ ને ધીજો પર્વરાહુ ષ રીતે રાહુ વે પ્રકારના છે તેમા પર્વરાહુ તે જગન્યથી ઇમાસે ચંદ્રમા અને સૂર્યને ગ્રહણ કરે, પટલે પોતાના વિમાને કરી તે-મના વિમાનને આવરે ઉત્કૃષ્ટ ચંદ્રમાને વેતાલીશ મહીને ગ્રહણ કરે અને સૂર્યને અ-ઉતાલીશ વર્ષે ગ્રહણ કરે તેમજ રાહુનીપરે કેવારેક કેતુ પણ ગ્રહણ કરે

અને ધીજુ નિલ્ચરાહુનું વિમાન તે વર્ણે કાલુ છે, અને તે જગત્સજાવે સર્વદા ચંદ્ર-માની સાથે ચાલે ચંદ્રમાથી ચાર અંગુલ વેગલુ થકુ નીચુ ચાલે તેમા અધારા પક્ષે ચંદ્રમચ્છના પત્તર જાગ કરીએ, તેમાંના એકેકા જાગને દિનપ્રત્યે આવરે-ઢાંકે અને અજવાલે પક્ષે જે આવર્યો હોય તેમાથી એકેકો જાગ પાઠો મૂકે પટલે એ જે નિલ્ચરાહુ છે તે સર્વકાલ આવરે નહીં પણ ચંદ્રમાના ત્રીશ દીવસે કરી ત્રીશ જાગ કરીએ તે એક પલ્લવામીયે વહેંચીયે, તેવારે દિનપ્રત્યે બેવે જાગ આવે તે અધારે પલ્લ-વાડીએ દરરોજ બે બે જાગ આવરે-ઢાંકે, અને અજુઆલે પલ્લવાડીએ દરરોજ બે બે જાગ મૂકતો જાય, તેવારે લોકમા ચંદ્રમચ્છના તેજની હાણી વૃદ્ધિનો જાસ થાય અહીંયાં કોઈ પૂઠે જે ચંદ્રમાનું વિમાન મહોદ્દુ, અને રાહુનું વિમાન ન્હાનું તો રાહુથી ચંદ્રમા શીરીતે ગ્રહેણ ૧ તેહને ઉત્તર કહે છે કે ગ્રહોનું વિમાન વે કોસનું કહ્યું છે તે પ્રાયિક છે, માટે પ્રાયિક શબ્દ નિશ્ચેષ્ટાચક નથી, તેથી એ ગ્રહોના વિમાનનું જે પ્ર-માણ કલુ છે, તે થકી અવિકુ પણ સજવ થાય તેથી સર્ગત્માએ ચંદ્રમાને રાહુ ઢાકે છે અથવા કેટલાએક આચાર્ય એમ કહે છે જે રાહુનું વિમાન ન્હાનું ઘટાં કાલુ છે, માટે જો કાલુ થોડું હોય તોપણ ઘણા ઉગ્ગલાને આઘાદન કરી શકે છે એ પ્રમાણે

वेहु रीते प्रश्न करनारनी शंका टाली जेम मसीना एक टीपाथी स्फाटकनो कटकौ कालो देखाय, तेम राहुना योगे चडमा कालो देखाय ठे

॥ हवे जवुद्दीपने विपे तथा वीजा पण मनुष्यक्षेत्रमां एक ताराथी वीजा ॥

॥ ताराना विमानोनु पर्वतादिकना व्याघाते जघन्योत्कृष्ट अतर, अने ॥

॥ व्याघातविना जघन्योत्कृष्ट अतर केटलुं होय ? ते कहे ठे. ॥

तारस्सय तारस्सय ॥ जंवुद्दीविमि अंतरं गुरुयं ॥ वारस जोयण

सहस्सा ॥ डुन्निसया चेव वायाला ॥ ६१ ॥

अर्थ—तारस्सयतारस्सय के० एक ताराना विमानथकी वीजा ताराना विमानने जं-
वुद्दीविमि के० आ जंवुद्दीपनेविपे गुरुयं के० उत्कृष्ट जो अतर के० अंतर होय तो
केटलु होय ? ते कहे ठे वारसजोयण सहस्सा के० वार हजार योजन उपरे डुन्नि-
सया के० वसो चेव के० निश्चेथकी बली वायाला के० वेतालीस उपर एटले
(१११४१) योजननु अतर होय ते मेरुपर्वतने व्याघाते ए अतर जाणवु जेम मेरु,
पृथीवि नीचे दश हजार योजन जानो ठे, तेम बली मेरु तथा ताराने एक वाजुण,
(११११) योजननु अतर ठे, तेवुज वीजी वाजुण पण (११११) योजननु अतर ठे,
माटे ए व्रणनी सस्या एकठी करीए, तेवारे एक ताराथी वीजा तारानुं उत्कृष्ट
अतर (१११४१) योजन थाय ॥ ६१ ॥

॥ हवे व्याघाते तथा निर्व्याघाते जघन्य तथा उत्कृष्ट अतर कहे ठे. ॥

निसडोय नीलवंतो ॥ चत्तारिसय उच्च पच सयकूडा ॥ अ५ उवारिं

रिक्का ॥ चरति उन्नय ठ वाहाए ॥ ६२ ॥ गवछाडुन्निसया ॥ जहन्न

मेयं तु होइ वाघाए ॥ निघाघाए गुरु लहु ॥ दोगाजय धणुसया पंच ॥ ६३

अर्थ—निसडोय के० निपथ अने नीलवंत ए वे पर्वत ते चत्तारिसय के० चारसैं यो-
जन भूमीथकी उच्च के० उचा ठे अने ते पर्वतनां पचसय के० पांचसे योजनना
उचा, अने तेना अरु के० अरु एटले अहीसैं योजन उवारिं के० उपर पहोला ठे,
अने नीचे पांचसे योजन तथा मध्ये पोणाचारसैं योजन पहोलां ठे, एवां नव नव
कूडा के० कूट एटले गिखरो ठे, एम सर्व मली भूमि थकी नवसैं योजन उचा थया.
ते कूट एटले शिखरना उन्नय के० वे वाजुण अठ के० आठ आठ योजननी अवाहाए
के० अवाधाए रिक्का के० नद्धन्न चरति के० विचरे ठे. ॥ ६२ ॥

एटले अहीसे योजन गिखरनी पहोलाठ तथा वे वाजुना आठ आठ योजननी
अवाधा मलीने गवछा डुन्निसया के० वसैं ने ठासठ योजन, ते जहन्न के० जघन्य

થકી એય કે ૦ એ તારા તારાને, નક્કર નક્કરને માહોમાહે વાઘાણ કે ૦ પર્વતાદિકની વ્યાઘાતે અતર છે અને નિઘાઘાણ કે ૦ નિર્વ્યાઘાતે તો ગુરુ કે ૦ ઉત્કૃષ્ટ અતર દોગાઝ કે ૦ વે ગાઝનુ, અને સહુ કે ૦ જઘન્ય અંતર તે ઘણુસયા પચ કે ૦ પાચસે ધનુષ્યનું છે પદ્મુ સરપન્નતિ તથા જીનાજિગમ પ્રમુલ ગ્રંથોમાં કહ્યું છે, પણ મહોટી સંઘયણી તથા જવુદ્ધીપપન્નતિમા એ વ્યાઘાતનિર્વ્યાઘાત કહ્યું નથી ॥ ૬૩ ॥

॥ હવે મનુષ્યદેવની બાહેર ઘટાકારે સ્થિર રહ્યા જે ચંદ્ર ॥

॥ અને સૂર્ય- તેમનુ માહોમાહે અતર પ્રમાણ કહે છે ॥

માણુસ નગાઝ વાહિં ॥ ચંદા સૂરસ્સ સૂર ચંદસ્સ ॥

જોયણ સહસ્સ પન્નાસ ॥ ણુણગા અંતરં દિઠ ॥ ૬૪ ॥

અર્થ- જે મનુષ્યદેવની સીમ પટલે મર્યાદાકારક માણુસ કે ૦ માનુષોત્તર નામા નગાઝ કે ૦ પર્વત તેને વાહિં કે ૦ બાહેરના જે ચંદા કે ૦ ચંદ્રમા અને સૂરસ્સ કે ૦ સૂર્ય છે, તે સૂર કે ૦ સૂર્ય અને ચંદસ્સ કે ૦ ચંદ્રમાને પટલે ચંદ્રમાથકી સૂર્યને અને સૂર્યથકી ચંદ્રમાને માહોમાહે જોયણસહસ્સ પન્નાસ કે ૦ પચાશ હજાર યોજનનુ અણુણગા કે ૦ અન્યૂન પટલે પૂર્ણ અતર કે ૦ અતર તે દિઠ કે ૦ શ્રી તીર્થંકર ગણધરે દીઠુ ॥ ૬૪ ॥

હવે પૂર્વની ગાથામા સૂર્યથકી પચાશ હજાર યોજન ચંદ્રમા, અને ચંદ્રમાથકી પચાશ હજાર યોજન સૂર્યનુ અતર કયુ તેવારે એક સૂર્યથકી ઘીજા સૂર્યનું અને એક ચંદ્રથકી ઘીજા ચંદ્રનુ અતર કેટલુ થાય ૧ તે એક ગાથાએ કરી કહે છે

સસિ સસિ રવિ રવિ સાહિય ॥ જોયણ લક્ષેણ અતરં હોઈ ॥

રવિ અતરિયા સસિણો ॥ સસિઅંતરિયા રવિ દિત્તા ॥ ૬૫ ॥

અર્થ- સસિ સસિ કે ૦ ચંદ્ર ચંદ્રનુ, અને રવિ રવિ કે ૦ સૂર્ય સૂર્યનુ, સાહિય કે ૦ સાધિક જોયણ લક્ષેણ કે ૦ એક લાગ યોજન અતર હોઈ કે ૦ અંતર હોય કેમકે રવિ અંતરિયા સસિણો કે ૦ સૂર્યને થતરે ચંદ્રમા છે, અને સસિઅંતરિયારવિ કે ૦ ચંદ્રમાને અંતરે મૂર્ધ વે, તે દિત્તા કે ૦ દીસવત ખાસર પટલે તેજવત છે પટલે એક ચંદ્રમા અને ઘીજા ચંદ્રમાને એક લાગ યોજન ઉપર એક જોજનના એકસઠીયા અનતાલીશ જાગે અધિક, તમા એક સૂર્ય અને ઘીજા સૂર્યને વચ્ચે એક લાગ યોજન ઉપર એકસઠીયા ત્રણ જાગે અધિક અતર છે કારણ ચંદ્રમા અને ચંદ્રમા વચ્ચે સૂર્યનુ નિમાન અધિક હોય અને સૂર્ય સૂર્ય વચ્ચે ચંદ્રમાનુ નિમાન અધિક હોય, તેથી તે નિમાન જેટલુ મ-
ણટ હોય, તેટલુ અધિક અતર જાણુ ॥ ૬૫ ॥

વહિયાડ માણસુત્તર ॥ ચંદા સૂરા અવઠિઝજોયા ॥

ચંદા અઝીય જુત્તા ॥ સૂરા પુણ હુંતિ પુસ્સેહિં ॥ ૬૬ ॥

અર્થ—માણસુત્તર કે ॥ માણસુત્તર પર્વતને વહિયાડ કે ॥ વાહેરે ચંદાસૂરા કે ॥ ચંદ્રમા
અને સૂર્ય છે, તે અવઠિ કે ॥ અવસ્થિત નિશ્ચલ છે અને સદેવ સરખા ઝજોયા કે ॥ ડયોત
કરે છે, ઇટલે સૂર્ય તે અત્યંત તપતા નથી, અને ચંદ્રમા અત્યંત શીતલતા કરતા નથી
તેમાં ચંદા કે ॥ ચંદ્રમા તે સદેવ અઝીયજુત્તા કે ॥ અનિજિત નક્ષત્રે યુક્ત છે. અને પુણ
કે ॥ વહી સૂરા કે ॥ જેટલા સૂર્ય છે તે સર્વ પુસ્સેહિં કે ॥ પુણ્ય નક્ષત્રે યુક્ત હુંતિ કે ॥ છે ૬૬
॥ હવે દ્વીપસમુદ્રોને વિષે ચંદ્રાદિકોની સંરચાને અર્થે પ્રથમ દ્વીપસમુદ્રોનાં પ્રમાણ કહે છે ॥

ઝઘાર સાગર ડુગે ॥ સઢે સમણહિ તુલ્લ દીવુદહી ॥ ૬૭

ગુણા ડુગુણ પવિઝર ॥ વલયાગારા પઢમ વજ્જ ॥ ૬૮ ॥

અર્થ—ઝઘારસાગર કે ॥ ઝઘારસાગરોપમ ડુગેસઢે કે ॥ અઢી ઇટલે અઢીઝઘાર
સાગરોપમના જેટલા સમણહિં કે ॥ સમય હોય, તેહને તુલ્લ કે ॥ વરાવર તાવત્પ્રમાણ
દીવ કે ॥ દ્વીપ અને ડહી કે ॥ સમુદ્ર છે. તે એકેક થકી ડુગણા ડુગણ કે ॥ ઘમણા
ઘમણા ઇટલે પહેલા થકી વીજો ઘમણો, તે થકી ત્રીજો ઘમણો, એમ પવિઝર કે ॥
વિસ્તારે કહ્યા છે તેમાંહે પઢમ કે ॥ પહેલો જંબુદ્વીપ તે ચાલીને આકારે છે, તે વજ્જ
કે ॥ વર્જીને વીજા સર્વ દ્વીપ તથા સમુદ્ર તે વલયાગારા કે ॥ વલય ઇટલે ચૂડીને આ-
કારે છે. ॥ ૬૭ ॥ એજ અર્થ વિશેષપણે વચાણે છે

પઢમો જોયણ લક્ક ॥ વઢોત વેઢિઝ ઠિયા સેસા ॥

પઢમો જંબુદ્વીવો ॥ સયંજુરમણોદહી ચરમો ॥ ૬૯ ॥

અર્થ—પઢમો કે ॥ પહેલો જંબુદ્વીપ જોયણલક્ક કે ॥ એકલાલ યોજનનો, તે વઢો
કે ॥ તેલના પૂના સરખો વાટલો છે, તં કે ॥ તેહને સેસા કે ॥ શેષ સર્વ દ્વીપ સમુદ્ર તે
વેઢીઝ કે ॥ વીંટીને ઠિયા કે ॥ રહ્યા છે. તે જેમ પઢમો કે ॥ પહેલો જંબુદ્વીવો કે ॥ જંબુદ્વીપ
છે. તેમ સર્વ દ્વીપ સમુદ્રથી ચરમો કે ॥ ઘેલો સ્વયંજુરમણ નામા ડહી કે ॥ સમુદ્ર છે. ૬૯

॥ વહી કેટલાક દ્વીપ અને સમુદ્રોના નામ કહે છે ॥

જંબુધાયઙ પુસ્કર ॥ વારુણિવર લીર ઘય લોય નંદિસરા ॥

અરુણ રુણવાય કુંડલ ॥ સંલ રુયગ જુયગ કુસ કુંચા ॥ ૭૦ ॥

અર્થ—પ્રથમ જંબુદ્વીપ, વીજો ધાતકીલંદદ્વીપ, ત્રીજો પુસ્કરવરદ્વીપ, ચોથો વારુ-
ણીવરદ્વીપ, પાંચમો દ્વીરવરદ્વીપ, ઠઠો ઘૃતવરદ્વીપ, સાતમો શ્વેતવરદ્વીપ, આઠમો ન-
દીશ્વરદ્વીપ, નવમો અરુણદ્વીપ, અર્દ્ધાયા અરુણોપપાત એવો એ શબ્દનો વીજો અર્થ

थाय ठे, पण अहीयांथी एकेका छीपना त्रण नाम कहेवा माटे अर्थमाहे, दशमो अरुणवरछीप कहेवो, अगीयारमो अरुणगरावजासछीप, ए त्रीजु नाम कछुं एम वारमो कुडलछीप, तेरमो कुरुलवर छीप, चौदमो कुडलगरावजासछीप, पन्तरमो सखछीप, सोलमो सखगरछीप, सत्तरमो सखवरावजास, अठारमो रुचक, उगणीशमो रुचकवर, वीशमो रुचकवरावजास, एकवीशमो जूयग, बावीशमो जूयगवर, त्रेवीशमो जूयगरावजास, चोवीशमो कुस, पचीशमो कुसवर, ठवीशमो कुसवरावजास, सता-वीशमो कौच, अष्टावीशमो कौचवर, उगणत्रीशमो कौचवरावजास छीप ठे

॥ ए समस्त छीप एकेके समुझे वींढ्या ठे, ते समुझोना नाम कहे ठे ॥

पढमे लवणो जलहि ॥ वीए कालोय पुस्कराईसु ॥ दी-

वेसु हुति जलही ॥ दीव समाणेहिं नामेहिं ॥ ७० ॥

अर्थ- पढमे के० पहेले छीपे लवणो के० लवण नामा जलही के० समुझ ठे वीए के० वीजे छीपे कालोए के० कालोदधि नामा समुझ ठे. तेथकी आगल त्रीजे छीपे पुस्कराईसु के० पुस्करगरादिक दीवेसु के० छीपनेविपे जे जलही के० समुझ ठे, ते वीवसमाणेहिं के० छीपने समान नामेहिं के० नामेज ते समुझोना नाम हुति के० ठे एटले आगल छीपछीपने नामे समुझना नाम पण जाणवा जेम वारुणीवर छीपे वारुणीवरसमुझ, ए रीते सर्व छीप सरखेज नामे समुझे वींढ्या ठे अने छीप तथा तेना समुझनु नाम सर्व एकज ठे तथा जेवु नाम तेहवो गुण ठे जेम जवुरदो करी जवुरछीप नाम ठे, अने लवण सरखु खारु पाणी माटे लवणसमुझ नाम ठे धावडी घुट्टे करी धातकीखड नाम ठे ए रीते वीजा सर्व छीप समुझना अर्थ सहित नाम जाणवा ॥ ७० ॥ अहीया छीप समुझना अधिपति जे व्यतरदेवता, तेहनु एक प-छोपम आयुष्य जाणवु

॥ हवे वीजा छीपसमुझना केवा केवा नाम ठे १ ते अतिदेशेकरी कहे ठे ॥

आजरण वठ गधे ॥ उप्पल तिलएय पञ्चम निहिं रयणे ॥ वासहर दह नईं ॥ विजया वस्कार कर्पिदा ॥ ७१ ॥ कुरु मंदर आवासा ॥ कूडा नगक्त चढ सूराय ॥ अन्नेवि एव माई ॥ पसठ वन्नूण जे नामा ॥ ७२ ॥ तन्नामा दीवुदही ॥ तिपडो यायार हुंति अरुणाई ॥ जंवूलवणाईया ॥ पत्तेय ते असंखिजा ॥ ७३ ॥ ताण तिम सूरवरा ॥ वजास जलही प-रतु डकिका ॥ देवे नागे जरेके ॥ जूएय सयजुरमणेय ॥ ७४ ॥

अर्थ-आजरण के० हार प्रमुख जे अलकार-तेना जेटला नाम ठे, ते नामे छीप

સમુદ્ર છે. વઘ કેળ વઘોનાં જેટલાં નામ છે, તે નામે દ્વીપ સમુદ્ર છે. ગંધ કેળ કૂટ પ્રમુખને નામે, ઉત્પલ તે કુમુદ પ્રમુખ જે ચંદ્રવિકાસી કમલો તેમને નામે, તિલપ્પ કેળ તિલકને નામે, ઇટલે ઘૃતતિલક કલશતિલકાદિકને નામે, અથવા તિલકાદિક ઘૃત પ્રમુખને નામે, પઞ્ચ કેળ પદ્મ તે શતપત્ર પુનરિકાદિક સૂર્યવિકાસી કમલને નામે, મહા પદ્માદિ નવનિધિને નામે, કર્કંતનાદિક રત્નને નામે, અથવા ચક્રવર્તિ શાસુદેવના રત્નને નામે, વાસહર કેળ વર્ષધર જે હિમવંતાદિક પર્વતને નામે, દહ કેળ ડહને નામે, ગંગા પ્રમુખ નદી કેળ નદીઝને નામે, કઠાદિક વિજયને નામે, વસ્ત્રાર કેળ માધ્યવંતાદિક ઘૃક્ષસ્કારને નામે, ઇટલે વલારાદિક પર્વતને નામે કપ્પ કેળ સૌધર્માદિક દેવલોકને નામે, ઇદા કેળ શર્કેદાદિકને નામે. ॥ ૭૧ ॥

દેવકુરુ ઉત્તરકુરુને નામે, તિર્યક્લોકને વિષે મંદર કેળ મેરુને નામે, ઇદાદિકોના આવાસને નામે, કૂડા કેળ કૂટપર્વતને નામે, નક્ષત્ર કેળ કૃતિકાદિક નક્ષત્રને નામે, ચદ્રમા સૂર્યના જે નામ છે તે નામે, એમ અન્નેવિ કેળ અન્ય પણ એવાઈ કેળ એ પૂર્વોક્ત આદે દેશને પ્રશસ્ત જલ્લી વસ્તુલનાં નામ જે જગત્મા છે ॥ ૭૨ ॥

તન્નામા કેળ તે નામે ટીલુદહિ કેળ દ્વીપ અને સમુદ્રો છે, અને પૂર્વે કહ્યા જે અરુણ-આદે કરી ત્રિપલ્યાવતાર હંતિ કેળ છે ઇટલે એ અર્થ જે અરુણાદિકથી માંડીને કોચસીમ વ્રણ વ્રણ નામે કરી ત્રિપલ્યાવતાર કહ્યા છે. તેમજ વલ્લી વીજા આખરણાદિકને નામે જે દ્વીપ સમુદ્રો કહ્યા, તેમાં પણ એક એકને ત્રિપલ્યાવતાર કરી દેસાહે છે જેમ હારદ્વીપ, હારસમુદ્ર, હારવરદ્વીપ, હારવરસમુદ્ર, હારવરાવજાસદ્વીપ, હારવરાવજાસ સમુદ્ર એવીરીતે નામ કહેવાં એમ તે ત્રિપલ્યાવતાર ત્યાંલગે કરવા, જ્યાંલગે દેવદ્વીપ થકી પહેલો સૂર્યવરાવજાસ દ્વીપ, સૂર્યવરાવજાસ સમુદ્ર અને જંબુદ્વીપનામે દ્વીપ અસંખ્યાતા, તથા લવણસમુદ્રનામે સમુદ્ર પણ અસંખ્યાતા એમ જંબુદ્વીપ તથા લવણસમુદ્ર આદેદેશને અસંખ્યાતા જે દ્વીપ અને સમુદ્ર છે, પત્તેયતે અસંખ્યાતા કેળ તે પ્રત્યેકે અસંખ્યાતા અસંખ્યાતા સમજવા. ॥ ૭૩ ॥

એવા અસંખ્યાતાદ્વીપ સમુદ્ર તાળ કેળ તેનો અતિમ કેળ ઠેલો જે સૂરવરાવજાસ જલહી કેળ સૂર્યવરાવજાસ સમુદ્ર છે, ત્યાંસીમ ત્રિપલ્યાવતાર કરીએ. તેવાર પછી વલ્લી સર્વ તિથા લોકને ઠેઠે દેવાદિક પાંચ દ્વીપ અને એ દ્વીપને નામેજ દેવાદિક પાંચ સમુદ્ર, તે પ્રત્યેકે એકેકા નામે છે, માટે એનો ત્રિપલ્યાવતાર ન થાય. અને એ અસંખ્યાતા પણ નથી કિંતુ પાંચ નામ, દ્વીપ સમુદ્રનાં એકેકાંજ છે, ઇટલે એ નામે વીજો કોઈ દ્વીપ સમુદ્ર નથી, એ જાવાર્થ છે. એ પાંચના નામ કહે છે એક દેવદ્વીપ ને દેવસમુદ્ર, વીજો નાગદ્વીપ ને નાગસમુદ્ર, ત્રીજો જંબુદ્વીપ અને જંબુસમુદ્ર, ચોથો

જૂતદ્વીપ અને જૂતસમુદ્ર, પાંચમો સ્વયંચરમણદ્વીપ ને સ્વયંચરમણ સમુદ્ર—૫ પાંચેનાં નામ કહ્યાં જેમ આ જબુદ્વીપે જબુદ્ધ ઠે, સર્વ રત્નમય જગતી ઠે, તે આઠ યોજન ઊંચી ઠે તેના વિજય, વિજયત, જયત ને અપરાજિત એવા ચાર નામે ચાર દરવાજાના દેવ ઠે તેમ વીજા જે અસરયાતા જંબુનામે દ્વીપ ઠે, અને લવણનામે સમુદ્ર ઠે, ત્યાં સર્વત્ર એજ સ્થિતિ જાણવી તે જબુદ્વીપે આ જબુદ્વીપના અણાઢીઆ દેવની રાજધાની ઠે, તેમજ લવણસમુદ્રના દેવતાની તે લવણસમુદ્રે રાજધાની ઠે એમ વીજા દ્વીપ સમુદ્રઆશ્રી પણ સમજવું ॥ ૭૪ ॥

॥ હવે સમસ્ત સમુદ્રોના પ્રાણી તથા મત્સ્યોનું વિશેષ સ્વરૂપ કહે ઠે ॥
 વારુણિવર સ્ત્રીરવરો ॥ ઘયવર લવણોય હુતિ ચિત્તરસા ॥ કાલોય પુસ્કરો
 દહિ ॥ સયંચરમણોય ઉદગરસા ॥ ૭૫ ॥ ઇસ્કુરસ સેસ જલહી ॥ લવણે
 કાલોય ચરિમ વહુમઠા ॥ પણ સગ દસ જોયણ સય ॥ તણુ
 કમા થોવ સેસેસુ ॥ ૭૬ ॥

અર્થ—૧૬ વારુણીવર સમુદ્રનું પ્રાણી મદિરા સરસુ, વીજા ક્ષીરસમુદ્રનું પ્રાણી તે ત્રણ જાગ ગૌઘ્ર અને ચોથો જાગ મિશ્રી, ૫ રીતે મિશ્રિમિશ્રત ઘ્રૂષ સરસુ જાણવું ત્રીજા ઘૃતવરસમુદ્રનું પ્રાણી ગાયના ઘૃતચકી સુલાદિષ્ટ, ચોથા લવણસમુદ્રનું લવણ સરસુ પ્રાણી ૫ ચારે સમુદ્રનાં પ્રાણી તે ચિત્તરસા કે ૦ જૂદા જૂદા સ્વાદના હુતિ કે ૦ ઠે ઘટલે જેવું નામ તેવો પરિણામે પ્રાણીનો આદ ઠે

તથા ૧૬ કાલોદધિ, વીજો પુષ્કરવર, ત્રીજો સ્વયંચરમણ, ૫ ત્રણ ઉદહિ કે ૦ સમુદ્ર, તેના પ્રાણી સ્વાજાતિક ઉદગરસા કે ૦ મેઘ જે વર્ષાદે તેના પ્રાણી જેવા પાલર પ્રાણીની માફક સ્વાદિષ્ટ ઠે ॥ ૭૫ ॥ અને સેસ કે ૦ વાકીના નદીશ્વરસમુદ્ર આદે દે-
 શને જૂતસમુદ્ર પર્યંત સર્વ સમુદ્રનાં પ્રાણી તે ઇસ્કુરસ કે ૦ શેલકીના રસ જેવાં સ્વા-
 દિષ્ટ ઠે અર્દ્ધિયા તજ, પલ્લવી, કેસર અને મરી, ૫ ચાર જણશ સરસે જાગે લેશને તેની સાથે ત્રણજાગ અવટાયા જે ઇસ્કુરસ તે સરસુ પ્રાણી જાણવું

લવણ, કાલોદધિ, અને ચરિમ કે ૦ ઠેલો સ્વયંચરમણ—૫ ત્રણ સમુદ્રમાં વહુમઠા કે ૦ ઘણા જાતના મધ્ય કષ્ઠપાદિક માઠલાની જાતિદ્ર ઠે, તેના પણસય કે ૦ પાચસે અને સગ કે ૦ સાતસે દસસય કે ૦ ૧૬ હજાર જોયણ કે ૦ યોજનના તણુ કે ૦ શરીર ઠે જેના, એવા મધો ઠે તે કમા કે ૦ અનુક્રમે આવી રીતે કહેવા તેમાં લવણસમુદ્રમાં ઊરુદ્ધ પાચસે યોજનના શરીરવાલા ઠે કાલોદધીમાં ઊરુદ્ધ સાતસે યોજનના શરીરવાલા ઠે તથા સ્વયંચરમણમાં હજાર યોજનના શરીરવાલા ઠે. ૫ જોયણ ઊત્સે-

ધાંગુલના માને જાણવા અને સેસેસુ કેળ શેષ વાકીના જે સમુદ્ર છે, તેમાં થોય કેળ થોડા મઠ છે. અને તે ન્હાના પળ છે વહી લવણસમુદ્રમાં સાતકુલકોડીની જાતી છે, કાલોદધીમા નવ કુલકોડીની જાતી છે અને સ્વયંચુરમણમા સાઢીવાર કુલકોડીની જાતી છે એ પરમાર્થ શ્રીજીવાજિગમઝપાંગમા વિસ્તારપણે વ્હાણ્યો છે એ રીતે સવિસ્તરપણે દ્વીપ સમુદ્રનો અધિકાર કહ્યો, ॥ ૭૬ ॥

॥ હવે પ્રતિ દ્વીપે અને પ્રતિ સમુદ્રે ચક્ર સૂર્યની સંખ્યા કહેવે ॥

દો સસિ દો રવિ પદમે ॥ હુગુણા લવણમિ ધાયઈ સંઢે ॥ વા-

રસ સસિ વારસ રવિ ॥ તપ્પજિઈ નિદિઠ સસિરવિણો ॥ ૭૭ ॥

તિગુણા પુવિહ્ન જુયા ॥ અણંતરા ણંતરંમિલિત્તમિ ॥ કાલોં

એ વાયાલા ॥ વિસત્તરી પુસ્કરધ્મિ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ- પદમે કેળ પદેલા જંબુ દ્વીપનેવિપે વે ચંદ્રમા અને વે સૂર્ય છે તથા લવણ-સમુદ્રનેવિપે તેથી હુગુણા કેળ વમણા કરીએ, એટલે ચાર ચક્રમા અને ચાર સૂર્ય હોય. તથા ધાતકીલંકુનેવિપે વાર ચક્રમા અને વાર સૂર્ય તપ્પજિઈ કેળ તત્પ્રવૃત્તિ તે ધાત-કીલંકુ પ્રમુલ્ય તેહનેવિપે નિદિઠ કેળ કહ્યા જે સસિરવિણો કેળ ચક્રમા અને સૂર્ય તે-હને ॥ ૭૬ ॥ તિગુણા કેળ ત્રણ ગુણા કરીએ તેવારે ઠઠ્રીશ થાય તેની સાથે પુવિહ્ન-જુયા કેળ પૂર્વના વે જંબુદ્વીપના અને ચાર લવણસમુદ્રના મલી ઠ ચક્ર યુક્ત કરીએ તેવારે વેતાલીશ ચક્રમા, તેમજ વેતાલીશ સૂર્ય તે કાલોદધિ સમુદ્રને વિપે હોય છે એવી રીતે આગલા દ્વીપસમુદ્રોનેવીપે એજ કરણ કરીએ તેવારે તે દ્વીપમાં ચક્ર સૂ-ર્યની સંખ્યા આવે તે આવી રીતે જે પૂર્વોક્ત વેતાલીશને ત્રિગુણા કરતાં એકસોને ઠ-ઠ્રીશ થાય તેમાં ધાતકી લંકુના વાર, લવણસમુદ્રના ચાર, અને જંબુદ્વીપના વે એ રીતે અઢાર મેલવતા એકસોને હુમાલીશ ચક્ર અને એકસોને હુમાલીશ સૂર્ય તે પુ-સ્કરવર દ્વીપનેવિપે છે, પણ તેમાં અઢધુ મનુષ્યદેત્ર છે માટે વહોતેર સૂર્ય અને વહો-તેર ચક્રમા અર્ધીયાં મનુષ્યદેત્રની ગણતીમા ગણવા માટે ડપલા પાઠમાં વિસત્તરી પુસ્કરધ્મિ એવું કહ્યું છે અને પાઠલા અર્ધ પુસ્કરવર દ્વીપમા જે વહોતેર ચક્ર અને વહોતેર સૂર્ય છે તે સ્થિર છે, પણ ચર નથી. સમથ્રેણીમા નથી માટે ગણ્યા નથી. તે પુસ્કરવરના એકસો હુમાલીશને ત્રિગુણા કરતા ચારસે વઠ્રીશ થાય. તેમા પૂર્વના વે જંબુદ્વીપના, ચાર લવણસમુદ્રના, વાર ધાતકીલંકુના, અને વેતાલીશ કાલોદધિના મેલવતાં ચારસે ને ઘાણુ ચંદ્ર તથા ચારસે ને ઘાણુ સૂર્ય પુસ્કરવરસમુદ્રે થાય છે.

એમ આગલા દ્વીપ સમુદ્રે અનુક્રમે ૧૧ી સંખ્યા કરવાનું કરણ એજ રીતે

જાણવું તે ત્રીજિનત્રયગણિ ક્ષમાશ્રમણે મહોટી સઘયણીમાં કર્યું છે, તથા જ્યોતિષ કરંતરુ પચાશ્રમણે અને ચંદ્રવૃત્તિ તથા સૂર્યવૃત્તિ પ્રમુખમાહે પણ એજ રીતે કર્યું છે

અને કેટલાક આચાર્ય એમ કહે છે જે મનુષ્યક્ષેત્રમાહેજ એ પ્રકાર છે, પણ મનુષ્ય-ક્ષેત્રથી બાહરના દ્વીપ સમુદ્રે તો પચાશ હજાર યોજન આગલ ગયા એક ચક્રમા, અને ફરી ધીજા પચાશ હજાર યોજન આગલ ગયા એક સૂર્ય એ રીતે નક્કીયાગ્ર યોજન મધ્યે એક ચક્રમા તથા એક સૂર્ય હોય એ રીતે ગણીત કરતાં માનુષોત્તર-પર્વતને બાહરે બાદલો પરિધિ આઠ લાખ યોજનના આઠ પરિધિ છે ત્યા પહેલા પરિધિએ એકસો પિસ્તાલીશ ચક્રમા અને એકસો પિસ્તાલીશ સૂર્ય, અને ધીજા પરિધિએ પ્રત્યેકે ચક્રમા અને સૂર્ય ઠ ઠ વધારીએ તેગરે (૧૫૧) ચંદ્ર (૧૫૧) સૂર્ય થાય ત્રીજા પરિધિએ સાત ચક્ર અને સાત સૂર્ય વધારીએ તેગરે (૧૫૦) ચક્ર અને- (૧૫૦) સૂર્ય થાય, ચોથી પક્ષિએ ઠ વધારતા (૧૬૪) થાય પાંચમીએ ઠ વધારતા (૧૭૦) થાય ઠઠીએ સાત વધારતા (૧૭૭) થાય સાતમીએ ઠ વધારતા (૧૮૩) થાય આઠમીએ ઠ વધારતા (૧૮૯) થાય એ સર્વે મલી ઉત્તરાર્ધના બાહરલા પુષ્કર-રાક્ષ્મધ્યે (૧૩૩૭) પ્રત્યેક ચક્રમા તથા સૂર્ય હોય એ વિગવરનો મત છે, માટે તે આપણને પ્રમાણ નહીં એમ વીજે મતે પણ (૧૨૬૪) પ્રત્યેક ચક્રમા અને સૂર્ય હોય, પરંતુ મહોટી સઘયણીસૂત્રની વૃત્તિમધ્યે તથા ક્ષેત્રમમાસનેત્રિપે “ તિગુણા પુષ્કિલ્લુ જુયા ” એહજ પદ્ધતિ માન્યો છે ત્યા જે કર્યું, મનુષ્યક્ષેત્રમા ચક્રમા સૂર્ય સૂઝની પેરે શ્રેણી રહ્યા ચાર ચરે છે ત્યા સૂર્ય સૂર્યને પરસ્પર ચક્રે ચક્રને પરસ્પર એકેક લાગ્ય યોજન અંતર છે એ રીતે કરતા જંબૂદ્વીપે તથા લક્ષણસમુદ્રે અંતર મહે, પરંતુ ધાતકીલકે ચાર લાખ યોજનમાહે એકે દિશાએ ઠ સૂર્યનું અંતર કેમ મહે ? અને કાલોદધિ સમુદ્ર આઠ લાખ યોજન છે, તેમા એકત્રીશ સૂર્ય એક દિશાએ લાખ લાખ યોજનને અંતરે કેમ મહે ? એમજ પુષ્કરારક્ષે પણ આઠ લાખ યોજનમા એકે દિશાએ ઠત્રીશ સૂર્ય કેમ સજવે ? તથા લક્ષ્યાકારે પરિધિના લાખ યોજન માનીએ તો પૂર્વેની રીતે સૂર્ય તથા ચક્ર ઘણા થાય તેમાટે અર્ધિ લેખકને દોષે લાખ યોજન સૂર્ય સૂર્યનું માહોમાહે અંતર લક્ષ્યાણ તે ઉપર પૂર્વાચાર્ય ગતાનુગતિકે જેમ લીધું તેમ લખ્યું, પણ ત્રિચાલુ નહીં, માટે હમણા જેમ ત્રિચારીએ તેમ મલતુ નથી એમ વીજા પણ પ્રયોમાહે ઘણા મત છે, તે ગીતાયે ત્રિચારી સમજા, પરંતુ સમશ્રેણીએ લાખ યોજનને અંતરે મનુષ્યલોકમાહે ચક્રમા સૂર્ય ચાર ચરે છે, એ પાઠ સર્વથા મલતો નથી માટે અનિયત અંતરે સમશ્રેણીએ પાઠાતર તે માટે અંતરના નિશ્ચયવિના સમશ્રેણીએ ચક્રમા સૂર્ય ચાર ચારે છે ॥ ૭૭ ॥ ૭૮ ॥

॥ हवे मनुष्यलोकमां चंद्रमा सूर्यनी पंक्तिसंरगा कहेवे ॥
दो ससि दोरवि पती ॥ एगंतरिया ठसठि संखाया ॥
मेरुं पयाहिणंता ॥ माणुस खित्ते परिअडंति ॥ ७ए ॥

अर्थ— दोससि के० वे चंद्रमा अने दोरवि के० वे सूर्यनी पती के० पंक्ति ते श्रेणी ठे, ते एगतरिया के० एकेरुने अंतरेठे. एक यथारुमे एक सूर्यनी पक्तिने अंतरे एक पक्ति चंद्रमानी एम चंद्र पक्तिने अंतरे सूर्यनी ठे ए रीते चार पक्ति ठे ते एकेकी चंद्र पक्ति ए ठसठिसखाया के० ठासठ चंद्रमा ठे, अने एकेकी सूर्य पक्ति ए ठासठ सूर्य ठे, ते चारे पंक्ति जवूछीपना मेरुपयाहिणता के० मेरुपर्वतने प्रदक्षिणा देती थकी माणुसखित्ते के० मनुष्यक्षेत्रनेविषे परिअडति के० परिभ्रमण करे ठे एटले फरती रहे ठे एटले जवूछीपना मेरुथकी एक सूर्य दक्षिण दिशाए चार चरे, तेचारे वीजो सूर्य उत्तर दिशाए चार चरे. तेमज लवणसमुद्रनी एकेक दिशाए वेवे सूर्य चार चरे, धातकीना ठ, कालोदधिना एकवीश, पुष्करार्कना ठत्रीश. एम सर्व मखी ठासठ सूर्य दक्षिण दिशाए अने ठासठ उत्तर दिशाए ए वेउ समश्रेणी सूर्यनी मध्ये थके एकसो वत्रीश सूर्य, तेमज ठासठ ठासठ चंद्रमानी वे पक्ति मध्ये थके एकसो वत्रीश चंद्रमा मनुष्यलोकमांहे चार चरे. ॥ ७ए ॥

॥ हवे ग्रहनी पक्ति मनुष्यक्षेत्रमां कहेवे ॥

एवं गहाङ्गोविहु ॥ नवरं ध्रुव पासवत्तिणो तारा ॥ तं
चिय पयाहिणंता ॥ तवेव सया परिजमंति ॥ ७० ॥

अर्थ— एव के० ए पूर्वोक्त सूर्य चंद्रनी पक्तिनी परेज गहाङ्गोविहु के० ग्रहादिक पण निश्चे जाणवा एटले ग्रह तथा नक्षत्रनी पक्तिं जाणवी ते आवीरीते के, एकेक चंद्रमानी पठवाडे अष्टाशी नक्षत्रनी एक पंक्ति. एवी ठासठ ठासठनी वे पक्ति मखी एकसोने वत्रीश पंक्ति, अष्टाशी अष्टाशी नक्षत्रनी चंद्रमानी पाठल जाणवी तेमज अष्टावीश ग्रहनी एक पक्ति, एवी ठासठनी वे पंक्ति तेसर्व मेरु पांखति फरे ठे, नवर के० एटलुं विशेष जे, श्रीगणांगसूत्रनेविषे जवुछीपे चार दिशाए चार ध्रुव-तारा ठे ध्रुवपासवत्तिणो तारा के० ए ध्रुव ताराना पार्श्ववर्त्ति जे तारा ठे, एटले ध्रुवता-रानी पास जे वीजा सत्तरिसादिकना तारा ठे, ते तंचिय पयाहिणता के० ते ध्रुवता-रानेज प्रदक्षिणा फरता वत्ते, तवेवसया परिजमंति के० त्यांज सदा परिभ्रमण करे.

अर्थाया प्रस्तावागत अक्षप वक्षव्यता णी एक वात कहे ठे के, चंद्रमा अने सूर्यनी साथे नक्षत्रोनी गति नियत ठे, परंतु मंडल सदा अनवस्थित ठे. केमके च-

હ્રમા નીચો અને નક્ષત્ર ઉપર નીચે કરી સંગાતેજ ચાર ચરે છે. અન્યતરચારિ અત્રિજિત નક્ષત્ર તે ઘાહેર ન હોય, અને ઘાહેરચારિ મૂલ નક્ષત્ર તે અન્યતરચારિ ન હોય તે માટે નક્ષત્રનો મુલ ત્રે ચક્ર સૂર્ય અને ગ્રહ સંગાતે અનિયતસ્થિતિ યોગીજ હોય

॥ હવે જબુદ્ધીપનેવિપે ચક્રસૂર્યના માંડલાની વ્યવસ્થા કહે છે ॥

પન્નરસ ચૂલસીદસયં ॥ હ્રસસિ રવિમંડલાઈ તક્ષિત્ત ॥ જો-

યણ પણ સયદસહિય ॥ જાગા અઢયાલ ઇગસઠા ॥ ૬૧ ॥

અર્થ—મંડલ ઇટલે એક સૂર્ય દક્ષિણ દિશિથી ચાલી ઉત્તર દિશાએ આવે, અને વીજો ઉત્તર દિશિથી ચાલી દક્ષિણ દિશાએ આવે, એક અહોરાત્રે અર્ધ મંડલકેત્ર દક્ષિણ દિશિનો સૂર્ય અને અર્ધ મંડલકેત્ર ઉત્તર દિશિનો સૂર્ય ઉલ્લેખે વેળ મલ્યા મુલ્લાકાર થાય તેમાટે એને મંડલ કહીએ મંડલનુ ક્ષેત્ર જેટલા ક્ષેત્રમા ચક્રમા સૂર્ય પોત પોતાના મંડલ ત્રમણ કરે, તે ક્ષેત્ર પાંચસે દશ યોજન ઉપર એક યોજનના એકસઠીયા અઢતાલીશ જાગ છે, તે નીચે ગાથાના અર્થમા લખે છે

પન્નરસ કે૦ પદર માંડલા ચક્રમાના છે, અને ચુલસીદસય કે૦ (૧૭૪) માંડલા સૂર્યના છે હ્ર કે૦ એ સસિ રવિ મુલ્લાઈ કે૦ ચક્ર સૂર્યના માંડલા તક્ષિત્ત કે૦ તે-હનુ ક્ષેત્ર જબુદ્ધીપનેવિપે જેટલુ છે તેટલુ કહે છે જોયણપણસય દસહિય કે૦ પાંચસે દશ યોજન અને ઉપર એક યોજનના ઇગસઠા કે૦ એકસઠીયા જાગા અઢયાલ કે૦ અઢતાલીશ જાગ અધિક ઇટલા ક્ષેત્રમા સર્વ મુલ્લા છે ॥ ૬૧ ॥

॥ હવે એનુ ગણતીય પરિમાણ કરે છે ॥

તિસિ ઇગસઠા ચઢરો ॥ ઇગ ઇગ સઠસ્સ સત્ત જહ્યસ્સ ॥

પણતીસ ચ હ જોયણ ॥ સસિ રવિણો મંડલ તરય ॥ ૬૨ ॥

અર્થ—એક યોજનના ઇગસઠા કે૦ એકસઠ જાગ કરીયે, તેવા તિસિ કે૦ ત્રીશ જાગ અને ઇગ કે૦ એક ઇગસઠસ્સ કે૦ એકસઠીયા જાગના સત્તજહ્યસ્સ કે૦ સાત જાગ કરીયે, તેવા ચૂરણીયા ચઢરો કે૦ ચાર જાગ, અને પળતીસચ જોયણ કે૦ પાંચસે દશ યોજન ઉપર જેટલુ સસિ કે૦ ચક્રમાને માંડલે માંડલે અતર છે અને હુજોયણ કે૦ વે યોજનનુ રવિણો કે૦ સૂર્યને મંડલ કે૦ મુલ્લા મંડલાને અતરય કે૦ અતર છે તેહની ગણતી આવી રીતે છે, જે સૂર્યના એકસો ચોરાશી માંડલાના એકસો ત્રાસી અતરા છે, તે એકેકા અતરાનુ પરિમાણ વે યોજન છે, તેહને એકસો ત્રાસી યુગા કરીયે, તેવારે સર્વ મલ્લી ત્રણસે ઠાઠ જોજન આતરાના થાય વહી સૂર્યના

એકેકા મંમલમાં (વિમાનનુ) જાડપણુ જોજનના એકસઠીયા અડતાલીશ જાગનુ છે, તેને એકસો ચોરાગી માંમલે ગુણીયે તેવારે (૮૮૩૨) જાગ થાય તેહને (૬૧) જાગ લીજે તેવારે (૧૪૪) યોજન અને ઉપર એક યોજનના એકસઠીયા અડતાલીશ જાગ વધે, તે પૂર્વોક્ત આંતરાના ત્રણસે ઠાસઠ યોજનમાં જેલીયે તેવારે સર્વ મલી પાંચસો દશ યોજન, અને એક યોજનના એકસઠીયા અડતાલીશ જાગ ઉપર, એટલું સૂર્યને ચાર ચરવાનુ, એટલે વિચરવાનું ક્ષેત્ર હોય એ સૂર્યને વિચરવાના ક્ષેત્રની ગણતી કહી, તથા ચડમા અને સૂર્ય એ વેળના માંમલા માંડલાનુ અંતર પણ કહ્યું

હવે ચડમાના માંડલા પત્તર છે, તેના આંતરા ચઢ છે તે એકેકા માંડલાનું જાડપણું યોજનના એકસઠીયા ઉપર જાગનુ છે તેવારે સર્વ મલી (૮૪૦) જાગ થયા, તેને એકસઠે જાગ આપીએ, તેવારે તેર યોજનઉપર એક યોજનના એકસઠીયા સઠતાલીશ જાગ વધે, તથા પત્તર માંડલાના ચઢ આંતરા છે, તે એક માંડલાથી વીજા માંડલાનુ અંતર પાંત્રીશ યોજન ઉપર એકસઠીયા ત્રીશ જાગ, તથા એક એકસઠીયા જાગના સાત જાગ કરીએ તેવા ચાર જાગ એટલું અંતર છે તેવા ચઢ આંતરા છે; તેમાટે આંતરાના યોજનને ચઢ ગુણા કરીએ તેવારે (૪૯૨) યોજન ઉપર એકસઠીય એક જાગ વધ્યો, તે પૂર્વોક્ત પત્તરે માંડલાના જાડપણાનો તેર યોજન અને એકસઠીયા સઠતાલીશ જાગ થાય છે એ વસ્ત્રે સાથે મેલવીએ તેવારે પાંચસો દશ યોજન અને એક યોજનના એકસઠીયા અડતાલીશ જાગ ઉપર થાય એટલું ચડમાના માંડલને વિચરવાનુ ક્ષેત્ર જાણવું. ॥ ૮૨ ॥

હવે એ ચડ સૂર્યના કેટલા માંમલા જવૂછીપમાં તથા કેટલા લવણ સમુદ્રમાં છે તે કહેવે.

મંડલ દસગં લવણે ॥ પણગ નિસઢમિ હોઈ ચંદસ્સ ॥ મંડલ અંતર માણ ॥ જાણપમાણ પુરા કહિયં ॥ ૮૩ ॥
પણસઠી નિસઢમિય ॥ હુનિય વાહા હુજોયણં તરિયા ॥
ઈગુણવીસંતુ સયં ॥ સૂરસ્સય મંડલા લવણે ॥ ૮૪ ॥

અર્થ-પ્રથમ ચડમાના દશ માંમલા લવણસમુદ્રમાં છે, અને પાંચ માંડલા જવૂછીપમાહે નિપથપર્વત ઉપર છે એ રીતે પત્તર માંડલા, તેના અંતરનુ માણ કે ૦ પ્રમાણ પાંત્રીશ યોજન અને એકસઠીયા ત્રીશ જાગ અને ચૂર્ણીયા ચાર જાગ ઉપર, તથા જાણપમાણ કે ૦ વિમાનનુ પ્રમાણ તે જેમ પુરાકહિય કે ૦ પૂર્વે ઉપર જાગનુ કહ્યું છે, તેમ જાણવું ॥ ૮૩ ॥ અને સૂર્યના નિપથપર્વત ઉપરે પાંસઠ માંમલા છે, તેમાં હુનિય કે ૦ વે મંમલ વાહા કે ૦ નિપથ પર્વતને વાહેર હરિવર્ષની જીવ્હાને અગ્રજાગે, એ રીતે જં-

વૃદ્ધીપમાહે સૂર્યના પાંચ માંડલા, તે મહોટી સંઘવળીમાહે તથા ડગોતિપ્ કરનુક
પયન્નામા મનુલવિચાર પ્રકરણમાહે “ ઠાસઠીનિસિદ્ધમિય તિન્નિય વાદાણ, ’ ણદુગો
પાઠ ઠે પરતુ આંકને વર્તારે તો “ તેસઠિયનિસદમી ’ એ પાઠ મલેઠે, તે ગીતાથે ત્રિ-
ચારી જોડુ અને (૧૧૯) સૂર્યના મડલ લવણસમુદ્રમાહેઠે. તે સર્વ મડલનુ પરસ્પર
માંદોમાહે હુજોયણતરિયા કેં વે યોજનનુ અતરઠે ॥ ૬૪ ॥

॥ હવે જવૃદ્ધીપમાહે ચડમા તથા સૂર્યનુ ચારફેત્ર કેટલા યોજન ? ॥

॥ અને લવણ સમુદ્રમાહે કેટલા યોજન ? તે પ્રગટ કહેઠે. ॥

સસિ રવિણો લવણમિચ ॥ જોયણ સય તિન્નિ તીસ અદિ-
યાઃ ॥ અસિય તુ જોયણ સય ॥ જવૃદ્ધીવમિ પવિસતિ ॥ ૬૫ ॥

અર્થ—સસિ કેં ચડમા અને રવિણો કેં સૂર્યનુ ચારફેત્ર લવણમિચ કેં લવણ
સમુદ્રમાહે જોયણસયતિન્નિ કેં ત્રણસો યોજન અને તીસ કેં ત્રીશ ઉપર હોય અને
પાઠો વલતા અસિયતુજોયણસય કેં એકસોને પશી યોજન ને એક યોજનના એકસ-
ઠીયા અડતાલીશજાગે અદિયાઃ કેં અધિક જવૃદ્ધીવમિ કેં જવૃદ્ધીપમાહે પવિસતિ
કેં પ્રવેશ કરી સર્વ અચ્યતર મડલ કરે એ સર્વ મલી (૫૧૦) યોજન અને એકસ
ઠીયા (૪૦) જાગ ઉપર થયા તે જવૃદ્ધીપથકી નીકલીને (૩૩૦) યોજન લવણ-
સમુદ્રમાહે પેસે, પાઠો વલતા (૧૦૦) યોજન જવૃદ્ધીપમાહે પ્રવેશ કરી સર્વ-
અચ્યતર માંડલા કરે

અને નક્ષત્ર તારાનુ એકજ મડલ જે નક્ષત્ર જે મડલે ચાર કરે, તે નક્ષત્ર તેહજ
મનુલે કરે પણ દક્ષિણાઉત્તરાયન હોય નહીં ॥ ૬૫ ॥

॥ હવે દ્વીપસમુદ્રમાહે ગ્રહ નક્ષત્ર અને તારાની સરયા જાણવામાટે ઉપાય કહેઠે ॥

ગદ્ રિક્ક તાર સંલ્લં ॥ જઞેઞસિ નાઝ મુદહિ દીવેવા ॥ તસસ્સ-

સિહિ એગ સસિણો ॥ ગુણસંલ્લં હોઈ સઘગ ॥ ૬૬ ॥

અર્થ—ગદ્ કેં ગ્રહની રિક્ક કેં નક્ષત્રની, અને તાર કેં તારાની સંલ્લં કેં સરયા
તે જઞ કેં જે ઉદહિ કેં ઉદધિ ઇટલે સમુદ્રનેવિષે વા કેં અથવા દીવે કેં દ્વી
પનેવિષે નાઝઞસિ કેં જાણવા દ્વીપ ઇટલે વાઠીપ, તસ કેં તે દ્વીપ સમુદ્રે જે
ટલા સસિહિ કેં ચડમા હોય તેટલા માઢીને એગસસિણો કેં એક ચડમાનો જે-
ટલા ગ્રહ, નક્ષત્ર, તારાદિકનો પરિચાર ઠે, તેનીસાથે ગુણ કેં ગુણીય, તેવારે ગ્રહ,
નક્ષત્ર, તથા તારાની સરયા હોઈ સઘગ કેં સર્વ સરયા આવે

ઉદાહરણ—જેમ લવણસમુદ્રમા ચાર ચડમા ઠે, તે એકેકા ચડમાને અઠાશી

अष्टाशी ग्रहनो परिवार ठे, तेहने चार गुणा करीए तो (३५२) ग्रह थाय, एमज अष्टाविंश नक्षत्रने चार गुणा करीए तेवारे एकशेने वार नक्षत्र थाय. तेमज तारानी कोडाकोडी जेटली पूर्वे कहीठे, तेहने चारगुणा करीए, तेवारे बे लाख कोडाकोनी सप्तसठ हजार कोडाकोडी नवसे कोडा कोनी एटली तारानी सरया होय ए रीते सर्व छीपसमुद्रनेविपे उपाय करतां जवु, तो ग्रह नक्षत्र अने तारानी संख्या आवे. ए रीते सर्व ज्योतिषीनी वक्तव्यता विस्तारपणे कही ॥ ७६ ॥

॥ हवे वेमानिकनी वात कहेवे तेमां प्रथम एनां विमान कहेवे ॥
वत्तीस छावीसा ॥ वारस अड चउ विमाण लखाई ॥ पन्ना-
स चत्त ठ सहस्स ॥ कमेण सोहम्ममाईसु ॥ ७७ ॥ डसुस-
य चउडसुसय तिग ॥ मिगारसहिय सयं तिगेहिछा ॥ मजे
सत्तुत्तर सय ॥ सुवरि तिगे सय सुवरि पंच ॥ ७८ ॥

अर्थ—सोधमें वत्तीस लाख, ईशाने अष्टावींश लाख, सनतकुमारे वार लाख, मा हेंडे आठ लाख, ब्रह्मदेवलोके चार लाख विमाण के० विमान जाणवां. लखाई के० लाखनी संख्याए लांतके पचाश हजार विमान, शुक्र देवलोके चत्त के० चालीश हजार, सहस्रारे ठ हजार, सहस्स के० हजारनी संख्याए कमेण के० ए अनुक्रमे सोहम्माईसु के० सोधर्मादि देवलोकेनेविपे विमाननी संख्या जाणवी ॥ ७७ ॥ आ-
णत तथा प्राणत ए डसु के० वे देवलोकेनेविपे सयचउ के० चारसें विमान, अने आरण तथा अचुत ए डसु के० वे देवलोके मटी सयतिग के० त्रणसो विमान जा-
णवां हेठला त्रण त्रेवेयके म्गारसहिय के० एकसो अगीयार विमान मझे के० व-
चला त्रण त्रेवेयके सत्तुत्तरसयं के० एकसो सात विमान, उवरितिगे के० उपरना ए
त्रण त्रेवेयके सय के० सो विमान ठे ने उवरि के० उपरे पांच अनुत्तरविमाने पच
के० पांच विमान ठे ॥ ७८ ॥

॥ पूर्वोक्त विमानोनी एकंदर संख्या तथा विमानादिकुं स्वरूप कहे ठे ॥

चुलसीइ लख सत्ताणवइ ॥ सहस्सा विमाण तेवीस ॥

सवग्ग मुह् लोगंमि ॥ इंदया विसछि पयरेसु ॥ ७९ ॥

अर्थ—चुलसीइ लख के० चोराशीलाख सत्ताणवइ सहस्सा के० सत्ताणहजार अने तेवीस के० त्रेवीश उपरे, एटला सवग्ग के० सर्वाग्र संख्याए ठे. अने उहलोगमि के० ऊर्ध्वलोके जे वासठ प्रतर ठे, तेहना मध्यजागनेविपे वासठे प्रतरे एकेकु इडक वि-
मान ठे. तेवारे वासठ प्रतरे वासठ इडक ॥ ७९ ॥

चञ्चदिसि चञ्चपतीर्त्त ॥ वासन्ति विमाण्या पढम पयरे ॥ उ-
वरि इक्कि हीणा ॥ अणुत्तरे जाव इक्कि ॥ ९० ॥

अर्थ—ते एकेका इन्द्र विमानथकी चारदिशाए वासठ वासठ विमाननी चार श्रेणी ठे
अर्हीयां जावार्थ ए ठे जे पहेलु उरुनामे इन्द्र विमान वाटलु ठे तेहनी चारदिशाए चार
पक्ति वासठ वासठ विमाननी नीकली वली बीजा प्रतरना बीजा इन्द्र विमानथी चारे-
दिशाए चारपक्ति एकसठ एकसठ विमाननी नीकली पठी ते उपरे प्रतरे प्रतरे चारे
दिशिनी पक्ति पक्ति एकेकु विमान हीणा के० घटाकता, एम याव के० यावत् सर्वार्थ-
सिद्धे वासठमे प्रतरे एकेका विमाननी चार पक्ति जाणवी एटखे त्यां चार दिशाए
चार पक्ति ठे, अने एकेकी पक्ति एकेकु विमान ठे ॥ ९० ॥

इदय वट्टा पंतिसु ॥ तो कमसो तस चञ्चरसा वट्टा ॥

विविद्धा पुष्पवकिन्ना ॥ तयतरे मुत्तु पुवदिसिं ॥ ९१ ॥

अर्थ—पंतिसु के० ते पक्तिनेविषे इदय के० इन्द्र विमान ठे ते वट्टा के० वाटलु ठे ते
सर्वनी वचमा ठे तो के० तेवार पठी कमसो के० अनुक्रमे श्रेणीविषे पहेला तस के०
त्रिखूणा विमान ठे, ते पठी चञ्चरसा के० चोखूणा ठे, ते पठी वली वट्टा के० वाटला
ठे ए त्रण रीते पक्तिगत विमान ठे, अने नदावर्त्त स्वस्तिकादिक विविद्धा पुष्पवि-
किन्ना के० विविध प्रकारना संस्थाने करी सहित पुष्पावर्ण विमान ठे, तयतरि के०
ते पूर्वोक्त चार पक्तिर्जना अतरनी वच्चे ए पुष्पावर्ण विमान ठे, ते मुत्त पु-
दिसि के० एक पूर्व दिशि मूकीने बाकीनी त्रण दिशिने विषे पुष्पावर्ण विमान ठे
जेम रायणना फूल वट्टा विखेखा थका जेम तेम वट्टा विखरे, ते रीते पुष्पावर्ण
विमान वट्टा ठे ॥ ९१ ॥

॥ हवे पहेला प्रतरनी एकेकी पक्तिना वासठ वासठ विमान चारे दिशाए ॥

॥ कीया कीया स्थानके ठे ? ते कहे ठे ॥

एग देवे दीवे ॥ छवेय नागोददीसु बोधवे ॥ चत्तारि जस्कदीवे ॥

भूय समुदेसु अठेव ॥ ९२ ॥ सोलस सयंजुरमणे ॥ दीवेसु पइठिया-

य सुरजवणा ॥ इगतीसच विमाणा ॥ सयंजुरमणे समुदेय ॥ ९३ ॥

अर्थ—एग के० पहेला प्रतरनु पहेलु पक्तिविमान ते देवेदीवे के० देवदीवे ठे,
ते एकेकु चारेदिशाएठे, अने छवेयनागोददीसु के० वे विमान नागसमुद्रनेविषे बो-
धवे के० जाणवां तथा चत्तारिजस्कदीवे के० चार विमान जस्कदीपने विषे ठे वली
भूय समुदेसुअठेव के० भूतसमुद्रनेविषे आठ विमान ठे ॥ ९२ ॥ अने सोल विमान

સ્વયંજુરમણ નામા દ્વીપનેવિપે પદ્મિયાય કે૦ પ્રતિષ્ઠિત ઇટલે રહ્યાં છે. સુરજવણા કે૦ દેવતાનાં જીવનઠે તથા ઇગતીસચવિમાણા કે૦ એકત્રીશ પક્તિનાં વિમાન તે સ્વયંજુરમણસમુદ્રનેવિપે છે એ સર્વ જ્ઞેલા કરીએ તેવારે એક દિશાએ એક આવલિ ઇટલે પંક્તિમાંદેલા વાસઠ વિમાન હોય. એમ ચારેદિશાએ છે ॥ ૧૩ ॥

હવે ચારે દિશાએ વીજા પ્રતરનાં એકસઠ વિમાનોની સમશ્રેણી શી રીતે છે ? તે કહે છે વંદં વદ્દે સ્સુવરિં ॥ તંસં તંસસ્સ ડવરિમં હોઈ ॥

ચડરંસે ચડરંસં ॥ ડહંતુ વિમાણ સેઢીએ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—વંદવદ્દેસ્સુવરિં કે૦ વાટલા ઉપરે વાટલુ વિમાન છે, અને તંસંતંસસ્સડવરિમં-હોઈ કે૦ ત્રિસૂણાઉપરે ત્રિરૂણું વિમાન હોય, તથા ચડરંસંચડરંસે કે૦ ચડસૂણા ઉપર ચડસૂણું વિમાન છે એમ ઉપરાઉપરે ડહંતુવિમાણસેઢીએ કે૦ એ ઊર્ધ્વલોકને વિપે વિમાનની શ્રેણીઠં છે તે ઠેનાથકી એકેક ઘટાનીએ તે જ્યાં લગે વાસઠમે પ્રતરે સર્વાર્થસિદ્ધે ઇડક વિમાનથકી ચારે દિશાએ એકેકુ ત્રિસૂણુવિમાન દેવદ્વીપ ઉપરે છે, ત્યાં લગેઠે સર્વ પ્રતરનેવિપે ચારે પક્તિને મધ્યજાગે ઇડકવિમાન વાટલાં છે ત્યાં થકી ચારે દિશાએ વિમાનની પક્તિનેવિપે અનુક્રમે ત્રિસૂણા ચાર વિમાન, પઠી ચોસૂણાં ચાર વિમાન, પઠી વાટલાકારે ચારે દિગિનાં ચાર વિમાન, તેવાર પઠી વડ્ડી ત્રિરૂણા, ચડસૂણા, વાટલાં—એમ કરતાં જ્યાં લગે શ્રેણી પૂરી થાય, ત્યાંલગે અનુક્રમે કહેડું જે વાટલા વિમાન તે વલયાકાર હોય અને સંઘોડાને આકારે ત્રિરૂણાં વિમાન છે, તથા નાટકના અલ્લામા સરસા આકારે ચોસૂણાં વિમાન છે ॥ ૧૫ ॥

સઘે વદ્દ વિમાણા ॥ એગ ડુવારા હવતિ નાયઘા ॥

તિણિય તંસવિમાણે ॥ ચત્તારિય હંતિ ચડરંસે ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—સઘેવદ્દ વિમાણા કે૦ સર્વ વાટલાં વિમાનનેવિપે એગડુવારાહવંતિ કે૦ એક એક વારણ હોય તે નાયઘા કે૦ જાણવા યોગ્યઠે તથા તિણિયતસવિમાણા કે૦ ત્રિસૂણાં વિમાનનેવિપે ત્રણ ત્રણ દરવાજા હોય અને ચત્તારિયહંતિ ચડરંસે કે૦ ચોસૂણાં વિમાનનેવિપે ચાર ચાર દરવાજા હોય ॥ ૧૬ ॥

પાગાર પરિક્ષિત્તા ॥ વદ્દવિમાણા હવંતિ સઘેવિ ॥

ચડરંસ વિમાણાણં ॥ ચડહિસિવેડ્યા હોઈ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—પાગાર કે૦ પ્રાકાર તે ગઢ — તેણે કરી પરિક્ષિત્તા કે૦ પરિક્ષિત ઇટલે વિદ્યા થકા વદ્દવિમાણા કે૦ વાટલા વિમાન હવંતિ કે૦ હોય સઘેવિ કે૦ સર્વને, અને ચડરંસવિમાણાણં કે૦ જે ચતુરસ્ર ઇટલે ચાર સૂણીઆં વિમાન છે, તેહને ચડ-

દિસિં કે૦ ચારેદિશિય વેડ્યા હોઈ કે૦ વેદિકા હોય જે કાગરાવિના ગઢ હોય તેહને વેદિકા કહીયે ઇટલે સમસ્ત વાટલા વિમાનને કાંગરા સહિત કોટ હોય અને ચોચૂ-ળીયાં વિમાનની ચારે દિશાએ કાગરા વિના સાદો કોટ છે તેહને વેદિકા કહીયે ॥૯૬॥

જત્તો વટ્ટ વિમાણા ॥ તત્તો તંસંસ્સ વેડ્યા હોઈ ॥

પાગારો વોધવો ॥ અવસેસેહિ તુ પાસેસુ ॥ ૯૭ ॥

અર્થ— જત્તોવટ્ટવિમાણા કે૦ જે દિશિય વાટલાં વિમાન હોય, તત્તો કે૦ તે દિશાએ તસસ્સ કે૦ ત્રિચૂળીયાં વિમાનને વેડ્યાહોઈ કે૦ વેદિકા હોય. અને અવસે સેહિં કે૦ વાકી સર્વ પાસેસુ કે૦ વાજુનેવિપે પાગારો વોધવો કે૦ પ્રાકાર તે ગઢ જાણનો ત્રિચૂળીયાં વિમાનની જે દિશાએ ગટલા વિમાન છે, તે દિશાએ કાગરા વિનાનો કોટ છે, અને વીજી વેઢ દિશાએ કાગરા સહિત કોટ છે ॥ ૯૭ ॥

આવલિય વિમાણાણ ॥ અતરં નિયમસો અસલિજાં

સંલિજામસંલિજાં ॥ જણિય પુપ્પાવકિન્નાણં ॥ ૯૮ ॥

અર્થ— આવલિયવિમાણાણ કે૦ આવલિકાગત જે વાસઠે વિમાન છે, તેને વિપે માંહોમાહે અતર કે૦ અતર નિયમસો કે૦ નિશ્ચયચક્રી અસલિજાં કે૦ અસરયાતા યોજનનુ છે અને સલિજામસલિજાં કે૦ સગ્યાતા યોજન તથા અસરયાતા યોજન પણ પુપ્પાવકિન્નાણ કે૦ પુપ્પાવકિર્ણ વિમાન તેને અતરો જણિય કે૦ કણુ છે. ઇટલે એક પૂર્વેદિશિ ટાલીને ત્રણ દિશિનાં પુપ્પાવકિર્ણ વિમાન છે, તેહને પરસ્પર અંતર કેટલાએકને તો સરયાતા યોજનનુ છે, અને કેટલાએકને અસરયાતા યોજનનુ છે

અચંત સુરહિ ગધા ॥ પાસે નવણીય મઝય સુહફાસા ॥

નિચુજ્જોયારમ્મા ॥ સયપહા તે વિરાયતિ ॥ ૯૯ ॥

અર્થ— હવે તે વિમાન અચંત કે૦ અત્યંત સુરહિગધા કે૦ સુરન્નિગધમય છે, તથા પાસે કે૦ સ્પર્શ કરી નવણીય કે૦ માલખની પરે મઝય કે૦ મૃદુ છે, ઇટલે સુકુમાલ છે અને સુહફાસા કે૦ સુલકારી છે સ્પર્શ જેહનો, વલી નિચુજ્જોયા કે૦ નિત્યપ્રતે યયોતવત છે, રમ્મા કે૦ મનોહર છે, સયપહા કે૦ તે પોતાની પ્રજા જે કાંતિ તેણે કરીને વિરાયતિ કે૦ વિરાજમાન છે ॥ ૯૯ ॥

જે દક્ષિણેણ ઇંદા ॥ દાહિણં આવલી મુણેયઘા ॥ જે પુણ

ઉત્તર ઇંદા ॥ ઉત્તરં આવલી મુણે તેસિં ॥ ૧૦૦ ॥

અર્થ— જેદક્ષિણેણ ઇંદા કે૦ જે દક્ષિણ દિશિય સોધમંદ્ર તથા સનલ્કુમારંદ્ર છે,

તેહનાં દાહિણઠં કેળ દક્ષિણદિશિની આવલી કેળ વિમાનની શ્રેણીનાં વિમાન તે મુણેયવા કેળ જાણવાં તથા જે પુણ કેળ જે વલી ઉત્તર કેળ ઉત્તર દિશિના ઈશાનેંદ્ર તથા માહેંદ્ર તે ઉત્તરઠં કેળ ઉત્તરદિશિનાં વિમાનની આવલી કેળ શ્રેણી તે તેસિ કેળ તેમની મુણે કેળ જાણવી ॥ ૧૦૦ ॥

પુઘેણ પઞ્ચમેણય ॥ સામણા આવલી મુણેયવા ॥ જે પુણ
વટ્ટ વિમાણા ॥ મગ્ગિહ્વા દાહિણહ્વાણં ॥ ૧૦૧ ॥

અર્થ—પૂર્વદિશિ અને પશ્ચિમદિશિના વિમાનની આવલી કેળ શ્રેણી તે સૌધર્મ તથા ઈશાન ય વે ઇંદ્રને સામણા કેળ સામાન્યપણે સાધારણ સરસી જાણવી તથા જે પુણ કેળ જે વલી વટ્ટવિમાણા કેળ વાટલાં વિમાન મગ્ગિહ્વ કેળ મધ્યજાગને વિષે ઠે, તે દાહિણહ્વાણ કેળ દક્ષિણદિશિના સૌધર્મેંદ્રનાં જાણવાં. ॥ ૧૦૧ ॥

પુઘેણ પઞ્ચમેણય ॥ જેવટ્ટા તેવિ દાહિણિહ્વસ્સ ॥ તંસ
ચઠરંસગા પુણ ॥ સામણા હુંતિ હુણંપિ ॥ ૧૦૨ ॥

અર્થ—પૂર્વદિશિ અને પશ્ચિમદિશિનાં વિમાનની શ્રેણીને વિષે જેવટ્ટા કેળ જેટલાં વાટલાં વિમાન ઠે, તેવિ દાહિણિહ્વસ્સ કેળ તે પળ દક્ષિણદિશિના સૌધર્મેંદ્રનાં ઠે અને જે તંસ કેળ ત્રિચૂળીયાં અને ચઠરંસગા કેળ ચોચૂળાં વિમાન ઠે, તે પુણ કેળ વલી સામણા કેળ સામાન્યપણે હુણંપિ કેળ નિશ્ચેયકી સૌધર્મ તથા ઈશાન મલી વેઝ ઇંદ્રના હુંતિ કેળ ઠે ઘટલે તેહના વેઝ ઇંદ્ર અર્હો અર્હ ધણી જાણવા. ॥ ૧૦૨ ॥

॥ હવે પ્રતિદેવલોકે શ્રેણીનાં વિમાનની સરયા આણવા માટે ઉપાય કહે ઠે. ॥

પઠમં તિમ પયરાવલિ ॥ વિમાણ મુહ જૂમિ તસ્સમાસંદં ॥

પયરગુણમિઠ કપ્પે ॥ સવગ્ગં પુપ્પકન્નિયરે ॥ ૧૦૩ ॥

અર્થ—સૌધર્મ અને ઈશાનાવિદેવલોક ક્રમે પઠમ કેળ પહેલા પ્રતરની આવલી કેળ પક્તિની વિમાનસરયા મુહ કેળ મુલ્ય કહીય અને અતિમ કેળ ઠેહ્વા પ્રતરની આવલીના વિમાનની સંખ્યા જૂમિ કહીય તસ્સ કેળ તે મુલ્ય અને જૂમિના વિમાનોને ય-કઠાં કરીય તસ કેળ તેને સમાસ કહીય તેનુ અર્હ કેળ અર્હ કરીય. પઠી ઇઠ કેળ ઇટ જે વાંઠિતદેવલોક, તેના જેટલા પયર કેળ પ્રતર હોય, તેટલે પ્રતરે ગુણ કેળ ગુણીય તેવારે તે વાંઠિત કપ્પ કેળ દેવલોકે આવલીકા વિમાનોની સવગ્ગ કેળ સર્વે સંખ્યા લાઝે

ઉદાહરણ—જેમ સૌધર્મ તથા ઈશાન ય વેઝ દેવલોકનેવિષે મુલ્ય (૨૪૯) વિમાન, અને વસેં યક જૂમી, ય વે યકઠા કરીય તેવારે (૪૫૦) થાય યહનુ અર્હ

કરીય તેવારે ઘસો પચીશ થાય તેને એ વેઠ દેવલોકના પોતાના તેર પ્રતરે ગુણીય તેવારે સૌધર્મ તથા ઈશાનના વિમાનની શ્રેણીની સર્વાંગ સરયા (૧૬૧૫) થાય હવે એ વેઠ દેવલોકના સર્વ મલી સાઠલાસ વિમાન છે, તેમાંહેથી (૧૬૧૫) શ્રેણીનાં વિમાન કાઢીય તેવારે (૧૬૧૫૦૩૫) ઇટલા પુષ્પાવકિર્ણ વિમાનો પઠવાઢે રહે એ રીતે આગલા દેવલોકે પણ વિચારણા કરવી એ રીતે મુખ, ચૂમિ તથા સમાસાદિ કરણના ઉપાય જાણવા ॥ ૧૦૩ ॥

॥ હવે કીયા દેવલોકે, કીયા પ્રતરે, કેઈ પક્તિય, કેટલાં ત્રિચૂનાં વિમાન, કેટલાં ચઢ ચૂના, કેટલા વાટલાં વિમાન હોય ? તેની સંરયા કરવા સારુ ઉપાય કહે છે. ॥

હ્રગદિસિ પતિ વિમાણા ॥ તિવિજત્તા તંસ ચઢરંસા વદ્ધા ॥

તસેસુ સેસ મેગ ॥ ચિવસેસ હ્રગસ્સ ઇક્કિં ॥ ૧૦૪ ॥

તસેસુ ચઢરંસેમુય તો રાસિ તિગપિ ચઢગુણં કાઢ ॥

વદ્ધેસુ હ્રદય ચિવ ॥ પયરધણં મીલિયં કપ્પે ॥ ૧૦૫ ॥

અર્થ-વાઝ્યા દેવલોકે વાઝ્યા પ્રતરની એક દિશિની પક્તિનાં જેટલાં વિમાન હોય તેને તિવિજત્તા કે ૦ ગ્રણ જાગે વહેંચીય, તેવારે અનુક્રમે તસ કે ૦ ત્રિચૂનાં, અને ચઢરસા કે ૦ ચારચૂના, તથા વદ્ધા કે ૦ વાટલાં એવા ગ્રણ જાગ થાય એ રીતે કરતા સેસમેગ કે ૦ શેષ જો એક વધે તો તસ કે ૦ ત્રિચૂનાંમાંહે ચિવસેસ કે ૦ જેલીય, અને જો હ્રગસ્સ કે ૦ વે વધે તો ઇક્કિં કે ૦ એકેકો જેલીય ॥ ૧૦૪ ॥ ઇટલે એક ત્રિચૂનામાંહે જેલીય, અને વીજો ચારચૂનામાંહે જેલીય, તેવારે એક દિશિનાં ત્રિચૂના, ચારચૂનાં, અને વાટલા વિમાનની સરયા થાય તો કે ૦ તેવાર પઠી એ રાસિ-તિગપિ કે ૦ ગ્રણ રાશી માહેલી એકેકી રાશીને પ્રત્યેકે ચઢગુણ કાઢ કે ૦ ચારગુણ કરીને પઠી વદ્ધેસુ કે ૦ વાટલા વિમાનમાંહે હ્રદયચિવ કે ૦ એક હ્રદય વિમાન ના-લીય, તેવારે વાઠિત પયર કે ૦ પ્રતરનેવિપે ધણ કે ૦ ત્રિચૂનાં, ચોચૂના અને વાટલાં વિમાન-તેઠની સરયા થાય સર્વ પ્રતરનું ધન તેર આદિ પ્રતરની વિમાન સંરયાને એકઠી મિલિય કે ૦ મેલગીય તેવારે કપ્પે કે ૦ સૌધર્મ ઈશાનાદિક વાઠીત દેવલોકે સર્વ ધન હોય સર્વ વિમાનોની સરયા થાય ॥ ૧૦૫ ॥

ઉદાહરણ-જેમ સૌધર્મ તથા ઈશાન દેવલોકના પહેલા પ્રતરે એકદિશિય વાસઠ વિમાન વે તે ગ્રણ જાગે વહેંચીય, તેવારે એકેકા જાગે વીશ વીશ આવે, વાકી વે વધે, તેમાંહેલો એક ત્રિચૂનામાંહે જેલીય, વીજો ચોચૂનામાંહે જેલીય તેવારે એકવીશ ત્રિ-ગુણ થાય, એકવીશ ચોચૂના થાય અને વીશ વાટલા થાય

પઠી એ ત્રણ રાશીનાં ઘાસઠ વિમાનને ચૌગુણાં કરીને વાટલાંમાંહે એક ઇંડક વિમાન જેલીએ, તેવારે પહેલા પ્રતરની ચાર દિશિની ચારે પંક્તિએ મલીને ચોરાશી ત્રિસૂણાં, તથા ચોરાશી ચારસૂણાં અને એક્યાશી વાટલાં-સર્વ મલી વસે ને ડંગણપચાશ થાય.

એમજ વીજે પ્રતરે એક દિશિએ એકસઠ વિમાનની પંક્તિ છે, તેના ત્રણ જાગ કરતાં વીશ વીશ આવે, અને હપર એક વધે તે ત્રિસૂણાંમાંહે જેલીએ, પઠી એ ત્રણે રાશીને ચાર ગુણાં કરીએ, તેમાંહે એક ઇંડકવિમાન વાટલાંમાંહે જેલીએ, તેવારે વીજે પ્રતરે ચોરાશી વિમાન ત્રિસૂણાં, અને એસી ચારસૂણાં, તથા એક્યાશી વાટલાં મલી (૨૪૫) થયાં, એમ સર્વ પ્રતરે પ્રતરે જાવના કરીએ, તેવારે તેરમા ઠેલા પ્રતરે (૨૦૧) થાય. એ સર્વ તેર પ્રતરના વિમાનોની એકંદર સંખ્યા (૯૭૭) ત્રિસૂણાં, (૯૭૨) ચૌસૂણાં, (૯૬૫) વાટલાં મલી (૨૯૨૫) થાય.

વીજા દેવલોકે પણ એજ રીતે જાવના કરવી તથા સૌધર્મ અને ઈશાન એ વેડ મહ્યાં થકાં વલયાકાર છે. તેમાંહે અર્ધ સૌધર્મેંડનાં અને અર્ધ ઈશાનેંડનાં, એમ એક વલયમાંહે વે ઇંડ છે ત્યાં મધ્યજાગે તેર ઇંડક વિમાન છે. તેમાંહે તેરમા પ્રતરે સૌધર્મેંડનુ સૌધર્માવતંસકનામા ઇંડકવિમાન છે. ત્યાથી હત્તર વિશાએ અસંખ્યાતી કોના-કોની યોજન જાણે, ત્યાં ઈશાનેંડનુ ઇંડકવિમાન છે પૂર્વની તથા પશ્ચિમની શ્રેણીમાંહેલાં જે વાટલાં વિમાન છે તે સૌધર્મેંડના જાણરાં અને ત્રિસૂણા તથા ચૌસૂણાં વિમાન જેટલાં છે, તે સર્વ વેડ ઇંડના અર્ધોં અર્ધ જાણવા તે પ્રથમ કહ્યાં છે

॥ હવે સૌધર્મેંડનાં વાટલાં, તથા ત્રિસૂણાં, અને ચૌસૂણા કેટલા વિમાન છે ? તથા ઈશાનેંડનાં કેટલા વિમાન છે ? તથા પુષ્પાવકિર્ણ કેટલાં વિમાન છે ? તે જુદાજુદાં પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે મહોટી સઘયણીની ગાથાએકરી કહે છે. ॥

સત્ત સય સત્તવીસા ॥ ચત્તારિ સયાય હુંતિ ચઝણઝયા ॥

ચત્તારિય ગસીયા ॥ સોહમ્મે હુંતિવદ્દાઃ ॥ ૨૦૬ ॥

અર્થ-સૌધર્મ દેવલોકે સાતસેં ને સત્તાવીશ વાટલા વિમાન છે, અને ચારસે ચોરાણ ત્રિસૂણાં વિમાન, તથા ચારસેં વ્યાશી ચઝસૂણાં વિમાન એ સર્વ મલી સત્તરમો ને સાત વિમાન પંક્તિ પટલે શ્રેણીના છે તથા (૩૧૯૭૨૬) પટલા પુષ્પાવકિર્ણ વિમાન છે, એ રીતે સર્વ મલી વત્રીશલાલ વિમાન સૌધર્મદેવલોકે જાણવા. ॥૨૦૬॥

એમેવયઈસાણે ॥ નવરં વદ્દાણ હોઃ નાણતં ॥

દોસય અઠત્તીસા ॥ સેસા જહ જેવ સોહમ્મે ॥ ૨૦૭ ॥

અર્થ-ઈશાનદેવલોકે પટલુ વિશેષ વિમાન વસો આઠત્રીશ છે, સેસા

કે૦ શેષ પટલે વાકી જહ્વેવસોદ્દમ્મે કે૦ જેમ સૌધમેડનાં ત્રિગૂણા વિમાન (૪૯૪) તથા ચોરૂણાં વિમાન (૪૯૬), તેટલા ઈશાન દેવલોકમાં પણ છે. ૫૦ સર્વે મહ્યાં થકા ધારસો અદાર પક્તિવિમાન ઈશાનદેવલોકે છે અને (૪૯૭૭૭૨) પટલાં પુષ્પાવકિર્ણ વિમાન છે, સર્વે મલી અઘાતીશ લાલ વિમાન ઈશાનદેવલોક મધ્યે છે. તથા સનત્કુમાર અને માહેડ મલી વલયરૂપ થાય ત્યા પણ સનત્કુમારે (૫૨૨) ઘાટલા વિમાન, (૩૫૬) ત્રિગૂણા વિમાન અને (૩૪૭) ચોગૂણા વિમાન મલી (૨૨૨૬) પક્તિવિમાન અને (૨૨૯૭૭૪) પટલા પુષ્પાવકિર્ણ વિમાન સર્વે મલી ધારલાગ વિમાન છે માહેડે (૨૭૦) ઘાટલા, (૩૫૬) ત્રિગૂણા, (૩૪૭) ચોગૂણા એમ સર્વે મલી (૭૭૪) પક્તિવિમાન, તથા (૭૭૫૨૨૬) પુષ્પાવતસક વિમાન મલી આઠલાગ વિમાન એમ ધીજા સર્વ દેવલોકના વિમાનની સંરચા યત્રથી જાણવી. પક્તિનાં વિમાન વિમાનને માહોમાહે અસરયાતા યોજનનુ અતર છે અને પુષ્પાવકિર્ણ વિમાનનુ માહોમાહે સરયાતા યોજન, તથા કોશ્કનુ અસરયાતા યોજનનુ અતર છે ॥ ૨૦૭ ॥

હવે લોકાત્મિક દેવ કીયાદેવલોકે અને કીયા વિમાને વસે છે ? તે અહીયા પ્રસંગાગત કહે છે. આ જવુદ્ધીપથકી તિરઠા અસરયાતા દ્વીપસમુદ્ર ઉલ્લધીપ તેમજ અરુણરનામા દ્વીપ આવે તે દ્વીપની વેદિકાના ઠેઠાથી અરુણરનામા સમુદ્રની માહે વેતાલીશ હજાર યોજન જણ, ત્યા પાણીના ઉપરના તલીયાથી ઉચો અપકાયમયમદ્વાધકારરૂપ તમસ્કાય નીકલ્યો છે, તે અગીયારસો યોજન સુધી ઝાંત સરસો થઈને પઠી તિરઠા વિસ્તાર પામતો પામતો સૌધર્મ, ઈશાન, સનત્કુમાર, માહેડ — એ ચાર દેવલોકને આવરી ઉચો ગ્રહ દેવલોકે અરિષ્ટનામા ગ્રીજે પ્રતરે જઈ રહ્યો, એ તમસ્કાય નીચે ઝાંતને આકારે, શરાવલાના તલીયાને આકારે છે, અને ઉપર, કૂરુગાના પાજરાને આકારે, તેહનુ સ્થાન છે તે ધુરથી સંરચાતા યોજન ઉચો છે નીચે વિસ્તારે સરયાતા યોજન, ત્યાંથી આગલ વિસ્તારે અસરયાતા યોજન પ્રમાણ, અહીયાથી અસરયાતમે દ્વીપસમુદ્રે એ તમસ્કાય ઉઘડ્યો, માટે એ તમસ્કાયનો પરિધી અસરયાતા યોજન પ્રમાણ જાણ્યો

એ તમસ્કાયનુ મહત્વપણું ગીતાર્થ એમ કહે છે કે, કોશ્ક મહર્ષિક દેવતા ગ્રણ ચપટી વગાની પટલા વણતમાં એકવીશ વાર જવુદ્ધીપને પ્રદક્ષિણા કરી આવે, તે હજ દેવતા ઠ મહીને તમસ્કાયને સરયાતા યોજન વિસ્તારે ઉલ્લધે, પરતુ ઉપરે અસરયાતા યોજન વિસ્તારે તમસ્કાયની જગતિને ઉલ્લધે નહીં

હવે એ અરિષ્ટનામા પાંચમા દેવલોકનો ગ્રીજો પ્રતર, ત્યા અરિષ્ટવિમાનને ચારે દિશિય સચિત્ત અચિત્ત પૃથ્વીમય વે વેકસરાજી છે, તે દેવતાહે છે તેમા ઉત્તરદિશિની

વે કુસરાજી પૂર્વપશ્ચિમદિશાએ લાંબી છે અને દક્ષિણદિશિની વે કુસરાજી પણ પૂર્વપશ્ચિમદિશાએ લાંબી છે ત્યાં વેઠ કુસરાજીમાહે (૧) પૂર્વદિશિની અન્યતર કુસરાજી, તે દક્ષિણ દિશિની વાહેરની કુસરાજીને ફરસે. એમજ (૨) દક્ષિણદિશિની અન્યતર કુસરાજી તે પશ્ચિમદિશિની વાહેરની કુસરાજીને ફરસે. તથા (૩) પશ્ચિમની અન્યતર કુસરાજી તે ઉત્તરની વાહ્યકુસરાજીને ફરસે અને (૪) ઉત્તરની અન્યતર કુસરાજી પૂર્વદિશિની વાહ્ય કુસરાજીને ફરસે. એ રીતે નાટકના અણામ્નાને આકારે ચારે દિશિની આઠ કુસરાજી છે, તેની સ્થાપના કરી છે. ત્યાં પીઠાની લેજો

॥ હવે એ કુસરાજીના રૂણા કહે છે ॥

પુઢાપરા ઠલંસા ॥ તંસાપુણ દાદિણુત્તરા વજ્ર ॥ અ-
ખિતર ચઢરંસા ॥ સઢાવિય કણ્દરાઈર્ડ ॥ ૧૦૬ ॥

અર્થ- પૂર્વદિશિ અને પશ્ચિમદિશિની વાહેરની કુસરાજીના ઠલંસા કે ૦ ઠ રૂણા છે. દક્ષિણ અને ઉત્તર દિશિની વાહેરની કુસરાજી ત્રિરૂણી છે, અને માંહેલી ચારે કુસરાજી ચઢરૂણી છે એ આઠે કુસરાજી જારુપણે સંરચાતાયોજન તથા લાંબપણે અને પાલતિ ફરતિ અસરચાતા હજાર યોજન એ કુસરાજીનો વિચાર શ્રીજગવતિસ્ત્ર-ગ્રમાં જગવાને વહાણ્યો છે. એ આઠે કુસરાજીના આઠ આંતરા છે, ત્યાં આઠ વિમાન છે, તે કહે છે ગ્રહલોકનામા પાંચમુ દેવલોક, તેને સમીપે વસે તેને લોકાંતિક કહીયે અથવા નવમું રિષ્ટનામા કુસરાજીના વચમાના મધ્યજાગનુ વિમાન તે વિમાનના દેવતા તે એકાવતારી છે, માટે લોકશબ્દે સંસારને અતે થયા તેથી એનુ લોકાંતિક એહુ નામ કહીયે, અને બીજા આઠ વિમાનના દેવતા એકાતે એકાવતારી ન હોય, પણ નવમા વિમાનના દેવતા એકાતે એકાવતારીજ હોય. ॥ ૧૦૭ ॥

હવે ઉત્તર અને પૂર્વની અન્યતર કુસરાજીના મધ્યજાગે અર્ચિ વિમાન છે, ત્યા સાર-સ્વત નામે લોકાંતિક દેવતા વસે છે તેને સાતસો દેવતાનો પરિવાર છે અન્યતર અને વાહ્ય પૂર્વદિશિની કુસરાજીને મધ્યજાગે અર્ચિમાલિનામા વિમાન છે ત્યાં આ-દિત્ય નામે દેવ વસે છે તેનો સાતસો દેવતાનો પરિવાર છે અને પૂર્વ અને દક્ષિણની અન્યતર કુસરાજીને મધ્યજાગે વૈરોચન વિમાને વન્દિનામે દેવતા વસે છે તેને ચઢદ સહસ્ત્ર દેવતાનો પરિવાર છે તથા અન્યતર અને વાહ્ય દક્ષિણદિશિની કુસરાજીના મધ્યજાગે પ્રજંકરવિમાને વરુણનામે દેવ, તેને ચઢદસહસ્ત્ર દેવતાનો પરિવાર છે તથા દક્ષિણ અને પશ્ચિમ અન્યતર કુસરાજીના મધ્યજાગે ચંડ્રાજવિમાને ગર્દતોય નામે દેવ, તેને સાત સહસ્ત્ર દેવતાનો પરિવાર છે અને પશ્ચિમદિશિની અન્યતર અને વાહ્ય કુ-સરાજીની વચમા સૂર્યાજવિમાને તુપિતનામે દેવતા સાત સહસ્ત્ર દેવતાના પરિવારે

वसे ठे वली पश्चिम अने उत्तरनी अन्यतर कृष्णराजीनी वचमां शुक्राज विमाने
 व्यापाध देवता नवसो देवताना परिवारे वसे ठे अन्यतर बाह्य उत्तरदिशिनी कृ-
 ष्णराजीनी वचमा सुप्रतिष्ठाजविमाने अग्रेयदेव वसे ठे तेने नवसे देवनो परिवार ठे
 अने ए समस्त कृष्णराजीना मध्यजागे रिष्ठाजविमाने रिष्ठाजनामे देव वीजा नवसे
 देवताना परिवारे वसे ठे ए नवे विमाने देवतानु आगुण्य आठ सागरोपम ठे अने
 ए नवे विमान पाचमा देवलोकने ठेठे ठे ए विमान थकी असंग्याता हजार यो-
 जन ठेठे लोकातिक ठे तेगार पठी अलोक ठे. एटली वात संघयणीना मूलपाठ
 थकी अधिक बखानी ॥ १०८ ॥

॥ हवे दश वैमानिक इंद्रोना सामानिक देवता तथा आत्मरक्षकदेवता कहे ठे ॥

चुलसी असिइ वावत्तरि ॥ सत्तरि सठीय पन्न चत्ताला ॥ तुल्ल-

सुर तीस वीसा ॥ दससहस्र आय रक्क चउगुणिया ॥ १०९ ॥

अर्थ-तुल्लसुर मध्यस्थपद दशे स्थानके जोनीए त्या सौधमेंडना सामानिक देव
 चोराशी हजार जाणवा, ईशानेडना एसी हजार, सनत्कुमारेंडना बहोतेर हजार, माहे-
 डना सिचेर हजार, ब्रह्मेडना साठ हजार, लातकेंडना पचास हजार, महाशुकेडना चा-
 लीश हजार, सहस्रारेंडना त्रीश हजार, आणत प्राणतेडना वीश हजार, आरण अच्यु-
 तेडना दश हजार ए सामानिक देवथकी आयररक्क के० आत्मरक्षक देव ते चउ-
 गुणिया के० प्रत्येक इंद्रना चार गुणा होय, तेगारे त्रण लायने तन्नीश हजार आत्म-
 रक्षक देव सौधमेंडना जाणवा एम सर्वत्र चोगुणा करवा ॥ १०९ ॥

॥ हवे ए सौधर्मादिक वार देवलोकना देवोना चिन्ह कहे ठे ॥

कप्पेसुय मिय महिसो ॥ वराह सीहाय उगल सावूरा ॥

हय गय जुयग खग्गी ॥ वसहा विडिमाइ चिधाई ॥ ११० ॥

अर्थ-कप्पेसुय के० देवलोकनेत्रिपे सौधर्म देवलोके मिय के० मृगनु चिन्ह ठे
 अने ईशाने महिसो के० पागानु चिन्ह ठे सनत्कुमारे वराह के० सूअरनु चिन्ह ठे
 माहेडे सीहाय के० सिंहनु चिन्ह ठे ब्रह्मदेवलोके उगल के० घोकमानु चिन्ह ठे ला-
 तके सावूरा के० देवकानु चिन्ह ठे शुके हय के० घोडानु चिन्ह ठे सहस्रारे गय
 के० हाथीनु चिन्ह ठे आणते जुयग के० सर्पनु चिन्ह ठे, प्राणते खग्गी के० गेंडानु
 चिन्ह ठे आरणे वसहा के० वृषजनु चिन्ह ठे अच्युते विडिमाइ चिधाई के० मृग
 विशेष जाति आढे देईने चिन्ह जाणवा केमके देशी नाममालामाहे विडिमशब्दे
 मृग कह्यु ठे, ए चिन्ह सर्व मुकूटनेविपे होय ए चिन्हे करी देवताना देवलोक उं
 लाय जे आ देवता अमुक देवलोकनो ठे उगवाइ प्रमुख सूत्रे तथा वृत्तिए दशे

इंद्रनां चिन्ह कक्षां ठे, दशे इंद्र विमाने वेशी जगवंतने वांदवाने अथें आव्या व-
राण्या ठे अर्हीयां तत्व केवली जाणें. ॥ ११० ॥

॥ हवे ए उपरनां विमान कोने आधारे रक्षा ठे १ ते कहे ठे ॥

डसु तिसु तिसु कप्पेसु ॥ घणुदहि घणवाय तडुन्नय च कमा ॥

सुरजवण पइछाणं ॥ आगास पइठिया उवरिं ॥ १११ ॥

अर्थ-डसु के० सौधर्म अने ईशान ए वे देवलोकने घणुदहि के० शीतकाले
थीणु पाणी होय, तेडु जगत् स्वजावे जाम्यु पाणी हाले चाले नहीं तेवा पाणी उ-
परे रक्षां विमान वणसे नहीं, तेमाटे वे देवलोकें घणोदधि आधार ठे अने त्रीजो
चोयो तथा पांचमो ए तिसुकप्पेसु के० त्रण देवलोकनेविपे घणवाय के० घनवातनो
आधार ठे, घनवात ते थीणो वायु एटले जाम्यो वायु ते पण स्वजावे हाले चाले
नहीं वली ठठे सातमे अने आठमे ए, तिसुकप्पेसु के० त्रण देवलोकनेविपे तडु-
न्नय के० घनोदधी अने घनवात ए वझेनो आधार ठे कमा के० ए अनुक्रमे आधार
जाणवा ए थकी आगलना देवलोकनेविपे जे सुरजवणपइछाण के० देवनां विमान
प्रतिष्ठित एटले रक्षां ठे ते केवल आगासपइठिया उवरिं के० आकाशने आधारे प्र-
तिष्ठित एटले रक्षा ठे, ते आकाश पण थीणुं जाणतु ॥ १११ ॥

॥ हवे जे पृथिवी उपर विमान रक्षां ठे, ते पृथिवीनो पिंन अने पृथिवी ॥

॥ उपर विमाननुं उंचपणुं त्रण गाथाए करी ग्रथकार कहे ठे ॥

सत्तावीस सयाइ ॥ पुढवी पिंडो विमाण उच्चत्तं ॥ पचसया

कप्प डगे ॥ पढमे तत्तोय इक्किं ॥ ११२ ॥ हायइ पुढवीसु

सय ॥ वडइ जवणेसु ड ड डकप्पेसु ॥ चजगे नवगे पणगे ॥

तदेव जाणुत्तरे सुजवे ॥ ११३ ॥ इगवीस सया पुढवी ॥ वि-

माण मिक्कार सेवय सयाई ॥ वत्तीस जोयण सया ॥ मि-

लिया सधज्ज नायघा ॥ ११४ ॥

अर्थ-सत्तावीस सयाइ के० सत्तावीसो योजननो प्रमाणांशुले पुढवीपिंडो के० पु-
थ्वीनो पिंड जाणणें, अने विमाणउच्चत्तं के० विमाननु उंचपणु पचासया के० पाचसे
योजननु, ते पढमे के० पहेला कप्पडुगे के० वे देवलोकें ठे तत्तोय के० तेवार पठी
इक्किं के० एकेकसो योजन ॥ ११२ ॥ पुढवीस पृथ्वीना वलमाहेथी हायइ के०
उठा करता जइए अने जवणेसु के० ते, सयवडइसु के० सोसो योजन
वधारता जइए. ए रीते डु के० त्रीजो वे, तथा वली डु के०

અને ઠઠો એ વે, ફરી છુ કેવ સાતમો અને આઠમો એ વે અને ચણ કેવ નવમો, દશમો, અગીયારમો અને વારમો એ ચારેની એક રીત તથા નવમે કેવ નવ પ્રવેયક અને તદ્દેવ કેવ તેમજ જા કેવ યાવત્ પળમે કેવ પાંચ અણુતરે સુનવે કેવ અનુત્તર-વિમાનને વિષે હોય ॥ ૧૧૩ ॥ ઇગ્નીસસયા કેવ એકવીશસો યોજન પૃથ્વી કેવ પૃથ્વીનો પિંદ હોય, અને વિમાણ કેવ વિમાન તે ઈક્ષારસેવય સયાઈ કેવ અગીયારસો યોજન વિમાનનુ ડચપણુ હોય એ રીતે પૃથ્વીપિંદ તથા વિમાનનુ ડંચપણુ મિલિયા કેવ મ-લીને સઘટ કેવ સર્વેત્ર તે વત્તીસ જોષણ સયા કેવ વત્તીશસો યોજન તે નાયઠ્ઠા કેવ જાણના ॥ ૧૧૪ ॥ તે આવી રીતે-પહેલે અને વીજે દેવલોકે (૧૭૦૦) યોજન પૃથ્વીપિંડ, અને (૫૦૦) યોજન વિમાન ડચપણે, ત્રીજે અને ચોથે દેવલોકે (૧૬૦૦) યોજન પૃથ્વીપિંડ, અને (૬૦૦) યોજન વિમાનની ડચાઈ, પાંચમે અને ઠઠે દેવલોકે (૧૫૦૦) યોજન પૃથ્વીપિંદ અને (૭૦૦) યોજન વિમાનનું ડચપણું, સાતમે અને આઠમે દેવલોકે (૧૪૦૦) યોજન પૃથ્વીપિંદ અને (૮૦૦) યોજન વિમાનનુ ડચપણું, નવમે, દશમે, અગીયારમે અને વારમે એ ચાર દેવલોકે (૧૩૦૦) યોજન પૃથ્વીપિંડ અને (૯૦૦) યોજન વિમાનનુ ડચપણુ, નવપ્રવેયકે (૧૨૦૦) યોજન પૃથ્વીપિંડ અને (૧૦૦૦) યોજન વિમાનનુ ડચપણુ, પાંચ અનુત્તરવિમાને (૧૧૦૦) યોજન પૃથ્વીપિંદ અને (૧૧૦૦) યોજન વિમાનનુ ડચપણું સર્વ પૃથ્વીપિંદના યોજન તથા વિમાનના ડચપણાના યોજન જોલા, કરીય તેવારે વત્તીસે યોજન થાય

॥ હવે સૌધર્માદિક વિમાનના વર્ણ તથા ત્યાંના દેવોના વર્ણ કહે છે ॥

પણ ચણ તિ છ વણ વિમાણ ॥ સધય હસુ હસુય જા સહસ્તારો ॥

ઠવરિ સિય જવણ વતર ॥ જોઈસિયાણ વિવિહ વણા ॥ ૧૧૫ ॥

અર્થ-સહસ્તારનામા આઠમા દેવલોક સુધી ગણતાં વે વે દેવલોકે અનુક્રમે પાંચ, ચાર, ચાર, અને વે વર્ણના વિમાન છે તે આવી રીતે જે સૌધર્મ તથા ઈશાન દેવલોકે સધય કેવ ધ્વજાસહિત્ત પણ કેવ પાંચ વર્ણના વિમાન છે અને સનતકુમાર તથા માહેંડે એક કાલો વર્ણ વર્જીને વાકી ચણ કેવ ચાર વર્ણના વિમાન છે બ્રહ્મ તથા હાતરુ એ વે દેવલોકે કાલો તથા નીજો એ વે વર્ણ વર્જીને વાકી સિ કેવ ત્રણ વર્ણના વિમાન છે તથા શુક અને સહસ્તારે કાલો, નીલો, અને રાતો એ ત્રણ વર્ણ વર્જીને વાકી હુગ્ગલ કેવ વે વર્ણના વિમાન છે ત્યાથી હપરના આણતાદિક ચાર દેવલોક તથા નવ પ્રવેયક અને પાંચ અનુત્તરવિમાન સુધી સિય કેવ શ્વેત્ર પટલે ધોલા

वर्णनां जवण के० विमान ठे, जेवो विमाननो वर्ण तेवोज ध्वजानो वर्ण सर्वत्र जा-
णवो वली जुवनपतिनां जवन, अने व्यतरनां नगर तथा ज्योतपीनां विमान ते वि-
विहवणा के० विविध प्रकारना वर्णनां ठे एटले कोइ काळां, कोइ पीला, कोइ रातां,
कोइ नीला, कोइ श्वेत वर्णनां जाणवां. ए रीते विमानिकने अधिकारे जुवनपति प्र-
मुखना नगरादिकना पण वर्ण कहा ॥ ११५ ॥

॥ हवे सौधर्मादिक विमाननु लांवपणुं, पढोवपणुं, विमान माहेलो परिधि ॥

॥ अने वाहेरनो परिधि मापवानो विधि कहे ठे ॥

रविणो उदय वंतर ॥ चउणवइ सहस्स पणसय ठवीसा ॥ वाया-
ल सठि जागा ॥ ककड संकंति दियहंमि ॥ ११६ ॥ एयंमि पुणो
गुणिए ॥ ति पंच सग नवय होइ कममाणं ॥ तिगुणंमिय दोल-
खा ॥ तेसीइ सहस्स पंच सया ॥ ११७ ॥ असिई वसठि
जागा ॥ जोयण चउ लख विसतरि सहस्सा ॥ उच्चसया
तेत्तीसा ॥ तीस कलायंच गुणियमि ॥ ११८ ॥ सत्त गुणे ठ
लखा ॥ इगसठि सहस्स वसय गसीया ॥ चउपन्न कला त-
ह नव ॥ गुणंमि अरु लख सट्ठाठ ॥ ११९ ॥ सत्त सया चत्ताला ॥
अछारस कलाय इय कमा चउरो ॥ चंडा चवला जयणा ॥
वेगाय तहा गई चउरो ॥ १२० ॥ इठय गई चउठि ॥ जय
णयरि नाम केइ मंत्रंति ॥ एहिं कमेहिं मिमाहिं ॥ गईहिं च-
उरो सुरा कमसो ॥ १२१ ॥ विस्कंज आयामं ॥ परिहिं अझि-
तरंच वाहिरियं ॥ जुगव मिणंति उम्मास ॥ जाव न तहा-
वि तेपारं ॥ १२२ ॥ पावंति विमाणाणं ॥ केसिंपिहु अहव
तिगुणयाईए ॥ कम चउगे पत्तेयं ॥ चंडाई गईउ जोइजा
॥ १२३ ॥ तिगुणेण कप्प चउगे ॥ पंच गुणेणतु अठ सुमुणि-
जा ॥ गेविज्जे सत्तगुणेणं ॥ नव गुणे णुत्तर चउके ॥ १२४ ॥

अर्थ—ए नव गाथाठ प्रकटार्थ ठे, तथापि कांश्क अर्थ लखीए ठेए. रविणो के०
सूर्यनो उदयवतर के० उदय अईने अस्त थाय, तेवारे अतर केटला योजननु आय ?
ते कहे ठे चउणवइ सहस्स के० चोराणु हजार अने पणसय के पांचसो, वली ठ-
वीसा के० ठवीश उपरे, तथा वायालसठिजागा के० एक योजनना साठीआ वेता-

લીશ ખાગ ઉપરે ઇટલે (૯૪૫૨૬) યોજન અને સાઠીઆ (૪૨) ખાગ ઇટલું સૂર્ય
 ઇક, કફડ કેઽ કર્કે સંકતિ કેઽ સક્રાંતિના પહેલા દિહમિ કેઽ દિવસનેવિપે ચાલે, ;
 તેવારે પૂર્વોક્ત યોજનનુ અતર પડે ઇટલુ સૂર્યનુ તાપદેત્ર કહીઈ. ॥ ૧૧૬ ॥

હવે ઇમિ કેઽ ઇ ચાલવાની ગતિના ઝોજનને પુણો કેઽ વલી તિગુણીય કેઽ ત્રણ-
 ગણું કરીઈ, તથા પચ કેઽ પાંચગણુ કરીઈ, તથા સગ કેઽ સાતગણું કરીઈ, વલી ન-
 વય કેઽ નગગણુ કરીઈ. તેહનો જે જે આંક આવે તે કમમાણ કેઽ ક્રમમાન
 હોય, ઇટલે ઇક પગ ડપાની ધીજો પગ મૂકીયે, તેમાહે ઇટલા યોજન વૈમાનિક
 દેવતાને વિપે માન હોય. તેહજ કહે ટે ઇ સૂર્યતાપદેત્રને ત્રિગુણુ કરીઈ, તેવારે
 દોલરકા કેઽ લેલાલ ડ્યાશી હજાર પાંચસે ॥ ૧૧૭ ॥ ને ઇસી યોજન તેના ઉપર
 સાઠીઆ ટ ખાગ થાય ઇટલે (૨૬૩૫૦૦) યોજન અને ઇક યોજનના સાઠીઆ
 ટ ખાગ થાય તથા પચગુણિયમિ કેઽ પાચગુણુ કરતા ચઢલલક કેઽ ચાર લાલ વ
 હોતેર હજાર ઠસે ને તેત્રીશ યોજન અને ઇક યોજનના સાઠીઆ ત્રીશ ખાગ ડ-
 પર થાય ॥ ૧૧૮ ॥

તથા નત્તગુણે કેઽ સાતગુણુ કરતાં (૬૬૧૬૦૬) યોજન ઉપર સાઠીઆ ચોપન
 ખાગ આવે અને તેમજ નવગુણમિ કેઽ નવગુણું કરતાં અલલક સદ્ગાઈ કેઽ સાઠા
 આવલાલ ॥ ૧૧૯ ॥ ઉપર સાતસે ને ચાલીશ યોજન, તથા ઇક યોજનના સાઠીઆ
 અઢાર ખાગ ઇટલે (૭૫૦૭૪૦) ઉપર સાઠીઆ અઢાર ખાગ થાય ઇહ કેઽ ઇ પ્રકા-
 રના દેત્રમાને કરીને ચઢરો કેઽ ચાર જેદે વૈમાનિક દેવતાની કમા કેઽ ક્રમ જે
 ગતિ તે કહેવી તે ચઢરો કેઽ ચાર પ્રકારે ટે, તેનાં નામ કહે ટે ઇક ચના, વીજી
 ચપલા, ત્રીજી જયણા અને ચોથી વૈગા તદ્દાગચઢરો કેઽ તે ચારેગતિ ઇકેક થકી
 શીઘ્રતર શીઘ્રતમ જાણવી ॥ ૧૨૦ ॥ ઇત્રય કેઽ અર્હાયા કોડકા આચાર્ય ચોથી વૈગવ-
 તિનામા ગતિને જયણયરિં કેઽ યવનંતરી ઇહલુ નામ માને ટે. તેવાર પઠી ઇહકમેહિ
 કેઽ ઽ પૂર્વોક્ત ચાર ક્રમે કરીને ચમાઢિક ચારે ગતિયે ચાર દેવતા ઇમાહિં કેઽ ઇ
 અનુક્રમે વિમાનોને માપે ॥ ૧૨૧ ॥ તે આવી રીતે જે ઇક દેવતા ત્રિગુણીક્રમે વિમા-
 નના પિરકજ કેઽ પહોલપણાને ચઢાગતિઈ કરી મિણે ઇટલે માપે, અને વીજો દે-
 વતા પચગુણેક્રમે ચપલગતિઈ કરી વિમાનના આચાર્ય કેઽ લાવપણાને મિણે ઇટલે
 માહેલા પરિવીને માપે, અને ચ કેઽ વલી ચોચો દેવતા નવગુણેક્રમે ચોથી વૈગવતિ
 ગતિઈ કરી વિમાનની વાહિરિય કેઽ વાહેરના પરિધિને માપે ઇ રીતે યુગવ કેઽ સ

मकाले ए चारे देवता अनुक्रमे ठमाससुधी निरंतर विमानने मापे, तोपण केटलाक-
विमाननो पार पामे नही ॥ १२२ ॥

वली पक्षांतर कहे ठे जेम केटलाएक विमाननो पार पामे नहीं, तेम केटलाएक
देवता विमाननो पार पण पामे. पहेला चार देवलोकें त्रिगुणेंक्रमे चडागतिए पहोल-
पणें, अने चपाळागतिए लांवपणें त्रिगुणेंक्रमे, यवनागतिए अन्यतर परिधी त्रिगुणें-
क्रमे, तथा वेगवतिए वाहेरनी परिधी त्रिगुणेंक्रमे कोइक देवता मापे तो पार पामे
तथा ब्रह्मदेवलोकथी मांडीने अचुत देवलोकसुधी आठ देवलोकें पांचगुणेंक्रमे चंडा-
दिक चारे गतिए लांवा पहोला मध्यपरिधी अने वाहेर परिधी मवे तो पार
पामे. ॥ १२३ ॥

अने सातगुणेंक्रमे चंदादिक चारे गतिए नवग्रैवेयकना लांवपणादिक चारेनो पार
पामे तथा नवगुणेंक्रमे एटले पूर्वे नवगुणानो आंक आव्यो ठें, तेटला योजननु एक
रुगलुं जरता थका चारे देवता चंदादिक चारे गतिए करि अतरहित ठमास सुधी
चाले तेवारे पंचानुत्तरविमानमांडेला सर्वार्थसिद्धि विमान टाळीने बाकीना चउकें के०
चार विमानना लावपणादिकनो पार पामे ॥ १२४ ॥

अहींयां कोइ प्रश्न पूठे के, जो ए क्रमे अने चंदादिक गतिए ठ मास लगे पण
केटलाएक विमाननो पार पामे नहीं, तो दोढ राज प्रमाण सौधर्मदेवलोकथकी वे
पहोर रात्रीमाडे देवता आधीने तीर्थकरना जन्माजिपेकादिक कट्याणकनो महिमा
करवा माटे मनुष्यलोकमा केम आवे ठे ? केमके विमाननी लंवाड्यकी सौधर्मदेव-
लोक तो अत्यंत दूर ठे

तत्रोत्तरं— जेम पट्योपमनुं प्रमाण कटिपत ठे, तेम ए क्रममान गतिनुं परिमाण
पण कटिपत जाणवु. जगवतिप्रमुख सिद्धातमांडे ज्यां देवगतिनुं परिमाण लख्युं, ते
सर्वे कटिपत कही लोक समजाव्या, परंतु जवस्वजावयकी देवता अत्यंत शक्तिवंत
तथा स्वजावे अत्यंत शीघ्रगतिवंत होय एटले बीजु एबु दृष्टांत कोइ नथी के जे क-
हीने ठगस्थ मनुष्यने समजाविए, माटे पूर्वाचार्य ए चार गतिए क्रममान कटिपीने
देवलोकनी अत्यंत महोटाड वखाणी ए रीते सौधर्मादिक देवलोकनेविषे सामान्य-
पणें विमाननु प्रमाण कथुं

॥ हवे कांइक विशेष वखाणे ठे. ॥

पदम पयरंमि पदमे ॥ कप्पे जुडु नाम इदय विमाण ॥

पणयाल लखजोयण ॥ लख सधुवरिसवठ ॥ १२५ ॥

अर्थ- पहेला देवलोकना पहेला प्रतरनेविषे उडुनामे मुख्य इडकविमान ठे, ते वृत्ताकारे घाळ सगळुं पिस्तालीश लाख योजन प्रमाणे, अने सव्वुवरि के० सर्वना उपर ठेव्हा वासठमा प्रतरे एक लाख योजननु सर्गार्थ सिद्धनामे विमान वृत्ताकारे ठे ॥ हवे वासठ प्रतरनेविषे मध्यजागे वासठ इडकविमान ठे, तेहनां नाम कहे ठे ॥

उडु चद रयण वग्गु ॥ वीरिय वरुणे तहेव आणदे ॥ वंजे
कंचण रुझे ॥ चद अरुणेय वरुणेय ॥ १२६ ॥

अर्थ- पहेलु उडुविमान, वीजु चडकविमान, वीजुं रतनविमान, चोथु वट्टुविमान, पाचमु वीर्यविमान, उडु वरुणविमान, तहेव के० तेमज सातमु आनदविमान, आठमु ब्रह्मविमान, नवमु काचनविमान, दशमु रुचिप्रजविमान, अगीयारमु चंडविमान, बारासु अरुण, तेरमु वरुण ए तेर सौधर्म तथा ईशानदेवलोक ठे ॥ १२६ ॥

वेरुलिय रुयग रुझे ॥ अंके फलिहे तहेव तवणिजे ॥ मेहे
अग्रघ हलिहे ॥ नलिणे तह लोहियस्के य ॥ १२७ ॥

अर्थ- १४ मु वैरुय, १५ मु रुचक, १६ मु रुचिर, १७ मु अक, १८ मु स्फाटिक, तेमज १९ मु तपनीय, २० मु मेघ, २१ मु अर्थ, २२ मु हाखिड, २३ मु नलिन, तह के० तेमज २४ मु लोहिताक्ष ॥ १२७ ॥

वझरे अजण वरमाल ॥ रिठ देवेय सोम मगलए ॥
वलजहे चक गया ॥ सोवन्निय णदियावत्ते ॥ १२८ ॥

अर्थ- २५ मु वज्र, ए वार वीजे तथा बोधे देवलोक ठे अने २६ मु अजन, २७ मु वरमाल, २८ मु रिष्ट, २९ मु देवे, ३० मु सौम्य, ३१ मु मगल ए ठ विमान ब्रह्म नामा पाचमे देवलोक ठे ३२ मु वलजड, ३३ मु चक्र, ३४ मु गदा, ३५ मु स्वस्तिक, ३६ मु नदावर्चक, ए पाच प्रतरना विमान ठे खातकदेवलोक ठे ॥ १२८ ॥

आज करेय गिधी ॥ केऊ गरु लेय होइ बोधवे ॥ वजे
वज्र हिए पुण ॥ वजुत्तर खतए चेव ॥ १२९ ॥

अर्थ- ३७ मु आजकर, ३८ मु गृधी, ३९ मु केतु, ४० मु गरुड, ए चार प्रतर महाशुकदेवलोक होइ के० होय, ते बोधवे के० जाणवा ४१ मु ब्रह्म, ४२ मु ब्रह्महित, ४३ मु उज्जोत्तर, ४४ मु खातक, ए चार ते चेव के० निश्चे सहस्रार देवलोक जाणवा ॥ १२९ ॥

महसुक सहस्रारे ॥ आणय तह पाणएय बोधवे ॥
पुष्पेलकार आरण ॥ तहाविय अजुए चेव ॥ १३० ॥

अर्थ- ४५ मुं महाशुक्र, ४६ मुं सहस्वार, ४७ मुं आणत, तेम ४८ मुं प्राणत, ए चार प्रतर नवमे अने दशमे कट्ये ठे. ते बोधवे के० जाणवां ४९ मु पुं प, ५० मुं अलंकार, ५१ मु आरण, तेमज ५२ मु अचुत- ए चार चैव के० निश्चे आरण तथा अचुत ए वे देवलोके ठे ॥ १३० ॥

सुदंसण सुपडिवरे ॥ मणोरमे चैव होइ पढम तिगे ॥

तत्तोय सवज्जे ॥ विसालए सुमणे चैव ॥ १३१ ॥

अर्थ- ५३ मुं सुदर्शन, ५४ मुं सुप्रतिवद्ध, ५५ मुं मनोरम, ए त्रण प्रतरे जे इद्रक-विमान ते होइ के० होय, त्रैवेयकना पढमतिगे के० पदेला त्रिकनेविपे, तत्तोय के० तैवार पठी ५६ मु सर्वतोच्च, ५७ मु विशाल, ५८ मु सुमनस, चैव के० निश्चे ए त्रण विमान त्रैवेयकने बीजे त्रिके होय ॥ १३१ ॥

सोमणसे पीइकरे ॥ आइचे चैव होइ तइय तिगे ॥

सवठसिद्धि नामे ॥ इदया एव वासठी ॥ १३२ ॥

अर्थ- ५९ मु सोमनस, ६० मु प्रीतिकर, ६१ मुं आदित्य - ए त्रण प्रतर निश्चे-यकी तेमज त्रैवेयकना त्रीजा त्रिकनेविपे होय अने ६२ मु पांच अनुत्तर विमाने सर्वार्थसिद्धि नामा एक इद्रकविमान ठे इदया एव के० ए इद्रक विमाननां नाम वासठी के० वासठ कहां ॥ १३२ ॥

पणयालीसं लखा ॥ सीमंतय माणुसं उडु सिवं च ॥

अपयछाणो सवठ ॥ जवुद्दीवोइमं लख ॥ १३३ ॥

अर्थ- पिस्तालीश लाख योजननो सीमंतय के० सीमंत नामे नरकावास ठे बीजु माणुस के० मनुष्यक्षेत्र ठे त्रीजु उडु के० उडुविमान ठे चोथुं सिवंच के० सिद्धशिखा ए चार पदार्थ प्रत्येके पिस्तालीश लाख योजनना आयाम विष्कंजे ठे अने अपयछाणो के० सातमा नरकनो अपयछाणनामे नरकावास, बीजुं सवठ के० सर्वार्थसिद्ध विमान, त्रीजो जवुद्दीवो के० जवुद्दीप, इम के० ए त्रण पदार्थ प्रत्येके लख के० लाख योजनना ठे ॥ १३३ ॥

॥ हवे ऊर्ध्वलोक अने अधोलोकनो विवरो कहे ठे ॥

अह जागासग पुढवीसु ॥ रज्जु इक्कि तहय सोहम्मे ॥

माहिंद लत सहस्सार ॥ अच्युय गेविज्जा लोगंते ॥ १३४ ॥

अर्थ - हवे मेरुपर्वतनी मध्यवृत्तिमा गोस्तनाकारे रुचक प्रदेश ठे, त्यांथकी सात राज उचो ऊर्ध्वलोक ठे, तथा सात राज नीचो अधोलोक ठे, ए रीते सर्व मली लो-

काकाश चण्ड राज उचपणे ठे; तेनो विवरो कहे ठे अह के० अधोलोक ते रुचक प्रदेश थकी हेठे जे पृथ्वी ठे, तेहना सात जाग करीए, ते एकेको जाग एकेक राज-प्रमाण ठे एटखे रत्नप्रजापृथ्वीनो उपरनो तलो आदे देइने यावत् शर्करप्रज्ञानो उपरनो तखो थावे, तेहलो एक राज वचमा घनोदधि, घनवात, तनुवात, अने अवकाग ते सर्व एक राजमाहे ठे एम साते नरके करी अधोलोके सात राजलोक थाय ठे

तेमज रत्नप्रज्ञाना उपरना तलानी उपरनी पीठिकाथी माडीने सौधर्मदेवलोकना उपरना तेरमा प्रतरसुधी एक राज लोक जाणवु तेवारपठी माहेइदेवलोकने ठेठे, वीजो राज, तेवारपठी खत के० खातक ठेवलोकने ठेठे वीजो राज तेवार पठी सह-खारे घोथो राज, अच्युतने अते पांचमो राज, ध्रुवेयकने अते ठणो राज, अने ठेह्वा लोगते के० लोकाते सातमो राज, ए रीते एकेका जागे करी सात राज लोक उपर जाणना ॥ १३४ ॥ अहीया कोइरू-सोहम्ममिदिगुहा ॥ अह्वाइज्जायरज्जुमाहिदे ॥ पचेवसइसारे ॥ ठ अच्युए सत्तलोगते ॥ १ ॥ ए गाथा कहे ठे, ते मतांतर अप्रमाण जाणवी केमके चण्ड पूर्वधर श्रीजइवाहुस्वामी श्रीआनन्द्यक सूत्रने विपे पड्ढी-गाथा कहे ठे ते आगल पाठमांज लखी ठे

सम्मत चरण सहिया ॥ सव लोगं फुसे निरवसेसं ॥

सत्तय चण्डसजाए ॥ पचय सुय देस विरईए ॥ १३५ ॥

अर्थ- सम्पक्चारित्र सहित जे केवली ते केवलीसमुद्घात अवस्थाए सर्व चण्ड राजलोक पोताना आत्मप्रदेशे करी फरशे केमके धर्मास्तिकायना प्रदेश, अधर्मास्तिकायना प्रदेश अने लोकाकाशना प्रदेश, तथा एक जीनसंवधी प्रदेश—ए चारे माहोमांहे नरावर ठे तेमाटे जेवारे केवली केवलीसमुद्घात करे, तेगारे एकेका लोकाकाश प्रदेशे एकेको पोताना जीनो प्रदेश थापे, तेगारे सर्वलाकने फरशे

वली सम्यक्चारित्र सहित उरुष्ट तपस्वी श्रुतज्ञान सहित ते जेवारे अनुत्तर विमाने ईद्रिकागतिए उपजे, तेवारे लोकना चौदीया सात राज फरशे वली सम्यक्दृष्टि श्रुत ज्ञानीए पूननरकायु पाछु होय, अने पठी सम्यक् चारित्र पाम्यो होय, ते जीव निरती ईद्रिकागतिए अच्युत देवलोकने उपजे तेगारे चौदीया पाच जाग फरशे वली देश-जेणे पूर्वे थायु पाछु होय, ते देशनिरतीपणुन पामे तेमाटे अधोलोकना चौदीया पाच जाग फरशे आनी पिकल्प चिंतव्यो ते कारणे चूर्णिकार कहे ठे जे, देशविरुद्ध हेठा, जाइने पचठारि अच्युत जावतिजणियमिति एटखे लोकना चौदजाग क-

रीए. त्यां रुचकथकी नवसैं योजन उंचा, अने नवसैं योजन नीचा. ए रीते अढारसैं योजन प्रमाण तिरठो लोक, तेथकी उपरनो ऊर्ध्वलोक काश्क ऊणां सात राज ठे. तिर्यक्लोकथी नीचे अधोलोक ए सात राजथी काश्क अधिक ठे केमके रत्नप्रज्ञापृ-
थ्वीमांहे ज्यारे असंख्याता योजननी कोमी जइए, तेवारे चउद राजनो मध्यजाग होय तेमाटे ठही नरकपृथ्वीमांहे पण असंख्याता योजन कोडी जइए तेवारे पांच राज होय एटले जे, देशविरति ईलिकागतीए वारमे देवलोकें उपजे ते चौदीया पांच जाग फरशे एम ठतां जे एहवु कहे के, देशविरति अचुते ईलिकागतीए जाय तो चौदीया ठ जाग फरशे एही रीते जे कहे ठे, ते मतातरी जाणवा केमके श्रुत-
ज्ञानीए अगीकार कछु नही तेमाटे अप्रमाण जाणवु, अहीयां तत्व केवली जाणे ए रीते समस्त लोकनी उंची नीची व्यवस्था कही

हवे अहीया प्रसंगागत तिरठा लोकनी व्यवस्था कहे ठे. तिर्यक्लोक मध्यजागे चार प्रदेश उपरना, अने चार प्रदेश नीचेना, ए रीते गोस्तनाकार आठ प्रदेशनो रुचक ठे हवे हेठला चार प्रदेशथकी लोकांत सीम मांनाने आकारे मांनो, एक राजप्रमाण, धीजो उपरना चार प्रदेशनो एक राज प्रमाण मांनो, अने चार प्रदेश-
थकी चार विदिशि एक प्रदेशथकी नीकली ते प्रदेशनी वच्चे क्रमे प्रदेश प्रदेश वर्द्ध-
मान ते वधती वधती असख्यात प्रदेशी चारदिशि नीकली

ए वेउ प्रदेशना मांनो एक राज प्रमाण, तेमांहे उपरना मांनथकी ऊर्ध्व लोके प्रदेशे वधतां वधतां ब्रह्म नामा देवलोकमध्ये पाच राजनु पोहोळणु थयु वली त्यांथी प्रदेशे हाणी करता सिद्धशिलाना मस्तकउपरना ठेह्वा प्रदेशनो मानो ते पण एक राज प्रमाण ठे, एमज हेठला चार प्रदेशथकी प्रदेश वृद्धीए वधता प्रथम नरकथकी लेउने सातमा नरक तले सात राज तिरहुं प्रमाण काश्क ऊणु जा-
णवु एटले मोहोटा कुमाने उंधु करी ते उपर सरावसपुट धरी राखीए, ते आकारे लोक ठे अथवा वलोणुं वलोवतो उजो पुरुष कटिए हाथ दीधा होय, एहवे सं-
स्थाने लोक जाणवो ते पुरुषना पगतले सात राज पहोलाइ अने नाजी प्रदेशे एक राज पहोलाइ, कोणीए पाच राज पहोलाइ, अने शिरतले एक राज, प्रमाण जाणवुं अहीयां पगतले जे सात राज कह्या, ते देशे ऊणा ठे, परंतु थोडा ऊणा ठे, मांटे विवक्षा करी नथी पूरा सात राज कह्या तेह्नी स्थापनानो यत्र नारयो ठे, तेमांथी जोइ लेवु एटले देवताना भुवनद्वारनो उपसंहार करतो अवगाहना द्वारनु अजिसं-
धान करे ठे ॥ १३५ ॥ सुरेसुजवणदारसम्मतं.

॥ હવે ત્રીજું દેવના શરીરની શ્રવણાદનાનુ ધાર કહે છે ॥

इति उगाहणादारंजणश्च

ત્રવણ વણ જોઈ સોહમ્મી માણે સત્ત હઠ્ઠ તણુમાણ ॥

હુ હુ હુ ચઝકે ગેવિજ્ઞાણુત્તરે હાણિ શ્કિકા ॥ ૧૩૬ ॥

અર્થ- ત્રવણપતિ તથા હ્યતર તથા જ્યોતર્પી, સોધર્મ દેવલોક તથા ઈશાન દેવ-લોક સુધી ઉત્તેષાંગુલ પ્રમાણ સત્તહઠ્ઠતણુમાણ કે૦ સાત હાથ શરીરનુ માન હુ શ્વેદે પાચમો તથા ઠગો દેવલોક, તથા વીજીવાર હુ શ્વેદે સાતમો તથા આઠમો, અને ચઝકે ઘટલે ચતુષ્કે કે૦ નવમો, દશમો, અગીયારમો, અને વારમો, તથા ગે-વિજ્ઞા કે૦ નવ ઐવેયક, આણુત્તરે કે૦ અનુત્તરવિમાને, એ ઠ ઠેકાણે ક્રમેકરી હાણિ ઇ-ક્રિફ કે૦ એક એક હાથની હાણી કરતા જઇએ, તેવારે અનુત્તરવિમાને એક હાથનુ શરીર થાય છે ઘટલે ત્રીજા તથા ચોથા દેવલોકે ઠ હાથ, બ્રહ્મ થયેલાતકે પાચ હાથ, શુક્ર અને સહસ્રારે ચાર હાથ, આરણાદિક ચાર દેવલોકે ત્રણ હાથ, ઐવેયકે બે હાથ અને અનુત્તરવિમાને એક હાથના શરીરનુ માન જાણવુ એ રીતે સામાન્યપણે દેવતાના શરીરનુ માન કહ્યુ ॥ ૧૩૬ ॥

॥ હવે વિશેષે સાગરોપમ આયુષ્યની વૃદ્ધિ કરી
સનત્કુમારાદિકનેરિપે વેદમાન કહે છે ॥

કપ્પ હુગ હુ હુ હુ ચઝગે ॥ નવગે પણગેય જિઠઠિઈ અય-
રા ॥ દો સત્ત ચઝદ ધારસ ॥ વાવીસિગતીસતિત્તીસા ॥ ૧૩૭ ॥
વિવેરે તાણિ કુણે ॥ ઇકારસ ગાઝ પામિએ સેસા ॥ હઠ્ઠિ કા-
રસ ઝાગા ॥ અયરે અયરે સમહિયંમિ ॥ ૧૩૮ ॥ ચય પુઘ
સરીરાઝ ॥ કમેણ ઈગુત્તરાઈ વુઢીએ ॥ એવ ઠિઈ વિસેસા ॥
સણકુમારાઈ તણુમાણ ॥ ૧૩૯ ॥

અર્થ- એ પૂર્વોક્ત રીતે પ્રથમ કપ્પહુગ કે૦ પહેલા અને વીજા દેવલોકે, તથા હુ કે૦ ત્રીજા અને ચોથા દેવલોકે, તથા હુ કે૦ પાચમા અને ઠગા દેવલોકે, તથા હુ કે૦ સાતમા અને આઠમા દેવલોકે, અને ચઝગે કે૦ ચાર તે નવમે, દશમે, અગીયા-રમે અને વારમે દેવલોકે, તથા નવગે કે૦ નવ ઐવેયકે, તથા પણગે કે૦ પાચ અનુત્તર

विमाने, एतदेव म्यानके आयुष्यनी जिह्वके० उच्छृष्टी तिष्ठके० स्थिति ते अनुक्रमे कहे ठे. पहेला वे कश्ये अयगरो के० वे सागरोपम, वीजा वे देवलोके मन के० सात सागरोपम, वीजा वे देवलोके चउद के० चउद सागरोपम, चौथा वे देवलोके एतदेव मात्रमा अने आठमा देवलोके अष्टागम के० अठार सागरोपम, तथा नवमात्री बारमासुधीना चार देवलोके वारीस के० वारीश सागरोपम, तथा नव प्रवेयके इगनीस के० एकत्रीश सागरोपम. तथा णंच अनुनरविमानने विषे तिर्नामा के० तेत्रीश सागरोपमनी उच्छृष्टी स्थिति ठे. ॥ १३७ ॥

इहे अथिक स्थितिसाहेत्री उंत्री स्थिति काटीणं तेइने विवर एतदेव विच्छेप कहीणं. पत्री काही रहें तेमात्री नागिह्वरे के० एकएक उंत्री करीण. ते वल्ली उक्ताम गाठ पाडीण के० अगीथार इन्मगननागमाहेत्री पाडेवाने म्यानके जे मेमा के० बाकी गेह्वा इहिकाग्ननागा के० एक हाथना अगीथारीया नाग तेने देवनामा आयुष्यमाहेत्री अथरे अथरे समद्वियंसि के० एकएक सागरोपम मम अथिक थयुं थकुं ॥ १३८ ॥

चउद अगीगर्भ के० पूर्वपूर्व अगीगप्रमागमाहेत्री बनेण के० अनुक्रमे करी एगुनगच्छुष्टीण के० पञ्चान्न वृद्धीण अगीथारीया नाग उंत्री करना जइणं. एवंतिष्ठे विमेमा के० ए रीने आयुष्यनी स्थिति विशेषे करी. एतदेव सागरोपम वृद्धीए करीने माहेत्तमाग के० सनत्कुमार आदि देवनामा तगुमाण के० अगीगुनु प्रमाण थाय ते आनी रीते जे पूर्वार्वायेने देवनामा अगीगुनु प्रमाण करवानं जाग्य बीजु ओइ उनुं नही. तेथारे आयुष्यनुं नाम विवरीने सागरोपम उपर देहमान कयुं. ॥ १३९ ॥ यद्यपि ईजान तथा महेड देवलोके सागरोपम जाऊणं जे आयु ठे ते जाऊणं अहीणं गयवां नही. सौमं वग ईजानतं नाम हाथ देहमान कयुं. इहे सनत्कुमारुनुं अगीगमान कहे ठे. विवर एतदेव विवर्ण ते विच्छेप करीणं. अथान अथिक आयुस्थितिसाहेत्री उंत्री स्थिति काटीणं जेस साधमादिक नाम म्यानक जे बह्वां. तेनी उच्छृष्टी स्थिति वे सागरोपमादि ठे. तेना विवर्ण करीणं. एतदेव विच्छेप करीणं. ते एम के महेटी स्थितिसांथी न्दानी स्थिति काह्ये थके काही जे गेहे तेमात्री एक उंत्री करीणं. पत्री एक हाथना अगीथार नाग करीणं. ते नागमांथी विच्छेप करनां एक उंत्री करनां जे आंक उगत्या ठे; ते प्रमाण हाथना जेय नाग ते आदे देह एकैक सागरोपम वधने एकैक नाग बटना आंक मांडीणं. पूर्व अगीगमानयकी एकैक सागरोपम वधनां एकैक नाग अनुक्रमे चय के० बडाईणं. एम स्थिति विशेष सागरोपम वधना सनत्कुमारदिकनेविषे देवना अगीगुनुं नाम नाय.

तेज उदाहरणे करी देखाडीए ठिए जेम सौधर्म तथा ईशान देवलोके उत्कृष्टी स्थिति वे सागरोपमनी ठे अने सनत्कुमार तथा माहेडे सात सागरोपम ठे हवे सात सागरोपममाहेष्टी वे काढीए, केमके वे सागरोपममाळा आयुष्यना देवताना शरीरनु मान सात हाथ कछुं ठे ते वे सागरोपम काढतां वाकी पाच सागरोपम रहे, तेमाहेष्टी एक उठो करीए तेपारे चार रहे हवे सौधर्म अने ईशान ए वे देव-लोकना देवतानु सात हाथनु शरीर ठे तेमाहेष्टी ठ हाथ पूरा राखीए, अने सा तमा हाथना अगीयार जाग करीए, ते माहेला चार जाग काढी लडए, वाकी सात जाग रहे ते पकता मूकीए एटले सनत्कुमार, तथा माहेडे देवलोकना त्रण सागरो-पमना आयुष्यमाळा देवतानु शरीरमान ठ हाथ पूरा अने एक हाथना अगीयार जाग करीए, तेवा चार जाग उपर शरीरनु मान जाणवु एम एकेको सागरोपम व-धारतां अने एकेको जाग घटाडता चार सागरोपमना आयुष्यमाळा देवताने ठ हाथ ने अगीयारीया त्रण जाग देहमान, तथा पांच सागरोपमना आयुष्यमाळा देव-ताने ठ हाथ ने अगीयारीया वे जाग शरीरमान तथा ठ सागरोपममाळा देवताने ठ हाथ ने अगीयारीड एक जाग उपर तथा सात सागरोपममाळा देवताने पूरा ठ हाथ शरीरनु मान जाणवु एम आगलना सर्व देवलोकना शरीरना देहमान ए री-तना हिसावशी जाणवा. ते सर्वना जूदा जूदा यत्र करेला ठे ते उपरशी जोवु सुखज पडशे

धीजुं उदाहरण कहे ठे जेम ब्रह्मदेवलोकें तथा लातके चउव सागरोपमनी आ-युष्यनी उत्कृष्टी स्थिति ठे, तेमाहेष्टी सनत्कुमार तथा माहेडना सात सागरोप-मना सात आक वाड करीए वाकी सात रहे, तेमाष्टी एक उठो करीए तेपारे वाकी ठ रहे पठी एक हाथना अगीयारीया जाग माहेला पाच पकता मूकी वाकी ठ जाग रहे ते, अने पाच हाथ उपर एटलु आठ सागरोपममाळा देवतानु शरीर-मान थयु ए रीते एकेको सागरोपमायु वधता एकेको अगीयारीड जाग शरीरना मानमाहेष्टी घटामने

अवधारणिक एसा ॥ उत्तर बीजवि जोयणा लख ॥

गेविजणुत्तरेसु ॥ उत्तर वेजविया नत्ति ॥ १४० ॥

अर्थ- ए रीते जे देवता शरीरनु मान पुर्व कछुं ते अवधारणीय शरीर कहीए, जे देवताना जयमा ज्यामुधी देवता जीवे त्यामुधी जे शरीर धारण करे तेहने अवधा-रणीय शरीर कहीए अने मोडक कार्य उपने थके जे विकर्षणा करी शरीर नीप-

जावे ते वैक्रियशरीर उत्कृष्ट लास योजन प्रमाण करे अने नव प्रेवेयक तथा पांच अनुत्तरविमाननेविषे जवधारणीयज शरीर ठे, परंतु उत्तरवैक्रिय शरीर करवानी शक्ति उता पण कोड काम पडतु नथी, के जे थकी तेमना रद्देवासी देवताने उत्तरवैक्रिय शरीर करवु पने. ॥ १४० ॥

॥ हवे जवधारणीयशरीर, तथा उत्तरवैक्रियशरीरनी जघन्य अवगाहना कहे ठे. ॥

साहाविय वेडविय ॥ तण जहन्ना कमेण पारंजे ॥ अ-
गुल असंख जागो ॥ अंगुल संखिज्ज जागोय ॥ १४१ ॥

अर्थ— साहाविय के० साहाविक ते जवधारणीय अने वेडविय के० उत्तरवैक्रिय ए वने जे तण के० शरीर ते जहन्ना के० जघन्यथकी कमेण के० अनुक्रमे पारंजे के० प्रारं-
जनी वेलाए जवधारणीय शरीर करवा मांडता अगुल असंख जागो के० जघन्यथी अगु-
लने असरयातमे जागे होय अने उत्तरवैक्रिय करवा मानता जघन्यथी अगुलस-
खिज्ज जागोय के० अगुलने सरयातमे जागे होय एटलो मांडोमाडे फेर ठे, ए ज
घन्य शरीर ते प्रारंजकालेज होय अन्यथा न होय ॥ १४१ ॥ “ सुरेसु उगाहणा-
दार सम्मत्त ”—देवतानेविषे अवगाहना सबधी वीजु द्वार सपूर्ण थयुं ।

॥ (इण्हिविरह कालोववाय उवटणाण वारजसु) हवे देवने उत्पात
विरहकालनु अने चवनविरहकालनु ए वे द्वार साथे कहे ठे ॥

सामनेणं चडविह ॥ सुरेसु वारस मुहुत्तज्जोसा ॥ उव-
वाय विरह कालो ॥ अह जवणाईसु पत्तेयं ॥ १४२ ॥

अर्थ— सामनेण के० सामान्यपणे चडविहसुरेसु के० चारे निकायना देवताने-
विषे समुच्चय वार मुहूर्त्तनो उत्कृष्टो उपजवानो विरहकाल जाणवो

अर्हीयां जावार्थ ए ठे के चारे निकायना देवता निरंतर उपजे ठे ते उपजवामां
केवारेक उत्कृष्ट अतर पडे, तो सामान्यपणे वार मुहूर्त्तनु पडे तैवारपठी अवश्य
चारे निकायमाहेला कोडक निकायमा कोडक देवता नीपजे एहनी गाख पचस-
ग्रह ग्रथ कहे ठे के, गर्जजतिर्यच, मनुष्य, देवता अने नारकी, ए चारेने उपपात वि-
रहकाल उत्कृष्टो वार मुहूर्त्तनो होय तथा समूर्धिम मनुष्यने उत्कृष्टो उपपात विर-
हकाल चोवीस मुहूर्त्तनो होय विरुलेंडीनु अतर मुहूर्त्त अने मन रहित जीवनु
अतर मुहूर्त्त ग्रथप्रसंगे ए अर्थ लख्यो अने के० अथ एटले हवे जवनपति प्र-
मुख चारे निकायना देवतानेविषे पत्तेयं के विरहकाल कहीए ठिए ॥ १४२ ॥

त्रयण वण जोइ सोहम्मी ॥ साणेसु सुहुत्त चउवीसं ॥ तो
 नवदिण वीसमुहू ॥ वारम दिण दस सुहुत्ताय ॥ १४३ ॥
 वावीस सहदियहा ॥ पणयाल असीइ दिण सयं ततो ॥
 सखिज्जा डसु मासा ॥ डसुवासा तिसु तिगेसु कमा ॥ १४४ ॥
 वासाण सया सहस्सा ॥ लक्क तह चउसु विजय माईसु ॥
 पलिया असंख जागो ॥ सव्ठे सखजागोय ॥ १४५ ॥

अर्थ— जुवनपति, व्यतर, ज्योतपी तथा सोहम्मीसाणेसु के० सौधर्म अने ईशा
 नवासी देवताने प्रत्येके चोवीस सुहूर्त्त उत्कृष्टो उपजवानो विरह काल ठे तो के०
 तेवार पठी निश्च वीजो देवता उपजे, अने सनत्कुमारे नर विजय अने वीस सुहू
 के० वीज सुहूर्त्त तथा माहेइ देवलोके वार दिवस अने दसमुहुत्ताय के० दश सु-
 हूर्त्त ॥ १४३ ॥ ब्रह्मदेवजोके वावीस सहदियहा के० साढीवाजीश दिवस, लातके प-
 णयाल के० पिस्तालीश दिवस, शुके असीइ के० एसी दिवस, ततो के० तेवार पठी
 सहस्रारे सय के० सो दिवस, अने आणत तथा प्राणत ए डसु के० ये देवलोके प्र-
 त्येके सखिज्जामासा के० सरयाता मासनो उपजगानो विरह, एटले आणते मास
 दश अने प्राणते मास अगीवार, अने आरण तथा अचुत ए डसु के० ये देवलोके
 वासा के० सरयाता वर्षनो उपजवानो विरह जाणो पठी जरूर वीजो देवता उ-
 पजे, ते ज्यासुधी सो वर्ष पूरा न थाय, त्यासुधी सरयाता वर्ष गणवा तथा नवे प्रे-
 वेयकना त्रण त्रिक करवा ते त्रण त्रिकनेविपे कमा के० अनुक्रमे उपजवानो विरह
 काल कहे ठे ॥ १४४ ॥ ण्हेला त्रिके वासाणसया के० सरयाता शतवर्ष एटले स-
 रयाता सैकडो वर्ष, वीजा मध्यम त्रिके सरयाता हजार वर्षनो उपजगानो विरह-
 काल वीजा उपरना त्रिके सरयाता लाख वर्षनो उपजवानो विरहकाल, ज्यासुधी
 सरयातावर्ष सहस्र पूरा न थाय त्यासुधी सरयाता वर्ष शत गणवा, ज्यासुधी लाख वर्ष पूरा
 न थाय त्यासुधी सरयाता वर्ष सहस्र गणवा, ज्यासुधी कोड वर्ष पूरा न थाय त्यासुधी
 सरयाता वर्ष लाख गणवा तह के० तेम चउसु विजयमाईसु के० चार विजयादिक ते
 विजय, विजयत, जयत, ने अपराजित, ए चार विमाननेविपे पळ्योपमनो असख्या-
 तमोजाग विरहकाल होय अने सव्ठे के० सर्वार्थसिद्ध निमाननेविपे पळ्योपमनो
 सखजागोय के० सख्यातमो जाग उपपात विरहकाल होय पठी अवश्य वीजो
 देवता उपजे एटले देवताने उपपात विरहकाल उत्कृष्ट पणे कह्यो ॥ १४५ ॥

॥ हवे ए देवताउनो जघन्य विरहकाल देखाडी पठी चवण ॥
विरहकाल संक्षेपे देखाडे ठे ॥

सवेसिपि जहन्नो ॥ समउ ए मेव चवण विरहोवि ॥ इग
हु ति संख मसखा ॥ इगसमए हुंतिय चवंति ॥ १४६ ॥

अर्थ- समस्त जुवनपति आवे देउ सर्वार्थसिद्ध पर्यंत देवताना सर्व स्थानके अपि
के० निश्चयकी जहन्नो के० जघन्यपणे समउ के० एक समये उपजवानो विरहकाल होय
एमेव के० एमज उपपातविरहनीपरे चवणविरहो के० चवणविरह पण उत्कृष्ट तथा जघ-
न्यपणे जाणवो हवे उपपात अने चवन ते आश्री देवोनी सरया कहे ठे. इग के० एक
हु के० वे अने ति के० त्रण यावत् सरय के० संख्याता तथा असंखा के० असंख्याता
देवता ते इगसमए के० एक समयनेविपे हुंति के० होय एटले उपजे अने चवति के०
चवे जुवनपतिथी मांकीने सहस्रार देवलोकमुधी जघन्य तो एक समयमांहे जो उ-
पजे तो एक, वे, त्रण उपजे तथा चवे अने उत्कृष्टा संख्याता अथवा असंख्याता
उपजे तथा चवे केमकेसहस्रार देवलोक मुधी तिर्यच पण जाय ठे माटे असंख्याता
उपजे अने चवे अने ए आठमा देवजोकथी उपरना देवता एक समये सरयाता
उपजे, अने सरयाता चवे, पण असंख्याता नही. केमके त्या मनुष्यज जाय ठे.
अने त्यानो देवता चवे ते पण मनुष्यज थाय ठे तेमाटे ते मनुष्य संख्याताज ठे
माटे त्यां संख्याता उपजे अने चवे. ॥ १४६ ॥ एटले उपपात तथा चवन संख्या-
दार संपूर्ण थयु

॥ हवे देवतानी गतिमांहे कोण कोण आवी उपजे ? ते आगति द्वार कहे ठे ॥

नर पंचिदिय तिरिया ॥ पुप्पत्ती सुरजवे पङ्कताण ॥

अप्रवसाय विसेसा ॥ तेसि गइ तारतम्भंतु ॥ १४७ ॥

अर्थ- पङ्कताण के० पर्याप्ता नर के० मनुष्य तथा पर्याप्ता पंचेन्द्रिय तिर्यच, ए
वेळ सुरजवे के० देवतानी गतिमांहे पुप्पत्ति के० उपजे अने शेष देवता, नारकी,
एकेंद्रिय, विगर्हेंद्रिय, वली अपर्याप्तापंचेद्री, तिर्यच, तथा मनुष्य, एटला माहेलो
कोइ जीव मरीने देवता थाय नहीं हवे देवगतिए उपजवानु विशेषपण कहे ठे, के
एक जुवनपति, एक व्यतर, एक ज्योतपी, एक वैमानिक, तेमाहे पण वली एक
ऋक्षवंत, एक महर्षिक, एक अटप ऋक्षवंत, एक महोटा आयुष्यवालो, एक
थोडा आयुष्यवालो- इत्यादिक विशेषनु कारण पोताना अप्रवसायविसेसा के० अध-
वसायना विशेषपणाथकी गतिनुं तारतम्यपणं एटले जिनजिनपण ठे अध्यवसाय शब्दे

मनोव्यापार कहीए ते तीव्र, तीव्रतर, तीव्रतम—तेणे करी जूदी जूदी देवतानी गति पामे तीव्र अध्यवसायकी उची देवगती पामे एम अध्यवसायना विशेषपणायकी देवतानी गतिनु तारतम्यपणु जाणवु ॥ १४७ ॥

॥ वली कोण कोण जीव देवतानी गति पामे ? ते कहे ठे ॥

नर तिरि असखजीवी ॥ सवे नियमेण जति देवेसु ॥

निय आउय सम हीणा ॥ उपसु ईसाण अतेसु ॥ १४८ ॥

अर्थ—असरयाता आयुष्यवाळा युगलीया, मनुष्य, तथा तिर्यच होय, ते सवे के० सवें नियमेण के० निश्चेथकी जतिदेवेसु के० देवतानी गतिमाहेज अतरे पण बीजी गतिमाहे जाय नही ते निय के० पोतानु जेटयु अहीया युगलीरुपणे आउय के० आयुष्य होय, तेदखे सम के० सरखे आयुष्ये, अथवा तेदखी हीणा के० उठा आयुष्ये देवतामा उपजे, पण वधता आयुष्ये उपजे नही ते उरकृष्टपणे ईसाण अतेसु के० ईशानदेवलोकना अत पर्यंतना देवतामाहे उपजे केमके युगलियाने उरकृष्ट आयुष्य त्रण पद्योपमनु होय, ते आयुष्य ईशानदेवलोकली ठे तेमाटे

हवे विजरीने लखु वु जे, पद्योपमने असरयातमे जागे असरयाता आयुष्य वाळा युगलीया, पचेडी तिर्यच, पली, रली ठपन्न अतरहीपजाला तिर्यच, मनुष्य, युगलिया मरीने जुनपति तथा व्यतरनेनिपे उपजे, पण ज्योतपी प्रमुखनेनिपे उपजे नही केमके ज्योतपीमाहे जघन्यकी पद्योपमनो आठमो जाग आयुष्य ठे, माटे अने बीजा युगलिया यथायोग्यपणे पोतपोताना आयुष्य प्रमाणे अथवा उठे आयुष्ये ईशान देवलोकसुधी उपजे, पण उपसु के० तेथी उचो उपजानु सर्वथा निषेध ठे ॥ १४८ ॥

जति समुष्ठिम तिरिया ॥ जवण वणेषु न जोड्माईसु ॥

जतेसि उववाळ ॥ पलिया संखंस आउसु ॥ १४९ ॥

अर्थ—समूष्ठिम तिर्यच मरीने उरकृष्टपणे जुनपति तथा वणेषु के० व्यतरनेनिपे जतिय के० जाय पण जोड्माईसु के० ज्योतपी आदिकनेनिपे न के० न जाय केमके ज के० जे तेसि के० ते समूष्ठिम तिर्यच उरकृष्टपणे पद्योपमना असरयातमा जागना आयुष्यवत देवतापणेज उजवाळ के० उपजे पण वधारे आयुष्यपणे उपजे नही अने तेदखु आयुष्य तो जुनपति तथा व्यतरमाहेज ठे, पण ज्योतपी प्रमुखमाहे नथी ॥ १४९ ॥ अहीया कोइ प्रश्न करे के पूर्वे एहवु कतु जे, अध्यवसाय विशेषे एदखे मनपरिणामव्यापारविशेष देवता थाय, तो समूष्ठिम तिर्यच मनरहित

ठे माटे केवी रीते देवता थाय ? तेहने उत्तर आपवामाटे जगवतीसूत्रना वृत्तिकार श्रीअज्ञयदेवसूरि एवु समाधान करे ठे के, संज्ञाविशेषरूप अध्यवसाय करी मन-रहित समूर्धिम पण देवगति पामे

॥ हवे वली अध्यवसाय विशेषे गतिनुं तरतमपणुं कहे ठे ॥

वालतवे पडिवक्षा ॥ उकड रोसा तवेण गारविया ॥

वेरेणय पडिवक्षा ॥ मरिज असुरेसु जायंति ॥ १५० ॥

अर्थ- जे अरिहंतनी आझारहित तत्वज्ञाने गून्य ते वाल एटले मिथ्यात्वी होय, तेहनु जे पंचाग्नि प्रमुख तप ते तप घणा जीवोनु घातकारी ठे, तेवा तपनेविषे प्रति-वध एटले आसक्त होय. वली तपस्वी थका उकडरोसा के० उकट्टरोपनाधरनार होय, तथा वली तपस्या करीने अहंकार करे वली तपस्वी थकां कृष्ट छेपायननी-परे कोइक जीवनी साथे बैरजाव करवानो प्रतिवद्ध करे. एहवा जीव मरी असुरेसु जायंति के० असुरकुमारजुवनपतिमाहे उपजे ॥ १५० ॥

रज्जुगाह विस न्मक्कण ॥ जल जलण पवेस तण्ह वुह डहं

गिरिसिर पडणाउ मुया ॥ सुहजावा हुंति वतरिया ॥ १५१ ॥

वली रज्जुगाह के० जे गले दोरडानो फांसो राइ मरे, तथा विपजक्षण करी मरे, वली जल के० पाणीमाहे वूडीने मरे, तथा जलण के० अग्निमाहे प्रवेश करी मरे, तण्ह के० तृपाये करी मरे, तथा वुह के० छुधाये पीत्यो थको मरे, विरहादिक डुखे करी मरे, गिरिसिर के० पर्वतना शिखर थकी पकीने मरे एटलां स्थानके, अन्धतर रौड परिणामने अजावे, अने मंद शुज परिणामे, गूलपाणी प्रमुखनीपरे जो शुज परिणाम आवे तो मरीने व्यतर देवतानी गति पामे ॥ १५१ ॥

तावस जा जोइसिया ॥ चरग परिवाय वंजलोगो जा ॥ जा

सहस्सारो पचिंदि ॥ तिरिय जा अज्जुं सद्धा ॥ १५२ ॥

अर्थ- वली कंद मूल फल आहारी वनवासी तावस के० तापस जाति मरीने जुवन-पति आदे देश जा के० यावत् उरकृष्ट जोइसिया के० ज्योतपीसुधी जाय. तथा चार पांच जेला थइ टोळुं मली जिज्ञा मागे, तेहने चरक कहीणं अने कपिलमति परि-व्राजक ते त्रिदक्षिया कहीणं ते मरीने जुवनपति आदे देश उरकृष्ट ब्रह्म देवलोक सुधी जाय गर्जज पर्याप्ता पचेड्री हाथी, वलद, प्रमुख तिर्यंच संवल कवल सरखा सम्यक्त्व देशविरति सहित मरीने सहस्वार देवलोकसुधी जाय. देशविरति सद्धा के० श्रावक मनुष्य मरीने वारमा अचुतदेवलोकसुधी जाय ॥ १५२ ॥

मनोव्यापार कहीए ते तीव्र, तीव्रतर, तीव्रतम—तेणे करी जूदी जूदी देवतानी गति पामे तीव्र अध्यवसायकी उची देवगती पामे एम अध्यवसायना विशेषपणाथकी देव-
तानी गतिनु तारतम्यपणु जाणवु ॥ १४७ ॥

॥ वली कोण कोण जीव देवतानी गति पामे ? ते कहे ठे ॥

नर तिरि असखजीवी ॥ सबे नियमेण जंति देवेसु ॥

निय आउय सम हीणा ॥ उएसु ईसाण अंतेसु ॥ १४८ ॥

अर्थ—असरयाता आयुष्यवाला युगलीया, मनुष्य, तथा तिर्यंच होय, ते सबे के० सरे नियमेण के० निश्चयकी जतिदेवेसु के० देवतानी गतिमाहेज अवनरे पण वीजी गतिमाहे जाय नहीं ते निय के० पोतानु जेटलु अहीया युगलीरूपणे आउय के० आयुष्य होय, तेदळे सम के० सरखे आयुष्ये, अथवा तेद्वरी हीणा के० उंठा आयुष्ये देवतामा उपजे, पण वयता आयुष्ये उपजे नहीं ते उरकृष्टपणे ईसाण अंतेसु के० ईशानदेवलोकना अत पर्यंतना देवतामाहे उपजे केमके युगलियाने उरकृष्ट आयुष्य ग्रण पद्योपमनु होय, ते आयुष्य ईशानदेवलोकलगी ठे तेमाटे

हवे निरिने लखु नु जे, पद्योपमने असरयातमे जागे असरयाता आयुष्य वाला युगलीया, पंचेडी तिर्यंच, पली, वली ठपन्न अतराडीपजाला तिर्यंच, मनुष्य, युगलिया मरीने चुवनपति तथा व्यतरनेत्रिपे उपजे, पण ज्योतपी प्रमुखनेत्रिपे उपजे नहीं केमके ज्योतपीमाहे जघन्यकी पद्योपमनो आठमो नाग आयुष्य ठे, माटे अने वीजा युगलिया यथायोग्यपणे पोतपोताना आयुष्य प्रमाणे अथवा उंठे आयुष्ये ईशान देवलोकसुधी उपजे, पण उएसु के० तेथी उचो उपजवानु सर्वथा निषेध ठे ॥ १४८ ॥

जंति समुष्ठिम तिरिया ॥ जवण वणेषु न जोड्माईसु ॥

जतेसिं उववाळ ॥ पलिया सखस आउसु ॥ १४९ ॥

अर्थ—समूष्ठिम तिर्यंच मरीने उरकृष्टपणे चुवनपति तथा वणेषु के० व्यतरने-
त्रिपे जतिय के० जाय पण जोड्माईसु के० ज्योतपी आदिकनेत्रिपे न के० न जाय केमके ज के० जे तेसिं के० ते समूष्ठिम तिर्यंच उरकृष्टपणे पद्योपमना असरयातमा जागना आयुष्यवत देवतापणेज उगवाळ के० उपजे पण वधारे आयुष्यपणे उपजे नहीं अने तेदलु आयुष्य तो चुवनपति तथा व्यतरमाहेज ठे, पण ज्योतपी प्रमुख-
माहे नथी ॥ १४९ ॥ अहीया कोइ प्रश्न करे के पूर्वे एहलु कहु जे, अध्यवसाय
विशेषे एदळे मनपरिणामव्यापारविशेषे देवता थाय, तो समूष्ठिम तिर्यंच मनरहित

ઠે માટે કેવી રીતે દેવતા થાય ? તેહને હસ્તર આપવામાટે જગવતીસૂત્રના વૃત્તિકાર શ્રીઅજયદેવસૂરિ ઇંડુ સમાધાન કરે ઠે કે, સંજ્ઞાવિશેષરૂપ અધ્યવસાઈ કરી મન-રહિત સમૂર્ધિમ પણ દેવગતિ પામે

॥ હવે વલી અધ્યવસાય વિશેષે ગતિનું તરતમપણું કહે ઠે. ॥

વાલતવે પડિવ-શ્વા ॥ ઝકડ રોસા તવેણ ગારવિયા ॥

વેરેણય પડિવ-શ્વા ॥ મરિંઝં અસુરેસુ જાયતિ ॥ ૧૫૦ ॥

અર્થ— જે અરિહંતની આજ્ઞારહિત તત્ત્વજ્ઞાને શૂન્ય તે વાલ પટલે મિથ્યાત્વી હોય, તેહનું જે પચાગ્નિ પ્રમુખ તપ તે તપ ઘણા જીવોનું ઘાતકારી ઠે, તેવા તપનેવિષે પ્રતિ-વંધ પટલે આસક્ત હોય વલી તપસ્વી થકાં ઝકડરોસા કેળ ઝકુટરોપનાધરનાર હોય, તથા વલી તપસ્યા કરીને અહંકાર કરે વલી તપસ્વી થકાં કુલ્લ ટૈપાયનની-પરે કોણક જીવની સાથે વૈરજાવ કરવાનો પ્રતિવરૂ કરે ઇહવા જીવ મરી અસુરેસુ જાયતિ કેળ અસુરકુમારજીવનપતિમાંહે ડપજે ॥ ૧૫૦ ॥

રજ્જુગાહ વિસ જગ્ગણ ॥ જલ જલણ પવેસ તણ્હ તુહ હહં

ગિરિસિર પડણાઝ મુયા ॥ સુદજાવા હુંતિ વતરિયા ॥ ૧૫૧ ॥

વલી રજ્જુગાહ કેળ જે ગલે દોરડાનો ફાસો ઝાહ મરે, તથા વિપજગ્ગણ કરી મરે, વલી જલ કેળ પાણીમાંહે ટૂટીને મરે, તથા જલણ કેળ અગ્નિમાંહે પ્રવેશ કરી મરે, તણ કેળ ટપાયે કરી મરે, તથા તુહ કેળ છુધાયે પીડ્યો થકો મરે, વિરહાદિક ડુલે કરી મરે, ગિરિસિર કેળ પર્વતના શિખર થકી પત્તીને મરે. પટલાં સ્થાનકે, અખ્યંતર રોડ પરિણામને અજાવે, અને મંદ શુજ પરિણામે, ગૂલપાણી પ્રમુખનીપરે જો શુજ પરિણામ આવે તો મરીને વ્યતર દેવતાની ગતિ પામે ॥ ૧૫૧ ॥

તાવસ જા જોડસિયા ॥ ચરગ પરિધાય વંજલોગો જા ॥ જા

સહસ્સારો પર્ચિંદિ ॥ તિરિય જા અચ્ચુરં સહ્યા ॥ ૧૫૨ ॥

અર્થ— વલી કંદ મૂલ ફલ આહારી વનવાસી તાવસ કેળ તાપસ જાતિ મરીને જીવન-પતિ આદે દેહ જા કેળ યાવત્ ઝકુટુ જોડસિયા કેળ જ્યોતપીમુધી જાય. તથા ચાર પાંચ જેલા થઈ ટોહું મલી જિજ્ઞા માગે, તેહને ચરક કહીઈ અને કપિલમતિ પરિ-ગ્રાંજક તે ત્રિદંનિયા કહીઈ તે મરીને જીવનપતિ આદે દેહ ઝકુટા બ્રહ્મ દેવલોક સુધી જાય. ગર્જન પર્યાસા પચેડી હાથી, ચલદ, પ્રમુખ તિર્યંચ સવલ કચલ સરસા સમ્યક્ત્વ દેશવિરતિ સહિત મરીને સહસ્રાર દેવલોકસુધી જાય દેશવિરતિ સહ્યા કેળ શ્રાવક મનુષ્ય મરીને વારમા અચુતદેવલોકસુધી જાય. ॥ ૧૫૨ ॥

मनोव्यापार कहीए ते तीव्र, तीव्रतर, तीव्रतम—तेणे करी जूदी जूदी देवतानी गति पामे.
तीव्र अध्यवसायकी उची देवगती पामे एम अध्यवसायना त्रिगोपपणायकी देव-
तानी गतिनु तारतम्यपणु जाणवु ॥ १४५ ॥

॥ वली कोण कोण जीव देवतानी गति पामे ? ते कहे ठे. ॥

नर तिरि असखजीरी ॥ सवे नियमेण जंति देवेसु ॥

निय आउय सम हीणा ॥ उएसु ईसाण अतेसु ॥ १४६ ॥

अर्थ—असरयाता आयुष्यवाला युगलीया, मनुष्य, तथा तिर्यंच होय, ते सवे
के० सवे नियमेण के० निश्चयकी जतिदेवेसु के० देवतानी गतिमाहेज अतरे पण
वीजी गतिमाहे जाय नहीं ते निय के० पोतानु जेटवु अहीया युगलीरुपणे आउय
के० आयुष्य होय, तेदळे सम के० सरये आयुष्ये, अथवा तेदधी हीणा के० उठा
आयुष्ये देवतामा उपजे, पण वधता आयुष्ये उपजे नहीं ते उरकृष्टपणे ईसाण अतेसु
के० ईशानदेवलोकना अत पर्यंतना देवतामाहे उपजे केमके युगलियाने उरकृष्ट
आयुष्य त्रण पट्योपमनु होय, ते आयुष्य ईशानदेवलोकली ठे तेमाटे

हवे निवरीने लखु नु जे, पट्योपमने असरयातमे जागे असरयाता आयुष्य
वाला युगलीआ, पंचेडी तिर्यंच, पली, वली उपर अतरहीपवाला तिर्यंच, मनुष्य,
युगलिया मरीने जुवनपति तथा व्यतरनेत्रिपे उपजे, पण ज्योतपी प्रमुखनेत्रिपे उ-
पजे नहीं केमके ज्योतपीमाहे जघन्यथकी पट्योपमनो आठमो जाग आयुष्य ठे,
माटे अने वीजा युगलिया यथायोग्यपणे पोतपोताना आयुष्य प्रमाणे अथवा उठे
आयुष्ये ईशान देवलोकसुधी उपजे, पण उएसु के० तेथी उचो उपजवानु
सर्वथा निषेध ठे ॥ १४७ ॥

जति समुष्ठिम तिरिया ॥ जवण वणेषु न जोड्माईसु ॥

जतेसिं उववाळ ॥ पलिया सखस आउसु ॥ १४८ ॥

अर्थ—समुष्ठिम तिर्यंच मरीने उरकृष्टपणे जुवनपति तथा वणेषु के० व्यतरने-
त्रिपे जतिय के० जाय पण जोड्माईसु के० ज्योतपी आदिकनेत्रिपे न के० न जाय
केमके ज के० जे तेसिं के० ते समुष्ठिम तिर्यंच उरकृष्टपणे पट्योपमना असरयातमा
जागना आयुष्यवत देवतापणेज उववाळ के० उपजे पण वधारे आयुष्यपणे उपजे
नहीं अने तेदळु आयुष्य तो जुवनपति तथा व्यतरमाहेज ठे, पण ज्योतपी प्रमुख-
माहे नथी ॥ १४८ ॥ अहीया कोड प्रश्न करे के पूजे पदवु कवु जे, अध्यवसाय
विशेषे एदळे मनपरिणामव्यापारविशेषे देवता थाय, तो समुष्ठिम तिर्यंच मनरहित

ઠે માટે કેવી રીતે દેવતા થાય ? તેહને ઉત્તર આપવામાટે જગવતીસૂત્રના ઘૃત્તિકાર શ્રીઅજયદેવસૂરિ પણ સમાધાન કરે ઠે કે, સંજ્ઞાવિશેષરૂપ અધ્યવસાણ કરી મન-રહિત સમૂર્ધિમ પણ દેવગતિ પામે.

॥ હવે વલી અધ્યવસાય વિશેષે ગતિનુ તરતમપણ કહે ઠે ॥

વાલતવે પડિવ-ધા ॥ ઝકકડ રોસા તવેણ ગારવિયા ॥

વેરેણય પડિવ-ધા ॥ મરિઝ અસુરેસુ જાયતિ ॥ ૧૫૦ ॥

અર્થ— જે અરિહંતની આજ્ઞારહિત તત્ત્વજ્ઞાને શૂન્ય તે વાલ પટલે મિથ્યાત્વી હોય, તેહનુ જે પચાન્નિ પ્રમુખ તપ તે તપ ઘણા જીગોનુ ઘાતકારી ઠે, તેવા તપનેવિપે પ્રતિ-વધ પટલે આસક્ત હોય વલી તપસ્વી થકા ઝકકડરોસા કે ૦ ઝકકડરોપનાધરનાર હોય, તથા વલી તપસ્યા કરીને અહંકાર કરે વલી તપસ્વી થકાં કુલ દ્વેષાયનની-પરે કોણક જીવની સાથે વેરજાવ કરવાનો પ્રતિવંદ્ધ કરે પહવા જીવ મરી અસુરેસુ જાયંતિ કે ૦ અસુરકુમારજીવનપતિમાંહે ડપજે ॥ ૧૫૦ ॥

રજ્જુગાહ વિસ જક્કણ ॥ જલ જલણ પવેસ તણ્હ તુહ હુહં

ગિરિસિર પડણાઝ મુયા ॥ સુહજાવા હુંતિ વતરિયા ॥ ૧૫૧ ॥

વલી રજ્જુગાહ કે ૦ જે ગલે દોરડાનો ફાંસો લાઈ મરે, તથા વિપજક્કણ કરી મરે, વલી જલ કે ૦ પાણીમાંહે વૂડીને મરે, તથા જલણ કે ૦ અગ્નિમાંહે પ્રવેશ કરી મરે, તણ્હ કે ૦ તૃપાયે કરી મરે, તથા તુહ કે ૦ ક્રુધાયે પીડ્યો થકો મરે, વિરહાદિક હુલે કરી મરે, ગિરિસિર કે ૦ પર્વતના શિખર થકી પત્તીને મરે પટલા સ્થાનકે, અન્યંતર રોડ પરિણામને અજાવે, અને મંદ શુજ પરિણામે, શૂલપાણી પ્રમુલનીપરે જો શુજ પરિણામ આવે તો મરીને વ્યતર દેવતાની ગતિ પામે. ॥ ૧૫૧ ॥

તાવસ જા જોહસિયા ॥ ચરગ પરિધાય વંજલોગો જા ॥ જા

સહસ્સારો પર્ચિદિ ॥ તિરિય જા અચ્ચુઈ સહ્યા ॥ ૧૫૨ ॥

અર્થ— વલી કંદ મૂલ ફલ આહારી વનવાસી તાવસ કે ૦ તાપસ જાતિ મરીને જીવન-પતિ આદે દેહ જા કે ૦ યાવત્ ઝકકડુ જોહસિયા કે ૦ જ્યોતપીસુધી જાય તથા ચાર પાંચ ખેલા થઈ ટોલું મલી જિહ્વા માગે, તેહને ચરક કહીયે અને કપિલમતિ પરિ-ગ્રાજક તે ત્રિદંકિયા કહીયે તે મરીને જીવનપતિ આદે દેહ ઝકકડા વ્રહ્મા દેવલોક સુધી જાય. ગર્જન પર્વાતા પવેડી દ્વાથી, વલદ, પ્રમુખ તિર્થંચ સંવલ કવલ સરસા સમ્યક્ત્વ દેશવિરતિ સહિત મરીને સહસ્તાર દેવલોકસુધી જાય દેશવિરતિ સહ્યા કે ૦ આવક મનુષ્ય મરીને વારમા અચુતદેવલોકસુધી જાય ॥ ૧૫૨ ॥

जइ लिंग मिह दिठी ॥ गेविक्का जाव जंति उकोसं ॥
पयमवि असदहतो ॥ सुत्तव मिहदिठीउं ॥ १५३ ॥

अर्थ- जे रजोहरणादिक साधुनो वेपथारी जतीना लिंगे मिथ्यादृष्टी होय, ते क्रियाना बले करी दशविध चक्रवालसामाचारीना प्रजावे मरीने अगारमर्दकाचार्य-नीपरे उत्कृष्टा नवमा अवेयक सुधी उपजे ते मिथ्यात्वी कोने कहीयें ? जे छाद-शागी सूत्र सुधां सद्दे, परंतु सूत्रोक्त एक पदने पण असदहतो रहे तो तेहने दे-शयकी मिथ्यात्वी कहीए तथा वीतरागोक्त सूत्रयकी आने सूत्रना अर्थयकी पदमात्र पण सद्दे नहीं तेने सर्वयकी मिथ्यात्वी कहीए ॥ १५३ ॥ तेमाटे सूत्रलक्षण कहे ठे

सुत्त गणहर रइयं ॥ तदेव पत्तेय बुद्ध रइयंच ॥ सुय
केवलिणा रइयं ॥ अजिन्नदस पुषिणा रइयं ॥ १५४ ॥

अर्थ- ह्वे सौधर्मस्वामि प्रमुख गणधरनां रचेलां जे आचारांगादिक सूत्र, तेमज नेमिराजा प्रमुख प्रत्येकबुद्धना रच्या नेमिप्रव्रज्यादिक, बखि चउदपूर्वधर श्रुत के-वली सच्यजवसूरि प्रमुखना रच्या दशवैकालिकादिक सूत्र, वली अजिन्नदसपुषिणा-रइय के० सपूर्ण दशपूर्वधरना जे रच्यां ए सर्वने सूत्र कहीए ॥ १५४ ॥

उठमउ संजयाणं ॥ उववा उकोसउं अ सवठे ॥ तेसिं
सढाण पिय ॥ जहणउं होइ सोहम्मे ॥ १५५ ॥

अर्थ- उठमउ के० उदस्य सजयाण के० सयत जे साधु तेनु उपजबु उत्कृष्ट-पणे सर्वार्थसिद्धविमानसुधी होय तथा तेसिं के० तेज उदस्य साधुने तथा सढाण के० श्रावकने पण अपि के० निश्चे जहणउं के० जघन्य थकी सौधर्म कल्पे उपजबु थाय पण तेमाहें एतलु विशेष जे उदस्य साधुने सौधर्म देवलोके पढ्योपम पृथ-क्त्वायु होय अने श्रावकने एक पढ्योपमनु आयुष्य होय ॥ १५५ ॥

उतमि चउद पुविस्स तावसाईण वंतरेसु तहा ॥ एसिं
उववाय विहि ॥ निय किरिय ठियाण सव्वोवि ॥ १५६ ॥

अर्थ- चउदपूर्वी साधु जघन्यथकी लांतक देवलोके उपजे तापस, सन्यामी, शा-क्यादिकने जघन्यथकी व्यतरनेविषे उपजबु होय ए सव्वोवि के० सर्वने उपजवानो विधि ते जे निय के० पोतपोतानी क्रियानेविषे ठियाण के० स्थित एतले सावधान रक्षा होय तेवा सर्वने जाणवा ॥ १५६ ॥

अर्दीया श्री पन्नवणासूत्रमध्ये तापसने जघन्यथकी जवनपतिमाहे उपजबु कहुं

ठे ए उपपातविधी एटखे उपजवानो मार्गे ते आप आपणा मार्गना आचारवंतने जाणवो जेवारे पोतपोताना शास्त्रोक्त मार्गे चाखे तेवारे ए ए स्थानके उपजे.

॥ हवे सघयणविशेषे देवतानी गतिविशेष होय तेमाटे संघयणनु स्वरूप कहे ठे ॥

वज्जरिसद्नाराय ॥ पढर्म वीर्यं च रिसद्नाराय ॥ ना-

रायम-द्नाराय ॥ कीलिया तह्य ठेवठ ॥ १५७ ॥

ए ए ठ स्संघयणा ॥ रिसहो पट्टोय कीलिया वज्ज ॥ उ-

ज्ज मकड बंधो ॥ नाराज होइ विनेज ॥ १५८ ॥

अर्थ- जे शरीरना हारुनो दृढ दृढतर वध तेहुने सघयण कहीए तेहना ठ जेद ठे पहेलो वज्जरूपजनाराच, वीजो रूपजनाराच, वीजो नाराच, चोथो अर्द्धनाराच, पांचमो किलिका, ठठो ठेवठो, एटखे सेवार्त ॥ १५७ ॥ हवे एहनो अर्थ कहे ठे जे हाडनी सधी उपरें विंटणो जे पाटो ते रूपज कहीए तेउपरे खीलो ते कीलिका वज्ज के० वज्ज समान कहीए अने जे हारुकानी वझे सांधने मर्कटाकारे जे वध मांहोमांहे मिलित ते नाराच जाणवो. ए त्रणे मिढ्यां थकां वज्जरूपजनाराच सं-घयण कहीए

अने कीलिकारहित ते वीजो रूपजनाराच, केवल मर्कटवध ते वीजो नाराच, एक पासे मर्कटवध अने वीजे पासे कीलिका ते चोथो अर्द्धनाराच, ज्यां हारुनो वध एकली कीलिकाएज होय ते पांचमो कीलिका, अने ज्यां वेज हाडकांना ठेडा लगारेक लाग्या होय, पण पूर्वना वज्जरूपजनाराचमांहेनो बंध कोइ होय नहीं, अने सेवा के० तेल चोपरुडु तथा विमाणांनी वाठा करे तेथी केटखोक काळ रहे. पठी वणसे ते सेवार्त ठठो सघयण कहीए टीकामां आम कथुं ठे जे आसपास स्पर्श-रूप सेवामात्रे करीने व्याप्त एवां हाड निरंतर खेदाच्यगादिकोनु वारंवार संघटननी अपेक्षा करे ठे ते सेवाए दृढ के० व्याप्त अथवा सेवाने पामेलुं ते सेवार्त एवा पण कोइ ठेकाणे अर्थ ठे अने ठेवठ एवो पण क्यांक क्यांक पाठ ठे, त्यां ठेदपृष्ठ के० ठेदेकरी स्पष्ट एवो अर्थ जाणवो ॥ १५८ ॥

॥ हवे ए ठए संघयण किया किया जीवमां जाजे ? ते विगतथी कहे ठे ॥

ठ गज्ज तिरि नराणं ॥ समुत्तिम पण्णिदि विगल ठेवठं ॥

सुरनेरइया एगिंदियाय ॥ सवेअसघयणा ॥ १५९ ॥

अर्थ- गर्जज, तिर्यच तथा मनुष्यने छए सघयण होय, वली समुत्तिम पचेडि-तिर्यच तथा समुत्तिममनुष्यने, एक ठेवठो होय तथा विगल के० वेंडी,

તેંડી, ચોરેંડી - એ ત્રણને વિગલેંડી કહીએ, એહને પણ ઠેવઠો સંઘયણ હાય. વલી કમ્મપયનીમાહે સમૂર્ધિમપચેડીતિર્યંચને ઠા સંઘયણ કહ્યા છે અને સુર કેળ દેવતા તથા નેરણ્યા કેળ નારકી તથા સમસ્ત એકેંડી એ સર્વેને અસંઘયણી કહીએ એમાં કોઈ સંઘયણી નથી કેમકે જે અસ્થિની રચના તેહને સંઘયણ કહીએ, તે એમાં નથી

તોપણ દેવતામાહે અસ્થિરૂપ સંઘયણવિના જે શક્તિવિશેષ તેને પણ ઉપચારે સંઘયણ કહીએ કેમકે દેવતામાહે ચક્રવર્તિ કરતાં પણ શક્તિ ઘણી છે તે શક્તિના ગુણે દેવતામાહે પણ વજ્રરૂપજનારાચ સઘયણ કહીએ હવે થોનીસી શક્તિ એકેંડીમાંહે પણ છે, તે ગુણેકરી એકેંડીને પણ કોઈક ઠેવઠો સઘયણ કહે છે પરંતુ મૂલજાગે અસ્થિરૂપ સઘયણ દેવતામાંહે નથી ॥ ૧૫૯ ॥

॥ હવે સઘયણથકી ગતિ કહે છે ॥

ઠેવઠેણં ડગમ્મઇ ॥ ચઝરો જાકપ્પ કીલિયાઈસુ ॥ ચઝ-
સુ હ હ કપ્પ વુની ॥ પઢમેણં જાવ સિધ્ધીવિ ॥ ૧૬૦ ॥

અર્થ- ઠેવઠે સઘયણે કરી અધ્ધવસાય વિશેષથકી જીવનપતિ, વ્યતર, જ્યોતથી, અને વૈમાનિકમાના યાવત્ ચોથા દેવલોકસુધી જાય અને કિલિકાલિક વિપરીત-પણે અપૂજા ગણતા ચારેસઘયણે કરી હુહુ કેળ વેવે દેવલોક ચઢતાં ચઢતાં ઉપજે, તે આવી રીતે જે કિલિકાસઘયણે કરી પાંચમા અને ઠઠા દેવલોકસુધી જાય અર્કનારાચ સઘયણે કરી શુક્ર અને સહસ્રાર દેવલોકસુધી જાય અને નારાચ સંઘયણે કરી આ-ણત અને પ્રાણત દેવલોકસુધી જાય અને રૂપજનારાચે કરી આરણ અને અજુત દેવલોકસુધી જાય અને વજ્રરૂપજનારાચ પ્રથમ સઘયણે કરી સર્વેજ જીવનપતિ, વ્ય-તર, જ્યોતિષી, વાર દેવલોક, નવ ગ્રેવેયક, અને પાંચ અનુત્તરવિમાને જાય અને યાવત્ સિદ્ધીવિ કેળ મોક્ષનેવિષે પણ જાય, ઇટલે પહેલા સઘયણનો ધણી અતિ ઉત્કૃષ્ટ અ-ધ્ધવસાયે ચઢતી પદવીના દેવતામાહે ઉપજે, અને કોઈક કર્મ રૂપાવી કેવલ પામી મોકે પણ જાય

॥ હવે જ્યા સઘયણ ત્યાં સસ્થાન હોય, સસ્થાન ઇટલે શરીરનો આકાર વિશેષ તે સસ્થાન ઠ પ્રકારનાં છે, તેનાં નામ કહે છે ॥

સમચઝરસે નગ્ગોદ્ ॥ સાઝ વામણય સુહ્કા હુડેય ॥ જીવા-
ણ ઠ સંઠાણા ॥ સવઝસુ લક્ષણ પઢમ ॥ ૧૬૧ ॥ નાહીએ
ઊવરિ વીય ॥ તણ્ય મહો પિઠિ ડયર ડરવજ્ઞં ॥ સિર ગીવ
પાણિ પાએ ॥ સુલક્ષણં ત ચઝઞ્જતુ ॥ ૧૬૨ ॥ વિવરીયં પં-

चमगं ॥ सव्वत्त अल्लसकाणं जवे उठ ॥ गज्जय नर तिरिय
उहा ॥ सुरासमा हुडया सेसा ॥ १६३ ॥

अर्थ-पहेलु समचउरंस, वीजुं न्यग्रोध परिमंजल, व्रीजुं सादि, चोथु वामन, पांचमुं कुज, ठहु डुरुक, ए रीते जीवनां ए ठ सस्थान होय. अने अजीवनां पांच संस्थान होय एक परिमंजल, वीजुं वट, व्रीजु त्रिस, चोथु चउरंस अने पांचमु आयत ए पांच संस्थान ते अजीवपुजलस्कंधनां होय.

पहेलां सर्व स्थानके सर्व अवयवनेविपे लक्षणोपेत पहेलुं संस्थान होय. समा के० लक्षणोपेत चारेदिशिना चार अस्त्र के० शरीरना खूणा ठे ज्यां पद्मासन वेठा चारे दोरी सरखी होय ते समचउरंस संस्थान तीर्थकरनी प्रतिमाने होय

अने जे बडवृक्षनीपरे एटले जेम बडवृक्ष नीचे थोडुं हीन होय, अने उपर संपूर्ण पूरु होय, तेम जे सस्थान नाहीए के० नाजिने हेठे हीन होय, अने उपर लक्षणोपेत होय ते वीयं के० वीजु न्यग्रोध सस्थान जाणवु

व्रीजु सादि के० आदि ते नाजिने अहो के० अधो एटले नाजिने नीचे लक्षणोपेत अने नाजिउपर हीन ते सादिसस्थान जाणवु.

चोथु वामन के० पूठ, उदर अने उर के० हृदय ए हीनलक्षणे होय, एटलांने वज्ज के० वर्जकरीने एटले त्याग करीने वाकी मस्तक, ग्रीवा, पाणी के० हाथ, पाए के० पग एटला सुलक्षणा होय ते वामन सस्थान जाणवु ॥ १६२ ॥

विवरीय पचमग के० पांचमु एथकी विपरीत एटले पूठ, उदर, अने हृदय ए सर्व लक्षणोपेत होय अने मस्तक, ग्रीवा, हाथ, पग, लक्षणे हीन होय ए रीते वामन सस्थानथकी जे विपरीत अग होय ते कुब्ज संस्थान कहिए

ठहु समस्त शरीरना अवयवरूप अलक्षण एटले विपरीत लक्षण होय ते हुडक संस्थान कहिए. ॥ १६३ ॥

॥ हवे ए ठ सस्थान ते किया किया जीवनेविपे होय १ ते जुदा जुदा विवरिने कहे ठे ॥

गर्जजमनुष्य तथा गर्जजतिर्यचमाहे उहा के० ठए सस्थान होय, अने सुरा के० देवताने एक समा के० समचउरस सस्थान होय, अने शेष थाकता नारकी, एकेंडी, बेंडी, तेंडी, चउरेडी तथा समूर्धिमपचेंडीतिर्यच, तथा समूर्धिममनुष्य ए सर्व डुरुया के० डुरुक सस्थानवाला होय ॥ १६३ ॥

कम्मपयडीनेविपे समूर्धिमपचेंडीतिर्यचमाहे ठए संस्थान बलाण्यां ठे एकेंडीमाहे हुडकसस्थान, तेमाहे पण पृथ्वी मसूरचंदा, अने अपकायनु स्तिवुक विंडु जेवु

संस्थान, तथा तेजकायनु सूचीकलाप संस्थान, वायुकायनु पताकाने आकारे संस्थान, अने वनस्पतीकाय वीचित्र प्रकारना संस्थानवंत होय ए रीते कम्मपयडीमां वखाण्यां ठे

वायुकाय वैक्रियशरीर करे, तोपण पताका जेवां संस्थाने करे, अने पंचेंडीतिर्यच अने पंचेंडीमनुष्य, तथा धारमा देवलोका देवतासुधी जे उत्तर वैक्रियरूप करे, ते नानाप्रकारनु संस्थान जाणु अने मूलशुरूप समचउरस जाणु तथा नारकी जे उत्तरवैक्रियरूप करे ते पण हुडकसंस्थाने जाणु ए देवतानु गति-द्वार सपूर्ण थयु

॥ हवे देवता देवगति थकी चवीने क्यां क्यां उपजे ? ते आगति द्वार कहे ठे ॥

जति सुरा संखालय ॥ गज्जय पज्जत्त मणुय तिरिएसु ॥

पज्जत्ते सुय वायर ॥ जूदग पत्तेय गवणेषु ॥ १६४ ॥

अर्थ- सामान्यपणे चारे निकायना सुरा के० देवता ते देवगतियकी चवीने एक युग-लियाविना वीजा गर्जज पर्यासा सखाळ के० सरयाता आयुष्यना धणीजे मनुष्य तथा तिर्यच तेने विपे जति के० जाय वली पज्जत्ते के० पर्यासा वायर के० धावर, पृथ्वीकाय, अप्पकाय, अने प्रत्येक वनस्पतीकाय ए त्रणमाहे देवता मरीने उपजे अने शेष सूक्ष्मपृथ्वी, अप्प, साधारण वनस्पती, तथा अपर्यासा वावर, पृथ्वी, अप्प तथा प्रत्येक वनस्पति, तेजकाय, वायुकाय, वेंडी, तेंडी, चउरेंडी, तथा युगलिया अने समूर्धिम अपर्यासातिर्यच, तथा समूर्धिम अपर्यासामनुष्य, वली देवता, तथा नारकी-एटले स्थानके देवता चवीने उपजे नहीं

॥ वली आगतिनु विशेषपणु कहे ठे ॥

तउवि सणकुमार ॥ प्पज्जिई एगिंदिएसु नोजति ॥ आ-

णय पमुहा चविळ ॥ मणुएसु चेव गज्जति ॥ १६५ ॥

अर्थ- तउवि के० त्या ते आगतिनेविपे पण सणकुमारप्पज्जिई के० सनत्कुमार आदे देईने सहस्तर देवलोका सुधीना देवता चवीने एकेंडीमाहे उपजे नहीं पण शेष एटले वाकीना स्थानके गर्जज पर्यासा सरयाता आयुष्यना धणी एहवा सामान्य मनुष्य तथा तिर्यच तेमाहे उपजे वली आणत प्रमुख देवलोकथी मांकी अनुत्तरविमान सुधीना देवता चवीने गर्जज पर्यासा सरयाता आयुष्यवाला सामान्य मनुष्यमाहे उपजे पण पृथ्व्यादिक एकेंडीमाहे नउपजे तथा तिर्यचमाहे पण उपजे नहीं ॥ १६५ ॥

॥ हवे जे देवताने जे रीते देवांगना साथे संजोग ठे, अने जे देवताने सर्वथा संजोग नथी ते प्रकार कहे ठे. ॥

दो कप्प काय सेवी ॥ दो दो दो फरिस खूबसेदेहि ॥ च-
उरोमणेणु वरिमा ॥ अप्प विचारा अणंत सुहा ॥ १६६ ॥

अर्थ- शुवनपति, व्यंतर, ज्योतपी, अने दोकप्प के० सौधर्म अने ईशान ए वे देवलोकना देवता ते कायसेवी के० अति उत्कृष्ट पुरुष वेदने उदये मनुष्यनीपरे वि-
पय सेवा करे कायसेवाविना देवांगना पण तृप्ति पामे नहीं मनुष्यनीपरे देवताने
पण वीर्य होय तेथी देवांगनाने बल तथा कांति अधिक होय ए बात श्रीपद्मवणा
उपांगमांहे कही ठे अने सनतकुमार तथा माहेंद्र ए वे देवलोकना देवता ते देवां-
गनाना स्तन, जुज तेहनां आलिंगने करी कायस्पर्शज संजोगसुख माने. वली ब्रह्म
अने खांतक ए वे देवलोकना देवता ते देवांगनानु रूप देखीनेज सुख पामे तथा शुक्र
अने सहस्रार देवलोकना देवता ते पोताने जोग योग्य जे देवांगना, तेहनां गीत,
हास्य, विद्यास, जापित, जूपण, नेपुर प्रमुखना शब्द सांजलीने कामसुख अनुजवे
तथा आणतादिक चारे देवलोकना देवता ते जे रमवा योग्य देवी मनमांहे चिंतवे
तेवारे ते देवी पोताना स्थानके वेठी शृंगार करी जली बुरी कामचेष्टाने मनमांहे
धरती जोगने माटे सावधान थाय, तेवारे ते देवता त्यांज रक्षा थका मन संकल्पे
पूर्ण सुख पामे फरसादिक समस्त स्थानके कायसेवीनीपरे देवतानी शक्तिप करी दे-
वांगनाना शरीरमांहे शुक्रना पुञ्जल संचरे, तेथी देवांगनाने संजोगसुख उपजे केमके
देवताने शुक्रपुञ्जल ठे, तेणे करी देवांगनाने सर्व सुख उपजे परंतु वैक्रिय पुञ्जले
गर्ज उपजे नहीं अने जे चक्रवर्तिना वैक्रियशरीरना शुक्रपुञ्जलथकी गर्ज उपजे ठे,
तेहनु मूल शरीर औदारिक ठे, तेथी वैक्रियपुञ्जल उदारिकपणे परणमावे, तेथी गर्ज
उपजे वैक्रियपुञ्जल उदारिकपणे जे परणमावे ठे, ते जावार्थ श्रीरायपसेणीसूत्रनी
टीकामांहे मलयगिरिआचार्ये वखाण्यो ठे तथा उपरना नवग्रैवेयक, अने पचअनु-
त्तरविमानना देवता ते अप्रवीचारा एटले विषयसेवारहित पुरुषवेदथकी अत्यंत मंद
मने करी पण स्त्रीने प्रायें नहीं

कायसेवीथकी अनंतगणुं सुख स्पर्शसेवीने जाणवुं, तेथकी रूपसेवीने अनंतगणुं
सुख, तेथकी शब्दसेवीने अनंतगणुं सुख, तेथकी वली मनसेवीने अनंतगणुं सुख,
तेथकी अप्रवीचारीने अनंतगणुं सुख जाणवु हवे अहीयां कोइ पृठे के नवग्रैवेयक
तथा पचानुत्तरविमानना देवता जो विषयसेवा रहित ठे तो एहने ब्रह्मचारी केम

ન વહીયે ? તેહને ઉત્તર કહે છે જે, અવિરતિ નામ કર્મોદયથકી દેવતાના જવ સ્વત્વાવે કરી ચારિત્ર પરિણામનો અજાવ છે, અને અપ્રવીચાર સુલયકી ઉપશમ સુખ અનતગણ છે કયાંક અપ્રવિચારને સ્થાને અલ્પવિકાર એવું લખ્યું છે. ॥ ૧૬૬ ॥

॥ તેજ સૂત્રકાર આગલી ગાથાએ કહે છે ॥

જ ચ કામસુદ્ધ લોએ ॥ જ ચ દિઘ મહાસુદ્ધ ॥ વી-

યરાગ સુદ્ધ સ્સેય ॥ અંત જાગંપિનગ્ધ ॥ ૧૬૭ ॥

અર્થ—લોએ કે૦ લોકનેવિષે જ કે૦ જે કામસુદ્ધ કે૦ કામસુલ કાયસેનારૂપ, તથા દેવતાસંવધી જે મહા કે૦ પરમસુરતસુખ તે સર્વે શ્રીગીતરાગ પટલે વિશેષેકરી ગયા છે રાગ દ્વેષ જેહના, એવા શ્રીગીતરાગનું જે પ્રશમસુલ તેહને અનતમે જાગે પણ ય પૂર્વોક્ત સુખ સમયે નહીં પટલે ગીતરાગના સુખના અનતમા જાગ સરખું પણ ન હોય ॥ હવે દેવીનું ઉત્પત્તિસ્થાન કહે છે ॥

ઉવવાર્ણ દેવીણ ॥ કપ્પ હગ જા પરો સદ્ધસારા ॥

ગમણા ગમણ નહીં ॥ અચ્ચુય પરં સુરાણપિ ॥ ૧૬૮ ॥

અર્થ—જુવનપતિ, વ્યતર, જ્યોતપી, સૌધર્મ, અને ફેશાન દેવલોક સુધી યાવત્ દેવીણ કે૦ દેવીઁને ઉવવાર્ણ કે૦ ઉપજવું હોય ઉપરાત દેવીઁને ઉપજવું હોય નહીં અને દેવ-તાના જોગને માટે ઉપરના દેવલોકમાહે સૌધર્મ તથા ફેશાનદેવલોકની અપરિચ્છિતા દેવી ઉપરો કે૦ ઉપર સદ્ધસાર દેવલોકસુધી જાય અને સદ્ધસાર દેવલોકથી ઉપરના દેવલોકે દેવીઁનો ગમણાગમણ નહીં કે૦જાવું આવવું નથી કદાચિત્ આણતાદિ દેવલોક યોગ્ય દેવીને કાયસેવાની વાઝા ઉપજે, તો મનુષ્યસાથે અથવા સૌધર્મ અને ફેશાન દેવ-લોકના દેવતાસાથે કાયસેવા પણ કરે, પરતુ વિષયસેવામાટે આણતાદિ દેવલોકનેવિષે જાય નહીં તથા તે દેવો પણ આવે નહીં કદાચિત્ ધારમા દેવલોકનો દેવતા મન-સેવી મનુષ્યલોકમા આવી મનુષ્યિ સ્ત્રીસાથે કાયસેવા કરે, તો મરીને તેજ સ્ત્રીને પેટે ઉપજે તેમજ દેવીને પણ કાયસેવા હોય વહી અચ્ચુત પરં સુરાણપિ કે૦ અચ્ચુત દેવલોકથી ઉપરાત દેવતાનું પણ ગમનાગમન નહીં હેઠલા દેવોને ધારમા દેવલોક-થી ઉપરાત જાવાની શક્તિ નથી તથા ઉપરના દેવતાને અહીંયા આવવાનું પ્રયોજન નથી કેમકે પ્રેવેયક તથા પચાનુત્તરનાદેવતા તે, તીર્થકરના કલ્યાણિકમહીમાએ પણ શચ્યા થકી નીચે ઉત્તરે નહીં કિંતુ શચ્યાએ વેઠાજ નમસ્કારાદિક જ્ઞાતિ સાચવે અને સદેહ ઉપજે તો મનવર્ગણાએ પ્રશ્ન કરે, તે કેવલી કેવલજ્ઞાને જાણીને તેહનો મ-નોર્ગણાએ ઉત્તર આપે તીર્થકરની મનોર્ગણા ઉત્તરસહિત તે પ્રશ્ન અવધિજ્ઞાને જા-ણીને દેવતા પોતાનો સદેહ ટાલે પરતુ અહીંયા આવે નહીં ॥ ૧૬૮ ॥

॥ हवे कीलविपिया देवतानां स्थानक कहे ठे. ॥

ति पलिय तिसार तेरस ॥ सारा कप्प ड्वा तइय लंत अहो ॥

किच्चिसिय नहुंति उवरिं ॥ अच्चुय परउज्जिउगाई ॥ १६९ ॥

अर्थ—अशुभ कर्मना उदयेकरी देवतामांहे चढाल सरखा, ते किलविपिया देवता फहीए ते सोधर्म तथा ईशान देवलोकतले तिपलिय के० त्रण पट्योपमने आयुष्ये वसे ठे तेमज सनतकुमारदेवलोकने तले तिसार के० त्रण सागरोपमने आयुष्ये वसे ठे एमज तेरस के० तेर सागरोपमने आयुष्ये ठे लंत के० लांतक देवलोकने अहो के० अधोनागे वसे ठे. किच्चिसिय न हुंति उवरिं के० ए किच्चिपिया देवता ते लांतकनामा ठा देवलोकथी उपरांत उपजे नहीं

वली अच्चुय के० अच्चुत देवलोकथी परउ के० उपरांत अज्जिउगाई के० अज्जियोगि-कादिक देवता तथा आदिशब्दथी सामानिकादिक देवता पण न उपजे किंतु ए नव-भेद्येयक, तथा पचानुत्तरविमानवासी समस्त देवता ते स्वयमेवपणे ड्ड सरखा जाणवा

॥ हवे सोधर्म तथा ईशानदेवलोके अपरिग्रहिता देवीनां केटलां विमान तथा केटलु आयुष्य ठे ? तथा क्रिया क्रिया विमानवासी देवताने उपजोग योग्य होय ? ए अर्थ विस्तारथी कहे ठे. ॥

अपरिग्रह देवीणं ॥ विमाणलखा ठ हुंति सोहम्मे ॥ पलि-
याई समयाहिय ॥ ठिइ जासि जाव दसपलिया ॥ १७० ॥
ताउं सणकुमारा ॥ एव वद्धति पलिय दसगेहिं ॥ जा वं-
ज सुक्क आणय ॥ आरण देवाण पन्नासा ॥ १७१ ॥ ईसाणे
चउ लखा ॥ साहिय पलियाइ समय अहिअ ठिइ ॥ जा
पनर पलिय जासिं ॥ ताउं माहिंद देवाणं ॥ १७२ ॥ एए-
ण कमेण जवे ॥ समयाहिय पलिय दसग बुद्धीए ॥ लंत
सहसार पाणय ॥ अच्चुय देवाण पण पन्ना ॥ १७३ ॥

अर्थ—केवल अपरिग्रहितादेवीनां ठ लाख विमान सोधर्मदेवलोकने ठे. तेमांहे जे विमानमाहेली देवीउनु एक पट्योपमनु पूर्ण आयुष्य ठे, ते देवी सोधर्मवासी देवताने जोग योग्य जाणवी अने जे देवीने पलियाइ के० एक पट्योपमादिक एटले एक पट्योपम उपरे समयाहिय के० एक समय अविक, अथवा वे समय, त्रण समय, संख्यातासमय, असंख्यातासमय, अधिक—एम जाव के० यावत् दश पट्योपमना आयुष्यवाली अप-

રિગ્હિતાદેવી ॥૧૭૦॥ તે સર્વ સણકુમારા કે સનત્કુમારાસી દેવતાને ડપજોગ યોગ્ય જાણવી પણ તે દેવી તેથી ડપરના દેવલોકના દેવતાને વાઠે નહીં ઇમજ ફરી દશ પદ્યોપમથી ડપરાત ઇક સમય, વે સમય, ત્રણ સમય, આદે દડને ઢસગોહિં કે ૦ દશ પદ્યોપમસુધીની વીજી વૃદ્ધિ કરીય, ઇટલે વીશ પદ્યોપમનું આયુષ્ય વ્રહ્મદેવલોકના દેવતાને જોગયોગ્ય દેવીનુ જાણવું

વલી તેનારપઠી ઇ ઇમજ સમય આદે દેડને દશ પદ્યોપમની વૃદ્ધિ સુધી ઇટલે ત્રીશપદ્યોપમના આયુષ્યવાલી દેવીઁ તે શુક્રદેવલોકના દેવતાને જોગયોગ્ય જાણવી તેનાર પઠી વલી સમયાદિ વૃદ્ધિય ચાલીશ પદ્યોપમના આયુષ્યવાલી દેવીઁ તે આણતદેવલોકવાસી દેવતાને જોગયોગ્ય હોય વલી તેનારપઠી સમયાદિ વૃદ્ધિય યાગત્ પચાશ પદ્યોપમના આયુષ્યવાલી દેવી તે આરણ દેવલોકના દેવતાને ડપજોગ યોગ્ય હોય

હવે ઇશાનદેવલોકે અપરિગ્રહિતા દેવીના ચાર લાલ ગિમાન ઢે, તેમાંહે જે દેવીઁ ઁનુ ઇક પદ્યોપમ સાધિક આયુષ્ય ઢે, તે દેવીઁ ઇશાનદેવલોકના દેવતાને જોગયોગ્ય ઢે તેનાર પઠી સમયાદિ વૃદ્ધિય યાગત્ પચ્ચર પદ્યોપમના આયુષ્યની દેવીઁ તે માહેડ દેવલોકના દેવતાને જોગયોગ્ય હોય ॥ ૧૭૧ ॥ ઇહજ ક્રમે કરી પૂર્વ રીતે દશ પદ્યોપમ વધારતા યોગ્યપણે પચીશ પદ્યોપમના આયુષ્યની દેવીઁ લાતક દેવલોકના દેવતાને જોગયોગ્ય હોય તથા પાત્રીશ પદ્યોપમના આયુષ્યવાલી દેવી સહસ્રાર દેવલોકના દેવતાને જોગયોગ્ય હોય અને પિસ્તાલીશ પદ્યોપમના આયુષ્યની દેવી તે પ્રાણત દેવલોકના દેવતાને જોગયોગ્ય હોય, અને પચાવન પદ્યોપમના આયુષ્યવાલી દેવી તે અચુતદેવલોકના દેવતાને જોગયોગ્ય હોય ॥ ૧૭૨ ॥

॥હવે દેવને લેશ્યા ઢોઢગાથાઇ કરી કહે ઢે ॥

કિન્હા નીલા કાઁ ॥ તેઁ પમ્હાય સુક લેસાઁ ॥ ઁવ-

ણવણ પઢમ ઁઁલેસ ॥ જોડસ કપ્પ ઁઁગે તેઁ ॥ ૧૭૩ ॥

કપ્પતિય પમ્હ લેસા ॥ લતાડસુ સુકલેસ હુતિ સુરા ॥

અર્થ-જેણે કરી જીવ કર્મ સાથે આશ્વેય પામે તેને લેશ્યા કહીય તે લેશ્યાના વે જ્ઞેદ ઢે ઇક ઁવ્યલેશ્યા તથા વીજી જાવલેશ્યા તથા આત્માને કાલા તથા પીલા ઁવ્યરૂપ કર્મ પુનઁ સયોગ તે ઁવ્યલેશ્યા, અને આત્માના શુજાશુઁ પરિણામ તે જાવજ્ઞેશ્યા ઇ ઁાત નારકીને અધિકારે પ્રકટપણે વલાણશે તે લેશ્યાના ઁ જ્ઞેદ ઢે ઇક કૃલા, વીજી નીશા, ત્રીજી કાપોત, ચોથી તેજો, પાચમી પશ્ચ, અને ઁઠી શુક્ર-તેમાં ઁવણવણ કે ૦

जवनपति अने व्यतरने कृष्ण, नील, कापोत अने तेजो ए पद्म के० पद्मेक्षी चउलेस के० चार लेख्या होय त्यां परमाधामीने एक कृष्णलेख्याज होय. अने जोइस के० ज्योतपी तथा कप्प डुगे के० सौधर्म तथा ईशान ए वे देवलोकनेधिपे एक तेज के० तेजोलेख्या होय. ॥ १७४ ॥

ते उपरांत कप्पतिय के० सनतकुमार, माहेंद्र अने ब्रह्म -ए त्रण देवलोके एक प-म्हलेसा के० पद्मलेख्या होय तेवार पठी लंताइसु के० छातक आदे देइने पचानुत्तर सुधीना सुरा के० देवोने एकली शुक्कलेख्या होय ए सर्व लेख्याळ अनुक्रमे निर्मल शुद्ध शुद्धतर जाणवी जवनपति आदे देइ नव प्रवेयकसुधी जाव परावर्त्त करी जाव-लेख्या ठए संजवे अने पचानुत्तरना देवो प्राये विशुद्ध प्रव्यलेख्यावंत होय, अने प-रित्तससारी होय तेमाटे ते देवो जावत' विशुद्ध लेख्यावंत होय

जवनपति, व्यतर, अने ज्योतपिना शरीरनो वर्ण पूर्वे ए देवोना अधिकारे कह्यो ठे

॥ हवे वैमानिक देवोनों वर्ण कहे ठे ॥

कणगाज पञ्चम केसर ॥ वज्रा डसु तिसु उवरि धवला ॥ १७५ ॥

अर्थ- सौधर्म अने ईशान ए डसु के० वे देवलोकना देवनां शरीर कणगाज के० राता सुवर्ण जेवां कांतिवाळां जाणवा. अने तिसु के० त्रीजो, चोथो ने पाचमो ए त्रण देवलोके देवोनां शरीर ते पञ्चम के० पद्म एटले कमलनो केसर जे पराग तेवा वर्णे ठे अने उवरिधवला के० लांतक आदे देइने उपरना देवलोकना देव ते, व-वला एटले शुक्क शुक्कतम वर्णे उत्तरोत्तर जाणवा यद्यपि श्रीजीवाजिगमसूत्रमा ध-जलोग लांतक देवा अल्लमहूय पुष्पवज्रा एवु कबु ठे, तथापि महुडानु पाकु फूल काडक गौर होय, ते गौरमाहे गणीए अने महुडानु काचु फूल काडक पांशुरु होय, तेमाटे धवळमांहे गणीए तेथी अर्दीया सिद्धात वीरोध नथी ॥ १७५ ॥

॥ हवे देवताने आहार तथा आसोद्यासनु स्वरूप कहे ठे ॥

दसवास सदस्साई ॥ जहन्नमाळं धरंति जे देवा ॥ तेसि चउथा द्वारो ॥ सत्तहिं थोवेहिं ऊसासो ॥ १७६ ॥

अर्थ- जे जवनपति अने व्यतर देवोमां दश हजार वर्षना जघन्यायुवाला देव होय, तेसिं के० ते देवने चउथाद्वारो के० चोथ पठी एटले एक अहोरात्रने आतरे आहारनी इष्टा उपजे. ते इष्टा उपना यका सर्व इज्जिउने आह्वादकारी मनोहा पु-जले करी इष्टाए तृप्ति पामे, अने सत्तहिंथोवेहिं के० सात स्तोके आसोद्यास होय शरीर मांहे वायु उचो नीचो वधे-आवे ते साते स्तोके उचो आस आवे, साते

स्तोके नीचो श्वास आये, एटला कालना वचमा निश्चल रहे, साते साते स्तोके श्वासीश्वास करे

॥ द्वे पूर्वोक्त स्तोकेन प्रमाण कहे ठे ॥

आहि वाहि विमुक्त्स ॥ नीसामूस्सास एगगो ॥ पाणु
सत्त इमो थोवो ॥ सोवि सत्तगुणो लवो ॥ १७७ ॥
लव सत्तदत्तरीए ॥ होइ मुहुत्तो इममि ऊमासा ॥ सग-
तीससयतिहुत्तर ॥ तीसगुणा ते अहोरत्ते ॥ १७८ ॥
लस्कतेरस सहसा ॥ नउयसय अयर सखयादेवे ॥
पस्केहिं ऊसासे ॥ वाससहस्सेहिं आदारो ॥ १७९ ॥

अर्थ— आहिवाहि विमुक्त्स के० आधि ते मननी पीना, अने व्याधि ते शरीरनी पीना, तेथी बीमुक्त्स के० विशेषे करीने रहित, चिंता तथा श्रमची रहित एना मनुष्यनो एक निश्वास-उश्वास तेने प्राण कहीए पाणुसत्तइमो के० एना साते प्राणे थोवो के० एक स्तोक कहीए सोविसत्तगुणोलवो के० एना साते स्तोके एक लव होय, ॥ १७७ ॥ अर्हीया सात प्राणने एक स्तोक कहीए तेने सातगुणा करीए ते-
वारें उगणपचाश प्राणे एक लव थाय ठे.

लव सत्तदत्तरीए के० सित्तोत्तर लवे होइमुहुत्तो के० एक मुहुर्त होय इममि के० ए एक मुहुर्तमाहे ऊसासा के० केटला श्वासीश्वास होय ? ते कहे ठे पूर्वोक्त उगणपचाशने सीचोत्तर गुणा करीए, तेवारें सगतीससयतहुत्तर के० सारुत्रीशसैं ने त-
होत्तर श्वासीश्वास होय ते अहोरत्ते के० एक अहोरात्रमाहे त्रीश मुहुर्त थायठे, माहे तेने त्रीशगुणा करीए, ॥ १७८ ॥ तेवारें एक लाख तेर हजार एकशो ने नेबु श्वासीश्वास थाय एने त्रीश गुणा करीए, तेवारें तेत्रीश लाख पचाणु हजार ने सा-
तसैं श्वासीश्वास एक मासना थायठे तेने वारगुणा करता चार मोरु सात लाख अठ्ठाळीश हजार ने चारसैं श्वासीश्वास एक वर्षना थायठे. एमज सो वर्षनेविये पण जावना करवी

हवे अयरसखयादेवेपरकेहिं के० जे देवतानु जेटला सागरोपमनु आयुष्य होय, ते देवताने तेठले पक्षे श्वासीश्वास होय, अने तेठले हजार वर्षे आहार होय ते आधी रीते के, जे देवतानु एक सागरोपमायु होय तेने एकपक्षे उश्वास होय, अने एक हजारवषे आहारनी इठा उपजे. जेम सर्वाथसिके तेत्रीश सागरोपमायु ठे, तो तेत्रीश पक्षे श्वासीश्वास अने तेत्रीश हजारवर्षे आहारनी इठा उपजे ॥ १७९ ॥

॥ हवे जे देवोनु दश हजार वर्ष उपरांत पण एक सागरोपमनु पूर्णायु
न होय तेना वचमां आहार अने उश्वासनुं कालमान कहेठे ॥

दस वास सदस्सुवारिं ॥ समयाई जाव सागरं ऊण ॥ दि-
वस मुहुत्त पटुत्ता ॥ आहारूसास सेसाणं ॥ १८० ॥

अर्थ— जे देवतानु दश हजार वर्ष उपरांत, समयाइ के० समयादिक एटले स-
मय, आवली, मुहूर्त, दिवस, पक्ष, मास, सबत्सर, युग, एक वे आदि पळोपम, एम
जाव के० यावत् सागरऊणं के० कांडक ऊणु सागरोपमायु होय, ते देवताने दिवस
पृथक्त्वे आहाराजिजापा थाय, अने ते मुहूर्त पृथक्त्वे उसास करे सिद्धांतजापाए
पृथक्त्व शब्ददोनो अर्थ वे आदे देईने नव सीम संख्यानु मान कहीए अहीया ए जावार्थ
जे दश हजार वर्षाणी उपरांत एक समयादि वृद्धि ए अनुरुमे दिवस पृथक्त्वे आहार,
अने मुहूर्त पृथक्त्वे उसासने वधारता जइए, ते त्यांसुधी वधारीए के ज्यांसुधी पूर्ण
सागरोपमायुप्रत्ये पक्षकी उसास अने एक हजार वर्षेयकी आहार थाय ॥ १८० ॥

॥ हवे सिद्धांतमांहे आहारना त्रण नेठ ठे ते कहेठे ॥

सरिरेण ज्याहारो ॥ तथाइ फासेण लोम आहारो ॥ प-

खेवा हारो पुण ॥ कावलिउं होइ नायवो ॥ १८१ ॥

अर्थ—केवल शरीरे करी जे आहार ते उजाहारी यद्यपि शरीर पांच ठे. तथापि
तेजस अने कर्मण शरीरे करी जीव उत्पत्ति देशे आवी पूर्व शरीर त्यागे विग्रह-
गति अथवा अविग्रह गतिवालो जीव प्रथम समये औदारिक शरीर योग्य पुजला-
हार करे. बीजा समय आदे देई कर्मणसाथे औदारिक मिश्रे आहार करे ते ज्यां-
सुधी शरीर पूर्ण नीपजे, त्यासुधी ए पूर्वोक्त सर्व उज कहेतां तेजस शरीर, तेणे
करी जे आहार ते प्रथम उजाहार जाणवो

अने तथा के० तथा फासेण के० स्पर्शेद्रिये करी जे आहार—जेम के तेल चोपन-
वायकी मुखे चीकाश थाय उनाले पाणीनी ठाट लागवाची शीतल पुजले तृपा
मटे ए बीजो लोम आहारो के० लोमाहार जाणवो

अने पखेवाहारो के० प्रक्षेपाहार, ते पुण के० वली कावलीउंहोइ के० कोलीआए
करी मुख प्रक्षेपे जे आहार ते बीजो प्रक्षेपाहार जाणवो ॥ १८२ ॥

॥ हवे ए त्रणे आहार केड केड अवस्थानेविपे होय ? ते कहे ठे ॥

उज्याहारा सधे ॥ अपजत्त पजत्त लोम आहारो ॥ सुर नि-

रय इगिंदि विणा ॥ सेसा जवठा स पखेवा ॥ १८३ ॥

અર્થ- કેવલ તેજસ શરીરે કરી उत्पत्ति દેશવિપે આપણા શરીરયોગ્ય જે પુન્નલ તે ડંજ, તેના આહારી સઘે કેળું સર્વ જીવ ઇકેંડ્રિ આદે દેહને પચેડિ પર્યંત અપર્યા-સાજીવ તે ડંજા આહારી જાણવા કોઈ એમ કહે છે કે સમસ્ત સ્વયોગ્ય જેને જેટલી પર્યાસિ કહી છે, તેટલી પર્યાસિ અપર્યાસિ હોય તે ડંજાહારી જાણવા, તે જૂડુ કહે છે કારણ કે, શરીર પર્યાસિથી પ્રારંચી જીવ લોમાહારી લોમે કરે, અગ પ્રત્યંગે કરી પુન્નલઆકર્ષી આહાર કરે, તેમણે અહીંયા શરીર પર્યાસિ અપર્યાસિ હોય તે જાણવું પરંતુ આહાર પર્યાસિ અપર્યાસિ ન જાણવો કેમકે તે તો અણાહારી હોય, અને શરીર પર્યાસિ વજ્રત કેળું પર્યાસિ તે સર્વને લોમાહારો કેળું લોમાહાર હોય,

અને સુરનિરયશ્નિદિવિણા કેળું દેવતા, નારકી અને ઇકેંડ્રી ઇ ત્રણવિના સેસાજવજ્રા કેળું શેષ જે વાકી સમસ્ત જવસ્થા ઘટલે સંસારી જીવ વેંડી, તેંડી, ચૌરેડી, પચેડિ, તિર્યંચ, મનુષ્ય, તે સપસ્કેગા કેળું સપ્રદેષા પ્રદેષ તે કવલાહારી હોય અને દેવતા, નારકી, તથા ઇકેંડ્રીને કવલહાર નથી, કિંતુ પર્યાસિ પૂર્ણ કહ્યા પઠી લોમાહારી હોય તેમા દેવતા તે મનકલ્પિત શુદ્ધ પુન્નલ સર્વ કાયા આહાર કરે નારકીને અશુદ્ધપણે પરિણમે, તે દેવતા નારકીના આહાર પુન્નલને વિશુદ્ધ, અવધિજ્ઞાની ઇવા પંચાનુત્તરવિમાનવાસી દેવતા દેશે તથા જાણે, પરંતુ નારકી આદે દેહ પ્રવેચક સુધીના દેવતા અવધિજ્ઞાને આહાર પુન્નલ ન દેશે

॥ વલી આહાર વિશેષ કહે છે ॥

સચ્ચિત્તા ચિત્તો જય ॥ રૂવો આહાર સઘ તિરિયાણં ॥

સઘ નરાણં ચ તદા ॥ સુરનેરશ્યાણ અચ્ચિત્તો ॥ ૧૮૩ ॥

અર્થ- સઘતિરિયાણ કેળું સર્વ તિર્યંચને, અને સઘનરાણ કેળું સર્વ મનુષ્યોને ત્રિવિ-ધાહાર હોય કેવારેક સચિત્ત, કેવારેક અચિત્ત, અને કેવારેક ઉત્તયરૂવો કેળું ઉત્ત-યરૂપ, ઘટલે સચિત્તાચિત્ત તે મિશ્ર આહાર હોય ચ કેળું વલી તદા કેળું તેમજ સુર-નેરશ્યાણ કેળું દેવતા અને નારકીને અચ્ચિત્તો કેળું સદા અચિત્તાહાર હોય

આજોગા ણાજોગા ॥ સઘેસિં હોઈ લોમ આહારો ॥ નિર-

યાણ અમણ્ણો ॥ પરિણમઈ સુરાણ સમણ્ણો ॥ ૧૮૪ ॥

અર્થ-અપર્યાસાવસ્થા સર્વ જીવોને અજાણપણે આહાર પરિણમે જેમ વર્ષાકાલે શીતલ પુન્નલને ફરસગાથી ઘણું મૂત્ર શ્રવે, અને પર્યાસાવસ્થા સર્વ લોમાહારી જીવોને આજોગ કેળું જાણતા અને અણાજોગ કેળું અજાણતા ઘટલે કેવારેક જાણતા અને કેવારેક અજાણતા આહાર પરિણમે, અને ઇકેંડ્રીને તથા સમૂર્ઠિમ મનુષ્યને મનરહિતપણે, સર્વથા અજાણતાંજ આહાર પરિણમે, તે લોમાહાર તિરિયાણ કેળું

નારકીને અશુભ કર્મોંદયે કરી અમણ્ણો કે ॥ અમનોદ્ધા એટલે મનને અસુહામણો પરિણમડ કે ॥ પરિણમે તથા તેહજ લોમાહાર સુરાણ કે ॥ દેવતાને શુભ કર્મોંદયે કરી સમણ્ણો કે ॥ મનોદ્ધાપણે સહિત પરિણમે તેવાર પઠી તૃતિપૂર્વક પરમ સંતોષ થાય એ કારણે દેવતાને આયુષ્ય ઉપર આહાર કાલમાન ઠે, પરતુ નારકીને આહારે કાલમાન ન જાણવું ॥ ૧૭૪ ॥

॥ એજ આહાર પ્રસ્તાવે નારકી, તિર્યંચ તથા મનુષ્યોને પણ આહાર કાલમાન કહેવે ॥

તદ્વિગલ નારયાણ ॥ અતમુદ્ધુત્તા સદોશ્ ઝકોસો ॥ પં-

ચિંદિ તિરિ નરાણ ॥ સાદ્ધાવિઝ ઠઠ અઠમઝ ॥ ૧૭૫ ॥

અર્થ-તદ્ કે ॥ તેમજ વિગલ કે ॥ વિકલેંડી તે વેંડી, તેંડી અને ચઝરેંડી, વલી નારયાણ કે ॥ નારકીને એકવાર આહાર લીધા પઠી વલી આહારની ઇચ્છા ઝકોસો કે ॥ ઝકુદ્ધો અતમુદ્ધુત્તાસદોશ્ કે ॥ અતર મુદ્ધૂત્ત ઉપરાંત ડપજે અને એકેંડી પૃથ્વીકાયા-વિકને આહારાજિલાપ સદા એટલે નિરંતર ડપજે અને પંચિંદિતિરિ કે ॥ પંચેંડી તિર્યંચને સાદ્ધાવિઝ કે ॥ સ્વજાવે તાપ રોગાદિકના અજાવે ઝકુદ્ધો ઠઠ કે ॥ વે અહોરા-ત્રને અતરે આહારાજિલાપ ડપજે અને નરાણ કે ॥ મનુષ્યને અઠમઝ કે ॥ ત્રણ અહો-રાત્રને અતરે આહારાજિલાપ ડપજે એ વેઝ ઝકુદ્ધો આહારાંતર તે ઉત્તરકુરુ, દેવકુરુ, તથા જરત અને ઐરવતે સૂપમ સૂપમાકાલે ત્રણ પદ્યોપમાયુવાલા તિર્યંચ મનુષ્ય આશ્રી જાણવો ॥ ૧૭૫ ॥

॥ હવે કીયો જીવ આહારક અને કીયો જીવ અનાહારક ? તે કહે ઠે ॥

વિગ્ગહ ગઝ માવન્ના ॥ કેવલિણો સમુદ્ધયા અજોગી-

ય ॥ સિન્ધાય અણાહારા ॥ સેસા આહારગા જીવા ॥ ૧૭૬ ॥

અર્થ-વિગ્ગહગતિવાલા જીવ જે સમશ્રેણી મૂકીને વિદિશાએ દેખાય, અથવા વિદિ-શાએ ડપન્યા, એટલે વિગ્ગહગઝ માવન્ના કે ॥ વિગ્ગહગતિને પ્રાપ્ત થયેલા જીવ, તથા કેવલી સમુદ્ધાત કરતાં, અને અજોગીય કે ॥ સૈલેશીકરણ કરતાં અયોગી નામા ચૌદમે ગુણઠાણે થકા વલી આઠ કર્મ ક્ષય કરી જે સિરુ થયા, એ સર્વ જીવ અણા-હારા કે ॥ અણાહારક જાણવા અને સેસા આહારગાજીવા કે ॥ શેષ એટલે વાકી વીજા સસારી જીવ તે સર્વ આહારક જાણવા ॥ ૧૭૬ ॥

જાનાર્થ એ-ઠે જે વિગ્ગહગતિવાલા ઝકુદ્ધપણે ચાર સમય અણાહારી હોય, અને આઠ સમય પ્રમાણ કેવલી સમુદ્ધાત ઠે તેમાં ત્રીજે ચોથે અને પાંચમે સમયે કેવલ કર્મણ કાયયોગી હોય. તે ત્યાં ત્રણ સમય અણાહારક જાણવા અને ચૌદમે ગુણ-

गणो सेलेशीकरणे अतर मुहुर्त्तप्रमाण अणाहारक जाणवा अने सादि अनंत मोहा-
माहे सिद्धना जीव अनतकाल अणाहारक जाणवा

॥ हवे देवतानु स्वरूप कहे ठे ॥

केसठि मंस नह रोम ॥ रुधिर वस चम्म मुत्त पुरिसेहि ॥

रहिया निम्मल देहा ॥ सुगंध नीसास गय लेवा ॥ १८७ ॥

अर्थ—सर्व देवतानु पूर्वजवना उपजावेला शुचकर्मना उदयथकी केश, अठि के०
हार, मंस के० मास, नख, रोम, रुधिर, वसा के० मासनी चरवी, चामनी, मूत्र,
पुरिप, (विघ्रा), एउए करी रहिया के० रहित एवू निम्मल के० सखरहित शरीर
होय कपूर तथा कस्तुरीना सुगंध सरखो मुखनो निश्वास होय तथा गतलेपा के०
जाति लावण्यनी घेरे रज प्रश्वेदादिकना उपलेप रहित होय ॥ १८७ ॥

अतमुहुत्तेणंचिय ॥ पज्जत्ता तरुण पुरिस सकासा ॥ सध्वग

जूसणधरा ॥ अजर निरुया समा देवा ॥ १८८ ॥

अर्थ—बली उत्पत्तिकाले अतरमुहुर्त्तमाहे पर्याप्ति पूर्ण कस्या पठी अत्यंत तरुण
पुरुष सरखा सध्वग के० सर्वांगनेवीपे जूपणना धरनार, अर्हीया श्रीजीवाजिगमसू-
त्रना अजिप्राये कोइक कहे ठे के, देवता आजरण तथा वल्लेकरी रहित ठे, ते उत्प-
त्तिकालेज जाणवा परंतु उपपात सजाए उपजे, अजिपेक सजाए छान करे, अर्द्ध-
कार सजाए अलकार पेहेरे, व्यवसाय सजाए पुस्तक वाची धार्मिक पीठी प्रमुख
पूजोपकरण व्यवसाय लीए, पठी सुधर्मा सजाए सिद्धायतननेविपे जिनप्रतिमाने पूजे
ए सर्व जूदां जूदा कृत्य करे तो तेने सदाकाल आजरण अने वल्लरहित केम कहिए?
ते माटे जे एम कहे ठे ते असप्रदाय अर्थ जाणवो मात्र उत्पत्ति वेलाएज आजरण
तथा वल्लरहित होय बली सदा योगनवय प्राप्त, जरारहित, निरुया के० निरुज ते
काश आसादिक रोगरहित, समा के० समचतुरस्र सस्थानी देवा के० देव होय

अणिमिस नयणा मण ॥ कज्ज साहणा पुप्फ दाम अमिला-

णा ॥ चउरगुलेण जूमि ॥ न विवति सुराजिणाविति ॥ १८९ ॥

अर्थ—बली देवता सजावे अणिमिसनयणा के० अनिमिपनेत्र एटले देवशक्ति
विशेषे आंस मीटकारे नहीं मणकज्जसाहणा के० मनेकरी सर्व कार्य साधक होय,
अने जेमना उरनेपिपे पुप्फदाम के० फूलनी माला ते निरतर अमिलाण के० अम्ला-
न एटले कुमलाय नहीं एवी होय बली जेउ मनुष्यलोकमाहे आव्या थका चउरगु-
लेणजूमि के० चार अणुल जूमिकाथकी उवा पग राखे, पण जूमिकाने नविवति के०

फरसे नहीं. एवा सुरा के० देव जिणाविति के० श्रीतीर्थकर अने केवलीए कहा ठे
॥ हवे जे कारणे देवता मनुष्यलोकमां आवे ते कारण कहे ठे ॥

पंचसु जिणकह्वाणेषु ॥ चेव महारिसि तवाणुजावाउं ॥

जम्मन्तर नेहेणय ॥ आगवन्ति सुरा इहयं ॥ १९० ॥

अर्थ—पंचसुजिणकह्वाणेषु के० श्रीतीर्थकरना जन्मादिक पांच कव्याणकोने विपे तथा महारिसितवाणुजावाउं के० महोटा रूपीश्वरना तपानुजावे एटले तपने प्रजावे, वली जम्मन्तरनेहेणय के० जन्मांतरना स्नेहे करी जेम जालिजडना पिता आव्या तेम, अथवा रीश थकी संगमो देव जेम आव्यो तेम, ए कारणे आगवन्तिसुरा इहय के० देवता अहीया आवे, पण कारणविना आवे नहीं ॥ १९० ॥

॥ ते देव कारणविना शामाटे न आवे ? ते कहे ठे ॥

संकंति दिव्वपेमा ॥ विसय पसत्ता समत्त कत्तवा ॥ अण-

हीण मणुयकज्जा ॥ नरजवमसुहं नइति सुरा ॥ १९१ ॥

अर्थ—जेवारे देवता देवलोकनेविपे उपजे, तेवारे तत्काल रमणिक देवांगनाना अगविपे दिव्य प्रेम परस्पर संकंति के० संक्रमे एटले मले वली विषय जे देवांगनाना स्पर्श, शब्द, रूप तेनेविपे अत्यंत पसत्ता के० प्रसक्त एटले विशेषे करीने आसक्त ते एक घनीपर्यंत पण मूकी शके नहीं वली खान, वनविहार, नाटकविलोकन, प्रमुख देवकार्य पूर्ण थया विना, वली देवताने मनुष्यसारुं कार्य कांइ नहीं के जेना आधिनपणे करी देवता मनुष्यलोकमां आवे. ते कारणे अशुच अने दुर्गंधमय एवा मनुष्यलोकनेविपे देवता न आवे तेहज दुर्गंधपणु कहे ठे ॥ १९१ ॥

चत्तारि पंच जोयण ॥ सयाइ गक्षीय मणुय लोगस्स ॥

उहं वच्चइ जेण ॥ नहुदेवा तेण आवन्ति ॥ १९२ ॥

अर्थ—जेण के० जे कारणे चारसैं पांचसे योजन सुधी मणुयलोगस्स के० मनुष्यलोकसंवधी मृतकलेवर, मूत्र, पुरीपसंवधी जे दुर्गंध ते उहवच्चइ के० उचे जाय तेण के० ते कारणे मनुष्य लोकने विपे नहुदेवा आवन्ति के० देवता न आवे. अहीया नव योजनसुधी मूलगा गंध पुज्जल तेवार पठी ते पुज्जले आगला पुज्जल वासी जे, वली ते पुज्जले आगला पुज्जल वासीजे, एम अन्योन्य अनेरा अनेरा पुज्जल वासतां चारसे अथवा पाचसैं योजनसुधी ऊचो गंध जाय जे काले श्रीअजीतनाथने वारे घणा मनुष्य होय, तेवारे कलेवर प्रमुख पण घणां होय त्या पाचसैं योजन सुधी, तथा वीजी परे चारसैं योजनसुधी गंध उंचो जाय अथवा

દેવતા અત્યંત શુભ પ્રકૃતિવંત છે, તેને થોડું હુલ તે પણ ઘણું થઈ પરિણમે, તેથી ચારસેં પાચસેં યોજન કહ્યા નહીં તો મનુષ્યને ધાણેંડિયનો વિષય નવ યોજન સુધી છે, અને દેવતાને ઇંદ્રાંતે નિશ્ચય નથી ॥ ૧૯૨ ॥

॥ હવે દેવતાને ત્રવ પ્રત્યયિક અવધિજ્ઞાનનું વિષયક્ષેત્ર કહેવું ॥

દો કપ્પ પદમ પુદવિ ॥ દો દો દો વીય તદ્વિયગ ચઝધિ ॥

ચઝ ઝવરિમ ઝંહીં ॥ પાસતિ પંચમં પુદવિં ॥ ૧૯૩ ॥

અર્થ—દોકપ્પ કે૦ પહેલાં વે દેવલોકના દેવ તે પદમપુદવિ કે૦ પેહેલી નરકપૃથ્વી સુધી અવધિજ્ઞાને કરી દેશે અહીંયાં એ જાવાર્થ છે જે સૌધર્મ અને ફેશાનેડના સામાનિકાદિક ઝક્કુટ્ટાયુવાલા જે દેવો, તે રત્નપ્રજા પૃથ્વીના સર્વ દેવતા તાગસુધી અવધિય કરી દેશે યદી તે ઝપરના દો કે૦ વે સનત્કુમાર ને માહેડના દેવતા વીંજી શર્કરપ્રજાપ્રતે દેશે એમજ ગ્રહ અને હાતક એ વે દેવલોકના દેવો તે વીંજી વાહુકા પ્રજાપ્રતે દેશે અને શુક તથા સહસ્તારના દેવ ચોથી પકપ્રજા પ્રતે દેશે તથા ચઝ-ઝવરિમ કે૦ એ થકી ઝપરના આણત, પ્રાણત, આરણ, અને અચુત, એ ચાર દેવલોકના દેવતા તે પાસતિપંચમપુદવિ કે૦ પાંચમી ધૂમપ્રજા નામે નરકપૃથ્વી સુધી દેશે પણ પટલુ વિશેષ જે આણત ને પ્રાણત દેવથકી આરણ અને અચુતવાલા દેવ પાંચમી પૃથ્વીના પ્રતે વિશુદ્ધતર ઘણા પર્યાયવત દેશે એમ જ્યાં જ્યાં વે વે જોડલા છે, ત્યાં પહેલાં થકી વીંજો સુવિશેષ દેરે ॥ ૧૯૩ ॥

ઝઠિ ઝ ગેવિજ્ઞા ॥ સત્તમીયરે અણુતર મુરાઝ ॥ કિચૂણ

લોગનાલિં ॥ અસલ્લદીવુદહિ તિરિયતુ ॥ ૧૯૪ ॥

અર્થ—ત્રણ દેવલોકના, અને ત્રણ મધ્યના એવ ઝ ગેવેયકના દેવ તે ઝઠી તમપ્રજા નરકપૃથ્વીસુધી અવધિજ્ઞાને કરી દેશે અને ઝપરના ત્રણ ગેવેયકના દેવતા તે સત્તમીયરે કે૦ સાતમી તમ તમપ્રજા નામા નરકપૃથ્વી સુધી દેશે અને પચાનુત્તરવાસી દેવ તે કિચૂ-ણલોગનાલિંકે૦ કાઝક ઝળી લોકનાલી પચાસ્તિકાયરૂપ ચૌદ રાજ પ્રમાણ અવધિજ્ઞાને કરી દેશે એતાવતા પચાનુત્તર ઝપર વાર યોજન સિદ્ધશિલા છે અને પચાનુત્તરના દેવ ઝબુ પોતાના વિમાનની ઘજા સુધી દેશે તે માટે કાઝક ઝળી લોકનાલીને દેશે તથા તિરિયતુ કે૦ તીર્થ સોધર્મ અને ફેશાનાદિકના દેવ અસર્યાતા વીંજુદહિ કે૦ ઘીપ અને સમુદ્રને દેશે ॥ ૧૯૪ ॥

વહુઅરગં ઝવરિ મગા ॥ ઝઠંસ વિમાણ ચૂલિય ધયાઈ ॥

ઝળ-ઈ સાગરે સંલ ॥ જોયણા તપ્પર મસલા ॥ ૧૯૫ ॥

अर्थ—उपरिमगा के० उपर उपर देवलोकवासी देवता ते बहुअरगं के० बहुत्तरक असंरयाता असंरयाते जेदे करी बहुत्तर बहुत्तम तितुं अवधिज्ञाने करी देखे तेने अवधिज्ञान पण विशुद्ध विशुद्धतर जाणवु अने समस्त देवता ते उहस विमाण चूलिय धयाड के० उंचु पोतपोताना विमाननी चूलिकानी ध्वजा सुधी देखे. उपरांत देखे नही केमके देवताना जव खजावथकी उंचु ध्वजासुधीज देखे एटले वैमानिकने उक्कट्टु अवधिज्ञान कथुं अने जघन्य तो वैमानिकने अंगुलने असंरयातमे जागे देरे. एटलु अवधिज्ञान होय. अहीया सिद्धातमा सर्व जघन्य अवधिज्ञान मनुष्य अने तिर्यचमाहे कथुं ठे. पण देवताने कथुं नथी तो अहीयां केम कथुं ? ते जावार्थ श्रीआवश्यकनी पीठिकामन्ये देवताने उपपात काले परजवनुं अवधिज्ञान अंतरमुहूर्त सुधी होय तेवार पठी देवजवसंवंधी अवधिज्ञान उपजे एटले शका निवृत्तिए पूर्वोक्त उपपातकाले अवधिज्ञान जेने उपजे एवो तो कोइक होय, ते अद्वपणा माटे सत्रकारे लस्यु नहीं, एटले वैमानिकने उंचु नीचु तितुं अवधिज्ञेन कथुं.

हवे गाथाना उत्तरार्धवडे शेष देवताने सामान्यपणे अवधिज्ञेन कहे ठे, जुवनपति, व्यतर अने ज्योतपी देवो ऊणेरुसागरे के ऊणेश्रुसागरोपमायुष्ये अवधिज्ञाने करी ससजोयण के० सरयाता योजनसुधी देखे अने तेवार पठी ज्यारे तप्पर के० तेना उपर आयुष्य वधे, त्यारे असरयाता योजनसुधी देखे एम जेम जेम आयुवृद्धि थाय, तेम तेम असंरयातामां पण वृद्धि थती जाय ॥ १९५ ॥

पणवीस जोयण लहु ॥ नारय जवण वण जोइकप्पाणं ॥

गेविज्जाणुत्तराणय ॥ जइ संखं उहि आगारा ॥ १९६ ॥

अर्थ—अने जुवनपति तथा व्यतर जे दश हजार वर्षना आयुष्यवाला, ते लहु के० जघन्यथकी अवधिज्ञेन पणवीस जोयण के० पचीस योजन देखे. अहीयां फली-तार्थ कहे ठे दशे जुवनपतिने जघन्य तो पचीश योजन अने उक्कट्टु असुर कुमारनिकायने असरयाता द्वीप अने समुद्र देखे, एटलु अवधिज्ञेन होय शेष नवनिकायने संरयाता योजन अवधिज्ञेन, ज्योतपीने जघन्योक्कट्टु संरयाता योजन अवधिज्ञेन होय. एटले तेउ सरयाता द्वीपसमुद्र देखे व्यतरने जघन्य तो पचीश योजन, अने उक्कट्टु सरयाता योजन अवधिज्ञेन होय एटले सरयाता द्वीप अने समुद्र अवधिज्ञाने करी देखे.

हवे गाथाना पाठला त्रण पदे करी नारकी, देवता, तिर्यच, अने मनुष्यने अवधिज्ञानक्षेत्रनु सस्थान कहे ठे एक नारय के० नारकी, वीजा जवण के० जुवनपति, वीजा वण के० व्यतर, चोथा ज्योतपी, पाचमा कप्पाण के० चार देवलोकना देव, ठछा गेविज्जा के० अने

॥ अणुत्तराणय के० अनुत्तरविमानना

देव, ए सातने जहसख के० यथासरयाए एटले अनुक्रमे उहि के० अवधिज्ञाननो जे आगारा के० आकार एटले संस्थान होय ते कहे ठे ॥ १९६ ॥

तप्पागारे पल्लग ॥ पडहग जल्लरि मुहंग पुप्फ जवे ॥ ति-
रिय मणुएसु उंही ॥ नाणाविह सठिउं जणिउं ॥ १९७ ॥

अर्थ— नारकीनु अवधिज्ञान तपागारे के० पाणी उपर तरवाना त्रापाने आकारे, जुवनपतिनु अवधिज्ञान पल्लग के० पालाने आकारे, व्यतरनु अवधिज्ञान पडहग के० ढोलने आकारे, ज्योतपीनु अवधिज्ञान जल्लरि के० जल्लरीने आकारे, वार देवलोकना देवोनु अवधिज्ञान मुहंग के० मृदगने आकारे, प्रवेयकना देवनु अवधिज्ञान पुप्फ के० फूलेजरी चगेरीने आकारे, अनुत्तरदेवोनु अवधिज्ञान, जवे के० कुमारी कन्यानो गलकचुउं जेवो पेशवाद तूरकणी पहिरणो पहेरे एने ऊर्ध्वसर कचुर कहे ठे ए नामे मारवान देशमा प्रसिद्ध ठे तेने आकारे जाणवु, अने तिरियमणुएसुउंही के० तिर्यच तथा मनुष्यने अवधिज्ञान नाणाविह के० नाना-प्रकारना सस्थाने सठिउं के० सस्थित, जणिउं के० कछुं ठे जेम सयचूरमण समु-द्रमाहे मरस सर्व आकारे ठे, परतु बलयाकार नथी अने नर तथा तिर्यचने अव-धिज्ञान बलयाकार पण ठे ॥ १९७ ॥

॥ हवे नारकी, देवता, मनुष्य, अने तिर्यच ए चारमाहे कोने के०
दिशाए अधिक अवधिज्ञान होय १ ते कहेठे ॥

उहुंजवण वणाण ॥ बहुगो वेमाणियाण हो उंही ॥ नार-
य जोइस तिरिय ॥ नर तिरियाण अणेगविहो ॥ १९८ ॥

अर्थ—जवण के० जुवनपति तथा वणाण के० व्यतर, ए वेउने अवधिज्ञान उहु के० उचु बहुगो के० घणुं होय, अने तीहुं तथा नीचु थोडु होय तेमज विमाणियाण के० वैमानिकने अहो के० नीचु उंही के० अवधिज्ञान घणु होय अने तीहुं तथा उचु थोडु होय बली नारकी तथा ज्योतिपीने तिरिय के० तिहुं अवधिज्ञान घणु होय, अने उचु तथा नीचु थोडु होय अने नर के० मनुष्य तथा तिरियाण के० तिर्यचने अणेग-विहो के० अनेक प्रकारनु अवधिज्ञान होय एटले कोउने उचु घणुं होय, कोउने नीचुं घणुं होय, कोउने तिहुं घणुं होय, एम नानाप्रकारे विचित्र जाणवु ॥ १९८ ॥

॥ हवे ए देवोनु द्वार पूर्ण करी नारकीनु द्वार जोरतो कहे ठे ॥

इयदेवाण जणिय ॥ ठिइ पमुहं नारयाण वुछामि ॥ इग
तिनि सत्त दस सतर ॥ अयर वावीस तितीसा ॥ १९९ ॥

सत्तय पुढवी सुठिई ॥ जिछो वरिमाइ दिछ पुढवीए ॥
होइ, कमेण कणिछा ॥ दसवास सहस्स पढमाए ॥ १०० ॥

अर्थ—इति पूर्वोक्त प्रकारे देवाण के० देवतानां तिष्ठपमुहं के० स्थिति प्रमुख एटले स्थिति, जुवन, अवगाहना ते शरीर प्रमाण, उपपात विरहकाल, चवन विरहकाल, एक समये उपपात संरया, एक समये चवन संरया, गति अने आगतिरूप नव द्वार जणिय के० कहां हवे एहज नव द्वार नारयाण के० नारकी साथे जोनीने बुझामि के० हु कहीश, हवे यथोद्देश निदेंश, एटले जे द्वारनो पहेलो उद्देश कीधो हतो, तेज द्वार अर्हायां पण प्रथम कहे ठे. त्यां साते नरकनी उत्कृष्टी अने जघन्यायुस्थिति अनुक्रमे कहे ठे

रत्नप्रज्ञा पृथ्वीनेविपे उत्कृष्टी स्थिति एक सागरोपम, एम बीजी शर्करप्रज्ञानेविपे त्रण सागरोपम, त्रीजी बाहुकाप्रज्ञानेविपे सात सागरोपम, चोथी पंकप्रज्ञानेविपे दश सागरोपम, पांचमी धूमप्रज्ञानेविपे सत्तर सागरोपम, ठछी तमप्रज्ञानेविपे बाबीश सागरोपम, सातमी तम तमप्रज्ञानेविपे तेत्रीश सागरोपम ॥१९९॥ ए सत्तयपुढवीसुठिई के० सात नरकपृथ्वीनेविपे आयुष्यनी स्थिति ते जिछो के० ज्येष्ठ एटले उत्कृष्टी कही. हवे उवरिमा के० उपरनी उत्कृष्टी स्थिति ते हिछ के० हेठला नरके जघन्य जाणवी. जेम रत्नप्रज्ञानी उत्कृष्टी एक सागरोपमनी स्थिति ते शर्करप्रज्ञाए जघन्य-स्थिति जाणवी. एम उपरनी उपरनी उत्कृष्टी स्थिति ते हेठल हेठल अनुक्रमे कणिछा के० कनिष्ठ एटले जघन्य जाणवी. जेम ठछी तमप्रज्ञानी बाबीश सागरोपम उत्कृष्टी स्थिति ते सातमी तमःतमप्रज्ञानेविपे जघन्य जाणवी. अने पढमाए के० पहेली रत्न-प्रज्ञा पृथ्वीए दश दजार वर्षे जघन्य स्थिति जाणवी तथा जघन्य अने उत्कृष्टीनी वचमा जे आयुष्यनी स्थिति होय, ते मध्यम स्थिति जाणवी. सबधा नरकनेविपे एहज व्यवहार जाणवो ॥ १०० ॥

हवे रत्नप्रज्ञा पृथ्वीना तेर प्रतर ठे बीजीना अगीथार, त्रीजीना नव, चोथीना सात, पांचमीना पांच, ठछीना त्रण, सातमीनो एक, ए प्रतरसंख्या आगल कहेशे. हाख ते प्रतरो प्रते जघन्य तथा उत्कृष्टी आयुष्यस्थिति कहे ठे.

नवइ सम सहस लखा ॥ पुढाणं कोडी अयर दस जाग ॥
इक्कि जाग बुढी ॥ जाअयरं तेरसेपयरे ॥ १०१ ॥ इय
जिछ जहसा पुण ॥ दस वास सहस्स लख पयर डगे ॥
सेसेसु उवरी जिछा ॥ अहो कणिछाउ पइ पुढवी ॥ १०२ ॥

देव, ए सातने जहसख के० यथासरयाए एटखे अनुक्रमे उंहि के० अवधिज्ञाननो जे आगारा के० आकार एटखे संस्थान होय ते कहे ठे ॥ १९६ ॥

तप्पागारे पल्लग ॥ पडहग जल्लरि मुद्ग पुप्फ जवे ॥ ति-
रिय मणुएसु उंहि ॥ नाणाविह सठिउं जणिउं ॥ १९७ ॥

अर्थ— नारकीनु अवधिज्ञान तपागारे के० पाणी उपर तरवाना त्रापाने आकारे, खुवनपतिनु अवधिज्ञान पल्लग के० पालाने आकारे, व्यतरनु अवधिज्ञान पम्हग के० ढोलने आकारे, ज्योतपीनु अवधिज्ञान जल्लरि के० जल्लरीने आकारे, वार देवलोकना देवोनु अवधिज्ञान मुद्ग के० मृद्गने आकारे, प्रेवेयकना देवतुं अवधिज्ञान पुप्फ के० फूलेजरी चगेरीने आकारे, अनुत्तरदेवोनुं अवधिज्ञान, जवे के० कुमारी कन्यानो गलकचुउं जेवो पेशवाद तूरकणी पहिरणो पहेरे एने ऊर्ध्वसर कचुरु कहे ठे ए नामे मारवार देशमा प्रसिद्ध ठे तेने आकारे जाणवु, अने तिरियमणुएसुउंहि के० तिर्यच तथा मनुष्यने अवधिज्ञान नाणाविह के० नाना-प्रकारना सस्थाने सठिउं के० सस्थित, जणिउं के० कबु ठे जेम सयसूरमण समु-द्रमाहे मस्त सर्ग आकारे ठे, परतु बलयाकार नथी अने नर तथा तिर्यचने अव-धिज्ञान बलयाकार पण ठे ॥ १९७ ॥

॥ हवे नारकी, देवता, मनुष्य, अने तिर्यच ए चारमाहे कोने के० दिशाए अधिक अवधिज्ञान होय १ ते कहेठे ॥

उडंजवण वणाण ॥ बहुगो वेमाणियाण हो उंहि ॥ नार-
य जोइस तिरिय ॥ नर तिरियाण अणेगविहो ॥ १९८ ॥

अर्थ—जवण के० खुवनपति तथा वणाण के० व्यतर, ए वेडने अवधिज्ञान उड के० उचु बहुगो के० घणुं होय, अने तीहुं तथा नीचु थोडु होय तेमज विमाणियाण के० वेमानिकने अहो के० नीचु उंहि के० अवधिज्ञान घणु होय अने तीहुं तथा उचु थोडु होय गली नारकी तथा ज्योतिपीने तिरिय के० तिरुं अवधिज्ञान घणु होय, अने उचु तथा नीचु थोडु होय अने नर के० मनुष्य तथा तिरियाण के० तिर्यचने अणेग-विहो के० अनेक प्रकारनु अवधिज्ञान होय एटखे कोइने उचु घणुं होय, कोइने नीचु घणुं होय, कोइने तिरुं घणुं होय, एम नानाप्रकारे विचित्र जाणवु ॥ १९८ ॥

॥ हवे ८ देवोनु द्वार पूर्ण करी नारकीनु द्वार जोरतो कहे ठे ॥

इयदेवाण जणिय ॥ ठिइ पमुहं नारयाण बुढामि ॥ इग
तिनि सत्त दस सतर ॥ अयर वावीस तितीसा ॥ १९९ ॥

સત્તય પુઢવી સુઠિઈ ॥ જિઠો વરિમાઈ હિઠ પુઢવી ॥
હોઈ કમેણ કણિઠા ॥ દસવાસ સહસ્સ પઢમા ॥ ૧૦૦ ॥

અર્થ-ઈતિ પૂર્વોક્ત પ્રકારે દેવાણ કે ૦ દેવતાનાં ઊંચપમુહં કે ૦ સ્થિતિ પ્રમુખ ઇટલે સ્થિતિ, ધ્રુવન, અવગાહના તે શરીર પ્રમાણ, ઉપપાત વિરહકાલ, ધ્રુવન વિરહકાલ, એક સમયે ઉપપાત સંત્યા, એક સમયે ધ્રુવન સંત્યા, ગતિ અને આગતિરૂપ નવ દ્વાર જણિયં કે ૦ કહ્યાં હવે ઇહજ નવ દ્વાર નારયાણ કે ૦ નારકી સાથે જોડીને બુદ્ધામિ કે ૦ હું કહીશ, હવે યથોદેશ, નિર્દેશ, ઇટલે જે દ્વારનો પહેલો ઉદેશ કીધો હતો, તેજ દ્વાર અર્ધાયાં પણ પ્રથમ કહે છે. ત્યાં સાતે નરકની ઉત્કૃષ્ટી અને જઘન્યાયુસ્થિતિ અનુક્રમે કહે છે

રત્નપ્રજા પૃથ્વીનેવિપે ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ એક સાગરોપમ, એમ બીજી શર્કરપ્રજાનેવિપે ત્રણ સાગરોપમ, ત્રીજી વાલુકાપ્રજાનેવિપે સાત સાગરોપમ, ચોથી પંકપ્રજાનેવિપે દશ સાગરોપમ, પાંચમી ધૂમપ્રજાનેવિપે સત્તર સાગરોપમ, ઠઠી તમપ્રજાનેવિપે વાઘીશ સાગરોપમ, સાતમી તમ તમપ્રજાનેવિપે તેત્રીશ સાગરોપમ ॥ ૧૧૯ ॥ એ સત્તયપુઢવીસુઠિઈ કે ૦ સાત નરકપૃથ્વીનેવિપે આયુષ્યની સ્થિતિ તે જિઠો કે ૦ જ્યેષ્ઠ ઇટલે ઉત્કૃષ્ટી કહી. હવે ઉવરિમા કે ૦ ઉપરની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તે હિઠ કે ૦ હેઠલા નરકે જઘન્ય જાણવી. જેમ રત્નપ્રજાની ઉત્કૃષ્ટી એક સાગરોપમની સ્થિતિ તે શર્કરપ્રજાએ જઘન્ય સ્થિતિ જાણવી એમ ઉપરની ઉપરની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તે હેઠલ હેઠલ અનુક્રમે કણિઠા કે ૦ કનિષ્ઠ ઇટલે જઘન્ય જાણવી જેમ ઠઠી તમપ્રજાની વાઘીશ સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તે સાતમી તમ તમપ્રજાનેવિપે જઘન્ય જાણવી, અને પઢમા કે ૦ પહેલી રત્નપ્રજા પૃથ્વીએ દશ દજાર વર્ષ જઘન્ય સ્થિતિ જાણવી તથા જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટીની વચમાં જે આયુષ્યની સ્થિતિ હોય, તે મધ્યમ સ્થિતિ જાણવી સહઘા નરકનેવિપે ઇહજ વ્યવહાર જાણવો ॥ ૧૦૦ ॥

હવે રત્નપ્રજા પૃથ્વીના તેર પ્રતર છે બીજીના અગીયાર, ત્રીજીના નવ, ચોથીના સાત, પાંચમીના પાંચ, ઠઠીના ત્રણ, સાતમીનો એક, એ પ્રતરસંખ્યા આગલ કહેશે. હાલ તે પ્રતરો પ્રતે જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટી આયુષ્યસ્થિતિ કહે છે

નવઈ સમ સહસ લક્ષા ॥ પુઢાણં કોડી અયર દસ જાગ ॥
ઈક્ષિક જાગ વુઢી ॥ જાઅયરં તેરસેપયરે ॥ ૧૦૧ ॥ ઇય
જિઠ જહણા પુણ ॥ દસ વાસ સહસ્સ લક્ષ પયર હો ॥
સેસેસુ ઉવરી જિઠા ॥ અહો કણિઠાઈ પડ પુઢવી ॥ ૧૦૨ ॥

अर्थ—रत्नप्रज्ञा पृथ्वीना पहिला प्रतरनेविषे नवइ सहस्र के० नेबु हजार समा के० वर्ष, वीजा प्रतरने विषे नेबु लाख वर्ष, त्रीजा प्रतरनेविषे एक पूर्वकोडीवर्ष, चोथा प्रतरने विषे एक सागरोपमना दश जाग करीए, तेवो एक जाग तेवार पठी इक्किजागबुट्टी के० प्रतरे एकको जाग बधारीए तेवारे जाव के० यावत् तेरमा प्रतरनेविषे अयर के० एक सागरोपमनी उत्कृष्टी आयुस्थिति थाय एटले पाचमे प्रतरे वे जाग, ठछे त्रण जाग, सातमे चार जाग, आठमे पांच जाग, नवमे ठ जाग, दश मेसात जाग, अगी-यारमे आठ जाग, बारमे नव जाग, अने तेरमे प्रतरे दश जाग एटले तेरमा प्रतरे सागरोपम पूर्ण ॥ २०१ ॥ इयजिष्ठ के० ए उत्कृष्टी आयुष्यनी स्थिति कही

हवे पुण के० बली जहन्न के० जघन्य स्थिति कहे ठे दसवास सहस्रलखपय-र दुगे के० प्रथम प्रतरनेविषे अनुक्रमे दश हजार वर्ष, बीजे प्रतरे दश लाख वर्ष, चवपि दश लाख सूत्र पाठमा न कहा, परतु उत्कृष्टी स्थितिने अधिकारे नेबु सहस्र नेबु लाख उपर जोडी लाख कहा, तेने अनुसार पाठमा दश शब्द कहा बिना पण दश लाख कहेता दोष नथी अने सेसेमुउवरि जिष्ठा के० हवे आगला त्रीजा प्रतर आदे देइने जे प्रतरो ठे, तेउनेविषे उवरि के० उपरना प्रतरनी जे जिष्ठा के० उत्कृष्टी स्थिति ठे, तेज आगले अहोकणिष्ठा के० अधो एटले नीचे नीचे प्रतरे कनिष्ठ एटले जघन्यस्थिति पड़पुढवी एटले प्रत्येक पृथ्वी प्रते जाणवी, एटले जघन्य स्थिति होय ते स्पष्टार्थ यंत्र देखी समजजो एटले रत्नप्रज्ञा पृथ्वीविषे उत्कृष्टी स्थिति कही अने सर्व पृथ्वीविषे प्रत्येक प्रतरे जघन्य स्थिति कही ॥ २०२ ॥

हवे बीजी नरक पृथ्वीआवेदेइ शेषपृथ्वीनेविषे उत्कृष्टी स्थिति कहेवाने अर्थे करण कहेवे.

उवरि खिड ठिइ विसेसो ॥ सग पयर विहत्तु इठ संगुणिउ ॥

उवरिम खिइ ठिइ सहिउ ॥ इठिय पयरमि उकोसा ॥ २०३ ॥

अर्थ—उवरि के० उपरनी खिड के० किति एटले पृथ्वी, तेनी जे उत्कृष्टी ठिइ के० स्थिति, तेने इठ के० वाठित नरक पृथ्वीनी उत्कृष्टी स्थिति साथे विसेसो के० विश्लेष करीए, एटले अधिक स्थितिमाथी उठी स्थिति काढीए, शेष रहे तेने पण उपचारथी विश्लेष कहीए ते विश्लेषनो आक सगपयरविहत्तुइठ के० अर्हीयां वाठी नरक पृथ्वीने सग एटले खख ते पोतपोताना प्रतरे वेहेचिये ते वेहेचना जे आक आवे ते प्रतर सरयाण संगुणिउ के० गुणीए, ते गुणये थके जे आक आवे ते उ-वरिमखिड के० उपरनी पृथ्वीनी उत्कृष्टी ठिइ के० स्थिति तेणे सहित करीए, तेवारे इठियपयरमिउकोसा के० वाठीत प्रतरे उत्कृष्टी स्थिति थाय

તે ઉદાહરણે દેખાડે છે જેમ શર્કરપ્રજાનેવિપે ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ ત્રણ સાગરોપમ છે, અને રત્નપ્રજાની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ એક સાગરોપમ છે, તેનો વિશ્લેષ કરીએ ત્યારે શેષ વે સાગરોપમ રહે તે વે સાગરોપમને શર્કરપ્રજાના અગ્નીઆરે પ્રતરે જાગ આપીએ, તેવારે એક જાગમાં એક સાગરોપમના અગ્નીઆરીઆ વે જાગ આવે તે વેને વાંઝિત પ્રતર સાથે ગુણિએ, તેવારે પ્રથમ પ્રતરે એકંસ ગુણ્યા વે જાગજ હોય તેને ઉપર વલી રત્નપ્રજા પૃથ્વીની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ એક સાગરોપમની છે, તે જોલી કરીએ, તેવારે પ્રથમ પ્રતરે એક સાગરોપમ, અને ઉપર એક સાગરોપમના અગ્નીઆરીઆ વે જાગ આવે, એટલી શર્કરપ્રજા પૃથ્વીના પ્રથમ પ્રતરે ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ જાણવી. એરીતે પ્રત્યેક પ્રતરે વે વે જાગ વધારીએ, ત્યારે અગ્નીયાર જાગે સાગરોપમ વધાય એમ યાવત્ અગ્નીયારમે પ્રતરે ત્રણ સાગરોપમ પૂર્ણાયુ થાય; અને પેહલા પ્રતરની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તે વીજે પ્રતરે જથન્ય જાણવી એ પણ યત્ર દેખી સમજાજો

એમજ ત્રીજી નરકપૃથ્વીએ પણ એહજ કરણ જાણવું તો એ ત્રીજી વાલુપ્રજા, ચોથી પંકપ્રજા, પાંચમી ધૂમપ્રજા, ઠઠી તમ પ્રજા, એ ચારેની યંત્ર સ્થાપના જોજો, અને સાતમી તમતમાપ્રજાએ એકજ પ્રતર છે ત્યા પાંચ નરકવાસા છે ત્યાં કાલ, મ-હાકાલ, રોરવ, મહારોરવ, એ ચાર સ્થાનકે જથન્ય વાલીજ સાગરોપમાયુ, અને ઉ-ત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમાયુ છે અને પાંચમો અપઙ્ગાણો નરકવાસો છે, ત્યા અજઘ-ન્યોત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમાયુ છે એમ સાતે નરકનેવિપે જ્યાંસુધી જીવે ત્યાંસુધી સદા વેદના વેદે આંત્ર મીચી ઉઘાડીએ એટલો વલત પણ નારકીને સુણ નથી કિંતુ એકાંત હુ લજ વાંધ્યું છે, તે વેદે. હવે નારકીને એક ક્ષેત્ર વેદના, વીજી અન્યોન્ય વેદના, અને ત્રીજી પરમાધામિકૃત વેદના, એ ત્રણે વેદના, કિંચિત્ વિ-વરીને કહે છે

તેમાં પ્રથમ ક્ષેત્રવેદના કહે છે એક રત્નપ્રજા, વીજી શર્કરા, ત્રીજી વાલુકા, એના નારકી શીતયોનિયા છે, અને યોનિ સ્થાનવિના વીજી જે નરકઝૂમિકા છે તે ઝણ છે, તેમાટે નારકી શીતયોનિયા તે ઝણ વેદના વેદે છે. ત્યાં જેવા અન્નિવર્ણ-સેરના અગારા તે કરતાં પણ અત્યંત નરકઝૂમિકા ઝણ જાણવી

એમ વીજા પણ નરકોનેવિપે જાવના જાણવી પંકપ્રજા નરકે ઉપરના ઘણા નર-કાવાસા તો ઝણ છે, અને નીચલા થોડા નરકાવાસા થોડા શીત છે ધૂમાને વિપે નરકાવાસામાં શીતલ ઘણા છે, અને ઝણ થોડા છે તથા ઠઠી અને સાતમીએ એકાંત શીતલ ઝૂમિકા છે, ને નારકી એકાંત ઝણયાનિયા છે પરંતુ નીચે નીચે નરકે અનંતગુણ તીવ્ર, પ્રતમ છે. તે નરકોમધ્યે અને શીતવેદના જે

ते तेनु स्वरूप आगमवेदी एतु कहेठे के, ग्रीष्मऋतुना अंते मध्यान्हसमये सूर्य प्रात
थयो उता, अने आकाश मेघरहित उतां, अत्यंत छुष्ट पित्तप्रकोपे करी व्याकुल
अने उन्नरहित चारे दिशिण प्रदीप्त थएली अग्निज्वाला, तेणे करी व्याप्त एवा कोड
पुरुषने जेवी उल्लवेदना होय, तेकरता पण उल्लवेदना नरकावासानेविषे रहेला नार-
कीने अनंतगुणी वेदना जाणवी

अने शीतयोनिआ नारकीने उल्लवेदना नरकावासाथी लेइ खेरना अगारा मांहे
नासी धमे, तेवारे ते नारकी चदन जेवी शीतलता पामी अत्यंत सुखी थयाठता ते
अग्निमाहे निज्जा पामे वली पोष तथा माघ महीनामा रात्रीने समये शीतलवायु
वाय तेणे करी जेम हृदयादिक कापे, तथा हिमाचलमाहे बल्लरहित वेठे थके उप-
रथी हिम पकता जेवी शीतवेदना होय, तेथी अनंतगुणी शीतवेदना नरकागसामां
होय ते शीतवेदना युक्त, नरकमाथी ते नारकीने वाहेर काढी पूर्वोक्त हिमाचला-
दिक शीतल स्थळे जो स्थापन करीए तो तेवारे ते निरुपम सुखी थया उता
निज्जा प्रते पामे

॥ वली प्रक्षेप गाथा कहे ठे ॥

वधण गइ सठाणा ॥ जेया वणाय गंध रस फासा ॥ अगुरु
लहु सह दसहा ॥ असुहा ॥ विय पुगला निरए ॥ १०४ ॥

अर्थ-नरकनेविषे क्षेत्र स्वजावधकी एवा दश प्रकारना पुद्गलनो परिणाम दुख-
दायी होय ते जूदा जूदा वखाणे ठे प्रतिक्षणे जे जे आहारादिक नानाप्रकारना
पुद्गलनु जे वधन ते प्रदीप्त थएला अग्नि करता पण अत्यंत दारुण होय बीजो गइ
के० गति ते उट सरखी होय, ते गती तप्तलोह सरखी धरती उपर पग धारण
करवा करता पण अत्यंत तीव्र ठे ग्रीजु संगण ते अत्यंत तीव्र तीव्र हुडक
सस्यान ते पाख वेदन थयेलो पक्षी जेवो दुखी होय तेरो दुखदायक ठे, जे
दीठेथके पण माहा उद्वेगकारी होय चौथु जेया ते जीत प्रमुखना पुद्गल जे उडीने
शरीरे लागे, ते शस्त्र-खड्गधारा सरखा लागे पांचमुं ते नरकावासानो वर्ण सर्वत्र
अंधकारमय, विद्या, मूत्र, श्लेष्म, मल, लोही, वसा, परु अने मेदे जखुं तलीआनु
जाग ठे, स्मशाननी पेरे गम गम मास, केश, हाक, नख, दांत, चर्म, पड्या ठे,
एवो वर्ण होय उठो गध ते कुतरा, शीयाख, सर्प, मजार, नोळीआ प्रमुखना मृत-
कलेवर पड्या होय, तेना गध करतां पण अत्यंत दुर्गंध होय सातमो रस ते कडवी
तुवडी करता पण अत्यंत कडवो स्वाद होय, आठमो फरस ते वांछीना काटा

સરણો અને કવચના રોમ કરતાં પણ તેનો જૂંડો સ્પર્શ જાણવો નવમો અગુરુલઘુ પરિણામ તે પણ અત્યંત દુઃખનું ઘર એવો જાણવો દશમો શબ્દ તે અત્યંત વિલાપારુદ્ધ દુઃખકારી શબ્દના પુરુષ હોય એ પ્રકારે નારકીને પુરુષ પરિણમે જલો કરતાં જુનો પરિણમે. જેમ વૈમાનિક દેવતાના હસ્તસ્પર્શ પણ નારકીદુઃખ પામે. ॥ ૨૦૪ ॥

॥ વલી નારકીને દશ પ્રકારની વેદના પ્રક્ષેપ ગાથાએ કરી કહે છે. ॥

નરયા દસવિહ વેયણ ॥ સી ઝંસિણ ખુદ પિવાસ કંમૂહિં ॥

પરવસ્સ જર દાહં ॥ જય સોગં ચેવ વેયંતિ ॥ ૨૦૫ ॥

અર્થ—શીતવેદના અને ઝસવેદના એ બે પૂર્વે વચાણી છે, તેથીજ જાણવી વીજી ખુદ કેવું દુઃખ તે સમસ્ત અહીંછીપનાં અન્ન તથા પૃથ્વિ આપીએ તોપણ નારકીના એક જીવને ચૂસ મટે નહીં ચોથી તૃપા તે સમસ્ત સમુદ્ર અને નદીનાં પાણી પાડ્ય તોપણ નારકીનું ગલુ અને તાલુ, તથા હોઠ સૂકાતાં રહે નહીં, એવી તેને તૃપા છે પાંચમી કંમૂહિં તે ટુરી કરવતે કરી યણતાં પણ તેની ચસની ચંજવાલ મટે નહીં. ઠઠો નારકીના જીવ સદા પરવશ રહે, સાતમો અહીંયાં રહેનારા પુરુષો કરતાં પણ અનતગુણો વ્જર સદા સર્વદા હોય આઠમો દાહ, તે શરીર તાપમય અને દાઘજ્વરમય હોય. નવમો જય અને દશમો શોક એ બે—મનુષ્ય કરતા ત્યા અનંતગુણા હોય અને વિજગદ્ધાન પણ સર્વત્ર દુઃખદાયી છે પરમાધામિ લોક તે પણ વીજાં શસ્ત્ર જે ખાલાં, તલચાર, તીર, પ્રમુલ હથીયાર તે દેલાડીને મહાદુઃખ દેનારા છે, તેણે કરી સદા દુઃખી હોય, અને શોક કરતા રહે એ ક્ષેત્ર વેદના કહી ॥ ૨૦૫ ॥

હવે અન્યોન્યકૃતવેદના કહે છે નારકીના બે જેદ છે, એક મિથ્યાદૃષ્ટિ, અને વીજા સમ્યક્દૃષ્ટિ ત્યાં જેમ જીલ તથા વણજારા પ્રમુખનો કુતરો વીજા કુતરાને દેહી ક્રોધાથ થકો લમવા આવે, તે દાંત અને નચે કરી ચુરુ કરે, તેમ મિથ્યાત્વી નારકી જે હોય, તે પણ વિજગદ્ધાને કરી વીજા નારકીને દુરથકી આવતો દેહી ક્રોધે કરી અત્યંત રોડ એવો નવું ચૈક્રિયરૂપ કરે અને પોતપોતાના નરકાવાસનેવિપે પૃથ્વીના સ્વજાવોત્પન્ન હથીયાર અથવા નવા વિકૂર્ચ્યા એવા ત્રિશૂલ અને ખાલા પ્રમુલ અથવા હાથ, પગ, દાંત અને નચે કરી માંહોમાંહે પ્રહાર કરે, તે પ્રહારે કરી પીડા પામેલા એવા તેડ લોહીના કાદવમાં આલોટતા આક્રુદ શબ્દ કરે, અને જે સમ્યક્દૃષ્ટિ નારકી હોય, તે પોતાના પૂર્વજવકૃત પાપને સ્મરણ કરી વીજા થકી ઉત્પન્ન થયેલુ દુઃખ સમ્યક્ પ્રકારે સહન કરે, પણ વીજાને પીડા ઉપજાવે નહીં. એ રીતે અન્યોન્યકૃત વેદના કહી.

હવે પરમાધામિકૃત વેદના કહે છે નરકાવાસાની પહેલી જાતનેપિપે નિકુટ આલા છે, તે નારકીને ઉપજવાની યોનિ જાણવી ત્યાં નારકી ઉપન્યા પઠી શ્રંત- મુહૂર્તે આલો ન્હાનો અને શરીર મોહોડ તેથી તેમાં સમાય નહીં, તેમને નીચે પડે તે જેવો નીચે પડે કે તુરત તે જાણીને પરમાધામિ ત્યાં આવે તે આત્રીને પૂર્વકૃત પાપકર્મને અનુસારે કર્મોપચારીને હુ રા આપે તે હુર કેવુ ? તે કહે છે મથપાનીને તસવ્રબુડ પીવરાવે, પરછીસંગી જે હોય, તેને અગ્નિમય લોહની પુતલીનુ આલિંગન કરાવે કૂટશીમલાના ઘૂઠા ઉપર વેસાડે, લોહના ઘણે કરીને ઘાત કરે, વાસલાં કરી ઠેકે, કત ઉપરે સ્નાન આપે, ઝાલેલમાહે તણે, કુત, જાલામાં શરીરને પ્રોવે તથા જઘીમાહે જંકે, ઘાળીમાહે પીણે, કરવતે કરી વેહેરી નાણે, કાઠ, ઘુશ્ક, કુ- તરા અને સિંહ પ્રમુખને વિકૂર્તિને કદર્થના કરાવે વેતરણી નદીમાહે ઝગોલે અસિ પત્રવનમાહે પ્રવેશ કરાવે તસવેલુમાહે દોડાવે, ઈવી વિવિધ પ્રકારની વેદના ઉત્પન્ન કરી નારકીને હુ રા આપે પઠી વજ્રમય કુત્રીમાહે તોડ તાપે કરી પચતા નારકી ઝાલુટા પાચસે યોજન ઊંચા ઝાલે ત્યાથી તેડને પાઠા પન્તાં વજ્રમય ચતુષ્કરી પક્ષીડે તોડે, પઠી કાઠ અવશેષ ધરતીની ઉપર પડ્યાથકા વાઘ ચૂટે-લાય એવા તે પરમા- ધામિ અધમ, મહાપાપીષ્ઠ, ક્રૂરકર્મિ, જેમને પચાશિ પ્રમુલ કષ્ટ ક્રિયા થકી ઉપન્યુ એવુ જે ક્રૂરસુલ એવા જે અસુર, પરમાધામિ તે કદર્થમાન એવા નારકીને માહોમાહે પાના, કૂકના, અને મેંદાની પેરે જૂઠતા દેહી યુરુપ્રેક્ષક મનુષ્યની પેરે તે પરમાધામિ હર્ષ પામે, અટ્ટહાસ કરે, ચેલોરકેપ કરે, પડહગ દાદરી વજાવે જેમ અર્હીયાના લોક નાટક દેહી સુશી થાય તેવા પરમાધામિ, ત્રણે જાતની કદર્થના નારકીને દેહી સુશી થાય ઘણુ શુ કહીય, પરતુ એ નારકીડને હુ રા દેવામાં તથા હુ રા દેહીને સુશી થવામા પરમાધામીડને જેવી પ્રીતિ છે, તેવી પ્રીતિ અત્યંત રમ્ય વસ્તુના અવલોકને કરી પણ નથી.

॥ હવે એ ત્રણ વેદનામાહે કોણ વેદના કીયા નરકે હોય ? તે કહે છે ॥

સત્તસુ સ્વિત્તજ વિયણા ॥ અન્નન્ન કયાવિ પહરણે દિવિણા ॥

પહરણ કયાવિ પચસુ ॥ તિસુ પરમાદ્મિય કયાવિ ॥ ૬૦૬ ॥

અર્થ- સાતે નરકનેપિપે ક્ષેત્રવેદના, તે સજાવે ક્ષેત્રથકી વેદના હોય ધીજી અ- ન્યોન્યકૃત વેદના વે પ્રકારે છે એક શરીરથકી, અને ધીજી પહરણથકી તેમા પહ- રણે વિણા કે ૦ પહરણ વિના માત્ર શરીરે કરી અન્યોન્યકૃત વેદના તે સાતે નરકે છે અને પહરણકૃતવેદના પહેલા પાચ નરકે છે તેમજ પહેલા ત્રણ નરકને વિપે પર- માધામિકૃત વેદના છે ઊઠા તથા સાતમા નરકના નારકી રાતા કુથુઆ જેડનાં વજ્ર મય મોઢા અને જેડ ગોધરના કીના સરસા- તેડને વિકૂર્તિને અન્યોન્ય શરીરમાહે

પ્રવેશ કરાવે, તેડ વેદના ડદીરે અને શરીરમાંહે પ્રવેશ કરી જાય, કયાંએક અન્યો-
ન્યકૃત વેદના ઠઠી નરકપૃથ્વી સુધી ઠે, એવું કહ્યું ઠે, તે પરમાર્થ નથી
જાણતા, શું જાણીય તેમણે ક્રિયા હેતુએ કહ્યું ઠે? એટલે સવિસ્તર નારકીનું સ્થિ-
તિદ્વાર કહ્યું ॥ ૨૦૬ ॥

॥ હવે નારકીનું જીવનદ્વાર કહે ઠે. ॥

રયણપ્પહ સક્કરપહ ॥ વાલુયપહ પકપહય ધૂમપહા ॥

તમપહા તમતમપહા ॥ કમેણ પુઢવીણ ગોત્તાઈ ॥ ૨૦૭ ॥

અર્થ— પહેલી રત્નપ્રજા પૃથ્વીનો ગોત્ર, અર્થસહિત નામ તે ગોત્ર કહિયે. ત્યાં પ-
હેલે કાંઢે ઘણાં રત્ન ઠે, તેથી રત્નપ્રજા ગોત્ર કહીયે. પહેલો જીવકાંઠ તે સોલ હજાર
યોજન પ્રમાણ, બીજો પકવહુલકાંઠ ચોરાશી હજાર યોજન પ્રમાણ, ત્રીજો જલવહુ-
લકાંઠ એથી હજાર યોજન પ્રમાણ ઠે, અને આગલી ઠાણે પૃથ્વી પૃથ્વીકાયમય જા-
ણવી. બીજીએ શર્કરા કાંકરા ઘણા ઠે, ત્રીજી વાલુકપ્રજાએ વેલુ ઘણી ઠે, ચોથી પંક-
પ્રજાએ કાદવ ઘણો ઠે, પાંચમી ધૂમપ્રજાએ ધૂમ ઘણો ઠે, ઠઠી તમપ્રજાએ અંધકાર
ઘણો ઠે, સાતમી તમતમપ્રજાએ અધકારનું વહુલપણું ઘણું ઠે, એટલે સાત નરકપૃ-
થ્વીનાં ગુણનિષ્પન્ન ગોત્ર કહ્યાં ॥ ૨૦૭ ॥

॥ હવે નરકના નામ તથા સંસ્થાન તે આકાર કહે ઠે ॥

ઘમ્મા વંસા સેલા ॥ અંજણ રિઠ્ઠા મઘાય માઘવર્ફ ॥

નામેહિં પુઢવીઠ ॥ ઠત્તાઈઠત્ત સંઠાણા ॥ ૨૦૮ ॥

અર્થ— એક ઘમા, બીજી વંશા, ત્રીજી શેલા, ચોથી અંજણા, પાંચમી રિઠ્ઠા, ઠઠી
મઘા, અને સાતમી માઘવતી, એ સાતે નરકના નામ કહ્યાં. નામ એટલે જે અર્થ-
ધિના પોતાની ઇચ્છાએ સજ્ઞા કરીયે તે નામ. જાણવું એ સાતે નરકપૃથ્વી તે ઠત્તાઈઠત્ત
સંઠાણા એટલે ઠત્તાતિઠત્ત સંસ્થાન, તે આવી રીતે જે ઊપરનું ઠત્ત ન્હાનું, તેને નીચે
મોહોદુ, વહી તે નીચે મોહોદુ, વહી તે નીચે મોહોદુ, વહી તે નીચે અતિ મોહોદુ,
એમ નીચે નીચે અતિ મોહોદુ મહાવિસ્તારવંત સંસ્થાન જાણવું ॥ ૨૦૮ ॥

॥ હવે પૃથ્વીનો પિંડ તથા પૃથ્વીનો આશ્રય કહે ઠે. ॥

અંસીય વત્તિસ અઢવિસ ॥ વીસા અઠાર સોલ અઢસહસા ॥

લક્કુવરિ પુઢવિ પિંડો ॥ ઘણુદહિ ઘણવાય તણુવાયા ॥ ૨૦૯ ॥

ગયણચ પડ્ઠાણ ॥ વીસ સહસ્સાઈ ઘણુદહી પિંનો ॥ ઘણ-

તણુ વાયાગાસા ॥ અસંખ જોયણ જુયા પિંડો ॥ ૨૧૦ ॥

હવે પરમાધામિકૃત વેદના કહે છે નરકાવાસાની પહેલી જાતનેવિપે નિ.કુટ આલા છે, તે નારકીને ડપજવાની યોનિ જાણવી ત્યા નારકી ડપન્યા પઠી અંત-મુદ્ધુતે આલો ન્હાનો અને શરીર મોહોડુ તેથી તેમાં સમાય નહીં, તેવારે નીચે પડે. તે જોવો નીચે પડે કે તુરત તે જાણીને પરમાધામિ ત્યાં આવે તે આવીને પૂર્વકૃત પાપકર્મને અનુસારે કર્મોપચારીને હુલ આપે તે હુલ કેવું ? તે કહે છે મથપાનીને તત્તત્રબુડ પીવરાવે, પરસ્ત્રીસંગી જે હોય, તેને અગ્નિમય લોહની પુતલીનુ આલિગન કરાવે, કૂટશીમલાના વૃક્ષ ઉપર વેસાડે, લોહના ઘણે કરીને ઘાત કરે, વાસલાવ કરી ઠેડે, કૃત ઉપરે સ્વાર આપે, ડહતેલમાહે તલે, કૃત, જાલામા શરીરને પ્રોવે તથા ઝઠીમાહે શંકે, ઘાળીમાહે પીલે, કરવતે કરી વેહેરી નાલે, કાઠ, ઘુથડ, કુ-તરા અને સિદ્ધ પ્રમુલને વિકૃતિને કદર્થના કરાવે વેતરણી નદીમાહે ઝડોલે અસિ પત્રવનમાહે પ્રવેશ કરાવે તત્તવેલુમાહે દોહાવે, એવી વિવિધ પ્રકારની વેદના ડપન કરી નારકીને હુલ આપે. પઠી વજ્રમય કુઝીમાહે તીવ્ર તાપે કરી પચતા નારકી ડહુઘા પાચસે યોજન ડચા ડઠલે ત્યાંથી તેડને પાઠા પઠતાં વજ્રમય ચતુષ્કરી પકીડે તોડે, પઠી કાઠ અગ્નિશેષ ધરતીની ઉપર પડ્યાથકા વાઘ ચૂટે-લાય એવા તે પરમા-ધામિ અધમ, મહાપાપીષ્ઠ, ક્રૂરકર્મિ, જેમને પચાગ્નિ પ્રમુલ કટ ક્રિયા થકી ડપન્યુ પડુ જે ક્રૂરસુલ એવા જે અસુર, પરમાધામિ તે કદર્થમાન એવા નારકીને માહોમાહે પાના, કૂકના, અને મેંઢાની પેરે જૂળતા ઢેરી યુરુપ્રેક્ષક મનુષ્યની પેરે તે પરમાધામિ હપે પામે, અદ્દહાસ કરે, ચેલોત્કેપ કરે, પડહગ દાદરી વજાવે જેમ અહીંયાના લોક નાટક દેહી છુશી થાય તેવા પરમાધામિ, ગ્રણે જાતની કદર્થના નારકીને દેહી છુશી થાય ઘણુ શુ કહીય, પરતુ એ નારકીડને હુલ દેવામાં તથા હુ.લી દેહીને છુશી થવામા પરમાધામીડને જેવી પ્રીતિ છે, તેવી પ્રીતિ અત્યત રમ્ય વસ્તુના અવલોકને કરી પણ નથી

॥ હવે એ ગ્રણ વેદનામાહે કોણ વેદના કીયા નરકે હોય ? તે કહે છે ॥

સત્તસુ સિત્તજ વિયણા ॥ અન્નન્ન કયાવિ પહરણે દિવિણા ॥

પહરણ કયાવિ પચસુ ॥ તિસુ પરમાદ્ભિમય કયાવિ ॥ ૨૦૬ ॥

અર્થ- સાતે નરકનેવિપે ક્ષેત્રવેદના, તે સ્વજાવે ક્ષેત્રચકી વેદના હોય ધીજી અ-ન્યોન્યકૃત વેદના વે પ્રકારે છે એક શરીરચકી, અને વીજી પ્રહરણચકી તેમાં પહ-રણે વિણા કેવું પ્રહરણ વિના માત્ર શરીરે કરી અન્યોન્યકૃત વેદના તે સાતે નરકે છે અને પ્રહરણકૃતવેદના પહેલા પાચ નરકે છે તેમજ પહેલા ગ્રણ નરકને વિપે પર-માધામિકૃત વેદના છે ઠઠા તથા સાતમા નરકના નારકી રાતા કુથુઆ જેડના વજ્ર મય મોહા અને જેડ ગોવરના કીના સરસા- તેડને વિકૃતિને અન્યોન્ય શરીરમાહે

પ્રવેશ કરાવે, તેડ વેદના ઉદીરે અને શરીરમાંહે પ્રવેશ કરી લાય; ક્યાંએક અન્યો-
ન્યકૃત વેદના ઠઠી નરકપૃથ્વી સુધી ઠે, એવુ કહ્યું ઠે, તે પરમાર્થ નથી
જાણતા, શું જાણીય તેમણે કિયા હેતુએ કહ્યું ઠે? એટલે સવિસ્તર નારકીનું સ્થિ-
તિદાર કહ્યું ॥ ૨૦૬ ॥

॥ હવે નારકીનું જવનદાર કહે ઠે ॥

રયણપ્પહ સકરપહ ॥ વાલુયપહ પકપહય ધૂમપહા ॥

તમપહા તમતમપહા ॥ કમેણ પુઢવીણ ગોત્તાઈ ॥ ૨૦૭ ॥

અર્થ- પહેલી રત્નપ્રજા પૃથ્વીનો ગોત્ર, અર્થસહિત નામ તે ગોત્ર કહિય. ત્યા પ-
હેલે કાંઠે ઘણાં રત્ન ઠે, તેથી રત્નપ્રજા ગોત્ર કહીય પહેલો સ્વરકાંઠ તે સોલ હજાર
યોજન પ્રમાણ, બીજો પકવહુલકાન ચોરાશી હજાર યોજન પ્રમાણ, ત્રીજો જલવહુ-
લકાન એશી હજાર યોજન પ્રમાણ ઠે, અને આગલી ઠય પૃથ્વી પૃથ્વીકાયમય જા-
ણવી બીજીય શર્કરા કાકરા ઘણા ઠે, ત્રીજી વાલુકપ્રજાએ વેલુ ઘણી ઠે, ચોથી પક-
પ્રજાએ કાદવ ઘણો ઠે, પાંચમી ધૂમપ્રજાએ ધૂમ ઘણો ઠે, ઠઠી તમપ્રજાએ અંધકાર
ઘણો ઠે, સાતમી તમતમપ્રજાએ અધકારનુ વહુલપણુ ઘણુ ઠે, એટલે સાત નરકપૃ-
થ્વીનાં ગુણનિપ્પન્ન ગોત્ર કહ્યા ॥ ૨૦૭ ॥

॥ હવે નરકનાં નામ તથા સંસ્થાન તે આકાર કહે ઠે. ॥

ઘમ્મા વંસા સેલા ॥ અંજણ રિઠા મઘાય માઘવર્ઠ ॥

નામેહિં પુઢવીર્ઠ ॥ ઠત્તાઈર્ઠત્ત સંઠાણા ॥ ૨૦૮ ॥

અર્થ- એક ઘમા, બીજી વંશા, ત્રીજી શેલા, ચોથી અંજણા, પાંચમી રિઠા, ઠઠી
મઘા, અને સાતમી માઘવતી, એ સાતે નરકનાં નામ કહ્યાં નામ એટલે જે અર્થ-
વિના પોતાની ઇચ્છા સંજ્ઞા કરીએ તે નામુ જાણવુ એ સાતે નરકપૃથ્વી તે ઠત્તાઈર્ઠત્ત
સંઠાણા એટલે ઠત્તાતિવત્ર સંસ્થાન, તે આવી રીતે જે ઉપરનું ઠત્ર ન્હાતું, તેને નીચે
મોહોડુ, વહી તે નીચે મોહોડુ, વહી તે નીચે મોહોડુ, વહી તે નીચે અતિ મોહોડું,
એમ નીચે નીચે અતિ મોહોડુ મહાવિસ્તારવંત સંસ્થાન જાણવુ ॥ ૨૦૮ ॥

॥ હવે પૃથ્વીનો પિઢ તથા પૃથ્વીનો આશ્રય કહે ઠે ॥

એસીયં વત્તિસ અડવિસ ॥ વીસા અઠાર સોલ અડસહસા ॥

લક્ષુવરિ પુઢવિ પિંડો ॥ ઘણુદહિ ઘણવાય તણુવાયા ॥ ૨૦૯ ॥

ગયણચ પઈઠાણ ॥ વીસ સહસ્સાઈ ઘણુદહી પિંમો ॥ ઘણ-

તણુ વાયાગાસા ॥ અસંલ જોયણ જુયા પિંડો ॥ ૨૧૦ ॥

અર્થ- પ્રમાણાનુસારે એક લાખ યોજન, તે ઉપર અનુક્રમે પંચીશ, વત્રીશ, અષ્ટાવીશ, વીશ, અઠાર, સોલ ને આઠ યોજન - સહસ્ર કે ૦ ૫ પૂર્વોક્ત સર્વને સહસ્ર જોની ૫. ૫ રીતે ૫ સાતે પૃથ્વીને પ્રત્યેકે પિન્નું જારૂપણુ જાણવું. ૫ટલે રત્નપ્રજાનું એક લાખ ને એસી હજાર, શર્કરપ્રજાનુ એક લાખ ને વત્રીશ હજાર, વાહુપ્રજાનુ ૫૦ લાખ અષ્ટાવીશ હજાર, પક્ષપ્રજાનુ એક લાખ વીશ હજાર, ધૂમપ્રજાનુ એક લાખ અઠાર હજાર, તમપ્રજાનું એક લાખ સોલ હજાર, તમતમપ્રજાનુ એક લાખ આઠ હજાર યોજનનુ પૃથ્વીપિન્નુ જાણવું ૫ સાતે પૃથ્વીનું જાડપણુ કહ્યું વલી ધનોદધિ, ધનવાત, તનુવાત ॥ ૨૦૫ ॥ અને ગયણચ કે ૦ આકાશ- ૫ ચારે એકેક પૃથ્વીતલે પશ્ચાણ કે ૦ પ્રતિષ્ઠાન ૫ટલે આશ્રય જાણવા. અહીંયા ધનોદધિ અને ધનવાતનુ સ્વરૂપ વિ- માનોને અધિકારે વચ્ચાણું છે અને તનુવાત કોઈ પણ ઠેકાણે વચ્ચાણુ નથી, તનુ- વાત અને આકાશ ૫ વે પ્રસિદ્ધ છે. ત્યા ધમા ધનોદધિ ઉપર પ્રતિષ્ઠિત છે, અને ધ- નોદધિ ધનવાત ઉપર પ્રતિષ્ઠિત છે, અને ધનવાત તનુવાત ઉપર પ્રતિષ્ઠિત છે, તનુ- વાત આકાશ ઉપર પ્રતિષ્ઠિત જાણવો આકાશ કોઈ ઉપર પ્રતિષ્ઠિત નથી

૫મ શેષ પૃથ્વીને તલે પણ એવી રીતે ચારે જાણવા પરતુ ૫ટલુ વિશેષ જે સા- તમી નરકપૃથ્વીની તલે ધનોદધી, ધનવાત, તનુવાત, તે તલે લોકાકાશ વાહુલ્ય છે. હવે ધનોદધિ પ્રમુલ ચારેને મધ્યજાગે પિડસ્થૂલપણુ કહે છે ધનોદધિ મધ્યજાગે વીશ હજાર યોજન જારૂપણે છે, અને ધનવાત, તનુવાત, ને આકાશ, ૫ ત્રણે મધ્ય- જાગે જાડપણે અસરયાતા યોજન પ્રમાણ જુગા કે ૦ યુક્ત જાણવા. તેમા ધનવાતથી અસરયાતગણા તનુવાત, અને તનુવાતથી અસરયાતગણુ આકાશ જાણવું ॥ ૨૧૦ ॥

ન કુસતિ અલોગ ॥ ચત્ત દિસંપિ પુઢવીયવલય સંઘહિયા

અર્થ- સાત પૃથ્વીનુ ધનોદધી, ધનવાત, અને તનુવાત સર્વંધી વલય- તેણે પૃથ્વી વીટાડયકી ચારે દિશા ૫ અલોકને ન કુસતિ કે ૦ ફરસે નહીં તે કહે છે.- સાતે પૃથ્વીતલે તલે મધ્યજાગે ધનોદધિ વીશ હજાર યોજન છે, અને ધનવાતાદિક અસરયાતા યોજન છે તેવાર પઠી પ્રદેશે ઘટતી ઘટતી આપ આપણી પૃથ્વીને ઠેઠે ઠેક થોમી થઈ થકી વલયાકારે પૃથ્વીને વીટી રહે છે ત્યા વલયનુ ઉચપણુ આપ આપણી પૃથ્વીને અનુસારે જાણવું, અને ઠેઠે જારૂપણું કહે છે

રયણા ૫ વલયાણ ॥ ઠરૂપંચમ જોયણં સહં ॥ ૨૧૧ ॥

વિસ્ક્રો ઘણજદહી ॥ ઘણ તણુવાયાણ હોઈ જહ સલ ॥

સત્તિજાગ ગાઝય ॥ ગાઝયંચ તહ ગાઝય તિજાગો ॥ ૨૧૨ ॥

पदम मदीवलएसुं ॥ खिविज्ज एयं कमेण वीयाए ॥ इति
चउपंच षण्ण ॥ तइयाइ सुतंपि खिवकमसो ॥ २१३ ॥

अर्थ—रत्नप्रज्ञा पृथ्वीनो उपरनो समश्रेणि जाग, त्रण वलयनो ठेमो, तेनो वि-
ष्कंज एटले जारुणुं ते यथासंख्याए कहे ठे घनोदधि ठ योजन जाडो, घनवान
साढाचार योजन जाडो, तनुवात दोढ योजन जाडो, ए त्रण मळ्या थका पहेली नर-
कपृथ्वीयकी चारे दिशाए वार योजन अलोक ठे तेमांहे त्रण प्रक्षेप घालीए, ते
यथासंख्याए कहे ठे. रत्नप्रज्ञानां त्रण वलयमां एक गाउ अने एक गाउनो त्रीजो
जाग घनोदधि वलयमांहे नाखीए, बीजो एक गाउ घनवातवलयमांहे नाखीए,
त्रीजो गाउनो त्रीजो जाग तनुवात वलयमांहे नाखीए तेवारे बीजी शर्करप्रज्ञानो
वलय, विष्कंज होय. ए सर्व मली वार योजन वे गाउ अने उपर एक गाउना त्रण
जाग करीए तेमांना वे जाग एटलो बीजी नरकपृथ्वीयकी चारे दिशाए अलोक ठे
हवे बालुकानरकपृथ्वी आदे देई पांचे नरकनां वलयमांहे— जे बीजी नरक पृथ्वीना
वलयमां नाखेथुं तेने वे गुणो, त्रणगुणो, चारगुणो, पंचगुणो, ने षण्णो करी अनुक्रमे
यथा संख्याए घालीए, तेवारे बालुकादिकना वलयनो विष्कंज होय, ते कहे ठे

एक ठ योजन ने वे गाउ, अने एक गाउना त्रण जाग करीए तेवा वे जाग उ-
पर घनोदधिवलय, बीजु पाच योजन घनवात वलय, त्रीजो एक योजन वे गाउ
अने एक गाउना त्रण जाग करीए तेवा वे जाग तनुवात वलय, ए सर्व मली तेर
योजन एक गाउ अने एक गाउना त्रण जाग करीए तेवो एक जाग उपर एटलु
बालुकायकी चारे दिशाए अलोक ठे

पकप्रज्ञाए सात योजननो घनोदधि वलय, पांच योजन ने एक गाउनुं घनवात
वलय, एक योजन ने त्रण गाउनु तनुवात वलय, ए सर्व मली पकप्रज्ञायकी चौद योजन
चारे दिशिअलोक ठे.

धूमप्रज्ञाए सात योजन ने एक गाउ, अने उपर एक गाउना त्रण जाग करीए
तेवो एक जाग घनोदधि वलय ठे. तथा पांच योजनने वे गाउ घनवात वलय ठे,
अने एक योजन ने त्रण गाउ तथा एक गाउना त्रण जाग करीए तेवो एक जाग
उपर एटलु तनुवात वलय ए सर्व मली चौद योजन ने वे गाउ तथा उपर एक
गाउना त्रण जाग करीए तेवा वे जाग एटलो धूमप्रज्ञायकी चारे दिशिअलोक ठे

तमप्रज्ञाए सात योजन ने वे गाउ, तथा एक गाउना त्रण जाग करीए, तेवा वे जाग
उपर एटलुं घनोदधि वलय ठे. तथा पाच योजन अने त्रण गाउनुं घनवात वलय ठे.

वली एक योजन अने त्रण गाउ, तथा एक गाउना त्रण जाग करीए तेवा चे जाग उपर एटलु तनुवात बलय ठे ए सर्व मली पदर योजन एक गाउ अने एक गाउना त्रण जाग करीए तेवो एक जाग उपर एटलु तमप्रजा थकी चारे दिशाए अलोक ठे.

तमतमप्रजाए आठ योजननुं घनोदधिबलय, ठ योजननुं घनवात बलय, वे योजननुं तनुवात बलय, ए सर्व मली सोल योजन तमतमप्रजाथी चारे दिशाए अलोक ठे अर्हीया शिष्य प्रश्न करे ठे के प्रथम कळु जे “ वीस सहस्साइ घणुदहि पिंडो ” ने ह्मणा “ उधपचम जोयण सह ” तो ए प्रथमाहे आजी रीते विसवाद केम ? तेनुं प्रथकार समाधान करे ठे

मधेच्चिय पुढविअहे ॥ घणुदहि पमुहाण पिंडपरिमाण ॥

जणियंतळ कमेण ॥ हायइ जा बलयपरिमाण ॥ ११४ ॥

अर्थ— “ वीससहस्साइ घणुदहि पिंडो ” ए पाठनो अर्थ पुढवि अहे के० नर-कपृचीने हेवे मधेच्चिय के० मध्यजागे घणुदहिपमुहाण के० घनोदधि प्रमुखनो पिंडपरिमाण के० पिंडपरिमाण ते जणिय के० कळुं, तळ के० तेवार पठी कमेण अनु-क्रमे हायइ के० घटता घटता ते बलय “ उध पचम जोयणसह ” इत्यादिक जाबल-यपरिमाण के० बलय परिमाण ते यावत ठेडे होय, ते कारणे बलय विरोध न होय

॥ हवे पृथ्वी पृथ्वी प्रत्ये नरकावासांनी सख्या कहे ठे ॥

तीस पणवीस पनरस ॥ दसतिन्नि पणण एग लखाइ ॥

पचय नरया कमसो ॥ चुलसी लखाइ सत्तसुवि ॥ ११५ ॥

अर्थ— नरकावासा ते नारकीना स्थानक जाणया ते पहेली नरकपृथ्वीए त्रीश लाख नरकावासा ठे बीजीए पचीस लाख, त्रीजीए पन्नर लाख, चोथीए दश लाख, पाचमीए त्रण लाख, अने ठळीए पांचे ऊणा एकलाख, सातमीए पांच अनुत्तर नर-कसाहे सर्वे अथोजागे नरकावासा ते पाच क्रमे जेला कख्या थका साते नरकना न-रकावासा चोराशी लाख होय ॥ ११५ ॥

॥ हवे साते नरकना प्रतर एटळे जेम घरनी एक जूमि, वे जूमि, त्रण जूमि प्रमुख होय तेनीपरे जे होय ते प्रतर कहेवाय
ठे तेनी सरया कहे ठे ॥

तेरिक्कारस नव सग ॥ पण तिन्निग पयर सबिगुणवन्ना ॥
सीमताई अप्पइ ॥ ठाणंता इंदयामधे ॥ ११६ ॥

अर्थ— प्रथम नरकपृथ्वीए तेर, वीजीए अग्नीयार, त्रीजीए नव के० नव चो-
थीए सात, पांचमीए पण के० पांच, ठठीए तित्ति के० त्रण, सातमीए इग के० एक,
ए सविगुणवन्ना के० सर्व मली उगणपचाश पयर के० प्रतर जाणवा. त्या सीमंताई
के० सीमत प्रतर ते आद्यमां जाणवो, अने अप्पइगणता के० अप्पइगणो प्रतर ते
अतमां जाणवो ए प्रकारे उगणपचाशने मध्ये के० मध्यजागे इडक एटले म-
होटा नरकावासा जाणवा तेमनां नाम कहे ठे ॥ ११६ ॥

एक सीमंतो, वीजो रोरुड, त्रीजो रंज, चोथो उज्जत, पांचमो संत्रांत, ठठो अ-
संत्रांत, सातमो वित्रात, आठमो जक्त, नवमो शीत, दशमो वक्रांत, अग्नीआरमो
अवक्रांत, वारमो विकल अने तेरमो रोरुक, ए तेर प्रतर प्रथम नरकना जाणवा. स्त-
निक, स्तनक, मणक, चणक, घट, सघट, जिप्र, अवजिप्र, लोल, लोलवत्त, अने घण-
लोसुक, ए अग्नीआर इडक वीजा नरकना जाणवा तप्त, तपिक, तपन, तापन, विदाय,
प्रज्वलित, उज्वलित, संज्वलित, अने संप्रज्वलित, ए नव इडक त्रीजा नरकना जाणवा
आर, तार, मार, वर्व, तम, खाडखर, अने राडखर, ए सात इडक चोथा नरकना
जाणवा खात, तमत, ऊम, अंध, अने तिमिस, ए पांच इडक पाचमा नरकना
जाणवा वाही, वादल, अने लल्लक, ए त्रण इडक ठठा नरकना जाणवा अने अ-
पइगणो, ए इडक सातमा नरकनो जाणवो

॥ हवे ए इडकथकी जेटली श्रेणि नीकली, अने ते एकेकी श्रेणीनेविपे
जेटला नरकावासा ठे, ते सर्व कहे ठे ॥

तेहिंतो दिसि विदिसि ॥ विणिग्गया अठनिरय आवलिया ॥

पढमे पयरे दिसिगुण ॥ वन्नविदिसासुअडयाला ॥ ११७ ॥

वीयाइसु पयरेसु ॥ इग इग हीणाउ हुंति पतीउ ॥ जा सत्त-

मि मइपयरे ॥ दिसि इक्कि को विदिसि नडि ॥ ११८ ॥

अर्थ— तेहिंतो के० ते नरकमां इडकथी चार दिजि ने चार विदिशि ए रीते आ-
वलि विनिर्गता के० विशेषे करी नीकली त्या प्रथम सीमंत प्रतरनेविपे प्रत्येक दि-
शि उगणपचाश, अने प्रत्येक विदिशि अमृतालीश नरकावासा होय ॥ ११७ ॥
एम वीयाइसुपयरेसु के० वीजो प्रतर आदे देइने जे प्रतरो ठे, तेनेविपे इगइगही-
णाउ हुंतिपतीउ के० एकेक हीन एटले उठो करीए तेवारे पक्ति घटतो घटती जा-
सत्तमिमइपयरे के० यावत् सातमी नरकपृथ्वीए उगणपचाशमे प्रतरे दिशि एकेक
अने विदिसिनडि के० विदिशि ए एक पण नही ॥ ११८ ॥

॥ हवे प्रतर प्रतरप्रत्ये दिशि विदिशिनी आवलीना मझ्या सर्व नरका-
वासानी संख्या जाणवा माटे करण कहेठे ॥

इष्टप्पयरेग दिसि ॥ संख अढगुणा चउविण सङ्गसंखा ॥
जह सीमतय पयरे ॥ एगुणनउया सया तिन्नि ॥ ११९ ॥
अपयछाणे पचउ ॥ पढमो मुहमतिमो हवइ जूमी ॥ मुह-
जूमि समास ६ ॥ पयर गुणं होइ सवधण ॥ १२० ॥

अर्थ— इष्टप्पयर के० वाठ्यो जे प्रतर तेनी एगदिसि संख के० एक दिशाए जे
नरकावासानी संख्या, ते आवलीनी अपेक्षाए ठे, एटखे आवली आठ ठे, माटे अन-
गुणा के० आठगुणा करीए, पठी विदिशिनी आवलीए एकेक उठो ठे, माटे चार वि-
दिशिना चउविणा के० चारविना एटखे चार उठा एतावता चार काढीए पठी एक
इडक विमान तेणे स के० सहित करीए, तेवारे डगसखा के० एक प्रतरे नरकावा-
सानी संख्या थावे जह के० जेम पहेली रत्नप्रज्ञा पृथ्वीनेविपे पहेले सीमत प्रतरे
एक दिशिना नरकावासानी संख्या उगणपचाश ठे, तेने आठगुणी करीए तेवारे
त्रणसेंने वाणु थाय, तेमाथी चार ऊणा करता त्रणसें अठ्ठाशी थाय तेमा एक
इडक जेलीए, तेवारे एगुणनउयासयातिन्नि के० त्रणसें ने नेव्याशी थाय ए रत्नप्र-
ज्ञाना प्रथम प्रतरे एटखा आवलिकागत नरकावासा होय एम बीजे प्रतरे पण ए
प्रकार करता त्रणसें एक्याशी आवलिकागत नरकावासा होय ॥ ११९ ॥ एम करता
ठेले उगणपचाशमा अपछाणे प्रतरे एक दिशिए एक नरकावासो ते आठगुणो क-
रीए, तेवारे आठ थाय तेमा चार विदिशिना काढीए, वाकी चार रहे, तेनी साथे
एक इडक मेलवतां सातमा नरके आवलिकागत नरकावासा पाच थाय

हवे एकेक पृथ्वीनेविपे आवलिकागत नरकावासा जाणवा माटे पाठली गायानां
पाठला त्रण पदे करी करणातर कहे ठे पढमो के० पहेलो सीमत नामे इडक अ-
घास —प्रतर तेना नरकावासाना समूह त्रणसें नेव्याशी ठे तेने मुख कहीए अने
अतिम के० ठेले उगणपचाशमो अपछाणो प्रतर तेना पाच नरकावासा हवइ के०
होय, तेने जूमि कहीए एनो समास ते मुख तथा जूमिने एकठा करीए ते-
वारे त्रणसें ने चोराणु थाय तेनुं अर्द्ध करता एकसोने सत्ताणुं थाय तेने उगणप-
चाश प्रतरे गुणता नव हजार ठसे ने त्रेपन थाय एटखा साते पृथ्वीना आवलिका
प्रविष्ट नरकावासा जाणवा शेष त्र्याशी लाख नेबु हजार त्रणसें ने सडतालीश ए-
टखा पुप्पावकीर्ण जाणवा ॥ १२० ॥ एहज वात सूत्रकार कहे ठे

ઠસવઙ્સય તિવણા ॥ સંતસુપુઢવીસુ આવલી- નિરયા ॥ સે-
સ તિયાસીલસકા ॥ તિસય સિયાલા નવઙ્ સહસા ॥ ૨૨૧ ॥

અર્થ—ઠઙ્સુસે ને ટ્રેપન ઇટલા સાતે પૃથ્વીના આવલિકાગત નરકાવાસા હોય અને
શેપ ટ્રયાશી લાલ નેવુ હજાર ટ્રણસેને સહતાલીશ પુષ્પાવકીર્ણ નરકાવાસા ઠે એ વઙ્ને
મલ્યાયકાં સર્વે પૃથ્વીના ચોરાશીલાલ નરકાવાસા જાણવા

પ્રત્યેક પૃથ્વીએ આવલિકા પ્રવિષ્ટ નરકાવાસા, તથા પુષ્પાવકીર્ણ, તથા સમસ્તની
સંસ્થા જાણવાને અર્થે યત્રસ્થાપના જોવી ઠ નરકપૃથ્વી સુધી મુલ તથા ચૂમિ ઠે,
અને સાતમીએ મુલ તથા ચૂમી નથી કારણકે ત્યાં દિશિએજ એકેક કરી પાંચ ઠે, તે
આવલિકાએજ ઠે, પણ પુષ્પાવકીર્ણ કોડ નથી એ સમસ્ત નરકાવાસા તે માંહેલી-
કોરે વાટલા, વાહેર ચઢરસ, હેઠે તુરપલાને આકારે તીક્ષ્ણ આકારા જેના ઉપરથી
પગે ચાલતા તુરપલા જે શસ્ત્રવિશેષ તેના સરલો ફરસ હોય તેણે કરી પગે ચલાય
તથા પરમ હુર્ગંધમય સર્વે પીઠની અપેક્ષાએ દેવલોકના આવલિકાગત વિમાનની પરે
વાટલાં, ત્રિચૂણા, ચોચૂણા સંસ્થાન જાણવા અને પુષ્પાવકીર્ણક અનેક સંસ્થાને
જાણવા તેમાહે સમસ્ત ઇડ્રક નરકાવાસા જે ઠે તે વાટલા ઠે તેના આગલ આવલિ-
કાગત સર્વે ત્રિચૂણા ઠે, તે આગલે ચોચૂણા, તે આગલે વાટલાં, એ પ્રકારે આવલિના
ઠેના સુધી સમસ્ત પૃથ્વીમાંહે વાટલાદિકની સંસ્થા થાય, તે પૂર્વોક્ત દેવલોકની શ્રે-
ણિના વૃત્તાદિક સંસ્થાની પરે જાણવા પ્રથગૌરવના યયથી અહીંયાં લરયા નહીં.

॥ હવે એ નરકાવાસાનુ લાવણું, પહોલણું અને ઊંચણું કહે ઠે ॥

તિસહસસુચ્ચા સઘે ॥ સલ્મસલિજ્ઞ વિઠડાયમા ॥ પણ-

ચાલ લલ્ક સીમ ॥ તર્ઙય લલ્ક અપઙ્ઞાણો ॥ ૨૨૨ ॥

અર્થ—સમસ્ત પૃથ્વીએ ઇટલે સાતે નરકસઘથી જે નરકાવાસા ઠે, તે સઘે કેળ સર્વે તિ-
સહસસુચ્ચા કેળ ટ્રણ હજાર યોજન ઊંચા ઠે તેમા ઇક હજાર યોજનની પીઠ, હજાર
યોજન વચમા પહોલો, અને હજારનુ શિલ્પર, એ ટ્રણે મલી ટ્રણ હજાર યોજન થાય.
અને વિઠમયામા કેળ વિસ્તારે અને આયામ ઇટલે લાંવણે તો સલ્મસલિજ્ઞ કેળ
કોડક સરયાતા યોજન, કોડક અસંરયાતા યોજન ઠે પણ તેમા સીમંતો નામે પ્ર-
થમ ઇડ્રક નરકાવાસો પણચાલલલ્ક કેળ પીસ્તાલીશ લાલ યોજન પ્રમાણ લાંવણે
અને પહોલણે ઠે અને ઠેલ્લો અપઙ્ઞાણો નામે ઇડ્રક નરકાવાસો તે એક લાલ યો-
જન પ્રમાણ લાંવણે અને પહોલણે ઠે અને ફરતા કાલાદિક ચાર નરકાવાસા જે
ઠે તે લાંવણે તથા પહોલણે અને ફરતા પરિધિએ—એ ટ્રણે સ્થાનકે અસરયાતા
યોજનની કોનાકોડી જાણવી ॥ ૨૨૨ ॥

॥ હવે એ નરકાવાસા આલી પૃથ્વીમાંહે છે, કિંના કયાંએક
આલી જગ્યા પણ છે તે કહે છે ॥

ઠસુ દિઠોવરિ જોયણ ॥ સદસ્સ વાવન્ન સદ્ધચરિમાણ ॥ પુ-
ઢવીએ નરય રહિય ॥ નરયા સેસંમિ સવાસુ ॥ ૨૨૩ ॥

અર્થ—પહેલી ઠ નરકપૃથ્વીએ છેઠે અને ઉપર પ્રત્યેકે એક હજાર યોજન ક્ષેત્ર ન-
રકાવાસાથી રહિત જાણવું અને ચરિમાણ કેળે છેલી સાતમી પૃથ્વીએ નીચે અને
ઉપર પ્રત્યેકે સાઢીવાવન હજાર યોજન—પટલે સાઢી વાવન હજાર યોજન નીચે,
અને સાઢીવાવન હજાર યોજન ઉપર, એટલું ક્ષેત્ર પૃથ્વીમા નરકાવાસાથી રહિત જા-
ણવું, નરયા સેસમિસવાસુ કેળે વીજી સમસ્ત પૃથ્વીનેવિષે યથાયોગ્યપણે નરકાવાસા છે
પટલે પ્રતરમાહે નરકાવાસાની વાત કહી ॥ ૨૨૩ ॥

॥ હવે પ્રતરમાહે અતર એટલે એક પ્રતરથી વીજો પ્રતર
કેટલે અતરે છે ? તે કહે છે ॥

વિસદ્ધસ્મૂણા પુઢવી ॥ તિસદ્ધસ ગુણિણિનિયય પયરેહિં ॥

ઝળા રુવુણ નિય પયર ॥ જાઈયા પઞ્ઢતરય ॥ ૨૨૪ ॥

અર્થ—પહેલી નરકપૃથ્વીના પિંનમાહેથી વે હજાર યોજન ઝળા કરીએ, એટલે
એક હજાર ઉપરથી અને એક હજાર નીચેથી કાઢીએ, પઠી જે પૃથ્વીએ જેટલા પ્રતર
હોય, તેટલે પ્રતરે ત્રણ હજાર ગણો પૃથ્વીપિંન ઝળા કેળે ઝળો કરીએ, તેવાર પઠી
નિયય કેળે પોતપોતાના પ્રતરમાથી રુવુણ કેળે એક રૂપ ઝળો કરી વાકી જે આક
આવે તે આતરારૂપ જાણવું, તેણે કરી જાગ આપીએ, તેવારે પઞ્ઢતરય કેળે એક
પ્રતરથી વીજા પ્રતરનું માહોમાહે અતરનું પ્રમાણ હોય એ અક્ષરાર્થ કહ્યો ॥ ૨૨૪ ॥

હવે તે ડઢાહરણે કરી સ્પષ્ટ દેસાહે છે જેમ રત્નપ્રજા પૃથ્વીનો પિંઢ એક લાખ
પંચી હજાર યોજન છે, તેમાહેથી વે હજાર યોજન કાઢીએ વાકી એક લાખ અઠ્ઠો-
તેર હજાર રહે પઠી એ પૃથ્વીના તેર પ્રતર છે, તે ત્રણ ત્રણ હજાર યોજન ઊંચા છે,
મિટિ તેરને ત્રણ હજાર ગુણા કરીએ, તેવારે ડંગણવાલીશ હજાર યોજન થાય એટલા
એક લાખ અઠ્ઠોતેર હજારમાથી કાઢીએ વાકી એક લાખને ડંગણવાલીશ હજાર યો-
જન રહે, તેને તેર પ્રતરની વચ્ચમાના વાર અતરા છે, માટે વારે જાગ આપીએ, તેવારે
એકેક આતરે અગીઆર હજાર પાંચસે ને ત્ર્યાશી યોજન, અને ઉપર એક યોજનના
ત્રણ જાગ કરીએ તેમો એક જાગ, એટલું પ્રમાણ રત્નપ્રજાનેવિષે પ્રતરે પ્રતરે માહો
માંહે અંતર થાય એજ કરણ વીજી નરક પૃથ્વીનેવિષે પણ જાણવું પોતપોતાના પ્ર-
તરે જાગ વીધા થકી જે આવે તે પ્રત્યેકે કહે છે

वीजी नरक पृथ्वीए अगीयार प्रतरना दश आंतरे जाग आपीए तेवारे नव हजार ने सातसें योजन एकेके आंतरे आवे, वीजी नरक पृथ्वीनेविषे आठ आंतरे जाग आपावार्थी प्रत्येके वार हजार त्रणसें पचोत्तर योजन आवे, चौथी पृथ्वीए ठ आंतरे प्रत्येके सोल हजार एकसो ठासठ योजन थने त्राहीयां वे जाग उपर एकेक अंतरे आवे, पांचमा नरके चार आतरे प्रत्येक पचीश हजार वसें ने पचाश योजन एकेक अतरे आवे, ठगी नरके वे आंतरे प्रत्येके साढी वावन हजार योजन एकेक अतरे होय, अने सातमे नरके एक प्रतर ठे, माटे अंतरो नथी एटले सविस्तरपणे नारकीनु जवनछार कछुं

॥ हवे नारकीनु शरीरमान कहे ठे ॥

पठणठ धणु ठ अंगुल ॥ रयणा ए देहमाणमुकोसं ॥ से-

सासुङ्गुण डगुण ॥ पण धणुसय जावचरमाए ॥ ११५ ॥

अर्थ- रत्नप्रजाए नारकीनु उत्कृष्ट देहमान पोणाआठ धनुष्य ने ठ आंगुल होय, अने सेसासु डगुण डगुण के० जेप एटले वाकीनी ठए नरक पृथ्वीए शरीरमान वमणुं वमणु यथाक्रमे करता जइए, ते जाव चरमाए के० यावत् ठेढी सातमी नरक पृथ्वीए पांचसें योजन शरीरमान उत्कृष्ट होय ॥ ११५ ॥

ते विस्तारपणे उदाहरणे करी देखाडे ठे जेम रत्नप्रजाए सात धनुष्य त्रण हाथ ने ठ आंगुल, तेने वमणु करतां शर्करप्रजा नरके पन्नर धनुष्य वे हाथ ने वार आंगुल उपर देहमान थाय. तेनेज वमणु करीए तेवारे बालूकाए एकत्रीश धनुष्य ने एक हाथ देहमान थाय, तेने वमणु करतां पकप्रजाए वासठ धनुष्य ने वे हाथ देहमान थाय तेने वमणु करीए तेवारे भूमप्रजाए एकसो ने पचीश धनुष्य देहमान थाय तेने वमणु करीए तेवारे तमप्रजाए अढीसें धनुष्य देहमान थाय तेने वमणु करीए तेवारे तमतमप्रजाए पांचसें धनुष्यनु देहमान थाय एटले साते नरकनेविषे सामान्यपणे उत्कृष्ट देहमान कछुं

॥ हवे प्रतर प्रतरनेविषे जूडुं जूडुं देहमान कहे ठे. ॥

रयणाय पढम पयरे द्धतिय देहमाण माणुपयरं ॥ ठण्प-

संगुलसहा ॥ बुढीजा तेरसे पुणं ॥ ११६ ॥

अर्थ- चावीश आंगुले एक हाथ, तेवा चार हाथे एक धनुष्य कहीए त्यां रत्नप्रजाने प्रथम प्रतरे उत्कृष्ट देहमान द्धतिय के० त्रण हाथनु जाणवु तेवारपठी अणुपयरं के० प्रतर प्रतरप्रते पूर्व पूर्व प्रतरथकी देहमानमाहे जे वृद्धि करीए, ते कहे

ॐ. उपलक्ष्यसङ्घा के० साढी उपन्न अगुल एटले वे हाथ ने साढाआठ अगुलनी बुद्धी के० वृद्धि करता करतां जा तेरसे के० यावत् तेरमे प्रतरे पूर्वोक्त देहमान पुण के० पूर्ण थाय, ते कहे ठे रत्नप्रज्ञाने पहेले प्रतरे त्रण हाथ, बीजे प्रतरे वे हाथ ने साढाआठ अगुल वधारीए, तेवारे एक धनुष्य एक हाथ ने साढाआठ अगुल उपर थाय, त्रीजे प्रतरे एक धनुष्य त्रण हाथ ने सत्तर अगुल, चोथे प्रतरे वे धनुष्य वे हाथ ने दोढ अगुल, पाचमे प्रतरे त्रण धनुष्य ने दश अगुल, ठेठे प्रतरे त्रण धनुष्य वे हाथ ने साढा अठार अगुल, सातमे प्रतरे चार धनुष्य एक हाथ ने त्रण अगुल, आठमे प्रतरे चार धनुष्य त्रण हाथ ने साढाअगीआठ अगुल, नवमे प्रतरे पांच धनुष्य एक हाथ ने बीश अगुल, दशमे प्रतरे ठ धनुष्य ने साढाचार अगुल, अगीआठमे प्रतरे ठ धनुष्य वे हाथ ने तेर अगुल, बारमे प्रतरे सात धनुष्य ने साढी एकबीश अगुल, तेरमे प्रतरे सात धनुष्य त्रण हाथ ने ठ अगुल, उत्कृष्ट देहमान थाय ठे एटले रत्नप्रज्ञा नरके प्रतरे प्रतरे जूडु जूडु देहमान कछु ॥ ११६ ॥

॥ ह्वे शर्करादिकने विपे उत्कृष्ट देहमान प्रतर प्रतरने विपे कहे ठे ॥

जदेह पमाण उविरि ॥ माए पुढवीइ अतिमे पयरे ॥ तंचिय हि-

ठिम पुढवी ॥ पढम पयरमि बोधव ॥ ११७ ॥ तचैगूणग सग

पयर ॥ जइय बीयाइ पयर बुद्धिजवे ॥ तिकर तिअगुल करसत ॥

अगूला सद्धि गुणवीसं ॥ ११८ ॥ पण धणु अगुल बीस ॥

पनरस धणु दूणि हठ सडाय ॥ वासठि धणुहसडाय ॥

पण पुढवी पयर बुद्धि इमा ॥ ११९ ॥

अर्थ—जदेहपमाण उविरिमाए पुढवीए अतिमे पयरे— एटले जे जे उपर उपरनी रत्नप्रज्ञादिक पृथ्वीने अतिमेपयरे के० ठेठले प्रतरे उत्कृष्ट शरीर प्रमाण ठे तचियहिठि मपुढवी के० तेते हेठली हेठली शर्करादिक पृथ्वीनेविपे पढम पयरमि बोधव के० पहेले प्रतरे देहमान जाणवु ॥ ११७ ॥ फरी तच के० ते शर्करादिक पृथ्वीने पहेले प्रतरे जे जे देहमान आवे, तेने एगूणग के० एके ऊणे सगपयर के० आपआपापणे प्रतरे जइय के० रिजाग आपीए, पठी जे आक आवे ते शर्करादिक पृथ्वीना बीयाए पयर के० बीजा प्रतर आदे देइ प्रतरे प्रतरे बुद्धिजवे के० वृद्धि होय ते वृद्धि बीजी पृथ्वी आदे देइ ठी पृथ्वीसुधी पाच पृथ्वीना बीजे प्रतरे आदे देइ अनुक्रमे जाणवी. त्यां शर्कराना प्रथम प्रतरे सात धनुष्य त्रण हाथ ने ठ अगुल देहमान ठे तेमा तिकर तिअगुल के० त्रण हाथ अने त्रण अगुलनो प्रक्षेप करीए त्रीजा नरके प्रथम प्रतरे पत्तर

धनुष्य वे हाथ ने चार अंगुल देहमान ठे, तेमां कर सत्त अगुला सहीगुणवीस के० सात हाथ ने साढीउंगणीश अगुलनो प्रक्षेप करीए ॥३७॥ चोथा नरकने पहेले प्रतरे एकत्रीश धनुष्य ने एक हाथ देहमान ठे, तेमांहे पांच धनुष्य ने वीश अगुल प्रक्षेप करीए. पाचमा नरके पहेले प्रतरे साढी वासठ धनुष्य देहमान ठे, तेमांहे पन्नर धनुष्य ने अढी हाथ प्रक्षेप करीए ठछा नरके पहेले प्रतरे एकसो ने पचीश धनुष्य देहमान ठे, तेमांहे वासठ धनुष्य ने वे हाथ प्रक्षेप करीए पण पुढवी पयरवुहीइमा के० पाच पृथ्वीना प्रतरोनेविपे ए रीते वृद्धि करीए ॥ ३७॥

हवे सविस्तरपणे देखाडे ठे शर्कराने प्रथम प्रतरे सात धनुष्य ने त्रण हाथ उपर ठ अगुल देहमान ठे, ते सात धनुष्यना अछावीश हाथ थाय, तेनी साथे उपरना त्रण हाथ जेलतां एकत्रीश हाथ थाय तेना अगुल करवामाटे चोवीशे गुणिए तेवारे सातसें चुमाळीश अगुल थाय तेमा उपरना ठ अगुल जेलीए तेवारे सर्व मळी सातसें ने पचाश अगुल थाय तेने शर्कराना अगीआर प्रतरने एके ऊणा करी दशे जाग आपीए तेवारे एकेके जागे पचोतर अगुल आवे, तेना हाथ करवा माटे चोवीशे जाग आपीए, तेवारे त्रण हाथ ने त्रण अगुल एटखुं शर्करापृथ्वीना पहेला प्रतरनेविपे देहमाननी वृद्धि थाय, एम प्रत्येके वीजो प्रतर आवे देइ शेष दश प्रतरनेविपे एज रीते वृद्धि जाणवी एम अनेरी नरकपृथ्वीनेविपे पण जावना जाणवी. ते सुखावबोधने माटे शर्करा, बालूका, पंका, धूमा अने तमप्रजा, ए पाच पृथ्वीनी यत्रस्थापना देखी प्रीठजो अने सातमा नरके एकज प्रतर ठे ते कारणे त्या प्रतरगत वृद्धि न होय एके प्रतरे पांचसेंज धनुष्य उत्कृष्ट देहमान थाय एटले सात नरकना प्रतर प्रतरनेविपे नारकीनु उत्कृष्ट देहमान कछुं

॥ हवे नारकीनु उत्तरवैक्रिय देहमान कहे ठे. ॥

इय साहाविय देहो ॥ उत्तर वेउद्विर्जय तहुगुणो ॥ डविहो

वि जदन्नकमा ॥ अंगूल असख संखंसो ॥ ३८ ॥

अर्थ-इय के० इति पूर्वोक्त प्रकारे साते नरकने विपे नारकीनो साहावियदेहो के० स्वाभाविक देह, एटले जवधारणीय शरीर कछुं त के० ते स्वाभाविक शरीरश्री डुगुणो के० वमणु उत्तरवेउद्विर्ज के० उत्तरवैक्रिय शरीर जाणवु जेम रत्नप्रज्ञानेविपे पन्नर धनुष्य वे हाथ ने चार अगुल उत्तरवैक्रिय शरीर होय, अने सातमा नरके एक हजार धनुष्य उत्तरवैक्रिय शरीर होय. एटले वे प्रकारे उत्कृष्ट देहमान कछुं हवे डुविहोविजदन्नकम्मा के० अनुक्रमे वे प्रकारे जघन्य देहमान पण कहे ठे एक जवधारणीय, अने वीजो उत्तरवैक्रिय, ए वने शरीर जघन्ययकी साते नरकनेविपे

અનુક્રમે અંગુલનો અસરયાતમો જાગ, તથા સરયાતમો જાગ હોય. અહીંયા જવધારણીય શરીર પહેલુ ઉત્પત્તિ વેલાએ શરીર પર્યાપ્તિ કરતાં અંગુલને અસરયાતમે જાગે હોય, અને ઉત્તરવેક્રિય શરીર પ્રારંભ વેલાએ પ્રથમ અંગુલને સંરયાતમે જાગે હોય ॥ ૨૩૦ ॥ એટલે નારકીનુ અવગાહનાદ્વાર કહ્યું

॥ હવે ઉત્પાતવિરહ તથા ચવનવિરહનુ દ્વાર કહે છે ॥

સત્તસુ ચઝવીસમુદ્ધ ॥ સગ પનર દિણેગ હ ચઝ ઠમ્માસા ॥

ઝવવાય ચવણ વિરહો ॥ ઝહે વારસ મુદ્ધુત્ત ગુરુ ॥ ૨૩૧ ॥

હહુઝ હહાવિ સમઝ ॥ સઘાપુણ સુરસમા મુણેયઘા ॥ સંઘા-

ઝ પજત્ત પર્ણિદિ ॥ તિરિનરા જતિ નિરણ્ણમુ ॥ ૨૩૨ ॥

અર્થ- સત્તસુ કે० સાતે નરકે નારકી પ્રાપ્તે નિરતર ડપજે છે અને ચવે છે પરંતુ ક્યારેક જો વિરહ પડે તો જઘન્યથકી તો હહુ કે० સાતે નરકે એક સમય વિરહ પડે અને પ્રત્યેકે જૂદો જૂદો પણ એક સમયજ વિરહ પડે વ્હી ગુરુ કે० ઉત્કૃષ્ટો સાતે નરકનેવિષે જ્ઞેલો વિરહકાલ પડે તો ઝંગે કે० સામાન્યપણે સાતે નરકમાહે કોઈ ડપજે નહીં અને કોઈ ચવે પણ નહીં, તો ઉત્કૃષ્ટો વાર મુદ્ધૂત્ત વિરહ હોય તેવાર પઠી સાત નરકમાહેલી કોઈક નરકે અવશ્ય કોઈક ડપજે, અથવા ચવે

હવે જૂદો જૂદો નરક નરકનેવિષે ઉત્કૃષ્ટો ડપપાત અને ચવનવિરહકાલ ગાથાના અર્થથી કહે છે રત્નપ્રજાએ ચોવીશ મુદ્ધૂત્ત, શર્કરાએ સગ કે० સાત દિવસ, વાહુકાએ પન્નર દિવસ, પકાપ્રજાએ એક માસ, ધૂમપ્રજાએ બે માસ, તમપ્રજાએ ચાર માસ અને તમતમપ્રજાએ ઠ માસ, એ ઝવવાય ચવણવિરહો કે० ડપપાત ચવનનો વિરહકાલ કહ્યો હહા જેનો જેટલો ડપપાત અને ચવનવિરહકાલ કહ્યો, તેટલા કાલથી ડપરાત અવશ્ય એ નરકોનેવિષે પ્રત્યેકે કોઈક જીવ ડપજેજ અને ઝહે વારસમુદ્ધૂત્ત તથા હહુઝ હહાવિસમઝ એ પદોનો અર્થ પ્રથમ લખાઈ ગયો છે

હવે એક સમયે કેટલા નારકી ચવે ? અને કેટલા નારકી ડપજે ? તે પાઠલી ગાથાના વીજા પદે કરી કહે છે સઘાપુણસુરસમામુણેયઘા કે० વ્હી નારકીની ડપજવાની અને ચવનની સરયા તે સુરસમા એટલે દેવતા સરઘી, જેમ દેવતા એક સમયે એક, બે, ત્રણ, સરયાતા અસરયાતા ડપજે અને ચવે, તેમ નારકી પણ મુણેયઘા એટલે જાણવા એટલે નારકીનુ ડપપાત ચવન વિરહદ્વાર કહ્યું

હવે કોણ જીવ નરકે જાય ? તે કહેતો થકો ગતિ દ્વાર પાઠલી ગાથાના પાઠલા બે પદે કરી કહે છે સઘાઝ પજત્તપર્ણિદિ કે० સરયાતા આયુષ્યવાલા પર્યાપ્તા પચેઝિ

તિર્યંચ, તથા પંચેદ્રિ મનુષ્ય જો નરકાયુ વાંધે તો નરકે જાય, વીજા જીવ નરકાયુ વાંધે પણ નહીં; અને નરકે પણ જાય નહીં ॥ ૨૩૨ ॥ ૨૩૨ ॥

મિઠાદિઠિ મહારંજ ॥ પરિગ્ગહો તિથ્વકોદ્ નિસ્સીલો ॥

નરયાજયનિવંધઃ ॥ પાવમર્ઝ રુદ્ધપરિણામો ॥ ૨૩૩ ॥

અર્થ—જે માટે મિઠ્યાત્વી, મહારંજી, પરિગ્રહી, તીવ્રલોચી, નિઃશીલ, પાપરુચી, અને રોડ પરિણામિ એવો જે જીવ હોય તે નરકાયુ વાંધી નરકે જાય, ઇટલે સામાન્યપણે નરકગતિ કહી ॥ ૨૩૩ ॥

॥ હવે વિશેષે જૂદી જૂદી નરકગતિ કહે છે ॥

અસન્નિ સરિસિવ પત્ની ॥ સસીદ્ ઊરગિ ત્રિ જતિ જાઠઠિ ॥

કમસો ઊકોસેણ ॥ સત્તમ પુઢવી મણુય મત્તા ॥ ૨૩૪ ॥

અર્થ—અસંઙ્ગી મનુષ્ય અપર્યાપ્તો જે મરણ પામે, અને અપર્યાપ્ત નરકાયુ નહીં વાંધે તે માટે અસંઙ્ગી સમૂર્ઠિમ પંચેદ્રિ પર્યાપ્તો તિર્યંચ જો નરકાયુ વાંધે તો, પહેલી નરકે જાય ત્યાં જઘન્ય દશ હજાર વર્ષ, અને ઉત્કૃષ્ટ પદ્યોપમનો અસરયાતમો જાગ ઇટલે આયુષ્યે ડપજે ડપરાંત આયુષ્યે ડપજે નહીં અને સરિસિવ કેળ જુજપરિસર્પ, ગોદ્, નોલિયાદિક, ગર્જજ પ્રમુખ પહેલા નરક આદે દેડ વીજા નરક સુધી ડપજે વલી પક્ષી કેળ પક્ષી જે માંસાહારી ગૂઠ, સીંચાણા, સમલી અને નીલચાસ પ્રમુખ રોડ અધ્યવસાયવાલા પક્ષી, તે ત્રીજી નરકપૃથ્વી સુધી જાય અને સીદ્ કેળ સિંહ પ્રમુખ એવા હિસક જીવ જે ચીતરા, કુતરા, વીલાડી, પ્રમુખ તે ચોથી નરકપૃથ્વીસુધી જાય, વઢી ઊરગિ કેળ ઊરપરિસર્પ ઇટલે કાલા, ધોલા, કાઘરા, પ્રમુખ સર્પ તે પાચમા નરકસુધી જાય અને ત્રિ કેળ સ્ત્રીવેદે નરકાયુ વાંધે એવા જે સ્ત્રીરત્ન પ્રમુખ તે યાવત્ ઠઠા નરકસુધી જાય અને મનુષ્ય તથા મઘ જે જલચર જીવ એ વેડ ગર્જજપર્યાપ્તો તે ઉત્કૃષ્ટથી સાતમા નરક સુધી જાય કમસો ઊકોસેણ કેળ એ અનુક્રમે પૂર્વોક્ત સર્વ જીવોની ઉત્કૃષ્ટી ગતિ કહી અને જઘન્યથી રત્નપ્રજાને પહેલે પ્રતરે જાય, એયકી ડપરાંત અને ઉત્કૃષ્ટાથકી આગલ જે વિચાલે જાય, તે સર્વ મધ્યમગતિ જાણવી

॥ હવે કેટલાએક તિર્યંચને પ્રાયે ગતિ કહે છે ॥

વાલા દાઢી પક્ષી ॥ જલચર નરગા ગયાઝ અઙ્કૂરા ॥ જં-

તિ પુણો નરણસુ ॥ વાહુલ્લેણ નડણ નિયમો ॥ ૨૩૫ ॥

અર્થ—વાલા કેળ વ્યાલ તે સર્પાદિક, અને દાઢી કેળ દાઢવાલા સિંહ પ્રમુખ, પક્ષી તે ગૂઠ પ્રમુખ, જલચર તે મત્સ્યાદિક, ઇટલી જાતિના જીવ તે નરગાગયાઝ કેળ

नरक थकी आवाया होय, अने फरी नरकेज जाय. अडकूरा के० अत्यंत क्रूर अध्व-
सायवाला पंचेद्रियना वधकारी जतिपुणोनरएसु के० वली फरी नरके जाय ए वाहु-
होण के० प्राये कहीए, परतु नलणनियमो के० पुन निश्चे नही केमके कोश्क जीव
नरक थकी आवी सम्यस्व पामी रुडे संघयणे मोक्ष पण पामे ॥ २३५ ॥

॥ हवे नारकीने सघयण अने लेख्या कहे ठे ॥

दो पदम पुढवि गमण ॥ ठेवठे कीलियाइ संघयणे ॥

इक्कि पढवि चुढी ॥ आइतिलेस्साउ नरएसुं ॥ २३६ ॥

अर्थ-ठेवठा सघयणी दो के० वे नरक पृथ्वी सुधी गमण के० जाय, उपरांत न
जाय पठी अपूरी गणनाए गणतां कीलिका सघयण आदे देश एकेकी नरक पृथ्वी-
नी वृद्धि करीए, जेम कीलिका सघयणी त्रीजी नरकपृथ्वी सुधी जाय, अर्कनाराचे
चोथी सुधी जाय, नाराचे पांचमी सुधी जाय, कृपजनाराचे ठळी सुधी जाय, अने
वज्ररूपजनाराचे संघयणे सातमी सुधी जाय ए उच्छृष्टी गती कही अने जघन्य
गति समस्त सघयणे रत्नप्रजासुधी, त्या पण प्रथम प्रतरे जाय. ए जघन्य गति कही
अने पूर्व उच्छृष्टी कही, तेनी वचमा जे जाय, तेने मध्यम गती कहीए हवे लेख्या कहे
ठे आइतिलेस्साउनरएसु के० कृष्ण, नील, अने कापोत, ए आद्यनी त्रण लेख्या
नरकनेविपे होय ॥ २३६ ॥

॥ हवे ए लेखाउ विवरीने कहे ठे ॥

डसुकाउ तइयाए ॥ काऊनीलाय नील पकाए ॥ धू-

माय नील किण्हा ॥ डसु किण्हा हुति लेस्साउ ॥ २३७ ॥

अर्थ-डसु के० पहेला वे नरके काउ के० कापोत लेख्या होय पण एटसु विशेष
जे रत्नप्रजायकी शर्करप्रजानेविपे अत्यंत मलीन लेख्या होय तइयाए के० त्रीजा नरके
केटलाक नारकीने कापोत लेख्या ठे एटले पद्योपमने असरयातमे जागे अधिक त्रण
पद्योपमना आयुष्यवालासुधीना नारकीने काऊके० कापोत लेख्या ठे अने तेथी उप-
रातना आयुष्यवालाने नीलाय के० नीललेख्या होय अने नीलपकाए के० एकप्रजानेविपे
केवल नील लेख्याज होय धूमनेविपे केटलाक नारकीने नीललेख्या ठे एटले उच्छृष्टी
पद्योपमने असरयातमे जागे अधिक दश सागरोपम सुधीना आयुष्यवाला नारकीने
नील लेख्या होय अने तेथी उपरांत आयुष्यवालाने केवल कृष्ण लेख्या होय अने
ठळा तथा सातमा ए डसु के० वे नरकनेविपे किण्हा के० एक कृष्ण लेख्या होय
पण एटसु विशेष जे ए ठळी सातमी नरकपृथ्वी परम कृष्ण लेख्या जाणवी हुति-
लेस्साउ के० ए साते नरकनेविपे लेखाउ होय ते कही ॥ २३७ ॥

॥ हवे शिष्य पूछे ठे के, नारकीने शरीरवर्णरूप लेख्या ठे ? किंवा कृष्णादिक अव्य
सयोग्यकी परिणामरूप लेख्या ठे ? ते उपर सूत्रकार कहे ठे. ॥

सुर नारयाण तार्ज ॥ दध्वेसा अवधिया जणिया ॥ जाव-
परा वत्तीए ॥ पुण एसि हुति ठ वळेस्सा ॥ २३७ ॥

अर्थ—सुर के० सौधर्मादिक देवताने तेजो, पद्म, ने शुक्ल ए नामे त्रण लेख्याउं क-
ही, अने नारयाण के० नारकीनेविषे कृष्ण, नील, ने कापोत नामे त्रण लेख्याउं कही.
ते अवधिया के० अवस्थित कहीएँ ते क्षेत्रसवधी दध्वेसा के० अव्यलेख्या आग-
मनेविषे जणिता के० कही ठे. ते लेख्या अव्य अवस्थित जाणवां, पण बाह्य वर्णरूप
न जाणवां, जेमाटे तेवी तेवी, अव्य, क्षेत्र, अने कालादि सामग्री पामीने जावपरा-
वत्तीए के० परिणामनी परावर्त्ति एटले विपर्यासे करीने एसि के० ए नारकीने पुण
के० वली प्रत्येके ठ ठ लेख्या हुति के० संजवे, ए अक्षरार्थ कह्यो ॥ २३७ ॥

हवे परमार्थ कहे ठे तिर्यंच तथा मनुष्यने जवातरे देवता नारकीने जवे उपजतां,
अथवा शेष काले मूलगी लेख्याने त्यागे, नवी लेख्याने संयोगे ते लेख्या जाय अने
नवी लेख्या थाय जेम उज्ज्वल वस्त्रे जेवो मजीठ प्रमुखनो रंग लागे, ते धोलो वर्ण ग-
मावे अने राता प्रमुख रंगपणे परिणमे ते माटे सिद्धांतमाहे लेख्यानो उत्कृष्टो का-
ल अंतरमुहूर्त्त कह्यो ठे नहीकां मनुष्यने त्रण पद्व्योपमायु ठे, त्यां एकज लेख्या होय.
अंतरमुहूर्त्त अंतरमुहूर्त्त नवी नवी लेख्या न होय

वली देवता नारकीनी मूलगी लेख्याने नवी लेख्याने संयोगे तेनो आकार मात्र जजे,
पण तद्रूप एटले तेहज रूपपणे न थाय, जेम वेडुर्य नीलमणी, कालोमणी प्रमुख काले
नीले सूत्रे प्रोयो थको ते सूत्र संयोगे अप्रगट योगे अप्रगटपणे कांश्क तेनो आकार
मात्र पामे. अने स्फटिक ते जासूसना फूल संयोगे प्रगट तेनुं प्रतिविध पामे, परंतु वस्त्रे
तद्रूपपणुं न पामे, तेम कृष्णादिक लेख्या अव्यपणे नीलादिक लेख्याए समूह संयोग
पामी केवारेक अप्रगट तदाकार मात्र होय केवारेक प्रगट तेनु प्रतिविध मात्र पामे.
पण एम नही जे कृष्णलेख्याना वर्ण, गंध, रस, स्पर्शपणे परिणामीने नीलादि लेख्या अ-
व्यरूप होय एम न थाय

तेम सातमा नरके मूलगी कृष्ण लेख्याने तेजो लेख्याना अव्यसंयोग मद्या थका तदा-
कार मात्र, तथा प्रतिविध मात्र होय तेवारे नारकीने कृष्ण लेख्या थकाज तेजो लेख्यादि
अव्यसंयोगे शुद्ध परिणाम उपजे जेम जासूस उपर रक्त स्फटिकनेविषे रक्तपणु होय,
तेम एवा परिणामे वर्त्तता सम्यक्त्वं प्राप्ति होय एम करतां कांश् विरोध नथी.

अने एम पण नही जे तेजा लेख्यादिक परिणाम उता कृष्णलेख्या न होय ? अने

સાતમા નરકે સદા કુલ્લલેશ્યા ઠે, અને તેજોલેશ્યાદિક ધ્યાકાર માત્ર પ્રતિનિવ માત્રે કરી કેન્દ્રારેક હોય, અને તે ઊપની થકી પણ ઘણો કાલ રહે નહીં. અને જે નરકે જે લેશ્યા ઠે તે અનેરી લેશ્યાને સયોગે પોતાનુ સ્વરૂપ ઠાઢે, એમ પણ ન થાય

તેમાટે સાતમા નરકે એકલી કલ્લ લેશ્યાજ જાણવી. એ કારણે સંગમા દેવને ધ્યાકારમાત્ર કુલ્લ લેશ્યા કહેવી, પણ અવસ્થિત તો તેજોલેશ્યા જાણવી, અને જગત્તિ-માંહે દેવતાને વર્ણ જૂદો કહ્યો ઠે, અને લેશ્યાનો અધિકાર પણ જૂદો કહ્યો ઠે વલી “અસુરાકાલા” ઇત્યાદિ વાહ્ય વર્ણ કહ્યો, અને જવણનણપદમ ચરલેસ ઇત્યાદિક લેશ્યાસ્વરૂપ કહ્યુ, તો જાણીયે ઠેજે વર્ણ જૂદો, અને લેશ્યા જૂદી ઠે ઘણુ શું ? તથા જે અર્હીયા ઇન્દ્રિયલેશ્યા અવસ્થિત કહી જે દેવતા નારકીને જે લેશ્યા સજવે તે પોતપોતાની જવસ્થિતિ પ્રમાણ અવસ્થિત કાલપ્રમાણ જાણવી ત્યા પાઠલા જવનો એક અંતરમુ-હૂર્ત્ત, અને એક આગલા જવનો અતરમુહૂર્ત્ત, એ વેઠ અતરમુહૂર્ત્ત અધિક જવસ્થિતિ સુધી લેશ્યા હોય

હવે એ લેશ્યાનુ સ્વરૂપ કહે ઠે માર્ગે થકી પરિચ્છેદ તથા એવા ઠ પુરુષ વનમાં જ-મતા જૂલ તૃપાયે પીડ્યા થકા જનુરુક્તને હેઠે આઘ્યા તે માહોમાહે ફલ લાવાની વાઢા કરતા ચિત્તનેપિપે ચિત્તન કરવા લાગ્યા જે, એ શૂદ્ધના ફલ જક્ષણ કરીને હ્રુધા તૃપાને ઉપશામાવિષ, એમ વિચારી એક પુરુષ ફલને અર્થે તે શૂદ્ધને મૂલ થકી ઉદ્ધવા લાગ્યો, ઇટલે વીજો પુરુષ બોલ્યો જે થનુથી ઉદ્ધો, ગ્રીજો બોલ્યો જે માલા ઉદ્ધો, ચોથો પુરુષ ન્હાની ડાલીઝને ઉદ્ધો એમ બોલ્યો, પાંચમો પુરુષ પાકા ફલને તોનો ઇડુ બોલ્યો, અને ઠછો પુરુષ બોલ્યો જે પૃથ્વી ઉપર રસી પહેલા ફલ મધ્યેથી વીણી રાઠ જેમ એ ઠ પુરુષના પરિણામ જૂદા જૂદા તેમ કુલ્લાદિકથી માઢી યાવત શુક્લ લેશ્યાના પરિણામ પણ જૂદા જૂદા જાણવા

હવે લેશ્યાઝનો વર્ણ કહે ઠે ક્ષિપ્ત મેઘની ઘટા સરસો, ઝેસના સિંગડા, અરિષ્ટ-રત્ન, નેત્રની કીકી અને કાલા સુરમા સરસો કુલ્લલેશ્યાનો વર્ણ મહાજયકર જાણવો અશોક વૃક્ષના અકુર સરસો, નીલચાસ પક્ષી સરસો, અને વૈકુર્ય રત્નની કાતિ સરસો નીલ લેશ્યાનો વર્ણ જાણવો અલશીના ફૂલ સરસો, જારસી અથવા કોકીલાની પાસ સરસો, અને પારેવાના કઠ સરસો કાપોતલેશ્યાનો વર્ણ જાણવો હીંગલોકનો રગ, ઊગતા સૂર્યની કાતિ, અને દીપક તથા પોપટની ચાંચ સરસો તે-જોલેશ્યાનો વર્ણ જાણવો હરિયાલના મધ્યરગ સરસો, હલદરના રગ સરસો, અને સેણાનાફલ મરસો પત્રલેશ્યાનો વર્ણ જાણવો શંભ, સુવકુદના ફૂજ, છૂધ, પૂર્ણ ચંડમા, મોતીના હાર અને રૂપા સરસો શુક્લ લેશ્યાનો વર્ણ જાણવો

हवे लेख्याना रस कहे ठे कफवा तुंवडानो रस, अने नींव इडवारुणीनो रस, ए थकी अनंतगुणो कडवो रस कृष्ण लेख्यानो जाणवो. सुंठ, मरी, पीपर, अने गजपीपर, एनो जेवो तीखोरस थाय ठे, ते करतां अनंतगुणो तीखो रस नीळ लेख्यानो जाणवो काचुं आंचु अने काचु कोठफल ते थकी अनंतगुणो तुरो रस कापोत लेख्यानो जाणवो. पाका आंवाना फलनो रस, पाका कोठफलनो अथवा पाका बीजोरानो जेवो रस, ते करता अनंतगुणो मीठो रस तेजो लेख्यानो जाणवो. प्रधान वारुणीनो रस, अने विविध प्रकारना अरग, मधु एना रस थकी अनंतगुणो सारो रस पद्म लेख्यानो जाणवो खजुर, ड्राख, दूध, खांड, साकर, एना रस थकी पण अनंतगुणो गढ्यो रस शुक्ल लेख्यानो जाणवो.

हवे लेख्यालनो फरस कहे ठे कृष्ण, नीळ, ने कापोत ए त्रण लेख्यानो फरस अथवा एटखे मध्यम जाणवो. गायत्री जीजनो फरस तथा करवतनो फरस, ते करतां पण अनंतगुणो कर्कस फरस ते प्रथमनी त्रण लेख्यानो जाणवो अने तेजो, पद्म तथा शुक्ल, ए त्रण लेख्यानो प्रशस्त एटखे रुनो फरस जाणवो परवन अने माखणनो जेजो कोमल फरस होय, ते करतां पण अनंतगुणो सुकुमाल फरस जाणवो

एटखे नारकीनु आगतिहार करुं हवे नारकी नरक थकी नीकलीने क्यां आवे ते कहे ठे. श्री पद्मवणा सूत्रमां कछु ठे के, सातमा नरक थकी आव्यो जीव मत्स थाय. ए प्रायिक वचन ठे, तेमाटे गर्जज पर्याप्तो तिर्यंच होय एम जणाय ठे. केमके, श्रीपार्श्व नाथ चरित्रे कमठनो जीव सातमा नरक थकी आव्यो सिंह थयो देखाय ठे एटखे जे उत्कृष्टायु जोगवी सातमा नरक थकी नीकले ते मत्स थाय, अने मध्यम तथा जघन्यायु जोगवी सातमा नरक थकी नीकले, ते गर्जज पर्याप्तो तिर्यंच थाय ए संजवी अर्थ अनुक्त कछु ठे, विचारी जोजो

निरज वट्टा गप्पय ॥ पजत्त संखाळ लद्धि एएसिं ॥ चक्कि हरि

जुअल अरिदा ॥ जिण जइ दिसि सम्म पुहवि कम्मा ॥७३९॥

अर्थ—निरजवट्टा के० नरकथकी नीकल्या जीव अनंतर आगले जये गप्पय के० गजज होय, पण समूर्धिम न होय एतावता समूर्धिम तिर्यंच, तथा समूर्धिम मनुष्य तथा देवता अने नारकीमांहे पण न जाय, मात्र गर्जजपणे पजत्त के० पर्याप्ता होय; पण अपर्याप्ता न होय वली संखाळ के० संरयाता वर्पने आयुष्ये उपजे, पण युगलियामा न उपजे. वली लद्धिएएसिं के० ए नारकीने जे जे नरक थकी नीकल्या थका जे जे लद्धि एटखे लाज प्राप्ति होय, ते हवे अनुक्रमे कहे ठे. पहेली रत्नप्रज्ञा पृथ्वीथकी जो आव्या होय तो, चक्रवर्त्ति होय पण शेष पृथ्वीना आव्या चक्रवर्त्ति,

ન યાય એ સંજવ માત્રે છે, પરંતુ ચક્રવર્તિજ થાય, એવો કાંઈ નિયમ નથી. એમ વીજી નરક પૃથ્વીની મર્યાદાથી ડહમ્યા એટલે વીજી નરકપૃથ્વી સુધીના આવ્યા જીવ તે હરિજુલ્ય કેળે વાસુદેવ, વલદેવ હોય. એમ સર્વત્ર માર્યાદા જાણવી ત્રીજી નરકપૃથ્વીસુધીના આવ્યા અરિહંત એટલે તીર્થંકર હોય. એટલે જે પૂર્વે નરકાયુ વાધ્યા પઠી તીર્થંકર ગોત્ર ઝપાર્જી શ્રેણિકાદિકની પેરે નરકે ગયા હોય તે જીવ તીર્થંકર થાય અને ચોથી નરકપૃથ્વીસુધીના આવ્યા જિન કેળે સામાન્ય કેવલી હોય પાચમી નરકપૃથ્વીસુધીના આવ્યા સર્વવિરતિ યતિ હોય ઠઠી નરક પૃથ્વીસુધીના આવ્યા દેશવિરતિ એટલે શ્રાવક હોય અને સાતમી નરકપૃથ્વી સુધીના આવ્યા સમ કેળે સમ્યક્ત્વ માત્ર પામે, દેશવિરતિ પ્રમુખ કાંઈ પામે નહીં ॥ ૨૩૫ ॥

॥ હવે નારકી અવધિજ્ઞાને કેટલુ ક્ષેત્ર દેલે ? તે કહે છે ॥

ચચાણા એહિ ગાઝઅ ॥ ચત્તારિઅહુઠ ગુરુ લહુકમેણ ॥ ૫-

૬ પુઢવિ ગાઝ યહ ॥ હાયહ જા સત્તમિ ઇગહ ॥ ૨૪૦ ॥

અર્થ-રત્નપ્રજ્ઞા પૃથ્વીએ નારકીઝને ઝહુપું ઈહિ કેળે અવધિક્ષેત્ર ગાઝઅચત્તારિ કેળે ચારગાઝ જાણહું, અને જઘન્ય તો ઝહ કેળે સામાત્રણ ગાઝ અવધિજ્ઞાને દેલે ગુ-રુલહુકમેણ કેળે ૫ ઝહુઠ અને જઘન્ય અનુક્રમે કહ્યુ હવે વીજી નરકપૃથ્વી આદે દેહ ૫હુપુઢવિગાઝયરુહાયહ કેળે ઇકેકી પુઢવી પ્રત્યે અરુઠ અરુઠ ગાઝ ઘટામીએ, તે જાસત્તમિ કેળે યાવત્ સાતમા નરકે ઇગરુ કેળે ઝહુપુ એક ગાઝ, અને જઘન્ય અરુઠ ગાઝ અવધિક્ષેત્ર હોય, ૫ વિવરીને લલે છે

પહેલા નરકે અવધિક્ષેત્ર ચાર ગાઝ, વીજાએ સામા ત્રણ ગાઝ, ત્રીજાએ ત્રણ ગાઝ, ચોથાએ અઢી ગાઝ, પાચમાએ બે ગાઝ, ઠઠાએ દોઢ ગાઝ, અને સાતમાએ એક ગાઝ ૫ ઝહુપુ અવધિક્ષેત્ર કહ્યુ ૫ ઝહુપૃથ્વી પ્રત્યેક નરકપૃથ્વીએ, અરુઠ ગાઝ ઝહું કરીય, તે જઘન્ય અવધિક્ષેત્ર જાણહું ॥ ૨૪૦ ॥

અર્હીયા કોહ પૂઝે જે સાતમા નરકે બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તિ “ હા કુર્મતી હા કુર્મતી ” પોકારે છે, તે કેમ મલે ? કેમકે અવધિક્ષેત્ર તો એક ગાઝનું છે, તે સાતરાજ કેમ દેલે ? તેનું સમાધાન કરે છે જે, સમ્યક્દષ્ટિને મતિજ્ઞાનને વલે જાતિસ્મરણ જ્ઞાન છે, તેણે કરી પૂર્વજવની વાત જાણે પરંતુ કુર્મતીને દેલે નહીં અને કુર્મતી “ બ્રહ્મ-દત્ત બ્રહ્મદત્ત ” એવું પોકારે છે, તે પણ જાણે છે જે, પૂર્વલે જવે બ્રહ્મદત્ત મહારો જ-ત્તાર હતો, તે અવસ્થા તો જાણે, પરંતુ નરકમાંહે થકી અવધિજ્ઞાને કરી દેલે નહીં. એમ જાણજો એટલે નારકીનું આગતિદ્વાર કહ્યુ એટલે સવિસ્તરપણે નવે દ્વારે કરી વક્તવ્યતા કહી. ઇતિ નરયદારસમ્મત ॥ ૫ નારકીનું દ્વાર સમાપ્ત થયું

॥ મણુયદારં જણ્ઠ કહેતાં હવે મનુષ્યદાર તે જીવનવિના આવે પ્રતિદારે કરી કહીએ
ઠેયે. તેમા પ્રથમ સ્થિતિદાર અને અવગાહનાદાર એ વે દાર કહે ઠે ॥

ગગ્નનર તિ પલિયાઝ ॥ તિગાઝ ઝકોસ તે જહન્નેણં ॥ મુઠિ-
મ હહાવિ અંત મુદુ ॥ અગુલ અસંઘ જાગતણ ॥ ૨૪૧ ॥

અર્થ—અહીંયાં મનુષ્ય વે પ્રકારે ઠે એક ગર્જન અને વીજા ગર્જવિના જે ઉપન્યા
તે સમૂર્ઠિમ. તેમા ગર્જન મનુષ્યનુ ઝકુદુ તિપલિયાઝ કે ૦ ત્રણ પદ્યોપમનું આયુષ્ય
જાણવું, અને તેનું તિગાઝ કે ૦ ત્રણ ગાઝનું દેહમાન ઝકુદુ જાણવું અને જહન્નેણમુઠિ-
મહહાવિઅતમુદુ કે ૦ ગર્જન મનુષ્યનું જઘન્યાયુ અંતરમુદૂર્ત જાણવું તથા સમૂર્ઠિમ
મનુષ્યનું જઘન્ય તથા ઝકુદુ અતરમુદૂર્તયાયુ જાણવું તથા અગુલાસઘજાગતણ કે ૦ ગ-
ર્જન મનુષ્યનું દેહમાન જઘન્યથી અગુલને અસંરયાતમે જાગે જાણવું અને સમૂર્ઠિમ
મનુષ્યનું જઘન્ય તથા ઝકુદુ દેહમાન અગુલનો અસંરયાતમો જાગ જાણવું

એ સમૂર્ઠિમ મનુષ્ય તે અઢીઘીપ સમુદ્રનેવિપે ગર્જન મનુષ્યના ડચાર—તે વઢિની-
ત, પાસવણ—તે લઘુનીત, રોલ—તે શ્લેષ્મા, સઘાન, નાસીકામલ, વમન કરેલુ પિત્ત,
શુક્ર, વીર્ય, શોષિત, લોહી, મૃત કલેવર, સ્ત્રી પુરુષને સયોગે, નગરને લાલે, વીજાં
સર્વ અશુચી સ્થાનક, ઇટલાં સ્થાનકે સમૂર્ઠિમ મનુષ્ય ઉપજે એ સમૂર્ઠિમ અસંઘી મ-
નરહિત મિથ્યાત્વી સમસ્ત પર્યાસિએ અપર્યાસો કેમકે, સમૂર્ઠિમને પાંચપર્યાસિ ઠે, અ-
ને એ સમૂર્ઠિમ મનુષ્ય આહાર શરીર પર્યાસિએ ઇન્દ્રિયપર્યાસિ પૂરણ કરી મરણ પામે,
તે કારણે સમૂર્ઠિમ સર્વ પર્યાસિએ અપર્યાસો થકો કાલ કરે

વધી સંરયાતા આયુષ્યવાલા મનુષ્યને વૈક્રિય શરીર જઘન્ય અગુલના સંઘ્યાતમા
જાગ પ્રમાણ અને ઝકુદુ લાલ યોજન જાકેરુ હોય પ્રમત્ત યતિને આહારક લલ્લિધવં-
તને, આહારક શરીર હોય. તે આહારક શરીર જઘન્યથી વેશે ઝણુ એક હાથ, અને
ઝકુદુ એક હાથ પૂર્ણ હોય તેજસ અને કાર્મણ એ વે શરીર સર્વ સંસારી જીવને ઓ-
દારિક, વૈક્રિય અને આહારક શરીરને સયોગે તદૂપપણે પરિણમે ઇટલે મનુષ્યને આ-
યુષ્ય અને અવગાહના કહી ॥ ૨૪૧ ॥

॥ હવે ઉપપાત ઝઠર્તના વિરહકાલ કહે ઠે. ॥

વારસ મુદુત્ત ગગ્ને ॥ ઇયરે ચઝવીસ વિરહઝ કોસો ॥ જમ્મ
મરણે સુસમર્ઝ ॥ જહણ સઘા સુરસમાણા ॥ ૨૪૨ ॥

અર્થ—ગગ્ને કે ૦ ગર્જન મનુષ્યને જન્મઆશ્રી વિરહ, ઇટલે અતરકાલ તથા મરણ-
આશ્રી અતરકાલ ઝકુદુ વાર મુદૂર્ત હોય, ઇટલે ગર્જન મનુષ્ય એક ઉપન્યા પઠી વી-

जो उत्कृष्टो वार सुहृत्तने आंतरे उपजे. अने मरण पण एक मुवा पठी उत्कृष्टो आंतरो पडे तो वार सुहृत्त पठी अवश्य वीजो कोइ मरण पामे तेम जन्म पण थाय, अने इयरेत्ति एटले इतर जे समूर्धिम मनुष्य ठे, तेने उत्कृष्टो जन्म मरण सवधी विरह प-डे तो चोवीस सुहृत्त सुधी पडे अने जघन्य थकी गर्जज मनुष्यने तथा समूर्धिम म-नुष्यने जन्ममरणनो विरहकाल एक समय जाणवो

हवे एक समय गर्जज तथा समूर्धिम मनुष्य उपजे तो केटला उपजे ? ते कहे ठे सूरसमाणा के० देवतानी पेरे ते इगडुति संखमसंखा इगसमए हुंतिय चवंति के० एक समये एक, वे, त्रण, सरयाता, असंख्याता उपजे तेम मरण पण पामे त्यां ग-र्जज मनुष्य उत्कृष्टे काले उगणत्रीश आके संरयाता सुधी गणिए अने गर्जज सम-ूर्धिम वेड जेला गणिए, तेवारे असरयातासुधी गणिए ॥ २४२ ॥

॥ हवे कियो जीव मरीने मनुष्यगतिमाहे आवे ? ते गतिघार कहे ठे ॥

सत्तमि महि नेरइए ॥ तेऊ वाऊ असंख नरतिरिए ॥

मुत्तूण सेस जीवा ॥ उप्पजाती नरजवमि ॥ २४३ ॥

-अर्थ-सातमी नरकपृथ्वीना नारकी, तेऊकाय, वाऊकाय, असंख्याता आयुष्यवाला युगलिया, एटले मनुष्य तथा तिर्यच युगलिया एटला मूत्तण के० सूकीने सेस जीवा के० शेष वीजा सर्व जीवो ते उप्पजंतिनरजवमि के० मनुष्यमाहे उपजे ॥ २४३ ॥

॥ बली अहीया विशेष कहे ठे ॥

सुर नेरइएहि चिय ॥ हवति हरि अरिह चक्कि बल देवा ॥

चजविहसुर चक्किबला ॥ वेमाणिय हुति हरि अरिहा ॥ २४४ ॥

अर्थ-वासुदेव, अरिहत, चक्रवर्ति, ने बलदेव-ए चारे सुरनेरइएहिचिय के० दे-वता अने नारकीनी गतिमाथी आव्या होय, पण मनुष्य तथा तिर्यचनी गतिथी आ-वेला न होय बली चार निकायना देवगतिना आव्या पण चक्कि के० चक्रवर्ति अने बला के० बलदेव होय अने वेमाणियहुतिहरिअरिहा के० अरिहत तथा वासुदेव ए वने केवल वेमानिक देवगतिनाज आव्या होय वीजी त्रण निकायना आव्या न होय

हरिणो मणुस्स रयणाइ ॥ हुति नाणुत्तरेहि देवेहि ॥ जह

सज्जव सुववाउ ॥ ह्यगय एगिदि रयणाणं ॥ २४५ ॥

अर्थ-वेमानिकमाहे विशेष देखाडे ठे हरिणो के० वासुदेव, तथा चक्रवर्तिना म-णुस्सरयणाइ के० मनुष्य रत्न पाच, ते हुतिनाणुत्तरेहि देवेहि के० पचानुत्तरना देव चवी-होय अहीया ए जावार्थ ठे के वासुदेव तो नारकी तथा वेमानिकयकी आव्या

હોય, તેમાં જો વૈમાનિકથકી આવ્યા હોય તો પંચાનુત્તર દેવ ટાલી વીજા સર્વે સ્થા-
નકથી આવ્યા વામુદેવ થયા હોય અને ચક્રવર્તિનાં ચોદ રત્ન છે, તેમાં ચક્રાદિક સા-
ત રત્ન એકેડી છે, અને પુરોહિત આદે દેહ સાત રત્ન પંચેડી છે. તેમાં હસ્તિરત્ન અને
અશ્વરત્ન એ વે તિર્યંચ છે. વાકીના પાંચ મનુષ્યરત્ન છે તે સાતમી નરક, તેઝકાય, વા-
યુકાય, તિર્યંચ અને મનુષ્ય એમાંથી આવ્યા મનુષ્યરત્ન ન હોય, શેષ સ્થાનકથી આવ્યા
મનુષ્યરત્ન હોય પુરોહિત, સેનાપતિ, ગાથાપતિ, વાર્ધિક તે સુતાર અને પાંચમું સ્ત્રી-
રત્ન-એ પાંચ મનુષ્યરત્ન જો વૈમાનિકથી આવ્યાં હોય તો અનુત્તરદેવ વર્જીને વીજા દે-
વતા થકી આવ્યાં હોય એમ જાણવું.

વલી દ્વારથી તથા અશ્વ એ વે રત્ન તથા એકેડીય રત્નની उत्पत्ति તો યથા સંજ્ઞવે
જાણવી. ઇટલે જ્યાંના આવ્યા તિર્યંચ સંજ્ઞવે તે સમસ્ત સ્થાનકથકી આવેલાં રૂઢાં ર-
ત્નપણે હોય અને નારકી તથા સર્યાતા આયુષ્યવાલા તિર્યંચ અને મનુષ્ય તથા સ-
હસ્રાંત દેવલોક સુધીના દેવતા ઇટલા સ્થાનકના આવ્યા અશ્વરત્ન તથા ગજરત્ન હો-
ય. વલી સર્યાતા આયુષ્યવાલા તિર્યંચ અને મનુષ્ય તથા રૂઢાંનાં સુધીના દેવતા ઇટ-
લા સ્થાનકના આવ્યા એકેડી રત્ન હોય. એ યથા સંજ્ઞવે ઉપપાત કહિયે

॥ હવે એ રત્નોનાં નામ તથા પ્રમાણ કહે છે ॥

વામપમાણ ચક્ર ॥ ઊત્તં દડં હુદ્ઘય ચમ્મ ॥ વત્તી-

સંગુલ લગ્ગો ॥ સુવસ્સ કાગિણિ ચરરંગુલિયા ॥ ૨૪૬ ॥

ચરરંગુલો હચંગુલપિહુલોય મણી પુરોહિ ગય તુરયા ॥

સેણાવહ માહાવહ ॥ પહ્થ ઇથી ચક્કિ રયણાઈ ॥ ૨૪૭ ॥

અર્થ- ચક્ર, ઊત્તર, ને દંડ, એ ત્રણ રત્ન તે વામપમાણ કે ૦ એક વામ પ્રમાણ જા-
ણવા વામ શબ્દે વેઝ વાહુ લાંબા પસાસ્યા થકા જે ધનુષ્ય પ્રમાણ હોય, તેને વામ
કહે છે અને હુદ્ઘયચમ્મ કે ૦ ચર્મરત્ન વે હાથ પ્રમાણ હોય, તથા વત્તીસંગુલલગ્ગો
કે ૦ સ્વજ્ઞરત્ન વત્તીશ આગુલ પ્રમાણ લાંબુ હોય અને સુવર્ણકાગિણિ ચરરંગુલિયા કે ૦
જાત્યવત સુવર્ણમય કાગિણિરત્ન તે ચાર આંગુલ લાંબુ હોય ॥ ૨૪૬ ॥ અને ચરર-
ંગુલો હચંગુલપિહુલોયમણી કે ૦ ચાર આંગુલ લાંબું, અને વે આંગુલ પહોલું મણીરત્ન
હોય એ સાતે એકેડી રત્ન ચક્રવર્તિને આત્માગુલ પ્રમાણ જાણવાં અને પુરોહિત પ્ર-
મુલ સાત પંચેડી રત્ન જે છે તે, જે કાલે જેવું પુરુષના શરીરનું પ્રમાણ હોય તે કાલે
તે પણ તેવા પ્રમાણના હોય

હવે એ ચોદ રત્નના ગુણ કહે છે ચક્રરત્ન વચરીનું મસ્તકઢેદક વીજું ઊત્તરરત્ન તે
ચક્રવર્તિને હસ્તસ્પર્શે ચાર યોજન સુધી વિસ્તાર પામે એવું હોતું થકું વૈતાલ્ય પર્વ-

तनी उत्तर दिशि ए रेहेनारा जे स्वेष्ठ तेना देवता मेघ वर्षावे, तेनो निरोध करवाने समर्थ थाय. त्रीजु दंडरत्न ते विषम एटखे जे वाकी जूमि होय, तेने समी करे. काम पडे थके हजार योजन अधोचागे धरती विदारे. चोखु चर्मरत्न ते कार्य उपन्ये थके चक्रवर्तिना हस्तस्पर्श करी वार योजन विस्तार पामे एवु होतुं थकुं प्रजातकाखे वीज वाविए अने सध्याकाले सर्व उपजोग करवाने योग्य एवा शाखि प्रमुखने उत्पन्न करे वे पाचमु रङ्गरत्न ते सग्रामनेविषे अत्यंत शक्तिवंत होय. उठु कागिणिरत्न ते वे ताढ्य पर्यतनी गुफामांहे एकेकी जति उगणपचास उगणपचास मांमळा करवा योग्य होय सातमु मणीरत्न ते अधोचागे रेहेनारुं जे चर्मरत्न अने ऊर्ध्वचागे रेहेनारुं जे उन्नरत्न तेना उन्नर तुंचा उपर राखुं उतां तेवारे वार योजन सुधीमा ए मणिरत्न उद्योतकारी थाय अने हस्तनेविषे अथवा मस्तके बांध्य उतां समस्त रोग हरे

आठमु पुरोहितरत्न ते शांतिकर्म करनार होय. नवमुं अश्वरत तथा दशमुं गजरत्न ए वे महापराक्रमवंत होय. अग्नीधारमु सेनापतिरत्न ते गसासिधुने पेडे पासे चार खडनो जीतनार होय. धारमु गृहपतिरत्न ते घरना योग्य काम करे, एने गृहचित्तक कहेवु. तेरमु वारुंकीरत्न ते घर चणे वैताढ्य पर्यतनी गुफामांहे उमगा अने निमगा नदीना पुल बांधे चौदमु स्त्रीरत्न ते अत्यंत अद्भुत रूपवंत चक्रवर्तिना जोग योग्य होय ए चौद रत्न ते प्रत्येके एकेक हजार यक्षो ए अधिष्ठित होय अने वे हजार यक्ष चक्रवर्तिने वेड वाहे होय. एवकारे सोल हजार यक्ष चक्रवर्तिनी सेवा करे. ते जघन्यथी जयुद्धीपनेविषे चार चक्रवर्ति होय तेवारे उपन्न रत्न होय. अने उल्कूपदे अष्टावीश विजयना अने वे जरत तथा ऐरवतना मली त्रीश चक्रवर्ति होय, तेवारे जंबुद्वीपे चारसे ने बीस रत्न होय ॥ २४३ ॥

॥ हवे वासुदेवना सात रत्न कहे ठे ॥

चक्रं धण्डं खगो ॥ मणी गया तहय दोइ वणमाला ॥

संखो सत्त इमाई ॥ रयणाई वासुदेवस्त ॥ २४४ ॥

अर्थ-एक चक्र, वीजुं अनुष्य, त्रीजु खड्ग, चोथुं मणी, पाचमुं गदा, तेमज वृत्तमाला, सातमु गज, ए सात रत्न वासुदेवना जाणवा ॥ २४४ ॥

॥ हवे मनुष्य मरीने स्वजावे क्या जाय ? ते कहे ठे ॥

संख नरा चउसु गर्इसु ॥ जति पचसुवि पढम सधयणे ॥

इग इतिजा अठसय ॥ इगसमए जति ते सिधिं ॥ २४५ ॥

अर्थ-सरपाता आयुष्यमाला मनुष्य, जे पुरुष, स्त्री तथा नपुंसकरूप ते नर, नर, मनुष्य ने देवतारूप चारे गतिनेविषे वही जति के जाय ए मनुष्य जे

દમ સર્વયણે કે૦ પ્રથમ સંઘયણે વર્તતા હોય તે પચસુવિ કે૦ પાંચમી ગતિ જે મોક્ષ તે પ્રતે પળ જાય, તેમાટે મોક્ષગતિની સંખ્યા કહે છે, તે મનુષ્ય કર્મક્રમે વર્તતાં એક સમયે સામાન્યપણે જઘન્યથી તો એક, બે, ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટા જા કે૦ યાવત્ અઠસયં કે૦ એકસો ને આઠ એટલા એક સમયને વિષે જંતિતે સિદ્ધિ કે૦ મોક્ષ પ્રતે જાય ૩૪૯

॥ હવે ત્રણ વેદ આશ્રી સિદ્ધગતિ વિશેષ કહે છે ॥

વીસિત્તિ દસ નપુંસગ ॥ પુરિસ ઇસયં તુ એગસમણં ॥

સિદ્ધિ ગિદ્ધિઅન્ન સલિંગ ॥ ચઢદસ અઠાહિય સય ચ ॥ ૩૫૦ ॥

અર્થ— એક સમયને વિષે ઉત્કૃષ્ટા સ્ત્રીવેદે વીશ મોક્ષે જાય, એક સમયે નપુસકવેદી દસ મોક્ષે જાય, અને પુરુષવેદી એકસો ને આઠ એક સમયને વિષે મોક્ષે જાય, ગિદ્ધિ-લિંગે એક સમયે ચાર મોક્ષે જાય, અન્યલિંગ એટલે તાપસાદિકને લિંગે એક સમયે દસ મોક્ષે જાય, અને સલિંગ તે સ્ત્રીલિંગે એટલે સાધુલિંગે અઠાહિયસય ચ કે૦ એકસો ને આઠ એક સમયે મોક્ષે જાય ॥ ૩૫૦ ॥

ગુરુલહુ મક્ષિમ દોચઢ ॥ અઠસયં ઝઢહો તિરિય લોણ ॥

ચઢ વાવીસઠસય ॥ હસમુદે તિત્તિ સેસજલે ॥ ૩૫૧ ॥

અર્થ— ગુરુ કે૦ ઉત્કૃષ્ટી અવગાહનાં એટલે પાંચસે ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીરવાલા ઉત્કૃષ્ટા એક સમયને વિષે દો કે૦ બે મોક્ષે જાય જઘન્ય અવગાહનાં એટલે બે હાથપ્રમાણ શરીરવાલા ઉત્કૃષ્ટા એક સમયને વિષે ચઢ કે૦ ચાર મોક્ષે જાય અને મધિમ કે૦ મધ્યમ અવગાહનાં ઉત્કૃષ્ટા એક સમયને વિષે અઠસય કે૦ એકસો ને આઠ મોક્ષને વિષે જાય

અર્હીયાં શિય વૂટે છે કે ઉત્કૃષ્ટ પાંચસે ધનુષ્ય શરીર અને જઘન્ય બે હાથ શરીરવાલા મોક્ષયોગ્ય હોય, તો નાજિકુલગરની નાર્યા શ્રીમરુદેવીસ્વામિની સવાપાંચસે ધનુષ્યના શરીરે મોક્ષે કેમ ગઈ ? વલી જઘન્યથી સાત હાથ શરીર મોક્ષ યોગ્ય છે, તો કૂર્માપુત્ર બે હાથના શરીરવાલા કેમ મોક્ષે ગયા ? અર્હીયાં ગુરુ ઉત્તર કહે છે

ઉત્કૃષ્ટથી પાંચસે ધનુષ્ય, અને જઘન્યથી સાત હાથના શરીરવાલા જે મોક્ષે જાય એ શરીરમાન તીર્થંકર આશ્રી કહ્યું છે, પરંતુ સામાન્ય કેવલી આશ્રી કહ્યું નથી જે માટે શ્રીજિનજડગણિકમાશ્રમણ કહે છે કે, જતારથકી સ્ત્રી કાંઈક ન્યૂન-શરીરવાલી હોય છે, વલી ઘૂઠ માણસ ધુંધો હોય અને હાથી ઉપર ચઢ્યાં યકાં શરીર પણ સકોચ થયેલું હોય તેમાટે પાંચસે ધનુષ્ય શરીર શ્રીમરુદેવિજીનું જાણવું અને સાત હાથના શરીરવાલા તીર્થંકર મોક્ષે જાય, પણ સામાન્ય કેવલી કૂર્માપુત્ર પ્રમુલ જઘન્યથી બે હાથના શરીરવાલા પણ મોક્ષે જાય અને સિદ્ધાંતમાટે પાંચસે

ધનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ અને સાત હાથના શરીરવાળા મોઢે જાય, એવું જે કહ્યું છે, તે પ્રા-
યિક કહ્યું છે નહીંતર અધિકો ઊંઠો પણ હોય

જે માટે પાંચસેં ધનુષ્ય પૃથક્ત્વ અધિક ત્યાં પૃથક્ત્વ શબ્દે પચીસ ધનુષ્ય જાણવા,
અને સિદ્ધપ્રાજ્ઞતિમાંહે પાંચસેં આદે સોમાહે શ્રીમરુદેવા ગણ્યા છે, અને સાત હાથ તે
પણ અગુલ પૃથક્ત્વ હીન જાણવા, તે હીન છે, માટે જે હાથ ગણિય, એમ કરતાં કાંઈ
શકા નથી. વલી ઝૂઘે લોકે એક સમયે ઉત્કૃષ્ટા ચાર મોઢે જાય, અધોલોકે વાવી-
સ મોઢે જાય, તિર્યક લોકે એકસો ને આઠ મોઢે જાય, વલી એક સમયે સમુદ્રમા-
થી જે મોઢે જાય, શેષ પાણી નદિ તથા ડહમાંહેથી ત્રણ મોઢે જાય

અર્ધાંયા ઝૂઘે લોક તે મેરુચૂલિકા તો નદનવન જાણવું, અને અધોલોક તે અધો-
ગ્રામવિપે જાણવું, તથા તિર્યક લોક તો લોક પ્રસિદ્ધ છે, ત્યાં લબ્ધી માફક સમુદ્ર-
માંહે અથવા દ્વીપે જઈ કાઠસગ્ગ કરી મોઢે જાય, નદિમાંહે ગગાનદિ ઉતરતાં અ-
લ્લિકા સુત આચાર્યની પેરે મોઢે જાય ॥ ૨૫૧ ॥

॥ હવે ચારે ગતિમાંહેથી આવેલા કેટલા કેટલા મોઢે જાય તે કહે છે ॥

નરય તિરિયા ગયાદસ ॥ નરદેવ ગર્જન વીસઅઠસય ॥

દસ રયણા સકરવાલુયાન ચન પક ઝૂ દગડ ॥ ૨૫૨ ॥

ઠચ્ચવણસ્સઈ દસતિરિ ॥ તિરિન્નિ દસ મણુય વીસ નારીડ ॥

અસુરાઈ વતરા દસ ॥ પણ તહેવીડ પત્તેયં ॥ ૨૫૩ ॥ જોઈ

દસ દેવિ વીસ ॥ વિમાણિયઠસય વીસદેવીડ ॥

અર્થ—નરય કે ૦ નરકગતિયકી નિકલીને મનુષ્યગતિમા આવ્યા જો એક સમયે
સીજે તો દશ સીજે એમ તિર્યચ ગતિયકી આવ્યા પણ દશ સીજે અને મનુષ્યગતિ-
યકી આવ્યા વીસ સીજે દેવગતિયકી આવ્યા અઠસય કે ૦ એકસો ને આઠ સીજે વ-
લી ૫ ગતિમાંહે વિશેષ કહે છે

રત્નપ્રજા, શર્કરા અને વાલુકાથકી આવ્યા પ્રત્યેકે દસ દસ સીજે પંકપ્રજાથકી
આવ્યા ચાર સીજે અને ધૂમાદિકથકી આવ્યા સીજે નહીં વલી ઝૂ કે ૦ પૃથ્વીકાય-
થકી આવ્યા ચાર સીજે દગ કે ૦ અપકાયથકી આવ્યા ચાર સીજે ॥ ૨૫૨ ॥

વનસ્પતિકાયથકી આવ્યા ૮ સીજે, પવેંડી તિર્યચથકી આવ્યા દશ સીજે, તેમા
તિર્યચની સ્ત્રીમાંહેથકી આવ્યા પણ દશ સીજે અને મનુષ્ય નરથકી આવ્યા દશ
સીજે, મનુષ્ય નારીથકી આવ્યા વીસ સીજે

અસુરાદિક દશ નિકાયથકી આવ્યા દશ સીજે, તેમ સમસ્ત વ્યતરગતિયકી આવ્યા

दश सीजे, असुर कुमार आदे देहने दशनिकायनी देवीथकी आख्या पांच सीजे, तेमज समस्त व्यतरजातिनी देवीथकी आख्या पांच सीजे, तदेवि के० ते असुरादिक तथा व्यतरनी देवी ते प्रत्येके जूदी जूदी पांच जाणवी ॥ १५३ ॥ अने ज्योतपी पुरुषथकी आख्या दश सीजे, ज्योतपी स्त्रीथकी आख्या बीस सीजे, वैमानिक देव थकी आख्या एकसो ने आठ सीजे, वैमानिक स्त्रीथकी आख्या बीस सीजे, इह सर्वत्र एक समय जाणवो सिद्धप्राप्तनेविषे देवगति, मनुष्यगति, तिर्यचगति, नरक-गति प्रत्येके दश दश सीजे एम कहुं ठे, ए तत्व केवली जाणे, अथवा बहुश्रुत जाणे. एटले गतिआश्री सिद्धी कही

॥ हवे वेद आश्री सिद्धी कहे ठे, तथा सिद्धगति ए उपपात विरहकाल कहे ठे. ॥

तह पुढे एहिंतो ॥ पुरिसो दोऊण अछ सय ॥ ५४ ॥

सेसठ जंगएसु ॥ दस दस सिञ्जति एग समएणं ॥ विर-

हो ठमास गुरुजं लहु समजं चवण मिह नठि ॥ ५५ ॥

अर्थ— पुरुषवेदी देव, मनुष्य तथा तिर्यचथकी निकली कोइ पुरुष थाय कोइ स्त्री थाय कोइ नपुसक थाय, एमज स्त्रीवेदी पण देवी प्रमुखथकी निकली कोइ स्त्री थाय कोइ पुरुष थाय कोइ नपुसक थाय एमज नपुसकवेदी नारकी प्रमुखथकी नीकली कोइ नपुसक थाय, कोइ स्त्री थाय कोइ पुरुष थाय ए सर्व मली नव जांगा थाय, तेमां जे पुरुषवेदथकी आवी फरी पुरुष वेदी थइ सीजे तो उत्कृष्टा एक समयमांहे एकसो ने आठ सीजे ॥ १५४ ॥ अने शेष थाकता आठ जांगामां प्रत्येके एक समयमां जो सीजे तो दश दश सीजे, ते केवी रीते सीजे ते कहे ठे तेमां (१) केवल पुरुषवेदी वैमानिक देवोथी आवी पुरुष थइ सीजे तो एक समये एकसो ने आठ सीजे, (२) एम पुरुषवेदथकी स्त्री थइ सीजे तो दश सीजे, (३) पुरुषथकी नपुसक थइ सीजे तो दश सीजे, (४) एम केवल स्त्रीवेदथकी आवी स्त्री थइ सीजे तो पण दश सीजे, (५) स्त्रीथकी पुरुष थइ सीजे तो पण दश सीजे, (६) स्त्रीथकी नपुसक थइ सीजे तो पण दश सीजे, (७) केवल नपुसक वेदथकी आवी नपुसक थइ सीजे तो पण दस सीजे, (८) नपुसकथकी पुरुष थइ सीजे तो पण दश सीजे, (९) नपुसकथकी स्त्री थइ सीजे तोपण दश सीजे.

अने वैमानिक देवी, ज्योतपि देवी, अने मनुष्यनी स्त्री ए त्रण ठेकाणेशी स्त्री वेदी आवीने प्रत्येके बीस विश सीजे, त्या ए विशेष ठे जे स्त्रीवेदथकी आवी मनुष्यपणे पुरुष थइ अथवा स्त्री थइ अथवा नपुसक थइ सीजे तेवारे सर्व मद्या बीस सीजे.

वली आठे जागे पूर्वजवे पुरुषते आ जवे पुरुष थइ सीजे तो एकसो ने आठ सीजे, वीजी रीते आठे जागे दश सीजे

अने वली पूर्वे कहुं जे वीस स्त्री एक समये सीजे, त्या ए विशेष ठे जे कोइ पुरुषवेदथकी आवी, कोइ स्त्रीवेदथकी आवी, कोइ नपुसकवेदथकी आवी स्त्री थइ सीजे तो मिश्रित मल्ली वीश सीजे, पण केवल पुरुषथी आवी, केवल स्त्रीथी आवी, केवल नपुसकथी आवी वीश सीजे नही इति जावार्थ

इहा सिद्धपाहुडानु विशेष लखिए ठैए नदनवने एक समये चार सीजे, पाशुक वने एकसमये वे सीजे, एकेकी विजये वीश वीश सीजे, एकेकी अकर्मजूमिए सह-रण थकी दश दश सीजे, पन्नर कर्मजूमिए प्रत्येके एकसो ने आठ आठ सीजे, वली उत्सर्पिणी अवसर्पिणीने प्रत्येके त्रीजे चोथे आरे एक समये उत्कृष्टा एकसो ने आठ मोक्षे जाय अवसर्पिणीने पांचमे आरे पाच जरत पांच ऐरवतना वीश सीजे, वली उत्सर्पिणी अवसर्पिणीने शेष थाकते आरे संहरणथकी दश दश सीजे, उत्सर्पिणीने पांचमे आरे युगलिया होय तेमाटे इहा सिद्धि नहोय, वीजुं विशेष सिद्धपाहुडा थकी जाणजो केमके अति विस्तारे लसतां सक्षेप रुचीवावाने व्यामोह उपजे तेमाटे एटहु लखी पूर्ण कछु

हवे गाथाना पाठला वे पदे करी सिद्धगतिनो ऊपपात विरह काळ कहे ठे विरहो उमास गुरुठ के० उत्कृष्टो मोक्ष जावानो ठ महीनानो ऊपपात विरह जाणवो अने लहुसमठ के० जघन्यथी तो एक समय जाणवो तथा चवणमिह्नछि के० ए मोक्ष थकी पाठो चवन नथी, जेमाटे मोक्षना जीव सादिअनत ठे, एटले आदि ठे पण अत नथी जे कर्म ससारमाहे पाठा आवी ऊपजे ते कर्म सिद्धमाहे नथी. जेम वढ्या वीजे अकूरो न थाय तेम कर्मरूप धीज वढ्या थकी ससाररूप अकूरो करी प्रगटे नही

अइ सग ठ पच चउ तिनि छनि इकोय सिज्जमाणेसु ॥

वत्तीसाइसुसमया ॥ निरंतर अतर उवरि ॥ २५६ ॥

वत्तीसा अडयाला ॥ सठी वावत्तरी य बोधवा ॥ चुलसीई

उसवइ ॥ छरहिय महुत्तर सयच ॥ २५७ ॥

अर्थ—आठ, सात, ठ, पाच, चार, त्रण, वे ने एक समये सीजता वत्रीस आदे देइ निरतर सीजे, अने ऊवार् के० उपरात अंतर पडे ए अक्षरार्थ कह्यो हवे जावार्थ कहे ठे एक आदे ठेइ वत्रीस सीम निरतर सीजे तो उत्कृष्टा आठ समय सुधी सीजे कहे ठे एक समये एक, वे, त्रण यावत् वत्रीस सीजे, वीजे समये पण एक, वे,

ત્રણ યાવત્ વત્રીસ સીજે, એમ ત્રીજે સમયે પણ એક, એ, ત્રણ યાવત્ વત્રીસ સીજે, એ રીતે આઠ સમય સુધી નિરંતર વત્રીસ સુધી સીજે, અને આઠ સમય પઠી એકાદિ સમયનો અંતર પડે, અને જેવારે તેત્રીસ આદે દેડ અડતાલીસ સુધી એકે સમયે સીજે તેવારે ઝટકુટા સાત સમય સુધી નિરંતર સીજે પઠી અંતર પડે અને જેવારે ઝગણપચાસ આદે દેડ યાવત્ સાઠસુધી નિરંતર સીજે, તેવારે ઠ સમયસુધી નિરંતર સીજે તેગર પઠી અંતર પડે, એમ સર્વત્ર જોડવો અને જેવારે એકસઠ આદે દેડ વહુત્તેર સુધી સીજે, તેવારે પાંચ સમય સુધી સીજે, ઝપરાંત અંતર પડે તથા જેવારે તેંદુત્તેર આદે દેડ યાવત્ ચોરાસી સુધી સીજે ત્યાં નિરંતર ચાર સમય સુધી સીજે, ઝપરાત અંતર પડે અને જેવારે પચાસી આદે દેડ યાવત્ ઠનુ સુધી સીજે ત્યારે નિરંતર ત્રણ સમય સુધી સીજે ઝપરાત અંતર પડે અને જેવારે સત્તાણુ આદે દેડ એકસો ને એ સુધી સીજે તેવારે નિરંતર એ સમય સુધી સીજે ઝપરાંત અંતર પડે અને જેવારે એકસો ત્રણ આદે દેડ યાવત્ એકસો આઠ સુધી નિરંતર સીજે તો એક સમય સીજે, પણ વીજે સમયે અવશ્ય અંતર પડે ॥ ૨૫૬ ॥ ૨૫૭ ॥

॥ હવે કોઈક સાંખ્યાદિક મતાંતરી કહે છે કે જ્યાં આકાશ ત્યાં સર્વત્ર સિદ્ધ છે પરંતુ સિદ્ધિનું ક્ષેત્ર નહીં, તે મત દૂર કરવાને અર્થે વિશિષ્ટ સિદ્ધાંતિનુ સિદ્ધિનું ક્ષેત્ર કહે છે ॥

પણ્યાલ લક્ષ્મજોયણ ॥ વિસ્કંજા સિદ્ધિસિલ ફલિદ્ધ વિ-
મલા ॥ તડવરિ ગજોયણતે ॥ લોગતો તઠ સિદ્ધિઠિઈ ॥ ૨૫૮ ॥

અર્થ- સરવાર્થસિદ્ધિ વિમાનની ધ્વજાથી ઝપર ચાર યોજન સિદ્ધિસિલા છે, તે વાટલા અને લાંબપણે તથા પહોલપણે પીસ્તાલીસ લાલ યોજન પ્રમાણ છે, તે સર્વ ધવલા અર્જુન સુવર્ણમય સ્ફટિકની પેરે નિર્મલ સિદ્ધિસિલા ઇટલે સિદ્ધિની જૂમિકા છે અને કોઈક ઇપત્ પ્રાગ્જારા યુગુ નામ પણ કહે છે એ સર્વાર્થસિદ્ધિવિમાન થકી ચાર યોજન અલોક પણ છે એ પરમાર્થ કેવલી તથા વહુશ્રુત જાણે વલી એ સિદ્ધિસિલા સર્વથા મધ્યજાગે આઠ યોજન જામી છે ત્યાં થકી ચાર દિશાએ અને ચાર વિદિશાએ ઘટતી ઘટતી મહીના પાસ જેવી પાતલી ઝત્તાન ઝત્તને આકારે સિદ્ધિસિલાની સ્થાપના છે, તે સિદ્ધિસિલાને ઝપર એક યોજનને આતરે લોકાત છે ત્યાં સિદ્ધિની સ્થિતિ ઇટલે રહેવાનું સ્થાન જાણવું

હજાં જાવાર્થ આમ છે જે યોજનનો ઝપરલો ચોથો ગાઝ તેના ઝપરનો ઠઠો જાગ જે ત્રણસે તેત્રીસ ધનુષ્ય અને ઝપર એક ધનુષ્યનો ત્રીજો જાગ ઇટલા ક્ષેત્રમાં સિદ્ધિ રહે છે, ત્યાં પાંચસે ધનુષ્યની ઝટકુટી અવગાહનાયે જે સિદ્ધિ દ્વોષ તેનો ત્રીજો જાગ શરી-

रनी पद्मोलाण पूर्वे घटानीए एटली उत्कृष्टी सिद्धीनी अवगाहना होय अने जघन्य अवगाहना सात हाथनो त्रीजो जाग घटानीए तेवारे चार हाथ ने सोल अंगुल जघन्यथी सिद्धनी आवगाहना होय इति मणुयदार सम्मर्त्त ॥ १५० ॥

तिरियदारं त्रैलोक्ये एटले आठे प्रतिघारे करी मनुयनुं द्वार समाप्त थयु हवे तिर्यच द्वार कहे ठे उहां तिर्यचने पण एक जुवनद्वार वर्जिने बाकी आठ प्रतिघार कहेसे इहां एकेंद्री, वेंद्री, तेंद्री, चौरेंद्री, ने पंचेंद्री, ए पाच प्रकारे तिर्यच जाणवा तेमां पृथ्वी, अप, तेज, वायु, ने वनस्पति रूप पाच प्रकार एकेंद्रीना जाणवा. अने तेनी साथे वेंद्री, तेंद्री, चौरेंद्री ने पंचेंद्री मळी चार जेखतां नव जेद थाय तेमा वल्ली पंचेंद्रीना वे जेद ठे एक गर्जज बीजा समूर्तिम तेमा

॥ गर्जजनी अपेक्षा बिना सामान्य पणे नव जेदे तिर्यचनुं स्थितिद्वार कहे ठे ॥

वावीस सगति दस वास ॥ सहस गिणिति दिण वेंदियाई सु ॥

वारस वासुण पण दिण ॥ उम्मास तिपलिय छिइ जिठा ॥ १५१ ॥

अर्थ—पृथ्वीकायनी स्थिति एटले आयुष्य ते उत्कृष्टथी वावीस हजार वर्ष. एम अपकायनी उत्कृष्ट स्थिति सात हजार वर्ष वायुकायनी उत्कृष्ट स्थिति त्रण हजार वर्ष वनस्पति कायनी उत्कृष्ट स्थिति दश हजार वर्ष अग्नीकायनी उत्कृष्ट स्थिति त्रण विवसनी वेद्रीनी उत्कृष्ट स्थिति उगणपचाश दिवसनी चक्रेंद्रीनी उत्कृष्ट स्थिति ठ महीनानी पंचेंद्रीनी उत्कृष्ट स्थिति त्रण पद्मोपमनी ए उत्कृष्ट स्थिति निरुपज्व स्थानके रहेता जाणवी अने जघन्यतो सर्वने अतर मुहूर्त स्थिति ठे ते वात आगल कहेसे ए सामान्यपणे तिर्यचनी स्थिति कही ॥ १५१ ॥

॥ हवे प्रथम इहा पृथ्वीकायना जेद कहे ठे ॥

सण्हाय सु६ वालुय ॥ मणोसिला सकरायखर पुढवी ॥

इग वार चउद सोलस ॥ ठारस वावीस सम सहसा ॥ १५२ ॥

अर्थ—सुहाली मारवाड देशनी पृथ्वीनी सुकुमाल माटी तेनु उत्कृष्टायु एक हजार वर्ष, अने शुद्ध ते गोपीचदन अथवा कुमार भूतिकानु वार हजार वर्षेनु आयुष्य, वालुय के० नदिप्रमुखनी वेलुनु चौद हजार वर्षायु, मणसिलनु सोल हजार वर्षायु, अने सकराय के० शर्करा इरताल सुरमादिकनु अदार हजार वर्षायु, अने खर पृथ्वी ते सिला पापाण रजादिक प्रमुखनु आयुष्य वावीस के० वावीस सम के० वर्षे सहसा के० हजार एटले वावीस हजार वर्षायु जाणवु. ॥ १५२ ॥

॥ હવે પંચેદિ તિર્યંચના જ્ઞેદની સ્થિતિ વિશેષ કહે છે ॥

ગમ્ન જુય જલચરો જય ॥ ગમ્નોરગ પુષ્પ કોડિ ઉક્કોસા ॥

ગમ્નચતુષ્પય પશ્ચિસુ ॥ તિપલિય પલિયા અસલ્લંસો ॥ ૨૬૧ ॥

અર્થ—ગર્જન જુજપરિસર્પ ગોહ નોલિયાદિક તથા જલચર કે જલચર તે મ-
ત્સ્યાદિક તે જન્ય કે જે પ્રકારે છે એક ગર્જન જલચર અને વીજા સંમૂર્તિમ જલ-
ચર તથા ગમ્નોરગ કે ગર્જન જરપરિસર્પ એનું ઉત્કૃષ્ટાયુ એક પૂર્વ કોડી વર્ષનું જા-
ણવું વલી ગમ્નોચતુષ્પય કે ગર્જન ચતુષ્પદ જે ગાય, જૈસ, ડટ, થોડા, હાથી પ્રમુખ
તેનું ઉત્કૃષ્ટાયુ ત્રણ પચ્ચોપમનું જાણવું વલી ગર્જન પંચી જે ચલી, ઘાસ, સારસ, મોર
પ્રમુખ તેનું ઉત્કૃષ્ટાયુ પદ્યોપમનો અસરયાતમો જાગ જાણવું હવે પૂર્વનું માન કહે છે

પુષ્પસ્સ ઉપરિમાણં ॥ સચ્ચરિ સ્વલુ વાસ કોડિલસ્કાઠં ॥

ઉપ્પન્નં ચ સહસ્સા ॥ વોધવા વાસ કોડીણં ॥ ૨૬૨ ॥

અર્થ—ચોરાસી લાલ વર્ષે એક પૂર્વાંગ હોય, તે પૂર્વાંગને પૂર્વાંગ સાથે ગુણાકાર ક-
રિયં તેવારે સચ્ચરિ સ્વલુવાસ કોડિલસ્કાઠં કે સીતેર લાલ કોડી વર્ષ અને ઉપ્પન્ન
ચ સહસ્સા કે ઉપન્ન સહસ્સ કોડી વર્ષ એટલે (૨૦૫૬૦૦૦૦૦૦૦૦૦) એટલી
સંખ્યા વર્ષે પૂર્વનું પ્રમાણ થાય ॥ ૨૬૨ ॥

॥ હવે સમૂર્તિમ પંચેદી થલચર પ્રમુખની ઉત્કૃષ્ટાયુ સ્થિતિ કહે છે ॥

સંમ્મુઠ્ઠિ પાણિદિ થલચ ચર ॥ ઝરગ જૂયગ જિઠ ઈઈ કમસો ॥

વાસ સહસ્સા ચુલસી ॥ વિસત્તરિ તિપ્પ વાયાલા ॥ ૨૬૩ ॥

અર્થ—સંમૂર્તિમ પંચેદી થલચર ગવાદિક તે ગાય જૈસ પ્રમુખ અને લચર કે
લેચર તે પદ્મી થગલા પ્રમુખ, ઝરગ કે ઝરપરિસર્પ તે અજગર પ્રમુખ, અને જૂયગ
કે જૂજપરિસર્પ તે ગોહ નોલિયા પ્રમુખ, જે સંમૂર્તિમ જીવો છે તેની જિઠઈઈ ક-
મસો કે ઉત્કૃષ્ટી આયુસ્થિતિ અનુક્રમે ચોરાસી હજાર વર્ષ, વહુત્તેર હજાર વર્ષ,
ત્રેપન હજાર વર્ષ અને ચેતાલીસ હજાર વર્ષની જાણવી, એ અદ્ધારાથ કહ્યો હવે
જાવાર્થ કહે છે સંમૂર્તિમ પંચેદી ગાય પ્રમુખનું ઉત્કૃષ્ટાયુ ચોરાસી હજાર વર્ષ, સંમૂ-
ર્તિમ પદ્મીનું વહુત્તેર હજાર વર્ષ, સંમૂર્તિમ સર્પ પ્રમુખનું ત્રેપન હજાર વર્ષ, સંમૂર્તિમ
ગોહ નકુલનું ચેતાલીસ હજાર વર્ષ, એટલે સર્વે તિર્યંચની ઉત્કૃષ્ટી જવસ્થિતિ કહી

॥ હવે એની કાયસ્થિતિ કહે છે ॥

એસા પુઢવાઈણં ॥ જવઠિઈસંપયતુ કાયઠિઈ ॥ ચઝ

એગિદિ સુ એયા ॥ ઝસપ્પિણીઠં અસલિજ્ઞા ॥ ૨૬૪ ॥

અર્થ—એસાપુઠવાઈને કેળ એ પૂર્વે પૃથ્વીયાદિકના આયુષ્યરૂપ જવસ્થિતિ કહી હવે વલી એજ પૃથ્વીયાદિકની કાયસ્થિતિ ઇટલે જે પુન પુન મરણ પામીને તેજ કાયમાં ઉપજે તેને કાયસ્થિતિ કહીએ, તે કાયસ્થિતિ કહે છે ચતુર્ણિંદિસુ કેળ વનસ્પતિ ટાલીને પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેજકાય અને વાયુકાય, એ ચાર એકેડીમા પ્રત્યેકે ઊરુકૃષ્ટી કાયસ્થિતિ અસર્યાતિ ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી પ્રમાણ નેયા કેળ જાણવી અહીંયાં એ જાવ, જે પૃથ્વીકાયનો જીવ મરણ પામિ પામિને ફરી તેજ કાયમાં ઉપજે, પણ પોતાની કાયને મૂકે નહી, તો અસર્યાતિ ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી સુધી રહે એમજ અપકાય, તેજકાય અને વાજકાય પણ જાણવા દશ કોડાકોડી સાગરોપમે ઉત્સર્પિણી થાય અને દશ કોડાકોડી સાગરોપમે અવસર્પિણી થાય એવ વીશ કોડા-કોડી સાગરોપમે કાલચક્ર થાય એ કાલમાન જરત યેરવતની અપેક્ષાએ જાણવું એ કાલે કરી કાયસ્થિતિ કહી હવે ક્ષેત્રથકી કહે છે અસર્યાતા લોક પ્રમાણ ઇટલે જેટલા ચતુરરાજલોકના આકાશ પ્રદેશ છે, તેટલીજ સંર્યાએ અસર્યાતા લોક ક-લ્પવા તે અસર્યાતા લોકનો એકેક પ્રદેશ સમય સમય કાઢતાં અસંર્યાતિ ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી થાય ॥ ૨૬૪ ॥

તાજ વણંમિ અણતા ॥ સખિજ્ઞા વાસ સહસ વિગલેસુ ॥

પંચિદિ તિરિ નરેસુ ॥ સત્તઠ જવાજ ઊક્કોસા ॥ ૨૬૫ ॥

અર્થ—તાજ કેળ તેહિજ પૂર્વેક જે ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી કહી તેવી અનતિ ઉત્સર્પિણી અને અનતિ અવસર્પિણી વણંમિ કેળ વનસ્પતિની કાયસ્થિતિ કાલે કરી જાણવી અને ક્ષેત્રથકી અનતા લોકાકાશ પ્રદેશ પ્રમાણ અસર્યાતા પુનજ પરાવર્ત હોય, ઇટલે એક આલિકાને અસર્યાતમે જાગે જેટલા સમય હોય, તેટલી સર્યા પ્રમાણે પુનજપરાવર્તની સર્યા જાણવી

એ કાયસ્થિતિ વ્યવહારરાશિ જીવને સજ્જવે, કેમકે વ્યવહારરાશિજીવ જીવ મરણ પામિ નિગોદમા જાય તો અનતિ ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી રહીને પઠી વલી વ્યવહાર-રાશિમા આવે, ઇટલે અહીંયા મરુદેવા સાથે વ્યજિચાર નહીં, કેમકે મરુદેવા અનાદિ નિગોદિ છે, તેમને કાયસ્થિતિનું એ પ્રમાણ નહીં

વલી વૈદ્યક્રિયાદિક વિકલેડીને સર્યાતા વર્ષ ઇટલે વેંડી, તૈંડી અને ચતુરેંડીને પ્રત્યેકે સર્યાતા વર્ષ સહસ કાયસ્થિતિ જાણવી વલી પચેડીય તિર્યંચને તથા મનુ-પ્યને, કાયસ્થિતિ સાત આઠ જવ જાણવી ઇટલે સર્યાતે આયુષ્યે સાત જવ કરે, અને આવમે જવે યુગલિંઠ હોય એ આવે જવે કરી કાલમાન વ્રણ પદ્યોપમ અને પૂર્વકોટી ઊરુકૃષ્ટી જાણવી એ ઊરુકૃષ્ટી કાયસ્થિતિ કહી ॥ ૨૬૫ ॥

॥ हवे जघन्य नवस्थिति तथा कायस्थिति कहे ठे ॥

सधेसिंपि जहणा ॥ अंतमुहुत्तं नवेय काण्य ॥

अर्थ-समस्त पूर्वोक्त पृथिव्यादिकने जघन्य नवस्थिति अने कायस्थिति अंतरमु-
हूर्त प्रमाण जाणवी. अर्हीयां कायस्थितिने प्रस्तावे मनुष्यनी पण कायस्थिति कही,
अने देवता नारकी मरण पामी फरी देवता नारकीमां न उपजे, तेमाटे देव तथा
नारकीने कायस्थिति नहोय, एटले सविस्तर तिर्यचनु स्थिति छार कर्तुं

॥ हवे ए तिर्यचनुं अवगाहना छार कहे ठे. ॥

जोयण सहस्स महियं ॥ एगिंदियदेह मुक्कोसं ॥ १६६ ॥

वि ति चउरिंदि सरीरं ॥ वारस जोयण तिकोस चउकोसं ॥

जोयण सहस पण्णिय ॥ उहे बुठं विसेतनु ॥ १६७ ॥

अर्थ-सामान्यपणे एकेंडीयनु शरीर जोयण सहस्समहिय के० एक हजार योजन
जागेर उत्तुष्टं जाणवु ॥ १६६ ॥ वली वेंडीय जे शखादिक तेनु शरीर वार योजननु
जाणवु एम तेडी कीडी मळोडादिकनुं शरीर व्रण गाउनु जाणवु अने चउरिंदी
व्रमरादिकनुं शरीर चार गाउनु जाणवु पचेडीनु शरीर एक हजार योजननु जाणवुं
ए शरीरमान उहे के० उगे एटले सामान्ये बुछ के० कछुं, हवे विसेतनु के० विशेषे
कहे ठे ॥ १६७ ॥

अंगुल असंख जागो ॥ सुहमनिगोउ असंख गुणवाऊ ॥

तो अगणितउ आऊ ॥ ततो सुहुमा नवे पुढवी ॥ १६८ ॥

तो वायर वाउगणी ॥ आऊ पुढवी निगोय अणुकमसो ॥

पत्तेयवण सरीरं ॥ अहियं जोयणसहरसंतु ॥ १६९ ॥

अर्थ-वनस्पतिना वे जेद ठे, एक प्रत्येक वनस्पति ने बीजी साधारण वनस्पति.
साधारण शब्दे निगोद अनतकाय कहिए, ते सूक्ष्मनिगोदियांनु शरीर अंगुलनु अस-
ख्यातमुं जाग एटले प्रमाणे जाणवु, ते थकी असंख्यातगण सूक्ष्म वायुकायनु शरीर
जाणवुं एटले असख्याते सूक्ष्मनिगोदियाने शरीरे एक सूक्ष्म वायुकायनु शरीर होय,
आगल पण गुणाकारे एज विधी जाणवो ते थकी असंख्यात गणु एक सूक्ष्म तेज-
कायनु शरीर जाणवु ते थकी असंख्यातगणु एक सूक्ष्म अणुकायनु शरीर जाणवु, ते
थकी असंख्यातगणु एक सूक्ष्म पृथ्वीकायनु शरीर जाणवु ॥ १६८ ॥ तेथकी अस-
ख्यातगणु एक वादर वायुकायनु शरीर जाणवु, तेथकी असख्यातगणु एक वादर

અગ્નિકાયનુ શરીર જાણવું, તેથી અસરયાતગણું એક વાદર અપ્પકાયનું શરીર જાણવું, તેથી પણ અસરયાતગણું એક વાદર પૃથ્વીકાયનુ શરીર જાણવું, તેથી પણ અસરયાતગણું એક વાદર નિગોદનુ શરીર જાણવું એ દશે માહોમાંહે અસરયાત ગુણ-
વિક છે, પરંતુ એકેકુ શરીર અગુલનુ અસરયાતમુ જાગ જાણવું એમ અનુક્રમે અસરયા-
તગણું જાણવું અને પ્રત્યેક વનસ્પતિનુ શરીર એક હજાર યોજન ઝાકેરું છે ॥ ૨૬૯ ॥

અહીંયા શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે કે ઘટલાં સર્વ શરીર ઉત્તેજાગુલેં કહ્યાં, અને સમુદ્ર તથા ડહ પ્રમાણગુલે છે તો હજાર યાજન ડહા સમુદ્રમાંહે પદ્મનાભ પ્રમુખ વનસ્પ-
તિના શરીર કેમ ઘટે ? માટે અત્યંત લીધેં હોય હવે એ પ્રશ્નનો ઉત્તર ગુરુ કહે છે.

ઉત્તેજ ગુલજોયણ ॥ સહસ્ત્રમાણે જલાસણ નેય ॥ તં વ-

હ્નિ પત્તમ પમુહ ॥ અર્જપર પુઢવિરૂવ તુ ॥ ૨૭૦ ॥

અર્થ—ઉત્તેજાગુલે કરી હજાર યાજન પ્રમાણ ડહુ જલાસણ કેં જલાશય તે નેયં કેં જાણવું ત્યા રહેનારા જે વહ્નિ પત્તમ પમુહ કેં કમલ પ્રમુલ છે તે વનસ્પતિકાય જાણવા તેનુ શરીર હજાર યોજન કિચિત્ અધિક જાણવું ડપરાત જે પદ્મડહના કમલ તે પુઢવિરૂવતુ કેં પૃથ્વી કાયરૂપ જાણવા જે કારણ માટે પદ્મડહ હજાર યોજન ડનો છે, એ જાવાર્થ વિશેષણવતિ મથમાંહે શ્રીજિનજડગણીક્રમાશ્રમણે વિશે-
ષણે લખાણો છે ॥ ૨૭૦ ॥

॥ હવે વેડ્ડીયાદિકનુ વિશેષ નામ ગ્રહણપૂર્વક ઉત્કૃષ્ટું વેદમાન કહે છે. ॥

વારસ જોયણ સલો ॥ તિકોસ ગુમ્મીય જોયણ જમરો ॥

મુઠિમ ચડપય જુય ॥ ગુરગ ગાઝધણુ જોયણ પહુત્ત ॥ ૨૭૧ ॥

અર્થ—શય પ્રમુખ વેડ્ડી જીવનુ વાર યોજનનુ શરીર, ગુમ્મીય કનસિલાઈયા પ્રમુખ તેડ્ડીનુ ત્રણ કોશનુ શરીર જમરા પ્રમુખ ચઝરિડ્ડીનુ એક યોજનનુ શરીર સમૂઠિમ ચતુષ્પદ ગાય પ્રમુખનુ ઉત્કૃષ્ટ નવ ગાઝનુ શરીર જાણવું સમૂઠિમ જુજપરિસર્પ ગોહ નોલિયાદિકનુ નવ ધનુષ્યનુ શરીર જાણવું સમૂઠિમ ઝરપરિસર્પ અજગરાદિકનું નવ યોજનનુ શરીર જાણવું ॥ ૨૭૧ ॥

ગજ્જ ચડપ્પય ડગ્ગા ॥ ડયાઈ જુયગાઝ ગાઝય પહુત્ત ॥ જો-

યણ મહસ્સ મુરગા ॥ મઠ્ઠા ઝજણ વીય સહસ્સ ॥ ૨૭૨ ॥

અર્થ—ગર્જજ ચતુષ્પદ હસ્તિ પ્રમુખનુ ઠ કોશનુ શરીર જાણવું ગર્જજ જુજપરિ-
સર્પ ગોહ પ્રમુખનુ નવ ગાઝનુ શરીર જાણવું ગર્જજ ઝરગા કેં ઝરપરિસર્પનુ એક હજાર યોજનનુ શરીર જાણવું અને મઠ્ઠાઝજણવિ કેં ગર્જજ અને સમૂઠિમ એ ઝજય ને વને જાતના મત્સીનુ શરીર એક હજાર યોજન પ્રમાણ જાણવું ॥ ૨૭૨ ॥

પક્ષિ હ્રગ ધણુપ્પહુતં ॥ સઘાણગુલ અસંઘજાગ લહૂ ॥ -

અર્થ- પક્ષી જે શુદ્ધાદિક તે સંમૂર્ઠિમ તથા ગર્જજ એ હ્રગ કે૦ વે પ્રકારના તેનું શરીર ધણુપ્પહુતં કે૦ નવ ધનુષ્યનું જાણવું એ સમસ્ત શરીરનું ઉત્કૃષ્ટ પ્રમાણ સામાન્ય વિશેષે કહ્યું, હવે લહૂ કે૦ જઘન્યથી સઘાણ કે૦ સર્વનું એટલે એકંડી, વેંડી, તેંડી, ચોરેંડી અને પચેંડી તિર્યંચનું શરીર તે અગુલ અસંઘ જાગ કે૦ એક અગુલનો અસંઘ્યાતમો જાગ તે ઉપપાત સમયે શરીરપર્યાપ્તિ વેલાયેં હોય

હવે પ્રસંગાગત વૈક્રિય અવગાહનાનું પ્રમાણ કહે છે વૈક્રિય શરીર ઘાદર પર્યાપ્તો વાયુ કાયનો જીવ કરે, અને કોડક પર્યાપ્તો સંઘ્યાતાયુવાલો ગર્જજ પચેંડીય હોય તે પણ કરે, તેમાં વાયુ કાયનો જીવ તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટો અગુલનું અસંઘ્યાતમું જાગ કરે, અને પંચેંડી તિર્યંચ તો જઘન્યથી અંગુલનું અસંઘ્યાતમું જાગ કરે, તથા ઉત્કૃષ્ટો નવસેં યોજન સુધી કરે એટલે તિર્યંચનું અવગાહના દ્વાર કહ્યું.

હવે ઉપપાત વિરહ અને ચવન વિરહ એ વે દ્વાર કહે છે તેમાં એકંડી પ્રતિ સમયે ઉપજે અને ચવે છે, માટે એને એ દ્વાર સજવે નહીં, માટે વેંડી આદે દેડ જીવોના ઉપપાત ચવનનો વિરહકાલ કહે છે

વિરહો વિગલા સન્નીણ જમ્મમરણેસુ અતમૂહુ ॥ ૨૭૩ ॥

ગપ્પે મુહુત્ત વારસ ॥ ગુરુઝં લહુ સમય સંઘસુર તુહ્તા ॥

અર્થ-વેંડી, તેંડી ને ચોરેંડી એ ત્રણ વિકલેંડી અને અસન્ની કે૦ સંમૂર્ઠિમ પચેંડી તિર્યંચ, એનો જમ્મમરણેસુ કે૦ જન્મ મરણ આશ્રી વિરહકાલ પ્રત્યેકે અતમૂહુ કે૦ અંતરમુહૂર્ત ગુરુઝં કે૦ ઉત્કૃષ્ટ જાણવો, અને ગપ્પેસુ કે૦ ગર્જજ પચેંડી તિર્યંચનો ઉપપાત ચવન વિરહ કાલ ઉત્કૃષ્ટ મુહુત્તવારસ કે૦ વાર મુહૂર્તનો જાણવો અને સર્વત્ર લહુ કે૦ જઘન્ય વિરહકાલ સમગ્ર કે૦ એક સમયનો જાણવો અને એ વેંડિયાદિક એક સમયે ઉપજે તો સંઘસુર તુહ્તા કે૦ સંઘ્યાયે દેવતાને તુલ્ય જાણવા, એટલે એક, વે, ત્રણ, સંઘ્યાતા, અસંઘ્યાતા સુધી ઉપજે તથા મરણ પામે

॥ હવે એકંડીને ઉપજવા મરવાની સંઘ્યા કહે છે. ॥

અણુસમય મસંઘિજ્ઞા ॥ એગિંદિય હંતિય ચવંતિ ॥ ૨૭૪ ॥

વણકાશ્ઝં અણંતા ॥ શ્કિકા ઝંવિજં નિગોયાઝં ॥ નિચ્ચમ

સંઘો જાગો ॥ અણત જીવો ચયઙ્ એઙ્ ॥ ૨૭૫ ॥

અર્થ- અણુસમય કે૦ પ્રતિસમય એટલે સમય સમય પ્રત્યે એગિંદિય કે૦ એકંડી જીવો તે અસંઘિજ્ઞા કે૦ અસંઘ્યાતા હુતિય કે૦ ઉપજે, અને ચવંતિ કે૦ ચવે ॥૨૭૪॥

अर्हीया एकेन्द्री ते पृथ्वी, अप्य, तेन अने वाउ ए चार सामान्यपणे प्रति समय असं-
रयाता उपजे, अने असंरयाता चवे, पण एक समय सरयाता उपजे नहीं, तेम
सरयाता चवे पण नहीं, अवश्य असंरयाताज उपजे तथा चवे. अने वनस्पतिकार्यना
वनस्पतिमांहेथीज आधीने अनता उपजे, अने अनता चवे तथा पृथिव्यादिक पर-
स्थानकथकी वनस्पतिमा आधी उपजे तेवारे असंरयाता उपजे.

हवे अनता उपजानो हेतु कहे ठे जे कारण माटे एकेका निगोदथी असंरया-
तमो जाग अनता जीव प्रमाण नित्य सदा सर्वदा आतराविना चवे अने उपजे
अर्हीया ए जावार्थ जे अनत जीवात्मक एक सूक्ष्म अथवा वादरनिगोद तेना असं-
रयाता जाग करिण, तेवो एक जाग अनत जीव प्रमाण सदा त्याथी निकले, अने
तेवोज एक असंरयातमो जाग सदा ते स्थानके उपजे, ते जाग पण अनत जीवात्मक
जाणवो ए प्रकारे एकेक निगोदे प्रति समये अनता जीव उपजे अने अनता चवे
तो सर्व निगोदनेविषे अनता उपजता अने चवता केम न पामिण ? ॥ २७५ ॥

हवे निगोद शब्दनो अर्थ करे ठे, जे अनता जीवनु एक साधारण औदारिक
शरीर स्तिबुकाकार पाणीना पोंटा सरखो तेने निगोद कहिए, ते अनताजीव एक-
वारे एकठा आसोआस करे, एकठा आहार करे, ते निगोद कहिए तेवा असंरयाता
निगोदना समुदायने गोळो कहिए, तेवा गोळा चउदराजमांहे असंरयाता ठे.

गोलाय असखिज्जा ॥ असख निग्गोय उं हवइ गोळो ॥

इक्किमि निगोए ॥ अणंत जीवा मुण्येयवा ॥ २७६ ॥

अर्थ-ससारमाहे असंरयाता गोळा ठे, ते असंरयाते निगोदे एक गोळो होय
ते एकेक निगोदे अनता जीव जाणवा ए निगोदिया जीवना वे जेद ठे एक सव्य-
वहारिया, बीजा असंव्यवहारिया तेमां जे अनादि निगोद थकी निकली पृथ्वीकाय
प्रमुखमाहे उपजे, तेने सव्यवहारियो जीव कहीए कदाचित् ते जीव बली करी
पाठो निगोदमाहे जाय तोपण तेने संव्यवहारियोज कहिए, अने जे जीव अनादि
निगोद थकी निकळ्याज नथी, अनादिकालथी सूक्ष्म निगोद तथा वादर निगोदमा-
हेज रहेठे, तेने असंव्यवहारिया कहिए, तथा जेटला जीव मोक्षे जाय तेदला जीव
निगोदमाथी निकली पृथ्वीकायादिकनेविषे आधी उपजे ए विशेषार्थ ठे

अठि अणता जीवा ॥ जेहिं न पत्तो तसाइ परिणामो ॥

उप्पज्जति चयतिय ॥ पुणोवि तठेव तठेव ॥ २७७ ॥

अर्थ-अनता जीव एवा ठे के, जे जीवे तसादिक पर्याय पाम्यु नथी, जे पुणोवि

કે० ફરી ફરી ત્યાં નિગોદના નિગોદમાંહેજ ઉપજે છે ને ચલે છે એટલે નિગોદમાં-
હેજ ઉપજે અને નિગોદમાંહેજ મરણ પામે છે ત્યાંના ત્યાંજ રહે છે ॥ ૨૭૭ ॥

સઘોવિ કિસલઈં યલુ ॥ ઝગામમાણો અણતઈં ઝણિઈં ॥

સોચેવ વિવહંતો ॥ હોઈ પરિતો અણંતોવા ॥ ૨૭૮ ॥

અર્થ—સઘોવિ કે० સમસ્ત પ્રત્યેક વનસ્પતીકાય અથવા સાધારણ વનસ્પતિકાય
પ્રથમ ઝગતો કિસલયરૂપ તેને યલુ ઇતિ નિશ્ચે અનંતકાય કહીએ સો કે० તેહજ
કિસલય ચેવ કે० નિશ્ચે થકી વધતો વધતો અતરમુદૂત પઠી કોઈક પરિતો કે० પ્ર-
ત્યેક શરીર હોય વા કે० અને કોઈક સાધારણ શરીર હોય, જેવો કર્મ વાંધ્યો હોય
જેવો વીજ હોય, તેવો શરીર નીપજે ॥ ૨૭૮ ॥

॥ હવે કયા કર્મથી જીવને એકંદ્રીપણાની પ્રાપ્તિ થાય તે કહે છે ॥

જયા મોહોદઈં તિલો ॥ અન્નાણસુમહાગ્નયં ॥

પેલવં વેયણીયંતુ ॥ તયા ઇગિંદિય તણ ॥ ૨૭૯ ॥

અર્થ—જયા કે० જેવારે તિલો કે० તીવ્ર એટલે અત્યંત મોહોદય વિપયાજિલાપ
મેથુન પરિણામ હોય, અથવા અત્યંત જૈરવ અજ્ઞાનરૂપ મહાગ્નય જેણે કરી સચેતન
તે અચેતન થઈ જાય તથા પેલવં કે० અસાર વેયણીયં કે० અસાતાવેદની હૃદય
આવી હોય તેવારે એવા પરિણામે અથવા સજ્ઞાપ કરી એકંદ્રીપણાનું કર્મ વધાય,
તેથી જીવ એકંદ્રી થાય, એટલે તિર્યંચને ઉપપાત વિરહકાલ, ચવન વિરહકાલ, એક
સમય ઉપપાત સંરયા, એક સમય ચવન સગ્યા, એ ચાર દ્વાર કહ્યાં ॥ ૨૭૯ ॥

॥ હવે એ તિર્યંચમા કિયો જીવ જાય તે ગતિ દ્વાર કહે છે ॥

તિરિણસુજંતિ સંખા ॥ ઊતિરિનરાજ્ઞાહ કપ્પદેવાઈં ॥

પજ્ઞત્તસલ્લ ગમ્મય ॥ વાયર ખૂદગપરિત્તેસુ ॥ ૨૮૦ ॥

તો સહસારત સુરા ॥ નિરયા પજ્ઞત્ત સલ્લ ગમ્મેસુ ॥

અર્થ—એકંદ્રી, વેંડી, તેડી, ચઝરેંડી તથા સંરયાતાવર્ણાયુવાલા પચેંડી તિર્યંચ,
અને સલ્લયાતાવર્ણાયુવાલા મનુષ્ય, એટલા સ્થાનકના જીવ મરણ પામીને એકંદ્રી, વેંડી,
તેડી, ચઝરેંડી ને પચેંડી તિર્યંચમાંહે ઉપજે વલી હુવનપતી, વ્યંતર અને ડ્યોતપી
તથા જાહુકપ્પદેવાઈં કે० યાવત્ સોધર્મ અને ઈશાન એ વે કલ્પવિમાનવાસિ દેવતા
એ મરણ પામીને પજ્ઞત્તસલ્લગમ્મય કે० પર્યાતા સલ્લયાતાયુવાલા ગર્જજ તિર્યંચમાંહે ઉ-
પજે વલી વાયરખૂદગ કે० પર્યાતા વાદર, પૃથ્વીકાય અને દગ એટલે અપ્પકાયમાંહે
પણ ઉપજે. વલી પર્યાતા પરિત્તેસુ કે० પ્રત્યેક વનસ્પતિમાંહે પણ ઉપજે ॥ ૨૮૦ ॥

અને સનત્કુમારાદિકથી માફીને સહસ્રારાંત સુધીના દેવતા તથા નારકી, એ ચ-
વીને પર્યાંતા સરયાતાયુષ્ક ગર્જજ તિર્યંચમા જાય, પણ વીજી જાતના તિર્યંચમાંહે
ન જાય. એટલે તિર્યંચનુ ગતિદ્વાર કહ્યું

॥ હવે તિર્યંચના જવથકી મરણ પામીને ક્યાં જાય ? તે કહે છે. ॥

સત્પાણિદિય તિરિયા ॥ મરિઝં ચઝસુ વિગઙ્ સુઙ્ગતિ ॥ ૨૬૨ ॥

થાવર વિગલા નિયમા ॥ સત્પાણય તિરિ નરેસુ ગઙ્ગતિ ॥ વિગલા

લઙ્ગિકા વિરઙ્ ॥ સમ્મપિ ન તેઝ વાઝ ચુયા ॥ ૨૬૩ ॥

અર્થ- સંપાણિદિય તિરિયા કેળ સત્પાતા આયુષ્યવાલા પંચેડીય તિર્યંચ મરિઝ
કેળ મરણ પામીને એક મોહાવિના વાકીની ચારે ગતિનેવિષે જતિ કેળ જાય ॥૨૬૨॥
ઘણી થાવર તે પંચેડી અને વિકલેંડી, તેમરણ પામીને સંપાતાયુષ્યવાલા તિર્યંચ અને
મનુષ્યમાંહે જાય, પણ દેવતા, નારકી, અને અસરયાતાયુષ્યવાલા તિર્યંચ તથા અસરયા-
તાયુષ્યવાલા જે યુગલિયા મનુષ્ય, તેમાં ન જાય ઘણી વિકલેંડી મરીને મનુષ્યગતિ
પામી સર્થ સાગ્રય વિરતિરૂપ ચારિત્ર પામે, પણ મીજે નહીં અને તેઝકાય, તથા વાઝ-
કાય મરણ પામીને મનુષ્ય તો ન થાય, પણ કદાચિત્ પંચેડી તિર્યંચ થાય તો સમ્યક્ત્વ
પણ પામે નહીં, તો વિરતિપણું ક્યાથી પામે ? એ તેઝકાય તથા વાઝ કાયના જવનો
એ સ્વજાવ છે, જે મનુષ્ય ન થાય, અને સમ્યક્ત્વ પણ ન પામે શોષ થાકતા સમૂર્તિમ
ગર્જજતિર્યંચ, તથા સમૂર્તિમગર્જજમનુષ્ય, તથા પૃથ્વી, અપ્પ અને વનસ્પતિ, પટલાં
મરણ પામીને મનુષ્ય થાય, અને મનુષ્ય થઈને મરુદેવાની પેરે તેજ જાવે ચારિત્ર પાછી
મોહા પણ પામે ॥ ૨૬૩ ॥

॥ હવે તિર્યંચને અવસર જણી મનુષ્યને પણ લેશ્યા કહે છે ॥

પુઢવી દગ પરિતવણા ॥ વાયર પઙ્ગત્તદુતિ ચઝલેસા ॥ ગ-

અય હિરિય નરાણ ॥ ઝલેસા તિન્નિ સેસાણં ॥ ૨૬૪ ॥

અર્થ- પુઢવિ કેળ પૃથ્વીકાય, દગ કેળ અપકાય, પરિતવણા કેળ પ્રત્યેક વનસ્પતિ-
કાય, એ સર્વે વાયર પઙ્ગત્ત કેળ વાદર પર્યાંતા જાણવા, તેમાં હંતિચઝલેસા કેળ ચાર
લેશ્યા હોય કેમકે જવનપતિ, વ્યતર, જ્યોતપી, સૌધર્મ અને ઈશાનાંત સુધીના દે-
વતા તેજોલેશ્યાવત્ હોય તે પૃથ્વી, અપ્પ, અને વનસ્પતિમાંહે ઝપજે તે પર્યાંતા
થયા પઠી અત્તમુહૂર્તસુધી કેટકોએક કાલ તેજોલેશ્યાવંત હોય, તે કારણે કુલ્લ,
નીલ, કાપોત અને તેજો એ ચાર લેશ્ય એમા હોય અને ગપ્પય તિરિયનરાણં કેળ ગ-
ર્જજતિર્યંચ, તથા ગર્જજમનુષ્યને ઝપ લેશ્યા હોય કેમકે મનુષ્ય તથા તિર્યંચને અ-

સ્થિરલેશ્યા હોય અને તિન્નિ સેસાણ કે^૦ શેષ તેજકાય, વાતકાય, સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાય, સૂક્ષ્મ અપ્પકાય, સાધારણ અપર્યાપ્તિ વાદર પૃથ્વીકાય, અપર્યાપ્તિ વાદર અપ્પકાય, અપર્યાપ્તિ પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય, વેઈડી, તેડી, ચઝરેડી અને સંમૂર્તિમ પંચેડી તિર્યંચ, તથા સંમૂર્તિમ પંચેડી મનુષ્ય, ઇટલાને કુલ્લ, નીલ અને કાપોત એ ત્રણ લેશ્યા હોય. અને પૃથ્વી, અપ તથા પર્યાપ્તિ વાદર વનસ્પતિમાહે દેવતાના ઉપજવા થકી કેટલોએક કાલ તેજોલેશ્યા સંજવે, પર્યાપ્તાવસ્થાએ તેજોલેશ્યા કેમ સંજવે? તે ઉપર હેતુ કહે છે. જલ્લે-સાણ મરેઈ, “ તલ્લેસાણ ઉવવજ્ઞાઈતિ ” ઇટલે જે લેશ્યાથકાં મરણ પામે તેજ લેશ્યા થકા ઉપજે, ॥ ૨૦૩ ॥ અહીંયાં ક્રમાશ્રમણકૃત ગાથા કહે છે ॥

અંત મુહુત્તમિ ગણ ॥ અંત મુહુત્તમિ સેસ એ ચેવ ॥ લેસા-
હિ પરિણયાદિં ॥ જીવા વચ્ચતિ પરલોયં ॥ ૨૦૪ ॥

અર્થ-મનુષ્ય તથા તિર્યંચ તે પરજવની લેશ્યા આવ્યા પઠી અંતર્મુહૂત્તે મરણ પામે ઇટલે લેશ્યાનું અંતર્મુહૂત્ત ગયા પઠી મરણ પામે અને દેવતા તથા નારકી પોતાની મૂલગી લેશ્યાનું મુહૂત્ત થાકતું રહે તેવારે મરણ પામીને પરજવે જાય. ત્યાં ઉપન્યા પઠી તે મૂલગી લેશ્યાનું અંતર્મુહૂત્ત જોગવે તેમાં પર્યાપ્તિનું અંતર્મુહૂત્ત ન્હાનું જાણવું, અને લેશ્યાનું અંતર્મુહૂત્ત મહોદ્દુ જાણવું. તેમાટે પર્યાપ્તાવસ્થાએ પણ પરજવની તેજોલેશ્યા સંજવે અહીંયાં અંતર્મુહૂત્તના અસંખ્યાતા જ્ઞેદ છે ॥ ૨૦૪ ॥

તિરિ નર આગામિ જવે ॥ લેસાણ અઙ્ગણ સુરાનિરયા ॥
પુષ્પજવ લેસસેસે ॥ અત મુહુત્તે મરણમિતિ ॥ ૨૦૫ ॥

અર્થ-તિર્યંચ તથા નર કે^૦ મનુષ્ય તે આગામિજવે કે^૦ આગલા જવની લેશ્યાએ કે^૦ લેશ્યાનું અંતર્મુહૂત્ત ગયા પઠી મરણ પામે વલ્લી સુરા નિરયા કે^૦ દેવ તથા નારકી એ પૂર્વના જવની લેશ્યાનું અંતર્મુહૂત્ત શેષ થાકતું રહે તેવારે મરણ પામી પરજવે ઉપજે, ઇતાવના એ પરમાર્થ જે તેજોલેશ્યાવત દેવતા પૃથ્વીકાય, અને અપકાય, તથા પ્રત્યેક વનસ્પતિમાહે ઉપજતા તેમને કેટલોએક કાલ તેજોલેશ્યાનો સંજાવ હોય ॥ ૨૦૫ ॥

॥ હવે મનુષ્ય, તિર્યંચ સવધી લેશ્યાની સ્થિતિ કહે છે. ॥

અંતમુહુત્તઠિઈં ॥ તિરિય નરાણં હવતિ લેસસાઈ ॥

ચરિમાનરાણ પુણ નવ ॥ વાસૂણા પુષ્પ કોડીવિ ॥ ૨૦૬ ॥

અર્થ-પૃથ્વીકાયાદિક તિર્યંચ અને નરાણ કે^૦ સંમૂર્તિમ તથા ગર્જજ મનુષ્ય અને જે લેશ્યા સંજવે, તે તે લેશ્યાઈની ઠિઈં કે^૦ સ્થિતિ અંતમુહુત્ત કે^૦ અંતર્મુહૂત્ત પ્રમાણ જાણવી. ઇતાવતા પૃથ્વીકાયમાહે જે લેશ્યા છે, તે જઘન્યથી તથા ઉત્કૃષ્ઠથી અંતર્મુ-

હૂત્ત સુધી રહી, ને વહી સંજાણ કરી ફરી જાય, અને વીજી લેશ્યા થાય અંતર્મુહૂત્ત
 ઉપરાંત લેશ્યા રહે નહીં. એમજ અપ્પકાય પ્રમુખ તિર્યચને તથા સમૂર્થિમ ગર્જજ
 મનુષ્યને પણ જાણવી અને ચરિમા કે જે ઠેલી શુક્લલેશ્યા તે મનુષ્યને ઉત્કૃષ્ટી નવે વરસે
 ઝળી એક પૂર્વકોડી વર્ષસુધી રહે તે કેવી રીતે રહે ? તે કહે છે ગર્જકાલના નવ
 મહીના રહિત આઠ વર્ષમાહે ચારિત્ર ન હોય તેમાટે કોડક જીવ નવમે વરસે ચારિત્ર
 લેઈ કેવલજ્ઞાન પામે, તેગરપછી નવે વરસે ઝળી એક પૂર્વકોડી વર્ષપર્યંત જીવતો રહે,
 ત્યાસુધી કેવલીને એકજ શુક્લલેશ્યા હોય અને વીજા મનુષ્યને શુક્લલેશ્યા અંતર્મુહૂત્ત
 પ્રમાણ હોય એટલે તિર્યચને સવિસ્તરપણે ગતિ અને આગતિ કહી ॥ ૨૭૬ ॥

તિરિયાણવિ ઠિઈપમુહ ॥ જણિય મસેસપિ સંપઈ વુઠ ॥

અજિહિય દારણહિય ॥ ચઝગઈ જીવાણ સામન્ન ॥ ૨૭૭ ॥

અર્થ—તિરિયાણવિ ઠિઈપમુહ કે જે ધુરથકી માંનીને તિર્યચની સ્થિતિ પ્રમુદા સમસ્ત
 આઠ પ્રતિધારસહિત તિર્યચનુ દ્વાર જણિય કે જે કહ્યુ અને સંપઈવુઠ કે જે સાપ્રત એટલે
 હવે ચારે ગતિના દ્વારમાહે કેટલાએક ઘોલ પ્રથમ કહ્યા, અને કેટલાએક અધિક
 ઘોલ છે તે પૂર્વે કહ્યા નથી માટે તે ચારે ગતિના જીવોને સામન્ન કે જે સામાન્યપણે
 સરખા કહે છે ॥ ૨૭૭ ॥

દેવા અસલ નર તિરિ ॥ ઇઠી પુવેય ગણ નર તિરિયા ॥

સલાઝયા તિવેયા ॥ નપુસગા નારયા ર્યા ॥ ૨૭૮ ॥

અર્થ—દેવતા અને અસંલ કે જે અસરયાતા વર્ષાયુવાલા યુગલિયા જે મનુષ્ય તથા
 તિર્યચ, તેમાહે પુરુષ વેદ અને સ્ત્રી વેદ એ વન્ને વેદ હોય અને ગણનરતિરિયા સલા-
 ઝયા કે જે સરયાતા આયુષ્યના ધણી ગર્જજ મનુષ્ય, તથા ગર્જજ તિર્યચ—એમાહે પુરુષ,
 સ્ત્રી ને નપુસક એ તિવેયા કે જે ત્રણ વેદ હોય તથા નારયાર્યા કે જે નારકી આદે
 વેદને એકેડી, વેંડી, તેડી અને ચઝરેડી તથા સમૂર્થિમ મનુષ્ય અને સમૂર્થિમ તિર્યચ
 એટલા ઘણા એકજ નપુસગા કે જે નપુસકવેદી જાણવા ॥ ૨૭૮ ॥

॥ હવે પૂર્વેક વૈમાનાદિક જે કહ્યા છે તે જે અગુલે માપીએ તે કહે છે ॥

આયગુલેણ વહુ ॥ સરીર મુસેહ અગુલેણ તદા ॥

નગપુઢવિ વિમાણાઈ ॥ મિણસુ પમાણ ગુલેણતુ ॥ ૨૭૯ ॥

અર્થ—આગુલના ત્રણ જેદ છે એક આત્માગુલ, વીજુ ઉત્સેહાગુલ, અને ત્રીજું પ્રમા-
 ણગુલ તેમા આત્માગુલે કરી ત્રણ કે જે વસ્તુ જે ધવલગૃહ, જૂમિગૃહ, તહરનાના, કૂપ,
 તલાવ પ્રમુખને માપીએ, જે કાલે જેટલુ શરીરપ્રમાણ હોય, તેહને અનુસારે ઘર, હાટ,

कूप अने तलाव प्रमुख पोत पोताने अंगुले मापीए जरतचक्रवर्तिने वारे जरतने अंगुले मापीने लोको घर, हाट, कूप प्रमुख करता हता, अने श्रीमहावीरखामीने वारे श्रीमहावीरने आंगुले मापीने घर प्रमुख लोको करता हता, ए आत्मांगुल कथुं-अने देवता प्रमुखनु शरीर उत्सेधांगुले करी मापीए तथा प्रमाणांगुले करी नग के० पर्वत तथा पुढवी के० सात नरकनी पृथ्वी अने विमाणाई के० सौधर्मादिक देवलो-कना विमानावतंसक, आदि शब्दशकी जवनपतिनां जवन, नरकावासा अने द्वीप, समुद्र ए सर्व प्रमाणांगुले करी मापीए. ॥ १७७ ॥

॥ हवे उत्सेधांगुलनुं स्वरूप कहे ठे ॥

सठेणसुतिकेणवि ॥ त्रितु जितुं च जंकिर न सका ॥

तपरमाणुं सिद्धा ॥ वयंति आइ परमाणुं ॥ १७८ ॥

अर्थ-तिरकेणवि के० अत्यंत तीक्ष्ण खड्गादिक जे सठेण के० शस्त्र, तेणे करीने पण त्रितुं के० ठेदीने जकिरनसका के० जेना वे संक करी शकीए नहीं बली जितुं के० जेने विदारीने मांहे सठिड पण करी शकीए नहीं, तपरमाणु के० तेने परमाणु कहीए ते अत्यंत लघु एम सिद्धा के० सिद्ध जे केवली जगवत ते कहे ठे बली ते परमाणुने अंगुल हस्तादिना प्रमाण के० माननु आदि एटले प्रथम कहीए ए परमाणु थकी सर्व परिमाण करीए ते परमाणुना वे जेद ठे एक सूक्ष्म परमाणु, बीजो व्यवहारिक घादर परमाणु ते अतसा सूक्ष्म परमाणु विस्तता परिणामे मली एकठा थाय, तो तेने व्यवहारिक परमाणु कहीए ॥ १७८ ॥

परमाणु तसरेण ॥ रहरेण वालअग्ग लिस्काय ॥ जूय ज-

यो अठ्ठगुणो ॥ कमेण उत्सेह अंगुलयं ॥ १७९ ॥ अंगुल

ठकं पाठं ॥ सोडगुण विद्वि सा डगुण दत्तो ॥ चउह-

ठ धणुड सदस ॥ कोसो ते जोयण चउरो ॥ १८० ॥

अर्थ-एवा आठ व्यवहार परमाणुए एक तसरेणु थाय, आठ तसरेणुए एक रथ-रेणु थाय, अने आठ रथरेणुए एक वालाग्र थाय, अने आठ वालाग्रे एरु लिस्का के० लीख थाय, तथा आठ लीखे एक युका थाय, आठ युकाए एरु यव थाय, आठ यवे एक उत्सेधांगुल थाय ॥ १७९ ॥ अंगुलठक के० एवा ठ उत्सेधांगुले पाठं के० एक पग थाय, ते पगनो मध्यजाग तेने डुगुण के० वमणु करीए एटले वे पगे विद्वि के० एक वेत थाय सा के० तेने डुगुण के० वमणु करीए तेवारे वे वेत थाय, एटले एक हाथ थाय एवा चउहठधणुं के० चार हाथे एक धनुष्य थाय एवा डुसहसकोसो

के० वे हजार धनुष्ये एक कोश थाय. ते जोयण चउरो के० तेवा चार कोशे एक योजन थाय ॥ १९९ ॥

॥ हवे प्रमाणांगुलनुं स्वरूप कहे ठे ॥

चउसयगुणं पमाणं ॥ गुल मुस्सेहं गुलाउ बोधव्वं ॥ उस्से-
हं गुल डगुण ॥ वीरस्साय गुल जणियं ॥ १९९ ॥

अर्थ-चारसैं उस्सेझागुले एकप्रमाणांगुल थाय अने एक प्रमाणांगुले चारसैं उस्से-
झांगुल थाय ते बोधव्व के० जाणवु ए प्रमाणांगुले श्रीरूपजदेव जरतचक्रवर्तिनुं शरीर
एकसो ने बीश आंगुल लांनु ते एकसो ने बीश अंगुलने चारसैं गणु करीए, तेवारे
अडतालीश हजार अंगुल होय अहींयां ठनु अंगुले एक धनुष्य थायठे, माटे अड-
तालीश हजारने ठनु जागे आपीए, तेवारे पांचसैं धनुष्य देहमान थाय.

हवे उस्सेहगुलडगुण के० उस्सेझागुलने वमणा करीए, तेवारे वीरस्स के० श्रीमहा-
वीर परमेश्वरनो एक आत्मांगुल थाय एवा चोराशी अंगुल श्रीमहावीरनु शरीर हनु
तेने वमणुं करीए तेवारे एकसो ने अडसठ अंगुल थाय त्या एक हाथमां चोबीश
अंगुल होय, माटे एकसो ने अडसठने चोबीशे जाग देतां सात हाथ श्रीमहावीरना
शरीरनु प्रमाण होय ए कारणे वे उस्सेझागुले श्रीमहावीरनो एक आत्मांगुल होय
एनो विस्तारार्थ अंगुलसित्तिरिग्रथ थकी जाणजो अहींयां ग्रथविस्तारना जय थकी
लखु नथी ॥ १९९ ॥

॥ हवे चोराशी लक्ष जीवायानिना जेद कहे ठे ॥

पुढवाइसु पत्तेयं ॥ सग वणपत्तेय एतं दस चउद ॥ विग-

ले ड ड सुर नारय ॥ तिरि चउ चउ चउदस नरेसु ॥ १९९ ॥

अर्थ-पुढवाइसु के० पृथिव्यादिकनेविषे एटखे पृथ्वी, अप, तेज, अने वायु
ए चारनेविषे प्रत्येके सग के० सात सात लाख योनि होय, अने वणपत्तेय के० प्रत्येक
वनस्पतिने दस के० दशलख योनि होय, तथा अणत के० अनतकायने चउद के०
चौदलख योनि होय, अने विगले के० विकलेंड्री एटखे वेंड्री, तेंड्री ने चौरेंड्री,
माहे डुड के० प्रत्येके वे वे लाख योनि होय, तथा सुर के० देवता अने नारय के०
नारकी, वली तिरि के० पंचेंड्री तिर्यच-एजमा प्रत्येके चउचउ के० चार चार लाख
योनि होय, तथा चउदसनरेसु के० मनुष्यमाहे चौदलख योनि होय, ए सर्व मली
चोराशी लक्ष जीवायोनि होय ॥ १९९ ॥ हवे योनि शब्दनो अर्थ कहे ठे अहींयां
चोराशी लाख सरयानेविषे सामान्यपणे योनि जातिए करी एकेक जीवना निकाय,

વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ સરસો હોય, તે એક જાતિયોનિમાંહે ગ્રહણ કરીએ, તેવા સર્વ મલી ચોરાશી લાખ હોય. જેમ ગોવરનુ ઠાણું એક યોની કહીએ તે ઠાણામાંહે જૂદા જૂદા વિંઠી, ક્રમિ, કીડા, પ્રમુલ જે ઘણા જીવ હોય તે સર્વ જૂદા જૂદા કુલ કહીએ

॥ એક યોનિમાંહે ઘણાં કુલ હોય તે કહે છે ॥

અગ્નિદિસુ પંચસુ ॥ વાર સગતિ સત્ત અઠવીસાય ॥

વિગલેસુ સત્ત અઠ નવ ॥ જલ સ્વદ્ ચતુષ્પય ઊરગ જ્યુયગે ॥

॥ ૧૯૫ ॥ અદ્વત્તેરસ વારસ ॥ દસ દસ નવગ નરામરે નિર-

૯ ॥ વારસ ઠવીસ પણવિસ ॥ હુંતિ કુલ કોડિ લક્ષાઈ

॥ ૧૯૬ ॥ ઇગકોડિ સત્ત નવઈ ॥ લક્ષા સદ્ધા કુલાણ કોડીણ ॥

અર્થ-પૃથ્વી, અપ, તેજ, વાઇ, ને વનસ્પતિ એ પાંચે એકંદ્રીને યથા સંખ્યાએ કમેણ કેળવેલું અનુક્રમે વારસ કેળવેલું વાર લાખ કુલ કોડી, સગ કેળવેલું સાત લાખ કુલકોડી, તિ કેળવેલું ત્રણ લાખ કુલકોડી, સત્ત કેળવેલું સાત લાખ કુલકોડી, અઠવીસા કેળવેલું અઠાવીશ લાખ કુલકોડી, એવે અનુક્રમે જાણવી, અને વિગલેસુ કેળવેલું વિકલેંદ્રી જે વેંદ્રી, તૈંદ્રી, ને ચતુર્વેંદ્રી તેને અનુક્રમે સાત લાખ, આઠ લાખ અને નવ લાખ કુલકોડી જાણવી. અને જલ કેળવેલું એક જલચર, ઘીજા સ્વદ્ કેળવેલું ચેચર, ઘીજા ચતુષ્પદ કેળવેલું ચતુષ્પદ, ચોથા ઊરગ કેળવેલું ઊરપરિસર્પ, પાંચમા જ્યુયગે કેળવેલું જ્યુયપરિસર્પ, એ પાંચેને અનુક્રમે સાઠાવાર લાખ, ॥ ૧૯૫ ॥ વાર લાખ, દશ લાખ, દશ લાખ, અને નવ લાખ કુલકોડી જાણવી. એમજ નરામરેનિરણ કેળવેલું મનુષ્ય, દેવતા, અને નારકી એ ત્રણેને અનુક્રમે વાર લાખ, ઠવીશ લાખ અને પચીશ લાખ કુલકોડી જાણવી ॥ ૧૯૬ ॥ એ સર્વે એકઠા કરીએ ત્યારે એક કોડાકોડી સત્તાણુલાખ કોડી પચાશ હજાર કોડી એટલી સંખ્યા થાય. અંકસ્થાપન (૧૯૫૫૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦) એટલી જીવોને ઉપજવાની યોનિમાંહે કુલની કોડી છે

॥ હવે વીજી પ્રકારે યોની કહે છે ॥

સંબુદજોણિ સુરેગિંદિ ॥ નારયા વિયડ વિગલ ગણુ જયા ॥ ૧૯૭ ॥

અર્થ-સુર કેળવેલું ચાર નિકાયના દેવતા, અને એકંદ્રી તે પૃથ્વીવ્યાદિક પાંચ, તથા નારયા કેળવેલું નરકના નારકી, એ સર્વેની જોણિ કેળવેલું યોનિ જે ઉત્પત્તિ સ્થાનક, તે સંબુદ કેળવેલું સંરુત્ત એટલે ઢાંકેલી હોય, સ્પષ્ટ દેસાય નહીં ત્યાં દેવતાની દેવહુત્યે ઢાંકેલી દેવશયનીય હોય, તેને વિચાલે દેવો ઉપજે. અને એકંદ્રીયની યોનિ જે પૃથ્વી, પાણી તે પણ સ્પષ્ટપણે ન જાણીએ નારકીને ઢાંકેલા ગોચને આકારે આલા છે, ત્યાં

નારકી ઉપજે, ત્યાંથી નીચે પડે અને વિકલેડી તે વેંડી, તેડી ને ચઝરેંડી, તથા સમૂર્ઠિમ પચેડી તિર્યંચ, અને સમૂર્ઠિમ પચેડી મનુષ્ય, એ પાંચની વિચલ કેળવિયુત-યોનિ ઘટલે વિશેષપણે ઉત્પત્તિસ્થાનક જે જલાશય સરોવર પ્રમુખ તે પ્રગટયોનિ દેશાય છે, અને ગર્જજ પચેંડીય તિર્યંચ તથા મનુષ્યને સંવૃત્ત તથા વિવૃત્ત એ વન્ને યોનિ હોય સવૃત્ત તે ઢાંકેલી અને વિવૃત્ત તે પ્રગટ એ વે પ્રકારે યોનિ હોય મનુષ્ય અને તિર્યંચનો ગર્જ તે ઘાઘેર પેટ મોહોડુ દેશાય, અને માંહે દેશાય નહીં. તેમાટે અને સંવૃત્તવિવૃત્ત યોનિ કહીએ ॥ ૧૯૭ ॥

॥ વલી પળ યોનિજેદ કહે છે ॥

અચિત્ત જોણિ સુરનિરય ॥ મીસ ગગણે તિજેય સેસાણ ॥

સી ડસિણ નિરય સુર ગગ્ગ ॥ મીસત્તે ડસિણ સેસ તિહા ॥ ૧૯૮ ॥

અર્થ—સુર કેળવિયુત અને નિરય કેળવિયુત નારકીની જોણિ કેળવિયુત યોનિ જે ઉત્પત્તિ-સ્થાનક તે, અચિત્ત કેળવિયુત અચેત ઘટલે નિર્જીવ જાણવું યથાપિ સૂદ્ધમ જીવ સકલલો-કલ્યાણી છે, તો પળ સૂદ્ધમ એકેંડી જીવને પ્રદેશે તે ક્ષેત્ર સવધ નથી, તેમાટે સર્વથા જીવપ્રદેશરહિત ઉત્પત્તિસ્થાનક જાણવું તથા ગર્જજ તિર્યંચ, અને ગર્જજ મનુષ્યને જે યોનિ છે તે મિશ્ર હોય ઘટલે કાંઈ સચેત કાંઈ અચેત હોય, તેમા જે શુક્રમિશ્રિત ક્રતુ, રુધિર, પુન્નલ યોનિ સમાહત તે સચિત્ત જાણવી અને વીજી અચેત જાણવી અને શેષ જીવ જે એકેંડી, વેંડી, તેડી, ચઝરેંડી, સમૂર્ઠિમ પચેડી તિર્યંચ અને સમૂર્ઠિમ પચેડી મનુષ્ય, ઘટલાની યોનિ ત્રણ જેદે કહી છે ત્યા જીવતી ગાય, જેસ પ્રમુખને શરીરે કમિ પ્રમુખ ઉપજે તે સચિત્ત યોનિ જાણવી સૂકા લાકડામાંહે ઘુણ પ્રમુખની યોનિ તે અચિત્ત જાણવી કાશ્ક સજીવ કાંઈક અજીવ તે અર્ધસૂક્ષ્મ કાષ્ઠ તથા ગાયના શરીરમાં ક્ષતાદિકને વિષે ઘુણરુચ્યાદિક ઉપજે તે મિશ્રયોનિ જાણવી વલી નારકીની યોનિ કેટલાકની શીત તથા કેટલાકની ઊષ્ણ જાણવી પહેલી ત્રણ નરકપૃથ્વીએ ઊષ્ણ વેદના છે, ત્યા શીત યોનિ જાણવી ચોથી નરકપૃથ્વીએ ઉપરના નરકાવાસાએ શીત યોનિ છે, અને નીચલા નર-કાવાસાએ ઊષ્ણ યોનિ છે પાંચમી નરકપૃથ્વીએ ઘણા નરકાવાસામાંહે ઊષ્ણ યોનિ અને થોડામા શીત યોનિ છે ઊઠી તથા સાતમી નરકપૃથ્વીએ શીત વેદના છે, ત્યા ઊષ્ણ યોનિ જાણવી ઘટલે શીત યોનિવાલાને ઊષ્ણ વેદના અત્યંત ડુ સહ થાય, તેમજ ઊષ્ણ યોનિ, મનુષ્યને મિશ્રયોનિ હોય ઘટલે કાશ્ક શીત અને કાશ્ક ઊષ્ણ એમ ડગલે સ્વભાવ યોનિ હોય તથા તેડકાયના જીવોને કેવલ ઊષ્ણ યોનિ હોય શેષ જે પૃથ્વીકાય, અપકાય, વાઠકાય, વનસ્પતિ અને સમૂર્ઠિમ તિર્યંચ, તથા સમૂર્ઠિમ મનુષ્ય એ ડગલે ત્રણે જાતની

योनि होय. कोइने शीत अने कोइने उष्ण तथा कोइने मिश्र जाणवी ॥ २९७ ॥

॥ हवे एकला मनुष्यने योनि कहेठे ॥

हय गज संखवत्ता ॥ जोणी कुम्मुन्नयाइ जायति ॥ अरिह

हरि चक्री रामा ॥ वसी पत्ताइ सेस नरा ॥ २९८ ॥

अर्थ- मनुष्यनी योनि एटले उत्पत्तिस्थानक ते वाह्य अन्यतर त्रिविध ठे एकसं-
खवत्ता के० शंखावर्त्त, वीजी कुम्मुन्नयाइ के० कूर्मोन्नत, त्रीजी वसीपत्ताए के० वंसीपत्रा
तेमां प्रथम संखवत्ता एटले शंख सरखो आवर्त्त होय ते हतगर्जा कहिएं, एमां उपनो
जे गर्ज ते निश्चैथी नीपजे नही, अत्यंत अग्नीने तापे गर्ज मरण पामे तेमाटे हयगज के०
हतगर्जा कहिएं, ते चक्रवर्त्तिनी स्त्रीरत्नने होय वीजी कूर्म ते काचवाना पूगानी पेरे
उन्नत एटले उची होय ते कूर्मोन्नत कहिए, ए योनि माहे अरिहंत, चक्रवर्त्ति, हरि
के० वासुदेव, रामा के० बलदेव उपजे त्रीजी वसना पानडाना जोका जेवी होय ते
वंसीपत्रा कहिए, ए योनिमाहे सेसनरा के० शेष सामान्य मनुष्य उपजे ॥ २९८ ॥

॥ हवे आयुष्य सचधी विशेष कहे ठे. ॥

आजस्सबंध कालो ॥ अवाह कालोय अंत समज्य ॥ अ-

पवत्तण एपवत्तण ॥ उवक्कम एवक्कमा जणिया ॥ ३०० ॥

अर्थ- जेटले थाकते आयुष्ये परजवनु आयुष्य बांधे ते आयुष्यनु बंधकाल
कहिए वीजो आयुष्य बांध्या पठी जेटलो काल गये थके आयुष्य उदय आवे तेना
वचमानो जे काल तेने अवाहकालो के० अवाधाकाल कहिए त्रीजो जोगवतो आयुष्य
जे समये पूर्ण थाय तेने अतसमज्य के० अत समय कहिए चोथु जे आयुष्य घणा
काले वेदवा योग्य ठे ते आयुष्यने थोना कालमां वेदिए, एटले सो वर्षनु आयुष्य
अंतर सुहूर्तमाहे वेदिए ते अपवर्त्तन कहिए पाचमुं जे आयुष्य जेटले काले वेदवानु
ठे ते आयुष्य तेटलेज काले वेदिए पण उठे काले न वेदिए ते अनपवर्त्तन कहिए
उठु जेणेकरी आयुष्य उठु करिए उपक्रमीजे ते उपक्रम कारण समूह ते सोपक्रम
कहिए. सातमुं जेने कारण मट्यां थकां पण आयुष्य घटेनही ते निरुपक्रम जाणवो ३००

॥ हवे ए साते द्वार अनुक्रमे विस्तारपणे वखाणे ठे ॥

बंधंति देव नारय ॥ असख नरतिरि उमास सेसाऊ ॥ पर-

जवि याऊ सेसा ॥ निरुवक्कम तिजाग सेसाऊ ॥ ३०१ ॥

सोवक्कमाज्या पुण ॥ सेस तिजागेअहव नवम जागे ॥

सत्तावीस इमेवा अंतमुहुत्त तिमेवावि ॥ ३०२ ॥

अर्थ- देवता, नारकी, असंरयाता आयुष्यवाला तिर्यंच युगलिया तथा नर के० मनुष्य युगलिया ए सर्वे ठ मास सेसाऊ के० ठ मास शेष आयुष्य थाकते परजवनुं आयुष्य बांधे अने सेसा के० शेष बीजा सरयातायुष्यवाला तिर्यंच तथा मनुष्य, एकेंडी, वेंडी, तेंडी, चौरेंडी अने पचेंडी निरुपक्रमायुष्यवाला पोताना जोगवता आयुष्यने व्रीजे जागे थाकता निश्चयकी परजवनु आयुष्य बांधे ॥ ३०१ ॥ अने सोपक्रमायुष्यवाला मनुष्य, तिर्यंच, एकेंडी, वेंडी, तेंडी, चौरेंडी अने पचेंडी ते पोताना आयुष्यने व्रीजे जागे थाकता परजवायु बांधे, अथवा नवमे जागे एटले व्रीजा जागना व्रीजे जागे, अथवा सत्तावीसमे जागे एटले नवमा जागना व्रीजे जागे, अथवा अंत मुहुर्त्त के० ठेले अंतर मुहुर्त्त अवश्य परजवनुं आयुष्य बांधे. एटले बंधकालनुं प्रथम द्वार कह्युं ॥ ३०२ ॥

॥ हवे अवाधाकालादिकनु वीजुं आदे देइने द्वार कहे ठे. ॥

जइमे जागे वधो ॥ आउत्स जवे अवाह कालोसो ॥ अ-
ते उज्जुगइ इग ॥ समय वक्र चउ पच समयता ॥ ३०३ ॥

अर्थ- जइमे के० जे समे जागे एटले ठमास अथवा व्रीजे जागे अथवा अंतरमुहुर्त्त थाकता परजवनु आयुष्य बांध्यो ठे ते जीवने ते अवाधाकाल, एटले वध थकी उदयनी बिचाले जे काल ते वीजु अवाधाकाल कहियं तथा अते के० अंतसमय एटले आयुष्यनो जे ठेलो समय जेना पठी परजवनु आयुष्य उदय आवे ते अत समये परजवे जाता जीवने वे गति होय तेमा एक रुजुगति, वीजी वक्रगति तेमां जे उजुगइ के० रुजुगति ठे ते इगसमय के० एक समय प्रमाण ठे, केमके समश्रेणीय रह्यो काल करी तेहिज समये उपजवाने स्थानके जइ उपजे तेने रुजुगति कहिय अने वक्र चउ पच समयता के० वीजी वक्रगति ते वाहुद्वयपणे चार समय तथा केवारेक क्यांएक पाच समयनी पण वक्रगति थाय ठे ॥ ३०३ ॥

॥ एहिज अर्थ विस्तारे कहे ठे ॥

उज्जुगइ पढम समए ॥ परजविय आउय तद्वा हारो ॥

वक्राड वीय समए ॥ परजवियाउं उदयमेई ॥ ३०४ ॥

अर्थ- रुजुगतिए प्रथम समए परजविक आयुष्य उदय आवे तद्वा के० तेमज पहेले समये परजवनो आहार पण उदय आवे वक्रगतिए वीजे समये, परजवायु आहारोदय आवे ते एक समयनी वक्रगति कहिय वीजी वक्राए त्रण समय लागे, व्रीजी वक्राये चार समय लागे, चौथी वक्राये पांच समय लागे, अर्हिया सवले

जागे प्रथम समये अने अत समये अहारक होय अने विचाले एक समय, वे समय, अने त्रण समय अणाहारक होय एक समये वक्रा केवीरीते होय ते कहे ठे

त्रसनाडीमांहे सातमी नरक तले मरण पामी, उर्द्ध लोकनी जावे तिणे दिशिपं उपजतां वे समय लागे, त्यां एक समयनी वक्रगति जाणवी

हवे अधोलोकनी पूर्वदिशिथी एक समये त्रसनामीमांहे आवे, वीजे समये उर्द्धलोकनी पश्चिम दिशिने मुखे आवे, अने त्रीजे समये उत्पत्ति स्थानके जड उपजे, इहां त्रण समय लागे एमां वे समयनी वक्रगति जाणवी.

जेवारे अधोलोकनी विदिशिथी एक समये अधोलोकनी दिशिप आवे, वीजे समये त्रसनाडीमांहे आवे, त्रीजे समये उंचो उर्द्धलोकनी दिशिने मुखे आवे, अने चोथे समये उत्पत्तिस्थानके आवी उपजे, इहां चार समय लागे, तेमां त्रण समयनी वक्रगति जाणवी

अने जेवारे पहेले समये अधोलोकनी विदिशी थकी अधोलोकनी दिशिप आवे, अने वीजे समये त्रसनामीमांहे आवे, त्रीजे समये उर्द्धलोके आवे, चोथे समये उर्द्धलोकनी नावें तिणिदिशि आवे अने पांचमे समये विदिशिप जड उपजे, अर्हीया पांच समय लागे, एमां चार समयनी वक्रगति जाणवी अर्हीयां जेटला समय वक्र तेटला समय अणाहारक जाणवा ॥ ३०४ ॥

॥ एहिज अर्थ सूत्रकार कहे ठे. ॥

इग इ ति चउ वक्रासु ॥ डगाइ समएसु परजवाहारो ॥

डग वक्राइ सु समया ॥ इग दोतित्रिय अणाहारा ॥३०५॥

अर्थ- एक समय, वे समय, त्रण समय, अने चार समयनी वक्रगतिपं वे आदि समये परजवतुं आहार करे एटले एक समयनी वक्रगतिप वीजे समये परजवाहार करे. वे समयनी वक्रगतिप त्रीजे समये परजवाहार करे त्रण समयनी वक्रगतिप चोथे समये परजवाहार करे चार समयनी वक्रगतिप पांचमे समये परजवाहार करे, वे आदि वक्रादि गतिनेविषे एक, वे अने त्रण समय अणाहारक होय. इहां वात घणी विस्तारे ठे. ते श्रीजगवतिसूत्रनी वृत्तिथी जोइ लेखुं त्यां चार समय अणाहारक अने पांचमे समये आहारक इति ए त्रीजो कह्यो ॥ ३०५ ॥

बहुकालवेयणिज्जं ॥ कम्मं अप्पेण जमिह् कालेणं ॥ वेइ-
यइ जुगवं चिय ॥ उइन्न सवप्पए सग्गं ॥ ३०६ ॥ अपव-

तण्णिज्जमेयं ॥ आरुं अहवा असेस कम्मपि ॥ वध समए-
वि वध ॥ सिद्धिं चिय त जहा जोग ॥ ३०७ ॥

अर्थ— बहुकालवेयण्णिज्ज के० जे आयुष्य घणाकाले वेदवा योग्य, ते आयुष्य थोडा कालमाहे आत्माना सर्व प्रदेशना अग्रजागे उद्वेग के० उदय आणी वेदवा जुगवंचिय के० युगपत् एटले समकाले वेदे अनुजवीने निर्झरे ते चोथु आयुष्य कर्म अपवर्त्तन कहिए अथवा पक्षांतरे आयुष्यनी पेरे असेसकम्मपि के० अशेष एटले समस्त बीजा कर्म पण आयुष्यनी पेरे घणे काले वेदवा योग्य कर्म तेने थोटे कालें वेदे ते अपवर्त्तन कहिए अर्हिया शिष्य पूछे ठे के जेवीरीते कर्म बाध्युं तेवीरीते वेदे नही, अने अन्यथापणे वेदे तो बांध्या अणवांध्यानु शो विशेष ? ए प्रश्न उपर कारण कहे ठे वधसमएवि के० बांधवाने समये पण तेवाज अध्यवसायादिक कारण मट्या के जे कारणे करी तेवोज सिद्धिंचिय के० शिष्य एटले ढीलो वरुं के० वध बाध्यो ठे जे देश कालादिक कारण मलेथके अवश्य थोकाकालेज वेदे ते सोपक्रम कहिए ॥

॥ हवे अनप्रवर्त्तन कहे ठे ॥

जं पुण गाढ निकायण ॥ वधेण पुष्पमेव किल वधं ॥ त
दोइ अणपवत्तण ॥ जुगकम वेयण्णिज्ज फल ॥ ३०८ ॥

अर्थ— जंपुण के० जे वली आयुष्य अथवा शेष बीजा कर्मानु गाढनिकायण के० गाढ एटले निबिन्न अत्यंत अवश्य वेद्यपणे जे वध तेवा गाढे निकाचित् वधे करी पुष्पमेव किलवरुं के० प्रथमज निश्चेकरी वरुं के० बाध्यो ठे तहोइअणपवत्तण के० ते पांचमुं अनप्रवर्त्तन कहिए ए कारणे अनुक्रमे परिपाटीयें जेहनो वेदवा योग्य फल ठे, ते निरुपक्रम कहिए ॥ ३०८ ॥

॥ हवे कोण जीव सोपक्रमी अने कोण जीव निरुपक्रमी ते कहे ठे ॥

उत्तम चरम सरीरा ॥ सुर नेरइया असंख नरतिरिया ॥

हुतिनिरुवक्कमारुं ॥ उद्वावि सेसा मुण्येव्वा ॥ ३०९ ॥

अर्थ— उत्तम एटले चोवीश तिर्थकर, चार चक्रवर्त्ति, नव वासुदेव, नव प्रतिवासु-
देव अने नव घलदेव ए त्रिपष्टि शिखाका पुरुषने उत्तम कहिए ते नोपक्रमी जाणवा वली चरम सरीरा के० जे तेहिज जेवे मोक्षगासी होय, ते पण नोपक्रमी जाणवा तथा सुर के० चारनिकायना देवता अने नेरइया के० साते नरकना नारकी, वली असंख के० असंख्यातायुष्यवाला युगलिया नरतिरिया के० मनुष्य अने तिर्थच एटला सर्व हुतिनिरुवक्कमारुं के० निरुपक्रमायुष्यवाला नोपक्रमी जाणवा अने शेष थाकता जीव ते उद्वावि के० वेहुजेदे होय, एटले कोइ सोपक्रमी अने कोइ निरुपक्रमी होय ॥३०९॥

॥ इवे सोपक्रम अने निरुपक्रमना कारण कहे ठे ॥
 वेणाज सुवक्कमिज्जइ ॥ अप्पसमुत्तेण इयर गेणावि ॥
 सो अश्ववसाणाई ॥ उवक्कमऽणुवक्कमो इयरो ॥३१०॥

अर्थ- जेण अप्पसमुत्तेण के० आत्माथी उपने अध्यवशाए अथवा इयगेणावि के० इतर केणापि वाहेरले कारणे एटले विप, अग्नी, शस्त्र, पाणी प्रमुख कारणे आयुष्य उपक्रमीए एटले घणाकाळ वेद्य होय तेने अद्वयकाळ वेद्यपणे पमानीए ते अपवर्त्तन हेतुक अध्यवसाए करी उपक्रम एटले उपवर्त्तन सोपक्रमायु कहीए, अने अणुवक्कमोइयरो के० ए थकी इतर एटले विपरीतपणे अनुपवर्त्तन ते अनुपक्रमायु जाणनो

॥ इहां उपक्रमना सात प्रकार कहे ठे ॥
 अश्ववसाण निमित्ते ॥ आहारे वेयणा पराघाए ॥ फासे
 आणा पाणू ॥ सत्तविह् जिह्वए आज ॥ ३११ ॥

अर्थ- सत्तविहं के० ए सात प्रकारे आयुष्य जिह्वए के० क्षय पामे, ते सात प्रकार कहे ठे एक अप्रवसाण के० अध्यवसाय ते राग, स्नेह अने जयरूप मननो विकटप जाणवो अने जेने मन न होय तेने संज्ञाथी कहेचो त्या रागे करी क्षय ते एम जे कोइक परवनेविपे पाणीनी पावनारी स्त्री, तरुण पुरुष देखी अनुरागे करी जोती थकी तेनी प्राप्ति न थइ उता मरण पामी स्नेहेकरी क्षय ते जेम कोइक सार्थवाहीने परदेश थकी तेनो पति सार्थवाह आव्यो, तेवारे कोइ मित्रे स्नेह परीक्षा निमित्ते, सार्थवाहनो मरण कसो उता, स्त्री मरण पामी स्त्रीने मरणे सार्थवाह पण मरण पाम्यो, तथा जय थकी श्रीकृष्णने देखी सोमिल मरण पाम्यो. वीजुं निमित्त ते दंरु, चावक, हथी-घार, दोरडादिके मरण पामे वीजो अत्यंत सरस आहार ते घणो खावा थकी मरण पामे चोथु वेदना सद्यघाती सूलादिकनी वेदना थकी मरण पामे पाचमु पराघात ते खानामा पड्या थकां मरण पामे ठळु फासे ते सर्प, अग्नी अने विप प्रमुखना फरसथी मरण पामे. सातमु आणापाणू के० स्वास उसास न्यूनाधिक वहेता अथवा आसोश्वास रुंधन कल्या थकां मरण पामे ए साते कारणे सोपक्रमायुष्य घटे ठे एटले उठुं थाय ठे अने निरुपक्रम जे निकाचित् ते घटे नही तेमज ए उपक्रम स्कंधकाचार्यना जिण्यसरखा केटलाएक चरम शरीरीने सजवे ठे. तथा श्रीकृष्णनु वाह्य उपक्रमे आयुष्य पूर्ण थयु परंतु अंतरंग विचारतां निरुपक्रम एटलुज आयुष्य इतुं तेमाटे सोपक्रम नहत्तु ॥ ३११ ॥

॥ હવે સર્વ જીવને પર્યાસિ કહે છે ॥

આહાર સરીરિદિય ॥ પક્ષત્તી આણપાણ ખાસમણે ॥ ચઝ
પંચ પંચ ઘપ્પિય ॥ ઇગ વિગલા સન્નિ સન્નીણં ॥ ૩૧૭ ॥

અર્થ— આહાર પ્રમુખના પુન્નલ ગ્રહણ પરિણમનહેતુ જે આત્માની શક્તિ વિશેષ તેને પર્યાસિ કહિયે ત્યા પ્રથમ આહાર પર્યાસિ, વીજી શરીર પર્યાસિ, ત્રીજી ઇન્દ્રિય પર્યાસિ, ઇહા એ ત્રણની વચાલે જે પર્યાસિ શબ્દ કહ્યો તેનો હેતુ એમ છે કે જે કોઈ જીવ અપર્યાસિ મરણ પામે, તોપણ એ ત્રણ પર્યાસિ પૂરણ કરી મરણ પામે, પણ એ ત્રણ પર્યાસિ પુરી કહ્યા વિના કોઈ મરણ પામેજ નહીં તેમાટે અહીંયા ઇન્દ્રિયપદની સાથે પર્યાસિ શબ્દ જોડ્યો છે ચોથી શ્વાસોશ્વાસ પર્યાસિ, પાંચમી જાપા પર્યાસિ, ઠઠી મન પર્યાસિ, એ સમસ્ત પર્યાસિ ઉપજવાને પહેલે સમયે જે જીવને જેટલી પર્યાસિ કરવાની છે, તે જીવ તેટલી પર્યાસિ સમકાલે કરવા માટે, પઠી અનુક્રમે પહેલી આહાર પર્યાસિ, તે પઠી શરીર પર્યાસિ, એમ સર્વે પર્યાસિ યથાયોગ્યપણે કરે ત્યાં આહાર પર્યાસિ પ્રથમ સમયેજ કરે, અને વીજી સમસ્ત પર્યાસિ તે પ્રત્યેક અસરયાત સમય પ્રમાણ અંતર મુદ્દત્તે કરે વે-ક્રિય શરીર અને આહારક શરીરવાલા જીવને, એક શરીર પર્યાસિ અતરમુદ્દત્તે હોય, અને વીજી સમસ્ત પર્યાસિ એકેકે સમયે હોય એવ સર્વ મલી અંતરમુદ્દત્તે પ્રમાણ પર્યાસિકાલ જાણવો

અહીંયા એકેડીને ચાર પર્યાસિ હોય, અને વિકલેડીને જાપા સહિત પાંચ પર્યાસિ હોય, તથા અસહી સમૂર્ઠિમ પચેડી તિર્યંચ તથા મનુષ્યને એક મન વિના પાંચ પર્યાસિ હોય, ત્યા સમૂર્ઠિમ મત્સ જે સમુદ્રમાંહે આહાર નિમિત્તે મુગ ઝાઘાડે છે, તે આહાર સહા જાણવી, પણ મન સમજવું નહીં કેમકે, અસહીને પાંચ પર્યાસિ કહી છે, પરંતુ સમૂર્ઠિમ મનુષ્યને ત્રણ પર્યાસિ સજવે શ્રીપદ્મવળામા એમ કહ્યું છે યત “સવાહિ પક્ષત્તગા” એ વચન થકી કદાચિત્ ચાર પર્યાસિ સજવે, પરંતુ જાપા પર્યાસિ તો સર્વથા સજવેજ નહીં વલી સહી પચેડી ગર્જંજ તિર્યંચ તથા મનુષ્ય તથા દેવ અને નારકીને મન સહિત ઠ પર્યાસિ જાણવી જે પોતાને યોગ્ય પર્યાસિ પૂરણ કહ્યા-વિના અપર્યાસિ મરણ પામે, તે આશ્વની ત્રણ પર્યાસિ પુરી કરી પરજવાયું વંધકરી અતર મુદ્દત્તે અવાધાકાલ જીવીને મરણ પામે ॥ ૩૧૭ ॥

॥ હવે પર્યાસિનુ લક્ષણ કહે છે ॥

આહારસરીરિદિય ॥ ઝસાસ વઝ મણોઝિનિઘત્તી હો-
ઇજંઝે દલિયાઝ ॥ કરણ પશ્સાઝ પક્ષત્તી ॥ ૩૧૮ ॥

अर्थ- आहार, शरीर, इन्द्रिय, ऊश्वास, वचन अने मन एनी निष्पत्ति के० निष्पत्ति होइजउदलियाऊ के० जे पुजल थकी होय ठे, ते पुजलने आहारादिकनी निष्पत्तिप्रत्ये जे करण एटले जीव सर्वधिउ शक्तिविशेष ते पर्याप्ति कहिए ॥ ३१३ ॥

॥ हवे जीवने दश प्राण स्वरूप वखाणे ठे ॥

पण इदिय तिवलू सा ॥ साऊ दस पाण चउ ठ सग अछ ॥

इग ड ति चउरिदीणं ॥ असन्नि सन्नीण नव दसय ॥ ३१४ ॥

अर्थ- स्पर्शन, रसन, घ्राण, चक्षु, अने श्रोतरूप पांच इंड्रीज, अने मनोबल, वचनबल अने कायबलरूप त्रण बल, नवमो श्वासोश्वास, अने दशसुं आयुष्य ए सर्व मली दश प्राण होय, जेने धारण कख्यां थकी प्राणी कहियं. अने जेनाथी विठोढ्या थका जीव मरण पाम्यो एम कहिए

ते एकेंडीने चार प्राण, बेंडीने ठ प्राण, तेंडीने सात प्राण, चौरेंडीने आठ प्राण, असङ्गी समूर्तिमने नव प्राण, त्यां समूर्तिम पंचेंडी तिर्यचने नव प्राण, यद्यपि समूर्तिम मनुष्य पण असङ्गी मांहे ठे. परंतु प्राण आश्री समूर्तिम मनुष्यने सात अथवा आठ प्राण होय, अने सङ्गी गर्जज पंचेंडी तिर्यच तथा मनुष्य बली देवता अने नारकीने दश प्राण पुरा होय

॥ हवे ए प्रथ ज्यांथी ऊऊरी जेजणी कीधो ते स्वरूप कहे ठे. ॥

संखित्ता संघयणी ॥ गुरुतर संघयणि मखउ एसा ॥ सि-

रि सिरि चंद मुणिदेण ॥ निम्मिया अप्प पढणछा ॥ ३१५ ॥

अर्थ- प्रथम श्रीजिनजगणि कामाश्रमणे बुद्धिरूप मंथे समस्त सिद्धांत करी संक्षिप्त संग्रहणी कीधी, ते संघयणी मूलगाथा तथा अनेरी प्रक्षेप । क वधति वधति चारसे गाथा पांचसे गाथा प्रमाण गुरुतर एटले महोटी थइ ते । संघयणीने प्रमादी जीव जणतो थको आलस करे, तेमाटे ते गुरुतर संघयणी मखउ के० मध्ये थकी अर्थ ऊऊरीने हरसोरागठना शृंगार श्री श्रीचंड सूरिण के० ए पूर्वे वखाणी एवी जे संग्रहणी ते शास्त्रांतरना अर्थ एकठा करीने स । च । सक्षेपे थोडा सूत्रमांहे संग्रहणीने तेनो घणो अर्थ समजाय एवी नवी करी ठे

अने जे मूल संघयणी ठे, ते सूत्रे महोटी ठे. तेनो विस्तार पामेलो सर्व ग्रहण करनारना मनमा तुरत संग्रह कखो जाय नही तेमाटे अप्पढणछा के० । जणवाने अर्थ एटले पोतानु अहंकार मूकी शिष्य जणवाने हेते न कथुं पण । ते । हेते ए संग्रहणीनी निम्मिया के० निर्मित एटले रचना कीधी. महोटी संघयणी ।

ઘણો કાલ લાગે, અને એ સંક્ષેપ સંગ્રહણી જળતા ગુણતા વચ્ચે થોડો લાગે, અને કાર્ય ઘણો સરે, એ પ્રયોજને શિષ્ય જળતા થકા પણ પોતાને પ્રુણ થાય અને અપ્પ-
દળા ઘડુ પણ પાઠ કહ્યું

સંસ્થિતયરીઝમા ॥ સરીર મોગોહણાય સંઘયણા ॥ સંના
સઠાણ કસાય લેસિંદિય ડ સમુઘાયા ॥ ૩૧૬ ॥ દિઠી
દંસણ નાણે ॥ જોગુ વર્જગો વચાય ચવણ ઈઈ ॥ પજ્ઞતિ
કિમાહારે ॥ સન્નિગઈ રાગઈ વેણ ॥ ૩૧૭ ॥

અર્થ—સંસ્થિતયરીઝમા કેળ સંક્ષિપ્તર ઘટલે અતિ સંક્ષેપ સંગ્રહણી એ ચોવીસ શરીરાદિક દ્વારે કરી કહે છે તેમાં એક ઔદારિકાદિક શરીર પાંચ, ધીજી અવગાહના તે શરીરનું પ્રમાણ ઘટલે દેવતા, નારકી, મનુષ્ય અને તિર્યચનું પૂર્વોક્ત દેહમાન, ત્રીજું વજ્રરૂપજનારાચાદિક ઠ સઘયણ, ચોથું આહાર સંજ્ઞાદિક ચાર સંજ્ઞા, પાંચમું સમ-
ચૌરસાદિક ઠ જેદે જીવનું સસ્થાન, તથા પરિમરુલ વૃત્ત ત્રિરંસ ચઠરંસ ને આયત તે લીધેરૂપ પાંચ જેદે અજીવનું સસ્થાન, ઠહુ ક્રોધાદિક ચાર કપાય, સાતમું કુષ્માદિ દ્રવ્ય સ્વધિ આત્માનો શુભાશુભ પરિણામ જે લેશ્યા તે જલુફલ ખાદક ઠ પુરુષતા દ્વારે કરી ઠ જેદે જાણવું, આઠમું કર્ણાદિક પાંચે પ્રકારે ઇન્દ્રી, નવમું સમુદ્ધાત વે જેદે, તેમા વેદના, કપાય, મરણ, વૈક્રિય, તેજસ આહારક, ને કેવલી, એ સાત જીવ-
સમુદ્ધાત કહિયે, અને અજીવસમુદ્ધાત તે અચિત્તમહાસ્કથ કેવલીસમુદ્ધાતની પેરે આઠે સમય લોકે વ્યાપે, એ વે પ્રકારના સમુદ્ધાતના વે દ્વાર જાણવા, અગ્નિઆરમુ મિત્યાદિ, સમ્યક્દિ ને મિશ્રદિ, એ ત્રણ દિ, વારમું ચક્ષુ, અચક્ષુ, અવધિ ને કેવલ, એ ચાર પ્રકારે દર્શન, તેરમું મત્યાદિક પાંચ પ્રકારે જ્ઞાન, ચઠદમું યોગ લીધે ઝસાહ પત્તર જેદે હોય, પનરમું વાર પ્રકારનો ઉપયોગ, સોલમું ઉપપાત તે ઉપજલુ, સત્તરમું ચવન તે ચવલુ, અઢારમું આયુષ્યની સ્થિતિ, ડગણીશમું ઠ પ્રકારની પર્યાપ્તિ, ઘીશમું કિમાહારે કેળ જીવ કેવી રીતે આહાર કરે, એકવીશમું લીધેકાલાદિક ત્રણ સંજ્ઞા, વારીશમું ગતિ, ત્રેવીશમું આગતિ, ચોવીશમું પુરુષ, સ્ત્રી ને નપુસકરૂપ ત્રણ વેદ, એમ ચોવીશ દ્વારરૂપ સંક્ષિપ્તર સંગ્રહણી વચાળી

મલહારિ હેમ સરીણ ॥ સીસ લેસેણ ત્રિરંસ્ય સમ્મં ॥ “ પા-
ઠાતરે ” ॥ સીસલેસેણ સરિણારહિય ॥ સઘયણિ રયણ મે-
ય ॥ નંદજા વીરજિણ તિવ ॥ ૩૧૮ ॥

અર્થ—મલ્લધારીગઘીય શ્રીહેમચક્રસૂરિ તેના શિષ્યમાદે લલ લેશસમાન એવા

શ્રીચંદ્રસૂરિ તેણે સંઘયણી રચણમેયં કેળ આ ગ્રંથ જે સંઘયણરૂપ રત્ન તે રહિયં કેળ રચ્યુ અથવા દેમચંદ્રસૂરિના શિષ્યે લવ લેશ ઇટલે સંદેપ માત્રે સમ્મં કેળ સમ્યક્-પ્રકારે રચ્યું. એમ પણ વીજો અર્થ થાય છે એ ગ્રંથ જ્યાંસુધી શ્રીમદ્દાવીર જગવંતનું તીર્થ છે ત્યાંસુધી નંદો ઇટલે સાધુ સાધવી શ્રાવક શ્રાવિકા જણતા સમૃદ્ધિપામો, એ પ્રાંત મગલ છે ઇહાં કેટલોક ગાથાર્થ થકી સમજજો, કેટલોએક યંત્ર થકી સમ-જજો, કેટલોએક ગુણાકાર જાગાકારે કરી સમજજો, ગુરુમુખે જેણે જેવો સંઘયણીનો અર્થ લીધો હોય તેણે તેવો એ ઉપરથી સંજારવો, એ સર્વ ધર્મધ્યાનનું આલંબન જોદ છે, ચિત્ત સ્થિર કરણ કર્મદાયક હેતુ છે તેમણે જગ્યજીવ શુભપ્રકૃતિ વાંધે ॥ ૩૧૭ ॥

॥ ઇતિ શ્રીચંદ્રસૂરિ રચિત શ્રીલઘુસંગ્રહણી સૂત્ર વાલાવબોધસહિત સમાપ્તઃ ॥

॥ શ્રીભાસ્વનાથાય નમઃ ॥

અથ શ્રી રત્નશેખરસૂરિકૃત લઘુદેવસમાસપ્રકરણ વાલાવબોધસહિત પ્રારંભઃ
વીર જયસેહરપય ॥ પશ્ચિયં પણમિજ્ઞણ સુગુરુ ચ ॥
મહત્તિ સસરણછા ॥ ચિત્તવિચારાણ મુઝામિ ॥ ૧ ॥

અર્થ—ગ્રંથકર્તા શ્રીરત્નશેખરાચાર્ય એમ કહે છે કે હું વીરં કેળ શ્રીવર્દ્ધમાનસ્વામિને, તે કેવા છે તોકે—જયસેહરપયપશ્ચિયં કેળ જગત્તુ શેખર ઇટલે લોકનુ અગ્ર પદુ જે પદ ઇટલે સ્થાનક ત્યાં પ્રતિષ્ઠિત છે, અથવા વીજો અર્થ જગત્તશેખરસૂરિ તેનાં પટનેવિપે પ્ર-તિષ્ઠિત એવા શ્રીવજ્રસેનસૂરિને ઇટલે શ્રીવીરપરમાત્મા તથા ગુરુ જે શ્રીવજ્રસેનસૂરિ તે પ્રત્યે પણમિજ્ઞણ કેળ પ્રણામ કરીને ઇટલે નમસ્કાર કરીને ચિત્તવિચારાણ કેળ ક્ષેત્રવિ-ચારના અણુ ઇટલે લેશ પ્રત્યે મંદુત્તિ કેળ હુ મંદમતિ ઇટલે મૂર્ખ હુ એમણે સસરણછા કેળ પોતાને સંજારવાને અર્થે ઊઠામિ કેળ કહીશ પણ પશ્ચિત પુરુષોને માટે નહીં ॥ ૧ ॥

॥ તેમાં પ્રથમ ત્રિઠાકેત્રનેવિપે દ્વીપસમુદ્રનું સામાન્યપણે માન કહે છે ॥

તિરિંદગરહ્નુચિત્તે ॥ અસંસ્વદીવો દહીઝ તે સહે ॥ ૩ ॥

ધાર પલ્લિય પણવિસ ॥ કોડાકોડી સમયતુહ્તા ॥ ૪ ॥

અર્થ—તિરિં કેળ ત્રિઠો જે દગરહ્નુચિત્તે કેળ એકરાજ ક્ષેત્ર છે, તેનેવિપે સહે કેળ સર્વ અસં-સ્વદીવોદહીઝ કેળ અસંસ્વાતા દ્વીપસમુદ્ર છે તે કેળ તે અસંસ્વાતાનું પ્રમાણ કહે છે ઊદ્ધારપલ્લિયપણવિસકોડાકોડી કેળ પચીસ કોડાકોડી ઊદ્ધાર પદ્યોપમના સમ ૭ કેળ જેટલા સમય થાય, તેને તુલ્ય ઇટલે તેટલા દ્વીપસમુદ્ર છે

॥ हवे स्थूल उद्धार पट्योपम विचार विशेषसंप्रदायोक्त प्रथम स्थूलाणुनी कल्पना कहे ठे ॥
 कुरु सग दिणावि अगुल ॥ रोमे सगवार विहिय अमख-
 डे ॥ वावन्नसयं सदसा ॥ सगनवई वीस लखाण ॥ ३ ॥

अर्थ— कुरु के० देवकुरु अने उत्तरकुरु—तेनो उपन्यो जे सगदिणावि के० सात दिव-
 सनो घेतो तेहनो अगुल के० उत्सेधागुल प्रमाण जे रोम, तेहना सगवार के० सात-
 वार अडखने के० आठ आठ खड करीए, तेवारे वीसलखाण के० वीश लाख अणु,
 सगनवईसहस्र के० सत्ताणहजार, सय के० एकसो अने उपर वावन्न के० वावन—एटला
 रोमना खरु थाय ते आवीरीते प्रथम आठ, वीजीवार आठने आठे गुणता चोसठ
 थाय, वीजीवार चोमठने आठे गुणता पांचसँ ने वार थाय, चोथीवार पाचसँ वारने
 आठे गुणता चार हजार ने ठनु थाय, पाचमीवारे चार हजार ठनुने आठे गुणता
 वत्रीश हजार सातसँ ने अमखठ थाय, ठठीवारे तेने आठे गुणता वे लाख वासठ
 हजार एकसो ने चुमाळीश थाय, सातमीवार ए आंकने आठे गुणता वीश लाख
 सत्ताण हजार एकसो ने वावन एटली सरया थाय ए प्रमाणे पूर्वे जे रोमना खंड
 कहा, तेमनु जे पट्य—तेने विपे सरयातपणु देखाड्यु ॥ ३ ॥

॥ हवे असस्यातपणु देखाडवाने माटे सूझ खरुनी कल्पना कहे ठे ॥

ते थूला पळे विहु ॥ सखिजाचेवहुति सवेवि ॥

ते इक्षिक असखे ॥ सुहुमे खंडे पकप्पेद ॥ ४ ॥

अर्थ— ते थूल के० ते पूर्वे कहा जे थूल एटले महोटा रोमना खरु—तेणे करी जेनु
 चार कोश प्रमाण ठे, एवो समवृत्त जे पळेविहु के० कुडं ते जस्योथको—तेनेविपे सवेवि
 के० सर्व पण चेव के० निश्चये करीने सखिजा के० सरयाताज हुति के० होय ते
 युक्ति कहे ठे जेजारे शुचिगुणीए तेवारे उत्सेधागुल प्रमाण रोमना खरु सर्व मलीने
 वीश लाख सत्ताण हजार एकसो ने वावन थाय अने चोवीश उत्सेधागुले एक हाथ
 थाय तेमाटे एने चोवीश गुणा करिए तेवारे ५०३३१६४० पांच कोटी त्रण लाख एक-
 व्रीश हजार ठसँ ने अडतालीश थाय अने चार हाथे एक धनुष्य थाय, तेमाटे ए रा-
 शीने वली चारगुणी करतां २०३३६५९२ वीश कोटी तेर लाख ठठीश हजार पाचसँ
 ने वाणुं थाय तेवा वे हजार धनुष्य एक कोशमां थाय ठे, माटे एने वे सहस्र साथे
 गुणता ४,०५,६५,३१,०४००० एटला रोम खरु थाय ते वली चार कोशे एक योजन
 थाय, तेमाटे ए आंकने चारनीसाथे गुणता १,६१०,६१,२७३,६००० एटले एक लाख
 एकसठ हजार अने एकसठ एटली कोटि अने सत्तावीश लाख ठठीश हजार उपर
 एटला रोमखरु शुचिगुणता थाय. वली एक योजन प्रतरनी वाठाए समचउरस करत

ए राशीने एहज आंकसाथे गुणीए तेवारे २५९४,०९३३०५३, ६५४०५६९, ६००००००
 पच्चीसे ने चोराणु कोमाकोमी कोमी, तथा सात लाख तेत्रीश हजार आठसैं त्रेपन
 एटली कोमाकोडी अने पासठ लाख चालीग हजार पांचसैं अगणोत्तर कोमी, तेना
 उपर साठ लाख, एटला रोमखरु चउरंस प्रतर योजनमां थाय. पठी जेवारे ए योज-
 ननु घन करीए तेवारे ए आंक एहज आंकसाथे गुणीए तेवारे ४१९००४९६३, २५००१५०,
 ४९९००४५, ४४२५६००, ०००००००० एटले एकतालीश कोटि इछोत्तर लाख चार हजार
 सातसैं त्रेसठ कोडाकोडी कोमाकोडी, तथा पचीश लाख अछाशी हजार एकसो ने
 अछावन कोमाकोडी कोडी, तथा वेतालीश लाख सित्तोत्तर हजार आठसैं पिस्तालीश
 एटली कोमाकोडी, अने चुमालीश लाख पचीश हजार ठसैं एटली कांमी, ए चउरं-
 सघन योजन करीए, तो तेमा एटला रोमखरु थाय हवे चउरसघन पछ्यनुं जेवारे
 वाटहु पछ्य करीए तो ए चउरस घनयोजननो आक उंगणीश आके गुणीए त्यारे
 ९९३०२९०५०१९१९५०१०१२९९०६३४००६४०००००००००० एटला आक थाय वली ए आ-
 कने चोवीश जागे वेहेंचतां ३३०९६२१०४, २४६५६२५, ४२१९९६०, ९९५३६००, ००००००००
 तेत्रीश कोमी सात लाख वासठ हजार एकसो ने चार कोमाकोमी कोडाकोमी, चोवी-
 शलाख पामठहजार ठसे ने पचीग एटली कोडाकोमी कोडी, तथा वेतालीश लाख
 उंगणीग हजार नवसे ने साठ एटली कोमाकोडी, तथा सत्ताणु लाख त्रेपन हजार ने
 ठसैं कोडी एटली वाटला घनयोजन पढ्योपमनेविपे सर्व स्थूल रोमखरुनी सरघा
 होय तेमाटे ए संख्याता कहा हवे असरयाता करवामाटे कहे ठे तेके० ते पूर्वोक्त
 रोमखंड तेना इक्कि के० एकेका खरुना असखे के० असरयाता खरु मनसाथे क
 द्विपं, तेवारे असरयाता सूक्ष्मरोमाणु थाय ॥ ४ ॥

॥ हवे असरयाता सूक्ष्मरोमखंडने पढ्योपमणु कहे ठे ॥

सुहुमाणु निचियउस्से ॥ हगुल चउकोस पहिल घणवट्टे ॥

पइसमय मणुग्गह, निठियमि उद्धार पहिल उति ॥ ५ ॥

अर्थ—सुहुम के० सूक्ष्म, अणु के० परमाणु—तेणे करी निचिय के० जरेलो
 उस्सेहंगुल के० उस्सेधागुलने प्रमाणे करी चउकोस के० चार कोशनो पहिल के० पढ्यो-
 पम ते घण के० निविड वट्टे के० वर्तुल एटले गोलाकार एवो जे पढ्योपम तेने
 मय के० प्रतिसमये एकेक रोमाणुने अनुग्रह के० ग्रहण करीने निठियंमि के०
 गत ते निर्वेप करे ठते एटले खादी करे ठते
 पम थाय इति उच्यते एने पछ्छनी
 पढ्योपम ठ प्रकारना ठे एक उद्धारसूक्ष्म

०१ के० एक उद्धार

०२ पढ्योपम कहीए

१६९, त्रीजुं अक्षासूक्ष्म,

અરુઢાવાદર, પાંચમુ કેત્રસૂક્ષ્મ, અને ઠહુ કેત્રવાદર, એ ઠ જોડ પલ્યોપમના છે. પરંતુ અર્હીયાં દ્વીપસમુદ્રના માનને થયેં ઝરૂઆર પલ્યોપમ લેહુ ફિતિ ॥ ૫ ॥

॥ હવે કેટલાક દ્વીપસમુદ્રનાં નામ ચાર ગાથાએ કરી કહે છે. ॥

પદમો જંબૂ વીરું ॥ ધાયડ્ સડોય પુસ્કરો તડું ॥

વારુણિવરો ચઝઢો ॥ સ્ત્રીવરો પચમો દીવો ॥ ૬ ॥

અર્થ—પદમો કે૦ પ્રથમ જંબૂ કે૦ જંબુદ્વીપ છે, વીરું કે૦ વીજો ધાડ્યસંમો કે૦ ધાતકીસન છે, ય કે૦ વટી તડું કે૦ ત્રીજો પુસ્કરો કે૦ પુસ્કરવર દ્વીપ છે, ચઝઢો કે૦ ચોથો વારુણિવરો કે૦ વારુણીવર દ્વીપ છે, પચમો કે૦ પાંચમો સ્ત્રીવરો કે૦ સ્ત્રી-વર દીવો કે૦ દ્વીપ છે ॥ ૬ ॥

ઘયવરદીવો ઠઠો ॥ ઇન્કુરસો સત્તમોય અઠમરું ॥

નંદીસરોય અરુણો ॥ નવમો ઇન્દ્રાઇઅ સંસ્કિજ્ઞા ॥ ૭ ॥

અર્થ—ઠઠો ઘયવર કે૦ ધૃતવર દ્વીપ છે, સત્તમો કે૦ સાતમો અને ય કે૦ વલી અઠ-મરું કે૦ આઠમો ઇન્કુરસો કે૦ ઇન્કુરસ અને નંદીસરો કે૦ નંદીશ્વર દ્વીપ છે એટલે સાતમો ઇન્કુરસ અને આઠમો નંદીશ્વર દ્વીપ છે ય કે૦ વલી, નવમો કે૦ નવમો અરુણો કે૦ અરુણ દ્વીપ છે ઇન્દ્રાઇ કે૦ ઇત્યાદિક અસંસ્કિજ્ઞા કે૦ અસંસ્કિયાતા દ્વીપો છે ॥ ૭ ॥

સુપસઞ્ચવત્સુનામા ॥ તિપડોયારા તદ્દા રુણાઈયા ॥

ઇગનામેવિઅસલા ॥ જાવય સુરાવજ્ઞા સુત્તિ ॥ ૮ ॥

અર્થ—સુપસઞ્ચવત્સુનામા કે૦ સુપ્રશસ્ત વસ્તુના નામે દ્વીપસમુદ્રો છે યદાહ જે કારણ માટે શ્રી સમ્રાટ્ મધ્યે આજરણ વૃથગથે ઇત્યાદિ ગાથાએ કહેલીએ છે તે ગાથાએ લખે છે આજરણવૃથગથે ॥ ઉપ્પલતિલણ્યપઞ્ચમનિહિરયણે ॥ વાસહર દહનઈરું ॥ વિજયા વસ્કારકપ્પિદા ॥ ૧ ॥ કુરુમદરઆવાસા ॥ કૂડાનરકત્તચદસુરાય ॥ અન્નેવિણ્વ માઈ ॥ પસઞ્ચ વધુણ જેનામા ॥ ૨ ॥ તન્નામાદીવુદહી ઇત્યાદિ તદ્દા કે૦ તથા તિપમો-યારા કે૦ ત્રિપત્યાવતારા એવા અરુણાઈયા કે૦ અરુણાદિ દ્વીપ છે યથા અરુણ અરુ-ણવર, અને અરુણવરાવજ્ઞાસ, એ પ્રકારે એકેકા નામે કરી પણ ત્રણ ત્રણ નામો છે, તેવા ઇગનામેવિ કે૦ એકેકાનામે કરી પણ અસલા કે૦ અસરયાતા દ્વીપો છે જેમ એક જંબુ-દ્વીપ છે, તે પ્રકારે વીજા અસરયાતા જંબુદ્વીપો છે તથા સમુદ્રો છે એટલે સુરવરાવ-જ્ઞાસ દ્વીપ તથા સુરવરાવજ્ઞાસ સમુદ્રથી ફરી જંબુદ્વીપ અને લવણસમુદ્ર આદિ દેશ અસરયાતા દ્વીપ અને સમુદ્રો છે તે સુરાવજ્ઞાસમુદ્રી જાણવા પઠી વલી જંબુદ્વીપ ધુ-રથી માંડીને સુરાવજ્ઞાસમુદ્રી અસરયાતા દ્વીપ સમુદ્ર છે એમ અસંસ્કિયાતિવાર કરતા

असंख्याता वे. तथा एकेका नामनु जे बाहुव्यपण एटले त्रिप्रत्यावतारपणुं ठे, ते जाव के० यावत् एटले ज्यांसुधी य के० वली ठेला सुरावजासुत्ति के० सुरावजास द्वीप तथा सुरावजास समुद्र ठे, ते त्रिप्रत्यावतारे सुरवरावजास द्वीप अने सुरवरावजास समुद्र ठे, त्यासुधीज ठे. परंतु आगल नथी ॥ ८ ॥

ततो देवे नागे ॥ जस्के जूए सयंजुरमणे य ॥

एए पंच वि दीवा ॥ इगेगनामा मुणेयवा ॥ ए ॥

अर्थ-ततो के० तत त्रिप्रत्यावतार गणतां ठेवो जे सुरवरावजास द्वीप ठे, ते पठी देवे के० देव द्वीप ठे, ते पठी नागे के० नाग द्वीप तथा जस्के के० यद्वा द्वीप, जूए के० जूत द्वीप य के० वली सयजुरमणे के० स्वयजुरमण द्वीप एए के० ए पंचवि के० पांचे पण दीवा के० द्वीपो ठे तथा पाच समुद्रो ठे ते इगेगनामा के० जेमनु एकेक नाम ठे. एवा मुणेयवा के० जाणवा योग्य ठे ॥ ए ॥

॥ हवे केटलाएक समुद्रनां नामो कहे ठे. ॥

पढमे लवणो वीये ॥ कालोदहि सेसएसु सधेसु ॥

दीवसम नामया जा ॥ सयंजुरमणोदही चरमो ॥ १० ॥

अर्थ-पढमे के० प्रथम जंबुद्वीपने विपे लवणो के० लवणोदवि ठे वीए के० वीजो जे धातकीखंड द्वीप तेने विपे कालोदहि के० कालोदधि नामे समुद्र ठे सेसएसु के० वाकी रक्षा जे सव्वेसु के० सर्व समुद्र ते दीवसम नामया के० द्वीप सरखां जेमनां नाम ठे एवा ठे. यथा पुष्करवर द्वीप, त्यां पुष्करवर समुद्र इत्यादि जा के० यावत् चरमो के० ठेवो सयजुरमणोदहि के० स्वयंजुरमण समुद्र ठेत्यांसुधी जाणवा १०

॥ हवे एक गाथाए करी समुद्रोना पाणीनो रस कहे ठे ॥

वीउं तइउं चरमो ॥ उदगरसा पढम चउय पचमगा ॥

ठठोवि सनामरसा ॥ इकुरसा सेस जलनिहिणो ॥ ११ ॥

अर्थ-वीउं के० वीजो कालोदधि, तइउं के० त्रीजो पुष्करवर समुद्र, चरमो के० ठेवो स्वयंजुरमण समुद्र, ए त्रण समुद्र उदगरसा के० पाणी सदृश ठे रस जेमनो एवा ठे पढम के० पहेलो लवणसमुद्र, चउय के० चौथो वारुणीवर समुद्र, पंचमगा पांचमो खीरवर समुद्र, ठठोवि के० ठठो घृतवरसमुद्र पण-ए वा समुद्र के० पोताना नाम सदृश जेमनो रस ठे एवा ठे अने इकुरसा के० इकु जे ते सदृश ठे रस जेमनो एवा सेसजलनिहिणो के० शेष एटले वाकीना जलनि एटले समुद्रो ठे. ॥ ११ ॥

॥ હવે દ્વીપ સમુદ્રસંબંધી વિસ્તારનુ પ્રમાણ એક ગાથાએ કરી કહે છે ॥
 જંબૂદ્વીપ પમાણં ॥ ગુલજોયણ સ્વક વદ્ધ વિસ્ક્રજો ॥
 લવણાઈ યાસેસા ॥ વલયાન્ના હુગુણ હુગુણાય ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—જંબૂદ્વીપ કેળ પ્રથમ જંબુદ્વીપ છે, તે પમાણંગુલ કેળ પ્રમાણંગુલે કરી સ્વક જોયણ કેળ લાલ યોજનનો વદ્ધ કેળ વર્તુલ ઇટલે ગોલાકારે વિસ્ક્રજો કેળ પહોલો છે એ કેળ વલી સેસા કેળ ગ્રેષ ઇટલે ઘાકી રહ્યા જે લવણાઈયા કેળ લવણાદિ સમુદ્ર તથા દ્વીપ તે હુગુણહુગુણા કેળ એક વીજા કરતા વમણો વમણો જેમનો વિસ્તાર છે, એવા છે ॥ ૧૨ ॥

॥ અથ જગતીનુ સ્વરૂપ ઠ ગાથાએ કરી કહે છે ॥

વયરામહિ નિય નિય ॥ દીવોદહિ મશ્વિગણિય મૂલાહિ ॥
 અદ્રુઘાહિ વારસ ॥ ચન્મૂલે ડવરિ રુદાહિ ॥ ૧૩ ॥ વિઝાર હગ
 વિસેસો ॥ ડસ્સેહિ વિજતુ સ્વચર્ચ હોઈ ॥ હ્ય ચૂલાગિરિ કૂડા,
 હ તુલ્લ વિસ્ક્રજ કરણાહિ ॥ ૧૪ ॥ ગાઝહુગુણાઈ તયઠ જાગ
 રુદાઈ પઝમવેઈએ ॥ દેસૂણહુ જોયણવર ॥ વણાહિ પરિમંદિય
 સિરાહિ ॥ ૧૫ ॥ વેદમમેળ મહયા ॥ ગવસ્ક કડાણ સપરિ-
 ત્તાહિ ॥ અઘારસૂણ ચઝજ, ત પરિદિદારં તરાહિંચ ॥ ૧૬ ॥
 અદ્રુઘ ચઝસવિઝર ॥ હપાસ સકોસ કુદ્ધદારાહિ ॥ પુઘાઈ મહ-
 દ્વિયદે, વદાર વિજયાઈ નામાહિ ॥ ૧૭ ॥ નાણામણિ મય દે-
 હલિ ॥ કવાઢ પરિઘાઈ દારસોદાહિ ॥ જગઈહિ તે સઘે ॥ દી-
 વોદહિણો પરિસ્કિન્તા ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—એ પૂર્વોક્ત સર્વ દ્વીપસમુદ્ર તે આગલ કહીશું એવી જગતીડાં કરી વિટેલા છે એ અર્થનો સવધ અઘારમી ગાથાએ જાણવો તે જગતી કેવી છે ? તે કહે છે વયા રામહિ કેળ વજ્રમય છે અને નિયનિય કેળ પોતપોતાના દીવોદહિ કેળ દ્વીપ સમુદ્રન- પ્રમાણ—તેમના મશ્વિ કેળ મધ્યને વિષે ગણિય કેળ ગણ્યુ છે મૂલાહિ કેળ મૂલ જેમનુ ઇટલે ચાર યોજન પ્રમાણ જગતિનું મૂલ વિસ્તારે છે તે લાલ યોજનના જંબૂદ્વીપમાં- હેનુ છે એ પ્રમાણે સર્વે ટેકાણે જાણવું વલી જગતિ કેવીયો છે ? અઠ કેળ આઠ યોજનની ડચ કેળ ડચી છે વલી કેવીયો છે ? ઘારસ કેળ ચાર યોજન છે, મૂલે કેળ મૂલને વિષે રુદાહિ ઇટલે વિસ્તાર જેમનો અને સ્વઠ કેળ ચાર યોજન ડવરિ કેળ ડવર

ઠે સંદર્હિ કેવું વિસ્તાર જેમનો. ઇટલે ઉપર સાંકની ઠે ॥ ૧૩ ॥ વલી જગતીયો કેવી
 ઠે ? તે કહે ઠે વિઠારહુગ કેવું મૂલ તથા ઉપરનો એ જે વિસ્તાર, તેનો વિસેસો કેવું
 વિશ્લેષ કરીએ ઇટલે અધિકામાંહેથી ઊઠો કાઢીએ વાકી જે રહે તે જગતિના ઊંચપ-
 ણાના આંકની સાથે વિજ્ઞાન કેવું વહેંચીએ, જે જાગે આવે તેટલું ચઢતા યજ્ઞ કેવું ફાય
 ઇટલે ઘટે, અને ઉત્તરતાં ઘટ કેવું વધે ઇટલે વધે, તે એમકે જગતી મૂલ વિસ્તારે વાર
 યોજનની ઠે, તેમધ્યેથી ચાર યોજન ઉપરનું કાઢીએ તો વાકી આઠ રહે. તે આઠ
 યોજનને ઊંચપણાના આઠ સગાતે વહેંચીએ તેવારે જાગ એક આવે તે એક યોજન
 મૂલથી ઉપર ચઢતા એક યોજન જડણે તેવારે એક યોજન વિસ્તાર માંહે ઘટે, ઇટલે
 વાર યોજનના મૂલ વિસ્તારમાથી એક યોજન ઘટે, એમ ક્રમે ઘટતો ઘટતો ઉપર જાતાં
 ઠેઠે ચાર યોજન વિસ્તાર થાય અને એક યોજન જગતીના શિખર ઉપરથી ઊતરીએ,
 તેવારે એક યોજન વધે ઇટલે ઉપરનો ચાર યોજન વિસ્તાર ઠે, તેમાં એક વધે તેવારે
 પાંચ યોજન વિસ્તાર થાય, એમ અનુક્રમે વધતાં વધતાં નીચે આવતાં તલીયે વાર યોજન
 વિસ્તાર થાય ઠે અને જ્યાં જાગ ન પામીએ ત્યાં મૂલગી વહેંચવાની રાશીના તેમ અં
 કરીએ કે જેમ પૂરા જાગ આવે વલી જગતીનું કેવી ઠે ? ફળ કેવું ફળિ ચૂલા કેવું મેરુની ચૂ
 અને ગિરિ કેવું મેરુપર્વતના કૂટ કેવું શિખર, તેમની પેઠે ઠે, વિસ્તારકરણાદિકે કેવું
 કર્ણ જેમનો, ઇટલે જેમ ચૂલિકાનું મૂલ વિષ્કંજ વાર યોજન ઠે, અને ઉપર
 ચાર યોજન ઠે, તે ચાર યોજન વારમાંહેથી કાઢીએ, તેવારે આઠ ઊગરે અને ચૂલિ
 ચાલીશ યોજન ઊંચી ઠે, તે આઠને ચાલીશ જાગે વહેંચતા જાગ ન આવે તો
 તેથી રીતે અંશ કરીએ, કે જેમ ચાલીશ જાગે વહેંચતા જાગ પહોંચે તેમાટે
 પાંચવાર ઘુળીએ તેવારે ચાલીશ થાય તેને ચાલીશ જાગ દેતાં યોજનનો
 જાગ એક આવે તે ચૂલિકાના મૂલથી ચઢતાં એક યોજન જડણે તેવારે એક
 પાંચમો જાગ નીચે વિસ્તારમાથી ઘટે અને ઉપરથી એક યોજન ઊતરીએ તેવારે
 યોજનનો પાંચમો જાગ ઉપરના વિસ્તારથી વિષ્કંજમાંહે વધે વલી ગિરિ કેવું મે
 ર્વત પ્રમુખ પર્વતોનો મૂલવિષ્કંજ દશ સહસ્ર નેવું યોજન અને એક યોજનના
 ચાર જાગ કરીએ તે માંહેલા દશજાગ ઇટલો મૂલે વિસ્તાર ઠે અને ઉપરનો
 એક હજાર યોજન ઠે, તે મૂલવિષ્કંજમાંથી કાઢીએ તેવારે નવસહસ્ર ને નેવું અને
 અગીયારીયા દશ જાગ વધે, તે ઊંચપણાના એક લાલ યોજનસાથે વહેંચતા જાગ
 આવે, તેમાટે જાગ પામવા સારું નવ હજાર નેવુંને અગીયારગણા કરીએ, તેવારે
 હજાર નવસે ને નેવું થાય, તેમા મૂલગા
 જાગ થાય. તે ઊંચપણાના લાલ પ
 યીયા દશ જાગ જેલતાં એક
 ચી. તેવારે યોજનનો અર્ગ

રાણ દેવીણ કે૦ જે દેવતા દેવીઝનો અહિગારો કે૦ અધિકાર છે, તાણ સુરાણ દેવીણ કે૦ તે દેવતા તથા દેવીઝની ઉપ્પત્તિ કે૦ ઉત્પત્તિ પટલે જે ઉપજવું છે, તે અસરસદ્ધમે કે૦ અહીંયાથી અસરયાતમો નિયદીવોદહિનામે કે૦ પોતપોતાને નામે જે દ્વીપ અને સમુદ્ર છે, તેમાંહે ચાર હજાર યોજન ગયા પઠી અસરયાતમીઝ સનયરીમુ કે૦ સ્વન-ગરીઝને વિષે પટલે જે પોતાને નામે નગરી છે તેનેવિષે ઉત્પત્તિ છે ॥ ૨૦ ॥

॥ હવે જવુદ્વીપના કુલગિરિ તથા દ્વેત્રનો વિચાર કહે છે. ॥

જવુદ્વીવો ઠહિંકુલ ॥ ગિરીહિ સત્તહિં તદેવ વાસેહિં ॥

પુવાવરદીહેહિં ॥ પરિઠિત્તો તેદ્ધમે કમસો ॥ ૨૧ ॥

અર્થ— જવુદ્વીવો કે૦ અવુદ્વીપ છે તે પુવાવરદીહેહિં કે૦ પૂર્વ અને પશ્ચિમે દીર્ઘ પટલે લાયા ઘવા ઠહિં કુલગિરીહિં કે૦ ઠ કુલગિરિ પર્વત, તેમજ સત્તહિંવાસેહિં-કે૦ સાત વર્ષ પટલે દ્વેત્ર તેણે કરી પરિઠિત્તો કે૦ વહેવાણો છે, પટલે વિભાગ કરેલા છે, તેદ્ધમે કે૦ તે આ દ્વેત્રો તથા કુલગિરીઝ કમસો કે૦ અનુક્રમે કરી તેમના નામ કહીયે ત્રિયે ॥ ૨૧ ॥

॥ પ્રથમ ઠ કુલગિરિનાં નામ એક ગાથાપ કરી કહે છે ॥

હિમવં સિહરી મહહિમ ॥ રુપ્પી નિસઢો ય નીલવતો ય ॥

વાહિરઝં હુહ ગિરિણો ॥ ઝજઝં વિ સવેદ્ધયા સઘે ॥ ૨૨ ॥

અર્થ— પ્રથમ દક્ષિણથી ધુર માઢીને હિમવ કે૦ હિમવત પર્વત છે, અને ઉત્તર દિશિમા સિહરી કે૦ શિખરી પર્વત છે વલી દક્ષિણદિશાપ મહહિમવ કે૦ મહાહિ-મવત છે, અને ઉત્તર દિશિમા રુપ્પી કે૦ રુપિપર્વત છે વલી દક્ષિણ દિશાપ નિસઢો કે૦ નિપથ છે, અને ઉત્તર દિશાપ નીલવતો કે૦ નીલવત છે એ ઠ કુલગિરિ પર્વતો છે દક્ષિણ તથા ઉત્તર દિશાપ વાહિરઝં કે૦ વાહેરથી હુહગિરિણો કે૦ જે પાસે વેવે પર્વત સરલા છે તેમાટે વેવે એકઠા કહ્યા વલી સઘે કે૦ એ સર્વ પર્વતો કેવા છે? તોકે ઝજઝંપિ કે૦ જે પાસે પણ સવેદ્ધયા કે૦ વેદિકા સહિત છે તે વેદિકા તો જગતીના શિખર ઉપર જે પ્રમાણે કહેલી છે તેમ સર્વેત્ર તેકાણે જાણવી ॥ ૨૨ ॥

॥ હવે એક ગાથાપ કરી સાત વર્ષ પટલે દ્વેત્રના નામો કહે છે. ॥

ઞરદેરવયત્તિહગ ॥ હગચ હેમવયરણ વયરૂવ ॥ હરિવા-

સ રમ્મય હગ ॥ મક્કિ વિદેહુત્તિ સગવાસા ॥ ૨૩ ॥

અર્થ— ઞરદે કે૦ પ્રથમ ઞરતદ્વેત્ર દક્ષિણદિશિમાં વાહેર તરફ છે, તથા ઉત્તર દિશિમા પરવહ કે૦ ઐરવતદ્વેત્ર છે ઇતિ હગ કે૦ એ દ્વિક છે તે સરસો છે વલી હેમ-

વય રણવયરૂવંદુગં કે० હૈમવંત ને એ રણવંતરૂપ દ્વિક છે એટલે એ વેનુ જોડણું છે તે સરણુ છે એટલે હિમવત પર્વત છે તે દક્ષિણ તરફ છે. અને એરવત ઉત્તરદિશિમાં છે તથા હરિવાસરમ્મયદુગં કે० હરીવર્ષ અને રમ્યકવર્ષ દ્વિક એટલે એ વેનું જોડણું સરણું છે અનુક્રમે એ વે દક્ષિણ અને ઉત્તરને વિષે પૂર્વનીપેટે જાણવા અને મશ્નિ કે० મધ્યજાગે વિદેહુત્તિ કે० સાતમો મહાવિદેહ ક્ષેત્ર છે સગવાસા કે० એ સાત ક્ષેત્ર કહ્યાં. ૨૩ ॥ હવે એક ગાથાએ કરી, સાત ક્ષેત્રમધ્યે ઠ કુલગિરિ તથા સાતમા મહાવિદેહ ક્ષેત્રને મધ્યજાગે મેરુપર્વત છે, એ સાત ગિરિનું સામાન્ય પ્રકારે સ્વરૂપ કહે છે ॥

દો દીહાચઝવટ્ટા ॥ વેયટ્ટા ચિત્ત ઠક મશ્નમિ ॥ મેરુ

વિદેહ મશ્ને ॥ પમાણ મિત્તો કુલગિરીણ ॥ ૨૪ ॥

અર્થ—દોવેયટ્ટાદીહા કે० વે ઠીર્ધ એટલે લાંબા વેતાલ્ય, તે ઝરત, તથા એરવત એ વાહેરના વે ક્ષેત્રમા છે અને ચઝ કે० ચાર, વટ્ટા કે० વૃત્ત એટલે ગોલાકાર વેયટ્ટા કે० વેતાલ્ય—તે હિમવત, રણવંત, હરિવર્ષ અને રમ્યક એ ચાર ક્ષેત્રમાં ચાર વૃત્ત વેતાલ્ય છે એ ઠવેતાલ્ય છે તે ચિત્તઠકમશ્નમિ કે० ઠ ક્ષેત્રમાં છે અને વિદેહમશ્ને કે० મહાવિદેહનામધ્યે વચમાં મેરુ કે० મેરુ પર્વત છે ઇત્તો કે० અર્હ્યાંથી આગલ કુલગિરિણ પમાણ કે० કુલગિરિનું પ્રમાણ કહે છે ॥ ૨૪ ॥

॥ હવે એક ગાથાએ કરી કુલગિરિનું ઝચ્ચત્વાદિ પ્રમાણ કહે છે ॥

ઇગ દો ચઝ સય ઝચ્ચા ॥ કણગમયા કણગરાયયા કમસો ॥

તવણિઝ્ઞ સુવેરુ લિયા ॥ વહિ મચ્છિતરા દોદો ॥ ૨૫ ॥

અર્થ—વહિય કે० વાહેરના હિમવંત અને શિખરી એ વે પર્વત ઇગસયઝચ્ચા કે० એકસો યોજન ઝચ્ચા છે અને મપ્ર કે० વચમાંના મહાહિમવત અને રુક્મી એ વે પર્વત દોસયઝચ્ચા કે० વસે યોજન ઝચ્ચા છે માહેના નિપથ અને નીલવત એ વે પર્વત ચઝસયઝચ્ચા કે० ચારસે યોજન ઝચ્ચા છે વહી પર્વત કેવા છે ? વહિ કે० વાહેરના વે પર્વત કણગમયા કે० સુવર્ણવર્ણમયી છે મચ્ચ કે० મધ્યના વે પર્વત, તેમાહે મહાહિમવત કણગ કે० સુવર્ણનો છે, અને વીજો રુક્મી છે તે રાયયા કે० રુપાનો છે અપ્પિતરા કે० માહેનો જે નિપથ પર્વત છે, તે તવણિઝ્ઞ કે० તપાવેલા સુવર્ણના વર્ણ જેવા રક્તવર્ણ સુવર્ણનો છે, અને નીલવત પર્વત તે સુવેરુલિયા કે० સદ્વૈરુચ્યવર્ણ એટલે વૈરુચ્ય રત્નનો અને નીલે વર્ણ છે ॥ ૨૫ ॥

॥ હવે એ કુલગિરિનું સંવધી પદ્મોલપણું જાણવાને અર્થે કરણ કહે છે ॥

ઇગ ઝડ ઇત્તીસ ઝંકા ॥ લક્કગુણા કમિણ નઝય સય ઝડ-

યા ॥ મૂલો વરિસમરૂવં ॥ વિઞ્ઞારં વિતિ જુયલતિગે ॥ ૨૬ ॥

अर्थ—दुगुअंका के० वे आंक, अरुअंका के० आठ आंक, दुतीसअंका के० वत्रीश आंक, ए आंक जूदी जूदी राशीए कमिण के० अनुक्रमे करी लखगुणा के० लाख-गुणा करीए ल्यारे प्रथम राशी वे लाख, वीजी राशी आठ लाख, त्रीजी राशी वत्रीश लाख, एटला थाय तेवार पठी एकेकी राशी नउयसय के० एकसो नेबु जइया के० जागे वहेंचीए, ते वहेंचतां जेटला जाग आवे, तेटला योगेन मूले के० मूलनेविपे अने उवरि के० उपर जुयलतिगे के० त्रणे युगलनेविपे समरूवविठार के० सरखा रूपे विस्तार प्रते पामे, ए रीते विति के० पडितपुरुषो कहे ठे ते केस ? तो के—प्रथम राशीना वे आंक ठे, ते लाखगुणा करीए तेवारे वे लाख थाय, ते एकसोने नेबु जागे वहेंचता एक हजार वावन योजन अने उपर चार कला लाजे. एटलो हिमवत तथा शिखरिनो विस्तार ठे, एम जाणबु एम सर्वत्र जाणबु इवे एकसो नेबु जागे दीए ठे तेइनु कारण कहे ठे जरत अने ऐरवत थकी माहाविदेइसुधी दोत्र तथा कुलगिरि जे ठे ते वमणा वमणा ठे, तेमाटे वमणा आंक माहीए, तेनो सरवालो गणता एकसोने नेबु थाय ते मूलगी राशी अने जागनी राशिधी एक शून्य टाली वहेंचीए तो यथोक परिमाण लाजे, एटले मूलगी राशी वे लाख ठे, तेमा एक शून्य टालवाधी वीश हजार थाय, अने जागनी राशी एकसोने नेबु ठे, तेमाधी एक शून्य टालवाधी उगणीशनो आंक रहे ते पूरोंक वीस हजारने ए उगणीशनो जाग आपीए तेवारे यथोक प्रमाण थाय एम सघले ठेकाणे जाणबु २६

॥ तेइज पामेखो पर्वतोना विस्तारनो आंक वे गाथाए करी कहे ठे ॥

वावसहिउं सहसो ॥ वारकला वाहिराण विठारो ॥ मझि

मगाण दसुत्तर ॥ वायालसया दस कला य ॥ २७ ॥

अर्थ—वावसहिउं के० वावन योजने करी अधिक सहसो के० एक हजार चार-कला के० चार कला एटले एक हजार वावन योजन अने उपर चार कला एटलो वाहि-राण के० वाहेरना हिमवत अने शिखरि पर्वतनो प्रत्येके विठारो के० विस्तार ठे तथा मझ-मगाण के० मध्य एटले वच्चेना जे महाहिमवत अने रुक्मी पर्वत ठे, तेमनो प्रत्येके विठारो के० विस्तार वायालसया के० वेतालीसैं दसुत्तर के० दश योजन अने उपर दसकला के० दश कला अर्थात् ४२१० योजन उपर १० कला ठे ॥ २७ ॥

अभितराण डकला ॥ सोल सहस्सड सया सवायाला ॥

चउ चत सहस दोसय ॥ दसुत्तरा दस कला सबे ॥ २८ ॥

अर्थ—अभितराण के० माहेला वे पर्वत जे निपथ तथा नीलवत, तेमनो प्रत्येके विठारो के० विस्तार सोलसहस्स के० सोल सहस अने सवायाला के० वेतालीश योज-

तथा उत्सर्पिणीना चार आराना कालचक्रमि के० कालचक्रमेविपे वीसंसागरकोनाको-
नीउं के० वीस कोनाकोडी सागरोपम थाए इति गाथार्थ. ॥ १०७ ॥

॥ हवे चार क्षेत्रनेविपे चार आरानु सरस्पापणु कहे ठे. ॥

कुरुडुगि हरिरम्मयडुगि ॥ हेमवएरणवडुगि विदेहे ॥

कमसो सया वसप्पिणि ॥ अरयचउक्काइसमकालो ॥ १०८ ॥

अर्थ— कुरुडुगि के० देवकुरु तथा उत्तरकुरु ए वे क्षेत्रनेविपे तथा हरिरम्मयडुगि
के० हरिवपे तथा रम्यक ए वे क्षेत्रनेविपे तथा हेमवएरणवडुगि के० हेमवत तथा
एरणवत ए वे क्षेत्रनेविपे तथा विदेहे के० पूर्वविदेह अने पश्चिमविदेह क्षेत्रनेविपे
ए चार क्षेत्रना युगलनेविपे कमसो के० अनुक्रमे करी सया के० सदाकाले अवस-
प्पिणीअरयचउक्काइसमकालो के० अवसर्पिणिकालना चार आरानो प्रथम काल
जाणवो. ते केस? अवसर्पिणी कालनो पेहेलो आरो सुखमसुखमा तेहना धुरनो जेहवो
काल होए तेहवो काल सदैव देवकुरु अने उत्तरकुरु ए वे कुरुक्षेत्रनेविपे होए यथा ॥
दोसुविकुरुसुमणुआ इपल्लपरमाउणोतिकोसुच्चा ॥ पितकरंरुसयाइ दोठप्पन्नाइमणुआणं
॥ १ ॥ सुतमसुसमाणुजावं अणुजवमाणुवच्चगोवणया अउणापन्नदिणाइ अउमज-
त्तस्सआहारो ॥ २ ॥ एस वीजा आरानो जेहवो प्रथम काल होए तेहवो सदैव हरिवपे
तथा रम्यक ए वे क्षेत्रनेविपे होए यथा ॥ हरिवासरम्मएसु ॥ आउपमाणसरीरमु-
स्सेहो पलिउवमाणिडुन्निउ डुन्नीकोसुस्सियाजणिया ॥ ३ ॥ ठठस्सयआहारो चउस-
ठिदिणाणुपालणातेसि पिठिकरडाणसय अठावीसयमुणेषव ॥ ४ ॥ वली त्रीजा आरानो
जेहवो प्रथम काल होए तेहवो सदैव हेमवत तथा एरणवतमांहे होए. यथा ॥
गाउयमुच्चापलिउवमाणो वज्जरिसइसघयणो हेमवएरणवए अहंमिहनरा मिडुणवासी
॥ ५ ॥ चउसठिपिंडयाणि मणुआणीतेसिमाहारो जत्तस्सयचउवस्सय अउणासिदि-
णाणवचपालणया ॥ ६ ॥ तथा चोथा आरानो जेहवो प्रथम काल होए तेहवो महा-
विदेहक्षेत्रनेविपे सदा जाणवो. यथा ॥ पंचसुजरहेरवएसु तहयविदेहेसु पचदशसंखा ॥
जणियाउकम्मचूमीसुतीसपुणजोगचूमीसु ॥ ७ ॥ हेमवयंहरिवास उत्तरकुरुतहयदेव-
कुरुनामा रम्मयएरणवय एयाउजोगचूमीउं ॥ १०९ ॥

॥ हवे चार वैताड्यनु स्वरूप वे गाथाए करी कहेठे ॥

हेमवएरणवए ॥ हरिवासे रम्मए य रयणमया ॥ सदा

वइ वियडावइ ॥ गंधावइ मालवतस्का ॥ १०९ ॥ चउ

वइवियहा सा, इ अरुण पउम

मूलुवरि पिहुत्ते तह ॥ उच्चते

स सुरवासा ॥

६. ॥ ११० ॥

अर्थ- हेमवत्परलवण के० हेमवत् अने ऐरण्यवत् तथा हरिवासे के० हरिवर्ष क्षेत्र य के० वली रस्मए के० रम्यकक्षेत्र ए चार क्षेत्रनेविषे रयणमया के० सर्वरलमय एहवा सदावश् के० शब्दापाती तथा विषडावश् के० विकटापाती अने गधावश् के० गधापाती तथा मालवतस्का के० माद्वयवत् ए नामे चउवट्टविषट्ठा के० चार वृत्तवैताड्य अनुक्रमे जाणवा ए वृत्तवैताड्य केहवा ठे ? तो के-साइ के० स्वाति तथा अरुण के० अरुण तथा पञ्च के० पञ्च तथा प्रजास एहवा नामे देवताना आवास ठे जेमनेविषे, एवा ठे तेमा शब्दापाति वैताड्यनेविषे स्वातिदेव वसेठे. तथा विकटापाती वैताड्यनेविषे अरुणदेव अने गधापाति वैताड्यनेविषे पञ्चदेव तथा मालवत वैताड्यनेविषे प्रजा-सदेव वसेठे एम अनुक्रमे जाणवा हवे ए वृत्तवैताड्यनो परिमाण कहेठे मूलुवरि के० मूलनेविषे तथा उपर जे शिखर ठे तेहनेविषे जोयणसहसपिट्ठे के० सहस्र योजन पडोला ठे, तह के० तथा प्रकारे उच्चते के० उचपणे पण सहस्र योजन जाणवा. इति गार्थ ॥ १०७ ॥ ११० ॥

॥ हवे जघ्नीपना मध्यनेविषे जे मेरुपर्वत ठे, ते मेरुतुं स्वरूप कहेठे ॥

मेरु वट्टो सहस्स ॥ कदो लखूसिउं सहस्रउवरिं ॥ दसगु-
णजुवि तं सनवश् ॥ दसिगारंसं पिहुल मूले ॥ १११ ॥

अर्थ- मेरुवट्टो के० मेरुपर्वत ठे ते कनकमय वाटलो जाणवो तथा सहस्सकदो के० सहस्र योजननो कद एटले मूल सहस्र योजन पृथ्वीमाहे ठे, तथा लखूसिउं के० लाख योजन उचो ठे अहीँआ ए जावार्थ ठे जे सहस्र योजननो कद ठे अने उपर नवाणु सहस्र योजननु उचपणु ठे एरीति कदसहित लाख योजन उचो ठे तथा सहस्रउवरिं के० उपर एटले शिखरनेविषे सहस्र योजन पिहुल के० विस्तीर्ण ठे, त के० ते सहस्र योजनने दसगुण के० दशवार गुणता दससहस्र थाए, तो दस सहस्र यो-जन जुवि के० पृथ्वीने विषे पिहुल के० पोहोलो ठे वली मेरु केहवो ठे ? तसनवश् के० ते दससहस्र योजनने नेवुए सहित करी उपरे दसिगारस के० योजनना अग्नीथार जाग करीए तेवा दस जाग एटले दससहस्र नेवु योजन अने उपर एक योजनना अग्नीथार जागमाहेला दसजाग एटलो मूलथी हेठो कदने विषे पोहोलो ठे ॥ १११ ॥

॥ हवे मेरुना ग्रण खरु एटले जाग तेहनु स्वरूप कहेठे ॥

पुढवुवळ वयर सकर ॥ मयकदो उवरिं जाव सोमणस ॥

फलिहक रयय कचण ॥ मउय जंवूणजं सेसो ॥ ११२ ॥

अर्थ- पुढवुवळवयरसकरमयकदो के० पृथ्वी एटले माटी अने उपल एटले पापाण तथा वयर के० वज्ररत्न तथा सकर के० काकरा ए चार पदार्थनो मेरुनो कद जाणवो

एटले एक सहस्र योजननो पहेलो जाग थयो तथा उवरि के० पृथ्वी -थकी उपर जावसोमणसं के० यावत् सोमनसनामा वन सुधी फलिहक रयय कंचणमउंथ के० स्फाटिक रत्न तथा शंकरत्न तथा रूपु तथा कांचन एहनो मेरु ठे. ते त्रिसष्ठ सहस्र योजन प्रमाण ठे, ए वीजो जाग जाणवो सेसो के० शेष त्यांथी उपर उत्रीश सहस्र योजन जे ठे ते जंबूणउं के० जंबूनद एटले रक्तवर्णकनकनो वीजो जाग जाणवो. ए मेरुना त्रण जाग कहा इति गाथार्थ. ॥ ११२ ॥

तडुवरि चालीसुच्चा ॥ वट्टा मूलुवरि वार चउ पिहुला ॥

वेरुलिया वरचूला ॥ सिरिजवणपमाण चेइहरा ॥ ११३ ॥

अर्थ— तडुवरि के० ते लाख योजन प्रमाणना उचा मेरुपर्यंत उपरे चालीसुच्चा के० चालीस योजननी उची अने वट्टा के० वर्तुल तथा मूलुवरिवारचउपिहुला के० मूल-नेविपे वार योजन पोहोली अने उपर चार योजन पोहोली तथा वेरुलिया के० वैडुर्य नामे जे नीलारत्न तेनी वर के० प्रधान चूला के० चूलिका ठे ते वली चूलिका केइवी ठे? सिरिजवणपमाणचेइहरा के० श्रीदेवीना जवन सरखा चेत्यग्रह एटले जिन-जवन तेणेकरि महाशोजितठे इति गाथार्थ ॥ ११३ ॥

॥ हवे मेरु उपरे चूलिकाना मूलने विपे परुकवन बलाणे ठे. ॥

चूलातलार्ड चउसय ॥ चउणउए वलयरूव विक्कंज ॥

बहुजल कुंडं पंडग, वणं च सिहरे सवेईयं ॥ ११४ ॥

अर्थ— चूलातलार्ड के० चूलिकाना तलाथकी सिहरे के० मेरु शिखरनेविपे चउ-सयचउणउएवलयरूवविक्कंज के० चारसैं चोराणुं योजन परिमाण वलयनु विक्कंज ठे जेहनु, तथा बहुजलकुंडं के० घणु ठे पाणी जेहनेविपे एहवे कुने करी सहित एहनुं परुगवण के० परुक नामे वन ठे वली ते वन केहनु ठे? तो के—सवेईय के० वेदिकाए करी सहित ठे इति गाथार्थ ॥ ११४ ॥

॥ ते पडक वनने विपे जिनजवननी अने प्रासादनी स्थिति कहे ठे ॥

पन्नास जोयणेहिं ॥ चूलार्ड चउदिसासु जिणजवणा ॥

विदिसि सकीसाणं ॥ चउवाविजुया य पासाया ॥ ११५ ॥

अर्थ— चूलार्ड के० चूला थकी चउदिसासु के० चार दिशिने वीपे पन्नास जोयणेहिं के० पचास योजन, वेगला जिणजवणा के० चार जिनजवन ठे तथा सवि-दिसिसकीसाण के० पोतपोतानी विदिसिनेविपे सौधमेंड तथा ईशानेंड ठे, तेमना पासाया के० प्रासाद ठे पण ते प्रासाद केइवा ठे? तो के—प्रत्येक प्रासाद चउवाविजुया के० चार वावडिए युक्त एटले सहित ठे. ॥ ११५ ॥

॥ હવે તે જિનજવન તથા પ્રાસાદના પ્રમાણ કહે છે. ॥
 કુલગિરિચેદ્દહરાણં ॥ પાસાયાણ ચિમે સમઠ ગુણા ॥
 પણવીસ રુદ્ધ ગુણા ॥ યામાઝ ઇમાઝ વાવીઝં ॥ ૨૧૬ ॥

અર્થ—કુલગિરિચેદ્દહરાણસમ કે ૦ કુલગિરિના જિનજવન સરલા પઢગવનમાંદે
 ચેલ્ય જાણવા, જેમ કુલગિરિના ચેલ્ય છે, તે પચાસ યોજન લાવા અને પચીસ યોજન
 પહોલા છે અને ઠગ્રીસ યોજન ઊંચા છે તેમ મેરુના પરગવનને વિષે પણ એવા ચેલ્ય
 જાણવા ૫ કે ૦ વધી ઇમે પાસાયા કે ૦ આ મેરુના પ્રાસાદ જે છે તે અઠગુણા કે ૦
 કુલગિરિના પ્રાસાદથી આઠગુણા મોટોટા જાણવા તેકેમકેકુલગિરિના પ્રાસાદ એકસો
 પચીસ કોશ સમચરસ લાવા પોહોલા છે, અને વસેં ને પચાસ કોસ ઊંચા છે તો
 એકસો પચીસ કોશને આઠગુણા કરિયે તેવારે એક સહસ્ર કોશ થાય, તેહના વસેં ને
 પચાસ યોજન થાય એટલા ૫ લાવા પહોલા છે હવે ઊંચપણના વસેં ને પચાસ કોશ
 છે તેહને આઠગુણા કરિયે તો ૫ સહસ્ર કોસ થાય, તેહના યોજન કરિયે તો પાંચસેં
 યોજન થાય એટલા ઊંચા ૫ પ્રાસાદ જાણવા એવા ચાર પ્રાસાદ વિદિશિને વિષે છે
 હવે વાવની વલાણે છે પણવીસ રુદ્ધગુણ કે ૦ પચીસ યોજન પોહોલી અને તેથી
 વમણી પચાસ યોજન લાવી એવી ચાર વાવડી જાણવી ઇશાન કૂણથી દક્ષિણાવર્ત
 ચાર ચાર વાવનીના જે નામ છે તે કહે છે પુરૂ, પુદ્ગ્રજા, રક્તા અને રક્તવતી ૫
 ચાર વાવની છે, તે ઇશાન કૂણે છે અને ક્ષીરરસા, ઇશુરમા, અમૃતરસા, અને વારુણી-
 રસા ૫ ચાર વાવડી છે તે અગ્નિકૂણે જાણવી તથા શલોચરા, શલા, શંભાવર્ત્તા અને
 વલાહકા ૫ ચાર વાવડી નૈર્ઋત્ય કૂણે છે તથા પુષ્પોત્તરા, પુષ્પવતી, સુપુષ્પા અને
 પુષ્પમાલિની ૫ ચાર વાવડી છે તે વાયુ કૂણે જાણવી ૫ સોલ વાવનીના નામ જા-
 ણવા ૫ વિદિશિના ચાર પ્રાસાદની ચારે દિશે એકેકી વાવની છે ૫ રીતે સોલ વાવ-
 નીયો છે इति गायार्थ ॥ ૨૧૬ ॥

॥ હવે જિનજવનની વાદેર જે ચાર શિલા છે તે વલાણે છે ॥

જિણહર વહિદિસસિ જોયણ ॥ પણસય દીહપિહુલ ચઝ ઝઞ્ઞા ॥
 અદ્ધસસિસમા ચઝરો ॥ સિયકણગ સિલા સવેદ્યા ॥ ૨૧૭ ॥

અર્થ—જિણહરવહિદિસિજોયણપણસયદીહપિહુલ ચઝઝઞ્ઞા કે ૦ જિનજવનની
 વાદેરની દિશિને વિષે પાંચસેં યોજનની દીર્ઘ એટલેલાવી અને અઢીસેં યોજન પોહોલી
 તથા ચાર યોજન ઊંચી અને અદ્ધસસિસમા કે ૦ અર્ધ ચક્રમાને આકારે એવી ચઝરો
 કે ૦ ચાર શિલા છે ૫ વધી તેકેહવી છે ૫ સિયકણગસિલા કે ૦ સેત કનકની શિલા છે,
 તથા સવેદ્યા કે ૦ મનોહર વેદિકાસહિત છે. ॥ ૨૧૭ ॥

॥ હવે પૂર્વોક્ત જે શિલા તેહને ડપર જે સિંહાસન ઠે તેહનું પ્રમાણ કહે ઠે. ॥

સિલમાણઠ સહસ્તં ॥ સમાણ સીંહાસણેદિં દોદિ જુયા ॥

સિલપંડુ કંવલાર ॥ ત કંવલાપુષ્પ પઢિમઝં ॥ ૨૧૬ ॥

અર્થ—સિલમાણ કે^૦ સિલાનું માન જે ડંચપણું તથા લાંબપણું તથા પહોલપણું તેને અઠસહસ્તંસમાણ કે^૦ આઠ સહસ્રજાગે વહેંચતાં જે જાગ આવે તે પ્રમાણે એકેકી સિલા ડપર સીંહાસણેદિંદોદિં કે^૦ વેવે સિંહાસન ઠે તેણે કરી જુયા કે^૦ યુક્ત એહવી પંડુકંવલારત્તકંવલા કે^૦ પડુકવલા તથા રક્તકંવલા એહવે નામે વે સિલ કે^૦ સિલા ઠે તેમાં પુર કે^૦ પૂર્વદિશિનેવિપે પડુકંવલા નામે સિલા ઠે, તથા પઢિમઝં કે^૦ પશ્ચિમ દિશિનેવિપે રક્તકંવલા નામે સિલા ઠે. ઇતિ અક્ષરાર્થ. હવે વિસ્તારાર્થ કહે ઠે તે સિલાનું લાંબપણું પાંચસેં યોજન ઠે, તેને આઠ સહસ્ર જાગે વહેંચતાં પાંચસેં ધનુષ્ય આવે તો સિંહાસન પાંચસે ધનુષ્ય લાંબા ઠે, તથા સિલાનું પોહોલપણું અઢીસેં યોજન ઠે તે આઠ સહસ્ર જાગે વહેંચતાં અઢીસે ધનુષ્ય લાંબે તો સિંહાસન અઢીસેં ધનુષ્ય પોહોલાં ઠે, તથા સિલા ચાર યોજન ડચી ઠે, તો ચાર યોજનને આઠસહસ્ર જાગે વહેંચતાં ચાર ધનુષ્ય લાંબે તો સિંહાસન ચાર ધનુષ્ય ડચાં ઠે એહવાં વે સિંહાસન એકેકી સિલા-ડપરે ઠે ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૨૧૬ ॥

જામુત્તરાઝ તારઝં ॥ ઇમેગસિંહાસણાઝ અશ્પુષ્પ ॥ ચઝસુવિ

તાસ નિયાસણ, દિસિજવજિણમઝ્ઞાણં દોઝ ॥ ૨૧૭ ॥

અર્થ—તે સિલાનેવિપે જામુત્તરાઝતારઝં કે^૦ દક્ષિણ અને ઉત્તર દિશે ઇમેગસિંહાસણાઝ કે^૦ એકેક સિંહાસન જાણવું તેનાં નામ તે શિલાના નામનેવિપે અશ્પુષ્પ કે^૦ અતિશબ્દ ઠે તે પૂર્વે જોડવું, તે કેમ? દક્ષિણ દિશે અતિપાંડુકવલા નામે શિલા ઠે, અને ઉત્તરદિશે અતિરક્તકવલા નામે શિલા ઠે એ વે શિલાડંડપરે એકેક સિંહાસન ઠે તાસુચઝસુવિ કે^૦ તે ચાર શિલાનેવિપે નિયાસણદિસિ જવજિણમઝ્ઞાણં એટલે નિયાસણ કે^૦ નિજાસન તે આપઆપણા સન્મુલ્લ જે દિસિ ઠે તેનેવિપે જવ કે^૦ ઉત્પન્ન થયા એવા જે જિણ કે^૦ તીર્થકર મહારાજ તેમનું મઝ્ઞાણ કે^૦ જ્ઞાત્રમહોષ્ઠવ દોઝ કે^૦ થાએ પૂર્વ અને પશ્ચિમ દિશિની જે શિલા ઠે તે દક્ષિણ તથા ઉત્તરદિશિ લાંબી ઠે, અને પૂર્વ તથા પશ્ચિમદિશિ પોહોલી ઠે તથા દક્ષિણ અને ઉત્તરદિશિની જે શિલા ઠે તે પૂર્વ તથા પશ્ચિમદિશિ લાંબી ઠે અને દક્ષિણ તથા ઉત્તરદિશિ પોહોલી ઠે તથા ચઝમાની આકૃતિનું જે વરુપણું ઠે તે માંહેલી દિશિનેવિપે લેખવિષે અહીંયાં પૂર્વપશ્ચિમ મહાવિદેહદેવનેવિપે સમકાલે ચાર તીર્થકર ડપજે તેહના સમકાલે મહોત્સવ થવા માટે પૂર્વ અને પશ્ચિમનાં

ચાર સિંહાસન છે, તે કહ્યાં તથા ઋત અને ઐરવતનેવિપે સમકાલે વે તીર્થંકર જન્મ પામે, તેમાટે દક્ષિણ તથા ઉત્તરદિશિનેવિપે વે સિંહાસન છે તે કહ્યાં. ઇતિ ગાયાર્થ ॥૧૧૯॥

॥ હવે શિખરથી દેઠલ સોમનસ વન વચ્ચાણે છે. ॥

સિહરા ઠત્તીસેહિ ॥ સહસેહિં મેહલાઈ પચ સણ ॥ પિહુલું
સોમણસવણ ॥ સિલવિણુ પઢગવણ સરિઠ્ઠા ॥ ૧૨૦ ॥

અર્થ— સિહરા કે ૦ મેરુના શિખરથી ઠત્તીસેહિંસહસેહિં કે ૦ ઠત્તીસ સહસ્ર યોજન દેઠલ આવીએ તેવારે પચસણ કે ૦ પાંચસેં યોજન પિહુલ કે ૦ પોહોલી એહવી મેહલાઈ કે ૦ મેહલા છે તે મેહલા વલયને આકારે છે, તે મેહલાનેવિપે સોમણસવણ કે ૦ સોમનસ નામે વન છે પણ તે વન કેહવું છે? તો કે—સિલવિણુપઢગવણસરિઠ્ઠ કે ૦ ચારશિલાવિના પરુકવન સદશ છે, એટલે પરુકવનનીપેટે ચારદિશિનેવિપે ચાર જિનજવન છે, અને વિદિશિનેવિપે ચાર પ્રાસાદ છે, તે ચાર પ્રાસાદ જે છે તે એકેકા પ્રાસાદનેકેહે ચાર ચાર વાવડી છે પણ જિનજવન આગલ ચાર શિલા નથી હવે તે પૂરોક્ત વાવડીનાં નામ કહે છે સુમના, સૌમનસા, સૌમનસ્યા, અને મનોરમા, એ ચાર વાવડિ ઈશાન કૂણે છે, તથા ઉત્તરકુરા, દેવકુરા, વારિપેણા અને સરસ્વતિ, એ ચાર વાવડી અગ્નિકૂણે છે તથા વિશાલા, મણિજડા, અજયસેના અને રોહિણી એ ચાર વાવડી નૈર્ઋત્ય કૂણે છે તથા જહોત્તરા, જડા, સુજડા અને જડવતી, એ ચાર વાવડી વાયુકૂણે છે એ સોલ વાવડીયોના નામનું આતરુ સોમનસવનને વિપે જાણવું અપર સર્વ પરુકવનની પેટે છે ॥૧૨૦

॥ હવે જિહા સોમનસવન છે, તિહાં મેરુનું પોહોલપણ કહે છે ॥

તઢ્ઠાહિરિ વિસ્કજો ॥ વાયાલસયાહિ હસયરિ જુયાઈ ॥

અઠે ગારસજાગા ॥ મજ્જે તં ચેવ સહસૂણં ॥ ૧૨૧ ॥

અર્થ— તઢ્ઠાહિરિવિસ્કજો કે ૦ તે સોમનસવનસવધી જે વાદેરના વે ઠેહા એટલે પૂર્વ પશ્ચિમ અથવા દક્ષિણઉત્તર દિશિનું મધ્યઅંતરનેવિપે મેરુનું વિષ્કજ છે તે કહે છે વાયાલસયાહિહસયરિજુયાઈ અઠે ગારસજાગા કે ૦ ચાર સહસ્ર વસેં ને વહુત્તર ઉપર અગ્નીઆરિઆ આઠ જાગ એટલો વિષ્કજ જાણવો તેહનું પરિધિ તેર સહસ્ર પાંચસેં ને અગ્નીઆર યોજન ઉપર અગ્નિઆરીઆ ઠ જાગ એટલો વાહિરનો પરિધિ હોય મજ્જેત ચેવસહસૂણ કે ૦ સોમનસવનનેવિપે માહેલી પરિધિ અંતર એક સહસ્ર યોજન જાણવું કેમકે તે સોમનસવનનું પોહોલપણ જે છે તેમાંથી પાચપાચસેં યોજન વે પાસના જેવારે કાઢિયે તેવારે માહેનું વિષ્કજ ત્રણસહસ્ર વસેં ને વહુત્તર યોજન ઉપર

अग्नीआरीआ आठ जाग होय तेहुनुं परिधि दशसहस्र त्रणसैं ने उंगणपचाश याजन उपर अग्नीआरिआ वे जाग जाणवुं. हवे विष्कंज जाणवानी परे कहे ठे मेरुना मध्यविस्तार जिहां वांठिए ते स्थानके मूलगु जेटखा योजन उंचुं होए तेठखा योजन अग्नीआर जागे वहेंचतां जे जाग आवे ते मूलगाविस्तार मांहेथी काढतां जे उगरे ते-टलो विष्कंज जाणवो ते आवी रीते जे—समभूतलथी त्रैसठ सहस्र योजन उंचुं सोम-नसवन ठे, तेने अग्नीआर जागे वहेंचतां पांच सहस्र सातसैं ने सत्तावीस योजन अने उपर त्रण कला आवे, ते मूलनुं विस्तार दश सहस्र योजन ठे तेमांथी काढीए, ते-आवी रीते के प्रथम सहस्र मांहेथी एक योजन लेइ तेहना अग्नीआर जाग करी तेमाथी त्रण कला काढीए तेवारे दशसहस्रमांहे नवसहस्र नवसे नवाणु योजन अने उपर अग्नीआरिआ आठ जाग रहे तेमांहेथी पूर्वखा सत्तावन्नसे सत्तावीश योजन काढीए तेवारे चार सहस्र वसे बहुतेर योजन अने उपर अग्नीआरीआ आठ जाग रहे तेठखु मेरुनु विष्कंज सोमनसवननी वाहेरनी परिधिनेविपे जाणवु एम नंदनव-ननेविपे पण करण जाणवो. ॥ १११ ॥

॥ हवे नंदनवन बखाणे ठे ॥

तत्तो सढडसठ्ठी ॥ सहसेहि नंदणपि तह चैव ॥ नवरं
जवण पासायं ॥ तरछदिसि कुमरिकुडावि ॥ ११२ ॥

अर्थ— तत्तो के० ते सोमनस वनथी हेठल सढडसठ्ठीसहसेहि के० सामावासठ सहस्र योजन नीचे नंदनवन जाणवु नंदण पितहचैव के० ते नंदनवन पण तेमज एटले सोमनसवननी पेठे तेना सहस्र चैव के० निश्चे जाणवु नवरं के० एटखु विशेष ठे जे, जवण पासायतरछ के० जिनजवन अने प्रासाढ तेहना आठ आंतरानेविपे दिसिकुमरिक्कावि के० दिक्मारिकाना आठ कूट ठे ते कूट पाचसे योजन उचा जा-णवा अने नवमु बल कूट ठे ते सहस्र योजन उंचुं ठे माटे सहस्रांक मध्ये गएयुं ठे ते कूटनुं स्थान विशेष सिद्धांतथी जाणवु ए दिक्मारिका समभूतलथी एक सहस्र योजन उंची ठे अने कूट उपरे जवनमाहे वसे ठे. तेमाटे उर्द्ध लोकवासिनी कहिए तेहना नाम कहे ठे मेघकरी, मेघवती, सुमेधा, मेघमाखिनी, सुवत्सा, वत्समित्रा, वलाका अने वारिपेणा, ए आठ कुमारीका जाणवी तिहां जे वावनी ठे तेनां नाम कहे ठे नदोत्तरा, नदा, सुनंदा अने नंदवर्द्धनी, ए चार वावनी इशान कूणे ठे तथा नदिपेणा, अमोघा, गोस्तूपा अने सुदर्शना, ए चार वावनी अग्नि कूणे ठे तथा जडा, विशाला, कुमुदा अने पुंडरीकीणी, ए चार, — नैर्ऋत्यकूणे ठे तथा विजया, वैज-यती, जयंती अने अपराजिता, ए चार — युक्के ठे. ॥ ११२ ॥

॥ સૌમનસવનની પેઠે નદનવન પ્રદેશનેવિપે ગિરિવિસ્તાર કહે ઠે ॥

નવસહસ્ર નવસયાઙ ॥ ચણપન્ના ઠઘિગારજાગાય ॥ નં-

દાણવહિવિસ્ક્રજો ॥ સહસ્રાણો દોઝમશ્મિ ॥ ૧૭૩ ॥

અર્થ-નવસહસ્ર કે ૦ નવ સહસ્ર અને નવસયાઙ કે ૦ નવસેં ચણપન્ના કે ૦ ચોપન્ના યોજન ઉપરે ઠઘિગાર જાગા કે ૦ આગીઆરિઆ ઠ જાગા ઇટલો નદનવહિવિસ્ક્રજો કે ૦ નદનવનનેવિપે વાહિરની દિશિનુ વિસ્ક્રજ જાણવો અને તેહનુ પરિધિ એકત્રીસ સહસ્ર ચારસેં અને જગણાણસિ યોજન એ વાહિરનુ પરિધિ ઠે તથા નદનવનને મશ્મિ કે ૦ માંહેનું પરિધિનુ વિસ્ક્રજ તે પૂર્વોક્ત વિસ્ક્રજથી સહસ્રાણો કે ૦ એક સહસ્ર યોજને જણો જાણવો, ઇટલે આઠ સહસ્ર નવસેં ને ચોપન્ના યોજન ઉપરે અગીઆરીઆ ઠ જાગા જાણવો તથા તેહનુ પરિધિ અઠાવીસ સહસ્ર ત્રણસેં ને સોલ યોજન ઉપર અગીઆરિઆ આઠ જાગા એ માંહેનો પરિધિ જાણવો ॥ ૧૭૩ ॥

॥ હવે જડશાલ વન વખાણે ઠે ॥

તદદ્દો પચ સપદિ ॥ મહિયલિ તદ્દ ચેવ જદ્દસાલવણ ॥

નવ રમિદ્દ દિગ્ગયશ્ચિય ॥ કૂડા વણ વિઠરંતુઝમ ॥ ૧૭૪ ॥

અર્થ-તદ્દો કે ૦ તે નદનવનથી હેતુ પચસપદિ કે ૦ પાચસે યોજન મહિયલિ કે ૦ સમજૂતલ પૃષ્ઠીને વિપે તદ્દચેવ કે ૦ તેમજ ઇટલે નદનવનની પેઠેંજ જદ્દસાલવણ કે ૦ જડશાલ નામે વન જાણવું નવર કે ૦ ઇટલું વિશેષ ઠે જે ઇહ કે ૦ આ જડશાલ વન-નેવિપે જે જિનજવન અને પ્રાસાદના જે આઠ આતરા ઠે તેને વિપે હાથીને આકારે આઠ કરિકૂટ ઠે, તે દિગ્ગજ કે ૦ દિગ્ગજકૂટ કહેવાય ઠે એ જડશાલ વનને વિપે મેરુની ચારદિશિ તે સીતોદા તથા સીતાને પ્રવાહે રુઘી ઠે તેમાટે નદીના તટ ઉપરે જિનજવન ઠે, અને ગજવતગિરિનીપાસે પ્રાસાદ ઠે અને જિનજવન તથા પ્રાસાદને વચ્ચે દિગ્ગજકૂટ ઇટલે આઠ કરિકૂટ ઠે હવે તિહા જે વાવડી ઠે તેમનાં નામ કહે ઠે પદ્મા, પદ્માજા, કુમુદા અને કુમુદાજા, એ ચાર વાવડી જ્ઞાન કૂણે ઠે તથા ઉત્પલજીમા, નલિના, ઉત્પલોજ્વલા અને ઉત્પલા, એ ચાર વાવડી અગ્નિ કૂણે ઠે તથા જૃગા, જૃગિની, જલપ્રજા અને વજ્રા એ ચાર વાવડી નૈરુત્ક્ય કૂણે ઠે તથા શ્રીકાતા, શ્રીમાતા, શ્રીમદા અને શ્રીનિલયા, એ ચાર વાવડી વાયુકૂણે જાણવી તથા વણવિઠર-તુઝમ કે ૦ એ જડશાલ વનનુ જે ચારદિશિ વિસ્તાર ઠે, તે આગલી ગાથાએ કહે ઠે ॥ ૧૭૪ ॥

વાવીસસહસ્રાઙ ॥ મેરુર્લ પુર્વર્લ ય પશ્ચિર્મર્લ ॥ ત

ચાહસીવિહત ॥ વણમાણ દાહિણુતરર્લ ॥ ૧૭૫ ॥

અર્થ-મેરુર્લ કે ૦ મેરુપર્વત થકી પુર્વર્લપશ્ચિર્મર્લ કે ૦ પૂર્વ અને પશ્ચિમદિશે જડ-

શાલ વનની વાહિરની દિશિનું વિષ્કંજ વાવીસ સહસ્તાઈ કે ૦ વાવીસ સહસ્ર યોજન હોય. તંવાનસીવિહત કે ૦ તે વાવીસ સહસ્ર યોજનને અધ્યાસી જાગે વહેંચતાં વસે ને પચાસ યોજન લાગે તો ઇટલો દાહિણુચરડ કે ૦ દક્ષિણ અને ઉત્તર દિશિનેવિપે વણમાણ કે ૦ જદ્રશાલ નામે જે વન છે, તેના વિસ્તારનું પ્રમાણ જાણવું. ॥ ૧૨૫ ॥

॥ હવે ગજદંત ગિરિ વચાણે છે. ॥

ઠઢીસસહસ ચઙસય ॥ પણહત્તરિ ગતુ કુરુનહપવાયા ॥

ઝજડ વિ નિગયા ગય ॥ દતા મેરુમુહા ચઙરો ॥ ૧૨૬ ॥

અર્થ—કુરુનહપવાયા કે ૦ કુરુદેવની જે નદી સીતોદા તથા સીતા તેહનું પ્રપાત કે ૦ પનવા નીકલવાનું સ્થાનક જે જીની તિહાંથી ગતુ કે ૦ જહને ઠઢીસ સહસ ચઙસય-પણહત્તરિ કે ૦ ઠઢીસ સહસ ચારસે ને પચોત્તર યોજન ઝજડવિ કે ૦ જે પાસે મેરુમુહા કે ૦ મેરુપર્થત સાહ્યામા ચઙરો કે ૦ ચાર ગયદતા કે ૦ ગજદત ગિરિ છે તે નિપથ તથા નીલવંત પર્થતમદિથી નિગયા કે ૦ નીકલ્યા છે, તે ગજદતા હાથીના દાંતને આકારે દેખાય છે માટે એને ગજદંત ગિરિ કહિયું. ॥ ૧૨૬ ॥

॥ હવે ગજદત ગિરિની સ્થિતિ તથા વર્ણ અને નામ કહે છે ॥

અગ્ગેયાહસુ પયાહિ, ણેણ દિસાસુ સિયરત્તપિયનીલા ॥

જાસોમેણસ વિઙ્ગુપહ ॥ ગંધમાયણ માલવતરુકા ॥ ૧૨૭ ॥

અર્થ—અગ્ગેયાહસુ કે ૦ અગ્નિ કૂળથી આદિ ઇટલે ધુરમાંનીને પયાહિણેણ કે ૦ પ્રદક્ષિણાવર્ત ગણતાં દિસાસુ કે ૦ ચાર દિશીને વિપે અનુક્રમે ચાર ગજદત ગિરિ છે તેમાં સિય કે ૦ ઝવલવર્ણે ગજદંતગિરિ અગ્નિકૂળે છે, અને નૈર્ઋત કૂળે રત્ત કે ૦ રત્ત-વર્ણે ગજદત ગિરિ છે, તથા વાયુકૂળે પિય કે ૦ પીત ઇટલે પીલે વર્ણે ગજદંતગિરિ છે, તથા શ્શાન કૂળે નીલા કે ૦ નીલવર્ણે ગજદંતગિરિ છે, હવે અનુક્રમે અગ્નિકૂળથી ઝવ-લા ગજદંતગિરિ પ્રમુખ ચાર ગજદતાનાં નામ કહે છે પેહેલો અગ્નિકૂળે સોમનસ, વીજો નૈર્ઋત્ય કૂળે વિદ્યુત્પ્રજ, ત્રીજો વાયુકૂળે ગંધમાયણ કે ૦ ગંધમાદન તથા ચોથો શ્શાનકૂળે માલવંતરુકા કે ૦ માલ્યવંત નામે ગજદતગિરિ જાણવો. ॥ ૧૨૭ ॥

॥ હવે અધો લોકે દિકુમારિકા જ્યાં રહે છે તે સ્થાનક કહે છે ॥

અહલોગવાસિણીઠ ॥ દિસાકુમારીઝ અઠ ઇ ઇસિં ॥

ગયદતગિરિવરાણ ॥ દિઠા ચિઠતિ ખવણેસુ ॥ ૧૨૮ ॥

અર્થ—અહલોગવાસિણીઠ કે ૦ અધોલોકને વિપે વસનારી જે અઠદિસાકુમારીઝ કે ૦ આઠ દિકુમારિકા છે તે ઇસિંગયદંત ગિરિવરાણ કે ૦ ઇ ગજદતગિરિના નીચે જે

કે० ૧ વે યુગલિયાનાં ક્ષેત્ર છે, તે ચદ્ધસંઘિયાઈ કે० અર્ધચંદ્રમાને આકારે રહ્યાં છે, અને દશસહસ્રવિસુરૂ કે० દશ સહસ્ર યોજને રહિત જે મહાવિદેહ ક્ષેત્રનું પિટુલાઈ કે० વિસ્તાર તેનો દલમાળા ઇટલે અર્ધ કરતાં જેટલા યોજન થાઈ તેટલા યોજન કુરુક્ષેત્રના મધ્યજાગનું પોહોલપણું જાણવું તે કેમ? તો કે—મહાવિદેહ ક્ષેત્રનો વિસ્તાર તેત્રીસ સહસ્ર ઠસે ને ચોરાસી યોજન અને ઉપર ચાર કલા છે, તેમાંહેથી મેરુનું વિષ્કંજ દશ સહસ્ર યોજન કાઢિયે તેવારે તેત્રીસ સહસ્ર ઠસે ને ચોરાસી યોજન અને ઉપર ચાર કલા જગરે; તેહનું અર્ધ અગીઆર સહસ્ર આવડે ને વેતાલીસ યોજન ઉપર કલા વે ઇટલો વિષ્કંજ કુરુક્ષેત્રના મધ્યજાગને વિષે જાણવો. ॥ ૧૩૦ ॥

॥ હવે કુરુક્ષેત્રના ગિરિ કહે છે ॥

નદ્ધપુદાવરકૂલે ॥ કણગમયા વલ સમા ગિરી દો દો ॥

ઉત્તરકુરાલ જમગા ॥ વિચિત્તચિત્તા ય ઇચરી ॥ ૧૩૧ ॥

અર્થ—નદ્ધપુદાવરકૂલે કે० નદી જે સીતોદા તથા સીતા તેમના પૂર્વ અને પશ્ચિમ-દિશે જે વે તટ તેહને વિષે કણગમયા કે० કનકમયી ઇહવા તથા વલસમા કે० વલ-કૂટ છે તે સમા ઇટલે સરસા સહસ્ર યોજન જ્વલપણું છે અને સહસ્ર યોજન મૂલે વિસ્તાર તથા પાંચસે યોજન ઉપર શિખરને વિષે વિસ્તાર છે જેમનો ઇહવા ગિરિદોદો કે० વે વે પર્વત છે. તે ઉત્તર કુરાલ કે० ઉત્તર કુરુક્ષેત્રને વિષે જમગા કે० જમક ઇચે-નામે વે પર્વત છે, અને વિચિત્તચિત્તા ઇચરી ૧ કે० દેવકુરુક્ષેત્રને વિષે સીતોદા નદીના પૂર્વદિશિના તટને વિષે વિચિત્રનામે કનકગિરિ છે, અને પશ્ચિમ દિશિના તટને વિષે ચિત્રનામે કનક પર્વત છે ॥ ૧૩૧ ॥

॥ હવે કુરુક્ષેત્રની નદીના ડહ વચાળે છે ॥

નદ્ધવદ્ દીદા પળ પળ ॥ હરયા હુહદારયા ઇમે કમસો ॥

નિસહો તદ્ દેવકુરુ ॥ સૂરો સુલસો ય વિહ્નુપહો ॥ ૧૩૨ ॥

અર્થ—નદ્ધવદ્ દીદા કે० નદીના પ્રવાહને વિષે ઘીર્ષ ઇટલે લાંબપણું છે જેમનું ઇહવા પળ પળ કે० પાંચ પાંચ હરયા કે० ડહ એકેકા કુરુક્ષેત્રને વિષે છે, વલી તે ડહ કેહવા છે? હુહદારયા કે० દક્ષિણ અને ઉત્તર દિશો વે વે છે વારણાં જેમને વિષે ઇહવા પાચ ડહ છે, તેનાં નામ છે તે ઇમે કે० આ કમસો કે० અનુક્રમે કહે છે એક નિસહો કે० નિપથ તદ્ કે० તથા વીજો દેવકુરુ, વીજો સૂરા કે० સૂર; ય કે० વલી ચોથો સુલસો કે० સુલસ અને પાંચમો વિહ્નુપહો કે० વિદ્યુત્પ્રજ, ૧ પાચ ડહ દેવકુરુક્ષેત્રમાંહે સીતોદાનદીના જાણવા. ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૧૩૨ ॥

॥ हवे सीता नदीना पांच डहनां नाम कहे ठे ॥
तह नीलवत उत्तर, कुरुचदे रवय मालवतो ति ॥

पुत्रमदहसमा नवर ॥ एएसु सुरा दहसनामा ॥ १३३ ॥

अर्थ- तह के० तेमज नीलवंत, उत्तर कुरु, चदे के० चड, एरवय के० एरवत अने मालवंतोति के० मालवंत इति, ए पांच उत्तर कुरुदेवमाहे सीतानदीना डह जाणवा, ए डहना नाम विरूडह कहिए ए सर्व डह ठे ते पुत्रम दहसमा के० पद्मडह सखा सहस्र योजन लावा अने पांचसे योजन पोहोला अने दस योजन उमा जाणवा नवर के० एटलु विशेष ठे जे एएसु के० ए डहने विषे जे सुरा के० अधिष्ठायक देव ठे ते दहस नामा के० पोतपोताना डहने नामे तेमना नाम ठे ॥ १३३ ॥

॥ हवे कुलगिरि, जमलपर्वत, पाच डह अने मेरु एहना सात आंतरा कहे ठे ॥

अडसय चउतिस जोय ॥ एाह तह सेगसत्तजागार्ड ॥

इका रसयकलार्ड ॥ गिरिजमलदहाण मतरय ॥ १३४ ॥

अर्थ- अडसय के० आठसे अने चउतिस जोयणाड के० चोत्रीस योजन तह के० तथा प्रकारे सेगसत्त जागार्ड के० एक कलाना सात जाग करीए, एहवे एक जाग सहित इकारसयकलार्ड के० अगीआर कला एटलु कुलगिरि, जमलपर्वत, पाच डह तथा मेरुनो प्रत्येके अतर जाणवो ते केम? देवकुरुनो विस्तार अगीआर सहस्र आठसे वेतालीस योजन अने वे कला ठे, ते माहेथी यमलपर्वत अने पाच डह तेणे रुधेला जे ठ सहस्र योजन ठे ते कहिए तेवारे अछावनसे वेतालीस योजन अने कला वे धवे, ते सात जागे वहेचता आठसे चोत्रीस योजन आवे, शेष चार उगरे ते उंगणी-सवार गणीए तेवारे ठहुत्तर कला थाए तेनीसाथे मूलगी वे कला एकठी करता अछोत्तर कला थाए ते वलीसात जागे वहेचता उंगणीसी अगीआर कला आवे, वली एक कला उगरे तेहना सात जाग करिए तेहनु सातइयो एक जाग अने अगीआर कला एटलु कुलगिरि तथा जमलपर्वत तथा डह पाच तथा मेरुनु अतर जाणवु ॥ १३४ ॥

॥ हवे काचनगिरिनी स्थिति वराणे ठे ॥

दहपुष्पावर दस जो ॥ यणेहि दस दस वियहकुडाण ॥

सोखसगुणप्पमाणा ॥ कंचणगिरिणी इसय सवे ॥ १३५ ॥

अर्थ- दहपुष्पावरदसजोयणेहि के० डहथकी पूर्व अने पश्चिमदिशे दस योजननी वेगलाइए एके डहना वने पासानेविषे दसदसकंचणगिरिणी के० दस दस कंचनगिरि जाणवा ते कंचनगिरि केहवा ठे तो के-वियहकुडाण के० वेतालीनाकूटथी सोखसगु-

ળપ્પમાણં કે० સોલગુણા મોહોટા ઠે, एहवा कंचनगिरि जंबूद्वीपने विपे सबे के० सर्वे
दुसय के० वसें जाणवा ते केम? देवकुरु तथा उत्तरकुरूना दश ड्ह ठे ते एकेक ड-
हने वे पासे दश दश गुणतां वीश थाय. ते वीशने दशवार गुणतां वसें पूरा थाय
वैताद्वयना कूटथी कचनगिरि जे ठे ते સોલગુણા મોહોટા ઠે તે યત્રથી જાણવા.

॥ हवे जंबूद्वीप वखाणे ठे ॥

उत्तरकुरुपुधदे ॥ जंबूणय जंबूपीढमंतेसु ॥ कोसड

गुच्चं कमि व ॥ हमाण चउवीसगुण मज्जे ॥ १૩૬ ॥

અર્થ—ઉત્તરકુરુપુધ્દે કે० ઉત્તરકુરુદ્વેત્રના પૂર્વદિશિના અર્ધનેવિપે જંબૂણય કે० રક્તવર્ણ
કનકનુ જંબૂપીઢ કે० જંબૂદ્વદનું પીઠ જાણવું તે પીઠ કેહવું ઠે? તો કે—અતેસુ કે० ટેકા-
નેવિપે કોસડગુચ્ચં કે० વે કોસ સમચૂતલથી ઝંચું ઠે તિહાંથી કમિ કે० અનુક્રમે વદ્ધ-
માણ કે० વધતું વધતું મધ્ધે કે० મધ્યજાગે ચઢવીસગુણં કે० ચઢવીસગુણું ઠે, एटले मध्य-
जागे वार योजन उचु एउथा एटले जलटा सरावने आकारे जाणवु इति गायार्थ ॥ ૧૩૬ ॥

॥ वली तेहज पीठ वखाणे ठे. ॥

पणसयवट्पिहुत्तं ॥ त परिखित्तं च पठमवेईए ॥

गाड डुगे गुच्चपिहु ॥ त चारुचउदारकलियाए ॥ ૧૩૭ ॥

અર્થ—તે પીઠ કેહવું ઠે? તો કે—પણસયવટ્પિહુત્તં કે० પાંચસેં યોજન ઘર્તુલ તથા
પોહોલુ ઠે તં કે० તે પીઠ ઠે તે સર્વ પઠમવેઈએ કે० પદ્મવરનામે જે વેદિકા ઠે, તેણિ-
ય પરિખિત્તં કે० વિદ્યુ ઠે તે વેદિકા કેહવી ઠે? ગાડડુગેગુચ્ચ કે० વે કોશ ઝંચા અને
એક કોશ પોહોલા એહવા ચારુ કે० મનોહર જે ચઢદાર કે० ચાર વારણા તેણે કરી
કલિયાએ કે० સહિત ઠે ॥ ૧૩૭ ॥ इति गायार्थ

तमज्जे अडविठ्ठर ॥ चउच्च मणिपीढियाइ जंबूतरू ॥

मूले कदे खधे ॥ वरवयरारिष्ठवेरुखिउं ॥ ૧૩૮ ॥

અર્થ—તંમજ્જે કે० તે પીઠિકાના મધ્યજાગે અરુવિઠ્ઠર કે० આઠ યોજન ઠે વિસ્તાર
જેનો एटले पहोली ઠે તથા ચઢચ્ચ કે० ચાર યોજન ઊંચી એહવી જે મણિ પીઢિયાઈ
કે० મણિમયપીઠિકા તેહનેવિપે જંબૂતરૂ કે० જંબૂદ્વદ ઠે તે જંબૂદ્વદની મૂલે કે० મૂલ-
નેવિપે જે જટા ઠે તે વરવયર કે० પ્રધાન જે વજ્રરત્ન તે મયી ઠે તથા કદે કે० મૂલથી
ઊપર જે કંદ તે અરિષ્ઠ કે० શ્યામવર્ણરત્ન તેહતુ ઠે તથા ધધે કે० જંબૂદ્વદની જે ડાલ
તે વેરુખિઉં કે० વેરુર્યરત્ન एटले नीलवर्ण रत तेहनी ઠે. ॥ ૧૩૮ ॥

तस्स य साह पसाहा ॥ दलाय विंताय पल्लवा कमसो ॥

सोवन्नजायरूवा ॥ वेरुलितवणिक्कजवूणया ॥ १३९ ॥

अर्थ— तस्स के० ते जवूट्टकनी साह के० शाखा एटले मोहोटी डाल अने पसाहा के० प्रशाखा एटले लघुशाखा ते न्हानी डाल तथा दला के० पत्र य के० वली विंटा के० वीट ते पत्रना मूल य के० वली पल्लव के० नवांकूरा ते नवा उगता पत्र एकमसो के० अनुक्रमे सोवन्न के० सुवर्ण तथा जायरूवा के० जातरूप ते काइक धवलवर्ण कनक, तथा वेरुलिय के० वैरुर्यरत्न तथा तवणिक्क के० तपनीय एटले तपावेळुं सुवर्ण तथा जवूणया के० रक्तसुवर्णना जाणवा एटले जवूट्टकनी मोहोटी शाखा ठे ते पीलावर्णनु कनक ते सबधी ठे, तथा जे लघु शाखा ठे ते पूर्वे जातरूप कशुं जे कांइक धोळुं कनक तेहनी ठे, तथा जवूट्टकना जे पत्र ठे ते वैरुर्यरत्नना एटले नीलारत्नना ठे, तथा पत्रना विंटा ठे ते पूर्वोक्त तपनीयसुवर्ण सरखा महातेजवंत ठे, तथा जे पल्लव ठे ते जवूनद एटले रक्तसुवर्ण तेहना ठे ॥ १३९ ॥

सो रययमयपवालो ॥ राययविडिमो य रयणपुप्फफलो ॥

कोसडुग उवेहो ॥ थुडसाहा विडिमविक्कजो ॥ १४० ॥

अर्थ— सो के० ते जवूट्टक केहवु ठे १ रययमयपवालो के० रूपामयी ठे नवां प्रवाल एटले पत्र जेहनेविपे वली केहवु ठे १ राययविडिमो के० रूपानी विस्मि एटले मध्यजागनी बडेनी मोहोटी ठे डाल जेहनी वली केहवु ठे १ रयणपुप्फफलो के० सर्व फल-फल रत्नमय ठे जेहना वली जवूट्टक केहवु ठे १ कोसडुगउवेहो के० वे कोश भूमिमध्ये उरुपणे जातु ठे थुड के० थरुनेविपे तथा साहा के० मोटी शाखानेविपे तथा विडिम के० मध्यजागे जे मूल शाखा ठे, तेहनेविपे वे कोशनु विक्कजो के० पोहोळ-पण जाणवु ॥ १४० ॥ इति गाथार्थ

थुडसाहवडिमदीह, ति गाजए अठ पनर चजवीस ॥ सा-

हा सिरिसमजवणा ॥ तम्माण सचेइय विडिम ॥ १४१ ॥

अर्थ— थुडसाहवडिम के० ते जवूट्टकनु थरु तथा शाखा तथा वडिम एटले मूलगी उची काली जे मध्यजागनी मोहोटी डाल ते लावपणे अनुक्रमे गाजएअठ दिहति के० आठ कोश थडनी काल खावी ठे तथा शाखा एटले चार दिशे चार मोहोटी जे डाल जे थडनी शाखा थकी नीकली ठे त्या थकी पन्नर के० पन्नर कोश खावी ठे तथा वडिम के० मध्यजागनी मूलगी खावी डाल उची ठे ते चजवीस के० चोवीश कोश खावी ठे ए चार दिशिनी चार शाखानेविपे सिरिसमजवणा के० श्रीदेवीना जवन-

सरखा चार जवन जाणवा. तथा तम्माणसचेइयवडिमं के० ते श्रीदेवीना जवन सदश
जे पांचमी वरिमं के० मोहोटी चोवीश कोशनी माल ठे ते उपर जिनजवन जाणवुं १४१

पुविलि सिज्ज तिसु आ ॥ सणाणि जवणेसु णाडियसुरस्स ॥

सा जंव वारसवे ॥ इयाहि कमसो परिक्खित्ता ॥ १४२ ॥

अर्थ- पुविलिसिज्ज के० पूर्वदिशिनी शाखाना जवननेविपे जंबूद्वीपनो अनादित
नामे जे अधिष्टायक देव तेने सुवानी सिज्जा ठे, तथा तिसुजवणेसु के० शेष जे त्रण
जवन ठे तेनेविपे आसणाणि के० वेसवायोग्य सिंहासन ठे, ते कोनां ठे? तो के-अणा-
दियसुरस्स के० अनादित ठे नाम जेनु एहवो जे जंबूद्वीपनो अधिष्टायक देव ठे, तेनां
ठे, तथा सा के० ते जंबूद्वीपनी जे पीठीका ठे, ते वारसवेइयाहि के० वार वेदिकाए करी
कमसो के० अनुक्रमे परिक्खित्ता के० बीटेली ठे. ॥ १४२ ॥

दहपउमाण जंवि, उरं तु तमिहावि जंवूरुक्काणं ॥

नवरं महूरियाणं ॥ ठाणे इह अग्गमहिंसीजं ॥ १४३ ॥

अर्थ- दहपउमाण के० पद्मझहना कमलनो जे परिवार तथा जंविउरं के० जे
पद्मझहना विस्तार पूर्वे कसो ठे, तमिहावि के० तेम अर्हीआ पण जंवूरुक्काण के०
जंबूद्वीपनो जे परिवार ते पण तेमज जाणवो. एटले अर्हीआं पण बीजा लघु जंबूद्व-
कनो परिवार जाणवो नवरं के० एटलु विशेष ठे जे तिहां जे चार महत्तरिका देवी
कही ठे ते महूरियाणंठाणे के० ते महत्तरिकाने स्थानके इह के० अर्हीआं अग्गम-
हिंसिजं के० अग्रमहिपी जाणवी ॥ १४३ ॥ इति गाथार्थ

कोस छसएहि जंवू ॥ चउदिसि पुवसालसमजवणा ॥

विदिसासु सेस तिसमा ॥ चउवाविजुया य पासाया ॥ १४४ ॥

अर्थ- जंबू के० जंबूद्वीपने चउदिसि के० चारदिशे कोसछसएहि के० वसं कोशे
पुवसालसमजवणा के० पूर्वदिशिनी शाखा सरखां जवन जाणवां एटले ए जावार्थ जे
जवन जे चैत्यएह ठे ते चार दिशिनेविपे जंबूद्वीपकी वसं कोशे इर ठे तथा विदि-
सासु के० विदिशिनेविपे सेसतिसमा के० बीजी त्रण डालनेविपे जेवां जवन ठे तेवा
विदिशिनेविपे चउवाविजुया के० चार वावणिए सहित पासाया के० चार प्रासाद
जाणवा ॥ १४४ ॥

ताणंतरेसु अड जिण, कुडा तह सुरकुराइ अवरधे ॥

राय यपीढे सामलि ॥ रुखो एमेव गरुलस्स ॥ १४५ ॥

अर्थ- ताणंतरेसु के० ते जिनजवन तथा प्रासादना आठ अतरनेविपे अडजिण-

कूडा के० जिनजवने सहित आठ कूट जाणवा पण ते कूट केहना ठे तो के-वार
 योजन मूळें विस्तार ठे अने चार योजन शिखरे विस्तार ठे तथा आठ योजन उचा
 एवा आठ कूट ठे ते तरुकूट कहा ठे तह के० तथा प्रकारे सुरकुराई के० देवकुरुदो-
 त्रना अवरुद्धे के० पश्चिमदिशिना अर्द्धनेविषे राययपीठे के० रूपानी पीठिकानी उपर
 सामसिरुको के० शास्मलीवृद्ध ठे ते गरुडस्स के० गरुडदेवताने वसवायोग्य जाणवो
 एवमेव के० एहनो पण विस्तार एज जंबूवृद्धनी घेठे जाणवो ॥ १४५ ॥

॥ हवे महाविदेहमाहे वत्रीस विजय वखाणे ठे ॥

वत्तीस सोल वारस ॥ विजया वस्कार अंतरनईउं ॥

मेरुवणाउं पुढा ॥ वरासुकुलगिरिमह नयता ॥ १४६ ॥

अर्थ- वत्तीस के० वत्रीस तथा सोल के० सोल अने वारस के० वार ए सर्व
 अनुक्रमे विजया के० विजय तथा वस्कार के० वृद्धस्कार पर्वत अने अंतरनईउं के०
 अंतरनदी जाणवी एटले वत्रीस विजय तथा सोल वृद्धस्कार पर्वत अने वार अंतर-
 नदी जाणवी ते मेरुवणाउं के० मेरुना जडशालवन थकी पुत्रावरासु के० पूर्वदिशि अने
 पश्चिमदिशिनेविषे कुलगिरिमहनयता के० प्रथम वे विजय पठी वे वृद्धस्कारपर्वत वली
 वे विजय तैवार पठी वे अंतरनदी वली वे विजय एम अनुक्रमे एकेकीदिशे सोलवि-
 जय तथा आठ वृद्धस्कार पर्वत तथा ठ अंतरनदी थाय ते वेपासाना एकठा करिए
 त्वारे वत्रीस विजय तथा सोल वृद्धस्कार पर्वत अने वार अंतर नदी थाय ॥ १४६ ॥
 इति गाथार्थ ॥

॥ हवे वत्रीस विजयना पोहोळपणानु प्रमाण कहे ठे ॥

विजयाण पिहुत्ति सग, ठ जाग वारुत्तरा डुवीससया ॥

सेलाण पचसए ॥ सवेइ नइ पन्नवीससय ॥ १४७ ॥

अर्थ- डुवीससया के० वावीससे अने वारुत्तरा के० वार योजन उपर एक योज-
 नना अष्ट के० आठ जाग करिए तेहवा सग के० सात जाग एटलु विजयाणपिहुत्ति
 के० एकेका विजयनु पोहोळपणु जाणवु तथा सेलाण के० वृद्धस्कार पर्वत जे ठे ते
 पचसए के० पांचसैं योजन पोहोळा ठे तथा सवेइ नइ पन्नवीससय के० सर्व जे अंतर-
 नदी ठे ते एकसोने पचीस योजन पोहोळी ठे हवे ए विजयादिनु पोहोळपणु जाण-
 वानो उपाय लखे ठे चउपन्न सहस्र योजन जूमी मेरुअने जडशालवने रुधी ठे, तथा
 चार सहस्र योजन जूमी वृद्धस्कारपर्वतोए रुधी ठे, तथा सातसे ने पचास योजन
 जूमीना अंतरनदीए रुध्या ठे, तथा पाच सहस्र आठसे चुमाळीस योजन जूमी वे

સ્ત મુસે હંધીઠે, એ સર્વ યોજન એકઠા કરીએ તેવારે ચોસઠ સહસ્ર અને પાંચસેં ચો.
પાણ યોજન થાય એ એક લક્ષ યોજન પ્રમાણ જે જવુ દ્વીપ ઠે, તેમાંહેથી કાઢીએ,
તેવારે પાંત્રીઝ સહસ્ર ચારસેં ને ઠ યોજન ડગરે હવે અહીંઆં વિજયનું પરિમાણ
ગંઠીએ ઠેએ તેમાટે ડગહ્યા જે પાત્રીસ સહસ્ર અને ચારસેં ઠ યોજન તે સોલ વિજય
ઠે માટે સોલ જાગે વહેંચીએ તેવારે વાવીસસે અને વાર યોજન લાજે અને ડપર ચઢદ
યોજન ડગરે, તેના પ્રત્યેક યોજનના આઠ જાગ કરીએ તેવારે એકસો ને વાર જાગ
થાએ તે સોલ જાગે વહેંચતાં આઠીઆ સાત જાગ લાજે એટલે એકેક વિજયનું પરિમાણ
વાવીસસેં ને વાર યોજન ડપર આઠીઆ સાત જાગ, એટલું જાણવુ ॥ ૧૪૭ ॥

॥ હવે વિજયાદિકનું લાંબપણું કહે ઠે ॥

સોલસસહસ્ત્ર પણ સય ॥ વાણડયા તહ ય દો કલાઈ
ય ॥ એસિં સથેસિં ॥ આયામો વણમુદાણં ચ ॥ ૧૪૮ ॥

અર્થ— સોલસસહસ્ત્ર કે ૦ સોલ સહસ્ર અને પણસય કે ૦ પાંચસેં ને વાણડયા કે ૦
વાણ યોજન તહય કે ૦ તેમજ દોકલાઈય કે ૦ વે કલા ડપર એટલુ એસિસથેસિં કે ૦
એ સર્વ વિજય તથા વક્ષસ્કાર તથા અંતર નદી જે ઠે તે સર્વનુ આયામો કે ૦ લાંબ-
પણું જાણવું ચ કે ૦ વહી સીતોદા તથા સીતાને અંતે પૂર્વ તથા પશ્ચિમ વિશે જે
વણમુદાણ કે ૦ ચાર વનમુલ ઠે, તેહનુ પણ એટલું લાંબપણું જાણવુ ॥ ૧૪૮ ॥

॥ હવે વક્ષસ્કારનું ડચપણું કહે ઠે ॥

ગયદંત ગિરિબુઝા ॥ વસ્કારા તાણમંતરનર્ણ ॥ વિ-
જયાણંચ જિહાણા, ઇમાલવતા પયાહિણઈ ॥ ૧૪૯ ॥

અર્થ— તે વક્ષસ્કાર પર્વત ગયદંતગિરિબુઝા કે ૦ ગજદંત ગિરિની પેરે ડંચા ઠે, જેમ
ગજદંતગિરિ કુલગિરિને સમીપે ચારસે યોજન ડંચા ઠે, ઠેઠેઠે મેરુપર્વતની પાસે પાંચસે
યોજન ડંચા ઠે, તેમ એ વક્ષસ્કાર પણ કુલગિરિને સમીપે ચારસેં યોજન ડંચા ઠે, અને
ઠેઠેઠે સીતોદા તથા સીતાને સમીપે પાંચસે યોજન ડંચા ઠે. હવે વસ્કારાતાણમં-
તરનર્ણવિજયાણંચ કે ૦ સોલ વક્ષસ્કાર પર્વતના તથા વાર અંતરનદીના અને વત્રીસ
વિજયના અજિહાણાઈ કે ૦ નામ કહે ઠે તે સર્વ માલવંતા કે ૦ માલ્યવંત નામે જે
ગજદંતગિરિ ઠે, તે થકી પયાહિણઈ કે ૦ દક્ષિણાવર્તે જાણવા ॥ ૧૪૯ ॥

॥ હવે અહીંઆ પ્રથમ સોલ વક્ષસ્કારનાં નામ કહે ઠે ॥

ચિત્તે ય વનકૂડે ॥ નલિણી કૂડે ય એગસેલે ય ॥

તિગડે વેસમણે વિ ય ॥ અજણ માયંજણે ચેવ ॥ ૧૫૦ ॥

अकावइ पम्हावइ ॥ आसीविस तह सुहावहे चंदे ॥

सूरे नागे देवे ॥ सोलस वस्कारगिरिनामा ॥ १५१ ॥

अर्थ- एक चित्र, वीजु ब्रह्मकूट, त्रीजु नखिनीकूट, चोथु एकशेख कूट, य के० वली पांचमु त्रिकूट, ठु वेश्रमण, अर्हीआं विय ए शब्द पादपूरणार्थे ठे सातमु अजन, आठमु मातजन, चेव पदपूरणार्थे ठे ॥ १५० ॥ नवमु अकापाति, दशमु पद्मापाति, अगी-आरमु आशीनिष, तह के० तथा वारमु सुखावह, तेरमु चड, चउदमुं सूर, पदरमुं नाग, अने सोलमु देव, ए सोल वस्कार गिरिना नाम जाणवा ॥ १५१ ॥

॥ हवे वार अंतर नदीनां नाम कहे ठे. ॥

गाहावइ दाहावइ ॥ वेगवई तत्त मत्त उम्मत्ता ॥ खीरोय ॥

सीय सोया ॥ तह अतो वाहिणी चेव ॥ १५२ ॥

उम्मी माखिणि गंजी, रमाखिणी फेणमाखिणी चेव ॥

सव्ववि दस जोयण ॥ उंठा कुडुझवाएया ॥ १५३ ॥

अर्थ-ग्राहवति, उद्गवति, वेगवति, तत्ता, मत्ता, उम्मत्ता, खीरोदा, शीतलोता, तथा अतर्वाहिणी, चेव पदपूरणार्थे ठे ॥ १५२ ॥ उन्मीमाखिनी, गंजीरमाखिनी, फेण-माखिनी, चेव पदपूरणार्थे जाणवु एवा नामे वार अंतर नदी जाणवी ते धुरे तथा ठेहेडे सव्ववि के० सर्वे नदिउं पण दस जोयण उडा के० दश योजन प्रमाण उंठा जे कुमुप्रवा के० नीलवतने नीचे ठ कुड ठे, तथा निषधने नीचे पण ठ कुंड ठे, ते थकी उद्भव एटवे निकली एवी एया के० ए वार अंतर नदी ते कुम्भने नामेज जाणवी जेम ग्राहवत कुरु थकी ग्राहवती नदी निकली ए रीते नदीने नामे कुडना नाम जाणवा, अर्हीआ नदीनी देवीनो द्वीप प्रमुख जे विशेष प्रकार ठे ते सर्वे रोहिता-शाने परिमाणे जाणवो ॥ १५३ ॥

॥ हवे वत्रीश विजयना नाम चार अनुष्टुप् ठवे करी कहे ठे ॥

कठो सुकठ य महा, कठो कठावई तहा ॥ आवत्तो मं-

गलावत्तो ॥ पुक्खो पुक्खलावई ॥ १५४ ॥ वठो सुवठो य

महा, वठो वठावई विया ॥ रम्मो य रम्मउं चेव ॥ रम

णी मगलावई ॥ १५५ ॥ पम्हो सुपम्हो य महा, पम्हो प-

म्हावई तहा ॥ सखो नखिण नामा य ॥ कुमुदो नखिणाव-

ई ॥ १५६ ॥ वप्पो सुवप्पो य महा, वप्पो वप्पावई विय ॥

वग्गू तहा सुवग्गू य ॥ गधिलो गंधिलावइ ॥ १५७ ॥

अर्थ— एक कछ, वीजो सुकछ, त्रीजो महाकछ, चोथो कछावर्त्त, तथा प्रकारे पांचमो आवर्त्त, ठाणो मंगलावर्त्त, सातमो पुष्कल, आठमो पुष्कलावति, ॥ १५४ ॥ नवमो वछ, दशमो सुवछ, अगीधारमो महावछ, वारमो वछावर्त्त, विय शब्द पद-पूर्णार्थ ठे. तेरमो रम्य, चौदमो रम्यक, चेव के निश्चे पंदरमो रमणि, सोलमो मंगलावती, ॥ १५५ ॥ सत्तरमो पद्म, अठारमो सुपद्म, उंगणीशमो महापद्म, वीशमो पद्मावती, तो के० तेवार पठी एकवीशमो शख, बावीशमो नखिन एवे नामे विजय ठे. त्रेवीशमो कुमुद, चोवीशमो नलिनावती, ॥ १५६ ॥ पचीशमो वप्र, ठवीशमो सुवप्र, सत्तावीशमो महावप्र, अष्टावीशमो वप्रावती, तिय शब्द पदपूरणार्थ ठे उंगणत्रीशमो वट्ठु, तहा के० तथा प्रकारे त्रीशमो सुवट्ठु, एकत्रीशमो गधिल अने वत्रीशमो गधिलावती. १५७

॥ हवे वली गाथा उद कहे ठे. ॥

एए पुढावर गय, वियह दलियत्तिनई दिसिदलेसु ॥

जरहपुरीसमाउं ॥ इमेहि नामेहि नयरीउं ॥ १५८ ॥

अर्थ—एएपुढावरगय के० ए कछादिक वत्रीश विजय जे ठे ते पूर्व अने पश्चिम दिशि गत जे वियह के० लावा बैताह्य पर्यंत तेणे जरत तथा ऐरवतनी पेरे विजयना दलियत्ति के० अरू कीधा ठे एटले एकेकी विजयना वे वे खंरु कीधा ठे, वली एकेका विजयने विपे वे वे नदी ठे तेणे करी ठ खंरु कीधा ठे नईदिसि के० नदी-दिशि दक्षणांरू विजयने विपे जररु पुरीसमाउं के० दक्षण जरतनी अयोध्या नगरी सरखी इमेहि नामे हिनयरीउं के० ए आगली गाथामां कहेसे एवा नामे वत्रीस नगरीउं ठे ॥ १५८ ॥

॥ हवे ए वत्रीस नगरीउंनां नाम अनुक्रमे कहे ठे ॥

खेमा खेमपुरा वीय ॥ रिछा रिछावइ य नायवा ॥ खग्गी मंजूसा विय ॥ उसहपुरी पुडरीगिणीय ॥ १५९ ॥ सुसीमा कुडला चेव ॥ अवराइय पहकरा ॥ अंकावइ पम्हा वइ ॥ सुजा रयणसंचया ॥ १६० ॥ आसपुरा सींदपुरा महापुरा ॥ तह य चेव विजयपुरा ॥ अवराइया य अवरा ॥ असोग तह य वीयसोगा य ॥ १६१ ॥ विजयाय वेजयति ॥ जयंति अपराजिया य बोधवा ॥ चक्रपुरा खग्गपुरा ॥ होइ अवज्जा अउंज्जाय ॥ १६२ ॥

अर्थ— केमा, केमपुरा, विय के० वली अरिष्टा, अरिष्टवती, नायवा के० जाणवी.

રૂઝી, મંજૂપા, વિય કેળ નિશ્ચે રૂપજપુરી, પુઢરિગિણી, ચેવ શબ્દ પદપૂરણાર્થ ઠે એ આઠ નગરીના નામ કહ્યા ॥ ૧૫૯ ॥ સુસીમા, કુરુલા, ચેવ પદપૂરણાર્થ ઠે અપરાવતી, પ્રજકરા, અઝાવતી, પદ્માવતી, શુજા, રતસચયા, ॥ ૧૬૦ ॥ અશ્વપુરા, સિંહપુરા, મહાપુરા, ચેવ શબ્દ પદપૂરણાર્થ ઠે, તહય કેળ તથા પ્રકારે વિજયપુરા, અપિરાજિતા, અપરા, અગોકા, તથા પ્રકારે વીતશોકા, ॥ ૧૬૧ ॥ ચેવ પદપૂરણાર્થ ઠે વિજયા, ચેવ પદ પૂરણાર્થ ઠે, વૈજયતિ, જયતી, અપરાજિતા, તે વોધવા કેળ જાણવી ચક્રપુરી, ચક્રપુરી, હોડ કેળ હોણ અગ્યા અને વત્રીસમી અયાધ્યા નગરી જાણવી એ વત્રીસ નગરી તે નદીની દિશિય જે વિજયનું અર્જ ઠે, તેમાહે જાણવી ॥ ૧૬૨ ॥

॥ હવે વિજયની નદી કહે ઠે ॥

કુડુઝવા ઝગગા ॥ સિંધૂર્લ કઠપમ્હપમુદેસુ ॥ અઠઠ-
પસુ વિજણ, સુ સેસેસુ રત્ત રત્તવર્ડ ॥ ૧૬૩ ॥

અર્થ— નિપથ તથા નીલવતને સમીપે જે કુડ કેળ કુડ તે થકી ઝગગા કેળ નીકલી જે ગગાસિંધૂર્લ કેળ ગગા, સિંધુ, નામે જે નદી તે કઠપમ્હપમુદેસુ અઠઠપસુ વિજણસુ કેળ કઠાદિક આઠ વિજયને વિપે અને પદ્માદિક આઠ વિજયનેવિપે ગગા અને સિંધુ એ વે વે નદી જાણવી અને સેસેસુ કેળ શેષ વીજા જે વઘાદિક આઠ વિજય અને વપ્રાદિક આઠ વિજય તેનેવિપે રત્તરત્તવર્ડ કેળ રક્તા અને રક્તવતી નામા વે વે નદી ઠે, તે સર્વ નદીઝં વૈતાલ્ય પ્રતે જોદીને સીતોદા તથા સીતા માહે પ્રવેશ કરે ઠે એ કઠાદિક વિજયથી દક્ષિણાવર્તે ગણીય ॥ ૧૬૩ ॥

॥ હવે માહાપ્રિદેહ કેત્રને વિપે પૂર્વ તથા પશ્ચિમદિશિય સીતોદા તથા સીતાનદી જગતીને જોદીને જ્યા સમુદ્રમાહે મહે ઠે, ત્યા જગતી માહેની દિશિ સીતોદા સીતાને વઘે વાજુ ચાર વનમુલ ઠે તેહનુ પરિમાણ કહે ઠે ॥

અવિવ સ્થિજાણ જગર્ડ ॥ સવેશ્વણમુહચજકપિહુલત્ત ॥ ગુ-
ણતીસસય ડુવીસા ॥ નહતિ ગિરિઅતિ એગકલા ॥ ૧૬૪ ॥

અર્થ— અપિવસ્થિજાણજગર્ડ કેળ જગતીની બિવક્ષાવિના ઘટલે જગતીરહિત અને સવેશ્ કેળ વેદિકા સહિત જે વણમુહચજક કેળ ચાર વનમુલ ઠે પિહુલત્ત કેળ તેનુ પહોલપણ ગુણતીસસયડુવીસા કેળ ઝગગાત્રીશસે ને વાવીસ યોજનનુ નહતિ કેળ સીતોદા તથા સીતાનદીને સમીપે જાણવું અને પઠી સકોચતા સકોચતા ગિરિ અતિએગકલા કેળ નિપથ તથા નીલવતને પામે વનમુલનો વિસ્તાર એક કલા જાણવો હવે કુલગિરિ થકી નદી દિશિ જાતા વાઘીત સ્થાનકનેવિપે વનમુલનો વિસ્તાર જાણનાનો વિધિ કહે

वे. निपथ तथा नीलवंतने समीपे वनमुखनो विस्तार एक कला ठे, तो नदीने समीपे निपथ तथा नीलवंत थकी सोल हजार पांचसें ने बाणु योजन उपर वे कला जइए तेवारे वनमुखनो विस्तार जाणवो माटे ए पूर्वोक्त सोल हजार पांचसें ने बाणु योजननी कला करीए ते कला त्रण लाख पदर हजार वसें ने पचाश थाय, अने ते नदीने समीपे वनमुखनो विस्तार उगणत्रीससें ने बावीश योजन ठे तेनी साथे गुणीए तेवारे बाणु कोडी अगीआर लाख साठ हजार ने पाचसे उपर थाय, तेने ते क्षेत्रनो विस्तार त्रण लाख पंदर हजार वसे ने पचाशसाथे जाग आपीए तेवारे उगणत्रीशसें ने बावीश योजन वनमुखनो विस्तार थाय ते जाणवो ए प्रकारे ज्या बांठिए त्यां वनमुखनो विस्तार लाजे. ॥ १६४ ॥

॥ हवे विजयादिकनो विस्तार एकठो करतां लाख योजन पूर्ण थाय ते कहे ठे ॥

पणतीससहस चउसय ॥ उडुत्तरा सयलविजयविक्रंजो ॥

वणमुह डुग विक्रंजो ॥ अडवन्नसया य चउआला ॥ १६५ ॥

अर्थ—पणतीससहस चउसयउत्तरा के० पात्रीस हजार चारसे ने ठ योजन एटला सयलविजयविक्रंजो के० सर्वे विजयनो विष्कंज जाणवो. अने वणमुहडुगविक्रंजो के० वे वनमुखनुं विष्कंज ते अडवन्नसयाय चउआला के० अछावनसे ने चुमाखीश योजन ठे ॥ १६५ ॥

सगसय पन्नासा नइ ॥ पिहुत्ति चउवण सहस मेरुवणे ॥

गिरिविठर चउसहसा ॥ सबसमासो हवइ लखं ॥ १६६ ॥

अर्थ—सगसयपन्नासा के० सातसें ने पचास योजन नइपिहुत्ति के० अंतरनदीनुं पडोखपणु ठे, अने चउवणसहसमेरुवणे के० चोपन हजार योजन मेरु अने जडगाल वन ठे, ते केमके जडगाल वन जे ठे, ते मेरुथकी पूर्वदिशि अने पश्चिमदिशि बा-
वीश बावीश हजार योजन ठे, तेमाटे वे बाजुना चुमाखीश हजार योजन थाया, अने मेरुनो मध्य विस्तार दश हजार योजन ठे ए एकठा करतां चोपन्न हजार योजन पूरण थाय, तथा गिरिविठरचउसहसा के० गिरि जे बद्धस्कार पर्वत तेनो विस्तार चार हजार योजन ठे सब के० ए सर्वनो विस्तार तेने समास के० एकठो करिए तेवारे हवइलखं के० लाख योजन पूर्ण थाय ठे ॥ १६६ ॥

॥ हवे अथोखोकमाहे गाम बखाणे ठे. ॥

जोयण सयदसगते ॥ समधरणीउ-अहो अहो गामा ॥

वायाखीससहसेहि ॥ गंतुं ॥ १६७ ॥

અર્થ-- સમધરણીકે કેળ મેરુના સમજૂતલની અપેક્ષા માત્રાપ માત્રાપે જૂમી અહો
અહો કેળ નીચી નીચી થતી જાય છે તે મેસ્સપધિમકેળ કેળ મેરુપર્વત થકી પશ્ચિમ
દિશિનેવિપે વાયાલીસસહસેહિગતુ કેળ વેતાલીગ હજાર યોજન જૂમિનેવિપે ગયા પઠી
ત્યાં જોયણસયદસગતે કેળ એક હજાર યોજન જૂમી સમજૂતલથી ઊઠી છે ત્યાં અહોગામા
કેળ અધોગામી માણસ વસે છે સમજૂતલથી નવસે યોજન દેઠા અને નવસે યોજન
ઊંચા ત્યાં સુધી તિથોં લોક કહિયે, તથા નવસેથી ઊંચુ તે ઊર્ધ્વલોક કહિયે, અને
નવસેથી નીચુ તે અધોલોક કહિયે ૧૬૭ ॥

॥ હવે તીર્થંકર તથા ચક્રવર્તિ પ્રમુલ્ક કયાં ઉપજે તે કહે છે ॥

ચત્ત હન્તીસં ચ જિણા ॥ જહન્નસુકોસર્તં ચ હુંતિ કમા ॥

હરિચક્રિવલા ચત્તરો ॥ તીસં પત્તેય નિહદીવે ॥ ૧૬૮ ॥

અર્થ-- શ્વદીવે કેળ આ જંબૂદ્વીપને વિપે જહન્ન કેળ જઘન્ય તો ચત્ત કેળ ચાર
તીર્થંકર સમકાલે હોયે ચ કેળ વલી ઊત્તોસર્તં કેળ ઉત્કૃષ્ટ તો ચત્તીસં કેળ ચોત્રીસ
તીર્થંકર સમકાલે હુતિ કેળ હોયે યમ કમા કેળ એ અનુક્રમે જાણવા વત્રીશ વિજ-
યના વત્રીશ અને જરત તથા ઐરવતના જે મલીને ચોત્રીશ સમકાલે હોયે અને
હરિચક્રિવલા કેળ વાસુદેવ, ચક્રવર્તિ અને વલદેવ, એ ત્રણ પુરુષ જઘન્ય તો સમકાલે
પત્તેય કેળ પ્રત્યેકે ચત્તરો કેળ ચાર ચાર હોયે અને ઉત્કૃષ્ટ તીસ કેળ ત્રીશ હોયે
જેવારે ચક્રવર્તિ હોયે, તેવારે વાસુદેવ ન હોયે, અને જેવારે વાસુદેવ હોયે તેવારે ચક્ર-
વર્તિ ન હોયે તેમાટે ત્રીશ સમકાલે હોયે પણ ચોત્રીશ ન હોયે, વત્રીશ વિજય તથા
જરત અને ઐરવત એ ચોત્રીશ ક્ષેત્ર ઉપજાના જાણવા ॥ ૧૬૮ ॥

॥ હવે ચંદ્રમા અને સૂર્યનુ ચારક્ષેત્ર કહે છે ॥

સસિહ્નગ રવિહ્નગ ચારો ॥ શ્વ દીવે તેસિ ચારસ્થિત્તુ ॥ પળ-

સય દસુત્તરાઈ ॥ ઇગ સત્તિજાગા ય અમ્યાલા ॥ ૧૬૯ ॥

અર્થ-- શ્વદીવે કેળ આ જંબૂદ્વીપને વિપે સસિહ્નગરવિહ્નગ કેળ વે ચંદ્રમા અને વે
સૂર્ય તેનુ ચાર કેળ ચાલતુ તેસિ કેળ તે ચંદ્રમા સૂર્યનુ ચાર કેળ ચાર ક્ષેત્ર ઇટલે
વદ્ધાણ અને ઉત્તરવિશિનુ જે ગમનાગમન તેહનુ ચિત્તુ કેળ ક્ષેત્ર તે પળસય દસુત્તરાઈ
ઇગસત્તિજાગાયઅડયાલા કેળ પાંચસે દશ યોજન ઉપર એક યોજનના એકસઠીઆ
અડતાલીશ જાગ જાણવુ ॥ ૧૬૯ ॥

॥ હવે ચંદ્રમા અને સૂર્યના મડલની સરખા અને પ્રમાણ કહે છે ॥

પત્તરસ ચુલસીઝસય ॥ ઉપન્ન મ્યાલજાગમાણાઈ ॥

સસિ સૂર મડલાઈ ॥ તય તરાણિ ગિગદીણાઈ ॥ ૧૭૦ ॥

અર્થ— પનરસ કે^૦ ચંદ્રમાના પદર માંડલાં છે, અને ચુલસીઝસયં કે^૦ સૂર્યના એક-
સો ને ચોરાસી માંડલાં છે, તે મંડલ કેવાં છે? તો કે—એક યોજનના એકસઠ જાગ કરિયે
તેવા ઠપ્પન કે^૦ ઠપ્પન જાગ પ્રમાણ ચંદ્રનાં માંડલાં છે, અને અનુયાલ કે^૦ અનુતાલીશ
જાગ પ્રમાણ સૂર્યનાં માંડલાં છે એ ચંદ્ર સૂર્યના વિમાને રોધન કરેલી જે ક્ષેત્રજૂમી
તેને મંદલ કહીયે, અને તથતરાણિગિગ હીણાઈ કે^૦ તે મંડલના આંતરા એકેકે ઊંઘા
જાણવા, એટલે ચંદ્રમાનાં માંડલા પદર છે, તેના ચઝદ અંતરા થાય અને સૂર્યનાં
માંડલાં એકસો ને ચોરાસી છે, તેના અંતરા એકસો ને ઝ્યાસી થાય ॥ ૧૭૦ ॥

॥ હવે ચંદ્રમાના એક મંડલને વીજા મંડલની વચમાં અંતર કહે છે. ॥

પણ તીસ જોયણેજા, ગ તીસ ચઝરો જાગ સગજાયા ॥

અંતરમાણં સસિણો ॥ રવિણો પુણ જોયણે હુન્નિ ॥ ૧૭૧ ॥

અર્થ— પાંત્રીશ યોજન ઉપર એકસઠીઆ ત્રીશ જાગ વહી એકશઠીઆ એક જા-
ગના સાત જાગ કરિયે તેવા ચાર જાગ અધિક, એટલુ અંતરમાણ સસિણો કે^૦ ચંદ્ર-
માના એક મંડલથી વીજા મંડલની વચમાં અંતરનુ પ્રમાણ જાણવુ તે જાણવાની પરા
લક્ષીય છે કે, મંડલમિદ્ પરિમાણગુણિજ્ઞા ॥ તસુડગસઠિર્હિંજાગુ હરિજ્ઞા ॥ લઠ્ઠ
મૂલ રાસિહિ સોહિજ્ઞા ॥ સેસપગ્ગળતરઠિજ્ઞા ॥ ૧ ॥ જેપુણ ઉપ્પરિ થક્કડ્કે ॥
તેપુણ ડગસઠી હિગુણે ॥ અંતર હરિપુણ વિજેડથક્કડ ॥ સત્તગુણવિપઢિજાગ રહિતહિ
॥ ૨ ॥ એ રીતે મંડલનુ અંતર જાણીયે તે કેમ? ચંદ્રમંદલ પદર છે, તે એકેકાનુ પરિ-
માણ જે એકસઠીઆ ઠપ્પન જાગ તેની સાથે ગુણતાં આઠસેં ચાલીશ જાગ થાય, તેને
એકસઠ જાગે હરતાં તેર યોજન ઉપર એકસઠીઆ સનુતાલીશ જાગ થાય, તે મૂલગી
જે ચારના ક્ષેત્રની રાશિ પાંચસે દશ યોજન ઉપર એકસઠીઆ અડતાલીસ જાગની છે,
તેમાંહેથી વાદ કરતાં વાકી ચારસે સતાણુ યોજન ઉપર એક જાગ રહે, તેને ચઝદ
આંતરે વહેવીયે તેવારે પાત્રીસ યોજન આવે, ઉપર સાત યોજન રહે તેના એકસઠીઆ
ચારસેં ને સત્તાવીશ જાગ થાય, તેની સાથે પ્રથમનો ડગસ્યો એક જાગ જોલીયે તેવારે
ચારસે ને અઠાવીશ જાગ થાય, તેને ચઝદ જાગે વહેંચતાં ત્રીશ જાગ આવે, ઉપર આઠ
વધે, તે એકેકાના સાત જાગ કલ્પીયે તેવારે સાતને આઠે ગુણતા ઠપ્પન થાય, તેને
ચઝદે જાગ દેતા ચાર જાગ લાજે, એ રીતે ચંદ્રમાના મંદલનો આંતરો પાંત્રીશ યોજન
ઉપર એકસઠીઆ ત્રીશ જાગ, તથા એકસઠીઆ એક જાગના સાત જાગ કરીયે તેવા
ચાર જાગ, અધિક થાય

હવે સૂર્યમંડલનુ અંતર કહે છે. સૂર્યમંદલ એકસો ને ચોરાસી છે, તે એકેકનું પરિ-
માણ એકસઠીઆ અડતાલીશ જાગનું છે; અને ચાર ક્ષેત્રનું પરિમાણ પાંચસેં દશ યો-

જન ઉપર એકસઠીઆ અનુતાલીશ ઝાગ છે, તેમાંથી એકસો ને ચોરાસી મંડલના પરિ-
માણના એકસઠીઆ આઠ હજાર આવે, તેને વત્રીશ ઝાગ થાય, તેના યોજન એકસો
ચુમાલીસ ઉપર એકસઠીઆ અનુતાલીશ ઝાગ આવે, તે વાદ કરતાં ત્રણસે ને ઠાસઠ
યોજન રહે છે, તેને એકસો ને ત્રાસી અતરે વહેંચતાં વે યોજન આવે, તો એક સૂર્યમંડલ
અને વીજા સૂર્યમંડલની વચ્ચા અતર વે યોજન છે ॥ ૧૭૧ ॥

॥ ચંદ્રમા તથા સૂર્ય જવૂદ્દીપમાહે તથા લવણસમુદ્રમાહે કેટલા યોજન આવે તે કહે છે ॥

દીવંતો અસિય સળ ॥ પળ પળસઠી ય મંડલા તેસિં ॥ તી-
સહિય તિસય લવણે ॥ દસગુણવીસ સય કમસો ॥ ૧૭૨ ॥

અર્થ— દીવંતો અસિયસળ કે ૦ જવૂદ્દીપમાહે એકસો ને એસી યોજન પ્રમાણ ક્ષેત્રને
વિષે પળપળસઠીયમંડલાતેસિં કે ૦ પાંચ મંડલ ચંદ્રમાના છે, અને પાસઠ મંડલ સૂર્યના
છે, અને તીસહિયતિસયલવણે કે ૦ લવણ સમુદ્રમાહે ત્રણસે ને ત્રીશ યોજન પ્રમાણ
ક્ષેત્રનેવિષે દસગુણવીસસય કમસો કે ૦ દશ ચંદ્રમાના છે, અને એકસો ને હંગણીસ
મંડલ સૂર્યના છે, ઇટલે એકસો ને એમી યોજન ચંદ્રમા અને સૂર્ય જવૂદ્દીપમાહે આવે,
અને લવણસમુદ્રમાહે ત્રણસે ને ત્રીશ યોજન ચંદ્રમા અને સૂર્ય જાણ ॥ ૧૭૨ ॥

॥ હવે ચંદ્રમાનુ મંડલ અને સૂર્યનુ જે મંડલ છે તેનો પરસ્પર અતર કહે છે ॥

સસિ સસિ રવિ રવિ અતરિ ॥ મજ્જેડગલસ્કુ તિસયસાવૂળો ॥
સાહિય હસયરિ પળચય ॥ વહિલસ્કો ઠસય સાઠહિંડ ॥ ૧૭૩ ॥

અર્થ— મજ્જે કે ૦ સર્વ માનુસમાના મધ્યના મંડલનેવિષે રહેલા જે સસિસસિ રવિ
રવિ કે ૦ વે ચંદ્રમંડલ અને વે સૂર્યમંડલ તેનુ અતરિ કે ૦ પરસ્પર જે અતર છે, તે તિ-
સયસાવૂળો કે ૦ ત્રણસે ને સાઠે ઝુણા ઇલા ડગલસ્કુ કે ૦ એક લાગ યોજન જાણવા.
ઇટલે નવાણુ હજાર ઠસો ને ચાલીસ યોજનનુ સૂર્યમંડલ અને ચંદ્રમંડલનુ માહોમાહે
અતર જાણવુ તદનતર ચંદ્રમંડલોના પ્રતિમંડલને વિષે સાહિય હસયરિ પળચય કે ૦
વહુત્તર યોજન સાધિક ઇટલે વહુત્તર યોજન અને એક યોજનના એકસઠ ઝાગ કરિય
તેવા વાગન ઝાગ ઉપર એવી અતર વૃદ્ધિ છે, અને સૂર્યમંડલોમા પ્રતિમંડલનેવિષે પળ
કે ૦ પાંચ યોજન અને એક યોજનના એકસઠ ઝાગ કરિય તેવા પાત્રીસ ઝાગ ઉપર,
ઇટલી અતર ચય ઇટલે વૃદ્ધિ છે, તેમજ વહિ કે ૦ વાહ્ય મંડલોને વિષે રહેલા જે વે
ચંદ્રમંડલ અને વે સૂર્યમંડલ તેનુ પરસ્પર અતર લગ્નોઠસય સાઠહિંડ કે ૦ એક લક્ષ
ઠસે ને સાઠ યોજનનુ વચ્ચા અતર જાણવુ ॥ ૧૭૩ ॥

॥ હવે ચંદ્રમાના પ્રત્યેક મંડલને વિષે મૂહૂર્ત ગતિ કહે છે ॥

.સાહિયપણસહસ તિહુ, તરાઈ સસિણો મુહુત્તગઈ મણે ॥
વાવણહિયા સા વહિ ॥ પઝમંડલ પઝણચઝવુઢી ॥ ૧૭૪ ॥

અર્થ- સસિણો કે ૦ ચંદ્રમા જેવારે નિપથ પર્વતને માથે મણે કે ૦ સર્વાચ્યંતર મંરુલે
ઊગે તેવારે એક મુહૂર્તમાંહે સાહિય પણ સહસતિહુત્તરાઈ કે ૦ સાધિક પાંચ હજાર ને
તહુત્તર યોજન ચાલે, ઇટલે પાંચ હજાર તહુત્તર યોજન, અને ઉપર એક યોજનના
તેર હજાર સાતસો ને પચીશ જાગ કરીએ તેવા સીતોતેરસો ને ચુમાલીશ જાગ ઉપર ઇ-
ટલી મુહૂર્તગતિ કરે. ત્યાર પછી જેવારે વીજે ત્રીજે માંરુલે જાય તેવારે પઝ મંરુલ પઝ-
ણચઝવુઢી કે ૦ પ્રતિમંરુલે પોણાચાર યોજનની વૃદ્ધિ કરીએ એમ મંડલ પ્રતે મુહૂર્ત દીઠ
પોણાચાર યોજન વધારતાં જેવારે પંદર મંડલ સુધી સા કે ૦ તે મુહૂર્તગતિએ જેવારે
ચંદ્રમા વહિ કે ૦ લવણ સમુદ્રમાંહે સર્વ વાહ્ય માંડલે ઊગે તેવારે વાવનહિયા કે ૦ વા-
વન યોજન અધિક કરીએ તેવારે એકેક મૂહૂર્ત પાંચ હજાર એકસો ને પચીસ યોજન
ઉપર એક યોજનના તેર હજાર સાતસે ને પચીશ જાગ કરીએ તેવા ઠ હજાર નવસે ને
નેવુ જાગ અધિક જાણવી, ઇટલી વાહેરને મંરુલે ચંદ્રમા એક મુહૂર્તમાંહે ગતિ કરે. ॥૧૭૪॥

જા સસિણો સા રવિણો ॥ અડસયરિસણ સીસણ હિ-
યા ॥ કિંચૂણાણ અઠા, રસઠિજાગાણમિહ વુઢી ॥ ૧૭૫ ॥

અર્થ- જાસસિણો કે ૦ જે ચંદ્રમાની માંહેના માંરુલાની મુહૂર્તગતિ, પાંચ હજાર ને
તહુત્તર યોજન જાજેરી કહી સા કે ૦ તેજ સર્વાચ્યંતર માંડલે રવિણો કે ૦ સૂર્યની ગતિ
છે, પરંતુ તેમાંહે અરુસયરિસણ કે ૦ એકસો ને અઠોતેર યોજન સહીત કરીએ, ઇટ-
લી અધિક સૂર્યની માંહેલે મંડલે મુહૂર્ત ગતી જાણવી ઇટલે જેવારે પાંચ હજાર તહો-
તેરમાંહે એકસો ને અઠોતેર જોલીએ તેવારે પાંચ હજાર ઘસે ને એકાવજ્ઞ યોજન, અને
એક યોજનના સાઠ જાગ કરીએ તેવા ઊગણત્રીસ જાગ જાજેરી સૂર્યની ગતિ જાણવી
અને ચંદ્રમાની વાહેરને મંડલે જે મુહૂર્તગતિ એકાવજ્ઞસે ને પચીસ યોજન કહી છે, તેમાંહે
અસીસણહિયા કે ૦ એકસો ને એસી યોજનની વૃદ્ધિ કરીએ તેવારે ત્રેપનસે ને પાંચ યો-
જન અને સાઠીઆ પંદર જાગ ઇટલી વાહેરને માંડલે સૂર્યની મુહૂર્તગતી જાણવી
કિંચૂણાણઅઠારસઠિજાગાણમિહવુઢી કે ૦ કાઠક ઝળા સાઠીઆ અઠાર જાગ ઇટલા
માંહેના મંડલથી વાહેરને મંડલે આવતાં પ્રત્યેક મંરુલે સૂર્યની ઇહ ઇટલે એ મુહૂર્તગ-
તિમાંહે વૃદ્ધિ જાણવી ॥ ૧૭૫ ॥

॥ હવે સૂર્ય ઉદય પામે ત્યાં કેટલે યોજને અસ્ત થાય તે કહે છે ॥

મધ્યે ઉદય ઘટરિ ॥ ચંડણવદ્સદસ્સ પણસય ઠવીસા ॥

વાયાલસઠિજાગા ॥ દિણં ચ અઠારસમુદ્ધત ॥ ૧૭૬ ॥

અર્થ- મધ્યેઉદય કે ૦ સૂર્ય જેવારે માંહેને મંડલે ઉદય પામે તેવારે ચોરાણુ હજાર પાંચસે ને ઠવીસ યોજન ઉપર સાઠીઆ વેતાલીશ જાગ પટલાં યોજનને ઘટરિ કે ૦ આતરે વેગલો સૂર્ય આથમે તેવારે દિણંચઅઠારસમુદ્ધત કે ૦ દિવસ અઠાર મુદ્દર્તનો હોય ॥ ૧૭૬ ॥

॥ હવે માહેથી બાહર મંડલે આવતાં કેટલો દિવસ ઘટે તે કહે છે ॥

પદ્મહલ દિણદાણી ॥ હુણ્દ મુદ્દુત્તેગસઠિજાગાણં ॥ અ-

તે વારમુદ્ધત ॥ દિણંનિસા તસ્સ વિવરીયા ॥ ૧૭૭ ॥

અર્થ- સૂર્યને માહેના મન્ડલ થકી બાહર આવતા પદ્મહલ કે ૦ એકેકા મન્ડલપ્રતે મુદ્દુત્તેગસઠિજાગાણ કે ૦ એક મુદ્દર્તના એકસઠ જાગ કરિય એવા હુણ્દ કે ૦ વે જામ દિણદાણી કે ૦ અઠારમુદ્દર્તના દિવસમાહેથી દિન પ્રતે ઘટે, એમ ઘટામતા અતે કે ૦ ઠેહેલે, એકસો ને ચોરાસીમે મંડલે જેવારે સૂર્ય આવે તેવારે વારમુદ્ધતદિણ કે ૦ દિવસ વાર મુદ્દર્તનો હોય, અને નિસા કે ૦ રાત્રી તે તસ્સવિવરીયા કે ૦ દિવસ થકી વિપરિત જાણવી તે કેમ? જેવારે દિવસ વાર મુદ્દર્તનો હોય તેવારે રાત્રી અઠાર મુદ્દર્તની કર્ક-સક્રાતીથી મકરસક્રાતી સુધી જાણવી, અને જેવારે માંહેના મંડલથી સૂર્ય બાહર આવે તેવારે દિવસમાહે મુદ્દર્તના એકસઠીઆ વે જાગ ઘટે, અને જેવારે મકરસંક્રાતી-થકી ધુરસાનીને બાહરના મંડલથી માહે આવે તેવારે મુદ્દર્તના એકસઠીઆ વે જાગ દિવસમાહે વધે, એમ રાત્રીનેવિષે ઘટે તે વિપરીત જાણવું ॥ ૧૭૭ ॥

॥ હવે સૂર્ય બાહર માંડલે આવે તેવારે ઉદય અસ્તનું અંતર કહે છે ॥

ઉદયઘટરિ વાદિં ॥ સદ્સા તેસઠિ ઠ સય તેસઠિ ॥ તદ્

શ્ગસસિપરિવારો ॥ રિસ્કહ વીસામ્સીઈ ગદ્દા ॥ ૧૭૮ ॥

અર્થ- ઉદયઘટરિવાદિ સદ્સા તેસઠિ ઠસય તેસઠિ કે ૦ સૂર્ય જેવારે બાહરને એક-સો ને ચોરાસીમે માંડલે આવે તેવારે ત્રેસઠ હજાર ઠસે ને ત્રેસઠ યોજન વેગલો અસ્ત થાય, કર્કસક્રાતિથી ધુર માનીને મકરસક્રાતિ સુધી એકસો ને અડસઠ યોજન પ્રતિ મરુતે ઝંઘી ગતિ કરે તદ્ કે ૦ તથા પ્રકારે એક ચક્રમાને પરિવારે રિસ્કમવીસ કે ૦ અનિજિત પ્રમુખ અઠાવીસ નક્ષત્ર તથા અગારક પ્રમુખ અમ્સીશ્ગદ્દા કે ૦ અઠાસી પ્રદો જાણવા ॥ ૧૭૮ ॥

॥ હવે એક ચંદ્રમાની પઠવાડે તારાની સંખ્યા કહે છે ॥

ઘાસઠિસહસ નવસય ॥ પળદ્વત્તરિ તારકોમિકોડીણ ॥

સપ્તંતરેણમુસ્સે, હગુલમાણેણ વા હુતિ ॥ ૧૭૯ ॥

અર્થ— ઘાસઠ હજાર નવસેં ને પચોત્તેર કોમકોડી ઇટલા તારા, એક ચંદ્રમાની પઠવાડે જાણવા. એ તારાના વાહુદ્યપણા થકી દ્વેત્ર થોડું છે, માટે કેટલક આચાર્ય કો-
મકોમીને સપ્તંતરેણ કે ૦ સંજ્ઞાંતર ઇટલે કોમીનુ વીજી નામ કહે છે, વા કે ૦ અથવા
મુસ્સેહગુલમાણેણહુતિ કે ૦ ઝસ્તેધાંથુલે જેવારે તારાના વિમાન લેખવીં તેવારે કોડા-
કોડીનો સંજ્ઞવ હોય પઠી નિશ્ચેની વાત જ્ઞાનવંત જાણે. ॥ ૧૭૯ ॥

॥ હવે ગ્રહાદિકની સંખ્યા જાણવાનુ કરણ કહે છે. ॥

ગહરિસ્કતારગાણ ॥ સંખ સસિસંખસંગુણં કાઝં ॥ ઇઞ્ચિય

દીવુદહિમિ ય ॥ ગદાઙ્માણં વિયાણિજ્ઞા ॥ ૧૮૦ ॥

અર્થ— ગહરિસ્કતારગાણ સંખ કે ૦ ગ્રહ નક્ષત્ર અને તારા એ ગ્રણની સંખ્યા, એક
ચંદ્રમા આશ્રી જે કહી તે, જે દ્વીપ સમુદ્રનેવિપે જેટલા સસિસંખ કે ૦ ચંદ્રમાની
સંખ્યા હોય સંગુણં કાઝ કે ૦ તેટલા ચંદ્રમાની સાથે ગુણાકાર કરિય, એમ કરતાં જે
ગ્રહાદિકની સંખ્યા આવે તેટલો પરિવાર જાણવો એ રીતે ઇઞ્ચિયદીવુદહિમિય કે ૦
વાંચિત દ્વીપ સમુદ્રનેવિપે એ ગદાઙ્માણ વિયાણિજ્ઞા કે ૦ ગ્રહાદિકનું પ્રમાણ જાણીય.
તે યત્ર થકી જાણુ ॥ ૧૮૦ ॥

॥ હવે લવણ સમુદ્ર પ્રમુખને વિપે ચંદ્ર સૂર્યની સંખ્યા કહે છે ॥

ચઝ ચઝ વારસ વારસ ॥ લવણે તહ ધાઙ્યમિ સસિસૂરા ॥

પરઝંદહિદીવેસુ ય ॥ તિગુણા પુવિહ્વસજુત્તા ॥ ૧૮૧ ॥

અર્થ— લવણસમુદ્રને વિપે ચાર ચંદ્રમા અને ચાર સૂર્ય જાણવા તથા પ્રકારે ધા-
તકીલંહને વિપે વાર ચંદ્રમા અને વાર સૂર્ય જાણવા પરઝંદહિદીવેસુ કે ૦ તેવારે પઠી
કાલોદ સમુદ્ર તથા પુષ્કરવર દ્વીપ પ્રમુખને વિપે પૂર્વે જે કહ્યા છે તેણે સહીત ત્રિગુણા
જાણવા, તે કેમકે ધાતકીલંહને વિપે વાર ચંદ્ર તથા વાર સૂર્ય કહ્યા છે, તેને ત્રિગુણા
કરિયં તેવારે ઠગ્રીશ થાય; તેમાંહે પહેલા જવુદ્વીપના વે અને લવણ સમુદ્રના ચાર
અંચ ઠ જેલીયં તેવારે વેતાલીશ સૂર્ય અને વેતાલીશ ચંદ્ર કાલોદ સમુદ્રનેવિપે થાય,
હવે એ વેતાલીશને ત્રિગુણા કરિય તેવારે એકસો ને ઠગ્રીશ થાય, તેની સાથે પૂર્વોક્ત વે,
ચાર અને વાર અંચ અઢાર જેલીય તેવારે એકસો ને ચુમાલીસ ચંદ્ર અને એકસો ને ચુ-
માલીસ સૂર્ય, પુષ્કરવર દ્વીપને વિપે એકસો ને વહુત્તેર સૂર્ય અને વહુત્તેર
ચંદ્ર પુષ્કરવરનેવિપે જાણવા ॥ ૧૮૧ ॥

नरखित जा समसे, णिचारिणो सिग्घसिग्घतरगइणो ॥

दिठ्ठिपइमिति खित्ता, णुमाणउं ते नराणजइ ॥ १८२ ॥

अर्थ— ते चंद्र सूर्य नरखित के० नरक्षेत्र जे अढी छीप ठे त्यासुधी जासमसे णिचारिणो के० यावत् समश्रेणीए चाखे ठे सधयणी माहे पण एमज कछु ठे दोससि दोरविपत्ती ॥ एगतरिया ठसठि सखाय ॥ मेरुपया हिणंता ॥ माणुसखित्तंपरिअमंति ॥ १ ॥ बली ते चंद्र सूर्य केहवा ठे? सिग्घसिग्घतरगइणो के० शीघ्र शीघ्रतर गति ठे जेमनी एवा ठे, एटखे चंद्रमा थकी सूर्यनी गति उतावली ठे सूर्य थकी ग्रहनी गति उतावली ठे, ग्रहयकी नक्षत्रनी गति उतावली ठे, ते के० ते चंद्र सूर्यादिकना खित्ता-णुमाणउं के० क्षेत्रना अनुमान एटखे प्रमाण थकी केटला वेगला नराणदिठ्ठि पइमिति के० मनुष्यनी दृष्टी गोचरनेविषे आवे ते कहे ठे

पणसय सत्तत्तीसा ॥ चउत्तीस सदस्स लक्क इगवीसा ॥

पुस्करदीवद्धनरा ॥ पुवेण वरेण पिठ्ठति ॥ १८३ ॥

अर्थ— एकवीस लाख चौत्रीस हजार पांचसे ने साकत्रीस योजन प्रमाण क्षेत्रथी पुस्करदीवद्धनरा के० पुस्करार्द्ध छीपना मनुष्य ते पुवेणवरेणपिठ्ठति के० पूर्वदिशि उदय पामता अने अवरेण एटखे पश्चिमदिशि अस्त पामता एवा सूर्य चंद्रमा प्रत्ये देखे ठे, एटखे त्या तेटला क्षेत्रना वेगला विस्तारथकी देखे ठे ॥ १८३ ॥

॥ हवे मनुष्य क्षेत्र थकी बाहेर चंद्र सूर्यनो विचार कहे ठे ॥

नरखित्तवहि ससिरवि ॥ सखाकरणतरेहि वा होई ॥ तइ

तइ य जोइसिया ॥ अचल-इपमाणसुविमाणा ॥ १८४ ॥

अर्थ— नरखित्तवहिससिरविसखा के० मनुष्यक्षेत्र थकी बाहेर चंद्र सूर्यनी सग्या प्रथम कही ठे, तेमज होए वा के० अथवा करणतरेहिहोइ के० बीजो करण एटखे उपाय तेणे करी पण होए. ते उपाय शास्त्रातरथकी जाणवो पण सधयणी प्रमुख ग्र-थने विषे एज करण विधि आदछु ठे तइ के० तथा प्रकारे तइ के० ते मनुष्य क्षेत्रथी बाहेर जे जोइसिया के० ज्योतषी चंद्र सूर्यादिक ठे, ते अचल एटखे स्थिर जाणवा, अने मनुष्य क्षेत्रना चंद्र सूर्यना विमानथी अरु पमाणसुविमाणा के० तेमना विमान अरु प्रमाणे एवा रुढा मनोहर विमान जाणवा, ॥ १८४ ॥

॥ हवे खरु योजन प्रमाण जंबूछीपनो परिधि कहे ठे ॥

जंबूपरिहि तिलक्का ॥ सोलसहस इसय पउणअडवीसा ॥

धणुअडवीस सयगुल ॥ तेरससहसमहिया य ॥ १८५ ॥

अर्थ— इह के० आ जंबूद्वीपनेविषे वलयाकारे परिधि, ते फरता त्रण लाख सोख हजार वसें ने सत्तावीस योजनत्रण कोश अने एकसोने अष्टावीस धनुष्य उपर साडातेर अगुल समहियाय के० समअधिक पटखे किंचित् अधिक जाणवो. ॥ १७५ ॥

॥ हवे जंबूद्वीपनुं गणित पद कहे ठे. ॥

सहसय नजया कोडी ॥ लका ठप्पण चणवइ सहस्सा ॥

सहसयं पण्डको, ससढवासठिकरगणियं ॥ १७६ ॥

अर्थ— सातसें नेवु कोडी ठप्पण लाख चोराण हजार अने सहसय के० एकसो ने पचाश पटला योजन उपर पोणावे कोश अने सहवासठिकर के० साढावासठ हाथ पटलुं द्वीपनुं गणिय के० गणितपद आय. गणित पटले लाख योजननुं जे वृत्तविष्कज प्रमाण जंबू द्वीप ठे, तेना जेवारे एक योजन प्रमाण समचउरंस खंरु करियं, तेवारे तेने गणितपद कहियं ते खंरुनी संख्या ३९०५६९४१५० योजन अने पोणावे कोश उपर साढावासठ हाथ जाणवी ॥ १७६ ॥

॥ हवे परिधि प्रमुख आठ वोख कहे ठे ॥

वट्टपरिहिं च गणियं ॥ अंतिमखंडाइ उसुजियं च धणुं ॥

वाहं पयर च घण ॥ गणियधममेहिं करणेहिं ॥ १७७ ॥

अर्थ—एक, वट्ट के० वाटला क्षेत्रनु परिहिं च के० परिधि, वीजु, वृत्तक्षेत्रना जे समचउरस योजन प्रमाण खरु करिय ते गणितपद, वीजु, अंतिम के० ठेहेला खंरुादिकनु उसु के० इखु पटले बाण करिय, चोथु, जिय के० जीवा ते धनुष्यने आकारे जरत वेताढ्य प्रमुखनी पणठ, पांचमु, धणु के० ते अर्ध चद्रमाने आकारे जरत प्रमुख जे क्षेत्र ठे तेनु पुठनु जाग, तेने धनुष्य कहे ठे, ठणु, वाहं के० वेताढ्य प्रमुख पर्वत तथा क्षेत्रना ठेहेडानु जे परिमाण ते, करवु ते वाह जाणवी, सातमु, पयरं के० प्रतर पटले लांवण, तथा पढोखपणुं ज्यां सरखु होय ते, आठमु, घन के० लांवण, पढोखपणे अने जारुपणे जे सरखु होय ते, घन कहेवाय ठे ए आठ वोख ते पटहिं के० आगल कहे ठे जे करणेहिं के० उपाय ते विधिय करी गणियव के० गुणो वर्तारो करो, जेम सय परिधि प्रमुख जे आठ वोख ठे ते जाणवामां आवे ॥ १७७ ॥

॥ हवे प्रथम परिधि जाणवानो विधि.

गाथाए करि कहे ठे ॥

विष्कजवग्गदहगुण ॥ मूलं

परिउं होई ॥

अर्थ— विष्कज के० वाटला क्षेत्रनो जे जेटला योजननो विस्तार होए तेटला आवी रीते के, जेटला आंक मांड्या

तेने विष्कज कहिय, ते

वग्ग के० वर्ग

गुणा करिय तेने

जेम नवने नवगुणा करिएं तेवारे एक्यासी थाय, ते वर्ग कहेवाय ठे एम जाणवुं ते वर्ग कर्या पठी तेने दशगुण के० दशगुणा करिए एटले ते वर्गना आकने आगले एक शून्य आपीए तेवारे ते दशगुणा थाय ते दशगुणा कर्या पठी ते आंकनु मूल शोधीए ते आवी रीते के, वेहेला आंक थकी विपम सम करता धुरना आकसुधी आवीए, जो धुरने आके विपम आवे तो एकलो धुरनु आक तेने वर्गने आंके शोधीए, अने जो सम आवे तो धुरना वे आक वर्गने आके शोधीए, एम करतां जे आक लाजे ते वमणो करी उपली पक्तिना एकेका आकने रासी माडीए, वली उपला आंकनी राशी साथे जेम सर्व नीचेना आकनो जाग पहांचे तेम वहेंचीए, पठी जे आक लाजे तेना वर्गमा एक उपरनी श्रेणीनो अधिक आक लेहने काडीए, ए रीते उपरनी श्रेणीना वेहेनाना आकसुधी वहेंचीए एम वर्गमूल करता जे नीचेनी श्रेणीनेविषे आक आवे तेनो अर्द्ध करिए, तेठलो वाटला दैत्रनो परिधि जाणवो, वली वर्गमूल करता जे उगरे तेना जो कोश करवा होय तो चारवार गुणीए, अने जो धनुष्य करवा होय तो वे हजारवार गुणीए, तथा अगुल करिए तो एक धनुष्यना ठहु अगुल करी गुणीए एम जे रीते जाग पहांचतो होय तेवा प्रकारे, गुणाकार करी पहेलाना वेद जाग पाकीए, पठी अत्रुक्रमे कोश, धनुष्य, अगुल प्रमुख जे योजन उपर आवे, ते यंत्रधी जाणवु ए रीते कमल, छीप, चूलिका, कूट, काचनगिरि, कुंकु अने मेरु प्रमुखनो परिधि जाणवो

॥ हवे पाठली गाथाना अर्द्धवडे गणित पद एटले योजन प्रमाण समचउरस करवानो विधि कहे ठे ॥

विष्कजपाय गुणितं ॥ परिउं तस्स गणीयपय ॥१८८॥

अर्थ—विष्कजपायगुणितं के० विष्कजनो जे चोथो जाग तेनी साथे जेवारे परिधिनी संख्याए गुणीए तेवारे तस्सगणियपय के० तेनु गणित पद थाय, ते एक जवूछीप आश्री देसाडे ठे

जेम जवू छीपनु परिधि त्रणलाख सोलहजार वसें ने सत्तावीश योजन ठे, ते, विष्कजना एकलाख योजननो चोथो जाग जे पचीश हजार योजन, तेनी साथे गुणिए तेवारे सातसें नेडु कोमी उपन्न लाख ने पचोत्तर हजार थाय वली परिधिने विषे त्रण काश ठे ते, पचीश हजार साथे गुणता पचोत्तर हजार कोश थाय वली परिधिना धनुष्य एकनो जे अष्टावीश ठे ते, पचीश हजार साथे गुणता वत्रीश लाख धनुष्य थाय वली परिधिना साडातेर अगुलने, पचीस हजार साथे गुणीए तेवारे त्रण लाख

સાંતીસામગ્રીસે હજાર અંગુલ થાય એ સર્વ આંકની રાશી જુદી જુદી માંત્રીએ, પઠી પૂર્વોક્ત પચોતેર હજાર કોશને ચારજાગે વહેંચતાં પોણીડગણીશ હજાર યોજન થાય. પઠી ધનુષ્યના ઘટ્ટીસ લાલ આંકને આઠ હજાર જાગે વહેંચતાં ચારસે યોજન થાય. એ વધા એકઠા કરીએ તેવારે સાતસે નેત્રુ કોમી ઠપ્પન લાલ ચોરાણ હજાર એકસો ને પચાશ યોજન થાય. તેવાર પઠી ત્રણ લાલ ને સાડીસાડત્રીસ હજાર અંગુલના આંક છે, તેને ઠપ્પનજાગે વહેંચતાં પાંત્રીસસો ને પત્તર ધનુષ્ય થાય તેના કોશ કરીએ તો પોણાવે કોશ થાય ઉપર પદર ધનુષ્ય ને સાઠ અંગુલ વધે તો પંદર ધનુષ્યના સાઠ હાથ થાય, અને સાઠ અંગુલના અઢી હાથ થાય એ વધા મલી સાનીવાસઠ હાથ થાય એ સર્વ મલી સાતસે નેત્રુ કોમી ઠપ્પન લાલ ચોરાણ હજાર એકસો ને પચાશ યોજન ઉપર પોણાવે કોશ અને સાડીવાસઠ હાથ એટલું જવૂદીપત્રુ ગણિત પદ થાય છે તે સૂત્રની ગાથામાં પ્રથમ કહ્યું છે તેથી જાણવું ॥ ૧૭૭ ॥

॥ હવે શુ અને જીવાનું કરણ એક ગાથામાંહે કહે છે ॥

ઉગાહુ ઝસુસુ ચિય ॥ ઝગણીસગુણો ઝસૂકલા હોઈ ॥ વિઝ-

સુપિહુત્તે ચઝગુણ ॥ ઇસુગુણિય મૂલમિહુ જીવા ॥ ૧૭૮ ॥

અર્થ- ઉગાહુઝસુસુચિય કે ॥ આ જવૂદીપનેવિપે એક દેશ જે જરત દેશ તે ચઢાવે-લા ધનુષ્યને આકારે છે, ત્યાં વાળના ઝામની વચેનુ જે વિષ્કજ તેને શુ 'કહીએ, તે શુના યોજનને' ઝગણીસગુણોઝસૂકલાહોઈ કે ॥ ઝગણીશવાર ગુણીય તેવારે કલાનું શુ 'થાય તો દક્ષિણ જરતનુ શુ થયે આઢત્રીસ યોજન ઉપર ત્રણ કલા છે તેને ઝગણીસે ગુણતાં ચાર હજાર પાચસે ને પચીશ કલા થાય, એટલું કલાનું શુ જાણવું. હવે જીવાનું કરણ કહે છે. જેવારે જીવા કરીએ તેવારે વિઝસુપિહુત્તે કે ॥ વિગત એટલે ગયું છે શુ, એટલે વાળનુ પહોલપણુ જ્યાથી એટલે કલારૂપ ધૃત દેશ ૧૮૦૦૦૦૦૦ તે-માથી શુકલા (૪૫૨૫) કાઢીએ વાકી રહે (૧૭૮૫૪૫) તેને ચઝગુણ કે ॥ ચાર-ગુણા કરીએ પઠી ઇસુગુણિય મૂલમિહુજીવા કે ॥ શુકલા સાથે ગુણીને તેનુ મૂલ શો-ધતા જે આંક આવે તે જીવા જાણવી દક્ષિણ જરતાદિકનેવિપે જીવા કરવાનો એ વિધિ જાણવો એ જીવાનુ માન યત્ર થકી જાણવું ॥ ૧૭૯ ॥

॥ હવે જરત વૈતાલ્ય પ્રમુખનું ધનુષ્ય કહે છે ॥

ઝસુવગ્ગિ ઝગુણજીવા ॥ વગ્ગ જુએ દોઈ ધણુપિઠ ॥

ધણુઝગવિસેસ સેસં ॥ દલિયં ॥ ૧૮૦ ॥

અર્થ- ઝસુવગ્ગિ કે ॥ શુનુનો વર્ગ કરી તથા કરી વગ્ગજુએ કે ॥ એ વે વર્ગયુક્ત એટલે કે ॥ ઝગુણો જીવાનો કે ॥ મૂલ શોધતાં

જેમ નવને નવગુણા કરિયં તેવારે એકયાસી થાય, તે વર્ગ કહેવાય છે એમ જાણવું તે વર્ગ કર્યા પછી તેને દશગુણ કે ૧૦ દશગુણા કરિયં પડેલે તે વર્ગના આંકને આગલે એક શૂન્ય આપીએ તેવારે તે દશગુણા થાય તે દશગુણા કર્યા પછી તે આંકનું મૂલ શોધીએ તે આવી રીતે કે, ઘેઘેલા આંક ચક્રી વિપમ સમ કરતાં ધુરના આંકસુધી આવીએ, જો ધુરને આંકે વિપમ આવે તો એકલો ધુરનું આંક તેને વર્ગને આંકે શોધીએ, અને જો સમ આવે તો ધુરના વે આંક વર્ગને આંકે શોધીએ, એમ કરતા જે આંક લાગે તે વમણો કરી ઉપલી પક્તિના એકેકા આંકને રાસી માંડીએ, વલી ઉપલા આંકની રાસી સાથે જેમ સર્વ નીચેના આંકનો જાગ પહોંચે તેમ વહેંચીએ, પછી જે આંક લાગે તેના વર્ગમા એક ઉપરની શ્રેણીનો અધિક આંક લેશને કાઢીએ, એ રીતે ઉપરની શ્રેણીના ઘેઘેલાના આંકસુધી વહેંચીએ એમ વર્ગમૂલ કરતા જે નીચેની શ્રેણીને વિપે આંક આવે તેનો અર્ધ કરિય, તેટલો વાટલા ફેરનો પરિધિ જાણવો. વલી વર્ગમૂલ કરતા જે ઊગરે તેના જો કોશ કરવા હોય તો ચારવાર ગુણીએ, અને જો ધનુષ્ય કરવા હોય તો વે હજારવાર ગુણીએ, તથા અંગુલ કરિય તો એક ધનુષ્યના ઠઠુ અંગુલ કરી ગુણીએ એમ જે રીતે જાગ પહોંચતો હોય તેવા પ્રકારે ગુણાકાર કરી પહેલાના વેદ જાગ પામીએ, પછી અનુક્રમે કોશ, ધનુષ્ય, અંગુલ પ્રમુલ જે યોજન ઉપર આવે, તે યત્રથી જાણવું એ રીતે કમલ, દ્વીપ, ચૂલિકા, કૂટ, કાંચનગિરિ, કુંઠ અને મેરુ પ્રમુલનો પરિધિ જાણવો

॥ હવે પાઠલી ગાથાના અર્ધવડે ગણિત પદ પડેલે યોજન પ્રમાણ સમચરસ કરવાનો વિધિ કહે છે ॥

વિરક્તજપાય ગુણિત ॥ પરિત તસ્સ ગણીયપય ॥૨૮૬॥

અર્થ- વિરક્તજપાયગુણિત કે ૧૦ વિરક્તજનો જે ચોથો જાગ તેની સાથે જેવારે પરિધિની સંત્યાએ ગુણીએ તેવારે તસ્સગણિયપય કે ૧૦ તેનું ગણિત પદ થાય, તે એક જુલુદ્વીપ આપ્તી દેખાડે છે

જેમ જલુ દ્વીપનું પરિધિ ત્રણલાખ સોલહજાર વસે ને સત્તાવીશ યોજન છે, તે, વિરક્તજના પ્રકલાપ યોજનનો ચોથો જાગ જે પચીશ હજાર યોજન, તેની સાથે ગુણીએ તેવારે સાતસે નેબુ કોની ઉપર લાખને પચોત્તેર હજાર થાય વલી પરિધિને વિપે ત્રણ કોશ છે તે, પચીશ હજાર સાથે ગુણતા પચોત્તેર હજાર કોશ થાય વલી, પરિધિના ધનુષ્ય એકમો ને અઘાવીશ છે તે, પચીશ હજાર સાથે ગુણતા વત્રીશ લાખ ધનુષ્ય થાય વલી પરિધિના સાઠાતેર અંગુલને, પચીસ હજાર સાથે ગુણીએ તેવારે ત્રણ લાખ

अर्थ- एयंचपयरगुणियं के० ए प्रतरनुं गणित दक्षिण जरतादिक क्षेत्र तथा गिरिनुं गणितपद ते संववहारेण के० संववहारे देसियं के० देखाव्युं ठे, तेण के० ते कारण माटे किंचूणहोइफलं के० कांश्क उणुं फल होए, अ के० तथा इहंपि के० ए सर्व प्रतर एकठाकरी बमणा करिणं तेवारे सातसें ने उंगणाएंसी कोडी, अठार लाख, सीतोतेर हजार, चारसें ने ठप्पन्न होए ते सगसय नऊयाकोमी ए गाथाएं जोतां अंतर पढे ठे, अने जो शेष जाग उगरे तेना बली जाग करीने गणिएं तो हवश्सु-हुमगणणा के० सुद्ध गणना थाय, तो ते सुद्धगणनानी पेरे पूर्ण पण थाय ते करण-नुं विशेष जाणवु. ॥ १९३ ॥

॥ हवे घनगणित कहे ठे. ॥

पयरो सोस्तेह्नुणो ॥ होइ घणोपरिरयाइ सध वा ॥

करण गणणाखसेहिं ॥ जंतगलहियाउ दष्ठवं ॥ १९४ ॥

॥ इति जंबूदिवादिगारोपढमो समप्तो ॥

अर्थ- जे वैताढ्य प्रमुख पर्वतनुं पयरो के० प्रतर गणित ठे, सो के० तेने जेवारे वैताढ्य प्रमुख पर्वतना उस्तेह्नुणो के० उंचपणानी साथे गुणीएं तेवारे वैताढ्य प्रमुख पर्वतनुं होइ घणो के० घनगणित थाय, ते वैताढ्य प्रमुखना प्रतर जेवारे उंचपणा साथे गणीएं तेवारे जासीएं. ए परिरयाइ के० परिध्यादिक आवनो वर्तारो कह्यो वा के० अथवा ए सब के० सर्व परिधि प्रमुखनुं जे करण गणण के० करणनोबिधि साथे गणवाने जे ननुष्य आखसेहिं के० आखसवंत होय ते मनुष्ये पूर्वाचार्ये जे जंतग के० यंत्र लहियाउ के० दाख्या ठे, त्यांथकी दिष्टवं के० देखवु, एटले यंत्र उपरथीज जोहुं, चितवहुं ॥ १९४ ॥

॥ हवे ए जीवाप्रमुख गणितनी संग्रह गाथा कहे ठे. ॥

जोयणसहस्सन्नवर्ग ॥ सत्ते बत्तया हवंलिअक्याखा ॥ बारसयकला सकला ॥ दा-
हियर्जरह्नु जीवाउ ॥ १ ॥ दसंन्वसहस्साइ ॥ जीवासत्तयसया इवीसाइ ॥ चारकला-
यजणा ॥ वेयह्नु गिरिस्तवित्रेया ॥ २ ॥ चउदस यसहस्साइ ॥ सयाइचत्तारिएग स-
यराइ ॥ जरह्नुत्तरजीवा ॥ उद्धक्याल्लियार्किंचि ॥ ३ ॥ चोवीस सहस्साइ ॥ नव-
सय याजोपणाण वत्तीसे ॥ उद्धहिमवंतजीवा ॥ आयामेणं कलरुंच ॥ ४ ॥ सतती-
सहस्साइ ॥ उच्छलण जोयणाण चउसयरा ॥ हेमव यवासजीवा ॥ किंचूणा सोल-
सकलाय ॥ ५ ॥ टेपन्न सहस्साइ ॥ नवसय्या जोयणाणशगतीसा ॥ जीवामहाहिम-
वय ॥ अठकला ठकजाउय ॥ ६ ॥ एउत्तरानवसया ॥ तेवत्तरिमेव जोयणसहस्सा ॥
जीवासत्तरकला ॥ अठकलां चवहुरिवासे ॥ ७ ॥ चउणवइ सहसाइ ॥ ठप्पन्नहि य-

આક આવે તે હોઈ ધણ પિઠં કે ૦ ધનુષ્ટ થાય એમ દક્ષિણ જગતાદિકનું ધનુષ્ટ જાણવું. પરીતે સર્વ ક્ષેત્રનું પર્વતાદિકનું ધનુષ્ટ લાગે તે ધનુષ્ટ યંત્રથી જાણવું. હવે વાહા કરણ કહે છે—ધણુકગવિસેસસેસ કે ૦ વે ધનુષ્યનું વિશ્લેષ કરિયું, દક્ષિણ જરત અને વૈતાલ્ય એ વે ધનુષ્ય કહિયે, તેમાં જે ન્હાનું ધનુષ્ય હોય તે મોહોટા ધનુષ્યમાં-હેથી કાઢીયે, જે વાકી રહે તેનું દલિયવાહાકુગહોઈ કે ૦ તેનું અર્ક કરિયું. એટલે વૈતાલ્ય પ્રમુલ્ પર્વત તથા હેમવંત પ્રમુલ્ ક્ષેત્રની વે વાહા હોય વાહા એટલે પર્વત ક્ષેત્રના ટેમ્નાનો વિસ્તાર તેનું પ્રમાણ યંત્રથી જાણવું ॥ ૧૯૦ ॥

૧. ॥ હવે ટેહેલો લઘુ જે જરત તેહના પ્રતર કરવાનો વિધિ કહે છે ॥

અંતિમલઘુસુણા ॥ જીવ સંગુણિય ચઢહિ જશ્ન ણં ॥

લઘુમિ વર્ગિય દસ, ગુણંમિ મૂલ હવઈ પયરો ॥ ૧૯૧ ॥

અર્થ—અંતિમ લઘુસુણા કે ૦ ટેહેલો લઘુ જે જરત લઘુ તેના શુ સાથે જીવસંગુણિય કે ૦ જીવા ગુણિય પઠી તેને ચઢહિજશ્ન કે ૦ ચાર જાગે વહેચતાં જે લઘુમિ કે ૦ લાગે એટલે જે જાગ આવે, તેનો વર્ગિય કે ૦ વર્ગ કરિયે, તે વર્ગને દસગુણમિ-મૂલ કે ૦ દસગુણો કરી મૂલ શોધીયે તેનો જે આક આવે, તે હવઈપયરો કે ૦ પ્રતર જાણવો તે પ્રતરને વક્ષી ડંગળીશ જાગે વહેચતા જે આક આવે તે કલા જાણવી. થીજી શેષ રહે તે પ્રતિકલા જાણવી વક્ષી ડંગળીશ જાગે વહેચતા યોજન થાય, અને જે શેષ રહે તે કલા જાણવી તે યંત્રથી જાણવો એમ સમચરત જરતક્ષેત્ર પ્રમુલ્ કરવાનો વિધિ જાણવો ॥ ૧૯૧ ॥

॥ હવે વૈતાલ્ય પ્રમુલ્ના પ્રતર કહે છે ॥

જીવા વર્ગેણ હુગે ॥ મિલિય દલિય એ હોઈ જ મૂલં ॥

વેયદ્વાઈણ તયં ॥ સપિહુત્તગુણ હવઈ પયરો ॥ ૧૯૨ ॥

અર્થ—જીવાવર્ગેણ કે ૦ ન્હાની જીવાનું વર્ગ અને મહોટી જીવાનું વર્ગ એ હુગે કે ૦ વે મિલિય કે ૦ એકઠા કરી પઠી તેનું દલિય કે ૦ અર્ક કરિયે, પઠી તેનું મૂલ શો-ધીયે, હોઈજમૂલ કે ૦ તે મૂલનો જે આક આવે તે મૂલ સપિહુત્તગુણ કે ૦ પોતાના વિસ્તાર સાથે ગુણિય તય કે ૦ તેવારે વેયદ્વાઈણ કે ૦ વૈતાલ્યાદિક પર્વતનું હવઈપયરો કે ૦ પ્રતર હોય તે સર્વ પર્વતાદિકના પ્રતર યંત્રથી જાણવા ॥ ૧૯૨ ॥

એય ચ પયરગુણિય ॥ સવવહારેણ દેસિય તેણ ॥ કિચૂ-
ણ હોઈ ફલ ॥ અહિહપિ હવઈ સુહુમગણના ॥ ૧૯૩ ॥

કલાય વેયદ્વઘણગણિય ॥ ૩૧ ॥ અઠસયાપણયાલા ॥ તીસંલસ્કાતિ હત્તરીસહસા ॥
પનરસ કલાયઘણો ॥ દસ્સુસણ હોડ વીયમ્મિ ॥ ૩૨ ॥ સત્તહિયા તિન્નિસયા વારસ
સહસાય પચલક્કાય ॥ અવરાય વાર સક્કલા ॥ પણુસ્સણ હોડ્ઘણગિરિય ॥ ૩૩ ॥ સત્તા-
સીડગલસ્કા ॥ ઝણતીસહિયાય વિણવડ્ઘસયાઈ ॥ અઝણતીસડ્ઘાગા ॥ ચઢદસવેયદ્વ
ઘણગણિયં ॥ ૩૪ ॥ હિમવંતિ હુસય ચઢદસ, કોડીઠપ્પન્નલક્કસગનઝઈ ॥ સહસા
ચઝયાલસયં ॥ સોલસકલવાર વિકલઘણ ॥ ૩૫ ॥ ઘુણયાલ સયાસત્તર, ॥ કોની ઠત્તી-
સ લક્કસગતીસા ॥ સહસાતિસય અરુત્તર ॥ વારવિકલઘણમહાહિમવે ॥ ૩૬ ॥ ઠગ-
વન્નસહસઅઠા, રકોન્નિ ઠાસઠ્ઠિલક્કસગવીસ, સહસાનવ સયણુ, ણસીહિનિસહસ્સઘ-
ણ ગણિય ॥ ૩૭ ॥ ઇતિઘનસય્ઘગાથા ॥ ॥ ઇતિ શ્રીલઘુદેવ સમાસ વાર્તિકે જંબૂદ્વી-
પાધિકાર પ્રથમ સમાપ્ત ॥ ઊનમો વિશ્વનાથાય તત્ત્વદર્શિને ॥

॥ હવે વીજો લવણ સમુદ્ધનો અધિકાર લખાણે ઠે ॥

વીઝં લવણ સમુદ્ધા હિગારો નણ્ણ ॥ મૂલગાથા ॥ ગોતિઠં
લવણોજય ॥ જોયણ પણનવડ્ઘ સહસજા તઠ ॥ સમજૂ-
તલાઝ સગસય ॥ જલવુઢી સહસમો ગાઢો ॥ ૧૯૫ ॥

અર્થ—લવણોજય કે ॥ જગતી થકી બાહર લવણ સમુદ્ધના ઝજય ઇટલે ઘરે પા-
સાથી જેવારે વચમા શિલાની સન્મુલ જોયણ પણ નવડ્ઘસહસજા કે ॥ ઝ્યાંસુધી પચા-
ણ હજાર યોજન લવણ સમુદ્ધમાહે આવીએ ત્યાંસુધી તઠ કે ॥ તે લવણ સમુદ્ધમાહે
ગોતિઠ કે ॥ ગોતીરે સરસો ઠે, ઇટલે જેમ ગાય પાણી પીવાને તલાવમા પ્રવેશ કરે
તેવારે પાઠલી બાજુ ઝચી હોય, અને આગલી બાજુ નીચી હોય તેને ગોતીરે કહીએ
તેમ લવણસમુદ્ધમાહે પણ વે પાસાથી નીકલીને વચમાં આવતા પચાણ હજાર યોજ-
ન સુધી પાઠલી જૂમી ઝચી અને આગલી જૂમી નીચી ઠે, સમજૂતલથકી ઇટલે ધા-
તકીલ્હની દિશિથી, અને જંબૂદ્વીપની જગતીથકી લવણસમુદ્ધમાહે દિગ્માલજળી
જતા થોડી થોડી જલવૃદ્ધિ થતા પચાણ હજાર યોજન ઝ્યાં થાય ઠે, ત્યાં સમજૂતલ-
થકી સાતસેં યોજન પાણીની ઝચી વૃદ્ધિ ઠે, અને હજાર યોજન પાણી ઝરુ ઠે ॥ ૧૯૫ ॥

॥ હવે એ લવણ સમુદ્ધનેવિપે જલવૃદ્ધિ જાણવાનું કરણ કહે ઠે. ॥

તેરાસિણ મશ્ચિ, દ્વ રાસિણા સંગુણિજ્ઞ અંતિમગ ॥

ત પઢમરાસિજ્ઞયં ॥ ઝવેહં મુણસુ લવણજલે ॥ ૧૯૬ ॥

અર્થ—તેરાસિણ કે ॥ પહેલી ત્રણ રાશી થાપીએ એક ધાતકીલ્હની રાશિ પચાણ
હજાર યોજનની, અને જંબૂદ્વીપની દિશિથી જે પચાણ હજાર યોજન લવણ સમુદ્ધમાં

सयकजा दोय ॥ जीवानि सहेसापुण ॥ लखजीवाविदे हरे ॥ ८ ॥ जीवासंग्रहगाथा ॥
 नवचेवसहस्ताऽ ॥ ठावठास्य सयाऽ सचेव ॥ सविसे सकलाचेगा दाहिणजरहरे ॥ ९ ॥
 णुपीठ ॥ १० ॥ दसचेवसहस्ताऽ ॥ सचे वसयाहवतितेयाला ॥ वणुपीठ वेयहे ॥ कला
 यपन्नर सहवन्ति ॥ १० ॥ सोलसचेव कलाठ ॥ अहियाउहृतिअरुजागेण ॥ वाहावे
 यहसय ॥ अठावीसा सयाचउरो ॥ ११ ॥ चउदसय सहस्ताऽ ॥ पचेवसयाऽ अठवी
 साऽ ॥ इकारसयकलाठ ॥ धणुपीठ उत्तर रुस्त ॥ १२ ॥ जरहरेऊत्तर वाहा ॥ अठार
 सहुति जोयण सयाऽ ॥ वाणवज्जोयणाणिय ॥ अरुकला सत्तरकलाय ॥ १३ ॥ धणु
 हिमवेकलचउरो ॥ पणवीस सहस्त डुसयती सहिया ॥ वाहा सोलद्वकला ॥ तेवन्न
 सयाय पन्नहिया ॥ १४ ॥ अरुतीस सहस्त सगसय ॥ चत्तधणुदसकलाय हेमवण ॥
 वाहासत्तठिसय ॥ पणपन्नेत्तिन्नियकलाठ ॥ १५ ॥ धणुमहहिमवेदसकल ॥ दोसय ते
 णउसहस्तसगवन्ना ॥ वाहावाणउयसय ॥ ठहत्तरेनवकलरुच ॥ १६ ॥ चुलसी सह
 सासोलस धणुहरिवासे कलाचउकच ॥ वाहातेरस सहसा ॥ तिसयइगसठि ठकलासहा
 ॥ १७ ॥ तिसहधणुनकलेगलख ॥ सहसचोवीसतिसय ठायाला ॥ वाहापन्नठिसय ॥
 सहसावीसासडुकलरु ॥ १८ ॥ सोलस सहस्तअडुसय ॥ तेसीया सरुतेरसकलाय ॥
 वाहापिदेहमझे ॥ धनुपीठ परिरयस्तरु ॥ १९ ॥ इतिवनुपृष्ठ वाहासंग्रहगाथा ॥ ल
 खठारसयणती, ससहस्त चउस्तया यणसीया ॥ वारकलाठठिकला ॥ दाहिण ज
 रहरेऊपरमिम ॥ २० ॥ सत्तहियातिन्निसया ॥ वारसहस्तायपचलखाय ॥ वारसक
 लायपर ॥ वेयटगिरिस्तधरणिताले ॥ २१ ॥ योयण तीस वासे ॥ पढमाय मेहलाय
 परमिम ॥ लखतिगितिसयरिसया ॥ चुलसीइकार सकलाठ ॥ २२ ॥ दस जोयण
 निरुजे ॥ वीयाणमेहलयपरमिम ॥ लखोचउवीससया इगसठाद सकलाठय ॥ २३ ॥
 अरुतीया अठसया ॥ वत्तीस सहस्ततीसलखाय ॥ कलवारविकलिगारस ॥ उत्तर
 जरहरेऊपरमिम ॥ २४ ॥ दोकोडिचउदलखा ॥ सहसाठपन्ननवसगसयरा ॥ अठकला
 दसविकला ॥ परमिम चुलहिमवते ॥ २५ ॥ हेमवणठकोनी ॥ वावत्तरिलख सहस
 तेवन्ना ॥ पणयालसयपरये ॥ पचकलाअठविकलाय ॥ २६ ॥ गुणवीसकोनि अरुव,
 न लख अठसठि सहस सयमेग ॥ ठासीयंद सयकला ॥ पणायकला परमिहहिमवे
 ॥ २७ ॥ चउपन्नकोनीठ ॥ लखासीयालतिसयरि सहस्ता ॥ अठसयसत्तरिसय
 कलाउपरतुहरिवासे ॥ २८ ॥ वायाल कोडिसय ॥ लखाचउपन्न सहसवासठी ॥ प-
 णसयगुणहुत्तरकल ॥ अठारसनिसहपरमिम ॥ २९ ॥ तेसठि कोनिसय ॥ लखास
 गपन्नसहस गुणयाला ॥ तिसयडुउत्तर दसकल पन्नरसकलाविदेहरे ॥ ३० ॥ इतिप्र-
 तरसंग्रहगाथा ॥ दसजोयणसणपुण तेवीस सहस्त लखइगवन्ना ॥ जोयणठावत्तरि ठ,

पुष्य के० पूर्वदिशि यकी घुरमांडीने दक्षिणार्ध गणतां एक बडवासुख वीजो के-
जुव के० देयूप, वीजो जूवे के० धूप, चोयो इतर के० ईश्वर, अजिहाणा के० एवे
नामे चार पातालकलशो जाणदा ॥ १९९ ॥

॥ हवे न्हाना पातालकलश वखाणे ठे. ॥

अणे लहुपायाला ॥ सगसहसा अडसया सचुलसीया ॥

पुवुत्त सयंसपमा, णा तत्त तत्तप्पएसेसु ॥ २०० ॥

अर्थ- अणे के० वीजा लहुपायाला के० न्हाना पाताल कलशा ते सगसहसा अड-
सयासचुलसीया के० सात हजार आठसो ने चोराशी ठे, ते केहवा ठे ? तो के-पुवुत्त
के० पूर्वे वखाण्या ठे, जे चार महोटा पाताल कलशा ते यकी सयंसपमाणा के०
सोमा असे जेमनुं प्रमाण ठे एहवा ठे, एटखे सोमे जागे ठे, अर्थात् तेनी दश योज-
ननी ठीकरी जाडी ठे, तथा एकसो योजन प्रत्येक हेठे तथा उपर पहोला ठे, अने
एक हजार योजन भूमिमांहे उडा ठे, एवा न्हाना कलश ते जे स्थानके महोटा
कलशे भूमिका रुंधी नथी, तेवा जलमेखलाना तछ तछप्पएसेसु के० ते ते प्रदेशे ए
कलश ठे, एटखे ठामठामने विपे ठे. ते केमके समुद्रमांहे दश हजार योजन विस्तार
जे पाणी ठे, तेहुनी मांदिस्सी परिधि आणीए. ते आवी रीते के-जंबूद्वीप यकी
पंचाणु हजार योजन जातां वे खाख ने नेवु हजार योजन विष्कंज ठे, तेनो वर्ग करीए
तेवारे आठ हजार चारसैं ने दश कोनी थाय. तेने दशगुणा करीए तेवारे चोरासी
हजार ने एकसो कोनी थाय तेनुं मूल शोधीए तेवारे नव खाख सत्तर हजार ने उपर
साठ खन्यमान थाय. तेमांदिशी चार कलशे चालीस हजार योजन रुंध्या ठे, ते
पावकरतां घाकी आठ खाख सीतोत्तेर हजार ने उपर साठ रहे ठे. तेने चारजागे
यहेंचीए तेवारे वे खाख ठंगणीस हजार घसो ने पांसठ एकजागे आवे, तो एक
महोटा पूर्वदिशिनो पातालकलश अने वीजो दक्षिणदिशिनो पातालकलश ते वेहुनुं
एटखुं अंतर जाणवु. हवे त्यां एकेका अंतरे एकेक श्रेणीनेविपे घसैं ने पत्तर कलश
होए, ते कलशोए वे खाख पत्तर हजार योजन रुंध्या ठे. थने घाकीना चार हजार
घसो ने पांसठ योजन जे रक्षा ते कलशानी ठीकरीने जारुपणे रुंध्या ठे, एम प्रथम
न्हाना कलशानी श्रेणीनेविपे घसैं पत्तर कलश, वीजीनेविपे घसैं ने सोख, एम एकेको
कलश यथारतां पधी नव श्रेणी ठे, तो नवमी श्रेणीनेविपे घसैं ने त्रेवीश कलश ठे.
एरीते एक आतरानेविपे न्हाना कलश एक हजार नवसैं ने एकोत्तेर थाय. तेवा चारे-
दिशिना एकठा करतां सात हजार आठसो ने चोराशी न्हाना कलश थाय. इति २००

જશ્ણ એ વીજી રાશી, તથા વચમાં એક હજાર યોજનની મધ્યરાશી જે કહિણ, એ ત્રીજી રાશી, એમ ત્રણ આંકની શ્રેણી માંડીણ, પઠી મક્ષિત્વરાતિણા સંગુણિજ્ઞ અતિમગ કેળ વચમાંની આંકની જે શ્રેણી તે ઠેઠેલી શ્રેણીસાથે ગુપીણ, પઠી તંપદમરાતિ જશ્ણ કેળ તેને પેઠેલી શ્રેણીના આંક સાથે વેઠેંચીણ. પરીતે ઝઘેહમુણસુલવણજષ્ઠે કેળ લવણસમુદ્રનેવિપે જલદ્વઙ્ગિપ્રતે મુણસુ ઘટલે જાણજો એ ગાયાનો સ્પષ્ટ અર્થ ન વગુણહત્તરિ જોયણ, એ આગલ વસે ને દશમી ગાયા આવશે તેને વિપે વિશેષેથી ન દેશે અદ્વીયા માત્ર સૂત્રાર્થ જાણવો. ॥ ૧૯૬ ॥

॥ હવે લવણ સમુદ્રની શિલા વચ્ચાણે ઠે ॥

દિહુવરિ સહસદસગં ॥ પિહુલામૂલાલ સતરસહસુચા ॥

લવણસિદ્ધા સા તલ્લવરિ ॥ ગાઝહુગ વહ્હુ ડ્વેલેં ॥ ૧૯૭ ॥

અર્થ— દિહુવરિ કેળ દેઠે તથા ઉપર સહસદસગપિહુલા કેળ હજાર યોજન પહોલી, અને મૂલાલ કેળ મૂલયત્રી સતરસહસુચા કેળ સત્તર હજાર યોજન ઝંબી ઠે, એ વી લવણસિદ્ધા કેળ લવણસમુદ્રની શિલા જાણવી સા કેળ તે શિલા જે ઠે, તલ્લવરિ કેળ તે સત્તર સહસ્ર યોજન ઉપરે ગાઝહુગવહ્હુડ્વેલેં કેળ વેગાઝ ઝંબી ધ્વી વેલ તે વે વાર એક અહોરાત્રમાહે વધે ॥ ૧૯૭ ॥

॥ હવે પાતાલકલશ વચ્ચાણે ઠે ॥

વહુનશ્ચે ચઢદિસિ ચઢ ॥ પાયાલા વયરકલસ સંઠાણા ॥

જોયણસદસ્ત જહ્હા ॥ તદસગુણદિહુવરિ રુદા ॥ ૧૯૮ ॥

અર્થ— લવણસમુદ્રનેવિપે વહુનશ્ચે કેળ ઘણ વચમાં પાપીની મેલલાણ ચઢદિશિ ચઢપાયાલા કેળ ચારદિશિને વિપે ચાર પાતાલા ઠે તે પાતાલા કેહવા ઠે ? વયરકલસ કેળ વજ્રમય જે કલશ તેને સંઠાણા કેળ આકારે ઠે વલી કેહવા ઠે ? જોયણસદસ્ત જહ્હા કેળ એક હજાર યોજનની તે કલશાની ઠીકરી જાહી ઠે, તથા તદસગુણદિહુવરિરુદા કેળ તે જાનપણા થતી દશગણા ઘટલે દશહજાર યોજન દેઠલ તથા ઉપર શ્દીણ ઠે ઘટલે પહોલા ઠે ॥ ૧૯૮ ॥

॥ વલી પાતાલકલશ કેહવા ઠે, તે કહે ઠે ॥

લક્ષ ચ મક્ષિ પિહુલા ॥ જોયણલક્ષં ચ ઝૂમિમો ગાઢા ॥

પુઘાશ્સુ વલ્લવમુદ્ ॥ કેજુવ જૂવે સર ત્રિદાણા ॥ ૧૯૯ ॥

અર્થ— લક્ષચમક્ષિ પિહુલા કેળ લાલ યોજનનુ પેટ પહોલુ ઠે, વલી જોયણલક્ષં ચ ઝૂમિમોગાઢા કેળ લાલ યોજન ઝૂમિકામાદે અલગાઢ ઘટલે ઝના ઠે, વલી

અર્થ-વાયાલ કેળે વેતાલીશ હજાર નાગાળ કેળે નાગકુમાર દેવતાને મજા કેળે માંહે પેસતી વેલે કેળે વેલ પ્રતે ધરંતિ કેળે ધરી રાણે ઠે, ઇટલે નિવારે ઠે વલી સઠિ કેળે સાઠ હજાર નાગકુમાર દેવતા તે લવણસમુદ્રની શિલાને ઉવરિ કેળે ઉપરના વે કોશ ઉપરાંત જે વેલ વધે ઠે, તે પ્રતે વારે ઠે અને હુસરિસહસા કેળે વહુતેર હજાર નાગકુમાર દેવતા તે વાહિ કેળે વાહેરની વેલિ જે ધાતકીલંડમાં પ્રવેશ કરે ઠે, તે વેલિને નિવારે ઠે, અર્થાત્ ધરી રાણે ઠે, એ રીતે નાગકુમારના દેવો કમસો કેળે અનુક્રમે પાણીનીવેલિ પ્રતે ધરી રાણે ઠે માટે એ દેવોને વેલંધર કહિણે તેસવે કેળે તેસર્યે દેવતા ઇકઠા ગણિણે તેવારે ચઢહત્તરુરકુ કેળે ઇકલાલ ને વમોત્તેર હજારની સંરયા થાય ઠે. ॥ ૨૦૪ ॥

॥ હવે વેલંધરનાં સ્થાનક તથા તેના અધિપતિ કહે ઠે. ॥

વાયાલસહસ્સેહિં ॥ પુલ્લેસાણાદિસિ વિદિસિ લવણે ॥

વેલંધરાણુવેલ ॥ ધરરાઈણ ગિરિસુ વાસા ॥ ૨૦૫ ॥

અર્થ-લવણે કેળે લવણ સમુદ્રમાંહે પુલ્લેસાણાદિસિવિદિસિ કેળે પૂર્વાદિ ચાર દિશિ અને ઇશાનાદિક ચાર વિદિશિનેવિપે વાયાલસહસ્સેહિં કેળે વેતાલીશ હજાર યોજન ગયાથી ઇટલે જંબૂદ્વીપની જગતિની વેદિકા થકી વેતાલીશ હજાર યોજન લવણ સમુદ્રમાંહે પૂર્વપ્રમુખ ચાર દિશિનેવિપે વેલંધર કેળે વેલધર નામે જે દેવતા તેને વસવા યોગ્ય પર્વતનેવિપે આવાસ જાણવા અને ઇશાનપ્રમુખ ચાર વિદિશિનેવિપે લવણસમુદ્રમાંહે વેતાલીસ હજાર યોજને આણુવેલધર કેળે અનુવેલંધર નામે જે રાઈણ કેળે અધિપતિ એવા ચાર દેવતાને રમવાના ગિરિસુ કેળે પર્વતનેવિપે વાસા કેળે આવાસ જાણવા ॥ ૨૦૫ ॥

॥ હવે આવાસ પર્વતનાં નામ કહે ઠે ॥

ગોથૂજે દગ્ગાસે ॥ સલ્લે દગ્ગસીમનામિ દિસિ સેલ્લે ॥

ગોથૂજો સિવદેવો ॥ સલ્લો ય મણોસિલો રાયા ॥ ૨૦૬ ॥

અર્થ-પૂર્વદિશિ ગોથુજ નામે આવાસ પર્વત ઠે, અને દક્ષિણદિશિ દગ્ગાસ નામે આવાસ પર્વત ઠે, પશ્ચિમદિશિ સંલ્લ નામે આવાસ પર્વત ઠે, અને ઉત્તરદિશિ દગ્ગસીમ નામે આવાસ પર્વત ઠે એ રીતે દિસિસેલ્લે કેળે એ ચાર દિશિનાં પર્વતનેવિપે અનુક્રમે ઇક ગોથુજ, વીજો શિવદેવ, ત્રીજો ગલ્લ, અને ચોથો મણોસિલ એવા નામે વેલંધર દેવતાનાં રાયા કેળે રાજા એવા નાગકુમાર દેવો રહે ઠે, ઇટલે જે દિશાઉનેવિપે રહે તેને વેલંધર કહીણે, અને જે વિદિશાઉનેવિપે રહે તેને અનુવેલધર કહિણે ॥ ૨૦૬ ॥

॥ हवे चार पाताल कलशना देवता कहे ठे ॥

कालो य महाकालो ॥ वेलव पन्नजणोय चउसु सुरा ॥

पलिउवमाउणो तह ॥ सेसेसु सुरा तयझाऊ ॥ १०१ ॥

अर्थ— चार महोटा पाताल कलशने विपे पूर्वदिशिथी अनुक्रमे दक्षिणार्ध जोतां एक काल, बीजो महाकाल, त्रीजो वेलव अने चौथो पन्नजन एवे नामे चउसुसुरा के० चार देवता अधिष्टायक जाणवा पण ते देवता केहवा ठे, तो के— पलिउवमाउणो के० एक पट्योपमनु आयुष्य धरे ठे एवा ठे तह के० तथा सेसेसुसुरा के० शेष बीजा न्हाना जे कलश ठे तेनेविपे जे देवता अधिष्टायक ठे, तेमनु आयुष्य तयझाऊ के० ते पूर्वोक्त देवताना आयुष्य थकी अरू ठे एटखे अरू पट्योपमनु ठे ॥ १०१ ॥

सवे सिमहो जागे ॥ वाऊ मझिह्वयंमि जलवाऊ ॥ के-

वल जलमुवरिल्ले ॥ जाग झगे तव सासुवे ॥ १०२ ॥

अर्थ— सवेसिमहोजागेवाऊ के० सर्व महोटा पाताल कलशाना अधो जागे एटखे नीचे वायु ठे, अने मझिह्वयमिजलवाऊ के० मध्य एटखे वचला जागे वायु अने जल ए वने मिश्र ठे तथा केवल जल मुवरिल्ले के० उपरले जागे केवल पाणीज ठे तो एकेका त्रीजा जागने विपे तेत्रीश हजार त्रणसें ने तेत्रीश योजन उपर एक योजननो त्रीजो जाग होए एवा नागडुगेतवसासुवे के० नीचेना जागनेविपे अने वचला जागनेविपे आसनी परे वायु ठे, ते आगली गाथाए वखाणे ठे ॥ १०२ ॥

वहवे उयागवाया ॥ मुठति खुहति डुणिवाराउं ॥ एग

अहोरत्ततो ॥ तथा तथा वेल परिवुह्नी ॥ १०३ ॥

अर्थ— एवा वे जागना वायुनेविपे बीजा वहवे के० घणा उयार के० उदार एटखे महोटा वाया के० वायरा ते मुठति के० मले ठे, ते मलीने पाणीने खुहति के० क्षोज पमाडे ठे जेम माणसना पेटमाहे वायुनी वृद्धि थवाथी क्षोज पमाडे, शब्द करे तेम पातालकलश ते एग अहोरत्ततो के० एक अहोरात्र माहे डुणिवाराउं के० वे वखत क्षोज पमाने ठे, तथातयावेलपरिवुह्नी के० ते तेवारे पाणीना वेलनी वृद्धि थाय ठे, एटखे जेवारे वायुना जोरथकी कलशा उजराय ठे तेवारे समुद्रनु पाणी वधे ठे, एवो थनादिकालनो सहजथी चाल ठे जे एक अहोरात्रमाहे वे पार पाणीनी वेल वधे एम जाणवु ॥ १०३ ॥

॥ हवे समुद्रमाहे वेलधर देवता ठे ते, वखाणे ठे ॥

वायालसठि डसयरि ॥ सहसा नागाण मध्वरि वाहि ॥

वेल धरति कमसो ॥ चउहत्तरुलखु ते सवे ॥ १०४ ॥

પંચાણુ જાગ કરિય તેવા સીતોતેર જાગ ઇટલા પાણી ઉપર પર્વતો દેખાય છે તે જાણવા.

લઘુ સમુદ્ર મધ્યે પંચાણુ હજાર યોજન જતાં સાતસેં યોજનની જલવૃદ્ધિ છે તો વેતાલીશ હજાર યોજન જણે ત્યાં વેલંધર પર્વત છે, તે સ્થાનકે કેટલી જલવૃદ્ધિ હો-
ય, તે જાણવાની રીતિ વતાવે છે અહીંયા પ્રથમ શ્રેણી પંચાણુ હજારની, વીજી સા-
તસેંની, અને ત્રીજી શ્રેણી વેતાલીસ હજારની, એવી આંકની ત્રણ શ્રેણી માંડીયં એ
ત્રણ આંકની રાશિ માંડ્યા પછી તે રાસીણમજ્જિલ્લ એ ગાથાના વિધિયં ગણીયં, તે
આવી રીતે કે, વચમાની જે સાતસેંની શ્રેણી તેને ઠેલી વેતાલીશ હજારની શ્રેણીયં ગુ-
ણીયં તેવારે વે ક્રોડ ને ચોરાણુ લાલ થાય, પછી પેહેલી શ્રેણી જે પંચાણુ હજારની છે,
તેની સાથે જાગ વેહેંચીયં તેવારે ત્રણસે ને નવ યોજન ઉપર એક યોજનના પંચાણુ
જાગ કરીયં, તેવારે પીસ્તાલીસ જાગ આવે, એ રીતે સમજૂતલે જંબૂદ્વીપે જોતાં વેતાલીશ
હજાર યોજને ઇટલી જલવૃદ્ધિ હોય.

અને પંચાણુ હજાર યોજને એક હજાર યોજન લઘુ સમુદ્ર ઝંકો છે, તો વેતાલી-
સ હજાર યોજને કેટલો ઝંકો છે? તેનું ગણીત આવી રીતે કરવું કે વેતાલીશ હજાર
યોજનને હજારના આંકે ગુણીયં તેવારે ચાર કોની ને વીશ લાલ થાય તેને પંચાણુ
હજાર જાગે વેહેંચીયં તેવારે ચારસેં ને વેતાલીશ યોજન ઉપર એક યોજનના પંચાણુ
જાગ કરીયં તેવા દશ જાગ આવે, ઇટલો સમુદ્ર ઝંકો છે, પછી જલવૃદ્ધિ તથા ઝંક-
પણુ એ વે એકઠાં કરિયં તેવારે સાતસેં ને એકાવન્ન યોજન ઉપર એક યોજનના પંચાણુ
જાગ કરિયં તેવા પચાવન્ન જાગ થાય, તે સતરસેં ને એકવીશ યોજન વેલંધર પર્વતનું
ઝંકપણુ છે, તેમાંથી બાદ કરીયં તેવારે નવસેં ઝંગણોતેર યોજન, અને ઉપર પંચા-
ણુઆ ચાલીસ જાગ રહે ઇટલો જંબૂદ્વીપથી જતાં વેલંધર પર્વત પાણીથી ઝંકા છે.

હવે ત્યાં પર્વતનો વિસ્તાર કેટલો છે, તે જાણવાનો વિધિ કેહે છે જલવૃદ્ધિ અને
ઝંકપણું એ વે સાતસેં એકાવન્ન યોજન ઉપર પંચાણુઆ પચાવન્ન જાગ છે, તે સર્વના પં-
ચાણુઆ જાગ કરીયં તેવારે ઈકોતેર હજારને ચારસેં જાગ થાય, પછી વિઠારદુગવિ-
સે સો એ કરણ ગાથાં કરતાં પર્વતનો મૂલ વિસ્તાર એક હજાર ને વાવીશ યોજન છે,
અને શિખર વિસ્તાર ચારસેં ને ચોવીશ યોજન છે, તે અધિકા માંહેથી ઝંકું કાઢતાં
વાકી પાંચસેં ને અઠાણું રહે તે પર્વતનું સત્તરસેં ને એકવીશ યોજન ઝંકપણુ છે, તેની
સાથે જાગ વેહેંચતા જાગ પોહોંચે નહીં, તે માટે ઈકોતેર હજારને ચારસેં ઇટલી જ-
લવૃદ્ધિ, તથા ઝંકપણાના પંચાણુઆ જાગ છે, તેને પાંચસેં ને અઠાણું સાથે ગુણીયં તે-
વારે ચાર ક્રોડ ઠવીશ લાલ સત્તાણુ હજારને વસેં થાય, તેને પર્વતના ઝંકપણાના સ-
ત્તરસેં ને એકવીશ યોજન સાથે જાગ વેહેંચીયં તેવારે ચોવીશ હજાર આવસેં, ને નવ

કકોડે વિઝુપદે ॥ કેલાસરુણપ્પદે વિદિસિ સેલે ॥

કકોડગ કદમરું ॥ કેલાસ રુણપ્પહો સામી ॥૨૦૭॥

અર્થ- હવે જ્ઞાન પ્રમુખ ચાર વિદિશિને વિષે કકોટક, વિદ્યુત્પ્રજ, કેલાશ અને અરુણપ્રજ એવે નામે જે ચાર આવાસ પર્વત છે, તેને વિષે અનુક્રમે કકોટક, કર્કમ, કેલાશ અને અરુણપ્પહો કે ૦ વિદ્યુત્પ્રજ એવે નામે ચાર અનુવેલંધર નાગકુમાર દેવતાના સામી કે ૦ સ્વામિ જાણવા જે વિદિશિને વિષે રહે તેને અનુવેલંધર કહિયું ॥૨૦૭॥

॥ હવે એ પર્વતના માન અને વરણ કહે છે ॥

એ ગિરિણો સઘે ॥ વાવીસદિયા ય દસસયા મૂલે ॥ ચઠ-

સય ચઠવીસદિયા ॥ વિઞ્ઞિષા હુતિ સિહરતલે ॥ ૨૦૮ ॥

અર્થ- એ ગિરિણોસઘે કે ૦ એ સર્વ વેલંધર, અને અનુવેલંધર નામે જે આવાસ પર્વત છે, તે વાવીસદિયાય દસસયામૂલે કે ૦ એક હજાર ને વાવીશ યોજન મૂલને વિષે પોહોલા જાણવા અને ચઠસય ચઠવીસદિયા કે ૦ ચારસે ને ચોવીશ યોજન સિહર તલે કે ૦ શિખરસ્યલે પટલે શિખરને વિષે વિઞ્ઞિષા કે ૦ વિસ્તારે પોહોલા હુતિ કે ૦ છે ૨૦૮

સતરસસય ઇગ્વીસે ॥ ઝચ્ચત્તે તે સદેશ્યા સવે ॥ કણ્ણ-

કરયયપ્પાલિહ, દિસાસુ વિદિસાસુ રયણમયા ॥ ૨૦૯ ॥

અર્થ- વહ્લી તે પર્વત કેહવા છે? તો કે-એક હજાર સાતસે ને એકવીશ યોજન ઊંચા તે કે ૦ ઊંચા છે, વહ્લી તે સઘે કે ૦ તે આઠ પર્વત કેહવા છે, સદેશ્યા કે ૦ વેદિજ્ઞાન-વનવન તેણે કરીને સહિત છે, વહ્લી કણ્ણકરયય પ્પાલિહ કે ૦ કનક, અંકરદા, રુપુ, અને સ્ફાટિકરત્ન એની પૂર્વદિશિથી અનુક્રમે ગોધૂત્તાદિક ચાર પર્વત છે અને સિદિ-સાસુરયણમયા કે ૦ વિદિશિને વિષે જે કકોટાદિક ચાર પર્વત છે, તે રત્નમય જાણવા ॥ ૨૦૯ ॥

॥ હવે એ આઠ પર્વત પાળી ઉપરે કેટલા દેશ્યા છે તે કહે છે ॥

નવગુણદ્વરિ જોયણ ॥ વહિજલુવરિ ચત્ત ધણ નવહ જાયા ॥

એ મશ્સે નવસય ॥ તેસઠા ખાગસગસયરી ॥ ૨૧૦ ॥

અર્થ- એ આઠ પર્વત વહિ કે ૦ જંબૂદ્વીપની દિશિય નવગુણદ્વરિજોયણ કે ૦ નવ-સે ને ડેગચોતેર યોજન ઉપર એક યોજનના, પશ્ચિમદેશ્યા કે ૦ પશ્ચિમ જાણ નરિયે, તેવા ચત્ત કે ૦ ચાલીસ જાણ અધિક પટલા યોજન જંબૂદ્વીપની દિશિય જલુવરિ કે ૦ પાળી ઉપર દેશ્યા છે તથા, એ કે ૦ એ પર્વત સઘે કે ૦ માંહેલી છઠ્ઠા અનુબની શિલાની દિશિથી જોતાં નવસયતેસઠા કે ૦ નવસે ને ત્રેસઠ યોજન ઉપર એક યોજનના

॥ હવે ઠપ્પ અંતરદ્વીપની સ્થિતિ કેહે છે. ॥

દિમવંતતા વિદિસી ॥ સાણાશ્ગયાસુ ચઝસુ દાઢાસુ ॥

સગ સગ અંતરદ્વીવા પઢમચઝકં ચ જગઈઝ ॥ ૧૧૧ ॥

અર્થ— દિમવંતતા કે ૦ હેમવંત પર્વતના અંત ઇટલે વઘે ઠેઠાનેવિપે સમુદ્રમાંહે વે વે દાઢા વિદિશિનેવિપે નીકલી છે, હવે તે શ્ણાણાશ્ગયાસુ કે ૦ શ્ણાનકૂળ પ્રમુખ ચાર વિદિશિનેવિપે ચઝસુ દાઢાસુ કે ૦ ચાર દાઢા પ્રાપ્ત થયા ઠતાં તે પ્રત્યેક દાઢા-નેવિપે સગસગ અંતરદ્વીવા કે ૦ સાત સાત અતરદ્વીપ છે, તે અંતરદ્વીપમાંહે પઢમચ-ઝકં કે ૦ પેહેલા જે ચાર અતરદ્વીપ છે તે જગઈઝ કે ૦ જગતી થકી કેટલે દૂર છે, તે કહે છે ॥ ૧૧૧ ॥

જોયણતિસઈ તઝ ॥ સયસયવુઢી ય ઠસુ ચઝકેસુ ॥

અઝ્ઝુઝ જગઈઅંતરિ ॥ અંતરસમવિઝરા સવે ॥ ૧૧૨ ॥

અર્થ— પેહેલા ચાર અતરદ્વીપ જગતીથકી ણસે યોજન દૂર છે, અને તઝ કે ૦ તે દ્વીપનો વિસ્તાર પણ ણસે યોજન છે પઠી ઠસુચઝકેસુ કે ૦ ઠ ચતુષ્કનેવિપે પ્રત્યેકે અઝ્ઝુઝ કે ૦ એક દ્વીપ અને વીજા દ્વીપની વચ્ચે જગતીવચ્ચે, અને દ્વીપના વિસ્તારનેવિ-પે સયસયવુઢી કે ૦ સો સો યોજનની વૃદ્ધિ જાણવી ઇટલે જે દ્વીપને જગઈઅંતરિ કે ૦ જેટલો જગતી થકી આંતરો છે, તે દ્વીપનો અંતરસમવિઝરાસવે કે ૦ તે અંતરસ-માન તેટલો વિસ્તાર પણ જાણવો ઇટલે પેહેલા ચાર અતરદ્વીપ જગતી થકી ણસે યોજન છે, તો તેનો વિસ્તાર પણ ણસે યોજન પ્રમાણે જાણવો વીજુ ચતુષ્ક જગતી થકી ચારસે યોજન દૂર છે, તો તેનો વિસ્તાર પણ ચારસે યોજન છે એમ સર્વનેવિપે એકસો યોજનની વૃદ્ધિ કરતાં સાતમું અતરદ્વીપનુ ચતુષ્ક જગતી થકી નવસે યોજન દૂર છે, તેહનો વિસ્તાર પણ નવસે યોજન પ્રમાણ છે તે યત્રથી જાણવો ॥ ૧૧૨ ॥

॥ હવે ઇ અંતરદ્વીપ પાણી ઊપર કેટલા ઊંચા છે તે કહે છે ॥

પઢમચઝકુચવઈ ॥ અઢ્ઢાઈ ય જોયણઈ ય વીસસો ॥

સયરિ સવુઢિપુરઝ ॥ મઝ્ઝદિસિં સવિ કોસઙ્ગ ॥ ૧૧૩ ॥

અર્થ— અતર દ્વીપનુ પઢમચઝક કે ૦ પેહેલું ચતુષ્ક તે વઈં કે ૦ વાહેર જંતુ દ્વી-પની દિશાઈ અઢ્ઢાઈયજોયણઈયવીસસો કે ૦ અઢી યોજન ઊપર વીશ અસ ઇટલે પં-ચાણુઆ વીશ જાગ ઇટલું પાણીથી ઊપર ઊંચુ જાણવું ઝરઝ કે ૦ વીજા અતરદ્વીપના ચતુષ્કનેવિપે પંચાણુઆ સયરિસવુઢિ કે ૦ સીત્તર જાગની વૃદ્ધિ જાણવી, ઇટલે વીજુ ચતુષ્ક અઢી યોજન ઊપર પંચાણુઆ નેજુ જાગ પાણીથી ઊંચુ જાણવું, અને મઝ્ઝદિસિં

આવે, શેષ નવસેને અગીઆર વધે, તેમાટે તે ચોવીશ હજાર આઠસેંને નવ જે ઠે તે માંહે એક ખેલીયં, પઠી પચાણુ જાગે વેહેંચીયં તેવારે વસેં ને એકસઠ યોજન ઉપર પચાણુઆ પંદર જાગ આવે હવે પર્વતનો મૂલ વિસ્તાર એક હજાર ને વાવીશ યોજન ઠે તેમાહેથી જેવારે એ વસેં એકસઠ યોજન, અને પંચાણુઆ પન્નર જાગ કાઢીય, તેવારે સાતસો ને સાઠ યોજન ઉપર પંચાણુઆ એસી જાગ રહે, એટલો પર્વતનો વિસ્તાર જાણવો

હવે માંહેલી દિશિય જલની વૃદ્ધિ આણવાને અથે એ પર્વતના વિસ્તારનો આંક જે સાતસેં સાઠ યોજન ઉપર પચાણુઆ એસી જાગ ઠે, તેને પચાણુ એ ગુણીય તેવારે વહું-તેર હજાર વસેં ને એસી એટલા પચાણુઆ જાગ થાય પઠી એક પચાણુ હજારની, વીંજી સાતસેંની, અને ત્રીંજી વહુંતેર હજાર વસેં ને એસીની, એવી આંકની ત્રણ રાશી માંની એ, તેમાં વચેની જે સાતસેંની શ્રેણી ઠે, તેની સાથે જેવારે ઠેહેલી શ્રેણી ગુણીયં તેવારે પાંચ ક્રોડ પાંચ લાખ ને ઠણુ હજાર એટલા પ્રતિજગ થાય પઠી જે પહેલી રાશિ પચાણુ હજારની ઠે, તેના પ્રતિજગ કરવામાટે તેને પચાણુ એ ગુણીય તેવારે નેહુ લાખ ને પચીશ હજાર થાય એટલા પ્રતિજગે ઉપરના પ્રતિનગની રાશી વેહેંચીય તેવારે યોજન પાંચ આવે, શેષ પાંચ હજાર ચારસે ને એકોતેર વધે તેને પચાણુ જાગે વેહેંચર્તા સત્તાવજ્ર કલા આવે, શેષ ઠપજ્ર ઊગરે, તેમાટે એક ખેલીય તેવારે કલા અઠાવજ્ર થાય, એટલે પાંચ યોજન ઉપર અઠાવજ્ર કલા એટલી માંહેલી દિશિય જલવૃદ્ધિ ઠે, તે જલથકી પર્વતનુ ઊંચપણું નવસેં ડંગણોતેર યોજન ને ઉપર પચાણુઆ ચાલીશ જાગ ઠે, તેમાહેથી પાંચ યોજન ને અઠાવજ્ર જાગ વાદ કરીય તેવારે નવસેં ત્રેસઠ યોજન ઉપર પચાણુઆ સીતોતેર જાગ, એટલો લવણ સમુદ્રની શિલાદિશિથી જોતાં વેલંધર પર્વત ઊંચા ઠે તથા એ આઠ પર્વતના મૂલને વિષે ત્રણ હજાર વસેં ને વઘીશ યોજનનો પરિધિ ઠે, અને શિખરને વિષે તેરસેંને ચોદ યોજનનો પરિધિ ઠે હવે માંહોમાહે તે પર્વતનો આતરો આણવાનો વિધિ કહે ઠે

જયુદ્ધીપની જગતીયકી વેતાલીશ હજાર પાંચસેં ને અગીઆર યોજન લવણ સમુદ્રમાહે ગયા પઠી પર્વતના વિષ્કજનુ મધ્ય ઠે, ત્યા સમુદ્રનુ વૃત્તવિષ્કજ એક લાખ પચાસી હજાર ને વાવીશ યોજન ઠે, તેનો પરિધિ પાંચ લાખ પચાસી હજાર ને એકાણુ યોજન થાય, તેમાહેથી આઠ વેલંધરનુ વિષ્કજ આઠ હજાર એકસો ને ઠહુંતેર યોજન વાદ કરીય તેવારે પાંચ લાખ ઠહુંતેર હજાર નવસે ને પન્નર યોજન વાકી રહે, તેને આઠ જાગે વેહેંચીય તેવારે વહુંતેર હજાર એકસો ને ચઢદ યોજન ઉપર એક યોજનના તેર જાગ કરીય, તેવા આઠ જાગ એટલુ વેલંધર પર્વતને વચે અનર જાણુ ॥૧૨૦॥

હવે અંતરદ્વીપનો પરિધિ કહે છે.

પેહેલા ચતુષ્કનેવિપે નવસેં ને ડંગણપચાસ યોજનનો પરિધિ છે, પઠીના ચતુષ્કને વિપે ત્રણસો ને સોલ યોજનની વૃદ્ધિ કરીયં થયા ॥ સોલુત્તરતિસયજુય ॥ સપદમપ-
રિહિંવરાવરચઝક પદમેનવગુણવન્ન ॥ સાવીએવારપણસઠી ॥ ૧ ॥ તદ્દપનરિક્કારસિ ॥
ચઝઘપુણઅઢારસગણઝથ્યા ॥ જોયણવાવીસસયા ॥ તેરહિયાપંચમચઝકં ॥ ૨ ॥ પણવીસ-
શ્યુણતીસા ॥ ઠઠેચરમેઢ વીસપણયાલા ॥ પરિહિઅંતરદીવા સત્તચઝકાણનાયવા ૩ ॥ ૨૧૭

એવેય ય સિદ્ધરિંમિ વિ ॥ અઢવીસં સઘિ હુંતિ ઠપ્પન્ના ॥

એસુ જુઅલરૂવા ॥ પલિઆસંઘંસઆઝ નરા ॥ ૨૧૮ ॥

અર્થ—એવેય કે ૦ એ પૂર્વોક્ત પ્રકારે જે ય કે ૦ વલી સિદ્ધરિંમિવિ કે ૦ શિખરી પર્વ-
તનેવિપે પણ ફેશાનકૂળ પ્રમુખ ચાર વિદિશિનેવિપે ચાર ઢાઢા છે, તો એકેકી
ઢાઢાએ સાત સાત અંતર દ્વીપે, તેવારે ચારે ઢાઢાના અઢવીસં કે ૦ અઠાવીશ થાય
એ રીતે દ્વેમવંત તથા શિખરીના એકઠા ગણતાં સવિહુંતિઠપ્પન્ના કે ૦ સર્વ મલીને
ઠપન્ન અંતરદ્વીપ જાણવા એસુ કે ૦ એ સર્વ ઠપન્ન અંતર દ્વીપોનેવિપે જુઅલરૂવા કે ૦
યુગલરૂપ એવા નરા કે ૦ મનુષ્ય જાણવા અને પલિઆસંઘંસઆઝ કે ૦ પદ્યોપમના
અસંરયાતમે જાગે તેનુ આયુષ્ય જાણવું, એવા યુગલીઆ ત્યાં વાસ કરે છે ॥ ૨૧૮ ॥

જોયણદસ મંસતણ ॥ પિઠિકરનાણમેસિ ચઝસઠી ॥ અ-

સણં ચ ચઝઢા ઝં ॥ ગુણસીદિણ વઘ્ઘપાલણયા ॥ ૨૧૯ ॥

અર્થ—તે યુગલીઆના તણ કે ૦ શરીર તે જોયણદસમંસ કે ૦ એક યોજનને દશમે જાગે
છે, એટલે આઠસેં ધનુષ્યનાં ઝંચા શરીર છે, વલી એસિ કે ૦ એ યુગલીઆના શરીર-
નેવિપે પિઠિકરંઢાણચઝસઠી કે ૦ ચોસઠ પાંસલી છે એ કે ૦ વલી તે યુગલીઆને
અસણં કે ૦ આહારની ફઢા ચઝઢાઝં કે ૦ એકાંતરે ઝપજે છે અને એ ગુણસીદિણવઘ્ઘ-
પાલણયા કે ૦ ડંગણાંસી દિવશ ઘગે અપલ પાલના કરે છે ॥ ૨૧૯ ॥

પઠિમદિસિ સુઠિય લવ, ણસામિણો ગોયમુત્તિ ઇગુદીવો ॥

ઝઞઝં વિ જવૂલવણે ॥ હહ રવિદીવા ય તેસિં ચ ॥ ૨૨૦ ॥

અર્થ—મેરુપર્વતથી પઠિમદિસિ કે ૦ પશ્ચિમ દિશિને વિપે જગતીયકી વાર હજાર
યોજન લવણસમુદ્રમાંહે સુઠિયલવણસામિણો કે ૦ સૂચિત એવે નામે જે લવણસમુ-
દ્રનો સ્વામી દેવ છે, તેનો ગોયમુત્તિઇગુદીવો કે ૦ ગૌતમ એવે નામે એક દ્વીપ છે, તે
ગૌતમદ્વીપના ઝઞઝંવિ કે ૦ વજ્રેવાજુ જંબૂલવણેહહરવિ કે ૦ જંબૂદ્વીપના વે સૂર્ય અને

કે० લવણ સમુદ્રની શિલાની દિશિય કોસદુગ કે० વે કોશ પ્રમાણ સદ કે० સર્વ દ્વીપનો પ્રકાશ જાણવો તે યત્રમાદે લખ્યુ છે ॥ ૨૧૩ ॥

॥ હવે અતરદ્વીપના નામ કહે છે ॥

સઘે સવેદ્યંતા ॥ પઢમચઙ્કમિ તેસિ નામાઈ ॥

એગોરુય આજાસિય ॥ વેસાણિય ચેવ લાગૂલે ॥ ૨૧૪ ॥

અર્થ— સઘેસવેદ્યતા કે० સર્વ અંતરદ્વીપ વેદિકાવનલહે કરી મંક્તિ જાણવા અતરદ્વીપના પઢમચઙ્કમિ કે० પેદેલા ચતુષ્કનેવિપે ફેશાનકૂળથી દક્ષિણાવર્ત ગણતા તેસિનામાઈ કે० તે દ્વીપનાં જે નામ છે, તે કહે છે એગોરુય કે० એક રુચક, વીજુ આજાશિક, વીજુ વૈપાણીક, ચોથુ લાંબુલીક, એ ચાર નામ અનુક્રમે જાણવા ॥૨૧૪॥

વીયચઙ્કે હયગય ॥ ગો સકુલિ પુથ્વકસનામાણો ॥

આયંસ મિઢગ અઞ્ ॥ ગોપુથ્વમુદ્દા ય તદ્યમિ ॥ ૨૧૫ ॥

અર્થ— વીયચઙ્કે કે० અતરદ્વીપના વીજા ચતુષ્કનેવિપે હય, ગય, ગો, અને શકુલી, એ ચાર શબ્દને પ્રત્યેકે કણ કે० કર્ણ શબ્દ જોનીય, તેવારે જે નામ થાય તે નામે દ્વીપ જાણવા ઇટલે હયકર્ણ, ગજકર્ણ, ગોકર્ણ, અને શક્કુલીકર્ણ, એવાં નામ જાણવા હવે તદ્યમિ કે० વીજા ચતુષ્કનેવિપે આદર્શ, મિંઢક, અય, ગો, એ ચાર શબ્દને પ્રત્યેકે પુથ્વમુદ્દાય કે० પૂર્વે મુલ શબ્દ જોનીય, તેવારે આદર્શમુલ, મેંઢમુલ, અયોમુલ અને ગોમુલ, એવે નામે ચાર દ્વીપ છે ॥ ૨૧૫ ॥

હય ગય હરિ વગ્ધ મુદ્દા ॥ ચઙ્ઞણ આસકણ હરિકસો ॥

અકણ કણ પ્પાવર, ણ દીવ પચમચઙ્કમિ ॥ ૨૧૬ ॥

અર્થ— ચઙ્ઞણ કે० ચોથા ચતુષ્કનેવિપે હય, ગય, હરી અને વ્યાગ્ર, એ ચાર નામને આગલ પ્રત્યેકે મુદ્દા કે० મુલ શબ્દ જોનીય તેવારે હયમુલ, ગજમુલ, હરીમુલ અને વ્યાગ્રમુલ, એવાં ચાર નામે ચાર દ્વીપ છે, અને અશ્વકર્ણ, સિંહકર્ણ, અકર્ણ અને કર્ણપ્રાવરણ એવે નામે દીવ પચમચઙ્કમિ કે० પાંચમા ચતુષ્કને વિપે અતરદ્વીપ જાણવા ॥૨૧૬॥

ઠકમુદ્દો મેદ્દમુદ્દો ॥ વિઠ્ઠમુદ્દો વિઙ્ઞદત્ત ઠઠંમિ ॥

સત્તમગે દંતતા ॥ ઘણ લઠ નિગૂઢ મુદ્દાય ॥ ૨૧૭ ॥

અર્થ— ઠકામુલ, મેઘમુલ, વિઠ્ઠમુલ અને વિઞ્ઞદત્ત, એવે નામે ઠઠા ચતુષ્કના અતરદ્વીપ છે, હવે સાતમા ચતુષ્કનેવિપે દત્તતા કે० દત્ત શબ્દ ચારેના અતને વિપે જોનીય તેવારે ઘનદત્ત, લઘદત્ત, મૂઢદત્ત અને સિરૂદત્ત, એવાં ચાર નામ જાણવા એ અઠાવીશ અતરદ્વીપના નામ કહ્યા ॥ ૨૧૭ ॥

વાહેરની ડચાડના વે કોશ ખેલીયં તેવારે સાઢીઅઘાસી યોજન ડપર પચાણુઆ ચાલીશ ઝાગ, ઇટલા ઝવૂઢીપ તથા ધાતકી ડંમની દિશિયી જોતાં પાણી ડપર ઢીપ ઠે પુણ કેઁ વહી મઝે કેઁ માંદેની લવણશિલાની દિશિયકી જોતા કોસ ડુગમેવ કેઁ વઝે વાઝુણ વે કોશ પાણી થકી સર્વ ઢીપ ડંચા ઠે હવે ઢીપનો પરિધિ કહે ઠે ડકંચ-સગતીસસહસસનવસયા, ડયાલપરિહિંજલાડુકોસવહિ ॥ ડચ્છા અતોજોયણ, અડસી પળનડઅચતંસા ॥ ૧ ॥ ૨૨૩ ॥

॥ હવે તે ચંડસૂર્યઢીપમાંદે પ્રાસાદના પ્રમાણ કહે ઠે ॥

કુલગિરિપાસાયસમા ॥ પાસાયા ઇસુ નિયનિય પહૂણ ॥

તહ લવણે જોડસિયા ॥ ઢગફાલિહ ડહલેસાગા ॥ ૨૨૪ ॥

ઇતિ શ્રીલવણસમુઝાધિકારો દ્વિતીયઃ સમાપ્તઃ ॥

અર્થ- ઇસુ કેઁ ઇ ચંડસૂર્યઢીપને વિપે કુલગિરિપાસાયસમા કેઁ કુલગિરિના પ્રાસાદ સરલા સાનીવાસઢ યોજન ડંચા, અને તેનું અરૂં સવાપકઢીશ યોજન પહોલા, ઇવા રમવા યોગ્ય નિયનિયપહૂણ કેઁ પોતપોતાના પ્રઙુ ઇટલે સ્વામી જે સુસ્થિતદેવ તથા ચંડ સૂર્ય તેમના ઇવા પાસાયા કેઁ પ્રાસાદ ઠે, તથા ઇ સર્વ ચંડ સૂર્ય પ્રમુલ્લ જે જ્યોતપીડનાં વિમાન ઠે તે સ્ફાટિક રત્નનાં ઠે તહ કેઁ તથા લવણે કેઁ લવણ સમુઝને વિપે જે જોડસિયા કેઁ જ્યોતપી ઠે તેનાં વિમાન ઢગફાલિહ કેઁ ઢગપાટન જે સ્ફાટિકરત્ન તેનાં ઠે, તે વિમાનને સયોગે લવણ સમુઝનાં પાણી ફાટે ઠે, ઇ રત્નનો ઝાતિયુલ ઠે વહી તે રત્નની કાન્તિ ડહલેસાગા કેઁ ડંચી લવણ શિલાનેવિપે પળ પ્રકાશ કરે ઠે લવણ સમુઝને વિપે ચાર ચંડમા, ચાર સૂર્ય, ણણસે ને વાવન ગ્રહ, ઇક-સો ને વાર નક્ષત્ર, અને વે લાલ સહસઢ હજાર ને નવસે ઇટલી તારાની કોનાકોડી ઝાણવી લવણસમુઝનો પરિધિ પઢ્ઢર લાલ ઇક્યાસી હજાર ઇકસો ને ડંગણચાલીશ યોજન ઝાણવો. સમુઝની ઝગતિના ચાર ઢારનુ અંતર, ણણ લાલ પંચાણુ હજાર ઘસેં ને સવાપસી યોજન ઠે હવે લવણ સમુઝનુ પ્રતર ઘન કરવાની ગાથા લલે ઠે ॥ ઢસસહસરહિયમિત્તર ॥ અરૂંઢસસહસસઙુઅતેણ ॥ ગણિયાયમઙ્ગપરિહી ॥ પય-રોલવણસ્તિમોહોડ ॥ ૧ ॥ નવનવડંકોડિસયા ॥ ઇકસઢીકોડીસત્તરસલસકા ॥ પઢ્ઢર-સસહસાયડમો ॥ ઘણોસલેસત્તરસહસસુણો ॥ ૨ ॥ સોસોલકોડિકોડી ॥ તિણવડ્ડલ-ચ્છીયુલચત્તસહસાયા ॥ નવસયકોડીપઢ્ઢર ॥ કોડીપઢ્ઢાસલસકાય ॥ ૩ ॥ ॥ ૨૨૪ ॥ ॥ ઇતિવાચનાચાર્યશ્રીસહજરત્નવિરચિતે દ્વેત્રસમાસવાર્તિકે લવણોદાધિકાર. સમાપ્ત. ॥

લવણસમુદ્રના વે સૂર્ય તેસિં કેળ તેના દીવાય કેળ વે વે દ્વીપ જાણવા પટલે વચમાં
ગૌતમદ્વીપ ઠે, અને વન્ને પાસે વે વે સૂર્યદ્વીપ ઠે ॥ ૨૧૦ ॥

જગદ્ પરુપ્પરિ અંતરિ ॥ તદ્ વિત્તર વારજોયણસદ્દસા ॥

એમેવ ય પુષ્પદિસિ ॥ ચદચ્ચક્રસ્સ ચત્ત દીવા ॥ ૨૧૧ ॥

અર્થ— જગદ્ કેળ જગતીયકી દ્વીપનુ વેગલાઇપણ અને પરુપ્પરિ અંતરિ કેળ દ્વીપનું
પરસ્પર પટલે માહોમાંહે અતર તદ્ કેળ તથા દ્વીપનો વિત્તર કેળ નિસ્તાર તે ધારજો-
યણસદ્દસા કેળ વાર હજાર યોજન જાણવો ય કેળ વલી એમેવ કેળ એ પ્રકારેજ પુષ્પ-
દિસિ કેળ પૂર્વદિશિનેવિષે જગતી યકી વાર હજાર યોજન લવણસમુદ્રમાંહે વે ચંદ્રમા
જંબૂદ્વીપના અને વે ચંદ્રમા લવણસમુદ્રના એ રીતે ચદચ્ચક્રસ્સ ચત્તદીવા કેળ ચાર
ચંદ્રમાના ચાર દ્વીપ ઠે ૨૧૧

એવંચિય વાહિરહ ॥ દીવા અઠ્ઠ પુષ્પપઠિમહ ॥ ૬ ૬

લવણે ઠ ઠ ધાયદ્, સહ સસીણ રવીણચ ॥ ૨૧૨ ॥

અર્થ— એવંચિય કેળ એ પ્રકારે વાહિરહ કેળ વાહેર યકી ધાતકી લહનેવિષે તથા
મદર પવંત યકી પૂર્વપશ્ચિમદિશે લવણસમુદ્રની જગતી યકી વાર હજાર યોજન
લવણ સમુદ્રમાંહે શિખાની દિશિ ફરે, તે વે ચંદ્રમા લવણ સમુદ્રના, અને ઠ ચંદ્રમા
ધાતકી રહના, એ રીતે આઠ ચંદ્રમાના દ્વીપ પૂર્વદિશિય ઠે, તથા વે સૂર્ય લવણસ-
મુદ્રના, અને ઠ સૂર્ય ધાતકીલહના, એવં આઠ સૂર્યના દ્વીપ પશ્ચિમ દિશે ઠે ॥ ૨૧૨ ॥

॥ એ ચંદ્રમા અને સૂર્યના દ્વીપ પાણી ઉપર કેટલા ઠે તે કહે ઠે ॥

એ દીવા જલુવરિ ॥ વહિ જોયણ સદ્દઅઠ્ઠસીદ્ તદ્ ॥

માગાવિ ય ચાલીસા ॥ મલ્લે પુણ કોસ હગમેવ ॥ ૨૧૩ ॥

અર્થ— એદીવા કેળ એ પૂર્વે કહ્યા જે ચંદ્રમા અને સૂર્યના દ્વીપ તે જલુવરિ કેળ
પાણી ઉપર વહિ કેળ જંબૂદ્વીપ ધાતકીલહની દિશિથી જોતા જોયણસદ્દઅઠ્ઠસીદ્ કેળ
સાડીઅઠ્ઠાસી યોજન તદ્દા કેળ તથા પ્રકારે જાગાવિચાલીસા કેળ ઉપરે પચાણુઆ
ચાલીશ જાગ પટલા પાણીથી ઉપર ઠે, તે જાણવાને અર્થે પ્રથમની પેરે આકની ત્રણ
રાશિ માડીય એક પચાણુ હજાર, વીજી સાતસેં અને ત્રીજી ચોવીશ હજાર, સુલજ-
પણામાટે વિંદુ ટાલીને વધેની રાશિ ઠેહેલી રાશિસાથે ગણતા સોલ હજાર ને આઠસો
થાય, તેને પેહેલી રાશિના પચાણુ હજાર ઠે, તેના વિંદુ ટાલતા પચાણુનાગે વેહેલી
તેવારે એકસો ઠઠતેર યોજન ઉપર પચાણુઆ એસી જાગ આવે પટલી લવણસમુદ્રની
જલહરિ ઠે, તેનુ અર્ધ અઠ્ઠાસી યોજન થાય ઠે તેની સાથે પાણી યકી

અર્થ— ધાતકીલંકનેવિપે જે ડહ, કુરુનુ ંકત કેળ ંકપણું તથા મેરુપર્વત ટાલીને કુલગિરિ, ગયદંતગિરિ, વદ્ધસ્કાર, યમલગિરિ, કાંચનગિરિ અને વૈતાલ્ય પ્રમુખ પર્વતનુ મુસ્સય કેળ ંચપણ, તથા ચ કેળ વલી સુમેરુવજા કેળ સુમેરુપર્વત વર્જિને વૈ-તાલ્યનો વિશ્વરં કેળ વિસ્તાર અને વટ્ટગિરિણં કેળ વીજા વૈતાલ્ય પ્રમુખ વૃત્તપર્વતનો વિસ્તાર તે સર્વ પુલ્લસમંજાણ કેળ પહેલાના સરખો જાણવો. ઇટલે જવૂદ્ધીપની પેરે જાણવો. ॥ ૨૧૭ ॥

॥ હવે ધાતકીલંકનેવિપે વે મેરુ ઠે તે વચ્ચાણે ઠે ॥

મેરુડગપિ તહચ્ચિય ॥ નવર સોમણસહિદુવરિ દેસે ॥

સગ અડસહસ્સઝણ, તિસહસ પણસીઙ્ગ ંચ્ચતે ॥ ૨૧૮ ॥

અર્થ— ધાતકીલંકના જે મેરુડગપિ કેળ વે મેરુપર્વત ઠે, તે તહચ્ચિય કેળ જંબૂદ્ધી-પના મેરુ સરસા જાણવા. પણ નવર કેળ ઇટલુ વિશેષ ઠે કે, જે સોમણસહિદુવરિદે-સેસગઅડસહસ્સઝણતિ કેળ સોમનસ વન થકી દેઠે સાત હજાર યોજન, અને સો-મનસ વન થકી ડપરે આઠ હજાર યોજન ઝણા કરિણં ઇતિ ઇટલે ઇ જાવ જે જવૂ-દ્ધીપના મેરુની જૂમિથી પાચસે યોજન ડપર ચડિણં, ત્યાં નંદન વન ઠે તે થકી ડપર સાડા ઘાસઠ હજાર યોજન ચડીણ, તેવારે સોમનસ વન ઠે, ત્યા ઠત્રીશ હજાર યો-જન ંચ્ચ પાકુકવન ઠે, અને ધાતકીલંકના મેરુનુ ઇટલુ વિશેષ જે જૂમિથકી પાંચસે યોજન ંચ્ચ નંદનવન ઠે, તે થકી સાડા પંચાસ હજાર યોજન ંચ્ચે ચડીણ, ત્યા સોમનસ વન ઠે, ત્યાંથી અઘાવીશ હજાર યોજન ંચ્ચા ચડીણ, ત્યાં પાંકુક વન ઠે, ઇ ચોરાની હજાર યોજન થયા. અને ઇક હજાર યોજન જૂમિમાહે ંકના ઠે, ઇસ સર્વ મહી સહસ પણ સોઙ્ગ ંચ્ચતે કેળ ધાતકી લંકના મેરુ પચાસી હજાર યોજન ંચ્ચા ઠે ॥૨૧૭॥

॥ હવે તે મેરુનો વિસ્તાર કહે ઠે ॥

તહપણનવચ્ચઝણ ॥ અચ્ચઝણ ય અઠત્તીસા ય ॥

દસ ય સયા ય કમેણ ॥ પણઘણ પિહુત્તિ દિઘા ય ॥૨૧૯॥

અર્થ— તહ કેળ તથા પ્રકારે પણ નવચ્ચ કેળ નવ હજાર ને પાંચસે, અને ચઝણ ંક નવ હજાર ને ચારસે ય કેળ તથા અચ્ચઝણ ંક નવ હજાર ત્રણમે ને પચાસ અને અઠત્તીસા કેળ ત્રણ હજાર ને આઠસો તથા દસયસયા કેળ ઇક હજાર ઇવા પ-ણઘય કેળ પાચ સ્થાનકને વિપે પિહુત્તિ કેળ પહોલપણાનો વિસ્તાર, દિઘા કેળ મેરુ-ના મૂલ થકી કમેણ કેળ અનુક્રમે જાણવો. તે આવી રીતે જે નવ હજાર ને પાંચસે યોજન મૂલમાં વિસ્તાર ઠે, અને નવ હજાર ને ચારસો યોજન જૂતલ વિસ્તાર ઠે, તથા નવ હજાર ને સાડાત્રણસે યોજન નંદનવનનો વિસ્તાર જાણવો, ત્રણ હજાર ને આઠસે

॥ હવે ધાતકીલંબ નામા વીજા દ્વીપનો અધિકાર વચ્ચાણે છે. ॥

જામુત્તરદીદિષ્ણ ॥ દસસયસમપિહુલ પણસયઝચ્ચેણ ॥

ઝસુયાર ગિરિહુગેણ ॥ ધાયશ્સડો હહ વિહત્તો ॥ ૨૨૫ ॥

અર્થ- લવણ સમુદ્રની જગતી થકી વાહેર વલયને આકારે ચાર લાલ યોજન પહોલો એવો વીજો ધાતકીલંબ નામે દ્વીપ છે, તે ધાયશ્સડો કે ૦ ધાતકીલંબ કેહવો છે ? તો કે-ઝસુયારગિરિહુગેણ કે ૦ શ્ચુકાર નામે જે વે પર્વત તેણે હહવિહત્તો કે ૦ વે જાગે વેદ્દેચ્યો છે, ઇટલે એક પૂર્વ ધાતકીલંબ, અને વીજો પશ્ચિમ ધાતકીલંબ એ વે જાગ જાણવા હવે તે ઇપુકાર પર્વત કેહવા છે ? તો કે-જામ કે ૦ દક્ષિણદિશે, અને ઝત્તર કે ૦ ઝત્તરદિશિય, દીદિષ્ણ કે ૦ દીર્ઘ ઇટલે લાવા છે વલી દશસય કે ૦ દશસો ઇટલે એક હજાર યોજન સમપિહુલ કે ૦ મૂલનેવિપે, અને શિલ્પરનેવિપે, સરલા પો-હોલા છે તથા પણસયઝચ્ચેણ કે ૦ પાંચસે યોજન ઝચા છે લવણ સમુદ્રની જગતીના દક્ષિણ ઝત્તરદિશિના વૈજયત, અપરાજિત એવે નામે જે વારણાં છે, તેમાંથી શ્ચુ ઇટ-લે વાળને આકારે ચાર લાલ યોજન ધાતકીલંબના વિસ્તાર સુધી લાવા નિકલ્યા છે, એવા તે પર્વતો છે ॥ ૨૨૫ ॥

॥ હવે વે લંબને વિપે કુલગિરિ ક્ષેત્ર વચ્ચાણે છે ॥

લંબહુગે ઠ ઠ ગિરિણો ॥ સગ સગ વાસા ય અર વિવરૂવા ॥

ધુરિ અતિ સમા ગિરિણો ॥ વાસા પુણપિહુલપિહુલયરા ॥ ૨૨૬ ॥

અર્થ- લંબહુગે કે ૦ ધાતકીલંબના પૂર્વ અને પશ્ચિમ દિશાના એકેકા લંબનેવિપે ઠઠગિરિણો કે ૦ ઠ ઠ કુલગિરિ જાણવા, અને સગસગવાસાય કે ૦ સાત સાત ક્ષેત્ર જાણવા તે કુલગિરિક્ષેત્ર કે ૦ છે ? તો કે-અરવિવરૂવા કે ૦ શ્ચુકાર કુલગિરિ તે આરા સરલાં છે, અને ક્ષેત્ર તે આરાના વિવર ઇટલે જે આંતરા હોય તેના સરલા છે જેમ ગાડીના પદ્મને વિપે, વચ્ચેની નાજી થકી આરાના આંતરા હોય, તેમ જન્મ દ્વીપ અને લવણ સમુદ્ર છે, તે નાજી સરલા છે અને ધાતકી લંબમાહે જે હુકાર તથા કુલગિરિ પ્રમુખ પર્વત છે તે આરા સરલા છે, અને ક્ષેત્ર તે તેના આંતરા સરલા છે વલી ગિરિણો કે ૦ તે કુલગિરિ શ્ચુકાર કેહવા છે ? તો કે-ધુરિ કે ૦ મૂલનેવિપે અને અતિ કે ૦ વેદ્દેનાને વિપે સમા કે ૦ સરલા પહોલા છે પુણ કે ૦ વલી વાસા કે ૦ ક્ષેત્ર જે છે, તે લવણ સમુદ્ર થકી માત્રીને પિહુલપિહુલયરા કે ૦ પિહુલ પિહુલતર છે ॥ ૨૨૬ ॥

॥ હવે ધાતકીલંબમાહે જે પદાર્થ જન્મદ્વીપ માહેલા પદાર્થ સરલા છે તે કહે છે ॥

દહકુહુરુત્તમે, રુમ્સસય વિઠ્ઠર વિયદ્ધાણાં ॥

વટગિરિણચ સુમે, રુવજ્ઞમિહ જાણ પુલસમ ॥ ૨૨૭ ॥

दिशाए धातकी खडनी जगतीना पासाना गयदंता के० चार गयदंत गिरि ते दीहा के० दीर्घ एटले केटला लांवा ठे० तो के-पणलखणसयरिसहस्रगुणछा के० पांच लाख उंगणोतेर हजार वसो ने उंगणसाठ एटला योजन लांवा जाणवा अने इयरे के० इतर एटले वीजा जवूछीपनी जगतीनी दिशाना मांहेला चार गयदंत गिरि, जे ठे ते त्रण लाख ठपन्न हजार वसो ने सत्तावीश योजन लावा जाणवा. तथा एक वा-हेरनो गयदंतगिरि, अने एक मांहेनो गजदंतगिरि ते वन्ने एकठा करिए तेवारे कुरुक्षेत्रनु धनुष्ट थाय, तेनुं प्रमाण नव लाख पचीश हजार चारसे ने ठयासी योजन थाय. एटलु धातकी खरुने विपे कुरुक्षेत्रनुं धनुष्ट जाणवु ॥ २३२ ॥

॥ हवे वक्षस्कार अंतर नदी प्रमुखनां प्रमाण कहे ठे ॥

खित्ताणुमाणउंसे, ससेलनइ विजयवणमुहायामो ॥

चउलखुदीहवासा ॥ वासविजयविचरो उइमो ॥ २३३ ॥

अर्थ- कुलगिरि तथा गजदंतानां प्रमाण कहां अने सेस के० तेपठी अन्य जे वक्षस्कार, अंतरनदी, विजय, अने वनमुख एनो आयाम के० विस्तार ते खित्ताणुमा-णउं के० क्षेत्रना अनुमाने करी जाणवो एटले पूर्व धातकी खंड तथा पश्चिम धातकी खंडनु वन्ने ड्खुकार दिशि जेवु क्षेत्रनु लांवणु ठे, तेवु वक्षस्कारादिकनु पण लाव पण जाणवु तथा वासा के० पूर्व धातकी खडनां सात क्षेत्र, अने पश्चिम धातकी खंडनां सात क्षेत्र, ते चउलख के० चार लाख योजन दीह के० दीर्घ एटले लावां जाणवा हवे वास के० क्षेत्रना विजयनो विचरोउ के० विस्तार जे ठे, ते इमो के० आगली गाथाए कहे ठे, ते प्रमाणे जाणवो ॥ २३३ ॥

खित्तकगुणधुवंके ॥ दोसय वारुत्तरेहि पविजत्ते ॥

सवठ वासावासो ॥ हवेइ इह पुण इय धुवका ॥ २३४ ॥

अर्थ- खित्तक के० क्षेत्रना आंक जे एक, चार, सोल ने चोसठ, एनी साथे गुण-धुवंके के० धुवांक गुणीए पठी दोसयवारुत्तरेहि के० वसें ने वारे करी पविजत्ते के० प्रतिजक्त एटले जागे वेहेंचीए, तेवारे वास के० क्षेत्रनु सवठ के० सर्वत्र एटले आदि, मध्य अने अंत्य वासो के० व्यास एटले विस्तार, ते हवेइ के० होय पुण के० वली इह के० ए क्षेत्रने विपे धुवंका के० धुवांक जे ठे, ते इय के० आगली गाथाए कहे ठे ॥ २३४ ॥

॥ हवे धातकी खरुना धुवांक कहे ठे ॥

धुरि चउद लख इसहस ॥ दो सगनजया धुव तहा मज्जे ॥

इसय अडुत्तर सतस, ठिसहस ठवीस लखा य ॥ २३५ ॥

યોજન સોમનસ વનનો વિસ્તાર જાણવો, અને એક હજાર યોજન શિલાનો વિસ્તાર જાણવો
 હવે વાંચિત સ્થાનકને ગિયે વિસ્તાર શ્રાવણનો ત્રિધિ વિષ્ણુગુણવિસેસો એ ગાથા
 થકી જાણવો, તે આઘી રીતે કે-ચૂતલ ધનુ પહોલપણુ નવ હજાર ને ચારસે યોજન છે,
 તેમાથી શિયરનુ પહોલપણુ એક હજાર યોજન કાઢીએ, તો વાકી આઠ હજાર ને
 ચારસે યોજન રહે તે ચૂતલ થકી ઊંચુ ચોરાસી હજાર યોજન છે, તેની સાથે જાગ
 આપતા, જાગ પોહોંચે નહીં તે માટે આઠ હજાર ચારસેને દસગુણા કરીએ, તેવારે
 ચોરાસી હજાર થાય, તે ઊંચપણાના ચોરાસી હજાર યોજન સાથે ગુણીએ તેવારે એક
 યોજનનો દશમો જાગ આવે તો ચૂતલ થકી જેવારે એક યોજન ઊંચે ચમીએ, તેવારે
 નિષ્ક્રમમાહે એક યોજનના દશ જાગ માહેલો એક જાગ ઘટે અને ઉતરતા વધે, એમ
 પ્રથમની પેરે જાણવું ॥ ૨૨૯ ॥

नङ्कुडदीववणमुह ॥ दहदीहरसेलकमलविठार ॥

नश्नुमत्तच तथा ॥ दह दीहत्तं च इह डगुण ॥ २३० ॥

अर्थ- प्रथम जे जङ्घ्नीपने विषे नदी, प्रपात कुड, कुडमाहेला छीप, वनमुल, जह, वीहरसेल के० दीर्घ एटले लावा पर्वत तथा कमल एटला पदार्थनो विचार के० बिस्तार तहा के० तथा प्रकारे नष्ट उन्नत के० नदीनु उडपण, च के० वली दहदीहल के० जहनु दीर्घपण एटले लावण जे कस्यु, तेथी ते जह के० आ धातकी खडनेविषे दुगुण के० घमण जाणवु ॥ २३० ॥

॥ हवे जङ्गल वननुं परिमाण कहे ठे ॥

इगलक सत्तसहसा ॥ अडसय गुणसीइ ञइसालवणं ॥

पुष्पावरदीक्षतं ॥ जामुत्तर अठसी जइय ॥ १३१ ॥

अर्थ- एक लाख सात हजार आठसोने ङगणाएसी योजन मेरुपर्वत थकी पुढावर के० पूर्व पश्चिम दिशाए दीहृत के० लावणणे जङ्गलाल बन वे, एने जेवारे अठ्ठासी-जड्य के० अठ्ठासी जागे वेहेचीए तेवारे वारसें ने ठवीस योजन काश्क उणा आवे, णटखु मेरुयकी जङ्गलालवन जामुत्तर के० उत्तर तथा दक्षिण दिशाए प्होखु वे कु- रुक्षेत्रनी जीवा वे लाख त्रेवीश हजार एकसोने अठ्ठावन योजन णटली जाणवी १३१

॥ हवे गयदत्त गिरि वस्त्राणे ठे ॥

बहिर्गयदंता दीहा ॥ पणवम्कण सयरिसदस इगुणठा ॥

इयं तिस्रस्तु वप्प, एतद्दस सयड्ढि सगवीसा ॥ ७३७ ॥

अर्थ- पूर्व अने पश्चिम दिशाना वेढु धातकी खडने विषे बहि के० वाहेरनी

નદી, ગિરિ કે० વદ્ધસ્કાર પર્વત, વણ કે० મેરુવન, વનમુખ એનાં જે માણ કે० પ્રમાણ કહ્યા છે, તે પ્રમાણસ્થિત કે० દ્વેત્રના વિસ્તારમાંદેશી વિસુદ્ધ કે० શોધીય એટલે કાઢીય વાકી જે ઝગરે તે સોલસ કે० સોલ જાગે વેદેહવતા જે આંક આવે, તેટલા યોજન પિતૃવિજયા કે० વિજયનું પહોલપણું જાણવું

તેની રીત દેખાડેટે:-અતરનદીય પદ્મરસે યોજન રૂઝ્યા છે, વદ્ધસ્કારે આઠ હજાર યોજન રૂઝ્યા છે, મેરુચકી પૂર્વે પશ્ચિમે જડશાલવને તથા મેરુપર્વતે વે લાખ પચીશ હજાર એકસો ને અઠાવન યોજન રૂઝ્યા છે, વનમુખે અગીઆર હજાર ઠસે ને અઠ્યાસી યોજન રૂઝ્યા છે, એ સર્વ એકઠા કરિય તો વે લાખ, ઠેતાલીશ હજાર, ત્રણસે ને ઠેતાલીશ યોજન થાય તે ધાતકીલડનો વિસ્તાર ચાર લાખ યોજનનો છે, તેમાંદેશી કાઢીય, તેવારે એક લાખ, ત્રેપન હજાર ઠસે ને ચોપન યોજન વાકી રહે તેને સોલ વિજય છે, માટે સોલ જાગે વેદેહવીય તેવારે નવ હજાર ઠસે ને ત્રણ યોજન ઊપર સોલહીઆ ઠ જાગ આવે. એટલું એકેકા વિજયનું પ્રમાણ પહોલપણું છે ॥ ૨૩૬ ॥

॥ હવે એ વિજયનો વિસ્તાર ગાથાએ કરી કહે છે ॥

નવસહસા વસય તિહુ ॥ તરા ય ઠ ત્રેવ સોલજાયાય ॥ વિજ-

યપિહુત્ત નર્દગિરિ ॥ વણવિજયસમાસ ચઝલસ્કા ॥ ૨૩૭ ॥

અર્થ- નવ હજાર, ઠસે ને ત્રણ યોજન ઊપર સોલહીયા ઠ જાગ એટલું વિજયપિહુત્ત કે० એકેકા વિજયનું પહોલપણું જાણવું એ નદી, ગિરિ, વન અને વિજય એ સર્વના પ્રમાણ જેવારે સમાસ કે० એકઠાં કરિય, તેવારે ચઝલસ્કા કે० ચાર લાખ યોજન ધાતકી લડનો વિસ્તાર પૂર્ણ થાય, અને વિજયના નામ પ્રથમ જરતદેત્રના સરસા કઠાદિક જાણવા હવે કવન પ્રમુખ ગિરિની સ્થિતિ સંગ્રહીય ઠેય કચણ વિચિત્તચિત્તા ॥ જમગનગા દીહ વદ્ધ વેયદ્ધા ॥ પુવસમુસ્સયવાસા ॥ હિયગારસ યંતરા પદમા ॥ ૧ ॥ મેરુણવિદેહપિહુત્તરુ કુરુવિવરોસલસ્કતિગ ॥ સગનવદ્ધસહસ્સ-
ઠય ॥ સયસગનવયાવિણયસા ॥ ૨ ॥ તંત્રેવ સત્તજર્ઘ્ય ॥ પણવદ્ધસહસ્સહુસયઙ્ગસ-
યરી ॥ તજમગદ્ધતરયં ॥ ગહિય ગણિણાણુસારેણ ॥ ૩ ॥ ૨૩૮ ॥

॥ હવે નગરી અને વૃદ્ધ વણાણે છે ॥

પુવવ પુરી ય તરુ ॥ પરમુત્તરકુરુસુ ધાઙ્ મદ્ધાઈ ॥

રુક્ષા તેસુ સુદંસણ ॥ પિયદસણનામયા દેવા ॥ ૨૩૮ ॥

અર્થ- એ ધાતકી રમુને વિપે પુરી કે० નગરી અને તરુ કે० વૃદ્ધ તે પુવવ કે० પહેલા જવૃદ્ધીપને વિપે જે રીતે કહ્યા તે રીતે જાણવા પર કે० પરંતુ એટલું વિશેષ છે કે, જે પૂર્વ અને પશ્ચિમના વેદુયંડને વિપે મુત્તરકુરુસુ કે० વે ઉત્તર કુરુદેત્ર માદે

અર્થ- ધુરિ કે ૦ પ્રથમ દ્વેત્રના ચૌદ લાખ લક્ષમહસ ઘોસગનડયા ધુવં કે ૦ ચૌદ લાખ, બે હજાર વસે ને સત્તાણુ ઇટલા ધુવાંક જાણવા તદ્દા કે ૦ તથા પ્રકારે મઝે કે ૦ મધ્યદ્વેત્રના ધુવાક ઠવીશ લાખ સડસઠ હજાર વસો ને આઠ જાણવા

અહીંયા પ્રથમ દ્વેત્રના ધુવાક જે ચૌદ લાખ બે હજાર વસે ને સત્તાણુ ઠે અને દ્વેત્રનો આક્રમક ઠે માટે એકે ગુણીય તેવારે તેહિજ આક્રમક આવે. તેને વસે ને વાર જાગે વેદેચતા ઠ હજાર ઠસો ને ચૌદ યોજન જાકેરા, ઇટલો જરત તથા ઇરવતનો આદિવિસ્તાર જાણવો અને વાર હજાર પાંચસે ને એમ્યાશી યોજન જાકેરો મધ્ય વિસ્તાર ઠે, તથા અઢાર હજાર પાંચસે ને સમતાલીશ યોજન જાકેરો અલ્પવિસ્તાર ઠે

દ્વેમવંત ને ઇરણ્યવતનો આદિ વિસ્તાર ઠવીશ હજાર ચારસે ને અઠાવન યોજન જાકેરો ઠે, મધ્યવિસ્તાર પચાશ હજાર ત્રણસે ને ચોવીશ યોજન જાકેરો ઠે, અને અલ્પ વિસ્તાર ચમોત્તર હજાર, એકસો ને નેતુ યોજન જાકેરો ઠે.

હરીરૂપે અને રમ્યક દ્વેત્રનો આદિવિસ્તાર એક લાખ પાંચ હજાર આઠસે ને તેત્રીશ યોજન જાકેરો ઠે, અને મધ્યવિસ્તાર બે લાખ એક હજાર વસે ને અઠાણુ યોજન જાકેરો ઠે, તથા અલ્પવિસ્તાર બે લાખ, ઠધુ હજાર, સાતસે ને ત્રેસઠ યોજન જાકેરો ઠે.

વિદેહનો આદિ વિસ્તાર ચાર લાખ, ત્રેવીશ હજાર, ત્રણસે ને ચોત્રીશ યોજન જાકેરો ઠે, અને મધ્યવિસ્તાર આઠ લાખ, પાંચ હજાર એકસો ને ચોરાણુ યોજન જાકેરો ઠે, તથા અલ્પવિસ્તાર અગીશ્વાર લાખ સત્યાશી હજાર ને ચોપન યોજન જાકેરો ઠે એ રીતે એ ચાર સ્થાનકનો આદિ, મધ્ય તથા અલ્પનો વિસ્તાર કહ્યો

અહીંયા આદિ ધુવાક ચૌદ લાખ, બે હજાર, વસે ને સત્તાણુ યોજન જાકેરા ઠે તેને એક, વાર, સોડને ચોસઠ સાથે ગુણીય, પઠી વસે ને વાર જાગે વેદેચતા યથાક્ત માન લાગે અને મધ્યધુવાક ઠવીશ લાખ સડસઠ હજાર વસે ને આઠ ઠે તેને એક, ચાર, સોલ ને ચોસઠ સાથે ગુણીને પઠી વસે ને વાર જાગે વેદેચતા પૂર્વોક્ત મધ્ય વિસ્તાર લાગે, તથા અલ્પનો વિસ્તાર આગલી ગાથામા ૩૫૩૨૧૧ ઠે તેને એક, ચાર, સોલ, અને ચોસઠ સાથે ગુણીય, પઠી વસે ને વાર જાગે વેદેચતા પૂર્વોક્ત દ્વેત્રનો અલ્પ વિસ્તાર આંત્ર અને ઉપર જે યોજન રહે, તેની કલા કરી વસે ને વાર જાગે વેદેચીય, તેટલુ ઉપર આવે તેમાટે જાકેરા લખ્યા ઠે ॥ ૩૩૫ ॥

ગુણત્રીસ સય વતી ॥ સ સહસ ગુણયાલ લક્ષ ધુવમંતે ॥ નહ-
ગિરિવણમાણ વિસુ ॥ અસ્થિત સોલ સપિહુવિજયા ॥ ૩૩૬ ॥

અર્થ- ડગણચાલીશ લાખ વત્રીશ હજાર એકસો ને ડગણીશ ઇટલા ધુવમંતે કે ૦
૧૧ ઇટલે ટેકાના ધુવાક જાણવા દ્વે વિજયનુ પરિમાણ કહે ઠે નહ કે ૦ અનર

સૂર્યના દ્વીપ તે નાયઝા કે० જાણવા તે આવીમીતે કે - ધાતકી ચંમની જગતીચકી વાર હજાર યોજન કાલોદ સમુદ્રમાહે પૂર્વદિશાનેવિપે ધાતકીચંમના વાર ચડમાના વાર દ્વીપ ઠે, અને પશ્ચિમદિશાને વિપે વાર સૂર્યના વાર દ્વીપ ઠે, તથા કાલોદની જગતી ચકી કાલોદ સમુદ્રમાહે વાર હજાર યોજને પૂર્વદિશાનેવિપે કાલોદધિના વે-તાલીશ ચડમાના વેતાલીશ દ્વીપ ઠે, અને પશ્ચિમદિશાએ વેતાલીશ સૂર્યના વેતાલીશ દ્વીપ ઠે નવરં કે० ઇટલુ વિશેષ જે સમંતલ તે કે० તે સર્વ દ્વીપ બાહરની દિશાએ સર્વત્ર જોતાં જલસ્સુવાર કે० પાણી ચકી ઉપરે કોસડુગુચ્ચા કે० વે કોશ ઝંચા ઠે, તથા ઇકાણું લાલ સિત્તોત્તેર હજાર ઠસેં ને પાંચ યોજન કાલોદ સમુદ્રનો પરિધિ જાણવો. અને વાવીશ લાલ વાણુ હજાર ઠસેં ને વેતાલીશ યોજન અને ઉપર ત્રણ કોશ ઇટલું જગતીદ્વારાંતર જાણવું ॥ ૨૪૧ ॥ ઇતિ શ્રીદ્વેત્રસમાસ વાર્તિકે કાલોદાધિકાર-શ્વતુર્થઃ સમાપ્ત ॥

॥ હવે પાંચમો પુષ્કરદલ દ્વીપનો અધિકાર કહે ઠે ॥

પુષ્કરદલવહિજગદ્ ॥ વસંતિર્ઝ માણુસુત્તરો સેલો ॥ વેલં-

ધરગિરિમાણો ॥ સીંહ નિસાઈ નિસદવણો ॥ ૨૪૨ ॥

અર્થ- કાલોદ સમુદ્રની જગતીચકી બાહર વલયને આકારે સોલ લાલ યોજન પ-હોલો પુષ્કર દ્વીપ ઠે, તે પુષ્કર કે० પુષ્કર દ્વીપનુ દલ કે० અર્ધ આઠ લાલ યોજન ઠે, ત્યાં ચકી બાહરની દિશાએ જગદ્વલ કે० જગતીની પેરે વલય સરખો માણુસુત્તરો-સેલો કે० માનુષ્યોત્તર એવે નામે પર્વત તે સઠિર્ઝ કે० રહ્યો ઠે, પણ તે કેહવો ઠે? તો કે-વેલધરગિરિમાણો કે० વેલંધરગિરિને માને ઠે ઇટલે મૂલનેવિપે એક હજાર વાવી-શ યોજન અને શિખરનેવિપે ચારસેં ને ચોવીશ યોજન પહોલો ઠે, ને સત્તરસેં એકવીશ યોજન ઊંચો ઠે વલી સીંહનિસાઈ કે० સિંહની પેરે નિસાદી ઠે, જેમ સિંહ વેશે તેવારે આગલ ઊંચો હોય, અને પાઠલે જાગે નીચો હોય તેમ માનુષ્યોત્તર પણ માંહેની દિ-શાએ ઊંચો ઠે, અને બાહરની દિશાએ નીચો ઢાલ માહે ઠે વલી કેહવો ઠે? તો કે-નિસદવણો કે० નિપથ પર્વતને વર્ણે રાતા સુવર્ણનો ઠે ॥ ૨૪૨ ॥

॥ હવે ત્યાં દ્વેત્ર અને પર્વતનાં સ્વરૂપ વચાણે ઠે ॥

જદ્ ચિત્તનગાઈણ ॥ સઠાણો ધાયણ તદેવ ઇદ્ ॥ ડુગુ-

ણોય જદ્સાલો ॥ મેરુ સુયારા તહા ચેવ ॥ ૨૪૩ ॥

અર્થ- જદ્ કે० જેમ ચિત્ત કે० દ્વેત્ર તે જરતાદિક અને નગાઈણ કે० પર્વત હેમ-વંત પ્રમુખ તેનાં સઠાણો કે० સંસ્થાન જે આકારવિશેષ તે ધાયણ કે० ધાતકીચંમને-વિપે કહ્યાં ઠે. ઇટલે ત્યાં જેમ ચક્રના આરા અને વિવર સરખા ઠે, તદેવ કે० તેમજ

धाइ महधाई के० धातकी ने महाधातकी एवे नामे वे रुक्ता के० वृक्ष ठे, तेसु के० ते वे वृक्षने विपे सुदंसणपियदसण नामया देवा के० सुदर्शन अने प्रियदर्शन एवे नामे वे देवता अनुक्रमे वसे ठे, अने वे देवकुरुक्षेत्रने विपे तो जवूझीपनी पेरे गरुड देव-
ताने वसत्रायोग्य वे साहमली वृक्ष ठे ॥ २३० ॥

॥ हवे धातकी सरुना त्रण परिधि कहे ठे. ॥

धुवरासीसु य मिलिया ॥ एगो लखो य अडसयरि सहसा ॥

अठसया बायाला ॥ परिहितिंग धायईसमे ॥ २३१ ॥

अर्थ— प्रथम कही जे धुवाकनी त्रण राशी तेनी साथे एक लाख अठोत्तर हजार
आठसे ने बेतालीस एटला योजन मिलिया के० मेलवीप, तवारे अनुक्रमे परिहितिंग-
गधायईसडे के० धातकी खडना त्रणे परिधितु परिमाण थाय, ते यत्रथी समजडु हवे
ए धुवाक केवी रीते नीपजे, तेनो विधि प्रयातरथी कहे ठे यष्टक ॥ इहवासहरा-
जंबु ॥ सेलडुगुणविचाराचउसुआरा ॥ खित्तफुसतिलखो ॥ अरुसयरिसहसवियाला
॥ १ ॥ तण्णलवणपरिहि ॥ धायइसरुस्तआइधुवरासी ॥ गिरिपिठुणा तम्मज्जा ॥
परिहीसमज्जाधुवरासी ॥ २ ॥ अतस्सविजापरिही ॥ गिरिविठररहियअतधुवरासी ॥
गिरिविठरेणमिलिय ॥ परिहितिंगणुकमेणजवे ॥ ३ ॥ २३१ ॥ इति श्रीसहेजरत्नविर-
चित्ते क्षेत्रसमास वार्तिके धातकीखनाधिकारे तृतीय परिच्छेद ॥

॥ हवे कालोद समुद्रनो चोथो अधिकार कहे ठे ॥

कालोदहि सबठवि ॥ सहसुडो वेलविरहिउं तठ ॥ सु-

ठि यसम कालमहा ॥ कालसुरा पुवपठिमउं ॥ २४० ॥

अर्थ— कालोदधि नामे जे समुद्र ते धातकीखरुनी जगती बाहेर बलयने आकारे
ठे ते केवो ठे ? सबठवि के० सर्वत्र सहसुको के० हजार योजन लंडो ठे, एटले गोति-
र्थनी पेरे नथी बली केवो ठे ? वेल के० जे पाणीनी हानी बुद्धि ते थकी धिरहिउं
के० रहित ठे तठ के० ते कालोद समुद्रने विपे सुष्ठियसमकाल महाकालसुरापुवप-
ठिमउं के० लवणसमुद्रना सुस्थितदेव सरया काल, अने महाकाल नामे जे वे देवता
तेने रेहेवायोग्य पूर्व अने पश्चिमदिशानेविपे गौतमझीप सरया वे छीप ठे ॥ २४० ॥

लवणमिव जहसजव ॥ ससिरविदीवा इहपिनायद्या ॥

नवर समतउंते ॥ कोसडुगुच्चा जलस्सुवरि ॥ २४१ ॥

अर्थ— लवणमिव के० लवण समुद्रनी पेरे इहपि के० अहीआ कालोद समुद्र-
पण जहसजव के० जेटला सजत्रिए तेटला ससिरविदीवा के० चडमा अने

अर्थ- शेष बीजा क्षेत्र, नदी अने इह प्रमुखतुं पमाणर्ण के० प्रमाण ते जह के० जेम जंवूदीवाज के० जंवूद्रीपथकी कोइक डुगुणा के० वमणा, कोइक समा के सरखा, ते धाए के० धातकीखडने विपे जेम कहा ठे, तह के० तेम इह के० अर्हीआं पुष्करार्द्धने विपे कोइक धायइसंमाज के० धातकीखंडथी वमणा, कोइक धातकीखम सरखा पण नेया के० जाणवा एटखे जे जंवूद्रीप सरखा धातकीखंड मांहे ठे, ते धातकीखंड सरखा पुष्करार्द्ध मांहे ठे, अने जे जंवूद्रीप थकी धातकीखडमांहे वमणा कहा ठे ते पुष्करार्द्धने विपे धातकी खंमथकी वमणा जाणवा, तथा धातकी खंमने-विपे दीर्घ वैताद्व जंवूद्रीप सरखा बखाणे ठे, यथा ॥ कंचण यमसुरकुरुनग ॥ वय-द्वचेववद्वदीहाय ॥ विरुजवाहसमुस्तएणजहजवूदीबुच्चा ॥ १ ॥ पुष्करार्द्धनेविपे तो दीर्घ वैताद्वनो विस्तार वसें योजन कहा ठे यथा ॥ उवेहोवेयद्वाणं ॥ जोयणाइंतु-तसयकोसाइं ॥ पणवीसजविहो ॥ दोचेवसयाइंविचित्रा ॥ २ ॥ अर्हीआं निश्चयनी वात ज्ञानी जाणे ॥ २४६ ॥

अडसीलखा चउदस ॥ सहसा तह नवसया य इगवीसा ॥

अप्रितरधुवरासी ॥ पुवत्त विहीइ गणियवो ॥ २४७ ॥

अर्थ- खित्तंकगुणधुवं के० ए गाथामां जे रीते विवि कहा ठे, ते रीते पुष्करार्द्ध क्षेत्रनो विस्तार आदि, मध्य तथा अंतनो जाणीएं तेना धुवांक कहे ठे, अठ्यासी लाख चउद हजार नवसें ने एकवीश एटला योजन तह के० तथा प्रकारे ए अन्य-तर के० आदि क्षेत्रना धुवांकनी राशि जाणवी ते सर्व पुवत्त के० प्रथमनी पेरे क्षेत्र-ना थांक साथे गणियवो के० गणीएं, पठी वसें ने वार जागे विहीइ के० वेहेंचतां प-रिमाण लज्यमान थाय ॥ २४७ ॥

इग कोडि तेरलखा ॥ सहसा चउचत्त सगसय तियाला ॥

पुस्करवरदीवहे ॥ धुवरासी एस मझमि ॥ २४८ ॥

अर्थ- एक कोनी, तेर लाख चुमावीस हजार सातसें ने तेतालीश योजन एटली पुष्करवर द्वीपना मझमि के० मध्य क्षेत्रनी ए धुवरासी के० धुवांक राशी जाणवी ॥ २४८ ॥

एगा कोडी अमृती, सलख चउदत्तरीसहस्सा य ॥

पंचसया पणसठा ॥ धुवरासी पुस्करर्द्धते ॥ २४९ ॥

अर्थ- एक करोड आठत्रीश लाख चमोतेर हजार पांचसें ने पासठ एटली पुष्करार्द्धना अत के० अंल क्षेत्रनी धुवांक राशी जाणवी हवे ए धुवांक जाणवानी पेरे लखीए ठेए यथा ॥ पुस्करदलंमिउसुयार ॥ धायइसंमाजडुगुणवासहरा ॥ खित्तफ-

इह के० ए पुष्करवर द्वीपनेविषे पण जाणवा दुगुणोयजदसालो के० धातकीखनना
 जडशाल वन यकी पुष्करार्कनु जडशाल वन ते लांवपणे अने पडोलपणे वमणुं जा
 णवु तो मेरुनी पूर्व पश्चिमदिशाए जडशालवनना धातकीखननेविषे विस्तार एक
 लाख सात हजार आठसेंने उगणाएसी योजन ठे तेने वमणा करीए तेवारे वे लाख
 पन्ध्र हजार सातसेंने अष्टावन योजन थाय ने एने जेवारे अठ्ठासी जागे वेहेचीए,
 तेवारे वे हजार चारसें एकावन योजन उपर एक योजनना अठ्ठासी जाग करिए,
 तेवा सोतेर जाग एटलो दक्षिण उत्तर दिशाना जडशाल वननो विस्तार पुष्करार्क-
 नेविषे जाणवो मेरुसुयारा के० पुष्करार्कना वे मेरु अने इक्षुकारा परंत तेनो विस्तार
 तदाचेव के० ते धातकी खन सरसो जाणवो ॥ २४३ ॥

॥ हवे बाहेरना चार गजवता वखाणे ठे ॥

इह बाहिरगयदता ॥ चउरो दीहत्ति वीससय सहसा ॥

तेयालीससहस्सा ॥ गुणवीसदिया सया डन्नि ॥ २४४ ॥

अर्थ- इह के० ए पुष्करार्कने विषे मानुपोत्तर पर्वतनी दिशाए बाहिरगयदताच-
 उरो के० बाहेरना चार गजवतगिरि ते वीससयसहस्सा के० वीज लाय तेतालीश
 हजार वने ने उगणीश योजन दीहत्ति के० दीर्घ इति एटले लावा ठे ॥ २४४ ॥

अप्रितर गयदता ॥ सोलसलखा य सहस ठवीसा ॥

सोलहिय सयचेग ॥ दीहते हुति चउरोवि ॥ २४५ ॥

अर्थ- कालोद समुद्रनी जगतीनी दिशाना अप्रितर के० माहेला चारे गजवत-
 गिरि जे ठे, ते सोल लाख ठवीश हजार एकसो ने सोल योजन एटला दीर्घ एटले
 लावा, हुति के० ठे. तथा चार लाख ठवीश हजार नवसेंने सोल योजन एटली कु-
 रुक्षेत्रनी जीवा होय, वळी सत्तर लाख सात हजार सातसेंने चउद उपर एक यो-
 जनना वसें वार जाग करिए, तेवा आठ जाग एटलो कुरुक्षेत्रनो विस्तार जाणवो त्र-
 णसें तेव्रीस योजन उपर एक योजननो व्रीजो जाग एटलु कचनगिरिनु माहोमाहे
 अतर जाणवु वे लाख चालीश हजार नवसेंने उगणासाठ योजन उपर सातीठ एक
 जाग एटलु अतर कुलगिरि, जमक अने डहनु अतर जाणवु, तथा ठवीश लाख
 उगणोतेर हजार त्रणसेंने पात्रीश योजन एटलु कुरुक्षेत्रनु धनुष्ट जाणवु ॥ २४५ ॥

॥ हवे शेष, नदी तथा पर्वतना परिमाण कहे ठे ॥

सेसा पमाणउं जह ॥ जवूदीवाउ धाइए जणिया ॥

उगुणासमा य ते तह ॥ धायईसडाउ इह नेया ॥ २४६ ॥

અર્થ— ઊંગળીશ હજાર સાતસેં ને સવાચોરાણુ યોજન ઇટલું વિજયનું વિષ્કંજ થાય, તદ્ કેળ તથા પ્રકારે ઇહ કેળ એ પુષ્કાર્ક દ્વીપને વિષે, વહિ કેળ વાહેરની દિશાએ જેના પાણી વહ કેળ વહે છે, એવી જે સહિલા કેળ નદી તેની નજીક કોઈ સમુદ્ર નથી, તે માટે નરનગસસ કેળ માનુષ્યોત્તરને અહો કેળ હેઠે મૂલમાં પવિસંતિ કેળ પેસે છે. ॥ ૨૫૦ ॥

ઇહ પઝમમહાપઝમો ॥ રુક્ષા ઉત્તરકુરુસુ પુર્ધિવ ॥ તેસુ
ય વસંતિ દેવા ॥ પઝમો તદ પુંડરીર્ચ ॥ ૨૫૧ ॥

અર્થ— ઇહ કેળ એ પુષ્કાર્કને વિષે ઉત્તર કુરુસુ કેળ વન્ને ઉત્તર કુરુદેત્રમાંહે પઝમ મહાપઝમોરુક્ષા કેળ પદ્મ અને મહાપદ્મ એવે નામે વૃક્ષ છે, તે પુર્ધિવ કેળ પૂર્વે જંબૂદ્વીપવત્ ઇટલે જંબૂદ્વીપની પેરે તેસુય કેળ તે પદ્મ અને મહાપદ્મને વિષે પઝમો તદ્ પુનરીયદેવાવસતિ કેળ પદ્મ તથા પુંડરીક એવે નામે બે દેવતા રહે છે અને દેવકુરુદેત્રનેવિષે તો જંબૂદ્વીપની પેરે ગરુદેવને વસવાયોગ્ય બે સામલીનાં વૃક્ષ છે. ॥ ૨૫૧ ॥

પુસ્કરદલ પુવાહર ॥ ધંડ તો સહસ ડુગ પિહુકુડા ॥
ઝણિયાતઘાણપુણ ॥ ગીયઠા ચેવજાણંતિ ॥ ૨૫૨ ॥

અર્થ— પુષ્કાર્ક દેત્રને વિષે પૂર્વ પશ્ચિમ દિશાના વન્ને યનમાંહે બે હજાર યોજન પોહોલા એવા બે કૂટ કહ્યા છે, તે કૂટનાં સ્થાનક તો પુણ કેળ વલી જે ગીતાર્થ જ્ઞાનવંત હોય તે જાણે યજ્ઞક પ્રથાંતરે ॥ ઇસિતલેકમસોજુવિ ॥ હુસહસજોયણપિહુદસોગાઠા ॥ અરુહુગેવિહુકુડા ॥ તિલ્લકનવનવશ્સહસગમે ॥ ૧ ॥ ૨૫૨ ॥

॥ હવે મનુષ્ય દેત્રમાંહે સર્વ પર્વતની સંખ્યા કહે છે ॥

દો ગુણહત્તરિ પઢમે ॥ અઢ લવણે વીયદીવ તશ્યધે ॥ પિહુ
પિહુપણ સય ચાલા, ઇય નરલિત્તે સયલગિરિણો ॥ ૨૫૩ ॥

અર્થ— પ્રથમ જંબૂદ્વીપને વિષે વસેં ને ઊંગળોતેર પર્વત છે તે કહે છે એક મેરુ, ઠ કુલગિરિ, ચાર ગયદંતા, સોલ વદ્ધસ્કાર, ચોત્રીશ લાંવા વૈતાલ્ય, ચાર વૃત્ત વૈતાલ્ય, ચાર ચમલગિરિ, અને વસેં કાંચનગિરિ એ સર્વ મલી વસે ને ઊંગળોતેર પર્વત જંબૂદ્વીપમાંહે જાણવા. અને અમ્લવણે કેળ આઠ પર્વત લવણસમુદ્ર માંહે છે વીયદીવ કેળ વીજા ધાતકીલ્લર માંહે પાંચસે ને ચાલીસ પર્વત છે, કેમકે જંબૂદ્વીપના વસેં ને ઊંગળોતેરને ધમણા કરીને બે ઇપુકાર પર્વત જેલીય, તેવારે પાંચસેં ને ચાલીશ થાય અને હુ કેળ નિશ્ચે તશ્યદેપિ કેળ ત્રીજો અર્ક ઇટલે પુષ્કાર્કને વિષે પણ પાંચસે ને ચા-

સતિલક્ષ્મિ ॥ પળવદ્ધસહસ્રતસયચુલસી ॥ તેણ્ણાકાલોયહિ ॥ પરિહિશ્વપદમહો-
 ષ્ઠુવરાસિ ॥ દીવદ્ધમધપરિહિ ॥ ગિરિપીઠ્ણોયમક્ષીધુવો ॥ ૨ ॥ નરલિત્તઅંહપરિહિ ॥
 ગિરિપિઠ્ણાયઅતધુવરાસિ ॥ પુલ્લચગણહરણો ॥ સિત્તપમાણંજવેપયક ॥ ૩ ॥ હવે
 અનુક્રમે દ્વેત્રપ્રમાણ વિવરીને લક્ષીએ ઠેંદ

પુષ્કરાર્દને વિષે ત્રત એરવતના આદિધ્રુવાંક અઢ્યાસી લાલ ચઢદ હજાર નવ-
 સેંને એકવીશ તેને એક સાથે ગુણીએ, તેવારે તેહીજ આક આવે, તેને વસેંને વાર જાગે
 વેહેંચીએ, તેવારે એકતાલીશ હજાર પાચસેંને ડંગણાએસી યોજન લખ્યમાન થાય ડ-
 પર એકસોને તહોત્તેર યોજન વધે, તે એક યોજનના વસેં વાર જાગ કરી તેને વસેંને
 વાર જાગે વેહેંચીએ, તેવારે ડપર વસેંને વારીઆ એકસોને તહોત્તર જાગ આવે, ઇટ-
 લો પ્રથમ વિસ્તાર ઢે તેમઢે ગાથામાં સર્વત્ર જાહેરા લરયા ઢે, તેમજ ત્રેપન હજાર
 પાંચસેંને વાર યોજન ડપર થસેંવારીઆ એકસોને નવાણુ જાગ ઇટલો મધ્ય વિસ્તાર
 જાણવો પાંસઢ હજાર ચારસેંને ઢેતાલીસ યોજન ડપર વસેંને વારીઆ તેર જાગ ઇ-
 ટલો અલ્ય વિસ્તાર જાણવો

ઢેમવત એરણ્યવતનો આદિવિસ્તાર એક લાલ ઠાસઢ હજાર ત્રણસેંને ડંગણીશ યો-
 જન ડપર વસેંને વારીઆ ડપજ જાગ ઢે, અને મધ્યવિસ્તાર ઢે લાલ ચઢદ હજાર ને
 એકાવદ્ધ યોજન ડપર વસેં વારીઆ એકસોને સાઢ જાગ ઢે, તથા અલ્યનો વિસ્તાર ઢે
 લાલ એકસઢ હજાર સાતસેંને ચોરાશી યોજન ડપર વસેંને વારીઆ વાવન જાગ ઢે

હરીગપે તથા રમ્યકનો આદિવિસ્તાર ઢ લાલ પાસઢ હજાર વસેંને સીતોતેર યો-
 જન ડપર વસેંને વારીઆ વાર જાગ ઢે, અને મધ્યવિસ્તાર આઢ લાલ ડપજ હજાર
 વસેંને સાઢ યોજન ડપર વસેંને વારીઆ ચાર જાગ ઢે, તથા અલ્ય વિસ્તાર દશ લાલ
 સઢતાલીશ હજાર એકસોને ઢત્રીસ યોજન ડપર, વસેંને વારીઆ વસેંને આઢ જાગ ઢે

વિદેહ ક્ષેત્રનો આદિવિસ્તાર ઢવીશ લાલ એકસઢ હજાર એકસોને આઢ યોજન
 ડપર વસેંને વારીઆ અમતાલીશ જાગ ઢે, અને મધ્યવિસ્તાર ચોત્રીશ લાલ ચોવીશ
 હજાર આઠસેંને અઠાવીશ યોજન ડપર વસેંને વારીઆ સોલ જાગ ઢે, તથા અલ્ય-
 વિસ્તાર એકતાલીશ લાલ અઠાસી હજાર પાચસેંને ઢેતાલીસ યોજન ડપર વસેંને
 વારીઆ એકસોને ઢનુ જાગ ઢે ઇગુણાક, ક્ષેત્રાક અને ધ્રુવાક તે સર્વ યત્રથી જાણવા ૨૪૯

॥ હવે પ્રથમની પેરે નદી, ગિરિ અને વનમુલનુ પરિમાણ કાઢિને શેપ રહે તેને ॥

॥ સોલમે જાગે એક વિજયનુ પરિમાણ થાય તે કહે ઢે ॥

ગુણ વીસસહસ સગસય ॥ ચઢણજય સવાય વિજવિલ્લજો ॥ તદ્
 શ્વ વહિવદ્સલિલા ॥ પવિસંતિ ય નરનગસાહો ॥ ૨૫૦ ॥

ક્ષેત્રના સ્વજાવનું વિશેષ જાણવું ॥ શ્લોક ૧ ॥ સદેજરત્ન વિરચિતે ક્ષેત્રસમાસવાર્તિકે પં-
ચમોધિકાર. ॥ ૨૫૬ ॥

॥ હવે પુષ્કરાર્દ પર્વત પ્રમુખને વિષે જિનજવન છે તે કહે છે. ॥

ચંડસુ વિ ઇસુયોરસુ ॥ શ્લોક ૨ ॥ નરનગંમિ ચત્તારિ ॥ કૂડોવરિ
જિણજવણા ॥ કુલગિરિજિણજવણપરિમાણા ॥ ૨૫૭ ॥

અર્થ— પ્રથમ કહ્યાં જે ધાતકીલંડને વિષે વે ઇપુકાર, અને વે ઇચુકાર પુષ્કરાર્દ-
નેવિષે એ ચંડસુવિ કે ૦ ચારે પણ ઇસુયારેસુ કે ૦ ઇચુકાર પર્વતને વિષે પ્રત્યેકે ચાર
કૂટ છે, તેમાંહે ઠેલા સિદ્ધકૂટને વિષે ચાર પર્વતે ઇશ્લિકે કે ૦ એકે જિનજવન છે,
વધા મલી ચાર જિનજવન છે, અને નરનગ કે ૦ માનુષ્યોત્તર પર્વતના ચત્તારિકુનોવરિ
કે ૦ ચાર કૂટના ઉપર જિણજવણા કે ૦ ચાર જિનજવન છે, તે જિનજવન કેહવાં છે ?
તો કે—કુલગિરિજિણ જવણપરિમાણા કે ૦ કુલગિરિના જિનજવનને પરિમાણે તે જિન-
જવન જાણવા એટલે પચાશ યોજન લાંવાં, પચીશ યોજન પહોલાં અને ઠગ્રીશ યો-
જન ઊંચાં એવાં જિનજવન જાણવાં ॥ ૨૫૭ ॥

॥ હવે નંદીશ્વર, કુંડલ અને રુચક દ્વીપનેવિષે જિનજવન કહે છે ॥

તત્તો હુગુણ પમાણા ॥ ચંડદારા થુત્તવણિયસુરૂવા ॥ નદિ-
સર વાવણા ॥ ચંડ કુંડલિ રુચગિચત્તારિ ॥ ૨૫૮ ॥

અર્થ— તત્તો કે ૦ તે માનુષ્યોત્તર તથા ઇપુકાર પર્વતના જિનજવન થકી હુગુણપ-
માણા કે ૦ વમણું છે પ્રમાણ જેમનું, અર્થાત્ એકસો યોજન લાંવાં અને પચાશ યોજન
પહોલાં તથા વહોત્તર યોજન ઊંચાં એવાં અને ચંડદારા કે ૦ ચાર વારણે સહિત થુ-
ત્તવણિયસુરૂવા કે ૦ પૂર્વસૂરિકૃત સ્તોત્રને વિષે વચ્ચાણુ છે સ્વરૂપ જેમનું એવા, આઠમા
નંદીશ્વર દ્વીપનેવિષે વાવણ જિનજવન જાણવાં, તથા કુંડલ દ્વીપનેવિષે કુરુલને આ-
કારે જે મધ્યગિરિ છે તેને કુંડલગિરિ કહે છે, તેની ચાર દિશાનેવિષે એવાજ પ્રકાર-
ના ચાર જિનજવન જાણવા એમ રુચગિચત્તારિ કે ૦ રુચકદ્વીપને વિષે પણ ચાર જિ-
નજવન છે, એમ સાઠ જિનજવન તે ચાર વારણાંના છે

વહુસંલવિગપ્પે રુચ, ગદીવ ઊચ્ચત્તિ સહસ ચુલસીઈ ॥ નર-
નગસમરુચગો પુણ ॥ વિઠરિ સયગાણસહસંકી ॥ ૨૫૯ ॥

અર્થ— વહુસસ કે ૦ ઘણી સર્યાના વિગપ્પે કે ૦ વિકલ્પ એટલે વિચાર છે જેને
વિષે, એવો રુચક દ્વીપ છે તે વિકલ્પ દેલાહે છે યથા ॥ દોઢોડીસહસસાઈ ॥ ઠગ્રેવસ-

લીલા પર્વત જાણવા શ્ય કે ૦ ૫ નરસિતેસયલગિરિણો કે ૦ મનુષ્ય ક્ષેત્રમાંહે સર્વ પ-
ર્વત જાણવા ॥ ૨૫૩ ॥

॥ હવે સર્વ પર્વતની એકત્ર સર્યા કહે છે ॥

તેરહ સય સગવણા ॥ તે પાળમેરુદિ વિરહિયા સહે ॥

ઝસે હપાયકંદો ॥ માણસસેલો વિ એમેવ ॥ ૨૫૪ ॥

અર્થ— તેરસો ને સત્તાવન પર્વત સર્વ મલીને મનુષ્ય ક્ષેત્રમાંહે જાણવા, તે પાળ મે-
રુદિવિરહિયા કે ૦ તે પાંચ મેરુપર્વતવિના સહે કે ૦ સર્વ પર્વતો ઝસેહપાયકંદો કે ૦
ઝચપણાનાં ચોથે જાગે કદ ઇટલે જૂમીમાંહે જાણવા, અને માણસસેલોવિ કે ૦ મા-
નુષ્યોત્તર પર્વત, તે પાળ એમેવ કે ૦ એજ રીતે ઇટલે ઝચપણાને ચોથે જાગે જૂમીમાંહે છે.

॥ પુષ્કરાર્દ્ર દીપના આદિ, મધ્ય અને અલ્પના ત્રણ પરિધિ કહે છે. ॥

ધુવરાસીસુ તિલ્લુકા ॥ પાળ પાળ સહસ્ત ઝસય ચુલસીયા ॥

મિલિયા હવતિ કમસો ॥ પરિહિતિગ પુસ્કરાર્દ્રસ ॥ ૨૫૫ ॥

અર્થ— પ્રથમ જે ધુવરાસીસુ કે ૦ પ્રવાંકની શ્રેણી કહી છે, તેમાંહે ત્રણ લાલ પચા-
ઘન હજાર ઝસે ને ચોરાશી ઇટલા યોજન જેવારે ત્રણે પરિધિમાંહે મિલિયા કે ૦ મેલ-
વીણ, તેવારે કમસો કે ૦ અનુક્રમે પુસ્કરાર્દ્રસ કે ૦ પુષ્કરાર્દ્રની પરિહિતિગ કે ૦ ત્રણ
પરિધિ, હવતિ કે ૦ હોય, તે સર્યા યત્ર થકી જાણવી ઝકંચ ॥ અઘાશ્વીઘ હસમુ-
દ્ભૂવ ॥ તપ્પરિહિ જોયણિગકોની ॥ ઘાયાલલ્લકતીસ ॥ સહસા દોસયઝપુણવન્ના ॥ ૨ ॥
સોલસકોનીલ્લકા ॥ નવકોઢિસયાતિકોઢિશ્લલ્લકા ॥ પાળવીસસહસ્તાસે ॥ ગણિયપ-
યમુણસુકરણેઈ ॥ ૨૫૫ ॥

॥ હવે મનુષ્યક્ષેત્ર બાહેર જે પદાર્થ ન હોય તે કહે છે ॥

નશ્વદઘણ ઘણિયાગણિ ॥ જિણાઝનરજમ્મમરણકાલાઈ ॥

પાળયાલલ્લકજોયણ ॥ નરસિત મુત્તુ નો પુરઝં ॥ ૨૫૬ ॥

અર્થ— નદી, ઝહ, ઘન કે ૦ મેઘ, ઘણિય કે ૦ મેઘનો ગર્જાત્ર, અગણિ કે ૦ ઘાદર
અગ્નિ કાય, જિણાઈ કે ૦ તિર્થંકર, આદિશબ્દથકી વલદેવ, વાસુદેવ, ચક્રવર્તિ ને વીજા
પણ નર કે ૦ સામાન્ય મનુષ્ય તેના જન્મમરણ કે ૦ જન્મ અને મરણ તથા કાલાઈ
કે ૦ મુદૂર્ત્ત, પ્રહર, દિવસ પ્રમુલ્લ આદિશબ્દ થકી ચંદ્ર સૂર્યના પરિવેષ વિજલી, ચય,
અપચય, અને ઊપરાગ ઇટલા પદાર્થ પીતાલીસ લાલ યોજન પ્રમાણ મનુષ્યક્ષેત્ર માંહે
હોય પણ નરસિત મુત્તુ કે ૦ નરક્ષેત્ર મૂકીને નોપરઝં કે ૦ બાહેર ન હોય, એવું નર-

क्षेत्रना स्वभावतुं विशेष जाणवुं ॥ इति श्री सद्देजरत्न विरचिते क्षेत्रसमासवार्तिके पंचमोविकारः ॥ १५६ ॥

॥ इवे पुष्करार्द्ध पर्वत प्रमुखने विपे जिनजवन ठे ते कहे ठे. ॥

चउसु वि इसुयोरसु ॥ इक्कि नरनगंमि चत्तारि ॥ कूडोवरि

जिणजवणा ॥ कुलगिरिजिणजवणपरिमाणा ॥ १५७ ॥

अर्थ- प्रथम कहां जे धातकीखंडने विपे वे इपुकार, अने वे इखुकार पुष्करार्द्ध-नेविपे ए चउसुवि के० चारे पण इसुयारेसु के० इखुकार पर्वतने विपे प्रत्येक चार कूट ठे, तेमांहे ठेह्ना सिद्धकूटने विपे चार पर्वते इक्कि के० एकेक जिनजवन ठे, यथा मल्ली चार जिनजवन ठे, अने नरनग के० मानुष्योत्तर पर्वतना चत्तारिकुमोवरि के० चार कूटना उपर जिणजवणा के० चार जिनजवन ठे, ते जिनजवन केहवां ठे? तो के-कुलगिरिजिण जवणपरिमाणा के० कुलगिरिना जिनजवनने परिमाणे ते जिनजवन जाणवा एटले पचाश योजन लांवा, पचीश योजन पहोलां अने ठत्रीश योजन उचा एवां जिनजवन जाणवां ॥ १५७ ॥

॥ इवे नंदीश्वर, कुंडल अने रुचक द्वीपनेविपे जिनजवन कहे ठे. ॥

तत्तो डगुण पमाणा ॥ चउदारा थुत्तवणियसुरूवा ॥ नंदि-

सर वावसा ॥ चउ कुडलि रुयगिचत्तारि ॥ १५८ ॥

अर्थ- तत्तो के० ते मानुष्योत्तर तथा इपुकार पर्वतना जिनजवन थकी डगुणपमाणा के० वमणुं ठे प्रमाण जेमनु, अर्थात् एकसो योजन लावां अने पचाश योजन पहोलां तथा वहोत्तर योजन उंचां एवां अने चउदारा के० चार वारणे सहित थुत्तवणियसुरूवा के० पूर्वसूरिकृत स्तोत्रने विपे बखाण्यु ठे स्वरूप जेमनुं एवा, आठमा नंदीश्वर द्वीपनेविपे वावसा जिनजवन जाणवां, तथा कुडल द्वीपनेविपे कुंमलने आकारे जे मध्यगिरि ठे तेने कुडलगिरि कहे ठे, तेनी चार दिशानेविपे एवाज प्रकारना चार जिनजवन जाणवा. एम रुयगिचत्तारि के० रुचकद्वीपने विपे पण चार जिनजवन ठे, एम साठ जिनजवन ते चार वारणाना ठे

वहुसखविगप्पे रुय, गदीव उच्चति सहस चुलसीई ॥ नर-

नगसमरुयगो पुण ॥ विठरि

अर्थ- बहुसर के० घणी संरयाना विपे, एमो रुचक द्वीप ठे ते

सहस जे ॥

विक्रम ५

वे जेने

કેક કૂટ છે, અને ચઙ્ગિ કે ૦ ચોયા સહસ્રનેવિપે અઠઠ કે ૦ આઠ આઠ કૂટ છે તે આઠ કૂટ દિશાકુમરીનાં કહ્યાં છે, નહીંકાં ત્યાં નવમું સિદ્ધકૂટ પણ છે. તથા વિદિસિ કે ૦ વિદિશિનેવિપે જે ચઙ્ગ કે ૦ ચાર કૂટ છે, તે સહસ્રાંક જાણવા તે એક હજાર યોજન મૂલવિસ્તાર તથા એક હજાર યોજન ઊંચા અને પાંચસેં યોજન શિખરવિસ્તાર એવાં કૂટ છે ઇયચત્તા કે ૦ એ સર્વ મલી ચાલીશ કૂટનેવિપે રુચકવાસીની દિસિકુમરી કે ૦ દિશિનેવિપે જે કુમરી વસે છે તે દિશિકુમરીનાં નામ લખીએ ઠેએ.

નંદોત્તરા, નદા, સુનંદા, નંદવર્દની, વિજયા, વૈજયંતી, જયંતી, અપરાજિતા, એ આઠ કુમરી પૂર્વ રુચકને વિપે વસે છે સમાચારા, સુપ્રદત્તા, સુપ્રવુદ્ધા, યશોધરા, લક્ષ્મીવતી, શેષવતી, ચિત્રગુપ્તા, વસુધરા, એ આઠ દક્ષિણ રુચકનેવિપે વસે છે ઇલાદેવી, સુરાદેવી, પૃથ્વી, પદ્માવતી, એકનાશા, અનવમિકા, જડા, અશોકા, એ આઠ પશ્ચિમ રુચકે વસે છે અલંબુસા, મિશ્રકેશી, પુડરીકા, વારુણી, હાસા, સર્વપ્રજા, શ્રી, દ્વી, એ આઠ ઉત્તર રુચકે વસે છે ચિત્રા, ચિત્રનાશા, તેજા, સુદામિની, એ ચાર વિદિશિના રુચકે વસે છે રૂપા, રૂપાંતિકા, સુરૂપા, રૂપવતી, એ ચાર મધ્ય રુચકે વસે છે એ સંરયા એકત્ર ગણતાં ચાલીશ થાય, અને પ્રથમ સોલ વલ્ખાણી છે, એ સર્વ મલીને ઠપ્પન્ન દિકુમારિકા જાણવી, એ સર્વ દિશાકુમારી તે શ્રીતીર્થંકર દેવના જન્મદિવસનેવિપે આવીને સૂતિકાર્ય કરી પોતપોતાને સ્થાનકે જાય ॥ ૨૬૦ ॥

॥ હવે પ્રથમી સમાપ્તિ કહે છે ॥

ઇય કયવયદીવોદહિ ॥ વિચારલેસો મણ વિમણાવિ ॥ લિ-
હિર્ણ જિણગણહરગુરુ ॥ સુયસુચદેવીપસાણ ॥ ૨૬૧ ॥

અર્થ-ઇય કે ૦ આ જે પૂર્વે કહ્યું તે કયવયદીવોદહિ કે ૦ કોડક દ્વીપ સમુદ્રના વિચાર કે ૦ વિચારનું લેસો કે ૦ લેશ એટલે પરમાણુમાત્ર તે વિમણાવિ કે ૦ વિગત એટલે જેની વુદ્ધિ ગઈ છે, એવો મૂર્ખ થકો પણ મણ કે ૦ હુ રત્નશેખર નામા આચાર્ય તેણે જિણ કે ૦ પરમ કેવલજ્ઞાન તેણે કરી વિરાજમાન સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી, સંસારપારગત, જેણે સમસ્ત અષ્ટકર્મરૂપ શત્રુ જીત્યા છે. જેમને દેવોની કોનાકોની વંદે છે અષ્ટમહાપ્રાતિહાર્ય, ઠત્રત્રય, ચામર યુગ્મ, સમવસરણ ઇત્યાદિક શોભા જેને વિપે છે, ને જે સમસ્ત જીવની ગતિ આગતિ તથા સુખ દુઃખ તે જ્ઞાનને વલે જાણે છે જે ચઙ્ગ રાજના સર્વ જીવાદિ પદાર્થને કરતલામલકની પેરે દેખે છે તેને જિનરાજ દેવ કહિએ અને ગણહરગુરુ કે ૦ જે જિનેશ્વરની આજ્ઞાના પ્રતિપાલક એવા શિષ્ય જે ગૌતમ, સૌધર્માદિક તેને ગુરુ કહીએ, ગુરુ એટલે જે ધર્મની તથા તત્ત્વજ્ઞાનની વાતો કહે, પોતે

धर्मेना मार्गनेविपे प्रवर्त्ते, वीजाने प्रवर्त्तावे, तेने गुरु कहीए अने सुय के० सिद्धांत जे तीर्थकरना वचन प्रमाणे प्रकाश्या, ते प्रकाशना करनार गणधर चउद पूर्वधर एटखे श्रुतकेवली अने दशपूर्वधर तेमना करेखा ते सिद्धांत कहीए श्रुतदेवी ते सरस्वती, सिद्धांत प्रमुख सर्व शास्त्रनी जे अधिष्ठायिका तेने सरस्वती कहिए. तथा वीजा पूर्वार्चाय जे महंत जिनजडगणी क्षमाश्रमण, मलयगिरि, वज्रसेन, हेमतिखकसूरि प्रमुख गुरु तेमनो जे प्रसाद तेणे करी ए मनुष्यादिक जीवोना देवत्रयो विचार में ले-
शमात्र करयो ठे ॥ २६१ ॥

सेसाण दीवाण तहोदहीण ॥ वियारविचारमणोरपारं ॥ स-
या सुयाउं परिजावयतु ॥ सवपि सवन्नुयइकचित्ता ॥ २६२ ॥

अर्थ- शेष वीजा असरयाता दीवाण के० छीपनो तह के० तथा उदहीण के० समुद्रनो वियार के० विचार तेनो जे वीधार के० विस्तार ते प्रत्ये सया के० सदास-
र्वदा सुयाउं के० सिद्धांत थकी सवन्नु के० सर्वज्ञ जे तीर्थकर देव तेना धर्म वचनने विपे इकचित्ता के० एक अद्वितीय चित्त जेमनु ठे एहवा थका सवंपि के० समस्त विचारने परिजावयतु के० जाणो, एण ए छीपसमुद्रनो विचार केवो ठे १ तो के-अणोरपार के० अनंत अपार ठे तो तीर्थकरना धर्मेनेविपे एकचित्तपणा थकी अनुक्रमे केवल ज्ञान पामीने ए सर्व छीप समुद्रनो विचार जाणवो, ए परमार्थ ॥ २६२ ॥

सूरीहि ज रयणसेहर नाम एहिं ॥ अप्पठमेव रइय नरखित्तविरुं ॥ त
सोहिय पयरण सुयणाहि लोए ॥ पावेउत कुसलरगमयप्पसिद्धि ॥ २६३ ॥

॥ इयखित्तसमासपकणस्सठोअहिगारोसम्मत्तो ॥

अर्थ- श्रीरत्नशेखर नामे जे सूरि के० आचार्य तेणे अप्पठमेव के० आत्माने
अर्थे एहिंनरखित्तविरुं के० ए नरदेवत्रय वखाण ते रइय के० रच्यु ते केवु ठे १
ता के-सुयणा के० सुजन जे राग द्वेष रहित एवा उत्तम जीव तेणे सम्यक् प्रकारे
एक चित्तपणे सोहिय के० सोध्यु, निर्द्वेषित कीधु ठे, एवु जे आ पयरण के० देव-
समासप्रकरण ते कुशल, आरोग्य, रग, आनंद प्रमुख घणा जला पदार्थ ठे जेने विपे
एवु ए शास्त्र लोकने विपे पसिद्धी के० विस्तार प्रत्ये पावेउत के० पामो ए अथनो
आशिर्वाद भगव स्वरूपे कह्यो ठे ॥ २६३ ॥

संवद्भससाधयतस्कंदाननकुमुदवांधवप्रमिते ॥ इपसुदिविजयदशम्यामुदयपुरे नियतः
सुविदिन्ने ॥ १ ॥ श्रीमत्खरतरगणे स्वष्टे श्रीसाधुधर्मगणीमुरयाः ॥ तद्विष्यसहजरत्ना
जयतु शरदःशतं जगति ॥ २ ॥ तस्याश्रवेपुमुरयोनाम्नोदयसागरः श्रुताधारात् ॥ क्षेत्र-
समासप्रकरणवालविवोधसुसंक्षिप्तं ॥ ३ ॥ गगाजलनिर्मलया सद्भुत्ताकारयातपस्विन्या
मन्त्रिधनराजसुतयासुगंगयाज्यर्थितो ह्यदधत् ॥ ४ ॥ मतिमांघतः प्रमादात्समयविरु-
द्धलिखितमन्त्रमया ॥ संशोध्यंश्रुतवद्भिः प्रसादमाधायतत्सर्वं ॥ ५ ॥ इतिक्षेत्रसमासप्रक-
रणं बालावबोधसहितं समाप्तमिदम् ॥

॥ अथ श्रीसिद्धान्तस्तवन प्रारंभः ॥

नत्वा गुरुज्यः श्रुतदेवतायै सुधर्मणेषु श्रुतजकिनुन्न. ॥ निरुद्धनानावृजिनागमानां
जिनागमानां स्तवनं तनोमि ॥ १ ॥ सामायिकादिकपडध्ययनस्वरूपमावश्यकंशिवरमाव-
दनात्मदर्शं ॥ निर्युक्तिज्ञाप्यवरचूर्णिविचित्रवृत्ति स्पष्टीकृतार्थनिवहं हृदये वहामि ॥ २ ॥
युक्तिमुक्तास्वातिनीरं प्रमेयोर्मिमहोदधिं ॥ विशेषावश्यकंस्तोमि महाज्ञाप्यापराजिधं ॥ ३ ॥
दशवैकालिक मेरुमिवरोचिष्णुचूलिक ॥ प्रीतिक्षेत्रं सुमनसां सत्कल्याणमयं स्तुमः ॥ ४ ॥
उद्धामुपोद्धातविकल्पकालजेदप्रजेदप्रतिजेदरूपां ॥ मिताजिधानाममिताजिधेयां नौ-
म्याद्यनिर्युक्तिममोघयुक्तिं ॥ ५ ॥ पिरुविधिप्रतिपत्तावखडपांडित्यदानदुर्लभितां ॥ ल-
खितपदश्रुतिमिष्टामजिष्टम पिंडनिर्युक्तिं ॥ ६ ॥ प्रवचननाटकनादी प्रपचितज्ञानपंच-
कसतत्त्वा ॥ अस्माकममदतम कदलयतुनंदिरानंदं ॥ ७ ॥ अनुयोगद्वाराणी द्वारणीवा-
पुनर्जवपुरस्य ॥ जीयासुः श्रुति सौधाधिरौहसोपानरूपाणि ॥ ८ ॥ अनवमनवमरससु-
धाहृदिनीं पट्त्रिंशदुत्तराध्ययनीं ॥ अचामिपचचत्वा, रिंशतमृपिजापितानि तथा ॥ ९ ॥
उच्चैस्तरोदचितपचचूरुमाचारमाचारविचारचारं ॥ महापरिज्ञानसुजोगविद्यमाद्यप्रपद्ये
गमनंगजेत्र ॥ १० ॥ त्रिपष्टिसंयुक्तशनत्रयीमितप्रवादिदर्पाद्रिविजेदह्लादिनी ॥ ह्यश्रु-
तस्कंधमयशिवश्रियेकृतस्पृह सूत्रकृतांगमज्रिये ॥ ११ ॥ स्थानांगाय दशस्थान स्थापि-
ताखिलवस्तुने ॥ नमामिकामितफलप्रदानसुरशाखिने ॥ १२ ॥ तत्तत्सत्या विशिष्टार्थं प्र-
रूपणपरायणं ॥ संस्तुम समवायाग समवाये स्तुतं सतां ॥ १३ ॥ यापट्त्रिंशत्सहस्रान्
प्रतिविधिसुजुषां विव्रतीं प्रश्नवाचां, चत्वारिंशद्वतेषु प्रथयतिपरित श्रेणिमुदेशकानां ॥
रंगङ्गोत्तरंगानयगमगहना दुर्विगाहाविवाहप्रज्ञसि.पचमांग जयति जगवती सावि-
चित्रार्थकोश. ॥ १४ ॥ कथानकाना यत्रार्द्ध चतस्र कोटय स्थिता. ॥ सोत्कितादिज्ञा-
नहत्याज्ञाताधर्मकथा श्रिये ॥ १५ ॥ आनदादिश्रमणोपासकदेपेतिवृत्तसुजगार्था ॥ वि-
शदामुपासकदशा जावदृशंममदिशतुसदा ॥ १६ ॥ महकृपिमहासतीनां गौतमपद्माव-
तीपुरोगाणां ॥ अधिकृतशिवांतसुकृताः स्मरतोच्चैरंतरुदशाःकृतिन. ॥ १७ ॥ गुणैर्यद-

धर्मना मार्गनेविषे प्रवर्त्ते, वीजाने प्रवर्त्तावे, तेने गुरु कहीएँ अने सुय के० सिद्धांत जे तीर्थकरना वचन प्रमाणे प्रकाश्या, ते प्रकाशना करनार गणधर चउद पूर्वधर एटले श्रुतकेवली अने दशपूर्वधर तेमना करेखा ते सिद्धांत कहीएँ. श्रुतदेवी ते सरस्वती, सिद्धांत प्रमुख सर्व शास्त्रनी जे अधिष्ठायिका तेने सरस्वती कहिए तथा वीजा पू र्वाचार्य जे महत जिनजडगणी क्षमाश्रमण, मलयगिरि, वज्रसेन, हेमतिखकसूरि प्रमुख गुरु तेमनो जे प्रसाद तेणे करी ए मनुष्यादिक जीवोना क्षेत्रनो विचार में ले-
शमात्र लरयो ठे ॥ १६१ ॥

सेसाण दीवाण तहोदहीण ॥ विचारविचारमणोरपारं ॥ स-
या सुयाउं परिजावयतु ॥ सद्यपि सवन्नुयइकचित्ता ॥ १६२ ॥

अर्थ- शेष वीजा असरयाता दीवाण के० द्वीपनो तह के० तथा उदहीण के० समुद्रनो विचार के० विचार तेनो जे वीठार के० विस्तार ते प्रत्ये सया के० सदास वैदा सुयाउं के० सिद्धांत थकी सद्यश्च के० सर्वज्ञ जे तीर्थकर देव तेना धर्म वचनने विषे इकचित्ता के० एक अद्वितीय चित्त जेमनु ठे एहवा थका सद्यपि के० समस्त विचारने परिजावयतु के० जाणो, पण ए द्वीपसमुद्रनो विचार केवो ठे १ तो के-अणोरपार के० अनंत अपार ठे तो तीर्थकरना धर्मनेविषे एकचित्तपणा थकी अनुक्रमे केवल ज्ञान पामीने ए सर्व द्वीप समुद्रनो विचार जाणवो, ए परमार्थ ॥ १६२ ॥

सूरीहि ज रयणसेहर नाम एहि ॥ अप्पन्नमेव रइय नरखित्तविरुक्कं ॥ त
सोहिय पयरण सुयणाहि लोए ॥ पावेउतं कुसलरगमयप्पसिद्धि ॥ १६३ ॥

॥ इयखित्तसमासपकणस्सउठोअहिगारोसम्मत्तो ॥

अर्थ- श्रीरत्नशेखर नामे जे सूरि के० आचार्य तेणे अप्पन्नमेव के० आत्माने अर्थे एहिंनरखित्तविरुक्क के० ए नरक्षेत्रनु वखाण ते रइय के० रच्यु ते केवु ठे १ ता के-सुयणा के० सुजन जे राग द्वेष रहित एवा उत्तम जीव तेणे सम्यक् प्रकारे एक चित्तपणे सोहिय के० सोध्यु, निर्दूषित कीधु ठे, एवु जे आ पयरण के० क्षेत्र-समासप्रकरण ते कुशल, आरोग्य, रग, आनंद प्रमुख घणा जला पदार्थ ठे जेने विषे एवु ए शास्त्र लोकने विषे पसिद्धी के० विस्तार प्रत्ये पावेउत के० पामो ए अथनो आशिर्वाद भगल स्वरूपे कह्यो ठे ॥ १६३ ॥

संवत्ससाधयतस्कंदाननकुमुदवांधवप्रमिते ॥ इयसुदिविजयदशम्यामुदयपुरे नियतः
सुविदित्रे ॥ १ ॥ श्रीमत्खरतरगवे स्वधे श्रीसाधुधर्मगणीमुरयाः ॥ तद्विष्यसहजरत्ना
जयतु शरदःशतं जगति ॥ २ ॥ तस्याश्रवेषुमुख्योनामोदयसागरः श्रुताधारात् ॥ क्षेत्र-
समासप्रकरणवालविवोधसुसंक्षिप्तं ॥ ३ ॥ गंगाजलनिर्मलया सद्गुणाकारयातपस्विन्या
मंत्रिधनराजसुतयासुगगयाच्यर्थितो ह्यदधत् ॥ ४ ॥ मतिमांघ्र्यतः प्रमादात्समयविरु-
द्धलिखितमत्रमया ॥ संशोध्यंश्चुतवद्भिः प्रसादमाधायतत्सर्वं ॥ ५ ॥ इतिक्षेत्रसमासप्रक-
रणं बालावबोधसहितं समाप्तमिदम् ॥

॥ अथ श्रीसिंहांतस्तवनं प्रारंभः ॥

नत्वा गुरुभ्यः श्रुतदेवतायै सुधर्मणेच श्रुतचक्रिनुन्नः ॥ निरुद्धनानावृजिनागमानां
जिनागमानां स्तवनं तनोमि ॥ १ ॥ सामायिकादिकपङ्कजयनस्वरूपमावश्यकंशिवरमाव-
दनात्मदर्शः ॥ निर्युक्तिज्ञाप्यवरचूर्णिविचित्रवृत्तिरूपटीकृतार्थनिवहं हृदये ब्रह्मामि ॥ २ ॥
युक्तिमुक्तास्वातिनीरं प्रमेयोर्मिमहोदधिः ॥ विशेषावश्यकंस्तौमि महाज्ञाप्यापराजिधं ॥ ३ ॥
दशवैकालिक मेरुमिवरोचिष्णुचूलिकः ॥ प्रीतिक्षेत्रं सुमनसां सत्कल्याणमयं स्तुमः ॥ ४ ॥
उद्घामुपोद्घातविकल्पकालजेदप्रजेदप्रतिजेदरूपाः ॥ मिताजिधानाममिताजिधेयां नौ-
म्याद्यनिर्युक्तिममोघयुक्तिः ॥ ५ ॥ पिरुविविप्रतिपत्तावखंडपांडित्यदानदुर्लभितां ॥ ल-
लितपदश्रुतिमिष्टामजिष्टमपिंडनिर्युक्तिः ॥ ६ ॥ प्रवचननाटकनां दी प्रपचितज्ञानपंच-
कसतत्त्वाः ॥ अस्माकममदतमं कंदलयतुनंदिरानंदं ॥ ७ ॥ अनुयोगद्वाराणी द्वाराणीवा-
पुनर्जवपुरस्य ॥ जीयासुः श्रुति सौधाधिरोहसोपानरूपाणि ॥ ८ ॥ अनवमनवमरससु-
धाद्विनी पद्मत्रिशदुत्तराध्ययनी ॥ अचामिपचचत्वा, रिंशतमृपिज्ञापितानि तथा ॥ ९ ॥
उच्चैस्तरोदचितपचचूरुमाचारमाचारविचारचारुः ॥ महापरिज्ञानसुज्ञोगविद्यमायं प्रपद्ये
गमनंगजेत्र ॥ १० ॥ त्रिपष्टिसयुक्तशतत्रयीमितप्रवादिदर्पाङ्घ्रिजिदेदह्लादिनी ॥ ह्यश्रु-
तस्कधमयशिवश्रियेकृतस्पृहःसूत्रकृतांगमज्ये ॥ ११ ॥ स्थानांगाय दशस्थानं स्थापि-
ताखिलवस्तुने ॥ नमामिकामितफलप्रदानसुरशास्त्रिने ॥ १२ ॥ तत्तत्संख्या विशिष्टार्थं प्र-
रूपणपरायणं ॥ संस्तुमः समवायंगं समवाये स्तुतं सतां ॥ १३ ॥ यापद्मत्रिंशत्सहस्रान्
प्रतिविधिसुजुपां विभ्रती प्रश्रवाचा, चत्वारिंशत्तेषु प्रथयतिपरितः श्रेणिमुद्देशकानां ॥
रंगझंगोत्तरंगानयगमगहना दुर्विगाहाविवाहप्रकृति पचमांगं जयति जगवती सावि-
चित्रार्थकोशः ॥ १४ ॥ कथानकानां यत्रार्कं चतस्रः कोटयः स्थिताः ॥ सोत्क्रितादिज्ञा-
नहृद्याज्ञाताधर्मकथा श्रिये ॥ १५ ॥ आनदादिश्रमणोपासकदेपेतिवृत्तसुज्ञगार्थाः ॥ वि-
शदामुपासकदशा जावदृशंममदिशतुसदा ॥ १६ ॥ महर्षिमहासतीनां गौतमपद्माव-
तीपुरोगाणां ॥ अधिकृतशिवांतसुकृताः स्मरतोच्चैरतकृदशाकृतिनः ॥ १७ ॥ गुणैर्यद-

ध्यानकलापकीर्तिता अनुचरा. प्रशमिपुजाविमुख्यका ॥ अनुत्तरश्रियमजजन्ननुत्तरोप
 पातिकोपपदश श्रयामिता ॥ १८ ॥ अयुष्ठाथवतरदिष्टदेवतानां विद्यानां जवनमुदात्तवैज-
 वाना ॥ निर्णीताश्रवविधिसंवरस्वरूपाः प्रश्रव्याकरणदशादिशंतुशन. ॥ १९ ॥ इतिर्धृ-
 गापुत्रसुवाहुवादिनि शासद्विपाकंसुखदुःखकर्मणां ॥ द्विपक्तिसरयाध्ययनोपशोजितं
 श्रीमद्विपाकश्रुतमस्तुन श्रिये ॥ २० ॥ प्रणिधायत्प्रवृत्ता शास्त्रांतरवर्णनातिदेशतति ॥
 नमतोपपातिकतत् प्रकटयदुपपातवैचित्र्यं ॥ २१ ॥ सूर्याजवैजवविजावनहृष्टतीर्थं प्रभा-
 दनतरमिनानननिर्गतेन ॥ केशप्रदेशिचरितेनविराजिराजप्रश्रीयमिद्रुमुपपत्तिशतैर्वहा-
 सि ॥ २२ ॥ जीवाजीवनिरूपिद्वेधाप्रतिपत्तिनवककमनीय ॥ जीवाजिगमाध्ययनं ध्याये-
 मासुगमगमगहनं ॥ २३ ॥ पटत्रिंशतापदैर्जीवा जीवजाव विजाविनीं ॥ प्रज्ञापनायथा-
 यामिश्यामार्यस्यामलंपश ॥ २४ ॥ विवृताथ द्वीपस्थितिजिनजनमहचक्रिदिग्विजय-
 विधये ॥ जगवतिजिबु द्वीपप्रज्ञेतुज्यमस्तुनम ॥ २५ ॥ प्रणमामिचंद्रसूर्यप्रज्ञाती य-
 मलजातिकेनव्ये ॥ ग्रथवपुषैवनवरनातिजिदार्थात्मनापिययो ॥ २६ ॥ कालादिकुमा-
 राणां महाहवारजसचतैर्दुरितै ॥ दर्शितनरकातिथ्यानिरयावक्षिकाविजेपीरन् ॥ २७ ॥
 पद्मादय कल्पवसनजूपमुपेयिवांसुसुकृते शमीशा ॥ यत्रोदिता श्रेणिकराजवश्यां उ-
 पास्मद्वैकल्पवसतिकास्ता ॥ २८ ॥ चंद्रसूर्यवहुपुत्रिकादिजिर्ध्रसंयमविरोधनाफल ॥
 जुज्यमानमगुणाज्जणाधिपै पुष्पिता शमजिपुष्पयुता ॥ २९ ॥ श्रीह्रीप्रचृतिदेवीना
 चरित्र यत्र सूरित ॥ ता सतुमेप्रसादानुकूलिका पुष्पचूलीका ॥ ३० ॥ वृष्णीनानिपधा-
 दीना द्वादशानायश सज ॥ पुष्पतुजकिनिष्णाता दशावृष्णिदशाः शुजां ॥ ३१ ॥ वदेम-
 रणसमार्षिं प्रत्यापानेमहातुरोपपदे ॥ सस्तारचंद्रवेद्यकजक्तपरिज्ञाचतु शरण ॥ ३२ ॥
 वीरस्तवदोचंद्रस्तवगुणाचारमपिचगणिविद्यां ॥ द्वीपाब्धिप्रज्ञासिं संद्रुलवैचारिकंचनुम
 ॥ ३३ ॥ शिवाध्वदीपायोद्वतानुद्धातारोपणात्मने ॥ चित्रोत्सर्गापवादायनिशीधायनमो
 नमः ॥ ३४ ॥ सकल्पव्यवहारेणाधुनातेनापिमुख्यता ॥ तंजीतकल्पमाकल्पकल्पतीर्थ-
 श्रिय श्रिये ॥ ३५ ॥ अचामिपचघ्ननवप्रमाणाचामास्वसाध्यकुमतैरवाध्य ॥ महानिगी-
 थमहि मौपधीनानिशिथिनीशशिवीतिज्ञत ॥ ३६ ॥ निर्युक्तिजाप्यवार्तिकसप्रहणीचू-
 णिटिप्पनकटीका ॥ सर्वपामप्येपा चेतसिनिवमतुन सततं ॥ ३७ ॥ परिकर्मसूत्रपूर्वा-
 नुयोगपूर्वगतचूलिकाज्ञेद ॥ ध्यायामिदृष्टिवादकालिकमुत्कालिकश्रुतचान्यत् ॥ ३८ ॥ य-
 स्याजयत्सवितया अग्राप्येकोनपुरुषादेशा साजगवतीप्रसीदतुममागविद्यानवद्यविधि-
 साध्या ॥ ३९ ॥ वदेविशेषणवर्ती समतिनयचक्रवाखतत्त्वार्थान् ॥ ज्योति करकसिद्ध-
 प्राचृतवमुदेवहिंदीश्च ॥ ४० ॥ कर्मप्रकृतिप्रमुखान्यपराण्यपिपूर्वसूरिरचितानि ॥ समय-
 सुधाबुधिपुतान् परिचिनुम प्रकरणानिचिर ॥ ४१ ॥ उच्चैर्योजनलकमानविदितोवि-

अस्तुवर्णात्मनां ज्ञेयानंदनजडशालमहिमारोचिष्णुचूलांचितः ॥ अस्तुश्रीजिनगेहजा-
स्वरुचिस्थानंलसन्निर्जर. सोयव परमेष्ठिपंचकनमस्कारः सुमेरु श्रिये ॥ ४१ ॥ सर्वशु-
ताज्यतरगांकृतैर्नस्तिरस्कृतिपचनमस्कृतिच ॥ तीर्थप्रवृत्ते.प्रथमंनिमित्तमाचार्यमंत्रचन-
मस्करोमि ॥ ४३ ॥ व्याकरणठदोक्षंकृतिनाटककाव्यतर्कगणितादि ॥ सम्यग्दृष्टिपरि-
ग्रहपूर्तंजयतिश्रुतज्ञानं ॥ ४४ ॥ इतिजगवत्.सिद्धांतस्यप्रसिद्धफलप्रथा, गुणगणकथां-
कंठेकुर्याज्जिनप्रजवस्यय. ॥ वितरतितरांतस्मैतोपाद्भरंश्रुतदेवता स्पृहयतिचसामुकि-
श्रीमत्समागमनोत्सवं ॥ ४५ ॥

॥ अथ श्रीक्षपजादिवर्द्धमानांतजिनस्तवन प्रारंभः॥

आनम्रनाकिपतिरत्नकिरीटोचिर्नीराजितक्रमसरोजनिवासलक्ष्मीः ॥ उत्तत्पद्मेमप-
रमाणुमयप्रजोव ॥ श्रीनाजिनंदनजिनाधिपति.पुनातु ॥ १ ॥ चाणूरजिच्चरणनिर्गत-
सिंधुवारिधाराजिधौतगरुच्छदधौतकांति ॥ कंदर्परूपपवनाशननाशनैकविश्रंघ्वजोवि-
जयतामजितोजिनेंद्र ॥ २ ॥ वंदारुसावरपुरंदरमौलिमौलि रत्नांशुमांसलितपादनख-
प्रजोव ॥ पुष्पेपुपक्षगपतिक्षयपक्षिराज श्रीशजवोजवतुजाग्यविभूतयेवः ॥ ३ ॥ ना-
लीरुसंश्रयनिषधूरसोमरालीससेवितोचितगति शुचिपद्मशाली ॥ नित्यंमन.सरसिबीत-
मलेमराललीलायितं कलयतादजिनंदनोव ॥ ४ ॥ अर्तिनिवर्तयतु कार्तिकपूर्णिमैंद्रुसं-
वावडूकवदन सदनगुणाना ॥ व्याकोशचंपकविरोचिशरीररोचिर्जग्यामर्तिददतुव सुम-
तिर्मुनीश ॥ ५ ॥ कट्याणवद्वित्रनपल्लववारिवाह प्रत्यूषपूषकिरणारुणकायकातिः ॥
गीर्वाणमौलिमणिचुवितपादपद्म. पद्मप्रजोदिशतुन पदवीमपकां ॥ ६ ॥ जव्येपुतोपम-
तनुवितनोतुसेवाद्देवाकिनाकिमुकुटोपलघटितांघ्रिः ॥ देवेद्रवाहनकरेणुसलीलगामी चा-
र्मीकरोज्वलरुचिर्जगवान्सुपार्श्व. ॥ ७ ॥ देव.शरज्जालधरोज्जितवारिधाराधौतत्रिलोच-
नशिलोच्चयगोरमूर्ति ॥ त्रैलोक्यलोककुमुदाकरपूर्णचंद्रश्चद्रप्रजोदिशतुवःशिवदानशौक
॥ ८ ॥ त्रैलोक्यलवलिमयूखशिखानुविद्धावालातपहुरितपकजकांतिजेत्री ॥ कुंदावदात-
गुणमौक्तिकनाम्रपर्णि पादरुयीमममुदंसुविधेविधत्ता ॥ ९ ॥ उदामकामकरटींद्रमृगाधि-
राजत्रैलोक्यलोचनचकोरसुधामरीचि ॥ योगींद्रहृत्कमलवासविलासहंसः श्रीशीत-
ल सफलयत्वज्जिवावितं ॥ १० ॥ इद्रवाकुवंशसुरमंदिरहेमकुजः कायप्रजापहसिता-
श्रुतशातकुज ॥ ज्ञानात्मदर्शतलविधितविश्वविश्व श्रेयांसतीर्थपतिरर्पयतुप्रियंव ॥ ११ ॥
जीयाज्जगन्नयपति प्रतिपक्षपक्षनक्षत्रमंरुलनिरस्तिगजस्तिमाली ॥ प्रौढप्रजावजवनंचुव-
नैकवधुर्धूकवधुररुचिःप्रजुवासुपूज्य. ॥ १२ ॥ त्रैलोक्यशेखरितशासनमोहराजमायद्य-
शःशशधरप्रसन्नैकराहु. ॥ पोत प्रमादजलधोकलधौतकांतिर्मचेतसोविमलतांविमलस्त-
नोतु ॥ १३ ॥ आनदमेदुरनमद्विदेशेशमौलिमंदारदामविगलन्मकरंदधौतं ॥ लक्ष्मी-

निकेतनमनन्तजिनेश्वरस्य पादारविन्दमजिनन्दतुमानसंन. ॥ १४ ॥ श्रीजानुचूपकुलकैर-
वशीतजानु' संमोहसतमससचयचडजानु. ॥ पुण्यत्कपायदनुजान्वयचरुपाणिः पाणि-
स्थमावहतुव शिवशर्मधर्म ॥ १५ ॥ बाह्यांतरारिकुलकाननधूमकेतु. सकेतधामजिनच-
क्रिमारमण्यो ॥ सौवर्णपद्मदलकोमलकायकांति श्रीशान्तिरतयतुसंततिमेनसांन ॥ १६ ॥
सिद्धांतसिद्धतटिनीतुहिनाचलाय श्रीवह्निवेह्ननकलामलयानिलाय ॥ नि शेषजंतुपरि-
रक्षणदीक्षिताय श्रीकृत्यवेगुणगणै पृथवेनमोस्तु ॥ १७ ॥ देव सुदर्शननराधिपवशवंश-
मुक्ताफलसफलितप्रणताजिलाप ॥ लोलाक्षपक्षिकुलसयमनेकपाश श्रीमान्नर स्फुरतु-
मानसमदिरेमे ॥ १८ ॥ चितामणित्रिदशपादपकामधेनुमाहात्म्यजैत्रचरणानुरुहप्रणाम ॥
मारप्रवीरजयमल्लमतल्लिकास्तुमल्लिर्मदीयहृदिपल्लवितप्रमोद ॥ १९ ॥ निर्वाणराज्यक-
मलाहदितारहार ससारवारिनिधितारणकर्णधार ॥ अजोदसोदरवपु स्वपदारविंदे श्री-
सुव्रतोदिशतुपटचरणव्रतमे ॥ २० ॥ नम्रद्युसन्मणिकिरीटघटप्रसारिज्योत्स्नाजललपित-
पादपयोरुहश्री ॥ कीर्तिप्रतानधवलीकृतचूर्णैव स्वर्जद्राणिसाद्रयतुवोनमितीर्थनाथ. ॥ २१ ॥
सेवापरायणनरायणचारुचूडारत्नप्रज्ञापटलपाटलिताग्रिपीठ. ॥ राजीमतीहृदयपकजचंच-
रीक श्रीनेमिरस्तुजवताजवतांतिशायै ॥ २२ ॥ फुल्लत्फणींङ्गफणराजिमणीमरीचिवीचि-
प्रपचितशचीपतिकार्मुकश्री ॥ दुर्गापसर्गजलशोपविधौतपतुं स्वामीपितुंजवतारुचि-
तानिपार्थ ॥ २३ ॥ नम्रेद्रशेखरपरागपिशगितांगिरुतुगसगमकगर्वगिरींङ्गवज्र ॥ सि-
द्धार्थपार्थिवकुलार्णवकौस्तुजोव श्रेयांसिमासलयतात् प्रजुवर्द्धमान ॥ २४ ॥ प्रज्ञावल-
वितजिनप्रजसूरिवर्यवाक्पारवर्तिविजवाविजवाऽधिकारा ॥ यद्यतुयोगिवृषज्जाङ्गज्जाद-
योव श्रीवर्द्धमानचरमा परमार्थसिद्धि ॥ २५ ॥ तत्त्वानितत्वानिचृतेपुसिद्धजावारिजा-
वारिविशोपधर्म ॥ दुर्वोधुर्वोधमतहरतमारज मारजजतादिदेव ॥ १ ॥ नैज्जाजिनैज्जा-
जिततेस्तवेलाहनुकाहनुतुरथनयस्य ॥ मामत्रमामत्रतथापिकुददतावदतावलचिन्हदीन
॥ २ ॥ वाहाकवाहाकलिषिकमग्रकर्मप्रकर्मप्रवणाकृपाया ॥ ताशजताशजववर्द्धयतीमेकां-
तमेकातवराचमीडे ॥ ३ ॥ बदे शिवदेशितधर्मद्विद्विष्वर्णवस्वर्णरुचेऽधिगतु ॥ विश्वस्यवि-
श्वस्यजयेतवोच्चैरक्षामरक्षामजिनदनाज्ञा ॥ ४ ॥ माराधिमाराधितवासवेमेवीराजिवीरा-
जितमोहजिते ॥ धामामुधामासुमतेमयित्वमीतिप्रमीतिप्रयुणोजयानि ॥ ५ ॥ ससक्तस-
सक्तहृद शिवेदिरावध्वातवध्वांतनिरासखालसा ॥ रक्ताकरक्ताकरणप्रज्ञाप्रज्ञोपज्ञाजपज्ञा-
जरदायिनीस्तुम ॥ ६ ॥ पृथ्वीजपृथ्वीजनजृगचूताकखस्तिकखस्तिकृत सुपार्थ ॥ कामात-
कामातनुयुर्विमुचयजीकास्तजीकास्तववाग्विलासा ॥ ७ ॥ शीताशुशीताशुजदायशस्तुति
सोमाकसोमाकवयेत्तवेशय ॥ सगल्यसगल्यजनाद्यमश्रिया सौजाग्यसौजाग्यनिधिर्व्रजे-
ष्ठिव ॥ ८ ॥ सकल्पसकल्पनकृन्मनोचराजीवराजीवलवतुपार ॥ रुच्यासुरुच्यासुविधेनृना-

किरामासुरामासुतनासज्जे ॥९॥ संपन्नसंपन्नरनाथपूजितंसत्कीर्तिसत्कीर्तितचारुचेष्टितं ॥
यनिर्जयनिर्जरमर्चयन्जवेन्नारंसनारंसपुनातुशीतलः ॥ १० ॥ ज्वानज्वानज्वानमोह कू-
पांत पातत.पातरिगंरुकांके ॥ सश्रेयस.श्रेयसिकस्यनास्तुराग सराग.स्ययजिद्यधीशे ॥११॥
बंधूकबंधूकरणप्रशक्तिगात्राजगात्राजववासुपूज्य ॥ सद्योगसद्योगरयप्रसादं जायेयजाये-
यययानचूयः ॥ १२ ॥ माधुर्यमाधुर्यगिरागुणदुरामेणरामेणकिरेणलक्षणा ॥ तेतेगतेते-
गरिमाणमद्भुतंनीताविनीताविमलेश्वरत्वया ॥ १३ ॥ जाजालजाजाललितामलांगुलीले-
खेनलेखेननुतेनचूषितं ॥ मानंतमानंतपदांबुजेनतेकंदर्पकंदर्पमुपैतुर्किं मम ॥१४॥ पद्मास्य
पद्मास्यदतस्तमेतिविश्वेनविश्वेनरुजंतिरोगा. ॥ य.सन्नय सन्नकुवासनाकोनाधर्मनाधर्मर-
तस्तुतेत्वां ॥ १५ ॥ शांतेनिशांतेनिवसन्नजीता वन्यायवन्यायतिमद्वाग्ने ॥ द्वेमाजद्दे-
माजवनप्रसीदजीतानजीतानमपाप्मनोन ॥१६॥ सत्यागसत्यागमचंद्रपद्मदासत्वदासत्व-
निकेतकूय ॥ पायादपायादहितार्थपंक्ता वंतीजवंतीजवदाननश्री ॥१७॥ मंदेतमंदेत-
थानिरस्तगांगेयगांगेयगुणातवार ॥ योगाधयोगाधरितांतरारेराजिर्वराजिर्वरिवस्यतेऽसौ
॥ १८ ॥ जासावजासावनिर्तेजनीला सत्कायसत्कायशसस्तुतेऽग्रे ॥ नव्यापिनव्यापिहि-
यानजातीकामल्लिकामल्लिजिनाधिनाथ ॥ १९ ॥ निर्मायनिर्मायगुणर्क्षितीर्थयोगेनयोगे-
नहृदेनसिद्ध ॥ कल्याणकल्याणसुमेरुरस्तुदेवोमुदेवोमुनिसुव्रत.स ॥२०॥ विद्यातिविद्या-
तिशयैककोशलोकेशलोकेशरणंनमेत्वा ॥ निष्कोपनिष्कोपमदेहदीधिते वप्राजवप्राजजग-
न्नयस्य ॥ २१ ॥ येनाजयेनाजरणीकृताज्ञा चारित्रचारित्रतवस्वशीर्षे ॥ नेमेसनेमेसकलै-
समुद्यदामोददामोदरवंद्यशकैः ॥ २२ ॥ विघ्नंतुविघ्नंतुलितामरेंद्रा. पार्श्वस्यपार्श्वस्यसुरस्व-
सेव्या ॥ जातानजातानवपकजानांपादाद्वपादाद्वसतांशरण्या. ॥ २३ ॥ निष्कामनिष्का-
मलकापवीरसिद्धार्थसिद्धार्थकुलप्रदीप ॥ सर्वज्ञसर्वज्ञनमस्कृताग्ने पुण्यानिपुण्यानिसतां-
चिनुष्व ॥ २४ ॥ धीरानिधीरानिखिलांगिरक्षाविज्ञानविज्ञानतकल्पवृक्षा ॥ देवाधिदे-
वाधिनुतप्रणीतकल्याणकल्याणकपचकान ॥ २५ ॥ वारिजवारिजयहस्तिनोस्ताचारोप-
चारोपरिशीलयस्त्वां ॥ नाढीकनाढीकविधौतजैनसिद्धांतसिद्धातकनिग्रह. स्यात् ॥२६॥
शुक्राशुकक्राशुकचूकरस्थवीणाप्रवीणाप्रणतेष्टदाने ॥ दाहंसदाहंसरयातिवात्सपद्मास्य
पद्मास्यतुजारतीव ॥ २७ ॥ एवश्रीरूपजादयोजिनवरा श्रीवर्कमानांतिमा सांज्ञानद-
मखरुखरुयमकैर्जूताश्चतुर्विंशति. ॥ प्रज्ञोह्यासलसज्जिनप्रजकविद्यावर्णमानोदयाचूया
सुर्मयिमुप्रसन्नहृदयाखैलोक्यलक्ष्मीश्वरा ॥ २८ ॥ इतियमकमयचतुर्विंशतिजिनस्तुति. ॥

કર્મવિપાકનામે કર્મગ્રંથ. ૧

॥ શ્રીવર્ધમાન જિનાય નમઃ ॥

॥ અથ શ્રી કર્મવિપાક નામક પ્રથમ કર્મગ્રંથ પ્રારંભઃ ॥

॥ ટીકાકર્તા શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિ આચાર્યાં મંગલ કરેતે -ઉપજાતિઉદ. ॥

દિનેશવદ્યાનવરપ્રતાપે, રનંતકાલપ્રચિતં સમતાત્ ॥

યોઽશોપયત્કર્મવિપાકપક, દેવો મુદે વોઽસ્તુ સ વર્ધમાનઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- અનંત કાલનો સચય કરેલો જે કર્મવિપાકરૂપ પક ઇટલે કાદવ તેતું ઉ-
પધ્યાન રૂપ તાપવડે શોષણ કરવાને જે સૂર્યના જેવા છે, એવા શ્રીવર્ધમાન દેવ મને
હૂંપે કરનારા થાઉં ॥ ૧ ॥ ॥ આર્યાવૃત્તમ્ ॥

જ્ઞાનાદિગુણગુરુણાં, ધર્મગુરુણાં પ્રણમ્ય પદકમલં ॥

કર્મવિપાકેવિવૃત્તિ, સ્મૃતિવીજવિરુદ્ધયે વિદધે ॥ ૨ ॥

અર્થ- જ્ઞાન, વર્ણન અને ચારિત્રરૂપ જે સવોત્કૃષ્ટ ગુણ તેહણ કરીને મહત્તાને
પામેલા અથવા તેહની પ્રાપ્તિ કરાવનારા એવા જે ધર્મગુરુ, તેમના પદકમલને પ્રણામ
કરીને સ્મરણરૂપ અચ્છુરની વૃદ્ધિ કરવાને અર્થે આ કર્મવિપાક નામના પ્રથમ કર્મગ્ર-
ંથની વૃત્તિ હુ કરતુ ॥ ૨ ॥

હવે કર્મગ્રંથ તે શુ કહીય? તો કે-જીવે મિથ્યાત્વાદિક હેતુણ કરીને જે આત્માસાથે
પુજ્જલ વાંધે તેને કર્મ કહીય, યથા ક્રિયતે ઇતિ કર્મ ઇતિ વ્યુત્પત્ત્યા તે કર્મનુ મૂલોત્તર
પ્રકૃતિ જેદે કરી, તથા પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ અને પ્રવેશાદિ વધ જેદે કરી, તથા વધો-
વયોદીરણાસત્તાદિ જેદે કરીને ગ્રંથનુ રચવુ પ્રતિપાદન છે જેહનેવિપે, તે કર્મગ્રંથ કહી-
ય ત્યા પ્રથમ કર્મવિપાકનામા કર્મગ્રંથ કહેતે એ વધી વાત પ્રસંગથી કહી છે

॥ હવે વાલાવબોધ કર્તા મંગલાચરણ કહે છે ॥

શ્રેયોમાર્ગસ્ય વત્કારં ॥ હેતારકર્મઞ્ચત્રિણા ॥ ચેતાર

વિશ્વતત્વાનાં ॥ વદે વીર જગત્પ્રજુ ॥ ૧ ॥ ગુણચઙ્ગ

ગુરુ નત્વા ॥ મત્તિચ્છેણ ધીમતા ॥ ક્રિયતે

કર્મગ્રંથસ્ય ॥ વ્યાખ્યા વાલાઽવબોધિની ॥ ૨ ॥

॥ હવે ગ્રંથકર્તા શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિ પહેલી ગાથાણ કરી અષ્ટિદેવતાની

સ્તુત્યાદિકનુ પ્રતિપાદન કરે છે મૂલ ગાથા ॥

સિરિવીરજિણ વદિય ॥ કમ્મવિવાગ સમાસર્જ વુઠ્ઠ ॥

કીરઙ્ગ જિણેણ હેઝહિં ॥ જેણંતો ઞ્ઞણં કમ્મં ॥ ૧ ॥

અર્થ— સકલ ત્રિચુવન જનના મનને ચમત્કાર ઉપજાવે, તથા પરમાર્થ મહા મ-
હીમાને વિસ્તારે ઈવી જે અષ્ટ મહા પ્રાતિહાર્ય લક્ષણ સિરિ કે ૦ શ્રી ઇટલે શોજા.
યથા ॥ અશોકવૃદ્ધઃ સુરપુષ્પવૃદ્ધિ, દિવ્યોધ્વનિશ્ચા મરમાસનંચ, જામંડલં હુહુચિરાત-
પત્ર, સત્પ્રાતિહાર્યાણિ જિનેશ્વરાણાં ॥ ૧ અષ્ટ મહાપ્રાતિહાર્ય કહિયે, અથવા ચોત્રીશ
અતિશય લક્ષણ શોજા તેણે કરી વિરાજમાન ઇવા જે વીરજિણ કે ૦ શ્રીવર્દ્ધમાન
જિન ઇટલે રાગ દ્રેષ તથા મોહ પ્રમુલ્લ વૈરીઝનો પરાજય કહ્યાથી જિન કહેવાય
ઠે. અને તે વૈરીઝરૂપ વીર ઇટલે સુજટ તેઝને જીતવાથી વીરજિન ૧ નામ સાર્થકજ
ઠે ઇવા શ્રીવર્દ્ધમાન સ્વામીને મને કરી, પ્રણિધાન ઇટલે વિશુદ્ધ મનસહિત જે વ-
ચન યોગ તે વડે સ્તુતિ તથા કાયા ૧ કરી પ્રણામરૂપ વંદિય કે ૦ વંદના કરીને, અહીં
વંદના શબ્દે સ્તવના અને પ્રમાણ ૧ વેદુ અર્થ કહીયે ઠે ૧ વંદિસ્તુત્યજિવાદનયોરિતિ વ-
ચનાત્ ૧ણે કરી મંગલાચરણને અર્થે અજિષ્ટ દેવની સ્તુતિ કરીને જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મોના
અનુજવને કમ્મવિવાગં કે ૦ કર્મવિપાક કહિયે તેને સમાસઝં કે ૦ સંકેપે કરી અર્થાત્
વર્તમાન હુપમકાલના લોકોની બુદ્ધિ તથા આયુ વલ પ્રમુલ્લ અતિ અદ્ભુત હોવાથી ઘણા
વિસ્તારવંત ગ્રંથોમાં પ્રવૃત્ત થવામાં વિઘ્ન પડવાના જાયથી તેવી કૃતિ તેઝની ડપર ઉપકારરૂપ
કદાચ ન થાય, માટે આ ટુકામાં બુદ્ધ કે ૦ કહીશ ઇથી પ્રયોજન સૂચવ્યુ, ઉપાયો-
પેય ઇટલે કારણ કાર્ય લક્ષણ, સાધ્ય સાધન લક્ષણ, તથા ગુરુપર્વક્રમલક્ષણ સંબંધ,
અર્થાત્ સિદ્ધ થાય ઠે, સમ્યક્દષ્ટીજીવ અધિકારી ઠે, અને અજિધેય જે કર્મવિપાક
તે ઇમા વિષય ઠે હવે આગલા વે પદે કરી કર્મ શબ્દનો અર્થ કરે ઠે જે કરાય તે
કર્મ કહીયે તેના પુજ્જલ યંજન ચૂર્ણથી જરેલા દાવલાની પેઠે સર્વ લોકાકાશર્મા
નિરંતર વ્યાપી રહેલા ઠે, તેને ક્ષીર અને નીરની પેરે તથા અગ્નિ અને લોહની પેઠે
કર્મવર્ગણા દ્રવ્ય અને આત્માનો તાદાત્મ્ય સંબંધ જે કારણમાટે થઈ રહેલો ઠે, તે
કારણમાટે તે કર્મ કહેવાય ઠે ૧ કર્મ કોણ કરે? તો કે—જિણ કે ૦ જીવે કરી કીરઝ
કે ૦ કરાય ઠે તે જીવ કોને કહીયે? ૧ પાંચ ઇન્દ્રિય, ત્રણ યોગ તે ત્રણ વલ, શ્વાસો-
શ્વાસ તથા આયુ ૧ દશ પ્રાણસુધી જે યથાયોગ્ય ધારણ કરી શકે તેને જીવ ક-
હિયે, તે જીવ આવા લક્ષણવાલો ઠે—મિથ્યાત્વાદિકે કરી મલીનસ્વરૂપ થકો સા-
તાદિ વેદનીયાદિ કર્મોનો કર્તા ઠે, તથા તેઝના ફલ જે સાતા અસાતા તેનો જોક્તા,
તથા ઇવા ઇવા કર્મવિપાકનો ઉદય તેને અનુસારે કરી નરકાદિક ગતિનેવિષે સં-
સર્તા, અને સમ્યક્દર્શન જ્ઞાન તથા ચારિત્ર લક્ષણ જે રત્નત્રય તેના અન્યાસની વા-
હુલ્યતાના વશેકરી અશ્વેષ કર્મ મલપટલનો પરિનિર્વાતા, ૧ ચારે લક્ષણે વિરાજમાન
તે જીવ, સત્ત્વ, પ્રાણી તથા આત્મા ઇત્યાદિ પર્યાયવડે ઝંલવાય ઠે, ઉક્તચ ॥ યઃ ક-

ત્ત્વકર્મજ્ઞેદાના જોક્તા કર્મફલસ્થવ, સસર્તા પરિનિર્વાતા સદ્યાત્મા નાન્યલક્ષણ' ॥
 કયા કારણની યોગ્યતા પામીને જીવ કર્મને કરે છે? તો કે-મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, ક-
 પાય તથા યોગ એ ચાર લક્ષણવાળા સામાન્યરૂપ હેઠળ જે કૅ૦ હેતુએ કરી જીવ, ક-
 ર્મને કરે છે એ યત " પશિણી યત્તણ નિન્હવ ઝવઘાયપજસ્સ અંતરાણ ॥ અચાસા ય-
 ણયાપ આવરણદુગજિજ્ઞયશ્ચ " इत्यादि विशेष कारणनी योग्यता पामीने ते विशेष करी
 આ ગ્રંથને વિપેજ આગલ કહેવાશે આટલું કહ્યું તેનો તાત્પર્યાર્થ આ છે - જેણે કૅ૦
 જે કારણમાટે હેતુએ કરી જીવવડે કરાય છે તો કૅ૦ તે કારણમાટે તેને કર્મજ્ઞણ
 કૅ૦ કર્મ કહેવાય છે જટલે જીવ હેતુ પામીને જેને કરે તેને કર્મ કહીએ, ક્રિયતેતત્ત્વ
 કર્મ इत्यर्थात् एवु જે પુજ્ઞમય મૂર્તિકર્મ તે કેવા પ્રમાણે કરી સિદ્ધ છે, તે કહે છે.

સસારને વિપે સમસ્ત જીવ વસે છે, તેને આત્મત્વપણુ સમાન છે પણ તેમાહે કોઈક દેવ-
 તા છે, કોઈક નારકી છે, કોઈક તિર્યંચ છે, કોઈક મનુષ્ય છે, એમ નર નારક તિર્યંચ અને મ-
 નુષ્યરૂપ વિચિત્રતા છે એમ બધી મનુષ્યત્વપણુ પણ સર્વ મનુષ્યને વિપે સમાન છે. ત-
 થાપિ તેમાહે કોઈક રાજા છે, કોઈક રક છે, કોઈક પશુ છે, કોઈક મૂર્ખ છે, કોઈક
 મહર્ષિ છે, કોઈક દરિદ્રી છે, કોઈક સ્વરૂપગાન છે, કોઈક કુરૂપવાન છે, इत्यादिक જે
 વિચિત્રપણુ છે, તે વિચિત્રપણુ નિહેતુક નથી પણ હેતુસહીતજ છે જો નિહેતુક માનીએ તો
 નિત્ય સત્ત્વ કિવા અસત્ત્વનો પ્રસંગ થાય નિત્યસત્ત્વ મસત્ત્વવા ॥ હેતોરન્યાનપેક્ષાવિતિ-
 ચનાત્ ॥ તે માટે એ વિચિત્રતા સહેતુક માનવી તે હેતુને અમે કર્મ કહીએ એવું, એ-
 તદુક્તશ્રીદિનકૃતટીકાયાં ॥ આજુઘકકયાર્મનીપિજડયો સહૂપનીરૂપયો શ્રીમદુર્ગત-
 યોર્વલાઘવતોર્નીરોગરોગાર્તયો સૌજાગ્યાઽસુજગત્વસગમજુપોસ્તુદ્યેપિનૃત્વેતરં યત્ત્વકર્મ
 નિવધન તદપિનોજીઘ વિનાયુક્તિમત્ ॥ એનો અર્થ કહે છે

એ વાત શ્રી દિનકૃત ટીકાને વિપે જીવસ્થાપના અધિકારે આવી રીતે કહેલી છે
 કે, -મહર્ષિવંત અને રક, બુદ્ધિવંત અને મૂર્ખ, સુરૂપ અને કુરૂપ, સજ્જિતિવાન અને
 હુર્ગતિવાન, વલ્લવાન અને નિર્વલ, નિરોગ અને રોગાર્ત, તેમજ સૌજાગ્ય તથા હુર્જા-
 ગ્ય, એવા ઈદ્ર જગતમા દીઠામા આવે છે, તેમાં અતર જે છે તે કર્મનું નિવધ છે, ત-
 થાપિ તે જીવવિના સજ્જિત નહીં એ વિપે બીજે ટેકાણે પણ કહ્યું છે કે " આત્મત્વેના
 વિશિષ્ટસ્ય, ચૈવિજ્ય તસ્ય યદ્રશાત્, નરાદિરૂપ તદ્વિત્ત, મહદ્ કર્મસદ્ધિતં " બધી પૌ-
 રાણિક પણ કર્મસિદ્ધિનુ પ્રતિપાદન કરે છે, તે આ પ્રકારે કે "યથાયથા પૂર્વકૃતસ્ય
 કર્મણ, ફલનિધાનસ્યમિવાવતિષ્ઠિતિ ॥ તથા તથા તત્પ્રતિપાદનોદ્યતા, પ્રદીપહસ્તેવ
 મતિ પ્રવર્ત્તે ॥ ૧ ॥ યયત્પુરાકૃતકર્મ, નસરતીહ માનવા, તદિદપાઢવશ્રેષ્ઠ, દેવમિત્યજિ-
 ધીયતે ॥ ૨ ॥ મુદિતાન્યપિમિત્રાણિ, સુકુરુશ્ચૈવશત્રવ., નહીં મેતરકરિષ્યતિ, યત્ત્વપૂર્વકૃતં-

ત્વયા” ॥૩॥ વૌરુ પળ આમ કહે છે કે, “ઇત્યેકનવતૌકલ્પે શક્ત્યામે પુરુષો હંતઃ, તેન કર્મ વિપાકેન પાદેવિદ્ધોસિજિહ્વ” એવી રીતે કર્મના અસ્તિત્વનો યદ્યપિ સર્વે અંગી-કાર કરે છે, તથાપિ તેહ અમૂર્તિમંત માને છે, પણ તેમ નથી કર્મ પુજ્જલ સ્વરૂપી છે, તેમાટે મૂર્તિવંત છે, અમૂર્ત નથી, તેમ ઠતાં જો કર્મને આકાશાદિવત્ અમૂર્તિ માનશું, તો જેમ અમૂર્ત આકાશથી કાઢ આત્માને અનુગ્રહ ઉપધાત નથી, તેમ કર્મના યોગે પણ આત્માને અનુગ્રહ તથા ઉપધાતનો સંજવ થશે નહીં. યત. “અન્નેહઅમુત્તચિય, કમ્મંમંનંતિવાસણારૂવં, તતુનજદ્યઇત્તો, ઉવાધયાણુગ્ગહાજાવા નાગાસહવધાયં, અણુગ્ગહ વાવિકુણઇસત્તાણં” હવે તે કર્મ પ્રવાહે કરી અનાદિ છે યત. “અણાઇય તં પવાહેણ” ઇતિ વચનાત્ જો પ્રવાહની અપેક્ષાથી પણ કર્મને સાદિ માનિયે, તો જીવોને પૂર્વે કર્મરહિતપણાનો સજવ થશે અને પાઠલથી કર્મ કલ્યાથી જીવને કર્મનો સંયોગ ઉત્પન્ન થાય છે એમ માનવુ જોઈશે એમ અંગીકાર કલ્યાથી મુક્ત જીવોને પણ કર્મનો સંયોગ સજવ થશે, કેમકે તે તો કર્મરહિત છે તેથી મુક્ત જીવોને અમુક્તા થશે એમ માનવુ તો ઇષ્ટ નથી માટે જીવને કર્મની સાથે અનાદિ કાલનો સયોગ છે એમ માનવુ યોગ્ય છે, માત્ર કર્મજ અનાદિ છે એમ નથી

આશકા—જીવની સાથે કર્મનો અનાદિ સયોગ ઠતાં તેનો વિયોગ કેમ સંજવે ?

ઉત્તર—અનાદિ સયોગ ઠતાં પણ વિયોગ દીઠામાં આવે છે જે કાંચન અને જુવલ એટલે પથરાનો અનાદિ સયોગ છે, તોપણ તથાવિધ સામગ્રીના સંજાવથી એટલે ધમનાદિકની સહાયતાવડે કીટીનો વિયોગ દીઠામાં આવે છે, તેમજ જીવને પણ સમ્યક્ જ્ઞાન, સમ્યક્દર્શન તથા ચારિત્રના ધ્યાનરૂપ અગ્નિ કરી અનાદિ કર્મમલની-સાથે વિયોગની સિદ્ધિ થાય છે, એ વિષે જાપ્યસુધાંજોનિધિર્જગવાન પણ આમ કહે છે કે, “જહ્નહ્ય કચણોવલ સજોગોણા સતઃ ગઝવિ, બુઝિજ્ઞાસોવાય, તહજોગો-જીવકમ્માણ ॥ ૧ ॥ ઇતિ પ્રથમ ગાથાર્થ ॥

॥ હવે બીજી ગાથાએ કર્મના કેટલા જેદ છે ? તે કહે છે ॥

પયઃ ઠિઃ રસ પૃસા ॥ તં ચહા મોઅગસ્સ દિઠંતા ॥

મૂલ પગઃ છ ઉત્તર ॥ પગઈ અહવન્ન સયજેયં ॥ ૨ ॥

અર્થ—તંચહા કે જે કર્મના ચાર પ્રકાર થાય છે, તે આ પ્રમાણે— પયઃઠિઃ રસ પૃસા કે જે પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ તથા પ્રદેશ, જેમ પ્રાસાદ પ્રમુલના આધારરૂત સ્તંજ હોય છે, તેમ કર્મના એ ચાર સ્તંજ છે તેથી પ્રકૃતિવધ, સ્થિતિવધ, રસવધ તથા પ્રદેશવધ કહ્યા છે તેમા સ્થિતિ, તથા રસ જે અનુજાગ, તથા પ્રદેશ એ ત્રણ

વધોનો જે સમુદાય તેને પ્રકૃતિવંધ કહિયે, અધ્યવસાય વિશેષે કરી ગ્રહણ કરેલા જે કર્મના દલિક, તેહની સ્થિતિ પટલે જે કાલનો નિયમ, તેને સ્થિતિવંધ કહિયે, કર્મના પુજ્જલોના શુજાશુજ અથવા ઘાતી અઘાતી જે રસ તેને અનુજાગવંધ અથવા રસવંધ કહીયે, અને સ્થિતિ તથા રસની અપેક્ષાવિના કર્મપુજ્જલોના દલિકોનુ જે ગ્રહણ કરવું, તેને પ્રદેશવંધ કહીયે. ઉક્તચ “ઘિવંધ દલસ્સ ઘિઈ, પપ્પસવંધો પપ્પસ ગ્રહણ જ, તાણરસો અણુજાગો, તસ્સમુદાઈ પગ્ગવંધો ” ધીજે ઠેકાણે પણ કહ્યું છે - “ પ્રકૃતિ સમુદાય સ્યાત્, સ્થિતિ કાલાવધારણ, અનુજાગો રસ પ્રોક્ત પ્રદેશો દલસંચય ” એ ઉક્ત ચાર પ્રકાર તે મોશ્વગસ્સ દિઠ્ઠતા કેળ મોદકના દૃષ્ટાંતેકરી સમજી લેવા, તે આ પ્રમાણે- જેમ વાતરોગને હરણ કરનારા ડ્રવ્યથી બનાવેલો જે મોદક હોય છે, તેની વાતરોગનો નાશ કરવાની પ્રકૃતિ અથવા સ્વજાવ હોય છે, પિત્તરોગાપહારક ડ્રવ્યથી બનેલા મોદકવંધે પિત્તનો ઉપશમ થાય છે, અને કફરોગનાશક ડ્રવ્યથી ઉત્પન્ન થયેલા મોદકથી કફનો ધ્વસ થાય છે, એવો જે સ્વજાવ તેને પ્રકૃતિ કહિયે, તે મોદક કોઈ એક દિવસ, કોઈ બે દિવસ, એમ યાવત્ કોઈ એક માસસુધી ચગડી ન જતા જેમનો તેમજ રહી શકે છે, પઠી વિનાશ પામે છે, એ તેનો સ્થિતિકાલ કહિયે, તે મોદકને વિષે સ્ત્રિગ્ધ તથા મધુરાદિક રસ એક ગુણો, દ્રિગુણો તથા ત્રિગુણો ઇત્યાદિક જે હોય છે, તેને રસવંધ કહીયે, અને તે મોદકમાના કોઈમા એક પ્રસ્થિતિ પટલે એક પલ્લી, કોઈમા બે પલ્લી તથા કોઈમા ત્રણ પલ્લી એમ યાવત્ કણિકનુ પ્રમાણ હોય તેને પ્રદેશવંધ કહીયે, એવીજ રીતે કર્મને વિષે પણ કોઈ કર્મની પ્રકૃતિ જ્ઞાનને આઘાદન કરનારી હોય, કોઈ કર્મનો સ્વજાવ દર્શનને આવરણ કરવાનો હોય, કોઈ કર્મની પ્રકૃતિ આનંદને દેનારી હોય અને કોઈ કર્મનો સ્વજાવ સમ્યક્ દર્શનાદિકનો વિઘાત કરવાનો હોય છે, તેને કર્મપ્રકૃતિ કહીયે. તેજ કર્મ કોઈ ત્રીશ કોટાકોટી સાગરોપમસુધી, અને કોઈ સિત્તેર કોટાકોટી સાગરોપમસુધી ઇત્યાદિ ટકી શકે છે, તેને કર્મની સ્થિતિ કહીયે, તે કર્મનેવિષે કોઈમા એક ગાળીયું, કોઈમાં બે ગાળીયું, અને કોઈકમા ત્રણ ગાળીયું રસ હોય છે, તે અનુજાગવંધ કહિયે, અને તેજ કર્મને વિષે કોઈમા પ્રદેશ અટ્પ હોય, કોઈમા વહુ, કોઈમા વહુતર તથા કોઈમા વહુતમરૂપ ઇત્યાદિ પ્રદેશોનો સંચય હોય છે, તે પ્રદેશવંધ કહેવાય છે. મૂલપગ્ગ અઠ કેળ એ કર્મની મૂલ પ્રકૃતિ સામાન્યરૂપ થાઉં છે, અને ઉત્તર પગ્ગ અઢવવ્વસય જેય કેળ ઉત્તર પ્રકૃતિ વિશેષરૂપ એકશોને આઘાવન છે એજ એકસોને આઘાવન કર્મપ્રકૃતિ કહેવાય છે.

॥ હવે મૂલ પ્રકૃતિ આઠનાં નામ તથા તે એકેકના જેટલા
ઉત્તર જેદ તે તે કહે છે ॥

ફહ નાળ દસળાવર ॥ એવેઅ મોહાજ નામ ગોઆળી ॥ વિ-
ગ્ધ ચ પળ નવ હુઅ ॥ ઠવીસ ચઝ તિસય હ પળ વિહં ॥૨॥

અર્થ— ફહ કેળ એ પ્રવચનને વિષે કર્મ એટલા પ્રકારનું છે ફહાં કર્મપદ ગાથા-
માંહે નથી, માટે ઉપચારથી લહીએ, જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, વેદનીય, મોહ-
નીય, આયુ, નામ, ગોત્ર તથા વિગ્ધચ કેળ અંતરાય, એ આઠ મૂલપ્રકૃતિ છે તેમાં પ્ર-
થમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનું વિવેચન આવી રીતે છે— જેણે કરી વસ્તુ આપ્યામાં આવે
અથવા જેણે કરી વસ્તુની ઇચ્છા એટલે પરિમાણ થાય, તેને જ્ઞાન કહીએ, અથવા
જ્ઞાતિને જ્ઞાન કહીએ, અથવા સામાન્ય વિશેષાત્મક વસ્તુનેવિષે વિશેષ ગ્રહણાત્મક
જે વોધ તેને જ્ઞાન કહીયે, અને જેણે કરીને દેખાય તેને દર્શન કહીયે, અથવા દૃષ્ટીને
દર્શન કહીયે અથવા સામાન્યવિશેષાત્મકવસ્તુનેવિષે સામાન્ય ગ્રહણાત્મક જે વોધ
તેને દર્શન કહીયે, તથા જેણે કરી આવરીએ, આઘાદિએ તેને આવરણ કહીએ, અ-
થવા આવરે, આઘાદે તેને આવરણ કહીયે આવરણનું રૂપ આયુ છે — સિધ્ધા-
ત્વાદિકના મેલાપેકરી જીવને વ્યાપારે આકર્ષણ કરેલી કર્મવર્ગણા માહેલો વિશિષ્ટ
પુણ્ય સમૂહ તેને આવરણ કહીએ તેમાંહે જે જ્ઞાનનું આઘાદન કરે છે, તે જ્ઞાનાવર-
ણીય કર્મ કહેવાય છે અને દર્શનનું આઘાદન કરે છે, તે દર્શનાવરણીય કર્મ કહેવાય
છે, તથા વેચતે એટલે જેનો સુખ તથા દુઃખરૂપપણે અનુભવ કરાય છે, તેને વેદનીય
કર્મ કહીયે, યથાપિ સર્વ કર્મોનો અનુભવ કરાયજ છે, તેથી સર્વ કર્મ વેદનીય હોવા
જોઈયે, તથાપિ પક્ષાદિ શબ્દનીપેટે વેદ્ય શબ્દ રૂઢિવિપયક છે, માટે સાતા તથા
અસાતા કર્મજ વેદ્ય હોવાથી એનેજ વેદનીય કહીયે પણ શેષ કર્મને ન કહીયે, તથા
જાણનારા પ્રાણીપ્રત્યે મોહ ઉપજાવે સદ્સદ્ધિવેકથી જે વિકલ કરી નાલે તેને મોહ
કહીયે, અને એજ મોહનીય કર્મ કહેવાય છે તથા જેથી ગત્યતરનેવિષે જવું થાય છે
તેને આયુ કહે છે, અથવા પોતે કરેલા કર્મના વશે પ્રાપ્ત થઈને જે નરકાદિક હુર્ગ-
તિ તેમાંથી નિકલવાની ઇચ્છા કરનારો પ્રાણી પ્રતિવધક્રતાને પામે. અર્થાત્ જે ત્યાંથી
નિકલવા ન દિયે તે આયુ કહેવાય છે અથવા જવાતરને વિષે જીવોને જે નિશ્ચયે
ઉદય આવે તેને આયુ કહીયે યથાપિ સર્વ કર્મ ઉદય આવે છે, તથાપિ આયુષ્યની
કાંઈક વિશેષતા હોય છે કેમકે, વીજાં વાંધેલાં સર્વ કર્મ કોઈ તેજ જવમાં ઉદયે
આવે છે, કોઈક વલી પ્રદેશે ઉદયે કરી જુલ્લ કીધાં તે જન્માંતરનેવિષે વિપાકોદયે
કરી ઉદય આવતાં નથી, અને આયુ કર્મનેવિષે એમ નથી જે જવનું આયુ વાંધું

હોય તેજ જવમા જોગવાય છે. ઇટલે મનુષ્ય જવ વેદતા થકા જો દેવતાનુ આયુષ્ય વાંધ્યુ હોય તો કાંઈ મનુષ્યજવમાં વેદાય નહી, કિંતુ અવશ્ય જન્માતરેજ વેદાય આયુષ્યના ઉદયની વિવક્ષા વિશિષ્ટ થકી કહી છે. પણ પ્રદેશ થકી નથી કહી તે વિશિષ્ટપણું તો તે આયુષ્યના સંજ્ઞાવ વર્તન થકી હોય છે, અથવા જેનો ઉદય થયાથી તદ્વયોગ્ય યાવત્ શેષ કર્મ ઉપજોગપણે આવી પ્રાપ્ત થાય તેને આયુ કહીયેં તથા જે જીવપ્રત્યે ગતિ જાતિ પ્રમુખ પર્યાયના અનુજવને કરે તેને નામ કર્મ કહીયેં તથા જેણે કરી આત્માને ઉચ્ચનીચ શબ્દે કરી બોલવાય છે તેને ગોત્રકર્મ કહીયેં તથા જેણે કરી દાનાદિક લઙ્ઘિર્ઝનો નાશ થાય છે, અથવા જે ઉક્ત લઙ્ઘિર્ઝનો વિશેષે કરી નાશ કરે છે તેને અતરાય કર્મ કહીયેં.

તેમા જ્ઞાનાવરણીય, પણ કે૦ પાંચ પ્રકારનુ છે, દર્શનાવરણીય નવ કે૦ નવ પ્રકારનુ છે, વેદનીય હુ કે૦ વે પ્રકારનુ છે, મોહનીય અનુવીસ કે૦ અઘાવીસ પ્રકારનુ છે, આયુ ચઢ કે૦ ચાર પ્રકારનુ છે, નામકર્મ તિસય કે૦ એકસો ને ગ્રણ પ્રકારનુ છે, ગોત્ર હુ કે૦ વે પ્રકારનુ છે, અને અતરાય કર્મ પણવિહ કે૦ પાંચ પ્રકારનુ છે. એવી રીતે મૂલ આઠ પ્રકૃતિની ઉત્તર એકસો ને અઘાવન પ્રકૃતિ થાય છે.

આશકા-એવા અનુક્રમથી જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મોનો ઉપન્યાસ કથ્યાનું કાંઈ પ્રયોજન છે કે સ્વાજાવિક એવો અનુક્રમ આવી ગયો છે?

ઉત્તર-અનુક્રમ કરવાનુ પ્રયોજન છે, તે આ પ્રમાણે - અહીં જ્ઞાન તથા દર્શન એ જીવનુ સ્વતર્ય જૂત છે, કેમ કે, એ વિના જીવત્વ કહેવાય નહી જીવ ચેતના લક્ષણ-વત છે તે ચેતના લક્ષણ જ્ઞાન તથા દર્શનના અજાવે કેમ સજવે, તથા જ્ઞાન અને દર્શનમાંહે પણ જ્ઞાન પ્રધાન છે જે જ્ઞાને કરી સકલ શાસ્ત્રાર્થ વિચારની સત્તતિ પ્રવર્તે છે તે માટે અથવા સર્વ લઙ્ઘિ સાકારોપયોગે ઉપયુક્ત જીવને ઉપજે છે પણ નિરાકારોપયોગે ઇટલે દર્શનોપયોગે ઉપયુક્ત જીવને ન ઉપજે. યત “સવાર્ઝ લઙ્ઘીર્ઝસાગારો-વર્ઝ ગોવર્ઝત્તસ્સ નો અણાગારોવ ઝંગોવર્ઝત્તસ્સ” ઇતિ વચનપ્રામાણ્યાત્ માટે જ્ઞાન પ્રધાન છે અથવા જે સમયે સકલ કર્મ વિનિર્મુક્ત જીવ થાય છે, તે સમયે જીવ જ્ઞાનોપયોગોપયુક્ત હોય છે, અને દર્શનોપયોગ તો દ્વિતીય સમયમા થાય છે, તેમાટે જ્ઞાન પ્રધાન છે, તેનુ જે આઘાદન કરનારુ તે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ છે, તેને સર્વ કર્મ છે, તેને સર્વ કર્મમા પ્રથમ ગણ્યુ છે, અને જ્ઞાનોપયોગથી પતિત જીવને દર્શનોપયોગનેવિષે થવસ્થાન છે, તેમાટે તે જ્ઞાનાનંતર દ્વિતીયસ્થાને દર્શનાવરણ કર્મ ગણ્યુ છે.

એ જ્ઞાનાવરણ તથા દર્શનાવરણ કર્મ પોતાના વિપાકને ઉદય કરતા થકા યથા-યોગ્ય થવશ્યે કરી વેદનીય કર્મવિપાકના ઉદયનુ નિમિત્તજૂત થાય છે, તે દેખાડે

ઠે- જ્ઞાનાવરણીય કર્મપ્રત્યે ઉપચયોત્કર્ષથી, પ્રાપ્ત વિપાકથી અનુજવતો થકો સૂક્ષ્મ તથા સૂક્ષ્મતર વસ્તુનો વિચાર કરવામાં પોતાને અસમર્થ જાણતો થકો જીવ લેદને પામે ઠે તેમજ વલ્લી સકલ લોકો જ્ઞાનાવરણ કર્મના ક્ષયોપશમને લીધે પાટવ ઇટલે ચતુર થઈને પોતાની બુદ્ધિથી સૂક્ષ્મ તથા સૂક્ષ્મતર વસ્તુવિચાર કરવાને સમર્થ હોવાથી સુલ્લેને વેદે ઠે ઈવી રીતે વેદનીય કર્મનું નિમિત્ત કારણ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ ઠે તે પ્રમાણેજ અતિનિવિરુદ્ધ દર્શનાવરણીય કર્મના ઉદયથી પ્રાણી જાત્યધાદિ થયો થકો, વચનને અગોચર ઈવા હુ.લસંદોહ ઇટલે હુ લના સમુદાયને અનુજવે ઠે તેમજ દર્શનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી સ્પષ્ટ ચક્ષુરાદિ યુક્ત થઈને યથાવિધ વસ્તુસમૂહ ઇટલે નિકુરવને સમ્યક્ પ્રકારે અવલોકન કર્યાથી પ્રાણી અમંદ આનંદસંદોહ પ્રતે અનુજવે ઠે, તેમાટે વેદનીય કર્મનું નિમિત્ત કારણ દર્શનાવરણીય કર્મ પણ ઠે, જ્ઞાન દર્શનાવરણ કર્મનું વેદનીય કર્મ વેથ ઠે તેમાટે વેદનીય કર્મ વ્રીજું ગણ્યુ ઠે

વેદનીય કર્મને વિપે પણ ઇષ્ટ અને અનીષ્ટ વિષયના સંવધથી સુલ તથા હુ.લનો જે અનુજવ થાય તે વેદનીયનું લક્ષણ ઠે, અને વિષયને વિપે ઇષ્ટ અને અનિષ્ટતાપણું તે રાગ અને દ્વેષજનિત ઠે અને તે રાગ દ્વેષ તો મોહના દેતુ ઠે તેમાટે વેદનીય કર્મથી અનંતર મોહનીય કર્મ ચોથુ કહ્યું ઠે

મોહમૂઢ પ્રાણી વહુ આરંજરૂપ પરિગ્રહથી કર્માદાનમાં આસક્ત થઈને નરકાદિકનું આયુષ્ય વાધે ઠે, માટે મોહનીય કર્માનંતર પચમસ્થાને આયુ કર્મ ગણ્યુ ઠે

નરકાઢિ આયુષ્યનો ઉદય આવ્યાથી અવશ્યપણે નરક ગત્યાદિક નામ કર્મનો ઉદય થાય ઠે માટે આયુષ્યાનંતર નામકર્મ ઠહુ ગણ્યુ ઠે

નામ કર્મનો ઉદય થયાર્થી અવશ્યેકરી ઉચ અથવા નીચ ગોત્રનો ઉદય થાય ઠે, માટે નામકર્માનંતર ગોત્રકર્મ સાતમું ગણ્યુ ઠે

ઉચ ગોત્રોત્પન્ન જીવને પ્રાયેં કરી દાન તથા લાજાંતરાયાદિ કર્મનો ક્ષય હોય ઠે, કેમકે, રાજાદિક જે ઉચ કુલવાન કહેવાય ઠે, તેઝનેવિપે દાન તથા લાજાદિક દીઠામા આવે ઠે, જો અંતરાય કર્મનો ક્ષય ન થયો હોય તો દાન તથા લાજાદિકનો સજવ થાય નહીં માટે ઘણકરી દાન તથા લાજાતરાયાદિ કર્મો ઉત્તમ કુલનેવિપે ક્ષયનેજ પામેલા હોય ઠે તેમજ નીચ ગોત્રોત્પન્ન પ્રાણીનેવિપે પ્રાયેંકરી દાન તથા લાજાંતરાય કર્મનો ઉદયજ હોય ઠે કેમ કે, નીચ ગોત્રોત્પન્ન મનુષ્ય દરિદ્રી હોવાથી ત્યા દાનાદિક દીઠામાં આવતું નથી ઇ રીતે ગોત્ર કર્મનો ઉદય થયા પઠી અતરાય કર્મનો ઉદય હોવાથી ગોત્રકર્માનંતર આઠમું અતરાય કર્મ ગણ્યુ ઠે. ઈવી-રીતે કર્માનુક્રમ વર્ણન સપ્રયોજન ઠે ॥ ૩ ॥

“ હવે યથોદેશ નિર્દેશ ” એ ન્યાયેં કરી એટલે પ્રથમ જેવો મનમાં સંકેત થાય છે, તેવું પ્રસિદ્ધપણે કથન અથવા સ્પષ્ટીકરણ થાય છે, એવો ન્યાય છે તે ન્યાયે કરી પ્રથમ પાંચ પ્રકારનું જ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહે છે.

મઙ્ગ સુય ઝંહી મણ કે ॥ વલાણિ નાણાણિ તઠ મઙ્ગનાણં ॥
વજણ વગ્ગહ ચઝહા ॥ મણ નયણ વિણિદિય ચઝકા ॥ ૪ ॥

અર્થ—મૂલસૂત્રમા જેના નામમાત્ર કહ્યા છે, તેઝનીસાથે પ્રત્યેકે જ્ઞાન શબ્દ જો-
નીને આવીરીતે ગણના કરવી—મઙ્ગ કેમ મતિજ્ઞાન, સુય કેમ શ્રુતજ્ઞાન, ઝંહી કેમ અ-
વધિજ્ઞાન, મણ કેમ મન પર્યવજ્ઞાન, તથા કેવલાણિ કેમ કેવલાની એટલે કેવલજ્ઞાન,
એ પાંચ નાણાણિ કેમ જ્ઞાન છે તે જાણવા ‘પદેકદેશે પઢસમુદાયોપચારાત્’ એટલે
પદનો એક દેશ હોય તો પણ આજ્ઞા પદનો ઉપચાર કરી લેવો એવો ન્યાય છે એ
પ્રમાણે મૂલમા મન શબ્દ છે તેથી મનપર્યવજ્ઞાન જાણી લેવું

તઠ કેમ તઠ જાણે તેને મતિ કહીયેં, જેથી મનન થાય અથવા જે મનન કરે તે-
ને મતિ કહીયે, અથવા ઇન્દ્રિય તથા મનોદ્વારે કરી નિશ્ચિત વસ્તુને જેણેકરી જણાય
અથવા મનાય તેને મતિ કહીયેં યોગ્ય દેશને વિષે અગત્યન વસ્તુ વિષયક ઇન્દ્રિય
મનોનિમિત્ત જે આત્માને અવગમવિશેષ એટલે કોઈક ઠેકાણે કોઈ વસ્તુ પડી હોય,
તેને વિષય કરનારા મન તથા ઇન્દ્રિયો હોય છે, તેમા નિમિત્ત કારણ જ્ઞાન છે, તે
જ્ઞાન યથાર્થ આત્માને થયું હોય તેને મતિજ્ઞાન કહીયેં અનેજ આગમમા અજિનિ-
વોધિક જ્ઞાન કહ્યું છે તે વિષે જગવાન્ દેર્ગ્ગક્ષમાશ્રમણ એમણે આમ કહ્યું છે—
“નાણ પચવિહ પઢત્ત, તજહા આજિણિવોહિય નાણ, સુયનાણ, ઝંહિનાણ, મણપચ-
વનાણ, કેવલનાણ” અત્ર આજિનિવોધિક જ્ઞાનનો અર્થ આમ કરેલો છે—અજિ
ઉપસર્ગ છે, તેનો અર્થ અજિમુગ એટલે સન્મુગ એવો થાય છે, નિ શબ્દનો નિયત એ-
ટલે નિશ્ચિત અર્થ થાય છે, એની અજિમુગ નિયત કેમ વસ્તુ યોગ્ય દેશાગત્યાન અપે-
ક્ષી ઇન્દ્રિય મનોનિમિત્ત સ્વસ્વવિષયની અપેક્ષાએ જે વોધ થાય છે તેને અજિનિ-
વોધક જ્ઞાન કહિયેં

અગ્ગ શ્રુતમ્ એટલે જે સજ્જાણ તેને શ્રુત કહિયેં અજિલાપેગ્ગાવિત જે અર્થ તેને
મદ્દણ કરવાની જે ઉપલબ્ધિ વિશેષ હેતુ હોય તેને શ્રુત કહિયેં કબુપ્રીવાદિમાનુ,
પ્રયુત્તમોદરાયાકાર, જલધારણાદિક અર્થ ક્રિયાને સમર્થ, એવી જે વસ્તુ તે ઘટ શબ્દે
કરી ઘોલાય છે અહીં વસ્તુ વાચ્ય છે ને શબ્દ વાચક છે, માટે ઉક્ત વસ્તુ વાચ્ય છે,
અને ઘટ શબ્દ વાચક છે, એમ વાચ્ય વાચક સંબંધે કરી ત્રિકાલ સાધારણ સમાન

પરિણામ શબ્દાર્થ પર્યાય આલોચનાનુસારી ઇંદ્રિય મનોનિમિત્ત જે આત્માનું અવગમ વિશેષ તેને શ્રુતજ્ઞાન કહિયે.

ઇંદ્રિયાદિકની અપેક્ષાવિના આત્માનેવિષે જે સાક્ષાત્ અવધાન ઇટલે અર્થ ગ્રહણ થાય છે, તેને અવધિ કહીયે અને સાક્ષાત્ અર્થનું ગ્રહણ હોવાથી એને પ્રત્યક્ જ્ઞાન પણ કહે છે યદુક્તં નંદ્યધ્યયને- “ નોદ્દિયપચ્ચક્કં તિવિહં પત્તત્ત, તંજહા, ઊદ્દિ- નાણપચ્ચક્ક, મનપજ્જાવનાણ પચ્ચક્ક, કેવલનાણપચ્ચરુમિતિ ” અથવા અવ શબ્દનો અર્થ અથ. એવો સમજવો ઇટલે જેણે કરી અથો ઇટલે નીચો વિસ્તૃત જે વસ્તુ તેને જાણીયે તેને અવધિ કહિયે અથવા અવધિ શબ્દનો અર્થ મર્યાદા વાચક થાય છે, ઇટલે રૂપી ડબ્બયને વિષેજ જાણવાની પ્રવૃત્તિ છે જેની, એવી મર્યાદા, ઉપલક્ષિત જે જ્ઞાન તેને અવધિજ્ઞાન કહિયે

મનપર્યવ જ્ઞાનનો અર્થ આ પ્રમાણે-પરિ શબ્દનો અર્થ સર્વતોજાવવાચક છે અવ શબ્દનો અર્થ જાણવા વાચક છે કેમકે, અવન વેદન ઇત્યાદિક શબ્દો પર્યાય વાચક છે અહીં પરિશ્રવ તેનો પર્યવ થાય છે તેથી મનનુ જે સર્વ થકી જાણવું તેને મનપર્યવ કહીયે, અથવા મન પર્યવ જ્ઞાન કહીયે, અથવા મન પર્યાય જ્ઞાન પણ એનેજ કહીયે ત્યાં એવો શબ્દાર્થ કરીએ જે સઙ્ગી જીવે કાયયોગે કરી ગ્રહણ કરેલી જે મનઃપ્રાયો- ગ્ય વર્ગણાદ્ય જેને ચિંતનીય વસ્તુનેવિષે ચિતનીયપણે વ્યાપાશ્યો એવો જે મનોયોગ, તેને મનપણે પરિણમાવીને જે પર્યાયોનુ આલબન કશું છે, તેને મન કહીયે. તેના પ- ર્યાય ઇટલે સમસ્ત પ્રકારે જાણવું તેને મનપર્યવ કહીએ, અથવા જે મન ચિતનાનુગત પરિણામ તેનું જે જ્ઞાન તેને મનઃપર્યાય કહીયે અથવા આત્માએ કરી વસ્તુ ચિંતનને- વિષે વ્યાપાશ્યા જે મન તેને પર્યાય કે જાણે, તેને મન પર્યાય કહીયે. તત્સંવધી જે જ્ઞાન તેને મન.પર્યાય જ્ઞાન કહીયે

કેવલ ઇટલે એક, અર્થાત્ જે મતિ આદિક જ્ઞાનની અપેક્ષાવિનાનુ હોય તેને કે- વલજ્ઞાન કહીયે “ નદ્દમિઠાલં મદ્ધિણનાણે ” ઇતિ વચન પ્રામાણ્યાત્

આશંકા- મત્યાદિક જ્ઞાન પોતપોતાના આવરણના ક્ષયોપશમ જાણે પણ પ્રગટ થાય છે, તો નિ શેષ સ્વસ્વ આવરણનો ક્ષય થવાને લીધે સર્વ પ્રકારે સારી રીતે મત્યા- દિક જ્ઞાન પ્રગટ થવાનો સન્નિવ છે. ચારિત્ર પરિણામની પેરે જેમ ચારિત્રાવરણીય કર્મ- ના ક્ષયોપશમે સામાયકાદિ ચારિત્ર પ્રગટ થાય છે અને ચારિત્રાવરણીયનો નિ શેષપણે ક્ષય થયાથી વિશેષતાથી ચચાર્યાત ચારિત્ર પ્રગટ થાય છે પરંતુ કેવલ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયાથી કાંઈ ચારિત્ર જતુ રહેતું નથી. કેવલ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયાથી મતિ તથા

શ્રુતાદિકનો પણ અજાવ સંજવે નહીં જલદુ વિશેષતાથી સંપૂર્ણ પ્રગટ થાય છે કહ્યું છે કે, “ આવરણ દેસવિગમે, જાઈ વિજ્ઞાતિ મહસુયાઈણિ, આવરણ સવવિગમે, કહ-તાઈ ન હુતિ જીવસ્સ ”

ઉત્તર— અહીં જેમ ઘનાઘન પટલાતરિત ઇટલે મેઘને આઢે રહેલો જે સહસ્રજાનુ ઇટલે સૂર્ય તેનું અપરાંતરાલવર્તિ જે કટકુટ્યાદિ આવરણ તેના વિવરાંતર ગત જે પ્ર-કાશ તે ઘટપટાદિક વસ્તુને પ્રકાશે છે ઇટલે એક તો પૂર્ણ જલથી ઝરેલો મેઘ આઢે આવેલો તેથી પૂર્ણ પ્રકાશ પડી શકે નહીં, તેમા વલી કુટ્યાદિક ત્રાટીની ઝીંતને આઢે જે પદાર્થો હોય તેઝની ઊપર જેમ યથાર્થ પ્રકાશ પડી શકતો નથી તે વસ્તુ કેટલાએક અશે દેશાય અને કેટલાએક અશે ન દેશાય અથવા થોડી દેશાય છે, તેમ કેવલ જ્ઞાનાવરણીય કર્મથી આવૃત જે કેવલ જ્ઞાન, તેમા અપરાંતરાલવર્તી મતિ-જ્ઞાનાવરણીય આદિ, તેઝના ક્ષયોપશમરૂપ જે વિવર ઇટલે સૂક્ષ્મ ટિઝો, તેઝમાથી ગળેલો પ્રકાશ જીવાજીવાદિક વસ્તુને પ્રકાશે છે તે તેવી રીતે પ્રકાશ કરતો થકો મતિજ્ઞાનાદિ લક્ષણ તેહદુ તેહદુ ક્ષયોપશમનુ રૂપ અજિધાનપ્રત્યે પામે છે તે કારણ-માટે જેમ સકલ ઘનપટલ તથા કટકુટ્યાદિક આવરણનો નાશ થયા પછી તથાવિધ સૂર્યનો પ્રકાશ તેવો અસ્પષ્ટ નથી થતો કિંતુ સર્વાત્મપણે સ્પષ્ટરૂપ અન્યરૂપપણે જાણે છે તેમ અહીં પણ સકલ કેવલ જ્ઞાનાવરણ તથા મતિજ્ઞાનાવરણાદિ આવરણોનો વિ-લય થયાથી, તથાવિધ મતિજ્ઞાનાદિસજ્ઞિક કેવલ જ્ઞાનનો પ્રકાશ નથી હોતો, કિંતુ સર્વાત્મપણે યથાગતિય વસ્તુનો પરિચેદક સ્પષ્ટ અન્યરૂપજ જાણે છે, ઉક્તચ શ્રીપૂજ્યે “ કહવિવરાગય કિરણા, મેહતરિયસ્સ જહ દિણેસસ્સ, તે કરુમેહાવગમે, ન હુતિ જહ તહ ઇમાઈપિ ” અન્ય આચાર્યોં પણ કહ્યું છે — “મલવિઝ્ઝમણેવ્યક્તિ, ધયા નેક પ્રકારત ॥ કર્મવિઝ્ઝાત્મકહાતિ, સ્થાનેકપ્રકારત ॥ ૧ ॥ યથાજાત્યસ્ય રક્ષસ્ય, નિ શેપમલહાનિત ॥ સ્ફુટે કરૂપા જિવ્યક્તિ, વિઝ્ઞેતિ સ્તદ્દવાત્મન ” ॥ ૨ ॥ અન્ય આચાર્ય એનું આવી રીતે સમાધાન કરે છે તે કહે છે—સયોગિ કેવલીને વિષે પણ, મતિ શ્રુતાદિક જ્ઞાન છે, પણ તે કેવલ ફલશૂન્ય છે, તેમાટે તેની વિવક્ષા કરતા ન-થી જેમ સૂર્યનો ઉદય થયા પછી પણ નક્ષત્રાદિક હોય છે, તોપણ તે નિ પ્રયોજક હોવાથી વિવક્ષા કરવાયોગ્ય નથી તેમ અહીં પણ જાણી લેવું ઉક્તચ “અન્નેઆજિ-ણિયોહિય, નાણાઈણિજિણસ્સ વિદ્યાતિ, અપલાવિણિયસૂરુદયે, જહેવ નક્ષત્તમાઈણિ” અથવા કેવલ શબ્દ શુરૂ વાચક છે ઇટલે આવરણમલકલકપક રહિત તેને કેવલ જ્ઞાન કહીએ અથવા કેવલ શબ્દ સંપૂર્ણ અર્થ વાચક છે કેમકે, પ્રથમથીજ તદાવ-રણકર્મનો નિ શેપપણે નાશ થયો છે તેણે કરી સંપૂર્ણ ઊપનું છે તેમાટે કેવલ જ્ઞાન કહે છે અથવા કેવલ શબ્દ અસાધારણ વાચક છે અન્ય કોઈને સદશ નથી. જે સામાન્ય

ન હોય તેને અસાધારણ કહીયે, સામાન્ય પદાર્થ તેસાદૃશ હોય છે, તેનો જ્યાં અજાવ હોય તેને અસામાન્ય અથવા અસાધારણ કહીયે. કેવલ જ્ઞાન જેવો વીજો કોઈ પદાર્થ નથી, તેથી અનન્ય સદૃશ છે, માટે તેને કેવલજ્ઞાન કહીયે અથવા અનંતાર્થ વાચક કેવલ શબ્દ છે, કેમકે, અનંતજ્ઞેય પદાર્થોને જાણે માટે તેને કેવલજ્ઞાન કહીયે અથવા નિર્વ્યાપ્તાર્થ વાચક કેવલ શબ્દ છે, કેમકે, લોકાલોકનેવિપેક્ષ્યાં પૂર્ણ એનો વ્યાપાત થતો નથી તેથી કેવલજ્ઞાન કહીયે એવી રીતે એ પાંચ જ્ઞાનનો શબ્દાર્થ જાણવો અથવા કેવલંચ તત્ જ્ઞાનંચ કેવલજ્ઞાનં યથાવસ્થિત ચૂતઞવજ્ઞાવિ જાવ સ્વજાવ જાસિ જ્ઞાનમિતિ જાવના એટલે કેવલ એવું જે જ્ઞાન તે કેવલજ્ઞાન એટલે ચૂત, જવિપ્ય તથા વર્તમાનકાલનો યથાવસ્થિત જાવ જેથી પ્રગટ થાય તેને કેવલ જ્ઞાન કહીયે.

આશંકા— પાંચ જ્ઞાનોનો એવા અનુક્રમે કરી ઉપન્યાસ કરવાનું શું કારણ હતું ?

ઉત્તર— એ પાંચ જ્ઞાનમાં મતિ અને શ્રુત એ વજ્ર જ્ઞાન એકત્ર જણ્યાં છે કેમકે, એ-
જના પરસ્પર સ્વામી, કાલ, કારણ, વિષય તથા પરોક્ષ એ પાંચ ધર્મ સરખા છે જેમ-
કે મતિજ્ઞાનનો સ્વામી છે, તેજ શ્રુત જ્ઞાનનો સ્વામી છે, અને જે શ્રુતજ્ઞાનનો સ્વામી,
તેજ મતિજ્ઞાનનો સ્વામી જઘ્ન મહનાણં તઘ્ન સુચનાણ, જઘ્નસુચનાણ તઘ્નમહનાણ ઇ-
ત્યાદિ, વચન પ્રમાણ્યાત્ માટે સ્વામી સાધર્મ્ય છે જેટલો મતિજ્ઞાનનો સ્થિતિ કાલ
છે, તેટલોજ શ્રુતજ્ઞાનનો સ્થિતિ કાલ છે તે પ્રવાહની અપેક્ષાએ જો લેઈએ તો અતીત
અનાગત તથા વર્તમાનરૂપ સર્વ કાલ છે, અને અપ્રતિપાતી એક જીવની અપેક્ષાએ
લેઈએ તો સાધિક ઠાસઠ સાગરોપમ પ્રમાણ કાલ છે ઉક્ત “ દોવારે વિજયાશ્સુ, ગય-
સ્સ તિન્નશ્ચુણ અહવ તાઈ, અશ્રેય નર જવિય, નાણા જીવાણ સવચ્છા ” એવીરીતે
કાલ સાધર્મ્ય છે તથા ઇન્દ્રિયરૂપ નિમિત્ત કારણવાન મતિજ્ઞાન છે, તેમ શ્રુત જ્ઞાન
પણ ઇન્દ્રિય નિમિત્ત છે એવીરીતે કારણ સાધર્મ્યપણું છે તથા જેમ મતિજ્ઞાનના આ-
દેશથી સર્વ દ્રવ્ય વિષય છે, તેમજ શ્રુત જ્ઞાનના આદેશથી પણ સર્વ દ્રવ્ય વિષય
હોવાથી વિષય સાધર્મ્ય છે અને જેમ મતિજ્ઞાન પરોક્ષ છે, તેમજ શ્રુતજ્ઞાન પણ પરો-
ક્ષ હોવાથી પરોક્ષ સાધર્મ્ય છે તે કારણ માટે સ્વામ્યાદિ સાધર્મ્ય હોવાથી મતિ ત-
થા શ્રુત નિયમથી એકત્ર કથન કરવા યોગ્ય છે તથા પ્રથમ એ વે જ્ઞાન હોય તોજ
પશ્ચાત્ અવધિ આદિક વીજાં જ્ઞાનો ઉત્પન્ન થાય છે, માટે અવધિ જ્ઞાનાદિકથી પ-
હેલા ગણ્યા છે ઉક્ત “ જં સામિ કાલ કારણ, વિસય પરોક્ષત્તણેહિં તુલ્લાહં, તપ્રાવે
સેસાણિય, તેણાઈએ મહ સુયાઈ ”

આશંકા— મતિ અને શ્રુત એ વે જ્ઞાનોમા મતિજ્ઞાન પ્રથમ ગણ્યુ અને શ્રુતજ્ઞાન
પછી ગણ્યુ તેનું કારણ શું ?

ઉત્તર- શ્રુતજ્ઞાન મતિપૂર્વક છે પ્રથમ સર્વત્ર અવગ્રહાદિરૂપ જો મતિજ્ઞાન ઉદય પામે તો પઠી શ્રુતજ્ઞાન હોય છે, માટે મતિજ્ઞાન પ્રથમ કહ્યું છે એ વિષે શ્રી જિનજ-
ઙ્ગણિ ક્રમાશ્રમણ આમ કહે છે- “ મહ પુત્ર સુયમુક્ત, ન મહં સુયપુત્રિયા વિસેસો-
જ્ય, પુત્ર પાલણ પૂરણ, જાવાજી જ મહં તસ્સ ” તથા નદિ અધ્યયનની ચૂર્ણિમા પણ
કહ્યું છે- “ તેસુવિઝમઠ પુત્ર સુયતિ કિંચા પુત્ર મહ્નાણ કય તિપ્પઠ્ઠસુયતિ ”

આશકા- સ્વામિત્વાદિકેકરી જ્યારે એ વસ્ત્રે જ્ઞાનોનું અજેદપણ છે, ત્યારે વસ્ત્રેનું
અકપણ ઠરે છે કેમકે, જો કોઈ વીજો હેતુ હોય તો એ કહીએ માટે જેદનું કોઈ કાર-
ણ નથી, અને અજેદતાના હેતુ તો કહેલા છે તેથી જેદ સત્યવે નહીં

ઉત્તર- એ આશકા અયુક્ત છે કેમકે, સ્વામ્યાદિ જેદના હેતુનો અજાવ છે યદ્યપિ સ્વા-
મ્યાદિક હેતુ સમાન છે તેથી અજેદતા છે, તથાપિ લક્ષણનો જેદ હોવાથી વસ્ત્રે જુદાં
માનવા જોઈએ ઠીયે તે આ પ્રમાણે- મન્યતે યોગ્યોથોઽન્યેતિમતિ એટલે જેથી યો-
ગ્ય અર્થ જણાય તેને મતિ કહીએ અને શ્રવણ શ્રુત એટલે જેથી સત્યલાય તેને શ્રુત
કહીએ એવીરીતે લક્ષણે કરી જેદ છે તથા હેતુફલ જાહેકરી જેદ છે કેમકે, મતિ-
જ્ઞાન તે શ્રુતજ્ઞાનનું કારણ છે, અને શ્રુતજ્ઞાન મતિજ્ઞાનનું કાર્ય છે જેના ઉત્કર્ષાપકર્ષે
કરી જેનો ઉત્કર્ષાપકર્ષ થાય તે તેનું કારણ હોય છે જેમ મૃત્તિંપ્રકના ઉત્કર્ષાપકર્ષે
કરી ઘટનો ઉત્કર્ષાપકર્ષ થાય છે, માટે મૃત્તિંક ઘટનું કારણ છે, તેમ અત્રે પણ ઘણા
ગ્રંથો સાજહ્યાથી જે ગ્રંથના વિષય સ્મરણ અથવા શ્લોકોપોદ્ધાદિક અધિકતર પ્રવૃત્તિ
થાય છે, તે ગ્રંથ સ્ફુટતર પ્રતિજાસે છે પરંતુ વીજા ગ્રંથો તેવીરીતે સ્પષ્ટપણે જાસતા
નથી, માટે મતિજ્ઞાન તે શ્રુતજ્ઞાનનું કારણ છે, અથવા જેદેકરીને મતિ તથા શ્રુતનો
જેદ છે મતિજ્ઞાન અઠાવીશ પ્રકારનું છે, અને શ્રુતજ્ઞાન ચૌદ પ્રકારનું છે, અથવા શ-
દ્ધિયવિજાગે કરી જેદ છે શ્રુતજ્ઞાન શ્રવણેદિય પ્રજવ છે અને શેપેદિય પ્રજવ મતિ-
જ્ઞાન છે, તે પૂર્વાતરગત ગાથાએ કરી કહ્યું છે, યત “ સોહદિઝંજલહી, હોહ સુયં
સેસયતુ મહ્નાણ, મુત્તૂણ દવસુય, અસ્કરલજાય સેસેસુ ” અથવા મતિજ્ઞાન વલ્ક
સમાન છે, તેથી કારણ છે, અને શ્રુતજ્ઞાન શુભ સમાન છે, તેથી કાર્ય છે અથવા મ-
તિજ્ઞાન અનદાર છે, અને સાદાર પણ છે કેમકે, અવગ્રહ જ્ઞાન તે અનદાર હોય છે તે
અનિદેશ્ય સામાન્યમાત્ર પ્રતિજાસાત્મકપણે કરી નિર્વિકલ્પરૂપ છે અને શ્લોકો જ્ઞાન
તે સાદાર છે, તે પરામર્શાદિરૂપણે અવશ્યવર્ણરૂપ છે, અને શ્રુતજ્ઞાન તો કેવલ સા-
દારજ છે કેમકે, અદારવિના શબ્દાર્થ પર્યાયા લોચનપણે ડપજે નહીં માટે મતિ અ-
ને શ્રુતજ્ઞાનમા જેદ છે અથવા મતિજ્ઞાન મૂક સમાન છે, કેમકે, તે પોતાનેજ પ્રત્યય
ડપજાવે છે, અને શ્રુતજ્ઞાન તે અમૂક સમાન છે, કેમકે, તે પોતાને તેમ પરને પણ પ્ર-

ત્યજ્ય ઉત્પન્ન કરે છે એટલે તે પરને લીધું જાય છે. માટે એ વસ્ત્રે જ્ઞાનમાં બેદ છે, યદાહ જાપ્યસુધાંજોનિધિ. “ લક્ષણ જ્ઞેયાદેહ, ફલજાવ ઉજ્જેય ઇંદિય વિજાગા, વગ્ગ-સ્કરમૂયેયર, જ્ઞેયા જ્ઞેઈ મઙ્ગ સુયાણ ”

અવધિજ્ઞાન ત્રીજું ગણ્યું છે તેનો હેતુ આ છે— કાલ, વિપર્યય, સ્વામિ તથા લાજ એ ચાર ધર્મોનું તેડની સાથે સરખાપણું છે તેમાટે મતિ શ્રુતજ્ઞાનાતરે અવધિજ્ઞાન કહ્યું છે તે કહે છે તેમાં એક અપ્રતિપાતી એક જીવને મતિ તથા શ્રુતની પેઠે સાધિક ઠાસઠ સાગરોપમ કાલસુધી અવધિજ્ઞાન રહી શકે છે તેથી કાલ સાધર્મ્ય છે તથા મિત્યાત્વનો હૃદય થયાથી જેમ મતિ અને શ્રુત વિપર્યય જાવને પામે છે, તેમ અવધિજ્ઞાન પણ વિપર્યય જાવને પામે છે તેથી મતિ અજ્ઞાન, શ્રુત અજ્ઞાન તથા વિજગજ્ઞાન વિજગતા પામે છે એવી રીતે વિપર્યય સાધર્મ્ય છે ઉક્તચ “ આદ્યત્રયમ જ્ઞાનમપિજ્ઞવ-તિ મિત્યાત્વસંયુક્તમિતિ ’ જે મતિ તથા શ્રુતજ્ઞાનનો સ્વામિ તેજ અવધિજ્ઞાનનો સ્વામિ હોવાથી સ્વામી સાધર્મ્ય છે તથા દેવતાદિક જે વિજગ જ્ઞાનવાન હોય છે, તેડને જ્યારે સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે, ત્યારે યુગપત્ મતિ, શ્રુત તથા અવધિ એ ત્રણેનો લાજ થાય છે, માટે લાજ સાધર્મ્ય છે

મન પર્યવ જ્ઞાન ચોથું ગણ્યું છે, તેનો હેતુ આ છે—ઠગ્ગસ્ય, વિપય જાવ તથા પ્રત્યક્ષ એ ચાર ધર્મોનું તેડની સાથે સરખાપણું છે જેમ અવધિજ્ઞાન ઠગ્ગસ્યને થાય છે, તેમ મન પર્યવ જ્ઞાન પણ ઠગ્ગસ્યને થાય છે, માટે ઠગ્ગસ્ય સાધર્મ્ય છે જેમ અવધિજ્ઞાન-રૂપી દ્રવ્ય વિપયક છે, તેમ મન પર્યવ જ્ઞાન પણ રૂપીદ્રવ્યવિપયક છે, તેથી વિપય સાધર્મ્ય છે જેમ અવધિજ્ઞાન દ્વયોપશમિક જાવે છે તેમ મન પર્યવ પણ દ્વયોપશ-મિક જાવે છે માટે જાવ સાધર્મ્ય છે, તથા જેમ અવધિજ્ઞાન પ્રત્યક્ષ છે, તેમ મન-પર્યવ જ્ઞાન પણ પ્રત્યક્ષ છે, માટે પ્રત્યક્ષ સાધર્મ્ય છે. ઉક્તચ “ કાલવિવજ્ઞાયસામિ, સ્ત-લાજ સાહમ ઝવહીતત્તો, માણસમિત્તો ઠઠમ, ઇવિસય જાવાઙ્ સાહમા” ॥ ૧ ॥

તથા મનપર્યવ જ્ઞાનાંતરે કેવલજ્ઞાન કહ્યું છે તે કેવલજ્ઞાન સર્વોત્તમ છે, માટે કહ્યું છે, અથવા અપ્રમત્તયતિરૂપ સ્વામિ સાધર્મ્ય છે, માટે, અથવા સર્વને અવસાને લાજ હો-ય છે કેમકે મતિજ્ઞાનાદિ ચાર જ્ઞાનો જે છે તે વસ્તુનો દેશથી પરિચેદ કેટલાએક અંશે પરિમાણ કરનાર છે, અને કેવલ જ્ઞાન જે છે, તે સકલ વસ્તુ સ્તોમપરિચેદક એ-ક સમયને વિષે વિપયસમૂહનું પરિમાણ કરનારો છે સર્વનું મસ્તકરૂપ હોવાથી સર્વોત્તમ છે તેથી ઠેવડે કહ્યું છે જેમ મનપર્યવજ્ઞાન અપ્રમત્તયતિને ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ કેવલજ્ઞાન પણ અપ્રમત્તયતિને ઉત્પન્ન થવાથી સ્વામિ સાધર્મ્ય છે તથા જેને વીજા ચારે જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયાં હોય તેને સર્વ જ્ઞાનના અવસાન (અત) માં

કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય છે માટે સર્વના અતમાં કેવલજ્ઞાન કહ્યું છે ઉક્તંચ “ અંતે કેવલ મુક્તમ, જશ્સામિત્તાવસાણ લાગાર્ઠં હિતિ ”

૧૧વી રીતે નામમાત્રે નાણાણિ કેળવાય જ્ઞાન કહ્યા હવે એટલું સવિસ્તર વર્ણન કરતા પ્રથમ મતિજ્ઞાનને પ્રગટ કરે છે— કહેલા પાચ જ્ઞાનોમા પ્રથમ મતિજ્ઞાન અઠાવીશ પ્રકારે છે એનો હવે પઠીની ગાથાની સાથે સંવધ છે તથમજ્ઞાણ કેળવત્ર મતિજ્ઞાન પ્રથમ બે જોડે થાય છે— એક શ્રુતનિશ્ચિત, બીજો અશ્રુતનિશ્ચિત તેમાં પ્રાયે કરી શ્રુત અન્યાસવિના સહજ ક્લયોપમવશે કરી જે ઉત્પન્ન થાય તેને અશ્રુતનિશ્ચિત કહીયેં તે ચાર પ્રકારનું છે— ઉત્પાત્તિકી બુદ્ધિ, વૈનયિકીબુદ્ધિ, પારિણામિકી બુદ્ધિ તથા કર્મજા બુદ્ધિ એ વિષે શ્રી દેવર્ઘિવાચક આમ કહે છે — “ સેકિતં મજ્ઞાણ, હુ-વિહ મજ્ઞાણપન્નત, ત જહા, સુયનિસ્સિય ચ અસુયનિસ્સિયચ સેકિતં અસુય નિ-સ્સિય અસુયનિસ્સિય ચઙ્ગિહં પન્નત તં જહા, ઉપ્પત્તિયા વેણશ્યા, કમિયા પરિણા-મિયા, બુદ્ધિ ચઙ્ગિહાવુત્તા, પચમાનોવલપ્પશ્સ ’ તથા વિશેષાવશ્યકમાં પણ કહ્યું છે— “ પુવંસુય પરિકમ્મિય, મજ્ઞસ્સ જ સપય સુયાઙ્ગ્યં, તં નિસ્સિય મિયરં પુણ, અણિ-સ્સિથ મજ્ઞ ચઙ્ગત્ત ” તેમા જે સહેજે પોતાની મેલે ડાળે તે ઉત્પાત્તિકી બુદ્ધિ, અને ગુરુનો વિનય શુશ્રુષા સેવા કરતા આવે તે વૈનયિકી બુદ્ધિ, કર્મ કરતા ડાળે તે કાર્મિકી બુદ્ધિ, અને પરિણામ તે દીર્ઘકાલનું પૂર્વાપર અર્થનું અવલોકન તે પારિણામિકી બુદ્ધિ એનું વિશેષ સ્વરૂપ નદીસૂત્ર તથા આવશ્યકવૃદ્ધૃત્તિ પ્રમુખ થકી જાણવું

પૂર્વશ્રુત પરિકર્મિત મતિના ઉત્પાદ કાલનેવિષે શાસ્ત્રાર્થ પર્યાયલોચન કરતા જે ઉત્પન્ન થાય તેને શ્રુતનિશ્ચિત મતિજ્ઞાન કહીયેં તેના ચાર પ્રકાર છે— અવગ્રહ, ઈદ્દા, અપાય, તથા ધારણા યદુક્ત “ સેકિત સુયનિસ્સિય મજ્ઞાણ ચઙ્ગિહ પન્નત જહા, ડગ્ગહો, ઈદ્દા, અવાય, ધારણા ” તેમા અવગ્રહ બે પ્રકારનું છે— વ્યજનાવગ્રહ તથા અર્થાવગ્રહ એ વિષે પણ કહ્યું છે— “ સેકિત ડગ્ગહે, ડગ્ગહે હુવિહે પન્નતે તં જહા, વજ-ણગ્ગહે, અત્થુગ્ગહેય ” તેમા જેમ પ્રદીપવડે ઘટને પ્રગટ કરીએ, તેમ જેણે કરી અર્થ-ને પ્રગટ કરાય તેને વ્યજન કહીયેં કહ્યું છે “ વજિહ્મજ્જેણઠ્ઠો, ઘમુદ્ધવીવેણ વજણ-તચ ” વ્યજન તે ડાળેડાળેડાળે જાણવી તે ડાળેડાળેડાળે પણ કદવ પુષ્પ, અતિમુક્ત, ચઙ્ગ, દુરપ્રરૂપ નાનાઠ્ઠતિ સસ્થિત જે શ્રોત્ર, ગ્રાણ, ચક્ષુ, રસના તથા સ્પર્શન લક્ષણ જાણવી. અથવા શબ્દ, ગંધ, રસ, તથા સ્પર્શપણે પરિણામને પામ્યો જે પુણ્યલનો સઘાત તેને પ-ણ વ્યજન કહીયે માટે વ્યજન ડાળેડાળે ડાળેડાળે કરી વ્યજન ઇટલે જે શબ્દા-લક્ષણે પરિણામને પામેલા ડાળેડાળે તેનું જે ગ્રહણ પરિણેદન તેને વ્યજનાવગ્રહ કહીયેં કેમ કે, એક વ્યજન શબ્દનો લોપ થયો છે ‘ કિમપીદ ’ ઇટલે આ શ્રુ છે, એવો અ-

વ્યક્ત (અપ્રગટ) જ્ઞાનરૂપ જે અર્થાવગ્રહ થાય છે, તેની પૂર્વે અત્યંત અવ્યક્તર (અતિઠાનુ જે જ્ઞાન) હોય છે તેને વ્યજનાવગ્રહ કહીયે તે ચાર પ્રકારનું છે—તે મૂલ પાઠમાંજ કહ્યું છે કે, ‘વંજણવગ્રહ ચઢહા’ એટલે વ્યજનાવગ્રહ ચતુર્થા છે તે આ પ્રમાણે— ‘મણ નયણ વિણિદિય ચઢહા’ મન તથા નયન એ બે વિના વાકીની ચાર ઇંદ્રિયોને આશ્રયી ચાર જેદે છે એ વિષે શ્રી નંદીસૂત્રમાં કહ્યું છે— “સેકિતં વંજણુગ્રહે વંજણુગ્રહે, ચઢુઠવિદે પત્રતે તં જહા, સો ઇંદિય વંજણુગ્રહે, ધારિંદિયવંજણુગ્રહે, રસણિંદિય વંજણુગ્રહે, ફાસિંદિય વંજણુગ્રહે”

આશંકા— મન અને નયન એ બેની વર્જના શા માટે કરી ?

ઉત્તર— મન અને નયન એ બે પ્રાપ્યકારી નથી, કિંતુ અપ્રાપ્યકારી છે કારણ, જેનો વિષય થકી અનુગ્રહ તથા ઉપધાત ન થાય, માટે તેને અપ્રાપ્યકારી કહીયે. પ્રાપ્યકારી કહીએ તો અનલ (અગ્નિ) જલ (પાણી) તથા શૂલી (શૂલાયુધ) શ્યાદિકનુ ચિંતવન અવલોકન (દેખવું) દહન (બલવું) ક્લેદન (ઝીંજવું) તથા પાટન (જોકીને ફાડવું) પ્રમુલ યાશે, તે કારણથી તેને અપ્રાપ્યકારી કહીયે. તથા ચઢુઠિય જે છે તે વિષયદેશપ્રતે જાઈને દેખતી નથી, તેમ પ્રાપ્ત અર્થનું અવલંબન પણ કરતી નથી, એવો નિયમ છે, તો પણ મૂર્તિમંત ચદ્ર તથા સૂર્યનાં ફિરણોની પ્રાપ્તિ થપથી કદાચિત્ તેને અનુગ્રહ ઉપધાત થાય છે, માટે અત્ર કોઈક એ ચઢુને અનુમાને કરી પ્રાપ્યકારી પણ કહે છે, તે આવી રીતે અનુમાન કરે છે—લોચનં પદ્મી-કૃત્ય, પ્રાપ્યકારિત્વં સાધ્યતે, વ્યવહિતાર્થાનુપલબ્ધે ઇતિ હેતુ રસનાવત્ ઇતિ દૃષ્ટાંત. । એનો જાવાર્થ— લોચન પ્રાપ્યકારી છે, વ્યવહિતાર્થના અડાહક હોવા માટે, રસનેંદ્રિયની પેઠે છે, એ અનુમાન સમીચિન નથી, કેમકે, વ્યવહિતાર્થાનુપલબ્ધિરૂપ જે હેતુ છે, તે અનેકાંતિક છે, એકાંતિક નથી કેમકે, કાચ, અત્રપટલ તથા સ્ફટિક પ્રમુલની અંતરિત વસ્તુને પણ નયન ગ્રહણ કરી શકે છે કોઈ કહેશે કે, નેત્રને વિષે તેજસ ફિરણ છે, તે કાચાદિકને જેદીને અતરિત વસ્તુનું ગ્રહણ કરતી વચ્ચે પ્રકાશ કરે છે, માટે નેત્ર પ્રાપ્યકારી હોવાથી વ્યવહિતાર્થાનુપલબ્ધિરૂપ હેતુ સાચો છે તેજોદ્રવ્ય કોઈ ટેકાણે પણ સ્થલિત થતું નથી. એવી રીતે અનેકાંતિક દોષનો ઉદ્ધાર કરનારાને આમ ઉત્તર દેયે—મહાજ્વાલાદિકને વિષે પણ સ્થલના દી-ઠામાં આવે છે, તો વહી નેત્રોનાં ફિરણોની સ્થલના થાય તેમાં શું કહેવું? અહીં ઘણી ચર્ચા છે પણ ગ્રથવિસ્તારના જયથી લલી નથી વ્યજનાવગ્રહનો ગ્રથન્ય કાલ એક આવલિકાનો અસંરયાતમો જાગ હોય, —પૃથ્વી પહુતશ્વાસોશ્વાસ જેટલો હોય છે,

વે સ્વાસોશ્વાસથી માંત્રીને નવ પર્યંત પદુત્ત સંજ્ઞા છે ઉક્તચ “ વંજણવગ્ગહકાલો, આવલિય અસલનાગ તુહ્લાઝ, થોવો ડકોસો પુણ, આણાપાણપ્પદુત્તતિ ” ॥ ૪ ॥

॥ એવી રીતે ચાર પ્રકારનો વ્યજનાવગ્ગહ કહ્યો, હવે અર્થાવગ્ગહાદિક કહે છે ॥

અત્તુગ્ગહ ફંદાવા, ય ધારણાકરણ માણસેહિં ઠહા ॥

ઇય અઠવીસ જેય, ચઝદસહા વીસહા ચસુય ॥ ૫ ॥

વ્યાખ્યા- શબ્દરૂપાદિક અથવા તે માહેલા અન્યતર જોદેકરી અનિર્ધારિત સામાન્યરૂપ અર્થનું જે ગ્રહણ તેને અત્તુગ્ગહ કે ૦ અર્થાવગ્ગહ કહીયેં અર્થાત્ આ કઈ-પણ છે, એવું જે અવ્યક્તજ્ઞાન તે અર્થાવગ્ગહ જાણવું, તે પાંચ ઇન્દ્રિયો ને ઠટ્ટુ મન ઇ-ઉંઈ કરી ઠ પ્રકારનું છે- શ્રોત્રેન્દ્રિયાર્થાવગ્ગહ, ચક્ષુર્ન્દ્રિયાર્થાવગ્ગહ, ઘ્રાણેન્દ્રિયાર્થાવગ્ગહ, રસનેન્દ્રિયાર્થાવગ્ગહ, સ્પર્શનેન્દ્રિયાર્થાવગ્ગહ તથા માનસાર્થાવગ્ગહ

હવે- તે અર્થાવગ્ગહીત વસ્તુનેવિષે જે ધર્મની ગવેપણા કરવી, પટલે આ સ્થાણુ છે કેવા પુરુષ છે ? તેમા પણ હમણા સધ્યાકાલ છે અને માહા અરણ્ય છે, તેમા સૂર્ય અસ્ત થયા પછી સધ્યા સમયે પુરુષ હોવાનો સંજવ થાય નહીં ઇત્યાદિક વ્યતિરેક ધર્મનું નિરાકરણ કરવું અને એને પક્ષીઝં જજે છે, તથા વક્ત્ર કોટરાદિ સહિત છે, ઇત્યાદિક અન્ય ધર્મનો અગીકાર કરવો એવું જે જ્ઞાન વિશેષ તેને ફંદા કહીયેં એ પણ પાંચ ઇન્દ્રિયો તથા મને કરી ઠ પ્રકારની છે

તથા- ફંદિત વસ્તુનેવિષે, આ નિશ્ચયે કરી સ્થાણુજ છે, એવો જે ઘોષ પટલે એક કોટીનો નિશ્ચય તેને અપાય કહીયેં એ પણ પાંચ ઇન્દ્રિયો તથા મને કરી ઠ પ્રકારે છે

તથા નિશ્ચિત વસ્તુનેવિષે અવિચ્યુતિપણે, અથવા સ્મૃતિપણે અથવા વાસનાપણે જે ધારણ કરવું તેને ધારણા કહીયેં તે પણ પાંચ ઇન્દ્રિયો અને મને કરી ઠ પ્રકારે છે

કહેલા અર્થાવગ્ગહાદિનું કાલપ્રમાણ આવી રીતે છે- ગ્ગહ એક સમય, ફંદાવા-યામુદુત્ત મચ્છુ, કાલમસસ સલ્લ, વધારણા હોઈ નાયવા એવી રીતે ચારને ઠઈ ગુ-ણ્યાથી ચોવીશ થાય, અને ચાર પૂર્વે વ્યજનાવગ્ગહ કહ્યા, એ સર્વે મલી અઠાવીશ જોદ શ્રુતનિશ્ચિત મતિજ્ઞાનના જાણવા તે વહી પ્રત્યેકે વિવરીને લરલીયે ઠેયેં

કોઠક પુરુષે અવ્યક્ત શબ્દ સાજલ્યો તે જાપાના પુજલ તે પુરુષના કર્ણમાહે પે-શીને શ્રોત્રેન્દ્રિયને ફરશ્યા તેવારે અત્યંત અવ્યક્તપણે જે શબ્દજ્ઞાન તે શ્રોત્રેન્દ્રિયનો વ્યજનાવગ્ગહ, તે પછી કોઠકે મુજને સાદ કીધો એહવું જે અવ્યક્તજ્ઞાન તે શ્રોત્રેન્દ્રિ-યનો અર્થાવગ્ગહ, પછી એ અમુકા અમુકાનો સાદ છે એહવી વિચારણા તે ફંદા કહીયેં,

ए तो खर जेवो खर ठे, माटे अमुकानोज साद ठे, एहवो निश्चय करे ते अपाय, तेवार पठी तेहने घणाकाल सुधी धारी राखे ते धारणा.

कोइक पुरुषे अव्यक्त रूप दीनु, ते रूपना पुजल चक्षुइंद्रियने फरश्या नथी अप्राप्यकारी माटे एहनो व्यजनावग्रह न होय देखवाने पहेले समयेज अव्यक्त ज्ञानरूप चक्षुरिंद्रियनो अर्थावग्रह थाय तेवार पठी ए स्थाणु ठे के पुरुष ठे? जो स्थाणु होय तो स्थिर होय अने पुरुष होय तो हाखे चाखे एहवी विचारणा ते ईहा, पठी ए तो स्थिर ठे माटे निश्चयकी स्थाणु ठे एहवुं ज्ञान ते अपाय, पठी तेने धारी राखे ते धारणा

कोइक पुरुषे अव्यक्त गंध आघ्रायो, ते गंधना पुजल घ्राणेंद्रिय साथे बद्ध स्पृष्ट थया तेवारे अति अव्यक्तपणे जे गंध ज्ञान ते घ्राणेंद्रियनो व्यजनावग्रह तेवार पठी कांइक सुगंध आवे ठे एहवु जे अव्यक्त ज्ञान ते घ्राणेंद्रियनो अर्थावग्रह पठी ए कपूर अथवा कूठनो गंध एहवी विचारणा ते ईहा, एतो शीतल ठे माटे कपूरनोज गंध ठे एहवु निश्चय ज्ञान ते अपाय, तेवारपठी तेहने धारी राखे ते धारणा

कोइक पुरुषे अव्यक्तपणे रस आस्वाद्यो ते रसना पुजल रसनेंद्रिय साथे बद्ध स्पृष्ट थया ते समय अति अव्यक्तपणे जे रसनु ज्ञान ते रसनेंद्रियनो व्यजनावग्रह, ते-पठी ए कांइक स्वाद जणाय ठे, एहवु अव्यक्तज्ञान ते रसनेंद्रियनो अर्थावग्रह, प-ठी ए गोल के साकर हशे एहवी विचारणा ते ईहा, एतो अति मधुर माटे साकर-नोज रस एहवु निश्चय ज्ञान ते अपाय, तेवार पठी तेहने धारी राखे ते धारणा

कोइक पुरुषे अव्यक्तपणे फरश वेध्यो ते फरशना पुजल स्पर्शनेंद्रिय साथे बद्ध स्पृष्ट थया ते समय अति अव्यक्त स्पर्शनुं जे ज्ञान ते स्पर्शनेंद्रियनो व्यजनावग्रह ते-वारपठी कांइक महारे शरीरे स्पर्श थयो एहवु अव्यक्त ज्ञान ते स्पर्शनेंद्रियनो अर्था-वग्रह, पठी ए रज्जु के सर्प हशे ? एहवी विचारणा ते ईहा ए तो सुकुमाल माटे निश्चे सर्पनो स्पर्श एहवु ज्ञान ते अपाय पठी तेहने धारी राखे ते धारणा

कोइक पुरुष अव्यक्त स्वप्न देखीने जाग्यो ते स्वप्नमांहे कोइक वस्तु संनवी पण तेहना पुजल मनने फरशता नथी तेमाटे मननुं व्यजनावग्रह न होय चिंतववाने प्रथम समयेज अव्यक्त ज्ञानरूप ते मननो अर्थावग्रह थाय ते पठी ए मे स्वप्नमां शुं दीनु ? एहवी विचारणा ते ईहा एतो मे अमुकज स्वप्न दीनु एहवो निर्धार ते अ-पाय पठी तेहने धारी राखे ते धारणा

ए मतिज्ञानना अष्टावीश जेद नदीसूत्रने अनुसारे विवरीने देखाड्या एमां चार जेद अश्रुत निश्चितना एटले चार प्रकारनी बुझिना जेहीं तो वत्रीश थाय,

तथा जातिसरण पण अतीत कालना संझी पचेंडीयना संरयाता जव देखे सं-

રયાત જવાવગમ સ્વરૂપ મતિ જ્ઞાનનોજ જેદ છે શ્રી આચારાંગની ટીકામાં જાતી સ્મરણ જ્ઞાનને ધારણાનો જેદ કહ્યો છે—“જાતિસ્મરણ ત્વાજિનિવોધિક જ્ઞાનવિશેષ મિતિ”

તથા કોઈ એક સજાનેવિષે બેઠેલા ઘણા શ્રોતા જનોઈ શંક તથા જેરી પ્રમુખનો નાદ અથવા શબ્દ સમકાલે એકઠો સાંજણ્યો ઊતા, સર્વની કાયોપશમની વિચિત્રતાથી અધિક ન્યૂન પ્રમુલ સાંજણ્યામાં આવે છે, જેમકે, કોઈને તે શબ્દ જેરી આદિ તૂરીઝનો નાદ જિત્રજિત્ર સાંજણ્યામાં આવે છે તેના જાણવામાં એવું આવે કે, ઇટલી જેરી આટલા સરુ ઇત્યાદિ વાજે છે તેને વહુ અવગ્રહ કહીયે, કોઈને અવ્યક્તપણે માત્ર વાજિત્ર વાજે છે એટલુજ સાંજણ્યામાં આવે છે, તેને અવહુ અવગ્રહ કહિયે

તથા તે શબ્દમાં પણ કોઈકને મધુર મંદ્રત્વાદિ વહુ પર્યાયોપેત જે શલાદિક ધ્વનિ પૃથક્ પૃથક્ ઘણા પ્રકારે સાંજણ્યામાં આવે તેને વહુવિધ અવગ્રહ કહીયે, કોઈને એક વે પર્યાયોપેત તે ધ્વનિ સાંજણ્યામાં આવે છે તેને અવહુવિધ અવગ્રહ કહીયે

કોઈકને તુરત તે નાદ જાણવામાં આવે છે તેને ક્ષિપ્રઅવગ્રહ કહીયે, કોઈકને વિચારિ વિચારીને ઘણીવાર પાઠલથી જાણવામાં આવે છે, તે અક્ષિપ્ર અવગ્રહ

કોઈ જેમ ધ્વજારૂપ લિંગે કરી દેવકુલ ઝલલાય છે, તેમ લિંગસહિત જાણે તેને નિશ્રિતાવગ્રહ કહીયે કોઈ ઝક્ત પ્રકારે લિંગરહિત જાણે તેને અનિશ્રિતાવગ્રહ કહીયે

કોઈને સશયરહિત સજણાય છે, તેને અસદિગ્ધાવગ્રહ કહીયે, કોઈને સશયસહિત સજણાય છે, તેને સદિગ્ધાવગ્રહ કહીયે

કોઈકે એક વેલા સાંજણી ગ્રહણ કરી હીવેસુ તે સદા સર્વદા સ્મરણ રહે પણ વીસરે નહીં તેને યુગ અવગ્રહ કહીયે, અને કોઈકને એકવાર ગ્રહણ કરેસુ સર્વદા રહે નહીં, તેને અધુવાવગ્રહ કહીયે

પૃથ્વી રીતે એક અગ્રગ્રહના વાર જેદ છે તેડને પૂર્વોક્ત અઘ્ઠાવીશ જેદોથી ગુણતા ગ્રણે તે ઠગ્રીશ જેદ મતિજ્ઞાનના થાય એ વિષે જાણ્યપિયૂષપયોધિય પણ કહ્યું છે

“જવહુ વહુવિદ્સિપ્પા, નિસ્સિયનિશ્ચિયધુવેયરવિચ્છા, પુણરુગદ્વાદઝંતો, ત ઠત્તી-સત્તિ સયજેય ॥ ૧ ॥ નાણા સદ સમૂહ, વહુવિદ્ગુણઙ્ગ જિત્રજાઈય, વહુવિદ્ મળેગજે-ય, ઇક્ષિઃ નિરૂમદુરાઈ ॥ ૨ ॥ લિપ્પમચિરેણ તચિય, સરૂવઝંત અણિસ્સિય મલિગ, નિશ્ચિયમસસયજ, ગુવમચંતં નયકયાઙ્ગ ॥ ૩ ॥ તથા યમા અશ્રુત નિશ્રિતના ચાર જેદ નાસીય, તો ગ્રણસો ને વાલીશ જેદ મતિજ્ઞાનના થાય છે અહીં અર્થાવગ્રહ એક સમય પ્રમાણ છે ઇહા અને અપાય અંતર્મુદ્તંત પ્રમાણ છે ધારણા સરયાત અસર્યાત કાલસુધી છે અથવા ડ્યવ્ય, દોષ, કાલ તથા જાવ લક્ષણ ચાર જેદે કરી મતિજ્ઞાન ચાર પ્રમાણ છે મતિજ્ઞાની આદેશ થકી સર્વેડ્યવ જાણે, પણ દેલે નહીં દોષ થકી

આદેશે સર્વ ક્ષેત્ર લોકાલોક જાણે પણ દેહે નહી કાલ થકી આદેશે સર્વકાલ જાણે પણ દેહે નહી. જાવ થકી આદેશે સર્વ જાવ જાણે પણ દેહે નહી એ વિષે નિર્દક્ષિતાજ્ઞાન સંજાર પ્રસર શ્રી દેવર્ષિવાચક વર કહે છે કે “તં સમાસઠં ચઢધિ-
હં પત્રતં, ત જહા, દવઢઠં, સ્વેતઠં, કાલઠં, જાવઠં દવઢઠં આજિણિવોહિય નાણી આ-
પ્સેણ સવજાવા જાણહ ન પાસહ, સ્વિત્તઠં આજિણિવોહિયનાણી આપ્સેણં સવસ્વિત્તં
જાણહ ન પાસહ કાલઠં આજિણિવોહિયનાણી આપ્સેણં સવ કાલં જાણહ ન પા-
સહ, જાવઠં આજિણિવોહિયનાણી આપ્સેણ સવં જાવે જાણહ ન પાસહ. ઇતિ મતિ
જ્ઞાનના જ્ઞેદ કહ્યા ॥ ૫ ॥

॥ હવે શ્રુતજ્ઞાનના જ્ઞેદ કહે છે ચૌદસહા વીસહા વસુચંતિ શ્રુતજ્ઞાન ચૌદ અને ॥

॥ વીશ પ્રકારનું છે તેમાંના પ્રથમ ચૌદ પ્રકાર કહે છે ॥

અસ્કર સન્ની સમ્મં, સાઈયં ચલ્લુ સપથ વસિયંચ ॥

ગમિય અંગ પવિઠં, સત્તવિષ્ણુ એસ પઢિવરુકા ॥ ૬ ॥

અર્થ—અક્ષરશ્રુત, અનક્ષરશ્રુત, સંજ્ઞીશ્રુત, અસંજ્ઞીશ્રુત, સમ્યક્શ્રુત, અસમ્યક્શ્રુ-
ત, આદિશ્રુત, અનાદિશ્રુત, પર્યવસિતશ્રુત, અપર્યવસિતશ્રુત, ગમિકશ્રુત, અગમિકશ્રુ-
ત, અંગપ્રવિષ્ટશ્રુત તથા અગવાહ્યશ્રુત, એવીરીતે એસ કેળ એ સત્તવિષ્ણુ કેળ સાત સૂત્રો-
ક્ત જ્ઞેદ તે પઢિવરુકા કેળ પોતાના પ્રતિપક્ષી સહિત કહેવા એટલે શ્રુતજ્ઞાનના ચૌદ
જ્ઞેદ થાય તે જાણવા ઇતિ ગાથા શબ્દાર્થ ॥ ૬ ॥

અહીં શ્રુત શબ્દનો સંબંધ પૂર્વે ગાથાથી જાણવો હવે ઉક્ત ચૌદ જ્ઞેદનું વિવરણ
લખિયે ટેવે, તેમાંના પ્રથમ અક્ષર શ્રુતના ત્રણ જ્ઞેદ છે સંજ્ઞાક્ષર, વ્યજનાક્ષર તથા
લઘ્વ્યક્ષર ઉક્તચ—“તં સંના વંજણ લક્ષિ, સંનિયં તિવિહ મસ્કરજણિય, સુવહુલિ-
વિજ્ઞેય નિયયં સનસ્કર મસ્કરાગારો” તેમાં પ્રથમ સંજ્ઞાક્ષર અઢાર પ્રકારની લીપી
અક્ષરના આકારે કરી અઢાર પ્રકારનું છે,—તથાહિ “હંસલિવી ચૂયલિવી, જસ્કાતહ
રક્સી ય વોધવા, ડહી જવણિલુરુકી કીરી દવમીય સિધવિયા ॥ ૧ ॥ માલવિણીનડિ
નાગરિ, લાડલિવી પારસી ય વોધવા, તહ અનમિત્તી ય લિવી, ચાણકી મૂલ દેવીય
॥ ૨ ॥ વીજો વ્યંજનાક્ષર પ્રકાર તે અક્ષર આદિ લક્ષે હકારપર્યંત વાવન્ન અક્ષર મુ-
લે ઉચ્ચારવારૂપ જાણવો. એ વન્ને પ્રકારો યથાપિ અજ્ઞાનાત્મક છે, તથાપિ શ્રુતના કા-
રણ હોવાથી ઉપચારે કરી એને શ્રુતજ્ઞાનની સજ્ઞા આપી છે, તથા ત્રીજો પ્રકાર જે
લઘ્વિ અક્ષર તે શબ્દઅવગણ તથા રૂપ દર્શનાદિક થકી અર્થ પરિજ્ઞાન ગર્જિત જે અ-
ક્ષરની ઉપલઘ્વિ તે લઘ્વ્યક્ષર શ્રુત જાણવું યદાહ—“જો અસ્કરોવલંજો, સા લક્ષી

તત્ત્વ દ્વોઽ પ્રિયાણ, હૃદય મણો નિમિત્ત, જો આવરણસ્ક ઝંપસમો, 'જે અક્ષરોપ ક-
રી અજિલાપ્ય જાવોનું પ્રતિપાદન કરવાને પ્રધાન શ્રુત તે અક્ષરશ્રુત કહીયે

આગ્રકા- જેણે કરી અજિલાપ્યજાવ પ્રતિપાદન કરવાને પ્રધાન શ્રુત કહેવાય છે,
તેમાટે અનજિલાપ્યજાવ પણ હોવા જોડે ?

ઉત્તર- અનજિલાપ્યજાવ પણ લોકમાં અનંતા છે યદાહુ શ્રીપૂજ્યા - “ પનવણિ-
જ્ઞા જાવા, અણત જાગોડ અણજિલપ્પાણ, પનવણિજ્ઞાણં પુણ, અણત જાગોસુયનિવ-
હ્લો ॥ ૧ ॥ જ ચઢદસપુવધરા, ઠઠાણગયા પરુપ્પર દુતિ, તેણઝઅણત જાગો, પન્નવ
ણિજ્ઞાણ જવુત્ત ॥ ૨ ॥ અસ્કર લન્નેણ સમા, ઝળહિયા દુતિ મહવિસેસેણ, તેવિદુમદે
પિસેસા, સુયનાણપ્રત્તરે જાણ હિતિ અક્ષરશ્રુત ॥ ૩ ॥

બીજુ અનક્ષર શ્રુત, તે દ્વેક્ષિત શિરકપન હસ્તચાલન પ્રમુખ, સમસ્યાકરી ગમ-
નાગમનાદિક મનના અજિપ્રાયનુ જે પરિજ્ઞાન તેને જાણવું પડેલે કોઈ માણસ કો-
ઈને પૂઠે કે જાઈ, તમારે વાહેર જવું છે કે ? તેનો મુલથી જવાબ ન દેતા માથું હલા-
વીને અથવા હાથવતી શાન કરીને પોતાની નામરજી જણાવવી તેથી પૂઠનારને તેના
મનના અજિપ્રાયનુ પરિજ્ઞાન પડેલે જાણપણ થાય તેને અનક્ષરશ્રુત કહીયે

ત્રીજુ સહિશ્રુત, તે સજ્ઞા ત્રણ પ્રકારની છે-દીર્ઘકાલિકી, હેતુવાદોપદેશિકી તથા
દૃષ્ટિવાદોપદેશિકી યદાહુ જાણ્યસુધાજોનિધિ “ દ્વહદીહકાલિગી કા, લિગિત્તિ સ-
ના જયા સુદી હપિ, સજ્જર ઇન્યમિસ્સ, ચિત્તેડય ફિહણુકાયવ ॥ ૧ ॥ જે પુણ સચિ-
તેઝ, ઇષ્ટાણિઠેસુ વિસય વઘુસુ, વટ્ટિતિ નિયત્તિય, સદેહ પરિચાલણાહેઝં ॥ ૨ ॥ પા-
પણ સપયચિય, કાલમિનયાધિ વીહકાલતા, તે હેતુવાયસત્ત્રી, નિશ્ચિઠા દુતિ અસ્સ-
ત્ત્રી ॥ ૩ ॥ સમ્યદિઠી સની, સતે નાણં સઝંવસમિયમિ, અસ્સની મિચ્છત્ત, મિદિઠિ-
વાઠંવપ્પેસેણ ” ॥ ૪ ॥ તેમા ય કેમ કરવું, કેમ થશે, ઇત્યાદિક અતિત અનાગત ઘણા
કાલનું જે ચિંતનવું તે વીર્ઘ કાલિકી સજ્ઞા અને જે તાર્કાલિક દૃષ્ટ અનિષ્ટ વસ્તુ
જાણીને પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ તે હેતુવાદોપદેશિકી અને ક્ષાયોપશિમ જાનેકરી સમ્યક્દૃષ્ટી-
પણ હોય, તે દૃષ્ટિવાદોપદેશિકી, ય ત્રણ સજ્ઞા છે, તેમા વિકલેંદ્રિય અસહીને હેતુવા-
દોપદેશિકી સજ્ઞા છે, અને સહી પવેહીને વીર્ઘકાલિકી સજ્ઞા છે, તે માટે સર્વત્ર આ-
ગમમાહે વીર્ઘકાલિકી સજ્ઞા કરી સહિપણ કહીયે અને તે સહીવિપયક જે શ્રુત
તેને સહિશ્રુત કહીયે અર્થાત્ સમનસ્ક પ્રાણીને જે મન અને ઇન્દ્રિયોપ કરી ઉત્પન્ન
થપણુ જ્ઞાન તેને સહિશ્રુત કહીયે

ચોથુ અમહિશ્રુત, તે મનવિના માત્ર ઇન્દ્રિયોપ કરી ઉત્પન્ન થપણું જે અસહીનું શ્રુત
પાચમુ સમ્યક્ શ્રુત, તે સમ્યક્ દૃષ્ટિયે કરી, અર્હતપ્રાપ્ત અથવા મિથ્યાદૃષ્ટિ પ્રાપ્ત

વાક્યાદિકનું યથાવસ્થિત જાવના અવગમ થકી, ઇટલે પદ્ધતાત વિનાની બુદ્ધિ કરી કોઈ વિષયના સ્વરૂપને જે યથાર્થ જાણવું તેને સમ્યક્શ્રુત કહીયે.

ઠહુ મિથ્યાશ્રુત, તે યથાવસ્થિત વોધના અજ્ઞાવ થકી મિથ્યાદષ્ટીએ કરી અર્હતપ્રણીત અથવા મિથ્યાદષ્ટી પ્રણીત વાક્યાદિકનું જાણવું ઇટલે પદ્ધતાત પ્રમુલ્લ બુદ્ધિ કરી કોઈ વિષયના સ્વરૂપને જે યથાર્થ ન જાણવું તેને અસમ્યક્શ્રુત કહીયે

આશંકા- સમ્યક્દષ્ટીની પેઠે મિથ્યાદષ્ટિને પણ મતિજ્ઞાનાવરણીય તથા શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય કર્મોનો કયોપગમ જાવ હોવાથી તે જ્ઞાનોષ કરી પૃથુબુદ્ધોદરાવાકાર પણ ઘટાદિકને જાણે છે, તેથી તેનેવિષે અજ્ઞાન કેમ સજવે ?

હત્તર- મિથ્યાદષ્ટિ તે સર્વ પ્રકારને પણ ઇકાંત પુર.સર કહે છે કેમકે, તેડનેવિષે સંદસદ્ધિવેકના પરિજ્ઞાનનો અજ્ઞાવ છે તેડ જગવદ્ધુક્તસ્યાદ્વાદ નીતિ અનુસરતા નથી જેમ કે, ‘ ઘટઆવાય ’ ઇટલે આજ ઘટ છે એવું જ્યારે પ્રતિપાદન કરે છે, ત્યારે તે ઘટનેવિષે ઘટ પર્યાયવિના વીજા જે સત્ત્વ, જ્ઞેયત્વ તથા પ્રમેયત્વ પ્રમુલ્લ વ્યતિરેકપણે રહેલા જે ઘટના પર્યાય તેડનું અપલપન (ગોપન) કરે છે અન્યથા (જો એમ ન કહીએ તો) ‘ આજ ઘટ છે ’ એમ ઇકાંતે કરી અવધારણા સજવે નહીં વલી મિથ્યાદષ્ટિ, ઘટને સર્વથા અસ્તિ કહે છે, પણ તેને પરરૂપે કરી નાસ્તિપણુ છે એવું જ્ઞાન નથી, તેથી તેને ડંલવે છે તેમજ તેનું જ્યારે નાસ્તિપણે પ્રતિપાદન કરે છે ત્યારે પણ તેને સર્વથા નાસ્તિજ કહે છે, તેવારે ડ્વ્યાર્થિકનયે સત્પણું છે તેને ડંલવે છે તેમાટે તે સદસદ્ધિવેક શૂન્ય છે, અને મિથ્યાદષ્ટિડંને વિષે જે મતિ અને શ્રુત એ બે જ્ઞાનો હોય છે, તે જવહેલુક છે તથા મતિશ્રુત જ્ઞાનોષ કરી યુક્ત મિથ્યાદષ્ટિડં પશુવધ તથા મેથુનાદિકનેવિષે ધર્મ સાધકતા જાણે છે, તેથી તેડની સસારમાર્ગનેવિષે દીર્ઘતર પ્રવૃત્તિ થાય છે માટે અજ્ઞાન કહીએ, તથા જેમ હનમત્ત કવિ યથેચ્છા કલ્પના કરે છે, તેમા કિંચિત્ વસ્તુને પણ કહે છે તથાપિ વિશેષે તે વસ્તુની અપેક્ષા ન કરતા જે તે પ્રકારે કલ્પના કરી દીધે છે, તેની પેઠે તેડ યદ્યપિ કિંચિત્ યથાવસ્થિત વસ્તુનું પ્રતિપાદન કરે છે, તથાપિ સમ્યક્ યથાવસ્થિત વસ્તુતત્ત્વનું પર્યાયાલોચનના વિરહે કરી અપરમાર્થિકો છે, તથા મિથ્યાદષ્ટિડંનાં મતિ તથા શ્રુત એ બે જ્ઞાનો યથાવત્ વસ્તુનો વિચાર કસ્યાવિના પ્રવર્તે છે, તેથી યદ્યપિ તેડ કિંચિત્ આ રસ છે, અને આ વિરસ છે ઇત્યાદિ અવધારણાના સવાદ કરનારાં છે, તથાપિ સ્યાદ્વાદયુક્ત પરિજાવનાષ કરી તેડની પ્રવૃત્તિ નથી કિંતુ યથાકથચિત્પણે પ્રવૃત્તિ છે માટે તે અજ્ઞાનજ છે તથા જ્ઞાનનું ફલ વિરતિપણુ છે તે મિથ્યાદષ્ટિને નહીં તેથી તે અજ્ઞાનજ છે. તથાચાહજગવાનુમાસ્તિવાચક.-‘જ્ઞાનસ્ય ફલ વિરતિરિતિ સાચ મિથ્યાદષ્ટેર્નાસ્તીતિ જ્ઞાનફલાજાવાદજ્ઞાન મિથ્યાદષ્ટેર્મતિશ્રુતે’ યદાહજાપ્યસુધાત્તોનિધિ.” સદ-

સદવિસેસણાઠ, જવદેહજહિષ્ઠિઠવલજાઠ નાણફલાજાવાઠ મિઠદિષ્ઠિસ્સ અન્નાણ” ઇતિ.

હવે આદિશ્રુત, અનાદિશ્રુત, સપર્યવસિતશ્રુત તથા અપર્યવસિતશ્રુત ૪ ચાર જોદનુ સાથે વર્ણન કરે છે તથા સાંઈય, સપજ્જવસિય અણાંઈય, અપજ્જવસિય ઇંદ્રેય પુલાલસંગબુદ્ધિત્તિનયઠયા પસાંઈય, સપજ્જવસિય, અબુદ્ધિત્તિનયઠયા અણાંઈય અપજ્જવસિયતં, સમાસઠ ચત્તવિહ પન્નત ત જહા, દવ્વઠ, ચેત્તઠ, કાલઠ, જાવઠ । દવ્વઠણ સમસુય, પગં પુરિસં પમુચ્ચસાંઈય, સપજ્જવસિયં, ઘરૂવે, પુરિસે, પમુચ્ચ અણાંઈય, અપજ્જવસિય ચિત્તઠણ પંચરહાઈ પચ્છરવયાઈ પમુચ્ચસાંઈય સપજ્જવસિય પંચ-મહા વિદેહાઈ પમુચ્ચ અણાંઈય અપચવસિયં કાલઠણ ઊસ્સપ્પિણિ અવસપ્પિણિ ચ પ-મુચ્ચસાંઈય સપજ્જવસિય નો ઊસ્સપ્પિણિ નો અવસપ્પિણિ પમુચ્ચ અણાંઈય અપજ્જવસિય નો ઊસપ્પિણીનો અવસપ્પિણી ચેતિ કાલો મહા વિદેહેપુજ્ઞેયસ્તત્તોસ્સપ્પિણ્યવસપ્પિણી લક્ષણ કાલાજાવાત્ । જાવઠણ જે જિયા, જિણપન્નત્તા, જાવાઆપવિજ્ઞાંતિ પરૂવિજ્ઞાતિ પણવિજ્ઞાતિ દસિજ્ઞાતિ નિદસિજ્ઞાંતિ તે તથાપમુચ્ચસાંઈય સપજ્જવસિયં જાવઠવસમિયં પુણજાવ પમુચ્ચઅણાંઈય અપજ્જવસિય અહવા જવસિચ્છિયસ સુય સાંઈયસપજ્જ વસિય કેવલજ્ઞાનોત્પત્તો તદજાવાત્ નઠમિઠ ઝાઠમવિણ નાણે ઇતિ વચનાત્ અજવસિચ્છિયસ્સ સુય અણાંઈય અપજ્જવસિયં ઇહ્વ સામાન્યત શ્રુતશબ્દેનશ્રુતજ્ઞાન શ્રુતાજ્ઞાનં ચોચ્યતે યદાહ-અવસેસિય સુય સુયનાણ સુયઅનાણ ચ

૫નો જાવાયે આવી રીતે છે-શ્રુતજ્ઞાન સાદિસપર્યવસિત છે તેમજ અનાદિ અપર્ય-વસિત પણ છે ૫ ચારેના ડ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ તથા જાવ ૫ ચાર પ્રકાર થઈ શકે છે-તેમા ડ્રવ્યથી ૧૬ પુરુષ આશ્રી લેયે તો સાદિ સપર્યવસિત છે અને ઘણા પુરુષો આશ્રી લેયે તો અનાદિ અપર્યવસિત છે તે આવી રીતે-૧૬ જીવડ્રવ્યને જ્યારે સમ્ય-ક્તની પ્રાપ્તિ થાય છે ત્યારેજ શ્રુતજ્ઞાન પામવાથી તે આદિ કહેવાય, અને જ્યારે સ-મ્યક્ત મટી જાય અથવા કેવલ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય ત્યારે તેનો અત્ત થયો કહેવાય છે તેથી ડ્રવ્યે કરી સાદિસપર્યવસિત છે અને ઘણા જીવરૂપ ડ્રવ્યધિપે વિચાર કરીય તો અમુક જીવને સર્વ કરતા પહેલા શ્રુત જ્ઞાનની ઉત્પત્તિ થઈ અને અમુક જીવના શ્રુતનો અત્ત થયો એમ કહેવાય નહીં, કેમકે, ૫ અનાદિ અનંત કાલપણે પ્રવાહરૂપ છે તેથી ડ્રવ્યથી અનાદિ અપર્યવસિત પણ છે

ક્ષેત્રે કરી યત્ત તથા ધેરવતનેવિપે જ્યારે તીર્થકરનુ તીર્થ વત્તે છે, ત્યારે દ્વાદશા-ગીરૂપ શ્રુત હોય છે અને તે તીર્થનો વિષેદ થયાથી તે શ્રુતનો પણ વિષેદ હોય છે તેથી સાદિ સપર્યવસિત કહીયે અને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા તીર્થનો વિષેદ નહીં હોવા-થી શ્રુતનો વિષેદ પણ નથી હોતો, તેથી ત્યા અનાદિ અપર્યવસિત કહીયે.

કાલેકરી ઉત્સર્પિણી તથા અવસર્પિણીનેવિપે ચોથે તથા પાંચમે આરે શ્રુતજ્ઞાન હોય, અને ઠઠે આરે વિષ્ટેદ થાય ઠે તેથી સાદિ સપર્યવસિત ઠે, અને મહાવિદેહ ક્ષેત્રનેવિપે એવુ કાલચક્ર નહીં હોવાને લીધેલાં શ્રુતજ્ઞાન પણ અનાદિ અપર્યવસિત ઠે.

અને જાવથી જવ્ય સિદ્ધિઆ જીવને જ્યારે સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય ઠે, ત્યારે આદિ અને કેવલ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય ઠે ત્યારે અંત હોવાથી સાદિ સપર્યવસિત ઠે; અને અજવ્ય સિદ્ધિઆ જીવ આશ્રયી ક્યોપશમિક જાવે શ્રુતજ્ઞાન અનાદિ અપર્યવસિત ઠે.

અગ્યારમુ ગમિક શ્રુત, તે જ્યાં સૂત્રના સરખા આલાવા ઇટલે પાઠ દીઠામાં આવેલાં જાણુ તે પ્રાયે કરી દષ્ટિવાદ સૂત્રને વિપે ઠે.

બારમુ અગમિક શ્રુત, તે જેને વિપે આજ સરખા અકરોના આલાવા હોય તે જાણુ તે પ્રાયે કાલિક શ્રુતને વિપે ઠે

તેરમું અંગપ્રવિષ્ટ, તે દ્વાદશાંગી રૂપ જાણુ તથાહિ—“અઠારસ પય સહસા, આયારે હુગુણ હુગુણ સેસેસુ, સૂયગન ગાણ સમવા, ચ જગવર્ફ નાય ધમ્મકહા ॥ ૧ ॥ અગબાસગદસા, અંતગન અણુત્તરોવવાઃ દસા, પન્હાવાગરણંવા વિવાગ સુયમિગદસં અગં ॥ ૨ ॥ પરિકમ્મ સુત્તપુઘા, ણુર્ગ પુઘગયચૂલિયા એવં, પળ દિઠિવાયજેયા ॥ ચહદસ પુઘાઃ પુઘગયં ॥ ૩ ॥ ઉપ્પાપ પયકોની, અગ્ગાણી અંમિ ઠલ્લવહ લક્કા, વિરિયપવાપ અઠ્ઠિ, પ્પવાહ્લલ્લકંસરિય સઠ્ઠી ॥ ૪ ॥ એગ પઢળી કોની, પયાણનાણપ્પવાયપુઘમિ । સિચ્છપ્પવાયપુઘે એગપયકોડિઠ્ઠપ્પયા ॥ ૫ ॥ ઠઢીસંપયકોની, પુઘેયઆયપ્પવાયનામમિ । કમ્મપ્પવાયપુઘે, પયકોની અસિહ્લલ્લક જુયા ॥ ૬ ॥ પઞ્ચલ્લકાણજિહ્વાણે, પુઘેચુલસીહ્પય સય સહસા ॥ દસપયસહસ જુયાપય, કોનીવિજ્ઞાપવાયંમિ॥૭॥ કલ્લાણનામધિજ્ઞે, પુઘમિપયાણકોડિઠ્ઠીસા । ઠપ્પજ્ઞ લલ્લક કોઢી, પયાણ પાણા હ પુઘમિ ॥ ૮ ॥ કિરિયાવિશાલપુઘે, નવપયકોનીઝવિતિસમયવિહ । સિરિલોક વિંહુસારે, સદ્ધહુવાલ સયપયલલ્લકા ॥ ૯ ॥

ચૌદમુ અગવાહ્યશ્રુત, તે આવશ્યક તથા દશ વૈકાલિકાદિક જાણુ અર્થાત્ અગ્યાર અગથી જે વાહ્ય ડપાગ પ્રમુખ તેને અગવાહ્યશ્રુત કહીયે. ॥ ૬ ॥ એવી રીતે શ્રુતજ્ઞાનના ચૌદ જ્ઞેદ કહ્યા

॥ હવે વીજા જે વીશ જ્ઞેદ થાય ઠે તે કહે ઠે ॥

પઘય અરુકર પય સંઘાયા, પઢિવત્તિ તહય અણુર્ગગો ॥

પાહુહ પાહુરુ પાહુહ, વધૂપુઘાય સસમાસા ॥ ॥ ૭ ॥

અર્થ— આ ગાથામા દશ જ્ઞેદ તેઝની સાથે વીજા દશ ઠેહ્યા સસમાસા

ક્રેઽ સમાસસહિત ઇટલે સમાસ શબ્દથી જોવી લેવા તે આવી રીતે-પર્યાયશ્રુત, પર્યાય સમાસશ્રુત અક્ષરશ્રુત, અક્ષરસમાસશ્રુત, પદશ્રુત, પદસમાસશ્રુત, સઘાતશ્રુત, સઘાતસમાસશ્રુત, પ્રતિપત્તિશ્રુત, પ્રતિપત્તિસમાસશ્રુત, અનુયોગશ્રુત, અનુયોગસમાસશ્રુત, પ્રાશ્રુતપ્રાશ્રુતશ્રુત, પ્રાશ્રુતપ્રાશ્રુતસમાસશ્રુત, પ્રાશ્રુતશ્રુત, પ્રાશ્રુતસમાસશ્રુત, વસ્તુશ્રુત, વસ્તુસમાસશ્રુત, પૂર્વશ્રુત, તથા પૂર્વસમાસશ્રુત ઇતિગાથાઽકારાર્થ.

અથ પર્યાય તે જ્ઞાનનો અર્થ કહીયે, યાવત્ શબ્દે વિજ્ઞાન તથા પરિચેદ તેને પર્યાય કહીયે તેમા જ્ઞાનના એક અર્થને પર્યાય શ્રુત કહીયે અને જ્ઞાનના અનેક અર્થને પર્યાયસમાસશ્રુત કહીયે પ્રથમ પર્યાયશ્રુત, તે લઘ્વિઅપર્યાય નિગોદનો જે સૂક્ષ્મજીવ, તેને વિષે સર્વ જઘન્ય (ડંગમા ડંદુ) રહેલું જે શ્રુતમાત્ર, તેથી અન્યત્ર જીવનેવિષે જે એક શ્રુત જ્ઞાનનો પરિચેદરૂપ અર્થ અથવા વિજ્ઞાન જે વૃદ્ધિને પામે છે તે પર્યાયશ્રુત જાણવું

ધીજુ પર્યાયસમાસશ્રુત, તે જે શ્રુત જ્ઞાનના બે ત્રણ પ્રમુખ વિજ્ઞાન પરિચેદ નાના જીવોનેવિષે વૃદ્ધિને પામેલા ડીંગમા આવે છે, એવી જે જીવનેવિષે શ્રુતજ્ઞાનના અનેક અંશોની વૃદ્ધિ હોય છે, તેના સમુદાયને પર્યાયસમાસશ્રુત કહીયે

ત્રીજુ અક્ષરશ્રુત, તે અકારાદિક લઘ્વ્યક્ષરોમાંના જે એક અક્ષરનું જાણવું તેને કહીયે

ચોથુ અક્ષરમસમાસશ્રુત, તે તેવા બે ત્રણ અક્ષરોનું જે જાણવું તેને કહીયે

પાંચમું પદશ્રુત, તે ય્વા અર્થની પરિસમાપ્તિ હોય તેને પદ કહે છે, તથા વિજ્ઞાનત્ત્યત્તપદ એવી ઊક્તિ ઊતા પણ અત્રે એ લક્ષણ પ્રદર્શન કરવું નહીં કિંતુ જેણે કરી શ્રી આચારાગાદિ ગ્રંથોનું માન અઢાર હજાર પદનું કહેવાય છે તે લક્ષણ અત્રે પ્રદર્શન કરવું કેમકે તેનો દ્વાદશાગશ્રુત પરિમાણને વિષે અગીકાર છે અને વહી અહીં શ્રુતના પદોનું પ્રસ્તુતપણ છે, તેથી તે પદ લેવું પણ તે પદની તથા વિધિઆશ્રાયનો અજાવ છે માટે તેનું પ્રમાણ કેવલી જાણે એવું જે એક પદનું જ્ઞાન તેને પદશ્રુત કહીયે

ઠગુ પદ સમાસશ્રુત, તે એવા એકથી વધારે ઇટલે ઘણા પદોનું જે જ્ઞાન તેને કહીયે સાતમું સઘાતશ્રુત, તે 'ગઙ્ગદિયકાળ' ઇત્યાદિક ગાથાએ કરી પ્રતિપાદિત જે દ્વારસમુદાય, તેનો ગત્યાદિક જે એક દેશ, તેનો પણ એક દેશ જે નરકગત્યાદિક તેનેવિષે જીવાત્મિકની જે માર્ગેણા અથવા ગવેપણા કરીયે ઠેયે તેને સઘાતશ્રુત કહીયે આઠમું સઘાતસમાસશ્રુત, તેવે પ્રમુખ ગત્યાદિક અન્યથા માર્ગેણાનું જ્ઞાન તેને કહીયે

नवमु प्रतिपत्तिश्रुत, ते गतिश्चादि द्वारोनी अन्यतर एक परिपूर्ण गत्यादि द्वारे करी जे जीवादिकनी मार्गणा करवी तेने प्रतिपत्ति श्रुत जाणवु.

दशमु प्रतिपत्तिसमासश्रुत, ते पूर्ववत् द्वार द्वायादिकनी मार्गणा करवी तेने जाणवु. अग्यारमु अनुयोगद्वार श्रुत, ते संतपय परूवणया, दक्षपमाण, इत्यादिक अनुयोग कहीयें, ते द्वारमांना अन्यतर एक अनुयोगनुं ज्ञान ते अनुयोग द्वारश्रुत जाणवु. बारमु अनुयोगद्वारसमास श्रुत, ते वे प्रमुख अनुयोगद्वारोनु जे जाणपण तेने जाणवु. तेरमु प्राचृतप्राचृतश्रुत, ते प्राचृतांतरवर्त्ती अधिकार विशेष जाणवो.

चौदमु प्राचृतप्राभृतसमासश्रुत, ते प्राभृतांतरवर्त्ती एकथी वधारे अधिकारोना समुदायनु ज्ञान तेने जाणवुं

पदरमु प्राभृतश्रुत, ते वस्तु अतर्वर्त्ती अधिकार विशेष तेने जाणवु सोलमु प्राभृतसमासश्रुत, ते वस्तु अतर्वर्त्ती एकथी वधारे वे त्रण अधिकारोना जे समुदाय तेने जाणवु.

सत्तरमु वस्तुश्रुत, ते पूर्व मांहेलो अधिकार विशेष तेने जाणवुं अठारमु वस्तुसमासश्रुत, ते पूर्व अंतर्वर्त्ती अधिकारनो समुदाय तेना ज्ञानने जाणवुं. उगणीशमु पूर्वश्रुत, ते उत्पात पूर्वादि एक पूर्वनु जे ज्ञान तेने जाणवु वीशमु पूर्वसमासश्रुत, ते तेमाना एरुथी वधारे वे त्रण पूर्वनु जे ज्ञान तथा संपूर्ण च-उद पूर्वनु जे ज्ञान तेने जाणवुं

एवी रीते सक्षेपथी श्रुतज्ञानना वीश जेद कहा ठे एनो विस्तार जोवो होय तेणे वृहत्कर्म प्रकृतिमा जोई लेवु ए वीश जे श्रुत ज्ञानना जेद ते जेवी रीते उत्तरोत्तर तीव्रतीव्रतरादि द्योपशमथी प्राप्त थाय ठे तेवाज अनुरुमे कहा ठे

अथवा श्रुतज्ञान वीजा चार प्रकारे ठे, ते आ प्रमाणे—द्रव्य, क्षेत्र, काल तथा जाव तेमां श्रुतज्ञानी द्रव्यथी उपयोगवत थको सर्व द्रव्यने जाणे देखे ठे, क्षेत्र थकी उपयोगवत थको सर्व क्षेत्र लोका लोकने जाणे देखे ठे, काल थकी उपयोगी श्रुतज्ञानी सर्व कालने जाणे देखे ठे, तेमज जावथकी उपयोगी श्रुतज्ञानी सर्व जावने जाणे देखे, ते माटे संपूर्ण श्रुतज्ञानी ते केवली सरखो कहीये एवी रीते श्रुतज्ञान-नु सविस्तर व्याख्यान कर्तुं ॥ ७ ॥

सांप्रत (हवे) अवधिज्ञाननी व्याख्या करीये ठेये; ते वे प्रकारनुं ठे एक जव-प्रत्ययिक, वीजुं गुणप्रत्ययिक. तेमां जवप्रत्ययिक ते देव तथा नारकीजने होय ठे; अने गुणप्रत्ययिक ते मनुष्य तथा तिर्यचने होय ठे ए गुणप्रत्ययिक ठ प्रकारनु ठे. ते अर्द्ध गाथावडे कहे ठे, अने । वडे मनपर्यव तथा केवलज्ञान कहे ठे.

अणुगामि वह्ममाणय, पडिवाईयर विहा उहा उंही ॥ रि-
उमइ विउलमई मण, नाण केवल मिगविहाणं ॥ ८ ॥

अर्थ- अणुगामि के० अनुगामि, 'वह्ममाणय के०' वर्द्धमान, 'पडिवाई के०' प्र-
तिपाति, 'इयर' के० इतर ते अनानुगामी, हीयमान तथा अप्रतिपाति, ए 'विहा
के०' (विहा एटखे,) प्रकार, 'उहा के०' (पुरुषा) उ प्रकारे, 'उंही के०' अवधि
ज्ञान जाणवु, अने 'रिउमइ के०' इजुमति 'विउलमइ के०' विपुलमति, ए वे प्रकारे
'मणनाण के०' मनपर्यवहान जाणवु, तथा केवल के० केवलज्ञान 'इग के० एक, '
'विहाण' के० प्रकारे ठे ॥ ८ ॥

अनुगामि, वर्द्धमान, प्रतिपाति, अनानुगामि, हीयमान, तथा अप्रतिपाति ए उ
प्रकार गुणप्रत्यय अवधिज्ञानना ठे उक्तच नचध्ययने- " तं समासउं उविहं पन्नतं
तं जहा, अणुगामिय, अणुगामिय, वह्ममाणय, हीयमाणय, पडिवाई, अपडिवाई,
' तेमां प्रथम जे ठेकाणे अवधिज्ञान उत्पन्न थयु होय, ते ठेकाणुं मूकीने बीजे
देशांतर प्रमुखनेविपे ज्या जाय त्या खोजननी पेठे जे साथे आवे, तेने आनुगामिक
अवधि कहीयें, अर्थात् ज्यां पुरुष विचरे त्यां साथे आवे ते

बीजु जे ठेकाणे रक्षां अवधि उत्पन्न थयुं होय ते स्थानके आवे तेनारेज होय प-
ण अन्यत्र जाय तेवारे न होय श्रुखलावरू प्रदीपनी पेठे ते क्षेत्र प्रत्यधि क्षयोपश-
मने लीधे माटे साथे न आवे तेने अनानुगामि कहीयें, यदाह जगवान् श्री देवर्द्धि-
गणि क्षमाश्रमण - " सेर्कितं अणुगामिय, उहिनाण, उहिनाणतजहा नामएगेड
पुरिसे एग महं जोइछाण काउं तस्सेव जोइछाणस्त परिपेरतेसु परिहिंडमाणे परि-
हिंडमाणे परिधोलमाणे तमेव जो इछाण पासइ अनन्नगए न पासइ एवमेव अणुग-
गामिय उहिनाण जडेव समुपयइ तडेव सखिद्याणिवा असखिद्याणिवा जोयणाइ
पासइन अन्नह " नाप्यकारोप्याह- "अणुगामिउ अणुगमइ, गछत छोयण जहा पु-
रिस, श्यरोउनाण गछइ, त्रियप्पईवगछत " इति

त्रीजु जे वधे तेने वर्द्धमान कहीयें एटखे शलगेली अग्निमा जेम जेम सरपण
नासता आवीए तेम तेम वधती वधती ज्वाळा थती आवे तेनी पेठे यथायोग प्रशस्त
अति प्रशस्ततर अध्यवसायने लीधे, पूर्वावस्थाथी जे उत्तरोत्तर समय समय वधतुं
जाय तेने वर्द्धमान अवधिज्ञान कहीयें अर्थात् प्रथम उपजती वखते अंगुलना अस-
र्यातमा जाग जेटखु क्षेत्र जाणे देखे, पठी वधता वधता यावत् अलोकाकाशनेविपे
लोक जेवडा असर्याता खमुक देखे

चोथु, पूर्वे शुक्लवपरिणामने वसे घणु उपजे अने पठी तथाविध सामग्रीनो अ-

જાવ થયાથી પમતા પરિણામે કરી હાનીને પામે ઠે તેને હીયમાન અવધિજ્ઞાન કહીયે. ઉત્ત્વં નંદિચૂર્ણો— “હીયમાણં પુવાવજ્ઞાનં અહો હોહસ્સમાણંતિ.”

પાંચમું, જે સંરયાતા અસંરયાતા યોજન ઉત્કૃષ્ટપણે યાવત્ સમગ્ર લોક દેહીને પ-
ણ પહે પટલે જે આવ્યું જાય તેને પ્રતિપાતિ કહીયે યદાહ— “સેકિતં પન્નિવાઽ અપ-
હિવાઽ જં તં જહન્નેણં અંગુલસ્સ અસંલિચ્છાગવા સલિચ્છાગવા વાલગંગવા વાલગ-
પુહત્તવા एवं લિલ્લંવા જ્યંવા જવંવા જવપુહત્તવા અગુલંવા અંગુલપુહત્તવા एवंપણં
અહિ લાવેણ વિહ્દિવા હ્દિંવા કુઠિવા (કુઠિર્હસ્ત ઇયમુચ્યતે) ધણુંવાગાઝવંવા
જોયણંવા જોયણસયવા જોયણસહસ્સંવા સલિચ્છાણિવા અસંલિચ્છાણિવા જોયણ-
સહસ્સાઽ ઉક્કોસેણં લોગં પાસિત્તાણ પરિવન્નિયાસેત્તં પન્નિવાઽ ”

ઠતું, જે ઉત્પન્ન થયા પછી ક્ષીણતાને ન પામે, તે લોકસમગ્ર દેહીને અલોકના એ-
ક પ્રદેશને દેહે તેને અપ્રતિપાતિ કહીયે એ અવધિ આવ્યું જાય નહીં

આશંકા— હીયમાન અને પ્રતિપાતિ એ વજ્ઞેનાં લક્ષણો તો સરસાં ઠે તેમ ઠતાં
જુદાં થતાવવાનું શું કારણ ઠે ?

ઉત્તર— જે પૂર્વાવસ્થાથી હલવે હલવે ઘટતું જાય પટલે ક્ષીણતાને પામે તે હીય-
માન કહેવાય ઠે, અને જે વિધ્યાત પ્રદીપની પેઠે એક કાલને વિપેજ નિર્મૂલ થાય ઠે
તે પ્રતિપાતિ કહેવાય ઠે, એ વિશેષ ઠે.

એ અવધિજ્ઞાન જે ઠે, તે અનંત ડ્રવ્ય તથા જાવનો વિષય ઠે, તેથી તારતમ્ય વિ-
વક્ષાયે કરી તેના અનંત જેદ ઠે અને અસંખ્યેય ક્ષેત્ર તથા કાલનો વિષય હોવાથી
તેના તારતમ્યતાની વિવક્ષાએ કરી અસંખ્ય જેદ ઠે અથવા અવધિજ્ઞાનના આ ચાર
પ્રકાર ઠે— ડ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ તથા જાવ. તથા વાહ. “તં સમાસત્તં ચઙ્ગિહં પન્નત્ત,
તં જહા, દવ્વત્તં લેત્તત્તં કાલત્તં જાવત્તં દવ્વત્તં ઉહિન્નાણી જહન્નેણ અણંતાઽરૂવી દવા-
ઽં જાણઽ પાસઽ ઉક્કોસેણં સવરૂપિ દવાઽ જાણઽ પાસઽ લિત્તત્તં ઉહિન્નાણી જહ-
ન્નેણ અગુલસ્સ અસલેચ્છાગં ઉક્કોસેણં અસલિચ્છાઽ અલોએ સોય પ્પમાણ મિત્તાઽ
લ્લનાઽ જાણઽ પાસઽ કાલત્તં ઉહિન્નાણી જહન્નેણ આવલિયાપ અસલિચ્છ જાગ ઉ-
ક્કોસેણં અસંલિચ્છાત્તં ઉસ્સપ્પિણી અવસપ્પિણી અતીયચ અણાગયચકાલં જાણઽ પા-
સઽ જાવત્તં ઉહિન્નાણી જહન્નેણ વિ અણતે જાવે જાણઽ પાસઽ ઉક્કોસેણવિ અણંતે
જાવે જાણઽ પાસઽ સવજાવાણ અણત

સ્ત્યુક્ત મવધિજ્ઞાનં.

એનો જાવાર્થ આ ઠે—એ
ણે દેહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે સર્વ રૂપી
ન્યપણે અગુલનો અસંરયાતમો

જગન્યપણે અનતા રૂપી ડ્રવ્યને જા-
દેહે તે ડ્રવ્યાવધિ લેત્ર
અને ઉત્કૃષ્ટપણે

લોકપ્રમાણ અસંખ્યાતા સ્વરૂપે જાણે દેશે તે ક્ષેત્રાવધિ, કાલચક્રી, જઘન્યથી આવલિ-
કાનો અસરયાતમો જાગ જાણે દેશે અને ઝટકૃષ્ણે અસંરયાત ઝટસ્પિણી અવસ-
ર્પિણી લગે અતીત અનાગતકાલને જાણે દેશે તે કાલાવધિ, તથા જાવ થકી જઘ-
ન્યપણે અનત જાવને જાણે દેશે અને ઝટકૃષ્ણી પણ અનતા જાવને જાણે દેશે તે
જાવાવધિ જ્ઞાન જાણવું એવી રીતે અવધિજ્ઞાન કર્યું વિજગજ્ઞાન તે મિથ્યાત્વીને હો-
ય, તે માટે મલીન છે, અવધુ સવધુ જાણે પણ તે અવધિ જ્ઞાનનીજ જાતી છે તે મા-
ટે એકજ જાણવું ઇતિ ॥

હવે મન પર્યાયજ્ઞાન કહે છે એના બે પ્રકાર છે— એક ક્ષુમતિ, બીજું વિપુલમતિ
તેમા એણે ઘડો ચિત્તવ્યો છે એટલું સામાન્યપણે મનનો અધ્યવસાય થયે તેને ક્ષુમતિ
કહીયે યદાહ— રિઝસામઝં તંમ્મત્ત, ગાહિણી રિઝમઠં મણોનાણ, પાયવિસેસ વિમુહ
ઘડમિત્ત ચિત્તિયમુણ્ણ, તથા એણે ઘટ ચિત્તવ્યો છે તે ડટ્ઠયથી સુવર્ણનો છે, ક્ષેત્ર થ
કી પામલીપુરનો નિષ્પન્ન, કાલ થકી શીતકાલનો, અને જાવ થકી પીતવર્ણ સુકુ-
માલ ઇત્યાદિ વિશેષ ગ્રાહિણી મતિ તે વિપુલમતિ કહીયે એટલે સામાન્ય ગ્રાહિણી
મતિ તે ક્ષુમતિ કહીયે, અને વિશેષ ગ્રાહિણી મતિ તે વિપુલમતિ,

અથવા મન પર્યાયજ્ઞાન ચાર પ્રકારનું છે— ડ્વય, ક્ષેત્ર, કાલ તથા જાવ, એ ચારે
જેદે કરી ઝટકવ— “ત સમાસઠં ચઠ્ઠિહ પન્નત્ત તજહા, દઘઠં રોત્તઠં કાલઠં જાવઠં ।
દઘઠેણ રિઝમઠેણ તે અણત પપસિણ સઘે જાણ્ણ પાસઠ્ । તેચેવ વિઝલમઠે અપ્પહિ-
યતરાણ વિમલ તરાણ જાણ્ણ પાસઠ્ ”

એનોજાવ— ડ્વયથકી ક્ષુમતી અનતપ્રદેશી અનંતા સ્કથ જાણે દેશે અને વિપુ-
લમતિ તેહિજ સ્કથ કાઠ્ક અધિકેરા વિશુરૂપણે જાણે દેશે ક્ષેત્રથી ક્ષુમતી નીચે
રત્તપ્રજ્ઞા પૃથ્વીનું કુલ્લક પ્રતરલગે અને ઝડું જ્યોતપીના ઉપરે તલલગે, તિરહું અઢી
ઢીપ, બે સમુદ્ર, પન્નર કર્મજૂમિ, ત્રીશ અકર્મજૂમી અને ઉપન્ન અતર ઢીપનેવિપે સ-
ઢીપચેડીઅપર્યાસાના મનોગત જાવ જાણે દેશે, અને વિપુલમતિ તેહિજ ક્ષેત્ર અઢી
અણલે અધિક દેશે, અને વિશુરૂ દેશે કાલ થકી જઘન્યપણે ક્ષુમતિ પલ્યોપમનો
અસંરયાતમો જાગ અને ઝટકૃષ્ણે અતીત અનાગત જાણે દેશે અને વિપુલમતિ તે-
હિજ અધિકેરો અને વિશુરૂતર જાણે દેશે જાગથકી ક્ષુમતિ અનતાજાવ જાણે દે-
શે, સર્વ જાવનો અનતમો જાગ જાણે દેશે, અને વિપુલમતિ તેહિજ અધિકેરો અને
વિશુરૂપણે જાણે દેશે યદાહુશ્વતુર્દશપ્રકરણશતપ્રાસાદસૂત્રધારકલ્પશ્રીહરિજ્ઞસૂરિ
પાદાનવિવૃત્તૌ “ઈહાઽયોલોકિક ગ્રામાન્, તિર્યગ્ લોકવર્તિન્ મનોગતાં સ્વસૌજાવાન્
વેતિ તદ્વર્તિનામપિ કર્મયાવજ્ઞોતિશ્ચરુસ્યોપરિતલ્ । તિરિય જાવ અતો મણુસ્સ ચિ-

ते अद्वाइवेसु दीवेसु दोसुयसमुद्देसु पन्नरससु कम्मज्जमीसु तीसांए अकम्मज्जमीसु
उप्पन्नाए अतरदीवेसु सत्रीण पचेदियाणं पयत्तगाण मनोगए नावे जाणइ पासइ ।
तचेव विजलमई अद्वाइवेहि अगुलेहि अप्रहियतरयं विसुखतरय खेत्तं जाणइ पासइ ।”

हवे केवल ज्ञाननु स्वरूप कहे ठे— केवलज्ञान उत्पन्न यतांज समकाले सर्व पदा-
र्थोना डव्य, क्षेत्र, काल तथा जाव समकाले जाण्णामां तथा दीठामां आवी जाय
ठे, माटे केवलज्ञान सिगविहाण के० एकज प्रकारनुं कहुं ठे ॥ ७ ॥

॥ एवीरीते पाचे ज्ञानोनुं वर्णन करी, हवे पांचे ज्ञानोना आवरण कहे ठे. ॥

एसिं जं आवरण, पडुच्चचकुस्स तं तयावरणं ॥ दं-

सण चउपण निहा, वित्ति समं दंसणावरणं ॥ ए ॥

व्याख्या—एसिं के० ए मति प्रमुख पांच ज्ञानोनुज जे आवरणं के० आठादन करे
तेने ज्ञानावरणीय कर्म कहीये. जेम चकुस्स के० नेत्रोनी आडे पडुच्च के० पाटो वा-
धवाधी दृष्टिना विषय पदार्थने जोवामां हरकत पडे ठे, तेम मति ज्ञानादिकना वि-
षय पदार्थने जाणवाने जे हरकत करे तं के० ते तया के० तेनु आवरणं के० आवरण
कहेवाय ठे. ते आवी रीते—जेम चहु अति निर्मल ठता पण जो घन (साधारण
घट) घनतर (कांश्क वधारे घट) तथा घनतम (अति घट) एवु कपडुं आडु आवे
तो मढ (थोडुं) मढतर (वधारेथोनु) मढतम (अतिथोनु) दीठामा आवे तेम आ जीव
ज्ञानावरणीय कर्म करी घन, घनतर तथा घनतमपणे आवरायो ठतां गरद कुतुना निर्मल
चंडमाना खछ किरणोनुं पण मंद, मंदतर तथा मंदतम ज्ञान थाय ठे, माटे पटनी
उपमाए ज्ञानावरणी कर्म कहेवाय ठे ते आवरणनु सामान्यपणे एक रूप ठे पण
पूर्वें मतिज्ञानना जे अनेक जेद कह्या तेथी मति आवरणी कर्मना पण तेटला जेद
जाणवा अने जेटला श्रुतज्ञानना जेद कह्या ठे, तेटलाज जेद श्रुतज्ञानावरणीय कर्मना था-
य ठे तथा पूर्वें जे अवधिज्ञानना जेदनो समूह कह्यो तेउने आवरण करवाना स्वज्ञाववाळु
जे कर्म ते अवधिज्ञानावरणीय कहेवाय ठे तथा वे जेदोए करी पूर्वें मन.पर्यव ज्ञान करुं
तेने आवरण करवाना स्वज्ञाववाळु जे कर्म ते मनपर्यव ज्ञानावरणीय कहेवाय ठे
तथा पूर्वें प्ररूपित स्वरूपवाळु जे केवलज्ञान तेने आवरण करवानो जेनो स्वज्ञाव
होय तेने केवलज्ञानावरणीय कहेवु उक्तच बृहत्कर्मविपाके—“सरउगय ससिनिम्म-
ल, तरस्स जीवस्स ठायण जमिह, नाणावरण कम्मं, पणोवमं होइ एवंतु ॥ १ ॥
जह निम्मलावि चकु, पडेण केणावि वाइय मंदतराग, पिउइसा निम्मला-
जइवि ॥ २ ॥ तह मइ सुय नाणावरण, केउलाण आवरण, जीव नि-
म्मल रूव, आवरइ इमेहि जेएहि ॥ ३. जेदे करी पाच उत्तर

તિરૂપ જે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ, તેણે કરી નિષ્પન્ન તે સામાન્ય જ્ઞાનાવરણ મૂલ પ્રકૃતિ કહેવાય છે જેમ પાંચ આંગલીડંબરી એક મુદ્રી નિષ્પન્ન થાય છે, મૂલ, ઠાલ, પત્ર તથા શાલાઆદિ સમુદાયથી જેમ એક વૃક્ષ નિષ્પન્ન થાય છે, અને છૂત, ગોલ તથા કણિકાઈ કરી જેમ લાલુ નિષ્પન્ન થાય છે, તેમ મૂલ પાંચ પ્રકૃતિઈ કરી સામાન્ય જ્ઞાનાવરણીય કર્મ પ્રકૃતિ નિષ્પન્ન થાય છે, તેમજ એક એક જ્ઞાનાવરણની ઉત્તર પ્રકૃતિડંબરી કરી તે તે જ્ઞાનાવરણ વિશેષ નિષ્પન્ન થાય છે એવી રીતે પાંચ પ્રકારનું જ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહ્યું

હવે નવ પ્રકારનું દર્શનાવરણીય કર્મ કહે છે—ગાથામાં દર્શનાવરણી પદને ટેકાણે કાવ્ય રચનાનેલીધે માત્ર દસળ શબ્દ છે તેથી આશું પદ જાણી લેવું જેમકે, ત્રીમ શબ્દના ઉચ્ચારથી ત્રીમસેન જાણી લેવાય છે, તેમ ઇ પણ જાણી લેવું તે વાસ્તે શા-ઓમા કહ્યું છે કે પદના એક દેશથી આશા પદનો ઉપચાર થાય છે ઇ રીતે દંસળ-ચલ ઇ શબ્દે કરી દર્શનાવરણી ચતુષ્ક જાણી લેવું દૃષ્ટિને દર્શન કહે છે અથવા જેણે કરી વસ્તુનું સામાન્યરૂપ દેખાય અથવા પરિમાણ થાય તેને દર્શન કહ્યું તેને આઠાવન કરવાના સ્વત્તાવવાલાં જે કર્મ તે દર્શનાવરણીય કર્મ કહેવાય છે. તેડંબરી જે ચતુષ્ક તે દર્શનાવરણચતુષ્ક કહીયું તથા ‘પણ નિદા’ ઇટલે પાંચ નિદાઈ. તેને-વિપે ચૈતન્ય કુરિસત ઇટલે અવિસ્પષ્ટપણને પામે છે તેને નિદા કહે છે તેના પાંચ પ્રકાર આ છે—નિદા, નિદા નિદા, પ્રચલા, પ્રચલા પ્રચલા, તથા સ્ત્યાનર્કિ (ધી-ણજી) મ તરૂપ પાંચ નિદાને નિદા પચક કહે છે એવી રીતે ચાર દર્શનાવરણી અને પાંચ નિદા ઇ નવ પ્રકારનું દર્શનાવરણીય કર્મ છે ઇ દર્શનાવરણીય કર્મ કેવું છે, તે કહે છે—‘વિત્તિસમ’ વેત્રી ઇટલે પોલીઆ સમાન છે ઇને પ્રતિહાર પણ કહે છે જેમ કોઈ માણસને રાજાની પાસે કામે જવું હોય

॥ श्री परमगुरुभ्यो नमः ॥

॥ अथ ॥

॥ श्री यशःसोमकृत वालावबोधसहित श्री देवेंद्र-
सूरिविरचित कर्मग्रंथ प्रारंभः ॥

॥ तत्र ॥

॥ प्रथम कर्मविपाकनामा कर्मग्रंथः प्रारभ्यते ॥

॥ आदौ वालावबोधकारविहितं मंगलाचरणम् ॥

अनुष्टुप वृत्तम् ॥

ऐदवीयकलां शोङ्की, सहसौंदर्यशालिनीं ॥

सच्चित्कलामविकलां, सरामोतस्तमोपह्वाम् ॥ १ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

कर्मविपाकाविष्कृत, स्वसंविदे विश्वबंधमजिबंध ॥

वीरं कर्मविपाके, टवार्थस्निखनश्रमं कुर्वे ॥ २ ॥

ते संतु संतु संतः, संततमतयोऽपरात्महितनिरताः ॥

विमलीकुरुते कुवलय, मुदितश्रीर्यद्यशस्तोम ॥ ३ ॥

केचित्परात्मसवि, छिकलाविकला कलौ खलायते ॥

तेभ्यो न कापि जीति, संत संतोषजाजश्चेत् ॥ ४ ॥

॥ श्रीमत्परमगुरुभ्यो नमः ॥ श्री सरस्वत्ये नमः ॥

हवे प्रथम गाथाये ग्रथकर्ता, अजीष्ट देवतानी स्तुत्यादिकनु प्रतिपादन करे ठे

॥ मूल गाथा ॥

सिरि वीरजिणं वदिय, कम्मविवाग समासउं वुडं ॥

कीरइ जिण्ण हेजहिं, जेण तो जणए कम्म ॥ १ ॥

अर्थ—(सिरि के०) अष्टमहाप्रातिहार्यरूप बाह्यलक्ष्मी तथा केवलज्ञानादिक अन्तरंग लक्ष्मी, तेषु करी सहित अथवा चोत्रीश अतिशयरूप लक्ष्मीयें करीने बाह्य शोभायमान ठे अने अन्त्यतर, केवल तीर्थकर प्रतिज्ञानरूपिणी लक्ष्मीयें करी शोभायमान ठे, एवा वीरजिण के० श्रीमहावीर जिन. वीर एटले कर्मशत्रुने विदारे तथा तपे करीने विराजे ठे ते जणी श्रीवीर कहेतां चरम ती प्रत्ये वंदिय के० वांदीने मन, वचन, कायायें नम्र यइने. एटले ग्रंथारंभे कहुं.

कम्म के० कर्मनो विवाय के० अनुजव तेनु जणावनारु जे शास्त्र ते कर्मविपाक क-
हीयें, तेने समासउ के० संक्षेपे करी एटले थोडे शब्दे अर्थ वणो जणाय, ते पेरें
बुद्ध के० कहीश, एटले संक्षेपरुचि जे जीव, ते महाटाशास्त्र जणवाने आलसु, थोडा
अक्षरें वणु ज्ञान वांछे तेने निमित्तें कहीश एटले अहीं अधिकारी तथा प्रयोजन,
आठ कर्म स्वरूप ते विषय, अने सबध ए चारे देखाट्या.

अहीं जे कर्मनो विचार, ते अजिघेय अने अजिघायक, ए वचनरूप ग्रंथ तिहा
वाच्य वाचक ए सबध जाणवो संक्षेपरुचि एना अधिकारी जाणवा संक्षेपे व्युत्पत्ति
ए साक्षात्प्रयोजन अने परंपरा प्रयोजन मोक्ष ए चार वाना ग्रंथ जणावा सांजलवानी
प्रवृत्तिनां हेतु देखाट्या एम नि प्रयोजनादिक शका टाळीने, हवे कर्म ए शब्दनुं
व्युत्पत्तिलक्षण कहे ठे

व्यवहारनयें जेण के० जे कारण माटे जिएण के० जीवें पाच मिथ्यात्त्व, धार अविरति,
पञ्चीश कषाय, अने पदर योग, ए सत्तावन वधना हेजहि के० हेतुयें करी तथा
“पडिणीयत्तणनिन्ह्व” इत्यादिक विशेष हेतुयें करी कीरइ के० करीय नीपजावीयें, तो
के० ते कारण माटे एनु नाम कम्म के० कर्म जणए के० कहेवाय एटले अजनकूप-
लीनी पेरें अनतानंत कर्मपुरुलें जखा जीवलोकमाहे ए जीवनी कपायादि चीकण-
तायें, जेम तेख चोपडेले शरीरें रजोमल लागे, तेम अनतानतकर्मवर्गणाधी अस-
ख्याता आत्मप्रदेश वींटाय, तेणे करी ज्ञानादिक आत्मगुण अवराय तेची जीव,
मखिनरूप कहेवाय जेम झूधमाहे पाणी मले तथा छोहमा अभि मले, तेम सर्वा-
त्मप्रदेशे कर्मवलनु मलबु होय ते कर्मवधनु नाम, सत्तावन्न वध हेतुयें करी क-
रीयें, वाधीयें जीवें, तेजणी एनु कर्म एनु नाम कहीये ए जावार्थ ठे. ए कर्म, पु-
नलरूपी ठे, ते जणि मूर्तिमान् जाणवु तथा प्रवाहरूपे अनादि जाणवु, केमके जो
कर्मनो सबध जीवने प्रथम थयो, एम मानीयें तो कर्मरहित जीवने पण कर्म स-
वध मानवो जोइयें एम मानता थका दुष्करतपश्चरणादिकें करी सकल कर्म सिद्ध
करी सिद्ध थया, तेने पण कालातरे वली कर्मसंवध आतो केम निपेधाय ? तेवारें
ते कर्म क्षयनिमित्त दुष्करक्रिया करीयें ते पण व्यर्थ थाय ते माटे ए हूण टाल-
वाने अर्थे प्रवाहरूपें जीवनी साथें कर्मसवध अनादि मानीयें

तथा सुवर्णादिक धातुने पापाणनो अनादिपणे मलसवध, तीनअग्निसंयोगें वले,
सुवर्ण जिन्न थाय तेम जीवने पण अनादिकर्ममलसंवध, शुक्लव्यानरूप तीव्र अग्नि
सयोगे टले, अने सहजस्वरूप शुक्लात्मरूप प्रगट थाय ते परमात्माने पठी वधहे-
तुना अजाये कर्मसवध न थाय, अनतकाल सुधी ते शुक्लात्मरूप रहे, नि कर्मने
कर्म न लागे ॥ इति प्रथम गाथार्थ ॥ २ ॥

॥ हवे ते कर्म, केटला प्रकारें ठे, ते कहे ठे. ॥

पयइ ठिइ रस पएसा, त चउहा मोअगस्स दिठंता ॥

मूलपगइ छ उत्तर, पगई अडवन्न सयजेअं ॥ १ ॥

अर्थ— पयइ के० प्रकृतिबंध एटले स्वजावबंध छिइ के० स्थितिवध ते कालमान रसके० रसबंध पएसा के० प्रदेशबंध, ते कर्मदलनुं मान तं चउहा के० ते कर्म, चतुर्धा एटले चार जेदें मोअगस्स दिठंता के० मोदक एटले लामवाने दृष्टांतें जाववो मूलपगइ के० ए कर्मनीमूलप्रकृति ज्ञानावर्णादि आठ होय, उत्तरपगइ के० एना विशेषते ते उत्तरप्रकृति, ते मतिज्ञानावर्णादिक ए सर्वे आठे कर्मनी मलीने अमनसयजेअं के० ए कर्मो ने अठावन जेदें होय ॥ इत्यकारार्थ. ॥ १ ॥

ते कर्म, जेनो ठेकुएतिलक्षण अर्थ, प्रथम गायामध्ये कह्यो ते, चउहा के० चार जेदे जाणवो, ते चार जेइ कहे ठे. त्यां जे स्थिति, रस, प्रदेश अने वधनो समुदाय ते प्रथम प्रकृतिवध जाणवो अने ते प्रकृति, बाधी थकी एटला काल सुधी रहे, एम कालनुं मान, ते वीजो स्थितिवध जाणवो तथा जे कपाधिक अध्ववसाय विशेषे एह्या जे कर्मदल, तेनो देशघातीयो रस अने सर्व घातीयो रस, अघातियो रस तथा अशुज प्रकृतिनो रस, लीवमानी पेरे कर्मवो अने शुजप्रकृतिनो रस झूधनी पेरे मीजो. ते वीजो रसबंध जाणवो तथा स्थितिरस ते निरपेक्ष जे कर्मदलनुं ग्रहवु योगनैमित्तिक, ते चोथो प्रदेशबंध जाणवो ए चार प्रकारें कर्मबंध जाणवो तेमज प्रथम उदय, वीजी उदीरणा, वीजो संक्रम, चोथो निरुक्त, पांचमो निकाचना, ठछो उरुर्त्तना, सातमी अपवर्त्तना, अने आठमी उपशमनाविकरण पण चार प्रकारें जाणवा. ए कर्मस्वरूप पण विवक्षायें करी चार प्रकारें होय अर्ही घालने समजाववा निमित्तें लामवानुं दृष्टांत देखाडवु जेम कोइएक लामवो त्रिकटुनो वनावेलो होय एटले शुठ, पीपर अने मरी, एने त्रिकटु कहीयें कटुप्रमुख चीज, वायुने टाले एवा ड्रव्यथकी नीपनो जे लारु, तेमा वायु हरवानो स्वजाव होय तेमज शीतल ड्रव्यें नीपन्यो लारु, तेमा पित्तहरण करवानो स्वजाव होय, एने प्रथम प्रकृतिवध कहीये तथा कोइएक मोदक एक दीवस सुधी, कोइ पक्ष सुधी विणसे नहीं, एवु कालमान, ते वीजो स्थितिवध कहीयें वली तेहीज लामवानो रस, कोइनो मीजो, कोइनो अत्यंत मधुर, कोइनो कर्मवो कोइनो कपायेलो, इत्यादिक रस होय ते वीजो रसबंध कहीये तथा कोइ लामवो शेर प्रमाण, कोइ अर्द्धशेर प्रमाण, कोइ पाशेर प्रमाणें सदलमान, ते चोथो प्रदेशबंध कहीये एम दृष्टांत देखाडी दाष्टांतिक कर्मने विपे जोडियें

જે કર્મદલનો જ્ઞાન આવરવાનો સ્વજાવ, તે પ્રથમ જ્ઞાનાવરણીયકર્મ દર્શન આવરવાનો સ્વજાવ, તે ધીજુ દર્શનાવરણીય કર્મ શુચાશુચ વેદવાનો સ્વજાવ તે ત્રીજું વેદનીયકર્મ. હિતાહિત વિકલ કરવાનો સ્વજાવ, તે ચોથુ મોહનીયકર્મ હ્રુની જેવો સ્વજાવ, તે પાંચમું આયુ કર્મ ક્ષ્યાદિક વધા કર્મોંવિષે જાણી લેવું એમ મૂલ પ્રકૃતિ આઠ, ને ઉત્તર પ્રકૃતિ એકસો ને અઠાવન હોય એ પ્રકૃતિવધ જાણવો તથા કોષ્ણક પ્રકૃતિવાંધી થકી વીશ કોસાકોસી સાગરોપમ સુધી રહે, કોષ્ણક ત્રીશ કોડાકોસી સાગર સુધી રહે, એ સ્થિતિવંધ જાણવો તથા કોષ્ણક કર્મનો રસ કઢવો તથા ઘાતિડ, કોષ્ણકનો અઘાતિડ તથા મીઠો, એક ઝાણીડ, ત્રે ઝાણીડ, ક્ષ્યાદિક રસવધ જાણવો તથા કોષ્ણક કર્મ મદ, મન વચન કાયાયોગયોગે કરી અદ્યપ્રદેશિક હોય, પાતલાં હોય અને કોષ્ણક ઉત્કટયોગે કરી વહુપ્રદેશિક સ્થૂલ હોય, એ પ્રદેશવધ ॥૧॥

॥ એ ચાર જ્ઞેદ મધ્યે પણ પ્રથમ પ્રકૃતિવધ કહ્યો, તેમાટે તે પ્રકૃતિના મૂલ જ્ઞેદ આઠ છે, તેના નામ અનુક્રમે ત્રીજી ગાથાએ કહે છે. ॥

હ્ર નાણ દસણાવર, એ વેચ મોહાઝ નામ ગોઆણી ॥

વિગ્ધં ચ પણ નવ હ્ર અ, ઠવીસ ચઝ તિસય હ્ર પણ વિહં ॥૩॥

અર્થ— હ્ર કે ૦ અહીં નાણ કે ૦ જ્ઞાન તે ગુણપર્યાય કરી વસ્તુનો નિર્ણય, દસણાવરણ કે ૦ ધીજું દર્શનસામાન્યાવબોધનું આવરણ છે વેચ કે ૦ ત્રીજુ વેદનીયકર્મ, મોહાઝ કે ૦ ચોથુ મોહનીયકર્મ અને પાંચમું આયુ કર્મ, નામ કે ૦ ઠહુ નામકર્મ, ગોઆણી કે ૦ સાતમું ગોત્રકર્મ, વિગ્ધચ કે ૦ આઠમું અતરાયકર્મ ત્યા પ્રથમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મના મતિજ્ઞાનાવરણાદિક પણ કે ૦ પાંચ જ્ઞેદ છે વીંજા દર્શનાવરણીય કર્મના ચાર દર્શનાવરણ તથા પાંચ નિઝા મલીને નવ કે ૦ નવ જ્ઞેદ છે ત્રીજા વેદનીય કર્મના શાતા ને અશાતા મલી હ્ર કે ૦ વે જ્ઞેદ છે ચોથા મોહનીય કર્મના દર્શનમોહનીય ત્રણ, અને ચારિત્ર મોહનીય પચીશ મલીને અઠગીસ કે ૦ અઠાવીશ જ્ઞેદ થાય એમ ચારે કર્મના સુન્માલીશ જ્ઞેદ થયા પાંચમા આયુ કર્મના દેવાયુ પ્રમુલ ચઝ કે ૦ ચારજ્ઞેદ થાય. એવ અઢતાલીશ ઠઠા નામકર્મના ગત્યાદિક પચોત્તર તથા પિન્નપ્રકૃતિ અઠાવીશ મલીને તિસય કે ૦ એકશો ને ત્રણ જ્ઞેદ થાય સાતમા ગોત્રકર્મના ઊચ નીચ જ્ઞેદ કરી હ્ર કે ૦ વે જ્ઞેદ થાય આઠમા અતરાયકર્મના પણવિહં કે ૦ પાંચ જ્ઞેદ એમ સર્વે મલીને આઠ મૂલપ્રકૃતિના જ્ઞેદના એકશો ને અઠાવન ઉત્તરપ્રકૃતિજ્ઞેદ થાય ॥ ક્ષ્યાર્થ ॥ ૩ ॥

જાણવું તે જ્ઞાન અથવા જાણીયે સામાન્ય વિશેષાત્મક વસ્તુમાહે નામ, જાતિ, ગુણ, ક્રિયાદિક વિશેષયોજનાસહિત વસ્તુસ્વરૂપ જાણીયે, તેમાટે એને જ્ઞાન કહીયે.

जेम पुरुष, नामें चैत्र, जाति ब्राह्मण, गुणें कालो, परिमाणे दीर्घ, संख्यायें एक, एम जण जण विशेषे वस्तु निर्धारियें, ते ज्ञान कहीयें तथा देखबु अथवा देखीयें जेणे करी, ते दर्शने सामान्य विशेषात्मक वस्तुने विषे सामान्याशें नाम, जाति, गुण, क्रियादिक विशेषयोजनारहित कोइएक वस्तु धर्मी ठे एवो अव्यक्तबोध, ते वीजो दर्शननिर्वाकारउपयोग जाणवो. ए वझे आगल आवरण शब्द जोमीयें, एटखे ज्ञानने आवरे, ते प्रथम ज्ञानावरणीय कर्म, अने जे दर्शनने आवरे, ते वीजुं दर्शनावरणीय कर्म जेणे करी जलु, जुहु, सुर, छु खवेठियें तेमाटे तेनु नाम वेदनीय कर्म वीजु कहीयें जे मोहें मुळावे, जे ए कार्य कीधे मुजने हित किंवा अहित थशे ? इत्यादिक सन्ध्क् विचारणारहित आत्माने पण जेणे करी करे, एटखे हितना हेतु जे पञ्चकाणादिक ते छु.खदायक जाणीने तेनो त्याग कखो जाय अने अहितना हेतु जे विषयादिक ते हितबुद्धिये ग्रह्या जाय, ते मोहनीय कर्म चोथुं जाणवु तथा जे आ जवथी वीजा जवने विषे उदय आवे, तेने आयुःकर्म कहीयें. यद्यपि वीजा पण कर्म जवांतरें उदय आवे ठे अने ते जवमां पण उदय आवे ठे अने ए आयुःकर्म तो ते जवमां उदय न आवे, परंतु अवश्यपणे वीजे जवेज उदय आवे, ए नियम जणाव्यो ए पांचमुं आयुःकर्म तथा गतिजात्यादिक उदयिक पर्यायें करी जीवने नमावे, शुद्धस्वरूपने पण नारकी तिर्यक् एकेंद्रिय इत्यादिक हीन नामे करी सहित जणावे ते जणी ए नामकर्म ठहु जाणवु तथा उच्च एटखे गुणाश्रयपणे अने तेथकी विपरीत ते नीच जाणवु एवे शब्दे करी बोलावीयें, तेनु नाम गोत्रकर्म सातमु जाणवु तथा जेणे करी विशेष दान, दाज, जोग, उपजोग, वियादिक जे आत्मानी लब्धि ठे तेने हणीयें, ते जणी ए विघ्नकर्म आठमु कहीयें.

॥ हवे ए आठे कर्मनी संगति कहीयें ठैयें ॥

१ अहीं ज्ञान, दर्शन, ते जीवनु स्वरूप ठे जे जणी उपयोगलक्षण आत्मा कखो तेने आश्रये कर्मविचार तेमा पण सकल शास्त्रविचार ज्ञानथी प्रवर्तें, लब्धि पण सघली ज्ञानोपयोगे उपजे, मोक्षगमन पण केवलज्ञानोपयोगयुक्तने होय, तेमाटे ज्ञाननी प्रधानता कही, ते कारणे तेनु आवरण पण पहेळुं कळुं

२ ते पठी ज्ञानोपयोग्यकी दर्शनोपयोगें रहे, ते माटे तेनु आवरण वीजु कळुं

३ ए वेहु आवरणनो तीव्रविपाक वेदतां अजाणपणादिकें करी अगाता आय अने एनाज तीव्रद्वयोपशमें सूक्ष्म अर्थ जाणता, देखता, शाता वेदे, ते जणी ए पठी वेदनीयकर्म वीजुं कळुं.

४ तथा ए ए आवरणक्योपशमे इन्द्रियना अनुकूल तथा प्रतिकूल विषय पामी रागद्वेषे जीव मुक्तय, ते जणी मोहनीय कर्म चोर्थ कछु

५ तथा मोहे मुद्रया जीव, आरजादिकें करी नरकादिकुं आयुष्य बांधे, ते जणी पांचमु आयु कर्म कछु

६ तथा ते आयुष्य अवश्य गतिजात्यादिक नामे करीने निधत्त ते स्थापीजें निधत्त करीये, ते जणी पठी नामकर्म ठहु कछु

७ तथा ते पठी नरकादिक गतिने उदयें नीचपणु अने देवादिक गतिने उदयें उच्चपणु जीव वेदे, ते जणी ते पठी सातमु गोत्रकर्म कछु

८ तथा उच्चगोत्रने उदये राजा तथा शेर प्रमुखने दान, छात्र, जोगादिक लब्धि होय अने नीचगोत्रने उदयें पामरादिकने दानादिक लब्धि हणाय. ते जणी गोत्रकर्म, पठी ते आठमु अतरायकर्म कछु एम आठ कर्मने अनुक्रमे कहेवाना हेतु कछा ॥ ३ ॥

॥ हवे ए आठ कर्मनी अनुक्रमे उत्तर प्रकृति कह्ये ठेये. ॥

मइ सुख उद्दीमण के, वडाणि नाणाणि तउ मइनाणं ॥

वजणवग्गह चउहा, मण नयण विणिंदिय चउक्का ॥ ४ ॥

अर्थ— मइ के० पहेलु मतिज्ञान, सुख के० वीजुं श्रुतज्ञान, उद्दी के० वीजु अवधिज्ञान, मण के० चोथु मन पर्यवज्ञान, केवल्लाणि के० पांचमु केवलज्ञान ए पांच नाणाणि के० ज्ञान तउ के० त्या प्रथम मइनाण के० मतिज्ञानना, अछावीश जेद ठे ते कहे ठे वजणवग्गह के० वंजनावग्गह चउहा के० चार जेदें मणनयणविणिंदियचउक्क के० मन अने नयन एटले लोचन, ए वे विना शेष इन्द्रियना चतुण्के करी चार जेद जाणवा. इत्यक्षरार्थ ॥ ४ ॥

त्या प्रथम ज्ञानावरणीय कर्मना उत्तर जेद पांच ठे, ते कहे ठे ते आवरवा योग्य ज्ञानगुणजेदें करी तेना आवरणना जेद सुखे समजाय, तेमाटे प्रथम ज्ञान पांच कहेठे अहीं छद्मसमासातने प्रातें जणयो ज्ञानशब्द, ते प्रत्येकें जोडीयेंतेथी एक मतिज्ञान, वीजु श्रुतज्ञान, वीजुं अवधिज्ञान, चोथु मन पर्यवज्ञान अने पांचमु केवलज्ञान १ त्या जे पांच इन्द्रिय अने ठहो नोइन्द्रिय जे मन, तेना व्यापारे करी जे वस्तुनु विशेष जाणवु ते मतिज्ञान

२ तथा एवा आकारे जे वस्तु होय घट ते नामें, जल आणे एतु पूर्वापर पर्यालोचन स्वरूपव्यंजनपर्यायविशिष्टमतिपूर्वकज्ञान, ते श्रुतज्ञान. एवे ज्ञान ते अक्ष के०

આત્મા તે થકી એ પર જે પાંચ ઇન્દ્રિય, તે નિમિત્તે હોય, તે જાણી પરમાર્થે પરોક્ષ કહીયેં, અને લોકવ્યવહારે પ્રત્યક્ષ કહીયેં

૩ તથા દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, અને જાવ, એ ચાર મર્યાદાયેં જે ઇન્દ્રિયનિરપેક્ષરૂપી દ્રવ્યવિષયક પ્રત્યક્ષ, તે અવધિજ્ઞાન ત્યાં દ્રવ્યથી જઘન્ય તો અનંત પ્રદેશીઆનો એક સ્વંધ એવા અનંતા સ્વંધ જાણે, અને ઉત્કૃષ્ટ તો પરમાણુમાત્ર જાણે, તે દ્રવ્યાવધિ. તેમજ ક્ષેત્રથી જઘન્ય તો ઘાદર નિગોદના જીવનું શરીર જે અનંતા નીલ, ફૂલ, જીવની એક કાયા છે એવા સૂક્ષ્મ પનક શરીર પ્રમાણ લગે જાણે, અને ઉત્કૃષ્ટથી તો સર્વલોક પ્રમાણે અસંખ્યાતા લગ્ન અલોક મધ્યે સ્થાપિયેં, તેટલું જાણે. એ ક્ષેત્રાવધિ અને કાલથી જઘન્ય તો આવલિકાનો અસંખ્યાતમો જાગ પૂર્વાપર જાણે, અને ઉત્કૃષ્ટથી તો અસંખ્યાત કાલચક્રમધ્યે થયો અને થશે, તે જાણે, એ કાલાવધિ તથા જાવથી જઘન્ય સર્વ પર્યાયનો અનંતમો જાગ જાણે, ઉત્કૃષ્ટથી તો એક દ્રવ્યના અસંખ્યાતા પર્યાય એમ અનંત દ્રવ્યના અસંખ્યાતા અસંખ્યાતા પર્યાય જાણતાં સર્વ દ્રવ્યના થઈ અનંત પર્યાય જાણે, એ જાવાવધિ એમ ચાર મર્યાદાયેં પરિમિતમાનોપેત અવધિજ્ઞાનજાણવું

૪ મનુષ્યલોકને વિષે સત્ત્રીયા પચ્છેન્દ્રિયાના મનોગત જાવનું જાણવું, તે મનઃપર્યવજ્ઞાન એ વેદુ વિકલ પ્રત્યક્ષ ઇટલે દેશપ્રત્યક્ષ છે.

૫ તથા કેવલ સંપૂર્ણ સર્વ દ્રવ્યપર્યાયને વિષે અનંત જ્ઞાન તે કેવલજ્ઞાન એ સ-કલ પ્રત્યક્ષ કેવલજ્ઞાન જાણવું એમ એ પાંચ જ્ઞાન કહ્યાં, તે મધ્યે પ્રથમ કહ્યું જે મ-તિજ્ઞાન, તેના ઉત્તરજેદ અઘાવીશ છે, તે વિવરણ કરીને કહે છે

ત્યાં ઘટાદિક અર્થ, વ્યજીયેં પ્રકાશીયેં જેણે કરી જેમ દીવે કરી પદાર્થ પ્રકા-શીયેં તે. વ્યંજન કહેતાં સ્પર્શનાદિક દ્રવ્યેન્દ્રિય તથા જિહ્વાં સ્પર્શાદિક વ્યક્ત થાય તે ઘટપટાદિક પણ વ્યંજન કહીયે તેણે વ્યંજન કહેતાં દ્રવ્યેન્દ્રિય તે દ્રવ્યેન્દ્રિયે કરી વ્યંજન ઇટલે ઘટાદિક વ્યક્તિનું અવગ્રહ ઇટલે સમસ્તપણે ગ્રહણ, મલણ, તે વ્યંજનાવગ્રહ કહીયેં. તે સ્પર્શ, રસ, ગ્રાણ અને શ્રોત્ર, એ ચાર ઇન્દ્રિયથી હોય, પરંતુ મન અને લો-ચન એ વેદુ અણમલ્યાં વસ્તુને યથાયોગ્યતાયેં પ્રકાશે, તેથી એનો વ્યંજનાવગ્રહ ન પામીયેં, જે જાણી જો એને વસ્તુ પામીને પ્રકાશે એમ માનીયેં તો અગ્નિ, તીક્ષ્ણ શ-સ્ત્રાદિક, કેમ પ્રકાશે ? જે જાણી તેની સાથેં મલતાં દાહ, ઠેદ, ઇન્દ્રિયનો થાય. તથા કાચકૂપા માંહેલું તૈલાદિક ગ્રહતાં કેમ તેલથી સવધ થાય ? જો લોચન જડ ત્યાં મ-લે, એમ માનીયેં તો કૂપે ટિડ થવું જોઈયેં ? અને જો ટિડ થયું તો પાણી, તેલ, કે-મ રહે ? इत्याદિક ઘણાં ડૂણ લાગે, તે જાણી મન તથા નયનના વ્યંજન-નાવગ્રહ, પરમપુરુષે ન માન્યો. એ વે

૧૪ કહ્યા અને શેષ ચાર ઇન્દ્રિય પ્રાપ્ય-

કારી છે, તેના ચાર વ્યજનાવગ્રહ કરી ચાર જેદ જાણવા એની જઘન્યસ્થિતિ આવ-
લિના અસરયાત જાગ પ્રમાણ છે અને ડલ્કુદ શ્વાસોશ્વાસ પૃથક્ જેટલો મિશ્રગુણ-
ગણનો કાલ, તેટલો કાલ એનો પણ જાણવો ॥ ૪ ॥

॥ એ રીતે ચાર પ્રકારનો વ્યજનાવગ્રહ કહ્યો હવે અર્થાવગ્રહાદિક કહે છે ॥

અનુગ્રહ ફેલાવા ॥ ય ધારણા કરણ માણસેહિં ઠહા ॥

ઇઅ અઠવીસ જેઅ ॥ ચડદસહા વીસહા ચસુઅ ॥ ૫ ॥

અર્થ-અનુગ્રહ, કે ૦ એક અર્થાવગ્રહ ફેલા કે ૦ વીજી ફેલા એટલે અર્થ વિચારણા,
અવાય કે ૦ ત્રીજો અપાય, ધારણા કે ૦ ચોથી ધારણા, કરણ કે ૦ ચહુ, કાન, જીજ,
નાસિકા અને ત્વચા એ પાંચ ડહિયો અને માણસેહિં કે ૦ મનથી ડપજે ઠહા કે ૦ એ
ઠ જેદે કરી ઠ પ્રકારને અર્થાવગ્રહાદિક ચારે ગુણતા ચોવીશ જેદ થાય તેની સાથે
પૂર્વોક્તે વ્યજનાવગ્રહના ચાર જેદ મેલવતા ઇઅ કે ૦ એમ અઠવીસ જેઅ કે ૦ અઠવીશ
જેદ જિજ્ઞ, મતિજ્ઞાન હોય અને ચડદસહા કે ૦ ચડદ જેદજિજ્ઞ શ્રુત, વીસહાચસુઅ
કે ૦ અથવા વીશ જેદે શ્રુતજ્ઞાન હોય ॥ ઇત્યકાર્થ ॥ ૫ ॥

૧ અર્થ કહેતાં સ્પર્શનાદિકના વ્યજનાવગ્રહ થયા પછી તથા લોચનાદિકે પ્રથમ
જે કોઠ એક ધર્મી છે એવું નામ, વર્ણ, ગંધ, પરિમાણાદિકે યોજનાહીન અવ્યક્તજ્ઞાન,
તેનેશ્વરિકઅર્થાવગ્રહ એક સમયકાલ પ્રમાણ છે તથા જેમ કોઈપણે શબ્દના અર્થાવ-
ગ્રહ પછી ફેલાપૂર્વક એ શબ્દ સાંજલ્યો, એવો અપાય થયો, તે પછી એ કેનો શબ્દ-
એવી ફેલા ડપજાવી, તે જાણી તે અપાયનું નામ, વ્યાવહારિક અર્થાવગ્રહ કહીયે એ-
મ વલી વલી જે અપાયવિશેષ ફેલા ડપજાવે, તે વ્યાવહારિક અર્થાવગ્રહ અતર મુદ્દ-
ર્તપ્રમાણ હોય

૨ તે અવગ્રહિત અર્થની વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શાદિક ધર્મવિપચિણી વિચારણા તે
ફેલા જે, એ ડવ્યનું નામ ઘટ, કિંવા પટ, વર્ણે રાતો, કિંવા નીલો, ગંધે સુગંધ, કિંવા
હુર્ગંધ, પરિમાણે લઘુ, કિંવા મહોટો, ક્રિયાયે ચાલતો, કિંવા વેગો એમ જાતિ, ગુ-
ણ, ક્રિયાનું પ્રિચારુ, તે ફેલા, તે અતર મુદ્દર્તપ્રમાણ જાણવી

૩ તે પછી ફેલિત અર્થનું એક અતરધર્મસહિતપણે નિર્દારિયું જે, એ અર્થનું નામ
ઘટ, વર્ણે રાતો, પરિમાણે મોરીયાથી મહોટો, વેગો એ રીતે જો ઠતે ધર્મે નિર્દારિ,
તો તે સમ્યક્ જ્ઞાન અને અઠતે ધર્મે નિર્દારિ, તો મિથ્યાજ્ઞાન તે અપાય અતરમુદ્દ-
ર્તપ્રમાણ જાણવો

૪ તેગર પછી તે નિર્ણીત અર્થ, વાસનાસસ્કારપૂર્વક ચિત્તમાદે ધરે તેણે કરી કા-
મને તે સરસી વસ્તુ દેસી અથવા વિચારતા સાજરે તે ધારણા જાણવી એનો કાલ

અર્થ” એવું જે અન્નિધેયપણે અર્થજ્ઞાનનો હેતુ, હૃદિયાવરણક્રયોપશમલલ્લિધિ જઘન્ય જ્ઞાન, તે શ્રુત ઇટલે અન્નિધેય પદાર્થને અનતમે જાગે અન્નિધેય પદાર્થ છે તેનું જાણવું, તે લલ્લ્યદ્વાર ઇ જાવાદ્વાર એનું નામ અદ્વારશ્રુત જાણવું.

૨ અને એનું પ્રતિપક્ષી વીજુ અનદ્વાર શ્રુત તે કહીયેં જે શ્વાસેં, ઊંઠકારેં, અને ઠીકેં, ધાંસીયેં કરી પુરુષાદિકનું જ્ઞાન, તે અનદ્વારશબ્દશ્રુત. ઇ વીજો જ્ઞેદ જાણવો.

ત્રીજુ સંજ્ઞાશ્રુત તે સંજ્ઞા ત્રણ છે. ઇક હેતુપદેશિકી, વીજી દૈર્ઘકાલિકી, ત્રીજી દ્વિવાદૌપદેશિકી, ઇ ત્રણ માંહે અહીં દૈર્ઘકાલિકી સંજ્ઞાયેં કરી જે સત્તીયા પર્વેંહિય મનોજ્ઞાનવંત જીવ તેનું શ્રુત, તે સંજ્ઞિશ્રુત ઇ ત્રીજો જ્ઞેદ જાણવો

૪ ચોથું તેનું પ્રતિપક્ષ જે દૈર્ઘકાલિકી સંજ્ઞા રહિત જે જીવને મન વિના હૃદિય-થી થયું, તે અસંજ્ઞિશ્રુત, ઇ ચોથો જ્ઞેદ જાણવો

૫ પાંચમું સમ્યક્દષ્ટિજીવનું શ્રુત તે અસમ્યક્ શ્રુત. ગ્રહણ કરે, તો પણ સમ્યક્ શ્રુત થાય કારણ કે તે ઓટાને ઓટું જાણે તેથી ઇ પાંચમું સમ્યક્ શ્રુત

૬ ઠહું મિથ્યાદષ્ટિ જીવને જે પરિણમે તે મિથ્યાશ્રુત. જે જાણી મિથ્યાત્વદષ્ટિ જીવ, ઓટાને ઓટું અને ઓટાને ઓટું જાણે, તેથી તે મિથ્યાત્વશ્રુત ઠહું જાણવું.

૭ સાતમું આદિસહિત તે સાદિશ્રુત. તે આદિ હૃદય, ક્ષેત્ર, કાલ અને જાવની અપે-ક્ષાયેં ચાર પ્રકારેં છે. તેમજ સપર્યવસાન કહેતાં અંત તેણે સહિત તે સપર્યવસિત શ્રુત-તે પણ તેમજ ચાર જ્ઞેદ છે ત્યાં હૃદયથી ઇક જીવની અપેક્ષાયેં શ્રુતજ્ઞાન, તે સાદિ અને સપર્યવસિત છે. કેમ કે જીવજીવ સમ્યક્ત્વ પામે, તેવારેં શ્રુત પામે તે સાદિશ્રુત અને વલ્લી સમ્યક્ત્વ વમે તિહા, અથવા કેવલજ્ઞાન પામે તેવારેં જાવશ્રુત ટલી જાય, ઇટલે શ્રુતનો અંત થાય, તેથી સપર્યવસિત, ઇટલે સાદિ અને સપર્યવસિત, ઇ વે જ્ઞેદ હૃદયથી કહ્યા અને સર્વજીવની અપેક્ષાયેં શ્રુત, અનાદિ તથા અપર્યવસિત છે જે જાણી ઇમ કહ્યું ન જાય જે આ સંસારમાં સર્વથી પહેલું અમુકને શ્રુતજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું અથવા અમુકથી શ્રુતજ્ઞાનનો અંત થશે, ઇમ અનાદિ અનંત કાલજાણી પ્રવાહરૂપેં શ્રુત પણ અનાદિ અનંત છે ઇટલે અનાદિ અને અપર્યવસિત ઇ વે જ્ઞેદ, હૃદયથી કહ્યા. ઇ રીતેં ચારે પ્રકાર શ્રુતના હૃદયથી કહેવાળા હવે ક્ષેત્રથી કહે છે ત્યાં ચરત ઇરવંતે જિવારે પ્ર-થમ તીર્થ પ્રવેતે તેવારેં દ્વાદશાગરૂપ શ્રુત હોય, તે દીવસથી સાદિ કહેવાય. તેવાર પછી જે વારેં તીર્થવિષેદ થાય, તેવારેં શ્રુતવિષેદ હોય, તેમાટે સાંત કહેવાય તથા મહાવિદેહમાહે તીર્થવિષેદ ન થાય તેથી શ્રુતનો પણ વિષેદ ન થાય તેથી અનાદિ અનંત. તથા કાલની અપેક્ષાયેં હસ્તર્પિણી અવસર્પિણીકાલેં ત્રીજા આરાને પ્રાપ્તે, ચોથે અને પાંચમે હોય અને ઠઠા આરામાં વિષેદ થાય, તેથી સાદિ, સાંત કહીયેં

तथा उत्सर्पिणी अग्निसर्पिणी काले महाविदेहे अनादि अने अनंत जाणवु अने जावथी जव्यनी अपेक्षाये सम्यक्त्वं पामे तेवारें सादि अने केवलज्ञान पामे तेवारें सात तथा अजव्यनी अपेक्षाये कुश्रुत अनादि अनंत ठे ए रीतें सादिश्रुत, अनादिश्रुत तथा सपर्यवसितश्रुत अने अपर्यवसितश्रुत ए चार जेद पूर्वोक्त ठ जेद साथे मेलवता वद्धा मली दश जेद श्रुतज्ञानना थया

११ तथा अगीआरमु गमिक पटले सरखा पाठ, आलागा, तेणे करी वाध्यु जे श्रुत दृष्टिवाट प्रमुल, ते गमिक श्रुत

१२ वारमु एनु प्रतिपदी अगमिक श्रुत ते जिहा पाठ सरखा न होय कालिक श्रुतनी पेरे, ते वारमु अगमिक श्रुत जाणवु

१३ तेरमु अगप्रविष्टश्रुत ते आचारागादिक द्वादशागीनु ज्ञान, ते तेरमो जेद

१४ चौदमु ते अगर्थी वाहेर उपाग, दशनेकालिक, उत्तराध्ययनादिक तथा प्रकरणदिकनु ज्ञान, ते अगवाह्यश्रुत ए चौदमो जेद जाणवो

ए रीते अक्षरश्रुत, सङ्गी श्रुत, सम्यक् श्रुत, सादि श्रुत, सपर्यवसितश्रुत, गमिक श्रुत, अगप्रविष्ट श्रुत, ए सात श्रुतना प्रातिपादिक विरोधी सात जेद जे अनक्षर श्रुत, असङ्गी श्रुत, मिथ्या श्रुत, अनादि श्रुत, अपर्यवसित श्रुत, अगमिक श्रुत, अगवाह्य श्रुत ए सात जेद मेलवता चौद जेद श्रुतना कक्षा

तथा द्रव्य, क्षेत्र, काल, अने जाव ए चार प्रकारें श्रुतना जेद कहे ठे त्या द्रव्यथी पूर्ण श्रुतज्ञानी, आदेशे जिनवचनथी सर्वद्रव्य जाणे क्षेत्रथी सर्वक्षेत्र आदेशे जाणे कालथी आदेशे सर्वकाल जाणे, जावथी श्रुतज्ञानी आदेशे सर्वद्रव्यना अजिधेय पर्याय जाणे एम चार प्रकारें श्रुतज्ञान ठे, अने आवरणक्षयोपशम त्रिचिप्रताये अनेक जेद थाय जे जणी चौद पूर्वधरमाहे एक एकथी अनंतगुण वृद्धि हातीये करी, षडता पडता ठगण वलिया होय ॥ ६ ॥

॥ हवे वीश जेद, श्रुतना कहे ठे ॥

पञ्जय अस्कर पय स, घाय पडिवत्ति तहय अणुजंगो ॥

पाहुडपाहुड पाहुम्, वहु पुवाय ससमासा ॥ ७ ॥

अर्थ-पञ्जय के० पर्याय श्रुत, अस्कर के० अक्षर श्रुत, पय के० पद श्रुत, सघाय के० सघातश्रुत, पडिवत्ति के० प्रतिपत्तिश्रुत, तहय के० तेमज वली अणुजंगो के० अनुयोगश्रुत, पाहुडपाहुड के० प्राभृतप्राभृतश्रुत, पाहुड के० प्राभृतश्रुत वहु के० वस्तुश्रुत, पुवाय के० पूर्वश्रुत, ए दशने वली आगल ससमासा के० समास सहित करीये पटले पर्यायसमासश्रुत, अक्षरसमासश्रुत, पदसमासश्रुत, सघातसमासश्रुत, प्रतिप-

તિસમાસશ્રુત, અનુયોગસમાસશ્રુત, પ્રામૃતપ્રામૃતસમાસશ્રુત, પ્રામૃતસમાસશ્રુત, વ-
સ્તુસમાસશ્રુત, એ રીતે એ દશ સાથે પૂર્વોક્ત દશ મેલવતાં શ્રુતજ્ઞાનના વીસ જોડ થા-
ય ॥ દ્વ્યક્ષાર્થ ॥ ૭ ॥

ત્યાં સૂક્ષ્મ નિગોદિત લઙ્ઘિઅપર્યાસો જીવ, તેહને જવ પ્રથમ સમયે જેટલો જઘ-
ન્ય કુશ્રુત તેથી વીજે સમયે જેટલો જ્ઞાનનો એક અવિનાગ પરિછેદ અંશ વધે, તે
પ્રથમ પ્રયાયશ્રુત જાણવું, તેવા વે ચાર પર્યાય તે વીજું પર્યાયસમાસશ્રુત જાણવું

અકારાદિ લઙ્ઘ્યક્ષર અનેક વ્યજન પર્યાય સહિત જાણવો, તે વીજું અક્ષર શ્રુત
એવા વે ચાર લઙ્ઘ્યક્ષરનું જ્ઞાન, તે અક્ષરસમાસશ્રુત ચોથું જાણવું

તિહાં અકારાદિક કકારાદિક જે ઠે તે જિન્ન જિન્ન અક્ષર સયોગે જિન્ન જિન્ન
અર્થના વાચક થાય, તે વ્યજનપર્યાય જિહાં અર્થ પૂર્ણ થાય તેટલા અક્ષરસમૂહનું
નામ પદ કહીયે તેવું જ્ઞાન પદશ્રુત પાંચમું જાણવું. એવા ઘણા પદનું જ્ઞાન, તે પદસ-
માસશ્રુત ઠહું જાણવું

તથા ગત્યાદિક અન્યતર માર્ગણા દ્વારમધ્યે એક મનુષ્યાદિક ગતિના જીવજેદનું
જ્ઞાન, તે સંઘાતશ્રુત સાતમું જાણવું અને મનુષ્ય, તિર્યંચ, દેવતાદિક, એમ વે ત્રણ
ગત્યાદિકના જીવજેદનું જ્ઞાન, તે સંઘાતસમાસશ્રુત આઠમું જાણવું

ગત્યાદિક માર્ગણા દ્વારમધ્યે એક ગત્યાદિક દ્વારમાંહે સર્વે સસારી જીવના જોડ
અવતારવાનું જ્ઞાન, તે પ્રતિપત્તિશ્રુત નવમું જાણવું એવો વે ચાર માર્ગણા દ્વારે જીવ-
જોડ વિવરે, તે પ્રતિપત્તિસમાસશ્રુત દશમું જાણવું

તેમજ ગત્યાદિક માર્ગણા દ્વાર અઘલંબીને જીવાદિક પદાર્થનું સત્પદપ્રરૂપણાદિક
અર્થ કહેવાતા દ્વાર તે મધ્યે એક અનુયોગ દ્વારે નિરૂપણ કરવું જેમ દેવ પદ, એક
જોડ જાણી ઠતા અર્થનો વાચક ઠે જે અઠતિ વસ્તુનો વાચક તે પદ ન હોય જેમ
સ્વર, શ્રૃંગ, દેવ એ વે પદ નથી, તે જાણી એ અઠતિ વસ્તુ ન હોય એમ ઠતા પદની
પ્રરૂપણા કરવી તથા દેવતા અસંસ્થાતા અને મનુષ્ય સરયાતા દ્રવ્ય પ્રમાણ ઠે એમ
અણુ કેળ સૂત્રનો અર્થ સાથે જોડવો, તે અગીઆરમું અનુયોગશ્રુત જાણવું એમ ઘણી
જાતિયે અનુયોગ કહેવો, તે વારમું અનુયોગસમાસશ્રુત જાણવું

પ્રામૃતપ્રામૃત એવે નામે, દષ્ટિવાદમધ્યે અધિકાર વિશેષ ઠે જેમ અંગમાંહે અધ્ય-
યનના હેતુ હોય ઠે તેમ પૂર્વમાંહે કપાયપાહુડ, કર્મપાહુડ, તે મધ્યે અધિકાર
વિશેષે પૂર્ણ પૂર્ણ થયે પાહુડ પાહુડ પૂર્ણ થાય, તેવા એકનું જ્ઞાન, તે તેરમું પ્રામૃતપ્રામૃ-
તશ્રુત જાણવું અને એવાં વે ચાર પ્રામૃત પ્રામૃતનું જ્ઞાન, તે ચૌદમું પ્રામૃતપ્રા-
મૃતસમાસશ્રુત જાણવું

तथा घणे पाहुडे पाहुडे एक पाहुण होय जेम घणे उदेशे एक अध्ययन होय ठे, एवु एक पाहुडनु ज्ञान, ते पदरमु प्राभृतश्रुत जाणवु तेवा वे चार प्राभृतनु ज्ञान, ते शोखमु प्राभृतसमासश्रुत जाणवु

तेम घणे पाहुडे एक वस्तु, एवे नामें अधिकार थाय ठे जेम अध्ययनना समु-
दायें सुयस्कथ थाय ठे, एवो एक पूर्वाधिकार ते सत्तरमु वस्तुश्रुत जाणवु अने एवी
वे चार वस्तुनु ज्ञान, ते अद्वारमु वस्तुसमासश्रुत जाणवु

तथा घणी वस्तुयें एक पूर्व होय, एवा एक उत्पादादिक पूर्वनु जे ज्ञान, ते उंग-
णीशमु पूर्वश्रुत जाणवु

तेमज एक उत्पादपूर्व, चीजु अग्रायणीय, त्रीजु वीर्यप्रवाद, चोथुं अस्तिप्रवाद,
पांचमुं ज्ञानप्रवाद, ठहु सत्यप्रवाद, सातमु आत्मप्रवाद, आठमु कर्मप्रवाद, नवमुं
प्रत्याख्यानप्रवाद, दशमु विद्याप्रवाद, अगीयारमु कल्याण, बारमु प्राणवाद, तेरमु
क्रियाविशाल, चौदमु लोकविंदुसार ए चौद पूर्वनु ज्ञान, ते वीशमु पूर्वसमासश्रुत
जाणवु एम श्रुतना वीश जेद थाय ॥ ७ ॥

॥ हवे अज्ञान अविरत्यादि स्वामिसाधर्म्यजणी श्रुतज्ञान, पठी
अवधिज्ञान कबु तेना ठ जेद कहे ठे ॥

अणुगामि वहमाणय, पडिवाईथर विहा ठहा उंही ॥

रिउमइ विउलमई मण, नाण केवल मिगविहाणं ॥८॥

अर्थ- अणुगामि के० लोचननी पेरें साथें चाले, ते अनुगामि अवधि ज्ञान
वहमाणय के० तथा निरतर वधे, ते वर्तमान अवधिज्ञान पस्विाइ के० आवीने
पाहु जाय, ते प्रतिपाति अवधिज्ञान कहीयें ए त्रणथकी इयरविहा के० इतरविधा
पटले प्रतिपद्दीपणे जेद जेम के अननुगामि, हीयमान अने अप्रतिपाति, ए त्रण
मेलवता ठहाउंही के० ठ जेदें अवधिज्ञान होय हवे गाथाना उत्तरारूवके मन प-
र्यव तथा केवल ज्ञान कहे ठे, रिउमइ के० रुजु सामान्यपणे जाणे, ते रुजुमति अने
विउलमई के० विस्तारें जाणे, ते विपुलमति ए रीतें मणनाण के० मन पर्यव ज्ञान
वे जेदे ठे अने केवलमिगविहाण के० केवलज्ञान ते एकज विधान पटले जेदें
जाणवु ए वरूा मदी पाचे ज्ञानना एकावन जेद कहा ॥ इत्यह्वारार्थ ॥ ८ ॥

१ त्या जे जीवने, जे स्थानके अवधिज्ञान उपनु त्याथी जेटलु क्षेत्र, चारे दिशाउं-
तरफ देखे, तेतलु क्षेत्र ज्या ज्या जे जे क्षेत्रें जाय, त्याथी आगल आगल तेतलु ते-
टलुज देखे, ए लोचननी पेरें अनुगामिक अवधिज्ञाननो प्रथम जेद जाणवो

२ अने जे हाटना दीपकनी पेरें अथवा शृंखलावद्ध दीवाना प्रकाशनी पेरें ज्या

અવધિજ્ઞાન ઉપનું ત્યાંથી ચારે દિશાયેં તેટલુંજ દેશે, પરંતુ તે ક્ષેત્ર અતિક્રમ્યા પઠી આગલ ન દેશે, તે અનનુગામિ અવધિજ્ઞાનનો વીજો જેદ જાણવો.

૩ તથા જે જીવને જેટલું અવધિજ્ઞાન ઉપનું છે, તે થકી દિવસદિવસ પ્રયેં અધ્યવસાય વિશુદ્ધ કરી ડવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને જાવાપેદાયેં અવધિજ્ઞાન વધતુ જાય, વિષય પણ વધતો જાય, વિશુદ્ધ થાય તે ત્રીજુ વર્તમાન અવધિજ્ઞાન જાણવું

૪ અને જે સંકેશેં કરી મલિન થાય, નિરંતર હલવે હલવે ઘટતું જાય, તે હીયમાન ચોથુ અવધિજ્ઞાન જાણવું.

૫ તથા જે અવધિજ્ઞાન આવ્યું, જવદ્યેં દેવતા તથા નારકીને જાય અને ગુણદ્યેં જેમ ચેલાને કાજો ઉઠ્ઠતાં જાવવિશુદ્ધિયેં અવધિજ્ઞાન ઉપનું તેટલામાં ઇંડની સાથેં ઇંડાણી રીશાવી હતી, તે ઇંડે ઇંડાણી મનાવતાં દેહી તે ચેલાને હાસ્ય આવ્યું, તે સંકેશેં કરી અવધિજ્ઞાન ગયું ૫ પાંચમુ પ્રતિપાતિ અવધિજ્ઞાન જાણવું. ૫ દીપક ઝલવાયાની પેઠે એક કાલને વિપેજ નિર્મૂલ થાય

૬ તથા જે પરમાવધિજ્ઞાન, કેવલજ્ઞાનથી પહેલું અંતરમૂહૂર્તેં અતિ વિશુદ્ધ આવે, તે પઠી અંતર મુહૂર્તને આંતરે કેવલજ્ઞાન ઉપજે, તેમાંહે તે અવધિ સમાઈ જાય જેમ તારાદિકનાં તેજ, સૂર્યના પ્રકાશમાંહે સમાઈ જાય અને પ્રકાશ એકલા સૂર્યનો કહેવાય, તેમ અહીં પણ ભાસ્વિક જ્ઞાન નાઠાં કહેવાય. એકલો કેવલાલોક કહેવાય પણ જ્યેવિષય જાણવાનો વિરહ ન હોય તેથી તે ઠહુ અવધિજ્ઞાન અપ્રતિપાતિ જાણવું ૫ રીતેં અનુગામિ, વર્તમાન, પ્રતિપાતિ ૫ ત્રણ જેદના ઇતર ઇટલે ઉપરાંઠા વીજા વિરોધિજેદ અનનુગામિ, હીયમાન, અને અપ્રતિપાતિ ૫ ત્રણ જેદ એકઠા મેલવતાં ૭ જેદ થાય

૧ અવધિજ્ઞાની ડવ્યથી જઘન્યપણે અનંત રૂપી ડવ્યને જાણે તથા દેશે અને ઉત્કૃષ્ટથી સર્વરૂપી ડવ્યને જાણે, દેશે એમ ડવ્યવિષયજેદે અનંતા જેદ થાય.

૨ તથા ક્ષેત્રથી અગુલનો અસંખ્યાતમો જાગ, વિષદ્વિષ્ણાથી માંનીને પ્રદેશાધિક પ્રદેશાધિક ક્ષેત્ર વિષદ્વિષ્ણા વધતાં વધતાં અસંરયાત લોકાકાશક્ષેત્રવિષદ્વિષ્ણા ઉત્કૃષ્ટ ક્ષેત્રાવધિ લગે અસંરયાત જેદ હોય

૩ તથા કાલથી જઘન્યપણે આવલિના અસંરયાતગપરિમાણ, અતીત અનાગત-કાલ ઉત્કૃષ્ટપણે તો અસંરયાત કાલચક્ર સમય પ્રમાણાવધિથી માંનીને સમય સમય પ્રમાણ અતીત અનાગત રૂપી ડવ્ય વિષયિક-જાણે, દેશે, એમ અસંખ્ય જેદ થાય.

૪ તથા જાવથકી જઘન્યપણે અનંત જાવથકી જાણે, દેશે, તે જાવાવધિજ્ઞાન જાણે, દેશે, અને ઉત્કૃષ્ટથી પણ અનંત જાવાવધિજ્ઞાન જાણે, દેશે, તે મિથ્યાત્વીને હોય, તે

માટે મલિન છે, અવધુ સવધુ જાણે, પણ તે અવધિ જ્ઞાનનીજ જાતિ છે તે માટે એકત્ર જાણવું એમ અવધિજ્ઞાન, જોદસહિત કહ્યું

હવે જે અવધિજ્ઞાન વિકલ પ્રત્યક્ષ, તેમ મન પર્યવજ્ઞાન પણ વિકલપ્રત્યક્ષ છે જેમ અવધિ ઠઠ્ઠસ્થને હોય તેમ મન પર્યવ પણ ઠઠ્ઠસ્થને હોય, એવી સરસાશ્પણે કરી, હવે અવધિજ્ઞાન પઠી મન પર્યવ જ્ઞાન કહે છે

તે મન પર્યવજ્ઞાન, જે જોદે છે પ્રથમ ક્રુતુ કેમ સામાન્યપણે સ્થૂલપણે એ પુરુષે ઘટ લાઠું, મૂકુ ? એમ ચિંતવ્યુ, એવું જે પારકા મનનું જાણવું, તે મન પર્યવજ્ઞાનનો ક્રુતુ-મતિનામે પ્રથમજોદ જાણવો

તથા વિપુલ કેમ વિસ્તીર્ણપણે ઘણા પર્યાય સહિત જાણવું, તે આવી રીતે કે એણે ચિંતવેલો ઘટ અમુક નગરમા થયેલો, વર્ણે રાતો, પરિમાણે એક, મણ પાણીનો સમા-વેશ થાય એવો, ડ્રવ્યે ત્રાવાનો, અમુકનો ઘડેલો, શ્યાદિક ઘણા વિશેષે સહિત પારકા મનમાં ચિંતવેલો ઘટ, તેને જાણે, તે વિપુલમતિનામે મન પર્યવજ્ઞાનનો બીજો જોદ જાણવો એ જે જોદે મન પર્યવજ્ઞાન કહ્યું

॥ હવે એ એકેકના વલી ચાર ચાર જોદવિશેષ કહે છે ॥

૧ પ્રથમ ડ્રવ્યથકી ક્રુતુમતિ, મનોવર્ગણાડ્રવ્ય અનતાનંતપ્રદેશીઆ જાણે તેથી વિપુલમતિ વહુ પ્રદેશીઆ અતિ સૂક્ષ્મ મનોડ્રવ્ય જાણે

૨ બીજું ક્ષેત્રથી ક્રુતુમતિવાલો મનુષ્ય, ક્ષેત્રમાહે તીર્થ અઢી છીપ લગે તથા હવું જ્યો-તિપીના ઉપરના તલા લગે અને નીચું હડિવિજય છે ત્યાં લગે એટલે રત્નપ્રજાપૃથ્વીના ક્ષુ-લ્લક પ્રતર લગે એમ અઢારસે યોજનમાં રહ્યા જે સફી પ્વેદ્રિયજીવ તેના મનને જાણે અને તેથકી અઢી અંગુલ ક્ષેત્ર અધિક વિપુલમતિ વિષય, વિશુદ્ધપણે જાણે છે

૩ કાલથકી ક્રુતુમતિવાલો પદ્યોપમનો અસરયાતમો જાગ અતીત અનાગત ચિં-તવ્યુ તથા ચિંતવશે, તેને જાણે અને વિપુલમતિ તેથકી કાઠક અધિકેરુ જાણે

૪ જાવથી ક્રુતુમતિ, ચિંતવેલા ડ્રવ્યના અસરયાતા પર્યાય જાણે અને વિપુલ-મતિ તેથી અધિક જાણે એમ મન પર્યવજ્ઞાન કહ્યું

હવે જેમ મન પર્યવજ્ઞાન, સર્વવિરતિ ઠટે હોય, તેમ કેવલજ્ઞાન પણ સર્વવિરતિ ઠટે હોય એ સગતે મન પર્યવજ્ઞાન કહ્યા પઠિ કેવલ જ્ઞાનકહે છે તિહા ડ્રવ્યથી રૂપી તથા અરૂપી સર્વ ડ્રવ્ય જાણે, અને ક્ષેત્રથી લોક અલોક ક્ષેત્ર અનંતો જાણે કાલથી સર્વાક્ષા વિષય જાણે, જાવથી સર્વગુણપર્યાય વિષયક એકરૂપ શુદ્ધ નિરૂપાધિ અપ્રતિપાતિ સકલજ્ઞાનાવરણરૂયે પ્રગટ થયો જે શુદ્ધાત્મગુણ, સર્વવિશેષે પ્રકાશરૂપ, તે કેવલજ્ઞાન

कहीयें, तेहने सर्वपदार्थप्रकाशें करी आवरणरूप उपाधिने अज्ञावें ज्ञेयवस्तुने अवि-
ज्ञेये करी इगविहाणं कहेतां एक सरखो ठे तेथी ए ज्ञाननो वीजो जेद कोइ नथी.
ए रीतें मतिना अष्टावीश, श्रुतना चौद अथवा वीश, अवधिना ठ, मनःपर्यवना
वे तथा केवलज्ञाननो एक, एम सर्व मल्ली पांचे ज्ञानना एकावन जेद अथवा सत्ता-
वन जेद कहा ॥ ८ ॥

॥ हवे ए पांचे ज्ञानना आवरण कहे ठे ॥

एसिं जं आवरणं, पडुच्च चक्षुस्स त तयावरणं ॥

दंसण चउ पण निहा, वित्तिसमं दंसणावरणं ॥ ९ ॥

अर्थ- एसिंजं के० ए मतिप्रमुख पांच ज्ञाननुं जे आवरणं के० रोधक आंछादन
करनारं तेने ज्ञानावरणीय कर्म कहीये जेम पडुच्चचक्षुस्स के० आखनो पाटो,
आंख प्रकाशनु आवरण तेम मतिज्ञानादिकना जाणवाना विषय पदार्थने जे हर-
कत करे, तं के० ते तयावरण के० ते ज्ञाननु आवरण जाणवु दंसणचउ के० दर्शन
चारना आवरण चार पणनिहा के० पांच जेदे निडा वित्तिसम के० पोलीआ सरखु
दंसणावरणं के० दर्शनावरणीय कर्म जाणवु ॥ इत्यक्षरार्थ. ॥ ९ ॥

ज्ञान पांच प्रकारें ठे तेथी तेना आवरणना पण पांच जेद ठे तेमां जेम पाटो बांधे
थके आंखनु तेज अवराय, तेम जे कर्में करी मतिज्ञान अवराय, ते मतिज्ञानावरणीय
कर्म कहीयें एवीज रीते जे कर्में करी श्रुतज्ञान अवराय, ते श्रुतज्ञानावरणीय कर्म
कहीयें तेमज जे अवधिज्ञानने आवरे, ते अवधिज्ञानावरणीय कर्म कहीये तथा म-
नःपर्यव ज्ञानने आवरे, ते मन पर्यवज्ञानावरणीय कर्म कहीयें केवल सपूर्णज्ञान आवरे
जेम मेघ सर्व सूर्यनी प्रजाने आवरे एवु जे कर्म, ते केवलज्ञानावरणीय कर्म कहीये

अहीं जीव चेतनप्रकाशस्वरूप, जीवरूप सूर्य ते केवलज्ञानावरणरूप वादले करी
सर्व ढकाय तो पण अक्षरनो अनंतमो जाग सर्व जीवने उघामो रहे अही श्रुत
केवलज्ञान साधारण पर्यवाक्षर लेवु. जे जणी अजिघेयवस्तुधर्म, ते स्वपर्याय ठे अने
अनजिघेयवस्तुधर्म ते परपर्याय ठे अने केवलज्ञानना तो ते अजिघेय, अनजिघेय
वेहु स्वपर्याय ठे एम वेहु ज्ञानना पर्याय सरखा होय, ते पर्यवाक्षर तेह्नो अनंतमो
जाग उत्कृष्टो श्रुतकेवलीने होय अने जघन्यजाग निगोदिया जीवने आहार स-
हादि चेतनारूप होय कदापि ते पण ढकाय तो जीव चैतन्यपणाने अज्ञावे अ-
जीव कहेवाय. तेथी ते वादले करी पण न शकायो एवो जे रात्रीदिवस वि-
जागकारी सूर्य तेज सरखो चेतनारूप करड्या कांढला सरखो सठिड

देशघाति मतिज्ञानावरणादिक चार प्रकृतियें आवरीयें, तेथी तेने क्षयोपशमविशेषें न्हाने म्होटे श्रद्धाविद्धें प्रसरता रविप्रकाशनी पेरें ज्ञाननु तरतमपणुं होय. तेमाहे पण एक मन पर्यवज्ञान, वीजु अवधिज्ञान, ए वेहु ज्ञानना आवरणना केटलाएक रसस्पर्शक, सर्वघातिया, शेष देशघातियापणे ए वेहु क्षयोपशमथी अविरोधनणी देशघाति कहा आने केवलज्ञानावरण सर्वघाती होय ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, मोहनीय, अंतराय, ए चार घातिकर्म कहीयें एम ज्ञानावरणीयना पांच जेद कहा

हवे नव जेदसहित दर्शनावरणीय नामें वीजु कर्म विवरे ठे देखीयें सामान्य प्रकारें रूपें निर्दिशेपणे वस्तुनें जेणे करी अथवा देखवो सामान्यरूपें वस्तुनो अवबोध ते दर्शन कहीयें ते एक चक्षुदर्शन, वीजु अचक्षुदर्शन, त्रीजु अवधिदर्शन आने चोथु केवलदर्शन ए चार जेद आने एक निद्रा, वीजी निद्रानिद्रा, त्रीजी प्रचला, चोथी प्रचलाप्रचला, पाचमी धीनद्धी ए पाच निद्रा पण इद्रियावबोधने रुधे ठे, तेथी ए पांचने पण दर्शनावरणीयकर्म कहीयें एम चार दर्शनना आवरण आने पांच निद्रा मली नव जेद दर्शनावरणीय कर्मना थाय

ते दर्शनावरणीय कर्मनो स्वभाव (वेत्री के०) पोलीया सरखो ठे जेम पोलीयायें मार्ग दीधाविना लोक, राजाने मली शके नहीं आने राजा पण कशुं लोकनु स्वरूप देखे जाणे नहीं, शु जाणे के लोकमाहे सुखी कोण ठे तथा दु खी कोण ठे? तथा जलो कोण ठे के जूमो कोण ठे? एवु कांइ जाणी शके नहीं, तेथी रीतें चक्षुप्रमुख दर्शनावरणरूप दरबान दूर थाय विना जीवरूप राजा ते घटादिक लोकनु स्वरूप देखे नहीं तेने क्षयोपशमं घटादिक लोक, दर्शनस्पर्शन विषय थाय ते जणी पोलीया समान दर्शनावरण कर्म कहुं ॥ ९ ॥

चक्षूदिष्टि अचक्षू, सेसिंदिय उंहि केवलेंहि च ॥ दसण मिह

सामन्न, तस्सावरण तयं चउहा ॥ पाठांतर " हवइ चउहा " ॥१०॥

अर्थ-एक चक्षूदिष्टि के० चक्षुदर्शन, वीजुं अचक्षू के० अचक्षुदर्शन, ते सेसिंदिय के० आंखविना वीजा इद्रियथकी थयेहुं दर्शन, त्रीजुं उंहि के० अवधिदर्शन, चोथु केवलेंहि च के० केवलदर्शन, दसणमिह सामन्न के० ए दर्शन पटवे सामान्यावबोध तस्सावरण के० तेना चार दर्शनावरण पण तयचउहा के० तेज नामें चार जेद होय पाठांतरें हवइचउहा के० कोइ एक एम कहे ठे जे चार जेदें दर्शनावरण होय ॥ इत्यकारार्थ ॥ १० ॥

१ चक्षु के आंख तेणे करी घटादिक पदार्थनु सामान्यपणु देखवु, ते पहेलु चक्षु-

दर्शन अर्ही लोकमांहे देखवानो व्यवहार, आंखने विपे प्रसिद्ध ठे तेथी तेनुं दर्शन जिन्न कछुं

१ तथा ते चक्षुरिन्द्रिय विना श्रोत्रेन्द्रिय जे श्रवण, नासिका, जीज, स्पर्शेन्द्रिय, तथा नोऽन्द्रिय जे मन एणे करी जे शब्दादिक अर्थनो सामान्यावबोध थाय, तथा पञ्चवथी आवतां रस्तामांहे अव्येन्द्रिय विना पण जे, जीवने सामान्यावबोध होय, ते अचक्षुदर्शन कहीयें एणे अव्येन्द्रियें करीज लोकमांहे देखे ठे एवो व्यवहार न होय, तेथी ते सर्वेनु एकज, दर्शन वीजुं कछुं.

३ अवधि के० अव्य, क्षेत्र, काल अने जाव ए चार मर्यादामांहे रद्यां जे रूपि-
अव्य, तेना सामान्यांशनो अवबोध, ते अवधिदर्शन व्रीजु जाणवु

केवल के० सर्वव्यनो सामान्यांशनो अवबोध ते केवलदर्शन, निरावर्ण, अप्रति-
पाति चोथु जाणवु.

हवे दर्शनपदनो अर्थ कहेठे सामान्य, विशेष ए वेहु रूप, पदार्थनां ठे तेमांहे सामान्यपणे निराकारोपयोगरूप वस्तुनो अवबोध जाति, गुण, क्रियादिक विशेषपणे रहित धर्मी मात्रविषय करे, ते निर्विकल्परूप अवबोध, ते दर्शन कहीयें ते दर्शन-
नें जे आवरे, रोके, ते दर्शनावरणीय कर्म कहियें जेम पोलीठ आनो होय त्यां लगे लोकने रोकी राखे तेथी ते लोकोनुं स्वरूप राजा पामे नहीं, तेम ए कर्म ज्या लगे विवर न आपे, त्यां लगे अर्थनो सामान्यपणे अवबोध न थाय. ए चार दर्शन मध्ये जे कर्मद्वेले करी जे दर्शन अवराय, ते नामें आग्रण चार जाणवां त्यां प्रथम जे चक्षुदर्शनने रुधे, ते चक्षुदर्शनावरण. वीजुं जे अचक्षुदर्शनने रुधे, ते अचक्षुदर्शना-
वरण व्रीजु अवधिदर्शनने रुधे, ते अवधिदर्शनावरण चोथुं केवलदर्शनने रुधे, ते केवलदर्शनावरण जाणवु

एम ए चार आवरण कद्यां अने मनने विपे चितव्यो अर्थ, विशेषरूपज होय पण अव्यक्तबोध सामान्यरूप न होय, तेथी तेने विपे करे एवु मन.पर्यवज्ञान ठे प-
ण तेनु दर्शन न कछुं शेष ज्ञानना चार दर्शन कद्यां, तेमांहे पण श्रुतज्ञान, मति-
पूर्वक होय तेथी मतिज्ञाननां चक्षु ने अचक्षु ए वे दर्शन कद्यां ॥ १० ॥

॥ हवे पाच निदानु स्वरूप कहे ठे ॥

सुह पडिवोहा निदा, निदानिदाय झुक्कपडिवोहा ॥

पयला ठिठवविठस्स पयल पयलाय चकमउ ॥ ११ ॥

अर्थ—सुहपडिवोहा के० प्रथम सुखें प्रतिबोध घटखे जागवुं ठे ज्यां ते निदा के०

નિઝા કહીયેં વીજી નિહાનિદાય કે० નિઝાનિઝા તે કહીયેં જ્યાં હુસ્કપડિયોહા કે०
 દોહિલો પ્રતિવોધ ઇટલે જાગતુ ઠે, ત્રીજી પયલા કે० પ્રચલા નામેં નિઝા તે ઠિઠવ-
 વિઠસ કે० ઝજાને, વેઠાને આવે, પયલ પયલાયચંકમઝ કે० પ્રચલા પ્રચલા તે ક-
 હિયેં જે ચાલતા થકા આવે ॥ ૬૨૫૨ાર્થ ॥ ૧૧ ॥

નિઝાયેં કરી હુઝિયના વિપય રુંધાય, તેથી સમસ્ત દર્શનનો ઘાત થાય, તે જાણી
 સર્વ ઘાતિની પ્રકૃતિ કહી તથાપિ મેવેં આવરિત સૂર્યની પેરેં અંશમાત્ર અનાવૃત રહે
 ઠે તો શબ્દાદિક સાંજલે ઠે તેમાં જે મુલે સાદમાત્રેં કરી જાગે, તે નિઝા, જે કર્મ-
 પ્રકૃતિના ઉદયથી હોય, તે કર્મપ્રકૃતિનુ નામ પણ નિઝા કહીયેં કારણેં કાર્યનો ઝ-
 પચાર જાણવો તથા હુ સે કરી ધૂધણાવીને ઘણા ઘણા આકરા શબ્દેં કરી દોહિલો
 જગાવીયેં ઇહી નિઝા, જે કર્મપ્રકૃતિના ઉદયથી જીવને આવે, તે કર્મપ્રકૃતિનુ નામ
 નિઝાનિઝા કહીયેં પ્રચલાયેં ધૂમે પ્રાણી જેણે, ઇવી નિઝા આવે, તે નિઝાનુ નામ
 પ્રચલા, તે સ્થિત ઇટલે ઝજાને તથા ઝપવિઠ ઇટલે વેઠાને પણ આવે ઇવી નિઝા,
 જે કર્મપ્રકૃતિના ઉદયથી હોય તે કર્મપ્રકૃતિનુ નામ પ્રચલા કહીયેં પ્રચલાપ્રચલા
 નિઝા તે કહીયેં જે હસ્તીની પેરેં ચાલતા હાલતાં પણ આવે, તો સુતા વેઠાં અને
 ઝજા થકાં આવે, તેનુ તો કહેવુજ શુ ? ઇવી ઘણી નિઝા જે કર્મપ્રકૃતિના ઉદયથી
 આવે, તે પ્રકૃતિનુ નામ પ્રચલાપ્રચલા કહીયેં. તથા અશ્વની પેરેં જેવારે અશ્વને
 વાળો ચરતાં કાકરો દાહ વચે આવે, તે વારેં નિઝામાહે જાગે, તથા રણમાહે જાગે,
 તે પણ પ્રચલાપ્રચલા નિઝા કહીયેં ॥ ૧૧ ॥

દિણ ચિંતિઅઝ કરાણી, થીણહી અરુચકિ અરુવલા ॥

મહુલિત્ત સ્વગ્ગધારા, લિહણ વહુહાઝ વેઅણિઅ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—પાચમી દિણચિંતિઅઝકરણી કે० વિવસેં ચિતવ્યા અર્થની કરનારી નિઝા,
 તે થીણહી કહીયેં, અરુચકિ કે० અરુચકવર્તિ જે વાસુદેવ તેના ઘલથી અરુવલા
 કે० અરુવલ હોય જેમા મહુલિત્તસ્વગ્ગધારા કે० મહુલિત્ત સ્વગ્ગધારા ઇટલે મધુયે રા-
 રનેલી તરવારની ધારા સરલી ધારાને લિહણવ કે० ચાટવા સરલી શાતા અને
 અશાતા ઇના હુહાઝ કે० વે જ્ઞેદે વેઅણીઅ કે० વેદનીય કર્મ કહ્યુ ॥ ૬૨૫૩ાર્થ ॥ ૧૨ ॥

જે નિઝા આવે થકે તે પહેલાં દિવસમધ્યેં તથા રાત્રિમધ્યેં પણ જાગતાં જે કાર્ય
 ચિંતવ્યુ ઠે તે કાર્ય કરે, તે થીણહી તથા સ્થાન કહેતા ઇકઠી થઈ ઇવી શુદ્ધિ ક-
 હેતા આત્માની શક્તિ જ્યા તે સ્થાનશુદ્ધિ કહીયેં તથા શુદ્ધિ કહેતા જ્યાં મનની શુદ્ધિ
 ૧ થઈ તે સ્થાનશુદ્ધિ પણ કહીયેં ઇવી અત્યુત અશુચનિઝા જે કર્મપ્રકૃતિના

ઉદયથી આવે, તે કર્મપ્રકૃતિનું નામ પણ સ્થાનર્કિ સ્થાનચક્રિ કહીયે. અર્ક-
ચક્રી કહેતાં ચક્રવર્તિનું ચલ, અને ચક્રિ તેથી અર્ક ચલ તથા અર્કી ચક્રિ ઠે જેની
પટલે ત્રિલંકાનો વાસુદેવ, તેના ચલચક્રી અર્ક ચલ વજ્રરૂપનનારાવ સઘયણ વા-
લાને એ નિદ્રામાંહે આવે તથા ઠેવઠા સઘયણવાલાને પણ એ નિદ્રામાંહે વમણ ત્રમણું
જોર વધે. એ નવ દર્શનાવરણીય કર્મના જેદ કહ્યા પટલે વીજુ કર્મ, દર્શનાવરણ કહ્યું.

હવે ત્રીજા વેદનીયકર્મનું સ્વરૂપ, જેદ, સરયા, કહે છે ત્યા મધુલિપ્ત એવી સ્વ-
રૂપની ધારા તેને લિહણ કહેતાં જીજ કરી ચાટવું તે સરસુ જે પ્રકારે વેદનીયકર્મ
કહ્યું છે. પટલે જેમ મધુલિપ્ત સ્વરૂપ ધારા ચાટતા પ્રથમ મીઠાશનો રસ વેદનો થકો
જીવ, સુખ માને પણ સ્વરૂપ ધારાથી જીજ ઠેવાય તેથી હુલ પામે તેમ પવેદિયના
રૂપ શબ્દાદિક અનુકૂલ પામી શાતા વેદે તે મધુ સરસો અને તેની અપ્રાપ્તે વિરહ
હુલ વેદે, તે જીજ ઠેવન સરસુ જાણવું. એમ વેદનીયકર્મ ત્રીજુ જે જેદ કહ્યું.

ઉસન્નં સુરમણુ, સાયમસાયં તુ તિરિચ્ચ નિરણુ ॥

મજ્ઞાંવ મોહણીચં, હુવિહં દસણ ચરણમોહા ॥ ૧૩ ॥

અર્થ- ઉસન્નં કે. પ્રાચે સુરમણુસાય કે. દેવતાને અને મનુષ્યને શાતાવેદનીયનો
ઉદય હોય અને મસાયતુ કે. અશાતાનો ઉદય હોય તે મ્યા હોય ? તોકે-તિરિચ્ચ-
નિરણુ કે. તિર્યચગતિ અને નરકગતિમાંહે પ્રાચે ઘણો હોય અને મજ્ઞાંવ કે. મદિ-
રાની પેરે મોહણીચ કે. મોહનીય કર્મ જીવને વિકલ કરે, તે હુવિહં કે. જે જેદ
ઠે, એક દંસણ કે. દર્શનમોહનીય અને વીજુ ચરણમોહા કે. ચારિત્ર મોહ-
નીય ॥ શ્લોકાર્થ. ॥ ૧૩ ॥

ઉસન્નં એ વેદીય શબ્દ પ્રાયિકવાચી ઠે તેથી ઉસન્નં પટલે પ્રાચે સુર કે. દેવતા
અને મણુ કે. મનુષ્ય એ જે ગતિમાંહે શાતાનો ઉદય હોય તે જણી એ વેદુ ગતિ
પુણની પ્રકૃતિ તે માટે એમાંહે શાતાની વલ્લતા ઠે અને ક્યારેક સ્ત્રીધિયોગાદિકે
અશાતા પણ વેદે તેથી પ્રાચે કહ્યું અને તિર્યચગતિ તથા નરકગતિ એ વેદુ પાપપ્રકૃતિ
ઠે તેથી અશાતાવેદનીનો ત્યા ઘણો ઉદય ઠે અને તિર્યચમા કોઈએક હસ્તી રત્ન-
પ્રમુખ આદર મહત્ત્વ પામે, તથા નારકી પણ શ્રીજિનકલ્યાણિક સમયે કાંઈ એક હુલ-
મંદતાયે શાતા પણ વેદે, તેથી પ્રાચે શબ્દ કહ્યો એ રીતે ત્રીજુ વેદનીયકર્મ
જે જેદ કહ્યું.

હવે ચોથા મોહનીય કર્મનું સ્વરૂપ
સ્વજાવ ઠે. જેમ મયપાન કહ્યા પઠી જીવ

જે જેદ એ કર્મનો મદિરા જેવો
તેમ મોહનીયના ઉદયે જી

પોતાનું હિત ન સમજે, કદાપિ સમજે તો પણ મોહ કરી ન શકે, તે મોહનીયકર્મ વે પ્રકારે કહે છે

एक दर्शन एटखे सहृणारुचिरूप त्यां जीव मुंजाय. जेम तापना जोरयी पथ्य रुचे नहीं, तेम मिथ्यात्वना उदययी शुद्धदेव, शुद्धगुरु, शुद्धधर्म, जे आत्महित-कारी ठे ते रुचे नहीं कुगुरु, कुदेव ने कुधर्म दुर्गतिना दायरु ठे ते रुचे, एवी रुचि जेना उदययी होय, ते दर्शनमोहनीयकर्म कहीयें

તથા જે કર્મેના ઉદયથી પોતાનાં હિતકારી જે ધર્મધ્યાનાદિક તેને આચરી ન શકે, જેમ પરવશ પડ્યો મનુષ્ય, પોતાનું હિત કરી ન શકે, એનો ક્રિયાવિપર્યાસ જેણે કરી હોય, તે ચારિત્રમોહનીય કર્મ વીજુ જાણવું ॥ ૧૩ ॥

दंसणमोहं तिचिह, सम मोस तहेव मिष्ठत्त ॥

सुध अरु विसुद्धं, अविमुद्धं त हवइ कमसो ॥ १४ ॥

अर्थ-दंसणमोहं के० ते माहे दर्शनमोहनीय तिचिह के० त्रण जेठे कहे ठे एक सम्म के० सम्यग्दत्तमोहनीय, वीजु मीस के० मित्रमोहनीय तहेव के० तेमज त्रीजु मिष्ठत्त के० मिथ्यात्वमोहनीय ते सुरु के० शोधु पुज ते सम्यग्दत्त, अरु विसुद्ध के० अर्द्ध-विसुद्ध पुज ते मित्र अने अविमुद्ध के० अणशोधु पुज ते मिथ्यात्व, तं के० ते हवइ के० होय, कमसो के० अनुक्रमें ॥ इत्यक्षरार्थ ॥ १४ ॥

તથા જેવી વસ્તુ જેના ધર્મે કરી સહિત છે તેવીજ વિશ્વામપૂર્યક જાણે, તેને દર્શન કહીયેં તિહા મુજાવે વિકલ કરે તેણે સદેહ, વિપર્યય, મૂઢતાયે તત્ત્વ પરત્વી ન શકે, તે દર્શનમોહનીય કર્મ ત્રણ જેઠે છે, તે કહીયેં ટેયે

૧ જેમ મદનકોડવા, જેને સાથે મીણો ચઢે, તેને પ્લાની, તુશ ઉતારી, ઘાણપાણી દેઈ શોધીયે તે કોડવાળી વિશેષ પ્રકારે માલકતા ન હોય, તેમ જીવને વિકલ કરે એવા જે મિથ્યાત્વના દલ, તે પણ ત્રણ કરણ પ્રયોગે ઘટલે કરણના ત્રણ પ્રકાર-એક યથાપ્રવૃત્તિકરણ તેહને પ્રિયે જે મનના પરિણામ ઝંજલા થયા, તેથી ઘણેરા ઝંજલા થાય તે અપૂર્વકરણ, તેથી પણ ઘણા પરિણામ ઝંજલા થાય, તે અનિવૃત્તિકરણ, ૨ કરણ, તે મનના પરિણામ વિશેષ છે તથા અપશમસમ્યક્ત્વે કરી શોધ્યા તેનો ચોઠાણિડ, ત્રણ ઘાણીડ, વે ઘાણિડ રસ ટાલી શેષ એક ઘાણીથા માત્ર રસસહિત રાખ્યા, તે દલજીવી તત્ત્વની પરીક્ષા વિષે મુજાવે નહીં, પણ આત્મસ્વજાત્રરૂપ અપશમિકદ્વાયિકસમ્યક્ત્વ ઉદયે ન હોય તથા સૂક્ષ્મપદાર્થને વિષે દેશશકાયે સમ્યક્ત્વે મેલ અપજાવે તે તે શુદ્ધદલજીવી નામ સમ્યક્ત્વમોહનીય કહ્યું

१ अने जे मिथ्यात्वदल, अणठड्या मदनकोडवानी पेरे अर्द्धविशुद्ध दल जे जिह्वांथी वेठाणीउं मात्र रस रह्यो, ते वीजु मिश्रमोहनीयकर्म.

३ तेम जेह्वो वांध्यो हतो, तेह्वोज जे चोगाणीउं, त्रिगणीउं, वेठाणीआ रस सहित अनुपहत सर्व घाति रस तत्वसद्वहणाविपर्यासनुं करनार, तुप सहित अण-खांड्या मदनकोडवानी पेरे उन्मादजन्य कर्मदल, ते त्रीजु मिथ्यात्वमोहनीयकर्म

१ तथा शोध्यु दल ते जेम चसमा दृष्टितेजने आवरतां पण सूक्ष्म अर्थे दृष्टिग-रावे, तेम जीवने तत्वरुचि उहरावे, ते सम्यक्त्वमोहनीयकर्म.

२ तथा अर्द्धविशुद्ध एटले अर्द्धखांड्या अर्द्धठड्या एवा मदनकोडवानी पेरे विका-रजन्य कांश्क कार्य करे, कांश्क कार्य न करे जेथी तत्वरुचि न होय अने अतत्वरुचि पण न होय, एथी मिश्ररुचि उपजावे, ते वीजुं मिश्रमोहनीयकर्म.

३ तथा अशुद्धपुज, मदनकोडवानी पेरे तथा धतुरानी पेरे दृष्टिने फेरवे, तेणे करी तेहने दृष्टिये अवतो वस्तुधर्म प्रतिज्ञासे जेम धोला गरने पीलो जाणीये, तेम उज्ज्वल जिनमत तेने मलिन देखे अने मलिन एवा जे कुमार्ग, तेने उज्ज्वल देखे, ते त्रीजु मिथ्यात्वमोहनीयकर्म ए मिथ्यात्वमोहनीयादि त्रण ठे

अर्ही जे सम्यक्त्वमोहनीयादिक प्रकृति ते कारण तेणे करी तत्वविपयिणी शुद्ध-मिश्र, अने अशुद्धरुचि जीवनी होय ते कार्य एम कारण ते ड्रव्य, अने कार्य ते जाव ए विवक्षाये एक सम्यक्त्व, वीजु मिश्र, त्रीजु मिथ्यात्व ए त्रण मोहनीय, ड्रव्य जावथी जाणवी कारण ते ड्रव्यकर्म, कार्य ते जावकर्म, ड्रव्यकर्म केवली जाणे अने ड्रव्यकर्मथी चेष्टादिक थाय ते जावकर्म, ते आपणे पण जाणीये ॥ १४ ॥

॥ हवे तत्त्वार्थसद्वहणा ते सम्यक्त्व कहीये, ते माटे तत्व कहे ठे ॥

जिअ अजिअ पुण पावा, सब संवर वध मुख ॥

निज्जरणा जेण सद्वहइ तयं, सम्म खड्गाई बहुजेअं ॥ १५ ॥

अर्थ- जिअ के० जीवतत्त्वना चौद जेद, अजिअ के० अजीव तत्त्वना चौद जेद, पुण के० पुण्यतत्त्वना वेंतालीश जेद, पाव के० पापतत्त्वना व्याशी जेद, आसव के० आश्रवतत्त्वना वेंतालीश जेद, संवर के० संवरतत्त्वना सत्तावन जेद, वध के० वधतत्त्वना चार जेद, मुख के० मोक्षतत्त्वना नव जेद, निज्जरणा के० निर्जारातत्त्वना वार जेद, जेण के० जेहने उपपज्जे सद्वहइ के० सद्वहे तय के० तेनु नाम सम्म के० सम्यक्त्व ते खड्गाई के० क्षायकादिके करी बहुजेअ के० बहु जेवें ठे ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १५ ॥

१ त्या प्रथम जीवतत्व कहे ठे पांच इन्द्रिय, त्रण वल, एक खासोव्हास ने आधु

ए दश द्रव्यप्राण तथा उपयोगरूप जावप्राणधारी लोकाकाशप्रदेश प्रमाण, प्रदेशात्मक, ज्ञानदर्शनस्वजाव द्रव्यार्थिकनये नित्य, अने पर्यायार्थिकनये अनित्यपरिणामि द्रव्य व्यवहारनये कर्मनो कर्ता, जोक्ता, अने निश्चयनये शुद्धचित्पर्यायनो कर्ता, निजस्वरूपनो जोक्ता श्रोदयिक, श्रौपशमिक, द्वायिक, मिश्र, पारिणामिकादिजाव-मेलापकरूप, उद्वस्यने चेष्टादिलिंगगम्य, केवलीने प्रत्यक्षशरीरप्रमाण, अरूपी जीव द्रव्य, जिनवचनें सदह्वु ए जीवतत्त्व, अने एषी विपरीत निजमतिकल्पनायें जाणे, ते अतत्त्व कहीये ते एक, जीव तत्त्वना चौद जेद ठे

२ जे जीव अने अजीवने उपचोग्य चेतनारहित गति, स्थिति, वर्त्तना, अने अवकाश दानसमर्थ, एवा धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, काख, आकाश, अने पुञ्जल-रूप अजीवने तथाप्रकारे सदह्वु, ते बीजु अजीवतत्त्व ते अजीवतत्त्वना पण चौद जेद ठे

३ ते जीवतु दान, दयालुता, सगगसंयमादिक शुचपरिणाम, ते जावपुण्य, अने ज्ञातावेदनीयादिक शुचकर्मप्रकृति ते द्रव्य पुण्य ए पुण्यप्रकृतिनावेंतालीश जेद ठे

४ तथा मिथ्यात्वादि उदये उपहत जीवनें मखिन परिणाम, ते जावपाप अने मिथ्यात्वादिक कर्मप्रकृति, ते द्रव्यपाप ए पापतत्त्वना व्याशी जेद ठे

५ तथा मिथ्यात्वाऽविरत्यादिक श्रोदयिकजावपरिणत जीव, ते जावाश्रव तन्निमित्त कर्मदलतु आनवु, ते द्रव्याश्रव. ए आश्रवतत्त्वना बेतालीश जेद ठे

६ कर्म रुधवा समर्थ द्वायिकद्वयोपशमिकादिकजावे करी जे जे अश, निरुपाधिक थया निरुपाधिक कहेता स्वाजाविक ते जावसवर अने तेणे करी जे जे आश्रवतु रुधवु, ते द्रव्यसवर. ते पांच समिति, त्रण गुति, बावीश परीसहनो जय, दश यतिधर्म, चार जावना, ने पांच चारित्र ए बद्धा मली सत्तावन जेदें ठे

७ तथा शुद्धात्मने प्रतिकूल कपायादि सबधजन्य कर्मबधहेतुचीरुणता, ते जाव-बध अने तेणे करी आत्मप्रदेशे कर्मदल बधाय ते द्रव्यबध चार जेदें

८ कर्म निर्मूलगा समर्थ शुद्धात्मानो अनुचय, ते जावमोक्ष तेणे करी जे जीव-प्रदेशतु सर्वांशे कर्मप्रदेशार्थी भूकानवु, ते द्रव्यमोक्ष, नव जेदें ठे

ए कर्मशक्तिने हीन करे, एना तपसयमसंवरजावनाजन्य शुद्धोपयोग शक्ति, ते जाव निर्झरा, तेणे करी जे जे कर्मप्रदेशतु आत्मप्रदेशार्थी खेरवु, ते द्रव्य निर्झरा. ते चार जेदें तप, ते निर्झरा

जेणे करी ए पूर्वोक्त नय पदार्थ जेम श्रीजिनेंद्रदेवें जाग्या द्रव्यार्थिकनये नित्य, अनित्य, निश्चयनये अजिन्न, व्यवहारनये जिन्न, सामान्यनये एक,

विशेषनयें अनेक, ज्ञाननयें द्वेय, क्रियानयें हेयोपादेय, एम नयनिक्षेपासहित परस्पर सापेक्ष, अन्तर्धर्मात्मक, कथंचित् उत्पन्न, कथंचिद्धिनष्ट, कथंचिद्भुव एम त्रिरूप एकसमयें सद्दे, ए जिनवाणी रुचे, ते एक द्वायिकसम्यक्त्व. वीजुं ओपशमिकसम्यक्त्व, त्रीजु द्वायोपशमिकसम्यक्त्व इत्यादिक बहु जेद ठे, ते देखामीयें ठेये.

तत्पार्थनी सद्दहणए एकविधसम्यक्त्व तथा आत्मानो शुद्धज्ञानादिक परिणाम अथवा शुद्धपरिणति आत्मा, ते निश्चें सम्यक्त्व, अथवा वीतराग सम्यक्त्व, ते निश्चयसम्यक्त्व अने सरागसम्यक्त्व ते व्यवहारसम्यक्त्व, अथवा कुगुरु, कुदेव ने कुमार्गनो त्याग अने सुगुरु, सुदेव अने सुमार्गनु आदरबु, एम व्यवहार सम्यक्त्व वे जेदें ठे. तथा अन्तर्भावधीया चार कपाय अने दर्शनमोहनीय त्रण. ए सात प्रकृतिना द्वाययी प्रगटी जे तत्त्वरुचि ते द्वायिकसम्यक्त्व अने ए सात प्रकृतिने उपशमावे, ते ओपशमिकसम्यक्त्व अने ए सात प्रकृतिनो रसोदय आव्यो ते खपाव्यो शेष उदय नथी आव्यो, ते द्वायोपशमिक. एने आंतरे सम्यक्त्वमोहनीयोदय उपपंजजन्य तत्त्वरुचि ते वेदकसम्यक्त्व एम त्रिविध सम्यक्त्व जाणवुं, तथा जिनोक्त करे, ते कारकसम्यक्त्व तेहने रुचीये करी रोचकसम्यक्त्व प्ररूप करी दीपावे, ते दीपकसम्यक्त्व एम अनेक प्रकारे सम्यक्त्व जाणवु ॥ १५ ॥

मीसा न रागदोसो, जिणधम्मो अंतमुहु जहा अन्ने ॥

नालिअर दीवमणुणो, मिठं जिणधम्म विवरीअं ॥ १६ ॥

अर्थ— मीसा के० मिश्रमोहनीयना उदययी जिणधम्मो के० जिनधर्मने विपे नरागदोसो के० राग द्वेप न होय अंतमुहु के० अंतरमुहूर्त्तसुधीनो काल जहा के० जेम नालिअरदीवमणुणो के० नालिकेरद्वीपना मनुष्यने अन्ने के० अन्नने विपे राग द्वेप न होय तेनी पेरे जाणवु अने मिठं के० मिथ्यात्व ते जिणधम्मविवरीअ के० श्री जिनधर्मयकी विपरीत जाणवु ॥ इत्यह्वरार्थ. ॥ १६ ॥

मिश्रमोहनीयना उदययी जीवने श्रीसर्वज्ञापित धर्म उपरें अन्यंतरराग न होय एटखे श्रीवीतराग देवे कछुं, ते तेमज पण अन्यथा नहीं ए सरखुं वीजुं कोइ जीवने हितकारी नथी, एवो अन्यतर चित्तप्रतिबंध ते पण न होय तथा ए धर्म खोटो ठे एम निंदारूप अन्यंतर अरुचिरूप द्वेपपण न होय. जिनधर्मने विपे मिश्रजाव होय तेनो काल अंतरमुहूर्त्त प्रमाण ठे. जेटखो व्यजनावप्रह्नो काल आसो-आस प्रथमत्व प्रमाण तेटखो जाणयो ते उपरांत मिथ्यात्व तथा सम्यक्त्व पामे.

अहीं दृष्टान देसाडे ठे. जेम अन्न के० धान्यरसवती उपरें रुचि जे अत्यंत आ-

दर एटले ते बिना नज चाखे एवो राग पण न होय तथा अरुचि एटले दीतु न सुहाय, एवो छेप पण न होय ते कोने न होय ? तो के ज्या घणा नाखियेरना वृद्ध ठे एवो जे छीप त्याना लोक, सदा नाखियेरादिक फलथी उदरवृद्धि करे ठे परतु ते छीपनिवासीयें अन्न, केवारे पण दीतु नथी, तेथी तेनो खाद लह्याविना अन्न उ परे राग पण नथी उपजतो तेम छेप पण नथी उपजतो तेम मिश्र मोहनीयसेखा तिकमते मिथ्यात्वथी मिश्रे आवे पण सम्यक्त्वथी मिश्रे नावे, तेथी तेणे सम्यक्त्व रस लह्या विना जिन वर्मने विषे रुचि तथा अरुचि न होय, ए जाव

मिथ्यात्व तेने कहीये, जेने उदये जिनोक्त पदार्थथी विपरीत पदार्थ सदहे जेम धतुरो खाधाथकी जीव, विकल थाय, तेथी सुवर्ण न होय, पण सुवर्ण करी सदहे, माने तथा तापना जोरथकी जीवने अन्न न जावे, अपथ्य रुचे, तेम ए मिथ्यात्वी जीवने राग, छेप, मोहादिक दोषघतने विषे देवरुचि थाय अने आरज तथा परी ग्रहघतने गुरु करी सदहे स्वमतिकल्पितधर्म सदहे त्या १ साधुने असाधु करी माने, २ असाधुने साधु करी माने, पूजे, ३ कात्यादिक धर्मने अधर्म माने, ४ ज्ञानहोमादिक अधर्मने धर्म करी माने, ५ अजीवने जीव करी माने, ६ जीवने अजीव करी माने, ७ गतानुगतिकउन्मार्गने मार्ग करी सदहे, ८ सम्यक् ज्ञानादिक मोक्षमार्गने उन्मार्ग करी सदहे, ९ कर्मरहितने कर्मसहीत करी माने, १० सकर्मी कृष्णादिकने परमेश्वर करी माने, ए दश मिथ्यात्व ते विपरीतश्रद्धान ते मिथ्यात्वमति, तेने दर्शनमोहनीय कहीये

॥ हवे पच्चीश चारित्र मोहनीयनी प्रकृति कहे ठे ॥

सोलस कसाय नवनो, कसाय डुविह चरित्त मोहणिय ॥

अण अप्पच्चस्काणा, पच्चस्काणाय सजलणा ॥ १७ ॥

अर्थ— सोलसकसाय के० शोल कपाय मोहनीय, नवनोकसाय के० नव नोकपायमोहनीय, डुविहचरित्तमोहणीय के० ए वे जेदें चारित्र मोहनीयना पच्चीश जेद, अण के० अनतानुवधीआ चार, अप्पच्चस्काणा के० अप्रत्यारूपानावरणीयना चार, पच्चस्काणाय के० प्रत्यारूपानावरणीयचार, सजलणा के० सज्वलनकपाय चार ए शोल कपायमोहनीय ॥ इत्यक्षरार्थ ॥ १७ ॥

त्या प्रथम शोल कपायमोहनीय कहे ठे कप के० ससार तेना आय के० लाज होय जेना उदयथी जीवने, ते नणी एनु नाम कपाय ते क्रोव, मान, माया अने लोच " चार अनतानुवधादिक प्रत्येक चार चार जेदे ठे एम चार चोक शोल जेद एणे करी

જીવ સંસારમાંહે રહે તથા હાસ્યાદિક ઠ અને ત્રણ વેદ, એ નવને નોકપાય એડું નામ કહીયે. જે ત્રણી ણથી કપાય ઉપજે, હાસ્યથી ક્રોધ તથા રાગ ઉપજે તથા રાગાદિકથી હાસ્યાદિક હોય, એમ કપાયને સમીપે કાર્યતાયે તથા કારણતાયે હોય. તે ત્રણી એને નોકપાય કહીયે એમ જીવને અહિતાચરણ પ્રવૃત્તિહેતુ અને હિતાચરણ-રોધક, એ વેદુ ક્રિયાવિપર્યાસ કરે, તે માટે એ ચારિત્રમોહનીયના ઉત્તરજેઠ પચીશ હોય.

॥ હવે એ પચીશ જેઠના સ્વરૂપ કહે છે. ॥

તિહા સૂત્ર તે સૂચનમાત્ર હોય તેથી એક પદાશ કહે થકે પણ આતું પદ લેતું જેમ જીમ કહેવા થકી જીમસેન સમજાય છે તેમ અણ એવું પદ કહ્યા થકાં અનંતાનુવધીયા કપાય લીજે, જે માટે જેનો અત નહીં તેને અનંત કહીયે એટલે અનંત મસાર તેહના અનુવધી કહેતાં વૃદ્ધિ કરનારા જે કપાય, તે અનંતાનુવધીયા કપાય જાણવા કદામ્બહરૂપ યુક્તિયે વુદ્ધિશૂન્યપણે એકાંતવાદિની રુચિ ટલે નહીં એ અનંતાનુવધી રાગયુક્તિયુક્તપણે જિનમત ઉપરે અરુચિરૂપ દ્રેષ, તે અનંતાનુવધી. તેણે વાહ્યવૃત્તિયે જો પણ કપાયોદય મંદ દેખાય છે તો પણ યુક્તિહીન સ્વમતપક્ષપાતિને નિયમા અનંતાનુવધીયાનો ઉદય જાણવો. અહીં શ્રીશીલંગાચાર્યે એ ચાર અનંતાનુવધી અને ત્રણ મિત્યાત્વમોહનીયાદિક, એવં સાત પ્રકૃતિ સદ્દેહના ફેરવે છે એમ કહ્યું છે, તે માટે એ સાતને ટર્શનમોહનીયમાં ગણી છે અને શેષ એકવીશ પ્રકૃતિ ચારિત્ર મોહનીયની કહીયે વિશેષાર્થીયે શ્રી આચારાંગની ટીકા જોવી એ અનંતાનુવધી ચાર કપાય કહ્યા

જેના ઉદયથી અપ્પચરકાણા કેળ અપ્રત્યાર્યાન એટલે દેશવિરતિપણું તેને પણ આવરે, રોકે, તો સર્વવિરતિપણું હોયજ કેમ ? એવી ક્રોધાદિક પ્રકૃતિનું નામ અપ્રત્યાર્યાના-વરણીય કપાય ચાર જાણવા આત્માને પ્રવૃત્તિમાર્ગથી પ્રતિકૂલ કરવો તે પ્રત્યાર્યાન સર્વ વિરતિઆત્મગુણરૂપ જાણવું તેના ઉદયને જે આવરે, આવવા ન દિયે, તે પ્રત્યા-ર્યાનાવરણ ક્રોધાદિક ચાર કપાય જાણવા સં કેળ થોડુંશુ પરીસહાદિકે કરી યતિને જ્વલે કેળ ટીપે, પઠી તરત વિસરાલ થાય તે સંજ્વલન, ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ જાણવો. એમ ચાર કપાયના શેલ જેઠ કહ્યા

॥ હવે મુગ્ધજનને એનો જેઠ જણાવવાને ગાથા કહે છે ॥

જાજીવ વરિસ ચઝમાસ, પક્ષગ્ગા નિરય તિરિય નર અમરા ॥

સમ્માણુ સઘવિરઈ, અહસાય યાયકરા ॥ ૨૬ ॥

અર્થ—જાજીવ કેળ પ્રથમ જાવજીવ

તે અનંતાનુવધી કપાય કહીયે.

वीजो अप्रत्याख्यानो कपाय ते वरिस के० एक वर्ष सुधी रहे, त्रीजो प्रत्याख्यानो कपाय, चउमास के० चार मास सुधी रहे, चोथो सज्जलनकपाय ते पखग्गा के० पदर दिवस सुधी रहे, पहेलो निरय के० नरकगतिहेतु, वीजो तिरिय के० तिर्यच गतिहेतु, त्रीजो नर के० मनुष्यगतिहेतु, चोथो अमरा के० देवगतिहेतु, पहेलो सम्म के० सम्यग्गतनो घात करे, वीजो अणु के० देशविरतिनो घात करे, त्रीजो सर्वविरति के० सर्वविरतिनो घात करे, चोथो अहंत्वाचरित के० यथाख्यात चारित्रनो घात करे ए रीते चार पूर्वोक्त पदार्थना घायकरा के० घातना करनारा जाणवा

जावजीव सुधी जे क्रोधादिक चारे कोइ रीतें निवृत्ते नहीं, एवा डु साध्य, ते अनंतानुबधीआ क्रोधादिक चारे अनुक्रमं लेग जे कपाय, एक वर्ष सुधी घणा उपाये कोइ पण रीते निवृत्ते नहीं ते अप्रत्याखानावरण क्रोधादिक चार कपाय डु साध्य जाणवा जे चार महीना सुधी निवृत्ते नहीं, ते प्रत्याखानावरण क्रोधादिक चार कपाय जाणवा जे पदर दिवस सुधी उत्कृष्टा रहे, ते सुसाध्य क्रोधादिक चार कपाय सज्जलना कह्यैं हवे सक्केशतारतम्य कहे ठे

अनंतानुबधीआने उदयें जीवने नरकप्रायोग्यकर्म वधाय, अप्रत्याखानावरण कपाय चारने उदये जीवने तिर्यचप्रायोग्यकर्म वधाय, प्रत्याखानावरणकपाय चारने उदयें जीवने मनुष्यगतिप्रायोग्य कर्म वधाय, सज्जलनाकपाय चारने उदये जीवने देवगति प्रायोग्य कर्म वधाय हवे एना घातगुण कहे ठे

अनंतानुबधीआ कपायनो उदय, सम्यग्गतनो घात करे अप्रत्याखानावरण कपायनो उदय, अणुगतनो घात करे प्रत्याखानावरण कपायनो उदय, सर्वविरतिनो घात करे सज्जलनाकपाय चारनो उदय, यथाख्यातचारित्रनो घात करे एना उदयधी यथाख्यातचारित्र नावे, केम के उपशातमोहगुणगणु आठ्यु ते पण सज्जलनाने उदये जाय तथा सरागसयमने विपे पण देशजगरूप अतिचार उपजावे, जे जणी सर्वविरतिने विपे अतिचार, ते सज्जलनाने उदयें होय अने शेष चार कपायने उदये अनाचाररूप मूलजग थाय

तथा अर्ही जावजीव, वर्ष, चारमास, पक्ष, इत्यादिक कालमान कछुं तथा नरकादिकगतिप्रायोग्यवध कह्यो, ते सर्व मुग्धजन समजाववाने प्रायिक जाणवु अन्यथा बाहुबलीने एक वर्षसुधी मान रथु पण ते थकी चारित्रनो सर्वघात न थयो ते जणी सज्जलनो मान तथा प्रसन्नचद्र राजर्षिनी पेरे अतरमुहुर्त्तमात्र पण अनतानुबधीअ रहे, तेथी अनियम जाणवो ॥ १७ ॥

॥ हवे वाह्यदृष्टांत देखामनापूर्वक कपायस्वरूपजैद कहे ठे. ॥

जल रेणु पुढवि पधय, राईसरिसो चउद्विहो कोहो ॥

तिणसलया कठउठिअ, सेलठंजोवमोमाणो ॥ १९ ॥

अर्थ— जल के० जलरेखासरखो, रेणु के० धूलिरेखासरखो, पुढवि के० माटीनी रेखासरखो, पधय के० पापाणनी राईसरिसो के० राइसरखो, चउद्विहो के० चार जेदें कोहो के० क्रोध होय. तिणसलया के० नेत्रनी ठडीनी परें नमे, ते संज्वलनो कहीयें, कठ के० काष्टनी परें प्रत्याख्यानीउं, ठिअ के० हारुनी परें दुर्नम अप्रत्याख्यानीउं, सेलठंजोवमो के० पापाणस्तजनी परें नमे नहीं, ते अनंतानुवधीउं माणो के० मान जाणवो ॥ इत्येकार्थ ॥ १९ ॥

जेम पाणीमां लीक करतां पाठलथी मलती जाय, एम जे क्रोधें करी मनादिक विघट्यो ते तरत मले, ते संज्वलनो क्रोध जेम धूलिमांहे लीक कीधे जे धूल जूदी थाय, ते केटलायक कालें वायुविशेषे पाठी मले, ए रीतें जांगु मन, उपायें मले, ते वीजो प्रत्याख्यानक्रोध जाणवो सूका तलावमा माटी फाटी, ते मेघ वरसवाथी मले तेम जे मन जांगु होय ते घणे उपायें काले काले मले, ते वीजो अप्रत्याख्यानिक्रोध. तथा पर्वत फाट्यो ते कोइ रीतें न मले, तेम जेहनुं मन जांगु ते कोइ उपायें न मिले, ते चोथो अनंतानुवंधीउं क्रोध एम चार प्रकारें क्रोध कह्यो, जे माटे विघटनस्वभाव क्रोध ठे तेणे सरखाइये, चार रेखाने दृष्टांत करी चार जेदें क्रोध समजाव्यो. अहीं कपाय-मोहनीयप्रकृति ते उदयक्रोधादिक ते पांच वर्ण, पांच रस, वे गंध, चार स्पर्श, तेना शोल जेद अने तेहना उदयथी थया जे जीवना मलिन अध्यवसायरूप जावक्रोधा-दिक ते अवर्ण, अगंध, अरस ने अस्पर्श तेना असंरयाता जेद थाय जे माटे रस-वधहेतु अध्यवसायस्थानक असख्याता कहा ठे

एम क्रोध चार कहा हवे मानना चार जेद कहे ठे तिणसलया के० नेत्रनी ठनी ते जेम सुखे नमे, तेम जे मानने उदयें जन्यहठनिर्गुण पद्मपातरूप सुखें सजु-रूपदेशमात्रे नमे, वाळ्यो वळे, ते माननुं नाम संज्वलनो मान जाणवो जेम सूकां काष्टने तैलादिक चोपनी डु खे नमावीयें तेम जे मानना उदयवंत जीवने घणा प्रयासें वाढीयें, मार्गसन्मुख आणीये, ते वीजो प्रत्याख्यानीउं मान जाणवो. जे अत्यंत घणे कष्टे हानडी परें नमावीये, मार्गसन्मुख करीयें तेवो डु साध्य, ते वीजो अप्रत्याख्यानीउं मान जाणवो जेम पठरनो स्तन कोइ रीतें नमे नहीं तेम जे कदा-ग्रह, कोइपण उपायें न ठांडे, ते चोथो अनंतानुवंधीउं मान जाणवो. एम मानमि-

अज्ञाननिवेशरूप अनमनस्वजाव, तेथी ए तिणसखयादिकशु नाम्य दुर्नाम्य जेदे चतु-
र्विधमान कह्यो जावथी एना असरय जेद कहीये

॥ हवे माया तथा लोचना जेद कहे ठे ॥

मायावलेहि गोमु, त्ति मिढसिंग घणवसमूलसमा ॥

लोहो हलिह खजण, वहम किमिराग सारिठो ॥ १० ॥

अर्थ— माया के० माया ते अखेहि के० घगनी ठोति सरसी, गोमुत्ति के० वलद
मुनरे ते सरसी, मिढसिंग के० मेंढाना शिंगना सरसी वाकाइ, घणवसमूलसमा के०
कठिन वासना मूल सरसी वाकी माया ठे, लोहो के० सज्जलना लोचनो रग हलिह
के० हलदर सरसो जाणवो, खजण के० सरावलानो मेल वहम के० कर्मपास
सरसो, किमिराग के० करमजीपाटनो रग ते सारिठो के० समानरग अनतानुवधी
लोचनो जाणवो. इत्युक्तार्थ ॥ १० ॥

मायावक्रतास्वजाव आपणा अजिप्रायथी जिन्न वचन कायचेष्टा देखाडणी, ते
माया जाणवी, त्या कांड सुसाध्य दु साध्यपणाने विपे दृष्टात कहे ठे जेम अखेहि
के० वशादिक ठोलता ठोती नीकले, तेनु वाकाशपणुं जेम करग्रहण मात्रें टली जाय,
तेम जेनी माया सुखे टले, ते सज्जलनी माया जाणवी तथा जेम गो के० वलद
चालतो मूतरे, तेनी वक्रता धूळ मांहे सूकाया पठी टली जाय, तेम जे उपायें करी
जे माया वुटे, ते प्रत्याख्यानी माया जाणवी तथा मेंढाना शिंगना वक्रता अत्यंत
घणा कष्टे कोष्टक टाळे, तेम जेना मननी वाकाइ दोहली टले, ते त्रीजी अप्रत्या-
ख्यानी माया जाणवी तथा वास्तु मूल तेनी वक्रता कोष्ट पण उपायथी टले नहीं,
तेम अनतानुवधिनी मायाने उदयें करी जे जीवने वक्रता होय, ते घणें उपदेशें
तथा घणा उपायें टले नहीं ते अनतानुवधी माया जाणवी एटले दृष्टातपूर्वक चार
प्रकारनी माया कही

हवे लोचना चार जेद कहे ठे जे लोचना उदयथी जीवने धनादिक परिग्रह
उपरे समत्वनो रग होय, परंतु हलदरना रगनी पेरे सुखे उताखो जाय, ते लोचनु
नाम सज्जलनलोच जाणवो तथा रज्जन के० सरावलानो चीकणो मेल जेम उपायें
टले, तेम जे लोचना उदयथी थयो जे धनादिकनो रग, तेने उपायें टाली शकाय,
ते प्रत्याख्यानीं लोच जाणवो तथा कादय जे शाकाना पझानो कचरो वल्लें लागो,
ते घणा सायू प्रमुख अव्ये करी दु खे उतरे, तेम जे लोचना उदयथी एवो दु ख-
साध्य परीग्रह उपर रग होय, ते त्रीजो अप्रत्याख्यानीं लोच जाणवो तथा किरमजी
ते रग, कोष्ट पण रीतें उताखो न जाय, ते जेम लोचना उदयथी थयो जे धना

द्विक नवविध परिग्रहो रंग, जे कोइ रीतें उताख्यो न जाय, ते अनंतानुवधीउं लोच
ए लोचनो स्वभाव रजन ठे जे जणी परद्रव्यसाथे तन्मय थावे करीने आत्माने रंगे.
एम शोल कपायमोहनीयना जेद, दृष्टांतपूर्वक कहा ॥ २० ॥

॥ हवे नव नोकपायमोहनीनु जेदस्वरूप कहे ते ॥

जस्सुदया होइ जिए हास रइ अरइ सोग जय कुवा ॥

सनिमित्त मन्त्रहा वा, त इह हासाइ मोदणिञ्च ॥ ५१ ॥

अर्थ—जस्सुदयाहोडजिए के० जेना उदयथी जीवने होय हास के० हांती, रइ के० रति वेदे, अरइ के० अरति उद्वेग, सोग के० शोक जूरवादि, जय के० जय वीक, कुछा के० जुगुप्सा ते डुगंछा ते सनिमित्त के० सकारण, निमित्तसहित वा के० तथा अथवा अन्नहा के० अन्यथा एतले कारण बिना होय तं के० ते इह के० अहीं हासाश्मोह-णिश्च के० हास्यादिक ठ मोहनीयकर्म जाणवु ॥ इत्यङ्गरार्थ ॥ २१ ॥

तेमां पण जे कर्मना उदयथी तथाविध जांडचेष्टादिक देखवे करी सकारण तथा कारणविना सहेजे हासी आवे, ते प्रथम हास्यमोहनीय तथा जे प्रकृतिना उदयथी सकारण तथा कारणविना इन्द्रियानुकूलविषय पामे, ते रति एटले ते वस्तुने विषे अंतरचित्तप्रतिबध होय, ते वीजु रतिमोहनीय तथा इन्द्रियना प्रतिकूल विषयसाधक अर्थ मढ्यायकी जे चित्तोद्वेग उपजे ते सकारण, ते विना सहेजे उद्वेग, उपापलो उपजे ते निष्कारण, ए वीजुं अरतिमोहनीय जाणवु तथा जे प्रकृतिना उदयथी इष्टवियोगादिक कारण मळे थके तथा कारण मढ्या विना पण रुदनादिक होय, ते चोथु शोकमोहनीय जाणवु तथा जे प्रकृतिना उदयथी आ लोकरने विषे दुष्ट मनुष्यादिक देखीने वीहे, ते इहलोकजय तथा दुष्ट सर्प व्याघ्रादिक तथा झूत प्रेतादिकथी वीहे, ते वीजो परलोकजय तथा जयना हेतु जे चोरादिक, ते इव्य क्षेत्र जशे ? एम वीहे, ते वीजो आदानजय तथा जे वीजली तथा बहूकना शब्दथी अणचितव्यो जय थाय, ते चोथो अकस्मात् जय पाचमो दरिद्रीने आजीविकानो जय ठो मरवानो जय सातमो अपयश थगानो जय ए सात जय तथा वीजा पण जय सकारण तथा नि कारण उपजे, ते पाचमु जयमोहनीय जाणवुं तथा जे कर्मना उदयथी दुर्गंध, करूप पदार्थ देखी सकारण अन्यथा नि कारण सग उपजे, तेथी नाक मचकोडे, थूके, इत्यादिक चिन्ह करे, ते ठहुं दुगधानुगुप्तमोहनीयकर्म जाणवु एम हास्य, रति, अगति, २० ॥ २१ ॥

॥ हवे त्रण वेदनो कपाय कहे ठे ॥

पुरिसिद्धि तडुजय पइ, अहिलासो जवसा हवइ सो उ ॥

थी नर नपु वेउंदउं, फुंफुम तण नगर दाहसमो ॥ २२ ॥

अर्थ—पुरिसि के० पुरुषनी इष्टा, ठि के० स्त्रीनी इष्टा, तडुजय के० पुरुष तथा स्त्री वेहु पइ के० प्रत्ये अहिलासो के० अजिलाप मैथुनसङ्गारूप जवसा के० जे कर्मने वशे जीवने हवइ के० हाय सो के० ते उ के० तु शब्द परस्परनी अपेक्षायें करी पुन शब्दनो वाचक ठे थी के० स्त्रीवेद, नर के० पुरुषवेद, नपु के० नपुसकवेद, ए वेउंदउं के० वेदना उदयथी विषयनो ताप, फुंफुम के० कोउदाह, तण के० तृणदाह अने नगरदाहसमो के० नगरदाह सरखो, एम अनुक्रमे लेवा ॥ इत्यक्षरार्थ ॥ २२ ॥

वेद एटले जे कर्मना उदयथी जीवने पुरुषनु दर्शन, स्पर्शन, आलिंगनादिक विपश्छ अजिलाप उपजे, जेम पित्तना जोरथी मिष्टान्न जावे, तेम पुरुष सौहामणो लागे, ते प्रथम स्त्रीवेदनोकपायमोहनीयकर्म तथा जे कर्मप्रकृतिना उदयथी जीवने स्त्रीनु दर्शन, आलिंगन, मैथुनादिकनी इष्टा थाय, जेम श्लेष्मना जोरे करी खटाश जावे, ते पुरुषवेदनोकपायमोहनीय वीजुं जाणवु तथा जे कर्मना उदयथी जीवने स्त्री अने पुरुष, ए वल्ले वेदनो अजिलाप उपजे, जेम पित्तश्लेष्मने जोरें करी खाटा, खारा उपर अजिलाप उपजे, तेम जे उजयवेदविषयिणी इष्टारूप, ते वीजुं नपुसकवेदनोकपायमोहनीय जाणवु

हवे ए वेदमाहे कया वेदनो विषय, केवो तीव्र, मंद होय ? ते दृष्टांतपूर्वक कहे ठे स्त्री, पुरुष, अने नपुसक ए त्रण वेदना उदयने विषे अनुक्रमे कोठनो अग्नि, तृणनो अग्नि, अने नगर दाह, ते सरखा जाणवा एटले स्त्रीवेदना उदयथी जीवने विषय, फुंफुम एटले ठाणानो गोर तेनो अग्नि एटले कोठ ते जेम जेम खोरीयें, तेम तेम बलतो जाय तेम, जेम जेम पुरुषना करस्पर्शादिक होय, तेम तेम स्त्रीने विषयाग्नि बढतो जाय, ॥ प्रथम स्त्रीवेद तथा पुरुषवेदने उदयें तृणखलाना अग्निनी पेरे अजिलाप थाय जेम तृणाग्निनी ज्वाला, एकवार उठे पण पठी तरत समाइ जाय, तेम पुरुष पण स्त्रीसेवन करवाने उतावलो थाय, पण सेव्या पठी तरत समाइ जाय, ए वीजो पुरुषवेद जाणवो तथा जेम नगर बलतां उकरडादिक लाग्या ते घणा दिवस सुधी वले, तेम नपुसकवेदोदयें थयो जे विषय, ते कोइ रीते निवृत्ते नही, ते वीजो नपुसकवेद एम वेदने कहेवे नव, नोकपाय कहा, तेथी अष्टावीश प्रकृति कही ॥ २२ ॥

॥ हवे पांचसु आयुःकर्म तथा ठुं नामकर्म कहे ठे. ॥
सुर नर तिरि निरयाउं, हडिसरिस नामकम्मचित्तिसमं ॥
वायाल तिनवइविहं, तिउत्तरसयं च सत्तठी ॥ १३ ॥

अर्थ—एक सुर के० देवायु, बीजुं नर के० मनुष्यायु, त्रीजु तिरि के० तिर्यंचायु
चोथु निरयाउं के० नरकायु ते आयुःकर्मनो हडिसरिसं के० हडिनासरखो स्वजाव
जाणवो. अने नामकम्मचित्तिसमं के० नामकर्मनो स्वजाव, चितारा सरखो, ते
वायाल के० वेंतालीश जेदे तथा तिनवइविहं के० त्राणं जेद पण नामकर्मना जाणवा
अने तिउत्तरसयं के० त्रण अधिक एकसो जेद पण होय. वली सत्तठी के० शकशत
जेद पण नामकर्मना ठे. ॥ इत्युक्तार्थ. ॥ १३ ॥

तेमध्यें जे नामकर्मना उदयथी सुर कहेतां देव प्रायोग्यगत्यादिक हेतु जे सुरजो
गनु जाजनचूत, ते प्रथम सुरायु नर कहेता मनुष्यगति प्रायोग्यजोगनु जाजनचूत
ते बीजु मनुष्यायु तिरि कहेतां तिर्यंचगति प्रायोग्यजोगनु जाजनचूत, ते त्रीजु
तिर्यंचायु नरकगतिप्रायोग्यजोगनु जाजनचूत, ते चोथु नरकायु जेम हडि के
काष्ठनो खोडो, तेमांहे रोक्यो जीव ते निकली शके नहीं हडि जांगे तेवारें निकले
तेम गतिनो आयुष्योदय आव्यो ते जोगव्या विना त्यांथी जीव निकली शके नई
परंतु आयु पूर्ण जोगवी रह्या पठी सुखें निकले ए आयु कर्मनो स्वजाव ठे. ए
आयुःकर्मना चार जेद कहा

हवे नामकर्मना जेद कहे ठे नामकर्मनो स्वजाव, चिताराना सरखो ठे. जे
चितारो विचित्र वानें करी विविध आकारना हस्ती, घोडा, मनुष्यादिकनां जख
तथा जूनां रूप आलेखे, तेम नामकर्म पण देव, मनुष्य, तिर्यंचादिक अनेकरूप, ना
ना संस्थान, नानावर्ण घटे ते नामकर्मनी एक अपेक्षायें वेंतालीश प्रकृति पण कहीयें
तथा अर्वांतर स्वजावनी अपेक्षायें त्राणं पण नामकर्मना जेद कहीयें एकसो अड
तालीश सर्व प्रकृति सत्तायें लेतां, तथा कर्मस्तवसित्तरीने मत्तें तथा कर्मप्रकृतिने मं
पांच वधनना पन्नर जेद लेखवतां एकसो त्रण प्रकृति नामकर्मनी, एकसो ने अष्टाव
प्रकृति सत्तानी अपेक्षायें थाय. तथा वध, उदय, अने उदीरणानी अपेक्षायें नाम
कर्मनी प्रकृति शकशठ जेदे जाणवी ॥ १३ ॥

॥ हवे प्रथम वेंतालीश जेद कहेवाने पिंडप्रकृति चौद कहे ठे ॥

गइ जाइ तणु उवंगा, वधण सघायणाणि संघयणा ॥

संठाण वणु गंध रस, फास अणुपुवि विहगगई ॥ १४ ॥

अर्थ—एक गइ के० गतिनाम, व. के० जातिनाम, त्रीजुं तणु के० शरीर

नाम, चोयु उवगा के० उपांगनाम, पांचमु वधण के० वधणनाम, ठहु संघायणाणि के० सघातननाम, सातमु सघयणा के० सघयण नाम, आठमु संठाण के० सस्थाननाम, नवमु वस के० वर्णनाम, दशमु गध के० गधनाम, अगीआरमु रस के० रसनाम, चारमु फास के० स्पर्शनाम, तेरमु आणुपुत्रि के० आनुपूर्वीनाम, चौदमु विहगगई के० विहायोगतिनाम, नाम कहेवा ॥ इत्यक्षरार्थ ॥ २४ ॥

१ देवता मनुष्यादिक पर्यायिनु कारण, ते गतिनामकर्म २ एकेंद्रियादिक जीवपर्यायिनु कारण, ते जातिनामकर्म ३ औदारिक शरीर पामवाना तथा परिणामवाना हेतु, ते शरीरनामकर्म ४ हस्तादिरूपणे पुज्ज परिणामवाना हेतु, ते उपांगनामकर्म ५ औदारिकादिक पुज्जलनु परिणामवानु मांदोमांदे जोरवानु हेतु जे कर्म, ते वधननामकर्म ६ पांच शरीरना पुज्जलनो निचय करवानी हेतु जे कर्मप्रकृति, ते सघातननामकर्म तेणे करी आपणा शरीरयोग्य कर्मपुज्जलस्फुधनो राशि एरुठो करीयें ७ जेम खीळादिकें करी कमाडादिकना सपि दढ करीयें, तेम शरीरने पिपे हान सधिन दढ करवानु हेतु, ते सघयणनामकर्म ८ शरीरनो शुज तथा अशुज आकार, ते सस्थान तेनु हेतुचूत जे कर्म, ते सस्थाननामकर्म ९ शरीर पुज्जलें कृत्त, गौर वर्णादि यवानु हेतुचूत जे कर्म, ते वर्णनामकर्म १० शरीर सुगंध दुर्गंधपणु थावानु हेतुचूत जे कर्म, ते गधनामकर्म ११ शरीर तिक्तादिक रस यगानी हेतुचूत जे कर्मप्रकृति, ते रसनामकर्म १२ जे कर्मथी शरीरमा शीत, उष्ठादिक स्पर्श होय, ते स्पर्शनामकर्म १३ जे कर्मना उदयथी वरुगतिथी राशे ताएया वलवनी पेरे उत्पत्तिस्थानकरूप गमाणे जीव आवे, ते आणुपूर्वी नाम कर्म १४ जे कर्मथी जीवने शून तथा अशुज चाल होय ते विहायोगति नाम कर्म पूर्व गतिनाम कद्यु तेथी जिनपणु जणानवाने एनु विहायोगति नाम कहीये

पिडपयमिति चउदस, परघा उस्सास आय वुज्जोअ ॥

अगुरुलहु तिठ निमिणो, वघाय मिअ अछपत्तेआ ॥ २५ ॥

अर्थ—पिडपयडित्तिचउदस के० ए पूर्वोक्त पिडप्रकृति चोद कहीये परघा के० पराघातनामकर्म, उस्सास के० २ उद्धासनामकर्म, आय के० ३ आतपनामकर्म, उज्जोअ के० ४ उद्योतनामकर्म, अगुरुलहु के० ५ अगुरुलघुनामकर्म, तिठ के० ६ तीर्थकरनामकर्म, निमिण के० ७ निर्माणनामकर्म, उवघाय के० ८ उपघातनामकर्म, मिअ अछपत्तेआ के० एम ए आठ प्रत्येक प्रकृति जाणवी ॥ इत्यक्षरार्थ ॥ २५ ॥

गतिमांहे चार जेद, जातिमांहे पाच जेद एम प्रकृतिनो पिरु एटले समुदाय, ते सामान्यविवक्षाये चौद ठे अने विशेषापेक्षाये पंचोत्तर तथा पांसठ ठे

१ जे कर्मथी परनी शक्ति हणीये एटले परे गंज्यो न जाय, ते पराघातनामकर्म
२ जे कर्मथी आसोव्वास पूर्ण करे, एवो लडिधवन जीव होय, ते उद्वासनामकर्म ३
जे कर्मने उदये जीवनु शरीर, उणप्रकाशवान् होय, ते आतपनामकर्म ४ जे कर्मने
उदये अनुणप्रकाशवत जीवनु शरीर होय, ते उद्योतनामकर्म ५ जे कर्मना उदयथी
जीवनु शरीर, अत्यंत स्थूल पण न होय तथा अत्यंत कृश पण न होय, ते अगुरुल-
घुनामकर्म ६ जे कर्मना उदयथी आठ प्रातिहार्यादिक चतुर्विध सघस्थापनादिक-
तीर्थकर पदवी लहे, ते तीर्थकरनामकर्म ७ जे कर्मना उदये जीवना अगोपांग
गमना गम आवे, पण फेरफार न थाय, ते निर्माणनामकर्म ८ जे कर्मना उदय
थकी जीव, पोताना अधिके तथा उठे अगे करी पीडा पामे, ते उपघातनामकर्म ए
आठ प्रत्येक प्रकृति कहीये कारण के ए माहे बीजा विशेष जेद कोइ न पामीये,
ए प्रकृति एकलीज होय ॥ २५ ॥

तस वायर पज्जत्तं, पत्तेय थिरं सुज्ज च सुज्जगं च ॥

सुसरा इज्ज जस तस, दसग थावर दसं तु इमं ॥ २६ ॥

अर्थ— १ तस के० त्रसनामकर्म, २ वायर के० वादरनामकर्म, ३ पज्जत्तं के० पर्या-
सनामकर्म, ४ पत्तेय के० प्रत्येकनामकर्म, ५ थिर के० स्थिरनामकर्म, ६ सुज्जं च के०
शुज्जनामकर्म, सुज्जगं च के० सौजाग्यनामकर्म, ८ सुसर के० सुखरनामकर्म ए अइज्ज
के० आदेयनामकर्म १० जस के० यश.कीर्तिनामकर्म ए तसदसगं के० त्रसदशक
जाणवो अने थावरदसंतुइम के० स्थावरदशक, एमज, ए आगली गाथामां कहेसे ॥
इत्यङ्गरार्थ. ॥ २६ ॥

१ जे कर्मना उदयथी जीव, स्थावर फीटीने त्रस थाय, हाले, चाले, ते त्रसनाम-
कर्म २ जे कर्मने उदये जीव, सूक्ष्मशरीर मूकी वादर चक्षुर्ग्राह्य शरीरने पामे, ते
वादरनामकर्म ३ जे कर्मना उदयथी जीव, आरजेली पर्याप्ति सर्व पूर्ण करे, ते कर्म-
प्रकृतिनु नाम पर्याप्तनामकर्म ४ जे कर्मने उदये जीव, साधारण शरीरने मूकी पोताना
एक शरीरनो स्वामी थाय, ते कर्मनु नाम प्रत्येकनामकर्म ५ जे कर्मने उदये जीवना
दांत, हाड प्रमुख दृढवध होय, ते स्थिरनामकर्म ६ जे कर्मना उदये जीवनी नात्री
उपरलो जाग जे मस्तकादिक अंग ते शुज्ज होय, परने लागे तोपण ते दु ख न माने,
ते शुज्जनामकर्म. ७ जे कर्मने उदये जीव, उपकारादिक कल्या विना तथा संवध विना
पण लोकने वल्लज होय, ते सौजाग्यनामकर्म ८. जे कर्मने उदये जीवनो कोकीला-

दिकनी पेरें मधुर खर होय, ते सुस्वरनामकर्म ए जे कर्मने उदयें जीवतुं वचन सर्वने मानवा आदरवा योग्य होय, ते आदेयनामकर्म १० जे कर्मना उदयथी जीवनी यश, कीर्ति, सर्वत्र प्रसरी जाय, ते यश कीर्तिनामकर्म ए त्रसादिक दश प्रकृतिनु नाम, त्रसदशक कहीयें, ए सज्ञा ठे हवे स्थावरदिक दश प्रकृतिनो समुदाय ते स्थावरदशक कहीयें, ते इम कहेतां ए हवे आगल कहेशुं, ते जाणवु ॥ २६ ॥

थावर सुहुम अपज्जं, साहारण अथिर असुज झजगाणि ॥

डुसर अणाइज्जा जस, मिअनामे सेअरा वीसं ॥ २७ ॥

अर्थ—१ थावर के० स्थावरनामकर्म, २ सुहुम के० सूक्ष्मनामकर्म, ३ अपज्जं के० अपर्याप्तनामकर्म, ४ साहारण के० साधारणनामकर्म, ५ अथिर के० अस्थिरनामकर्म, ६ अशुज के० अशुजनामकर्म, ७ झजगाणि के० दौर्जाग्यनामकर्म, ८ डुसर के० दुःस्वरनामकर्म, ९ अणाइज्जा के० अनादेयनामकर्म, १० अजस के० अपयश अपकीर्तिनामकर्म, मिअनामे के० ए नामे स्थावरदशक से के० ते इअरावीस के० इतर जे त्रसदशक, ते साथें मेलवतां वीश प्रकृति थाय ए रीतें नामकर्मनी वेंतालीश प्रकृति थइ एटले पिंडप्रकृति चौद, प्रत्येक प्रकृति आठ तथा त्रसदशक अने स्थावरदशक एव वेंतालीश जेद थया ॥ इत्यकारार्थ ॥ २७ ॥

जे कर्मना उदयथी जीव, त्रस फीटी स्थावर थाय, हाली चाली न शके, ते स्थावरनामकर्म २ जे कर्मना उदयथी घणा शरीर मद्या थका पण चक्षुर्माह्य न थाय, एवु सूक्ष्म शरीर जीव पामे, ते सूक्ष्मनामकर्म ३ जे कर्मने उदयें जीव आरजेली पर्याप्ति पूरी कख्याविना मरण पामे, ते अपर्याप्तनामकर्म ४ जे कर्मने उदयें अनत जीवतुं साधारण एक शरीर होय, निगोदिया जीवमा प्रत्येक शरीर न पामे, ते साधारणनामकर्म ५ जे कर्मने उदये जीव लोहीलाखे इत्यादिक शिथिल अवयव होय, ते अस्थिरनामकर्म ६ जे कर्मने उदयें जीवना पण प्रमुख अशुज अण होय जे वीजाने लागे थके ते अप्रीति पामे, ते अशुजनामकर्म ७ जे कर्मने उदयें जीव, अवगुण कख्याविना तथा वैरादिक सवध विना पण परने दुर्लज लागे, ते दौर्जाग्यनामकर्म ८ जे कर्मने उदये जीवनो स्वर, खर, मार्जार अने उट सरखो जूमो होय, ते दुःस्वरनामकर्म ९ जे कर्मने उदयें जीवतुं वचन जळु होय तो पण कोइ आदर करी माने नहीं, ते अनादेयनामकर्म १० जे कर्मने उदयें जीवतुं अपयश निंदा, सर्वत्र विस्तरे, ते अपयश अपकीर्तिनामकर्म ए रीतें नामकर्मने विषे स्थावरदशक तेथी इतर केहेता एनी प्रतिपदीचूते त्रसादिक दशप्रकृति सहित करता त्रसविंशतिक कहीयें. ए अष्टाशीश प्रत्येक प्रकृति कहीयें ॥ २७ ॥

॥ हवे अथलाघव करवाने चतुष्कत्रिकादिक संज्ञा जाणवानो
वीजो प्रकार कहे ठे ॥

तसचउ थिरठक अथि, रठक सुद्धमतिग थावरचउक ॥

सुजगतिगाइ विजासा, तथाइ संखाहि पयडीहिं ॥ १८ ॥

अर्थ-तसचउ के० त्रस चतुष्क, थिरठक के० स्थिरादिक ठ प्रकृति, अथिरठक
के० अस्थिरपट्टक, सुद्धमतिग के० सूद्धमत्रिक, थावरचउक के० स्थावरचतुष्क, सुज-
गतिगाइ के० सौजाग्यत्रिक इत्यादिक विजासा के० विकल्पविजापा संज्ञा, तथाइ
के० ते ते प्रकृतिथी आदे देइ जेटली संखाहि के० संख्या कहीयें, तेटली पयनीहिं
के० प्रकृति लइये ॥ १८ ॥

त्रस, वावर, पर्याप्त ने प्रत्येक ए चार प्रकृतिनी संज्ञा त्रसचतुष्क कहीयें
स्थिरनाम, शुजनाम, सौजाग्यनाम, सुखरनाम, आदेयनाम, यश कीर्तिनाम, ए ठ
प्रकृतिनो समुदाय, तेनी संज्ञा स्थिरपट्टक कहीयें अस्थिरनाम, अशुजनाम, दोर्जा-
ग्यनाम, दु.खरनाम, अनादेयनाम, अयश कीर्तिनाम, ए ठ प्रकृतिना समुदायनी
संज्ञा अस्थिरपट्टक कहीये सूद्धमनाम,अपर्याप्तनाम, साधारणनाम, ए त्रण प्रकृतिनो
समुदाय, तेनी संज्ञा सूद्धमत्रिक कहीये स्थावरनाम,सूद्धमनाम, अपर्याप्तनाम, साधा-
रण नाम, ए चार प्रकृतिनी संज्ञा स्थावरचतुष्क कहीयें. सौजाग्यनाम, सुखरनाम,
ने आदेयनाम, ए त्रण प्रकृतिनी संज्ञा, सौजाग्यत्रिक कहीयें इत्यादिक ए शास्त्रमांहे
विजासा के० विशिष्टप्ररूपण संज्ञा जाणवी तेथी संकेत पामे थके शास्त्रज्ञान सुगम
थाय जे प्रकृतिथी जेटली संख्यावाची शब्द कह्यो, ते प्रकृतिथी तेटली प्रकृति
गुणतां ते ते विजापा होय, जेम त्रसथी मांनी चार प्रकृति लेता त्रसचतुष्क कहीये,
एम सर्वत्र समजी लेवु ए शास्त्रनु रहस्य जाणवुं ॥ १८ ॥

वणचउ अगुरुलहु चउ, तसाइड ति चउर ठक मिच्चाइ ॥ .

इय अन्नावि विजासा, तथाइ संखाहि पयडीहिं ॥ १९ ॥

अर्थ-वणचउ के० वर्णचतुष्क, अगुरुलहुचउ के० अगुरुलघुचतुष्क, तसाइड के०
प्रसादिष्टिक, ति के० त्रसत्रिक, चउर के० त्रसचतुष्क, ठ ॥ के० त्रसपट्टक, मिच्चाइ
के० इत्यादिक इय के० एह, अन्नावि के० अनेरी पण विजासा के० संज्ञा जाणवी.
आगल सूत्रमांहे जे प्रकृतिनु नाम कहेथे, तथाइसंखाहिपयनीहिं के० त्याथकी
मांडीने तेटली संख्यायें प्रकृतिनी जाणवी ॥ इत्युद्धारार्थ ॥ १९ ॥

ज्यां वर्णचतुष्क सामान्ये कहुं होय, त्यां १ वर्णनाम, २ गधनाम, ३ रसनाम, ४ स्पर्शनाम, ए चार प्रकृति लीजे अगुरुलघुचतुष्क कहुं होय, त्यां १ अगुरुलघुनाम, २ उपघातनाम, ३ पराघातनाम, ४ उद्धासनाम, ए चार प्रकृति लीजे १ त्रसनाम, २ वादरनाम, ए वेने त्रसद्विक कहीये त्रस, वादर अने पर्याप्त, ए त्रण प्रकृतिनु नाम, त्रसत्रिक कहीये त्रस, वादर, पर्याप्त, प्रत्येक, ए चार प्रकृतिनु नाम, त्रसचतुष्क कहीये त्रस, वादर, पर्याप्त, प्रत्येक, स्थिर अने शुभ, ए त्रसपदक कहीये एम जेटली प्रकृति त्रसादिकथी जोश्यें, तेटली सरया लेता तेहवो सकेत, पन्तिं जाणवो श्रीणळीत्रिक ज्या कहु होय, त्यां श्रीणळी, निजानिजा अने प्रचलाप्रचला, ए त्रण प्रकृति लेवी, ए विशेष ठे पाठवो अर्थ अक्षरार्थमां लखायो ठे ॥ २९ ॥

हवे वेतालीश नामकर्मप्रकृति कही ते माहे गत्यादिक चौद पिंडप्रकृति कही अने अष्टावीश प्रत्येक प्रकृति कही एम एकत्र वेतालीश, तेमघ्यें चौद पिंडप्रकृतिना उत्तर जेद पाशठ आणवाने अनुक्रमें एकेक प्रकृतिनी उत्तरजेदसरया कहे ठे. एम सर्व चौद पिंडप्रकृतिना सर्व उत्तर जेद मली विशेषापेक्षायें पाशठ जेद होय, विशेष जेद गुणता सामान्य जेद चौद न लेवा जे जणी विशेषनयें सामान्य न ठे-खाय अने सामान्यें विशेष न देसाय

॥ हवे चौद पिरुप्रकृतिनी उत्तर प्रकृति कहे ठे ॥

गइआईण उक्रमसो, चउ पण पण ति पण पच ठ ठक ॥

पण डग पण ठ चउ डग, इअ उत्तर जेअ पणसठ्ठी ॥ ३० ॥

अर्थ- गइआईणउक्रमसो के० गत्यादिक चौद पिंडप्रकृतिना अनुक्रमे उत्तरजेद कहे ठे प्रथम गति चउ के० चार जेदे ठे जाति पण के० पांच जेदे ठे शरीर पण के० पांच जेदे ठे उपाग ति के० त्रण जेदे ठे वधन पण के० पांच जेदे ठे सया तन पच के० पांच जेदे ठे सघयण ठ के० ठ जेदे ठे सस्यान ठक के० ठ जेदे ठे वर्ण पण के० पांच जेदे ठे गध डग के० वे जेदे ठे रस पण के० पांच जेदे ठे स्पर्श अठ के० आठ जेदे ठे आनुपूर्वी चउ के० चार जेदे ठे विहायोगति डग के० वे जेदे ठे इअउत्तरजेअपणसठ्ठी के० एम सर्व चौद पिंडप्रकृतिना सर्व मली विशेष जेद गुणता सामान्य न दिसे, ए रीते उत्तर जेद पाशठ थाय ॥ इति स-मुच्यार्थः ॥ ३० ॥

अडवीस जुआ तिनघइ, संते वा पनरबंधणे तिसयं ॥

वधण संघाय गहो, तणसु सामण वण चऊ ॥ ३१ ॥

અર્થ-એ પૂર્વોક્ત પાંચ પ્રકૃતિને આઠ પરાધાતાદિક, દશ ત્રસાદિક અને દશ યાવ-
રાદિક, एवं અઢવીસજુઆ કે० અઠાવીશ પ્રત્યેક ઇટલે વૃટ્ટી પ્રકૃતિ જેમાહે ઉત્તર જેદ
ન હોય, ઇવી પ્રકૃતિ તેણે કરી યુક્ત કરીયે, તેવારે સર્વ મલીને નામકર્મની સત્તાયે
તિનવઠ કે० ગ્રાણે પ્રકૃતિ થાય, એ એકસો ને અમૃતાલીંગ પ્રકૃતિની સત્તાની અપે-
ક્ષાયે થાય સતે કે० સંતિ એ પ્રાકૃત ગબ્દ હોવાથી સત્તા વાચક ઠે ઇથી સત્કર્મની
પ્રતીતિનો વોધ થાય ઠે વા શબ્દ, વિકલ્પના અર્થવાલો ઠે ઇટલે એનાથી વ્યવહિત
સંવધની યોજના થાય ઠે ઇટલે અથવા પનરવધણે કે० ઇની સાથે પાંચ વંધનને
સ્થાનકે વિશેષ અપેક્ષાયે પદર વધણ લેસવતાં મેલવીયે, તેવારે પિંડપ્રકૃતિના પાં-
શઠ ઉત્તર જેદને સ્થાનકે પચોતેર થાય, ઇટલે દશ વધે તેમાં વલી અઠાવીશ પ્ર-
ત્યેક પ્રકૃતિ મેલવીયે તેવારે સિદ્ધાંતને મતે, કમ્મપયઢીને મતે, સર્વ મલી તિસય
કે० એકસો ને ગ્રણ પ્રકૃતિ નામકર્મની થાય, તેવારે સર્વ કર્મની મલી એકસો ને અ-
ઠાવન પ્રકૃતિ સત્તાયે હોય હવે નામકર્મની શઢશઠ પ્રકૃતિ ઇવી રીતે થાય, તે
કહે ઠે જેવારે ઔદારિકાદિક પંદર વધણ કે० વધન તથા ઔદારિકાદિક પાંચ
સંઘાય કે० સંઘાતન, એ વીશ પ્રકૃતિ, તેડું ગહો કે० ગ્રહણ તે તણસુ કે० કેવલ
પાંચ શરીરસાથેજ વિવક્ષિયે ગ્રહણ કરીયે, ઇટલે એ વીશ જેદ જૂદા ન ગણીયે, કેવલ
પાંચ શરીરમાહે પોત પોતાનાં વધન, સઘાતન જેલવીયે, જે માટે પ્રદેશવંધન કરતાં
પિંડપ્રકૃતિજાગ, તે વધન સઘાતનો જૂદો ન હોય, શરીર નામકર્મમાહે આઘે, તે
કારણમાટે એ વીશ પ્રકૃતિ શરીરમાંહેજ આવી, તે ડંઠી કરવી તથા સામણવણજ
કે० સામાન્યપણે વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ, એ ચાર ગણતાં ઇટલે વર્ણ, ગંધ, રસ,
સ્પર્શના ઉત્તર જેદ વીશ થાય ઠે તેની ત્યા સામાન્યપણે ચાર પ્રકૃતિ લેવી, વાકીની
વર્ણાદિક શોલ પ્રકૃતિ ડંઠી કરવી, અને વીશ પૂર્વલી, એ રીતે વઢી મલી ટઢીશ
પ્રકૃતિ, તે પૂર્વોક્ત એકસો ને ગ્રણ પ્રકૃતિમાહેથી કહાહીયે, તેવારે શેષ શઢશઠ પ્રકૃતિ
નામકર્મની રહે ॥ ઇતિ સમુચ્ચાર્ય. ॥ ૩૧ ॥

॥ વલી તેહીજ કહે ઠે ॥

इअ सत्तछी वधो, दएअ नय सम्म मीसया वधे ॥

वधुदए सत्ताए, वीस डुवीसऽछवणसय ॥ ३२ ॥

અર્થ- ઇઅસત્તછી કે० એમ શમ્મશઠ નામકર્મની પ્રકૃતિ તે વધોદએઅ કે० વંધની
અપેક્ષાયે તથા ઉદયની અપેક્ષાયે અને ઉદીરણાની અપેક્ષાયે હોય વલી સમ્મ કે०
સમ્યક્ત્વમોહનીય અને મીસયાવધે કે० મિશ્રમોહનીયનો વંધ, નય કે० ન હોય
માટે વધ કે० વધે વીશ કે० એકસો ને વીશ પ્રકૃતિ અને ઉદય કે० ઉદયે ડુવીસ કે०

एकसो बावीश प्रकृति तथा सत्ताए के० सत्तायें अष्टवणसय के० एकसो ने अष्टावन प्रकृति होय इति ॥ ३२ ॥

एम एज शडशष्ठ नामकर्मनी प्रकृतिनो ज्या वध तथा उदय तथा उदीरणा तथा चशब्दयकी बीजा पण कारणें त्यां शडशठ लेवी, तथा बीजा सात कर्ममांहे मोहनीयकर्मनी अष्टावीश प्रकृति ठे, तेमाहे सम्यक्त्वमोहनीय तथा मिश्रमोहनीय, ए वे प्रकृतिनो वध नथी कारण के ए वेहु प्रकृतिनु दस मिथ्यात्वमोहनीयनुं ठे जे जणी उपशमसम्यक्त्वं करी शुद्ध कस्यो विपर्यासजनक स्वभाव जेथी टाळ्यो, ते सम्यक्त्वमोहनीय कह्यैं जे थकी अर्द्धविरोधस्वभाव टळ्यो, ते मिश्रमोहनीय तेथी ए वत्ते प्रकृतिवधमा न लेखनीयें अने एनो उदय जिन्न होय जेमाटे सम्यक्त्वमोहनीयनो देशघातिउं रसोदय देशघातिक कहेता समकितने काइक हणे ते देशघातिक कह्यैं, मिश्रमोहनीयना जावथी काइक अधिक सम्यक्त्वने हणे, ते देशघातिउं रसोदय अने मिश्रमोहनीयनो वेठाणीउं रसोदय तथा मिथ्यात्वमोहनीयनो चठ्ठाणीउं सर्वघाति रसोदय तेमाटे सर्व कर्मनी प्रकृति, वधविचारें एकसो ने बीज लेखवीयें अने उदय तथा उदीरणविचारे सम्यक्त्वमोहनीय अने मिश्रमोहनीयनो उदय अधिक लेखवता एकसो ने बावीश प्रकृति लेखववी तथा कर्मनी सत्ता विचारता नामकर्मनी त्राणुं तथा एकसो ने त्रण प्रकृति गुणता सर्व आठ कर्मनी एकसो ने अडतालीश तथा एकसो ने अष्टावन प्रकृति होय, ते जूदी जूदी सखी देखाडीयें ठैये

ज्ञानावरणीयनी पाच, दर्शनावरणीयनी नव, वेदनीयनी वे, मोहनीयनी ठवीश, आयुनी चार, नामकर्मनी शडशष्ठ, गोत्रकर्मनी वे, अतरायनी पाच, ए सर्व थइ ए कसो ने बीश प्रकृति वधयोग्य जाणवी अने ए पूर्वोक्त प्रकृतिना मोहनीयनी अष्टा बीश प्रकृति गणता सर्व कर्मनी एकसो ने बावीश प्रकृति उदय उदीरणायें जाणवी, तथा उपशमनाये पण सर्वोपशमनायें मोहनीयनी अष्टावीश सक्रमे, माटे एकसो ने बावीश जाणवी तथा मोहनीयनी अष्टावीश, नामकर्मनी एकसोने त्रण, शेष ठ कर्मनी सत्तावीश, एम सर्व मखी सत्ताये एकसो ने अष्टावन्न प्रकृति होय अने जो पदर वधनने स्थानके पाच वधन गणीयें, तेवारे नामकर्मनी त्राणुं प्रकृति लेखवता एकसो ने अमृतालीश प्रकृति सत्तायें होय ॥ ३२ ॥

॥ हवे प्रकृतिना उत्तर जेद, नाम अने अर्थ कहे ठे ॥

नरय तिरि नर सुरगई, इग विअ तिअ चउ पणिदि जाइउं ॥

उंराळ विउवा हा, र तेअ कम्मण पण सरीरा (पाठातरे)

उंरा विअ वेउविअ, आहारगे तेअ कम्मइगा ॥ ३३ ॥

अर्थ— जे कर्मप्रकृतिना उदयथी जीवने नारकी एवे नामें बोलावीयें, ते कर्मनुं नाम निरय के० नरकगति कहीयें जे थकी तिर्यच नाम कहेवाय, ते कर्मनुं नाम तिरि के० तिर्यचगति. जे कर्मना उदयथी जीव, मनुष्य कहेवाय, ते कर्मनुं नाम नर के० मनुष्यगति जे कर्मना उदयथी जीव, देवता कहेवाय, ते कर्मनुं नाम सुर के० देवगति एम चार श्रौदधिक पर्याय माहेला एक पर्यायथी बीजे पर्याये जीव जाय, ते माटे एने गड के० गति कहीयें ए गतिनाम कर्म चार कक्षां जे कर्मप्रकृतिना उदयथी जीव, एकेंद्रिय कहेवाय, ते कर्मनुं नाम इग के० एकेंद्रिय जाति जे कर्मप्रकृतिना उदयथी जीव, वेइंद्रिय कहेवाय, ते कर्मनुं नाम विश्व के० वेंद्रिय-जाति जे कर्मना उदयथी जीव, चउरेंद्रिय कहेवाय, ते कर्मनुं नाम चउ के० चउ-रेंद्रियजाति जे कर्मना उदयथी जीव, पचेन्द्रिय कहेवाय ते कर्मप्रकृतिनुं नाम प-ण्डित्वाइल के० पचेन्द्रियजातिनामकर्म कहीये ए जातिनामकर्म पांच कक्षां जो पण जावेंद्रिय इन्द्रियावरणक्षयोपशमथी होय अने इव्येंद्रिय इन्द्रियपर्यातिनामक-र्मना उदयथी होय पण एज जीव, एकेंद्रिय ठे. एवुं नाम जातिनाम उदयथी होय

हवे शरीरनामकर्म, पांच कहे ठे उराल के० श्रौदारिकनामकर्म, विउव के० वैक्रि-यनामकर्म, आहार के० आहारकनामकर्म, तेअ के० तेजसनामकर्म, कम्मण के० कर्म-णनामकर्म, पण शरीरा के० ए पांच, शरीरनामकर्म कक्षां तथा पाठांतरे बीजा पदोनो अर्थ तो मलतो ज ठे परतु कम्मइगा के० एक कार्मिक कार्मण शरीर, पांचमुं लखुं ठे

१ जे उदार एटले सर्व शरीरमाहे प्रधान, जे कारण माटे ए शरीरें करी मोक्ष साधीयें, तीर्थकर गणधरादिक पदवी जोगवियें, ते जणी मनुष्य, तिर्यचनु श्रौदारि-कशरीर, जे कर्मना उदयथी लहीयें तथा श्रौदारिकपणे पुजल परिणमावियें, ते श्रौदारिक शरीर

२ तथा जेणे करी जूचरथी खेवर थाय, खेचरथी जूचर थाय, न्हानु टाळी महोडु करे अने महोडु टाळी न्हानु करे, सुरूप कुरूप करे इत्यादिक विविधक्रिया-वंत ज्यां होय, ते वैक्रिय वे जेदे ठे एक श्रौपपातिक ते देवता तथा नारकीनां श-रीर जवप्रत्ययी जाणवा बीजु तिर्यच तथा मनुष्यने लब्धिप्रत्यय ते वैक्रियपणे पु-जल परिणमावीयें, ते जे कर्मना उदयथी लहीये, ते बीजुं वैक्रियशरीर कहीये

३ तथा लब्धिवंत चोद पूर्वधर तीर्थकरनी क्छि देखवा निमित्तें तथा सशय जां-जवा निमित्तें मुंक हस्त प्रमाण आकाश स्फटिक सरखु खळ अतिसूक्ष्म आहारक-वर्गणाना स्कधे करी शरीर नीपजावीने जिनेश्वर पासें मूके, ते आहारकशरीर जाणवु, ते जे कर्मना उदयथी थाय तथा आहारकपणे पुजल परिणमावे, ते कर्मप्रकृतिनुं नाम बीजुं आहारकशरीरनामकर्म जाणवु

૪ તથા જમેલા આહારને પચાવવાનું હેતુ તથા તેજોલેશ્યાનિર્ગમહેતુ, તે તેજસ શરીર જાણવું, તે જે કર્મના ઉદયથી લક્ષીયે, તે કર્મપ્રકૃતિનું નામ તેજસશરીર જાણવું
 ૫ જે કર્મદલ, જીવ પ્રદેશસાથે ક્ષીર નીરની પેરે મલી રહ્યા છે તે કાર્મણ શરીર સર્વ શરીરનું વીજન્નુત, જે કર્મના ઉદયથી કર્મવર્ગણાદલ લેઈ કર્મપણે પરિણમાવે, તે પાંચમું કાર્મણ શરીર જાણવું તથા (પાઠાતરે) ટીકાકારે કહેલું છે જે કર્મ પરમાણુને વિષે નિષ્પન્ન થયું હોય તેને કાર્મિક એક કાર્મણ શરીર કહીયે કર્મ પરમાણુજ આત્મપ્રદેશ સહિત ક્ષીર નીરની પેરે અન્યોઽન્ય અનુગત થાય છે તે કાર્મણ શરીર કહેવાય છે કર્મનો વિકાર, તેજ કાર્મણ એવી વ્યુત્પત્તિ છે ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૩૩ ॥

॥ હવે એ પૂર્વોક્ત ઔદારિકાદિક શરીરે અગોપાગ હોય, તે માટે અગોપાગ કહે છે ॥

વાહુ રુ પિઠિ સિર ઝર, ઝઅરગ ઝવંગ અંગુલીપમુદા ॥
 સેસા અગોવગા, પદમ તણુતિગસ્સુવગાણિ ॥ ૩૪ ॥

અર્થ—તેમાં પ્રથમ આઠ અગના નામ કહે છે વાહુ કે ૦ વાહુ વે પટલે ઝુજા વે, ઝરુ કે ૦ વે જઘા સાથલ, એ ચાર, પિઠિ કે ૦ પુઠિ વાસો, એવં પાચ, સિર કે ૦ મસ્તક, એ ઠ, ઝર કે ૦ હૃદય હૈયુ, એ સાત, ઝઅરગ કે ૦ ઝદર પટલે પેટ, એ આઠ, એ આઠે અગ કહીયે ઝવગઅંગુલીપમુદા કે ૦ ઝપાગ તે અંગુલી પ્રમુસ જાણવા પટલે એ અગને લાગ્યા જેમ હાથ, તેમ હાથને લાગી અંગુલી, જઘાને લાગ્યા ઢીંચણ પ્રમુસ તેને ઝપાગ, એવી સજ્ઞા કહીયે, સેસાઅગોવગા કે ૦ એ થકી શેષ થાકતા એવા જે આગલીના પર્વ, રેલા પ્રમુલ તે અગોપાગ જાણવા એ અગોપાગ પદમતણુતિસ્સુવગાણિ કે ૦ પહેલા ત્રણ શરીર જે ઔદારિક, વૈક્રિય અને આહારક, એને હોય ત્યા ઔદારિક શરીરે ઔદારિક અગોપાગ, અને વૈક્રિયશરીરે વૈક્રિયઅગોપાગ, આહારકશરીરે આહારક અગોપાગ, એમ ત્રણ જાણવા એ અગ અને ઝપાગ થકી શેષ રહ્યા જે અંગુલીના વિમુચ્ચા, હાથ પગની રેલા, નલ, કેશ, રોમાદિક, તેને અગોપાગ કહીયે એમ એક અંગ, વીજાં ઝપાગ અને ત્રીજા અગોપાગ એ પણ ત્રણ કહીયે પદમતણુ પટલે જે કર્મના ઉદયથી ઔદારિકાદિક શરીરપણે પરિણમ્યા પણ તે પુઝલ એહવે અગોપાગને આકારપણે પરિણમે, હસ્તાદિક આકાર નીપજે, તે અગોપાગકર્મ અથવા એ ત્રણ શરીરે હોય અને તેજસ તથા કાર્મણ એ વે શરીર જીવપ્રદેશની સાથે ક્ષીર નીરની પેરે મલી રહ્યા છે તેહનું કશું સંસ્થાન નથી, તેથી તેના અગોપાગ ન હોય ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૩૪ ॥

॥ हवे ए अंगोपांगना पुञ्ज वंधन, नामकर्मविना न वंधाय, ते
जणी पठी वंधन नाम कहे ठे ॥

उरलाइ पुग्गलाणं, निवद्ध वस्त्रं तयाण संबंधं ॥

जं कुणइ जउ समं तं, वधण मुरलाइ तणु नामा ॥ ३५ ॥

अर्थ—उरलाइपुग्गलाण के० औदारिकादिक शरीरना पुञ्जने निवद्ध के० पूर्वे
वांधेला अने वज्ज के० हुमणां वधाता, तयाण के० तेनी साथें सवधं के० संवध करे,
जोहे अने जं के० जे कुणइ के० करे, जउसमं के० लाख, राख सरखुं तं के० ते
वधण के० वंधननामकर्म, मुरलाइतणुनामा के० औदारिकादिक पांच शरीरने
नामें जाणहुं ॥ इत्यह्वरार्थ ॥ ३५ ॥

औदारिकशरीरें तथा आदिशब्द यकी वैक्रियें, आहारकें तथा तेजसें अने कर्मणें,
ए पांच शरीरनामकर्म उदये शरीरपणे परिणम्या पण पुञ्ज मांहोमाहे पूर्वे वाध्या ठे
अने वली वाधतो जोडतो जाय ठे, ते पुञ्जनों मांहोमाहे वध पडेठे तेणे करी जूदा
विरता नथी, जे कर्मनाउदयथी ते कर्मनु नाम वधननाम ए मान्यु जोइयें अन्यथा
मांहोमाहे पुञ्ज मली न रहे, जेम राख, लाख अने गुदरादिकें करी जे जिन वस्तु
जोनीयें ते केटलोएक काल सुधी मली रहे, जिन न थाय, तेम जे कर्मने उदयें जे पूर्वे
ग्रहा ठे एवां औदारिक पुञ्ज तेणे करी नवां ग्रही ते औदारिक पुञ्ज मेलवी मेलवी
जोडी शरीर वधारेठे जे कर्मने उदयें, ते औदारिक वधन एम जे कर्मने उदये पूर्वे वांध्यां
वैक्रिय पुञ्ज साथे वधाता नवां वैक्रिय पुञ्ज बांधी शरीर वधारे, ते बीजुं वैक्रियवधनां ते-
मज जे कर्मने उदयें आहारक पुञ्जसाथे आहारक पुञ्जलनो वध करी करी शरीर बांधे,
वधारे, ते आहारकबंधननाम ए ग्रण शरीरना आरजने समये सर्व वध जाणवो, पठी
ज्यांसुधी ते शरीर धारण करे, त्यांसुधी देशवध जाणवो अने तेजस तथा कर्मण, ए वे
शरीरनो सर्वथा देशवधज होय, पण सर्ववध न होय, जे जणी ए वे शरीरनो केवारें
अवधक होय ने वधक नथी होतो तेथी ए शरीरनो प्रथम आरज समय न पा-
मीयें, तेथी सर्वबंध न होय जे कर्मने उदयें तेजस शरीरना पुञ्जने पूर्वे वांधेला
तेजसपुञ्जनी साथें वध पाडे, ते तेजसबंधननाम तेमज जे कर्मना उदयथी पूर्वे
ग्रहां कर्मदलसाथे नवा कर्म पुञ्जनों संवध करे, ते कर्मणबंधननाम. एम पुञ्जलनु
बंधन तो थाय, जो पूर्वे मट्या होय तो थाय, ते माटे वधननाम कहीयें ॥ ३५ ॥

॥ हवे सघातननाम कहेठे. ॥

जं सघायइ उरला, इ पुग्गले तणगणं वदंताली ॥

तं सघायं ॥ ३६ ॥

अर्थ— ज के० जे कर्म सघायइ के० एकठां करवा, उरलाइ के० औदारिकादिक पांच शरीरना जे पुगले के० पुजल, ते प्रत्ये तणगणपदताली के० जेम तृणखलाना समूह प्रत्ये दताली एकठो करे, तेनी पेरें करवा तं के० ते सघाय के० सघातननामकर्म कहीये वधणमिव के० वधननी पेरें तेना पण तणुनामे के० पांच शरीरने नामे पच-विह के० पांच जेद ठे इत्यद्वारथ ॥ ३५ ॥

जे कर्मना उदयथी औदारिकादिक योग्य पुजलने सघातयति कहेता एकठा करे, ते सघातन हवे जीव, प्रथम सघातननामने उदये करी औदारिकादिक पुजलनो राशि करे, ते वधननामं करी बावे अने अगोपागनामथी हाथ, पगना आकार घडे, अहीं दृष्टात देखाने ठे जेम दताली कहेतां भारवाडमा प्रसिद्ध काष्ठ उपकरण विगेष तेणे करी जेम विखरेखां तृणखलाने बूहारीने एकठा करीये पठी तेनो सुखें नारो वधाय, तेम सघातननामकर्म करी एकठा कल्या एवा जे दल तेनो वधननामे वंध होय, ते सघातननामकर्म, ते पण जेम पांच शरीरना पांच वधन कल्या, तेम ए सघातन पण पांच जेद ठे, ते सूत्रथी कहीये ठेये जे कर्मने उदये जीव, औदारिकपुजल मेलवे, ते पहेलुं औदारिक सघातन जे कर्मने उदये जीव, वैक्रिय पुजल मेलवे, ते वीजु वैक्रियसघातन जे कर्मने उदये जीव, आहारकना पुजल मेलवे, ते त्रीजु आहारकसघातन जे कर्मने उदये जीव, तैजस शरीरना पुजल मेलवे, ते चोथु तैजससघातन जे कर्मने उदये जीव, कर्मणना पुजल मेलवे, ते पांचमु कर्मणसघातन एम पांच सघातननाम कल्या ते पठी सघयण कहेशे ॥ ३६ ॥

॥ तथा प्रकारातरें सत्ताये पन्नर वधन आणवाने गाथा कहे ठे ॥

उराल विजुवा हा, र याण सग तेअ कम्मजुत्ताण ॥

नव वधणाणि इअर, उ सहिआणि तिन्नि तेसि च ॥ ३७ ॥

अर्थ— उराल के० औदारिक, विजुव के० वैक्रिय तथा आहारयाण के० आहारक, ए त्रणने सग के० पोतपोतानी साथें जोरुता त्रण वधन थाय, अने ए त्रण शरीरने, तेअ के० तैजससाथे अने कम्म के० कर्मण साथें, जुत्ताण के० युक्त करता पण त्रण त्रण थाय नववधणाणि के० एम त्रण शरीरना नव वधन थाय तथा इअर के० इतर जेतैजस अने कर्मण, ए उ के० वेनी साथे सहिआणि के० सहित करता तिन्नि तेसिंच के० त्रण त्रण वधन तैजस कर्मणना ए पदर वधन थाय ॥ इत्यद्वारथ ॥ ३७ ॥

औदारिक, वैक्रिय अने आहारक, ए त्रणने पोतपोतानी साथें जोरुता त्रण वधन थाय तथा ए त्रण साथें तैजस शरीर जोडता पण त्रण वधन थाय तथा ए त्रण साथें कर्मण शरीर जोरुता त्रण वधन थाय एव नव वधन देखानीये ठेये

१ जे कर्मना उदयथी ओदारिक साथें ओदारिक पुञल वंधाय, ते ओदारिक ओदारिकवधन २ जे कर्मना उदयथी वैक्रिय साथें वैक्रिय दलनो वंध थाय, ते वैक्रिय वैक्रियवधन. ३ जे कर्मना उदयथी आहारक साथें आहारकदलनो वंध थाय, ते आहारक आहारकवधन ४ जे कर्मना उदयथी ओदारिकदल साथें तैजस दलनो वंध थाय, ते ओदारिकतैजसबंधन ५ जे कर्मना उदयें वैक्रिय साथें तैजस दलनु वधन होय, ते वैक्रियतैजसबंधन. ६ जे कर्मना उदयें आहारकनु तैजसदल साथें वधन होय, ते आहारकतैजसबंधन एम एज त्रण साथें कर्मण पण लेखु ७ जेना उदयें ओदारिक साथें कर्मण दलनो वध थाय, ते ओदारिककर्मणबंधन ८ जेना उदयें वैक्रियदल साथें कर्मण दलनो वध थाय, ते वैक्रियकर्मणबंधन ९ जेहना उदयें आहारक साथें कर्मणदलनु वंधन होय, ते आहारककर्मण बंधन ए रीतें नव बंधन कहाँ ए मिश्रयोगने विपे जाववां तथा वीजे पण जाववां

१० तेमज ओदारिकादिक त्रणनी साथें इतर कहेतां जूदां जे तैजस अने कर्मण तेना मिश्रस्कध साथे एटले ए वझेनी साथें ओदारिकनो जेने उदये वंध होय, ते दशमुं ओदारिकतैजसकर्मण वधन. ११ जेना उदये वैक्रिय साथें तैजसकर्मणदल मले, ते वैक्रियतैजसकर्मणवधन १२ जेना उदये आहारक साथें तैजसकर्मणवधन होय, ते आहारकतैजसकर्मणवधन ह्वे त्रण तैजस कर्मणनांज वधन कहे ठे. ए-टले-१३ जेना उदयें तैजसदल साथें तैजसनो वध होय, ते तैजसतैजसनु वधन १४ जेना उदयें कर्मण साथें तैजसनो वंध होय, ते तैजसकर्मणवधन. १५ जेना उदयें कर्मण साथें कर्मणकर्मदलनो मांहोमाहे वध होय, ते पदरमुं कर्मणकर्मणवधन. ए पंदर वधन कहाँ ॥ ३७ ॥

ह्वे ए पन्नरवधनने गुणवाने प्रकारांतरें पागांतर गाथा कहे ठे. “उरलाईणउसग ते, अकम्म सहिआण पण चउ ति वधा ॥ पढमाण तेश्र कम्मोहिं, तिन्नि इअ पनर वंधणया ” ॥ १ ॥ ह्वे ए गाथानो अर्थ कहे ठे उरलाईणउ के० ओदारिकादिक पाच शरीरनां पुञलना सग के० आप आप साथें मलवाना हेतुचूत प्रथम पांच वधन, ते अकम्मसहिआणपणचउतिवधा के० ते तैजसव्यतिरिक्त शेष चार शरीरना दलने तैजससाथें मलवानां हेतुचूत चार वंधन तथा तैजसकर्मण विना अनेरां जे त्रण शरीरदल, तेने कर्मण साथें मेलववानां त्रण बंधन तथा तेने तैजसकर्मणसवधें त्रण वधन. एवं पंदर वधननां नाम ललीयें ठेयें प्रथम ओदारिकओदारिकबंधन, वीजु वैक्रियवैक्रियवधन, त्रीजु आहारकआहारकबंधन, चोथु तैजसतैजसवधन, पांचमु कर्मणकर्मणवधन, ए पाच पोतपोताथी तथा ठुं ओदारिकतैजसनधन, सातमु वैक्रियतैजसबंधन, आ-

અર્થ— જ કે જે કર્મ સંઘાય કે જે એકઠાં કરવા, ઊરલાડ કે ઔદારિકાદિક પાંચ શરીરના જે પુગલે કે પુગલ, તે પ્રત્યે તળગળવદતાલી કે જેમ તુળખલાના સમૂહ પ્રત્યે દંતાલી એકઠો કરે, તેની પેરેં કરવા ત કે જે તે સઘાય કે સઘાતનનામકર્મ કહીયે વધણમિત કે વધનની પેરે તેના પણ તણુનામે કે પાંચ શરીરને નામે પચ વિહ કે પાંચ જેદ ઠે ઇત્યદ્ધાર્થ ॥ ૩૫ ॥

જે કર્મના ઉદયથી ઔદારિકાદિક યોગ્ય પુગલને સંઘાતયતિ કહેતાં એકઠાં કરે, તે સંઘાતન હવે જીવ, પ્રથમ સંઘાતનનામને ઉદયેં કરી ઔદારિકાદિક પુગલનો રાશિ કરે, તે વધનનામેં કરી વાધે અને અગોપાગનામથી હાથ, પગના આકાર ઘડે. અહીં દૃષ્ટાંત દેવાને જેમ દંતાલી કહેતાં મારવાહમા પ્રસિદ્ધ કાષ્ઠ ઉપકરણ વિશેષ તેણે કરી જેમ વિલેરેલાં તુળખલાને વૂહારીને એકઠાં કરીયેં પઠી તેનો સુલે જારો વધાય, તેમ સંઘાતનનામકર્મેં કરી એકઠાં કર્યા એવા જે દલ તેનો વધનનામે વધ હોય, તે સંઘાતનનામકર્મ, તે પણ જેમ પાંચ શરીરના પાંચ વધન કહ્યા, તેમ એ સંઘાતન પણ પાંચ જેદે ઠે, તે સૂત્રથી કહીયેં ઠેયે જે કર્મને ઉદયે જીવ, ઔદારિકપુગલ મેલવે, તે પહેલું ઔદારિક સંઘાતન જે કર્મને ઉદયે જીવ, વૈક્રિય પુગલ મેલવે, તે વીજુ વૈક્રિયસંઘાતન જે કર્મને ઉદયેં જીવ આહારકના પુગલ મેલવે, તે વીજુ આહારકસંઘાતન જે કર્મને ઉદયેં જીવ, તેજસ શરીરના પુગલ મેલવે, તે ચોથુ તેજસસંઘાતન જે કર્મને ઉદયે જીવ, કાર્મણના પુગલ મેલવે, તે પાંચમુ કાર્મણસંઘાતન, એમ પાંચ સંઘાતનનામ કહ્યા તે પઠી સઘયણ કહેશે ॥ ૩૬ ॥

॥ તથા પ્રકારાતરેં સત્તાયેં પદ્મર વધન આણવાને ગાથા કહે ઠે ॥

ઊરાલ વિઝલા હા, ર યાણ સગ તેઅ કમ્મજુત્તાણ ॥

નવ વધણાણિ હઅર, હ સહિઆણિ તિન્નિ તેસિ ચ ॥ ૩૭ ॥

અર્થ— ઊરાલ કે ઔદારિક, વિઝલ કે વૈક્રિય તથા આહારયાણ કે આહારક, એ ત્રણને સગ કે પોતપોતાની સાથે જોડતા ત્રણ વંધન થાય, અને એ ત્રણ શરીરને, તેઅ કે તેજસસાથેં અને કમ્મ કે કાર્મણ સાથેં, જુત્તાણ કે યુક્ત કરતા પણ ત્રણ ત્રણ થાય નવવધણાણિ કે એમ ત્રણ શરીરના નવ વધન થાય. તથા હઅર કે હર કે તેજસ અને કાર્મણ, એ હ કે વેની સાથે સહિઆણિ કે સહિત કરતા તિન્નિ તેસિંચ કે ત્રણ ત્રણ વધન તેજસ કાર્મણના એ પદર વધન થાય ॥ ઇત્યદ્ધાર્થ ॥ ૩૭ ॥

ઔદારિક, વૈક્રિય અને આહારક, એ ત્રણને પોતપોતાની સાથે જોડતા ત્રણ વધન થાય તથા એ ત્રણ સાથેં તેજસ શરીર જોડતા પણ ત્રણ વધન થાય તથા એ ત્રણ સાથેં કાર્મણ શરીર જોડતા ત્રણ વધન થાય એવં નવ વધન દેખાતીયે ઠેયે

१ जे कर्मना उदयथी औदारिक साथें औदारिक पुजल वंधाय, ते औदारिक औदारिकवधन २ जे कर्मना उदयथी वैक्रिय साथें वैक्रिय दलनो वंध थाय, ते वैक्रिय वैक्रियवधन ३ जे कर्मना उदयथी आहारक साथें आहारकदलनो वंध थाय, ते आहारक आहारकवधन. ४ जे कर्मना उदयथी औदारिकदल साथें तैजस दलनो वंध थाय, ते औदारिकतैजसवधन ५ जे कर्मना उदये वैक्रिय साथे तैजस दलनु वधन होय, ते वैक्रियतैजसबंधन ६ जे कर्मना उदये आहारकनु तैजसदल साथें वधन होय, ते आहारकतैजसबंधन एम एज त्रण साथें कर्मण पण लेवु. ७ जेना उदये औदारिक साथे कर्मण दलनो वंध थाय, ते औदारिककर्मणबंधन. ८ जेना उदयें वैक्रियदल साथें कर्मण दलनो वंध थाय, ते वैक्रियकर्मणबंधन ९ जेहना उदयें आहारक साथें कर्मणदलनु वंधन होय, ते आहारककर्मण वधन ए रीतें नव बंधन कहां ए मिश्रयोगने विषे जाववां तथा बीजे पण जाववां

१० तेमज औदारिकादिक त्रणनी साथें इतर कहेतां जूदां जे तैजस अने कर्मण तेना मिश्रस्कंध साथें एटले ए वनेनी साथें औदारिकनो जेने उदयें वंध होय, ते दशमु औदारिकतैजसकर्मण वधन. ११ जेना उदयें वैक्रिय साथे तैजसकर्मणदल मले, ते वैक्रियतैजसकर्मणवधन १२ जेना उदये आहारक साथें तैजसकर्मणबंधन होय, ते आहारकतैजसकर्मणवधन ह्वे त्रण तैजस कर्मणनाज वधन कहे ठे. एटले-१३ जेना उदये तैजसदल साथें तैजसनो वंध होय, ते तैजसतैजसनु वधन १४ जेना उदये कर्मण साथें तैजसनो वंध होय, ते तैजसकर्मणवधन १५ जेना उदयें कर्मण साथे कर्मणकर्मदलनो मांहोमांहे वंध होय, ते पदरमुं कर्मणकर्मणवधन. ए पंदर वधन कहां ॥ ३९ ॥

ह्वे ए पन्नर वधनने गुणवाने प्रकारांतरें पाठांतर गाथा कहे ठे. "उरलाईणउंसग ते, अकम्म सहिआण पण चउ ति वधा ॥ पढमाण तेअ कम्मोहिं, तिन्नि इअ पनर वधणया " ॥ १ ॥ ह्वे ए गाथानो अर्थ कहे ठे उरलाईणउं के० औदारिकादिक पाच शरीरनां पुजलनां सग के० आप आप साथें मलवानां हेतुचूत प्रथम पांच वधन, ते अकम्मसहिआणपणचउतिवधा के० ते तैजसव्यतिरिक्त शेष चार शरीरना दलने तैजससाथें मलवानां हेतुचूत चार वंधन तथा तैजसकर्मण विना अनेरां जे त्रण शरीरदल, तेने कर्मण साथें मलववानां त्रण बंधन तथा तेने तैजसकर्मणसवयें त्रण वधन. एव पंदर वधननां नाम लखीयें ठेये, प्रथम औदारिकबंधन, बीजु वैक्रियवैक्रिय-बंधन, पांचमु कर्मणकर्मणवधन, सातमुं वैक्रियतैजसबंधन

ઠમુ આહારકતૈજસવધન, નવમુ કાર્મણતૈજસવધન, દશમુ ઔદારિકકાર્મણવંધન, અ-
ગીયારમું વૈક્રિયકાર્મણવધન, વારમુ આહારકકાર્મણવધન, તેરમુ ઔદારિકતૈજસકાર્મણ-
વધન, ચોદમુ વૈક્રિયતૈજસકાર્મણવધન, પંદરમુ આહારકતૈજસકાર્મણવધન એ
(પદમાણતેઅકસ્મેદ્દિતિન્નિ કે૦) એ પાઠલા ત્રણ વધન, તે તૈજસકાર્મણની સાથે
પ્રથમના ઔદારિકાદિક ત્રણને વિષે મલવાનાં હેતુ જાણવાં એમ પદર વધન ગ્રંથા-
તરેં કહ્યાં ॥ ૩૬ ॥

હવે ઔદારિક શરીરપણે પરિણમ્યા જે સાત સાધુ, તેમધ્યે અસ્થિસંધિને દૃઢતા
થવાના હેતુચૂત ઠ સઘયણ ઠે. તેનાં નામ કહીયે ઠેયે

સઘયણ મઠિનિચઝં, ત ઠઠ્ઠા વજ્જારિસહ નારાય ॥

તહય રિસહ નારાય, નારાયં અરુનારાય ॥ ૩૭ ॥

અર્થ-(સંઘયણ) સઘયણ તે અઠિનિચઝં કે૦ અસ્થિ જે હાડ તેનો મેલાપક,
તઠઠ્ઠા કે૦ તે ઠ જેદે ઠે ત્યા પ્રથમ વજ્જારિસહનારાય કે૦ વજ્જરૂપજનારાચસંઘયણ-
નામકર્મ, તહય કે૦ તેમ વીજુ રિસહનારાય કે૦ રૂપજનારાચસંઘયણનામકર્મ ત્રીજું
નારાય કે૦ નારાચસઘયણનામકર્મ ચોથુ અરુનારાય કે૦ અરુનારાચસઘયણનામ
કર્મ ॥ ફલ્યકાર્ય ॥ ૩૭ ॥

ત્યા પ્રથમ સઘયણનુ સ્વરૂપ કહેઠે અસ્થિના સંધિનુ મલબુ, જોમુબુ, તેનું નિમિ-
ત્તચૂત જે નામકર્મ, જેને ઉદયે જેહુ સઘયણ હોય, તે તેવા નામે સઘયણ નામકર્મ
જાણવુ તે સઘયણના ઠ જેદ ઠે તેણે તે નામકર્મના પણ ઠ જેદ, કાર્યજેદેં કારણ-
જેદ થાય ઠે ૧ ત્યાં પદમસઘયણ તે જ્યાં વેહુ હારુ વેહુ પાસે મર્કટવંધે ઘાંધ્યા, તે
ઉપર રૂપજ એવે નામે ત્રીજું હારુ, તેણે પાટાની પેરેં ઘીટ્યા તે ઉપરેં તે ત્રણ હાડને
જેદે, એવા વજ્જલીલિયે સ્ત્રીલ્યા થકા અસ્થિ સ્થિર હોય, એવુ સઘયણ, જે કર્મના
ઉદયથી હોય, તે પ્રથમ વજ્જરૂપજનારાચસઘયણનામકર્મ

૨ જ્યાં વત્રે હારુ વેહુ પાસે મર્કટવંધે ઘાંધ્યા, તે ઉપર ત્રીજે પાટા સરલે હાડે
પણ જ્યાં સ્ત્રીલી ન હોય, તે વીજુ રૂપજનારાચસઘયણ, જે કર્મને ઉદયે હોય,
પ્રપ્રકૃતિનુ નામ પણ તેજ જાણવુ

ઔદારિકવત્રે હારુને મર્કટવંધ હોય, પણ પાટો અને સ્ત્રીલી ન હોય, તે ના-
થાય ત્રે વત્રે અચ્ચથી હોય, તે કર્મપ્રકૃતિનુ નામ પણ તેજ જાણવુ.
૩ સાથે કાર્મણ વત્રે / ૫ અને વીજે પાસે સ્ત્રીલી, એવો હાડનો સધિ જિહા

होय, ते अर्द्धनाराचसंघयण, जे कर्मप्रकृतिना उदयथी लहीयें, ते कर्मप्रकृतिनुं नाम पण तेज जाणवु ॥ ३८ ॥

कीलिअ ठेवठं इह, रिसहो पटो अ कीलिआवज्ज ॥

उज्जं मक्कडवंधो, नारायं इममुराळंगे ॥ ३९ ॥

अर्थ—पांचमुं कीलिअ के० कीलिकासंघयणनामकर्म, ठहु ठेवठ के० ठेवठुं संघयणनामकर्म. इह के० इहां रिसहोपटो के० रिपट ते पाट सरखुं हाड कीलिआ के० खीलीरूप ते वज्ज के० वज्ज कहीये उज्जं के० वेहु पासैं आंकडा जराववा, ते मक्कडवंधो के० मर्कटवंध एने नाराय के० नाराच कहीयें. इममुराळंगे के० ए संघयण, औदारिकशरीरे होय ॥ इत्युक्तार्थः ॥ ३९ ॥

जेम खीलिमात्रे सांधि, काष्ठसंधि होय, तेम ज्यां हाडसंधि होय, पण मर्कटवंध पाटो न होय, ते कीलिकासंघयण, जे कर्मप्रकृतिना उदयें ते कीलिकासंघयण प्राप्त थाय, तेने तेज नामकर्म कहीये ज्यां अस्थिनो अतर एकेकने स्पर्शीने रहे पण खीली, नाराच अने रूपज, ए व्रणमांहे एके पण न होय, लगारेक धक्रो लागवायकी जूदा थड जाय, एवो अत्यंत निर्वल ज्यां संधि होय, ते ठहु ठेवठुं संघयण, जे कर्मना उदयथी थाय, तेने तेज नामकर्म कहीयें.

अहीं समयजापाये जैनशास्त्रसकेते रूपज के० वे हारुना संधि स्थिर करवाने पांटा सरखु वीजुं हाड, ते परिवेष्टितपट्ट कहीयें तथा ते वे, व्रण हारुं जेदीने संधि दड करे, एवु चोथु अथवा व्रीजुं हाड खीलीरूप ते वज्ज कहीये अने ज्या वस्त्रे हाड एक एक साथे आंकडे आंकडो जराय, ते कोड पण रीते वूटे नहीं एवो वस्त्रे अस्थिनी मांहोमांहे दडसंधिनो करनार मर्कटवध, ते नाराचशब्दनो अर्थ जाणवो. मर्कटवध, ते वानरनु बालक, माताने ह्मण वलगी रहे तेम हारुना ठेडा वीजा हारुने वलगी रहे, ते मर्कटवंध जाणवो ए व्रण शब्द समयजापायें लेवा ए संघयण, हाडसंधिरूप ठे ते अस्थि, औदारिक शरीरें होय ते माटे औदारिक शरीरें संघयण होय पण वैक्रिय अने आहारकशरीरें न होय, ए अपेक्षायें एकेंद्रियने असंघयणी कहां ॥ ३९ ॥

॥ इवे ए संघयण ठनां अवश्य संस्थान होय, माटे संघयण पठी संस्थान कहे ठे. ॥

सम चउरसं निग्गो, ह साइ खुज्जाइ वामणं हुंडं ॥

संठाणा वणु कीएह, नील लोहिय हलिह सिआ ॥ ४० ॥

અર્થ-સમચતુરસં કે ૧ સમચતુરસસ્થાન, નિગોહ કે ૨ ન્યગ્રોધસંસ્થાન, સાદ કે ૩ સાદિસસ્થાન, યુક્તાદ કે ૪ કુજસસ્થાન, વામણ કે ૫ વામનસ-સ્થાન, હુડ કે ૬ હુન્સસ્થાન, ય સઘાણા કે ૭ સંસ્થાનનાં નામ કહ્યાં. વણકિણ્દ કે ૮ કૃષ્ણવર્ણનામકર્મ, નીલ કે ૯ નીલવર્ણનામકર્મ, લોહિય કે ૧૦ લોહિતવર્ણ-નામકર્મ, હલિદ કે ૧૧ હરિઝકપીતવર્ણનામકર્મ, સિંચા કે ૧૨ શ્વેતવર્ણનામકર્મ ॥ ૪૦ ॥

૧ સમ ઇટલે સમા સરસા ચતુ ઇટલે ચાર અસ્ર ઇટલે સૂણા જ્યાં હોય, ઇટલે પલોઠી વાલી વેઠાં થકાં દોરી સાથે, મવીયે જ્યાં વઢે જાનુનુ અતર, અને ઢાવા જાનુનો જમણો રજો તથા જમણા જાનુનો ઢાવો રજો પલોઠી પીઠ સાથે લલાટ મ-લતા ય ચારે દોરી સરસી થાય, તે સમચતુરસસ્થાન અથવા સમસ્ત અગ સામુ-દ્રિક શાસ્ત્રોક્તલક્ષણસહિત શુદ્ધ હોય, તે સમચતુરસસ્થાન કહીયે તે જે કર્મપ્ર-કૃતિના ઉદયથી હોય, તે સમચતુરસસંસ્થાનનામકર્મ જાણવું તે દેવતા સર્વને સમ ચતુરસ્ર સંસ્થાન હોય

૨ જેમ વટવૃક્ષનો ઉપરલો જાગ પૂર્ણ હોય, તેમ જે સસ્થાનેં કરી નાજી ઉપરનો જાગ ત્રિકલક્ષણોપેત પૂર્ણ પ્રમાણ હોય અને નીચલો જાગ હીન હોય, એવું ન્યગ્રોધ-સસ્થાન, જે કર્મના ઉદયથી પામીયે, તે કર્મપ્રકૃતિનું નામ, ન્યગ્રોધસંસ્થાન જાણવું

૩ જ્યાં નાજી થકી નીચેના અગ, ઉત્તમમાનોપેત હોય અને પેટ ઉપરના અગ હીન હોય, તે સાદિસસ્થાન, જે કર્મના ઉદયથી થાય, તે કર્મનું નામ પણ તેજ જાણવું

૪ જ્યાં હાથ, પગ, મુલ અને ગ્રીવાદિક ઉત્તમ હોય અને હૃદય, પેટ, પૂઠ, અ-ધમ હીન હોય, તે કુબ્જસસ્થાન, જે કર્મના ઉદયથી પામીયે, તે કર્મનું નામ તેજ જાણવું

૫ જ્યાં હાથ અને પગ, હીન હોય અને વીજાં અગ ઉત્તમ હોય, તે વામનસસ્થાન, જે કર્મના ઉદયથી પામીયે, તે કર્મનું નામ તેજ જાણવું

૬ જ્યાં સમસ્ત અગના અવયવ લક્ષણ હીન ચૂડા હોય, તે હુન્સસસ્થાન, જે કર્મના ઉદયથી પ્રાપ્ત થાય, તે કર્મનું નામ પણ તેહીજ જાણવું સસ્થાન તે શરીરનો આકારવિશેષ, તેનું હેતુચૂત જે નામકર્મપ્રકૃતિ, તે સસ્થાનનામકર્મ કહીયે ગર્જજ, તિર્યંચ, મનુષ્યને ઠ સસ્થાન હોય અને શેષ સર્વ જીવને હુન્સસસ્થાન હોય હવે પોઝલિકશરીરને વિષે વ્યવહારે જે વર્ણાદિક હોય તેના હેતુચૂત વર્ણાદિક ચારના નામ કહે છે તેમાં પ્રથમ પાંચ વર્ણના નામ કહે છે

१ जे कर्मना उदयथी जीवनुं शरीर, मशीनी पेरें तथा गुदीनी पेरें नीलुं, कालुं, होय, ते कर्मप्रकृतिनु नाम कृष्णवर्ण कहियें.

२ जे कर्मना उदयथकी जीवनुं शरीर, शुक्लपिच्छ सरखुं तथा जंगल सरखुं नील होय, ते कर्मप्रकृतिनु नाम नीलवर्ण कहियें

३ जे कर्मना उदयथी जीवनु शरीर हलदर तथा हरियाल तथा चंपाना फूल सरखुं पीले वणें होय, ते हरिद्रकपीतवर्णनामकर्म जाणवु ४ जे कर्मना उदयथी जीवनु शरीर, हिंगलो तथा सिंहर तथा जासूखनां फूल जेवु लोहित के० रातुं होय, ते कर्मनुं नाम लोहितनामकर्म जाणवुं ५ जे कर्मना उदयथी जीवनु शरीर शंख, कुंद, चक्रकिरण सरखुं तथा गोरवर्ण होय, ते श्वेतवर्णनामकर्म जाणवु.

॥ एम वर्णनाम कह्यी, ते पुज्जलणुणसादर्ये गंधनाम कहेवे. ॥

सुरही डुरही रस पण, तित्त कडु कसाय अंबिला महुरा

फासा गुरु लहु मिळ खर, सी उण्ह सिणिह रुक्कठा ॥ ४१ ॥

अर्थ— सुरही के० सुरजिगंधनामकर्म, डुरही के० डुरजिगंधनामकर्म, रसपण के० रस पांच कहे वे. तित्त के० तिकरसनामकर्म, ते तिकरस, कडु के० कडुकरसनाम-कर्म, ते कडुरस, ३ कसाय के० कपायखरसनामकर्म, ते कपायेखो रस, अंबिला के० आ-म्बरसनामकर्म, ते खाटो रस, आंबलीनो रस, ५ महुरा के० मधुररसनामकर्म ते मीठो रस. फासा के० हवे आठ फरस कहे वे १ गुरु के० गुरुस्पर्शनामकर्म, २ लहु के० लघुस्पर्शनामकर्म, ३ मिळ के० मृदुस्पर्शनामकर्म, ४ खर के० खरस्पर्शनामकर्म, ५ सी के० शीतस्पर्शनामकर्म, ६ उण्ह के० उष्णस्पर्शनामकर्म, ७ सिणिह के० क्षिग्धस्पर्शनामकर्म, ८ रुक्क के० रूक्षस्पर्शनामकर्म, ९ आठ के० आठ स्पर्श जाणवा ॥ इत्यहारार्थ. ॥ ४१ ॥

ते गंधना वे जेद वे. १ जे कर्मने उदयें कर्पूर, कस्तुरी, अने फुलना सुगंध स-रखो शरीरनो गंध होय, ते कर्मनु नाम सुरजिगंधनामकर्म कहियें ए शरीर श्री तीर्थकर तथा पद्मिनी स्त्रीनेज होय २ जे कर्मने उदये जीवनुं शरीर, लशणादिकनी पेरे मृतकनी पेरे दुर्गंधवाळुं होय, ते कर्मनु नाम, डुरजिगंधनामकर्म कहियें. ए वे गंधनां नाम कहां.

हवे रसनां नाम कहे वे ते रसना पांच-तरे मान्या वे ते पण एमांहे अंतर्जावे वे रियाताना सरखुं तित्त कडु होय, ते जो पण हारादिक रस ग्रंथां-ना उदयें जीवनु शरीर, जीव क- २ जे कर्मना उदयें

शरीर, शुठ अने मरी सरखु करु कहेतां तीखा रस जेवु होय, ते कर्मनु नाम कटु-
रसनामकर्म ३ जे कर्मना उदयथी जीवनु शरीर, हरडे अने वहेना सरखुं कपायेला
रस जेवु होय, ते कर्मनु नाम पण तेज जाणवु ४ जे कर्मना उदयें जीवनु शरीर,
छीवू अने आंवलीना रस जेवु आम्ब पटखे खाटु होय, ते कर्मनु नाम तेज जा-
णवु ५ जे कर्मने उदये जीवने शरीरें शेखडी, झूध, अने साकर जेवो मीठो
रस लहीयें, ते कर्मनु नाम, मधुररसनामकर्म ६ पाच रसनां नाम कहा

हवे आठ स्पर्शना नाम कहे ठे १ जे कर्मने उदयें जीवनु शरीर, लोहना गोखानी
पेरें ज़ारी होय, सहेजे नीची गति होय, ते कर्मनु नाम गुरुस्पर्श जाणवु. २ जे कर्मने
उदयें जीवनु शरीर, अर्कतुलनी पेरें हलवु होय, ते लघुस्पर्शनामकर्म ३ जे कर्मने उ-
दयें जीवना शरीरनो स्पर्श, वेतस तथा माखणनी पेरें सुकुमाल मृडु होय, ते मृडु-
नामकर्म ४ जे कर्मने उदयें जीवना शरीरनो स्पर्श, गायनी जीजनी पेरें वरसठ
होय, ते वरसठनामकर्म ५ जे कर्मना उदयें जीवना शरीरनो स्पर्श, हीमनी
पेरे अत्यंत शीतल होय, ते शीतनामकर्म ६ जे कर्मना उदये जीवना
शरीरनो स्पर्श, अग्निनीपेरे उल्ल होय, ते उल्लनामकर्म ७ जे कर्मना उदये जीवना
शरीरनो स्पर्श, घृत तैलनी पेरें चीकट लेहवत होय, ते कर्मप्रकृतिनु नाम
स्निग्ध जाणवु ८ जे कर्मना उदये जीवना शरीरनो स्पर्श, राखनी पेरें लूह
नि लेह होय, तेनु नाम रुक्ष जाणवु ॥ ४१ ॥

॥ ए वर्णादिक वीश प्रकृतिमांहे शुज केटली ? अने

अशुज केटली ? ते कहे ठे ॥

नील कसिण डुगध, तित्त करुअ गुरु खर रुक्क ॥

सीअं च असुह नवग, इकारसगं सुज सेसं ॥ ४२ ॥

अर्थ— नील के० नीलवर्ण, कसिण के० कृष्णवर्ण, ए वे वर्ण अने डुगध, के० डु-
गध, ए एक गध, तथा तित्त के० तिकरस, करुअ के० कटुकरस ए वे रस, अने
गुरु के० गुरुस्पर्श, खर के० खरस्पर्श, रुक्क जे० रुक्षस्पर्श, सीअं च के० शीतस्पर्श, ए
चार स्पर्श असुहनवग के० एव अशुज पापप्रकृतिनु नवक जाणवु अने सेस
के० शेष रही जे इकारसग के० अग्नीआर प्रकृति, ते शुज जाणवी ॥ इत्य
द्वारा ॥ ४२ ॥

औदारिकशरीरथी मानीने इहा सुधी जे कर्मप्रकृति कही, ते सर्वपुन्यविपा-
कनी कही, जेजणी एनो विपाक पटखे रसोदय ते जीवाश्रित औदारिक शरीर आ-

અગ્નીને હોય. શરીર, અગ્નોપાંગ, વધન, સંઘાતન, સઘયણ, સસ્યાન, વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ એ સમસ્ત વિશેષ જે કહ્યાં, તે શરીરપુજ્જલને વિષે હોય. તેથી એનાં હેતુ-જૂત કર્મ, તે પુજ્જલવિપાકી કહીયે. તથા અહીં શરીરના વર્ણાદિક, લોકવ્યવહારન-યથી લેવા, અન્યથા નિશ્ચયનયમતે તો ઓદારિકાદિકશરીર પુજ્જલે પાંચ વર્ણ, વે ગંધ, પાંચ રસ, આઠ સ્પર્શ, એવં વીશ ગુણ હોય પણ અહીં જે વર્ણાદિક લોકવ્યવહારે કહેવાય તે ઊત્કટ વર્ણાદિક પર્યાય હેતુજૂત નામકર્મ, તેની પ્રકૃતિ કહી, તેમાંહે એક નીલો, બીજો કાલો, એ વે વર્ણ; તથા એક હુર્ગંધ, એવં ત્રણ તથા તિક્ત અને કટુ એ વે રસ, એવં પાંચ, તથા ગુરુ, સ્વર, રૂઢ અને શીત, એ ચાર સ્પર્શ, એ નવ પ્રકૃતિ લોકને વિષે અનિષ્ટ હોય. તે માટે અશુભ છે તેથી એના હેતુજૂત કર્મનું નામ પણ અશુભ જાણવું, જે કારણ માટે સંકેતે એનો કટુરસ વધે, અને વિશોધે ઘટે, તેથી એ નવ, પાપપ્રકૃતિમધ્યે લેખવીયે, તેથી એ અશુભનવક કહ્યું. પાપ પ્રકૃતિમાંહે સામાન્યે વર્ણાદિ ચાર અશુભ કહ્યાં છે અને અહીં વિશેષે નવ કહ્યાં

એ નવ જ્ઞેદથી શેષ રહ્યા અગ્નીઆર જ્ઞેદ, તે શુભ છે, સર્વ લોકને ઇષ્ટ હોય, તે જાણી તેનું નિમિત્તજૂત જે કર્મ, તે પણ વિશુદ્ધ તેનો મિષ્ટરસ વધે, તે માટે શુભ પુ-ણ્યપ્રકૃતિ કહી તે અગ્નીઆરનાં નામ કહે છે. શ્વેત, પીત ને રક્ત, એ ત્રણ વર્ણ એક સુરજિગ્ધ કપાયલ, આમ્લ ને મધુર, એ ત્રણ રસ લઘુ, મૃદુ, ક્ષિગ્ધ અને ઊક્ષ, એ ચાર સ્પર્શ એવં અગ્નીઆરને વિશેષનયે પુણ્યપ્રકૃતિ કહીયે એ વર્ણાદિક વીશ ના-મની પ્રકૃતિ કહી ॥ ૪૨ ॥

॥ હવે આનુપૂર્વી નામકર્મ કહે છે ॥

ચંદ્રહર્ગદ્વણુપુઘી, ગદ્ પુઘિઙ્ગં તિગં નિઆનુજુઞ્ચં ॥

પુઘીઝદઝં વકે, સુહ અસુહ વસુદ્ધ વિદ્ગ ગદ્ ॥ ૪૩ ॥

અર્થ-ચંદ્રહર્ગદ્વ કે ૦ ચાર જ્ઞેદ ગતિની પેરે, અણુપુઘી કે ૦ આનુપૂર્વી નામ છે. ગદ્પુઘીઙ્ગં કે ૦ ગતિ ને આનુપૂર્વી, એ વેદુ લેતાં દ્વિક કહેવાય અને તિગનિઆનુ-જુઞ્ચં કે ૦ જે વારે એને પોતાના આયુસદિત લહિયે, તેવારે આનુપૂર્વીનું ત્રિક થાય પુઘીઝદઝંવકે કે ૦ આનુપૂર્વીનો ઝદય તે વિગ્રહગતિયે, સુહ કે ૦ શુભ ચાલ, અસુહ કે ૦ અશુભ ચાલ, વસ કે ૦ વલદની પેરે, ઝદ કે ૦ ઝંટની પેરે, એ વે પ્રકારે વિદ્ગગદ્ કે ૦ વિહાયોગતિનામકર્મ ॥ इत्यकारार्थः ॥ ४३ ॥

ચાર જ્ઞેદ ગતિની પેરે આનુપૂર્વીનામકર્મ છે એક નરકાનુપૂર્વી, વીજી મનુષ્યાનુપૂર્વી, ત્રીજી દેવાનુપૂર્વી, ચોથી તિર્યચાનુપૂર્વી એ ચાર આનુપૂર્વીનામ છે. इहांथी सम-

श्रेणिव्यतिरिक्त नरकमाहे अवतरतां एक समय त्या खगे समश्रेणियें जाये, त्यांची जेम बलदने नाथे जाली गमाणे बांधियें, तेम नरकानुपूर्वींनी उदय, उत्पत्तिक्षेत्र नरकें आणे तेम तिर्यचमांहेपण द्विसमय, त्रीसमय, चतु समय, एक वक्रादिक गति अवतरतां तिर्यगानुपूर्वीनो उदय होय, तेम मनुष्यगतिमध्ये उपजतां वरुगतियें मनुष्यानुपूर्वीनो उदय जाववो, तेम देवतामांहे अवतरतां वरुगतिक्षेत्रें देवानुपूर्वीनो उदय ए चारे आनुपूर्वी, क्षेत्रविपाकनी ठे, तेथी ज्यां श्रमश्रेणिथी वळे, ते क्षेत्रें आनुपूर्वी उदय आवे

तथा ज्यां आगल नरकद्विक कळुं, त्यां नरकगति आने नरकानुपूर्वी ज्यां तिर्यक्-द्विक कळुं, त्यां तिर्यचगति तिर्यचानुपूर्वी ज्या मनुष्यद्विक त्यां मनुष्यगति, मनुष्यां नुपूर्वी ज्यां सुरद्विक त्या देवगति ने देवानुपूर्वी ए वे वे प्रकृति द्विकशब्दें लेवी ए सहा पूर्वे नथी कही, ते माटे अहीं कही

ज्या त्रिक कहे, त्या आयु सहित त्रण लेवी नरकत्रिक ते नरकगति, नरकानु पूर्वी, नरकायु तिर्यचत्रिक ते तिर्यचगति, तिर्यगानुपूर्वी, तिर्यगायु, ए त्रिकसहा क-हीयें एम मनुष्यत्रिक ते मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, मनुष्यायु देवत्रिक ते देव-गति, देवानुपूर्वी, देवायु ए आनुपूर्वी नामकर्मनो उदय, जीवने जेवारें वे समयादिकनी विग्रहगति करे, तिहा थाय एम आनुपूर्वीनाम कळु

हवे विहायोगति नाम कहे ठे जे कर्मना उदयथी प्राणी चालतो थको वृषज ए-टले बलदनी पेरें, तेमज हाथीनी पेरें, हसादिकनी पेरें, जली रीतें चाले, ते कर्मप्र-कृतिनु नाम शुजविहायोगति कहीयें तथा जे कर्म उदयें उटनी पेरें, खरनी पेरें, तीडनी पेरें, चालतां वझे पग घसाय, एवी माठी चालने जीव पामे, ते अशुज विहा-योगति कहीयें पूर्वे गतिनाम कळु, तेथी एने निन्नपणु जणाववाने विहाय के० आ काशनाम पूर्वे जोड्यु, तेथी खगति पण कहीयें अवकाशें चालवु, ते विहायोगति कहीयें, ए त्रण जीवने होय एम चौद पिडप्रकृतिना पाशठ तथा पच्चोत्तेरे जेदनु स्वरूप कळु ॥ ४३ ॥

॥ हवे आठ प्रत्येक प्रकृतिनु स्वरूप कहे ठे ॥

परघा उदया पाणी, परेसिं वळिणपि होइ उ-हरिसो ॥

उससिण लक्ष्मिजुत्तो, हवेइ ऊसासनामवसा ॥ ४४ ॥

अर्थ- परघाउदया के० पराघातनामकर्मना उदयथी पाणी के० प्राणी एटले जीव, ते परेसिं के० पोतायकी बीजा वळिणपि के० बलवंत जीवने पण होइउरुरिसो

के० दुःखे जीपवा योग्य श्रम होय अने उससिणलङ्घितो के० श्वासोद्वासनु लङ्घि
युक्त एटले पामबु ते हवेऽजसासनामवसा के० उश्वासनामकर्मने वशे एटले उदये
करी होय ॥ इत्यङ्कारार्थ ॥ ४४ ॥

पराधात नामकर्मना उदयथी जीव, द्रव्यप्राण जे पांचेंद्रिय, त्रण बल, श्वासोद्वास
अने आयु ए दश द्रव्य प्राणने धरे तथा जावप्राण ते ज्ञान, दर्शन अने चारित्ररू-
पने धरे, तेने प्राणिशब्दे जीव कहियें ते परेसिं के० आप विना बीजा जीवने तथा
वैरीने पण दुर्द्धर्ष एटले दुःखें, घणे उपाये करी एह पराजय्यो जाशे ? एवी बुद्धि,
बलवन्तने पण उपजावे, तो निर्वल वैरीथी केवी रीतें श्वासग्यो जाय ? एटले जे
कर्मना उदयथी सबल राजसजामां पण बोलतो थको वीक न राखे, परतु उलटा
तेनाथी बीजा घणा जण बीहे, तेना दर्शनमात्रथी पण वैरी कंपायमान थाय एवो
प्रतापवान् जे जीव होय, ते पराधात नामकर्म. ए प्रथम प्रत्येक प्रकृति जाणवी.

उश्वास के० उंचो श्वास शरीराज्यतरचारि वायुविशेष, आनप्राण एवे नामे, एना
कहेवाथकी नि श्वास पण लेवो, जे नीचो उश्वास मूकवो, ते नि श्वास जाणवो. ए वेहु
जे कर्मना उदयथी सुखे लही शके, ते कर्मनु नाम, श्वासोद्वासनामकर्म जाणवु ए ल-
ङ्घिनु नाम श्वासोद्वास्तलङ्घि, ए वेहु कर्मना उदयथी होय ते जणी ओदयिकी प्र-
कृति कहियें तेणे लङ्घियुक्त एटले सहित जीव होय अने श्वासोद्वास पण पर्यासिने
उदये तथोग्य पुज्जल ग्रही श्वासोश्वासपणे परिणमावी अवलवि मूकीयें एवी शक्ति
होय, अने श्वासोश्वास व्यापारव्यय करी श्वासोश्वास प्राण ए त्रणना जेद तथा सर्व
लङ्घि द्वायोपशमिकी शास्त्रें कहियें ठेये पण ते प्रायिक वचन ठे जे जणी बैक्रिय-
लङ्घि, आहारकलङ्घि इत्यादिक ओदयिकी पण होय. तथा वीर्यांतराय द्वायोपशम
पण एनो निमित्त होय ते माटे ओदयिकी थका द्वायोपशमिकी केहेताथकां पण
विरोध नथी

॥ हवे श्वातपनामकर्मनु स्वरूप कहे ठे ॥

रवीर्विवेज जिथंगं, तावजुअ आयवाउ नउजलणे ॥

जमुसिण फासस्स तहिं, लोहियवणस्स उदउत्ति ॥ ४५ ॥

अर्थ-रवीर्विवेजजिथंग के० सूर्यमंडलने विपे रत्नना जीवनु श्रंग, तावजुअ के०
ताप उष्ण प्रकाश सहित ते आयवाउ, ^{पुपनाम} उदयथी होय, पण नउ-
जलणे के० ते श्वातपनामकर्म अग्नि
जणी उष्णस्पर्शनो उदय ते अग्निना
लोहियवणस्स उदउत्ति के०

વર્ણનો ઉદય છે તેથી ઉષ્ણ થકો પણ રાતો પ્રકાશ કરે છે ॥ ૬૫ ॥

સૂર્યને વિમાને જે રત્નના વાદર એકેન્દ્રિય પર્યાપ્તા પૃથિવીકાયિત્રા જીવ છે તેના શરીર, શીતસ્પર્શવંત છે, તેમ ઠતાં પણ તેજ પ્રકાશઉષ્ણતા કરે, તાવનાદિક તાપ નીપ-જાવે ઉષ્ણપ્રકાશ અજવાલુ કરે સૂર્યમંડલને વિષે રત્નના જીવનુ અગ તે આતપનામ-કર્મના ઉદયથી એવો શરીરનો તેજ-પ્રકાશ પામે એ કર્મ, વાદર પૃથિવીકાયિત્રા પર્યાપ્તાને પ્રાયોગ્ય હોય, તે જાણી વીજાને એનો ઉદય ન હોય, કોઈ કદેશે કે એ કર્મનો ઉદય અગ્નિના જીવને પણ હશે, જે માટે તે પણ ઉષ્ણપ્રકાશ કરે છે ૧ તે નિપેધે છે જ્વલન ઇટલે અગ્નિના જીવને તે કર્મનો ઉદય નથી, તેજકાયિત્રા જીવને શરીરઆ-શ્રયી ઉષ્ણસ્પર્શનો ઉદય છે તેથી તે અગ્નિ જેમ જેમ ટૂંકનો હોય, તેમ તેમ તે અગ્નિ-માંદેથી વીંટલેલા કેટલાએક અગ્નિકાયિત્રા જીવ છે તેના શરીરનો ઉષ્ણસ્પર્શ આપણા શરીરેં લાગે છે પણ તે પ્રકાશ ઉષ્ણ જાણવો નહીં. તે જાણી અત્યંત ઘૂરથકો તાપ ન કરે જેમ જેમ નજીક હોય, તેમ તેમ તાપ કરે અને સૂર્યમનુજ તો ઘૂર થકી તપે છે તથા અગ્નિના શરીરેં વ્યવહારેં કરી રાત્રા વર્ણનો ઉદય છે તેથી કરી તેનો પ્રકાશ રાત્રો થાય છે માટે રક્તવર્ણ જે પ્રજા તે તેજકાયિત્રાજીવના શરીર જાણવા પણ આતપ નથી એ જાવ છે ॥ ૪૫ ॥

॥ હવે ઉચોતનું સ્વરૂપ કહેટે ॥

અણુસિણ પયાસરૂવ, જિઅંગમુજ્જો અણ્ઠુ જ્જોઆ ॥

જહ દેવુત્તર વિક્કિઅ, જોહસ સ્વજ્જોઅ માહ્વ ॥ ૪૬ ॥

અર્થ-અણુસિણ કે જે અનુષ્ણ ઇટલે ઉષ્ણ નહીં, પરંતુ શીત હોય અને પયાસ-રૂવ કે પ્રકાશરૂપ ઇટલે પ્રકાશ સહિત જે જિઅંગમુજ્જોઅણ્ઠુ કે જે જીવનું શરીર, ઉચોત કરે તે હજી જ્જોઆ કે ઉચોતનામના ઉદયથી જાણવો જહ કે યતિ અને દેવ કે દેવતાને ઉત્તરવિક્કિઅ કે ઉત્તરવૈક્રિયરૂપ કરતા હોય જોહસ કે જ્યોતિષીમનુજે વિમાન સ્વજ્જોઅમાહ્વ કે સ્વચોતાદિકની પેરે શરીરેં ઉચોતતાનો ઉદય હોય ॥ ૬૫ ॥

ઉષ્ણપ્રકાશથી જિજ્ઞ જે શીત પ્રકાશરૂપ અજવાલુ કરે, જે ઉષ્ણસ્પર્શપ્રકાશ અગ્નિ કરે તેથી જિજ્ઞ પ્રકાશ કરે, તેના ઉદયથી જીવનુ અંગ કહેતા શરીર, શીતપ્ર-કાશ અજવાલુ કરે તે કર્મપ્રકૃતિનુ નામ ઉચોત કહીયેં અહીં ઉચોતના ઉદય સ્વામી દેસાહે છે

યતિ ઇટલે સાધુ, વૈક્રિય લલ્લિયે કરી ઉત્તર વૈક્રિયરૂપ કરે તથા દેવતા પણ

मूलगा जवधारणीय शरीरथी वीजुं जावा आववा सारु उत्तरवेक्रियरूप करे, तेनो प्रकाश शीत होय, ते उद्योतनामना उदयथी जीवने जाणवो. तथा ज्योतिपी जे चंद्रमा, ग्रह, नक्षत्र, तारा, ए चारे जातिना ज्योतिपीना विमानें जे पृथिवीकायिआ रत्नना जीव, तेनां शरीर ठे, तेने उद्योतनो उदय जाणवो तेम खजुआने पण जाणवो. आदि शब्दयकी रत्न औपधि प्रमुख रात्रें दीपक सरखी देखाय ठे, ए रीतें ज्यां शीत-प्रकाश देखाय, त्यां उद्योतनामकर्म उदय जाणवो ॥ ४६ ॥

॥ हवे अगुरु लघु तथा तीर्थकरनामनुं स्वरूप कहे ठे. ॥

अंगं न गुरु न लहुअं, जायइ जीवस्स अगुरु लहु उदया ॥

तिष्ठेण तिहुअणस्सवि, पुज्जो से उदउं केवलिणो ॥ ४७ ॥

अर्थ—अंगं के० शरीर, नगुरुनलहुअं के० जारी पण न थाय अने हलहुं पण न थाय, जायइजीवस्सअगुरुलहुउदया के० जीवने अगुरु लघुनामकर्मना उदयथी होय अने तिष्ठेण के० तीर्थकरनामकर्मना उदयथी तिहुअणस्सवि के० त्रिजुवनने पटले स्वर्ग मृत्यु पातालवासी जीवने पण पुज्जो के० पूजनीय होय. उदउंकेवलिणो के० तेनो उदय केवलीने होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ४७ ॥

अंगं के० जीवनु औदारिकादिक शरीर, ते गुरु पटले जारी अत्यंत स्थूल निर्वहं न जाय एवु पण न होय तथा लघु पटले हलहु अत्यंत दुर्बल पण न होय, जो अत्यंत लघु होय तो वायरे उमाडतां राखु न जाय, तेथी अत्यंत स्थूल पण नहीं अने अत्यंत कृश पण नहीं एवु समधारण शरीर, जे कर्मना उदयथी लहीयें, ते कर्मनुं नाम अगुरुलघुनामकर्म जाणवु

हवे तीर्थकरनामकर्म कहे ठे तीर्थकरनामकर्मना प्रदेशोदयथी पण आझाऐश्वर्य अन्य प्राणीनी अपेक्षाये विशेष होय तथा जे जवें तीर्थकर पदवी पामशे, ते जवने विपे कल्याणक महोत्सवें इंद्रादिक पूजे, स्तवे तथा एक आहारनिहार करतां कोड देखे नहीं, वीजुं रोगरहित सुगधिसहित प्रस्वेद, मल रहित शरीर होय वीजुं सुग-धिमान् श्वासोश्वास होय चोथुं लोही, मांस उज्ज्वल. ए चार अतिशय जन्मथी प्रदेशोदय होय तथा चार घातीआं कर्म, कय कखा पठो केवलज्ञान पामे थके तीर्थ-करनामकर्मने उदये समवसरणादि विज्रूति होय, पांत्रीश गुण सहित वाणीयें करी जव्यजनने प्रतिवोधि तीर्थकर कहेतां साधु, साधवी, आवक, आविकारूप चतुर्विध संघनी स्थापना करे तथा प्रथम गणधरनी स्थापना करे तथा देशना अफल न थाय तथा कर्मक्षयथी अगीश्वार अतिशय थाय. कखा उगणीश अतिशय होय, ए सर्व तीर्थकरनामकर्मना रत्न ॥

॥ हवे निर्माण नामकर्मनु स्वरूप कहीये ठेयें ॥

अगोवग निअमिण, निम्माण कुणइ सुत्तहारसम ॥

उवघाया उव हम्मइ, सतणु अवयवववि गाईहिं ॥ ४८ ॥

अर्थ—अगोवंग के० अगोपागनु निअमिण के० गमनु गमं आणवु, ते निम्माणकुणइ के० निर्माणनामकर्म करे, सुत्तहारसम के० ते सूत्रधार सरखु जाणवु. उवघाया के० उपघातनामकर्मथी उवहम्मइ के० हणाय, पीडाय, सतणु के० पोताना शरीरना, अवयव के० अवयवे करी लविगाईहिं के० पडजीजी चोरदतादिके करी ॥ इत्युत्तरार्थ ॥ ४८ ॥

औदारिकादिक त्रण शरीरना अगोपांग हाथ, पग, पेट, पुठ, मस्तकादिक जे ज्या जोश्ये, ते त्या थापे, पण फेरफार न होय हाथने ठामें पग न होय, अने पगने ठामे हाथ न होय, परंतु पगने स्थानकें पग अने हाथने स्थानके हाथ होय, एम पचेंडि यणु जे ज्या ते त्या होय, एम अंगोपांगनो नियम निरुद्धार, जे कर्मना उदयथी जीव करे, ते निर्माणनामकर्म ए कमे करी अगोपागनामं करी नीपजाव्या जे अगोपाग तेना ठाम, व्यवस्था होय अहीं दृष्टात देखाटे ठे जेम सूत्रधार, काष्ठपापाणी पुतलीनो करनार पुतलीने घडतो जूदा जूदा हाथ पगना आकारना काष्ठरुत ते ज्या जेवा जोश्ये त्या तेवा मेखीने पुतली करे, ते निर्माणनामकर्म

हवे उपघात नामकर्मनु स्वरूप कहे ठे उपघात नामकर्मथी जीव हणाय, पीकाय, स्खलना पामे. शेणे करी स्खलना पामे? ते कहे ठे सतणुअवयव के० पोताना अग, पडजीजी, चोरदत, तथा अधिक अशुखि होय तथा रसोली प्रमुख अधिके अगे करी तथा उठे अगे करी जीव दुःख पामे, ते उपघातनामकर्मनो उदय जाणवो.

॥ हवे त्रसादिक दश प्रकृतिनु स्वरूप कहेठे ॥

वि ति चउ पणिदि तस्सा, वायरउं वायराजिआ धुला ॥

निअ निअ पज्जति जुआ, पज्जता लहिं करणेहिं ॥ ४९ ॥

अर्थ—वि के० वे इन्द्रिय, ति के० तैन्द्रिय, चउ के० चोरिन्द्रिय, पणिदि के० पचेंडिय जीव, ते तस्सा के० प्रथम त्रस नामकर्म वीजु वायरउं के० वादरनामकर्मना उदयथी वायराजिआधुला के० जीव वादर, स्थूल कहेवाय, सूक्ष्म फीटी वादर थाय वीजु निअनिअपज्जतिजुआ के० पोतपोतानी जेटली पर्याप्ति होय तेटली पर्याप्ति स हित जीव होय, ते पज्जताल्लिकरणेहिं के० अपर्याप्ता लब्धिये करी तथा करणे करी ए वे जेदे करी पर्याप्ता तेमज अपर्याप्ता पण वे जेदे जाणना ॥ इत्युत्तरार्थ ॥ ४९ ॥

१ जे त्रस पामे तापादिकें करी दुःखकी वीक पामतो ठायायें आवे तथा आ-

हारादिकने अर्थे स्थानातरें जाय ते व्रस जे कर्मने उदयें जीव स्थावरपणुं ठांकी वे
इंद्रियादिक व्रसपणुं पामे, व्रस नाम धरावे जे कर्मना उदयथी ते व्रसनामकर्म तथा
जे कर्मथी जीव, व्रसपणुं मूकी थावरपणु पामे ते स्थावरनामकर्म वीजो वादर एटले
इंद्रियें ग्रहवा योग्य, जो पण एकेद्रिय पृथिव्यादिक चारना शरीर, एक, वे तथा सं-
ख्यातां मख्यां थकां पण इंद्रियें ग्रहवाय नहीं, केवल असंख्याता शरीरनो पिरु इ-
ंद्रियें ग्रहवाय, ते पण वादर कहेवाय. अने जो असंख्याता असंख्याता जेदे मले, तो
पण जे इंद्रियें न ग्रहवाय, ते सूक्ष्मशरीर कहिये ए वे प्रकृति पण पुञ्जविपाकीनी
ठे तेथी आपणुं विपाकशरीर, पुञ्ज देखावे, ते जणी वादरपर्यायनुं निमित्त, ते वा-
दरनामकर्म अने जे सूक्ष्मपर्यायनुं निमित्त, ते सूक्ष्मनामकर्म. एम वादरनामकर्म ने सू-
क्ष्मनामकर्म वे साथे कहा

३ हवे त्रीजुं पर्यासिनामकर्म कहे ठे जे कर्मना उदयथी जीव, आरजेली पर्यासि
पूर्ण कत्या विना मरे नहीं, ते पर्यासिनामकर्म जाणवु त्यां एकेद्रियने धूरनी चार प-
र्यासि तथा विकलेंद्रियने अने असन्निया पंचेंद्रियने जापा होय, ते जणी पांच पर्या-
सि होय, तथा सन्निया पंचेंद्रियने मन होय, ते जणी ठ पर्यासि उत्पत्तिना प्रथम
समयथी आरजे ते आप आपणी आरजेली पर्यासि पूर्ण कत्या पठी मरे, पण अधु-
रियें न मरे, ते लब्धिपर्यासो तथा करण एटले आहार, शरीर अने इंद्रिय पर्यासि
पूर्ण नहीं थड, त्या सुधी तेने करण अपर्यासो कहियें अने पूर्ण थाय पठी करणप-
र्यासो कहियें अथवा जे जे पर्यासि पूरी करी नहीं ते तेनी अपेक्षाये करण अपर्या-
सो अने पूरी करी तेनी अपेक्षाये करणपर्यासो अने जे कर्मना उदयथी आरजेली
पर्यासि, पूर्ण कत्या विना मरे, ते लब्धिअपर्यासो होय ते अपर्यासिनाम कर्म. त्यां
पर्यासि कहेतां पुञ्जलना उपचयथी थयुं जे पुञ्जलपरिणमनहेतुशक्ति विशेष, ते
विषय जेठे ठ प्रकारे ठे १ आहार, २ शरीर, ३ इंद्रिय, ४ स्वासोश्वास, ५
जापा, ६ मन. ए ठ पर्यासि ठे ते मध्ये १ जे शक्तिविशेषे जीव, पुञ्जल ग्रही खल
रस जुदा करे, ते आहारपर्यासि २ जे शक्तिविशेषे रस थयो तेने सात धातुपणे प-
रिणमावे, ते बीजी शरीरपर्यासि ते धातुने डव्येंद्रियपणे परिणमाववानी शक्ति, ते
त्रीजी इंद्रियपर्यासि ४ स्वासोश्वास वर्णादल लड स्वासपणे परिणमावी अवलंबी
मूकवानी, ते चोथी स्वासोश्वासपर्यासि ५ जापाडव्य लड जापपणे परिणमावी अ-
वलंबी मूकवानी शक्ति, ते पाचमी जापापर्यासि ६ मनोडव्य लेड मनपणे परिणमावी
अवलंबी मूकवानी शक्ति, ते ठठी मन पर्यासि. ए ठए पर्यासिनो आरंज समकालें
होय, ते पठी एक समयें आहार पर्यासि ते पठी अतरमुहूर्ते शरीरपर्यासि

पूर्ण करे, ते पठी औदारिक शरीरवालो अतरमुहूर्त मुहूर्तने आंतरे शेष चार पर्या-
सि पूर्ण करे अने वैक्रिय तथा आहारक शरीरवालो समयने अंतरे पूर्ण करे. आग
दी वे पर्यासि सूक्ष्म ठे, तेथी कालनो फेर थाय जेम ठ जणी कातनारी, साथे कात
वा वेठी तेमा जे स्थूल काते, ते वहेलु कोकनु पुरं करे अने सूक्ष्म कांते ते, मोरु
कोकनु जरे, एम पर्यासिने पण जाववी ॥ ४ए ॥

॥ हवे प्रत्येक नामकर्म कहे ठे ॥

पत्ते अतणू पत्ते, उदएणं दत्तअठिमाइ थिरं ॥

नाजुवरि सिराइ सुहं, सुजगार्जं सवजणइठो ॥ ५० ॥

अर्थ - पत्तेअतणू के० औदारिक तथा वैक्रिय शरीर, प्रत्येक एटले जीव जीव-
प्रत्ये जूडु जूडु निराळु आप आपणी निष्ठानु शरीर होय ' उदएण के० जे कर्मना उ
दयथी ते पत्ते के० प्रत्येक नामकर्म, एटले साधारण अनंता जीवनु एक शरीर नि
गोद ठे ते मूकीने प्रत्येक शरीरपण पामे जे कर्मथी, ते प्रत्येकनामकर्म, तथा प्रत्ये-
कपणं मूकी साधारणमाहे अवतरे, साधारण नाम धरावे जे कर्मना उदयथी ते सा
धारणनामकर्म तथा ५ दत्तअठिमाइथिर के० दत्त अस्थि प्रमुख अवयवनों दृढ बंध
होय स्थिर निश्चल होय, जे कर्मना उदयथी ते स्थिरनामकर्म तथा कान, पापण,
जीज प्रमुख शरीरावयव, जे कर्मना उदयथी अस्थिर एटले चपल होय, ते अस्थिर-
नामकर्म ए वे प्रकृतिनो उदय अविरोधी ठे, ध्रुवोदय जणी साथे होय

६ हवे शुजनामकर्म कहे ठे नाजिवरिसिराइसुह के० नाजी उपरलां अंग हस्त
प्रमुख मस्तकादिक अवयव शुजनामकर्मना उदयथी शुज होय, तेने स्पशें कोड अ-
प्रीति न पामे तथा नाजीनी नीचेना अंग जे पग प्रमुख, ते जेने लागे तेथी ते अप्री
ति पामे, ते अशुजनाम कर्मथी होय एवे प्रकृति पण ध्रुवोदयी उदयें अविरोधिनी ठे

७ हवे सौजाग्यनामकर्म कहे ठे सुजगार्जंसवजणाइठो के० सौजाग्यनामकर्मना
उदयथी जीव तथाविध उपकार कल्या विना तथा स्वजनादिक संबंध विना पण
सर्वजनने इष्ट, वल्लज होय, सुवाहुनी पेरें तथा दौर्जाग्यनामकर्मना उदयथी जीव,
कोशने घणा उपकार करे तो पण तथा स्वजनादिकने पण वसुदेवना पूर्वजवनों जीव,
नदीपेणनी पेरें अनिष्ट लागे, ते दौर्जाग्यनामकर्म ॥ ५० ॥

॥ हवे सुस्वरनामकर्म कहे ठे ॥

सुसरा महुर सुहं कुणी, आइज्जा सवलोअ गिअवउं ॥

जसउं जसकित्तीउं, आवरदसगं विवक्कउं ॥ ५१ ॥

अर्थ-सुसरा के० सुस्वरनामकर्मना उदयथी मधुर के० मधुर मीगे, सुह के० सुख-
दायि, जुणी के० ध्वनि एटखे स्वर होय. आइजा के० आदेयनामकर्मथी ते पुरुषनुं
सबल्लोथ के० सर्व लोकने गिप्र के० ग्रहवायोग्य एवु वठ के० वचन होय, जसउजस-
कितीउ के० यशकीर्तिनामकर्मथी जीवनी यश, कीर्ति सर्वत्र होय. थावरदसगविवज्जठ
के० स्थावरदशको ए थकी विपरीतार्थ जाणवो ॥ इत्यह्वरार्थः ॥ ५१ ॥

८ कोकीलानी पेरे जीणो, मीगे, शुक्र, शुक्र सावही कहेतां मेना तथा मधूरनी पेरे
शुक्र सुखदायि दुःखवारक स्वर लहीये, ते सुस्वरनामकर्मना उदयथी जाणवो. तथा
खर, उट, फेतकारी, लुकनी, माज्जार, घूडना शब्दनी पेरे कसवो, कागना स्वरनी पेरे
अनिष्ट, घोघरो विरूप स्वर पामीये, ते दुःस्वरनामकर्मनो उदय, ए जापापर्याप्ति
पूरी कस्या पठी होय, ते जणी वचनप्रतिवध ठे अने श्रोत्रेन्द्रियने सुखदायी तथा
दुःखदायि होय.

ए आदेयनामकर्मना उदयथी जीवनुं वचन, शुक्र शकुनना वचननी पेरे इष्ट मानवा
योग्य सुखें समजवा योग्य होय, तेमज अनादेयनामकर्मना उदयथी जीव जो पण
काहुं हितकारक वचन कहे, तोपण तेनुं वचन कोइने सुहाय नहीं, अशुक्र शकुननी
पेरे अनिष्टपणे माने, सुस्वर थका पण अपशकुननी पेरे सुहाय नहीं अही आदेयथी
मान्य वचन होय अने सुस्वरनामकर्मथी सुकंठ होय एटखो जेद जाणवो

१० जे एकदिशें नाम विस्तरे, ते कीर्ति, अने जे चारे दिशाये शोभा बोलाय, ते
यश, अथवा दान शीलादिक गुण करी शोभा वधे, ते कीर्ति अने पोताना पराक्रमे
अव्यजाव शत्रुजयादिक गुण विस्तरे, तेने यश कहिये ए वे वानां जे कर्मना उदयथी
जीव लहे, ते यश कीर्तिनामकर्म तथा जेना उदयथी यश कीर्ति न लहे, ते अयश-
कीर्तिनामकर्म ए त्रस दशको कसो

अने ए थकी विपरीत उलटो अर्थ स्थावरादिक दश नामकर्मनो जे जेद, जे जणी
त्रस फीटी स्थावर थाय, ते स्थावर नाम कर्म, तेमज चादरपणुं फीटी सूक्ष्मपणुं पामे,
एम अनुक्रमें स्थावर दशक जाणवु एटखे त्रसविशतिनु स्वरूप कहुं ए रीतें नाम-
कर्मना शमशठ तथा त्राण तथा एकसो ने त्राण जेदनुं स्वरूप कहुं. ॥ ५१ ॥

॥ हवे गोत्र तथा अंतराय ए वे कर्म कहे ठे ॥

गोत्र छुट्ठ नीअ, कुलाल इव सुघर जुंजलाईअ ॥
विघ्न दाणे लाजे, भोगुवजोगेसु विरिएअ ॥ ५२ ॥

अर्थ— गोश्रं के० गोत्रकर्म, दुह के० वे जेदे ठे एक उच्च के० उच्चैर्गोत्र, बीजु नीश्रं के० नीचैर्गोत्र, त्या कुलालश्चसुघड के० कुञ्जारनी पेरे घडेला जला घना सरखु उच्चैर्गोत्र, अने जुजलाईश्र के० कुञ्जार अशुज जुजल एटले मदिरा प्रमुखनो घनो पण घडे, तेना सरखु नीचैर्गोत्र, तथा विग्ध के० अंतरायकर्म पांच जेदे एक दाणे के० दाना-तरायकर्म, लाजे के० लाजातरायकर्म, जोग के० जोगातरायकर्म, उवजोगेसु के० उप-जोगातरायकर्म, विरिएश्र के० वीर्यातरायकर्म ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ५१ ॥

ते गोत्रकर्मना वे जेदे एक उच्चैर्गोत्र, बीजु नीचैर्गोत्र, ते वे दृष्टांति करी समजावे ठे विशिष्टजाति क्षत्रियकाश्यपादिक, उग्र्यादिककुल, उत्तमवलविशिष्टरूप ऐश्वर्य, तपो गुण, विद्यागुण सहित होय ते उच्चैर्गोत्र तथा जिह्नुकादिक, कुलहीन जात्यादिक खहे-ते नीचैर्गोत्र जेम कुलाल एटले कुञ्जार ते जला घना नीपजावे, ते लोकमां कुसुम, चदन, आखा एटले अक्षतशु पूजा पामे, मगलकार्ये कलश स्थापे, तेम उच्चैर्गोत्रना उदयथी जीव विशिष्ट जात्यादिक गुणे करी जो पण बुद्ध्यादिके हीन होय तोपण उत्तम जातिकुलादिक गुणे करी मनाय तथा नीचैर्गोत्रना उदयथी जीव जुंजला एटले मदिरानु ठाम जे घनो ते जोपण मदिराहीन होय तोपण मान न पामे, तेमज जो बुद्ध्यादिक गुणवंत होय, तो पण नीचकुल ठे माटे ते जीव पाति न पामे ए रीतें गोत्रकर्म कष्टु

हवे आठसुं अंतरायकर्म कहे ठे एना पांच जेदे ठे जे कर्मना उदयथी जीव, शुद्धद्रव्य ठते, शुरु पात्र मळे थके दान देवाने वाठतो पण दान आपी न शके, ते पहेलु दानातरायकर्म जे कर्मने वशें देवावालो ठतां इष्ट वस्तु वाठतो थाचे तथा व्यापारे माह्यो थको पण इष्ट वस्तु न पामे, तेनु नाम बीजु लाजातरायकर्म तथा जे एक वेला जोगवाय, ते फूल आहारादिक जोग द्रव्य ठते जोगववा वाठतो, विरति विना जोगवी न शके, ते त्रीजु जोगातरायकर्म तथा जे घणा वखत जोगवाय, ते उपजोग, एवा स्त्री तथा आचरणादिकना उपजोग वाठतो, आचरणादिक ठते हुते जे कर्मना उदयथी पहेरी जोगवी न शके, ते चोथु उपजोगातरायकर्म तथा जे कर्मना उदयथी मिथ्या क्रियाने समर्थ थको पण जीव, ते क्रिया करी न शके, ते वालवी-यांतरायकर्म तथा जे सम्यक्दृष्टि साधु मोक्षार्थे क्रिया करवाने हींढे, एटले प्रवर्त्तें, तो पण करी न शके, ते पणितवीर्यांतरायकर्म तथा जेणे करी देशविरतिपण वाठतो न शके, ते वालपणितवीर्यांतरायकर्म. ए पाचमु वीर्यांतरायकर्म जाणवु ॥ ५१ ॥

- ८ कर्मनी मूलप्रकृति ८.
 १ ज्ञानावरणीय कर्म.
 २ दर्शनावरणीय कर्म
 ३ वेदनीय कर्म
 ४ मोहनीय कर्म
 ५ आयुः कर्म
 ६ नाम कर्म
 ७ गोत्र कर्म
 ८ अतराय कर्म.
 ५. ज्ञानावरणीयनी प्रकृति ५.
 १ मतिज्ञानावरणीय
 २ श्रुतज्ञानावरणीय
 ३ अवधिज्ञानावरणीय
 ४ मनःपर्यवज्ञानावरणीय
 ५ केवलज्ञानावरणीय
 ६ दर्शनावरणीयनी प्रकृति ६.
 १ चक्षुदर्शनावरणीय
 २ अचक्षुदर्शनावरणीय
 ३ अवधिदर्शनावरणीय
 ४ केवलदर्शनावरणीय
 ५ निजा
 ६ निजानिजा
 ७ प्रचला
 ८ प्रचलाप्रचला.
 ९ धीणस्त्री.
 १० वेदनीय कर्मनी प्रकृति १०.
 १ शातावेदनीय
 २ अशातावेदनीय
 १० मोहनीयनी प्रकृति १०.
 १ सम्यक्त्वमोहनीय.
 २ मिश्रमोहनीय.

- ३ मिथ्यात्वमोहनीय
 ४ अनंतानुबधक्रोध
 ५ अप्रत्यारयान क्रोध
 ६ प्रत्यारयान क्रोध.
 ७ संज्वलन क्रोध
 ८ अनंतानुबधीमान.
 ९ अप्रत्यारयानमान.
 १० प्रत्यारयानमान
 ११ सज्वलनमान
 १२ अनंतानुबधीमाया.
 १३ अप्रत्यारयानमाया.
 १४ प्रत्यारयानमाया
 १५ सज्वलनमाया
 १६ अनंतानुबधी लोच.
 १७ अप्रत्यारयान लोच.
 १८ प्रत्यारयान लोच
 १९ सज्वलन लोच
 २० हाम्यनोकपाय
 २१ रतिनोकपाय
 २२ अरतिनोकपाय
 २३ शोकनोकपाय
 २४ जयनोकपाय
 २५ जुगुप्सानोकपाय
 २६ पुरुषवेदनोकपाय.
 २७ स्त्रीवेदनोकपाय
 २८ नपुंसकवेदनोकपाय.
 ४. आयु कर्मनी प्रकृति ४.
 १ देवायु
 २ मनुष्यायु.
 ३ तिर्यगायु.
 ४ नरकायु

१०३ नामकर्मनी प्रकृति १०३.

- १ नरकगति नामकर्म
- २ तिर्यग्गति नामकर्म
- ३ मनुष्यगति नामकर्म
- ४ देवगति नामकर्म
- ५ एकेंद्रिय जातिनाम
- ६ द्वेन्द्रिय जातिनाम
- ७ त्रेन्द्रिय जातिनाम
- ८ चतुर्गेंद्रिय जातिनाम.
- ९ पंचेंद्रिय जातिनाम
- १० श्रोदारिक शरीरनाम.
- ११ वैक्रिय शरीरनाम
- १२ आहारकशरीरनाम
- १३ तेजस्वशरीरनाम
- १४ कर्मणशरीरनाम
- १५ श्रोदारिक अगोपाग
- १६ वैक्रिय अगोपाग
- १७ आहारक अगोपाग
- १८ श्रोदारिकश्रोदारिक वधन
- १९ श्रोदारिक तेजस्वधन
- २० श्रोदारिक कर्मणधन
- २१ श्रोदारिकतेजस्व कर्मणधन
- २२ वैक्रियवैक्रिय वधन
- २३ वैक्रियतेजस्व वधन
- २४ वैक्रियकर्मणधन
- २५ वैक्रियतेजस्वकर्मणधन
- २६ आहारक आहारक वधन
- २७ आहारक तेजस्व वधन
- २८ आहारक कर्मण वधन
- २९ आहारक तेजस्व कर्मण वधन.
- ३० तेजस्वतेजस्व वधन.

- ३१ तेजसकर्मण वधन
- ३२ कर्मणकर्मण वधन
- ३३ श्रोदारिकसंघातन
- ३४ वैक्रियसंघातन
- ३५ आहारकसंघातन
- ३६ तेजस्वसंघातननाम
- ३७ कर्मणसंघातननाम
- ३८ वज्ररूपजनाराचसंघयण.
- ३९ रूपजनाराचसंघयण
- ४० नाराचसंघयण.
- ४१ अर्द्धनाराचसंघयण
- ४२ कीलिकासंघनन
- ४३ ठेवहुसंघनन
- ४४ समचतुरस्रसंस्थान
- ४५ न्यग्रोधसंस्थान
- ४६ सादिसंस्थान
- ४७ वामनसंस्थान.
- ४८ कुब्जसंस्थान
- ४९ ह्रस्वसंस्थान
- ५० कृत्स्नवर्णनाम
- ५१ नीलवर्णनाम
- ५२ लोहितवर्णनाम
- ५३ ह्यारिद्र्यवर्णनाम
- ५४ श्वेतवर्णनाम
- ५५ सुरजिगध
- ५६ दुरजिगध
- ५७ तिक्तरस
- ५८ कटुकरस
- ५९ कपायरसनामकर्म.
- ६० आम्बरसनामकर्म.
- ६१ मधुररसनामकर्म

६७ कर्कशस्पर्शनामकर्म
 ६८ मृदुस्पर्शनामकर्म.
 ६९ गुरुस्पर्शनामकर्म
 ६५ लघुस्पर्शनामकर्म
 ६६ शीतस्पर्शनामकर्म.
 ६७ उष्णस्पर्शनामकर्म
 ६८ स्निग्धस्पर्शनामकर्म.
 ६९ रुद्धस्पर्शनामकर्म.
 ७० नरकानुपूर्वी.
 ७१ तिर्यगानुपूर्वी.
 ७२ मनुष्यानुपूर्वी
 ७३ देवानुपूर्वी
 ७४ शुजविहायोगति
 ७५ अशुजविहायोगति.
 ७६ पराधातनामकर्म.
 ७७ उश्वासनामकर्म.
 ७८ आतपनामकर्म
 ७९ उद्योतनामकर्म.
 ८० अगुरुलघुनामकर्म
 ८१ तीर्थकरनामकर्म
 ८२ निर्माणनामकर्म.
 ८३ उपधातनामकर्म
 ८४ प्रसनामकर्म
 ८५ वादरनामकर्म
 ८६ पर्याप्तनामकर्म.
 ८७ प्रत्येकनामकर्म.

८८ स्थिरनामकर्म.
 ८९ शुजनामकर्म.
 ९० सौजाग्यनामकर्म
 ९१ सुस्वरनामकर्म
 ९२ आदेयनामकर्म.
 ९३ यश कीर्तिनामकर्म.
 ९४ स्थावरनामकर्म.
 ९५ सूक्ष्मनामकर्म
 ९६ अपर्याप्तनामकर्म.
 ९७ साधारणनामकर्म.
 ९८ अस्थिरनामकर्म
 ९९ अशुजनामकर्म.
 १०० दुर्जगनामकर्म
 १०१ दुःस्वरनामकर्म
 १०२ अनादेयनामकर्म
 १०३ अयश. अकीर्तिनामकर्म
 १ गोत्रकर्मनी प्रकृति १.
 १ उच्चैर्गोत्र.
 २ नीचैर्गोत्र
 ५ अतरायनी प्रकृति ५.
 १ दानातराय
 २ लाजातराय
 ३ जोगांतराय
 ४ उपजोगानराय
 ५ वीर्यांतराय

एव ८ कर्मनी १५० कर्म प्रकृति जाणवी

कर्मनाम	ज्ञा.	द.	वे	मो	आयु	नाम	गो	अ०	समग्र
वधप्रकृति	५	ए	२	२६	४	६७	७	५	१२०
उदय.	५	ए	२	२८	४	६७	२	५	१७२
उदीरणा	५	ए	२	२८	४	६७	७	५	१२२
सत्ता.	५	ए	२	२८	४	१०३	२	५	१८

सिरि हरिअसम एअं, जह पडिकूलेण तेण रायाई ॥

नकुणइ दाणाईअ, एव विग्घेण जीवोवि ॥ ५३ ॥

अर्थ— सिरिहरिअ के० लक्ष्मीनु घर एटले श्रीगृह ते जमार, तेनो अधिकारी ते पण श्रीगृही एटले जमारी समएअ के० ते सरखु, ए अतरायकर्म कछु ठे जह के० जेम ते जडारी पम्पिकूलेण के० प्रतिकूल थके, तेणरायाई के० ते राजादिक दानादिक करवा बांटे, पण ठते योगे नकुणइदाणाईअ के० दान लाज जोगादिक न करी शके एअंविग्घेणजीवोवि के० एअ अतरायकर्म करी जीजरूप राजा पण जाणवो ॥ इत्यह्वरार्थ ॥

जमारीनु दीधु, जेम राजा दीये, लाजे, जोगवे, तेम अतरायकर्मनो जेवो क्यो पशम तेवो जीव दीये, लाजे, जोगवे, जेम ते जडारी, ठते माळे देवराववा नहिं दे, ताहु न खोले तो राजा मालनो धणी ठे तो पण दइ, लेइ, जोगवी न शके एअ आदि-शब्दथकी मंत्रीश्वर, श्रेष्ठी, सार्यवाहादिक पण जडारीये रूधि वस्तुनु दान, लाज, जोग न पामे, तेम जीवरूप राजा पण अतरायकर्मरूप जडारीने वश थको दान, लाज, जोग, उज्जोग, वीर्य, वाठतो पण दइ, लइ, जोगवी, उपजोगवी तथा वीर्यवल फोरवी न शके, जेवारे तेने क्योपशम तथा क्ये करी तथा आत्माने आयत वस्तु होय, तेवारे ते यथेछाय देइ, लेइ, जोगवे, बल वीर्य फोरवे एटले अंतरायकर्मनी पाच प्रकृति कही ए रीति आठे कर्मनी मूल उत्तर एकसो ने अछावन प्रकृतिना लक्षण स्वरूप कह्या तेनो यत्र लरयो ॥ ५३ ॥

हवे ए आठ कर्म बाधवाना मुरयहेतु तो मिथ्यात्व, अविरति, कपाय अने योग, ए चार ठे ते तो आगल चोथा कर्मग्रन्थने विषे सविस्तरपणे कहेंगे, परतु इहा स्थूल हेतु कहे ठे त्या प्रथम ज्ञानावरणीय दर्शनावरणीयना हेतु कहे ठे

पणिणीअत्तण निन्हव, उवघाय पउंस अतराएण ॥

अच्चासायण याए, आवरण डुग जिउं जयई ॥ ५४ ॥

अर्थ—पणिणीअत्तण के० शुर्वादिकनु प्रत्यनीक एटले अनिष्ट आचरणनो करनार, निन्हव के० उलपवे करी, उवघाय के० उपघाय एटले हणवे विनाशवे करी, पउंस के० प्रद्वेप राखवे करी, अतराएण के० अतराय करवे करी, अच्चासायणयाए के० ज्ञानदर्शननी अत्यंत आशातना करवे करी, आवरणडुग के० ज्ञानावरण अने दर्श नावरण ए वे आवरणने जिउं के० जीव, जयई के० उपाजे ॥ इत्यह्वरार्थ ॥ ५४ ॥

१ मतिश्रुत प्रमुख पाच ज्ञाननी तथा ज्ञानवतनी तथा ज्ञानोपकरण पुस्तकादिकनी प्रत्यनीकना एटले अनिष्टपणु, प्रतिकूलपणु करवु, जेम ज्ञान, ज्ञानवतने मातु थाय

તેમ કરે, ૨ તથા નિન્દવ ઇટલે જેની પાસેથી જાણો હોય તે ગુરુને ડાલવતાં, તથા જાણ્યાને અજાણ્યુ કહેતાં, ૩ તથા જ્ઞાનવંત તથા જ્ઞાનોપકરણનો ઉપધાત ઇટલે અશિ-
શસ્ત્રાદિકેં કરી વિનાશ કરતાં, ૪ તથા જ્ઞાનવંત ઉપર તથા જ્ઞાનોપકરણ ઉપર પ્રદ્રેષ
કરતા, અંતરંગ અરુચિ, મત્સર ધરતાં, ૫ જાણતાને અતરાય ઇટલે અન્ન, પાણી, વસ્ત્ર,
વસ્ત્રિ, નિપેદતાં, કાર્યાંતરેં જોડતા, વાર્તાંતરેં લગાવતાં, પઠનવિષેદ કરતા, ૬ જ્ઞાનવં-
તની અત્યાશાતના કરતા, ૭ હીનજાતિ ઠે, ઇત્યાદિક મર્મ ઉદવે કરી, આલ દેવે કરી,
પ્રાણાંત કષ્ટ દેવે કરી તથા આચાર્ય ઉપાધ્યાયને મત્સર કરતાં, અકાલેં સજ્ઞાય કરતા,
યોગોપધાન હીન જાણતાં, અસજ્ઞાયે સજ્ઞાય કરતાં, જ્ઞાનોપકરણ પાસે ઠતે ત્યાં લઘુનીતિ,
વડીનીતિ, મૈથુન કરતાં, પગ લગાડતા, શૂક લગાડતા, જ્ઞાનદ્રવ્ય વિનાશતાં, વિણસતો
ઉવેલતાં, જ્ઞાનાવરણકર્મ વધાય. તેમ દર્શનાવરણ પણ દર્શનપ્રત્યનીકતાદિક દોષે કરી
વધાય. પણ ઇટલુ વિશેષ જે દર્શન ઇટલે ચક્ષુ, અચક્ષુપ્રમુખદર્શની સાધુ, તેના પાંચે
હ્રિય તેના ઉપર વિરૂઢ ચિતવતાં, તથા સમ્મતિ તત્વાર્થ નયચક્રવાલાદિક દર્શનપ્રજા-
વક શાસ્ત્ર, તેનાં પુસ્તક તે ઉપર પ્રત્યનીકતાદિ સમાચરતા થકાં, દર્શનાવરણકર્મ વધાય,
એમ આવરણ વંધ હેતુ વેના કણા ॥ ૫૪ ॥

॥ હવે શાતા તથા અશાતાવેદનીય વધહેતુ કહે ઠે ॥

ગુરુજતિ લ્હતિ કરુણા, વય જોગ કસાય વિજય ટાણ જુઢ
દહ ધમ્માઈ અજ્ઞાઈ, સાયમસાય વિવજ્ઞાયઢ ॥ ૫૫ ॥

અર્થ— ગુરુજતિ કેઽ ગુરુજતિયે કરી, લ્હતિ કેઽ ક્ષમાયે કરી, કરુણા કેઽ કરુણા-
જાવે કરી, વય કેઽ વ્રત પાલતા, જોગ કેઽ સંયમયોગે કરી, કસાયવિજય કેઽ કપાય
જીવતાં, ટાણજુઢ કેઽ દાનશીલાદિક ગુણેં કરી સહિત હોય દહધમ્માઈ કેઽ દહ-
ધર્મ્મા પ્રિયધર્મી ઇત્યાદિક શુજકારણે કરી, અજ્ઞાઈ કેઽ ઉપાર્જો, સાય કેઽ શાતાવેદ-
નીયને અને અસાયવિવજ્ઞાયઢ કેઽ અશાતાવેદનીય ઇથી ઝિપરીતપણે વાધે ॥ ઇત્યદ્ધાર્થ. ૫૫

૧ ગુરુ ઇટલે પોતાના માતા, પિતા, ધર્માચાર્ય, તેની જાતિ ઇટલે સેવા કરતાં,
૨ ક્ષમા ઇટલે સમર્થાઈ ઠતે પારકા અપરાધને સહન કરતા, ૩ પરજીવને હુલીયા
દેલી તેના હુ લ ટાલવાની વાછા ધરતાં, ૪ પાંચ મહાવ્રત તથા અણુવ્રત નિર્હૂપણ
પાલતાં, ૫ યોગ ઇટલે દશવિધ ચક્રવાલ સમાચારીરૂપ સયમયોગ સાચવતાં, ૬ ક્રોધ,
માન, માયા અને યોજરૂપ કપાય તથા હાસ્યાદિકનો કપાય, તેનો વિજય ઇટલે જીવે
કરી, હૃદય આઘ્યાને નિઃફલ કરતા, ૭ સુપ્રા-દાન તથા અન્ય દાન દેતાં, સર્વે જીવને
ઉપકાર કરતા, હિત ચિંતવતાં, ૮ ધર્મ-ચરપરિણામ રાસતા, ઇટલે મરણાંત
કષ્ટ આવે થકે પણ ધર્મને ન મૂકતા,
૯ જીવ તથા આદિશબ્દથી

वाल, वृद्ध, ग्लानादिकनु वैयावच्च करतो, धर्मवंतने धर्म कर्त्तव्यमां वर्त्ततां सहाय देतो, चैत्यजकि रुडी पेरें करतो, सरागसंयमें देशविरति पालतो, तथा अकामनिर्झरा, वालतप, शौच, सत्यादिक शुचपरिणामें वर्त्ततो जीव, शातावेदनीय कर्म उपाज्जों, बाधे ए शातावेदनीयना वधहेतु कह्या तेथी विपरीते चालतो अशातावेदनीय बाधे, एटले गुरुने विराधतो, अक्षमाये वर्त्ततो, नि करुणायें प्रवर्त्ततो, व्रत खड् विराधतो, समाचारी खोपतो, घणो कपाय उदीरतो, कृपणताये धर्मने अस्थिरपणे चैत्यादिकनी आशातनाये, तथा शीख खोपता, हाथी, घोसा, बदख, उट, प्रमुखने दमतां, नाथता, अंकतां, पीना देता, परने शोक संतापउपजावतां, अविरति, अहित परिणामे जीव, अशातावेदनीय बाधे ॥ ५५ ॥

॥ हवे मिथ्यात्वमोहनीयना वध हेतु कहेवे ॥

उमग्ग देसणामग्ग, नासणा देव दव हरणेहिं ॥

दसणमोह जिण मुणि, चेइअ संघाइ पणिणीउं ॥ ५६ ॥

अर्थ- उमग्गदेसणा के० उन्मार्गनी देशनाये, मग्गनासणा के० ज्ञानादिक सन्मार्गना विनाश करता, देवदवहरणेहिं के० देवतु डव्य हरण करतो जीव, दंसणमोह के० दर्शनमोहनीयकर्म बाधे वली जिण के० तीर्थकर, मुणि के० साधु, चेइअ के० चैत्य, ते जिनप्रतिमा, संघाइ के० संघ प्रमुखना पणिणीउं के० प्रत्यनीकपणे दर्शनमोहनीय कर्म बाधे ॥

१ उन्मार्ग एटले संसारहेतु जे हिसादिक आश्रव तेने मोक्षहेतुपणे देखामतां, एकातनयें एकली क्रिया अथवा एकला ज्ञानथी मोक्ष एमज विनय दयादिक एकांत उपदेशता, २ तथा मार्ग एटले विशिष्टक्योपशमजन्य विशिष्टगुणज्ञान, दर्शन, चारित्र, समुदायरूप मोक्षप्राप्तिहेतुस्वरूप फलशुद्ध, तेने नसारवे करी एटले सन्मार्गें रह्या जे परजीव, तेने एकातनयनी देशनाये करी मार्गथकी चूकवतो, ३ देवडव्य, ज्ञानड व्यादिक त्या देराशरने उपयोगी एटले काम आवे, एवा काष्ठ, पापाण मृत्तिकादिक तथा तन्निमित्त हीरण्य, धनादिक तथा देराशरनी जूमिप्रमुख तेने हरतो तथा देवडव्ये करी घरकार्य करतो, व्यापार करतो, परने देवडव्य विणाशतो देखी, उती शक्तियें उवेसी मूकतो थको पण जीव, अहीं दर्शनमोहनीय कहेतां मिथ्यात्वमोहनीयकर्म बाधे जे जणी एटला कार्य मिथ्यात्वने उदये होय. त्या वध, मिथ्यात्वनोज होय वली बीजा पण हेतु कहे वे जिन के० केवली तथा तीर्थकरनी प्रत्यनीकता एटले अवर्णनाद बोले, जे ए सर्वज्ञ ठे तो अशुचिरस खाद खडे ? तथा समवसरणादिक शक्ति जोगवे ठे तो वीतराग शाना ? इत्यादिक निंदा करतो, तथा मुनि एटले ससाधु,

चेत्य एतत्ते जिनप्रतिमा देहरादिक तथा संघ जे साधु, साधवी, श्रावक अने श्राविका-
नो समुदाय आदि शब्दथकी सिद्ध श्रुतादिक, तेनी प्रत्यनीकता प्रतिकूलपणुं आ-
चरता, प्रद्वेष धरतां, अवर्णवाद बोलतां, एमना गुणवर्णन अणकरतो, जिनप्रवचननुं
मातु देसानतो, उड्डाह वधारतो, अयश करतो, घणा जीवना बोधवीज हणें, तेणे करी
मिथ्यात्व मोहनीय बाधे, अने पूर्वे बांध्यु होय, तेने निकाचित करे ॥ ५६ ॥

॥ हचे चारित्र मोहनीयना वध हेतु कहे ठे. ॥

दुविहंपि चरणमोहं, कसाय हासाइ विसय विव समणो ॥

बंधइ निरयाउ महा, रज परिग्गह रउं रुहो ॥ ५७ ॥

अर्थ- दुविहंपिचरणमोहं के० पहेलु कपायमोहनीय, ने वीजु नोकपायमोहनीय,
ए वेप्रकारनु चारित्रमोहनीय बाधे, ते कसाय के० कपाय हासाइ के० हास्यादिक तथा वि-
सयविवसमणो के० विषयने विषे तत्पर लोडुपी परवश चित्त थको बांधे अने जे वधउ-
निरयाउ के० नरकायु बाधे, ते जीव, महारज के० महारंजें वर्ततो, परिग्गहरउं के०
परीग्रहमां रातो थको रुहो के० रौद्रध्याने वर्ततो, एतले महाकपायबंध, जीवघातनो
करनार, दुष्ट परिणामी होय ॥ ५७ ॥

१ एक कपायमोहनीय, वीजुं नोकपायमोहनीय, एम वे जेठें चारित्र मोहनीय
कर्म बांधे तेमांहे जे कपायने उदयें जीव वर्तें, ते कपायनी चोकडी बांधे, जेम अनं-
तानुवधीया क्रोधादिकने उदयें सघला कपाय बांधे, अप्रत्यारयानीयाने उदये वार
कपाय बांधे, प्रत्यारयानीयाने उदये प्रत्यारयानीया चार कपाय, तथा सज्जलना चार
कपाय, ए रीति आठ कपाय बांधे, सज्जलनाकपायने उदये सज्जलना चार कपाय
बांधे तथा हास्य करतो, जांन कुचेष्टा करतो तथा बहु बोलतो थको जीव, हास्यमो-
हनीयकर्म बांधे २ देश देखवाने रस, विचित्र क्रीकारसं, मुखरीपणे एतले खवाकीपणे,
कामण, मोहन करतो, परने कुतूहल देखाडतो जीव, रतिमोहनीयकर्म बांधे ३ राज-
बेध करतो, नवो राजा स्थापतो, परस्परें सजेडा लगाडतो, परने अरति, उच्चाट उप-
जावतो, अशुभकर्म कराववाने उत्साह वधारतो, शुभ कार्ये उत्साह जांजतो, निष्का-
रण आर्चध्यानं वर्ततो जीव, अरतिमोहनीयकर्म बांधे. ४ परजीवने त्रास पमाडतो,
निर्दय परणामी थको, जयमोहनीयकर्म बांधे ५ परने शोक, चिता, सताप, उपजा-
वतो, तपावतो थको जीव, शोकमोहनीयकर्म बांधे ६ धर्मावतंससाधुजननी निंदा करतो,
तेना मलमलिन गात्र देखी सृग करतो जीव, जुगुप्सामोहनीयकर्म बांधे १ शब्द,
रूप, रस, गंध, स्पर्श, ए अनुकूल विषयने विषे अत्यंत आसक्त थको परनी आदि-
साइ, मत्सर धरतो, माया मृपा सेवतो, कुटिल परिणामें परदारा सेवतो जीव,

स्त्रीवेद वाचें १ सरलपणे स्वदारा सत्तोपे ईर्ष्यारहित मंदकपायें जीव, पुरुषवेद वाचें ३ तीत्रकपायें दर्शत्रीनु शीख जजावतो, तीव्रविषयी, पशुघातक, मिथ्यास्त्री जीव, नपु सकवेद वांचे चारित्रियानो दोष देखारतो, असाधुना गुण ग्रहण करतो, कपाय उदीरतो जीव, चारित्रमोहनीयकर्म वांचे

हवे आयु कर्मना वधहेतु कहे ठे महाआरज चक्रवर्त्ति प्रमुख ऋद्धि जोगवतो धणी मूर्छा परिग्रह सहित, अविरतिपरिणामी, अनंतानुवधिया कपायने उदये पंचे द्वियनी हत्या नि शकपणे करतो, मद्य, मांसादिक साते कुव्यसन सेवतो, कृतघ्नतापण, विश्वासद्रोहादिक महोटां पाप आचरतो, उत्सूत्र जासतो, मिथ्यात्वानो महिमा वधारतो, अशुभपरिणामे कृष्णादिक त्रण क्षेयाये वर्त्ततो जीव, अशुभ परिणामे करी नारकीनुं आयु वाधे ॥ ५७ ॥

॥ हवे तिर्यचना आयुवध हेतु कहे ठे ॥

तिरिआळ गूढहिअळ, सढो ससह्यो तहा मणुस्साळ ॥

पयईय तणु कसाळ, दाणरुई मझिमगुणोअ ॥ ५८ ॥

अर्थ- तिरिआळ के० तिर्यचनु आयु वाधे गूढहिअळ के० गूढ हृदयनो धणी, सढो के० मूर्छा, धूर्च, ससह्यो के० मिथ्यात्वादिक शब्दसहित, तहा के० तेमज हवे मणुस्साळ के० मनुष्यनु आयु वाधे, ते पयईय के० प्रकृति एटले स्वजावे तणुकसाळ के० अदप कपायवत होय दाणरुई के० दान देवाने रुचिवत होय मझिमगुणोअ के० मध्यम गुणवत होय इत्यकार्थ ॥ ५८ ॥

गूढ हृदय एटले जेना अजिप्रायनी कोशने खबर न पडे, उदायिन राजाने मार गानी पेरे गूढाजिप्राय होय, तथा शठ एटले मायावी, कपटी कहे तेम करे तथा वाणीयें मधुर, परिणामे दारुण होय, जुडु उवट प्रकाशे, आर्त्तध्यानी, आ लोकें मान पूजाहेतुयें तप करतो, सशब्द एटले आपणी पूजा महत्तर न्यून थई जशे ? एवा जयें करी जेवा पापकर्म आचर्या होय, तेवां पूर्ण आलोचे नहीं, शब्द राखे, इत्यादि माया अज्ञानना तीन मोहादिकें जीव, तीर्थगायु वाधे

तेमज मनुष्यायु वाधवाना पण विशेष हेतु कहे ठे त्या देवता तथा नारकी तो सम्यस्त्व कर्त्तव्यताये शुभजावे करी मनुष्यनु आयु वाधे, ते जणी जवप्रत्यये तेहने देवायु न वधाय तथा मनुष्य, तिर्यच, जेह प्रकृति कहेता सहेजे उपाय कख्या विना मिथ्यात्वने मदरसोदये करी कपायनो पण मदरसोदय होय तेशी तणु एटले दुर्वल पड्या एवा कपाय, जेम धान्य न मलवाथी दुर्वलता आय, एवो प्रकृतिये जडक धुलि रेता समान कपायें वर्त्ततो, सहेजे सुपात्र, कुपात्र परीक्षा कख्या विना विशेष यश.

कीर्ति, प्रमुख अणवांछतो पण स्वजावें दान देवानी रुचि तीव्र होय जेने एवो, दामा, आ-
र्जाव, मार्दव, सत्य, शौचादिक, मध्यम गुणें वर्ततो एटले अनागाढ मिथ्यात्वी, गुणहीन
सम्यक्दृष्टि उत्कृष्टगुणना ते जणी अनागाढ, मिथ्यात्वी, मध्यम गुणशुं संबोध्य एटले
वृक्षव्यो, देव, गुरुपूजा प्रीय कापोतलेश्या परिणामे जीव, मनुष्यायु बांधे. ॥ ५८ ॥

॥ हवे देवायुना बंधहेतु कहे ठे. ॥

अविरय माझ सुराज, बालतवोऽकाम निज्जरोज्जयइ ॥

सरलो अगार विद्धो, सुहनामं अन्नदा असुहं ॥ ५९ ॥

अर्थ-अविरयमाझसुराज के० अविरतिसम्यक्दृष्ट्यादिक देवायु बांधे, बालतवोऽका-
मनिज्जरोज्जयइ के० बालतपें करी, तथा ब्रह्मचर्यें करी, अकामनिज्जरा उपाजों, अने
सरलो के० निष्कपटी, अगारविद्धो के० गारवरहित थको सुहनामं के० शुचनामक-
र्मनी प्रकृतिउं बांधे, तथा अन्नदाअसुहं के० अन्यथा कपट गारवसहित अशुच ना
मकर्मनी प्रकृतिउं बांधे. ॥ ५९ ॥

अविरतिसम्यक्दृष्टि, मनुष्य, तिर्यच, देवायु बांधे, धोखना परिणामे सुमित्र सं-
योगे, धर्मरुचिपणे, देशविरतिगुणे, सरागसंयमे देवायु बांधे बालतप एटले दुःखग-
र्जित, मोहगर्जित बैरागें करी दुष्कर कष्ट पंचाग्निस्तावन रसपरित्यागादिक अनेक
मिथ्यात्वज्ञानें तप करतो, सनिदान उत्कट एटले अत्यंत आकरो, रोष गारवें तप
करतो, असुरादिकयोग्य आयु बांधे तथा अकामनिज्जराये, अज्ञानपणे भूल, तृषा,
टाढ, ताप, रोगादिक कष्ट सहेतो, स्त्री अणमिलते शीस धारण करतो, विषयसप-
त्तिने अजावे विषय अणसेवतो. इत्यादिक अकामनिज्जराये तथा बालमरण एटले
काहिण्णक तत्प्रायोग्य शुचपरिणामें वर्ततो, रत्नत्रयिविराधनायें व्यतरादि योग्य आयु
बांधे, तथा आचार्यप्रत्यनीकताये किट्ठिविपाकायु बांधे, तथा मुग्धजन मिथ्यात्वीना
गुण प्रशंसतो, महिमा वधारतो, परमाधामीनु आयु बांधे. एम आयु.कर्मना बंधहेतु
कह्या. तथा अकर्मजूमिना मनुष्यने अणुवत, महावत, बालतप, अकामनिज्जरादिक
देवायुना बंधहेतु विशेष कोइ नथी, तथा अहीं केटसाण्णक मिथ्यात्वी ठे तेथी तेने
देवायु केम संजवे? परंतु तेने शीखवतत्वपणे देवायुनो बंधहेतु कहेवो. एम तत्वा-
र्थटीकामांहे कणुं ठे

हवे नामकर्मना बंधहेतु कहे ठे सुरगत्यादिकने प्रीश शुचनामकर्मप्रकृतिना ब-
ंधहेतु होय ते कहे ठे. सरस एटले कपटरहित जेवो हृदयमांहे होय तेवो आचार
घोसे, कोइने पण क्रूरा तोख, मापें करी उगे नहीं, परवचनबुद्धिरहित, रुद्धिगारव,
रसगारव, शातागारव रहित, पापजीरु, परोपकारी, सर्वजनप्रिय, दामादिगुणयुक्त,

स्त्रीवेद वांधे २ सरलपणे स्वदारा सतोपे ईर्ष्यारहित मदकपाये जीव, पुरुषवेद वांधे. ३ तीव्रकपाये दर्शनीनुं शील जंजावतो, तीव्रविषयी, पशुघातक, मिथ्यात्वी जीव, नपु सकवेद वांधे चारित्रियानो दोष देखावतो, असाधुना गुण ग्रहण करतो, कपाय उदी- रतो जीव, चारित्रमोहनीयकर्म वांधे

हवे आयु कर्मना वधहेतु कहे ठे महाआरज चक्रवर्त्ति प्रमुख कृद्धि जोगवतो धणी मूर्छा परिग्रह सहित, अविरतिपरिणामी, अनंतानुवधिया कपायने उदये पंच- द्रियनी हत्या नि शकपणे करतो, मद्य, मांसादिक साते कुव्यसन सेवतो, कृतघ्नतापण, विश्वासझोडादिक महोटा पाप आचरतो, उत्सूत्र जाखतो, मिथ्यात्वानो महिमा वधा- रतो, अशुजपरिणामे कृष्णादिक त्रण क्षेयाये वर्त्ततो जीव, अशुज परिणामे करी नारकीनु आयु वांधे ॥ ५७ ॥

॥ हवे तिर्यचना आयुवध हेतु कहेठे ॥

तिरिआळ गूढहिअळ, सढो ससल्लो तहा मणुस्साळ ॥

पयईय तणु कसाळ, दाणरुई मझिमगुणोअ ॥ ५८ ॥

अर्थ- तिरिआळ के० तिर्यचनु आयु वांधे गूढहिअळ के० गूढ हृदयनो धणी, सढो के० मूर्ख, धूर्त, ससल्लो के० मिथ्यात्वादिक शल्यसहित, तहा के० तेमज हवे मणुस्साळ के० मनुष्यनु आयु वांधे, ते पयईय के० प्रकृति एटले स्तजावे तणुकसाळ के० अल्प कपायवत होय दाणरुई के० दान देवाने रुचिवत होय. मझिमगुणोअ के० मध्यम गुणवत होय इत्यह्वगर्थ ॥ ५८ ॥

गूढ हृदय एटले जेना अजिप्रायनी कोऽने खबर न पडे, उदायिन राजाने मार- वानी पेरे गूढाजिप्राय होय, तथा शव एटले मायावी, कपटी कहे तेम करे तथा वाणीये मयुर, परिणामे दारुण होय, जुडु उवट प्रकाशे, आर्त्तध्यानी, आ लोके मान पूजाहेतुये तप करतो, सशल्य एटले आपणी पूजा महत्त्व न्यून थड जशे ? एवा जयें करी जेना पापकर्म आचर्या होय, तेवां पूर्ण आलोचे नहीं, शल्य राखे, इत्यादि माया अज्ञानना तीव्र मोहादिके जीव, तीर्यगायु वांधे

तेमज मनुष्यायु वाधवाना पण विशेष हेतु कहे ठे त्या देवता तथा नारकी तो सम्यक्त्व कर्त्तव्यताये शुजजावे करी मनुष्यनु आयु वांधे, ते जणी जवप्रत्यये तेहने देवायु न वधाय तथा मनुष्य, तिर्यच, जेह प्रकृति कहेता सहेजे उपाय कख्या विना मिथ्यात्वने मदरसोदये करी कपायनो पण मदरसोदय होय तेथी तणु एटले दुर्वल पढ्या एवा कपाय, जेम धान्य न मखवाथी दुर्वलता थाय, एवो प्रकृतिये जझक धूळि- ॥ समान कपाये वर्त्ततो, सहेजे सुपात्र, कुपात्र परीक्षा कख्या विना विशेष यश.

कीर्त्ति, प्रमुख अणवांष्ठतो पण स्वजावें दान देवानी रुचि तीव्र होय जेने एवो, हमा, आ-
ज्जाव, माईव, सत्य, शोचादिक, मध्यमगुणें वर्त्ततो एटले अनागाढमिथ्यात्वी, गुणहीन
सम्यक्दृष्टि उत्कृष्टगुणना ते जणी अनागाढ, मिथ्यात्वी, मध्यम गुणशुं संबोध्य एटले
बृज्ज्यो, देव, गुरुपूजा प्रीय कापोतलेश्या परिणामें जीव, मनुष्यायु बांधे ॥ ५८ ॥

॥ हवे देवायुना बंधहेतु कहे ठे ॥

अविरय माइ सुराज, वालतवोऽकाम निज्जरोज्जयइ ॥

सरलो अगार विल्लो, सुहनामं अन्नदा असुहं ॥ ५९ ॥

अर्थ—अविरयमाइसुराज के० अविरतिसम्यक्दृष्ट्यादिक देवायु बांधे, वालतवोऽका
मनिज्जरोज्जयइ के० वालतपें करी, तथा ब्रह्मचर्यें करी, अकामनिज्जरा उपाज्जो, अने
सरलो के० निष्कपटी, अगारविल्लो के० गारवरहित थको सुहनामं के० शुचनामक
मनी प्रकृतिळ बांधे, तथा अन्नदाअसुहं के० अन्यथा कपट गारवसहित अशुच ना
मकर्मनी प्रकृतिळ बांधे. ॥ ५९ ॥

अविरतिसम्यक्दृष्टि, मनुष्य, तिर्यंच, देवायु बांधे, धोखना परिणामे सुमित्र सं
योगे, धर्मरुचिपणे, देशविरतिगुणे, सरागसंयमे देवायु बांधे वालतप एटले दुःखग
र्जित, मोहगर्जित वैरागे करी दुष्कर कष्ट पचाग्निसाधन रसपरित्यागादिक अनेव
मिथ्यात्वज्ञानें तप करतो, सनिदान उत्कट एटले अत्यंत आकरो, रोष गारवें तप
करतो, असुरादिकयोग्य आयु बांधे तथा अकामनिज्जराये, अज्ञानपणे चूख, तृपा
टाढ, ताप, रोगादिक कष्ट सहेतो, स्त्री अणमिलते शील धारण करतो, विषयसप-
त्तिने अजावे विषय अणसेवतो इत्यादिक अकामनिज्जराये तथा वालमरण एटले
कांहीएक तत्प्रायोग्य शुचपरिणामें वर्त्ततो, रत्नत्रयिविराधनायें व्यतरादि योग्य आयु
बांधे, तथा आचार्यप्रत्यनीकनायें किंत्विपिकायु बांधे, तथा मुग्धजन मिथ्यात्वीना
गुण प्रशंसतो, महिमा वधारतो, परमाधामीनु आयु बांधे. एम आयु.कर्मना बंधहेतु
कह्या. तथा अकर्मचूमिना मनुष्यने अणुव्रत, महाव्रत, वालतप, अकामनिज्जरादिक
देवायुना बंधहेतु विशेष कोइ नथी, तथा अही केटलाएक मिथ्यात्वी ठे तेथी तेने
देवायु केम संजवे? परंतु तेने शीलव्रतत्वपणे देवायुनो बंधहेतु कहेवो, एम तत्वा-
र्थटीकामांहे कथुं ठे.

हवे नामकर्मना बंधहेतु कहे ठे सुरगत्यादिकने त्रीश शुचनामकर्मप्रकृतिना बं-
धहेतु होय ते कहे ठे. सरख एटले कपटरहित जेवो हृदयमांहे होय तेवो आचार
बोखे, कोशने पण कूमां तोख, नही, परवंचनबुद्धिरहित, शक्तिगारव,
रसगारव, शातागारव रहित, पकारी, सर्वजनप्रिय, कामादिगुणयुक्त,

एवो पुरुष, शुभनामकर्मनी प्रकृति त्रीश बांधे तथा अग्रमत्तपणे चारित्र पाखतो आहारदिक बांधे, अरिहंतादिक बीश स्थानक आराधतो, गुणवंतनु वैयावच्च करतो, जिननामकर्म बांधे तथा ए थकी विपरीत एटखे घणो कपटी, कूडां तोलां, मान, माप करतो, परने वंचतो, परझोही, हिसादिक पांच आश्रवे रातो, चेत्यादिकनो विराधक, व्रत लइ विराधतो, जण गारवे मातो, हीनाचारी, एवो जीव, नरकगत्यादिक चोत्रीश अशुभनामकर्मनी प्रकृति बांधे ए शरुशठ प्रकृतिना वधहेतु कक्षा ॥ ५९ ॥

॥ हवे उच्चैर्गोत्रकर्मना वधहेतु कहेवे ॥

गुणपेही मय रहिउं, अप्रयणप्रावणा रुई निचं ॥

पकुणइ जिणाइ जत्तो, उच्च निचं ईअरहाउं ॥ ६० ॥

अर्थ-गुणपेही के० गुणप्रेही पारका गुणनो देखनार, मयरहिउं के० आठ मद र हित, अप्रयणप्रावणा रुईनिच के० जणवा जणाववा उपर रुचि नित्य निरतर होय पकुणइ के० प्रकपें करी करे, जिणाइजत्तो के० जिन अरिहंतादिकनो जत्त, उच्च के० उच्चैर्गोत्र उपाजें अने निअइअरहाउं के० ते थकी इतर अन्यथा विपरीत गुण छेप मदघत होय, ते नीचैर्गोत्र बांधे ॥ इत्युक्तार्थ ॥ ६० ॥

ज्ञान, दर्शन, चारित्रादिकगुण ज्या जेटलो जाणे, त्या तेटलो प्रकाशे, अवगुण दे खीने निंदे नहीं, ते गुणप्रेही कहीयें १ जातिमद, २ कुलमद, ३ वलमद, ४ रूपमद, ५ धृतमद, ६ ऐश्वर्यमद, ७ लाजमद, ८ तपोमद, ९ आठ मद रहित संपदा वता मद न होय जेने एवो जीव, अध्ययन एटखे सूत्रसिद्धात सूत्रथी, अर्थथी, जणवा जणाववानी रुचि ठे जेने, निरहकार थको सुबुद्धिने शास्त्रहितबुद्धिये करी अर्थ समजावे, हेतुदृष्टात देखानी, सुमति पमाडे, कुमति टाळे. इत्यादिक परहित करतो, नित्य एटखे सदाकाल पकुणइ एटखे प्रकपें करे एटखे वाने करी जीव, उच्चैर्गोत्र कर्म बांधे, जिन एटखे तीर्थकर देव, आदिशब्दथकी सिद्ध तथा प्रवचन सधादिकनो अंतरगप्रतिवधवत एवो जीव, उच्चैर्गोत्र उच्चजाति, कुलादिकगम्य कर्म बांधे अने एथकी विपरीतगुणवालो एटखे मत्सरी, जात्यादिक आठ मदसहित अहकारें करी कोइने जणे जणावे नहीं, जिनसिद्ध प्रवचन चेत्यादिकनो अजक्त एवो जीव, हीनजात्यादिगम्य नीचगोत्रकर्म बांधे ॥ ६० ॥

॥ हवे अतरायकर्मना वधहेतु कहेवे ॥

जिणपूआ विग्घकरो, हिंसाइ परायणोऽजयइ विग्घं ॥

इय कम्मविवागोअं, विहिउं देविंदसूरीहि ॥ ६१ ॥

इति कर्मविपाकनामा प्रथम कर्मग्रंथ. ॥

अर्थ—जिणपूआ के० जिनपूजादिकनो विघ्नकरो के० विघ्न करनार, पूजा निपे-
धतो, हिंसाइपरायणो के० हिंसादिक आश्रवने विषे तत्पर थको, अजयइविघ्न के०
अंतरायकर्म उपाजैं. इयकम्मविवागोअं के० एणी पेरें कर्मविपाक एवे नामें ग्रथ, ते
लिहिउदेविंदसूरीहिं के० तपागछाविराज श्रीदेवेइसूरीश्वरें लख्या.॥ इत्यह्वारार्थः॥६१॥

श्रीजिनप्रतिमानी पूजानो निपेधनार, पूजायें पुप, फल, जलादिकना अनेक
जीवनो घात थाय, ते जणी मलिनारंजी, ते गृहस्थने पण हेय ठे जेम कोइएक
मूर्ख, कटुकौपध पान साजा मनुष्यनी पेरें मांदाने पण निपेधे, तेनी शातानो अत-
राय करे, तेम कुमति जीव, अनारंजी साधुनी पेरें मलीनारंजरोगक्षयकारी औपध-
प्राय पूजादिक प्रतिमारंज निपेधतो, परना हितनु विघ्न करतो, अंतरायकर्म बांधे.
तथा पोतानी मतियें करी जिनमत विपरीतार्थ प्ररूपतो, अनंत संसार बधारे, तेवारें
अनंत जीवनो घातक थाय तथा बीजाने पण उन्मार्गे प्रवर्त्तावी अनंत जीवघात करे,
तेथी अनुबधहिंसावंत तथा अनुबध मृपाजापी तीर्थकर अदत्तमार्गप्रवर्त्तक इत्यादिक
अनुबधें अहार पापस्थानकनो सेवनार जीव, अतरायकर्म बांधे. तथा साधुने दान-
लाजादिकनो अतराय करतो, मोक्षमार्ग हणतो, एवो जीव, पण तेमज जाणवो.
एणी पेरें कर्मप्रकृति, पचसंग्रहादिक प्राचीनकर्मग्रथ, सविस्तर जोइ मुग्धबुद्धि, स-
क्षेपरुचि जीवने समजाववा सारु तथा आत्माने पण परहितकरणरूप करुणाजन्य
निर्जरा अर्थें थोडे अह्वरें करी, जेम विगेषज्ञान पामे, तेम लख्यो, पुस्तकें चढाव्यो,
ते कहेठे परम गुरुगछाधिराज शिथिलाचारनिवारक, तपाविरुद्धधारक, जहारक
श्री १००० श्रीजगबइसूरीश्वर, पट्टप्रज्ञावक, श्रीदेवेइसूरीश्वरें तपागछनायकें लख्यो,
पुस्तकें चढाव्यो.

॥ अथ प्रशस्तिः ॥

इति कर्मव्यथोन्माथिकर्मग्रंथार्थसंविदे ॥ गुरुपास्तिरता संतो, जवंतु जवनिस्पृहाः
॥ १ ॥ अनाद्यविद्यात्रिष्ठित्यै, साद्यनंतपदास्ये ॥ आद्य. कर्मविपाकाऽर्थो, जाव्यो जा-
वविशारट् ॥ २ ॥ इष्ट कर्मविपाकपाकहतयोपाकाहितायतवे, पाकघ्नापरनामसूरिसु-
गुरुर्गीशूपगूढ तत. ॥ एतत्कर्मविपाकसच्चिदशनिं, सात्मीकुरुध्वं जना । श्मेध्याज्ञानगि-
रिष्ठिदैकविषय, सोमोक्तया सहिशा ॥ ३ ॥ कर्मविपाकटवार्थो, ज्वर्थः प्राथ्योर्थिजि.
स्वगुरुजक्ताः ॥ प्रथमादर्शं लिखिता, मु कल्याणसोमेन ॥ ४ ॥ प्रत्यक्षगणनया
प्रथमान ससूत्र ॥ इति श्रीवालावचो- ग्रथसहितं संपूर्ण. ॥

॥ ॐ नमोऽर्हते ॥

॥ अथ ॥

॥ श्री बालावबोधसहित कर्मस्तवनामा द्वितीयकर्मग्रंथः प्रारभ्यते ॥

॥ तत्र ॥

॥ आदौ बालावबोधकृत मंगलाचरणम् ॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम् ॥

त्रिजगत्सृष्टिसंतान, स्थिनिनाशव्यवस्थिति ॥ दिशत्यै सममार्हत्यै त्रिपथे ह्य
 हृष्टिये ॥ १ ॥ कर्म बबोदयावस्था, त्रिपुर धृक् दशा ध्रुवम् ॥ तस्यै पस्याप्रश-
 स्याद्वा, धरिवस्य शिवोन्नयेत् ॥ २ ॥ ध्यान वाम्नि निधायोज्ञैः, स्वशुक्त गुरुगौर-
 वान् ॥ श्रीमत्कर्मस्तवे कुर्वे, दवार्थलिखनक्रमम् ॥ ३ ॥

॥ मूल गायत्र्या ॥

तद् धुणिमो वीरजिण, जह् गुणगणेषु सयत्न कम्माइं ॥

बभुदयोदीरणया, सत्तापत्ताणि खविआणि ॥ १ ॥

अर्थ-तद् के० तेम धुणिमो के० स्तवीश वीरजिणं के० श्रीमद्वावीरदेवप्रत्ये, जह्
 के० जेम गुणगणेषु के० गुणगणाने विपे सयत्नकम्माइ के० सघलाये कर्म प्रकृति-
 प्रत्ये बभुदयोदीरणया के० वव, उदय, उदीरणायें करी सत्तापत्ताणि के० सत्तायें पा-
 मीने खविआणि के० कपितानि पटले खपाव्या, निर्झर्या ॥ इत्यङ्गारार्थ ॥ १ ॥

अथ वार्त्तिक लिख्यते ॥ जेम कर्म सपाववारूप अपायापगम गुण वर्णवशे, कर्म
 शत्रु विदारवे करी वीर कह्यें जेम मिथ्यादृष्ट्यादिक गुणगणा, शिवमदिर चढवाने
 पावनीआ पटले पगथियां सरखा जीवनी शुरू, शुरूतर, शुरूतम अध्यवसाय वि-
 शेष यद्यपि ते अध्यवसाय असख्याता ठे, तो पण स्थूलव्यवहारें चौद कह्यें. तेने
 त्रिपे ज्ञानावरणीयादिक आठ मूलप्रकृति, मतिज्ञानावरणीयादिक उत्तरप्रकृतिबंध
 योग्य एकसो ने वीश उदय उदीरणायें योग्य, एकसो ने वावीश, सत्तायें एकसो ने
 अडताहीश, ते जिद्दा जेटली लही, तथा जिद्दा जेटलीनो विष्टेद करी जे कर्मवर्गणा
 वलसाथे मिथ्यात्वादिक आश्रयें करी जीवप्रदेशने छूष पाणीनी पेरें तथा खोह अग्नि
 मले, तेरी रीति एकमेक थावु, ते वव कह्यें

२ ते बाध्यां कर्मनु सहेजें आबाधा काल बीते थके अपमर्त्तनादिक कारणविशेषे

करी स्थितिघात यह थकी मिष्ट तथा कटुक, घातीया तथा अघातीया रसतुं वेदवुं, ते उदय कह्यैयें.

३ तेहज कर्मनो उदयावलि, प्रातरसथी उपरखा रसतुं जीववीर्यविशेषे करी खेंची उदयावलिमाहे आणी वेदवु, ते उदीरणा. ते पण उदयविशेषज जाणवो

४ ते कर्मनु बांधवुं तथा संक्रमणकरणे करी आपणा स्वरूपने पामी जे कर्म प्रकृति, तेनु जीवप्रदेश साथे मली रहेवु, खरवुं नहीं, निधाननी पेरें रहेवुं, ते सत्ता कह्यैयें. ए चार मध्यें वधन तथा उदीरणा, ए वेहु जीवनां करण, वीर्यविशेष ठे अने उदय, तथा सत्ता, ए वेहु करण नहीं, एटखे ए जावार्थ ठे जेम श्रीवीर जिनें जे जे गुणगणे जेटली प्रकृति कर्मनी बांधी, उदय पामी, उदीरी तथा सत्तायें धरी तथा जिहां जिहां जेटली प्रकृतिनो बांधी, उदय, उदीरणा, सत्ता, विधेद लही जे जे गुणगणे जेटली प्रकृति खपावीने अनुक्रमें शुद्धस्वरूपी थया, ए अपायापगमातिशय गुण प्रगटवारूप असाधारण गुणस्तवन करशे. ॥ १ ॥

॥ हवे प्रथम गुणगणानां नाम तथा स्वरूप कहे ठे ॥

मिठे सासण मीसे, अविरय देसे पमत्त अपमत्ते ॥ निअट्टि

अनिअट्टि सुहुमु, वसम खीण सजोगि अजोगि गुणा ॥ २ ॥

अर्थ—पहेलु मिठे के० मिथ्यादृष्टिगुणस्थानक, बीजु सासण के० सास्वादनसम्यक्-दृष्टिगुणस्थानक, बीजुं मीसे के० मिश्रगुणस्थानक, चोथुं अविरय के० अविरतिसम्यक्दृष्टिगुणस्थानक, पांचमुं देसे के० देशविरतिगुणस्थानक, ठहु पमत्त के० प्रमत्तगुणस्थानक, सातमु अपमत्ते के० अप्रमत्तगुणस्थानक, आठमुं निअट्टि के० निवृत्तिगुणस्थानक, नवमु अनिअट्टि के० अनिवृत्तिगुणस्थानक, दशमुं सुहुम के० सूक्ष्मसंपरायगुणस्थानक, अगीआरमु उवसम के० उपशांतमोहगुणस्थानक, बारमुं खीण के० क्षीणमोहवीतरागगुणस्थानक, तेरमु सजोगी के० सयोगीकेवलीगुणस्थानक, चौदमु अजोगीगुणा के० अयोगीगुणस्थानक. ए चौद गुणगणानां नाम ठे इत्युक्तार्थ. ॥३॥

त्यां जीवना गुण, ज्ञान दर्शन, चारित्ररूप जीवस्वभाव, तेनो तरतमविशेषकृतचेदें करी गुणगणाना स्थानक ठे ते जीवना पण जेद जाणवा.

१ प्रथम मिथ्यात्व कहेतां जिनवचनथी विपरीतदृष्टि एटखे जीवादिक तत्त्वनी प्रतिपत्ति जेम धत्तुरानां बीज खाधे थके श्वेत वस्तुने पण पीली वस्तु करी पडिबळो, अगीकार करे तेम मिथ्यात्वमोहनीयना जोरथी राग, द्वेष मोहादिकनां चिन्हसहित जे देवपणाना गुणें करी हीन होय, तेने देव करी माने, आरंभ परिग्रहादिकवंत

६ तथा मद, विषय, कपाय, निद्रा, अने विकथा ए पांच प्रमादें करी चारित्र, मलिनाध्यवसाय होय अप्रमत्तना अध्यवसायनी अपेक्षायें अनंतगुणहीनमखिन जा- एवो देशविरतिनी अपेक्षायें अनंत गुणविशुद्ध होय. एवी माया परिणामें वर्त्ततां, प्रमत्तसंयत गुणगणुं ठहुं जाणवु

७ तथा ते पांच प्रमाद रहित अनंत गुणविशुद्ध, निश्चयचारित्रें स्थिरतारूप ते स- हित जे अध्यवसाय, ते अप्रमत्तसंयतगुणगणुं सातमुं जाणवुं

८ तथा चारित्रमोहनीयनी प्रकृति एकवीश उपशमाववा तथा खपाववाने अर्थें जेणे अत्यंत विशुद्ध अध्यवसायें करी वीर्यविशेष उल्लेखे थके तेनो रसघात, स्थिति- घात, गुणश्रेणि, गुणसंक्रम, अपूर्वस्थितिबध ए पांच वानां धुरसमयची अपूर्व करणे कहीयें तथा एक समयें अनेक जीव गुणगणुं चढ्या, ते शुद्ध शुद्धतरादिक अध्य- वसायजेदें करी निवृत्ति कहेतां फेरफार होय, त्यां एनु नाम निवृत्तिगुणगणु पण कहीयें, ए आठमु जाणवु अहीं समय समय, अनंतगुण विशुद्ध होय

ए तथा नवमे गुणगणुं अनेक जीव एक समयें चढे, तेने अध्यवसायें फेरफार न होय, तेथी एनु नाम अनिवृत्ति कहुं. तथा बादर के० मढोटा खन संपसय के० कपा- यना अहीं करे, एटले ए गुणगणुं कपायना मढोटा खंड करे, तेथी एनुं वीजुं नाम बादरसंपराय पण कहीयें.

१० सूक्ष्म कीट्टीकर्मकृत लोच वेदतां शेष मोहनीयने क्यें तथा उपशमें थया जे विशुद्धाध्यवसाय ते सूक्ष्मसंपरायगुणगणुं दशमुं जाणवु

११ जखने तळीचे मल, नीचो बेसे तेथी पाणी निर्मल थाय, तेम मोहनीयना उपशमें अध्यवसाय निर्मल थाय, बली कपाय सत्तामांहे रखा ठे, ते माटे कपाय उदय पामे, तेवारें मोहला नीरनी पेरे फरी मेला थवानो संजव ठे, जे जणी एनुं नाम उपशातमोहनीय ए ठसस्थ वीतरागगुणगणुं अग्नीआरमुं जाणवुं इहांथी अवश्य पडे अने जो मरण पामे, तो अनुत्तरवासी देवता थाय तेवारें त्यां चोथेगुण- गणुं आधीने रहे, अन्यथा पडे तो दशमे आवे

१२ तथा सर्व मोहनीयप्रकृति खपावे थके, मोहसत्ता टाळे थके, जे अत्यंत वि- शुद्ध अध्यवसायस्थानक, ते क्षीणमोहवीतरागठस्यगुणगणुं चारमु जाणवु.

१३ केवलज्ञान पाम्या पठी ज्यां सुधी बादर योग मन, वचन, काया प्रवर्त्तें, हाळे, चाळे, बोळे, त्यांसुधी सयोगीकेवलीगुणगणुं तेरमुं जाणवु.

१४ बादरयोग वधे थके मन वचन, कायाना व्यापारने अजावें करण वीर्यरहित मे- रनी पेरे नि.प्रकप जणी i, अयोगीकेवलीगुणगणुं चौदमुं जाणवु.

અહીં વ્યુપરતક્રિય પટલે ગદ્ ઠે ક્રિયા જ્યા, અપ્રતિપતિ એવે નામે શુક્લધ્યાનનો
ચોથો પાયો હોય, તે જાણી સૂદમકાયયોગ ઠે તે જાણી કેવલીને યોગનિરોધધ્યાન હોય
તેતો સર્વથા યોગને અજાવેં ન હોય અને અયોગીપણુ તે વાદરયોગના અજાવની અ
પેક્ષાયેં લેવુ એ ચૌદ ગુણગણાતું સ્વરૂપ કહ્યું.

હવે એ ચૌદ ગુણગણાનુ કાલમાન કહેઠે મિથ્યાત્વનો તો અજગ્યને અનાદિ અનંત
અને જગ્યને અનાદિ સાંત તથા સાદિસાંત જાણવો, અને પાચમા, તેરમા, ઠઠા અને
સાતમાનુ કાલમાન, તેગેં જાણી પૂર્વ કોમી જાણવુ ચોથાનુ તેત્રીશ સાગરસાધિક
કાલમાન ઠે સાસ્વાદનનો ઠ આવલિપ્રમાણ, ચૌદમાનો પાચ હસ્વાક્ષરનો કાલ જા
ણવો. અને શેષ ઠ ગુણગણાનો કાલ અતર મુદૂર્ત્ત એ ઉત્કૃષ્ટ કાલમાન જાણવુ.

॥ હવે અહીં વધપ્રકૃતિ કહે ઠે. ॥

અગ્નિવ કમ્મગ્ગહણ, વધોઁહેણ તઠ વીસ સયં ॥

તિઠયરા હારગ હગ, વજ્ઞ મિઠમિ સતર સયં ॥ ૩ ॥

અર્થ-અગ્નિવકમ્મગ્ગહણ કે નવા કર્મનુ પ્રહ્વુ, જીવપ્રદેશ સાથેં કર્મમલતુ મે-
લવતુ તે વધો કે, વધ જાણવો, તઠ કે ત્યાં ઁહેણ કે ઁધે પટલે સામાન્ય નયે
વીસસય કે એકસો ને વીશ પ્રકૃતિનો વધ જાણવો અને તિઠયર કે એક તીર્થંકર
નામકર્મ અને આહારગહગ કે આહારકઠ્ઠિક, એવ ત્રણ પ્રકૃતિ વજ્ઞ કે વર્જીને
મિઠમિસતરસય કે મિથ્યાત્વગુણગણે એકસો ને સત્તર વધાય ॥ ૩ ॥

મિથ્યાત્વઅવિરત્યાદિક સત્તાવન સામાન્ય વધહેતુ ઠે અને જ્ઞાનજ્ઞાનવંતાદિકની
પ્રત્યનીકતાવિક તે વિશેષ વધહેતુ ઠે, તેણે કરી નવાં કર્મ, પૂર્વે વાઘ્યા ઠે, તેની અ-
પેક્ષાયેં નવા વધાર્તા જે જ્ઞાનાવરણીયાદિક મૂલ આઠ પ્રકૃતિ તથા મતિજ્ઞાનાવરણી
યાદિક ઉત્તર પ્રકૃતિ એકસો વીશ, તેનો સ્થિતિરસ અને પ્રદેશપણે નિર્હારવો, જીવ-
પ્રદેશ સાથેં મેલાવવો, તે વધનકરણજીવવીર્યવિશેષ તજ્ઞાન્ય તે વધ કહીયેં. તિહા ઁધ
પટલે સામાન્યેં ચત્તદ ગુણગણા ગુણજેદ, જીવજેદાદિક વિશેષ નિરપેક્ષ સર્વજીવને
સામાન્યપ્રકારેં જ્ઞાનાવરણ પાચ, દર્શનાવરણ નવ, વેદનીય બે, મોહનીય ઠવાશ, આ-
યુની ચાર, નામકર્મની શકશઠ, ગોત્રની બે, અને અતરાયની પાચ એમ સર્વે મલી
એકસો ને વીશ ઉત્તર પ્રકૃતિ વધાય એ રીતેં સામાન્યેં સર્વે જીવને વધ કહીયેં.

હવે ગુણસ્થાનકવિશેષ કહી, વધપ્રકૃતિ વિશેષે કહીયેં ઠેયેં તિહા પ્રથમ મિથ્યાત્વ
ગુણગણે વર્તમાન જીવને વધ કહેઠે તે પૂર્વેક એકસો ને વીશ વધયોગ પ્રકૃતિમાંહે
એક જિનનામકર્મ, બીજું આહારકશરીરનામકર્મ, ત્રીજું આહારકઅગોપાગનામકર્મ,

ए ऋण प्रकृति, मिथ्यात्वी जीव, न बांधे. कारण के जिननामकर्म, सम्यक्त्व विना न वधाय अने आहारकद्विक, शुद्धचारित्र विना न वधाय, ते सम्यक्त्व अने चारित्र ए वे वानां मिथ्यात्वे नथी, तेथी ए ऋण प्रकृति न वंधाय. तेथी ते वर्जिने शेष ज्ञानावरणीयनी पांच, दर्शनावरणीयनी नव, वेदनीयनी वे, मोहनीयनी ठवीश, आयुनी चार, नामकर्मनी चोशठ, गोत्रकर्मनी वे अने अतरायकर्मनी पाच. एम सर्व मली एकसा ने सत्तर प्रकृति सर्वमिथ्यात्वीजीवनी अपेक्षाये प्रथमगुणगणे वध योग्य होय. केमके मिथ्यात्व, अन्निरति, कपाय अने योग, ए चार मूलहेतु त्या होय तेथी ते निमित्तें एकसो ने सत्तर प्रकृति वधाय, अने सम्यक्त्वप्रत्यधिक जिननाम तथा चारित्रप्रत्यधिक, आहारकद्विक, ए ऋण प्रकृति न होय ॥ ३ ॥

॥ हवे मिथ्यात्वगुणगणे केटली प्रकृतिनो वधविधेद थाय, ते कहेवे ॥

नरय तिग जाइ आवर, चउ हुंम यव ठिवठ नपु मिठ ॥

सोलतो इगहिअसय, सासणि तिरि थीण डहग तिग ॥ ४ ॥

अर्थ—नरयतिग के० नरकत्रिक, जाइ के० एकेंद्रियादिक जाति चार, आवरचउ के० स्थावरचतुष्क, हुंड के० दुरुसंस्थान, आयव के० आतपनामकर्म, ठिवठ के० ठेवहु संघयण, नपु के० नपुसकवेद मिठ के० मिथ्यात्वमोहनीय, सोलतो के० ए शोल प्रकृतिनो अत करे, इगहिअसय के० शेष एकसो ने एक प्रकृतिनो वध सासणि के० सास्त्रादन धीजे गुणगणे होय त्या तिरि के० तिर्यचत्रिक, थीण के० थीणद्वित्रिक, डहगतिग के० दौर्जाग्यत्रिक, ए ऋण त्रिक ॥ ४ ॥

नरकगति, नरकानुपूर्वी, नरकायु ए नरकत्रिक तथा एकेंद्रियजाति, वैन्द्रिय-जाति, तैन्द्रियजाति अने चौरिन्द्रियजाति, ए जातिचतुष्क. ए सात प्रकृति तथा स्थावरनामकर्म, सूक्ष्मनामकर्म, अपर्याप्तनामकर्म अने साधारणनामकर्म एवं चार साधारणनाम प्रत्यर्द्ध ए स्थावरचतुष्क कहीये, एवं अगीआर वारमु दुरु संस्थान, तेरमु आतपनाम, चौदमु ठेवहु संघयण, पदरमु नपुसकवेद, शोलमु मिथ्यात्वमोहनीय एमां वे मोहनीयनी प्रकृति तथा एक नरकायु ते आयुनी प्रकृति, शेष तेर प्रकृति नामकर्मनी. एम सर्व मली शोल प्रकृतिनो वधविधेद मिथ्यात्वगुणगणे थाय केम के ए शोल प्रकृति, मिथ्यात्व प्रत्ययीनी ठे तेथी ते मिथ्यात्व उदयेंज वधाय. ते बिना न वधाय तेथी आगळे गुणगणे मिथ्यात्वीनो रस्तोदय न लाजे तेथी ए शोल प्रकृतिनो वध पण त्यां न लाजे माटें ए शोल प्रकृतिना वधनो प्रारज मिथ्यात्वगुणगणे होय. एने वधविधेद कहीये. एम आगळ पण वंधविधेदनो अर्थ जाणवो. तेवारे मिथ्यात्वे

એકસો ને સત્તર પ્રકૃતિનો વધ હતો તેમાંથી એ શોભ પ્રકૃતિનો વધ ટલ્યો શેષ જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય નવ, વેદનીય વે, મોહનીયની ચોવીશ, આયુની ત્રણ, નામકર્મની એકાવન, ગોત્રની વે, અતરાયની પાંચ, એમ સર્વ મલી એકસો ને એક કર્મપ્રકૃતિનો વધ સાસ્વાદનગુણઘણે સર્વજીવની અપેક્ષાએ હોય.

હવે સાસ્વાદને જેટલી પ્રકૃતિનો વધવિભેદ હોય, તે કહે છે તિર્યચાદિક ત્રણ આગલ ત્રિક શબ્દ જોડિયે, તેવારે તિર્યચત્રિક, ધીણહ્રીત્રિક, દૌર્જાગ્યત્રિક, એ ત્રણ ત્રિક કહિયે તિર્યચગતિ, તિર્યચાનુપૂર્વી, અને તિર્યચાયુ, એ તિર્યચત્રિક, ધીણહ્રી, નિહાનિહા અને પ્રચલાપ્રચલા એ ધીણહ્રીત્રિક, દૌર્જાગ્યનામ, હુ સ્વરનામ, અને અનાદેયનામ, એ દૌર્જાગ્યત્રિક એવ નવ પ્રકૃતિ થઈ ॥ ૪ ॥

અણ મજ્ઞાગિહ સંઘય, એ ચઝ નિ ઝજોઞ્ય કુલગહ

ઠિત્તિ ॥ પણવીસંતો મીસે, ચઝસયરિ હહાઝઅ અવંધા ॥ ૫ ॥

અર્થ-અણ કે૦ અનંતાનુવધી ચતુષ્ક, મજ્ઞાગિહ કે૦ મધ્યાકૃતિ એટલે મધ્યસંસ્થાનચતુષ્ક, સંઘયણચઝ કે૦ મધ્ય સંઘયણચતુષ્ક, ચઝ કે૦ એ ત્રણ ચતુષ્કની વાર પ્રકૃતિ થઈ નિ કે૦ નીચૈર્ગોત્રકર્મ, ઝજોઞ્ય કે૦ હયાતનામકર્મ, કુલગહ કે૦ અશુભવિહાયોગતિ, ઠિત્તિ કે૦ સ્ત્રીવેદમોહનીય ઇતિ એટલે એ પણવીસંતો કે૦ એ પચીશ પ્રકૃતિનો અંત વધવિભેદ સાસ્વાદને થાય તેથી મીસે કે૦ મિશ્ર ગુણઘણે ચઝસયરિ કે૦ ચમ્મોતેર પ્રકૃતિનો વધ હોય જે જણી એ ગુણઘણે હુહાઝઅઅવંધા કે૦ મનુષ્યાયુ તથા દેવાયુ, એ વે આયુનો અવધ છે માટે ચમ્મોતેરનો વધ થાય ॥ ઇત્યદ્ધાર્થ. ॥ ૫ ॥

અહીં અણ કહેતા અનતાનુવધીઆ પ્રમુખ ત્રણ શબ્દ છે તે આગલ ચઝ શબ્દ જોડીયે, તેવારે ત્રણચઝક થાય એટલે અનતાનુવધી ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચારને અનતાનુવધી ચઝક કહીયે. અને ન્યગ્રોધ, સાદિ, વામન અને કુજ. એ ચાર મધ્ય એટલે વચ્ચાં સંસ્થાન, એ મધ્યમસંસ્થાનચઝક અહીં આકૃતિ એટલે શરીરાકાર તે સંસ્થાનરૂપ તન્નિમિત્તક કર્મ પ્રકૃતિ પણ આકૃતિનામ જાણવી તથા ક્ષપજનારાચસંઘયણ, નારાચસંઘયણ, અર્કનારાચસંઘયણ અને કીલ્લિકાસંઘયણ, એ ચાર વચ્ચા સંઘયણ છે અને મધ્યસંઘયણચઝક કહીયે એટલે ત્રણ ચોક વાર પ્રકૃતિ કહી અને ત્રણ ત્રિક નવ પ્રકૃતિ પૂર્વલી ગાથામા કહી, એવ ઇકવીશ પ્રકૃતિ થઈ વાવીશમું નીચગોત્ર, ત્રેવીશમું હયોતનામકર્મ, ચોવીશમું અશુભવિહાયોગતિ, પચીશમું સ્ત્રીવેદ, એવ પચીશ પ્રકૃતિમધ્યે એક હયોતનામ અને ધીજું તિર્યગાયુ એ વે પ્રકૃતિ વિના શેષ ત્રેવીશ પાપપ્રવૃત્તિ, તીવ્રસક્કેશે વધાય અને તે તીવ્રસક્કેશ અનતાનુવધીયાને હદયે હોય

अने ए मिश्र प्रमुख आगळे गुणठाणे अनतानुबंधीयानो उदय न होय, तेवारें ए गुणठाणे एनो पण बंध न होय अने उद्योतनाम, तथा तिर्यगायु. ए वे पुण्यप्रकृति ठे पण तिर्यकप्रायोग्य प्रकृतिवध टलेथी एनो पण वध न होय. ए पच्चीशमध्ये श्रीण-
द्धीत्रिक, दर्शनावरणकर्मनी अने अनतानुबंधीया चार तथा स्त्रीवेद ए पांच प्रकृति, मोहनीयकर्मनी एक गोत्रप्रकृति, एक तिर्यगायुप्रकृति एवं दश थइ अने शेष पदर प्रकृति नामकर्मनी एवं पच्चीश प्रकृतिनो वध प्रातसास्वादनें होय, तेवारें ज्ञानावर-
णीय पांच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय वे, मोहनीयनी उगणीश, नामकर्मनी ठत्रीश, गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच. एवं चम्मोतेर प्रकृति मिश्रगुणठाणे सर्व जीवनी अपेकार्यें वधाय. जे माटे सास्वादनगुणठाणे एकसो ने एक प्रकृतिनो वध हतो, तेमां-
हेथी अनतानुबंधीयाना उदयने अजावे तन्निमित्तक पच्चीश प्रकृतिनो वध दळ्यो तेवारें ठहोतेर प्रकृतिनो वध रह्यो, ते मध्ये पण मिश्रगुणठाणे आयुबंध योग्य अध्य-
वसाय नथी, तेथी त्यां देवायु, मनुष्यायु, ए वे आयु पण न वधाय जे जणी शास्त्रे कळुं ठे के "समामिहृदिष्ठिआउग वधपि न करेई" पण आगळें चोथे गुणठाणे वंध करशे तेथी ए वे आयुनो वध विधेद न कळ्यो, पण अवध कळ्यो तेथी चम्मोतेर प्रकृ-
तिनो वध, मिश्र गुणठाणे होय, इहा कोड प्रकृतिनो वधविधेद नथी. ॥ ५ ॥

सम्मे सग सयरि जिणा, उबंधि वइर नरतिअ विअ कसा-
या ॥ उरल डुगंतो देसे, सत्तठी तिय कसाय तो ॥ ६ ॥
ते वठि पमत्ते सो, ग अरइ अथिर डुग अजस अ-
स्साय ॥ बुठिज्ज ठव सत्तव, नेइ सुराउंजया निठ ॥ ७ ॥

अर्थ-सम्मे के० अविरतिसम्यक्दृष्टिगुणठाणे सगसयरि के० सत्योतेर प्रकृतिनो वध होय जिणाउ के० जिननाम अने मनुष्यायु तथा देवायु, ए वे आयु एवं त्रण प्रकृति वधि के० वाधे तेमाटे. अने वइर के० वज्ररूपजनाराचसंघयण, नरतिअ के० मनुष्यत्रिक, विश्वकसाया के० वीजा अग्रत्याख्यानीआ चार कपाय अने उरलडुगंतो के० औदारिकद्विक ए दश प्रकृतिना वधनो अंत करे, तेवारे देसे के० देशविरति-
गुणठाणे सत्तठी के० शरुसठ प्रकृतिनो वध करे अने त्या तियकसायतो के० वीजा प्रत्याग्यानावरण चार कपायनो अंत करे ॥६॥ तेवारें तेवठिपमत्ते के० प्रेशठ प्रकृतिनो वंध, प्रमत्तगुणठाणे होय अने एक सोग के० शोकमोहनीय, वीजी अरइ के० अर-
तिमोहनीय, अथिरडुग के० अस्थिर वार. पाचमु अजस के० अयश.की-
तिनामकर्म, ठठु अस्साय के० ठव के० ए ठ प्रकृति बुठिज्ज के०

वधथी विष्टेद पामे, सत्त्व के० अथवा सात प्रकृति विष्टेद पामे नेइसुराजंजयानिष्ठं के० जो कोइ प्रमत्त साधु देवायु धाधवा मांढे, अने सपूर्ण करी नेष्टा पमांढे पो चाडे, तो सात प्रकृतिनो अत करे ॥ ५ ॥

अजरितिसम्यक्दृष्टिगुणगणे ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय वे, मोहनीय उगणीश, आयुनी वे, नामकर्मनी साडत्रीश, गोत्रकर्मनी एक, अने अंतरा यकर्मनी पांच, ए रीते सत्योतेर प्रकृतिनो वध ठे, ते मध्ये चम्भोतेर प्रकृतिनो वध जे मिश्रगुणगणे कछो तेज आदि खेवो अने अहीं सम्यक्दृष्टि ठे तेथी तन्निमित्त जिननामकर्मनो पण वध लाजे तथा सम्यक्दृष्टि देवता, तथा नारकी, ए वेहु मनुष्यायुज वाये अने सम्यक्दृष्टि मनुष्य, ते तिर्यच अने देवायुज वाधे, तेथी सर्व जीवनी अपेक्षाये चोथे गुणगणे सत्योतेर प्रकृतिनो वध पामे हवे अहीं विष्टेद कहे ठे वज्ररूपजनाराचसघयण, मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, मनुष्यायु, ए मनुष्यत्रिक, औदारिकशरीर अने औदारिक अंगोपाग ए औदारिकद्विक एवं ठ प्रकृतिनो वध चोथे गुणगणे देवता अने नारकीने होय मनुष्यगति प्रायोग्य वांधे, आगला गुणगणा देवता अने नारकीने न होय तेथी ए ठ प्रकृतिनो वध न पामीय, तेथी विष्टेद तथा अप्रत्याख्यानी चार कपायनो वध पण आगले गुणगणे न लाजे आपणा उदयने अजावे कपायनो वध पण न होय, तेथी ए दश प्रकृतिनो वध विष्टेद चोथे गुणगणे ते मध्ये अप्रत्याख्यानीआ चार ते मोहनीयनी प्रकृति, मनुष्यायु ते आयुनी प्रकृति, शेष पाच नामकर्मनी प्रकृति, एवं दश प्रकृति टली शेष ज्ञानावरणीयनी पाच, दर्शनावरणीयनी ठ, वेदनीयनी वे, मोहनीयनी पदर, आयुनी एक, नामनी वत्रीश, गोत्रनी एक अने अतरायनी पाच, ए शरुशठ प्रकृतिनो वध, देशविरतिगुणगणे उधें होय, तिहां बंधविष्टेद त्रीजो कपाय जे प्रत्याख्यानावरण, तेनी चोकडी ए चार कपायनी प्रकृतिना वधनो अत थाय जे जणी प्रथम वार कपायनो वध आपणे उदय होते थके आगल उदय नथी तेथी वध पण न होय तेगारें शरुशठ प्रकृतिमाहेथी मोहनीयनी चार टालवी ॥ ६ ॥

वाक्री ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय वे, मोहनीय अगीआर, आयुनी एक, नामनी वत्रीश, गोत्रनी एक अने अतरायनी पाच, ए त्रेशठ प्रकृतिनो वध, प्रमत्तगुणगणे मनुष्यने होय

त्या ठ तथा सात कर्मप्रकृतिनो वधविष्टेद अने वधप्रांत होय, ते हवे कहे ठे एक शाक, अने वीजी अरति ॥ वे मोहनीयनी प्रकृति एक अस्थिरनामकर्म,

वीजुं अशुंजनामकर्म, ए अस्थिरद्विक वीजु अयश.कीर्तिनामकर्म, ए व्रण नामक-
र्मनी प्रकृति अने एक अशातावेदनीयनी प्रकृति. ए व्रण कर्मनी ठ प्रकृतिनो नि-
मित्तप्रमाद ठे ते प्रमाद ठते ए अशुजप्रकृति वधाय. आगळे गुणगणे विशुद्धा-
ध्यवसायजणी दुष्टयोगजन्य जे प्रकृति, ते प्रमादने अजावे न वधाय, तेथी त्यां
अशुजयोग निवर्त्ते, त्या ए प्रकृतिनो वध पण निवर्त्ते, तेथी ठनो वधविष्टेद अने
आयु.कर्मनो वध अतिविशुद्धपरिणामे न होय तिहा घोलना परिणामें प्रमत्तगुण-
गणे देवायु वांध्या पठी सातमे गुणगणे चढतो सात प्रकृतिनो वध विष्टेद जे जणी
अतिविशुद्ध अध्यवसायजणी आयुवध पण आगळे गुणगणे नथी, तेवारें ठ प्रकृति प्र-
थम कही ते अने सातसुं सुरायु ए सात प्रकृतिबंधनी अपेक्षाये प्रमत्तगुणगणे वि-
ष्टेद पामे अने जो प्रमत्ते देवायुनो वध करतो ते वध पूर्ण कख्या विना अप्रमत्ते
चढे तो केवल देवायुनोज ज्यासुधी वध पूर्ण करे, त्यासुधी अप्रमत्ते पण आयुवध
पामीये, तो ठ प्रकृतिना वधनोविष्टेद होय ते वारे ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय ठ,
वेदनीय एक, मोहनीय नव, आयुनी एक, नामनी एकत्रीश, गोत्रनी एक अने अं-
तरायनी पाच ॥ ७ ॥

गुणसठि अप्रमत्ते, सुराज बंधं तु जइ इहा गवे ॥

अन्नह अछावना, जं आहारग डुगं वधे ॥ ८ ॥

अर्थ- ए सर्व मली गुणसठिअप्रमत्ते के० उंगणशाठ प्रकृतिनो वध अप्रमत्तगुण-
गणे होय सुराजबळंतु के० देवायु वांधतो थको जइ के० यदि एटले जो इहागवे
के० अप्रमत्तगुणगणे आवे तो अने अन्नह के० अन्यथा देवायु विना तो अछावना
के० अछावनप्रकृतिवध होय जंथाहारगडुगंवधे के० जे जणी आहारकद्विक वांधे,
तेवारें अछावना अथवा उंगणशाठ प्रकृतिनो वध थाय ॥ इत्यह्वार्यः ॥ ८ ॥

ए उंगणशाठ प्रकृति अप्रमत्त संयतगुणगणे प्रवर्त्ततो वांधे अहीं शिष्य पूठे ठे
के हे जगवन् ! आयुवध घोलना परिणामे होय ठे, ते अहीं घोलना परिणाम नथी
तो केम आयुवध होय ? तत्रोत्तरं हे शिष्य ! जो प्रमत्त थको घोलना परिणामे
करी देवायुवध करतो प्रमत्तनो काल पूर्ण थये देवायुवध अपूर्ण हुवे थके अप्रमत्त-
गुणगणे पण आवे, तिहां कुजारना चक्रत्रमणन्याये करी पूर्वले घोलना परिणामें
आरजेलो आयुबंध ज्यासुधी पूर्ण करे, त्यासुधी अप्रमत्तगुणगणे पण देवायु वध
पामीये, तेथी उंगणशाठ प्रकृतिनो वध ठे पण अप्रमत्त ठते आयुवध आरजे

નહિં અન્યથા ઇટલે જો પ્રમત્તગુણગણે સુરાયુવધ આરંજી પૂર્ણ કરતો, વલતો અપ્રમત્તગુણગણે આવે, તો આયુ વિના સાત કર્મમાંહેલી જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય ઠ, વેદનીય એક, મોહનીય નવ, નામની એકત્રીશ, ગોત્રની એક, અને અંતરાયની પાંચ, એ અઠાવન પ્રકૃતિ વાંધે તિહાં શિષ્ય પૂઠે ઠે કે, એ કેમ હોય જે તળી પ્રમત્તવધ, ત્રેશઠ પ્રકૃતિનો ઠે તેમાથી ઠ પ્રકૃતિનો વધવિષ્ઠેદ થયો, તેવાર સત્તાગન પ્રકૃતિ હોય અને સાત પ્રકૃતિવધવિષ્ઠેદ કરતાં ઠપ્પન્ન પ્રકૃતિ હોય, પણ ડંગણશાઠ અને અઠાવન પ્રકૃતિ કેવી રીતે હોય ? તિહા ગુરુ ઉત્તર કહે ઠે કે, અહીં અતિવિશુદ્ધ ચાગ્રિને સજ્ઞાવે તન્નેમિત્તિક આહારકશરીર અને આહાર કચ્છગોપાંગ, એ વે પ્રકૃતિ અધિક વધાય, તે જ્ઞેલતા ઓગણશાઠ અને અઠાવન થાય. એ રીતે સુરાયુ વિના શેષ અઠાવન પ્રકૃતિનો વધ અપ્રમત્તસયતને કહ્યો. ॥ ૬ ॥

અનુવન્ન અપુલા ઇમિ, નિદ્ધુગતો ઠપ્પન્ન પણ જાગે ॥ સુર
ડુગ પર્ણિદિ સુલ્લગ્, તસ નવ ડરલ વિણુ તણુ વગા ॥૯॥

અર્થ- અનુવન્ન કે ૦ અઠાવન પ્રકૃતિનો વધ અપુલાઇમિ કે ૦ અપૂર્વકરણના પ્રથમ જાગને વિષે નિદ્ધુગતો કે ૦ ત્યા નિદ્ધાદિકનો અત થાય, તેવાર ઠપ્પન્ન પણજાગે કે ૦ ઠપ્પન્ન પ્રકૃતિનો વધ, દ્વિતીયાદિકથી માઢી ઠઠા સુધીના પાંચ જાગે હોય, પાંચે જાગે સત્તાતો ઠપ્પન્નનીજ પણ સ્થિતિઘાત, રસઘાત, ગુણસેઢી, ગુણસંક્રમ, અપૂર્વવધ, એ પાંચ ઘાના કરે. સુરડુગ કે ૦ સુરદિક, પર્ણિદિ કે ૦ પચ્છેડિયજાતિ, સુલ્લગ્ કે ૦ શુભવિદ્યાયોગતિ, તસનવ કે ૦ તસનવક, ડરલવિણુતણુવગા કે ૦ એક ઓદારિક વિના શેષ ચાર શરીર અને વેક્રિયોપાંગ તથા આહારકોપાંગ, એ વે ડપાંગ એવં ડંગણીશ પ્રકૃતિ ॥ ઇલ્લકારાર્થ ॥ ૯ ॥

તેહજ અપૂર્વકરણ એવે નામે આઠમુ ગુણગણું અંતરમુહૂર્તકાલ પ્રમાણનુ, તેના સાત જાગ કરીયે તેમાહેલા પ્રથમ જાગને વિષે અઠાવન પ્રકૃતિ વાંધે, તિહા નિદ્ધા અને પ્રચ્છા, એ વે દર્શનાવરણીયની પ્રકૃતિ તેના વધનો અત આવે, તે આગજ્ઞે અતિવિશુદ્ધપણે કરી એ વે પ્રકૃતિ ન વધાય, શેષ જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય ચાર, વેદનીય એક, મોહનીય નવ, નામની એકત્રીશ, ગોત્રની એક અને અંતરાયની પાંચ, એવ ઠપ્પન્ન પ્રકૃતિ, વીજે, ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે અને ઠઠે, એ પાંચ જાગે વધાય, એ રીતે અપૂર્વ કરણના ઠ જાગને વિષે વધ કહ્યો હવે ઠઠે જાગે જે પ્રકૃતિનો વધવિષ્ઠેદ હોય, તે કહેઠે અહીં દેવગતિપ્રાયોગ્ય એકત્રીશ નામકર્મના

बंधमांहेखो त्रीश प्रकृतिनो बंध विष्टेद धाय, ते कहे ठे. देवगति अने देवानुपूर्वी,
ए सुरद्रिक. त्रीजुं पंचेंद्रियजातिनाम, चोथुं शुजविहायोगति तथा एक व्रसनाम,
वीजुं वादरनाम, त्रीजु पर्याप्तनाम, चोथुं प्रत्येकनाम, पांचमुं स्थिरनाम, ठहु
शुजनाम, सातमुं सौजाग्यनाम, आठमुं सुस्वर नाम, नवमुं आदेयनाम, ए व्रस-
नप्रक कहीयं. एवं तेर. तथा श्रोदारिकशरीर अने श्रोदारिक अंगोपांग, ए वेनो
बंधविष्टेद चोथे गुणगणे थयो तेथी ते वे विना शेष वैक्रियशरीर, आहारकशरीर,
तेजसशरीर अने कार्मणशरीर ए चार शरीरनाम अने वैक्रिय अंगोपांग तथा आहा-
रकांगोपांग, ए वे अंगोपांग एवं ठ प्रकृति. ए रीतें धुरथी सर्व मली जंगणीश
प्रकृति थछ ॥ ९ ॥

समचउर निमिण जिण व, न अगुरु लहु चउ ठलंसि तीसंतो
चरमे ठवीस बंधो, हास रई कुठ जय जेठ ॥ १० ॥

अर्थ- धीशमुं समचउर के० नमचतुरस्तसंस्थान, एकवीशमुं निमिण के० निर्मा-
णनाम, वावीशमुं जिण के० जिननाम, तथा वन्न के० वर्ण चतुष्क अने अगुरुलहु-
चउ के० अगुरुसंधुचतुष्क, ठलंसितीसंतो के० ठछे जागे ए त्रीश प्रकृतिना बधनो
अंत थाय, पटले विष्टेद धाय, तेवारें चरमे के० ठेलें, सातमे जागे ठवीस बंधो के०
ठवीस प्रकृतिनो बंध होय, त्या हास के० हासमोहनीय, रई के० रतिमोहनीय, कुठ
के० जुगुप्तामोहनीय, जयजेठ के० जयमोहनीय. ए चार प्रकृतिने बंधथी टाळे ॥ इ-
त्यद्वारार्थ ॥ १० ॥

वीशमुं समचतुरस्तसंस्थान, एकवीशमुं निर्माणनाम, वावीशमुं तीर्थकरनाम तथा
वर्ण, गंध, रस, अने स्पर्श, ए वर्णचतुष्क पटले ए चार नाम कर्मेनी प्रकृति, एवं ठ-
वीश. तथा अगुरुलहुनाम, उपधातनाम, उष्मासनाम, पराधातनाम, ए अगुरुलहुच-
तुष्क. एवं सर्व मली नामकर्मेनी त्रीश प्रकृतिनो बंध विष्टेद थाय, जे जणी चारित्र-
मोहनीयने स्वपावतो तथा उपशमापतो अपूर्वकरण करे, तिहां विशुद्धाध्यवसाये करी
संसारव्रमणहेतुगतिप्रायोग्य नामकर्मेनो बंध विष्टोडे. अर्हां शेष सुरगतिप्रायोग्यना-
मकर्मेप्रकृति एकत्रीशनो बध रखो हतो, तेमांहेथी एक यग कीर्त्ति विना शेष त्रीश
प्रकृतिनो बध दे, तेथी जयव्रमणनु धीज न करे, अतिविशुद्ध ठे माटे न करे. ए रीतें
ठछे जागे त्रीश प्रकृतिनो बधविष्टेद करे, ते करणने ठेहले सातमे जागे
ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार, एक, तथा संज्यजनकपाय

चार, हास्य, रति, ज्ञेय, जुगुप्सा, पुरुषवेद. एवं मोहनीनी नव, यश कीर्तिनाम, उ-
ज्जैर्गोत्र अने पांच अंतराय, एवं सात कर्मनी उत्तरप्रकृति ठवीश वाधे, त्यां वधवि-
छेद कहेते अपूर्वकरणना सातमा जागने प्राते अतिविशुद्धअध्ययसाय यया, ते-
माटे एक हास्यमोहनी, वीजु रतिमोहनी, त्रीजु जुगुप्सामोहनी, चोयु जगमोहनी,
ए चार प्रकृतिना वधयोग्य अध्यवसायस्थानक टळी जाय तेनारें ज्ञेय वावीश प्रकृ-
तिनो वध रहे ॥ १० ॥

अनिअट्टि जाग पणगे, इगेगद्दीणो डुवीसविह वधो ॥

पुम संजलण चउएहं, कमेण ठेउं सतर सुहुमे ॥ ११ ॥

अर्थ—अनिअट्टिजागपणगे के० अनिरुत्तिकरण नामे नवमा गुणठाणाना पांच
जागने विषे इगेगद्दीणो के० जागजाग दीठ एकेक प्रकृतियें हीन, डुवीसविहवधो
के वावीश प्रकृतिनो वध होय, ते केम ? तोके पहेले जागे वावीशनो वध होय,
वीजे जागे पुम के० पुरुषवेद उठो करता एकवीशनो वध तथा तेवार पठी तृतीया-
दिक जागने विषे सज्जलणचउएहं के० संज्वलन कपायनी चोकनीमाहेली ए
केक प्रकृतिनो वध, कमेण के० अनुक्रमे वधथी ठेउं के० ठेदाय, तेवारें सतरसु-
हुमे के० सत्तर प्रकृतिनो वध सूक्ष्म संपरायनामा दशमे गुणठामे जाणवो ॥ इ-
त्यक्षरार्थ. ॥ ११ ॥

अनिरुत्तिकरण एवे नामे नवमं गुणठाणं ठे तेनो काल अंतर मूहूर्त्त प्रमाण. तेना
पांच जाग कळथीयें, तेमध्ये प्रथम जागे ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार, वे-
दनीय एक, मोहनीय पांच, यश कीर्तिनाम, उज्जैर्गोत्र अने अंतराय पांच एवं वा-
वीशनो वध ठे, तिहा पुरुषवेदनो वध विछेद थाय, तेवारें वीजे जागे एकवीश प्रकृ-
तिनो वध तिहा सज्वलना क्रोधनो वध विछेद थये अके त्रीजे जागे वीश प्रकृतिनो
वध, तिहा सज्वलना माननो वधविछेद थाय, तेवारें चोथे जागे उगणीश प्रकृतिनो
वध, त्या सज्वलननी मायानो वध विछेद पामे, तेवारें पठी ए अनिरुत्तिकरण गुणठा-
णाना पाचमा जागे ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार, वेदनीय एक, मोहनीय
माहेलो सज्वलनो लोच एक, अने यश कीर्ति नाम, एवं चार उज्जैर्गोत्र अने पांच
अंतराय एवं अठार प्रकृतिनो वध होय नवमा गुणठाणाने ठेडे सज्वलना लोचनो
वध पण विछेद पामे, जे कारण माटे एनो वध वादरकपायोदय प्रत्युष्टं ठे, ते वादर-
कपायोदय टळे, तेथी तेनो वध पण टळे, तेवारें सूक्ष्मसंपरायनामे दशमे गुणठाणे

ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार, वेदनीय एक, यश कीर्ति एक, गोत्र एक, अने अंतराय पांच, ए सत्तर प्रकृतिनो बंध होय, ते कह्यो ॥ ११ ॥

॥ हवे दशमा गुणगणे सोल प्रकृतिनो अंत करे, ते कहेठे ॥

चउ दसणुच्च जस ना, ए विग्घ दसगंति सोलसुठेउं ॥

तिसु साय वध ठेउं, सजोगि वधंत अण तोअ ॥ वधो

सम्मत्तो ॥ १२ ॥

अर्थ— चउदसणुच्च के० चार दर्शनावरणीय, अने पांचमुं उच्चैर्गोत्र, ठहु जस के० यश कीर्तिनामकर्म, नाण के० पांच ज्ञानावरणीय, विग्घ के० पांच अंतराय, दसगंति के० ए दश प्रकृति एवं सर्व मली सोलस के० सोल प्रकृतिना वधनो उठेउं के० विछेद होय अने तिसु के० त्रण गुणगणे सायवध ठेउं के० एक शातावेदनीय वध ठे, ते पण ठेदाय एटले सजोगीवधत के० सयोगी गुणगणाने अतें शातावेदनीयना वधनो पण अत अणंतोअ के० अनंतो करे ॥ वधोसम्मत्तो के० वधाधिकार संपूर्ण थयो ॥ इत्युक्तार्थ ॥ १२ ॥

पांच निडा बिना चहुरादिक दर्शनावरणीय चार प्रकृति, पांचमुं उच्चैर्गोत्र, ठहु यश कीर्तिनाम, तथा पांच ज्ञानावरण अने पांच अंतराय, ए दश प्रकृतिने ज्ञानवि-
घ्नदशक कह्यें एवं सोल प्रकृतिनो बंधकपाय प्रत्यधिक ठे, तो आगळे गुणगणे वीतराग दशाये कपायोदय न होय, ते जणी वधाय नहीं, तेथी अहींयां वधविछेद थाय. तेवारें शेष एक शातावेदनीयज एक उपशांतमोह, बीजो हीणमोह, अने प्रीजो सयोगी केवली, ए त्रण गुणगणे योग ठे तेथी योगप्रत्ययें करी वधाय, अने योगनिरोधें एनो पण वध विछेद होय जिहां जेना कारणजूत मिथ्यात्व अविरत्यादिक वध हेतु तथा विशिष्टवधाध्यवसाय तत्प्रायोग्य टले, तिहां तिहा ते ते प्रकृतिनो बंध विछेद थाय ज्यां सुधी कारणनो अत न होय, त्यां सुधी कार्यनो पण अंत न होय, तथा सयोगीगुणगणे जे वधनो अंत होय, ते अंत अनंत जाणवो एटले ए बंधन अत एवो करे के तेना अतनो अत नावे, एवो करे, माटे अनंतो कह्यो जे जणी वलतो कोइ वारें ते जीवने बंध करवो न थाय एरीतें श्रीवीरजिनेश्वरें चउद गुण गणे कर्मनो वधविछेद कखो तेने अर्थें नमस्कार होय इति श्रेय ॥ एम चौद गुण-
गणा आश्रयीने कर्मप्रकृतिनो बंधाधिकार पूर्ण थयो ॥ १२ ॥

॥ वध यंत्रकम् ॥

[illegible]

ए चन्द्र गुणगणे वधयंत्र जाणवो

हृवे बांधेली प्रकृति, पोतपोतानो अवाधाकालक्षयें विपाक देखाडे, जेमाटे बंध पठी उदय करे, तिहां प्रथम उदयलक्षण तथा ते सरखा जणी उदीरणा करण विशेष तेनु पण लक्षण कहेवापूर्वक चौद गुणगणा आश्रयीने उदयस्वामित्व विचरे ठे

उदज विवाग वेअण, मुदीरण मपत्ति इह डुवीस सयं ॥

सतर सय मिठे मी, ससम्म आहार जिणणुदया ॥ १३ ॥

अर्थ— उदजविवागवैश्याण के० कर्मरसनं विपाककालें वेदबु, ते उदय अने मुदीरणमपत्ति के० उदय काल अणपहोंचे खेंचीने वेदबु, ते उदीरणा जाणवी इहडुवीससय के० एवी ए एकसो ने बावीश कर्मप्रकृति उधें होय अने सतरसयंमिठे के० एकसो ने सत्तर प्रकृतिनो उदय, मिथ्यात्वगुणगणे होय, केमके ए गुणगणे मीस के० मिश्रमोहनीय, सम्म के० सम्यक्त्वमोहनीय, आहार के० आहारकष्टिक, अने जिण के० जिननामकर्म ए पांच प्रकृतिनो अणुदया के० उदय न होय ॥ इत्युक्तार्थ ॥ १३ ॥

त्यां उदय एटले बांधेलां जे कर्म, तेना जे विपाक एटले तीव्र, मद, घातीउं, अघातीउं, कटुक, मिश्र, इत्यादिक रस, सहेजे उदयकाल आवे थके वेदे, जोगवे, ते उदय कहीं अने जे कर्मदलने उदयकाल अण आवे थके जीव पोतानुं करण-वीर्यविशेष तेणे करी उदयावलिकामांहे आणी अप्राप्तकालें जोगवे, ते उदीरणा कहीं तैथी उदयना वे जेद ठे एक उदयोदय अने बीजो उदीरणोदय त्यां अहीं सामान्यपणे गुणगणां जीव जेदादिक विवक्षा कत्या विना सर्वे जीवनी अपेक्षायें एकसो बावीश प्रकृति होय, जे जणी सम्यक्त्वमोहनीय, अने मिश्रमोहनीय, ए वे प्रकृति बघे न लेखवी अने उदय उदीरणाये विशेषजणी जिन्न लेखववी, तैथी ज्ञानावरणादिक एकसो ने बावीश प्रकृति लेवी

हृवे गुणगणादिक विशेषापेक्षायें उदय प्रकृतिविचार पूठे, त्या प्रथम मिथ्यात्व-गुणगणें सर्व मिथ्यात्वी जीवनी अपेक्षायें एकसो ने सत्तरप्रकृतिनो उदय लाग्जे तेम उदीरणायें पण एकसो सत्तर लाग्जे, केमके मिश्रमोहनीयनो उदय, मिश्रगुणगणेज होय अने सम्यक्त्वमोहनीयनो उदय, चोथा गुणगणाथी लेइ ते सातमा गुणगणा सुधी होय अने आहारकशरीर, तथा आहारक अगोपांग, ए वे प्रकृतिनो उदय, चौद पूर्वधरने ठे ते प्रमत्तगुणगणे लाग्जे तीर्थकरनामकर्मना दलनो उदय, चोथा गुणगणाथी मानीने बारमा गुणगणा लागे होय पण उपशांत मोहपणुं तीर्थकरने नज होय तीर्थकरनामकर्मनो रसोदय तो चउदमे गुणगणे होय. तीर्थकरने मिथ्यात्व, सास्त्रादन, मिश्र अने चउदमे गुणगणां न होय ते तीर्थक-

रनामकर्मनो उदय तेरमे चौदमे गुणठाणे लाजे, पण वीजा वार गुणठाणे न लाजे, तेथी ए पाच प्रकृतिनो उदय, मिथ्यात्व गुणठाणे न लाजे ते पाच अनुदय उंघ एकसो वात्रीशमाहेथी काढतां शेष एकसो सत्तर प्रकृतिनो उदय, आगळे गुणठाणे जाणवो, पण ए पाचनो उदय यथावस्थान लाजशे ते जणी उदय विछेद न कह्यो ॥ १३ ॥

॥ हवे जे प्रकृतिनो उदय, मिथ्यात्वेज ठे, पण आगळ नथी ते कहेठे ॥

सुहुम तिगायव मिठ, मिठत सासणे इगारसय ॥

निरयाणुपुव्हिणुदया, अण थावर इग विगळ अतो ॥ १४ ॥

अर्थ- सुहुमतिग के० सूक्ष्मत्रिक, आयव के० आतपनामकर्म, मिठ के० मिथ्यात्वमो-हनीय, ए पाचनो मिष्ठतं के० मिथ्यात्वगुणठाणाने अतें उदयविछेद थाय, तेथी सासणे के० सास्वादनगुणठाणे इगारसय के० एकसो ने अगीआर प्रकृतिनो उदय लाजे केमके निरयाणुपुव्हिणुदया के० नरकानुपूर्वीनो इहा अनुदय ठे ते माटे अने अण के० अनतानुवधीया चार, थावर के० स्थावरनाम, इग के० एकेंद्रियजाति, विगळ के० विकलत्रिकजाति, एव नव प्रकृतिना उदयनो अतो के० अत सास्वादाने होय ॥ इत्युक्तार्थ ॥ १४ ॥

सूक्ष्मनाम, अपर्याप्तिनाम, साधारणनाम, ए सूक्ष्मत्रिक एनो उदयविछेद प्रथम गुण-ठाणे थाय, जे जणी सूक्ष्म नामनो उदय, सूक्ष्म एकेंद्रिय जीवने होय, अपर्याप्तिनामनो उदय, एकेंद्रियादिक लब्धिअपर्याप्ताने होय साधारणनामनो उदय, निगोदिया जीवने होय ए त्रणे तो नियमा, मिथ्यात्वीज होय तथा आतपनामनो उदय, वादरएकेंद्रियने पर्याप्तावस्थायें होय ते मिथ्यात्वीज होय, अने अपर्याप्तावस्थायें सास्वादनगुण होय, पण त्या आतपनो उदय न होय मिथ्यात्वमोहनीयने रसोदयें तो मिथ्यात्वगुणठाणुज होय पण वीजा तेर गुणठाणा न होय वादरअपर्याप्ता पृथ्वीकायस्फटिकने आतपना-मकर्मनो उदय न होय ते वेळाये सास्वादन गुणठाणु होय, पण मिथ्यात्व गुण-ठाणु न होय

एम एकसो ने सत्तर प्रकृतिमाहेथी ए पाचना उदयनो अतप्रात मिथ्यात्वेज होय तेथी सास्वादनगुणठाणे एकसो ने अगीआर प्रकृतिनो उदय रह्यो अहीं शिष्यप्रश्न करे ठे, के एकसो ने सत्तर प्रकृतिनो उदय, मिथ्यात्वे हतो तेमाथी पाच प्रकृतिनो उदय टले, तेवारें शेष एकसो ने वार प्रकृतिनो उदय रह्यो जोइयें, तो एकसो ने अगी-आर प्रकृतिनो उदय, सास्वादाने होय ए केम घटे ? अहीं गुरु उत्तर कहेठे, के वार प्रकृतिनो उदय रह्यो तेमाहे पण नरकानुपूर्वीनु उदयपणुं सास्वादानें न

होय जे जणी नरकानुपूर्वीनो उदय, वक्रगतिर्ये नरकगतिमांहे जातार्ता वचले समयें होय अने औपशमिक सम्यक्त्व वमतां नरकगतिमांहे न जाय परंतु मिथ्यात्वी थकोज नरकगतिमांहे जाय सास्वादनगुणगणानो धणी मनुष्य अथवा तिर्यंचजेवारे वक्र नरकें जाय, तेवारे पहेले समयें, सास्वादननो उदय ठे तेवारे मनुष्य होय ता मनुष्यायु अने तिर्यंच होय तो तिर्यंचायुनो उदय होय एम जाणवु, अने तेवार पठी सम्यक्त्व वमतां नरकानुपूर्वीनो उदय होय अने वम्या पठी नरकायुनो उदय होय जेमाटे मिथ्यात्वी थइ नरकें जाय पठी त्या नरकें उपन्या थका त्यां पर्यासा थया पठी उपशमसम्यक्त्व आवे वली तेने वमे, ते वम्या पठी सास्वादनगुणगणुं होय, तेवारे नरकायुनो पण उदय ठे अने द्वायिकसम्यक्त्वनो धणी तो श्रेणिकराजानी परें सम्यक्त्व सहितज नरकें जाय, अने सास्वादन औपशमिक अने द्वायोपशमिक सम्यक्त्वनो धणी, सम्यक्त्व वमीने नरकें जाय तेथी एनो पण अनुदय जाणवो तेथी शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय पच्चीश, आयुनी चार, नामनी उगणसाठ, गोत्रनी वे अने अतरायनी पाच, एवं एकसो ने अग्नीआर प्रकृतिनो उदय, सास्वावने होय अहीं उदयविछेद नव प्रकृतिनो होय, ते केवी रीतें ? तो के अनंतानुबंधीया कपायने उदयें, आगलां गुणगणा न होय तथा स्थावरनाम, एकेंद्रियजाति, ए वे प्रकृतिनो उदय, एकेंद्रियने होय तथा वेइंद्रियजातिनो उदय, वेइंद्रियने होय तेंद्रियजातिनो उदय, त्रेंद्रियने होय अने चौरिंद्रियजातिनो उदय, चौरिंद्रिय जीवने होय अने ए एकेंद्रिय तथा विकलेंद्रियने मिथ्यात्व अने सास्वादन ए वे गुणगणा विना शेष मिश्रादिक वार गुणगणां न होय, तेथी ए पांच प्रकृति तथा अनंतानुबंधीया चार, एवं नव प्रकृतिनो उदय विछेद, सास्वावने होय ॥ १४ ॥

मीसे सय मणुपुवी, णुदया मीसो दएण मीसंतो ॥

चउसय मजए सम्मा, णु पुवि खेवा विअ कसाया ॥ १५ ॥

अर्थ— मीसेसय के० मिश्रगुणगणे एकसो प्रकृतिनो उदय होय, मणुपुवीणुदया के० त्रण आनुपूर्वीनो उदय, अहीं होय नहीं अने मीसोदएण के० मिश्रमोहनीयनो उदय होय, तेथी तथा मीसंतो के० मिश्रनो अत होय, तेवारे चउसय मजए के० एकसो ने चारनो उदय अविरतिसम्यक्कट्टिगुणगणे होय सम्माणुपुविखेवा के० एक सम्यक्त्वमोहनीय अने चार आनुपूर्वी, ए पाच उदयप्रकृति द्वेपवियें तेवारे एकसो ने चार थाय अहीं विश्वकसाया के० बीजा अत्रत्यास्यानावरणीय कपायनी चोकमी ॥ इत्यद्वारार्थ ॥ १५ ॥

तेवारे एकसो अग्नीआरमाथी नव काढि, शेष एकसो ने वे रही तेमाहेथी पण देवानुपूर्वी, मनुष्यानुपूर्वी अने तिर्यचानुपूर्वी ए त्रण आनुपूर्वीनो उदय, मिश्रगुणगणे न होय, जे जणी मिश्रगुणगणे वर्त्ततो जीव, मरे नहीं जेथी करी अंतराखें वक्रगति न पामीये तेथी आनुपूर्वीनो उदय अही न लाजे, तेवारे शेष नवाणु प्रकृतिनो उदय रह्यो अने मिश्रमोहनीयनो उदय अहीं पामीये केमके एना उदयथीज ए गुणगणें होय ठे, तेथी ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय बावीश, आयुनी चार, नामनी एकावन, गोत्रनी वे अने अतरायनी पाच, एवं सो प्रकृतिनो उदय, मिश्रगुणगणे होय त्या एक मिश्रमोहनीयनो उदय विछेद जे जणी मिश्रगुणगणा विना बीजे कोइ गुणगणे मिश्रमोहनीयनो उदय न होय ॥

हवे अविरतिसम्यक्दृष्टि नामे चोथे गुणगणे उदयप्रकृति कहे ठे एकसो चार माहेथी नवाणु मिश्रे हती अने इहा सम्यक्त्त उता पण चारे गतिमाहें जीवनी उत्पत्ति लाजे तेथी वक्रगति करता चार आनुपूर्वीनो उदय लाजे अने द्वायोपशमिक सम्यक्दृष्टिने सम्यक्त्वमोहनीयनो उदय होय, माटे ए पाच प्रकृतिनो उदय जेलता एकसो चार प्रकृतिनो उदय चोथे गुणगणे लाजे अहीं सत्तर प्रकृतिनो उदय विछेद थाय, ते कहे ठे बीजा अप्रत्यारयानावरणीय कपाय चार ॥ १५ ॥

मणुतिरिऽणु पुष्टि विजव, ठ डहग अणाइऊडुग सतर ठेठ ॥

सगसीइ देसि तिरि गइ, आजनि उज्जोअ ति कसाया ॥ १६ ॥

अर्थ— तथा मणुतिरिऽणुपुष्टि के० मनुष्यानुपूर्वी अने तिर्यचानुपूर्वी, विजवठ के० वैक्रियाष्टक, डहग के० दौर्जाग्यनामकर्म, अणाइऊडुग के० अनादेयद्विक, ए सतर-ठेठ के० ए सत्तर प्रकृतिनो उदयविछेद थाय तथा बाकी सगसीइ के० सत्याशी प्रकृतिनो उदय, देसि के० देशविरति पाचमे गुणगणे होय अहींया तिरिगइ के० तिर्यचगनि, आज के० तिर्यचायु, नि के० नीचैगोंत्र, उज्जोअ के० उद्योतनाम, तिकसाया के० त्रीजा प्रत्यारयानावरण कपायनी चोकनी ॥ इत्यक्षरार्थ ॥ १६ ॥

मनुष्यानुपूर्वी, तिर्यचानुपूर्वी, ए वेनो उदय, मनुष्य, तिर्यचगतिमाहे अवतरता वक्रगति जीवने होय त्या विरति न होय, केमके विरति सहित जीव परजवे अवतरे नहीं तथा वैक्रियशरीर, वैक्रियअंगोपाग, देवत्रिक अने नरकत्रिक ए वैक्रियाष्टक एनो उदय देवता तथा नारकीने होय, तेने चोथा गुणगणाथी उपरखा गुणगणा न होय, तेथी ए आठ प्रकृतिनो उदय, अहीं विछेद पामे तथा वैक्रियशरीर अने वैक्रिय-अंगोपाग, ए वे प्रकृतिनो उदय, मनुष्य, तिर्यचने खन्धिप्रत्ययवैक्रिय शरीर करता

होय, तेथी देशविरति तथा प्रमत्त गुणगणे एनो उदय लाजे, केमके विष्णुकुमारा-
दिकने करतां सांजळ्यो ठे, तो पण ते उदय स्वाभाविक नहीं, तथा अल्पकाल होय
तेमाटे अथवा वीजे कोइ कारणे अहीं कह्यो नहीं. ते वात, ज्ञानवंत जाणे, तथा
देशविरति, सर्वविरति, गुण ठतां जीवने ठोर्जाग्य, अनादेय वचन अने अयग-कीर्ति,
ए अणनो उदय न होय. ए सत्तर प्रकृतिनो उदय, चोथा गुणगणा सुधी लाजे, पण
आगळे न लाजे ए रीत मोहनीयनी प्रकृति अग्रत्यारयानीथा चार कपाय अने देवायु,
नरकायु, ए वे आयुनी प्रकृति, शेष अगीआर नामकर्मनी एवं सत्तर प्रकृतिनो उद-
यविधेइ चोथे गुणगणे जाणवो शेष सत्याशी प्रकृतिनो उदय, देशविरतिनाम पाचमे
गुणगणे लाजे

त्यां नीचैर्गोत्र तो ध्रुवोदय तिर्यचगतिमांहे होय, तेथी तिर्यचने देशविरतिनी अपे-
क्षायें लेवो अने मनुष्यने चोथे गुणगणे विधेइ होय १ तिर्यचगति, २ तिर्यचायु, ३
उद्योतनाम, ४ नीचैर्गोत्र, ए चार प्रकृतिनो उदय स्वामी तिर्यच, तेने देशविरतिथी
उपरलां गुणगणां न होय जवप्रत्ययें तेने सर्वविरतिनो निषेध कह्यो, जो पण निंद-
मणीआरनो जीव, देमको हतो तेणे अनशनने समयें “ सबपाणाईवाय पच्चकामी ”
इत्यादिक उच्चार श्रीज्ञातासूत्रमध्यें कह्यो ठे, पण ते देशविरतिनें रूपें जाणवो, जो
सर्वविरतिपणु तिर्यचने होय, तो केवलज्ञान केम निषेधाय ? तथा उद्योतनामकर्मना
उदय, जोपण प्रमत्तगुणगणे वेक्रिय शरीर करतां साधुने होय, तोपण ते लब्धिप्र-
त्यय जणी विवदयु नहीं तथा प्रत्यारयानावरणीय कपाय चारने उदय सर्वविरति-
पणु न होय ॥ १६ ॥

अष्टवैर्लङ्गसी, पमत्ति आहार जुअल परकेवा ॥

थीणतिगाहारग डग, वैर्ल व सयरि अपमत्ते ॥ १७ ॥

अर्थ- अष्टवैर्ल के० एवं आठ प्रकृतिनो उदय विधेइ थाय, तेवारें शेष डगसी
के० एकाशी प्रकृतिनो उदय पमत्ति के० प्रमत्तगुणगणे होय. आहारजुअलपरकेवा
के० आहारकशरीर अने आहारकअगोपाग, ए वे प्रकृति उगणाएंगी मांहे प्रक्षेपीयें,
तेवारें एकाशी थाय अने त्यां थीणतिग के० थीणद्धीत्रिक आहारगडगवैर्ल के० आहा-
रकट्टिक, ए पाच प्रकृतिनो उदय विधेइ थाय, तेवारें शेष ठसयरिअपमत्ते के० ठहों-
तेर प्रकृतिनो उदय, सातमे अप्रमत्तगुणगणे होय ॥ इत्यह्वरार्थ ॥ १७ ॥

तेथी ए आठ प्रकृतिनो उदयविधेइ देशविरतिगुणगणे होय, एटले मोहनीयनी
चार कपायप्रकृति, तथा तीर्यगायु एरु, नामकर्मनी वे, गोत्रनी एक. एवं आठ प्रकृ-

તિનો ઉદયવિષ્ણુ સત્યાશીમાથી થાય, તેવારે ઝંગળાણી પ્રકૃતિનો ઉદયરહો તેમાહે વલી આહારક શરીર અને આહારક અગોપાંગ, એ વે પ્રકૃતિનો ઉદય ચૌદ પૂર્વધર મુનિને શ્રીતીર્થકરની ક્ષિત્તિ દેશવા નિમિત્તે, તથા સૂક્ષ્માર્થ સંદેહ ટાલવા નિમિત્તે, આહારક શરીર આરંજતા, લલ્લિધ પ્રયુજતાં હોય તેથી તે ઝંગળાણી માહે એ વે પ્રકૃતિ ચેલતા એકાશી પ્રકૃતિનો ઉદય, પ્રમત્તગુણગણે લાગે, એટલે જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય નવ, વેદનીય વે, મોહનીય ચૌદ, મનુષ્યાયુ એક, નામની ચુમ્મા લીંગ, ઝંચેગોંત્રની એક, અને અતરાયની પાંચ, એવે એકાશીનો ઉદય છે, તે માહેથી પાંચ પ્રકૃતિનો ઉદય, અહીં વિષ્ણુ પામે, જે જળી એક ચીણહી, વીજી નિઝાનિઝા અને વીજી પ્રચલાપ્રચલા, એ ગ્રણ નિઝા સ્થૂલપ્રમાદ છે તેમાટે અપ્રમત્ત ન હોય, તથા આહારકશરીર અને આહારકઅગોપાંગ, એ વેનો ઉદય લલ્લિધપ્રત્યય આહારક શરીર ઠતા વિશુરૂપે, અપ્રમત્તપણે હોય, તે અપેક્ષાએ આહારકદિકનો ઉદય અપ્રમત્તગુણગણે પામીયે, પણ અહીં શા કારણે કહ્યો નહીં ? તે જાણવામા આવતુ નથી તથા અલ્પ જળી વિવદ્યુ નહીં, તથા “ સ્વકૃત ટીકામા એ વિપે આમ લખે છે કે, આહારકદિક કરનારો યતિ, ઔત્સુકે કરી અવશ્ય પ્રમાદવશ થાય છે, માટે એ પણ અપ્રમત્તને વિપે ઉદયનો આશ્રય ઘટે નહીં. એ વિપે આમ પણ સાજલવામા આવ્યુ છે કે પ્રમત્ત યતિજ આહારકને વિકૃત કરીને પઠી વિશુરૂ પરિણામના વશથી આહારકવત થકોજ અપ્રમત્ત ગુણગણા પ્રત્યે પામે છે, તે કાણ પણ સ્વલ્પકાલાદિ કારણે કરી પૂર્વાચાએ વિવદ્યુ નથી ” એમ ગ્રણ દર્શનાવરણીય તથા વે નામકર્મની મલીને પાંચ પ્રકૃતિનો ઉદય, એકાશીમાહેથી ટાલે થકે શેષ જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય ઠ, વેદનીય વે, મોહનીય ચૌદ, આયુની એક, નામની વેંતાલીશ, ઝંચેગોંત્રની એક અને અતરાયની પાંચ એવે ઠહોંતેર પ્રકૃતિનો ઉદય, અપ્રમત્તસાધુને સાતમે ગુણ ગણે હોય ॥ ૧૭ ॥

સમ્મતં તિમ સઘયણ, તિઅગ ઘેઝે વિસત્તરિ અપુઘે ॥

હાસાઈ ઠક અંતો, ઠસઠિ અનિઅટ્ટિ વેઅતિગ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ- ત્યા સમ્મત કે ૦ સમ્યસ્ત્વમોહનીય, અતિમસંઘયણતિઅગ કે ૦ ઠેલાં ગ્રણ સઘયણ, એ ચાર પ્રકૃતિનો ઉદય, ઘેઝે કે ૦ વિષ્ણુ હોય, તેવારે વિસત્તરિઅપુઘે કે ૦ ઘહોંતેર પ્રકૃતિનો ઉદય, અપૂર્વકરણગુણગણે હોય, ત્યા હાસાઈઠકઅતો કે ૦ હાસ્યાદિક ઠ પ્રકૃતિના ઉદયનો અત એટલે વિષ્ણુ હોય, તેવારે ઠસઠિઅનિઅટ્ટિ કે ૦ ઠાશઠ પ્રકૃતિનો ઉદય અનિવૃત્તિકરણ ગુણગણે હોય તેમાથી વેઅતિગ કે ૦ વેદત્રિક

त्यां चार प्रकृतिनो उदयविधेद थाय, तेनां नाम कहे ठे. एक सम्यक्त्वमोहनीयना उदये द्वायोपशमिक सम्यक्त्व पुद्गलिक होय, ते तो सातमा गुणगणा सुधी होय, अने आठमाथी लेऽ आगले गुणगणे द्वायिक तथा औपशमिक सम्यक्त्व जीव स्वभाववचिरूप अपुद्गलिक होय त्यां सम्यक्त्वमोहनीयनो उदय, न लाजे तथा प्रथमसंघयणे रूपकश्रेणि करे अने प्रथमना त्रण संघयणे औपशमिकश्रेणि आरंभे, शेष अर्द्धआगले गुणगणे ए त्रण संघयणनो उदय न लाजे, तेवारे ठहोतेरमाहेथी ए चार प्रकृतिनो उदय काढतां, नाराच, कीलिका अने ठेवछा संघयणना धणी श्रेणि आरंभे नहीं तेथी शेष व्होतेर प्रकृतिनो उदय आठमे गुणगणे लाजे तेमांथी हास्य, रति, अरति, जय, शोक, जुगुप्सा, ए ठ मोहनीय पापप्रकृति वन्ने श्रेणिना विशुद्धपरिणामे आरंभना उदयथी आठमा गुणगणाने प्रांते ठेदे, तेवारे पूर्वोक्त व्होतेरमांथी ठ प्रकृतिनो उदय विधेदे, तेवारे शेष गणठ प्रकृतिनो उदय, अनिष्टति वादर सपरायनामा नवमा गुणगणे लाजे त्यां वली ठ प्रकृतिनो उदय विधेदे, तेनां नाम कहे ठे. स्त्रीवेदोदये श्रेणि आरंभे ते, प्रथम स्त्रीवेदोदय ठेदे पठी पुरुषवेदोदय ठेदे, पठी नपुंसकवेदोदय ठेदे पठी संज्वलना क्रोधादिक चारनो उदयविधेद होय, पुरुष वेदे श्रेणि माडे ते, प्रथम पुरुषवेदोदय विधेदे, पठी स्त्री वेदोदय विधेदे, पठी नपुंसक वेदोदय विधेदे, त्रण पठी संज्वलनाकपायनो उदय विधेदे नपुंसकवेदे श्रेणी माडे ते, प्रथम नपुंसक वेदोदय ठेदे, पठी स्त्रीवेदोदय ठेदे, पठी पुरुषवेदोदय ठेदे १०

सजलण तिगं ठेउं, सछी सुहुममि तुरिअ लोचंतो ॥

उवसंत गुणे गुण स, छि रिसह नाराय डग अतो ॥ १९ ॥

अर्थ—अने सजलणतिग के० सज्वलनत्रिक, ठेउं के० ए ठ प्रकृतिनो उदय-विधेद थाय तेवारे सछीसुहुममि के० सूक्ष्मसपराय दशमे गुणगणे शाठ प्रकृतिनो उदय होय, तिहां तुरिअलोचंतो के० सज्वलननी चोकडीमाहेला चोथा लोचनना उदयनो अंत थाय, तेवारे उवसतगुणे के० उपशांतमोहगुणगणे गुणसद्धि के० उगणशाठ प्रकृतिनो उदय होय, त्या रिसहनारायडग अतो के० रूपजनाराचसंघयण, अने नाराचसंघयण, ए वे प्रकृतिनो उदय, विधेद पामे ॥ इत्युक्तार्थ ॥ १९ ॥

पठी सज्वलनक्रोध, मान, माया, ए त्रणनो उदयविधेद थाय, केमके एने उदये, सूक्ष्मसपराय चारित्र न होय तेमाडे ए ठ प्रकृतिनो उदयविधेद थाय तेवारे शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय वे, मोहनीय एक, आयुनी एक,

नामनी उंगणचाळीश, गोत्रनी एक, अने अतरायनी पाच, एवं शाठ प्रकृतिनो उदय
 सूक्ष्मसपरायनामा दशमे गुणठाणे लाजे त्या चोथा सज्जलनना लोचनो उदय
 ठेदाय, केमके सज्जलनने उदये यथारयातचारित्र ह्णाय ठे, अने आगळे चार गुण
 ठाणे यथाख्यातचारित्र होय तेथी त्यां सज्जलननो लोच न होय, तेवारें शेष उंगण
 शाठ प्रकृतिनो उदय उपशातमोह वीतरागठग्रस्यनामा अगीश्वरमे गुणठाणे लाजे,
 त्या रूपजनाराचसघयण, बीजु नाराचसघयण, ए वे नामकर्मनी प्रकृतिनो उदय
 विवेद थाय, केमके वज्ररूपजनाराचसघयण विना बीजा सघयणना धणी, रूपक
 श्रेणि आरजे नहीं, अने आगळा त्रण गुणठाणानी प्राप्ति रूपकश्रेणि विना थाय नहीं
 तेथी ए वे सघयणनो उदय न होय माटे पूर्वोक्त उंगणशाठ प्रकृतिना उदय माहेथी
 वे सघयणनो उदय टाळे थके ॥ १९ ॥

सगवन्न खीण डुचरिमि, निह डुगतो अचरिमि पणवन्ना ॥

नाणतराय दसण, चउ ठेउ सजोगि वायाला ॥ २० ॥

अर्थ—सगवन्न के० तेवारे सत्तावन प्रकृतिनो उदय ते खीणडुचरिमि के०
 क्षीणमोहगुणठाणाना ठेला द्विचरमसमयथी अर्थांग बीजा समयलगें होय निहडुगतो
 अचरिमि के० त्या वली निडा ने प्रचला ए वे प्रकृतिनो उदयविवेद थाय, तेवारें
 ठेले समये पणवन्ना के० पचावन प्रकृतिनो उदय होय, त्या नाण के० ज्ञानावरणीय
 पाच, अतराय के० अतराय पाच, दसणचउ के० दर्शनावरणीय चार, एव चौद प्रकृ
 तिनो उदय, ठेउ के० ठेदाय, तेवारें सजोगि के० सयोगीगुणठाणे वायाला के० वेंता
 क्षिश प्रकृतिनो उदय होय ॥ इत्युक्तार्थ ॥ २० ॥

शेष ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय वे, श्यायु एक, नामनी साड-
 ग्रीस, गोत्रनी एक, अतरायनी पाच, एव सत्तावन प्रकृतिनो उदय वीतरागठग्रस्य
 क्षीणमोह गुणठाणाना डुचरिमि एटले ए गुणठाणानो काळ अतर मुहूर्त प्रमाण ठे
 तेना ठेला वे समय ते माहेलो प्रथम ठेलाथी पहेलो समय त्या लगें होय
 त्या निडा अने प्रचला, ए वे दर्शनावरणीयनी प्रकृतिनो उदय विवेद पामे अहीं
 केटलाएक आचार्य कहेठे के उपशात मोहेज वे निडानो उदय होय पण क्षीण-
 मोह न होय तथा सचरिनामे ठा कर्मग्रथना अजिप्रायें तो रूपकश्रेणिना धणीने
 अति विगुरु जणी निडानो उदय, निपेधो ठे पण या ठेकाणे शु जाणीयें, केवा
 निडानो उदय, रूपकने मान्यो ठे ? ते जणातु नथी ते अपेक्षायें

વારમા ગુણગણને ઠેઠેલે સમયે પંચાવન પ્રકૃતિનો ઉદય લાગે, ત્યાં ચૌદ પ્રકૃતિનો ઉદય વિઘેદ થાય, તેના નામ કહે છે જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, ઘર્ષનાવરણીય ચાર, અંતરાય પાંચ, એ ચૌદ પ્રકૃતિ આત્મગુણઘાતીની છે તે વિશુદ્ધપરિણામે કરી ઉદય તથા સત્તાયે સાચેજ ટલે તેવારે કેવલજ્ઞાનાદિક આત્મગુણનિશ્ચયનયાનિપ્રાપ્તિ વારમા ગુણગણના અંત સમયે અને વ્યવહારનયથી તેરમા ગુણગણને પહેલે સમયે, પ્રગટ થાય ત્યાં કેવલજ્ઞાન, કેવલદર્શન, તથા દાન, લાજ, ઝોગ, ઉપજોગ, વીર્ય, એ પાંચ ક્ષાયિક લલિધ ગુણ પ્રગટે તેવારે પૂર્વોક્ત પંચાવન પ્રકૃતિમાહેથી ચૌદ પ્રકૃતિનો ઉદય વિઘેદ થયે થકે શેષ એકતાલીશ પ્રકૃતિનો ઉદય રહે અને મૂલપાઠે વેતાલીશનો ઉદય કહ્યો છે તે કેવી રીતે ? તેનું આગલી ગાથાએ સમાધાન કરે

તિલ્લુદયા ઝરલાથિર, સ્વગદ્ ડુગ પરિત્ત તિગ ઠ સંગાણા ॥

અગુરુ લહુ વજ્ર ચઝ નિમિ, એ તેઅ કમ્માડ્ગ સંઘચણ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ-તિલ્લુદયા કે ૦ ત્યાં તીર્થકરનામકર્મનો ઉદય હોય માટે વેતાલીશ કહી અહીં ઝરલ કે ૦ ઔદારિકદ્રિક, અથિર કે ૦ અથિરદ્રિક, સ્વગદ્ડુગ કે ૦ સ્વગતિદ્રિક, પરિત્તતિગ કે ૦ પ્રત્યેકત્રિક, ઠસંગાણા કે ૦ ઠસંસ્થાન, અગુરુલહુ કે ૦ અગુરુલહુચતુષ્ક, વજ્રચઝ કે ૦ વર્ણચતુષ્ક, નિમિ કે ૦ નિર્માણનામ, તેઅ કે ૦ તેજસશરીર, કમ્મા કે ૦ કર્મણશરીર, ડગસંઘચણ કે ૦ એક વજ્રકૃપ્તનારાચસંઘચણ. एवं સત્તાવીશ પ્રકૃતિ ॥ इत्युक्तार्थः ॥ २१ ॥

જેમાટે રસોદયની અપેક્ષાએ કરીને જિનનામકર્મનો ઉદય અહીં લાગે છે તેણે કરીને પોતાની દેશનાયે ચતુર્વિધસઘ સ્થાપે. વીજો જિનનામનો અવાધાકાલ, અતર-મુદ્દર્તનો કહ્યો તે પ્રદેશોદયની અપેક્ષાએ જાણવો જિનનામને પ્રદેશોદય થયે થકે પણ વીજા જીવની અપેક્ષાએ તેની આજ્ઞા એશ્વર્યાદિક વધે પણ તે અહીં વિવદ્યુ નથી અહીં સઘલે સ્થાનકે રસોદય વિવદ્યો છે તેથી તે એકતાલીશ પ્રકૃતિમાહે જિનનામોદય જ્ઞેલતાં નામકર્મની આરુત્રીશ તથા મનુષ્યાયુની એક, વેદનીયની બે અને ઉચ્ચ-ગોત્રની એક એવં વેતાલીશ પ્રકૃતિનો ઉદય, સયોગી ગુણગણે લાગે, ત્યાં ત્રીશ પ્રકૃતિનો ઉદય વિઘેદ હોય, તે કહે છે ઔદારિક શરીર અને ઔદારિક અગોપાંગ, એ ઔદારિકદ્રિક, અસ્થિર અને અશુભ એ અસ્થિરદ્રિક, શુભવિદ્યાયોગતિ અને અશુભવિદ્યાયોગતિ, એ સ્વગતિદ્રિક, પ્રત્યેકનામ, સ્થિરનામ, શુભનામ, એ પ્રત્યેકત્રિક, સમચતુરસ, ન્યગ્રોધ, સાદિ, વામન, કુજ, અને હુરુ. એ ઠ સંસ્થાન, અગુરુલહુ, ઉપ-

धात, पराधात ने उच्चास, ए अगुरुखुचतुष्क वर्ण, गंध, रस ने स्पर्श, ए वर्णचतुष्क, एवं त्रेवीश प्रकृति यद् निर्माण नाम, तैजसशरीरनाम, कार्मेणशरीरनाम, वज्ररूपनाराचसधयण, ए सत्तावीश प्रकृति काययोग रुचे थके काययोगने अजावे करी अयो गीगुणगणे एनो उदय न होय ॥ २१ ॥

सूसर दूसर साया, ऽसाए गयर च तीस बुठेउ ॥ वारस
अजोगि सुजगा, इज्जा जसऽन्नयर वेअणिअ ॥ २२ ॥

अर्थ—सूसर के० सुस्वरनामकर्म, दूसर के० दु स्वरनामकर्म, तथा सायाऽसाएगयरच के० शातावेदनी अने आशाता वेदनी ए माहेली एक प्रकृति. ए रीतें तीसबुठेउ के० त्रीश प्रकृतिनो उदय विछेदे, तेवारे वारसअजोगि के० वार प्रकृतिनो उदय अ योगीगुणगणे होय तेना नाम कहेठे सुजग के० सौजाग्यनामकर्म, आइज्जा के० आ देयनाम, जस के० यश कीर्त्ति नाम, अन्नयरवेअणिअ के० वे माहेलु अनेरु एक वेद नीय, एव चार प्रकृति यद् ॥ २२ ॥

ए पुज्जलविपाकनी प्रकृति जीवने कायसग्ध टले थके इहां प्रदेश घन करे अने वचनयोग रुध्या पठी चौदमे गुणगणे स्वरनिरोधे सुसरे दु स्वरनामनो उदय विछेद पामे ए उगणत्रीश यद् तथा शातावेदनीय उदय प्राप्त होय तो अशातावेदनीयनो उदय छेद थाय अने अशातावेदनीयनो उदय प्राप्त होय तो शातावेदनीयनो उदय छेद थाय एम वेहु प्रकृतिमाहेथी एक प्रकृतिनो उदय छेदे, पण नानाजीवनी अपेक्षाये वेहुनो उदय अयोगी गुणगणे लाजे तथापि एक जीवने स्तोककाल जणी एकनोज उदय पामीये, ते अपेक्षाये त्रीश प्रकृतिनो उदय विछेद सयोगी गुणगणे कळो माटे वेंतालीगमाहेथी त्रीश प्रकृतिनो उदय टळ्यो, तेवारे शेष वेदनीय एक, आयु एक, नामनी नव, गोत्रनी एक, ए वार प्रकृतिनो उदय चौदमा अयोगी गुणगणाना चरम समयसुधी लाजे अने ठेले समय ए वार प्रकृतिनो उदयविछेद थाय, ते कहेठे सौजाग्यनामकर्मजीवविपाकी, आदेयनामकर्मजीवविपाकी, यशनामकर्मजीवविपाकी, जेनो उदय विछेद सयोगी गुणगणाने प्राते नथी तथा शाता अशातामाहेलो एक वेदनीयकर्मजीवविपाकी ए चार प्रकृति जीवविपाकीनी जाणवी ॥ २३ ॥

तस तिग पाणिदि मणुआ, उगइ जिणु च्चति चरिम सम-
यतो ॥ उदउ सम्मत्तो ॥ उदउबुदीरणया, परमपमत्ताइ
सगु गुणेषु ॥ (पाठातरे) पमत्ताई सगतिगुणा ॥ २३ ॥

पाठांतर गाथा ॥ जवेअणि आहार डुग, थीणतिग नराउ अम
पमत्तता गुणयालस जोगिउदी, रणंतु अणुदीरगु अजोगी ॥ २४ ॥

अर्थ—तसतिग के० त्रसत्रिक, पणिटि के० पचेद्विय जाति, मणुआउगइ के० मनुप्यायु ने मनुप्यगति, जिणुच्चति के० जिननाम अने उच्चैर्गोत्र ए वार प्रकृतिना उदयनो अयोगी गुणगणाने चरिमसमयंतो के० अतसमये अंत थाय एटले उदउत्ता-
म्मत्तो के० उदयाधिकार सपूर्ण थयो उदउत्तुदीरणयापरमपमत्ताइसगगुणेषु के० उद-
यनी पेरें उदीरणा जाणवी पण एटलु विशेष जे, अप्रमत्तादिक सात गुणगणे उदी-
रणात्रिक न्यून जाणवो पाठांतरें पमत्ताइसगतिगुणा के० अप्रमत्तादिक सात गुणगणे उदयनी प्रकृति कही ठे, ते थकी उदीरणात्रिक ऊणु कहेवु ॥ २३ ॥

॥ हवे पाठांतर गाथानो अक्षरार्थ कहेठे ॥

जवेअणि के० जे वेदनीय वे तथा आहारडुग के० आहारकट्टिक, थीणतिग के० थीणलीत्रिक, नराउ के० मनुप्यायु, ए अड के० आठ प्रकृतिनो उदीरणानो विछेद पमत्तता के० प्रमत्तगुणगणे थाय तेथी अप्रमत्तादिक गुणगणे उदयथी उदीरणा त्रण त्रण प्रकृतिनी उठी करीये, तेवारे यावत् गुणयालसजोगिउदीरणतु के० उगणचालीश प्रकृतिनी उदीरणा सयोगी गुणगणे होय अणुदीरगुअजोगी के० अने अयोगीगुण-
गणे अनुदीरक होय ॥ इत्यक्षरार्थ ॥ २४ ॥

त्रसनाम, वादरनाम, पर्याप्तिनाम ए त्रसत्रिक ए जीवविपाकीनी, एवं सात पचे-
द्वियजातिनामकर्म, पचेद्विय एवा उदयिकपर्यायहेतु जवचरमसमय सुधी होय, एवं
आठ, मनुप्यायुप्रकृति ते मनुप्य जवविपाकीनी जणी जवचरमसमयसुधी एनो उदय
होय, एवं नव मनुप्यगतिनामकर्म पण मनुप्य एवा उदयिकपर्याय हेतु एवं दश,
जिननामकर्म पण तीर्थकरपर्यायहेतु चरमसमयसुधी होय एवं अगीआर प्रकृति थड
अने उच्चैर्गोत्र पण जीवविपाकी जणी चरमसमयसुधी लाजे. एवार प्रकृतिना उदयनो
तथा एनी सत्तानो विछेद अयोगीगुणगणाने ठेहेले समये होय, जेमाटे तेजार पठी
कर्मकलकरहित मनुप्यत्वादिक उदयिक पर्याय अनजिधेय सहजानदस्वरूपी,
शुद्धोपयोगी, ध्येयसिरुदशा अनुजवे, तेथी ए उदय विछेद अनंत होय ॥ इति श्री-
कर्मस्तवट्ठवार्थे उदयाधिकार समाप्त ॥

॥ उदय यत्रकम् ॥

	गुणवाणे उदयप्रकृति	मूलप्रकृति	उत्तरप्रकृति	ज्ञानावरणीय	दर्शनावरणीय	वेदनीय	मोहनीय	आयु कर्म	नामकर्म	गोत्रकर्म	अंतरायकर्म
	उर्ध्वं	८	१२२	५	७	२	२८	४	६७	२	५
१	मिथ्यात्वें	८	११७	५	७	२	२६	४	६४	२	५
२	सास्वादनें	८	१११	५	७	२	२५	४	५९	२	५
३	मिथ्यें	८	१००	५	७	२	२२	४	५१	२	५
४	अविरतें	८	१०४	५	७	२	२२	४	५५	२	५
५	देशभिरतें	८	८७	५	७	२	१८	२	४४	२	५
६	प्रमत्तसयतें	८	८१	५	७	२	१४	१	४३	२	५
७	अप्रमत्तसयतें	८	७६	५	६	२	१४	१	४२	१	५
८	अपूर्वकरणें	८	७२	५	६	२	१३	१	३९	१	५
९	अनिवृत्तिकरणें	८	६६	५	६	२	७	१	३९	१	५
१०	सूक्ष्मसपरायें	८	६०	५	६	२	१	१	३९	१	५
११	उपशान्तमोहें	७	५९	५	६	१	०	१	३९	१	५
१२	हीणमोहें	७	५६	५	६	२	०	१	३७	१	५
१३	सयोगीकेरखीयें	४	४२	०	०	२	०	१	३८	१	०
१४	अयोगीकेरखीयें	४	१२	०	०	१	०	१	९	१	०

હવે ઉદય સહચારિણી જાણી ઉદીરણા કહીયેં ઠેયે ઉદયોદય તથા ઉદીરણોદય, તે મધ્યેં ઉદીરણોદય ઉદીરણાનામકરણજીવવિશેષ તેણે કરી જે સહજ ઠે ઉદયાવલિ ઉપરાંત દલિયા તથા રસ આકર્ષી ઉદયાવલિમાંહે આણી જોગવે તેના ઉદયથકી જે વીશેષસ્વામિત્વપણુ તેને ઉદીરણા કહીયેં ઠેયે. તે ઝંવે તથા મિથ્યાત્વાદિક ઠ ગુણઠાણે જેમ ઉદયસ્વામિત્વ કહ્યું, તેમ ત્યાં તેટલુજ ઉદીરણા સ્વામિત્વપણુ જાણવું. હ્યાં ઉદય ઉદીરણાનો વિશેષ નથી, પણ ઇટલું વિશેષ જે પ્રમત્ત ગુણઠાણાને અંતે થીણડીત્રિક અને આહારકદ્વિક, એ પાંચ પ્રકૃતિનો ઉદયવિષેદ કહ્યો અને ઉદીરણા વિષેદ તો થીણડીનિડા એક, નિડાનિડા બે, પ્રચલા પ્રચલા ત્રણ, આહારકદ્વિક, શાતા અશાતા-વેદનીય બે, અને મનુષ્યાયુ. એ આઠ પ્રકૃતિની ઉદીરણા વિષેદ હોય, તેવારેં અપ્રમત્ત-ગુણઠાણે શેષ તહાંતેર પ્રકૃતિની ઉદીરણા હોય જેમાટે મનુષ્યાયુ પ્રમત્તના યોગેં કરી ઉદીરીયેં તેથી બહુ કાલ વેદવા યોગ્ય તે થોડા કાલમાં વેદી, અપવર્તન કરણવિશેષે કરી વેદે તેથી સોપક્રમ આયુ હોય, અકાલ મરણ પામે અને અપ્રમત્તાદિક ગુણઠાણે અકાલ મરણ ન હોય તથા શાતા અશાતાની ઉદીરણા પણ પ્રમત્તપણે હોય અને ઉદય સર્વગુણઠાણે લાજે, તેથી એ ત્રણ પ્રકૃતિનો ઉદય, ઉદીરણાવિના અપ્રમત્તેં લાજે ॥ ૨૩ ॥

હવે પાઠાતરેં ચોવીશમી ગાયાનો અર્થ કહે ઠે. જે જાણી શાતા અશાતા એ વેદુ વેદનીય પ્રમુલ પ્રમત્તગુણઠાણે પણ ઉદીરી વેદે પણ અપ્રમત્તપણે ઉદીરણા નથી તેથી અપ્રમત્તાદિક આઠ ગુણઠાણે એ પ્રકૃતિનો ઉદય હોય પણ ઉદીરણા ન હોય. તથા આહારકશરીર અને આહારક અગોપાંગ, એ પ્રકૃતિ નામકર્મની ઠે. તેનો ઉદય તથા ઉદીરણા પ્રમત્તગુણઠાણે હોય પણ અપ્રમત્તેં ન હોય અને થીણડી, નિડાનિડા તથા પ્રચલા પ્રચલા, એ ત્રણ દર્શનાવરણીયપ્રકૃતિનો ઉદય અને ઉદીરણા પણ પ્રમત્તપણે હોય પણ અપ્રમત્તગુણઠાણે ન હોય, એવં સાત. તથા મનુષ્યાયુ પણ અપ્રમત્તપણે ઉદીરે નહીં, તેથી અકાલમરણ ન હોય તેમાટે એ આઠ પ્રકૃતિનો ઉદીરણાવિષેદ પ્રમત્તગુણઠાણે હોય, તેવારે શેષ જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય ઠ, મોહનીય ચૌદ, નામની વેંતાલીશ, ગોત્રની એક, અતરાયની પાંચ, એ તહોંતેર પ્રકૃતિની ઉદીરણા અપ્રમત્તગુણઠાણે હોય એમ અપૂર્વકરણાદિક ગુણઠાણે પણ ઉદયથી ત્રણ પ્રકૃતિ ફેર ઉદીરણાવેં ઝંઝી જાણવી એમ યાવત્ સયોગીગુણઠાણે ઉદય વેંતાલીશ પ્રકૃતિ અને ઉદીરણા ઝંગ-ણચાલીશ પ્રકૃતિની હોય, અને અજોગી ગુણઠાણે ઉદીરણા નથી, યોગને અજાવે સમસ્ત યોગરહિત હોય અને ઉદીરણા તો ત્રિકરણ વિશેષકરણવીર્યયોગવલ એકાર્થપર્યાયનામ ઠે તેથી કરણવીર્યને અજાવે અયોગી જગવંતને યદ્યપિ અનંતવલ હતો પણ કોઈ કર્મ ઉદેરી ન શકે, તે જાણી અનુદીરક

अपवर्त्तना, ५ उपशमना, ६ निधत्त, ७ निकाचनादिकरण पण अयोगीगुणगणे न होय, जो पण वार उदयवती प्रकृतिमांहे अनुदयवती तहोंतेर प्रकृति स्तिबुद्ध संक्रमे संक्रमवती कही, पण संक्रमणकरण न होय, ए तत्व ठे ॥ १४ ॥

एसा पयडी तिगुणा, वेअणि आहार जुअल थीण तिगं ॥ मणु
आउ पमत्तता, अजोगिअणुदीरगो जयवां॥१५॥उदीरणा सम्मत्ता ॥

अर्थ-एसापयनी के० ए उदीरणाप्रकृति ते उदययकी तिगुणा के० त्रण ऊणी जाणवी वेअणि के० वेदनीयवे, आहारजुअल के० आहारकद्विक, थीणतिग के० थीणस्त्रीत्रिक, मणुआउ के० मनुष्यायु, ए आउ प्रकृतिनी उदीरणा, पमत्तता के० प्रमत्तगुणगणाना अतलगेज होय अजोगिअणुदीरगोजयव के० अयोगी जगवान् सर्वकर्मनो अनुदीरक जाणवो ॥१५॥ उदीरणासम्मत्ता के० ए उदीरणाधिकार सपूर्ण थयो ॥

ए उदीरणा अप्रमत्तादिक सात गुणगणे उदयथी त्रण प्रकृति उठी उणी जाणवी केमके ए सर्वगुणगणे मूलनी ठ प्रकृतिनी उदीरणा होय एतले वेदनीयनी वे, अने मनुष्यायु, ए त्रण प्रकृतिनो उदय होय पण उदीरणा न होय, तेथी मूल प्रकृति ठ तेनी, उच्चरप्रकृति तहोंतेरनी उदीरणा लेवी, तेथी अप्रमत्तगुणगणे ठहोंतेर प्रकृतिनो उदय अने तहोंतेर प्रकृतिनी उदीरणा तेमांहेथी एक सम्यक्त्वमोहनीय अने अर्द्ध नाराच, कीलिका अने ठेवहु, ए त्रण सघयण, एव चार प्रकृतिनी उदीरणाविछेद थये थके आठमे गुणगणे उगणोतेर प्रकृतिनी उदीरणा होय, तेमाथी हास्य, रति, अरति, जय, शोक, जुगुप्ता, ए ठ प्रकृतिनी उदीरणा विछेदे, नवमे गुणगणे त्रेशठ प्रकृतिनी उदीरणा जाणवी तेमाथी त्रण वेद, सज्वलनो क्रोध, सज्वलनो मान, अने सज्वलनी माया, ए त्रण सज्वलनी प्रकृती मलीठ प्रकृतिनी उदीरणा विछेद थये थके दशमे गुणगणे सत्तावन प्रकृतिनी उदीरणा जाणवी तिहा सूक्ष्मलोचनी उदीरणा विछेद थये थके मोहनीयनी उदीरणा विछेद थइ, तेवारें शेष पाच कर्मनी प्रकृति एतले ज्ञानावरणीयनी पाच, दर्शनारणीयनी ठ, नामनी उगणचालीश, गोत्रनी एक अने अतरायनी पाच, ए ठप्पन प्रकृतिनी उदीरणा अग्नीआरमे गुणगणे होय तिहा रूपजनाराच अने नाराच ए वे प्रकृतिनी उदीरणा विछेदे शेष चोपन्न प्रकृतिनी उदीरणा क्षीणमोहगुणगणे होय, तेना त्रण जागा करता समयाधिक आवल्लिशेष निडा अने प्रचलानी उदीरणा विछेदे अने आवल्लिशेष ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनारणीय चार अने अतराय पाच, एवं चौद प्रकृतिनी उदीरणाविछेदे, तेवारें चारमा गुणगणानी अत आवलीयें नामकर्मनी साफत्रीश, अने गोत्रनी एक एव आफत्रीश प्रकृतिनी उदीरणा लाजे. जे जणी ज्ञा-

नामगादिक धनधारादिये उदीरणा योग्य अधिक दस नवी रत्नां, तेमाटे शुं उदीरे? तवा मयोगीशुणनाणे जिननामकर्मनो उदय होय, तेची उदीरणा पण जाजे. ते जेवतां आदप्रीग नामकर्म अने एक उद्योगोत्र, एवं उद्योगचालीशनी उदीरणा होय. तिहां प्रांते एक जिननाम, आदरिकद्विक, अस्थिर, अशुभप्रगतिद्विक, प्रत्यक्षत्रिक, संस्थान उ, अशुभप्रगति, उपपात, पगपात, उन्मास, वर्षचतुष्क, तेजसनाम, कार्मणनाम, निम्माणनाम, प्रथमसंप्रपण, मरद्विक, सोनाम्पनाम, आदेयनाम, यश कीर्तिनाम, व्रतत्रिक, नगगति, पंचेन्द्रियज्ञाति, उद्योगोत्र. ए उद्योगचालीग प्रकृतिनी उदीरणा विवेद यथे यथे चौदमे शुणनाणे अनुदीरक जगवंत होय ॥ उदीरणाधिकार संपूर्ण यथो. ॥ २५ ॥

॥ उदीरणा यत्रकम् ॥

शुणनाणे उदीरणा प्रकृति.	मूलप्रकृति.	उचयप्रकृति	नामगादीय	दर्शनारणीय.	वेदीय	मोहनीय.	शत्रु कर्म	नामकर्म.	मोत्रकर्म	अंतरायकर्म.
०	संध	० १२२	५	१२	३	३०	४	६३	२	०
१	मिष्यां	० ११३	५	१२	२	३६	४	६४	३	५
२	गान्धादो.	० १११	५	१२	३	३४	४	७७	२	५
३	मिष्ये.	० १००	५	१२	२	२२	४	५१	३	५
४	मविग	० १०४	५	१२	२	२२	४	७५	२	०
५	देदारिगे	० ७३	५	१२	२	१०	३	४४	२	०
६	प्रमत्तमगो.	० ७१	५	१२	२	१४	१	४४	१	०
७	धनमममवध.	६ ७१	५	६	०	१४	०	४२	१	०
८	अपूर्ववधो	६ ६०	५	६	०	१३	०	३९	१	०
९	अनिष्टनिष्टगो	६ ६३	५	६	०	१	०	३९	१	०
१०	गुणमममवधो.	६ ५३	५	६	०	१	०	३९	१	०
११	उपपातमाटे	५ ५५	५	६	०	५	०	३९	१	५
१२	सीमागे.	५ ५१	५	६	०	०	५	३७	१	५
१३	मयोगी वरजीये	३ ३१	०	०	०	०	०	३०	१	०
१४	अद्यामी वरजीये	० ३	०	०	०	०	०	३	०	०

॥ હવે અનુક્રમે ઉદયઽદીરણા પ્રકૃતિ વિચારીને ચૌદ ગુણગણે સત્તા વિચારે ઠે ॥

સત્તા કમ્માણ ઈદ્ધ, વધાદ્ધ લ્હ અત્ત લાજ્ઞાણ ॥

સતે અન્યાલ સય, જા ઉવસમુ વિજિણુ વિચ્ચ તદ્દ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ—સત્તાકમ્માણઈદ્ધ કે૦ સત્તા સજ્ઞાપકર્મની સ્થિતી અવસ્થાન, વધાદ્ધ કે૦ વધન સન્નમણાદિકરણે કરી (લ્હ) લાધું ઠે અત્તલાજ્ઞાણ કે૦ આત્મલાજ્ઞાકર્મ પણુ જેણે, ઇવી સતે કે૦ સત્તાયે હોય અદ્યાલસય કે૦ એકસો ને અદતાલીશ પ્રકૃતિ તે જાઉવસમુધિ કે૦ યાત્રુ ઉપશાત મોહનામેં અગીથારમુ ગુણગણુ ઠે ત્યાં સુધી જાણવી, પરંતુ જિણુવિચ્ચતદ્દ કે૦ જિનનામ વિના વીજે સાસ્વાદનગુણગણે તથા વ્રીજે મિશ્રગુણગણે એકસો ને સન્નતાલીશ પ્રકૃતિની સત્તા હોય

સત્તા ઇટ્થે કર્મદલનુ જીવસાથે સવધણુ કર્મસ્વરૂપે રહેવું, ડ્યાંસુધી વાંધ્યા કર્મના દલ, જીવ પ્રદેશથી રહે નહીં, તથા અન્યપ્રકૃતિપણે સક્રમે નહીં, ત્યાંસુધી તેની સત્તા જાણવી તે કર્મ કેવા ઠે કે જેને વાધવે કરી તથા સક્રમણે કરી લાધો પામ્યોઠે જે આત્મલાજ્ઞ મતિજ્ઞાનાવરણાદિ આત્મસ્વજ્ઞાવ જેણે, ઇવા કર્મ ઇટ્થે સજ્ઞાતિય ઉત્તર પ્રકૃતિમાદે નિજસ્થિતિરસદલનુ પરિક્રમાવતુ જેમ દેવગતિ, મનુષ્યગત્યાદિકમાદે સંક્રમાવીને સત્તાયે રહેવું, તે કર્મપ્રકૃતિ સત્તાયે ડંબે એકસો ને અન્નતાલીશની વિવદ્ધા કરવી અહીં વધનનામ, શરીરની પેરે પાંચ લીધા તેથી એકસો ને અદતાલીશ ડંબે તથા મિથ્યાત્વ અવિરતિ, દેશવિરતિ, પ્રમત્ત, અપ્રમત્ત, નિરૂત્તિ, અનિરૂત્તિ, મૂલ્હસપરાય, ઉપશાતમોહ લગે ડંબે એકસો ને અન્નતાલીશ પ્રકૃતિ સત્તાયે હોય તીર્થ કરનામ કર્મની સત્તા હોય તે જીવ, વીજે, વ્રીજે, ગુણગણે ન થાવે તેમાટે જિનના મની સત્તા, એવેહુ ગુણગણે ન લાજ્ઞે અને મિથ્યાત્વ ગુણગણે જિનનામની સત્તા અતરમુદ્દર્ત સન્નવે, જેમ કોદ્દેક દ્વાયોપશમિક સમ્યક્દષ્ટિ જીવ પૂર્વે મિથ્યાત્વપ્રત્યયે નરકાયુ વાધી પઠી સમ્યક્ત્વ પામી જિનનામ વાધી તે મરણ સમયે સમ્યક્ત્વથી મિથ્યાત્વે જાય, પણ સાસ્વાદને ન જાય, તેથી મિથ્યાત્વે અતરમુદ્દર્ત માત્ર જિનનામ સત્તાયે હોય, પણ સાસ્વાદન અને મિશ્રે ન હોય, તેથી એવને ગુણગણે એકસો ને સન્નતાલીશની સત્તા હોય ॥ ૨૬ ॥

અપૂઘાદ્ધ અચ્ચકે, અણ તિરિ નિરયાલ વિણુ વિચ્ચાલસયં ॥

સમ્માઈ અચ્ચસુસત્તગ, સ્વયમિ ઇગ ચત્તસય મહવા ॥ ૨૭ ॥

અર્થ—અપૂઘાદ્ધઅચ્ચકે કે૦ અપૂર્વકરણાદિક ચાર ગુણગણે અણ કે૦ અનતાનુવ-વીયાની ચોકની, તિરિ કે૦ તિર્થચાયુ, નિરયાલ કે૦ નરકાયુ, ઇ ઠ પ્રકૃતિ, વિણુ કે૦ તે શેષ, વિચ્ચાલસય કે૦ એકસો ને વેતાલીશ પ્રકૃતિની સત્તા હોય અને સમ્માઈ

चञ्चु के० अविरतिसम्यक्दृष्टि चार गुणगणा प्रमुखें द्वायिक सम्यक्दृष्टिने सत्तग-
स्यमि के० सात प्रकृति क्षय गइ ते जणी इगचत्तसय के० एकसो एकतालीश
प्रकृति सत्ताये होय अइवा के० अथवा पद्दातरें ए अर्थ, आगली गाथामा लखाशे ॥२७॥

ए हवे विशेषे कहे ठे अही पंच संग्रहने मते अनंतानुवधीया कपाय चारनी
विसंयोजना तथा क्षपणा कख्या विना उपशमश्रेणीयें तथा क्षपकश्रेणीयें आठमुं, नवमुं,
दशमुं, अने अग्नीधारमुं ए चार गुणगणां स्पर्श नहीं. विसंयोजना एटवे विशेष जे
खपाव्या हतां पण मिथ्यात्वादिक प्रत्यये बली वधाय, ते खपणानु नाम विसंयोजना
कहीये अने बल्या बीजनी पेरे फरी पल्लवे नहीं, ते खपणा कहीये वेहुपरि सत्ता न
होय. तथा नरकायु, तिर्यगायु वाध्या पठी उपशमश्रेणि न करे तेथी ते वे आयुनी
सत्ता हुते थके ए चार गुणगणां न होय, तेथी अनंतानुवधी कपायनी चोकनी, तथा
नरकायु, ने तिर्यचायु, ए ठ प्रकृतिनी सत्ता विना शेष एकसो ने वेंतालीश प्रकृतिनी
सत्ता होय तथा देवायु वाधे थके उपशमश्रेणि करवानु सजवे तेथी देवायुनी सत्ता
अने मनुष्यायुयें वतें तेथी तेनी पण सत्ता हुते ए चार गुणगणा होय, तथा पूर्वं
अग्नीधारमा गुणगणा सुधी एकसो ने अडतालीशनी सत्ता कही ते सजव, सत्तानी
अपेक्षायें जाणवो, जेजणी उपशमश्रेणिना धणी पण तिहाथी पाठा पनी मिथ्यात्वा-
दिक प्रत्ययें बली ते ठ प्रकृति वांधशे, ए सत्तानो संजव ठे योग्यतापणे अपेक्षाये
एकसो ने अमृतालीशनी सत्ता कहीये, इहां काइ विरोध नथी.

१ अविरतिसम्यक्दृष्टि, २ देशविरति, ३ प्रमत्त, ४ अप्रमत्त, ए चार गुणगणे
वर्त्तता द्वायिक सम्यक्दृष्टि जीवने अनंतानुवधीया चार कपाय, मिथ्यात्वमोहनीय,
मिश्रमोहनीय, अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए सात प्रकृति खपावी ते जणी ते सातनी
सत्ता टली, तेगारें शेष एकसो ने एकतालीशनी सत्ता होय ए अचरम शरीर द्वायिक
सम्यक्दृष्टिनी अपेक्षाये चरम शरीरद्वायिक सम्यक्दृष्टिनो विशेष. ए अर्थ बली
पद्दातरें आगली गाथामा कहेसे ॥ २७ ॥

खवगंतु पप्प चञ्चुवि, पणयालं निरय तिरि सुराज विणा ॥

सत्तगविणु अडतीस, जा अनिअट्टी पढम जागो ॥ २८ ॥

अर्थ— पद्दातरें खवगंतुपप्पचञ्चुवि के० तथा क्षपक केवली, चरम शरीरीने ए
चार गुणगणे निरयतिरिसुराजविणा के० नरकायु, तिर्यचायु, अने देवायु, ए त्रण
आजखा विना पणयालं के० एकसो पीस्तालीश प्रकृति कही. अने सत्तगविणुअडतीसं
के० सप्तक दायें द्वायिकसम्यक्दृष्टिने एकसो ने आठनीशनी सत्ता जाअनिअट्टीपढ-
मजागो के० चौथा गुणगणाथी लउने यावत अनिअत्ति नवमा गुणगणाना प्रथम
जाग लगे होय ॥ इत्युद्धारार्थ. ॥ २८ ॥

अथवा एटले पक्षातरें क्षपक एटले तेहीज जवमां सर्व प्रकृतिनो सपावनार थशे एवो जे मनुष्य, चरमशरीरी तेने चोथे, पांचमे, ठठे, अने सातमे, ए चार गुणगणे द्वायोपशमिक, अने द्वायिक ए वेहु सम्यक्त्व ठता तथा मिथ्यात्वादिके पण चरम शरीरी ठे, ते जणी देवायु, नरकायु ने तिर्यगायु, ए त्रण पोतपोताना चरमजवने विपे जोगवीने सपाव्यां ठे तेथी तेने सत्ताये एकसो ने अकतालीशमार्थी त्रण काहा ठतां शेष एकसो पीस्तालीश प्रकृति सत्ताये होय ए स्वरूप, सत्तानी अयेकायें जाणवु, तेथी शतकनामे कर्मग्रयमध्ये सात प्रकृति खपाव्या पठी ए त्रण आयुनी क्षपणा, सजव सत्तायेकायें कही तेहशुं विरोध न होय जे जणी तिहां खपणा के० ए त्रण आयुना वधयोग्य टाली तेणे जीव करे नहीं एटले वली ए त्रण आयु बांधे नही, तथा द्वायिकसम्यक्दृष्टिने चरम शरीर चोथा गुणगणेशी मानीने पांचमे, ठठे, सातमे, आठमे, ए पाच गुणगणे तथा नवमा गुणगणाना अंतर मुहूर्त कालना नव जाग करीयें, तेना प्रथमजाग सुधी एकसो ने आडव्रीश प्रकृतिनी सत्ता होय, ते आवी रीते के चरम शरीरी जणी पूर्वोक्त प्रकारें देवायु, नरकायु, तिर्यगायु, ए त्रणनी सत्ता टली अने द्वायिक सम्यक्त्व ठे माटे अनतानुवधीया कपाय चार तथा मिथ्यात्व, मिश्र ने सम्यक्त्व, ए त्रण मोहनी. एवं सात प्रकृतिनी पण सत्ता टली एटले एक सो ने अकतालीशमाद्देशी ए दश प्रकृतिनी सत्ता विना शेष एकसो ने आकव्रीश प्रकृतिनी सत्ता नवमा गुणगणाना नव जागमाहेला प्रथम जाग खगे होय तेवार पठी तेर नामकर्मनी अने त्रण दर्शनावरणीयनी, एवं शोल प्रकृतिनी सत्ता विवेद थाय, ते कहे ठे ॥ १७ ॥

थावर तिरि निरया यव, डुग थीण तिगे ग विगल साहार ॥

सोल खल डविस सय, विअंसि विअ तिअ कसायतो ॥ १८ ॥

अर्थ— थावर के० स्थावरद्विक, तिरि के० तिर्यचद्विक, निरय के० नरकद्विक, आयव के० आतपद्विक, ए चार डुग के० द्विक अने थीणतिग के० थीणद्वीत्रिक, एग के० एकेंद्रियजाति, विगल के० विकलेंद्रियत्रिक, साहार के० साधारणनाम, एव सोलखल के० शोल प्रकृतिनो क्षय होय, तेवारें डविससय के० एकसो बावीश प्रकृतिनी सत्ता, विअसि के० नवमा गुणगणाना बीजे अशे एटले बीजे जागें होय, तिहा विअतिअ-कसायतो के० बीजा अने बीजा कपायनी चोकडीनो अत थाय ॥ इत्यद्वारथ ॥ १८ ॥

स्थावरनामकर्म अने सूक्ष्मनाम कर्म एव बे प्रकृतिनी सत्ता विशुद्ध परिणामे टले अने तिर्यचगति तथा तिर्यगानुपूर्वी, ए तिर्यचद्विक टले नरकगति, नरकानुपूर्वी, ए द्विक टले, आतपनाम, उद्योतनाम, ए आतपद्विक ए वेहु यद्यपि पुण्यप्रकृति बे

तथापि सहेजे तिर्यग्गति प्रायोग्य ठे ते जणी विशुद्ध अध्यवसायें एनी सत्ता पण टले, थीण्ही, निद्रानिद्रा अने प्रचला प्रचला, ए थीण्हीत्रिक दर्शनावरणीय कर्मनी ठे तेनी सत्ता टले एकेंद्रिय, वैन्द्रिय, तैन्द्रिय, अने चौरैन्द्रियजातिनामकर्म तथा साधारणनामकर्म एवं शोल प्रकृतिमये थीण्हीत्रिक दर्शनावरणीयनुं ठे शेष तेर प्रकृति, नामकर्मनी ठे ए शोल प्रकृतिनो उदय नवमाने प्रथमजागें करे तथा एक आचार्यने मतें अनंतानुबध्यादिक सात प्रकृति खपावी अने बीजा चार तथा त्रीजा चार कपाय खपाववा माडे, तेनी क्षणाविचालें ए शोल प्रकृति खपावे, तेवारें एकसो ने आकत्री शमांहेथी शोल खपावे थके शेष एकसो ने बावीश प्रकृतिनी सत्ता बीजे जागे रहे, तिहां बीजा अप्रत्याख्यानावरणीय कपाय चार, तथा त्रीजा प्रत्याख्यानावरणीय कपाय चार, ए आठ कपायनी प्रकृति खपावे, तेवारें एकसो ने बावीश प्रकृतिमांहेथी आठ कपाय क्षय गये थके शेष एकसो ने चौद प्रकृतिनी सत्ता, नवमाना बीजे जागे रहे ॥ २९ ॥

तइआइसु चउदस ते, २ वार ठ पण चउ तिहिअ सय कम-

सो ॥ नपु इठि हासवग पुस, तुरिअ कोहो मय माय खउं ॥ ३० ॥

अर्थ- तइआइसु के० तृतीयादिकजागने विषे एटले नवमाना त्रीजा जागने विषे चउदस के० एकसो ने चौद प्रकृतिनी सत्ता होय, चोथे जागें तेर के० एकसो तेर, पांचमे जागे वार के० एकसो वार, ठठे जागें ठ के० एकसो ठ, सातमे जागे पण के० एकसो पांच, आठमे जागे चउ के० एकसो चार, नवमे जागें तिहिअसय के० एकसो ने त्रण, एकमसो के० अनुक्रमें सत्ताप्रकृति जाणवी त्या नपु के० नपुसकवेद, इठि के० स्त्रीवेद, हासवग के० हास्यादिक ठ, पुस के० पुरुषवेद, तुरिअकोहो के० चोथो संज्वलनकोध, मय के० मद एटले संज्वलनमान, माय के० संज्वलन माया, तेनो खउं के० क्षय, अनुक्रमें थाय ३०

ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय वे, मोहनीय तेर, आयुनी एक, नामनी एशी, गोत्रनी वे अने श्रंतरायनी पांच, एवं एकसो ने चौद प्रकृतिनी सत्ता रही, ते अनुक्रमें तइआइसु के० त्रीजो जाग आदें देइ अनितृत्तिकरणना नवमा जाग लगे अनुक्रमें एकसो तेर, एकसो वार, यावत् नवमे जागे एकसो ने त्रण प्रकृतिनी संख्या जोकवी, ते आवी रीतें के त्रीजे जागे एकसो ने चौद प्रकृतिनी सत्ता रही, तेमांहेथी नपुसकवेद क्षय करे. तेवारें चोथे जागे एकसो ने तेरनी सत्ता रहे, त्यां स्त्रीवेद क्षय करे, तेवारें पांचमे जागें एकसो ने वार प्रकृतिनी सत्ता रहे, त्यां हास्यादिक ठ प्रकृति क्षय करे, तेवारें ठठे जागे एकसो ठ प्रकृतिनी सत्ता रहे, त्यां पुरुषवेदनो क्षय करे, तेवारें सातमे जागें एकसो पांच प्रकृतिनी सत्ता रहे, त्यां संज्वलन कोधनो क्षय करे, तेवारें आठमे जागें एकसो चारनी सत्ता रहे, त्या संज्वलन माननो क्षय करे, तेवारें

नवमे जागे एकशो ने त्रण प्रकृतिनी सत्ता रहे, त्यां संज्वलनी मायानो क्य करे, सत्ता विधेदे, एटखे नवमा गुणगणानो प्रात होय सूक्ष्मसपराय चारित्र पामे ते पाचमा यथारयातचारित्रथी काइक ऊणु ठे केमके सूक्ष्मलोचना निदान कांडक ठे तेथी दशमे गुणगणे एकसो वे प्रकृतिनी सत्ता होय अने यथारयात ते सर्वथा वीतराग होय.

सुहुमि डसय लोहतो, खीण ड चरिमेगसय ड निह खलं ॥

नवनवड चरिम समए, चउ ढंसण नाण विग्धंतो ॥ ३१ ॥

अर्थ- सुहुमि के० सुक्ष्म संपरायगुणगणे डसय के० एकसो ने वे प्रकृतिनी सत्ता होय, त्या लोहतो के० संज्वलना लोचनो क्य होय, तेवारे खीणडुचरिमेगसय के० क्षीणमोहगुणगणे द्विचरम समये एकसो ने एक प्रकृति सत्तायें होय, त्या डुनिह खलं के० वे निडानो क्य थाय, तेवारे नवनवडचरिमसमए के० नवाणु प्रकृतिनी सत्ता, ठेले समये होय त्या चउदसण के० चार दर्शनावरणीय, नाण के० पाच ज्ञानावरणीय अने विग्धतो के० पाच अंतराय एव चौद प्रकृतिनो क्य थाय ॥ इत्युक्तार्थ ॥ ३१ ॥

सूक्ष्मसपराय दशमे गुणगणे ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय वे, मोहनीय एक, मनुष्यायु एक, नामनी एशी, गोत्रनी वे, अंतरायनी पांच, एव एक सो ने वे प्रकृतिनी सत्ता रही पठी त्या रहो थको अध्यवसाय विशुद्ध करी सूक्ष्म लोच पण रूपावे, तेथी तेनी सत्ता विधेद थाय तेवारे एकसो ने एक प्रकृति सत्तायें रही, कृपकश्रेणिमाहे उपशांतमोह अग्नीश्वारसु गुणगणु न होय केमके मोहने उ पशमावे थके उपशांतमोह कहेवाय ठे, अने अर्हीयांतो मोहने खपावतो गयो ठे तेथी तेनी सत्ता पण टाळतो गयो ठे तेणे करी ते क्षीणमोहवीतराग ठस्य गुणगणी कहे- वाय अर्हीतो तेने समय ऊन निजगुणस्यानकाल लगे एकसो एक प्रकृतिनी सत्ता होय त्यां ठेह्वा समयथी पहेलो समय ते डुचरिम समय कहीये त्या निडा, प्रचला, ए वे प्रकृति खपावे, तेवारे वारमा गुणगणाने ठेह्ले समये नवाणु प्रकृतिनी सत्ता रहे अर्हीआ मतातरे वारमा गुणगणाना ठेह्ले समये चहुदर्शनावरणीय, अचहुदर्शनावरणीय, अरधिदर्शनावरणीय, केवलदर्शनावरणीय ए चार दर्शनावरणीय अने पाच ज्ञानावरणीय तथा पाच अंतराय, एव चौद प्रकृतिना क्यें तेनी सत्ताविधेद होय, तेवारे केवल ज्ञान उपजे ए नवाणुमाहेथी चौदनी सत्ता टली ॥ ३१ ॥

पणसीड सजोगी अजो, गि ड चरिमे देव खगड गध डुगं ॥

फासठ वण रस तणु, वधण सघाय पण निमिणं ॥ ३२ ॥

अर्थ- पणसीडसजोगी के० तेवारे पचाशी प्रकृतिनी सत्ता सयोगीगुणगणे होय,

अने अजोगिघुचरिमे के० अयोगीगुणठाणे पण घुचरमसमयलगे पंचाशीनी सत्ता होय, त्यां देव के० देवद्विक, खगइ के० खगतिद्विक, गंध के० गंधद्विक, दुग के० ए त्रणद्विक, फासठ, के० स्पर्श आठ, वण के० पांच वर्ण, रस के० पांच रस, तणु के० शरीर पांच, वधण के० वधन पांच, सघाय के० संघातन पांच, पण के० ए सों पांच पांच, कहेवां निमिण के० निर्माणनाम एवं चालीश प्रकृति थइ ॥ इत्युक्तार्थ ॥ ३२ ॥

तेवारें तेरमे सयोगीगुणठाणे तथा चोदमा अयोगीकेवलीगुणठाणाना ठेह्ला सम-यना उपरला समय लगे वेदनीय वे, नामनी एशी, आयुनी एक अने गोत्रनी वे, ए पंचाशी प्रकृतिनी सत्ता रहे, त्यां अयोगीगुणठाणाना अतना समययी पहेलो जे समय तिहा अनुदयवती, व्होतेर प्रकृति खपावे, ते प्रकृतिनां नाम कहेठे देवगति, देवा-नुपूर्वी, ए देवद्विक शुजविहायोगति अने अशुजविहायोगति, ए खगतिद्विक, सुर-जिगध अने छुरजिगध, ए गधद्विक, ए त्रण आगल द्विक शब्द जोकीये, तेवारें ठ प्रकृति थाय, आठ स्पर्श, पांच वर्ण, पांच रस, पांच शरीर नाम प्रकृति, तेमज ते नामे औदारिकादिक पांच, वधननी प्रकृति, तथा औदारिकादिक पांच संघातननी प्रकृति, वर्णादिक पांचथी आगल जेटला शब्द कह्ला, ते सर्वनी आगल पण शब्द जोडीयें तथा निर्माणनाम, ए चालीश प्रकृति थइ ॥ ३२ ॥

संघयण अथिर संग, ए ठक अगुरुलहु चउ अपज्ज्ञत्त ॥

सायं च असायं वा, परितुवगातिग सुसर निअ ॥ ३३ ॥

अर्थ— संघयण के० संघयण ठ, अथिर के० अस्थिरपदक, संगण के० सत्स्थान ठ, ठक के० ए त्रण ठक जाणवां अगुरुलहुचउ के० अगुरुलघुचतुष्क, अपज्ज्ञत्त के० अप-र्याप्तनाम, सायं के० शातावेदनीय, असायं के० अथवा अशातावेदनीय, ए वे प्रकृतिमाहेथी एक लेवी परित्त के० प्रत्येकत्रिक, उवंगातिग के० उपांगत्रिक, सुसर के० सुस्वरनाम, निअ के० नीचैगोंत्र, एवं व्होतेर प्रकृति थइ ॥ इत्युक्तार्थ ॥ ३३ ॥

पूर्वली गाथामां कहेली चालीश प्रकृति तथा ठ संघयण, अस्थिरनाम, अशुज-नाम, दौर्भाग्यनाम, दुस्वरनाम, अनादेयनाम, अयशकीर्तिनाम. ए अस्थिरपदक, ठ संस्थान, ए त्रण पद आगल ठक जोकीयें अगुरुलघु, उपघात, पराघात, अने उश्वास ए अगुरुलघुचतुष्क कहीयें अपर्याप्तनाम, शाता अथवा अशाता, ए वे वेदनीयनी प्रकृतिमाहेली जे उदय होय, ते विना वीजी एक प्रकृति अनुदयवती होय, ते खपा-वे प्रत्येकनाम, स्थिरनाम, शुजनाम, ए प्रत्येकत्रिक. औदारिक, वेक्रिय ने आहारक, ए उपांग त्रण, सुस्वरनाम, नीचैगोंत्र एव व्होतेर प्रकृति थइ तेमाहे सीत्तेर नाम

कर्मनी, एक वेदनीय, एक नीचैर्गोत्री जाणवी ए वहाँतेर प्रकृतिनो पण त्या उदय नहीं, तेथी वहाँतेर प्रकृतिनी सत्ताविष्टेद थाय ॥ ३३ ॥

विसयरि खल अ चरिमे, तेरस मणुअ तसतिग जसाइज्जं ॥

सुजग जिणुअ पणिदिअ, सायासा एगयर ठेउ ॥ ३४ ॥

अर्थ- विसयरिखलअ के० ए वहाँतेर प्रकृतिनो कय होय. चरिमे के० वसी ठेहले समयें तेरस के० तेर प्रकृतिनी सत्ता विष्टेद थाय, ते कहेठे. मणुअ के० मनुष्यत्रिक, तस के० व्रसत्रिक, ए वे तिग के० त्रिक जाणवां जस के० यश. कीर्त्तिनाम, आइज्जं के० आदेयनाम, सुजग के० सौजाग्यनाम, जिण के० जिननाम, उअ के० उच्चैर्गोत्र, पणिदिअ के० पंचेन्द्रियजाति, अने सायासाएगयरठेउ के० शाता अशाता माहेली एक उदयवती प्रकृतिनो विष्टेद होय. ॥ ३४ ॥

ते वहाँतेर प्रकृति आपणुं दस अन्यसजातिय उदयवती प्रकृतिमाहे स्तिवुक संक्रमे, सक्रमावी खपावे, जेम मनुष्यगति उदयवती ठे, तेमध्ये शेष ऋण गतिनुं दक्षिक सक्रमावी खपावे, तेम वीजी पण यथायोग्य जाणवी. स्तिवुकसक्रम ते कहीयें जेम पाणीनो पयोंटो सहेजे पाणीमाहे सक्रमे, तेम जे सहेजें स्व स्तोकदक्षिक परप्रकृतिमाहे संक्रमे, पण जीववीयें न सक्रमे तेथी ए स्तिवुकसंक्रमण करणमाहे गएयो, तेथी ते अयोगीशुणगणाने ठेहले समयें मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी अने मनुष्यायु. ए मनुष्यत्रिक, व्रसनाम, वादरनाम अने पर्याप्तनाम, ए व्रसत्रिक यश कीर्त्तिनाम, आदेयनाम, सौजाग्यनाम, तीर्थकरनाम, एच्चैर्गोत्र, पंचेन्द्रियजाति नाम, अशाता ने शाता, ए वे वेदनीयमाहेथी जेनो उदय होय, ते एक खेवी एवं तेर प्रकृतिनी सत्ता होय तेमा एक वेदनीयनी, एक आयुनी, एक उच्चैर्गोत्रनी अने शेष दश प्रकृति नामक मनी रहे ए सत्तरी प्रमुख शास्त्रने विरुद्ध ठे जे जणी त्या वादर नामकर्मनी प्रकृतिनां सत्तास्थानक कहा, ते मध्ये आठ प्रकृति तथा जिननाम सहित होय, तेवारें नव प्रकृतिरूप सत्ता स्थानक कहु, पण दश प्रकृतिरूप सत्तास्थानक न कहुं ए अपेक्षाये अहीथा ते केम संजवे? तथा वार उदयवती प्रकृति स्तिवुक सक्रम बिना खपावे अने मनुष्यानुपूर्वीने उदयें वरुगति होय ते पण अहीथां नही होय तेणे स्तिवुकसक्रम बिना केम खपावे? तेणे अहीथा कोइ आचार्य मनुष्यानुपूर्वीनो विष्टेद पण कुचरिमसमये माने ठे तेने मते अयोगीशुणगणाना ठेहला वे समय, तेमध्ये पहेले समये तहाँतेर प्रकृति खपावे अने ठेहले समये वार प्रकृति खपावे. अहीथा व्यवहारनय खेवो अने निश्चयनये तो सिरुगमन समयेज ठे तेहिज मता तें आगली गाथाये देखावे ठे ॥ ३४ ॥

॥ सत्ता यंत्रकम् ॥

०	गुणगणे सत्ता	मूलप्रकृति	उत्तरप्रकृति	उपशमश्रेणी	रूपकश्रेणी	ज्ञानावरणीय	दर्शनारणीय	वेदनीय	मोहनीय	आयु कर्म	नामकर्म	गोत्रकर्म	श्रुतयकर्म
०	उर्ध्वं	०	१४०			५	६	२	२०	४	६३	२	५
१	मिथ्यात्वं	०	१४०			५	६	२	२०	४	६३	२	५
२	सात्त्वादनं	०	१४१			५	६	२	२०	४	६२	२	५
३	मिश्रं	०	१४१			५	६	२	२०	४	६२	२	५
४	अविरतं	०	१४०	१४१	१४२	५	६	२	२०	४	६३	२	५
५	देशविरतं	०	१४०	१४१	१४२	५	६	२	२०	४	६३	२	५
६	प्रमत्तसंयतं	०	१४०	१४१	१४२	५	६	२	२०	४	६३	२	५
७	अप्रमत्तसंयतं	०	१४०	१४१	१४२	५	६	२	२०	४	६३	२	५
८	अपूर्णकरणं	०	१४२	१४३	१४४	५	६	२	२०	४	६३	२	५
९	अनिवृत्तिकरणना प्राग नय	१	१४२	१४३	१४४	५	६	२	२०	४	६३	२	५
१०	सूक्ष्मसंपरायं	०	१४२	१४३	१४४	५	६	२	२०	४	६३	२	५
११	उपशान्तमोहं	०	१४२	१४३	१४४	५	६	२	२०	४	६३	२	५
१२	दीर्घमोहं	०	१४३	१४४	१४५	५	६	२	२०	४	६३	२	५
१३	सयोगीकेरलीयं	४	२०	२०	२०	५	६	२	२०	४	६३	२	५
१४	अयोगीकेरलीयं	४	२०	२०	२०	५	६	२	२०	४	६३	२	५

नर अणुपुष्टि विणा वा, वारस चरिम समयमि जोखविउ ॥
 पत्तोसिद्धि देवि, द वदिअं नमह त वीर ॥ ३५ ॥ सत्ता
 सम्मत्ता ॥ इति कर्मस्तवाख्यो द्वितीयः कर्मग्रंथः संपूर्णः ॥ ९ ॥

अर्थ-नरअणुपुष्टिविणावा के० मनुष्यानुपूर्वीनो उदय नथी, तेथी ते विना मता
 तरे वारसचरिमसमयमि के० वार प्रकृति, ठेले समये जोखविउ के० जे खपावीने
 पत्तो के० प्रातो एटले पाम्यो, सिद्धि के० सिद्धगति एटले मोक्षगति, ते प्रत्ये देवि
 दवदिअ के० देवें वदित तथा देवें सूरिये वदित, नमहतवीर के० एवा श्रीमहा
 वीरदेवनां चरणकमल ठे, तेने नमस्कार करो ॥ ३५ ॥

पूर्वोक्त कारणजणी मनुष्यानुपूर्वीनो उदय नथी ते विना मनुष्यगति, मनुष्यायु,
 प्रस, वादर, पर्यासि, यश कीर्ति, आदेश, सौजाग्य, तीर्थकरनाम, उद्योगांत्र, पचेडि
 यजाति, एक वेदनीय, ए वार प्रकृति चरमसमये उदयवती ठे ते जणी ए स्तिगु
 सक्रम विना खजावे स्थितिकय थाय, ते माटे ए वार प्रकृति शुद्धध्याननो चोथो
 पायो समुच्चिन्नक्रियाअनिवृत्ति एवे नामे ठे तेणे करी खपावीने साकारोपयोगे वर्तता
 सकल कर्म टाली शुरू सहजरूप निरुपाधिक शुद्धोपयोगी एक समय समश्रेणि ज्यां
 श्रीअपापानगरीये हस्तिपालराजानी राजसत्ताये देशना देतां थका त्यां जे आकाश
 प्रदेश अत्रगाह्या हता, तेहनी ऊर्ध्वसमश्रेणिये जे सिद्धक्षेत्रना आकाशप्रदेश, ते
 आकाशप्रदेश अत्रगाहि, अचलरूप रह्या, पण ते श्रेणिना वचला आकाशप्रदेश स्पर्शा
 नहीं ए अचित्यशक्तिना धणी जो आत्मप्रवेशना वरु विना स्पर्श हुते जाय तो अस-
 र्याता समय लागे, तेजणी सिद्धनी अस्पृशजति मानवी एवा श्रीमहावीर वर्द्धमान
 चरम तीर्थकर अनेक देवें कहेतां चोशठ इजें पूजित अथवा ग्रथकर्ता तपागवाधि-
 राज जट्टारक श्रीदेवेंसूरिये वदित, तेह प्रत्ये वादो तेने जक्तिपूर्वक नमस्कार
 करो ॥ ३५ ॥ इति श्री द्वितीयकर्मस्तवनाख्यस्य बालावबोध संपूर्ण ॥ ९ ॥

॥ इति श्री बालावबोधसहित कर्मस्तवनामा
 द्वितीय कर्मग्रंथ संपूर्ण ॥ ९ ॥

॥ अथ ॥

॥ बालावबोध सहित बंधस्वामित्वाख्य तृतीयकर्मग्रंथः प्रारभ्यते ॥

तत्र

॥ आदौ बालावबोधकृत मंगलाचरणम् ॥

ऐङ्गचाङ्गपदवी न स्पष्टिष्ठा, विश्वविश्वगुरुता न गरिष्ठा ॥
चेतसि स्फुरति चेदलघिष्ठा, जैनगीर्गमनयौघपविष्ठा ॥ १ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

किञ्चिज्जुपदेशादवचूर्णं किञ्चिदन्यशास्त्रेभ्यः ॥
बंधस्वामित्वेऽस्मिन् लिखामि सार समधिगम्य ॥ २ ॥

॥ मूल गाथा ॥

बंधविहाण विमुक्तं, वंदिष्य सिरिवद्धमाण जिणच-
द ॥ गई आईसुवुठं, समासठं बंधसामित्तं ॥ १ ॥

अर्थ—बंध के० कर्मनो बंध तेनु विधान के० करवु, तेथी विमुक्त के० विशेषे
मुकाणा एवा सिरिवद्धमाण के० श्रीवर्द्धमान एवे नामे जिणचद के० सामान्य केव-
लीमाहे चंद्रमा सरखा, ते प्रत्ये वदिष्य के० वादीने गईआईसु के० गत्यादिक चौद
मार्गणास्थानकने विपे समासठं के० सक्षेपथी बंधसामित्त के० बंधस्वामित्वपणु बुष्ठ
के० कहीशु ॥ इत्युक्तार्थः ॥ १ ॥

ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्म, तेनु विधान के० करवु, तेणे करी विमुक्त एटले
रहित एटले वळ्या वीजथी अंकूर न होय, तेम जे जावकर्मरहित थया एवा श्री के०
अष्ट महाप्रातिहार्यादिक बाह्यलक्ष्मी आने केवलज्ञानादिक अच्यतर लक्ष्मी, तेणे करी
वर्द्धमान एटले बंधतो तथा तेणे सहित श्रीवर्द्धमान एवे नामे जिन के० केवलीमाहे
चंद्रमानी पेरें अधिक, ते प्रत्ये मन, वचन आने काया, ए त्रिकरणशुद्धे वादी नम-
स्कार करी ध्यायीने गति आदे देइने चौद मूल मार्गणा स्थानक, तेना वासठ उत्तर
जेद, ते मार्गणाधारजेदे गुणगणे हु बोलीश, एम जिप्यने सावधान करवाने प्रतिज्ञा
करी सक्षेपे करी एटले पूर्वाचार्यकृत ग्रंथ सविस्तर ठे, त्या सक्षेपरुचि जीव, अनधि-
कारी ठे तो तेने निमित्ते ए वध स्वामित्वपणु कयो जीव, कया गुणगणे केटली
प्रकृतिनो वधाधिकारी होय १ ते

॥ હવે ચૌદ માર્ગણાનાં નામ કહેવે ॥

ગઠ્ઠુ ઇદીએ કાએ, જોએ વેએ કસાય નાણેય ॥

સંજમ દંસણ લેસા, જવસમ્મે સન્નિ આહારે ॥ ૧ ॥

અર્થ-પ્રથમ ગઠ્ઠુ કે ૦ ગતિમાર્ગણા, વીજી ઇદીએ કે ૦ ઇદ્રિયમાર્ગણા, ત્રીજી કાએ કે ૦ કાયામાર્ગણા, ચોથી જોએ કે ૦ યોગમાર્ગણા, પાંચમી વેએ કે ૦ વેદમાર્ગણા, ઠઠી કસાએ કે ૦ કપાયમાર્ગણા, સાતમી નાણેય કે ૦ જ્ઞાનમાર્ગણા, આઠમી સંજમ કે ૦ ચારિત્રમાર્ગણા, નવમી દંસણ કે ૦ દર્શનમાર્ગણા, દશમી લેસા કે ૦ લેશ્યામાર્ગણા, અગીઆરમી જવ કે ૦ જવ્યમાર્ગણા, વારમી સમ્મે કે ૦ સમ્યક્ત્વમાર્ગણા, તેરમી સન્નિ કે ૦ સદ્ધિમાર્ગણા, ચૌદમી આહારે કે ૦ અહારકમાર્ગણા ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ૧ ॥

ગતિ આશ્રી સર્વ જીવ વિચારીયેં તો દેવ, મનુષ્ય, નારકી અને તિર્યંચ, એમ ચાર જોડે જાણવા ઇદ્રિયાપેક્ષાયે એકંદ્રિય, વેંદ્રિય, તૈંદ્રિય, ચૌરિંદ્રિય, અને પંચેંદ્રિય, એમ પાંચ જોડે જાણવા કાયાપેક્ષાયે પૃથ્વી, અપ્, તેજ, વાયુ, વનસ્પતિ અને વ્રત, એમ ઠ જોડે જાણવા યોગાપેક્ષાયે મનોયોગ, વચનયોગ અને કાયયોગ, એમ ત્રણ જોડે જાણવા વેદાપેક્ષાયે સ્ત્રી, પુરુષ ને નપુસક, એમ ત્રણ જોડે જાણવા કપાયાપેક્ષાયે ક્રોધી, માની, માયી ને લોજી, એમ ચાર જોડે સર્વ જીવ જાણવા જ્ઞાનાપેક્ષાયેં મતિજ્ઞાની, શ્રુતજ્ઞાની, અવધિજ્ઞાની, મન પર્યવજ્ઞાની, કેવલજ્ઞાની, મતિ અજ્ઞાની, શ્રુત અજ્ઞાની ને વિજગજ્ઞાની, એ આઠ જોડે જાણવા ચારિત્રાપેક્ષાયે સામાયકચારિત્ર, ઠેદોપસ્થાપનીય, પરિહાર વિશુદ્ધિ, સૂદમસપરાય, યથાહ્યાત, દેશવિરતિ અને અવિરતિ, એમ ચિરતિની અપેક્ષાયે સાત જોડે જાણવા દર્શનાપેક્ષાયે ચક્ષુદર્શનીય, અચક્ષુદર્શનીય, અવધિદર્શનીય અને કેવલદર્શનીય, એમ ચાર જોડે જાણવા લેશ્યાપેક્ષાયે કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત, તેજ, પદ્મ ને શુક્લેશ્યાવત, એ ઠ જોડે જાણવા જવ્ય એટલે મુક્તિગમન યોગ્યાયોગ્યની અપેક્ષાયેં દ્વિવિધ જીવ, જવ્ય અને અજવ્ય, એ વે જોડે જાણવા સમ્યક્દષ્ટિશ્રદ્ધાનયુષ્ણની અપેક્ષાયે મિથ્યાત્વી, સાસ્વાદનીય, મિશ્ર, ક્ષાયોપશમિક, ઔપશમિક, અને ક્ષાયિક, એમ ઠ જોડે જાણવા મનોજ્ઞાનની અપેક્ષાયે સન્નિઆ જીવ, તેથી ત્રિપરીત તે અસન્નિઆ જીવ, એમ વે જોડે જીવ જાણવા આહારની અપેક્ષાયેં આહારક અને અનાહારક, એમ વે જોડે સર્વ જીવ જાણવા એ રીતેં માર્ગણાના મૂલ જોડ ચૌદ અને ઉત્તર જોડ વાસઠ જાણવા ॥ ૧ ॥

જિણ સુર વિગવા હારહ, દેવાઝ અ નિરય સુહુમ વિગલ
તિગ ॥ એગિદિ યાવરા યવ, નપુ મિઠ હુંમ ઝવઠં ॥ ૩ ॥

અર્થ-જિણ કે ૦ જિનનામ, સુર કે ૦ સુરદ્રિક, વિઝવ કે ૦ વૈક્રિયદ્રિક, આહાર કે ૦ આહારકદ્રિક, હુ કે ૦ એ ત્રણદ્રિક, એવં સાત પ્રકૃતિ થડ દેવાઝશ્ર કે ૦ દેવાયુ, નિરય કે ૦ નરકત્રિક, સુદુમ કે ૦ સૂદ્મત્રિક, વિગલ કે ૦ વિકલત્રિક, તિંગ કે ૦ એ ત્રણ ત્રિક જાણવાં એગિદિ કે ૦ એકેન્દ્રિયજાતિ, યાવર કે ૦ સ્થાવરનામ-કર્મ, આયવ કે ૦ આતપનામકર્મ, નપુ કે ૦ નપુસકવેદ, મિથં કે ૦ મિથ્યાત્વમોહનીય, હુન કે ૦ હુનસંસ્થાન, ટેવઠં કે ૦ ટેવહુ સંઘયણ ॥ શ્લોકાર્થ ॥ ૩ ॥

હવે પ્રથ ગોરવ ટાલવા જણી કર્મપ્રકૃતિ ન્યૂનાધિક કરવા નિમિત્ત જેમ વ્યાકરણ-દિકમાં વર્ણ સહ્યા અદ્યાક્ષરે જાણવા નિમિત્ત આયક્ષરઅંત્યાક્ષર સાથે કહેતા પ્રત્યાહાર સજ્ઞા કરી ટે તેમ અહીંયાં પણ જે પ્રકૃતિ આગલે સરયાપદ હોય, તે પ્રકૃતિથી તેટલી પ્રકૃતિ લેવી, એવી સંજ્ઞા કરે ટે.

જેમ જિનનામથી આગલી પ્રકૃતિ ૧ જિનનામ, ૨ દેવગતિ, ૩ દેવાનુપૂર્વી, ૪ વૈક્રિયગરીર, ૫ વૈક્રિયાંગોપાંગ, ૬ આહારકશરીર, ૭ આહારકઅગોપાંગ, ૮ દેવાયુ, ૯ નરકગતિ, ૧૦ નરકાનુપૂર્વી, ૧૧ નરકાયુ. એ જિનેકાદશ કહીયે એ એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિયને જવપ્રત્યયે ન વધાય

સૂક્ષ્મથી લેડ તેર પ્રકૃતિ કહેવી, તે સૂક્ષ્મત્રયોદશક ૧ સૂક્ષ્મનામ, ૨ અપર્યાસ-નામ, ૩ સાધારણનામ, ૪ વૈન્દ્રિયજાતિ, ૫ તેન્દ્રિયજાતિ, ૬ ચર્ચરેન્દ્રિયજાતિ, ૭ એકેન્દ્રિયજાતિ, ૮ સ્થાવરનામ, ૯ આતપનામ, ૧૦ નપુસકવેદ, ૧૧ મિથ્યાત્વમોહનીય, ૧૨ હુનસંસ્થાન, ૧૩ ટેવહુ સંઘયણ, એ સૂદ્મત્રયોદશક, એ મિથ્યાત્વપ્રત્યયિક મિથ્યાત્વે વધાય તથા સુરદ્રિક, વૈક્રિયદ્રિક, આહારકદ્રિક, સુરાયુ, એવં સાત નરકત્રિક, સૂક્ષ્મત્રિક, વિકલજાતિત્રિક, એવં શોલ એકેન્દ્રિયજાતિ, સ્થાવરનામ, આતપનામ, એ ડંગ-ળીજ પ્રકૃતિનું નામ સુરયકોનવિશતિક કહીયે

૧ નપુસક, ૨ મિથ્યાત્વ, ૩ હુડસંસ્થાન, ૪ ટેવહુ સંઘયણ, એ નપુસકચતુષ્ક કહીયે. એ રીતે ડ્યા ડ્યાં જેટલી પ્રકૃતિનું કામ હોય, ત્યાં ત્યાં તે તે પ્રકૃતિ ધુર દેડ તેટલી તેટલી સહ્યા જોનીયે, તે સજ્ઞા હોય એ ગાથામા ચોવીશ પ્રકૃતિ કહી, તે મધ્યે એક મિથ્યાત્વ, વીજી નપુસકવેદ, એ વે પ્રકૃતિ મોહનીયની અને દેવાયુ, નરકાયુ, એ વે આયુની ગ્રેપ વીશ પ્રકૃતિ, નામકર્મની ટે ॥ ૩ ॥

અણ મજાગિડ સંઘયણ, કુલ્લગડ નિઅ ડઠિ હુદ્ગ થીણતિગ ॥

ઉજોઅ તિરિહગં તિરિ, નરાઝ નર ઝરલ હગ રિસહં ॥ ૪ ॥

અર્થ- પૂર્વોક્ત ચોવીશ અને અણ કે ૦ અનંતાનુવધીકપાય ચાર, મજાગિડ કે ૦ મધ્યાકૃતિ એટલે મધ્યસંસ્થાન ચાર, સંઘયણ કે ૦ મધ્યસંઘયણ ચાર, એવં ઠગ્રીશ કુલ્લ-

ग ५ के० अशुजखगति, निश्च के० नीचैगोंत्र, इष्टि के० स्त्रीवेद, एवं उगणचालीश
 दुहग के० दौर्जाग्यत्रिक, श्रीणतिग के० श्रीणद्धीत्रिक, एव पीस्तालीश उज्जोश्चके०
 उद्योतनाम तिरिदुग के० तिर्यचद्विक, तिरि के० तिर्यचायु, नराठ के० मनुष्यायु,
 नर के० मनुष्यद्विक, उरलदुग के० औदारिकद्विक, रिसह के० वज्ररूपजनाराचस
 घयण एवं पचावन्न प्रकृति थइ ॥ इत्यद्वारार्थ. ॥ ४ ॥

अनंतानुवधीनी चोकरी अने मध्य एटले पहेला अने ठेहला ए वे पिना वचना
 आकृति कहेता आकारविशेष एटले सस्थान चार, तेमज वचला संघयण चार
 एव वार प्रकृति थइ कु एटले अशुज खगति, एटले हिंरुवानी गति जेथकी अशुज
 होय, ते नामप्रकृति, नीचैगोंत्र, स्त्रीवेदनोकपाय, मोहनीय, दौर्जाग्य, दु स्वर, अना
 वेय, ए दौर्जाग्यत्रिक एव अठार प्रकृति थइ श्रीणद्धी, निझानिझा ने प्रचला
 प्रचला, ए श्रीणद्धीत्रिक, उद्योतनामकर्म, तिर्यचगति, तिर्यचानुपूर्वी, ए तिर्यचद्विक,
 एव चोवीश प्रकृति अनंतानुवधीयाने उदय वधाय, ते जणी मिश्रादिक गुणगणे न
 वधाय ए अनंतानुवधी चतुर्विंशतिक कहेवाय ते मध्ये तिर्यचायु अने मनुष्यायु, ए
 वे प्रकृति सहित करता अनंतानुवध्यादिक पड़विंशतिक कहीयं तथा मनुष्यगति, मनु
 प्यानुपूर्वी, एव अष्टावीश अने औदारिकशरीर, औदारिकअगोपांग, ए औदारिक
 द्विक, अने वज्ररूपजनाराचसघयण, एम ए बीजी गाथामध्ये अनंतानुवध्यादि
 एकत्रीश प्रकृति कही तथा पूर्वली गाथामा चोवीश प्रकृति कही, ए वेहु मली पच
 वन्न प्रकृति कही, तेमा दर्शनावरणीयनी त्रण, मोहनीयनी सात, आयुनी चार, गोत्रन.
 एक, शेष नामकर्मनी चालीश प्रकृति कही, एम सज्ञासग्रहगाथा वे कही ॥ ४ ॥

॥ हवे प्रथम गतिमार्गणामध्ये नरकगतिनेविषे बंधस्वामित्वपणु विचारे ठे ॥

सुरइगुण बीस वज्रा, इगसठ उहेण वधहि निरया ॥

तिठविणा मित्रि सयं, सासणि नपु चउविणा ठनुइ ॥ ५ ॥

अर्थ-सुरइगुणबीसवज्रा के० सुरादिक उगणीश प्रकृति, एकसो बीशमाहेथी
 वज्रायें, तेवारें इगसठ के० एकसो ने एक प्रकृति, उहेण के० उरें एटले सामान्यपणे
 वधहि निरया के० नरकगतिना जीव वाधे अने तिठविणामित्रिसय के० तीर्थकरनाम
 कर्म विना तेह मिथ्यात्व गुणगणे सो प्रकृति वाधे अने सासणि के० सास्वादनगुणगणे
 नपुचउविणा के० नपुसकादिक चतुष्क विना ठनुइ के० ठनु प्रकृति वाधे ॥ ५ ॥ ५ ॥
 १ सुरद्विकादिक उगणीश प्रकृतिमध्ये सुरद्विक, वैक्रियद्विक, देवायु, नरकगति,
 नरकानुपूर्वी, नरकायु, ए आठ प्रकृतिनो वध, नारकीने न होय, जेमाटे ए आठ

प्रकृति देवता अने नारकी प्रायोग्यत्वे ठे अने नारकी तो मरीने फरी देवगति तथा नरकगतिमांहे उपजे नहीं, तेथी ए आठ प्रकृति न बांधे

तथा सूक्ष्मनाम, अपर्याप्तनाम अने साधारणनाम, ए त्रण प्रकृति पण न बांधे, केमके सूक्ष्म एकेंद्रियमध्ये तथा अपर्याप्तातिर्यच अने मनुष्यमध्ये तथा साधारण वनस्पतिमध्ये पण नारकी अवतरे नहीं एव अगीश्वार प्रकृति थड तथा एकेंद्रियजाति, स्थावरनाम, आतपनाम, ए त्रण प्रकृति एकेंद्रिय प्रायोग्य ठे, तथा विकलजातित्रिक, ते विकलेंद्रिय प्रायोग्य ठे ते पण नारकीने एकेंद्रिय तथा विकलेंद्रियमांहे अवतरु नथी, तेमाटे ए ठ प्रकृति पण नारकी न बांधे तथा आहारकट्टिक पण चारित्रने अजातें न बांधे ए रीतें नरकगतिना जीव, जवप्रत्ययें ए ङगणीश प्रकृति न बांधे, तेमाटे ए ङगणीश वर्जिने शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय ठवीश, आयुनी वे, नामनी पचाश, गोत्रनी वे, अंतरायनी पांच, ए रीतें एकसो ने एक प्रकृतिनो वध, उंचे केण सामान्ये होय एटले अमुक नरकगतिमा तथा अमुक गुणठाणे इत्यादिक विशेषण कल्याविना बांधे. जारे नरकगतिमा कर्मप्रकृतिनो वध होय, ते कह्यो

ह्वे गुणठाणादिक विशेषापेक्षाये नरकगतिमांहे वधस्वामित्व कहेठे ते एकसो ने एक प्रकृतिमध्ये पण तीर्थकरनामकर्म, मिथ्यात्वगुणठाणे न बांधे जेमाटे तीर्थकरनामकर्म, सम्यक्त्व विना न वधाय अने मिथ्यात्व गुणठाणे सम्यक्त्व नथी तेमाटे जिन नाम पण न बांधे शेष एकसो प्रकृतिज बांधे

त्या नपुसकादिक चार प्रकृतिनो विछेद होय जे जणी नरकत्रिक, जातिचतुष्क, धावरचतुष्क, हुंसस्थान, आतपनाम, ठेवहु संघयण, नपुसकवेद, मिथ्यात्वमोहनीय, ए शोल प्रकृति मिथ्यात्वप्रत्ययिकी ठे ते माहे नरकत्रिक, सूक्ष्मत्रिक, विकलत्रिक, एकेंद्रियजाति, स्थावरनाम, आतपनाम, ए चार प्रकृतिनो तो नारकीने जवप्रत्ययें अवध ठे, तेथी ते अहींआ लीधी नथी शेष नपुसकवेद, मिथ्यात्वमोहनीय, हुंसस्थान अने ठेवहु संघयण, ए चार प्रकृति मिथ्यात्वथी वधाय अने सास्वादनगुणठाणे मिथ्यात्व नथी, पण अविरति ठे तेथी पूर्वोक्त सो प्रकृतिमांहेथी ए चार प्रकृति टालीयें, ते वारें ठहु प्रकृतिनो वध नरकगतिमांहे सास्वादनगुणठाणे होय ॥ ५ ॥

त्या सास्वादनगुणठाणे मिथ्यात्व अविरति प्रत्ययिकी पच्चीश प्रकृतिनो बंधविछेद थाय ते आगळे गुणठाणे न वधाय, ते कहेठे

विणु अण ठवीस मीसे, विसयरि सम्मंमि जिण नराउ जुआ ॥

इअ रयणाइसु जगो, पकाइसु तिठयर हीणो ॥ ६ ॥

अर्थ-विष्णुश्चण्डवीस के० अनंतानुवध्यादिक ठवीश प्रकृति विना, सीते के० मिश्र गुणगणे शेष सीत्तेर प्रकृति बांधे, ते जिण के० जिननाम अने नराड के० मनुष्या युयें करी, जुआ के० युक्त करतां विसयारि के० वहाँतेर प्रकृति सम्मंमि के० अविर् तिसम्यक्कृष्टिगुणगणे बांधे इत्थरयणासुजगो के० एम रत्नप्रजादिक त्रण नरकें उँथी चार गुणगणा सुधी एहिज जांगो जाणवो, अने पकाइसु के० पकप्रजादिक त्रण नरकपृथवीयें तिन्नयरहीणो के० तीर्थकरनामकर्मनो वध न लाजे, तेथी ते प्रकृति हीन करीये ॥ इत्युक्तार्थ ॥ ६ ॥

अनतानुवधिया कपाय चार, मध्यसंस्थान चार, मध्यसघयण चार, कुलगतित्तिव्वे गोंत्र, स्त्रीवेद, दोर्जाग्य, दु स्वर, अनादेय, धीणद्धीत्रिक, उद्योतनाम, तिर्यंचत्रिक, ए पञ्चीश प्रकृति अनतानुवधियाने उदयें वधाय, ते अनतानुवधिया मिश्रगुणगणे नथी ते माटे ए पञ्चीशना वधनो अत, वीजे गुणगणे होय अने मिश्रगुणगणे वर्त्ततो जीव कोइ आयुवध न करे तेथी अही मनुष्यायुनो वध पण न थाय ए रीति ठन्नु प्रकृति साहेथी ए ठवीश प्रकृति विना मिश्रगुणगणे सीत्तेर प्रकृतिनो वध नारकीने जाणवो. तथा नारकी अविर्तिसम्यक्कृष्टि चोथे गुणगणे वर्त्ततो कोइ एक सम्यक्स्व गुणे करी जिननामकर्म पण अहींआं बांधे तथा सम्यक्कृष्टि नारकी, कोइएक मनुष्यायु पण बांधे तेथी ते सीत्तेर प्रकृतिमाहे ए वे प्रकृति जेळीये, तेवारें वहाँतेर प्रकृति चोथे गुणगणे बांधे, एम नारकीने प्रथमना गुणगणा चार होय, जे नणी देवता तथा नारकीने जवप्रत्यये त्रितिपणु न होय तेथी ए आगळा दश गुणगणे न होय एम नरकगतिने विपे उँधे तथा गुणस्थानकविशेषे प्रकृतिवधस्वामित्व विज्ञाग कही, इवे रत्नप्रजादिक पृथिवीजेदे करी जिन्न नारकी विशेषने उँधे तथा मिथ्यात्वादिक गुण स्थानकविशेषे प्रकृतिवधस्वामित्व विज्ञाग कहेते

ए रीति एटले नरकगतिमध्ये उँधे एटले सामान्यपणे तथा मिथ्यात्वादिक गुणस्था- नविशेषे जेहवु पूवे वधस्वामित्व कखु, तेहवुज घम्मानामे रत्नप्रजागोत्रें प्रथम नरक- पृथ्वी, वीजी वशानामें शर्करप्रजागोत्रे, त्रीजी शैलानामे वायुकप्रजागोत्रें, ए त्रण नरक पृथ्वीना नारकीने उँधे एकसो ने वीश प्रकृतिमाहेथी सुर एकोनविशतिक विना शेष एकसो ने एक प्रकृतिनो बंध होय तेमाथी जिननामहीन सो प्रकृतिनो वध मिथ्यात्वगुणगणे होय ते वली नपुसकादिक चतुष्कविना ठन्नु प्रकृतिनो वध, सास्नादनगुणगणे होय ते मध्यें अनतानुवध्यादिक ठवीश प्रकृति हीन करीयें, तेवारें सीत्तेर प्रकृतिनो वध मिश्रगुणगणे होय ते सीत्तेरने जिननाम, मनुष्यायु सहित करता वहाँतेर प्रकृतिनो वध चोथे गुणगणे पहेली, वीजी तथा त्रीजी, नरकना नारकी बांधे

तथा शंजनानामें पकप्रजागोत्रें चोथी नरकपृथिवी, रिष्टानामें धूमप्रजागोत्रें पाचमी नरकपृथिवी, मघानामें तमप्रजागोत्रें ठछी नरकपृथिवी, ए त्रण नरकना नारकीने तीर्थकरनामकर्मनो वध न होय जेमाटे ए त्रण नरकपृथिवीथी आब्यो जीव, तीर्थकरपदवी न पामे केमके शास्त्रमा कह्युं ठे के प्रथम नरकनो आब्यो चक्रवर्त्ति आय वीजीनो आब्यो वासुदेव थाय, व्रीजी सुधीनो आब्यो तीर्थकर आय, चोथी सुधीनो आब्यो केवली थाय, पाचमी सुधीनो आब्यो यति थाय, ठछी सुधीनो आब्यो देशविरति थाय, सातमी सुधीनो आब्यो मत्सादिक सम्यक्तर पामे, पण देशविरतिपणु न पामे, तेमाटे परप्रजादिकथी आब्यो तीर्थकर न होय, तेनणी सानान्य ए नरकगतिना जीवनो बंध जिननामकर्मथी हीन कीजे, तेथी पकप्रजादि त्रण नरकें एको-तेर प्रकृतिनो बंध, सम्यक्तरगुणगणे छाने ॥ ६ ॥

॥ ए ठ पृथिवीनु बंधस्वामित्वपणु विचारी, हवे सात-
मीनु वधस्वामित्वपणु विचारे ठे ॥

अ जिण मणु आउ उहे, सत्तमिणए नरहुगुच्च विणु मिठे ॥

इग नवई सासाणे, तिरिआउ नपुंस चउवज्ज ॥ ७ ॥

अर्थ-अजिणमणुआउ के० जिननाम तथा मनुष्यायु ए वे प्रकृतियें हीन उहे के० उंरे नवाणुं प्रकृति सत्तमिण के० सातमी नरकें वधाय. अने नरहुगुच्चविणु के० मनुष्यद्विक अने उच्चैर्गोत्र, ए त्रण प्रकृति विना मीठे के० मिथ्यात्वगुणगणे ठहुं प्रकृति वधाय. अने तिरिआउ के० निर्यथायु तथा नपुंसचउवज्ज के० नपुंसकादिक चार प्रकृति वर्ज्जाने इगनवईसासाणे के० एकाणु प्रकृति सास्वादनगुणगणे बंधाय ॥ इत्युक्तार्थ ॥ ७॥

जिननामकर्म तथा मनुष्यायु ए वे प्रकृति तथाविध विशुद्धनाने अज्ञात माधवतीनामें तमतमप्रजागोत्रें जे सातमी नरकपृथिवी ठे, तेना नारकीने न बंधाय, तेथी सामान्यनारकीं एकसो एरु प्रकृतिरूप वधसांहेथी ए वे प्रकृति हीन करीयें जे जणी सातमीनो आब्यो कोड मनुष्य, न थाय. तेवारे तीर्थकर पण न थाय, तेथी तत्प्रायोग्य मनुष्यना जन्ने योग्य ए वे प्रकृति पण न बंधाय शेष नवाणु प्रकृति उंरे वधाय, अने जेवारें ते नरकने विपे गुणस्थानकविशेषे वर विचारीयें, तेवारें सातमी नरकना मिथ्यात्वी, नारकी, एरु मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, उच्चैर्गोत्र, ए त्रण प्रकृति न वांजे जे जणी सातमी नरकना नारकीने उत्कृष्ट पुण्यप्रकृति एहिज ठे ते तो उत्कृष्टविशुद्धाध्यवसाय वधाय अने उत्कृष्ट विशुद्धाध्यवसायस्थानक तो तेने चोखु गुणगणु ठे, तेथी ए त्रण प्रकृति निहा वांजे पण मिथ्यात्वगुणगणे न वधाय तेथी नना एमांहेथी ए त्रण प्रकृति हीन करीयें, तेवारे शेष ठहु प्रकृति मिथ्यात्वगुणगणे वधाय.

ते ऋषु प्रकृतिमाहेली ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय चोवीश, नामनी पीस्तालीश, गोत्रनी एक, अने अंतरायनी पांच, ए एकाणु प्रकृति, सास्वादनगुणगणे सातमी पृथिवीना नारकी वाधे शेष पाच प्रकृति न वाधे केमके, ए गुणगणे रखा थका मिथ्यात्वोदय विना आयु न वांधे, माटे तिर्यं गायुनो वध सास्वादने न होय तथा नपुसकवेद, मिथ्यात्वमोहनीय, हुडसस्थान अने ठेवहु सघयण, ए चार प्रकृति मिथ्यात्वोदयी ठे ते जणी ते ड्हा न वांधे तेशी ए पाच प्रकृति, ऋषुमाहेथी काढीयें, तेवारें शेष एकाणु प्रकृति वाधे ॥ ७ ॥

नरकगतौ वधस्वामित्वयत्रक तथा रत्नप्रजा, शर्करप्रजा, वायुकप्रजा, नारकेष्वपि पकप्रजा, धूमप्रजा, तम प्रजा, नारकाणां उधे तथा चतुर्थं गुणस्थानके जिनहीनयत्रकम् ॥

नरकगतौघरत्नप्रजादिकत्रय पकप्रजादित्रयजिनहीन	वधप्रकृतय	अवधप्रकृतय	वधविडिप्रकृतय	ज्ञानावरणीय	दर्शनावरणीय	वेदनीयप्रकृतय	मोहनीय प्रकृतय	आयुप्रकृतय	नामप्रकृतय	गोत्रप्रकृतय	अंतरायप्रकृतय	मूलप्रकृतय.
अनिरत	५३	५२	॥	७	६	२	१९	१	२३	१	९	४५७
मिश्रें	७०	९०	०	९	६	२	१९	०	३७	१	९	७
सास्वादने	९६	२४	२६	९	९	२	२४	२	४७	२	९	४५७
मिथ्यायें	१००	२०	४	९	९	२	२६	२	४९	२	९	४५७
उधे	१००	२०	०	९	९	२	२६	२	९०	२	९	४५७

तमतनाया	वधप्रकृतय	अवधप्रकृतय	वधविडिप्रकृतय	ज्ञानावरणीय १	दर्शनावरणीय २	वेदनीय ३	मोहनीय ४	आयुर्कर्म ५	नामकर्म ६	गोत्रकर्म ७	अंतराय ८
अनिरतें	७०	९०	०	९	६	२	१९	०	३२	१	९
मिश्रें	७०	९०	०	९	६	२	१९	०	३२	१	९
सास्वादने	९१	७९	२४	९	९	२	२४	०	४९	१	९
मिथ्यात्व	९६	२४	९	९	९	२	२६	१	४७	१	९
उधे	९९	२१	०	९	९	२	२६	१	४९	२	९

अण चउ वीस विरहिआ, सनर डगुचाय सयरि मीसडुगे ॥
सतरसउं उंहि मिठे, पज तिरिआ विणु जिणाहारं ॥ ८ ॥

अर्थ— अणचउवीस के० अनंतानुबध्यादिकथी तिरिडुग लगे चोवीश प्रकृति विरहिआ के० विरहित करीयें, अने नरडुगुचाय के० मनुष्यद्विक तथा उच्चैर्गोत्र, ए त्रण प्रकृतियें स के० सहित करीये, तैवारे सयरि के० सीत्तेर प्रकृतिनो वध, मीस-डुगे के० मिश्र अने अविरति, ए वे गुणगणे होय अने पजतिरिआ के० पर्याप्ता पचेंद्रियतिर्यच ने विणुजिणाहारं के० तीर्थकरनामकर्म अने आहारकद्विक विना सतरसउंउंहिमिठे के० एकशो सत्तर प्रकृतिनो वध उयें सामान्यें मिथ्यात्वगुणगणे होय ॥ इत्युक्तार्थः ॥ ८ ॥

अनंतानुबंधीया कपाय चार, मध्यसंस्थान चार, मध्यसंघयण चार, कुतगति, नीचैर्गोत्र, स्त्रीवेद, दोर्जाग्यत्रिक, धीणक्षीत्रिक, उद्योतनाम, तिर्यचगति, तिर्यगानु-पूर्वी, ए चोवीश प्रकृति अनंतानुबंधीना उदय विना न वधाय, तेथी ते कपायोदय हीन ठे माटे मिश्र अने अविरतिगुणगणे पूर्वोक्त एकाणुमांहेथी चोवीश हीन करीये, तैवारे शेष शकशठ प्रकृति रहे, तेमांहे मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, अने उच्चैर्गोत्र, ए त्रण प्रकृति एउने अतिविशुद्ध अध्यवसाये वधाय, जे जणी ए थकी अ धिक पुण्यप्रकृतिवध सातमी पृथिवीना नारकीने नथी, तेथी अहीयां विशुद्धाध्य-वसायें ए त्रण प्रकृति वधाय, तेणे सहित करता ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय वे, मोहनीय उगणीश, नामनी वत्रीश, गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच, एम सीत्तेर प्रकृतिनो वध त्रीजे, चोथे, गुणगणे जाणवो

एम नरकगतिमध्यें उयें एटले सामान्ये तथा विशेषे वधस्वामित्व कही, हवे तिर्यचने उयें तथा विशेषे वधस्वामित्व कह्वे

१ एकसो वीश प्रकृतिमांहेथी त्रण प्रकृतिनो बंध, तिर्यचगतिमध्यें न लाजे, तेथी तिर्यच विशेष पर्याप्ता लब्धिये करीने पचेंद्रिय तिर्यचने उयें तथा मिथ्यात्वगुणस्था-नकविशेषे एकसो ने सत्तर प्रकृतिनो वध होय, अने नामकर्मनी त्रण प्रकृति न वधाय, जे जणी तिर्यचने जवप्रत्ययें तीर्थकरनामकर्म सत्ताये पण न होय, तो वधे केम होय ? तथा आहारकशरीर, आहारकअगोपांग, ए वे कर्मप्रकृति विशिष्टचारित्र विना न वधाय, अने तिर्यचने तो सर्वविरति न होय, तेथी ए त्रण नामकर्मनी प्रकृति लब्धि-पर्याप्ता तिर्यच न वाये, शेष एकसो ने सत्तर वाधे ॥ ८ ॥

॥ તે હવે મિથ્યાત્વ શોભ પ્રકૃતિનો વધવિષેદ કરે, તે કહે ઠે ॥

વિણુ નિરય સોલ સાસણિ, સુરાલ અણ એગ તીસ વિણુ મી-
સે ॥ સસુરાલ સયરિ સમ્મે, વીચ્ચ કસાણ વિણા દેસે ॥ ૯ ॥

અર્થ— વિણુનિરયસોલ કેળ નરકત્રિકાદિક શોભ પ્રકૃતિ વિના સાસણિ કેળ સા
સ્વાદનગુણઠાણે એકસો ને એક પ્રકૃતિ વાંધે, સુરાલ કેળ દેવાયુ અને અણએગતીસ કેળ
અનતાનુવધ્યાદિક એકત્રીશ પ્રકૃતિ, એવં વત્રીશ પ્રકૃતિ. વિણુ કેળ વિના મીસે કેળ
મિશ્રગુણઠાણે ઊગળોતેર પ્રકૃતિ વાંધે, તેને સસુરાલ કેળ દેવાયુયે સહિત કરતા સયરિ
કેળ સીતેર પ્રકૃતિ સમ્મે કેળ અવિરતિસમ્યક્દષ્ટિગુણઠાણે વાંધે તથા વીચ્ચકસાણવિણા
કેળ વીજા અપ્રત્યાસ્યાનાવરણ ચાર કપાય વિના દેસે કેળ દેશવિરતિગુણઠાણે ઠાતલ
પ્રકૃતિ વાંધે ॥ ૯ ॥

તેવારે સાસ્વાદનગુણઠાણે નરકત્રિક, ચાર જાતિ, ધાવરચતુષ્ક, હુમસંસ્થાન, ઠે
વહુ સંઘયણ, આતપનામ, ૯ ચૌદ પ્રકૃતિમાહે તેર નામકર્મની અને એક નરકાયુની
તથા મિથ્યાત્વ અને નપુસક, ૯ વે મોહનીયની એવ શોભ પ્રકૃતિનો વધ મિથ્યા
ત્વને ઉદય કરી હોય, તે મિથ્યાત્વનો ઉદય અહીંઆ નથી તે માટે ૯ શોભ પ્રકૃતિ
વિના શેષ એકસો ને એક પ્રકૃતિ લઙ્ઘિપર્યાતા પચેડિય, તિર્યંચ વીજે સાસ્વાદનગુણ
ઠાણે વાંધે

તે એકસો ને એક પ્રકૃતિમાહેથી સુરાયુ અને અનતાનુવધ્યાદિક એકત્રીશ એવં
વત્રીશ પ્રકૃતિ વિના શેષ જ્ઞાનાવરણીય પાચ, ધર્મનાવરણીય ઠ, વેદનીય વે, મોહનીય
ઊગળીશ, નામની એકત્રીશ, ગોત્રની એક, અતરાયની પાચ, એવં ઊગળોતેર પ્રકૃતિ
મિશ્રગુણઠાણે લઙ્ઘિપર્યાતા પચેડિય તિર્યંચ વાંધે કેમકે ત્યા મિશ્રગુણઠાણે આયુ
વધ ન હોય, તે માટે સુરાયુનો અવધ કહ્યો અને અનતાનુવધીઆ ચાર, મધ્યસ
સ્થાન ચાર, મધ્યમસંઘયણ ચાર, કુલગતિ, નીચેગોત્ર, સ્ત્રીવેદ, દૌર્જાગ્યત્રિક, થીણ
સ્ત્રીત્રિક, ઉદ્યોતનામ, તિર્યંચત્રિક, ૯ પચીશ પ્રકૃતિ અનતાનુવધીયાનો ઉદય અ
હીંઆ નથી, તે માટે ન વધાય અને નરકત્રિક, ઔદારિકદ્વિક અને પ્રથમ સંઘયણ
એવ ઠ પ્રકૃતિ મનુષ્યપ્રાયોગ્ય દેવતા અને નારકી જેહવી વિશુદ્ધિયે વાંધે, તેવી
ત્રિશુદ્ધિયે તિર્યંચ અને મનુષ્યને દેવપ્રાયોગ્ય વધાય તેથી ૯ ઠ પ્રકૃતિ ન વધાય હવે
૯ ઊગળોતેર પ્રકૃતિમાહે વહી ચોથે ગુણઠાણે આયુ વધાય તેથી સુરાયુ વધ જ્ઞેલતાં
સીતેર પ્રકૃતિનો વધ, અવિરતિસમ્યક્દષ્ટિગુણઠાણે લઙ્ઘિપર્યાતા પચેડિય તિર્યંચ વાંધે
૯ સીતેર પ્રકૃતિમાહે મોહનીયની પ્રકૃતિ જે અપ્રત્યાસ્યાનાવરણકપાય ચાર તેનો વધ
વિષેદ હોય, જેમાટે ૯ કપાય તો પોતાનો ઉદય જ્યાસુધી ઠતો હોય ત્યાસુધી વધાય અને અ

પ્રત્યાઘ્યાનાવરણકપાયનો ઉદય, દેશવિરતિગુણગણે રસસ્થાન અપ્રત્યાઘ્યાનીઆ ચાર કપાયનાં દલ, પ્રત્યાઘ્યાનીઆ કપાય ચાર, લેશ જીત્યા માટે તેથી ત્યાં ન વંધાય, તેથી સીતેરમાંદેથી ચાર કાઢતાં શેષ ઠાશઠ પ્રરુતિ દેશવિરતિ પાંચમે ગુણગણે લઙ્ગિય પર્યાસા પચેદ્રિય ગર્વજ તિર્યંચ વાંધે આગલાં ગુણગણાં જવપ્રત્યયે તિર્યંચને ન હોય, તેથી તેનુ વધસ્વામિત્વ ન કહ્યું ॥ ૯ ॥

॥ ગર્વજસંક્લિપર્યાસા પચેદ્રિય તિર્યંચગતિ વંધયંત્રકમ્ ॥

તિર્યંચગતાં વધ સ્વામિત્વ	વધપ્રકૃતય	અવધપ્રકૃતય	વિદેહપ્રકૃતય	જિનાવરણીય ૧	દર્શનાવરણીય ૨	વેદનીય ૩	મોહનીય ૪	આયુર્કર્મ ૫	નામકર્મ ૬	ગોત્રકર્મ ૭	અતરાયપ્રકૃતય	મૂલપ્રકૃતય
ઉર્ધ્વે.	૧૧૭	૩	૦	૫	૯	૨	૨૬	૪	૬૪	૨	૫	૭૬૦
મિથ્યાત્વે.	૧૧૭	૩	૧૬	૫	૯	૨	૨૬	૪	૬૪	૨	૫	૭૬૦
સાસ્વાદને	૧૦૧	૧૯	૩૨	૫	૯	૨	૨૪	૩	૭૧	૭	૫	૭૬૦
મિશ્રે	૬૯	૫૧	૦	૫	૬	૨	૧૯	૦	૩૧	૧	૫	૭
અગ્રિરતે	૭૦	૫૦	૪	૫	૬	૨	૧૯	૧	૩૧	૧	૫	૭૬૦
દેશવિરતે	૬૬	૫૪	૦	૫	૬	૨	૧૫	૧	૩૧	૧	૫	૭૬૦

॥ એમ તિર્યંચમધ્યે સામાન્યે તથા વિશેષે વધસ્વામિત્વ કહ્યું,
હવે મનુષ્યમધ્યે કહેવે. ॥

ઇઅ ચઙગુણેસુ વિ નરા, પરમજયા સજિણ ડંહુ દેસાઙ ॥

જિણ ફકારસ હીણ, નવ સય અપજત્ત તિરિઅ નરા ॥ ૧૦ ॥

અર્થ- ઇઅચઙગુણેસુવિ કે૦ એમજ ચાર ગુણગણાને વિષે તિર્યંચની પેરે નરા કે૦ મનુષ્યને પણ એમજ કહેવુ પરમજયાસજિણ કે૦ પણ ઇટ્યું વિશેષ જે અગ્રિર-તિસમ્યક્ત્વ ગુણગણે જિનનામ સહિત ઇકોતેર પ્રકૃતિ વાંધે ડંહુદેસાઙ કે૦ દેશ-વિરતિ પ્રમુખ ગુણગણે ડંધ ઇટલે કર્મસ્તવોક્તની પરે કહેવુ અને જિણફકારસહીણ કે૦ જિનઇકાદશકે હીન ઇટલે જિનાદિકથી નરકત્રિક લગે અગીઆર પ્રકૃતિ હીન કીધે, નવસય કે૦ ઇકસો ને નવ પ્રકૃતિનો વધ, અપજત્તતિરિઅનરા કે૦ અપર્યાસા પચેદ્રિય તિર્યંચ તથા મનુષ્ય વાંધે

૩ એમ પર્યાસા ગર્વજ તિર્યંચની પેરે ગર્વજ મનુષ્યને પણ મિથ્યાત્વાદિક પ્રથમનાં ચાર ગુણગણાને વિષે પ્રકૃતિનો વધ જાણવો. તેથી ડંધે મનુષ્યને ઇકસો વીસ પ્રકૃતિનો વધ કહેવો, જે માટે આહારકદ્ધિક વધદેવુવિશિષ્ટચારિત્ર ઠે તે તથા જિનના-

મ વધદેતુ એને સજવે, તેથી ડંધે એ ત્રણ પ્રકૃતિ સહિત ગર્ભજમનુપ્યને ડંધે એકસો ને વીશ પ્રકૃતિનો વધ જાણવો, તેમધ્યે જિનનામ અને આહારકદ્ધિક, એ ત્રણ પ્રકૃતિ મિથ્યાત્વે ન વાંધે, તેથી પ્રથમગુણગણે એકસો ને સત્તરનો વધ જાણવો, તેમધ્યેન ર્કાદિક શોભ પ્રકૃતિ હીન કરતા સાસ્રાદને (૧૦૧) નો વધ, તેમાથી સુરાયુ તથા અનતાનુવધ્યાદિક એકત્રીશ, એવં વત્રીશ હીન કરતાં શેષ (૬૯) નો મિશ્રગુણગણે વધ, તેમધ્યે સુરાયુ તથા જિનનામ એ વે પ્રકૃતિ, ચોથે ગુણગણે મનુપ્ય વાધે, તેવારે ડંગણોતેર માંહી વે મેલવતાં (૭૧) પ્રકૃતિનો ચોથે ગુણગણે વધ એટલે વીજા કર્મપ્રથમા ચોથે ગુણગણે સત્યોતેર પ્રકૃતિનો વધ કહ્યો છે, તેમાંથી ઠ પ્રકૃતિ હીન કરીયે તેનાં નામ કહેવે મનુપ્યત્રિક, ઔદારિક શરીર, ઠઠુ સસ્યાન, અને ઠઠુ સ ધયણ, એ ઠ ટાલીયે, તેવારે એકોતેર પ્રકૃતિ રહે તે, અહીંઆ ચોથે ગુણગણે મનુપ્ય ને વધ કહેવી. તેમાંથી વીજા કપાયની ચોકમીનો વંધ ટાલે, તેવારે પાંચમે (૬૭) નો વધ તેથી ડંધે ત્રીજે, ચોથે અને પાંચમે એ ત્રણ ગુણગણે આગલા તિર્યંચના જવ નો વધ જિનનામ સહિત કરીયે, એટલુ વિશેષ છે

અને પ્રમત્તાદિકગુણગણે કર્મસ્તનોક્ત વધ છે, જે જણી મનુપ્ય વિના વીજાને એ ગુણગણા ન સજવે, તેથી તેનો વધસ્વામી મનુપ્ય છે એટલે પ્રમત્તે ત્રીજા કપાયની ચોકડી હીન કરતા (૬૩) નો વધ તેમાંથી શોક, અરતિ, અસ્થિરદ્ધિક, અયજ અને અશાતા, એ ઠ પ્રકૃતિ હીન કરતા અને આહારદ્ધિક જેલતા અપ્રમત્તે ડંગણશા ઠનો વધ તેમાંથી સુરાયુ હીન કરતા આઠમાના પ્રથમજાગે (૫૦) નો વધ તેમા થી નિદ્રાદ્ધિક હીન કરતા આઠમાના વીજાથી માંહીને ઠઠા સુધીના પાંચ જાગે (૫૬) નો વંધ સાતમે જાગે પ્રસનવક, તથા ઔદારિકદ્ધિક વિના શેષ અંગોપાંગ ઠઠક, એવ પદર તથા દેવદ્ધિક, અયુક્લયુચતુષ્ક. વર્ણચતુષ્ક, પર્વેદ્રિય, શુજવિહાયોગતિ, પ્રથ મસસ્યાન, નિર્માણ, જિનનામ, એવ ત્રીશ પ્રકૃતિ હીન કરતાં (૨૬) નો વધ તેમા થી હાસ્યચતુષ્ક હીન કરતા નવમા ગુણગણાના પ્રથમજાગે (૨૧) નો વધ પુરુષવે વહીન કરતા વીજે જાગે (૨૧) નો વધ સજ્વલનક્રોધ હીન કરતાં ત્રીજે જાગે (૨૦) નો વધ સજ્વલનમાન હીન કરતા ચોથે જાગે (૨૯) નો વધ સજ્વલનમાયા હીન કરતા પાંચમે જાગે (૧૦) નો વધ સજ્વલનો લોભ હીન કરતાં દશમે ગુણગણે (૧૭) નો વધ તેમાથી જ્ઞાનાવરણીય પાચ, દર્શનાવરણીય ચાર, નામની એક, ગોત્રની એક અને અતરાયની પાચ, એ શોભ પ્રકૃતિ હીન કરતા અગીઆરમા પ્રમુત્ર ત્રણ ગુણગણે એક શાતાનો વધ જાણવો અને અયોગી અવધક છે એમ ડંધે કર્મસ્તનોક્ત વધપ્રમત્તાદિકગુણગણે મનુપ્યને લેવો જે જણી એ નવ ગુણગણા મનુપ્ય વિના વીજાને ન હોય

जिनादिह्म अग्नीधार प्रकृति एतत्वे जिननाम, देवद्विक, वैक्रियद्विक, आहारक द्विक, देवायु अने नरकत्रिक, ए अग्नीधार प्रकृति एकसो ने वीशमाथी हीन करीये, तेवारें शेष एकसो ने नव प्रकृतिनो बंध, उवें तथा मिथ्यात्वगुणगणे लब्धि अपर्याप्ता मनुष्य तथा तिर्यचने होय एने बीजा तेर गुणगणां न संजवे ए मिथ्यात्वीज होय, ते जणी जिननाम तथा आहारकद्विक न बांधे तथा ते मरीने देवगतिमा पण न जाय, तेथी देवद्विक तथा वैक्रियद्विक न बांधे, तथा नरकगतिमांहे पण न उपजे माटे नरकत्रिक पण न बांधे, तेथी ए अग्नीधार प्रकृति हीन कीजे, तेवारें एकसो ने नव प्रकृतिनो बंध, उवें तथा मिथ्यात्वे होय, ए लब्धि अपर्याप्ता लेवा अने करण अपर्याप्ता तिर्यच तथा मनुष्यने अपर्याप्तावस्थाये पण देवद्विकादिकनो बंध आतो कह्यो ते तेथी ते न कह्या, करणपर्याप्ता देव तथा मनुष्य तथा तीर्थकरनाम कर्म बांधे, ते लब्धिपर्याप्तो चोथे गुणगणे जाणवो ॥ १० ॥

॥ मनुष्य मार्गिणा यंत्रकम् ॥

	वधप्रकृति	अन्यप्रकृति	त्रिदिप्रकृति	ज्ञानारणीय	दर्शनावरणीय	वेदनीय	मोहनीय	आयु कर्म	नामकर्म	गोत्रकर्म	अंतरायकर्म	मूलप्रकृति
उप	१२०	०	३	५	८	२	२६	४	६७	२	५	७५०
मिथ्याते	११७	३	१६	५	८	२	२६	४	६४	२	५	७५०
साक्षादन्त	१०१	१९	३२	५	८	२	२४	३	५१	२	५	७५०
मिश्र	६९	५१	०	५	६	२	१९	०	३१	१	५	७
अनिरत	७१	४९	४	५	६	२	१९	१	३२	१	५	७५०
देशनिरत	६७	५३	४	५	६	२	१९	१	३२	१	५	७५०
प्रमत्तसयते	६३	५७	५	५	६	२	११	१	३२	१	५	७५०
अप्रमत्तसयते	६३	५७	१	५	६	१	८	१	३१	१	५	७५०
निवृत्त	५७	६३	५	५	६	१	८	०	३१	१	५	७
अनिवृत्त जागे	५७	६३	५	५	६	१	८	०	१	१	५	७
अनिवृत्त जागे	५७	६३	५	५	६	१	८	०	१	१	५	७
सूक्ष्मपराय	१७	१०३	१६	५	४	१	०	०	१	१	५	६
उपशातमोह	१	११९	०	०	०	१	०	०	०	०	०	१
हीणमोह	१	११९	०	०	०	१	०	०	०	०	०	१
सयोगीकेनडीय	१	११९	१	०	०	१	०	०	०	०	०	१
अयोगीकेनडीय	०	१२०	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०

॥ જ્યોતિષી, જીવનપતિ, વાનમંતરવ્યતરેષુ વંધસ્વામિત્વયત્તરુમિદમ્ ॥

જ્યોતિષી જીવનપ તિ વ્યતરાદિકેષુ	વધપ્રકૃતયં	અવંધપ્રકૃતય	વધવિદેવપ્રકૃતય	જ્ઞાનાવરણીય ૧	દર્શનાવરણીય. ૨	વેદનીય ૩	મોહનીય ૪	આયુર્કર્મ ૫	નામકર્મ ૬	ગોત્રકર્મ ૭	અતરપ ૮	મૂલપ્રકૃતય
હંધે	૧૦૩	૧૭	૦	૫	૮	૨	૨૬	૨	૫૨	૨	૫	૭૬૦
મિથ્યાત્વે	૧૦૩	૧૭	૭	૫	૮	૨	૨૬	૨	૫૨	૨	૫	૭૬૦
સાસ્વાદને	૮૬	૨૪	૨૬	૫	૮	૨	૨૪	૨	૪૭	૨	૫	૭૬૦
મિથ્રે	૭૦	૫૦	૦	૫	૬	૨	૧૮	૦	૩૨	૧	૫	૭
અધિરતે	૭૧	૪૮	૦	૫	૬	૨	૧૮	૧	૩૨	૧	૫	૭૬૦

રયણુવ સળં કુમારા, ઇ આણયાઙ્ ડજ્ઞોઅ ચતરહિઆ ॥ અપ-
જ્ઞા તિરિઅવ નવ સય, મિર્ગિદિ પુઢવિ જલ તરુ વિગલે ॥ ૧૨ ॥

અર્થ- રયણુવ કે૦ રત્નપ્રજાનારકીની પેરે સળકુમારાઙ્ કે૦ સનસ્કુમારાદિક
દેવલોકને ત્રિપે હંધે એકસો એક, મિથ્યાત્વે સો, સાસ્વાદને ટઠુ, મિથ્રે સીતેર, અને
અધિરતિયે વહોંતેરનો વધ જાણવો આણયાઙ કે૦ આણતાદિક ચાર દેવલોક તથા
નવ પ્રેવેયકં ડજ્ઞોઅચતરહિઆ કે૦ ડયોતાદિક ચાર પ્રકૃતિ રહિત કરીયે, તેવારે
ડપે સત્તાણુ, મિથ્યાત્વે ટઠુ, સાસ્વાદને વાણુ, મિથ્રે સીતેર અને અધિરતિયે વહોંતેરનો
વધ હોય તથા અપજ્ઞાતિરિઅવ કે૦ અપર્યાસા પચેડિય તિર્યંચની પેરે નવસય કે૦
એકસો ને નવ પ્રકૃતિનો વધ મિર્ગિદિ કે૦ એકેડિય, પુઢવિ કે૦ પૃથિવીકાય, જલ કે૦
અપકાય, તરુ કે૦ વનસ્પતિકાય, વિગલે કે૦ વેડ્ડિયાદિક, ત્રણ ચિકલેંડિય એવં
સાતેને વધ હોય

રત્નપ્રજાપૃથ્વીના નારકી જેટલી પ્રકૃતિ, ડપે તથા ગુણસ્થાનકવિશેષે વાધે, તેટલી
સનસ્કુમાર, માહેડ, વ્રહ્મ, લાંતરુ, શુરુ, અને સહસ્રાર, એ ડ દેવલોકના દેવતા
વાધે જે જાણી એ દેવતા પણ ચવીને એકેડિયમાહે ન ડપજે, તેથી એકેડિય
જાતિ, આવરનામ અને આતપ, એ ત્રણનો વધ હંધે તથા મિથ્યાત્વે ન હોય, તેવારે

एकसो ने एक उधें बांधे तेने जिननाम हीन करीयें, तेवारें मिथ्यात्वे सो प्रकृति बांधे. तेमांथी नपुसकादिक चतुष्क हीन करतां सास्वादनें ठहुं प्रकृति बांधे तेमांहेथी अनंतानुबध्यादिक ठवीश प्रकृति टखे, तेवारें शेष सीत्तेर प्रकृति मिश्रगुणठाणे बांधे, तेने जिननाम तथा नरायु सहित करीये, तेवारें व्होतेर प्रकृति, चोये गुणठाणे बांधे. एना हेतु पूर्वनी परें लेवा. आणत, प्राणत, आरण अने अद्युत, ए चार देवलोक तथा जड, सुजड, सुजात, सौमनस्य, प्रियदर्शन, सुदर्शन, अमोघ, सुप्रतिवद्ध, अने यशोधर, ए नव त्रैवेयक तथा पांच अनुत्तरविमान, एवं चौद स्थानकें तथा अठार स्थानकें उद्योतनाम तिर्यचत्रिक, ए चार प्रकृति न बांधे, जे जणी त्यांनो आवेलो जीव, मनुष्यज थाय, पण तिर्यच न थाय, तेमाटे तत्प्रायोग्य ए चार प्रकृति न वयाय तेमाटे मूलौघमाहेथी सुरद्विकादिक उगणीश प्रकृति अने ए चार प्रकृति, एवं त्रैवीश प्रकृति टखे, तेवारें शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय ठवीश, आयुनी एरु, नामनी सक्तालीश, गोत्रनी वे अने अतरायनी पांच, एवं सत्ताणुं प्रकृतिनो बंध उधें होय तेने जिननाम हीन करतां मिथ्यात्वे ठहु प्रकृतिनो वध शेष पूर्वली परें जाणवो. तथा अनुत्तरविमानवासी देवोनें एकज चोथु गुणठाणु होय, शेष गुणठाणां न होय तेथी तेने उधें एटखे सामान्ये तथा विशेषे व्होतेर प्रकृतिनोज वध जाणवो. एम देवगतिये वधस्वामित्व कळुं. अहीं सुधी गतिमार्गणाना चार जेदें बंधस्वामित्व कळुं

हवे इन्द्रियमार्गणायें तथा कायामार्गणायें बंधस्वामित्व कहे ठे. त्या इन्द्रियमार्गणामध्ये एकेंद्रिय, वैन्द्रिय, तेंद्रिय, अने चौरिन्द्रिय, ए चार मार्गणा अने काय मार्गणामध्ये पृथ्वी, अप् अने वनस्पतिकाय, ए त्रण मार्गणा, ए वेहु मली सात द्वारें उबवध लब्धिअपर्याप्ता, पंचेंद्रिय तिर्यचनी परें एकसो ने नव प्रकृतिनो वध होय, केमके ते जीवोने सम्यक्त्व चारित्र नथी तथा ते देवगति अने नरकगतिमांहे न उपजे, तेथी जिननाम, सुरत्रिक, नरकत्रिक, वैक्रियद्विक, आहारकद्विक, ए अग्नीआर प्रकृति विना शेष एकसो ने नव प्रकृति उधें तथा मिथ्यात्वे बांधे पण लब्धि अपर्याप्ता पंचेंद्रियतिर्यचने एकज मिथ्यात्वगुणठाणु होय अने ए सातने तो मिथ्यात्व अने सास्वादन ए वे गुणठाणां संजवे, जे माटे ए मध्ये सम्यक्त्व वमतो जीव, अवतरे ते कारणे अपर्याप्तावस्थायें सास्वादनपणुं संजवे, ए विशेष ठे ॥ १५ ॥

॥ आणतादिचतुष्टये तथा त्रैवेयकनवके बंधस्वामित्वयंत्रकमिदम् ॥

आणतादिचतुष्टये तथा त्रैवेयकनवके	व्यप्रकृति	अव्यप्रकृति	त्रिविधप्रकृति	ज्ञानावरणीय	दर्शनावरणीय	वेदनीयकर्म	मोहनीयकर्म.	आयुर्कर्म	नामकर्म	गोत्रकर्म	अंतरायकर्म	मूलप्रकृति
उर्ध्व.	७९	२३	१	९	९	२	२६	१	४७	२	९	९५०
मिथ्यात्व.	९६	२४	४	९	९	२	२६	१	४६	२	९	९५०
सास्वादन	९२	२०	३१	९	९	२	२४	१	४४	२	९	९५०
मिथ्ये	७०	९०	०	९	६	२	१९	०	३२	१	९	७
अधिरत	७२	४०	०	९	६	२	१९	१	३३	१	९	९५०

उनवड् सासणि विणु सुहु, म तेर केइ पुण विंति चउनवड् ॥

तिरिअ नराऊहि विणा, तणु पज्जति न जंति जउं ॥ १३ ॥

अर्थ— विणुसुहुमतेर के० सूक्ष्मादिक तेर प्रकृतिना बंध विना उनवड्सासणि के० ठहु प्रकृति सास्वादन गुणगणे बाधे, केइ के० कोइएक आचार्य पुण के० बली आ धी रीते विंति के० कहे ठे के, तिरिअनराऊहिविणा के० अपर्याप्ता तिर्यंचनु आयु अने मनुष्यायु, ए वे प्रकृति विना चउनवड् के० चोराणु प्रकृति, सास्वादनं बाधे, जे माटे तणुपज्जति के० शरीरपर्याप्ति नजतिजउं के० सास्वादनपणे पूरी न करे तेमाटे १३

जवनपति, व्यतर, अने ज्योतिषी, ए त्रण, सौधर्म, ईशान, ए वे वैमानिक, देव ता मिथ्यात्वप्रत्ये एकेंद्रिय प्रायोग्य आयु बाधी, पठी बली अध्वस्तायविशुद्धं सम्यक्त्व पामी मरणसमये सम्यक्त्व वमतो, पृथिवी, अप्, वनस्पती, ए एकेंद्रियमाहे अवतरे, तेने शरीरपर्याप्ति पूर्ण करी न होय तेथी पहेला सास्वादन होय, तेने ठहु प्रकृतिनो बंध होय जे जणी सूक्ष्मत्रिक, विकलजातित्रिक, एकेंद्रियजाति, यावर, आतप, नपुसकवेद, मिथ्यात्वमोहनीय, दुरुसस्थान, सेवार्त्तसधयण, ए तेर प्रकृति मिथ्यात्व विना न बधाय, तेथी अहीआ एकसो ने नव माहेथी तेर टालता शेष ठहु प्रकृति सास्वादाने बंधाय अहीआ कोइएक आचार्य श्रीचंद्रसूरि प्रमुख एकेंद्रियादिक साते मार्गणाछारे ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय चो-षीश, नामनी सडतालीश, गोत्रनी वे, अंतरायनी पांच, एव चोराणु प्रकृति बधाय एउ कहे ठे, जे जणी ए सात मार्गणायें करणअपर्याप्तावस्थायेज सास्वादनपणु हुते पण

पर्याप्तावस्थायें सम्यक्त्व नथी, तो तेथी वमतां सास्वादनें जावपणे केम होय ? तेणे ते सास्वादन गुणगणे वर्त्तता शरीरपर्याप्ति पूरी न करे अने शरीरइंद्रियपर्याप्ति पूरी कल्याविना करणअपर्याप्ता, परजवायु न वाधे तेथी सुरायु अने नरकायु, ए वे प्रकृति जवप्रत्ययें नथी, अने तिर्यगायु तथा मनुष्यायु ए वे पण करण अपर्याप्ता न वांधे, तेथी आयु विना मूलप्रकृति सात अने उत्तर प्रकृति चोराणुं वाधे, जे जणी तनुअपर्याप्तिकाळ ए ठ आयुलि अधिक अतर मुहूर्त्त प्रमाण सास्वादन कालस्तोक, ते जणी विकलेंद्रियमध्ये मनुष्य अने तिर्यंच सम्यक्त्व वमतो आवे कोइएक आचार्य कहे ठे के सास्वादनगुणगणु शरीरपर्याप्ति पूर्ण थया पठी रहे, तेवारें वे आयु वांधे, बीजा आचार्य वली एम कहे ठे के शरीरपर्याप्ति पूरी थया पठी रहे, तेवारें वे आयु वांधे, बीजा आचार्य वली एम कहे ठे के शरीरपर्याप्ति पूरी थया पठी सास्वादनगुणगणु रहे, तेवारें वे आयु न वांधे

कर्मग्रंथना टवाकार श्रीजीवबीजयजी माहाराजे एम खल्यु ठे के सास्वादन गुणगणे सूक्ष्मत्रिकादिकथी ठेवछा सुधी तेर प्रकृति, एकसो नवमांहेथी उंठी कीधे थके ठळुं वांधे, एने वेज गुणगणा होय अने केटलाएक आचार्य कहेठे के तिर्यंचायु अने मनुष्यायु विना चोराणु वाधे, जे जणी, एकेंद्रियादिक सास्वादनवंत थकां शरीरपर्याप्ति पण पूरी न करी शके तो आयु केम वाधे ? तेवारें त्यां पहेले मतें शरीरपर्याप्ति पूरी थाय पठी पण सास्वादन रहे, त्या आयु वांधे, तेवारें ते ठळुं प्रकृति वांधे अने बीजे मतें तो शरीरपर्याप्तिथी आगखज सास्वादन जाय तो आयु क्याथी वांधे, तेवारें ते चोराणुज वांधे, ए वे मत जाणवा एमांहे चोराणुनो मत खरो जासे ठे, जे जणी एकेंद्रियादिकतुं जघन्यायु पण वसो उपन्न आवलिकानो कृत्तक जव होय, ते आयुना वे जाग गये थके एकसो ने एकोतेरमी आगलिकाये आयु वधाय, अने सास्वादनपणु तो उत्कृष्ट पण ठ आवलिकानु होय, तेटखामांहे परजवनु आयु केम वधाय ? ते माटे चोराणुज वाधे. ए मत शुद्ध जणाय ठे अने ग्रंथकारें ठळु कही तेतो कोण जाणे शे आशये कही हशे ? तथा आगलें औदारिक मिश्रने पण सास्वादाने आयुबंध निवाच्यो ठे “सासणिचउनवइणिणा, नरतिरियाऊ सुहुमतेर ” ए गाचाये निवाच्यो ठे ता ते अहींथा पण एमज जोइयें, केमके ते अने ए सास्वादन, एकज ठे. ॥ १३ ॥ पटखे, इंद्रिय अने काय मार्गणा माहेला सातछारें बंधस्वामित्व कळुं. एव अग्नीथार मार्गणा छार थया

॥ અપર્યાપ્તા એકેન્દ્રિય, પૃથ્વી, અપ્, વનસ્પતિ, વિકલત્રય વધસ્વામિત્વ યંત્રકમ્ ॥

અપર્યાપ્તાએકેન્દ્રિયા- દિક વધસ્વામિત્વ યંત્રકમિદમ્	વધણપ્રકૃતિ	અનુવધપ્રકૃતિ	વિદ્યેદપ્રકૃતિ	જ્ઞાનાનુવધીય	દર્શનાનુવધીય	વેદનીય	મોહનીય	આયુર્કર્મ	નામકર્મ	ગોત્રકર્મ	અતરાયકર્મ	મૂલપ્રકૃતિ
ઉઘે	૧૦૯	૧૧	૦	૫	૯	૨	૨૬	૨	૫૦	૨	૫	૭૬૦
મિથ્યાત્વે	૧૦૯	૧૧	૩૩	૫	૯	૨	૨૬	૨	૫૦	૨	૫	૭૬૦
સાસ્વાદને	૧૦૯	૨૪	૦	૫	૯	૨	૨૬	૨	૪૭	૨	૫	૭૬૦

ઉહુ પાણિદિ તસેગઠ્, તસે જિણિકાર નરતિગુચ્ચ વિણા ॥

મણવય જોગે ઉહો, ઊરલે નરજંગુ તમ્મિસ્સે ॥ ૧૪ ॥

અર્થ- ઉહુ કે ૦ ઉઘવધ, પાણિદિ કે ૦ પંચેન્દ્રિયમાર્ગણાયે, તસે કે ૦ ત્રસકાયમાર્ગણાયે ઉઘે, મિથ્યાત્વે અને સાસ્વાદનાદિકે એમ મૂલ વધસ્વામિત્વ જાણવું તથા ગડતસે કે ૦ ગતિત્રસ તે તેહકાય માર્ગણાયે જિણિકાર નરતિગુચ્ચવિણા કે ૦ જિનાદિક અગીઆર પ્રકૃતિ તથા મનુષ્યત્રિક, ઉચ્ચગોત્ર, એ પદર પ્રકૃતિ વિના એકસો પાંચ પ્રકૃતિનો વંધ જાણવો મણવયજોગેઉહો કે ૦ ચાર મનોયોગમાર્ગણાયે, ચાર વચનયોગમાર્ગણાયે, મૂલ લેવો ઊરલે કે ૦ ઔદારિક ઔદારિકકાયયોગે નરજગ કે ૦ મનુષ્યના વધની પેરે વધનો પાંગો લેવો, તમ્મિસ્સે કે ૦ તેમજ આગલ ઔદારિકમિશ્રયોગે પણ લેવો હત્યહારાર્થે ૧૪

માતાના ઉદરમાહે ઉપજે, તે વેલાયે ઔદારિકકાય પૂરી ન થાય ત્યાં લગે ઔદારિકમિશ્ર હોય, તેને એકસોને ચૌદ પ્રકૃતિનો વંધ હોય, પઠી ઉઘ કે ૦ જે વીજે કર્મ-સ્ત્રે સર્વે જીવની અપેક્ષાયે જે ગુણગણે વધ કહ્યો, તેહિજ જાણવો એટલે ઉઘે એક-સોને વીશ, મિથ્યાત્વે એકસોને સત્તર, હત્યાદિક ચૌદ ગુણગણા પર્યંત વધસ્વામિત્વ જે પ્રમાણે સર્વે જીવની અપેક્ષાયે કર્મસ્તવમા કહ્યું છે તે પ્રમાણે પંચેન્દ્રિય માર્ગણાદારે અને ત્રસકાયમાર્ગણાદારે વધસ્વામિત્વ જાણી લેવું એવ તેર

હવે ગતિ ત્રસ એટલે જોપણ સ્થાવરનામકર્મના ઉદયથી લઙ્ગિસ્થાવર છે, તે પણ ચાલવાને સાધમેં ત્રસ હોય એટલે તેહ, અને વાહ, એ વે કાય ઝર્ધ્વગમન તિર્યગ્ગ-મન કરે, તે માટે અને ગતિત્રસ કહીયે, તે ગતિત્રસને વિષે જિનાદિક અગીઆર

प्रकृति तथा मनुष्यत्रिक, उच्चैर्गोत्र, एवं पंदर प्रकृति न वधाय जे जणी तेउ अने वायुमध्यंथी देवता, नारकी तथा मनुष्य न उपजे, तेथी तत्प्रायोग्य देवत्रिक, नरकत्रिक, वैक्रियद्रिक, जिननाम, आहारकद्रिक, मनुष्यत्रिक, अने उच्चैर्गोत्र, एवं पंदर प्रकृति न बांधे, तेवारें शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय ठ-वीश, आयुस्ती एक, नामनी ठप्पन्न, गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच, एवं एकसो ने पांच प्रकृति बांधे, ए तेउ अने बाउ ए वे एकज तिर्यंचगतिमां अवतरे, तेथी तिर्यंच-मध्यें तो जवप्रत्ययें एक नीचैर्गोत्रज उदय होय, तेथी उच्चैर्गोत्र पण न बांधे, ए वे-मांहे सास्वादन गुणठाणु न होय जे जणी सम्यक्त्व वमतो पण ए वेमांहे कोइ अ-वतरे नहीं एम इंद्रियमार्गणा तथा कायमार्गणा कही, एटले पूर्वे गतिमार्गणानां चार द्वार कहेलां ठे अने इंद्रिय तथा कायनां अगीयार द्वार, एम वधां मली पंदर मार्गणाद्वारे बंधस्वामित्वपणु कळुं

हवे योगमार्गणायें बंधस्वामित्व कहेठे. त्यां एक सत्यमनोयोग, बीजो असत्यमनो-योग, श्रीजो सत्यामृपामनोयोग, चोथो असत्यामृपामनोयोग, ए चार मनोयोग ठे, अने सत्यवचनयोग, असत्यवचनयोग, सत्यमृपावचनयोग, असत्यमृपावचनयोग, ए चार व-चनयोग ठे, ए आठे योग पहेला गुणठाणाथी मांकीने बारमा क्षीणमोह गुणठाणां लगे ठे. तेथी बीजे कर्मग्रंथें जे गुणठाणाआश्रयि मूलबंध कळो एटले उंचे एकसो ने बीश प्रकृतिनो बंध तथा जिननाम अने आहारगडुगे हीन, मिथ्यात्वे एकसो सत्तर प्रकृ-तिनो बंध, सास्वादने एकसो ने एकनो बंध, मिश्रे चमोत्तेरनो बंध, अविरतिये सत्यो-तेरनो बंध, देशविरतिये शरुशठनो बंध, प्रमत्ते त्रेशठनो बंध, एम बारमा गुणठाणालगे पूर्वोक्त रीति बंधस्वामित्व जाणवुं ए आठ योगे बार गुणठाणां होय. वे मनना, अने वे वचनना योग, तेरमे गुणठाणे होय ए रीतें मन तथा वचनना आठ योगने विषे बंध कळो एटले सत्तर मार्गणाद्वार थयां

हवे सात काययोगे बंध कहेठे. ते सात काययोगमध्ये औदारिककाययोगें तो म-नुष्यनी पेरें बंधस्वामित्व जाणवुं जे जणी औदारिक शरीर मनुष्य अने तिर्यंच विना न होय तेमांहे पण अधिक गुणस्थानके अधिक प्रकृतिना बंधस्वामी मनुष्य ठे, तेथी अहींआ मनुष्यनो जागोज कळो एटले उंचे एकसो बीश प्रकृतिनो बंध, मिथ्यात्वे एकसो सत्तर, सास्वादनें एकसो ने एक, तेमांथी सुरायु तथा अनंतानुबंध्यादिक एकत्रीश, एवं वत्रीश प्रकृति हीन करता मिश्रें उगणोतेर, ते बली सुरायु तथा जि-ननाम सहित अविरतिये एकोतेर बांधे अने देशविरतिये शडशठ, प्रमत्ते त्रेशठ,

एष प्रवेष्टी पेरं तेर गुणगणे वधस्वामित्व लेखयतु एष, औदारिक काययोगं यध-
स्वामित्व कथुं. ॥ १४ ॥

॥ हवे ते औदारिककर्मणसाथं मिश्र काययोगी अपर्याप्तावस्थायं
जे मनुष्य तथा तिर्यच होय, त्या बंधस्वामित्व कहेंते ॥

आहारग विणोहे, चउदससउ मिठि जिण पणग हीणं ॥
सासणि चउ नवइ विणा, तिरिअ नराउ सुहुम तेर ॥ १५ ॥

अर्थ- आहारगविण के० आहारग विना उहे के० उधें चउदससउ के०
एकसो ने चौद प्रकृति वधाय, अने मिठि के० मिथ्यात्वं जिणपणग के० जिनपंचकनी
पाच प्रकृति, हीण के० हीन करीये, तेगरे एकसो नवधावे तथा सासणि के० साम्वा-
दनगुणगणे तो चउनवइ के० चोराणु प्रकृति वधाय, तिरिअ के० तिर्यचायु, नराउ
के० मनुष्यायु, सुहुमतेर के० मूक्षादिक तेर प्रकृति, विणा के० विना चोराणु प्र-
कृति वधाय ॥ १५ ॥

ते औदारिकमिश्रयोगी जीवने आहारकशरीर, अने आहारकअगोपांग, ए वे
प्रकृति अप्रमत्तगुणस्थानकने अजावं न वधाय, तथा सुरायु अने नरकत्रिक ए चार
प्रकृति सर्व पर्याप्ति पूर्ण कस्याविना न वधाय, माटे ए उ प्रकृति अपर्याप्तावस्थायें न
वधाय, तेथी ज्ञान पाच, दर्शन नउ, वेदनीय वे, सोहनीय ठरीश, आयु वे, नामनी
प्रेशठ, गोत्रनी वे अने अंतरायनी पांच, एव एकसो ने चौद प्रकृति उधें औदारिक
कर्मण मिश्रकाययोगे वर्ततो मनुष्य तथा तिर्यच वाधे अहीआ जे शरीरपर्याप्ति
पूरी कस्याविना औदारिकयोग माने तेने मते औदारिक मिश्रयोगीने नरायु तथा
तिर्यगायुनो वध पण न घटे ? शरीरपर्याप्ति पूरी यया पठी मनुष्यने अने तिर्यचने
आयु वधाय तेमाटे तेना मते एकसो ने बार प्रकृतिनो वध उये होय, तेमाहेथी
जिननाम, सुरगति, सुरानुपूर्वी, वैक्रियशरीर, वैकीयअगोपांग, ए पाच प्रकृति
मिथ्यात्वी मनुष्य तथा तिर्यचने अपर्याप्तावस्थायें तथाविध विशुद्धिने अजावे न व-
धाय, तेथी औदारिक मिश्रयोगी मिथ्यात्वीने ए पाच प्रकृतिनो वध न पामीयं, शेप
एकसो नव प्रकृतिनो वध मिथ्यात्वे होय

तेने सास्वादनगुणगणे नरायु, तिर्यगायु, ए वे प्रकृति शरीरपर्याप्ति पूरी कस्यावि-
ना न वधाय केमकं सास्वादनजावे वर्ततो अपर्याप्तावस्थायें शरीरपर्याप्ति पूरी न करे,
तेथी ए वे प्रकृति न वधाय, तथा मिथ्यात्वनो उदय नथी तेथी सूक्ष्मत्रिक, विकलत्रिक,
एकेंद्रियजाति, यामर, आतप, नपुसक, मिथ्यात्व, दुर्गसंस्थान, ठेवहु संघयण, ए

तेर प्रकृतिन बांधे एवं पंदर प्रकृति पूर्वोक्त एकसो ने नव मांहेथी हीन करीयें तेवारे शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय चोवीश, नामनी समतालीश, गोत्रनी वे अने अंतरायनी पांच, एवं चोराणुं प्रकृतिनो बंध औदारिक-मिश्रकाययोगीने बीजे गुणठाणे होय

तथा मिश्रगुणठाणे वर्त्ततो जीव, मरण न पामे तेथी उपजे पण नहीं तेथी अप-याप्तावस्थायें जावी औदारिक मिश्रयोगे मिश्रगुणठाणु न कछुं ॥ १५ ॥

॥ हवे चोथा गुणठाणानां बंधस्वामित्व कहेठे. ॥

अण चउवीसाइ विणा, जिणपण जुअ सम्मि जोगिणो सा-
यं ॥ विणुनिरि नराज कम्मे, वि एवमाहारइगि उंहो ॥ १६ ॥

अर्थ-अणचउवीसाइविणा के० अनतानुबध्यादिक चोवीश प्रकृति विना जिणपण के० जिनपचक, जुअ के० युक्त, पचोतेर प्रकृति सम्मी के० अविरति सम्यक्कट्टिगुण-ठाणे बांधे, अने जोगिणोसाय के० सयोगी गुणठाणे एक शतानो बंध तथा तिरिनराज के० तिर्यंच अने मनुष्यायु, ए वे प्रकृति विणु के० विना शेष कम्मेवि के० कर्मणकाय योगीने पण औदारिक मिश्रयोगीनी पेरें एवमाहारइगिउंहो के० एमज आहारक-काययोगे अने आहारकमिश्रकाययोगे पण उंध एटले कर्मस्तवमां कछा मुजव बंध कहेवो ॥ इत्यकारार्थ ॥ १६ ॥

ते चोराणु प्रकृतिमांहेथी अनंतानुबधीया चार, मध्यसंस्थान चार, मध्यसंघयण चार, कुसगति, नीचैर्गोत्र, स्त्रीवेद, दोर्जाग्यनाम, दु स्वर, अनादेय, र्थीणस्त्रीत्रिक, उद्योत, तिर्यग्गति, तिर्यगानुपूर्वी, ए चोवीश प्रकृति अनतानुबधीयाकपायने उदये बंधाय. ते उदय चोथे गुणठाणे न होय, तेथी न बंधाय, तेथी शेष सीतेर प्रकृति रही तेमध्ये विशु-द्धाध्यवसायें करी पांच प्रकृतिनो बंध होय, तेवारे ज्ञाननी पांच, दर्शननी ठ, वेद-नीयनी वे, मोहनीयनी उगणीश, नामनी सारुत्रीश, गोत्रनी एक, अतरायनी पांच, ए पचोतेर प्रकृति बंधाय हवे ते पांच प्रकृतिनां नाम कहेठे. जिननाम, देवगति, देवानुपूर्वी, वैक्रियशरीर, वैक्रियअंगोपाग, ए पांच प्रकृति, सम्यक्त्वप्रत्यये बांधे ते-माटे ते नेलतां अविरतिसम्यक्कट्टि गुणठाणे पंचोतेरनो बंध होय अर्हीया सिद्धा-तमतें वैक्रियलब्धि तथा आहारकलब्धि वैक्रियादिक शरीर करता औदारिक मि-श्रयोग मान्यो, पण ते अर्हीया विवक्ष्यो नहीं, तेथी प्रमत्त तथा देशविरतिगुणठा-णानो बंध न कछो

तथा औदारिक मिश्रकाययोगना स्वामी मनुष्य अने तिर्यंच ठे तेने चोथे गुण-ठाणे सीतेर तथा एकोतेर प्रकृतिनो बंध कछो नरद्विक, औदारिकद्विक, प्रथमस-

ઘયણ, એ પાંચ પ્રકૃતિનો વધસ્વામી, ચોથે ગુણઠાણે વર્તતો કોણ ઔદારિક મિશ્ર-યોગી ન પામે ? તથા અનંતાનુવધિ ચોવીશ આદે દેહ, અહીંઆ ચોવીશ આગલ આદિ શબ્દ કહ્યો છે તેણે આદિશબ્દથી વીજી કેહ પ્રકૃતિ શેષ લેવી, તેથી જાણીયે છે, જે એ પાંચ પ્રકૃતિ, આદિશબ્દથી લેવી તેથી મનુષ્ય તિર્યચને ત્રીજે ચોથે ગુણઠાણે પણ એકત્રીશ વિના શેષ સીત્તેર પ્રકૃતિ કહી, તેમ અહીંઆં નરાયુ અને તિર્યગાયુ એ બે પૂર્વે ટાલી છે તેથી શેષ ડંગણત્રીશ પ્રકૃતિ ચોરાણમાંદેથી કાઢીયે અને જિનપચક ઘાલતાં સીત્તેર પ્રકૃતિનો વધ હોય એમ સજવે છે. પઠી જેમ વહુ-શ્રુત કહે, તે પ્રમાણ છે

તથા સયોગીગુણઠાણે કેવલી કેવલસમુદ્ઘાત કરે, ત્યાં વીજે, ઠઠે અને સાતમે, એ ત્રણ સમયે ઔદારિકમિશ્રયોગ હોય તેને યોગ પ્રત્યઘિટ્ત એક શાતાવેદનીય પ્રકૃતિવધ હોય, મિથ્યાત્વ અવિરતિય તથા કપાયને અજાવે શેષ પ્રકૃતિ ન વધાય.

એમ ઔદારિક મિશ્રયોગીની પેરેં કર્મણયોગીનુ વધસ્વામિવત્ત્વ પણ જાણવું. પર પટલુ વિશેષ જે કર્મણકાયયોગ પરજવથી આવતા એક, તથા બે તથા ત્રણ સમય હમે વિગ્રહગતિયે હોય તથા તેરમે ગુણઠાણે આઠ સમયનો કેવલી સમુદ્ઘાત કરતા ત્રીજે, ચોથે અને પાંચમે, એ ત્રણ સમય આત્મપ્રદેશ કરી સર્વ લોક પૂરે, તેવારે કર્મણકાયયોગ ત્યાં હોય આયુવધ ન હોય, અને ગુણઠાણ પહેલુ, વીજુ, ચોથુ અને તેરમુ હોય તેથી ત્યા તિર્યગાયુ, નરાયુ, એ બે પ્રકૃતિ ટાલી શેષ ઔદારિક મિશ્રયોગીની પેરેં લેવું, પટલે મૂલોષ એકસોને વીશ તેમાદેથી આહાર-ઠમ્મ તથા એ બે આયુ, એવ આઠ પ્રકૃતિ હીન કરતા શેષ એકસો ને ચાર પ્રકૃતિનો ડંધે વધ તે જિનપચકવિના શેષ એકસોને સાત મિથ્યાત્વે વાંધે ને સૂક્ષ્માદિક તેર પ્રકૃતિ હીન ચોરાણ સાંસ્કારને વાંધે, તે અનંતાનુવધ્યાદિક ચોવીશ પ્રકૃતિ હીન અને જિનપચક યુક્ત કરતા પદ્મોત્તર પ્રકૃતિ ચોથે ગુણઠાણે વાંધે, અને તેરમે ગુણઠાણે એક શાતાનો વધ કર્મણકાયયોગે હોય

એવી રીતે એક આહારકાયયોગ, વીજો આહારકમિશ્રકાયયોગ, એ બે યોગે ડંધ કહેતા વીજા કર્મસ્તવમધ્યે જે પ્રમત્ત ગુણઠાણે ત્રેશઠ પ્રકૃતિનો વધ કહ્યો તે લેવો જે ત્રણી એ યોગ ઔદ પૂર્વધર જેવારે આહારકશરીર કરે, ત્યા હોય ત્યા લઘિ પ્રયુજતા પ્રમત્ત હોય તથા આહારકયોગે અપ્રમત્ત ગુણઠાણ માનતા થકા ત્રેશઠમાદેથી ઠ પ્રકૃતિ કાઢીયે અને એક સુરાયુ જેલીયે તેવારે અઘાવન્ન પ્રકૃતિનો વધ હોય, માટે પચસગ્ર-હને મતે આહારક શરીર કરીને ચાહે તેવારે ત્રેશઠ અથવા સત્તાવન અથવા અઘાવન અથવા ડંગણશાઠ પ્રકૃતિ વાંધે, ત્રેશઠ પ્રકૃતિનો વધ કહ્યો તે લેવો “સગવન્ના તેવઘિ-

बंधति आहारजपसु ” ए पंचसंग्रहमध्यं कह्यो ठे तेथी वझे गुणगणे आहारकशरीरने सत्तावन्न प्रकृतिनो बंध होय. अस्थिरद्विक, अयश, अयश अशाता, अरति अने शोक, ए ठ प्रकृति विशुद्ध जणी न वधाय अने आहारकमिश्रयोगे प्रेशठ प्रकृति वधाय ए प्रारंजवेलायें श्रौदारिकसाथें मिश्र होय. ॥ १६ ॥

सुरजहो वेजवे, तिरिअ नराज रहिजअ तम्मिस्से ॥ वेअ

तिगा इम विअ तिअ, कसाय नव ड चउ पंचगुणा ॥ १७ ॥

अर्थ—वेजवे के० वैक्रियकाययोगने सुरजहो के० देवतानी पेरे बंध कहेवो जंघें एकसो चार, मिथ्यात्वे एकसो ने त्रण. इत्यादिक तम्मिस्से के० तेमज वैक्रियमिश्रकाययोगीने तिरिअनराजरहिज के० तिर्यचायु अने मनुष्यायु ए वे प्रकृतिथी रहित वैक्रियनी पेरे कहेवु. हवे वेदादिक्रमगणायें बंध कहेठे वेअतिग के० वेद त्रणेने प्रथम नव के० नव गुणगणा होय, आइम के० आदिम कपाय ते अनंतानुबधी चार कपायवंतने ड के० धुरळां वे, गुणगणा होय विअ के० बीजा अप्रत्याख्यानीआ चार कपायवंतने चउ के० धुरळां चार गुणगणा होय तिअ के० बीजा प्रत्याख्यानीआ कपायवंतने पंचगुणा के० पाच गुणगणा होय ॥ इत्युक्तार्थ ॥ १७ ॥

देवगतिनी पेरे बंधस्वामित्व वैक्रिय काययोगे खेवु अर्हीआं सहेजतो वैक्रिययोग देवता तथा नारकीनी अपेक्षाये लीधो, तेणे मनुष्य अने तिर्यचने उत्तरवैक्रिय करतां वैक्रिययोग होय, त्यां अधिक गुणगणा होय तथा अधिक प्रकृति बाधे ते ह्पण न लेखववु, तेणे मूलोघ एकसो ने बीश प्रकृतिमाहेथी सुरादिक शोल प्रकृति विना जंघें एकसो ने चार प्रकृतिनो बंध जाणवो तेमांथी जिननाम हीन करतां मिथ्यात्वे एकसोने त्रणनो बंध, तेमांथी नपुसकादिक चार, एकेंद्रिय, आवर, आतप, ए सात प्रकृति विना सास्वादने ठळुनो बंध तेमाथी अनंतानुबध्यादिक उदीश प्रकृति हीन करता मिश्रं सीत्तेरनो बंध, तेने जिननाम तथा मनुष्यायु सहित करता अविरतिगुणगणे व्होंतेर प्रकृति वधाय

एम वैक्रिययोगनी पेरे वैक्रिय मिश्रयोगे पण बंधस्वामित्व जाणवुं, पण एटळुं विशेष ते अर्हीआं मिश्रगुणगण न सजवे, तेथी जेजणी देवता नारकीने अपर्याप्तावस्थाये गर्भेणसाथे मिश्रवैक्रिययोग ते लीवो त्या मिश्रगुणगण न होय शेष त्रण गुणगणे ए तिर्यगायु अने मनुष्यायु ए वे आयु, न बांधे खद्विध अपर्याप्तो देवता तथा ना ही न होय तेथी अपर्याप्तावस्थाये आयु न बांधे तेवारें ए वे आयु, सुरद्विक, वैद्विक, सुरायु, आहारकद्विक, नरकत्रिक, सूक्ष्मत्रिक, विकलत्रिक, ए अदार प्रकृति ता शेष ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय उदीश, ना

मनी त्रेपन, गोत्रनी वे, अतरायनी पाच, एवं एकसो ने वे प्रकृतिनो बंध उंचे जाणो तेने जिननाम हीन करता मिथ्यात्वे एकसो एक वधाय तेमांथी एकेद्रियजाति या वर, आतप, नपुसक, मिथ्यात्वमोहनीय, हुंडसस्यान, ठेवहु सघयण, ए सात प्रकृति हीन करता सास्वादाने चोराणु प्रकृति वधाय तेमाथी अनतानुबध्यादिक चोवीः प्रकृति हीन करी जिननाम सहित करता एकोतेरनो वध चोये गुणगणे जाणवो ए ने शेष गुणगणा न सजवे तथा अहींआ लब्धिप्रत्ययिठ ए पर्याप्तो वैक्रिय मिश्रः होखवु तेथी देशविरति अने प्रमत्त ए वे गुणगणा न कक्षां एटखे पूर्वजा सत्त मार्गणा छारमा ए कयायमार्गणा जेलवतां अठार मार्गणाछारें वधस्वामित्व कह्यु वे ग्रथगौरव टाखवा जणी शेष बुम्मालीश मार्गणाछारें गुणगणानी सरया कही जिहा जेटखा गुणगणा होय, तिहा तेटखा गुणस्थानकनो वध कर्मस्तव जोड कहेवं

त्यां स्त्रीवेद, पुरुषवेद, नपुसकवेद, ए त्रण वेदमार्गणाछारें मिथ्यात्वादिक नव गुणगणां होय तिहा उंचें एकसो ने वीशनो वध, मिथ्यात्वे एकसो ने सत्तर, सास्वादाने एकसो एक, मिश्रें चम्मेतेर, अविरतिसम्यक्दृष्टियें सत्योतेर, देशविरतियें शडशठ प्रमत्तें त्रेशठ, अप्रमत्तें उंगणशाठ, अछावन्न, अपूर्वगुणगणे अछावन्न, उपन्न, उबीश वादरसपराये वाबीश, एकबीश, तेवार पठी वेदोदय टखे अहींआ वेदादिक कहे ता वेदोदयवत जीव अव्यपयायनी अजेदविवक्षाये लीधा एव एकेवीश मार्गणाछारे वधस्वामित्व कह्यु हवे कपायमार्गणायें वधस्वामित्व कहे वे

प्रथम कपाय अनतानुबधीआ चार, त्या मिथ्यात्व अने सास्वादन, ए वे गुणगणां होय ते मध्ये उंचे एकसो ने सत्तर प्रकृतिनो वध अनतानुबधीयाने उदये सत्त अने चारित्र ए वे न होय तेथी तत्प्रायोग्य जिननाम तथा आहारकद्रिक ए प्रकृति न वधाय माटे एकसोने सत्तर प्रकृति वधाय

तथा वीजा कपाय अप्रत्याख्यानावरणनी प्रकृति चार, त्या मिथ्यात्वादिक चार गुणगणां होय त्या उंचें एकसो ने अठार प्रकृति वधाय, जे जणी ए चार, गुणगणाने उच चारित्र न होय तेथी आहारकद्रिक न वधाय अने मिथ्यात्वे जिननाम हीन एकसो सत्तर वधाय, सास्वादाने एकसो एक, मिश्रें चम्मेतेर, अने अविरतिये सत्योतेर वधाय

त्रीजा प्रत्याख्यानावरण कपाय चार त्या मिथ्यात्वादिक पाच गुणगणां होय तेमध्ये उंचें एकसो ने अठार, मिथ्यात्वे एकसो सत्तर, सास्वादाने एकसो एक, मिश्रें चम्मेतेर, अविरतियें सत्योतेर, देशविरतिये शडशठ, अहींआ प्रकृतिनी सख्या कर्मस्तवबी लेवी अहिया कपाय शब्दे कपायोदयवत जीव लेवा त्या गुणस्थानक सजवे

संजलण तिगे नव दस, लोहे चञ अजइ इ ति अनाणतिगे ॥

वारस अचकु चकुसु, पढमा अइखाइ चरिम चञ ॥ १८ ॥

अर्थ- संजलणतिगे के० सज्जलनत्रिक, नव के० नवमा गुणगणा सुधी दसलोहे के० सज्जलनो लोच, दशमा गुणगणा सुधी चञ के० चार गुणगणां अजइ के० अविरतिमार्गणायें होय, इतिअनाणतिगे के० वीजु अथवा व्रीजु गुणगण, अज्ञान-त्रिकने होय. वारसअचकुचकुसुपढमा के० अचकुदर्शन, चकुदर्शन मार्गणाने वि-
ये पहेला वार गुणगणा होय अने अइखाइचरिमचञ के० यथारयातचारित्रमार्ग-
णा छारे, ठेहेला चार गुणगणां होय ॥ इत्युक्तार्थ ॥ १८ ॥

अर्हीआं जीवइयें कपाय पर्यायनो उपचार सज्जलना क्रोध, मान ने माया, एत्र-
ण सज्जलना कपायोदयवंतने मिथ्यात्वादिक नव गुणगणा होय, त्यां उंयें एकसो
वीश, मिथ्यात्वे एकसो ने सत्तर, सास्वादनें एकसो एक, मिश्रे चम्मोतेर, अविरति-
यें सत्योतेर, देशविरतिये शडशठ, प्रमत्ते त्रेषठ, अप्रमत्ते उंगणशाठ, तथा आठमा
निवृत्तियें अष्टावन, ठपन्न अने ठवीश, अनिवृत्तियें क्रोधे वावीश, एकवीस, वीश,
अने माने वावीश, एकवीश, वीश ने उंगणीश, मायाये वावीश, एकवीश, वीश,
उंगणीश ने अठार, प्रकृतिनो वध जाणवो

सज्जलनलोचने मिथ्यात्वथी मांकीने सूक्ष्मसपराय लगे दश गुणगणां होय, जे जणी
दशमा गुणगणा लगे सज्जलनना लोचनो उदय होय, तेथी औदयिकनिष्पन्ननामे सं-
ज्जलनलोचोदयवंत जीव, तेने उंयें एकसो अठार, मिथ्यात्वे एकसो सत्तर, इत्यादि-
क यावद् सूक्ष्मसपरायें सत्तर प्रकृतिनो वध जाणवो एव पच्चीश.

सयममार्गणामध्ये एक अविरतिमार्गणायें प्रथम चार गुणगणां होय, त्यां आहार-
कष्टिक हीन उंयें एकसो अठार, मिथ्यात्वे एकसो सत्तर, सास्वादनें एकसो एक,
मिश्रे चम्मोतेर, अने अविरतिये सत्योतेरनो वध जाणवो. अर्हीआं सम्यक्त्वप्रत्यये
जिननामवधाय माटे एवं ठवीश मार्गणाछारें वधस्वामित्व करुं

ज्ञानमार्गणामध्ये त्रण अज्ञानमार्गणाछारें जे जीव मिथ्यात्वथकी मिश्र गुणगणे
जाय तेने मिथ्यात्वनो अश अधिक होय, तेथी मिश्रे अज्ञान लेखवता अज्ञानने
त्रण गुणगणा होय, अने जे जीव सम्यक्त्वथी मिश्रगुणगणे आवे तेने सम्यक्त्वांश
अधिक होय, ते जणी मिश्रे ज्ञान लेखवता अज्ञानने पहेला वे गुणगणां होय.
एम कोइ आचार्य कहेटे के, त्रण अज्ञाने त्रण गुणगणा होय अने कोइ कहेटे के
त्रण अज्ञानने वे गुणगणा होय, त्यां उंयें एकसो सत्तर, मिथ्यात्वे एकसो ने सत्तर,
सास्वादने एकसो एक अने मिश्रे चम्मोतेर प्रकृतिनो वध होय. एवं उंगणवीश.

दर्शनमार्गणामध्ये चक्षुदर्शन अने अचक्षुदर्शन, ए वे मार्गणा द्वारे मिथ्यात्वादि कथी क्षीणमोहात वार गुणगणा होय. अर्हीया दर्शन शब्दे अज्ञेदोपचारे दर्शनवत जीव लेवा ए क्षायोपशमिकनाम तेने वार गुणगणा होय त्या ठेगे एकसो वीज, मिथ्याते एकसो सत्तर, सास्वादेन एकशो एक, मिथ्ये चम्भोतेर, अविरतिये सत्यो तेर, देशविरतिये शरुशठ, प्रमत्ते त्रेशठ, अप्रमत्ते उगणशाठ, अठावन, निवृत्तिये अठावन, उपन्न, ठवीश, अनिवृत्तिये एकवीश, चावीश, वीश, उगणीश, अठार, सूदम संपराये सत्तर, उपशातमोहे एक, क्षीणमोहे एक, प्रकृतिनो वध जाणवो ज्ञानावरणीय दर्शनावरणीयना क्षयोपशमयी चक्षुदर्शन, अचक्षुदर्शन वार गुणगणा लगे होय जेजणी आगळे गुणगणें इन्द्रियजन्य ज्ञान दर्शन न होय, अतीन्द्रिय होय. एवं एकत्रीश मार्गणा द्वारे वधस्वामित्व कळु

सयममार्गणामध्ये एक यथारयात चारित्रे एटले यथारयातचारित्र्य ११ प्रवत जीवने चरमचर के० ठेहेला उपशातमोह, क्षीणमोह, सयोगी अने अयोगी जीव सत्ता, ए वार ७ गणा होय, तेमध्ये पहेला त्रण गुणगणे एक शातावेदनीयनो वध होय, सत्ता, ए वार ७ योगी गुणगणे अवधक होय, जेमाटे त्या योगाश्रव नथी तेजा सत्ता विर होय, अने औपशमिक नाम ठे, शेपनु क्षायकनाम ठे एव वत्रीश मार्गणा द्वारे वधक होय.

मणनाणी सग जयाइ, समइअ ठेअ चउ डुनि परिहारी ॥ १० ॥
केवल डुनि दो चरिमा, अजयाइ नवमइसु उंहि डुगे ॥ ११ ॥

अर्थ- मणनाणी के० मन पर्यवज्ञानीने सगजयाइ के० प्रमत्तादिकथी ए वार ७ गणा होय, समइअठेअ के० सामायिक अने वेदोपस्थापनीय चारित्र्यने वधक होय, वधाथी नवमा सुधी चार गुणगणा होय अने परिहारो के० परिहार विशुद्धि च व्रने डुनि के० ठहु अने सातमु, ए वे गुणगणा होय, केवलडुनि के० केवलइ अने केवलदर्शनी ए वेने दोचरिमा के० ठेहेला वे गुणगणा होय मइसु के० म ज्ञानी श्रुतज्ञानीने विपे तथा उंहिडुगे के० अवधिज्ञानी अवधिदर्शनी ए चार विपे अजयाइनवम के० अविरतिसम्यक्दृष्टिची क्षीणमोह लगे नव गुणगणा होय इत्यक्षरार्थ ॥ ११ ॥

ज्ञानमार्गणामध्ये मन पर्यवज्ञानवंतने सयतादिक सर्वविरति प्रमत्तादिक सात गुण गणा होय, त्या वध, उवे पाशठ प्रकृतिनो होय, जे जणी त्रेशठ, प्रमत्तनी प्रकृतिमाहे आहारागुग जेवता उवे पाशठ, प्रमत्ते त्रेशठ, अप्रमत्ते उगणशाठ, अठावन, निवृत्तिये अठावन, उपन्न, ठवीश, अनिवृत्तिये चावीश, एकत्रीश, वीश, उगणीश ने अ , सूक्ष्मसंपराये सत्तर, उपशातमोहे एक, क्षीणमोहे एक, सात गुणगणा होय.

ए द्वायोपशमिस्तवमध्यं जे प्रमाणे गुणगणानो बंध कह्यो, ते अहीं पण लेवो
चारित्रे संयतादिक सो ने एक, मिश्रे चम्भोतेर, अविरतियें सत्योतेर, देशविरतियें
बंध पांशठ, प्रमत्त त्रेशठ प्रकृतिनो बंध जाणवो अहींआं कोइ पूठे जे चोथा
ठबीश, अनिवृद्धि, सुरायुबध केम होय ? जे जणी अशुज त्रण लेख्यामांहे सम्य-
ए द्वायोपार्थेयच, एक देवायु न बांधे एम श्रीजगवतीसूत्रना एकत्रीशमे शतकें
प्रमत्त, अप्रमत्त मित्र सम्यस्त्वधारी हतो पण कृष्णलेख्या माटें देवता न थयो पण
नहीं. जे जरम कथुं ठे

प्रमत्त त्रेशठ लेख्यायें आयु बांधे ते लेख्यायेज मरण पामे अने तेज लेख्यावंत देवो-
केवलझरे तो वैमानिक देवोमध्य अशुजलेख्या नहीं, तो क्यां आबी उपजे ? ते-
हानी केवलगुणगणे ठहोतेर, पांचमे ठाशठ, ठठे वाशठ प्रकृति बांधे सुरायुबधस्वा-
म नि न पामियें, तेजणी ए वात बहुश्रुतने विचारवा योग्य ठे ॥२१॥

ज्ञानरूप निरय नवूणा, उज्जोअ चउ निरय वार विणु सुका ॥

अवधिदर्शन, निरय वार पम्हा, अजिणाहारा इमा मिठे ॥ २३ ॥

निरतिसम्यक्दृष्टि, यनवूणा के० तेजोलेख्यायें नरकादिक नव प्रकृतियें जणो, उंयें ए-
शी, केमके अविरतियें प्रकृतिनो बंध करे उज्जोअचउ के० उद्योतादिक चार अने निर-
प्रकृति घालियें ते प्रकृतिनो बंध करे उज्जोअचउ के० उद्योतादिक चार अने निर-
नशठ, प्रमत्त त्रेशठ, के० शुक्ललेख्यावंतने जाणवो विणुनिरयवार के० नरकत्रिका-
श, अनिवृत्तियें बाध के० शुक्ललेख्यावंतने जाणवो विणुनिरयवार के० नरकत्रिका-
शांतमोहे एक, शेष एकसो ने आठ प्रकृति पम्हा के० पद्मलेख्यामार्गणायें वां-
बंध वेंताली, रडिमा के० जिननाम तथा आहारकदिक, ए त्रण प्रकृति वर्जिने
प्रकृति, मिष्टे के० मिथ्यात्वे कहेवी

जोलेख्यामार्गणायें तेजोलेख्यावंत जीवने सात गुणगणा होय, ते त्यां उंयें एकसो
आर प्रकृतिनो बंध होय, जेजणी एकसो वीशमांहेथी नरकत्रिक, सूक्ष्मनाम, अ-
क्षनाम, साधारणनाम, वेदियजाति, तंदियजाति, चउरिदियजाति, ए नव प्रकृ-
क न बधाय जेजणी नारकी अने सूक्ष्म एकेंद्रिय तथा विकलेंद्रियमध्ये तेजोलेख्या-
वंत देवता पण ए पाचमध्ये न उपजे, अहीं नारकीमा नारकीत्रिक, तथा सूक्ष्म एक-
द्रियमां सूक्ष्मत्रिक, तथा विकलेंद्रियमा विकलेंद्रियत्रिक, एव नव प्रकृति विना शेष
एकसो ने अग्नीआर प्रकृति उंयें बंधाय

शुक्ल लेख्यावंत जीवने उंयें एकसो ने चार प्रकृतिनो बंध होय, जेजणी एकसो वीश
प्रकृति मांहेथी उद्योतनाम, तिर्यंचगति, तिर्यंचानुपूर्वी, तिर्यंचायु, ए उद्योतचतुष्क
या नरकगति, नरकानुपूर्वी, नरकायु, सूक्ष्म, अपर्याप्त, साधारण, विकलजातित्रिक,

એકંદ્રિયજાતિ, શાવરનામ, આતપનામ, એ નરકાદિક ચાર પ્રકૃતિ એવં શોભ પ્રકૃતિ ન વધાય જે જાણી પ્રાયેં સહસ્રાર દેવલોકથી ઉપરલા ઘણા શુદ્ધલેશ્યાવંત દેવતાઁને એ શોભ પ્રકૃતિ ન વંધાય અહીં દેવદ્રિક તથા વૈક્રિયદ્રિકનો વધ મનુષ્ય તિર્યચની અપેક્ષાએ લેવો તથા લાતક, શુદ્ધ અને સહસ્રારના દેવતા શુદ્ધ લેશ્યાવંત પણ તિર્યચમાંદે અવતરે, તેથી તેમને ડ્યોત ચતુષ્કનો વધ પણ પામીયેં, પરતુ અહીંઆ વિવક્ષો નહીં તેથી જાણીયેં ઠેયેં કે આનંતાદિકના દેવનેજ શુદ્ધલેશ્યા લેખવવી તેવારેં જ્ઞાના વરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય નવ, વેદનીય વે, મોહનીય ઠવીશ, આયુની વે, નામની ત્રેપન, ગોત્રની વે અને અતરાયની પાંચ, એવં એકસોને ચાર પ્રકૃતિનો વંધ ડેયેં હોય

નરકત્રિક, સૂદમ, અપર્યાસ અને સાધારણ એ સૂદમત્રિક, વિકલજાતિત્રિક, એકંદ્રિય જાતિ, સ્થાવર અને આતપ, એ ચાર પ્રકૃતિનો વધ પદ્મલેશ્યાવતને ન હોય જે જાણી નારકી તથા સૂદમત્રિક એકંદ્રિયજાતિ અને વિકલેંદ્રિયમધ્યેં પદ્મલેશ્યા ન હોય તેથી તત્પ્રાયોગ્ય એ ચાર પ્રકૃતિ અહીં ન વધાય તથા પદ્મલેશ્યાવાલા સનત્કુમારાદિક દેવલોકના દેવતા ચવીને, એકંદ્રિયમધ્યેં ન હોય, તેથી શેષ જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય નવ, વેદનીય વે, મોહનીય ઠવીશ, આયુની ત્રણ, નામની ઠપ્પ, ગોત્રની વે અને અતરાયની પાંચ, એવં એકસો ને આઠ પ્રકૃતિ ડેયેં વાંધે

તેમાંદે જિનનામ, આહારકશરીર અને આહારકઅગોપાગ, એ ત્રણ પ્રકૃતિ ત્ર્યમસ્ત્વ ચારિત્ર પ્રત્યયિક જાણી મિથ્યાત્વ ગુણગણે ન વધાય, તેથી એકસો ને આઠ પ્રકૃતિમાંદેથી ત્રણ પ્રકૃતિ ટલે, તેવારેં એકસો ને પાંચ પ્રકૃતિ પર ત્રણગુણગણે વધાય

તેમાંદેથી મિથ્યાત્વ પ્રત્યયિક નપુસકવેદ, તિથ્યાત્વમોહનીય, શુદ્ધિ કેવલજીવન, સઘયણ, એ ચાર પ્રકૃતિ ન વધાય, તેવારેં શેષ એકસો ને એક પ્રકૃતિ અને મિથ્યેં ચમ્મોતેર, અવિરતિયેં સત્યોતેર, દેશવિરતિયેં શરુશઠ, અપ્રમત્તે ડંગણશઠ, અઘાવન્ન ઇત્યાદિક પૂર્વલી પરેં વધસ્વામિત્વ લેવું એ ચાર પ્રકૃતિ મિથ્યાત્વે વધાય તે નપુસકાદિક ચલ કહીને શેષ સત્તાણુ પ્રકૃતિ, સાસ્વાદને વધાય વીજે કર્મગ્રથેં સાસ્વાદન ગુણગણે એકસો ને એક પ્રકૃતિનો વધ કહ્યો છે તેમાંદેથી ડ્યોતાદિક ચાર પ્રકૃતિ શુદ્ધલેશ્યાવાલાને ડેયેંજ ન વધાય માટે તે અહીં ન લેવી તેથી તે કાઢીયેં, તેવારેં શેષ સત્તાણુ પ્રકૃતિ શુદ્ધલેશ્યાયેં સાસ્વાદન ગુણગણે વધાય, મિથ્યેં ચમ્મોતેર, અવિરતિયેં સત્યોતેર, દેશવિરતિયેં શરુશઠ, પ્રમત્તે ત્રેશઠ, અપ્રમત્તે ડંગણશઠ, અઘાવન્ન, અનિવૃત્તિયેં અઘાવન્ન, ઠપ્પ, ઠવીશ, નિવૃત્તિયેં વાવીશ, એકવીશ

वीश, उंगणीश, अठार; सूक्ष्मसंपरायें सत्तर; उपशांत मोहें एकनो बंध जाणवो. एवं सत्तावन मार्गणा द्वारें बंधस्वामित्व कछुं ॥ ३३ ॥

सब गुण जवसन्निसु, उहु अजवा असन्नि मिठिसमा ॥

सासणि असन्नि सन्निव, कम्मणजंगो अणाहारे ॥ ३४ ॥

अर्थ—जवसन्निसु के० जव्य अने संझी, ए बे मार्गणाने विपे सबगुण के० सर्वे गुणगणां होय. त्यां प्रकृतिनो बंध, उहु के० उधनी पेर कहेवो, अने अजवाअसन्निसु के० अजव्यमार्गणायें अने असन्निमार्गणायें तो मिठिसमा के० मिथ्यात्वगुणगणां सरखा बंध कहेवा, अने सासणि के० सास्वादने असन्नि के० असंझी ने सन्निव के० सझीनी पेरें बंध कहेवो, तथा अणाहारे के० अणाहारीने विपे कम्मणजंगो के० कर्मणकाययोगीनो जांगो कहेवो ॥ इत्युक्तार्थः ॥ ३४ ॥

हवे पारिणामिकजावन्निएन्न जव्याजव्य मार्गणामध्ये जव्यमार्गणायें तथा क्षायो-
पशमिकजाव निष्पन्न मनोविज्ञानवत ते सझी जीव, तेनु बंधस्वामित्व कहे ठे जव्य-
जीवमध्ये तथा संझीया जीवमध्ये सर्वे चौदे गुणगणां पामीयें त्यां बंधस्वामित्व उधें
के० बीजा कर्मग्रंथें जेम कछुं तेमज लेवु एटखे उधे एकसो विश, मिथ्यात्वं एकसो
सत्तर, सास्वादने एकसो ने एक, मिश्रें चम्मोतेर, अविरतियें सत्योतेर, देशविरतियें
शडशठ, प्रमत्तें त्रेशठ, अप्रमत्तें उंगणशाठ, अछावन, निवृत्तियें अछावन्न, उपन्न,
उबीश, अनिवृत्तियें बावीश, एकवीश, बीश, उंगणीश ने अठार, सूक्ष्मसंपरायें सत्तर,
तमोहें एक, क्षीणमोहें एक, सयोगीये एक अने अयोगी अवधक, अर्हीआं
नने सवधे संझीउं लेवो, अन्यथा बार गुणगणां लाजे सिद्धांतमोहे केवलीने
नथी तेमाटे नोसंझी, नोअसझी, कहा ठे, ते अजिप्रायें तो सझीने बार
घटे, पण अर्हीआ केवलीने इव्यमन ठे ते विवक्षायें सझी कछो

जव्यजीवने तथा मनोविज्ञानरहित असझीआ जीवने सम्यक्त्व चारित्र न
तेथी तत्प्रत्ययिक जिननाम तथा आहारकट्टिक, ए त्रण प्रकृति न बंधाय.
बाकी एकसो सत्तर प्रकृतिनो बंध, उधें तथा मिथ्यात्वे होय. ते माहे अजव्यने एकज
मिथ्यात्व गुणगणुं होय, बीजां गुणगणां न होय, अने असन्निया एकेंद्रियथी मामी
पंचेंद्रियतिर्यच पर्यंत तिर्यचमध्ये सम्यक्त्व वमता थकां एवा पण कोइ जीव अवतरे,
तेथी तेउमा अपर्यासावस्थायें सास्वादनपणुं पण पामीयें, तेथी असन्नीआने सास्वाद-
नगुणगणे सन्नीआनी पेरें सास्वादननो बंध कहेवो. एटखे एकसो ने एक प्रकृतिनो
बंध कहेवो, पण अर्हीआं विचारवा योग्य ठे. जे नणी असन्नीआने अपर्यासावस्थायें
कार्मण तथा औदारिक मिश्रयोग होय, ते योगमध्ये तो सास्वादनगुणगणे ठुं

तथा चोराणु प्रकृतिनो वध कहेवो सुरत्रिक, तथा वैक्रियद्रिक, ए पांच प्रकृतिनो वधस्वामी कोण योगमध्यें पामीयें ? जे जणी पचसंग्रहमध्यें कहुं ठे, जे शरीरपर्याप्ति पूरी कऱ्या बिना पहेलुं सास्वादनपणु टले, तो नरायु अने तिर्यगायुनो वध पण केम वधाय ? तेथी जाणीयें ठेयें जे शरीरपर्याप्ति पूरी कऱ्या पठी औदारिकयोग मानतां तथा त्यां सुधी सास्वादनगुण रहे ठे, एवु मानतां ए वात घटे ठे, पण ए दीर्घदृष्टियें करी बहुश्रुतें विचारवु

तथा अणाहारक जीवने गुणगणां पांच होय एक मिथ्यात्व, वीजुं सास्वादन, त्रीजु अविरतिसम्यक्दृष्टि, चोथु सयोगीकेवली अने पाचमु अयोगी केवली, ए पाच ठे, तेमध्यें जीव, विग्रहगति करे त्यां वचला एक, वे, त्रण समय खगें औदारिक शरीर सवधने अजावें अणाहारी होय, ते अपेक्षायें पहेलु, वीजुं अने चोथु, ए त्रण गुणगणां सजवे, तथा केवली समुद्घात करे, त्यां त्रीजे, चोथे तथा पाचमे, ए त्रण समये अणाहारी होय, ते अपेक्षायें सयोगीगुणगणु वीधु ए चार योगे कर्मणयोगनु बंधस्वामित्व लेवु जे जणी एकसो वीश मध्यें आहारकद्रिक, देवायु अने नरकत्रिक, ए ठ प्रकृतिनो वध न होय, तथा नरायु अने तिर्यगायुनो पण वध न होय, शेप एकसो ने चार प्रकृतिनो वध उंधे वधाय, तेमांथी जिननाम, सुरद्रिक, वैक्रियद्रिक, ए पाच काढीयें, तेवारें मिथ्यात्वं एकसो ने सात वधाय, तेमांथी सूक्ष्मत्रिक, विकल-त्रिक, एकेंद्रियजाति, स्थावरनाम, आतपनाम, नपुसकवेद, मिथ्यात्वमोहनीय, हुड-सस्थान, ठेवहु सघयण, ए तेर प्रकृति मिथ्यात्वविना न वधाय, तेथी सास्वादने चोराणु प्रकृति वधाय तेमाहेथी अनतानुग्यादिक चोवीश प्रकृति काढीयें, तेवारें सीत्तेर होय, अने जिनपचक अर्ही वधाय, ते जेळीयें, तेवारें चोथे गुणगणे पचोत्तेर प्रकृतिनो वध जाणवो, अने सयोगीगुणगणे एक शातवेदनीयनो वध होय, एम कर्मणयोगनी पेरे चार गुणगणे बंध होय, अने चौदमे गुणगणे अवधक होय ए अणाहारमार्गणानु बधस्वामित्व कहु ॥ २४ ॥

तिसु डसु सुकाइ गुणा, चउ सग तेरत्ति वधसामित्त ॥

देविंदसूरिरइअ, नेयं कम्मत्रयं सोजं ॥ ५ ॥

इति बंधस्वामित्वाख्यस्तृतीय कर्मग्रन्थ ॥ ३ ॥

अर्थ - तिसु के० कृष्णादि त्रण लेख्याने विपे चउ के० चार गुणगणां होय, डसु के० तेजो अने पद्म, ए वे लेख्याने विपे सग के० सात गुणगणा होय, सुकाइगुणा के० शुक्ल-लेख्याने विपे गुणगणां तेरत्ति के० तेर होय इति वधसामित्त के० बधस्वामित्वपणुं कहुं देविंदसूरिरइअ वदिअ के० जटारक श्रीदेवेंड सुरियें रच्यु अथवा लरयु नेयक-

ममद्यसोड के० जाणवा निमित्तें वधस्वामित्वने कर्मस्तव सांजलीने चित्तमां धारवो. २५
 कृष्ण, नील, अने कापोत, ए त्रण लेझ्यायें मिथ्यात्वर्थी मांही चोथा गुणगणां
 पर्यंत चार गुणगणां होय, अने तेजोलेझ्यायें तथ पद्मलेझ्यायें मिथ्यात्वर्थी अग्रमत
 लगे सात गुणगणां होय तथा शुक्ललेझ्यावंतने मिथ्यात्वादिक तेर गुणगणां लाजे
 लेझ्या ते योग प्रवृत्तिरूप ठे, माटे ते योगने अजावें न होय, तेथी अयोगी केवली
 लेझ्यारहित अलेशी जाणवा, तेथी शेष तेर गुणगणां होय, त्यां उघें लेझ्यायें एकसो
 अढार प्रकृति बंधाय, अने प्रथम त्रण लेझ्यायें मिथ्यात्वे एकसो अढार, सास्वादने
 एकसो एक, मिश्रे चम्भोतेर, अविरतिये सत्योत्तेर, एम चार गुणगणांतुं बंधस्वामित्व
 कळुं अर्हींथां पडशीतिकामध्ये प्रथमनी त्रण लेझ्यायें प्रथमनां ठ गुणगणां कहां,
 तेथी ते मतें ठ गुणगणांतुं बंधस्वामित्व कहेवु, ए त्रण लेझ्यामध्ये प्रथम चार गुणग-
 णांनी प्राप्ति होय, ए अपेक्षाये कळुं अने देशविरति तथा सर्वविरतिनी प्राप्ति न होय,
 पण ए वे विरतिपणा पाम्या पठी ए त्रण लेझ्या जो आवे, तो विरतिनो जंग न होय.
 ते अपेक्षाये त्यां ठ गुणगणां कहां

अने पद्म शुक्लादिक लेझ्यानो अर्थ सुगम ठे, तेथी गुणगणां माफक बंध कहेवो.
 ए रीतें पूर्वल्ली सत्तावन्नमाहे जव्याजव्य, सङ्गी, असंङ्गी अने अनाहारक, ए पांच
 छार मेलवतां सर्व मली वाशठ मार्गणाछारें बंधस्वामित्व कळुं, एम बंधस्वामित्व
 जाणवु ते परमगुरु गद्याधिराज जट्टारकश्री श्रीजगच्चंद्रसूरीश्वर तत्पट्टालकारश्री श्रीदे-
 वेन्द्रसूरीश्वरें घणा सक्षितरुचि जव्य जीवना उपकारने अर्थे श्रीपंचसंग्रह कर्मप्रकृ-
 त्यादिक प्राचीनग्रथने अनुसारें थोडे अक्षरें घणो अर्थावज्ञास थाय, तेथी रीतें लख्यो.
 ते बीजो पोतानो करेलो जे कर्मस्तव, तेमध्ये जे उघें बंधस्वामित्वपणुं कळुं, ते धारीने
 अर्हींथां पण ज्यां जेटली प्रकृतिनु बंधस्वामित्व घटे, त्यां तेटली प्रकृतिनु बंधस्वामित्व
 जाणी लेवु, तथा पठनारने सावधानपणे कहेवुं जेम जिनवचन झूपाच नहीं तेम कहेवु २५

॥ श्लोक ॥

॥ बंधस्वामित्वेऽस्मिन् टवार्थलिखनाद्यदर्जित सुकृत ॥ तेनास्तु कर्मबंधानधिकारीज-
 व्यसंदोहः ॥ १ ॥ तृतीयज्ञानशुद्धान्तुष्टानासिद्धते कृतीन् ॥ एतद्वयग्रंथायां यशः
 सोममुत्पादय ॥ २ ॥ अष्टादश द्वादशक घनअलिखत् स्वकडुह्लिखेत् ॥ लिखेस्वकडू-
 ह्लेखा, ज्ञयसोमसुधीरिमासुक्तिम् ॥ ३ ॥

अर्थ- वारने वार गुणा करीये, तेवारें एकसो ने जुम्माळीश थाय. तेने फरी वार
 गुणा करीये, तेवारें एक हजार सातसो ने अष्टावीश थाय, तेमाथी वार काळीये, ते-
 वारें सत्तरसो ने शोल (१७१६) रहे, ते वपें आ ग्रंथनो वाखावबोध कख्यो ठे.

मार्गणा	गुण १५	बंध बंध	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
नरकगती	५	१०१	१००	ए६	७०	७२										
रत्नप्रजादि ३	५	१०१	१००	ए६	७०	७१										
पक्षप्रजादि ३	५	१००	१००	ए६	७०	७१										
तमतमप्रजा.	५	ए९	ए६	ए१	७०	७०										
तिर्यचपर्याप्त	५	११७	११७	१०१	६९	७०	६६									
तिर्यचअपर्याप्त	१	१०९	१०९													
मनुष्यपर्याप्त	१५	१२०	११७	१०१	६९	७१	६७	६३	५९	५०	२२	१७	१	१	१	
मनुष्यअपर्याप्त.	१	१०९	१०९													
देवगति	५	१०५	१०३	ए६	७०	७२										
जननव्यतरज्योतिष्य	५	१०३	१०३	ए६	७०	७१										
साधर्म ईशान	५	१०५	१०३	ए६	७०	७२										
सनत्कुमारादि. ६	५	१०१	१००	ए६	७०	७२										
आनतादि ५ नम्रप्रेषयक	५	ए७	ए६	ए२	७०	७२										
अनुत्तरनिमान एक चोख गुणठाण	१	७२				७२										
पक्षेन्द्रिय	२	१०९	१०९	१०१												
बेन्द्रिय	२	१०९	१०९	१०१												
त्रेन्द्रिय	२	१०९	१०९	१०१												
चौरिन्द्रिये	२	१०९	१०९	१०१												
पचिन्द्रिय	१५	१२०	११७	१०१	७५	७७	६७	६३	५९	५०	२२	१७	१	१	१	
पृथ्वीकाय	२	१०९	१०९	१०१												
अपकाय	२	१०९	१०९	१०१												
तेजकाय	१	१०९	१०९													
वायुकाय	१	१०९	१०९													
धनस्पतिकाय	२	१०९	१०९	१०१												
असकाय	१५	१२०	११७	१०१	७५	७७	६७	६३	५९	५०	२२	१७	१	१	१	
मनोयोग ५	१३	१२०	११७	१०१	७५	७७	६७	६३	५९	५०	२२	१७	१	१	१	
वचनयोग. ५	१३	१२०	११७	१०१	७५	७७	६७	६३	५९	५०	२२	१७	१	१	१	

मार्गणा	गुण लंघ	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
	१४ वध														
आंदारिकाय योग	१३	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१	१
आंदारिकमिश्रकाय योग	४	११४	१०९	९४		७९									
वैक्रियकाय योग	४	१०४	१०३	९६	७०	७२									
वैक्रियमिश्रकाय योग	३	१०७	१०१	९४		७१									
आहारकाय योग	१	६३					६३								
आहारकमिश्रकाय योग	१	६३					६३								
कर्मणकाय योग	४	११२	१०७	९४		७९									१
स्त्रीवेद	९	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२				
पुरुषवेद	९	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२				
नपुंसकवेद	९	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२				
अनतानुगधी	२	११७	११७	१०१											
अप्रत्याख्यानावरण	४	११८	११७	१०१	७४	७७									
प्रत्याख्यानावरण	५	११८	११७	१०१	७४	७७	६७								
संज्ञन ३	९	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२				
संज्ञनलोच	१०	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७			
मतिज्ञानी	९	७९				७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१	
श्रुतज्ञानी	९	७९				७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१	
अप्रधिज्ञानी	९	७९				७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१	
मन पर्यवक्षानी	७	६५						६३	५९	५८	२२	१७	१	१	
केवलज्ञानी	२	१						६३	५९	५८	२२	१७	१	१	
मतिअज्ञानी	३	११७	११७	१०१	७४										१
श्रुतअज्ञान	३	११७	११७	१०१	७४										
विज्ञगअज्ञान.	३	११७	११७	१०१	७४										
सामायिकचारित्र.	४	६५					६३	५९	५८	२२					
वेदोपस्थापनीयचारित्र	४	६५					६३	५९	५८	२२					
परिहारविशुद्धिचारित्र	२	६५					६३	५९							
सूक्ष्मपरायचारित्र	१	१७									१७				
यथाख्यातचारित्र	४	१													
देशविरतिचारित्र	१	६७											१	१	

मार्गणा

असजत

चक्रदर्शन
अचक्रदर्शन
अत्रिदर्शन
केवलदर्शन

गुण संघ १४ नघ	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----

४ १ १० १ १७ १ ० १ ७ ४ ७ ७

१ २ १ २ ० १ १ ७ १ ० १ ७ ४ ७ ७ ६ ३ ७ ९ ७ २ २ १ ७ १ १

१ २ १ २ ० १ १ ७ १ ० १ ७ ४ ७ ७ ६ ३ ७ ९ ७ २ २ १ ७ १ १

९ ७ ९ ७ ७ ६ ३ ७ ९ ७ २ २ १ ७ १ १

२ १

कृत्तलेश्या
नीललेश्या
कापोतलेश्या
तेजोलेश्या
पद्मलेश्या
शुक्ललेश्या

४ १ १ ० १ १ ७ १ ० १ ७ ४ ७ ७

४ १ १ ० १ १ ७ १ ० १ ७ ४ ७ ७

४ १ १ ० १ १ ७ १ ० १ ७ ४ ७ ७

७ १ १ १ १ ० ० १ ० १ ७ ४ ७ ७ ६ ३ ७ ९

७ १ १ १ १ ० ० १ ० १ ७ ४ ७ ७ ६ ३ ७ ९

१ ३ १ ० ४ १ ० १ ९ ७ ७ ७ ७ ६ ३ ७ ९ ७ २ २ १ ७ १ १ १

जव्य
अजव्य

१ ४ १ २ ० १ १ ७ १ ० १ ७ ४ ७ ७ ६ ३ ७ ९ ७ २ २ १ ७ १ १ १

१ १ १ ७ १ १ ७

उपशमिक
सास्वादन
दायोपशमिक
ह्यायिक
मिश्र
मिथ्यातन

८ ७ ७

१ १ ० १ १ ० १

४ ७ ९

१ १ ७ ९

१ ७ ४

१ १ १ ७ १ १ ७

७ ७ ६ ६ ६ २ ७ ९ ७ २ २ १ ७ १

७ ७ ६ ६ ६ ३ ७ ९

७ ७ ६ ६ ६ ३ ७ ९ ७ २ २ १ ७ १

७ ७ ६ ६ ६ ३ ७ ९

७ ४

सही
असही

१ ४ १ २ ० १ १ ७ १ ० १ ७ ४ ७ ७ ६ ३ ७ ९ ७ २ २ १ ७ १ १ १

२ १ १ ७ १ १ ७ १ ० १

आहारी
अणहारी

१ ३ १ २ ० १ १ ७ १ ० १ ७ ४ ७ ७ ६ ३ ७ ९ ७ २ २ १ ७ १ १ १

५ १ १ २ १ ० ७ ९ ४ ७ ७

॥ अथ ॥

वालावबोधसहित षडशीतिकार्य्य चतुर्थकर्मग्रंथः प्रारब्धते ॥

॥ तत्र ॥

॥ आदौ वालावबोधकारप्रणीत मंगलाचरणम् ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

प्रणिधाय परं तेजो, जीव गुणमार्गणाचलितरूपम् ॥

षडशीतिके टवार्थ, लिखाम्यह मुग्धबोधाय ॥ १ ॥

॥ मूल गाय ॥

नमिअ जिणं जिअ मग्गण, गुणठाणु वळंग जोग ले-
साउ ॥ वध प्पवहु जावे, संखिज्जाइ किमवि बुवुं ॥ १ ॥

अर्थ—नमिअजिण के० नमिने जिन प्रत्ये एक जिअके० जीवस्थानक, वीजु मग्गण के० मार्गणा द्वार, वीजुं गुणठाण के० गुणस्थानक, चोथुं उवळंग के० उपयोग, पांच-
सु जोग के० योग द्वार, ठहु लेसाउ के० लेश्या द्वार, सातमु वव के० वध द्वार, आ-
ठमु अप्पवहु के० अद्वपवहुत्व द्वार, नवमु जावे के० जाव द्वार, दशमुं संखिज्जाइ
के० सत्त्यातादिक एटले सत्त्याता ११ असत्त्याता १२ अनंतानो विचार, किमविबुद्ध
के० काइक कहीश ॥

जिन श्रीवीतराग देवप्रत्ये नमस्कार करीने १ चौद जीवस्थानके विचार, २ मार्ग-
णास्थानविचार, ३ गुणठाणानो विचार, ४ उपयोग एटले जीवलक्षणज्ज्ञेद, तेनो वि-
चार, ५ योग एटले करणवीर्य ते मनवचनादिक जाणवा, तेनो विचार, ६ लेश्या ए-
टले अव्ययकपायसाथे जीवनो परिणामविशेष, जेम नीला पीलादिक अव्ययसंवर्धे स्फटि-
कनु रूप नीलु पीलु कहेवाय, तेम कपायादिक संवर्धे जीवनो जे अशुद्ध शुद्धस्वजाव, ते
कृष्णलेश्यादिक कहेवाय, तेनो विचार, ७ वधहेतु जे मिथ्यात्वादिक सत्तावन, तेनो वि-
चार, ८ अद्वपवहुत्व एटले कोण कोणथी अद्वप अने घणा, तेनो विचार, ९ जाव
एटले उपशमादिक पांच तथा ठ, तेनो विचार, १० सत्त्यातादिक एटले सत्त्याता
नव आदि शब्दयकी असत्त्याता नव अने अनंता नव, तेनो विचार, ११ दश द्वार
ए दश द्वारे कांइक थोकोएक अर्थविचार कहीशु. एटले मदमति जीवने बोध थवा
माटे कहीशु ॥ १ ॥

हवे उक्तमार्गणादिक, सहु जीवने होयते, ते जणी त्यां प्रथम जीवनेदे-
प्रतिष्ठार कहेवाने अर्थ गाथा कहे ठे

नमिअ जिण वत्तवा, चउदस जिअठाणएसु गुणठा-

णा ॥ जोगुवउंगो लेसा, वंधोदउं दीरणा सत्ता ॥ १ ॥

पाठांतरं ॥ चउदस जिअठाणएसु, चउदस गुणठाणगाणि

जोगाय ॥ उवउंग लेस वंधो, दउंदीरण सत अछपए ॥ १ ॥

अर्थ-नमिअजिण के० जिनने नमस्कार करीने वत्तवा के० वक्तव्या एटखे ए वो-
ल कहेवा चउदसजिअठाणएसु के० चौद जीवस्थानकनेविपे गुणठाणा के० एक
गुणठाणां, जोग के० वीजायोग, उवउंगो के० वीजा उपयोग, लेसा के० चौथी लेखा,
वध के० पांचमो मूलप्रकृतिनो वध, उदउं के० ठहो उदय, दीरणा के० सातमी उदी-
रणा, सत्ता के० आठमी सत्ता, ए आठ छार कहीशुं ॥ इति समुच्चयार्थं ॥ १ ॥

हवे पाठांतर गाथानो अर्थ कहेठे चउदसजिअठाणएसु के० दश द्रव्यप्राण अने
ज्ञानादिक जावप्राणने धरे, तेने जीव कहीये, ते जीवना चौद जेदनेविपे गुणठा-
णावि आठ प्रतिष्ठारनो विचार कहीशु ते आठ प्रतिष्ठारना नाम कहे ठे प्रथम
चउदसगुणठाणगाणि के० मिथ्यात्वादिक चौद गुणठाणां माहेलां कयां गुणठाणां
कया जीवस्थानके होय ? ए प्रथम प्रतिष्ठार वीजो अर्थ, गुण जे ज्ञानादिक तेनी
शुद्धि अविशुद्धिता ठाम, अध्यवसाय विशेष ते कहीशु वीजो जोगाय के० मन,
वचन अने काया संवध जन्य जीव, एटखे जे प्रदेशनु चलाचलकरणवीर्य ते योग
कहीये, ते कया जीव स्थानके केटला योग होय ? ते कहीशु ए वीजु प्रतिष्ठार,
वीजु उवउंग के० उपयोग जे जीवनु बोधस्वरूप, ते कया जीवस्थानके केटलां होय,
ए वीजु प्रतिष्ठार चौथु लेस के० कृष्णादिक लेखा माहेली कया जीवस्थानके केटली
होय ? ते चौथुं प्रतिष्ठार. पाचमु वध के० कया जीवने केटला बंधस्थानक होय ? ते
पाचमु प्रतिष्ठार ठहो उदउं के० कया जीवस्थानके केटला उदयस्थानक होय ? ते ठहो
प्रतिष्ठार सातमु दीरण के० कया जीवस्थानके कया कया उदीरणस्थानक होय ? ते
सातमु प्रतिष्ठार आठमु सत के० कया जीवने कया मूल आठ कर्ममाहेला केटला
केटला कर्मनी सत्ता होय ? ते आठमुं प्रतिष्ठार अछपण के० ए आठ प्रतिष्ठार चौद
जीव जेदछारें विवरशुं ॥ इति समुच्चयार्थं. ॥ १ ॥

एमज ए जीवजेदगति इंद्रियादिक जेदें करी जिन करतां चतुर्विध पंचविधादिक होय, तेनी मार्गणा विचारणानां मूल द्वार चौद ठे, तेने विषे ठ प्रतिहार कहे ठे. ॥

तह मूल चउद मग्गण, ठाणेषु वासठि उत्तरेसु च ॥

जिअ गुणजोग वळंगा, लेस प्पवहुं च ठाणा ॥ ३ ॥

पाठांतरं ॥ चउदस मग्गणठाणेषु, मूलपएसु विसठि इ-

अरेसु ॥ जिअगुणजोगवळंगा, लेसप्पवहुत्तत्तठाणा ॥ ३ ॥

अर्थ-तह के० तेमज वली मूलचउदमग्गणठाणेषु के० मूल चौद मार्गणास्थान-
कने विषे अने वासठिउत्तरेसुच के० उत्तर वाशठ मार्गणा स्थानने विषे जिअ के०
एक जीवजेद, गुण के० बीजां गुणठाणां, जोग के० त्रीजा योग, उवळंगा के० चोथा
उपयोग, लेस के० पांचमी लेख्या, अप्पवहुच के० ठहु अट्पवहुत्त, ठाणा के० ए
ठ स्थानक कहीशुं ॥ ३ ॥

हवे पाठांतर गायानो अर्थ कहेठे. मूलपएसु के० मूलपदें, चउदसमग्गणठाणेषु
के० गति, इंद्रियादिक मूल चौद मार्गणानां स्थान तेने विषे तथा विसठिइअरेसु
के० गत्यादिक मूलमार्गणाना अवांतर जेद वाशठ, जेम गतिचार, इंद्रिय पांच, इत्या-
दिकनां नाम आगल ग्रंथकर्ता पोतेंज कहेसे तेथी अहींथां नधी लखायां, ते कइ
कइ मार्गणायें केटला केटला जिअ के० जीवजेद होय ? ते कहेवानु प्रथम द्वार,
तथा गुण के० कइ कइ मार्गणायें केटलां केटला गुणठाणां होय ? ते कहेवानु बीज
द्वार, तथा जोग के० कइ कइ मार्गणायें केटला योग होय ? ते कहेवानु त्रीज
द्वार, तथा उवळंगा के० कइ कइ मार्गणायें केटला केटला उपयोग होय ? ते कहेवानु
चोथु द्वार, तथा लेस के० कइ कइ मार्गणायें केटली केटली लेख्या होय ? ते कहे-
वानु पांचसु द्वार, तथा अप्पवहुत्त के० सहु मार्गणायें कोण अट्प, कोण बहु ? ए
कहेवानु ठहु द्वार, ठाणा के० ए ठ विचारस्थानक वाशठ मार्गणायें विवरी कहीशुं ॥
इति समुच्चयार्थ. ॥ ३ ॥

॥ हवे ए मार्गणाद्वार स्थितजीव गुणठाणी होय, तेथी गुणठाणाद्वारें
प्रति दश द्वार कहेसे, ते कहे ठे ॥

चउदस गुणेषु जिअजो, गु वळंग लेसाय बधहेऊय ॥

बंधाइअ चउ अप्पा, बहु च तो जाव संखाई ॥ ४ ॥

पाठांतरं ॥ चउदस गुणठाणेषु, जिअ जोगवळंग लेस्स वं-
धाय ॥ बधुदयु दीरणज, संतप्प बहुत्त दसठाणा ॥ ४ ॥

અર્થ-ચત્તરસગુણેસુ કે૦ વલી ચૌદ ગુણગણાને વિષે જિશ્ચ કે૦ ૧ જીવના જ્ઞેદ, જોગ કે૦ ૨ યોગ, ઉવર્ત્તન કે૦ ૩ ઉપયોગ, લેસાય કે૦ ૪ લેશ્યા, વંધહેજ્ય કે૦ ૫ વધહેતુ, વધાઽચ્ચર કે૦ વધાદિ ચાર, ઇટલે વંધ, ઉદય, ઉદીરણા અને સત્તા, એવં નવ. અપ્પાવહુત્ત કે૦ ૧૦ એતું અદ્વપવહુત્ત તો કે૦ તેવાર પઠી જાવસસાઈ કે૦ ૧૧ જાવ અને ૧૨ મરયાતાદિકનો વિચાર કહીશુ, એત્રણ દ્વારે કરી તથા ત્રણ પ્રદેષ ગાથા અને ત્રણ પાઠાંતર ગાથાએ કરી જે દ્વાર કહ્યા, તે અનુક્રમે કહેશે ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૪ ॥

હવે પાઠાંતર ગાથાનો અર્થ કહે ઠે ચત્તરસગુણગણેસુ કે૦ જો પણ જીવના અસંત્યાતા અધ્યવસાયસ્થાનકજ્ઞેદં અસરય ગુણસ્થાનક હોય ઠે, તો પણ સ્થૂલ વ્યવહારે ચૌદ ગુણગણાં કહ્યાં તે ચૌદ ગુણગણાને વિષે જિશ્ચ કે૦ કયા કયા ગુણ ગણે કેટલા જીવજ્ઞેદ પામીયે ? તે કહેવાનુ પ્રથમ દ્વાર, જોગ કે૦ કયા કયા ગુણગણે કેટલા યોગ પામીયે ? તે કહેવાનુ વીજુ દ્વાર, ઉવર્ત્તન કે૦ કયા ગુણગણે કેટલા ઉપયોગ પામીયે ? તે કહેવાનુ ત્રીજુ દ્વાર, તથા લેસસ કે૦ કયા ગુણગણે કેટલી લેશ્યા પામીયે ? તે કહેવાનુ ચોથુ દ્વાર, વધાય કે૦ કયા ગુણગણે કેટલા મિથ્યાત્વાદિ વધહેતુ પામીયે ? તે કહેવાનુ પાંચમુ દ્વાર, તથા વધ કે૦ કયા ગુણગણે કેટલા કર્મના વધસ્થાનક પામીયે ? તે કહેવાનુ ષષ્ઠુ દ્વાર, તથા ઉદય કે૦ કયા ગુણગણે કેટલા કર્મનાં ઉદય સ્થાનક પામીયે ? તે કહેવાનુ સાતમુ દ્વાર, તથા ઉદીરણા કે૦ કયા ગુણગણે કેટલા કર્મની ઉદીરણાના સ્થાનક પામીયે ? તે કહેવાનુ આઠમુ દ્વાર, તથા સત કે૦ કયા ગુણગણે કેટલા કર્મની સત્તા પામીયે ? તે કહેવાનુ નવમું દ્વાર, તથા અપ્પવહુત્ત કે૦ ચૌદે ગુણગણે વર્તતા જીવોનુ અદ્વપવહુત્ત કહેવાનુ દશમું દ્વાર, દસઠાણા કે૦ ૭ દશ સ્થાનક ઇટલે દશ વોલનો વિચાર ચૌદ ગુણગણે વિવરીશુ ॥ ૪ ॥

હવે પ્રથમ જીવના ચૌદ જ્ઞેદ જાણ્યા વિના માર્ગણાસ્થાન ગુણસ્થાનાદિક જ્ઞેદ જાણ્યા ન જાય, જે જાણી માર્ગણાદિક જ્ઞેદે જીવતત્ત્વનુ વિચારવુ, તેજાણી સ્થૂલવ્યવહારનયે જીવના ચૌદ જ્ઞેદ ઠે, તે કહે ઠે

દાર ગાહાર્ત ॥ અથ જીવસ્થાનાન્યાદ્ ॥ ઇદ્ સુદુમ વાય-
રેગિ, દિ વિ તિ ચર અસન્નિ સન્નિ પચિદી ॥ અપજત્તા પજ્જ-
ત્તા, કમ્મેણ ચત્તરસ જિશ્ચઠાણા ॥ ૫ ॥

અર્થ-ઇદ્ કે૦ આ જગત્માહે આવી રીતે વિચારના જીવના ચૌદ જ્ઞેદ થાય ? સુદુમ કે૦ સૂક્ષ્મનામકર્મના ઉદયથી સૂક્ષ્મશરીરધારી, સર્વલોકમાહે વ્યાપી રહ્યા એવા જે પૃથ્વી, પાણી, તેજ, વાયુ અને વનસ્પતિ એ પાંચ જાતિના જીવ વ્યવહાર અયોગ્ય

पांच थावर ते प्रथम सूक्ष्म एकेन्द्रिय कहीयें, अने वायुरेगिंदि के० वादरनामना उदयथी वादर व्यवहारयोग्यशरीरधारी पांच थावर, ते वीजा वादर एकेन्द्रिय कहीयें वि के० वीजा जे स्पर्शन अने रसन ए वेन्द्रियने धारे, ते वेन्द्रियसरयादिकने कहीये, ति के० चोथा स्पर्शन, रसन अने घ्राण, ए त्रण इन्द्रिय ठे जेने ते तन्द्रिय कहीयें, चउ के० पाचमा स्पर्शन, रसन, घ्राण अने चक्षु, ए चार इंद्रियने जे धारे, तेने चौरिन्द्रिय कहीये असन्नि के० ठठा पांचेन्द्रिय पूर्ण होय, पण ठठु मन न होय, तेने असन्निआ पंचेन्द्रिय संमुर्धिम, मनुष्य, तिर्यच जीव कहीयें, अने सातमा सन्निपंचिदी के० जेने मन सहित पंचेन्द्रिय होय, ते सन्निआ पंचेन्द्रिय गर्जज मनुष्य, तिर्यच तथा उपपातिक देव, नारकी जीव जाणवा ए सात जेद अपजत्ता के० अपर्याप्ता तेमज सात जेद पञ्जात्ता के० पर्याप्ता एवा कस्मेण के० अनुक्रमे ए पर्याप्ताऽपर्याप्ता यज्ञे चउदसजिअ-छाणा के० चौद जीवना स्थानक एटले जेद, सर्व संसारी जीवना होय ॥ इति ॥ ५॥

त्यां एकेन्द्रियने १ आहार, २ शरीर, ३ इंद्रिय, ४ श्वासोश्वास, ए चार पर्याप्ति पहेले समयें करवा भांडे ते ज्यां सुधी पूरी न थाय, त्या सुधी अपर्याप्ता कहीयें, अने ते चारे पूरी कऱ्या पठी पर्याप्ता कहीये एम वेन्द्रिय, तन्द्रिय, चौरिन्द्रिय अने अस-न्नित् पंचेन्द्रिय, ए चार जातिना जीव, आहार, शरीर, इंद्रिय, श्वासोश्वास अने जापा, ए पांच पर्याप्ति साथे आरजे, ते ज्यां सुधी पूरी न करे त्यां सुधी ते चारने अपर्याप्ता कहीये, अने पांचे पर्याप्ति पूरी कऱ्या पठी पर्याप्ता कहीये तेमज ए पांच पर्याप्ति आरजी, पूरी नथी करता त्या सुधी सन्निया पंचेन्द्रिय अपर्याप्ता कहीयें, अने ए ठ पर्याप्ति पूरी कऱ्या पठी पर्याप्ता कहीयें हवे ते अपर्याप्ता वली वे जेद ठे एक तो आरजी पर्याप्ति पूरी कऱ्या विना मरे ते लब्धिअपर्याप्ता कहीये अने ज्या सुधी पर्याप्ति पूरी नथी करी, त्या सुधी तेने करण अपर्याप्ता कहीये तेमांहे पण प्रथमनी त्रण पर्याप्ति पूरी कऱ्या विना कोइ जीव मरे नही कारणके आहारपर्याप्ति, शरीरपर्याप्ति अने इंद्रियपर्याप्ति पूरी कऱ्या विना तो परजव-नु आयु पण न वधाय, तो ते आयु वांध्या विना क्या जइ उपजे? तेमाटे ए त्रण नि-यतपर्याप्ति अहींआ अपर्याप्तकरण विवक्षाये जाणवी एम चौद जेद जीवना कऱ्या अने ए जे चौद जेद जीवना कऱ्या ते गुणगणा विना न होय, जे-जणी ज्ञानादिक गुणना वृद्धिहानीजेवें गुणगणाजेद कहेवाय, अने ज्ञानादिक गुणशून्य आत्मा होय तो द्रव्य न कहेवाय, तेमाटे जे गुणनो आश्रय ते द्रव्य कहीये ॥ इति समुच्चयार्थः

ते ज्ञानादिगुण ज्यां परम एटले उत्कृष्ट हीणा पामीये ते मिथ्यात्व गुणगणुं जाणवु. एम चढते चढते गुणगणे चौद गुणगणावर्ति सर्वजीवजेद गुणगणां कहीयें ठेये. ॥

॥ अथ जीवस्थानेषु गुणस्थानान्याह ॥

वायर असन्नि विगले, अपज्जि पढम विअ सन्नि अ-

पजत्ते ॥ अजय जुअ सन्निपज्जे, सबगुणा मिठसेसेसु ॥ ६ ॥

अर्थ—वायर के० वादरएकेंद्रिय, असन्नि के० असह्निपचेंद्रिय, विगले के० विकलेंद्रिय त्रण, अपज्जि के० ए पांच अपर्याप्ताने पढमविअ के० पहेलुं अने चीजुं गुणगण होय, अने सन्निअपजत्ते के० सन्निया पचेंद्रिय अपर्याप्ताने अजयजुअ के० अविरति गुणगणा सहित त्रण गुणगणां होय, अने सन्निपज्जे के० सन्निपचेंद्रियपर्याप्ताने सब गुणा के० सर्वगुणगणां होय, तथा सेसेसु के० शेष सर्व जीवने मिठ के० मिथ्यात्व गुणगणुं जाणवुं ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ६ ॥

वादर, एकेंद्रिय, पृथ्वी, अप अने प्रत्येक वनस्पतिमाहे तथा बीजा असन्निया पचेंद्रिय तिर्यच तथा विकलेंद्रिय, ते वैन्द्रिय, तेंद्रिय, अने चौरिन्द्रिय, ए पांच अपर्याप्त जीवजेदं पहेलुं मिथ्यात्व अने बीजु सास्वादन ए वे गुणगणा होय तेमाहे पण सास्वादन गुणगणुं करणअपर्याप्तानेज होय, अने पहेलु गुणगणुं लब्धिअपर्याप्ता तथा करणअपर्याप्ता ए वेहुने होय जे जणी सम्यक्स्ववमतो जीव, ए पूर्वोक्त ए पांच करण अपर्याप्तामाहेज अवतरे पण लब्धिअपर्याप्ता पाचमध्ये न अवतरे, तेथी तेमाहे सास्वादनपणु न सजवीचें तथा वादर अपर्याप्त तेउ, वायुमध्ये अने पांच सूक्ष्ममध्ये तो सम्यक्स्व वमतो पण कोऽ जीव आवी उपजे नहीं, तेथी तेने मिथ्यात्वगुणगणुंज होय, ए पांच जेदं गुणगणां कह्या

उष्ठा संझी पंचेंद्रिय अपर्याप्ता जीवजेदमध्ये तो एक मिथ्यात्व, बीजु सास्वादन, अने बीजु अविरतिसम्यक्दृष्टि, ए त्रण गुणगणां संजवे, केमके परजवथी कोऽ जीव सम्यक्स्व सहित ए संझी पंचेंद्रियमाहे आवी अवतरे, तेने अपर्याप्तावस्यायें अविरति चोयुं गुणगणुं होय तथा जे जीव सम्यक्स्व वमतो एमाहे अवतरे, तेने शरीरपर्याप्ति पूर्ण कम्हा पहेलु सास्वादनगुणगणुं होय ए वे बिना शेष जीवोने मिथ्यात्वगुणगणुं होय, लब्धि अपर्याप्ता सन्निआ पचेंद्रिय जीवने एकज मिथ्यात्वगुणगणुं होय.

सातमा सन्निआ पंचेंद्रियपर्याप्ता ए जीवजेदं मिथ्यात्वथी मानीने अयोगी लगे सर्वे चौदे गुणगणां सजवे, केम के मनुष्य पण सन्निआ पंचेंद्रिय ठे तेने चौदे गुणगणां होय तथा केवली पण ऊँच मनसंवघें सज्जिअ कह्यो, तेथी ठेह्यां वे गुणगणा पण मनुष्यमा जाणवा समस्त ए कह्या जे सात जीवजेदं तेथी शेष रह्या जे सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता वैन्द्रियपर्याप्ता, तेंद्रियपर्याप्ता, चौरिन्द्रियपर्याप्ता,

असन्निपचेंद्रियपर्याप्ता, वादरएकेंद्रियपर्याप्ता, ए सात जीवजेदें मिथ्यात्वगुणगुणं
होय ए रीते चोद जीवजेदने विपे चोद गुणगुणां कद्या

ते पठी तेहीज जीव ए गुणगुणे रद्या ठता मन, वचन, अने कायाना व्यापाररूप
योगे करी कर्म बांधे, तेजणी योगद्वार जीवजेदें विवरीयें ठैयें. ॥ ६ ॥

हवे जीवजेदे योग संरया कहेते

अथ योगानाह ॥ अपजत्त ठक्कि कम्मुर, लमीस जोगा अ-

पज्ज सन्नीसु ॥ ते सविजवमीसएसु, तणु पज्जेसु उरलमन्ने ॥ ७ ॥

अर्थ—अपजत्तठक्कि के० अपर्याप्ता ठ जीव जेदने विपे कम्मुरलमीसजोगा के०
औदारिक कर्मण अने औदारिकमिश्र, ए वे योग होय, अने अपज्जसन्नीसु के०
अपर्याप्ता, सन्निया पंचेंद्रियने विपे ते के० ते पूर्वला वे योगने विजवमीस के०
वैक्रियमिश्र स के० सहित करता अण योग होय एसुतणुपज्जेसु के० एमां वली
शरीर पर्याप्तानेविपे उरलमन्ने के० औदारिक योग कोइएक आचार्य माने ठे ॥
इत्यद्वारार्थ. ॥ ७ ॥

सन्निआ अपर्याप्ता विना बीजा ठ जे एकेद्रियादिक अपर्याप्ता जीव जेद ठे, तेने
एक कर्मण अने वीजुं औदारिक कर्मण साथे मिश्र, ए वे योग सन्नविये, केमके
औदारिक शरीरी एकेद्रिय होय, तेथी तेने परजवथी आवतां विचालें कर्मण शरीर
होय, तेमाटे त्यां कर्मणयोग होय अने अवतत्या पठी ज्यांसुधी पर्याप्ति पूरी न
करे, त्यांसुधी कर्मणपुज्जलें करी औदारिक पुज्जलमिश्र होय, तेथी मिश्रे पुज्जलने
उपपज्ज जीवनु जे करणवीर्य, ते औदारिकमिश्रयोग जाणवो ए ठ अपर्याप्ताल्लवि
तथा करण ए वेहु प्रकारना लेवा ए ठ जीवजेदे योग कद्या

अपर्याप्ता, सन्नीआ, पंचेंद्रियने विपे वे योग पूर्वली परे लेवा, अने त्रीजो वैक्रिय-
मिश्रयोग पण होय, जे जणी सन्नीआ पंचेंद्रियमांहे देवता तथा नारकी पण आवी
गया, तेमने तो वैक्रियशरीर पण करवु ठे तेथी ते कर्मणपुज्जल वैक्रिय साथें मिश्र
करे, तेथी तेने परजवथी आवता रस्तामांहे कर्मणयोग होय अने ठ पर्याप्ति
आरंज्या पठी ज्यांसुधी पूरी न करे त्यासुधी वैक्रियमिश्रयोग होय, ए वे योग थाय
अने मनुष्य तथा तिर्यवनी अपेक्षायें त्रीजो औदारिकमिश्रयोग पण लेवो, ए
रीतें अण योग होय अहींआं मतांतर देखाडे ठे कोइएक आचार्य, शरीरपर्याप्ति
पूरी कद्या पठी शेष पर्याप्तायें करी अपर्याप्ताने औदारिकयोग माने ठे
तेथी तेना मते देवता अने नारकीने पण शरीरपर्याप्ति कद्या पठी वैक्रिय-

योग मानवो जोइये, तो तेना मते सन्निश्चा अपर्याप्ताने विपे १ श्रौदारिक, २ श्रौदारिकमिश्र, ३ वैक्रिय, ४ वैक्रियमिश्र, ५ कार्म्मणयोग, ६ पांच योग संज्ञवे, तथा श्रीशीखांकाचार्यने मते चार योग होय, जे जणी ए ठ जेठ, अपर्याप्ता जे कल्या ते लब्धिही अपर्याप्ता पण लेवा, अने देवता तथा नारकी तो लब्धि अपर्याप्ता न होय, तेही चार योग सन्निश्चा अपर्याप्ताने होय. ॥ ७ ॥

सबे सन्निपजत्ते, उरल सुहुमे सजासु तं चउसु ॥ वायरि स-

विउधि डुगं, (अथोपयोगानाह) ॥ पजसन्निमु वार उवउंगा ॥ ८ ॥

अर्थ-सबेसन्निपजत्ते के० सङ्गी पचेडिपर्याप्ताने सर्व पंदर योग होय, अने सुहुमे के० सूद्धम एकेंद्रिय पर्याप्ताने उरलं के० एकज श्रौदारिककाययोग होय, सजासुत चउसु के० तेहिज जापा सहित विकलत्रिक अने असङ्गी पचेडिय, ६ चार पर्याप्ता जीवजेदे एक श्रौदारिकयोग अने बीजो सजासु एटले जापासहित एटले सत्यामृषा वचनयोग, ६ वे योग होय, अने वायरि के० बाटर एकेंद्रियपर्याप्ताने विपे सविउविउग के० श्रौदारिकसाथे वैक्रिय अने वैक्रियमिश्र सहित करता ६ वे योग तथा श्रौदारिक, एवं त्रण योग होय हवे उपयोग कहे ठे पजसन्निमुवारउवउंगा के० पर्याप्ता सङ्गी पचेडियमाहे वार उपयोग होय

सङ्गी पचेडिय पर्याप्ताने विपे मनना योग चार, वचनना योग चार, श्रौदारिक, आहारक, आहारकमिश्र, वैक्रिय, वैक्रियमिश्र, श्रौदारिकमिश्र अने कार्म्मण, ६ पदरे योग होय तेमाहे वैक्रियद्विक देवता नारकी अपेक्षाये तथा उत्तरवैक्रियशरीर करता प्रारंभवेलाये मनुष्य तथा तिर्यचने पण वैक्रिय श्रौदारिकसाथे मिश्र होय पठी वैक्रिययोग होय तथा आहारकशरीर चौद पूर्वधर मनुष्य जिनकृद्धि देखवानिमित्तं करे, तेवारें श्रारजती वेलायेते श्रौदारिकसाथे आहारक पुज्जल मिश्र करे, त्या आहारकमिश्रयोग होय पठी आहारकयोग होय, तथा केवलीने आठ समयनो केवलसमुद्घात करता बीजे, ठठे अने सातमे, ६ त्रण समये श्रौदारिकमिश्र योग होय, तथा त्रीजे, चौथे अने पाचमे, ६ त्रण समये कार्म्मणकाययोग लेवा. पण अपर्याप्तावस्थाये जे कार्म्मणकाययोग होय तें न लेवा केमके ते अपर्याप्तामाहेज गण्ठा ठे ६ सो पंदर योग होय

सूद्धमएकेंद्रिय पर्याप्ताने एकज श्रौदारिकयोग होय जे जणी तेने वैक्रियादिक योग करवानी शक्ति नणी, तेम मन अने वचन पण नही, श्रौदारिकमिश्र कार्म्मण तो अपर्याप्तावस्थाये होय पण पर्याप्तावस्थाये नहि होय हवे श्रौदारिक योग अने

असत्यामृपावचनयोग, ए वे योग, चउसु के० वे इंद्रियपर्याप्ता, तेंद्रियपर्याप्ता, चौरि-
न्द्रियपर्याप्ता अने असंज्ञिपचेन्द्रियपर्याप्ता, ए चार जीवजेदें होय, जे जणी एने मोहोडें
ठे तेथी व्यवहार जापा बोले

वादर एकेन्द्रियपर्याप्ताने एक औदारिक, वीजो वैक्रिय अने व्रीजो वैक्रियमिश्र,
ए त्रण योग सज्जवीये, जे जणी वादरएकेन्द्रियपर्याप्ता वायुकाय जीवने वैक्रियलब्धि
ठे तेथी ध्वजाने आकारें वैक्रियरूप करें तेवारे आरंजता वैक्रियमिश्र होय, अने
शरीर पूर्ण कस्या पठी वैक्रिय होय, माटे ए वे योग अने सहेज शरीरे औदारिक
होय पर्याप्ता शेष चार स्थावरने एक औदारिक योग होय, ए रीतें पदर योग कहा

ए योगे करी जीवना शुचाशुज उपयोग होय ते जणी हवे पठी उपयोग कहीये
ठेयें पर्याप्ता सझीया पचेन्द्रियने विपे वार उपयोग पामीयें, जे जणी मनुष्यमाहे वार
उपयोग लाजे ठे त्यां एक समयें जीवने एक उपयोग होय, ते उपयोग ठग्नस्यने अंतर-
मुहूर्तकाल अने केवलीने सामायिक के० एक समयें त्यां ज्ञान पाच, अज्ञान त्रण, एवं
आठ उपयोग जाणवा साकार अने चार दर्शन ते निराकारोपयोग एम वार उपयोग
जाणवा, एवं वार उपयोग होय, निराकारं साकारं दर्शनं. ॥ इति ॥ ७ ॥

पज चउरिंदि असन्निसु, उदंस उअनाण दससु चक्कुविणा ॥

सन्निअपळे मण ना, ए चक्कुकेवल उगविहूणा ॥ ए ॥

अर्थ-पजचउरिंदिअसन्निसु के० पर्याप्ता चौरिंद्रियने तथा असंज्ञीपचेन्द्रियपर्या-
प्ताने उदस के० वे दर्शन अने उअनाण के० वे अज्ञान, एवं चार उपयोग होय.
अने शेष दससु के० दश जीवजेदने विपे चक्कुविणा के० चक्षुदर्शन विना त्रण
उपयोग होय, अने सन्निअपळे के० सझी अपर्याप्ताने मणनाण के० एक मन. पर्यवज्ञान,
चक्कु के० वीजु चक्षुदर्शन अने केवलपुग के० केवलद्रिक, ए चार विहूणा के० विना
शेष आठ उपयोग होय ॥ ए ॥

पर्याप्ता चौरिंद्रिय तथा असंज्ञीया पचेन्द्रिय, ए वे जीवजेदे एक चक्षु अने वीजुं
अचक्षु, ए वे दर्शन तथा मतिअज्ञान, अने श्रुतअज्ञान, ए वे अज्ञान. एवं उपयोग
होय. केमके ए मि-यात्वगुणगणे होय. माटे वे अज्ञान कहा, शेष सूक्ष्म एकेन्द्रिय
पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता, वादर एकेन्द्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता, वैन्द्रिय पर्याप्ता तथा
अपर्याप्ता, तेंद्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता, चौरिंद्रिय अपर्याप्ता अने असन्निसु पंचे-
न्द्रिय अपर्याप्ता ए दश जीवजेदे पूर्वोक्त चार उपयोगमाहेथी एक चक्षुदर्शन न होय
तेथी मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान अने अचक्षुदर्शन, ए त्रण उपयोग होय ए कर्मग्र-

यनो मत कह्यो, अने सिद्धांतने मते वैद्वियादिक चारने अपर्याप्तावस्थायें साम्बादन पणुं संजवीयें, तो त्या मिथ्यात्वने अज्ञावे मतिज्ञान अने श्रुतज्ञान, ए वे ज्ञान कहां तो ते अपेक्षाये वैद्वियादिक चार अपर्याप्ताने पांच उपयोग सजवे ठे. तथा एकैद्वियादिक दश जीव जेदने विपे श्रोत्रज्ञान, लब्धिज्ञान विना पण श्रुत अज्ञान कछु ते आहारादिक सज्ञानी अपेक्षायें कछु ठे जे जणी छुधावेदनीयना उदयधी आ पुजलग्रहण कस्याथी महारी छुधा निवर्त्ते, पुष्टि होय, एवो शब्दार्थ पर्यालोचन रूप वस्तु पामवानो अशुद्ध अध्यवसाय, ए श्रुतजेदने आहारसंज्ञा कहीयें ते अध्यवसाय अव्यक्तपणे एकैद्वियने पण ठे तो आहार लेवाने प्रवर्त्ते ठे, तथा एक स्पष्ट नैद्विय तो ए जीवोने ठे अने ते विना बीजा चक्षुरादि अव्येद्विय लब्धि शून्य एवा एकैद्विय कहा ठे, तो पण तेउने सूक्ष्म जावेद्विय पाचनु ज्ञान सिद्धांत मान्यु ठे. यत "जसुहुम जावेद्विय, नाण दविदियाण विरहेवि ॥ दवसुत्थाजावमि, विजावसु अप्पिवाइण ॥ १ ॥ पचिद्वियव वडलो, नरुवसववि सउजलजाउ " इति विशेषावश्यकज्ञाप्यें जेम पारो, स्त्रीनु रूप देखीने दोढे तथा वकुलादिक फूले. ए मेळें एकैद्वियने श्रुत कछु.

सज्ञी पचेद्विय अपर्याप्ताने विपे चार उपयोग माहेला चार उपयोग न होय तेनां नाम कहे ठे एक मन.पर्यवज्ञान अपर्याप्तावस्थाये विरति न होय ते जणी ए ज्ञान पण न होय तथा चक्षुरिंद्वियनो व्यापार नधी, ते माटे बीजो चक्षुदर्शन पण न होय, वली केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए वे पण कर्मद्वयने अज्ञावे त्या न होय, शेष त्रण ज्ञान, त्रण अज्ञान अने वे दर्शन, ए आठ उपयोग होय, केमके जिनादिक पुरुषो ज्ञानसहित उपजे ठे ते अपेक्षायें होय ए रीतें त्रण ज्ञान, त्रण अज्ञान अने वे दर्शन, ए आठ सन्निध्याने अपर्याप्तावस्थायें पामीयें ए सौ करण अपर्याप्ता लेवा, एटले त्रीजु उपयोगछार जीवस्थानने विपे कछु ॥ ९ ॥

हवे शुजाशुज उपयोगे प्रवर्त्ते, ते लेख्या कहीये, तेथी उपयोगछार कहा पठी चोथु लेख्याछार कहेठे

सन्नि डुगि ठ लेस अप, ज्ञ वाययरे पढम चउ तिसेसेसु ॥ (अथ वंधादि चउ द्वाराणि) सत्तठ वधुदीरण, सतुदया अठ तेरससु ॥ १० ॥

अर्थ—सन्निडुगि के० सन्निध्याना वेहु जेदे ठलेस के० ठ लेख्या पामीये, तथा अपज्जागयरे के० अपर्याप्ता वाटर एकैद्वियमाहे पढमचउ के० प्रथमनी चार लेख्या

होय, अने तितेसेसु के० शेष अग्नीश्वर जीवजेदे त्रण लेख्या होय. लेख्यायें करी जीव कर्मबंध करे ते जणी हवे वध उदय उदीरणाने सत्ता कहेते.

सत्तठ के० सात तथा आठ कर्मनो बंधुदीरण के० वध तथा उदीरणा होय, अने सत के० सत्ता तथा उदयाअठ के० उदय आठ कर्मनो तेरससु के० प्रथम तेर जीवजेदने विपे जाणवो ॥ इत्यकारार्थ. ॥ ३० ॥

॥ अथ जीवजेदेपु लेख्यामाह ॥ सन्निआ पचेंद्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता, ए वे जीवजेदे कृष्णादिक ठए लेख्या संजवे. एमां करणअपर्याप्ता लेवा वाकी लब्धि अपर्याप्ताने प्रथमनी त्रण लेख्या होय.

वादर एकेंद्रिय अपर्याप्तामांहे प्रथमनी चार लेख्या पामीयें, केमके जवनपति, ज्योतिपी, व्यंतर अने ईशानदेवलोक सुधीना बेमानीक देवो पण चवीने रत्नादिक-पृथ्वी, अप्, प्रत्येक वनस्पति, एवा प्रत्येक वादरमांहे आवी उपजे ठे ते देवता तो पोताना जवनी लेख्यायें चवीने ए त्रण मांहे आवी अवतरे, त्यां ज्योतिपी तथा सौधर्म अने ईशान देवलोकना देवोने तेजोलेख्या होय, तेथी अपर्याप्तावस्थायें ए त्रणने ते चोथी लेख्या पण पामीयें वाकीना जीवने शेष त्रण लेख्या होय

ए त्रण जीवजेदथी शेष रक्षा जे अग्नीश्वर जीवजेद, तेने विपे कृष्ण, नील अने कापोत, ए त्रण लेख्या होय एटले जीवना चोट जेदे लेख्या द्वार कर्तुं.

॥ हवे लेख्याये करी जीव, कर्मवध करे ते जणी वध, उदय, उदीरणा अने सत्ता कहेते ॥

॥ अथ वधादि द्वाराणि ॥

एक सङ्गी पचेंद्रिय पर्याप्ता विना शेष तेर जीवजेदे सात तथा आठ ए वे बंध-स्थानक तथा उदीरणास्थानक जाणवां त्यां तथा पोताना जवने त्रीजे, नवमे तथा सत्तावीशमे इत्यादिक जागशेपे परजवायु बांधे ते कालें त्या आठ कर्मनो वध जाणवो अने शेष कालें सात कर्मनो बंध जाणवो. तथा आयु कर्म उदय प्राप्त एक आवलीमात्र शेष रहे, त्यां सुधी आठ कर्मनी उदीरणा जाणवी. अने उदयप्राप्तनी एक उदयावलिका याके तेवारे उदयावलिका उपरात कर्मदल रक्षुं नथी, तेथी शानी उदीरणा करे १ जे जणी जीवयोगकरणे करी उदयावलिथी उपरलुं कर्मदल उदयावलिमाहे खेची लावी आणीने वेदे, तेने उदीरणा कहीयें तेमाटे ते आवली शेष आयुष्य रहे थके सात कर्मनी उदीरणा होय, ए लब्धि अपर्याप्ता लेवा. केमके करणअपर्याप्ताने सातमी उदीरणा न होय

तथा एहिज तेर जीवस्थानके आठ कर्मनो उदय निश्चें होय, अने सत्ता पण आठ कर्मनी होय, जे जणी सातमुं, अने अग्नीश्वरसु गुणगणुं, एमा पण सत्ता

प्राठ कर्मनी लाजे, अने सात कर्मनी सत्ता तो वारमे गुणठाणे लाजे. ते तेने न होय,
म तेर जीव स्थानकें बंध, उदय, उदीरणा अने सत्तानां स्थानक कक्षां. ॥ १० ॥

॥ हवे सन्निध्या पंचेंद्रिय पर्याप्ताने विषे वधादि स्थानक कहेवे ॥

सत्तठ ठे ग वंधा, संतु दया सत्त अष्टचत्तारि ॥

सत्तठ ठ पंचडुगं, उदीरणा सन्निपज्जते ॥ ११ ॥

अर्थ-सत्तठ के० सातनो तथा आठनो ठेग के० ठनो तथा एकनो वधा के० ए
वार वधस्थानक सङ्गी पंचेंद्रियने होय, अने सत्तअष्टचत्तारि के० सातनु, आठनु
प्रने चारनुं, ए त्रण सतुदया के० सत्तास्थानक तथा उदयस्थानक होय अने सत्त-
ठपंचडुग के० सात, आठ, ठ, पाच अने वे, ए पाच उदीरणा के० उदीरणास्था-
नक सन्निपज्जते के० सङ्गीपंचेंद्रिय पर्याप्ताने विषे होय ॥ इत्युक्तार्थ. ॥ ११ ॥

सन्निध्या पंचेंद्रिय पर्याप्ताने विषे ज्या सुधी आयु न वाधे त्या सुधी सात क-
र्मनो वध होय अने परजवतु आयु वांधे, तिहां आठ कर्मनो वध होय, अने दशमे
गुणठाणे चढ्यो मोहनीय तथा आयु ए वे न वांधे, त्या ठ कर्मनो वध होय, अने
अग्नीधारमा गुणठाणा उपरांत एक वेदनीयनो वध होय, एवं चार वध स्थानक होय.

तथा तेने सत्तास्थानक त्रण होय, तिहा आठ कर्मनी सत्ता अग्नीधारमा गुण-
ठाणा सुधी होय, त्यां वली मोहनीय दय कस्या पठी वारमे गुणठाणे सात कर्मनी
सत्ता होय तिहा वली ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय अने अंतराय, ए त्रण कर्मकय
कस्या पठी तेरमे अने चौदमे गुणठाणे चार कर्मनी सत्ता होय, ए त्रण सत्तास्थानक

एज रीति दशमा गुणठाणा सुधी आठ कर्मनो उदय होय, अने अग्नीधारमे तथा
वारमे, ए वे गुणठाणे मोहनीय विना सात कर्मनो उदय होय, अने सयोगी तथा
अयोगी ए वे गुणठाणे चार अघातीया कर्मनो उदय होय ए मनुष्यने सजवे तेथी
मनुष्यनी अपेक्षायें सङ्गीआ पंचेंद्रियने त्रण उदय स्थानक कक्षां,

हवे उदीरणास्थानक कहे ठे आवलिका शेष निजजवायु रहे त्यासुधी आठ
कर्मनी उदीरणा होय, ए प्रथम स्थानक, अने आयुनी ठेहेली उदयावलिकायें
उदीरणा टली जाय, तेवारे सात कर्मनी उदीरणा जाणवी ए वीजु स्थानक अने
ठठा गुणठाणाथी आगलें वेदनी अने आयु, ए वे कर्मनी उदीरणा न होय
माटे तिहां ठ कर्मनी उदीरणा होय ए वीजु स्थानक, तथा दशमे गुणठाणे वेदनीय,
आयु अने मोहनीय, ए त्रण कर्मना पाच कर्म विना उदीरणा उपशात मोह गुण-
सुधी पामीयें, केमके, आवलीमात्र रहे, त्यां मोहनीयनी उदीरणा न होय,

माटे ए चोथु स्थानक तथा ज्ञानावरणीय अने अंतराय, ए त्रण कर्म श्वावलिका मात्र थाकता होय, तेवारे वारमे गुणगणे एनी उदीरणा नही जाणवी. तेथी त्यां पठी नाम अने गोत्र, ए वे कर्मनीज उदीरणा होय, एम सयोगीयें पण वेनी उदीरणा अने अयोगी अनुदीरक होय, ए पांचमुं स्थानक. एम ए सर्व मनुष्यने विषे संजवे ठे. ते जणी सन्निया पचेजिय पर्याप्ताने विषे ए पांच उदीरणास्थानक कर्हा एटले मूल जीव जेद द्वारे गुणगणादिक आठ बोल कहा, ए जे जीवना जेद कहा ते जीवना जेद गत्यादिक जेदें करी विचारतां चतुर्विध पंचविधादिक थाय, तेथी चाद जेदनु अनियतपणुं देखाड्यु ॥ ११ ॥ उक्तानि जीवस्थानेषु गुणस्थानादीन्यष्टौ द्वाराणि

॥ अथ मार्गणास्थानान्याह ॥

गइ इंदि एअ काए, जोए वेए कसाय नाणेषु ॥

संजम दसण खेसा, जव सम्मे सन्नि आहारे ॥ १२ ॥

अर्थ—गइ के० गति चार, इंदिएअ के० पांच एकेंजियादिक इंजिय, एवं नव काए के० पृथ्वीकायादिक ठ जीवनीकाय, जीवसमूह ते निकाय कहीयें, एवं पदर. जोए के० बोलवुं, चालवु, इत्यादिक चेष्टायें जोवे ते योग त्रण, एवं अठार. वेए के० इंजियें करी सुख वेदीयें, ते जणी वेद त्रण, एवं एकवीश. कसाय के० कप एटले संसार तेनो थाय एटले लाज होय ते जणी कपाय कहीये, तेनी चार मार्गणा, एवं पच्चीश नाणेषु के० जाणी वस्तुपर्यायशुं झणे, ते जणी ज्ञान कहीयें तेनी मार्गणा आठ. एव तेत्रीश थइ संजम के० सावद्ययोगयकी निवर्तवु तेने संयम कहीये. तेनी मार्गणा सात, एव चालीश दसण के० दर्शन सामान्यावबोध तेना जेद चार, एवं चुम्माळीश खेसा के० कपायोदये अशुद्धाध्यवसाय थाय तथा योगप्रवृत्ति ते खेद्या तेनी ठ मार्गणा, एवं पच्चाश जव के० जव्याजव्यमार्गणा, एवं वावन्न सम्मेके० सम्यक्त्व मिथ्यात्वादि जेदे तत्त्वअज्ञानवंत जीव जेद ठ, एवं अठावन सन्नि के० मनसहित ते संज्ञीआ वाकी असन्निआ, एम वे जेदे जीव, एवं शाठ आहारे के० उजाहारादिक करे ते आहारी अने आहार न करे, ते अणाहारी, एम वे जेदें जीव एवं वाशठ जेद उत्तर जाणवा ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ १२ ॥

हवे चौद मूल मार्गणाद्वारनां उत्तर वाशठ मार्गणाद्वार कहेते

सुर नर तिरि निरय गइ, इग विअ तिअ चउ परिंदि ठकाया ॥

जू जल जलणा डनिल वण, तसाय मण वयण तण जोगा ॥ १३ ॥

અર્થ- જવનપતિ, વ્યતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક, એ ચાર સુર કેળવેલ ગતિનામ, નર કેળવેલ મનુષ્યગતિનામ, એકેન્દ્રિય, વિકલેન્દ્રિય, પચેન્દ્રિય, જલચર, સ્થલચર ને લેચર, એ સર્વ, તિરિ કેળવેલ તિર્યચગતિનામ સાતે નરકના નારકીને નિરય કેળવેલ નરકગતિનામ એમ ગતિની અપેક્ષાએ સર્વ સસારી જીવ વિચારતા ચાર જોડે હોય એ પ્રથમ ચાર, ગદ્ય કેળવેલ ગતિમાર્ગણા જાણવી

દ્વગ કેળવેલ એકેન્દ્રિય તે પૃથિવ્યાદિક પાંચ સ્થાવર, વિશ્વ કેળવેલ વૈન્દ્રિય, તે શસ્ત્રાદિક, તિશ્વ કેળવેલ તેન્દ્રિય, તે કીરીપ્રમુખ, ચલ કેળવેલ ચલરેન્દ્રિય તે ત્રમરાદિક, પાણિ કેળવેલ દેવતા, નારકી, અસહીષ્ઠા, સહીષ્ઠા, મનુષ્ય તથા તિર્યચ, એમ વિચારતા દ્વિન્દ્રિયવત જીવની અપેક્ષાએ સર્વ સસારી જીવ, પાંચ પ્રકારે હોય એ બીજી દ્વિન્દ્રિયમાર્ગણા પાંચ પ્રકારે જાણવી

ઠકાયા કેળવેલ ઠ પ્રકારના જીવ કાયમાર્ગણાએ વિચારતા હોય, ત્યા જૂ કેળવેલ માટી, પાપાણ, યાતુના જોડ તથા મીઠુ, પારો, ચોરુલ, રત્નની જાતિ, એ સર્વ વાદર પૃથ્વીકાય તથા સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાય જીવ ચોદરાજલોકે જાણવા તથા જલ કેળવેલ પાણી, હીમ, કરહા ઇત્યાદિક અપૂકાય જીવ જાણવા જલણ કેળવેલ અગ્નિ, વીજલી, ઇત્યાદિક તેજકાય જીવ જાણવા અનિલ કેળવેલ વાયુકાય તે ગુજવાયુ, વિંટોલીઈ ઇત્યાદિક જાણવા, વણ કેળવેલ આ-વ નિવાદિક, તે પ્રત્યેક વનસ્પતિ તથા અનતકાય નિગોદ સૂક્ષ્મ વાદર એ વે જોડ વનસ્પતિકાય, તસાય કેળવેલ વિકલેન્દ્રિય અને પચેન્દ્રિય, એ ત્રસકાય જાણવા એમ કાય-પેક્ષાએ ઠ જોડે જીવ જાણવા એ કાયમાર્ગણા ત્રીજી જાણવી

મણવયણતણુજોગા કેળવેલ કાયયોગે કરી મનોવર્ગણાએ દ્રવ્ય લેડ મનપણે પરિણમાવે તેની સાથે સંબંધજન્ય જીવનુ કરણવીર્ય, તે મનોયોગ એમ જ્ઞાપાપણે પરિણમે દ્રવ્યસંબંધજન્ય જીવવીર્ય તે વચનયોગ, ય્યા આત્માપ્રદેશ વિસ્તારે, તે કાયા, તેહ સંબંધજન્ય જે જીવવીર્ય, તે કાયયોગ એ ત્રણે યોગે કરી સયોગી જીવ, ત્રણ જોડે જાણવા એમ સર્વ જીવ, યોગમાર્ગણાએ વિચારતા મનયોગી, વચનયોગી અને કાયયોગી, એ ત્રણ પ્રકારે જાણવા એ ચોથી યોગમાર્ગણા ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૧૩ ॥

॥ વેશ્વ નરિ ત્તિ નપુંસગ, કસાય કોહ મય માય લોખિત્તિ ॥

મહુ સુચ્ચડવહિ મણ કેવલ, વિજંગ મહુ સુચ્ચ નાણ સાગારા ॥ ૧૪ ॥

અર્થ-વેશ્વ કેળવેલ વેદમાર્ગણાએ વેદની અપેક્ષાએ વિચારતા ત્રણ જોડે સર્વ સસારી જીવ તે ત્યા જે વાઢી, મુઠ સહિત મુલપુરુષાકારવંત, તે દ્રવ્યપુરુષ જાણવો, અને જે સ્ત્રી વિપ-અન્નિલાપારૂપ મેશુનસજ્ઞા સહિત જે જીવ વતે, તે જ્ઞાપુરુષ જાણવો એ નર કેળવેલ

पुरुष वेद कह्यो तथा स्तन, योनि प्रमुख अवयव सहित अने दाढी मुठ रहित एवा मुखनेजे धारण करे, ते ड्रव्यस्त्री जाणवी अने पुरुषविषयिणी अजिलापारूप भेद्यु-नसंज्ञा सहित जे जीव ते जावखी जाणवी, ए वीजो इष्टि के० स्त्रीवेद तथा स्त्रीना अवयव स्तनादिक तथा पुरुषना अंग, दाढी, मूठ प्रमुख ए वेहु जेने न होय ते ड्रव्यनपुंसक जाणवा तथा स्त्री अने पुरुष, ए वेहु विषयिणी अजिलापाये जे जीव वत्ते ते जावनपुसक जाणवा. ए वीजो नपुंसग के० नपुंसक वेद. एम वेद आश्री ड्रव्य अने जावजेदें करी जीव ग्रण प्रकारें जाणवा. ए पांचमी वेदमार्गणा ग्रण प्रकारें जाणवी

कसाय के० कपायोदयजेदे विचारतां कोहमयमायलोजित्ति के० क्रोधी, मानी, मायी अने लोभी, ए चार जेदे सर्व संसारी जीव होय, त्यां वीजानी साथें चित्तुं विघटने परिणत ते क्रोधी. पोताने विपे अधिकता बुद्धियें अनमन विजावपरिण-ति, ते मानी. परने बंचवा हेतु कूटिलता परिणति, ते मायी. परड्रव्य साथें अजेदता-बुद्धिपरिणति, ते लोभी ए चारे कपाय, उदय विरोधी ठे जे जणी क्रोधादिकने उदयें मानादिकनो उदय न होय, अने मानने उदयें क्रोधनो उदय न होय, ए रीतें ठही कपायमार्गणा चार प्रकारें जाणवी

ज्ञान, अज्ञानजेदें करी जीवजेद विचारतां आठ प्रकारमाहे सर्व जीव आवे, ए द्वायोपशमिक द्वायिकपर्यायें जाणवा त्यां इंडिय पांच, अने नोइडिय, ए निमित्त वर्तमान विषय ज्ञानविशेष, ते प्रथम मइ के० मतिज्ञान शब्द संबध अर्थविषयक त्रिकालविषयवस्तुपर्यालोचन ज्ञानविशेष, ते वीजुं सुश्र के० श्रुतज्ञान. अवधि एटले मर्यादायें रूपिड्रव्यविषयप्रत्यक्ष, ते वीजुं अवहि के० अवधिज्ञान मनुष्य क्षेत्र-माहे जे सत्त्रीया पंचेंडिय जीवना मनोगत जाव जेदतुं जाणवु, ते चोथु मण के० मन-पर्यायज्ञान सकल आवरणरहित संपूर्ण सर्ववस्तु विषयिजुं अनंतड्रव्यवीपइउं ज्ञान, ते पाचमु केवल के० केवलज्ञान जाणवु. मिथ्यात्वे करी विरुद्धजगे विपरीतपणे वस्तुनो परिच्छेद, ते ठहु विजग के० विजगज्ञान कहीये जेम शिवराजर्षि सात छीप अने समुद्र देखी जाणवा लाग्यो, जे मे सर्व द्विप, समुद्र, दीठा; एम मिथ्यात्वने उदये जे अवधिज्ञान ते ठहु विजंगज्ञान कहीयें, तथा मिथ्यात्वीनें एक मति, वीजुं श्रुत, ते पण अज्ञान कहीयें.

जे जणी अनंतधर्मात्मक वस्तुने एकरूपे पूर्ण करी जाणे, ने संसारहेतु तेने मो-क्षहेतुरूप जाणे, एकज विधिरूप जाणे, अथवा निषेधरूप जाणे, एम एकांत जाणे पण उजयरूपे न जाणे तेथी अज्ञानी
कहा सम्यक्दृष्टिमां एक ज्ञानी ते
नी, तथा ग्रण ज्ञानी, ते मति

અને અવધિજ્ઞાની, તથા ચાર જ્ઞાની તેમતિ, શ્રુત, અવધિ અને મન પર્યવજ્ઞાની, એ ચાર જ્ઞાની કહ્યા એ આઠ નાણ કેળ જ્ઞાન, તે સાકારોપયોગ સામાન્યવિશેષાત્મક વસ્તુને ઘિપે જાતિ, ગુણ ક્રિયાવિશિષ્ટ વસ્તુનું જાણવું તે સામાના કેળ સાકારોપયોગ જાણવું. એ સાતમી જ્ઞાનમાર્ગના આઠ જોડે જાણવી. ॥ ૧૪ ॥

॥ હવે વિરતિ અવિરતિ માર્ગના વે મલી સાત જોડે કહે છે ॥

સામાઙ્ગ્ય ઠેઙ પરિહાર, ર સુદુમ અદ્વિત્ય દેસ જય અજયા ॥

ચક્ષુ અચક્ષુ ઝંઢી, કેવલદંસણ અણાગારા ॥ ૧૫ ॥

અર્થ-સામાઙ્ગ્ય કેળ સામાયિકચારિત્ર, ઠેઙ કેળ ઠેદોપસ્થાપનીયચારિત્ર, પરિહાર કેળ પરિહારવિશુદ્ધિચારિત્ર, અને સુદુમ કેળ સૂક્ષ્મસપરાયચારિત્ર, અદ્વિત્ય કેળ યથા રચાતચારિત્ર, દેસજયઅજયા કેળ દેશવિરતિચારિત્ર, અને અવિરતિચારિત્ર, એ સાત ચારિત્ર, અને ચક્ષુ કેળ ચક્ષુદર્શન અને અચક્ષુ કેળ અચક્ષુદર્શન, ઝંઢી કેળ અવધિદર્શન, કેવલ કેળ કેવલદર્શન, એ ચાર દંસણ કેળ દર્શન, તે અણાગારા કેળ અનાકારોપયોગ જાણવા ૧૫

હવે સાતમી ચારિત્રમાર્ગના કહે છે સર્વવિરતિ, દેશવિરતિ અને અવિરતિ, એવી રીતે વિચારતાં સાત જોડે સર્વ સસારી જીવ હોય તિહા સમ કેળ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રનો જ્યા આય કેળ લાજ હોય તે જાણી સામાયિકચારિત્ર સર્વ સાવધ વિરતિરૂપ પ્રથમ જાણવું, અને જે પૂર્વપર્યાય ઠેદીને વીજા વિશુદ્ધ પર્યાયનું ઉપસ્થાપન કરવું, તે વીજુ ઠેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર, તે એક સાતિચાર અને વીજો નિરતિચાર, એવા વે જોડે જાણવું ત્યા શ્રીવીર તીર્થકરના સાધુને દૂષણ લાગે થકે જે વ્રત પર્યાય ઠેદે, જેમ વિપધર જે સર્પ તેણે ડશેલી આગલીને શરીર રાસવાને હેતે ઠેદે એમ વ્રત રાસવા નિમિત્તે સદૂષણ વ્રત પર્યાય ઠેદી ઝગમળી કરીયં, તે સાતિચાર ઠેદોપસ્થાપનીય કહીયે, અને વીજો નિરતિચાર તે શ્રીપાર્શ્વનાથના શિષ્ય શ્રીવીર જિનપાસેં ફરીશ્રી વ્રત ઝચ્ચે, તે નિરતિચાર ઠેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર વીજુ જાણવું એટલે તીર્થચક્રી અન્ય તીર્થે સક્રમણ કરે, જેમ શ્રીપાર્શ્વનાથના સાધુ કેશી ગાગેય પ્રમુલે શ્રીરીરના શાસનમા આવી પંચ મહાવ્રત ઝચ્ચી પૂર્વે પર્યાય ઠેદી નવો પર્યાય ગ્રહો, એ નિરતિચાર કહીયે ત્રીજુ પરિહાર તપોવિશેષ, ત્યા સામાનવ પૂર્વધર તો ઝગમળીશ વર્ષ ઉપરાત વહે, તે-હને નવનો ગઠ હોય તેમથેં એક વાચનાચાર્ય અને ચાર સાધુ પરિહાર તપોનિવિષ્ટ તથા ચાર સાધુ તેનું વૈયાવઙ્ગ કરે, તે ઠ માસનું તપ પૂર્ણ કરે, તેવારે તે ચાર વૈયાવઙ્ગી સાધુ તપ આદરે અને તપ કરી રહ્યા જે ચાર સાધુ, તે તેહનું ઠ માસ સુધી વૈયાવઙ્ગ કરે, વલતું ઠ માસ સુધી વાચનાચાર્ય તપ કરે, વીજા સાધુ તેનું વૈયાવઙ્ગ કરે, એમ અઠાર માસનું તપ કરે, તે તપની વિગત આવી રીતે છે કે, ઝણ કાલેં જઘન્ય ચોથ

लग्ने, मध्यम ठठ अने उत्कृष्ट अष्टम तप करे शीतकालें जघन्य ठठ, मध्यम अष्टम अने उत्कृष्ट दशम तप करे वर्षाकालें जघन्य अष्टम, मध्यम दशम अने उत्कृष्ट पुष्यश तप करे. पारणे आयंवील करे एम तप पूर्ण करी जिनकटप पडिवजे तथा गद्यमांहे आवे, ते परिहार विशुद्धिचारित्र व्रीजु जाणवु सूक्ष्मसंपराय गुणगणे सूक्ष्मसंपराय चारित्र चोथु होय. अग्नीश्रारमा गुणगणार्थी मांकीने चाग गुणगणे श्रीवीतरागनु निरतिचारचारित्र ते पांचमु यथाख्यातचारित्र जाणवु. देशविरति निरपराध निरपेक्ष संकटपी त्रस जीव न हणु, ते ठठु देशविरति चारित्र, इत्यादिक सर्वविरति, देशविरति चारित्र जाणवां अने ए वे मांहेथी एके न होय ते सातमु अविरतिचारित्र जाणवु ए आठमी चारित्रमार्गणा सात जेदे जाणवी

हवे नवमी दर्शनमार्गणा कहे ठे जे आंखे करी देखवु, ते चक्षुदर्शन. अचक्षु क-हेतां आख विना शेष इंद्रिय चार तथा मन तेणे करी जे वस्तुनुं सामान्यांश ग्रहण ते वीजु अचक्षुदर्शन अवधि एटले डव्य, क्षेत्र, काळादिक मर्यादायें सामान्यपणे रूपी डव्यनुं ग्रहण, ते व्रीजु अवधिदर्शन अने संपूर्ण डव्यविषय सामान्यांशनु ग्रहण विषयक केवलदर्शन ते चोथु जाणवुं ए चारे अनाकार ठे जे जणी जाति, गुण, क्रियादिक विशेषण रहित वस्तु आकार रहित कांडएक एवु देखीयें, ते जणी अनाकारोपयोग कहीये, ए नवमी दर्शनमार्गणा जाणवी ॥ १५ ॥

॥ हवे दशमुं लेख्यामार्गणानु द्वार कहेठे ॥

किण्हा नीला काऊ, तेउं पम्हाय सुक जघिअरा ॥

वेअग खड्गुवसममिठ मीस सासाण सन्निअरे ॥ १६ ॥

अर्थ—किण्हा के० कृष्ण लेख्या, नीला के० नील लेख्या, काऊ के० कापोत लेख्या, तेउं के० तेजोलेख्या, पम्हाय के० पद्मलेख्या, सुक के० शुक्कलेख्या, जघ के० जघ्य, जघिअरा के० इतर एटले अजघ्य, वेअग के० वेदक सम्यक्त्व, खड्ग के० द्वायिकसम्यक्त्व, उवसम के० औपशमिक सम्यक्त्व, मिठ के० मिथ्यात्वसम्यक्त्व, मीस के० मिश्रसमकित, सासाण के० साम्बादनसमकित, सन्निअरे के० सन्निआ अने इतर वीजा असन्निआ, ए तेरमी सङ्गी मार्गणा जाणवी ॥ इत्युक्तार्थः ॥ १६ ॥

लेख्या ओदयिक पर्याय जेदे करी जीवजेद विचारतां ठ जेदें सर्व जीव जाणवा कृष्णादिक डव्यसवधे जीवनो कर्मरस परिणमनहेतु अशुक्लभाव ते लेख्या कहीयें तेनु स्वरूप जंघुफल सावा निमित्त ठे, ते पुरुषना अध्यवसाय जेदें जाणवु जेम ठ पुरुषे जवृद्ध फल्यो देखी एके चितव्यु के, ए वृद्ध मूलथकी ठेदीये, ए कृष्ण लेख्या-

वन्त वीजे कछुं के, शाखा ठेदीयें, ए नीखलेइया वीजे कछुं, लघु शाखा ठेदी, १
कापोत लेइया चोथे कछुं, गुष्ठ ठेदी, ए तेजो लेइया पांचमे कछु, फल तोम
खियो, ए पद्मलेइया ठठे कछुं, नीचे पड्यां फल लड्यें, ए शुक्ल लेइया एम ठ जे
जीव होय ए दशमी लेइयामार्गणा जाणवी

हवे जव्यमार्गणायें पारिणामिक जावे जीवजेद विचारतां वे जेदे सर्व संसार
जीव ठे त्यां मुक्ति जावा योग्य जे जीव जव्य ते जव्य जीव अने जे केवारे प
मुक्तियें न जाय ते अजव्य जीव ए अगीआरमी जव्य मार्गणा वे जेदे जाणवी

हवे नवतत्त्वश्रद्धानुगुण मुख्यताये द्वायोपशमिक, द्वायिक, औपशमिक अने
औदयिक, ए चार पर्याय जेदे विचारतां ठ जेद सर्व जीवना थाय त्या प्रथम वेदव
कहेतां सम्यक्त्व मोहनीयना प्रदेश तथा रस वेदे ठे एतु नाम द्वायोपशमि
कहीयें जे जणी मिथ्यात्व मोहनीयनो रस सर्व घातीउं उदयें आव्यो थको जोगर्व
द्वय कीधो अने उदय नथी आव्यो, एवो जे अनुदय रूप ते उपशम्यो ठे एने
आतरे जे आत्माना तत्त्वरुचि ज्यां लगे जागे, ते पहेछु द्वायोपशम सम्यक्त्व कहीयें
उक्तच "मिष्टत जमुद्भ्रं, तं खीण अणुद्भ्रं च उवसत ॥ मीसी जावपरिणय, वेद
जांत खडवसमं" ॥ १ ॥ तथा श्रीजिनकालें प्रथम सघयणी मनुज्य द्वापक श्रेणि
करोतो पहेछा अनंतानुवधीया चार कपाय तथा त्रण दर्शन मोहनीय, ए सात प्रकृति
खपावे, तेवारे जे प्रथम कह्यो आत्मानो शुद्ध श्रद्धान स्वजाव, ते वीजुं द्वायिक
सम्यक्त्व ए बद्धायु पामे, तेनी अपेक्षाये तो चारे गति मध्ये पामीयें तथा
साते प्रकृति रसथी तथा प्रदेशथी उपशमावे थके जे शुद्ध श्रद्धान गुण प्रगट्यो ते
वीजु औपशमिक सम्यक्त्व जाणवु मिथ्यात्वने उदयें विपरीतरुचि ते चोथु मिथ्यात्व
तथा मिश्रने उदयें मिश्ररुचि ते पांचमुं मिश्र तथा सम्यक्त्व वमतो, मिथ्यात्वे नथी
पहोतो, एनी वडें जे शुद्धरुचि ते ठहु सास्वादन सम्यक्त्व जाणवु ए चारमी सम-
कित मार्गणा ठ जेदे जाणवी

हवे सद्भा द्वायोपशमजन्य जीवजु ज्ञानविशेष ते पण अर्होआं दीर्घकालिकी
सद्भा तेणे सहित ते सन्नीआ जीव मन सहित जाणवा तथा ते संझायें रहित जेने
मन न होय ते असन्नीआ जीव एम सद्भामार्गणायें विचारतां सर्व जीव वे प्रकारें
जाणवा ए सद्भिमार्गणा तेरमी वे जेदे जाणवी ॥ १६ ॥

आहारेअर जेआ, सुर निरय विजग मइ सु उंहि डगे ॥
सम्मत तिगे हपा, सुका सन्नीसु सन्निडग ॥ १७ ॥

अर्थ— आहारेअरनेआ के० आहारक अने इतर ते अणाहारक ए वे जेद आहारक मार्गणाना, ए चउदमी मार्गणा. हवे वाशठ मार्गणायें चौद जीवजेद कहे ठे. सुर० के० देवगति, निरय के० नरकगति, त्रीजुं विजग के० विजंग ज्ञान, चोथु मइ के० मतिज्ञान, पांचसु सु के० श्रुतज्ञान, उहिडुगे के० अवधिज्ञान अने अवधिदर्शन, एवं सात सम्मत्ततिगे के० सम्यक्त्वुं त्रिक, एवं दश. अने पहा के० अग्नी-आरमी पद्मलेख्या, चारमी सुक्का के० शुक्क लेख्या, तेरमी सन्निसु के० सन्नीआ, ए तेर मार्गणायें सन्निडुगं के० सही पंचेंद्रिय पर्याप्ता अने अपर्याप्ता, ए वे जेद जीवना होय. ॥ इत्युक्तारर्थ. ॥ १७ ॥

चौदमी आहारकमार्गणा, त्यां प्रथम आहार त्रण प्रकारना ठे एक उजार, अपर्याप्तावस्थाये होय तथा बीजो लोमाहार अने त्रीजो प्रक्षेपाहार, ए वे आहार पर्याप्तावस्थाये होय, ए त्रणे आहारें करी कुधोपशम हेतु शरीरादिक पुनल आहारे, तेने आहारक कहीयें तेथी इतर के० बीजा अनाहारक जाणवा. जे कर्मणकाययोगी विग्रहगति समापन्न जीव तथा अयोगी केवली इत्यादिक अणाहारक जीव जाणवा. एम विचारता वे जेदें सर्व जीव जाणवा, ए चौदमी आहारकमार्गणा कही. ए रीते मार्गणाना उत्तर जेद वाशठ कहा

हवे वाशठ मार्गणाद्वारे चौद जीवजेद विचारे ठे देवगति अने नरकगति, ए वे गतिमार्गणामध्ये संह्री पंचेंद्रिय अने पर्याप्तो करण अपर्याप्तो लेवो केमके लब्धि अपर्याप्तो देव अने नारकी न होय माटें

त्रीजा विजग ज्ञाने अपर्याप्तावस्थायें विजंग ज्ञानी होय ते अपेक्षायें लेवु तथा पंचसंग्रहमांहे विजगें एकज जीवजेद मात्र सन्निपर्याप्तोनेज कह्यो ठे ते असंह्रीया मांहेथी आव्यो जे देवता, अने नारकी तेने अपर्याप्तावस्थायें विजंगज्ञान न होय तेथी ते अपेक्षायें एकज जेद लीधो ठे ए विशेष ठे

मतिज्ञान, श्रुतज्ञान, अवधिज्ञान, ए त्रण ज्ञान अने दर्शनमार्गणामांहे एक अवधिदर्शन ए चार मार्गणाद्वारें संह्री पंचेंद्रिय करण अपर्याप्तो जीव त्रण ज्ञान सहित सम्यक्दृष्टि अवतरे, ते अपेक्षायें अपर्याप्ता लीधा, तथा बीजा संह्री पर्याप्ता सम्यक्दृष्टि जीवने पण होय, एटले वे जीवजेद होय

त्रण सम्यक्त्वे पण ए वे जीवजेद जाणवा. त्यां वज्रायु सात प्रकृति मोहनी खपावी, चार गतिमांहे उपजे, त्या अपर्याप्तावस्थायें क्षायिक सम्यक्त्व होय ते अपेक्षायें एक संह्रीआ अपर्याप्ता लेवा तथा उपशमश्रेणियें उपशम, सम्यक्दृष्टि पण

મરણ પામીને અનુત્તરવાસી દેવતા થાય તે અપેક્ષાયે વીજા સંઙ્ગી અપર્યાપ્તા પણ લેવા. અહીંનાં કોઈ કહેઠે જે સંઙ્ગી અપર્યાપ્તાને ઉપશમ સમ્યક્ત્વ કેમ હોય ? તેનો ઉત્તર જે અહીં કરણ અપર્યાપ્તા લેવા પણ લઘ્વિ અપર્યાપ્તા ન લેવા

વેદક સમ્યક્ત્વે, પદ્મલેશ્યાયે, શુક્લલેશ્યાયે તથા સંઙ્ગી માર્ગણાયે, એ ચાર માર્ગણાયે તથા પૂર્વલી નવ, એવં તેર માર્ગણાસ્થાને સન્નિપ્તુગ કેળ સંઙ્ગીઆના વે જેદ હોય, ઇટલે પર્યાપ્તો અને અપર્યાપ્તો એ વે જેદ હોય, ત્યાં અપર્યાપ્તા ઉપજતી વેલાયે કરણથી લેવા જે જળી લઘ્વિઅપર્યાપ્તા તો તથાવિધ વિશુદ્ધિને અજાતે એ તેર માર્ગણાદ્વારે ન પામીયે એ તેર માર્ગણાયે જીવ જેદ કહ્યા. અહીં વેદક અને દ્વાયોપશમિક સમ્યક્ત્વ એકજ ઠે. એ તેર માર્ગણા થઈ ॥ ૧૭ ॥

તમસન્નિ અપજ્જજુઅં, નરે સવાયર અપજ્જ તેઝુએ ॥

થાવર ઇગિંદિ પઢમા, ચઝ વાર અસન્નિ હુહ વિગલે ॥ ૧૮ ॥

અર્થ— તં કેળ તે વે જેદ અસન્નિઅપજ્જજુઅં કેળ અસંઙ્ગીઆ લઘ્વિ અપર્યાપ્તા સહિત એ ત્રણ જેદ, નરે કેળ મનુષ્યગતિને વિપે હોય, સવાયરઅપજ્જતેઝુએ કેળ તે વે વાદર અપર્યાપ્તા સહિત ત્રણ જેદ તેજોલેશ્યામાંહે હોય અને થાવરઇગિંદિ કેળ પાંચ સ્થાવરકાય અને ઇંદ્રિયમાર્ગણામાહેલી એકંદ્રિય, એ ઠ વોલને વિપે પઢમાચઝ કેળ પ્રથમના ચાર જેદ જીવોના હોય તથા વારઅસન્નિ કેળ પ્રથમના વાર જેદ અસંઙ્ગીમાં હોય, અને હુહવિગલે કેળ વે વે જીવજેદ પ્રત્યેક વિકલેદ્રિયમાહે હોય ॥ ઇત્યદ્વાર્ય ॥ ૧૮ ॥

તે સંઙ્ગીપર્યાપ્તો અને સંઙ્ગી અપર્યાપ્તો, એ વે જેદ અને અસંઙ્ગી લઘ્વિ અપર્યાપ્તો, એ ત્રણ જેદ મનુષ્યગતિમાહે પામીયે, જે જળી મનુષ્યના મલ મૂત્રાદિક ચૌદ સ્થાનકે સમૂર્ઘિમ મનુષ્ય, અસરય ઉપજે, તે અપર્યાપ્તાજ મરણ પામે પણ પૂરી પર્યાપ્તિ ન કરે ગર્જજ વે જેદે હોય, તે ગર્જજ મનુષ્ય સન્નિઆના વે જેદ તથા વાદર એકંદ્રિય અપર્યાપ્તા સહિત ત્રણ જીવ જેદ તે તેજોલેશ્યાયે હોય જે જળી વાદર એકંદ્રિયમાહેલા પૃથ્વી, અપ્ અને ઘનસ્પતિમધ્યે દેવતા લેશ્યા સહિત અવતરે ઠે તેની અપર્યાપ્તાવસ્થા હોય તેવારે તથા સન્નિઆને પર્યાપ્તા અપર્યાપ્તા એ વેહુ અવસ્થાયે તેજોલેશ્યા હોય અહીંઆ પણ કરણઅપર્યાપ્તા લેવા

હવે ઠ કાયમાર્ગણા દ્વારને વિપે એક ત્રસકાય માર્ગણા રહેવા દીજે, તે મૂકીને વાકીની પાંચ સ્થાવર કાયમાર્ગણા અને ઇંદ્રિય દ્વારને વિપે વેંદ્રિય, તેંદ્રિય, ચૌરિં- અને પચેંદ્રિય રહેવા દીજે, વાકી એકંદ્રિયની એકજ માર્ગણા લહીયે, તેવારે

પાંચ ચાવરને વિષે પણ જીવના ચાર જેદ લાજે અને ઇંદ્રિય દ્વારમાંહેલા એકેંદ્રિય મધ્યે પણ જીવના ચાર જેદ લાજે, તે ચાર જેદનાં નામ કહે છે. એક સૂક્ષ્મએકેંદ્રિય-પર્યાસો, વીજો સૂક્ષ્મએકેંદ્રિયઅપર્યાસો, તથા ત્રીજો વાદરએકેંદ્રિયપર્યાસો, ચોથો વાદરએકેંદ્રિયઅપર્યાસો, એ રીતે પાંચ સ્થાવરકાયમાર્ગણા તથા ઠઠી એકેંદ્રિયમાર્ગણા, એ ૮ માર્ગણાદ્વારે પૂર્વેક ચાર જીવજેદ હોય

એ રીતે પૂર્વેલી ગાથામાં તેર માર્ગણા દ્વારે જીવજેદ કહ્યા અને આ ગાથામાં અહીં સુધી મનુષ્યગતિમાર્ગણા તથા તેજોલેશ્યામાર્ગણા, પાંચ સ્થાવરકાયમાર્ગણા અને એક એકેંદ્રિયમાર્ગણા, એમ સર્વ મલી એકવીશ માર્ગણાયે જીવ જેદ કહ્યા.

બાવીશમી અસહી માર્ગણાયે વાર જીવજેદ હોય તેનાં નામ કહે છે સૂક્ષ્મએકેંદ્રિય પર્યાસા અને અપર્યાસા, વાદરએકેંદ્રિય પર્યાસા અને અપર્યાસા, વેંદ્રિય પર્યાસા અને અપર્યાસા, તેંદ્રિય પર્યાસા અને અપર્યાસા, ચૌરિંદ્રિય પર્યાસા અને અપર્યાસા, અસંહી પચેંદ્રિય પર્યાસા અને અપર્યાસા, એ વાર જેદ અસહી માર્ગણાયે હોય, જે જળી એળને કવ્યમન ન હોય અને જાવમન હોય તે જળી અસહી કહીયે એ બાવીશ માર્ગણા દ્વારે જીવજેદ કહ્યા

ત્રેવીશમી વેંદ્રિય માર્ગણાયે વેંદ્રિય પર્યાસા અને અપર્યાસા, એ બે જીવજેદ પામીયે ચોવીશમી તેંદ્રિયમાર્ગણાયે તેંદ્રિય પર્યાસા અને અપર્યાસા, એ બે જીવજેદ પામીયે, પચીશમી ચૌરિંદ્રિય માર્ગણાયે ચૌરિંદ્રિય પર્યાસા અને ચૌરિંદ્રિય અપર્યાસા, એ બે જીવજેદ પામીયે ॥ ૧૬ ॥

દસચરિમ તસે અજયા, હારગ તિરિ તણુ કસાય હુ અનાણે ॥

પઢમ તિલેસા જવિઅર, અચક્કુ, નપુ મિથિ સવેવિ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—દસચરિમ કે ૦ દશ જેદ ઠેલા, તસે કે ૦ પ્રસકાયમાર્ગણાયે પામીયે તથા અજયાહારગ કે ૦ અવિરતિમાર્ગણા, આહારકમાર્ગણા, તિરિ કે ૦ તિર્યચગતિ, તણુ કે ૦ કાયયોગમાર્ગણા, કસાય કે ૦ ચાર કપાયમાર્ગણા, હુઅનાણે કે ૦ બે અજ્ઞાનમાર્ગણા, પઢમતિલેસા કે ૦ પ્રથમની ત્રણ લેશ્યા માર્ગણા, જવિઅર કે ૦ જવ્યમાર્ગણા અને હુતર તે અજવ્યમાર્ગણા, અચક્કુ કે ૦ અચક્કુદર્ગનમાર્ગણા, નપુ કે ૦ નપુંસકવેદમાર્ગણા, મિથિ કે ૦ મિથ્યાત્વમાર્ગણા, ઇટલી માર્ગણાયે સવેવિ કે ૦ સર્વ ચૌદે જીવજેદ પામીયે ॥ હ્યકારાર્થ ॥ ૧૭ ॥

સૂક્ષ્મએકેંદ્રિય પર્યાસા અને અપર્યાસા તથા વાદરએકેંદ્રિય પર્યાસા અને અપર્યાસા, એવં ચાર જેદ વિના બાકી ચૌદમાંથી ચરમ ઇટલે ઠેલા બે ઇંદ્રિયાદિક દશ

જીવજેદ ત્રસકાય માર્ગણાયેં પામીયેં જે જળી વેંડિય, તેડિય, ચૌરિંડિય અને પંચેં
ડિય જીવને ત્રસ નામકર્મનો ઉદય ઠે, તેથી પોતાને વલેં હાલે ચાલે ઠે.

અને એક સંયમ માર્ગણામધ્યે અવિરતિમાર્ગણાયેં, વીજી આહારકમાર્ગણામધ્યે
આહારકમાર્ગણાયે, ત્રીજી ગતિમાર્ગણામધ્યે તિર્યચગતિમાર્ગણાયેં, ચોથી યોગમાર્ગણા-
મધ્યે કાયયોગમાર્ગણાયેં તથા ચાર કપાય માર્ગણાયેં એવં આઠ માર્ગણા તથા મતિ
અને શ્રુત એ વે અજ્ઞાનમાર્ગણાયે, એવં દશ લેશ્યામાર્ગણામધ્યે કૃષ્ણ, નીલ અને કા
પોત, એ ત્રણ લેશ્યામાર્ગણાયેં, એવ તેર, તથા જવ્ય અને ઉતર કેવં અજવ્ય એ વે માર્ગ
ણાયે, એવં પદર તથા દર્શનમાર્ગણામધ્યે અચક્રુદર્શનમાર્ગણાયેં, એવં શોલ, વેદમાર્ગણા
મધ્યે નપુસકવેદ માર્ગણાયે, એવ સત્તર, સમ્યક્ત્વ માર્ગણામધ્યે મિથ્યાત્વમાર્ગણાયે, એવ
અઢાર માર્ગણામધ્યે ૧ સૂક્ષ્મએકેંડિય, ૨ વાદરએકેંડિય, ૩ વેંડિય, ૪ તેંડિય,
૫ ચૌરિંડિય, ૬ અસંઝીપચેંડિય, ૭ સંઝીપચેંડિય, એ સાત પર્યાંતા તેમજ એ સાત
અપર્યાંતા, એમ ચૌદ જેદ જીવના હોય જે જળી ૧ અવિરતિપણ, ૨ આહારકપણ,
૩ તિર્યચપણ, ૪ કાયયોગીપણ, ચાર કપાયનો ઉદય, વે અજ્ઞાન, કૃષ્ણ, નીલ અને
કાપોત એ ત્રણ લેશ્યા, જવ્યપણ, અજવ્યપણ, અચક્રુદર્શન, નપુસકવેદ, મિથ્યાત્વ,
એ અઢારે ઘોલ ચૌદ જીવજેદમાંહે સંજવે, ત્યાં મિથ્યાત્વ તો એકેંડિયાવિક ચાર
જીવજેદને વિપે એક અનાજોગ મિથ્યાત્વજ હોય, જે જળી તેડને અવ્યક્તપણે તત્વ
રુચિ નથી તેથી તેને તત્વરુચિ વિના મિથ્યાત્વ કહીયે, તથા પચ સમ્રહમધ્યે એ વાર-
જીવજેદને અનનિગ્રહિત મિથ્યાત્વ કહ્યું ઠે, જે જળી એણે કોઈ દેવ ગુરુને પ્રહણ કર્યો
નથી તે અપેક્ષાયેં કહ્યું ઠે તથા એ લલિધથી તથા કરણથી અપર્યાંતા વેદુ અહીં લેવા-
અહીંઆ ઇંડિયપર્યાંતિ પૂરી કર્યા વિના ડવ્યેંડિયને અજાવે પણ અચક્રુદર્શન કહ્યું
તે એટલા વાસ્તે જે આસ વિના વીજા ઇંડિય તથા નોંડિય તથા ડવ્યેંડિયને અ
જાવેં જે ઇંડિયવિપયિઠં સામાન્યાવબોધ તે અચક્રુદર્શન જાણવું જે જળી વિગ્રહ-
તિને વિપે તથા કાર્મણયોગે પણ અનાકારોપયોગ સિદ્ધાંતમા કહ્યું ઠે ત્યા વાટે-
વહેતા જીવમા જે અવધિદર્શની જીવ નથી, તેને વીજુ કયુ દર્શન હોય ? તે જળી
ત્યા પણ અચક્રુદર્શન માન્યુ ઠે એટલે મૂલથી ચુસ્માલીશ માર્ગણાદારે જીવજેદ
કહ્યા ॥ ૧૯ ॥

પજ્ઞાસન્નિ કેવલ ટુગ, સંજમ મણનાણ દેસ મણ મીસે ॥

પણ ચરિમ પજ્ઞ વયણે, તિય ઠવિ પજ્ઞિઅર ચક્ષુમિ ॥ ૨૦ ॥

પજ્ઞાસન્નિ કેવં પર્યાંતા સંઝી પચેંડિયનો એક જેદ, તે અગીઆર માર્ગણા-

द्वारं पामीयें, तेनां नाम कहें ठे केवलदुग के० केवलज्ञान ने केवलदर्शन, संयम के० संयम मार्गणा सांद्देही पांच मार्गणायें, एव सात मणनाण के० मन.पर्यवज्ञान, देस के० देशविरति, मण के० मनोयोग, भीसे के० मिश्रदृष्टिमार्गणायें एव अगीआर मार्गणानेविषे पूर्वोक्त एकज जीवजेद होय. तथा पणचरिम के० पांच ठेह्वा जीवजेद पज्ज के० पर्याप्ताना ते वयणे के० एक वचनयोगमार्गणानें विषे होय, अने तिय के० त्रण अथवा एज त्रणने पज्जिअर के० पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता ए वे जेदे करतां ठवि के० ठ जीवजेद चकुमि के० एक चक्रुदर्शनमार्गणाने विषे होय. ॥ इत्यह-
रार्थ. ॥ २० ॥

हवे करणपर्याप्तो सङ्गी पंचेंद्रियनो एक जीवजेद अगीआर मार्गणाद्वारं पामीयें, ते अगीआरनां नाम कहें ठे १ केवलज्ञान, २ केवलदर्शन, ३ सामायिकचारित्र, ४ वेदोपस्थापनीयचारित्र, ५ परिहारविशुद्धिचारित्र, ६ सूक्ष्मसंपरायचारित्र, ७ यथा-
रयातचारित्र, ८ मन पर्यवज्ञान, ९ देशविरति, १० योगमार्गणामाहे एक मनोयोग, ११ मिश्रदर्शन, १२ अगीआर मार्गणा सङ्गी पंचेंद्रियपर्याप्तानें होय, अहीं केवल-
ज्ञानी अने केवलदर्शनी पण, द्रव्यमन सवधें संझीठ केवली होय, ते अपेक्षायें सङ्गीठ लेवो बीजु केवलीने मतिज्ञानावरणीय द्वायोपशमजन्य ज्ञानविशेष जावमन न होय जे जणी केवलीनुं ज्ञान द्वायिकजावे ठे पण द्वायोपशम जावें नथी ए पर्याप्तो लब्धिथी तथा करणथी उज्जयप्रकारे लेवो बीजा तेर जीवजेदे ए अगीआर बोझ न पामीयें देशविरतिचारित्र अने सर्वविरतिचारित्र पण सङ्गी पर्याप्तानेंज होय

पणचरिम के० पांच जीवजेद ठेह्वा पर्याप्ताना लेवा, एटले १ वैंद्रिय, २ तैंद्रिय, ३ चौरिंद्रिय, ४ असङ्गी पंचेंद्रिय, ए पांच पर्याप्ता करणथी तथा लब्धिथी उज्जय प्रकारे लेवा ए पाच जेदें वचनयोगमार्गणायें होय. केमके ए पांच जीव जेदने जापा होय, शेष नव जीवजेदनें जापा न होय माटे

त्रण तथा ठ जेद एटले १ चौरिंद्रियपर्याप्तो, २ असंझीपंचेंद्रियपर्याप्तो, ३ संझी-
पंचेंद्रियपर्याप्तो, ए त्रण जीवना जेद चक्रुदर्शनमार्गणायें होय. तथा कोइएक आचार्य इंद्रियपर्याप्ति पूरी कथा पठी इतर एटले शेष पर्याप्तियें करी अपर्याप्ता एवा एज त्रण जीवजेद, एव ठ जेद होय एटले एज त्रण जेद पर्याप्ताना अने एज त्रण जेद अपर्याप्ताना, एव ठ जीवस्थानकें चक्रुदर्शन होय, एम कहें ठे एटले सत्ता-
वन मार्गणाद्वारं जीवजेद कथा. ॥ २० ॥

थी नर पणिदि चरमा, चउ अणहारे इसन्नि ठ अपज्जा ॥
ते सुहुम अपज्जा विणा, सासणि इत्तो गुणे वुवं ॥ २१ ॥

अर्थ- थीनरपणिदि के० स्त्रीवेद अने पुरुषवेद तथा पचेन्द्रिय, ए त्रण मार्गणायें चरमाचउ के० ठेह्वा चार जीवज्जेद जाणवा, अने अणहारे के० अणहारेक मार्गणायें इसन्नि के० वे सङ्कीया, ठअपज्जा के० ठ अपर्याप्ता, ए आठ जीवज्जेद होय ते के० ते आठ जेदमांथी सुहुमअपज्जाविणा के० सूक्ष्म अपर्याप्ता विना वाकीना सात जीवज्जेद, सासणि के० सास्वादनमार्गणायें जाणवा इत्तो गुणेषु के० हवे अहींआंथी. आगले वाशठ मार्गणाद्वारे गुणगणा कहीशु. ॥ इत्युक्तार्थ ॥ २१ ॥

वेदमध्यं स्त्रीवेद अने पुरुषवेद तथा इन्द्रियमध्ये पचेन्द्रिय, ए त्रण मार्गणाद्वारे ठेह्वा चार जीवज्जेद होय, एतले असङ्की पचेन्द्रियपर्याप्तो अने अपर्याप्तो तथा सङ्की. पचेन्द्रियपर्याप्तो अने अपर्याप्तो ए ठेह्वा चार जीवज्जेद होय, अहींआ स्त्री पुरुष वि न्दुरूप वेद असन्निआने लेवा पण जाववेद तो नपुसक वेदेज ठे. शेष वे जेद न होय तथा सन्निठ पण करणअपर्याप्तो लेवो केम के लब्धि अपर्याप्ताने तो नपु सक वेद होय

अनाहारक मार्गणाद्वारे केवली समुद्धातनी वेलायें १ सङ्की पचेन्द्रिय पर्याप्तो लेवो, २ अपर्याप्तो, ३ सूक्ष्म एकेंद्रिय अपर्याप्तो, ४ वादर एकेंद्रिय अपर्याप्तो, ५ वैन्द्रिय अपर्याप्तो, ६ तेन्द्रिय अपर्याप्तो, ७ चौरिन्द्रिय अपर्याप्तो, ८ असङ्कीपचेन्द्रिय अपर्याप्तो, ए आठ जीवज्जेद होय तिहा अपर्याप्ता वरुगतिये वे, त्रण समय लग होय, त्रण समय अनाहारी रहे ए अपेक्षायें ए साते अपर्याप्ता अनाहारक मार्ग णायें पामीयें तथा केवली समुद्धात करतो ब्रोजे, चोथे अने पाचमे, ए त्रण समयें कार्मणयोगी जणी अणहारी होय ते माटे सङ्की पचेन्द्रियपर्याप्ता पण लेवा जे जणी इव्य मनसवधे केवलीने सन्निठ कहीयें

१ वादर एकेंद्रिय, २ वैन्द्रिय, ३ तेन्द्रिय, ४ चौरिन्द्रिय, ५ असङ्की पचेन्द्रिय, ६ सङ्की पचेन्द्रिय ए ठ जीव जेद अपर्याप्ताना अने सातमो सङ्की पचेन्द्रियपर्याप्तो, ए सात जीव जेद सास्वादन मार्गणायें लाजे, केम के कोइ जीव सम्यक्त्व वमतो सूक्ष्म एकेंद्रियमाहे न उपजे, तेथी अपर्याप्तावस्थायें सास्वादनपण सूक्ष्मएकेंद्रियने न होय, ते जणी वाकीना ठ जीवज्जेद अपर्याप्ताना लीधा, केमके ए ठए करण अ पर्याप्तामाहे सम्यक्त्व वमतो जीव अवतरे, ते अपेक्षायें लीधा, तथा सन्निआ अप र्याप्ताने प्रथिजेद उपशम सम्यक्त्व लही एक समय जघन्य अने उरुहृष्ट ठ आवक्षि-
प्रथम कपायोदये परुता तथा उपशमश्रेणीथी परुता सास्वादन आवे

માટે કહ્યો એમ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે જીવજેઠ કહ્યા ગુણ વાહિરા એટલે એ સર્વ માર્ગણાસ્થિત જીવ ગુણગાણા વિના ન હોય, તે જાણી ગુણગાણાં અનુક્રમે માર્ગ-
ણાદ્વારે જિહ્વા જેટલા સજવે, તિહા તેટલાં કહીયેં ટેયેં ॥ ૨૧ ॥

પણ તિરિં ચડ સુર નિરણ, નર સન્નિ પાણિંદિ જવ તસિ સવે ॥

ફગ વિગલ જૂદગવણે, હુ હુ એગં ગફ તસ અજવે ॥ ૨૨ ॥

અર્થ— પણતિરિં કે ૦ પાંચ ગુણગાણાં તિર્યંચ ગતિયેં હોય ચડસુરનિરણ કે ૦ ચાર ગુણગાણાં દેવગતિ અને નરકતિયેં જાણવાં, તથા નરસન્નિપાણિંદિજવતસિ કે ૦ ૧ મનુ પ્યગતિ, ૨ સહી, ૩ પચેંડિય, ૪ જવ્ય અને ૫ ત્રસ, એ પાંચ માર્ગણાંયેં સવે કે ૦ સર્વ ગુણગાણા હોય, તથા ફગવિગલ કે ૦ એકેંડિય, વિકલેંડિય, જૂદગવણે કે ૦ પૃથ્વી, અપ્ અને વનસ્પતિ એ સાત માર્ગણાંયેં હુહુ કે ૦ વે વે ગુણગાણાં હોય, અને એગફ-તસઅજવે કે ૦ ગનિત્રસ તથા અજવ્યને વિષે એગ એટલે એક મિથ્યાત્વ ગુણગાણુજ હોય ॥ ઇત્યક્તાર્થઃ ॥ ૨૨ ॥

ગતિમાર્ગણામાહે તિર્યંચગતિયે મિથ્યાત્વથી માંડીને દેશવિરતિ લગેં પાંચ ગુણ-
ગાણા પાસીયેં શ્રેષ્ઠ નવ ગુણગાણાં જવપ્રત્યયેંજ તેને ન હોય

અને મિથ્યાત્વથી માંડીને અવિરતિસમ્યક્દષ્ટિ લગે ચાર ગુણગાણા દેવગતિ તથા નરકગતિમધ્યેં લાજે શ્રેષ્ઠ દશ ગુણગાણાં જવ પ્રત્યયેંજ વિરતિને અજાવે તેડને ન હોય એવ ત્રણ ગતિમાર્ગણા થઈ.

ગતિમધ્યે મનુપ્યગતિમાર્ગણા, વીજી સન્નિમધ્યે સહી માર્ગણા, ત્રીજી ફડિયમાર્ગણા-મધ્યે પચેંડિય માર્ગણા, ચોથી જવ્યમધ્યે જવ્યમાર્ગણા, પાંચમી કાયમાર્ગણામધ્યે ત્રસકાયમાર્ગણા, એ પાંચ માર્ગણાદ્વારે મિથ્યાત્વથી માંડીને અયોગી કેવલી પર્યંત ચોદે ગુણગાણાં લાજે જે જાણી મનુપ્ય, સન્નિ, પચેંડિય, જવ્ય અને ત્રસ, તેને સર્વ ગુણગાણા સંજવે એવં આઠ માર્ગણાયે ગુણગાણા કહ્યા

ફડિયમાર્ગણામધ્યે એકેંડિય, વેંડિય, તેંડિય અને ચોરિંડિય, એ ચાર અને કા-યમાર્ગણામધ્યે પૃથ્વી, અપ્ અને વનસ્પતિ એ ત્રણ માર્ગણા એ સાત માર્ગણામધ્યેં મિથ્યાત્વ ને સાસ્વાદન, એ વે ગુણગાણા લાજે કેમકે જે સમ્યક્ત્વ ધમતો પૂર્વવજ્ઞાયુ એ સાતમધ્યે અવતરે, તેને અપર્યાસાવસ્યાયેં સાસ્વાદન ગુણગાણુ હોય વીજુ સર્વદા મિથ્યાત્વ ગુણગાણુજ હોય, જે જાણી એ સર્વને અનાજોગપણે તત્ત્વશ્રદ્ધાન એણે પ્રશ્નું નથી, તેથી એ અનજિગ્રહીતપણે કહીયે એવ પદર માર્ગણા થઈ.

ગતિત્રસ તે આત્મશક્તિયે હાલવે ચાલવે કરી ત્રસ જાણવા, પણ ત્રસપણે ત્રસના-મકર્મના ઉદયથી ત્રસ નહીં, એટલે તેજકાય, અને વાયુકાય, એ વે માર્ગણાના જીવ લ-

द्वि त्रसगतिर्ये त्रस कहेवाय तेने, तथा अजव्यमार्गणायें, ए त्रणे मार्गणायें, मिथ्या त्वगुणठाणु होय, जे जणी ए मध्ये कोइ जीव, सम्यक्त्व वमतो पण न उपजे, तथा अजव्यने तो सम्यक्त्व स्पशेंज नहीं, तेथी अजव्यने सास्नादन गुणठाणु न होय. एवं अठार मार्गणाद्वारे गुणठाणां कहां ॥ २१ ॥

वेअ ति कसाय नव दस, लोने चउ अजइ ड ति अनाण तिगे ॥

वारस अचकु चकुसु, पढमा अहखाइ चरिम चऊ ॥ २२ ॥

अर्थ- वेअतिकसाय के० त्रणें वेद, अने क्रोध, मान, माया, ए त्रणें कपाय, नव के० नव गुणठाणां होय, अने दसलोने के० लोचमार्गणायें दश गुणठाणां होय चउअजइ के० चार गुणठाणां अविरतिमार्गणायें होय दुतिअनाणतिगे के० वे तथा त्रण गुण ठाणां अज्ञानत्रिकें होय तथा वारसअचकुचकुसुपढमा के० अचक्रुदर्शनीय अने चक्रुदर्शनीय जीवने पढमा एटले प्रथमना चार गुणठाणां होय, अने अहखाइच रिमचऊ के० यथाख्यातचारित्रे ठेह्वा चार गुणठाणां होय ॥ २३ ॥

स्त्री, पुरुष अने नपुसक, ए त्रण जाववेद तथा क्रोध, मान अने माया, ए त्रण कपाय, एव ठ प्रकृतिना उदयवत जीवने प्रथमना नव गुणठाणां होय, केम के नव गुणठाणां पर्यंत त्रण कपायनो उदय ठे, तेथी एणे औदयिक पर्यायने नव गुणठाणां लाजे एव चोवीश मार्गणा थई

लोचकपायमार्गणायें सूक्ष्मसपरायगुणठाणुं होय, जे जणी मिथ्यात्वथी मांकीने दशमा गुणठाणा सुधी लोचनो उदय ठे, तेथी लोचनी जीवने दश गुणठाणां होय, वीजा गुणठाणा वेद अने कपायने विपे न मजवे पहेले गुणठाणे अनतावधीआने सरखो सज्जलनो क्रोध, त्रीजे मिश्रगुणठाणे अविरति अपचस्काणियाने सरखो सज्जलनो क्रोध, देशविरतिगुणठाणे पचस्काणीआने सरखो संज्वलनो क्रोध तथा प्रमत्त गुणठाणाथी मांकीने सज्जलनाने सरखो सज्जलन होय एव पच्चीश

असंयति एटले विरति रहित जे जीव, तेने विपे मिथ्यात्वथी मांकीने अविरति सम्यक्दृष्टि सुधीना चार गुणठाणां लाजे, जे जणी पाचमे गुणठाणे देशविरति होय, अने उपरला नव गुणठाणे सर्वविरति होय पण त्या अविरति नहीं होय माटे ठवीश

मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान अने विजगज्ञान, ए त्रण मार्गणायें जो सम्यग्मत्वाश

अधिक होय तो तेवारे त्रण अज्ञानने वे गुणठाणां होय, अने मिश्रगु मिथ्यात्वाश अधिक होय तो अज्ञान धणुं होय, तेवारे मिथ्यात्व अधिक

होय अने एकगणीयुं मिथ्यात्व वेदे, तेवारे सत्यत्व अधिक होय तथा जे मते सत्यत्वविना सर्व अज्ञानी जीव कहा, ते मते ए. त्रण अज्ञानने त्रण गुणगणां लाजे, जे जणी मिश्रदृष्टि पण अज्ञानी ठे, मिश्रगुणगणे पण अर्धु मतिज्ञान अने अर्धु मतिअज्ञान तथा अर्धु श्रुतज्ञान, अने अर्धु श्रुतअज्ञान होय तथा अर्धु विज्ञगज्ञान अने अर्धु अवधिज्ञान होय तथा पूर्ण मतिअज्ञान अने पूर्ण विज्ञगज्ञान, तेवारे पहेले, बीजे गुणगणे त्रण अज्ञान होय वली कोइक आचार्य कहे ठे के मिश्रगुणगणे मिथ्यात्व घणुं होय तेवारे मिश्रगुणगणे त्रणे अज्ञान होय, ए वे मत ठे पठी साबु खोट तो ज्ञानी जाणे एवं उगणत्राश मार्गणा थई.

प्रथमनां चार गुणगणां एटले मिथ्यात्वची मानीने चारमा क्षीणमोह गुणगणा सुधीनां चार गुणगणां, चक्षुदर्शन तथा अचक्षुदर्शन, ए वे मार्गणा द्वारे होय. जे जणी ए वे दर्शन, द्वायोपशमिकजावे होय अने आगले वे गुणगणे द्वायोपशमिक जाव नथी तिहा द्वायिकजाव होय अने आगले वे गुणगणे केवलीने केवलदर्शन अने केवलज्ञान ठे पण केवलीने इन्द्रियजन्य ज्ञान तथा दर्शन, ए वेहु न होय. केवलीनुं पारमार्थिक प्रत्यक्ष सकल ज्ञान ठे, ते जणी ए वेहु दर्शने चार गुणगणां पहेला संज्ञवे अर्हीआं अनेदनये जीवदर्शन जाणु एवं एकत्रीश

यथाख्यातचारित्र मार्गणायें ठेह्लां चार गुणगणां होय एटले उपशांत मोह, क्षीणमोह, सयोगी अने अयोगी, ए चार गुणगणां होय, तिहा अग्नीआरमे गुणगणे कपायोपशमची यथाख्यातचारित्र औपशमिकजावे होय, अने शेष त्रण गुणगणे कपायक्षय यथाची द्वायिकजावे यथाख्यातचारित्र वीतरागचारित्र होय अर्हीआं पण चारित्रवतने अनेद विवक्षायें लीधा एव वत्रीश मार्गणा द्वारे गुणगणां कक्षां ॥ २३ ॥

मणनाणि सग जयाई, समइअ ठेअ चउ छुनि परिहारे ॥

केवल छुनि दोचरिमा, जयाइ नव मइसु उहि डगे ॥ २४ ॥

अर्थ- मणनाणिसगजयाई के० मनःपर्यवज्ञानमार्गणायें प्रमत्तादिक सात गुणगणां होय, समइअठेअचउ के० सामायिक अने वेदोपस्थापनीय चारित्रि चार गुणगणां होय परिहारेछुनि के० परिहारविशुद्धिचारित्रें वे गुणगणां होय. केवल दोचरिमा के० केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए वे मार्गणायें वे ठेह्लां होय, तथा अजयाइनव के० अविरत्यादिक नव गुणगणां मइसु उहि डगाने विपे तथा उहिडगे के० अविधिदर्शने विदे लक्षार्थ. ॥ २४ ॥

मन.पर्यवज्ञानमार्गणायें जयाइ के० यत्तावंतसाधु तेनां गुणगणां प्रमत्तादिकधी माडीने क्षीणमोह लगे सात गुणगणां होय एटले चारित्रियाने अप्रमत्त गुणगणे मन.पर्यवज्ञान उपजे, ते वली प्रमत्त आवे, ते अपेक्षाये प्रमत्त गुणगण पण कहु अने धीजा गुणगणायें ते साधु उपशमश्रेणि तथा क्षपकश्रेणि करे, ते अपेक्षाये सात गुणगणां लाजे अहींथां पण ज्ञानवतने अजेद विवक्षाये गुणगणां कहां एव तेत्रीश

सयममार्गणामध्ये सामायिक अने ठेदोपस्थापनीय, ए वेहु चारित्रे एटले ए वे चारित्रवत जीवने प्रमत्त, अप्रमत्त, निवृत्ति अने अनिवृत्ति, ए चार गुणगणा लाजे ए वेहु चारित्र क्षायोपशमिकजावें तथा उपशम श्रेणिये नवमे गुणगणे औपशमिक चारित्र होय, तेने मते औपशमिकजावे तथा क्षपकश्रेणिये नवमे गुणगणे क्षायिक जावे, एम त्रण जावे होय एव पांत्रीश मार्गणा यई

परिहारविशुद्धिचारित्रे प्रमत्त अने अप्रमत्त, ए वे गुणगणा होय ए चारित्र उपशमश्रेणी तथा क्षपकश्रेणी, ए वेहु श्रेणी न होय, तेथी आगला गुणगणां ए चारित्रे न होय ए चारित्र क्षायोपशमिकजावें होय एव तत्रीश

केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए वे मार्गणाछारें चरमा के० ठेह्वा वे गुणगणा होय, एटले एक सयोगी ने बीजु अयोगी, ए वे गुणगणा होय, त्याज केवलज्ञान अने केवलदर्शन होय ए वेहु क्षायिकजावें ज्ञानज्ञानवतने अजेदनये पर्यायार्थिकनये सु ग्यताये ज्ञानमार्गणायें गुणगणां कहां एव आडत्रीश

अविरति सम्यक्दृष्टिगुणगणाथी माडीने वारमा क्षीणमोह पर्यंतना नव गुणगणां १ मतिज्ञान, २ श्रुतज्ञान, ३ अवधिज्ञान, ४ अवधिदर्शन, ए चार मार्गणायें होय केम के सम्यक्त्वने अजावे मिथ्यात्वादिक त्रण गुणगणे ज्ञान न होय, तथा अवधिदर्शन मिथ्यात्वादिक त्रण गुणगणे सिद्धांते मान्यु ठे, पण कर्मग्रंथने मते न मान्यु, तेथी त्या पण नव गुणगणा कहां तथा सयोगी अने अयोगी, ए वे गुणगणे केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए वे होय तेमाहे ठाडस्थिक सर्वे ज्ञान दर्शन आग्या एव वेंतालीश मार्गणाछारें गुणगणा कहां ॥ ३४ ॥

अड उवसमि चउ वेअगि, खइए इकार मिठ तिगि देसे ॥

सुहुमे स्सछाण तेर, स जोग आहार सुकाए ॥ ३५ ॥

अर्थ— अरुउवसमि के० आठ गुणगणा औपशमिक सम्यक्त्वे होय चउवेअगि चार गुणगणा, वेदकसम्यक्दृष्टिने होय खइएइकार के० क्षायिकसम्यक्त्वे अगी १ गुणगणा होय मिष्ठतिगि के० मिथ्यात्व, साखादन ने मिश्र, ए त्रण तथा

देसे के० देशविरति, सुहुमे के० सुक्ष्मसपराय, एवं पांच मार्गणा स्सट्ठाण के० पोतपो-
ताने गुणस्थानके होय. अने तेरस के० तेर गुणगणां, जोग के० योगनी त्रण मा
र्गणा तथा आहार के० आहारमार्गणा अने सुक्राए के० शुक्लवैश्यामार्गणा, एवं पांच
मार्गणायें होय

अविरतिशी मांडीने अगीआरमा गुणगणां लगे आठ गुणगणा सुधीमां ओप-
शमिक सम्यक्त्व मार्गणा होय तेमांहे अविरति, देशविरति, प्रमत्त अने अप्र-
मत्त, ए चार गुणगणां ग्रथिजेद करतां देशविरति तथा सर्वविरतिखहे, ते अपेक्षायें
खेवा तथा आगलां चार गुणगणा उपशमश्रेणीये होय एव तंतालीश

अविरति, देशविरति, प्रमत्त, अने अप्रमत्त, ए चार गुणगणां वेदक के० द्वायो-
पशमिक सम्यक्त्वे होय, अने आगले गुणगणे श्रेणी करतां ओपशमिक तथा द्वा-
यिक सम्यक्त्व होय, पण तिहां सम्यक्त्व मोहनीय वेदवाने अजावे वेदक सम्य-
क्त्व न होय एव चुम्मालीश मार्गणायें गुणगणा कक्षा

द्वायिक सम्यक्त्वमार्गणायें अविरतिगुणगणाशी मांडीने अयोगी लगे अगीयार
गुणगणां होय, अहीं प्रथमनां त्रण गुणगणां न होय, जे जणी चोथे, पांचमे, ठठे
अने सातमे, ए चार गुणगणे तो जेणे मोहनीयनी सात प्रकृति खपावी ने पूर्वं पर-
जवआयु बांध्यु होय ते रहे तथा जो अवज्जायु रूपकश्रेणी करे तो तेनी अपेक्षायें
अगीआर गुणगणां होय अहींथां कोऽ पूठे जे सम्यक्त्व मोहनीयना क्षयशी ययु जे
तत्त्वश्रद्धान, तेने सम्यक्त्व केम कह्यें ? तत्रोत्तर जे मिथ्यात्वना पुद्गल, मादक
शक्तिरहित शोध्या तंद्गुलनी परें कख्या तेने सम्यक्त्व मोहनीय कह्ये. तेनी परें द्वा-
यशी प्रगट्यो जे आत्मानो शुद्ध श्रद्धानगुण, जेम आठां पडल उतारे आंखनां पडल
मटे, तेज प्रगट थाय, तेनी परें जे शुद्धात्मगुण प्रगटे तेने सम्यक्त्व कह्ये ते
पाम्या पठी त्रण जव करे, जो पूर्वं देवायु तथा नरकायु बांध्यु होय तो त्रण जव
करे, अने मनुष्यायु तथा तिर्यचायु बांध्या पठी ए सम्यक्त्व खहे, तो जेणें
असंख्यात्ता वर्षायु युगलीयानु बांध्यु होय तेज जीव, सम्यक्त्व खहे पण जेणे
संख्यात वर्षायुनो वध कस्यो होय तो ते जीव पठी द्वायिक सम्यक्त्व न खहे,
तो ते अपेक्षायें चार जव करे यतः “ तमिअतश्चञ्चल, जवंमि सिप्रति
खड्यसम्मत्ते ॥ सुर निरय जुगलि सुगई, इमं तुजिणकालिअनराणं ॥ १ ॥ ”
एवं पीस्तालीश

मिथ्यात्वमार्गणायें पहेलु

गुण होय, सास्वादनमार्गणायें सास्वादन

गुणगण होय, मिश्रमार्गणाये मिश्रगुणगण होय, ए मिथ्यात्वादिक त्रिकुने विप्रे
 आप आपणा नामनु गुणगण एकेक होय तथा देशविरतिमार्गणाये पांचमु गुणगण
 होय, तथा सूक्ष्मसंपरायचारित्रमार्गणाये एक सूक्ष्मसंपराय नामे दशमु गुणगण होय
 एम ए पाच मार्गणाछारें स्सठाण के० पोतपोताना नाम सरखुं एकेक गुणगण जाणवु
 अहींआं पण अनेदनयें जीवडव्यने मिथ्यात्वादिक पर्याय अजिन्न विवद्विने गुणगण
 जाणवु एवं पचाश मार्गणाछारें गुणगणां कक्षां.

मनोयोग, वचनयोग अने काययोग, ए त्रण योगे सामान्यनये मिथ्यात्वादी ती ले
 तेर गुणगणां लाजे, अने विशेषापेकाये तो एक सत्य, वीजुं असत्यामृपा, ए वे
 मनोयोगे अने एज वे वचनयोगें तेर गुणगणां होय, अने वीजा मनोयोगे तथ
 वचनयोगे जे चार योग थाय, ते चार योगे चार गुणगणां जाणवां औदारिकमिश्र
 काययोगे १ मिथ्यात्व, २ सास्वादन, ३ अविरति अने ४ सयोगी, ए चार गुणगण
 जाणवा तथा वैक्रियकाययोगे प्रथमशी माडीने सातमा खगं सातगुणगणां जाणवां
 तथा वैक्रियमिश्रकाययोगे १ मिथ्यात्व, २ सास्वादन, ३ अविरति, ४ देशविरति अने
 ५ प्रमत्त, ए पांच गुणगणा जाणवा आहारककाययोगे प्रमत्त अने अप्रमत्त, ए वे
 गुणगणा जाणवा आहारकमिश्रकाययोगे एकज प्रमत्त गुणगण जाणवु, तथा
 कार्मणकाययोगे एक मिथ्यात्व, वीजु सास्वादन, वीजु अविरति, चोथु सयोगी, ए
 चार गुणगणा होय एवं त्रेपन मार्गणा थडे

आहारीनी मार्गणाये पहेला तेर गुणगणा जाणवा तथा शुक्लक्षेत्रमार्गणाये
 पण ए तेर गुणगणा जाणवा तथा चौदमे अयोगी गुणगणे अणहारीअक्षेशी होय
 एव पचावन मार्गणाछारें गुणगणां कक्षा ॥ २५ ॥

असन्निसु पढम डग, पढम तिलेसासु उच्च डसु सत्त ॥

पढमंतिम डग अजया, अणहारे मग्गणासु गुणा ॥ २६ ॥

अर्थ- असन्निसुपढमडग के० असंझीमार्गणाये प्रथमनां वे गुणगणां होय पढ
 मतिलेसासुउच्च के० पहेली कृष्णादिक त्रण क्षेत्रा मार्गणाये ४ गुणगणा जाणवां
 अने डसुसत्त के० तेजो अने पद्म ए वे क्षेत्राये सात गुणगणा जाणवां पढ
 मतिमडग के० प्रथमना वे गुणगणा, अने अतनां वे गुणगणा, एवं चार तथा
 अजया के० अविरतिगुणगण, एव पांच गुणगणा, अणहारे के० अणहारेकमार्ग
 णाये जाणवा ए मग्गणासु के० वाशठ मार्गणाछारने विप्रे गुणा के० गुणगण
 कक्षां ॥ इत्युक्तार्थ ॥ २६ ॥

दीर्घकालिकी संज्ञारहित एवो असंज्ञीउ जीव, तेमाहे मिथ्यात्व अने सास्वा-
दन, ए प्रथमना वे गुणगणां लाजे, ते मध्ये सास्वादन तो एकेंद्रियादिक अस-
ज्ञीआ जीवमध्ये सम्यक्त्व वमतो देवतादिक अवतरे, तेने करण अपर्याप्तावस्थाये
सास्वादन होय. शेष सर्व मिथ्यात्वी जीव जाणवा एव ठप्पन्न

कृष्ण, नील अने कापोत, ए प्रथमनी त्रण लेश्यावंत जीवने मिथ्यात्वची प्रमत्त-
सुधी प्रथमनां ठ गुणगणा होय, ए गुणगणे ए त्रण लेश्या पामीये वीजु वली देश-
विरतिये तथा सर्वविरतिये ए त्रण अशुरू लेश्या न पामीये. ते मत लेश्ने वधस्वा-
मित्वमांहे ए त्रण लेश्याये चार गुणगणा कक्षा ठे अहीआं तो पूर्वे देशविरति
तथा सर्वविरति गुण पामीने ए लेश्याये वत्ते तो पण ए वेहु गुणगणां न जाय,
माटे ए वे गुणगणे कृष्णादिक त्रण अशुरू लेश्या पण आवे एम पूर्व प्रतिपन्ननी
अपेक्षाये अहीं ठ गुणगणा कक्षां पण तेथी उपरांत गुणगणा ए लेश्यावंतने न
होय, तेथी अहींआ कोइ विरोध न जाणवो “ सम्मत्तसुअ सदा, सु लहइ सुखासु
तिसुवचारित्तं ॥ पुवपडिवज्जउपुण, अणयरी ए लेसाए ” एवं उगणशाठ

तेजोलेश्या तथा पद्मलेश्या, ए वेहु लेश्याये पहेला मिथ्यात्वची मांनी सातमा
अप्रमत्त गुणलगे साते गुणगणां पूर्वे प्रतिपन्नने तथा पडिवज्जताने पण होय एवं एकशठ
हवे अनाहारकमार्गणां गुणगणां कहे ठे. मिथ्यात्व अने सास्वादन, ए पहेला
वे गुणगणा तथा अविरति, सम्यक्दृष्टि, ए त्रण गुणगणां अहींआं वक्रगति पांच
समयनी कर्ता वचला त्रण समय अथवा चार समय, अणाहारी होय तेनी अपे-
क्षाये पहेलां वे तथा चोथु, ए त्रण गुणगणा वाटे वहेतां जीवमध्ये पामीये जे
जणी वत. “ जोएणकस्सएण, आहारेइ अणतर जीगे ॥ तेण पर मीसेणं, जीवस-
रीरनिपत्ती ॥ १ ॥ ” ते जणी विग्रहगतिये अणाहारीनां ए त्रण गुणगणां
जाणवा, तथा केवली केवलसमुद्घात आठ समयनी करे तेमध्ये त्रीजे, चोथे अने
पांचमे, ए त्रण समये कर्मणयोगी जणी अणाहारी होय, तथा अयोगीगुणगणा
चौदसु “ अ इ उ कृ लृ ” एवा पांच म्हस अक्षर उच्चारतां होय तेदलो काल
अणाहारी होय अथवा अनादि अनत सिद्ध जीव तेने पण योगने अजावे अणाहा-
रकपणु होय. वीजा जीव एक समयमात्र पण अणाहारी न होय ए रीते अणाहा-
रकमार्गणाये एक मिथ्यात्व, वीजु सास्वादन, त्रीजु अविरति, चोथुं सयोगी अने
पांचसु अयोगी, ए पांच गुणगणा सजवे अहींआं कोइ कदेशे के जीव वारमे,
तेरमे, अने त्रीजे, ए त्रण गुणगणे केम मरे नहीं अने वीजा अगीआर गुणगणे
मरण पामे तो त्या विग्रहगति करे, तो ते गुणगणे अणाहारी न होय ? तत्रोत्तर ए

અગ્રીઆર ગુણઠાણે મરણ પામે એમ જે કહ્યું છે, તે વ્યવહારમતે કહ્યું છે, વીજુ મરણ સમયે જીવ અવિરતિ હોય જે જાણી તે સમય, પરજગ્યાયુનો છે. વિરતિ તો આ જવના આયુ લગે છે એમ વાશષ્ઠે માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે ગુણઠાણાં વિવરીને કહ્યા॥૨૬॥

હવે તે માર્ગણાસ્થિત જીવના ગુણનુ તરતમપણુ યોગજન્ય છે જે જાણી આઠ કરણ કરી કર્મને વિચિત્રપણે જીવને ગુણઠાણાંનો જ્ઞેદ છે તિહાં કરણ કે० યોગીર્થ જાણવું સુગમ થાય, તે જાણી ગુણઠાણા કહ્યા પઠી પદ્ધતિ યોગ વાશઠ માર્ગણાદ્વાર તિહાં જેટલા સજ્જે, તિહાં તેટલા દેખાડે છે

॥ અથ માર્ગણાસુ યોગનાહ ॥

સચ્ચેઅર મીસ અસચ્ચ, મોસ મણ વય વિઝવિ આદારા ॥

ઊરલ મીસા કમ્મણ, ઇઅજોગા કમ્મ અણદારે ॥ ૨૭ ॥

અર્થ-ત્યાં પ્રથમ સચ્ચે કે० સત્ એટલે સાધુને હેતુ તે સત્ય યથા જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યરૂપે નિત્ય, પર્યાયરૂપે અનિત્ય એ જેમ અનેકાતપણે ચિતવવું, તે સત્યમનોયોગ અને તેથી ઇઅર કે० વિપરીત પણે એકાતપણે નિત્યવિશ્વવ્યાપિ ઇત્યાદિક ચિંતવું, તે અસત્યમનોયોગ તેમજ સાચા વચનનુ આત્માને જોઈવું, તે સત્યવચનયોગ તથા અસત્યવચનસાથે આત્માનુ જોઈવું, તે અસત્યવચનયોગ, અને તે અસત્યયોગે કરી મીસ કે० મિશ્ર એટલે કાંઈક સત્ય અને કાંઈક અસત્યપણે, જેમ આ ગામમધ્યે દશ જાયા તથા દશ મુવા, અહીંઆ કાંઈ સાચું કાંઈ જૂઠું ચિંતવવું, તે સત્યામૃષા મનોયોગ, અને તેમ વોલવું, તે સત્યામૃષાવચનયોગ. તથા આમંત્રણ વાચના, જેમ કે, હે દેવદત્ત ! આ અમુક વસ્તુ લાઘ્ય, આ લે, ઇત્યાદિક જે ચિતવવું તેથી જિનવચન વિરોધાય નહીં માટે જૂઠું પણ નહીં, અને આરાધક પણ નહીં, એટલે સાચું પણ નહીં, તે જાણી અસચ્ચમોસ કે० અસત્યામૃષામનોયોગ અને ઘેરીતે વોલે, તે અસત્યામૃષાવચનયોગ એ વ્યવહારનયમતે ચાર મનના તથા ચાર વચનના યોગ હોય અને નિશ્ચયનયમતે જે શુદ્ધ પરિણામ વિવક્ષાપૂર્વક તે પ્રથમ સત્ય મણ કે० મનોયોગ વીજો મિથ્યાત્વાદિકે સહિત જે ચિંતવે, તે અસત્યમનોયોગ એમજ વય કે० એ વે પ્રકારે જે વોલવું તે એક સત્યવચનયોગ અને વીજો અસત્યવચનયોગ, ત્રીજો સત્યામૃષાવચનયોગ, ચોથો અસત્યામૃષાવચનયોગ એવું ચાર મનના તથા ચાર વચનના મહી આઠ યોગ થયા

વિઝવિ કે० વૈક્રિયશરીર કરી આત્માનો વીર્યવ્યાપાર તે વૈક્રિયયોગ તે વે જ્ઞેદ છે લઘિજન્ય મનુષ્ય તથા તિર્યચને હોય, અને જવધારણીય દેવતા તથા નારકીના જાણવા તેની સાથે આત્મશક્તિનું જોડવું તે વીજો વૈક્રિયયોગ

આહારા કે૦ ચૌદ પૂર્વધરમુનિ પોતાના મનના સંશય ટાલવાને તથા જિનશુદ્ધિ દેખવાને આતુ સ્ફટિક સરખુ મુંઢ હાથ પ્રમાણ શરીર કરે, તે આહારક શરીર તેની સાથે આત્માનુ જોરુવુ, આહારકશરીરજન્ય વ્યાપાર, તે આહારકયોગ

ઉરલ કે૦ ઔદારિક શરીરને યોગે જે જીવવ્યાપાર તે ઔદારિકયોગ જાણવો
હવે ૬ ત્રણે યોગને મીસા કે૦ મિશ્ર કરવા એટલે અપર્યાતાવસ્થાયે મનુષ્ય અને તિર્યચને કાર્મણ સાથે મિશ્ર જે ઔદારિકપુન્નલજન્યવ્યાપાર તે પ્રથમ ઔદારિક મિશ્રયોગ જાણવો

તથા દેવતા અને નારકીને અપર્યાતાવસ્થાયે કાર્મણસાથે મિશ્ર જે વૈક્રિયપુન્નલ અથવા મનુષ્યાદિકને ઉત્તરવૈક્રિય કરતાં ઝ્યાંસુધી તેની પર્યાસિ પૂર્ણ થઈ નથી, ત્યાંસુધી ઔદારિક પુન્નલસાથે વૈક્રિયપુન્નલ મિશ્ર હોય તેથી થયો જે જીવવીર્યવિશેષ તે ટીજો વૈક્રિયમિશ્રયોગ જાણવો

તથા આહારક શરીર કરતાં ઝ્યાંસુધી તેની પર્યાસિ પૂરી કરી નથી ત્યાંસુધી આહારક પુન્નલ ઔદારિકસાથે મિશ્ર હોય તજ્જન્ય જીવવીર્યવિશેષ તે ટીજો આહારકમિશ્રયોગ જાણવો તેમ આહારકશરીરને સદ્ગતતા પણ આહારકમિશ્રયોગ હોય.

કર્મણ કે૦ કર્મદલસાથે આરમ્ભપ્રદેશનુ મલતુ, તે કાર્મણશરીર કહીયે તેણે કરી પરજવાદિકથી આગમનશક્તિ તે ચોથો કાર્મણયોગ ૬ ચાર યોગ મિશ્રના તથા ત્રણ પૂર્વે કહ્યા જે ત્રણ શરીરના, એવં સર્વ મલી સાત કાયાના યોગ થયા, તથા ચાર મનના અને ચાર વચનના, એવં પદર યોગ કહ્યા

અહીંઆ કોઈ પૂનશે જે તૈજસ પણ શરીર છે, તેણે કરી પણ જીવને તેજોલેદયા મૂકવા લેવાદિકતુ કરતુ તથા જોજન પાચનાદિક વ્યાપારે પ્રવર્તતો ઊતો તૈજસપણે યોગ કેમ ન કહ્યો ? તિહા ઉત્તર કહેવે કે, જીવને તૈજસશરીર, અને કાર્મ્મણશરીર સર્વદા હોય તેથી કાર્મ્મણયોગમાંદેજ ૬ લીધુ, ૬ જાવ છે ઇચ્છજોગા કે૦ એમ નામથી તથા સ્વરૂપથી ૬ પદર યોગ કહ્યા

॥ હવે વાગઠ માર્ગણા દ્વારે ૬ પદર યોગ વિવરે છે ॥

કર્મઅણહારે કે૦ અણાહારીમાર્ગણાયે એકજ કાર્મણયોગ હોય, ટીજા ચૌદ યોગે વર્તતો જીવ, આહારી હોય અને કાર્મણયોગે વર્તતો જીવ અણાહારી હોય, તેમ આહારી પણ હોય, જે જણી પ્રથમ સમયે કાર્મણયોગે આહારી હોય ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૨૭ ॥

નર ગઈ પળિંદિ તસ તણુ, અચક્કુ નર નપુ કસાય સમ્મહગે ॥

સન્નિ ઠલેસા હારગ, જવ મહ હિ હગિ સવે ॥ ૨૮ ॥

અર્થ—ગતિમાદે નરગદ્ કે૦ ૧ મનુષ્યની ગતિ, ઇન્દ્રિયમધ્યે પાણિદિ કે૦ ૨ પંચ દ્રિય, કાયમધ્યે તસ કે૦ ૩ ત્રસકાય, યોગમધ્યે તણુ કે૦ ૪ કાયયોગ, દર્શનમધ્યે અ-
ચક્ષુ કે૦ ૫ અચક્ષુદર્શન, વેદમધ્યે નર કે૦ ૬ પુરુષવેદ, તથા નપુ કે૦ ૭ નપુત્તકવેદ,
કસાય કે૦ ૮ કપાયમધ્યે ક્રોધાદિક ચારે કપાય લેવા, એવ અગ્રીઆર માર્ગણા થઈ અને
સમ્મહુગે કે૦ સમ્યસ્ત્વમાર્ગણામધ્યે દ્વાયિક અને દ્વાયોપશમિક, એ વે સમ્યસ્ત્વમા
ર્ગણા, એવ તેર સન્નિ કે૦ ૧૪ સંહીમાર્ગણા, ઠલેસા કે૦ કૃત્તણાદિક ઠણ લેશ્યા, એવ
વીશ આહારગ કે૦ ૨૧ આહારીમાર્ગણા, જવ કે૦ ૨૨ જવ્યમાર્ગણા, જ્ઞાનમાર્ગણા
મધ્યે મહ્સુઅહિહિહુગિ કે૦ મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન, એ ત્રણ માર્ગણા,
અને દર્શનમાર્ગણામધ્યે હુગશબ્દે અવધિદર્શન, સાચે લેવું તેથી અવધિદર્શન મા-
ર્ગણા એવં ઠવીશ માર્ગણાદ્વારે સવે કે૦ સર્વે પંદરે યોગ સજવે, જે જાણી મનુષ્ય પંચ
દ્રિયને સર્વ યોગનો સજવ છે તે માટે

અહીંઆ આહારીમાર્ગણાએ કોડેક આચાર્ય કાર્મ્મણયોગ માનતા નથી, જે જાણી
તે “ અકર્મ્મગા આહારગેસુ ” એમ પદ કહે છે તો તેના મતે આહારક માર્ગણાપ
એક કાર્મ્મણયોગ ન હોય, શેષ ચૌદ યોગજ હોય પણ તે કેમ ઘટે ? જે જાણી શુદ્ધ
ગતિયે આવીને જીવ, ઉપજવાને સમયે કાર્મ્મણયોગે આહાર લીધે છે વીજો કોડ
યોગ તિહા નથી, તે અપેક્ષાએ કાર્મ્મણયોગ આહારી જીવને પણ હોય તથા નિશ્ચય
નયે જે ગ્રહવા માંદ્યુ તે ગ્રહું તેણે ઔદારિક પુજ્જલઆહારણસમયે ઔદારિકપુજ્જ
મિશ્ર કાર્મ્મણપુજ્જલસાથે હોય તજ્જાન્યશક્તિવિશેષ તે ઔદારિકમિશ્ર કહીયે તેથી
પ્રથમ સમયે ઔદારિકમિશ્રયોગી આહારક હોય, પણ કાર્મ્મણયોગી ન હોય, એવું પણ
ન ઘટે જે જાણી પ્રથમ સમયે ઉપજતું કાર્યજ, આપણુ કારણ કેમ હોય ? જેમ ધનો
ઉપજતો પોતાનુજ કારણ ન હોય, તેમ ઔદારિકમિશ્ર ઉપજતોજ પોતાનુ કારણ
કેમ હોય ? તે જાણી જીવ, પ્રથમ સમયે કાર્મ્મણયોગે આહાર લેડ તે ઔદારિકપણે
પરિણમાવે, તેવારે વીજે સમયે ઔદારિકામિશ્રયોગી હોય એ વચન વિરોધ નથી લા
ગતો પઠી તત્ત્વ કેવલીગમ્ય

તથા અહીંઆ પણ મનુષ્યાદિક ઔદયિક પર્યાયમુખ્યતાયે જ્ઞાનાદિક દ્વાયોપશ
મિકપર્યાય અને દ્વાયિકસમ્યસ્ત્વે દ્વાયિકપર્યાય તથા મનુષ્યજવાદિક પારિણામિક
પર્યાયમુખ્યતાયે અજેદનયે જીવહવ્ય ત્રિવદ્વાયોગ, તિહા સજવે એ ગાથામા ઠવીશ
“ ચારે યોગ કહ્યા, અને એક દ્વારે પૂર્વલી ગાથામા યોગ કહ્યા એ સર્વ મત્તા
દ્વાર થયા ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ૨૯ ॥

तिरि इति अजय सासण, अनाण उवसम अजव मिठेसु ॥
तेराहार डगूणा, ते उरलडगूण सुर निरए ॥ १९ ॥

अर्थ- तिरि के० १ तिर्यचगतिमार्गणा, इति के० २ स्त्रीवेदमार्गणा, अजय के० ३ अविरतिमार्गणा, सासण के० ४ सास्त्रादनमार्गणा, अनाण के० ५ अज्ञाननी त्रण मार्गणा, एव सात, उवसम के० ६ औपशमिक सम्यक्त्वमार्गणा, अजव के० ७ अज-
व्यमार्गणा, मिठेसु के० १० मिथ्यात्वमार्गणा, एवं दश मार्गणाद्वारें वर्त्ततां जीवोंनें विपे
तेराहारडगूणा के० पदर योग, मांहेथी आहारकद्विक हीन करतां तेर योग होय.
तिहां काम्मणयोग, वाटे वहेतां वे जवने वझे जीवने होय, तथा स्त्रीने केवल समु-
दघातमा पहेले त्रण समये होय, तथा औदारिक मिश्रयोग अपर्याप्तावस्थायें होय.
तथा औदारिकादिक अगीचार योग पर्याप्तावस्थायें होय तिहां वैक्रिय अने वैक्रि-
यमिश्र, ए वेहु योग तिर्यच उत्तरवैक्रिय करे, ते अपेक्षायें कहा ठे शेष आहारक
अने आहारकमिश्र, ए वे योग चारित्रने अजावे चउद पूर्वी विना न होय. केमके
ते विना आहारकलद्वि पण न उपजे, तेथी ए वे योग न होय तथा अहींआं स्त्री-
वेद कहा ते इव्यथी लेवो जे जणी अही सर्वस्थानकें इव्यथीज वेदनी विवक्षा
ठे, जो जाववेद कहीये तो बार उपयोग जे कहा ठे, ते मांहेला केवलज्ञान अने
केवलदर्शन ए वे योग, जाववेदे केम सजवे ? जे जणी केवली अवेदी ठे माटे केम
सजवे ? ते जणी अहीआ सर्वस्थानकें इव्यवेद कहा ठे, तथा स्त्रीने चारित्र होय,
पण लुछता गारवबहुलतादिक दोष जाणवा तेथी स्त्रीने चौद पूर्व जणवु निपेद्यु ठे,
तेथी ते विना ए आहारक अने आहारकमिश्र, ए वे योग, आहारकलद्वि विना न
होय, शेष तेर योग होय तथा उपशमसम्यक्त्वे पण शुरू परिणाम ठे, ते जणी
आहारकलद्विनु प्रयुजवु नथी मानता, तेथी तेने आहारकयोग वेहु न होय, तथा वैक्रि-
ययोग तो देवता तथा नारकी गठीजेद करतो उपशम सम्यक्त्व लहे, ते वैक्रिययोगी
होय ए अपेक्षायें अहीं लीधु तथा काम्मण अने वैक्रियमिश्र, ए वे योग उपशमश्रेणी-
मांहे काळ करे, ते अनुत्तर विमानवासी देव हाय तो तेने मते मतातरे अपर्याप्तावस्थायें
उपशमसम्यक्त्व होय. एम मानतां ए वे योग संजवे पण औदारिकमिश्रयोग
म्याही पण सजवतो नथी, जे जणी उपशम श्रेणीनु उपशमसम्यक्त्व होय, तिहां
मनुष्य अने तिर्यचनु अपर्याप्तपणु न सजवे अने मनुष्य तथा तिर्यचने ग्रथिजेद
पण अपर्याप्तावस्थायें न सजवे तथा ते उपशमसम्यक्त्वं मरे पण नहीं के जेथी जे
परजगनु कहीयें, अने केवली विना औदारिक मिश्रयोग अपर्याप्तावस्थायें होय तो
उपशमसम्यक्त्वं औदारिकमिश्रयोग केम लाजे ? ते बहुश्रुते विचारवु तथा ते ग्रथिजेद

કરીને મનુષ્ય, ઉપશમસમ્યક્ત્વ પામે તેવારેં કોઈ એકને વૈક્રિયલબ્ધિ હોય તેથી વૈક્રિયશરીર કરતાં શ્રૌદારિકમિશ્ર યોગ હોય ઠે તેથી મનાય સ્વરૂપ પણ તે સિદ્ધાંત મતે કહ્યું ઠે, પરંતુ કર્મઘથને મતેં નથી માનતા માટે એ વાત કેવલીગમ્ય ઠે અને પૂર્વોક્ત એ દશ માર્ગણામાથી શેષ સાત માર્ગણાયે ચારિત્ર નથી, તેથી ત્યાં તો સ્વચાલે આહારકયોગ વચ્ચે નથી શેષ તેર યોગ હોય

તેજરૂપહુણસુરનિરૂપ કેળ તે પૂર્વે કહ્યા જે તેર યોગ તેમાંહેલા શ્રૌદારિકગરી દેવતા તથા નારકીને નથી હોતાં, તે માટેં શ્રૌદારિક તથા શ્રૌદારિકમિશ્ર, એવે યોગ નારકીનેં ન હોય, શેષ મનોયોગ ચાર તથા વચનયોગ ચાર, વૈક્રિય ને વૈક્રિયમિશ્ર તથા કાર્મણ, એ અગ્નીઆર યોગ હોય તે મધ્યેં કાર્મ્મણયોગ પરજવથી આવતાં દેવતા તથા નારકીમાંહે ઉપજતાં પ્રથમ સમયલગે હોય, તેવાર પઠી જ્યાં વાગે સર્વે પર્યાપ્તિ પૂરી ન કરે, ત્યાં લગે વૈક્રિયમિશ્ર હોય અને પર્યાપ્તા થયા પઠી શેષ નવ યોગ સજ્જવે આહારકના એ યોગ તો તેજને ચારિત્ર નથી, તે જણી ન હોય. એમ એ વેદુ ગતિમાર્ગણાયે અગ્ની આર યોગ કહ્યા એવ સર્વે મલી લગણચાલીશ માર્ગણાધારે યોગ કહ્યા ॥ ૩૯ ॥

કમ્મુરુલહુગં થાવરિ, તે સવિહુલિ હુગ પંચ હુગ પવણે ॥ ૪ અ-
સન્નિ ચરિમ વયજુઅ, તે વિહુલિ હુગૂણ ચહ વિગલે ॥ ૩૦ ॥

અર્થ—કમ્મુરુલહુગથાવરિ કેળ થાવર, એટલે ગતિથાવર, અહીંઆ તેજકાય પણ ગતિથાવરમધ્યેં ગણીયેં જે જણી ઈંધનાદિક સયોગ વિના તેજકાય, સ્થાનાતરે ન જાય અને વાયુકાય તો સ્વશક્તિયેં યોજનના શતવદ્ જાય, માટે તે ગતિ વ્રસ કહીયેં એટલે એ વાયુકાય ગતિવ્રસ વિના શેષ પૃથ્વી, અપ્, તેજ અને વનસ્પતિ, એ ચાર થાવરકાયને ઉપજતા એક કમ્મુરુલહુગ કાર્મ્મણયોગ હોય, વલી એને અપર્યાપ્તાવ સ્થાયેં હુરુલહુગ એટલે શ્રૌદારિકમિશ્રયોગ હોય, અને પર્યાપ્તા થયા પઠી એક શ્રૌદારિકયોગ હોય એમ ચાર માર્ગણાધારે એક શ્રૌદારિક, વીજો શ્રૌદારિકમિશ્ર અને ત્રીજો કાર્મ્મણ, એ ત્રણ યોગ હોય

તે કેળ તે પૂર્વોક્ત ત્રણ યોગને સવિહુલિહુગ કેળ એક વૈક્રિય અને વીજુ વૈક્રિય મિશ્ર, એ વે યોગેસહિત કરીયે તેવારે પંચ કેળ પાંચ યોગ રહે, તે હુગપવણે કેળ એ વૈક્રિય અને વાયુકાયનેવિષે હોય, તેમધ્યેં કાર્મ્મણ અને શ્રૌદારિકમિશ્ર, એ વે યોગ વાયુકાયને અપર્યાપ્તાવસ્થાયે હોય, તથા શ્રૌદારિકયોગ તો મૂલશરીરની અપેક્ષાયે તથા વાદરવાયુકાય, ધ્વજાને આકારેં ઉત્તરવૈક્રિયરૂપ કરે, તિહા એક વૈક્રિય

अने वीजो वैक्रियमिश्र, ए वे योग होय एवं वायुने पांच योग होय ते वायरो एकेन्द्रिय ठे, तेथी ए एकेन्द्रियमार्गणायें पण एहिज पांच योग संज्ञवे

असन्निके असंज्ञीमार्गणा एटले मनरहित जीवने विपे ठ योग होय, ते आवी रीतें के, पूर्वे कहेला पाच योगनी साथें चरिम के ठेहो वयजुअ के वचनयोग एटले असत्यामृपावचनयोगे युक्त करीयें, ते वारे ठ योग वायुकायसहित असंज्ञी ठे माटें होय केमके असत्यामृपा ए योग वेद्रियादिक जीव पण असंज्ञी ठे तेनें पण होय ते अपेक्षायें लीधु, तथा कार्मण अने औदारिकमिश्र, ए वे अपर्याप्तावस्थायें होय अने औदारिकपर्याप्तावस्थायें होय. तथा वैक्रियना वे योग वायुकायने होय. एम ठ योग, मनरहित जीवनें होय.

ते के ठे पूर्वोक्त ठ योगमांहेथी विजिद्रिगूण के ठे वैक्रिय अने वैक्रियमिश्र, ए वे योग ऊणा करता बाकीना चठ के ठे चार योग, विगळे के ठे विकलेंद्रियने होय, एटले वेंद्रिय, तेंद्रिय ने चौरिंद्रिय, ए त्रणने विकलेंद्रिय कहीयें, जेने पूर्ण इंद्रिय तथा योग न होय, तेनें विरुद्धेन्द्रिय कहीयें तेने वैक्रियलब्धि न होय तेथी वे वैक्रिययोग न होय, जेप चार योग होय, तेमध्ये कार्मण अने औदारिकमिश्र, ए वे योग अपर्याप्तावस्थाये होय अने औदारिक तथा असत्यामृपावचन, ए वे योग पर्याप्तावस्थायें होय एम चारे योग वेद्रियादिक त्रण मार्गणाद्वारे होय एवं जंगणपञ्चाश मार्गणाने विपे योग कहा ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ३० ॥

कम्पुलमीस विणु मण, वय समइअ ठेअ चरकु मण नाणे ॥

उरल डग कम्म पढमं, तिम मण वय केवल डगंमि ॥ ३१ ॥

अर्थ— कम्म के ठे एक कार्मण अने वीजो उरलमीसविणु के ठे औदारिकमिश्र, ए वे योग विना शेष तेर योग ठ मार्गणाना द्वारने विपे होय ते ठ मार्गणानां नाम कहे ठे मण के ठे एक मनयोगी, वय के ठे वीजो वचनयोगी, समइअ के ठे वीजो सामायिकचारित्रिउं, ठेअ के ठे चोथो ठेदोपस्थापनीयचारित्रिउं, चरकु के ठे पांचमो चक्षुदर्शनी, मणनाणे के ठे ठठो मन.पर्यवज्ञानी, ए ठ मार्गणाद्वारने विपे कार्मणयोग न होय जे जणी कार्मण योग परजवथी आवतां वाटें होय तिहां तो जीवने ए मनोयोगादिक ठ न होय, अने केवलसमुद्धात करतां वचें त्रण समयें कार्मणयोग होय, तिहा पण मन अने वचन ए वे योग न होय, तथा तिहां चारित्र तो यथाव्यात होय पण सामायिक अने ठेदोपस्थापनीय ए वे न होय, अने दर्शन पण तिहा केवलदर्शन होय पण चक्षुदर्शन न होय. अने मन.पर्यवज्ञान पण न होय

તિ અનાણ નાણ પણ ચણ, દસણ વાર જિઅલલખણુવર્ણા ॥

વિણ મણ નાણ હ કેવલ, નવ સુર તિરિ નિરય અજણસુ ॥ ૩૩ ॥

અર્થ— તિહાં પ્રથમ વાર ઉપયોગનાં નામ કહે છે તિઅનાણ કે ૦ મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન અને વિજગજ્ઞાન, એ ત્રણ અજ્ઞાન મિથ્યાત્વીને હોય, અને નાણપણ કે ૦ ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન, ૩ અવધિજ્ઞાન, ૪ મન પર્યવજ્ઞાન, ૫ કેવલજ્ઞાન, એ પાંચ જ્ઞાન, સમ્યક્દૃષ્ટિને હોય. એ આઠ સાકારોપયોગ અને ચણદસણ કે ૦ અનાકારોપયોગ તે દર્શન કહીયે તે ચાર પ્રકારે છે. ૧ ચક્ષુદર્શન, ૨ અચક્ષુદર્શન, ૩ અવધિદર્શન, ૪ કેવલદર્શન, એ ચાર સામાન્યાવબોધ, એવા વારજિઅલલખણુવર્ણા કે ૦ વાર ઉપયોગ થયા. ઉપયોગ ઇટલે વસ્તુનું પરિવેદક પ્રકાશનું, તે પ્રત્યે જે ઉપયોગી હોય તે જાણી અને ઉપયોગ કહીયે એ જીવનું લક્ષણ જીવસ્વજાવ ચેતનારૂપ જાણવું તે ઉપયોગ બે જોડે છે એક સાકાર, બીજો અનાકાર, ત્યાં પાંચ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન, એ આઠને સાકાર કહીયે, તથા ચાર દર્શનને અનાકાર કહીયે એ વાર ઉપયોગના નામ કહ્યાં હશે એ વાર ઉપયોગ વાશઠ માર્ગણાદ્વારે વિવરે છે

એ વાર ઉપયોગમાહેથી વિણમણનાણહુકેવલ કે ૦ મન.પર્યવજ્ઞાન અને કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શન, એ ત્રણ ઉપયોગ વિના શેષ નવ કે ૦ નવ ઉપયોગ તે સુરતિરિનિરય કે ૦ સુરગતિ, તિર્યંચગતિ અને નરકગતિ, એ ત્રણ ગતિમાર્ગણા તથા અજણસુ કે ૦ અસયત ઇટલે અવિરતિ સમ્યક્દૃષ્ટિમાર્ગણા, એ ચાર માર્ગણાદ્વારે હોય, જે જાણી એ ચાર માર્ગણાયે ચારિત્ર ન હોય તેથી મન પર્યવાધિક ત્રણ ઉપયોગ પણ ન હોય. શેષ નવ ઉપયોગ હોય ત્યાં મિથ્યાત્વીમાહે ત્રણ અજ્ઞાન, અને અચક્ષુ તથા ચક્ષુ એ બે દર્શન, એવા પાંચ ઉપયોગ લાગે અને સમ્યક્દૃષ્ટિ દેવાદિક ચાર માર્ગણામધ્યે ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ દર્શન, એવા ઠ લાગે એક સમયે જીવને એક ઉપયોગ હોય પણ એકઉપમાત્રે કહ્યા ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૩૩ ॥

તસ જોઅ વેઅસુકા, હાર નર પાણિદિ સન્નિ જિવિ સથે ॥

નયણે અરપણ લેસા, કસાય દસ કેવલ હમૂણા ॥ ૩૪ ॥

અર્થ— તસ કે ૦ ૧ ત્રસકાય, જોઅ કે ૦ ત્રણ યોગ, એવા ચાર વેઅ કે ૦ ત્રણ વેદ, એવા સાત, સુક કે ૦ ૮ શુદ્ધ લેશ્યા, આહાર કે ૦ ૯ આહારી માર્ગણા, નર કે ૦ ૧૦ મનુષ્યગતિ, પાણિદિ કે ૦ ૧૧ પચેદ્રિયજાતિ, સન્નિ કે ૦ ૧૨ સહીમાર્ગણા, જિવિ કે ૦ જીવ્યમાર્ગણા, એ તેર માર્ગણાદ્વારે સર્વે કે ૦ સર્વે વારે ઉપયોગ પામીયે જે જાણી એ બોલ તેરમા ગુણગણા સુધી હોય અહીંઆ ત્રણ વેદ જે કહ્યા છે. તે જીવ્યરૂપ

लेखववा. जे जणी अजिज्ञापारूप जाववेद ठे ते तो नवमा गुणगणा सुधी ठे. तिहां तो केवलज्ञान अने केवलदर्शन केम होय ? जे जणी ते केवलद्विक अवेदीने होय ते जणी स्त्री पुरुपाकाररूप अव्यवेदे चार उपयोग सजवे

नयणेश्वर के० चक्षुदर्शन अने इतर एतखे अचक्षुदर्शन, पणखेसा के० शुक्लजेश्या तो प्रथम कही ठे वाकी कृष्णादिक पांच लेश्या, कसाय के० चार कपाय, एव अगी-आर मार्गणाछारें दसकेवलपुण्या के० केवलज्ञान अने केवलदर्शन हीन करतां वाकी दश उपयोग पामीयें, जे जणी ए अगीआर चोळें केवलज्ञान अने केवलदर्शन न होय अहीं प्रथमनी लेश्या त्रण ठळा गुणगणा सुधी होय, अने पाठली वे लेश्या सातमा गुणगणा लगे होय, अने कपाय दशमा गुणगणा लगे होय, तथा चक्षु अने अचक्षु, ए वे चारमा गुणगणा लगे होय पण तेरमे गुणगणे ए अगीआर मार्गणामाहेलो कोश नथी अने केवलद्विक तो तेरमे गुणगणेज होय ते जणी ए वे उपयोग न होय ॥ इति समुच्चयार्थे. ॥ ३४ ॥

चउरिदि असन्नि डअ ना, ए डदस इग विति थावरि अचस्कु ॥

ति अनाण दसण डगं, अनाण तिगि अजवमिठ डगे ॥ ३५ ॥

अर्थ- चउरिदि के० १ चौरिद्विमार्गणा, असन्नि के० २ असंज्ञीमार्गणा, ए वे मार्गणाछारे डअनाण के० मतिअज्ञान अने श्रुतअज्ञान तथा डदस के० चक्षुदर्शन, अने अचक्षुदर्शन, एवं चार उपयोग होय केम के एने चक्षु ठे तेथी चक्षुदर्शन होय तथा इगवितिथावरि के० इद्विमार्गणामध्ये एकेंद्रीय, वेंद्रीय, तेद्विय, ए त्रण तथा काय-मार्गणामध्ये पृथिव्यादिक पाचे थावर, एव आठ मार्गणाछारें वे प्रथमना अज्ञान अने एक अचस्कु के० अचक्षुदर्शन, एवं त्रण उपयोग होय केम के एमने चक्षु नथी माटें

तिअनाणदसणडग के० त्रण अज्ञान तथा चक्षुदर्शन अने अचक्षुदर्शन, एव पांच उपयोग ठ मार्गणाछारें होय ते मार्गणानां नाम कहे ठे अज्ञानतिगि के० त्रण अज्ञानमार्गणा अजव के० चोथी अजव्यमार्गणा अने मिठडगे के० पांचमी मिथ्यात्व तथा ठळी सास्वादन, एव ठ मार्गणाछारे पाच उपयोग पामीये, जे जणी अहींआ सभ्यस्त्व न पामीये, तेथी शेष सात उपयोग न होय ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ३५ ॥

केवल डग निअडग, नव ति अनाणविणु खइअ अहखाए ॥

दंसण नाण तिगदे, सि मीसि अज्ञाण मीसतं ॥ ३६ ॥

અર્થ- કેવલબુદ્ધિ કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શન, એ બે માર્ગણાદ્વારે નિશ્ચય કેવલ એહિજ બે ઉપયોગ પામીયે તેથી નિજ દ્વિક કહ્યું. જે જાણી શેષ ઠાણસ્થિક જે દશ ઉપયોગ છે, તે કેવલીને ન હોય.

હવે તે ધાર ઉપયોગમાંહેથી તિશ્ચનાણવિણુ કેવલ ત્રણ અજ્ઞાન વિના શેષ નવ કેવલ ઉપયોગ, સ્વદશાશ્રયે કેવલ દ્વાયિક સમ્યક્ત્વ અને યથાભ્યાસચારિત્ર, એ બે માર્ગણાદ્વારે વિષે પામીયે ત્યાં મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મન પર્યવજ્ઞાન, ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન અને અવધિદર્શન, एवं સાત ઉપયોગ અગીઆરમે અને ધારમે ગુણઠાણે યથાભ્યાસચારિત્ર હોય તે અપેક્ષાયે લેવા અને કેવલજ્ઞાન, તથા કેવલદર્શન, એ બે ઉપયોગ કેવલીની અપેક્ષાયે યથાભ્યાસચારિત્ર છે માટે લેવા एवं નવ ઉપયોગ હોય વિરતિ જાણી અજ્ઞાન ત્રણ ન હોય.

દંસણનાણતિગદેસિ કેવલ એક કેવલદર્શન વિના ત્રણ દર્શન અને મતિ, શ્રુત અને અવધિ, એ ત્રણ જ્ઞાન, એ ત્રણ ઉપયોગ, દેશવિરતિ માર્ગણાયે પામીયે વિરતિ જાણી ત્રણ જ્ઞાન ન હોય તિહા આણદાદિક શ્રાવકની પેરે અવધિદ્વિક સજવે

મિસિ કેવલ તેહિજ ત્રણ ઉપયોગ મિશ્રમાર્ગણાયે પામીયે, પણ એટલું વિશેષ જે ત્રણ જ્ઞાન તે અજ્ઞાનમીસત કેવલ અજ્ઞાને કરી મિશ્ર લેખવાં તિહાં મતિજ્ઞાન, મતિ જ્ઞાને મિશ્ર અને શ્રુતજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાને મિશ્ર, વિજગઅવધિજ્ઞાને મિશ્ર હોય એમજ ત્રણ દર્શન પણ મિશ્ર લેવા, એ ત્રણ ઉપયોગ મિશ્રમાર્ગણાયે પામીયે ॥ ૩૬ ॥

મણ નાણ ચક્ર વજ્જા, આણહારે તિન્નિ દંસ ચડનાણ ॥

ચડ નાણ સંજમો વસ, મ વેચગે ઉદ્ધિ દંસેચ ॥ ૩૭ ॥

અર્થ- મણનાણચક્રવજ્જા કેવલ મન પર્યવજ્ઞાન અને ચક્ષુદર્શન, એ બે વર્જીને શેષ દશ ઉપયોગ, આણહારે કેવલ અનાહારકમાર્ગણાયે પામીયે, જે જાણી આણહારકપણુ વિગ્રહગતિયે તથા કેવલસમુદ્ધાતમાહે તથા સિદ્ધિને હોય તિહાં મન પર્યવજ્ઞાન અને ચક્ષુદર્શન એ બે ન હોય અહીંઆં ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન સહિત તીર્થ કરાદિક અવતરે, તેમને અતરાલગતે અનાહારકપણુ હોય તથા ત્રણ અજ્ઞાન તો, મિથ્યાત્વી વિગ્રહગતિયે ઉપજે તેને હોય, તે અપેક્ષાયે જાણવા એટલે સિદ્ધિના તથા કેવલસમુદ્ધાતના કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શન એ બે ઉપયોગ તથા સમકેતધારીને તે મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અને અવધિજ્ઞાન, એ ત્રણ ઉપયોગ અને મિથ્યા મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન અને વિજગજ્ઞાન, એ ત્રણ, एवं ત્રણ અને સમ્યક્ત્વ

ધારીને તથા મિથ્યાત્વીને વાટે જાતાં અચક્ષુદર્શન અને અવધિદર્શન, એ બે હોય
 एवं सर्व मली दश उपयोग पासीयें.

તિશ્વિદંસચઠનાળ કે ૦ ૧ ચક્ષુદર્શન, ૨ અચક્ષુદર્શન, ૩ અવધિદર્શન, ૪ મતિજ્ઞાન,
 ૫ શ્રુતજ્ઞાન, ૬ અવધિજ્ઞાન, ૭ મન.પર્યવજ્ઞાન, एवं सात उपयोग, ते अग्यारमार्ग-
 णाद्वारें होय तेनां नाम कहें ठे. ચઠનાળ કે ૦ કેવલજ્ઞાન વિના ચાર જ્ઞાન માર્ગના
 દ્વાર તથા સંજમ કે ૦ ચાર સંયમમાર્ગના ઇટલે એક સામાયકચારિત્ર, ઘીજું ઠેઠોપ-
 સ્થાપનીયચારિત્ર, ઘીજુ પરિહારવિશુદ્ધિચારિત્ર, અને ચોથું સૂક્ષ્મસંપરાયચારિત્ર, એ
 ચાર માર્ગના, એવ આઠ માર્ગના દ્વાર તથા ડવસમ કે ૦ નવમી ઉપશમસમ્યક્ત્વ માર્ગના,
 વેશ્વરો કે ૦ દશમુ વેદક ઇટલે દ્વાયોપશમિક સમ્યક્ત્વ, એ બે સમ્યક્ત્વમાર્ગના
 ઝંહિદંસેઅ કે ૦ અગીઆરમી અવધિદર્શન માર્ગના. એવ અગીઆર માર્ગનાદ્વારને
 વિપે ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન, એ સાત ઉપયોગ પામીયે. અહીંઆં અવધિદર્શન
 માર્ગનાને વિપે મતિ અજ્ઞાનાદિક ત્રણ અજ્ઞાન સિદ્ધાંત સમ્મત છે, પણ કશા કારણે
 પૂર્વાચાર્યે નિપેધ્યાં તે નથી જણાતાં ? અન્યથા દશ ઉપયોગ હોય. અહીંઆં યોગમા-
 ર્ગના દ્વારે મતાંતર દેલાહે છે ॥ इति समुच्चयार्थः ॥

॥ હવે ત્રણ યોગ માર્ગના વિપે જીવસ્થાન, ગુણસ્થાન, યોગ
 અને ઉપયોગ આશ્રયીને મતાંતર કહે છે. ॥

પૂર્વે યોગ વિવેક્યા તે અન્યયોગ સહિત અથવા ઉપયોગ રહિત એમ સામાન્યે
 કહ્યા. હહાં અન્ય યોગાંતરજાવિની જૂતવત્ ઉપચારનાન્યેન મુખ્યતારહિત યોગે સ્વમુ-
 લ્યતાયે ૧ જીવસ્થાન, ૨ ગુણસ્થાન, ૩ યોગ, ૪ ઉપયોગ, એ ચાર વોલ વિવરી કહે છે.

दो तेर तेर बारस, मणे कमा अछ ड चउ चउ वयणे ॥

चउ ड पण तिन्नि काए, जिअगुण जोगोवउगने ॥ ૩૮ ॥

અર્થ—ત્યાં વચનયોગ અને કાયયોગ રહિત કેવલ એકજ મનયોગને વિપે સંઙ્ઘી
 પંચેદ્રિય પર્યાસો, અને અપર્યાસો, એ દો કે ૦ બે જીવજ્ઞેદ હોય, અને એને ચોદમા
 ગુણવાળા વગર વીજા તેર કે ૦ તેર ગુણવાળાં હોય, તથા એને કાર્મ્મણ અને ઔદારિક-
 મિશ્ર, એ બે યોગ વિના વીજા તેર કે ૦ તેર યોગ હોય, જે જાણી કેવલસમુદ્ઘાતાવસ્થાયે
 પ્રયોજનને અજાવે ત્યા મનોયોગ ન હોય તથા ઉપજતાં અપર્યાસાવસ્થાયે પણ મનોયોગ ન
 હોય, અને કાર્મ્મણ તથા ઔદારિકમિશ્ર તો તિહાંજ હોય. એ માટે એ બે યોગ મનોયો-
 ગીને ન હોય, અને એ મનોયોગીને વિપે ઉપયોગ ચારસ કે ૦ બાર કમા કે ૦ અનુકર્મે
 મણે કે ૦ મનોયોગીને વિપે પામીયે.

वचनयोगीने एटले मनोयोग रहित काययोगरहित केवल एकज वचनयोग विषे १ वैज्रिय, २ तेंद्रिय, ३ चोरींद्रिय, ४ असंझी पंचेंद्रिय, ए चार अपर्याप्ता अने ए च अपर्याप्ता, एव अष्ट के० आठ जीव जेद होय, अहींआं योग्यतारूपे वचनयोग लेवो अन्यथा वैज्रिय अपर्याप्तावस्थायें जापापर्याप्ति पूरी कल्याविना वचनयोगी के होय ? तथा तिहां एक मिथ्यात्व अने बीजु सास्वादन, ए छ के० वे गुणगण पामीयें केम के ए आठ जीवजेद वे गुणगणज होय तेथी वे गुणगण कहां, तथा एने विषे १ औदारिक, २ औदारिकमिश्र, ३ कर्मण, ४ असत्यामृषा एव चउ के० चार योग पामीये अने १ मतिअज्ञान, २ श्रुतअज्ञान, ३ चक्षुदर्शन ४ अचक्षुदर्शन, ए चउ के० चार उपयोग वयणे के० वचनयोगीने विषे पामीयें

तथा मनोयोग अने वचनयोग ए वे योगे रहित केवल एकज काययोगीने विं एकेंद्रिय सूक्ष्म अने वादर ते वही पर्याप्ता अने अपर्याप्ताना जेदें करी चउ के चार जीवजेद पामीयें केम के केवल काययोग एनेज होय, अने मिथ्यात्व तथ सास्वादन, ए छ के० वे गुणगणा पृथिव्यादिकमाहे सम्यक्त्व वमतो देवादि अवतरे, ते अपेक्षाये होय तथा १ औदारिक, २ औदारिकमिश्र, ३ वैक्रिय, ४ वैक्रियमिश्र, ५ कर्मण, एव ण के० पाच योग पामीये, अहींआ वैक्रियशरीर वायु कायनी अपेक्षाये लीधु. तथा १ मतिअज्ञान, २ श्रुतअज्ञान, ३ अचक्षुदर्शन, ४ तिन्नि के० त्रण उपयोग काए के० एकज काययोगने विषे पामीयें.

ए रीते मतातरे योगमार्गणाये जीवजेद, गुणगणा, योग, अने उपयोग, ए चार दोल अन्य आचार्य कहे ठे ते कहां एटले पूर्वे जे योग कहां तिहां काययोग सर्व जीवने कहां अने वचनयोग वैज्रियादिक सर्वने कहां, अने मनोयोग सझी पंचेंद्रियने कहां अने अहींआं मतातरे अनेरा आचार्य कहे ठे, जे एक योग होय तेने बीजो योग न कहीये, सझी पंचेंद्रियने मनयोग ठे, तेने वचनयोग काययोग नहीं विकलेंद्रिय अने असझी पंचेंद्रियने वचनयोगज कहेचो अने एकेंद्रियने काय योग कहीयें तेने मते ए बात कही ठे ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ३० ॥

हवे मार्गणाछारें ठ लेख्या कहेठे जे जणी मार्गणास्थित जीवनी उपयोगशुद्धि लेख्याशुद्धियें करी जणाय तथा शुजयोग प्रवृत्ति पण शुज उपयोगे जणाय अशुज योग प्रवृत्ति अशुज उपयोगे होय, ते जणी उपयोग कहां पठी लेख्या छार कहे ठे

उसु लेसासु सठाणं, एगिंदि असन्नि जूदगवणेसु ॥

पढमा चउरो तिन्निठ, नारय विगलग्गि पवणेसु ॥ ३१ ॥

अर्थ- ठसुलेसासु के० ठ लेख्यामार्गणाद्वारे सगण के० स्वस्थान ते आंय आपणी एकेकी लेख्या होय एटले कृष्णलेख्यामार्गणायें कृष्णलेख्या अने नीललेख्यामार्गणायें नीललेख्या होय, एम स्वस्व मार्गणायें स्वस्व लेख्या एकेकी होय, एगिंदि के० एक एकेंद्रियमार्गणा, असन्नि के० वीजी असङ्गीमार्गणा, चूदगवणेषु के० त्रीजी पृथ्वी-कायमार्गणा, चोथी अपकायमार्गणा, पांचमी वनस्पतिकायमार्गणा, ए पांच मार्गणा-द्वारे विषे पढमाचजरो के० प्रथमनी चार लेख्या होय, एटले कृष्ण, नील, कापोत अने तेजो, ए चार लेख्या पामीयें त्यां त्रण लेख्या सहेजे होय अने चोथी तेजोलेख्या तो पृथिवी, अप् अने वनस्पतिमांहे सौधर्म, इशान देवलोकना देवता चव्रीने अवतरे, जे जणी ते देवता पोताना जवनी लेख्या शेष होय, तेनी साथें चवे तेथी एकेंद्रियादिक मध्यें तेजोलेख्या पामीयें. तिन्निउ के० कृष्ण, नील अने कापोत, ए त्रण लेख्या अशुज परिणाम होय. ते नारय के० नरकगतिमार्गणा तथा विगलंगि के० विकलेंद्रियनी त्रण मार्गणा अने पांचमी अग्निकायमार्गणा तथा पवणेषु के० ठही वायुकायमार्गणा, ए ठ मार्गणाद्वारे ए प्रथमनी त्रण लेख्या होय ए ठए मार्गणास्थित जीव अशुज अध्यवसाय स्थानकें वत्तें ठे ते जणी एने ए अशुजलेख्या त्रण होय, शेष त्रण शुज लेख्या न होय ॥ ३९ ॥

अहखाय सुहुम केवल, डुगि सुका ठावि सेस ठाणेषु ॥

नर निरय देव तिरिआ, थोवा दु असंखणंत गुणा ॥ ४० ॥

अर्थ- अहखाय के० यथारयातचारित्र अने सुहुम के० सूक्ष्मसपरायचारित्र, केवलडुगि के० केवलज्ञान अने केवलदर्शन, एव चार मार्गणाद्वारे सुका के० शुक्ल-लेख्या होय, जे जणी अतिविशुद्ध अध्यवसायस्थानके ए वत्तें, ते जणी एने शेष पांच लेख्या न होय, अने ठाविसेसठाणेषु के० शेष एकतालीश मार्गणाद्वारे ठ लेख्या पामीयें, ते एकतालीश मार्गणानां नाम कहे ठे. देव, मनुष्य अने तिर्यंच, ए त्रण गतिमार्गणा तथा एक पंचेंद्रियमार्गणा तथा त्रण योगनी त्रण मार्गणा, एक त्रसकाय मार्गणा, त्रण वेदनी त्रण मार्गणा, चार कपायनी चार मार्गणा, एवं पंदर, सात ज्ञाननी सात मार्गणा, पांच संयमनी पांच मार्गणा, त्रण दर्शननी त्रण मार्गणा, एव त्रीश, जव्य तथा अजव्यमार्गणा, ठ सम्यक्तवनी ठ मार्गणा, सङ्गीमार्गणा, आ-हारकमार्गणा अने अनाहारकमार्गणा, एव एकतालीश मार्गणायें ठए लेख्या होय. अहींथा जो पण अतव्यादिकने अशुद्ध परिणाम जणि अशुद्ध लेख्या कहीयें, तो पण व्यवहारें शुजयोग प्रवृत्ति ये करी जैनशुद्धव्य क्रियायें करी नवमा त्रेवेयक सुधी पढोचे ते जणी एने पण शुक्ललेख्या कहीयें.

હવે એ લેશ્યાવંતાદિક જીવ ચૌદ માર્ગણાદ્વારે વિચારતાં કયા જીવ કયા જીવની અપેક્ષાએ થોડા તથા ઘણા અથવા તુલ્ય હોય ? એવો શિષ્યનો સંશય ટાલવા નિમિત્ત નવમું અલ્પ बहुत्व દ્વાર કહેઠે. તે કહેતાં થકાં ડ્રવ્યપ્રમાણાદિકદ્વાર પણ સુગમ થાય, તે જાણી એકેક માર્ગણાએ અલ્પ बहुत्व કહે ઠે.

ત્યા પ્રથમ ગતિમાર્ગણાએ સર્વ જીવથી નર કેમ મનુષ્ય ગતિના જીવ યોગ્ય કેમ થોડા જાણવા ત્યાં ગર્ભજ મનુષ્યની સંસ્કારાના ડંગણત્રીશ આંક લખીએ ઠે. ૭, ૧૭, ૨૭, ૧, ૬૨, ૫૧, ૪૨, ૬, ૪૩, ૩૭, ૫૧, ૩, ૫૪, ૩૧, ૫૦, ૩૩૬, ૫૮૫ આ કની સરયાએ ગર્ભજ મનુષ્ય જાણવા, અને સ્ફુટપદે તેથી અસંસ્કારાતા સમૂર્ધિમ હોય કેમ કે મનુષ્ય એ પ્રકારના છે એક ગર્ભજ અને બીજા સમૂર્ધિમ, તેમાં સમૂર્ધિમ તે ગર્ભજ મનુષ્યના મલ મૂત્ર શુક્ર, શોણીત, માસ, પરુ, કલેવર પ્રમુખ અપવિત્ર ચૌદ સ્થાનકાદિકથી ડપડે તેને કહીએ, તે સમૂર્ધિમ યદ્યપિ અસંસ્કારાતા છે તથાપિ તે અધ્રુવ છે, જે જાણી તેનું આયુ અતરમુહૂર્તનું હોય તથા દેસાય નહીં, અને તેને ડપ જવાનો ધીરહકાલ જઘન્યથી એક સમય તથા સ્ફુટથી ચોવીશ મુહૂર્ત છે, તેથી તે કેવારે હોય અને કેવારે નિલેપ પણ થાય એટલે ન પણ હોય, અને ગર્ભજનો વિરુદ્ધ તો નજ હોય, તે ગર્ભજ તો સદેવ હોયજ, તે વહી તે સંસ્કારાતાજ હોય પણ અસંસ્કારાતા ન હોય, ત્યા સંસ્કારાતાના સંસ્કારાતા જોડ છે માટે તે મનુષ્ય કેટલા છે તેનું પ્રરૂપણ કરે છે

કોશ્પકરાશિ, તેહિજરાશિ સાથે ગણીએ તેને વર્ગ કહીએ ત્યા એકનો વર્ગ ન હોય અને બેનો વર્ગ ચાર થાય, એ પ્રથમ વર્ગ અને ચારનો વર્ગ સોઠ, એ બીજો વર્ગ, શોલનો વર્ગ બસે ને ડપડ, એ ત્રીજો વર્ગ એનો વર્ગ પાંચઠ હજાર, પાંચસે ને ડપડીશ થાય એ ચોથો વર્ગ ૪૨૫૪૬૭૨૫૬ એ પાંચમો વર્ગ ૧૭૪૪૬૭૪૪૦૭૩૭૦૫૫૧ ૬૧૬ એ ડપડો વર્ગ તે પાંચમા વર્ગ સાથે ગુણીએ, તેવારે પૂર્વોક્ત આક થાય- તે આંકની સરયા સાત કોડાકોમી કોમીકોમી, વાણુ લાલ કોડાકોમી કોમી, અઠાવીશ હજાર કોડાકોડી કોડી, એકશો કોડાકોડી કોમી, વાશઠ કોમીકોડી કોમી, એકાવન લાલ કોડાકોડી, વેંતાલીશ હજાર કોડા કોડી, ડસે કોમીકોમી, તેતાલીશ કોડાકોમી, સાડત્રીશ લાલ કોડી, ડંગણશાઠ હજાર કોડી, ત્રણશે કોમી, ચોપન કોડી અને ડપર ડંગણચાલીશ લાલ, પચાશ હજાર, ત્રણસે ને ડપડીશ થયા. અથવા એકને ડપુવાર ટાણા ધમણા કરીએ તો પણ એટલીજ રાશિ થાય એ પત્રવળામાં છે, એટલા જઘન્યપદે ગર્ભજ મનુષ્ય હોય અને જેવારે સમૂર્ધિમ હોય તે સાથે ગણીએ, અસંસ્કારાતા હોય અસંસ્કારાતી સ્તસર્પિણી અને અવસર્પિણીના જોડલા

समय थाय, एटले क्षेत्रकी सात राज प्रमाण घनीकृत लोकनी एक प्रदेशना श्रेणी ते श्रेणीना अंगुलप्रमाण क्षेत्रने विपे जेटला आकाशप्रदेश होय, तेनु प्रथम वर्गमूल त्रीजा वर्गमूलना प्रदेश साथें गुणीयें, ते गुणतां जेटला प्रदेश थाय, तेटला प्रदेशनु एकेक खंरुक कल्पीये अर्हीआं अंगुलप्रमाण सूचीक्षेत्रने विपे आकाशप्रदेश असंख्याता ठे पण असत्कल्पनाये वसें ने ठप्पन्न कल्पीयें तेनु पहेलु वर्गमूल शोल थाय, अने बीजुं वर्गमूल चार थाय, त्रीजुं वर्गमूल वे थाय ए त्रीजु वर्गमूल, पहेला वर्गमूल साथें गुणतां वत्रीश थाया, एटला प्रदेशनु खंरुक थयुं एवा एकेका खरुकें एकेक मनुष्य अपहरतां जो एक मनुष्य अधिको होत, तो समग्र एकश्रेणी अपहरात, एटला उत्कृष्ट पटें समूर्धिम तथा गर्प्रज मलीने मनुष्य थाय, ते माटें नारकी प्रमुख सर्व थकी मनुष्य थोरा जाणवा

ते मनुष्यथकी निरय के० नारकगतिना जीव असंख्यातगुणा अधिक होय, कालथकी असख्याती उत्सर्पिणी अवसर्पिणीना जेटला समय थाय, तेटला नारकी ठे क्षेत्रकी प्रतरने असंख्यातमे जागे असख्याती श्रेणीना जेटला आकाशप्रदेश थाय तेटला ठे. ते केवी रीते- तो के, अंगुलप्रमाण प्रतर क्षेत्रनेविपे जेटली आकाशप्रदेशनी श्रेणी होय, तेना वर्गमूल असंख्याता ठे त्यां पहेलु वर्गमूल बीजा वर्गमूल साथें गुणीयें, तथा असत्कल्पनायें अंगुलप्रमाण प्रतरने विपे वसें ने ठप्पन्न श्रेणी ठे, तेनु पहेलु वर्गमूल शोल, बीजु चार, ते शोलने चारे गुणतां चोशठ थाय ते श्रेणी असंख्याती जाणवी एटली श्रेणीनी पहोलपणे सूची अर्हीआ ग्रहण करवी, एटली श्रेणीमांहे जेटला आकाशप्रदेश होय तेटला नारकी ठे ते माटे मनुष्यथकी असंख्यात गुणा होय

ते नारकीथकी देव के० देवता असंख्यातगुणा होय. ते केवी रीते तो के अंगुलमात्र क्षेत्रना प्रदेशनु पहेलु वर्गमूल तेने असंख्यातमे जागे जेटली प्रदेशनी श्रेणी, तेना जेटला आकाशप्रदेश होय तेटला तो असुरकुमार देवता ठे तेटला वली नागकुमार देवता ठे, यावत् तेटला स्तनितकुमार देवता ठे तथा सरयात योजन प्रमाण आकाशप्रदेशनी सूचीरूप जेटले खंरुकें करी एकेक व्यतर अपहरीयें तो घनीकृत लोकनो मांडाने आकारें समग्र प्रतर अपहराय, तेटला व्यतर देवता ठे तथा वसें ने ठप्पन्न अंगुल प्रमाण आकाशप्रदेशनी सूचीरूप जेटले खंरुके करी एकेक ज्योतिषी अपहरीयें, तो घनीकृतलोकनो समग्र प्रतर अपहराय, तेटला ज्योतिषी देवता ठे तथा एक अंगुलमात्र क्षेत्रना प्रदेशनु त्रीजु वर्गमूल तेनु घन करीये, तथा बीजु वर्गमूल त्रीजा वर्गमूलसाथें गुणीये, तेटली घनीकृतलोकनी एक प्रदेशनी श्रेणीना

જેટલા પ્રદેશ હોય, તેટલા વૈમાનિક દેવતા છે એમ સર્વ જવનપતિ, વ્યતર, જ્યો-
તિપી, અને વૈમાનિક દેવતા મલીને નારકીથકી અસરયાતગુણા છે એ રીતે હુઅ-
સંખા કેમ મનુષ્યથકી નારકી અને નારકીથકી દેવતા, એ વે અસરયાતગુણા અનુ-
ક્રમે એક વીજાથી જાણવા

તે દેવતાથકી તિરિઆ કેમ તિર્યંચ અણતગુણા કેમ અનતગુણા છે કેમકે તે તિર્યં-
ચમાંહે વનસ્પતિના જીવ, નિગોદિઆ તે અનતા છે એ અનુક્રમે અહીં અસરયાતાના
અસરયાતા જ્ઞેદ છે, અને અનતા જ્ઞેદ છે માટે યુક્તવિરોધ જાણવા નહીં એ ગતિનું
અલ્પવહુત્વ કહ્યું છે સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૪ ॥

પણ ચડ તિ હુ એગિદી, થોવા તિન્નિ અહિઆ અણંત ગુણા ॥

તસ થોવ અસલ્પગી, જૂ જલ્લાનિલ અહિઅ અણતા ॥ ૪૧ ॥

અર્થ-વીજી હૃદયમાર્ગણામધ્યે સર્વથી થોવા કેમ થોના પણ કેમ પંચેદ્રિય જીવ,
જે જળી સાતરાજ પ્રમાણ ધનીકૃત લોકની એક પ્રદેશની સૂચી શ્રેણીના અસલ્પેય
યોજન કોઢાકોની પ્રમાણ તેના જેટલા આકાશ પ્રદેશરાશિ તેટલા પંચેદ્રિય જીવ
છે, તે થકી કાફેક અધિકા જિહાસુધી વમણા ન હોય ત્યાસુધી વિશેષાધિક
કહીયે તેટલા ચડ કેમ ચૌરિદ્રિય જીવ, તે થકી વિશેષાધિક તિ કેમ તેદ્રિય જીવ,
તે થકી વિશેષાધિક હુ કેમ વેદ્રિય જીવ, એ રીતે ચૌરિદ્રિય, તેદ્રિય અને વેદ્રિય,
એ તિન્નિ કેમ ત્રણ જીવરાશિ અહિઆ કેમ અનુક્રમે એક વીજાથી અધિકા અધિકા
જાણવા, અને તે વેદ્રિય જીવ થકી એગિદી કેમ એકેદ્રિય જીવ, અણતગુણા કેમ અનતગુણા
જાણવા જે જળી એકેદ્રિયમાંહે વનસ્પતિકાચ આવે, તે મધ્યે નિગોદીઆ જીવ પણ આવી
ગયા માટે તે સર્વ ત્રસથી અનતગુણા હોય એ વીજી હૃદયમાર્ગણાયે અલ્પવહુત્વ વિચાહુ

હવે ત્રીજી કાયમાર્ગણામધ્યે તસથોવ કેમ સર્વથી થોના ત્રસ કાયિઆ જીવ જે
જળી ધનીકૃત લોકની અસરયયોજન કોટા કોટી પ્રમાણની પ્રદેશરાશિપ્રમાણ ત્રસ
જીવ છે તે થકી અસલ્પગી કેમ અગ્નિના જીવ અસરયાત ગુણા છે, કેમ કે અસલ્પ
લોકાકાશ પ્રદેશપ્રમાણ છે, તે માટે તથા તેથી જૂજલ્લાનિલઅહિઅ કેમ પૃથ્વી
કાયિઆ જીવ વિશેષાધિક છે તે થકી અપ્કાયિઆ જીવ, વિશેષાધિક છે તે થકી
અનીલ પરલે વાયુકાયિઆ જીવ વિશેષાધિક છે એ ચાર કાયના જીવનું પ્રમાણ,
સૂત્રને પ્રિયે અસરયાત લોકાકાશપ્રદેશ પ્રમાણ અવિશેષે કહ્યું છે પણ અસરયા
તાના અસરયાતા જ્ઞેદ છે તે માટે અલ્પવહુત્વ ઘટે છે તેથકી વલી વનસ્પતિ કાયના
જીવ અણતા કેમ અનતગુણા જાણવા, જે જળી નિગોદીઆ જીવ અનતા છે, માટે
! કાયમાર્ગણાયે અલ્પવહુત્વ કહ્યું ॥ ૪૧ ॥

मण वयण काय जोगी, थोवा असंखगुणा अणंतगुणा ॥

पुरिसा थोवा इठी, संखगुणा अणंतगुणा कीवा ॥ ४२ ॥

अर्थ—हवे चोथी योगमार्गणामध्ये सर्व थकी मण के० मनोयोगी जीव थोवा के० जाणवा. जे जणी संह्री पंचेंद्रिय जीव मनोयोगी होय, ते सर्वथी स्तोक ठे ते थकी वयण के० वचनयोगी जीव, असंखगुणा के० असंख्यातगुणा जाणवा जे जणी वेंद्रिय, तेंद्रिय, चौरिंद्रिय, असंह्रीपंचेंद्रिय अने संह्रीपंचेंद्रिय, ए पांच जीवराशि सहु वचनयोगी ठे, तेथी असंख्याता ठे ते माटें ते जेलतां असंख्यातगुणा होय ते थकी कायजोगी के० काययोगी जीव, अणंतगुणा के० अनंतगुणा ठे, जे जणी एकेंद्रिय निगोदादिकना अनंता जीव पण काययोगी ठे. ए चोथी योगमार्गणाये अद्वयवहुत्व कथुं

हवे पांचमी वेदमार्गणामध्ये पुरिसाथोवा के० सर्व थकी पुरुषवेदी जीव थोवा जाणवा, ते थकी इठी के० स्त्रीवेदी जीव, संखगुणा के० संख्यातगुणाधिक जाणवा जे जणी देवता थकी देवी वत्रीशरूपें अधिक वत्रीश गुणी अधिकी होय, अने मनुष्यथकी मनुष्यणी सत्तावीशरूपें अधिक सत्तावीश गुणी जाणवी अने तिर्यच पुरुषथकी तिर्यचणी स्त्री त्रिगुणी त्रणरूपें अधिक होय. ए रीते स्त्री पुरुष थकी सरयात गुणी अधिक जाणवी ते थकी कीवा के० क्लीव एटले नपुसकवेदी जीव, अणतगुणा के० अनंतगुणा जाणवा जेजणी एकेंद्रिय, विकलेंद्रिय, तथा संमूर्धिम मनुष्य अने तिर्यच तथा नारकी, ए सर्व नपुसकवेदी ठे. तेमाहे एकेंद्रियमां पण वनस्पतिना जीव अनंता ठे माटें अनंतगुणा कहा ए पांचमी वेदमार्गणाये अद्वयवहुत्व कथुं ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४२ ॥

माणी कोही माई, लोत्री अहिअ मणनाणिणो थोवा ॥

जेंहि असखा मइ सुअ, अहिअ सम असख विजगा ॥ ४३ ॥

अर्थ—ठठी कपायमार्गणामध्ये सर्वथकी स्तोक माणी के० मानी जीव जाणवा जे जणी क्रोधादिक परिणमन कालथकी मानपरिणमन काल स्तोक ठे. ते जणी मानी जीव स्तोक जाणवा. तेथकी कोही के० क्रोधी जीव अहिअ के० विशेषाधिक ठे, जे जणी मानपरिणमन कालथकी क्रोधपरिणमन काल विशेषाधिक ठे, माटे. तेथकी वली माई के० मायी जीव विशेषाधिक ठे, जे जणी घणा कालपर्यंत माया बहुल होय, माटें. तेथकी लोत्री के० लोत्री जीव विशेषाधिक, जे जणी दशमा गुणगणा-

जे जणी सर्वथकी थोमा गर्पज मनुष्य, तेमाहें पण चारित्रिया थोमा, वली चारित्रियामांहे पण अग्रमत्त थोमा, तेमांहे पण रुद्धिप्राप्त मन. पर्यवज्ञानी स्तोक जाणवा. तेथकी वली उंहि के० अवधिज्ञानी जीव असरयातगुणा, जे जणी मनुष्यथकी पण सम्यक्दृष्टि देवता नारकी असरयातगुणा ठे. तेने तो अवधिज्ञान ठे ते अवधिज्ञानीथी एक मइ के० मतिज्ञानी, बीजा सुअ के० श्रुतज्ञानी, ए वेहु अहिअ के० विशेषाधिक जाणवा जे जणी देवता, नारकी, सम्यक्दृष्टिने मत्यादिक त्रण ज्ञान होय, अने मनुष्य तथा तिर्यच सम्यक्दृष्टिने मति तथा श्रुत, ए वे ज्ञान होय, अने अवधिज्ञाननी जजना होय, तेथी विशेषाधिक कढ्या, अने मति तथा श्रुत, ए वेहु माहो-माहे सम के० सरखा जाणवा केम के, ए वेहु सायेंज होय माटे तेथकी असखविजगा के० विजगज्ञानी जीव, असंख्यातगुणा जाणवा जे जणी सम्यक्दृष्टि देवता तथा नारकीथी मिथ्यात्वी देवता तथा नारकी असरयातगुणा ठे ते सर्वने विजगज्ञान होय, ते जणी मति, श्रुत, ए वेहुथी विजगज्ञानी असरयातगुणा जाणवा. ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ४३ ॥

केवलीणोणतगुणा, मइ सुअ अन्नाणिणतगुण तुल्ला ॥

सुहुमा थोवा परिहा, र सख अहखाय सखगुणा ॥ ४४ ॥

अर्थ-ते विजगज्ञानीथकी केवलीणोणतगुणा के० केवलज्ञानी जीव अनतगुणा जाणवा जे जणी सिद्धना जीव, केवलज्ञानी ठे ते देव तथा नारकीथी अनतगुणा ठे ते केवलज्ञानीथी वली मइसुअ अन्नाणिणतगुणा के० मतिअज्ञानी अने श्रुतअज्ञानी जीव अनतगुणा ठे, जे जणी सिरुथकी पण निगोदिआ जीव अनतगुणा ठे, ते सहने मतिअज्ञान तथा श्रुतअज्ञान ठे तेथी अने ए वेहु माहोमांहे तुल्ला के० बरा बर सरखा ठे केम के जेने मतिअज्ञान ठे तेने श्रुतअज्ञान पण ठे, तेथी ए वेहु माहोमाहे सरखा ठे जिहां श्रुत होय, तिहा मतिपूर्वक श्रुत ठे, मिथ्यात्वी जणी अज्ञान कहीये ए सातमी ज्ञानमार्गणाये अटपबहुत्व कळु

हवे आठमी सयममार्गणामध्ये सुहुमाथोवा के० सूक्ष्मसपरायचारित्रिया जीव सर्वथकी थोमा ठे जे जणी ते उत्कृष्टा तो एक समये शतपृथक्त्व पाभीये, पृथक्त्व एटले वेथी मांकीने नव पर्यंतसज्ञा जाणवी तेथी परिहारसख के० परिहारविशुद्धचारित्रिया सरयातगुणा होय जे जणी ते उत्कृष्टा एक समयें सहस्र पृथक्त्व होय, माटे सो थकी सहस्र ते दशगुणा थया, ते थकी वली अहखायसखगुणा के० यथारयातवा रिति सरयातगुणा होय, जे जणी ते कोटी पृथक्त्व उत्कृष्टा होय माटे सहस्रथी सहस्र गुणी होय ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ४४ ॥

ठेआ समइअ संखा, देस असखगुणऽणंतगुण अजया ॥

थोव असंख ङणंता, उहि नयण केवल अचखु ॥ ४७ ॥

अर्थ-तेयकी ठेआ के० ठेदोपस्थापनीयचारित्रिया सख्यातगुणा जाणवा. जे जणी ते शतकोटी पृथक्त्व खाजे, माटें तेयकी वली समइअ के० सामायिकचारित्रिया संखा के० संख्यातगुणा जाणवा केम के ते सहस्रकोटी पृथक्त्व उत्कृष्टा होय, ते वास्ते तथा ते सामायिकचारित्रियाथी वली देस के० देशविरति जीव, असंखगुण के० असख्यातगुणा जाणवा. जेजणी असख्याता तिर्यंचने देशविरतिपणुं होय, तेजणी असंखगुणा कहा तेयकी वली अजया के० अविरतिजीव, अणतगुण के० अनंतगुणा जाणवा जे जणी प्रथमना चार गुणगणे वर्तता जीव सर्व अविरति ठे. तेमध्ये निगोदीआ जीव अनता मिथ्यात्वी ते सर्व अविरति ठे ते जणी अनंता कहा. ए आठमी समयमार्गणायें अहपवहुत्व कहुं

हवे नवमी दर्शनमार्गणायें चार दर्शनमांहे उहि के० अवधिदर्शनी जीव थोव के० सर्वथी स्तोक, जे जणी देवतादिक अवधिज्ञानीने अवधिदर्शन होय, माटें. तेयकी वली नयण के० चक्षुदर्शनी जीव, असंख के० असंख्यातगुणा होय जे जणी चौरि-
ड्रियादिकने तथा मनुष्य, तिर्यंच पंचेद्रियने अने मिथ्यात्वी देवादिकने पण चक्षुदर्शन होय ते माटें, तथा तेयकी ङणता के० वे अनंता कहेवा एटले तेयकी केवल के० केवलदर्शनी जीव अनंतगुणा जाणवा. जे जणी सिद्धना जीवोने केवलदर्शन ठे, अने ते जीवो त्रसथकी अनंतगुणा ठे तेयकी अचखु के० अचक्षुदर्शनी जीव, अनंतगुणा जाणवा जेजणी एकेंद्रियादिकने पण अचक्षुदर्शन ठे, ते अपेक्षायें लेवा. ए नवमी दर्शनमार्गणायें अहपवहुत्व कहु ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ४५ ॥

पढाणु पुढिलेसा, थोवा दोऽसखणंत दोअहिआ ॥

अजवि अर थोवऽणंता, सासण थोवोवसमसखा ॥ ४६ ॥

अर्थ- हवे पढाणुपुढिलेसा के० दशमी श्रेष्ठमार्गणायें पञ्चानुपूर्वी एटले शुक्ल-
लेख्याथी मांमीने कृत्तलेख्या लगे अहपवहुत्व लेवु. ते देखाहे ठे. थोवा के० सर्व स्तोक शुक्ललेख्याना जीव, केम के लांतकथकी मांमीने अनुत्तर विमानवामी देवता तथा थकर्मभूमिना मनुष्य अने तिर्यंच तथा कोइ सग्यातायुवाला मनुष्य तथा तिर्यंचने शुक्ललेख्या होय, तेमाटे सर्व थकी थोवा कहा. तेयकी पद्मलेख्यायें वर्तता जीव, असंख्यातगुणा जाणवा. जे जणी सातकादिक देवोथी सनत्कुमार, माहेंड, ब्रह्मदेव-
लांकना देवना, असंख्यातगुणा ठे, तेने पद्मलेख्या होय, तेजणी. तेयकी तेजोले-
ख्याना जीव, असंख्यातगुणा जाणवा. जे जणी सोधर्म, ईशानना देवता तेयकी

હવે એ લેશ્યાવતાદિક જીવ ચૌદ માર્ગણાઘારે વિચારતાં કયા જીવ કયા જીવની અપેક્ષાએ થોના તથા ઘણા અથવા તુલ્ય હોય ? એનો શિષ્યનો સશય ટાલવા નિમિત્ત નવમુ અલ્પ વદુત્વ ધાર કહેઠે તે કહેતાં થકાં ડ્રવ્યપ્રમાણાદિકધાર પણ સુગમ થાય, તે જાણી એકેક માર્ગણાયે અલ્પ વદુત્વ કહે ઠે

ત્યા પ્રથમ ગતિમાર્ગણાયે સર્વ જીવથી નર કેળ મનુષ્ય ગતિના જીવ થોવા કેળ થોના જાણવા ત્યાં ગર્જજ મનુષ્યની સંસ્થાના ઝંગણત્રીશ આંક લક્ષીયે ઠેયે. ૭, ૧૨, ૨૭, ૧, ૬૨, ૫૧, ૪૨, ૬, ૪૩, ૩૭, ૫૧, ૩, ૫૪, ૩૧, ૫૦, ૩૩૬, ૫૮લા આકની સરચાયે ગર્જજ મનુષ્ય જાણવા, અને ડત્કપદે તેથી અસરચાતા સમૂર્ઠિમ હોય કેમ કે મનુષ્ય બે પ્રકારના ઠે એક ગર્જજ અને વીજા સમૂર્ઠિમ, તેમાં સમૂર્ઠિમ તે ગર્જજ મનુષ્યના મલ મૂત્ર શુક્ર, શોણીત, માસ, પરુ, કલેવર પ્રમુખ અપવિત્ર ચૌદ સ્થાનકાદકથી ડપજે તેને કહીયે, તે સમૂર્ઠિમ યદ્યપિ અસરચાતા ઠે તથાપિ તે અધુવ ઠે, જે જાણી તેનુ આયુ અતરમુહૂર્તનુ હોય તથા દેણાય નહીં, અને તેને ડપજવાનો વીરહકાલ જઘન્યથી એક સમય તથા ડત્કપથી ચોવીશ મુહૂર્ત ઠે, તેથી તે કેવારે હોય અને કેવારે નિલેપ પણ થાય ૫૮લે ન પણ હોય, અને ગર્જજનો વિરહ તો નજ હોય, તે ગર્જજ તો સદેવ હોયજ, તે વહી તે સંસ્થાતાજ હોય પણ અસરચાતા ન હોય, ત્યાં સંસ્થાતાના સરચાતા જ્ઞેદ ઠે માટે તે મનુષ્ય કેટલા ઠે તેનુ પ્રરૂપણ કરે ઠે

કોષ્ઠકરાશિ, તેહિજરાશિ સાથે ગણીયે તેને વર્ગ કહીયે ત્યા એકનો વર્ગ ન હોય અને બેનો વર્ગ ચાર થાય, એ પ્રથમ વર્ગ અને ચારનો વર્ગ સોલ, એ વીજો વર્ગ, શોલનો વર્ગ વસે ને ડપજ, એ ત્રીજો વર્ગ એનો વર્ગ પાશઠ હજાર, પાચસે ને ડત્રીશ થાય એ ચોથો વર્ગ ૪૨૧૪૬૭૩૧૬ એ પાચમો વર્ગ ૧૭૪૪૬૭૪૪૦૭૩૭૦૧૫૧-૬૧૬ એ ડઠ્ઠો વર્ગ તે પાંચમા વર્ગ સાથે ગુણીયે, તેવારે પુર્વોક્ત આક થાય, તે આકની સરચા સાત કોડાકોની કોઠાકોની, ઘણુ લાલ કોડાકોની કોની, અઠ્ઠાવીશ હજાર કોડાકોની કોડી, એકશો કોડાકોની કોની, ઘાશઠ કોઠાકોની કોની, એકાવન લાલ કોડાકોની, વેંતાલીશ હજાર કોડા કોડી, ઠસે કોઠાકોની, તેતાલીશ કોડાકોની, સાઢત્રીશ લાલ કોડી, ઝંગણશાઠ હજાર કોડી, ત્રણસે કોની, ચોપન કોડી અને ડપર ઝંગણલાલીશ લાલ, પચાશ હજાર, ત્રણસે ને ડત્રીશ થયા અથવા એકને ડનુવાર ડાણા વમણા કરીયે તો પણ ૫૮લીજ રાશિ થાય એ પંચવણામાં કશુ ઠે, ૫૮લા જઘન્યપદે ગર્જજ મનુષ્ય હોય અને જેવારે સમૂર્ઠિમ હોય તે સાથે ગણીયે, તેવારે ડત્કપદે અસરચાતા હોય અસરચાતી ડત્તસર્પિણી અને અવસર્પિણીના જેટલા

समय थाय, एटले क्षेत्रथकी सात राज प्रमाण घनीकृत लोकनी एक प्रदेशना श्रेणी ते श्रेणीना अंगुलप्रमाण क्षेत्रने विपे जेटला आकाशप्रदेश होय, तेनु प्रथम वर्गमूल त्रीजा वर्गमूलना प्रदेश साथें गुणीयें, ते गुणतां जेटला प्रदेश थाय, तेटला प्रदेशनुं एकेक खंरुक कट्पीयें अर्हींआं अंगुलप्रमाण सूचीक्षेत्रने विपे आकाशप्रदेश असंख्याता ठे पण असत्कल्पनायें वसे ने ठप्पन्न कट्पीये तेनुं पहेलु वर्गमूल शोल थाय, अने वीजुं वर्गमूल चार थाय, त्रीजु वर्गमूल वे थाय ए त्रीजु वर्गमूल, पहेला वर्गमूल साथें गुणता वत्रीश थाय, एटला प्रदेशनु खंरुक थयु एवा एकेका खंरुकें एकेक मनुष्य अपहराता जो एक मनुष्य अधिको होत, तो समग्र एकश्रेणी अपहरात, एटला उत्कृष्ट पदें समूर्धिम तथा गर्पज मल्लीने मनुष्य थाय, ते माटें नारकी प्रमुख सर्व थकी मनुष्य थोमा जाणवा

ते मनुष्यथकी निरय के० नारकगतिना जीव असंख्यातगुणा अधिक होय, कालथकी असख्याती उत्सर्पिणी अवसर्पिणीना जेटला समय थाय, तेटला नारकी ठे क्षेत्रथकी प्रतरने असंख्यातमे जागे असंख्याती श्रेणीना जेटला आकाशप्रदेश थाय तेटला ठे. ते केवी रीते- तो के, अंगुलप्रमाण प्रतर क्षेत्रनेविपे जेटली आकाशप्रदेशनी श्रेणी होय, तेना वर्गमूल असंख्याता उठे त्यां पहेलु वर्गमूल वीजा वर्गमूल साथें गुणीयें, तथा असत्कल्पनायें अंगुलप्रमाण प्रतरने विपे वसें ने ठप्पन्न श्रेणी ठे, तेनु पहेलु वर्गमूल शोल, वीजु चार, ते शोलने चारे गुणतां चोशठ थाय. ते श्रेणी असंख्याती जाणवी एटली श्रेणीनी पहोलपणे सूची अर्हींआं ग्रहण करवी, एटली श्रेणीमाहे जेटला आकाशप्रदेश होय तेटला नारकी ठे ते माटें मनुष्यथकी असंख्यात गुणा होय.

ते नारकीथकी देव के० देवता असंख्यातगुणा होय. ते केवी रीते? तो के अंगुलमात्र क्षेत्रना प्रदेशनुं पहेलुं वर्गमूल तेने असंख्यातमे जागे जेटली प्रदेशनी श्रेणी, तेना जेटला आकाशप्रदेश होय तेटला तो असुरकुमार देवता ठे तेटला बली नागकुमार देवता ठे, यावत् तेटला स्तनितकुमार देवता ठे तथा सरयात योजन प्रमाण आकाशप्रदेशनी सूचीरूप जेटले खंरुकें करी एकेक व्यतर अपहरीयें तो घनीकृत लोकनो मांडाने आकारें समग्र प्रतर अपहराय, तेटला व्यतर देवता ठे तथा वसें ने ठप्पन्न अंगुल प्रमाण आकाशप्रदेशनी सूचीरूप जेटले खंरुके करी एकेक ज्योतिषी अपहरीयें, तो घनीकृतलोकनो समग्र प्रतर अपहराय, तेटला ज्योतिषी देवता ठे. तथा एक अंगुलमात्र क्षेत्रना प्रदेशनु त्रीजु वर्गमूल तेनु घन करीयें, तथा वीजु वर्गमूल त्रीजा वर्गमूलसाथें गुणीयें, तेटली घनीकृतलोकनी एक प्रदेशनी श्रेणीना

जेटला प्रदेश होय, तेटला वैमानिक देवता ठे एम सर्व जवनपति, व्यतर, ज्यो-
तिषी, अने वैमानिक देवता मलीने नारकीयकी असख्यातगुणा ठे ए रीते दुश्-
संखा के० मनुष्यकी नारकी अने नारकीयकी देवता, ए वे असख्यातगुणा अनु-
क्रमे एक बीजायी जाणवा

ते देवतायकी तिरिआ के० तिर्यंच अणंतगुणा के० अनंतगुणा ठे केमके ते तिर्य-
चमाहे वनस्पतिना जीव, निगोदीआ ते अनता ठे ए अनुरुम अहीं असख्याताना
असख्याता जेद ठे, अने अनता जेद ठे माटे उक्तविरोध जाणवा नहीं ए गतिनु
अल्पवहुत्व कहु इति समुच्चयार्थ ॥ ४ ॥

पण चउ ति छ एगिदी, थोवा तिनि अहिआ अणत गुणा ॥

तस थोव असखग्गी, जू जलानिल अहिआ अणता ॥ ४१ ॥

अर्थ-बीजी इन्द्रियमार्गणामध्ये सर्वथी थोवा के० थोवा पण के० पंचेन्द्रिय जीव,
जे जणी सातराज प्रमाण घनीकृत लोकनी एक प्रदेशनी सूची श्रेणीना असख्येय
योजन कोडाकोटी प्रमाण तेना जेटला आकाश प्रदेशराशि तेटला पंचेन्द्रिय जीव
ठे, ते थकी काइएक अधिका जिहासुधी वमणा न होय त्यासुधी विशेषाधिक
कहीये तेटला चउ के० चौरिन्द्रिय जीव, ते थकी विशेषाधिक ति के० तेन्द्रिय जीव,
ते थकी विशेषाधिक छ के० वेंन्द्रिय जीव, ए रीते चौरिन्द्रिय, तेन्द्रिय अने वेंन्द्रिय,
ए तिनि के० त्रण जीवराशि अहिआ के० अनुरुम एक बीजायी अधिका अधिका
जाणवा, अने ते वेंन्द्रिय जीव थकी एगिदी के० एकेन्द्रिय जीव, अणतगुणा के० अनंतगुणा
जाणवा जे जणी एकेन्द्रियमाहे वनस्पतिकाय आवे, ते मध्ये निगोदीआ जीव पण आवी
गया माटे ते सर्व त्रसथी अनंतगुणा होय ए बीजी इन्द्रियमार्गणाये अल्पवहुत्व विचाखु

हवे बीजी कायमार्गणामध्ये तसथोव के० सर्वथी थोवा त्रस कायिआ जीव जे
जणी घनीकृत लोकनी असख्य योजन कोटा कोटी प्रमाणनी प्रदेशराशिप्रमाण त्रस
जीव ठे ते थकी असखग्गी के० अग्निना जीव असख्यात गुणा ठे, केम के असख्य
लोकाकाश प्रदेशप्रमाण ठे, ते माटे तथा तेथी जूजलानिलअहिआ के० पृथ्वी-
कायिआ जीव विशेषाधिक ठे ते थकी अप्कायिआ जीव, विशेषाधिक ठे ते थकी
अनील एटले वायुकायिआ जीव विशेषाधिक ठे ए चार कायना जीवु प्रमाण,
सूत्रने त्रिपे अमरयात लोकाकाशप्रदेश प्रमाण अविशेषे कहु ठे पण असख्या-
ताना अमरयाना जेद ठे तेमाटे अल्पवहुत्व घटे ठे तेथकी वली वनस्पति कायना
जीव अणता के० अनंतगुणा जाणवा, जे जणी निगोदीआ जीव अनता ठे, माटे
ए बीजी कायमार्गणाये अल्पवहुत्व कहु ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ४१ ॥

मण वयण काय जोगी, थोवा असंखगुणा अणंतगुणा ॥

पुरिसा थोवा इत्ती, संखगुणा अणंतगुणा कीवा ॥ ४२ ॥

अर्थ—हवे चोथी योगमार्गणामध्ये सर्व थकी मण के० मनोयोगी जीव थोवा के० थोवा जाणवा. जे जणी संझी पचेद्रिय जीव मनोयोगी होय, ते सर्वथी स्तोक ठे. ते थकी वयण के० वचनयोगी जीव, असंखगुणा के० असंख्यातगुणा जाणवा जे जणी वेंद्रिय, तेंद्रिय, चौरिंद्रिय, असंझीपचेंद्रिय अने संझीपचेद्रिय, ए पांच जीवराशि सह वचनयोगी ठे, तेथी असंख्याता ठे ते माटे ते जेतता असंख्यातगुणा होय ते थकी कायजोगी के० काययोगी जीव, अणतगुणा के० अनंतगुणा ठे, जे जणी एकेद्रिय निगोदादिकना अनंता जीव पण काययोगी ठे. ए चोथी योगमार्गणायें अद्वयवहुत्व कळुं.

हवे पांचमी वेदमार्गणामध्ये पुरिसाथोवा के० सर्व थकी पुरुषवेदी जीव थोवा जाणवा, ते थकी इत्ती के० स्त्रीवेदी जीव, संखगुणा के० संख्यातगुणाधिक जाणवा जे जणी देवता थकी देवी वत्रीशरूपें अधिक वत्रीश गुणी अधिकी होय, अने मनुष्यथकी मनुष्यणी सत्तावीशरूपें अधिक सत्तावीश गुणी जाणवी. अने तिर्यंच पुरुषथकी तिर्यचणी स्त्री त्रिगुणी त्रणरूपे अधिक होय ए रीतें स्त्री पुरुष थकी सरयात गुणी अधिक जाणवी ते थकी कीवा के० क्लीव एटले नपुसकवेदी जीव, अणंतगुणा के० अनंतगुणा जाणवा जेजणी एकेद्रिय, विकलेद्रिय, तथा संमूर्धिस मनुष्य अने तिर्यंच तथा नारकी, ए सर्व नपुसकवेदी ठे तेमाहे एकेद्रियमां पण वनस्पतिना जीव अनंता ठे. माटें अनंतगुणा कह्या ए पांचमी वेदमार्गणायें अद्वयवहुत्व कळुं ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४२ ॥

माण्णी कोही माई, लोजी अहिअ मणनाणिणो थोवा ॥

जेंहि असंखा मइ सुअ, अहिअ सम असख विजंगा ॥ ४३ ॥

अर्थ—ठठी कपायमार्गणामध्ये सर्वथकी स्तोक माण्णी के० मानी जीव जाणवा. जे जणी क्रोधादिक परिणमन कालथकी मानपरिणमन काल स्तोक ठे ते जणी मानी जीव स्तोक जाणवा तेथकी कोही के० क्रोधी जीव अहिअ के० विशेषाधिक ठे, जे जणी मानपरिणमन कालथकी क्रोधपरिणमन काल विशेषाधिक ठे, माटें तेथकी वली माई के० मायी जीव विशेषाधिक ठे, जे जणी घणा कालपर्यंत माया बहुल होय, माटे तेथकी लोजी के० लोजी जीव विशेषाधिक, जे जणी दशमा गुणवाणा-सुधी पण लोज होय, ते माटें ए ठठी कपायमार्गणायें अद्वयवहुत्व कळु

सातमी ज्ञानमार्गणामध्ये मणनाणिणोथोवा के० सर्वस्तोक मनःपर्यवज्ञानी जाणवा.

जे जणी सर्वथकी थोमा गर्जज मनुष्य, तेमांहे पण चारित्रिया थोमा, वली चारित्रिया मांहे पण अप्रमत्त थोमा, तेमाहे पण कृद्भिप्राप्त मन पर्यवज्ञानी स्तोक जाणवा तेथकी वली उहि के० अवधिज्ञानी जीव असरयातगुणा, जे जणी मनुष्यथकी पण सम्यक्दृष्टि देवता नारकी असरयात गुणा ठे तेने तो अवधिज्ञान ठे ते अवधिज्ञानीथी एक मइ के० मतिज्ञानी, बीजा सुख के० श्रुतज्ञानी, ए वेहु अहिअ के० विशेषाधिक जाणवा जे जणी देवता, नारकी, सम्यक्दृष्टिने मत्यादिक त्रण ज्ञान होय, अने मनुष्य तथा तिर्यंच सम्यक्दृष्टिने मति तथा श्रुत, ए वे ज्ञान होय, अने अवधिज्ञाननी जजना होय, तेथी विशेषाधिक कद्या, अने मति तथा श्रुत, ए वेहु माहो-मांहे सम के० सरखा जाणवा केम के, ए वेहु सायेंज होय माटे तेथकी असखवि-जगा के० विजगज्ञानी जीव, असरयातगुणा जाणवा जे जणी सम्यक्दृष्टि देवता तथा नारकीथी मिथ्यात्वी देवता तथा नारकी असरयातगुणा ठे ते सर्वने विजग-ज्ञान होय, ते जणी मति, श्रुत, ए वेहुथी विजगज्ञानी असरयातगुणा जाणवा ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ४३ ॥

केवलीणोणतगुणा, मइ सुख अन्नाणिणंतगुण तुल्ला ॥

सुहुमा थोवा परिहा, र सख अहखाय सखगुणा ॥ ४४ ॥

अर्थ-ते विजगज्ञानीथकी केवलीणोणतगुणा के० केवलज्ञानी जीव अनतगुणा जाणवा जे जणी सिद्धना जीव, केवलज्ञानी ठे ते देव तथा नारकीथी अनतगुणा ठे ते केवलज्ञानीथी वली मइसुख अन्नाणिणंतगुणा के० मतिअज्ञानी अने श्रुतअज्ञानी जीव अनतगुणा ठे, जे जणी सिद्धथकी पण निगोदिश्या जीव अनतगुणा ठे, ते सद्गुने मतिअज्ञान तथा श्रुतअज्ञान ठे तेथी अने ए वेहु मांहीमांहे तुल्ला के० बरा-घर सरखा ठे केम के जेने मतिअज्ञान ठे तेने श्रुतअज्ञान पण ठे, तेथी ए वेहु माहोमांहे सरखा ठे जिहां श्रुत होय, तिहा मतिपूर्वक श्रुत ठे, मिथ्यात्वी जणी अज्ञान कहीये ए सातमी ज्ञानमार्गणाये अद्वयवद्वय कलु

हवे आठमी सयममार्गणामध्ये सुहुमाथोवा के० सूक्ष्मसपरायचारित्रिया जीव सर्वथकी थोमा ठे जे जणी ते उत्कृष्टा तो एक समयें शतपृथक्त्व पामीयें, पृथक्त्व पटले वेथी माकीने नव पर्यंत सज्ञा जाणवी तेथी परिहारसख के० परिहारविशुद्धाचारि-त्रिया संन्यातगुणा होय जे जणी ते उत्कृष्टा एक समये सहस्र पृथक्त्व होय, माटे सो थकी सहस्र ते दशगुणा थया, ते थकी वली अहखायसखगुणा के० यथारयातचा-रित्रिया सरयातगुणा होय, जे जणी ते कोटी पृथक्त्व उत्कृष्टा होय माटे सहस्रथी कोटी दश सहस्र गुणी होय ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ४४ ॥

ठेया समश्च संखा, देस असखगुणऽणंतगुण अजया ॥

थोव असंख दुणंता, उहि नयण केवल अचक्कु ॥ ४५ ॥

अर्थ—तेथकी ठेया के० ठेदोपस्यापनीयचारित्रिया सख्यातगुणा जाणवा. जे जणी ते शतकोटी पृथक्त्व लाजे, माटें तेथकी वली समश्च के० सामायिकचारित्रिया संखा के० सरयातगुणा जाणवा केम के ते सहस्रकोटी पृथक्त्व उल्लूछा होय, ते वास्ते तथा ते सामायिकचारित्रियाथी वली देस के० देशविरति जीव, असंखगुण के० असख्यातगुणा जाणवा जेजणी असरयाता तिर्यंचने देशविरतिपणुं होय, तेजणी असंखगुणा कह्या तेथकी वली अजया के० अविरतिजीव, अणंतगुण के० अनंतगुणा जाणवा जे जणी प्रथमना चार गुणठाणें वर्त्तता जीव सर्व अविरति ठे तेमध्ये निगोदीया जीव अनंता मिथ्यात्वी ते सर्व अविरति ठे ते जणी अनंता कह्या ए आठमी संयममार्गणायें अद्वयबहुत्व कहु.

हवे नवमी दर्शनमार्गणायें चार दर्शनमांहे उहि के० अवधिदर्शनी जीव थोव के० सर्वथी स्तोक, जे जणी देवतादिक अवधिज्ञानीने अवधिदर्शन होय, माटें तेथकी वली नयण के० चक्षुदर्शनी जीव, असंख के० असरयातगुणा होय जे जणी चौरि-
ड्रियादिकने तथा मनुष्य, तिर्यंच पंचेंद्रियने अने मिथ्यात्वी देवादिकने पण चक्षुद-
र्शन होय ते माटे, तथा तेथकी दुणंता के० वे अनंता कहेवा एटले तेथकी केवल के० केवलदर्शनी जीव अनंतगुणा जाणवा जे जणी सिद्धना जीवोने केवलदर्शन ठे, अने ते जीवो त्रसथकी अनंतगुणा ठे तेथकी अचक्कु के० अचक्षुदर्शनी जीव, अनंतगुणा जाणवा जेजणी एकेंद्रियादिकने पण अचक्षुदर्शन ठे, ते अपेक्षायें लेवा. ए नवमी दर्शनमार्गणायें अद्वयबहुत्व कहु ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४५ ॥

पन्नाण पुविलेसा, थोवा दोऽसंखणत दोअदिआ ॥

अप्रवि अर थोवऽणंता, सासण थोवोवसमसखा ॥ ४६ ॥

अर्थ—हवे पन्नाणपुविलेसा के० दशमी क्षेत्रामार्गणायें पश्चानुपूर्वी एटले शुक्ल-
क्षेत्राथी मांमीने कृष्णक्षेत्रा लगें अद्वयबहुत्व लेवु ते देखाडे ठे. थोवा के० सर्व
स्तोक शुक्लक्षेत्राना जीव, केम के लांतकथकी मांमीने अनुत्तर विमानवासी देवता
तथा अकर्मजूमिना मनुष्य अने तिर्यंच तथा कोइ सख्यातायुवाला मनुष्य तथा तिर्य-
चने शुक्लक्षेत्रा होय, तेमाटें सर्व थकी थोवा कह्या. तेथकी पद्मक्षेत्रायें वर्त्तता जीव,
असरयातगुणा जाणवा जे जणी लातकादिक देवोथी सनत्कुमार, माहेंद्र, ब्रह्मदेव-
लोकना देवता, असंरयातगुणा ठे, तेने पद्मक्षेत्रा होय, तेजणी तेथकी तेजोले-
शाना जीव, असख्यातगुणा जाणवा. जे जणी सौधर्म, ईशानना देवता तेथकी

असरयातगुणा ठे, माटें ए दोऽसंखगुणा के० वे स्थानके असंरयात गुणा लेवा अने केटलीएक प्रतिमांहे ए वे राशिना जीव संरयातगुणा अधिक लखेला ठे ते सुज्ञोयें विचारी जोवुं, तेथी कापोतलेस्याना जीव, अणत के० अनतगुणा जाणवा जेजणी निगोदीया जीवने पण कापोतलेस्या होय, तेथकी दोअहिआ के० वे स्थानके विशेष-पाधिक कहेवा एटले कापोतलेस्या थकी नीललेस्याना जीव, विशेषाधिक जाणवा. जेजणी नीललेस्यावंत नारकी प्रमुख तेमांहे घालीये, तेवारे विशेषाधिक थाय तेथकी कृष्णलेस्याना जीव, विशेषाधिक केम के घणा जीवने कृष्णलेस्या ठे, यद्यपि निगोदीया जीवमा त्रणे लेस्या ठे, तथापि त्यां कृष्णलेस्याना जीव अधिक, तेमाटें ए दशमी लेस्यामार्गणाये अद्वयवहुत्व कथुं

हवे अजविअरथोवणता के० अगीआरमी जव्यमार्गणामध्ये अजव्य स्तोक, जे जणी अजव्यजीव जघन्य युक्त चोथे अनते ठे तेजणी तेथकी इतर जे जव्य जीव ते अनतगुणा जाणवा जेजणी अनतकाले पण तेनो अत नहीं आवे एटला जव्य जीवो ठे, जोपण सदा मुक्तिमार्ग बहेज ठे तोपण कोइवारें जव्यजीवथकी शून्य लोक थशे नहीं ए जव्यमार्गणाये अद्वयवहुत्व कथुं.

हवे वारमी सम्यक्त्वमार्गणामध्ये सांख्यथोवा के० सांखादनी जीव, सर्व थकी स्तोक, केम के ए गुणठाणे उपशमसम्यक्त्वथी पडतां कोइएक जीव होय, ते जणी तेथकी उवसमसखा के० औपशमिक सम्यक्दृष्टि जीव, सरयात गुणा जाणवा. जे जणी केटलाएक न पण पडे, तेनी अपेक्षाये जाणवा ॥ ४६ ॥

मीसा सखा वेअग, असंख गुण खड्ख मिह ड अणता ॥

सन्नि अर थोवणता, अणहार थोवेअर असखा ॥ ४७ ॥

अर्थ- ते औपशमिक सम्यक्दृष्टिथी मीसासखा के० मिश्रदृष्टि जीव संरयातगुणा जाणवा केम के सम्यक्त्वथकी पण जीव, मिश्रें आवे अने मिथ्यादृष्टि जीव पण मिश्रें थावे, ते वास्ते हवे ते मिश्रदृष्टिथकी वेअग के० द्वायोपशमिक सम्यक्दृष्टि जीव, असंखगुण के० असरयातगुणा ठे जे जणी तेनो स्थितिकाल असरयातगुणो ठे, केम के उत्कृष्ट वाशठ सागरोपम जाजेरा वेदकसम्यक्त्वे जीव रहे ठे ते अपेक्षाये कथा, ते थकी सडअमिष्ठअणता के० एक द्वायकसम्यक्त्वी तथा वीजा मिथ्यादृष्टि, ए वे अनुक्रम एक वीजाथी अनतगुणा कहेवा, एटले द्वायोपशमिकथकी द्वायिकसम्यक्दृष्टि जीव, अनतगुणा ठे जेजणी सिद्धना जीव अनता ठे तेने ए सम्यक्त्व ठे ते अपेक्षाये कथा, ते थकी मिथ्यात्वी जीव अनतगुणा ठे जेजणी

निगोदीया जीव सिद्धयी पण अनंतगुणा ठे. ते सर्व मिश्रात्वी ठे. ए चारमी सम्प-
क्त्वमार्गणायें अद्वयवहुत्व कथुं.

इवे सन्निश्चरयोवणता के० संझी असंझीमार्गणामांहे संझीया जीव थोना, जे-
नणी गर्भज मनुष्य, तिर्यच, देवता अने नारकी, ए जीव सन्निया ठे, ते थकी उत्तर
जे असन्निया एकेंद्रियादिक जीव ठे, ते अनंतगुणा निगोदीया जीवनी अपेदायें
ठे. ए तेरमी सन्निमार्गणायें अद्वयवहुत्व कथुं.

इवे अणहारयोवेथरअसंवा के० आहारक मार्गणायें आहारी अने अणाहारी
जीवमांहे अणाहारी जीव स्तोक, जेजणी विग्रहगतियें वर्तता त्रण समय जगें जीव
अणाहारी होय, तथा सिद्धना जीव अणाहारी ठे. ते अपेदायें कथा. तथा ते थकी
आहारी जीव असंख्यातगुणा जाणवा. जेजणी जो पण अनंता जीव ठे, तो पण
आयु. स्थिति असंख्यात समयनी होय, तिहा एकेरु समयोत्पन्न जीव अनंता होय,
तथापि असंख्यसमयोत्पन्न जणी असंख्यातगुणा कथा जो पण सिद्धना जीव अनंता
अणाहारी ठे तो पण निगोदीयाना अनंता आगल सिद्धनु अनंतु कोइ लेखामां
नथी तेथी असंख्यातगुणा होय. ए चौद मार्गणायें अद्वयवहुत्व कथुं ॥ ४७ ॥

इवे चौद गुणस्थानकें जीवस्थानादिक दश बोल विचारे ठे जेजणी मार्गणा-
स्थितजीव गुणस्थानकशून्य न होय तेथी विशेषादेशे मार्गणाने गुणगणे जीव
जेदादिक दश बोल कहे ठे. तिहां प्रथम गुणगणाने विपे जीवजेद कहे ठे.

॥ अथ गुणस्थानेषु जीवजेदानाह ॥

सब जिअठाण मिठे, सग सासणि पण अपज्ज सन्नि डुगं ॥

सम्मे सन्नी डुविहो, सेसेसु सन्नि पज्जतो ॥ ४८ ॥

अर्थ- सत्रजिअठाणमिठे के० तिहा प्रथम मिश्रात्वगुणगणे एकेंद्रियादिक चौदे
जीवजेद सर्र पामीयें केम के सर्व जीवजेदे मिश्रात्वीपणुं अवश्य होय, तेजणी.
अने सासणि के० धीजे सास्वादनगुणगणे सग के० सात जीवस्थानरु पामीयें. तेना
नाम कहे वें. एकेंद्रिय घाटर, वेंद्रिय, तेंद्रिय, चोरेन्द्रिय, अने असंझीपचेन्द्रिय ए
पणअपज्ज के० पाच करणअपर्याप्ता अने सन्निउं पचेन्द्रिय पर्याप्तो तथा अपर्याप्तो, ए
सन्निडुगं के० वे जेद सन्निथाना, एवं सात होय. एटखे एकेंद्रियादिकमध्ये सम्पत्त्व
यमतो जीव अयनरे, तेथी अपर्याप्तावस्थायें सास्वादनगुणगणुं होय, अने सझी
पर्याप्ताने ग्रथिजेदथी पुरुतां सास्वादन होय तथा सम्मेसन्नीडुविहो के० चोखे
अविरनि सम्पत्त्वगुणगणे सन्निउं पर्याप्तो तथा अपर्याप्तो ए वे जेद होय केम
के सम्पत्त्व सद्वित्त आनी अयनरे. ते संझि करणपर्याप्तो होय, ए पूर्वोक्त त्रण गुण-

गुणगणी सेसेसु के० शेष राधा जे अगीथार गुणगणां तेने पिपे सन्निपट्ठसो के० सन्निपर्याप्तानो एकज जेद होय ॥ ४७ ॥

॥ हवे चोद गुणगणे योग कहे वे ॥

॥ अथ गुणगणेषु योगानाद् ॥

मिठ डगि अजइ जोगा, दार डगूणा अपुष पणगेउ ॥

मण वय उरल सविउधि, मीसी सविउधि डग देसे ॥ ४८ ॥

अर्थ- मिठडुगि के० मिथ्यात्त अने सास्यादन, ए वे गुणगणा अने ग्रीजुं अजइ के० अविरतिसन्ध्यादृष्टि, ए त्रण गुणगणे जोगाहारडुगूणा के० आहारक अने आहारकमिश्र ए वे योग न होय बीजा तैर योग होय तिहां कार्मण अने औदारिकमिश्र ए वे योग, अपर्याप्तावस्थायें मनुष्य तथा तिर्यंचने होय, ने वैक्रियमिश्र ए एक योग, देवता नारकीने अपर्याप्तावस्थायें होय, शेष मनना चार, वचनना चार, औदारिक अने वैक्रिय, ए दश योग, पर्याप्तावस्थायें होय, अने चारित्र, ए त्रण गुणगणे नथी तेजणी आहारद्विक न होय

तथा अपुषपणगेउ के० अपूर्वादिक पाच गुणगणा षट्ठे अपूर्वकरण, पादरमपराय, सूक्ष्मसपराय, उपशातमोह अने हीणमोह, ए पाच गुणगणे मण के० मनना चार योग, तथा वय के० वचनना चार योग अने उरल के० औदारिक, ए नव योग पामीयें ए अपूर्वादिक पाच गुणगणे अतिविशुद्ध चारित्रजणी वैक्रिय तथा आहारक शरीर न करे, तेथी तेना चार योग एने न होय अहींथा अपर्याप्तो न होय माटे औदारिकमिश्र अने कार्मण, ए वे योग पण न होय जेप नव योग होय. अने मीसी के० ग्रीजे मिश्रगुणगणे सविउधि के० ते पूर्वोक्त नव योगने वैक्रिय सहित करीयें, तेवारे दश योग होय जेजणी देवता तथा नारकीने पण मिश्रगुणगण होय तेथी तेने वैक्रिययोग पण होय

तथा देसे के० देशविरति नामे पाचमे गुणगणे सविउधिडग के० पूर्वोक्त नव योगने वैक्रियद्विक सहित करीयें, तेवारे अगीथार योग होय, तिहा एक वैक्रिय अने बीजो वैक्रियमिश्र, ए वे योग खन्धिप्रत्यय होय, तेजणी मनोयोग चार, वचनयोग चार, औदारिकयोग एक, अने वैक्रिययोग वे, एव अगीथार योग होय ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ४९ ॥

साहारडग पमत्ते, ते विउवाहार मीस विणु इअरे ॥ कम्मुर
खडगताइम, मण वयण सजोगि न अजोगि ॥ ५० ॥

अर्थ—ए पूर्वोक्त अग्नीआर योगने साहारदुग के० आहारक अने आहारकमिश्र ए वे योग सहित करीयें, तेवारें प्रमत्ते के० प्रमत्तसंयतनामे ठठे गुणगणे होय, केम के अहींआं आहारकना वे अने वैक्रियना वे, एवं चार योग लब्धिप्रत्यये होय. तिहां लब्धि प्रयुंजतां प्रमत्त होय, तेजणी तेविज्वाहारमीसविणु के० तेहीज तेर योगसाहेथी एक आहारकमिश्र अने वीजो वैक्रियमिश्र, ए वे योग अप्रमत्तगुणगणे न होय. जे जणी ए वे योग वैक्रिय तथा आहारक आरंजतां होय, तिहां तो लब्धि प्रयुजे तेवारें प्रमत्त होय, पण अप्रमत्त लब्धितुं प्रयुंजवु नथी तेथी प्रमत्ते होय, पण ए वेहु शरीर उतां अप्रमत्तपणु आवे ते अपेक्षायें वैक्रिय अने आहारक ए वे योग कक्षा, अने एना मिश्र न होय माटें ए वे विना इअरे के० प्रमत्तथी इतर जे अप्रमत्त गुणगणु तेने विपे अग्नीआर योग होय, कन्मुखदुग के० एक कर्मण वीजो औदारीकमिश्र, ए द्विक तथा अंताइममणवयण के० अतादिम एटले धुरला अने ठेह्वा ए वे मन योग अने एज वे वचनयोग, एटले सत्यमनोयोग अने अस-त्मानुपामनोयोग, वली एज वे वचनना योग, एव सात योग, सजोगि के० सयो-गिनामा तेरमे गुणगणे होय. तिहां मनोयोग अनुत्तरविमानना देवता जेवारें सदेह प्रश्न पूठे, तेवारें उत्तर आपवा निमित्ते तेहीज रूपें मनोज्ञव्य परिणमावे तिहां मनोयोगनुं कार्य पडे अने वचन योग धर्मदेशना कार्य कालें होय, अने औदा-रिकमिश्र तथा कर्मण ए वे योग केवलसमुद्घातमाहे होय अने औदारिकयोग मूल होय. अजोगि के० अयोगीगुणगणे चपलता टली ते माटे एके योग न होय ॥५०॥

हवे चौद गुणगणे वार उपयोग विवरे ठे, जे जणी गुणस्थानक विशुद्ध वर्त्ततो जीव, विशुद्धयोगे करी उपयोग शुद्धि पामे तेजणी योग कक्षा पठी उपयोग कहे ठे

॥ अथ गुणगणेषूपयोगानाह ॥

ति अनाण छु दंसाइम, छुगे अजय देसि नाण दंस तिगं ॥
ते मीसि मीस समणा, जयाइ केवल छु अत छुगे ॥ ५१ ॥

अर्थ—तिअनाण के० त्रण अज्ञान अने छुडुंस के० चक्षुदर्शन अने अचक्षुदर्शन, ए वे दर्शन. एवं पांच उपयोग, अजसदुगे के० आदिम वे गुणगणे होय, एटले मिथ्यात्व अने सास्वादन ए वे गुणगणे पूर्वोक्त पांच उपयोग होय, अने अजय के० अविरतिनामे चोथे गुणगणे तथा देसि के० देशविरतिनामे पांचमे गुणगणे नाणदंसतिगं के० मति, श्रुत अने अवधि, ए त्रण ज्ञान, अने चक्षु, अचक्षु, अने अवधि, ए त्रण दर्शन, एवं छ उपयोग होय देशविरतिमां मनःपर्यवज्ञान, केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए त्रण

ઉપયોગ ન હોય, તથા એ ગુણગણે રહેલા જીવ, મિથ્યાત્વી ન હોય, માટે એને ત્રણ અજ્ઞાન પણ ન હોય એવી રીતે ઠ ઉપયોગ ન હોય

તે મીસિમીસ કે૦ તેજ ત્રણ અજ્ઞાન સાથે મિશ્ર થઈલા એવા ત્રણ જ્ઞાન તથા તેમજ ત્રણ દર્શન, એવ ઠ ઉપયોગ મિશ્રગુણગણે લાજે. કેમ કે જેને સમ્યક્ત્વાંશ વહુલ હોય તેને જ્ઞાનાશવાહુલ્ય હોય, અને જેને મિથ્યાત્વાંશ વહુલ હોય તેને અજ્ઞાનવાહુલ્ય હોય અહીંયા મિશ્રગુણગણે જે અવધિદર્શન કહ્યું તે સિદ્ધાંતને અજિપ્રાયે જાણવું, પણ કાર્મગ્રથિકના અજિપ્રાયે ન જાણવું

સમણા કે૦ તે પૂર્વોક્ત ઠ ઉપયોગને મનપર્યવજ્ઞાન સહિત કરીયે એટલે ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન, એવ સાત ઉપયોગ જયાં કે૦ પ્રમત્તાદિક એટલે પ્રમત્તગુણગણાર્થી માંનીને ધારમા ક્ષીણમોહગુણગણા સુધીનાં સાત ગુણગણે વર્તતા જીવ, સર્વવિરતિ હોય તેથી એને મન પર્યવજ્ઞાન પણ લાજે, માટે સાત ઉપયોગ હોય અને અતલુગે કે૦ સયોગી અને અયોગી, એ અતના બે ગુણગણે કેવલહુલ્ય કે૦ કેવલજ્ઞાન અને કેવલ-દર્શન, એ બે ઉપયોગ હોય, શેષ દશ ઉપયોગી ઠાગ્નસ્થિક છે તે જ્યાં ન હોય ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થઃ ॥ ૫૧ ॥

હવે સૂત્રસમ્મતપણે કેટલાએક બોલ અહીંયા કર્મગ્રંથે નથી માન્યા, તે દેલાહે છે

સાસણ જાવે નાણં, વિઝવ ગાહારગે ઝરલ મિસ્સં ॥

નેગિદિસુ સાસાણો, નેહાહિ ગયં સુચ્ચ મયંપિ ॥ ૫૨ ॥

અર્થ—સાસણજાવેનાણ કે૦ સાસ્વ દનજાવે સાસ્વાદનગુણગણે સાસ્વાદનસમ્યક્દષ્ટિ જણી સિદ્ધાંતમાંહે મતિ અને શ્રુતજ્ઞાની પણ કહ્યા છે એટલે વૈક્રિયાદિક વિકલ્લેન્દ્રિયમાં ઉપજતા જીવ સાસ્વાદનપણે જ્ઞાની કહ્યા છે તેજ કર્મગ્રંથાજિપ્રાયે જ્ઞાન નથી કહ્યું તેનો એ અજિપ્રાય જે સાસ્વાદનપણ સમ્યક્ત્વથી પડતા હોય છે, તે મિથ્યાત્વને સન્મુલ્ય છે માટે મલીનસમ્યક્ત્વ છે તેથી ત્યા જ્ઞાન પણ મલીન છે માટે અજ્ઞાનજ કહ્યું તથા પન્નવળા અને જગવતી પ્રમુલ્ય સૂત્રને વિષે વિઝવગાહારગે કે૦ વૈક્રિય અને આહારકશરીરવાલાને એટલે લલ્લિપ્રત્યયિક વૈક્રિય શરીર અને આહારકશરીરને પ્રથમ પ્રારંભકાલે ઝરલમિસ્સ કે૦ વૈક્રિયપુન્નલ ઓદારિક સાથે મિશ્રજાવ માટે ઓદારિક સાથે મિશ્ર હોય, તેથી તે યોગનુ નામ ઓદારિકમિશ્ર શ્રીસિદ્ધાંતને વિષે કહ્યું છે તે કર્મગ્રંથે અગીકાર ન કહ્યું, અને કર્મગ્રંથને અજિપ્રાયે તો લલ્લિપ્રત્યય શરીરને મુલ્યતાજણી વૈક્રિય વૈક્રિયમિશ્ર કહ્યું, તથા આહારક આહારકમિશ્ર કહ્યું પણ ઓદારિકમિશ્ર ન કહ્યું, તેનો હેતુ આમ છે કે જે ગુણપ્રત્યયિક લલ્લિને વલવ-

त्तरपणे करीने जे शरीर करवा मांडे ते शरीरानुं बलवत्तरपणुं होय ते माटें एने प्रारंभकालें तथा परित्यागकालें पण वैक्रियमिश्र अने आहारकमिश्र कळ्यां

तथा नेगिदिसुसासाणो के० सिद्धांतने विपे एकेंद्रियमांहे सास्वादनपणु नथी कळु सास्वादनी जीव एकेंद्रियमांहे न उपजे, अने कर्मग्रंथवाळे एकेंद्रियमांहे सास्वादनपणु कळुं ठे एनो हेतु काइ जणातो नथी; जे सिद्धांतें स्पष्ट ना कही ठे, ते कर्मग्रंथवाळे आदळु ए तत्व, केवळी जाणे नेहाहिगयसुअमयपि के० ए त्रण बोल सर्व सूत्रे मान्या ठे पण एनु अहींआं ग्रहण नथी कळुं इत्यर्थ. ॥

तथा वली अहींआं गाथामां तो नथी कळु पण एवी रीतेज सिद्धांतमांहे मिथ्यात्वादिक त्रण गुणठाणे अवधिदर्शन अनिश्चयपणे कळुं ठे, केम के विचर्गे मिथ्यात्वज्ञानजणी वस्तुनो निश्चय न कळो अवधिदर्शन नथी सामान्यावबोधजणी वस्तुनो निश्चय न होय तेथी ए वळे जुदा खरा, पण एकरूप जणी पूर्वोक्त त्रण गुणठाणे ए वे उपयोग होय, एम कळु अने कर्मग्रंथने मत्तें चोथे गुणठाणे सम्यक्-दृष्टिने अवधिदर्शन होय, पण प्रथमना त्रण गुणठाणे अवधिदर्शन न होय एम कळुं, अने श्रीजगवती, पद्मवणा तथा जीवाजिगमप्रमुख सूत्रमांहे पदेला गुणठाणाची मांढीने वारमा गुणठाणा सुधी अवधिदर्शन होय, एम कळु ठे अने अहींआं कर्मग्रंथने मत्तें विचगज्ञानीने अवधिदर्शन न होय, एम मांढीने चोथा गुणठाणाची वारमा पर्यंत अवधिदर्शन होय एम कळुं

तेमज वली सिद्धांतने मत्तें ग्रंथिजेद करतां, प्रथम द्वायोपशमिक सम्यक्त्व पामे अने कर्मग्रंथना मत्तें प्रथम ओपशमिक सम्यक्त्व पामे एम मतजेद ठे पण अहींआं सिद्धांतमत आश्रयो नथी, अने कर्मग्रंथिक मत आश्रयो ठे. माटें एमां कांइ विरोध न जाणवो ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ५९ ॥

हवे चौद गुणठाणे लेश्या कहे ठे जे जणी उपयोग सुधी लेश्या सुधीयें होय ते जणी उपयोग कळ्या, पठी लेश्या कहे ठे

॥ अथ गुणस्थानेषु लेश्यामाह ॥

ठसु सधा तेउ तिगं, इगि ठसु सुका अजोगि अल्लेसा ॥

वधस्स मिठ अविरइ, कसाय जोगति चउ हेऊ ॥ ५३ ॥

अर्थ— ठसु के० मिथ्यात्वथी मांढीने प्रमत्तत्वगें ठ गुणठाणानेविपे सधा के० सर्व कृष्णादिक ठए लेश्या होय, तेउतिगं के० तेजोलेश्या, पद्मलेश्या अने शुक्ललेश्या, ए त्रण लेश्या इगि के० एक अप्रमत्तनामे सातमुं गुणठाण, तिहां एक पूर्वप्रतिपन्न

નવ સોલ કસાયા પન, રિ જોગ ઇચ્છાઉત્તરા ઝસગવણા ॥

ઇગ ચઝ પણ તિ ગુણેસુ, ચઝ તિ હુ ઇગ પચ્છઈ વંધો ॥ ૫૫ ॥

અર્થ—નવ કે ૦ નવ નોકપાય દટલે હાસ્ય પટ્ટક તથા ત્રણ વેદ, एवं નવ તથા સોલકસાયા કે ૦ અનતાનુવધીયાદિક શોલ કપાય એ શોલ કપાય સર્વે કર્મે પ્રકૃતિના રસવધના હેતુ છે, કેમ કે કપાયવિશેષે રસવિશેષ હોય તે જણી એ વિશેષ-વધહેતુ જાણવા. એ પચ્છીશ કપાય કહ્યા.

તથા પનરિજોગ કે ૦ મનના ચાર, વચનના ચાર અને કાયાના સાત, एवं સર્વે મલી પદર યોગ જે છે, તે પ્રદેશવધના હેતુ છે એવ મિથ્યાત્વ પાંચ, અવિરતિ ચાર, કપાય પચ્છીશ, તથા યોગ પંદર, ઇચ્છા કે ૦ એ સર્વે મલી ચાર મૂલ હેતુના ઉત્તરાજ કે ૦ ઉત્તરજ્ઞેદ, સગવણા કે ૦ સત્તાવન હોય એણે કરી જીવને કર્મે બંધાય જેમ ધરનાલેં કરી તલાવમાહે પાણી આવે, તેમ એ પણ કર્મે આવનાના વારણાં જાણવાં, તેજણી એ સત્તાવનનુ નામ, આશ્રવ પણ કહીયે

હવે ચૌદ ગુણગણે મૂલવધહેતુ કહે છે અહીંઆં ત્રીજા પદની સંત્યા, ચોથા પદની સંત્યા, અનુક્રમે જોડીયે, તેવારે ઇગ કે ૦ એક મિથ્યાત્વગુણગણે ઇની સાથે ચઝ કે ૦ ચઝપદ જોડીયે, તેવારે એક મિથ્યાત્વગુણગણે કર્મવંધ ચતુ પ્રત્યયિઈ હોય, દટલે એક મિથ્યાત્વ, વીજો અવિરતિ, ત્રીજો કપાય અને ચોથો યોગ એ ચાર મૂલ કારણે કરી વધ હોય, હવે ચઝ કે ૦ એક સાસ્તાદન, વીજું મિશ્ર, ત્રીજું અવિરતિ, ચોથું વેશવિરતિ, એ ચાર ગુણગણે તિ કે ૦ ત્રિપ્રત્યયિઈ કર્મવધ હોય અહીંઆ મિથ્યાત્વ દટલુ માટે એક મિથ્યાત્વવિના અવિરતિ, કપાય અને યોગ, એ ત્રણ હેતુયે કરી વધ હોય તથા પણ કે ૦ એક પ્રમત્ત, વીજું અપ્રમત્ત, ત્રીજું અપૂર્વકરણ, ચોથું વાદર-સપરાય, અને પાંચમું સૂક્ષ્મસંપરાય, એ પાંચગુણગણે એક કપાય અને વીજા યોગ, એ બે મૂલવધ હેતુયે કરી કર્મવધ હોય, તે જણી હુ કે ૦ દ્વિકપ્રત્યયિઈ વધ જાણવો અહીં અવિરતિપણું પણ દટલુ, અને તિગુણેસુ કે ૦ એક ઉપશાતમોહ, વીજું ક્ષીણમોહ, અને ત્રીજું સયોગી, એ ત્રણ ગુણગણે ઇગ કે ૦ એક યોગ પચ્છઈવધો કે ૦ પ્રત્યયિઈજ વધ જાણવો કેમ કે અહીંઆ કપાય દટલો, માટે માત્ર એક યોગે કરીજ કર્મે વધાય છે અને ચૌદમે ગુણગણે એ પૂર્વોક્ત ચાર હેતુમાહેલો એક પણ હેતુ નથી, માટે હેતુને અજાણે વધ પણ ન હોય ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૫૫ ॥

॥ હવે એકસો ને વીશ ઉત્તર કર્મપ્રકૃતિ આશ્રીને મૂલ વધહેતુ વિચારે છે ॥

ચઝ મિઠ મિઠ અવિરઈ, પચ્છઈઆ સાય સોલ પણતીસા ॥

જોગ વિણુ તિ પચ્છઈઆ, હારગ જિણ વજ્ઞ સેસાઈ ॥ ૫૬ ॥

अर्थ—अर्हीआं वीजा पदना त्रण पद साथें प्रथमनां त्रण पद जोनीयें, एटले साथ के० एक शाता वेदनीय, चउ के० चारे वध हेतुयें करीने वधाय, तिहां मिछ के० मिथ्यात्वगुणठाणे मिथ्यात्वप्रत्ययिकी वधाय, केम के ए वेदनीयनी प्रकृति मिथ्यात्वथी मांकीने सयोगी गुणठाणा लगे वंधाय ठे, तेमाटें एक मिथ्यात्वे मिथ्यात्वप्रत्ययिकी वधाय, अने वीजुं सास्वादना, वीजुं मिश्र, चोथु अविरति, पांचमुं देशविरति, ए चार गुणठाणां सुधी अविरति प्रत्ययिकी वधाय, अने प्रमत्तादिक पांच गुणठाणे कपायप्रत्ययिकी वधाय अने उपशांतमोहादिक त्रण गुणठाणे योगप्रत्ययिकी वंधाय. एम शातावेदनीयना वंधमांहे चार हेतुमांहेलो एक हेतु होय, त्यां लगे पण वधाय. ते जणी चतुःप्रत्ययिकी वधाय.

नरकत्रिक, एकेंद्रियादिक चार जाति, यावरनाम, सूक्ष्मनाम, अपर्याप्तनाम, अने साधारणनाम, ए स्यादरचतुष्क तथा हुंरुसस्थान, आतपनाम, नपुंसकवेद, ठेवहुं सघयण अने मिथ्यात्वमोहनीय, ए सोल के० शोल प्रकृति मिथ्यात्वने उदयें वंधाय, ते विना न वधाय ते जणी मिछ के० मिथ्यात्वप्रत्ययिकी कहीयें

अनंतानुबंधीया चार, मध्यसंस्थान चार, मध्यसंघयण चार, कुखगति, दौर्जाग्यत्रिक; एवं शोल तिर्यचत्रिक, मनुष्यत्रिक, औदारिकद्विक, स्त्रीवेद, नीचैर्गोत्र, श्रीणस्त्रीत्रिक, एवं उगणत्रीश; उद्योतनामकर्म, वज्ररूपजनाराचसघयण अने अप्रत्याख्यानावरण चार कपाय, ए पणतीसा के० पांत्रीश प्रकृति मिथ्यात्व गुणठाणे मिथ्यात्वप्रत्ययिकी वंधाय अने मिथ्यात्वथी आगले गुणठाणे अविरति प्रत्ययिकी वधाय एम मिथ्यात्व तथा अविरति, ए वे मांहेलो एक हेतु होय तो पण वधाय, परंतु ए विना वीजा हेतुयें न वधाय, तेजणी ए पांत्रीश प्रकृति मिथ्यात्व तथा अविरत के० अविरति पच्चइआ के० प्रत्ययिकी वधाय.

तथा आहारगजिणवज्जासेसाठ के० आहारकद्विक अने जिननामकर्म वर्जीने शेष ज्ञानावरणीयनी पांच, दर्शनावरणीयनी ठ, अशातावेदनीयनी एक, मोहनीयनी पदर, नामनी वत्रीश, उच्चैर्गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच, ए पांशठ प्रकृति तथा देशविरतिगुणठाणे जे शरुशठ प्रकृतिनो वंध ठे, तेमांहेथी जिननाम तथा शातावेदनीय, ए वे प्रकृति विना शेष पांशठ प्रकृति, जेवारे मिथ्यात्व गुणठाणे वधाय, तेवारे मिथ्यात्वप्रत्ययिकी कहेवाय अने जेवारे सास्वादनादिक चार गुणठाणा लगे वंधाय, तेवारे अविरति प्रत्ययिकी वंधाय, अने तेथी आगल कपाय प्रत्ययिकी वधाय. ए रीतें जोगविणुतिपच्चइआ के० एक योग वधहेतु विना शेष एक मिथ्यात्व, वीजो

अविरति, त्रीजो कपाय, त्रण बंध हेतु प्रत्ययिकी, ए पांशष्ठ प्रकृति वधाय, परंतु ए त्रण वधहेतु विना केवल एकज योग वधहेतुयें करी न वधाय

आहारकशरीर, आहारकअगोपाग, ए वे प्रकृति, निरवध योगरूप सराग संय-
मप्रत्ययें करी वधाय, तथा जिननाम कर्म तो अरिहंतादिकनी जक्तिरूप सम्यक्त्व-
कर्त्तव्यें करी वधाय परंतु प्रशस्तरागे करी वधाय, तेथी ए पण परमार्थें कपायप्रत्य-
यिकी होय, एम सर्व प्रकृति एकसो ने वीश वधयोग्य ठे, तेना मूल वधहेतु विचार्या
जीवविजयजीयें तो ए त्रण प्रकृति चार हेतुमाहेछा कोइ हेतुयें न वधाय, मात्र एक
सम्यक्त्वगुणें करीनेज वधाय, एम लख्यु ठे. " सम्मत्तगुणनिमित्त तिष्ठयर सजमेण
आहार " इति वचनात् ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ५६ ॥

॥ हवे चौद गुणगणे उत्तर वधहेतु कहे ठे ॥

पणपन्न पन्न तिअ वहि, अचत्त गुणचत्त ठ चउ डगवीसा ॥

सोलस दस नव नव स, त हेउणो नउ अजोगंमि ॥ ५७ ॥

अर्थ-मिथ्यात्वगुणगणे पणपन्न के० पचावन वधहेतु होय तथा सास्त्रादने पन्न के०
पचास वधहेतु होय अने मिश्रें तिअ के० तेतालीश वधहेतु होय, तथा अविरतिये
वहिअचत्त के० ठेतालीश वधहेतु होय, तथा देशविरतिगुणगणे गुणचत्त के० डगण-
चालीश वधहेतु होय, अने प्रमत्तें, अप्रमत्तें तथा अपूर्वकरणें, ए त्रण गुणगणे
अनुरूपे उचउडगवीसा के० उवीश, चोवीश अने वावीश, वधहेतु जाणवा अने
अनिवृत्तिवादरें सोलस के० सोल वधहेतु जाणवा सूक्ष्मसंपरायें दस के० दस वध
हेतु जाणवा. उपशातमोहें नव के० नव वधहेतु जाणवा क्षीणमोहें नव के० नव वध-
हेतु जाणवा सयोगीये सत्त के० सात वधहेतु जाणवा अने हेउणोनउअजोगमि
के० अयोगीगुणगणे वधना अजावमाटें वध हेतु पण नथी ॥ ५७ ॥

पणपन्न मिठि हारग, डगूण सासाणि पन्न मिठविणा ॥ मी-

स डग कम्म अण विणु, तिचत्त मीसे अह ठ चत्ता ॥ ५८ ॥

अर्थ- मिठि के मिथ्यात्वगुणगणे उंवे सर्व जीवनी अपेक्षाये आहारगडुगूण के०
आहारकष्टिके हीन पणपन्न के० पचावन कर्मवधना हेतु होय जेजणी तेने विशिष्ट
चारित्र नथी तेथी आहारक लब्धि न होय, माटे आहारक शरीर अने आहा-
रकमिश्र, ए वे योग न होय शेष मिथ्यात्व पाच, अविरति वार अने कपाय पच्चीश
तेर, एव पचावन कर्मवधना हेतु पामीये, अने विशेषादेशें एक जीवप्रत्ये
जघन्यपदें दस वध हेतु होय अने हेतु होय

एम् १०-११-१२-१३-१४-१५-१६-१७-१८ ए नव स्थानक होय, अने सासाणि के० बीजे सास्त्रादन गुणठाणे मिश्रविणा के० पांच मिथ्यात्व न होय. साठें पंचावन-माहेथी पांच मिथ्यात्व काढीये, तेवारें अविरति चार, कपाय पच्चीश अने योग तेर, एवं पन्न के० पच्चाश वधहेतु उबें होय, तथा विशेषादेशे एक जीवप्रत्ये एक समयें जघन्यपदे दश हेतु होय एम् एकेक वधतो होय, तेवारें उत्कृष्ट सत्तर वंधहेतु होय एम् दशथी मांकीने सत्तर लगे आठ वधहेतुना स्थानक होय, अने मीसडुग के० मिथ्यद्विक एटले औदारिकमिश्र अने वैक्रियमिश्र, त्रीजो कम्म के० कर्मणयोग, ए त्रण योग अने अण के० अनंतानुबंधीया कपाय चार, एवं सात कर्मबंधना हेतु विणु के० बिना शेष अविरति चार, कपाय एकवीश अने योग दश, एवं तिचत्त के० तेतालीश वंधहेतु उबें मीसे के० मिश्रगुणठाणे होय, अने विशेषादेशे एक जीवप्रत्ये एक समयें पंच-इयमध्ये एक इडियनी अविरति, ठायायना वंधमध्ये एक कायनो वंध, वे युगलमध्ये एक युगल, तथा त्रण वेदमध्ये एक वेद, तथा चार कपायमध्येना त्रण जेद होय, तथा दश योगमध्ये एक योग, एवं नव वधहेतु जघन्यथी होय, अने उत्कृष्टथी तो ठकायनो वध, एक इडियनी अविरति, एक युगल, एक वेद, कपायना त्रण जेद, जय, जुगुप्सा अने एक योग, ए शोल वंधहेतु लाजे, ए मिश्रगुणठाणे जीव काल न करे, तेथी अपर्याप्तावस्थाये जावी त्रण योग न होय, अने वधहेतुस्थानक नवथी मांडीने सोल लगे आठ होय

अह के० अथ एटले हवे अविरति, सम्पक्त्वदृष्टिनामा चोथे गुणठाणे ठचत्ता के० तेतालीश वधहेतु होय, तेमध्ये तेतालीश मिथ्यमां कहा, ते लेवा

हवे आ गाथामां मिथ्यात्व, सास्त्रादन अने मिश्र, ए त्रण गुणठाणे कर्मबंधना हेतु कहा तेना जेटला जांगा थाय, ते अनुक्रमे ए त्रणे गुणठाणांना लखीये वेये पंचावन वधहेतु, मिथ्यात्वगुणठाणे उधे होय, अने विशेषादेशे तो एक समयें एक जीवने मिथ्यात्वे जघन्यथकी दश वधहेतु होय, अने उत्कृष्टा अद्वार वंधहेतु होय केम के पांच मिथ्यात्वमाहेतु एक मिथ्यात्व होय तथा ठकायमध्ये एक कायनो वंध होय, केम के ठकायमध्ये कोइ एक जीव, केवारें कायनोज वध करे, ते पण पृथ्वीकायनोज वध करे, अथवा अप्रकायनोज वध करे ए रीते ठकायना ठ जांगा थाय तेमज वली कोइ एक जीव, एक समयें वे कायनो पण वध करे तेना द्विकसंयोगीया पंदर जांगा थाय, तथा कोइ एक जीव, त्रण कायनो वध करे तेना त्रिकसंयोगीया बीश जांगा थाय, तथा कोइ , चार कायनो वध करे, तेना चतु संयोगी पंदर जांगा थाय, तथा कोइ , पांच कायनो वध करे, तेना

પચસંયોગી ઠ જાંગા થાય, અને કોઈ એક જીવ, ઠકાયનો વધ કરે, તેનો પદ્સંયોગી એક જાગો થાય પાંચ ઇંદ્રિયમાંહેલા એક ઇંદ્રિયનો વિષય હોય તેની અવિરતિ હોય, ત્રણ વેદમધ્યે એક વેદ હોય હાસ્ય અને રતિ તથા શાક્ર અને અરતિ, એ વે યુગલમાંહેલુ એક યુગલ હોય એવં ઠ અથા તથા ચાર કપાયમાંહેલા એક કપાયના અપ્રત્યારયની એક, પ્રત્યારયની વીજો, સંજ્વલનો ત્રીજો, એ ત્રણ વેદે, જેજળી ક્રોધાદિક ઉદય વિરોધી છે તેથી ક્રોધાદિકને ઉદયે માનાદિકનો ઉદય ન હોય, તથા ઉપશમશ્રેણીયે અનતાનુવધીયાની વિસયોજના કરે, તેવારેં તેની સત્તા ટલે તે શ્રેણીથી કાલક્રયેં કરી પરતો અનુકર્મે પહેલે ગુણગણે આવે ત્યા વલી મિથ્યાત્વને ઉદયેં અનતાનુવધીયા વાધે, અને વીજી આવલીયેં તેને સક્રમાવે, તે એક વધાવલી અને વીજી સક્રમાવલી, એ વે આગલી લગે અનતાનુવધીયાનો ઉદય ન પામીયેં, તેથી એ અપ્રત્યારયનાદિક કપાય ત્રણનોજ વધ પામીયેં ઇટલે એક કપાયના ત્રણજ જૈદ પામીયેં, એવં નવ અથા તથા મિથ્યાત્વગુણગણે અનતાનુવધીયાના ઉદય વિના મરે નહીં, તેથી અપર્યાપ્તાવસ્થાજાવી એક કાર્મણ, વીજો ઔદારિકમિશ્ર, ત્રીજો વૈક્રિય-મિશ્ર, એ ત્રણ યોગ પણ ન લાજે અને આહારકના વે યોગ તો પૂર્વેજ કાઢી નારયા ઠે શેષ દશ યોગમાંહેલો એક યોગ હોય એમ જઘન્યથી દશ હેતુ એક સમયે મિથ્યાત્વી જીવને હોય ત્યા જાગા ઠત્રીશ હજાર હોય જે નળી પાચ મિથ્યાત્વને ઠકાયના વધ નાથેં ગુણતા ત્રીશ થાય તેને પાંચ ઇંદ્રિય સાથેં ગુણતા વોઢસો થાય તેને હાસ્ય અને રતિ તથા શોક અને અરતિ, એ વે યુગલસાથે ગુણતા ત્રણસો થાય, તેને ત્રણ વેદ સાથે ગુણતાં નવસેં થાય તેને ચાર કપાય સાથે ગુણતાં ઠત્રીશસેં થાય તેને દશ યોગ સાથે ગુણતા ઠત્રીશ હજાર થાય એ દશ હેતુના જાગા થયા

તે મધ્યે જય તથા જુગુપ્સા તથા વેકાયનો વધ તથા અનતાનુવંધીઈ એક જૈલતાં ચાર પ્રકારેં અગીઆર હેતુ હોય ત્યાં જાગા (૨૦૦૦૦) થાય એમાંહે વે જૈલતા ચાર વધહેતુ હોય ત્યા (૫૪૬૬૦૦) જાંગા હોય અને ત્રણ જૈલતા તેર વધહેતુયેં (૮૫૬૬૦૦) જાગા હોય અને ચાર જૈલતા ચૌદ વધહેતુયેં (૮૮૨૦૦૦) જાંગા હોય, પાચ જૈલતા પદર વધહેતુ, ત્યા જાગા (૬૦૪૮૦૦) હોય, અને ઠ જૈલતા સોલ વધહેતુ, ત્યા જાગા (૨૬૬૪૦૦) થાય, તથા સાત જૈલતા સત્તર વધહેતુ, ત્યાં જાગા (૬૦૪૦૦) થાય અને એક જય, વીજી જુગુપ્સા, ત્રીજો અનતાનુવધી તથા ઠકાયનો વધ, એક નવ દશમુ મિથ્યાત્વ એક યુગલ, એવં વાર ત્રણ વેદ, એવં પદર વે અને અદારમો યોગ એ ઉત્કૃષ્ટ એક સમય અદાર વધહેતુ હોય અહીંઆં ૭૮૦૦) એમ સર્વ મલી મિથ્યાત્વે (૩૪૭૭૬૦૦) જાગા હોય

તથા ઠક્કાયમાં એક કાયવંધના જાંગા ઠ, બે કાય વંધના જાંગા પંદર, ત્રણ વંધના જાંગા વીશ, ચાર વંધના જાંગા પદર, પાંચ વંધના જાંગા ઠ, અને ઠ વંધનો જાંગો એક, તેથી જ્યાં જેટલા વંધ હોય, ત્યાં તેટલા જાંગા સાથે પાંચ મિથ્યાત્વ ગુણીયે, તેને પાંચ ઇંદ્રિય સાથે ગુણીયે એમ ગુણતાં જાંગા નીપજે, તથા જિહાં અનંતાનુવંધી-યાસહિત ગુણીયે તિહાં તેર યોગ સાથે ગુણીયે, અહીંઆં મનની અવિરતિ ઇંદ્રિયમાંહે આવી ગઈ જેજણી પ્રાયે વાહેંદ્રિયની વિરતિ, મનોવિરતિપૂર્વક ઠે તેજણી અહીંઆં વિશેષાર્થે પચસંગ્રહ જોવો હવે તે જાંગા વિવરીને દેઘાહે ઠે

દશ વંધહેતુના પ્રથમ (૩૬૦૦૦) જાંગાની રીત ડપર કહી ઠે. તેની સાથે જય પ્રક્ષેપીયેં તેવારેં અગીઆર હેતુ થાય. ત્યાં પણ એમજ (૩૬૦૦૦) જાંગા થાય, તથા કુઠા જેલીયે, તેવારેં પણ ઠત્રીશ હજાર જાંગા થાય, તથા અનંતાનુવંધીયો કપાય જેલવીયે તેવારેં પણ ચાર કપાયે અગીઆર વંધહેતુ થાય પરંતુ પૂર્વોક્ત રીતેં (૩૬૦૦૦) ના આકને દશ યોગેં ગુણ્યો ઠે, તેને ઠેકાણે તેર યોગ સાથેં ગુણીયેં, તેવારેં (૪૬૦૦૦) જાંગા થાય, તથા ઠક્કાયમાંહેથી બે કાયનો વંધ વિવક્ષીયે, તેવારેં દ્વિકસંયોગી પંદર જાંગા થાય તેની સાથેં પૂર્વોક્ત રીતેં ગુણીનેં ઇટલે પંદરને પાંચ મિથ્યાત્વ સાથેં ગુણતાં (૭૫) થાય તેને પાંચેંદ્રિય સાથેં ગુણતાં (૩૭૫) થાય તેને બે યુગલ સાથેં ગુણતાં (૭૫૦) થાય, તેને ત્રણ વેદ સાથેં ગુણતાં (૨૨૫૦) થાય, તેને ચાર કપાય સાથેં ગુણતાં (૯૦૦૦) થાય, તેને દશ યોગ સાથેં ગુણતાં (૯૦૦૦૦) થાય, એ અગીઆર હેતુના ચાર વિકલ્પ જેલા કરીયે, તેવારેં શરવાલે (૨૦૦૦૦૦) જંગ થાય.

હવે પૂર્વોક્ત દશમધ્યેં જય અને કુઠા જેલીયેં, તેવારેં ચાર હેતુ થાય તિહાં (૩૬૦૦૦) જંગ થાય, તથા જય અને બે કાય લેખવીયે, તેવારેં બે કાયના પંદર જંગ સાથેં ગુણતાં (૯૦૦૦૦) જંગ થાય, તથા કુઠા અને બે કાય સાથેં ગુણતાં (૯૦૦૦૦) જંગ થાય, તથા ત્રણ કાયનો વધ લેખવીયે, તેવારેં વીશ જાંગા સાથેં ગુણતાં (૧૨૦૦૦૦) થાય, તથા અનંતાનુવંધીનો ડદય હોય, તેવારેં અનંતાનુવંધી અને જય જેલવીયેં, તિહાં યોગ તેર હોય. તેવારેં (૪૬૦૦૦) જંગ થાય, તેમજ અનતાનુવંધી અને કુઠા જેલવતાં પણ (૪૬૦૦૦) જંગ થાય, તથા અનંતાનુવંધી અને બે કાય લેખવતાં (૧૧૭૦૦૦) જંગ થાય એ ચાર હેતુના સાત વિકલ્પેં થઈને (૫૪૬૬૦૦) જંગ થાય

હવે પૂર્વોક્ત દશ મધ્યેં જય અને કુઠા જેલીયેં અને બે કાય લેખવીયેં, તેવારેં તેર હેતુ થાય. તિહાં (૯૦૦૦૦) જંગ થાય અને ત્રણ કાય લેખવીયેં, તેવારેં (૧૨૦૦૦૦) જંગ થાય, તથા કુઠા અને ચાર કાય લેખવીયેં તેવારેં પણ (૧૨૦૦૦૦) જંગ થાય, તથા અનંતાનુવંધીને કુઠા જેલીયેં તેવારેં તેર.

ગુણતાં (૪૬૦૦૦) જગ થાય, તથા અનંતાનુવધી જય અને વે કાય લેખવતાં
 (૧૧૭૦૦૦) જગ થાય, તેમજ અનંતાનુવધી કુઠા અને વે કાય લેખવતા પણ
 (૧૧૭૦૦૦) જગ થાય તેમ વલી અનતાનુવધી અને ત્રણ કાય લઈયે, તેવારે ત્રિક
 સયોગી વીશ જંગે ગુણતાં (૧૫૬૦૦૦) જગ થાય, તેમજ પૂર્વોક્ત દશ સાથે ચાર
 કાય લેખવીયે તેવારે (૧૦૦૦૦૦) જગ થાય. ૫ તેર હેતુના આઠ વિકલ્પે થઈને શર-
 વાલે (૮૫૬૦૦૦) જગ થાય

હવે પૂર્વોક્ત દશમધ્યે જય અને કુઠા જેલીયે અને ત્રણ કાય ગણીયે, તેવારે ચૌદ
 હેતુ થાય તિહાં (૧૨૦૦૦૦૦) જગ થાય જય જેલીયે, અને કાય ચાર લેખવીયે,
 તેવારે (૧૦૦૦૦૦) જગ થાય કુઠા જેલીને ચાર કાય લેખવીયે, તેવારે પણ (૧૦૦૦૦૦)
 જગ થાય, કાય પાંચ ગણીયે, તેવારે પાંચ સયોગી ઠ જંગે ગુણતા (૩૬૦૦૦૦) જગ
 થાય અનતાનુવધીને ડવયે જય, કુઠા જેલીયે અને વે કાય ગણીયે, ત્યા યોગ તેર
 હોય તેવારે (૧૧૭૦૦૦૦) જગ થાય, અનતાનુવધી જય અને ત્રણ કાય ગણતા
 (૧૫૬૦૦૦૦) જગ થાય, તેમજ અનંતાનુવધી, કુઠા અને ત્રણ કાય ગણતાં (૧૫૬૦૦૦૦)
 જગ થાય, તથા અનતાનુવધી અને ચાર કાય ગણતા (૧૧૭૦૦૦૦) જગ થાય ૫મ
 ચૌદ હેતુના આઠ વિકલ્પે થઈને (૮૮૨૦૦૦૦) જગ થાય

હવે ૫ પૂર્વોક્ત દશ મધ્યે જય, કુઠા જેલીયે અને ચાર કાય લેખવીયે, તેવારે
 પદર હેતુ થાય તિહાં જગા (૧૦૦૦૦૦૦) થાય, જય અને પાંચ કાયના (૩૬૦૦૦૦)
 થાય, કુઠા અને પાંચ કાયના (૩૬૦૦૦૦) થાય ઠકાય જેલે (૬૦૦૦) થાય, તથા
 અનતાનુવધીને ડવયે યોગ તેર હોય, તિહા અનતાનુવધી અને જય, કુઠા, જેલીયે
 અને કાય ત્રણ ગણીયે, તેવારે (૧૫૬૦૦૦૦) થાય, અનતાનુવધી તથા જય જેલીયે,
 તથા ચાર કાય ગણીયે, તેવારે (૧૧૭૦૦૦૦) થાય અનતાનુવધી, કુઠા અને ચાર કાય
 લેખવીયે, તેવારે (૧૧૭૦૦૦૦) થાય, અનતાનુવધી અને પાંચ કાય લેખવીયે તેવારે
 (૪૬૦૦૦૦) થાય, ૫ પદર હેતુના વિકલ્પ આઠ, તેના શરવાલે જગા (૬૦૪૦૦૦૦) થાય

પૂર્વોક્ત દશમા જય, કુઠા અને
 થાય, તથા જય અને ઠકાય લેખ
 ઠકાય લેખવીયે, તેવારે પણ (૧૦૦૦૦૦)
 અને ચાર કાય
 કાય સાથે ગુણ

શોભ હેતુના જગ (૩૬૦૦૦૦)
 , જંગ થાય તેમજ કુઠા અને
 , જય અને કુઠા
 તથા પાંચ
 ને પાંચ

तेवारें (१०००) जंग थाय, ए शोल हेतुना सात विकल्पें यझे (२६६४००) जंग वधहेतुना थाय

हवे ए पूर्वोक्त दशमध्यें जय, कुष्ठा अने ठक्कायनो वध लझ्यें, तेवारें सत्तर वंध-हेतु थाय तिहा जंग (६०००) थाय, अने अनंतानुवधीने उदयें जय, कुष्ठा तथा पांच कायनो वध लेखवीये, तेवारें (४६०००) जंग थाय अनंतानुवधी, जय अने ठक्काय लेखवतां (१०००) जंग थाय, तेमज अनंतानुवधी, कुष्ठा अने ठक्काय लेखवतां पण (१०००) जंग थाय, ए सत्तर हेतुना चार विकल्पें यझे (६०४००) जंग थाय.

हवे ठक्काय, एक मिथ्यात्व, एक इन्द्रिय, चार कपाय, एक हास्यादिक युगल, एक वेद, एक योग, एक जय अने एक कुष्ठा, ए अठार हेतुना (१०००) जंग थाय ए रीतें मिथ्यात्वगुणठाणें दशथी सामीने अठार सुधीना हेतुने नव विकल्पें यझे (३४११६००) जंग थाय

हवे सर्व जांगानो शरवालो करी देखाडे ठे दश वधहेतुना जंगा (३६०००), अगीआर वंधहेतुना जांगा (१०००००), बार वधहेतुना जांगा (५४६६००), तेर वधहेतुना जांगा (०५६०००), चौद वधहेतुना जांगा (००१०००), पंदर वंधहेतुना जांगा (६०४०००), शोल वंधहेतुना जांगा (१२६४००), सत्तर वधहेतुना जांगा (६०४००), अठार वंधहेतुना जांगा (१०००), एकंदर शरवाले जांगा (३४११६००) होय.

हवे धीजा सास्वादन गुणठाणे (३०३०४०) जांगा थाय, ते कहे ठे तिहां जघन्य हेतु दश होय जेजणी अहीं मिथ्यात्व न होय, पण एक कपायना चार जंग होय. केम के अनंतानुवधी पहेला कपायोदय विना ए बीजु गुणठाणुं न होय, तेथी ए कपाय चार, एक वेद, एक युगल, एक इंद्रियनी अविरति, एवं आठ, एक कायनो वंध, अने तेर योगमध्यें—एक काययोग, ए दश हेतु होय अने उत्कृष्टा सत्तर हेतु एक समयें होय, तेवारें दशथी सत्तरपर्यंत आठ विकल्प होय, पण एटलु विशेष जे नपुसकवेदे वेक्रियमिश्रयोग न होय, केम के नारकी, अपर्याप्तावस्थायें सास्वादनी, न होय तेथी त्रण वेद, तेर योग साथें गुणतां उगणचावीश थाय तेमांहेथी एक रूप काढीयें, तेवारें आठत्रीश होय ते ठक्कायना वंध साथें गुणतां वसो ने अष्टावीश थाय, तेने पांच इंद्रिय साथें गुणतां (११४०) थाय तेने युगल साथें वमणा करतां (२२००) थाय तेने चार कपायथी चार गुणा करतां (११२०) जांगा थाय.

ते दश हेतुमध्यें जय जेलीये, तेवारें अगीआर हेतु थाय. तिहां पण (११२०) जंग थाय. एमज कुष्ठा जेलतां पण () जंग थाय, तथा वे काय लेखवीये.

ગુણતાં (૪૬૦૦૦) જગ થાય, તથા અનંતાનુવધી જય અને વે કાય લેખવતાં
(૧૧૭૦૦૦) જગ થાય, તેમજ અનંતાનુવધી કુઠા અને વે કાય લેખવતાં પણ
(૧૧૭૦૦૦) જગ થાય તેમ વલી અનતાનુવધી અને ત્રણ કાય લક્ષ્યે, તેવારે ત્રિક
સંયોગી વીશ જગે ગુણતા (૧૫૬૦૦૦) જગ થાય, તેમજ પૂર્વોક્ત દશ સાથે ચાર
કાય લેખવીયે તેવારે (૧૦૦૦૦૦) જગ થાય. એ તેર હેતુના આઠ વિકલ્પે થઈને શર-
વાલે (૮૫૬૦૦૦) જગ થાય

હવે પૂર્વોક્ત દશમધ્યે જય અને કુઠા જેલીયે અને ત્રણ કાય ગણીયે, તેવારે ચૌદ
હેતુ થાય તિહાં (૧૨૦૦૦૦૦) જગ થાય જય જેલીયે, અને કાય ચાર લેખવીયે,
તેવારે (૧૦૦૦૦૦) જગ થાય કુઠા જેલીને ચાર કાય લેખવીયે, તેવારે પણ (૧૦૦૦૦૦)
જગ થાય, કાય પાંચ ગણીયે, તેવારે પાંચ સંયોગી ઠ જંગે ગુણતાં (૩૬૦૦૦૦) જગ
થાય અનતાનુવધીને હદયે જય, કુઠા જેલીયે અને વે કાય ગણીયે, ત્યા યોગ તેર
હોય તેવારે (૧૧૭૦૦૦૦) જગ થાય, અનતાનુવધી જય અને ત્રણ કાય ગણતાં
(૧૫૬૦૦૦૦) જગ થાય, તેમજ અનતાનુવધી, કુઠા અને ત્રણ કાય ગણતાં (૧૫૬૦૦૦૦)
જગ થાય, તથા અનતાનુવધી અને ચાર કાય ગણતા (૧૧૭૦૦૦૦) જગ થાય એમ
ચૌદ હેતુના આઠ વિકલ્પે થઈને (૮૮૨૦૦૦૦) જંગ થાય

હવે એ પૂર્વોક્ત દશ મધ્યે જય, કુઠા જેલીયે અને ચાર કાય લેખવીયે, તેવારે
પદર હેતુ થાય તિહાં જગા (૧૦૦૦૦૦૦) થાય, જય અને પાંચ કાયના (૩૬૦૦૦૦)
થાય, કુઠા અને પાંચ કાયના (૩૬૦૦૦૦) થાય ઠકાય જેલે (૬૦૦૦૦) થાય, તથા
અનતાનુવધીને હદયે યોગ તેર હોય, તિહા અનતાનુવધી અને જય, કુઠા, જેલીયે
અને કાય ત્રણ ગણીયે, તેવારે (૧૫૬૦૦૦૦) થાય, અનતાનુવધી તથા જય જેલીયે,
તથા ચાર કાય ગણીયે, તેવારે (૧૧૭૦૦૦૦) થાય અનતાનુવધી, કુઠા અને ચાર કાય
જેલવીયે, તેવારે (૧૧૭૦૦૦૦) થાય, અનતાનુવધી અને પાંચ કાય લેખવીયે તેવારે
(૪૬૦૦૦૦) થાય, એ પદર હેતુના વિકલ્પ આઠ, તેના શરવાલે જંગા (૬૦૪૦૦૦૦) થાય.

પૂર્વોક્ત દશમાં જય, કુઠા અને પાંચ કાય, એવ શોષ હેતુના જગ (૩૬૦૦૦૦)
થાય, તથા જય અને ઠકાય લેખવીયે, તેવારે (૬૦૦૦૦) જગ થાય તેમજ કુઠા અને
ઠકાય લેખવીયે, તેવારે પણ (૬૦૦૦૦) જગ થાય અનતાનુવધી, જય અને કુઠા
અને ચાર કાય સાથે ગુણતા (૧૧૭૦૦૦૦) થાય હવે અનતાનુવધી, જય તથા પાંચ
કાય સાથે ગુણતા પણ (૪૬૦૦૦૦) જગ થાય તેમજ અનતાનુવધી, કુઠા અને પાંચ
કાય સાથે ગુણતા પણ (૪૬૦૦૦૦) જગ થાય અનતાનુવધી અને ઠકાય જેલીયે,

तेवारें (१०००) जंग थाय, ए शोल हेतुना सात विकल्पें थइने (२६६४००) जंग बंधहेतुना थाय

हवे ए पूर्वोक्त दशमध्ये जय, कुछा अने ठकायनो बंध लइयें, तेवारें सत्तर बंध-हेतु थाय तिहा जंग (६०००) थाय, अने अनंतानुबधीने उदयें जय, कुछा तथा पाच कायनो बंध लेखवीयें, तेवारें (४६०००) जंग थाय अनंतानुबधी, जय अने ठकाय लेखवतां (१०००) जंग थाय, तेमज अनंतानुबधी, कुछा अने ठकाय लेखवतां पण (१०००) जंग थाय, ए सत्तर हेतुना चार विकल्पें थइने (६०४००) जंग थाय.

हवे ठकाय, एक मिथ्यात्व, एक इडिय, चार कपाय, एक हास्यादिक युगल, एक वेद, एक योग, एक जय अने एक कुछा, ए अठार हेतुना (१०००) जंग थाय ए रीतें मिथ्यात्वगुणठाणें दशथी मांकीने अठार सुधीना हेतुने नव विकल्पें थइने (३४९९६००) जंग थाय

हवे सर्व जांगानो शरवालो करी देखावे ठे. दश बंधहेतुना जंगा (३६०००), अगीआर बंधहेतुना जांगा (२०००००), बार बंधहेतुना जांगा (५४६६००), तेर बंधहेतुना जांगा (०५६०००), चौद बंधहेतुना जांगा (००२०००), पदर बंधहेतुना जांगा (६०४०००), शोल बंधहेतुना जांगा (२२६४००), सत्तर बंधहेतुना जांगा (६०४००), अठार बंधहेतुना जांगा (१०००), एकदर शरवाले जांगा (३४९९६००) होय.

हवे बीजा सास्वादन गुणठाणे (३०३०४०) जांगा थाय, ते कहे ठे तिहां जघन्य हेतु दश होय जेजणी अहीं मिथ्यात्व न होय, पण एक कपायना चार जंग होय कैम के अनंतानुबधी पहेला कपायोदय विना ए बीजुं गुणठाणु न होय, तेथी ए कपाय चार, एक वेद, एक युगल, एक इंडियनी अविरति, एवं आठ, एक कायनो बंध, अने तेर योगमध्ये—एक काययोग, ए दश हेतु होय अने उत्कृष्टा सत्तर हेतु एक समयें होय, तेवारें दशथी सत्तरपर्यंत आठ विकल्प होय, पण एटलु विशेष जे नपुंसकवेदे वैक्रियमिश्रयोग न होय, कैम के नारकी, अपर्याप्तावस्थायें सास्वादनी, न होय तेथी त्रण वेद, तेर योग साथे गुणतां उगणचाळीश थाय. तेमांहेथी एक रूप काढीयें, तेवारें आडनीश होय ते ठकायना बंध साथें गुणतां वसोने अष्टावीश थाय, तेजें पांच इंडिय साथें गुणतां (११४०) थाय तेने युगल साथे वमणा करतां (२२००) थाय तेने चार कपायथी चार गुणा करतां (६१२०) जांगा थाय

ते दश हेतुमध्ये जय जेलीयें, तेवारें अगीआर हेतु थाय तिहां पण (६१२०) जंग थाय. एमज कुछा जेलतां पण (६१२०) जंग थाय, तथा वे काय लेखवीयें,

તિહાં વેકાયના દ્વિકસંયોગી પદર જંગ સાથે ગુણાકાર કરતાં (૨૨૭૦૦) જંગ થાય. એમ ત્રણ વિકલ્પે થઈ અગીઆર હેતુના જાંગા (૪૧૦૪૦) થાય.

હવે પૂર્વોક્ત દશ હેતુમધ્યે જય અને કુષ્ઠા વે જ્ઞેલીયેં, તેવારેં ઘાર હેતુ થાય, તિહાં (૯૧૨૦) જંગ થાય. તથા એક જય અને વે કાયનો વધ લઈયે, તેવારેં (૨૨૭૦૦) થાય. તેમજ એક કુષ્ઠા અને વે કાયનો વધ લેતાં ત્રણ (૨૨૭૦૦) થાય, તથા ત્રણ કાયનો વધ લઈયે, તેવારેં ત્રણ કાયના ત્રિકસંયોગી વીશ જંગ સાથે ગુણાકાર કરતાં (૩૦૪૦૦) જાંગા થાય એ ચાર વિકલ્પે ઘાર હેતુના (૭૫૧૨૦) જાંગા થાય.

હવે પૂર્વોક્ત દશ હેતુમાંહે જય, કુષ્ઠા જ્ઞેલીયેં અને વે કાયનો વધ લઈયે, તેવારેં તેર હેતુ થાય, તિહાં (૨૨૭૦૦) થાય. તથા એક જય અને ત્રણ કાય લઈયેં તેવારેં (૩૦૪૦૦) થાય તથા એક કુષ્ઠા અને ત્રણ કાય લઈયે, તેવારેં (૩૦૪૦૦) થાય. અને માત્ર ચાર કાયનોજ વધ લઈયે, તેવારેં (૨૨૭૦૦) થાય એ ચાર વિકલ્પેં તેર હેતુના (૨૦૬૪૦૦) જાંગા થાય

હવે પૂર્વોક્ત દશ મધ્યે જય, કુષ્ઠા અને ત્રણ કાયનો વધ લઈયે, તેવારેં ચૌદ હેતુ થાય તિહાં (૩૦૪૦૦) જાંગા થાય તથા એક જય અને ચાર કાય લઈયે, તેવારેં (૨૨૭૦૦) થાય કુષ્ઠા અને ચાર કાય લીજે તેવારેં (૨૨૭૦૦) થાય પાંચ કાય લીધે (૯૧૨૦) થાય. એ ચાર વિકલ્પેં ચૌદ હેતુના (૭૫૧૨૦) જાંગા થાય.

હવે પૂર્વોક્ત દશમધ્યે જય, કુષ્ઠા અને કાય ચાર જ્ઞેલીયેં, તેવારેં પદર હેતુ થાય તિહાં જાંગા (૨૨૭૦૦) થાય જય અને પાંચ કાય લીધે (૯૧૨૦) થાય કુષ્ઠા અને પાંચ કાય લીધે (૯૧૨૦) થાય તથા ઠકાય લીધે (૧૫૨૦) જાંગા થાય. एवं ચાર વિકલ્પે પદર હેતુના (૪૨૫૬૦) જાંગા થાય

પૂર્વોક્ત દશમધ્યે જય, કુષ્ઠા અને પાંચ કાય જ્ઞેલીયેં, તેવારેં શોલ હેતુ થાય તિહાં જાંગા (૯૧૨૦) થાય જય અને ઠકાય જ્ઞેલે તેવારેં (૧૫૨૦) થાય કુષ્ઠા અને ઠકાય જ્ઞેલે (૧૫૨૦) થાય એમ ત્રણ વિકલ્પે થઈને (૨૨૧૬૦) જાંગા થાય

હવે ઠકાય, એક હ્રિય, ચાર કપાય, યુગલ વે માંહેલો એક, વેદ એક, જય એક, કુષ્ઠા એક, યોગ એક, એ સત્તર હેતુના જાંગા (૧૫૨૦) થાય એ રીતેં સાસ્યાદન ગુણગણે આઠ વિકલ્પે થઈને (૩૦૩૦૪૦) જંગ થાય

હવે મિશ્રગુણગણે (૩૦૩૦૪૦) જાંગા હોય તે કેવી રીતે? તોકે મિશ્રેં ઠલ્કુષ્ઠા તેં-તાલોશ હેતુ કહ્યા અને જઘન્યથી અનતાનુવધી ન હોય માટે એક જીવને એક સમયેં નવ, દશ, અગીઆર, ઘાર, તેર, ચૌદ, પદર અને ઠલ્કુષ્ઠ શોલ હેતુ હોય તિહાં જઘન્યથી કાય એક, હ્રિય એક, કપાય ત્રણ, હાસ્યાદિ યુગલ એક, વેદ એક, અને દશ

योगमाहेलो एक योग, ए नव हेतु होय तिहां एक कायना जांगा ठ, ते पांच इंद्रिय साथें गुणतां त्रीश थाय तेने चार कपाय साथें गुणतां (१२०) थाय ते युगल साथें गुणतां (२४०) थाय ते त्रण वेद साथें गुणतां (७२०) थाय. तेने दश योग साथें गुणतां (७२००) थाय. ए नव हेतुना जांगा कह्या.

ए पूर्वोक्त नव मध्ये जय जेलता, दश बंधहेतुना (७२००) जांगा थाय. तथा कुछा जेलतां (७२००) जांगा थाय. तथा वे कायनो बंध लेतां (१००००) थाय. एम त्रण विकल्पें थइ दश हेतुना (३२४००) जांगा थाय.

पूर्वोक्त नवमध्ये कुछा अने जय, वे जेलतां अगीआर बंधहेतुनां (७२००), कुछा अने वे काय साथें (१००००), जय अने वे काय साथें लीधे (१००००), त्रण काय लेतां (२४०००), एम चार विकल्पें अगीआर हेतुना (६७२००) जांगा थाय.

पूर्वोक्त नवमध्ये जय, कुछा अने वे काय लीधे तेर हेतुना (१००००), जय अने त्रण काय लीधे (२४०००), कुछा अने त्रण काय लीधे (२४०००), तथा चार काय लीधे (१००००), ए चार विकल्पें चार हेतुना (०४०००) जांगा होय

पूर्वोक्त नवमध्ये जय, कुछा अने त्रण काय लेतां तेर हेतुना (२४०००), जय अने चार काय लीधे (१००००), जुगुप्सा अने चार काय लीधे (१००००), अने पांच कायज लीधे (७२००), ए चार विकल्पें तेर हेतुना (६७२००) जांगा थाय.

हवे पूर्वोक्त नवमध्ये जय, कुछा अने चार काय जेले, चौद हेतुना (१००००), जय अने पांच काय लीधे (७२००), जुगुप्सा अने पांच काय लीधे (७२००), ठकायज लीधे (१२००), ए चार विकल्पें (३३६००) जंग थाय

पूर्वोक्त नवमध्ये जय, कुछा अने पांच काय जेलवतां पंदर बंधहेतुना जांगा (७२००), जय अने ठकाय लीधे (१२००), जुगुप्सा ने ठकाय लीधे (१२००), ए त्रण विकल्पें पंदर हेतुना (९६००) जंग थाय

ठकाय, एक इंद्रिय, त्रण कपाय, हास्यादि युगल एक, वेद एक, योग एक, जय एक, कुछा एक, एवं शोल हेतुना (१२००) जांगा थाय ए आठे विकल्पें थइने मिश्रगुणठाणे (३०२४००) जंग थाय ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ५० ॥

सडुमीस कम्म अजए, अविरइ कम्मुरल मीस विकसाए ॥

मुत्तु गुण चत्त देसे, उवीस साहार इ पमत्ते ॥ ५१ ॥

अर्थ- ते पूर्वोक्त तेंतालीश हेतु, मिश्रगुणठाणे कह्या तेने सडुमीसकम्म के० एक वेक्रियमिश्र, वीजो थोदारिकमिश्र, अने त्रीजो कार्मण, ए त्रण योग सहित करीयें, एटखे ए त्रण योग, अहींआं होय जेजणी अपर्याप्तावस्थाये पण ए गुण-

गण होय ते जणी उंतालीश वधहेतु, अजए के० अग्निरति गुणगणे अर्हीयां उधे होय अने विशेषादेशे जघन्यत्री तो तेमज मिश्रनी परें नव वधहेतु होय, अर्हीयां उक्कृष्टा शोल वधहेतु अने वधस्यानक मिश्रनी परे आठ होय

हवे अविरट के० अविरतिमध्ये एक त्रसकायनी अविरति तथा योगमध्ये कम्प-
रत्नीस के० एक कर्मणयोग, बीजो ओदारिक मिश्रयोग, एवं वे योग तथा कपा-
यमध्ये विकासाए के० बीजा अप्रत्यारयानावरण कपाय चार, एव सात हेतु, देशवि-
रतिगुणगणे न होय माटे ते मुत्तु के० टालीये, तेवारे गुणचत्तदेने के० देशविरति
गुणगणे उंगणचालीश वधहेतु होय, एटले अग्निरति अगीआर, कपाय सत्तर, योग
अगीआर, एव उंगणचालीश हेतु, उणें होय, अने विशेषादेशे जघन्यपदे, पाच
कायना वधमध्ये एक कायनो वध, इन्द्रियनी अविरतिमध्ये एकन्द्रियनी अविरति,
एक युगल, एक वेद, चार कपायमध्ये एक कपायना वे जेद, अगीआर योगमध्ये
एक योग, एव आठ हेतु लाने

ठवीससाहारदुपमत्ते के० प्रमत्त गुणगणे ठवीश वधहेतु लाने, जेजणी आहार-
कयोग अने आहारकमिश्र, ए वे योग, त्या सजवे ठे जेवारे चोद पूर्वधर शरीर करे,
तेवारें आरजती वेलाये आहारकमिश्रयोग होय, तेनी ठ पर्याप्ति पूरी कत्या पठी
आहारकयोग होय अर्हीया मिश्रना ओदारिक सायें लेवी अर्ही देशविरतिगुण-
गणाना उंगणचालीश वधहेतुसायें ए आहारकना वे योग जेळीये, तेवारे एकतालीश
वधहेतु थाय तेमाथी पदर वधहेतु कहामी नासगा, ते आगली गाथायें कहे ठे

हवे ए आ गाथामा अविरति अने देशविरति, ए वे गुणगणाना वधहेतु कहा,
तेना जागा कहे ठे तिहा प्रथम चोथे गुणगणे वरूा मली (३५२०००) जग थाय
ए गुणगणे जघन्य नव अने उक्कृष्ट शोल वधहेतु होय

ए चोथे गुणगणे स्त्रीवेदे एक ओदारिकमिश्र, बीजो वैक्रियमिश्र, त्रीजो कर्मण,
ए त्रण योग, प्रायें न होय तथानपुसकवेदे ओदारिकमिश्र न होय, जेजणी स्त्रीवेदीने
प्राये अपर्याप्तावस्थायें चोथें गुणगण न होय, परतु ब्राह्मी, सुदरी, मल्लीनाथ तथा
राजीमत्यादिक अनुत्तर विमानथी आल्या, तेने सम्यक्त्व पण होय ते जणी प्राये
कष्टु अने नपुसकवेदी सम्यक्दृष्टि जीय, मनुष्य तथा तिर्यंचमाहे न आवे तेथी
तेने ओदारिकमिश्र निश्चें न होय, तेथी तेर योग, त्रण वेद साथे गुणता उंगणचा-
लीश थाय ते माहेथी चार रूप काढीये, तेवारें पांत्रीश रहे, तेने ठकायना वध साथें
गुणता (११०) थाय तेने पाच इन्द्रिय साथें गुणता (१०५०) थाय तेने युगल-
साथे वमणा करता (११००) थाय तेने चार कपाय साथें गुणता (६४००) जागा,

नव वधहेतुना थाय ते मध्ये जय, जुगुप्सा तथा एक कायनो वंध जेलतां दश हेतुयें जंग (३९०००) थाय तथा वे कायनो वध जेलतां अगीआर हेतुयें (५०४००), त्रण कायनो वंध जेलतां वार हेतुये (७००००), चार कायनो वंध जेलता तेर हेतुयें (५०४००), पांच कायनो वंध जेलतां चौद हेतुये (३९१००) ठाकायनो वंध जेलतां पंदर हेतुये (१११००), जय, जुगुप्सा अने ठकाय साथें शोल हेतुये (१४००) थाय. एम सर्व मली चोथे गुणठाणे (३५१०००) जंग थाय

हवे पांचमे देशविरतिगुणठाणे (१६३६००), जागा उपजे. केम के ए जीव त्रस कायथी विरम्या माटें पांच कायना एक संयोगी जांगा पांच, द्विकसंयोगी जांगा दश अने त्रिकसंयोगी जांगा दश तथा चतुःसंयोगी जांगा पांच अने पंचसंयोगी जांगो एक अहींआं एक जीव आशी जघन्यथी आठ, नव, दश, अगीआर, वार, तेर, उत्कृष्टा चौद हेतु होय ए रीतें सात विकल्प थया. तिहां जघन्यथी काय एक, इन्द्रिय एक, कपाय वे, हास्यादियुगल, वेद एक, योग अगीआरमाहेलो एक, ए आठ हेतु होय तिहां पांच कायना जांगा पाच होय

अहींआं पांच कायना वधने पचेन्द्रिय साथें गुणतां पच्चीश थाय तेने युगल साथें गुणतां पच्चाश थाय, तेने त्रण वेद साथें गुणतां दोढसो थाय, तेने चार कपाय साथें गुणतां ठसे थाय, तेने अगीआर योग साथें गुणतां ठागठसे जंग आठ हेतुना थाय

तेमध्ये जय तथा जुगुप्सा तथा वे कायना वंध साथें नव हेतु करीयें, तेवारे जयथी ठागठसे अने तेमज जुगुप्सा साथें ठागठसे अने वे कायना वंध साथें (१३१००) थाय एम त्रण विकल्पे नव वधहेतुना जागा (३६४००) थाय

तथा जय, जुगुप्सा लीधे दश वधहेतुना जांगा (६६००), जय, तथा वे काय वंधें जांगा (१३१००), कुष्टा अने वे काय वधे जांगा (१३२००), तथा त्रण काय-वधे पण (१३२००) जागा थाय एवं दश हेतुना चार विकल्पें थई (४६१००) जांगा थाय.

एम जय, जुगुप्सा अने वे काय वंधें अगीआर हेतुना जंग (१३१००), जय अने त्रण काय लीधे (१३१००), कुष्टा अने त्रण काय लीधे (१३२००), चार काय जेले (६६००), ए चार विकल्पे अगीआर हेतुना (४६१००) थाय

जय अने चतुष्कायवधे वार हेतुयें जांगा (६६००), जुगुप्सा अने चतुष्काय वधे जांगा (६६००), जय, जुगुप्सा अने जांगा (१३१००), पांच काय-वंधें जांगा (१३१००), एम सर्व मली चार विकल्पें जागा (४६१००)

પૂર્વોક્ત આઠ મધ્યે જય, કુઠા અને ચાર કાય લીધે (૬૬૦૦), જય અને પાંચ કાય લીધે (૧૩૨૦), કુઠા અને પાંચ કાય લીધે (૧૩૨૦), એ ત્રણ વિકલ્પે થઈને તેર હેતુના (૧૨૪૦) જાગા થાય

પૂર્વોક્ત આઠમાંહે જય, કુઠા અને પાંચ કાય લીધે ચૌદ હેતુના (૧૩૨૦) જાંગા થાય એમ પાંચમે ગુણગણે એ સાતે વિકલ્પે થઈને (૧૬૩૬૦૦) જાંગા થાય ॥ ૫૯ ॥

અવિરઙ્ગાર તિકસા, એ વજ્ર અપમત્તિ મીસ ડુગ રહિઆ ॥

ચતુર્વીસ અપુલે પુણ, હવીસ અવિઙ્ગિ આહારા ॥ ૬૦ ॥

અર્થ- પાંચ હ્રિય અને ઠહુ મન, એ ઠ અવિરતિ તથા પાંચ ચાવરની અવિરતિ, એવ અવિરઙ્ગાર કેળ અગીઆર અવિરતિ તથા તિકસાયવજ્ર કેળ ત્રીજા પ્રત્યાખ્યા નાવરણ કપાય ચાર એવ પદર વધહેતુ વર્જવા તેવારે શોષ ઠવીશ વધહેતુ, પ્રમત્તગુણગણે ઊર્ધ્વે હોય અને વિશેષાદેશે ત્રણ વેદમધ્યે એક વેદ, સજ્વલનના ચાર કપાય-મધ્યે પહેલો અથવા વીજો એક કપાય, હાસ્યાદિક યુગલમધ્યે એક યુગલ, તેર યોગ-મધ્યે એક યોગ, એ પાંચ હેતુ જઘન્યપદે એક જીવને એક સમયે હોય, અને ઊરુકુટા સાત હોય, તિહાં સ્ત્રીવેદે આહારક અને આહારકમિશ્ર, એ વે યોગ ન હોય, તેથી ત્રણ વેદ તેર યોગ સાથે ગુણતા ઊગણચાલીશ થાય, તે માંહેથી વે રૂપ કાઢીયે, તેવારે સારુત્રીશ રહે તેને યુગલ સાથે ગુણતા ચમ્મોતેર થાય તેને ચાર કપાય સાથે ગુણતા (૨૧૬) જાંગા, એ પાંચ વધહેતુના થાય તેમધ્યે જય જ્વેલતાં પણ (૨૧૬) થાય તથા કુઠા જ્વેલતા પણ (૨૧૬), એવ (૫૧૨) ઠ હેતુના જાંગા થાય. અને જય તથા કુઠા, વે જ્વેલે સાત હેતુના જાંગા (૨૧૬) થાય એમ સર્વ મલી ત્રણ વિકલ્પે થઈને (૧૨૦૪) જાંગા, પ્રમત્તગુણગણે લાજે વધસ્થાનક પાંચ, ઠ અને સાત, એ ત્રણ હોય

અપમત્તિ કેળ અપ્રમત્તગુણગણે મીસડુગરહિઆ કેળ આહારકમિશ્ર અને વૈક્રિય-મિશ્ર, એ વે યોગ ન હોય જેજણી આહારક તથા વૈક્રિયશરીર કરવા માહતાં તેની પર્યાસિયે અપર્યાસાને એ યોગ હોય, તિહાં તો લઙ્ગિ પ્રયુજવા જણી પ્રમત્ત હોય, વલતો અપ્રમત્તગુણગણે આવે, તિહાં એ વે મિશ્રયોગ ન લાજે તેથી કપાય તેર અને યોગ અગીઆર, એવ ચતુર્વીસ કેળ ચોવીશ વધહેતુ, ઊર્ધ્વે હોય, અને વિશેષાદેશે એક જીવને એક સમયે જઘન્યપદે સજ્વલનો એક કપાય, એક વેદ, એક યુગલ અને અગીઆર યોગમધ્યે એક યોગ, એવ પાંચ હોય ત્યાં અગીઆર યોગ ત્રણ વેદ સાથે ગુણતા તેત્રીશ થાય, તેમાંથી સ્ત્રીવેદે આહારક ન હોય, તે જણી એક રૂપ કાઢીયે, તેવારે વત્રીશ રહે, તેને યુગલ સાથે ગુણતા ચોશઠ થાય તેને સજ્વલન ચાર કપાય

साथें गुणतां बसें नें ठपन्न जांगा पांच बंधहेतुना थाय, तथा जय जेलतां (१५६)
अने जुगुप्सा जेलतां (१५६), एम (५११) जांगा, ठ वध हेतुना थाय अने जय
तथा कुठा, वे जेलवार्थी सात हेतुना (१५६) थाय. एम त्रण वधहेतुस्थानकें
(१०२४) जग, सातमे अप्रमत्तगुणगणे थाय.

अपुवे के० अपूर्वकरणनामें आठमे गुणगणे पुण के० वली अविडविआहारा के०
वैक्रिय अने आहारक, ए वे योग न होय, जेजणी श्रेणी, औदारिक शरीरी पडि-
वजे, पण वैक्रिय अने आहारक शरीरी पडिवजे नहीं, माटे ए वे कहाडी नाखतां
शेष संज्वलन चार कपाय, वेद त्रण, हास्यादिक ठ तथा योग नव, एवं सर्व मली
डुवीस के० बावीश बंधहेतु उघें होय. तिहां पूर्वली येरें जघन्य हेतु पांच होय.तेमां
हास्यादि युगलनें त्रण वेदसाथें गुणतां ठ जंग थाय, ते चार कपाय साथें गुणतां
चोवीश थाय. ते नव योग साथें गुणतां बसें नें शोल थाय, तेमां जय नाखतां (११६)
तथा जुगुप्सा नाखतां पण (११६) थाय एवं (४३१) ठ बंधहेतुना जांगा जाणवा.
अने जय तथा कुठा, ए वे साथें जेलतां सात बंधहेतु थाय. तिहां जांगा (११६)
एम सर्व मली आठसें नें चोशठ जांगा होय. तिहां बंधहेतुनां स्थानक, त्रण
जाणवा ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ६० ॥

अथ हास सौल वायरि, सुहुमे दस वेअ संजखण ति विणा ॥

खीणु वसंति अलौजा, सजोगी पुवुत्त सग जोगां ॥ ६१ ॥

अर्थ-ते बावीश बंधहेतुमांहेथी अथहासके० हास्य एटले हास्यादिक ठ नोकपाय,
बादरसंपरायनामा नवमे गुणगणें न होय. तेथी शेष कपाय सात अने योग नव,
एवं सौल के० शोल बंधहेतु, वायरि के० बादरसंपरायनामा नवमे गुणगणे उघें होय,
अने जघन्यपदे एक जीवने वे वे बंध हेतुनां स्थानक होय संज्वलनो कपाय एक
तथा योग एक, एवं वे होय अने उत्कृष्ट एक वेद सहित त्रण होय. एम वे बंधस्था-
नक होय तिहां कपाय चारने योग नव साथें गुणतां वे बंधहेतुना ठत्रीश जंग थाय,
तथा वली कपाय चार, त्रण वेद साथें गुणतां चार जांगा थाय. ते नव योग साथें
गुणतां (१००) जग थाय ए वे विकल्पनां मलीने शरवाले एकसो चुम्मालीश जांगा होय.

सुहुमे के० सूक्ष्मसंपराय नामां दशमे गुणगणे वेअसंजखणेंतिविणा के० संज्वलनो
क्रोध, मान अने माया, तथा त्रण वेद, एवं ठ बंधस्थानक विनां शेष संज्वलनो
लोज एक अने योग नव एवं दस के० दश बंधहेतु उघें होय. अने जघन्यपदे तो
एक जीवने एक समयें वे वे बंधहेतु होय अने उत्कृष्टथी पण एक संज्वलन लोज

अने एक योग, एवं वे, वधहेतुज होय. अहीआं नव योग होय, ते जणी नव जग थाय अहीआं उत्कृष्ट जघन्यपणु नथी

खीणुवसंति के० क्षीणमोह चारमे गुणठाणे अने उपशांतमोह अगीआरमे गुणठाणे ते पूर्वोक्त दश हेतुमांहेथी अलोजा के० वीतराग जणी एक लोच न होय, तेथी नव योगज वधहेतु उंच होय. अने एक जीवने एक समये जघन्यपदे एक योग होय, तेथी नव नव जग, वने गुणठाणे होय

अने सजोगि के० तेरमे सयोगि गुणठाणे पुबुत्त के० पूर्वोक्त एटले पूवें कद्या ते प्रमाणे वे मनना, वे वचनना अने त्रण कायाना एव सगजोगा के० सात योगरूप सात वधहेतु सामान्यें होय, अने विशेषादेशें एक जीवने एक समये एक योग होय, ते माटे सात योगना सात जग होय, एम सर्व गुणठाणे मली ठेतालीश लाख, व्याशी हजार, सातसें ने सीत्तेर वधहेतुना जांगा होय ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ६१ ॥

ए सत्तावन्न वधहेतुये करी आठ कर्मनो वध होय तेवारे पठी ते वांध्या कर्मनो विपाककालें उदय होय ते उदीरणाकरणे करी उदयावलीमांहे प्रवेशीये, तेने उदीरणोदय कहीये, अने ते सर्व कर्म, सत्तायें होय, ते जणी चौद गुणठाणे ज्यां जेटला वंधादिकर्ना स्थानक सजवे, ते कहे ठे, ए वात विस्तारें पंचसंग्रहनी टीकासध्यें ठे.

अप्रमत्तता सत्त, छ म्मीस अपुव वायरा सत्त ॥

वधइ ठस्सुहुमो ए, ग सुवरिमावधगा जोगी ॥ ६२ ॥

अर्थ-अप्रमत्तता के० अप्रमत्त गुणठाणा लगे एटले एक मिश्रगुणठाणा विना मिथ्यात्वथी मामीने ठळा गुणठाणापर्यंत सत्तछ के० आयु कर्म वांधे, तेवारे आठ कर्मनो वध होय, अने आयु न वांधे, तेवारे सात कर्मनो वध होय म्मीस के० त्रीजु मिश्रगुणठाण, अपुव के० आठमु अपूर्वकरण गुणठाण, वायरा के० नवमुं वादर-सपराय गुणठाण, ए त्रण गुणठाणे आयुवध न होय, तेथी सत्तवधइ के० सात कर्मनो वध होय अने ठस्सुहुमो के० सूक्ष्मसपरायनामा दशमे गुणठाणे एक आयु अने वीजु मोहनीय, ए वे कर्म, अतिविशुद्धाध्यवसाय जणी न वंधाय, तेथी शेष ठ कर्म वांधे, अने एगमुवरिम के० उपरला उपशांतमोह, क्षीणमोह अने सयोगी, ए त्रण गुणठाणे एक वेदनीय कर्म वांधे, तथा अवधगाजोगी के० अयोगी गुणठाणे कोइ न वांधे, तेमाटे अवधक होय इति समुच्चयार्थ ॥ ६२ ॥

इवे गुणठाणे उदय अने सत्ताना स्थानक कहे ठे

आसुहुम सतुदए, अछवि मोह विणु सत्त खीणति ॥

चउ चरिम इगे अछउ, सते उवसति सतुदए ॥ ६३ ॥

अर्थ—आसुहुमं के० मिथ्यात्व गुणगणार्थी मांकीने दशमा सूक्ष्मसंपराय गुणगणा लगे संतुदएअछवि के० ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्मनो उदय तथा आठ कर्मनी सत्ता पण होय, अने मोहविणुसत्तखीणति के० एक मोहनीय विना क्षीणमोहनामा चारमे गुणगणे सात कर्मनो उदय तथा सात कर्मनी सत्ता होय, तिहां वीतराग ठे, ते जणी मोहनीयनो उदय न होय, सत्ता पण न होय अने चरिमधुगे के० तेरमुं सयोगी अने चौदमुं अयोगी, ए ठेह्वां वे गुणगणे चउ के० नाम, आयु, गोत्र अने वेदनी, ए चार कर्मनो उदय तथा एज चार कर्मनी सत्ता पण होय, अने अछउसं- तेउवसंतिसंतुदए के० उपशांतमोहनामे अगीआरमे गुणगणे मोहनीयकर्मनो उदय नथी तेथी मोहनीयविना सात कर्मनो उदय अने सत्ता आठ कर्मनी होय, केम के अहीं मोहनीय उपशम्युं ठे, तेथी एनो उदय नथी, परंतु सत्ताये ठे. एम गुणगणे उदयस्थानक तथा सत्तास्थानक कह्यां. ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ६३ ॥

॥ हवे गुणगणे उदीरणा स्थानक कहे ठे. ॥

उद्भरंति पमत्तंता, सगठ मीसठ वेअ आउ विणा ॥

उग अपमत्ताइ तउं, उ पच सुहुमो पणु वसतो ॥ ६४ ॥

अर्थ—पमत्तता के० मिथ्यात्वगुणगणार्थी मांकीने प्रमत्तगुणगणा लगे एक मिश्र गुणगणा विना शेष पांच गुणगणे सगठउद्भरति के० आठ कर्मनी उदीरणा होय. तेमां ठेहेली आवलीयें आयु कर्मनी उदीरणा न होय, तेवारें शेष सात कर्मनी उदीरणा होय तथा मीसठ के० मिश्रगुणगणे काल न करे, तेथी आयुनी अंत्याव- लिका पण तिहां न होय, तेथी तिहा आठ कर्मनोज उदीरक होय. अहींआं उदी- रणास्थानक आठनु जाणवु, अने अपमत्ताइतउं के० अप्रमत्त, अपूर्वकरण, अने अनिष्टति, ए त्रण गुणगणे वेअआउविणा के० एक वेदनीय अने वीजुं आयु, ए वे कर्मनी उदीरणा न होय. ते विना शेष उग के० उ कर्मनो उदीरक उ कर्मनी उदीर- णायें होय अहीं वेदनीय अने आयु, ए वेनी उदीरणा न होय, केवल उदयेज होय, तथा उपचसुहुमो के० सूक्ष्मसंपराय दशमे गुणगणे आवलीमात्र रहे, तिहां लगे पण उ कर्मनी उदीरणा होय, अने ठेहेली आवलीये मोहनीयनी पण उदीरणा टले, तेवारें मोहनीय विना शेष पांच कर्मनी उदीरणा होय, माटे वे उदीरणानां स्थानक होय, अने पणुवसंतो के० उपशांतमोहनामा अगीआरमे गुणगणे मोहनी उदय नथी, माटे एनी उदीरणा पण न होय शेष ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, नाम, गोत्र अने अंतराय, ए पाच कर्मनी उदीरणानु स्थानक होय ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ६४ ॥

પણ દો સ્ત્રીણ હ જોગી, ડણદીરગુ અજોગિ થોવ ડવસંતા ॥

સંઘ ગુણ સ્ત્રીણ સુહુમા, નિઅટ્ટિ અપુઘ સમ અહિઆ ॥ ૬૫ ॥

અર્થ—પણદોસ્ત્રીણ કે ૦ પહીજ પાંચ કર્મની ડદીરણા, ફીણમોહનામા ઘારમા ગુણગાણની અત્યાવલિકા થાકતા લગે હોય, અને ડેહલી આવલીયેં જ્ઞાનાવરણીય, વર્ણનાવરણીય, અને અતરાય, એ ત્રણ કર્મની ડદીરણા ટલે તેવારેં શેષ નામકર્મ, અને ગોત્રકર્મ, એ વે કર્મની ડદીરણા હોય એટલે વે ડદીરણાનાં સ્થાનક હોય. અને હુજોગી કે ૦ પહિજ વે કર્મની ડદીરણા સયોગી ગુણગાણે પણ હોય, તથા ડુદીરગુઅજોગી કે ૦ અયોગી ચૌદમે ગુણગાણે કોઈ કર્મની ડદીરણા ન હોય, જે જણી ડદીરણા તે કરણ ડે, તે યોગથી યાય તે યોગ તિહાં નથી તે માટે ડદીરણા પણ ન હોય, જે જણી યોગ તે કરણવીર્ય કહીયેં તે જણી યોગ કરણ નહીં તેથી અયોગી અનુદીરક કહ્યા

હવે ચૌદ ગુણગાણે વર્તતા જીવમધ્યેં કયા ગુણગાણે ઘણા પામીયેં ? અને કયા ગુણગાણે થોડા પામીયેં ? તથા કયા ગુણગાણે સરસા પામીયેં ? એમ અલ્પવહુત્વ કહે ડે. તે મધ્યેં મિધ્યાત્વ, અવિરતિ, દેશવિરતિ, પ્રમત્ત, અપ્રમત્ત અને સયોગી, એ ડગુણગાણે વર્તતા જીવ, લોકમધ્યેં સર્વદા પામીયેં, તેથી એ ડ ગુણગાણા અશૂન્ય ડે, અને શેષ આઠ ગુણગાણાના જીવ, કેવારેંક લોકમધ્યેં પામીયેં અને કેવારેંક શૂન્યપણું પણ પામીયેં, તેથી તેડુંનુ અલ્પવહુત્વ અનિયતપણે હોય, તે અપેક્ષાયેં વિચાસું ડે તિહાં થોવડવસંતા કે ૦ સર્વ થકી થોડા ડપશાંતમોહ નામે અગીઆરમે ગુણગાણે વર્તતા જીવ હોય, જે જણી ડપશમશ્રેણીના આરંજક ડત્કુટ્ટપદે ચોપન્ન જીવ પામીયે, તે થકી સંઘગુણ-સ્ત્રીણ કે ૦ સરચાતગુણા અધિક જીવ ફીણમોહનામા ઘારમે ગુણગાણે વર્તતા પામીયેં, જે જણી ક્ષપકશ્રેણી પઢિવજતા જીવ, એકસો ને આઠ પામીયે, તે અપેક્ષાયેં ડત્કુ-ટ્ટપણે લેવા અન્યથા વિપરીતપણે હોય, તથા સુહુમા કે ૦ સૂક્ષ્મસપરાયગુણગાણુ દશમુ, નિઅટ્ટિ કે ૦ નિવૃત્તિ વાદર ગુણગાણુ નવમુ, અપુઘ કે ૦ અપૂર્વકરણ ગુણગાણુ આઠમુ, એ ત્રણ ગુણગાણાના જીવ, માહોમાહે સમ કે ૦ સરસા જાણવા, અને ફીણમોહ ગુણ-ગાણાથકી અહિઆ કે ૦ વિશેષાધિક જાણવા જે જણી અહીંઆ ચોપન્ન ડપશમ શ્રેણીના તથા એકસો ને આઠ ક્ષપકશ્રેણીના એવં એકસો ને વાશઠ ડત્કુટ્ટપદે એ ત્રણ ગુણગાણે વર્તતા જીવ પામીયેં, માટે ફીણમોહના એકસો ને આઠથકી વિશેષાધિક કહ્યા અને સર્વે જીવને શ્રેણીયેં એ ત્રણ ગુણગાણાં હોય, માટેં પરસ્પરેં સંરસાં જાણવાં ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ૬૫ ॥

जोगि अपमत्त इयरे, संखगुणा देस सासणा मीसा ॥

अविरइ अजोगि मित्रा, असंख चउरो डुवेणंता ॥ ६६ ॥

अर्थ—तेथकी जोगि के० सयोगीगुणगणे वर्त्तता योगसहित केवली जीव, संख्या-
तगुणा जाणवा जे जणी कोटी पृथक्त्व उत्कृष्टा पामीये, माटें संख्यातगुणा कहा,
तेथकी अपमत्त के० अप्रमत्तगुणगणे वर्त्तता जीव, संख्यातगुणा जाणवा जे जणी ए
कोटीसहस्र पृथक्त्व प्रमाण लाजे, तेथकी इयरे के० इतर जे प्रमत्त गुणगणुं तेने
विषे वर्त्तता जीव, संखगुणा के० सरयातगुणा जाणवा जे जणी अप्रमादकालथी
प्रमादनो काल सरयातगुणो होय, ते अपेक्षायें केवारेंक अधिका पण होय, तेथकी
देस के० देशविरतिगुणगणाना जीव, असंख्यात गुणा होय जेजणी गर्भज पंचेंद्रिय
तिर्यचने पण देशविरतिगुणगणुं होय, ते तो असंख्याता ठे, ते माटें कहा, तेथकी
सासणा के० सास्त्रादनगुणगणें वर्त्तता जीव, जो होय तो, उत्कृष्टपदे असंख्यातगुणा
होय, अन्यथा केवारेंक उत्कृष्टपदें न पण होय, अने जघन्ये केवारेंक वे, त्रण एम
पण होय, तेथकी वली मीसा के० मिश्रगुणगणे वर्त्तता जीव, असंख्यातगुणा होय,
केम के सास्त्रादनना ठ आवलिकाप्रमाण कालथकी मिश्रनो काल अंतरमुहूर्त्त ठे, ते
असंख्यात गुणो ठे ते माटें कहा. ते थकी अविरइ के० अविरतिनामा चोथा गुणग-
णाना जीव, असंख्यातगुणा ठे, केमके सर्वदा ए गुणगणु चारे गतिमध्ये पामीयें,
तथा काल पण घणो ठे, ते माटें कहा. ते थकी अजोगी के० अयोगी जीव, अनंतगुणा
ठे, जेजणी सिद्धना जीव पण योगरहित ठे, तेथी तेने पण अयोगी कहीयें ते
अनंता ठे, माटें अनंतगुणा कहा. ते थकी मिष्टा के० मिथ्यादृष्टि जीव, अनंतगुणा
ठे. केम के सिद्धथकी निगोदीआ जीव, अनंतगुणा ठे, ते सर्व मिथ्यात्वी ठे, तेमाटें
सिद्धथकी अनंतगुणा कहा अर्हीआं देशविरतिथी मांकीने चउरो के० चार पवे
असंख के० असंख्यातगुणा कहीये अने डुवेणता के० एक अयोगी अने बीजा मि-
थ्यात्वी, ए वे पदें अनंतगुणा कहीयें एम चौद गुणगणे दश बोल जीवजेदादिक
विचाख्या अर्हीआं एक सास्त्रादन, बीजु मिश्र, बीजु अपूर्वकरण, चोयुं अनिष्टति,
पाचमु सूक्ष्मसपराय, ठहु उपशांतमोह, सातमु क्षीणमोह अने आठमुं अयोगी, ए
आठ गुणगणे जीव केवारेंक पामीयें अने केवारेंक न पामीयें, अने केवारेंक एक
गुणगणे पामीये, केवारेंक पाशठसें ने शाठ जांगा पामीये, केवारेंक अनेक पामीयें,
माटें ए आठ गुणगणे एक साथें आठ एक साथें आठ, एवं शोल जांगा
तथा द्विकसंयोगी जागा अष्टावीश, ते जाणा त्रिकसंयोगी जांगा—नष्टपन्न.

ચતુ.સયોગી જાંગા સીતેર, પચકસયોગી જાંગા ઠપન્ન, પદસયોગી જાંગા અઠવીશ, સસસયોગી જાંગા છાઠ, અને અષ્ટસયોગી જાંગો એક, તેના એકત્વષ્ટયક્ત્વે કરી ગુણતાં શરવાલે થઈ પાશઠસે ને શાઠ જાંગા થાય. ઇતિ સમુચ્યાર્થ ॥ ૬૬ ॥

૨	૭	૧૬
૪૩૭		૧૧૨
૦૫૬		૪૪૦
૧૬૭૦		૧૧૨૦
૩૨૫૬		૧૭૫૨
૬૪૩૭		૧૭૫૨
૧૨૦	૦	૧૦૨૪
૨૫૬	૧	૨૫૬
૬૫૬૦		

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	ગુણક
અષ્ટ	સસ	પદક	પચ	ચતુ	ત્રિક	દિક	એક	જાંગ
૦	૭	૬	૫	૪	૩	૨	૧	દાર
૧	૦	૨૦	૫૬	૭૦	૫૬	૨૦	૦	મયોગ જાંગા
૨૫૬	૧૨૦	૬૪	૩૨	૧૬	૦	૪	૨	એકશુ અનેક

એમ ગુણઠાણે વર્તતાં જીવનુ અદ્યપચદુત્ત્વ કહીને હવે કર્મનો ઉપશમ, ક્ષય, મિશ્ર, ઉદય અને પરિણામાદિક, જાવજીવ એટલે જાવજીવને ગુણઠાણાદિક સંજ્ઞે, તેજાળી જાવસ્વજાવ સરયાસન્નિપાતનિરૂપણ નામ નવસુ દ્વાર દેલાડે છે

ઊવસમ સ્વય મીસોદય, પરિણામા હ નવ ઠાર ઇગવીસા ॥

તિષ્ઠ જેષ્ઠ સન્નિ વાઙ્ઘ્ય, સમ્મં ચરણં પદમ જાવે ॥ ૬૭ ॥

અર્થ— મોહનીયના ઉપશમથી પ્રગટ્યો એવો જે જીવસ્વજાવ તેનું નામ ઊવસમ કે ૦ ઔપશમિક જાવ કહીયે, તથા જે કર્મના સ્વય કે ૦ ક્ષયથી એટલે મૂલ ઊછે-
વથી થયો એવો જે જીવસ્વજાવ, તે ક્ષાયિક કહીયે તથા જે મીસ કે ૦ ઉદય આઘ્યા
કર્મનો ક્ષય કહ્યો, અને જે ઉદય નથી આઘ્યા તેના અનુદય રસને અવેદવે તેના
અતરાલે પ્રગટ્યો જે જીવસ્વજાવ, તે ક્ષાયોપશમિક કહીયે, એને મિશ્ર પણ કહીયે
ઉદય કે ૦ કર્મના ઉદયથી થયો જે જીવનો પર્યાય, તે ઔદયિકજાવ જાણવો, અને
પરિણામા કે ૦ ઔદયિકસ્વજાવણે પરિણમવું, તે પારિણામિકજાવ, એના અનુક્રમે
“ સાદિ અનાદિ ” હનવઠાર ઇગવીસા તિષ્ઠજેષ્ઠ કે ૦ વે, નવ, અઠાર, એકવીશ અને
ત્રણ જોડ જાણવા એટલે ઔપશમીક જાવના વે જોડ, ક્ષાયિકના નવ જોડ, મિશ્રજા-
વના અઠાર જોડ, ઔદયિકજાવના એકવીશ જોડ, પારિણામિકજાવના ત્રણ જોડ,
એમ સર્વે મલીને મૂલ પાંચ જાવના ઉત્તરજોડ ત્રેપન્ન જાણવા, અને વે, ત્રણ, ચાર જાવ
અથવા મહે તેને સન્નિગાઙ્ઘ્ય કે ૦ સન્નિપાત કહીયે, તેથી થયો જે જીવનો પર્યાય, તે

ઠઠો સાન્નિપાતિક જાણ જાણવો હવે તે વિવરીને કહેઠે સમ્મંચરણપદ્મજાવે કે
અનંતાનુવધીઆ ચાર અને દર્શનમોહનીય ત્રણ, એ સાત પ્રકૃતિનો રસ તથા પ્રદેશ ન
હોય તે ઔપશમિક કહીયે તેથી પ્રગટી જે તત્ત્વરુચિ, તે ઔપશમિકસમ્યસ્ત્વ કહીયે
અને શેષ પચીશ મોહપ્રકૃતિનો ઉપશમ થયાથી જે સ્થિરતારૂપ ચારિત્ર પ્રગટ થાય,
તેને આપશમિક ચારિત્ર કહીયે એ પ્રથમ ઔપશમિક જાણના વે જોદ કહ્યા
॥ ૬૩ સમુચ્ચયાર્થઃ ॥ ૬૭ ॥

વીએ કેવલ જુઅલં, સમ્મં દાણાહ લલ્લિ પળ ચરણ ॥

તણે સેસુવ ઝંગા, પળલલ્લિ સમ્મ વિરહ ડગં ॥ ૬૮ ॥

અર્થ— વીએ કે૦ હવે વીજો ક્ષાયિકજાવ તેના નવ જોદ કહેઠે કેવલજુઅલં કે૦
એક કેવલજ્ઞાનાવરણીયના ક્ષયથી ઉપનું જે કેવલજ્ઞાન તે પ્રથમ જોદ, વીજુ કેવલદ-
ર્શનાવરણીયના ક્ષયથી ઉપનું જે કેવલદર્શન, તે વીજો જોદ, એ કેવલ યુગલ ક્ષાયિક-
જાવ જાણવો જે જણી કેવલજ્ઞાનાવરણીય અને કેવલદર્શનાવરણીય, એ સર્વઘાતિની
પ્રકૃતિ તેનો સર્વથા નાશ થવાથી આત્માનો સર્વગુણ પ્રગટ થાય તે ગુણ વલી કેવારે
અવરાય નહીં, તે જણી એ વે ક્ષાયિકજાવે જાણવા, તથા અનંતાનુવધીઆ કપાય
ચાર અને દર્શનમોહનીય ત્રણ, એ સાત પ્રકૃતિ ક્ષય થઈ, તેથી જે આત્માને તત્ત્વ-
રુચિ ગુણ પ્રગટ થાય, તે ત્રીજો ક્ષાયિક સમ્મં કે૦ સમ્યસ્ત્વ નામે જોદ જાણવો એ
કર્મક્ષયથી હોય તથા દાણાહલલ્લિપળ કે૦ દાનાંતરાયાદિક પાંચ પ્રકૃતિના ક્ષયથી
ઉપની જે પાંચ ક્ષાયિકલલ્લિ પટલે એક દાનલલ્લિ, વીજી લાજલલ્લિ, ત્રીજી જો-
ગલલ્લિ, ચોથી ઉપજોગલલ્લિ, પાંચમી વીર્યલલ્લિ, જેણે કરી દાનાદિક
વિપયિણી ઇછા નથી તે દાનાદિક પાંચ લલ્લિ ક્ષાયિકજાવે જાણવી એ પાંચ
જોદ સાથે પૂર્વલા ત્રણ જોદ મેલવતા આઠ જોદ થયા તથા સર્વ જીવને અજય-
દાન દેવા સમર્થ થયા અને પચીશ મોહનીયની પ્રકૃતિના ક્ષયથી પ્રગટ થયો જે
ચરણ કે૦ ચારિત્રગુણ તેને ક્ષાયિકચારિત્ર કહીયે એવં નવ જોદ, ક્ષાયિકજાવના થયા.

તણેસેસુવઝંગા કે૦ ત્રીજે ક્ષાયોપશમિક જાવે શેષ પટલે એક કેવલજ્ઞાન અને
વીજું કેવલદર્શન, એ વે વિના શેષ દશ ઉપયોગ તથા પળલલ્લિ કે૦ દાનાદિક પાંચ
લલ્લિ ઠગ્ગસ્યની લેવી, એવં પંદર તથા સમ્મ કે૦ ક્ષાયોપશમિક સમ્યસ્ત્વ અને વિર-
હડગ કે૦ વિરતિદ્ધિક, પટલે સર્વવિરતિ, અને દેશવિરતિ, એવં અઠાર જોદ
ક્ષાયોપશમિક જાવના જાણવા તિહાં મતિજ્ઞાનાવરણીય અને શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય,
ચંદ્રદર્શનાવરણીય, અચંદ્રદર્શનાવરણીય, એ ચારનો ઉદય, વારમા ગુણગણા લગે

દેશઘાતીઉં હોય, તે ઉદયાવલી પ્રવિષ્ટરસને ક્ષયે અપ્રવિષ્ટરસને અનુદયરૂપ ઉપશમે અને કેટલાપક સ્પર્શકને ઉદયે ઉદયાનુવિરૂઢ ક્ષાયોપશમિક હોય, તથા અવધિ અને મનઃપર્યવ, એ વે જ્ઞાનાવરણ તથા અચક્રુદર્શનાવરણ અને અવધિદર્શનાવરણના સર્વ-ઘાતી રસ સ્પર્શકને ઉદયે કેવલ ઔદયિક જાવ હોય અને જેવારે વિગુરૂઢાધ્વસાય-વિશેષે તે દેશઘાતીપણે પરિણમાવી મદરસ કરી ઉદયાવલી પ્રવિષ્ટ અર્શનેક્ષયે તથા અપ્રવિષ્ટને ઉપશમે અને વર્તમાનને ઉદયે જે અવધિ, મન પર્યવ, ચક્રુદર્શનાદિક ગુણ પ્રગટે, તે ક્ષાયોપશમિક ઉદયાનુવિરૂઢ હોય તથા મોહનીયની પ્રકૃતિ જે પ્રથમનાં ચાર કપાય અને તેરમું મિથ્યાત્વમોહનીય, એ તેર પ્રકૃતિ સર્વઘાતિની છે, તેનો રસો-દય ઠતાં ક્ષાયોપશમ ન હોય અને પ્રદેશોદય ઠતા હોય, જે જાણી તે પ્રદેશ વેદતાં દેશઘાતીરસમાંહે આણીને વેદે, તેથી તે સર્વઘાતીઆ ન હોય શેષ મોહપ્રકૃતિને રસોદય તથા પ્રદેશોદય હુતે પણ દેશઘાતીઆ જાણી ક્ષાયોપશમ અવિરોધિપણે હોય. એમ અતરાયની પ્રકૃતિનો પણ રસોદય તથા પ્રદેશોદય હુતે પણ ક્ષાયોપશમિક અવ-રોધિપણે હોય તેથી સર્વ જીવને પાંચ લઙ્ઘિ ક્ષાયોપશમિકજાવે હોય તથા ગ્રણ અ-જ્ઞાન પણ મતિ, શ્રુત અને અવધિજ્ઞાનાવરણના ક્ષાયોપશમવિશેષે કરી હોય તથા અ-નતાનુવધિયા ચાર મિથ્યાત્વમોહનીયના ક્ષાયોપશમે હોય અને સમ્યક્ત્વમોહનીયના ઉદયને વેદે તિહા વેદકસમ્યક્ત્વ હોય દેશવિરતિચારિત્રપણુ અપ્રત્યાખ્યાનીયાને ક્ષાયોપશમે હોય, અને સામાયિકાદિક ગ્રણ ચારિત્ર પ્રત્યાખ્યાનીઆદિકને ક્ષાયોપશમે હોય તેથી એ અઢાર મિથજાવના જેવ જાણવા ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૬૦ ॥

॥ હવે ઔદયિક જાવના જેવ કહેઠે ॥

અન્નાણ મસિહ્ત્તા, ડસજમ લેસા કસાય ગઈ વેઆ ॥

મિઠે તુરિય જવા, ડજવત્ત જિઅત્ત પરિણામે ॥ ૬૧ ॥

અર્થ-અન્નાણ કેં મિથ્યાત્વમોહનીયના ઉદયથી મિથ્યાત્વીનું જ્ઞાન, તે અજ્ઞાન કહીયે એ પ્રથમ અજ્ઞાન નામે ઔદયિક જાવ જાણવો જેમ ધુર્વચનને અવચન ક-હીયે, માઠા શીલને અશીલ કહીયે, તેમ અસદ્ધ્યવસાયે જ્ઞાનને પણ અજ્ઞાન કહીયે તથા આઠ કર્મના ઉદયથી જે જીવને અસિદ્ધપણુ સસારીપર્યાયપણુ થયું, તે મસિહ્ત્તા કેં અસિદ્ધત્વનામ ઔદયિકજાવ વીજો જાણવો, તથા અપ્રત્યાખ્યાના-વરણ ચાર કપાયને ઉદયે જે જીવને અસજમ કેં અસયમપણુ, અવિરતિપણુ થયું, તે વીજો ઔદયિકજાવ જાણવો

તથા જે આચાર્ય, આઠ કર્મપરિણતિરૂપ લેશ્યા માને, તેને મતે આઠ કર્મને

उदयें औदयिकजाव जाणवो. तथा जे कपायोदयजन्य अशुरू स्वजावने लेइया माने ठे, तेने मते मोहने उदयें औदयिकजाव जाणवो तथा जे आचार्य, योग प्रवृत्तिरूप लेइया माने ठे तेना मते नामकर्मना उदयथी औदयिकजाव जाणवो. एम त्रण मते औदयिकजावें लेसा के० ठ प्रकारनी लेइयाना जेदे करी औदयिकजाव पण ठ प्रकारें कहीयें, अने कसाय के० चार कपाय पण मोहनीयना उदयथी होय ठे, ते जणी कपाय चार पण औदयिकजावें होय एटले एक अज्ञान, वीजो असिरुता त्रीजो असंयम अने ठ लेइया तथा चार कपाय, एवं तेर जेद औदयिकजावना थया, अने गड के० चार गति पण नाम-कर्मना उदयथी जीव, देवता, नारकी, मनुष्य तथा तिर्यच कहेवाय, माटें ए चार गति पण औदयिकजावें जाणवी एवं सत्तर जेद थया. तथा वेआ के० वेद त्रण स्त्री, पुरुष, नपुंसकनी अजिलापारूप जाववेद पण मोहनीय कर्मना उदयथी होय. तथा स्त्रीआ-दिक चिन्हरूप ड्रव्यवेद, ते अंगोपांग नामकर्मना उदयथी होय, ए ड्रव्यजाव वेहुने पण औदयिकजावमां लेवा एव वीश थया मिछे के० मिथ्यात्वमोहनीयना उदयथी विपरीत श्रद्धानरूप मिथ्यात्व होय ए पण औदयिक जाव जाणवो एम पूर्वाचार्यें एकवीश औदयिकजाव कह्या, तेथी अमें पण कह्या वीजा पण जे जे कर्मप्रकृतिना उदयथी जे जे जीवना पर्याय उठे, ते ते सर्व औदयिकजाव कहीयें, तेवा औदयिक-जावना असरयाता जेद थाय, ए तुरिए के० चोथा औदयिक जावना जेद कह्या.

हवे पारिणामिकजावना जेद कहे ठे. जे मुक्ति जावा योग्य जीवस्वजाव ते जवा के० जव्यपणुं ए सहज सिरु ठे. तेथी प्रथम पारिणामिकजाव जाणवो, वीजो मुक्ति जावाने अयोग्य जे पर्याय ते अजवत्त के० अजव्यत्व नामे अनादि अनंत पारिणामिक जाव, वीजो जाणवो. जिअत्त के० ड्रव्यप्रमाण तथा जावप्रमाण धारणस्वजाव जे जीवपर्याय, ते त्रीजो जीवर कहीयें. ए पण अनादि अनंत सिरु ठे, परंतु कोइनो कखो नथी एम ए त्रण जेद जीवना परिणामे के० पारिणामिकजावें जाणवा. ए सर्व थइने त्रेपन उत्तरजाव थया

तथा नथी जीव एवो जे पर्यायते अजीवत्वपारिणामिक अनादि अनंत धर्मास्ति-कायादिकने विपे होय. वीजा पण प्रयोगसा, विस्रसा अने मिश्रसा, प्रयोगथी कपडुं, रोटी, विश्रसा ते इडधनुष, मिश्रसा ते स्त्रीचर्मी, ए त्रण जेदे मिश्रजावें ज्ञानादिक, पारिणामिक जावें जीवत्वादिक, औदयिकजावें देवगत्यादिक ॥इति समुच्चयार्थः ॥६॥

॥ हवे ए उपशमादिकजावना चांगा कहेठे ॥

चउ चउ गईसु मीसग, परिणामुदएहि चउसु खइएहिं ॥

उवसम खुएहि वा चउ, केवलि परिणामुदय खइए ॥ ७० ॥

અર્થ-હવે ૪ ઔપશમાદિક પાંચ જાવના ઠિકસયોગે દશ જગ અને ત્રિકસં-
યોગે દશ જગ તથા ચતુસયોગે પાંચ જગ અને પંચસયોગે એક જંગ, મલીને
ઠવીશ જાગા થાય. ૫ ઠવીશ સાન્નિપાતકના જેદ થાય. તે માહેલા ૪ જેદ જીવને
વિષે હોય. તેમા ત્રણ જેદ તો ચાર ગતિ આશ્રી તેના ચાર ત્રિક વાર જેદ થાય. અને
ત્રણ વીજા હોય એમ મૂલજગ ૪ હોય. ઘાઠી સન્નિપાતના વીશ જગનો તો સજવ
ન હોય, શેષ ઠનો સજવ હોય, તે ૪ જગના વહી ઉત્તર જેદ, ગતિ આશ્રી પદર
થાય, તે કહી દેસાહે છે.

તે માહે એક ત્રિકસયોગીનું દશમો જગ, તેના ચતુર્ગદ્ધુ કે ૦ ચાર ગતિ આશ્રી
ચતુ કે ૦ ચાર જેદ થાય તે કહી દેસાહે છે. જે જાણી મનુષ્યની ગતિમા મનુષ્યને
મીસગ કે ૦ મિશ્રજાવે જ્ઞાન, અજ્ઞાન અને દર્શનલલિધિ એક અને પરિણામુદપદ્ધિ
કે ૦ પારિણામિકજાવે જીવપણ તથા જડ્યપણ, અને ઔદયિકજાવે મનુષ્યની ગતિ,
લેશ્યા, વેદ અને કપાય હોય ૫ પ્રથમજગ જાણવો

તેમજ દેવતાને પણ મિશ્રજાવે જ્ઞાનાદિક અને પારિણામિકજાવે જીવત્વાદિક
તથા ઔદયિકજાવે દેવગત્યાદિક દેવપ્રાયોગ્ય, ૫ વીજો જગ જાણવો

તેમજ તિર્યંચમધ્યે પણ મિશ્રજાવે જ્ઞાનાદિક અને પારિણામિકજાવે જીવત્વાદિક
તથા ઔદયિકજાવે તિર્યંચગત્યાદિક, ૫ ત્રીજો જગ જાણવો

તેમજ નરકગતિમધ્યે પણ મિશ્રજાવે જ્ઞાનાદિક અને પારિણામિકજાવે જીવ-
ત્વાદિક તથા ઔદયિકજાવે નરકગત્યાદિક, ૫ ચોથો જગ જાણવો એમ ત્રણ જાવ
એક જીવને મહે, તેથી ૫ ત્રિકસયોગીઆ જાગા ચાર, મૂલ જંગ એક, દશમો
જાણવો

તથા પદ્મિજ ચતુરુ કે ૦ ચાર ગતિના સન્નિયા પચેદ્ધિ જીવને પૂર્વોક્ત ત્રણ જા-
વની સાથે ચોથો સ્વરૂપદ્ધિ કે ૦ ક્ષાયિકજાવ મેલવીયે, તેવારે ચતુસયોગી જાગો
થાય ૫ટલે ક્ષાયિક સમ્યક્દષ્ટિ જીવને ક્ષાયિકજાવે ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વ અને મિશ્ર-
જાવે જ્ઞાનાદિક તથા ઔદયિકજાવે મનુષ્યગત્યાદિક અને પારિણામિકજાવે જીવ-
ત્વાદિક, ૫ ચાર જાવ મહે, તેથી ૫ ચતુસયોગીના ચાર ગતિની અપેક્ષાએ સાન્નિપા-
તિકના ચાર જાગા હોય

તેમજ વહી વા કે ૦ અથવા ઉવસમજુપદ્ધિચતુ કે ૦ ઉપશમ સમ્યક્ત્વસહિત
કરીયે, તેવારે ઔપશમિક સમ્યક્દષ્ટિને ઔપશમિકજાવે ઔપશમિકસમ્યક્ત્વ અને
મિશ્રજાવે જ્ઞાનાદિક તથા ઔદયિકજાવે મનુષ્યગત્યાદિક તથા પારિણામિકજાવે
જીવત્વાદિક, ૫ ચાર ગતિના જીવને હોય તેથી એના પણ ચાર જગ થાય

एम चार गतिना जेदे करी त्रण जावना वार जांगा थया, तथा केवलपरिणामु-
दयखड्ग के० केवलीने तेरमे अने चौदमे गुणठाणे द्वायिकजावे केवलज्ञानादिक नव
होय, अने औदयिकजावे मनुष्यगत्यादिक त्रण होय, तथा पारिणामिकजावे एक
जीवत्त होय, एम त्रिकसयोगी जांगो एक होय अही केवलीने घातीयां कर्म न
होय, तेथी मिश्रजाव तथा औदारिकजाव, ए वे जाव न होय ए त्रिकसयोगीनो एकज
नवमो जांगो होय अहींथां केवली मनुष्यज होय, परंतु शेष त्रण गतिमध्ये न
होय तेथी एकज जांगो होय एवं तेर जागा थया

हवे द्विकसयोगादिकना जांगा कही देखाडे ठे एक औपशमिक ने द्वायिक,
वीजो औपशमिक ने मिश्र, त्रीजो औपशमिक ने औदयिक, चोथो औपशमिक ने
पारिणामिक, पांचमो द्वायिक ने मिश्र, ठछो द्वायिक ने औदयिक, सातमो द्वा-
यिक ने पारिणामिक, ए जांगो, सिद्धमां होय आठमो मिश्र ने औदयिक, नवमो
मिश्र ने पारिणामिक, दशमो औदयिक ने पारिणामिक, ए दश द्विकसयोगी थया,
ते मध्ये सातमो जांगो सिद्धनो वसतो जाणवो शेष नव जग शून्य ठे

हवे त्रिकसयोगी जांगा कहेठे. एक औपशमिक, द्वायिक ने मिश्र, वीजो औप-
शम, द्वायिक ने औदयिक, त्रीजो उपशम, द्वायिक ने पारिणामिक, चोथो उप-
शम, मिश्र ने औदयिक, पांचमो औपशमिक, मिश्र ने पारिणामिक, ठछो औपश-
मिक, औदयिक ने पारिणामिक, सातमो द्वायिक, मिश्र ने औदयिक, आठमो
द्वायिक, मिश्र ने पारिणामिक, नवमो द्वायिक, औदयिक ने पारिणामिक, ए केव-
लीने होय दशमो मिश्र, औदयिक ने पारिणामिक, ए जांगो, चार गतिना जीवनें
होय. ए त्रिकसयोगी दश जांगा थया तेमध्ये नवमो जांगो केवलीनो, अने दशमो
जांगो, चार गतिना जीवनों, ए वे जागा वसता ते विना शेष आठ जग शून्य ठे.

हवे चतुसयोगी जांगा कहे ठे एक औपशमिक, द्वायिक, मिश्र ने औदयिक,
ए शून्य ठे वीजो औपशमिक, द्वायिक, मिश्र अने पारिणामिक, ए पण शून्य ठे
त्रीजो औपशमिक, द्वायिक, औदयिक अने पारिणामिक, ए पण शून्य ठे चोथो
औपशमिक, मिश्र, औदयिक ने पारिणामिक, ए जगो चार गतिना उपशम सम्य-
कृष्टि जीवने होय पांचमो द्वायिक, मिश्र, औदयिक अने पारिणामिक, ए जगो
चार गतिना द्वायिक सम्यकृष्टि जीवनें होय.

औपशम, द्वायिक, मिश्र, औदयिक अने पारिणामिक, ए पच संयोगी सान्निपा-
तिकजाव, उपशमश्रेणीयें वर्तता मनुष्यने नवमे, दशमे अने अग्नीआरमे, ए त्रण
गुणठाणे होय ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ७० ॥

खय परिणामे सिद्धा, नराण पण जोगु वसम सेढीए ॥

इअ पनर सन्निवाइअ, जेअ वीसं असंजविणो ॥ ७१ ॥

अर्थ- द्विकसयोगीश्रामांहेखो सातमो जांगो, सिद्धा के० सिद्धना जीवने पा-
मिये जे जणी सिद्धने ज्ञान, दर्शन, सम्यक्त्व, खय के० द्वायिकजावे ठे अने जीव-
त्वपण, परिणामे के० पारिणामिकजावे ठे ए वे जावनो मेलापक सिद्धने ठे बीजो
कोय न सजवे एवं चौद सांनिपातिक जाव थाय तथा उपशम सम्यक्दृष्टि, नराण
के० मनुष्य उवसमसेढीए के० उपशमश्रेणी करे, तेने उपशमश्रेणीने विपे नवमे, द-
शमे अने अगीश्रारमे, ए त्रण गुणठाणे पण जोग के० पांच जावनो एक जीवने विपे
एक समयें मेलापक होय, जे जणी तेने वादरकपायने उपशमाववे करी औपशमि-
कजावे चारित्र होय, अने द्वायिकजावे सम्यक्त्व होय, तथा मिश्रजावे ज्ञान, दर्श-
नादिक होय, औदयिकजावे मनुष्यगत्यादिक होय अने पारिणामिकजावे जीवत्वा-
दिक होय, एम पंचसयोगी सांनिपातिक होय ए रीते सर्व मली ठ सांनिपातिक
होय जे जणी ए ठ जांगें कोइ पण जीव पामीये, पण ए ठ जांगा खाली न होय
ए ठ जगना वली पदर जांगा थाय, जे जणी चार गतिमाहे मिश्र, औदयिक ने
पारिणामिक, ए एक त्रिकसयोगी जग पामीये तथा द्वायिक, मिश्र, औदयिक
ने पारिणामिक तथा औपशमिक, मिश्र, औदयिक, अने पारिणामिक, ए वे
चतुसयोगी जांगा पामीये ए त्रण जागाने, चार गति साथे गुणीये, तेवारें चार
जांगा थाय, अने तेरमो केवलीने द्वायिक, औदयिक अने पारिणामिक, ए त्रिकस-
योगी एक जांगो, तथा चौदमो सिद्धने द्वायिक, पारिणामिक ए द्विकसयोगी एक जांगो
होय, तथा पदरमो उपशमश्रेणीये मनुष्यने द्वायिक, सम्यक्त्वे पंच सयोगी एक जांगो
होय, इअपनरसन्निवाइअ के० ए पदर जेद, सांनिपातिकना वसता होय, शेप द्विकसयोगी
जांगा नव, त्रिकसयोगी जांगा आठ, चतु सयोगी जांगा त्रण, एव जेअवीसअस-
जविणो के० बीस जेद असत्रावी एटले शून्य ठे केवल जांगा उपजाववानें अर्थें
देखामवा पण तिहा कोइ जीवजेद नथी पामता ॥ ७१ ॥

हवे ए औपशमादिक जाव आठ कर्मने विपे विवरीने देखाडे ठे कोण
कर्मनो उपशम, कोण कर्मनो द्वायोपशम, कोण कर्मनो द्वाय, कया कर्मनो
उदय, कोण कर्म, पारिणामिकजावे होय ? ते कहेते

मोहो वसमो मीसो, चउ घाइसु अठ कम्मसु असेसा ॥

धम्माइ पारिणामिअ, जावे खधा उदइ एवि ॥ ७२ ॥

अर्थ- मोहोत्समो के० मोहनीय कर्मनो उपशम होय जेम राखें ठांस्यो अग्नि दीपे नहीं, तेम ज्यां कपायनो उदय न होय, तेने उपशम कहिये. अहींआं रसनो तथा प्रवेशनो उदय न होय तथा मीसो के० क्षायोपशम एटले जे उदयप्राप्त रस तेने जोगवी, क्षय पमाड्यो अने जे उदय नहीं आव्यो तेनु अनुदयरूप उपशम कह्यो, तेनी वच्चे जे उदयनुं आंतरं, ते क्षायोपशम रसोदयनी अपेक्षायें जाणवु ते क्षायोपशम, चउघाडसु के० एक ज्ञानावरणीय, वीजुं दर्शनावरणीय, वीजु मोहनीय, चोथुं अंतराय, ए चार घानीयां कर्म ठे जे जणी ए ज्ञानावरणादिक जे ठे, ते जीवना गुणप्रत्ये हूणें ठे. ते जणी एनो क्षायोपशम जाव होय तेणें करी ज्ञानादिक गुणनुं तरतमपणुं होय

अने एथी असेसा के० शेष रहा जे त्रण जाव एटले एक क्षायिक, वीजो औदयिक, वीजो पारिणामिक, ए त्रण जाव अष्टकम्मसु के० सर्व आठे कर्मने विपे होय.

एटले मोहनीय कर्मने विपे पांचे जाव होय, अने ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, अने अंतराय, ए त्रण कर्मने विपे एक औपशमिक विना शेष चार जाव होय, तथा, नाम, गोत्र, आयु अने वेदनीय, ए चार कर्मने विपे एक क्षायिक, वीजो औदयिक-त्रीजो पारिणामिक, ए त्रण जाव पामीयें एम कर्मनी अपेक्षायें जाव कहा

हवे अजीवनी अपेक्षायें जाव कहेठे. धम्माइपारिणामिअजावे के० एक धर्मा, स्तिकाय, वीजो अधर्मास्तिकाय, वीजो आकाशास्तिकाय, चोथो पुज्जलास्तिकाया पांचमो काल, ए पांच डव्य, अनादि पारिणामिकजावे ठे केम के पोतपोताने जावेज परिणम्या ठे. पण ते परजावे परिणमता नहीं, ते माटे अनादि पारिणामिक जावे ठे तेमांहे पण पुज्जल छलणुकादिक खंधा के० खंध ते सादिपारिणामिक जावें होय तथा अनंतप्रदेशी पुज्जलस्कंध ते उदइएवि के० औदयिकजावे पण होय जे जणी कर्मपुज्जल खंध, जीव सवधे पुज्जलविपाकनी कर्मप्रकृतिने उदये औदारिक नोकर्मना पुज्जलनेविपे वर्णादिक होय, माटें अनंतप्रदेशी स्कंध, कर्मवर्गणादिक पुज्जल, ते सर्व औदयिकजावे होय शुद्धपणु ठाडे, घटे, मटे ते माटें ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ७५ ॥

हवे एक जीवने जे जे गुणठाणे जेटला जेटला जाव होय, तिहा तिहां तेटला तेटला जाव कहेठे. मूलजावनी अपेक्षायें मिथ्यात्व, साखादन अने मिश्र, ए त्रण गुणठाणे मिश्रजावें अज्ञानादिक दश उपयोग होय अने औदयिकजावें गत्यादिक होय तथा पारिणामिकजावें जीवत्व, जव्यत्वादिक ए त्रिकसयोगी ज्ञागो औपशमिक अने क्षायिक एवं वे जाव विनानो होय.

सम्माइ चउसु तिग चन चउ पणु व गुव
चउखीणाऽ पुवे ति, ि गाणने गजिए ॥

अर्थ—सम्माश्चउसु के० सम्यक्त्वादिक चार गुणगणे एटले चोथे, पांचमे, ठे अने सातमे ए चार गुणगणे तिगचउजावा के० त्रण अथवा चार जाव होय एटले जो द्वायोपशमिकसम्यक्त्व होय, तो एक द्वायोपशमिकजावे सम्यक्त्व, ज्ञान, दर्शन अने विरति पण होय, बीजु औदयिकजावे गत्यादिक होय, त्रीजु पारिणामिकजावे जीवत्व, जव्यत्व होय, ए त्रिकसयोगी नागो एक होय अने द्वायिकसम्यक्दृष्टिने एक द्वायिकजावे सम्यक्त्व होय, बीजो द्वायोपशमिकजावे ज्ञानादिक होय, त्रीजो औदयिकजावे गत्यादिक होय, अने चोथो पारिणामिकजावे जीवत्व, जव्यत्व होय ए चार जाव होय अने तेमज ओपशमिक सम्यक्दृष्टिने पण द्वायिकसम्यक्दृष्टिनी पेरे त्रण सान्निपातिक होय, अने चोथो ओपशमिकसम्यक्त्व होय एम द्वायोपशमिक सम्यक्दृष्टिने त्रण जाव होय, तथा द्वायिक अने ओपशमिक सम्यक्दृष्टिने चार जाव होय अने सर्व जीव आश्रयी तो पाच जाव होय

तथा चउपणुवसामगुवसते के० अहीआ ओपशमिक ते नउसु अने दशसु गुणगणु जाणवु तथा उपशांत ते अगीआरसु गुणगणु जाणवु ए त्रण गुणगणे एक जीवने उपशमश्रेणी करता नवमे, दशमे अने अगीआरमे, ए त्रण गुणगणे चउ पण एटले चार तथा पाच जाव होय, ते आवी रीते के, एक द्वायोपशमिकजावे ज्ञानादिक होय, बीजु औदयिकजावे गत्यादिक, त्रीजु पारिणामिकजावे जीवत्व, जव्यत्वादिक अने चोथु ओपशमिकजावे सम्यक्चरित्र होय ए चार सान्निपातिकजाव होय तथा जे जीव, द्वायिकसम्यक्त्वे ओपशमश्रेणी पस्विज्जे, तेने एक द्वायिकजावे सम्यक्त्व होय, बीजो ओपशमिकजावे चरित्र होय, त्रीजो द्वायोपशमिक जावे ज्ञानादिक होय, चोथो औदयिकजावे गत्यादिक होय, अने पाचमो पारिणामिकजावे जीवत्व, जव्यत्वादिक होय ए पाच जाव एकठा होय माटे पचकसयोगी नागो होय

तथा चउसीणा के० दपकश्रेणीये क्षीणमोहनामे बारमे गुणगणे एक द्वायिकजावे चरित्र होय, तथा द्वायिकजावे सम्यक्त्व पण होय, बीजो मिश्रजावे ज्ञानादिक होय, त्रीजो औदयिकजावे गत्यादिक होय, चोथो पारिणामिकजावे जीवत्व, जव्यत्वादिक होय ए चार जाव जेला होय

तथा अपुवे के० अपूर्वकरणनामा आठमे गुणगणे पण द्वायिकसम्यक्त्वीने द्वायिकजावे द्वायिकसम्यक्त्व होय, बीजो मिश्रजावे ज्ञानादिक अने विरतिपणु होय, त्रीजो औदयिकजावे गत्यादिक होय, अने चोथो पारिणामिक जावे जीवत्वादिक होय, तथा ओपशमिक सम्यक्त्वाने एक ओपशमिकजावे ओपशमिकसम्यक्त्व होय, बीजो मिश्रजावे ज्ञानादिक होय, त्रीजो औदयिकजावे गत्यादिक होय, अने चोथो पारिणामिकजावे जीवत्वादिक एटले जीवपणु होय ए रीतेवे प्रकारे चार जाव कख्या

તથા તિન્નિસેસગુણગણગેગજિએ કેળ તેથી શેષ રહ્યાં જે પાંચ ગુણગણાં તેમધ્યેં મિથ્યાત્વાદિક ત્રણ ગુણગણે ઇટલે પહેલે, વીજે, ત્રીજે, એ ત્રણ ગુણગણે તો પૂર્વેં કહ્યો જે ત્રિકસંયોગીશ્ચાનો દશમો જાંગો ઇટલે એક ઔદયિક, વીજો પારિણામિક અને ત્રીજો ક્ષાયોપશમિક, એ ત્રણ જાવ હોય, અને તેરમે તથા ચૌદમે, એ વે ગુણગણે એક ક્ષાયિકજાવે સમ્યક્ત્વાદિક નવ હોય, તથા વીજો ઔદયિકજાવેં ગત્યાદિક હોય, અને ત્રીજો પારિણામિકજાવેં જીવત્વાદિક હોય એ પૂર્વોક્ત ત્રિકસંયોગીઠ નવમો જાંગો હોય એમ એગજિએ ઇટલે એક જીવને એક સમયે ઇટલા જાવ હોય

હવે ઔપશમિકજાવના ઉત્તરજેદની સંખ્યા ગુણગણે કહેઠે તિહાં ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ, ચોથા ગુણગણાથી માંફીને અગિઆરમા ગુણગણા પર્યંત લાજે ઠે અને નવમે, દશમે તથા અગિઆરમે, એ ત્રણ ગુણગણે ઉપશમચારિત્ર પણ હોય, તેથી એ વે ઔપશમિક જાવ, ઉપર કહેલા ગુણગણે હોય

ક્ષાયિકજાવના ઉત્તર જેદની સંખ્યા ગુણગણે કહે ઠે ઇટલે ચોથા ગુણગણાથી અગિઆરમા લગે ક્ષાયિકજાવે એક ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વ હોય, અને વારમે ગુણગણે ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વ તથા ક્ષાયિકચારિત્ર, એ વે ક્ષાયિકજાવેં હોય તેરમે અને ચૌદમે ગુણગણે સમ્યક્ત્વ, ચારિત્ર, કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શન, એ ચાર ક્ષાયિકજાવેં હોય, તથા દાનાદિક પાંચ લલિધ ક્ષાયિકજાવે હોય એ રીતેં એ અત્તનાં વે ગુણગણે એ નવ ક્ષાયિકજાવ લાજે ઇટલે ક્ષાયિકજાવ કહ્યો

હવે ક્ષાયોપશમિક જાવના ઉત્તર જેદની સંખ્યા ગુણગણા આથી કહે ઠે મિશ્ર-જાવે ત્રણ અજ્ઞાન તથા ચક્ષુ અને અચક્ષુ, એ વે દર્શન, અને દાનાદિક પાંચ મિશ્ર-લલિધ, એ દશ જાવ પ્રથમનાં વે ગુણગણે હોય ત્રીજે ગુણગણે મિશ્રજ્ઞાન ત્રણ, તથા દર્શન ત્રણ અને દાનાદિક લલિધ પાંચ તથા મિશ્રમોહનીય એક, એ વાર જાવ હોય તથા ચોથે ગુણગણે મિશ્રમોહનીય ટાલીયેં, અને ક્ષાયોપશમિક સમ્યક્ત્વ જેલીયેં, તેવારે વાર જાવ હોય પાંચમે ગુણગણે, દેશવિરતિ સહિત તેર જાવ હોય તથા ઠઠે અને સાતમે ગુણગણે, મન-પર્યવજ્ઞાનસહિત ચૌદ જાવ હોય તથા આઠમે, નવમે અને દશમે, એ ત્રણ ગુણગણે, ક્ષાયોપશમિક સમ્યક્ત્વ ન હોય, તેથી શેષ તેર જાવ હોય. તથા અગિઆરમે અને વારમે ગુણગણે, ક્ષાયોપશમિક ચારિત્ર ન હોય, તેથી શેષ વાર જાવ મિશ્રના હોય, અને તેરમે તથા ચૌદમે ગુણગણે, ઘાતીયાં કર્મ કહે-ગયાં, તેમાટેં મિશ્રજાવ નજ હોય

હવે ઔદયિકજાવના ઉત્તર જેદની સંખ્યા ગુણગણે કહેઠે. તિહા પ્રથમ મિથ્યા-ત્વગુણગણે ગતિ ચાર, કપાય ચાર, વેદ ત્રણ, લેશ્યાઠ, એવં સત્તર, તથા અજ્ઞાન એક,

असिद्धत्व एक, अविरति एक अने मिथ्यात्व, ए एकवीश श्रौदयिकजाव होय. बीजे गुणठाणे, मिथ्यात्व विना शेष बीश जाव होय, तथा त्रीजे अने चोथे गुणठाणे, एक अज्ञान न होय, शेष ळगणीश होय पांचमे गुणठाणे, नरकगति, तथा देवगति, ए वे विना शेष सत्तर श्रौदयिकजाव होय, ठठे गुणठाणे तिर्यग्गति तथा असंयम, ए वे विना शेष पदर जेद होय सातमे गुणठाणे, प्रथमनी त्रण लेख्यायें हीन करीयें, तेवारें चार जेद होय आठमे तथा नवमे गुणठाणे, पद्म अने तेजोलेश्या विना शेष दश जेद होय दशमे गुणठाणे त्रण वेद अने त्रण कपाय विना चार जेद श्रौदयिकजावना होय तथा अग्नी आरमे, वारमे अने तेरमे ष त्रण गुणठाणे एक मनुष्यगति, बीजो शुक्ललेश्या, त्रीजो असिद्धत्व, ए त्रण श्रौदयिकजावना जेद होय, तथा चौदमे गुणठाणे एक शुक्ललेश्या विना असिद्धत्व अने मनुष्यगति, ए वे श्रौदयिकजावना जेद होय

हवे पारिणामिक जावना उत्तर जेदनी सख्या, गुणठाणे कहेठे तिहा मिथ्यात्व गुणठाणे जडव्यत्व, अजडव्यत्व अने जीवद्व, ए त्रण पारिणामिकजावना जेद होय, अने सास्वादनी सारीने चारमा गुणठाणा सुधी एक अजडव्यत्वविना शेष वे पारिणामिक जावना जेद होय, अने तेरमे तथा चौदमे, ए वे गुणठाणे आसन्नसिद्धावस्था जणी तथा घातीया कर्म खपाव्या, तेजणी तथा बीजा कोड कारणने लीधे पूर्वाचार्यें जडव्यत्वपणु विवद्वयु नथी, तेथी एकज जीवत्वपणु पारिणामिकजावे होय एम जे गुणठाणे जेटला उत्तरजावना जेद होय, तेने सवधें अनेक सान्निपातिकजेद यथासजवें विचारिने कहेवा ए उत्तरजावजेद, गुणठाणे कहेवा ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७३ ॥

एम सविस्तरपणे जावनु स्वरूपसरयाविजागनिरूपण कष्टु हवे ते औपशमिकादिक जावें वर्तता जीव अव्यनु परिमाण तथा तेउने मां होमाहे अद्वयदुत्वनु विचारद्वारनिरूपण, सरयात, असख्यात अने अनंताने ज्ञाने करी सुगम थाय, ते जणी सरयातादिकना विचारनु द्वार दशमु कहेठे

॥ हवे सरयाता, असरयाता अने अनंताना जेद कहेठे ॥

सखिजोग मसख, परित्त जुत्त निश्च पय जुश्च तिविहं ॥

एव मणतपि तिहा, जहन्न मशुकसा सवे ॥ ७४ ॥

अर्थ—सखिजोग के० सरयातो काळ एकज जाणवो अने मसख के० अमरयातो काळ त्रण जेठे ठे ते कहेठे एक परित्त के० प्रत्येकासरयातु, बीजु जुत्त के० युक्तासरयातु, त्रीजु निश्चपयजुश्चतिविहं के० पोताना पदसयुक्त करीये, तेवारे असख्यातासरयातु, थाय ए त्रण जेद थया एव के० ए रीतें मणतपितिहा के० त्रण अनतापण पहिज नामें जाणवा तयथा ते कहे ठे एक प्रत्येकानतु, बीजु युक्तानतु, त्रीजु

अनंतानंतु, एम सर्व थइ सात जेद थया ते पण वली एकेरुना जहन्नमज्जकसासिबे के० एक जघन्य, वीजो मध्यम, त्रीजो उत्कृष्ट, एवा त्रण त्रण जेद होय, तेवारें एकवीश जेद थाय तेनां नाम कहे ठे एक जघन्यसंख्यातुं, वीजुं मध्यमसरयातु, त्रीजुं उत्कृष्टसख्यातु, ए त्रण सरयातानां नाम कहां तेमज एक जघन्यप्रत्येकासरयातु, वीजु मध्यमप्रत्येकासरयातुं, त्रीजु उत्कृष्टप्रत्येकासरयातु, चोथु जघन्ययुक्तासरयातु, पाचमुं मध्यमयुक्तासरयातुं, ठहु उत्कृष्टयुक्तासरयातुं, सातमु जघन्यअसरयातासरयातु, आठमु मध्यमअसख्यातासरयातु, नवमु उत्कृष्टअसरयातासरयातु, ए नव असरयातानां नाम कहां तेमज असंख्यातानी पेरें नव अनतानां नाम पण कहेवां एटले एक जघन्यप्रत्येकानंतुं, वीजुं मध्यमप्रत्येकानंतु, त्रीजु उत्कृष्टप्रत्येकानंतु, चोथु जघन्ययुक्तानंतु, पांचमुं मध्यमयुक्तानंतु, ठहु उत्कृष्टयुक्तानंतु, सातमु जघन्यअनंतानंतु, आठमु मध्यमअनतानंतु; अने नवमु उत्कृष्टानतानंतु ए नव अनतानां नाम कहां ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ७४ ॥

हवे ए एकवीश जेद विवरी देखाडे ठे तिहां प्रथम त्रण सरयाताना जेद, देखाडे ठे. तेमा एकनी सख्या नहि, जे त्रणी एक घडो दीठे ए घनो ठे एम कहे-वाय, पण आ एटला घडा ठे एम सख्या न होय

लहु संखिज्ज डुच्चिअ, अउपरं मज्झिमंतु जागुरुअं ॥

जवूदीव पमाणय, चउपद्ध परूवणाइ इम ॥ ७५ ॥

अर्थ-तेमाटे डुच्चिअ के० वेथी संख्या मानीये तेणे लहुसंखिज्ज के० जघन्य संख्यातुं बेने कहीये अने अउपरं के० ए वेथी पठी उपरांत त्रण, चार, पाच, ठ, एम जागुरुअ के यावत् उत्कृष्टा सख्यातामां एक रूपहीन होय, त्या खगे मज्झिमंतु के० मध्यम सख्यातु कहीये हवे उत्कृष्ट सख्यातानी प्ररूपणा कहे ठे. जवूदीवपमाण-यचउपद्धपरूवणाइइम के० जवूदीप प्रमाण चार पालानी प्ररूपणाये करीने उत्कृष्ट सरयातु जाणवु तथथा ते कहे ठे जवूदीप जेवडो एक लाख योजन लांबो, पहोखो अने वाटखो तो त्रण लाख, शोल हजार, वसे ने सत्तावीश योजन, त्रण कोश, एकसो अष्टावीश धनुष्य, तेर अगुल, एक जव, एक जू, एक लीख, ठ वालाग्र, सात त्रसरेण, पाच परमाणु, एटली परिवि जाणवी अने एक हजार योजन उडो तथा आठ योजननी जगति, ते उपर वे गाउनी वेदिका, एवडो उनो पालो, ते जेम धान मापवानी पाली होय, तेवो सरसवें करी जरीये, ते पालो कहीये ते पालो सिंग सूधो सर्व जरीयें, तेमा एक सरसवमात्र ते उपरें ठेरे नहिं, एवो जरीये पठी ते पालाने उपानी ते मांहेला एकेक सरसव एकेरु द्वीप, समुद्र दीठ मूकता जइयें, पठी जे द्वीपे अथवा जे समुद्रें ते पालो गळो थाय तेवडोज वली वीजो पालो

कढपीयें तेनु नाम अनवस्थित पाखो कहीये जे जणी ए पाखो उत्तरोत्तर वर्द्धमान स्वजावने जजशे, पण एटबुज नहीं रहे, ते माटे ए पाखानु अनवस्थित एवु नाम कहीयें, एम अनुक्रमें चार पाखा होय, तेनां नाम कहेवे ॥ ७५ ॥

पट्टाण वठिअ सिला, ग पडि सिलागा महासिलागखा ॥

जोयण सहसो गाढा, सवेइ अता ससिह जरिआ ॥ ७६ ॥

अर्थ-पट्टाणवठिअ के० पहेलो अनवस्थित पाखो कहीये जेजणी जे छीपे तथा जे समुडे ते पाखो खाली थाय तेवढो छावो, पहोलो अने हजार योजन उडो, सानाआठ योजन उचो, कढपता, कढपतां वधतो जाय तेथी ते अनवस्थित पाखो प्रथम जाणवो, अने ते अनवस्थित पाखानी गणतीने अथें लाख योजन लावो, पहोलो तथा एक हजार योजन उमो जगति अने वेदिका उपर तेणे सहित कढपीये, ते अनवस्थित गुणवा निमित्तें शलाका एटले सरसव तेनो प्रक्षेप तेणे करी जराय वे, तेथी ते बीजा पाखानु नाम पण सिलाग के० शलाका पाखो कहीयें, तथा ते शलाकानी जरतीनी सग्या निमित्तें वल्ली तेवडोज त्रीजो पाखो कढपीये ते मध्ये एकेक प्रतिशलाका मूकीयें, ते मूकता जराय, ते जणी ते त्रीजानु नाम, पनिसिलागा के० प्रतिशलाका पाखो कहीयें वल्ली ते प्रतिशलाकानी सरया निमित्त, चोथो महासिलागखा के० महाशिलाकानामें पाखो कढपीये, ए चार पाखाना नाम कहां. तिहां जोयणसहसोगाढा के० एक हजार योजन धरतीमाहे उमो, एक हजार योजननु रत्नप्रजा पृथ्वीनु प्रथम सहस्र योजनप्रमाण रत्नकाक जेदीने बीजु वज्रकाक ठे तेनु तनु जाणवु, तथा ते उपरें, आठ योजन उची, वार गाठ नीची, आठ गाठ मध्ये, चार गाठ उपरें पहोली, एवी वज्रमयी जगति जाणवी ते उपर वल्ली वे गाठ उची, पाचतें धनुष्य पहोली, एवी वेदिका जाणवी सवेइअता के० ते वेदिका सहित वेदिकाना अत सुधी ससिहजरिआ के० सिंग सूधा सरसवे करी जरिये जेम ते उपरें एक शलाका मात्र न समाय तेवी रीते पहेलो अनवस्थित पाखो जरियें, पठी ते अनवस्थित पाखाना सरसवने शुं करीयें ते आगली गाथायें कहेवे इति समुच्चयार्थ ॥ ७६ ॥

तो दीनु दहिसु इकि, क सरिसव खिविअ निष्ठिए पढमे ॥

पढमं वतदंतचिअ, पुण जरिए तम्मि तह खीणे ॥ ७७ ॥

अर्थ-तो के० ते पाखाने कोइएक देव अथवा दानव उपानीने पोताना नावा दस्तानु उपर ते प्रथम अनवस्थित पाखाने स्थापीने तेमाहेथी एकेक सरसव

जमणा हाथथी खेइने दीबुदहिसुइक्कि के० द्वीप अने समुद्रने विपे एकेको सरि-
सवंखिविथ के० सरिसव मूकतो जाय, ते जे द्वीपें तथा जे समुद्रें पढमे के०
पहेला पालाना सरसव निछिए के० निछे एटखे खाली थाय

पढमंवतद तंचिय के० वली जे द्वीपें, अथवा जे समुद्रें, ते प्रथम अनवस्थित पालो
वालो थाय, तेदखोज लावो, पहोखो एटखे वचमाना द्वीप अने समुद्र सर्व
तेमध्यें समावे एटलो लावो, पहोखो तेमज एक हजार योजन उडो, सामान्या
योजन उंचो, बीजो पालो कटपीने तेने पुणजरिए के० वली पण शिखासहित
सरसवे करीने जरीयें, तंम्मितहखीणे के० वली ते पालाने पण तेमज उपाडीने
कोइ देवता तेमज वली आगला एकेक द्वीपें अने समुद्रें एकेक सरसव मूकतो
जाय. एम करतां जे द्वीपें तथा जे समुद्रें ते पालाना सरसव खाली थाय तेवारें शुं
करीये, ते कहेवे ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ७७ ॥

खिप्पइ सिलाग पद्धे, गु सरिसवो इय सिलाग खिवणेणं ॥

पुणो वीउं अ तउं, पुवपिव तम्मि उइरिए ॥ ७८ ॥

अर्थ — तेवारें तेनी संख्यानिमत्त खिप्पइसिलागपद्धेगुसरिसवो के० शिलाकनामा
बीजा पालाने विपे अनेरो एक सरसव नाखीयें, अहिंथां कोइएक आचार्य कहेवे के
ते सरसव अनवस्थित पालामांहेथीज लीजीयें, अने अन्य कोइ आचार्य वली एम
कहे वे के ते सरसव बीजो नवो लीजीयें, अने शलाका पालामध्यें नाखीयें
परतु अनवस्थित पालामाहेथी न लीजीयें, अहीं तत्व केवली जाणे. अत्रे काइ
कहेथे के प्रथम जेवारें अनवस्थित पट्ट खाली कछु तेवारें एक सरसव शलाक
पट्टने विपे केम नाखु नहीं ? अने आ बीजी वार अनवस्थित पट्ट खाली थये
थके एक सरसव शलाक पट्टने विपे नाखु कछु तेनु कारण शु ? अत्र गुरु कहे वे
के, अनवस्थित पट्ट जरीने उलवीयें तेवारें एक शलाका पट्टने विपे स्थापीयें, एम
तिहां प्रथम पट्ट तो जुबूद्वीप प्रमाण लक्ष योजन विस्तारवालो हतो तो तेने
अनवस्थित न कहीयें, केम के तेनु प्रमाण वे तेमाटे तेने अवस्थित कहीयें. अने
बीजा पट्टने अनवस्थित कहीयें ते अनवस्थित पट्टनी शलाकाये करीने शलाका
नामें बीजो पट्ट जरीयें तें तें कारणे प्रथम पट्ट वर्ज्जने बीजा पट्टनु ग्रहण कीधुं वे.

इयसिलागसवणेणपुणोबीउंअ के० ए प्रकारे जिहा ते अनवस्थित पालाना
सरसव जे द्वीप, समुद्र उपर मूस्या थका खाली थया ते द्वीप समुद्र प्रमाण वली
बीजो अनवस्थित पालो कदगोयें, तेने बीजो शिखा पर्यंत सरसवें करीने जरीय ने

पूर्वली पेरे छीप समुद्र उपर एकेक सरसव मूकीने खाली करीयें तेवारें वली वीजु सरसव ते शलाका पढ्यमाहे घालीये

वली पण जे छीप, समुद्र उपरें पूर्वे सरसवनो ठेह आव्यो ठे ते छीप, समुद्र प्रमाण त्रीजो अनवस्थित पढ्य कढपीये, तेने वली सरसवें करी जरीयें, वली ते पालाना सरसव पण तेमज पूर्वली पेरे छीप, समुद्र उपर एकेक मूकता जेवारें खाली थाय तेवारे त्रीजु सरसव शलाका पढ्यनेविपे नाखीये, एम नवा नत्रा अनवस्थित पढ्य जरता जरता तथा तेने फरी खाली करतां करतां एकेक सरसव शलाकामाहे नाखतां यकां जेवारे शलाका संज्ञिक वीजो पढ्य शिरापयंत सपूर्ण जराय,

तउ के० तेवार पठी ते शलाकापढ्यने पण पुत्रपिवतमिम्मउरिए के० पूर्वली पेरे हस्ततल उपर लेउने कोड देव, दानव ते पढ्यमाहेलो एकेक सरसव जे छीप, समुद्रें अनवस्थित पढ्यनो प्राप्त आव्यो ठे तिहाथी आगला छीप, समुद्र उपरें एकेक सरसव मूकतो जाय, एम करता जे छीप, समुद्रें ते शलाका पढ्य खाली थाय, तेवारे शु करीयें ? ते कहेठे ॥ ३८ ॥

खीणे सिलागि तइए, एव पढमेहि वीअयं जरसु ॥ तेहि-

अ तइअ तेहिअ, तुरिअजा किरफुडा चउरो ॥ ३९ ॥

अर्थ-खीणेतिलाग के० एम करता ते शलाका पालो गालो थये तइए के० त्रीजा प्रतिशलाकापालामाहे अनेरो एक सरसव मूकीये, वली तिहा अनवस्थित कढपीये एव के० ए रीतें पढमेहि के० पहेले अनवस्थित पाले करीने वीअयजरसु के० वीजो शलाकापालो जरीये, अने तेहिअतइअ के० ते शलाकायें करीने त्रीजो प्रतिशलाका पालो जरीये, तेहिअतुरिअ के० ते त्रीजा प्रतिशलाकाये करीने चोथो महाशलाका पालो जरियें, ते चोथो महाशलाका जख्या पठी वली पूर्वली पेरे त्रीजो प्रतिशलाका जरीये, ते प्रतिशलाका जराइ रखा पठी वली पूर्वली पेरे पहेला अनवस्थित पाले करी वीजो शलाका पालो जरीयें, ते शलाका जराइ रखा पठी ते त्रणे पाला जे छीप समुद्रना अनवस्थित पालायें करी जराइ रखा ठे ते छीप, समुद्रपर्यंत जमी सणीने तेटलो वली अनवस्थित पालो कढपीने सरसवें करी जरीये जाकिरफुडाचउरो के० जे एटले निश्चं चारे पाला फुडा एटले शीखा सहित सपूर्ण जराणा द्रव्यकार्थ ॥ ३९ ॥

हवे जावार्थ कहेठे जेवारें ते शलाका पढ्य खाली थाय, तेवारें तेना जरता गणवा निमित्त तइए के० त्रीजा प्रतिशलाकासंज्ञिक पढ्यने विपे अनेरो एक सरसव नाखीयें तेवार पठी वली ते शलाकापढ्यमाहेला सरसवनो जे छीपे अथवा समुद्रें अत आव्यो

હોય તે ઢીપ, સમુદ્ર પ્રમાણ વલી અનવસ્થિત પદ્ય કલ્પીયં, તે સરસવેં કરી જરીને વલી પૂર્વલી પતેં ડપાડી આગલા એકેક ઢીપ, સમુદ્રે એકેક સરસવનો ઢાળો મૂકતા જણ્યે, તે જેવારે ચાલી થાય, તેવારે એક સરસવ વલી શલાક પદ્યમાહે નાલીયે એમજ વલી પણ જે ઢીપ, સમુદ્રે તે અનવસ્થિત પદ્ય ઢાલો થાય, તે ઢીપ, સમુદ્રપર્યંત ફરી અનવસ્થિત પદ્ય કલ્પીયં, તે પણ પૂર્વલી પતેં ચાલી કરીયેં તેવારે ત્રીજો સરસવ વલી શલાક પદ્ય માહેં નાલીયેં, એજ રીતેં નવા નવા પ્રમાણે અનવસ્થિત પદ્યને જરવે ચાલી કરવે કરીને એકેક સરસવ શલાકા પદ્યમધ્યે નાલતાં થકાં તે શલાકા પદ્ય જેવારે વીજી વાર સંપૂર્ણ શિલાસહિત જરાય તેવારે વલી તે શલાકા પદ્યના સરસવનો એકેક ઢાળો એકેક ઢીપ, સમુદ્રેં મૂકતાં જેવારે તે ચાલી થાય, તેવારે વીજા સરસવનો એક ઢાળો ત્રીજા પ્રતિશલાકા સહિત પદ્યને વિપે નાલીયેં

એજ રીતેં વલી વધતો વધતો પહેલો અનવસ્થિત પાલો જરી જરીને તેના સરસવ આગલે આગલે ઢીપ, સમુદ્રેં મૂકતાં મૂકતાં તે અનવસ્થિતનો સંરયા આણવા નિમિત્તે એકેક સરસવનો ઢાળો શલાકાનામે વીજા પદ્યમાહે મૂકતા મૂકતાં એવી રીતે તે શલાકાનામે વીજો પદ્ય શિલાસહિત જરતાં જરતાં તે શલાકાની સંરયા આણવા નિમિત્ત તે શલાકાપદ્યનો એકેક સરસવ ત્રીજા પ્રતિશલાકા પદ્યને વિપે નાલતાં થકાં જેવારે તે પ્રતિશલાકા પદ્ય પણ સંપૂર્ણ શિલાસહિત જરાય, તેવારેં તે વીજા શલાકા પદ્યના સરસવ ચાલી કસ્યા ઠે તે સરસવનો પ્રાંત જે ઢીપ, સમુદ્રેં આવ્યો ઠે તે થકી વલી આગલા ઢીપ, સમુદ્રને વિપે ત્રીજા પ્રતિશલાકા પદ્યને ડપાડી તેનો એકેક સરસવ એકેક ઢીપ, સમુદ્રેં નાલીયેં એમ કરતાં જેવારેં તે પ્રતિશલાક પદ્ય ચાલી થાય, તેવારે અનરો એક સરસવ મહાશલાક નામેં ચોથા પદ્યને વિપે નાલીયેં અને તે પ્રતિશલાક પદ્યના સરસવનો જિહા પ્રાંત આવ્યો ઠે તે ઢીપ, સમુદ્ર પ્રમાણ વલી અનવસ્થિત પાલો કલ્પીયં, તે વલી પૂર્વલી રીતેં જેટલી વાર જરીને ચાલી કરીયે તેટલા સરસવ વીજા શલાકા પદ્યમાહે નાલીયેં એમ કરતાં કરતાં શલાકાપદ્યને જરીયે તે જરાયા પઠી તે શલાકા પદ્ય ડપાડી જિહા અનવસ્થિત પદ્યના સરસવનો પ્રાંત જે ઢીપ, સમુદ્રે આવ્યો ઠે તેથી આગલા ઢીપ, સમુદ્ર ડપરે એકેકો સરસવ મૂકતાં જે ઢીપ, સમુદ્ર ડપરે સરસવનો પ્રાંત આવે શલાકા પદ્ય ચાલી થાય, તેવારેં એક સરસવ પ્રતિશલાકાનામા ત્રીજા પદ્યને વિપે નાલીયેં. એ રીતે ફરી પણ પૂર્વલી પેરેં પહેલા અનવસ્થિત પાલાયેં કરી વીજા શલાકાપદ્યને જરવે ચાલી કરવે કરી એકેક સરસવ ત્રીજા પ્રતિશલાકાને વિપે પ્રક્ષેપ કરતાં થકાં જેવારે પ્રતિશલાક પદ્ય પૂર્ણ જરાય, તેવારે તે ડપાડીયેં, અને જિહાં શલાકા પદ્યના સરસવનો પ્રાંત જે ઢીપ,

સમુદ્રને વિષે શ્રાવ્યો ઠે તેથી શ્રાગલા એકેક ઢીપ, સમુદ્રને વિષે તેમાંહેલો એકેકો સરસવ મૂકતા જડ્યેં એમ કરતા જેવારેં તે પ્રતિશલાકા પલ્લવ ચાલી થાય તેવારેં વીજો સરસવ ચોથા મહાશલાક પલ્લવને વિષે નાલીયેં, એવીજ રીતેં ફરી અનવસ્થિતેં કરી શલાકા જરીયેં, અને શલાકાએ કરી પ્રતિશલાકા જરી ચાલી કરતા એકેક સરસવ, મહાશલાકામાંહે પ્રલેપ કરતા થકા મહાશલાકા નામે ચોથુ પલ્લવ પણ સંપૂર્ણ શિલાપર્યંત જરિયે વલી પણ અનવસ્થિતની સરચાયેં કરી, શિલાકા પૂર્ણ જરિયેં, તેમ વલી શલાકાને ઠલવી ઠલવી-ને એકેક પ્રતિશલાકા સરસવે કરી પ્રતિશલાકા પલ્લવ પણ પૂર્ણ જરિયે, અને વલી પણ અનવસ્થિતની સરચાયે કરી શલાકા પૂર્ણ જરિયે તેવાર પઠી વલી જિહ્વા જેનો ઠેલ્લો સરસવ મૂક્યો, તે ઢીપ અથવા સમુદ્ર જેટલો લાંવો, પહોલો, હજાર યોજન ઊંડો, સાઢાશ્રાઊ યોજન ઝૂંચો, એવો અનવસ્થિત પાલો પણ સરસવેં કરી જરિયેં એમ જાકિરફુડાચઊરો કે ૦ એમ ચારે પાલા સરસવેં કરી ફુડા પટલે શિલાપર્યંત સંપૂર્ણ જરાય

હવે શ્રાગલ કોઈ પાચમો પાલો નથી કલ્પ્યો કે જે પાલામાંહે મહાશિલાકા ઠાલવવાની સરચા અથેં દાણો મૂકીયે, તેથી તે ચોથો પાલો જત્યો રહ્યો તથા પ્રતિશિલાકાને ઠાલવવાની સરચાને કાજે દાણો મૂકાય, તે પણ મહાશિલાકામધ્યેં સમાવતુ નથી તેથી તે પણ જત્યો રહ્યો, એમ શિલાકાસંરચાનો દાણો પણ પ્રતિશિલાકામાંહે ન સમાવે, તેથી તે પણ જત્યો રહ્યો તથા અનવસ્થિતની સરચા સરસવ પણ શલાકામધ્યેં ન સમાવે તેથી તે પણ જત્યો રહ્યો ॥ ૭૫ ॥

પઢમંતિ પલ્લુદ્ધરિઆ, દીવુદહી પલ્લ ચઝ સરિસ વાય ॥

સઘોવિ એસ સમી, રુવુણો પરમસખિજ્ઞ ॥ ૮૦ ॥

અર્થ-હવે પઢમતિપલ્લુદ્ધરિઆ કે ૦ પહેલા ત્રણ પાલે કરી ઊઝાયા જે દીવુદહી કે ૦ ઢીપ, સમુદ્ર, તેના સરસવ પટલે ધુરથી સરસવ જે ઢીપેં, સમુદ્રેં મૂક્યા ઠે તેના સરસવની સરચા અને પલ્લચઝસરિસવાય કે ૦ જે ચાર પાલા જત્યા રહ્યા ઠે તેમાંહેલા સરસવની સંરચા એકઠી કીજે સઘોવિસરાસી કે ૦ સર્વ ૫ રાશિ જે સરસવના સમૂહ તેમાંહેથી રુવુણો કે ૦ એકો રૂપ કાઢી નાલીયેં પટલે એક સરસવ ઊઠી કરીયેં, તેવારેં પરમસખિજ્ઞ કે ૦ ઊલ્લુપ્ટ સગ્યાતુ થાય, તેમાંહેથી પણ એકાદિરૂપ હીન કરતા અને ત્રણથી માઢીને ઊપરાતે મધ્યમ સરચાતું થાય અને બેની સરચા તે જઘન્ય સગ્યાતો જાણવો એમ ત્રણ સંરચાતાના જોદ કહ્યા. ॥ ૮૦ ॥

॥ हवे नव असंख्याताना जेव कहे ठे ॥

रुव जुअंतु परिता, ऽसंखं लहु अस्सरासि अत्रासे ॥

जुत्तासंखिज्जं लहु, आवलिया समय परिमाणं ॥ ८१ ॥

अर्थ—पूर्वोक्त उत्कृष्ट संख्याता मध्यें रुवजुअंतु के० एक रूप जेततां लहु के० जघन्य परिता के० प्रत्येक ऽसंख के० असंख्यातु होय अस्स के० ए जघन्य प्रत्येक असंख्याताना जेटलां रूप ठे, ते एक उले मांभीये, नीचें तेनो आंक मांभीने तेटली वार तेटला गुणा करता जइयें, एटले तेने रासिअत्रासे के० राशि अन्यास कहीयें. जेम असंख्यातानाये प्रत्येक असंख्याताना रूप पांच कट्ठीये, ते उपरें पाच एकडा मांभीये, तेनी हेठल पांच पांचडा मांडीयें, गुणतां जइयें तिहा पांचने पाच साथे गुणतां पच्चीस थाय ते वली पांच साथे गुणतां एकसो ने पच्चीस थाय, तेने वली चोथा पांचका साथें गुणतां ठसे ने पच्चीस थाय तेने वली पांचमा पाचका साथे गुणतां त्रण हजार एकसो ने पच्चीस थाय.

एम प्रत्येक असंख्याताना जेटलां रूप थाय, तेने वली तेटलीवार तेटला गुणा करतां जुत्तासंखिज्जलहु के० जघन्ययुक्त असंख्यातुं होय एटले प्रत्येक असंख्याताना जेटला रूप ठे, तेटला सरसवनो फरी राशि अन्यास करीये, अर्थात् तेटला सरसवने तेटलाज वखत तेटला सरसवें करी गुणीयें, तेवारे चोथु जघन्ययुक्त असंख्यातुं थाय; तेणे आवलिआसमयपरिमाण के० एक आवलिना समयतुं प्रमाण थाय एटले एक आवलिकामां एटला असंख्याता समय होय तेमांहेथी वली एक रूप हीन करीयें, तेवारे उत्कृष्ट प्रत्येक असंख्यातुं त्रीजु थाय, तथा जघन्य प्रत्येक असंख्याताथी मांडीने एक रूपें हीन उत्कृष्ट प्रत्येक असंख्याता लगे सर्व मध्यम प्रत्येक असंख्याता जाणवा ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ८१ ॥

वि त्ति चउ पंचम गुणणे, कम्मा सग संख पढम चउ सत्त ॥

एता ते रुवजुआ, मज्जारूवुण गुरुपत्ता ॥ ८२ ॥

अर्थ—अर्हीआं वि के० असंख्याताना त्रण जेदनी अपेक्षाये वीजु अने नव जेदनी अपेक्षाये चोथुं, एवु जघन्य युक्त असंख्यातु तेनो राशि अन्यास करतां, सगसख के० असंख्याताना नव जेदनी अपेक्षाये सातमुं जघन्य असंख्यातासंख्यातु होय त्ति के० असंख्याताना त्रण जेदनी अपेक्षाये त्रीजु जघन्य असंख्यातासंख्यातु, तेनो वली राशि अन्यास करता पढम के० पहेलु अनतु होय, एटले नव अनतानी अपेक्षाये प्रथम जघन्य प्रत्येकानतु थाय चउ

के० मूलजेदनी अपेक्षाये चोथुं प्रत्येकानंतुं ठे, तेनो राशि अज्यास करतां नव अनंता मांहेलु चउ के० चोथु जघन्ययुक्तानतु होय, पचम के० मूल जेदनी अपेक्षाये पांचमु मध्यम युक्तानतु ठे, तेने गुणणे के० राशि अज्यास करता सत्तणंता के० सातमु जघन्य अनतानतु होय ए रीतें प्रथम पद साथें वीजुं पद कम्मा के० अनुक्रमें जोन्वुं ते के० ते जघन्य युक्तासरयाताने वली रूवजुआ के० एकादि रूप जेळीये, एटले एकादरूपें युक्त करीये तेवारे मद्या के० मध्यमयुक्त असंख्यातुं होय, अने रूवुण के० एक रूप हीन करीये, तो तेवारे गुरुपछा के० पाठलु प्रत्येकासरयातु उत्कृष्ट होय

तेम जघन्य असंख्याता असंख्यातामांहे पण एक रूप जेळीयें, तो मध्यम असंख्यातो असंख्यातो थाय, तथा एक रूप काढीये, तो उत्कृष्ट युक्तासरयातु होय, एम जघन्य प्रत्येकानतामांहेथी पण एक रूप काढे थके उत्कृष्ट असंख्याता असंख्यातु होय, अने एक रूप जेलतां मध्यम प्रत्येकानतु होय ए रीते आगल पण सर्वत्र जाणवु ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ७२ ॥

इय सुत्तुतं अन्ने, वग्गिअमिक्कसि चउत्तय मसंखं ॥

होइ असखासंख, लहु रूवजुआ तु त मसं ॥ ७३ ॥

अर्थ- इयसुत्तुतं के० ए रीतें सूत्रोक्त एटले श्री अनुयोगद्वारादि सूत्रमध्ये नव असंख्याताना तथा नव अनताना स्वरूप ए रीतें कळा ठे एटले सूत्रोक्त विधिकहो हवे मतांतरे वली अन्ने के० अन्य कोइएक आचार्य वीजी रीते पण एनुं स्वरूप कहें ठे, ते रीते कहीयें तेंय वग्गिअमिक्कसिचउत्तयमसख के० जे चोथु जघन्य युक्त असंख्यातु ठे तेनो वर्ग करीए, वर्ग एटलें तजुणो करीयें, जेम नवनो वर्ग एम्याशी थाय, तेम जघन्य युक्त असंख्यातु ते जघन्ययुक्त असंख्याता साथे तजुणो करीयें, तेवारे होइअसखासखलहु के० सातमु जघन्य असंख्याता असंख्यातु थाय. तेमांहे रूवजुआ के० एकादि रूप जेळीये, तेवारे तमद्य के० मध्यम असंख्याता असंख्यातु आठमु थाय ॥ ७३ ॥

रूवूण माइम गुरु, ति वग्गिउ तन्निमे दसकेवे ॥

लोगागासपएसा, धम्माधम्मेगजिअ देसा ॥ ७४ ॥

अर्थ- रूवूणमाइमगुरु के० वली तेहीज सातमा जघन्य असंख्याता असंख्यातामांहेथी एक रूप काढीयें, तेगारे ठहुं उत्कृष्ट युक्त असंख्यातु थाय तेमांहेथी वली एसादि रूप हीन करता यावत् एक रूपे अधिक ज्यासुधी चोथु युक्तासरयातु होय,

तेने पांचमुं मध्यम युक्त असरयातुं कहीये हवे ते सातमुं जघन्य असख्याता असरयातुं तेनो जे अक तेने तिवगिगिउ के० त्रण वेला वर्ग करीये, जेम वगडाने त्रण वेला वर्ग करे ठेते वसें ने ठप्पन्न थाय. एटले वे छू चार, ए प्रथम वर्ग, चार चोक शोल, ए धीजो वर्ग, अने शोल शोलां वे ठप्पन्नां, ए त्रीजो वर्ग, ए रीतें सातमा असख्यातानो त्रण वेला वर्ग करीये, पठी तठिमेदसखेवे के० तेमांहे इमे एटले आ दश असरयातानी राशि जेलीये, तेनां नाम कहीये ठेये

एक लोगागासपसा के० लोकाकाशना प्रदेश एटले अगुल प्रमाण आकाशखंड मांहेथी समय समय एकेक प्रदेश अपहरीये, तो पण असख्याती उत्सर्पिणी काल व्यतिक्रमे थके, एक अगुल प्रमाण आकाश खम निर्लेप थाय, तेहवा सर्व लोकाकाशना प्रदेश लेवा, तथा धम्माधम्मगेजअदेसा के० बीजा तेटलाज धर्मास्तिकायना प्रदेश, त्रीजा तेटलाज अधर्मास्तिकायना प्रदेश, चोथा तेटलाज एक जीवना प्रदेश, ए चार परस्पर तुल्य ठे तिहां प्रदेश एटले जे केवलीनी प्रज्ञारूप शब्दे करी ठेवता जे जागना बीजा जाग कढपाये नहीं, तेने प्रदेश कहीये. अथवा जेटहुं क्षेत्र पुज्जल परमाणुयें रुंधु तेने प्रदेश कहीये एम ए चार राशि असरयातानी सरखी जाणवी ए चार ते पूर्वोक्तमांहे जेलीये, तथा वली बीजी ठ राशि जेलीये, ते आगली गाथायें कहे ठे ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७४ ॥

विश्वंधवसाया, अणुजागा जोग ठेअ पडिजागा ॥

उण्हय समाण समया, पत्तेअ निगोअए खिवसु ॥ ७५ ॥

अर्थ- विश्वंधवसाया के० तथा वली पांचमा कर्मनी स्थितिवधनाअध्यवसाय-स्थानक पण असख्याता ठे ते केम तो के, मोहनीय कर्मनो जघन्यस्थितिवध, अतर्मुहूर्त्तनो ठे. ए ठेवो सज्जलना लोचनी स्थितिवधनी अपेक्षायें लेवो ते अतर्-मुहूर्त्तने एक, वे, त्रण, ए रीतें समय वधारतां अधिक करतां यावत् सीत्तेर फोकाकोमी सागरोपमनी उत्कृष्टी स्थिति पर्यंतना जेटला समय होय, तेटला मोहनीय कर्मना स्थितिस्थानक होय, तिहां एकेक स्थिति स्थानकें वली कपायनी तीव्रमंदतादिकृत जेदे एवा लोकाकाश प्रमाण असख्याता अध्यवसाय स्थानक होय. अध्यवसाय एटले कपायोदयने तरतम जेदें जे जीवनो अगुल्लुखजावविशेष, ते अध्यवसाय कहीये ते असख्याता होय, जे जणी-मोहनीयनी स्थिति कोइ-जघन्य, कोइ तीव्र, अध्यवसाय बाधे, कोइ तीव्रतर अध्यवसाय तथा मंद, मंदतर अध्यवसाय पण बाधे, तेथी एकेक स्थितिस्थानक दीठ असख्यातां अध्यवसायस्थानक होय. ए पांचमी राशि पण तेमध्यें जेलीये.

તથા ઠઠો કર્મનો અણુજાગા કે० અણુજાગા એટલે રસવિશેષ, જેમ શુજ પ્રકૃતિનો મિષ્ટ, મિષ્ટતર અને મિષ્ટતમ, તથા અણુજાગૃતિનો કટુક, કટુકતર અને કટુકતમ, ઇત્યાદિક રસના સ્થાનક અસંખ્યાતા લોકાકાશ પ્રદેશપ્રમાણ છે. તેના વંધના હેતુ, અસંખ્યાતા અધ્યવસાય સ્થાનક છે, તે પણ જ્ઞેલીયે સાતમું જોગ કે० મન, વચન અને કાયાનુ વલ્લ કરણવીર્ય, તેના ઠેશ્વરપડિજાગા કે० ઠેદ પરિજાગા એટલે કેવલીની પ્રજ્ઞારૂપ શસ્ત્રે કરી ઠેદતા જે વીર્યાંશનો જાગ ન દેવાય, તે વીર્યાંશની વર્ગણા સ્પર્શ-ફાદિકનો વિચાર કર્મપ્રકૃતિથી જાણવો તે વીર્યાંશ વિજાગનુ જઘન્ય સ્થાનક નિગોદીશ્વા અપર્યાતા જીવને ઉત્પત્તિને પ્રથમ સમયે હોય વીજે સમયે વીજુ સ્થાનક હોય એમ અસંખ્યાતા વીર્યાંશવિશેષ જાણી અસંખ્યાતા વીર્ય વિજાગસ્થાનક હોય તે પણ જ્ઞેલીયે

આઠમા ડુણ્હયસમાણસમયા કે० ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી, એ વેના સમાન સમય છે એટલે વીશ કોનાકોડી સાગરોપમનુ કાલચક્ર, તેના જેટલા સમય થાય અત્યંત સૂક્ષ્મજીર્ણ વત્ત, ફાડતાં જેટલામાં એક તતુ ત્રુટે તેટલી વારમાં અસંખ્યાતા સમય વ્યતિક્રમિ જાય એવો અથવા એક પરમાણુ એક આકાશપ્રદેશ થકી વીજા આકાશપ્રદેશે જાય, એટલામાં એક સમય થાય તેવાં એક કાલચક્રના જેટલા સમય થાય, તે પણ જ્ઞેલીયે

નવમા પત્તેશ્વર કે० પ્રત્યેક જીવના શરીર એટલે એક અનંતકાય વર્જીને શેષ પૃથિવી, અપ્, તેજ, વાયુ અને વનસ્પતિ તથા ત્રસ જીવ પણ અસંખ્યાતા છે, તે પણ સાથે લેવા એ નવ અસંખ્યાતા થયા

દશમુ નિગોદીશ્વર કે० સૂક્ષ્મ અને વાદર નિગોદનુ એક સાધારણ શરીર તેવા નિગોદીશ્વા જીવના, અસંખ્યાતાં શરીર છે તે જે અસંખ્યાતે છે તે અસંખ્યાતુ લેવુ એ દશ વોલ અસંખ્યાતાના તે પૂર્વલા રાશિમાહે સિવસુ કે० જ્ઞેલીયે, તે જ્ઞેલતા જે સંખ્યા થાય, તે સંખ્યાને શુ કરીયે ? તે કહે છે ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૫૫ ॥

પુણ તમિ તિવગ્ગિઅણ, પરિત્તણત લહુ તસ્સ રાસીણં ॥

અપ્પાસે લહુજુત્તા, અણંતં અપ્પવ જિઅમાણં ॥ ૫૬ ॥

અર્થ-પુણ કે० વલી તમિ કે० તે રાશિને તિવગ્ગિઅણ કે० ત્રણ વાર વર્ગીયે, તેવાં પરિત્તણતલહુ કે० જઘન્ય પ્રત્યેકાનતો હોય વલી તસ્સરાસીણઅપ્પાસે કે० તેની રાશિનો અગ્ચાસ કરીયે તેવાં ચોથો લહુજુત્તાઅણત કે० જઘન્ય યુક્તાનંતો હોય, તેટલે જઘન્ય યુક્તાનંતે અપ્પવજિઅમાણ કે० અજઘ્ય જીવનુ માન હોય એ જઘન્ય યુક્તાનતો ચોથો છે તેટલા અજઘ્ય જીવ હોય તે મધ્યે એક રૂપ હીન કરીયે, તેવાં ઇરુટ્ટ પ્રત્યેકાનતો ત્રીજો થાય ॥ ૫૬ ॥

तद्वग्गे पुण जायइ, एताणंत लहु तंच तिस्कुत्तो ॥ वग्गसु
तद्वि न तं हो, इ णंत खेवे खिवसु ठ इमे ॥ ८७ ॥

अर्थ—हवे तद्वग्गे के० ते चोथा अनंताना वर्ग करीये, तेवारे पुण के० वली
एताणंतलहु के० सातमो जघन्य अनंतानंतो जायइ के० थाय. वली तंचतिस्कुत्तो
के० ते जघन्य अनंतानंतने त्रण वेला वग्गसु के० वर्गीये एटले ए राशिने एज
राशि साथे गुणीये, तेवारे जे राशि आवे, तेने वली तेज राशिसाथे गुणीये, ते
गुणतां जे राशि आवे, तेने वली तेहीज राशि साथे गुणीये एम त्रण वेला वर्ग
करीये, तद्वि के० तोपण नतंहोइ के० उत्कृष्ट अनंतानंतु न थाय, तेवारे एतखे-
वोखवसुठइमे के० तेमांहे आ ठ अनंता जेलीये, तेनां नाम आगली गाथायें कहेठे
इति समुच्चयार्थ. ॥ ८७ ॥

सिद्धा निगोअजीवा, वणस्सई काल पुग्गला चेव ॥

सव मलोग नहं पुण, तिवग्गिउं केवल डगंमि ॥ ८८ ॥

अर्थ—सिद्धा के० एक सिद्धना जीव, ते अजव्यथी अनंता ठे तथा बीजा निगोअ-
जीवा के० सूक्ष्म अने वादरनिगोदना जीव, साधारण वनस्पतिना जीव, पण अनंत
ठे ते पण जेलीये तथा बीजा वणस्सई के० प्रत्येक साधारणवनस्पतिना जीव पण
अनंता ठे, ते पण जेलीये, अर्हीआं वनस्पतिमांहे पण निगोद जेली लइयें. चोथा
काल के० अतीतकाल अने अनागतकालना सर्व समय जे अनंते ठे ते पण जेलीये
पांचमु पुग्गलाचेव के० सघला पुजलस्कंधना परमाणु एकेक जीवनी निश्रायें अनंता-
नंत परमाणु अनिष्ट ठे, ते पण जेलीये ठहा सबमलोगनह के० सर्व लोकाकाश
अने अलोकाकाशना प्रदेश जे अनंते ठे, ते अनंतो पण ए मध्ये जेलीये, ते सर्वनो
एक राशि करीने पुण के० वली तिवग्गिउ के० तेनो पण त्रण वेला वर्ग करीये, ते
वर्ग करीने ते मध्ये केवलडुग के० केवलज्ञान अने केवलदर्शनना अनंता पर्याय
ठे, ते जेलीये, जे जणी सर्व ज्ञेयवस्तुना पर्याय अनंता ठे ते विषय पण केवलज्ञाननो
ठे ॥ ८८ ॥

खित्ते एताणंतं, हवेइ जिष्ठंतु ववहरइ मझं ॥ इय सु-

हमव विआरो, लिहिउं देविद सूरीहिं ॥ ८९ ॥

॥ इति षडशीतिकारख्य चतुर्थ कर्मग्रन्थः समाप्तः ॥

अर्थ—खित्ते एताणंतं हवेइ जिष्ठंतु के० ते क्षेपवे थके नवमु उत्कृष्ट अनंतानंतुं होय,
परंतु एउत्कृष्ट अनंते कोइ वस्तु लोकालोकमां नथी. माटें ववहरइमय के० लोकालो-

કમાં જેટલા પદાર્થ છે, તેનો વ્યવહાર સર્વ મધ્યમ આગમો અનતાનતોજ પ્રવર્તે છે પણ ઉત્કૃષ્ટે અનતે કોઈ વસ્તુ નથી અહીંઆ મતાંતરે ઉત્કૃષ્ટાનતો કહ્યો. ઇયસુહમઝ-વિશ્વારો કે ૦ ૧ સૂદ્ધમાર્થવિચાર ઇટલે સતિને અગમ્ય જે જીવાદિક પદાર્થ તેનો વિચાર શબ્દાન્નિધેય શ્રીપદસંગ્રહાદિક જોડને અક્ષરવિન્યાસ કહ્યો. દેવિદસૂરીહિ કે ૦ તપાગદ્યાધિરાજ શ્રી દેવેન્દ્રસૂરિયે લિહિંડ કે ૦ લખ્યો ૧ પઢશીતિકાનામં ચોથો કર્મગ્રંથ સમાપ્ત થયો ॥ ૭૯ ॥

॥ અત પ્રશસ્તિ. ॥

શ્રીમદ્વાંકુલાંજોધિવિધુ. સૂરીશ્વરોઽજવત્ ॥ શ્રીમદાનંદવિમલો, ચૈરાગ્યામૃતપૂરિત. ॥ ૧ ॥ તદ્વિષ્યમુખ્યસરચાન, સરચાવ્યાસગુણોત્કરા. ॥ શ્રીસોમનિર્મલનામાન વજ્રુર્મુનિ-વિશ્રુતા ॥ ૨ ॥ શ્રીહર્ષસોમતદ્વિષ્ય, પ્રજ્ઞાવિજ્ઞાનચાર્ગવા ॥ શ્રીયશસ્તોમનામાનસ્તદ્વિને-યાવિશારદા ॥ ૩ ॥ તપપદાંજોજભૃગેણ, લેખોદ્દેલેખનો નૃશ ॥ મુગ્ધાનામવવોધાર્થ દ્વાર્થ પઢશીતિકારચે ॥ ૪ ॥ ઇતિ પ્રશસ્તિ ॥

॥ ઇતિ પઢશીતિનામા ચતુર્થ કર્મગ્રંથ
વાલાવવોધસહિત સપૂર્ણ ॥

॥ अथ ॥

॥ शतकनामा पंचम कर्मग्रंथ प्रारभ्यते ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

पेंडू श्रीकरपीडन, विधिसिद्धं ध्वस्तकर्मशलजजरं ॥ कल्याणसिद्धिकरणं, जैनं
ज्योतिर्जयतु नित्यं ॥ १ ॥ जवशतमथन शतशो, नत्वा शतमखनतांद्दिशतपत्रम् ॥
श्रीवीरजिन धी रं, लिखामि शतके दवार्थमह ॥ २ ॥ ध्रुववधोदय सत्ता, नाशकृते
कर्मणांसकृद्भगवान् ॥ त्रिपदीमदीश्यां, सा मम मतिर्माद्यमपहरतु ॥ ३ ॥

नमिअ जिणं ध्रुववधो, दय सत्ता घाइ पुण परिअत्ता ॥

सेअर चउह विवागा, बुढं वंधविह सामीअ ॥ १ ॥

अर्थ-नमिअजिणं के० नमस्कार करीने जिन प्रत्ये ध्रुववध के० एक ध्रुववधिनी
प्रकृति, उदय के० वीजी ध्रुवोदयी प्रकृति, सत्ता के० त्रीजी ध्रुवसत्ता प्रकृति, घाइ
के० चौथी घातिनी प्रकृति, पुण के० पांचमी पुण्यप्रकृति, परिअत्ता के० ठही परा-
वर्तमान प्रकृति, सेअर के० वली एना इत्तर ठ जेद लेवा, एवं चार छार यथां
चउहविवागा के० चार जेदें विपाकिनी प्रकृति, बुढ के० कहेसे तथा वंधविह के०
चार वधविधि सामीअ के० वली चार प्रकारें वधना स्वामी कहेसे एवं चौबीश
छार यथां च एटले वली ॥ १ ॥

-तिहां ग्रथकर्ता श्रीदेवेइसूरि लघुशतकनामा ग्रंथने आरंभे प्रथम समुचितेष्ट
देवता नमस्काररूप जव मंगल निर्विघ्नपणे ग्रथसमाप्तिने हेतुये करे ठे नमिअ के०
नमस्कार करीने, कोण प्रत्ये नमस्कार करीने ते कहे ठे जिण एटले राग छेपादिक
अतरग बैरी जेणे जीत्या एवा जे श्रीजिन जगवंत तीर्थंकरप्रत्ये सर्व थकी अधिक
गुणवंत जाणी तेने नमीने आटला छारें करी शतकनामा ग्रंथ कहेसे.

हवे ते ग्रथना अजिधेयभूत ठवीश छारनां नाम कहे ठे त्यां प्रथम जे कर्मप्रकृति
आपणा निजहेतु मद्यां अवश्य वधाय पण तेहने स्थानकें वीजी प्रकृति न वधाय,
ते प्रथम ध्रुववधिनी प्रकृति जाणवी अने वीजी जे कर्मप्रकृति आपणा वंधहेतु
सामग्री हुते ठते पण केवारेंक वंधाय अने केवारेंक तेने स्थानके तेनी विरोधिनी
वीजी प्रकृति वधाय, ते अध्रुववधिनी प्रकृति जाणवी त्रीजी जे प्रकृतिनो उदय
विछेद कालपर्यंत निरंतर होय, पण तेनो उदय तेनो विछेद यथा विना जुटे नहीं,
ते त्रीजी ध्रुवोदय प्रकृति जाणवी. चौथी जे प्रकृतिनो उदय केवारेंक होय

वली केवारेंक न होय, वली होय, एम आंतरे उदय होय, ते चोथी अध्रुवोदयी प्रकृति जाणवी पाचमी जे प्रकृतिनी सत्ता सर्व जीवने एटले मिथ्यात्वीने पण सर्वदा पामिये परंतु जवप्रत्ययादिक कारणीक न होय, ते पांचमी ध्रुवसत्ता प्रकृति जाणवी तथा ठठी जे प्रकृतिनी सत्ता जवप्रत्ययें तथा गुणप्रत्ययेंज होय पण अन्यथा न होय, ते ठठी अध्रुवसत्ता प्रकृति जाणवी सातमी जे प्रकृति आपणा ज्ञानादिक घाते करी आत्माना गुणने आवरे, ते सातमी घातिनी प्रकृति जाणवी आठमी जे प्रकृतिना उदयची आत्मानो कशो पण गुण अवराय नहीं, ते आठमी अघातिनी प्रकृति जाणवी नवमी जे प्रकृतिनो विशुद्ध परिणामें उत्कृष्ट मिठो रस वधाय तथा जेने उदये जीव, अनुकूलपणे वेदे, ते नवमी पुण्यप्रकृति जाणवी, दशमी जे प्रकृतिनो सक्केश परिणामें उत्कृष्ट कटुक रस वधाय, ते दशमी पापप्रकृति जाणवी अगीआरमी जे कर्मप्रकृति आपणी विरोधिनी प्रकृतिनो वध तथा उदयने निवारीने, पोतानो वध तथा उदय देखाडे, ते अगीआरमी परावर्त्तमान प्रकृति जाणवी धारमी जे कर्मप्रकृतिनो वध तथा उदय, अन्य प्रकृति साथे विरोधिनी नहीं तेना कारण ठते पण होय, ते धारमी अपरावर्त्तमान अवरोधिनी प्रकृति जाणवी एम ए एक ध्रुववधिनी, बीजी ध्रुवोदयी, त्रीजी ध्रुवसत्ता, चोथी घातिनी, पाचमी पुण्य, ठठी परावर्त्तमान, एथी इतर एटले उपराठी एक अध्रुववधिनी, बीजी अध्रुवोदयी, त्रीजी अध्रुवसत्ता, चोथी अघातिनी, पाचमी पाप, ठठी अपरावर्त्तमान, एम ठ जेद साथे मेलवता धार द्वार थया

तथा चार विपाक एटले उदय कालना ठाम, तेना नाम कहे ठे एक क्षेत्रविपाकिनी, बीजी जवविपाकिनी, त्रीजी जीववीपाकीनी, चोथी पुजलविपाकिनी, एम जे जे कर्मप्रकृति, जे जे विपाकिनी होय, ते कहीशु एटले शोल द्वार कद्या

तथा चार वधविधि, एटले वधना प्रकार तेमा एक प्रकृतिवध, बीजो स्थिति वध, त्रीजो रसवध, चोथो प्रदेशवध, ए चार प्रकारना वधने उत्कृष्ट तथा जघन्य जेदें करीने कहीशु एव बीश द्वार थया

तथा एक ज्यस्कारवध, बीजो श्रद्धपतरवध, त्रीजो अवस्थितवध, चोथो अव्यक्तवध, एनु स्वरूप तथा प्रकृति वधादिक जे उत्कृष्ट जघन्यपणे तेना स्वामी एटले अधिकारी ए चार वाना कदेशे एम चोवीश द्वार, शतकनामा ग्रथना कद्या

तथा गात्राने अंत आकार ठे ते चकारने अर्थें ठे ते च शब्द थकी उपशमश्रेणी तथा बीजी रूपकश्रेणी ए वे श्रेणीनु स्वरूप कदेशु एम ठवीश द्वारना नाम शतकनामा कर्मप्रथमा कहेवाना कद्या ॥ १ ॥

॥ तिहां प्रथम छारें सुढतालीश ध्रुवधिनी प्रकृति कहे ठे ॥

वणु चउ तेअ कम्मा, गुरु लहु निमिणो वधाय जय कुठा ॥

मिठ कसाया वरणा, विग्घ ध्रुवबंधि सगचत्ता ॥ १ ॥

अर्थ—वणुचउ के० वर्णचतुष्क, तेअ के० पांचमुं तैजस नाम, कम्मा के० ठुं कार्मेणनामकर्म, अगुरुलहु के० सातमु अगुरुलघुनामकर्म, निमिण के० आठमु निर्माणनामकर्म, उवधाय के० नवमुं उपघातनामकर्म, जय के० दशमु जयमोहनीय, कुठा के० अगीआरमुं जुगुप्तामोहनीय, मिठ के० बारमुं मिथ्यात्वमोहनीय, कसाया के० शोल कपाय, एवं अछावीश थइ. तथा वरणा के० ज्ञानावरण पांच अने दर्शनावरण नव, ए चौद प्रकृति एवं सर्व मली बेतालीश प्रकृति थइ तथा विग्घ के० अतराय पांच, एवं सगचत्ता के० ए सुढतालीश ध्रुवबंधिनी प्रकृति जाणवी. ॥ १ ॥

वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श, ए चार प्रकृतिनु नाम वर्णचतुष्क कहियें. एक तैजसशरीर, बीजु कार्मेणशरीर, त्रोजु अगुरुलघुनामकर्म, चोथु निर्माणनामकर्म, अने पांचमुं उपघातनामकर्म. ए पांच अने पूर्वोक्त वर्णचतुष्क, ए नव नामकर्मनी प्रकृति ध्रुवधिनी कहिये. जे जणी चार गतिना जीवने तैजस कार्मेणशरीर होय, तथा वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श, ते औदारिक अने वैक्रियशरीरना वधें होय, तथा निर्माणनामकर्म पण अंगोपाग आश्रयी होय, बली अगुरुलघु तथा उपघात नामकर्म पण, शरीरवधे होय, तेथी स्व स्व गति प्रायोग्य ए नामकर्मनी नव प्रकृति आपणा अविरति कपायादिक हेतु ठते वधाय तेथी ए नव प्रकृतिने ध्रुवधिनी प्रकृति कहिये.

जयमोहनीय अने जुगुप्तामोहनीय, एवे प्रकृतिनी बंधविरोधिनी प्रकृति नथी, तेथी ध्रुवधिनी कहियें. तथा मिथ्यात्वमोहनीय पण निज हेतु मिथ्यात्वोदय सझावे अवश्य वधाय ठे. ते जणी एने पण ध्रुवधिनी प्रकृति कहियें एवं त्रण थइ तथा अनंतानुवधिया कपायोदय हेतु सझावें अनंतानुवधी क्रोध, मान, माया अने लोभ, ए चार, अवश्य वधाय तेमज अप्रत्याख्यानोदयसझावे अप्रत्याख्यानीया चार वधाय, अने प्रत्याख्यानोदयरूप निज हेतु ठते चार प्रत्याख्यानीया वधाय संज्वलनकपायोदयरूप निज हेतु ठता सज्वलना चार कपाय वधाय एवं शोल कपाय वधाय. ए सर्व मली उगणीश प्रकृति मोहनीयनी थइ.

तथा ज्ञानावरणीयनी प्रकृति पाच अने दर्शनावरणीयनी प्रकृति नव, ए चौद आवरण पण सर्व जीवने पोतपोताना वध विच्छेद स्थानक लगे अवश्य वधाय तेने

स्थानके बीजी विरोधिनी प्रकृतिनो बंध न थाय ते जणी ए पण ध्रुवबंधिनी प्रकृति जाणवी एम अतरायकर्मनी पाच प्रकृति पण दशमा गुणगणा लगे सर्व जीवने अवश्य वधाय तेथी एने पण ध्रुवबंधिनी प्रकृति कहीये एवं ए सुमतालीश कर्म-प्रकृति आपणा मि-यात्व, अविरति अने कपायादिक हेतुना सद्भाव सर्व जीवने अवश्य वधाय ते जणी एने ध्रुवबंधिनी कहीये तेमध्ये ज्ञानावरणीयनी पांच, दर्श-नावरणीयनी नव, मोहनीयनी उगणीश, नामकर्मनी नव अने अतराय कर्मनी पांच, एम मूल पांच कर्मनी यझे उत्तर प्रकृति सुमतालीश थाय ॥

अने वेदनीय तथा गोत्र, ए वे कर्मनी मूल प्रकृतिनी अपेक्षाये ध्रुवबंधिनी जाणवी. परंतु उत्तर प्रकृतिनी अपेक्षाये अध्रुवबंधिनी जाणवी

॥ हवे अध्रुवबंधिनी प्रकृति कहेते ॥

॥ अथाऽध्रुवबंधिन्यः ॥

तणु वंगा गिअ संघय, ए जाइ गइ खगई पुष्टि जिणुसा-

सं ॥ उज्जो आयव परघा, तसवीसा गोअ वेयणियं ॥ ३ ॥

अर्थ-तणुवंग के० तनुत्रिक अने उपागत्रिक, आगिअ के० आकृति एटले संस्थान ठ, संघयण के० संघयण ठ, जाइ के० जाति पांच, गइ के० गति चार, खगई के० विहायोगति वे, पुष्टि के० आनुपूर्वीचतुष्क, जिणुसास के० जिननामकर्म अने उद्भासनामकर्म, उज्जोआयव के० उद्योतनाम तथा आतपनाम, परघा के० पराघा-तनाम, तसवीसा के० त्रस दशक अने स्थावर दशक, ए वे मलीने बीश प्रकृति जाणवी गोअ के० गोत्रद्विक, वेअणिय के० वेदनीयद्विक, एवं बाशठ प्रकृति अइ

तनु एटले शरीरनामकर्म, ते मध्यें तेजस अने कार्मण, ए वे शरीर तो पूर्वे अध्रुवबंधी कहाँ ठे, अने शेष औदारिक, वैक्रिय अने आहारक, एत्रण शरीर तथा एज त्रण शरीरना अंगोपांग, ते मध्ये मनुष्य तथा तिर्यचने औदारिक होय अने देव तथा नारकी प्रायोग्य वैक्रिय होय, ते अध्रुवबंधिनी प्रकृति कहीये, अने आकृति एटले संस्थान संघयण ठ ठे, ते ठ मध्ये एक समये एकज वधाय ते जणी एने पण अध्रुवबंधी कहीये तथा संघयण ठ पण मनुष्य, तिर्यच प्रायोग्य वाधतां एक समये एकज वधाय अने देवता तथा नारकी प्रायोग्य वाधता संघयणनो वध न होय, माटे अध्रुवबंधिनी कहीये तथा एकेद्रिय, वेद्रिय, तेद्रिय, चौरिद्रिय अने पंचेंद्रिय, ए पांच जातिमध्ये एकेद्रियादिक स्वस्व प्रायोग्य एक जातिज वधाय, ते माटे अध्रुवबंधिज कहीये तथा चार गतिमध्ये पण एक समये एकज देवादिकनी गति वधाय, ते माटे ए पण

अधुवबंधिनी प्रकृति कहीयें तथा शुजविहायोगति, अने अशुज विहायोगति, ए वे प्रकृति पण वधविरोधिनी ठे तेथी शुजविहायोगति वंधाय, तेवारें अशुजविहायोगति न वंधाय, तेथी धुवबंधिनी कहीये. तथा देवानुपूर्वी, मनुष्यानुपूर्वी, तिर्यवानुपूर्वी अने नरकानुपूर्वी, ए चार प्रकृति पण वधविरोधिनी ठे, माटे अधुवबंधिनी कहीयें. एवं ए तेत्रीश-प्रकृति परावर्तमान जणी अधुवबंधिनी कहीये

जिननामकर्म सम्यक्त्व उतां पण कोइ एकने वंधाय, अने कोइ एकने न वंधाय, ते जणी अधुवबंधिनी कहीयें, तथा उद्योतनामकर्म पण पर्याप्त प्रायोग्य बांधतां वंधाय परंतु अपर्याप्त प्रायोग्य बांधतां न वंधाय, तेथी अधुवबंधिनी कहीयें, तथा उद्योतनामकर्म पण तिर्यच प्रायोग्य बांधतां कोइ एकने वंधाय अने वीजानें न वंधाय, तेथी अधुवबंधिनी कहीये, तथा आतपनामकर्म पण पृथ्वीकाय एकेंद्रिय प्रायोग्य बांधतां कोइ एकने वंधाय अने कोइ एकने न वंधाय, तेथी अधुवबंधिनी कहीयें, तथा पराघातनामकर्म पण पर्याप्त प्रायोग्य बांधतां कोइ एकने केवारेंक वंधाय अने कोइ एकने अपर्याप्त प्रायोग्य बांधतां न वंधाय, तेथी अधुवबंधिनी कहीयें, तथा त्रसदशक अने स्थावरदशक एटले-त्रस, वादर, पर्याप्त अने प्रत्येकादिक, तेमज स्थावर, सूक्ष्म, अपर्याप्त अने साधारणादिक प्रायोग्य बांधतां वंधाय, परंतु तेथी विपरीत बांधतां न वंधाय, तेथी ए वीश प्रकृति पण अधुवबंधिनी कहीयें, तथा उच्चैर्गोत्र बांधतां नीचैर्गोत्र न वंधाय, अने नीचैर्गोत्र बांधतां उच्चैर्गोत्र न वंधाय, माटे ए वे प्रकृति, वधविरोधिनी जणी एने अधुवबंधिनी कहीयें, तथा शाता, अशातावेदनीय पण परावर्तमान वंधाय पण वेहु सार्थ न वंधाय, तेथी ए वे प्रकृति पण अधुवबंधिनी कहीये एवं उगणत्रीश प्रकृति थई. तथा तेत्रीश आगलनी मेलवतां वाशठ प्रकृति थई ॥ ३ ॥

हासाइ जुअल डग वे, अ आज तेउत्तरी अधुवबंधो ॥

जंगा अणाइ साई, अणत संतुत्तरा चउरो ॥ ४ ॥

अर्थ- हासाइजुअल के० हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, ए डग के० वे युगल, वेअ के० त्रण वेद, आज के० चार आयु, तेउत्तरी के० ए तहोंत्तेर कर्मप्रकृति, अधुवबंधो के० अधुवबंधिनी जाणवी एना जंगा के० चार जांगा, अणाइसा-इअणत के० अनादि अने सादि, ए वे पदने अनंत अने संतुत्तराचउरो के० सांत, ए वे पद, प्रत्येकें आगल जोरतां चार जांगा होय, एटले अनादि अनंत, अनादि सांत, सादि अनंत अने सादि सांत, ए वे जोरतां चार थाय. ॥ इत्यक्षरार्थ ॥ ४ ॥

હામ્ય અને રતિ, એ યુગલ વાંધતાં શોક અને અરતિ, એ યુગલ ન વંધાય, અને શોક અને અરતિ વાંધતાં, હામ્ય અને રતિ ન વધાય. તેથી એ ચાર પ્રકૃતિનો વંધ સાતરપણે વધાય તેથી એ અધુવવધિની ઠઠા ગુણઠાણા લગે જાણવી, અને તેથી આગલે નિરતરપણે વધાય માટે પઠી ધ્રુવવધી કહેવાય એમજ અશાતાવેદનીય પણ જાણી લેવી, તથા એમજ નીચેગોંત્ર પણ વીજા ગુણઠાણા લગે અધુવવંધી ને પઠી ધ્રુવવધી જાણવો

સ્ત્રીવેદ, પુરુષવેદ અને નપુસકવેદ, એ ત્રણ પ્રકૃતિમધ્યે પણ એક સમયે એકજ વંધાય તેમા નપુંસકવેદ મિથ્યાત્વ લગે અને સ્ત્રીવેદ સાસ્ત્રાદન લગે વધાય, તેથી આગલ નિરંતર પુરુષવેદ વધાય, તથા એક દેવાયુ, વીજું નરકાયુ, ગ્રીજું તિર્યંચાયુ, અને ચોથું મનુષ્યાયુ, એ ચાર આયુમાંહેલો એક જન્મમા એકજવાર એક ગતિનુ આયુ વધાય, માટે અધુવવધિની જાણવી એ રીતે એ તદ્દોંતેર પ્રકૃતિ અધુવવંધિની કહીયે કેમ કે કેવારેક વધાય, કેવારેક ન વંધાય, કેવારેક તેને સ્થાનકે વિરોધિની ધીજી પ્રકૃતિ વધાય, તેથી એનો વધ, નિશ્ચલ ન હોય તેથી એને અધુવવંધિની કહીયે

અહીંઆ ધ્રુવાધ્રુવને વિષે ચાર જાંગા અવતારિયે, અનાદિ ને સાદિ, એ બે પદ આગલ પ્રત્યેકે અનત ને સાત, એ બે પદ જોમિયે, તેવારે એક અનાદિ અનંત, ધીજો અનાદિ સાંત, ગ્રીજો સાદિ અનત અને ચોથો સાદિ સાત, એ ચાર જગ થાય જે કર્મપ્રકૃતિની પ્રવાહરૂપે વધની આદિ ન પામીયે એટલે (૧) જે એ આઠ કર્મની પ્રકૃતિ પૂર્વે ન હતી અને અમુક દિવસથી નવી થઈ, એમ કોઈ વારે પણ ન કહેવાય, તે અનાદિ. (૨) અને જે પ્રકૃતિનુ અનુવધકપણ થયા પઠી વહી પહેલા વાંધી, તે સાદિ (૩) જે પ્રકૃતિનો વધવિષ્ટેદ ન હોય, ત્યાં લગે અનંત (૪) તથા જેવારે વધનો અત કરે, તેવારે સાત એ જેમ વંધમા જાંગા કહ્યા, તેમ ઉદય અને ઉદીર-ણાયે પણ સાદિ, અનાદિ, સાંત અને અનત, એ ચાર જાંગા જાણવા ॥ ૪ ॥

પદમ વિંચ્યા ધ્રુવ ઉદઈસુ, ધ્રુવવંધિસુ તઈઅ વહ્ન જંગતિગ ॥

મિઠમ્મિ તિન્નિ જગા, હુહાવિ અધુવા તુરિઅ જગા ॥ ૫ ॥

અર્થ-પદમ કે ૦ પહેલો અને વિંચ્યા કે ૦ વીજો, એ બે જાંગા, ધ્રુવઉદઈસુ કે ૦ ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિને વિષે હોય, અને ધ્રુવવંધિસુતઈઅવહ્નજંગતિગ કે ૦ ધ્રુવવધી પ્રકૃતિને વિષે ગ્રીજો જાગો વર્જીને શોષ ત્રણ જાંગા હોય તથા મિઠમ્મિતિન્નિજગા કે ૦ મિથ્યાત્વમોહનીયને વિષે ત્રણ જાંગા લાગે વહી હુહાવિઅધુવા કે ૦ બે પ્રકારની

अध्रुववधनी प्रकृति एटखे एक अध्रुववंधिनी, वीजी अध्रुवोदयी, ए वेने विपे तुरिअ-
जगा के० एक सादि सांत नामे चोथो जांगो होय. ॥ ५ ॥

तेमांहे पहेलो अनादि अनंत तथा वीजो अनादि सांत, ए वे जांगा एक मिथ्या-
त्वमोहनीय विना शेष ठवीश ध्रुवोदयी प्रकृति आश्री लाजे जे जणी अजव्यने
निर्माणादिक ठवीस प्रकृतिना उदयनी आदि न पामीयें, तेम आगला गुणगणाने
अजावें उदय विष्टेद पण न पामीयें, तेथी अनंत एटखे अनादिअनंत जांगो जाणवो,
तथा जव्यनी अपेक्षायें ए ठवीशनी आदि नथी पण वारमे, तेरमे अने चौदमे गुणगणे
उदयनो अत थशे, तेथी सांत माटे अनादि सांत, ए वीजो जांगो पामीयें.

तथा ध्रुववधिनी वर्णचतुष्कादिक सुक्तादीश प्रकृतिना वंधनी अपेक्षायें त्रण
जांगा होय, ते आची रीते जे अजव्य जीव अनादिकालनो ए ध्रुववंधिनी प्रकृति
सर्वदा बांधे ठे, तेथी अनादि तथा आगलां गुणगणाने अजावे वधव्यवष्टेद पण
पामशे नहीं, तेथी अनंत ए अनादिअनंत नामा प्रयस जांगो अजव्य आश्रयी
कह्यो; तथा जव्य जीव जे अनादि मिथ्यास्वी ठे, तेने अनादिसांत जांगो जाणवो,
अने जे जव्य जीव अगीश्वारमे गुणगणे ए प्रकृतिनो अवधक थशेने वली तिहां
थकी पकतो बंध आरजे, तिहां सादि, ते वली अवश्य अवधक थशे, तेथी सांत, ए
चोथो सादिसांत नामा जांगो कह्यो ए रीतें त्रण जग कहा

हवे मिथ्यात्वमोहनीयनो वध तथा उदय त्रण जांगे लाजे, तिहां अजव्यने मिथ्या-
त्वनो बंध तथा उदय अनादिअनंत जांगो तथा अनादि मिथ्यास्वी जव्य जीवने
अनादिसांत जांगो जाणवो केम के ते सम्यक्त्व पामशे तेवारें मिथ्यात्वनो अत
थशे, तथा जे सम्यक्त्व वमीने मिथ्यात्वं जाय ते सादि मिथ्यास्वी तेनी अपेक्षायें
ए चोथो सादिसांत जग जाणवो अने वीजो आदिअध्रुव जांगो शून्य जाणवो
जे जणी सादि तो जव्यनेज होय अने ते तो अवश्यमेव मुक्तियें जाय तेवारें
तिहा बंध तथा उदयनो अत करे, तेथी सादि अध्रुव जांगो खोटो जाणवो.

अर्हीआं ध्रुववधिनी तथा ध्रुवोदयी प्रकृतिमध्यें मिथ्यात्वमोहनीय कळुं ठे, पण
अर्हीआं ते वेहुथी जूडुं एटखा वास्ते कळुं ठे के, जो पण ध्रुववंधिनी अपेक्षाये
त्रण जांगा कहा, ते वधें आवे पण उदयें त्रण जांगा न आवे, अने मिथ्यात्वमोह-
नीयना तो उदयना पण त्रण जांगा ठे ते विशेष जाणवाने अर्थे जिन कळुं

तथा जे प्रकृति वधे अने उदये पण अध्रुव ते अध्रुवपणा जणीज एक चोथे
सादिसांत जांगे कहेवाय परंतु एने विपे शेष त्रण जांगा न होय. ॥ ५ ॥

॥ અથ ધ્રુવોદયિન્ય નિરૂપ્યતે ॥ હવે સત્તાવીશ ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિ કહેવે. ॥

નિમિણ થિર અથિર અગુરુઅ, સુહ અસુહં તેઅ કમ્મ

ચઝવન્ના ॥ નાણતરાય દંસણ, મિઠં ધ્રુવ ઉદય સગવીસા ॥ ૬ ॥

અર્થ—નિમિણ કે० નિર્માણનામકર્મ, થિર કે० સ્થિરનામકર્મ, અથિર કે० અસ્થિરનામકર્મ, અગુરુઅ કે० અગુરુલઘુનામકર્મ, સુહઅસુહ કે० શુજનામકર્મ અને અશુજનામકર્મ, તેઅ કે० તૈજસનામકર્મ, કમ્મ કે०, કાર્મણનામકર્મ, ચઝવન્ના કે० વર્ણાદિક ચાર, નાણતરાય કે० જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, તથા અતરાય પાંચ, દસણ કે० દર્શનાવરણીય ચાર, મિઠ કે० મિથ્યાત્વમોહનીય, ધ્રુવઉદયસગવીસા કે० ૫ સત્તાવીશ કર્મપ્રકૃતિને ધ્રુવોદયી કહીયે ॥ ૬ ॥

एक निर्माण, धीजु स्थिर, त्रीजु अस्थिर, चोथुं अगुरुलघु, पाचमुं शुज, ठहु अशुज, सातमुं तैजस, आठमुं कर्मण तथा चार वर्ण, एव वार नामकर्मनी ध्रुवोदयी प्रकृति एनो उदय, चारे गतिना जीवने सर्वदा होय एना उदयनो व्यवछेद काल, तेरमा गुणगणाना प्रातें ठे परतु तिहा लगे तो सर्व जीवने विपे ए वार प्रकृतिनो उदय पामियें, ते जणी ध्रुवोदयी कहीयें ए माहे थिर, अथिर, तथा शुज अने अशुज, ए चार प्रकृति विरोधिनी कही ठे पण ते वधनी अपेक्षायें विरोधिनी लेवी, परतु एनो उदय विरोधी नहीं, जे जणी लोही, लाल, मूत्रादिक पुज्जलनो अस्थिर वध अस्थिर कर्मोदयशी होय, तथा हाड, दातादिकनो स्थिर बंध स्थिरकर्मना उदयशी स्थिर होय एम चारे प्रकृति उदय अविरोधिनी ठे, तेमज शुजनामोदये मस्तकादिक शुज अग होय, अने अशुज नामोदयें पादादिक अग अशुज होय, ए रीतें उदय अविरोधी ठे, ते माटे ध्रुवोदयी कही एवं वार प्रकृति यः

पांच ज्ञानावरणनो उदय पण वारमा गुणगणा सुधी निरतर सर्व जीवने होय, तेमज दानादिक पाच अतरायनी प्रकृति तथा चक्षुरादिक चार, दर्शनावरणीयकर्मની પ્રકૃતિ, एनो उदय पण वारमा गुणगणा लगे होय, तेथी ए चौद प्रकृति पण ध्रुवोदयी कही, तथा मिथ्यात्वमोहनीयनो उदयविच्छेद प्रथम गुणगणे ठे, ते जणी प्रथम गुणगणे वर्तता जीवने मिथ्यात्वमोहनीयनो उदय ध्रुव कहीयें, अने जो पण सास्त्रादनादिक गुणगणे मिथ्यात्व मोहनीयनो उदय न लाजे, तो पण ते अध्रुव न जाणवो जे जणी ध्रुवोदयीनु एज सक्षण ठे जे आपणा उदय व्यवछेद स्पष्टक सगे निरतर जेनो उदय लाजे, ते ध्रुवोदयी कहेवाय एम सत्तावीश प्रकृतिकही॥६॥

॥ हवे एनी विपरीत अधुवोदयी प्रकृति कहेवे. ॥

थिर सुज अर विणु अधुव, वंधी. मित्र विणु मोह धुवबंधी ॥

निहोव घाय मीसं, सम्मं पण नवइ अधुवुदया ॥ ७ ॥

अर्थ-थिर के० स्थिरनामकर्म, सुज के० शुजनामकर्म, इअर के० एथी इतर ते अस्थिरनामकर्म अने अशुजनामकर्म, विणु के० ए चार प्रकृतिविना शेष शरीर त्रण, उपांग त्रण, संस्थानठक, सघयणठक, जाति पांच, गति चार एवं सत्तावीश तथा खगतिद्विक, आनुपूर्वीचतुष्क. एवं तेत्रीश प्रकृति तथा जिननाम, उद्वास, उद्योत, आतप, पराघात, त्रसचतुष्क, शुजगचतुष्क, एवं उताहीश स्थावरचतुष्क, दौर्जाग्यचतुष्क, गोत्रद्विक, वेदनीयद्विक, हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, त्रण वेद अने आयुश्चतुष्क ए उगणोतेर, प्रकृति बंधविरोधिनी जणी अधुवबंधी के० अधुवबंधिनी कहीयें एने जेम अधुवबंधीनी कही, तेम उदयविरोधिनी जणी कोडक अधुवोदयी पण जाणवी, केम के जिननामथी पराघातपर्यतिनी पाच प्रकृति ठे तेनो उदय कोडक जीवने होय ते जणी अधुवोदयी कहीयें जो पण ए अविरोधिनी ठे तो पण ए वात विचारीने अविरोधिनी न कहेवी

तथा शोल कपाय, सत्तरमुं जय, अढारमी जुगुप्सा, ए अढार मोहनीयनी प्रकृति ठे, ते धुवबंधिनी प्रकृतिमध्ये गणवी, केमके ए मध्ये श्रोवादिकने उदयें मानादिकनो उदय न होय, तेथी ए उदय विरोधी ठे पण बधविरोधी नथी, तेणे करी बधमां तो धुवबंधिनी कही पण उदयमा अधुवोदयी कहीयें. तथा जय अने जुगुप्सानो उदय सांतर ठे, केमके कोडने कोड वारें होय, कोडने कोड वारे न होय ते जणी ए पण अधुवोदयी कही तथा मिष्टविणुमोहधुवबंधी के० मिथ्यात्व धुवबंधी ठतु पण धुवोदयीमध्ये गण्युं, तेथी ते वज्युं शेष अढार प्रकृति, अधुवोदयी जाणवी एम सत्याशी प्रकृति अधुवोदयी जाणवी

निहोवघायमीशं के० तथा दर्शनावरणीय कर्ममध्ये पांच निजानो उदय, केवारेंक होय अने केवारेंक न होय तथा ए पाच निजा पण परस्परें उदयविरोधिनी ठे ते जणी एने पण अधुवोदयी कहीये, तथा उपघातनामनो पण कोडक जीवने कोडक वारें उदय होय तेथी अधुवोदयी कहीयें, तथा मिश्रमोहनीयनु उदय पण विरोधी ठे जे जणी मिथ्यात्व तथा सम्यक्त्वमोहनीयने उदयें एनो उदय न होय, तेम वली सम्मं के० सम्यक्त्वमोहनीयनो उदय पण वेदक सम्यक्कृष्टिने होय, ते जणी अधुवबंधिनी कहीयें एम ए जघन्य तो अतर मुहूर्त अने उत्कृष्टधी तो ठाशठ सागरोपम उपर त्रण पूर्वकोडी अधिक खगे होय पण तेथी

॥ अथ ध्रुवोदयिन्य. निरूप्यते ॥ हवे सत्तावीश ध्रुवोदयी प्रकृति कहेवे ॥ -

निमिण थिर अथिर अगुरुअ, सुह असुहं तेअ कम्म

चउवन्ना ॥ नाणंतराय दंसण, मिहं धुव उदय सगवीसा ॥ ६ ॥

अर्थ-निमिण के० निर्माणनामकर्म, थिर के० स्थिरनामकर्म, अथिर के० अस्थिरनामकर्म, अगुरुअ के० अगुरुलघुनामकर्म, सुहअसुह के० शुभनामकर्म अने अशुभनामकर्म, तेअ के० तैजसनामकर्म, कम्म के० कर्मणनामकर्म, चउवन्ना के० वर्णादिक चार, नाणतराय के० ज्ञानावरणीय पांच, तथा अतराय पांच, दंसण के० दर्शनावरणीय चार, मिह के० मिथ्यात्वमोहनीय, धुवउदयसगवीसा के० ए सत्तावीश कर्मप्रकृतिने ध्रुवोदयी कहीये ॥ ६ ॥

एक निर्माण, बीजु स्थिर, त्रीजु अस्थिर, चौथुं अगुरुलघु, पांचमु शुभ, ठह्नु अशुभ, सातमु तैजस, आठमु कर्मण तथा चार वर्ण, एव वार नामकर्मनी ध्रुवोदयी प्रकृति एनो उदय, चारे गतिना जीवने सर्वदा होय एना उदयनो व्यवहेद काल, तेरमा, गुणगणाना प्रांतें ठे परतु तिहा लगे तो सर्व जीवने विपे ए वार प्रकृतिनो उदय पामियें, ते जणी ध्रुवोदयी कहीयें ए माहे थिर, अथिर, तथा शुभ अने अशुभ, ए चार प्रकृति विरोधिनी कही ठे पण ते वधनी अपेक्षायें विरोधिनी लेवी, परतु एनो उदय विरोधी नही, जे जणी लोही, लाल, मूत्रादिक पुजलनो अस्थिर वध अस्थिर कर्मोदयणी होय, तथा हाड, दातादिकनो स्थिर वध स्थिरकर्मना उदयणी स्थिर होय एम चारे प्रकृति उदय अविरोधिनी ठे, तेमज शुभनामोदयें मस्तकादिक शुभ अग होय, अने अशुभ नामोदयें पादादिक अग अशुभ होय, ए रीतें उदय अनिरोधी ठे, ते माटे ध्रुवोदयी कही एवं वार प्रकृति थइ

पाच ज्ञानावरणनो उदय पण वारमा गुणगणा सुधी निरंतर सर्व जीवने होय, तेमज दानादिक पाच अतरायनी प्रकृति तथा चक्षुरादिक चार, दर्शनावरणीयकर्मनी प्रकृति, एनो उदय पण वारमा गुणगणा लगे होय, तेथी ए चौद प्रकृति पण ध्रुवोदयी कही, तथा मिथ्यात्वमोहनीयनो उदयविहेद प्रथम गुणगणे ठे, ते जणी प्रथम गुणगणे वर्त्तता जीवने मिथ्यात्वमोहनीयनो उदय ध्रुव कहीयें, अने जो पण सास्त्रादनादिक गुणगणे मिथ्यात्व मोहनीयनो उदय न लाजे, तो पण ते अध्रुव न जाणवो जे जणी ध्रुवोदयीनु एज लक्षण ठे जे आपणा उदय व्यवहेद स्थानक लगे निरंतर जेनो उदयलाजे, ते ध्रुवोदयी कहेवाय एम सत्तावीश प्रकृतिकही॥६॥

॥ हवे एनी विपरीत अधुवोदयी प्रकृति कहेवे ॥

यिर मुज अर विणु अधुव, वधी मिठ विणु मोह धुवबंधी ॥

निहोव घाय मीसं, सम्मं पण नवइ अधुवुदया ॥ ७ ॥

अर्थ—यिर के० स्थिरनामकर्म, मुज के० शुजनामकर्म, इअर के० एथी इतर ते अस्थिरनामकर्म अने अशुजनामकर्म, विणु के० ए चार प्रकृतिविना शेष शरीर व्रण, उपांग व्रण, संस्थानठक, संघयणठक, जाति पांच, गति चार. एवं सत्तावीश तथा खगतिद्विक, आनुपूर्वीचतुष्क. एवं तेत्रीश प्रकृति तथा जिननाम, उट्ठास, उद्योत, आतप, पराघात, व्रसचतुष्क, शुजगचतुष्क, एवं उँतादीश स्थावरचतुष्क, दौर्जाग्यचतुष्क, गोत्रद्विक, वेदनीयद्विक, हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, व्रण वेद अने आयुश्चतुष्क. ए उँगणोतेर प्रकृति बंधविरोधिनी जणी अधुववधि के० अधुववधिनी कहीये एने जेम अधुवबंधीनी कही, तेम उदयविरोधिनी जणी कोइरु अधुवोदयी पण जाणवी, केम के जिननामथी पराघातपर्यतिनी पाच प्रकृति ठे तेनो उदय कोइएक जीवने होय ते जणी अधुवोदयी कहीयें जो पण ए अविरोधिनी ठे तो पण ए वात विचारीने अविरोधिनी न कहेवी

तथा शोल कपाय, सत्तरमुं जय, अढारसी जुगुप्सा, ए अढार मोहनीयनी प्रकृति ठे, ते धुवबंधीनी प्रकृतिमध्ये गणवी, केमके ए मध्यं क्रोधादिकने उदयें मानादिकनो उदय न होय, तेथी ए उदय विरोधी ठे पण वधविरोधी नथी, तेणे करी बंधमां तो धुवबंधीनी कही पण उदयमा अधुवोदयी कहीयें. तथा जय अने जुगुप्सानो उदय सांतर ठे, केमके कोइने कोइ वारें होय, कोइने कोइ वारें न होय ते जणी ए पण अधुवोदयी कही तथा मिठविणुमोहधुववधी के० मिथ्यात्व धुवबंधी ठतु पण धुवोदयीमध्ये गणयु, तेथी ते वज्युं शेष अढार प्रकृति, अधुवोदयी जाणवी एम सत्ताशी प्रकृति अधुवोदयी जाणवी

निहोवघायमीश के० तथा दर्शनावरणीय कर्ममध्ये पांच निझानो उदय, केवारेंक होय अने केवारेंक न होय. तथा ए पाच निझा पण परस्परें उदयविरोधिनी ठे ते जणी एने पण अधुवोदयी कहीयें, तथा उपघातनामनो पण कोइएक जीवने कोइएक वारें उदय होय तेथी अधुवोदयी कहीयें, तथा मिश्रमोहनीयनुं उदय पण विरोधी ठे. जे जणी मिथ्यात्व तथा सम्यक्त्वमोहनीयने उदयें एनो उदय न होय, तेम वली सम्म के० सम्यक्त्वमोहनीयनो उदय पण वेदक सम्यक्दृष्टिने होय, ते जणी अधुववधिनी कहीयें. जघन्य तो अतर मुहूर्त अने उत्कृष्टथी तो ठाशठ सागरोपम उपर ॥ अधिक खगें होय पण ॥

वधारे न होय, ते जणी अध्रुवोदयी जाणवी तथा जो पण सम्यक्त्वनी पेरें सादि
सांत जांगे मिथ्यात्व पण ठे, तो पण ते अध्रुवोदयी न जाणवु जे जणी मिथ्यात्वो-
दय जूमि प्रथम गुणगण ठे तिहां तो अवश्य मिथ्यात्वनोज उदय होय ते जणी
ए ध्रुवोदयी होय जो तेनी पोतानी जूमिमध्यें पण केवारेक एनो उदय न होय,
तो अध्रुवोदयी कहेवाय पणनवइयध्रुवोदया के० ए पंचाणु प्रकृति, अध्रुवोदयी
कही ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ७ ॥

॥ अथ ध्रुवसत्ताप्रकृतिराह ॥ हवे ध्रुवसत्ता प्रकृति कहे ठे ॥
तस वसु वीस सगते, अ कम्म ध्रुव वधि सेस वेय तिगं ॥

आग्निइ तिग वेअणिअ, इ जुअल सग उरल सास चळ ॥ ८ ॥

अर्थ-तस के० त्रसदशक तथा यावरदशक, एवं वीश प्रकृति तथा वसुवीस के०
वर्णादिक वीश प्रकृतिनी सत्ता सर्व शरीरधारीने होय, ते जणी वर्णादिक वीश प्रकृति
पण ध्रुवसत्ता कही, तथा सगतेअकम्म के० तेजस ससकमध्यें तेजसशरीरनाम,
कर्मणशरीरनाम, तेजससंघातन, कर्मणसंघातन, तेजसतेजसवधन, कर्मणकर्मणव
धन, तेजसकर्मणवधन, ए सात प्रकृतिनी सत्ता, सर्व जीवने होय, केम के
तेजस अने कर्मणशरीर पण सर्व जीवने होय, ते माटे तेनी ध्रुवसत्ता
जाणवी, अने ध्रुववधिसेस के० ए वर्णचतुष्क, तेजस तथा कर्मण, ए ठ
प्रकृतिने मूकी शेष ध्रुववधिनी एकतालीश प्रकृति रही तेना नाम कहे ठे शोल
कपाय, १७ जय, १८ जुगुप्ता, १९ मिथ्यात्व, पाच ज्ञानावरणीय, नव दर्शनावरणीय,
पाच अतराय, एव आकत्रीश ३९ निर्माण, ४० उपधात, ४१ अगुरुलघु, ए एकतालीश
प्रकृति पण ध्रुववधिनी जणी ध्रुवसत्तापणे होय, एनो वध, सर्वदा होय तो सत्ता
केम न होय ? एव अष्टाशी प्रकृति ध्रुवसत्ताये कही

वेयतिग के० वेद त्रणनो वध तथा उदय जो पण अध्रुव कह्यो ठे, तो पण
एनी सत्ता ध्रुव कही ठे, जे जणी एकेक वेदमध्ये पण त्रण वेदना संक्रांतदल
पामीयें, ते जणी ध्रुवसत्ता कहीये एव एकाणु प्रकृति थड आग्निइतिग के० आकृति-
त्रिक, एटले सस्यानथी त्रिक खेवु तिहा “तणुवगागि” ए गाथानी मेले प्रथम
ठ सस्यान, ठ सधयण अने जाति पांच ए सत्तर प्रकृतिनी सत्ता पण पूर्वली पेरें
ध्रुव जाणवी एटले एकसो ने आठ थड अने वेअणिअ के० वेदनीयद्विकनी
सत्ता पण परस्पर संक्रातदलीकनी अपेक्षाये ध्रुवसत्ताये जाणवी एवं एकसो दश
प्रकृति थड तथा डुजुअल के० वे युगल एटले हास्य अने रति तथा शोक अने
॥ ए चार प्रकृतिनी सत्ता पण क्षपकप्रेणीये नवमा गुणस्थानकलगे सर्व

जीवने होय, तथा सगउरल के० औदारिकससक एटले औदारिकशरीर, औदारिक अंगोपांग, औदारिकसंघातन, औदारिकऔदारिकबंधन, औदारिकतैजसबंधन, औदारिक-तैजसकर्मणवधन अने औदारिककर्मणवधन, एसात प्रकृतिनी सत्ता पण सर्वदा पामिये, जे जणी मनुष्य, तिर्यचने ए उदयें होय ठे तथा देवता अने नारकीने बंधें होय, ते माटे चारे गतिमांहे एनी सत्ता, ध्रुव होय तथा सासचऊके० एक उश्वास, वीजुं उद्योत, व्रीजु आतप, चोथु पराघात, ए उश्वासचतुष्कनी सत्ता, सर्वदा होय, ते जणी एने पण ध्रुवसत्ता कहिये. एवं एकसो ने पच्चीश प्रकृतिथइ ॥ इति समुच्चयार्थः ॥७॥

खगइ तिरि डुग नीअ, ध्रुवसत्ता (॥ अथाध्रुवसत्ता

निरूप्यते ॥) सम्म मीस मणुअ डुग ॥ विउधिकार

जिणार्ज, दारस गुच्चा अध्रुवसत्ता ॥ ९ ॥

अर्थ-खगइ के० शुभविहायोगति अने अशुभविहायोगति ए वेहु प्रकृतिनी सत्ता, जीवने सर्वदा होय, तेथी ध्रुवसत्ता जाणवी. तिरिडुग के० तिर्यचनी गति अने तिर्यचानुपूर्वी, ए वेहु नाम कर्मनी प्रकृतिनी सत्ता पण सर्व जीवने सर्वदा होय, जे जणी जीवने घणी स्थिति तिर्यचगतिमध्ये होय ठे तथा वीजी गतिमध्ये पण एनो बंध होय, ते जणी एनी ध्रुवसत्ता जाणवी निअ के० निचैगोंत्रनी ध्रुवसत्ता, तिर्यचगतिमध्ये नियमा नीचैगोंत्रनो उदय होय, तेथी ए एकसो ने त्रीश प्रकृतिनी सत्ता, मिथ्यात्वगुणस्थानके वर्त्तता सर्व जीवने होय, जो पण अनंतानुवधियानी सत्ताजूमि, सातमा गुणगणा खगे ठे, अने तेमध्ये पण विसंयोजना कीधे सत्ता टले तो पण मिथ्यात्वे ध्रुवसत्ता जाणवी ध्रुवसत्ता के० सत्ता एटले ध्रुवसत्ता प्रकृति एकसो ने त्रीश कही, शेष अछावीश प्रकृति रही, ते एथी विपरीत अध्रुवसत्ताये ठे, ते कहे ठे जे प्रकृति उवेह्ये थके तथा अवधे मिथ्यात्व गुणगणें पण कोइ एक जीवने केवारे एक सत्तायें न लाजे अने कोइ एकने लाजे, एम जजनाये सत्ता होय, तेने अध्रुवसत्ता कहिये ते कहे ठे

सम्म के० एक सम्यक्त्वमोहनीय, वीजी मीस के० मिश्रमोहनीय, ए वे प्रकृतिनी सत्ता, अनादि मिथ्यात्वी जीवने होय, तथा मिथ्यात्वगुणगणे सम्यक्त्व वमी आढ्या होय तेने मिथ्यात्वप्रत्यये ए वे पुज उवेली ठवीश प्रकृति सत्कर्मा होय, तेने न होय, वीजा जीवने होय, तेथी अध्रुवसत्ता प्रकृति कहिये

तथा मणुअडुग के० मनुष्यगति अने वाउकायमध्ये जे घणो काल रहे, तो ते एम ए प्रकृति पण अध्रुवसत्तावाली कहे

अथ, एवे प्रकृति ते तेउकाय अने

તથા વિઙ્ગિકાર કેળવે એક વૈક્રિયશરીર, વીજુ વૈક્રિયઅગોપાંગ, ત્રીજું વૈક્રિયસં-
ઘાતન, ચોથું વૈક્રિયવધન, પાંચમું વૈક્રિયતૈજસવધન, ઠહું વૈક્રિયકાર્મણવધન,
સાતમું વૈક્રિયતૈજસકાર્મણવધન, આઠમી દેવગતિ, નવમી દેવાનુપૂર્વી, દશમી
નરકગતિ, અગીઆરમી નરકાનુપૂર્વી, એ અગીઆર પ્રકૃતિની સત્તા, અનાદિ
નિર્ગોદિયા જીવને ન હોય, વધને અજાણે ન હોય, તથા ઉવેલે પણ ટલે, તેથી એ
અગીઆર પ્રકૃતિની અધ્રુવસત્તા જાણવી

જિણાઉં કેળવે જિનનામકર્મની સત્તા, જે સમ્યક્સ્વપ્રત્યયે જિનનામકર્મ ધાંધી વલ્લી
મિથ્યાત્વ પામે, તેને અતરમુદ્ધર્ત લગે હોય, વીજાને ન હોય, તેથી અધ્રુવસત્તા કહી,
એમજ મનુષ્યાયુ, દેવાયુ, તિર્યંચાયુ અને નરકાયુ, એ ચારમધ્યે કોઈ જીવને એકની
સત્તા, કોઈ જીવને બેની સત્તા, એમ એ પણ અધ્રુવસત્તા કહી.

આહારસયુચ્ચાઅધ્રુવસત્તા કેળવે એક આહારકશરીર, વીજુ આહારકઅગોપાંગ,
ત્રીજુ આહારકસંઘાતન, ચોથું આહારકવધન, પાંચમું આહારકતૈજસવધન, ઠહું
આહારકકાર્મણવધન, સાતમું આહારકકાર્મણતૈજસવધન, એ આહારકસત્તક,
એની સત્તા જે અપ્રમત્તગુણસ્થાનકે વિશુદ્ધ ચારિત્રપ્રત્યયે આહારકશરીર વાધી પઠી
સક્કેશ વિશેષે મિથ્યાત્વે જાય, તેને સત્તાયે હોય, પરંતુ વીજાને ન હોય માટે અધ્રુ-
વસત્તા કહીયે ઉચ્ચેર્ગોત્રની સત્તા પણ અધ્રુવ, જે જાણી તેજ અને વાઙમધ્યે રહેતો
જીવ, ઉચ્ચેર્ગોત્ર ઉવેલે, તેને ઉચ્ચેર્ગોત્રની સત્તા ટલે વીજાને હોય એમ જે પ્રકૃતિ
મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે વર્તેતા પણ કોઈ જીવને હોય, કોઈ જીવને ન હોય, તે અધ્રુવસ-
ત્તાની પ્રકૃતિ કહીયે એ અષ્ટાવીશ પ્રકૃતિ કહી, ઇટલે સમ્યક્સ્વ, મિશ્ર, મનુષ્યદ્વિ-
ક, વૈક્રિય એકાદશક, જિનનામ, ચાર આયુ, આહારકસત્તક અને ઉચ્ચેર્ગોત્ર, એવં
અષ્ટાવીશ થઈ ॥ ૧૧ ॥

॥ હવે ગુણઠાણની અપેક્ષાએ પ્રકૃતિની સત્તાનુ ધ્રુવાધ્રુવપણ વિચારે ॥

પદમ તિગુણેસુ મિથ, નિઅમા અજયાઈ અઠ ગે જજ્ઞ ॥

સાસાણે સ્વદુ સમ્મં, સત્ત મિઠાઈ દસગેવા ॥ ૧૦ ॥

અર્થ-પદમતિગુણેસુ કેળવે મિથ્યાત્વ, સાસ્વાદન અને મિશ્ર, એ પ્રથમના ત્રણ
ગુણઠાણને વિષે મિથનિઅમા કેળવે મિથ્યાત્વમોહનીયની સત્તા નિશ્ચયપણે ઇટલે
ધ્રુવપણે હોય જે જાણી મિથ્યાત્વમોહનીયના ઉદય વિના પ્રથમ ગુણઠાણ નજ હોય
તો જ્યાં ઉદય હોય, ત્યાં સત્તા તો ધ્રુવ હોય, અને મિશ્રગુણઠાણે પણ મોહનીયના
ચોખીશ, સત્તાવીશ અને અષ્ટાગ્રીશ, એ ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય, ત્યાં પણ મિથ્યાત્વ-
ની સત્તા સઘલે સ્થાનકે હોય તેણે ધ્રુવસત્તા હોય

શેષ અજયાઽઅઠગૈર્જ્ઞા કેઽ અજય ઇટલે અવિરતિ સમ્યક્દષ્ટિ ગુણઠાણથી માંત્રીને અગીઆરમા ઉપશાંતમોહગુણઠાણાસુધીના આઠ ગુણઠાણેં જજનાયેં હોય જે જાણી દ્વાયોપશમિક સમ્યક્દષ્ટિને મિથ્યાત્વમોહનીય ઊવેલે થકે મોહનીયની ત્રેવીશ તથા વાવીશ પ્રકૃતિની સત્તાયે વર્તતાને મિથ્યાત્વની સત્તા ન હોય, તથા દ્વાયિકને પણ ન હોય, અને જેણે મિથ્યાત્વ ઉપશમાવ્યુ હોય તેને સત્તા હોય, તેથી ય આઠ ગુણઠાણે મિથ્યાત્વમોહનીયની અધ્રુવસત્તા હોય

तथा सासाणेखलुसम्म के० सास्वादन गुणवर्णे वर्ततो नियमा मोहनीयतुं एकज
अष्टावीश प्रकृतिनु सत्तास्थानक होय, परंतु मोहनीयता वे, त्रण सत्तास्थानक न
होय जे त्रणी उपशमसम्यक्त्वं करी त्रिपुज करी त्यांशी पडतो सास्वादनगुणवर्णे
आवे, त्यां सर्व मोहनीय प्रकृतिनी सत्ता होय, तेथी सम्यक्त्वमोहनीयनी सास्वादाने
ध्रुव सत्त के० सत्ता जाणवी

अने मिष्टाश्दसणेवा के० शेष मिथ्यात्व, मिश्र, अविरति, देशविरति, प्रमत्त, अप्रमत्त, निवृत्ति, अनिवृत्ती, सूक्ष्मसंपराय अने उपशांतमोह, ए दश गुणगणे सम्यक्त्वमोहः नीयनी सत्तानी जजना जाणवी, जे जणी सम्यक्त्व पामी पठी मिथ्यावें आव्युं होय ते ज्यांसुधी सम्यक्त्वपुज उवेले नहीं, त्या लगे सम्यक्त्वमोहनीयनी सत्ता होय, अने सम्यक्त्वपुंज उवेल्या पठी तथा अनादि मिथ्यादृष्टि जीवने सम्यक्त्वमोहः नीयनी सत्ता न होय, तेमज त्रीजे मिश्रगुणगणे पण जो सम्यक्त्वपुज उवेली आव्यो होय तेने सम्यक्त्वमोहनीयनी सत्ता न होय, बीजाने होय, तथा अविरत्यादिक आठ गुणगणे द्वायिक सम्यक्दृष्टिने सम्यक्त्वमोहनीय खपावी तेश्री तेने सम्यक्त्वमोहनीयनी सत्ता न होय, तथा द्वायोपशमिक अने औपशमिक सम्यक्दृष्टिने ध्रुवसत्ता होय. एम आठ गुणगणे सम्यक्त्वमोहनीयनी अध्रुवसत्ता कही ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ १० ॥

सासण मीसेसु ध्रुवं, मीसं मिठाइ नवसु जयणाए ॥

आइ डग अण नियमा, जइआ मीसाइ नव गम्मि ॥ ११ ॥

अर्थ—सासणमीसेसु के० सास्वादन अने मिश्र, ए वे गुणवाणे मीसं के० मिश्र;
मोहनीयनी सत्ता, ध्रुवं के० ध्रुव जाणवी के० के सास्वादने सर्व अछावीशे
मोहप्रकृतिनी सत्ता ध्रुव होय, अने प्रना उदयविना मिश्रगुणवाणुं
होयज नहीं, तेथी त्या पण मिश्रनी सत्ता ए वे गुणवाणे मिश्रमोह-
नीयनी ध्रुवसत्ता जाणवी.

અને મિશ્ર તથા સાસ્વાદન, એ બે ગુણગણાવિના શેષ મિઠાઈનવસુજયણા કે ૦
 એક મિથ્યાત્વ, વીજુ અવિરતિ, વ્રીજું દેશવિરતિ, ચોથું પ્રમત્ત, પાંચમું અપ્રમત્ત,
 ઠહું નિવૃત્તિ, સાતમું અનિવૃત્તિ, આઠમું સૂક્ષ્મસપરાય, નવમું ઉપશાંતમોહ, એ નવ
 ગુણગણે મિશ્રમોહનીયની સત્તાની જજના જાણવી, એટલે કોઈએકને હોય અને
 કોઈએકને ન હોય, જે જાણી મિશ્રપુજ ઉવેલ્યા પછી મિથ્યાત્વે મિશ્રમોહનીયની સ
 ત્તા ન હોય અને જેણે મિશ્રપુજ ઉવેલ્યો નથી તેને મિશ્રમોહનીયની સત્તા હોય,
 અથવા અનાદિ મિથ્યાત્વીને તો નજ હોય

તથા અવિરત્યાદિક આઠ ગુણગણે ક્ષાયિક સમ્યક્દષ્ટિને મિશ્રમોહનીયની સત્તા
 ન હોય, જે જાણી સાત પ્રકૃતિ સપાવીને ક્ષાયિક સમ્યક્તરી થાય, તેથી મિશ્રમોહ-
 નીયની સત્તા ટલે ક્ષાયિક સમ્યક્તર હોય તેમાટે તથા વીજા ક્ષાયોપશમિક તથા ઔ-
 પશમિક સમ્યક્દષ્ટિને મિશ્રમોહનીયની સત્તા હોય, તેથી જજના કહી, એટલે કોઈ-
 એકને કેવારેક હોય અને કોઈએકને કેવારેક ન હોય એમ નવ ગુણગણે મિશ્રમોહ-
 નીયની અધુવસત્તા હોય.

આશ્વિનગુણનિયમા કે ૦ આદિદિક એટલે પહેલે તથા વીજે, એ બે ગુણગણે
 અનંતાનુવધિયા કાધાદિક ચારે કપાયની સત્તા નિશ્ચય હોય, જે જાણી મિથ્યાત્વ
 તથા સાસ્વાદન, એ બે ગુણગણે નિયમા અનંતાનુવધિયા વધાય તેથી ધ્રુવસત્તા જાણવી

શેષ જશ્ચામીસાઈનવગમ્મિ કે ૦ મિશ્રગુણગણાથી માનીને ઉપશાંતમોહ લગેનાં
 નવ ગુણગણે વિષે અનંતાનુવધિયા કપાયની સત્તા સંવધી જજના જાણવી, જે જાણી
 જેણે અનંતાનુવધિયા વિસયોજ્યા તથા ઉવેલ્યા એટલે સપાવ્યા તેને પની સત્તા ન
 હોય, અને વીજાને હોય, માટે જજના જાણવી એ સ્વમતે કહ્યું તથા કર્મપ્રકૃતિ અને
 પચસગ્રહાદિકને મતે તો અનંતાનુવધિયાની સત્તા ટલ્યાવિના શ્રેણી આરજે નહીં
 તેથી તે કહેવે જે અનંતાનુવધિયાની વિસયોજના કરીને, ઉપશમશ્રેણી આરજે તેથી
 તેને સાતમા ગુણગણાથી અનંતાનુવધિયાની સત્તા ન હોય, તથા
 મિશ્રાદિક પાંચ ગુણગણે પચાની સત્તા હોય, અને કોઈ-
 એકને ન હોય, એમ જજના અને મિથ્યાત્વ તથા
 એમ વેદુ મતે અનંતાનુ-

अर्थ—आहारसत्तगंवासवगुणे के० एक आहारक शरीर, बीजु आहारकउपांग, त्रीजुं आहारकसंघातन, चोथु आहारकआहारकवधन, पांचमुं आहारकतेजसवधन, ठहु आहारककर्मणवधन अने सातमुं आहारकतेजसकर्मणवधन, ए सात प्रकृति जे जीवें तथाविध विशुद्धाचारित्र प्रत्ये अग्रमत्तगुणगणे वांवीने तथाविध सत्त्वेश अध्यवसायें मिथ्यात्व गुणगणा लगे आवे, तथा कोइएक विशुद्धाध्यवसायें केवल-ज्ञान पण पामे तेथी सर्व गुणगणे एनी सत्ता होय अने कोइएक जीव, ए सात प्रकृति वांध्या विनाज सर्व गुणस्थानक स्पर्श, तेने ए सात प्रकृतिनी सत्ता सर्व गुण-गणे न होय ए रीतें जजना जाणवी

तथा जिननामकर्मनी पण ए रीतेंज जजना जाणवी जे जणी चोथा गुणग-णाथी लहने अपूर्वकरणना ठहा पाया लगे जिननामनी वधजूमि ठे त्यां विशुद्धा-ध्यवसायें जिननाम वांधी पठी सत्त्वेशें मिथ्यात्वं जाय तेथी मिथ्यात्वे पण एनी सत्ता होय पण व्रित्तिगुणेष्विणातिष्ठं के० बीजे अने त्रीजे गुणगणे तीर्थकरनामकर्मनी सत्तावालो न आवे तेथी ए वे गुणगणाविना शेष वार गुणगणे जिननामनी सत्ता पामीयें उपरलें गुणगणे पण चढतां जिननामनी सत्ता होय अने जे जीव जिन-नाम वांध्याविना सर्व गुणगणां स्पर्श तेनी अपेक्षाये सर्व गुणगणे जिननामनी सत्ता न होय एटले बीजे, त्रीजे गुणगणे जिननामनी सत्ता नज होय अने बीजा गुणगणाउने विपे जजना जाणवी.

नोजयसंतेमिष्ठो के० तथा आहारकशरीरादिक सात प्रकृतिनी सत्ता उतां अने जिननामनी सत्ता उता, ए उजयनी सत्ता साथे उता तेने मिथ्यात्व गुणगणु न होय, जे जणी नामकर्मनु एकसो त्रणनु तथा त्र्याणु प्रकृतितुं सत्तास्थानक मिथ्यात्व-गुणगणे न पामियें, माटें आहारकसत्तक तथा जिननाम, ए वेहुमांहेथी एकनी सत्ता उतां मिथ्यात्व होय, तेमध्यें अतमुहुत्तजवेतिष्ठे के० अतर मुहूर्त्त लगे जिनना-मनी सत्ता मिथ्यात्वं लह्ये पण अधिक न पामीये, जे जणी कोइएक सम्यक्दृष्टि जीवें पूर्वे नरकायु वांध्युं ठे अने ते जीव आयु वांध्या पठी द्वायोपशमिक सम्यक्त्व पामीने तथाविध अध्यवसायें जिननाम वांधे, ते मरण समये सम्यक्त्व वमतो नरकें जाय, त्या वली अंतर्मुहूर्त्त पठी वली सम्यक्त्व पामे तो जिननामकर्मनी सत्ता होय, अने जो नरके गया पठी पतितपरिणामे रहे तो अंतर्मुहूर्त्त पठी जिननामकर्म उवेले तेथी जिननामकर्मनी सत्ता टली जाय एटले एक ध्रुवसत्ता अने बीजुं अध्रुवसत्तारूप, एम पांचमुं अने ठहुं ए वे द्वार साथे कहां ॥ १५ ॥

હવે ઘાતિની પ્રકૃતિરૂપ સાતમું દ્વાર તથા અઘાતિની પ્રકૃતિરૂપ આઠમું દ્વાર, એ બે દ્વાર સાથે કહેઠે હવે સર્વઘાતિની પ્રકૃતિ તથા અઘાતિની પ્રકૃતિ કહેઠે.

॥ અથ સર્વ ઘાતિન્ય પ્રકૃતયઃ ॥

કેવલ જુઅલા વરણા, પણનિદા વારસાશ્મ કસાયા ॥

મિઠંતિ સઘ ઘાઈ, ચઝ નાણ તિ દસણા વરણા ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—તિહાં જે કર્મપ્રકૃતિ, આત્માના ગુણને આવરે, તે ઘાતિની પ્રકૃતિ જાણવી તેમા સર્વઘાતિની પ્રકૃતિના રસસ્પર્શક તો તામ્રપત્રની પેરે નિશ્ચિદ્ર, તથા સ્ફટિક ગ્રહની પેરે નિર્મલ, ડાઢની પેરે સૂક્ષ્મ સારપ્રદેશે વહુલરસ હોય, તેથી તે સર્વઘાતિની પ્રકૃતિ પ્રદેશે અદ્વય હોય તો પણ વીચેં અધિક જાણવી હવે તેનાં નામ કહે ઠે કેવલજુઅલાવરણા કે० કેવલજ્ઞાનાવરણીય અને કેવલદર્શનાવરણીય, એ બે પ્રકૃતિ, પોતાનો આચાર જે જ્ઞાન, દર્શન ગુણ, તેને સર્વાંશે આવરે, જેમ સૂર્યપ્રજા, મેરે કરી સર્વ આવરી કહેવાય તથાપિ કાઠાક પ્રજાનો અંશ આવસ્યાવિનાનો પણ રહે ઠે તેથી કરી રાત્રી દિવસનો વિજાગ જણાય ઠે, તેમ જીવનો પણ જ્ઞાનાદિક ગુણ સર્વઘાતિની પ્રકૃતિયેં કરી સર્વ આપસ્યો ઠે તો પણજેણે કરી જન ચૈતન્યનો વિજાગ હોય, ઘટલો ચૈતન્યાશ ઊઘામો રહ્યો ઠે, પણનિદા કે० તેણે પાંચ નિદ્રાયેં કરી પણ જે કેવલદર્શનાવરણીયેં અણ આવસ્યો એવો જે દર્શનાશ તે પણ સર્વાંશે આવરિયેં, એ નિદ્રાપચક પણ સર્વ ઇદ્રિયના અવયોધને આવરે માટે સર્વઘાતિ કહીયેં અહીંઆં પણ મેઘદષ્ટાત જાવવો. જેમાટે જો નિદ્રામાંહે પણ શબ્દાદિક સાંજલી જાગે ઠે તથાપિ એ નિદ્રા પણ સર્વઘાતિની જાણવી, તથા કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શનના આવરણ પણ સર્વથા ટાઢ્યા વિના કેવલજ્ઞાન ડપજે નહીં માટે સર્વઘાતિ કહીયેં ઘટલે એ સાત સર્વઘાતિની પ્રકૃતિ કહી

વારસાશ્મકસાયા કે० ઇમજ આદિના વાર કપાય જાણવા તેમાં અનતાનુવધીયા ક્રોધ, માન, માયા અને લોજ, એ ચાર તો સમ્યક્ત્વગુણને સર્વથા આવરે ઠે તેથી સર્વઘાતી કહ્યા અને અપ્રત્યારયાનાવરણ ક્રોધાદિક ચાર પણ દેશવિરતિગુણને સર્વથા આવરે ઠે. નથા પ્રત્યારયાનાવરણ ક્રોધાદિક ચાર સર્વવિરતિગુણને સર્વથા આવરે ઠે માટે સર્વઘાતિ જાણવા અહીંઆં પણ મેઘનો દષ્ટાત જલાવ્યો તેથી મિથ્યાત્વીને પણ કોઈએક તપશ્ચર્યાદિકની પ્રતિપત્તિ જિનવચનથી અવિરુદ્ધ હોય તથા અવિરતિને પણ માસાહારાદિકની નિવૃત્તિ હોય તથા દેશવિરતિને પણ જાવચારિત્ર હોય, ઇમ દ્વાર કપાયની પ્રેરતિ પણ સર્વઘાતિની ઠે

મિથિતિસવધાઈ કે૦ મિથ્યાત્વમોહનીય પણ શ્રીજિનજાપિત જીવાજીવાદિક અનંતધર્માત્મક તત્ત્વશ્રદ્ધાનરૂપ સમ્યક્ત્વ ગુણને સર્વથા હુણે છે, તે જાણી એ પણ સર્વઘાતિ પ્રકૃતિ કહીયે જો પણ એના કેટલાએક બે ઠાણીઆ તથા એક ઠાણીઆ રસસ્પર્શક દેશઘાતિઆ છે, તો પણ અહીંઆં શુભાશુભ પરિણામે વધની અપેક્ષાએ નથી લીધા. એટલે એક કેવલજ્ઞાનાવરણીય, એક કેવલદર્શનાવરણીય, પાંચ નિદ્રા, ચાર કપાય અને એક મિથ્યાત્વમોહનીય, એવં વીસ પ્રકૃતિ સર્વઘાતિની થઈ

હવે પચીસ પ્રકૃતિ દેશઘાતિ કહે છે. તિહાં દેશઘાતિની પ્રકૃતિના રસસ્પર્શક સ્થૂલઘિદ્ર કમાની પેરે, મધ્યમઘિદ્ર કાંબલાની પેરે અને સૂક્ષ્મઘિદ્ર પટવલ્લની પેરે, સ્થૂલ પ્રદેશ નીરસ, અસાર, બહુપ્રદેશ અઢપવીર્ય, ચતુનાણતિદંસણાવરણા કે૦ એક મતિજ્ઞાનાવરણીય, વીજુ શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય, ત્રીજુ અવધિજ્ઞાનાવરણીય, ચોથુ મન.પર્યવજ્ઞાનાવરણીય, એ ચાર જ્ઞાનાવરણીયની પ્રકૃતિ તથા ચક્ર, અચક્ર, અને અવધિ, એ ત્રણ દર્શનાવરણીયની પ્રકૃતિ, એવં સાત પ્રકૃતિ દેશઘાતિની જાણવી જે જાણી કેવલજ્ઞાનાવરણ, કેવલદર્શનાવરણ, એ બે પ્રકૃતિયે અણ આવસું એતુ જે જ્ઞાન અને દર્શનનો અનતમો અંશ તેને દેશથી હુણે, તે જાણી દેશઘાતિની કહીયે જો પણ અવધિજ્ઞાનાવરણીય, અવધિદર્શનાવરણીય અને મન:પર્યવજ્ઞાનાવરણીયના કેટલાએક રસ સ્પર્શક સર્વઘાતિયા પણ છે જેણે કરી પોતાના અવધિજ્ઞાનાદિકનો અંશ માત્ર નથી દેખાતો તો પણ એનો રસોદય ક્યોપશમ અવિરોધિ છે તેથી દેશઘાતિની કહી. ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૧૩ ॥

સંજલણનોકસાયા, વિગ્ધ ઇચ્છ દેસ ઘાઈચ્છ (અથ
ઘાતિન્યઃ પ્રકૃતયઃ) અઘાઈ ॥ પત્તેચ્છ તણુઠાઠ, તસ
વીસા ગોચ્છ હુગ વણા ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—સંજલણ કે૦ સંજ્વલના ક્રોધાદિક ચાર કપાય દેશઘાતિયા છે, જે જાણી એ સર્વવિરતિરૂપ જીવના ગુણને દેશથકી હુણે છે કેમ કે એના ઉદયથી સાધુને સાતિ-ચાર વ્રત થાય. વીજા કપાયના ઉદયથી મૂલજગે અતિચાર હોય માટે એને દેશઘાતિ કહી છે. નોકસાયા કે૦ હાસ્યપદ્ક તથા ત્રણ વેદ, એ નવ નોકપાયમોહનીય પ્રકૃતિ પણ દેશઘાતિની છે, જે જાણી એ પ્રકૃતિ ચારિત્રને વિષે પણ અતિચાર માત્ર ઉપજાવે, પણ એકલી અનાચારજનક ન હોય, માટે દેશઘાતિની કહી

વિગ્ધચ્છદેસઘાઈચ્છ કે૦ અંતરાયકર્મની પાંચ પ્રકૃતિ, એ પણ દેશઘાતિની હોય, જે જાણી પુણ્યહવ્યનો અનતમો જાગ દાન, લાજ, જોગાદિકને વિષે હોય

ठे जे जणी ग्रहण धारण योग्य जे पुजल ठे ते पुजल, अव्यने अनंतमे जागे ठे तेमां पण सर्वनु दान, लाज, जोग अने उपनोगादिक करी न शके, केम के अकर्म नोकर्मादिक तथा आहारादिकनु दान, लाज, जोगादिक सर्व जीवने होय तेथी देशघातिनी कही सर्व जीवने एनो ह्योपशम होयज तथा वीर्यातरायनो पण जो सर्वघाती रस होय तो जीवनु सर्व वीर्य आवरे थके जीव काष्टनी पेरे निश्चेष्टावंत थाय, तेथी आहारादिकने ग्रही परिणमावी पण न शके, ते जणी ए प्रकृति पण देशघातिनी जाणवी, तेथी सर्व जीवने वीर्यातराय ह्योपशम तारताम्ये, वीर्य-तारताम्य होयज ठे केवली जगवानने वीर्यातरायनो ह्य होय तेथी तेने अनंत वीर्य होय एम पच्चीश प्रकृति देशघातिनी कही

अने जो उदयापेक्षायें लेखवीये तो मिश्रमोहनीय अने सम्प्रम्वमोहनीय, ए वे प्रकृति पण देशघातिनी गणता सत्तावीस प्रकृति थाय तेनी साथें पूर्वोक्त सर्वघा-तिनी बीश प्रकृति मेलवीये तेवारे सुडतालीश प्रकृति घातिनी थाय तेथी शेप रही जे पद्मोत्तर प्रकृति ते अघाट के० अघातिनी कही ठे जे प्रकृति जीवना ज्ञाना-दिक गुणने तो काड पण हूणे नहीं तथापि जेम चोरनी सगत करता साधु पण चोर कहेवाय, तेम ए प्रकृति पण घातिनी प्रकृति साथें वेदता घातिनी कहेवाय, ते अघातीनी प्रकृतिना नाम कहे ठे

पतेअतणुछा के० एक पराघात, बीजी उश्वास, त्रीजी आतप, चोथी उद्योत, पांचमी अयुस्त्रुधु, ठही जिननाम, सातमी निर्माण, अने आठमी उपघात, ए आठ प्रत्येक प्रकृति अघातिनी जाणवी ए प्रकृति कोड आत्माना गुणने न हूणे तनुअष्टक एटले “तणुवंगागिड’ ए गाथाने अनुक्रमे एक ओदारिक, बीजु वैक्रिय, त्रीजुं आहारक, एत्रण शरीर तथा ए त्रण शरीरना त्रण उपाग तथा एनी साथें कार्मेण अने तैजस मेलवीये, तेवारे तनुअष्टक थाय, तथा ठ सस्थान, ठ सघयण, जाति पाच, गति चार, रगतिद्विक, आनुपूर्वी चार, एवं पांत्रीश प्रकृति लेनी तथा आठ के० आयु-नी चार प्रकृति, एव उगणचालीश अने आठ पूवे प्रत्येक प्रकृति कही ठे, एवं सुडतालीस अघातिनी थड

तथा तसवीसा के० त्रस, वादर, पर्याप्त, प्रत्येक, स्थिर, शुभ, शुभग, सुस्वर, आदेय, यग कीर्ति, स्थावर, सूक्ष्म, अपर्याप्त, साधारण, अधिर, अशुभ, दुर्जग, दुस्वर, अनादेय, अयश, ए बीश प्रकृतिने त्रसविंशति प्रकृति कहीयें गोअष्टग के० गोत्रद्विक अने वेदनीयद्विक, ए उजय द्विकनी चार प्रकृति तथा वणा के० वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श, एर सर्वे मली पद्मोत्तर प्रकृति, अघातिनी कही, एटले घाति-अघानि द्वार सपूर्ण थयु ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ १४ ॥

हवे ए कर्मप्रकृतिनुं घाति, अघातिपणुं रसनी अपेक्षायें होय, ते रस, मिष्ट तथा कटुकना जेदे करी वे प्रकारें ते तिहां जे प्रकृतिनो रस मीगो आनददायक होय ते पुण्यप्रकृति जाणवी, अने जे प्रकृतिनु रस मद्यनी पेरे नीवनी पेरे कडवुं दुःखदायक होय, ते पापप्रकृति जाणवी. त्यां प्रथम पुण्यप्रकृति वेंतालीश कहे ठे.

॥ अथ पुण्यप्रकृतयः ॥

सुर नर तिगुच्च सायं, तस दस तणु वंग वझर चउरंसं ॥

परघासग तिरि आऊ, वण चउ पणिदि सुजखगइ ॥ १५ ॥

अर्थ—ते मध्ये प्रथम सुरनरतिगुच्च के० सुरत्रिक एटले देवगति, देवानुपूर्वी, अने देवायु, ए त्रण प्रकृति शुजजावे वंधाय, ते जणी तथा एमां बहुल घणीज शाता होय, ते जणी पुण्यप्रकृति कहीये अने नर एटले मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी अने मनुष्यायु, ए मनुष्यत्रिक, ए त्रण जेद पण शुजजावे करी वधाय तथा उच्चैर्गोत्र पण पूज्यजणी पूजनीय योग्यता जणी, ए पण पुण्यप्रकृति जाणवी तथा सायं के० शाता-वेदनीय पण शुजअध्यवसायें करी वधाय, अनुकूलपणे वेदे ते माटें ए पुण्यप्रकृति जाणवी. तथा तसदस के० त्रसदशक ए नामकर्मनी पुण्यप्रकृति शुजपरिणामे वधाय ठे तणुवंग के० तणु एटले औदारिकादिक पांच शरीर तथा औदारिक, वैक्रिय अने आहारक, ए त्रण उपांग, ए आठ प्रकृति पण शुज जाणवी, वझर के० ठ संघयणमध्ये एक वज्ररूपजनाराच संघयण ए पण शुज जाणवु चउरंसं के० ठ सस्थानमध्ये समचतुरस्रसस्थान ए पण शुज ठे परघासग के० पराघात, उश्वास, आतप, उद्योत, अगुरुलघु, जिननाम अने निर्माण, ए पराघातसप्तक पण शुज जाणवु तिरिआऊ के० तिर्यंचनु आयु, ते पण पुण्यप्रकृति ठे जे जणी तिर्यंच पण जीववु वांछे ठे. तथा वणचउ के० वर्णमध्ये श्वेत, पीत, अने रक्त तथा गंधमध्ये शुजगंध, रसमध्ये कपायल, आम्ल अने मिष्ट, तथा स्पर्शमध्ये लघु, कोमल, चीकट, अने उष्ण, ए रीते वर्णादिचतुष्क शुज लेवुं पणिदि के० जाति पांच मध्ये एक पांचेद्रिय जाति, शुज परिणामे वधाय, ते पुण्यप्रकृति जाणवी अने सुजखगइ के० विहायोगतिसमध्ये गज तथा हसनी पेरे जे चाळे, ते शुजविहायोगति जाणवी ए पण शुजपरिणामे वधाय माटें पुण्यप्रकृति जाणवी ए वेंतालीश पुण्यप्रकृति जाणवी॥ इतिसमुच्चयार्थ ॥ १५॥

॥ अथ पापप्रकृतयः ॥ हवे व्याशी पापप्रकृति कहेठे. ॥

वायाल पुण पगइ, अपढम संठाण खगइ संघयणा ॥

तिरिङ्ग असाय नीउं, वधाय इग विगल निरय तिगं ॥ १६ ॥

અર્થ-વાયાલપુણ્યગૃહે વૈતાલીશ પુણ્યપ્રકૃતિ કહી જે જળી વંધયોગ્યસ્થાન-ક્રમધ્યે એ શુભપરિણામે વંધાય તથા સંકેશપરિણામે મંદરસ વંધાય અને વિશુદ્ધપરિણામે તીવ્રરસ વંધાય તે જળી એ શુભ ઉત્તમ પુણ્યપ્રકૃતિ જાણવી હવે પુણ્ય થકી વિરોધી પાપપ્રકૃતિ વ્યાપ્તી કહે છે એ પાપપ્રકૃતિનો સંકેશ પરિણામે તીવ્રરસ વંધાય અને વિશુદ્ધપરિણામે મંદરસ વંધાય, તે જળી પાપપ્રકૃતિ કહીયે

અપદ્મસઠાણસગદ્સઘયણા કેળ પ્રથમ સમચતુસસસ્થાન વિના શેષ પાંચ સંસ્થાન તથા પ્રથમ શુભવિદ્યાયોગતિ વિના વીજી અશુભવિદ્યાયોગતિ, અહીંયાં લેવી, તથા પ્રથમ સઘયણ વિના ગ્રેષ પાંચ સઘયણ એમા લેવા એ અગીઆર પ્રકૃતિ, પ્રથમનાં બે ગુણગણાં સગે વંધાય ત્યાં સંકેશ પરિણામે ઉત્કૃષ્ટ રસ વંધાય અને વિશુદ્ધપરિણામે મંદરસ વંધાય, તે જળી એ પાપપ્રકૃતિ કહીયે

તિરિદુગ કેળ તિર્યંચની ગતિ, તથા તિર્યંચાનુપૂર્વી, એ બે પ્રકૃતિ અશુભ છે જે જળી એ ગતિમધ્યે અનતો કાલ પણ જીવ રહે, એ અત્યંત મોહોદય થકી વંધાય, માટે પાપપ્રકૃતિ જાણવી તથા અસાય કેળ અગ્રાતા વેદનીય પણ ઉદય આલે, તેવારે જીવને પ્રતિકૂલપણુ દેસાહે, તે જળી પાપપ્રકૃતિ કહીયે, તથા નીઝવંધાય કેળ નીચેગોંઘને ઉદયે પણ નીચકુલપ્રત્યે પામવે કરી જીવ ફેલનીય હોય, તેથી એ પણ અશુભ પાપપ્રકૃતિ જાણવી, ઉપઘાત નામને ઉદયે પણ પડજીજી, ચોરદાંતાદિકે કરી છુલ પામે, તેથી અશુભ જાણવી ઇગવિગલ કેળ એકંદ્રિયજાતિ તથા વિકલ પટલે જેને પૂર્ણ પચેંદ્રિય નહીં હોય, તે વિકલેંદ્રિય, વેંદ્રિય, તેંદ્રિય અને ચોરેંદ્રિયને કહીયે એ જાતિનામ પણ મિથ્યાત્વે સંકેશે વંધાય, તે માટે અશુભ જાણવી નિરયતિગ કેળ નરકગતિ, નરકાનુપૂર્વી અને નરકાયુ, એ ત્રણ પ્રકૃતિ પણ મિથ્યાત્વવિના ન વંધાય, તે જળી અશુભ પાપપ્રકૃતિ જાણવી એ ત્રેવીશ પાપપ્રકૃતિ કહી ॥ ૧૬ ॥

આવર દસ વણ્ ચઠ, ક ધાય પળયાલ સહિઅ બાસીઃ ॥

પાવ પયહિત્તિ ટોસુવિ, વણ્ ઇગદા સુદા અસુદા ॥ ૧૭ ॥

અર્થ-આવરદસ કેળ સ્થાપરદશકને પણ અશુભપરિણામે વર્તતો થકો જીવ પામે, વણ્ચઠ કેળ વર્ણમધ્યે નીલ અનેકુલ તથા ગદ્યમધ્યે દુરજિગદ્ય તથા રસમધ્યે તીરો અને કઢવો તથા સ્પર્શમધ્યે ગુરુ, સર, લૂઠ અને શીત, એ ચારે અશુભ લેવા અને સંકેશે વાધે, તેજળી પાપપ્રકૃતિ કહીયે એવ સામગ્રીશ અહ.

તથા ધાયપળયાલ કેળ ધાતી પીસ્તાલીશ પ્રકૃતિ પટલે જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દ-અનાવરણીય નવ અને મોહનીયની ઠવીશ તથા અતરાયની પાંચ, એ પીસ્તાલીશ ધા-

तिनी प्रकृति आत्माना शुद्ध गुणने हूणे, प्रतिकूलपणुं करे. तेथी ए पीस्ताखीस घातिनी पापप्रकृति तेने आगली सारुत्रीश प्रकृतिये सहिअ के० सहित करीयें, तेवारे घासीड के० व्याशी पावपयकृति के० पापप्रकृति थाय. एना विपाक जीव प्रतिकूलपणे वेदे, संक्षेपशनी वृद्धिये एना रसनी वृद्धि होय, ते जणी एने पापप्रकृति कहीये ए वधनी अपेक्षायें लेवी अन्यथा तो सम्यक्त्वमोहनीय तथा मिश्रमोहनीय पण लेवाय, परंतु ते एटला माटें न लीधी के, तेनो वध नथी अहींआं शिष्य प्रश्न करे ठे के, हे जगवन् ! आठ कर्मनी मली वधापेक्षायें, एकसो ने वीश प्रकृति कही ठे, अने अहींआं तो पुण्यप्रकृति वेंतालीश तथा पापप्रकृति व्याशी, ए वेहु मेलवतां एकसो ने चोवीश प्रकृति थाय ठे, ते केम घटे ? अहींआं गुरु उत्तर कहे ठे के, हे शिष्य ! एकसो ने विशोत्तर वध प्रकृतिमध्ये सामान्यपणे वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श, ए चार प्रकृति लेखवी ठे अने अहींआं तो मूल चार प्रकृतिना शुजाशुज विज्ञाग करतां श्वेतादिक शुज अगीआर पुण्यप्रकृतिमाहे गणी ठे अने नीलादिक अशुज नव पापप्रकृतिमाहे गणी ठे एम दोसुवि के० वने स्थानकें वसाइगहासुहाअसुहा के० वर्णादिक चार प्रकृतिने विशेषे शुज अने अशुजपणे जूदी जूदी ग्रहण करी ठे तेमाटें एकसो चोवीश थायठे अने सामान्यें शुजाशुजने एक ठामे गणतां एकसो ने वीश वधप्रकृति थाय अहींआं काइ दोप नथी एम पुण्यप्रकृति तथा पापप्रकृतिनां द्वार कहां ॥ इति पुण्यपापद्वार ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ १७ ॥

एम पुण्य अने पापने परिणामे करी बंधनु विरुद्धपणुं होय तेमाटें पुण्यप्रकृति तथा पापप्रकृति कहीने हवे वधे तथा उदये विरोधिनी प्रकृति कहे ठे तेमध्ये पण सूची कटाह न्याये अद्वय संख्याक प्रकृति जणी प्रथम अपरावर्त्तमान प्रकृतिनु द्वार कहेठे

॥ अथाऽपरावर्त्तमाना प्रकृतयः ॥ हवे अपरावर्त्तमान प्रकृतियो कहेठे ॥

नाम ध्रुव वधि नवगं, दसण पण नाण विग्घ परघाय ॥

जय कुठ मिठ सास, जिणगुण तीसा अपरियत्ता ॥ १८ ॥

अर्थ—एक वर्ण, वीजो गंध, वीजो रस, चोथो स्पर्श, पांचमो तैजस, ठठो कार्मेण, सातमो निर्माण, आठमो उपघात, नवमो अगुरुलघु, ए नामध्रुववधिनवग के० नामध्रुववधिनु नवक, ए नामध्रुववधिनी नव प्रकृति सर्वथा वधाय एना वधने स्थानकें कोइ शुजाशुज परिणामविशेषे वीजी प्रकृति वधाय नही. केवल एना रस-वधमाहे जावनी मदता करे, ते जणी अपरावर्त्तमान कही.

દંસણપણનાણવિગ્ધપરધાય કે० ચક્રદર્શનાદિક ચાર દર્શનાવરણીય તથા મ-
તિજ્ઞાનાદિક પાંચ જ્ઞાનાવરણીય, એ નવ પ્રકૃતિ પણ ધ્રુવવધિની જણી અપરાવર્તમાન
જાણવી તથા દાનાંતરાયાદિક પાંચ અતરાયની પ્રકૃતિ પણ ધ્રુવવધિની જાણવી
તથા પરાઘાત નામકર્મ પણ ધ્રુવવધી છે એ અન્ય પ્રકૃતિનો વધ તથા ઉદય રુધ્ધા
વિના પોતાનો વંધોદય દીપાવે એની વિજાગની પ્રકૃતિ નથી તે જણી અવિરોધિની છે.

જયકુદ્યમિદ્રસાસં કે० જયમોહનીય તથા જુગુપ્સામોહનીય પણ પૂર્વલી શુક્તિયે
અપરાવર્તમાન પ્રકૃતિ છે તથા મિથ્યાત્વમોહનીય પણ ધ્રુવવધિ તથા ધ્રુવોદયીપણે
જણી વધ ઉદયે અપરાવર્તમાન હોય અને ઉશ્વાસનામકર્મ પણ વધે તથા ઉદયે
કોઈ પ્રકૃતિ સાથે વિરોધિ નથી, તેથી અપરાવર્તમાન જિણગુણતીસાઅપ-
રિયતા કે० તીર્થકરનામકર્મ પણ તેમજ વધે તથા ઉદયે અવિરોધિની છે, તે જણી
અપરાવર્તમાન કહીયે એ સર્વ ઊગણત્રીશ પ્રકૃતિ વધે તથા ઉદયે વીજી પ્રકૃતિ
સાથે વિરોધિની નથી, તેથી અપરાવર્તમાન પ્રકૃતિ કહીયે અહીંયાં કોઈ પૂઠે જે
સમ્યક્ત્વમોહનીય તથા મિશ્રમોહનીયને ઉદયે મિથ્યાત્વમોહનોયનો ઉદય ન હોય,
તેથી એ તો ઉદયવિરોધિની છે તો અપરાવર્તમાનમાંહે કેમ ગણી ? અહીંયાં ઉત્તર
કહે છે જે, મિથ્યાત્વમોહનીયની વધોદય જૂમિ પ્રથમ ગુણઠાણ છે, તિહાં સમ્ય-
ક્ત્વમોહનીય અને મિશ્રમોહનીય નથી. જો એ મિથ્યાત્વની પોતાની જૂમિમાંહે અને
વધ ઉદય રુધીને પોતાનો વધ ઉદય દેવાનુત્ત તો વિરોધિની કહેવાત, પરંતુ તેમ
વિરોધિની નથી માટે અપરાવર્તમાન જાણવી એ પ્રકૃતિનો વધ ઉદય, અનેરી પ્રકૃ-
તિનો વધ, ઉદય નિવારે નહીં, માટે અપરાવર્તમાન જાણવી ॥ ૬૮ સં ॥ ૧૭ ॥

॥ હવે એથી વિપરીત જણી પરાવર્તમાન પ્રકૃતિ કહેવે. ॥

॥ અથ પરાવર્તમાના પ્રકૃતયો નિરૂપ્યતે ॥

તણુ અઠ વેઅ હુજુઅલ, કસાય ઉદોઅ ગોય હુગનિદ્દા ॥

તસ વીસાઝ પરિત્તા, ચિત્તવિવાગા ડણુપુધીર્ઝ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—જે એકેકી પ્રત્યેક પ્રત્યેક પ્રકૃતિનો વધ તથા ઉદય કોઈએક સમયે હોય,
જેમ ઔદારિક, વૈક્રિય અને આદારક, એ ત્રણ શરીરમધ્યે એકનોજ વધ એકવારે
હોય એમ ઊપાગ, સઘયણ, સસ્યાન, જાતિ, ગતિ, યગતિ અને આનુપૂર્વી મધ્યે પણ
જાવતુ, તેથી એને પરાવર્તમાન પ્રકૃતિ કહીયે, તે કહે છે તણુઅઠ કે० તનુપ્રમુલ
આગની, ઉત્તરપ્રકૃતિ તેત્રીશ જાણવી, તેના નામ કહેવે તનુત્રિક, ઊપાગત્રિક, સ-
સ્યાનત્રિક, સઘયણત્રિક, જાતિ પાંચ, ગતિ ચાર, યગતિદ્વિક, આનુપૂર્વી ચાર, એ તેત્રીશ

प्रकृति थइ ते आठ पिंडप्रकृतिमध्ये ठे वेअ के० वेदत्रिक, ए पण वध तथा उदयें विरोधी ठे, ते जणी परावर्त्तमान कहीये तथा द्रुजुअल के० हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, ए वे युगलमांहे पण एक समयें एरु युगलनोज वध तथा उदय एक जीवने होय, तेथी ए पण परावर्त्तमान प्रकृति कहीये

कसाय के० क्रोध, मान, माया अने लोभ, ए चार कपायमध्ये एक जीवने एक समये एकेकनो उदय होय, एटले जेवारे क्रोधनो उदय होय, तेवारे मानादिक त्रणनो उदय न होय, एम ए कपायनी शोल प्रकृति पण उदयविरोधिनी ठे ते जणी परावर्त्तमान जाणवी उज्जोअ के० उद्योतनामकर्म पण आतपनामकर्म साथें विरोधी ठे जेने जे समये आतपनामकर्मनो वध तथा उदय होय, तेने उद्योतनामकर्मनो वध तथा उदय ते समयें न होय, तेथी परावर्त्तमान प्रकृति कहीये. गोयष्टुग के० गोत्रद्विक तथा वेदनीयद्विक, ए वे द्विक पण वधोदय विरोधी ठे शाताने वधे तथा उदये अशातानो वध तथा उदय न होय, नीचेंगोंत्रने वधे तथा उदये उच्चेंगोंत्रनो वध तथा उदय न होय, तेथी परावर्त्तमान कहीये निद्रा के० पांच निद्रा पण उदयविरोधिनी ठे जे जणी एक निद्रानें उदयें शेष चार निद्रानो उदय न होय, माटें परावर्त्तमान कहीये

तसवीसाठ के० त्रसादिक दश प्रकृति तेनी साथें प्रत्येक अनुक्रमे स्थावरादिक दश प्रकृति वधें तथा उदये विरोधिनी ठे केमके त्रसने वधें तथा उदये स्थावरनो वध तथा उदय न होय, तेमज वादर साथें सूदमनु विरोधिपणु ठे अने पर्याप्त साथे अपर्याप्तनु विरोधिपणु ठे एमज प्रत्येक साथें साधारणनुं विरोधिपणुं ठे एम सर्वत्र मेलववु माटें ए बीश प्रकृति पण परावर्त्तमान जाणवी तथा आयु.कर्मनी चार प्रकृति जे ठे, ते चारे वधे तथा उदयें विरोधी ठे, जे जणी एक समये एक आयुनो वध तथा उदय होय तेथी एने पण परित्ता के० परावर्त्तमान कहीये. ए रीतें तनुअष्टकनी तेत्रीश, वेद त्रण, वे युगल, शोल कपाय, उद्योत, आतप, गोत्र वे, वेदनीय वे, पांच निद्रा, त्रस त्रिशति अने चार आयु, एवं एकाणु प्रकृतिमां कोइ वधें कोइ उदये, कोइ विहु ठामे परावर्त्ति एटले फेरफार होय, ते जणी परावर्त्तमान एवु नाम विरोधिनीपणे कहीये इति परावर्त्तमानाऽपरावर्त्तमानद्वारद्वयं सपूर्ण ॥ ए रीते वार द्वार सपूर्ण वखाण्यां

हवे तेरमु द्वार त्रिवरे ठे त्यां जे विपाकना रसोदय तेनां असाधारण कारण अथवा स्थानक, ते चार प्रकारे ठे एक क्षेत्र, बीजो जीव, त्रीजो जव अने चोथो पुजल, तेमध्ये प्रथम क्षेत्रविपाकीनी प्रकृति कहे ठे तिहां क्षेत्र एटले आकाश प्रदे-

શ વિશેષ તેની મુરચતા પામીને જેનો ઉદય હોય, જો પણ સર્વપ્રકૃતિનો ઉદય
ડ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને જાવની સાપેક્ષતાયેં હોય તે પણ અહીંઆં એનીજ મુરચતા
લેવી જે જાણી જીવને દ્વિવ્રત ત્રીવ્રત શ્રેણીયે પરજવ જાતા આનુપૂર્વીને ઉદયે કરી,
જેમ વલ્લદને નાથ સાહી ફેરવીયેં, તેમ આનુપૂર્વી ઉદય ઉત્પત્તિ સન્મુલ્ય કરે તે જાણી
ચિત્તવિવાગાઽણુપુવીઝ કેળ ક્ષેત્રવિપાકિની પ્રકૃતિ ચારેં આનુપૂર્વીને કહીયેં જો પણ
વક્રગતિ વિના પણ સક્રમણ કરણે દેવગતિ, મનુષ્યગતિ, તિર્યચગતિ અને નરકગતિ,
એ ચારમધ્યે પોતપોતાની આનુપૂર્વી સક્રમાવી ઉદય આણે છે પણ અહીંઆં કેવલ
આનુપૂર્વીના ઉદયની મુખ્યતાની અપેક્ષાએ વક્રગતિજ લીધી ॥ ૬૩ ॥

હવે સર્વ પ્રકૃતિ પોતાનો વિપાક જીવને દેખાડે છે તો પણ કેટલીએક ક્ષેત્રમુરચ-
તાએ વિપાક દેખાડે, તે ક્ષેત્રવિપાકિની, જવની મુરચતાયેં વિપાક દેખાડે, તે જવ-
વિપાકિની, જે વાહ્ય શરીર પુજ્જસને વિષે પોતાનો વિપાક દેખાડે, તે પુજ્જલવિપાકિની
જાણવી એ ત્રણ નિરપેક્ષ જે આત્માને વિષે સાક્ષાત્ વિપાક દેખાડે, તે જીવવિપા-
કીની પ્રકૃતિ જાણવી તે જીવવિપાકિની પ્રકૃતિ, હવે કહે છે.

ઘણ ઘાઙ્ઙુગોચ્ર જિણા, તસિચ્ચર તિગ સુજગ હમગ ચઝસાસં ॥
જાઙ્ઙતિગ જિચ્ચ વિવાગા, આઝઝ ચઝરો જવવિવાગા ॥ ૬૪ ॥

અર્થ-ઘણ કેળ મેઘ તે જેમ સૂર્યની પ્રજાનો ઘાઙ્ઙ કેળ ઘાત કરે, આવરે, તેમ જે
આત્માના જ્ઞાન, દર્શન, શ્રદ્ધાન, ચારિત્ર, દાનાદિક લઘ્વિ, ઇત્યાદિકને આવરે, તે
જાણી ઘનઘાતિની પ્રકૃતિ કહીયેં તેના નામ કહે છે જ્ઞાનાવરણીયની પાંચ, દર્શના-
વરણીયની ત્રણ, મોહનીયની અઠાવીશ અને અતરાયની પાંચ, એ સુરુતાલીશ પ્રકૃ-
તિ, શરીર પુજ્જલાદિક નિરપેક્ષ વિપાક જીવને દેખાડે, માટે એ પ્રકૃતિ જીવવિપાકિ-
ની કહીયેં ડુગોચ્ર કેળ એક ગોત્રદ્વિક અને વીજુ વેદનીદ્વિક, એ બે યુગલ પણ
પોતાનો વિપાક જીવને વિષે દીપાવે, એથી હજી નીચ તથા સુલી ડુ.લી, જીવ
કહેવાય, માટે જીવવિપાકિની કહીયે, તથા જિણા કેળ તીર્થંકર નામકર્મને ઉદયે
એક પરમપેશ્વર્ય પૂજાતિશય, વીજો વચનાતિશય, ત્રીજો જ્ઞાનાતિશય અને ચોથો
અપાપાપગમાતિશય, એ ચાર અતિશય જીવને હોય, જે થકી જીવ, તીર્થંકર પરમાત્મા
કહેવાય તે જાણી એ પ્રકૃતિ પણ જીવવિપાકીની જાણવી

તસિચ્ચરતિગ કેળ એક ત્રસ, વીજો વાદર અને ત્રીજો પર્યાસ, એ ત્રસત્રિક અને એથી
હસ્તર સ્થાવર, સૂક્ષ્મ અને અપર્યાસ, એ સ્થાવરત્રિક, એને ઉદયેં જીવ, ત્રસ, વાદર અને
પર્યાસ તથા સ્થાવર, સૂક્ષ્મ અને અપર્યાસ, પણ કહેવાય એમ એના ઉદયથી જીવનો

पर्याय फरे, ते जणी एने जीवविपाकीनी प्रकृति कहीयें सुजग के० एक सौजाग्य, वीजुं सुखर, वीजुं आदेय, अने चोथु यशःकीर्ति, ए चार प्रकृतिने उदये जीव सौजागी, सुखरवान्, आदेय वचनवालो तथा यशस्वी कहेवाय, ते जणी ए प्रकृति पण जीवविपाकीनी ठे, अने दुजगचउसास के० एक दौर्जाग्य, वीजुं दुःस्वर, वीजुं अनादेयवचन, चोथु अयशःकीर्ति, एने उदये जीव दुर्जागी, दुःस्वरवान्, अनादेयवचनवालो तथा यशोहीन मागे कहेवाय, तेजणी ए प्रकृति पण जीवविपाकीनी ठे अने आसोआसनामकर्म पण जीवविपाकीनी प्रकृति ठे, जो पण ए आसोआस पुद्गलरूप ठे, तो पण एनी लब्धि जीवने होय, माटे जीवविपाकी कहेवाय. एवं शडशष्ट प्रकृति अइ

जाइतिग के० एकेंद्रियादिक जाति पांच, देवादिकनी गति चार, अने खगति वे, एअगीआर प्रकृतिमा जातिनामकर्मने उदयें जीव, एकेंद्रिय, वेन्द्रिय, तेंद्रिय, चौरिन्द्रिय, अने पचेन्द्रिय कहेवाय गतिनामकर्मना उदयथी जीव देवता, मनुष्य, तीर्थंच अने नारकी कहेवाय खगतिनामकर्मना उदयथी जीवनी सुचाल कुचाल कहेवाय, ते जणी ए जीवविपाकीनी प्रकृति जाणवी. एवं अष्टोत्तर प्रकृति जीवविवागा के० जीवविपाकीनी कही जो पण सर्वे प्रकृति निश्चैनयथी जीवविपाकीनीज ठे, जे जणी अजीव घटादिक पदार्थने विषे कोइ प्रकृति पोतानी शक्ति देखावती नथी तोपण व्यवहारनयें चिहुं प्रकारे विपाक विचारतां ए अष्टोत्तर प्रकृति जीवविपाकीनी कही

हवे आळचउरोजवविवागा के० देवतादिकनो जव पामीने ते जवना प्रथम समयथी मांकीने चरम समय लगें निरतरपणें जे कर्मप्रकृति जीवने विषे स्वशक्ति देखावे, आत्माने हेडनी पेरें रोकी राखे, परजवे जावा न दीये अने जेवारें ते प्रकृति खपावे, तेवारें परजवनुं आयु उदय आवे थके परजवे जीव जाय, एटले वीजी गतिमां जाय, तेमाटे ए आयु ते जवने विषेज उदय आवे ठे, ते कारणे जवनी मुरयताये करी देवायु, मनुष्यायु, तिर्यचायु अने नरकायु, ए चार प्रकृति जवविपाकीनी कहेवाय जो पण चारे गति पण नामकर्मपणें पोतपोताने जवे मुरयवृत्तियें उदय आवेज ठे, तथापि ए प्रकृति जवविपाकीनी कहेवाय कारण के चरमशरीरी जीव पूर्ववत् शेष त्रण गतिना दलीरुने मनुष्यगतिना एक आयुमां संक्रमावी उदयावलीमां आयी वेदीने खपावे, जे जणी प्रदेशथी कर्म वेद्या विना वृटे नहीं, अने आयुष्य संक्रमाव्या विना मोक्षे न जाय तेथी आयु संक्रमाव्या पठी तेने कोइ प्रकारें परजवायुनो उदय न होय, खजवनोज उदय होय, तेथी ए चार प्रकृति जवविपाकीनी कहीयें. ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ १० ॥

હવે પુજલ વિપાકીની પ્રકૃતિ કહેઠે. જે પોતાની શક્તિ શરીરાદિક પુજલને વિપે દેખાડે એ પ્રકૃતિનું કરેલો ગુણ તથા અવગુણ, અનુગ્રહ, ઉપધાત, શરીરાદિકનો-કર્મપુજલને વિપે હોય, તેથી એ પુજલવિપાકીની પ્રકૃતિ કહિયે જો પણ અહીં કટકાદિક અશુચ્ચ પુજલ પામી અશાતાવેદનીયજ પોતાનો વિપાક દેખાડે ઠે તથા ફૂલ, ચંદન, કર્પૂર, કસ્તૂરી પ્રમુખ શુચ્ચ પુજલ લઈને શાતાવેદનીયજ પોતાનો વિપાક દેખાડે ઠે તો પણ એ શાતા તથા અશાતાવેદનીયને પુજલવિપાકીની પ્રકૃતિ ન કહી પરંતુ એ પ્રકૃતિનો કહ્યો અનુગ્રહ, ઉપધાત, જીવને હોય માટે તે કહીયે ઠેયે

નામ ધ્રુવોદય ચત્ત તણુ, વધાય સાહારણિય જોઅતિગ ॥

પુગ્ગલ વિવાગિ વંધો, પયઃ છિદ્ધ રસ પપ્સન્તિ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ— નામધ્રુવોદય કે ૦ એક નિર્માણ, વીજી સ્થિર, ત્રીજી અસ્થિર, ચોથી શુચ્ચ, પાંચમી અશુચ્ચ, ઠઠી તૈજસ, સાતમી કાર્મણ, આઠમી વર્ણ, નવમી ગંધ, દશમી રસ, અગ્નિઆરમી સ્પર્શ અને વારમી અશુરુલધુ, એ વાર પ્રકૃતિ નામધ્રુવોદયી કહેવાય એ વારને અનુક્રમે અગોપાગ નોકર્મપુજલનું ગમનું ગમ જોમનું, હાડ ઢાતનું કર્મપુજલનો સ્થિરવધ તથા લોહી લાલનો અસ્થિર વધ, તેમજ મસ્તકાદિક શુચ્ચ, પગપ્રમુખ અશુચ્ચ, શરીર પુજલનો વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શાદિક પુજલને વિપે હોય, તે જાણી એ વાર પ્રકૃતિ પુજલવિપાકીની કહી, અને ચત્તતણ કે ૦ તનુચતુષ્કની અહાર પ્રકૃતિ, તેનાં નામ કહેઠે એક તો ઔદારિક, વૈક્રિય અને આહારક, એ ત્રણ શરીર તથા વીજાં એજ ત્રણ શરીરના ઉપાંગ ત્રણ, ત્રીજા સંઘચણ ઠ અને ચોથા સંસ્થાનઠ, એવ તનુચતુષ્કની અહાર પ્રકૃતિ પણ પુજલવિપાકીની ઠે જે જાણી એ શરીરનામકર્મના ઉદયથકી ઔદારિકાદિક શરીરપણે પુજલ પરિણામે ઠે તથા અગોપાગપણે તથા આકારપણે તથા હામસધિપણે પુજલ પરિણામે ઠે એ કર્મપુજલને વિપે પોતાની શક્તિ વીપાવે ઠે તે જાણી પુજલવિપાકીની પ્રકૃતિ કહીયે એવ ત્રીશ પ્રકૃતિ કહી

ઉપધાય કે ૦ ઉપધાત નામકર્મને ઉદયે જીવને અગુલી પ્રમુખ અધિક અંગ હોય, તે પણ પોતાની શક્તિ પુજલને વિપે દેખાડે ઠે, તે જાણી તથા સાહારણિય કે ૦ સાધારણ નામકર્મનો ઉદય પણ શરીરપર્યાપ્તિ પૂરી કહ્યા પછી ઉદય થાવે તેથી ઘણા જીવનું એક સાધારણ શરીર હોય, તેથી એ પણ પુજલવિપાકીની પ્રકૃતિ ઠે, તથા એ ચકી દ્વિતર પ્રત્યેક નામકર્મ પણ શરીરાશ્રિત ઠે, તે માટે પુજલ વિપાકીની પ્રકૃતિ ઠે, અને ઉજોઅતિગ કે ૦ ઉદ્યોત, આતપ ને પરાધાત, એ ઉદ્યોતત્રિક પણ શરીરપુજલને પોતાની શક્તિ વીપાવે, તેથી કરી જીવના શરીર, શીતપ્રકાશવાન તથા ઉષ્ણ-

प्रकाशवान् परने दुस्सहनीय होय. ते माटे ए पण पुञ्जलविपाकिनी प्रकृति जाणवी एवं ठत्रीश प्रकृति, पुग्लविवागि के० पुञ्जलविपाकिनी कही एम अनुक्रमे चार प्रकृति क्षेत्रविपाकिनी, अष्टोत्तेर जीवविपाकिनी, चार जवविपाकिनी अने ठत्रीश पुञ्जलविपाकिनी, ए सर्व मली एकसो ने चावीश प्रकृति उदयनी अपेक्षाये होय, जे जणी विपाकिनी कहेतां रसोदय कहीये एम चार विपाक द्वार कहाँ.

हवे वधो के० चार बंधनां द्वार कहेवे त्यां जे स्थिति, रस अने प्रदेशबंधनो स-मुदाय ते पयइ के० प्रकृतिवध जाणवो, तथा योग प्रत्यये गृह्यां एवां जे कर्मपुञ्जल, त्यां अध्यवसाय विशेषे कर्मपणे रहेवानी स्थितिनु मान ते बीजो छिऽ के० स्थिति-बंध जाणवो, तथा शुजाशुज अध्यवसाय विशेषे करी जे मीजो रस ते अनुकूलपणे वेदीये, अने कनवो रस ते प्रतिकूलपणे वेदीये तेमध्ये पण वली एकठाणीउं, वेठा-णीउं, त्रिठाणीउं, चउठाणीउं तथा घातिउं, अघातिउं, एवा विपाकरसनु बाधवुं, ते त्रीजो रस के० रसवध जाणवो अने जे योगनी उत्कटताये घणा दल मळे अने योगनी मंदताये थोनां दल मळे, एम योगनी तारतम्ये करी कर्मदलनु तारतम्य-पणुं होय; ते चोथो पपसन्ति के० प्रदेशबंध जाणवो इति के० एम विवक्षाये चार बंध ते एक बांधतां चारे वधाय अहींआं लारवाना दृष्टात पूर्व कह्यो ठे ते जाववो. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २१ ॥

ते मध्ये प्रथम प्रकृतिबंध विचारे ठे तिहां एक, वे, त्रण इत्यादिक संरयाये प्र-कृतिनु बांधवु, तेने प्रकृतिवधस्थानक कहीये ते वधस्थानक मूल प्रकृतिआथ्री तथा उत्तर प्रकृतिआथ्री, एम वे जेदे होय ते मध्ये पण अल्पसंरयाथी घणी सख्याने वधस्थानके जाय, ते प्रथम जूयस्कार बंध जाणवो, अने जे घणी संरयाथी थोनी संरयाने वधस्थानके आवे, ते बीजो अल्पतर वध जाणवो एकज संरयाने स्थानके रहेतां त्रीजो अवस्थितवध जाणवो, अने अधवक थइने फरी प्रथम एकादि प्रकृति बांधे, तिहां चोथो अवक्तव्य बंध जाणवो एम प्रसंगपणे चार वध कहेवाय. तिहां प्र-थम मूलप्रकृतिना वध स्थानक कहे थके जूयस्कारादिक सुखें कहेवाय. ते जणी ते मूलप्र-कृतिना बंधस्थानक, प्रथम कहीये ठेये तेमज उत्तरप्रकृतिने विपे पण बंधस्थानक कहेवापूर्वक जूयस्कारादिक चार वध कहेसे

मूल पयडीण अड स, त ठेग वधेसु तिन्नि जूगारा ॥

अप्पत्तरा तिअ चउरो, अवठिआ नहु अवत्तवो ॥ २२ ॥

अर्थ— मूलपयनीणअरु के० मूलप्रकृति ज्ञानावरणादिकथी मांडीने अंतरायकर्म-

पर्यंत ए आठ कर्म, जेवारं जीव बांधे, तेवारं एक आठनुं वधस्थानक कहेवाय, ते अतरमुहूर्त सुधी रहे, जे जणी आयु कर्मनो वध आखा जव मध्ये एकजवार अतर-मुहूर्त सुधी होय ए वध प्रथम गुणगणायी लक्ष्णे सातमा गुणगणा सुधी पामीयें; तेमाहे पण मिश्रगुणगणे आयु न ववाय, तेथी त्या सत्त के० सात कर्मनु वधस्थानक होय ए सात कर्मनु वधस्थानक पण प्रथम गुणगणायी लेखने नवमा गुणगणासुधी होय एनो काल जघन्य तो अतरमुहूर्त अने उत्कृष्टथी तो पूर्वकोडीने त्रांजे जागे अधिक ठ मास हीन तेव्रीश सागरोपम खगे जाणवो केमके पूर्वकोमीने त्रीजे जागे देवायु बांधे, तेनी अपेक्षायें लेवो ए आठनु तथा सातनु वे वध-स्थानक थया

वेगवधेषुतिस्त्रिजुगारा के० दशमे गुणगणे आयु तथा मोहनीय, ए वे कर्म हीन ठ कर्मनो वध, ए पण अतर मुहूर्त सुधी होय अने उपशात मोहादिक त्रण गुण गणे एक वेदनीयनो वध जाणवो एनो काल जघन्य अतर मुहूर्त, उत्कृष्टो तो देशोन पूर्वकोनी प्रमाण केवलीनी अपेक्षायें जाणरो ए चार वधस्थानक कहा. तेने विषे त्रण ज्यस्कारवध कहे ठे तिहा एक बाधी पठी ठ कर्म बाधता प्रथम समये प्रथम ज्यस्कारवध, ए अगीआरमे गुणगणे उपश्रमश्रेणीथी पक्तां होय, तथा दशमे गुणगणे ठ कर्म बाधी नवमे गुणगणे मोहसहित सात कर्म बाधता प्रथम समये वीजो ज्यस्कारवध, तेने वली आयु सहित आठ कर्म बाधतां प्रथम समये त्रीजो ज्यस्कार वध, एम त्रण ज्यस्कारवध कहा अहीआ कोऽ पूठे जे उपशम श्रेणीये अगीआरमे गुणगणे आयुक्षये मरण पामीने, अनुत्तर विमाने देवतापणे उपजे, ते प्रथम समये चोथे गुणगणे सात कर्म बांधे, तेने प्रथम समये ज्यस्कार होय, तो ए चोथो ज्यस्कार केम न कहा ? तेनो उत्तर कहेठे के, जो पण एक वधथी सात कर्म वध करे, तो पण वधस्थानक सातनु एकज ठे, ते जणी जूदो न लेखव्यो वधस्थानकनो जेद होय तो जूदो ज्यस्कार लेखवाय

अप्यत्तरातिश्च के० हवे अदपतरवध कहे ठे आयुर्वध कत्या पठी सात कर्म बांधतां प्रथम समये अदपतरवध पहेलो जाणवो तथा नवमा गुणगणाने प्राते सात कर्म वध करी दशमा गुणगणाने प्रथम समये मोहनीय हीन करी ठ कर्म बाधता, वीजो अदपतरवध जाणवो तथा ठ कर्मथी उपशातमोहे तथा क्षीणमोहे एक कर्म बाधता, त्रीजो अदपतरवध जाणवो

एमज चउरोअवधिया के० चार अवस्थितवध कहे ठे जे जणी मूलप्रकृतिना वधस्थानक चार, ते चार ठामे आख्या पठी वीजे समये अवस्थितवध कहेवाय, जेम

આઠ કર્મના વંધથી સાતની વધ કરતાં પ્રથમ સમયે અદ્વપતરવંધ પઠી જ્યાંસુધી તેજ વધસ્થાનકેં જીવ રહે, ત્યાંસુધી પ્રથમ અવસ્થિતવધ કહેવાય એમ સાત પઠી ઠ વાધતા પ્રથમ સમયે અદ્વપતરવધ; અને પઠી વીજો અવસ્થિતવંધ જાણવો, અને ઠથી એક વાંધતાં પ્રથમ સમયે અદ્વપતરવધ, પઠી ત્રીજો અવસ્થિતવધ જાણવો. સાતથી આઠનો વધ કરતાં પ્રથમ સમયે ત્રૂયસ્કાર-વધ, અને પઠી ચોથો અવસ્થિત વંધ જાણવો. એમ ચાર અવસ્થિત વંધ કહ્યા

નહુઅવત્તવો કે૦ મૂલપ્રકૃતિનો અવધક અયોગી ગુણગણે હોય અને ત્યાંથી પ-હુ નથી અને અવ્યક્તવધ તો અવંધક થડને વહી વાધે, તેને અવ્યક્તવધ કહીયે અને અયોગી ગુણગણા પઠી કર્મવધપણું નથી માટે મૂલપ્રકૃતિનો અવ્યક્તવધ નથી. ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૨૧ ॥

॥ હવે ત્રૂયસ્કારાદિક વધનાં લક્ષણ કહે ઠે. ॥

એગાદહિગે ત્રૂઝં, એગાઈ જાણ ગમ્મિ અપ્પતરો ॥

તમ્મતો અવઠિયઝં, પઢમે સમએ અવત્તવો ॥ ૨૨ ॥

અર્થ-એગાદહિગેત્રૂઝં કે૦ એક, તે ઇત્યાદિક પૂર્વલા વધથી આગલેં અધિકી પ્રકૃતિ વાંધે, તે ત્રૂયસ્કાર વધ જાણવો, એટલે પૂર્વે થોડી પ્રકૃતિ વાંધતો હોય, અને પઠી એકાદિ અધિક પ્રકૃતિ વાધે, તે ત્રૂયસ્કારવંધ પ્રથમ સમયે જાણવો, અને એગાઈજાણગમ્મિઅપ્પતરો કે૦ પૂર્વવધથી એકાદિ પ્રકૃતિ ઊઠી વાંધે, એટલે પૂર્વે ઘણી પ્રકૃતિ વાધતો હોય અને પઠી એકાદિ જાણી પ્રકૃતિ વાંધે, તે પ્રથમ સમયે અદ્વપતરવધ જાણવો તમ્મતોઅવઠિયઝં કે૦ પ્રથમ સમયે જેટલોજ વધ હોય, એટલે પૂર્વ વાધતો હોય તેટલીજ પ્રકૃતિ જ્યાંસુધી નિરંતર વાંધે, ત્યાંસુધી અવસ્થિત વધ ક-હીયે અને પઢમેસમએઅવત્તવો કે૦ સર્વથા અવધક થડને ફરી પહેલા વધ કરે, તે-વારે પ્રથમ સમયને વિષે અવ્યક્તવધ વધ કહીયે. એ ચાર વંધનાં લક્ષણ કહ્યાં ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૨૩ ॥

હવે સામાન્યે ઉત્તરપ્રકૃતિનાં વધસ્થાનક ઊગણત્રીશ ઠે, તેનાં નામ કહેઠે એક, સત્તર, અઢાર, ઓગણીશ, વીશ, એકવીશ, બાવીશ, ઠવીશ, ત્રેપન્ન, ચોપન્ન, પચ્ચા-વન્ન, ઠપ્પન્ન, સત્તાવન, અઠાવન્ન, ઊગણશઠ, સાઠ, એકશઠ, ત્રેશઠ, ચોશઠ, પાંશઠ, ઠાશઠ, શઢશઠ, અરુશઠ, ઊગણોત્તર, સીત્તર, એકોત્તર, વહોત્તર, તહોત્તર અને ચમ્મોત્તર, એ ઊગણત્રીશ વંધ-સ્થાનક ઠે. ત્યાં ત્રૂયસ્કારવધ અપ્પતરો જોજ તે કહેઠે.

उपशांतमोहगुणठाणे एक वेदनीय वांधीने पडतो दशमे गुणठाणे ज्ञान पांच, दर्शन चार, अतराय पांच, उच्चैर्गोत्र अने यश कीर्ति साथे वेदनीय वाधतां सत्तर प्रकृतिने वधे प्रथम समये प्रथम जूयस्कार वध, तिहांथी पडतो नवमे गुणठाणे सज्ज्वलना लोच साथे अठार प्रकृति वांधतां वीजो जूयस्कार, ते मध्ये सज्ज्वलनी माया साथे उगणीश वांधतां त्रीजो जूयस्कार, तेमध्ये सज्ज्वलना मान साथे वीश वाधतां चोथो जूयस्कार, ते सज्ज्वलना क्रोध साथे एकवीश वांधतां पांचमो जूयस्कार, ते मध्ये पुरुषवेद साथे वावीशनो वध वांधतां ठठो जूयस्कार, ते मध्ये हास्य, रति, जय अने जुगुप्सा, ए चार प्रकृतिनो अधिक वध करता अपूर्वकरणे सातमे जागे ठवीशनो वध करता सातमो जूयस्कार, ते मध्ये आठमाने ठठे जागे देवप्रायोग्य नामकर्मनी अष्टावीश प्रकृति वाधता त्रेपननो वध, अहींआ यश कीर्ति पूर्वे ठवीश प्रकृति मध्ये आधी ठे, तेथी देवप्रायोग्य सत्तावीशने वधे त्रेपन प्रकृति होय, ए आठमो जूयस्कार, तेमध्ये जिननाम वांधता चोपन्नना वधे नवमो जूयस्कार, ते त्रेपन आहारकट्टिक साथे वांधतां पच्चावन्नना वधे दशमो जूयस्कार, ते पच्चावन्न जिननामसहित वाधता उपपन्नना वधे अगीआरमो जूयस्कार, अपूर्वकरणना प्रथम जागे उपपन्नने जिननाम हीन तथा निद्रा, प्रचला साथे वांधतां सत्तावन्नना वधे वारमो जूयस्कार, ते वली जिननाम सहित अष्टावन्नना वधे तेरमो जूयस्कार, ते देवायु साथे अप्रमत्ते उगणशाठ वाधता चोदमो जूयस्कार, देशविरति गुणठाणे देवप्रायोग्यनी अष्टावीश प्रकृति वाधतां ज्ञान पांच, दर्शन ठ, वेदनीय एक, मोहनीय तेर, देवायु एक, नामनी अष्टावीश, गोत्रनी एक, अतरायनी पांच, एवं शाठ प्रकृति वाधतां पदरमो जूयस्कार, ते जिननामसहित एकशठने वधे शोलमो जूयस्कार, अहींआं कोइ प्रकारे एक जीवने एक समये वाशठ प्रकृतिनो वध सजवे नही, तेथी तेनो जूयस्कार पण न कळो चोथे गुणठाणे आयुश्वध काळे देवप्रायोग्य नामनी अष्टावीश प्रकृति वाधता, ज्ञान पांच, दर्शन ठ, वेदनीय एक, मोहनीय सत्तर, गोत्रनी एक, नामनी अष्टावीश, अतरायनी पांच, ए त्रेशठ प्रकृति वाधतां सत्तरमो जूयस्कार, देवायुवध सहित चोशठ प्रकृति वाधता अठारमो जूयस्कार, जिननाम सहित पाशठ वाधता उगणीशमो जूयस्कार, चोथे गुणठाणे देवता होय, तेने मनुष्यप्रायोग्य त्रीश प्रकृति वाधता ठाशठना वधे वीशमो जूयस्कार, मिथ्यात्वगुणठाणे ज्ञान पांच, दर्शन नय, वेदनीय एक, मोहनीय वावीश, आयुनी एक, नामनी त्रेगीश, गोत्रनी एक, अतरायनी पांच, ए शडशठ प्रकृति वाधता एकवीशमो जूयस्कार, त्या नामकर्मनी पच्चीश अने आयुरहित अडशठ वाधता, वावीशमो जूयस्कार, ते आयुस-

હિત ઊગળોતેર વાંધતાં ત્રેવીશમો જૂયસ્કાર, તે વલી નામકર્મની ઠવીશ પ્રકૃતિ સાથે સીત્તેર વાંધતાં ચોવીશમો જૂયસ્કાર, તે આયુરહિત અને નામકર્મની અઠાવીશ સાથે ઈકોતેર વાંધતાં પચીશમો જૂયસ્કાર, તે ઊગળત્રીશ નામકર્મની સાથે વહોતેરના વંધે ઠવીશમો જૂયસ્કાર, તે આયુસહિન તહોતેર વાંધતાં સત્તાવીશમો જૂયસ્કાર, તે વલી નામ કર્મની ત્રીશ વાધતા જ્ઞાન પાચ, દર્ગન નવ, વેદનીય એક, મોહનીય વાવીશ, આયુ એક, નામની ત્રીશ, ગોત્રની એક, અતરાયની પાચ, એમ ચમ્મોતેર વાંધતાં અઠાવીશમો જૂયસ્કાર, અહીંયાં પ્રકારાંતરે અનેક વધસ્થાનક સંજ્ઞે, તે આપણી બુદ્ધિથી વિચારી લેવા એમ અઠાવીશ અદ્વપત્તર વધ પણ વિપરીતપણે લેવા અને ઊગળત્રીશ વંધસ્થાનક જાણી અવસ્થિત વધ પણ ઊગળત્રીશ લેવા અહીંયાં અવક્તવ્યવધ ન સજવીયે, જે જાણી સર્વત્ર ઉત્તરપ્રકૃતિનો અવધક અયોગીગુણઘણેજીવ હોય, ત્યાંથી પરબુ નથી માટે અવક્તવ્યવધ ન હોય ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૨૩ ॥

॥ એ રીતે ઉત્તરપ્રકૃતિના વધ, સામાન્યે કહી, હવે વિશેષે કહેવે ॥

નવ ઠ ચક્રદંસે હુહ, તિ હ મોહે હ ઇગવીસ સત્તરસ ॥

તેરસ નવ પણ ચઝ તિ હ, ઈકો નવ અઠ દસ હન્નિ ॥ ૨૪ ॥

અર્થ—પ્રથમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનુ એકજ વધસ્થાનક છે, તે જાણી ત્યાં જૂયસ્કારાદિક ન સંજ્ઞે અને નવઠચક્રદંસે કે ૦ દર્શનાવરણીયમાંહે એક નવનો વધ, વીજો ઠનો વધ, અને ત્રીજો ચારનો વધ, એ ત્રણ વધસ્થાનક છે તેમધ્યે સર્વે દર્શનાવરણીયની નવે પ્રકૃતિ વાંધતાં પ્રથમનાં વે ગુણઘણે નવ પ્રકૃતિનું વધસ્થાનક જાણવું. એની જઘન્યસ્થિતિ અતરમુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ તો અજઘન્યની અપેક્ષાયે અનાદિ અનંત અને જઘન્યની અપેક્ષાયે અનાદિ સાંત, તથા સાદિ સાત, તેમથી થીણહી, નિઝાનિઝા અને પ્રચલાપ્રચલા, એ ત્રણ પ્રકૃતિનો વધ વિષ્ણુદ થયે થકે મિશ્રાદિક ગુણઘણે ઠ પ્રકૃતિનો વધ જાણવો તે પણ જઘન્યથી તો અતરમુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી તો તેત્રીશ સાગરોપમ પૂર્વકોડી પૃથસ્ત્વે ઝાકેરા જાણવા તેમાંથી નિઝા અને પ્રચલા એ વે પ્રકૃતિના અપૂર્વકરણના પ્રથમ જાગે વધ વિષ્ણુદ થયે થકે આઠમાના શોષ જાગે તથા નવમે અને દશમે ગુણઘણે ચાર પ્રકૃતિનો વધ જાણવો તે જઘન્ય તો એક સમય શ્રેણી મધ્યે મરણ પામે તેની અપેક્ષાયે જાણવો અને ઉત્કૃષ્ટપણે અતરમુહૂર્ત પ્રમાણ હોય, અહીંયાં જૂયસ્કાર તથા અદ્વપત્તરના વંધ, હુહ કે ૦ વે વે હોય, અને અવસ્થિતવંધ, તિ કે ૦ ત્રણ હોય તથા અવક્તવ્યવધ કે ૦ વે હોય, તે કહી દેખાડે છે. તિહાં ઉપશમશ્રેણીથી પડતાં આઠમા ઈગવીજા જાગે આવતાસુધી દર્શનાવરણીયની ચાર પ્રકૃતિ વાંધતો વલી અહીં કહ્યો હતો તે ફરી આવતાં અને

प्रचला, ए वे प्रकृतिनो वध करे, ते तेनी साथे मेलवतां ठ प्रकृतिनो वंध करवाना प्रथम समये जूयस्कार वध पहेलो जाणवो तथा नवनो वध करतां वीजो जूयस्कार वध जाणवो तथा नवनो वध करी करी ठनो वध करता प्रथम समये प्रथम अद्वपत्तर वध, तथा अपूर्वकरण गुणगणाना प्रथम जागे ठ प्रकृतिनो वध करी वली निझा अने पच लानो वध विष्टेदी चारनो वध करतां, प्रथम समये वीजो अद्वपत्तर वध जाणवो ए व्रणे वंध स्थानके वीजा समयथी माडीने ते ते वधस्थानकना चरम समय लगें व्रण अवस्थितवध जाणवा, तथा अग्नीआरमे गुणगणे दर्शनावरणीयनो अवधक होय अने तिहाथी पडता दशमे गुणगणे दर्शनावरणीयनी चार प्रकृति वांधता प्रथम समये प्रथम अवक्तव्यवध तथा जे जीव उपशातमोह गुणगणे आयु कये मरण पामीने अनुत्तर-विमानें देव थाय, तिहा ठ प्रकृति वाधे तेने प्रथम समये वीजो अवक्तव्यवध होय, एटले दर्शनावरणीयना वधस्थानकें, जूयस्कारवध, अद्वपत्तरवध, अवस्थितवध तथा अवक्तव्यवध कइा

॥ हवे मोहनीयनां दश वधस्थानक ठे, ते कहेठे ॥

मोहे के० मोहनीयनी अष्टावीश प्रकृतिमध्ये सम्यक्त्वमोहनीय तथा मिश्रमोहनीय वाधे नहीं बाकी ठवीश प्रकृति वध योग्य तेमा पण व्रण वेदमध्ये एक समये एकज वेद बांधे, तथा हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, ए वे युगल मध्ये पण एकज युगल वधाय केमके ए प्रकृति वधोदय विरोधिनी ठे ते नणी मिथ्यात्व-गुणगणे दु के० बावीश वधस्थानक होय एनी स्थिति अज्ञव्यनी अपेक्षायें तो अनादि अनंत अने जव्यनी अपेक्षाये अनादि सांत तथा सादिसात जाणवी तेम-ध्वें पण सास्वादन गुणगणे मिथ्यात्वमोहनीय न वधाय, तेवारें इगवीस के० एकवीश प्रकृतिनु वध स्थानक होय अहींआ दु तथा इग, ए वे शब्दने वीश शब्द जोडवो, एनी स्थिति जघन्य एक समय अने उत्कृष्टथी तो ठ आवली प्रमाण जाणवी तेमध्वें वली मिश्र अने अविरति, ए वे गुणगणे चार अनतानुवधीया न वधाय, तेवारें सत्तरस के० सत्तर प्रकृतिनु वधस्थानक होय एनी स्थिति जघन्य तो अतरमुहूर्त अने उत्कृष्ट तो तेत्रीश सागरोपम काल पूर्वकोडी पृथक्त्व अधिक होय, जे जणी अनुत्तरवामी देव चवीने ज्यासुधी विरतिपण न खहे, त्यासुधी तेने ए वधस्थानक होय ते मध्येंथी देशविरति गुणगणे अप्रत्यारयानीआ कपाय चार, न वंधाय, तेथी तेरस के० तेर प्रकृतिनु वधस्थानक होय ए पण जघन्यथी तो अतरमुहूर्त अने उत्कृष्टथी तो देशोन पूर्वकोडी प्रमाण जाणवी तेमध्वें वली प्रमत्त अने अप्रमत्तगुण-गणे प्रत्यारयानाकरण चार कपाय न वधाय, माटे त्या नव के० नव प्रकृतिनो वध

होय एनो काल जघन्य एक समय जे जणी कोठ एक जीव एक समयें मात्र सर्वविरतिपणें
 लइने बीजे समये मरण पामे, तेनी अपेक्षाये जाणवु, अन्यथा जघन्य अंतरमुहूर्त्त
 अने उत्कृष्टो तो देशोन पूर्वकोनी प्रमाण जाणवो तेमध्ये हास्य, रति, जय अने
 जुगुप्सा, ए चार प्रकृतिनो वधविधेद थये थके नवमे गुणठाणे पण के० पांच प्रकृति-
 नु वंधस्थानक होय, तेमांहेथी वली पुरुषवेदनो वधविधेद थये थके चउ के०
 चारनु वधस्थानक होय तेमांहेथी संज्वलना क्रोधनो वंधविधेद थये थके' ति के०
 त्रण प्रकृतिनु वधस्थानक होय तेमांहेथी सज्वलनो मान विधेद थये थके दु के०
 वे प्रकृतिनु वधस्थानक होय तेमध्येथी संज्वलनी मायानो वधविधेद थये थके इको
 के० एक प्रकृतिनु वधस्थानक होय ए दश. वधस्थानक कक्षां ए श्रेणीमध्येना
 वंधस्थानकनी जघन्य तो एक समयनी स्थिति अने उत्कृष्ट तो अंतरमुहूर्त्त स्थिति
 जाणवी केमके, कोइ एक जीव तो श्रेणीमध्ये ए वधस्थानक एक समयमात्र स्पर्शि-
 ने पण मरण पामे, तेनी अपेक्षाये समयमान जाणवु ए दश वंधस्थानके नव के०
 नव ज्यस्कारवध, अष्ट के० आठ अक्षपतरबंध, दस के० दश अवस्थितबंध अने
 दुस्रि के० वे अवक्तव्यवध जाणवा, ते कहे ठे.

ते मध्ये प्रथम नव मूयस्कारवध जात्रिये ठेयें त्यां जे जीव, उपशम श्रेणीये चढी,
 अगीश्वरमुं गुणठाण अतरमुहूर्त्तनुं ठे, तिहां अंतरमुहूर्त्त रहीने आगल चडवानुं
 स्थानक नथी, केमके मोहनीयनी प्रकृति उपशमावी ठे, तेनी सत्ता टली नथी, ते
 सत्ता टड्या विना आगलां गुणठाणां प्राप्त थाय नहीं, ते जणी त्यांथी पकतां दशमे
 गुणठाणे आवे, तिहां पण मोहनीयनो अवधक होय, तिहांथी पडतां नवमा गुणठा-
 णाने पांचमे जागें एक सज्वलना लोचनो वध करतां प्रथम समयें प्रथम अवक्तव्यवध
 तथा आयु द्वये अगीश्वरमे गुणठाणे मरण पामीने अनुत्तरविमानें सुर थाय ते प्रथम
 सत्तर प्रकृतिनो वध करे, तेने प्रथम समयें बीजो अवक्तव्यवध एम वे अवक्तव्यवध
 कक्षा तथा नवमाना पांचमा जागथी पडतां चोथे जागे संज्वलनी माया साथें वे प्रकृतिनो
 वध करतां तिहां प्रथम समयें प्रथम ज्यस्कार बीजे जागे संज्वलनी माया साथें
 त्रण प्रकृति बांधता प्रथम समयें बीजो ज्यस्कार बीजे जागे संज्वलना क्रोध साथें
 चार प्रकृति बांधतां बीजो मूयस्कार प्रथम जागे पुरुषवेद सहित पांच प्रकृति बांधतां
 चोथो ज्यस्कार तिहांथी आठमाने ठेहे जागें हास्य, रति, जय अने जुगुप्सा
 सहित नव प्रकृति बांधतां पांचमो ५ तिहांथी देशविरति गुणठाणे प्रत्यारया-
 नावरण कपाय चार सहित तेर ठावो ज्यस्कार तिहांथी चोथे गुण

ગણે અપ્રત્યાલ્યાનાવરણ કપાય ચાર સહિત સત્તર પ્રકૃતિ વાંધતા સાતમો જૂયસ્કાર
ર તે વલી અનંતાનુવધિયા ચાર કપાય સહિત એકવીશ પ્રકૃતિ વાંધતા આઠમો
જૂયસ્કાર તે વલી મિથ્યાત્વમોહનીય સહિત વાવીશ પ્રકૃતિ મિથ્યાત્વગુણગણે વાંધ
તા નવમો જૂયસ્કાર એ નવ જૂયસ્કાર કહ્યા હવે આઠ અલ્પતર કહીયેં ટેયેં.

તિહા મિથ્યાત્વગુણગણે વાવીશનો વધ કરી ચોથે ગુણગણે સત્તર પ્રકૃતિનો વધ
કરતાં, પ્રથમ સમયે પ્રથમ અલ્પતર જાણવો વલી સત્તરથી તેરનો વધ કરતા, વીજો
અલ્પતર. એમ વિપરીતપણે લેવા પણ એટલું વિશેષ જે એકવીશના વંધનું એક અલ્પ
તર ન હોય, જે જાણી મિથ્યાત્વથી સાસ્વાદને ન આવે, ત્યા સાસ્વાદન ગુણગણું તો
સમ્યક્સ્વથી પડતાજ હોય, તે માટે વાવીશના વધથી એકવીશના વધે ન આવે, એમ
આઠ અલ્પતરવધ હોય, અને દશ વધસ્થાનકે વીજા સમયથી માંડીને ચરમ ચરમ
સમય લગે દશ અવસ્થિત વધ હોય એમ મોહનીય કર્મના જૂયસ્કારાદિક વધસ્થા
નક કહ્યાં ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ૨૪ ॥

॥ હવે નામકર્મને વિષે જૂયસ્કારાદિક કહેવાને અર્થે પ્રથમ વંધસ્થાનક કહેવે ॥

તિ પણ ઠ અઠ નવહિયા, વીસા તીસે ગતીસ ઇગ નામે ॥

ઘસસગ અઠ તિવંધો, સેસેસુ ઠાણ મિક્કિકં ॥ ૨૫ ॥

અર્થ—હવે નામકર્મની જેટલી પ્રકૃતિ એક સમયે જે પ્રાયોગ્ય વધાય તેવા વધસ્થાનક
આઠ, તે કહે વે તિપણઠઅઠનવહિયાત્રીસા કે ૦ ત્રણ, પાંચ, ઠ, આઠ, નવ, અધિક વીશ
એટલે વીશ શબ્દ, પ્રત્યેકની સાથે જોડીયે, તેનારેં એક ત્રેવીશનો વધ, વીજો પચ્ચીશ-
નો, ત્રીજો ઠત્રીશનો, ચોથો અઠાવીશનો, પાંચમો ડંગણત્રીશનો, તીસેગતીસઇગનામે
કે ૦ ઠઠો ત્રીશનો, સાતમો એકત્રીશનો, અને આઠમો એકનો વધસ્થાનક

એ આઠમધ્યે મિથ્યાત્વી જીવ, મનુષ્ય, તિર્યંચ, મિથ્યાત્વગુણગણે અપર્યાપ્તા
એકેન્દ્રિય પ્રાયોગ્ય એક વર્ણ, વીજો ગંધ, ત્રીજો રસ, ચોથો સ્પર્શ, પાંચમો તૈજસ,
ઠઠો કાર્મેણ, સાતમો અગુરુલુપ્ત, આઠમો નિર્માણ, નવમો હપધાત, દશમી તિર્યંચ-
પ્રકૃતિ, અગીઆરમી તિર્યંવાનુપૂર્વી, વારમી એકેન્દ્રિયજાતિ, તેરમું ઔદારિક શરીર,
ચોદમું હુરુસસ્થાન, પંદરમું મ્થાવરનામ, શોલમું વાદરનામ અથવા સૂક્ષ્મનામ, સત્ત-
રમું અપર્યાપ્તનામ, અઠારમું પ્રત્યેકનામ અથવા સાધારણનામ, ડંગણીશમું અસ્થિર-
નામ, વીશમું અગુજનામ, એકવીશમું દોર્જાગ્યનામ, વાવીશમું અનાદેયનામ, ત્રેવીશમું
અપગનામ, ઇ ત્રેવીશને વધે અહીંઆ પ્રત્યેક સાધારણ સાથે અને સુક્ષ્મવાદર સાથે
જોગા ચાર થાય. એ પ્રથમ નામકર્મનું વધસ્થાનક કહ્યું

तेमध्यं पराघात अने उद्धास, ए वे प्रकृति वधारीयें अने अपर्याप्ताने स्थानकें पर्याप्त नामकर्म कहीयें तेवारे पच्चीश प्रकृति, पर्याप्त एकेंद्रिय प्रायोग्य मिथ्यात्वीदेव, मनुष्य तथा तिर्यच बांधे अहींआं जांगा वीश ते सत्तरीना टवाथी जाणवा. ए वीजुं स्थानक, ते पच्चीश प्रकृतिने आतप अथवा उद्योतसहित करीयें तेवारे ठवीश प्रकृतिनो वध ए पण पर्याप्ता एकेंद्रिय प्रायोग्य त्रण गतिना मिथ्यात्वी जीव बांधे, अहींआं जांगा शोल थाय ए वीजुं वध स्थानक

तथा देवद्विक, पंचेंद्रियजाति, वैक्रियशरीर, वैक्रियांगोपांग, समचतुरस्रसंस्थान, पराघात, उद्धास, शुजखगति, त्रस, वादर, पर्याप्त, प्रत्येक, स्थिर अथवा अस्थिर, शुज अथवा अशुज, यश अथवा अयश, सुजग, सुस्वर, आदेय, वर्णचतुष्क, तेजस, कर्मण, अशुरुलघु, निर्माण, उपघात, ए अष्टावीश प्रकृति, देवगति प्रायोग्य मिथ्यात्वी तथा सम्यक्दृष्टि मनुष्य अने तिर्यच बांधे तिहां स्थिरास्थिरादिक साथें जांगा आठ थाय, तथा तेमज नरकगति प्रायोग्य पण अष्टावीश प्रकृति वंधाय, पण एटलुं विशेष जे, देवद्विकने स्थानकें नरकद्विक तथा समचतुरस्रसंस्थानने स्थानकें हुडसंस्थान अने अपरावर्त्तमान प्रकृति अशुज लेवी अहींआं अष्टावीशनो जांगो एकज लेवाय ए अष्टावीश प्रकृतिनुं वधस्थानक चोथुं

तथा सम्यक्दृष्टि जीव, जिननामसहित देवप्रायोग्य अष्टावीश बांधतां उगणत्रीश प्रकृतिनो वध अहीं जांगो एक, जे जणी ए शुजज वंधाय तथा मनुष्यद्विक, पंचेंद्रिय जाति, औदारिकद्विक, ठ सघयणमाहेलु एक संघयण, ठ सस्थान माहेलु एक सस्थान, त्रस, वादर, पर्याप्त, प्रत्येक, स्थिर अथवा अस्थिर, शुज अथवा अशुज, सौजाग्य अथवा दौर्जाग्य, सुस्वर अथवा दुस्वर, आदेय अथवा अनादेय, यश अथवा अयश, शुजखगति अथवा अशुजखगति, पराघात, उद्धास, वर्णचतुष्क, तेजस, कर्मण, अशुरुलघु, निर्माण, उपघात, ए मनुष्य प्रायोग्य उगणत्रीश प्रकृतिना वध स्थानकना जांगा, उंतालीशसेने आठ थाय, तेमज पंचेंद्रिय तिर्यच प्रायोग्य उगणत्रीश वंधप्रकृतिना पण जांगा एटलाज जाणवा ए पाचमुं वधस्थानक तथा देवगति प्रायोग्य अष्टावीश प्रकृति ते आहारकशरीर तथा आहारकअंगोपांगसहित बांधतां वीश प्रकृतिनो वध, अप्रमत्त साधुने होय अहींआ जांगो एक थाय तथा मनुष्य प्रायोग्य उगणत्रीश वध प्रकृतिने जिननाम सहित बांधता सम्यक्दृष्टि देवताने वीशनो वंध ए ठहु वंधस्थानक, तथा जिननाम सहित देवप्रायोग्य वीश प्रकृति बांधतां, एकत्रीश प्रकृति अप्रमत्त अपूर्वकरणगुणवाणावाळा साधु बांधे अहींआ पण जांगो एक थाय ए सातमं वधस्थानक

तथा आठमा गुणगणने ठछे जागे नामकर्मनी त्रीश प्रकृतिनो वध विछेद करी
आगळे एक यश कीर्त्ति वांधे, त्या आठमु नामकर्मनु वधस्थानक जाणवु. एम आठ
वधस्थानकें एकेंद्रिय, विकलेंद्रिय, देवता, मनुष्य, तिर्यंच, नारकी, प्रायोग्य वंधजेदें
करी तेर हजार नवसे ने पीस्तालीश जागा थाय. ते सत्तरीना टवामांहे सविस्तर
कहीशुं तिहांथी जोइ लेवा

ए आठ वधस्थानकने विपे जूयस्कारवध ठ के० ठ ठे, ते जावे ठे. त्रेवीशनो वध
करी तथाविध विगुळे पच्चीश वाधतां प्रथम समयें प्रथम जूयस्कार मिथ्यात्वीने
होय ते पच्चीश आतप अथवा उद्योत सहित ठवीशने वधे वीजो जूयस्कार अथवा
विगुळें तथा सक्केशे देवप्रायोग्य अथवा नरकप्रायोग्य अष्टावीश वाधता त्रीजो जूय-
स्कार ते देवप्रायोग्य अष्टावीशने जिननाम सहित उंगणत्रीश वाधता चोथो जूयस्कार
ते वली त्रीश प्रकृति मनुष्यप्रायोग्य अथवा देवप्रायोग्य वाधता पाचमो जूयस्कार ते
देवप्रायोग्य त्रीशने जिननामसहित एकत्रीश वाधता, ठछो जूयस्कार एमज एक
प्रकृति वाधी वली श्रेणीथी परुतो त्रीश तथा एकत्रीश वांधे खरो पण तें वधस्थानकनु
जेद नहीं, तेथी तेनो जूदो जूयस्कार न लेखववो ए ठ जूयस्कार कला

हवे रसग के० सात अदपतर कहे ठे अपूर्वकरणें देवगति प्रायोग्य अष्टावीश,
उंगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, वांधीने श्रेणी चढता जेवधने व्युछेदी एक यश की-
र्त्तिज वाधे, ते प्रथम अदपतर वध, तथा कोइएक मनुष्य आहारकट्टिक अने जिन-
नाम सहित देवप्रायोग्य एकत्रीश प्रकृति वांधतो मरीने देवलोके जाय त्यां प्रथम
समये मनुष्यप्रायोग्य त्रीश प्रकृति वांधे, त्या वीजो अदपतर वध, तेहज देवलोक
यकी चवी मनुष्य थयो थको जिननाम सहित देवगतिप्रायोग्य उंगणत्रीश वांधे, तेने
आद्यसमयें त्रीजो अदपतर अने जेवारे कोइ मनुष्य देवगति प्रायोग्य उंगणत्रीश
वाधतो, विगुळपरिणामे देवगतिप्रायोग्य अष्टावीश वाधे, तेवारे आद्य समये चोथो
अदपतर, ते अष्टावीश वाधतो सक्रिष्ट परिणामने वशें एकेंद्रियप्रायोग्य ठवीश वांधे,
तिहा पाचमो अदपतर, तेहिज ठवीशवालो पच्चीश वांधे, तेवारे ठछो अदपतर, ते
पच्चीशवालो त्रेवीश वाधे, तेवारे सातमो अदपतरवध जाणवो

तथा आठे वधस्थानकें वीजा समयथी माकीने चरम समय लगें अछ के० आठ
अवस्थितवध होय

तथा तिनथो के० त्रण अव्यक्तवध कहे ठे श्रेणीथी परुतां नामकर्मनो सर्वथा
अप्रधक थझे फरी यश कीर्त्ति नामकर्म वाधे, तिहां प्रथम समये पहिलो अव्यक्त-
वध, तथा उपशातमोहगुणगणे मरण पामी काल करीने अनुत्तर विमाने देवता

યાય, તિહાં ધુર સમયથી મનુષ્યથી મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ળગણત્રીશ પ્રકૃતિ વાંધે, તે વીજો અવ્યક્તવધ, તથા તિહાં કોઈ એક જિનનામ સહિત ત્રીશ પ્રકૃતિ વાંધે, તેવારે તેની અપેક્ષાએ પ્રથમ સમયે ત્રીજો અવ્યક્તવંધ જાણવો. એ ત્રણ અવ્યક્તવંધ કહ્યા એમ નામકર્મની ઉત્તરપ્રકૃતિનાં વધસ્થાનક, જૂયસ્કારવધ, અલ્પતરવંધ, અવસ્થિતવંધ, અને અવ્યક્તવંધ, એ ચારે કહ્યા

સેસેસુઠાણમિક્કિં કેળ હવે શેષ એક જ્ઞાનાવરણીય, વીજું વેદનીય, ત્રીજું આયુ, ચોથું ગોત્ર, અને પાંચમું અંતરાય, એ પાંચ કર્મનું એક એક વધસ્થાનક હોય. કેમ કે જ્ઞાનાવરણીય અને અંતરાય, એ બે કર્મ ધ્રુવવંધી છે. તેમાટેં દશમા ગુણઠાણા સુધી એની સર્વ પાંચે પ્રકૃતિ જેલીજ વધાય ત્યાં જૂયસ્કાર અને અલ્પતર વધ ન હોય અને એક અવસ્થિતવધ સદાય હોય, અને શેષ વેદનીય, આયુ ને ગોત્ર, એ ત્રણ કર્મની પ્રકૃતિ વંધવિરોધિની છે, તેથી તે એક સમયે એકજ વંધાય તેથી તેનું વંધસ્થાનક પણ એકજ હોય. અહીંઆં જૂયસ્કાર તથા અલ્પતરવધ ન હોય અને વેદનીય તો તેરમા ગુણઠાણા સુધી વધાય છે, માટેં તે વિના શેષ ચાર કર્મનો અવ્યક્તવંધ એક હોય, કેમ કે અગીઆરમે ગુણઠાણે અવધક હોઈને ફરી વાંધતાં પ્રથમ સમયે અવ્યક્તવધ અને તેવાર પઠી દ્વિતીયાદિક સમયે અવસ્થિતવધ જાણવો. એટલે સવિસ્તર પ્રકૃતિવધ કહ્યો

અહીંઆં મૂલપ્રકૃતિનો તો જઘન્ય એક, ઉત્કૃષ્ટો આઠનો વંધ છે અને ઉત્તરપ્રકૃતિનો જઘન્ય એક, ઉત્કૃષ્ટો ચમ્મોતેરનો વધ છે, અહીંઆં અનાદિ, સાદિ, અનંત અને સાંત, એ ચાર જાગા પોતાની મતિયે વિચારી કહેવા તિહાં મૂલપ્રકૃતિના વંધસ્થાનકે, ઉંચે સાદિ સાંત જાંગો હોય જે જણી જવજવને વિષે એકજ વાર આયુ વાંધે, તિહાં આઠનો વધ અને શેષ કાલે સાત પ્રકૃતિનું વધસ્થાનક હોય તથા ઉત્તરપ્રકૃતિમધ્યે જ્ઞાનાવરણીય તથા દર્શનાવરણીયનું એકેક વધસ્થાનક, અને વેદનીયનો એકનો વધ, તથા મોહનીયનો યાવીશનો વધ, ગોત્રનો એકનો વંધ, અંતરાયનો પાંચનો વંધ, એટલે વધે અજઘ્યની અપેક્ષાએ અનાદિ અનંત અને જઘ્યની અપેક્ષાએ અનાદિ સાંત તથા સાદિ સાંત, એ ત્રણ જાગા હોય, અને શેષ વધસ્થાનકે સાદિ સાંત જાંગો એકજ હોય. એ સાદિ સાંતપણુ તે સ્થિતિમાન જાણવું. ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થઃ ॥ ૨૫ ॥

એમ જૂયસ્કારાદિક પ્રકારેં કરી કર્મપ્રકૃતિનો વંધ કહ્યો.

હવે મૂલપ્રકૃતિ તથા ઉત્તરપ્રકૃતિનો સ્થિતિવધ સ્વામિત્વદ્વારે કરી સવિસ્તરપણે કહે છે. ॥

વીસયર કોડિ કોડિ, ૧૦૯૫ ય સત્તરી મોહે ॥

તીસયર ચત્તસુ ૨૦૯૫ સુરાઝમિ તિત્તીસા ॥ ૨૬ ॥

अर्थ—त्रीसयर के० सख्याये वीश अने अयर एटले तरी शकाय नहीं, ते माटें ए अतर कहेता सागर तेनी उपमाये करी मध्यु जे कालमान, तेने सागरोपम कहीयें, तिहां पद्यनी उपमाये पद्योपम कहीये ते योजन प्रमाणे कूबो असख्यवालाये जरी सो सो घपें एकेक केशखरु काढाडता कूप निर्लेप चाय, तेनो काल, तेने अक्षापद्योपम कहीये तेवा दश कोठाकोडी कूपमान क्षेत्र ते सागरोपम, तेने निर्लेपनो काल, तेने अक्षासागरोपम कहीयें ते अक्षासागरोपमनी कोठिकोडी के० वीश कोठाकोडी नामेगोएय के० नामकर्म अने गोत्रकर्मनी उत्कृष्टी स्थिति होय, एटले वाधेलु कर्मदल विणशे नहीं तो एटलो काल रहे तथा परिणाम विशेषें स्थितिघात करतो अपवर्त्तनकरणें करी स्थिति घटावता घटी पण जाय, तेम उत्कर्त्तनाकरणे करी स्थितिने वधारे पण खरी अने जो निकाचित्तवध कखो होय, तो वधे घटे नहीं एनो अवाधाकाल, वे हजार वर्षनो जाणवो

तथा मत्तरीमोहे के० मोहनीयकर्मनो उत्कृष्ट स्थितिवध सीत्तर कोठाकोडी सागरोपम प्रमाण कखो ठे ए वध उत्कृष्ट संक्षेपे मिथ्यात्व गुणवाणे होय अने अवाधा काल सात हजार वर्षहीन कर्मदलनो निपेक कहेता ए कर्मनो रसोदय काल जाणवो एटले त्रण कर्म कखां अने ए थकी इतर एटले अन्य जे चार कर्म, एटले एक ज्ञानावरणीय, वीजु दर्शनावरणीय, त्रीजु वेदनीय अने चोथु अतराय, चउसु के० ए चार कर्मनी उत्कृष्टी स्थिति त्रीसयर के० त्रीश कोठाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्ट संक्षेपे मिथ्यात्वगुणवाणे होय ए चार कर्मनो अवाधाकाल त्रण हजार वर्षनो, ते त्रण हजार वर्ष हीन त्रीश कोठाकोडी सागरोपम रसोदय काल जाणवो

उदही के० समुद्र एटले परमायें सागरोपम जाणवु तेवा तितीसा के० ते त्रीश सागरोपम कालनी स्थिति आयु-कर्मनी निरयसुरालमि के० नारकी अने देवायुनी अपेहाये कहीयें एटले अत्यंत संक्षिप्तपरिणामें मिथ्यात्वीने नरकायुनो वध ते त्रीश सागरोपम कालप्रमाण होय अने अत्यंत विशुद्धपरिणामें प्रमत्त तथा अप्रमत्तने ते त्रीश सागरोपम सुरायुनो वध होय अहीआ अवाधाकाल उत्कृष्ट तो पूर्व कोडीनो त्रीजो जाग अने जघन्यथी तो अतरमुहूर्त्तकाल होय अहीआ उत्कृष्ट आयुवधें नियत उत्कृष्टो अवाधाकाल न होय, ते जणी जिन लेखव्यो एनो रसोदय काल, ते त्रीश सागरोपम जाणवो, परंतु पूर्वकोडीने त्रीजे जागे हीन न जाणवो. अहीआ आयुकर्मनी मूलप्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिवध कहेवाने अवसरें नरकायु तथा देवायु, ए वे उत्तरप्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिवध काल कखो, ते प्रयगौरव टालवा जणी कखो, अथवा ए वधेनु किंचित् अजेदपणुं जणावगाने अये कखो ॥ २६ ॥

॥ हवे मूलप्रकृतिनो जघन्य स्थितिवंध कहेठे ॥
मुत्तूअ कसाय छिइ, वार मुहुत्ता जहन्न वेयणिए ॥
अछ छ नाम गोए, सु सेसएसु मुहुत्तं तो ॥ १७ ॥

अर्थ—मुत्तूअकसाय के० अकपाय एटले कपायोदय रहित एवु अगीआरमुं, वारमुं अने तेरमु, ए व्रण गुणगणा मूकीने शेष सरागी गुणस्थानके वेयणिए के० वेदनीय कर्मनो अत्यंत जहन्न के० जघन्य छिइ के० स्थितिवंध, वारमुहुत्ता के० वार मुहुर्त्त प्रमाण होय, तथा ग्रंथांतरें एक मुहुर्त्तनुं पण कह्युं ठे. अहींआं एटलु विशेष जे कपायोदय रहित जे अगीआरमुं, वारमु, अने तेरमु गुणगण ठे, तिहां कपायने अज्ञावे स्थितिवंध, तथा रसवंध न होय परंतु केवल योग प्रत्युद्ध प्रकृतिवंध तथा प्रदेशवंध होय, ते प्रथम समये बांधे तथा बीजे समयें वेदे अने बीजे समये विणशे पण कपाय प्रत्ययिक स्थितिवंध न होय ते जणी ते गुणगणां अहींआं वर्जित कहां ठे. अहींआं जघन्य वेदनीय स्थितिवंधे अवाधाकाल पण जघन्य अंतर मुहुर्त्तनो होय, तेथी हीन शेष रसोदय काल समजवो अने एक आयुविना शेष सात कर्मनो जघन्य स्थितिवंधकालें अवाधाकाल पण जघन्य जाणवो

अछछनामगोएसु के० अने नामकर्म तथा गोत्रकर्म, ए वे कर्मनो जघन्यस्थिति-वंधकाल अत्यंत विगुरुपणे सूक्ष्मसंपरायने प्रांतें आठ मुहुर्त्त प्रमाण होय, तिहां अवाधाकाल, अंतरमुहुर्त्तनो होय, ए व्रण कर्मनो स्थितिवंध कह्यो.

सेसएसुमुहुत्ततो के० तेथी शेष रखां जे एक ज्ञानावरणीय, बीजु दर्शनावरणीय अने बीजु अंतराय, ए व्रण कर्मनो सूक्ष्मसंपराय नामा दशमा गुणगणाने प्रांतें अने एक मोह-नीयकर्मनु बादरसंपराय नामा नवमा गुणगणाने प्रांतें तथा आयुःकर्मनुं प्रथमनां वे गुणगणे अंतरमुहुर्त्त प्रमाण जघन्य स्थितिवंध होय. ॥ १७ ॥

ए रीते सामान्यप्रकारें मूलप्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिवंध तथा जघन्य स्थितिवंध कही-ने, हवे विशेष प्रकारें एकसो ने बीस उत्तरप्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिवंध कहीयें ठेये तथा बांधेलुं कर्म ज्यां तगें पोतानो विपाक देखाडे नहीं, तेने अवाधा कहीयें, तथा अवाधा काल पठी कर्मने वेदवाने प्रथम समये बहु अने तेथी वली द्वितीय समयें हीन, तृतीय समयें घण हीन, एम कर्मदल वेदवा सन्मुख जे दलरचना विशेष तेने निपेक कहीयें एनी स्थापना कहेशे

विग्धा वरण असाए, त

पढमा गिइ संघयणो, दस

मुहुम विगल तिगे ॥

मेसु डग बुढी ॥ १८ ॥

અર્થ-વિઘ્ના કે૦ એક દાનાંતરાય, વીજો લાજાંતરાય, ત્રીજો જોગાતરાય, ચોથો
 ઉપજોગાતરાય, પાંચમો વીર્યાંતરાય, એ પાંચ અંતરાય કર્મની પ્રકૃતિ તથા વરણ કે૦
 એક મતિજ્ઞાનાવરણીય, વીજો શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય, ત્રીજો અવધિજ્ઞાનાવરણીય, ચોથો
 મનઃપર્યવજ્ઞાનાવરણીય, પાંચમો કેવલજ્ઞાનાવરણીય, એ પાંચ જ્ઞાનાવરણીય કર્મની
 પ્રકૃતિ, તથા એક ચક્ષુર્દર્શનાવરણીય, વીજુ અચક્ષુર્દર્શનાવરણીય, ત્રીજું અવધિર્દર્શના-
 વરણીય, ચોથુ કેવલજ્ઞાનાવરણીય, અને પાંચ નિઝા, તથા અસાએ કે૦ અશાતાવેદનીય,
 એવં વીશ ઉત્તરપ્રકૃતિનો ત્રીસ કે૦ ત્રીશ કોનાકોડી સાગરોપમનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ,
 મિથ્યાત્વીને હોય તિહાં અવાધા ત્રણ હજાર વર્ષની જાણવી ત્રણ હજાર વર્ષ હીન
 કર્મસ્થિતિનો રસોદયકાલ જાણવો.

અને અઘારસુદુમવિગલતિગે કે૦ અઘાર કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ-
 વધકાલ, એક સૂક્ષ્મ, વીજો અપર્યાપ્ત, ત્રીજો સાધારણ, એ સૂક્ષ્મત્રિક તથા વિકલ-
 ત્રિક, એટલે વૈંદિયજાતિ અને ચૌરિંદિયજાતિ, એવં ઠ પ્રકૃતિનો અઘાર કોનાકોડી
 સાગરોપમ પ્રમાણ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિકાલ જાણવો અહીંઆ અઘારસે વર્ષનો અવાધાકાલ
 જાણવો એવ ત્રીશ પ્રકૃતિ થઈ

તથા પઢમાગિશ્સઘયણે કે૦ પ્રથમાકૃતિ એટલે પહેલું સમચતુરસસંસ્થાન તથા
 પ્રથમ વજ્રરૂપજનારાચસઘયણ, એ બે પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિ દસ કે૦ દશ કોડા-
 કોડી સાગરોપમની જાણવી અહીંઆં એક હજાર વર્ષ અવાધાકાલ જાણવો અને
 હુસુચરિમેસુહુગવુટ્ટિ કે૦ આગલા એકેક સંસ્થાને તથા એકેક સઘયણે, એમ બે બે પ્રકૃ-
 તિને વિષે અનુક્રમે બે બે કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિવધમા વૃદ્ધિ કરીયે, એટલે
 એ જાવ જે ન્યયોધસંસ્થાને તથા રૂપજનારાચસઘયણે વાર કોનાકોડી સાગરોપમની
 સ્થિતિ અને વારસે વર્ષ અવાધાકાલ તથા સાદિ સંસ્થાન અને નારાચસઘયણે ચૌદ
 કોડાકોડીની સ્થિતિ અને ચૌદસે વર્ષ અવાધાકાલે હીન નિપેક કાલ જાણવો તથા
 વામનસંસ્થાને મતાતરે કુબ્જસંસ્થાને અને અર્ઘ્નનારાચસઘયણે શોલ કોડાકોડી
 સાગરોપમ સ્થિતિ તથા શોલસે વર્ષ અવાધાકાલે હીન નિપેક કાલ તથા કુબ્જસંસ્થાને
 મતાતરે વામનસંસ્થાને અને કીલિકાસઘયણે અઘાર કોડાકોડી સાગરોપમની
 સ્થિતિ અને અઘારસે વર્ષનો અવાધાકાલે હીન નિપેક કાલ તથા દુરુસંસ્થાન અને ટેવઠે
 સઘયણે વીશ કોનાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ અને બે હજાર વર્ષ અવાધાકાલે
 હીન વીશ કોડાકોડી સાગરોપમ રસોદય કાલ જાણવો એમ ઠ સઘયણ તથા ઠ
 સંસ્થાનનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિકાલ કહ્યો એવં આઠત્રીશ પ્રકૃતિનો સ્થિતિવધ કહ્યો
 ॥ ૨૬ ॥

चालीस कसाएसु, मिउ लहु निःफुण्ह सुरहि सिय महुरे ॥
दसदो सह समदिया, तेहाखिदं बिलाईणं ॥ २९ ॥

अर्थ—चालीसकसाएसु के० अनंतानुवधीआ चार, अप्रत्याख्यानावरण चार, प्रत्याख्यानावरण चार, संज्वलना चार, ए शोल कपायनो वंध, चालीश कोमाकोनी सागरोपमनी उत्कृष्ट स्थिति वंध उत्कृष्ट संक्षेपे मिथ्यात्व गुणगणे, संक्षिप्ता मिथ्यात्वीने होय, अने चार हजार वर्षे अवाधाकालें हीन निपेककाल जाणवो एटले चोपन्न प्रकृति कही. तथा एक मिउ के० मृदु एटले सुकमाल स्पर्श, वीजो लहु के० लघुस्पर्श, व्रीजो निरुण्ह के० स्निग्ध एटले चीकटस्पर्श, अने चोथो उल्ल स्पर्श, पांचमो सुरहि के० सुरजि गध, ठणो सिय के० श्वेत एटले उज्ज्वल वर्ण, सातमो महुरे के० मधुर रस, ए सात नामकर्मनी प्रकृतिनी उत्कृष्ट स्थिति, दस के० दश कोमाकोनी सागरोपमनी जाणवी. तेनो अवाधाकाल एक हजार वर्षे एटले कालें हीन कर्मदल निपेक रसोदयकाल जाणवो

तेवार पठी नामकर्मनी प्रकृतिना एकेका वर्ण तथा एकेका रसें प्रत्येक दोसहस्र-महिया के० अष्टी कोमाकोनी सागरोपमनी स्थिति वधारीये तेहाखिदबिलाईण के० ते केम हाखिदवर्ण अने आम्ल रस, ए वे नामकर्मनी प्रकृतिनी उत्कृष्ट स्थिति सामावार कोडाकोनी सागरोपमनी ते सामावारसे वर्षे अवाधा कालें हीणी स्थिति रसोदय काल जाणवो तथा रक्तवर्ण अने कपायेलो रस, ए वे नामकर्मनी प्रकृतिनी पंदर कोमाकोनी सागरोपम उत्कृष्ट स्थिति, ते पंदरसें वर्षे अवाधाकालें हीणी कर्मदलनी स्थिति रसोदय काल जाणवो. तथा पीतवर्ण अने कटुक रस, ए वे नामकर्मनी प्रकृतिनी सामासत्तर कोमाकोनी सागरोपमनी उत्कृष्ट स्थिति अने साडासत्तरसें वर्षे अवाधा कालें हीन स्थिति कर्मदलिकनो निपेककाल जाणवो श्यामवर्ण अने तीक्ष्ण रस, ए वे नामकर्मनी प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थिति वध वीश कोमाकोनी सागरोपम, वे हजार वर्षे अवाधाकालें हीन कर्म स्थिति कर्म निपेककाल जाणवो ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २९ ॥

दस सुह विहगइ उच्चै, सुर डग थिर उक्क पुरिस रइ हासे ॥

मिठे सत्तरि मणु डग, इठी साएसु पसरस ॥ ३० ॥

अर्थ—दस के० दश कोमाकोनी सागरोपमनो उत्कृष्टस्थितिवंध, एटली प्रकृतिनो होय, तेनां नाम कहे ठे सुहविहगइ के० एक शुजविहायोगति, उच्चै के० वीजी उच्चैर्गोत्र अने सुरडग के० व्रीजी देवगति, चोथी देवानुपूर्वी तथा थिरउक्क के० एक स्थिरनाम,

वीजी शुचनाम, त्रीजी सौजाग्यनाम, चोथी सुखरनाम, पांचमी आदेयनाम, ठछी यश-
कीर्तिनाम, एवं दश प्रकृति थइ तथा अगीआरमी पुरिस के० पुरुषवेद मोहनीयनी
प्रकृति, वारमी रइ के० रतिमोहनीय, तेरमी हासे के० हास्यमोहनीय, ए तेर प्रकृ-
तिनी उत्कृष्टी स्थिति होय. तिहां अवाधाकाल एक हजार वर्षनो होय, तेठला वर्ष
हीन दश कोडाकोडी सागर ए तेर प्रकृतिनु कर्मदल निपेककाल उद्धर्त्तना अपवर्त्तना-
विना खाजाविक वेदनकाल जाणवो तेमध्यें अपवर्त्तनायें घटे, उदवर्त्तनायें तथा
संक्रमणादिकें करी अधिक स्थिति पण होय एवं व्याशी प्रकृतिनी स्थितिनु
कालमान कछु

अने मिष्टेसत्तरि के० मिथ्यात्वमोहनीयनी उत्कृष्टी स्थिति सीत्तेर कोकाकोडी
सागरोपम सात हजार वर्ष, अवाधाकालें हीन उत्कृष्टस्थिति कर्म निपेककाल जाणवो,
अने सम्यक्त्वमोहनीयनो स्थितिवध नहीं तेथी स्थितिवध तथा अवाधाकाल न
कह्यो अने उदयकाल ठाशठ सागरोपम पूर्वकोमी पृथक्त्वे अधिक जाणवु तथा
मिश्रमोहनीयनो निपेककाल अतर मुहूर्त्तनो, एटले पचाशी प्रकृति थइ

तथा मण्डुग के० मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, इष्टीसाएसु के० स्त्रीवेद अने
शातावेदनीय, ए चार प्रकृतिनी उत्कृष्टी स्थिति पसरस के० पदर कोडाकोडी
सागरोपम प्रमाण पदरसें वर्ष अवाधाकाल ते पदरसें वर्ष हीन कर्मस्थिति कर्मनिपेक
काल जाणवो अहीआ जो पण मनुष्यानुपूर्वीनो उदय तो वक्रगतिं ये त्रण समय
खगें होय, तो एटलो निपेक काल केम सजवीये? तथापि एनो उदय मनुष्यगतिम-
ध्यें सक्रमण करणें करी सक्रमावी जोगवे, तेथी दक्षिण रचना विशेष निपेककाल
जाणवो एवं नेव्याशी प्रकृति कह्यो ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ३० ॥

जय कुठ अरइ सोए, विजवि तिरि उरख निरय डगनीए ॥

तेअपण अधिर ठके, तसचउ थावर इग पणिंदि ॥ ३१ ॥

अर्थ—जय के० जयमोहनीय, कुठ के० जुगुप्सा मोहनीय, अरइसोए के० अरति
मोहनीय, शोकमोहनीय, विजवि के० वैक्रियशरीर, वैक्रियअगोपाग तथा मतांतरे
वैक्रियसघातन, वैक्रियवैक्रियवधन, वैक्रियतैजसवधन, वैक्रियकार्माणवधन, वैक्रियते-
जसकार्माणवधन, ए वैक्रिय सतक कह्यीये जे जणी वैक्रिय शरीर बाधतां ए साते
जेखी वधाय एअगीआर थइ, तथा वारमी तिरि के० तिर्यचगति, तेरमी तिर्य-
चानुपूर्वी, ए तिर्यचक्रिक, उरख के० चौदसु औदारिक शरीर, पदरमुं औदारिक अ-
गोपाग, ए औदारिकक्रिक तथा मतातरे औदारिकसघातन, औदारिकऔदारिकवधन,

औदारिकतैजसबंधन, औदारिककर्मणबंधन, औदारिकतैजसकर्मणबंधन, ए औदारिक सप्तक लीजें, केम के ए औदारिकशरीर बांधतां साते साथें वधाय एवं वीश प्रकृति थइ निरयडुग के० नरकद्विक, नीए के० नीचैगोंत्र, तेअपण के० एक तैजस, वीजुं कर्मण, वीजु अगुरुलघु, चोथुं निर्माण अने पांचमुं उपघात, एतैजस पंचक, मतांतरे तैजससंघातन, कर्मणसंघातन, तैजसतैजसबंधन, कर्मणकर्मणबंधन, तैजस-कर्मणबंधन, ए नेलतां तैजस दशक थाय एवं तेवीश प्रकृति थइ, तथा अथिरठके के० अथिरनाम, अशुजनाम, दौर्जाग्यनाम, दुःखरनाम, अनादेयनाम अने अयशअ-कीर्त्तिनाम, ए अथिरपदक एवं उगणचालीश प्रकृति थइ तसचउ के० त्रसनाम, वादर-नाम, पर्यातनाम अने प्रत्येकनाम, ए त्रसचतुष्क एवं त्रेतालीश प्रकृति थइ. यावर ॥ स्थावरनाम, डग के० एकेंद्रियजाति, पण्णिदि के० पचेंद्रियजाति, ए वैतालीश प्रकृति आ गायामां कही. ॥ इति ॥ ३१ ॥

नपु कुखगइ सासचउ, गुरु कखड रुक् सीय डुग्गधे ॥

वीस कोडा कोडी, एवइआ बाह वास सया ॥ ३२ ॥

अर्थ- नपु के० नपुसकवेदमोहनीय, कुखगइ के० अशुजविहायोगति, सासचउ के० उश्वासनाम, उपघातनाम, आतपनाम अने पराघातनाम, ए उश्वासचतुष्क, गुरु के० गुरुस्पर्शनाम, कखड के० कठोरस्पर्शनाम, रुक् के० रुक्स्पर्शनाम, सीय के० शीतस्पर्शनाम, डुग्गधे के० दुर्गंधनाम एवं अगीआर प्रकृति अने पूर्वली गायामध्ये ठेता-लीश प्रकृति कही ठे. एम सर्व मली सत्तावन प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिबधकाल वीसकोडाकोडी के० वीश कोडाकोडी सागरोपम प्रमाण जाणवो ए उत्कृष्ट सक्केशें वर्त्ततो मिथ्यात्वी जीव बांधे, ते मध्ये पांच प्रकृति मोहनीयनी, एक गोत्रनी अने शेष एकावन प्रकृति नामकर्मनी जाणवी तिहां अवाधाकाल बेहजार वर्षनो होय त्यालमें ते कर्म रसथी तथा प्रदेशथी उदय न आवे अने जो संक्रमकरणे करी तुल्यप्रकृति समजातिय मय्ये संक्रमावी उदय आवे, तो एक वधावलिका, वीजी संक्रमावलिका व्यतित थये थके उदय आवे जेम अनंतानुवधीआनी विसंयोजना करी उपशांत मोहथी अझादये पडे तो कोइएक प्रथम गुणठाणे आवे त्यां मिथ्यात्व प्रत्ययें अनंतानुवधीआ चार बांधे, तेनी वधावली गये थके अप्रत्याख्यानादिक जे पूर्वबांधे-ठे तेमाहे सक्रमावी वेदे, तथा अपवर्त्तनादिक करणे करी, अद्वयकालकरी पण वेदे, तथा अवाधा अतिक्रमे थके गायना पूठनी पेरे प्रथम बहु विस्तीर्णदल रचना, वीजे समये विशेष हीन, एम समय समय विशेष हीन हीन करता ए रीते अर्द्धमा-

त्रस्थिति, प्रांते अर्द्धदल होय ए रीति जे उदयावलिकानु रचवु, ते निपेक कहीय तेनो काल ते निपेककाल जाणवो ते जे कर्मनी जेटली स्थिति, ते मध्येथी अवाधा-
काल काढता शेष रहे, ते निपेककाल कहीये एवइआवाहवाससया के० जे कर्मनी
जेटला कोनाकोनी सागरोपमनी स्थिति, एटला सइकडा वर्ष, ते कर्मनी अवाधा जाणवी
ते जघन्य अवाधाकालनी स्थिति अतरमुहूर्त्तनी ठे, तिहा करक एटले अगुलीनो असं-
ख्यातमो जाग तेना जेटला आकाशप्रदेश तेटला समय प्रमाण जे कर्मस्थिति विशेष, तेटली
स्थितिविशेष अतिक्रमे थके प्रथम जे उत्कृष्ट अवाधाकालनु स्थानक हतु, ते अवा-
धाकालना स्थानकमांहेथी एक समय हीन अवाधाकालनु वीजु स्थानक थाय एम
वली पण केरक मात्र हीन कर्मस्थिति होय थके समय हीन अवाधाकालनु वीजु
स्थानक थाय, एम करक कडक मात्र स्थितिनी हाणीये समय समय हीन अवाधा-
कालनु पण स्थानक थाय एम अवाधाकालनी उत्कृष्ट स्थिति थकी उत्तरता जघन्य
स्थितिपर्यंत करकसख्या अने अवाधाकालना स्थानक यावत् तुल्य थाय

जे मूलप्रकृतिनी तथा उत्तरप्रकृतिनी जेटली कोडाकोनी सागरोपमनी स्थिति
होय ते प्रकृतिने तेटला शत वर्षनो अवाधाकाल होय एटले बाध्या पठी पण एटला
काल छगे ते कर्म उदय न आवे, तेने अवाधाकाल कहीये तथा पोतपोताने अवा-
धाकालें हीन जे कर्मस्थिती, ते कर्मनो निपेक कहेता जोग्यकाल होय निपेक ते कर्म उदय-
काले प्रथम बहु प्रदेशाग्र सामटो उदय आवे अने पठी समय समय हीन हीनतर
थाय यावत् कर्मनी स्थिति ते ठेहले समये अत्यंतम उदय होय, एने निपेक कहीये ए
सत्तावन प्रकृति तथा आगल नेव्याशी प्रकृतिनु उत्कृष्ट स्थितिवध कथुं, अने देवायु
तथा नरकायु, ए वे प्रकृतिनु उत्कृष्ट स्थितिवध तेव्रीश सागरोपम प्रमाण मूलप्रकृति
मध्ये कथु ठे तेहीज आहीं पण लेबु एम सर्व मली एकतो ने अडतालीश प्रकृ-
तिनु उत्कृष्ट स्थितिवध कथु ॥ इति जावार्थ. ॥ ३१ ॥

गुरु कोडि कोडी अतो, तिठादाराण जिन्नमुह वाहा ॥

॥ अथ जघन्य स्थितिवधः ॥ लहु ठिइ सख गुणणा, नर

तिरियाणाउ पल्लतिगं ॥ ३३ ॥

अर्थ—गुरुकोनिकोनीअतो के० उत्कृष्ट स्थितिवध अतःकोनाकोनी सागरोपम
पावनो तिठादाराण के० हीर्थकर नामकर्म तथा आहारकशरीर, आहारकअंगोपांग,
आहारसंघातन, आहारकआहारकवंधन, आहारकतेजसवधन, आहारककर्मणवधन
अने आहारकतेजसकर्मणवधन, ए आहारक सप्तक एवं नामकर्मनी आठ प्रकृतिनी,

उत्कृष्टी स्थिति कोडाकोडी सागरोपम होय अर्हीआं शिष्य पूठे ठे के, हे जगवन् कोडाकोनी सागरोपम जिननामनो काख कखो एटखो काख तो, जीव तिर्यचगतिमां गया विना न रहे अने तिर्यचगतिना जीवमध्यें तो जिननामनी सत्ता पण निपेधि ठे, तो एटखो काख क्यां पूर्ण करे ? तथा तीर्थकरनामकर्म तीर्थकरजव थकी अर्थाक व्रीजे जवे बाधे ठे एम पण कखु ठे, ते पण केम घटे ? अर्हीआं गुरु उत्तर कहेठे के “जं मिह्निकाइअ तिष्ठ, निरय जवे तनिसेहिअं संत ॥ इयरंमि नव्विदोसो, उव-
ट्ठणा वट्ठणामज्जा ॥ १ ॥”

ए गाथानो अर्थ कहेठे के, तिर्यचमध्यें जे जिननामनी सत्ता निपेधि तथा व्रीजें जवें वधाय, ते तो निकाचित जिननामनी अपेक्षायें जाणवो तीर्थकरजव पहेलो, व्रीजा जवें निकाचे, ते कर्म सकल करणने असाध्य होय, अने जे निकाचित न होय, ते कर्मनी तो अपवर्त्तना कहेतां स्थितिरसनु घटावबु अने उद्धर्त्तना एटखे स्थितिरसनु वधारबु तथा संक्रम एटखे पर प्रकृति मांहे संक्रमावबु, तथा उबेलबु इत्यादिक करण साध्य होय ते जिननाम घणा जव पहेलो पण वधाय तथा अत कोडाकोनी सागरापमे स्थिति पण अपवर्त्तनायें घटावे, तथा पर प्रकृति मांहे सकमावतां काइ दूषण नथी तथा ए आठ कर्म प्रकृतिनो जिन्नमुह्वाहा के० अवाधाकाळ अतर मुहूर्त्त ठे ते जणी जिननाम जेणे बाध्यु होय, तेने अतर मुहूर्त्त पठी जिनादिकनो प्रदेशोदय थाय, तेथी करी तेनो अन्य जीवनी अपेक्षायें महीमा विशेष होय, पूजा महत्त्वनी वृद्धि होय एम एकसो ने उपपन्न प्रकृतिनी उत्कृष्टि स्थिति कही

हवे प्रथगौरव टाळवा जणी ए आठ प्रकृतिनी जघन्य स्थिति अर्हीज कहे ठे जिननाम अने आहारक सप्तक, एवं आठ प्रकृतिनी लहुविइसखगुणणा के० लहु एटखे जघन्य स्थिति, उत्कृष्ट स्थिति थकी संख्यात गुणी हीणी जाणवी, जे जणी अंतर मुहूर्त्तनी पेरें अत कोडाकोडीना पण असख्याता जेद होय, जे जणी संझीया पंचेंद्रिय पर्याप्तानी स्थितिवधथी अधिक उत्कृष्टी स्थिति साधु बध लग्गे जेटळा स्थितिवध, ते सर्व अंत-कोडाकोडी सागरोपम प्रमाण कहीये

हवे शेष वे आयुनो उत्कृष्ट स्थितिवध कहे ठे नरतिरियाणाउपपल्लतिग के० एक मनुष्यनु आयु अने वीशुं तिर्यचनु आयु, ए वेनो उत्कृष्ट स्थितिवध, त्रण पट्योपम जाणवो जे जणी प्रथम आरे तथा देवकुरु अने उत्तरकुरुना मनुष्यनुं त्रण पट्योप-
मायु ठे तेनो अवाधाकाळ उत्कृष्टथी तो पूर्वकोनीना व्रीजा जाग प्रमाण जे जणी सरयातावर्पायुना मनुष्य विना अन्य गतिथी चवी युगलीयुं मनुष्य न थाय ते जणी तेव्रीश लाख, तेव्रीश हजार, त्रणसें ने तेव्रीश पूर्व अने एक पूर्वनो व्रीजो जाग

उपर, एटलो उत्कृष्ट अवाधाकाल, ते त्रण पट्योपमथी अधिक अवाधाकाल जाण्यो
ए एकसो अष्टावन प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिवध कह्यो, अने आठ प्रकृतिनो जघन्य
स्थितिवध काल कह्यो ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ३३ ॥

॥ हवे लाघवे आयुर्वध एकेंद्रियादिकनु कहे ठे ॥

इग विगल पुव कोनी, पलियाऽसंखसआउ चउ अमणा ॥

निरुवक्रमण ठमासो, अवाह सेसाण जवतंसो ॥ ३४ ॥

अर्थ—इगविगलपुवकोडी के० एकेंद्रिय जीवने तथा विकलेंद्रिय कहेता वेंद्रिय,
तेन्द्रिय, चौरेंद्रिय, जीवने परजवायु उत्कृष्ट पूर्वकोनी प्रमाण वधाय, पण पट्योपम
सागरोपम मान आयु न वाधे, केमके एकेंद्रियादिक जीव जे ठे, ते देव नारकी
मध्ये तथा असख्यात वर्षायुवाला मनुष्य तिर्यचनी गति मध्ये पण अवतरे नहीं,
तेथी तत्प्रायोग्य आयु न वाधे, तथा पलियाऽसंखसआउचउअमणा के० पट्योपमना
असख्यातमा जाग प्रमाण देवायु, तिर्यगायु, नरकायु अने मनुष्यायु, ए चार
आयुष्य असङ्कीया पचेंद्रिय तिर्यच वांवे केमके असङ्कीया पचेंद्रिय तिर्यच चारे
गति माहे अवतरे तो खरा तथापि देवो मध्ये तो ज्वनपति तथा व्यतर मध्येज
जाय, परंतु ज्योतपी तथा वैमानिकमध्ये न जाय, अने नरकगतिमध्ये पण प्रथम
नरकना त्रण पाथका खगे जाय, परंतु आगले न जाय, ते माटे पट्योपमना अस-
ख्यातमाथी अधिक आयु न वाधे तेथी तेने अवाधाकाल पूर्वकोनी त्रिजाग उत्कृष्टो
जाणवो, तेटला कालें हीन पट्यासंख्याश प्रमाण निपेककाल जाणवो

तथा निरुवक्रमण ठ मासो के० निरुपक्रमायुना धणी एवा देव, नारकी तथा सु-
गल्लीया मनुष्य अने तिर्यच, जेनु आयु अध्यवसाय प्रमुख आवलीये करी घटे नहीं
तेवा आयुना धणी जे देवतादिक ठे, ते परजवायुनो वध निजजवायु ठमास ठते
वाधे, तेथी तेने परजवायुनो ठ महीना अवाधाकाल जाणवो तथा मतांतरे युग-
लिया पण पट्योपमनो असख्यातमा जाग शेष निजजवायु थके परजवायु वाधे,
तेथी तेने पट्यासंख्याश काल प्रमाण अवाधाकाल जाणवो, तथा जगवतीनी वृत्ति-
मध्ये नारकी अतरमुहूर्त्तायु शेष परजवायु वाधे, एम कछु ठे तेथी नारकीने ज-
घन्य अवाधाज होय

हवे निरुपक्रमायुना धणी मनुष्य अने तिर्यच मुकीने ते विना अवाहसेसाणज-
घतसो के० शेष थाकता जे सोपक्रमायुना धणी मनुष्य तथा तिर्यच ते परजवायु-
वध पोताना जवना आयुनो त्रीजो जाग शेष हुते तथा त्रीजा जागनो त्रीजो जाग
शेष हुते पटले स्वजायुने नवमे जागे अथवा तेने पण त्रीजे जागे एटले सत्तावी-

शमें जागे अथवा तेने पण त्रीजे जागे एटले एक्याशीमे जागे परजवायु बांधे, तेथी तेनी अवाधा पण तेटलीज होय एम उत्कृष्ट अवाधासहित उत्तरप्रकृतिनी उत्कृष्ट स्थिति कही. ॥ इति ॥ ३४ ॥

॥ हवे उत्तरप्रकृतिनो जघन्य स्थितिवध कहे ठे. ॥

लहु ठिइ वंधो सजलण, लोह पण विग्घ नाण दंसेसु ॥

जिन्न मुहुत्तंतेअठ, जसुच्चे वारसय साए ॥ ३५ ॥

अर्थ—लहुठिइवधो के० लघु एटले जघन्य स्थितिवध ते संजलणलोह के० एक संज्वलनलोहनुं नवमा गुणगणाने पांचमे जागे चरमवधें होय, तथा पणविग्घ के० पांच अंतरायकर्मनी प्रकृति अने नाण के० पांच ज्ञानावरणीयनी प्रकृति तथा दंसेसु के० चार दर्शनावरणीयनी प्रकृति, एवं चौद प्रकृतिनु जघन्य वध सूक्ष्मसंपराय गुणगणाने प्रांत समये होय जे जणी ए पदर प्रकृतिना वधकमांहे एहिज अत्यंत-विशुद्धि ठे अने ए पदरनी अतिविशुद्धपणे जघन्यस्थिति वधाय, ते जणी जिन्न-मुहुत्तंते के० चरम वध अंतरमुहूर्त्तनो होय अने एनो अवाधाकाल पण अंतरमुहूर्त्तनो जाणवो, जे जणी अतर्मुहूर्त्त स्थितिवध कालनो अंतरमुहूर्त्तथी सख्यातगुण हीन एवो अंतरमुहूर्त्तनो अवाधाकाल होय, अठ के० आठ अंतरमुहूर्त्त प्रमाण जघन्यस्थितिवध ते जसुच्चे के० एक यश कीर्त्तिनाम अने बीजो उच्चैर्गोत्र, ए वे प्रकृतिनो पण जघन्यस्थितिवध आठ मुहुत्तं प्रमाण ते सूक्ष्मसंपराय नामे दशमा गुणगणाने प्रांति एनो चरमवध होय, एनो अवाधाकाल पण जघन्य जाणवो

अने वारसयसाए के० सातावेदनीयनो जघन्यस्थितिवध वार मुहूर्त्तनो तथा सिद्धांतमध्ये एक मुहूर्त्तनो पण कहेलो ठे तथा अवाधाकाल अंतरमुहूर्त्तनो जाणवो, अने ए सातानो तथा उच्चैर्गोत्रनो उदय चौदमा गुणगणासंगे होय ॥ ३५ ॥

दो इग मासो पस्को, सजलण तिगे पुमठ वरिसाणि ॥

सेसाणु कोसाउ, मिठत्त ठिइए जलरु ॥ ३६ ॥

अर्थ—दोइगमासोपस्को के० वे मास, एक मास अने पक्षनो जघन्यस्थितिवध, अनुक्रमे संजलणतिगे के० संज्वलनत्रिकनो जाणवो एटले संज्वलना क्रोधनो जघन्यस्थितिवध, नवमा गुणगणाने बीजे जागे चरमवधें वे मास प्रमाण होय, तथा संज्वलना माननो एक मासनो ज नवमा गुणगणाने त्रीजे जागे चरम वधें होय, तथा सज्वलनी मायानो ज वध, एक पखवासानो नवमा गुणगणाने चौथें जागे चरम वधे होय, एने वधकमांहे एहि

વસાય સ્થાનક ઠે તે જાણી તથા ઇની અથાધા પણ અંતરમુહૂર્ત પ્રમાણ ઠે, તે અવા-
ધાયે હીન જઘન્યસ્થિતિનો નિપેક કાલ જાણવો એ રીતે સજ્વલના ક્રોધ, માન,
માયા, એ ત્રણની જઘન્યસ્થિતિ અનુક્રમે કહે

અને પુમઘવરિસાણિ કે ૦ પુરુષવેદનો જઘન્ય સ્થિતિવંધ નવમા ગુણગણાને પ્રથ-
મ જાગે ચરમવધ આઠ વર્ષનો હોય, એના વધકમાદે એહિજ અતિવિશુદ્ધિ ઠે ઇની
જઘન્ય અવાધા અતરમુહૂર્તકાલ પ્રમાણ ઠે એ ઘાવીશ પ્રકૃતિનો જઘન્યસ્થિતિવંધ
કહ્યો, તથા આયુ ચાર, વૈક્રિય પદ્ક, જિનનામ, અને આહારકઠ્ઠિક, એ તેર પ્રકૃ-
તિનો જઘન્યસ્થિતિવધ, સ્વામીત્વ પ્રસ્તાવે જૂદો કહેશે એવું પાંત્રીશ પ્રકૃતિ વિના
શેષ પંચાશી પ્રકૃતિનો જઘન્યસ્થિતિવધ કહેવાને કારણ કહે ઠે પચાશી પ્રકૃતિની
જઘન્યસ્થિતિ એકેંદ્રિય જીવને વિષે પ્રાપ્યમાણ ઠે, તે કહે ઠે

સેસાણુલ્લોસાઝં કે ૦ શેષ પ્રકૃતિનો જે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ ઠે તે મિષ્ટત્ત્વિજ-
લ્લુ કે ૦ મિથ્યાત્વમોહનીયની ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિ સાથે વેચતા જે લાજે, તે જઘન્ય સ્થિતિ
કહેવી, એટલે જ્ઞાનાવરણીયાદિકની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ત્રીશ કોનાકોડી સાગરોપમની
ઠે, તે મિથ્યાત્વમોહનીયની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ સીતેર કોનાકોડી સાગરોપમની ઠે, તેણે
જાગ દેતા, પૂર્ણ સાગરોપમ નાવે તેથી એક સાગરોપમના સાત જાગ કરીયે, તેવારે
ત્રીશ કોનાકોની સાગરોપમના વસે ને દશ સાતીઆ જાગ થાય. તે સીતેર કોના
કોની સાથે વેચતાં ત્રણ જાગ આવે અને ઘીશ કોનાકોનીના સાતીઆ એકસો ચા-
લીશ જાગ થાય, તેને સીતેર કોનાકોની સાથે વેચતા સાતીઆ બે જાગ આવે, એ-
ટલે એકેંદ્રિયને જ્ઞાનાવરણ પાંચ, દર્શનાવરણ નવ, અતરાય પાંચ, અને અ-
શતાવેદનીય એક, એવું ઘીશ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ, સાગરોપમના સાતઙઆ
ત્રણ જાગ જાણવા, તથા શોલ કપાયના સાતઙઆ ચાર જાગ, અને મિથ્યાત્વમોહ-
નીયનો એક સાગરોપમ સપૂર્ણ જાણવો એ સામત્રીશ પ્રકૃતિ થઈ

તથા ત્રસચતુષ્ક, અસ્થિર પદ્ક, ઔદારિકઠ્ઠિક, તિર્યંચઠ્ઠિક, એકેંદ્રિયજાતિ,
પંચેંદ્રિયજાતિ, કુલ્લગતિ, નિર્માણ, આતપ, ઉદ્યોત, સ્થાવર, તૈજસ, કાર્મણ, અગુરુ-
લધુ, ઉપધાત, ઉશ્વાસ, હુલસસ્થાન, ઠેવહુ સધયણ, કૃષ્ણવર્ણ, તીક્ષ્ણરસ, અશુભસ્પર્શ
ચતુષ્ક, હુર્ગંધ, અરતિ, શોક, જય, હુગુપ્તા, પરાધાત, અને નપુસકવેદ, એ એકતા-
લીશ પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ઘીશ કોનાકોનીની ઠે, તેને મિથ્યાત્વની સ્થિતિ સાથે
વેચતા સાતઙઆ બે જાગનો વધ હોય એવું અષ્ટોતેર પ્રકૃતિ થઈ

સૂક્ષ્મત્રિક તથા વિકલ્પજાતિ ત્રિક, એ ઠ પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ અઢાર કોડા-

कोमी सागरोपमनी ठे, तेने मिथ्यात्वस्थिति सांथे वेंचतां एक सागरोपमना पांत्रीश जाग करीयें. एवा नव जागनो वध होय. एवं चोराशी प्रकृति थइ.

स्त्रीवेद, मनुष्यद्विक, शातावेदनीय, ए चार प्रकृतिनो वंध एक सागरना चौद जाग करीयें, एवा णण जाग, अथवा सातइर्ल दोढ जाग, एवं अछासी प्रकृति थइ

स्थिर, शुभ, सुजग, पुवेद, सुस्वर, आदेय, यशःकीर्ति, हास्य, रति, शुभखगति, प्रथमसंघयण, प्रथमसंस्थान, सुगंध, शुक्लवर्ण, मिष्टरस, शुभस्पर्श चतुष्क, ए उगणीश प्रकृतिनी दश कोमाकोमी सागरोपमनी स्थिति ठे, तेने मिथ्यात्वमोहनीयें वेचतां वंध सातइर्ल एकजाग होय. पीतवर्ण, आम्लरस, ए वे प्रकृतिनो वध, अछावीशीआ पांच जाग, तेवार पठी एकेका वणें अने एकेका रसैं, अछावीशीर्ल एकेक जाग वधारता जवुं. एटले रक्त वर्ण अने कपायला रसैं अछावीशीआ ठ जाग, एम शेष वर्ण तथा शेष रसनैं विपे अनुक्रमे कहेवो, एवं ॥ ११५ ॥

तथा बीजे संघयणे अने बीजे संस्थाने पांत्रीशीआ ठ जाग, तथा त्रीजे संघयणे अने त्रीजे संस्थाने पांत्रीशीआ सात जाग, तथा चोथे संघयणे अने चोथे संस्थाने, पांत्रीशीआ आठ जाग, तथा पांचमे संघयणे अने पांचमे संस्थानें, पांत्रीशीआ नव जाग, ए एकेंद्रियने उत्तरप्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिवध सामान्यें कह्यो, केम के एकेंद्रियने एकसो ने नव प्रकृतिनो वध ठे ते मध्ये नरायु तथा तिर्यगायुनो उत्कृष्टस्थितिवध पूर्वे कोडीनो अने शेष एकसो ने सात प्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिवंध अहीं कह्यो. ए एकसो ने सात प्रकृति मध्ये पण पूर्वे वावीश प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवंध सामान्यपणें कह्यो ठे, अने शेष पच्चाशी प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवध कहे ठे. एवं एकसो ने त्रेवीश प्रकृति थइ

अहींआं वर्णादिक सविस्तर बीश प्रकृतिनो वंध कह्यो, तेथी एकसो ने त्रेवीश प्रकृति थइ, परंतु ए वर्णादिक सामान्यें चार लेतां एकसो ने सात प्रकृति थाय, तेमाहेली ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार, अंतराय पांच, संज्वलना चार पुवेद एक, शातावेदनीय, उच्चैर्गोत्र, अने यशःकीर्ति, ए त्रावीश प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवध मूकीने तेथी शेष रही जे पंचाशी प्रकृति तेनो जघन्यस्थितिवंध स्वामी एकेंद्रिय ठे ते पंचाशी प्रकृतिनो एकेंद्रियने विपे उत्कृष्ट स्थितिवध जे कह्यो तेने अज्ञापल्योपमने असंख्यातमें जागे हीन करतां, एकेंद्रियने विपे जघन्य स्थितिवध थाय ते कहे ठे निद्रा पांच, तथा अशातावेदनीय, ए ठ प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवंध सातीआ वे जाग, पल्योपमने असंख्यातमें जागें हीणा जाणवा, तथा मिथ्यात्वमोहनीयनो एक कोमाकोमी सागरोपम पल्योपमने असंख्यातमें जागे हीन जाणवो, एम जे कर्म प्रकृ-

तिनी वीश कोडाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्टी स्थिति ठे, तेनी जघन्यस्थिति, सा-
 तीया वे जाग, जेनी दश कोडाकोडीनी उत्कृष्टीस्थिति तेनी जघन्यस्थिति सातीउं
 एक जाग अने जेनी पदर कोडाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्टस्थिति तेनी जघन्य-
 स्थिति चौदीया त्रण जाग, ते सर्व पद्योपमने असख्यातमें जागे ऊणा जाणवा, तेमज
 जेनी अठार कोडाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्टीस्थिति, तेने सागरोपमना पात्रीशीया
 नव जाग पद्योपमना असख्यातमें जागे ऊणा जाणवा ए रीते पंचाशी प्रकृतिनो
 एकेंद्रियने विषे जघन्यस्थितिवंध जाणवो ॥ ३६ ॥

अय मुक्तोसो गिदिसु, पक्षियासखंस हीण लहु बंधो ॥

कमसो पणवीसाए, पन्ना सय सहस सगुणिउं ॥ ३७ ॥

अर्थ- अयमुक्तोसोगिदिसु के० ए अनतरोक्त एकेंद्रियने एकसो ने सात प्रकृ-
 तिनो उत्कृष्ट स्थितिवंध, ते पक्षियासखंसहीणलहुबंधो के० पद्योपमने असख्या-
 तमें जागे हीणो करतां एकेंद्रियने एकसो सात प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवंध थाय.
 हवे प्रसगागत एकेंद्रियना स्थितिवंध कक्षा, पठी त्रण विकलेंद्रिय तथा असङ्गि-
 पचेंद्रियने उत्कृष्ट तथा जघन्यस्थितिवंध, कहे ठे कमसो के० अनुक्रमे पणवीसाए
 के० पचवीश गुणो वेंद्रियने एटले एकेंद्रियने जे एकसो ने सात प्रकृतिनो उत्कृष्ट
 स्थितिवंध कक्षो, तेथी पच्चीश गुणो वेंद्रियने उत्कृष्ट स्थितिवंध होय, एटले ज्ञाना-
 वरणीयादिक वीश प्रकृतिनो सागरोपमना सातइया पंचोत्तर जाग एम दश साग-
 रोपमस्थितिवाला कर्मना सातइया पचीश जाग, एम शोल कपायना सातइया सो
 जाग, मिथ्यात्वमोहनीयनो वध पच्चीश सागरोपम, एम जेनी उत्कृष्ट स्थिति वीश
 कोडाकोडी सागरोपमनी तेने सात सागरोपम ने सातइउं एक जाग उपर, जेनी प-
 दर कोडाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्टी स्थिति तेने सागरोपमना चौदिया पंचोत्तर
 जाग एटले पाच सागरोपमने चौदिया पांच जाग उपर, जे कर्मनी अठार कोडा-
 कोमी सागरोपमनी स्थिति तेना पात्रीशीया वसें ने पच्चीश जाग एटले ठ सागरो-
 पम ने पात्रीशीया पदर जाग उपर जाणवा ए रीते वेंद्रियने एकसो ने सात प्रकृ-
 तिनो उत्कृष्ट स्थितिवंध जाणवो

हवे तेद्रियनो उत्कृष्टस्थितिवंध कहे ठे जेटलो एकेंद्रियने एकसो ने सात प्रकृ-
 तिनो उत्कृष्ट स्थितिवंध कक्षो, तेथी पन्ना के० पचाशगुणो अने वेंद्रियना स्थिति-
 वध थकी घमणो जाणवो, एटले ज्ञानावरणादिक वीश प्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिवंध
 एकवीश सागरोपम ने सातइया त्रण जाग उपर, तथा मिथ्यात्वमोहनीयनो पचाश
 रोपम, एम सर्व प्रकृतिउने विषे तेद्रियनो उत्कृष्टस्थितिवंध जाणवो

हवे चौरिंद्रियनो उत्कृष्टस्थितिवंध ते जेटलो एकेंद्रियने एकसो ने सात प्रकृतिनो स्थितिवंध कह्यो ते थकी सय के० सो गुणो अने वेंद्रियना स्थितिवंध थकी चार गुणो तथा तेंद्रियना स्थितिवंध थकी वमणो जाणवो, एटले मिथ्यात्वमोहनीयनो एकसो सागरोपम, तथा ज्ञानावरणादिक वीश प्रकृतिनो वेंतालीश सागरोपम ने सातइश्चा ठ जाग उपर, शोल कपायना सत्तावन सागरोपम ने सातइठ एक जाग, एम जे कर्मनी वीश कोनाकोनी सागरोपमनी स्थिति होय तेनु अष्टावीश सागरोपम ने सातइश्चा चार जाग उपर स्थितिवंध होय, एम सर्वत्र लेवुं.

अने असन्नीया पंचेंद्रियनो उत्कृष्टस्थितिवंध एकेंद्रियना बंध थकी सहससंगुणित के० हजार गुणो जाणवो, अने चौरिंद्रियना बंध थकी दशगुणो जाणवो. एटले मिथ्यात्वमोहनीयना हजार सागरोपम, शोल कपायना सागरोपमना सातइश्चा चार हजार जाग एटले पांचसें एकोत्तेर सागरोपम ने सातइश्चा त्रण जाग उपर तथा ज्ञानावरणादिक वीश प्रकृतिना सातइश्चा त्रण हजार जाग, तेना चारसें अष्टावीश सागरोपम ने सातइश्चा चार जाग उपर, एम जे कर्मनी वीश कोनाकोनी सागरोपमनी स्थिति तेना वे हजार जाग एटले वसें पच्चाशी सागरोपम ने सातइश्चा पांच जाग उपर जाणवा, जे प्रकृतिनी दश कोनाकोनी सागरोपमनी स्थिति, तेना हजार जाग एटले एकसो वेंतालीश सागरोपम ने सातइश्चा ठ जाग उपर, तथा जे कर्मनी पंदर कोनाकोनी सागरोपमनी स्थिति, तेना वसें चौद सागरोपम ने सातइश्चा वे जाग उपर जाणवा. एम उत्कृष्टस्थिति असन्नीत पंचेंद्रिय बांधे वैक्रिय शरीर, वैक्रिय अगोपांग, देवगति, देवानुपूर्वी, नरकगति, नरकानुपूर्वी, एवं ठ प्रकृति, एनी जघन्यस्थितिवंधनो स्वामी पण असन्नीत पंचेंद्रिय जाणवो. जे जणी एकेंद्रिय तथा विकलेंद्रियने एनो बंध नथी, तेथी देवदिकनो बंध मूल दश कोनाकोनी सागरोपमनो ठे. ते मिथ्यात्वनी स्थितियें वेचतां सातइठ एक जाग आये, तेने हजार गुणो करतां सातइश्चा हजार जाग थाय तेना एकसो वेंतालीश सागरोपम उपर सातइश्चा ठ जाग आये, तेमज वैक्रियदिक अने नरकदिकना सातइश्चा वे हजार जाग थाय, तेना वसें पंचाशी सागरोपम ने सातइश्चा पांच जाग उपर स्थिति जाणवी. ते वली पद्योपमने असंख्यातमे जागें जणी करीयें तेवारे ए ठ प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवंध होय, अने चार आयुनो पद्योपमना प्रमाण बंध जाणवो. एटले एकसो ने शोल प्रकृतिनो जघन्य स्थितिवंध

॥ હવે વિકલેન્દ્રિય તથા અસત્રીશ્રી પચેન્દ્રિયનો જઘન્ય સ્થિતિવધ કહે છે ॥

વિગલ અસન્નિસુ જિઠો, કણિઠેઝં પદ્મસંસ્થ જાગુણો ॥

સુર નિરયાઝ સમાદસ, સહસ્ત સેસાઝ સુદ્ધ જવ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ- વિગલઅસન્નિસુજિઠો કેળ વિકલેન્દ્રિય અને અસંઙ્ગી પચેન્દ્રિયનો જે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવધ છે તે થકી કણિઠેઝં કેળ જઘન્ય સ્થિતિવધ પદ્મસંસ્થજાગુણો કેળ પદ્યોપમને અસરયાતમે જાગે જાણો એક આયુ વર્જાને શેષ પ્રકૃતિનો વધ જાણવો એટલે વેન્દ્રિયને જ્ઞાનાવરણાદિક વીશ પ્રકૃતિના સાતશ્રી પચોતેર જાગ છે તેમાથી પદ્યોપમને અસરયાતમે જાગે જાણો જઘન્યસ્થિતિવધ જાણવો, તેન્દ્રિયને સાતીશ્રી દોઢસો જાગ છે તે પદ્યોપમને અસરયાતમે જાગે જાણો કરતા જઘન્ય સ્થિતિવધ થાય, ચૌરિન્દ્રિયને સાતીશ્રી ત્રણસો જાગ છે તેમાથી પદ્યોપમને અસરયાતમે જાગે જાણો જઘન્ય સ્થિતિવધ જાણવો એમ જે પ્રકૃતિનો જેટલો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ કહ્યો છે તેથી પદ્યોપમને અસરયાતમે જાગે જાણો જઘન્યસ્થિતિવધ જાણવો

હવે આયુનો જઘન્ય સ્થિતિવધ કહે છે, તેમધ્યે સુરનિરયાઝસમાદસસહસ્ત કેળ દેવાયુ તથા નરકાયુ, એ વે આયુનો જઘન્યસ્થિતિવધ સમાન છે કેમ કે દેવતા તથા નારકી દશ વર્ષપર્યંત મરણ ન પામે માટે દશ હજાર વર્ષ જાણવું, તથા દશ હજાર વર્ષ થકી સમય સમય અધિક કરતા યાવત્ તેત્રીશ સાગરોપમ એક સમય હીન સુધીના જે સ્થિતિના ધાનક તે મધ્યમાયુ જાણવો, તે મધ્યે પરમાયુ એકેકાસ્થિતિ સ્થાનકે અસરયાત દેવાયુ હોય, એમ નારકીને ત્રિપે પળજાણવો પરંતુ એટલું વિશેષ જે નેત્રુ હજાર વર્ષથી યાવત્ દશ લાસ વર્ષ એટલી સ્થિતિ તે નરકાયુ નથી, ધીજા સર્વ સ્થાનક વસ્તાં છે એ વે આયુથી સેસાઝસુદ્ધજવ કેળ શેષ થાકતા રહ્યા જે મનુષ્યાયુ તથા તિર્યગાયુ એ વે આયુનો જઘન્ય સ્થિતિવધ સુત્રકજવ એટલે સર્વના અપેક્ષાએ ન્હાનો જવ તે વસે ને ટપન્ન આપલિકા પ્રમાણ હોય. અહીંશ્રી આગમ મધ્યે મનુષ્ય તિર્યચનુ જઘન્યાયુ અતરમુહૂર્ત પ્રમાણ કહ્યું છે પણ જાણીએ એવે જે એ અતરમુહૂર્ત કુલ્લક જવ પ્રમાણ લેવો, જે જાણી અતર મુહૂર્તના પણ અસરયાતા નેદ છે, તે માટે ॥ ૬તિ સમુચ્ચાર્ય ॥ ૩૬ ॥

॥ હવે સર્વ પ્રકૃતિના જઘન્યસ્થિતિવધ જઘન્ય અવાધાકાલ કહેવે ॥

સદ્વાણવિ લહુ વધે, ત્રિસ્ર મુદ્ધ અવાદ આઝ જિઠેવિ ॥

કેહ સુરાઝ સમજિણ, મત મુદ્ધુ વિતિ આદાર ॥ ૩૭ ॥

अर्थ—सद्वाणत्रिलह्वधे के० स्वमतें सर्व बंधयोग्य एकसो नैवीग प्रकृतिना जघन्य स्थितिवधने विपे अवाह के० जघन्य अवाधाकाल जिनमुहु के० अंतर मुहूर्त्तनो जाणवो, एटले जघन्यस्थितियें बांध्यु जे कर्म, ते अंतर मुहूर्त्तसुधी पोतानो विपाक देखाटे नहीं, ते अवाधाकालें हीन निपेककाल कहीयें हवे अहींआं जे विशेष ठे ते देखाटे ठे आउजितेवि के० उत्कृष्ट आयुनी स्थितिने विपे जघन्य अवाधाकाल पण होय, अने जघन्यस्थितिना आयुमा उत्कृष्ट अवाधाकाल पण होय तथा उत्कृष्ट आवखें उत्कृष्ट अवाधाकाल होय, तथा जघन्य आयुप्ये जघन्य अवाधाकाल होय, एम आयु.कर्मने विपे अवाधाकालनी चउचगी थाय, केम के अंतर मुहूर्त्त शेष आयुयें पण मनुष्य तथा तिर्यंच परजवायु, तेन्नीश सागरोपमनु बाधे ठे अने पूर्व कोटीना त्रीजा जाग शेष आयुये पण परजवायु जघन्य बाधे ठे तथा पूर्व कोटीनो त्रीजो जाग शेष रहे थके तेन्नीश सागरोपमायु बाधे ठे, तथा अंतरमुहूर्त्त शेषे खुलक जवायु पण बाधे एम स्वमतें सर्व प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवध कखो

हवे मतातरें कहे ठे केउसराउसमजिण के० कोऊ एक आचार्य जिननामकर्मनो जघन्यस्थितिवध जघन्य देवायु जेटलो होय एम कहे ठे एटले दश हजार वर्षनो जघन्यस्थितिवध आठमा गुणगणाना ठठा जागने प्राते चरमबंध एटलो होय, तथा दश हजार वर्ष नरकायु जोगवी पण जिन थाय, तेनी अपेक्षाये पण ए जघन्यवध माने ठे अहींआ तत्त्व केउलिगम्य ठे. तथा मतमुहुधितिआहार के० आहारक शरीर अने आहारक अगोपाग, ए वे प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवध आठमा गुणगणाने प्राते चरमवधे अंतरमुहूर्त्त प्रमाण होय, एम माने ठे ते जाणीयें ठेये के, आगमिक मते अप्रमत्त गुणगणे अंतरमुहूर्त्तनो वध पचाशक मध्ये प्रायश्चित्तविधि पचाशकनी वेतालीशमी गाथाये कखु ठे. ते अपेक्षाये कहेता हशे, पण तेउने उरकृष्ट वधमान पण हशे ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ३९ ॥

॥ हवे कुल्लकजवनु मान कहीये ठेये. ॥

सत्तरस समहिआ किर, इ गाणु पाणं मिहुंति खुहु जवा ॥

सगतीस सय तिहुत्तर, पाणू पुण इग्ग मुहुत्तंमि ॥ ४० ॥

अर्थ—सत्तरससमहिआकिर के० सत्तर जव जाजेरा तेरसे पंचाणु अश, अठारमा जावना अधिक निश्चें इगाणुपाणमिहुतिखुहु जवा के० एक आसोआसमाहे होय, कुल्लक जव एटले निगोदिआना न्हाना जव जाणवा एवा सगतीससयतिहुत्तर के० साउत्रीशसैं ने तहोत्तेर पाणू के० आसोआस पुण के० वली इग्गमुहुत्तंमि -के० एक

મુહૂર્તમાં હોય, જે જાણી રોગ રહિત વલિષ્ઠ નિશ્ચિત એવા તરુણ પુરુષના સાત શ્વાસો-
શ્વાસેં એક થોવ થાય એવા સાત થોવે એક લવ ઇટલે ડંગણપચાશ શ્વાસોશ્વાસેં એક
જવ થાય એવા સત્તોતેર લવે એક મુહૂર્ત થાય, તેને ડંગણપચાશ ગુણ કરતાં ત્રણ
હજાર સાતસેં ને તદ્દોત્તર શ્વાસોશ્વાસ અતર મુહૂર્તમાં થાય. કોશ્ક આચાર્ય નાડીના
ઝલાલાને પણ શ્વાસોશ્વાસ કહે છે અને વસેં ઠપ્પન્ન આવલી પ્રમાણ એક હુલ્લક
જવ હોય. એવા પાંશઠ હજાર પાંચસેં ને ઠવીશ હુલ્લક જવે એક અંતરમુહૂર્ત થાય,
તેથી વસેં ઠપ્પન્ને પાંશઠ હજાર પાંચસેં ને ઠવીસ સાથેં ગુણતાં એક ક્રોમ, શઢશઠ
લાલ, સીતોતેર હજાર, વસેં ને શોલ, ઇટલી આવલી થાય, તેને સાડત્રીશસેં ને તદ્દો-
ત્તર શ્વાસોશ્વાસેં વહેંચીયેં, તેવારેં ચુમ્માલીશસેં ને ઠેંતાલીશ આવલી એક શ્વાસોશ્વાસ
માહે હોય, અને શેષ બે હજાર ચારસેં ને અઘાવન આવલી રહે, તેને સાડત્રીશસેં
ને તદ્દોત્તરનો જાગ નાવે, તેમાટેં એક આવલીના સાડત્રીશસેં ને તદ્દોત્તર જાગ કરીયેં.
તેવા ચોવીશસેં ને અઘાવન અશ ચુમ્માલીશસેં ને સમતાલીસમી આવલીના ઉપર લાગે

ઇટલે એક શ્વાસોશ્વાસના હુલ્લક જવ સત્તર, તે એકેકા હુલ્લક જવની વસેં ઠપ્પન્ન
આવલીને સત્તર ગુણ કરતાં તેંતાલીશસેં ને વાવન થાય શેષ ચોરાણું આવલી પૂર્ણ
અને પચાણમી આવલીના સાડત્રીશસેં તદ્દોત્તરીયા ચોવીશસેં ને અઘાવન જાગ ઉપર,
ઇટલો અઢારમા જવનો કાલ ગયે થકે એક શ્વાસ પૂર્ણ થાય ॥ ૪૦ ॥

પણ સઠિ સહસ પણ સય, ઠત્તીસા ઇગ મુહુત્ત સુહ જવા ॥

આવલિયાણદોસય, ઠપ્પન્ના એગ સુહુ જવે ॥ ૪૧ ॥

અર્થ—હવે પણસઠિસહસપણસયઠત્તીસા કે ૦ પાંશઠ હજાર, પાંચસેં ને ઠત્રીશ,
ઇટલા ઇગમુહુત્તસુહજવા કે ૦ એક મુહૂર્તના હુલ્લક જવ થાય, તેને સાડત્રીશસેં ને
તદ્દોત્તર શ્વાસોશ્વાસેં વહેંચીયેં, તેવારેં એક શ્વાસોશ્વાસમા સત્તર જવ પૂર્ણ અને ઉપર
સાતત્રીશસેં તદ્દોત્તરીયા તેરસેં ને પચાણુ જાગ વધે, અને અઢારમા જવમાં (૩૭૭૩)
જાગ પૂર્ણ હોય તેવારેં જવ પૂર્ણ થાય, સાટે શેષ અઢારમા જવમાં (૨૩૭૭) આગલા
શ્વાસોશ્વાસના અશ માહે આવે તેવારેં જવ પૂરો થાય, અને બે શ્વાસોશ્વાસમાંહે ચો-
ત્રીશ જવ પૂર્ણ થાય. અને પાંત્રીશમા જવના (૩૭૭૩) તેરીયા (૨૭૭૦) અશ
પાંત્રીશમા જવના વધે, તથા ત્રણ શ્વાસોશ્વાસમાં વાવન જવ પૂરા થાય, અને ત્રેપનમા
જવમા (૩૭૭૩) તેરીયા ચારસેં ને વાર અશ પૂરાય અથવા બે શ્વાસોશ્વાસમાં પાત્રીશ
જવ ગણીયેં, તો શેષ (૭૬૩) અંશ ઘટે, એમ સ્મરતે વિચારી કહેવા એમ નિગોવિડ
જીવ એક શ્વાસોશ્વાસમાહે સત્તર જવ જાગેરા કરે.

तथा एक थोवमांहे एकसो ने एकवीश कुल्लक जव अने एक जवना पांखसें ने ओगणचालीश अंश करीये, एवा (३१७) अंश (१२१) मा जवना होय, तथा एक खवमध्यें आठसो एकावन कुल्लक जव पूर्ण होय, अने उपर वली वावनमा जवना सत्तोतेरीया नव जाग होय एक खवनी आवली वे लाख, सत्तर हजार, आठसें ने पच्चाशी, ते उपर वली एक आवलीना सत्तोतेरीया एकोत्तर जाग; तथा एक थोव मांहे आवली एकत्रीश हजार, एकसो ने ठवीश उपर वली एक खवना पांच-से उंगणचालीश जाग करीये, तेवा त्रणसें ने वे जाग आवे ॥ ४१ ॥

॥ हवे उत्तरप्रकृति आश्रयीने उत्कृष्टस्थितिवंधना स्वामि कहे ठे. ॥

अविरय सम्मो तिष्ठं, आहार डुगा मराउ अपमत्तो ॥

मिच्छा दिठ्ठीबंधइ, जिष्ठ ठिइ सेस पयमीणं ॥ ४२ ॥

अर्थ-अविरयसम्मोतिष्ठ के० अविरति सम्यक्कृष्टि मनुष्य पूर्वं मिथ्यात्व प्रत्ययें नरकायु बांध्यु ठे जेणे एवो मनुष्य द्वायोपशमिक सम्यक्त्व लहीने, तेणे करी तीर्थ-करनामकर्म पठी ते नरकगतिमांहे जातो सम्यक्त्व वमतो ते सम्यक्त्व वमताने ठेहेले. समयें जिननामनी उत्कृष्टस्थिति बांधे. जे जणी ए जिननामना बंधक मांहे एहिज अति संक्लिष्टपणु ठे, अति संक्लेशें उत्कृष्ट स्थितिवंध थाय ठे तथा आहारडुगाम-राउअपमत्तो के० आहारकष्टिक अने अमरायु पटले देवायु, ए त्रण प्रकृतिनी उत्कृष्ट-स्थितिवंधनो स्वामी, अप्रमत्त साधु जाणवो जे जणी आहारकशरीर तथा आहारक अंगोपांग, ए वे प्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिवंध प्रमत्तगुणगणाने सन्मुख थयेलो एवो अप्रमत्त यति ते अप्रमत्तगुणगणाने चरमवधे बांधे एना बंधकमांहे एहिज अति संक्लिष्ट ठे, तथा देवताना आयुनो उत्कृष्टस्थितिवंध स्वामी अप्रमत्तगुणस्थानक वर्त्ति साधु जाणवो; पण पटलु विशेष जे प्रमत्त गुणस्थानकें आयुवध आरंजीने अप्रमत्तें चढतो साधु बांधे आयुबंध स्थानक मांहे एहिज अतिविशुद्धस्थानक ठे, केमके शुचायुनो वध उत्कृष्ट विशुद्धियें करी होय ठे.

ए चार प्रकृतिथी सेसपयमीण के० शेष याकती जे एकसो ने शोल प्रकृति तेनो जिष्ठठिइ के० उत्कृष्ट स्थितिवंधनो स्वामि मिच्छादिठिवंध के० मिथ्यादृष्टि जीव जाणवो, पटले संझी पचेंद्रिय सर्व पर्याप्तिये करी पर्याप्तो मिथ्यादृष्टि जीव बांधे जे जणी ए एकसो ने शोल प्रकृतिमध्यें मनुष्यायु अने तिर्यगायु, ए वे आयु विना शेष एकसो ने चौद प्रकृतिनुं उत्कृष्ट स्थितिवंध-संक्लेश परिणामे थाय, तेजणी मि-थ्यात्वथी अधिक कोइ अन्य अर्हीयां पण असंरपाता अध्यवसाय स्थापक ठे, पण ते मध्ये स्वस्वबंध लेवा, तथा

मनुष्यायु तो विशुद्धिये उत्कृष्टस्थितिक वधाय अने तेना वधक माहे अतिविशुद्धिये अविरति सम्यकृष्टि देवता होय, एटले सम्यकृष्टि देवता अतिविशुद्धिये मनुष्य-
गतिनो वधक होय, पण ते देवता त्रय पट्योपमायु न वाधे, केम के देव तथा
नारकीमाहेथी आवेला जीव सरयाता वर्षायुवाला मनुष्य, तिर्यच थाय, पण अस-
रयाता वर्षायुवाला मनुष्य तिर्यच न थाय तथा मिथ्यात्वगुणगणानी अपेक्षायें साम्नादन
विशुद्ध ठे, केम के जे जीवे सास्वादन गुणगण स्पष्ट्यु ते नियमा जव्य होय अने
अर्द्धपुरुषपरावर्तमाहे मोक्ष जाय तथापि सम्यक्त्व वमता सास्वादन होय, तेथी
सक्लिष्ट जाणवो तेथी तिहां मनुष्यायु अने तिर्यचायुनो वधक सक्लिष्ट परिणामें
जाणवु ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ४१ ॥

॥ एम गुणस्थानके स्वामित्व कहीने, हवे जीवजेवें कहेठे ॥

विगल सुहुमाजग तिग, तिरिमणुयासुर विजवि निरयजग ॥

एगिदि आवरा यव, आइसाणा सुरु कोस ॥ ४२ ॥

अर्थ-विगलसुहुम के० विकल जातित्रिक तथा सूक्ष्म, अपर्याता अने साधारण,
ए सूक्ष्मत्रिक तथा आजग तिग के० नरकायु, तिर्यचायु, अने मनुष्यायु, ए त्रण
त्रिकनी नव प्रकृति तथा सुर के० देवद्विक एटले देवगति ने देवानुपूर्वी तथा विजवि
के० वैक्रियद्विक तथा निरयजगं के० नरकद्विक एटले नरकगति अने नरकानुपूर्वी,
एच पदर प्रकृतिनु उत्कृष्ट स्थितिवधनस्वामी तिरिमणुया के० पूर्वकोटी मध्यवर्ति
आयुष्यवाला मिथ्याद्वि सङ्गीआ गर्ज मनुष्य तथा तिर्यच पंचद्विय होय, जे
जणी ए पदरमाहेथी मनुष्यायु तिर्यचायुविना शेष तेर प्रकृतिनो वध जव प्रत्यये
देवता नारकीने नथी, तथा विकलत्रिक अने सूक्ष्मत्रिकनो वध, एकद्विय वैक्रियादिकने
होय पण तेने उत्कृष्ट स्थितिये न वधाय तथा मनुष्यायु अने तिर्यचायु पण देवता
तथा नारकी वाधे ठे, तो पण ते त्रण पट्योपमनी उत्कृष्टस्थितिगलो आयु न वाधे,
केम के देवता तथा नारकी चवीने पूर्वकोटी वर्षथी अधिक आयुष्यवाला मनुष्य
तथा तिर्यचमाहे जवप्रत्ययेज अवतरे नही, ते माटे पूर्वकोटी आयुना धणीज
मनुष्य तथा तिर्यच पूर्वकोटीना त्रीजा जागना प्रथम समयें परजवायु पूर्वकोटी
त्रिजागाधिक त्रय पट्योपमनु उत्कृष्टस्थितिक मनुष्यायु तथा तिर्यचायु वाधे, तेथी
ते मिथ्यात्रीज ए वे स्थितिना उत्कृष्ट वधाधिकारी जाणवा, अने सास्वादन गुणगणे
पडता जणी तेवी विशुद्धि न होय, तेथी ते सास्वादनी पण एनो वधाधिकारी
नथी, अर्हीआ स्वस्ववधयोग सक्लेश लेवो

અંગિદિથાવરાયવ કેળ એકેન્દ્રિયજાતિ, સ્થાવરનામ, આતપનામ, એ ત્રણ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવધ, વીશ કોડાકોડી સાગરોપમરૂપ તેના વંધાધિકારી આદિસાણાસુરુક્ષોસં કેળ જીવનપતિ, વ્યતર, જ્યોતિષી, એ ત્રણ તથા સોધર્મ અને ઈશાન, એ આદિના વે દેવલોક, ઘટલા સ્થાનકના મિથ્યાત્વી દેવતા પૃથ્વી, અણ અને વનસ્પતિ, એ ત્રણ-માંહે ગુજસ્થાનમધ્યે અવતરે, તેથી તેને તત્પ્રાયોગ્ય એ ત્રણ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ-વંધ વધાય, અને મનુષ્ય તથા તિર્યંચ, એ વે તો સક્લેશે કરી અઢાર કોડાકોડીની સ્થિતિ વાંધે, તેથી એ એના અધિકારી ન કહ્યા, અને સનત્કુમારાદિક દેવલોકના ઉપરલા વૈમાનિક દેવતાને પૃથ્વીકાયાદિક મધ્યે અવતરવું નથી તેથી તે એ ત્રણ પ્રકૃતિ ન વાંધે. તથા એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિય, એ ત્રણ પ્રકૃતિ વાંધે ધરા, પરંતુ તેડને ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવધ નથી અને અસંખ્યાતા વર્ષાયુવાલા મનુષ્ય તથા તિર્યંચ, એ ત્રણ પ્રકૃતિ ન વાંધે, જે જાણી તેને દેવતા વિના અન્ય સ્થાનકે અવતરવું નથી ॥ ૬તિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૪૩ ॥

તિરિ ઉરલ હુગુજ્જોઅં, ઊવઠ સુર નિરથ સેસ ચગ-
હચા ॥ અથ જઘન્યસ્થિતિવંધ સ્વામીનાહ ॥ આહા-
ર જિણમપુધો, નિયટ્ટિ સંજલણ પુરિસલહૂ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ-તિરિઉરલહુગુજ્જોઅં કેળ તિર્યંચગતિ, તિર્યંચાનુપૂર્વી તથા ઔદારિક શરીર અને ઔદારિક અંગોપાંગ, પાંચમું ઉદ્યોતનામ અને ઠંડું ઊવઠ કેળ ઊવઠુ સંઘયણ, એ ઠ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવધ, વીશ કોડાકોડી સાગરોપમઠે, તેના વધાધિકારી સ્વસ્વપ્રાયો-ગ્ય અતિ સક્લેશે વર્તતા સુરનિરથ કેળ મિથ્યાત્વી દેવતા તથા મિથ્યાત્વી નારકી હોય, કેમ કે મનુષ્ય તથા તિર્યંચ ગર્જજ પચેન્દ્રિય એ ઠ પ્રકૃતિને સક્લેશે વર્તતાં અઢાર કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ વાંધે અને તેથી અતિ સક્લિષ્ટ હોય તો નરક પ્રાયોગ્ય પ્રકૃતિનો વધ કરે અને દેવતા નારકીને તો નરક પ્રાયોગ્ય વાંધવુંજ નથી, તે માટે તે અતિ સક્લિષ્ટ એ ઠ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ કરે તેમધ્યે પણ ઔદારિક અંગોપાંગ અને ઊવઠુ સંઘયણ, એ વે પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ ચોથા, પાંચમા, ઊઠા, સાતમા અને આઠમા દેવલોકના દેવતાને હોય પણ નીચલા દેવતાને ન હોય, જે જાણી નીચેના દેવતા તો અતિસક્લેશે એકેન્દ્રિય પ્રાયોગ્ય વાંધે ઠે તેથી તેને એ વે પ્રકૃતિનો અઢાર કોડાકોડી સાગરોપમનો વધ હોય, એમ ચોવીશ પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ-સ્થિતિવધ સ્વામી કહ્યા તથા આહારકષ્ટિક અને દેવાયુનો ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવંધ સ્વામી અપ્રમત સાધુ કહ્યો, અને જિનનામકર્મનો ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવધ સ્વામી નરકાગ્નિમુલ સમ્યક્ત્વ વ્રમતો મનુષ્ય કહ્યો. એમ અઠાવીશ પ્રકૃતિ થઈ

तेषी सेसचउगइआ के० शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीयनी नव, अंतरायनी पांच, शोल कपाय, एवं पांत्रीश तथा जय, जुगुप्सा, वर्णचतुष्क, तेजस, कर्मण, अगुरुलघु, उपघात, निर्माण, मिथ्यात्व, ए सुकृतालीश प्रकृति ध्रुववधिनी तथा अशता, अरति, शोक, नपुसकवेद, पंचेंद्रियजाति, हुंससंस्थान, पराघात, उश्वास, कुपगति, त्रसचतुष्क, अथिरठक, नीचैर्गोत्र, ए वीश अध्रुववधिनी प्रकृति, एवं शरुशठ प्रकृतिना उत्कृष्टस्थितिवंध स्वामी अतिसक्लेशे वर्त्तता चतुर्गतिक मिथ्यात्वी जीव जाणवा तथा शाता, हास्य, रति, स्त्रीवेद, पुरुषवेद, नरकद्विक, आदिनां पाच संस्थान, तथा आद्य सधयणपंचक, शुजखगति, स्थिरपट्क, उच्चैर्गोत्र, ए पद्मीश प्रकृति अध्रुववधिनी तेना उत्कृष्टस्थितिवधक स्वस्ववध प्रायोग्य अति सक्लेशे वर्त्तता एवा चालुर्गतिक मिथ्यात्वी जीव होय ए रीते चाणुं प्रकृतिना उत्कृष्टस्थितिवध स्वामी मिथ्यात्वी जीव कहा

हवे सर्व प्रकृतिना जघन्यस्थितिवध स्वामी कहे ठे आहार के० आहारक शरीर अने आहारक अगोपाग, ए आहारकद्विकनी जघन्यस्थिति अत कोडाकोनी अथवा अंतरमुहूर्त्त प्रमाण अने जिण के० जिननाम कर्मनी जघन्यस्थिति अत कोटीकोटी अथवा दश सहस्र वर्ष प्रमाण तेना धधक कृपकश्रेणीये चढतां मनुष्यो के० अपूर्वकरण नामा आठमु गुणठाणु तेना ठछा जागने चरमवधे वर्त्ततां एवां मनुष्य होय, जे जणी ए त्रण प्रकृतिना धधकमांहे एहिज अतिविशुद्धता ठे, एयी अधिक विशुद्धि बीजे स्थानके नथी अने लघुस्थिति पण त्रण आयुविना शेष एकसो सत्तर प्रकृतिनी मननी विशुद्धियेंज होय ठे.

नियद्विसंजलणपुरिसलहू के० अनिवृत्ति करणनामा नवमा गुणस्थानके कृपकश्रेणीये चढता आप आपणा वधव्यवच्छेदने चरम समयें पुरुषवेदनो आठ वर्षनो, सज्वलना क्रोधनो वे मासनो, संज्वलनमाननो एक मासनो, संज्वलनमायानो अर्द्धमासनो, सज्वलन लोचनो अतर मुहूर्त्तनो, जघन्यस्थितिवध अनुक्रमें पहेला, बीजा, ग्रीजा, चोथा अने पांचमा जागने प्रांतें वांधे ए पांच प्रकृतिना वधस्थानकमांहे एहिज अति विशुद्धि ठे, जो पण उपशमश्रेणीये नवमा गुणस्थानके पाचमा जागने प्रांतें स्वस्ववध व्यवच्छेद सजवे, तथापि ते कृपकशी अति विशुद्धि नहीं तेषी ते न लीधा ए आठ प्रकृतिना जघन्यस्थितिवध स्वामी कहा ॥ ४४ ॥

साय जसु द्या वरणा, विग्ध सुहुमो विजवि न असन्नि ॥
सन्नीवि आठ बायर, पज्जे गिदिठ सेसाणं ॥ ४५ ॥

અર્થ—સાય કે^૦ શાતાવેદનીય, જસુચાવરણા કે^૦ યશઃકીર્તિનામ, ડચ્છેર્ગોત્ર, તથા આવરણ એટલે પાંચ જ્ઞાનાવરણ, ચાર દર્શનાવરણ, એવં વાર તથા વિઘ્ન કે^૦ પાંચ અંતરાય, એ સત્તર પ્રકૃતિનો જઘન્યસ્થિતિવંધ સ્વામી સુદુમો કે^૦ સૂક્ષ્મસંપરાયનામા દશમા ગુણસ્થાનકના ચરમ સમયવર્તિ જીવ હોય, જે જાણી એ સત્તર પ્રકૃતિના વંધ માંહે એહિજ વિશુદ્ધિ છે, જો પણ શાતાવેદનીયનો વંધ એથી વિશુદ્ધ વારમે ગુણઠાળે છે પણ તે એક સામાયિક યોગ્યપ્રત્યયીઠસ્થિતિવંધ છે, પણ કપાય પ્રત્યયીઠ સ્થિતિવંધ નથી, તેથી તે વિવદ્યો નથી. એ પચ્ચીશ પ્રકૃતિ થઈ.

વિભવિત કે^૦ વૈક્રિય શરીર, વૈક્રિય અંગોપાંગ, દેવગતિ, દેવાનુપૂર્વી, નરકગતિ અને નરકાનુપૂર્વી, એ વૈક્રિયપટ્ટક, એ ઠ પ્રકૃતિનો જઘન્યસ્થિતિવંધ સ્વામી અસન્નિ કે^૦ અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ હોય, કેમ કે એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિયને તો દેવ તથા નરકગતિમાંહે અવતરવું નથી, તેથી તેને તત્પ્રાયોગ્ય એ ઠ પ્રકૃતિનો વંધ ન હોય, અને સન્નિઆને તો ડલ્કુષ્ટસ્થિતિવંધ વીશ કોડાકોડી સાગરોપમનો હોય તેમજ સન્નિઆને એ ઠ પ્રકૃતિનો જઘન્યસ્થિતિવંધ પણ અંત.કોડાકોડી સાગરોપમનો હોય, તેથી તે અહીંઆં ન લીધા, કેમ કે એ ઠ પ્રકૃતિ નામકર્મની છે. તે જાણી મિથ્યાત્વ સાચું જાગ દેતાં સાગરોપમના સાતઠ્ઠા વે જાગ આવે, તેનો હજાર ગુણો અસન્નિઆ પંચેન્દ્રિયનો વંધ છે, તે જાણી વૈક્રિયદ્વિક, નરકદ્વિક, એ ચાર પ્રકૃતિનો વંધ તો સાતઠ્ઠા વે હજાર જાગના વસે ને પંચાશી સાગરોપમ અને ઉપર સાતઠ્ઠા પાંચ જાગ જાળવા, તથા દેવદ્વિકના સાતઠ્ઠા હજાર જાગના એકસો વેંતાલીશ સાગરોપમ ઉપર સાતઠ્ઠા ઠ જાગ તે વલીપટ્ટોપમને અસહ્યાતમે જાગેં હીન એટલો એ પ્રકૃતિનો અસન્નિઆ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ સર્વે પર્યાપ્તિયેં કરી પર્યાપ્તાને જઘન્ય સ્થિતિવંધ સ્વામીત્વપણુ હોય.

સન્નિવિ કે^૦ સંજ્ઞીપંચેન્દ્રિય ગર્જજ, તિર્યંચ અને મનુષ્યને તથા અપિ શબ્દથકી અસંજ્ઞી પણ લેવા, તેમાંટે સંજ્ઞી અથવા અસંજ્ઞી એ આઠ કે^૦ ચારે પ્રકારનું જઘન્ય સ્થિતિક આયુ વાધે તે મધ્યેં એક મનુષ્યાયુ, વીજું તિર્યંચાયુ, એ વે આયુના જઘન્ય સ્થિતિવંધ સ્વામી એકેન્દ્રિયાદિકથી માંડીને પંચેન્દ્રિયપર્યંત સર્વે જીવ હોય અને ચારે આયુના જઘન્યસ્થિતિવંધ સ્વામી સન્નિઆ અને અસન્નિઆ એ વે હોય. એવં પાંત્રીશ પ્રકૃતિ થઈ.

સેસાણ કે^૦ તેથી શેષ રહી જે નિઝાપચક, કપાય વાર, સ્ત્રીવેદ, નપુંસકવેદ, હાસ્યપટ્ટક, મિથ્યાત્વમોહનીય, મનુષ્યદ્વિક, દ્વિક, જાતિપચક, ઔદારિકદ્વિક, તેજસ, કાર્મેણ, આતપ, ડયોત, પ્રશાતાવેદનીય, અગુરુલઘુ, નિર્માણ, સંસ્થાનઠક, સંઘયણઠક, વર્ણચતુષ્ક, ૧૬, ૧૭, ૧૮, ૧૯, ૨૦, ૨૧, ૨૨, ૨૩, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૩૨, ૩૩, ૩૪, ૩૫, ૩૬, ૩૭, ૩૮, ૩૯, ૪૦, ૪૧, ૪૨, ૪૩, ૪૪, ૪૫, ૪૬, ૪૭, ૪૮, ૪૯, ૫૦, ૫૧, ૫૨, ૫૩, ૫૪, ૫૫, ૫૬, ૫૭, ૫૮, ૫૯, ૬૦, ૬૧, ૬૨, ૬૩, ૬૪, ૬૫, ૬૬, ૬૭, ૬૮, ૬૯, ૭૦, ૭૧, ૭૨, ૭૩, ૭૪, ૭૫, ૭૬, ૭૭, ૭૮, ૭૯, ૮૦, ૮૧, ૮૨, ૮૩, ૮૪, ૮૫, ૮૬, ૮૭, ૮૮, ૮૯, ૯૦, ૯૧, ૯૨, ૯૩, ૯૪, ૯૫, ૯૬, ૯૭, ૯૮, ૯૯, ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૦૪, ૧૦૫, ૧૦૬, ૧૦૭, ૧૦૮, ૧૦૯, ૧૧૦, ૧૧૧, ૧૧૨, ૧૧૩, ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૧૬, ૧૧૭, ૧૧૮, ૧૧૯, ૧૨૦, ૧૨૧, ૧૨૨, ૧૨૩, ૧૨૪, ૧૨૫, ૧૨૬, ૧૨૭, ૧૨૮, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૧, ૧૩૨, ૧૩૩, ૧૩૪, ૧૩૫, ૧૩૬, ૧૩૭, ૧૩૮, ૧૩૯, ૧૪૦, ૧૪૧, ૧૪૨, ૧૪૩, ૧૪૪, ૧૪૫, ૧૪૬, ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૧૫૦, ૧૫૧, ૧૫૨, ૧૫૩, ૧૫૪, ૧૫૫, ૧૫૬, ૧૫૭, ૧૫૮, ૧૫૯, ૧૬૦, ૧૬૧, ૧૬૨, ૧૬૩, ૧૬૪, ૧૬૫, ૧૬૬, ૧૬૭, ૧૬૮, ૧૬૯, ૧૭૦, ૧૭૧, ૧૭૨, ૧૭૩, ૧૭૪, ૧૭૫, ૧૭૬, ૧૭૭, ૧૭૮, ૧૭૯, ૧૮૦, ૧૮૧, ૧૮૨, ૧૮૩, ૧૮૪, ૧૮૫, ૧૮૬, ૧૮૭, ૧૮૮, ૧૮૯, ૧૯૦, ૧૯૧, ૧૯૨, ૧૯૩, ૧૯૪, ૧૯૫, ૧૯૬, ૧૯૭, ૧૯૮, ૧૯૯, ૨૦૦, ૨૦૧, ૨૦૨, ૨૦૩, ૨૦૪, ૨૦૫, ૨૦૬, ૨૦૭, ૨૦૮, ૨૦૯, ૨૧૦, ૨૧૧, ૨૧૨, ૨૧૩, ૨૧૪, ૨૧૫, ૨૧૬, ૨૧૭, ૨૧૮, ૨૧૯, ૨૨૦, ૨૨૧, ૨૨૨, ૨૨૩, ૨૨૪, ૨૨૫, ૨૨૬, ૨૨૭, ૨૨૮, ૨૨૯, ૨૩૦, ૨૩૧, ૨૩૨, ૨૩૩, ૨૩૪, ૨૩૫, ૨૩૬, ૨૩૭, ૨૩૮, ૨૩૯, ૨૪૦, ૨૪૧, ૨૪૨, ૨૪૩, ૨૪૪, ૨૪૫, ૨૪૬, ૨૪૭, ૨૪૮, ૨૪૯, ૨૫૦, ૨૫૧, ૨૫૨, ૨૫૩, ૨૫૪, ૨૫૫, ૨૫૬, ૨૫૭, ૨૫૮, ૨૫૯, ૨૬૦, ૨૬૧, ૨૬૨, ૨૬૩, ૨૬૪, ૨૬૫, ૨૬૬, ૨૬૭, ૨૬૮, ૨૬૯, ૨૭૦, ૨૭૧, ૨૭૨, ૨૭૩, ૨૭૪, ૨૭૫, ૨૭૬, ૨૭૭, ૨૭૮, ૨૭૯, ૨૮૦, ૨૮૧, ૨૮૨, ૨૮૩, ૨૮૪, ૨૮૫, ૨૮૬, ૨૮૭, ૨૮૮, ૨૮૯, ૨૯૦, ૨૯૧, ૨૯૨, ૨૯૩, ૨૯૪, ૨૯૫, ૨૯૬, ૨૯૭, ૨૯૮, ૨૯૯, ૩૦૦, ૩૦૧, ૩૦૨, ૩૦૩, ૩૦૪, ૩૦૫, ૩૦૬, ૩૦૭, ૩૦૮, ૩૦૯, ૩૧૦, ૩૧૧, ૩૧૨, ૩૧૩, ૩૧૪, ૩૧૫, ૩૧૬, ૩૧૭, ૩૧૮, ૩૧૯, ૩૨૦, ૩૨૧, ૩૨૨, ૩૨૩, ૩૨૪, ૩૨૫, ૩૨૬, ૩૨૭, ૩૨૮, ૩૨૯, ૩૩૦, ૩૩૧, ૩૩૨, ૩૩૩, ૩૩૪, ૩૩૫, ૩૩૬, ૩૩૭, ૩૩૮, ૩૩૯, ૩૪૦, ૩૪૧, ૩૪૨, ૩૪૩, ૩૪૪, ૩૪૫, ૩૪૬, ૩૪૭, ૩૪૮, ૩૪૯, ૩૫૦, ૩૫૧, ૩૫૨, ૩૫૩, ૩૫૪, ૩૫૫, ૩૫૬, ૩૫૭, ૩૫૮, ૩૫૯, ૩૬૦, ૩૬૧, ૩૬૨, ૩૬૩, ૩૬૪, ૩૬૫, ૩૬૬, ૩૬૭, ૩૬૮, ૩૬૯, ૩૭૦, ૩૭૧, ૩૭૨, ૩૭૩, ૩૭૪, ૩૭૫, ૩૭૬, ૩૭૭, ૩૭૮, ૩૭૯, ૩૮૦, ૩૮૧, ૩૮૨, ૩૮૩, ૩૮૪, ૩૮૫, ૩૮૬, ૩૮૭, ૩૮૮, ૩૮૯, ૩૯૦, ૩૯૧, ૩૯૨, ૩૯૩, ૩૯૪, ૩૯૫, ૩૯૬, ૩૯૭, ૩૯૮, ૩૯૯, ૪૦૦, ૪૦૧, ૪૦૨, ૪૦૩, ૪૦૪, ૪૦૫, ૪૦૬, ૪૦૭, ૪૦૮, ૪૦૯, ૪૧૦, ૪૧૧, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૧૪, ૪૧૫, ૪૧૬, ૪૧૭, ૪૧૮, ૪૧૯, ૪૨૦, ૪૨૧, ૪૨૨, ૪૨૩, ૪૨૪, ૪૨૫, ૪૨૬, ૪૨૭, ૪૨૮, ૪૨૯, ૪૩૦, ૪૩૧, ૪૩૨, ૪૩૩, ૪૩૪, ૪૩૫, ૪૩૬, ૪૩૭, ૪૩૮, ૪૩૯, ૪૪૦, ૪૪૧, ૪૪૨, ૪૪૩, ૪૪૪, ૪૪૫, ૪૪૬, ૪૪૭, ૪૪૮, ૪૪૯, ૪૫૦, ૪૫૧, ૪૫૨, ૪૫૩, ૪૫૪, ૪૫૫, ૪૫૬, ૪૫૭, ૪૫૮, ૪૫૯, ૪૬૦, ૪૬૧, ૪૬૨, ૪૬૩, ૪૬૪, ૪૬૫, ૪૬૬, ૪૬૭, ૪૬૮, ૪૬૯, ૪૭૦, ૪૭૧, ૪૭૨, ૪૭૩, ૪૭૪, ૪૭૫, ૪૭૬, ૪૭૭, ૪૭૮, ૪૭૯, ૪૮૦, ૪૮૧, ૪૮૨, ૪૮૩, ૪૮૪, ૪૮૫, ૪૮૬, ૪૮૭, ૪૮૮, ૪૮૯, ૪૯૦, ૪૯૧, ૪૯૨, ૪૯૩, ૪૯૪, ૪૯૫, ૪૯૬, ૪૯૭, ૪૯૮, ૪૯૯, ૫૦૦, ૫૦૧, ૫૦૨, ૫૦૩, ૫૦૪, ૫૦૫, ૫૦૬, ૫૦૭, ૫૦૮, ૫૦૯, ૫૧૦, ૫૧૧, ૫૧૨, ૫૧૩, ૫૧૪, ૫૧૫, ૫૧૬, ૫૧૭, ૫૧૮, ૫૧૯, ૫૨૦, ૫૨૧, ૫૨૨, ૫૨૩, ૫૨૪, ૫૨૫, ૫૨૬, ૫૨૭, ૫૨૮, ૫૨૯, ૫૩૦, ૫૩૧, ૫૩૨, ૫૩૩, ૫૩૪, ૫૩૫, ૫૩૬, ૫૩૭, ૫૩૮, ૫૩૯, ૫૪૦, ૫૪૧, ૫૪૨, ૫૪૩, ૫૪૪, ૫૪૫, ૫૪૬, ૫૪૭, ૫૪૮, ૫૪૯, ૫૫૦, ૫૫૧, ૫૫૨, ૫૫૩, ૫૫૪, ૫૫૫, ૫૫૬, ૫૫૭, ૫૫૮, ૫૫૯, ૫૬૦, ૫૬૧, ૫૬૨, ૫૬૩, ૫૬૪, ૫૬૫, ૫૬૬, ૫૬૭, ૫૬૮, ૫૬૯, ૫૭૦, ૫૭૧, ૫૭૨, ૫૭૩, ૫૭૪, ૫૭૫, ૫૭૬, ૫૭૭, ૫૭૮, ૫૭૯, ૫૮૦, ૫૮૧, ૫૮૨, ૫૮૩, ૫૮૪, ૫૮૫, ૫૮૬, ૫૮૭, ૫૮૮, ૫૮૯, ૫૯૦, ૫૯૧, ૫૯૨, ૫૯૩, ૫૯૪, ૫૯૫, ૫૯૬, ૫૯૭, ૫૯૮, ૫૯૯, ૬૦૦, ૬૦૧, ૬૦૨, ૬૦૩, ૬૦૪, ૬૦૫, ૬૦૬, ૬૦૭, ૬૦૮, ૬૦૯, ૬૧૦, ૬૧૧, ૬૧૨, ૬૧૩, ૬૧૪, ૬૧૫, ૬૧૬, ૬૧૭, ૬૧૮, ૬૧૯, ૬૨૦, ૬૨૧, ૬૨૨, ૬૨૩, ૬૨૪, ૬૨૫, ૬૨૬, ૬૨૭, ૬૨૮, ૬૨૯, ૬૩૦, ૬૩૧, ૬૩૨, ૬૩૩, ૬૩૪, ૬૩૫, ૬૩૬, ૬૩૭, ૬૩૮, ૬૩૯, ૬૪૦, ૬૪૧, ૬૪૨, ૬૪૩, ૬૪૪, ૬૪૫, ૬૪૬, ૬૪૭, ૬૪૮, ૬૪૯, ૬૫૦, ૬૫૧, ૬૫૨, ૬૫૩, ૬૫૪, ૬૫૫, ૬૫૬, ૬૫૭, ૬૫૮, ૬૫૯, ૬૬૦, ૬૬૧, ૬૬૨, ૬૬૩, ૬૬૪, ૬૬૫, ૬૬૬, ૬૬૭, ૬૬૮, ૬૬૯, ૬૭૦, ૬૭૧, ૬૭૨, ૬૭૩, ૬૭૪, ૬૭૫, ૬૭૬, ૬૭૭, ૬૭૮, ૬૭૯, ૬૮૦, ૬૮૧, ૬૮૨, ૬૮૩, ૬૮૪, ૬૮૫, ૬૮૬, ૬૮૭, ૬૮૮, ૬૮૯, ૬૯૦, ૬૯૧, ૬૯૨, ૬૯૩, ૬૯૪, ૬૯૫, ૬૯૬, ૬૯૭, ૬૯૮, ૬૯૯, ૭૦૦, ૭૦૧, ૭૦૨, ૭૦૩, ૭૦૪, ૭૦૫, ૭૦૬, ૭૦૭, ૭૦૮, ૭૦૯, ૭૧૦, ૭૧૧, ૭૧૨, ૭૧૩, ૭૧૪, ૭૧૫, ૭૧૬, ૭૧૭, ૭૧૮, ૭૧૯, ૭૨૦, ૭૨૧, ૭૨૨, ૭૨૩, ૭૨૪, ૭૨૫, ૭૨૬, ૭૨૭, ૭૨૮, ૭૨૯, ૭૩૦, ૭૩૧, ૭૩૨, ૭૩૩, ૭૩૪, ૭૩૫, ૭૩૬, ૭૩૭, ૭૩૮, ૭૩૯, ૭૪૦, ૭૪૧, ૭૪૨, ૭૪૩, ૭૪૪, ૭૪૫, ૭૪૬, ૭૪૭, ૭૪૮, ૭૪૯, ૭૫૦, ૭૫૧, ૭૫૨, ૭૫૩, ૭૫૪, ૭૫૫, ૭૫૬, ૭૫૭, ૭૫૮, ૭૫૯, ૭૬૦, ૭૬૧, ૭૬૨, ૭૬૩, ૭૬૪, ૭૬૫, ૭૬૬, ૭૬૭, ૭૬૮, ૭૬૯, ૭૭૦, ૭૭૧, ૭૭૨, ૭૭૩, ૭૭૪, ૭૭૫, ૭૭૬, ૭૭૭, ૭૭૮, ૭૭૯, ૭૮૦, ૭૮૧, ૭૮૨, ૭૮૩, ૭૮૪, ૭૮૫, ૭૮૬, ૭૮૭, ૭૮૮, ૭૮૯, ૭૯૦, ૭૯૧, ૭૯૨, ૭૯૩, ૭૯૪, ૭૯૫, ૭૯૬, ૭૯૭, ૭૯૮, ૭૯૯, ૮૦૦, ૮૦૧, ૮૦૨, ૮૦૩, ૮૦૪, ૮૦૫, ૮૦૬, ૮૦૭, ૮૦૮, ૮૦૯, ૮૧૦, ૮૧૧, ૮૧૨, ૮૧૩, ૮૧૪, ૮૧૫, ૮૧૬, ૮૧૭, ૮૧૮, ૮૧૯, ૮૨૦, ૮૨૧, ૮૨૨, ૮૨૩, ૮૨૪, ૮૨૫, ૮૨૬, ૮૨૭, ૮૨૮, ૮૨૯, ૮૩૦, ૮૩૧, ૮૩૨, ૮૩૩, ૮૩૪, ૮૩૫, ૮૩૬, ૮૩૭, ૮૩૮, ૮૩૯, ૮૪૦, ૮૪૧, ૮૪૨, ૮૪૩, ૮૪૪, ૮૪૫, ૮૪૬, ૮૪૭, ૮૪૮, ૮૪૯, ૮૫૦, ૮૫૧, ૮૫૨, ૮૫૩, ૮૫૪, ૮૫૫, ૮૫૬, ૮૫૭, ૮૫૮, ૮૫૯, ૮૬૦, ૮૬૧, ૮૬૨, ૮૬૩, ૮૬૪, ૮૬૫, ૮૬૬, ૮૬૭, ૮૬૮, ૮૬૯, ૮૭૦, ૮૭૧, ૮૭૨, ૮૭૩, ૮૭૪, ૮૭૫, ૮૭૬, ૮૭૭, ૮૭૮, ૮૭૯, ૮૮૦, ૮૮૧, ૮૮૨, ૮૮૩, ૮૮૪, ૮૮૫, ૮૮૬, ૮૮૭, ૮૮૮, ૮૮૯, ૮૯૦, ૮૯૧, ૮૯૨, ૮૯૩, ૮૯૪, ૮૯૫, ૮૯૬, ૮૯૭, ૮૯૮, ૮૯૯, ૯૦૦, ૯૦૧, ૯૦૨, ૯૦૩, ૯૦૪, ૯૦૫, ૯૦૬, ૯૦૭, ૯૦૮, ૯૦૯, ૯૧૦, ૯૧૧, ૯૧૨, ૯૧૩, ૯૧૪, ૯૧૫, ૯૧૬, ૯૧૭, ૯૧૮, ૯૧૯, ૯૨૦, ૯૨૧, ૯૨૨, ૯૨૩, ૯૨૪, ૯૨૫, ૯૨૬, ૯૨૭, ૯૨૮, ૯૨૯, ૯૩૦, ૯૩૧, ૯૩૨, ૯૩૩, ૯૩૪, ૯૩૫, ૯૩૬, ૯૩૭, ૯૩૮, ૯૩૯, ૯૪૦, ૯૪૧, ૯૪૨, ૯૪૩, ૯૪૪, ૯૪૫, ૯૪૬, ૯૪૭, ૯૪૮, ૯૪૯, ૯૫૦, ૯૫૧, ૯૫૨, ૯૫૩, ૯૫૪, ૯૫૫, ૯૫૬, ૯૫૭, ૯૫૮, ૯૫૯, ૯૬૦, ૯૬૧, ૯૬૨, ૯૬૩, ૯૬૪, ૯૬૫, ૯૬૬, ૯૬૭, ૯૬૮, ૯૬૯, ૯૭૦, ૯૭૧, ૯૭૨, ૯૭૩, ૯૭૪, ૯૭૫, ૯૭૬, ૯૭૭, ૯૭૮, ૯૭૯, ૯૮૦, ૯૮૧, ૯૮૨, ૯૮૩, ૯૮૪, ૯૮૫, ૯૮૬, ૯૮૭, ૯૮૮, ૯૮૯, ૯૯૦, ૯૯૧, ૯૯૨, ૯૯૩, ૯૯૪, ૯૯૫, ૯૯૬, ૯૯૭, ૯૯૮, ૯૯૯, ૧૦૦૦.

તેદિક, નીચેગાંત્ર, ૯ પંચાશી પ્રકૃતિનો જઘન્યસ્થિતિવંધ સ્વામી વાયરપક્ષોર્ગિંદીઝ કે
વ્રધિપર્યાપ્તો વાદર એકેંદ્રિયપર્યાપ્તો સ્વસ્વ પ્રાયોગ્ય વિશુદ્ધિસ્થાનકે વર્તતો મિથ્યાત્વી
તીવ્ર હોય, જે જાણી દશમા તથા નવમા ગુણસ્થાનકવર્તિ સાધુ પણ જઘન્યવંધનો
પ્રધિકારી હોય છે, પરંતુ તેને ૯ પંચાશી પ્રકૃતિનો વધ નથી તેથી તે વીજી પ્રકૃતિ-
ના અધિકારી છે, તેથી અસંખ્યાતગુણો વાદરપર્યાપ્તા એકેંદ્રિયને જઘન્યવધ સ્વામીત્વ
જાણવો. ૯ તથાવિધ વિશુદ્ધિમાટે વાધે અને અનેરા એકેંદ્રિય તો તેવી વિશુદ્ધિથી
રહિત છે માટે અધિકી વાધે, અને ચિક્ષેંદ્રિય તથા પચેંદ્રિય તો સ્વજાવેજ અધિકી
વાધે તે માટે તે ન લેવા. ૯થી વીજા સર્વ વંધ અધિક છે એમ જઘન્યસ્થિતિવંધ સ્વામી
કહ્યા ॥ ૬૮ ॥

॥ હવે ઉત્કૃષ્ટાદિ સ્થિતિવંધને વિષે ચાર જાંગા સ્થિતિવધના કહે છે ॥

ઉક્ષોસ જહ સ્પીયર, જંગાસાહ અણાહ ધુવ અધુવા ॥

ચણહા સગ અજહન્ના, સેસતિગે આઝ ચણસુ હહા ॥ ૪૬ ॥

અર્થ—ઉક્ષોસજહસ્પીયરજંગા કે ૦ એક ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવધ, વીજો જઘન્યસ્થિતિવંધ,
તે બે થકી હ્રતર પટલે વીજા વિરોધિજાગા બે કહે છે એક અનુત્કૃષ્ટ વીજો અજઘન્ય-
સ્થિતિવધ, એ બે ચાર જગ થયા ૯ ચારમાહે સર્વ સ્થિતિવધ સમગ્રહા. તિહાં જે સર્વ
પ્રકૃતિનો આપઆપણા સ્થિતિવધમાહે અધિક સ્થિતિવધ તે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવધ જાણવો
જેમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમનો સંપૂર્ણ વધ, તે ઉત્કૃષ્ટસ્થિ-
તિવધ કહીયે અને તે થકી એકસમય હીન, બે સમય હીન કરતાં કરતાં યાવત્ અતરસ્થિ-
તિવધે જેટલાં સ્થિતિવધના સ્થાનક વધાય, તે સર્વ અનુત્કૃષ્ટસ્થિતિવધનાં સ્થાનક
જાણવાં. તે સ્થાનક અસંખ્યાતા હોય પટલે એક ઉત્કૃષ્ટ થકી જિજ્ઞ તે સર્વ અનુત્કૃષ્ટ-
સ્થિતિવધનાં સ્થાનક જાણવા એમ ૯ બે વધમાહે સર્વ સ્થિતિવધના સ્થાનક સમ-
ગ્રહા, તથા જે સ્થિતિવધ સ્થાનકથી ઊંટુ વીજુ કોઈ સ્થિતિવધનું સ્થાનક ન હોય તે
જઘન્યસ્થિતિવધ સ્થાનક જાણવું, અને તેથી સમયાધિક સમયાધિક સ્થાનક લેતાં
યાવત્ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિપર્યંત જે અસંખ્યાતાં સ્થાનક થાય, તે સર્વ અજઘન્ય સ્થિતિવ-
ધનાં સ્થાનક જાણવા એમ ૯ બે વધમાહે પણ સર્વ સ્થિતિવધનાં સ્થાનક સમગ્રહાં
૯ રીતેં જેવારેં ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ જિજ્ઞ ત્રિવક્ત્રીયે, તેવારેં તેથી વીજા સર્વ અનુત્કૃષ્ટ વધ-
સ્થાનક હોય, અને જેવારેં જઘન્યસ્થિતિવધ એક જિજ્ઞ લેખવીયેં તેવારેં તેથી વીજા
સર્વ અજઘન્ય સ્થિતિવધના સ્થાનક હોય ૯ રીતે ૯ ચાર વંધ કહ્યા.

હવે તિહાં વહી સાદિ અનાદિ પ્રકારેં ચાર જાગા કહે છે જે વધવ્યવહેદ થયા
પત્રી ફરી વધાય, તે પ્રયમ સાહ કે ૦ સાદિવંધ અને જે વધના પ્રવાહની આદિ ન

पामीयें ते वीजो अणाइ के० अनादिवध अने जे वंधनो प्रवाह केवारें पण विछेद नहीं पामशे, ते वीजो धुव के० ध्रुवबंध, एटले अन्त, ए अजघ्न्यनी अपेक्षायें जाणवो, तथा जे प्रकृतिनो वध प्रवाह विछेद पामशे ते अध्रुव के० अध्रुव एटले सांत, ते जघ्न्यनी अपेक्षायें जाणवो एम ए चार जांगा ते जघ्न्य अजघ्न्यादिक स्थिति-वधनेविषे विचारे ठे.

चउहासगअजहृत्ता के० त्यां एक आयु बिना वीजा सात कर्मना अजघ्न्यस्थितिबंध चार जागे होय, ते कहेठे एक मोहनीयकर्मनुं जघ्न्य नवमा गुणठाणाने चरम समये होय, तथा ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, वेदनीय, नामकर्म, गोत्रकर्म, अने अंतराय, ए ठ कर्मनो जघ्न्यवध दशमा गुणठाणाने ठेहेले समयें होय माटें ते स्थानक जे जीवें सद्युं नथी तेने सघला अजघ्न्यस्थितिबंध जाणवो, जे जणी तेणे जघ्न्यस्थितिबंध लह्यो नथी तेने तेथी अजघ्न्य अनादि जांगो पहेलो जाणवो अने जे जीवें उपशम श्रेणीयें ते स्थानकें जघ्न्यस्थितिबंध करी अथवा अवधक यइने पठी फरी अजघ्न्यस्थितिबंध करे ते सादि नामें वीजो जांगो जाणवो, अने जे जघ्न्य हशे ते अवश्य मोहे जाशे, तेवारें ते रूपकश्रेणीयें अजघ्न्यवध करशे तिहां अजघ्न्यस्थितिबंधनुं सांतपणुं यशे, ते सांत नामा वीजो जांगो जाणवो, तथा अजघ्न्य केवारें पण श्रेणी करशे नहीं, ते माटें ते जघ्न्यस्थितिबंध करशेज नहीं, तेथी तेने अजघ्न्यस्थितिबंध अनंत नामे चोथे जांगे जाणवो. एम सात कर्मनो अजघ्न्यस्थितिबंध, चार जेदें कह्यो

तथा ए सात कर्मना अजघ्न्यबंधथी सेसतिगे के० शेष रह्या जे जघ्न्य, उत्कृष्ट अने अनुकृष्ट, ए त्रण बंध तथा आउचउसु के० आयु.कर्मना चार वध तिहां सादि अने सांत, ए उहा के० वे वे जांगा होय, ते कहे ठे. ते मध्यें सात कर्मनो उत्कृष्ट वध तो अति संक्लिष्ट मिथ्यादृष्टि संझी पचेंद्रिय पर्याप्तानें होय, ते उत्कृष्टबंध सादि जाणवो. तथा ते उत्कृष्टवध तो वे समय लगे होय, अने वीजे समयें ते उत्कृष्टबंध-यकी समयादिक हीन अनुकृष्टवध करे ते जणी उत्कृष्टबंध सांत जाणवो, अने वली अनुकृष्टवधकी समयादिक हीन वध करतां उत्कृष्टवधनी सादि अने वली पण अनुकृष्टवध करे तथा अवधक होय तेवारें अनुकृष्टवधनुं सांतपणुं तथा जघ्न्य-वध एक समयमात्रनो ते नवमा, दशमा गुणठाणाने प्रांतसमये होय, ते एक समय मात्र जणी सादि सात जाणवो एम सात कर्मना त्रण स्थितिबंध सादि अने सांत ए वे जांगा कह्या तथा आयु कर्म जव मध्ये एक वार वधाय, तेथी तेना उत्कृष्ट, अनुकृष्ट, जघ्न्य अने अजघ्न्य, ए चारे स्थितिबंध सादि अने सांत, ए वे जांगे होय केम के

आयु बांधवा मांडे, तेवारे सादि अने अंतरमुहूर्त वांधी रहा पठी सांत, ए वे जागा होय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४६ ॥

॥ एम मूलप्रकृतिना चार स्थितिवधना सादि, बीजो अनादि, सांत अने अनंत, ए चार जागा विचारीने हवे ते चार जागा उत्तर प्रकृतिने विषे विचारीये ठेये ॥

चउ मेउ अजइन्नो, संजलणा वरण नवग विग्घाणं ॥

सेस तिगिसाइ अधुवो, तइ चउहा सेस पयडीणं ॥ ४७ ॥

अर्थ—संजलण के० संज्वलनो क्रोध, संज्वलनो मान, संज्वलनी भाया अने संज्वलनो छोट, ए चार कपायनो जघन्यस्थितिवध, वे भास, एक भास, अर्द्धभास अने अंतरमुहूर्तरूप अनुक्रमे जाणवो ते नवमा गुणगणे स्वस्व वधविष्टेदने प्रथमसमये होय, तथा आवरणनवगविग्घाणं के० पांच झानावरण, चार दर्शनावरण, पांच अंतराय, ए चौद प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवध, अंतरमुहूर्त मान दशमा गुणगणाने चरमवधे होय, ते बिना बीजा सर्व स्थितिवध अजघन्य जाणवा ए अठार प्रकृतिनो चउ-मेउअजइन्नो के० अजघन्य स्थितिवध चार भेदे होय, ते कहे ठे के जीवे नवमुं अने दशमु गुणगणं कछुं नथी, तो तेणे जघन्यस्थितिवध नथी कस्यो अजघन्यवध अनादि जाणवो ए प्रथम जग तथा जेणे जघन्यवध करी वली श्रेणीथी पडतां समयाधिक स्थितिवध अजघन्य करे, तिहा सादि, ए बीजो जग जाणवो तथा जे जग्य दशे ते अवश्य श्रेणी करशे, तेवारे तेने अजघन्यस्थितिवधनु सांतपणु थशे, ए बीजो जग जाणवो अने अजग्य जीव ए अठार प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवध केवारे पण नहीं करशे, तेथी तेने ए अठार प्रकृतिनो अजघन्यस्थितिवध अनंत, ए चोथो जग जाणवो एम ए अठार प्रकृतिनो अजघन्यस्थितिवध चार जागे होय

सेसतिगि के० अठार प्रकृतिना शेष उत्कृष्ट, अनुरूप अने जघन्य, ए त्रण स्थितिवध साइअधुवो के० सादि अने अधुव पटवे सात, ए वे जागे होय जे जणी ए अठार प्रकृतिमां चार प्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिवध चाळीश कोकाकोडी सागरोपमनो ठे, अने चौद प्रकृतिनो त्रीश कोडाकोडी सागरोपमनो उत्कृष्टवध ठे ए सर्व सक्किष्टे पंचेंद्रिय पर्याप्तो जीव वाधे, ए एक समय, वे समय लगे वाधे, वलतो समयादिक हीन स्थिति वाधे, ते अनुरूप जाणवो वली अनुरूपथी उत्कृष्ट करे, तेथी ए वे वधे सादि अने सांत, ए वे जागा जाणवा, तथा जघन्यवध पण एनो नवमे अने दशमे गुणगणे एक समय मात्र होय ते जणी सादि सात होय.

तइ के० तेमज सेसपयमीण के० ए अठार प्रकृतिथकी शेष रही जे एकसो ने वे तेना चउहा के० जघन्यादिक चार प्रकारना स्थितिवध ते पण सादि अने

सांत, एवे जांगे चारे बंध होय, तेमध्यें निजापंचक, प्रथम कपाय वार, मिथ्यात्व, जय, जुगुप्सा, तेजस, कामेण, वर्षचतुष्क, अशुरुखपु, उपघात, निर्माण, ए उगणत्रीश प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवंध, स्वप्रायोग्यविशुद्धियें करी एकेंद्रिय पर्याप्तानें होय. ते वली कथंचित् हीनाध्यवसायें समयादिक अधिक अजघन्य बंध करे, वली विशुद्धियें जघन्यवध करे, तेथी जघन्य अने अजघन्यपणे वेहुं स्वस्व प्रकृतिना स्थितिवंध सादि अने सांतपणे जाणवा.

तथा एहिज उगणत्रीश प्रकृतिना उत्कृष्टबंध सझी पंचेंद्रियपर्याप्ता मिथ्यात्वांने सकृष्ट परिणामें होय, ते वे समय खगें होय तेवार पठी अध्यवसाय परावर्तियें समयादिक हीन अनुत्कृष्ट बंध करे, एम उत्कृष्ट अने अनुत्कृष्टवध संक्षेप तथा विशुद्धिनी परावर्तियें होय तेथी सादि अने सांत ए वे जांगा होय

अने ए उगणत्रीश प्रकृतिथी शेप रही जे तहोतेर अध्रुवधिनी प्रकृति तेनो बंध केवारेंक होय, अने केवारेंक न होय तेथी तेना उत्कृष्ट, अनुत्कृष्ट, जघन्य अने अजघन्य, ए चारे स्थितिवधें सादि अने सांत, ए वे जांगा होय. केम के जेवारें वध होय तेवारें सादि अने जेवारें बंध न होय तेवारें सांत, एम वे जांगा होय. एम उत्तरप्रकृतिना चार स्थितिवधने विषे सादि, अनाद्यादि जागा विचार्या ॥ ४७ ॥

॥ हवे गुणगणा आश्रयीने उत्कृष्ट तथा जघन्यस्थितिवंध विचारेठे ॥

साणाइ अपुवतो, अयरंतो कोडि कोडिउं नहिगो ॥

बंधो नहु हीणो नय, मिठे जवियर सन्निमि ॥ ४८ ॥

अर्थ—प्रथम जिनप्रथिने अंतःकोटाकोटी सागरोपमथी अधिको स्थितिवंध न होय, ते कहे ठे साणाइअपुवतो के० साखादन गुणगणाथी मांडीने अपूर्वकरण-नामा आठमा गुणगणासुधी अयरंतोकोडिकोडिउं के० अंतःकोटाकोटी सागरोपम प्रमाण स्थितिवंध सझी पंचेंद्रिय पर्याप्ताने होय, पण तेथकी नहिगोवधोके० अधिक बंध न होय, तेमज अंतःकोटाकोटी सागरोपमथी हीन एटले उठो बंध पण नहु के० न होय अहींथां कोड पूठे जे साखादनथी आठमा गुणगणा सुधी जो बंधनुं हीनाधिकपणु नथी, तो जिहां स्थितिवंधनुं अल्प बहुत्व कहेथो, तिहां साधुनी उत्कृष्टस्थितिवधथी देशविरतिनो जघन्यस्थितिवंध संख्यातगुणो होय, ते थकी देशविर-तिनो उत्कृष्टस्थितिवध संख्यातगुणो होय, ते थकी अविरति सम्यक्दृष्टि पर्याप्ता अपर्याप्ताना जघन्य उत्कृष्टस्थितिवंध असंख्यात गुणा होय, तो ए अल्प बहुत्वपणुं हीनाधिकने अजावें केम घटे ? अहींथां गुरु उत्तर कहे ठे के, जेम अंतरमुहूर्त नव समयथी मांडीने एक समय ऊण मुहूर्त-पर्यंत होय ठे, तेना असंख्याता जेद थाय.

તેમ સાધુના ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવધથી લઈને અપર્યાપ્ત સફી પચેંડિયના ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવધ પર્યંત સમયાધિક સમયાધિક કરતાં વચલાં અસંરચાતા સ્થિતિવધસ્થાનક જે હોય, તે સર્વે અત કોનાકોની પ્રમાણ સ્થિતિવધ કહીયેં, અને અત કોનાકોડી સાગર એવી સજ્ઞા કહીયેં એમ અસરચાતા જેદ અત કોનાકોનીમાં હોય, તેથી સરચાતગુણ તથા અસરચાત ગુણ કહેતા થકા કાઠ વિષયે નહીં એમ ઢમરુક મણિ ન્યાયેં કરી ઠે. હિણો- નયમિઠે કેળ તેમજ હીનો વધ ઇટલે અત કોનાકોની સાગરોપમથી ઊઠે વધ મિથ્યાત્વીને પણ ન હોય

તથા સિદ્ધાંતને મતેં જેણે પ્રથિજેદ કીધો હોય અને તે વલી સમ્યક્ત્વ વમીને મિથ્યાત્વે જાય તોપણ અત કોનાકોડી સાગરોપમથી સ્થિતિવધ બોલે નહીં, તેથી તેને અપૂર્વવધક કહીયેં અને કર્મગ્રંથને મતેં પ્રથિજેદ કસ્યા પઠી પણ મિથ્યાત્વે સીતેર કોડાકોની સાગરોપમનો ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવધ કરે પણ ઇટલું વિશેષ જે તે સ્થિતિવધ, તીવ્રસેં ન ધાઈ, એ જગિયરસન્નિમિ કેળ જગ્ય સફી પચેંડિયની અપેદાયેં લેવું. વીજુ તો એકેંડિયને મિથ્યાત્વગુણગણે મિથ્યાત્વમોહનીયતું એક સાગરોપમ, વેંડિયને પચી- શ સાગરોપમ, તેંડિયને પચાશ સાગરોપમ, ચોરેંડિયને સો સાગરોપમ, અને અસં- જ્ઞીયા પચેંડિયને હજાર સાગરોપમની સ્થિતિ ઠે, એમ સાસ્ત્રાદને પણ અપર્યાપ્ત એકેં- ડિયાદિકનો ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવધ સરલો લેવો એ જગ્ય, અજગ્ય, સન્નિઆ પચેંડિયને સ્થિતિવધ કહ્યો ॥ ૪૦ ॥

॥ હવે એકેંડિયાદિકને વિષે હીનાધિક સ્થિતિવંધુ અલ્પ વહુત્વ કહેઠે ॥

જઈ લહુ વધો વાયર, પજ્ઞ અસંલ્લ ગુણ સુહુમ પજ્ઞહિગો ॥

એસિ અપજ્ઞાણ લહુ, સુહુમે અરઅપજ્ઞ પજ્ઞ ગુરુ ॥ ૪૧ ॥

અર્થ—જઈ કેળ (૧) યતિ ઇટલે સાધુનો લહુવધો કેળ સર્વે થકી હીન સ્થિતિ- વધ સૂક્ષ્મસપરાય નામા દશમે ગુણગણે વર્ચતા સાધુના હોય, જે જળી જ્ઞાનાવરણાદિ- ક ઠ કર્મનો વિશુદ્ધિપણે અતરમુહૂર્ત પ્રમાણ જઘન્યસ્થિતિવધ ચરમ સમયે હોય, તેથી હીણો સ્થિતિવધ કોઈ જીવને નથી જો પણ આગલે ગુણગણે એક સમયિકવધ ઠે, તો પણ અકપાયી જળી તિહા સ્થિતિવધ વિવદ્યો નહીં

(૧) સાધુનો જઘન્યસ્થિતિવધ અતરમુહૂર્ત પ્રમાણ અને વાદર પર્યાપ્ત એકેંડિયનો જઘન્યસ્થિતિવધ, સાગરોપમનો સાતઈઠ એક જાગ પલ્યોપમને અસરચાતમે જાગે હોય, તે મધ્યે તો અસચ્યાતા અતરમુહૂર્ત થાય, તેથી સાધુના જઘન્યસ્થિતિવધથી વાયરપજ્ઞઅ- સલ્લગુણ કેળ વાદર એકેંડિય પર્યાપ્તનો જઘન્યસ્થિતિવધ પણ અસરચાતગુણો જાણવો

(૩) વાદર પર્યાપ્ત એકેંડિયથકી સૂક્ષ્મ પર્યાપ્ત એકેંડિયનાં યોગસ્થાનક મંદ ઠે,

तेथी अध्यवसाय स्थानक पण थोमां होय, तेथी स्थितिस्थानक पण वादरनी अपे-
क्षाये थोमां होय, तेणे जघन्यस्थिति वादरनी जघन्यस्थिति थकी उत्कृष्टी उंठी होय
तो स्थिति विशेष पण उंठा होय, आतरुं थोडु ते जणी वादर पर्याप्ता एकेंद्रियना
जघन्यस्थितिवंध थकी सुदुमपळाहिगो के० सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ताना जघन्यस्थिति-
बंध विशेषाधिक कद्या एटले काश्क जाजेरा जाणवा

(४) एसिअपळाणलहु के० ते थकी ए वने अपर्याप्तानो लघु एटले जघन्यस्थिति-
बंध आवी रीते होय, ते कहे ठे सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ताना जघन्य योगथी वादर
एकेंद्रिय अपर्याप्ताना योगस्थानक थोमां होय, तेथी अध्यवसायस्थानक तथा स्थिति-
स्थानक पण थोडां होय, केम के जघन्य अने उत्कृष्ट स्थितिनी वचालें आंतरुं
थोमु तेथी सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ताना जघन्यस्थितिवंधथकी वादर एकेंद्रिय अपर्याप्तानो
जघन्यस्थितिवंध विशेषाधिक जाणवो (५) तेथकी सूक्ष्म एकेंद्रिय अपर्याप्तानो
जघन्यस्थितिवंध विशेषाधिक होय जे जणी वादर अपर्याप्तानी स्थितिविशेषथी सूक्ष्म
अपर्याप्तानी स्थिति विशेष थोडी ठे (६) सुदुमेअर अपळा के० सूक्ष्म अपर्याप्ताना जघन्य-
स्थितिवंधकी उत्कृष्टस्थितिवंध विशेषाधिक होय (७) तेथकी इतर ते वादर अपर्याप्तानो
उत्कृष्टस्थितिवंध विशेषाधिक जाणवो. जेजणी वादर पर्याप्तानी जघन्यस्थिति साग-
रोपमनो सातड्ड एक जाग पट्योपमने असंख्यातमे जागे ऊणो होय, ते थकी
समयाधिक समयाधिक पट्योपमना असंख्यातमा जागना असंख्य समय जाग
प्रमाण स्थितिविशेष ते सर्व स्तोक, तेहने गर्पे सूक्ष्म अपर्याप्तानो स्थिति विशेष,
तेहने गर्पे वादर अपर्याप्तानो स्थिति विशेष, तेहने गर्पे सूक्ष्म पर्याप्तानो स्थिति विशेष,
ते सर्व स्तोक ते जणी सूक्ष्म अपर्याप्ताना उत्कृष्टस्थितिवंधथकी वादर अपर्याप्तानो
उत्कृष्टस्थितिवंध विशेषाधिक (८) तेथकी पळागुरु के० सूक्ष्म पर्याप्तानो उत्कृष्ट-
स्थितिवंध विशेषाधिक होय (९) तेथकी वादर पर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिवंध
विशेषाधिक ॥ ४९ ॥

लहु विअ पळा अपजो, अपजि अर विअ गुरु अहिगो एवं ॥

ति चउ असन्नि सु नवरं, संखगुणा विअ अमणपळे ॥ ५० ॥

अर्थ- (१०) वादर एकेंद्रिय पर्याप्ताने मिथ्यात्वमोहनीयनो उत्कृष्टस्थितिवंध
सागरोपम प्रमाण ठे ते थकी विअपळा के० वेंद्रिय पर्याप्तानो लहु के० जघन्यस्थि-
तिबंध पुरुष वेदादिकनो पण सातड्डा पच्चीश जाग एटले त्रण सागरोपम उपर
सातड्डा चार जाग पट्योपमने असंख्यातमे जागे ऊणा होय तेमाटे संख्यात गुणो
जाणवो जे जणी एकथी त्रिगुणो जाजेरो थयो.

(११) वैज्रि पर्याप्ताना जघन्यस्थितिवध थकी अपज्जो के० वैज्रि अपर्याप्तानो जघन्यस्थितिवध विशेषाधिक होय जे जणी वैज्रि पर्याप्ताना जघन्यस्थितिवध विशेष पद्व्योपमना सरयातजागना समय जेटला असंरयाता स्थिति विशेष तेने गप्पें वैज्रि अपर्याप्ताना स्थिति विशेष स्तोक होय तेणे जघन्यस्थिति उत्कृष्टस्थितिनो वध आंतर स्तोक होय, एटले अगीआर स्थानक थयां

(१२) अपज्जिविअगुरुअहिगो के० ते थकी वैज्रि अपर्याप्तानो उत्कृष्टस्थिति वध विशेषाधिक होय

(१३) ते थकी इयर के० इतर एटले बीजा जे वैज्रि पर्याप्ता जीव ठे तेनो उत्कृष्टस्थितिवध विशेषाधिक एटले कांइएक जाजेरं होय -

(१४) एवत्तिचउअसन्निमु के० एम तैज्रि, चौरिंज्रि, अने असंही पंचैज्रिये विपे पण चार चार दोल कहेवा, परतु एमा नवरं के० एटलु विशेष ठे जे विअ के० वैज्रि पर्याप्तानेविपे अने अमणपज्जो के० असंहीपंचैज्रि पर्याप्ताने विपे पहेले दोलें सखगुण्णो के० संख्यातगुण्णो वध कहेवो एटले वैज्रि पर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिवध पच्चीश सागरोपम प्रमाण ठे तेथकी तैज्रि पर्याप्तानो जघन्यस्थितिवध विशेषाधिक होय, जे जणी वैज्रियथी वमणो वध तेज्रियने ठे, अने जो त्रिगुणो होय तो संख्यात गुणो कहीयें परतु तेथी हीन ठे, माटे विशेषाधिक कहुं अहींथां जो पण तैज्रियने पुरुष वेदादिकनो जघन्यस्थितिवध सागरोपमना सातइआ पच्चाश जाग पद्व्योपमने असरयातमे जागे ऊणा ठे ते वध वैज्रियना मिथ्यात्वमोहनीयना वधथी हीन पण होय, तथापि ते अहींथां विवदयो नहीं, परतु अहींथां तो खल प्रकृतिनी अपे-
हायें उत्कृष्टी तथा जघन्यस्थिति लेवी एटले प्रत्येक एकेकी प्रकृतिनी स्थितिमा ए-
बीजा जीवोना वंधने विपे उत्कृष्टी तथा जघन्यस्थिति लेवी तेणे करीने स्थितिवध अटप वहुत्व जाणतु एव चौद स्थानक कहा

(१५) तैज्रि पर्याप्ताना जघन्यस्थितिवधथकी तैज्रि अपर्याप्तानो जघन्यस्थितिवध विशेषाधिक होय, जे जणी तैज्रियना जघन्य उत्कृष्टस्थिति विशेषने गप्पें पर्याप्ताने सर्वे स्थिति विशेष ठे, (१६) तेथकी तैज्रि अपर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिवध विशेषाधिक (१७) तेथकी वच्ची तैज्रि पर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिवध विशेषाधिक ठे

(१८) ते थकी चौरिंज्रि पर्याप्तानो जघन्यवध विशेषाधिक वमणा ठे ते जणी

(१९) ते थकी चौरिंज्रि अपर्याप्तानो जघन्यस्थितिवध कांइएक अधिक ठे

(२०) ते थकी चौरिंज्रि अपर्याप्तानो उत्कृष्टवध विशेषाधिक (२१) ते थकी चौरि पर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिवध विशेषाधिक अहींथां विशेषाधिकने स्थानक

कोइएक स्थलें सरयात जागाधिक लेवा कोइएक स्थलें असंख्याता जागाधिक लेवा. (२२) तेथकी चौरिंद्रिय पर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिवध एकसो सागरोपमनो विशेषाधिक ठे. ते थकी असन्नि के० असन्निआ पंचेंद्रिय पर्याप्तानो जघन्यस्थितिवध संख्यात गुणो, जे जणी चौरिंद्रियथी एनो दश गुणो वध कह्यो ठे तेमाटे (२३) ते थकी असन्निआ पंचेंद्रिय अपर्याप्तानो जघन्यस्थितिवध विशेषाधिक एटले संख्यात जाग अधिक ठे, जे जणी हजार सागरोपमनी स्थितिना पण सख्याता पद्योपम होय, ते पण वली पद्योपमने सख्यातमे जागें ऊणो जघन्यवध ठे तो पण सख्यातमे जागे अधिक होय (२४) ते थकी वली असन्निआ अपर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिवध विशेषाधिक ठे एटले सख्यात जागाधिक ठे (२५) ते थकी असन्निआ पंचेंद्रिय पर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिवध सरयात जागाधिक होय. इति समुच्चयार्थ. ॥ ५० ॥

तो जइ जिष्ठो वधो, संखगुणो देस विरय हस्सिअरो ॥

सम्म चउ सन्नि चउरो, ठिइ वंथाऽणु कम संखगुणा ॥ ५१ ॥

अर्थ—(२६) तो के० ते असन्निआ पर्याप्ताना उत्कृष्ट स्थितिवंधयकी जइ के० यति एटले प्रमत्तसयत एटले साधु स्वप्रायोग्य सत्केशपरिणामें वर्ततो तेनो जिष्ठोवधो के० उत्कृष्ट स्थितिवध सखगुणो के० सख्यातगुणो जाणवो. जे जणी असन्निआने ज्ञानावरणनो स्थितिवध, चारसैं अष्टावीश सागरोपम उपर सातीआ चार जाग प्रमाण ठे, अने प्रमत्तने अंत.कोडाकोकी सागरोपम प्रमाण ठे ते माटे सख्यातगुणो अधिको स्थितिवध होय. (२७) ते साधुना उत्कृष्ट स्थितिवंधयकी देसविरय के० देशविरतिनो हस्स के० ह्ख एटले जघन्य स्थितिवध सख्यातगुणो जाणवो. (२८) इअरो के० तेथकी इतर एटले देशविरतिनो उत्कृष्ट स्थितिवध सख्यातगुणो जाणवो देशविरति जीवने पर्याप्तावस्थायें वध होय, पण अपर्याप्तावस्थायें देशविरतिपणु न होय, तेमाटे अपर्याप्तावस्थानो वध न कह्यो. (२९) तेथकी सम्म के० अविरति सम्यक्दृष्टि पर्याप्तानो जघन्य स्थितिवध, सख्यातगुणो. (३०) तेथकी अविरति अपर्याप्तानो जघन्य स्थितिवध सख्यातगुणो (३१) तेथकी अविरति अपर्याप्तानो उत्कृष्ट स्थितिवध सरयातगुणो. (३२) तेथकी अविरति पर्याप्तानो उत्कृष्ट स्थितिवध सरयातगुणो, केम के सम्यक्दृष्टिपणु अपर्याप्तावस्थायें पण होय ठे, तेथी एना चउ के० चार वध कह्या तेमज सन्निचउरो के० सन्निआ पंचेंद्रिय मिथ्यात्वीना पण चार वंध जाणवा, एटले तेथकी (३३) सन्निआ पंचेंद्रिय पर्याप्ता मिथ्यात्वीनो जघन्य स्थितिवंध संख्यातगुणो (३४) तेथकी सन्निआ पंचेंद्रिय अपर्याप्तानो जघन्य स्थितिवंध

મર્યાદાતુણો (૩૫) તેથી સન્નીઆ પચેડિય અપર્યાસાનો ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવધ સરયા-
તુણો (૩૬) તેથી સન્નીઆ પચેડિય પર્યાસા મિથ્યાત્વીનો ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવધ, સરયાત-
ુણો ઠિંદનધાણુકમસસુણા કે ૦ ઇહા સાધુના ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ થકી લેઈને નવ
વંધના સ્થાનકપર્યંત અનુક્રમે મર્યાદાતુણા કરતા પણ કોનાકોડી સાગરોપમમાંદે
હોય તેથી એ સર્વ વધ અત કોનાકોડીના કહીયે એ પરિજાપા જાણવી.

એક સન્નીઆ પર્યાસા મિથ્યાત્વીનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ અત કોડકોડી સાગરોપમથી
અધિક હોય એમ સાધુના ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધથી લેડ સન્નીઆ પચેડિય પર્યાસા મિથ્યા
ત્વીના સ્થિતિવધ લગે સઘણા સ્થિતિવધ સરયાતુણા લેવા એ સ્થિતિવધનાં અલ્પ
વહુર્ય કહેવે કરી ઉત્કૃષ્ટ તથા જઘન્ય સ્થિતિવધના સ્વામી પણ કહ્યા ॥ ૫૧ ॥

હવે કોઈપણ કહેશે કે સ્થિતિવધ અને રસવધ તો કપાય પ્રત્યધિઆ છે, તેથી
શુજ પ્રકૃતિનો રસ, કપાયની મદતાયે ઉત્કૃષ્ટ હોય અને કપાયની તીવ્રતાયે જઘન્ય
હોય તથા અશુજ પ્રકૃતિનો રસ કપાયની તીવ્રતાયે ઉત્કૃષ્ટ હોય અને કપાયની
મદતાયે જઘન્ય હોય, તેથી જ રીતે શુજ પ્રકૃતિની સ્થિતિ પણ કપાયની મદતાયે
ઉત્કૃષ્ટ હોય અને કપાયની તીવ્રતાયે મદ હોય, તથા અશુજ પ્રકૃતિની સ્થિતિ પણ
કપાયની મદતાયે ઉત્કૃષ્ટ હોય અને કપાયની તીવ્રતાયે મદ હોય, એમ ન કહેવું
જોઈયે, માટે અહીંઆ જે વિશેષ ફેર છે, તે કહે છે ॥

સઘાણવિ જિઠઠિં, અસુહા જ સાઈ સકિલેસેણં ॥ ૬૩-
રા વિસોદિહં પુણ, મુત્ત નર અમર તિરિ આહ ॥ ૫૨ ॥

અર્થ-સઘાણવિજિઠઠિં કે ૦ સર્વ કર્મપ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ સ્વસ્વવધ પ્રા-
યોગ્ય સંક્લેશ પરિણામે વધાય, તે જણી અસુહા કે ૦ અશુજ ઇટલે મેલે પરિણામે વધાય
જસાઈસન્નિજેમેણ કે ૦ જે કારણે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ અતિસંક્લેશે તીવ્રરૂપાવોદયે વધાય
છે, તેમાંડે શુજ તથા અશુજ પ્રકૃતિની જે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિ વધાય, તે સર્વ અશુજ
જાણવી જે જણી સ્થિતિવધ, સર્વ પ્રકૃતિનો સંક્લેશની વૃદ્ધિયે વધાય છે, અને જેમ
જેમ વિશુદ્ધિ હોય, તેમ તેમ સ્થિતિવધ હીન થાતો જાય, પણ રસવંધની પેરે
સ્થિતિવધ શુજાશુજ ન લેવો જે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ છે તે સંક્લેશનું કાર્ય છે, તે માટે
પરનો ને સત્તર પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ, પોતપોતાના વધાધ્યવસાયસ્થાનકમધ્યે
સન્નીન અપ્પગમાય સ્થાનકે વધાય, તેથી એ એકસો ને સત્તર પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ
સ્થિતિવધ, તે અશુજ કહીયે, અને એ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધની ઇચ્છા કે ૦ ઇતર ઇટલે
ધીનો જે જઘન્ય સ્થિતિવધ છે તે વિસોદિહં કે ૦ વિશુદ્ધિનું કાર્ય છે, ઇટલે જેમ

जेम लज्जवल परिणामनी वृद्धि थाय, तेम तेम हीन हीन स्थिति वधाय, तेथी पोताना वधास्थानक माहे जे अत्यंत विशुद्ध वंधाध्यवसायस्थानक होय, तिहां जघन्य स्थितिवंध होय तेथी एने शुच कहीयें पुण के० वली नर के० मनुष्यायु तथा अमर के० देवायु अने तिरिआउ के० तिर्यंचायु, ए त्रण आयुने मुक्त के० मूकीने शेष एकसो सत्तर प्रकृतिनी अपेक्षायें ए लेवु

हवे शेष त्रण आयुनी स्थितिवधनो विशेष कहे ठे मनुष्यायु, देवायु, अने तिर्यंगाया, ए त्रण आयुनी स्थिति आपणा वधाध्यवसाय स्थानकमध्ये विशुद्धाध्यवसाये बंधाय अने मलीन परिणामें जघन्यस्थिति वधाय, ए विशेष जाणवु ॥ ५१ ॥

हवे वधनु विपमतापणु योगनी विपमतापणे थाय ठे तेथी योगस्थानक निरूपवाने योगनो अर्थ कहेवाने, अंतर गाथा लखीयें ठेयें “परिणामा लवण ग्रहण, साहण तेण लखनामतिंग ॥ अप्रडसाद्युन्नता, प्वे सत्रि समीकयपएस ॥ १ ॥” हवे ए गाथानो अर्थ कहे ठे जे वीर्यविशेष करी ओदारिकादिक पुजल ग्रहण करे तथा तेने श्वासोश्वासादिकपणे परिणमावीने नि.सर्ग एटले स्वाभाविक हेतुक शक्ति विशेषनी सिद्धिने अर्थें अवलंबे, जेम कोइ एक आजारी माणस, नगरमां जमवा निमित्ते लाकडी जालीने उठे, पठी जेवारें सामर्थ्य थाय तेवारे लाकडीने मूकी आपे, तेम जीव जापादिक पुजल अवलंबी तज्ज्ञन्य करणवीर्य यये थके तेने मूकी आपे तेथी परिणाम अवलंबन ग्रहण हेतु जे वीर्य, तेने योग कहीयें ते योगना मन, वचन अने कायाने जेदे करी त्रण नाम होय ठे तिहां योग, वल, वीर्य, उत्साह, शक्ति, चेष्टा, करण, ए सर्व एना पर्याय नाम जाणवां, अने ते जीवने वीर्यांतरायने क्षयोपशम करी सर्व प्रदेशे सरखु ठे पण जे प्रदेश कार्यने हुंकडा होय तिहां वणु वीर्य जणाय, अने वीजा प्रदेशें थोडु जणाय, जेम हाथे करी घनो उपाडतां हाथ मात्रना प्रदेश हुंकडा ठे तिहां वणु चलाचलपणु होय अने खंजाने प्रदेशें तो वली वणुज थोडु होय तेथी वीर्यनु विपमपणु होय ससारी जीवने वीर्यांतराय देश घातीने विचित्र क्षयोपशम करीने अनेक जातनु क्षायोपशमिक वीर्य, उच्चस्थनु होय ठे तेमध्ये मन चितना पूर्वक आहार विहारादिक जे करण व्यापार ते अजि-संधिजवीर्य कहीयें, अने जे मन चितना विना केवल वचन अने कायाना व्यापार एके-द्रियादिकने ठे तथा पचेद्रियने पण लुक्त आहारनु धरवुं धातु मलपणे परिणमा-ववु, ते अनजिसंधिज वीर्य कहीये तथा क्षायिक जावें जे करणवीर्य केवलीनु ते पण वे जेदे ठे एक सलेश्य वीर्य ते सयोगीनु ग्रहण परिणमन अवलंबन रूप ते त्रण योगना जेदे त्रिविधे ठे तथा वीजु अयोगीनु अलेश्य वर्ग जाणवु तथा उच्चस्थनुं

શુજલેશ્યાવંતને વિશુદ્ધિયેં વીર્ય વધે, અને અશુજ લેશ્યાવંતને સંક્લેશેં વીર્ય વધે અન્યથા મંદતા હોય. ૫ રીતેં યોગની ઉત્કૃષ્ટ મંદતા હોય.

તિહાં જઘન્યવીર્ય જે જીવનો પ્રદેશ તે વલી કેવલીના તીદ્દણ બુદ્ધિરૂપ શરૂં કરી ટેદતાં જે વીર્યાંશ નિરંશ હોય નહીં ઇટલે જે વીર્યાંશનો અશ કેવલી પણ કલ્પી ન શકે તે વીર્યવિજાગ તથા જાવાણુ પણ તેને કહીયેં તેવા લોકાકાશથી અસંરયાત શુણા જે વીર્યાણુ, તેણે કરી સહિત જે પ્રદેશ, તેનો સમુદાય ઇટલે જીવ પ્રદેશની શ્રેણી, તે પ્રથમ વર્ગણા તેથી એક વીર્ય વિજાગે અધિક એવી જે જીવ પ્રદેશની શ્રેણી, તે વીજી વર્ગણા જે વીર્યવિજાગે અધિક વીર્ય એવી જે જીવ પ્રદેશની શ્રેણી, તે ત્રીજી વર્ગણા. એમ એકેક વીર્ય વિજાગે અધિક વીર્યવંત જે જીવ પ્રદેશની શ્રેણી, તે ઘનીકૃત લોકની એક પ્રાદેશિક સૂચી શ્રેણીને અસંખ્યાતમે જાગેં જેટલા આકાશ પ્રદેશ હોય, તેટલી વર્ગણાયેં એક સ્પર્શક હોય, તે પ્રથમ સ્પર્શકની ઉત્કૃષ્ટ વીર્યાંશ વર્ગણાથી ઇટલે ઠેલી વર્ગણાથી એક, જે અથવા સંખ્યાતે વીર્યવિજાગેં અધિકા કોઈ જીવ પ્રદેશ નથી, પરંતુ અસંખ્ય લોકાકાશ પ્રમાણ વીર્યાંશેં અધિક જે જીવ પ્રદેશની શ્રેણી, તે વીજા સ્પર્શકની પ્રથમ વર્ગણા જાણવી વલી તેથી એક એક વીર્ય વિજાગેં વધતા વધતા જીવ પ્રદેશની શ્રેણીની વર્ગણાયેં કરી વીજો સ્પર્શક થાય, તેથી વલી અસંખ્ય લોકાકાશ પ્રદેશ જાગ પ્રમાણ વીર્યાંશે અધિક વીર્યવંત જીવ પ્રદેશની શ્રેણી, તે ત્રીજા સ્પર્શકની પ્રથમ વર્ગણા એથી પેરેં શ્રેણી પ્રદેશ અસંખ્યેય જાગ પ્રમાણ સ્પર્શકેં પહેલું જઘન્ય યોગસ્થાનક હોય, તે થકી અગુલના અસંરયાતમા જાગના આકાશપ્રદેશ પ્રમાણ સ્પર્શકે વધતું વીજુ યોગસ્થાનક હોય, તેથી વલી તેટલેજ સ્પર્શકે વધતું વલી ત્રિજુ યોગસ્થાનક હોય એમ અગુલને અસંખ્યાત જાગ પ્રદેશ પ્રમાણ સ્પર્શક વધતાં વધતાં એવા ઘનીકૃત લોકની સૂચી શ્રેણીના અસંખ્યાત જાગ પ્રદેશ પ્રમાણ યોગસ્થાનક ગયે થકે ઠેલું જે યોગસ્થાનક આવે, તેવારેં પ્રથમ યોગસ્થાનકથી ઘમણા સ્પર્શક હોય, તેથી વલી તેટલા યોગસ્થાનક ગયે થકે તેથી વલી ઘમણા સ્પર્શક હોય એમ ઘમણા ઘમણા સ્પર્શક હોય તે પણ યોગસ્થાનક સૂક્ષ્મ અઢાપદ્યોપમને અસંખ્યાતમે જાગેં જેટલા સમય હોય તેટલા ઘમણા સ્પર્શકવાલા પણ યોગસ્થાનક હોય પ્રથમ યોગસ્થાનક ઘણા અદ્વપવીર્ય પ્રદેશેં હોય વીજુ યોગસ્થાનક તેથી થોડે અદ્વપવીર્ય પ્રદેશેં હોય એમ સ્પર્શક વધે, કોઈ એક આચાર્ય કહે ઠે જઘન્યયોગ જીવથી જે વીર્યાધિક જીવ તેવું વીજુ યોગસ્થાનક, એમ વીર્ય વધતાં વધતાં યોગસ્થાનક નીપજે તેમણેં જઘન્ય યોગસ્થાનકે જીવ, ચાર સમય સુધી રહે, મધ્યમ યોગસ્થાનકે જીવ, આઠ સમય સુધી રહે, અને ઉત્કૃષ્ટ યોગસ્થાનકે જીવ, જે

समय सुधी रहे. इत्यादिक जघन्य मध्यम प्ररूपणा सर्व कर्म प्रकृतिथी जाणवी ॥ इति ॥

॥ हवे योगस्थानकना स्वामी कहे ठे ॥

सुहुम निगोआइ खण, प्पजोग वायरप विगल अमण मणा ॥

अपज्जा लहु पढम इ गुरु, पजहस्सि अरोअसंख गुणो ॥ ५३ ॥

अर्थ—योग ते वीर्यस्थान व्यापार पराक्रम कहीयें. वीर्यांतरायना व्यापारधी उपजुं जे कायादिकनु परिस्पद ते योग कहीयें. सुहुमनिगोआइखणप्पजोग के० (१) सूक्ष्म निगोदिआ, लब्धि अपर्याप्ताने आदिकणे एटले जव प्रथम समयें अद्वय जघन्ययोग ते स्तोत्र. (२) तेथकी वायरप के० वादर निगोदिअं लब्धि अपर्याप्तो तेने जव प्रथम समयें जे योग ते असंख्यात गुणो जाणवो. (३) तेथकी विगल के० वैज्रिय, तैज्रिय अने चौरिज्रिय एटले अनुक्रमें वैज्रिय अपर्याप्ताने जव प्रथम समयें योग असंख्यात गुणो जाणवो (४) तेथकी तैज्रिय अपर्याप्तानो जघन्ययोग, असंख्यात गुणो जाणवो (५) तेथकी लब्धि अपर्याप्ता चौरिज्रिय जीवने जव प्रथम समयें जघन्ययोग असंख्यात गुणो (६) तेथकी अमण के० जेने मन नथी एवा असन्नीआ पचैज्रिय लब्धि अपर्याप्ताने जव प्रथम समयें जघन्ययोग, असंख्यात गुणो. (७) तेथकी मणा के० मनःपर्याप्तिना आरंजक एवा सन्नीआ पचैज्रिय लब्धि अपर्याप्ताने जव प्रथम समयें जघन्ययोग असंख्यात गुणो ए सात अपज्जा के० लब्धि अपर्याप्ताना जव प्रथम समयें लहु के० जघन्ययोग लेवा, तेथकी पढमडु के० प्रथमना वे एटले अपर्याप्ता, सूक्ष्म अने वादर निगोदीआनो गुरु के० उत्कृष्ट योग कहेवो. एटले (८) सूद्धमनिगोदीआ लब्धि अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग, असंख्यात गुणो (९) तेथकी वादर निगोदीआ एकैज्रिय लब्धि अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग, असंख्यात गुणो. पजहस्सिअरो के० तेथकी एज वे पर्याप्तानो न्हस्व एटले जघन्ययोग लेवो. एटले (१०) तेथकी सूक्ष्मनिगोदीआ पर्याप्तानो जघन्ययोग असंख्यात गुणो (११) तेथकी वादर एकैज्रिय पर्याप्तानो जघन्ययोग असंख्यात गुणो. तेथकी इतर एटले एज वे सूक्ष्म पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग कहेवो एटले (१२) सूद्धमनिगोदीआ पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो (१३) तेथकी वादर पर्याप्ता एकैज्रियनो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. एटले ए तेर योगस्थानक कहां तेमध्ये एकैज्रियना जेद चार ठे, ते जघन्य तथा उत्कृष्ट जेद करी आठ जेद थया, तथा विकलैज्रियना त्रण अने असन्नीआ तथा सन्नीआ अपर्याप्ता, एवं पांचना जघन्ययोग कहा. एवं तेर योगस्थानकनुं अद्वय बहुत्य अनुक्रमे असंखगुणो के० असंख्यात गुणुं जाणवुं

अर्हीआ सघले गुणाकार, सूक्ष्म क्षेत्र पद्योपमना असख्यातमा जागें वर्त्तता समय
प्रमाण जाणवो एम आगले योगस्थानकें पण एहिज गुणाकार लेवो ॥ ५३ ॥

असमत्त तमुकोसो, पळ जहन्निअर एव तिइ ठाणा ॥

अपजेयर सखगुणा, परमऽपज विए असंख गुणा ॥ ५४ ॥

अर्थ-असमत्ततमुकोसो के० असमाप्त एटले अपर्याप्ता ते पांचत्रस लेवा, एटले विक-
लेंद्रिय त्रण तथा असन्नीया, सन्नीया, ए पाच अपर्याप्ता एटले जेणे आरत्ती पर्याप्ती
पूरी नधी करी, ते जीव अपर्याप्ता जाणवा ते पाचेनां उत्कृष्ट योग अनुक्रमे असख्यात
गुणांवे ते कहेवे (१४) ते थकी वेंद्रिय अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो
(१५) तेथकी तेंद्रिय अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो (१६) तेथकी चौरि-
द्रिय अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो (१७) तेथकी असन्नीया पचेन्द्रिय
अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो (१८) तेथकी सन्नीया पचेन्द्रिय अपर्या-
प्तानो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो एम वलीपळ के० ए पाच पर्याप्ताना जहन्निअर के०
जघन्य योगस्थानक अनुक्रमें लेवा एटले (१९) तेथकी वेंद्रिय पर्याप्तानो जघन्य
योग असख्यात गुणो (२०) तेथकी तेन्द्रियने पर्याप्तानो जघन्य योग असख्यात
गुणो (२१) तेथकी चौरिन्द्रिय पर्याप्तानो जघन्य योग असख्यात गुणो (२२)
तेथकी असन्नीया पचेन्द्रिय पर्याप्तानो जघन्य योग असख्यात गुणो (२३) तेथकी
सन्नीया पचेन्द्रिय पर्याप्तानो जघन्य योग असख्यात गुणो हवे ए थकी इअर के०
इतर एटले ए पांचे पर्याप्ताना उत्कृष्ट योग अनुक्रमे कहेवा (२४) तेथकी वेंद्रिय
पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो (२५) तेथकी तेन्द्रिय पर्याप्तानो उत्कृष्ट
योग असख्यात गुणो (२६) तेथकी चौरिन्द्रिय पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असख्यात
गुणो (२७) तेथकी असन्नीया पचेन्द्रिय पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग, असख्यात गुणो
(२८) तेथकी सन्नीया पचेन्द्रिय पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो (२९) तेथकी
अनुत्तरसुरनो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो (३०) तेथकी त्रैवेयक सुरनो उत्कृष्ट
योग असख्यात गुणो (३१) तेथकी युगलियांनो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो (३२)
तेथकी आहारक शरीरनो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो तेथकी शेष देव, नारक, तिर्यच
अने मनुष्यनो यथोत्तर उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो जाणवो एम योगस्थानक कळा
एर के० एमज ए सात पर्याप्त अने अपर्याप्ताना जेदे करी चोद जातिना जीव,
तेना कर्मपधना जघन्य अने उत्कृष्ट स्थितिना वचमाना अतरे जेटळा समय तेटळा
विश्रुणा के० स्थितिपधना स्थानक, तेनु अद्वयवदुत्व कहे वे

અપજેયરસઘ્નુના કે० (૧) તિહાં સૂદમ એકંદ્રિય અપર્યાતાનું સ્થિતિસ્થાનક સ્તોક (૨) તે થકી વાદર એકંદ્રિય અપર્યાતાનાં સ્થિતિસ્થાનક સંખ્યાતગુણાં (૩) તે થકી સૂદમ એકંદ્રિય પર્યાતાનાં સ્થિતિસ્થાનક સંખ્યાતગુણાં. (૪) તે થકી વાદર એકંદ્રિય પર્યાતાનાં સ્થિતિસ્થાનક સંખ્યાતગુણાં. (૫) તે થકી વેંદ્રિય અપર્યાતાના સ્થિતિસ્થાનક અસંખ્યાતગુણાં જે જાણી વેંદ્રિયની ઊત્કૃષ્ટ સ્થિતિથી પદ્યોપમને સરખાતમે જાગેં જાણી જઘન્યસ્થિતિ હોય, તેથી પદ્યોપમના સરખાતમા જાગના જેટલા સમય ઇટલા વેંદ્રિય અપર્યાતાનાં સ્થિતિસ્થાનક હોય, અને ચાર એકંદ્રિયનાં સ્થિતિસ્થાનક પદ્યોપમના અસરખાતમા જાગના સમયમાત્ર તે અસંખ્યા ઇટલે પદ્યોપમ અસંખ્યાંશેં એક પદ્યોપમના સરખાતાંશ હોય તે માટેં વાદર એકંદ્રિય પર્યાતાના ઊત્કૃષ્ટ સ્થિતિસ્થાનકથી વેંદ્રિય અપર્યાતાના સ્થિતિસ્થાનક અસંખ્યાત ગુણાં જાણવા (૬) તે થકી વહીતેહીજ વેંદ્રિય પર્યાતાના ઊત્કૃષ્ટ સ્થિતિસ્થાનક સરખાત ગુણાં જાણવા (૭) તે થકી તેંદ્રિય અપર્યાતાના સ્થિતિ સ્થાનક સરખાતગુણાં (૮) તે થકી તેંદ્રિય પર્યાતાનાં સ્થિતિસ્થાનક સરખાતગુણાં (૯) તે થકી ચોરિંદ્રિય અપર્યાતાના સ્થિતિસ્થાનક સરખાતગુણાં (૧૦) તે થકી ચોરિંદ્રિય પર્યાતાના સ્થિતિસ્થાનક સરખાતગુણાં (૧૧) તે થકી અસન્નીઆ અપર્યાતાના સ્થિતિસ્થાનક સરખાત ગુણાં. (૧૨) તે થકી અસન્નીઆ પર્યાતાનાં સ્થિતિસ્થાનક સરખાતગુણાં, (૧૩) તે થકી સન્નીઆ પંચેંદ્રિય અપર્યાતાના સ્થિતિસ્થાનક સરખાતગુણાં (૧૪) તે થકી સન્નીઆ પંચેંદ્રિય પર્યાતાનાં સ્થિતિસ્થાનક સંખ્યાતગુણાં. અહીંઆ સીત્તેર કોનાકોની સાગરોપમમધ્યે પણ પદ્યોપમના સરખાતાંશ સરખાતા હોય, તેથી સરખાતગુણાં કહીયે એ સર્વે પદને વિષે સરખાતગુણાં કહેવાં કિવા કોઈક પદને વિષે વિશેષ છે, તે કહેવે પરમપંચવિષયસઘ્નુના કે० પર કેવલં અપર્યાત ઈંદ્રિય પદને વિષે અસંખ્યાતગુણાં સ્થિતિસ્થાનક કહેવાં ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૫૪ ॥

॥ હવે જેટલી અપર્યાતાવસ્યાયેં યોગ વૃદ્ધિ હોય, તે કહેવે ॥

પદ્ધિવિણ મસંખગુણ વિરિ, ય અપજ્ઞ ઈદ્ અસંખ લોગ સમા ॥

અધવસાયા અહિયા, સત્તસુ આજસુ અસંખગુણા ॥ ૫૫ ॥

અર્થ-પદ્ધિવિણ કે० પ્રતિક્ષણ ઇટલે સમય સમય પ્રત્યે અપર્યાતાવસ્યાયેં જે યોગસ્થાનક હોય, તેથી વીજે સમયેં અસંખગુણવિરિય કે० અસંખ્યાત ગુણ વૃદ્ધિ યોગસ્થાનક હોય, તેથી વીજે સમયેં અસંખ્યાત ગુણ વૃદ્ધિ યોગસ્થાનક હોય એમ અપજ્ઞ કે० અપર્યાતાને ચરમ સંખ્યાત ગુણ વૃદ્ધિ યોગસ્થાનકની હોય, અને પર્યાતિ પૂર્ણ કર્યા પછી

૧. ગુણ વૃદ્ધિ,

૨. અસંખ્યા

तदुण हीन; असंख्यातगुण हीन, कोइ तुल्य योग स्थानकें पण होय एम अनियमें होय, तो कोइ जीव वधते, कोइ घटते, कोइ तुल्य योग स्थानकें पण वत्तें पण नि-
र्धार न होय “सबो विश्वपद्मचो, पङ्खण मसरगुणाए जोगबुद्धीए” इति
बृहत्तकचूर्णो एम योगबुद्धियें करी कर्मना प्रदेशनी तथा छिइ के० स्थि-
तिनी वृद्धि होय

हवे जीवने प्रत्येकें एकेक स्थितिस्थानक विशेषे अध्यवसायस्थानके वधाय, ते
कहे वे स्थिति, स्थानक स्थानक प्रत्ये तीव्र, तीव्रतर, मंद, मंदतर, मंदतमादिक,
असंख्याते अध्यवसाय स्थानकें वधाय, तिहा जघन्यस्थिति असखलोगसमा के० अ-
संख्यलोकाकाशप्रदेशप्रमाणे कापायिक अध्यवसाय स्थानकें वधाय ते थकी वली
समयाधिक स्थिति वधाय, ते वली विशेषाधिक अध्यवसाय स्थानकें वधाय एम
द्विसमयाधिक, त्रिसमयाधिक स्थितिस्थानकें विशेषाधिक विशेषाधिक स्थितिस्था-
नक वधारतां, वधारतां एक पद्वयोपमनी असंख्यात जाग मात्र स्थितिस्थानक अति-
क्रमे थके, जघन्य स्थितिना अध्यवसाय स्थानकथी वमणां अध्यवसाय स्थानक
थाय एम वली पण तेउलाज स्थितिस्थानक अतिक्रमे थके, वमणां वमणा अध्यवसाय
स्थानक थाय, ते पण एक पद्वयोपम मात्र स्थिति वृद्धिये असंख्याता द्विगुण वृ-
द्धिना स्थितिस्थानक पण थाय एम एक आयु कर्म विना शेष सत्तसु के० सात
कर्मनां जघन्य स्थितिस्थानक थकी माझीने अध्यवसायाअहिया के० विशेषाधिक,
विशेषाधिक, अध्यवसाय स्थानक वधता होय

आठसु के० आयु कर्मनी जघन्यस्थितियें जे सर्वस्तोक अध्यवसाय स्थानक होय
तेथी द्वितीयस्थितियें असखगुणा के० असंख्यातगुणा होय तृतीयस्थिति असंख्या-
तगुणा अध्यवसाय स्थानकें होय एम असंख्यात गुणां अध्यवसाय स्थानकें करीने
समयाधिक स्थिति वधारतां उच्छृष्टस्थिति सुधी जह्यें

एम कपायोदयजेदें करी आत्मानो जे अशुरू स्वभावविशेष, ते अध्यवसायस्था-
नक जाणवा ते अध्यवसायस्थानक, रस वीशेषना हेतु जाणवा उष्य, क्षेत्र, काल,
जाव, प्रतिषध, रस, विपाक, नियामक, ते सात कर्मनी जघन्य स्थितियें अस-
ख्याता अध्यवसाय, ते थकी समयाधिक समयाधिक स्थितियें विशेषाधिक विशेषा-
धिक अध्यवसायस्थानक वधतां होय ते उच्छृष्ट स्थिति पर्यंत विशेषाधिक, विशेषा-
धिक, वधता लेवाय. अने आयु कर्मनां स्थितिस्थानकें स्थानकें यद्यपि अध्यव-
साय स्थानक असंख्यात गुणां वधे ठे, तथापि ते सर्व कर्मथी थोका जाणवां

अने नामकर्म तथा गोत्रकर्मना सख्यातां तथा असंख्यातां पण स्थितिस्थानक

होय, तोपण आयु कर्मनी जघन्यस्थिति अल्प ठे माटे अध्यवसाय स्थानक थोडा होय, ते माटे आयुष्यना अध्यवसाय स्थानकथी नामकर्म अने गोत्रकर्मनां स्थिति-वधाध्यवसायस्थानक, असंख्यात गुणां जाणवां.

तेथकी ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, वेदनीय, अने अंतराय, ए चार कर्मनां स्थितिबधाध्यवसायस्थानक, असंख्यात गुणां जाणवां जे ज्ञानी नामकर्म अने गोत्र-कर्म थकी दश कोडाकोडी सागरापमनी स्थिति एनी अधिक ठे अने पद्योपमना असंख्यांश मात्र स्थिति वृद्धिये अध्यवसाय स्थानक, वमणां वधे, अने दश कोना-कोनी सागरापममध्यें तो असंख्याता पद्योपमना असंख्यांश होय, तेथी असंख्या-त गामे अध्यवसायस्थानकनी द्विगुण वृद्धि करतां नामकर्म अने गोत्रकर्म थकी ए चार कर्मनां असंख्यात गुणां अध्यवसाय स्थानक होय अने ए चारे कर्मनां मांहोमांहे असंख्यात अध्यवसायस्थानक तुल्य वरावर होय

तेथकी वली चारित्रमोहनीयनी स्थितिनां अध्यवसाय स्थानक असंख्यात गुणां जाणवा, जे ज्ञानी ज्ञानावरणीयनी स्थितिथकी कपाय चारित्रमोहनीयनी स्थिति, दश कोडाकोडी सागरापमनी वधती ठे तिहा असंख्याता पद्यासंख्याशें असंख्याती द्विगुण वृद्धि होय, ते माटे असंख्यात गुणां अध्यवसायस्थानक जाणवा.

ते थकी दर्शनमोहनीयनां असंख्यात गुणां अध्यवसाय स्थानक, स्थितिबधना हेतु जाणवा. जे ज्ञानी चारित्रमोहनीयनी स्थितिथकी त्रीश कोडाकोडी सागरापमनी स्थिति, दर्शनमोहनीयनी वधती ठे तेमाटे तेना पण पूर्वोक्त युक्तियें करी असंख्यात गुणां अध्यवसायस्थानक होय ए रीतें आठ कर्मनां स्थितिना अध्यवसाय स्थानकनां अल्पवहुत्व पण प्रसंगे कहा

तथा एकेन अध्यवसाय स्थानकें वर्त्तता त्रस जीव, जघन्य पदे एक, वे, त्रण अने उत्कृष्टा तो आवलीना असंख्याश समय प्रमाण जाणवा, अने स्यावर जीव अनंता जाणवा तथा त्रस जीवयुक्त निरंतरपणे जघन्यपदें वे अध्यवसाय स्थानक अने उत्कृष्टपदें आवलीना असंख्याता समय मात्र प्रमाण होय, तेथी उपरांत अवश्य शून्य होय, उत्कृष्टपदे असंख्य लोकाकाश प्रदेश प्रमाण होय, अने स्यावर शून्य अध्यवसायस्थानक न होय, जे ज्ञानी अनंतानंतनिगोदीआ जीव, ते सहु स्यावर ठे. एम अध्यवसायस्थानके जीव प्ररूपणा कही.

तथा जघन्यस्थितिने जघन्य अध्यवसाय स्थानकें अनंता रसविजाग जाणवा. ते थकी वली एज प्रथम स्थितिने उत्कृष्ट अध्यवसाय स्थानकें अनंतगुणा रसविजाग जाणवा, तेथकी वली द्वितीयस्थितिने जघन्य अध्यवसाय स्थानकें अनंतगुणो रस

जाणो तेथकी तेज द्वितीयस्थितिना उत्कृष्ट अध्यवसाय स्थानकें वली अनंतगुणो रस जाणवो एम स्थितिविशेषे जघन्य उत्कृष्ट अध्यवसाय स्थानकें अनंतगुणो अनंतगुणो रस वधारतां उत्कृष्टस्थितिना उत्कृष्ट अध्यवसाय स्थानकें लगे कहेवुं. ए रीति प्रसंगे अध्यवसायस्थानकें रस पण विचार्यो ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ५५ ॥

हवे उत्तर प्रकृति न वधाय, तो केटलो काल न वधाय ? तेनो अवाधाकाल कहे ठे तिहा सर्ग प्रकृतिमा जघन्यथी तो एक समय अवाधाकाल होय, अने उत्कृष्टपणे मिथ्यात्व तथा सास्वादन गुणगणे वधविच्छेद पामेली एकताक्षीश प्रकृतिनो पचेद्रियने विषे अवाधाकाल कहे ठे प्रथम ते एकताक्षीश प्रकृतिना नाम कहे ठे. नरकत्रिक, जातिचतुष्क, स्थावरचतुष्क, हुडसस्थान, ठेगु सघयण, आतप, मिथ्यात्व, नपुंसक, ए शोल प्रकृति, मिथ्यात्व व्यवहितवध अने पक्षीश प्रकृति सास्वादन व्यवहितवध, एवं एकताक्षीश प्रकृतिनो उत्कृष्ट वधातर कहे ठे

अथोत्कृष्ट स्थित्यंतरवधमाह ॥ तिरि निरयति जोयाण,
नरजवजुअ सचउपल्ल तेसठं ॥ आवर चउ इगविगला,
यवेसु पणसीइ सयमयरा ॥ ५६ ॥

अर्थ-तिरिनिरयति के० तिर्यंचगति, तिर्यंचानुपूर्वी अने तिर्यंचायु, ए तिर्यंचत्रिक तथा नरकगति, नरकानुपूर्वी अने नरकायु, ए नरकत्रिक, सातमु जोयाण के० उद्योतनामकर्म, ए सात प्रकृतिनो वध पचेद्रिय जीवने जो न होय, तो केटला काल लगे न होय ? ते कहे ठे नरजवजुअ के० मनुष्यना पूर्व कोनी आयुना सात जय, स के० सहित चउपल्ल के० चार पट्योपम अने तेसठ के० एकसो त्रेशठ सागरोपम होय, एनी विशेष जावना कहे ठे कोडएक ग्रण पट्योपमायुवालो युगलीठ जव-प्रांत सम्यक्त्व लहीने एक पट्योपमायुवालो देव थाय हवे तिहा युगलीआना जयप्रत्ये ए सात प्रकृतिनो वध नथी केम के, युगलीठ तो देवता योग्य नामकर्मनी प्रकृतिवाधे, पण बीजी प्रकृति न वांधे, अने देवता थया पठी ते देवताना जवे सम्यक्त्व प्रत्ये निर्यग् प्रायोग्य नामकर्मनी प्रकृति न वाधे पठी ते देवता सम्यक्त्व सहितज सग्यात उपायुष्क मनुष्य थयो, तिहा पण सम्यक्त्व प्रजावे ए सात प्रकृति न वांधी, अने अंत चारित्र लड नवमे त्रेशेयकें देव थयो तिहा कदापि मिथ्यात्वी पण थयो तो पण जवप्रत्ये एकत्रीश सागरोपम लगे ए सात प्रकृति न वांधे, जे जणी आठमा देवलोऊथी उपरला देवलोऊना तिर्यंचमाहे न थावे, ते वली प्रांत समये सम्यक्त्व लहीने सग्यातायुष्यवाला मनुष्यमा सम्यक्दृष्टिपणे आवी उपजे वली ते

मनुष्य चारित्र पात्री तेत्रीश सागरोपमायुवालो अनुत्तर विमाने विजयादिकने विपे देव थाय वली मनुष्यजव पामीने वली वीजी वार तेत्रीश सागरोपमायुवालो सुर थाय एम वे वार विजयादिक गमनें करी ठाशठ सागरोपम सम्यक्त्व काल पूरी, वली अतर मुहूर्त्त मिश्र गुणवाणे जइ, फरी सम्यक्त्व लही, त्रण वेला बावीश सागरोपमायुपक अच्युतदेवलोकमां गमन करी, वीजी वार पण ठाशठ सागरोपम सम्यक्त्व काल स्पर्श एम एकसो ने वत्रीश सागरोपम पूर्व कोटी सप्तक अधिक सम्यक्त्व अने मिश्र प्रत्यये ए सात प्रकृति न बांधे, अने एकत्रीश सागरोपम त्रैवेयकना तथा चार पट्योपम युगलीया तथा देवायुना मली एकसो त्रेशठ सागरोपम चार पट्योपम अने पूर्व कोटी सप्तक सुधी, ए सात प्रकृतिनो पंचेन्द्रियने विपे अबाधा काल होय.

धावरचउ के० स्थावर, सूक्ष्म, अपर्याप्त अने साधारण, ए स्थावर चतुष्क अने इगविगल के० एकेंद्रियजाति तथा वैद्रिय, तेंद्रिय, अने चौरिंद्रिय, ए विकलजाति-त्रिक अने आयवेसु के० आतपनामकर्म, ए नव प्रकृतिना वधने विपे पंचेन्द्रियपणे उता जो उत्कृष्ट वध न होय तो पणसीइसयं के० एकसो ने पचाशी अयरा के० सागरोपम तथा चार पट्योपम अने पूर्व कोटी पृथक्त्वे अधिक वंधांतर होय. एनी विशेष जावना कहे ठे.

कोइ एक जीव, ठही नरक पृथिवीयें बावीश सागरोपमायु जोगवी, तिहां जव-प्रत्यये ए नव प्रकृति न बांधे, तिहां अतसमये सम्यक्त्व सहित चवीने मनुष्य थयो. ते तिहां देशविरति लहीने त्रण पट्योपमायुयें युगलीक थइ तिहांथी एक पट्योप-मायुवालो सुर थाय, तिहांथी पण सम्यक्त्व सहित चवी सख्याता वर्षायु मनुष्यमां उपजे, तिहांथी संयम लइ एकत्रीश सागरोपमायुयें त्रैवेयकमां देवपणे उपजे तिहां मिथ्यात्व लही, ठेले सम्यक्त्व पामी मनुष्य थइ वली विशेष संयम पात्री विजया-दिक विमानें तेत्रीश सागरोपमायुये देव थाय वली मनुष्य जवने आतरे वीजी वार विजयादिक विमानें अवतरी, ठाशठ सागर सम्यक्त्वकाल पूरो करी, मिश्रें आवी पूर्वोक्त रीतें त्रण वार अच्युते जाय एम एकसो त्रेशठ सागरोपमाधिकमांहे बावीश सागर नरकायु जेवतां एकसो पचाशी सागरोपम चार पट्य ने पूर्व कोटी पृथक्त्व एटला काल सुधी ए नव प्रकृतिनी स्थातनो अवधकाल होय किहांएक सम्यक्त्व प्रत्यये, किहांएक जवप्रत्यये, अवधकाल होय, एटले वंधनु आंतं होय ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ५६ ॥

अपढम संघयणा गिइ, खगई अण मिछ डुजग थीणतिगं ॥
निअ नपु इठि इतीसं, पणिदि सुअबंधतिइ परमा ॥ ५५ ॥

अर्थ— अपढमसंघयणागिइ के० पहेला संघयण विना शेष पांच संघयण अने
आकृति पटले प्रथमसस्थान विना शेष पांच सस्थान, एवं दश अने खगई के०
अशुजविहायोगति अण के० अनतानुबधी क्रोधादिक चार, मिछ के० मिथ्यात्वमो-
हनीय, डुजग के० दौर्जाग्य, डु खर, अनादेय, ए दौर्जाग्यत्रिक, थीणतिगं के०
थीणछीत्रीक, निअ के० नीचैगोंत्र, नपु के० नपुसकवेद, इठि के० स्त्रीवेद, ए प-
च्चीश प्रकृतिनो अवधकाल दुतीस के० एकसो ने वत्रीश सागरोपममनुष्यजव ससक
सहित होय, तेनी जावना कहे ठे कोइएक जीव, कायोपशमिक सम्यस्त्व प्रत्ययं
ए पच्चीश प्रकृति मय्यं हुंडसस्थान, ठेवहु संघयण, मिथ्यात्वमोहनीय अने नपु-
सकवेद, ए चार प्रकृति, मिथ्यात्वोदय विना न वधाय, अने शेष एकवीश अन-
तानुबधिया कपायोदय न वधाय, अने मिश्रादिक आगला गुणगणे ए वेनो रसो-
दय नथी, तेमाटे तिहां ए पच्चीश प्रकृति न वधाय, ते आवी रीते जे, कोइएक
मनुष्य, पूर्वकोनी परमायु जोगवी, अच्युतदेवलोके वावीश सागरोपमायुयें सम्य-
कृष्टि देवता थाय वली तिहाथी सम्यक्त्व सहित चवीने मनुष्य थाय तिहां
पूर्वकोटी आयु जोगवी, वली अच्युत देवलोके वावीश सागरायु जोगवे फरी
पूर्व कोनी आयुगालो मनुष्य थइ सम्यक्त्व सहित मरण पामी, अच्युते उत्कृ-
ष्टायु पामी, तिहांथी चवी मनुष्य थाय एम त्रण वार अच्युत देवलोके वावीश
सागरोपमायुना अने चार जव मनुष्योना पूर्वकोनी आयुना जेततां ठाशठ
सागरोपम चार पूर्व कोडी अधिक, उत्कृष्ट सम्यक्त्व काल स्पर्शी तिहांथी
अतर मुहूर्त्त सुधी मिश्र गुणगण स्पर्शी, वली बीजी वखत ठाशठ सागरोप-
मायु विजयादिक विमानें वे वखत जावे करी पूराय ठेले मनुष्य थई शुरू चारित्र
पामी मोहें जाय अहीआ पाच देवताना जव अने सात मनुष्यना जव लगें
मिथ्यात्व तथा साखादन गुणगण न स्पर्शें तेथी ए पच्चीश प्रकृति पण न वधाय
अहीआ अच्युत देवलोके त्रण वखत जावे करी, ठाशठ सागर अने विजयादिक
विमानें वे वखत जावे करी, ठाशठ सागर सम्यक्त्वकाल अतर मुहूर्त्त मिश्रने आंतरे
करी एकसो वत्रीश सागरोपम पूर्व कोडी पृथक्त्वे अधिक पटला काल लगे
मिथ्यात्व तथा अनतानुबधीया कपायना उदयने अजावे ए पच्चीश प्रकृति न बाधे
अहीआ तत्त्वार्थजाण्ये द्विचरमा अनुत्तर सुर कहा जे वली अनुत्तर सुर होय, ते चरम
री होय, तेनी अपेकाये मुक्ति कही अहीआ सम्यक्त्वथी मिश्रें आवबु कछु,

ते पण स्वमतें कथुं. केम के सिद्धांतमतें तो सम्यक्त्वथकी मिथ्यात्वे आवे, पण मिथ्रें न आवे, एवी व्याख्या ठे. पणिंदिसुअबंधविष्परमा के० ए सत्रीया पंचेंद्रिय जीवनी अपेक्षायें परम अबंधकालनी स्थिति लेवी, पण बीजा जीवजेदें ए न संजवे. यदुक्त " मिथत्तासंकंती, अविरुद्धा होइ सम्म मीमेसु ॥ मीसा उंवा दोसु, सम्मा मिथ न उमीसति " ॥ १ ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ५९ ॥

॥ हवे ए एकतालीश प्रकृतिनो अबंधकाल पूरवानो उपाय कहे ठे. ॥

विजयाइसु गेविजो, तमाइ दहि सय इतीस तेसठ ॥ पण सीइ ॥ अथ त्रिसप्ततीनामध्रुवबंधिनीनामुत्कृष्टं संततबंधमा द ॥ सयय वधो, पल्लतिग सुरविजविधि डगे ॥ ५८ ॥

अर्थ- विजयाइसु के० विजय, वैजयत, जयंत अने अपराजित, ए चार अनुत्तर विमानें वे वार ठाशठ सागरोपम मनुष्य जवे जाजेरो सम्यक्त्व काल पूरे. वली अंतरमुहूर्त मिथ्रें रही त्रण वेला अच्युत देवलोकें धावीश सागरोपमायु जोग-वतां ठाशठ सागरोपम मनुष्य जवे अधिक बीजी वेला सम्यक्त्व काल पूरतां, सय-दुतिस के० एकसो बत्रीश सागरोपम अने गेविजो के० प्रेवेयकना एकत्रीश साग-रोपम जेलता तेसठ के० एकसो ने त्रेशठ सागरोपम मनुष्य जवना पूर्व कोडी पृथ-क्त्वे अधिक जाणवा. तेमां वली तमाइदहि के० तमःप्रजानामा ठछी नरक पृथ्वीना नारकीनु धावीश सागरोपमायु जेलतां, पणमीइ के० एकसो ने पंचाशी सागरोपम पूराय, अहींआं सधले स्थानके वचला मनुष्य जवनु आयु साधिक जाणवु अहीं केटलेक स्थानके सम्यक्त्व प्रत्ययें ए प्रकृति न वंधाय, अने किहांएक तो जव प्रत्ययें न वंधाय एम एकतालीश प्रकृतिनो उत्कृष्ट अवधकाल, पंचेंद्रियमध्ये पामीयें, तेमां तिर्यंचत्रिक, नरकत्रिक अने उद्योतनाम, ए सात प्रकृतिनो एकसो त्रेशठ सागरोपम प्रमाण अवधकाल अने स्थावरचतुष्क तथा जातिचतुष्क अने आतप, ए नव प्रकृतिनो एकसो पंचाशी सागरोपम अबंध काल अने शेष पच्चीश प्रकृतिनो एकसो बत्रीश सागरोपम अवधकाल ते सर्व पूर्व कोनी पृथक्त्वे अधिक लेवु, तथा वे ठेकाणे चार पट्योपम अधिक लेवु एम वधांतर कथुं

हवे सययवधो के० सतत एटले निरंतरपणे वध लखीयें ठेयें औदारिक दिक, वैक्रि-यदिक, आहारकदिक, ठ संघयण, ठ संस्थान, पांच जाति, चार गति, चार आनु-पूर्वी, जिननाम आसोआस, उद्योत, आतप, पराघात, त्रसदशक, स्थावरदशक, वेदनीयदिक, गोत्रदिक, हास्यादिचतुष्क, वेद त्रण, खगतिदिक अने आयुचतुष्क,

ए अधुवधिनी तहोत्तेर प्रकृतिनो जघन्यपदे तथा उत्कृष्टपदे निरंतरपणे बांधवानो काल कहे ठे ते माहे जिननाम, आहारकट्टिक अने आयुचतुष्क, ए सात प्रकृतिनो जघन्यपदे निरंतरपणे बांधवानो काल, अंतर मुहूर्त प्रमाण जाणवो जे जणी उपशम श्रेणीथी परतो अंतरमुहूर्त लगे, जिननाम तथा आहारकट्टिक, ए त्रण प्रकृति बांधी, वली वीजी वार श्रेणी पडिवजतो अपूर्व करणने सातमे जागे एनो अवधक थाय, ते अपेक्षायें लेवु तथा आयु चारनो तो निरंतरपणे अंतर मुहूर्त वध होय, अने शेष ठाशठ प्रकृतिनो जघन्य तो एक समय वध पण होय, एम तहोत्तेर प्रकृतिनो जघन्य सतत वध कही, हवे उत्कृष्ट जागे निरंतर वध कहे ठे

पल्लतिगसुरविउषिडुगे के० देवगति, देवानुपूर्वी तथा वैक्रियशरीर अने वैक्रिय-अंगोपांग, ए चार प्रकृतिनो सतत वंध जघन्य एक समयनो होय, जे जणी शुभ परिणामें एक समय, ए चार प्रकृति देव प्रायोग्य बांधीने परिणाम जेदे समयांतर वली मनुष्यादिक प्रायोग्य बांधता जाणवो, अने एनो उत्कृष्टो निरंतर वंध त्रण पल्लोपमायुना धणी युगलीयाने जब प्रथम समयथी देवप्रायोग्य नामकर्मनी अष्टा-वीश प्रकृति बांधता जाणवो केम के, तेने जबप्रत्यये नरक, तिर्यच अने मनुष्य, ए त्रण गति प्रायोग्य नामकर्मनो वध नथी तेथी परिणाम जेदे पण अन्य एवी विरोधि प्रकृतिनो एने वध नथी, ते माटें जब प्रथम समयथी लझे त्रण पल्लोपमना चरम समय लगे ए चार प्रकृतिनो सतत वध होय एटले एक, वे, त्रण, संख्याता, असं-ख्याता समय लगे निरंतरपणे ए चार प्रकृतिनो वंध होय ॥ इति समु० ॥ ५८ ॥

समया दसंख काल, तिरि डुग नीएसु आज अतमुहू ॥

उरलि असख परदा, साय छिइ पुव कोडूणा ॥ ५९ ॥

अर्थ-तिरिडुग के० तिर्यचट्टिक, नीएसु के० नीचैगोंत्र, ए त्रण प्रकृतिनो तिर्यच प्रायोग्य बांधाध्यवसाये समय मात्र रहीने वली तथाविध सक्केश विशेषे नरक प्रायोग्य ए बांधे, अने विशुद्धि विशेषे देव, मनुष्य प्रायोग्य पण बांधे, तेनी अपेक्षायें जघ-न्यथी एक समय वध होय, अने उत्कृष्ट पदे तो तेउ, वाउमाहे असंख्यातो काल रहेतो थको तिहा ए त्रण प्रकृतिनी विरोधिनी वीजी प्रकृति न बांधे, केमके, तेउ अने वाउ-माहेथी एक तिर्यच गतिमाहेज अवतरे पण वीजी त्रण गतिमा अवतरे नहीं, तथा तिहा उच्चैगोंत्र पण न बांधे, तेथी समयादसखकाल के० असंख्यात खोकाकाश प्रदेश प्रमाण समय लगे ए त्रण प्रकृतिनो निरंतर वध लाजे, ए व्यवहार-र राशि जीवनी अपेक्षायें लेखववो, वीजा आश्रयी तो अनंत काल पण सजवे

आउअंतमुहू के० चार आयुनो बंध जघन्य तथा उत्कृष्टथी अंतर्मुहूर्त्तनो होय
अहींआं परिणाम जेदे पण एक समधिक बंध न होय, जे जणी आयुनो तो आखा
जबमध्ये एकज बार बंध होय, अहींआं जघन्यथी उत्कृष्टो अधिक जाणवो

उरलिथ्यसंखपरदा के० औदारिक शरीरनामकर्मनो निरंतरपणे बंध उत्कृष्टो
आवलिना असंख्यातमा जागना समय प्रमाण असंख्याता पुजल परावर्त्त जेटळुं
जाणवु, अने जघन्य तो एक समयनो जाणवो जे जणी एक समय औदारिक शरी-
र बांधी वली समयांतरें परिणाम जेदे तद्धिरोधिनी वैक्रियादिकने बांधतो होय, अने
उत्कृष्टथी तो व्यवहारराशियें आवेलो जीव, जो थावरकायपणे रहे तो उत्कृष्टो
आवलीने असंख्यातमे जागें जेटला समय थाय, तेटला पुजल परावर्त्तसूधी थावर-
पणुं जोगवे, तिहां निरंतरपणे औदारिकशरीर नामकर्मनो बंध करे, तेने वैक्रियादि-
क विरोधि प्रकृतिनो बंध नथी ते जणी तिहां सतत बंध कह्यो

सायछिउपुवकोट्टणा के० एक शातावेदनीयनो सतत बंध, जघन्यथी तो एक सम-
य लगें होय, केम के, वली समयांतरें परिणाम जेदे अशाता पण बांधे, ते अपेक्षायें
कहेवु तथा उत्कृष्टपणे निरंतर बंध तो आठ वर्षे जणी पूर्वकोडी जाणवी केमके,
कोइक पूर्वकोडी आयुवालो जीव, आठ वर्ष उपरांत सर्वविरतिपणुं दाइने, कपक-
श्रेणी पडिवजे, केवलज्ञान पामे, तेने प्रमत्तगुणगणा उपरात एनी विरोधिनी अशा-
ता वेदनीय प्रकृतिनो बंध नथी, तेथी तिहां निरंतरपणे एटला काल लगे एकज
शातावेदनीय बांधे ते अपेक्षायें जाणवु, अन्यथा शाता अशातानो बंध तो अतर-
मुहूर्त्त परावर्त्त होय ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ५९ ॥

जलहि सयं पणसीय, परधुस्सासे पाणिंदि तस चउगे ॥

बत्तीसं सुहु विहगइ, पुम सुजगतिगुच्चचउरंसे ॥ ६० ॥

अर्थ-सयंपणसीय के० एम एकसो ने पंचाशी जलहि के० सागरोपम उपर चार
पट्योपम पूर्वकोडी पृथग्त्वे अधिक, परधुस्सासेपाणिंदितसचउगे के० पराघात-
नाम, उश्वासनाम, पचेडियजाति तथा त्रसनाम, वादरनाम, पर्यासनाम अने
प्रत्येकनाम ए त्रस चतुष्क एवं सात प्रकृतिनो उत्कृष्ट निरंतर बंधकाल जाणवो जे
जणी जातिचतुष्क तथा थावरचतुष्क, ए आठ एनी विरोधिनी प्रकृति ठे, ते एटला
कालपर्यंत न वधाय ते वारे ए प्रकृति वधाय, ते आवी रीते के, कोइएक जीव ठछी
नरक पृथ्वीना बावीश सागरोपमायु जोगवी, अतें सम्यक्त्व लही, मनुष्यजवें
देशविरति लही, त्रण पट्योपम युगलीयानु तथा तिहांथी एक पट्योपम देवायु
जोगवी फरी, मनुष्यपणे संयम लइने त्रैवेयकें मिथ्यात्वीपणे एकत्रीश सागरोपम

દેવાયુ જોગવી અંત સમયે સમ્યક્ત્વ લહી, ફરી મનુષ્યજન્મે ચારિત્ર લહી, ત્રિજ્યાદિક વિમાનેં વે વચત તેત્રીશ તેત્રીશ સાગરોપમાયુ જોગવતાં ઠાશઠ સાગરોપમ પર્યંત સમ્યક્ત્વ સ્પર્શી, પઠી મિશ્રજાવે અતરમુહૂર્ત રહી વહી વીજી વેલા ઠાશઠ સાગરોપમ સમ્યક્ત્વ કાલ, ત્રણ વચત વાવીશ સાગરોપમાયુયે અચ્યુત દેવમાદે ઉપજવે કરી પૂર્ણ કરે એમ એકસો પંચાશી સાગરોપમ, ચાર પદ્યોપમ અને પૂર્વકોડી પૃથક્ત્વે અધિક ઇટલો સાત પ્રકૃતિનો સતત વધ જાણવો અહીં કિહાંએક તો જવ પ્રત્યયે, કિહાંએક સમ્યક્ત્વ પ્રત્યયે, એ સાત પ્રકૃતિ વધાય, પણ એની વિરોધિની પ્રકૃતિ ન વધાય

ઘનીસં કે० એકસો ને વત્રીશ સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટો સતત વધ, આટલી પ્રકૃતિનો કરે, તેના નામ કહે છે સુહૃદિહગ્ધ કે० એક અશુભ વિદ્યાયોગતિ, પુમ કે० પુરુષવેદ, સુજગતિગ કે० સૌજાગ્ય, સુસ્તર અને આદેય, એ સૌજાગ્યત્રિક, ઉચ્ચચરસે કે० ઉચ્ચેર્ગોત્ર, સમચતુરસસ્થાન, એ સાત પ્રકૃતિનો નિરંતર વધ જાણવો જે જાણી એની વિરોધિની અશુભ વિદ્યાયોગતિ, સ્ત્રીવેદ, નપુસકવેદ, દૌર્જાગ્યત્રિક, નીચેર્ગોત્ર, એ સાત પ્રકૃતિનો મિશ્રાદિક ગુણગણે વધ ન હોય, તેથી મિથ્યાત્વનુ આતરુ ઉત્કૃષ્ટું એકસો વત્રીશ સાગરોપમનું હોય તેટલો કાલ, એ સાત પ્રકૃતિનો વંધ નિરંતરપણે હોય તિહા પ્રથમ ઠાશઠ સાગરોપમ જાજેરા ત્રણ વેલા અચ્યુત દેવલોકના ગમનેં કરી સમ્યક્ત્વ કાલ પૂર્ણ કરે વહી અતરમુહૂર્ત મિશ્ર ગુણગણે રહી, વીજી વેલા ઠાશઠ સાગરોપમ તેત્રીશ સાગરોપમાયુયે વિજયાદિક અનુત્તર વિમાનેં વે વેલા અવતરવે કરી, સમ્યક્ત્વ કાલ પૂર્ણ કરે, એમ એકસો વત્રીશ સાગરોપમ અને મનુષ્યાયુ પૂર્વકોડી પૃથક્ત્વે અધિક કાલ લગે, મિથ્યાત્વ અને અનંતાનુવધીને અજાવે એની અશુભ વિદ્યાયોગત્યાદિક વિરોધિની પ્રકૃતિના વધને અજાવે અશુભ વિદ્યાયોગત્યાદિક સાત પ્રકૃતિનો સતત વધ હોય ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ૬૦ ॥

અસુહૃદિહગ્ધ જાઈ આગિઈ, સંઘયણાહાર નિરયુક્તોય હગ ॥

ચિર સુજ જસ આવર દસ, નપુ ઇતી હજુઅલ મસાય ॥ ૬૧ ॥

અર્થ-અસુહૃદિહગ્ધ કે० એક અશુભ વિદ્યાયોગતિ અને જાઈ કે० અશુભજાતિ ચાર, ઇટલે એકેન્દ્રિય, વૈન્દ્રિય, તેન્દ્રિય, અને ચૌર્દ્વેન્દ્રિય, એ પાંચ પ્રકૃતિ, મિથ્યાત્વ-ગુણગણે અંતરમુહૂર્તને આંતરે એની સપ્રતિપક્ષ પ્રકૃતિ વધાય, તેથી અંતરમુહૂર્તનો સતતવધ જાણવો, તેમજ આગિઈ કે० ન્યગ્રોધ, સાદિ, વામન, કુન્ડજ અને હુડ, એ પાંચ અશુભ આકૃતિ ઇટલે સંસ્થાન અને સંઘયણ કે० કૃષ્ણનારાચ, નારાચ, અર્ધનારાચ, કીલિકા અને ટેવહુ, એ પાંચ અશુભ સંઘયણ, આહાર કે० આહારકશરીર

अने आहारकांगोपांग, ए आहारकद्विक, निरयुजोयद्विग के० नरकगति, नरकानुपूर्वी,
ए नरकद्विक तथा उद्योतनाम अने आतपनाम, ए उद्योतद्विक, ए सर्व एकवीश
प्रकृतिनो सततवध, अंतर मुहूर्त्त लगे मिथ्यात्व अने सास्त्रादनगुणगणे होय अहींआं
आहारकद्विकनो वध मिथ्यात्व तथा सास्त्रादन, ए वेगुणगणे न जाणवो, तथा थिर
के० एक स्थिर, वीजी सुज के० शुज, व्रीजी जस के० यशःकीर्त्ति, यावरदस के०
स्थावर दशको, ए तेर प्रकृति पण सप्रतिपक्षमिथ्यात्वे वधाय, तेथी एनो अंतरमुहूर्त्त
लगे उत्कृष्टो सततवध जाणवो तथा नपुद्वी के० नपुसकवेद अने स्त्रीवेद, ए वे
मोहनीयनी प्रकृति पण अंतरमुहूर्त्त अंतरमुहूर्त्त परावर्त्त मिथ्यात्वे वधाय एवं ठत्रीश
प्रकृति थइ तथा दुजुअल के० हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, ए वे युग-
लनी प्रकृति पण वधविरोधिनी जणी ठछा गुणगणा लगे परावर्त्त अंतर मुहूर्त्त प्रमाण
वाधे, जो पण सातमे अने आठमे गुणगणे नि प्रतिपक्षपणे हास्य अने रति, ए एक
युगल वधाय ठे, तो पण ए वे गुणगणानो काल अंतर मुहूर्त्तनो होय. तथा मसाय
के० अशातावेदनीय पण शातावेदनीयने परवर्त्त अंतर मुहूर्त्त प्रमाण, ठछा गुणगणा सुधी
वधाय ए एकतालीश प्रकृतिनो एक समयथी मानीने उत्कृष्टो अंतर मुहूर्त्त लगे
सततवध होय जे जणी ए अधुववधिनी परावर्त्तमान प्रकृति ठे ते वीजी पोतानी
विरोधिनी प्रकृतिना वधसामग्रीने सज्जावे अंतर मुहूर्त्त परावर्त्त वधाय.

एमा स्थिर, शुज अने यश, ए त्रणनी विरोधिनी अस्थिर, अशुज अने अयश,
ए त्रणनो वध ठछा गुणगणा सुधी होय तिहां लगे परावर्त्त अंतरमुहूर्त्त पर्यंत स-
ततवध जाणवो आगळे गुणगणे जो पण ए विरोधिनी प्रकृतिनो वध नथी, तो
पण दशमा गुणगणा लगे केवल यश कीर्त्तिनो वध ठे ते पण अंतर मुहूर्त्त लगे जा-
णवो तेथी सर्व गुणगणे एकज अंतरमुहूर्त्त पर्यंत वध होय ॥ ६१ ॥

समया दत मुहुर्त्त, मणु डग जिण वइर उरखुवगेसु ॥ तिच्ची सय-
रा परमो, अत मुहुलहुवि आउ जिणा ॥ ६२ ॥ इतिस्थितिबधः ॥

अर्थ- ए पूर्वोक्त एकतालीश प्रकृतिनो समयादंतमुहूर्त्त के० एक समयथी लइने
अंतर मुहूर्त्त लगे सततवध होय तेमज मणुडग के० मनुष्यद्विक, जिण के० जिन-
नाम, वइर के० वज्ररूपनाराचसघयण, उरखुवंगेसु के० औदारिकांगोपांग, ए पांच
प्रकृतिनो तिच्चीसयरापरमो के० तेत्रीश सागरोपम उत्कृष्ट सततवध होय, तथा अ-
तमुहूलहुवि के० अंतर मुहूर्त्त प्रमाण जघन्यथी पण सततवध आउजिणा के० चार
आयु कर्मेनी प्रकृति अने पांचसु जिननामकर्मसु पण होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ६३ ॥

ए पूर्वोक्त, एकतालीश प्रकृतिनो एक समयथी मांकीने अंतरमुहूर्त्त लगे निरंतर वध होय, जे जणी अधुववधिनी ठे ते माटे ते पठी अग्रय परावर्त्त थाय

मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, जिननामकर्म, वज्ररूपजनाराचसंघयण अने श्रौदारि- कांगोपाग, ए पाच प्रकृतिनो निरंतरपणे वध होय, तो उत्कृष्टथी तेत्रीश सागरोपम पर्यंत होय, जे जणी कोइ अनुत्तर सुरने मनुष्य प्रायोग्य प्रकृतिनो वध ठे, तेथी ते सदा काल बोथे गुणठाणे होय ते जणी तेहने जव प्रथम समयथी मांकीने तेत्रीश सागरोपमना ठेव्हा समय लगे एनी विरोधिनी नरकद्विक, तिर्यंचद्विक, देवद्विक, वैक्रियद्विक, अने पांच अशुभ, सघयणादिकनो जव प्रत्ययेज वध न होय, तथा जिननामनी विरोधिनी प्रकृति कोइ नथी तेथी ते पण सम्यक्प्रत्यये करी, तेत्रीश सागरो- पम लगे निरंतरपणे वधाय अहींथा पण एक जिननाम विना शेष चार प्रकृतिनो जघन्य वध समय मात्र ठे उपरांत परिणाम जेदें विरोधिनी प्रकृति बांधे, ते अपेक्षायें लेवो तथा पुर्वे चार आयुनो निरंतर वध कळो ठे, ते मते चार आयुनो तथा जिननामनो जघन्यपदे पण अंतरमुहूर्त्तमात्र सतत वध होय, पण ते उत्कृष्टनी अपेक्षायें तो जघन्य वध मुहूर्त्त विशेष हीनपणे जाणवो जे जणी अंतरमुहूर्त्तना असह्याता जेद ठे माटे जिननामनो जघन्य सतत वध अक्षाक्षयें उपशम श्रेणीथी परतां आठमा गुणठाणाने उपास्य जागे आवतो जिननाम वध करतो आठमु, सातमु गुणठाणु स्पर्शी वली श्रेणी चढता आठमाने अत्यजागे जिननामनो अवधक थाय, तेनी वचमानो अंतर मुहूर्त्त वधक होय ए रीते उत्कृष्ट तथा जघन्यथी मूलप्रकृति तथा उत्तरप्रकृतिनो स्थितिवध अने ए स्थितिवधना स्वामी तथा सादि अनाथादिक चार जेद, चौद जीवजेदें स्थितिस्थानकनु अल्पवहुत्त, योगस्थानकनु अल्पवहुत्त, स्थितिवधनु जघन्य अने उत्कृष्ट आतर तथा अधुववधिनी प्रकृतिना जघन्य उत्कृष्ट सततवध कळा ॥६३॥

हवे अनुजाग एटले रसवध कहेवानो अवसर ठे, ते माटे तेनी व्याख्या करे ठे तिहा प्रथम अनुजागनु स्वरूप कहे ठे तिहा सर्व जघन्य कर्म वर्गणाने विपे पण सर्व जीवथी अनंत गुणा परमाणु होय वली एकेका परमाणुश्रोने विपे पण जघन्य पदे सर्व जीवथी अनंत गुणा रसविजाग पलिष्ठेद होय, जे रसनो जाग केवलीनी बुद्धिरूप शक्ती करी पण थाय नहीं, एटले केवली पण जे रसनो विजाग कदपी न शके, ते अविजाग पलीष्ठेद एने जावाणु कहीये तिहा एक डव्य परमाणु सर्व जीवथी अनंत गुणा रसाविजागे युक्त तेना सरस्वाज जे बीजा परमाणु तेनो समुदाय ने समान जातिय माटे प्रथम एक वर्गणा कहीये ते थकी वली एक रसाविजागे अधिक परमाणुनो समुदाय तेनी बीजा वर्गणा जाणवी एम एकेका रसाविजागे

चढता चढता परमाणु तेना समुदाय समुदायनी एकेकी वर्गणा करता जइयें, ते अजव्य जीवथी अनंत गुणी अने सिद्धजीवना अनंतमा जाग परिमाण निरंतर वर्गणानो समुदाय ते प्रथम स्पर्द्धक होय जे जणी प्रथम स्पर्द्धकनी उत्कृष्टी वर्गणायें जे रसाविजाग ठे ते थकी एक, वे, त्रण, संरयाता तथा असंरयाता अविजाग पली-छेद वधता परमाणु न पामीयें परंतु सर्व जीव थकी अनंतगुणे रसाविजागें वधता परमाणु तेनो समुदाय ते बीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा जाणवी वली तेथी एक रसाविजागें वधती बीजी वर्गणा. एम वली एकेका रसाविजागें वधती वधती जेवारें अजव्य जीवथी अनंतगुणी वर्गणानो समुदाय थाय, तेवारें बीजो स्पर्द्धक होय ते बीजा स्पर्द्धकनी उत्कृष्ट वर्गणाथी वली सर्व जीव थकी अनंतगुणा रसाविजागे वधता परमाणुनो समुदाय ते बीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा ते थकी वली एक रसाविजागें वधता परमाणुना समुदायनी बीजी वर्गणा एम वली पण अजव्य जीव थकी अनंतगुणी वर्गणानो समुदाय थाय, तेवारें बीजो स्पर्द्धक थाय, एवा अजव्य जीव थकी अनंतगुणा स्पर्द्धकें एक अनुजाग एटले रसनं स्थानक होय. अहीं सघला स्पर्द्धकने आंतरे सर्व जीवथी अनंतगुणी शून्य वर्गणा उठे

ते हवे सूक्ष्म अग्निकायना जीवथी तेनो कायस्थिति काळ असंख्यात गुणो ठे. ते थकी पण असंख्यात गुणां अनुजाग स्थानक थाय. तिहां एक कमक मात्र अनंत जाग वृद्धिस्थानक. (१) पठी बीजो वली असंख्यात जाग वृद्धिस्थानक (२) एम कमक मात्र स्थानकने आंतरे, आंतरे, एकेक असंख्यात जाग वृद्धिस्थानक हेतां कमक वर्ग प्रमाण स्थानकें संख्यात जाग वृद्धिस्थानक (३) कमक घन प्रमाण स्थानकें संख्यात गुण वृद्धिस्थानक (४) कमक वर्ग वर्ग प्रमाण स्थानकें असंख्यात गुण वृद्धिस्थानक (५) कडक घन घन प्रमाण स्थानकें अनंत गुण वृद्धिस्थानक (६) तेवे कमकें पटस्थान वृद्धिपणे होय अहींआ मूढमतिने समजाववा जणी कल्पनाये सर्व जीवथी अनंत गुणाने एकसो लेखवीये, ते एकादिकें वधती अजव्य थकी अनंत गुणाने पाच लेखवीये एटले एकसो उपर एकादिथी पाच पर्यंत प्रथम स्पर्द्धक, पठी वसे उपर एकादिथी पांच पर्यंत बीजो स्पर्द्धक, त्रणसे उपर एकादिथी पाच पर्यंत बीजो स्पर्द्धक, चारसे उपर एकादिथी पाच पर्यंत चोथो स्पर्द्धक, एनी स्थापना सविस्तर कर्म पयमीथी जाणवी.

अहींआ रागादिकने वश थको जीव, सिद्धने अनंतगुणा एटला परमाणुयें निष्पन्न कर्मस्कंधना ग्रहण करे ठे ते दलीयाने विपे परमाणु दीव

जागें अने अजव्य थकी जूदा जूदा समय, थकी सर्व जीव

અનંતગુણા અનુજાગ ઇટલે રસ વિજાગના પલિઠેદ હોય તેની મંદ્રેષ વ્યાગ્યા કરી. હવે આગલ સૂત્રે કહે છે

તિથો અસુહ સુદાણ, સંકેસ વિસોહિઝ વિવક્ષયઝ ॥

મંદરસો ગિરિ મહિરય, જલરેદ્દા સરિસ કસાણ્દિ ॥ ૬૩ ॥

અર્થ—અસુહ કે० અશુજ જે પાપ પ્રકૃતિ તેનો માગે કરુનો રસ, લીવનાદિકનો રસ જેમ સહેજનો એક ઘાળીઝ તે કટુકરસ હોય, તે અગ્નિ ઉપરે કાઢતાં શેરનો અર્ધશેર રહે, તે કટુકરસ વેઠાળીઝ રસ જાણવો, અને શેરનો ત્રીજો જાગ રહે, તે ત્રિઘાળીઝ રસ, કટુકતમ જાણવો, અને શેરનો પાશેર રહે, તે તિથો કે० તીવ્રરસ ચોઘાળીઝ અતિ કટુકતમ હોય તેમજ સુદાણ કે० શુજ જે પુણ્ય પ્રકૃતિ તેનો રસ, શેલડીની પેરે મધુર જેમ શેલડીનો એકઘાળીઝ રસ સહેજનો મિષ્ટ, વેઠાળીઝ મિષ્ટતર, ત્રિઘાળીઝ મિષ્ટતમ, ચોઘાળીઝ અત્યત મિષ્ટનમ વલી તેહીજ મીઠા રસ માંહે એક ચણુ પાળી ઘાલતાં મદ થાય પશલી જર પાળી ઘાલતા મદતર થાય કરવો, મોરીઝ માત્ર પાળી ઘાલતા મદતમ થાય ઘમો પાળી જેલતા અત્યત મદતમ થાય એમ કરવામા પણ કટુકપણુ મદ, મંદતર, મદતમ તથા અત્યત મદ હોય એમ અનેક જેદ રસને વધે તથા ઉદયે હોય એ રસનુ તરતમણુ કપાયને તારતમ્યપણે હોય, જે જણી મદ કપાયે પાપપ્રકૃતિ મદરસપણે વાધી હોય તેને વલી કપાયની તીવ્રતાયે, તીવ્રરસપણે અશુજ અધ્યવસાયે કરી જોગવે તેમજ વલી શુજ અધ્યવસાયે કરી જોગવે તો જે પ્રકૃતિ તીવ્રરસપણે વાંધી હોય, તેને પણ મદરસે કરી જોગવે, ઇટલે વ્યાજી પાપપ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ કટુકરસ ચોઘાળીઝ તે સંકેસ કે० અત્યત સહેજે તીવ્ર કપાયોદયે કરી અત્યત કટુક ચોઘાળીઝ રસ વધાય, અને શુજ વેંતાલીશ પુણ્યપ્રકૃતિનો રસ, કપાયોદય મદતારુપ વિસોહિઝ કે० અતિવિશુદ્ધાધ્યવસાયે કરી ચોઘાળીઝ રસ અતિ મીઠો વધાય

અને વિવક્ષયઝ કે० ઘથી વિપરીતપણે ઇટલે સહેજની મદતાયે અને વિશુદ્ધિની વૃદ્ધિયે વ્યાજી પાપપ્રકૃતિનો મદરસો કે० મદ, મંદતર, મદતમ અને અતિ મદતમ રસ વધાય, અને વિશુદ્ધાધ્યવમાયની ઢાળીયે મલિન પરિણામની વૃદ્ધિયે વેંતાલીશ પુણ્યપ્રકૃતિનો રસ મદ, મદતર, મદતમ વધાય તથા તેમજ શુજ પ્રકૃતિની ઉદ્ધર્તના પણ વિશુદ્ધાધ્યવસાયે હોય, અને અશુજપ્રકૃતિની ઉદ્ધર્તના સહેજાધ્યવસાયે હોય તેમ શુજ પ્રકૃતિની રસાપવર્તના શુજપરિણામે હોય, અને અશુજપ્રકૃતિની રસાપવર્તના અશુજપરિણામે હોય

गिरि के० पर्वतनी राय सरखो अनंतानुबंधीउं क्रोध, तेम अनंतानुबंधीआ मानादिक पण लेवा. तेना उदये अति संक्षिप्त मखिन परिणामी जीव, पापप्रकृति-
नो अति कटुक चोगाणीउं रस बांधे तो पण वेतालीश पुण्यप्रकृतिनो वे गणीउं
रस बांधे जे चणी शुचप्रकृतिनो एकगणीउं रस बांधाय नहीं, माटे वेगणीउं कह्यो,
अने उदयमां एकगणीउं पण होय. ते वारें अति संक्षेपे करी वेगणीउं रस, तेने
एकगणीउं करी उदीरे वेदे

तथा महि के० तलावमध्ये पाणी सूकाणा पठी माटीनी राय ते सरीखो अप्रत्या-
खानीउं क्रोध जाणवो तेमज अप्रत्याख्यानीआ मानादिक त्रण पण लेवा तेना
उदये संक्षेपपरिणामे शुच तथा अशुच प्रकृतिनो रस त्रिगणीउं बांधाय, पण एटहुं
विशेष जे, चढते परिणामे शुच प्रकृतिनो रस बांधाय, अने पकते परिणामे अशुच प्रकृतिनो
रस बांधाय एक स्थानकमध्ये पण चढता पकतां रसस्थानक असंख्यातां असंख्यातां ठे
तथा रय के० रज एटले धूलमांहेली रेखा ते सरखो प्रत्याख्यानीउं क्रोध जाणवो
तेमज प्रत्याख्यानीआ मानादिक त्रण पण लेवा. तेना उदयधी पापप्रकृतिनो वेगणीउं
अने पुण्यप्रकृतिनो चोगणीउं रस बांधाय, तेमध्ये मंद रस बांधे

तथा जलरेहासरिस के० पाणीनी रेखा सरखो सज्जलन क्रोध तेमज मानादिक
पण लेवा. एना उदये पुण्यप्रकृतिनो तीव्र चोगणीउं रस बांधाय, अने पापप्रकृतिनो
एकगणीउं रस बांधाय ए रीते अशुच प्रकृतिनु अनंतानुबंधीये, अप्रत्याख्यानीए,
प्रत्याख्यानीए तथा संज्वलनें, कसाएहि के० कपाये करी अनुक्रमें चोगणीउं, त्रिग-
णीउं, वेगणीउं, एकगणीउं रस बांधाय तथा शुच प्रकृतिनो सज्जलने, प्रत्याख्या-
नीए, अप्रत्याख्यानीए, अनंतानुबंधीए करी चोगणीआदिक अनुक्रमें रस बांधाय,
ते कहे ठे ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ६३ ॥

चउ गणार्ई असुहो, सुहन्नदा विग्घ देस आवरणा ॥

पुम सजलणिग ड ति चउ, ठाण रसा सेस डगमाई ॥ ६४ ॥

अर्थ—चउगणार्ईअसुहो के० गिरिरेखा समान अनंतानुबंधीआ कपायें करीने
अशुच प्रकृतिनो रस चोगणीउं बांधाय, पृथ्वीरेखा समान अप्रत्याख्यानीया कपायें
करी अशुच प्रकृतिनो रस, त्रिगणीउं बांधाय, रजरेखा समान प्रत्याख्यानीया कपाये
करी अशुच प्रकृतिनो रस वेगणीउं बांधाय, जलरेखा समान सज्जलन कपाये करीने
अशुच प्रकृतिनो रस एक गणीउं बांधाय, अने सुहन्नदा के० शुच प्रकृतिनो रस, एधी
अन्यथा कहेवो, एटले जलरेखा अने समान संज्वलन तथा प्रत्याख्यानीआ
कपाये करीने शुच प्रकृतिनो रस बांधाय, पृथ्वीरेखा

नीत्या कपायें करीने शुज प्रकृतिनो रस त्रिठाणीउं वधाय, गिरिराय समान अनं-
तानुबंधीया कपाये करीने शुज प्रकृतिनो रस वेठाणीउं वधाय अने एकठाणीउं रस
तो शुज प्रकृतिनो नज वधाय हवे जे प्रकृतिनो जेटले प्रकारें रस वधाय, ते कहेवे

विंघ के० पाच अंतराय, देसआवरणा के० केवलद्विक वर्जिने शेष चार ज्ञाना-
वरणीय तथा त्रण दर्शनावरणीय, एवं सात, पुम के० पुरुषवेद, संजलण के० चार संज-
लना कपाय, एच सत्तर प्रकृतिनो रस इग के० एकठाणीउं, छु के० वेठाणीउं, ति
के० त्रिठाणीउं, चठठाणरसा के० चार ठाणीउं रस पण वधाय एटले ए सत्तर
प्रकृतिनो रस, चार प्रकारें वधाय तेमध्यें एनो एकठाणीउं रस तो नवमा गुणठा-
णाना सत्पाता जाग गया पठी वधाय, अने तेथी नीचेना गुणठाणे वेठाणीआ,
त्रिठाणीआ, अने चोठाणीआ रस वधाय अने ए सत्तर प्रकृतिथी सेसडुगमाई
के० शेष रही जे एकसो त्रण प्रकृति, तेनो वेठाणीआदिक रस वधाय पण एकठा-
णीउं रस न वधाय जे जणी तेमध्यें अशुज पाप प्रकृति पाशव ठे, ते तो नवमे
गुणठाणे वधातीज नथी, तेथी तेनो एकठाणीउं रस न होय एमांथी जो पण
केवलज्ञानावरणीय तथा केवलदर्शनावरणीय, ए वे प्रकृतिनो नवमे अने दशमे
गुणठाणे बंध ठे, तथापि ते वे प्रकृति, सर्वधातिनी ठे, तेनो रस, एकठाणीउं न
होय अने वेंतालीश पुण्य प्रकृतिनो रस तो एकठाणीउं नज वधाय, जे जणी
असंरयाता लोकाकाश प्रदेश प्रमाण सक्केशनां स्थानक ठे ते थकी कांडक जाजेरां
विशुद्धिना स्थानक ठे ए वे यद्यपि तुल्य ठे तथापि तेमांहे विशुद्धि स्थानक कांडक
अधिक ठे जे माटें उपशमश्रेणीये विशुद्धि स्थानकें चडे ठे अने पकतो पण तेदलेज
सक्केश स्थानकें पाठो उतरे ठे एटले तुल्य ठे चढवाना जेटला विशुद्धि स्थानक
तेदलांज उतरतां सक्केशस्थानक होय, जेम प्रासाद उपर चढवानां जेटला पगधीआं
तेदलांज उतरवाना पण पगधीआ होय, पण कपकश्रेणीना जे विशुद्धिना अध्यव-
साय स्थानकें चडे ठे, ते पाठो उतरतो नथी तेथी सक्केशस्थानक तेदलां उठां होय,
अने विशुद्धिस्थानक अधिक ठे, तिहा अतिविशुद्धिस्थानकें शुज प्रकृतिनो चोठाणीउं
रस वधाय अने अत्यंत सक्केशस्थानकें शुज प्रकृतिनो बंध न होय अने नरकप्रायो-
ग्य बाधता अत्यंत सक्केशें रेकिय, तेजस अने कर्मणादिक जे शुज प्रकृति वधाय
ठे ते पण तथा स्वजावें वेठाणीआ रसे वधाय, पण एकठाणीआ रसें न वधाय, तथा
पूर्व सज्जलन कपायोदये करी पापप्रकृतिनो एकठाणीउं रस वधाय एम कछु ते
पण स्थूलनयं कछु जे जणी सज्जलन उदये पाप प्रकृतिनो वेठाणीउं पण रसबध
होय, ए रीतें स्थानक, प्रत्यय, प्ररूपणा कही ॥ ६४ ॥

॥ हवे शुजाशुज रसनु खरू कहै ठे ॥

निबु इहुरसो सहजो, इ ति चउ जाग कढि इक जागं तो ॥

इग गाणाई असुहो, असुहाण सुहो सुहाणं तु ॥ ६५ ॥

अर्थ—निबुइहुरसोसहजो के० लींवनानो रस सहजें कनवो होय, अने इहुर एटले शेलमीनो रस, सहजें खजावे मीगो होय, तेम पापप्रकृतिनो रस सहजें कनवो अति उद्वेगहेतु होय, ते एकगणीउं कहीयें, अने वेंतालीश पुण्यप्रकृतिनो रस सहजे इष्ट आनंद हेतु होय, ते एकगणीउं कहीयें तिहां दृष्टांत कहै ठे छुतिचउ-जागकढिइकजागतो के० वे जागनो रस काढी उकाळीने एक जागनो राखीयें तेने वे गणीउं कहीयें, त्रण जागनो काढी उकाळीने एक जागनो राखीयें, तेने त्रिग-णीउं कहीये, अने चार जागनो काढी उकाळीने एक जागनो राखीयें, तेने चोगा-णीउं कहीये, एटले लींवनानां सहजना एक शेर रसने अग्नि उपर कढतां अर्धशेर रहे ते घणो कनवो होय. तेम व्याशी पापप्रकृतिनो वे गणीउं रस कटुकतर अनिष्टतर होय, शेलमीनो रस काढतां एकगणीउं अर्द्धशेर मात्र रहे ते मिष्टतर, इष्टतर, होय ते वे गणीउं रस जाणवो, तथा जे काढतां शेरनो त्रीजो जाग मात्र रहे ते त्रिगणीउं रस होय, ते व्याशी पापप्रकृतिनो रस कटुकतम, अनिष्टतम होय वेंतालीश पुण्यप्रकृतिनो रस मिष्टतम, इष्टतम, चित्त प्रसन्नतानो हेतु होय ते त्रिगणीउं रस जाणवो, तथा जे रस काढतां थकां शेरनो पाशेर मात्र रहे ते चोगणीउं रस होय, ते पुण्यप्रकृतिनो तो शुज अत्यंत मिष्टतम, अत्यंत इष्टतम, आनंदहेतु होय अने पापप्रकृतिनो अत्यंत कटुकतम, अत्यंत अनिष्टतम, महाउद्वेग हेतु चोगणीआ रसनो उदय होय ए मूढमतिने समजाववा हेतुयें दृष्टांत कहा अन्यथा कर्मदखने विषे तो अनंत रसजेद होय ठे

इगगाणाईअसुहो के० ए रीतिं अशुज प्रकृतिनो रस, एकगणीआदिक ते असु-हाण के० अशुजपणे वधतो लेवो अने सुहोसुहाणतु के० शुज प्रकृतिनो रस, शुज मीगो वधतो जाय माटें शुजपणे वधतो लेवो अहींआं तु शब्दे विशेषण कहै ठे

पुरुषवेदादिक सत्तर प्रकृतिना एकगणीआ रस स्पर्द्धकअसंख्याता ठे तेमध्ये ज-घन्य रस स्पर्द्धक पण असंख्याता ठे तेह सहज जघन्य रस स्पर्द्धक ते लींवनाना रस समान जाणवा ते थकी वीजो रस स्पर्द्धक अनंतगुण रसाविज्ञागें अधिक जाणवो एम अनंतगुण रसाविज्ञागे वधतां वधता असंख्याता रस स्पर्द्धक एकगणीआ रसना होय ते थकी अनंतगुण वीर्यबासा वेगणीआ रसना असंख्याता रस स्पर्द्धक होय,

ते थकी अनंतगुण वीर्यवाला त्रिगुणाश्रया रसना असंरयाता रस स्पर्द्धक होय,
ते थकी अनंत गुण वीर्यवाला चोगाणीश्रया रसना असंरयाता रस स्पर्द्धक होय

केवलज्ञानावरणीय प्रमुख सर्व घातिनी वीक्ष प्रकृतिना रस स्पर्द्धक, एकगणीश्रया
न होय, अने देशघातिनी प्रकृतिना चोगाणीश्रया तथा त्रिगुणीश्रया रसवाला ते सर्वघा-
तिश्रया रसस्पर्द्धक जाणवा अने वेगणीश्रया रसवाला पण केटलाएक उत्कृष्ट रसवाला ते
सर्वघातिश्रया जाणवा तथा मंद रसवाला ते देशघातिश्रया रस स्पर्द्धक जाणवा तथा
एकगणीश्रया रसवाला जे स्पर्द्धक होय, ते देशघातिज जाणवा ते स्पर्द्धक स्वरूपे कडानी
पेरे स्थूल विद्रवंत होय, अने कोडएक कवळना विवरनी पेरे मध्य विद्रवंत होय,
अने कोडएक, सूक्ष्मवस्त्रनी पेरे विद्रवंत दूखा मलीन होय, अने जे सर्वघातिश्रया
रस स्पर्द्धक होय, ते त्रावाना पत्रानी पेरे निश्चिद्रवंत घृतनी पेरे चीकणा होय ते
अवररनी पेरे निर्मल एवा जे ज्ञानादिक आत्माना गुण आवरवा योग्य ठे, ते सर्व आनरे

अने वेंतालीश पुण्यप्रकृतिनो रस जघन्यपणे एक गणीठ न होय, माटे वे
गणीठ सहेजे शेळडीना रस सरखो जघन्य रस स्पर्द्धक होय, तेथी अनंतगुण
वृद्धिगत रसे वीजो स्पर्द्धक एम अनते अनंतगुण वृद्धिये वेगणीए रस स्पर्द्धक अस-
रयात स्थानक पूर्ण थाय ते थकी वली आनंतगुणवीर्य वधता वधता असंरयाता
रस स्पर्द्धक त्रिगुणीश्रयाना जाणवा, ते थकी अनंतगुणवीर्य वृद्धिगत चोगाणीश्रया रस
स्पर्द्धक, ते पण असंरयाता जाणवा ए सौअघातिश्रया जाणवा एम घाति तथा अ-
घाति ए एक स्थानकादिक रसनी अपेक्षाये होय ॥ इति ॥ ६५ ॥

॥ अथोत्कृष्टरसवधस्वामिन आह ॥ हवे उत्कृष्ट रसवधना स्वामी देखाडे ठे ॥

तिव्व मिग थावरायव, सुर मिन्ना विगल सुहुम निरय तिगं ॥

तिरि मणु आउ तिरिनरा, तिरिङ्ग ठेवठ सुर निरया ॥ ६६ ॥

अर्थ-मिगथावरायव के० एकेंद्रियजाति, स्थावरनाम अने आतपनाम, ए त्रण
प्रकृतिनो तिव्व के० तीव्र एटले चोगाणीठ उत्कृष्ट रसवध सुरमिन्ना के० ईशान
देवलोक पर्यंतना मिथ्यात्वी देवताने होय, ते मध्ये आतपनामकर्म, पुण्यप्रकृति ठे
अने तेनो वध मिथ्यात्वेज ठे तथा तेनु सक्केशपणु अने विशुद्धपणु ए वेहु मिथ्या-
त्वेज ठे जे जणी आतपनो तीव्ररसवध, मिथ्यात्वी देवताने तत्प्रायोग्य विशुद्धियें
खेवो वीजी प्रकृतिना वधक अति सक्किष्ट लेवा, जे जणी एवा सक्केशें वर्त्तता जो
मनुष्य तथा तिर्यच होय तो नरक प्रायोग्य वाघे, तेथी ते न लीधा, तथा नारकी
अने सनत्कुमारादिक देवलोकना देवता तो जव प्रत्ययेज एकेंद्रिय प्रायोग्य ए प्रकृति
नधी बांधता, तेथी ते पण एना अधिकारी नथी अने सौधर्म, ईशाननां सम्यक्दृष्टि

દેવતા તો મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય વાંધે છે તેથી તે પણ એના વંધાધિકારી નહીં; અને જવન-
પતિ, વ્યતર, જ્યોતિષી, સૌધર્મ અને ઈશાન દેવલોકના મિથ્યાત્વી દેવતા આતપની
લઘુસ્થિતિ વાંધતાં એકેન્દ્રિયજાતિ તથા સ્થાવરનામ કર્મની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ વાંધતાં
તીવ્રરસે વાંધે

ફગલ કે૦ વિકલત્રિક, સુદુમ કે૦ સૂક્ષ્મ, અપર્યાપ્ત અને સાધારણ, એ સૂક્ષ્મત્રિક;
નિરયતિગ કે૦ નરકત્રિક અને તિરિમણુઆઝ કે૦ તિર્યંચાયુ, અને મનુષ્યાયુ; એ
અગ્નીઆર પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ રસ વંધના અધિકારી સન્નિઆ પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તા મિથ્યા-
દૃષ્ટિ સંત્યાતા વર્ણયુવાલા તત્પ્રાયોગ્ય સંકેશે વર્તતા એવા તિરિનરા કે૦ મનુષ્ય અને
તિર્યંચ હોય. જે જળી એ માંદેલી પહેલી નવ પ્રકૃતિનો વંધ, દેવતા નારકીને તો જવ
પ્રત્યેજ નથી, અને મનુષ્ય તિર્યંચાયુનો જો પણ દેવતા નારકીને વધ છે, તો પણ
એની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ, ત્રણ પદ્યોપમ પ્રમાણ વાધતા ઉત્કૃષ્ટ રસ વધાય તેવો વંધ તો
દેવ તથા નારકીને યુગલીઆના આયુનો વધ નથી તેથી ન વધાય, અને સાસ્વાદન
ગુણગણે પણ ઘોલના પરિણામે એવડી સ્થિતિ ન વધાય, તેથી તે સાસ્વાદન વિના
મિથ્યાત્વીજ ઉત્કૃષ્ટ રસના વધાધિકારી લીધા. તથા યુગલીઆ પણ ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ
પદ્યોપમ મનુષ્યાયુ ન વાંધે, માટે તે પણ ન લીધા. અને મિશ્રાદિક ગુણગણે મનુષ્ય
તથા તિર્યંચ સંત્યાતા વર્ણયુવાલાને પણ એ વે આયુનો વંધ નથી, તે માટે મિથ્યા-
ત્વીજ લીધા તથા અતિ સંક્ષિપ્ત આયુઃકર્મ ન વાંધે, તેથી તત્પ્રાયોગ્ય સંકેશે
વર્તનાજ ગ્રહણ કહ્યા, એટલે ચૌદ પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ રસ, વધાધિકારી કહ્યા અહીં
નરકત્રિકનો ઉત્કૃષ્ટ રસ સર્વ સંક્ષિપ્ત મનુષ્ય તિર્યંચ મિથ્યાત્વી વાંધે, તે અતિ સંક્ષિ-
પ્તપણુ ઉત્કૃષ્ટ વે સમય લગે રહે, અને શેષ ઠ પ્રકૃતિના વધક તત્પ્રાયોગ્ય સંક્ષિપ્ત
પરિણામી લેવા, જે જળી આતે સંક્ષિપ્ત જીવ, નરક પ્રાયોગ્ય વાંધે છે, તથા નરકાયુ
પણ અતિ સંકેશે વધાય છે.

તિરિડુગ કે૦ તિર્યંચગતિ, તિર્યંચાનુપૂર્વી, એ તિર્યંચત્રિક અને ટેવઠ કે૦ ટેવઠું
સંઘવણ, એ ત્રણ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ રસવધ તો અતિ સંક્ષિપ્ત મિથ્યાત્વી સુર કે૦ દેવ-
તાને હોય, જે જળી એવા સંક્ષિપ્ત પરિણામે વર્તતા મનુષ્ય, તિર્યંચ તો નરક પ્રાયોગ્ય
વાંધે, અને દેવતાને જવ પ્રત્યે નરક પ્રાયોગ્યનો વધ નથી, તેથી તે ઉકાળે એ તિર્યંચ
ગતિ પ્રાયોગ્ય વાંધે, તેથી મિથ્યાત્વી દેવતા તથા મિથ્યાત્વી નિરયા કે૦ નારકી
એના વધાધિકારી લીધા તેમઘ્યે પણ સ્વયણના ઉત્કૃષ્ટ રસવધના સ્વામી
જ્યોતિષી અને સૌધર્મ, ઈશાન દેવલો

મિથ્યાત્વે એવે સંક્ષિપ્તે

एकेंद्रिय प्रायोग्य नामकर्मनी प्रकृति बांधे, परंतु ते ठेवठा संघयणना अनुकृष्ट रस-
वधक होय, तेथी ते न लीधा तथा सम्यक्दृष्टि देवने ए त्रण प्रकृतिनो वध नथी,
ते जणी ते पण न लीधा ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ६६ ॥

विजवि सुरा हारग डग, सुख गइ वन्न चउ तेय जिण सायं ॥

सम चउ परघा तस दस, पणिंदि सासुच्च खव गाउ ॥ ६७ ॥

अर्थ—विजवि के० वैक्रियशरीर, वैक्रियश्चगोपांग, ए वैक्रियद्विक तथा सुराहारगडग
के० देवगति, देवानुपूर्वी, ए सुरद्विक અને આહારકદ્વિક તથા સુખગઈ કે० શુજલ-
ગતિ, વન્નચંડ કે० શુજ વર્ણ ચતુષ્ક, તેય કે० તેજસ, કાર્મણ, અગુરુલુ અને
નિર્માણ, એ તેજસચતુષ્ક, જિણ કે० જિનનામકર્મ, સાય કે० શાતાવેદનીય, સમચંડ
કે० સમચતુરસ્તસ્થાન, પરઘા કે० પરાઘાત, તસદસ કે० ત્રસદશક, પણિંદિ કે०
પચેન્દ્રિયજાતિ, સાસુચ કે० શ્વાસોશ્વાસ, ડઘેગોંત્ર, એ વત્રીશ પુણ્યપ્રકૃતિનો ડત્કૃષ્ટ
રસવધક લવગાઝ કે० ક્ષપક ઇટલે ક્ષપક શ્રેણીયેં ચઢતો મનુષ્ય તેને ક્ષપક
કહીયે જેમ રાજ્યયોગ કુવરને રાજા કહીયે, તેમ ચારિત્ર મોહનીય ક્ષપણી ક્ષપક-
શ્રેણી જેણે આરજી, તેને ક્ષપક કહીયે, તે મધ્યે પણ શાતાવેદનીય, ડઘેગોંત્ર અને
ત્રસદશક માહેલી યશ કીર્તિ, એ ત્રણ પ્રકૃતિનો ડત્કૃષ્ટ રસ વધક સૂક્ષ્મ સંપરાયને
ચરમ જાગ વર્તિ ક્ષપક હોય જે જણી એ ત્રણ પ્રકૃતિના વધકમાહે એહિજ અતિ
વિશુદ્ધિ ઠે, અને પુણ્યપ્રકૃતિનો ડત્કૃષ્ટ રસવધ અતિવિશુદ્ધિયેં હોય જેવારેં આપણા
રસગ્રસ્થાનક અનતગુણ વિશુદ્ધિયે હોય, તેવારેં એ પ્રકૃતિ વધાય તે જણી કહી તથા
એ ત્રણ પ્રકૃતિ વિના શેષ રહી જે ડંગણત્રીશ પુણ્યપ્રકૃતિ, તેના ડત્કૃષ્ટ રસવધ
અપૂર્વકરણના સાત જાગમધ્યે ઠઠે જાગે ત્રીશ પ્રકૃતિનો વધ વિષેદ થાય ઠે તે
મધ્યે એક ડપઘાત વિના શેષ ડંગણત્રીશ પ્રકૃતિને ચરમ યધે ક્ષપકને અતિ
વિશુદ્ધિ જણી ચોઠાણિંડ રસ વધાય એ ડંગણત્રીશ પ્રકૃતિના વધક માહે
એહજ અતિ વિશુદ્ધ ઠે તેથી ક્ષપક મનુષ્ય, એના ડત્કૃષ્ટ રસ વધના સ્વામી
જાણવા જે જણી દેવતા, નારકી તથા તિર્યંચને આઠમું ગુણઠાણુ ન હોય, તેથી તે
પના અધિકારી ન કહ્યા અને જો પણ ડપશમ શ્રેણીયેં અપૂર્વકરણ તથા સૂદમસપ-
રાય, એ વે ગુણઠાણુ હોય ઠે, અને તિહા એ પ્રકૃતિનો વધ વિષેદ પણ સજવે તથાપિ
ક્ષપક શ્રેણીના અધ્યવસાય સ્થાનક થકો કપાયની સત્તા સહિત ડપશમ શ્રેણીના
અધ્યવસાય સ્થાનક વિશુદ્ધિની અપેક્ષાયેં અનતગુણા હીન હોય, અને શુજ પ્રકૃતિનો
- રસગ્રસ્થ તો અતિ વિશુદ્ધિયે વધાય ઠે તેથી ક્ષપક શ્રેણીના મનુષ્યજ એના

उत्कृष्ट रसना बंधाधिकारी कक्षा. एवं (५ए) प्रकृतिना उत्कृष्ट रस बंध स्वामी कक्षा.
इति समुच्चयार्थ. ॥ ६७ ॥

तमतमगा उज्जोयं, सम्मसुरा मणुय उरल डग वडरं ॥

अपमत्तो अमराज, चउ गइ मिठाउ सेसाणं ॥ ६८ ॥

अर्थ-तमतमगा के० तमतमा एवे गोत्रे अने माघवती नामें सातमी नरकपृथ्वी.
तेना नारकी तथाविध अकाम निर्झरायें करी, कर्म खपावतां यकां विशुद्ध परिणामे
करी सम्यक्त्व पामवाने अर्थे यथाप्रवृत्तिकरण करे, तिहां अपूर्वकरणे करी अत्यंत-
गुण विशुद्धिये बहुल कर्म खपावतां ग्रथिजेदे अने अनिवृत्तिकरणे करी मिथ्यात्वनी
स्थितिना वे जाग करे, ते अतर करणथी प्रथम स्थिति, ने चरम समयें जे थकी
आगले समये सम्यक्त्व लेशे ते मिथ्यात्व स्थितिने चरम समयें उज्जोयं के० उद्यो-
तनाम कर्मनो उत्कृष्ट रसबध करे, तथा वीजा देवता नारकी तो एवी विशुद्धियें
वर्त्तता मनुष्य प्रायोग्य बाधे, तथा तिर्यच तो मनुष्य अने देवता प्रायोग्य बाधे, अने
सातमी नरकना नारकीने तो जब प्रत्ययें देव तथा मनुष्य प्रायोग्यनो बध नहीं, ते
स्थानके ए उद्योतनामनी पुण्यप्रकृति तिर्यच गति सहचारी बाधे एना बंधकमांहे
एहज अत्यंत विशुद्धि ठे

सम्मसुरा के० सम्यक्त्वदृष्टि देवता तो मणुयउरलडग के० मनुष्यद्विक तथा
औदारिकद्विक अने वडर के० वज्ररूपजनाराच सघयण, ए पांच पुण्यप्रकृति मनुष्यगति
प्रायोग्य अति विशुद्ध सम्यक्दृष्टि देवता, उत्कृष्ट रसे बांधे, तेथी ते एना स्वामी
जाणवा. जे जणी तिर्यच तथा मनुष्य एवी विशुद्धियें वर्त्ततो देव प्रायोग्यज बाधे,
अने देवता एवी विशुद्धिये मनुष्य प्रायोग्यज बाधे तेथी देवताज एना बंधाधिकारी
लीधा, अने मिथ्यात्वनीने पण एवी विशुद्धि न होय, तेथी सम्यक्दृष्टि देवताने नंदी-
श्वरें चैलवंदन, जिनकल्याणक महोत्सवादिक, जिनव्याख्यान श्रवणादिक अनेक
सम्यक्त्व उज्ज्वलताना कारण होय, अने नारकी सम्यक्दृष्टिने पण एवा कारणने
अज्ञावे ए पांच प्रकृतिनो उत्कृष्ट रसबध न होय, तेथी ते एना उत्कृष्ट रसबध-
कारी न कक्षा परंतु देवताज कक्षा

अपमत्तो के० अप्रमत्त गुणस्थानके वर्त्ततो साधु प्रमत्त गुणगणायी अमराज के०
देवायु बध करतो अप्रमत्त चढे, ते अति विशुद्धियें देवायुनी उत्कृष्टस्थिति तैत्रीश
सागरोपमनी बांधतो उत्कृष्ट रसपणे बांधे, देवायुनी उत्कृष्टी स्थिति अने उत्कृष्ट रस,
ए वेहु अति विशुद्धपणे वधाय. देवायुना बधकमांहे एहिज अति विशुद्ध बधस्थानक

ઠે. એમ વૈંતાલીશ પુણ્યપ્રકૃતિ અને ચૌદ પાપપ્રકૃતિ મલી ઠપ્પ પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ રસવધ સ્વામી કહ્યા

ચતુર્ગમિષ્ટાઝસેસાણં કેળ તે થકી શેપ જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય નવ, કપાય શોભ, મિથ્યાત્વમોહનીય, નોકપાય નવ, પ્રથમ સંઘયણ વિના શેપ પાંચ સંઘયણ, પ્રથમ સંસ્થાન વિના શેપ પાંચ સંસ્થાન, અશુભવર્ણચતુષ્ક, અસ્થિર પદ્મ, ઉપધાત, કુલગતિ, નીચૈર્ગોત્ર, પાંચ અતરાય, એવં અઢશઠ પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ રસવંધ સ્વામી ચાર ગતિના પચેડિય પર્યાસા મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવ જાણવા, તે માંહે પણ વચલા સઘયણ ચાર અને વચલા સંસ્થાન ચાર, સ્ત્રીવેદ, પુરુષવેદ, હાસ્ય, રતિ, એ ચાર પ્રકૃતિ વિના શેપ ઠપ્પ પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ વધાધ્યવસાય સ્થાનકમાહે જે અત્યત મલિન સંક્ષિપ્ત અધ્યવસાયસ્થાનક હોય, તિહા ઉત્કૃષ્ટ રસવધ કરે, અને હાસ્ય તથા રતિનો ઉત્કૃષ્ટ રસ મધ્યમ સંક્લેશે વધાય, જે જાણી ઉત્કૃષ્ટ સંક્લેશે તો વેદમધ્યે નપુસકવેદ અને હાસ્યાદિકમધ્યે શોક તથા અરતિ વાધે ઠે, સંસ્થાન મધ્યે હુંકસંસ્થાન અને સઘયણમધ્યે ઠેવહુ સઘયણ, એ ઉત્કૃષ્ટ રસે વધાય, તેથી એ ચાર પ્રકૃતિનો રસવધ મધ્યમ સંક્લેશે હોય, તૈથી એ ચાર પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ રસવધાધિકારી મધ્યમ સંક્લેશી ચતુર્ગતિક જીવ જાણવા એમ અઠશઠ પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ રસ વધાધિકારી કહ્યા, અને ઠપ્પ પ્રકૃતિના પૂર્વે કહ્યા એવ સર્વ મલી એકસો ને ચોવીશ પ્રકૃતિ થઈ તેના ઉત્કૃષ્ટ રસવધાધિકારી કહ્યા તેમધ્યે વૈંતાલીશ પુણ્યપ્રકૃતિ અને વ્યાશી પાપપ્રકૃતિ જાણવી ॥૬૮૧॥૬૯॥

હવે એ એકસો ને ચોવીશ પ્રકૃતિના જઘન્ય રસવધાધિકારી કહેઠે જે જાણી ઉત્કૃષ્ટ રસ તથા જઘન્ય રસ કહેવાયકી વચલાં સર્વ મધ્યમ રસસ્થાનક સુખે જાણ્યાં જાય, તે જાણી જઘન્ય રસવધના સ્વામી કહે ઠે

થીણ તિગં અણ મિઠ, મંદ રસં સજમ્મુહો મિઠો ॥

વિય તિય કસાય અવિરય, દેસ પમત્તો અરહ સોણ ॥ ૬૯ ॥

અર્થ-થીણતિગ કેળ થીણહીત્રિક, અણ કેળ અનતાનુવંધીઆ ક્રોધાદિક ચાર, મિઠ કેળ મિથ્યાત્વમોહનીય, એ આઠ પ્રકૃતિનો મદરસ કેળ મદ એટલે અત્યત જઘન્ય રસના વધાધિકારી સજમ્મુહો કેળ જે મનુષ્ય ચારિત્રને સન્મુખ થયેલો એટલે જે મનુષ્ય આગલે સમયે સઘમસહિત સમ્યક્ત્વ પામશે એવો અનિવૃત્તિ કરણના ચરમ સમયવર્તિ મિઠો કેળ મિથ્યાત્વી મનુષ્ય જાણવો જે જાણી એ આઠ પ્રકૃતિના વંધક-માંહે એવી વિશુદ્ધિ વીજા સ્થાનકે ન પામિયે, જો પણ મિથ્યાત્વીથી સાસ્વાદનીના અધ્યવસાય ઉજ્જ્વલ ઠે તથાપિ સાસ્વાદન ગુણગણ તો પક્તાં હોય ઠે. તે અપેક્ષાએ સંક્ષિપ્ત કહીયે. તેણે થીણહીત્રિક — તે

मध्यम रसें वंधाय, पण मंद रसें तिहां न वंधाय ए आठ पापप्रकृति ठे सैं जणी एनो जघन्य रस विशुद्धियें वंधाय, ते विशुद्धाध्यवसाय तो ग्रंथिजेद करतां होय, ते मांहे पण वली चारित्र सहित सम्यक्त्व पडिवजनारनी विशुद्धि अधिक होय ठे, तेथी तेनेज लीधा, अने सम्यक्त्व लह्या पठी तो ए आठ प्रकृतिनो वंध नज होय, ते माटें सम्यक्त्व प्राप्तिथी पूर्वलो समय कह्यो, तथा चारित्रसहित सम्यक्त्व अगीं कार करवाना अधिकारी मनुष्यज होय, तेथी मनुष्यज लीधा पण देवादिक न लीधा.

विय के० बीजा अप्रत्याख्यानावरण कपायमोहनीयनी चोकनीना जघन्य रसबंधाधिकारी जे आगळे समयें सयम पडिवजशे, एवा अविरय के० अविरति गुणस्थानकने चरम समयवर्त्ति मनुष्य जाणवा एना वंधकमांहे ए थकी अधिक विशुद्धिस्थानक बीजु कोइ नथी. अहींथां कोइएक देशविरति सयमने सन्मुख थयेलो जीव पण कहे ठे तथापि देशविरति सयमने सन्मुखनी विशुद्धि थकी सर्वविरति संयमने सन्मुखनी विशुद्धि अधिकी होय, एम बहुश्रुतें विचारवुं, तत्व केवलीगम्य. एनो मंद रस, अति विशुद्धिये वंधाय ठे.

तथा तियकसाय के० बीजा कपायनी चोकडी एटखे प्रत्याख्यानावरण चार कपायमोहनीयनो मंद रसबंध, सयमने सन्मुख थयेलो जे आगळें समयें चारित्र अवश्य पामशे, एवो देसे के० देशविरति मनुष्य जाणवो, जे जणी एना वंधक मांहे एहिज अत्यंत विशुद्धि ठे, अहींथां संयम सन्मुख कह्यो माटें तिर्यच न होय, तथा प्रमत्तादिक गुणगणे प्रत्याख्यानीआनो बंध नथी, ते जणी देशविरति कह्यो तथा अप्रत्याख्यानीआनो बंध अविरतिने होय, ते जणी ते न लीधा, संयमसन्मुख अविरति सम्यक्कृष्टिथी पण संयमसन्मुख देशविरति सम्यक्कृष्टिनी अनंतगुण विशुद्धि होय, ते माटें अप्रत्याख्यानीआना मंद रसथी प्रत्याख्यानीआनो मंद रस हीन होय.

पमत्तो के० प्रमत्त गुणस्थानक वर्त्ति साधु जे आगळे समयें अप्रमत्त याशे एवो साधु, प्रमत्त गुणगणाना चरम समयें एक अरइ के० अरतिमोहनीय, बीजी सोए के० शोकमोहनीय, ए वे प्रकृतिनो जघन्य रस वधाधिकारी होय, जे जणी ए वे प्रकृतिना वंधक मांहे एहिज अति विशुद्धि होय. एवी बीजे स्थानकें विशुद्धि न होय, अप्रमत्तादिकने विपे ए वे प्रकृतिनो वंध नथी, माटें प्रमत्तज कह्यो. एवं अहार प्रकृति थइ. ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ६९ ॥

अपमाइ हारग झुंगं, झनिह असुवन्न दासरइ कुत्ता ॥

जयमुवधाय मपुवो, अनियदी पुरिस संजलणे ॥ ७० ॥

अर्थ-अपमाइ के० अप्रमादि साधु अप्रमत्त गुणगणा यकी प्रमत्त आवतो होय, एतले आगले समयें प्रमत्त अवश्य यशे एवो अप्रमत्त साधु, सक्रिष्ट यको हारग-
दुग के० आहारक शरीर अने आहारकांगोपांग, ए वे नामकर्मनी प्रकृतिनो जघ-
न्यरसवध करे. जे जणी ए वे पुण्यप्रकृति ठे, माटे एनो मंदरस संक्षेपे वधाय आ-
हारकना वधकमाटे एवो संक्षेप वीजे कोइ स्थानके नथी, ते माटे तथा मिथ्यात्वा-
दिक प्रमत्तांत गुणगणे तो ए आहारकछिकनो वधज नथी, अने सातमे तथा आ-
ठमे गुणगणे एनो वध ठे ते गुणगणां तो एथी विशुद्ध ठे. केम के प्रमत्तथी अप्र-
मत्तें चढतो पण विशुद्ध ठे. एवं वीश प्रकृति यइ

दुनिइ के० एक निद्रा, बीजी प्रचला, ए निद्राछिक; असुवन्न के० अशुजवर्ण,
अशुजगंध, अशुजरस अने अशुजस्पर्श, हासरश्कुठा के० हास्य, रति अने जुगुप्सा
तथा जयमुवधाय के० जयमोहनीय अने उपघात, ए अगीआर प्रकृति यइ. तेमां
नव प्रकृतिनो मंदरस तो मपुवो के० अपूर्वकरणनामा आठमु गुणगणुं तेना सात
जाग ठे, ते मांहेला ठा जागने प्रातें चरम समयें जघन्यरस बांधे, अने निद्रा
तथा प्रचला, ए वे निद्रानो जघन्यरस अपूर्वकरणना प्रथम जागे आपणा वंधना
प्रवधव्यवष्टेदथी प्रथम समयेज जघन्यरस बांधे. ए अगीआर पापप्रकृति ठे ते जणी
अति विशुद्धें मंदरसें वधाय एना वधकमा एहिज अति विशुद्धि ठे, केम के एथी
अतिविशुद्धि आगले गुणगणे ठे खरी, पण तिहां तो ए अगीआर प्रकृतिनो वधज
नथी, तथा अहींआं पाठमां कह्यो नथी, तथापि ए अपूर्वकरण रूपकश्रेणीनो लेवो,
केम के उपशम श्रेणीना अपूर्वकरण यकी रूपक श्रेणीनुं अपूर्वकरण अनतगुण
विशुद्ध ठे अहींआं कोइएक कहे ठे के, एम कदेशो तो एना अजघन्य वधने सादि-
सांतपणु न सजवे ? केम के रूपक श्रेणीथी पढवु नथी अने ते तो जघन्य वंधथी
पढतो जेजारें अजघन्य रस बांधे, तेवारे अजघन्यनी सादि होय, अने रूपक श्रेणीयें
तो जघन्यरस बांधीने वढतो अवधक थाय ते जणी ए वात विचारवा योग्य
ठे. एव एकवीश प्रकृति यइ

अनियट्टीपुरिससजखणे के० अनिवृत्तिकरण एवे नामे नवमुं गुणगणुं ठे. जीव चारि-
प्रमोहनीय खपाववाने पण ग्रण करण करे तिहां अप्रमत्त गुणगणुं यथा प्रवृत्तिकरण
अने आठमु गुणगणुं अपूर्वकरण तथा नवमु गुणगणुं अनिवृत्तिकरण, ते नवमा
गुणगणाना पांच जाग करीये, तिहा एकेका जागे अनुक्रमें पुरुषवेद, सज्वखन क्रोध,
सज्वखन मान, सज्वखनी माया अने सज्वखनो खोज, ए पांच मोहनीयनी प्रकृतिनो
वध व्यवष्टेद करे, तिहा पोतपोताना वधने ठेह्वे वधें, मंदरस वध होय. ए पांच पाप-

प्रकृतिनो विशुद्धिये मंदरस वधाय ठे. ए पांचना वंधक मांहे एहिज अति विशुद्धता ठे एवं ठत्रीश प्रकृति थइ ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ७० ॥

विग्धावरणे सुहुमो, मणुतिरिआ सुहुम विगल तिगआउ ॥

वेउवि उक्क ममरा, निरया उज्जोय उरल डुगं ॥ ७१ ॥

अर्थ-विग्धावरणे के० दानांतरायादिक पांच अंतरायनी प्रकृति, तथा आवरण एटले पांच ज्ञानावरणीय अने चार दर्शनावरणीय, ए चौद प्रकृतिनो जघन्य रसबंध स्वामी, सुहुमो के० सूक्ष्मसंपराय गुणस्थानकर्त्ति रूपक श्रेणीवालो पोताना वधने चरम वधे होय, ए चौद प्रकृतिना जघन्य रसबंधमांहे एथी अधिक विशुद्धि, बीजे कोड स्थानके नथी ए पापप्रकृति ठे, माटे विशुद्धिये मंदरस बांधे

सुहुम के० सूक्ष्म, अपर्याप्त अने साधारण, ए सूक्ष्मत्रिक तथा विगलतिग के० विकलजातित्रिक, आउ के० चार गतिना आयु, एवं दश प्रकृति तथा वेउविउक्क के० वैक्रियशरीर, वैक्रियश्रंगोपांग, देवगति, देवानुपूर्वी, नरकगति, नरकानुपूर्वी, ए वैक्रिय पट्टक कहीये ए शोल प्रकृतिना मंदरसवधस्वामी मणुतीरिआ के० मनुष्य अने तिर्यंच होय ए शोल प्रकृतिमां देवत्रिक, वैक्रियद्विक, मनुष्यायु अने तिर्यंगाया, ए सात पुण्यप्रकृति ठे, ते जणी एनो मंदरस पोताना वंधाध्यवसाय स्थानकमांहे जे मलीनाध्यवसाय स्थानक ठे, तेणे करी पोताना वंधकमांहे जे अति संक्लिष्ट होय ते बांधे, अने नरकत्रिक, सूक्ष्मत्रिक तथा विकलजातित्रिक, ए नव पापप्रकृति ठे, ते जणी एना मंदरस वध स्वामी पोताना वंधाध्यवसाय स्थानक मध्ये जेने घणु विशुद्धिपणु होय ते एनो जघन्यरस वध स्वामी होय, ए शोले प्रकृतिना मंदरस वधाधिकारी मनुष्य अने तिर्यंच तत्प्रायोग्य विशुद्धि तथा संक्लेशे वर्त्तता होय, जे जणी ए शोल प्रकृति मध्ये मनुष्यायु अने तिर्यंगाया, ए वे आयु बिना शेष चौद प्रकृतिनो वध तो नव प्रत्ययेज देवता तथा नारकीने न होय, तेथी ते, एना वधाधिकारी नथी, तथा मनुष्यायु अने तिर्यंगाया नो पण जघन्य स्थितिबध करतां मंदरस वंधाय, ते जघन्यस्थिति तो छल्लकनवरूप ठे तेनो वध देवता नारकीने न होय, तेथी तेने मंदरस न वंधाय

उज्जोय के० उद्योतनामकर्म अने उरलडुगं के० औदारिक शरीर अने औदारिक श्रंगोपांग, ए त्रण प्रकृतिना जघन्यरस वंधाधिकारी ममरा के० मिथ्यात्वी देवता तथा निरया के० नारकी होय जे जणी एना वधाध्यवसायस्थानक मध्ये सक्लेश स्थानके वर्त्तता तिर्यंगति प्रायोग्य बांधता थका एवा जीव होय, तेमांहे पण औदा-

રિક અગોપાંગના મંદરસ વંધક ત્રીજા દેવલોકથી માંડીને સહસ્રારાંત લગેના દેવતા તો એવે સંકેશે વર્તતા એકેન્દ્રિયપ્રાયોગ્ય વાંધે, તે મધ્યે ઔદારિક અગોપાંગનો તો જઘન્યરસવધ નથી, તે જાણી તે એના અધિકારી નહીં જાણવા તથા પર્યાતા પચેન્દ્રિય, મનુષ્ય, તિર્યચ પણ એવે સંકેશે વર્તતા નરક પ્રાયોગ્ય નામકર્મ વાંધે, તે મધ્યે એ ત્રણ પ્રકૃતિનો વંધ નથી, તેથી તે પણ એના અધિકારી ન કહ્યા, અને મિથ્યાત્વી દેવ અધિકારી કહ્યા. એવં (૬૯) પ્રકૃતિ થઈ ॥ ૭૧ ॥

તિરિ હુગ નિયં તમતમા, જિણ મવિરય નિરય વિણિગથા વરયં ॥

આસુહુ માયવ સમ્મો, વસાયથિર સુહ જસા સિયરા ॥ ૭૨ ॥

અર્થ-તિરિહુગ કે ૦ તિર્યચગતિ અને તિર્યચાનુપૂર્વી, એ તિર્યચદ્ધિક, નિયં કે ૦ ની-ચૈર્ગોત્ર, એ ત્રણ પ્રકૃતિના જઘન્યરસવધ સ્વામી, તમતમા કે ૦ સાતમી નરક પૃથ્વીના નારકી સમ્યક્ત્વાજિમુલ્ક એવા મિથ્યાત્વને ચરમ સમયે વર્તતા હોય, જે જાણી એવી વિશુદ્ધિયે વર્તતા બીજા દેવતા તથા નારકી હોય તો તે મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય વાંધે. અને સાતમી નરકના નારકીને તો મિથ્યાત્વ થકા જવપ્રત્યયેજ મનુષ્ય પ્રાયોગ્યનો તથા હ-ચૈર્ગોત્રનો વધ નથી, તો તે સ્થાનકે એ ત્રણ પ્રકૃતિનો વધ કરે, એ ત્રણે પાપપ્રકૃતિ છે, તે જાણી વિશુદ્ધિયે મદરસ વધાય એના વધકમાહે એહિજ અતિ વિશુદ્ધિ છે, તે જાણી એ એના અધિકારી કહ્યા

જિણમવિરય કે ૦ જિનનામકર્મના જઘન્ય રસવધના સ્વામી અવિરતિ સમ્યક્દૃષ્ટિ મનુષ્ય, જેણે નરકાયુ વાધ્યા પઠી કાયોપશમિક સમ્યક્ત્વ પામી, કથંચિત્ વહ્ની ન-રકે જાતો સમ્યક્ત્વ વમે તે સમ્યક્ત્વ વમતા ઠેલે સમયે જિનનામકર્મનો મદરસ વાંધે એના વધકપણામાહે એહિજ અતિ સંક્ષિપ્ત હોય

નિરયવિણ કે ૦ એક નરકગતિ વિના શેષ ત્રણ ગતિના જીવ, મિથ્યાત્વી મધ્યમપ-રિણામે વર્તતા ત્રસ વાંધી સ્થાવર વાંધતાં પચેન્દ્રિયજાતિ વાંધીને ઇગથાવરય કે ૦ એ-કેન્દ્રિયજાતિ નામકર્મ વાંધતા ધોલના પરિણામી હોય જે જાણી અવસ્થિત પરિણામ રહેતા તેવી વિશુદ્ધિ ન હોય, તે જાણી પરાવર્તમાન લીધા, તથા નારકી તો જવ પ્ર-ત્યયેજ એકેન્દ્રિયજાતિ અને સ્થાવરનામકર્મનો વધ નથી કરતા, તેથી તે એના અધિકારી નથી એ એ પ્રકૃતિ, મિથ્યાત્વ પ્રત્યયિકી છે, તે જાણી નારકી વિના શેષ ત્રણ ગતિના મિથ્યાત્વી જીવ. એકેન્દ્રિયજાતિ તથા સ્થાવરનામ કર્મના જઘન્ય-રસ વધાધિકારી કહ્યા

આસુહુમ કે ૦ આ પટલે મર્યાદાયે પટલે સૌધર્મ લગેના દેવતા જાણવા અહીંયાં શ્રેણીયે વેહુ દેવલોક છે તે જાણી ફક્ત દેવલોક પણ લેવો, પટલે જવનપાત,

व्यतर, ज्योतिषी, सौधर्म अने ईशानना देव देवी मिथ्यादृष्टि अति संक्लिष्ट यका
एकेंद्रिय प्रायोग्य बांधतां आश्रय के० आतप नामकर्मनो मंदरस बांधे, जे जणी
मनुष्य तथा तिर्यंच, एवे संक्लेशे वर्तता नरक प्रायोग्य बांधे तेथी ते एना अधि-
कारी नहीं, अने सनत्कुमारादिक देवोने तो एकेंद्रिय प्रायोग्यनो बांधज नथी,
तेथी ते पण न लीधा

सम्भोव के० सम्यक्दृष्टि अथवा मिथ्यादृष्टि पंचेंद्रिय जीव, अंतरमुहूर्त्त अंतरमु-
हूर्त्तने फेरसारें साय के० शातावेदनीय, स्थिर के० स्थिर, सुह के० शुभ, जसा के०
यश, ए चार प्रकृतिने सद्यरा के० इतर सहित करीयें एटले अशाता, अस्थिर, अ-
शुभ अने अयश, एम ए चारे एनी विरोधिनी परावर्त्तमान प्रकृतिर्यें सहित करीयें
तेवारें आठ प्रकृति थाय. ते अंतरमुहूर्त्त शातां, अंतरमुहूर्त्त अशाता, ए रीते घोखना
परिणामे बांधतो ए आठ प्रकृतिनो मंदरस बांधे, ते प्रमत्त गुणगणा लगे बांधे, अने
उपरले गुणगणे अध्यवसायस्थानकें अवस्थितपणे रहेतो एक शाताज बधाय, तेथी
मिथ्यात्वादिक ठ गुणगणां लगे ए आठ प्रकृतिना जघन्य रसबंध स्वामी होय एवं
चोराशी प्रकृति थइ

अहींआ जावना कहे ठे जीवने मिथ्यात्वं अतिसंक्लेशें अशातानी व्रीश कोना-
कोनी सागरोपम अने अस्थिर, अशुभ तथा अयश. कीर्तिनी व्रीश कोडाकोडी साग-
रोपमनी उत्कृष्टी स्थिति अवस्थितपणे बांधाय, तिहां एनी विरोधिनी चार प्रकृतिनो
बध नथी, तेथी एकादिक समयनी स्थिति हीन करतां यावत् पदर कोनाकोडी तथा
त्रण प्रकृतिनी दश कोडाकोमी सागरोपम प्रमाण स्थितिवधना हेतु अध्यवसायस्था-
नक लगे तो ए चार पापप्रकृतिनो निरंतरपणे बांध पडे, ते माटे तिहां मंदरस न
होय, तथा जेवारें पदर कोडाकोडी सागरोपम वेदनीयनो अने दश कोडाकोडी सा-
गरोपम नामकर्मनो जे अध्यवसायस्थानकें बध पडे तेवारें तिहांथी पठी शाता, अशा-
तानो तथा स्थिर, अस्थिरनो तथा शुभ, अशुभनो अने यश, अयशनो परावर्त्त अं-
तरमुहूर्त्त लगे फेरसारें बध करें, एमज प्रथम गुणगणे अंतःकोनाकोडी प्रमाण स्थिति-
लगे पण घोखना परिणामे अंतरमुहूर्त्तने आंतरे ए आठ प्रकृतिनो बध करतो मंद-
रस बांधे, जे जणी अप्रमत्तादिक आगला गुणगणे विशुद्धि जणी शातादिक चार
प्रकृति अवरोधिनीपणेज बांधे तथा एकेंद्रियादिक एनी लघुस्थिति बांधे, पण
मंदरस न बांधे ॥ ७१ ॥

तस वन्न तेअ चउ मणु, १५०।

संघयणा गिइ नपु थी, सु

गणिंदि सास परधुचं ॥

मिन्नचउ गइआ ॥ ७३ ॥

अर्थ-तस के० त्रस अने वादर, पर्याप्त अने प्रत्येक, ए त्रसचतुष्क, वन्न के० शु-
 जवर्ण, शुजगध, शुजरस अने शुजस्पर्श, ए वर्णचतुष्क, तेथचउ के० तैजस, कर्मण,
 अगुरुलघु अने निर्माण, ए तैजसचतुष्क, ए त्रण चतुष्क मणु के० मनुष्यद्विक, ख-
 गइडुग के० खगतिद्विक, पण्दि के० पचेंद्रिय जाति, सास के० उश्वासनाम, परपुत्रं
 के० पराघातनाम, उच्चैर्गोत्र, सघयणागिइ के० उ सघयण तथा उ सस्यान, नपु के०
 नपुसकवेद, श्री के० स्त्रीवेद, सुजगिश्चरति के० सुजग, सुखर अने आदेय, ए शुज-
 गत्रिक तथा एना इतर दुर्जाग्य, दु खर, अनादेय, ए दौर्जाग्यत्रिक, ए चालीश प्र-
 कृतिनो मदरस, मिष्ठचउगइआ के० चारे गतिना मिथ्यात्वी जीव बांधे तिहां त्रस,
 वादर, पर्याप्त, प्रत्येक, शुजवर्ण, गध, रस, स्पर्श, तैजस, कर्मण, अगुरुलघु, निर्माण,
 पचेंद्रियजाति, पराघात, उच्चास, ए पदर प्रकृतिना तिर्यचमनुष्य, मिथ्यात्वी
 तत्प्रायोग्य सक्केशें नरक प्रायोग्य नामकर्मनी अष्टावीश प्रकृति बांधता, मदरस बांधे.
 एना बंधकमाहे सक्किष्टपणुं होय, ए पुण्यप्रकृति ठे, एनो सक्किष्टें मदरस बांधे,
 तथा नारकी अने सनत्कुमारादिकथी सहस्रारात लगेना मिथ्यात्वी देवता सक्केशें
 तिर्यचगति प्रायोग्य नामकर्मनी उगणत्रीश प्रकृति बांधता, पण ए पदर प्रकृतिना
 मदरस स्वामी होय, तथा ए पदर माहेथी पचेन्द्रियजाति अने त्रसनाम विना शेष
 तेर प्रकृतिना मदरस स्वामी, जवनपति, व्यतर, ज्योतिपी, सौधर्म अने ईशानना,
 देवदेवी, मिथ्यात्वी, एकेंद्रिय प्रायोग्य बांधता एनो मदरस बांधे, तथा त्रसनाम
 अने पचेन्द्रियजाति, ए वे प्रकृति कांइ एक तेथी पण विशुद्धाध्यवसायें पचेंद्रिय
 प्रायोग्य बांधता, मदरसें बांधे, एम पदर प्रकृतिना मदरस स्वामी, चतुर्गतिक मि-
 थ्यात्वी जीव कह्या तथा स्त्रीवेद अने नपुसकवेद, ए वे मोहनीयनी प्रकृतिना मंद-
 रस वध स्वामी चतुर्गतिक जीव मिथ्यात्वी विशुद्ध यका सम्यक्त्वाजिमुख यका होय
 ए वे पापप्रकृति जणी विशुद्धियें मदरस बांधे

मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, शुजखगति, अशुजखगति, उ सघयण, उ सस्यान,
 सुजग, सुखर, आदेय, दौर्जाग्य, दु खर, अनादेय अने उच्चैर्गोत्र, ए त्रेवीश प्रकृतिना
 मदरस स्वामी मिथ्यात्वी जीव घोलना परिणामी परावर्त्ते एनी विरोधिनी प्रकृति
 बांधता एवा चतुर्गतिक जीव आणवा. जे जणी सम्यक्दृष्टि देवता तथा नारकी तो
 मनुष्य प्रायोग्य बांधता तिर्यच गत्यादिक प्रायोग्य विरोधिनी प्रकृति बांधे नहीं,
 तथा रूपजनाराचादिक सघयण पण न बांधे, तथा सम्यक्दृष्टि मनुष्य तिर्यच तो
 देवता प्रायोग्य बांधता समचतुरस्र संस्थान बांधे, शेष पाच संस्थान न बांधे, तेमाटें
 सम्यक्दृष्टिने विरोधिनी प्रकृति साथे परावर्त्ते वय नथी, तेथी ते मदरस वधना

अधिकारी नहीं तथा मिथ्यात्वी पण अतिसक्लिष्टे वीश कोमाकोनी सागरोपम प्रमाण स्थितिवंधाध्यवसाय स्थानकें वर्त्तता तिर्यग्द्विक, नरकद्विक, हुंरुसंस्थान, ठेवहुं सघयण, अशुजखगति अने नपुसक वेदादिक प्रकृतिनो निरंतरपणे उत्कृष्ट रस बाधे तिहांथी वली अढार कोमाकोनी सागरोपम स्थिति वंधाध्यवसाय स्थानकें होय, तेवारें कुजसंस्थान, कीलिकासघयण, परावत्ते हुंरुसंस्थान, अने ठेवठा सघयणनो वंध करे, तिहा मंदरस बांधे, अने पंदर कोमाकोनी सागरोपम स्थिति वंधाध्यवसाय स्थानकथी तिर्यग्द्विकनो मनुष्यद्विक साथे परावर्त्ति वंध करे, तेम नपुसकवेदनो स्त्रीवेद साथे परावर्त्ति वंध करे, अने दश कोडाकोडी सागरोपम स्थिति वंधाध्यवसाय स्थानक पटी दौर्जाग्यत्रिकनो सौजाग्यत्रिक साथे परावर्त्ति वंध करे तिहांथी कोमाकोनी सागरोपम किचिद्रूपन लगे परावर्त्ति वधाय, तेथी हीन स्थितिवंध अध्यवसाय स्थानकें केवल मनुष्यद्विक, वज्ररूपजनाराच सघयण, समचतुरस्रसंस्थान, शुजविहायोगति, सौजाग्यत्रिक, पुरुषवेद, ए प्रकृति निरंतरपणे बांधे, परंतु तिहां मंदरस न बांधे, जे जणी विरोधिनी प्रकृति साथें परावर्त्ते बाधताज मंदरस बांधे एम एकसो ने चोवीश प्रकृतिना जघन्य रसवध स्वामी कहा ॥ ७३ ॥

हवे जघन्य, अजघन्य, उत्कृष्ट, अनुत्कृष्ट, ए चार प्रकारना रसवधने विपे सादि, अनादि, सांत अने अनंत, ए चार जांगा विचारे ठे

जे थकी हीन कोइ रसवध न पामीये, ते जघन्य रसबंध जाणवो, अने ते विना बीजा सर्व अजघन्य रसवध जाणवा ए रीतें ए वेहु जेदमां सर्व रसबंध ग्रहण कथा, तथा उत्कृष्टनी अपेक्षाये लेतां जे थकी अधिक तीव्ररसबंध बीजो कोइ नहीं ते उत्कृष्ट रसवध जाणवो, अने ते थकी एकादि रसाविजागे हीन एवा सर्व रसवध ते अनुत्कृष्ट रसबंध कहीयें एम पण ए वे जेद मांहे सर्व रसवध ग्रहण कथा, तिहां मूल प्रकृति आठ अने उत्तर प्रकृति एकसो ने चोवीश, ए वेहुना एना चारे रसवधे सादि अनाद्यादिक जांगा ग्रन्थ लाघव करवाने साथेज कहे ठे.

चउ तेअ वन्न वेअणि, अनाम एकोस सेस धुवबंधी ॥

घाईणं अजहन्नो, गोएडविहो इमो चउहा ॥ ७४ ॥

अर्थ—चउतेअ के० तैजस, कर्मण, अगुरुलधु अने निर्माण, ए तैजसचतुष्क, वन्न के० शुजवर्णादिक चार, ए आठ नामकर्मनी उत्तरप्रकृतिना अनुत्कृष्ट रसवधें सादि, अनादि, सांत अने अनंत, ए चार होय, जे जणी ए आठ प्रकृतिनो उत्कृष्ट रसवध, अपूर्वकरणनामा जाना ठठा जागने प्रातें पोताना चरम वधें एक उत्कृष्ट रस स्थानक हवे विना सर्व अनुत्कृष्ट रस

જાણવાં જે જાણી એ સ્થાનક, જેણે પામ્યુ નથી, તેને સદા અનુક્રુષ્ટ રસવંધ સ્થાનક જાણવાં તે અનાદિ જાણવાં તથા જે જીવ, અપશમશ્રેણીયેં ઉત્ક્રુષ્ટ રસ વાંધી, ફરી તિહાંથી પરતો હીન રસવાંધે, તિહાં અનુક્રુષ્ટ રસ વધની સાદિ જાણવી, તથા અજગ્યને તે સ્થાનક પામવુજ નથી, અને ઉત્ક્રુષ્ટ રસ વાંધવોજ નથી, તેથી તેને અનુક્રુષ્ટ રસવધ અનંત પ્રાગે જાણવો અને જગ્ય જીવ હશે તે શ્રેણી પામી ઉત્ક્રુષ્ટ રસ વાંધશે, તિહાં અનુક્રુષ્ટ રસનુ સાંતપણું જાણવુ એમ એ આઠ ઉત્તરપ્રકૃતિનો ચાર જેદેં અનુક્રુષ્ટ રસવંધ કહ્યો

તથા વેશ્રણિઅનામણુહોસ કેળ વેદનીયકર્મ અને નામકર્મ, એ વે મૂલપ્રકૃતિના અનુક્રુષ્ટ રસવધને વિપે ચાર જગ કહે છે એ વે કર્મમાહેલી એક શાતા, વીજી યશ કીર્તિ, એ વે શુજપ્રકૃતિનો તો ઉત્ક્રુષ્ટ રસવધ ક્રુપકને વશમા ગુણગાણાના અત સમયે પામીયે. માટે તે સ્થાનક જે નથી પામ્યા તેને અનુક્રુષ્ટની અનાદિ, તથા જે એ સ્થાનક પામીને પાઠા પડ્યા તેને ફરી વાંધતી વચતેં સાદિ તથા અજગ્યને અનત અને જગ્યને ઉત્ક્રુષ્ટ રસ વધ કરશે, માટેં અનુક્રુષ્ટ રસ વધનુ સાંતપણુ જાણવુ.

તથા એ આઠ પ્રકૃતિના જગન્ય, અજગન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ, એ ત્રણ વધને વિપે સાદિ અને સાત એ વે જાંગા હોય તિહા એ આઠ પ્રકૃતિનો ઉત્ક્રુષ્ટ રસવધ ક્રુપકને અપૂર્વકરણેં હોય તે પ્રથમ વાંધરા માહ્યો તે માટેં સાદિ, તે વંધ, એક સમયેજ હોય પણ આગલ ન હોય માટે સાંત વીજો જાગો તથા એ આઠ શુજ પ્રકૃતિ છે માટેં એનો જગન્યરસ સર્વોત્ક્રુષ્ટ સંક્રેશે વર્તતો મિથ્યાત્વી જીવ, સંઙ્હી પર્યાપ્તો વાંધે. તે એક સમય તથા વે સમય લગેં વાંધે, તે પઠી અજગન્ય વધ વાંધે, તે વાર પઠી ષલી કાલાતરે સર્વોત્ક્રુષ્ટ સંક્રેશ પામીને જગન્યરસ વાંધે, એમ જગન્ય, અજગન્યને વિપે ફરતા જીવને સાદિ અને સાંત, એ વે જાંગા હોય.

હવે તૈજસચતુષ્ક વિના સેસ કેળ શેષ રહી જે જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય ત્રય, કપાય શોલ, એક મિથ્યાત્વમોહનીય, પાંચ અંતરાય, જય, જુગુપ્સા, ઉપધાત અને અશુજવર્ણચતુષ્ક, એ તૈંતાલીશ પ્રકૃતિ ધ્રુવવંધી કેળ ધ્રુવવધિની છે, તેનો અજગન્ય રસવધ સાદિ, અનાદિ, સાત અને અનત, એ ચાર જેદેં હોય, જે જાણી એ અશુજ પ્રકૃતિનો જગન્યરસ, ત્રિશુદ્ધિયે કરી પોતાના ચરમવધે હોય, અને તે સ્થાનક જે નથી પામ્યા, તેને અજગન્ય રસવધની અનાદિ અને જે શ્રેણીથી પડી ફરી વધ કરે, તેને સાદિ તથા અજગ્ય જગન્યરસ નહીંજ વાંધે, તેથી તેને અજગન્યરસવધ અનંત, અને જગ્ય જીવ સમ્યક્ત્વ પામશે, તેવારેં તે સ્થાનક લઈ જગન્યરસવધ કરશે, તિહાં અજગન્ય રસવધનુ શાતપણું જાણવુ એમ ચાર જાગા કહ્યા.

પાંડેળ અજગ્યો કેળ જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય અને અંતરાય, એ

चार मूलप्रकृति, घातिनी ठे. एना अजघन्य रसबंधने विपे चार जांगा होय, केम के ए चार पापप्रकृति जणी विशुद्धियें मोहनीयनो नवमा गुणगणाने प्राते अने शेष त्रण कर्मनो दशमा गुणगणाने प्रातें जघन्य रस बंधाय, शेष सर्व स्थानकें अजघन्य रस बंधाय, तेने विपे पण चार जग जाणवा. ते आवी रीते के, जेणे जघन्यरसबध नथी लह्यो, तेने अजघन्य रसबध अनादि, जे जघन्यरस बांधी वली श्रेणीथी परतां अजघन्य रस बांधे तिहा सादि, अजघन्यने अजघन्य रसबध अनंत जाणवो, अने जघन्यने अजघन्य रसबध सांतपणे जाणवो ए चार कर्मना अजघन्य बंध विना शेष त्रण बधने विपे सादि अने सांत, ए वे जागा लाजे.

गोपट्टविहो के० गोत्रकर्मनो अनुत्कृष्ट तथा अजघन्य, ए वे रसबंधने विपे इमोचउहा के० एमज चार जग होय तेकहे ठे तेमध्यें नीझिगोंत्रनो जघन्य रसबध सातमी नरक पृथ्वीना नारकी प्रयिजेद करी मिथ्यात्वने ठेहले समये बांधे, ते स्थानक जे नथी पाम्या तेने अनादिनो अजघन्य रस बध ठे, अने जेणे एक समयमां जघन्य रस बध करी फरी अजघन्य रस बांधे तेने सादि, अजघन्य जीव ते स्थानक क्यारें पण नहींज पामशे, तेथी तेने अनंत, तथा जघन्य जीव जघन्य रसबंध करशे तथा रसबंध विछेद पण करशे, तेथी तेने सांत तेमज उझैगोंत्रनो विशुद्धियें उत्कृष्ट रसबंध, दशमा गुणगणाने प्राते होय ते विना बीजा सर्व अनुत्कृष्ट रसबध जाणवा. तिहां जेणे श्रेणी नथी करी, तेणे उत्कृष्ट रसबध नथी कल्यो. तेने अनुत्कृष्ट रसबध अनादि अने श्रेणीथी पडतां उत्कृष्ट रस बांधी फरी अनुत्कृष्ट रस बांधे, तिहा सादि अजघन्यने अनुत्कृष्ट रसबध अनंत अने जघन्यने अनुत्कृष्टनो सांत, एम चार जेद जाणवा, अने शेष जघन्य तथा उत्कृष्ट, ए वे एक समयना माटें एनेविपे सादि अने सात ए वे जागा होय एम सुरुतालीग ध्रुववधिनी प्रकृति तेम वर्णादिक चार शुजाशुज गणता एकावन्न उत्तरप्रकृतिनो जघन्य, अजघन्य, उत्कृष्ट अने अनुत्कृष्ट, एम चार प्रकारना बधना सादि, अनादि, सात अने अनंत, एमांना जागा जिहां जे सजवे, तिहां ते कल्यो. ॥ ७४ ॥

सेसंमि डहा ॥ अनुजागबंधो सम्मतो ॥ अथ प्रदेशवधे आदावौदारि-
कादिवर्गणामाह ॥ इग डग गुगाइ, जा अजवणंत गुणि आणू ॥

खधा उरलो चि अब, गगणाउ तहअगहण तिरिया ॥ ७५ ॥

अर्थ-सेसमिडहा के० एथी शेष रही जे औदारिक, वैक्रिय अने आहारक, ए त्रण शरीर तथा एज त्रण शरीरना अगोपाग त्रण, सस्थान ठक, सधयण ठक, पांचजाति,

गति चार, खगतिद्विक, आनुपूर्वी चतुष्क, जिननाम, उश्वास, उद्योत, आतप, पराघात, त्रसदशक, तथा स्थावरदशक, ए नामकर्मनी प्रकृति अष्टावन तथा वेदनीयद्विक, गोत्रद्विक, त्रण वेद, हास्यादि युगलद्विक अने आयु चार, एवं तहोंत्तर अधुवयं-धिनी प्रकृतिना उत्कृष्ट, अनुत्कृष्ट, जघन्य, अजघन्य, ए चारे वध सादि अने सांत, ए वे जांगे होय, केम के, ए प्रकृतिउत्तमो बंध केवारेक होय अने केवारेक न होय, जेवारे होय तेवारे सादि, अने न होय, तेवारे सांत

एम सविस्तरपणे रसवध वखाणो हवे अनुक्रमगत प्रदेशवध कहेवाने अवसरें उपोद्घात सगते करी प्रथम औदारिकादिक वर्गणानु स्वरूप निरूपण कर्म वर्गणा आणवा निमित्तें कहे ठे

(१) जेम कुचीकर्ण शेटने गाय मेलववानु व्यसन, तेथी तेणे घणी गायो मेलवी, एकठी कीधी पठी तेनी गणती आणवाने अर्थे वर्णादिकें सरखी एवी गायोनां टोला वाध्या, तेथी रीतें अतता पुजलस्कधने जूदा लेखवी, तेना जेद पाडवाने अर्थे ज्ञानीयें परमाणुसरकार्यें सरखा सरखा पुजलस्कधना टोलां वाध्यां. तेनुं नाम वर्गणा कहीयें जेम जगतमाहे जे एकला दृष्टा परमाणुआ ठे, तेनुं टोळु ते प्रथम वर्गणा, तेमज वे परमाणुआ एकठा मलवा थकी जे स्कंध होय, तेने द्व्यणुक कहीयें तेनुं टोळुं ते व्रीजी वर्गणा, तथा त्रण परमाणुये निष्पन्न जे स्कंध तेने त्र्यणुक कहीयें तेनुं टोळुं ते त्रीजी वर्गणा एम एकेक परमाणुयें वधता वधता स्कंधना सरखा सरखा टोला तेनी वर्गणा वधती वधती जाय (२) एम वधती वधती अजव्य जीवधी अनंतगुणा अने सिद्धना जीवने अनतमा जागप्रमाण परमाणुये करी निष्पन्न जे स्कंध ते स्कंध औदारिक शरीर निपजाववा योग्य होय, तेथी ते स्कंध औदारिक शरीरने ग्रहण करवा योग्य होय, ते माटे ते औदारिक, ग्रहण योग्य जघन्य वर्गणा होय ए थकी एक परमाणुयें हीन स्कंध वर्गणा लागे सर्व अग्रहण योग्य वर्गणा कहीये. जे जणी तेवे स्कंधें शरीर नीपजे नहीं हवे ते जघन्य औदारिक शरीर आरंजक स्कंधवर्गणा तेथी एकेक परमाणुयें वधता स्कंधनी एवी व्रीजी, त्रीजी, चोथी, पांचमी, एम वधती वधती अनत वर्गणा औदारिक शरीरग्रहण योग्यपणे होय ते औदारिकशरीर ग्रहण योग्य जघन्य वर्गणा थकी अनतमे जागे वधती औदारिक शरीर ग्रहण योग्य उत्कृष्टी वर्गणा होय, ते अनतमो जाग पण अनता परमाणुरूप जाणवो, ते माटे औदारिक शरीरने ग्रहण योग्य पण अनती वर्गणा जाणवी

(३) ते औदारिक शरीरनी उत्कृष्ट वर्गणा थकी एकेक परमाणुयें अधिकी स्कंधनी वर्गणा ते औदारिकनी अपेक्षायें बहु प्रदेशोपचित तथा सूक्ष्मपरिणाम

परिणत तेथी औदारिकने अग्रहण योग्य अने वैक्रिय शरीर आरंजक स्कंधनी अपेक्षाये अल्पप्रदेशोपचित तथा वादरपरिणत ते माटे वैक्रिय शरीरने पण अग्रहण योग्य एम एकेक प्रदेशे वधता स्कंध अनंतनी अजव्यथी अनंतगुणी अने सिद्धना अनंतमा जागप्रमाण एटली वर्गणा ते वैक्रिय शरीरने अग्रहण योग्य वर्गणा जाणवी (४) तेथकी एक प्रदेशे अधिका स्कंधनी वर्गणा ते वैक्रिय शरीर आरंज करतां जघन्य ग्रहण योग्य वर्गणा जाणवी एम वली एकेक प्रदेशे वधता स्कंधनी अनती वर्गणा वैक्रिय शरीर निष्पादक होय, ते पण जघन्य वैक्रिय ग्रहण योग्य वर्गणाची पोताना अनंतमा जाग प्रमाण वधती वैक्रिय शरीरने ग्रहण योग्य उत्कृष्ट वर्गणा होय, तेथी ते पण अनंती वर्गणा जाणवी

(५) ते वैक्रिय ग्रहण योग्य उत्कृष्ट वर्गणा थकी एक प्रदेशें अधिक स्कंधनी वर्गणा ते वैक्रिय दलनी अपेक्षाये बहु प्रदेश निष्पन्न तथा सूक्ष्मपरिणत होय अने आहारक शरीरप्रायोग्य दलनी अपेक्षाये अल्पप्रदेशिक तथा वादर परिणत होय ते माटे वैक्रिय तथा आहारक, ए वेहु शरीरने काममां न आवे, ते जणी ते अग्रहण योग्य वर्गणा जाणवी ते पण एकेक प्रदेशे वधता वधता स्कंधनी अजव्यथी अनंत गुणी अने सिद्धना जीवोना अनंतमा जागप्रमाण अनती वर्गणा जाणवी ए अनंती अग्रहण योग्य प्रदेश वर्गणा होय (६) पठी ते थकी एक प्रदेश अधिक स्कंधनी वर्गणा तेणे करी ते आहारक शरीर नीपजे, तेथी ते आहारक प्रायोग्य जघन्य वर्गणा होय, ते वली एकादि प्रदेशे वधता अनता स्कंधनी अनंती वर्गणा थाय, ते जघन्य वर्गणांना अनंतमा जाग प्रदेश प्रमाण प्रदेशे वधती एवी उत्कृष्टी आहारक शरीरने ग्रहण करवा योग्य वर्गणा अनती होय

(७) ते आहारक ग्रहण योग्य उत्कृष्ट वर्गणा थकी एक प्रदेशे वधता स्कंधनी वर्गणा ते आहारकनी अपेक्षाये बहु प्रदेशिक तथा सूक्ष्म अने तैजसनी अपेक्षाये अल्प प्रदेशिक वादर परिणत, ते जणी वेहु शरीरने अग्रहण योग्य एवी जघन्य वर्गणा ते थकी एकादिक प्रदेशें वधती यावत् अजव्यथी अनंतगुणी वर्गणा, ए वे शरीरने अग्रहण योग्य होय ते माटे अग्रहण योग्य वर्गणा (८) ते उत्कृष्ट अग्रहण योग्य वर्गणा दल थकी, एक प्रदेशे अधिक स्कंधनी वर्गणा ते तैजस शरीर प्रायोग्य जघन्य वर्गणा जाणवी पठी ते थकी एकेक प्रदेशें वधता वधता स्कंधनी एवी यावत् जघन्य तैजस शरीर वर्गणाने अनंत जागे जे अनंता परमाणु तेणे करी अधिक एवी उत्कृष्ट तैजस शरीरने ग्रहण योग्य वर्गणा अनती जाणवी.

(९) ते तैजस शरीर ग्रहण योग्य उत्कृष्ट वर्गणांना स्कंधनी एक प्रदेशे अधिक

સ્કથ તે તેજસની અપેક્ષાએ વહુ પ્રદેશિક સૂક્ષ્મ અને જાપાદલની અપેક્ષાએ અલ્પ પ્રદેશિક વાદર હોય, તેથી એ વેહુ શરીરને કામ ન આવે, મારે ગ્રહણ કરવાને અયોગ્ય એવી જઘન્ય વર્ગણા જાણવી. એમ એકેક પ્રદેશ વધતા સ્કથની અજઞ્યથી અનતગુણી અને સિદ્ધતા અનતમા જાગ્રમાણ દટલી વર્ગણા અગ્રહણ યોગ્ય હોય (૧૦) તે ઉત્કૃષ્ટ અગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા થકી એક પ્રદેશે અધિક સ્કથ તે જાપાના દલને કામ આવે, તે જણીતે જઘન્ય જાપા ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા હોય, તે થકી વલી એકાદિક પ્રદેશે વધતી વધતી યાવત્ જઘન્ય જાપા વર્ગણાને અનતમે જાગે જે અનતા પરમાણુ, તિહા લગે વધતા સ્કથની એવી અનતી વર્ગણા જાપાને ગ્રહણ યોગ્ય હોય.

(૧૧) તે જાપાને ગ્રહણ યોગ્ય ઉત્કૃષ્ટ વર્ગણાથી એકાદિક પ્રદેશે વધતા વધતા યાવત્ અજઞ્યથી અનતગુણ પ્રદેશપર્યંત વધતાની અનતી વર્ગણા તે સર્વ જાપા શરીરની અપેક્ષાએ વહુ પ્રદેશિક સૂક્ષ્મ અને શ્વાસોશ્વાસની અપેક્ષાએ વાદર અલ્પ પ્રદેશિક સ્કંધ, તે જણી તે વર્ગણા એ વેહુ શરીરને અગ્રહણ યોગ્ય એવી વર્ગણા અનતી જાણવી (૧૨) વલી તે થકી એક પ્રદેશે અધિક સ્કથની વર્ગણા, તેણે કરી શ્વાસોશ્વાસ નીપજે તેથી તેવા સ્કંધનો સમુદાય, તે શ્વાસોશ્વાસ ગ્રહણ યોગ્ય જઘન્ય વર્ગણા જાણવી એ થકી એકાદિક પ્રદેશે વધતા વધતા યાવત્ જઘન્ય વર્ગણાના અનતમા જાગમા જેટલા પ્રદેશ તત્પ્રમાણ તેટલા પ્રદેશે વધતી જે વર્ગણા તે શ્વાસોશ્વાસ ગ્રહણ યોગ્ય ઉત્કૃષ્ટી વર્ગણા જાણવી

(૧૩) તે થકી એક પ્રદેશે અધિક સ્કંધની અગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા પૂર્વલી પેરે શ્વાસોશ્વાસને તથા મનને પણ અગ્રહણ યોગ્ય, તેવી એકાદિક પ્રદેશે વધતી વધતી યાવત્ અજઞ્યથી અનતગુણી વર્ગણા અગ્રહણ યોગ્ય જાણવી (૧૪) એ રીતે વલી તે વર્ગણાથકી એકાદિક પ્રદેશે વધતા સ્કથ તેણે કરી ડ્રવ્ય, મન, નીપજે, તે જણી તે જઘન્ય મનોડ્રવ્યગ્રહણ યોગ્યવર્ગણા જાણવી. તેથી એકાદિક પ્રદેશે વધતા વધતા સ્કથ તે યાવત્ નિજ જઘન્ય વર્ગણા સ્કથને અનતમે જાગે જે પ્રદેશ હોય, તેટલે પ્રદેશે વધતી ઉત્કૃષ્ટી મનોગ્રહણપ્રાયોગ્ય વર્ગણા હોય

(૧૫) તે થકી એક પ્રદેશાધિક પુજ્જલ સ્કથની વર્ગણા તે મનોડ્રવ્યની અપેક્ષાએ વહુ પ્રદેશિક સૂક્ષ્મ જાણવી, અને કર્મદલની અપેક્ષાએ અલ્પપ્રદેશિક વાદર જાણવી. તે જણી વેહુ શરીરને અગ્રહણ યોગ્ય એવી અજઞ્યથી અનતગુણી વર્ગણા જાણવી (૧૬) વલી તે થકી એક પ્રદેશે વધતા પુજ્જલસ્કથની વર્ગણા તે કર્મદલ ગ્રહણ યોગ્ય હોય, તે જણી તે કર્મપ્રાયોગ્ય જઘન્ય વર્ગણા જાણવી. તે થકી વલી એકાદિક પ્રદેશે વધતા યાવત્ આપણી જઘન્ય વર્ગણાના અનતમા જાગ પ્રદેશ પ્રમાણ પ્રદેશે

વધતી તે ઉત્કૃષ્ટી કર્મ ગ્રહણ યોગ્ય પુજ્જલની વર્ગણા જાણવી તેણે કરી કર્મદલેં કર્મ-
પ્રકૃતિ વધાય એક કર્મની જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટની વચાલેં અનેતી વર્ગણા હોય, તેવા
દલેં કરી કર્મપ્રકૃતિ વધાય, તે જણી એ કર્મ ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા કહીયે એ શોભતી
વર્ગણા થઈ એ સ્વમતે કહ્યું, તથા વૃદ્ધતક વૃત્તિમધ્યે અગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા નથી
કહી, તેને મતે તો આઠજ વર્ગણા કહી ટે

એહવી વર્ગણા તે જીવને ગ્રહવા યોગ્ય પુજ્જલ હોય, જીવાશ્રિત હોય, તેથી ઉપચારે
એને સચિત્તવર્ગણા કહીયે અને એ થકી એકાદિક પ્રદેશે અધિક પુજ્જલસ્કથ જે જી-
વને ગ્રહણ યોગ્ય નહીં, તેથી તેને અચિત્તવર્ગણા કહીયે તે અચિત્તવર્ગણા પણ સર્વ
જીવથી અનંત ગુણી ટે એ વર્ગણાનું સ્વરૂપ મૂઢમતિને સમજાવવા અને ચિત્તમા આ-
ણવાને અર્થે વિષ્ટુ કલ્પનાયેં કરી દેલાહ્યુ ટે જેમ એકાદિકથી માંત્રી વશ પર્યંત પ-
રમાણુ નિષ્પન્ન અગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા જાણવી તે થકી અગ્નીશ્વાર, વાર અને તેર, પર-
માણુ નિષ્પન્ન તે ઔદારિક ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા જાણવી તેથકી વલી ચૌદ, પંદર,
શોભ, સત્તર, અઠાર, ડેગણીશ અને વીશ, વિષ્ટુરૂપ અગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા જાણવી.
તે પઠી એકવીશ, વાવીશ અને ત્રેવીશ, વિષ્ટુરૂપ વર્ગણા, તે વૈક્રિય શરીરને ગ્રહણ
યોગ્ય વર્ગણા જાણવી એમ આઠ વર્ગણા ગ્રહણ યોગ્ય જાણવી, અને આતરે આતરે
આઠ વર્ગણા અગ્રહણ યોગ્ય ટે વેહુ મલીને શોભ વર્ગણા થઈ. એ શોભ વર્ગણા સ-
ચિત્ત જાણવી જે જણી એમા આઠ વર્ગણાના પુજ્જલ જીવને ગ્રહણ યોગ્ય હોય, તેથી
તે ઉપચારે જીવાશ્રિત કહેવાય, તેમાટેં એને સચિત્ત કહીયે અને અતરાલની આઠ
વર્ગણાના પુજ્જલ જીવને અગ્રહણ યોગ્ય ટે, તો પણ તે વર્ગણા ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણાને આ-
તરે ટે, તે જણી એને સચિત્તવર્ગણાજ કહીયે

(૧) એ પૂર્વોક્ત ઉત્કૃષ્ટ કર્મવર્ગણા થકી એકાદિક પ્રદેશે વધતા વધતા સ્કંધની
સર્વ જીવથી અનંતી વર્ગણા, તે નિરતરપણે સદાકાલ પામીયે પણ તેહવા સ્કંધની
વર્ગણા જીવને ગ્રહવા યોગ્ય ન હોય, તે જણી તેને ધ્રુવાચિત્ત જઘન્ય વર્ગણા કહીયે. તે
જઘન્ય વર્ગણાથકી ઉત્કૃષ્ટ વર્ગણાના પ્રદેશ અનંત ગુણા હોય, તેને ઉત્કૃષ્ટ ધ્રુવાચિત્ત
વર્ગણા કહીયે (૨) તે થકી વલી એકાદિક પ્રદેશે અધિક સ્કંધની વર્ગણા અનંતી
સર્વ જીવ થકી અનંત ગુણી એવા પુજ્જલ સ્કંધ, કેવારેંક નિરતરપણે હોય, અને કે-
વારેંક સાતરપણે પણ હોય, તે જણી અધ્રુવાચિત્ત વર્ગણા કહીયે (૩) તે થકી એ-
કાદિક પ્રદેશે વધતા પુજ્જલ સ્કંધની વર્ગણા ન પામીયે, પણ આગલી વર્ગણા સ્કંધનું
મહત્વપણું દેખામવાને અર્થે પ્રરૂપીયે, તેવી ૫ ના શૂન્ય વર્ગણા હોય. તે જઘન્ય
વર્ગણાના પ્રદેશને ક્ષેત્ર પટ્યોપમના અસરવા પ્રમાણ પ્રદેશની રાશિયે કરી

गुणाकार करीये, तेवारे उत्कृष्ट वर्गणा होय (४) तेथकी एक प्रदेशाधिक स्कंध, ते साधारण नहीं पण प्रत्येक जीवना औदारिकादिक पांच शरीरना प्रदेश, ते मांडेलो एक प्रदेश सर्व जीवणी अनंतगुणे विश्रसा परिणत सूक्ष्मपुञ्जल स्कंध आश्रित ते स्कंधनु नाम, प्रत्येक वर्गणा कहीये ते पण जघन्य वर्गणा थकी उत्कृष्ट वर्गणा क्षेत्र पदयोपमना असरयातमा जागरूप असरयाता प्रदेशें गुणाकार करता थाय, ते पण अनंती वर्गणा जाणवी. (५) तेथकी वली अनंती अन्य वर्गणा प्रदेशोत्तर कदपीये, तेपण जघन्य वर्गणा थकी मास्कीने उत्कृष्टवर्गणा पर्यंत अनंती वर्गणा जाणवी. (६) तेथकी वली एकादिक प्रदेशे वधता पुञ्जलनी वर्गणा ते चादर निगोदीआ जीवना त्रण शरीर प्रदेशने आश्रित अनता पुञ्जलस्कंध विश्रसा होय, तेनी पण एकादिक प्रदेशें वधती अनंती वर्गणा जाणवी ते पण जघन्य वर्गणा थकी उत्कृष्टी वर्गणा प्रदेश सरयाये असंख्यात गुणी होय. (७) तेथकी वली असत्कदपनाये अनंती गून्व वर्गणा पूर्वली येर जाणवी (८) ते थकी प्रदेशाधिक स्कंधनी वर्गणा ते सूक्ष्म निगोद शरीर प्रदेशाश्रित अनत पुञ्जलस्कंध विश्रसा परिणत तेनी अनंती वर्गणा जाणवी ते पण जघन्य वर्गणा थकी आवलीना असरयातमा जाग प्रमाण समयनी राशिचे जघन्य वर्गणाने गुणतां उत्कृष्टी वर्गणा थाय (९) ते थकी वली एकादिक प्रदेशे वधती थकी असत्कदपनाय अनंती गून्व वर्गणा होय (१०) ते थकी वली प्रदेशाधिक मिश्र स्कंध जेनु सूक्ष्मपणा थकी चादरपण पामवाने अजिमुख ते मिश्र स्कंधनी वर्गणा अनंती जाणवी (११) ते थकी अचित्त महास्कंध जे पर्वत कूटादिकने विश्रसा परिणामे आश्रित अनत प्रदेशात्सक पुञ्जल स्कंध जे विश्रसा परिणामे १ रुम, २ कपाट, ३ मथ, अतर पूर्णादिक करता केवलसमुद्घातनी येरे आव सम-यनो अजीव समुद्घात होय तिहां चोये समये सर्व लोक प्रमाण स्कंध होय, अजितादिक जिनने वारें व्रस जीव घणा होय, तेवारे ते स्कंध थोडा होय थने जेवारे व्रस जीव थोडा होय तेवारे ते स्कंध घणा होय, ए लोकस्थिति तेनी वर्गणा पण अनंती जाणवी. (१२) एथी पण अधिक प्रदेश स्कंध श्रीपन्नवणामध्ये कला ठे, ए अष्टावीश वर्गणा कम्मपयडीने अनुसारे वखाणी, परंतु अहींआ रुमवर्गणा कहे-वानो अरसर ठे, अने वीजी औदारिक वर्गणा कर्मदलनी प्रदेश सरया तथा सूक्ष्मा वगाह क्षेत्र जाणवाने अर्थे उपोद्घात सगते कही देखानी, तथा आगती वीजी वर्गणाठ प्रसंग सगते कही देखाडी तिहा औदारिक वर्गणा अनुक्रमें एकथी वीजा प्रदेशे वरती वधती जाय अने अवगाहनाये हीन हीन यती जाय औदारिक वर्गणाने अवगाहनानु क्षेत्र अगुलनो असरयातमो जाग जाणवो. ते थकी वली

अग्रहणयोग्य वर्गणानुं क्षेत्र, असंख्यांश हीन जाणतु ते थकी वली वैक्रिय वर्गणा क्षेत्र असंख्यांश हीन जाणतुं एम सधले असंख्यांश हीन अवगाहना क्षेत्र थतुं जाय हवे गायानो अक्षरार्थ लखीये ठेये

इगडुगणुगाइ के० एक, छिरु, अणुकादिक, अहीं अणु शब्दने प्रत्येकें संबंध ठे अणु एटले परमाणु जाणवो तिहां एकाणुकादिक, छलणुकादिक एटले एक आद्यमां ठे, तिहा एकाणुकादिक कहेतु वे आद्यमां ठे, माटे छलणुकादिक कहेतु. अर्थात् एक परमाणुनी, छि परमाणुनी, वर्गणा, आदि शब्द थकी त्रण परमाणुनी, चार पुरमाणुनी, पांच परमाणुनी एम वधतां वधतां जा के० यावत् कयां सुधी कहेतुं, ते कहं ठे अजवणतगुणिआणुत्तधा के० अजव्यथी अनंतगुणा परमाणुये वधती उपलक्षण थकी सिद्धना जीवने अनतमे जागे परमाणुये वधता स्कधनी वर्गणाउ के० वर्गणा ते प्रथम उरल के० औदारिक शरीरने ग्रहण करवाने उच्चिअ के० उचित एटले योग्य होय एवी अनती वर्गणा जाणवी. तह के० ते थकी एकादि परमाणुयें वधती एवी अनती वर्गणा ते अग्रहणतिरिया के० औदारिक शरीरने, अग्रहण प्रायोग्य होय, अग्रहणातरिता एटले अग्रहण वर्गणा वर्गणांतरित होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ७५ ॥

एमेव विजवाहा, र तेअ जासाणु पाण मण कम्मे ॥

सुहुमा कमावगाहो, ऊणुणंगुल असंखंसो ॥ ७६ ॥

अर्थ-एमेव के० एणी पेरें वीजी विजव के० वैक्रिय शरीरने ग्रहण योग्य वर्गणा, व्रीजी आहार के० आहारक ग्रहण योग्य वर्गणा, चोथी तेअ के० तैजस ग्रहण योग्य वर्गणा, पाचमी जासाणुपाण के० जापा प्रायोग्य वर्गणा, ठठी श्वासोश्वास ग्रहण योग्य वर्गणा, सातमी मण के० मनोग्रहण योग्य वर्गणा, आठमी कम्मे के० कार्मण ग्रहण योग्य वर्गणा, ए आठ वर्गणा जाणवी ए आठे वर्गणानु कमावगाहो के० अनुक्रमे अवकाश क्षेत्र ते एकेक थकी सुहुमा के० सूक्ष्म सूक्ष्म होय, एटले हीन हीन होय एटले औदारिक ग्रहण योग्य वर्गणाना अवगाहना क्षेत्र थकी औदारिक अग्रहण योग्य, वर्गणानु अवगाहना क्षेत्र सूक्ष्म, ते थकी वली वैक्रिय ग्रहण योग्य वर्गणानु अवगाहना क्षेत्र सूक्ष्म, एम सर्व वर्गणानु अवगाहना क्षेत्र, अनुक्रमे एकेक थकी ऊणुण के० ऊणुं ऊणुं होय

अने अंगुलअसंखंसो के० ए आठेनुं अवगाहना क्षेत्र, अंगुलने असंख्यातमे जागे होय, अने अनुक्रमे एकेकथी एकेकनी अवगाहना ऊणी ऊणी एटले न्हानी न्हानी होय, केम के पुजल डव्यने विपे जेम घणा पुजल परमाणुनो समुदाय मले, तेम सूक्ष्म

પરિણામ થાય. તે માટે ઔદારિક ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાનો અગાહના કોષ્ટ્ર અણલને અસર્યાતમે જાગે હોય, તે થકી તેની અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાની અગાહના ન્હાની હોય, તે થકી વલી વૈક્રિય ગ્રહણ યોગ્ય અગાહના ન્હાની હોય. એમ અનુક્રમે સર્વ વર્ગણાની અગાહના, એકેક થકી ન્હાની કહેરી અને તે વર્ગણાના પરમાણુ, એકેક થકી અધિક હોય ॥ કલ્પકાર્થઃ ॥ ૭૬ ॥

શ્કિક્કિ હિઆ સિધ્ધા, અંતંસો અંતરેસુ અગ્રહણા ॥

સવજ્ઞ જદ્વજ્ઞચિયા, નિયણતંસાહિ આ જિઠ્ઠા ॥ ૭૭ ॥

અર્થ-શ્કિક્કિહિઆ કે૦ એકેક પરમાણુએ અધિક અગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા હોય તે કેટલી હોય ? તો કે સિદ્ધાણતંસો કે૦ સિદ્ધોનો અનતો અસ પટલે સિદ્ધના અનતમા જાગ પ્રમાણ ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણાને અંતરેસુ કે૦ આતરે અગ્રહણા કે૦ અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા અનતી હોય, તથા સવજ્ઞજદ્વજ્ઞચિયા કે૦ સઘલે ઘામે ગ્રહણ યોગ્ય જઘન્ય વર્ગણા થકી નિય કે૦ સ્વકીય જઘન્ય વર્ગણાના અણતસા કે૦ અનતાંશ પટલે અનતમે જાગે અહિયા કે૦ અધિક જિઠ્ઠા કે૦ જ્યેષ્ઠ પટલે ઉત્કૃષ્ટ ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા હોય ॥ કલ્પકાર્થઃ ॥ ૭૭ ॥

એક પરમાણુથી માહીને એકેક પરમાણુએ વધતે સ્કથે વર્ગણા અનંતી હોય, તિહાં પ્રથમ અગ્રહણ યોગ્ય જઘન્ય વર્ગણાથકી અગ્રહણ યોગ્ય ઉત્કૃષ્ટી વર્ગણા અનતગુણી હોય, જે જળી જઘન્ય અગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા એક પરમાણુની છે, તેથી ઉત્કૃષ્ટ અગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા સિદ્ધના જીવને અનતમે જાગે અને ઉપલક્ષણથી અજઞ્યાનતગુણ નિપ્પત્ત સ્કરની વર્ગણા હોય, તે જળી પ્રદેશે અનતગુણી હોય તે થકી વલી ઔદારિક ગ્રહણ યોગ્ય જઘન્ય વર્ગણા સ્કથ રૂપાધિક હોય, તે થકી ઔદારિક ગ્રહણ યોગ્ય ઉત્કૃષ્ટ વર્ગણાસ્કથ અનંતજાગાધિક જાણવી તેથી વલી તે ઔદારિક અને વૈક્રિય વર્ગણાના અતરને વિષે અગ્રહણયોગ્ય જઘન્ય વર્ગણાસ્કથ રૂપાધિક હોય, તેથી વલી અગ્રહણ યોગ્ય ઉત્કૃષ્ટ વર્ગણા સ્કથ વિશેષાધિક જાણવી જે જળી એની જઘન્ય વર્ગણા સ્કથ સિદ્ધાનંતજાગાધિક અજઞ્યાનત ગુણ પરમાણુઆ માત્ર છે. તેમાહે વલી અજઞ્યાનત ગુણ સિદ્ધાનંતજાગ માત્ર પરમાણુઆ જેલીયે, તેવારે અનંતજાગ ન્યૂનથી ઘણા પરમાણુઆ થાય, માટે અનંતજાગાધિક કહી તેથી રૂપાધિક વૈક્રિય ગ્રહણ યોગ્ય જઘન્ય વર્ગણાસ્કથ પ્રદેશ જાણવા તેથી વૈક્રિય ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણાના ઉત્કૃષ્ટસ્કથ-પ્રદેશ અનંતજાગાધિક જાણવા એમ કાર્મણ વર્ગણા પર્યંત સમસ્ત ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણાએ પોતાના જઘન્ય વર્ગણાસ્કથથી પોતપોતાના ઉત્કૃષ્ટ વર્ગણાસ્કથ અનંતજાગાધિક

લેવા, અને અગ્રહણયોગ્ય જઘન્ય વર્ગણાસ્કંધથી ઉત્કૃષ્ટ વર્ગણાસ્કંધ વિશેષાધિક લેવા.

તથા ધ્રુવાચિત્તવર્ગણાયે જઘન્ય વર્ગણાસ્કંધથી ઉત્કૃષ્ટ વર્ગણાસ્કંધ, અનંત ગુણ લેવા. તથા એની શૂન્યવર્ગણાથી આગલી વર્ગણાયે પોતપોતાની જઘન્ય વર્ગણાસ્કંધથી ઉત્કૃષ્ટ વર્ગણાસ્કંધ પ્રદેશ સંસ્થાયે અસરયાતગુણ લેવા અને સર્વ વર્ગણાને અવગાહ ક્ષેત્રની અપેક્ષાયે ઔદારિક વર્ગણાસ્કંધના અવગાહ ક્ષેત્ર થકી અસંરયાંશ હીન વૈક્રિય વર્ગણાનું અવગાહના ક્ષેત્ર જાણવું. તેથી આદારક વર્ગણાનું અવગાહક્ષેત્ર અસંરયાંશ હીન જાણવું. એમ આગલી સર્વ વર્ગણાયે અસંરયાંશ હીન હીન અવગાહનાક્ષેત્ર હોય. પુનઃ જ્યોત્સ્વનો એજ સ્વજાત છે, કે જેમ જેમ પ્રદેશ વધતા જાય, તેમ તેમ સુદૃઢ થાય જેમ કપાસમાં થોડા પ્રદેશ તેમ ઘણું ઠામ રોકે, અને પારાના ઘણા દલિક હોય તે થોડું ઠામ રોકે, તથા પાણી મધ્યે તૂરાના કણ થોડા સમાય અને રાહના કણ ઘણા સમાય. એમ ઠવીશ તથા અઠાવીશ, પુનઃસ્કંધની વર્ગણા કહી તેમધ્યે શોલ વર્ગણા ગ્રંથકારે કહી છે. માટે સૂત્રોક્ત જે જાણી અહીંયાં તેમાંહેલી એક કર્મવર્ગણા દલ કહેવાનો પ્રદેશ વંધાધિકારે પ્રયોજન છે. તેની પ્રદેશસંખ્યા જાણવાને અર્થે શેષ પૂર્વોક્ત પંચ વર્ગણા કહી. ॥ ૭૭ ॥

॥ અથ યાદશં કર્મદલિક જીવોદયદાતિ તદાહ ॥ હ્રવે

જેવા કર્મદલિક જીવ ગ્રહણ કરે છે, તે કહે છે ॥

અંતિમ ચઙ્ગાસ હંગં, ધ પંચ વજ્રરસ કમ્મ લંઘ દલં ॥

સઘ જિયણંત ગુણ રસ, અણુજુત મણંતય પણસં ॥ ૭૮ ॥

અર્થ—કર્મદલ તે અગુરુલઘુ ડ્રવ્ય છે, તે જાણી અરૂપી ડ્રવ્ય તથા પાંચ વર્ણ, વે ગંધ, પાંચ રસ અને ચાર સ્પર્શ, એમ શોલ ગુણવત પુનઃલ તે પણ અગુરુલઘુ કહીયે હવે અહીંયાં કોઈ કહેશે કે કર્મદલ મૂર્તિમત છે અને જીવ તો અરૂપી છે, તો તે જીવને કર્મદલનો કરેલો અનુગ્રહ, ઉપઘાત કેમ હોય ? તેનો ઉત્તર કહે છે કે, જેમ મૂર્તિમત મદિરાપાન છે, તેણે કરી અમૂર્તિમત જ્ઞાનનો ઉપઘાત થાય છે તથા મૂર્તિમત સારસ્વત ચૂર્ણાદિકે કરી અમૂર્તિવંત જ્ઞાનનો ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે તથા અમૂર્ત ક્રિયાનો મૂર્ત ડ્રવ્ય સાથે સંવધ થાય છે તથા ઘટાદિક મૂર્તિમત ડ્રવ્યનો અમૂર્ત ડ્રવ્ય જે આકાશાદિક તેની સાથે સંવધ થાય છે, તેમ અગુરુલઘુ પુનઃલ ડ્રવ્ય કર્મદલનો અગુરુલઘુ આત્મડ્રવ્ય સાથે સંવધ હોય છે, તથા તેણે કરી આત્મડ્રવ્યના જ્ઞાનાદિક ગુણને ઉપઘાત થાય છે, તથા જિનનામ કર્માદિકે કરી પૂજા મહત્ત્વ ऐश्वर્યાદિક અનુગ્રહ પણ હોય છે, તે જાણી કર્મને અગુરુલઘુ ડ્રવ્ય થાપવા નિમિત્તે વર્ણ, ગંધ, રસ

अने स्पर्शनी संख्या कहे ठे तिहां औदारिकवर्गणा, वैक्रियवर्गणा, आहारकवर्गणा, एत्रण वर्गणाना पुजलस्कध पांच वर्ण, वे गंध, पांच रस अने आठ स्पर्श, ए वीश गुणवंत होय, तेथी ते गुरुलघु ड्रव्य कहीयें, तथा तेजसदल पण सिद्धातने मतें वीश गुणवंत होय तेथी ते पण गुरुलघु ड्रव्य कहीयें अने जापाद्रव्य, आसोश्वासद्रव्य, मनोद्रव्य अने कर्मवर्गणाद्रव्य, ए चार वर्गणाना दल शोल गुणवंत होय, तेथी एने अगुरुलघुद्रव्य कहीयें, ते शोल गुण, गाथाना अर्थें करी विवरीने कहीयें ठेये. " फासा गुरुलहुमिडु खरा सीउएहसिणिऊ ' ए गाथाने अनुसारे

अंतिमचउकास के० ठहेला चार स्पर्श तेनां नाम कहे ठे. एक शीत, बीजो उष्ण, त्रीजो रूक्ष अने चोथो स्निग्ध, ए चार स्पर्श अगुरुलघुद्रव्ये होय जे जणी एक परमाणुये एक वर्ण, एक गंध, एक रस अने वे स्पर्श, एवं पांच गुण होय केमके रूक्ष अने स्निग्ध परमाणुये परस्परें घड होय, तेथी सर्व परमाणुये ए वे मांहेलो एक स्पर्श, अवश्य होय, तथा शीत अने उष्ण, ए वे मांहेलो पण एक स्पर्श होय एम वे स्पर्श, एक परमाणुये अवश्य होय, अने अनंत प्रदेशी ए सूक्ष्म परिणत स्कधें कोइ परमाणु स्निग्ध शीत, कोइ स्निग्ध उष्ण, कोइ रूक्ष शीत अने कोइ रूक्ष उष्ण, एम चार जातिना परमाणुआ मली आवे, तेवारे जापाद्रव्य, आसोश्वासद्रव्य, मनोद्रव्य अने कार्मेणदल, ए चारे दलें ए चार स्पर्श लाजे ए स्वमते कथु. तथा कम्मपयडीने मतें पण एज चार स्पर्श कहा, अने बृहत्तकने मतें तो ए चारे वर्गणास्कधने विपे मृडु तथा लघु स्पर्श अवश्य होय अने रूक्ष तथा स्निग्ध मांहेलो एक स्पर्श होय, तथा शीत अने उष्ण, ए वे मांहेलो पण एक स्पर्श होय, एवं चार स्पर्श होय अने ए सूक्ष्मद्रव्य जणी गुरु तथा कर्कश, ए वे स्पर्श न होय

तथा दुग्ध के० एक सुगंध बीजो दुर्गंध, ए वे गंध अने पचवन्नरस के कृस्त, नील, रक्त, पीत, अने शुक्ल, ए पांच वर्ण तथा तीखो, कटुक, कपायल, आम्ल अने मधुर, ए पांच रस, एवं शोल गुण सहित कम्मखधदल के० कार्मेणस्कधनु दल पुजल होय तेमज तेजस, जापा, आसोश्वास अने मनोद्रव्य, ए चार वर्गणाना स्कध पण शोल गुणवाला होय, तथा औदारिक, वैक्रिय अने आहारक, ए त्रण शरीर-द्रव्य ए नोकर्म पुजलद्रव्य, पांच वर्ण, वे गंध, पांच रस अने आठ स्पर्श, एम वीश गुणवंत पुजलद्रव्य होय, तथा सिद्धातने मतें तेजसद्रव्य पण वीश गुणवंत होय, तेथी एने गुरुलघुद्रव्य कहीयें.

सवजिपणतगुणरसअणु के० अहीं सर्व जीव जे अनंतें ठे, तेणें करी गुण्या जे रसाए पटले वेगलीनी बुद्धिरूप शस्त्रे करी कटप्या जे रसना निरश अश, ते जावाण

कहीयें अहींआं रसाणु कहेतां जीवने कापायिक अध्यवसायजनित आनंद विपाद हेतु शुभाशुभ कर्मनो विपाक इष्ट अनिष्टपणे करी मिष्ट अने कटुक रस एवो व्यवहार करीये, ते रस जाणवो. पण अहींआं पांच रस मांहेला कोइ रसनी विवक्षा न करवी अहींआ ए जाव रस लेवा, एवा सर्व जीवथी अनंतगुणा रसाविजागे युक्त जे जीव कर्मना दल ग्रहतो जेम गाय, तृणखला चरती यकी तृणादिकने विपे दुग्धादिक मिष्ट रस उपजावती ग्रहण करे, तथा सर्प, दुग्धादिकनु पान करतो यको पण दुधने विपे गरलरूप कटुकरस उपजावतो ग्रहण करे, तेम कर्मदलने विपे मणतपएस के० अनंत प्रदेशीआ स्कंध तेना प्रदेश प्रदेश प्रत्ये अनंता रसाणुये जुत के० युक्तने कर्मपणे जीव ग्रहण करे अहीं रस शब्दे अनुज्ञाग कहीयें, तेना अणुआ एटले अश जाणवा. एटले सर्व जीवानत गुण रसाणुआ तेणे करी युक्त अत्र हार्द एम ठे के सर्व जघन्यरसे युक्त जे पुज्ज तेनो रस केवलीनी प्रज्ञाये ठेद्यमान सर्व जीवथी अनंतगुणा रसाविजागोनें आपे ठे ते जाग अति सूक्ष्मतायें करी परजागना अजावथी निरंश अश अणु कहीयें “रसाणुया रसाविजागा रसपलिठेदा जाव परमाणुया” ए सर्व एना पर्याय जाणवा ते रसाणुया प्रतिस्कंध सर्व परमाणुने विपे सर्व जीवथी अनंतगुणा वत्ते ठे एवा रसाणुये युक्त परिगत कर्मस्कंध दलिक प्रत्ये जीव ग्रहे ठे. जेम निंब इक्षुरसादिकने अधिश्रयणे करी तंडुलोने विपे प्रत्येकें यथा रसविशेष तत्तद्रूप प्रत्ये जणे ठे तथा अनुज्ञाग वधाध्यवसाये करी सर्व खमोने विपे अजव्यानतगुण प्रदेश निष्पन्नने विपे प्रति परमाणुये सर्व जीवथी अनंतगुण रसाविजाग पलिठेदो प्रत्ये जीव जणे ठे तथा अणुतपएसत्ति एटले अजव्यानतगुणसिद्ध अनंत जाग प्रमाण परमाणु निष्पन्न एकेक कर्मस्कंध प्रत्ये जीव ग्रहे ठे तेवा स्कंध पण प्रति समये अजव्यथी अनंतगुणासिद्धानत जाग वत्ति प्रत्ये ग्रहे ठे ॥ ७७ ॥

॥ हवे कर्मदलनु अवगाहना क्षेत्र कहे ठे ॥

एग पएसगाढ, निअ सव पएसउं गहेइ जिउं ॥

थोवो आउ तदंसो, नामे गोए समो अहिउं ॥ ७८ ॥

अर्थ-एगपएसगाढ के० एक एटले अजिन्नपणे जे आकाशप्रदेश जीवे, अवगाह्यो ठे तेहीज आकाश प्रदेशें अवगाह्यां जे कर्मदल, तेने एक प्रदेशावगाढ कहीये, पण एकज आकाश प्रदेशें अवगाह्यां, एम अर्थ न करवो, जे जणी कर्मस्कंध पण असरयात प्रदेशावगाढ अगुल असं क्षेत्र अवगाढ लीये ठे पण एक प्रदेशावगाढ दल न लीये, तेम जे ने विपे जीव अवगाढ ठे ते आकाश

પ્રદેશને વિષે કર્મ પુણ્યક્રમ અવગાહ છે તે રાગાદિક એહ ગુણયોગથી આત્મપ્રદેશને વિષે લાગે છે પણ અનંતર પરંપર પ્રદેશસ્વકર્મ પુણ્યક્રમને અજ્ઞાપ્ય નથી. હવે જેમ તીવ્ર અગ્નિને સંયોગે પાણી ઝાકાલીયે તેવારે તલાતું પાણી ઉપર આવે અને ઉપરનું પાણી તલીયે જાય, તેમ રાગાદિક સ્નેહ ગુણયોગ કરી આત્માના અમંદપાતા પ્રદેશ ઇત્થે આઠ મધ્યપ્રદેશ વિના વીજા સર્વ પ્રદેશ પૂર્વોક્ત પાણીની રીતે આવર્તેલીયે. તિહાં આત્મપ્રદેશ કાપાયિક અધ્યવસાયરૂપ વીરૂણતા છે તે વીરૂણતાયે કરી કર્મરૂપ રજ સહિત ક્ષેત્રને વિષેજ આવર્ત કરતા જેમ વીકળે શરીરે છોટતાં શરીરને વિષે રજ વલગી જાય, વંધાઈ જાય, તેમ નિયતસત્ત્વપસતંગદેહજિહ્વે પોતાના આત્માના સર્વ પ્રદેશ તે અનંતાનત કર્મદલે વંધાય, પણ એક પ્રદેશ અથવા એ પ્રદેશ કરી પ્રદેશ વંધાય નહીં; કેમકે, જીવ પ્રદેશ સર્વને શૃંગલાવયવની પેઠે પરસ્પર સવધ વિશેષનો ખાવ છે. માટે આત્માનો એક પ્રદેશ કર્મદલ પ્રહણ કરવાને વ્યાપારતા સર્વ પ્રદેશ વ્યાપારે. જેમ હસ્તાદિકે કરી ઘટાદિક ઝપાડતાં સર્વ શરીરે જોર પહોંચે, જેમ કોણક વસ્તુ લેવાને અર્થે અગુલિ પ્રગટે તેવારે કરતલ, મણિવધ, જુજા, રાજો, એ સર્વ પરપરાયે વલ કરે, પણ ઇત્થે વિશેષ કે જે અવયવ, કાર્યને હુકમ હોય તે અવયવને વિષે ઘણું જોર પહોંચે, અને જે અવયવ કાર્યને વેગલા વેગલા હોય, તેને જોર હીન હીનતર પહોંચે, તેમ કર્મદલ પ્રહતા આત્મપ્રદેશને વિષે પણ હીનાધિક વીર્ય જાણવું

હવે એ આઠ કર્મના દલની જાગવિજજના કહે છે. જેવારે જીવ આયુ કર્મ વાંધે, તેવારે અંતરમુહૂર્તપર્યંત સમય સમયે જે કર્મદલ પ્રહણ કરે, તેના આઠ જાગ કરી આઠ કર્મને વહેંચી દીધે, અને જેવારે આયુ કર્મ ન વાંધે તેવારે જે કર્મદલ પ્રહણ કરે, તે આયુ વિના શેષ સાત કર્મ વાધતો હોય, તેને વહેંચી આપે, અને જેવારે વ્રજમે ગુણ-ગણે એક આયુ અને વીજુ મોહનીય, એ એ કર્મ ન વાંધે, અને શેષ ઠ કર્મ વાધતો હોય, તેવારે ઠ જાગ વહેંચી આપે, અને જેવારે જીવ એકજ કર્મનો વધક હોય તેવારે તેને જાગ પણ એકજ હોય.

તે મધ્યે થોવોઆતતર્વસો કે. આયુ. કર્મના જાગનો અંશ થોવો જાણવો. જે જાણી વીજા કર્મની અપેક્ષાએ આયુ કર્મની સ્થિતિ થોડી છે. તેથી તેના દલ પણ થોડાં હોય, થોડે કાલે જોગવી તથાવે, તે માટે અને તે થકી વલી નામેગોપસમોઅહિંત કે. નામકર્મ અને ગોત્રકર્મ, એ એ કર્મનો જાગ વિશેષાધિક જાણવો. જો પણ આયુ. કર્મની તેત્રીશ સાગરોપમ સ્થિતિ થકી નામ અને ગોત્ર, એ એ કર્મની સ્થિતિ વીજ કોઠાકોની સાગરોપમ પ્રમાણ છે, તે આયુ. કર્મની સ્થિતિ થકી સરપાતગુણી છે, તે અપેક્ષાએ સરપાતગુણી જાગ લાગે છે તથા મનુષ્ય તિર્યચના અધન્ય અંતરમુહૂર્તાદિ-

કાયુની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણો જાગ લાગે છે, પણ આયુઃકર્મ આર્થાં જર્વ મધ્યે
 એકજ વાર વધાય, તે અતરમુદૂર્ત્તપર્યંત વાંધે, અને વીજાં કર્મ તો જીવં સર્વદા નિરં-
 તરપણે વાંધે છે તે માટે થોડા કાલમાં આયુના દલ ઘણાં મેલવવાં પડે, તે કારણથી
 નામ અને ગોત્રકર્મનો જાગ વિશેષાધિક કહ્યો, અને એ વેદુનો જાગ, પરસ્પરં તુલ્ય
 સ્થિતિ જણી સમો ઇટલે સરસો જાણવો ॥ ૭૯ ॥

વિગ્ધાવરણે મોહે, સર્વોવરિ વેચ્છણીઙ્ જેણપ્પે ॥

તસ્સ ફુડતં ન દવ્વઙ્, ઈઙ્ વિસેસેણ સેસાણં ॥ ૮૦ ॥

અર્થ-નામકર્મ અને ગોત્રકર્મના દલચક્રી વિગ્ધ કે ૦ અતરાય કર્મ, અને આવરણે
 કે ૦ જ્ઞાનાવરણીયકર્મ અને દર્શનાવરણીય કર્મ, એ ત્રણ કર્મની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ ત્રીશ
 કોનાકોડી સાગરોપમની છે તે જણી વીશ કોનાકોડી થકી વિશેષાધિક હોય, માટે
 એ ત્રણનો જાગ, વિશેષાધિક જાણવો; અને એ ત્રણને માહોમાહે તુલ્યસ્થિતિ જણી
 તુલ્ય જાગ ઇટલે સરસે જાગે આવે તથા એ ત્રણ કર્મ થકી વહી મોહે કે ૦ મોહ-
 નીય કર્મનો જાગ વિશેષાધિક જાણવો જે જણી મોહનીયની સ્થિતિ ત્રીશ કોડા-
 કોની સાગરોપમથી ઘમળી જાજેરી છે, અને ત્રિગુણીથી હીન છે માટે સંખ્યાતગુણી
 કહીયે એમ મધ્યે પણ દર્શનમોહનીયની સીતેર કોનાકોડીની સ્થિતિ છે, અને ત્રા-
 રિત્રમોહનીયની ચાલીશ કોનાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ છે, તેણે સ્થિતિવિશેષ
 કરી દલજાગતું પણ વિશેષાધિકપણું લેવું એ ઉક્તમાત્ર છે પરમાર્થથી તો શ્રીજિનવ-
 ચન પ્રમાણ કરવું તથા એક સમય એક અધ્યવસાયે ગ્રહીત પુજ્જલ આટે કર્મપણે પ-
 રિણમે છે અહીં જીવની શક્તિ અચિત્ત છે, અને પુજ્જલનો પરિણામ વિચિત્ર છે તે માટે
 એમાં આશ્ચર્ય ન સમજવું

સર્વોવરિવેચ્છણીઙ્ કે ૦ સર્વોપરિ સર્વ થકી અધિક વેદનીયકર્મનો જાગ હોય, ઇટલે-
 મોહનીયના જાગ થકી પણ વેદનીય કર્મનો જાગ વિશેષાધિક હોય, જે જણી જો
 પણ મોહનીયની સ્થિતિ થકી એ કર્મની સ્થિતિ વિશેષ હીન છે, તો પણ મોહનીયના
 દલ ઉત્કૃષ્ટ રસે છે, અને વેદનીયના દલનો રસ અઘાતીઝ છે, તે જણી મદરસ હોય.
 જેમ ઘેશ, રાવ પ્રમુખનો રસ ડ્રવ્ય ઘણો હોય, તોજ ક્રુધા હપશમે અને દૂધ, દહીં,
 શિલ્લરણી, ચાંદ તથા ઘૃતાદિક અલ્પ ડ્રવ્ય પણ ક્રુધા હપશમે, તથા પાંપાણાદિક
 ઘણે ડ્રવ્ય સઘધે મરણ નીપજે, અને વિપાદિક અલ્પ ડ્રવ્ય સઘધે પણ મરણાદિક
 કાર્ય નીપજે, તેમ મોહનીયાદિક કર્મના તીવ્ર રસ દલ છે તે થોડા હોય, તો પણ
 પોતાનું કાર્ય આત્મગુણ ઘાતવારૂપ કરે, અને વેદનીય કર્મના દલ, મદરસ જણી

ઘણાં મલે, તોજ તે પોતાનુ કાર્ય પૌન્નલિક સુલ હુ.સ્વાનુજવરૂપ પ્રકટ કરી શકે, પણ થોડે દલેં સ્વકાર્ય પ્રકટ કરી ન શકે

જેણપ્પે કે૦ જે માટેં વેદનીયનો જાગ અલ્પ હોય તો તસ્સફુરતંનહવડ કે૦ તે વેદનીયનું સ્ફુટપણુ ઇટલે સુલ હુ.સ્વાદિકનો અનુજવ સ્પષ્ટ ન હોય એ સ્વજાવેજ વેદનીયના પુન્નલ ઘણા મલે, તેવારેં સ્વકાર્ય કરવાને સમર્થ થાય, પણ થોડે દલેં વેદનીય પ્રકટ ન હોય. તે માટેં વેદનીયની થોડી સ્થિતિ ઠતાં પણ દલનો જાગ મહોટો જાણવો, અને ઈર્દિવિસેસેણસેસાણં કે૦ શેપ વીજા સાત કર્મના પ્રદેશના જાગતુ હીનાધિકપણુ સ્થિતિવિશેષે હોય, ઇટલે સ્થિતિની અપેક્ષાયં હોય જે કર્મની સ્થિતિ અધિક તે કર્મનો પ્રદેશ જાગ પણ અધિક અને જે કર્મની સ્થિતિ હીન તે કર્મનો પ્રદેશ જાગ પણ હીન હોય ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૬૦ ॥

એમ મૂલ પ્રકૃતિ જાગ રચના કહી હવે ઊત્તર પ્રકૃતિને વિષે જાગ રચના કહે ઢે.

નિશ્ચ જાઈ લઁ૬ દલિઆ, ણતંસો હોઈ સઘઘાઈણં ॥

વહ્નતીણ વિઞ્ઞાઈ, સેસ સેસાણ પઈ સમય ॥ ૬૧ ॥

અર્થ—તિહાં ઘાતિની પ્રકૃતિ મધ્યે નિશ્ચજાઈ કે૦ પોતપોતાની જાતિની પ્રકૃતિ-મધ્યે જે જાગ લઁ૬ કે૦ લાધો, તે દલિઆ કે૦ દલમાહેલો રસદલનો અણંતસોહોઈ-સઘઘાઈણં કે૦ અનંતમો જાગ સર્વ ઘાતિની પ્રકૃતિને આપી અને શેપ રસદલ જાગ જે રહે, તે તે સમય વહ્નતીણવિઞ્ઞાઈ કે૦ વધાતી એવી જે દેશઘાતિની પ્રકૃતિ તેને વહેંચી આપીયેં, તે રીત દેલાઢે ઢે

પ્રથમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો મૂલજાગ લાધો, તેનો અનતમો જાગ કેવલજ્ઞાનાવર-ણપણે પરિણમે, જે જાણી કર્મ દલ મધ્યે અત્યત સરસ લિગ્ધ દલ થોના હોય, તે ઢલ સર્વ ઘાતિની પ્રકૃતિ લહે, અને શેપ દલ જે રહે તે મતિજ્ઞાનાવરણાદિક ચાર પ્રકૃતિ દેશઘાતિની ઢે, તેને પરિણમે તથા દર્શનાગ્રણીયનો જે મૂલ જાગ લાધો, તેનો અનતમો જાગ અત્યત સરસ દલ પાચ નિઝા તથા ઠહુ કેવલદર્શનાવરણીય, એ ઠ પ્રકૃતિ સર્વ ઘાતિની ઢે તેને ઠ જાગે વહેંચી આપીયેં અને શેપ રહ્યો જે નીરસ જાગ, તે ચક્રદર્શનાગ્રણાદિક ત્રણ પ્રકૃતિ જે દેશઘાતિની ઢે, તેને વહેંચી આપીયેં. તથા જાતા, અજાતા એ વે પ્રકૃતિ વધ વિરોધિની ઢે તે જાણી એક સમયેં એકજ પ્રકૃતિ વંધાય, તેથી એને જાગ વહેંચવો નથી

તથા મોહનીયનો મૂલજાગ જે લાજે, તેનો અનતમો સરસ દલ જાગ, તે વે જાગેં વહેંચીયેં તેમધ્યેં એક દર્શનમોહનીયને અને એક ચારિત્રમોહનીયને આપીયે, વલતા

चारित्रमोहनीयना वली बार जाग करीयें ते वधाता अनंतानुबंधीया चार तथा अत्रत्यास्यानीया चार अने प्रत्यास्यानीया चार, एवं बार प्रकृतिने वहेंची आपीयें, अने शेष रक्षा जे देशघातीया रसवंत दल तेना वे जाग करी, कपाय तथा नोकपायमोहनीयने वहेंची आपीये, तेमध्ये कपायनो जाग संज्वलना चारे प्रकृतिने आपीयें, अने नोकपायनो जाग एक वेद, एक युगल, जय अने जुगुप्सा, ए पांच प्रकृतिने वहेंची आपीये, तथा आयुर्कर्म एकज गति आश्रयी वधाय, तेथी एनो जाग न वहेंचाय

नामकर्मनो मूलजाग जे आवे, ते उगणत्रीश जागे वहेंचीयें, तेनां नामं कहे ठे. १ गति, २ जाति, ३ तनु, ४ उपांग, ५ वधन, ६ संघयण, ७ संस्थान, ८ आनुपूर्वी, एषी १२ वर्णचतुष्क, १३ अगुरुलघु, १४ उपघात, १५ उन्वास, १६ निस्माण, १७ जिननाम, १८ आतप, १९ शुजाशुज विहायोगति, २० श्रीश ए त्रस दशक अथवा स्यावरं दशक, ए उगणत्रीश मध्ये जेटली वधाती होय, तेटले जागें वहेंचीये, तेमध्ये पण तनु एटले शरीर नामकर्मनी प्रकृतिना त्रण अथवा चार जाग करीये, तिहां वैक्रिय, आहारक, तैजस अने कार्मण वाधतां चार जाग करीये, तथा औदारिक, तैजस अने कार्मण अथवा वैक्रिय, तैजस अने कार्मण वांधतां त्रण त्रण जाग करीयें, तथा बंधनना सात जाग तथा अगीआर जाग करीये, तिहा मनुष्य अने तिर्यंच प्रायोग्य वांधतां, औदारिकनां वधन चार, अने तैजस कार्मणनां वधन त्रण, एवं सात वंधाय, तेगारें सात जागे वहेंचीये, तथा देवप्रायोग्य नामकर्मनी एकत्रीश प्रकृति वांधतां वैक्रियना वधन चार, तथा आहारकनां वधन चार अने तैजस कार्मणनां वधन त्रण, एवं अगीआर वधाय, तेवारें अगीआर जागें वहेंचीयें तथा वर्ण नामना पांच जाग, गंध नामना वे जाग, रस नामना पांच जाग, स्पर्श नामना आठ जाग, एवं वीश जाग थाय, अने शेष प्रकृतिना जाग अत्र कोइ थाय नहीं, जे जणी ते प्रकृति बंध विरोधिनी ठे, एक वाधतां बीजी न वंधाय, जेम एक गति वांधतां शेष त्रण गति न वंधाय एमज जाति, संघयण तथा संस्थानादिक पण एकज वंधाय, तथा त्रसादिक दशक वाधतां स्यावरादिक दशकनी विरोधिनी प्रकृति न वधाय. गोत्रकर्मनो पण जागीळ कोइ नथी एक समयें उंच, नीच, ए वे मांहेखु एकज गोत्र वधाय, तथा अतरायकर्मनो मूलजाग जे आवे, ते तेनी उत्तर प्रकृति पांचने जागें वहेंचीयें एम उत्तर प्रकृतिनी दलविजजना कही

वचतीणविजजइ के० जे प्रकृति वंधाती होय, ते पोतपोतानो प्रदेशदलिक जाग पामे अने वध विछेदे तेनो जाग जे बीजी सजातीय प्रकृति वधाती होय ते पामे, अने

सजातीयन वंधाती होय तो विजातीयने पण जाग आवे, जेम श्रीण्डीत्रिकने वधविछेदे तेनो जाग निडा अने प्रचलाने आवे, अने निडा प्रचलाने वधविछेदे चक्रुदर्शनावरणादिकने आवे, तथा दर्शनावरणने वधविछेदे तेनो जाग विजातीय प्रकृति वेदनी ठे; तेज तिहां ते गुणगणे वधाय ठे, माटें तेने लाजे, तथा मिथ्यात्वमोहनीयने वधविछेदे एनी सजातीय दर्शनमोहनीयनी प्रकृतिनो पण वध नथी, ते जणी विजातीय चारि-प्रमोहनीयनी प्रकृतिने एनो जाग आवे, तेमध्ये पण सरस दल सर्वघाती प्रकृतिने योग्य ठे. ते जणी सर्वघातीआ चार कपाय प्रकृतिने ए जाग दल आवे, ए उत्तर-प्रकृतिनु उत्कृष्टपदे तथा जघन्यपदे एकेकथी प्रदेशना अल्पबहुत्वपणानो विचार जाणवने अर्थे नीचे यंत्रस्थापना करी ठे एम कर्म प्रकृतिनी टीकाथकी सर्व उत्तर प्रकृतिना प्रदेशनो उत्कृष्टपदे अल्प बहुत्व विचार समजी, गुरु मुखथी निर्णय करी, सविस्तरपणे वखाणवो

॥ अथ यंत्रस्थापना ॥

॥ तत्र उत्तर प्रकृतिषु उत्कृष्टपदे कर्मदलिकजागादपबहुत्वमुच्यते ॥

॥ अथ ज्ञानावरणीयेषु प्रदेशादप- ॥

॥ बहुत्व ॥

- १ केवलज्ञानावरणस्य उत्कृष्टपदे सर्वस्तोक कर्मद-
लिकजाग ॥
- २ ततो मनोपर्यवज्ञानावरणस्य अनतगुणाः ॥
- ३ ततोऽधिज्ञानावरणस्य विशेषाधिक ॥
- ४ तत श्रुतज्ञानावरणस्य विशेषाधिक ॥
- ५ ततोमतिज्ञानावरणस्य विशेषाधिक ॥

॥ अथ दर्शनावरणीयेषु ॥

॥ प्रदेशादपबहुत्व ॥

- १ दर्शनावरणे प्रचलाया सर्वस्तोक ॥
- २ ततो निष्ठाया विशेषाधिक ॥
- ३ तत प्रचलाप्रचलाया विशेषाधिक ॥
- ४ ततो निष्ठा निष्ठाया विशेषाधिक ॥
- ५ ततो स्थानध्याय विशेषाधिक ॥
- ६ तत केवलदर्शनावरणस्य विशेषाधिक ॥
- ७ ततोऽवधिदर्शनावरणस्य अन० ॥
- ८ ततोऽपचक्रुदर्शनावरणस्य विशेषाधिक ॥
- ९ ततश्चक्रुदर्शनावरणस्य विशेषाधिक ॥

॥ अथ वेदनीयेषु प्रदेश- ॥

॥ शादपबहुत्व ॥

- १ वेदनीयेऽशातस्य जाग सर्वस्तोक ॥
- २ ततो वेदनीयशातस्य विशेषाधिक ॥

॥ अथ मोहनीयेषु प्रदेशा- ॥

॥ दपबहुत्व ॥

- १ अप्रत्याख्यानमानस्य सर्वस्तोक ॥
- २ ततोऽप्रत्याख्यानक्रोधस्य विशेषाधिक ॥
- ३ ततोऽप्रत्याख्यानमायाया विशेषाधिक ॥
- ४ ततोऽप्रत्याख्यानलोलस्य विशेषाधिक ॥
- ५ एत प्रत्याख्यानावरणचतुष्कस्यापियथोत्तरं विशेष०
- ए-१२ एत अनतानुबधितुष्कस्यापि यथोत्तर विशेष०
- १३ ततो मिथ्यात्वस्य विशेषाधिकः ॥
- १४ ततो जुगुप्साया अनत गुण ॥
- १५ ततो जयस्य विशेषाधिक ॥
- १६-१७ ततो हास्यशोकयोरपि विशेषाधिक ॥
- परस्पर स्वस्थाने नुत्य ॥
- १८ ततो रत्यरत्यो विशेषाधिक, परस्पर स्वस्थाने नुत्य

२०-२१ ततो स्त्रीनपुसकत्रेदयोर्विशेषाधिक. परस्परं
स्वस्थाने तुह्य. ॥

२२ तत सञ्चलन क्रीधस्य विशेषाधिक ॥

२३ तत सञ्चलनमानस्य विशेषाधिक ॥

२४ तत पुवेदस्य विशेषाधिक ॥

२५ तत सञ्चलनमायाया विशेषाधिक ॥

२६ तत सञ्चलनलोचस्य सस्यानगुण. ॥

॥ चतुर्णामायुषामपि स्वस्थाने तुह्य. ॥

॥ अथ नामोत्तरप्रकृते प्रदेशाद्वधुत्व ॥

१-२ नामकर्मणि देवनरकगत्यो सर्वस्तोकः परस्पर
स्वस्थाने तुह्य.

३ ततो मनुष्यगतेर्विशेषाधिक ॥

४ ततो तिर्यग्गतेर्विशेषाधिक ॥

॥ जातिपचकेषु स्वद्वपवहुत्व ॥

१-४ जातिपुञ्जीक्ष्यादिजातिचतुष्के सर्वस्तोक स्व-
स्थाने सम. ॥

५ तत एकैक्य जाति विशेषाधिक. ॥

॥ शरीरनामकर्मणि अद्वपवहुत्व ॥

१ शरीरेषु आहारकस्य सर्वस्तोक ॥

२ ततोवैक्रिय शरीरस्य विशेषा. ॥

३ ततश्चौदारिकशरीरस्य विशेषा. ॥

४ ततो तैजस शरीरस्य विशेषाधिक ॥

५ तत कर्मण शरीरस्य विशेषा. ॥

५ पय सघातन पचकस्यापि.

॥ उपागेषु स्वद्वपवहुत्व ॥

१ उपागेषु आहारकोपागस्य स्तोक ॥

२ ततो वैक्रियोपागस्य विशेषाधिक ॥

३ ततश्चौदारिकोपागस्य विशेषा. ॥

॥ वधनेषु स्वद्वपवहुत्व ॥

१ आहारकाहारकवधनस्य सर्वस्तोक ॥

२ तत आहारक तैजस वधनस्य विशेषाधिक ॥

३ तत आहारककर्मणवधनस्य विशेषाधिक ॥

४ तत आहारक तैजसकर्मणवधनस्य विशेषाधिक ॥

५ ततो वैक्रिय वधनस्य विशेषाधिक. ॥

६ ततो वैक्रिय वैक्रिय तैजस वधनस्य विशेषाधिक ॥

७ ततो वैक्रिय कर्मणवधनस्य विशेषाधिक. ॥

८ ततो वैक्रिय तैजस कर्मण वधनस्य विशेषाधिक ॥

९ तत औदारिक औदारिकवधनस्य विशेषाधिक ॥

१० तत औदारिक तैजस वधनस्य विशेषाधिक. ॥

११ तत औदारिक कर्मण वधनस्य विशेषाधिक ॥

१२ तत औदारिक तैजस कर्मण वधनस्य विशेषा-
धिक ॥

१३ तत तैजस तैजसवधनस्य विशेषाधिक ॥

१४ तत तैजस कर्मण वधनस्य विशेषाधिक ॥

१५ तत कर्मणकर्मण वधनस्य विशेषाधिक ॥

॥ सस्यानेषु स्वद्वपवहुत्व ॥

१-४ सस्यानेषु मध्यसस्यानचतुष्के सर्व स्तोकः परस्पर
स्वस्थाने तुह्य. ॥

५ तत समचतुरस्रस्य विशेषाधिक. ॥

६ ततो दुरुकस्य विशेषाधिक ॥

॥ सघयणेषु स्वद्वपवहुत्व ॥

१-५ सहनेषु आद्यपचकस्य तुह्य स्तोक ॥

६ तत. सेवार्चस्य विशेषाधिक ॥

॥ वर्णेषु स्वद्वपवहुत्व ॥

१ वर्णेषु कृष्णस्य सर्वस्तोक ॥

२ ततो नीलस्य विशेषाधिक ॥

३ ततो लोहितस्य विशेषाधिक. ॥

४ ततो हारिदस्य विशेषाधिक ॥

५ तत शुक्लस्य विशेषाधिक ॥

॥ गधेषु स्वद्वपवहुत्व ॥

१ गधयोर्मध्ये मुरजे सर्वस्तोक ॥

२ ततो दुरजिगधस्य विशेषाधिक ॥

॥ रसेषु स्वद्वपवहुत्व ॥

१ रसेषु तिक्तस्य सर्वस्तोक जाग ॥

२ तत कटुकस्य विशेषाधिक ॥

३ तत कषायस्य विशेषाधिक ॥

४ तत आम्लस्यजागो विशेषाधिक ॥

५ ततो मधुरस्य जागो विशेषाधिक ॥

॥ स्पष्टेषु स्वल्पबहुत्व ॥

- १-२ स्पष्टेषु कर्कशगुरस्पर्शयो सर्वस्तोक ॥
 ३-४ ततो मृदुलपुस्पर्शयोर्विशेषाधिक ॥
 ५-६ ततो रूक्षशीतयोर्विशेषाधिकः ॥
 ७-८ तत स्निग्धोसयोर्विशेषाधिकः अत्र सर्वत्र युग्मेपु
 परस्परस्तुत्यः ॥

॥ आनुपूर्वीषु स्वल्पबहुत्व ॥

- १-२ आनुपूर्वीषु देवनारक्यानुपूर्वीषु सर्वस्तोकः परस्पर
 तुल्यः ॥
 ३ ततो मनुष्यानुपूर्वीषु विशेषाधिक ॥
 ४ ततो तिर्यगानुपूर्वीषु विशेषाधिकः ॥
 १ खगतिद्वये प्रशस्त रगते स्तोक ॥
 २ ततोऽप्रस्थसगतेर्विशेषाधिक ॥

॥ व्रसर्विशतितेपु स्वल्पबहुत्व ॥

- १ व्रसर्विशतितोत्रसनाम्न सर्वस्तोकः ॥
 २ तत स्यावरजागो विशेषाधिकः ॥
 ३ एन वादरस्य जागः स्तोक ॥
 ४ ततः सूक्ष्मस्य विशेषाधिक ॥
 ५-६ एव पर्यासादप्यपर्यासो विशेषाधिकः ॥
 ७-२० एन प्रत्येकेपिबोर्दयो आतपद्योतयोः सम
 सम वाच्य परस्पर तुल्य ॥
 ६ निर्माणो १ द्वाप्त २ पराधातो ३ पधात ॥ अगु-
 रुलपु ५ जिननाम ६ अल्पबहुत्व नास्ति परस्पर
 सजातीय प्रतिपक्षापेक्षाभावात् ॥

॥ गोत्रकर्मणि स्वल्पबहुत्व ॥

- १ गोत्रयोर्नीचिर्गोत्रस्यजाग सर्वस्तोक ॥
 २ तत उच्चैर्गोत्रस्यजागो विशेषाधिकः ॥
 ॥ अतरायकर्मणि स्वल्पबहुत्व ॥

- १ अतरायेषु दानातरायस्य सर्वस्तोक ॥
 २ ततो छाजातरायस्य विशेषाधिक ॥
 ३ ततो जोगातरायस्य विशेषाधिक ॥
 ४ ततो पजोगातरायस्य विशेषाधिक ॥
 ५ ततो वीर्यातरायस्य जागो विशेषाधिकः ॥
 ॥ इति उत्तरमृत्तिपुरुषकृष्टपदे कर्मदक्षिणजागादप्य
 बहुत्व यत्र कथ्य ॥

॥ अथ जघन्यपदे उत्तर प्रकृतिषु ॥
 ॥ कर्मदक्षिणजागादप्यबहुत्वमुच्यते ॥

- १ तत्र केवलज्ञानावरणस्य, जघन्यपदे कर्मदक्षिण
 जागः सर्वस्तोक ॥
 २ ततोमन पर्ययज्ञानावरणस्यानंत ॥
 ३ ततोऽवधिज्ञानावरणस्य विशेषाधिकः ॥
 ४ तत-श्रुतज्ञानावरणस्य विशेषाधिकः ॥
 ५ ततो मतिज्ञानावरणस्य विशेषाधिकः ॥

॥ दर्शनावरणेषु स्वल्पबहुत्व ॥

- १ दर्शनावरणे निष्ठाया सर्वस्तोक ॥
 २ तत प्रचक्षायाजागो विशेषाधिकः ॥
 ३ ततो निजानिष्ठाया जागो विशेषाधिक ॥
 ४ तत प्रचक्षा प्रचक्षाया विशेषाधिक ॥
 ५ तत स्त्यानज्वर्या विशेषाधिक ॥
 ६ ततः केवल दर्शनावरणस्य विशेषाधिकः ॥
 ७ ततोऽवधिदर्शनावरणस्य अनंत विशेषाधिकः ॥
 ८ तत अचक्षुदर्शनावरणस्य विशेषाधिकः ॥
 ९ ततक्षुदर्शनावरणस्य विशेषाधिक ॥

॥ वेदनीयेषु स्वल्पबहुत्व ॥

- १ वेदनीयेऽज्ञातस्य जाग स्तोकः ॥
 २ तत ज्ञातस्य जागो विशेषाधिकः ॥

॥ मोहनीयेषु स्वल्पबहुत्व ॥

- १ अप्रत्याख्यान मानस्य सर्वस्तोक ॥
 २ ततोऽप्रत्याख्यानक्रोधस्य विशेषाधिकः ॥
 ३ ततोऽप्रत्याख्यानमायायाविशेषाधिकः ॥
 ४ ततोप्रत्याख्यान खोत्रस्य विशेषाधिकः ॥
 ५-१२ एव क्रमेण प्रत्याख्यानावरणाऽनन्तानुबंधि च-
 तुष्केयोरपि विशेषाधिक ॥
 १३ ततोमिष्यात्वस्य जघन्य जागो विशेषाधिक ॥
 १४ ततो जुगुप्साया जागोऽनंतगुण ॥
 १५ ततो जयस्य विशेषाधिक ॥
 १६ ततो हास्यशोकयोर्विशेषाधिकस्वस्थानेपरस्परस्तुत्यः
 १७-१८ ततो त्वरत्योर्विशेषाधिक परस्पर स्वस्थाने
 २०-२१ जघन्यतरस्य वेदस्य जागो विशेषाधिकः ॥

२६ तत क्रोधादिचतुर्णां सम्प्रलनानायथोक्त विशेष०

॥ आयापि स्वल्पबहुत्व ॥

१-२ आयापि तिर्यग्रनरायुपो सर्वस्तोकः ॥

३-४ ततो देवनरकायुपोऽमख्येयगुणः ॥

॥ नामकर्मणि स्वल्पबहुत्व ॥

१ ततस्तिर्यगते सर्वस्तोकः ॥

२ ततो मनुष्यगतेविशेषाधिकः ॥

३ ततो देवगतेरसख्येयगुणः ॥

४ ततो नरकगतेरसख्येयगुणः ॥

॥ जातिषु स्वल्प बहुत्व ॥

४ जातिषुर्वादिजातिचतुष्के सर्वस्तोक परस्पर०

५ तत एकैज्यजातेर्विशेषाधिकः ॥

॥ शरीरेषु स्वल्प बहुत्व ॥

१ शरीरेषु औदारिक शरीरे सर्वस्तोकः ॥

२ ततस्तैजसशरीरस्य विशेषाधिकः ॥

३ तत कामेण शरीरस्य विशेषाधिकः ॥

४ ततोवैक्रियशरीरस्यासख्येयगुणः ॥

५ ततोऽऽहारकरयासख्येयगुणः ॥

६-१० एतं सघातनेषु बधनेषु स्वपि वाच्य

॥ अगोपागेषु स्वल्पबहुत्व ॥

१ अगोपागेषु स्वादारिकोपागस्यस्तोकः ॥

२ ततोवैक्रियोपागस्य असख्येय० ॥

३ ततोऽऽहारकोपागस्यासख्येयगुणः ॥

॥ आनुपूर्वीषु स्वल्पबहुत्व ॥

१-२ आनुपूर्वीषु नरकदेवगत्यानुपूर्व्योः सर्वस्तोकः परस्पर स्थाने तुद्वयः ॥

३ ततो मनुष्यानुपूर्व्या विशेषाधिकः ॥

४ ततस्तिर्यगत्यानुपूर्व्या विशेषाधिकः ॥

॥ त्रसविंशतिषु स्वल्पबहुत्व ॥

१ त्रसविंशतस्त्रसनाम्नः सर्वस्तोकः ॥

२ तत स्थावरनाम्न विशेषाधिकः ॥

३-१० एव बादर सूक्ष्मयो पर्याप्ताऽपर्याप्त प्रत्येक साधारणयोश्च स्तोकः ॥

११-४२ अवशिष्ट द्विचत्वारिंशत प्रकृतीनां जघन्या-
हपबहुत्व उत्कृष्टान्त ज्ञेयः ॥

॥ गोत्रेषु स्वल्प बहुत्व ॥

१ गोत्रेषु नीचगोत्रस्य जाग स्तोकः ॥

२ तत उच्चगोत्रस्य विशेषाधिकः ॥

॥ अतरायेषु स्वल्प बहुत्व ॥

१ अतरायेषु दानातरायस्य सर्वस्तोकः ॥

२ ततो ज्ञाजातरायस्य विशेषाधिकः ॥

३ ततो जोगातरायस्य विशेषाधिकः ॥

४ तत उपजोगातरायस्य विशेषाधिकः ॥

५ ततो वीर्यातरायस्य विशेषाधिकः ॥

इवे कर्मना प्रदेश वेद्या विना अवश्य निर्जरा न थाय, यद्यपि स्थिति तथा रस एं वे तो वेद्या विना पण शुभ अध्यवसायं करी तथा तपसयमे करी स्थितिघात तथा रसघात करी कर्म निर्जरे, पण प्रदेश सर्व वेदे, तेवारेज तेनी निर्जरा थाय माटे ते प्रदेश वेदवाने जीव, सम्यग्मत्वादिकगुणं करी थोडे काले घणा प्रदेश निर्जरावाने अथे वेद्यमान दखने विपे उपरना दख समय समय असख्यात गुणाकारे संक्रमावे, ते जणी एने गुणश्रेणी कहीये ते गुणश्रेणी अगीआर ठे, ते कहेते.

॥ अथ जागलब्ध दल्लिकगुणश्रेणीरचनयेव क्षिप्यते ॥

सम्म देस सध विरई, उच्छण विसंजोअ दंस खवगेअ ॥

मोइसम संत खवगे, खीण सजोगीअर गुण सेढी ॥ ८२ ॥

अर्थ-एक सम्म के० सम्यग्त्व प्रत्ययिकी, वीजी देस के० देशविरति प्रत्ययिकी,

ત્રીજી સર્વવિરહંતે કેળ સર્વવિરતિ પ્રત્યયિકી, ચોથી અણવિસંજોશ્ર કેળ અનંતાનુવ-
ધિની વિસંયોજનાયે ગુણશ્રેણી કરે, પાંચમી દંસલવગેશ્ર કેળ દર્શનમોહનીય સ્વપાવતાં
ગુણશ્રેણી કરે, ઠઠી મોહસમ કેળ ચારિત્રમોહનીય ઉપશમાવતા ગુણશ્રેણી કરે, સા-
તમી સંત કેળ ઉપશાંતમોહનીય ગુણશ્રેણી, આઠમી સ્વવગે કેળ કપકશ્રેણીયે ગુણશ્રેણી
કરે, નવમી સ્ત્રીય કેળ હીનમોહ ગુણશ્રેણી, દશમી સજોગીશ્રર કેળ સયોગી કેવલી
ગુણશ્રેણી અને અગીશ્રારમી તે થકી હ્રતર અયોગી કેવલીની ગુણશ્રેણી, ૧ અગી-
શ્રાર ગુણસેઢી કેળ ગુણશ્રેણી જાણવી ॥ ૭૨ ॥

૧ પ્રથમ સમ્યક્ત્વ નિમિત્તે પ્રયિજેદ કરતાં તથા વીજો અપૂર્વકરણ કરતાં સ્વિ-
તિયાત, રસયાત, ગુણશ્રેણી, અપૂર્વવધન, ૧ ચાર વાના કરતા, પ્રતિ સમયે અસંરયા-
તગુણી નિર્જીરા વધારતો જાય, તેમ અપૂર્વનિવૃત્તિકરણે પણ જાણવો અને સમ્યક્ત્વ
પામ્યા પછી પણ સમ્યક્ત્વ પ્રત્યયે કરી અતરમુહૂર્ત પ્રમાણ શેષકર્મદલ સ્વપાવવાને
ગોપુષ્ઠાકારેં દલરચનાં કરે, તે પ્રથમ સમ્યક્ત્વ ગુણશ્રેણી જાણવી ૧ અન્ય શ્રેણીની
અપેક્ષાયે સમ્યક્ત્વ પ્રત્યયિકી મદવિશુદ્ધિજળી વીર્ય અતરમુહૂર્તેં વેદવા યોગ્ય અને
અલ્પ પ્રદેશિક ઇવી ગુણશ્રેણી કરે.

૨ તે થકી દેશવિરતિ નિમિત્ત અપૂર્વકરણ કરતો પહેલી ગુણશ્રેણીના અતરમુહૂ-
ર્તથી સરયાત ગુણ હીન એવા અતરમુહૂર્તેં વેદવા યોગ્ય અને પૂર્વલી શ્રેણીથી અસ-
રયાત ગુણ વૃદ્ધિ પ્રદેશિક દલરચનાયે, દેશવિતિ ગુણ પ્રત્યયિકી શ્રેણી, તે પ્રથમ ગુ-
ણશ્રેણીની નિર્જીરાથકી અસરયાતગુણી નિર્જીરાવત ઇવી વીજી ગુણશ્રેણી કરે

૩ તે દેશવિરતિ ગુણથકી અનંતગુણ વિશુદ્ધિ વાંધતો સર્વ વિરતિ લલિધિ નિમિત્ત
અપૂર્વ કરણ કરતો સર્વવિરતિ ગુણપ્રત્યયિકી દેશવિરતિ ગુણશ્રેણીના અતરમુહૂર્તથી
સરયાત ગુણ હીન ઇવી અતરમુહૂર્તેં વેદવા યોગ્ય અસંરયાતગુણ વૃદ્ધિપ્રદેશાત્મક-
અસરયાતગુણ નિર્જીરાદેતુ ઇવી સર્વવિરતિરૂપ ત્રીજી ગુણશ્રેણી કરે

૪ તે થકી અનંતગુણવિશુદ્ધિયે અનંતાનુવધીયા કપાય વિસંયોજતો થકો સર્વવિ-
રતિ ગુણશ્રેણીના અતરમુહૂર્તથકી સરયાતગુણહીન અંતરમુહૂર્તેં વેદવા યોગ્ય અસ-
રયાતગુણ વૃદ્ધલિક ઇવી ચોથી ગુણશ્રેણી કરે

૫ તેથકી પણ અત્પત વિશુદ્ધ પરિણામે પૂર્વલી ગુણશ્રેણીના અંતરમુહૂર્તેં થકી સં-
રયાતગુણ હીન અતરમુહૂર્તેં વેદવા યોગ્ય અસરયાતગુણ વૃદ્ધલિક ત્રણ દર્શનમોહ-
નીયને સ્વપાવવા નિમિત્ત, ગુણશ્રેણી કરે, તે ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ પ્રત્યયિકી અસરયાત-
ગુણ નિર્જીરારૂપ પાંચમી ગુણશ્રેણી જાણવી

૬ તેથકી પણ સંરયાતગુણહીન ઇવી અતરમુહૂર્તેં વેદવા યોગ્ય અસરયાતગુણ વૃદ્ધ-

दलिक असंख्यातगुणी निर्झराहेतु चारित्रमोहनीय उपशमावतो अपूर्वकरण अनि-
वृत्तिकरण गुणगणे गुणश्रेणी करे, ते ठळी गुणश्रेणी जाणवी.

७ तेष्वकी अन्तगुणविशुद्धियं उपशांतमोहं प्रत्ययिकी संख्यातगुणं हीनं मुहूर्त्तं वेदवा योग्यं असंख्यातगुणं वृद्धिदलिक उपशांतमोहं गुणश्रेणी सातमी।

८ तैत्थकी अन्तगुणविशुद्धिये सख्यातगुण हीन मुहूर्त्ते वेदवा योग्य असंख्यात-
गुण वृद्धिदक्षिक असंख्यातगुण निर्झराये वधती चारित्रमोहनीय खपावतां आठमे
अने दशमे गुणगणे दक्षिकरचना करे, ते आठमी गुणश्रेणी।

ए तेषकी अत्यंतविशुद्ध संख्यातगुणहीन अंतरमुहूर्त्ते वेदवा योग्य असंख्यातगुण
वृद्धिदक्षिण कीणमोह गुणगणा प्रत्ययिकी गुणश्रेणी नवमी जाणवी

१० तेथकी संख्यातगुणहीन अंतरमुहुत्ते वेदवा योग्य असख्यातगुण वृद्धिदक्षिक सयोगी केवलीने असंख्यातगुणी निर्झराहेतु दक्षिक रचना करे, ते दशमी

११ तेषकी इतर अयोगी गुणगणें कर्म स्वरूपाववा निमित्त, सयोगी गुणश्रेणीना अंतरमुद्धर्त्त यकी सख्यातगुण हीन अंतरमुद्धर्त्त वेदवा योग्य असख्यातगुण वृद्धिदलिक कर्म दल रचना करे, ते अगीआरमी अयोगीकेवली गुणश्रेणी होय एम अगीआर गुणश्रेणीनी रचनाये करी बहुकाल वेदवा योग्य कर्म ते अल्प कालें निर्ज्जरे ॥ इत्यर्थः ॥ ॥७१॥

॥ हवे गुणश्रेणीनुं स्वरूप कहे ठे ॥

गुणसेढी दल रयणा, गुणसमय मुदया दसख गुणणाए ॥

एअगुणा पुण कमसो, असख गुण निज्जरा जीवा ॥ ८३ ॥

अर्थ—गुणसेढी के० गुणश्रेणी ते दक्षरयणा के० कर्मदसनी जोगवी वेदीने निर्जारा निमित्त, रचना स्थापना अणुसमयमुदयादसंखगुणणाए के० उदय समयथी मांकीने समय समय असरयात गुणाकारे वधता दखनुं सकमावहु एअगुणापुणकमसो के० ए गुणश्रेणीना वदी अनुक्रमें एकेकथी चढता असखगुणनिजाराजीवा के० अस- रयात गुण निर्जारावंत जीव होय पदेदी गुणश्रेणीथी बीजीना, बीजी गुणश्रेणीथी त्रीजी गुणश्रेणीना जीव चढतां चढता वधती वधती निर्जारावंत होय एम सर्वत्र समजवुं ॥ इत्युक्तार्थः ॥

गुणाकारे कर्मदल वेदीने निर्झरा निमित्त कर्मदलनुं व्यवस्थाये स्थापनु, उपरली स्थिति थकी उत्तारी उत्तारी उदयावलिनी स्थितिना समय समय स्थितिने विपे असंरयातगुण वधनु सक्रमावता जे दलश्रेणी, ते गुणश्रेणी कहीये एम थोने कालें घणा कर्मदल निर्झारे, तेना सुखावबोध निमित्त थापना करी देखाकी ठे

તિહાં પ્રથમ ગુણશ્રેણીનો કાલ અપૂર્વકરણ અને અનિવૃત્તિકરણ કાલ થકી કિંચિ-

दधिक अतरमुहूर्त्तमान जाणवो ते वेद्यमान अतरमुहूर्त्तशी उपरली स्थितिना दलिक उतारी, उतारी, वेद्यमान स्थितिना उदयशी प्रतिसमये असरयातगुणो असंख्यात गुणो वधतो चरम समय लगे संक्रमावे, एटले उपरली स्थितिनु उताछु जे दल, ते मध्ये प्रथम समयें स्तोक संक्रमावे तेथी वीजे समयें असंख्यातगुणो संक्रमावे तेथी वली वीजे समयें असरयातगुणो संक्रमावे एम समयें, समयें, असरयात गुणाकारें वधारतो, वधारतो अतरमुहूर्त्तने चरम समये सर्वोत्कृष्ट सक्रमावी, जोगवीने स्वपावे, पण गुणश्रेणीनो काल वधारें नही ए रीते सर्व गुणश्रेणीनु स्वरूप जाणवु पण एके-कशी श्रेणीनु अतरमुहूर्त्त सरयातगुण हीन हीनकाल पूर्वली श्रेणीनी अपेक्षायें होय, अने कर्मदल असरयातगुणा वधतां होय

तिहां देशविरति अने सर्वविरतिपण पामतो वे करण करे, पण वीजु अनिवृत्ति-करण न करे, तथा देशविरति अने सर्वविरतिशी आजोगे पड्यो, अने वली जे देशविरत्यादिक पनीवजे, तेवारें पण ते वे करण करे, अने अनाजोगे पड्यो ते करण कल्या विना चढे, ए वे करण करी देशविरति सर्वविरत्यादिक गुण लहे तो जीव अश्वय वधते परिणामे होय तिहा वधते परिणामे केवारे एक असरयात जागाधिक अने केवारे एक सरयात जागाधिक, केवारे एक सरयात गुणाधिक अने केवारे एक असरयात गुणाधिक दलिक रचना करे तिहा हीयमान परिणामे ए चारे हीयमान दलिक रचना करे, अने तुदय परिणामे तुदय दलिक रचना करे, पण पोतपोतानी गुणश्रेणीनु अंतरमुहूर्त्त सरखुज होय, तथा अनतानुवधियानी विस-योजना देवता, मनुष्य अने नारकी पर्याता अविरति, सम्यक्दृष्टि देशविरति अने सर्वविरति, ए सर्व त्रण करण करी करे, तिहा अपूर्वकरण अनिवृत्तिकरण काळे गुणश्रेणी करे ए मध्ये प्रथम त्रण गुणश्रेणी सम्यक्त्व देशविरति अने सर्वविरतिशी सहसाराकारें परता केटलोएक काल मिथ्यात्वगुणताणे पामीये ए गुणश्रेणीनी सवि-स्तर वक्तव्यता कर्मप्रकृति तथा पचसयहनी बृहत्तीका थकी जाणवी

तथा ए अमीआर गुणश्रेणीना जीव अनुक्रमे एकेकशी असरयातगुणी निर्झरा-वत होय, एटले मिथ्यात्व थकी सम्यक्त्व गुणश्रेणीयें अनंतगुण निर्झरा होय. जेम कोइएक वृक्ष दुर्बल रोगाकात चित्तचित्तानुर पुरुष होय, ते जेनी धारा न होय, एवा वृवा काटे जरेला कूहामायें करी वावलीआ तथा खेरना काष्ट वेढाने कापतो घणो डु सी थाय, तो पण धणे काळे थोळांक कापी शके, अने कोइएक तरुण निरोगी निश्चित दृढ सघयणी पुरुष, तीदण एवा सार लोह फरशीये करी, सूकी परड तथा आकडानी लाकडी थोळा कालमा पण घणी कापी नाखे, तेम मिथ्यात्वी

जीव वीर्ये हीन थको पोतानां अत्यंत चीकणां कर्म तेने अज्ञानोपहत एवा वास्त-
पक्षरणादिक वृत्ता शस्त्रे प्राये करी घणा कालें पण अल्प कर्म निर्झरे, अने सम्यक्-
दृष्टि जीव ज्ञानादिक गुणें वलिष्ठ होय, माटे तेहना शुभपरिणाम वृद्धियें रसघात
स्थितिघातें करी नीरस निःसार एरंड जेवा थयला कर्मोने ते अपूर्वकरणादिक
तीदण शस्त्रें करी अल्प कालें पण घणा ठेदी नाखे, ते माटें गुणश्रेणी गुणश्रेणी अत्यें
यथोत्तरवीर्यवृद्धिये कर्म निःसार होय तेने गुणनिर्मलतारूप शस्त्रे करी असख्यगुणी
असख्यगुणीनिर्झरा वधे, तिहां सर्वोत्कृष्ट कर्म निर्झरा अयोगी केवलीने होय ॥ ७३ ॥
॥ एम गुण विशुद्धिये निर्झरा वधे ते जणी गुणगणानो अंतरकाल कहे वे. ॥

पलिआ संखसमुद्ग, सासण इअर गुण अंतरं हस्सं ॥

गुरु मित्रि वे वसठी, इयरगुणे पुग्गल-इंतो ॥ ७४ ॥

अर्थ-सासण के० साखादन गुणगणानु पलिआसखस के० पद्योपमनो असंख्या-
तमो जाग जघन्यथी आंतरु जाणवु, जे जणी साखादन गुणगण एक वार स्पर्शी,
वली वीजी वेलायें स्पर्श एने वचमानो काल तेने साखादननुं आंतरु कहिये, ते
जघन्यथी तो पद्योपमासरयेय जाग प्रमाण होय, जे जणी कोइएक जीव मोह-
नीयनी ठवीश प्रकृतिनी सत्तायेंथको औपशमिक सम्यक्त्व लही, त्रिपुंज करी, अष्टा-
विंशति सत्कर्मा थाय, तेवारे पन्ता साखादनपणुं पामे. तिहाथी वली मिथ्यात्वे
जाय, तिहां मिथ्यात्वप्रत्यये सम्यक्त्वमोहनीय मिश्रमोहनीयने समय समय उवेळतां,
उवेळता, पद्योपमासरयेय जाग काल प्रमाण ते मोहनीयनी वे प्रकृतिने उवेळी रहे,
तेवारे मिश्र तथा सम्यक्त्वनी सत्ता रहित थयो थको ठवीश सत्कर्मा थाय, वली
पण कोइ एक जीव औपशमिक सम्यक्त्व पामी, तिहांथी साखादनपणु पामे तेणे एथी
हीन आतरु न कथु तथा जे जीव, उपशम श्रेणीथी पन्तो साखादनपणु पामी वली
अतरमुहूर्त्तने आतरे वीजी वेला उपशमश्रेणी पन्निजे, ते वली तिहांथी पन्तो
साखादन गुणगणे आवे ए अपेक्षाये अतरमुहूर्त्तनुं पण आतरु होय. अतरमुहूर्त्तना
असरयाता जेद ठे, तथा ए गुणगणानो काल पण अंतरमुहूर्त्तनो ठे, अने सर्व गुण-
गणा पण अतरमुहूर्त्तमाहे स्पर्श, अहींथा विरोध कोइ नथी ए रीतें अंतरमुहूर्त्तनु
आंतरु पण साखादननु लाजे, परंतु ते मनुष्यमध्येंज कोइ एकने होय पण देवादिकने न
होय, ते माटे अल्प जणी अहींथा विवदयु नहीं, तथा वीजे कशे कारणे विवदयु नहीं.

तथा ए साखादन थकी इअरगुण के० इतर एटवे वीजा मिथ्यात्वादिकथी उपशांत-
मोहपर्यंतना दश गुणगणानु अतरहस्स के० जघन्यथकी आंतरु मुद्ग के० अंतरमुहूर्त्त
अतर्मुहूर्त्तनु जाणवु जे जणी कोइएक जीव, उपशमश्रेणीथी पन्तो मिथ्यात्व गुण-

गणेश आवी वली वीजी वखत चडतो सर्वे गुणगणां स्पर्श, तेवारे अंतरमुहूर्तनु
आतरु जाववु तथा बीजे प्रकारें पण जे मते एक जवे एकज श्रेणी करे, तिहा
चडता तथा परतां पण एज आतरु जाववु.

अने क्षीणमोह, सयोगी तथा अयोगी, ए त्रण गुणगणाधी पडवु नथी, ए
गुणगणां एकज वार आवे, माटे एनु जघन्य तथा उत्कृष्ट आतरु नथी.

हवे ए गुणगणानुं गुरु के० उत्कृष्ट आतरु कहे ठे. तिहां मिष्ठि के० मिथ्यात्व
गुणगणानु वेठसद्दी के० वे वखत ठाशठ सागरोपम पूर्वकोटी पृथक्त्वे अधिक पटलुं
उत्कृष्ट आतरु जाणवु, जे जणी कोइएक पूर्वकोट्यायु मनुष्य शुक्रसंयम पाली
विजय विमानें तेव्रीश सागरोपमायु जोगवी सम्यक्त्व सहित मनुष्यजव पामी वली
मनुष्य जवथी विजय विमानें जाय एम ठाशठ सागरोपम सम्यक्त्वे रही वली
अंतरमुहूर्त मिश्रे आवी फरी सम्यक्त्व लही त्रण वेला अच्युतगमनें मनुष्य जवां-
तरें ठाशठ सागरोपम पूरे, एम एकसो ने धत्रीश सागरोपम पूर्वकोटी पृथक्त्वे अधिक
मिथ्यात्व गुणगणानु आतरु उत्कृष्ट जाणवु

अने ए मिथ्यात्व विना इयरगुणे के० इतर जे बीजा सास्त्रावनथी उपशांतमोह
पर्यंत दश गुणगणा ठे, तेनु उत्कृष्ट आतरु पुगलरुतो के० सूक्ष्म क्षेत्र पुनल परा-
वर्तनु अर्द्ध कांइएक ऊणेरु होय, जे जणी उत्कृष्टो किंचिडून अर्द्ध पुनल परावर्त
प्रमाण शेष संसार हुते थके जीव, ग्रथिजेद करे, तेवार पठी ए दश गुणगणा स्पर्श,
तेणे उत्सूत्र जापणादिक अत्यंत अशातनाये करी अनंत संसार वधारे तो पण जेणे
सम्यक्त्व लखुं ते जीव अर्द्ध पुनल परावर्तमांहे सीजे, तेवारे वली सर्व गुणगणां
स्पर्श, ए अपेक्षाये जाववु, उपरात संसारमां न रहे ॥ ७४ ॥

हवे पुनल परावर्तनु कालमान समजाववाने प्रथम कालमानना जेद कहे ठे
तिहा त्रीश मुहूर्तें एक अहोरात्रि अने त्रीश अहोरात्रें एक मास, वे मासें एक
शत, त्रण शतुयें एक अयन, वे अयने (१) एक वर्ष, चोराशी लाख वर्षें (२) एक पूर्वांग
चोराशी लाख वर्षे (३) एक पूर्व, चोराशी लक्ष पूर्व (४) एक त्रुटितांग, चोराशी लक्ष
त्रुटितांगे (५) एक त्रुटित, चोराशी लक्ष त्रुटित (६) एक अटटांग, चोराशी लक्ष अटटांगे
(७) एक अटट, चोराशी लक्ष अटटें (८) एक अववांग, चोराशी लक्ष अववांगें (९) एक
अवन, चोराशी लक्ष अववे (१०) एक हूहूआंग, चोराशी लक्ष हूहूआंगे (११) एक
हूहूअ, चोराशी लक्ष हूहूए (१२) एक उत्पलांग, चोराशी लक्ष उत्पलांगे (१३) एक
उत्पल, चोराशी लक्ष उत्पले (१४) एक पद्मांग, चोराशी लक्ष पद्मांगे (१५) एक पद्म,
चोराशी लक्ष पद्में (१६) एक नलिनांग, चोराशी लक्ष नलिनांगें (१७) एक नलिन,

चोराशी लक्ष नक्षिनें(१०)एक अक्षिनिपुरांग, चोराशी लक्ष अक्षिनिपुरांगें(१९)एक अक्षिनिपुर, चोराशी लक्ष अक्षिनिपुरे(२०)एक अयुतांग, चोराशी लक्ष अयुतांगें (२१) एक अयुत, चोराशी लक्ष अयुते(२२) एक नयुतांग, चोराशी लक्ष नयुतांगें (२३) एक नयुत, चोराशी लक्ष नयुते(२४)एक प्रयुतांग, चोराशी लक्ष प्रयुतांगें(२५)एक प्रयुत, चोराशी लक्ष प्रयुतें (२६) एक चूलिकांग, चोराशी लक्ष चूलिकांगें (२७) एक चूलिका, चोराशी लक्ष चूलिकायें(२८)एक शीर्षप्रहेलिकांग, चोराशी लक्ष शीर्षप्रहेलिकांगें(२९) एक शीर्षप्रहेलिका, अर्द्धी सुधी संख्यातो काल गण्यो आवे ए शीर्षप्रहेलिकायें आटला आंक आवे ते अक मांडीये ठेये (७५८२६३५३०७३१०२४११५७७३५६९९ ७५६९६४०६२१८९६६८७८००१०३२९६२) ए चोपन आंक आगल एकसो ने चालीश झून्य मांडीये, तेवारे एकसो ने चोराणुं अंक थाय त्यांसुधी सख्याता बर्ष जाणवां. उपरांत गणतां नावे ते माटें पाला तथा समुद्रादिकनी उपमायें करी समजाव्युं जाय, पण गणतां पार न आवे, तेने असंख्याता कहिये, ते असंख्याता बर्ष प्रमाण पढ्योपम सागरोपम जाणवु, तेनु स्वरूप समजाववाने गाथा कहे ठे ॥ ७४ ॥

॥ अथ पढ्योपमस्वरूपमाह ॥

उद्धार अर्द्ध खित्तं, पलिय तिहा समय वाससय समए ॥

केसव हारो दीवो, दहि आठ तसाय परिमाण ॥ ७५ ॥

अर्थ— धान्य पढ्यवत् पढ्योपम, तथा वली सागरवत् सागरोपम जाणवु. तेना प्रत्येकें त्रण त्रण जेद ठे. तत्र वालाग्र अथवा वालाग्र खडोनो प्रतिसमयें उद्धार के० उद्धारण करवो, ते ठे प्राधान्य जिहा तेने प्रथम उद्धार पढ्योपम कहिये, अने अर्द्ध के० अर्द्धा एटले काल ते प्रस्ताव थकी वालोमोने अथवा वालोमोना खंमोने अपहारे प्रत्येकें बर्ष शत लक्षण प्राधान्य ठे जिहां ते वीजो अर्द्धा पढ्योपम कहियें, तथा खित्त के० क्षेत्र जे आकाश प्रदेशरूप तेनु प्राधान्य ठे जिहां ते व्रीजा क्षेत्र पढ्योपम कहिये ए तिहा के० त्रणे प्रकारना पलिय के० पढ्योपम तेने प्रत्येकें सूक्ष्म अने वादर एम वे वे जेदे करतां ठ जेद थाय

तेनु मान कांडएक विस्तारथी लखीयें ठेयें अनंत परमाणुयें एक व्यावहारिक परमाणुठ थाय, तेवा आठ परमाणुयें एक त्रसरेणु थाय, तेवा आठ त्रसरेणुये एक ऊर्ध्वरेणु थाय, आठ ऊर्ध्वरेणुये एक रथरेणु थाय, आठ रथरेणुये एक उत्तरकुरु युगलीआनो वालाग्र थाय तेवा आठ वालाग्रें महाहिमवंत युगलिआनो वालाग्र थाय, तेवा आठ वालाग्रें हिमवंत युगलिआनो एक वालाग्र थाय, तेवा आठ वालाग्रें महाविदेहनरनो वालाग्र थाय, तेवा आठ वालाग्रें जरतनरनो एक वालाग्र थाय, तेवा

आठ बालाग्रै एक लीख थाय, आठ लीखें एक जू थाय, आठ जूयें एक यवमध्य थाय, आठ यवमध्यै एक अगुल थाय, एम प्रत्येकें आठ आठ गुण करतां एक उत्ते-
 धागुल थाय, तेवी चोवीश अगुले एक हाथ थाय, तेवा चार हाथें एक धनुष्य थाय,
 तेवा वे हजार धनुष्यें एक कोश थाय, तेवा चार कोशानो योजन थाय, एना योजन
 प्रमाण लांबो, पडोलो, उडो, अने त्रण योजन तथा एक योजनना ठ जाग करीयें तेवो
 एक जाग उपर णटली परिधियालो एवो कृपाकार पालो कढपीयें, ते मध्यें देवकुरु तथा
 उत्तरकुरुना युगलिया एक दिवसना जन्मेला, वे दिवसना जन्मेला, यावत् सात दिव-
 सना जन्मेला, तेना मस्तकना बालाग्र खरने सात बखत आठ आठ खड करतां
 एक केशना बीश लाख, सत्ताणु हजार, एकसो ने वावन खड थाय, तेग खरने ठां-
 शीने ते पट्य जरीये, ते एवी रीते ठांशीने जरीये, के तेना उपर चक्रवर्त्तिनु कटक
 बाढ्युं जाय, तो पण प्रसके नहीं तथा गगानदीनो प्रवाह तेने जेदी शकें नहीं, तथा
 अग्निचें करी चले नहीं, वायरे करी एक गालाग्र खड पण ऊडे नहीं, एवो ठांशीने नरीये

तेमाहेंथी समय के० एकेक समयें केसवहारो के० एकेक केश खरने काढाडतां
 थका जेटले काळें ते पालो खाली थाय, तेडलो वादर उद्धार पढ्योपमनो सख्याता
 समय प्रमाण काळ होय, जे जणी ते खड सख्याताज होय माटें सख्यातो काळ
 कढ्यो ए वादर उद्धार पढ्योपम जे कबु ते सूक्ष्म उद्धारपढ्योपम सुखें चित्त ध्याण-
 वाने अथे कष्ट परतु एनु वीजु कशुं पण कार्य नथी जे जणी ए अंतरमुहूर्त सख्यात
 समय प्रमाण होय ते जणी सूक्ष्म उद्धार पढ्योपम उपयोगी होय

पूर्वें जे बालाग्रखरने पढ्य जख्यो वे ते वादर एकेक खडना असख्याता सूक्ष्म खड
 कढपीयें, ते एवा कढपीये, के जे एक खडनो बली वीजो खड केवली केवलज्ञानें करी
 पण कढपी न शके, सतेजवत नेत्रनो धणी जे जाह्मीमाहेंथी सूक्ष्म पुनल सूर्यना तेजें
 करी देखे, तेनो असख्यातमो जाग अथवा वादरपर्याप्त पृथिवीकायिआ जीवतुं जेवु
 सूक्ष्म शरीर होय, तेवडे खडे करी पूर्वोक्त कूवो जरीयें, ते एकेको खरने समय समय
 कहाडतां असख्याता समय लागे, अर्थात् सख्याता वर्षनी कोटीये करी ते कृप
 खाली थाय तेने सूक्ष्म उद्धार पढ्योपम कढीये तेवा दश कोनाकोनी पढ्योपम
 एक सूक्ष्म उद्धार सागरोपम थाय तेवा अढी सागरोपमना समय प्रमाण दीवोदहि
 के० असख्याता छीप समुद्र वे ए सूक्ष्म उद्धार पढ्योपम कबु

तथा तेहीज योजन प्रमाण पढ्य वादर बालाग्रै जख्यो, तेमध्येजी वाससय के०
 सो सो वर्षें एकेक केशखरने काढाडता ते पढ्य सख्याता वर्षनी कोडी प्रमाण काळें
 निजप थाय, तेवांर वादर अद्वा पढ्योपम सख्याता वर्ष प्रमाण थाय.

વલી તેહિજ યહના પૂર્વોક્ત રીતે અસંરયાતા યંડ કલ્પી તે કલ્પના યંડ સો સો વર્ષે
એકેક કહામતાં જેવારે તે પદ્ય નિર્લેપ થાય, તેવારે સૂદમ અદ્વાપદ્યોપમ અસંરયાતા
વર્ષની કોડી પ્રમાણ થાય તેવા દશ કોડાકોડી સૂદમ અદ્વાપદ્યોપમે એક સૂદમ
અદ્વા સાગરોપમ થાય, તેવા વલી દશ કોડાકોડી સાગરોપમે એક અવસર્પિણી
કાલ થાય, અને વલી એક ઉત્સર્પિણી કાલ પણ થાય, એ અવસર્પિણી તથા
ઉત્સર્પિણીના વેદુકાલ મલી વીશ કોનાકોની સાગરોપમે એક કાલચક્ર થાય,
એ સૂદમ અદ્વાપદ્યોપમ અને સાગરોપમે કરી દેવતા, નારકી, મનુષ્ય અને તિર્ય-
ચ્ચતુ આઠ કેળ આયુનુ માન તથા કર્મસ્થિતિમાન તથા કાયસ્થિતિમાન તથા જવ-
સ્થિતિનું કાલમાનાદિક મવીયે, એ ચોથુ સૂદમ અદ્વાપદ્યોપમ કહ્યું, ઇટલે એ
સૂદમ અદ્વાસાગરોપમના અનંતા પુજલ પરાવર્તે અતીત અદ્વા તથા અનંતા પુજલ-
પરાવર્તે અનાગત અદ્વા ઇટલે અનાગત અદ્વાની અનંતતા છે, અને અતીત અદ્વાની
આદિ નથી, તેથી વેદુને સમાનપણ છે અન્ય આચાર્ય વલી એમ કહે છે, કે અતીત
અદ્વાયકી અનાગત અદ્વા અનંતગુણ છે તેની જાવના એમ છે, કે જો પણ સમયા-
દિકે કરી અનાગત અદ્વાહીયમાન છે, તો પણ અનાગત અદ્વાનો કય નથી થતો તે
માટે અતીત અદ્વા થકી અનાગત અદ્વા અનંતગુણી છે

સાંપ્રત વે પ્રકારના ક્ષેત્ર પદ્યોપમનુ નિરૂપણ કરીયે ટૈયે તે પૂર્વોક્ત વાલાગ્રંથને
કરી જહ્યો જે પદ્ય તે મધ્યે કલ્પના કરેલા વાલાગ્રે સ્પર્શ્યા જે આકાશપ્રદેશ તેમાં-
હેથી એકેક આકાશ પ્રદેશ સમય કેળ સમય સમય કહામતાં જેવારે સર્વ વાલાગ્ર સ્પષ્ટ
આકાશ નિર્લેપ થાય, તેવારે અસંરયાતી ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી કાલપ્રમાણ
એક વાદર ક્ષેત્ર પદ્યોપમ થાય

તે પદ્યના સૂદમ એકેક વાલાગ્રને સ્પર્શ્યા આકાશપ્રદેશ તથા અણસ્પર્શ્યા એવા
સમસ્ત આકાશપ્રદેશને સમય સમય કહામતાં જેવારે તે પદ્ય નિર્લેપ થાય, તેવારે
પૂર્વોક્ત વાદર ક્ષેત્ર પદ્યોપમના કાલમાન થકી અસંરયાતગુણો અસંરયાતી ઉત્સ-
ર્પિણી અને અવસર્પિણી પ્રમાણ સૂદમ ક્ષેત્ર પદ્યોપમનુ કાલમાન થાય, તેવા દશ કો-
નાકોડી સૂદમ ક્ષેત્ર પદ્યોપમે એક સૂદમ ક્ષેત્ર સાગરોપમ થાય, એણે કરી તસાય-
પરિમાણ કેળ ત્રસાદિક જીવનુ પરિમાણ કરવું, ઇટલે દૃષ્ટિવાદને વિષે ડ્રવ્ય પ્રમાણ
ચિતવીયે તથા પૃથિવ્યાદિક એકેક્રિય ત્રસાત જીવનુ પરિમાણ કરીયે તેને વિષે એનુ
પ્રયોજન છે. અહીં શિષ્ય પૂછે છે કે, જો સ્પષ્ટ, અસ્પષ્ટ, નજ.પ્રદેશ અહીં સૂદમ ક્ષેત્ર
પદ્યોપમે કરીને ગ્રહણ કરીયે ટૈયે, તો વાલાગ્રોનુ શું પ્રયોજન છે? ચથોક્ત પદ્યાંતરગત
નજ.પ્રદેશાપહાર માત્રથીજ સામાન્યપણે કહેવું યોગ્ય છે. તત્ર યુરુ કહે છે, કે એ

સત્ય છે, કિંતુ સૂદમ ક્ષેત્ર પદ્યોપમેં કરી દૃષ્ટિવાદને વિષે ડ્રવ્ય મવીયેં ઠેયેં તે કેટલાંક યથોક્ત વાલાય સ્પષ્ટ નજ પ્રદેશે કરી મવીયેં ઠેયેં, અને કેટલાંક અસ્પષ્ટ નજ પ્રદેશેં કરી મવીયેં ઠેયેં, માટેં દૃષ્ટિવાદોક્ત ડ્રવ્યમાનોપયોગીપણાથકી વાલાય પ્રરૂપણા પ્રયોજનવાલી છે.

એમ ત્રણ સૂદમ પદ્યોપમ શાસ્ત્રને વિષે ઉપયોગી હોય, અને ત્રણ વાદર પદ્યોપમ કહ્યા, તે સૂદમ પદ્યોપમના સુલાવબોધ થવા માટેં કહ્યા અહીંયાં પ્રાયે ઘણંતો સૂદમ અઢ્યા પદ્યોપમનુ પ્રયોજન છે, તે અઢ્યાપદ્યોપમેં કરી વીશ કોડાકોની સાગરોપમનુ કાલ-ચક્ર થાય, તેવા અનંત કાલચક્રેં એક પુજ્જલપરાવર્ત થાય, એવા અનંત પુજ્જલપરાવર્ત અતીત અઢ્યા અતિક્રમ્યા તે જાણી એનેવિષે પુજ્જલ પરાવર્તેવી સંજ્ઞા કરીયેં જો પણ પુજ્જલ પરાવર્તેવી સંજ્ઞા મુરયપણે ડ્રવ્યપરાવર્તને વિષે હોય કેમ કે ઔદારિકાદિક પુજ્જલની પરાવર્તેવી સંજ્ઞા હોય છે તે મુરય કહેવાય, તથાપિ આકાશપ્રદેશ સમય અને અધ્યત્સાય પરાવર્તે ક્ષેત્ર, કાલ અને જાવ પરાવર્ત્તાદિકને વિષે પણ જે પુજ્જલ પરાવર્તેવી સંજ્ઞા કરવી તે ગોળપણે જાણવી તથા આશાવરમંતે જવપરાવર્તે પણ માન્યુ છે પણ તે અહીંયાં ન લીધુ. ॥ ૭૫ ॥

॥ હવે પુજ્જલપરાવર્તના આઠ જેદનુ સ્વરૂપ ત્રણ ગાથાયેં કરી કહેઠે ॥

દશે ચિત્તે કાલે, જાવે ચઝહ હહ વાયરો સુદુમો ॥

દોહ અણતુસ્સપ્પિણિ, પરિમાણો પુગ્ગલ પરદો ॥ ૭૬ ॥

અર્થ- દશે કેં ડ્રવ્ય પુજ્જલ પરાવર્ત, ચિત્તે કેં ક્ષેત્ર પુજ્જલ પરાવર્ત, કાલે કેં કાલપુજ્જલપરાવર્ત, જાવે કેં જાવ પુજ્જલ પરાવર્ત, એમ ચઝહ કેં ચાર જેદેં પુજ્જલ પરાવર્ત છે, તે વલી એકેકો વાયરો કેં વાદર અને સુદુમો કેં સૂદમના જેદે કરી હહ કેં વે વે પ્રકારેં દોહ કેં હોય અણતુસ્સપ્પિણિ પરિમાણો કેં અનતી ઉત્તર્પિણી અને અવસર્પિણી કાલ પ્રમાણ પુગ્ગલ પરદો કેં પુજ્જલ પરાવર્તનુ કાલમાન જાણવુ ॥૭૬॥

એક વાદર ડ્રવ્યપુજ્જલપરાવર્ત, વીજો સૂદમ ડ્રવ્ય પુજ્જલપરાવર્ત, ત્રીજો વાદર ક્ષેત્રપુજ્જલપરાવર્ત, ચોથો સૂદમ ક્ષેત્ર પુજ્જલપરાવર્ત, પાંચમો વાદર કાલ પુજ્જલપરાવર્ત, ષષ્ઠો સૂદમ કાલ પુજ્જલ પરાવર્ત, સાતમો વાદર જાવપુજ્જલપરાવર્ત, આઠમો સૂદમ જાવપુજ્જલપરાવર્ત અહીંયા કોહપક જવપુજ્જલપરાવર્ત સૂદમ તથા વાદર એમ પણ માને છે તે મતે દશ જેદ કહે છે પણ સ્વમતેં તો આઠ જેદજ કહ્યા છે

તિહા પૂર્ણગલન સ્વજાપ તેને પુજ્જલ કહીયે તે અણુને મલવે તથા વિઘટવે કરી જે સ્કથનો જેદ તે પુજ્જલસ્કથ કહીયે, તે સર્વ જીવથકી અનંતગુણ છે સર્વ લોકાકા-ગ્રપ્રદેશ અનંતાનંત પુજ્જલસ્કથે જસ્યો છે. તે જેટલે કાલેં જીવ સર્વ અણુસ્કથ ઔદા-

રિકાદિક શરીરપણે ગ્રહીને મુકે, તેટલે કાલે વાદરઢવ્ય પુજ્જલપરાવર્ત્ત એવી સામાન્ય સંજ્ઞા હોય એ આઠ જાતિના પુજ્જલ પરાવર્ત્ત કહ્યા છે તે મધ્યે પણ ચાર જાતિના વાદર પુજ્જલ પરાવર્ત્ત જે કહ્યા છે તે સૂક્ષ્મ પુજ્જલ પરાવર્ત્તના સુલાવબોધને અર્થે કહ્યા છે. જે મૂઢમતિ, સૂક્ષ્મ પુજ્જલ પરાવર્ત્તનું સ્વરૂપ ન સમજે, તેને વાદરનું સ્વરૂપ સમજાવીયે, તે વાદરના સ્વરૂપની સમજણમાં મતિ જોદાય તો પઠી સૂક્ષ્મ પુજ્જલ પરાવર્ત્તનું સ્વરૂપ પણ મુલે સમજી જાય, તે જાણી વાદર કહ્યા છે વીજુ જિહાં પુજ્જલ પરાવર્ત્ત કાલ શાલે કહ્યો છે તિહાં તો સર્વ સૂક્ષ્મ પુજ્જલ પરાવર્ત્ત લેવા, કેમકે તેહિજ શાસ્ત્રમાં ઉપયોગી છે. જે સમ્યક્ત્વ પામ્યા પઠી કિંચિત્તન્યૂન અર્થ પુજ્જલ પરાવર્ત્ત માત્ર સંસારમધ્યે રહે, એમ કહ્યું છે, તે પણ સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પુજ્જલ પરાવર્ત્તનું અર્થ જાણવું, તે ચારે જાતિના સૂક્ષ્મ પુજ્જલ પરાવર્ત્તમાહેલો એકેક કેટલે કાલે હોય, તેનું માન કહે છે

ઉત્તર્પિણી કહેતાં જિહાં જરત ઇશ્વરના મનુષ્યને ચઢતું શરીરમાન, આયુ તથા સુખ વધતું જાય, તેને ઉત્તર્પિણી કાલ જાણવો તિહાં પ્રથમ ડુઃખમા ડુઃખમા આરો એકવીશ હજાર વર્ષનો, વીજો ડુઃખમા આરો એકવીશ હજાર વર્ષનો, ત્રીજો ડુઃખમા સુખમા આરો એક કોનાકોડી સાગરોપમ વેતાલીશ હજાર વર્ષે ન્યૂનનો, ચોથો સુખમા ડુઃખમા આરો એ કોનાકોડી સાગરોપમનો, પાંચમો સુખમા આરો ત્રણ કોનાકોડી સાગરોપમનો, અને ઠઠો સુખમા સુખમા આરો ચાર કોનાકોડી સાગરોપમનો એમ જિહાં ચઢતો ચઢતો કાલ તે ઉત્તર્પિણી કાલ કહીયે, અને જિહાં પ્રથમ સુખમા સુખમા આરો હોય, અને ઠઠો ડુઃખમા ડુઃખમા આરો હોય, તે અવસર્પિણી પડતો કાલ જાણવો તેહવી અનતી ઉત્તર્પિણી અને અવસર્પિણી એટલે અનંતા કાલચક્ર પ્રમાણ એકેક પુજ્જલ પરાવર્ત્ત તે અનંતાનત જેવે છે તેથી એમધ્યે પણ કાલનું અદ્યપ વહુત્વ કહ્યું છે, તે વિરુદ્ધ નથી, જે જાણી ઢવ્ય પુજ્જલ પરાવર્ત્ત કાલસ્તોક, તેથી અનંતગુણો ક્ષેત્ર પુજ્જલ પરાવર્ત્ત કાલ જાણવો, તેથી કાલ પુજ્જલ પરાવર્ત્તનો કાલ અનંતગુણો જાણવો, તે થકી જાવ પુજ્જલ પરાવર્ત્તનો કાલ અનંતગુણો જાણવો એ જીવને અતીતકાલે જાવ પુજ્જલ પરાવર્ત્ત અનંતાં થયા, તેથી અનંતગુણાં કાલ પુજ્જલ પરાવર્ત્ત થયાં, તેથી અનંતગુણાં ક્ષેત્ર પુજ્જલ પરાવર્ત્ત થયાં, તેથી અનંતગુણાં ઢવ્ય પુજ્જલ પરાવર્ત્ત થયાં ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૬૬ ॥

॥ હવે પ્રથમ ઢવ્યથી વાદર તથા સૂક્ષ્મ પુજ્જલપરાવર્ત્તનું સ્વરૂપ કહેવું ॥

ઝરલાઈ સત્ત ગેણં, એગ જિહં મુચ્ચઈ ફુસિય સઘ અણૂ ॥

જિત્તિઅ કાલિ સ થૂલો, દવે સુહુમો સગડ્ઝયરા ॥ ૬૭ ॥

अर्थ-उरलाइसत्तगेण के० औदारिकादिक वर्गणाना पुजल सात प्रकारें करीने एग-
जिउ के० एक जीव, फुसिअ के० स्पर्शीने, मुअइ के० मूके, सवअण के० लोकमां-
हेला सर्व परमाणुआने जितिअकाखि के० जेटले काले स्पर्शीने मूके, स के० ते
कालतुं मान. थूलो के० स्थूल एटले वादर, दवे के० डव्यथकी पुजलपरावर्त्त
जाणवु, अने डव्यथकी सुहुमोसगअयरा के० सूदम पुजलपरावर्त्त एथी अन्यतरें
करीने थाय ॥ ८७ ॥

औदारिक, वैक्रिय, तैजस, जापा, आसोव्हास, मन अने कर्मण, ए सात
प्रकारें सर्व लोकमांहेला परमाणुजेद सघातें तथा वाठर सूदम परिणमने करी स्वस्व
वर्गणा योग्य परिणतस्वरूप औदारिकादिक नोकर्मपणे तथा कर्मणपणे जेटले काळें
एक जीव अनंत जव जमण करतो परिणमावी ग्रही स्पर्शी मूके, तेने वादर डव्य
पुजलपरावर्त्त कहीचें तिहा जे एक वेला ग्रहा, एवा जे पुजल तेने फरी बीजी वेला
ग्रहण करे, ते ग्रहीतग्रहणाछार, तथा पूर्वे केइ ग्रहण कखा, केइ अग्रहण कखा, एवा
पुजलने ग्रहे, ते मिश्रग्रहणाछार, तथा जे पूर्वे अग्रहण करेला ग्रहे, ते अग्रहीत ग्रहणा-
छार, तिहां ग्रहीत ग्रहणाछार तथा मिश्रग्रहणाछार अतिक्रमीने जे अग्रहीत ग्रहणाछारें
पुजल ग्रहण करे, ते लेखे लेखववा एटले लेखामा गणवा एम एक औदारिकपणे, बीजो वै-
क्रियपणे, त्रीजो तैजसपणे, चोथो जापापणे, पाचमो आसोव्हासपणे, ठाणो मनपणे, अने
सातमो कर्मणपणे, ए सात परिणाम, एकेक अणुना थाय एम सर्वलोक वर्त्ति पुजल ड-
व्यनासात परिणमन एक जीव पूर्ण करे, तेवारे वादर डव्यपुजलपरावर्त्त पूर्ण थाय अ-
हींआ आहारक शरीर तो ससारमांहे वसतो जीव, चार वेला करे, तेवारे तेणे करी
सर्व पुजलनी परावर्त्ति न होय, तेथी ते न लीधो

तथा जेवारे सर्वलोक वर्त्ति अणुने औदारिकादिकपणे परिणमावे, पण एटलुं
विशेष जे औदारिकपणे परिणमावता वचले जवे जे जे वैक्रियादिक पुजल ग्रहण
करे, ते कोइ लेखामा नावे. एम अनंते जवे करी सर्वलोकना अणु औदारिकपणे
परिणमावी ग्रही स्पर्शी मूके, तेवारे प्रथम औदारिक सूदम डव्य पुजलपरावर्त्त
थाय वलतु एज रीते सर्वाणु वैक्रियपणे परिणमावी ग्रहीने मूके, तेवारे धीजु वैक्रिय
पुजलपरावर्त्त थाय एमज तैजसशरीरपणे परिणमावी ग्रहीने मूके, तेवारे त्रीजुं
तैजस पुजलपरावर्त्त थाय एमज जापादलपणे सर्वाणु परिणमावी ग्रहीने मूके,
तेवारे चोथु जापापुजलपरावर्त्त थाय, एमज पांचमु आसोव्हास, ठाणु मन अने
सातमु कर्मण पुजलपरावर्त्त पण जाणवु तिहां सर्व थकी कर्मणपुजलपरावर्त्तकाळ
तो ठे, परंतु बीजानी अपेक्षायें स्तोक तेथकी तैजम पुजलपरावर्त्तकाळ अनंत-

ગુણો, તેથી-શ્રૌદારિક પુજ્જલપરાવર્તકાલ અનંતગુણો, તેથી શ્વાસોશ્વાસ પુજ્જલ-
પરાવર્ત કાલ અનંતગુણો, તેથી મન.પુજ્જલપરાવર્ત કાલ અનંતગુણો, તેથી જ્ઞાપા
પુજ્જલપરાવર્તકાલ અનંતગુણો, તેથી વૈક્રિયપુજ્જલપરાવર્ત કાલ અનંતગુણો જાણવો.
કાર્મણ પુજ્જલપરાવર્ત સર્વ જવે ગ્રહણ કરે, તેથી તરત પૂરાય, અને તે કાર્મણદલથી
તૈજસ અનંતગુણો હીન પુજ્જલ છે, તે જાણી અનંતગુણ કાલે પૂરાય, એમ પોતાની
મતિયે વિચારીને કહેતુ અતીતકાલે એક જીવને અનંતા વૈક્રિય પુજ્જલપરાવર્ત થયાં,
તેથી અનંતગુણ જ્ઞાપા પુજ્જલપરાવર્ત થયાં, તેથી અનંતગુણ મન.પુજ્જલપરાવર્ત
થયાં, તેથી અનંતગુણ શ્વાસોશ્વાસ પુજ્જલપરાવર્ત થયાં, તેથી અનંતગુણ શ્રૌદારિક
પુજ્જલપરાવર્ત થયા, તેથી અનંતગુણ તૈજસપુજ્જલપરાવર્ત થયાં, તેથી અનંતગુણ
કાર્મણ પુજ્જલપરાવર્ત થયાં એમ અતીતકાલે અતિક્રમ્યા અહીં આ કોઈએક આચાર્ય એમ
કહે છે, કે શ્રૌદારિક, વૈક્રિય, તૈજસ અને કાર્મણ, એ ચાર શરીરપણે સર્વલોકવર્તિ
પરમાણુ જે ગ્રહે, તે તેના લેખામાંહે ગણાય. એમ કરી સર્વ પરમાણુ ચાર શરીરપણે
પરિણમાવી ગ્રહીને મૂકે, તે વાદર દ્રવ્ય પુજ્જલપરાવર્ત અને અનુક્રમે એક શરીરપણે
પરિણમાવે તે લેખામાંહે ગણાય એવી રીતે સર્વાણુ એક શરીરપણે જિવારે પરિણમાવી
રહે, તેવારે પછી વલી વીજા શરીરપણે પરિણમાવે, પણ શ્રૌદારિક પરાવર્તમધ્યે વૈક્રિ-
યાદિક પુજ્જલ લીયે, તે લેખામાંહે ગણાય નહીં, એમ અનુક્રમે ચારે પ્રકારે સર્વાણુ
પરિણમાવતાં સૂક્ષ્મપુજ્જલ પરાવર્ત થાય. ઇત્યર્થ. ॥ ૬૭ ॥

॥ હવે વાદર તથા સૂક્ષ્મ ક્ષેત્રાદિક ત્રણ પુજ્જલ પરાવર્તનુ સ્વરૂપ કહે છે ॥

લોગ પસો સપ્પિણિ, સમયા અણુ જાગ વંધ ઢાણાય ॥

જહ તહ કમ મરણેણં, પુઠા ચિત્તાઈ થૂલિયરા ॥ ૬૮ ॥

અર્થ— લોગપસો કે ૦ ચૌદ રાજલોકના આકાશ પ્રદેશ સપ્પિણિસમયા કે ૦ ડ-
સ્તર્પિણી અને અવસર્પિણીના સમય અને અણુજાગવંધઢાણાય કે ૦ અનુજાગ વંધના
સ્થાનક, તે સવંધના હેતુ અસરયાતાં અધ્યવસાય સ્થાનક જાણવાં એ ત્રણે
જહતહ કે ૦ જેમ તેમ આઘા પાઠા મરણેણ કે ૦ ક્રમોત્ક્રમ મરણે કરીને, પુઠા કે ૦
ફરસી રહે, તેવારે કમ કે ૦ અનુક્રમે ચિત્તાઈ કે ૦ ક્ષેત્રાદિક ઇટલે ક્ષેત્રથી, કાલથી અને
જાવથી થૂલ કે ૦ સ્થૂલ ઇટલે વાદર પુજ્જલ પરાવર્ત થાય, અને ઇયરા કે ૦ એથી
ઇતર ઇટલે એ ત્રણે અનુક્રમેજ મરણ વેલાયેં ફરસે, તેવારે એ ત્રણે સૂક્ષ્મ પુજ્જલ
પરાવર્ત થાય ॥ ઇત્યકાર્થ. ॥ ૬૮ ॥

સર્વ લોકના આકાશપ્રદેશ ઇટલે જે અગુલધન આકાશલહના પ્રદેશાપહાર સ-
મય સમય પ્રત્યે કરતાં પણ અસરયાતાં કાલચક્ર વ્યતિક્રમી જાય, એવા સૂક્ષ્મ નજ.

प्रदेश ठे ते सर्व लोकना आकाशप्रदेशने जेवारें एक जीव, अनेक जवें करी स्पर्शें, एटले सर्व आकाशप्रदेशे मरण पामे, तेमाहे जे आकाशप्रदेशें एक वेळा मरण पाम्यो, तेज आकाश प्रदेशें वली बीजी वेळा मरण पामे, ते लेखामां न गणाय, परंतु जे अस्पृश्या प्रदेशने स्पर्शी मरण पामे ते प्रदेश, तेना लेखामा गणाय. एम करतां सर्व लोकाकाश प्रदेशने मरणें करी स्पर्शें. अर्हीआं जो पण जीव असं-र्याता आकाशप्रदेश अवगाहीने रह्यो ठे तो पण मरण वेळायें एक प्रदेशनी सु-रपता लेवी, एने वादर क्षेत्र पुजल परावर्त्त कहीयें

अने जेवारें अनुक्रमें एटले जे आकाशप्रदेशें जीव एक वार मरण पाम्यो, तेज आकाशप्रदेशनी श्रेणीयें जेवारें वली तेनी जोडना बीजा प्रदेशें बीजी वेळा मरण पामे, ते लेखामां गणाय, परंतु बीजे स्थानकें बीजे जवें तेनी वचमा असंख्य लोका-काश प्रदेशे असंख्य वेळा मरण पामे, ते वचला मरणना प्रदेश लेखामाहे नावे. एम अनुक्रमें श्रेणीवरू, प्रतरवरू प्रदेश मरणें करी स्पर्शतो थको सर्व लोकाकाश प्रदेश स्पर्शें, तेवारें सूक्ष्म क्षेत्र पुजल परावर्त्त थाय, ते मध्यें अनंता कालचक्र प्रमाण वादर पुजल परावर्त्त थकी अनंतगुणो काल नीपजे.

हवे काल थकी पुजल परावर्त्तनु मान कहेठे बीश कोणाकोनी सागरोपम प्र-माण कालचक्र ठे. तेना सर्व समय, मरणें करी जीव स्पर्शें, एटले पहेला समय थकी मांडीने ठेह्ला समय सुधी सर्व समयें मरण करे, परंतु जे समयें एक काल-चक्रमाहे मरण पाम्यो, तेहीज समयें बीजा घणा कालचक्रमाहे मरण पामे, ते स-मय लेखामाहे गणाय नहीं पण अनेरे समयें मरण पामे, ते लेखामा गणाय एम कालचक्रना सर्व समय मरण वेळायें करी जेवारें एक जीव स्पर्शी रहे, तेवारे काल थकी वादर पुजल परावर्त्त थाय

अने जेवारें ए कालचक्रने पहेले धुरखे समयें मरण खही वली जेवारे केवारेंक कोइ कालचक्रने बीजे समयें मरण पामे, ते लेखामा गणाय. तेमज कोइ कालच-क्रने बीजे समयें जीव मरण पामे, ते लेखामा गणाय परंतु वचला आगल पाठ-लना समयें अनेक मरण करे, ते लेखामां गणाय नहीं एम वली जेवारें कोइएक कालचक्रने चौथे समय मरण लहे, पांचमे समय मरण लहे, यावत् कालचक्रना ठेह्ला समयपर्यंत अनुक्रमे सर्व समय मरणें करी स्पर्शें अर्हीआं कोइक कालचक्र दीठ एक समय लेखामा आवे अने वचलें सरयाता, असरयाता यावत् अनंत कालचक्रना मरण पण लेखामा न आवे, परंतु जेवारें आगल जे समयें म-रण पाम्यो होय, तेने आगले समयेंज जेवारे मरण पामे, तेवारें तेज लेखामां आवे.

एष असंख्याते मरणे पण अनंतां कालचक्र व्यतीत यइ जाय. तावत् कालप्रमाणे सूक्ष्म काल पुञ्ज परावर्त्त थाय

हवे जावथी सूक्ष्म वादर पुञ्ज परावर्त्त कहेवे रसवध हेतु कापाधिक अध्यवसाय स्थानक मंद, मंदतर, मंदतमना जेदे असंख्यात लोकाकाश प्रमाण ठे. जे जणी सीत्तेर कोनाकोनी सागरोपमना समय प्रमाण स्थितिस्थानकें असंख्याता रसबंध हेतु अध्यवसाय स्थानक ठे. ते सर्व अध्यवसाय स्थानक मरणे करी अनुक्रमे स्पर्शे एटखे ते रसबंधनां स्थानक केवारेंक मंद, मंदतम, मंदतर, तीव्र, तीव्रतम, तीव्रतर, एंडे स्थानकें मरण पामतो जेवारें एक जीव, सर्व स्थानक फरसी रहे तेवारें जावथकी वादर पुञ्ज परावर्त्त थाय.

अने जेवारें प्रथम जघन्य अध्यवसायें मरण पामीने वली जेवारें कोइएक कालांतरें ते थकी चढते बीजे अध्यवसायस्थानकें मरण पामे ते लेखामांहे गणाय, तेवार पठी वली कोइक कालांतरें तेथकी चढते त्रीजे अध्यवसायस्थानकें वर्त्तनो मरण पामे ते लेखामांहे गणाय, परंतु बीजा आधा पाठा अध्यवसायें मरण पामे ते लेखामां न गणाय. एमं अनुक्रमे निरंतरपणे जघन्यथी उत्कृष्ट अध्यवसायस्थानकपर्यंत सर्व कर्मना असंख्याता रसबंधनां अध्यवसाय स्थानक ठे. ते अनुक्रमें मरणे करी स्पर्शे तेनी वचालें जे तेज अध्यवसायें तथा सांतर अध्यवसाय स्थानकें अनंता मरण करे, ते पण लेखामा न आवे, परंतु जे पूर्वलो अध्यवसाय होय, तेथकी चढते अध्यवसायें मरण पामे तोज ते लेखामां आवे, एम अनुक्रमें सर्व अनुजाग वधस्थानक, जन्म अथवा मरणे करी स्पर्शे, तेवारें जावथी सूक्ष्मपुञ्जपरावर्त्त थाय एरीतें आठ पुञ्जपरावर्त्त कक्षां

तथा ग्रंथांतरें जवपरावर्त्त कहुं ठे ते कोइएक जीव नरकादिकगतिने विषे दश सहस्रवर्ष जघन्यायुथी समयाधिक समयाधिक स्थिति वधारतां नेतु हजार वर्षेनी स्थितिपर्यंत तथा दशलक्ष वर्षे स्थितिथकी समयाधिक समयाधिक तेत्रीश सागरोपम स्थितिने आठखे सर्व नरकायु स्थितिना स्थानकें नारकीना जवें करी तथा देवगतिमध्ये दश हजार वर्षायुथी लइ समयाधिक समयाधिक एकत्रीश सागरोपम लगें सर्वदेवायुस्थितिनां स्थानकें देवजवे करी तेमज मनुष्य तिर्यचगति मध्ये जघन्य कुल्लक जवथी लेइने समयाधिक समयाधिक मनुष्य तिर्यकनी यावत् त्रण पट्योपमायुस्थिति लगेनां स्थानकें मनुष्य तिर्यचना जवे करी, एम सर्वायुस्थानकें अनुक्रमें स्पर्शतो वादरजव पुञ्ज परावर्त्त थाय, अने समयाधिक समयाधिक स्थिति अनुक्रमे एकेक गतिना क्रमें क्रमें करी आयुनां सर्वे स्थानक स्पर्शतां चारे गतिना सर्वायुस्थानक जीव स्पर्शे, तेवारें

सूक्ष्म जव पुञ्ज परावर्त्त आय, ए आशांवरमते मान्यो ठे, ते अर्ही प्रसंगें जाणवा निमित्त लक्ष्युं ठे ए रीतें उपोद्घात सगत तथा प्रसंगसंगतें पट्योपम, सागरोपम तथा पुञ्ज परावर्त्तादिकनां स्वरूप कथा

प्रकारांतरें वली पांच वर्ण, वे गंध, पांच रस, आठ, स्पर्श अने अश्रुलक्षु, ए वा-
वीश जेदें करीने सर्वलोकवर्त्ति पुञ्ज परमाणुआ फरसी मूके, तेवारें जावथी वादर
पुञ्ज परावर्त्त आय, अने ए चावीशमाहेथी एकेकापणे अनुक्रमें सर्व पुञ्ज फरसीने
रहे, तेवारें जावथी सूक्ष्म पुञ्ज परावर्त्त आय. ॥ इति समुचयार्थ. ॥ ॥ ७७ ॥

हवे जे प्रदेशवधनो अधिकार कहेतां थकां ते मध्यें जे प्रकारें जीव, उत्कृष्ट प्र-
देशवध करे, अने जेहवो थको जे प्रकारे जीव, जघन्य प्रदेशवध करे, ते प्रकार
कहे ठे जे जणी प्रदेशवध तो योगप्रत्यक्षियो ठे, तेथी योगवृद्धियें प्रदेशवृद्धि होय,
अने सर्व जीव जेदमध्यें सत्तीआ पंचेंद्रिय पर्याप्तानु उत्कृष्ट योगस्थानक होय,
बीजा जीवजेद सर्व एथी हीनयोगी ठे ए स्वरूप जणावचाने गाथा कहेवे

॥ अथोत्कृष्टजघन्यप्रदेशवधस्वरूप माह् ॥

अप्पयर पयडि वधी, उकड जोगीअ सन्नि पज्जत्तो ॥

कुणइ पए सुकोस, जहन्नय तस्स वच्चासे ॥ ७८ ॥

अर्थ— अप्पयरपयडिवधी के० अटपतर एटले घणी थोनी प्रकृति बांधतो होय,
एटले प्रकृति थोडी वधाती होय तिहां अवधाती सजातीय प्रकृतिना दलजाग, ते
बंधाती प्रकृतिने जागे घणा लाजे, तेथी तेने प्रदेशनी वृद्धि होय, तथा ते पण उक-
डजोगीअ के० उत्कृष्ट योगी एटले उत्कृष्ट योगस्थानकें वर्त्ततो उत्कृष्ट जीव व्या-
पारें करी घणा कर्मप्रदेशानु ग्रहण करे, जेम जोरावर पुरुष, तृणादिक समह करतो
बीजा निर्वल पुरुषनी अपेक्षायें घणा तृणादिकनो समह करी शके, तेम मंद योगी
जीवनी अपेक्षायें उत्कृष्ट योगी जीव, घणां कर्मदल ग्रहण करे, तेथी ते लीधो. ते
पण सन्नि के० सद्दी पंचेंद्रिय जीव होय, जे जणी जे जीव, मन सहित होय ते मन
खगावीने जे कार्य करे, ते कार्य करतां बीजु अनाजोगें जे कार्य करे, तेनी उत्कृष्ट चेष्टा होय,
अने तिहा प्रदेशवध अधिक होय, ते मध्यें पण वली पज्जत्तो के० पर्याप्तियें करी
पूर्ण होय, तेवारें तेने योग प्रवलयतयें प्रदेश पण घणा लेवराय, एने अपर्याप्तावस्थायें
पण अतरमुहूर्त्तसुधी समय समय प्रत्ये असख्यातगुणवृद्धें योग वधे, एटले सद्दीठ
पंचेंद्रिय पर्याप्तो, उत्कृष्ट योगस्थानकें वर्त्ततो पोताना वधयोग्य स्थानकमाहे अटप-
सख्यायें प्रकृतिवधस्थानकें वर्त्ततो एवो जीव कुणइपसुकोस के० उत्कृष्टप्रदेशवध करे,
अने जहन्नय के० जघन्य प्रदेशवध तो तस्स के० ते उत्कृष्ट प्रदेशवधस्वामिनी

પ્રદેશવંધ સામગ્રીને વચ્ચાસે કે० વિપર્યાસિં વિપરીતપણે ઇટલે સન્નીઆથી વિપરીત અસન્નીઈ લેવો, તથા પર્યાસાને સ્થાનકે અપર્યાસો લેવો, અને ઉત્કૃષ્ટ યોગીને સ્થાનકે મંદયોગી લેવો, ઇટલે અસન્નીઈ લેવો, તેમાંહે પણ અપર્યાસો લેવો, તે પણ વહી પ્રથમ સમયે ઘણો મદયોગી હોય, તેથી યોગમંદતાયે કરી તથા મનોયોગને અજાવે કરી કર્મદલ થોભાં ગ્રહણ કરે, તેપણ પોતાના વંધસ્થાનકમધ્યે વહુ સંખ્યેય પ્રકૃતિવધ સ્થાનકે વર્તતો હોય તે લેવો ઇટલે ઘણી પ્રકૃતિ વાંધતાં થોડુ દલ ઘણી પ્રકૃતિના જાગે વહેંચતાં અદ્વ દલ જાગ આવે, તેથી તે જીવ, જઘન્ય પ્રદેશવધ કરે ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૮૯ ॥

એમ સામાન્યપણે કર્મપ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવંધ તથા જઘન્ય પ્રદેશવંધનો ઉપાય કહી, હવે મૂલોત્તર પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવંધ, જે ગુણઠાણે જીવને હોય તે કહે છે તેમધ્યે પણ મૂલપ્રકૃતિ આઠ અને ઉત્તરપ્રકૃતિ એકસો ને વીશના ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવંધ-સ્વામી કહેવાને અવસરે સૂચીકટાહ ન્યાયે અદ્વ વક્તવ્યતા જાણી પ્રથમ આયુ.કર્મની મૂલોત્તર પ્રકૃતિના વાંધનાર ગુણસ્થાનકની અપેક્ષાએ કહે છે, ઇટલે કયા કયા ગુણઠાણે આયુ.કર્મના ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવંધ સ્વામી હોય ? તે કહે છે. તેમધ્યે મિશ્રગુણઠાણે તો આયુનો વધ ન હોય, અને સાસ્વાદને પડતાં ધોલના યોગીને હોય જીવો, તો પણ તેણે તિહાં ઉત્કૃષ્ટ યોગને અજાવે તથા અદ્વકાલ જાવીપણે અથવા વીજે કોઈ કારણે પ્રથકારે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવંધ નિપેધ્યો છે જે જાણી કોઈએક આચાર્યને મતે સા સાસ્વાદનગુણઠાણે પણ ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવંધ માન્યો છે તે મત અહીં ઉલેખવો મિશ્ર તથા સાસ્વાદન, એ બે ગુણઠાણા મૂકીને શેષ ગુણઠાણે આયુ.કર્મના ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવંધક, ગાથાએ કરી કહે છે

॥ અથ મૂલોત્તરપ્રકૃતીનામુત્કૃષ્ટપ્રદેશવંધસ્વામીનાહ ॥

મિથ અજય ચઝ આઝ, વિ તિ ગુણ વિણુ મોહિ સત્ત મિઘાઈ ॥

ઊહં સતરસ સુહુમો, અજયા દેસા વિ તિ કસાઈ ॥ ૯૦ ॥

અર્થ- મિથ કે० એક મિથ્યાત્વગુણઠાણું અને વીજા અજયચઝ કે० અવિરત્યાદિક ચાર ગુણઠાણાં, ઇટલે વીજુ અવિરતિ, વ્રીજુ દેશવિરતિ, ચોથું પ્રમત્ત અને પાંચમું અપ્રમત્ત, એ પાંચ ગુણઠાણે વર્તતો સહી પચેન્દ્રિય જીવ, ઉત્કૃષ્ટયોગસ્થાનકે વર્તતો આઝ કે० આયુ.કર્મનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવંધ કરે, જે જાણી અપૂર્વકરણાદિક સાત ગુણઠાણાં તથા મિશ્રગુણઠાણુ, એ આઠ ગુણઠાણે આયુનો વંધજ નથી, અને સાસ્વાદને ઉત્કૃષ્ટયોગને અજાવે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવંધ ન હોય, તથા વિતિગુણવિણુ કે० વીજું સાસ્વાદન, વ્રીજું મિશ્ર, એ બે ગુણઠાણાં વિના શેષ મિઘાઈ કે० ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અવિ-

રતિ, ૩ દેશવિરતિ, ૪ પ્રમત્ત, ૫ અપ્રમત્ત, ૬ નિષ્ઠિતિ, ૭ અનિષ્ઠિતિ, ૮ સત્ત કેળ સાત ગુણઠાણે સાત કર્મ વાંધતો એવો સંઝી પચેંદ્રિય જીવ સર્વ પર્યાસિયે કરી પર્યાસો, મોહિ કેળ મોહનીય કર્મનો ઉત્કૃષ્ટપ્રદેશવધ કરે અર્હીઆં સાસ્વાદન તથા મિશ્રગુણઠાણે ઉત્કૃષ્ટ યોગ ન લાજે, તેથી ઉત્કૃષ્ટદલ સચય કરી ન શકે તે જાણી નિપેધ્યા, જે જાણી મોહનીયની સત્તર પ્રકૃતિ મિશ્રે તથા અવિરતિ ગુણઠાણે વંધાય છે, અને જો મિશ્રે ઉત્કૃષ્ટ યોગસ્થાનક હોત તો ચોથાની પેરે ત્રીજે ગુણઠાણે પણ અપ્રત્યાલ્યાનીઆ કપાયનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવધ કહેત, પણ તે ન કહ્યો, તેથી જાણીયે ટેયેં જે મિશ્રગુણઠાણે ઉત્કૃષ્ટયોગ નથી, તથા આયુ અને મોહ વિના શેષ ઠણ્ઠ કેળ ઠ મૂલ કર્મપ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ યોગી એવો સંઝી પચેંદ્રિય પર્યાસો જીવ, ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવંધ કરે.

એમ મૂલપ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટપ્રદેશવધ સ્વામી કહી, હવે ઉત્તરપ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવધ સ્વામી કહે છે જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય ચાર, અતરાય પાંચ, એક શાતાવેદનીય, એક ઉચ્છેગોંત્ર અને એક યશ કીર્તિ, ૯ સત્તરસ કેળ સત્તર પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવધ સ્વામી સુદુમો કેળ સૂક્ષ્મસપરાય ગુણસ્થાનકવર્તિ મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ યોગી હોય, જે જાણી આયુ અને મોહનીયના દલનો જાગ પણ ઠ કર્મને આવે, તથા પાંચ નિજ્ઞાનો જાગ ચાર દર્શનાવરણીયને આવે, તથા નામકર્મની સર્વ પ્રકૃતિનો જાગ, એક યશ કીર્તિને આવે, તેથી પ્રદેશવહુલતા થાય

અજયા કેળ અવિરતિ સમ્યક્દષ્ટિ ગુણઠાણે વર્તતો ઉત્કૃષ્ટયોગી પર્યાસો સંઝી પચેંદ્રિય જીવ, વિ કેળ વીજી અપ્રત્યારવાનાવરણીય કપાયની ચોકમીનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવધ કરે, જે જાણી એના વધકમાહે એહિજ અલ્પપ્રકૃતિવધકપણું છે, તેથી અનતાનુવંધીઆ ચાર અને મિથ્યાત્વમોહનીય, ૯ પાંચના પ્રદેશ એને અધિક આવે,

તથા દેસા કેળ દેશવિરતિગુણઠાણે વર્તતો મનુષ્ય, તિર્યંચ ઉત્કૃષ્ટયોગી સાત મૂલપ્રકૃતિ વાંધતો તિરુસાળ કેળ ત્રીજી પ્રત્યારવાનાવરણ કપાયની ચોકમીનો ઉત્કૃષ્ટ વધક હોય, એના વધકમાહે એહિજ અલ્પપ્રકૃતિવધકપણું છે, તેથી શેષ આઠ કપાયના દલ જાગ એને આવે, તથા આયુ અને મિથ્યાત્વનો પણ અંશ અધિક આવે. ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૯૦ ॥

પણ અન્નિઅટ્ટી સુલ્લ ગઈ, નરાડ સુર સુજગ તિગ વિઝ

ધિ હગ ॥ સમ ચરસ મસાય, વહરં મિઢોવ સમ્મોવા ॥ ૯૧ ॥

- અર્થ- પુરુષવેદ અને સંજ્વલના કપાયની ચોકમી, ૯ પણ કેળ પાંચ મોહનીય કર્મની ઉત્તરપ્રકૃતિનો અન્નિઅટ્ટી કેળ અનિષ્ઠિતિનામા નવમા ગુણઠાણા પાંચ

जागें अनुक्रमे उत्कृष्टप्रदेशबंध होय, तेमध्ये अनिवृत्तिना प्रथम जागें हास्यादिक चार प्रकृतिनो अधिक जाग लाजे, तेथी पुरुष वेदनो उत्कृष्टप्रदेश बंध होय. अने बीजे जागें पुंवेदवध विष्टेद थये थके वार कपायना दलिकना जाग आवे, तेमां क्रोध कपायनो जाग क्रोधने लाजे, तेणे उत्कृष्ट प्रदेश बंध होय त्रीजे जागें संज्वलनक्रोधनो जाग वली अधिक लाजे, तेथी माननो उत्कृष्ट प्रदेशवधक होय चोथे जागें वली संज्वलना माननो बंध पण संज्वलनी मायाने आवे, तेथी तेनो उत्कृष्ट प्रदेश बंधक होय पांचमे जागे समस्त मोहप्रकृतिनो जाग संज्वलना लोचने आवे, तेथी तेनो उत्कृष्ट प्रदेश बंध होय एम त्रीश प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध कळो

सुखग ६ के० शुजविहायोगति, नरा ८ के० मनुष्यायु, सुरसुजगति ८ के० सुरत्रिक अने सौजाग्यत्रिक, विज्विदुग ८ के० वैक्रियद्विक, समचतुरस्र के० समचतुरस्रसंस्थान, मसाय ८ के० अशातावेदनीय, वहर ८ के० वज्ररूपजनाराच संघयण, ए तेर प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेश बंधक मिश्रवसम्मोवा के० मिथ्यात्वी अथवा सम्यक्दृष्टि उत्कृष्ट योगी जीव होय तेमध्ये देवायु तथा नरायु ए वे प्रकृतिना स्वामी अष्टाविध बंधक अने शेष अग्नीश्वार प्रकृतिना उत्कृष्ट प्रदेशवध स्वामी सप्तविध बंधक जाणवा. अर्हीआं आयु कर्मना दस जाग अधिक लाजे, तेमाटें तथा तेमध्ये पण १ देवगति, २ देवानुपूर्वी, ३ वैक्रियशरीर, ४ वैक्रियअंगोपांग, ५ समचतुरस्रसंस्थान, ६ शुजखगति, ७ सुजग, ८ सुखर, ९ आदेय, ए नव प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशबध स्वामी तो देव प्रायोग्य नामकर्मनी अष्टावीश प्रकृति बांधतो होय, तेमा नव प्रकृति तो एहिज बाधे ते जीव होय जे जणी त्रेवीश अने पच्चीशादिक प्रकृतिना बधस्थानकें ए नव प्रकृतिनो बंध नथी, अने देवप्रायोग्य उगणत्रीश, त्रीश तथा एकत्रीशादिक प्रकृतिना बंध स्थानकें ए नव प्रकृतिनो बंध ठे खरो, परंतु तिहां घणी प्रकृतिने बंधें घणे जागे वहेचतां अद्व प्रदेश जाग आवे, तेथी ते बंधक न लीधा तथा वज्ररूपजनाराच संघयणनो उत्कृष्ट प्रदेशवध स्वामी मनुष्य प्रायोग्य उगणत्रीश प्रकृति बाधतो एवो सम्यक्दृष्टि तथा मिथ्यादृष्टि जीव होय, तथा तिर्यंच प्रायोग्य उगणत्रीश बांधतो मिथ्यादृष्टिज होय. तिहां मनुष्य प्रायोग्य उगणत्रीशना नाम कहे ठे. १ मनुष्यद्विक, २ औदारिकद्विक, ५ पचेंद्रियजाति, ६ तैजस, ७ कर्मण, ८ वज्ररूपजनाराचसंघयण, ९ समचतुरस्रसंस्थान, १० वर्ष, ११ गंध, १२ रस, १३ स्पर्श, १४ अगुरुलघु, १५ उपघात, १६ पराघात, १७ उश्वास, १८ शुजखगति, १९ त्रस, २० वादर, २१ पर्याप्त, २२ प्रत्येक, २३ निर्माण, २४ सौजाग्य, २५ सुखर, २६ आदेय, २७ स्थिर अथवा अस्थिर, २८ शुज अथवा अशुज, २९ यश कीर्ति अथवा अयश कीर्ति, ए मनुष्य प्रायोग्य बांधतो

सम्यक्दृष्टि तथा मिथ्यादृष्टि जीव होय, तथा तिर्यंच प्रायोग्य उगणत्रीश बांधततो तिहा मनुष्यद्विकने स्थानकें तिर्यंचद्विक कहेवुं, तथा मनुष्य प्रायोग्य बांधता मिथ्यादृष्टि जीव पण लेवो, अने सास्त्रादने उत्कृष्ट योग न होय, तेजणी ते न लीधो, तथा त्रेवीश, पच्चीशादिकना वंधस्थानकें प्रथम संघयणनो वध नथी, अने त्रीश, एकत्रीशना वंधस्थानकें प्रकृति जाग घणो होय, तेथी उत्कृष्ट प्रदेश वंध नहोय. तथा शातावेदनीयनो उत्कृष्ट प्रदेशवधक सम्यक्दृष्टि तथा मिथ्यात्वी सात कर्मनो वंधक होय जो पण दशमे गुणगणे उत्कृष्ट योग ठे तो पण तिहां उत्कृष्ट स्थिति वंध न होय, तेथी प्रदेशवध पण विवदयो नहीं एम तेंतालीश प्रकृतिना उत्कृष्ट प्रदेशवध स्वामी कक्षा. ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ९१ ॥

निहा पयला इ जुअल, जयकुळातिठ संमगो सुजइ ॥

आहार डग सेसा, उक्कोस पएसगा मिठो ॥ ९२ ॥

अर्थ— निहापयला के० निडा अने प्रचला, जुजुअल के० हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, ए वे युगल, एवं ठ प्रकृति, जयकुळा के० सातमी जय, आठमी जुगुप्ता, तिठ के० नवमु तीर्थकर नामकर्म, ए नव प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशवधस्वामी समगो के० सम्यक्दृष्ट्यादिक अपूर्वकरणात पांच गुणस्थानकवर्ती जीव सात कर्म बाधतो आयुदलनो जाग अधिको लाजे, तेजणी तथा निडा प्रचलाने चोथे गुणगणे थीण-छीत्रिकना दलनो जाग अधिक होय, तथा मिश्रगुणगणे पण थीणछीत्रिकनो वंध नथी, पण ते उत्कृष्ट योगी न होय, तेजणी ते न कळो तथा हास्यादिक वे युगल, जय अने जुगुप्ता, ए ठ प्रकृतिनो पण मोहनीयनी तेर प्रकृतिने बधें तथा नव प्रकृतिने बधे श्रद्धप्रकृति जणी जाग घणो आवे, तेजणी लेवो, तथा जिन-नामकर्मनो उत्कृष्ट प्रदेशबंधस्वामी सम्यक्दृष्टि मनुष्य देवगति प्रायोग्य जिननाम सहित उगणत्रीश प्रकृति बांधतो होय ते लेवो, जे जणी त्रेवीशादिक प्रकृतिनां वध स्थानकें तो जिननाम कर्मनो वधज नथी, अने त्रीश प्रकृति मनुष्य प्रायोग्य बाधता तथा एकत्रीश देवगति प्रायोग्य बांधतां प्रकृति घणी होय, तेथी जागे दल स्तोक आवे, तेथी ते न लीधा

सुजइ के० सुयति सुसाधु पटखे प्रमाद रहित साधु अप्रमत्त अने अपूर्वकरण, ए वे गुणगणे वर्ततो उत्कृष्ट योगी देव प्रायोग्य त्रीश प्रकृति आहार डग के० आहारकद्विक सहित बाधतो वे समय सुधी उत्कृष्ट प्रदेश वंध करे, शेष गुणगणे आहारकद्विकनो वध नथी, तेथी ते न लीधा, तथा उत्कृष्ट योग स्थानकें जीव वे समय पर्यंतज रहे पठी योगस्थानक फरे, तेथी सर्वत्र उत्कृष्ट योगी वे समय सुधीज

હોય, તથા એકત્રીશ પ્રકૃતિના વધસ્થાનકે પ્રકૃતિજાગની વહુલતાયે અલ્પદલ લાજે
 એમ ચોપન્ન પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ વધ સ્વામી કહ્યા

તેથી કેસા કે૦ શેષ રહી જે ઠાશઠ પ્રકૃતિ તેના ઉક્ષોસપણસગા કે૦ ઉત્કૃષ્ટ
 પ્રદેશ વધ સ્વામી મિથો કે૦ મિથ્યાત્વી જીવ પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તો ઉત્કૃષ્ટ યોગી સાત
 કર્મ બાંધતો વે સમય લગે હોય, જેજણી ૩ નરકત્રિક, ૭ જાતિ ચાર, ૧૧ સ્થાવ-
 રચતુષ્ક, ૧૨ હુરુસસ્થાન, ૧૩ ઠેવહું સંઘયણ, ૧૪ આતપ, ૧૫ નપુસક વેદ, ૧૬
 મિથ્યાત્વ, ૨૦ અનંતાનુવંધીઆ કપાય ચાર, ૨૪ મધ્યસંઘયણ ચાર, ૨૭ મધ્યસંસ્થાન
 ચાર, ૩૧ દૌર્જાગ્યત્રિક, ૩૪ થીણદ્વીત્રિક, ૩૭ તિર્યચત્રિક, ૩૯ સ્ત્રીવેદ, ૩૯ ઉદ્યોત, ૪૦
 કુલગતિ, ૪૧ નીચેગોત્ર, એ એકતાલીશ પ્રકૃતિ મધ્યે શોભ પ્રકૃતિનો વંધ મિથ્યાત્વ
 પ્રત્યયિત્ત અને પચ્ચીશ પ્રકૃતિનો વંધ અનંતાનુવંધી પ્રત્યયિત્ત ઠે, તે મિશ્રાદિક ગુણ-
 ઠાણે ન વધાય, અને સાસ્વાદન ગુણઠાણે ઉત્કૃષ્ટ યોગને અજાવે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ વંધ ન
 હોય, તેજણી એનો સ્વામી મિથ્યાત્વીજ કહ્યો

તથા શેષ પચ્ચીશ પ્રકૃતિનો વધ, જો પણ સમ્યક્ત્વાદિક ગુણઠાણે ઠે, તો પણ ૧
 ઔદારિક, ૨ તૈજસ, ૩ કાર્મણ, ૭ વર્ણચતુષ્ક, ૮ અગુરુલઘુ, ૯ ઉપધાત, ૧૦ વાદર,
 ૧૧ પ્રત્યેક, ૧૨ અસ્થિર, ૧૩ અશુભ, ૧૪ અયશ, ૧૫ નિર્માણ, એ પંદર પ્રકૃતિનો
 ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવધ અપર્યાપ્ત એકેન્દ્રિય પ્રાયોગ્ય નામકર્મની ત્રેવીશ પ્રકૃતિ બાંધતો થકો
 મિથ્યાત્વી જીવ કરે, જે જણી ૪ સ્થાવરચતુષ્ક, ૫ એકેન્દ્રિયજાતિ, ૬ હુંક સંસ્થાન,
 ૮ તિર્યચદ્વિક અને પૂર્વલી પંદર, એવં ત્રેવીશ બાંધતા હોય, તે કરે, તથા પચ્ચીશ-
 દિકને વધે જાગ બાહુલ્ય આવે માટે અલ્પ દલ લાજે

તથા મનુષ્યદ્વિક, પંચેન્દ્રિયજાતિ, ઔદારિક ઉપાંગ, પરાધાત, હશ્વાસ, ત્રસ,
 અપર્યાપ્ત, સ્થિર અને શુભ, એ વશ પ્રકૃતિનો મિથ્યાત્વે પચ્ચીશ નામ કર્મની પ્રકૃતિ
 અપર્યાપ્ત ત્રસ પ્રાયોગ્ય બાંધતો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ વધ કરે, તેથી એ ઠાશઠ પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ
 પ્રદેશવધ સ્વામી મિથ્યાત્વી કહ્યા એમ ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવંધ સ્વામી કહ્યા. ॥ ૬૩ ॥ ૬૪ ॥

હવે જઘન્ય પ્રદેશવધ સ્વામી કહ્યા થકી વચલા સર્વ મધ્યમ પ્રદેશવધ સ્વામી
 સુલે સમજાય તે જણી એકસો ને વીશ પ્રકૃતિના જઘન્ય પ્રદેશવંધ સ્વામી કહે ઠે.

॥ અથ જઘન્ય પ્રદેશવધસ્વામીનાહ ॥

સુમુણી હનિ અસન્ની, નરય તિગ સુરાઝ સુર વિઝવિ હગં ॥

સમ્મો જિણો જદ્દનં, સુદ્દમ નિગો આશ્વણિ સેસા ॥ ૬૩ ॥

અર્થ- તિહાં અસન્નીત્ત અપર્યાપ્તો આપણી પ્રકૃતિના વંધકર્માદે ઘણી પ્રકૃતિ
 બાંધતો જઘન્ય યોગે વર્તતો. સમય લગે રહે, ઇટલે જઘન્ય યોગે ઉત્કૃષ્ટો તો

ચાર સમય પર્યંત જીવ રહે, તે જાણી સામાન્યપણે એ જઘન્ય પ્રદેશ વંધ સ્વામી કહ્યો છે. સુમુળી કે ૦ અપ્રમત્ત સાધુ ઘોલના યોગી દેવગતિ પ્રાયોગ્ય એકત્રીશ પ્રકૃતિ વાંધતો આહારક શરીર તથા આહારકોપાંગ, એ હુન્નિ કે ૦ વે પ્રકૃતિનો જઘન્યપ્રદેશ વધ કરે, જે જાણી ઘના વધકમાંહે એજ જઘન્ય પ્રકૃતિનો વધક હોય.

નરયતિગ કે ૦ નરકગતિ, નરકાનુપૂર્વી અને નરકાયુ, એ નરકત્રિક તથા ચોથું સુરાઠ કે ૦ દેવાયુ, એ ચાર પ્રકૃતિનો જઘન્ય પ્રદેશવધ સ્વામી અસત્રી કે ૦ અસત્રીઠ પર્વેદ્રિય પર્યાસો જીવ, આઠ કર્મ વાંધતો ઘોલના યોગી ઇટલે જે એક યોગ થકી વીજે યોગે સંચાર કરતો હોય તે ઘોલના યોગી કહીયે, તે જઘન્યથી તો એક સમય છગે અને ઊત્કૃષ્ટ તો ચાર સમય છગે જઘન્ય પ્રદેશવંધ સ્વામી હોય, જે જાણી જઘન્ય યોગે જીવ, ચાર સમય ઉપરાંત ન રહે, અને સત્રીઆના જઘન્ય યોગ થકી અસત્રી-આનો ઊત્કૃષ્ટ યોગ પણ અસંખ્યાતયુગ હીન હોય, તો વહી જઘન્ય યોગ ઘણોજ હીન હોય, ઇમાં શુ કહેવાનુ છે ? તે જાણી અસત્રીઠ લીધો, તથા અસત્રીઆ અપર્યાસાને તો પ્રકૃતિનો વંધજ નથી, તે જાણી અપર્યાસો ન લીધો, અને પર્વેદ્રિયાદિકને પણ એ પ્રકૃતિનો વધ નથી, તે જાણી પર્વેદ્રિયજ લીધો, તથા આઠ કર્મ વાંધતી વચ્ચે ઘણા જાગે કર્મવલ્લ થોડું આવે, તેમાંટે આઠ કર્મનો વંધક લીધો

સુર કે ૦ દેવગતિ અને દેવાનુપૂર્વી, એ દેવદ્રિક તથા વિહવિહુગ કે ૦ વૈક્રિય શરીર અને વૈક્રિય અંગોપાંગ, એ વૈક્રિયદ્રિક અને જિણો કે ૦ જિનનામ કર્મ, એ પાંચ પ્રકૃતિનો જહ્ન કે ૦ જઘન્ય પ્રદેશ વધ સ્વામી સમ્મો કે ૦ સમ્યક્દષ્ટિ જીવ જવ પ્રથમ સમય વર્તતો હોય, તેમણે પણ અનુત્તર વિમાનવાસી દેવ પોતાના જવ પ્રથમ સમયે સ્વપ્રાયોગ્ય જઘન્ય વીર્યવંત થકો જિનનામ સહિત મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ડંગણત્રીશ પ્રકૃતિ વાંધતો જિનનામ સહિત ત્રીશ વાંધે, તેવારે જિનનામનો જઘન્ય પ્રદેશવંધ-સ્વામી હોય, જે જાણી મનુષ્ય તો દેવ પ્રાયોગ્ય અઘાત્રીશ, ડંગણત્રીશ વાંધે છે, પણ જિનનામ સહિત ત્રીશ ન વાંધે વહી તિહા પ્રકૃતિ અલ્પ હોય તે જાણી મનુષ્ય ન કહ્યો, અને નારકી તો અનુત્તર દેવજકી ઊત્કૃષ્ટ યોગી હોય, તેથી તે ઘણા પ્રદેશ વાંધે માટે તે પણ ન લીધો, તથા ચારિત્રિયાને આહારકદ્રિક સહિત અને જિનનામ સહિત દેવ પ્રાયોગ્ય એકત્રીશનો વધ હોય, તિહાં જો પણ પ્રકૃતિની વહુલતા હોય, તો પણ તે જવ પ્રથમ સમયના ઇવા અપર્યાસા અનુત્તર સુરથકી ઊત્કૃષ્ટ યોગી હોય, તેથી તે પણ ન લીધો તેમાટે સમ્યક્દષ્ટિ અપર્યાસા અનુત્તરસુર જિનનામનો જઘન્ય પ્રદેશવધ કરે, તથા શેષ વૈક્રિયદ્રિક અને દેવદ્રિક, એ ચાર પ્રકૃતિનો જઘન્ય પ્રદેશ-વંધ, સમ્યક્દષ્ટિ મનુષ્ય જવ પ્રથમ સમયે વર્તતો કરે, જે જાણી શેષ ત્રણ ગતિના જીવને

૧ ઊગણત્રીશ પ્રકૃતિનુ વધ સ્થાનક હોય, પરંતુ ત્રીશ અને એકત્રીશ પ્રકૃતિનો વંધ તો પર્યાસાવસ્યાયે હોય, તિહાં જઘન્ય યોગ ન હોય, તેથી અદ્ય પ્રદેશ વંધ ન કરી શકે, તેથી ૧ અપર્યાસાવસ્યાયે મનુષ્યજ એના સ્વામી કહ્યા

તથા સુદુમનિગોઆશ્વપિસેસા કે૦ ૧થી શેષ રહી જે એકસો ને નવ પ્રકૃતિ તેનો જઘન્ય પ્રદેશવધ સ્વામી સૂક્ષ્મ નિગોદિયો લઙ્ઘિ અપર્યાસો જીવ આદિ કાળે ઘટલે જવ પ્રથમ સમયે વર્તતો હોય, જે જાળી પૂર્વે અગીઆર પ્રકૃતિ જે કહી, તેનો વધ નિગોદિઆને નથી, તેથી તેના સ્વામી જિન્ન કહ્યા અને (૧૦૯) પ્રકૃતિનો વંધ એને ઠે તેથી એનો જઘન્ય વધક સ્વામી નિગોદીઝ કહ્યો, કેમ કે ૧થી અધિક જઘન્ય યોગ કોઈ વીજા જીવને નથી તે મધ્યે પણ જવ પ્રથમ સમયે વર્તતો ઘણોજ જઘન્યયોગી હોય, તેણે કરી અદ્ય પ્રદેશવંધ કરે, તથા તેમાં પણ મનુષ્યાયુ અને તિર્યંચાયુ, ૧ વે પ્રકૃતિના અદ્ય પ્રદેશવધસ્વામી જવ પ્રથમ સમયવર્તિ જીવ ન હોય, જે જાળી ત્રણ પર્યાસિ પૂર્ણ કત્યા વિના કોઈ પરજવાયુ વાંધેજ નહીં, તેમાટે ૧ વે પ્રકૃતિના જઘન્ય વધકમધ્યે અપર્યાસો માત્ર લેવો, પણ જવ પ્રથમસમય-વર્તિ ન લેવો એમ સર્વ પ્રકૃતિના જઘન્ય પ્રદેશવંધસ્વામિ કહ્યા ॥ ૯૩ ॥

॥ હવે પ્રદેશ વંધને વિષે સાદિ અનાદ્યાદિક જાંગા વિચારેઠે. ॥

દંસણ ઠગ જય કુઠા, વિ તિ તુરિઅ કસાય વિગ્ધ નાણા-
ણ ॥ મૂલ ઠગેડુકોસો, ચઝહ ડહા સેસિ સઘઠં ॥ ૯૪ ॥

અર્થ—ચક્ષુદર્શનાવરણાદિક ચાર, દર્શનાવરણ તથા નિડા અને પ્રચલા, ૧ દંસ-
ણઠગ કે૦ દર્શનાવરણપટ્ટક, જયકુઠા કે૦ જય અને જુગુપ્સા, તથા વિતિતુરિઅકસાય
કે૦ વીજા અપ્રત્યાલ્યાનાવરણ ક્રોધાદિક ચાર, ત્રીજા પ્રત્યાલ્યાનાવરણ ક્રોધાદિક
ચાર, ચોથા સજ્વલના ક્રોધાદિક ચાર, વિગ્ધ કે૦ પાંચ અંતરાય, નાણાણ કે૦ પાંચ
જ્ઞાનાવરણીય, एवं ત્રીશ ઉત્તરપ્રકૃતિનો તથા મૂલઠગે કે૦ એક જ્ઞાનાવરણીય, વીજી
દર્શનાવરણીય, ત્રીજી વેદનીય, ચોથી નામ, પાંચમી ગોત્ર અને ઠઠી અંતરાય, ૧ ઠ
મૂલપ્રકૃતિનો અણુઠકોસો કે૦ અનુત્કૃષ્ટ પ્રદેશવધ ચઝહ કે૦ ચાર જાગે હોય તિહા
ઠ મૂલપ્રકૃતિનો તથા પાંચ જ્ઞાનાવરણ, ચાર દર્શનાવરણ અને પાંચ અંતરાય, એ
ચૌદ ઉત્તરપ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવંધ સૂક્ષ્મ સંપરાયગુણઠાણે હોય, તથા સંજ્વલના
ચાર કપાયનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવંધ, નવમે ગુણઠાણે હોય, તથા નિડા અને પ્રચલા, ૧ વે
પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવધ આઠમા ગુણઠાણને પ્રથમ જાગે હોય, તથા જય અને જુગુ-
પ્સામોહનીયનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવંધ, આઠમા ગુણઠાણને સાતમે જાગે હોય, તથા

प्रत्यारयानावरण कपाय चारना उत्कृष्ट प्रदेशवध, पांचमे गुणठाणे होय, तथा अप्र-
त्यारयानावरण कपाय चारनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध, चौथे गुणठाणे होय, साठे जे
अनादि मिथ्यात्वी जीव ते उत्कृष्ट प्रदेशबंधनां स्थानक एवां गुणठाणां नथी पाम्यो,
तेने सर्वदा ए त्रीश प्रकृतिनो अनुत्कृष्ट प्रदेशवध अनादि जाणवो. जे जणी ते जीव,
केवारें पण अनुत्कृष्ट प्रदेशवध थकी उत्कृष्ट प्रदेशबंधें नथी आल्या, तेथी तेने
अनुत्कृष्टनी अनादि ठे, ए प्रथम जग जाणवो. अने जेणे ग्रथिजेद करी सम्यस्त
पामी ए प्रकृतिना उत्कृष्ट प्रदेशवध स्थानकें वे समय लगें उत्कृष्ट योगस्थानकें
रही तिहां उत्कृष्ट प्रदेशवध करी वली योगस्थान चरावतें तथा अध्यवसाय
परतां अनुत्कृष्ट प्रदेशवध करे, तिहा सादि नामें धीजो जांगो जाणवो. तथा जिन
अने जव्यने सांत जांगे होय, जे जणी ते जीव गुणठाणे चरतो उत्कृष्ट प्रदेशबंध
करशे, तथा ते उत्कृष्ट प्रदेशबंधनो अंत पण करशे, ते जणी तिहां अनुत्कृष्ट
प्रदेशवधनु सांतपणु जाणवु, ए त्रीजो जांगो कसो तथा अजव्य जीवने उपरला
गुणठाणां पामवांज नथी, तेथी तेने उत्कृष्ट प्रदेशवध पण करवो नथी, तथा वंधांत
पण करवो नथी, तेने अनुत्कृष्ट प्रदेशवधनो अनंत नामे चोथो जांगो जाणवो. एम
ए त्रीश उत्तरप्रकृतिनो तथा मूल ठ प्रकृतिनो अनुत्कृष्ट प्रदेशवध चार जांगे कसो

अने सेसिसवध के० शेष सर्वे त्रणे प्रकारना बंध, ते दुहा के० वे जांगे होय.
तिहा उत्कृष्ट प्रदेशवध वे समय लगें होय, तेथी सादि अने सांत, ए वे जांगा होय,
तथा जघन्य योग चार समय लगें रहे, तिहा जघन्य प्रदेशवध मिथ्यात्वे पामीयें.
फरी अजघन्य वध करे, तिहां सादि अने सांत, ए वे जांगा वेहु वधने विपे होय.
एम ए त्रण वध वे जांगे होय. ए पूर्वोक्त त्रीश प्रकृति विना शेष नेवु प्रकृति रही,
तेमध्यें तहोत्तर प्रकृति अधुवधधिनी ठे ते केवारेंक वधाय अने केवारेंक न बंधाय,
तेजणी एने विपे सादिसांत जांगो होय, तथा एक मिथ्यात्व, यीणझीत्रिक, अनं-
तानुवधीचतुष्क, ए आठ प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशवध सात कर्म बाधतां सही
मिथ्यात्वीने उत्कृष्ट योगे वे समय लगें होय, तेमाटे सादिसांत जांगा जाणवा, तथा
सूक्ष्म निगोदिआने जत्र प्रथम समयें जघन्य प्रदेशबंध होय, अने धीजा जीवने
अजघन्य प्रदेशबंध होय, एम ए चारे बंध आठ प्रकृतिना मिथ्यात्वगुणठाणे पामीयें
साटे सादि, सांत, ए वे जांगा जाणवा

तथा नाम ध्रुवधिनी नव प्रकृतिनो अपर्याप्त एकेंद्रिय प्रायोग्य त्रेवीश प्रकृतिने
वधें उत्कृष्ट प्रदेशबंध, मिथ्यात्वीने होय, अने जघन्य प्रदेशवध सूक्ष्म निगोदिआने
जत्र प्रथम समयें होय, तेणे सादि, सांत, ए वे जांगा जाणवा एम उत्कृष्ट अनु-

उत्कृष्ट अने जघन्य प्रदेशबंधे सादि अने सांत, ए वे जांगा कखा ते प्रायें व्यवहारीया जीवने संजविये ठैयें. अन्यथा उत्कृष्ट प्रदेशबंध सन्निध्या जीवने होय, अने अनादि निगोदिश्या जीवे तो सझीपणु पाम्बुंज नथी, तो ते उत्कृष्ट प्रदेशबंध क्यां करे ? तेथी तेने अनुत्कृष्ट प्रदेशबंध पण चार जांगे संजवे, ते अर्हीयां न कखो

एम योगवृद्धिये प्रदेश वृद्धि होय ते जणी हवे योगस्थानकनुं स्वरूप कहे ठे

॥ अथ योगस्थानान्याह ॥ हवे योगस्थानकनी संख्याकहे ठे ॥

सेढि असंखिज्जसे, जोगछाणाणि पयडि ठिइ जेआ ॥

ठिइ बंधप्रवसाया, अणुजाग ठाण असंख गुणा ॥ ९५ ॥

अर्थ—सेढिअसंखिज्जसे के० श्रेणीने असंख्यातमें जागे जेटला आकाशप्रदेश होय, ते घनीकृत लोकनी एक प्रदेशिक श्रेणी तेनेसूची श्रेणी सात राज प्रमाणनी कहीयें, तेने असंख्यातमे जागे जेटला आकाश प्रदेश ठे तेटला जोगछाणाणि के० योग स्थानक होय, ते जावीयें ठैयें सर्वथी अल्पवीर्यवान् जब प्रथम समयें वर्त्ततो एवो सूक्ष्म निगोदिशं लब्धि अपर्याप्तो जीव, तेना असंख्याता जीव प्रदेश ठे ते मध्ये पण जे सर्व जघन्य वीर्य प्रदेश एटले जे प्रदेशमां सर्वथी जघन्य वीर्य होय, तेना वीर्यना अंश केवलीनी प्रझारूप शल्लें करी ठेदता एटले केवलीयें कल्प्यो जे वीर्यविजाग अर्थात् जे वीर्यांशानो अंश केवली पण कल्पी न शके तेने जावाणु पण कहीयें ते-हवा लोकने असंख्यातमे जागे वर्त्तता जे असंख्याता प्रतर, तेना प्रदेश प्रमाण वीर्यांश करी सहित ते पण असंख्याता थया, परंतु ते असंख्याताने अमत्कल्पनायें दश कल्पीयें, तेवा दश वीर्यांश सहित एवा जे जीवना प्रदेश असंख्येय प्रतर प्रमाणनो समुदाय परंतु असत्कल्पनायें तेने त्रण माडीयें तेनी प्रथम जघन्य वर्गणा जाणवी, ते थकी वली एक वीर्यांश अधिक वीर्यवंत जीव प्रदेशानो समुदाय तेनी धीजी वर्गणा जाणवी, ते थकी वली एक वीर्यांश अधिक जीव प्रदेशाना समुदायनी त्रीजी वर्गणा जाणवी एम एकेक वीर्यांश अधिक अधिक जीव प्रदेशानी समान जातिरूप वर्गणा तेवी घनीकृत लोकनी एक प्रदेशिक श्रेणी तेना असंख्य जाग प्रदेश प्रमाण वर्गणा जेवारें थाय, तेवारें असत्कल्पनाये तेने ठ वर्गणा थापीयें, तेने प्रथम स्पर्क कहीयें, जे जणी एकोत्तर वीर्यविजाग वृद्धियें करीने परस्परें स्पर्का करे एवी वर्गणाने स्पर्क कहीयें ए प्रथम स्पर्ककनी चरम उत्कृष्ट वर्गणाने विपे जेटला वीर्य विजाग ठे, ते थकी एक, वे यावत् संख्याते वीर्यांश अधिक वीर्यवंत जीव प्रदेश न पायीयें, परंतु ते थकी असंख्य लोकाकाश प्रदेश प्रमाण वीर्यांश अधिक

वीर्यवंत जीव प्रदेश पामीयें, तेवा समान वीर्य विजागें युक्त जीव प्रदेशना समुदायनी वर्गणा ते वीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा जाणवी. ते थकी वली एक वीयांशें अधिक वीर्यवंत जीव प्रदेशनो समुदाय तेनी वीजी वर्गणा जाणवी. एम एकेक वीयांशें वधते जीव प्रदेशना समुदायनी वर्गणा, ते जेवारें लोकाकाशनी श्रेणीना असंख्येय जागवर्त्ति प्रदेश राशिप्रमाण वर्गणानो समुदाय थाय, तेवारें वीजो स्पर्द्धक थाय, ते पठी वीजा स्पर्द्धकनी चरम वर्गणा थकी वली असंख्य लोकाकाश प्रदेश तुल्य वीर्यविजागे अधिक वीर्यविजागवाला प्रदेशोनी राशि ते वीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा जाणवी तेमज वली तेवाज अनुक्रमें वीजो स्पर्द्धक करवो, फरी एवाज अनुक्रमें चोथो स्पर्द्धक, एम पांचमो स्पर्द्धक, ए रीतें लोकाकाश प्रदेशनी श्रेणिना असंख्येय जागप्रदेश राशिप्रमाण स्पर्द्धकना समुदायें एक योग्य स्थानक थाय. ते थकी अन्य किंचित् अधिक वीर्यवंत जंतुनुं पण एवाज अनुक्रमें वीजु योग स्थानक उपजे, ते थकी अन्य जीवनु वली तेवाज अनुक्रमें वीजु योग स्थानक उपजे, ते थकी अन्य जीवनु वली तेवाज अनुक्रमें चोथु योग स्थानक उपजे ए प्रकारें करीने नाना जीवोना अथवा काल जेठें करीने एक जीवना लोकाकाशनी श्रेणीने असंख्येय जाग वर्त्ति नज प्रदेश राशिप्रमाण योगस्थानक होय हवे ते पूर्वोक्त जघन्य एक योग स्थानकें वर्त्तता एवा प्रस जीव असंख्याता तथा स्थावर जीव तो अनंता पामीयें. तथा अपर्याप्ता सूक्ष्म निगोदीआ जीव, जव प्रथम समयें सधला एकज योगस्थानकें रहे, अने वीजे समये असंख्यात गुण वृद्धिवाला योगस्थानकें जाय, अने पर्याप्ता जीव जघन्य योगस्थानकें चार समय पर्यंत रहे, तथा मध्यम योगस्थानकें वर्त्ततो चार, पाच, ष, सात, आठ, सात, ष, पाच, चार, त्रण समय मात्र रहे. तथा उत्कृष्ट योगस्थानकें वे समय पर्यंत रहे एम असंख्यात योगस्थानक ठे पण संक्षेपे मनना चार, वचनना अने कायाना सात, रूप सहकार कारण जेदविवक्षायें पंदर योग कहा.

ते योगस्थानकना जेद थकी वली पयडि के० ज्ञानावरणादिक मूल कर्मप्रकृति तथा उत्तर प्रकृतिना जेद, असंख्यातगुणा ठे जे जणी एकेक योगस्थानकें वर्त्तता, अनेक जीव ठे, तथा कालजेदे एक जीव, सर्व प्रकृति बांधे ठे, तथा क्षेत्रादि संबधें करीने ज्ञानावरणादिकना क्षयोपशम विचित्रें करीने वधना विचित्रपणाथकी एटले मूल प्रकृति आठ ठे, अने उत्तर प्रकृति एकसो ने अष्टावन्न ठे, ते क्षेत्रना तारतम्यें क्षयोपशमजेदे करी वधने विचित्रपणे करी तथा उदयनुं तारतम्य विचित्रपणुं अमरय जेदें होय, तेथी प्रकृतिजेद पण असंख्याता जाणवा

ते प्रकृतिजेद थकी वली त्रिज्ञेया के० स्थितिवंधना जेद असंख्यातगुणा होय,

जे जणी जघन्यस्थिति थकी एक समयाधिक, द्विसमयाधिक, त्रिसमयाधिक, करता करतां एम उत्कृष्ट स्थितिस्थानकपर्यंत एकेकी प्रकृति असंख्यात जेदे वधाय, ते जणी प्रकृति जेदथकी स्थिति जेद, असख्यात गुणा ठे

ते स्थितिजेद थकी त्रिध्वंधवसाया के० स्थितिवंधना अध्यवसायना जेद असंख्यातगुणा ठे, जे जणी एकेको स्थितिवंध असख्याते अध्यवसाय स्थानकें तीव्र, तीव्रतर, मंद, मंदतर, एणी पेरें कपायोदयकृत जीवनो अशुद्ध परिणतिजेद ते अध्यवसाय कहीये ते अध्यवसाय स्थानक कोइ पण कर्मना एक मुहूर्त्तमात्र स्थितिवंधना हेतुजत रहे, ते माटें स्थितिजेद थकी असख्यातगुणा अध्यवसाय होय जे जणी जघन्य स्थितिवंध पण असंख्य लोकाकाश प्रदेश प्रमाण अध्यवसाय स्थानके होय ठे. तेथकी वली समयाधिक समयाधिक स्थिति तो विशेषाधिक विशेषाधिक अध्यवसाय स्थानकें होय, एम पट्योपमना असख्यातमा जाग मात्र स्थितिजेद अतिक्रम्या पठी जे स्थितिजेद होय, तिहांसुधी वमणा अध्यवसायस्थानक थाय एम द्विगुणवृद्धि स्थानक पण असख्यातां होय, तेमाटें स्थितिजेदथकी असख्यातगुणा अध्यवसायनां स्थानक होय अहींआं कर्मनु जे अवस्थान एटले रहेवु, तेने स्थिति कहीयें, तेनो जे वध, तेने स्थितिवंध कहीये, तथा कपायजनित जीव परिणामने अध्यवसाय कहीये ते अध्यवसायने विपे जीव वसे, तेने स्थान कहीयें ते अध्यवसाय जीवने वसवानां स्थान ठे, माटें एउने अध्यवसायस्थान कहीये तिहा स्थितिवंधना कारणजत जे अध्यवसाय स्थानक, तेने स्थितिवधाध्यवसाय स्थानक कहीयें

तेथकी अणुजागठाणअसखगुणा के० अनुजाग एटले रसवध, हेतुना अध्यवसायस्थानक, असख्यातगुणा ठे तिहा अनु एटले पश्चात् वधोत्तर कालें अनुजवीये, ते अनुजाग शब्दे रस कहीये, ते असख्याता ठे. जे जणी अतरमौहूर्त्तिक स्थितिवंधाध्यवसायस्थानक होय, ते नगर सरखा तथा ते मध्ये एक, वे, त्रण, चार, पाच, ठ, सात अने उत्कृष्ट जे आठ सामयिक रसवधाध्यवसाय स्थानक होय, ते घर सरखा नाना जीवनी अपेक्षाये असरगता होय, तथा एक जीवनी अपेक्षाये तो देश, काल, क्षेत्र, जात्र जेदे जघन्य स्थितिवंध पण असंख्यातलोकाकाशप्रदेश प्रमाण रसबंधाध्यवसायस्थानके पामीयें, ते थकी समयाधिक स्थितिविशेषे वली अधिक अधिकतर रसवधनां अध्यवसाय स्थानक पामीयें, एम सर्वस्थितिवधाध्यवसाय स्थानने विपे रसबंधाध्यवसायस्थानकनी जावना करवी. ए कारणथी सर्वस्थितिवधाध्यवसायथी रसबंधाध्यवसायस्थान, असंख्यगुणां जाणवां ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ९५ ॥

તત્તો કમ્મ પપ્પસા, અણંત ગુણિયા તર્હ સરથેયા ॥

જોગા પપ્પડિ પપ્પસં, ઠિહ અણુ જાગ કસાયાર્હ ॥ ૯૬ ॥

અર્થ—તત્તો કે જે કર્મના રસવધદેતુ અધ્યવસાય થકી કમ્મપપ્પસા કે જે કર્મના પ્રદેશ ઇટલે દક્ષ અણંતગુણિયા કે જે અનંતગુણા જાણવા જે જાણી રસવંધદેતુ અધ્યવસાય સ્થાનક તો અસરયાતા છે અને કર્મવર્ગણા તે પણ અનંતી છે. તે વલી એકેક વર્ગણાએ અનંતા પરમાણુઆ છે તેવી અનંતી વર્ગણા મિથ્યાત્વાદિકદેતુએ એક સમયને વિષે જીવ, ગ્રહણ કરે છે અને રસવંધનાં અધ્યવસાય સ્થાનક તો એક ઊત્કૃષ્ટ આઠ સમયપર્યંત રહે છે, તેમાટે અનંતા જાણવા

તર્હસરથેયા કે જે સ્ત્રી નીચ રસના અધિશ્રયણ સમાન અનુજાગ વધ અધ્યવસાય સ્થાનકે કરી તંદુલસમાન કર્મ પુજ્જલોને વિષે રસ જાણીએ એવું માટે તે કર્મદલથકી કર્મદલના રસાવિજાગ અનંતગુણા જાણવા. જે જાણી સર્વે જઘન્ય રસાણુને વિષે પણ સર્વે જીવથી અનંતગુણા રસાવિજાગ રસાણુ હોય, જે રસના જાગ કલ્પતાં, કલ્પતાં કેવલીની પ્રજ્ઞારૂપ શક્તિ કરી ઠેકતા, ઠેકતાં જે નિરંશ અંશ રહે, ઇટલે કેવલી પણ જે અશનો ધીજો અંશ કલ્પી ન શકે, તે રસાણુ તુ નામ, અવિજાગ પલીછેદ કહીએ તે એકેક કર્માણુને વિષે પણ સર્વે જીવથી અનંતગુણા રસાણુ જઘન્ય પદે હોય, તેવારે ઊત્કૃષ્ટપદ તો કહેતુ જ શુ ? અને કર્માણુ તો અજવ્યથી અનંતગુણા અને સિદ્ધને અનંતમે જાગે હોય, તે અજવ્યથી સિદ્ધ અનંતગુણા છે, તે સિદ્ધ થકી વલી સર્વે જીવ અનંતગુણા છે, તેથી પણ કર્મદલના રસાણુ અનંતગુણા છે માટે એમ સવિસ્તરપણે પ્રદેશવધ કહ્યો

હવે એ પ્રકૃત્યાદિક ચાર વધને વિષે વિશેષદેતુ કહે છે તિહાં જોગા કે જે મન, વચન અને કાયાની ચેષ્ટાએ કરીને પપ્પડિ કે જે એક તો જ્ઞાનાવરણાદિકસ્વજાવ, ઇટલે જ્ઞાનાદિકને આવરવાનો છે સ્વજાવ જેને વિષે એવો પ્રકૃતિવધ કરે, અને ધીજો પપ્પસ કે જે પ્રદેશવધ ઇટલે કર્મનો દલ સંચય, એ વે વંધ કરે, કેમ કે કરણવીર્ય જે મનો વચન કાયાદિકનો યોગ, તેની ઊત્કટતાએ જો ઘણું વીર્ય હોય, તો તેથી ઘણાં દલ મેલવે, અને મધ્યમયોગે મધ્યમદલ મેલવે, તથા યોગની મંદતાએ અલ્પ દલ મેલવે, કેમ કે મિથ્યાત્વાદિક દેતુચિના પણ કેવલ યોગે કરીજ વારમે અને તેરમે ગુણગણે 'શાતાવેદનીયનો પ્રકૃતિવધ તથા પ્રદેશવધ કરે, અને યોગને અજાવે ચૌદમે ગુણગણે પ્રકૃતિવધ તથા પ્રદેશવધ ન કરે, તેણે અન્નવ્યવિતરેકે કરી પ્રકૃતિવંધ પ્રદેશવધના હેતુ યોગ કહીએ

તથા દ્વિઙ્કે ૦ એક સ્થિતિવંધ અને વીજો અણુજાગકસાયાઈ કે ૦ અણુજાગવંધ, એ વે વંધ, કપાયને તારતમ્યપણે હોય, કેમ કે બલ્કુટ્ટકસાય સંકેપે સ્થિતિ પણ બલ્કુટ્ટી વંધાય, તથા અશુદ્ધ પ્રકૃતિનો રસ, બલ્કુટ્ટ વધાય, અને શુદ્ધ પ્રકૃતિનો રસ મંદ વંધાય, તેમજ મધ્યમ સંકેપે મધ્યમ રસ વંધાય. એમ કપાયની અનુવૃત્તિયે વંધ હોય, તથા કપાય પણ દશમા ગુણગણા પર્યંત હોય, અને કર્મ પ્રકૃતિનો સ્થિતિવંધ પણ તિહાં લગેજ હોય, તેમાટે એ વે વંધનું અસાધારણ કારણ કપાય જાણવો. એમ ચાર વંધના સ્વામી તથા હેતુ એ બલ્કુટ્ટ જઘન્યપણે વિસ્તાર સહિત કહ્યા. ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થઃ ॥ ૯૬ ॥

હવે યોગસ્થાનાદિકને વિષે લોકાકાશની શ્રેણીનું અસંખ્યાતજાગાદિક માન કહ્યું, તે જો શ્રેણીનું માન જાણીયે, તો સુખે સમજી શકીયે, તે માટે શ્રેણી પ્રતર ઘનાદિકનું માન કહે છે.

॥ અથ શ્રેણીપ્રતરસ્વરૂપમાહ. ॥

ચણ્ડસ રજ્જુ લોગો, બુદ્ધિકર્ત્ત સત્ત રજ્જુ માણ ઘણો ॥

તહીદિગ પપ્સા, સેઢી પયરો અ તવગ્ગો ॥ ૯૭ ॥

અર્થ—સુપ્રતિષ્ઠિત સંસ્થાનેં સર્વ લોક છે જેમ એક શરાવલું અધોમુખ રાખીયે, તે ઉપર વલી એક શરાવલું સમું રાખીયે, તે ઉપર વલી એક શરાવલું અધોમુખ રાખીયે, એ રીતે નીચો સાતમી નરકે સાત રાજ લાંબો પહોલો છે, અને ત્રિગુણી જાજેરી પરિધિ છે. તિહાં થકી એકેક પ્રદેશે હીન કરતાં કરતાં રત્નપ્રજા પૃથ્વીયે એક રાજ લાંબો પહોલો હોય તિહાંથી વલી એકેક પ્રદેશ વૃદ્ધિ હોતી હોતી પાંચમે દેવલોકે પાંચ રાજ પહોલો હોય. તિહાંથી વલી એકેક પ્રદેશે હીન કરતાં કરતાં લોકાગ્ર એક રાજ પહોલો હોય. એ આકારે ચણ્ડસરજ્જુલોગો કે ૦ ચૌદ રાજ લોક છે. તે મધ્યે એક રાજ લાંબી, પહોલી અને ચણ્ડ રાજ ઊંચી ત્રસનામી છે, તે ત્રસ જીવે કરી સહવર્તમાન છે ઉપરાંત સ્થાવર જીવો છે તે લોકનો બુદ્ધિકર્ત્તસત્તરજ્જુમાણઘણો કે ૦ બુદ્ધિયે કલ્પનાયે કરી ઘન કરતાં સાત રાજ લાંબો, પહોલો અને સાત રાજ ઊંચો ચણ્ડરસ ઘન કલ્પીયે, તે કલ્પનાનો પ્રકાર દેલાહે છે.

જે આકારે અધોલોક છે, તેનો એક પાશાનો સ્તંભ, તે જિહાં સાતમીના તલને જાગે ત્રણ રાજ પહોલો છે, તિહાંથી એકેક રાજ હીણ થાતો જિહાં એક પ્રદેશ માત્ર રહે, તે પ્રદેશનું પાણું જિહાં સાતમી ચાર રાજનો સ્તંભ વાકી રહ્યો છે, તે દિશાયે રાખીયે, અને ત્રણ રાજ રાજ જિહાં રત્નપ્રજા પૃથ્વી

પહોલી ઠે તે દિશાયે રાણીયે, તેવારે ચાર રાજ પહોલપણે અને દીર્ઘપણે થાય, અને સાત રાજ્ય જાજેરુ ઊંચપણે એવો લોકનો અર્ધલેખ થાય, અથવા ત્રસનાની થકી દક્ષણદિશિના અધોલોકનો લેખ, તે નીચે ત્રણ રાજ પહોલો ઠે, અને પઠી પ્રદેશ પ્રદેશ ઘટતો ઉપરે એક પ્રદેશ સાંકળો ઠે, અને ઊંચો સાત રાજ જાજેરો ઠે. તેને ઊપાનીને ત્રસ નાનીને ઉત્તરદિશિયે વિપરીતપણે જોનીયે, ઇટલે હેઠલનું પહોલપણુ તે ઉપર આણીયે, અને ઉપર સાંકળો ઠે, તે નીચે લાવી મૂકીયે, ઇટલે અધોલોક સાત રાજ જાજેરો ઊંચો અને ચાર રાજ પહોલપણે સર્વત્ર સરલો થાય.

હવે ઊર્ધ્વલોક ઊર્ધ્વ મારુલને આકારે ઠે તિહાં ત્રસનામિથી બાહેરનું એક પાશાનુ અર્ધ, વચ્ચેથી ઠેડીને જે પાશાયે મધ્ય ત્રણ રાજ પહોલુ ઠે, તે પાસે એક પ્રાદેશિક તિર્થો જાગ ઊંચા, નીચા જોનીયે, તેવારે ત્રણ રાજ લાવો, પહોલો અને કિંચિન્ન્યૂન સાત રાજ ઊંચો એવો ઊર્ધ્વલોકનો ઘન થાય, ઇટલે ઊર્ધ્વલોકે ત્રસ નાની થકી દક્ષણ-દિશિનો લેખ જે રાજ પહોલો અને કિંચિન્ન્યૂન સાત રાજ ઊંચો તેમાંહે બ્રહ્મ દેવલોકના મધ્યથકી હેઠલો અને ઉપરલો લેખ કરીને ત્રસ નાનીને ઉત્તર પાસે વિપરીતપણે ચાપીયે, ઇટલે પહોલપણુ હેઠલ કરીયે, અને સાંકળાપણુ વચ્ચે બ્રહ્મ દેવલોકે આણીને ચાપીયે એમ જેવારે નીચે ઉપર ચાપીયે, તેવારે ઊર્ધ્વલોક ત્રણ રાજ પહોલો અને કિંચિન્ન્યૂન સાત રાજ ઊંચો, સર્વત્ર થાય. એવો ઊર્ધ્વલોકનો ઘન થાય. તે કિહાએક થોડુ અધિકું ઠુંડું હોય, તેને પોતાની બુદ્ધિયે અધિકું ઠુંડું માંહે જોડીને સરલું કરીયે

તેવાર પઠી લોકનું ઉપરલુ અર્ધ ઊપાનીને અધોલોકને સર્વત્રિને દક્ષણપાસે જોડીયે, ઇટલે સાત રાજ પહોલો, સાત રાજ લાવો અને સાત રાજ ઊંચો, એમ સમચતુરસ ઘન લોક થાય અહીંથી અધોલોકના સાત રાજ જાજેરા ઠે. તેમ ઊર્ધ્વ લોકના સાત રાજ માટેરા ઠે, તે મેલવતાં પૂર્ણ થાય.

એના એક રાજ લાંબા, પહોલા તથા એક રાજ ઊંચા, એવા લાંબા કરીયે, તેવારે ત્રણસે ને તેતાલીશ લેખક થાય. એ સર્વ સ્થૂલ વ્યવહારનયે કહ્યું, જે જાણી લોક તો વૃતાકારે ઠે અને એ ઘન તો સમચતુરસ થયું માટે એને વૃતાકારે કરવાને અર્થે ત્રણસે તેતાલીશ લેખકને ઊંચાલીશ યુગા કરીને લાંબાલીશ જામેં હરીયે, તેવારે વૃતાકારે લાંબો, પહોલો થાય, પણ એ નય કાંઈએક ઊપાને પણ પૂર્ણ કહે ઠે, તે માટે વ્યવહાર થકી સર્વ વેકાણે સાત રાજનોજ ઘન કહ્યો ઠે, તેથી લાંબા ન થાય તો પણ ન ગણવો અહીં એક રાજ તે સ્વપચુરમણ સમુદ્રની પૂર્વદિશિની વેદિકા થકી પશ્ચિમદિશિની વેદિ-

कापर्यंत तथा उत्तरदिशिनी वेदिकाथकी दक्षिणदिशिनी वेदिकापर्यंत असंख्याता कोनाकोनी योजन प्रमाण जाणवु ए घनवृत्त लोकना घनवृत्त चतुरस्र खंडुक (१९५) थाय.

तद्दीहेगपएसा के० ते घनीकृत सात राज लोकनी एक प्रादेशिक श्रेणी मोतीनी वरुनी पेर (००००००) सात राज लांबी एकेका आकाश प्रदेशनी पंक्ति तेने सेढी के० श्रेणी कहीयें, एटले श्रेणी असंख्याश जे ठेकाणे कछुं होय, तिहां ए श्रेणीनुं असंख्याश लेवुं, अने पयरोअतवग्गो के० ते श्रेणीनो वर्ग करीयें, एटले ते श्रेणीमांहे जेटळा प्रदेश होय, तेने तेटळा साथे गुणीयें तेने प्रतर कहीये. एटले सात राज लांबो, पद्दोलो, एक प्रदेशदलें मांडानी पेरें चतुरस्र, ते प्रतर कहीयें, माटे जिहा प्रतर कछुं होय, तिहां एक श्रेणीना वर्ग प्रमाण प्रदेश लेवा, तथा ते प्रतरना प्रदेश ते वली श्रेणीना प्रदेश साथे गुणीयें, तेने घन कहीये, यथा असत्कटपनाये श्रेणीना पांच प्रदेश ठे, ते सूची कहीयें. अने तेने पांच गुणा करतां पच्चीश थाय, तेने प्रतर कहीये, तेने वली तेहीज श्रेणीना पांच प्रदेशे गुणीये, तेवारे एकसो पच्चीश थाय, तेने घन कहीयें अहीं सात राज लांबो, सात राज पोद्दोलो अने जाडपणे एक प्रदेशनो प्रतर जाणवो एम सप्रसग सविस्तर प्रदेश-वध कछो ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ९५ ॥ इति पएसवधो सम्मत्तो ॥

हवे च शब्दें संसूचित उपशम श्रेणी तथा कृपक श्रेणीनुं स्वरूप कहे ठे. ते मध्ये पण प्रथम अनंतानुवधियाना उपशमनो विधि कहे ठे

॥ अथोपशम श्रेणीमाह हवे उपशम श्रेणीनुं स्वरूप, अनुक्रमे कहे ठे. ॥

अण दस नपुसि ठी, वेअ ठकं च पुरिस वेअ च ॥

दोदो एगं तिरिए, सरिसे सरिसं उवसमेइ ॥ ९६ ॥

अर्थ-तिहां एक अविरति सम्यक्दृष्टि, बीजु देशविरति, त्रीजुं प्रमत्त, चोथुं अप्रमत्त, ए चार गुणठाणे वर्त्ततो जीव ज्ञानोपयोगी ठ लेख्यामांहेली शुज त्रण लेख्याना परिणामे शुजाध्यवसाये करी पुण्यप्रकृतिना वेठाणीआ रसने स्थानकें चोठाणीआ रसने निपजावतो अने अशुज प्रकृतिना चोठाणीआ रसने स्थानकें वेठाणीठ रस करतो तिहा बंधविरोधिनी प्रकृतिमध्ये त्रसादिक शुज प्रकृतिनो बंध करतो अतरमुहूर्त्त, यथाप्रवृत्तिकरणे वर्त्ततो पूर्वला पूर्वला स्थितिवध थकी आगलो आगलो स्थितिवंध पदयोपमासरत्येय जागें हीन करतो अंतर मुहूर्त्त यथा प्रवृत्तिकरणे रही पठी अपूर्वकरणे अनंतगुण विशुद्धियें वधतो चडे, तिहां धुरधी स्थितिघात, रसघात, गुणश्रेणी, ५. अपूर्ववध, ए पाच वानां प्रवर्त्ते. तिहा

સર્વ કર્મની જેટલી સ્થિતિ શેષ રહી છે તેના ઉપરલા જાગથી સાગરોપમ પૃથક્ત્વ પ્રમાણ સ્થિતિ ધ્વની જઘન્ય તો પલ્લોપમાસંરચેયજાગ પ્રમાણ સ્થિતિ ધ્વનીને તેના દલીયા ઉદયકાલની સ્થિતિથી ઉપરલી ઉપરલી સ્થિતિને વિષે થયોક્ત અસંરચાત ગુણાકારે વધતા દલિક સંક્રમાવતો જાય. એમ અંતઃસ્થિતિ સર્વોત્કૃષ્ટ દલ સંક્રમાવે, તથા એકેક અંતરમુહૂર્તે સ્થિતિ ચલ કરતો અનેક સદસ ધ્વનિ કરે, તેથી પ્રથમ જે રસ હતો, તેનો અનતમો જાગ રસ શેષ રહ્યો, વીજો સર્વ લપાવ્યો, એમ હીન રસ થયા. એવાં કર્મદલ તે જીર્ણ કાળને અગ્નિ સુલે વાલી શકે, તેમ એનાં કર્મ પણ સુલે નિર્જીરાય, તેણે અસરચાતગુણી નિર્જીરા વધે. એ ગુણશ્રેણી અપૂર્વકરણે વધતાં જીવ વિશુદ્ધિ સ્થાનક વિચિત્રપણે સત્રિકોણ ક્ષેત્ર રહે.

તથા ગ્રીષ્મ અનિવૃત્તિકરણ મોતીની છટની પેરે છે, એને વિષે સર્વ જીવ એકજ વિશુદ્ધિયે વહે, જે જાળી તિહાં પણ સ્થિતિઘાત, રસઘાત, ગુણશ્રેણી, ગુણસક્રમ, એ ચાર વાનાં અપૂર્વકરણની પેરે પ્રવૃત્ત, પણ ઘટલું વિશેષ જે અનિવૃત્તિકરણને સરચાતમે જાગે ગયે થકે એક પ્રથમ સ્થિતિ, વીજો અંતર કરણ, એ વેદુ નવી વંધસ્થિતિને અંતરમુહૂર્તે પ્રમાણ નીપજાવે. તિહાં અંતર કરણે અંતરસ્થિતિના દલ લેઈ લેઈને કેટલાએક પ્રથમ સ્થિતિમધ્યે અને કેટલાએક ઉપરલી સ્થિતિમધ્યે સંક્રમાવે, એમ સક્રમાવતાં વે આવલી શેષ પ્રથમ સ્થિતિ રહે, તેવારે ગુણશ્રેણી નિવર્તે, તથા વીજી સ્થિતિના દલની ઉદીરણા તે આગલે કહીયે, તે પણ નિવર્તે અને એકાવલિકા શેષ પ્રથમ સ્થિતિ રહે, તેવારે રસઘાત, સ્થિતિઘાત અને ઉદીરણા, એ ત્રણ નિવર્તે એ પ્રથમ સમ્યક્ત્વ ઉપજાવે, તિહાં ઉપશમવિધિ કહ્યો. અહીંઆં અનિવૃત્તિકરણે ગુણ સક્રમે અનંતાનુવંધીઆનુ દલિક લઈ પ્રત્યાલ્યાનીઆ કપાયાદિકપણે સક્રમાવતો ચરમ સમયે સર્વ સંક્રમ કરે. એમ આળ કેળ અનંતાનુવંધીઆ ઉપશમાવે.

તેવાર પઠી મિથ્યાત્વમોહનીય, મિશ્રમોહનીય, અને સમ્યક્ત્વમોહનીય, એ ત્રણ દંડ કેળ દર્શનમોહનીયને પણ સાથે ઉપશમાવે, તેવારે ઉપશમ સમ્યક્દષ્ટિ થાય. અહીંઆ જોપણ વેદક સમ્યક્દષ્ટિને અનંતાનુવંધીઆ કપાય ચાર તથા મિથ્યાત્વ-મોહનીયાદિકનો રસોદય નથી, તોપણ પ્રદેશોદયનો વિધિ જાણવો.

તે પઠી જેણે સ્ત્રીવેદે ઉપશમશ્રેણી આરંભી હોય, તો નપુસ કેળ પ્રથમ નપુસક-વેદ રાખાવે, પઠી પુરિસવેદક કેળ પુરુષવેદ રાખાવે, અને પઠી ઠંક કેળ હાસ્યાદિક પદ્ધતિ, તે પઠી ઇન્દ્રિયેષ કેળ સ્ત્રીવેદ ઉપશમાવે અને જો પુરુષવેદે શ્રેણી આરંભી હોય તો પ્રથમ નપુસકવેદ, પઠી સ્ત્રીવેદ, પઠી હાસ્યાદિક પદ્ધતિ અને પઠી પુરુષવેદ.

उपशमावे. तथा नपुंसकवेदे श्रेणी आरंभी होय तो प्रथम स्त्रीवेद, पठी पुरुषवेद, पठी हास्यादि पदक अने पठी नपुंसकवेद उपशमावे.

ते पठी दोदोऽङ्गतिरिएसरिसेसरिसंजवसमेऽ के० अप्रत्याख्यानावरण क्रोध अने प्रत्याख्यानावरण क्रोध, ए वेहु उपशमावे, ते पठी संज्वलनक्रोध उपशमावे, ते पठी अप्रत्याख्यानावरण मान अने प्रत्याख्यानावरण मान, ए वेहु उपशमावे, ते पठी संज्वलन मान उपशमावे, ते पठी अप्रत्याख्यानावरण माया अने प्रत्याख्यानावरण माया, ए वेहु उपशमावे, ते पठी संज्वलन माया उपशमावे, ते पठी अप्रत्याख्यानावरण लोच अने प्रत्याख्यानावरण लोच उपशमावे, एटले बादर संपरायनामा नवमुं गुणस्थानक पूर्ण थाय, पठी दशमा सूक्ष्म संपरायनामा गुणस्थानके रह्यो, सूक्ष्म संज्वलन लोचने स्तिबुक संक्रम प्रकारे उपशमावीने उपशांतमोही थाय, तिहांथी जवक्षयें पकतो अनुत्तर सुर थाय, जे जणी अवज्ञायु तथा वरु सुरायुवालो उपशमश्रेणी करे ठे तेमध्ये अवज्ञायुवालो तो मरण पामे नहीं, अने वज्ञायुवालो जो मरे, तो अनुत्तर देव थाय, तिहां अगीआरमाथी चोये गुणठाणे आवे, तिहां सर्व करण समकालें प्रवर्त्तावे, अने कालक्षयें पडे तो जिहां चढतां जे बंधादिकनो विधेद कीधो हतो, तिहां तिहां बली ते बंधादिक प्रगट करतो जाय, तथा क्षपकश्रेणीथी उपशमश्रेणीनी मंद विशुद्धि ठे, ते जणी अपूर्ववध वमणो वमणो करे. सूक्ष्म संपरायना चरम समये नाम तथा गोत्र कर्मना शोल मुहूर्त्तनो वध करे, वेदनीयनो चोवीश मुहूर्त्तनो बंध करे, अने ज्ञानावरणादिकनो वे वे मुहूर्त्तनो वध करे एम चढतां तथा उतरतां सर्व स्थानें वमणो वमणो बंध करे एम उपशमनावीधि तथा विसयोजनाविधि, सर्वसत्तरी नामा ठडा कर्मग्रथना वालावबोध थकी जाणवो, तथा कर्मप्रकृतिनी टीकाथी सविस्तर जाणवो. ॥ ए० ॥

॥ अथ क्षपकश्रेणीमाह ॥ हवे क्षपकश्रेणीनो विधि कहेठे ॥

अणमिठ मीस सम्मं, तिआउ इग विगल थीण तिगुजोअं ॥

तिरि निरय थावर इगं, साहारायव अड नपुंसि ठी ॥ ए० ॥

अर्थ—तिहां क्षपक श्रेणीनु प्रारंभक संख्यातावर्षायुवालो कर्मचूनि जात मनुष्य प्रथम संघयणी अत्यंत विशुद्धमान परिणामी, अविरति, देशविरति, प्रसक्त अने अप्रसक्तादिक गुणठाणे वर्त्ततो जो पूर्वधर होय, तो शुक्लध्याने वर्त्ततो होय, अने बीजो होय तो विशुद्ध धर्मध्यानें वर्त्ततो प्रथम अण के० चार अनतानुबंधीया कपायनी क्षपणा आरजे, तेने त्रण करणें करी खपावतां, खपावतां जेवारें अनंतमो जाग शेष रहे;

तेवारें ते जाग मिष्ट के० मिथ्यात्वमोहनीयमांहे घालीने खपावे, जेम अग्नियें अर्द्ध वलेखो इधण त्रीजु इंधण पामी वेहु वले. एम क्षपण पण तीव्र परिणामे करी तेदल अद्वय प्रकृतिमांहे संक्रमावी, वेहुने खपावे. वली मिथ्यात्वनु शेष दल रहे ते मीस के० मिश्रमोहनीयमा घाली खपावे अने मिश्रमोहनीयनु शेष दल रहे, ते सम्यक्त्वमोहनीयमां घाली खपावे. सम्मं के० सम्यक्त्वमोहनीयनो ठेलो ग्वंम उकेरीने क्षपककृत करणाळ्याये वर्त्ततो जो पूर्ववद्वायु तिहां मरण पामे, तो अपतित परिणामे देवगति पामे, अने पतितपरिणामे चारे गतिमांहे अवतरे. तिहां ते गतिमध्ये सम्यक्त्वमोहनीय खपावी तेना चरमप्राप्ते एक समय वेदक सम्यक्त्व लहीने, सर्व सम्यक्त्वमोहनीयने खपावी ह्याधिक सम्यक्त्व लहे, एम दर्शनमोहनीय क्षपणानो आरजक मनुष्य, क्षपणानी पूर्णता तो चारे गतिमध्ये करे, ते माटे ह्याधिकसम्यक्त्वनो लाज, चारे गतिमध्ये संजवे, तथा वद्वायु-वालाने ए सात प्रकृति खपावी रक्षा पठी जो आयु शेष रहे, तो तिहा चारित्र-मोहनीयने क्षपणा करनारी श्रेणी न करे, अने अवद्वायु तो चारित्रमोहनीयनी सपूर्ण क्षपणा करीने केवलज्ञान पामे चारित्रमोहनीयनी क्षपणा मानतो प्रथम तिआळ के० नरकायु, तिर्यगायु अने देवायु, ए त्रण आयु खपावे अहींआ जो पण त्रण आयुनी सत्ता नथी, तो पण सजव सत्तानी अपेक्षाये क्षपणा कही जे जणी जेणे पोतपोताना चरमजवने प्रांते आपआपण आयु खपावी, मनुष्यजव लही दर्शनमोहनीयनी क्षपणा करी, शेष त्रण जवना आयुनी वधयोग्यता मटानी ठे, तेहीज चारित्रमोहनीयनी क्षपणा आरजे ते अपेक्षाये क्षपणा कही, शेष एक मनुष्यायुज उदय तथा सत्ताये वर्त्ते ते

तेवार पठी अपूर्वकरणनामा आठमुं गुणगणु क्षपणाने अथे करी नवमा अतिवृत्ति गुणगणाना नव जाग करी तेने बीजे जागे डग के० एकेद्रियजाति, विगल के० विकलेद्रियजाति त्रण, एवं जाति चार तथा थीणतिग के० थीणद्वीत्रिक, उजोअ के० उद्योतनाम कर्म, तिरिनिरयथावरडुग के० तिर्यचद्रिक, नरकद्रिक, थावर अने सद्भन, ए स्यावरद्रिक, साहारायव के० साधारणनाम, आतपनाम, ए शोल प्रकृति खपावे कोइएक आचार्य कहे ठे के ए शोल प्रकृति खपावतो वच्चे अरु के० अप्रत्याख्यानीय तथा प्रत्याख्यानीय आठ कपाय खपावीने पठी ए शोल प्रकृति खपावे, अने कोइ एकआचार्य कहे ठे के, ए शोल प्रकृति खपाव्या पठी त्रीजे जागे आठ प्रकृति खपावे, ते पठी नपुसित्री के० नपुसकवेद क्षय करे, ते पठी स्त्रीवेद क्षय करे. ॥ एण ॥

उग पुम संजलणा दो, निहा विग्धावरण खए नाणी ॥

देविंद सूरि लिहिअं, सयगमिणं आय सरणछा ॥ १०० ॥

अर्थ-पठी उग के० हास्यादिक ठ प्रकृति खपावे, पठी पुम के० पुरुषवेद खपावे, तिहां जो स्त्रीवेदें रूपकश्रेणी आरंजे तो प्रथम नपुंसकवेद खपावे, पठी पुरुषवेद खपावे, पठी हास्यादिक ठ प्रकृति खपावे, अने ते पठी स्त्रीवेद खपावे, अने जो नपुंसकवेदे श्रेणी आरंजे तो पहेलुं अनुदीरण पण स्त्रीवेद खपावे, पठी पुरुषवेद खपावे, पठी हास्यादिक ठ प्रकृति खपावे, ते पठी नपुंसकवेद खपावे, अने जो पुरुषवेदे श्रेणी आरंजे, तो प्रथम नपुंसक वेद खपावे, पठी स्त्रीवेद खपावे, पठी हास्यादिक ठ प्रकृति खपावे, ते पठी पुरुषवेद खपावे

हमणां जे पुरुषवेदे श्रेणी आरंजे, ते स्त्रीवेदकय साथें पुरुषवेद तथा हास्यादिक ठ प्रकृतिनो बंध व्यवधेद करे, तिहां नोकपायनां दल वे आवली शेष हुते वेद पत-
द्ग्रह न थाय, तेथी संज्वलन क्रोधमांहे सक्रमावे, एम जे अंतरमुहूर्ते हास्यादि पदक क्षीण थाय, ते समयें पुवेदनो वध, उदय अने उदीरणा विधेद थाय, अर्हीआं वे आवली बांध्यु जे पुरुषवेद दल, ते बिना बीजुं सर्व क्षीण थयु ते

हवे अवेदक थको क्रोध वेदतो स्थिति अझाना त्रण जाग करे एक अश्वकर-
णाझा, बीजो कीटीकरणाझा, त्रीजो वेदनोझा, तिहां प्रथमाझाये वर्चतो पुरुषवेद
पण समयोन वे आवलि काले गुण संक्रमे, संक्रमावतो, संक्रमावतो, ठेहेले समयें सर्व
सक्रमे, संक्रमावे अर्हीआं पुवेद क्षीण थयो, अने अश्वकरणाझा पूर्ण थयो, ते पठी
बीजा कीटीकरणाझाये प्रवेश करे, तिहां एकेका कपायनी अनंती कीटी एटले खंन
करे, ते अनंती पण असत्कल्पनायें चार कट्टीयें, तो पण संजलणा के० संज्वलना
चार कपाय मध्यें जो क्रोधोदयें पन्निवजतां शोल अने मानोदयें पडिवजतां चार
तथा मायोदये पन्निवजतां आठ अने लोकोदयें पडिवजतां चार कीटी होय,
ते मांहेलु एकेक कीटीनु दल गुण संक्रमे, सक्रमावतो एक चरम कीटी रहे, तिहां
संज्वलन क्रोधनो वध, उदय अने उदीरणा विधेद थाय, परंतु सत्तायें ठेहेलुं
बांधेलु वे आवली मात्र रह्युं ठे तेने पण माननी प्रथम स्थिति कीटीदलमां
क्रोधना दलने आकर्षिने तिहां गुण संक्रमे, संक्रमावे, चरम समयें सर्व संक्रमे,
सक्रमावे, तेवारें तिहां क्रोध क्षीण थयो ए रीतें संज्वलना माननी कीटी पण उपरली
स्थितिमांहेथी नीची स्थितिमांहे उतारी वेदतो गुण संक्रमे, संक्रमावतो, सक्रमावतो,
जेवारें चरम एटले ठेहेली कीटी रहे, तेवारें तेने मायामांहे संक्रमात्री खपावे तेम

માયાની પણ ચરમ કીટી, સંજ્વલના લોજની પ્રથમ કીટીમાહે સંક્રમાવી લખાવે, સંજ્વલન કીટીનું દલ પ્રથમ સ્થિતિગત કરી વેદે, તે વેદતો આગલી કીટીનું દલ તેની સૂક્ષ્મસૂક્ષ્મ કીટી કરે, તે પણ ત્યાંલગેં કરે કે, જ્યાંલગેં સંજ્વલન લોજની વીજી કીટી સમયાધિક આવલી માત્ર રહે, તિહાં સંજ્વલન લોજનો વધ વ્યવછેદ થાય; તથા વાદર કપાયનો ઉદય અને ઉદીરણા પણ વ્યવછેદ થાય, અનિવૃત્તિગુણસ્થાન-કનો કાલ પણ વ્યવછેદ થાય એ ત્રણ સાથેં વ્યવછેદ થાય

તે પઠી સૂક્ષ્મસંપરાય કીટીદલ પ્રથમ સ્થિતિગત કરી વેદે, તેથી તેને સૂક્ષ્મસંપ-રાય ગુણગણ કહીયેં તેના સહ્યાતા જાગ જાય, તિહાં લગેં મોહનીયમાહે સ્થિતિ-ઘાતાદિક પાંચ પદાર્થ પ્રવર્તેં જેવારેં એક જાગ શેષ રહે, તેવારેં સ્થિતિઘાતાદિક પાંચ પદાર્થ વિરમે શેષ જ્ઞાનાવરણાદિક કર્મેના સ્થિતિઘાતાદિક રહે, તિહાં અપવર્તના કરણેં કરી સૂક્ષ્મસંપરાય અઘ્ના જેટલો લોજ કરે, તે સંજ્વલનો લોજ આવલી માત્ર રહે, તેવારેં ઉદીરણા ટલે, ઠેઠેલી આવલીયેં ઉદય કરી વેદી લખાવે. એમ સૂક્ષ્મસંપરા-યના ચરમ સમયેં સર્વ મોહનીયને ફીણ કરી ફીણમોહી થયો

તિહાં જેમ કોણેક તારુ પુરુષ, મહોટો સમુદ્ર તરતો થકો વચમાં દ્વીપ પામી વિશ્રામ લેઈ વલી આગલ તરવા માંડે, તથા કોણેક યોજો પુરુષ, મહાસંપ્રામ કરતો શત્રુને હણતો હણતો થાકે, તેવારેં વલી વિશ્રામ લેઈ સમૂલગો શેષ શત્રુ જીત-વાને સજ્ઞા થાય તેમ એ જીવ પણ સવલ હુર્જય શત્રુ જે મહામોહ તેને ઝીંપતો સંપ્રામ કરતો કરતો થાકો, તેમાટેં તે યથાર્થાત ચારિત્રરૂપ વિશ્રામસ્થાનક પામી વલી શુદ્ધધ્યાનના વીજા પાદેં પ્રવરૂમાન વીર્યવંત થયો થકો અતરમુહૂર્તના ઠેઠેલા વે સમ-યમયેં પ્રથમ સમયેં નિહા કે૦ નેડા અને પ્રવલા, એ વે પ્રકૃતિ લખાવે, અને ઠેઠેલે સમયેં વિગ્ધાવરણલપ કે૦ પાંચ અંતરાય, પાંચ જ્ઞાનાવરણ, ચાર દર્શનાવરણ, એ ચૌદ પ્રકૃતિ લખાવી, નિશ્ચય નયેં વારમા ગુણગણને ઠેઠેલે સમયેં નાણી કે૦ કેવલ-જ્ઞાની થાય, અને વ્યવહાર નયને મતેં તેરમા ગુણગણને પ્રથમ સમયે કેવલજ્ઞાની થાય. એમ પ્રેશત પ્રકૃતિનો કપણાવિધિ કહ્યો એ કપકશ્રેણીને સદેપે કહી એનો વિસ્તાર ઠઠા કર્મગ્રંથના વાલાવલોધમા લખ્યો ઠે, તેમાટેં અહીંઆ થોડા વોલેં ઘણું જાણવું.

એ લઘુશતક એવે નામેં પાંચમો કર્મગ્રંથ જે જણી મહોટો શતક શ્રીશિવશર્મસૂ-રિકૃત જોડને તથા પચસગ્રહ, કર્મપ્રકૃતિ પ્રમુખ શાસ્ત્ર તથા ચૂર્ણિકા પ્રમુખ ઘણા ગ્રંથ જોડને પરમગુરુ ગદાધિરાજ તપાવિરુદ્ધ પ્રવર્તક, મહાવૈરાગિકશિરોમણિ, જટ્ટા-રક શ્રીજગદ્ગદસૂરીશ્વર ચરણકમલયોરાલવાયમાન સર્વાંગમિકચક્રવર્તિ વિરુદ્ધારક અનેક વિધ્યાનંદ ધર્મકીર્તિ પ્રમુખ વહુશ્રુત પરિવાર પરિવૃતા આરુઢિનરૂપ સૂત્રવૃત્તિ

चैत्यवन्दनादि चाप्यत्रितय संघाचारादि तर्ह्येति लघुउपमिति जवप्रपंचायनेक ग्रंथ
सूत्रेण सूत्रधारायमान तपागच्छाधिराज जट्टारक श्री देविंदसूरिलहिश्च के० देवे-
ऽसूरिश्वरं लख्यो सयगमिण के० शतक एवे नामे ग्रंथ, ते आयसरणछा के०
पोताना श्यात्माने सचारवा निमित्तं लख्यो. ते सर्व संघने सुखदायक थाजो
॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ १०० ॥

॥ अथ प्रशस्ति. ॥

१ ॥ श्रीवीरपटेश्वरमौलिमौलिः, कलालयोऽज्ञानतमोविनाशी ॥ अञ्जतपाख्यातिसुकौमुदी-
चूत् सूरिर्जगच्च इति प्रसिद्धः ॥ १ ॥ तत्पटपुष्करविजासनराजहंसो, हृद्योऽनवद्य-
वचनस्थितराजहंसः ॥ देवेऽसूरिरजवद्भवतापजेदी, वेदीव दीव्यतिपरानुजवस्य यज्ञी
॥ २ ॥ यद्ज्ञानादिवियुक्तेषु, प्रियमेलकतामगात् ॥ श्रीमदेवेंदसूरीणां, वचस्तीर्थ
पुनातु व ॥ ३ ॥ श्रीमदेवेंदगुरो, मलयगिरिगुरोर्गिरा गुरुत्वमहो ॥ आसाशुन्नयति
शिव. स्वप्नमनासास्तु पातयति ॥ ४ ॥ सुवर्णा सत्पदन्यासा, सालकारासुरेंद्रगौ. ॥
श्रवतेऽर्थपयोधारा, मंददोष्माऽपि नोदिता ॥ ५ ॥ इति शतकटवार्थ प्रार्थनां प्राप्य
किंचि, दल्लिखमिहमदोषामग्रजस्यार्थसारं ॥ द्वि शशि घन मितेऽब्दे निर्दिशे निर्दि-
शेय, यदिह जवति दुष्ट तद्वुधा. शोधयतु ॥ ६ ॥ विबुधगुरुवर्णितयश, स्तोमयश
स्तोमगुरुशिष्याणु. ॥ जयसोमोऽलिखदेना, जापामात्मस्मृतौ शतके ॥ ७ ॥ इति प्रशस्ति. ॥

॥ इति श्री यश सोमकृत बालावबोधसहित
शतकनामा पंचम कर्मग्रंथ समाप्तः ॥

॥ अथ ॥

॥ श्रीचंद्रमहत्तराचार्यप्रणीत सप्ततिका नामा षष्ठः कर्मग्रंथः समारभ्यते ॥

॥ तत्र प्रथमं ॥

॥ वासावबोधकारकृत मंगलाचरणम् ॥

॥ अर्थावृत्तम् ॥

॥ प्रणिपत्य पार्श्वदेवं, स्मृत्वा स्वगुरुं गिरं च जागवतीं ॥ सप्ततिकायाव्याख्यां,
कुर्वेऽहं वासवो धार्थ ॥ १ ॥ मत्तोपि मंदमतयो, न जानते ये हि चूर्णीटीकोक्ती. ॥
तद्बोधानुग्रहधी, विषयो यत्नः शुभो यत्नः ॥ २ ॥ केचित्परात्मसंवि, द्विकला विकला.
कलौ खलान्यते ॥ तेज्यो न कापि जीति, संतः संतोपनाजश्चेत् ॥ ३ ॥ श्रीहर्षसोमवि-
बुधान्, सुयशः सोमाभिधानकविश्रेष्ठान् ॥ नत्वा सप्ततिकाया, लिखामि जननापया
व्याख्याम् ॥ ४ ॥ प्रथमं श्रीपार्श्वनाथ परमेश्वरने नमस्कार करीने पोताना दीक्षा-
गुरु अने विद्यागुरु, तेनां पदकमलने नमीने, महारा थकी जे तुष्टबुद्धिना धणी, जेने
टीका अने चूर्णीयें करी अर्थ समजवामां न आवे, तेवा पुरुषोत्तम हितने अर्थ
सत्तरी नामा ठठा कर्मग्रंथनो वासावबोध लखुं दुं.

॥ मूल गाथा ॥

सि-६ पण्हिं महत्वं, बंधोदय संत पण्डि ठाणाणं ॥

बुठ सुण संखेवं, नीसंदं दिठि वायस्स ॥ १ ॥

अर्थ—सिद्ध के० अचल एटले कोइधी खोटा करी न शकाय, एवा पण्हिं के०
पद ठे जेने विपे, एवा कर्मपाहुडा, कर्मप्रकृति, अने कम्मपयकी प्रमुख जे ग्रंथ जे
जणी तेनां पद सर्वज्ञ जापिन ठे ते कोइधी पण खडी शकय नही, त्यां महत् के०
महोटा अर्थ एटले घणा अर्थ ठे जेने विपे तिहांथी बंधोदयसतपयकिठाणाण के०
वध, उदय अने सत्तापणे परिणाम जे कर्मनी प्रकृति, तेना स्थानकनो संखेवं के०
सक्षेपें एटले थोडे अक्षरें घणो अर्थ समजाय, अथवा विस्तारवंत अर्थ साथें थोडा
मांहे आणीने एवी रीति वचन रचना प्रकारें करी बुछं के० कहेणुं, तेजणी हे
। शण्य । तुं सुण के० सावधान अशने सांजल, पण ते सक्षेप केवो ठे ? ताके—दिठिवा-
यस्स के० दृष्टिवाद एटले समस्त जिनागमरूप समूह, तेनुं नीसंद के० करणुं ठे, जे जणी
वारसु अग दृष्टिवाद ठे तेना एक परिकर्मा, चीजुं सूत्र, त्रीजो पूर्वानुयोग, चोथो पूर्वगत
अने पांचमी चूलिका, ए पांच अधिकार ठे तेमांहे चोथो पूर्वगतनामा अधिकार ठे, तेने

વિષે ચોદ પૂર્વ ઠે તે મહિલું વીજું અગ્રાયણીનામો પૂર્વ, તે મધ્યે ચૌદ વસ્તુપરિમાણ ઠે, તે માંહેલા પાચમા વસ્તુપરિમાણમાં વીશ પાહુઆ ઠે. પાહુડા ઇટલે અધિકાર વિશેષ જાણવો. તે વીશ પાહુઆમાંહેલો ચોથો કર્મપ્રકૃતિનામા જે પાહુડો ઠે, તે ચોવીશ અનુયોગદ્વારસહિત ઠે, તે પાહુડા થકી વધોદયસત્તાપણે પરણમી જે કર્મની પ્રકૃતિ, તેના સ્થાનકનો સવેધ ઇટલે વિચાર તે સંકેપ થકી હું કહીશ, ઇટલે એ શાસ્ત્રપરંપરાયે સર્વેજ્ઞ જાપિત ઠે, તે જણી સહુને પ્રમાણ હોય

અથવા વીજે અર્થે સિદ્ધ કેળ સ્વસમય પ્રસિદ્ધ જે પદ કેળ ચૌદ જીવસ્થાનક, ચૌદ ગુણવાળા ઇત્યાદિક પદ તે આશ્રયી વંધ, ઉદય અને સત્તાયે પ્રકૃતિસ્થાનક સજ્ઞાવ આશ્રી સંકેપ વોલીશ, તથા સવેધ ઇટલે વિચાર અથવા સંવેધ ઇટલે પરસ્પરે વધ, ઉદય, સત્તાનુ જોડવું, દૃષ્ટિવાદ કેળ દ્વાદશાગીનુ રહસ્ય અથવા દૃષ્ટિવાદની અપેક્ષાયે એ સત્તરી પ્રકરણ વિંડુઆ સમાન ઠે, તે હે શિષ્ય ! તુ સાંજલ

તિહા આત્મપ્રદેશને કર્મ પરમાણુની સાથે અગ્નિ લોહની પેરેં સર્વાંશે મલબું, તેને વધ કહીયે તે કર્મ પરમાણુના શુભાશુભ રસનુ જોગવું તેને ઉદય કહીયે તેહવા વાઘ્યા તથા સક્રમ્યા જે પરમાણુ, તે જિહાં લગે નિર્જીરે નહીં, તિહાં લગે તેનો જે સજ્ઞાવ, તેને સત્તા કહીયે, અને પ્રકૃતિ સ્થાનક ઇટલે સમુદાય, જેમ કે વે, વ્રણ, વાર, પાચ ઇત્યાદિક પ્રકૃતિના ચોકના તે જ્યાં લગે જેટલા હોય, ત્યાં લગે તેટલા પ્રકૃતિનાં સ્થાનક જાણવાં, એ સર્વનો વિચાર, તેનો સંકેપ ઇટલે થોડે અક્ષરેં વ્રણો અર્થ સમજાય તેવી રીતે કહીશુ, પણ તે સંકેપ કેવો ઠે ? તોકે—મહત્ત્વ કેળ વ્રણો અર્થ ઠે જેમાં ઇવો ઠે અહીંઆ વધોદય સત્તા પ્રકૃતિસ્થાન કહેશું તે અજિઘેય જાણવું, અને અજિઘાયક શાસ્ત્ર તેને વાચ્યવાચક જાવ, એ સવધ જાણવો તથા એ વ્રથેં અધિકારી કર્મની વધોદય પ્રકૃતિ સ્થાનની વિવેચનાથી મહા અધિકારી મોક્ષાર્થી જીવ જાણવા, અને તે કર્મવિચારનુ જે સમજવું તે અવાંતરપ્રયોજન જાણવું તથા મહાપ્રયોજન અથવા પરપરાપ્રયોજન તો મોક્ષ જાણવું એમ અજિઘેય, સંવધ, અધિકારી અને પ્રયોજન, એ વારવાના ગ્રથને આરજે કહેવા ॥ ૧ ॥

કહ્ વધતો વેશ્વર, કહ્ કહ્ વા સંત પયડિ ટાળાણિ ॥

મૂલુત્તર પર્ગાસુ, જગ વિગપ્પા મુણેશ્વરા ॥ ૨ ॥

અર્થ—એવું આચાર્યે કહે થકે, હવે શિષ્ય પૂઠે ઠે કે હે જગવન્ ! કહ્વધંતોવેશ્વર કેળ કેટલી પ્રકૃતિ વાધતો થકો જીવ કેટલી પ્રકૃતિ વેદે, ઇટલે અનુજવે, વા કેળ અથવા કહ્કહ્ કેળ કેટલી કેટલી પ્રકૃતિ વાંધતા તથા કેટલી પ્રકૃતિ વેદતા થકા સનપમનિગાણાણિ કેળ કેટલી કેટલી પ્રકૃતિનુ સત્તાસ્થાનક હોય ? ઇવો શિષ્યેં પ્રશ્ન

कीधे थके मूलोत्तर प्रकृतिने विषे प्रत्येक बंधोदय सत्तानो संवेध कहेवो, ते आश्रयी छुकर जाणीने हवे आचार्य सामान्ये प्रत्युत्तर कहे ठे मूलोत्तरपगईसु के० मूलप्रकृति ज्ञानावरणीयादिक आठ अने उत्तरप्रकृति एकसो ने अष्टावन्न, तिहां वधोदय सत्ताये प्रकृतिनो संवेध विचारतां जंगविगप्पा के० जांगाना विकल्प अनेक उपजे ठे, ते आ प्रकरणे विषे लेशथी आगल देखाकशे तिहांथी मुणेश्रवा के० जाणवा. तेमध्ये प्रथम मूलप्रकृति आठ, बीजो वधोदय सत्ताये प्रकृति स्थाननी संख्या, त्रीजो तेनो परस्पर संवेध, ए त्रण अधिकार, चौद जीवस्थानक तथा चौद गुणगणे विवरीने कहेवा. तिहा प्रथम उंचें मूलप्रकृति आठनां नाम, व्युत्पत्ति तथा स्वरूप टीकाकार देखाडे ठे.

प्रथम ज्ञानावरणीय कर्म कहे ठे जे थकी घटादिक अर्थ जाणीयें, तेने ज्ञान कहीयें, अथवा जे जाणवुं, ते ज्ञान कहीयें, तथा सामान्य विशेषात्मक उन्नयरूप एक वस्तु ठे, ते माहे विशेषांश ग्रहणात्मक जे अवबोधक प्रकाश, ते ज्ञान कहीयें तेना आवरण आछादक जे कर्मवर्गणाना पुजल मांहे ज्ञान आवरवानो स्वभाव ठे केनी पेरें ? तोके-जेम लोचनने तेजनुं आवरण ब्रह्मादिक ठे ते जेम जेम सघन होय, तेम तेम आंखनुं तेज मंद, मंदतर थाय तेवी रीते जेम जेम ज्ञानावरणीनी सघनता होय, तेम तेम आत्मप्रकाश ढकाय, ते प्रथम ज्ञानावरणीय कर्म जाणवुं

बीजुं दर्शनावरणीयकर्म, ते शु कहीयें ? तोके-देखीयें जेणें करी अथवा देखवुं तेने दर्शन कहीयें सामान्यविशेषोन्नयात्मक वस्तु विपश्चं जे जाति गुण क्रियादिक संयोजना हीन केवल धर्म मात्र ग्राहक जे सामान्यांशावबोध, ते दर्शन कहीयें, तेने आवरवानो स्वभाव जे कर्म पुजलनो ठे, तेने दर्शनावरणीयकर्म कहीयें जेम पोळीउं झूर थाय तो राजानु दर्शनमात्र थाय, तथा जे राजानु दर्शन अजिजापतो पुरुष पण ज्यांसुधी पोळीआने अजिप्रेत न होय तो तेने बले राजाने मलवानी इछा ठतां पण राजाने मलवा न दीये, तेम पोळीआ समान जे दर्शनावरणीय अने ज्ञानावरणीय कर्म तेणे करी खरड्या एवा जे घटादि पदार्थ तेनु दर्शन जीवरूप राजाने न होय. अर्हीआ ग्रथनी साख लखीयें ठैयें “दंसणसीले जीवे, दंसणघाय करेइ जे कम्मं ॥ तं पणिहारसमाण, दंसणावरण जवे वीयं ॥ १ ॥ जह रज्जो पडिहारो, अणजिप्पे-अस्स सोउ खोगस्स ॥ रज्जोतह दरिसावं, न देइ दद्दुपि कामस्स ॥ २ ॥ जह रायाणा जीवो, पणिहारसमंतु दंसणावरण ॥ तेणहि व बंधगेण, न पिणए सो घडाइअं ॥ ३ ॥

त्रीजुं वेदनीकर्म ते शु कहीयें ? जेने प्रथम आढ्हाद तथा विपादरूपें अनुजवीयें, जेम मधुयें खरकी तरवारनी धारनुं चाटवु ते प्रथम चाटतां आढ्हाद थाय, अने

पठी जीज ठेदाय तेवारें विपाद थाय, तेम शातावेदनीयने प्रांते अशातावेदनीय होय,
एवो जे कर्म पुजलनो खजाव ते श्रीजु वेदनीयकर्म जाणवु

चोथु मोहनीयकर्म ते शु कहीयें ? जे मोहें मुज्याय तेथी हिताहित न जाणे,
जेम के आटलु चूळु, आटलु रुड्डु, एम न जाणे इत्यादिक विवेक रहित आत्माने करे,
जेम मदिराडव्ये करी जीवने घेलापणु प्राप्त थाय, तेथी हिताहित विचार शून्य
करे एवो जे कर्मपुजलनो खजाव, ते चोथु मोहनीयकर्म जाणवु

पाचमु आयु कर्म ते शु कहीयें ? तोके—जे हेडनी पेरें प्रकृति बंध थाय, देवादि-
कनी गति बांधी त्या जावा वाठतो होय ता पण ज्यालगे इह जवायु जोगवबुं होय
त्यालगे न जड शके एवो जे कर्मपुजलनो खजाव ठे, तेने पांचमु आयु कर्म कहीयें

ठठु नामकर्म, ते शु कहीयें ? के जे परमात्मरूपी जीवने पण देव, नरकादिक तथा
एकेंद्रिय, वेद्रिय, तेंद्रियादिक जातिपणे हीन विशेष करी बोलावीये, नमावियें,
जेम चितारो अनेक वाने करी हाथी, घोडा, माणस इत्यादिकनां रूप आलेखे, तेम
नामकर्म पण जिन्न जिन्न प्रकारें देव, नारकादिक स्वरूपे जीवना पर्याय करावे, एवो
जे कर्मपुजलनो खजाव ठे, तेने ठठु नामकर्म कहीयें

सातमु गोत्रकर्म ते शु कहीयें ? तोके—जे थकी जातिकुलादिक उच्चताये करी
गुणनु स्थानक होय, पूजा पामे, अने जातिकुलादिक हीनताये करी लोकमाहे निंदा
पामे, पूजा न पामे, एवो जे कर्म पुजलनो खजाव ठे, ते सातमु गोत्रकर्म जाणवु
जेम कुजकार जला घना करे, तो लोकमाहे तडूल, फूल, कुकुमे करी पूजा पामे, अने
मदिराना स्थानक चूजला घडा करे, तो ते लोक मध्ये निंदा पामे तेम जीव उच्चैर्गोत्रने
उदये उत्तम जातिकुलने प्रजावे रूप बुध्यादिके हीन थकी पण मान महत्त्व पामे,
अने हीन जात्यादिक अवगुणे करी जो पण सुबुद्धिमान् होय तो पण लोकमाहे
हेलनीय होय

आठमु अतराय कर्म, ते शु कहीये ? के जेणे करी जीवे दान, लाज, जोग,
उपजोग, वीर्यादिकनी लब्धि ह्णायीये, निवारीयें, जेम राजा, धन धान्यनो धणी ठता
पण जडारीना दीधा विना वस्तुना दान, लाज, जोग करी न शके, तेम जीवरूप
राजा पण जडारीरूप अतरायकर्मना विवर लह्या विना दानादिक लब्धि न पामे,
ते जणी जे, कर्मपुजलनी दानादिक लब्धिने ह्णवानो खजाव ठे, तेने आठमु
अतराय कर्म कहीये एटले आठ कर्मना मूलनाम तथा स्वरूप अने लक्षण कक्षां

द्वे धध, उदय अने सत्ताये प्रकृतिना स्थानक कहे ठे—तिहां मूल आठ प्रकृतिना
यधनी अपेक्षायें आठ, सात, ठ अने एक, एव चार प्रकृतिस्थानक होय अने उद-

यापेक्षाये आठ, सात अने चार, ए त्रण प्रकृतिस्थानक होय, अने सत्तानी अपेक्षाये पण आठ, सात अने चार, ए त्रणज प्रकृतिस्थानक हाय.

तिहा जेवारे जीव सर्व कर्म बांधे, तेवारे आठ प्रकृतिनु बंधस्थानक होय, ते जघन्य तथा उत्कृष्ट अंतरमुहूर्त्त रहे, केम के आयु बाधतां थका जीवने ए वधस्थानक होय अने आयुनो बंधकाल तो निरंतरपणे जघन्य तथा उत्कृष्टो अंतरमुहूर्त्तज होय, तेथी ए बंधस्थानकनो काल पण अंतरमुहूर्त्तनो जाणवो

हवे ते मांहेथी जेवारे जीव, आयु न बांधे, तेवारे सात प्रकृतिना बंधस्थानकें होय, तेनु कालमान पण जघन्यथकी तो अंतरमुहूर्त्त प्रमाण जाणवु कारण के कोइएक अंतरमुहूर्त्तायुवालो जीव, पोताना आयुष्यनो त्रीजो जाग थाकतो रहे, तेवारे परजवायुनो वध करे, माटें तिहा आठ प्रकृतिनो वध करी वली सात प्रकृतिना वधस्थानके आन्यो, तिहां वली काइएक न्यून अंतरमुहूर्त्तना त्रीजा जाग पर्यंत सात प्रकृतिनो वध करतो, सात प्रकृतिना वधस्थानकें रही, वली मरण पामी अंतरमुहूर्त्तायुपणे अवतल्यो, तिहा पण ते आयुना वे जाग पर्यंत सात प्रकृतिनो वध करे, पठी त्रीजा जागने धुरे आयु बांधे, तेवारे आठ प्रकृतिना वधस्थानकें आवे एम अंतरमुहूर्त्तनो जघन्य काल कळो, अने उत्कृष्टो तो तेत्रीश सागरोपम ठम्मासे ऊणा ते वली अंतरमुहूर्त्तोन पूर्वकोटी वर्षना त्रीजा जागे अधिक एटलो काल होय, ते आवी रीते—कोइएक जीव, पूर्वकोटी आयुवालो पोताना आयुष्यनो त्रीजो जाग थाकते अंतरमुहूर्त्त पर्यंत तेत्रीश सागरोपम देवायुनो बंध करे तिहां आठ प्रकृतिना वधस्थाने रही, वलतो पूर्वकोटीनो त्रीजो जाग, अंतर मुहूर्त्तें ऊणो रहे, त्यां लगे सात प्रकृतिना वधस्थानकें रही, तिहाथी चवी, देवता थाय तिहा पण तेत्रीश सागरोपम ठम्मासे ऊणा एटला काल पर्यंत तो सात प्रकृतिनो वध करे शेष ठम्मास आयु विशेष रहे, तेवारे वली परजवायु बांधे. तिहा आठ प्रकृतिना वधस्थानकें आवे, ते जणी उत्कृष्टथी एटलो काल सजवे ठे.

अने जेवारे मोहनीय अने आयु विना वाकी ठ प्रकृतिनो बंध सूक्ष्मसंपरायनामा दशमे गुणठाणे करे, तेवारे ते वध जघन्य तो एक समय लगे होय. ते केम के कोइएक जीव, उपगमश्रेणी करी दशमु गुणठाणुं एक समय लगे स्पर्गी, तिहां जव-
 १३
 द्ये दशमे गुणठाणेज मरण पामीने अनुत्तर देव थाय, तिहां वली अविरति स-
 म्यकृष्टपिणे सात प्रकृतिनो बंधक होय, ते अपेक्षाये जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट तो अंतरमुहूर्त्त काल प्रमाण होय, ते केमके दशमा गुणठाणानु उत्कृष्ट एटलुज का-
 लमान ठे तिहा ठ प्रकृतिनोज वध होय, ते अपेक्षाये लेवु

तथा एक वेदनीयकर्मनो वध, अग्नीधारमे, वारमे अने तेरमे गुणगणे होय, अर्हीआ पण जघन्य तो पूर्वली परें एक समय लगे होय. अर्ही अग्नीधारमुं गुण-गण एक समय लगे स्पर्शी, जवळ्यें मरण पामे, तेनी अपेक्षायें एक समय लेवु. अने उत्कृष्ट तो देशें ऊणी पूर्वकोटी वर्ष प्रमाण, एक वेदनीयनो वध होय. केमके कोइएक जीव पूर्वकोटी आयुष्यनो धणी सात महीना माताना उदर माहे रद्दीने शीघ्र जन्मे, जन्मथकी आठ वर्षने अंतें चारित्र लेइ, कृपकश्रेणीयें चढी, केवलज्ञान पामे तिहा एकज वेदनीय कर्मनी प्रकृतिना वधस्थानकें देशे ऊणी पूर्वकोटी वर्ष पर्यंत रहे, ते अपेक्षायें लेवु

हवे कयु कयु कर्म बाधता कयां कयां वधस्थानक होय ? ते कहे ठे. अर्हीआं ज्ञाप्यनी गाथा ललीयें ठेयें “आठमि छ माहे छ, सत्त एक सग थवा तइए ॥ वद्यतयमि वद्यति, सेसएसु ठ सत्त छ ॥ १ ॥” आयु कर्म बाधतां एक आठ कर्मनुं वध स्थानक होय, अने मोहनीय कर्म बाधता एक आठनु, बीजु सातनु, ए वे वध-स्थानक होय त्रीजु वेदनीय कर्म बाधता आठ, सात, ठ अने एक, ए चार वधस्था-नक होय शेष ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, नाम, गोत्र अने अंतराय, ए पांच कर्मना वधे आठ, सात अने ठ, ए त्रण वधस्थानक होय

हवे उदयस्थानक त्रण कहे ठे आठ, सात अने चार, ए त्रण उदय स्थानक ठे. तिहा सर्व आठे कर्मने उदयें पहेलु आठनु उदय स्थानक होय. ए अज्ञव्यनी अपेक्षायें अनादिअनत जागे लेवु, अने जव्यनी अपेक्षायें अनादि सांत जागे लेवुं. तथा कोइएक जीव, उपशमश्रेणीयें चढी तिहा मोहनीय बिना सात कर्मनु उदय-स्थानक स्पर्शी, वली तिहाथी परतो आठनु उदयस्थानक स्पर्शें, तेनी अपेक्षायें साठि सात जागे लेवु ए जघन्य तो अंतरमुहूर्त काल प्रमाण जाणवो. केमके कोइ-एक जीव, वली मुहूर्तांतरे श्रेणी पक्वजे, तेनी अपेक्षायें लेवु तथा उत्कृष्टो तो देशें ऊणो अर्ध पुंज परावर्त काल जाणवो, जे जणी उत्कृष्टी फरी उपशमश्रेणी पक्वजवानु एटलोज अतर ठे, केम के सम्यस्त्व पाम्या पठी संसारमाहे रहेवानो उत्कृष्टो काल एटलोज होय, तेन्ना काल पर्यंत आठनो उदय होय, तथा मोह बिना सात कर्मनु बीजु उदय स्थानक, ते अग्नीधारमे गुणगणज होय ते जघन्यथी तो एक समय लगे होय, जे जणी कोइएक जीव, एक समय मात्र अग्नीधारमुं गुण-गण स्पर्शने मरण पामे, तेनी अपेक्षायें जाणवु. अने उत्कृष्ट तो अंतरमुहूर्त पर्यंत रहे केम के अग्नीधारमा अने वारमा गुणगणानो काल एटलोज ठे, अने तिहाज ए सात प्रकृतिनु उदय स्थानक पण होय तथा चार घातीयां कर्म दय कद्या पठी

नाम, गोत्र, आयु अने वेदनीय, ए चार जवोपग्राही कर्मनो उदय, तेरमे, चौदमे गुणगणे होय, तिहां जघन्य तो अंतरमुहूर्त्त पर्यंत रहे, अने उत्कृष्टी तो देशें ऊणी पूर्वकोमी वर्ष पूर्वली परें जाववां.

हवे कइ प्रकृतिने उदये केटलां उदयस्थानक लाजे ? ते कहे ठे मोहनीय कर्मने उदये एकज आठ प्रकृतिनु उदयस्थानक लाजे, तथा ज्ञानावरणीय, दर्शना-वरणीय अने अंतराय, ए त्रण कर्मने उदयें तो आठनु अने सातनुं, ए वे उदय-स्थानक लाजे, अने बाकीना चार कर्मने उदयें तो दशमा गुणगणा लगें आठनुं उदयस्थानक होय, तथा अग्नीआरमे अने वारमे गुणगणे सातनुं उदयस्थानक होय, अने तेरमे तथा चौदमे गुणगणे चार कर्मनु उदयस्थानक होय एवं त्रण उदयस्थानक चार कर्मने उदये होय.

हवे आठ, सात ने चार, ए त्रण सत्तास्थानक कहे ठे तिहां आठ कर्मनी सत्तानुं स्थानक, अग्नीआरमा गुणगणा लगें होय, ए अज्ञव्यनी अपेक्षाये अनादि अनंत अने ज्ञव्यनी अपेक्षाये अनादि सांत जागें होय तथा मोहनीय कय कस्या पठी सात कर्मनुं सत्तास्थानक, वारमे गुणगणे अंतरमुहूर्त्त लगें होय तथा चार घातीयां कर्मने कये चार कर्मनुं सत्तास्थानक, तेरमे तथा चौदमे गुणगणे होय ते जघन्यथी तो अंतरमुहूर्त्त पर्यंत अतगढ केवलीनी अपेक्षाये जाणवो, अने उत्कृष्टी तो देशें ऊणी पूर्वकोटी वर्ष प्रमाण जाणवो.

हवे कइ कइ प्रकृतिनी सत्ताये कया कया सत्तास्थानक होय, ते कहे ठे एक मोहनीयनी सत्तायें आठ कर्मनु सत्तास्थानक होय, मोहनीय विना बीजा घातीआ त्रण कर्मनी सत्तायें आठनु तथा सातनुं, ए वे सत्तास्थानक होय, अने चार अघाती-आनी सत्तायें आठ, सात अने चार, ए त्रणें सत्तास्थानक होय ॥ १ ॥

॥ हवे मूल आठ कर्मनो वध, उदय, सत्ता स्थानकनो परस्पर सवेध कहेठे. ॥

अष्ट विद् सत्त उव्वं, धएसु अष्टे व उदय संतंसा ॥

एग विद्दे ति विगप्पा, एग विगप्पा अवंधमि ॥ ३ ॥

अर्थ—अष्टविहसत्तउव्वंधएसु के० अष्टविध वंधक, सप्तविध वंधक अने पन्विध वंधक, ए त्रण वधकने विपे प्रत्येकें अष्टेवउदयसंतंसा के० आठे कर्म प्रकृति उदय अने सत्तायें पामीयें अहीं त्रण जंग यथा ते देखाटे ठे प्रथम आठनो वंध, आठनो उदय, अने आठनी सत्ता, ए जांगो आयुबंध कालें अंतरमुहूर्त्त प्रमाण मित्यात्वथी मानीने अप्रमत्तगुणगणा लगें जाणवो. तथा सातनो वध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता

ए वीजो जांगो, आयुर्वधने अजावे जघन्य अंतरमुहूर्त्त अने उत्कृष्टो त मासें ऊणो तेत्रीश सागरोपम पूर्वकोटी त्रिजागे अधिक काल प्रमाण मित्यात्वथी मांकीने नवमा गुणगणा सगे जाणवो. तथा पद्विध वध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए वीजो जांगो, सूक्ष्मसंपराय गुणगणे जघन्य एक समय अने उत्कृष्टो अंतरमुहूर्त्त प्रमाण जाणवो. तिहा मोहनीयनो वध नथी, ते माटे कद्यो तथा एगविहेतिवि-
गप्पा के० एकविध वधके वेदनीय बांधे, तिहा त्रण जांगा होय, ते कहे ठे. एकनो वंध, सातनो उदय अने आठनी सत्ता, ए जांगो उपशांतमोह गुणगणे जघन्य एक समय अने उत्कृष्टो अंतरमुहूर्त्त लगे पामीये, केम के अही मोहनो उदय नथी, परंतु सत्ता ठे, तेमाटे तथा एकनो वध, सातनो उदय अने सातनी सत्ता, ए वीजो जांगो क्षीणमोह गुणगणे अंतरमुहूर्त्त लगे पामीये, केम के तिहां मोहनीयनी सत्ता पण नथी, ते माटे तथा एकनो वंध, चारनो उदय अने चारनी सत्ता, ए वीजो जांगो सयोगी केवलीने विपे पामीये, ते घाती कर्मना अजावथी जघन्य अंतरमुहूर्त्त अने उत्कृष्टो देशूणी पूर्वकोटी वर्ष लगे होय

तथा एगविगप्पाअवधमि के० वधकपणाने अजावे चारनो उदय अने चारनी सत्ता, ए एक जांगो अयोगी गुणगणे पामीये, अहीआ योगने अजावे वंध न होय माटे अवधक कद्या एव सर्व मलीने मूल प्रकृतिना सात जंग यथा ॥ ३ ॥

॥ हवे ए सात जग चौद जीवस्थानके कही देखाडे ठे ॥

सत्तठ वंध अहुद, यसंत तेरस सुजीव ठाणेषु ॥

एगमि पंच जगा, दो जगा हुति केवलिणी ॥ ४ ॥

अर्थ—तेरससुजीवठाणेषु के० एक संझीपचेद्रियपर्याप्ता जीव वर्जिने शेष तेर जीवस्थानकने विपे वे जागा होय, ते देखाडे ठे. सत्तठवधअहुदयसत के० सातनो वध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए प्रथम जांगो आयुर्वध काल विना सदा होय, तथा अष्टविध वध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए वीजो जांगो आयु-
र्वध कालें अंतरमुहूर्त्त लगे होय अने एगमि के० एक संझीपचेद्रियपर्याप्ता जीवस्थानके पंचजगा के० धुरला पाच जांगा होय, तिहां वे जांगा तो पहेलानी पेरे जाणवा पटले एक आयुर्वधकालें आठनो वध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, वीजो आयुर्वधकाल विना सातनो वध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, वीजो दशमे गुणगणे मोह अने आयु विना ठनो वध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, चौथा अगीआरमे गुणगणे एक वेदनीयनो वध अने मोह विना सातनो उदय अने

आठनी सत्ता होय; पांचमो वारमे गुणठाणे एकनो वध, सातनो उदय अने सातनी सत्ता, ए पांच जागा सङ्कीर्णचेन्द्रियपर्याप्ताने गुणठाणाने जेदे होय तथा दोजगाहु-
तिकेवलिणे के० वे जांगा केवलीने होय, ते केम के तेरमे गुणठाणे एक वेदनीयनो
वध, चारनो उदय अने चारनी सत्ता, सयोगी केवलीने होय, ए प्रथम जग तथा
चौदमे गुणठाणे अयोगी केवलीने वधशून्य होय, अने चारनो उदय तथा चारनी सत्ता
होय, ए बीजो जंग जाणवो ए वे जग केवलीने होय अर्हीआं ए जाव जे मनना
अज्ञावथी केवलीने सत्रीआपंचेंद्रियथी जिन कहा, एटले केवलीने डव्यमन होय
पण जावमन न होय, माटें संझी पण नहीं, असंझी पण नहीं, परंतु सज्ञासंझी क
हीयें, तेथी एना जांगा पण जूदा कहा एवं सात जांगा चौद जीवस्थानकें कहा ॥४॥

॥ हवे एहिज चौद जांगा गुणठाणे विवरीने कहे ठे. ॥

अष्टसु एग विगप्पो, ठस्सु विगुण सन्निएसु ६ विगप्पा ॥

पत्तेय पत्तेयं, बंधोदय संत कम्माणं ॥ ५ ॥

अर्थ—एक मिश्र गुणठाणं अने आठमाथी मांडीने चौदमा सुधीना सात गुणठाणां,
एवं अष्टसु के० आठ गुणठाणाने विपे एगविगप्पो के० एकेक जागो होय ते केम ?
तोके—त्रीजुं तथा आठमु अने नवमु, ए त्रण गुणठाणे आयु न बांधे, माटे सातनो वध,
आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए एकेक जागो होय, जे जणी ए त्रण गुणठाणे
आयुर्वध योग्य अध्यवसाय स्थानक नथी, तेथी आठनो वध न होय, तथा सूक्ष्मसंपराय
गुणठाणे आयु अने मोह विना ठनो बंध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए एकज
जागो होय. अगीआरमे गुणठाणे एकनो बंध, मोह विना सातनो उदय अने आठनी
सत्ता, ए एक जागो होय, तथा वारमे गुणठाणे एकनो बंध, सातनो उदय, अने सातनी
सत्ता, ए एकज जागो होय तेरमे गुणठाणे एकनो वध, चारनो उदय अने चारनी
सत्ता, ए एकज जागो होय चौदमे गुणठाणे बंध शून्य, माटें चारनो उदय अने
चारनी सत्ता, ए एकज जागो होय एवं आठ गुणठाणे एकेक जागो होय

तथा ठस्सुविगुणसन्निएसु के० मिन्वात्व, सास्वादन, अविरति, देशविरति, प्रमत्त
अने अप्रमत्त, ए ठ गुणठाणाने विपे एवी संज्ञा डुविगप्पा के० तेने विपे वे वे
विकल्प पामीयें, केम के ए ठ गुणठाणे आयुर्वध योग्य अध्यवसाय स्थानक ठे,
तेथी आयुर्वध काळें आठनो बंध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए जागो होय,
अने आयुर्वध विना सातनो वध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए बीजो जांगो
होय, एम ए ठ गुणठाणे वे वे जागा होय एम पत्तेयंपत्तेयं के० प्रत्येकं प्रत्येकं,

વંધોદયસતકમ્માણં કે० વંધ, ઉદય અને સત્તાના જાંગા અનુક્રમે ગુણગણે હોય, ઇટલે મૂલપ્રકૃતિ આશ્રયી વધોદય સત્તા સવેધ સ્વામી કહ્યા ॥ ૫ ॥

હવે ઉત્તરપ્રકૃતિ આશ્રયી વધ, ઉદય અને સત્તા પ્રકૃતિ સ્થાનક, સવેધ કહીયેં ઠેયેં તિહા પ્રથમ આઠ કર્મમાહે જે કર્મની જેટલી ઉત્તર પ્રકૃતિ ઠે, તે કહે ઠે.

॥ અથોત્તરપ્રકૃતિરાશ્રિત્ય સંવેધસ્તામિત્વં માહ ॥

પંચ નવ હ્રિણિ અઠા, વીસા ચત્તરો તદેવ વાયાલા ॥

હ્રિણિય પંચ ય જણિયા, પયડીઝં આણુપુઘી ॥ ૬ ॥

અર્થ—જ્ઞાનાવરણીયની ઉત્તરપ્રકૃતિ, પચ કે० પાંચ, દર્શનાવરણીયની ઉત્તરપ્રકૃતિ, નવ કે० નવ, વેદનીયની ઉત્તરપ્રકૃતિ, હ્રિણિ કે० વે, મોહનીયની ઉત્તરપ્રકૃતિ, અઠાવીસા કે० અઠાવીશ, આયુની ઉત્તરપ્રકૃતિ, ચત્તરો કે० ચાર, તદેવ કે० તથા વહી તેમજ નામની ઉત્તરપ્રકૃતિ, વાયાલા કે० વૈંતાલીશ, ગોત્રની ઉત્તરપ્રકૃતિ, હ્રિણિય કે० વે અને અતરાયની ઉત્તરપ્રકૃતિના પચય કે० પાંચ જેદ, જણિયા કે० કહ્યા ઠે. પયડીઝંઆણુપુઘી ૬ કે० ૬ રીતે આઠ મૂલપ્રકૃતિના ઉત્તર જેદ, અનુક્રમે જાણવા તિહાં નામકર્મની વૈંતાલીશ પ્રકૃતિમધ્યે ચૌદ પિંરુપ્રકૃતિના જેદ કરતા પાંચઠ થાય. તેમધ્યે ત્રસદશક, સ્થાવરદશક તથા આઠ પ્રત્યેક પ્રકૃતિ મેલવતાં ત્રાણું થાય. તે આશ્રયી વિશેષ વિવરો પહેલા કર્મમયના વાલાવચોધથી જાણવો. ૬ ઉત્તરપ્રકૃતિ કહી ॥ ૬ ॥

॥ હવે ઉત્તર પ્રકૃતિનો વંધ, ઉદય અને સત્તાનો સવેધ કહેઠે ॥

વંધોદય સંતંસા, નાણાવરણં તરાઈ ૬ પંચ ॥

વંધો ચરમે વિ ઉદય, સતંસા હુંતિ પચેવ ॥ ૭ ॥

અર્થ—વધોદયસંતંસા કે० વધ, ઉદય અને સત્તાના અશ તે નાણાવરણંતરાઈ ૬ પંચ કે० જ્ઞાનાવરણીય અને અતરાય, ૬ વે કર્મના પાંચ પાંચ પ્રકૃતિરૂપ સરલા ઠે, તે જણી વધાદિક સ્થાનકની પ્રરૂપણા પણ વેની સાથેજ કરે ઠે જ્ઞાનાવરણીયે તથા અતરાયે પ્રત્યેક વધ, ઉદય અને સત્તારૂપ અશ સમ જાગે પાંચ પ્રકૃતિ હોય, ઇટલે જ્ઞાનાવરણીયનુ પાંચ પ્રકૃતિનુ એકજ વંધસ્થાનક હોય, ૬ પાંચે ધ્રુવવંધિની પ્રકૃતિ ઠે, માટે પાંચનો ધ્રુવવધ જાણવો તથા ઉદય પણ પાંચનો ધ્રુવ જાણવો, અને સત્તાસ્થાનક પણ પાંચનુ ધ્રુવ જાણવુ. એમજ અતરાયની પાંચ પ્રકૃતિ પણ ધ્રુવવધિની, ધ્રુવોદયિની તથા ધ્રુવસત્તાયે કહી ઠે હવે ૬ વે કર્મે સવેધ કહે ઠે જ્ઞાનાવરણીય વધ-કાલે પાંચનો વધ, પાંચનો ઉદય અને પાંચની સત્તા, ૬ એક જાંગો, એમજ અંતરાયનો

पण एकज जांगो ते दशमा गुणठाणा लगे होय तथा बंधोचरमेवि के० आगल
ज्ञानावरणीय अने अंतरायना बधने अज्ञावे पण उदयसंतसाहुतिपंचेव के० पांचनो
उदय अने पांचनी सत्ता रूपवीजो जांगो अगीआरमे अने वारमे गुणठाणे जाणवो ॥७॥

हवे दर्शनावरणीय कर्मने विपे उत्तरप्रकृति आश्रयी बंधादिक स्थानकनी प्ररू-
पणाने कहे ठे

॥ अथोत्तर प्रकृतिराश्रित्य बंधस्थान प्ररूपणार्थमाह. ॥

बंधस्तय सतस्तय, पगइठाणाइ तिन्नि तुल्लाइ ॥

उदय ठाणाइ डवे, चउ पणग दंसणावरणे ॥ ८ ॥

अर्थ-दर्शनावरणीय कर्मने विपे बंधस्तयसतस्तयपगइठाणाइ के० बंधप्रकृतिनां
स्थानक तथा सत्ताप्रकृतिनां स्थानक पण तिन्नि के० त्रण त्रण तुल्लाइ के० तुल्य ठे,
एटले बधनां स्थानक पण त्रण ठे, अने सत्तानां स्थानक पण त्रण ठे, माटे तुल्य ठे, ते
कहे ठे एक नव प्रकृतिनु स्थानक, वीजु थीणझीत्रिक हीन करतां व प्रकृतिनु स्थानक,
प्रीजु निडा अने प्रचला हीन करता चार प्रकृतिनु स्थानक, ए रीते त्रण स्थानक
जाणवां तिहा नव प्रकृतिनु बंधस्थानक पहेले तथा वीजे गुणठाणे लाजे, ते अजव्यने
पहेले गुणठाणे अनादि अनंत होय, अने जव्यने अनादि सांत होय, तथा सम्य-
क्त्वी जीव मिथ्यात्वे जाय तेनी अपेक्षाये सादि सात पण होय, ते जघन्य तो अंत-
रमुहूर्त्त अने उत्कृष्टो तो देशोन अरु पुजलपरावर्त्त काल पर्यंत जाणवो तथा वीजु
व प्रकृतिनु बंध स्थानक, मिश्रगुणठाणाथी अपूर्वकरणना प्रथम जाग लगे होय,
ते जघन्य तो अंतरमुहूर्त्त अने उत्कृष्टो तो एकसो वत्रीश सागरोपम जाजेरा लगे रहे,
जे जणी सम्यक्त्वे वाशठ सागरोपम रही, पठी अंतरमुहूर्त्त मिश्रगुणठाणे आवी, वली
वाशठ सागरोपम सम्यक्त्वे रही, ते पठी कोइएक जीव, मिथ्यात्व पडिवजे, तेवारें
नवने बंध स्थानके जाय, अथवा क्षपकश्रेणी पडिवजे, तो ते चारने बंधस्थानकें
जाय, तथा चार प्रकृतिनु बंधस्थानक निडा प्रचलानो बंधविहेद करी आठमा
गुणठाणाना वीजा जागथी माकी दशमा गुणठाणा लगे होय, ते जघन्यथी तो
एक समय होय, जे जणी कोइएक जीव आठमा गुणठाणाने वीजे जागे चार
प्रकृतिनो बंध करी मरण पामी देवता थाय, तिहा व प्रकृतिनो बंध करे, ए अपे-
क्षाये लेउ, तथा उत्कृष्टो तो अंतरमुहूर्त्त काल जाणवो एम त्रण बंधस्थानक कहां.
हवे त्रण सत्तास्थानक कहे ठे तिहा नवनुं सत्तास्थानक, अजव्यनी अपेक्षाये अ-
नादि अनंत अने जव्यनी अपेक्षाये अनादि सांत, ए स्थानक उपशमश्रेणीनी अपेक्षाये
पहेला गुणठाणाथी माडी अगीआरमा गुणठाणा लगे होय, अने क्षपकश्रेणीनी अपे-

झाये तो प्रथम गुणगणायी मांडी नवमा गुणगणाना नव जागमाहेला प्रथम जाग लगे होय तिहां वली श्रीण्छीत्रिकनो क्य करे, तेथी तेनी सत्ता टव्या पठी ठ प्रकृ-
तिनी सत्ता नवमा गुणगणाना बीजा जागथी वारमा गुणगणाना द्विचरम समय
लगे होय एनो काल अंतरमुहूर्तनो जाणवो. तथा वारमा गुणगणाने ठेहेले
समयें निझा प्रचलाने क्यें चारना सत्तास्थानक एक समय लगे होय

तथा उदयगणाश् के० उदय स्थानक चउपण्ण के० चारनु तथा पांचनु, ए डुवे
के० वे, दंसणावरणे के० दर्शनावरणीय कर्मने विपे होय; तिहां चहु, अचहु, अवधि
अने केवलदर्शनावरणीय, ए चार प्रकृति ध्रुवोदयी ठे ते जणी ए चारनो उदय,
सदा होय, माटे एक चारनु उदयस्थानक मिथ्यात्वथी मांजीने क्षीणमोहना ठेहेला लगे
होय, अने ए चार साथें जेवारे पांचमी एक निझानो उदय होय, तेवारे पांचनु उद-
यस्थानक बीजु जाणवु जे जणी पाच निझा अध्रुवोदयी ठे ते माटे उदयविरोधी ठे,
तेथी ए पाच निझामांथी एक कालें एक निझाने उदयें बीजी निझानो उदय न
होय, तेमाटे जेवारे निझानो उदय न होय तेवारे चहुदर्शनावरणादिक चारनोज
उदय होय, अने जेवारे निझानो उदय होय तेवारे पांचनो उदय साथे होय, माटें
पांचनु, अने चारनु, ए वे उदयस्थानक कहां एम बीजा दर्शनावरणीयकर्मना वधोदय
सत्तास्थानक कहा ॥ इति ॥ ७ ॥

॥ हवे ए दर्शनावरणीयना वधस्थानकादिकनो संवेध, गुणगणे कहे ठे ॥

बीयावरणे नव व, धएसु चउ पंच उदय नव संता ॥

उच्चउ वधे चेंव, चउ वंधुदए ठ लंसाय ॥ ९ ॥

अर्थ-बीयावरणे के० बीजा दर्शनावरणीयने विपे नववधएसु के० नवनु वध-
स्थानक, मिथ्यात्वं अने सास्त्रादन, ए वे गुणगणाने विपे होय. तिहां चउपंचउदय
के० चारनु अने पांचनु, ए वे उदयना स्थानक होय तेमाहे चहुदर्शनावरणादिक
चारने उदये चारनु उदयस्थानक होय, अने पाच निझामाहेली एक कालें एक
निझाने उदयें पाच प्रकृतिनु उदयस्थानक होय, अने ए वेहु जागे नवसंता के०
सत्तानु स्थानक तो नव प्रकृतिनुज होय, एटखे नवनो वध, चारनो उदय अने न-
वनी सत्ता, ए एक जागो तथा नवनो वध, पांचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए बीजो
जागो ए वे जागा पहेले तथा बीजे गुणगणे लाजे ए बीजा जागामा एक कालें
पाच निझामाहेली एकेकी निझानो उदय होय, ते एकेकी निझानु नाम लक्ष्ने कही-
ये, तेवारे एक जागामा पाच जागा थाय

एमज उच्चउवधेचेवं के० निश्चेथी ठने वंधे तथा चारने वधे पण वे वे जांगा होय, ते कहे ठे तिहां ठनो वंध, चारनो उदय अने नवनी सत्ता, ए प्रथम जांगो तथा ठनो वंध, पांचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए वीजो जांगो एवं वे जांगा, त्रीजो, चाथो, पांचमो, ठनो, सातमो अने आठमा गुणगणाना प्रथम जाग लगे होय, जे जणी त्रीजा गुणगणा थकी थीणद्धित्रिक टालीने वाकी ठ प्रकृतिनो वध होय, तथा उदय तो चारनो ध्रुव होय, अथवा जेवारे निझानो उदय होय, तेवारे पांच प्रकृतिनो उदय पूर्वली पेरें होय, अने सत्ता तो नवनीज होय कृपक साधुने आठमाना प्रथम जागे ठनो वंध, चारनो उदय अने ठनी सत्ता, ए एकज जांगो पामीयें, जे जणी तेने अतिवि-
शुद्धपणे करी कोशपण निझानो उदय न होय यष्टुक्त सत्कर्मग्रंथे “निदाडुगस्त उदउं, खीणखवगे परिवद्यए” ए वचनथी पाचनो उदय न होय, तथा कोशक आचार्य, वारमा गुणगणा लगे निझानो उदय मानीने कृपकने पण निझानो उदय कहे ठे पण ते कम्मपयनीनी साथें विरुद्ध ठे तेथी अहीं विवद्यो नथी

एमज चारने वधे पण वे जागा जाणवा, एटले पाच निझा विना चारनो वंध, चारनो उदय अने नवनी सत्ता तथा जेवारे निझा अथवा प्रचला, ए वेमांहेली एकनो उदय होय तेवारे चारनो वध, पाचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए वे जांगा आठमाना वीजा जागथी मांडीने अगीआरमा गुणगणा लगे उपशमश्रेणीये होय, अने कृपक-
ने तो निझाना अजाव जणी पूर्वली पेरें एक जांगोज जाणवो

तथा चउवंधुदएठलंसाय के० चारने वधे नवमा गुणगणाना वीजा जागथी थीणद्धित्रिक नवमाना प्रथम जागें क्षेपवे तेवारे ठनी सत्ता होय, अहींआ अंश शब्दें सत्ता कहीयें “असइति सतंकम्मं जन्नइ” एम चूर्णीवचनथी जाणवुं. तेवारे चारनो उदय अने ठनी सत्ता होय, ए जागो दशमा गुणगणाना ठेव्हा समय लगे कृपकने होय एम चारने वधे त्रण जांगा थया ॥ ९ ॥

उवरय वंधे चउपण, नवस चउरुदय ठ चउसंता ॥

वेयणियाउ अ गोए, विज्जळा मोह परं बुधं ॥ १० ॥

अर्थ—हवे उवरयवधे के० वध विरमे थके अगीआरमे गुणगणे चउपणनवंस के० चारनो उदय अने नवनी सत्ता तथा पांचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए वे जांगा पामीये, जे जणी उपशांतमोहने निझानो उदय सजवे ठे, तेथी पांचनो उदय पण लाजे अहींआं पण नवंस शब्दे नवनी सत्ता जाणवी तथा वारमे गुणगणे ठेहेला समयना आगला समय लगे चउरुदयठचउसंता के० चारनो उदय अने ठनी सत्ता, ए जागो होय, अने ठेहेले समयें तो चारनो उदय तथा चारनी सत्ता, ए जांगो

હોય કેમકે દ્વિચરમસમયે નિઝા અને પ્રચલાનો ક્ય કરે, તેથી ચારની સત્તા હોય એમ અગ્નીશ્વાર જાંગા દર્શનાવરણીય કર્મના હોય અને રૂપક ક્ષીણમોહને વિષે જે નિઝાનો ઉદય માને છે, તેને મતે ચારનો વધ, પાંચનો ઉદય અને ઠની સત્તા, એ જાગો નવમે અને દશમે ગુણઠાણે રૂપકને હોય, અને વધને અઞ્જાવે પાંચનો ઉદય, ઠની સત્તા, એ જાંગો ક્ષીણમોહે દ્વિચરમ સમય લગે હોય. એમ એ બે જાંગા વધે તેવારે તેર જાંગા હોય તે વલી જિહ્વાં જેટલી નિઝા હોય તિહ્વાં તેટલી નિઝાનું ઇચક્ નામ સહ કહીયે તેવારે પચ્ચીશ જાંગા થાય

હવે વેદનીય, આયુ અને ગોત્ર, એ ત્રણ કર્મને વિષે સવેધ દેખાડે છે વેયણિ યાજ્ઞશ્વોષ કેળ વેદનીય, આયુ અને ગોત્ર, એ ત્રણ કર્મને વિષે યથાગમ પટલે જેમ શાસ્ત્ર જ્ઞાપાદિકે કહ્યું છે, તેમ વધાદિક સ્થાનક સવેધ વિજ્ઞાને કેળ વહેંચીયે તિહ્વાં વેદનીયકર્મે શાતા અથવા અશાતા, એ વેમાંહેલી એકનોજ વંધ થાય, જે જળી એવે પ્રકૃતિ વંધે તથા ઉદયે વિરોધિની છે તે મારેં એક વધાતાં વીજીનો વંધ ન હોય, મારેં વધેં એક સ્થાનક હોય તેમ ઉદય સ્થાનક પણ શાતા અથવા અશાતા, એ વેમાંહેથી એક-નુંજ હોય, અને સત્તાસ્થાનક વેનુ તથા એકનું, એવં વેહુ હોય હવે એના જાગા કહીયેં ટેયે અશાતાનો વધ, અશાતાનો ઉદય અને શાતા, અશાતા વેહુની સત્તા, એ એક જાંગો, તથા અશાતાનો વંધ, શાતાનો ઉદય અને શાતા, અશાતા, એ વેની સત્તા, એ વીજો જાગો એ બે જાંગા મિથ્યાત્વ ગુણઠાણથી માંડીને પ્રમત્તગુણઠાણ લગે હોય, તેવાર પઠી અશાતાનો વધ ટેદાય, મારેં એક શાતાનો વધ, અશાતાનો ઉદય અને શાતા, અશાતા, એ વેની સત્તા, એ પ્રથમ જાગો, તથા વીજો શાતાનો વધ, શાતાનો ઉદય અને શાતા, અશાતા, એ વેની સત્તા, એ બે જાંગા, મિથ્યાત્વથી માંડીને સયોગી કેવલી લગેં હોય, તેવાર પઠી વધને અઞ્જાવેં શાતાનો ઉદય અને વેહુની સત્તા તથા અશાતાનો ઉદય અને વેહુની સત્તા, એ બે જાંગા, અયોગીને દ્વિચરમ સમય લગેં હોય, તેવાર પઠી વહોંતેર પ્રકૃતિમધ્યે જેણે અશાતાનો ક્ય કર્યો તેને શાતાનો ઉદય અને શાતાની સત્તા, એ જાગો અયોગી ગુણઠાણને ટેહેલે સમયેં હોય, અને જેણે શાતાનો ક્ય કર્યો, તેને અશાતાનો ઉદય અને અશાતાની સત્તા, એ જાગો અયોગીને ટેહેલે સમયેં હોય એ બે જાંગા એકેક સમયના જાણવા એ સર્વ મલીને વેદનીય કર્મના આજ જાગા કહ્યા

હવે આયુ કર્મના જાગા કહે છે આયુને વિષે સામાન્યેં એક વંધસ્થાનક હોય કેમ કે ચારે ગતિના આયુર્વધેં તથા ઉદયેં વિરોધી છે, તેમારેં એક વેલાયેં વે આયુને પપ તથા ઉદય ન હોય, અને સત્તાસ્થાનક એક તથા બે હોય, તે કેવી રીતે ? તો કે-

जिहां लगे परजवतु आयु वांध्युं न होय, तिहां लगे एकज आयु वत्तें ठे, तेनीज सत्ता जाणवी अने परजवायु वधकालें तथा वांघ्या पठी मरण समय पर्यंत वे आयुनी सत्ता होय, तेवारें एक तो जे गतिमा वत्तें ठे तेनो उदय ठे तेनी सत्ता होय, अने बीजो परजवायु वांघे तेनी सत्ता होय, ए वे सत्ता स्थानक जाणवां

हवे संवेध कहीयें ठेये तिहां प्रथम आज्ञानी त्रण अवस्था कहीये ठेये. पहेली परजवायुवधना समयथी जे प्रथम ते पूर्वावस्था, बीजी परजवायुबंधकालें बंधावस्था, बीजी परजवायु बाध्या पठीनी परावस्था, तिहा नरकायुनो उदय, नरकायुनी सत्ता, ए जांगो नारकीने परजवना आयुवधकालथकी पहेली अवस्थायें बंधने अज्ञावें प्रथमना चार गुणठाणे होय, तथा जे वर्तमाने नारकी ठे अने आगळे जवें तिर्यच याशे तेने परजवायुवधकालें तिर्यचायुनो वध, नरकायुनो उदय अने तिर्यगायु तथा नरकायु, ए वेनी सत्ता, ए जांगो मिथ्यात्व तथा सास्त्रादन, ए वे गुणठाणे होय, तेमज जे नारकी, आगळे जवें मनुष्य याशे तेने आयुर्वध कालावस्थायें मनुष्यायुनो वध, नरकायुनो उदय तथा मनुष्यायु अने नरकायु, ए वेनी सत्ता, ए जांगो पहेले, बीजे अने चोथे, ए त्रण गुणठाणे होय एम ए नारकीने ए वे आयुनोज वध ठे, पण देवता अने नारकीना आयुनो वध नथी यद्युक्त “देवनारगेसु नउवव-ज्जति” ए वचनथी जाणवु. तथा परजवायु बाध्या पठी उत्तरावस्थायें वधशून्य वे जांगा होय, ते कहे ठे एक नरकायुनो उदय अने नरक तथा तिर्यगायुनी सत्ता, बीजो नरकायुनो उदय अने नरक तथा मनुष्यायुनी सत्ता, एम वे जांगा चारे गुणठाणे होय ए रीतें नरकगति मध्ये आयु कर्मना पाच जांगा लाजे, तेमज देवगतिने विपे पण एज पाच जांगा कहेवा, पण एटलुं विशेष जे नरकायुने ठामें देवायु कहेवु एवं नरक तथा देव, ए वे गतिना दश जांगा थया

हवे तिर्यच तथा मनुष्यगतिने विपे आयु आश्री प्रत्येकें नव नव जांगा उपजे, ते खलीये ठेयें तिहां पण त्रण अवस्था पूर्वली पेरें जाणवी, तेमध्ये तिर्यचने विपे परजवायु वधथकी पूर्वे बंधने अज्ञावे तिर्यगायुनो उदय अने तिर्यगायुनी सत्ता, ए जांगो पांच गुणठाणां पर्यंत लाजे, अने मनुष्यने मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्यायुनी सत्ता, ए जांगो चौदे गुणठाणे लाजे, अने परजवायुबंधकालावस्थायें तिर्यच तथा मनुष्यने प्रत्येकें चार चार जांगा उपजे, ते कहीये ठेये. जे तिर्यच मरीने तिर्यच याशे तेने तिर्यगायुनो वध, तिर्यगायुनो उदय तथा वे तिर्यगायुनी सत्ता होय, केमके एक तिर्यगायु बाधे ठे अने बीजो जोगवे ठे माटें वेनी सत्ता कही, ए जांगो प्रथमनां वे गुणठाणा लगे होय, जे जणी आगळा गुणठाणे तिर्यगायुनो वधज नथी, तेजणी वे गुण-

गणां कक्षां, अने जे तिर्यंच मरी मनुष्य थाशे तेने मनुष्यायुनो वध, तिर्यगायुनो उदय अने मनुष्यायु तथा तिर्यगायु, ए वेनी सत्ता जाणवी ए जांगो पण पढ़ेले अने वीजे ए वे गुणगणे पामीयें, तथा जे तिर्यंच मरी देव थाशे, तेने देवायुनो वध, तिर्यगायुनो उदय अने देवायु तथा तिर्यगायु, ए वेनी सत्ता, ए जांगो एक मिश्रगुणगणा विना देशविरति गुणगणा खगें चार गुणगणे पामीयें तथा जे तिर्यंच मरीने नरकें जाशे तेने नरकायुनो वध, तिर्यगायुनो उदय अने तिर्यगायु तथा नरकायु ए वेनी सत्ता, ए जांगो मिथ्यात्वीने होय ए चार जागा आयुर्वधकालावस्थायें तिर्यंचने होय हवे आयुर्वध करी रक्षा पठी पाठली उत्तरावस्थायें वधशून्य चार जांगा होय, ते देखाडे ठे एक तिर्यगायुनो उदय अने वे तिर्यगायुनी सत्ता, वीजो तिर्यगायुनो उदय अने तिर्यगायु तथा मनुष्यायु, ए वेनी सत्ता, व्रीजो तिर्यगायुनो उदय अने तिर्यगायु, देवायु, ए वेनी सत्ता, चोथो तिर्यगायु, नो उदय अने तिर्यगायुनरकायु, ए वेनी सत्ता, ए चार जागा होय, तेमध्ये जेणे आयुर्वधकालावस्थायें जे गतिनु आयु वाध्युं होय, तेने उत्तरावस्थायें वधशून्य जांगो जाणवो एटले नव जागा तिर्यंचनी गतिथी उपजे

तेम मनुष्यने पण नव जागा जाणवा, परंतु पटलु विशेष जे परजवायुवधावस्था-कालें जे मनुष्य मनुष्यायु वाधे, तेने मनुष्यायुवध, मनुष्यायुदय अने वे मनुष्यायुनी सत्ता, तेमां एक मनुष्यायु तो जोगवे ठे ते अने वीजो वाधे ते, एम वेहुनी सत्ता होय, तथा जे मनुष्य तिर्यगायु वाधे तेने तिर्यगायुनो वध, मनुष्यायुनो उदय अने तिर्यगायु तथा मनुष्यायु, ए वेहुनी सत्ता, ए जांगो होय ए वे जागा मिथ्यात्व तथा साक्षादन, ए वे गुणगणे लाजे, जे जणी मनुष्य तथा तिर्यंच सन्धम्बवी थका देवायु वाधे, पण वीजु आयु न वाधे, तेमाटें चोथे गुणगणे ए जागा न होय तथा जे मनुष्य देवायु वाधे, तेने देवायुनो वध, मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्य तथा देवायु, ए वेनी सत्ता, ए जांगो एक मिश्रगुणगणा विना अप्रमत्त गुणगणा खगे ठ गुणगणे पामीयें, तथा जे मनुष्य, नरकायु वाधे तेने नरकायुनो वध, मनुष्यायुनो उदय तथा मनुष्य अने नरकायु ए वेनी सत्ता, ए जांगो मिथ्यात्वगुणगणे लाजे ए चार आयुर्वध कालावस्थाना जांगा जाणवा हवे आयुर्वध काल पठी आगले यथानुक्रमे उत्तरावस्थायें ए चार जांगा वधशून्य कहेवा, ते कहे ठे एक मनुष्यायुनो उदय, तथा वे मनुष्यायुनी सत्ता, वीजो मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्य तिर्यगायुनी सत्ता, व्रीजो मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्यायु तथा नरकायुनी सत्ता, ए त्रण जागा मिथ्यात्वर्थी अप्रमत्तगुणगणा पर्यंत लाजे चोथो मनुष्यायुनो उदय अने देव तथा मनुष्यायुनी सत्ता, ए जांगो अग्नीधारमा गुणगणा पर्यंत लाजे केम के देवायु वाध्या पठी वली श्रेणी पण

आरंजी होय, पण वीजां त्रण आयु वांध्या पठी श्रेणी आरंजे नहीं, तेमाटे वीजा त्रण जांगा, अप्रमत्तगुणगणा लगें कह्या, तथा मनुष्यने विपे परजत्रायु वंधयकी पूर्वे मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्यायुनी सत्ता, ए जांगो प्रथम तिर्यचना जांगानी साथें कहेलो ठे एवं नव जांगा मनुष्यगतिने विपे आयुना कह्या, शरवाले अष्टावीश जांगा आयुःकर्मने संवेधे थाय.

हवे गोत्रकर्मने विपे सामान्यें एकनो वध तथा एकनो उदय होय, जे जणी उच्चैर्गोत्र तथा नीचैर्गोत्र, ए वेहु प्रकृति उदय तथा वधे विरोधिनी ठे ते जणी वेहुनो उदय तथा वंध साथें न होय, एकेकीनो जूदो जूदो वध तथा उदय होय, तेशी एकज प्रकृतिनु वधस्थानक तथा एकज प्रकृतिनु उदयस्थानक होय, अने सत्तास्थानक तो एक प्रकृतिनु तथा वे प्रकृतिनु, एवं वेहु होय, ते कहे ठे जेवारें तेउ अने वाउकायमाहे रहेतो थको जीव उच्चैर्गोत्र उवेलीने सत्ताथी टाळे, तेवारें तेउ वाउ मध्यें तथा तिहांथी मरी वीजा अवतारमां आवीने जिहा लगे फरी उच्चैर्गोत्र न बांधे, तिहां लगे एक नीचैर्गोत्रनी सत्ता जाणवी, तथा वीजुं अयोगीगुणगणाना चरम समये एक उच्चैर्गोत्रनु सत्तास्थानक होय, एम वे प्रकारनु एकेक प्रकृतिनु सत्तास्थानक पहेलुं जाणतु अने वीजुं तो वे प्रकृतिनी सत्तारूप सत्तास्थानक जाणतु

हवे गोत्रकर्मने विपे संवेध कहीयें ठेयें एक नीचैर्गोत्रनो वध, नीचैर्गोत्रनो उदय अने नीचैर्गोत्रनी सत्ता, ए जांगो तेउकाय अने वायुकाय मध्यें उच्चैर्गोत्र उवेढ्या पठी होय. तथा नीचैर्गोत्रनो वध, नीचैर्गोत्रनो उदय अने उच्च तथा नीचगोत्रनी सत्ता ए एक जंग, तथा नीचैर्गोत्रनो वध, उच्चैर्गोत्रनो उदय अने उच्च तथा नीच, ए वेहुनी सत्ता, ए वे जागा मिथ्यात्व तथा सास्त्रादन, ए वे गुणगणे होय, केमके आगळे गुणगणे नीचैर्गोत्रनो वंध नथी, तेजणी तिहां न होय, तथा उच्चैर्गोत्रनो वध, नीचैर्गोत्रनो उदय अने वेहु गोत्रनी सत्ता, ए जांगो मिथ्यात्वथी मांकीने देशधिरति गुणगणा लगे होय, केमके आगळे गुणगणे नीचैर्गोत्रनो उदय नथी, ते जणी न होय, तथा उच्चनो वध, उच्चैर्गोत्रनो उदय अने वेहुनी सत्ता, ए जांगो दशमा गुणगणा लगे होय आगळे गुणगणे गोत्रवधना अज्ञावथी ए जांगो न होय, तथा उच्चैर्गोत्रनो उदय अने उच्चैर्गोत्र तथा नीचैर्गोत्र, ए वेहुनी सत्तानो जांगो अयोगीध्या-रमा गुणगणाथी मांकीने चौदमा गुणगणाना द्विचरम समय लगें होय, तथा उच्चैर्गोत्रनो उदय अने उच्चैर्गोत्रनी सत्ता, ए जांगो अयोगी गुणगणाना ठेहेला समयने विपे होय एम सात जांगा गोत्र कर्मना संवेधें होय. ए रीतें वेदनीय, आयु अने

गोत्रकर्मने विपे सवेध कहीने पठी मोहंपरंतुं के० मोहनीयकर्मना बंधादिक स्थानक आगले कहीशुं ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ १० ॥

॥ हवे ए त्रण कर्मना जागा गाथाये करी कहे ठे. ॥

गोत्रम्मि सत्त जगा, अष्टय जगा, हवंति वेयणिए ॥

पण नव नव पण जंगा, आठ चउकेवि कमसोउ ॥ ११ ॥

अर्थ—गोत्रम्मिसत्तजगा के० गोत्रकर्मने विपे सात जांगा जाणवा अने वेय-
णिए के० वेदनीयकर्मने विपे अष्टयजंगाहवंति के० आठ जागा होय, तथा पण के०
पांच, नव के० नव, वही नव के० नव, पण के० पांच, ए चार प्रकारें मलीने
अष्टावीश जगा के० जांगा ते आठचउकेवि के० नरकादि चार आयुखाने विपे कमसोउ
के० अनुक्रमें होय ॥ ११ ॥

॥ हवे मोहनीयकर्मनां बंधादिक स्थानक कहे ठे. ॥

बावीस इक्कीसा, सत्तरस तेरसे व नव पच ॥

चउ तिग डगचं इक, बधछाणाणि मोहस्स ॥ १२ ॥

अर्थ—एक बावीशनु बंधस्थानक, बीजु एकवीशनु बधस्थानक, ब्रीजुं सत्तरनु
बंधस्थानक, चोखुं तेरनु बंधस्थानक, पांचमु नवनु बधस्थानक, ठहु पांचनु बंधस्था-
नक, सातमु चारनु बधस्थानक, आठमु त्रणनु बधस्थानक, नवमु वे प्रकृतिनु बंध-
स्थानक अने दशमु इक के० एक प्रकृतिनु बंधस्थानक, ए बधछाणाणि मोहस्स के०
प्रकृतिबधकरूप दश बधना म्यानक मोहनीयकर्मना जाणवा

तिहां प्रथम बावीश प्रकृतिनु बधस्थानक केम होय ? ते कहीये ठेये मोहनीयनी
अष्टावीश प्रकृति ठे, तेमांहे सम्यस्स अने मिश्र, ए वे मोहनीय बंध योग्य नथी,
तेमाटे बाकी ठवीश बध योग्य रही तेमांथी पण त्रण वेद मध्ये एक समये एकज
वेदनो बध होय, ए विरोधिनी प्रकृति जणी बीजा वे वेदनो बंध न होय, तेमाटे
बाकी चोवीश रही, तेमांथी पण हास्य अने रतिनो जेवारे बध होय, तेवारें एनी
विरोधिनी शोक अने अरतिनो बध न होय, अने जेवारें शोक अने अरति बंधाय
तेवारें हास्य अने रति, ए वे प्रकृति न बंधाय, तेथी ए चार प्रकृतिमध्ये एक समयें
वेज बंधाय, बाकीनी वे बीजा न बंधाय, तेमाटे ए वे कहाकतां शेष मोहनीयनी
एक समयें उल्लुछी तो बावीश प्रकृति बंधाय, पण अधिक न बंधाय, ए बावीश
प्रकृतिना बधनुं स्थानक, मिथ्यात्वगुणवाणे होय ते अजज्यनी अपेक्षाये अनादिअ-
नन जागे होय, तथा जज्यनी अपेक्षाये अनादिसात तथा सादिसांत, ए वे जागे

होय तथा ए वावीश प्रकृतिमाहेथी जेवारें मिथ्यात्वमोहनीय न वधांय तेवारें वीजुं एकवीश प्रकृतिनु वधस्थानक साखादन गुणठाणे जघन्य तो एक समय अने उत्कृष्टथी तो ठ आवलिका प्रमाण होय अर्हीआं यद्यपि नपुंसकवेदनो पण वध नथी, तथापि ते स्थानकें स्त्रीवेद अथवा पुरुषवेदनो बंध ठे तेथी वेदशून्य न होय तथा ते वावीश प्रकृति माहेथी अनंतानुवधीआ क्रोधाधिक चार तथा मिथ्यात्वमोहनीय, ए पांच प्रकृति जेवारें न वधांय, तेवारें मिश्र तथा अविरति गुणठाणे सत्तर प्रकृतिनु वधस्थानक जघन्य अंतरमुहूर्त्त अने उत्कृष्टथी तेत्रीश सागरोपम जाजेरा खगे होय, जे जणी अनुत्तर सुर चवीने देशविरति अथवा सर्वविरतिपणुं ज्यां खगे न पन्निजो, तिहां खगें तेने सत्तर प्रकृतिनोज बंध होय

ते सत्तरमाहेथी जेवारें अप्रत्यास्थानावरण चार न वाघें, तेवारें देशविरति गुणठाणे तेर प्रकृतिनु वधस्थानक जाणवु तेमाहेथकी वली प्रत्यास्थानावरणीय चार न वाघे तेवारें प्रमत्त, अप्रमत्त अने अपूर्वकरण गुणठाणा खगे नव प्रकृतिनु वधस्थानक जाणवुं अर्हीआं जोपण सातमे तथा आठमे गुणठाणे शोक अने अरतिनो वध नथी तोपण ते स्थानकें हास्य अने रतिनो वध ठे ते जणी संज्वलन चार, हास्य, रति, जय, जुगुप्सा अने पुरुषवेद, ए नव प्रकृतिनु वधस्थानक होय तेरनु तथा नवतु, ए वे वधस्थानक जघन्य तो अंतरमुहूर्त्त पर्यंत होय, अने उत्कृष्टां तो देशे जणी पूर्वकोमी खगे होय, तेमाहेथी हास्य, रति, जय अने जुगुप्सा, ए चार प्रकृतिनो अपूर्वकरणना ठेहेले जागे वधविधेद यथापठी अनिदृष्टिगुणठाणा पांच जाग मध्ये प-हेले जागे पांच प्रकृतिनु वधस्थानक होय तेमाहेथी पुरुषवेदनो वधछेद करी वीजे जागे चारनु वधस्थानक होय, तेमाहेथी संज्वलनक्रोधनो वध छेदे तेवारें त्रीजे जागें त्रणनु वधस्थानक होय तेमांथी संज्वलन माननो वध छेदे तेवारें चोथे जागें वेनु वधस्थानक रहे, तेमांथी संज्वलनमायानो वध छेदे तेवारें पांचमे जागें एक संज्वलना लोचनु वधस्थानक होय अर्हीआ ए गुणठाणे पांच वधस्थानक आय, तेनो काल जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट तो अंतरमुहूर्त्त प्रमाण जाणवो ए मोहनीयकर्मनां दश वधस्थानक कहां ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ १२ ॥

॥ हवे मोहनीयकर्मना नव, उदयस्थानक कहे ठे ॥

एग च दोव चउरो, एत्तो एगाहिआ दसुकोसा ॥

उहेण मोहणिजो, उदए ठाणाणि नव हुति ॥ १३ ॥

१ अर्थ-उहेणमोहणिजो के० उधे एटले सामान्यें मोहनीयकर्मने विपे उदएठा-

आणिनवहुति के० उदयनां स्थानक नव होय, ते कहे ठे एगंच के० एक प्रकृतिनुं उदयस्थानक, दोव के० वे प्रकृतिनुं उदयस्थानक, चउरो के० चार प्रकृतिनुं उदयस्थानक, एत्तोएगाहिआदसुकोसा के० अहींआंथी आगल एकेक प्रकृति अधिक उत्कृष्टा दश लगे करीयें एटले पांचनुं उदयस्थानक, ठनु उदयस्थानक, सातनुं उदयस्थानक, आठनु उदयस्थानक, नवनु उदयस्थानक, अने दशनुं उदयस्थानक, ए नव उदयस्थानक पश्चानुपूर्वीयें देखानीयें ठैयें

तिहां संज्वलननी चोकनीमध्यें एकने उदयें प्रथम एकनुं उदयस्थानक, एक पुरुषवेद अने चार संज्वलन कपायमाहेलो कोइएक कपाय, ए वे प्रकृतिने उदयें बीजुं वेनुं उदयस्थानक, पुवेद अने संज्वलनो एक कपाय तथा हास्य अने रति, ए चार प्रकृतिने उदयें त्रीजु चारनुं उदयस्थानक ए चारनी साथें जयमोहनीय क्षेत्रा पाच प्रकृतिने उदयें चोथु, पाचनु उदयस्थानक, ते मध्यें जुगुप्तानो उदय वधारीयें, तेवारें ठ प्रकृतिने उदयें पाचमु, ठनु उदयस्थानक, तेमाहे वली चार प्रत्याख्यानीआ कपायमाहेलो गमे ते एक कपाय क्षेत्रवीयें, तेवारें सात प्रकृतिने उदयें ठहु, सातनुं उदयस्थानक, तेमाहे वली अग्रत्याख्यानीआ क्रोधादि चार माहेथी एकनो उदय क्षेत्रवीयें, तेवारें आठ प्रकृतिने उदयें सातमु, आठनुं उदयस्थानक तेमाहे वली अनं-तानुबंधीआ चार कपायमाहेलो एक कपाय क्षेत्रवीये, तेवारें नव प्रकृतिने उदयें आठमु, नवनु उदयस्थानक तेमाहे वली मिथ्यात्वमोहनीयनो उदय वधारीयें, तेवारें दश प्रकृतिने उदयें नवमु, दशनु उदयस्थानक जाणवु एटले सामान्यपणे उदयस्थानकनु विवेचन करु, विशेषणी सूत्रकार पोतेज आगल कहेसे, तेथी अहींआं विशेष करयु नथी ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ १३ ॥

॥ हवे मोहनीय कर्मना पदर सत्तानां स्थानक कहे ठे ॥

अथ सत्तय ठ चउ, तिग डग एगाहिआ जवे बीसा ॥

तेरस वारिकारस, इत्तो पचाइ एगूणा ॥ १४ ॥

अर्थ- आठ, सात, ठ, चार, त्रण, वे अने एक, ए सर्वने एगाहिआजवेबीसा के० बीशे अधिक करवा, तेवारें अष्टावीश, सत्तावीश, ठवीश, चोवीश, त्रेवीश, चावीश, एकत्रीश अने तेरसवारिकारस के० तेर, वार, अग्नीआर, इत्तोपचाइएगूणा के० अहींआंथी आगले पाच मागीने तेमाथी एकेक ऊणो करीये एटले पाच, चार, त्रण, वे अने एक, ए रीतें मोहनीयकर्मने विषे सर्व मखी पदर सत्तास्थानक होय ते विवरीने लखीयें ठेये

सर्व मोहनीय प्रकृतिनी सत्ताये अष्टावीशनु सत्तास्थानक, ते सम्यक्त्व पामीने पड्या होय, तेने होय, तेमांहेथी सम्यक्त्वमोहनीय उवेळ्या पठी सत्तावीशनु सत्तास्थानक, तेमांहेथी वली मिश्रमोहनीय उवेळे ठवीशनु सत्तास्थानक, तथा अनादि मिथ्यात्वांने पण एज स्थानक होय. वली ते पूर्वोक्त अष्टावीशनी सत्तावालो जेवारे चार अनंतानुवधीआ खपावे, तेवारें तेने चोवीश प्रकृतिनु सत्तास्थानक होय, तेमांहेथी मिथ्यात्व खपावे, तेवारे त्रेवीशनु सत्तास्थानक, तेमांथी मिश्रमोहनीय खपावे, तेवारें वावीशनु सत्तास्थानक, तेमांहेथी सम्यक्त्वमोहनीय खपावे, तेवारें एकवीशनु सत्तास्थानक, ए एकवीशनु स्थानक द्वायिक सम्यक्दृष्टिने होय हवे ए आगळां स्थानक रूपकने होय, ते कहे ठे. तेमांहेथी अप्रत्याख्यानीआ चार अने प्रत्याख्यानीआ चार, एवं आठ प्रकृति खपावे थके अनिवृत्तिकरण गुणगणाने प्रीजे जागें तेर प्रकृतिनु सत्तास्थानक होय, तेमांहेथी नपुंसकवेदने क्यें चोथे जागे वारनु सत्तास्थानक, तेमांथी स्त्रीवेदने क्ये पांचमे जागें अग्नीश्वरानु सत्तास्थानक, तेमांथी हास्यादिक ठ प्रकृतिने क्यें ठेठे जागें पांचनु सत्तास्थानक होय तेमांथी पुरुषवेदने क्ये सातमे जागे चारनु सत्तास्थानक, तेमांथी सज्ज्वलन क्रोधने क्ये आठमे जागे व्रणनु सत्तास्थानक, तेमांथी संज्वलनना मानने क्यें नवमे जागे वेनु सत्तास्थानक, तेमांथी संज्वलनी मायाने क्यें सूक्ष्म सपरायें एक सज्ज्वलन लोचनु सत्तास्थानक जाणवु ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ १४ ॥

संतस्स पयडिठाणा, णि ताणि मोहस्स हुंति पन्नरस ॥

बंधोदय सते पुण, जग विगप्पे वहू जाण ॥ १५ ॥

अर्थ—संतस्सपयडिठाणाणिताणि के० ए सत्तानी प्रकृतिनां स्थानक ते मोहस्स के० मोहनीयकर्मनी प्रकृतिनां हुंतिपन्नरस के० पदर होय पुण के० वली बंधोदयसते के० ए बंध, उदय अने सत्तास्थानकने विषे प्रत्येकें संवेधें करीने जंगविगप्पेवहूजाण के० मोहनीयकर्मना जांगाना जेद घणा निपजे, ते घणा जांगा हुं कहुं हुं ते मने कहेतां थका तु सम्यक् प्रकारें जाण एम शिष्य प्रत्ये आमंत्रण करीने गुरु कहे ठे के हे शिष्य। तु सांजल ॥ इति ॥ १५ ॥

॥अथ मोहनीयबंधस्थानेषु यथासज्जत्वेन जंगानाह ॥ तिहां हवे प्रथम मोहनीयकर्मना बंधस्थानकने विषे यथासज्जवपणे जागा उपजे, ते कहे ठे ॥

ठ व्वावीसे चउ इग, वीसे सत्तरस तेरसे दोदो ॥

नवबंधगे वि छुणिउं, इकिक्क अउं पर जगा ॥ १६ ॥

अर्थ—ठव्वावीसे के० वावीश प्रकृतिने बंधे ठ जांगा उपजे, ते आवी रीते के—एक

‘मिथ्यात्व, शोक कषाय, त्रण वेदमाहेलो एक वेद, हास्य अने रति अथवा शोक अने अरति ए वे युगलमाहेलुं एक युगल तथा जय अने जुगुप्सा, ए वावीशने वंधे ठ जांगा थाय, ते देखले वे एक हास्य अने रति वांधतां वावीशनी वंध करे, ए प्रथम जांगो, बीजो तेमज हास्य अने रतिने स्थानकें शोक अने अरति वांधे, तेवारें बीजो जांगो ए वे जांगा थाया, ते वे जांगा पुरुषवेद वध साथे गणवा वखी तेमज स्त्रीवेदबंध साथे पण वे जांगा तेज खेवाय, तथा तेमज नपुसकवेद वध साथे पण एज वे जांगा लक्ष्ये एम त्रण वेदने वे वे गुणा करतां ठ जांगा थाय

तथा चउद्गवीसे के० एकवीश प्रकृतिने वंधे चार जांगा होय, ते कहे ठे. ते पूर्वोक्त वावीशना वधमाहेली एक मिथ्यात्वनो वध हीन करीयें, तेवारें एकवीशनी वध थाय, पण एटलु विशेष जे अहींथां नपुसकवेद टालीने वाकीना वे वेद माहेलो एकेक वेदनो वंध कहेवो ए एकवीशनी वध, बीजे गुणठाणे होय, तिहां पुरुषवेद हास्य, रति साथे एक जांगो तथा शोक, अरति साथें बीजो जांगो, वखी तेहीज वे जांगा स्त्रीवेद पण वांधें, माटें सर्व मखी चार जांगा थाय. अही मिथ्यात्वने अजावे नपुसकवेदनो वंध नथी तेथी तेना वे जांगा न होय

सत्तरसत्तरसेवोदो के० सत्तर अने तेर प्रकृतिना वंधे वे वे जांगा होय, ते कहे ठे. पूर्वोक्त एकवीशमाथी अनतानुबंधीआ चार कषायना वंधविष्टेदे सत्तरनो वध बीजे अने चोथे गुणठाणे होय तेमाथी पण अप्रत्यारयानिआ चारनो वंधविष्टेदे, तेवारें देशविरति गुणठाणे तेरनो वध होय तिहां प्रत्येके वे वे जांगा होय, केमके मिश्रगुणठाणाथी मांझीने आगले गुणठाणे स्त्रीवेदनो पण वध नथी, जे जणी अनतानुबंधीआ कषायना उदयने अजावे स्त्रीवेद न वधाय, तेमाटें स्त्रीवेदना वधथी उपना जे वे जांगा ते पण टले, वाकी मात्र पुरुषवेद वाधवाना वे वे जांगा होय

तथा नवबंधगेविदुणिउ के० नव प्रकृतिने वधस्थानके पण वे जांगा होय तिहां संजवलनना कषाय चार, हास्य अने रति, जय, जुगुप्सा अने पुरुषवेदे एक जांगो अथवा हास्य, रतिने स्थानकें शोक अने अरति ए युगल लक्ष्ये, तेवारे बीजो जांगो. ए वे जांगा प्रमत्त गुणठाणे होय, एथी आगल शोक अने अरति, ए युगलनो वध नथी, परंतु हास्य अने रतिनोज वध ठे ते माटें अप्रमत्त तथा अपूर्वकरण ए वे गुणठाणे नव प्रकृतिने वधे एकज जांगो होय, परंतु बीजो जांगो न होय

तथा इक्कअउपरंजगा के० एथी उपर पचादिक पाच वधस्थानकने त्रिपे पण अपूर्वकरणी पेरे एकेको जांगो होय ए सर्व मखी मोहनीयकर्मना दश वधस्थानकें पडने एकवीश जांगा थाय ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ १६ ॥

अथैषामेव बंधस्थानानां मध्ये, कियत्युदयस्थानानीत्याह ॥ हवे एज बंधस्थान,
कमां कयां कयां बंधस्थानकै केटलां केटलां उदयस्थानक होय, ते कहें ठे.

दस बावीसे नव इग, बीसे सत्ताइ उदय कम्मंसा ॥

ठाइअ नव सत्तरसे, तेर पचाइ अठेव ॥ १७ ॥

अर्थ—दसबावीसेसत्ताइउदयकम्मंसा के०“छाविशति बंधके सत्तादीनि दशपर्यंतानि
चत्वारि उदयस्थानानि जवंति” बावीश प्रकृतिने वधें सातथी मांकीने दशपर्यंत एटले
सात, आठ, नव अने दश, ए चार उदयस्थानक होय तिहां प्रथम सातनु उदयस्थानक
देखाडे ठे. एक मिथ्यात्व, बीजो हास्य, त्रीजो रति, अथवा ए वेने स्थानकें शोक
अने अरति पण होय, चोथो त्रणवेद मांहेलो एक वेद, पांचमो एक अप्रत्याख्यानीई
कपाय, ठठो एक प्रत्याख्यानीयो कपाय, सातमो एक संज्वलनकपाय, ए सात प्रकृ-
तिनो उदय बावीशना बंधक मिथ्यादृष्टिने निश्चें होय. तिहां जांगा चोबीश थाय, ते
देखाडे ठे क्रोध, मान, माया अने लोच, ए चारे उदय विरोधी ठे, ते जणी क्रोधा-
दिकने उदयें मानादिकनो उदय न होय, परंतु क्रोधने उदयें तेना हेउला सघला
क्रोधनोज उदय होय. तिहां अनंतानुबधीआना एक क्रोधने उदयें बीजा अप्रत्या-
ख्यानादिक चारे जातिना क्रोधनो उदय साथेज होय, अने अप्रत्याख्यानीआ क्रोधने
उदयें बीजा प्रत्याख्यानादिक त्रणे जातिना क्रोधनो उदय साथेज होय, तथा प्रत्या-
ख्यानीया क्रोधने उदयें वे जातिना क्रोधनो उदय होय, अने संज्वलनक्रोधने उदयें
एकनोज उदय होय, तेमाटें अर्हीआं अप्रत्याख्यानीआ क्रोधने उदयें त्रणे क्रोधनो
उदय होय. तेम मानने उदयें, पण त्रणे माननो उदय होय, अने मायाने उदयें
पण त्रणे मायानो उदय होय, अने लोचने उदयें पण त्रणे लोचनो उदय जाणवो
ए क्रोध, मान, माया, अने लोचना चार जांगा स्त्रीवेदना उदय साथें गणवा वली
स्त्रीवेदने स्थानकें पुरुषवेदनो उदय होय, तेवारें ए चार जांगा पुरुषवेदने विदे
पण पामीयें, अने ए चार जांगा नपुसकवेदने उदयें पण पामीयें. एम सर्व मली
चार जांगा हास्य अने रतिने उदयें जाणवा तेमज वली हास्य अने रतिने स्थानकें
शोक अने अरतिने उदयें पण चार जांगा गणीयें तेवारें चोबीश जांगा थाय.

अथवा एक मिथ्यात्व सातने उदयें लहीयें, तथा हास्यादिक एक युगल साथें
पुरुषवेदें एक जांगो तथा शोकादि युगल साथे एक जांगो, एम वे जांगा पुरुषवेदें
थाय तेमज स्त्रीवेद साथें पण वे जांगा थाय, अने नपुसकवेद साथें पण वे जांगा
थाय एवं ठ जांगा क्रोधें थाय, अने क्रोधने स्थानकें मान लहीयें, तेवारें पण ठ

जांगा थाय. तेसज मायो साथें ठ जांगा तथा लोच साथें ठ जांगा, एम ठ चोक चोवीश जांगा थाय. ए सातने उदयें मिथ्यात्व खहीयें, तेवारें जांगानी चोवीशी थइ.

तथा ए सातना उदय मध्यें जय, जुगुप्सा अथवा अनंतानुवधीआ चार कपा-यमांहेलो एक कपाय, ए त्रण प्रकृतिमांहेथी एकेक प्रकृतिनो उदय क्षेपीयें, तेवारें आठ प्रकृतिनो उदय थाय. अही त्रण चोवीशी जांगानी थाय ते केम के, ए सातना उदयमांहे जयनो उदय क्षेपी आठना उदय सहित गुणीयें तेवारें जांगानी एक चोवीशी थाय, तथा ते सातना उदय मध्यें जुगुप्सानो उदय क्षेपी आठना उदय सहित गुणीयें, तेवारें जांगानी बीजी चोवीशी थाय, अने ते सातना उदयमांहे अनंतानुवधीआनो उदय वधारीयें, तेवारें आठनो उदय थाय तिहां पण पूर्वली पेरें जांगानी त्रीजी चोवीशी थाय

तथा मिथ्यात्वे अनंतानुवधीआनो उदय तो अवश्य होय, तो सातनो उदय तथा जय, जुगुप्सा अने अनंतानुवधीआ सहित आठनो उदय शा कारणे कसो ? तेनो उत्तर. जे कोइएक जीव, सम्पकूटष्टि ठता अनंतानुवधीआ चारने विसंयोज्या एटले खपाव्या, ते खपाव्या ठतां पण कालांतरे कोइएक बीजभूत मिथ्यात्वनी सत्तायें करी वली पण वंधाय, तेने विसंयोज्या कहीयें, अने जे खपाव्या कस्या होय, ते तो फरी वधापज नहीं, ए विसंयोज्या अने खपाव्यानुं विशेष जाणवु. हवे तेवी सामग्रीने अजावें कोइएक जीव मिथ्यात्वादिकने खपाव्यानो उद्यम न कस्यो ते जीव, कालांतरे मिथ्यात्वे गयो, तिहां मिथ्यात्व प्रत्यक्षिआ जणी मिथ्यात्वे करी वली अनंतानुवधीआ चार कपाय बांधे, तेवारें वधावलिका सगे ते अनंतानुवधीआनो उदय न होय. अहीआं कोइ कहेसे के वधकालनी आवलिका पठीज ते प्रकृतिनो उदय होय, ते केम घटे, जे जणी ए अनंतानुवधीआनो अवाधाकाल जघन्य तो अतरमुहूर्तनो अने उत्कृष्टो तो चार हजार वर्षनो कसो ठे, तो अवाधाकाल चोगव्या बिना केम वधावलिका पठी एनो उदय होय ? तेनो उत्तर कहे ठे जे, वधसमयथी पण अनंतानुवधीआनी सत्ता लेखवाय वधसत्ता जेवारें होय, तेवारें अनंतानुवधीआ पतद्ग्रह थाय, पतद्ग्रह एटले ते वधाती प्रकृति मध्यें बीजी सजातीय प्रकृतिनां दल तथा रसनो सक्रम, तेनुं ठाम जाणवु एटले जे प्रकृति, वधन परिणामे परिणम्यो जीव, ते प्रकृतिमध्यें बीजी सजातीय प्रकृतिना दलीयां क्षेपवीने बांधी प्रकृतिरूपणें तेने परिणमाववु, तेने संक्रम कहीयें तेनुं स्थानक तेने पतद्ग्रह कहीयें. ते माटें वधाता अनंतानुवधीआमध्यें पण अणवधाता एवा जे अग्रत्याख्यानावरणादिक बीजा कपाय, वलीया सक्रमे, ते अनंतानुवधीआपणें परिणमे, एटले जेमाहे सक्रमे तेपणें परि-

एमे तेनो उदय संक्रमावलिक थया पठी उदयावलिकायें आवे, तेमाटें अनंतानुबंधीनो बंधावलिका पठी उदय कहीयें अहीयां कशुं विरुद्ध नथी. ए वात आश्री विशेष कम्म पयसी थकी जाणवु, तेमाटें मिथ्यात्वगुणगणे पण बंधसंक्रमावलिका लगें तो अप्रत्याख्यानादिक त्रण कपायनोज उदय होय, केमके एक वेदाटें जेटलानो जे गुणगणे उदय होय, तेटला सर्व समान जातीय माटें तिहां वेदाताज कहीयें जेमाटें क्रोधादिक चार परस्परें विरुद्ध ठे, माटें तेमांहेलो एकनोज समकालें उदय होय, परंतु तिहां एक अनंतानुबंधीक्रोध वेदतां सजातीयपणामाटें अप्रत्याख्यानादिक बीजा त्रणे क्रोध समकालें साथेज वेदाय, परंतु तेनी साथें ते समये बीजा मानादिकन वेदाय, तेमाटें पूर्वोक्त प्रकारें मिथ्यात्वे पण बंधसंक्रमावलिका पठी अनंतानुबंधिआनो उदय होय

हवे ए सात प्रकृतिना उदय मध्यें जय अने जुगुप्सा, ए वे प्रकृतिनो उदय वधारीये, तेवारें नवनो उदय थाय अहीं पण पूर्वेली पेरें जांगानी एक चोवीशी थाय, तथा ते सात मध्यें जय अने अनंतानुबंधीआनो उदय मेलवहीये, तेवारें पण नवनो उदय थाय अहींआं जांगानी बीजी चोवीशी थाय, तथा ते सात मध्यें जुगुप्सा अने अनंतानुबंधी, ए वे प्रकृति मेलवतां पण नवनो उदय थाय, तिहां जांगानी बीजी चोवीशी थाय एम नवने उदयें सर्व मली जांगानी त्रण चोवीशी थाय

तथा एक मिथ्यात्व, बीजु जय, बीजी जुगुप्सा, चोशु हास्य, पांचमु रति अथवा एने स्थानकें शोक अने अरति पण लइयें, ठछो त्रण वेदमांहेलो एक वेद, तथा अनंतानुबंधीआदिक चारे कपाय, एवं दशतुं उदयस्थानक जेवारें होय, तेवारें पण पूर्वेली पेरें जांगानी एक चोवीशी थाय एम वावीशना बंधे सातनु, आठनु, नवतुं, दशतु, ए चार उदयस्थानकें सर्व संख्यायें आठ चोवीशी जांगानी थाय

तथा नवशुगवीसेसत्ताड के० “एकविंशतिवधे सप्तादीनि नव पयंतानि त्रीणि उदयस्थानानि जवन्ति ” एटले एकवीश प्रकृतिने बंधें सात आदें देइने नव लगें त्रण उदय स्थानकें होय तिहां प्रथम एक युगल, त्रण वेदमांहेलो एक वेद, चार कपायमांहेला क्रोधादिक एक कपायना चार वेद, एम सात प्रकृतिने उदयें पूर्वेली पेरें जांगानी एक चोवीशी थाय ए सातना उदयने जयना उदय सहित करतां आठनो उदय थाय तिहां पण जांगानी एक चोवीशी थाय. तथा जुगुप्सानो उदय मेलवतां पण आठनो उदय थाय, तिहां पण जांगानी एक चोवीशी थाय, तथा जय अने जुगुप्सा, ए वे प्रकृतिनो उदय सामटो मेलवतां नवनो उदय थाय तिहां पण पूर्वेली पेरें जांगानी एक चोवीशी थाय एम एकवीश प्रकृतिने वधे सात्वादन गुणगणाने विषे त्रण उदयस्थानकें थइ जांगानी चोवीशी चार थाय

અહીં સાસ્ત્રાદનના વે જ્ઞેદ ઠે એક ઉપશમ શ્રેણીગત, વીજો અશ્રેણીગત, તિહાં અશ્રેણીગતને વિષે તો એ ત્રણ ઉદયસ્થાનક હોય, અને શ્રેણીગતને વિષે વે આચાર્યના આદેશ જાણવા, તે કહેવે. એક જે અનંતાનુવંધીઆને ઉપશમાવીને શ્રેણી કરે, અને શ્રેણીથી પરતો સાસ્ત્રાદન ગુણગણું સ્પર્શે, તેને મતે તો એ પૂર્વે કહ્યાં તેહીજ ત્રણ ઉદયસ્થાનક જાણવાં અને જે આચાર્ય અનંતાનુવંધીઆ ચારની ત્રિસંયોજનાયે શ્રેણીનો પ્રારંભ માને ઠે, તેને મતે શ્રેણીથી પરતાં અનંતાનુવંધીઆની સત્તાને અજાવેં અનંતાનુવંધીઆના ઉદય રહિત સાસ્ત્રાદનપણું ન ઘટે, જે જાણી “અસ્ત સાસ-ણજાવોન જવહ્,” એમ ચૂર્ણિકારનુ વચન ઠે માટે અને જો સમ્યક્ત્વથી પઢ્યો તે ય્યાં સુધી મિથ્યાત્વ જૂમીને વિષે નથી પહોતો તેના વચલા કાલમાં અનં-તાનુવંધીઆના ઉદય વિના પણ સાસ્ત્રાદન ગુણગણુ પામીયેં, એમ કહીયેં તો તિહાં ઠ પ્રકૃતિનો ઉદય માન્યો જોઈયેં, તેવારેં એકવીશને વધેં ઠથી માંડીને નવ લગેંના ચાર ઉદયસ્થાનક માન્યાં જોઈયેં, તેવારેં તો તિહાં જાંગાની ચોવીશી પણ આઠ માનવી જોઈયેં તે અહીં સત્રકારેં કોઈ કારણે માની નથી, તે જાણી એને મતે શ્રેણીથી પરતાં સાસ્ત્રાદન ન હોય, એમજ કહેવું

હવે ઠાઠઅનવસત્તરસે કે “સત્તદશવંધસ્થાનકે પનાદીનિ નવ પર્યંતાનિ ચત્વારિ ઉદયસ્થાનાનિ જવતિ” એટલે સત્તર પ્રકૃતિને વંધે ઠ આદે દેશને નવ લગેં ચાર ઉદ-યનાં સ્થાનક હોય અહીંઆં સત્તરનો વધ ત્રીજે તથા ચોથે ગુણગણે હોય, તિહાં જે મિશ્રગુણગણે સત્તરનો વંધ હોય, તેને વિષે સાત, આઠ અને નવ, એ ત્રણ ઉદયસ્થા-નક હોય, એટલે એક મિશ્રમોહનીય, વે યુગલમાદિહુ એક યુગલ, ત્રણ વેદમાદિહો એક વેદ, અને અનંતાનુવંધીઆ વિના શેષ ત્રણ કપાયનો એકેકો જ્ઞેદ, એ સાત પ્રકૃતિનો ઉદય, મિશ્રગુણગણે હોય હ્યાં પૂર્વલી પેરેં જાંગાની ચોવીશી એક થાય, તથા એ સાથેં જય મેલવતાં આઠને ઉદયેં પણ જાંગાની ચોવીશી એક થાય, તથા જયને સ્થાનકેં જુગુપ્સા મેલવીયેં, તેવારેં પણ આઠને ઉદયેં જાંગાની એક ચોવીશી થાય, તથા જય અને જુગુપ્સા વે સામટી મેલવતાં નવને ઉદયેં પણ જાંગાની ચોવીશી એક થાય એવં મિશ્રગુણગણે સત્તર વંધે જાંગાની ચાર ચોવીશી થાય.

તથા ચોથે ગુણગણે સત્તરના વધેં ઠ, સાત, આઠ અને નવ, એ ચાર ઉદયનાં સ્થાનક, ક્ષાયિક સમ્યક્કૃદિને હોય તિહાં મિશ્રને જે સાતનો ઉદય કહ્યો, તે મ-પ્યેંથી મિશ્રમોહનીય વિના ચોથે ગુણગણે ઠનો ઉદય લેલવતાં જાંગાની ચોવીશી એક થાય, તે ઠ પ્રકૃતિના ઉદય મપ્યેં જય, જુગુપ્સા તથા સમ્યક્ત્વમોહનીય એ એકે-

कनो उदय मेलवतां त्रण प्रकारें सातनो उदय थाय तिहां एकेका जेदें एकेकी जांगानी चोवीशी थाय, तेवारे सातने उदये त्रण चोवीशी जांगानी थाय.

तथा ते ठना उदयमांहे जय अने जुगुप्ता अथवा जय अने वेदकसम्यक्त्वमोहनीय अथवा जुगुप्ता अने वेदकसम्यक्त्वमोहनीय, ए'रीतें वे वे प्रकृति सामटी जेलीयें, तेवारे त्रण प्रकारें आठनुं उदयस्थानक थाय, तिहां पण प्रत्येकें जांगानी एकेकी चोवीशी गणता त्रण चोवीशी जांगानी थाय अहीं सम्यक्त्वमोहनीयना जे जांगा, ते वेदकसम्यक्कूट्टिने जाणवा, अने द्वायिक तथा उपशमसम्यक्कूट्टिने सम्यक्त्वमोहनीयनो उदय नथी, ते जणी तेने न जाणवा तथा ते ठना उदय, ते मध्ये जय, जुगुप्ता अने वेदकसम्यक्त्वमोहनीय, ए त्रणे प्रकृतिनो उदय सामटो मेलवीयें, तेवारे नव प्रकृतिनो उदय थाय तिहा पण एक चोवीशी जांगानी थाय. एम सर्थ मल्ली चोथे गुणठाणे आठ चोवीशी जांगानी थाय. ते मध्ये चार द्वायिक तथा उपशमसम्यक्कूट्टिने लेवी, तथा चार द्वायोपशमिक सम्यक्कूट्टिने मिश्रनी पेरें लेवी तथा ए आठ चोवीशी साथें मिश्रगुणठाणानी चार चोवीशी मेलवतां सत्तरने बंधस्थानकें चार चोवीशी जांगानी होय. यद्यपि त्रीजे अने चोथे गुणठाणे उदयस्थानक तो तेहीज ठे पण तिहा प्रकृति जूदी ठे, माटे वे बार लीधा ठे.

तथा तेरपंचाश्रष्टेव के० “ त्रयोदश बंधस्थानके पचादीनामष्टपर्यंतानि चत्वारि-उदयस्थानानि स्युः ” एटले तेर. प्रकृतिने बंधे पाच आदे देइ आठ लगे चार उदयनां स्थानक होय, एटले पांच, ठ, सात अने आठ, ए चार उदयस्थानक होय, तिहां एक प्रत्याख्यानी क्रोध, बीजो संज्वलनक्रोध, त्रीजो पुरुषवेद, एक युगल, एवं पाचनो उदय होय. अहीं क्रोधने स्थानकें मान, माया अने लोभ साथे परावर्त करतां चार जांगा पुरुषवेद साथें थाय अने जेवारे पुरुषवेदने स्थानकें स्त्रीवेद लक्ष्ये, तेवारे पण चार जांगा थाय, अने नपुंसकवेद साथें पण चार जांगा थाय एव बार जांगा थया पठी हास्य अने रति, ए युगलने स्थानके शोक अने अरति ए युगल लक्ष्ये, तो तेनी साथें बली बीजा बार जांगा थाय. एम जागानी एक चोवीशी पाचने उदये थाय तेमध्ये बली जय अथवा जुगुप्ता अथवा सम्यक्त्वमोहनीय, ए त्रण प्रकृतिमांहेली एकेक मेलवतां ठनो उदय त्रण जेदे थाय. तिहां एकेके जेदे एकेक चोवीशी करतां त्रण जेदे ठना उदये त्रण चोवीशी जांगानी थाय, तथा ते पांचना उदयमांहे जय, जुगुप्ता अथवा जय अने सम्यक्त्वमोहनीय अथवा जुगुप्ता अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए वे वे प्रकृतिनो उदय सामटो मेलवतां सात उदयस्थानक त्रण थाय. तिहां पण जांगानी चोवीशी त्रण थाय, तथा ते पांचना जय, जुगुप्ता अने सम्यक्त्व-

सप्ततिकानामा षष्ठ कर्मग्रंथ. ६

मोहनीय, ए त्रण प्रकृतिनो उदय साथें मेलवीने आठ प्रकृतिनुं उदयस्थानक करतां तिहा जांगानी चोवीशी एक थाय एम तेरने बंधे चार उदयस्थानकें देशविरति गुणगणे सर्व मली जांगानी चोवीशी आठ थाय, तेमध्ये क्षायिक तथा उपशम सम्यक्दृष्टिने चार चोवीशी अने वाकीनी चार चोवीशी वेदक सम्यक्दृष्टिने थाय ॥१७॥

॥ हवे नव प्रकृतिने वधें जांगा कहेवे ॥
चत्तारि आइ नव वध, एसु उकोस सत्त मुदयंसा ॥

पच विह वंधगे पुण, उदउं ड्राइ सुणेअवो ॥ १८ ॥

अर्थ-चत्तारिआइनववधएसुउकोससत्तमुदयसाके०“चत्तारिआदि नवबंधकेपु प्रम-
त्तादिपु चतुरादीनि सप्तपर्यंतानि चत्तारि उदयस्थानानि जवंति” एटले प्रमत्त, अत्र-
मत्त अने अपूर्वकरण, ए त्रण गुणगणे नव प्रकृतिनां बंधस्थानके चारनो उदय आदे
देइने उत्कृष्ट तो सातनु उदयस्थानक होय, ए जाव तिहां संज्वलना क्रोधादिक
मांहेलो एक कपाय, त्रण वेदमांहेलो एक वेद, हास्ययुगल अथवा शोकयुगल, एवं
चारनो उदय क्षायिक तथा उपशम सम्यक्दृष्टिने ध्रुव होय, ते माटे अहींआ जांगानी
चोवीशी एक थाय ते चार मध्ये जय, जुगुप्ता तथा सम्यक्त्वमोहनीय, ए त्रण प्रकृ-
तिमांहेली एकेक जेलता त्रण प्रकारे पांचनो उदय थाय तिहा जांगानी चोवीशी
त्रण थाय ते चार मध्ये जय अने जुगुप्ता, ए वे अथवा जय अने सम्यक्त्वमोहनीय,
ए वे, अथवा जुगुप्ता अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए वे, एम वे वे प्रकृतिनो उदय, मेलवीये,
तेवारें त्रण प्रकारे उनो उदय थाय. तिहां पण जांगानी चोवीशी त्रण थाय, तथा ते
चारमाहे जय, जुगुप्ता अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए त्रणे प्रकृतिनो उदय सामटो मेल-
वीये, तेवारें सात प्रकृतिनु उदयस्थानक थाय, तिहा जांगानी चोवीशी एक थाय.
चोवीशी क्षायिक अने औपशमिक, सम्यक्दृष्टिने होय, तथा चार चोवीशी वेदक
सम्यक्दृष्टिने होय, ए ठे, सातमे अने आठमे गुणगणे होय
तथा पचविहवधगेपुण के० वली पाच प्रकृतिना बंधनेविषे उदउं ड्राइ सुणेअवो के०
वे प्रकृतिनु एकज उदयस्थानक जाणवु, ते आवी रीते के चार संज्वलनमांहेलो एक
क्रोध अथवा मान अथवा माया अथवा लोभ होय, अने त्रण वेदमांहेलो एक वेद,
ए रीतें वे प्रकृतिनु उदयस्थानक होय अहींआ जांगा वार थाय, जे जणी अहींआं
हास्यादिकनो उदय नथी माटे जांगानी चोवीशी न थाय मात्र चार कपायने त्रण
वेद साथे गुणता वार जांगा थाय ए वार जांगा नवमा गुणगणाना पाच जागमांहेला
पहेले जागे होय ॥ १८ ॥

॥ हवे आगले बंधस्थानकें उदयस्थानक कहे ठे ॥

इत्तो चउ बंधाइ, इक्किकुदया हवंति सधेवि ॥

बधो चरमेवि तदा, उदया जावे विवा हुज्जा ॥ १९ ॥

अर्थ—इतो के० अहींथां पांचना बंधस्थानककी आगल हवे चउबंधाइ के० चतुर्वंधादिक एटले चारनो बंध, त्रणनो बंध, वेनो बंध अने एकनो बंध, ए चार बंध-स्थानकें इक्किकुदयाहवंतिसधेवि के० एकेक प्रकृतिनुंज उदयस्थानक सर्व बंधस्थानकने विषे होय ते केम के पुरुषवेदनो बंध टले, पठी चार संज्वलननोज बंध होय, पुरुषवेदना बंध साथें उदय पण टले तेमाटें तिहां चतुर्विंध वंधें एकोदये चार जांगा होय, जे जणी चार संज्वलना कपाय मांहेलो कोइएकने संज्वलना क्रोधनोज उदय होय, कोइएकने संज्वलना माननोज उदय होय, कोइएकने संज्वलनी मायानोज उदय होय, अने कोइएकने संज्वलना लोचनोज उदय होय एम चार जांगा, उदयना अनिवृत्तिकरणने बीजे जांगे होय अहींथां कोइएक आचार्य, चतुर्विंध बंधने संक्रम कालें त्रण वेदमांहेला एक वेदनो उदय माने ठे, तैवारें तेने मत्तें चतुर्विंधबंधने पण प्रथम कालें चार संज्वलनाने त्रण वेद साथे गुणतां बार जांगा द्विकोदयना अहींथां पण थाय, तथा पंचविधबंधें पण द्विकोदयना बार जांगा थाय एम द्विकोदयना चोवीश जांगा प्रथम कालें होय ते पठी चतुर्विंधबंधे एकोदयना बार जांगा होय

तैवार पठी संज्वलना क्रोधने उछेदें अनिवृत्तिने बीजे जागे त्रिविधबंध होय तिहां एकनो उदय होय, तेना जांगा त्रण उपजे, तैवार पठी चोथे जागे वेने बंधे संज्वलन माया तथा लोच, ए वेमांहेला एकने उदयें वे जांगा होय, तथा एक संज्वलन लोचने एक बंधस्थानकें एक संज्वलन लोचनो उदय होय, तेनो एक जांगो नवमा गुणठाणाना पांचमा जांगे होय

हवे बंध विना मात्र उदयनोज एक जांगो थाय, ते कहे ठे बंधोचरमेवितहा के० मोहनीयना बंधने अजावे पण सूक्ष्म सपरायगुणठाणे एक संज्वलना लोचनु उदयस्थानक होय तिहां एक जांगो जाणवो एम चारने बंधस्थानकें जांगा चार, त्रणने बंधस्थानकें जांगा त्रण, वेने बंधस्थानकें जांगा वे, एकने बंधस्थानकें जांगो एक, तथा बंध शून्य करता जांगो एक, एवं अग्नीआर जांगा एकने उदयें थया अहींथां जोपण संज्वलना क्रोधादिकना उदयमांहे विशेष नथी तोपण बंधस्थानकें विशेषे करी विशेष जाणवु

पठी उदयाजावेविवाहुज्जा के० उदयने १५ ॥ पण उपशांतमोहें उपशांत कपायनी

અપેક્ષાયેં મોહનીયની સત્તા હોય તે પણ એક જાંગો પ્રસંગે કહ્યો, પરંતુ અહીંઆં
વંધ અને ઉદયના સંવેધ માંહે સત્તાનો જાંગો કહેવો તે નિષ્કારણ છે તેથી ન કહ્યો,
અને કીણમોહે તો સત્તા પણ ન હોય ॥ ઇતિ ॥ ૧૯ ॥

॥ અથ દશાદિપ્રદયસ્થાનેષુ યાવંતોજગા. સ્યુસ્તાનાહ. હવે દશાદિક પશ્ચા-
ત્તુર્વિંચે એક પર્યંત ઉદયસ્થાનકને વિષે જેટલા જાંગા હોય, તે કહે છે. ॥

ઇકગ ઠક્કિકારસ, દસ સત્ત ચઝક ઇકગંચેવ ॥

એ ચઝ વીસ ગયા, વાર હુગિકમ્મિ ઇકારા ॥

તથા મતાંતરે, ચઝવીસ હુગિકમિકારા ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—અહીંઆં ઉદયને સ્થાનકેં યથાક્રમેં સરયા જોમવી તિહાં દશને ઉદયેં ઇકગ
કેં એક ચોવીશી, નવને ઉદયે ઠક કેં ઠ ચોવીશી, આઠને ઉદયેં ઇકારસ કેં
અગીઆર ચોવીશી, સાતને ઉદયે દસ કેં દશ ચોવીશી, ઠને ઉદયેં સત્ત કેં સાત
ચોવીશી, પાચને ઉદયેં ચઝક કેં ચાર ચોવીશી, ચારને ઉદયે ઇકગંચેવ કેં નિશ્ચે
એક ચોવીશી જાંગા હોય એચઝવીસગયા કેં એ સર્વે મલીને ચાલીશ ચોવીશી
જાંગા થાય એ જાંગા ડપજાવવાની જાવના પૂર્વે કહી છે, તેમ જાણવી; તથા વારહુગ
કેં વેને ઉદયેં વાર જાંગા હોય, અને ઇક્કમ્મિઇકારા કેં એકને ઉદયેં અગીઆર જાંગા
હોય, તે કેમ? જે ચારને વધેં ચાર, ત્રણને વધેં ત્રણ, વેને વંધેં વે અને એકને વધેં એક,
તથા અવધે એક, એવં અગીઆર જાંગા થાય તથા અન્ય આચાર્યને મતેં ચઝવીસહુગ
કેં વેને યદયેં એક ચોવીશી જાંગા ડપજે, ઇટલે વાર જાંગા પાચને વધેં અને વેને
ઉદયેં તથા વાર જાંગા ચારને વધે અને વેને ઉદયેં, એમ ચોવીશ જાંગા ડપજે, અને
ઇકમિકારા કેં એકને વધેં અગીઆર જાંગા ડપજે, એ મતાંતર કહ્યુ ॥ ૨૦ ॥

॥ એતપામેવ જંગાનાં વિશિષ્ટસરયા પદસરયા ચ સ્વમતેન આહ ॥

॥ હવે એ જાંગાની વિશિષ્ટપણે સરયા અને તેના પદની સરયા પોતાને મતેં કહે છે. ॥

નવ તેસીઽ સપર્હિં, ઉદય વિગપ્પેહિ મોહિઆ જીવા ॥

અઝણુત્તરિ સીઆલા, પયવિદ સપર્હિ વિન્નેઆ ॥ ૨૧ ॥

॥ અથવા મતાંતરેણ જગ સંખ્યા પદસંખ્યામાહ ॥

નવ પચાણ ડસણ, ઉદય વિગપ્પેહિ મોહિઆ જીવા ॥

અઝણુત્તરિ એગુત્તરિ, પયવિદ સપર્હિ વિન્નેઆ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ—અહીંઆં દશ, નવ, આઠ, સાત, ઠ, પાંચ, અને ચાર, એ સાત ઉદયસ્થાનકેં

थइने चात्तीश चोवीशी जागानी लाधी, ते चात्तीशने चोवीश गुणा करीयें, तेवारें ए६० थाय तेमध्ये ऋकोदयना वार अने एकोदयना अग्नीआर, एवं त्रेवीश जांगा मेलवीयें, तेवारें नवतेसीइसएहि के० नवसेंने त्र्याशी जांगा थाय एमोहनीय कर्मना उदयविगप्पेहि मोहिआजीवा के० उदयने विपे नव विकटपे करीने स्वमतें ए७३ जांगा थया, तेने विपे सर्व संसारी जीव मोह्या मुंजाणा पढ्या ठे

हवे पदसख्याक कहे ठे ए ए७३ जांगाने विपे अणुत्तरिसीआलापयविदसएहि-विद्वेशा के० ६९४९ एटला पदना वृद एटले समूह जाणवा एटले एकेकी प्रकृतिनु नाम ते एकेकु पद कहीयें ते दश प्रकृतिने उदयें एकेका जांगामांहे दश दश पद होय, नवने उदयें एकेका जांगामांहे नव पद होय एम थावत् एकने उदयें एकेका जांगामांहे एकज पद होय, ते माटें दशोदयना जांगा दश गुणा करीयें, अने नवोदयना जांगा नव गुणा करीयें एम सर्वने गुणाकार करी तेनु ऐम्य कीधे थके ६९४९ पद, स्वमतें कह्या, एटले जिहां वे प्रकृतिने उदयें वार जांगा कह्या ठे, ते स्वमतें जाणवा

अने मतांतरें वेने उदये चोवीश जांगा कह्या ठे तेने मतें एकतालीश चोवी-शीना ए७४ तथा एक प्रकृतिना उदयना अग्नीआर जांगा मेलवता ए९९ थाय एटला मोहनीयकर्मना विकटपे करीने सर्व संसारी जीव संसारने विपे मुजाड रह्या ठे हवे एना ६९७१ पदवृद प्रकृतिसंख्या थाय, ते करी देखाडे ठे

दशने उदयें एक चोवीशी जागानी ठे, तेने दश गुणा करतां दश चोवीशी थाय, तथा नवने उदये ठ चोवीशीनी चोपन थाय, तथा आठने उदयें अग्नीआर चोवी-शीनी अष्टाशी थाय, तथा सातने उदये दश चोवीशीनी सीत्तेर थाय, तथा ठने उदये सात चोवीशीनी वेंतालीश थाय, तथा पांचने उदयें चार चोवीशीनी वीश थाय, तथा चारने उदयें एक चोवीशीनी चार थाय, तथा वेने उदयें एक चोवी-शीनी वे थाय, एम १९० चोवीशी सरवाले जांगानी थाय, तेने चोवीश गुणा करता ६९६० थाय तेमध्ये एकोदयना अग्नीआर त्रेलीयें, तेवारें ६९७१ पदवृद संख्या थाय तेने विपे सर्व संसारी जीव मोह्या मुंजाणा ठे

ए सर्व उदयने जांगे जघन्यथी तो एक समय काल अने उत्कृष्टो तो अंतर-मुहूर्त प्रमाण काल होय, जे जणी वेद तथा हास्य युगलमांहेलो एक अंतरमुहूर्त पठी फरे, ते पचसग्रहनां मूल तथा टीकामांहे कह्यो ठे, माटे अंतरमुहूर्त उपरांत जांगो अवश्य फरे, अने एक समय तो वधस्थानक फरवानी तथा स्वरूप उदयांतर करवानी अपेक्षाये जाणवो, एटले वंघस्थानकना जेदथी अथवा गुणगणाना जेदथी

અથવા સ્વરૂપથી અવગ્ય અન્ય ઉદયે અન્ય જાગાંતરે જીવ જાય ॥ ઇતિગાથાઠ્યાર્થઃ
॥ ૨૧ ॥ ૨૨ ॥ એમ વધ સ્થાનકેં ઉદય સ્થાનકનો સવેધ કહ્યો.

॥ અથ સત્તાસ્થાને સહ સ્વેધમાહ ॥ હવે સત્તાસ્થાનક સાથે સંવેધ કહેવે. ॥

તિન્નેવય વાવીસે, ઇગવીસે અઠવીસ સત્તરસે ॥

ઠગ્ગેવ તેર નવ વ, ધણુ પંચેવ ઠાણાણિ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ—તિન્નેવયવાવીસે કે ૦ વાવીશને વધે અઠાવીશ, સત્તાવીશ અને ઠવીશ, એ ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય જે જાણી વાવીશ પ્રકૃતિનો વંધ, મિત્થાત્વીને હોય, તિહાં ૭-૮-
૯-૧૦- ૧૧ ચાર ઉદયસ્થાનક હોય, તેમધ્યે સાતને ઉદયે તો એકજ અઠાવીશનું સત્તાસ્થાનક હોય, જે જાણી સાતનો ઉદય તો અનંતાનુવંધીઆને અજાવં હોય, અને તે તો જેણે સમ્યક્દષ્ટિ ઠતા અનંતાનુવંધીઆ ઉવેલ્યા હોય, તે જેવારેં મિથ્યાત્વે જાય, તેવારેં વલ્લી મિત્થાત્વપ્રત્યયિક અનંતાનુવંધિયા ચાર વાંધવા માહે, તે મિથ્યાત્વીને વધાવલિકા તથા સંક્રમાવલિકા લગેં અનંતાનુવંધીઆના ઉદય રહિત સાતનો ઉદય પામીયેં, તિહા તો તેને નિર્થે અઠાવીશનીજ સત્તા હોય

તથા આઠ પ્રકૃતિના ઉદયસ્થાનકેં અઠાવીશ, સત્તાવીશ અને ઠવીશ, એ ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય તિહા જે અનંતાનુવંધીઆ રહિત આઠનો ઉદય હોય, તિહા તો પૂર્વાંક યુક્તિયેં એક અઠાવીશનું સત્તાસ્થાનક હોય, અને અનંતાનુવંધીઆ સહિત જે આઠનો ઉદય હોય, તેને વિષે ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય, તેમધ્યેં જિહા લગેં સમ્યક્ત્વ મોહનીય ઉવેલ્યું નથી, તિહા લગેં અઠાવીશનું સત્તાસ્થાનક જાણવું, અને સમ્યક્ત્વ ઉવેલ્યા પઠી સત્તાવીશનું સત્તાસ્થાનક તથા મિશ્રમોહનીય ઉવેલ્યા પઠી ઠવીશનું સત્તાસ્થાનક અથવા અનાદિ મિથ્યાત્વીને પણ ઠવીશનું સત્તાસ્થાનક હોય. એમજ નવને ઉદયેં પણ એહિજ ત્રણ સત્તાસ્થાનક કહેવાં, અને દશનો ઉદય તો અનંતાનુવંધીઆ સહિતજ હોય, તો તિહા પણ એ ત્રણ સત્તાસ્થાનક કહેવા

ઇગવીસેઅઠવીસ કે ૦ એકવીશને વંધેં સાત, આઠ અને નવ, એ ત્રણ ઉદયસ્થાનકેં પણ એકજ અઠાવીશનું સત્તાસ્થાનક હોય, જે જાણી એ એકવીશ પ્રકૃતિનો વંધ સાસ્વાદન ગુણઠાણે હોય, અને સાસ્વાદનપણું તો ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ વમતાં હોય, તેણે ઠપશમ સમ્યક્ત્વે કરી મિથ્યાત્વના દલિકનો એક સમ્યક્ત્વ, વીજો મિશ્ર અને પીજો મિથ્યાત્વ, એવા ત્રણ પુજ કર્યા, તે માટે ત્રણે દર્શનમોહનીયની સત્તા, સાસ્વાદને પામીયેં તેથી અઠાવીશનું એકજ સત્તાસ્થાનક એકવીશને વંધેં હોય

સત્તરસેઠગ્ગેવ કે ૦ સત્તરને વધેં ઠ સત્તાનાં સ્થાનક હોય, તે અઠાવીશ, સત્તાવીશ, ચોવીશ,

त्रेवीश, वावीश अने एकवीश, ए ठ सत्तास्थानक होय तिहां ए सत्तर प्रकृतिनु बंधस्थानक त्रीजे अने चोथे गुणठाणे होय, तिहां ठ, सात, आठ अने नव, ए चार उदय स्थानक सम्यक्कृदृष्टिने होय, तिहां ठनुं उदयस्थानक द्वायिक तथा औपशमिक सम्यक्कृदृष्टिने होय तिहां द्वायिक सम्यक्कृदृष्टिने एकवीश प्रकृतिनुं सत्तास्थानक होय, जेजणी अनंतानुबंधी चार तथा दर्शनमोहनीय त्रण, ए सात प्रकृतिने द्वायें द्वायिक सम्यक्त्व होय ठे तेमाटें. तथा औपशमिक सम्यक्कृदृष्टिने प्रथम ग्रंथि जेदी औपशमिक पामतां तथा उपशमश्रेणिये पण जेणे अनंतानुबंधीआ उपशमाव्या होय, तेने अष्टावीशनु सत्तास्थानक होय, अने जे अनंतानुबंधीआ विसंयोजीने श्रेणि आरंजे तेने चोवीश प्रकृतिनुं सत्तास्थानक होय एम वे सत्तानां स्थानक, उपशमसम्यक्कृदृष्टिने होय. एटले सत्तरने वधें अने ठने उदयें सर्व मली १७-१४-१२- ए त्रण सत्तास्थानक थयां

मिश्रकृदृष्टिने सात, आठ अने नव, ए त्रण उदये अष्टावीश, सत्तावीश, अने चोवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय तिहां जे अष्टावीशनी सत्तावालो मिश्रगुणठाण पन्विजे तेने अष्टावीशनी सत्ता होय, अने जेणे मिथ्यात्वी थका सम्यक्त्व उवेदुं, अने मिश्रपणुं इजी उवेदुवा मांडु नधी ते सम्यक्त्वज उवेदुलीने मिथ्यात्वनी निवर्त्तिने फरी परिणामवशें मिश्रें आवे, तेने सत्तावीशनु सत्तास्थानक होय, तथा जे सम्यक्कृदृष्टि ठतां अनंतानुबंधीआ विसंयोजीने तथाविध परिणामने वशें मिश्रें आवे, तेने चोवीशनी सत्ता होय ए चोवीशनी सत्ता, चारे गतिने विपे पामीयें, जे माटे चारे गतिना सम्यक्कृदृष्टि अनंतानुबंधीआनी विसंयोजना करे, ए विपे कम्मप-यडिमध्यें एम कहुं ठे, के “चउगइआ पज्जात्ता, तिन्नि विसंजोयणवा विसंयो-जंति ॥ करणेहि तिहिसहिआ, णंतरकरण उवसमोवइति” चार गतिना पर्याप्ता जीव, एक सम्यक्कृदृष्टि, बीजा देशविरति, त्रीजा सर्वविरति, ए त्रणे अनंतानुबंधी-आनी विसंयोजना करे, ते वली परिणामने वशें मिश्रें पण आवे, तेथी ए जांगो चारे गति मध्ये पामीयें.

तथा चोथे गुणठाणे सत्तरने वंधे, सातने उदयें, अष्टावीश, चोवीश, त्रेवीश, वावीश अने एकवीश, ए पांच सत्ताना स्थानक होय तिहां अष्टावीशनु औपशमिक तथा वेदक सम्यक्कृदृष्टिने होय, अने अनंतानुबंधीआ विसंयोज्या पठी चोवीशनु सत्तास्थानक पण ए वेहुने होय, तथा मिथ्यात्वने द्वायें त्रेवीशनु सत्तास्थानक अने मिथ्यात्व तथा मिश्र, ए घेना द्वायें वावीश प्रकृतिनु सत्तास्थानक, ए वे, वेदकसम्यक्कृदृष्टि, नेज होय, ते केमके^१ अनंतानुबंधी चार, अने मिश्र, ए ठ प्रकृति

खपावीने सम्यक्त्वमोहनीय खपावतो तेने चरम आसैं वर्त्ततो कोइएक पूर्ववद्वायु-
जीव तिहां मरीने चारे गति मांहेवी जावे, ते एक गतिमांहे जइ उपजे, तेवारें वावीश-
नी सत्ता, चारे गति मध्यें पामीयें, अने एकवीशनी सत्ता तो द्वायिक सम्यक्दृष्टिनेज होय.

तथा आठने उदये तो मिश्रगुणठाणे सातना उदयनी पेरें अष्टावीश, सत्तावीश
अने चोवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय, अने अविरतिसम्यक्दृष्टिने तो जेम
सातने उदयें पांच सत्तास्थानक कहा, ते प्रकारेंज पाच सत्तास्थानक आठने उदयें
पण कहेवा, तेमज नवनो उदय पण अविरति वेदकसम्यक्दृष्टिने होय ते द्वायो-
पशमिक सम्यक्दृष्टि माटें एकवीश अने सत्तावीश, ए वे सत्तास्थानक विना शेष
२८-२४-२३-२२ ए चार सत्तास्थानक होय ते पूर्वली पेरें जाववा.

तथा तेरनवबंधपसु के० तेरने वयें अने नवने वयें प्रत्येकें प्रत्येके पंचवडाणाणि के०
पाच पांच सत्तानां स्थानक होय, अष्टावीश, चोवीश, त्रेवीश, वावीश अने एकवीश,
ए पांच सत्ताना स्थानक होय तेमांहे तेरना बंधक देशविरति होय, ते वे जेदें ठे.
एक तिर्यच, बीजा मनुष्य, तेमध्ये तिर्यचने पांच, ठ, सात अने आठ, ए चारे
उदयस्थानकें अष्टावीश अने चोवीश, ए वे सत्तानां स्थानक होय. तिहां पांच, ठ
अने सातने उदयें औपशमिकसम्यक्दृष्टिने अष्टावीशनी सत्ता होय, ते कोइएक ग्रथि
जेदीने सम्यक्त्व सहित देशविरतिपण पक्रिजे, तेनी अपेक्षायें लेवी, जे जणी
शतकचूर्णि मध्ये एम कहुं ठे के, " उवसमसम्मदिद्धि, अंतरकरणेवि उकोइ
देसविरइ कोइपमत्तापमत्त जावंपिगच्छइ सासायणोपुण किमविलहइ " तथा द्वायो-
पशमिक सम्यक्दृष्टि तिर्यचने ठ, सात अने आठ, ए त्रण उदये चोवीशनी सत्ता
होय, ते अनतानुवधीआ चारनी विसयोजना पूर्वे चार गति मध्यें कही ठे, ते
अपेक्षाये लेवा, अने बीजां त्रेवीश, वावीश अने एकवीश, ए सत्तास्थानक
देशविरति तिर्यचने न हाय, जे जणी वावीश अने त्रेवीश, ए वे सत्ता-
स्थानक तो द्वायिक सम्यक्त्व उपजती वेलायें होय, ते तो तिर्यचने न उपजे, अने
द्वायिक सम्यक्त्वनो धणी जेणे पूर्वे तिर्यचायु वाध्यु होय, तेथी ते तिर्यच आय, तो
पण ते असंरयाता वर्षायुवाला तिर्यचमध्ये अवतरे, तेने तो देशविरतिपण होयज
नहीं, तथा सरयात वर्षनु तिर्यचायु वाध्या पठी तो ते जवें द्वायिक सम्यक्त्व पामेज
नहीं, तेथी तिर्यच देशविरतिने तेरने वयें एकवीशनु सत्तास्थानक न होय यहुक्त
चूर्णा " एग बीसातिरिक्केसु संजयासजयेसु न संजवइ ॥ कहुं जणइ सखिच वासा-
उपसु तिरिक्केसु खायगसम्मदिद्धि नउवचइ असखिच वासाउपसु उवचइ
तम्स देसविरइनछिति " "

તથા દેશવિરતિ મનુષ્યને પાચને ઉદયેં એકવીશ, ચોવીશ અને અઠાવીશ, એ
ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય, તથા ઠને અને સાતને ઉદયે પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય, અને
આઠને ઉદયેં એકવીશનાં સત્તાસ્થાનક વિના વાકીનાં ચાર સત્તાસ્થાનક હોય, જે
જાણી આઠનો ઉદય, સમ્યક્સ્વમોહનીય સાથેં હોય તેમાટેં તિહાં એકવીશ પ્રકૃતિનું
સત્તાસ્થાનક ન હોય, વાકીનાં ચાર હોય તે વેદકસમ્યક્સ્વી મનુષ્યને દેશવિરતિ
ગુણગણે હોય એમજ નવને વંધે પ્રમત્ત તથા અપ્રમત્ત ગુણગણે ચારને ઉદયે અઠા-
વીશ, ચોવીશ અને એકવીશ, એ ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય, તથા પાંચને ઉદયેં અને
ઠને ઉદયેં તો જે દેશવિરતિયે કહ્યાં તેહિજ પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય, અને સાતને
ઉદયેં એક એકવીશના સત્તાસ્થાનક વિના વાકીનાં ચાર સત્તાસ્થાનક હોય અહીંઆં
પણ પૂર્વોક્ત યુક્તિ કરવી ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૨૩ ॥

પંચવિહ ચઙવિહેસુ, ઠ ઠક્ક સેસેસુ જાણ પચેવ ॥

પત્તેઅં પત્તેઅં, ચત્તારિ અ વધુ વુઠેવ ॥ ૨૪ ॥

અર્થ- તથા પંચવિહચઙવિહેસુઠઠક કે ૦ પંચવિધ વધકને વિષે તથા ચતુર્વિધ
વંધકને વિષે પ્રત્યેકેં ઠ ઠ સત્તાસ્થાનક હોય, તિહા પાચને વધે અઠાવીશ, ચોવીશ,
એકવીશ, તેર, વાર અને અગીઆર, એ ઠ સત્તાનાં સ્થાનક હોય, તેમાંહેલાં અઠા-
વીશ અને ચોવીશ, એ વે સત્તાસ્થાનક તો ઉપશમશ્રેણીયે ઓપશમિક સમ્યક્કૃદ્ધિને
હોય તિહાં જેણે નવમા ગુણગણાને પ્રથમ જાગે ચાર અનંતાનુવધીઆ વિસયોજ્યા
તેને ચોવીશનું સત્તાસ્થાનક હોય, અને એકવીશનું સત્તાસ્થાનક તો દ્વાયિકસમ્ય-
કૃદ્ધિને ઉપશમશ્રેણીયેં તથા રૂપકશ્રેણીયેં પણ જ્યાં લગે અપ્રત્યાલ્યાનીઆ તથા
પ્રત્યાલ્યાનીઆ એ આઠ કપાયનો ક્રય ન થયો હોય, તિહાં લગેં એકવીશનું સત્તા-
સ્થાનક હોય, અને આઠ કપાય લખાવ્યા પઠી તેહિજ વધેં તેરનું સત્તાસ્થાનક હોય
તેમાહેથી પણ નપુંસકવેદ લખાવે થકે વારનું સત્તાસ્થાનક હોય, તેમાહેથી પણ
છીવેદ લખાવે થકે અગીઆરનું સત્તાસ્થાનક હોય પુરુષવેદ વાંધતાં હાસ્યાદિક ઠ
પ્રકૃતિનો ક્રય ન થાય તેમાટેં તિહા પચાદિક પ્રકૃતિનું સત્તાસ્થાનક ન હોય

તથા ચારને વંધેં અઠાવીશ, ચોવીશ અને એકવીશ, એ ત્રણ સત્તાસ્થાનક તો ઉપશમ
શ્રેણીયેં પૂર્વલી પેરેં જાણવાં વાકીના ત્રણ સત્તાસ્થાનક રૂપકશ્રેણીયેં હોય, તેનું વિશેષ
કહેં ઠે. તેમધ્યેં કોઈપણ જીવેં નપુંસક વેદોદયે વર્તતા રૂપકશ્રેણી માઢી તે સ્ત્રી અને નપુસક
એ વે વેદ, સાથેં સમકાલેં લખાવે, તે વેલાયેંજ પુરુષવેદનો વધ વિઠેદે, તેવાર પઠી પુરુષ-
વેદ અને હાસ્યાદિક ઠ, એ સાતે પ્રકૃતિ સાથેં લખાવે. તથા જે સ્ત્રીવેદેં શ્રેણી માઢે, તે

પ્રથમ નપુંસકવેદ સ્વપાવી અતરમુહૂર્ત પઠી સ્ત્રીવેદ જ્વપાવે, તેની સાથેજ પુરુષવેદનો વધ વિષ્ણુદેવને પુરુષવેદવધ ઠેઘા પઠી પુરુષવેદ તથા હાસ્યાદિક ઠનો સમકાલે ક્રય કરે. તે જ્યાંલગે ક્રય ન થાય, તિહાંલગે એ વે ગામે ચારને વધે વેદોદયરહિત ઈકોદય વર્તતાને અગ્નીઆર પ્રકૃતિનુ સત્તાસ્થાનક પામીયે, અને તે પુરુષવેદ તથા હાસ્યાદિક પદ્ક, એમ સાત પ્રકૃતિનો સમકાલે ક્રય થયે થકે ચાર પ્રકૃતિનું સત્તાસ્થાનક હોય, એમ પાંચ સત્તાના સ્થાનક, સ્ત્રીવેદે અને નપુંસકવેદે શ્રેણી માહે તેને હોય, અને જે પુરુષવેદે ક્રપકશ્રેણી માહે, તેને હાસ્યાદિક ઠના ક્રયની સાથે પુરુષવેદનો વંધ ટલે તે જાણી તેને ચતુર્વિધવધકાલે અગ્નીઆરનું સત્તાસ્થાનક ન હોય, પુરુષવેદ વિના હાસ્યાદિક પદ્ક ટાલિયે, તેવારે પાંચ પ્રકૃતિનું સત્તાસ્થાનક ન હોય, તે વે સમયોન વે આવલિકા લગે હોય, તેવાર પઠી પુરુષવેદનો ક્રય થયે થકે ચારનું સત્તાસ્થાનક રહે, તે પણ અંતરમુહૂર્ત પર્યંત રહે, તેથી એને પણ અગ્નીઆરનું સત્તાસ્થાનક ટાલી વાકી પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય. એમ ચતુર્વિધ વંધકને વિષે ૨૦-૨૪-૨૧-૧૧-૫-૪ એ ઠ સત્તાનાં સ્થાનક હોય

તથા સેતેમુજાણપંચેવપત્તેઅંપત્તેશ્ચ કે૦ શેષ ત્રિવિધ, દ્વિવિધ અને એકવિધ, એ ત્રણ વધસ્થાનકને વિષે પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે પાંચ પાંચ સત્તાનાં સ્થાનક હોય તિહા ત્રણને વંધે અષ્ટાવીશ, ચોવીશ, એકવીશ, ચાર અને ત્રણ, એ પાંચ સત્તાનાં સ્થાનક હોય. તિહાં પ્રથમનાં ત્રણ સત્તાસ્થાનક તો, ઉપશમશ્રેણીયે હોય, વાકી ચાર અને ત્રણ, એ વે સત્તાનાં સ્થાનક ક્રપકશ્રેણીયે હોય, તે કહી દેલાહે ઠે સંજ્વલના ક્રોધની અંતરકરણ પ્રથમ સ્થિતિ એક આવલિકા માત્ર શેષ ઠતે તેનો વધ, ઉદય અને હરીણા સમકાલે વ્યુદ્ધેદ થાય, તેવાર પઠી માનાદિક ત્રણનો વંધ હોય, તેવારે સંજ્વલના ક્રોધનું પ્રથમ સ્થિતિગત આવલિકામાત્ર અને વે સમયોન વે આવલિકાવધ વસ્તા મૂકીને અન્ય સર્વ ક્રયે ગયુ, અને તે ક્રોધની સત્તા પણ વે સમય જાણી વે આવલિકા માત્ર કાલે ક્રય પામશે તે જ્યાંલગે ક્રય ન જાય ત્યાંલગે ત્રિવિધ વંધે ચાર પ્રકૃતિની સત્તા હોય, અને તે સંજ્વલનો ક્રોધ ક્રયે ગયે થકે ત્રણ પ્રકૃતિનું સત્તાસ્થાનક હોય, તે આંરમુહૂર્ત લગે જાણવુ હવે દ્વિવિધવધે ૨૦-૨૪-૨૧-૩-૨ એ પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય એ માંદેલા ત્રણ તો પૂર્વલી પેરે ઉપશમશ્રેણીયે જાવવાં અને વે સત્તાસ્થાનક, ક્રપકશ્રેણીયે જાવવાં તે પૂર્વોક્ત ક્રોધની પેરે માનને પણ આવલિકામાત્ર પ્રથમ સ્થિતિગત કરે ઠતે સંજ્વલના માનના પણ વંધ, ઉદય અને હરીણા સાથેજ ટલે, તેવારે દ્વિવિધ વધ હોય. તિહાં વે સમયોન વે આવલિકા લગે સંજ્વલમાનની સત્તા હોય, તેવારે ત્રણ પ્રકૃતિનુ સત્તાસ્થાનક જાણવુ, અને પઠી માનને ક્રયે અતરમુહૂર્ત પર્યંત વે પ્રકૃતિનું

સત્તાસ્થાનક જાણતું તથા એકને વધસ્થાનકે પળ પાંચ સત્તાસ્થાનક જાણવાં. તેમધ્યે ત્રણ તો પૂર્વલી પેરે ઉપશમશ્રેણીયે જાવવાં, અને વે ક્ષપકશ્રેણીયે જાવવાં, તે કહે છે જેવારેં સંજ્વલની માયાની પ્રથમસ્થિતિ શ્રાવલિકામાત્ર રહે, તેવારે સંજ્વલની માયાનો વધ, ઉદય અને ઊદીરણા સાથે ટલે, તેવારે એકતું વધસ્થાનક હોય, અને વે સમ-યોન વે શ્રાવલિકા લગે માયાની સત્તા છે, તે જણી વેની સત્તા હોય તેવાર પઠી અંતર-મુહૂર્ત પર્યંત એક લોજની સત્તા હોય એ સર્વ નવમે ગુણઠાળે વર્તતાં જાણવી

चत्वारिंशदधुवुष्टेः के० तथा बंधने व्युत्थेदे एतत्वे बंधने अजावे सूक्ष्मसंपराय गुणगणे
 २०-२४-२१-१, ए चार सत्तानां स्थानक होय, तेमध्ये त्रण तो पूर्वली पेरे उपशम-
 श्रेणीये कहेवा, अने एक सज्जलना लोचनी सत्तानुं स्थानक रूपकश्रेणीये होय, अने
 बंध तथा उदयने अजावे पण उपशातमोह नामा अगीआरमे गुणगणे २०-२४-२१,
 ए त्रण सत्तानां स्थानक होय, एनी जाधना पूर्ववत् जाणवी एम उपशमश्रेणीये अने
 रूपकश्रेणीये सत्तानो सवेध कसो ॥ इति ॥ २४ ॥

दस नव पन्नर साई, बंधोदय सत पयडि ठाणाणि ॥

अणिआणि मोहणिजे, इतोनाम पर बुद्ध ॥ १५ ॥

अर्थ— दसनवपन्नरसाई के० दश, नव अने पदर, बंधोदयसत के० वध, उदय अने सत्ताना स्थानक अनुक्रमे एटले दश वधनां स्थानक, नव उदयना स्थानक अने पदर सत्तानां स्थानक, तेना प्रत्येके जागा अने ते बंधोदय सत्ताने संवेधे पयकिा-
णाणि के० प्रकृतिनां स्थानक ते सर्व मोहणिजे के० मोहनीयकर्मने विषे जणिआणि
के० कहां इती के० हवे अहींआंयकी आगल नामपरबुध के० अपर एटले नामक-
र्मना बंध, उदय अने सत्ता प्रकृतिनां स्थानक तेहना संवेधे जांगा कदेशे ॥
इति समुच्चयार्थ ॥ १५ ॥

अथ नामकर्म्मणि आदौ वधस्थानान्याह ॥ तिहां प्रथम नामकर्म्मना वधस्थान कहे ठे

तेवीस पन्नवीसा, ठवीसा अठवीस गुणतीसा

तीसेगतीस मेग, वधछाणाणि नामस्स ॥ ५६ ॥

अर्थ—पहेलु त्रेवीशनु वधस्थानक, वीजु पञ्चीशनु वधस्थानक, त्रीजु उवीशनु वध-
स्थानक, चोथु अष्टावीशनु वधस्थानक, पाचमु ओगणत्रीशनु वधस्थानक, तीसगतीस
के० ठुं त्रीशनु वधस्थानक, सातमु चतुर्विंशनु वधस्थानक अने आठमु मेग के० एक
प्रकृतिनु वधस्थानक, ए आठ, ५५ ।

होय ए आठ वंस्थानक, ते तिर्यच अने मनुष्याद्विगति प्रायोग्यपणे करीने अनेक प्रकारनां ठे तेमाटें तेमज देखाने ठे.

तिहां तिर्यचगति प्रायोग्य बांधताने सामान्यपणे २३-२५-२६-२७-३०-ए पांच वध-स्थानक होय तेमध्ये प्रथम एकेंद्रिय तिर्यचगति प्रायोग्य २३-२५-२६-ए त्रण वध स्थानक होय, ते कहे ठे. तिहां १ तिर्यचगति, २ तिर्यचानुपूर्वी, ३ एकेंद्रियजाति, ४ औदारिक, ५ तेजस अने ६ कर्मण, ए त्रण शरीर, ७ हुक्मसंस्थान, ८ वर्ण, ९ गध, १० रस, ११ स्पर्श, १२ अगुरुलघु, १३ उपघात, १४ स्थावर, १५ सूक्ष्म अथवा वादर, १६ अपर्याप्त, १७ प्रत्येक अथवा साधारण, १८ अस्थिर, १९ अशुच, २० दोर्जाग्य, २१ अनादेय, २२ अयशःकीर्ति, २३ निर्माण, एवं त्रेवीज प्रकृतिना समुदायतुं पदेहुं वध-स्थानक, ए अपर्याप्ता एकेंद्रिय प्रायोग्य बांधतां तिर्यच तथा मनुष्य मिथ्यादृष्टिने जाणुं. अहींथा जांगा चार उपजे, ते कहे ठे. एक सूक्ष्मपणुं साधारण सहित त्रेवीश बांधे, वीजु सूक्ष्मपणुं प्रत्येक सहित त्रेवीश बांधे, वीजुं वादरपणुं साधारण सहित त्रेवीश बांधे, चोथुं वादरपणुं प्रत्येक सहित त्रेवीश बांधे, एवं चार जागा थाय

तथा ए त्रेवीश प्रकृतिमांहे पराघात अने उन्नास, जेले थके पच्चीश प्रकृतिनु वीजुं वधस्थानक पर्याप्त एकेंद्रिय प्रायोग्य, मिथ्यादृष्टि तिर्यच तथा मनुष्य अने देवता जे एकेंद्रियमांहे जवावाला होय, ते बांधे, अहींथा अपर्याप्ताने स्थानकें पर्याप्त नाम कहेतुअने स्थिर अस्थिरमांहेथी एक तथा शुजाशुजमांहेथी एक तथा यश-अयशमांहेथी एक बांधे अहींथा जांगा वीश उपजे, ते कहे ठे. वादर, पर्याप्त अने प्रत्येकने स्थिर साथे पच्चीश बांधताने एक जांगो तेमज अस्थिर साथे पच्चीश बांधतां वीजो जांगो थाय ते वली शुजाशुजे चार थाय, ते यश अयशे आठ थाय एमज वली वादर पर्याप्त साधारणपणुं बांधतां स्थिर अने अस्थिरें वे जागा थाय, अने शुजाशुजे चार जागा थाय तिहां साधारण साथे यशःकीर्ति न बांधे केमके तिहा अयशनोज वध होय, तेमाटे तथा एमज वली सूक्ष्म पर्याप्त प्रत्येकना चार जांगा थाय, तथा वली सूक्ष्म पर्याप्त साधारण साथे चार जांगा थाय. एम सर्व सत्यायें पच्चीशने वंधें वीश जागा उपजे, ए वीशमांहेला एकेंद्रिय प्रायोग्य देवता जेवारे बांधे, तेवारे तिहा वादर पर्याप्त अने प्रत्येकना आठ जांगा उपजे

हुवे ए पच्चीशमांहे आतप नाम अथवा उद्योत नाम, ए वेमांहेलो एक जेहीथि, तेवारे उदीत प्रकृतिनु वधस्थानक थाय. अहींथा वादर अथवा सूक्ष्मने स्थानके एक वाद-रज लेवो, तथा साधारणने ठामें प्रत्येकज लेवो ए वधस्थानक पर्याप्ता वादर प्रत्येक एकेंद्रिय प्रायोग्य मिथ्यादृष्टि तिर्यच, मनुष्य अने देवता एकेंद्रियमांहे जनार होय, ते बांधे. अहींथा आतप उद्योत साथे स्थिर, अस्थिर, शुच, अशुच, यश अने

अयश, ए प्रकृतिने परावर्त्तं शोल जांगा जाणवा. अहींआं आतप, उद्योत, ते सूक्ष्म, साधारण अने अपर्याप्त साथें न होय तेमाटे ते साथें जांगा न कहेवा तथा यशः-कीर्त्ति पण सूक्ष्म, साधारण अने अपर्याप्त साथे न वांधे अहींआं एक आतप, स्थिर, शुज अने यश वीजो आतप, स्थिर, शुज, अने अयश वीजो आतप, स्थिर, अशुज अने यश चोयो आतप, स्थिर, अशुज अने अयश. पांचमो आतप, अस्थिर, शुज अने यश ठठो आतप, अस्थिर, शुज ने अयश सातमो आतप, अस्थिर, अशुज अने यश आठमो आतप, अस्थिर, अशुज ने अयश, ए आठ जांगे ऐकेंद्रिय पर्याप्त प्रायोग्य आतप साथे ठवीश प्रकृति वांधे, तेमज आठ जांगें उद्योत साथें ठवीश प्रकृति वांधे, एवं शोल जांगा थया. एम एकेन्द्रिय प्रायोग्य वांधतां त्रणे वधस्थानकें थइने चाळीश जांगा थाय

हवे वैन्द्रिय प्रायोग्य वाधताने १५-१९-३० ए त्रण वधस्थानक होय. तिहां २ तिर्य-चद्रिक, ३ वैन्द्रियजाति, ५ आंदारिकद्रिक, ६ तैजस, ७ कार्मेण, ८ हुंमसंस्थान, ए देवदुसंधयण, १० वर्ण, ११ गंध, १२ रस, १३ स्पर्श, १४ अगुरुलघु, १५ उपघात, १६ व्रस, १७ वादर, १८ अपर्याप्त, १९ प्रत्येक, २० अस्थिर, २१ अशुज, २२ दौर्जाग्य, २३ अनादेय, २४ अयशःकीर्त्ति, २५ निर्माण, ए पच्चीश प्रकृतिना समुदाय रूप वधस्थान अपर्याप्त वैन्द्रिय प्रायोग्य मिथ्यादृष्टि मनुष्य तथा तिर्यच वाधे अहींआं अपर्याप्त नामनी साथें शुजाशुजादिक परावर्त्तमान प्रकृतिमाहेली अशुजज वंधाय पण शुज न वधाय, तेथी अहींआं वीजो जांगो कोइ उपजे नहीं मात्र एकज जांगो थाय

हवे ए पूर्वोक्त पच्चीश प्रकृतिने १ पराघात, २ उश्वास, ३ अप्रशस्तविहायोगति, ४ पर्याप्त, ५ दुःस्वर, ए पांच प्रकृति सहित करीयें अने अपर्याप्त रहित करीयें, तेवारें उगणत्रीश प्रकृतिना समुदाय रूप वधस्थानक थाय, ते पर्याप्ता वैन्द्रिय प्रायोग्य मिथ्यादृष्टि जीव वांधे अहींआं थिर, अथिर, शुज अने अशुज, यश ने अयश, ए प्रकृति पर्याप्ता सहित ठे तेथी तेना परावर्त्तें एक शुज साथें तथा एक अशुज साथे, एवं वे जग स्थिरना अने वे अस्थिरना, एवं चार थया. ते चार अयश.कीर्त्ति साथें तथा चार यश कीर्त्ति साथें वांधे, तेवारें आठ जांगा थाय.

ते उगणत्रीश प्रकृतिने उद्योत सहित वांधतां त्रीशनु वधस्थानक ए पण पर्याप्त वैन्द्रिय प्रायोग्य मिथ्यात्वीने होय तिहा पण पूर्वोक्त रीतें जांगा आठ उपजे ए सर्व मली वैन्द्रिय प्रायोग्य त्रण वधस्थानकें थइने जांगा सत्तर थया

तेमज तेन्द्रिय प्रायोग्य पण एज त्रण वधस्थानकें थइने सत्तर जांगा कहेवा, पण तिहां एटहुं विशेष जे वैन्द्रियजातिने वैन्द्रियजाति कहेवी. तेमज चौरिन्द्रिय

પ્રાયોગ્ય પળ એજ ત્રણ વધસ્થાનકેં જાંગા સત્તર કહેવા, અને તેંદ્રિયજાતિને સ્થાનકેં
ચૌરદ્રિય જાતિ કહેવી એમ શરવાલે વિકલેંદ્રિયને વિષે એકાવન જાગા થાય

હવે પંચેંદ્રિયતિર્યંચ પ્રાયોગ્ય વાંધતાં પચ્ચીશ, ડંગણત્રીશ અને ત્રીશ, એ ત્રણ વંધ-
સ્થાનક હોય તિહાં પચ્ચીશ પ્રકૃતિનું વધસ્થાનક અપર્યાપ્ત પંચેંદ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય
મિથ્યાત્વી તિર્યંચ અને મનુષ્ય વાંધે, તે પ્રકૃતિના નામ અપર્યાપ્ત વેંદ્રિય પ્રાયોગ્યની
પેરેં કહેવાં પણ એટલું વિશેષ જે વેંદ્રિયજાતિને સ્થાનકેં પંચેંદ્રિયજાતિ નામ કહેવું
અહીંંઆં જાંગો એકજ પૂર્વલી પેરે અશુભનો જાણવો

તથા ૨ તિર્યંચદ્વિક, ૩ પંચેંદ્રિયજાતિ, ૫ ઔદારિકદ્વિક, ૬ તેજસ, ૭ કાર્મણ,
૮ ઠ સંઘયણમાંહેલું એક સંઘયણ, ૯ ઠ સંસ્થાનમાંહેલું એક સંસ્થાન, ૧૩ વર્ણચતુષ્ક,
૧૪ અશુભલુ, ૧૫ ઉપઘાત, ૧૬ પરાઘાત, ૧૭ ઉશ્વાસ, ૧૮ સ્વગતિ એ માંહેલી એક
સ્વગતિ, ૧૯ ત્રસ, ૨૦ ઘાદર, ૨૧ પર્યાપ્ત, ૨૨ પ્રત્યેક, ૨૩ સ્થિર અને અસ્થિરમાંહેલી
એક, ૨૪ શુભ અને અશુભમાંહેલી એક, ૨૫ સૌજાગ્ય અને દૌર્જાગ્ય માંહેલી એક,
૨૬ સુસ્થિર અને અસ્થિર માંહેલી એક, ૨૭ આદેય અને અનાદેય માંહેલી એક, ૨૮ યશ કર્ત્તિ
અને અયશ કીર્ત્તિમાંહેલી એક અને ૨૯ નિર્માણ, એ ડંગણત્રીશ પ્રકૃતિનું વધ-
સ્થાનક પર્યાપ્ત પંચેંદ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય મિથ્યાત્વી અને સાસ્ત્રાદની ચારે ગતિના જીવ
વાધે. અહીંંઆં એટલું વિશેષ જે સાસ્ત્રાદનીને સંઘયણ તથા સંસ્થાન પાંચ પાંચમાંહેલું
એકેક કહેવું કેમકે હુંસસ્થાન તથા ઠેવઠા સંઘયણનો વધ, સાસ્ત્રાદન ગુણગણે
નથી માટે એ વધસ્થાનકેં (૪૬૦૦) જાગા ઉપજે, તે દેખાએ ઠે ઠ સંઘયણમાંહેલી
એક સંઘયણના વંધ સાથે ડંગણત્રીશ પ્રકૃતિ વાંધતાં એક જાંગો થાય, તેવા ઠ
સંઘયણે ઠ જાંગા થાય તે વલી એકેકા સંસ્થાનના વંધ સાથે ઠ ઠ જાગા લેતા ઠ
સંસ્થાનના ઠત્રીશ જાંગા થાય, તે ઠત્રીશ જાગા શુભસ્વગતિ સાથેં યથા તેમજ અશુભ-
સ્વગતિના ઠત્રીશ મેલવતા ૭૨ જગ થાય તે વલી સ્થિર અને અસ્થિર સાથેં વમણા કરતા
(૧૪૪) થાય તે વલી શુભ અશુભ સાથેં વમણા કરતાં (૭૦૦) થાય તે વલી સુસ્થિર
તથા અસ્થિર સાથે વમણા કરતા (૫૭૬) થાય તે સૌજાગ્ય તથા દૌર્જાગ્ય સાથે વમણા
કરતા (૧૧૫૨) થાય તે આદેય અનાદેય સાથેં વમણા કરતાં (૨૩૦૪) થાય એ
(૨૩૦૪) યશ સાથે તથા (૨૩૦૪) અયશ સાથેં વાધતા થાય વેદુ મલીને
(૪૬૦૦) થાય એ જાગા સન્નિપંચેંદ્રિય તિર્યંચગતિ પ્રાયોગ્ય ડંગણત્રીશ પ્રકૃતિને
પેરે થાય નિહા વિશેષ આશ્રયીને સાસ્ત્રાદન આશ્રયી વાધતો વિચારિયે, તેવારે તે
સાસ્ત્રાદની હુંસસ્થાન અને વેવઠુ સંઘયણ ન વાધે, માટે પાંચ સંઘયણને પાંચ
જાગા પડી સાત વાર પૂર્વલી પેરે વમણા કરીયે, તેવારે

(३१००) जांगा थाय पण ए जांगा तेहीज (४६००) माहेला जाणवा, तेमाटे जूदा गणवा नहीं

ते उंगणत्रीश प्रकृतिने उद्योत नामकर्मसहित बांधतां त्रीश प्रकृतिनु वधस्थानक थाय अहींआं पण उंगणत्रीश प्रकृतिने वधें जे (४६००) जांगा उपना तेदलाज उद्योतने साथें जेलीने गणतां थाय एम पंचेंद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य त्रण वंधस्थानके थडने (९११९) जांगा थाय

हवे मनुष्यगति प्रायोग्य बांधतां पच्चीश, उंगणत्रीश, अने त्रीश, ए त्रण वंधस्थानक होय तिहां जांगा कहे ठे तिहां पच्चीशनु वधस्थानक, अपर्याप्त मनुष्य प्रायोग्य बांधे, तिहां जांगो एक, तिर्यचना पच्चीश, प्रकृतिना वधनी पेरे लेवो. पण एतलु विशेष जे तिर्यंचद्रिकने ठामे मनुष्यद्रिक कहेतु तथा बीजु उंगणत्रीश प्रकृतिनु वधस्थानक मिथ्यात्वी, साखादनी, मिश्रदृष्टि तथा अविरति सम्यक्दृष्टि, ए चार बांधे, तिहा मिथ्यात्वी तथा साखादनी चारे गतिना जीव बांधें, अने मिश्र तथा अविरति सम्यक्दृष्टि तो देवता नारकीज बांधे, एने विपे पण जेम पंचेंद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य उंगणत्रीश प्रकृतिना वधस्थानकने विपे जागा (४६००) कह्या, तेमज कहेवा पण एतलु विशेष जे ए माहेलाज साखादनीने (३१००) जांगा कहेवा तथा मिश्रदृष्टि अने सम्यक्दृष्टि देव, नारकी बांधे, ते नव नामकर्मनी ध्रुव-वधि प्रकृति, १० मनुष्यगति, ११ मनुष्यानुपूर्वी, १२ पंचेंद्रियजाति, १४ औदारिकद्रिक, १५ समचतुरस्रसंस्थान, १६ वज्ररूपजनाराचसंघयण, १७ पराघात, १८ उश्वास, १९ शुजखगति, २० त्रस, २१ वादर, २२ पर्याप्त, २३ प्रत्येक, २४ स्थिर अस्थिरमाहेली एक, २५ शुज अशुज माहेली एक, २६ सुजग, २७ सुखर, २८ आदेय, २९ यश अने अयशमाहेली एक, ए उंगणत्रीशने वधे जांगा आठ उपजे केमके अहीं प्रथम संघयण प्रथम संस्थान बिना बीजा पांच संघयण तथा पांच संस्थाननो वध नथी, तथा अशुजखगति, दौर्जाग्य, दु खर अने अनादेयनो वंध नथी, तेथी तेना विकटपे जागा न उपजे, बाकी शुज अशुज साथे एकेक ते वली स्थिर तथा अस्थिर साथें वे वे अने यश अयश साथे चार चार, एवं आठ आठ जांगा एकेक गुणठाणे थाय, पण ते सर्व पूर्वला (४६००) माहेलाज जाणवा

ते उंगणत्रीश प्रकृतिमध्ये तीर्थकरनामकर्म जेलीयें, तेवारें त्रीश प्रकृतिनु वंधस्थानक थाय ते मनुष्य प्रायोग्य देवता तथा नारकी जे सम्यक्दृष्टि होय, ते बांधे. तिहां पण जांगा आठ थाय, जे जणी तीर्थकरनामकर्मनो वध, मिथ्यात्वादिक त्रण गुणठाणे न होय, तेथी त्रीश प्रकृतिने वधें अधिक जागा न थाय, एम मनुष्यगति प्रायोग्य त्रण वधस्थानकें थडने (४६१९) जांगा थाय.

પ્રાયોગ્ય પણ એજ વ્રણ વધસ્થાનકેં જાંગા સત્તર કહેવા, અને તેંદ્રિયજાતિને સ્થાનકેં
ચૌરિદ્રિય જાતિ કહેવી એમ શરવાલે વિકલેંદ્રિયને વિષે એકાવન જાંગા થાય

હવે પચેંદ્રિયતિર્યંચ પ્રાયોગ્ય વાંધતાં પચીશ, ઝંગણત્રીશ અને ત્રીશ, એ ત્રણ વધ-
સ્થાનક હોય તિહા પચીશ પ્રકૃતિનું વધસ્થાનક અપર્યાપ્ત પચેંદ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય
મિથ્યાત્વી તિર્યંચ અને મનુષ્ય વાધે, તે પ્રકૃતિનાં નામ અપર્યાપ્ત વેંદ્રિય પ્રાયોગ્યની
પેરેં કહેવાં પણ એટલુ વિશેષ જે વેંદ્રિયજાતિને સ્થાનકેં પચેંદ્રિયજાતિ નામ કહેવું
અહીંયાં જાંગો એકજ પૂર્વલી પેરે અશુજનો જાણવો

તથા ૧ તિર્યંચદ્વિક, ૨ પચેંદ્રિયજાતિ, ૫ ઔદારિકદ્વિક, ૬ તૈજસ, ૭ કર્મણ,
૮ ઠ સંઘયણમાંહેલું એક સંઘયણ, ૯ ઠ સસ્થાનમાંહેલુ એક સસ્થાન, ૧૩ વર્ણચતુષ્ક,
૧૪ અગુરુલઘુ, ૧૫ હપઘાત, ૧૬ પરાઘાત, ૧૭ હશ્વાસ, ૧૮ સ્વગતિ એ માહેલી એક
સ્વગતિ, ૧૯ વ્રસ, ૨૦ વાદર, ૨૧ પર્યાપ્ત, ૨૨ પ્રત્યેક, ૨૩ સ્થિર અને અસ્થિરમાંહેલી
એક, ૨૪ શુજ અને અશુજમાંહેલી એક, ૨૫ સૌજાગ્ય અને દૌર્જાગ્ય માહેલી એક,
૨૬ સુસ્વર હ્રસ્વર માહેલી એક, ૨૭ આદેય અને અનાદેય માહેલી એક, ૨૮ યશ.કર્તિ
અને અયશ કીર્તિમાંહેલી એક અને ૨૯ નિર્માણ, એ ઝંગણત્રીશ પ્રકૃતિનુ વધ-
સ્થાનક પર્યાપ્ત પચેંદ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય મિથ્યાત્વી અને સાસ્વાદની ચારે ગતિના જીવ
વાધે. અહીંયાં એટલુ વિશેષ જે સાસ્વાદનીને સંઘયણ તથા સંસ્થાન પાંચ પાંચમાંહેલું
એકેક કહેવું કેમકે હુન્નસસ્થાન તથા ટેવઠા સંઘયણનો વધ, સાસ્વાદન ગુણઘણે
નથી માટે એ વધસ્થાનકે (૪૬૦૭) જાંગા હપજે, તે દેખાને ટે, ઠ સંઘયણમાંહેલી
એક સંઘયણના વધ સાથે ઝંગણત્રીશ પ્રકૃતિ વાધતાં એક જાંગો થાય, તેવા ઠ
સંઘયણે ઠ જાંગા થાય તે વલી એકેકા સસ્થાનના વધ સાથે ઠ ઠ જાંગા લેતા ઠ
સસ્થાનના ઠત્રીશ જાંગા થાય, તે ઠત્રીશ જાંગા શુજસ્વગતિ સાથેં થયા તેમજ અશુજ-
સ્વગતિના ઠત્રીશ મેલવતા ૩૨ જગ થાય તે વલી સ્થિર અને અસ્થિર સાથેં વમણ કરતાં
(૧૪૪) થાય તે વલી શુજ અશુજ સાથેં વમણ કરતાં (૭૦૦) થાય. તે વલી સુસ્વર
તથા હ્રસ્વર સાથેં વમણ કરતાં (૫૭૬) થાય તે સૌજાગ્ય તથા દૌર્જાગ્ય સાથેં વમણ
કરતા (૧૧૫૨) થાય તે આદેય અનાદેય સાથેં વમણ કરતાં (૨૩૦૪) થાય એ
(૫૩૦૪) યશ સાથેં તથા (૨૩૦૪) અયશ સાથેં વાંધતાં થાય વેદુ મલીને
(૪૬૦૮) થાય એ જાંગા સન્નિપચેંદ્રિય તિર્યંચગતિ પ્રાયોગ્ય ઝંગણત્રીશ પ્રકૃતિને
વાધે થાય તિહા વિશેષ આશ્રયીને માસ્વાદન આશ્રયી વાંધતો વિચારિયેં, તેવારે તે
સાસ્વાદની હુન્નસસ્થાન અને વેવઠુ સંઘયણ ન વાંચે, માટે પાંચ સંઘયણને પાંચ
સસ્થાન સાથે ગુણતા ૭૫ થાય પઠી સાત વાર પૂર્વલી પેરેં વમણ કરીયેં, તેવારેં

(३१००) जांगा थाय पण ए जांगा तेहीज (४६००) मांहेला जाणवा, तेमाटे जूदा गणवा नहीं

ते उंगणत्रीश प्रकृतिने उद्योत नामकर्मसहित बांधतां त्रीश प्रकृतिनु वधस्थानक थाय. अर्हीआं पण उंगणत्रीश प्रकृतिने वधें जे (४६००) जांगा उपना तेटलाज उद्योतने साथें जेखीने गणतां थाय एम पंचेद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य त्रण वधस्थानके यइने (९११७) जांगा थाय

हवे मनुष्यगति प्रायोग्य बाधतां पच्चीश, उंगणत्रीश, अने त्रीश, ए त्रण वंध-स्थानक होय तिहां जांगा कहे ठे तिहां पच्चीशनु वधस्थानक, अपर्याप्त मनुष्य प्रायोग्य बांधे, तिहां जांगो एक, तिर्यचना पच्चीश, प्रकृतिना वधनी पेरे लेवो. पण एटलु विशेष जे तिर्यंचद्रिकने ठामे मनुष्यद्रिक कहेबु. तथा बीजु उंगणत्रीश प्रकृतिनु वधस्थानक मिथ्यात्वी, सास्वादनी, मिश्रदृष्टि तथा अविरति सम्यक्दृष्टि, ए चार बांधे, तिहां मिथ्यात्वी तथा सास्वादनी चारे गतिना जीव बांधे, अने मिश्र तथा अविरति सम्यक्दृष्टि तो देवता नारकीज बांधे, एने विपे पण जेम पंचेद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य उंगणत्रीश प्रकृतिना वधस्थानकने विपे जांगा (४६००) कहा, तेमज कहेवा पण एटलु विशेष जे ए मांहेलाज सास्वादनीने (३१००) जांगा कहेवा. तथा मिश्रदृष्टि अने सम्यक्दृष्टि देव, नारकी बांधे, ते नव नामकर्मनी ध्रुव-वधि प्रकृति, १० मनुष्यगति, ११ मनुष्यानुपूर्वी, १२ पंचेद्रियजाति, १४ औदारिकद्रिक, १५ समचतुरस्रसंस्थान, १६ वज्ररूपचनाराचसंघयण, १७ पराघात, १८ उश्वास, १९ शुजखगति, २० त्रस, २१ वादर, २२ पर्याप्त, २३ प्रत्येक, २४ स्थिर अस्थिरमांहेली एक, २५ शुज अशुज मांहेली एक, २६ सुजग, २७ सुखर, २८ आदेय, २९ यश अने अयशमांहेली एक, ए उंगणत्रीशने वंधे जांगा आठ उपजे केमके अर्ही प्रथम संघयण प्रथम संस्थान बिना बीजा पांच संघयण तथा पांच संस्थाननो वध नहीं, तथा अशुजखगति, दौर्जाग्य, दुःस्वर अने अनादेयनो वंध नहीं, तेथी तेना विकटपे जांगा न उपजे, वाकी शुज अशुज साथे एकेक ते बली स्थिर तथा अस्थिर साथें वे वे अने यश अयश साथें चार चार, एवं आठ आठ जांगा एकेक गुणठाणे थाय, पण ते सर्व पूर्वला (४६००) मांहेलाज जाणवा

ते उंगणत्रीश प्रकृतिमध्ये तीर्थकरनामकर्म जेखीयें, तेवारे त्रीश प्रकृतिनु वंधस्थानक थाय ते मनुष्य प्रायोग्य देवता तथा नारकी जे सम्यक्दृष्टि होय, ते बांधे. तिहां पण जांगा आठ थाय, जे जणी तीर्थकरनामकर्मनो वध, मिथ्यात्वादिक त्रण गुणठाणे न होय, तेथी त्रीश प्रकृतिने वधें अधिक जांगा न थाय, एम मनुष्यगति प्रायोग्य त्रण वधस्थानकें यइने (४६१७) जांगा थाय.

हवे देवगति प्रायोग्य बांधतां अष्टावीश, उगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ॥ चार वधस्थानक होय ते पंचेन्द्रिय तिर्यंच तथा मनुष्य बांधे. तिहां १ देवद्विक, ३ पंचेन्द्रियजाति, ५ वैक्रियद्विक, १४ ध्रुवबंधिनी नव प्रकृति, १५ समचतुरस्रस्थान, १६ शुजखगति, २० त्रसचतुष्क, २१ पराघात, २२ उश्वास, २३ स्थिर अथवा अस्थिर, २४ शुज अथवा अशुज, २५ सुजग, २६ सुस्तर, २७ आदेय, २८ यश कीर्ति अथवा अयश कीर्ति, ९ अष्टावीश प्रकृतिना समुदाये बांधता अष्टावीशनु वधस्थानक कहीये ए वधस्थानक मिथ्यात्वशी मानीने देशविरति गुणगणा लगेना मनुष्य, तिर्यंच बांधे, अने ते पठी ठप्पा गुणगणें एकला मनुष्य पण बांधे. अहीआं स्थिर अथवा अस्थिर, शुज अथवा अशुज, यश अने अयशने परावर्त्तें आठ जागा थाय, तथा अप्रमत्त अने अपूर्वकरण गुणगणावाला मनुष्य पण बांधे, परंतु तिहां स्थिर, शुज अने यशज बांधे, अहीआ सर्व शुजज बांधाय, माटें एकज जागो उपजे, ते पण ए आठ माहेलोज ठे माटें पृथक् गणवो नहीं

ते अष्टावीशमाहे जिननाम जेलता ओगणत्रीश प्रकृतिनु वधस्थानक देव प्रायोग्य, ते अविरति सम्यक्दृष्टि, देशविरति तथा प्रमत्त मनुष्यज बांधे तिहां पण स्थिर, अस्थिर, शुज, अशुज, यश अने अयशने परावर्त्तें आठ जागा थाय वली ए उगणत्रीशनु वधस्थानक एकली स्थिरादिक शुज प्रकृतिर्यें सहित अप्रमत्त अने अपूर्वकरणवालो मनुष्य पण बांधे. तिहा एकज जागो थाय, ते तदतरभूत जाणवो

तथा ते अष्टावीशमाहे आहारद्विक जेलीये अने जिननाम जेलीये नहीं, तेवारे त्रीश प्रकृतिनु वधस्थानक देवगति प्रायोग्य अप्रमत्त तथा अपूर्वकरण गुणगणावालो मनुष्यज बांधे ते पण स्थिर, शुज अने यशज बांधे पण अस्थिर, अशुज अने अयश न बांधे, तेमाटे तिहां पण एकज जागो थाय

तथा ते त्रीशमाहे वली जिननाम जेलीये, तेवारे एकत्रीश प्रकृतिनु वधस्थानक देव प्रायोग्य अप्रमत्त अने अपूर्वकरणवालो मनुष्यज बांधे अहीआ पण शुज प्रकृतिनोज वध ठे, तेमाटें एकज जागो होय एम सर्व मलीने देवगति प्रायोग्य चारे वधस्थानक यज्ञने अढार जागा थाय हवे नरकगति प्रायोग्य जागा कहे ठे.

हवे नरकगति प्रायोग्य बांधताने एकज अष्टावीश प्रकृतिनु वधस्थानक होय ॥ नरकद्विक, ३ पंचेन्द्रियजाति, ५ वैक्रियद्विक, ६ दुरुसस्थान, ७ पराघात, ८ उश्वास, ९ अशुजविद्यायोगति, १० त्रस, ११ वादर, १२ पर्याप्त, १३ प्रत्येक, १४ अस्थिर, १५ अशुज, १६ दोर्जाग्य, १७ उ स्तर, १८ अनादेय, १९ अयश. कीर्ति, २० नामध्रुवबंधिनी नव प्रकृति, ९ अष्टावीश प्रकृतिनु वधस्थानक पंचेन्द्रिय तिर्यंच तथा मनुष्य मिथ्यात्व गुणगणा-

वाला बांधे अर्हीआं सर्व परावर्त्तमान मांहेली अशुचप्रकृतिज बांधे, माटें विकटप नर्ही, तेथी जागो पण एकज होय

हवे देवगति प्रायोग्य बंध व्युत्पेद पामे थके पण अपूर्वकरणना सातमा जागधी मांमीने सूक्ष्मसपराय गुणगणाना अंत पर्यंत पण एकज यश कीर्ति नामकर्मनी प्रकृतिने एकला मनुष्य बांधे तिहां एकनु बंधस्थानक लेवु ॥ इति समुच्चयार्थ ॥२६॥

॥ अथैकस्मिन् बंधस्थाने कति जंगा·सर्वसंख्याया· स्युरित्याह ॥

॥ हवे कया बंधस्थानकें केटला जांगा, सर्व सरयाये होय, ते कहे ठे ॥

चउ पणवीसा सोलस, नव वाण उई सयाय अडयाला ॥

एयालुत्तर ठाया, लसया इक्किक्कि बंध विहि ॥ २७ ॥

अर्थ—अपर्याप्ता एकेंद्रिय प्रायोग्य त्रेवीश प्रकृतिने बंधें चउ के० चार जांगा होय, तथा पच्चीशने बंधे एकेंद्रिय प्रायोग्य वीश, वैद्रिय प्रायोग्य एक, तैद्रिय प्रायोग्य एक, चौरिद्रिय प्रायोग्य एक, पंचेंद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य एक, अने मनुष्य प्रायोग्य एक, एवं पच्चीशने बंधे पणवीसा के० पच्चीश जांगा होय, तथा एकेंद्रिय ठवीशने बंधें सोलस के० शोल जांगा होय, तथा देव प्रायोग्य अष्टावीशने बंधें आठ जांगा अने नरक प्रायोग्य अष्टावीशने बंधे एक जागो, एवं अष्टावीशने बंधे नव के० नव जांगा होय तथा वैद्रिय प्रायोग्य आठ, तैद्रिय प्रायोग्य आठ, चौरिद्रिय प्रायोग्य आठ, पंचेंद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य ठेतालीशने ने आठ, पंचेंद्रियमनुष्य प्रायोग्य ठेतालीशने ने आठ अने देव प्रायोग्य आठ, एवं सर्व मली उगणत्रीश प्रकृतिना बंधस्थानकें वाणउईसयायअडयाला के० वाणुसं ने अकतालीश जांगा होय, तथा वैद्रिय प्रायोग्य आठ, तैद्रिय प्रायोग्य आठ, चौरिद्रिय प्रायोग्य आठ, पंचेंद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य ठेतालीशने ने आठ, मनुष्य प्रायोग्य आठ अने देव प्रायोग्य एक, एवं सर्व मलीने त्रीश प्रकृतिने बंधस्थानकें एयालुत्तरठायालसया के० ठेतालीशने ने एकतालीश जागा थाय, अने एकत्रीश प्रकृतिने बंधस्थानकें देव प्रायोग्य, इक्किक्किबंधविहि के० एकविध बंधनो एकज जागो होय ए सर्व मली आठे बंधस्थानकें थइने नामकर्मना (१३९४५) तेर हजार, नवसे ने पिस्तालीश जांगा थाय ए नामकर्मना जागा कहा इति समुच्चयार्थ ॥२७॥

॥ अथ उदयस्थानान्याह ॥ हवे नामकर्मना वार उदयस्थानक कहे ठे ॥

वीसिगवीसा चउवी, स गाउ एगाहि याय इगतीसा ॥

उदयठाणाणि जवे, नव अठय हुंति नामस्स ॥ २८ ॥

अर्थ—वीसिगवीसा के० प्रथम वीश प्रकृतिनु उदयस्थानक, वीजु एकवीशनु

ઉદયસ્થાનક, તેવાર પઠી ચત્તવીસગાઉણાહિયાયફગતીસા કે૦ ચોવીશ પ્રકૃતિના ઉદયસ્થાનકથી માંકીને એકેક પ્રકૃતિયે અધિક કરતાં નિરંતરપણે એકત્રીશ પ્રકૃતિ લગે આઠ, ઉદયઘાણાણિજવે કે૦ ઉદયના સ્થાનક હોય, ઇટલે ચોવીશનુ, પચ્ચીશનુ, ઠવીશનુ, સત્તાવીશનુ, અઠાવીશનુ, ઊગણત્રીશનુ, ત્રીશનુ અને એકત્રીશનુ, એ આઠ થયા, અને વે પૂર્વેલા મલી દશ ઉદયસ્થાનક થયાં, તથા અગીઆરમુ નવ કે૦ નવ પ્રકૃતિનુ ઉદયસ્થાનક અને ચારમું અઘ્ય કે૦ આઠ પ્રકૃતિનુ ઉદયસ્થાનક, એ ચાર ઉદયસ્થાનક, હુતિ નામસ્સ કે૦ નામકર્મનાં હોય ॥ ઇત્યદ્ધાર્થઃ ॥ ૧૭ ॥ હવે એનુ વિવરણ લખિયેં ટેયે.

અહીંઆં એકંદ્રિયાદિકની અપેક્ષાએ અનેક જાંગા ઉપજે, તે દેખાહે ટે તિહા એકંદ્રિયને એકવીશ, ચોવીશ, પચ્ચીશ, ઠવીશ અને સત્તાવીશ, એ પાંચ ઉદયસ્થાનક હોય તિહાં ૧ તૈજસ, ૨ કાર્મેણ, ૩ અગુરુલધુ, ૪ સ્થિર, ૫ અસ્થિર, ૬ શુન્ન, ૭ અશુન્ન, ૮ વર્ણ, ૯ ગંધ, ૧૦ રસ, ૧૧ સ્પર્શ, ૧૨ નિર્માણ, એ ચાર પ્રકૃતિનો ઉદય ધ્રુવ ટે તેમાટેં એ નામકર્મની ધ્રુવોદયિકા ચાર પ્રકૃતિ તેરમા ગુણઠાણા લગે ઉદય આશ્રીને સર્વ જીવને હોય, માટેં સર્વત્ર લેવી, અને ૨ તિયંચદ્રિક, ૩ સ્થાવર, ૪ એકંદ્રિયજાતિ, ૫ વાદર અથવા સૂક્ષ્મ, પર્યાસ અથવા અપર્યાસ, ૬ દૌર્જાગ્ય, ૭ અનાદેય, ૮ યશઃકીર્તિ અથવા અયશ કીર્તિ, એ નવ પ્રકૃતિ, પૂર્વોંક ચાર પ્રકૃતિમાંહે જેલીયે, તેવારે એક-વીશ પ્રકૃતિનુ ઉદયસ્થાનક, એકંદ્રિય જીવને પૂર્વેલા જવનુ શરીર મૂક્યા પઠી જિહાં લગે આગલે જદ્ધ અવતર્યા નથી તેને વચાલેં જાણવો, ઇટલે જવને અપાંતરાલેં વર્તતા એકંદ્રિયને હોય અહીં જાંગા પાંચ ઉપજે, તે કહે ટે એક સૂક્ષ્મ પર્યાસ સાથે એકવીશને ઉદયે, વીજો વાદર પર્યાસ સાથે એકવીશને ઉદયે, એ વે જાંગા પર્યાસના થયા, તેમજ વલી અપર્યાસ સાથે પણ વે જાંગા થાય એ ચાર જાંગા થયા, તેમાહેલા સૂક્ષ્મ પર્યાસ અને સૂક્ષ્મઅપર્યાસ તથા વાદર અપર્યાસ, એ ત્રણ જાંગા તો અયશ.કીર્તિ સાથેં હોય, પણ તિહાં યશ.કીર્તિનો ઉદય ન હોય “ ણોસુદુમતિગે-ણજસ ” એ વચનથી જાણવુ અને વાદર પર્યાસ સાથેં યશ.કીર્તિ સહિત એકવીશને ઉદયે એક જાગો તથા અયશ કીર્તિ સહિત એકવીશને ઉદયે વીજો જાંગો, એ વે જાંગા પૂર્વેલા ત્રણ જાંગા સાથેં મેલવતાં પાંચ જાંગા થાય અહીંઆ જો જીવ, આગલેં પોતાને યોગ્ય સર્વેં પર્યાસિ પૂર્ણ કરશે, તેને યોગ્યપણેં કરી લલિધિ આશ્રયીને જવાત-રાલેં પણ પર્યાસો કહીયેં અહીંઆ લલિધિ પર્યાસાનીજ વિવદ્ધા જાણવી

તેવાર પઠી તે શરીરસ્થને તે એકવીશ પ્રકૃતિના ઉદયમાંહે એક ઔદારિક શરીર, વીજુ હુમ્મસસ્થાન, ત્રીજું ઉપધાત, ચોથો પ્રત્યેક અથવા સાધારણ, એ ચાર પ્રકૃતિ ફેપીયેં, અને એક તિયંચની આનુપૂર્વી કાઢીયેં, તેવારે ચોવીશ પ્રકૃતિનુ ઉદયસ્થાનક

होय अर्हीआं पूर्वोक्त पांच जांगाने प्रत्येक तथा साधारण साथें वे गुणा करीये, तेवारे दश जांगा थाय तेमाहे एक जागो वैक्रियनो जेल्लीयें, जे जणी वादर वायुकाय वैक्रियशरीर करे ठे तिहा पण चोवीशनो उदय होय, पण एटलु विशेष जे ओदारिकशरीरने स्थानके वैक्रियशरीर कहेबु तिहां वादर, प्रत्येक, पर्याप्त अने अयश.कीर्त्ति साथे एकज जागो होय, जे जणी तेउकाय तथा वायुकायने साधारण तथा यश कीर्त्तिनो उदय न होय, तेथी तेना जांगा न उपजे एम सर्व मलीने चोवीशने उदये अगीश्वार जागा थाय.

तेवार पठी ते शरीर पर्याप्ताने चोवीशना उदयमाहे पराघातनो उदय जेल्लीये, तेवारे पच्चीश प्रकृतिनो उदय थाय ए उदय शरीर पर्याप्त पूरी कत्या पठी होय तिहां वादर पर्याप्त साथें प्रत्येक तथा साधारण गुणता वे जांगा थाय, ते यश.कीर्त्ति तथा अयश.कीर्त्ति साथे गुणता चार जांगा थाय तेमज वादरने स्थानके सूक्ष्म साथे प्रत्येक अने साधारणना विकल्पे वे जागा थाय ए वे जांगे एकली अयश कीर्त्तिज लाजे, पण यश.कीर्त्ति न लाजे, माटें तेना जांगा न लेवा एवं ठ जागा थया तथा वादर वायुकायने वैक्रिय करता शरीर पर्याप्तिये पर्याप्ता थया पठी पराघातनो उदय जेलता पण पच्चीश प्रकृतिनु उदयस्थानक लाजे, तिहा पण पूर्वली पेरे एकज जांगो होय एम सर्व मली पच्चीशने उदयें सात जांगा थाय

तथा श्वासोश्वासपर्याप्तिये करी पर्याप्ता थया पठी ते पच्चीशना उदय माहे वली श्वासोश्वासनो उदय जेल्लीयें, तेवारे ठवीश प्रकृतिनु उदयस्थानक थाय अर्हीआ पण पूर्वली पेरे जांगा ठ थाय, अथवा शरीरपर्याप्ति पर्याप्ताने उश्वासने अनुदये एटले ज्यांसुधी श्वासोश्वास पर्याप्ति पूर्ण न थाय, त्यासुधी उश्वासना उदय विना उद्योतनो उदय होय, तेवारे पण ठवीशनु उदयस्थानक थाय तिहा वादरने उद्योत सहित ठवीशने उदये प्रत्येक साथे एक जागो, तेमज साधारण साथे वीजो जागो, ते वे जांगा यश कीर्त्ति साथे लेवा, तथा तेहिज वे जागा अयश.कीर्त्ति साथें लेवा. एम चार जांगा थाय तथा उद्योतने स्थानकें आतपनो उदय जेलतां पण ठवीशनु उदयस्थानक थाय तिहां प्रत्येकने यश तथा अयशे करी वे जांगा थाय, केमके आतप ते पृथ्वीकायमाहेज होय, माटें एक प्रत्येकज लीधो अने उद्योत तो वनस्पतिमाहे पण होय, माटे तिहा प्रत्येक अने साधारण वेहु लीधा, तथा आतप अने उद्योतनो उदय ते वादरनेज होय, पण सुक्ष्मनं न होय, माटे अर्हीआ सूक्ष्मनो उदय न लीधो, तथा वादर वायुकायने वैक्रिय करता श्वासोश्वास पर्याप्तिये करी पर्याप्ता वायुकायने ते पच्चीश प्रकृति मूच्यें उश्वासनो उदय जेलतां ठवीशनो उदय

होय. तिहां जांगो एक जाणवो केमके वायुकायने आतप, उद्योत तथा यश कीर्त्तिनो उदय पण नथी तेमाटे अर्ही बीजा जागा न पामीये एम ठवीश प्रकृतिने उदये सर्व मली तेर जागा थाय

तथा ते आसोआस पर्याप्तिये करी पर्याप्ताने आसोआस सहित ठवीशना उदयमाहे आतप तथा उद्योत, ए वे माहेला एकेकनो उदय जेखतां सत्तावीशनो उदय थाय. तिहा पूर्वली पेरे ठवीशना उदयमाहे उद्योत जेखता चार अने आतप जेखता वे, एवं ए जागा जे पूर्व कहा, तेज अर्ही पण जाणवा जे जणी कलु ठे के, “ एण्दिय उदयेसु, पचयएकार सत्तेरसय ॥ ठउ कमसो जगा, वायाल हुति सदेवि ॥ ” एम एकंडियना उदयस्थानकने विपे एकवीशना उदये पाच, चोवीशना उदये अग्नीआर, पचीशना उदये सात, ठवीशना उदये तेर अने सत्तावीशना उदये ठ, ए रीते पांच उदयस्थानके थइ सर्व मली वेतालीश जागा होय

हवे वेंडियनी एकवीश, ठवीश, अछावीश, उंगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए ठ उदयस्थानक होय तिहां जागा कहे ठे

तिहा २ तिर्यंच्छिक, ३ वेंडियजाति, ४ व्रस, ५ वादर, ६ पर्याप्त, ७ वौर्त्तग्य, ८ अनवेद्य, ९ यश कीर्त्ति अथवा अयश कीर्त्ति, ए नव प्रकृति थइ एनी साथे वार ध्रुवोदयी प्रकृति मेलवता एकवीश प्रकृतिनु उदयस्थानक विचालें विप्र-हृगतियें वर्त्तता जवने अपातराखगतिये वेंडिय जीवने होय अर्हीआ अप-र्याप्ता साथे अयश.कीर्त्ति लेता जांगो एक थाय, तथा पर्याप्ता साथे यश कीर्त्ति अने अयश.कीर्त्ति लेता वे जागा पर्याप्ताना थाय एवं सर्व मली त्रण जागा थाय.

हवे ते वेंडियने स्वस्थाने अवतत्या पठी ते पूर्वोक्त एकवीश प्रकृतिना उदयस्था-नक माहेथी तिर्यगानुपूर्वी काढीये, अने औदारिककृदिक, हुडसस्थान, ठेवहु संघषण, उपघात अने प्रत्येक, ए ठ प्रकृति जेखीये, तेवारे ठवीश प्रकृतिनु उदयस्थानक होय. अर्हीआं पण पूर्वली पेरे जागा त्रण थाय

तेवार पठी शरीर पर्याप्तिये पर्याप्ताने पराघात तथा अशुजखगति, ए वे प्रकृतिनो उदय वधे, तेवारे अछावीश प्रकृतिनु उदयस्थानक थाय अर्हीआ यश कीर्त्ति तथा अयश कीर्त्तियें करीने जांगा वे थाय, केम के अशुजखगतिये अपर्याप्त नामनो उदय न होय, ते माटे तेनो एक जागो पूर्वोक्त त्रण माहेथी टखे शेप वे जाग होय

ते वली आसोआस पर्याप्तिये पर्याप्ता थया पठी आसोआसनो उदय वधे, तेवारे उंगणत्रीशने उदये पण तेमज पूर्वोक्त रीते वे जागा होय, अथवा शरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने ते अछावीशना उदयमाहे उश्वासना उदय विना उद्योतनो उदय जेखता

पण उंगणत्रीशनो उदय थाय तिहां पण जांगा वे होय एम उंगणत्रीशने उदयें सर्व मली चार जांगा थाय

ते उश्वास सहित उंगणत्रीश प्रकृतिमाहे सुखर, दुःखर माहेला एकनो उदय ज्ञेयतां त्रीशनो उदय थाय अर्हीआ यश कीर्त्ति तथा अयश कीर्त्ति साथें जांगा वे, ते वे जांगा सुखरनां अने वे दुःखरना, एवं चार जांगा थाय अथवा श्वासोश्वास पर्याप्तियें करी पर्याप्ताने जिहा लगे जापा पर्याप्ति पूर्ण करी न होय, तिहां लगे वेहु खरना उदय विना उद्योतनो उदय ज्ञेयतां पण त्रीशनु उदयस्थानक होय अर्हीआं यश.कीर्त्ति अने अयश कीर्त्तिना विकल्पे वे जांगा थाय. एम सर्व मली त्रीशने उदयें ठ जांगा थाय

तथा खर सहित त्रीशना उदय माहे उद्योतनो उदय ज्ञेयता एकत्रीशनो उदय जापापर्याप्तियें करी पर्याप्ता जीवने होय अर्हीआं यश, अयश तथा खर अने दुःखरना विकल्पें चार जांगा थाय एम सर्व मलीने एकत्रीशने उदये त्रण, ठवीशने उदयें त्रण, अष्टावीशने उदये वे, उंगणत्रीशने उदयें चार, त्रीशने उदयें ठ, अने एकत्रीशने उदयें चार, एम ठ उदयस्थानक अझे वावीश जांगा वेंडियने तथा तेज वावीश जांगा तेंडियने तेमज चौरिडियने पण तेटलाज उदयस्थानकें अझ वावीश जांगा होय एम विकलेंडिय मध्ये सर्व मलीने जांगा ठाशठ होय

हवे सामान्ये पचेंडिय तिर्यच मध्ये ठ उदयस्थानक होय, ते कहे ठे एकवीश, ठवीश, अष्टावीश, उंगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए ठ उदयस्थानक होय तिहां १ तिर्यचद्रिक, ३ पचेंडियजाति, ४ त्रस, ५ वावर, ६ पर्याप्त अने अपर्याप्तमाहेली एक, ७ सौजाग्य अने दोर्जाग्यमाहेली एक, ८ आदेय अने अनादेयमाहेली एक, ९ यश.कीर्त्ति अने अयश.कीर्त्तिमाहेली एक, १० नव तथा वार ध्रुवोदयी, एवं एकवीश प्रकृतितुं उदयस्थानक, पचेंडिय तिर्यचने पूर्वजवतु शरीर ठांड्या पटी मार्ग बिचालें विग्रहगतियें होय अर्हीआं पर्याप्त नामने उदयें वर्त्तताने सुजग धुर्जगने विकल्पे जांगा वे, ते वली आदेय अनादेयने विकल्पे जांगा चार, ते चार यश.कीर्त्ति साथे अने चार अयश.कीर्त्ति साथें, एवं आठ जांगा थाय, अने अपर्याप्त नामने उदये वर्त्तताने सौजाग्य, आदेय अने यश.कीर्त्तिनो उदय न होय तेमाटे विकल्पने अजावे वीजो जांगो पण न उपजे, माटे तिहा एकज जांगो जाणवो एव नव जांगा थया अर्हीआ कोइएक आचार्य कहेठे के, सुजग अने आदेयनो साथेंज समकाले उदय होय, तेम धुर्जग अने अनादेयनो पण उदय साथेंज होय, तेथी ए वे साथें वे जांगा ते यश.कीर्त्ति अने अयश कीर्त्ति साथें गुणतां चार जांगा पर्याप्त साथे थाय, अने एक अपर्याप्तनो जांगो,

एव पांच जांगा थाय एम ए सुजग, दुर्जग तथा आदेय, अनादेयने द्विपे आगलें
पण सर्वत्र मत्तातरना जागानो जेद जाणवो. ते पोतानी मतिरें विचारी लेवो

तथा तेहिज पचेंद्रिय जीव शरीरस्थने थवतस्या पठी ते एकवीशना उदयमांहेथी
तिर्यंचानुपूर्वीनो उदय टालीयें. अने औदारिकद्विक, ठ संघयणमाहेथु एक संघयण,
ठ संस्थानमांहेथु एक संस्थान, उपघात अने प्रत्येक, ए ठनो उदय जेलीय, तेनारं
ठवीशनु उदयस्थानक थाय. तिहा पर्याप्त साथे संघयण गुणतां ठ जागा थाय.
तेने ठ संस्थाने गुणता ठवीश थाय. ते सौजाग्य अने दौर्जाग्य साथे गुणतां व्होत्तेर
थाय. ते आदेय अनादेय साथें गुणता एकतो ने जुम्माळीश थाय ते यश, अयश
साथें गुणता वसें ने अठ्याशी जांगा थाय, अने अपर्याप्ताने दुडसंस्थान, वेवहु संघयण,
दौर्जाग्य, अनादेय अने अयश कीर्तिने उदय एकज जागो होय. केमके अपर्याप्ताने
परावर्तमान अशुज प्रकृतिनोज उदय होय, पण शुज प्रकृतिनो उदय न होय, तेमाटे
एकज जांगो थाय एम वसें ने नेठ्याशी जांगा थया, तथा मत्तातरं ठवीशने उदयें
एकतो पीस्ताळीश जांगा पण होय

ते शरीर पर्याप्तें पर्याप्ता थया पठी एक पराघात, वीजी शुज अशुजरजगतिमाहेली
एक, ए वेनो उदय जेलतां अष्टावीशनो उदय थाय तिहा पर्याप्ताना पूर्वोक्त वसें
अठ्याशी जागाने वे विहायोगतियं गुणतां पांचसें ने व्होत्तेर जागा थाय अहीआ
अपर्याप्तो न होय, माटे तेनो एक जागो न लेवो

ते अष्टावीशमध्यें आसोश्वास पर्याप्तिये पर्याप्ताने एक उश्वासनो उदय वधारतां
उगणत्रीशनो उदय थाय अहीआ पण पूर्वली परें जागा (५७६) जाणवा, अथवा
शरीर पर्याप्तिये पर्याप्ताने आसोश्वास विना एक उद्योतनो उदय अष्टावीशमाहे
जेलता उगणत्रीश प्रकृतिनु उदयस्थानक थाय, तिहा पण (५७६) जागा थाय एम
उगणत्रीशने उदये सर्व अझे (११५१) जागा थाय

तेवार पठी जापापर्याप्तिये पर्याप्ताने ते उगणत्रीशमाहे सुखर अथवा दुःखरमाहेली
एक जेलतां त्रीशनो उदय थाय. अहीआ जे पूर्वे आसोश्वासने उदये (५७६) जांगा
कह्या तेने सुखर दुःखरने विकल्पे वमणा करतां (११५१) जांगा थाय, अथवा
आसोश्वास पर्याप्तिये पर्याप्ताने खरना उदय विना उद्योतनो उदय पूर्वोक्त उगणत्रीश-
माहे जेलीयें, तेवारें त्रीशनो उदय थाय तिहा पण पूर्ववत् (५७६) जागा थाय
एम सर्व मली त्रीशने उदयें (११५७) जागा थाय

तथा खर सहित त्रीशना उदयमाहे उद्योतनो उदय जेलतां एकत्रीशनु उदयस्थानक
थाय अहीआ जे पूर्वे खर सहित त्रीशने उदयें जागा (११५१) कह्या ठे, तेदलाज

जांगा जाणवा एम सहज पचेन्द्रिय तिर्यचने एठ उदयस्थानकें यश्ने जांगा (४९०६) थाय.

हवे पंचेंद्रियतिर्यचने वैक्रिय करतां पच्चीश, सत्तावीश, अष्टावीश, उगणत्रीश, अने त्रीश, ए पांच उदयस्थानक होय तिहां १ वैक्रियद्रिक, ३ समचतुरस्रसस्थान, ४ उपघात, ५ तिर्यचगति, ६ त्रसचतुष्क, १० पचेन्द्रियजाति, ११ सौजाग्य अथवा द्वौर्जाग्य, १२ आदेय अथवा अनादेय, १३ यश.कीर्त्ति अथवा अयशःकीर्त्ति, ए तेर प्रकृति साथें चार ध्रुवोदयी मेलवतां पच्चीशनो उदय थाय अहींआ सौजाग्य द्वौर्जाग्यना विकल्पे जांगा वे थाय, तेने आदेय अनादेय साथे गुणतां चार, ते वली यश अयशें गुणता आठ जागा थाय. अहींआं वैक्रियशरीर करता संघयण न होय, अने सस्थान तो एकज समचतुरस्र होय, माटें तेना जांगा न थाय

हवे ते वैक्रीयशरीरनी पर्याप्ति पूरी थया पठी, एक पराघात, बीजी शुजविहायोगति, ए वे जेलतां सत्तावीशनो उदय थाय तिहां पण तेज आठ जागा पूर्ववत् जाणवा

ते पठी वैक्रीयशरीरें श्वासोश्वास पर्याप्ति पूरी थया पठी उश्वासनो उदय जेलीये, तेवारें अष्टावीशनो उदय थाय अहींआं पण तेहिज आठ जागा जाणवा. अथवा शरीर पर्याप्तिये पर्याप्ताने उश्वासने अनुदये उद्योतनो उदय जेलीये, तेवारें पण अष्टावीशनो उदय थाय तिहा पण एज आठ जागा जाणवा एम सर्व मली अष्टावीशने उदये शोल जांगा थाय

ते वैक्रीय जापा पर्याप्तियें पर्याप्ताने सुखरनो उदय, ते पूर्वोक्त उश्वास सहित अष्टावीशमाहे जेलता उगणत्रीशनो उदय थाय. तिहा पण जांगा आठ अथवा श्वासोश्वास पर्याप्ताने खरने, अनुदयने अने उद्योतने उदये उगणत्रीशनो उदय थाय तिहा पण जांगा आठ जाणवा एम उगणत्रीशने उदयें सर्व मली जांगा शोल थाय.

तथा सुखर सहित उगणत्रीशमाहे उद्योतनो उदय जेलता त्रीशनो उदय थाय तिहा पण जांगा आठ जाणवा. एम सर्व मली वैक्रीयशरीर करता तिर्यचपंचेंद्रियने ठप्पन्न जांगा थाय एटले सर्व मली पंचेंद्रियतिर्यचने (४९६२) जागा थाय, अने एकेंद्रियाद्रिक सर्व तिर्यचगतिमाहे (५०७०) जागा उपजे

हवे मनुष्यने सामान्ये एकवीश, ठवीश, अष्टावीश, उगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच उदयस्थानक होय ए पांचे स्थानकें सहज जागा पचेन्द्रियतिर्यचनी पेरें जाणवा पण एटलुं विशेष जे तिर्यचगति अने तिर्यचानुपूर्वीने स्थानकें मनुष्यगति अने मनुष्यानुपूर्वीं कहेवी, तथा उगणत्रीश प्रकृतिनो उदय, उद्योत रहित कहेवो, तेथी उगणत्रीशने उदयें (५१६५) जागा थाय केम के तिहां उद्योतना जागा टले तथा

त्रीशने उदयें पण (११५२) जांगाज थाय, पण अधीक न थाय, जे जणी वैक्रीय तथा आहारक शरीर करता मात्र साधुने उद्योतनो उदय होय पण वीजामनुष्यने, न होय. एम शरवाले सामान्ये मनुष्यने (१६०२) जांगा होय

तथा मनुष्यने वैक्रियशरीर करता पच्चीश, सत्तावीश, अष्टावीश, उगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच उदयस्थानक होय तिहा प्रथम १ मनुष्यगति, २ उपघात, ३ पंचेंद्रियजाति, ५ वैक्रीयद्विक, ६ समचतुरस्रस्थान, १० त्रसचतुष्क, ११ सोजाग्य अथवा दौर्जाग्य, १२ आदेय अथवा अनादेय, १३ यश कीर्ति अथवा अयश कीर्ति, अने वार भुवोदयी, एव पच्चीशनो उदय होय तिहां पूर्वे जे वैक्रियतिर्यचना जांगा कहा, तेनी पेरें आठ जांगा जाणवा.

पठी ते वैक्रीयशरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने पराघात अने प्रशस्तगतिने उदयें सत्तावीशनो उदय होय, तिहां पण एज आठ जांगा जाणवा

तेवार पठी तेने श्वासोश्वास पर्याप्ति पूरी थये थके सत्तावीशना उदयमाहे उश्वासनो उदय जेलतां अष्टावीशने उदये पण आठ जांगा जाणवा, अथवा साधुने वैक्रीय करता शरीर पर्याप्ति पूरी कखा पठी श्वासोश्वासना उदय विना उद्योतनो उदय जेले थके अष्टावीशनो उदय होय. अहींआ एकज जांगो थाय जे जणी साधुने दौर्जाग्य, अनादेय, अने अयशःकीर्तिनो उदय न होय. एम अष्टावीशने उदयें सर्व मली नव जांगा थाय

ते पठी श्वासोश्वास सहित अष्टावीशमध्ये जापा पर्याप्तियें पर्याप्ता थया पठी सुस्वरनो उदय जेलतां उगणत्रीशनो उदय थाय. अहींआ पण पूर्वली पेरें जांगा आठ जाणवा, अथवा साधुने स्वरनो उदय थया विना उद्योतनो उदय जेलतां उगणत्रीशने उदये जांगो एक थाय. सर्व मली उगणत्रीशने उदयें नव जांगा थाय

तथा सुस्वरसहित उगणत्रीशना उदयमाहे उद्योतनो उदय जेलता त्रीशनु उदयस्थानक थाय अहींआ पण पूर्ववत् एकज जांगो साधुने जाणवो, एम सर्व संख्याये वैक्रीयमनुष्यना पांच उदयस्थानकें यश्ने पात्रीश जांगा थाय.

तथा सयतने आहारकशरीर करतां पण वैक्रियमनुष्यने कहां तेहीज पांच उदयस्थानक जाणवा पण एटलु विशेष जे वैक्रीयद्विकने ठामे आहारकद्विक कहेवु, तथा अहींआ केरल प्रशस्त पदज होय, एटले सयतने दुर्जग, अनादेय अने अयशनो उदय न होय, तेमाटे पच्चीशने उदयें एकज जांगो जाणवो तेमार पठी शरीर पर्याप्ताने पराघात अने प्रशस्तविद्यायोगति जेले थके सत्तावीशनो उदय थाय तिहां पण पूर्वली पेरें एकज जांगो जाणवो ते पठी प्राणपान पर्याप्ताने उश्वासनो उदय जेले थके अष्टा-

वीशने उदयें पण एकज जागो होय, अथवा शरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने उश्वासने अनु-
दयें अने उद्योतने उदयें पण अष्टावीशनो उदय थाय. अहि पण एक जागो होय
एम अष्टावीशने उदयें शरवाले वे जांगा थाय ते पठी जापा पर्याप्तिये पर्याप्ताने
उश्वास सहित अष्टावीशना उदयमाहे सुखरनो उदय जेले, उगणत्रीशनु उदयस्था-
नक थाय तिहां पण जांगो एक जाणवो, अथवा श्वासोश्वास पर्याप्तिये पर्याप्ताने सुख-
रने अनुदये अने उद्योतने उदये पण उगणत्रीशनु उदयस्थानक थाय अहीआं पण
एकज जागो जाणवो एम उगणत्रीशने उदये सर्व मली वे जागा थाय

ते पठी जापा पर्याप्तियें पर्याप्ताने सुखर सहित उगणत्रीशना उदयमाहे उद्योतनो
उदय जेले, त्रीशनो उदय थाय तिहां पण एकज जागो जाणवो एम सर्व मलीने
आहारकशरीर करतां संयतने पांच उदयस्थानकें थडने सात जांगा उपजे

हवे केवली मनुष्यने वीश, एकवीश, ठवीश, सत्तावीश, अष्टावीश, उगणत्रीश,
त्रीश, एकत्रीश, नव अने आठ, ए दश उदयस्थानक होय तिहा १ मनुष्यगति, २
पंचेन्द्रियजाति, ३ त्रस, ४ वादर, ५ पर्याप्त, ६ सुजग, ७ आदेय, ८ यश कीर्ति, तथा
वार भुवोदयी, एवं वीश प्रकृतिनो उदय सामान्य केवलीने केवलसमुद्घात करता वचला
त्रण समय पर्यंत कार्मेण काययोगे वर्तताने होय तिहां जांगो एक जाणवो.

तथा तीर्थकर केवलीने तीर्थकरनाम सहित एकवीशनो उदय, तीर्थकरने केवलसमु-
द्घात करतां वचला त्रण समय खगे होय तिहां पण जांगो एक जाणवो

तथा पूर्वोक्त वीशमाहे औदारिकद्विक, ठ संस्थानमाहेलुं एक संस्थान, प्रथम संघयण,
उपघात अने प्रत्येक, ए ठ प्रकृति जेखतां ठवीशनो उदय सामान्यकेवलीने समुद्घात
करतां वीजे, ठछे अने सातमे, ए त्रण समय सुधी औदारिकमिश्रयोगे वर्तता होय
अहीआं ठ संस्थानें ठ जागा थाय, परंतु ते सामान्य मनुष्यना उदयस्थानकमध्यें
गणाणा ठे, तेमाटे अहीआं गणा नथी, तथा ते ठवीशमाहे तीर्थकरनामकर्म जेखतां
सत्तावीशनु उदयस्थानक तीर्थकरनो समुद्घात करता वीजे, ठछे अने सातमे समये
होय तिहां जांगो एकज जाणवो. अहीआं संस्थान एकज समचतुरस्त्र होय, तेथी
जांगाना द्विकल्प न थाय

तथा ते ठवीश मध्ये १ पराघात, २ उश्वास ३ शुज अथवा अशुजखगति, ४
सुखर अथवा दुःखरमाहेली एक, ए चार जेले त्रीशनो उदय, ए सामान्यकेवलीने
औदारिक काययोगे वर्तताने होय अहीआं ठ संस्थानने वे विद्यायोगतिये गणातां
वार, तेने सुखरे, दुःखरें गणातां चोवीश जांगा थाय, परंतु ते सामान्यमनुष्यना
उदयस्थानकमाहे गणाणा ठे माटे अहीआं पृथक् गणा नथी

ત્રીશને ઉદયે પળ (૧૧૫૨) જાગાજ થાય, પણ અધીક ન થાય, જે જાણી વૈક્રીય તથા આહારક શરીર કરતાં માત્ર સાધુને ઉદ્યોતનો ઉદય હોય પણ વીજામનુષ્યને, ન હોય. એમ શરવાલે સામાન્યે મનુષ્યને (૨૬૦૨) જાગા હોય.

તથા મનુષ્યને વૈક્રીયશરીર કરતા પચીશ, સત્તાવીશ, અષ્ટાવીશ, ઊગળત્રીશ અને ત્રીશ, ૫ પાંચ ઉદયસ્થાનક હોય તિહાં પ્રથમ ૧ મનુષ્યગતિ, ૨ ઉપઘાત, ૩ પંચેદ્રિ-યજાતિ, ૫ વૈક્રીયદ્વિક, ૬ સમચતુરસસંસ્થાન, ૧૦ ત્રસચતુષ્ક, ૧૧ સોજાગ્ય અથવા દોર્જાગ્ય, ૧૨ આદેય અથવા અનાદેય, ૧૩ યશ કીર્તિ અથવા અયશઃકીર્તિ, અને ચાર ધ્રુવોદયી, एवं પચીશનો ઉદય હોય તિહાં પૂર્વે જે વૈક્રીયતિર્યચના જાગા કહ્યા, તેની પેરેં આઠ જાગા જાણવા

પઠી તે વૈક્રીયશરીર પર્યાસિયેં પર્યાસાને પરાઘાત અને પ્રશસ્તગતિને ઉદયે સત્તા-વીશનો ઉદય હોય, તિહાં પણ એજ આઠ જાગા જાણવા

તેવાર પઠી તેને શ્વાસોશ્વાસ પર્યાસિ પૂરી થયે થકે સત્તાવીશના ઉદયમાહે ઉશ્વા-સનો ઉદય જોલતાં અષ્ટાવીશને ઉદયે પણ આઠ જાગા જાણવા, અથવા સાધુને વૈક્રીય કરતા શરીર પર્યાસિ પૂરી કર્યા પઠી શ્વાસોશ્વાસના ઉદય વિના ઉદ્યોતનો ઉદય જોલે થકે અષ્ટાવીશનો ઉદય હોય અહીંઆ એકજ જાંગો થાય જે જાણી સાધુને દોર્જાગ્ય, અનાદેય, અને અયશઃકીર્તિનો ઉદય ન હોય. એમ અષ્ટાવીશને ઉદયેં સર્વે મલી નવ જાગા થાય

તે પઠી શ્વાસોશ્વાસ સહિત અષ્ટાવીશમધ્યેં જાપા પર્યાસિયેં પર્યાસા થયા પઠી સુસ્થરનો ઉદય જોલતા ઊગળત્રીશનો ઉદય થાય. અહીંઆ પણ પૂર્વલી પેરેં જાગા આઠ જાણવા, અથવા સાધુને સ્થરનો ઉદય થયા વિના ઉદ્યોતનો ઉદય જોલતા ઊગ-ળત્રીશને ઉદયે જાગો એક થાય. સર્વે મલી ઊગળત્રીશને ઉદયે નવ જાગા થાય

તથા સુસ્થરસહિત ઊગળત્રીશના ઉદયમાહે ઉદ્યોતનો ઉદય જોલતાં ત્રીશનું ઉદય-સ્થાનક થાય અહીંઆ પણ પૂર્વવત્ એકજ જાગો સાધુને જાણવો. એમ સર્વે સંખ્યાયે વૈક્રીયમનુષ્યના પાંચ ઉદયસ્થાનકેં થઈને પાત્રીશ જાગા થાય.

તથા સયતને આહારકશરીર કરતા પણ વૈક્રીયમનુષ્યને કહ્યાં તેહીજ પાંચ ઉદ-યસ્થાનક જાણવા પણ ઇટલું વિશેષ જે વૈક્રીયદ્વિકને ઠામે આહારકદ્વિક કહેહુ, તથા અહીંઆ કેવલ પ્રશસ્ત પદ્મ હોય, ઇટલે સયતને ડુર્જગ, અનાદેય અને અયશનો ઉદય ન હોય, તેમાટે પચીશને ઉદયે એકજ જાંગો જાણવો તેવાર પઠી શરીર પર્યાસાને પરાઘાત અને પ્રશસ્તવિદ્યાયોગતિ જોલે થકે સત્તાવીશનો ઉદય થાય. તિહાં પણ પૂર્વલી પેરેં એકજ જાગો જાણવો તે પઠી પ્રાણપાન પર્યાસાને ઉશ્વાસનો ઉદય જોલે થકે અષ્ટા-

वीशने उदये पण एकज जांगो होय, अथवा शरीर पर्याप्तिये पर्याप्ताने उश्वासने अनु-
दये अने उद्योतने उदये पण अष्टावीशनी उदय थाय अहि पण एक जागो होय.
एम अष्टावीशने उदये शरवाले वे जागा थाय. ते पठी जापा पर्याप्तिये पर्याप्ताने
उश्वास सहित अष्टावीशना उदयमाहे सुखरनी उदय जेले, उगणत्रीशनु उदयस्था-
नक थाय तिहा पण जागो एक जाणवो, अथवा श्वासोश्वास पर्याप्तिये पर्याप्ताने सुख-
रने अनुदये अने उद्योतने उदये पण उगणत्रीशनु उदयस्थानक थाय अहीआ पण
एकज जागो जाणवो एम उगणत्रीशने उदये सर्व मली वे जागा थाय

ते पठी जापा पर्याप्तिये पर्याप्ताने सुखर सहित उगणत्रीशना उदयमाहे उद्योतनी
उदय जेले, त्रीशनी उदय थाय तिहां पण एकज जागो जाणवो एम सर्व मलीने
आहारकशरीर करतां संयतने पांच उदयस्थानके यशने सात जांगा उपजे

हवे केवली मनुष्यने वीश, एकवीश, ठवीश, सत्तावीश, अष्टावीश, उगणत्रीश,
त्रीश, एकत्रीश, नव अने आठ, ए दश उदयस्थानक होय तिहा १ मनुष्यगति, २
पंचेन्द्रियजाति, ३ त्रस, ४ वाटर, ५ पर्याप्त, ६ सुजग, ७ आदेय, ८ यश. कीर्त्ति, तथा
बार ध्रुवोदयी, एवं वीश प्रकृतिनी उदय सामान्य केवलीने केवलसमुद्घात करतां वचला
त्रण समय पर्यंत कर्मण काययोगे वर्त्तताने होय. तिहा जांगो एक जाणवो.

तथा तीर्थकर केवलीने तीर्थकरनाम सहित एकवीशनी उदय, तीर्थकरने केवलसमु-
द्घात करतां वचला त्रण समय लगे होय. तिहां पण जागो एक जाणवो.

तथा पूर्वोक्त वीशमाहे औदारिकद्रिक, ठ संस्थानमाहेलु एक संस्थान, प्रथम संघयण,
उपघात अने प्रत्येक, ए ठ प्रकृति जेखतां ठवीशनी उदय सामान्यकेवलीने समुद्घात
करता वीजे, ठठे अने सातमे, ए त्रण समय सुधी औदारिकमिश्रयोगे वर्त्तता होय
अहीआ ठ संस्थाने ठ जागा थाय, परंतु ते सामान्य मनुष्यना उदयस्थानकमध्ये
गणाणा ठे, तेमाटे अहीआं गण्या नथी, तथा ते ठवीशमाहे तीर्थकरनामकर्म जेखतां
सत्तावीशनु उदयस्थानक तीर्थकरनी समुद्घात करता वीजे, ठठे अने सातमे समये
होय तिहां जांगो एकज जाणवो अहीआ संस्थान एकज समचतुरस्र होय, तेथी
जांगाना विकल्प न थाय

तथा ते ठवीश मध्ये १ पराघात, २ उश्वास ३ शुज अथवा अशुजखगति, ४
सुखर अथवा दुःखरमाहेली एक, ए चार जेले त्रीशनी उदय, ए सामान्यकेवलीने
औदारिक काययोगे वर्त्तताने होय अहीआ ठ संस्थानने वे विहायोगतिये गणतां
घार, तेने सुखरे, दुःखरे गणतां चोवीश जांगा थाय, परंतु ते सामान्यमनुष्यना
उदयस्थानकमाहे गणाणा ठे माटे अहीआ पृथक् गण्या नथी

ए त्रीशने जिननाम सहित करता एकत्रीशनु उदयस्थानक थाय, ते तीर्थकर सयोगी केवलीने औदारिककाययोगे वर्त्तताने जाणवो, अहींआ समचतुरस्रसंस्थान, प्रशस्तविहायोगति अने सुखरनोज उदय होय, तेमाटे एकज जांगो होय ते एकत्रीश माहेथी औदारिक काययोग रुंधाय तेवारें वचनयोगनो पण रोध थाय, माटे वचनयोग रुधे खरना उदय विना त्रीशनो उदय थाय अहींआ पण एक जांगो तीर्थकरने जाणवो. ते माहेथी वली उश्वास रुधे थके उगणत्रीशनो उदय थाय. तिहां पण जांगो एक, तीर्थकरनेज जाणवो

हवे सामान्यकेवलीने पूर्वोक्त त्रीशमांथी वचनयोग रुधे थके, उगणत्रीशनो उदय, तिहा ठ सस्यान अने वे विहायोगतिना जांगा वार थाय, ते सामान्यमनुष्यमा गणाणां ठे, माटे अहिं पृथक् न गणवा ते मध्यंथी वली उश्वास रुधे अष्टावीशनो उदय थाय अहींआ पण ठ सस्यान अने वे विहायोगतिना जागा वार थाय ते पण सामान्यमनुष्यमा गण्या ठे माटे पृथक् न गणवा.

तथा १ मनुष्यगति, २ पंचेन्द्रियजाति, ३ व्रस, ४ वादर, ५ पर्याप्त, ६ सुजग, ७ आदेय, ८ यश कीर्त्ति, अने नवमु तीर्थकरनामकर्म. एनवनो उदय तीर्थकर अयोगी केवलीने चरम समय वर्त्तताने होय. तिहा जांगो एक जाणवो तथा ते नवमाहेथी एक तीर्थकरनामकर्म विना शेष आठ प्रकृतिनो उदय, सामान्य अयोगी केवलीने चरम समय वर्त्तताने होय तिहा पण जांगो एकज जाणवो एम केवलीना दश उदयस्थानकना मली जांगा द्वाशठ थाय ते मध्ये १०-११-१२-१३-१४-१५-१६, ए आठ स्थानकनो प्रत्येक एकैक जांगो लेवो तेमा वे सामान्यकेवलीना उदयस्थानकना वे जागा अने ठ तीर्थकरना उदय स्थानकना ठ जागा लेवा. एम आठ जागा, अहीं गणत्रीमा लेवा, अने शेष चोपन जागा तो सामान्यमनुष्यना जांगामाहेज अतर्जुत गणाणा ठे, तेमाटे ते पृथक् ग्रहण न करवा एम सर्व सरयायें सर्व मनुष्यना जागा (२६२५) थाय

हवे देवताने एकवीश, पच्चीश, सत्तावीश, अष्टावीश, उगणत्रीश, अने त्रीश, ए ठ उदयस्थानक होय तिहां १ देवद्विक, २ पंचेन्द्रियजाति, ३ व्रस, ४ वादर, ५ पर्याप्त, ६ सुजग, दुर्जगमाहेली एक, ७ आदेय अनादेयमाहेली एक, ८ यश अयगमाहेली एक, अने चार भुवोदयी, ९ एकवीशनु उदयस्थानक जवनी अर्पांतरालगतियें वर्त्तताने होय. तिहा सुजग, दुर्जग, आदेय, अनादेय अने यग, अयग सायें जागा आठ होय, अहिं दोर्जाग्य, अनादेय, अने अयशनो उदय, ते पिशाचादिकने जाणवो.

पठी तेहीज गरीरम्य थया पठी ते एकत्रीश प्रकृतिमाहे वैक्रियद्विक, उपचात,

प्रत्येक, समचतुरस्रसंस्थान, ए पांच प्रकृति जेलीये अने वैक्रियानुपूर्वी काढीये, तेवारे पच्चीशनु उदयस्थानक थाय. तिहां पण तेमज आठ जांगा जाणवा ते पठी शरीर पर्याप्तिये पर्याप्ताने पराघात, तथा प्रशस्तविहायोगति, ए वे प्रकृति जेले थके सत्तावीश प्रकृतिनु उदयस्थानक थाय तिहां पण आठ जांगा उपजे अहि देवताने अशुजविहायोगतिनो उदय न होय, तेथी जांगा वधे नहि

ते पठी प्राणपान पर्याप्ताने उश्वासनो उदय जेले थके अष्टावीशनु उदयस्थानक थाय. तिहा पण जांगा आठ पूर्ववत् जाणवा अथवा शरीर पर्याप्ताने उश्वासने अनुदये अने उद्योतने उदये पण अष्टावीशनो उदय थाय. तिहां पण जांगा आठ जाणवा एम अष्टावीशना उदये सर्व मली शोल जांगा होय.

ते पठी जापापर्याप्तिये पर्याप्ताने सुखरनो उदय जेले थके उंगणत्रीशनो उदय थाय, तिहां पण जांगा आठ थाय देवताने दु खरनो उदय न होय, अथवा श्वासो-श्वास पर्याप्तिये पर्याप्ताने सुखरने अनुदये अने उद्योतने उदये पण उंगणत्रीशनो उदय होय तिहा पण जांगा आठ जाणवा जे जणी उत्तरवैक्रिय करता देवताने पण उद्योतनो उदय पामीये सर्व मली उंगणत्रीश उदये शोल जांगा उपजे.

ते पठी जापा पर्याप्तिये पर्याप्ताने सुखर सहित उंगणत्रीशमाहे उद्यातनो उदय जेले थके त्रीशनु उदयस्थानक होय. अहीं पण जांगा आठ पूर्ववत् जाणवा एम देवताने उ उदयस्थानके थइने सर्व मली जांगा चोशठ उपजे

हवे नारकीने एकवीश, पच्चीश, सत्तावीश, अष्टावीश अने उंगणत्रीश, ए पांच उदयस्थानक होय तिहा १ नरकद्विक, ३ पचेजियजाति, ४ त्रस, ५ वादर, ६ पर्याप्त, ७ दुर्जग, ८ अनादेय, ९ अयश कीर्ति, तथा बार ध्रुवोदयी मलीने एकत्रीशनोज उदय, विग्रहगतिये वर्चता होय अहींआ जांगो एक होय, जे जणी नारकीने परा-वर्त्तमान प्रकृतिमाहेली अशुज प्रकृतिनोज उदय होय, तेथी विकल्प न होय

पठी ते एकवीशमाहे १ वैक्रीयद्विक, ३ हुंरुसंस्थान, ४ उपघात, ५ प्रत्येक, ६ पांचनो उदय जेलीये अने नरकानुपूर्वानी उदय टाळीये, तेवारे पच्चीश प्रकृतिनो उदय नरकमाहे अवतस्था पठी शरीरस्थने जाणवो तिहा पण जांगो एक थाय ते पठी शरीर पर्याप्तिये पर्याप्ताने पराघात तथा अशुजखगति, ए चेनो उदय जेलीये, तेवारे सत्तावीशना उदये पण जांगो एक जाणवो ते पठी प्राणपान पर्याप्तिये पर्याप्ताने श्वासोश्वासनो उदय जेले अष्टावीशना पण जांगो एकज थाय ते पठी जापापर्याप्तिये पर्याप्ताने दु खरनो उदय उंगणत्रीशना उदये पण जांगो

एक होय. एम पांचे उदयस्थानके थइने नारकीने जागा पांच उपजे. एम ए चारे गतिना उदयस्थानकना शरवाले जांगा (७७ए१) थाय ॥ इति उदय जांगा संपूर्ण ॥ २७ ॥

॥ इवे कया उदयस्थानके केटला जांगा शरवाले होय, ते कहे ठे ॥

इक वयालि क्कारस, तिच्चीसा ठस्सयाणि तिच्चीसा ॥

वारस सत्तरससया, णहिगाणि वि पच सीईहिं ॥ २८ ॥

अर्थ-त्रीश प्रकृतिने उदय स्थानके इक के० एक जांगो केवलीने होय. तथा एकत्रीशने उदयस्थानके एकेंद्रियना पांच, विकलेंद्रियना नव, पंचेंद्रियतिर्यचना नव, मनुष्यना नव, केवलीनो एक, देवताना आठ, तथा नारकीनो एक, एवं वयाल के० वेंतालीश जागा होय तथा चोवीशने उदयस्थानके इक्कारस के० अग्नीआर जांगा एकेंद्रियना होय तथा पच्चीशने उदये एकेंद्रियना सात, वैक्रियतिर्यचना आठ, वैक्रियमनुष्यना आठ, आहारकनो एक, देवताना आठ, अने नारकीनो एक, एवं तिच्चीसा के० तेत्रीश जांगा होय तथा ठवीशना उदये एकेंद्रियना तेर, विकलेंद्रियना नव, पंचेंद्रियतिर्यचना वसे ने नेव्याशी, अने सहेज मनुष्यना वसे ने नेव्याशी, एव ठस्सयाणि के० ठसे जागा होय तथा सत्तावीशने उदये एकेंद्रियना ठ, वैक्रियतिर्यचना आठ, वैक्रियमनुष्यना आठ, आहारकनो एक, केवलीनो एक, देवताना आठ, अने नारकीनो एक, एवं तिच्चीसा के० तेत्रीश जांगा होय. तेवार पठी वारससत्तरससया के० वारस एटले वारसे अने सत्तरस एटले सत्तरसे ते वि के० वे अने पंचसीईहिं के० पचाशीये करी अहिगाणि के० अधिकानि एटले अधिक जाणवा, एटले अनुक्रमे वारसे उपर वे अधिक अने सत्तरसे उपर पचाशी अधिक, एम अनुक्रमे अष्टावीशने उदये वारसे ने वे तथा उगणत्रीशने उदये सत्तरसे ने पचाशी जांगा जाणवा, तेज कही देखाडे ठे तिहा अष्टावीशने उदये विकलेंद्रियना ठ, पंचेंद्रियतिर्यचना पाचसे ने ठहोत्तेर, मनुष्यना पाचसे ने ठहोत्तेर, वैक्रियतिर्यचना शोल, वैक्रियमनुष्यना नव, आहारकना वे, देवताना शोल, अने नारकीनो एक, एवं वारसे ने वे जागा थाय तथा उगणत्रीशने उदये विकलेंद्रियना वार, पंचेंद्रियतिर्यचना अग्नीआरसे ने वावन, मनुष्यना पाचसे ठहोत्तेर, वैक्रियतिर्यचना शोल, वैक्रियमनुष्यना नव, आहारकना वे, केवलीनो एक, देवताना शोल अने नारकीनो एक, एवं सत्तरसे ने पचाशी जागा होय ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ २८ ॥

अउणात्ती मिकारस, सयाणि द्विय सत्तर पंच सठीहिं ॥

इविकु गच वीमा, टहुदयतेसु उदयविही ॥ ३० ॥

अर्थ—तथा अण्णत्तीसिक्कारससयाणि के० उगणत्रीशसें अने अगीआरसें, ए वे उपर अनुक्रमें सत्तर के० सत्तर अने पंचसप्तिहिं के० पांशठ, अहिय के० अधिक करीयें, तेवारें त्रीशने उदयें वे हजार, नवसे ने सत्तर जांगा थाय, अने एकत्रीशने उदयें अगीआरसें ने पांशठ जांगा थाय, ते कही देखाडे ठे एटले त्रीशने उदयें विकलेंडियना अटार, तिर्यचपचेडियना सत्तरसें ने अट्टावीश, मनुप्यना अगीआरसें धावन, वैक्रियतिर्यचना आठ, वैक्रियमनुप्यनो एक, आहारकनो एक, केवलीनो एक अने देवताना आठ, एवं सर्व मली (१ए१७) जांगा थाय. तथा एकत्रीशने उदयें विकलेंडियना वार, पंचेडियतिर्यचना अगीआरसें ने वावन्न अने केवलीनो एक, एवं (११६५)जांगा थाय. तथा इक्किगच के० एकेक जांगो नवना अने आठना उदयने विपे केवलीने होय एटले नवने उदये एक जांगो अने आठने उदयें एक जांगो होय वीसादुदयतेसु के० ए वीशना उदयस्थानकथी मांसीने आठना उदयस्थानक पर्यंत वार उदयस्थानक तेने विपे उदयविही के० उदयना प्रकार जाणवा. सर्व उदयना जांगानी सख्या (७७ए१) जाणवी. ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ३० ॥

॥ अथ सत्तास्थानान्याह ॥ हवे नामकर्मनां सत्तानां स्थानक कहे ठे. ॥

ति डुनउई गुण नउई, अडसी ठलसी असीइ गुणसीई ॥

अष्ठय ठप्पन्नत्तरि, नव अष्ठय नाम संताणि ॥ ३१ ॥

अर्थ—तिडुनउई के० एक ज्याणु प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, बीजु वाणु प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, गुणनउई के० त्रीजु नेव्याशी प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, अरुसी के० चोथुं अठ्याशी प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, ठलसी के० पांचमुं ठयाशी प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, असीइ के० ठहुं एंशी प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, गुणसीई के० सातमुं अगोण्याएशी प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, अष्ठयठप्पन्नत्तरि के० आठमुं अठोत्तेर प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, नवमुं ठहोत्तेर प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, दशमुं पंचोत्तेर प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, नव के० अगीआरमुं नव प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, अने अष्ठय के० वारमुं आठ प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, एवं वार, नामसंताणि के० नामकर्मनां सत्तास्थानक होय ॥ इत्युक्तार्थः ३१

हवे ए वार सत्तास्थानकनुं विवरण लखीयें ठेयें तिहां नामकर्मनी सर्व प्रकृतिना समुदायनी सत्ता होय, तेवारें ज्याणुनुं सत्तास्थानक, तेमांहे जिननामनी सत्ता जेवारें न होय, तो वाणुनुं सत्तास्थानक तथा ज्याणुमांहेथी १ आहारकशरीर, २ आहारक-अगोपांग, ३ आहारकवधन, ४ आहारकसंघातन, ए चारनी सत्ता न होय, तेवारें नेव्याशीनुं सत्तास्थानक, तेमध्यें वली जिननामनी सत्ता न होय, तेवारें अठ्याशीनुं

सत्तास्थानक, तेमांहेथी देवद्विक अथवा नरकद्विक उवेलेथे थके व्याशीनुं सत्तास्थानक तथा अद्याशीमांहेथी तेज अने वायुमांहे वैक्रियाएक उवेली एशीनी सत्तावंत थको पंचेद्रियपण पामीने देवगतियोग्य बाधे तो देवद्विक अने वैक्रियचतुष्कने वंधे व्याशीनु सत्तास्थानक होय, तथा ते पंचेद्रियमांहे नरकगति प्रायोग्य बांधतो नरकद्विक अने वैक्रियचतुष्कने बाधे पण व्याशीनु सत्तास्थानक होय. ते पठी नरकद्विक तथा वैक्रियचतुष्कने उवेले थके एशीनी सत्ता होय, अथवा देवद्विक अने वैक्रियचतुष्कने उवेले पण एशीनी सत्ता होय. ते पठी मनुष्यद्विक उवेले थके अष्टोत्तरनु सत्तास्थानक होय, ए सात सत्ताना स्थानक रूपक टालीने अनेरा जीवने होय, तेमां अजवने तथा पूर्वे अप्राप्त सम्यक्त्वने ७०-७०-७६-७७-ए चारज सत्तास्थानक होय.

हवे रूपकने ठ मत्ताना स्थानक होय, ते कहेवे. व्याणु मध्येथी नरकद्विक, तिर्यचद्विक, एकेंद्रिय, वेद्रिय, तेंद्रिय, चोर्नेंद्रिय, ए चार जाति तथा स्थावर, आतप, उद्योत, सूक्ष्म अने साधारण, ए तेर प्रकृतिने कयें एशीनी सत्ता तथा वाणुमाहेथी ए तेरने कयें उगणाएजीनी सत्ता तथा नेव्याशीमाहेथी तेरने कयें ठहोत्तेरनी सत्ता तथा अद्याशीमाहेथी तेरने कयें पञ्चोत्तेरनी सत्ता होय. तथा १ मनुष्यगति, २ पंचेंद्रियजाति, ३ व्रत, ४ वादर, ५ पर्याप्त, ६ सुजग, ७ आदेय, ८ यश कीर्ति, ९ तीर्थकरनामकर्म, १० नव प्रकृतितु सत्तास्थानक तथा तेमध्येथी तीर्थकरनामकर्म टालीयें, तेवारे बीजु आठ प्रकृतितु सत्तास्थानक, ए वे सत्तानां स्थानक अयोगी केवलीने ठेहले समयें होय ए नामकर्मना सत्ताना स्थानक कहा इत्यर्थ. ॥३१॥

॥ हवे संवेधनो अर्थ कहेवे ॥

अष्टय वारस वारस, वधोदय संत पयडिठाणाणि ॥

उद्देणाऽएसेणय, जठ जहा संजव विजजे ॥ ३२ ॥

अर्थ-नामकर्मना वध के० वंधस्थानक, अष्टय के० आठ अने उदय के० उदयस्थानक, वारस के० वार तथा सत के० सत्तानां स्थानक, वारस के० वार ठे पयडिठाणाणि के० ए प्रकृतिना स्थानक ते उद्देणाऽएसेणय के० उद्घादेशेन एटले सामान्यदेशे जाणवा जठजहासजव के० जिहां जेटला सजवे. तिहा तेटला विजजे के० विजजेत् एटले वहेचियें, अमुक वधस्थानकें एटला उदयस्थानक तथा एटला सत्तानां स्थानक, एवो संवेध, ते सामान्य देश कहीयें, तथा अमुक गुणठाणे अथवा अमुक जीवस्थानकें एटला वधस्थानक, वली ते अमुक वधस्थानकें एटला उदयस्थानक, एटलां सत्तानां स्थानक, एम परस्परे संवेधनु विचारनु तेने विशेषादेश कहीये ॥ इति ॥३२॥

॥ आदौ सामान्येन सवेधमाह ॥ तिहां प्रथम सामान्यपणे वंध,
उदय अने सत्तानो संवेध कहेवे. ॥

नव पण गोदयसंता, तेवीसे पणवीस ठवीसे ॥

अठ चउरठवीसे, नव सत्ति गुण तीस तीसम्मि ॥ ३३ ॥

अर्थ-तेवीसेपणवीसठवीसे के० त्रेवीशने, तथा पच्चीशने अने ठवीशने, ए त्रण
धधस्थानकें प्रत्येके प्रत्येके नवपणगोदयसंता के० नव नव उदयनां स्थानक होय.
अने पांच पांच सत्ताना स्थानक होय तेकेम १ जे जणी त्रेवीशनो वंध अपर्याप्त एकें-
द्रिय प्रायोग्यज होय, तेना वाधनारा एकेद्रिय तथा विकलेद्रिय अने पचेद्रिय-
तिर्यंच तथा मनुष्य होय एउने २१-२४-२५-२६-२७-२८-२९-३०-३१, ए नव उद-
यना स्थानक होय तेमांहेला जावे ते उदयस्थानकें वर्त्तता अपर्याप्ता एकेंद्रिय
प्रायोग्य त्रेवीश प्रकृतिनो वंध करे, तिहा एकवीशनो उदय तो विग्रहगतियें वर्त्तता
एकेद्रिय, विकलेंद्रिय अने पंचेद्रियतिर्यंच तथा मनुष्यने होय, तिहां सत्ताना
स्थानक वाणु, अष्ठधाशी, ठ्याशी, एशी, अने अठोत्तेर, ए पाच सर्व जीवने होय,
पण मनुष्यने अठोत्तेरनी सत्ता न होय. जे जणी अठोत्तेरनी सत्ता मनुष्यद्विक उवेळ्ये
थाय, ते उवेळ्यु नथी माटे मनुष्यने चार सत्तानां स्थानक होय

अने चोवीशनो उदय एकेंद्रिय पर्याप्तापर्याप्ताने होय तिहां पण पूर्वे कहा तेज
पांच सत्ताना स्थानक होय, पण एतलु विशेष जे वायुकायने वैक्रिय करता चोवीशने
उदयें वर्त्तताने एशीनु तथा अठोत्तेरनुं, ए वे सत्तास्थानक न होय. जे माटे तेने
वैक्रियपट्क अने मनुष्यद्विक निश्चयें ठेज, केम के वैक्रिय तो साक्षात् अनुजवे ठे,
ते माटे ते उवेळतो नथी, अने ते उवेळ्या विना नरकद्विक तथा देवद्विक पण न
उवेळे, समकालेंज वैक्रियपट्क उवेळे, एवा निश्चय माटे अने वैक्रियपट्क उवेळ्या
पठी ज मनुष्यद्विक उवेळे परंतु तेथी पूर्वे न उवेळे तेमाटे एशीनु तथा अठोत्तेरनुं, ए
वे सत्तानां स्थानक वर्जने वाकी वाणु, अष्ठधाशी, तथा ठ्याशी, ए त्रण सत्तास्थानक होय.

तथा पच्चीशनो उदय पर्याप्ता एकेंद्रिय, अने वैक्रियतिर्यंच तथा वैक्रियमनुष्यने
होय. तिहां तेज अने अवैक्रियवायुने तो जे पांच सत्तास्थानक कहां, तेज पाच
सत्तास्थानक कहेवा, जे जणी अठोत्तेरनी सत्ता तेनेज ठे, बीजाने नथी, बीजा सर्व
पर्याप्ता जीव अवश्य मनुष्यद्विक वाधे, तथा बीजा एकेंद्रिय, विकलेंद्रिय अने पंचेंद्रिय
तिर्यंच, जे तेज अने वायु मांहेथी आवी अवतस्था होय, ते ज्यांलगे मनुष्यद्विक
वाधे नही, त्या लगे अपर्याप्तावस्थाये तेने अठोत्तेरनी सत्ता होय, तेथी तेने पाच

सत्तास्थानक होय, अने वीजा पर्याप्ताने अछोत्तेरनी सत्ता विना वाकी चार सत्तास्थानक वैक्रिय तिर्यच मनुष्यने त्रेवीशने वधे अने पच्चीशने उदयें होय.

तथा ठवीशानो उदय, पर्याप्ता एकेंद्रिय तथा पर्याप्तापर्याप्ता विकलेंद्रिय अने तिर्यच तथा मनुष्यने होय. तिहां पण पूर्वखां पांच सत्तास्थानक होय तेमध्यें अछोत्तेरनुं सत्तास्थानक तेउ तथा अवैक्रियवायुनी अपेक्षाये लेबु, अने वाकीनां चार सत्तास्थानक वीजा जीवो आथ्री त्रेवीशने वधें अने ठवीशने उदये होय.

सत्तावीशानो उदय तेउ, वायु वर्जिने पर्याप्ता वादर एकेंद्रिय तथा वैक्रिय तिर्यच मनुष्यने होय तिहा अछोत्तेर विना वाकीनां चार सत्तास्थानक जाणवां, जे जणी तेउ तथा वायुने आतप अने उद्योतनो उदय नथी, तेथी तेने सत्तावीशानु उदयस्थानक पण न होय, अने तेउ तथा वायु विना तो अछोत्तेरनी सत्ता वीजे कयाही न पामीयें तेथी त्रेवीशने वधें अने सत्तावीशने उदयें चार सत्तानां स्थानक जाणवा.

अष्टावीश, उगणत्रीश, अने त्रीश, ए त्रण उदयस्थानक पर्याप्ता विकलेंद्रिय तथा पंचेंद्रिय तिर्यच मनुष्यने होय तथा एकत्रीशानो उदय पर्याप्ता विकलेंद्रिय तथा तिर्यच पंचेंद्रिय मिथ्याहृदिने होय अहींआ मनुष्यद्विकनी सत्ता होय, माटे एक अछोत्तेरनु सत्तास्थानक टाली शेष चार सत्तास्थानक होय एम त्रेवीशना वंधकने यथायोग्य नव उदयस्थानक अइने चालीश सत्तास्थानक होय

पच्चीश तथा ठवीशाना वंधकने पण एमज नव नव उदयस्थानक सत्तानो सवेध जाणवो एटले चालीश जागा सामान्यादेशें होय अने विशेषादेशें पण पर्याप्त एकेंद्रिय प्रायोग्य पच्चीशना वंधक देवताने २१-२५-२७-२८-२९-३०, ए उ उदयस्थानकनेविषे बाणु तथा अष्टयाशी, ए वे सत्तानां स्थानक प्रत्येकें होय, अने अपर्याप्ता विकलेंद्रिय तथा अपर्याप्ता पंचेंद्रिय तिर्यच अने मनुष्य प्रायोग्य पच्चीश प्रकृतिनो तो देवताने वध नथी, केमके अपर्याप्तामांहे देवताने उपजवु नथी तेमाटे एटले ए त्रेवीश, पच्चीश तथा ठवीशाना वंधकना सर्व नव उदयें अइने एकसो ने वीश जागा यया. ए सर्व मिथ्यात्वीना जाणवा

तथा अष्टचउरठवीसे के० अष्टावीशाना वंधकने एकवीश, पच्चीश, ठवीश, सत्तावीश, अष्टावीश, उगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए आठ उदयस्थानक होय, अने बाणु, अष्टयाशी, ठयाशी, तथा एजी, ए चार सत्तास्थानक एकेका उदयें होय, ए अष्टावीशानो वध, वे जेठें ठे एक देवगति प्रायोग्य अने वीजो नरकगति प्रायोग्य, तिहा देवगति प्रायोग्य अष्टावीशने वधे आठ उदयस्थानक अनेक जीवनी अपेक्षाये पामीये, अने नरकगति प्रायोग्य अष्टावीशने वधें त्रीश अने एकत्रीश, ए वे उदय-

સ્થાનક પામીયેં તિહાં દેવગતિ પ્રાયોગ્ય અઠાવીશને વધે એકવીશનો ઉદય તો ક્ષાયિક સમ્યક્કૃદિને અથવા ક્ષાયોપશમિક સમ્યક્કૃદિને પણ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ તથા મનુષ્યને જવાપાંતરાલગતિયેં ઇટલે વે ગતિની વચાલેં વર્તતાને હોય, પણ મિથ્યાદિ-
દિને ન હોય, કેમકે તિહાં મિથ્યાદિ દેવગતિ પ્રાયોગ્ય અઠાવીશ ન વાધે. કેમકે મિથ્યાદિ તો સર્વ પર્યાસિયેં પર્યાસોજ દેવગતિ પ્રાયોગ્ય અઠાવીશ વાધે અહીંઆં કોઈ કહેશે કે જો એમ કહો તો, તો વૈક્રિય કરતાં તિર્યંચ અને મનુષ્ય ૨૫-૨૭-૨૮-૨૯- ને ઉદયેં વર્તતા મિથ્યાદિ દેવગતિ પ્રાયોગ્ય અઠાવીશ વાંધે છે તે કેમ ઘટે? તત્ત્રોત્તરં તેણે તવને આદે પર્યાસિ પૂરી કરી છે. પઠી વૈક્રિય શરીર કરતાં ઔદારિક શરીરની નિવૃત્તિ પર્યાસપણે ઉદયથી નિવર્તે, તથાપિ તેને પર્યાસજ કહીયે, તેમાટેં પર્યાસાવસ્થાયેં તો તિહા મિથ્યાસ્વીને પણ અઠાવીશનો વધવિરોધ નથી. ૫ દેવગતિ પ્રાયોગ્ય અઠાવીશના વધક એકવીશને ઉદયે વર્તતાને વાળુ અને અઘ્યાશી, ૫ વે સત્તા-સ્થાનક હોય પણ અહીંઆ જિનનામની સત્તા ન હોય, જો કદાપિ જિનનામની સત્તા હોય, તો તેનો વધ પણ હોવો જોઈયે તેવારે તો ઊગળત્રીશનો વધક થાય, તેમાટે જિનનામની સત્તા અહીં ન હોય

તથા પચ્ચીશનો ઉદય, આહારક સાધુ તથા વૈક્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્ય સમ્યક્કૃદિને હોય, તથા મિથ્યાદિને પણ હોય તિહાં પણ સામાન્યે એજ વે સત્તાસ્થાનક હોય પણ ઇટલુ વિશેષ જે આહારકના ધણીને અહારક ચતુષ્ક અવશ્ય હોય, તેથી તેને એકજ વાળુનું સત્તાસ્થાનક હોય શેષ વીજા જીવોને વે સત્તાસ્થાનક હોય ૫ અઠાવીશને વધે પચ્ચીશને ઉદયે વે સત્તાસ્થાનક જાણવાં.

તથા ઠવીશનો ઉદય ક્ષાયિક અને ક્ષાયોપશમિક સમ્યક્કૃદિ શરીરસ્થ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ મનુષ્યને અઠાવીશ, દેવગતિ પ્રાયોગ્ય વાંધતા વાળુ, અને અઘ્યાશી, ૫ વે સત્તાનાં સ્થાનક હોય તથા સત્તાવીશના ઉદયે આહારક સાધુ તથા વૈક્રિય તિર્યંચ મનુષ્ય સમ્યક્કૃદિને તથા મિથ્યાદિને તેહીજ વે સત્તાના સ્થાનક જાણવા તેમજ અઠાવીશ, ઊગળત્રીશનો ઉદય પણ અનુક્રમે શરીર પર્યાસિયેં કરી પર્યાસાને અઠાવીશનો ઉદય હોય, અને શ્વાસોશ્વાસ પર્યાસિયેં કરી પર્યાસાને ઊગળત્રીશનો ઉદય હોય, તે ક્ષાયિક અથવા વેદક સમ્યક્કૃદિને તથા આહારક સાધુ અને વૈક્રિય તિર્યંચ મનુષ્યને દેવગતિ પ્રાયોગ્ય અઠાવીશને વધે હોય. તિહા વાળુ અને અઘ્યાશી, ૫ વે સત્તાસ્થાનક હોય

તથા ત્રીશનો ઉદય પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ. મનુષ્ય સમ્યક્કૃદિ તથા મિથ્યાદિ તથા આહારક કરતા સાધુને તથા વૈક્રિય કરતાં સાધુને હોય. તિહાં સામાન્યે વાળુ, નેવ્યાશી,

અઠ્યાશી, ઠ્યાશી, એ ચાર સત્તાસ્થાનક હોય. અને વિશેષાદેશે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ મનુષ્ય મિથ્યાદૃષ્ટિને નરકગતિ પ્રાયોગ્ય અઠાવીશ વાંધતાં ત્રીશને ઉદયે વાણુ, નેવ્યાશી, અઠ્યાશી, અને ઠ્યાશી, એ ચાર સત્તાસ્થાનક હોય તિહાં વાણુ અને અઠ્યાશી, એ બે પૂર્વલી પેરે જાવવાં અને નેવ્યાશીની સત્તાનો વિધિ કહેઠે. કોઈએક જીવે, નરકાયુ વાંધ્યા પઠી સમ્યક્ત્વ લહીને તીર્થંકર નામકર્મ વાંધ્યુ, તે જીવ, નરકે જાવાને સન્મુલ્લ થકો સમ્યક્ત્વ વમે, તિહાં મિથ્યાત્વે ગયા પઠી તીર્થંકરનો વધ મટે, અને તીર્થંકરની સત્તા હોય, તે તીર્થંકરની સત્તા ઠતા આહારકની સત્તા મિથ્યાત્વે ન હોય, “ નોજયસંતોમિછો” એ વચનથી તિહાં નેવ્યાશીની સત્તા હોય. હવે ઠ્યાશીની સત્તા કેમ હોય ? તે કહે ઠે. કોઈ એક સર્વે પર્યાસિયે પર્યાસો એવો પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ અથવા મનુષ્ય તે તીર્થંકરનામકર્મ, આહારકચતુષ્ક, વૈક્રિયચતુષ્ક, દેવદ્વિક, નરકદ્વિક, એ તેર પ્રકૃતિ વિના ઇંશીની સત્તાયે વર્તતો જીવ, સક્ષિપ્તપરિણામે નરકગતિ પ્રાયોગ્ય અઠાવીશ વાંધતો વૈક્રિયચતુષ્ક અને નરકદ્વિક, એ ઠ પ્રકૃતિનો અવશ્ય વધ કરે, તેગરે તેને ઠ્યાશીનુ સત્તાસ્થાનક થાય, તથા તેહીજ વિશુદ્ધ પરિણામે વર્તતો દેવગતિ પ્રાયોગ્ય અઠાવીશ વાંધતા વૈક્રિયચતુષ્ક અને દેવદ્વિકનો અવશ્ય વધ કરે, તેગરે પણ ઠ્યાશીનુ સત્તાસ્થાનક થાય એમ અઠાવીશને વધે, ત્રીશને ઉદયે ચાર સત્તાસ્થાનક હોય

તથા એકત્રીશને ઉદયે ૯૨-૭૭-૭૬-૯ ત્રણ સત્તાના સ્થાનક હોય અહીંઆં નેવ્યાશીની સત્તા ન હોય જે જાણી એકત્રીશનો ઉદય, તિર્યંચને હોય, અને તે તિર્યંચમાં તો તીર્થંકરનામકર્મની સત્તા ન હોય. અને નેવ્યાશીની સત્તા તો તીર્થંકરનામકર્મ સહિત હોય, તેમણે નેવ્યાશી વર્જીને શેષ ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય એમ અઠાવીશને વધે આઠ ઉદયસ્થાનક થઈને ચાર સત્તાને સવેધે જાગા ઊગણીશ હોય.

હવે નવસત્તિગુણતીસત્તીસમ્મિ કે ૭ ઊગણત્રીશને વધે અને ત્રીશને વધે પ્રત્યેકે એકવીશ, ચોવીશ, પચીશ, ઠવીશ, મત્તાવીશ, અઠાવીશ, ઊગણત્રીશ, ત્રીશ, અને એકત્રીશ, એ નવ ઉદયસ્થાનક અને જ્યાણુ, વાણુ, નેવ્યાશી, અઠ્યાશી, ઠ્યાશી, ઇંશી અને અઠોત્તેર, એ સાત સત્તાસ્થાનક હોય

તિહા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ઊગણત્રીશ વાંધતા પર્યાસા અપર્યાસા એમ એકેન્દ્રિય, વિકલેન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ મનુષ્ય તથા દેવતા નારકીને વિગ્રહગતિયે એકવીશનો ઉદય હોય તિહા વાણુ, અઠ્યાશી, ઠ્યાશી, ઇંશી અને અઠોત્તેર, એ પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય, પણ પદ્મુ વિશેષજે વાયુકાય વિના વીજા પર્યાસા એકેન્દ્રિય, વિકલેન્દ્રિય,

तिर्यंच, मनुष्य, देवता तथा नारकीने एक अछोत्तेर विना वाकीनां चार सत्तास्थानक होय एनु कारण पूर्वे कछुं ठे तेम जाणवु.

एम चोवीश, पच्चीश अने ठवीश, एत्रण उदयें पण एज पांच पाच सत्तानां स्थानक जाणवां तिहां जे त्रेवीशने वंधे, उदय, सत्ता, संवेध जागा विचारतां कछुं, तेम अहींआं पण जाणवु पण एतलु विशेष जे अही पच्चीशने उदयें मिथ्यात्वी देव नारकीने पण उंगणत्रीशनो वंध कहेवो

तथा सत्तावीशनो उदय पर्याप्ता एकेंद्रिय, देवता, नारकी, वैक्रियतिर्यंच, मनुष्य मिथ्यात्वीने विकलेंद्रिय अने तिर्यंच मनुष्य प्रायोग्य उंगणत्रीशनो वंध बांधतां वाणु, अष्टांशी, उथाशी अने एशी, ए चार सत्तास्थानक होय.

तथा अष्टावीश, उंगणत्रीश, ए वे उदय विकलेंद्रिय पंचेंद्रिय तिर्यंच अने मनुष्य तथा वैक्रिय पंचेंद्रिय तिर्यंच, मनुष्य, देव अने नारकीने उंगणत्रीश बांधतां होय तिहां पण तेहीज पूर्वोक्त चार सत्तास्थानक जाणवां

तथा त्रीशनो उदय विकलेंद्रिय तथा पंचेंद्रिय तिर्यंच अने मनुष्यने तथा उद्योतने उदये देवताने होय, तथा एकत्रीशनो उदय विकलेंद्रिय अने पंचेंद्रिय तिर्यंचने उद्योतने उदये होय तिहां मनुष्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां चार सत्तास्थानक, एकेंद्रिय, विकलेंद्रिय अने पंचेंद्रिय तिर्यंचने होय तथा तिर्यंगति अने मनुष्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां मनुष्यने पोतपोतानां उदयस्थानकने विपे यथायोग्यपणे वर्त्तताने पण अछोत्तेरनु सत्तास्थानक न होय, जे जणी मनुष्यद्रिक उतां अछोत्तेरनी सत्ता न होय, ते माटें तेहीज चार सत्तानां स्थानक जाणवां तथा देव, नारकीने पंचेंद्रिय तिर्यंच तथा मनुष्य प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां स्वस्वोदये वर्त्तताने वाणु अने अष्टांशी, ए वे सत्तास्थानक होय, तिहां मिथ्यात्वी नारकीने तीर्थकरनामकर्म उता मनुष्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां स्वस्वोदये यथायोग्यपणे वर्त्तताने एक नेव्याशीनु सत्तास्थानक होय, जे जणी मिथ्यात्वीने आहारकचतुष्क तो जिननाम उतां न होय ते माटें ज्याणुमांहेशी आहारकचतुष्क काढतां नेव्याशीनु सत्तास्थानक होय एम विकलेंद्रिय, पंचेंद्रिय तिर्यंचने, ए वेहुने अहींआं चार सत्तानां स्थानकनी जावना जेम त्रेवीशने वंधे कही तेमज सर्वत्र जाणवी, पण एतलु विशेष जे मनुष्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीशने वंधे अछोत्तेर विना बीजां चार सत्ताना स्थानक होय तिर्यंगति प्रायोग्य उंगणत्रीशने वंधे पांच सत्तास्थानक होय तथा देवगति प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां अविरति सम्यक्दृष्टिने एकवीश, ठवीश, अष्टावीश, उंगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच तथा आहारक अने वैक्रिय करनां साधुने पच्चीश, सत्तावीश, अष्टावीश,

उगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच उदयस्थानक होय, तथा देशविरति मनुष्यने वैकिय करतां उद्योतनो उदय न होय, तेमाटे त्रीशना उदय विना वीजां चार उदयस्थानक होग, तिहां देवगति प्रायोग्य तीर्थकरनामकर्म सहित उगणत्रीश बाधतां व्याणु तथा नेव्याशी, ए वे सत्तानां स्थानक पांच उदयस्थानकें होय तथा आहारक साधुने देवगति प्रायोग्य उगणत्रीश प्रकृति बांधतां एकज व्याणु सत्तास्थानक होय एम सामान्यपणे उगणत्रीशने वधे नव उदयें करी जांगा चोपन शरवाले थाय

तथा त्रीशना वधस्थानकें जेम तिर्यग्गति प्रायोग्य उगणत्रीशनो वंध बांधतां एकेंद्रिय, विकलेंद्रिय, तिर्यच, पचेन्द्रिय मनुष्य, देव अने नारकीने जेम उदयस्थानक कक्षां, तेम उद्योत सहित तिर्यग्गति प्रायोग्य त्रीशने वधे एकेंद्रियादिकने पण उदय सत्तास्थानकनो संवेध जाववो

तथा मनुष्यगति प्रायोग्य तीर्थकरनामकर्म सहित त्रीशनो वध करता देवता अने नारकीने जे विशेष ठे, ते कहीयें ठेये देवताने एकवीशने उदये वर्त्तता व्याणु अने नेव्याशी, ए वे सत्तास्थानक होय, तथा नारकीने एकवीशने उदये वर्त्तता मनुष्यगति प्रायोग्य त्रीश प्रकृति बाधता एकज नेव्याशी प्रकृतिनु सत्तास्थानक होय, परंतु नारकीने व्याणुनी सत्ता न होय, जे जणी तीर्थकरनाम तथा आहारक-चतुष्क, ए वेहुनी सत्ता, नारकीने जेली न होय चूर्णिकारें कछुं ठेके “जस्स तिथ्य-गराहा, रगाणि जुगवसति, सोनिरइएसु न उववय्यइ” तथा एमज पच्चीश, सत्ता-वीश, अष्टावीश अने उगणत्रीश, ए चार उदयस्थानकें पण देवताने ए वे वे सत्ता-स्थानक होय, अने नारकीने त्रीशनु उदयस्थानक न होय, जे जणी उद्योत जेसतां त्रीशनु उदयस्थानक थाय ते उद्योतनो उदय तो नारकीने नथी एम सामान्यपणे त्रीशने वधे, एकवीशने उदये सात, चोवीशने उदये पांच, पच्चीशने उदये सात, उवीशने उदये पांच, सत्तावीशने उदयें ठ, अष्टावीशने उदये ठ, उगणत्रीशने उदये ठ, त्रीशने उदये ठ अने एकत्रीशने उदये चार, एम सर्व मली त्रीशने वधे नव उदयस्थानकें थडने जागा वावन थाय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३३ ॥

एगेग मेगतीसे, एगे एगुदय अठ संतंमि ॥

उवरय वधो दस दस, वेयग सतमि ठाणाणि ॥ ३४ ॥

अर्थ—तथा एगेगमेगतीसे के० एकत्रीशने वधे एगेग एटले एकज उदयस्थानक तथा एकज सत्तास्थानक पण होय ते आवी रीते के, देवगति प्रायोग्य जिननाम । आहारकसहित एकत्रीशनु वधस्थानक अप्रमत्त तथा अपूर्वकरण गुणठाणे

होय ठे. तिहां तो वैक्रिय तथा आहारकशरीरनुं करवापणु नथी, तो ते विना बीजा पच्चीश, ठवीश, इत्यादिक अल्प प्रकृतिना उदय न होय, अने औदारिकशरीरी तो सर्व पर्याप्तिये करी पर्याप्तो ठे माटे तेने तो त्रीशनोज उदय होय तिहां तो एकज त्र्याणुनुं सत्तास्थानक होय, परंतु बीजां न होय. केमके एकत्रीश प्रकृतिनो वध तो आहारकचतुष्क तथा जिननाम सहितज होय.

तथा एगेएगुदयअष्टसंतमि के० एक यश कीर्तिरूप एकने वधे पण एकज त्रीश प्रकृतिनु उदयस्थानक होय, तथा तिहा आठ सत्ताना स्थानक होय, जे जणी नाम-कर्मनी एकज यश कीर्तिरूप प्रकृतिनो वध अपूर्यकरणना सातमा जागयी माकीने दशमा गुणगणा पर्यंत होय, ते अतिविशुद्ध माटें वैक्रिय तथा आहारक करे नहीं, तेथी तेने बीजा पच्चीशदिकनां उदयस्थानक वैक्रियादिकनी पर्याप्ति योग्यनां न होय, मात्र एकज त्रीश प्रकृतिनु उदयस्थानक होय तिहा त्र्याणु, वाणु, नेव्याशी, अठ्याशी, एशी, उगणाएशी, ठहोत्तेर, अने पचोत्तेर, ए आठ सत्तास्थानक होय, तेमां-हेलां ए३-ए२-ए९-ए७-ए चार प्रथमनां सत्तास्थानक उपशमश्रेणिनी अपेक्षाये होय, अथवा क्षपकश्रेणीयें पण ज्यां लगे अनिवृत्तिवादरना प्रथम जागें जइने १ स्थावर, २ सूक्ष्म, ४ तिर्यचछिक, ६ नरकछिक, १० जातिचतुष्क, ११ साधारण, १२ आतप, १३ उद्योत, ए तेर प्रकृति न खपावे तिहां लगे होय, अने ए तेर प्रकृति क्षय कस्या पठी अनेक जीवनी अपेक्षाये उपरलां ए०-ए९-ए६-ए५- ए चार सत्तास्थानक क्षपकश्रेणीयें होय

उवरयवंवो के० तथा उपरंत वधे वंधने अजावे वेयग के० वेदकने उदयना स्थानक, दस के० दश होय, अने संतमिगणाणि के० सत्तानां स्थानक पण, दस के० दश होय, तिहा बीश, एकबीश, ठवीश, सत्ताबीश, अष्टाबीश, उगणात्रीश, त्रीश, एक-त्रीश, नव अने आठ, ए दश उदयनां स्थानक अने ए३-ए२-ए९-ए७-ए०-ए९-ए६-ए५-ए-ए-ए दश सत्तास्थानक होय.

तेमध्यें केवलीने आठ समयनो केवल समुद्धात करतां, वचालें त्रीजे, चोथे अने पांचमे, ए त्रण समय पर्यंत कार्मण योगे वर्त्ततां १ पचेंद्रियजाति, ४ त्रसत्रिक, ५ सुजग, ६ आदेय, ७ यश कीर्ति, ८ मनुष्यगति, अने बार ध्रुवोदयी, एवं बीश प्रकृतिनो उदय होय तिहां सत्तास्थानक उगणाएशीनु तथा आहारकचतुष्क विना पंचोत्तेरनु, ए वे सत्तास्थानक होय.

तथा तीर्थकरने केवली समुद्धात करतां एज वचला त्रण समय पर्यंत तीर्थकर-नामकर्म सहित एकबीशनुं उदयस्थानक होय. तिहां जिननाम सहित ठे माटें एंशी अने ठहोत्तेर, ए वे सत्तास्थानक होय

તથા કેવલીને સમુદ્ધાત કરતા ઔદારિક મિશ્રયોગે વર્તતા ઔદારિકદિક, વજ્રરૂપનનારાચસંઘયણ, ઠ સંસ્થાનમાદેહું એક સંસ્થાન, ઉપધાત અને પ્રત્યેક, એ ઠ પ્રકૃતિ પૂર્વોક્ત વીશમાદે જેલે થકે ઠગીનનો ઉદય હોય. તિહાં વીજે, ઠઠે અને સાતમે, એ ત્રણ સમય પર્યંત ડંગણાણી અને પચોત્તેર, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય. તથા તીર્થકરને તેજ સ્થાનકેં નીર્થકરનામ સહિત સત્તાવીશનો ઉદય હોય તિહાં ઇંશી અને ઠહોત્તેર, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય

તથા તે ઠગીશમધ્યેં પરાધાત, ડશ્વાસ, શુજ તથા અશુજલગતિમાદેહી એક અને વે સ્તરમાદેહી એક, એ ચાર જેલતા ત્રીશનો ઉદય, ઔદારિક યોગે વર્તતા કેવલીને અથવા અગીઆરમે ગુણઠાણે પળહોય તિહાં ડ્યાણ, વાણ, નેઢ્યાશી, અઠ્યાશી, ઇશી, ઓગણાણી, ઠહોત્તેર, અને પચોત્તેર, એ આઠ સત્તાસ્થાનક, તે માદેહા પદેહા ચાર, ઉપશમશ્રેણીની અપેક્ષાયે અને ઠેહેલા ચાર ફીણ કપાયને તથા સયોગી કેવલીને અને તીર્થકરને હોય તિહાં આહારકચતુષ્કની સત્તા સહિત તીર્થકરને ઇંશી અને અતીર્થકરને ઓગણાણી આહારક વર્જીને તીર્થકરને ઠહોત્તેર, અતીર્થકરને પચોત્તેર, એ વે વે સત્તા સ્થાનક હોય

તથા એકત્રીશને ઉદયે ઇશી અને ઠહોત્તેર, એ વે સત્તાસ્થાનક તીર્થકર કેવલીને જાણવા, જે જણી સામાન્યકેવલીને તો એકત્રીશનો ઉદય નજ હોય તે એકત્રીશ મધ્યેંથી તીર્થકરને વચનયોગ રુઠે ત્રીશનો ઉદય હોય, તિહાં ઇશી અને ઠહોત્તેર, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય, તથા સામાન્યકેવલીને ઔદારિક યોગે વર્તતાં ત્રીશને ઉદયે ઓગણાણી ને પચોત્તેર, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય.

તે ત્રીશમધ્યેંથી વચનયોગ રુઠે સામાન્યકેવલીને ઓગણત્રીશનો ઉદય હોય તિહાં ઓગણાણી અને પચોત્તેર, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય, તથા તીર્થકરને વચનયોગ રુઠે ત્રીશ, તેમાથી શ્વાસોશ્વાસ રુઠે ઓગણત્રીશનો ઉદય હોય તિહાં ઇશી ને ઠહોત્તેર, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય એવ ઓગણત્રીશને ઉદયે ચાર સત્તાસ્થાનક હોય

તથા સામાન્યકેવલીને વચનયોગ રુપે ડંગણત્રીશનો ઉદય હતો તે મધ્યેંથી શ્વાસોશ્વાસ રુઠે અઠાવીશના ઉદયે ડંગણાણી અને પચોત્તેર, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય

તથા નવના ઉદયે તીર્થકરને અયોગી ગુણઠાણે ઇશી અને ઠહોત્તેર તથા ઠેલે સમયેં નવનુ, એ ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય તથા સામાન્યકેવલીને આઠના ઉદયે અયોગીના દિવરમ સમય લગે ડંગણાણી અને પચોત્તેર અને ઠેલે સમયે આઠનુ, એવં ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય યમ સ્વેધે બાગા ત્રીશ હોય એ સીંતે એ નામકર્મનો વધોદય મના સત્તેધ સામાન્યદેશે કહ્યો ॥ इत्यर्थ ॥ ૩૪ ॥

॥ અર્થેતેપાં જીવસ્થાનાનિ ગુણસ્થાનાનિ વાશ્રિત્ય, સ્વામી દર્શયેતે ॥

હવે અનુક્રમે એ આઠ કર્મની પ્રકૃતિનાં સ્થાનક અને તેના જાંગા ચૌદ જીવસ્થાનક અને ચૌદ ગુણસ્થાનક આશ્રયીને સ્વામી પ્રત્યે નિર્ણયકરીને વિશેષાદેશેં દેખાડે છે.

તિવિગમ્પ પગ્ઠ ઠાણે, હિં જીવ ગુણસન્નિપ્પસુ ઠાણેસુ ॥

જગા પર્ણજિયવા, જઠ જહા સંજવો જવઠ્ઠ ॥ ૩૫ ॥

અર્થ—વંધ, ઉદય અને સત્તા, એ તિવિગમ્પ કે ૦ ગ્રણ વિકલ્પ, તેના પગઠાણેહિં કે ૦ આઠ કર્મની પ્રકૃતિનાં સ્થાનક એક, વે, શ્યાદિક તેને સંવેધે જે જાંગા ઉપજે, તે જાંગા જીવ કે ૦ ચૌદ જીવ સ્થાનકને વિષે અને ગુણસન્નિપ્પસુઠાણેસુ કે ૦ ચૌદ ગુણસ્થાનક વિષે પૂર્વે જે કહ્યા, તે રીતે તેના અનુસારેં જંગાપર્ણજિયવા કે ૦ જાંગા પ્રયુજવા જઠજહાસંજવોજવઠ્ઠ કે ૦ જિહાં જે જાગો સંજવે, તિહાં તે જાંગો લગાવવો ॥ ૩૫ ॥

॥ અથ પ્રથમજીવસ્થાનાન્યધિકૃત્યાહ ॥ હવે પ્રથમ ચૌદ જીવસ્થાનક આશ્રયીને

જ્ઞાનાવરણીય તથા અતરાયકર્મના જાગા કહે છે.

તેરસસુ જીવ સંલે, વપ્પસુ નાણંતરાય તિવિગમ્પો ॥

ઇક્કમિ તિ હ વિગમ્પો, કરણં પઠ્ઠ ઇત્થ અવિગમ્પો ॥ ૩૬ ॥

અર્થ—તેરસસુજીવ કે ૦ એક સંજી પર્યાપ્તો ટાલીનેં પહેલાં તેર જીવસ્થાનકને વિષે સંલેવપ્પસુ કે ૦ સંક્ષેપે એટલે થોડામાંહે ઘણા જીવ નામ કહીયે તે જાણી સંક્ષેપ જીવજેદ પાઠ કહ્યો તિહા નાણંતરાય કે ૦ એક જ્ઞાનાવરણીય અને વીજું અતરાય, એ વે કર્મના વંધ, ઉદય અને સત્તા, એ તિવિગમ્પો કે ૦ ગ્રણ વિકલ્પનો એક જાંગો હોય એટલે પાંચનો વધ, પાંચનો ઉદય અને પાંચની સત્તા હોય એના વધ, ઉદય અને સત્તા ધ્રુવ છે, તે જાણી સર્વને હોય તથા ઇક્કમિ કે ૦ એક સંજી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તો જીવજેદને વિષે તિહુવિગમ્પો કે ૦ ગ્રણ વિકલ્પ તથા વે વિકલ્પનો એક જાંગો હોય એટલે પાંચનો વધ, પાંચનો ઉદય અને પાંચની સત્તા, એ ગ્રણનો વિકલ્પ, દશમા ગુણઠાણા લગે હોય, અને તેવારપઠી જ્ઞાનાવરણીય તથા અતરાયનો વધ નથી માટેં પાંચનો ઉદય અને પાંચની સત્તા, એ વેનો વિકલ્પ અગીઆરમા અને વારમા ગુણઠાણા લગે હોય તથા કરણપઠ્ઠ અવિગમ્પો કે ૦ કરણ એટલે ડ્રવ્યમનની અપેક્ષાયે સંજીડ જે સયોગી કેવલી તથા અયોગી જવસ્ય કેવલી, તેને વિષે જ્ઞાનાવરણીય અને અતરાયનો વધ, ઉદય અને સત્તાનો એક પણ વિકલ્પ નથી માટે અવિકલ્પ છે. અહીંઆ ડ્રવ્યમનની અપેક્ષાયે કેવલીને સંજી કહ્યો ચૂર્ણિકાર અસંજી કહ્યો છે “મણકરણં કેવલિણો, વિશ્રાન્તિ તેણસન્નિણોબુચ્ચતિ ॥ મણોવિનાણપહુચ્ચ, તેણસન્નિણોનહવતિ” ॥ ૩૬ ॥

॥ અથ દર્શનાવરણજીવસ્થાનેષ્વાહ ॥ હવે દર્શનાવરણીયના વંધોદય સત્તાસ્થાનકના જાંગા ચૌદ જિવસ્થાનકને વિષે વિચારે ઠે. ॥

તેરે નવ ચણ પણગં, નવ સત્તે ગમ્મિ જંગમિકારા ॥

વેઅણિઅ આઠ ગોણ, વિજ્ઞા મોહં પરં વુઠં ॥ ૩૭ ॥

અર્થ—તેરેનવચણ કે૦ સહી પચ્ચેદિય પર્યાસા વિના તેર જીવસ્થાનકને વિષે દર્શનાવરણીયકર્મનો નવનો વધ, ચારનો હવય અને નવસત્તે કે૦ નવની સત્તા, તથા નવનો વધ, પણગં કે૦ પાંચનો હવય અને નવની સત્તા, ૯ વે જાંગા હોય અને ૯ગમ્મિ-જંગમિકારા કે૦ ૯ક સહી પચ્ચેદિય પર્યાસા જીવસ્થાનકને વિષે પૂર્વે જે દર્શનાવરણીયના સવેધે સામાન્યે અગીઆર જાંગા કહ્યા, તે અગીઆર અહીંઆં લેવા હવે વેઅણી-અઆઠગોણ કે૦ વેદનીય, આયુ અને ગોત્ર, ૯ ગ્રણ કર્મને વિષે વધ, હવય અને સત્તાયે પ્રકૃતિના સ્થાનક અને જાંગા તે આગમોક્ત પ્રકારે જીવસ્થાનકને વિષે કહીને વિજ્ઞામોહંપરંવુઠં કે૦ પઠી મોહનીય કર્મના જાંગા વહેંચીને કહેશે ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ૩૭ ॥

॥ અથ વેદનીયગોત્રયોર્જગજ્ઞાનાર્થમિયમતર્જાપ્યગાથા હવે વેદનીય અને ગોત્રકર્મના જાંગા ચૌદ જીવજેદે વહેંચવાને જાપ્યની ગાથા કહે ઠે ॥

પજ્ઞત્તગ સન્નિઅરે, અઠ ચણક ચ વેયણિય જગા ॥

સત્તય તિગ ચ ગોણ, પત્તેઅ જીવઠાણેસુ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ—પજ્ઞત્તગસન્નિ કે૦ સહી પચ્ચેદિય પર્યાસાને વિષે વેદનીયકર્મના અઠ કે૦ આઠ જાંગા જે પૂર્વે સામાન્યપણે કહ્યા, તે અહીંઆં વિશેષપણે લેવા, તથા અઠરે કે૦ ૯ સહીપચ્ચેદિય પર્યાસા વિના વીજા તેર જીવસ્થાનકે ૧ અશાતાનો વધ, અશાતાનો હવય અને વેહુની સત્તા, ૨ અશાતાનો વધ, શાતાનો હવય અને વેહુની સત્તા, ૩ શાતાનો વધ, અશાતાનો હવય અને વેહુની સત્તા, ૪ શાતાનો વધ, શાતાનો હવય અને વેહુની સત્તા, ૫ ચણકચવેયણિયજગા કે૦ ૯ ચાર જાંગા વેદનીયના તેર જીવ-જેદે હોય અહીંઆ સયોગીકેવલીને અયોગીકેવલીની પેરે હવયમનના સવધ જાળી સહી લેવવતા વિરોધ નહીં અન્યથા આમલ્લા આઠ માંહેલા ચાર જાંગા તો કેવલીનેજ હોય, તે કારણ માટે પર્યાસ સહીને વિષે વેદનીયના આઠ જાંગા કહ્યા ગતા વિરોધ નથી

તથા મત્તયતિગચગોણ કે૦ ગોત્રકર્મના જે પૂર્વે વધ, હવય અને સત્તાનો સવેધ કરતાં સામાન્યદેશે સાત જાંગા કહ્યા, તેજ અહીંઆ પર્યાસા સન્નિપચ્ચેદિયને સાત જાંગા લેવા

તેમાંહે નીચૈર્ગોત્રનો વધ, નીચૈર્ગોત્રનો ઉદય, નીચૈર્ગોત્રની સત્તા, એ પ્રથમ જાંગો તેજ, વાઝમાંહે ઘણો કાલ રહેતાં જે જીવે ઝંચૈર્ગોત્ર ઊવેલ્યું હોય, તે જીવ, તેજ, વાઝમાંહેથી આવી પર્યાપ્તા સંઙ્હી પંચેન્દ્રિયપણે અવતરે, તેને કેટલાએક કાલ પર્યંત, એ જાંગો પામીયેં, પરંતુ ઘીજા જીવને વિષે એ જાંગો ન પામીયે, તથા ઘીજા જાંગા જેમ પૂર્વે કહ્યા, તેમ અહીંઆં પણ લેવા તથા ઘીજા તેર જીવજેદે ૧ નીચૈર્ગોત્રનો વંધ, નીચનો ઉદય અને નીચની સત્તા, ૨ નીચનો વંધ, નીચનો ઉદય અને વેહુની સત્તા, ૩ ઝંચનો વંધ, નીચનો ઉદય અને વેહુની સત્તા, એ ત્રણ જાંગા હોય. તેમાંહે પહેલો જાંગો તો તેજ, વાઝમાંહેથી ઝંચૈર્ગોત્ર ઊવેલીને ઘીજે જીવજેદે અવતરે, તેની અપેક્ષાએ લેવો, પરંતુ ઘીજાને ન હોય તથા ઝંચૈર્ગોત્રનો ઉદય તો તિર્યંચગતિમાંહે તથા અપર્યાપ્તા-નેવિષે ન હોય, તેમાંટં ઘીજા ચાર જાંગાનો તેર જીવજેદે નિપેથ જાણવો પરંતુ જે જાંગાને વિષે નીચનો ઉદય હોય, તે અહીંઆં લેવા પત્તેઅજીવઘણેસુ કે ૦ એ તેર જીવસ્થાનકને વિષે પ્રત્યેકેં ત્રણ જાંગા હોય ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૩૭ ॥

॥ અથ આયુર્જંગપ્રરૂપણાર્થમિયમંતર્જાપ્યગાથા ॥ હવે એ ચોદ જીવજેદે આયુ કર્મના જાંગા પ્રરૂપવાને અર્થે જાણ્યની ગાથા લખીયે તેંયે ॥

પજ્ઞતા પજ્ઞતગ, સમણા પજ્ઞત અમણ સેસેસુ ॥

અઘાવીસ દસગ, નવગ પણગ ચ આઝસ્સ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ—પજ્ઞતાપજ્ઞતગસમણા કે ૦ પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા સમણા એટલે મન સહિત તેને સંઙ્હી કહીયેં, એટલે સંઙ્હી પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તા અને ઘીજા સંઙ્હી પંચેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા જાણવા તિહાં સંઙ્હી પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તામાંહે આયુ કર્મના જાંગા, અઘાવીસં કે ૦ અઘાવીશ હોય તેમધ્યેં નારકીના પાંચ, તિર્યંચના નવ, મનુષ્યના નવ, અને દેવતાના પાંચ, એમ અઘાવીશ જાંગા પૂર્વે કહ્યા છે તેમ જાણવા તથા સંઙ્હી પંચેન્દ્રિય અપર્યાપ્તામાંહે આયુ કર્મના જાંગા દસગ કે ૦ દશ હોય કેમ કે એ અપર્યાપ્તા લઘિથી જાણવા તે લઘિ અપર્યાપ્તા તો મનુષ્ય અને તિર્યંચજ હોય. તથા દેવ અને નારકી, એ વેહુ લઘિ અપર્યાપ્તા નજ હોય, માટેં દેવતાના પાંચ અને નારકીના પાંચ, એવં દશ જાંગા પૂર્વોક્ત અઘાવીશમાંહેથી ટલે, તેવારે અઘાર જાંગા રહે. તેમધ્યેથી વહી સન્નિશ્ચા અપર્યાપ્તાને દેવ નારકીનો વધ ન હોય તેમાટે,

દેવ નારકીના વધ પ્રાયોગ્ય જે મનુષ્ય તિર્યંચને વિષે જે આયુ કર્મના નવ નવ જાંગા કહ્યા છે તેમધ્યેથી પણ એક દેવાયુનો વધ, તિર્યંચાયુનો ઉદય અને વેહુ આયુની સત્તા, ઘીજો નરકાયુનો વધ, તિર્યંચાયુનો ઉદય અને વેહુ આયુની સત્તા, એ વે જાંગા

सप्ततिकानामा पष्ठ कर्मग्रन्थ. ६

आयुर्वधकालावस्थाना जाणवा. तथा उत्तरावस्थाये वधन्यशून्य काले तिर्यगायुनो उदय अने देवायु तथा तिर्यगायुनी सत्ता, चोथो तिर्यगायुनो उदय अने नरकायु तथा तिर्यगायुनी सत्ता, ए चार जांगा तिर्यचना, तेवाज चार जागा मनुष्यमाहेला, एवं आठ जांगा टले, तेवारे शेष दश जागा रहे, तिहां तिर्यचगतिमध्ये एक आयु-वंधयी पूर्वावस्थानो तथा वे वध कालावस्थाना अने एक तिर्यगायुनो उदय, तथा वे तिर्यगायुनी सत्ता, बीजो तिर्यगायुनो उदय, अने तिर्यग् तथा मनुष्यायुनी सत्ता, ए वे उत्तरावस्थाये वधशून्य काले होय एवं पांच तिर्यचगतिना, तेमज पांच मनुष्य-गतिमाहेला, एवं दश जागा आयुना संझी अपर्याप्तामाहे लाजे

तथा पञ्चाक्षरमण के० मनरहित पटले पर्याप्ता असझी पचेडियने विपे नवग के० आयु कर्मना नव जांगा जे पूर्वे तिर्यचगतिमध्ये सामान्ये कहा, ते अहीआं पण लेवा, केमके देव अने नारकी तो असझीआ होयज नहीं, अने मनुष्य पण असझिउ पर्याप्तो न होय, मात्र तिर्यचज असझिउ पर्याप्तो होय, तेने चारे गतिना प्रायुनो वध होय, माटे एने तिर्यचगति माहेला नवे जागा होय

ए रीते एक सझी पचेडिय पर्याप्तो, बीजो सझी पचेडिय अपर्याप्तो, बीजो असझी पचेडिय पर्याप्तो, ए त्रण जीवज्जेद टाळी, सेसेसु के० शेष रहा जे अगीआर जीव-जेद, तेने विपे प्रत्येके प्रत्येके पणगचआउस के० आयु-कर्मना पांच पांच जांगा होय ए अगीआरे जीवस्थानके तिर्यच होय, अने ते देव तथा नारकीनुं आयु न वांधे, तेमाटे आयुर्वध कालयी पूर्वे एक जागो तथा आयुर्वध काले वे गतिना वे जांग अने आयु-वंध काल पठी वे जागा, एव पांच जागा होय एमा असझी पचेडिय समूर्तिम अप-र्याप्ता मनुष्य पण होय, तेवारे पाच तिर्यचना अने पाच तेना पण जांगा उपजे एवं दश जागा उपजे पण ते अहीआ सूत्रकारे कहा नथी, ते शु जाणीये शा हेतुये विवका करी नहीं ? ते विचारवु ॥ इति ॥ ३९ ॥

॥ अथ जीवस्थानेपुमोहनीयकर्महि ॥ हवे चौद जीवस्थानकने विपेमोहनीयकर्मना वध, उदय अने सत्ताना स्थानकनो संवेध विवरीने कहे ठे. ॥

अष्टसु पचसु एगे, एग डग दसय मोह वंध गए ॥
तिग चउ नव उदय गए, तिग तिग पन्नरस सतंमि ॥ ४० ॥

अर्थ-अष्टसुपचसुएगे के० आठ जीवस्थानकने विपे अयुक्रमें एगडुगदसय के० एक, वे अने दश, विपे अने एक जीवस्थानकने विपे अयुक्रमें एगडुगदसय के० एक, वे अने दश, के० मोहनीयप्रकृतिना वधस्थानक होय तथा अयुक्रमें ते एकेका

स्थानकें तिगचउनवउदयगए के० त्रण, चार अने नव, उदयनां स्थानक होय अने अनु-
क्रमे तिगतिगपन्नरससतंमि के० त्रण, त्रण अने पंदर सत्तानां स्थानक होय ॥ इत्युक्तार्थः

१ सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ता अने अपर्याप्ता, २ वादर एकेंद्रिय अपर्याप्ता, ४ वेद्रिय अप-
र्याप्ता, ५ तेंद्रिय अपर्याप्ता, ६ चौरिद्रिय अपर्याप्ता, ७ असङ्गी पंचेंद्रिय अपर्याप्ता, अने ८ सङ्गी
पंचेद्रिय अपर्याप्ता, ए आठ जीवजेदे एकज बावीश प्रकृतिनुं बधस्थानक होय जे
जणी ए लब्धिनी अपेक्षाये अपर्याप्ता कहा ठे, माटे तेने तो मिथ्यात्वज होय ते
मिथ्यात्वे तो बावीशनोज बंध होय, तिहा त्रण वेदे वे युगल साथें जांगा ठ पूर्वली
पेरे लेवा, तथा आठ, नव अने दश, ए त्रण उदयस्थानक होय. अहींआं सातनुं
उदयस्थानक न होय, केमके सातनो उदय अनंतानुबंधीआ बिना होय ठे ते तो
उपशमश्रेणीधी पडता मिथ्यात्वे आवे, तिहां आवलिकामात्र लगे होय, ए आठ
जीवजेदे श्रेणी नथी माटे सातनो उदय न होय, तथा एकेका उदये अष्टावीश,
सत्तावीश अने ठवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय

वादर एकेद्रिय तथा त्रण विकलेंद्रिय अने असत्रीआ पंचेंद्रिय, ए पांच पर्याप्ता
जीवजेदने विपे बावीश, एकवीश, ए बंधस्थानक होय तिहां लब्धि पर्याप्ता केटला-
एकने करण अपर्याप्तावस्थाये सास्त्रादननावे मिथ्यात्वनो बंध न होय, तेवारें एकवी-
शनो बध पामीयें अहींआं बावीशना बधे सात, आठ, नव अने दश, ए चार उद-
यस्थानक होय अने एकेका उदये अष्टावीश, सत्तावीश अने ठवीश, ए त्रण सत्ता-
स्थानक होय, तथा एकवीशने बधें सात, आठ अने नव, ए त्रण उदयस्थानक होय,
अने ते एकेके उदयस्थानकें एकेकु अष्टावीशनु सत्तास्थानक होय केमके एकवीशनो
बध, ते सास्त्रादनेज होय तिहा सास्त्रादने तो निश्चें अष्टावीशनुंज सत्तास्थानक होय.

तथा एक सङ्गीपंचेद्रिय पर्याप्ताना जीवजेदनेविपे दशे बधस्थानक होय, अने
नवे उदयस्थानक होय, तथा पदरे सत्तास्थानक होय तेनुं स्वरूप अने जागा पूर्वली
पेरे जाणी लेवा ॥ इत्यर्थः ॥ ४० ॥

॥ अथ नामकर्म जीवस्थानेवाह ॥ हवे चौद जीवस्थानकने विपे नामकर्मना बंध, उदय
अने सत्तानां स्थानक वे गाथाये करी कहेते ॥

पण छुग पणग पण चउ, पणगं पणगा हवति तिसेव ॥

पण ठप्पणग ठठ, प्पणग अठ ठ दसगति ॥ ४१ ॥

सत्ते व अपज्जता, सामी सुहुमाय वायराचेव ॥

विगालिंदि आउं तिन्निउ, तहय असत्री अ सत्रीअ ॥ ४२ ॥

અર્થ-અહીંઆ પ્રથમ ગાથાએ વધ, ઉદય અને સત્તાના સ્થાનક કહે છે, અને ત્રીજી ગાથાએ તેના સ્વામી કહે છે, મારેં વે ગાથાનો અર્થ જ્ઞેલો જોનીયે, ઇટલેપણુગ કેળ પાંચ વધસ્થાનક, અને વે ઉદયસ્થાનક, પણગ કેળ પાંચ સત્તાસ્થાનક, એના સત્તેવશ્વ-પજ્ઞતાસામી કેળ સાત અપર્યાતા જીવજેદ, તે એના સ્વામી જાણવા તથા પણચઉપ-ણગ કેળ પાંચ વધસ્થાનક, ચાર ઉદયસ્થાનક, અને પાંચ સત્તાસ્થાનક, તેના સ્વામી સુહુમાય કેળ સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય પર્યાતા જાણવા, તથા પણગાહવંતિતિષેવ કેળ ત્રણે પાંચ પાંચ સ્થાનક જાણવાં ઇટલે પાંચ વધસ્થાનક, પાંચ ઉદયસ્થાનક અને પાંચ સત્તા-સ્થાનકના સ્વામી હોય, તેકોણ હોય? તોકે- વાયરાવેવ કેળ વાદર એકેંદ્રિય પર્યાતા એના સ્વામી હોય, તથા પણછપ્પણગ કેળ પાંચ વધસ્થાનક, ઠ ઉદયસ્થાનક અને પાંચ સત્તાસ્થાનક, એના સ્વામી વિગલિદિઆઠતિન્નિઠ કેળ વેંદ્રિય, તેંદ્રિય અને ચોરિંદ્રિય, એ ત્રણે વિકલેંદ્રિય પર્યાતા જાણવા તથા ઠછપ્પણગ કેળ ઠ વધસ્થાનક, ઠ ઉદયસ્થા-નક અને પાંચ સત્તાસ્થાનક, એના સ્વામી અસત્તીશ કેળ અસત્તી પચેંદ્રિય પર્યાતા જીવ જાણવા તહ્ય કેળ તેમજ અઠઠદસગતિ કેળ આઠ વધસ્થાનક, આઠ ઉદય-સ્થાનક અને વશ સત્તાસ્થાનક, એના સ્વામી સત્તીશ કેળ સત્તી પચેંદ્રિય પર્યાતા જાણવા ॥ ૬તિ ગાથાઠ્યાકારાર્થ ॥ ૪૧ ॥ ૪૨ ॥

હવે વિસ્તારે અર્થ લખીયેં ઠેયે. અપર્યાતા સૂક્ષ્માદિક સાત જીવજેદ, તેને દેવ, નરકગતિ પ્રાયોગ્ય વધ ન હોય, તેમાટે અઠાવીશ, એકત્રીશ અને એક, એ ત્રણ વધ સ્થાનક વિના ત્રેવીશ, પચીશ, ઠવીશ, ઊગણત્રીશ, અને ત્રીશ, એ પાંચ વધસ્થાનક તિર્યંચ અને મનુષ્ય પ્રાયોગ્યજ હોય તિહા એકેકા અપર્યાતાનેવિપે (૧૩૯૧૨૭) વધ જાગા ઉપજે, તથા એ સાત જીવજેદમાહેલા અપર્યાતા સૂક્ષ્મ અને વાદર એકેંદ્રિય, એ વે જીવજેદનેવિપે એકવીશ અને ચોવીશ, એ વે ઉદયસ્થાનક હોય, તિહા એકવી શને ઉઠ્યેં સર્વ અશુભ પદ જણી એકજ જાંગો હોય તથા ચોવીશને ઉદયે પ્રત્યેક અને સાધારણના ત્રિકલ્પે વે જાગા હોય એમ વેહુના મલી એકેકા જીવજેદે ત્રણ ત્રણ જાગા હોય અને શેષ પાંચ અપર્યાતાના જીવજેદે એકવીશ અને ઠવીશ, એ વે વે ઉદયસ્થાનક પ્રત્યેકે હોય અહીંઆ ઠવીશના ઉદયમાહે સાધારણનો ઉદય નથી, માટે એકેકા ઉદયે એકેક જાગોજ ઉપજે, તેથી વજ્રે ઉદયના વે વે જાંગા એકેકા જીવજેદે હોય, તથા સત્તીઆ અપર્યાતામા વે તિર્યંચ પચેંદ્રિયના અને વે મનુષ્યના, એમ ચાર જાગા પ્રત્યેકે હોય એ સાત અપર્યાતા જીવજેદે પ્રત્યેકેં વાણુ, અઠ્યાશી, વ્યાશી, એશી અને અષ્ટોત્તેર, એ પાંચ પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય અહીંઆં તિર્યંચગતિ-

मांहे जिननामनी सत्ता न होय, माटे व्याणु अने नेव्याशी, ए वे सत्तास्थानक न होय. जे आहारकचतुष्क सयम प्रत्यधिक बांधीने वली मिथ्यात्वे गयो होय, तेने जिहांसुधी आहारकचतुष्क उवेले नहीं तिहांसुधी वाणुनी सत्ता होय अने चोक उवेल्या पठी अष्ठ्याशीनी सत्ता होय तथा तेउ, वाउमाहे मनुष्यद्विक उवेलीने ए स्थानकें अवतस्यो होय तेनी अपेक्षायें अष्ठोत्तेरनु सत्तास्थानक लेवु एमज एशी तथा ठ्याशी, ए सर्व सत्तास्थानकनु स्वरूप अने जांगा उपजाववा ते पूर्वली पेरे जाणवा

तथा सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ताने २३-२५-२६-२७-३०, ए पांच बंधस्थानक होय एने तिर्यच, मनुष्यमाहेज जावु ठे माटे तत्प्रायोग्य एज वधस्थानक ठे अहीं बंधना जागा (१३ए१७) होय. एने २१-२४-२५-२६, ए चार उदयस्थानक होय तिहां एकवीशने उदयें एक जागो, चौवीशने उदयें वे, पच्चीशने उदयें वे अने ठवीशने उदयें वे, एम चार उदयस्थानके जांगा सात होय तथा प्रत्येकें एकेका उदयस्थानके ९२-७७-७६-७७-७७, ए पांच सत्तास्थानक होय. तेमध्ये तेउ वायु विना बीजा सर्व जीव शरीर पर्याप्तिये पर्याप्ता थका निश्चें मनुष्यद्विक बाधे, माटे ते द्विक ठता अष्ठोत्तेरनु सत्तास्थानक न होय प्रत्येक पर्याप्ता जीवमाहे पण तेउ, वायु विना बीजा सर्व जीवने पच्चीश अने ठवीश, ए वे उदय साधारण पद सहित ठे माटे ए स्थानकें अष्ठोत्तेर विना बीजां चार सत्तास्थानक होय ए पच्चीश तथा ठवीशानो उदय तो शरीर पर्याप्तिये पर्याप्तानेज होय, तेमाटे साधारण सूक्ष्मपर्याप्ताने पच्चीश, ठवीशने उदयें अष्ठोत्तेरनी सत्ता न पामीयें, अने प्रत्येक पदमांहे तेउ तथा वायु जेला आव्या, ते माटे ते अपेक्षायें प्रत्येकमाहे अष्ठोत्तेरनी सत्ता पामीयें ए वे जागे चार सत्तास्थानक अने पांच जागे पांच सत्तास्थानक होय तिहां वाणुनु सत्तास्थानक तो आहारक बाधी मिथ्यात्वे गयो, तिहां आहारकचतुष्कनी सत्ता ठता मिथ्यात्वेने वशे सूक्ष्ममाहे अवतरे, तेनी अपेक्षायें लेवो.

तथा वादर एकेंद्रियपर्याप्ताने विपे पण २३-२५-२६-२७-३०, ए पांच बंधस्थानक तिर्यच, मनुष्य प्रायोग्य जाणवा केमके एने मनुष्य अने तिर्यच, ए वे गति मध्यें जावु ठे माटे तत्प्रायोग्य बांधे, तिहा जागा १३ए१७ होय अहींआ उदयस्थानक २१-२४-२५-२६-२७, ए पांच होय तिहां एकवीशने उदयें वे, चौवीशने उदयें पांच, पच्चीशने उदयें पांच, ठवीशने उदयें अगीआर अने सत्तावीशने उदये ठ. एम सर्व मली पांच उदयस्थानकें जांगा उगणत्रीश होय अने ९२-७७-७६-७७-७७, ए पांच सत्तास्थानक होय अहींआं पच्चीश अने ठवीशने उदयें प्रत्येक अने अयश कीर्त्ति साथे एकेको जांगो ठे, ते वे स्थानकना वे जागा तथा एकवीशना उदयना वैक्रिय वायु विनाना जागा तथा चौवीशना उदयना वे जागा, एम आठ जांगाने विपे

पांच सत्तास्थानक होय अने शेष एकवीश जांगाने विषे अष्टोत्तर विना वाकीनां चार सत्तास्थानक होय

तथा ब्रह्म विकर्षेन्द्रिय पर्याप्ताने प्रत्येकें त्रेवीश, पञ्चीश, षष्ठीश, उगणत्रीश, अने त्रीश, ए पांच वधस्थानक मनुष्य तिर्यच प्रायोग्य होय एने देव तथा नारक, ए वे गतिमध्ये जातु नथी तेथी वीजां वधस्थानक न होय. अर्ही जागा १३९१७ तथा ११-१६-१७-१९-३०-३१-ए ठ उदयस्थानक होय तिहां जागा वीश पूर्वे कल्या ठे, ते रीतें जाणवा, तथा ९२-७७-७६-७०-७७-ए पांच सत्तास्थानक होय तेमध्ये एकवीशना उदयना जागा वे तथा षष्ठीशना उदयना जांगा वे, एवं चार जागे तो प्रत्येकें पांच पांच सत्तास्थानकज होय केमके तेउ अने वायुमांद्देशी आचला विकर्षेन्द्रिय पर्याप्ताने पण करण अपर्याप्तापणे कियत्काल लगे अष्टोत्तरनु सत्तास्थानक पामीयें, पठी चार सत्तास्थानक होय, अने शेष शोल जागें एक अष्टोत्तर वर्जीने चार चार सत्तास्थानक प्रत्येकें होय जे जणी शोल जांगा शरीरपर्याप्तियें पर्याप्तानेज होय तिहां तो अवश्य मनुष्यद्विकनो वध होय तेवारे तेने अष्टोत्तरनी सत्ता न होय, वाकी चार सत्तास्थानक होय ए रीति वैन्द्रिय, तेंद्रिय अने चौरिन्द्रिय पर्याप्ताने एकेकाने प्रत्येकें ठ उदयस्थानकें वीश जांगा होय, तेमाहे चार चार जागा, पांच पांच सत्तास्थानकवाला अने वीजा शोल शोल जांगा, चार चार सत्तास्थानकवाला जाणवा.

तथा असस्त्रीश्चा पचेन्द्रिय पर्याप्ताने १३-१५-१६-१७-१९-३०- ए ठ वधस्थानक होय जे जणी देव अने नरकगति प्रायोग्य अष्टावीशनो वध पण एने होय केम के ए मरीने चारे गतिमध्ये जाय ठे ते माटें तत्प्रायोग्य वध होय. अर्ही जागा १३९१६ एने ११-१६-१७-१९-३०-३१- ए ठ उदयस्थानक होय ते ठ उदयना जांगा ४९०४ होय ए वैक्रिय न करे माटे वैक्रियनो जांगो न होय तेमध्ये एकवीशना उदयना जांगा आठ अने षष्ठीशना उदयना जागा (१७७), एवं (१९६) जांगे वाणु, अठ्ठ्याशी, षष्ठीशी, पञ्ची अने अष्टोत्तर, ए पाच सत्तास्थानक होय, अने शेष (४६०७) जांगा शरीर पर्याप्ति पूरी कल्या पठी होय, ते जणी एक अष्टोत्तर विना वाकीना चार सत्तास्थानक होय.

तथा सस्त्रीश्चा पचेन्द्रिय पर्याप्ताने १३-१५-१६-१७-१९-३०-३१-१-ए आठ वधस्थानक होय केम के एसा मनुष्य पण आठ्या माटे तेने सर्वे वधस्थानक होय, तिहा जागा १३९४५ अने ११-१५-१६-१७-१९-३०-३१-ए आठ उदयस्थानक होय १०-१४-७-९, ए चार न होय, केमके अर्हीया केवलीने जाव मनशून्य जणी सस्त्रीशमाहे गण्या नही तेथी १०-७-९, ए ब्रह्म केवलीना न गण्या, अन्यथा

अग्नीश्वार उदयस्थानक कहेत, अने वारमो चोवीशनो उदय तो एकेंद्रियनेज होय, वीजाने न होय, तेथी तेना अग्नीश्वार जागा टले तथा एकवीशने उदयें सात अपर्याप्ताना सात जांगा अने संझीआ असंझीआ जेला गणता पचेन्द्रियतिर्यंचनो एक जागो तथा मनुष्यअपर्याप्तानो एक तथा ठवीशने उदये, त्रण विकलेंद्रियना त्रण, अने असत्री पचेन्द्रियतिर्यंच तथा मनुष्यना वे, एम पाचना पांच जांगा अपर्याप्ताना टले, तथा वीश, आठ अने नव, ए त्रण उदयना त्रण जागा, एवं सर्व थडने अष्टावीश जांगा पूर्वोक्त उदयजागा (७७९१), मांथी कांडतां शेष (७७६३) जांगा उदयस्थानकना सत्रीआ पचेन्द्रिय पर्याप्ता जीवमांहे पामीये, तेमध्ये एकवीशना उदयना (४०), ठवीशना उदयना (५९५), एवं (६३५) जागे प्रत्येकें पांच सत्तास्थानक कहेवां अने वीजां चार सत्तास्थानक ते सामान्यादेशे नव अने आठना उदय विना दश, सत्तास्थानकना जीवनी अपेक्षायें लेवा हवे सवेध लखीये ठेये

सूक्ष्म अपर्याप्ता एकेंद्रियने त्रेवीशने वधे, एकवीशने उदये पांच सत्तास्थानक, तेम चोवीशने उदयें पण पांच सत्तास्थानक, एवं वे उदयना मखी दश सत्तास्थानक थयां तथा पच्चीशने वधे पण एज वे उदय होय, तिहा पण सत्तास्थानक दश होय तेम ठवीश, उगणत्रीश अने त्रीश, ए त्रण वधे पण दश दश जागा करता पाच स्थानकें थड, पच्चाश सत्तास्थानक होय. तथा ए सूक्ष्म अपर्याप्ता एकेंद्रिय विना शेष ठ अपर्याप्ताना जीवस्थानकें पण एज रीते पच्चाश पच्चाश वध, उदय अने सत्ता संवेधे जागा होय, पण एटलु विशेष जे वेद्रियादिक पांच अपर्याप्ताने चोवीशना उदयने स्थानकें ठवीशनो उदय लेवो

तथा सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ताने पण एहीज पांच वधस्थानक ठे तिहां एकेक वधस्थानकें ११-१४-१५-१६, ए चार उदयस्थानक गणतां वीश थयां ते एकेका उदयस्थानकें पांच पांच सत्तास्थानक गणतां एकसो जागा थाय.

तथा वादर एकेंद्रिय पर्याप्ताना एहीज पांच वधस्थानक, तिहा एकेके वधस्थानकें ११-१४-१५-१६-१७, ए पाच उदयस्थानक गणता पच्चीश उदयस्थानक थाय, तेमांहे पांच उदयस्थानकें अठोत्तेर विना चार चार सत्तास्थानक होय तेना वीश जांगा अने वीश उदयस्थानकें पाच पांच सत्तास्थानक लेता सो जागा थाय एम शरवाले एकसो ने वीश वध उदय सत्ता संवेधे जागा होय

तथा वेंद्रियपर्याप्तामाहे चोवीशने वधे ठ उदयस्थानक होय, ते मांहेला एकवीश अने ठवीश, ए वे उदयें पांच पाच सत्तास्थानक होय अने १७-१९-३०-३१- ए चार उदयस्थानकें चार चार सत्तास्थानक होय. शरवाले ठवीश जागा एक

वधस्थानकें होय एम पांच वधस्थानकना एकसो ने त्रीश जांगा वैदिय पर्याप्तान
थाय तेम तैदिय पर्याप्ताना तथा चौरिदिय पर्याप्ताना पण एटखाज जागा जाणवा.

तथा असत्री पंचेदिय पर्याप्ताने पण त्रेवीश, पच्चीश, ठवीश, उगणत्रीश अने
त्रीश, ए पांच वधस्थानकें तो प्रत्येकें विकलेंदियनी पेरें ठवीश ठवीश जांगा गणतां
(१३०) सत्ताना स्थानक थाय, अने अष्टावीशने वधें त्रीश अने एकत्रीश, ए वे
उदयस्थानक होय तिहा एकेका उदयें वाणु, अठ्याशी अने ठ्याशी, ए त्रण सत्ता-
स्थानक होय तेना जागा ठ थाय जे जणी अष्टावीशनो वध, देव तथा नरकगति
प्रायोग्यज होय, तिहां तो एंशी अने अष्टोत्तरेनी सत्ता न होय, केमके देव नरकगति
प्रायोग्यनो वंध तो पूर्ण पर्याप्तानेंज होय एम शरवाले असही पंचेदियने ठ वंधस्था-
नके वध उदय सत्ताना जांगा (१३६) थाय

तथा पर्याप्ता सही पंचेदियने त्रेवीशने वधे तो जेम पूर्वे ठवीश सत्ताना स्थानक
असहीने कहां, तेम अर्हीआ पण जाणवां, तथा पच्चीशने वधे एकवीश तथा ठवीशने
उदयें पांच पांच सत्तास्थानक होय, तथा पच्चीशने उदये अने देव नारकीने सत्ता-
वीशने उदयें, ए वे उदयें वाणु अने अठ्याशी, ए वे वे सत्तास्थानक होय, एव चौद
थया, तथा शेष चार उदयस्थानकें चार चार सत्तास्थानक होय एम सर्व मली पच्ची-
शने वधे त्रीश सत्तास्थानक होय, तेवीज रीतें ठवीशने वधे पण त्रीश सत्तास्थानक
होय तथा अष्टावीशने वधे आठ उदयस्थानक होय, तेमध्यें एकवीश, पच्चीश, ठवीश,
सत्तावीश, अष्टावीश अने उगणत्रीश, ए ठ उदये वाणु अने अठ्याशी, ए वे वे
सत्तास्थानक होय तथा त्रीशने उदये वाणु, अठ्याशी, ठ्याशी अने एशी, ए चार
सत्तास्थानक होय अने एकत्रीशने उदये वाणु, अठ्याशी, अने ठ्याशी, ए त्रण
सत्तास्थानक होय, एम सर्व अष्टावीशने वधे उगणत्रीश सत्तास्थानक होय तथा उग-
णत्रीशने वधे पण पच्चीशना वधकनी पेरें सत्तास्थानक त्रीश लेवां वली विशेषे वीजां
पण ठे, ते कहीयें ठेयें अविरति सम्यक्दृष्टिने देवगति प्रायोग्य उगणत्रीश वाधतां
२१-२६-२७-२८-३०, ए पांच उदयें ७३-८७ ए वे वे सत्तास्थानक होय, तथा एज
वे वे सत्तास्थानक पच्चीश तथा सत्तावीशने उदयें वैकीय देशविरतिने पण होय, अथवा
आहारक साधुने पण तेहीज वे उदयें त्र्याणुनी सत्ता होय एव चौद सत्तास्थानक
पूर्वला त्रीशमाहे मेखवता उगणत्रीशने वधे बुम्माळीश सत्तास्थानक होय एम त्रीशने
वधे पण पच्चीशना वधनी पेरें त्रीश सत्तास्थानक लेवा, ते उपर जे विशेष ठे, ते कहे
मनुष्यगति प्रायोग्य, जिननाम सहित त्रीश वाधता एकवीश, पच्चीश, सत्तावीश,

અષ્ટાવીગ, ઊગળત્રીશ અને ત્રીશ, એ ઠ ઉદયે ૯૩-૯૯ એ વે વે સત્તાસ્થાનક લેતાં ચાર જાગા થાય તે જ્વેલતા વેંતાલીશ સત્તાસ્થાનક ત્રીશને વધેં થાય તથા એકત્રીશ વાંધનારો જિનનામ તથા આહારકઠ્ઠિક સહિત વાંધે, તેવારે તેને એકજ ડ્યાણની સત્તા હોય, તથા એકને વંધે આઠ સત્તાસ્થાનક હોય તિહાં ૯૩-૯૫-૯૬-૯૭, એ ચાર ડપ-શમશ્રેણીની અપેક્ષાયે તથા ૯૦-૯૧-૯૨-૯૩-૯૪ ચાર ક્ષપકશ્રેણીની અપેક્ષાયેં હોય

તથા વધને અજાવે પણ એજ આઠ સત્તાસ્થાનક હોય, પરંતુ એટલું વિશેષ જે પ્રથમનાં ચાર સત્તાસ્થાનક અગીઆરમે ગુણગણે આગલી તેર પ્રકૃતિના ક્યય કમ્યા પઠી ક્ષીણમોહને લેશ એમ સર્વ મલી પર્યાપ્તા સંજ્ઞીપચેંદ્રિયને (૨૦૦) સત્તાસ્થાનક હોય, અને જો ડ્રવ્ય મનને સવધેં કેવલીને પણ સત્તીઝં કહીંયે, તો તેના વલી ઠવીશ સત્તાસ્થાનક મેલવતાં (૨૩૪) સત્તાસ્થાનક, સંજ્ઞીપચેંદ્રિય પર્યાપ્તાના થાય ॥૪૧॥

॥ અથ ગુણસ્થાનાન્યધિકૃત્યાહ ॥ હવે આઠ કર્મના વધોદય સત્તાસ્થાનકના

જાંગા, ચૌદ ગુણગણા આશ્રયીને કહે ઠે ॥

નાણ તરાય તિ વિહમ, વિ દસસુ દો હુતિ દોસુ ઠાણેસુ ॥

મિઠાસાણે વીણ, નવ ચડ પણ નવ ય સતંસા ॥ ૪૨ ॥

અર્થ-મિથ્યાત્વથી માનીને દગમા સૂક્ષ્મસપરાય ગુણગણા સુધીના દસસુ કેં૦ દશે ગુણગણાને વિષે નાણતરાય કેં૦ જ્ઞાનાવરણીય અને અતરાય, એ વેહું કર્મનો તિવિહ-મવિ કેં૦ ત્રિવિધ એટલે પચવિધ વધ, પચવિધ ઉદય, અને પંચવિધ સત્તા, એ જાંગો હોય તેવાર પઠી ડોસુઠાણેસુ કેં૦ ડપશાંતમોહ અને ક્ષીણમોહ, એ વે ગુણગણે વંધને અજાવે દોહુતિ કેં૦ હુવિધ એટલે પાંચનો ઉદય અને પાંચની સત્તા હોય, અને તેવાર પઠી તો ઉદય અને સત્તા પણ ન હોય હવે વીણ કેં૦ વીજી દર્શનાવરણીય કર્મે તેનો મિઠાસાણે કેં૦ મિથ્યાત્વ અને સાસ્વાદન ગુણગણે નવ કેં૦ નવવિધ વંધ, ચડપણ કેં૦ ચતુર્વિધ અથવા પંચવિધ ઉદય અને નવયસતંસા કેં૦ નવવિધ સત્તા હોય એ વે ગુણ ગણે થીણક્ષીત્રિકતુ નિયમાવધ હોય માટેં નવવિધ વંધ કહ્યો. અહીં વે જાંગા થાય એક નવવિધ વધ, ચતુર્વિધ ઉદય અને નવવિધ સત્તા વીજો નવવિધ વંધ, પચવિધ ઉદય અને નવવિધ સત્તા એ વે જાંગા હોય ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૪૨ ॥

મિસ્સાહ નિયટ્ટીઝં, ઠ ચ્ચડપણ નવય સંત કમ્મસા ॥

ચડ વધતિગે ચડ પણ, નવસ હસુ જુચ્ચલ ઠસ્સંતા ॥ ૪૪ ॥

અર્થ-મિસ્સાહનિયટ્ટીઝં કેં૦ મિશ્રગુણગણથી માંનીને નિવૃત્તિકરણ નામે આઠમું ગુણગણું ઠે, તેના પહેલા જાગ લગે, થીણક્ષીત્રિકનો વધ ટલ્યો માટે ઠચ્ચડપણનવ-

यसतकर्मसा के० ठनो वंध, चार तथा पांचनो उदय अने नवविध सत्ता होय. एटले ठनो वंध, चारनो उदय अने नवनी सत्ता, ए प्रथम जांगो; तथा ठनो वंध, पांचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए बीजो जांगो, ए वे जांगा निश्च होय. तेवार पठी अपूर्व-करणना शेष ठ जाग अने अनिवृत्तिकरण तथा सूक्ष्मसंपराय, ए त्रण गुणगणे निद्रा अने प्रचला, ए वे पण वधथकी टली माटें चउवध के० चतुर्विधवध, चतुर्विध उदय अने नवविध सत्ता, ए तिगे के० वध, उदय अने सत्ता, त्रणेंनो एक जांगो तथा चउपणनवंस के० चतुर्विधबंध, पचविध उदय अने नवविध सत्ता. अहीं अंग-शब्द सत्ता जाणवी ए बीजो जांगो ए वे जागा त्रण गुणगणे होय ए वे जागा उपशमश्रेणीनी अपेक्षाये जाणवा हवे क्षपकश्रेणीनी अपेक्षाये कहे ठे. डुसु के० नवमे अने दशमे, ए वे गुणगणे जुअल के० वंध अने उदयनु जोरुनु एटले चतुर्विध वध अने चतुर्विध उदय होय अहींआं चारनी सरया पाठलथी लेवी अने ठसत्ता के० पइविध सत्ता एटले चारनो वंध, चारनो उदय अने ठनी सत्ता, ए एक जांगो क्षपकने होय नवमा गुणगणाना बीजा जांगे थीणझीत्रिकनो क्षय थया पठी नवमे अने दशमे गुणगणे एज जांगो होय. जे जणी कम्मपयकीनी चूर्णिमध्यं कणु ठे के, क्षपकने अतिविशुद्धि जणी निद्रा अने प्रचलानो उदय न होय, ते माटें पचविध उदयनो जांगो पण न होय ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ४४ ॥

उवसंते चउ पण नव, खीणे चउ रुदय ठच्च चउसत्ता ॥

वेअणिअ आउगोए, विज्जळ मोहं परं वुठं ॥ ४५ ॥

अर्थ—उवसते के० उपशातमोह नामा अगीआरमे गुणगणे बंधने अजावे चउ-पण के० चतुर्विध उदय, तथा पचविध उदय अने नव के० नवविध सत्ता, एटले चारनो उदय अने नवनी सत्ता तथा पांचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए वे जांगा होय. उपशांतमोहने तथाविध विशुद्धिने अजावे निद्रा प्रचलानो पण उदय संजवे, ते माटें पचविध उदय कणो तथा खीणे के० क्षीणमोहगुणगणे चउरुदय के० चतुर्विध उदय अने ठच्च के० पइविध सत्ता, ए जांगो ठेह्ला समय विना बाकीना सघला समयें होय, एटले छिचरम समय लग्गे होय, अने चरम समयें तो वे निद्रानी सत्ता पण टले, माटे चतुर्विध उदय अने चउसत्ता के० चतुर्विध सत्ता, ए जांगो होय एम वे जागा क्षपकने होय ते पठी उदय तथा सत्ता सर्वे टले हवे वेअणिअआउगोए के० वेदनीय, आयु अने गोत्र, ए त्रण कर्मना जागा गुणगणे विज्जळ के० कह्नीने के० पठी मोहनीय कर्मना जागा कह्नीशु ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ४५ ॥

॥ अथ वेदनीय गोत्रयोर्ज्ञानार्थमिय जाण्यगाथा ॥ तिहां वेदनीयकर्म
अने गोत्र कर्मना जांगा जाणवाने माटे जाण्यनी गाथा कहे ठे ॥

चउ ठस्सु डुन्नि सत्तसु, एगे चउ गुणिसु वेअणि अ जंगा ॥

गोए पण चउ दो तिसु, एगऽऽसु डुन्नि इकमि ॥ ४६ ॥

अर्थ-ठस्सु के० मिथ्यात्वची माडीने प्रमत्तांत लगे ठ गुणगणे अशातानो वध, अशातानो उदय अने वेहुनी सत्ता, बीजो अशातानो वध, शातानो उदय अने वेहुनी सत्ता, त्रीजो शातानो वध, अशातानो उदय अने वेहुनी सत्ता, चोथो शातानो वध, शातानो उदय अने वेहुनी सत्ता, ए चउ के० चार जागा, ठछा गुणगणा लगे सघलें होय अने अप्रमत्तशी मांडीने तेरमा गुणगणा सुधीना सत्तसु के० सात गुणगणे एक शाताज बांधे माटे, वेदनीयना आठ जागा माहेलो त्रीजो अने चोथो, ए डुन्नि के० वे जांगा होय तथा एगेचउगुणिसु के० एक अयोगी गुणगणे चार जांगा होय एक शातानो उदय, वेहुनी सत्ता, बीजो अशातानो उदय अने वेहुनी सत्ता, ए वे जांगा द्विचरम समय लगे होय अने चरम समये एक शातानो उदय अने शातानी सत्ता, बीजो अशातानो उदय अने अशातानी सत्ता, ए वे जागा होय, एवं चार जांगा होय ए वेअणिअजगा के० वेदनीयकर्मना आठ जागा चौद गुणगणे कक्षा

हवे गोत्रकर्मना जांगा गुणगणे कहे ठे गोए के० गोत्रकर्मना पण के० पाच जागा पहेले गुणगणे होय, ते कहे ठे एक नीचगोत्रनो वध, नीचनो उदय अने नीचनी सत्ता, बीजो नीचनो वध, नीचनो उदय अने वेहुनी सत्ता, त्रीजो नीचनो वध, उचनो उदय अने वेहुनी सत्ता, चोथो उचनो वध, नीचनो उदय अने वेहुनी सत्ता, पांचमो उचनो वध, उचनो उदय अने वेहुनी सत्ता, ए पाच जागा, मिथ्यात्व गुणगणे होय, अने सास्त्रादन गुणगणे तो पूर्वोक्त मिथ्यात्वना पांच जांगा माहेलो पहेलो जागो न होय बाकी चउ के० चार जागा होय, केमके पहेलो जागो तो तेउ वायु माहे होय अथवा तेंउ वाउ माहेथी चवीने बीजे स्थानकें अवतरतां केटलोएक काल पर्यंत होय तिहा तो सम्यक्त्व नथी माटे क्यांथी परीने सास्त्रादने आवे ? तेमाटे प्रथम जंग निपेध्यो तथा मिश्र अने अविरति सम्यक्दृष्टि तथा देशविरति ए तिसु के० त्रण गुणगणे चोथो अने पांचमो, ए दो के० वे जांगा होय, केमके नीचगोत्रनो तिहा वध नथी, ते जणी प्रथमना त्रण जागा न होय, तथा कोइ-एक आचार्य कहे ठे के देशविरतिने एकज पांचमो जागो होय, परंतु बीजो जांगो

ન હોય, જે જાણી “ગદ્ગાઈ પરુચ્છ ઉચ્છગોશ્ચ ઉચ્છઠ્ઠ હોઈ” એ વચને ઉચ્છૈર્ગોત્રનોજ તિહા ઉદય હોય, તથા અષ્ટસુ કે૦ પ્રમત્ત ગુણગણથી માંનીને આઠ ગુણગણે પ્રત્યેકે પણ કે૦ એકેક જાંગો હોય તિહાં પ્રમત્તથી સૂક્ષ્મ સંપરાય લગે પાંચ ગુણગણે તો ઉંચ ગોત્રનોજ વધ, ઉદય હોય, માટેં એક પાંચમો જાંગોજ હોય. અને ઉપશાતમોહ, ક્ષીણમોહ અને સયોગી, એ ત્રણ ગુણગણે ગોત્રનો વંધ નથી માટે ઉચ્છૈર્ગોત્રનો ઉદય અને વેદુની સત્તા, એ ઠઠો જાગો હોય, તથા શ્કંમિ કે૦ એક અયોગી ગુણગણે દુન્નિ કે૦ વે જાંગા હોય તિહાં ઉચ્ચનો ઉદય અને વેની સત્તા, એ ઠઠો જાંગો, દ્વિચરમ સમય લગે હોય અને ઉચ્ચનો ઉદય તથા ઉંચની સત્તા, એ સાતમો જાંગો, ચરમ સમય લગે હોય ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ૪૬ ॥

॥ અથ આયુર્જગજ્ઞાનાર્થમિયમતર્જાપ્યગાથા ॥ હવે આયુ.કર્મના જાંગા જાણવાને અથ જાણ્યની ગાથા કહે છે ॥

અષ્ટઠાહિગવીસા, સોલસ વીસ ચ વારસ ઠ દોસુ ॥

દો ચડસુ તીસુ શ્ક, મિઠાઈસુ આઠણ જંગા ॥ ૪૭ ॥

અર્થ—અષ્ટઠાહિગવીસા કે૦ પ્રથમ ગુણગણે અષ્ટાવીશ જાગા અને ષીજે ગુણગણે ઠઠીશ જાંગા, ત્રીજે ગુણગણે સોલસ કે૦ શોલ જાગા, ચોથે ગુણગણે વીસચ કે૦ વીશ જાગા, પાંચમે ગુણગણે વારસ કે૦ વાર જાગા, દોસુ કે૦ ઠઠે અને સાતમે ગુણગણે ઠ કે૦ ઠ ઠ જાંગા, ચડસુ કે૦ આઠમે, નવમે, દશમે અને અગીઆરમે ગુણગણે દો કે૦ વે વે જાગા, તીસુ કે૦ વારમે, તેરમે અને ચૌદમે, એ ત્રણ ગુણગણે શ્ક કે૦ એક જાગો એ રીતેં મિઠાઈસુઆઠણજંગા કે૦ મિથ્યાત્વાદિક ચૌદ ગુણગણે આયુ. કર્મના જાંગા જાણવા ॥ इत्युक्तार्थ ॥ ૪૭ ॥

મિથ્યાત્વ ગુણગણે તો પૂર્વ કહેલા અષ્ટાવીશે જાંગા આયુના હોય, જે જાણી ચારે ગતિના જીવ મિથ્યાદૃષ્ટિ હોય તથા મિથ્યાત્વેં ચારે આયુનો પણ વધ છે, તેથી દેવના પાંચ, નારકીના પાંચ, તિર્યંચના નવ અને મનુષ્યના નવ, એ સર્વ હોય.

તથા સામ્બાદને નરકાયુનો વધ નથી માટે તિર્યંચ તથા મનુષ્યને આયુર્વંધ કાલા-વસ્થાના નરકાયુ વધના વે જાગા ટલે, તેવારેં શેષ ઠઠીશ જાંગા હોય

તથા મિથ્રગુણગણે આયુનો વધજ નથી માટે વધકાલાવસ્થાના દેવ નારકીના વે વે તથા તિર્યંચ અને મનુષ્યના ચાર ચાર, એવ વાર જાંગા ટલે તેવારેં શોલ જાંગા રહે

તથા અવિરનિ સમ્યક્દૃષ્ટિમા તો તિર્યંચ અને મનુષ્યને એક દેવગતિ વિના શેષ ત્રણ ગતિનાં આયુ ન-વાપગા સઘધિના ત્રણ ત્રણ જાગા ટલે અને દેવ તથા નારકી મધ્યેં

तिर्यचायु वधनो एकेको जांगो टले एवं आठ जांगा टले, तेवारें शेष वीश जांगारहे.

तथा देशविरतिगुणगण तो मनुष्य अने तिर्यचने होय, ते तो देशविरति उतां देवा-
युज बांधे तेमाटें मनुष्य, तिर्यचने प्रत्येकें वधकालावस्थायें एकज जांगो तथा परज-
वायुर्वधकाल थकी पूर्वे एकेको जांगो अने आयुर्वधकाल पठी चारे जांगा होय. जे
जणी कोइएक तिर्यच अथवा मनुष्य चारे आयु मांहेलु एक आयु बांधीने पठी
देशविरतिपणु पामे तेनी अपेक्षायें उत्तरावस्थाना चार जांगा कह्या ए रीतें ठ ठ जांगा
तिर्यच अने मनुष्यना लेतां चार जांगा पांचमे गुणगण पामीये

तथा प्रमत्त अने अप्रमत्त, ए वे गुणगणां मनुष्यनेज होय, माटे मनुष्यना ठ
जांगा देशविरतिनी पेरे जाणवा, ए गुणगणे तिर्यच नथी तेथी तेना जांगा टल्या.

तथा आठमे, नवमे, दशमे, अने अग्नीआरमे, ए चार गुणगणे उपशमश्रेणीनी अपे-
क्षायें वे वे जांगा होय, एक मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्यायुनी सत्ता, ए जांगो, आयुर्वध-
कालथी पूर्वलो होय, अने मनुष्यायुनो उदय तथा मनुष्यायु अने देवायुनी सत्ता, ए वीजो
जांगो आयुर्वध काल पठी उत्तरावस्थानो होय, ए वे जांगा होय एने वधकालावस्थानो
जांगो न होय, जे जणा ए अत्यंतविशुद्ध ठे माटे आयु न बांधे अने आयु बांध्या
पठी उपशमश्रेणी पमीवजे, तोपण देवायु बांध्या पठी पडीवजे परंतु वीजां त्रण ग-
तिनां आयु बांध्या पठी उपशमश्रेणी पमिवजे नहीं जे जणी कम्मपयडीमध्यें शीवशर्म
सूरिये कहुं ठे “तिसु आठगेसु वळेसु, जेण सेढि न आरोहइति” अने पूर्वे आयु-
र्वध कह्या पठी रूपकश्रेणी करे नहीं माटे रूपकने मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्या-
युनी सत्ता, रूपकश्रेणीये ए चार गुणगणे आयु कर्मनो एकज जांगो होय, तथा
क्षीणमोह, सयोगी अने अयोगी, ए त्रण गुणगणाने विषे मनुष्यायुनो उदय अने
मनुष्यायुनी सत्ता, ए एकज जांगो होय ए मिथ्यात्वादिक चौद गुणगणे आयुःक-
र्मना वधोदय सत्ता संवेधे जागा कह्या ते सर्व मलीने (१२५) थाय ॥ इति समुच्चयार्थ ४९

॥ अथ गुणस्थानेषु मोहनीयस्य वधस्थानान्याह ॥ हवे चौद गुणगणाने विषे
मोहनीयकर्मना वधस्थानक विवरीने कहे ठे. ॥

गुणगणगेसु अष्ठसु, इत्थिकं मोह वधगण तु ॥

पचानिअष्टि गणा, वधोवरमो पर तत्तो ॥ ४८ ॥

अर्थ- गुणगणगेसुअष्ठसु के० मिथ्यात्वादिक आठ गुणगणे इत्थिकमोहवध-
गणतु के० मोहनीयकर्मनु एकेकु वधस्थानक होय, एटले मिथ्यात्वे वावीशनो
वध, सास्त्रादने एकवीशनो वध, मिथ्र अने अविरतियें सत्तर सत्तरनो वध, देशवि-

રતિયે તેરનો વધ તથા પ્રમત્ત, અપ્રમત્ત અને અપૂર્વકરણ, એ ત્રણ ગુણગણે નવ નવ પ્રકૃતિનું એકેકુ વધસ્થાનક હોય, તિહા જાંગા મિથ્યાત્વે ઠ, સાત્વાદને ચાર, મિથ્યે વે, અવિરતિયે વે, દેશવિરતિયે વે, પ્રમત્તે વે અને અપ્રમત્તે તથા અપૂર્વકરણે અરતિ શોક, એ યુગલના અજાવે એકત્રિણ વધને લીધે એકેકો જાંગો હોય તથા પચાનિઅ-દ્વિગણા કેળ અનિવૃત્તિ વાદરે પાંચ, ચાર, ત્રણ, વે અને એક, એ પાંચ વધસ્થાનક, પાંચ જાંગો હોય તિહા જાંગો એકેકો હોય. ધંધોવરમોપરંતતો કેળ તેવાર પઠી સૂક્ષ્મસપરાયાદિક ગુણગણે મોહનીય કર્મનો વધ નથી, માટે વધને અજાવે માત્ર ઉદયસ્થાનકજ હોય, તે કહે છે ॥ ૪૮ ॥

॥ અથ ઉદયસ્થાનાન્યાહ ॥ હવે ચોદ ગુણગણે મોહનીયકર્મના ઉદયસ્થાનકકહે છે ॥

સત્તાઈ દસઝ મિથે, સાસાયણ મીસએ નવુકોસો ॥

ઠાઈ નવઝ અવિરઈ, દેસે પચાઈ અઠેવ ॥ ૪૯ ॥

અર્થ-મિથે કેળ મિથ્યાદૃષ્ટિને સત્તાઈદસઝ કેળ સાતથી દશ પર્યંત ૭-૮-૯-૧૦, એ ચાર ઉદયસ્થાનક હોય તિહાં જાગાની ચોવીશી પૂર્વે કહી, તે રીતે અહીં પણ આઠ ચોવીશી જાણવી તથા સાસાયણમીસએનવુકોસો કેળ સાત્વાદન અને મિથ્ય, એ વે ગુણગણે સાતથી માનીને નવ પર્યંત સાત, આઠ અને નવ, એ ત્રણ ઉદયસ્થાનક હોય. તિહા સાત્વાદને ચાર ચોવીશી અને મિથ્યે પણ ચાર ચોવીશી જાગાની ડપજે તથા ઠાઈનવઝઅવિરઈ કેળ અવિરતિ ગુણગણે ઠથી માનીને નવ પર્યંત ઇટલે ઠ, સાત, આઠ અને નવ, એ ચાર ઉદયસ્થાનક હોય તિહાં જાંગાની ચોવીશી આઠ ડપજે, તથા દેસેપચાઈઅઠેવ કેળ દેશવિરતિ ગુણગણે પાંચથી માનીને આઠ પર્યંત ઇટલે પાચ, ઠ, સાત અને આઠ, એ ચાર ઉદયસ્થાનક હોય તિહા પણ જાંગાની આઠ ચોવીશી ડપજે ॥ ૪૯ ॥

વિરએ સ્વઝવસમિએ, ચઝરાઈ સત્ત ઠચ પુવમિ ॥

અનિયદ્વિ વાયરે પુણ, ઈકોવ હુવેવ ઉદયસા ॥ ૫૦ ॥

અર્થ-વિરએસ્વઝવસમિએ કેળ શ્રેણીથી હેઠે વર્તતો તેને દ્વાયોપશમિક વિરતી કહીયે તે દ્વાયોપશમિક વિરતિ પ્રમત્ત તથા અપ્રમત્ત ગુણગણાગણો જાણવો તિહાં પ્રમત્ત અને અપ્રમત્તે પ્રત્યેક પ્રત્યેક, ચઝરાઈસત્ત કેળ ચારથી માંડીને સાત પર્યંત ચાર, પાંચ, ઠ અને સાત, એ ચાર ઉદયસ્થાનક હોય, તિહા જાગાની આઠ ચોવીશ પ્રમત્તે અને આઠ ચોવીશી અપ્રમત્તે ડપજે તથા ઠચપુવમિ કેળ અપૂર્વકરણગુણગણે ચારથી માનીને ઠ પર્યંત ઇટલે ચાર, પાચ અને ઠ, એ ત્રણ ઉદયસ્થાનક હોય તિહા ચાર

चोवीशी जांगानी थाय तथा अनियट्टिवायरेपुण के० वली अनिवृत्तिवादर गुणगणाने विपे इक्कोवडुवेवउदयसा के० एक अथवा वे उदयस्थानक होय तिहां संज्वलना चार कपाय माहेलो एक कपाय अने त्रण वेदमाहेलो एक वेद, ए वे प्रकृतिनु स्थानक होय. तिहां चार कपायने त्रण वेदना विकटपें गुणतां वार जांगा थाय तेवार पठी वेदनो उदय टले थके एकना उदयनु स्थानक रहे, ते चतुर्विध, त्रिविध, द्विविध अने एकविध वधने विपे पामीये तिहां यद्यपि पूर्वे चतुर्विधवधे चार, त्रिविधवधें त्रण, द्विविधवधें वे अने एकविधवधे एक, एवं दश उदय जांगा कक्षा ठे तो पण अहींआं सामान्य विवक्षायें चार, त्रण, वे अने एक, ए चार वधस्थानकनी अपेक्षायें एकेक जांगो लेखवतां चार जांगा विवक्षीये, एटले नवमे गुणगणे शोद जागा होय

एगं सुहुम सरागो, वेएइ अवेअगा जवे सेसा ॥

जंगाण च पमाण, पुबुद्धिठेण नायव ॥ ५१ ॥

अर्थ—एगसुहुमसरागो के० सुहस्रसंपराय गुणगणे एक कीटिकृत संज्वलनो लोज वेएइ के० वेदे, ते माटे एकनु उदयस्थानक होय तेनो एक जांगो होय, एटले दशमे गुणगणे वंध विना एक संज्वलना लोजनो उदय होय अने अवेअगानवेसेसा के० शेष उपरला उपशातमोहादिक चार गुणगणे मोहोदय नशी, माटे अवेदक होय, केमके तिहां मोहनीयनो उदय न होय अहींआ मिथ्यात्वादिक गुणगणे उदयस्थानकना जंगाणचपमाण के० जांगानु प्रमाण अने जांगानु उपजावडु ते, पुबुद्धिठेणनायव के० पूर्वे मोहनीयना उदयस्थानक विचारवाने अवसरें देखाड्यां ठे तेमज पूर्वोक्त प्रकारें जाणवा ॥ इति ॥ ५१ ॥

॥ हवे ए दशादिक उदयस्थानकें गुणगणा आश्रयी जागानी संख्या कहे ठे ॥

इक्कग ठमिकियारि, कारस इकार सेव नव तिन्नि ॥

एए चउवीस गया, वारडुग पंच इक्कमि ॥ ५२ ॥

अर्थ—दशने उदयें इक्कग के० एक चोवीशी जागानी मिथ्यात्व गुणगणें जाणवी, केमके ए दशनो उदय, मिथ्यात्वेज ठे माटें तथा नवने उदयें ठरु के० ठ चोवीशी जागानी, तेमध्ये मिथ्यात्वे त्रण, सास्वादनें एक, मिश्रे एक अने अविरतिये एक तथा आठने उदये इक्कियार के० अगीआर चोवीशी ते मध्ये मिथ्यात्वे त्रण, सास्वादने वे, मिश्रे वे, अविरतियें त्रण अने देशविरतियें एक तथा सातने उदयें पण इकारस के० अगीआर चोवीशी, तेमध्ये पहेले, बीजे अने त्रीजे गुणगणे एकेकी, चोथे अने

पाचमे त्रण त्रण, तथा ठठे अने सातमे एकेक, तथा ठने उदयें पण इकारसेव के० अग्नीश्वार चोवीशी, तिहा चोये अने आठमे एकेकी तथा पांचमे, ठठे अने सातमे त्रण त्रण, तथा पांचने उदये नव के० नव चोवीशी तिहां एक देशविरतिये तथा प्रमत्त अने अप्रमत्त त्रण त्रण अने अपूर्वकरणे वे तथा चारने उदये तित्रि के० त्रण चोवीशी तिहां प्रमत्त, अप्रमत्त अने अपूर्वकरणें एकेकी जाणवी. एएचउवीसगया के० ए सर्व मलीने वावन चोवीशी थइ तथा डुगं के० वेने उदयें वार के० वार जांगा अने इक्रमि के० एकने उदये पच के० पांच जांगा, एम सर्व मली वावन चोवीशी अने उपर सत्तर जांगा थया ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ५५ ॥

॥ हवे सर्व जांगानी शरनाले सरया कहे ठे. ॥

वारस पणसठिसया, उदय विगप्पेहि मोहिआ जीवा ॥

चुलसीई सत्तुत्तरि, पयविंद सएहि विन्नेआ ॥ ५३ ॥

अर्थ - वावन चोवीशीने चोवीश गुणा करी झिकोदयना वार अने एकोदयना पांच, एवं सत्तर जागा जेलीये, तेवारे वारसपणसठिसया के० वारसें ने पाशठ जांगा थाय उदयविगप्पेहिमोहिआजीवा के० एटला उदयने जागे करीने सर्व ससारी जीव मोहनीयकमें मोह्या मुजाणा पड्या ठे हवे तेनी पदसंरया कहे ठे अहीआ मिथ्यात्व, अनतानुबधी क्रोध इत्यादिक मोहप्रकृतिने पय के० पद एवी संज्ञा कही ठे तेना विंदसएहि के० वृद्ध जे दश, नव, इत्यादिक उदय जांगाना पद एटले प्रकृति तेना शतक एटले शंकडा केटला थाय ? ते कहे ठे चुलसीई के० चोराशीसो अने उपर सत्तुत्तरी के० सत्तोत्तर थाय, एटला मोहनीय कर्सेना पदवृंद करी सर्व जीव मुजाणा थका विन्नेआ के० जाणवा अही एकेका जांगामाहे मोहनीयनी जेटली प्रकृति घोलाय ते जांगामांहे तेटलां पद कहीयें जेम दशने उदयें एक चोवीशी माटे दशने दश गुणा करीये तेवारे दश चोवीशी थाय नवने उदयें ठ चोवीशी माटे ठ गुणा करता चोपन चोवीशी थाय, एम आठने उदये अग्नीश्वार चोवीशीये गुणतां अठ्याशी, सातने अग्नीश्वारें गुणता सत्योत्तर, ठने अग्नीश्वारें गुणता वाशठ, पाचने नवें गुणता पीस्तालीश, चारने त्रणे गुणता वार, ए सर्व मली त्रणसें ने वावन चोवीशी थाय ते एकेकमयें चोवीश ठे माटे चोवीशी गुणा करतां (८४४८) थाय ते मयें झिकोदयना वारने डुगुणा करता चोवीश थाय तथा एकोदयना पाच, एवं उगणीश जेलीये तेवारे (८४९९) एटला मोहनीयना पदवृद्ध गुणवाणानी अपेक्षायें थाय इति समुच्चयार्थ ॥ ५३ ॥

॥ અથ મિથ્યાદૃષ્ટ્યાદિપુ ઉદયજંગમસૂચિકાજાપ્યગાથામાહ ॥ હવે મિથ્યાત્વાદિકગુણ-
ઠાણે પ્રત્યેકે મોહનીયના ઉદય જાંગા પ્રરૂપવાને અર્થે જાપ્યગાથા કહે છે.

અઠગ ચઝ ચઝ ચઝર, ઠગાય ચઝરો અ હુંતિ ચઝવીસા ॥

મિઝાઈ અપુઘતા, વારસ પણગ ચ અનિઅટ્ટી ॥ ૫૪ ॥

અર્થ—મિઝાઈઅપુઘંતા કે० મિથ્યાત્વથી માનીને અપૂર્વકરણનામા આઠમા ગુણઠાણા
પર્યંત અનુક્રમે જાંગા કહે છે. ૧૮ઠ્ઠે મિથ્યાત્વે અઠગ કે० આઠ ચોવીશી, સાઠાદને
ચઝ કે० ચાર ચોવીશી, મિશ્રે ચઝ કે० ચાર ચોવીશી, તેવાર પઠી ચોયે, પાંચમે, ઠઠે
અને સાતમે, ૧ ચઝરઠગાય કે० ચાર ગુણઠાણે આઠ આઠ ચોવીશી અને આઠમે ગુણ-
ઠાણે ચઝરોઅહુંતિચઝવીસા કે० ચાર ચોવીશી જાગાની ઉપજે એમ મિથ્યાત્વથી માનીને
અપૂર્વકરણ લગે વાવન ચોવીશી જાંગાની થાય પઠી વારસપણગંચઅનિઅટ્ટી કે०
અનિવૃત્તિ ગુણઠાણે વેને ઉદયે વાર જાંગા અને એકને ઉદયે ચાર જાંગા તથા એક
જાંગો એકોદયે સૂઝસપરાયનો, एवं સત્તર જાગા ઉપર થાય તેની સાથે વાવન ચોવી-
શીના (૧૨૪૮) મેલવતાં (૧૨૬૫) જાંગા થાય. ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૫૪ ॥

॥ અથેષાં જગાના પદાનાં યોગાદિજિર્ણુણાનાહ ॥ હવે ૧ મોહનીયના ઉદય જાગા
તથા ઉદય પદદ્વંદ તે યોગ, ઉપયોગ અને લેશ્યા સાથે ગુણવા, તે ઉપદેશ કહે છે ॥

જોગોવર્ગ લેસા, ઇંદિ ગુણિઆ હવંતિ કાયવા ॥

જે જઞ ગુણઠાણે, હવંતિ તે તઞ ગુણકારા ॥ ૫૫ ॥

અર્થ—જોગોવર્ગલેસાઈંદિ કે० યોગ, ઉપયોગ, અને લેશ્યાદિકે કરીને ઉદય
જાંગા તથા પદદ્વંદ તે ગુણિઆહવંતિકાયવા કે० ગુણ કરવા તે જેજઞગુણઠાણે કે०
મિથ્યાત્વાદિક ગુણઠાણે જે જિહા યોગ, ઉપયોગ, લેશ્યા, જેટલાં હવંતિ કે० હોય,
તેતઞગુણકારા કે० તે તિહા તેટલા ગુણ કરવા ॥ ૫૫ ॥

તિહા પ્રથમ યોગના ગુણાકારની જાવના લાલીએ ઠેયે ચાર મનોયોગ, ચાર વચન
યોગ અને ઔદારિક કાયયોગ, ૧ નવ યોગ તો મિથ્યાત્વથી માઢીને દશમા
ગુણઠાણા પર્યંત દશે ગુણઠાણે હોય તે દશ ગુણઠાણાનાં સર્વે સરચાયે ઉદયજાગા
(૧૨૬૫) છે તેને નવ યોગ સાથે ગુણતા (૧૨૩૭૫) ઉદયના જાગા થાય

તથા વલી મિથ્યાદૃષ્ટિને વૈક્રિય કાયયોગે વર્તતા આઠ ચોવીશી જાંગાની હોય
તથા વૈક્રિયમિશ્ર, ઔદારિકમિશ્ર અને કાર્મણ, ૧ ત્રણ યોગે વર્તતાં મિથ્યાત્વીને
પ્રત્યેકે આઠના ઉદયની એક, નવના ઉદયની બે અને દશના ઉદયની એક, एवं
ચાર ચાર ચોવીશી જાગાની અનંતાનુવંધીઆ સહિતવાલી પામીયે, પરંતુ વીજી ચાર

ચોવીશી અનંતાનુવંધીઆના ઉદય વિનાની ન પામીયે, જે જાણી જેણે પૂર્વે સમ્યક્ત્વ કરી અનંતાનુવંધીઆ વિસયોજ્યા હોય, તે વહી કર્મવશે પરિણામની પરાવર્તિયે મિથ્યાત્વ પામે તેવારેં ફરી અનંતાનુવંધીઆ ઘાંધવા માંડતાં માત્ર વધાવલિકા લગેજ અનંતાનુવંધીઆનો ઉદય ન પામીયે અને એવી રીતે જે અનંતાનુવંધીઆ વિસયોજીને મિથ્યાત્વે આવે, તેનું જઘન્યથી પણ અતરમુદૂર્ત્તાયુ તો અવશ્ય હોય કેમકે અનંતાનુવંધીઆના ઉદય વિના મિથ્યાત્વીને કાલ કરવો નિપેધ્યો છે તે જીવ, તિહાં રહ્યો મિથ્યાત્વ પ્રત્યયેં વહી અનંતાનુવંધીઆ ઘાંધે તે ઉદય આઘ્યા પઠી મરણ પામીને જેશારેં બીજે સ્થાનકે જાય, તેને વચાલેં અપાતરાલગતિયેં વર્તતાં તથા ઉપજતી વેલાયેં એ ત્રણ યોગ અનંતાનુવંધીના ઉદય વિનાના મિથ્યાત્વીને હોય તિહાં કાર્મણયોગ વાટેં વર્તતાં જીવને હોય, તથા ઔદારિકમિશ્ર યોગ તિયંચ, મનુષ્યને ઉપજતી વેલાયેં હોય, અને વૈક્રિયમિશ્ર દેવ તથા નારકીને ઉપજતી વેલાયેં હોય એ પ્રાથિક્ષ બોલ છે અન્યથા મિથ્યાત્વી તિયંચ, મનુષ્યને વૈક્રિયશરીર કરતાં તથા મૂકતાં પણ વૈક્રિયમિશ્ર યોગ હોય, પણ તે ચૂર્ણિકારેં અહીંઆ વિવદ્યુ નથી, એમ આગલ પણ ચૂર્ણિકારનો મત નાવવો તે માટેં એ ત્રણ યોગને ત્રિપે અનંતાનુવંધીઆના ઉદયરહિતની ચાર ચાર ચોવીશી જાગાની છે તે ન પામીયે, ધાકી ચાર ચાર ચોવીશીજ પામીયે શરવાલે વીશ ચોવીશી મિથ્યાત્વે હોય તથા સાસ્તાદને કાર્મણયોગે ચાર, વૈક્રિયકાયયોગે ચાર, અને ઔદારિક મિશ્રકાયયોગે ચાર, એવ વાર ચોવીશી હોય તથા મિશ્ર દૃષ્ટિને વૈક્રિય કાયયોગે ચાર ચોવીશી હોય તથા અવિરતિ સમ્યક્દૃષ્ટિને માત્ર વૈક્રિય કાયયોગેજ આઠ ચોવીશી હોય

તથા દેશવિરતિયેં વૈક્રિયયોગેં આઠ અને વૈક્રિયમિશ્ર યોગેં આઠ, એવં શોલ ચોવીશી થાય તથા પ્રમત્ત સાધુને પણ વૈક્રિય તથા વૈક્રિયમિશ્રયોગે પ્રત્યેકે આઠ આઠ ચોવીશી ગણતા, શોલ ચોવીશી થાય તથા અપ્રમત્ત સાધુને વૈક્રિય યોગે આઠ ચોવીશી અને વૈક્રિયમિશ્ર તો અપ્રમત્તને ન હોય, કેમકે ચોથા ગુણઠાણાથી ઉપરાત વૈક્રિય તથા વૈક્રિયમિશ્ર કાયયોગ લલ્લિ પ્રત્યયિક હોય તેમાંહે વૈક્રિય મિશ્રકાયયોગ તો વૈક્રિયશરીર આરજતા તથા મૂકતાં વલતજ હોય, અને અપ્રમત્ત સાધુને તો વિશુરૂપણાથી લલ્લિ પ્રયુજવાને અજાવેં વૈક્રિયનું આરજતું નથી તથા મૂકતું પણ નથી અને પ્રમત્ત સાધુને વૈક્રિય આરજી પઠી વિશુરૂકિને વશેં વૈક્રિયશરીર ઠતા અપ્રમત્ત થાય, તે અપેક્ષાયેં અપ્રમત્તને વૈક્રિયકાયયોગ હોય, તે માટેં અપ્રમત્તેં વૈક્રિયની આઠ ચોવીશી કહી પટલે શરવાલે વૈક્રિયયોગે મિથ્યાત્વે આઠ, સાસ્તાદને ચાર, મિશ્રે ચાર, અવિરતિયેં આઠ, દેશવિરતિયેં આઠ, પ્રમત્તેં આઠ, તથા અપ્રમત્તેં આઠ, એવ અસ્તાલીશ

चोवीशी थइ तथा वैक्रियमिश्रकाययोगें मिथ्यात्वं चार, देशविरतियें आठ अने प्रमत्ते आठ, एवं वीश चोवीशी थइ. तथा औदारिकमिश्रयोगे मिथ्यात्वं चार अने सास्वादने चार, एवं आठ चोवीशी थाय तथा कर्मणयोगे पण मिथ्यात्वं चार अने सास्वादने चार, एवं आठ चोवीशी थाय एम सर्व मली चोराशी चोवीशी जांगानी थाय तेने चोवीशे गुणतां (२०१६) जांगा थाय ते पूर्वोक्त नव योग साथे गुणला (११३७५) जांगा साथे मेखवतां (१३४०१) जागा थया

हवे वैक्रियमिश्रने सास्वादने तथा चोथे गुणलाणे कर्मणयोगे वर्त्तताने विशेष ठे तेजणी तेना जांगा जूदा कही देखाडे ठे वैक्रियमिश्रयोगे सास्वादने वर्त्तताने नपुंसकवेदनो उदय न होय, जेजणी वैक्रियमिश्रयोगी नपुंसकवेदीने नारकी प्रमुखमाहे सास्वादने वर्त्ततां उपजवुं नथी तेजणी वैक्रियमिश्रयोगे जे चार चोवीशी उदय जांगानी ठे, ते मध्येथी नपुंसकवेदथी उत्पन्न थयेला आठ आठ जागा टले. बाकी शोल शोल जांगा रहे माटे चार चोवीशीने ठामे चार पोडशक जागा सास्वादने वैक्रियमिश्रयोगीने होय

तथा अविरति सम्यक्दृष्टि वैक्रियमिश्र तथा कर्मणयोगी, ए वेहुने स्त्रीवेदनो उदय न होय जेजणी वैक्रियकाययोगी अविरति सम्यक्दृष्टि जीव, स्त्रीवेदमाहे न उपजे, ते माटे चोथे गुणलाणे ए वेहु योगे वर्त्तताने आठ आठ चोवीशीने ठामे आठ आठ पोडशक जांगा होय अर्हींआं केवल स्त्रीवेदना विकल्पथी उपजेला आठ आठ जांगा, चोवीशी चोवीशीमाहेथी काढीयें ए टीकाकारनुं मत अवलंबीने कछुं ठे अन्यथा चूर्णिमाहे तो कदाचित् स्त्रीवेदीमाहे पण अवतरे, एम पण कछुं ठे तेनो पाठ “कपावि हुळा छिवेथगेसुवि वेठवि मीसगस्त. ’

तथा प्रमत्तसाधुने आहारक तथा आहारकमिश्र, ए वे योगें वर्त्ततां स्त्रीवेदनो उदय न होय, जेजणी आहारकमिश्रयोग चौद पूर्वधर पुरुपनेज होय, स्त्रीने तो चौद पूर्वनु जणवु निपेधुं ठे जेजणी सूत्रें कछुं ठे के “तुछागारववहुला, चलिदिआ डुज्वलाअधीइए ॥ इअ अश्वसेस ज्ञायणा, जूअवाठ अ नो छीण ॥ १ ॥ जूतवाठ के० दृष्टिवाद जे चारमु अंग, ते स्त्रीने न जणाववु, जेजणी स्त्रीजाति खचावें तोठडी होय ठे तेमाटें गर्व घणो करे, विद्या जीरवी न शके इडिय चचल होय, बुद्धि उठी होय, ते माटे ए अतिशय पाठ जणी स्त्रीने निपेधुं ठे, ते दृष्टिवादमाहे चोथे अधिकारे पूर्व ठे माटे पूर्व जण्या विना स्त्री आहारकजरीर न करे, ते माटे प्रमत्त अप्रमत्त गुणलाणे प्रत्येक एकेका योगे उदय जागानी आठ आठ चोवीशी माहेथी स्त्रीवेदना त्रीजा जागना आठ जांगा कहास्तां शेप शोल पोरुशक जांगा होय

तथा अप्रमत्त साधु एक आहारकयोगीज होय, परंतु आहारकमिश्रयोगी न होय, केमके ए योग तो आहारकशरीर आरंजतां तथा मूकतां होय, ते तो अप्रमत्त साधुने लब्धितुं प्रयुजबु नथी तेजणी अहीं जांगानां आठ पोढशक होय ए सर्व चुम्मा-लीश पोढशक थयां ते चुम्मालीशने शोलें गुणता (७०४) जांगा थाय, ते पूर्वोक्त (१३४०१) मध्ये मेलवतां (१४१०५) उदय जांगा थया.

तथा औदारिक मिश्रकाययोगीने चोथे गुणठाणे स्त्रीवेद अने नपुसकवेदनो उदय न होय, तेमाहे औदारिकमिश्रयोगी सम्यक्कृष्टिने उपजबु नथी तेजणी ए चोथे गुणठाणे आठ चोवीशीने स्थानकें केवल पुरुषवेद विकल्पना औदारिकमिश्रयोगें आठ अष्टक जांगा होय अहींआ वे वेदना शोल जांगा प्रत्येक चोवीशी मध्येंथी टालवा. ए प्रायिक बोल जाणवो, अन्यथा ब्राह्मी, सुदरी, मल्लीनाथ, राजीमती प्रमुख सम्य-कृष्टि थका अहींआ स्त्रीवेदे उपन्या, तिहा उपजतां औदारिकमिश्रयोग केम न होय, माटे ए केम घटे ? ए आठ अष्टकना चोशठ जांगा पूर्वला (१४१०५) माहे मेलवतां (१४१६९) उदय जांगा थया ॥ ५५ ॥

॥ अथ पदवृंदानि योगगुणितानि ज्ञाव्यते. तत्रोदयप्ररूपिका जाण्यगाथामाह ॥

हवे उदयपदवृंद योग साथें गणवां, ते जावे ठे तिहां चौद गुणठाणे

उदय पदवृंद प्ररूपवाने अतर जाण्यगाथा कहे ठे ॥

अठ्ठठी वत्तीस, वत्तीसं सठि मेव बावन्ना ॥

चोआल दोसु वीसा, मित्रा मार्डसु सामन्न ॥ ५६ ॥

अर्थ—मिथ्यात्व गुणठाणे अठ्ठठी के० अडशठ पद, साखादनें वत्तीसं के० वत्तीश पद, मिश्रें वत्तीस के० वत्तीश पद, अविरतिये सठि के० शाठ पद, मेव के० एमज देशविरतिये बावन्ना के० बावन पद, तेवार पठी प्रमत्त अने अप्रमत्तें ए दोसु के० वे गुणठाणे प्रत्येक चोआल के० चुम्मालीश चुम्मालीश पद होय तथा अपूर्वकरणें वीसा के० वीश पद होय ए सर्व मली (३५१) पद होय एटली चोवीशी थाय माटें एने चोवीश गुणा कर्ता (७४४७) थाय अने अनिवृत्तिवादरे द्विकोदयना चार जागा तेमाटें तेने वमणा करीये, तेवारें चोवीश थाय तेनी साथें एकोदयना पांच जागा मेलरता डंगळत्रीश थाय ते पूर्वला (७४४७) मध्ये जेलतां (७४७७) एटलां मोहनीयना उदय पदवृंद मित्रामार्डसुसामन्न के० मिथ्यात्व आदें देइने सर्व गुणठाणे घडने सामान्यपणे थाय हवे उदय पदवृंद योग साथें गणवां, ते जावीये ठेयें तिहां प्तोक्त (७४७७) पदवृंद थया ठे तेने चार मनोयोग, चार वचनयोग, तथा औदा-

रिकाययोग, ए नव योग तो दशमा गुणगणा लगे ध्रुव होय माटे नवे योग साथें गुणतां (५६१७३) पदचुंद नव योग साथें गुणतां थाय मिथ्यात्व गुणगणे सातना उदयनी एक चोवीशी जागानी ठे तेमाटें सात एकु सात तथा आठना उदयनी त्रण चोवीशी ठे माटें आठ त्रिक चोवीश, एम नव त्रिक सत्तावीश, दश एकुं दश, एम मिथ्यात्वे अदशठ पद थाय तथा तेवार पठी सर्व गुणगणे जेटलां जेटलां उद-
यस्थानक होय, ते एकेका उदयें जेटली जेटली जांगानी चोवीशी ठे तेदली उदयना आंक साथे गुणीये, तेवारे पद थाय

हवे वैक्रिययोगे मिथ्यात्वे अरुशठ पद, आठ चोवीशी ठे तेमाटें अने वैक्रिय-
मिश्रे अनंतानुवधी सहित चार चोवीशी पामीये, तेमाटें आठनो उदय एक जेदे, माटें आठ एकु आठ अने नवनो उदय वेजेदे, माटे नवे छु अठार अने दशनो उदय एक जेदे, माटे दशएकु दश, एवं तत्रीश पद थया. तेमज औदारिकमिश्रे पण तत्रीश, अने कर्म-
णें पण तत्रीश, शरवाले (१७६) मिथ्यात्व गुणगणे चार योगना उदयपद थाय तथा साखादने वैक्रिययोगे वत्रीश, औदारिकमिश्रे वत्रीश, कर्मणें वत्रीश, मली ठळु थाय तथा मिश्रगुणगणे वैक्रिययोगे वत्रीश थाय एम त्रण गुणगणे मली (३०४) उदय पद थाय तथा वैक्रिययोगे चोथे गुणगणे शाठ, पांचमे वावन्न, ठठे चुम्मालीश अने सातमे चुम्मालीश, शरवाले वसो उदयपद थाय. तेनी साथे आगला त्रण गुणग-
णाना (३०४) जेलतां (५०४) थाय

तथा वैक्रियमिश्रयोगे देशविरतिचें वावन्न, प्रमत्ते चुम्मालीश, शरवाले ठळु थया. ते पूर्वोक्त पाचसो चार साथें जेलतां ठसो उदयपदनी चोवीशी थाय, ए सर्वनो विधि पूर्वे उदयजांगामा कक्षो ठे तेने चोवीश गुणा करतां (१४४००) पद थाय

तथा वैक्रियमिश्रयोगे साखादने नपुसकवेद न होय, तेजणी वत्रीश पोडशक थाय तथा चोथे गुणगणे वैक्रियमिश्र तथा कर्मणयोगे स्त्रीवेद न होय माटें शाठ शाठ पोडशक होय एवं (१५२) पोरुशक थयां तथा प्रमत्ते अने अप्रमत्ते, ए वे गुणगणे आहारकयोगीने स्त्रीवेद न होय माटे वे वेद आश्री प्रत्येक गुणगणे चुम्मालीश चुम्मालीश पोडशक थाय अने प्रमत्ते आहारकमिश्रयोगीना चुम्मालीश पोडशक लेवा एव सर्व मली (१७४) पोडशकने शोल गुणा करतां (४५४४) थाय. तेनी साथें पूर्वला (५६१७३) तथा (१४४००) मेलवता (१५२३३) थया तथा औदारिकमिश्रयोगीने चोथे गुणगणे स्त्रीवेद तथा नपुसकवेद न होय, तेजणी तिहां मात्र पुरुषवेदनाज शाठ अष्टक जांगा लेवा, तेना (४७०) थाय ते पूर्वला

રાશિમાંહે જ્ઞેલતાં (૯૫૭૧૭) પટલા પદવૃંદ યોગ સાથેં ગુણતાં થાય યદુકં “સત્તર સત્તસયા, પણ નહઈ સદ્દમ પયસંસ્તા” હતિ વચનાત.

હવે ઉપયોગ સાથેં ગુણતાં જે ઉદય જાગા હોય, તે કહીયેં ઠેયેં. તિહાં મિથ્યાત્વ અને સાસ્ત્રાદન, એ વે ગુણઠાણે પ્રત્યેકેં એક મતિઅજ્ઞાન, વીજુ શ્રુતઅજ્ઞાન, વીજુ વિજ્ઞ-ગથજ્ઞાન, ચોથુ ચક્રુદર્શન, પાંચમું અચક્રુદર્શન, એ પાંચ ઉપયોગ હોય, તથા ત્રીજે, ચોથે અને પાંચમે, એ ત્રણ ગુણઠાણે ત્રણ જ્ઞાન અને અવધિટર્શન સહિત ત્રણ દર્શન, એવં ઠ ઉપયોગ પ્રત્યેકેં હોય, તથા ઠઠાષી દશમા ગુણઠાણા લગે તેહીજ ઠ ઉપયોગ સાથેં સાતમું મન પર્યવજ્ઞાન પણ હોય, માટેં સાત ઉપયોગ હોય

તિહાં મિથ્યાત્વે આઠ અને સાસ્ત્રાદને ચાર, એવં ચાર ચોવીશી જાંગાની વે ગુણ-ઠાણે મલીને ઠે તેને પાંચ ઉપયોગ સાથેં ગુણતાં શાઠ ચોવીશી થાય. તથા મિથ્યે ચાર, અવિરતિયેં આઠ અને દેશવિરતિયેં આઠ, એ ત્રણ ગુણઠાણે વીશ ચોવીશી જાગાની ઠે, તેને ઠ ઉપયોગ સાથેં ગુણતાં (૧૨૦) ઉદય જાંગાની ચોવીશી થાય. તથા પ્રમત્તની આઠ, અપ્રમત્તની આઠ, અપૂર્વકરણની ચાર, એવં ત્રણ ગુણઠાણાની વીશ ચોવીશીને સાત ઉપયોગ સાથેં ગુણતાં (૧૪૦) ચોવીશી ઉદય જાંગાની થાય. અહીં સુધી સર્વ મલી (૩૨૦) ચોવીશી ઉદય જાંગાની થઈ તથા જે આચાર્ય, મિશ્ર-ગુણઠાણે પણ પાંચ ઉપયોગ માને ઠે, તેના મતેં (૩૧૬) ચોવીશી થાય તિહાં પહેલા મતેં (૩૨૦) ને ચોવીશ ગુણ કરતાં (૭૬૦૦) જાગા થાય. અને વીજા આચાર્યના મતેં ચાર ચોવીશી કાહાની નાલતાં (૩૧૬) ને ચોવીશ ગુણ કરતાં (૭૫૦૪) જાંગા થાય તેવાર પટી દ્વિકોદયના ચાર જાગા અને એકોદયના પાંચ, એવં સત્તર જાંગાને સાત ઉપયોગ સાથેં ગુણતાં (૨૧૯) જાંગા થાય, તે પૂર્વલી રાશિમાંહે જ્ઞેલતાં (૭૭૯૫) ઉદય જાંગા થાય, તથા મિશ્રગુણઠાણે પાંચ ઉપયોગ માને, તેના મતેં (૭૭૦૬) ઉદયસ્થાન જાગા થાય

હવે પનાં પદવૃંદ વિચારે ઠે તિહાં મિથ્યાત્વે સામાન્ય પદ અઠશઠ અને સાસ્ત્રા-દને વત્રીશ, એવં એકસો થયાં, તેને પાંચ ઉપયોગ સાથેં ગુણતાં પાંચસેં પદ થાય. એ ચોવીશીના આદિ પદ તેજણી ચોવીશ ગુણ કરતાં વાર હજાર પદવૃંદ થાય

તથા મિથ્યે વત્રીશ, અવિરતિયેં શાઠ અને દેશવિરતિયેં બાવત્ર, એ ત્રણ ગુણઠા-ણાનાં (૧૪૪) સામાન્યપદ ઠે, તેને ઠ ઉપયોગ સાથેં ગુણતાં (૮૬૪) ચોવીશી ઉદયપ-દની થાય, તેને ચોવીશ ગુણ કરતાં (૨૦૭૩૬) પદવૃંદ થાય

તથા પ્રમત્તેં ગુમ્માલીશ, અપ્રમત્તેં ગુમ્માલીશ, અને અપૂર્વકરણે વીશ, એ ત્રણ ગુણઠાણે થઈ (૧૦૦) સામાન્યપદ થાય. તેને સાત ઉપયોગ સાથેં ગુણતાં (૭૫૬)

पद थाय. तेने चोवीश गुणा करतां (१८१४४) पदवृंद थाय. ए सर्व मल्ली (५०८८०) एटला दश उपयोग साथें आठ गुणगणे पदवृंद थाय. तेमध्ये द्विकोदयना चोवीश अने एकोदयना पांच, ए उगणत्रीशने सात उपयोग साथे गुणतां (२०३) थाय ते पूर्वला पदवृंद राशिमध्यें जेलीयें, तेवारें (५१००३) एटला दश उपयोगना दश गुणगणे अष्ट पदवृंद थाय तथा पूर्वला मतांतरें सर्व सामान्यपद (२०८८) होय, तेने चोवीश गुणा करतां (५०११२) थाय, ते मांहे (२०३) द्विकोदयवालां पद जेलतां (५०३१५) पदवृंद उपयोग साथें थाय.

हवे लेश्या साथें मोहनीयना उदय जांगा विचारे ठे. तिहां मिथ्यात्वशी मांडीने चोथा गुणगणा लागें ठए लेश्या होय माटे चार गुणगणानी चोवीश चोवीशीने ठ लेश्या साथें गुणता (१४४) चोवीशी थाय तथा पांचमे, ठठे अने सातमे, ए त्रण गुणगणे कृष्णादिक त्रण लेश्यामांहे देशविरति तथा सर्वविरतिनुं पन्निजजुं न होय तेषी प्रथमनी त्रण लेश्या अहींथां निपेधी माटे वाकी तेजो, पद्म अने शुक्ल, ए त्रण लेश्या होय, अन्यथा देगविरति तथा सर्वविरति लह्या पठी तो ठ लेश्या पण होय. ए वचन विरोध न विचारवो, माटे ए त्रण गुणगणानी चोवीश चोवीशीने त्रण लेश्यायें त्रिगुणा करतां व्होत्तेर चोवीशी थाय तथा अपूर्वकरण गुणगणे एक शुक्ललेश्याज होय, माटे चार चोवीशी होय. ए सर्व मल्ली वसं ने वीश थाय, तेने चोवीश गुणा करतां (५२८०) जांगा थया तेमध्ये द्विकोदयना चार अने एकोदयना पांच, ए सत्तर मध्ये तो एकज शुक्ललेश्या होय, माटे ते सत्तर जांगा जेलतां (५२८९) उदय जांगा लेश्या साथें थाय

हवे लेश्यायें पदवृंद कहे ठे तिहा मिथ्यात्वे अरुशठ, सास्त्रादने वत्रीश, मिश्रे वत्रीश अने अविरतियें शाठ, शरवाले (१९९) सामान्यपद होय तेने ठ लेश्याये गुणतां (११५२) थाय तथा देशविरतियें वावन्न, प्रमत्तें चुम्मालीश अने अप्रमत्तें चुम्मालीश एवं (१४०) तेने त्रण लेश्यायें त्रिगुणा करता (४२०) थाय तथा अपूर्वकरणे वीश, तिहा एक शुक्ल लेश्याये गुणता वीश थाय, एम शरवाले (१५९२) लेश्यायें सामान्यपद थाय तेने चोवीश गुणा करतां (३८२८८) थाय तेमध्ये द्विकोदयना चोवीश अने एकोदयना पांच, जेलतां (३८२३९) एटला पदवृंद लेश्या साथे गुणतां थाय एनी गाथा कहे ठे “ तिगहीणा तेवज्ञा, सयाळ उदयाण हुंति सेसाळ ॥ अरुतीस सहस्साई, पयाण सयदोय सगतीसा ॥ १ ॥ ” एम योग, उपयोग, लेश्या साथें मोहनीयना उदयस्थानकना जांगा विचारवा वली सुबुद्धियें विशेषे विचारवा ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ५६ ॥

॥ अथ सत्तास्थानान्याह ॥ हवे गुणगणे मोहनीयकर्मनां सत्तास्थानक कहे ठे. ॥

तिन्नेगे एगेगं, तिगमीसे पच चउसु तिग पुवे ॥

इकारवायरंमिउ, सुहुमो चउतिनि उवसंते ॥ ५७ ॥

अर्थ—तिन्नेगे के० एक मिथ्यात्वगुणगणे त्रण सत्तास्थानक होय, तिहां जे त्रण पुंज करी मिथ्यात्वे जाय, तेने अछावीशनी सत्ता, तेमध्येथी सम्यक्त्व पुज उवेदया पठी सत्तावीशनी सत्ता, मिश्रपुंज उवेदया पठी अथवा अनादि मिथ्यात्वीने ठवीशनी सत्ता जाणवी एनी जावना सर्व पूर्वे मोहनीयनां सत्तास्थानक सामान्ये विचारवाने प्रस्तावे विस्तारें जावी ठे, तेमाटे अहीआं नथी जावता तथा एगेगं के० एक साखादने एकज अछावीशनु सत्तास्थानक होय, जेजणी ए गुणगणु त्रण पुंज ठतां सम्यक्त्व वमतांज होय, तेमाटे तथा तिगमीसे के० मिश्रगुणगणे त्रण सत्तास्थानक होय तिहां त्रिपुजीने अछावीशनु, सम्यक्त्व उवेले सत्तावीशनु तथा अनंतानुवधीआ विसंयोज्या पठी जे पन्तो मिश्रें आवे, तेने चोवीशनु सत्तास्थानक जाणवुं तथा चोथे पांचमे, ठठे अने सातमे, ए चउसु के० चार गुणगणे प्रत्येकें पंच के० पांच पांच सत्तास्थानक होय, तिहां त्रण पुज ठतां अछावीशनु, अनंतानुवधीआ विसंयोज्ये चोवीशनु, तेमध्येथी मिथ्यात्व क्षय गये त्रेवीशनु, तेमांथी मिश्र क्षये वावीशनु, तेमांथी सम्यक्त्व क्षये एकवीशनु, ए सत्तास्थानक क्षायिक सम्यक्दृष्टिने होय. तथा तिगपुवे के० अपूर्वकरण गुणगणे त्रण सत्तास्थानक होय, तिहां क्षायिक सम्यक्दृष्टिने क्षपकश्रेणीयें अथवा उपशमश्रेणीयें एकवीशनु सत्तास्थानक तथा औपशमिक सम्यक्त्वे उपशमश्रेणीयें अछावीश अने चोवीशनु सत्तास्थानक होय, तथा इकारवायरंमिउ के० वादर सपराये अगीआर सत्तानां स्थानक होय तिहां अछावीश अने चोवीश उपशमश्रेणीनी अपेक्षायें अने एकवीशनी सत्ता, उपशमश्रेणीये क्षायिक सम्यक्दृष्टिने होय, अथवा क्षपकश्रेणीयें पण ज्यांसुधी आठ कपायनो क्षय नथी कस्यो, तिहा खगे एकवीशनी सत्ता होय, तेवार पठी आठ कपायना क्षये तेरनी सत्ता, तेमाथी नपुंसकवेद क्षयें वारनी सत्ता, स्त्रीवेद क्षयें अगीआरनी सत्ता, ढास्य पदकने क्षयें पाचनी सत्ता, पुरुषवेद क्षयें चारनी सत्ता, सज्जवनक्रोध क्षयें त्रणनी सत्ता, सज्जवनमान क्षयें वेनी सत्ता, सज्जवनमाया क्षयें एकनी सत्ता होय तथा सुहुमोचउ के० सूदन सपराय गुणगणे चार सत्तास्थानक होय. तिहां अछावीश, चोवीश, उपशमश्रेणीनी अपेक्षायें तथा एकवीशनु क्षायिक सम्यक्दृष्टिने उपशमश्रेणिनी अपेक्षायें अने एक प्रटितिनु सत्तास्थानक क्षपकश्रेणीनी अपेक्षायें जाणवु तथा तिन्निउवसंते

के० उपशांतमोह गुणगणे अष्टावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय ए पूर्वली पेरें जाववां.

हवे एनो संवेध कहे ठे मिथ्यात्वे बावीशनु एकज बंधस्थानक ठे. तिहां सात, आठ, नव अने दश, ए चार उदयस्थानक ठे तेमध्यें सातने उदयें एकज अष्टावीशनी सत्ता होय, अने बीजा त्रण उदयें अष्टावीश, सत्तावीश अने ठवीश, ए त्रण त्रण सत्ता प्रत्येकें होय एवं मिथ्यात्वे सर्व थइ दश सत्तास्थानक होय

तथा सास्त्रादने एकवीशना बंधस्थानकें सात, आठ अने नव, ए त्रण उदयस्थानकनेविषे प्रत्येके अष्टावीशनी सत्ता होय एम त्रण सत्तास्थानक होय

तथा मिश्रे सत्तरनो बंध ठे, तिहां सात, आठ, नव, ए त्रण उदयस्थानकें प्रत्येकें अष्टावीश, सत्तावीश अने चोवीश, ए त्रण सत्ता गणतां नव सत्तास्थानक होय

अविरतियें सत्तरनो बंध ठे, तिहां ठ, सात, आठ अने नव, ए चार उदयस्थानक होय तिहां ठने उदयें अष्टावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय, तथा सात अने आठ, ए वे उदयें प्रत्येकें अष्टावीश, चोवीश, त्रेवीश, बावीश अने एकवीश, ए पांच पांच सत्तास्थानक होय, तथा नवने उदयें एकवीश विना बाकीनां चार सत्तास्थानक होय एव शरवाळे सत्तर सत्तास्थानक होय

देशविरतियें तेरनो बंध ठे तिहां पांच, ठ, सात अने आठ, ए चार उदयस्थानक होय तिहा पाचने उदयें अष्टावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्ता होय तथा ठने उदये अष्टावीश, चोवीश, त्रेवीश, बावीश अने एकवीश, ए पांच सत्ता तेमज सातने उदये पण एज पांच सत्ताना स्थानक होय, तथा आठने उदयें एकवीश विना शेष चार सत्ता होय. एम सर्व थइ सत्तर सत्ताना स्थानक होय.

प्रमत्तें नवनो बंध, तिहा चार, पाच, ठ अने सात, ए चार उदयस्थानक होय, तिहां चारने उदयें अष्टावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्ता होय, पांच अने ठने उदये अष्टावीश, चोवीश त्रेवीश, बावीश अने एकवीश, ए पाच सत्ता प्रत्येकें होय, अने सातने उदयें एकवीश विना चार सत्ता होय एम सर्व थइ सत्तर सत्तास्थानक होय तेवीज रीतिं अग्रमत्ते पण एज सत्तर सत्तास्थानक जाणवा

तथा अपूर्वकरणे नवनो बंध ठे, तिहां चार, पांच अने ठ, ए त्रणे उदयस्थानकें प्रत्येके अष्टावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्ता गणता नव सत्ता होय

अनिवृत्तियें पाच, चार, त्रण, वे अने एक, ए पांच बंधस्थानक होय. तिहा पांचने वयें, वेने उदयें, अष्टावीश, चोवीश, एकवीश, तेर, वार अने अगीआर, ए ठ सत्तास्थानक होय, तथा चारने वयें, एकने उदयें, अष्टावीश, चोवीश, एकवीश, अगीआर

पांच अने चार, ए ठ सत्ता होय, तथा त्रणने वंधें, एकने उदये, अष्टावीश, चोवीश, एकवीश, चार अने त्रण, ए पांच सत्ता होय तथा वेने वंधें, एकने उदयें, अष्टावीश, चोवीश, एकवीश, त्रण अने वे, ए पांच सत्ता होय. तथा एकने वंधें, एकने उदयें, अष्टावीश, चोवीश, एकवीश, वे अने एक, ए पांच सत्ता होय. एवं सर्व मली पांच बंधस्थानकें यद्ने जरवाले सत्तावीश सत्तास्थानक होय.

सूक्ष्मसंपरायें वंध विना एकने उदयें अष्टावीश, चोवीश, एकवीश अने एक, ए चार सत्तास्थानक होय, तथा उपशांतमोहें बंधोदय विना अष्टावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय. एम सर्व गुणठाणे सर्व मली (१३३) मोहनीयनां सत्तास्थानक होय. एतुं स्वरूप सर्व पूर्वे जाव्युं ठे इति समुच्चयार्थः ॥ ५३ ॥

॥ अथ नामकर्मणि बंधस्थानादीन्याह ॥ हवे चोद गुणठाणे नामकर्मना बंधोदय सत्तास्थानक अने जांगा कहे ठे ॥

उन्नव ठक तिग सत, डग डगं तिगडग तिअठ चउ ॥

डग ठचउ डगपण चउ, डगचउ चळ पणग एगचउ ॥ ५४ ॥

अर्थ—मिथ्यात्व गुणठाणे उन्नवठक के० ठ बंधस्थानक, नव उदयस्थानक अने ठ सत्तास्थानक होय बीजे गुणठाणे तिगसतडगं के० त्रण बंधस्थानक, सात उदयस्थानक, अने वे सत्तास्थानक होय. त्रीजे गुणठाणे डगंतिगडगं के० वे बंधस्थानक, त्रण उदयस्थानक अने वे सत्तास्थानक होय. चोथे गुणठाणे तिअठचउ के० त्रण बंधस्थानक, आठ उदयस्थानक, अने चार सत्तास्थानक होय. पांचमे गुणठाणे डगठचउ के० वे बंधस्थानक, ठ उदयस्थानक, अने चार सत्तास्थानक होय ठठे गुणठाणे डगपणचउ के० वे बंधस्थानक, पांच उदयस्थानक अने चार सत्तास्थानक होय. सातमे गुणठाणे डगचउचळ के० वे बंधस्थानक, चार उदयस्थानक अने चार सत्तास्थानक होय आठमे गुणठाणे पणगएगचउ के० पांच बंधस्थानक, एक उदयस्थानक अने चार सत्तास्थानक होय इत्युक्तार्थः ॥ ५४ ॥

हवे सवेध कहेठे. तिहां मिथ्यात्व गुणठाणे १३-१५-१६-१७-१८-३०, ए ठ बंधस्थानक ठे तिहा अपर्याप्ता एकेंडिय प्रायोग्य त्रेवीश वांधतां वादर, सूक्ष्म अने प्रत्येक साधारण पदे चार जांगा थाय तथा पर्याप्ता एकेंडिय प्रायोग्य पच्चीश वाधता वीश जागा अने अपर्याप्ता त्रण विकलेंडिय तथा पचेंडिय तिर्थच मनुष्य प्रायोग्य पच्चीश वाधता, एकेको जांगो सर्व सरयायें पच्चीशने वधे पच्चीश जांगा होय तथा पर्याप्ता एकेंडिय प्रायोग्य ठवीश वाधतां शोल जांगा, तथा देवगति प्रायोग्य अष्टावीश

बांधतां आठ जांगा, नरकगति प्रायोग्य अष्टावीश बांधतां एक जांगो एवं नव जांगा अष्टावीशने वधें होय तथा पर्याप्त वैज्रिय, तैज्रिय अने चौरिज्रिय, प्रायोग्य उगण-त्रीश बांधतां प्रत्येकें आठ जांगा होय तथा पर्याप्ता पचैज्रिय तिर्यंच प्रायोग्य उगणत्रीश बांधतां (४६०८) जांगा तथा पर्याप्ता पचैज्रिय मनुष्य गति प्रायोग्य उगणत्रीश बांधतां (४६०८) जांगा, सर्व मली उगणत्रीशने वधें (६१४०) जांगा थाय. अहीं तीर्थकर सहित देवगति प्रायोग्य उगणत्रीश प्रकृतिना वधना जांगा आठ न पामीयें, केमके सम्यक्त्व विना तीर्थकर नामकर्मनो वध न होय तथा पर्याप्त वैज्रिय, तैज्रिय अने चौरिज्रिय प्रायोग्य त्रीश बांधतां प्रत्येकें आठ, आठ जांगा होय, तथा पचैज्रिय तिर्यंच प्रायोग्य त्रीश बांधतां (४६०८), शरवाले त्रीशने वधे (४६३२) जांगा थाय एवं न वधस्थानकें थइने मिथ्यात्व गुणगणें सर्व मली (१३६१६) जांगा होय. अहीं आहारकद्विक सहित देवगति प्रायोग्य त्रीशना वधनो जांगो एक तथा जिननाम सहित मनुष्यगति प्रायोग्य त्रीशना वधना जांगा आठ, एवं नव जांगा न होय. बाकीना जांगा होय.

मिथ्यात्वे ११-१४-१५-१६-१७-१८-१९-२०-२१- ए नव उदयस्थानक होय. तिहां आहारकसंयत, वैक्रियसंयत अने केवली, एटला मिथ्यात्वे न होय माटे ते संवधी जांगा अहीं न कहेवा शेषसर्व ४१-११-३२-६००-३१-११६६-१७८१-२६१४-११६४-शरवाले (७७७३) जांगा होय, एटले नव उदयस्थानकना जांगा (७७६१) पूर्व सामान्यादेशें जाव्या ठे, ते मध्येथी केवलीना आठ, आहारकसाधुना सात, अने उद्योत सहित वैक्रियमनुष्यना त्रण जांगा, उगणत्रीश, त्रीश, अने एकत्रीश, ए त्रण उदयनो एकेको जांगो उद्योत सहित वैक्रियसाधुने तथा देवताने होय तेमां देव-ताने उत्तरवैक्रियना जांगा जूदा नथी लेखव्या अने साधु तो ठठे, सातमे गुणगणें होय, पण मिथ्यात्वे न होय माटे ए अठार उदय जांगा टाली बाकी (७७७३) उदयस्थानकना जांगा सर्व जीवनी अपेक्षायें होय, ते सर्व पूर्वे कहा ठे तिहांथी जोइ लेवा.

हवे मिथ्यात्वे न सत्तास्थानक होय, ते कहे ठे तिहां बाणुनी सत्ता चारे गतिना मिथ्यात्वी जीवने होय तथा जेवारें कोइएक वेदक सम्यक्कृष्टि जीवें पूर्वे नरकायु बाधुं ठे तेमाटे ते अत समय सम्यक्त्व बसीने नरकें जाय तेने अतरमुहूर्त पर्यंत नेव्याशीनी सत्ता होय तथा अतरमुहूर्त पठी ते वली सम्यक्त्व पामे अहीं आहारक-चतुष्क, तथा जिननाम, ए वेदुनी समकालें नरकमांहे सत्ता न होय, तेजणी व्याणुनुं सत्ता-स्थानक नरक मांहे न होय, तथा अद्याशीनी सत्ता पण चारे गतिना मिथ्यात्वी जीवने होय, तथा व्याशीनुं सत्तास्थानक, एकैज्रियने विपे देवगति प्रायोग्य अथवा नरकगति

प्रायोग्य उवेलेथे थके पामीये तथा एंशीनुं सत्तास्थानक तो ज्याणु मध्येथी तीर्थकरनाम, आहारकचतुष्क, वैक्रियपट्टक, नरकद्विक, ए तेर प्रकृति उवेले थके एकेंद्रिय मध्ये पामीये, तेवार पठी ते एकेंद्रिय मध्येथी निकलीने विकलेंद्रिय तथा पंचेन्द्रियतिर्यंच मनुष्यमांहे अवतरी पर्याप्ता थया पठी पण अंतरमुहूर्त लगे तेमांहे एंशीनुं सत्तास्थानक पामीये अने ते अंतरमुहूर्त वीत्या पठी अवश्य वेकीयादिकनो बंध होय, तेमाटे तथा ते एंशीमांहेथी वली मनुष्यगति अने मनुष्यानुपूर्वी उवेले थके तेउ वाउ मध्ये अछोत्तरनी सत्ता पामीये अथवा तेउ वाउ मध्येथी आवेळा निकलेंद्रिय तथा पंचेन्द्रियतिर्यंच तेमध्ये पण अछोत्तरनुं सत्तास्थानक अंतरमुहूर्त लगे पामीये अने पर्याप्ता थया पठी अवश्य मनुष्यद्विक बांधे, माटे तिहां अछोत्तरनी सत्ता न होय एम सामान्ये बंध, उदय अने सत्तानां स्थानक मिथ्यात्व गुणठाणे कहां

हवे सत्ता सवेधे जांगा कहे ठे तिहां मिथ्यात्वांने अपर्याप्ता एकेंद्रिय प्रायोग्य त्रेवीश बाधता सर्व नवे उदयस्थानक संजवे पण तेमध्ये पच्चीशने उदये देवताना जांगा आठ अने नारकीनो जांगो एक, एवं नव तथा सत्तावीशने उदये देवताना आठ तथा नारकीनो एक तथा अष्टावीशने उदये देवताना शोल अने नारकीनो एक, तैटलाज वली उंगणत्रीशना उदयना पण खेवा. तथा त्रीशने उदये देवताना आठ, एवं शाठ जांगा त्रेवीशना वधे न होय, जेजणी नारकी तो एकेंद्रियमांहे जाय नहीं अने देवता पण अपर्याप्ता एकेंद्रियमध्ये न जाय तेमाटे तेना शाठ जांगा टाळी बाकी वरूता उदयना (७७१३) उदय जांगा त्रेवीशने बंध होय, तिहा वाणु, अठ्याशी, व्याशी, एंशी अने अछोत्तर, ए पांच सत्तास्थानक तो एकवीश, चोवीश, पच्चीश अने ठवीश, ए चार उदयस्थानके प्रत्येकें होय तिहा पच्चीशने उदये तेउ वाउना जे उदये सात जांगा ठे, तिहा अछोत्तरनी सत्ता, परतु वीजे जागे न होय अने ठवीशना उदये मनुष्यना जांगा विना बाकी (३११) जागे तेउ वाउमांहेथी आव्या होय, तेनी थपेक्षाये अछोत्तरनी सत्ता होय, वीजे जागे न होय. तथा वीजा सत्तावीश, अष्टावीश, उंगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए पांच उदये अछोत्तर विना बाकीना चार चार सत्तास्थानक होय एम शरवाळे त्रेवीशने वधे चालीश सत्तास्थानक होय. एमज पच्चीशने बंधे पण चालीश अने ठवीशने बंधे पण चालीश सत्तास्थानक होय पण एटलु विशेष जे पर्याप्त एकेंद्रिय प्रायोग्य पच्चीशने बंधे आपणे उदये देवताना पण उदय जांगा होय, तेथी ७७६८ उदय जागे ए वे बंधस्थानक होय. अने नारकीना पांच उदय जांगा अर्हीथा न होय पण देवता जे एकेंद्रिय प्रायोग्य पच्चीश

प्रकृतिनो वधे करे तिहां वादर प्रत्येक पर्याप्त प्रायोग्य आठ जागा वांधे. वाकी चार जागा न वांधे, केमके सूक्ष्म साधारण अपर्याप्ता मध्ये देवताने उपजवु नथी ते माटे.

अष्टावीशने वधे मिथ्यात्वीने त्रीश अने एकत्रीश, ए वे उदयस्थानक होय. तिहां त्रीशनु पंचेंद्रिय तिर्यंच तथा मनुष्यने होय अने एकत्रीशनु पंचेंद्रिय तिर्यंचने होय. त्रीशने उदये पंचेंद्रिय तिर्यंच अने मनुष्यने देवगति प्रायोग्य तथा नरकगति प्रायोग्य अष्टावीशनो वध होय वाकी विकलेंद्रियना त्रीश जागा उदयना न होय. ए वे उदये थड (४०४८) जागे अष्टावीशनो वंध होय तिहां त्रीशने उदये वाणु, नेव्याशी, अष्टयाशी अने ठयाशी, ए चार सत्ता होय, अने एकत्रीशने उदयें नेव्याशीनी सत्ता न होय, तीर्थंकर सहित नेव्याशीनी सत्ता, तिर्यंचने विपे न पामीयें, तैथी त्रण सत्ता होय, तथा त्रीशने उदये पण जे वेदकसम्यक्त्व वमी, जिननाम सहित मिथ्यात्वं गयो, तेने नरक प्रायोग्य अष्टावीश वांधता पण नेव्याशीनी सत्ता होय एम अष्टावीशने वंधे सात सत्तानां स्थानक जाणवां

देवगति प्रायोग्य विना वीजी मनुष्य, तिर्यंचगति प्रायोग्य उगणत्रीशने वधें वीश, नव अने आठ, ए त्रण विना वीजा सर्व उदयस्थानक होय तथा वाणु, नेव्याशी, अष्टयाशी, ठयाशी, एंशी अने अष्टोत्तेर, ए ठ सत्तास्थानक होय तिहां एकवीशने उदयें ठ सत्ता होय, ते कहे ठे जिननाम वांधी सम्यक्त्व वमीने नरकें जाय तेनी वधें एकवीशनो उदय होय, तिहां नेव्याशीनी सत्ता होय तथा वाणु अने अष्टयाशी, ए वे सत्तास्थानक चतुर्गतिना जीवने विग्रहगतिये एकवीशने उदये होय, तथा ठयाशी अने एंशी, ए वे सत्ता, देव, नारकी विना वीजा जीवोने होय अने अष्टोत्तेरनी सत्ता देव, नारकी तथा मनुष्य विना वीजा जीवोने होय. एम एकवीशने उदयें ठ सत्तास्थानक होय तथा चोवीशने उदयें एक नेव्याशी विना वाकीनां पांच सत्तास्थानक, एकेंद्रियने होय वीजा जीवोने ए उदय न होय तथा पच्चीशने उदयें ठ सत्तास्थानक होय, तथा ठ-वीशने उदयें नेव्याशीनी सत्ता विना वाकी पांच सत्ता होय, जेजणी नेव्याशीनी सत्ता नारकीने होय तेने तो ठवीशनु उदयस्थानकज नथी तथा सत्तावीशने उदयें अष्टोत्तेर विना पाच सत्ता होय, ते एकत्रीशना उदयनी पेरे जाववां जेजणी तेठ वाउने सत्तावीशनो उदय नथी, वाकी एकेंद्रियादिकने पण पर्याप्तावस्थायें ए उदय होय, तेणे ते मनुष्यद्रिक अवश्य वाधे, माटे अष्टोत्तेरनी सत्ता अहीं ए उदयमां नथी तथा अष्टावीशने उदयें पांच सत्ता होय तेमध्ये ठयाशीनी सत्ता विकलेंद्रिय तथा पंचेंद्रिय तिर्यंच मनुष्यनी अपेक्षायें लेवी अने वीजा सत्तास्थान पूर्वली पेरे जाववा तथा उगणत्रीशने उदये पण एज पांच सत्ता पूर्वली पेरे जाववी तथा त्रीश-

सप्ततिकानामा षष्ठ कर्मग्रंथ. ६

ने उदये नेव्याशी विना, वाकी तेहीज चार सत्ता, वीकलेंद्रिय अने तिर्यंच मनुष्यनी अपेक्षाये होय, अने नेव्याशीनी सत्ता तो जिननाम बांधी सम्यक्त्व वमी नरकें जाता एवा मिथ्यात्वी नारकीने होय तिहा तो त्रीशनु उदयस्थानक न होय, तथा तेहीज चार सत्तास्थानक एकत्रीशने उदये पण मनुष्य विना बीजा जीवोने होय जे जणी एकत्रीशनो उदय, सामान्यमनुष्यने नथी, केवलीने ठे. एम सर्व थइ उगण-त्रीशने वधे (४५) सत्ता होय

देवगति प्रायोग्य त्रीशना बंध विना विकलेंद्रिय तथा पंचेन्द्रिय प्रायोग्य त्रीशने वधे सामान्यें वीश, आठ अने नव, ए त्रण उदयस्थानक विना वाकीना नव उदय-स्थानक होय, तिहा नेव्याशी विना पांच सत्ता होय जेजणी तिर्यंचगति मध्ये जिन-नामनी सत्ता न होय तिहां एकवीश, चोवीश, पच्चीश, अने ठवीश, ए चार उदय-पांच पांच सत्तास्थानक होय अने बीजा पांच उदये अष्टोत्तर विना चार चार सत्ता-स्थानक होय एवं नव उदये थइ चालीश सत्ता होय अर्हीआ नेव्याशीनु सत्तास्था-न तो देवगति प्रायोग्य आहारकद्रिक सहित त्रीशने वधे अने जिननाम सहित मनुष्य प्रायोग्य त्रीशने वधे होय, ए वेहु मिथ्यात्वी नवाधे एटले ए मिथ्यात्व गुण-गणे ठ वधस्थानकें नव उदयें थइ वसे ने वार सत्तास्थानक होय

हवे सास्त्रादने वधस्थानक कहे ठे सास्त्रादनें वर्त्तता अष्टावीश, उगणत्रीश अने त्रीश, ए त्रण वधस्थानक होय देवगति प्रायोग्य अष्टावीशना आठ जागा सास्त्रादने वधाय, तेना वाधनार पंचेन्द्रिय तिर्यंच तथा मनुष्य होय अने नरक प्रायोग्य अष्टावी-शनो वध तो मिथ्यात्व प्रत्यभिज्ञ ठे तेजणी सास्त्रादने न वधाय तथा पंचेन्द्रियति-र्यंच प्रायोग्य अने मनुष्य प्रायोग्य उगणत्रीश प्रकृति वधना जांगा (६४००) नो वध, एकेंद्रिय, विकलेंद्रिय तथा तिर्यंच, मनुष्य, देवता, नरकीने सास्त्रादने होय. तिहा हुंन सत्स्थान अने ठेवठु संघयण न वधाय, तेथी पाच संघयण अने पांच सत्स्थान तथा सप्त युगलना विकल्पे करी वत्रीशसे जांगा प्रत्येकें मनुष्य तिर्यंचगति प्रायोग्य उगणत्रीशना वधें होय ए वेहुना मली (६४००) जागा होय तथा पूर्वे कळो जे एकेंद्रियादिकने सास्त्रादने उच्योत सहित त्रीशनो वध पंचेन्द्रिय तिर्यंच प्रायोग्यज करे, तिहा (३२००) होय ते पूर्वे निस्तारें कळा ठे, तिहाथी समजी खेरा गरवाले त्रणे वधस्थानकें थइने जागा (६६०८) होय.

सास्त्रादनें एकत्रीश, चोवीश, पच्चीश, ठवीश, उगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए सात उदयस्थानक होय तिहा नारकी विना त्रणे गतिना जीवनी अपेक्षाये एकवीशनो उदय, वे गतिने निचाले वाटे वहेता जीवने होय तिहा उदय जागा वत्रीश होय.

ते केवी रीते ? तोके एकवीशने उदयें सर्व मली वेंतालीश जांगा कहा ठे तेमध्यें सात अपर्याप्ताना, एक सूक्ष्म पर्याप्तानो, एक नारकीनो अने एक केवलीनो, एवं दश जांगा साखादने न होय, शेष वत्रीश जांगा होय तथा चोवीशनो उदय तो एकेंद्रियने उत्पन्न मात्रने होय अहींआं पण, वादर पर्याप्ताने यश अयशना विकल्पें वे जांगा साखादने लाजे, वाकी सूक्ष्म साधारणवाला जांगा न होय, अने वैक्रियवालो जांगो तेउ वाउने होय, ते पण तिहां साखादने न होय तेजणी ते पण न लेवो तथा पचीशनो उदय तो देवतामाहे उत्पन्न मात्रनेज होय, अने कोइएकने न पण होय तिहां देवताना आठ जांगा सुजग, दुर्जग, आदेय, अनादेय, अयश, यशे उपजे तथा ठवीशनो उदय तो विकलेंद्रिय, पंचेंद्रिय तिर्यंच, मनुष्यमाहे उत्पन्न मात्रनेज होय तिहा अपर्याप्तानो एकेको जांगो टालीने विकलेंद्रिय पर्याप्ताना ठ, पंचेंद्रिय तिर्यचना (१७७), मनुष्यना (१७७), एवं (५७१) जांगा, ठवीशने उदये होय तथा सत्तावीश अने अष्टावीशनो उदय तो साखादने होयज नहीं केमके ए वे उदयस्थानक तो उपना पठी अंतरमुहूर्त गया पठी होय ठे, अने साखादन तो ठ आवली माठेरी लगेज होय, ते माटें ते न होय तथा उगणत्रीशनो उदय तो देव, नारकीने पर्याप्तावस्थाये प्रथम प्राप्त सम्यक्त्वथकी परमताने पामीये, तिहां देवताना आठ अने नारकीनो एक, एव नव जांगा होय तथा त्रीशनो उदय तो पंचेंद्रिय तिर्यंच, मनुष्यने सर्व पर्याप्ति पूरी कस्या पठी औपशमिक सम्यक्त्वथी परमां होय तथा उत्तर वैक्रिये वर्त्तता देवताने उद्योतना उदयें होय. तिहां मनुष्य अने तिर्यचना प्रत्येकें प्रत्येकें (११५१) जांगा लेवा तथा देवताना आठ जांगा लेवा, एम सर्व मली (१३११) उदय जांगा होय तथा एकत्रीशनो उदय पंचेंद्रिय तिर्यंच पर्याप्ताने प्रथम सम्यक्त्व वमतानें होय. तिहां जागा (११५१) होय. एम शरवाले सात उदयना अइ साखादनें उदय जांगा (४०७७) होय

साखादने सत्तास्थानक बाणु अने अष्टयाशी, ए वे होय तिहां आहारकचतुष्क बांधी उपशमश्रेणीथी परमां साखादन गुणबाणु पामे, तेने बाणुतुं सत्तास्थानक होय अने अष्टयाशीनी सत्ता तो चारे गतिना साखादनीने होय

हवे सवेध कहे ठे अष्टावीशने वधे साखादने त्रीश अने एकत्रीश, ए वे उदयस्थानक होय. जेजणी देवगति प्रायोग्य अष्टावीश प्रकृति, करण अपर्याप्तो न बाधे तेमाटे बीजां उदयस्थानक एने न होय तिहा मनुष्य वधकनी अपेक्षायें त्रीशने उदयें बाणु अने अष्टयाशी, ए वे सत्तास्थानक होय अने तिर्यचने उपशमश्रेणी न होय, माटे उपशमश्रेणीथी पडवाने अजावे बाणुनी सत्ता न होय, एक अष्टयाशीनीज

હોય. તથા તિર્યંચ, મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ઊગળત્રીશ વાંધતાં, સાસ્ત્રાદનીને સાતે ઉદયસ્થાનક હોય તિહા પોતપોતાને ઉદયસ્થાનકેં એકેકુ અઠ્યાશીનુ સત્તાસ્થાનક હોય, તથા મનુષ્યને ત્રીશને ઉદયેં વર્તતાને વાણુ અને અઠ્યાશી, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય, શેષ સર્વેને એકજ અઠ્યાશીનું હોય. તથા એમ ત્રીશના વંધકને પણ સંવેધ કહેવો. સર્વે મલી સાસ્ત્રાદનેં અદાર સત્તાસ્થાનક હોય.

હવે મિશ્રગુણઠાણે નામકર્મના અઠાવીશ અને ઊગળત્રીશ, એ વે વધસ્થાનક હોય. તિહાં મિશ્રદૃષ્ટિ તિર્યંચ, મનુષ્યને દેવગતિ પ્રાયોગ્ય અઠાવીશનો વધ હોય, તિહાં જાંગા આઠ હોય, અને મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ઊગળત્રીશનો વધ મિશ્રદૃષ્ટિ દેવ, નારકીને હોય. તિહાં સ્થિર, અસ્થિર, શુચ, અશુચ, યશ, અયશને વિકલ્પેં જાંગા આઠ પામીયેં, વીજા જે ઠ સંસ્થાનાદિકના વિકલ્પેં જાંગા બપજે, તે અહીંયાં ન હોય, એમ આગલે ગુણઠાણે પણ જાણવું. શરવાલે વધ જાંગા શોલ હોય

મિથેં ઊગળત્રીશ, ત્રીશ અને એકત્રીશ, એ ત્રણ ઉદયસ્થાનક હોય, તિહાં ઊગળત્રીશને ઉદયેં દેવના જાંગા આઠ અને નારકીનો એક, એવ નવ જાંગા હોય. તથા ત્રીશને ઉદયેં પચ્છિય તિર્યંચના ઉદય જાંગા (૧૭૨૮), મનુષ્યના (૧૧૫૨), એવં (૨૦૦૦) ત્રીશને ઉદયેં ઉદય જાંગા હોય. તથા એકત્રીશનું ઉદયસ્થાનક, પચ્છિય તિર્યંચને હોય, તિહાં જાંગા (૧૧૫૧). સર્વે અહ મિશ્રગુણઠાણે ઉદયજાંગા (૪૦૪૧) હોય અહીંયાં સત્તાસ્થાનક વાણુ અને અઠ્યાશી, એ વે હોય

હવે સવેધ લલે ઠે અઠાવીશને વંધે મિશ્રદૃષ્ટિને ત્રીશ અને એકત્રીશ, એ વે ઉદયસ્થાનક હોય. તેને વિષે પ્રત્યેકેં વાણુ અને અઠ્યાશી, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય, તથા ઊગળત્રીશના વધકને એકજ ઊગળત્રીશનું ઉદયસ્થાનક હોય, તિહાં પણ તેહીજ વે સત્તાસ્થાનક જાણવાં. સર્વે મલી મિશ્રગુણઠાણે ઠ સત્તાસ્થાનક હોય.

અવિરતિ ગુણઠાણે અઠાવીશ, ઊગળત્રીશ અને ત્રીશ, એ ત્રણ વધસ્થાનક હોય. તિહા તિર્યંચ, મનુષ્યને ચોયે ગુણઠાણે દેવ પ્રાયોગ્ય વાંધતાં અઠાવીશનો વધ હોય તિહાં જાંગા આઠ, તથા મનુષ્યને દેવગતિ પ્રાયોગ્ય જિનનામ સહિત વાંધતાં ઊગળત્રીશનો વંધ હોય અહીંયાં પણ આઠ જાંગા તથા દેવતા અને નારકીને ચોયે ગુણઠાણે મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય ઊગળત્રીશ વાંધતા જાંગા આઠ તથા દેવ નારકીને સમ્યક્ત્વ પ્રત્યયેં જિનનામ સહિત મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ત્રીશ વાંધતા પણ જાંગા આઠ હોય, એવં વંધજાંગા ત્રીશ યથા અહીંયાં અવિરતિ સમ્યક્દૃષ્ટિ જીવ અપર્યાપ્તા મધ્યેં ન બપજે માટે અપર્યાપ્તાનો એક જાંગો ટાલીયેં, વાકી આઠ જાંગા લેવા

અવિરતિ ગુણઠાણે એકવીશ, પચ્ચીશ, ઠવીશ, સત્તાવીશ, અઠાવીશ, ઊગળત્રીશ

त्रीश अने एकत्रीश, ए आठ उदयस्थानक होय तिहां एकवीशने उदयें देवताना उदय जांगा आठ, मनुष्यना आठ, पंचेंद्रियतिर्यचना आठ लेवा केम के अविरति सम्यक्दृष्टि अपर्याप्तमध्यें न उपजे, माटें अपर्याप्तानो जांगो टाळी शेष आठ आठ जांगा लेवा तथा नारकीनो एक, एवं पच्चीश उदय जांगा होय ए क्वायिक सम्यक्-दृष्टि पूर्ववद्वायुवालो चारे गतिने विपे उपजे पण ते अपर्याप्ता मध्यें न उपजे, तेनी अपेक्षायें एकवीशनो उदय लेवो पच्चीश तथा सत्तावीशनो उदय, देव अने नारकीने तथा वैक्रिय तिर्यच मनुष्यने होय तिहां नारकी क्वायिक तथा वेदक सम्यक्दृष्टि जाणवा अने देवता त्रिविध सम्यक्त्वी होय, एम चूर्णिमध्यें कळुं ठे तथा ठवीशनो उदय, पंचेंद्रियतिर्यच मनुष्य क्वायिक तथा वेदक सम्यक्दृष्टिने होय जेठणी उपशम सम्यक्दृष्टि तो तिर्यच मनुष्य मध्यें न उपजे, तेमांहे पण वेदक सम्यक्दृष्टि तो मोह-नीयनी वावीश प्रकृतिनी सत्तावालो ज होय तथा अष्टावीश अने उंगणत्रीश, ए वे उदय नारकी, तिर्यच अने देवताने होय तथा त्रीशनो उदय एक नारकी विना बीजी त्रणे गतिमध्ये होय तथा एकत्रीशनो उदय, पंचेंद्रियतिर्यचने होय अहींआं सर्वना पोतपोताना उदय जांगा लेवा

अविरतिये सत्तास्थानक चार होय तिहां जे अप्रमत्त, तथा अपूर्वकरण गुणठाणे आहारकछिक तथा जिननाम सहित देव प्रायोग्य एकत्रीश बांधीने बलतो मरण पामी देव थाय, तेनी अपेक्षायें त्र्याणुनी सत्ता जाणवी. तथा आहारक चतुष्क बांधी बली परिणाम परावर्त्तियें मिथ्यात्व पामी चारगतिमांहेली जावे ते गतिमांहे उपजीने बला तिहा सम्यक्त्व पामे, तेने वाणुनी सत्ता जाणवी ए सत्ता, देव, मनुष्यमाहे मिथ्यात्वे गया विना पण होय, माटे आहीं छीधी तथा नेव्याशीनी सत्ता तो देव, मनुष्य अने नारकी अविरति सम्यक्दृष्टिने जिननामनो बध ठे, ते माटे होय, तथा अठ्याशीनी सत्ता चारे गतिना सम्यक्दृष्टिने होय

ह्वे सत्ता सवेध कहे ठे अविरति सम्यक्दृष्टि पंचेंद्रिय तिर्यच, मनुष्यने देव प्रायोग्य अष्टावीशने वर्धें आठ उदयस्थानक होय तिहा पच्चीश अने सत्तावीशनो उदय, वैक्रिय तिर्यच, मनुष्यने होय बीजा ठ सामान्ये होय ते एकेका उदये वाणु अने अठ्याशी, ए वे वे सत्तास्थानक होय. एम आठ उदयना शोल सत्तास्थानक होय, तथा उंगणत्रीशनो बध एक देवगति प्रायोग्य, बीजो मनुष्यगति प्रायोग्य होय तिहा देवगति प्रायोग्य जिननाम सहित उंगणत्रीशना बधक मनुष्यज होय, परंतु तिर्यच न होय, तेने एकत्रीशना उदय विना साते उदयस्थानक होय, केमके मनु-

પ્યને એકત્રીશનો ઉદય નથી, તે એકેકા ઉદયે ડ્યાણુ અને નેવ્યાશી, એ બે બે સત્તાસ્થાનક હોય. તથા મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય ડંગણત્રીશનો વંધ, દેવ, નારકીને હોય. તિહાં ૨૧-૨૫-૨૭-૨૮-૨૯-૩૦ પાંચ ઉદયસ્થાનક હોય. એકેકા ઉદયે ઘાણુ અને અઘ્યાશી, એ બે બે સત્તા હોય, તથા મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય જિનનામ સહિત ત્રીશનો વંધ પણ દેવ, નારકીને હોય. તિહાં ૨૧-૨૫-૨૭-૨૮-૨૯-૩૦, એ ઠ ઉદયસ્થાનક હોય. તિહાં પ્રત્યેકે ડ્યાણુ અને નેવ્યાશી, એ બે બે સત્તા, દેવતાને હોય, અને નારકીને પાંચ ઉદયસ્થાનક હોય. તિહાં પ્રત્યેકે એકજ નેવ્યાશીની સત્તા હોય, કેમકે, જિનનામની સત્તા ઠતાં આહારકની સત્તા નરકમધ્યે ન હોય તે માટે ડ્યાણુની સત્તા નારકી મધ્યે ન પામીયે, અને એકત્રીશને ઉદયે બે સત્તા હોય. સર્વ થડ ચોપણ સત્તા થડ.

દેશવિરતિ ગુણઘણે અઘ્યાવીજ અને ડંગણત્રીશ, એ બે વંધસ્થાનક હોય. તિહાં મનુષ્ય અને તિર્યંચ, દેશવિરતિ, દેવગતિ પ્રાયોગ્ય અઘ્યાવીશ વાધે, તિહા જાગા આઠ તથા તેહીજ જિનનામ સહિત ડંગણત્રીશ પ્રકૃતિ એકલા મનુષ્ય દેશવિરતિજ વાધે પણ તિર્યંચ ન વાધે, તિહા જાંગા આઠ સર્વ મલી જાગા શોલ હોય.

દેશવિરતિયે સામાન્યે ૨૫-૨૭-૨૮-૨૯-૩૦-૩૧-૩૨ એ ઠ ઉદયસ્થાનક હોય તિહાં અઘ્યાવીશને વંધે પ્રથમના ચાર ઉદય તો વેક્રિય તિર્યંચ, મનુષ્યને હોય, તિહાં એકેકો જાંગો કરતા ચાર જાગા થયા તથા અઘ્યાવીશ, ડંગણત્રીશ, એ બે ઉદય સામાન્યા તિર્યંચ, મનુષ્યને તથા વેક્રિયને પણ હોય. તિહા ઉદય જાંગા ઠ તથા ત્રીશનો ઉદય તિર્યંચ, મનુષ્યને, તિહાં ઠ સંધયણ, ઠ સંસ્થાનના વિકલ્પે જાગા ઠત્રીશ, તે સુલ્લર ડુ સ્વે વહોત્તેર, તે શુજાશુજ સ્વગતિયે (૧૪૪), પ્રત્યેકે એકેકા ઉદયે હોય, અહીંઆ ડૌર્જાગ્ય, અનાદેય અને અચશઃકીર્તિનો ઉદય ગુણ પ્રત્યય જાણી ન હોય તેથી તેના વિકલ્પના જાંગા ન હોય, તથા વેક્રિય તિર્યંચનો ઉદય જાગો એક, મલી (૨૮૯) જાંગા થાય તથા એકત્રીશનો ઉદય તિર્યંચને હોય. તિહા જાગા (૧૪૪) એમ શરવાલે (૪૪૩) અઘ્યાવીશને વંધે ઉદય જાગા હોય તથા ડંગણત્રીશને વંધે મનુષ્યને ૨૫-૨૭-૨૮-૨૯-૩૦, એ પાંચ ઉદયસ્થાનક હોય તિહાં પ્રથમના ચાર ઉદયસ્થાનક વેક્રિયના ઠે, તેનો જાંગો એકેક તથા ત્રીશના ઉદયજાંગા (૧૪૪) મલી (૧૪૮) જાગા થાય. શરવાલે (૫૯૧) જાંગા થાય

દેશવિરતિયે ૯૩-૯૨-૮૯-૮૮, એ ચાર સત્તાસ્થાનક હોય તિહાં જે અપ્રમત્ત, અપૂર્વકરણવાલો તીર્યંકર તથા આહારક વાંધીને પહે, તે પરિણામે દેશવિરતિ થાય તેને ડ્યાણુની સત્તા હોય ગેપની જાવના અવિરતિની પેરે જાણવી

હવે સવેધ કહે ઠે દેશવિરતિ મનુષ્યને અઘ્યાવીશને વંધે પચીશ, સત્તાવીશ,

अष्टावीश, उगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच उदयस्थानक होय तिहां प्रत्येकें वाणु अने अष्टावाशी, ए वे वे सत्ता होय तेम तिर्यचने पण एकत्रीश सहित ठ उदये वे वे सत्ता होय तथा उगणत्रीशनो बंध देशविरति मनुष्यनेज होय, तिहां पच्चीशथी त्रीशवालां तेहीज पूर्वलां पाच उदयस्थान क्षेत्रा. तिहां त्र्याणु अने नेव्याशी, ए वे वे सत्तास्थानक होय सर्व थड देशविरतियें वावीश सत्ता होय

हवे प्रमत्तें वधादिक संवेध कहे ठे प्रमत्त साधुने अष्टावीश, उगणत्रीश, ए वे बंधस्थानक देशविरति मनुष्यनी पेरें जाववा. तिहा प्रत्येक वधे मनुष्यना जांगा आठ आठ खेता गोल जागा थाय तथा २५-२७-२८-२९-३०, ए पांच पाच उदय-स्थानक होय तिहां प्रथमना चार उदय तो आहारक अने वैक्रिय शरीर करनारा साधुनी अपेक्षाये लेवा तिहां पच्चीश अने सत्तावीशना उदये वे वे जांगा तथा अष्टावीश अने उगणत्रीशना उदयें चार चार जांगा अने त्रीशनो उदय, सहज मनुष्यने होय तिहा जांगा वे आहारक वैक्रियना अने (१४४) सहजना मलीने (१४६), एम सर्व मली एकेका बंधस्थानकें (१५०) जागा करतां (३१६) उदय जागा थाय, तिहा त्र्याणु, वाणु, नेव्याशी अने अष्टावाशी, ए चार सत्तास्थानक होय हवे संवेध देखाडे ठे अष्टावीशने वधे पांचे उदये वाणु अने अष्टावाशी, ए वे सत्ता होय तिहां आहारकें वाणुनीज सत्ता होय अने जिननाम सत्ताये उतां अष्टावीशनो वध न होय तेमाटे त्र्याणु अने नेव्याशी, ए वे सत्ता उगणत्रीशने वधे पाचें उदयस्थानकें प्रत्येकें होय, जेजणी उगणत्रीशनो वध जिननाम बाधतांज होय एम सर्व थड वीश सत्तास्थानक प्रमत्त होय

हवे अप्रमत्तें वधादिक सत्ता संवेध कहे ठे अप्रमत्त साधुने अष्टावीश, उगणत्रीश, त्रीश, एकत्रीश, ए चार वधस्थानक होय, तिहा प्रथमना वे तो प्रमत्तनी पेरें जाववा तथा आहारकक सहित बांधतां अनुक्रमे त्रीश, एकत्रीशनो बंध होय. ए चार वधस्थानकें प्रत्येकें एकेको जागो करतां चार वध जांगा थाय, कैमके अर्ही अस्थिर, अशुज, अयशनो बंध अप्रमत्तें नथी माटे तथा प्रत्येक बंधस्थानकें उगणत्रीश अने त्रीश, ए वे वे उदयस्थानक होय तिहां जे प्रमत्त थको वैक्रिय तथा आहारक आरजी अप्रमत्तें आवे तेने उद्योतने उदयें उगणत्रीशनो उदय होय तथा त्रीशनो उदय सहज होय, तिहां प्रत्येक उदयें एक जांगो वैक्रियनो तथा आहारकनो, एवं वे उदयें वे जागा तथा सहज शरीरे अप्रमत्तने त्रीशने उदयें पूर्वे देशविरतिस्थाने (१४६) जांगा कल्या, ते होय, सर्व मली एकेका वधे उदय जांगा (१४८) होय शरवाले चार वधना मलीने (५९९) उदय जांगा होय तिहां

अष्टावीशने वंधें वेहु उदये प्रत्येके अष्टाशीनी सत्ता होय; अने उगणत्रीशने वंधें वेहु उदये प्रत्येके नेव्याशीनी सत्ता होय, तथा त्रीशने वंधें वेहु उदये प्रत्येके वाणुनी सत्ता होय, तथा एकत्रीशना वंधें वेहु उदये प्रत्येके त्र्याणुनी सत्ता होय. अर्हीआं जे तीर्थकर तथा आहारक निश्चें वांधे, तेने एकेकी सत्ता होय एवं आठ सत्ता थाय. ह्वे अपूर्वकरणे वधोदय सत्ता सवेध कहे ठे अपूर्वकरणे अष्टावीश, उगणत्रीश, त्रीश, एकत्रीश अने एक, ए पाच वधस्थानक होय तिहा प्रथमना चार, अप्रम-चनी पेरे लेवां, तथा एक यश कीर्तिनो वंध, ते सातमे जागे देवगति प्रायोग्य वधना विधेदे होय, तिहा जांगो प्रत्येके एकेक होय सर्व यइ वधजागा पांच होय. तिहां प्रत्येक वधस्थानके एकत्रीशनुंज उदयस्थानक होय तिहां प्रथम संघयणने ठ संस्थानना विकल्पे ठ जागा, ते शुजाशुज खगतिये वार अने सुखर डुखरे चोवीश जांगा थाय अने कोइएक आचार्य, पहेला त्रण संघयणे उपशमश्रेणीनो आरज माने ठे तेना मते व्होत्तेर उदय जागा होय शरवाले पांच उदयना (३६०) जागा थाय तथा तिहा प्रथम चार वधस्थानके त्रीशने उदये अनुक्रमे अष्टाशी, नेव्याशी, वाणु अने त्र्याणु, ए एकेक सत्तास्थानक होय, अने एकने वधे त्रीशने उदये ए चारे सत्ता होय शरवाले आठ सत्तास्थानक होय ॥ ५० ॥

एगेग मठ इगेग, मठठ ठमठ केवल जिणाण ॥
एग चउ एग चउ, अठ चउ उ उकमुदयंसा ॥ ५१ ॥

अर्थ—नवमे गुणगणे एगेगमठ के० एक वधस्थानक, एक उदयस्थानक अने आठ सत्तास्थानक होय दशमे गुणगणे इगेगमठ के० एक वधस्थानक, एक उदय-स्थानक अने आठ सत्तास्थानक होय तथा ठमठ के० ठअस्थयतिने उपशांतमोह-क्षीणमोह, अने केवलजिणाण के० केवली जिन ते सयोगी केवली तथा अयोगी केवली, ए चार गुणगणावालांने नामकर्मनो वध न होय. तिहा उपशांतमोहने एगचउ के० एक उदयस्थानक अने चार सत्तास्थानक होय, तथा उपशांतमोहने एगचउ के० एक उदयस्थानक, अने चार सत्तास्थानक होय सयोगी केवलीने अठचउ के० आठ उदयस्थानक अने चार सत्तास्थानक होय अने अयोगी केवलीने डुक्क के० वे उदयस्थानक अने ठ सत्तास्थानक होय ए रीते मुदयसा के० उदय अने अश एटले सत्ता तेना स्थानक चार गुणगणे जाणवा ह्वे अनिशुचिवादर तथा सूक्ष्मसपरायें वधादिक कहे ठे ए वेहणगणे एक यश की-र्तिनो वध अने त्रीशनो उदय होय तिहा रूपकने जागा चोवीश अने ओपशमिकने

त्रण संघयणना विकल्पे जांगा वहाँतेर उदयना जाणवा तथा व्याण, वाण, नेव्याशी, अष्टाशी, एशी, उगणाएशी, ठहाँतेर अने पंचोत्तेर, ए आठ सत्तास्थानक होय. तिहा पदेलां चार सत्तास्थानक तो उपशमश्रेणीनी अपेक्षाये होय तथा कृपकश्रेणीये पण ज्यांसुधी नामकर्मनी तेर प्रकृति क्षय न थाय, त्यां खगे जाणवा अने तेर प्रकृतिना क्षय पटी ७०-७९-७६-७५- ए चार सत्तास्थानक होय अहींआ वधोदयनो जेद नथी ते माटे संवेध नथी देखाड्यो

उपशांतमोहे वंधने अजावे एकज त्रीश प्रकृतिनुं उदयस्थानक ठे तिहां जांगा वहाँतेर होय अने व्याण, वाण, नेव्याशी अने अष्ट्याशी, ए चार सत्ता होय.

तथा क्षीणमोहें एकज त्रीशनुं उदयस्थानक ठे तिहा जांगा चोत्रीश, तिहां पण तीर्थकर नाम सहितने सर्व संस्थानादिक प्रशस्तज होय, ते माटें तिहां ७०-७६- ए वे सत्ता तीर्थकरने तथा ७९-७५, ए वे सत्ता, अतीर्थकरने, एवं चार सत्ता होय

सयोगी केवलीने वीश, एकवीश, ठवीश, सत्तावीश, अष्टावीश, उगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए आठ उदयस्थानकना जांगा ठसें पूर्व सामान्यादेशें विचाख्या ठे, तिहाशी जाणवा अहीं सत्तास्थानक चार क्षीणमोहनी पेरेंज लेवां तथा संवेध चौद जीवस्थानक विचारे सही पर्यासा छारें कह्यो ठे, तिहांशी लेवो

अयोगी गुणठाणे नव अने आठ, ए वे उदय होय, तेना जागावे अने ७०-७९-७६-७५-ए-७-ए ठ सत्ता होय तिहा तीर्थकरने नवने उदये ७०-७६-ए-ए त्रण सत्ता होय तथा सामान्य केवलीने आठने उदये ७९-७५-७-ए त्रण सत्ता होय. एम चौद गुणठाणे आठ कर्मनो वंध, उदय, सत्ता संवेध देखाड्यो

॥ अथ मिथ्यात्वस्य त्रयोविंशत्यादिक वधस्थानपट्टके क्रमेण जंगप्ररूपिकां जाण्यगाथामाह ॥ ह्वे मिथ्यात्वगुणठाणाना जे त्रेवीशादिक ठ वंधस्थानक ठे, तेने विषे अनुक्रमें केटला वधना जागा उपजे, ते प्ररूपवाने जाण्यगाथा कहे ठे ॥

चउ पणवीसा सोलस, नव चत्तालासयाय वाणउइ ॥

वत्ती सुत्तर गया, लसया मिठस्स वंध विही ॥ ६० ॥

अर्थ-त्रेवीशने वधस्थानके चउ के० चार जागा, पच्चीशने वधे पणवीसा के० पच्चीश जांगा, ठवीशने वधे सोलस के० शोल जांगा, अष्टावीशने वधे नव के० नव जागा, उगणत्रीशने वधे चत्तालासयायवाणउइ के० वाणुसे ने चालीश जागा, त्रीशने वधे वत्तीसुत्तरगयालसया के० ठेतालीशसेंने वत्रीश जांगा उपजे, ए मिठस्सवधविही

के० मिथ्यात्वगुणगणे ठ वंधस्थानके थइने (१३९१६) जागा होय एनी जावना
पूर्वें कही ठे त्याची जाणवी ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ६० ॥

॥ अथ सास्त्रादनेष्टाविशत्यादि वधस्थानत्रयजंगप्ररूपकाज्ञाप्यगाथामाह ॥

॥ हवे सास्त्रादन गुणगणाना जे अष्टावीशादिक त्रण वधस्थानक ठे, तेने त्रिपे
बंधना केटला जागा उपजे, ते प्ररूपवाने जाप्यगाथा कहे ठे ॥

अष्ट सया चउसठी, वत्तीस सयाइ सासणे जेआ ॥

अष्टावीसाईसु, सव्वाणठाहिअ ठन्नउइ ॥ ६१ ॥

अर्थ—अष्टावीशने वयें अष्ट के० आठ जांगा अने उगणत्रीशने वधे सयाचउसठी
के० चोशठसे जागा, त्रीशने वयें वत्तीससयाइ के० वत्रीशसे जांगा, ए रीति सासणे-
जेआ के० सास्त्रादन गुणगणे जागा उपजे अष्टावीसाईसु के० अष्टावीशादिक त्रण
वधस्थानके थइने सव्वाणठाहिअठन्नउइ के० सर्व मल्ली ठन्नसे ने आठ जागा उपजे
तेनी जावना पूर्वें कही ठे अने मिश्रादिक गुणगणे तो वंधस्थानकना जागा थोडा ठे
तेमाटे ते पूर्वें कहा ठे, तेम जाणवा

॥ अथ मिथ्यात्नसत्केकविशत्याद्युदयस्थानके जगप्ररूपिका गाथा ॥ हवे मिथ्यात्न गुण-
गणे एकवीश आदे देइने नव उदयस्थानके जांगा प्ररूपवा गाथा कहे ठे ॥

एगचत्तिगार वत्ति, स ठसय इगतिसिगार नव नउइ ॥

सत्तरिगसिगुत्ति, चउद इगार चउसठि मिहुदया ॥ ६२ ॥

अर्थ—एकवीशने उदये एगचत्त के० एकतालीश जांगा, चोवीशने उदयस्था-
नके इगार के० अगीआर जागा, पच्चीशने उदयें वत्तीस के० वत्रीश जांगा, ठवी-
शने उदये ठसय के० ठसे जागा, सत्तावीशने उदये इगतिस के० एकत्रीश जागा,
अष्टात्रीशने उदये इगारनवनउइ के० अगीआरसे ने नवाणु जागा, उगणत्रीशने
उदये सत्तरिगसि के० सत्तरसे ने एम्याशी जांगा उपजे त्रीशने उदये इगुत्तिसचउद
के० उगणत्रीशसे ने चौद जागा, एकत्रीशने उदयस्थानके इगारचउसठी के० अगीआ-
रसे ने चोशठ जागा उपजे, मिहुदया के० मिथ्यात्वगुणगणे ए नव उदयस्थानके
थइने (१११३) जागा होय ॥ ६३ ॥

॥ अथ सास्त्रादनेकविशत्याद्युदयस्थानसमरजगप्ररूपिकाज्ञाप्यगाथामाह ॥

॥ हवे सास्त्रादने एकत्रीगादि सात उदयस्थानके जांगा प्ररूपवा जाप्यगाथा कहे ठे ॥

वत्तीम छन्नि अठय, वासीइ सयाय पच नव उदया ॥

वारहिआ तेवीस, वावन्निगार ससयाय ॥ ६३ ॥

अर्थ— एकत्रीशने उदये वत्तीस के० वत्रीश जांगा, तिहां आठ मनुष्यना, ठ विक-
लेंड्रियना, आठ देवताना, आठ तिर्यचना, वे एकेड्रियना चोत्रीशने उदयें डुन्निके०
वे जागा तिर्यचना जाणवा तथा पच्चीशने उदये अष्टय के० आठ जांगा देवताना होय,
ठवीशने उदये वासीडसयायपच के० पाचसे ने व्यागी जागा होय तिहां (१००) मनु-
ष्यना, (१००) तिर्यचना, ठ विकलेंड्रियना, उगणत्रीशने उदये नवउदया के० नव
उदय जांगा होय, तेमध्ये आठ देवताना, एक नारकीनी जाणवो त्रीशने उदये वाग-
हिआतेवीस के० त्रेवीशसे ने वार जांगा, तेमध्ये (११५१) मनुष्यना, (११५१) तिर्य-
चना, आठ देवताना जाणवा एकत्रीशने उदये वावन्निकारससयाय के० अगीआर
सें ने वावन जागा तिर्यचना होय सर्व मली साते उदयस्थानके यइने (४०९९)
उदयजागा थाय एनी जावना पूर्ववत् अने मिश्रादिक गुणगणे उदयजागा
पोतानी मेलेज विचारीने कहेवा ॥ ६३ ॥

॥ अथ गतिचतुष्क्रमेण बधोदयसत्तास्थानान्याह ॥

॥ हवे गत्यादिक वाशष्ठ मार्गणादारे नामकर्मनां बधोदय सत्तास्थानक कहे ठे तिहां
प्रथम नरकादिक चार गति मार्गणाने विपे अनुक्रमे बधोदय सत्तास्थानक कहे ठे ॥

ढो ठक छ चउकं, पण नव इकार ठकगं उदया ॥

नेरइ आइ सु सत्ता, ति पच इकारस चउक ॥ ६४ ॥

अर्थ—नरकादि चार गति अनुक्रमे लेवी तिहां नरकगतिने विपे उगणत्रीश ने
त्रीश, ए ढो के० वे बधस्थानक, तिहां उगणत्रीशनुं मनुष्यगति प्रायोग्य तथा तिर्य-
च प्रायोग्य होय, अने त्रीशनु तिर्यच प्रायोग्यज होय एना जांगा पूर्वे कहा ठे, तेम
लेवा तथा तिर्यचने १३-१५-१६-१७-१८-१९-२०-ए ठक के० ठ बधस्थानक होय तथा
मनुष्यने १३-१५-१६-१७-१८-१९-२०-२१-१, ए अष्ट के० आठ बधस्थानक होय, तथा
देवताने १५-१६-१८-२०, ए चउक के० चार बधस्थानक होय. ए चार गतिने विपे
बंधस्थानक कहा हवे चार गतिने विपे अनुक्रमे उदय स्थानक कहे ठे नारकीने
११-१५-१९-२०-१८-ए पण के० पाच उदयस्थानक होय तिर्यचने ११-१४-१५-
१६-१९-२०-१८-२०-२१, ए नव के० नव उदयस्थानक होय मनुष्यने १०-११-१५-
१६-१९-२०-१८-२०-२१-ए-८, ए इकार के० अगीआर उदयस्थानक होय देवताने
११-१५-१९-२०-१८-२०, ए ठकगउदया के० ठ उदयस्थानक होय हवे नेरइआइसुसत्ता
के० नरकादिकगतिने विपे अनुक्रमे सत्तास्थानक कहे ठे नारकीने वाणु, नेव्यागी,
अने अठ्यागी, ए ति के० त्रण सत्तास्थानक होय तिर्यचने वाणु, अठ्यागी व्यागी,
एशी अने अष्टोत्तर, ए पंच के० पाच सत्तास्थानक होय मनुष्यने एक अष्टोत्तर

विना वाकीनां इकारस के० अग्नीआरे सत्तास्थानक होय. अने देवताने व्याणु, वाणु, नेव्याशी अने अठ्ठाशी, ए चउक के० चार सत्तास्थानक होय

हवे संवेध कहे ठे नारकीने पंचेंद्रिय तिर्यच प्रायोग्य उंगणत्रीश वाधतां पोताना पांच उदयस्थानके प्रत्येके वाणु अने अठ्ठाशी, ए वे सत्तास्थानक होय तीर्थकर-नामनी सत्ताये तिर्यचगति प्रायोग्य वध न होय तेजणी नेव्याशीनी सत्ता न होय, तथा मनुष्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीशने वधे पांच उदयस्थानके नेव्याशी सहित त्रण त्रण सत्ता होय, तथा उद्योत सहित तिर्यचगति प्रायोग्य त्रीशने वधें उंगण-त्रीशना वधनी परें पांचे उदय वे वे सत्ता होय तथा जिननाम सहित मनुष्यगति प्रायोग्य त्रीशने वधें पांचे उदयें एक नेव्याशीनी सत्ता, प्रत्येके होय सर्व थड नर-कगतिने विपे चालीश सत्तास्थानक होय

तिर्यचगतिने विपे वधोदय सत्ता संवेध कहे ठे. त्रेवीशने वधें एकत्रीश, चोवीश, पच्चीश, ठवीश, ए चार उदये ७५-८६-८०-९८, ए पांच पांच सत्ता अने वाकीनां १९-२८-२९-३०-३१, ए पांच उदये अठोत्तर विना चार चार सत्ता होय. सर्व त्रेवीशने वधें चालीश सत्ता थड तेम पच्चीश तथा ठवीशने वधे पण चालीश, चालीश सत्ता जाणवी तथा उंगणत्रीश अने त्रीशने वधे पण एमज चालीश सत्ता कहेरी पण एटहुं विशेष जे मनुष्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीशने वधे सर्व उदयस्था-नके अठोत्तरनी सत्ता न होय, वाकी चार सत्ता सर्व उदये होय तथा अठ्ठावीशने वधे चोत्रीशनो उदय न होय, केमके चोत्रीशनो उदय एकेन्द्रियने होय तेने अठ्ठा-वीशनो वध नथी, जेमाटे देव, नारकी, ए वे गतिमध्ये एकेन्द्रियने जाबु नथी अने अठ्ठावीशनो वध तो देव, नरक प्रायोग्य ठे. माटे वाकी आठ उदय होय, तिहां एकवीश, ठवीश, अठ्ठावीश, उंगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच उदयस्थानक काधिक सम्यक्दृष्टि तथा वेदक सम्यक्दृष्टि तो जेने मोहनीयनी वावीशनो सत्ता होय, एवाने पूर्वे आयु वांध्या उदय होय, तेनी अपेक्षाये जाणवा तिहां एकेका उदयें वाणु अने अठ्ठाशी, ए वे सत्तास्थानक प्रत्येके होय, तथा पच्चीश अने सत्तावीश, ए वे उदयस्थानक वैक्रिय करतां पंचेंद्रिय तिर्यचने होय तिहा पण तेहीज वे सत्तास्था-नक होय, तथा त्रीश, एकत्रीश, ए वे उदय सर्व पर्याप्तिये पर्याप्ता एवा सम्यक्दृष्टि तथा मित्यादृष्टिने जाणवा, तिहा वाणु, अठ्ठाशी अने ठाशी, ए, त्रण सत्ता होय-निहा ठाशीनी सत्ता, मित्यादृष्टिनेज होय अने सम्यक्दृष्टिने अवश्य देवदिकनो वध होय, तेथी तेने ए सत्ता न होय सर्व अठ्ठावीशने वधें अठार सत्ता होय एम यंयगति मध्ये सर्व वधस्थानके (२१८) सत्ता होय

मनुष्यगतिने विषे संवेध कहे ठे तिहां मनुष्यने त्रेवीशने वधें २१-२५-२६-२७-२८-२९-३०- ए सात उदयस्थानक होय, तेमध्ये पच्चीश अने सत्तावीश, ए वे उदय, वैक्रिय करतां लेवा पण आहारकें त्रेवीशनो वध नथी तेजणी ते आहारक न लेवो. ए वे उदये वाणु अने अठ्याशी, ए वे सत्ता होय अने वीजा पांच उदयें ठ्याशी, एंशी, ए वे अधिक होय तेमाटें तिहा चार सत्तास्थान लेवा सर्व थड त्रेवीशने वंधे चोवीश सत्ता होय, एम पच्चीशने वंधे तथा ठवीशने वंधे पण चोवीश चोवीश सत्ता लेवी तथा मनुष्यगति अने तिर्यचगति प्रायोग्य उंगणत्रीश अने त्रीशने वधे पण एमज चोवीशसत्ता कहेवी तथा अष्टावीशने वंधें पण सात उदय ठे तेमध्ये एकवीश, ठवीश, ए वे उदय, सम्यकूट्टिने करण अपर्यास्ता वेलायें होय तथा पच्चीश, सत्ता-वीश अठ्यावीश अने उंगणत्रीश, ए मांहेला वे वे उदय, वैक्रिय, आहारक करता सम्यकूट्टिने होय त्रीशनो उदय, मिथ्यात्वीने पण होय ए उदये वाणु, अठ्याशी, ए वे वे सत्तास्थानक होय तथा त्रीशने उदये नरक प्रायोग्य अष्टावीशने वंधे नेव्याशी तथा ठ्याशी, ए वे सत्ता अधिक जेळतां चार सत्ता होय एम अष्टावीशने वंधे सर्व थड शोल सत्ता थाय तथा जिननाम सहित देव प्रायोग्य उंगण-त्रीशने वधे सात उदय अठ्यावीशना वंधनी पेरे लेवां पण एटलु विशेष जे त्रीशनो उदय सम्यक्त्वीने लेवो, तेथी साते उदये त्र्याणु अने नेव्याशी, ए वे सत्तास्थानक होय. तिहां आहारकने तो त्र्याणुनीज सत्ता होय सर्व सख्याये जिननाम सहित उंगणत्रीशने वधे चौद सत्तास्थानक होय तथा आहारकट्टिक सहित त्रीशने वधे उंगणत्रीश अने त्रीश, ए वे उदयस्थानक होय तिहा जेणे आहारक शरीर प्रमत्त गुणठाणे करीने अतकालें अप्रमत्ते आवे, तेनी अपेक्षाये उंगणत्रीशनो उदय लेवो. वीजे स्थानकें त्रीशनो उदय होय, तिहां प्रत्येक उदये वाणुनी सत्ता होय तथा एकत्रीशने वधे एकज त्रीशनो उदय होय अने तिहा एकज त्र्याणुनी सत्ता होय, तथा एकने वधे त्रीशनो उदय होय तिहां ९३-९४-९५-९६-९७-९८-९९-१००, ए आठ सत्तास्थानक होय, शरवाले त्रेवीश, पच्चीश, ठवीशना वधने विषे चोवीश चोवीश सत्ता अने अठ्यावीशना वधने विषे शोल सत्ता तथा मनुष्य अने तिर्यचगति प्रायोग्य उंगणत्रीश तथा त्रीशना वधने विषे चोवीश चोवीश सत्ता तथा देवगति प्रायोग्य तीर्थकर सहित उंगणत्रीशना वधे चौद सत्ता तथा एकत्रीशना वधने विषे एक सत्ता अने एक प्रकृतिना वधे आठ सत्ता सत्तास्थानक, एम (१५९) सत्ता मनुष्य मध्ये होय.

हुवे देवताने विषे संवेध कहे ठे देवताने पच्चीशने वधे ठ उदये प्रत्येकें वाणु अने अठ्याशी, ए वे सत्ता होय एम ठवीश तथा उंगणत्रीशने वधे पण जाणवुं

विना वाकीनां इकारस के० अगीआरे सत्तास्थानक होय. अने देवताने व्याणु, वाणु, नेव्याशी अने अठ्याशी, ए चउक के० चार सत्तास्थानक होय

हवे सवेव कहे ठे नारकीने पचेडिय तिर्यच प्रायोग्य उगणत्रीश बांधतां पोताना पांच उदयस्थानके प्रत्येके वाणु अने अठ्याशी, ए वे सत्तास्थानक होय तीर्थकर-नामनी सत्ताये तिर्यचगति प्रायोग्य वध न होय तेजणी नेव्याशीनी सत्ता न होय, तथा मनुष्यगति प्रायोग्य उगणत्रीशने वधे पांच उदयस्थानके नेव्याशी सहित त्रण त्रण सत्ता होय, तथा उद्योत सहित तिर्यचगति प्रायोग्य त्रीशने वधें उगण-त्रीशना वधनी परें पांचे उदयें वे वे सत्ता होय तथा जिननाम सहित मनुष्यगति प्रायोग्य त्रीशने वधें पांचे उदये एक नेव्याशीनी सत्ता, प्रत्येके होय सर्व थड नर-कगतिने विपे चालीश सत्तास्थानक होय

तिर्यचगतिने विपे वधोदय सत्ता सवेव कहे ठे. त्रेवीशने वधे एकत्रीश, चोवीश, पच्चीश, ठवीश, ए चार उदयें ए९-८८-८६-८८-९८, ए पाच पांच सत्ता अने वाकीनां २९-२८-२९-३०-३१, ए पाच उदये अष्टोत्तर विना चार चार सत्ता होय सर्व त्रेवीशने वधे चालीश सत्ता थड तेम पच्चीश तथा ठवीशने वधे पण चालीश, चालीश सत्ता जाणवी तथा उगणत्रीश अने त्रीशने वधे पण एमज चालीश सत्ता कहेवी पण एटलु विशेष जे मनुष्यगति प्रायोग्य उगणत्रीशने वधे सर्व उदयस्था-नके अष्टोत्तरनी सत्ता न होय, वाकी चार सत्ता सर्व उदये होय तथा अष्टावीशने वधे चोवीशनो उदय न होय, केमके चोवीशनो उदय एकेडियने होय तेने अष्टा-वीशनो वध नथी, जेमाटे देव, नारकी, ए वे गतिमध्ये एकेडियने जावु नथी अने अष्टावीशनो वध तो देव, नरक प्रायोग्य ठे माटें वाकी आठ उदय होय, तिहां एकवीश, ठवीश, अष्टावीश, उगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच उदयस्थानक क्वायिक सम्यक्दृष्टि तथा वेदक सम्यक्दृष्टि तो जेने मोहनीयनी वावीशनो सत्ता होय, एवाने पूर्वे आधु बाध्या उदय होय, तेनी अपेक्षाये जाणवा तिहां एकेका उदये वाणु अने अठ्याशी, ए वे सत्तास्थानक प्रत्येके होय, तथा पच्चीश अने सत्तावीश, ए वे उदयस्थानक वैक्रिय करतां पचेडिय तिर्यचने होय तिहा पण तेहीज वे सत्तास्था-नक होय, तथा त्रीश, एकत्रीश, ए वे उदय सर्व पर्याप्तियें पर्याप्ता एवा सम्यक्दृष्टि तथा मिथ्यादृष्टिने जाणवा, तिहां वाणु, अठ्याशी अने ठ्याशी, ए, त्रण सत्ता होय. तिहां ठ्याशीनी सत्ता, मिथ्यादृष्टिनेज होय अने सम्यक्दृष्टिने अवश्य देवदिकनो वध होय, तेथी तेने ए सत्ता न होय सर्व अष्टावीशने वधे अहार सत्ता होय एम

मध्ये सर्व वधस्थानके (१८) सत्ता होय

मनुष्यगतिने विषे संवेध कहे ठे तिहां मनुष्यने त्रेवीशने वधें २१-२५-२६-२७-२८-२९-३०- ए सात उदयस्थानक होय, तेमध्ये पच्चीश अने सत्तावीश, ए वे उदय, वैक्रिय करता लेवा पण आहारकें त्रेवीशनो वध नथी तेजणी ते आहारक न लेवो ए वे उदये वाणु अने अठ्याशी, ए वे सत्ता होय अने वीजा पांच उदयें ठ्याशी, एशी, ए वे अधिक होय तेमाटें तिहा चार सत्तास्थान लेवां सर्व थड त्रेवीशने वंधे चोवीश सत्ता होय, एम पच्चीशने वंधें तथा ठवीशने वंधे पण चोवीश चोवीश सत्ता लेवी तथा मनुष्यगति अने तिर्यचगति प्रायोग्य उंगणत्रीश अने त्रीशने वधे पण एमज चोवीशसत्ता कहेवी तथा अठ्ठावीशने वंधे पण सात उदय ठे तेमध्ये एकवीश, ठवीश, ए वे उदय, सम्यक्दृष्टिने करण अपर्याप्ता वेलायें होय तथा पच्चीश, सत्ता-वीश अठ्ठावीश अने उंगणत्रीश, ए मांहेला वे वे उदय, वैक्रिय, आहारक करता सम्यक्दृष्टिने होय त्रीशनो उदय, मित्यात्वीने पण होय ए उदये वाणु, अठ्याशी, ए वे वे सत्तास्थानक होय तथा त्रीशने उदये नरक प्रायोग्य अठ्ठावीशने वधे नेव्याशी तथा ठ्याशी, ए वे सत्ता अधिक जेलतां चार सत्ता होय एम अठ्ठावीशने वधे सर्व थड शोल सत्ता थाय तथा जिननाम सहित देव प्रायोग्य उंगण-त्रीशने वधे सात उदय अठ्ठावीशना वधनी पेरे लेवां पण एटलु विशेष जे त्रीशनो उदय सम्यक्त्वीने लेवो, तेथी साते उदये त्र्याणु अने नेव्याशी, ए वे सत्तास्थानक होय. तिहां आहारकने तो त्र्याणुनीज सत्ता होय. सर्व सरयाये जिननाम सहित उंगणत्रीशने वधे चौद सत्तास्थानक होय तथा आहारकद्रिक सहित त्रीशने वधें उंगणत्रीश अने त्रीश, ए वे उदयस्थानक होय तिहा जेणे आहारक शरीर प्रमत्त गुणठाणे करीने अंतकालें अप्रमत्तें आवे, तेनी अपेक्षाये उंगणत्रीशनो उदय लेवो वीजे स्थानकें त्रीशनो उदय होय, तिहा प्रत्येक उदये वाणुनी सत्ता होय तथा एकत्रीशने वधे एकज त्रीशनो उदय होय अने तिहा एकज त्र्याणुनी सत्ता होय, तथा एकने वधें त्रीशनो उदय होय तिहा ९३-९४-९५-९६-९७-९८-९९-१००-१०१-१०२, ए आठ सत्तास्थानक होय, शरवाले त्रेवीश, पच्चीश, ठवीशना वधने विषे चोवीश चोवीश सत्ता अने अठ्ठावीशना वधने विषे शोल सत्ता तथा मनुष्य अने तिर्यचगति प्रायोग्य उंगणत्रीश तथा त्रीशना वधने विषे चोवीश चोवीश सत्ता तथा देवगति प्रायोग्य तीर्थकर सहित उंगणत्रीशना वधे चौद सत्ता तथा एकत्रीशना वधने विषे एक सत्ता अने एक प्रकृतिना वधे आठ सत्ता सत्तास्थानक, एम (१५९) सत्ता मनुष्य मध्ये होय

हुवे देवताने विषे संवेध कहे ठे देवताने पच्चीशने वधे ठ उदये प्रत्येकें वाणु अने अठ्याशी, ए वे सत्ता होय एम ठवीश तथा उंगणत्रीशने वंधे पण जाणवु

तथा उद्योत सहित पंचेन्द्रियतिर्यक् प्रायोग्य त्रीशने वंशे पण एमज जाणवु. तथा जिन-
नाम सहित मनुष्यगति प्रायोग्य त्रीशने वधे ठ उदयस्थानके प्रत्येके त्र्याणु, नेव्याशी,
ए वे सत्तास्थानक जाणवा एम चार वधमध्ये त्रीशनो वध, मनुष्य तथा तिर्यक्
प्रायोग्य होय, माटे ते वे स्थानक गणता पांचे स्थानके वार वार सत्ता होय सर्व
थइ देवगतिमध्ये शाठ सत्ता स्थानक होय एम गति आश्री संवेध देखाव्यो. ॥६४॥
॥ अचेंद्रियमाश्रित्याह ॥ हवे इंद्रिय आश्रयी नामकर्मनां वधोदय सत्ता कहे ठे. ॥

इग विगलिंदिय सगले, पण पंचय अछ वध ठाणाण ॥

पण ठक्किारुदया, पण पण वारसय संताणि ॥ ६५ ॥

अर्थ— इगविगलिंदियसगले के० एकेंद्रिय, विकलेंद्रिय अने सकल ते पंचेंद्रि-
यने अनुक्रमे वधस्थानक कहे ठे तिहा एकेंद्रियने २३-२५-२६-२७-३०, ए पण
के० पांच वधस्थानक होय, तथा त्रणे विकलेंद्रियने एहीज पंचय के० पांच वध-
स्थानक होय, तथा पंचेंद्रियने २३-२५-२६-२७-२९-३०-३१-१, एवं अछवधठा-
णाण के० आठ वधना स्थानक होय तथा एकेंद्रियने २१-२४-२५-२६-२९, ए पण
के० पांच उदयस्थानक होय तथा त्रणे विकलेंद्रियने २१-२६-२७-२९-३०-
३१, ए ठक के० ठ उदयस्थानक होय, तथा पंचेंद्रियने २०-२१-२५-२६-२९-२७-
२९-३०-३१-९-८-७ इकारुदया के० अगीथार उदयस्थानक होय तथा एकें-
द्रियने ९२-७७-७६-७०-७८- ए पण के० पांच सत्तास्थानक होय. तथा त्रणे विक-
लेंद्रियने ९२-७७-७६-७०-७८, एज पण के० पांच सत्तास्थानक होय. तथा पंचें-
द्रियने ९३-९२-७९-७८-७६-७०-७९-७८-७६-७५-९-८, ए वारसयसंताणि के०
चार सत्ताना स्थानक होय ॥ एनो संवेध पूर्वे चौद जीवनेदे नामकर्मनो संवेध
विचाख्यो ठे, तिहाथी जोड लेवो, तथा निपुण बुद्धियें विचारी करवो ॥ ६५ ॥

इय कम्म पगइछाणा, णि सुहु बहुदय सत कम्माण ॥

गइआएहिं अछसु, चउप्पयारेण नेआणि ॥ ६६ ॥

गइइदिए अकाए, जोए वेए कसाय नाणेअ ॥

सयम दसण लेसा, जवसमे सन्निआहारे ॥ ६७ ॥

संत पयपरुवणया, दधपमाण च खित्त फुसणाय ॥

काल तरच जावो, अप्पा बहुय च दाराइ ॥ ६८ ॥

अर्थ—इय के० ए उक्तप्रकारें सुहु के० सुहु एटले जले प्रकारें अत्यंत उपयोग

राखीने कम्मपगइठाणाणि के० आठे कर्म प्रकृतिनां स्थानक, वंधुदयसंतकम्माणं के० वंध, उदय, सत्ता, कर्मनी तेना संवेधे गइआएहिं के० गत्यादिक एटले गति, इंडिय, काय, योग, वेद कपाय, ज्ञान, समय, दर्शन, लेश्या, जव्य, सम्यक्त्व, संझी, आहारी, ए चौद जीवस्थानके तथा. ए चौदना उत्तर वाशष्ठ मार्गणा जेदने स्थानके करीने सत्पद प्ररूपणादिक अछसु के० आठ अनुयोगद्वारने विपे चउप्पयारेण के० प्रकृतिवध, स्थितिबध, रसवध अने प्रदेशवध, ए चार प्रकारे कहेवाने नेआणि के० जाणवा ॥ ६६ ॥ ६७ ॥

हवे ए आठ अनुयोग द्वार लखीयेँ ठेयेँ संतपयपरूवणाए एटले ठता पदनी प्ररूपणा, ए एक पद जणी घट पदनी पेरे अठतु न होय, जे ठता पदार्थनु वाचक पद न होय, ते एक पद पण न होय जेम वंध्यापुत्र, ए शब्द वे पदनो माटे ते पद अठतु ठे तेनी पेरे ए पद नथी, तेजणी ए पद साचां ठे एटले अर्थ प्ररूपणाना जेद ते अनु कहेतां वस्तु प्रतिपादन कइया पठी योग कहेतां सर्व प्रकारे वस्तु आठ अनुयोगद्वार, अणु कहेतां सूत्र तेनी साथे योग कहेतां अर्थनुं जोरुवु, तेनां द्वार कहेता बारणां एटले वस्तुनो निर्णय करवो, तेनां द्वार आठ जाणवां तिहां प्रथम ठता पदनी प्ररूपणा, ते जेम वंध, उदय, सत्ता तथा प्रकृति, स्थिति, रस, प्रदेश, ए सर्व पद साचां ठे, आप आपणा पदार्थनां वाचक ठे, एकेक पद जणी घट पदनी पेरे ठतां ठे, पण वंध्यापुत्रनी पेरे अठतां नथी, तेना स्थानक, जेनो जिहां सज्जाव, ते तिहां कहेवां. ते प्रथम ठता पदनी प्ररूपणा नामा द्वार जाणवुं.

तथा वीजु डव्यप्रमाण द्वार ते एम के, ए प्रकृति स्थानकना डव्य केटलां होय ? एम प्रमाणनु कहेवुं, ते वीजु द्वार तथा एकेक प्रकृतिस्थान डव्य, केटला आकाश प्रदेश क्षेत्र रुधे, ए अर्थ कहे ते क्षेत्रप्रशंसानामा वीजु द्वार. तथा एकेक स्थानके जीव केटला काल पर्यंत रहे, एम कहेवु ते चोशु काल द्वार. तथा ए वंधस्थानक तथा उदयस्थानक ठांडुं ते वली केटले काले जघन्य तथा उत्कृष्टे आंतरे लहे, ए पाचमु अतर द्वार तथा लोकने केटले जागे एकेक स्थानक होय, एम कहेवु, ते ठठा जाग द्वारनो विचार जाणवो तथा कयु स्थानक उदयिकाडिक ठ जाव मध्ये कया जावे होय, ते सातमु जाव द्वार तथा कया स्थानकथी कयुं स्थानक डव्य, क्षेत्र, काल अने जावनी अपेक्षाये घणुं होय तथा थोडुं होय, अथवा बराबर होय, एम विचारवुं, ते आठमुं अद्वयवहुत्व द्वार ए आठ अनुयोगद्वार करी विचारतां पदार्थनु सम्यक्ज्ञान होय, तिहां सत्पदप्ररूपणाये करीने गुणवणाने विपे गति तथा इंडियमार्गणाये वधोदय सत्तानो सवेध कइयो एने

અનુસારેં કાયયોગાદિક માર્ગણાયેં પળ કહેવો, અને શેપ જે ડ્રવ્યપ્રમાણ દેવ, સ્પર્શનાદિક સાત અનુયોગ દ્વાર, તે કર્મપ્રકૃતિ કર્મપ્રાપ્ત પ્રમુલ ગ્રથોને સમ્યક્ પ્રકારેં જોડને કહેવાં, પળ આજ તે ગ્રંથના અજાવથકી લેશમાત્ર પળ કહી ન શકીયેં તેમાટેં પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ અને અનુજાગ, એ ચાર પ્રકારેં કહેવાં. તિહાં પ્રકૃતિ આશ્રયી વધ, હદય, સત્તાસ્થાનક પૂર્વેં કહ્યા, તેના અનુસારેં સ્થિતિના વધાદિ સ્થાન, રસસ્થાન તથા પ્રદેશસ્થાન પળ માર્ગણાદ્વારેં એવાજ અનુકર્મેં કહેવાં. ॥૬૫॥

અહીંઆ વધોદય સત્તાનો સવેધ કહ્યો તિહાં હદય કહ્યો, પળ હદીરણા ન કહી, તે શામાટેં ન કહી ? તે કહે ઠે

હદયસ્સુદીરણા, સામિત્તાહ ન વિજ્ઞાં વિસેસો ॥

મુત્તૂણય ઇગયાલ, સેસાણ સઘ પયનીણ ॥ ૬૯ ॥

અર્થ—હદયસ્સુદીરણા કે ૦ અહીંઆ વધોદય સત્તા સવેધ વિચારતા હદીરણા, હદયમધ્યે કહેવાળી પળ હદીરણા હદયથકી જૂદી ન કહી તેનુ કારણ કહે ઠે. અહીંઆ કાલ પ્રાપ્ત કર્મનુ અનુજવુ તે હદય કહીયેં અને કાલ અપ્રાપ્ત હદયાવલિયકી વાહેર રહ્યાં એવાં જે કર્મદલ તથા રસ, જેનો હદય કાલ આવ્યો નથી તે કર્મદલને જીવ, કપાય સહિત યોગ, એવે નામેં જે વીર્યવિશેષ, તેણે કરી આકર્ષીને હદય આવ્યા દલમાંહે જેલીને હદય પ્રાપ્ત કર્મપરમાણુ સાથેં અનુજવે, તે કરણનું નામ હદીરણા કહીયેં તેમાટેં હદય અને હદીરણાનુ સામિત્તાહનવિજ્ઞાંવિસેસો કે ૦ સ્વામિત્વપણા આશ્રયીને કાંઈ વિશેષ નથી એટલે જ્ઞાનાવરણાદિક જે કર્મ તેના હદયનો સ્વામી તેહીજ જીવ જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મની હદીરણાનો પળ સ્વામી જાણવો. “જઠ હદય તઠ હદીરણા, જઠ હદીરણા તઠ હદય” એ વચન પ્રમાણ થકી યમજ જાણવું પરતુ એટલુ વિશેષ જે મુત્તૂણયઇગયાલ કે ૦ એકતાલીશ પ્રકૃતિ આગલી ગાથાયેં કહેજો, તે મૂકીને સેસાણસઘપયનીણ કે ૦ શેપ સર્વ પ્રકૃતિનો હદય અને હદીરણા સાચેંજ સમકાલેં પ્રવર્તેં, તેમાટે જે હદયનો સ્વામી તેહીજ હદીરણાનો પળ સ્વામી જાણવો ॥ ૬૯ ॥

॥ એકચત્વારિંશત્પ્રકૃતીરાહ ॥ હવે એકતાલીશ પ્રકૃતિને હદય, હદીરણાયેં ફેર ઠે એટલે હદય, હદીરણાનુ અંતર હોય, તે વિશેષે વે ગાથાયેં કરી કહે ઠે ॥

નાણંતરાય દસગ, ટસણ નવ વેયણિજ્ઞ મિઠત ॥

સમત્તલોજ વેચા, હચાણિ નવ નામ હવં ચ ॥ ૭૦ ॥

મણુય ગઈ જાઈ તસ વા, યરં ચ પજ્જતે સુજ્જગ આઈજ્જાં ॥
જસ કિત્તી તિવ્વયર, નામસ્સ હવંતિ નવ યયા ॥ ૭૧ ॥

અર્થ—નાણંતરાયદસગ કે० પાંચ જ્ઞાનાવરણીય અને પાંચ અતરાય, एवं દશ પ્રકૃતિ તથા દસણનવ કે० દર્શનાવરણીય નવ, વેયણિજ્જા કે० વેદનીયની વે પ્રકૃત્તિ, મિદ્ધત્ત કે० મિથ્યાત્વમોહનીય, સમત્ત કે० સમ્યક્ત્વમોહનીય, લોજ કે० સંજ્વલન-લોજ, વેચ્ચાઉચ્ચાણિ કે० ત્રણ વેદ અને ચાર આયુ, નવનામ કે० નામકર્મની નવ પ્રકૃત્તિ જે ચૌદમે ગુણગણે રહે છે તે તથા ઉચ્ચચ કે० ઉચ્ચૈર્ગોત્ર, एवं ઇકતાલીશ પ્ર-કૃતિ જાણવી. ॥ ક્વચિદ્ધાર્થઃ ॥ ૭૦ ॥

તિહાં જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, અતરાય પાંચ, તથા ચાર દર્શનાવરણીય, एवं ચૌદ પ્રકૃતિનો ઉદય અને ઉદીરણા, ધારમા ગુણગણાની એક આવલી થાકતી હોય, તિહા સુધી સર્વ જીવને સાથેજ પ્રવર્તે અને ઉદય, ઉદીરણા વિષેદ થયા પછી કેવલ ઉદયાવલિકા થાકતી હોય, તેમધ્યે સર્વ કર્મદલ પેસે પણ બાહીર વીજુ કોઈ કર્મદલ રહે નહીં તો પછી શાની ઉદીરણા કરે ? માટે એ ચૌદ પ્રકૃતિની ધારમા ગુણગણાની ટેહલી આવલિકાયેં ઉદીરણા ન હોય તથા પાંચ નિદ્ધાનીજ ઉદીરણા, શરીરપર્યાસિ પૂરી થયા પછી જ્યાં લગે ક્વચિદ્ધાર્થાસિ પૂરી ન કરે, તિહાં લગે ઉદીરણા ન હોય, કેવલ ઉદયજ હોય અને શેષ કાલેં તો ઉદય, ઉદીરણા સાથેજ પ્રવર્તે, તથા સાથેજ નિવર્તે તથા વેદનીયની વે પ્રકૃતિનાં ઉદય તથા ઉદીરણા ઠગા ગુણગણા સુધી સા-થેજ પ્રવર્તે અને તે ઉપરાંત તો ઉદયજ હોય, પણ ઉદીરણા ન હોય તથા પ્રથમ સમ્યક્ત્વ ઉપાર્જતાં અતર કરણ કહ્યા પછી મિથ્યાત્વની પ્રથમ સ્થિતિની એક આવલિ રહે ત્યાંસુધી મિથ્યાત્વ મોહનીયના ઉદય તથા ઉદીરણા સાથેજ પ્રવર્તે અને ટેહલી આવલિયેં મિથ્યાત્વનો ઉદય હોય પણ ઉદીરણા ન હોય.

તથા વેદકસમ્યક્કૃષ્ટિને ક્ષાધિક સમ્યક્ત્વ ઉપજાવતાં મિથ્યાત્વમોહનીય અને મિશ્રમોહનીય, એ બેહુ ત્વપાઠ્યા પછી સમ્યક્ત્વમોહનીય સર્વ અપવર્તનાયે અપવર્તિને અંતરમુદૂર્ત સ્થિતિમાત્રનુ કરે, તેને ઉદય તથા ઉદીરણાયેં જોગવતાં જેવારે શેષ એક આવલીમાત્ર રહે તેવારે ઉદીરણા ટલે કેવલ ઉદયાવલી લગે ઉદયજ હોય

અથવા ઉપશમશ્રેણી પહિવજતાં સમ્યક્ત્વમોહનીયનુ અંતર કરણ કહ્યા પછી પ્રથમ સ્થિતિ આવલિકા માત્ર રહે, તિહા લગે સમ્યક્ત્વ મોહનીયના ઉદય તથા ઉદી-રણા સાથેજ હોય, અને પછી ટેહલી આવલિયેં ઉદીરણા ન હોય, માત્ર ઉદયજ હોય સંજ્વલના લોજના ઉદય તથા ઉદીરણા જ્યાં લગે સૂક્ષ્મસપરાયની એક આવલિકા

अनुसारें काययोगादिक मार्गणायें पण कहेवो, अने शेष जे अव्यप्रमाण क्षेत्र, स्पर्शनादिक सात अनुयोग द्वार, ते कर्मप्रकृति कर्मप्राभृत प्रमुख ग्रंथोने सम्यक् प्रकारें जोडने कहेवा, पण आज ते ग्रंथना अज्ञावथकी लेशमात्र पण कही न शकीयें तेमाटे प्रकृति, स्थिति, रस अने अनुज्ञाग, ए चार प्रकारें कहेवां. तिहां प्रकृति आश्रयी वध, उदय, सत्तास्थानक पूर्वे कहां, तेना अनुसारें स्थितिना वधादि स्थान, रसस्थान तथा प्रदेशस्थान पण मार्गणाद्वारें एवाज अनुरुमें कहेवां. ॥६॥

अर्हीआं वधोदय सत्तानो संवेध कह्यो तिहां उदय कह्यो, पण उदीरणा न कही, ते शामाटे न कही ? ते कहे ठे.

उदयस्सुदीरणाए, सामित्ताउं न विज्झइ विसेसो ॥

मुत्तूणय इगयाल, सेसाण सव पयमीणं ॥ ६ए ॥

अर्थ—उदयस्सुदीरणाए के० अर्हीआ वधोदय सत्ता संवेध विचारतां उदीरणा, उदयमर्ष्ये कहेवाणी पण उदीरणा उदयथकी जूदी न कही तेनुं कारण कहे ठे. अर्हीआ काल प्राप्त कर्मनु अनुजवबु ते उदय कहीयें अने काल अप्राप्त उदयाव-
लिथकी बाहेर रखां एवां जे कर्मदल तथा रस, जेनो उदय काल आव्यो नथी ते कर्मदलने जीव, कपाय सहित योग, एवे नामें जे वीर्यविशेष, तेणे करी आकर्षिने उदय आव्या दलमाहे जेहीने उदय प्राप्त कर्मपरमाणु साथें अनुजवे, ते करणुं नाम उदीरणा कहीयें तेमाटें उदय अने उदीरणानुं सामित्ताउंनविज्झइविसेसो के० स्वामित्वपणा आश्रयीने कांइ विशेष नथी एटले ज्ञानावरणादिक जे कर्म तेना उद-
यनो स्वामी तेहीज जीव ज्ञानावरणादि कर्मनी उदीरणानो पण स्वामी जाणवो.
“जठ उदय तठ उदीरणा, जठ उदीरणा तठ उदय” ए वचन प्रमाण थकी एमज जाणवुं परतु एटलु विशेष जे मुत्तूणयइगयालं के० एकतालीश प्रकृति आगली गाथायें कहेशे, ते मूकीने सेसाणसवपयमीण के० शेष सर्व प्रकृतिनो उदय अने उदीरणा साथेंज समकालें प्रवर्त्ते, तेमाटे जे उदयनो स्वामी तेहीज उदी-
रणानो पण स्वामी जाणवो ॥ ६ए ॥

॥ एकचत्वारिंशत्प्रकृतीराह ॥ हवे एकतालीश प्रकृतिने उदय, उदीरणायें फेर ठे एटले उदय, उदीरणानु अंतर होय, ते विशेषेवे गाथायें करी कहे ठे ॥

नाणंतराय दसग, दसण नव वेयणिज्झ मिळतं ॥

समत्तलोज वेच्या, उच्याणि नव नाम उच्चं च ॥ ७० ॥

મણુય ગઈ જાઈ તસ વા, યરં ચ પજ્ઞતે સુજગ આઈજાં ॥
જસ કિત્તી તિઢયર, નામસ્સ હવંતિ નવ યયા ॥ ૭૧ ॥

અર્થ—નાણતરાયદસગં કે० પાંચ જ્ઞાનાવરણીય અને પાંચ અતરાય, એવં દશ પ્રકૃતિ તથા દંસણનવ કે० દર્શનાવરણીય નવ, વેયણિજ્ઞા કે० વેદનીયની વે પ્રકૃતિ, મિથ્થ કે० મિથ્યાત્વમોહનીય, સંમત કે० સમ્યક્ત્વમોહનીય, લોજ કે० સંજ્વલન-લોજ, વેશ્યાહ્યાણિ કે० ગ્રણ વેદ અને ચાર આયુ, નવનામ કે० નામકર્મની નવ પ્રકૃતિ જે ચૌદમે ગુણઘાણે રહે છે તે તથા ઝચંચ કે० ઝચેગોંત્ર, એવં એકતાલીશ પ્ર-કૃતિ જાણવી. ॥ હત્યકારાર્થ ॥ ૭૦ ॥

તિહાં જ્ઞાનાવરણીય પાચ, અતરાય પાંચ, તથા ચાર દર્શનાવરણીય, એવં ચૌદ પ્રકૃતિનો ઉદય અને ઉદીરણા, ધારમા ગુણઘાણની એક આવલી થાકતી હોય, તિહાં સુધી સર્વ જીવને સાથેજ પ્રવર્તે અને ઉદય, ઉદીરણા વિષ્ટેદ થયા પઠી કેવલ ઉદયાવલિકા થાકતી હોય, તેમધ્યે સર્વ કર્મદલ પેસે પણ બાહીર વીજું કોઈ કર્મદલ રહે નહીં તો પઠી શાની ઉદીરણા કરે ? માટેં એ ચૌદ પ્રકૃતિની ધારમા ગુણઘાણની ઠેહલી આવલિકાયે ઉદીરણા ન હોય તથા પાચ નિઝાનીજ ઉદીરણા, શરીરપર્યાંતિ પૂરી થયા પઠી જ્યા લગે હ્રિયપર્યાંતિ પૂરી ન કરે, તિહા લગે ઉદીરણા ન હોય, કેવલ ઉદયજ હોય અને શેષ કાલેં તો ઉદય, ઉદીરણા સાથેજ પ્રવર્તે, તથા સાથેજ નિવર્તે તથા વેદનીયની વે પ્રકૃતિનાં ઉદય તથા ઉદીરણા ઠઠા ગુણઘાણા સુધી સા-થેજ પ્રવર્તે અને તે ઉપરાંત તો ઉદયજ હોય, પણ ઉદીરણા ન હોય તથા પ્રથમ સમ્યક્ત્વ ઉપાર્જતાં અંતર કરણ કહ્યા પઠી મિથ્યાત્વની પ્રથમ સ્થિતિની એક આવલિ રહે ત્યાંસુધી મિથ્યાત્વ મોહનીયના ઉદય તથા ઉદીરણા સાથેજ પ્રવર્તે અને ઠેહલી આવલિયેં મિથ્યાત્વનો ઉદય હોય પણ ઉદીરણા ન હોય

તથા વેદકસમ્યક્દૃષ્ટિને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ ઉપજાવતાં મિથ્યાત્વમોહનીય અને મિથમોહનીય, એ વેહુ સ્વપાળ્યા પઠી સમ્યક્ત્વમોહનીય સર્વ અપવર્તનાયેં અપવર્તિને અંતરમુહૂર્ત સ્થિતિમાત્રનુ કરે, તેને ઉદય તથા ઉદીરણાયેં જોગવતાં જેવારે શેષ એક આવલીમાત્ર રહે તેવારેં ઉદીરણા ટલે કેવલ ઉદયાવલી લગે ઉદયજ હોય

અથવા ઉપશમશ્રેણી પઢિવજતાં સમ્યક્ત્વમોહનીયનુ અંતર કરણ કહ્યા પઠી પ્રથમ સ્થિતિ આવલિકા માત્ર રહે, તિહાં લગે સમ્યક્ત્વ મોહનીયતાં ઉદય તથા ઉદી-રણા સાથેજ હોય, અને પઠી ઠેહલી આવલિયેં ઉદીરણા ન હોય, માત્ર ઉદયજ હોય સંજ્વલના લોજના ઉદય તથા ઉદીરણા જ્યા લગે સૂક્ષ્મસપરાયની એક આવલિકા

થાકતી હોય, ત્યાં લગે સાથેજ હોય, અને ઠેહલી આવલિયેં તો માત્ર ઉદયજ હોય, પણ ઉદીરણા ન હોય

તથા ત્રણ વેદમાહેલી જે વેદે શ્રેણી પઢિવજો તિહાં અંતર કરણ કીધે થકે તે વેદની પ્રથમ સ્થિતિ આવલિકા થાકતાં લગેં ઉદય તથા ઉદીરણા સાથેજ હોય અને ઠેહલી આવલિયેં તો ઉદીરણા ન હોય, માત્ર ઉદયજ હોય

તથા ચારે આયુનો પોતપોતાના જવની ઠેહલી આવલિકાયેં ઉદય હોય, પણ ઉદીરણા ન હોય, અને મનુષ્યાયુનો પ્રમત્ત ગુણગણા લગેજ ઉદય તથા ઉદીરણા હોય, આગલે ગુણગણે કેવલ ઉદયજ હોય, પણ ઉદીરણા ન હોય ॥ ૬૨૪ ॥

તથા મનુષ્યગતિ, પર્વેંદ્રિયજાતિ, ત્રસ, વાદર, પર્યાત્ત સુજગ, આદેય, યશ.કીર્તિ અને તીર્થકરનામ, ૫ નવ નામકર્મની પ્રકૃતિ તથા ઉચ્ચેર્ગોત્ર, ૫ દશ પ્રકૃતિનાં સયોગી કેવલી ગુણગણા લગે ઉદય તથા ઉદીરણા સાથેજ સમકાલેં પ્રવર્તેં તેવાર પઠી અયોગી ગુણગણે ૫ દશ પ્રકૃતિનો ઉદય હોય પણ ઉદીરણા ન હોય એમ ૫ એકતાલીશ પ્રકૃતિના ઉદય અને ઉદીરણાનુ વિશેષ દેખાહ્યુ અને શેષ પચાશી પ્રકૃતિનાં ઉદય તથા ઉદીરણા સમકાલેં પ્રવર્તેં અને સમકાલેં નિવર્તેં ॥ ૬૨૧ ॥

॥ અથ કસિન ગુણસ્થાનકે કા પ્રકૃતિર્વિવર્તીત્યાહ ॥

॥ હવે કયા ગુણગણે કહ પ્રકૃતિ વાંધે છે ? એવો વધવિશેષ સર્વ ગુણગણે કહે છે ॥

તિઝયરા હારગ વિર, હિઆઝ અઘેહ સઘ પયડીઝં ॥

મિઠત્તવેઅગો સા, સાણોગુણવીસ સેસાર્ઝં ॥ ૬૨ ॥

અર્થ- વધ યોગ્ય એકસો વીશ પ્રકૃતિ મધ્યેથી તિઝયરાહારગ કે ૦ તીર્થકરનામ અને આહારકદ્ધિક, ૫ ત્રણ પ્રકૃતિ વિરહિઆઝ કે ૦ રહિત કરીને અઘેહસઘપય-નીઝં કે ૦ વાકી એકસો સત્તર પ્રકૃતિ સર્વેં ગણેં, એટલે વાંધે, તે કોણ જીવ કયાં વાંધે ? તોકે મિઠત્તવેઅગો કે ૦ મિથ્યાત્વનો વેદક એવો મિથ્યાદષ્ટિ જીવ મિથ્યાત્વ ગુણગણે રહ્યો થકો વાંધે અને જિનનામ સમ્યક્ત્વ પ્રત્યયિઝં છે તથા આહારકદ્ધિક સયમ પ્રત્યયિઝં છે તેથી મિથ્યાત્વેં સમ્યક્ત્વ તથા સયમ વેહુને અજાવેં ૫ ત્રણ પ્રકૃતિ ન વાંધે, તથા સાસાણોગુણવીસસેસાર્ઝં કે ૦ સાસાદન ગુણગણે વર્તતો જીવ ૧ જિનનામ, ૨ આહારકદ્ધિક, ૩ નપુત્તકવેદ, ૪ નરકગતિ, ૫ નરકાનુપૂર્વી, ૬ નરકાયુ, ૭ દુઃસસ્થાન, ૮ ઠેવજુ સઘયણ, ૯ આતપ, ૧૦ સ્થાવર, ૧૧ સૂક્ષ્મ, ૧૨ સાધારણ, ૧૩ અપર્યાત્ત, ૧૪ પર્વેંદ્રિય, ૧૫ વૈંદ્રિય, ૧૬ તૈંદ્રિય, ૧૭ ચૌરિંદ્રિયજાતિ, ૧૮ મિથ્યા-તોદનીય, ૧૯ ઊગણીશ પ્રકૃતિ વિના શેષ એકસો ને એક પ્રકૃતિ વાંધે, જેજણી નપુ-

सकादिक शोल प्रकृतिनो बंध, मिथ्यात्व प्रत्यभिर्लं ठे, ते अहींश्चां सास्त्रादने न बंधाय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७२ ॥

गयाल सेस मीसो, अविरय सम्मो तिआल परिसेसा ॥

तेवन्न देस विरळ, विरळ सगवन्न सेसाळ ॥ ७३ ॥

अर्थ- उगणीश प्रकृति पूर्वे कही ते तथा तिर्यचत्रिक, थीण्डीत्रिक, दौर्जाग्य-
त्रिक, अनंतानुवधिचतुष्क, मध्यसंस्थान चार, मध्यसंघयण चार, नीधैर्गोत्र, उद्योत,
अशुजविहायोगति, स्त्रीवेद, मनुष्यायु अने देवायु, ए गयाल के० ठेतालीश
प्रकृति वर्जिने सेसमीसो के० शेष चमोत्तर प्रकृति मिश्रगुणगणे वर्त्ततो जीव बांधे
अने अविरयसम्मो के० अविरति सम्यक्दृष्टि गुणगणे पूर्वोक्त ठेतालीश मध्येंथी
तीर्थकरनाम, मनुष्यायु, अने देवायु, ए त्रण बांधे माटे तिआलपरिसेसा के० त्रंता-
लीश प्रकृति वर्जिने शेष सत्योत्तर प्रकृति बांधे तथा देसविरळ के० देशविरति
गुणगणे वर्त्ततो जीव, वज्ररूपजनाराच सघयण, मनुष्यत्रिक, अप्रत्याख्यानीआ
चार कपाय, औदारिकद्विक, एवं दश प्रकृति पूर्वोक्त त्रंतालीशमां जेलीयें, तेवारें
तेवन्न के० त्रेपन प्रकृति न बांधे, ते वर्जिने शेष शरुशठ प्रकृति बांधे तथा विरळ
के० सर्वविरति प्रमत्त साधु, ठेठे गुणगणे पूर्वोक्त त्रेपन्ननी साथें प्रत्याख्यानावरण
कपाय चार जेलता सगवन्न के० सत्तावन्न प्रकृति न बांधे, ते वर्जिने सेसाळ के०
शेष त्रेशठ प्रकृति बांधे ॥ ७३ ॥

इगुसठि मप्पमत्तो, बंधइ देवाउअस्स इअरोवि ॥

अछावण् मपुवो, तप्पन्नं वावि ठवीसं ॥ ७४ ॥

अर्थ- तथा ते पूर्वोक्त त्रेशठ प्रकृतिमध्येंथी शोक, अरति, अथिर, अशुज, अयश अने
अशाता, ए ठ प्रकृति काढीयें अने आहारकद्विक जेलीयें, तेवारें इगुसठि के० उगणशाठ
प्रकृति अपमत्तो के० अप्रमत्त गुणगणे बंधइ के० बांधे, अथवा देवाउअस्सइअरोवि के०
देवायु पण प्रमत्तें बांधवा मांडे, ते बांधतो थकोज प्रमत्त थकी इतर अप्रमत्तें आवे,
तिहां ते वध पुरो करे, पण अप्रमत्त थको देवायु बांधवा न मांडे तेमाटे देवायु विना
अछावण के० अछावन्न प्रकृति बांधे तथा मपुवो के० अपूर्वकरण गुणगणाना सात
जाग कदपीयें तिहां पहेले जागे तो तेहीज पूर्वोक्त अछावन्न बांधे, अने धीजे, त्रीजे,
चोये, पांचमे, अने ठेठे, ए पांच जागे निझाद्विक न बांधे शेष तप्पन्न के० तपन्न
प्रकृति बांधे, वावि के० अथवा ठेहले जागे देवद्विक, पचेंद्रियजाति, शुजखगति,
त्रसादि नव, औदारिक विना चार शरीर, वे उपांग, समचतुरस्र, निर्माण, तीर्थकर,

ચર્ણાદિ ચાર તથા અગુરુલઘુ ચતુષ્ક, ૫ ત્રીશ પ્રકૃતિ પણ ન વાંધે, તેવારે ઠવીસે કે ૦ ઠવીશ પ્રકૃતિનો વધ પણ હોય ॥ ૭૪ ॥

વાવીસા ઇગૂળ, વંધઈ અઘારસત અનિચ્છટી ॥

સત્તર સુદુમ સરાગો, સાય મમોદો સજોગિત્તી ॥ ૭૫ ॥

અર્થ-હવે અનિચ્છટી કે ૦ અનિચ્છિતગુણગણના પાંચ જાગ કલ્પીયે, તિહાં પહેલે જાગે હાસ્ય, રતિ, જય, ક્રુષ્ણ, ૫ ચાર પણ ન વાંધે, તેવારે વાવીસ કે ૦ વાવીશનો વંધ હોય. તેવાર પઠી દ્વિતીયાદિક જાગે ઇગૂળ કે ૦ એકેક પ્રકૃતિ જાણી કરતા જણ્યે ઇટલે વીજે જાગે પુરુષવેદ ન વાંધે, તેવારે એકવીશનો વધ, ત્રીજે જાગે મંજ્રલન ક્રોધ ટલે વીશનો વધ, ચોથે જાગે સંજ્વલન માન ટલે ડગળીશનો વંધ, પાંચમે જાગે સંજ્વલની માયા ટલે, તેવારે અઘારસત કે ૦ અઘાર પ્રકૃતિ પર્યતજ વધઈ કે ૦ વાંધે તથા સત્તરસુદુમસરાગો કે ૦ સૂક્ષ્મસપરાય ગુણગણે સંજ્વલનો લોજ પણ ન વાંધે, તેમાટે સત્તર પ્રકૃતિ વાંધે, તેવાર પઠી જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય ચાર, અતરાય પાંચ, ઉચ્ચેગોંત્ર અને યજ્ઞ કીર્તિ, એવં શોભ પ્રકૃતિ પણ ન વાંધે, તેવારે એકજ સાય કે ૦ શાતાવેદનીયનો વધ, અમોદોસજોગિત્તી કે ૦ અમોદી ગુણગણના ધણીને હોય ઇટલે અગીઆરમા, ચારમા અને સયોગી તેરમા ગુણગણાવાલાને એકજ શાતાનો વંધ હોય ॥ ૬તિ ॥ ૭૫ ॥

એસો ડ વધસામિ, ત ડંદો ગઈઆઈએસુવિ તદેવ ॥

ડંદાડ સાહિજાઈ, જઠ જહા પયડિ સપ્રાવો ॥ ૭૬ ॥

અર્થ-એસોડવંધસામિત કે ૦ ૫ ડંધપણે ચૌદ ગુણગણે વધસ્વામિત્વ કહ્યું જેમ વીજા કર્મગ્રંથમધ્યે કહ્યું છે તેમ અહીંઆં પણ જાણવું તદેવ કે ૦ તેમજ ગઈઆઈએસુવિ કે ૦ ગત્યાદિક માર્ગણાને વિષે પણ ડંદું કે ૦ ડંધયકી કહેવો જે રીતે ત્રીજે કર્મગ્રંથે વાશન માર્ગણાયે વધ કહ્યો છે, તેમ અહીંઆપણ કહેવો ડંદાડસાહિજાઈ કે ૦ પ્રથમ સામાન્ય પ્રકારે કરવું છે તેમજ કહેવું જઠજહાપયડિસપ્રાવો કે ૦ જિહાં જે ગુણગણે જેટલી પ્રકૃતિ વાંધવાનો સજ્ઞાન હોય, ઇટલે જેને જેટલી પ્રકૃતિ વાંધવી ઘટે તેને તેટલી વિચારીને કહેવી ॥ ૭૬ ॥

॥ હવે જે ગતિને વિષે જેટલી પ્રકૃતિ સત્તાયે પામીયે તે કહે છે ॥

તિત્તયર દેવ નિરિઆ, ડચ્ચ તિસુ તિસુ ગઈસુ વોધવં ॥

અયસેસા પયડીડ, હવતિ સવાસુ વિગઈસુ ॥ ૭૭ ॥

अर्थ—तिष्ठयरदेवनिरिआउअंच के० तीर्थंकर नामकर्म, देवायु अने नरकायु, ए
त्रण प्रकृति तिसुतिसुगईसुवोधवं के० त्रण त्रण गतिने विपे होय एम जाणवुं तिहां
तीर्थंकरनामकर्मनी सत्ता, नारकी, देवता तथा मनुष्यगतिने विपे होय, पण तिर्यंच-
गतिमध्ये न होय केमके, तीर्थंकर सत्कर्मा तिर्यंचमध्ये जाय नहि तेमाटे तथा
देवायुनी सत्ता, मनुष्य, तिर्यंच अने देवगति मध्ये होय, पण नारकी मध्ये न होय,
तथा नरकायुनी सत्ता, मनुष्य, तिर्यंच अने नरकगति मध्ये होय, पण देवगतिमध्ये
न होय, अने अवसेसापयडीउं के० अवशेष सर्व प्रकृतिनी सत्ता, हवंतिसद्वासुविग-
ईसु के० सर्व चारे गतिने विपे पण होय एटले तिर्यंचमध्ये तीर्थंकरनाम विना सर्व
प्रकृति सत्तायें होय, देवगतिमध्ये नरकायु विना सर्व प्रकृति सत्तायें होय, नरकगति-
मध्ये देवायु विना सर्व प्रकृति सत्तायें होय ॥ ७७ ॥

॥ हवे गुणठाणाने विपे पूर्व जे वधोदय सत्तास्यानकनो सवेध कह्यो, ते गुणठाणां
तो प्रायें उपशमश्रेणीयें तथा रूपकश्रेणीयें होय, तेमाटे ते श्रेणी कहे ठे ॥

॥ तिहां प्रथम उपशमश्रेणि कहे ठे ॥

पढम कसाय चउक, दंसण तिग सत्तगावि उवसंता ॥

अविरय सम्मत्ताउं, जाव नियट्टित्ति नायवा ॥ ७८ ॥

अर्थ—पढमकसायचउक के० पहेला अनंतानुवधीआ चार कपाय तथा दंसणतिग
के० दर्शनत्रिक, ते मिथ्यात्वमोहनीय, मिश्रमोहनीय अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए
सत्तगाविउवसता के० सात प्रकृति उपशांत होय ते अविरयसम्मत्ताउं के० अविर-
तिसम्यक्कट्टि गुणठाणाथकी मांकीने जावनियट्टित्तिनायवा के० यावत् निवृत्तिनामे
आठमा गुणठाणा खगें जाणवी तिहां सातमा खगे यथायोग्यपणे उपशांत होय अने
अपूर्वकरणे तो निश्चयथकीज उपशांत होय ॥ ७८ ॥

प्रथम अनंतानुवधीआ चार कपाय तथा दर्शन त्रिक एटले मिथ्यात्वमोहनीय,
मिश्रमोहनीय अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए सात मोहनीयनी प्रकृतिना रसोदयनी
अपेक्षायें अविरतिसम्यक्कट्टि गुणठाणाथी मांकीने अपूर्वकरणनामा आठमे गुणठाणे
चढता पर्यंत उपशांत पामीयें अने कोइएकने प्रदेशोदयनी अपेक्षायें पण अविरति
सम्यक्कट्टिने एज चोये गुणठाणे उपशांत पामी कहीयें. तथा अपूर्वकरणे तो ए माते
प्रकृति रसोदय आश्री तथा प्रदेशोदय आश्री पण उपशांत पामी कहीयें. निर्हा प्र-
थम अनंतानुवधीआनी उपशमनानो प्रकार कहे ठे

अविरतिसम्यक्कट्टि, देशविरुत्ति, प्रमत्त तथा अप्रमत्त, ए चार गुणठाणे वर्त्तता
जीवमांहेलो कोइ पण जीव, परिणामे तेजो, मध्यम परिणामें पद्म अने

અત્કૃષ્ટ પરિણામે શુદ્ધ, એ ત્રણ વિશુદ્ધલેશ્યામાંહેલી કોઈ પણ લેશ્યાયે વર્તતો જ્ઞાનો-
પયોગે ઉપયુક્ત એક આયુઃકર્મ વિના વીજા સાતે કર્મની સ્થિતિ જોગવીને બાકી
કાઈએક ઝળી એક કોનાકોની સાગરોપમ માત્ર જોગવવી રહે, તેવારે અતરમુદ્ધૂત
પર્યંત અવદાયમાન પરિણામે ઇટલે વિશુદ્ધ ચિત્તવૃત્તિવંતયકો રહે. એવી રીતે રક્ષો
થકો પરાવર્તમાન પ્રકૃતિમાંહેલી સર્વે શુદ્ધ પ્રકૃતિનેજ બાંધે, પણ અજ્ઞાતાદિક અશુદ્ધ
પ્રકૃતિ ન બાંધે અને જે અપરાવર્તમાન ધ્રુવવધિની જ્ઞાનાવરણીયાદિક અશુદ્ધ પ્રકૃતિ
બાંધે, તેનો પણ ચૌઘાળીંડ રસવંધ ટાલીને, જે ઘાળીંડ રસવંધ કરે અને શુદ્ધ પ્રકૃ-
તિનો જે ઘાળીંડ રસવંધ ટાલીને ચૌઘાળીંડ રસવંધ કરે અને એક સ્થિતિવંધ પૂર્ણ કરી
વીજો સ્થિતિવંધ બાંધવા માટે, તે પૂર્વે પૂર્વે સ્થિતિવંધની અપેક્ષાએ પદ્યોપમસંરચેય
જાગદ્દીન સ્થિતિ કરીને બાંધે. એ રીતે જે જે આગલો આગલો સ્થિતિવંધ કરે, તે તે
પૂર્વે પૂર્વે સ્થિતિવંધથી પદ્યોપમસંરચેય જાગદ્દીન સ્થિતિનો વંધ કરે

એમ કરણ કાલયકી પૂર્વે અતરમુદ્ધૂત કાલ પર્યંત રહીને તેવાર પઠી અનુક્રમે પ્રત્યેકે
અતરમુદ્ધૂત પ્રમાણના એવાં ત્રણ કરણ કરે, તિહાં પ્રથમ યથાપ્રવૃત્તિકરણ, વીજુ
અપૂર્વકરણ અને ત્રીજુ અનિવૃત્તિકરણ, ચોથી ઉપશાંત અરુદ્ધા, તેની પણ સ્થિતિ અતર-
મુદ્ધૂતનીજ જાણવી તિહા પ્રથમ યથાપ્રવૃત્તિકરણે પ્રવેશ કરતો પ્રતિસમય અનતગુણ
વૃદ્ધિ વિશુદ્ધિયે કરી પ્રવેશ કરે, તિહા પૂર્વોક્ત શુદ્ધપ્રકૃતિના વધાદિકને જે ઘાણિઆ
રસને ચૌઘાળીંડ કરતો બાંધે અને અશુદ્ધ પ્રકૃતિના ચૌઘાળીંડ રસને જે ઘાણિંડ રસ
કરતો બાંધે, પરંતુ તિહાં તથાવિધ તત્પ્રાયોગ્ય વિશુદ્ધિને અજાણે સ્થિતિઘાત, રસઘાત,
ગુણશ્રેણી અને ગુણસક્રમ, એ ચાર વાનાંમાહેલુ એક વાનુ પણ નહીં કરે. એ કરણમાં
પ્રવર્તમાન જીવને સમય સમય પ્રત્યે નાના જીવની અપેક્ષાએ અસંખ્યાત લોકાકાશ
પ્રવેશ પ્રમાણ અધ્યવસાયસ્થાન પ્રથમ સમયે હોય. તે પણ પટસ્થાનપતિત હોય તે બહી
પહેલા સમયનાં અધ્યવસાયસ્થાનયકી વીજા સમયના અધ્યવસાયસ્થાન વિશેષાધિક
હોય એમ વીજા સમયના અધ્યવસાયસ્થાનયકી ત્રીજા સમયનાં અધ્યવસાયસ્થાન
વિશેષાધિક હોય, એમ આગલા આગલા સમયનાં અધ્યવસાયસ્થાનક તે પૂર્વે પૂર્વે
સમયનાં અધ્યવસાયસ્થાનકયકી વિશેષાધિક વિશેષાધિક હોય એમ કરતા તેની
સ્થાપના વિપમચતુરસ્તકોત્ર રહે છે. એ રીતે યથાપ્રવૃત્તિકરણનો ઘેહલો સમય આવે,
સાસુધી કહેવું અહીંથી અધ્યવસાયસ્થાનક વિશુદ્ધિની અપેક્ષાએ એક એકથી ઠ-
ઠાણ વધીયા હોય, તે આવી રીતે—જેમ અસત્કલ્પનાયે જે પુરુષ, યુગપત્ યથાપ્રવૃત્તિ-
કરણપ્રતિપત્ત છે તેમાંહે એક તો સર્વ જગન્ન્ય વિશુદ્ધિ શ્રેણીયે પ્રતિપત્ત છે અને વીજો
સર્વોત્કૃષ્ટવિશુદ્ધિના અધ્યવસાયસ્થાનક શ્રેણીયે પ્રતિપત્ત છે તે વેદુની વિશુદ્ધિ તા-

रतम्यपणु देखावे ठे त्यां प्रथम जीवने प्रथम समयने विपे सर्व जघन्य मंद विशुद्धि सर्वस्तोक ठे तेथकी ते पुरुषनेज वली वीजे समये जघन्यविशुद्धि अनंतगुणी ठे. तेथी वली वीजे समयें जघन्यविशुद्धि अनंतगुणी ठे एम त्यां लगे कहेवुं ज्यां लगे यथाप्रवृत्तिकरण कालनो सख्यातमो जाग जाय त्यां लगे कहेवु. तेवार पठी ते जघन्य पद विशुद्धिवाला पुरुषनी जे ठेह्ला समयनी जघन्यविशुद्धि थड ते थकी वीजा पुरुषनी पहेला समयनी उत्कृष्ट विशुद्धि अनंतगुणी होय ते थकी पण जे जघन्य-विशुद्धिस्थानथकी निवर्त्यो हतो ते पुरुषने उपरितन जघन्यविशुद्धि अनंतगुणी होय ठे ते थकी वीजा समयनी उत्कृष्ट विशुद्धि अनंतगुणी, तेथी वीजा समयनी जघन्यविशुद्धि अनंतगुणी, तेथी वली आगला समयनी उत्कृष्टविशुद्धि अनंतगुणी. एम उपर अने हेठे एकातरें एकेकु विशुद्धिस्थानक, अनंतगुणी करतां वेहु जीवने त्यांसुधी कहेवु ज्यांसुधी यथाप्रवृत्तिकरणना ठेह्ला समयने विपे जघन्यस्थानक होय त्यासुधी कहेवुं ते पठी उत्कृष्टविशुद्धि स्थानक ते नथी कहेला तेने निरतरपणे ठेह्ला समय लगे अनंतगुणी वृद्धिवालां कहेवां, ते यावत् चरम समयनुं उत्कृष्ट विशुद्धिस्थानक आवे, त्यां लगे कहेवां. एम यथाप्रवृत्तिकरण कळुं.

हवे अपूर्वकरण कहीयें तैयें तिहां अपूर्वकरणे प्रतिसमय असख्यात लोकाकाश प्रदेश प्रमाण अध्यवसायस्थानक होय, ते प्रतिसमयें ठाणवसिया होय, पटले ठ वृद्धि अने ठ हाणि होय, तिहां एक उत्कृष्टविशुद्धिस्थानकथकी वीजुं विशुद्धिस्थानक विशुद्धिनी अपेकायें जो हीन होय, तो अनंतजाग हीन होय, तथा असख्यात-जाग हीन होय, तथा सरयातजाग हीन होय, तथा संख्यात गुणहीन होय, तथा असख्यात गुणहीन होय, तथा अनंत गुणहीन होय ए रीते ठ हाणिनां स्थानक कह्या तथा अध्यवसायस्थानकविशुद्धिनी अपेकायें वीजुं अध्यवसायस्थानक वधतुं होय, तो पण ठ जेदे होय, तेकहे ठे एक अनंतजागाधिक, वीजुं असंख्यातजागाधिक, वीजुं संख्यातजागाधिक, चोथुं सख्यातगुणाधिक, पाचमुं असंख्यातगुणाधिक, ठहुं अनंत-गुणाधिक, एम परस्परें ठ वृद्धिना तथा ठ हानिना घटतां वधतां अध्यवसायस्थानक होय तिहां अपूर्वकरणना प्रथम समये जघन्यविशुद्धि सर्व थकी थोडी होय, ते पण यथाप्रवृत्तिकरणना चरम समयनी उत्कृष्टविशुद्धिस्थानकथकी अनंतगुणी अधिकी जाणवी ते थकी वली प्रथम समयनीज उत्कृष्ट विशुद्धि अनंतगुणी होय, तेथकी वली वीजे समय जघन्यविशुद्धि अनंतगुणी, तेथकी वली तेहीज वीजे समयें उत्कृष्टविशुद्धि अनंतगुणी, तेथकी वीजा समयनी जघन्यविशुद्धि अनंतगुणी होय तेथकी वली तेहीज वीजा समयनी उत्कृष्टविशुद्धि अनंतगुणी होय एम अपूर्वकरणना चरम

સમય લગે કહેવું. ૧ અપૂર્વકરણને વિષે પ્રવેશ કરતો જીવ, પ્રથમ સમયથીજ ૧ સ્થિતિધાત, ૨ રસધાત, ૩ ગુણશ્રેણિ, ૪ ગુણસંક્રમ, ૫ અન્યસ્થિતિવંધ, ૬ પાંચવાર્તા સમાલેષેં એકતાં કરવાને પ્રવર્તે

તિહાં પ્રથમ સ્થિતિધાત પડેલે શું ? તોકે- જે ક્રોધાદિકની સ્થિતિ જોગવવી રહી હોય, તે સત્તામધ્યેથી અગ્રજાગની સ્થિતિ ડકેરે, પડેલે તે સ્થિતિસત્તાનો અગ્રજાગ ડહુટ્યો તો ઘણા સાગરોપમ પ્રમાણ હોય અને જઘન્યથી તો પલ્લોપમના અસરધાતમા જાગ પ્રમાણ હોય, તે સ્થિતિલંઘને લંઘે છે પડેલે ડકેરે છે તે ડકેરીને તેનું દલિક જે હેઠલી આયસ્થિતિ લંઘન કરવાને રહી છે, તે દલમધ્યે તેના દલને પ્રકેપે ૬ રીતે અંતરમુદૂર્તકાલે તે સ્થિતિલંઘન ડકેરે. એમજ વલી જે શેષ સ્થિતિ રહે, તેના અગ્રજાગથી પલ્લોપમના અસરધાતમા જાગ પ્રમાણ સ્થિતિ કરી તેનું દલ અંતરમુદૂર્ત પૂર્વોક્ત પ્રકારેજ ઘાકી રહેલા, હેઠલા સ્થિતિદલમધ્યે જેલે, એમ અંતરમુદૂર્ત અંતરમુદૂર્ત સ્થિતિમાંહે તેનું દલ જેલતાં અપૂર્વકરણના કાલમાંહે ઘણા હજાર સ્થિતિના રૂંડ લપી જાય, તેવારે જે અપૂર્વકરણને પ્રથમ સમયે જેટલી કર્મની સ્થિતિની સત્તા હતી, તેથી સરયાતગુણહીન સ્થિતિની સત્તા થઈ ૬ સ્થિતિધાતનું સ્વરૂપ કહ્યું.

હવે રસધાત કહે છે રસધાત તે જે અગ્રજ કર્મનો રસ જોગવ્યા વિનાનો રહ્યો છે, તે રસનો અનંતમો જાગ મૂકીને શેષ અનુજાગના જાગ સર્વ અંતરમુદૂર્તે લપાવે, વિનાશે, તેવાર પઠી વલી પણ જે અનંતમો જાગ રહ્યો છે તેનો અનંતમો જાગ મૂકીને શેષ અનુજાગના જાગ સર્વ અંતરમુદૂર્તે લપાવે, તેવાર પઠી વલી તે પૂર્વે મૂખ્યો ઘવો જે અનંતમો જાગ રહ્યો છે તેનો વલી અનંતમો જાગ મૂકીને શેષ અનુજાગના જાગ સર્વ અંતરમુદૂર્તે વિનાશે. એમ અનુજાગ રમતાં અનેક સદ્સ, એક સ્થિતિલંઘને વિષે વ્યતિક્રમે અને તે સ્થિતિલંઘના અનેક સદ્સે અપૂર્વકરણ સમાપ્ત થાય. રસલંઘના કાલથી સ્થિતિલંઘનો કાલ સંરયાતગુણો અધિક જાણવો તેથી અપૂર્વકરણ કાલ સંરયાતગુણો અધિક છે

હવે ગુણશ્રેણિ કહે છે ગુણશ્રેણિ તે અંતરમુદૂર્ત પ્રમાણ કર્મસ્થિતિ થકી ડપરલી કર્મસ્થિતિ જે વર્તે છે, તે મધ્યેથી દલિક લેડને પોતાની ડદયાવલિકાની ડપરલી નિયતિમાંહે સમય સમય પ્રત્યે અસંરયાતગુણ અસરધાતગુણ ચઢતું દલ સંક્રમાવે, નેજે, તે આવી રીતે જે પ્રથમ સમયે સ્તોક, તેથી વીજે સમયે અસરધાતગુણ ચઢતું જેલે, તે થકી વલી વીજે સમયે અસરધાતગુણ વધતું જેલે, એમ યાવત અંતરમુદૂર્તના ચરમ સમય પર્યંત કહેવું તે અંતરમુદૂર્ત તો અપૂર્વકરણ અને અનિવૃત્તિકરણના કાલથી લગારેક અધિક જાણવું ૬ પ્રથમ સમયે પ્રથુ જે દલ, તેનો નિદેશવિધિ ૬ કર્યો એમ દ્વિતીયાટિક સમયથી માંકીને યાવત જેહલા સમય પર્યંત સમયે સમયે

ग्रहीत दक्षियानो पण निक्षेपविधि जाणवो एटले जे समय समय प्रत्ये दक्षिक
लीयें, ते सर्व प्रत्येकें अंतरमुहूर्तना सधलां प्रति समयना दल मध्ये एमज असंख्या-
तगुणु चढतु जेले एम करता जे समय जोगवतो जाय, ते समयथी आगला शेष समय-
ना दलमांहे जेले एटले अपूर्वकरणना समयें, अनिवृत्तिकरणना समयें अनुक्रमे घटते थके
शेष शेषने विपे गुणथेणी दक्षिकनो निक्षेप शेष शेषने विपे होय ते उपरांत वधे नहीं.

हवे गुणसंक्रम कहे ठे. गुणसंक्रम ते जे अपूर्वकरणना प्रथम समयने विपे
अणवधाती एवी जे अनंतानुवधीआदिक अशुभप्रकृति तेनुं दल वधाती एवी जे
संज्वलनादिक परप्रकृति, तेमध्ये समय समय दीठ असंख्यातगुणु चढतुं संक्रमावे,
संक्रमावीने पर प्रकृतिरूपपणे परिणमावे, तेने गुणसंक्रम कहीये. ते पहेले समयें
सर्वस्तोक सक्रमावे, तेथकी वीजे समये असंख्यातगुणु संक्रमावे, एम समय समय
दीठ असंख्यातगुणु चढतु दल संक्रमावे

हवे अन्यस्थितिवंध कहे ठे अन्यस्थितिवंध ते अपूर्वकरणथी पूर्वला समयें जे
कर्मेनो स्थितिवंध कह्यो, तेनी अपेक्षायें अपूर्वकरणना प्रथम समयें जे वीजो
स्थितिवंध आरंभे, ते स्तोक जाणवो. माटे अपूर्वस्थितिवंध कह्यो अहींथां स्थिति-
बंध अने स्थितिघातनो काल, सरखोज जाणवो ए वेने समकालें प्रारंभे ठे, अने
समकालें सरखाज नीठे पूरा पाडे. एम ए पांच पदार्थ अपूर्वकरणे प्रवर्त्ते ठे

हवे अनिवृत्तिकरण कहीये ठेये अनिवृत्तिकरण आरंभता तुल्य कालना एटले
एकज कालें अनिवृत्तिकरणे प्रवेश करनारा सर्व जीवोने प्रथम समये एकज सरखुं
अध्यवसायस्थानक होय, एटले अनिवृत्तिकरणना प्रथम समयने विपे जे वर्त्ते ठे अने
जे पूर्वे वर्त्या अने आगमिककालें जे वर्त्तशे, ते सर्वनुं पण सरखुंज अध्यवसायस्थान
ठे, तेमज वीजा समयने विपे जे वर्त्ते ठे, वर्त्या ठे अने वर्त्तशे, ते सर्वनुं पण एकरूपज
अध्यवसायस्थान ठे हवे पहेला समयना अध्यवसायस्थानकथकी वीजा समयना अध्य-
वसायस्थानक अनंत गुणविशुद्धिये होय एम जेटला समय अनिवृत्तिकरणना ठे, ते-
टला समयना अध्यवसायस्थानक ते पाठला पाठला अध्यवसायस्थानकथकी आगळुं
आगळु अध्यवसायस्थानक अनंतगुण विशुद्धिवाळुं होय. अहींथा एने अनिवृत्ति एवुं
नाम ते माटे कहीये ठेये, जे माटे जे एने विपे प्रवेश करे, ते सर्वने अध्यवसायस्थानकनी
परस्पर निवृत्ति अने व्यावृत्ति न होय, तेनी अपेक्षायें अनिवृत्ति एटले जेद न होय.
सर्व जीव सरखे अध्यवसायस्थाने होय माटे अनिवृत्ति कहीये अहींथा समय समय
दीठ एकेक अध्यवसायस्थानक, तेनी स्थापना मुक्तावलीनी पेरे स्थापवी ॥१॥१॥१॥
अहींथां पण पहेला समयथीज स्थितिघातादिक पांच पदार्थ, समकालें अपूर्वकरणनी

येरें सायेंज प्रवर्तें ए रीतें अनिवृत्तिकरण कालना संख्याता जाग गये थके शेष एक जाग रहे थके अनंतानुबंधीआनी हेठली उदयावतिका मात्र स्थिति मूकीने चाकी अंतरमुहूर्त प्रमाण सक्रमावी जोगवे. जेम मनुष्यगतिमध्यें शेष प्रणे गति संक्रमावीने अयोगी द्विचरम समयें जोगवे, ते स्तिबुकसंक्रम कहीयें अंतरकरणने अजिनवस्थितिवधना काल प्रमाण अंतरमुहूर्तनो कहे ठे एटले ते अंतरमुहूर्त नवी स्थितिवंधाळा समान जाणवो ते अंतरकरणतुं दलीउ उकेरी, उकेरी वंधाती पर प्रकृतिने विपे संक्रमावे. अने प्रथम स्थितिनु दलीउं आवलिकामात्र ते वेद्यमान उदयवती पर प्रकृतिने विपे स्तिबुकसंक्रमे करीने संक्रमावे स्तिबुक सक्रम एटले जे अनुदय प्रकृतिनु दल ते उदयवती प्रकृति मध्यें संक्रमावबु, तेने स्तिबुकसंक्रम कहीयें.

हवे अंतरकरण कर्मा पठी बीजे समयें अनंतानुबंधीआनी उपरली स्थितिनुं दलीउं उपशमाववा माने, ते आवी रीतें—प्रथम समयें स्तोक उपशमावे, बीजे समये तेथी असंख्यातगुण उपशमावे, ते संक्रमावी जोगवे जेम मनुष्यगतिमाहे शेष ग्रण गति संक्रमावी अयोगी केवली द्विचरम समयें जोगवे, तेम जाणवुं. एम समय समय असंख्यातगुण चढतु उपशमावतां अंतरमुहूर्तने चरम समये अनंतानुबंधीआनुं सर्व दल उपशमित थाय उपशमाव्या के० जेम धूलना पुजने पाणीना विडुथी सींची सींचीने घणादिके, पट्टरादिके कूट्यो थको निस्पद एटले हीन बारीक सूक्ष्म थाय ते कोइने ग्राह्य पण न होय, एवो न थाय तेम कर्मरूपरेणुना समूहने पण विशुद्धिरूप पाणीना प्रवाहथी सींची सींचीने अनिवृत्तिकरणरूप पत्तररूपथी कूटी खासोडीने एवी सूक्ष्म करे, के जे थकी ते वधन, संक्रमण, उदय, उदीरणा, निरुत अने निकाचनादिक कारणने पण अयोग्य थाय. तेने उपशमना कहीयें. ए कोइएक आचार्यना मत आश्री अनंतानुबंधीआनी उपशमना कही.

हवे कोइएक आचार्य कहे ठे के, अनंतानुबंधीआनी उपशमना न होय, पण विसयोजनाज होय. विसयोजना एटले क्षणाविशेष, तेनो प्रकार कहीयें ठेयें अहीं आं श्रेणी अणपमिवजता पण चारे गतिना मंडी पंचेंद्रिय पर्याप्ता अविरति सम्यक्दृष्टि जीव तथा तिर्यच अने मनुष्य, ए वेहु गतिना देशविरति जीव. तथा प्रमत्त अने अग्रमत्त मनुष्य, अनंतानुबंधीआ चार कपाय ग्वाववाने अयें जे रीते पूर्वें कला, तेमज यथाप्रवृत्त्यादिक ग्रण करण करे. पण एटलुं विशेष जे अनिवृत्तिकरणे पेटो थको अंतरकरण न करे तो शुं करे १ ते कहे ठे उदयना सक्रमे करीने हेठली एक आचलिकामात्र मूकीने उपरला निर्निशेपणे समस्त अनंतानुबंधीआना दल खेरू करे तिहा उदयमान सक्रमनु स्वरूप, कर्मप्रकृतिथी लायीयें ठेयें. जे अनंतानुबंधी

आदिक प्रकृतिनुं, कर्मप्रकृतिनुं दल, प्रथम समये पद्व्योपमना असंख्यातमा जाग प्रमाण स्थितिखंड ते तेने अंतरमुहूर्त उकेरीने परप्रकृतिमध्ये संक्रमावे. एम वीजे समयें वीजो स्थितिखरु करी तेनो केटलोएक जाग परप्रकृतिमध्ये संक्रमावे तथा केटलोएक पोतानी हेवली स्थितिमध्ये संक्रमावे, पण परप्रकृतिमध्ये जेटलुं संक्रमावे, तेथकी आपणी हेवली स्थितिमध्ये जे संक्रमावे ते असंख्यातगुण जाणवुं एम समय समय जे स्थितिखंड करे, ते पाठला पाठला स्थितिखरुनी अपेक्षाये विशेष हीनद-
लनी अपेक्षाये असंख्यातगुण होय अने संक्रमाववाने समयें पण आपणी हेवली स्थितिमध्ये असंख्यातगुण संक्रमावे, तथा परप्रकृतिमध्ये विशेष हीन हीन घटतु घटतु संक्रमावे, एम द्विचरम समय लगे संक्रमावे अने ठेहले समये तो आपणी स्थिति-
शेषने अजावे सर्व दल परप्रकृतिमध्ये संक्रमावे, तेनु नाम सर्वसक्रम कहीयें ठेयें एम उद्वलना संक्रमें करी आवलिकामात्र मूकी वाकी सर्व अनंतानुबंधीआ खपावे अने जे आवलिकामात्र रहे, तेने स्तिबुकसंक्रमे करी वेद्यमान प्रकृतिमध्ये संक्रमावी खपावे, ते अनंतानुबंधीआ विसंयोज्या कहेवाय, ते अंतरमुहूर्त पठी अनिवृत्तिकरणने ठेहडे शेष कर्मनां स्थितिघात, रसघात अने गुणश्रेणी न होय. केम के ते जीव स्वजावस्थज रहे, सहज अवस्थाये रहे ए रीतें अनंतानुबंधीआनी विसंयोज-
नानी रीत कही

हवे दर्शनमोहनीयत्रिकनी उपशमनानो प्रकार लखीयें ठेयें निहां मिथ्यात्वनी उपशमनानो मिथ्यात्वनीने तथा द्वायोपशमिक सम्यक्दृष्टि, ए वेहुने होय अने सम्यक्त्व तथा मिश्र, ए वेनी उपशमना तो द्वायोपशम सम्यक्दृष्टिनेज होय तिहां मिथ्यात्वनीने तो ग्रथिजैद करतां प्रथम उपशम सम्यक्त्व उपजाववावालांने मिथ्या-
त्वनी उपशमना होय, ते प्रकार कहीयें ठेयें कोइ सझी पंचेद्रिय जीव, सर्व पर्या-
सियें करी पर्याप्तो करणकालथकी पूर्वे अंतरमुहूर्त काल लगे समय समय प्रत्ये
अनतगुणावधती विशुद्धियें प्रवर्ततो एवो अजव्यसैद्धिक जीवनी विशुद्धिनी अपेक्षाये
अनतगुणविशुद्धिमंत एवो मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान अने विजंगज्ञान, ए माहेला
अनेरे साकारोपयोगे उपयुक्तको मनादिक त्रण योगमाहेला कोइ पण अनेरे योगें
वर्ततो जघन्य परिणामे तेजोवैश्याये अने मध्यमपरिणामे पद्मवैश्याये तथा उत्कृष्ट-
परिणामे शुक्लवैश्याये वर्ततो मिथ्यादृष्टि चारे गतिमाहेलो कोइ पण गतिनो जीव
काइएक ऊणी एक कोकाकोमी सागरोपमनी स्थिति, साते कर्मनी थाकती रही होय,
इत्यादिक सर्व पूर्वोक्त प्रकारे ज्यांसुधी यथाप्रवृत्तिकरण अने अपूर्वकरण, ए वेहु
मिथ्यात्व उपशमाववाने परिपूर्ण करे, तिहा लगे कहेबु पण एतलु विशेष जे

अहींआं अपूर्वकरणे गुणसंक्रम न करे किंतु ? अहीं स्थितिघात, रसघात, गुणश्रेणी
 अने अन्यस्थितिवध, ए चार वानांज प्रथम समयथी आरंजे गुणश्रेणीदलिक रचना
 पण उदय समयथी मांडीने जाणवी तेवार पठी अनिवृत्तिकरणने विषे पण एमज
 कहेतु हवे अनिवृत्तिकरणाळाना संरयातजाग गये थके अने एक संरयातमो जाग
 थाकतो रहे, तेवारें मिथ्यात्वनी हेठली प्रथम स्थिति अनंतानुबंधीनी परें अंतरमुहूर्त-
 र्तमात्र जेटली नीचे मूकी ठांडीने उपरें अंतरमुहूर्त मात्र अजिनवस्थितिबंधना
 अंतरमुहूर्त जेवडी पहेली स्थितिना अंतरमुहूर्तथी कांइएक जाजेरी अजिनवस्थि-
 तिवधना काल सरली एवी मिथ्यात्वनी अंतरकरणाळा करे, ते अंतरकरणवाळुं
 कर्मदल कांइएक उकेरीने प्रथम स्थितिमध्ये जेले अने कांइएक बीजी उपरली
 स्थितिमध्ये जेले तिहां प्रथमस्थितिनेविषे वृत्ततो जीव, उदीरणा प्रयोगें करीने
 प्रथम स्थितिनु दल उदयावलिका उपरलुं ठे तेने आकर्षणे उदयावलिकामध्यें घालें
 तेने उदीरणा कहीयें अने जे वली बीजी स्थितिना समीपथकी उदीरणा प्रयोगे
 करीनेज तेमाहेलु दल आकर्षणे उदयावली मध्यें नाखी, जोगवे, ते आगलने पण
 पूर्वाचार्यें उदीरणानुज विशेषनाम विशेष प्रतीपत्तिने अर्थें बीजुं नाम कलुं ठे हवे
 उदय उदीरणायें करीने प्रथम स्थितिनु दल जोगवतो जेवारें ते प्रथमस्थिति शेष
 वे आवलिका रहे, तेवारें आगलनो ठेह आवे, तेवारें एक आवलिका लगें उदय,
 उदीरणा प्रवर्तें अने ठेहेली आवलियें तो उदीरणा पण विरमे, तेवारे ठेहली आ-
 वलियें केवल उदयज जोगवे, पठी ते आवलिकाने ठेहले समयें बीजी स्थितिनां
 दलिकनो रस जेद करी त्रण पुंज करे, एटले तेने त्रण जागे वहेंची नाखे, ते
 आवी रीत के तेमध्ये जे देशघाती एकठाणीआ रसस्पर्शक तथा उत्कृष्ट रसोदीर-
 णापेक्षाये वेठाणीआ रस सहित जे दल, ते प्रथम सम्यक्त्वपुज तथा केटलाएक
 एकठाणीआ रस स्पर्शक सर्वघाति सहित ठे तथा केटलाएक वेठाणीआ रसनां
 स्पर्शक सर्वघाती सहित ठे, ते बीजो मिश्रपुज तथा सर्वघातीआ चोठाणीआ तथा
 त्रिठाणीआ रसस्पर्शक सहित जे दल ठे, ते त्रीजो मिथ्यात्वपुज जाणवो उक्तंच
 कर्मप्रकृतिचूर्णो " चरम समय मिथदिष्टि सेकाले जवसमसम्मदिष्टि होइ तहे
 विइ अतपि त अणुजाग करेइ त जहा सम्मतं सम्मा मिष्ठ मिष्ठतचेति ततोऽनतर
 समये मिष्ठादिष्टि ' तेवार पठी आगल तेथी अनतर समयें मिथ्यात्व दलिकना
 उदयना अजावयकी औपशमिक सम्यक्त्व पामे, जे जणी ग्रंथे कलुं ठे के " मिष्ठतुदए
 रीणे लहइ सम्मतमो वसमिथं सोलजेण जस्त लंजइ आयहिय मलरूपुवज " ए
 रीत मिथ्यात्वनी सर्ग प्रकारें उपशमनाथकी प्रथमसम्यक्त्वनो लाज होय ठे. ए सम्य-

क्त्व पामतो कोऽएक देशविरति सहित अने कोऽएक सर्वविरति सहित पण पडिवजे, जे जणी कछुं ठे के "सम्मत्तेणं सम्मग,संवदेसंच कोऽ पक्खिज्जे" ते माटे देशविरति तथा प्रमत्त अने अप्रमत्त सयतने विषे पण मिथ्यात्वनी उपशमना पामीयें ठेयें

हवे वेदकसम्यक्दृष्टिने प्रदेशोदयनी अपेक्षायें मिथ्यात्वनी उपशमनानो प्रकार कहे ठे. कोऽएक वेदकसम्यक्दृष्टि जीव, संयमने विषे प्रवर्त्तमान थको अंतरमुहूर्त्त मात्र कालें दर्शनत्रिकने उपशमावे ठे तिहां दर्शनत्रिक उपशमावतां त्रण करण करवां पडे, तेनो विधि पूर्वे कछो ते रीते त्यां लगे जाणवो, ज्यांलगे अनिवृत्तिकरण-छाना संख्याता जाग गये थके अंतरकरण करे ठे. ते अंतरकरणी अंतरकरण करतो थको सम्यक्त्वनी प्रथमस्थिति अंतरमुहूर्त्त प्रमाण स्यापे अने मिथ्यात्व, मिश्रमोह-नीयनी प्रथमस्थिति आवलिकामात्र स्यापे पठी तेना दलिक उकेरी उकेरीने सम्यक्त्वनी प्रथम स्थितिमध्ये प्रक्षेपे तिहा मिथ्यात्व अने मिश्र, ए वेहुनी प्रथम स्थितिनुं जे दलिक ठे तेने सम्यक्त्वनी प्रथम स्थितिमध्ये स्तिबुक् संक्रमे करी सक्रमावे अने सम्यक्त्वनी प्रथमस्थितिना दलना रसोदय विपाकना अनुजववायकी जोग-वतां ते अनुक्रमें क्षीण थाय तेवारें औपशमिकसम्यक्दृष्टि थाय अने ए त्रणे मोहनीयनी उपरली स्थितिनु दल उपशमाववानो तो पूर्वे जेम अनंतानुबंधीआनी उपरली स्थितिनी उपशमनानो प्रकार कछो ठे, तेनी पेरें जाणवो. ए रीते दर्शन-मोहनीयने उपशमावीने पठी चारित्रमोहनीय, उपशमाववाने प्रवर्त्ततो पुरुष वली पण तेहीज यथाप्रवृत्त्याविक त्रण करण करे तिहा अप्रमत्तने अप्रमत्तगुणठाणें यथाप्रवृत्ति-करण, तथा अपूर्वकरण गुणठाणे अपूर्वकरण अने अनिवृत्तिकरण गुणठाणे अनिवृत्ति-करण, तथा ए त्रण करण करे तेनु स्वरूप पूर्वली पेरें जाणवुं, पण अहींआ एटलुं विशेष जे अपूर्वकरणें गुणसक्रम तो न बधाती एवी सधली अशुभ प्रकृतिनोज प्रवर्त्तें तथा अपूर्वकरणाछाना संख्याता जाग गये थके निद्रा प्रचलानो वधविधेद थते हुते तेवार पठी घणा स्थितिखरना सहस्र अतिक्रमते थके अपूर्वकरणाछाना संख्याता जाग गये थके शेष एक जाग थाकते थके देवद्विक, पंचेन्द्रियजाति, वैक्रियद्विक, आहारकद्विक, तेजस, कर्मण,समचतुरस्रसंस्थान,वर्णचतुष्क, अगुरुलघुचतुष्क, त्रस-नवक, आदेय,निर्माण अने जिननाम, ए त्रीश प्रकृतिनो वधविधेद थाय, तेवार पठी स्थितिखरु पृथक्त्व गये थके अपूर्वकरणने ठेहले समयें हास्य,रति,त्रय अने जुगुप्सा,ए चार प्रकृतिनो वधविधेद हुते हास्य, रति, अरति, शोक, त्रय अने जुगुप्सा, ए ठनो उदय तिहां होय अहींआ सर्व मोहनीयकर्मना ठेहले समयें देशोपशमना, निधत्ति, निकाचनाना कारणने विधेदे तेवार पठी आगले समयें अनिवृत्तिकरणें प्रवेश करे, तिहां

પણ સ્થિતિઘાતાદિક પાંચ પદાર્થ તેમજ પૂર્વહી પેરેંજ પ્રવર્તેં ॥ ઇતિ સમુદ્ધયાર્યઃ ॥૭૬॥
 ॥ હવે અનિવૃત્તિવાદર ગુણઠાણે ઉપશમશ્રેણિવાલાને મોહનીયકર્મની પૂર્વની સાતથકી
 આરંભીને પચ્ચીશ પર્યંત પ્રકૃતિ ઉપશમ પામે, તેનું સ્વરૂપ દેલાઢે ઠે ॥

સત્તઠ નવય પનરસ, સોલસ અઠાર સેવ ડગુવીસા ॥

એગાહિ હુ ચઢવીસા, પળવીસા વાયરે જાણ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ—સત્તઠનવયપનરસ કેં અતરકરણ કીધે થકે સાત પ્રકૃતિ ઉપશાત હોય, તે પઠી નપુસકવેદ ઉપશમે થકે આઠનો ઉપશાત થાય, તે પઠી સ્ત્રીવેદ ઉપશમે થકે નવનો ઉપશાત થાય તે પઠી હાસ્યાદિપટક ઉપશમે થકે પદરનો ઉપશાત થાય તે પઠી સોલસઅઠારસેવડગુવીસા કેં પુરુષવેદનો વધોદય ઉપશમે થકે શોલનો ઉપશાત થાય, તે પઠી અપ્રત્યાખ્યાની અને પ્રત્યાખ્યાની, એ વે ક્રોધ સમકાલેં ઉપશમે થકે અઢારનો ઉપશાત થાય તે પઠી સંજ્વલનક્રોધને ઉપશમે ડંગળીશનો ઉપશાત થાય એગાહિહુચઢવીસા કેં તે પઠી અપ્રત્યાખ્યાન અને પ્રત્યાખ્યાન, એ વે માનને સમકાલેં ઉપશમાવે થકે એકવીશનો ઉપશાત થાય તે પઠી સંજ્વલન માનને ઉપશમાવે વાવીશનો ઉપશાત થાય તે પઠી અપ્રત્યાખ્યાન તથા પ્રત્યાખ્યાન, એ વેહુ માયાને સમકાલેં ઉપશમાવે કરી ચોવીશ પ્રકૃતિનો ઉપશાત થાય તે પઠી સંજ્વલની માયાને ઉપશમાવે કરી પળવીસા કેં પચ્ચીશ પ્રકૃતિનો ઉપશાત વાયરેજાણ કેં અનિવૃત્તિવાદરગુણઠાણે ઉપશમિત પ્રકૃતિ જાણવી ॥ ૭૭ ॥

હવે તે અનિવૃત્તિકરણ અજ્ઞાના સંરયાતા જાગ ગયે થકે ચારિત્રમોહનીયની એકવીશ પ્રકૃતિનુ અતરકરણ કરે તિહાં ચાર સંજ્વલન કપાયમાહેલો જે કપાય ઉદય પ્રાપ્ત હોય તે કપાય અને ત્રણ વેદમધ્યે પણ જે વેદ ઉદય પ્રાપ્ત હોય, તે વેદ, એ વેહુ પ્રકૃતિની પ્રથમસ્થિતિ આપણા ઉદય કાલ પ્રમાણની હોય, તે વેહુ ટાલીને તથા વાકી ડંગળીશ પ્રકૃતિ જેનો ઉદય નથી, તેની પ્રથમસ્થિતિ આવલી માત્ર હોય તિહા પોતાના ઉદયકાલના પ્રમાણનુ અટપવહુત્વ કહીયે ઠેય. ત્રણ વેદ મધ્યે સ્ત્રીવેદ અને નપુસકવેદનો ઉદયકાલ થોડો હોય, અને સ્વસ્થાનમા પરસ્પર તુલ્ય હોય, તેથી પુરુષવેદનો ઉદયકાલ સરયાતગુણો જાણવો તેથી સંજ્વલના ક્રોધનો ઉદયકાલ વિશેષાધિક જાણવો. તેથી સંજ્વલના માનનો ઉદયકાલ વિશેષાધિક, તેથી સંજ્વલની માયાનો ઉદયકાલ વિશેષાધિક, તેથી સંજ્વલના લોચનો ઉદયકાલ વિશેષાધિક તિહાં સંજ્વલનક્રોધોદયે કરી ઉપશમશ્રેણી આરંભે, તેને ડ્યાં લગે અપ્રત્યાખ્યાનીયો અને પ્રત્યાખ્યાનીયો, એ વે ક્રોધ ઉપશમે નહીં, ત્યા લગે સંજ્વલના ક્રોધનો ઉદય હોય એમજ સંજ્વલનમાનોદયે જે શ્રેણી આરંભે તેને ડ્યા લગે અપ્રત્યાખ્યાની અને પ્રત્યાખ્યાની માન, ઉપશમે નહીં, ત્યા લગે સંજ્વ-

લનમાનનો ઉદય હોય. એમજ સંજ્વલનમાયાના ઉદયે ઉપશમશ્રેણી પન્નિવજનારને જ્યાં સુધી અપ્રત્યાહ્યાની અને પ્રત્યાહ્યાની માયા ઉપશમે નહીં, ત્યાં સુધી સંજ્વલન-માયાનો ઉદય હોય એમજ સંજ્વલનલોજોદયે ઉપશમશ્રેણી પન્નિવજનારને અપ્રત્યા-હ્યાની તથા પ્રત્યાહ્યાની, એ વેદુ લોજ, જ્યાં સુધી ઉપશમે નહીં ત્યાં સુધી વાદર સંજ્વલના લોજનો ઉદય હોય એમ પોતપોતાના ઉદ કાલની અપેક્ષાએ તેના ઉદયે પ્રવર્તતો શ્રેણી આરંભે, તે જે કપાય તથા જે વેદના ઉદયે પ્રવર્તતો શ્રેણી આરંભે, તે કપાય તથા તે વેદનો ઉદયકાલ થાકતો હુંતો તેની તેટલા કાલની તેવની પ્રથમ-સ્થિતિ હોય વીજા સર્વની આવલિમાત્ર પ્રથમસ્થિતિ હોય અહીંઆં જેટલે કાલે સ્થિતિલંબનો ઘાત કરે, તથા વીજો કાલનો અન્યસ્થિતિવધ કરે, તેટલા કાલે અતરકરણ પણ કરે, એ ત્રણે સાથેં એક કાલે માંને અને એ સાથેંજ પૂર્ણ કરે, પણ તેનો કાલ પ્રથમસ્થિતિયકી અસંર્યાતગુણો અધિક જાણવો

હવે અતરકરણના દલનો પ્રકોપવિધિ લક્ષીયે ઠેયે જે પ્રકૃતિનો તિહા વંધ અને ઉદય, એ વેદુ ઠે, તે પ્રકૃતિનાં અંતરકરણ સત્કદલ કાંઈએક પ્રથમસ્થિતિ મધ્યે જેલીયે અને કાંઈએક વીજી સ્થિતિમધ્યે જેલીયે, જેમ પુરુષવેદને ઉદયે શ્રેણી આરંભે, તેને પુરુષવેદનો વધ હોય, તથા ઉદય તો ઠેજ, તેથી પુરુષવેદના અતરકરણદલ વેદુ સ્થિતિ-મધ્યે જેલીયે તથા જે પ્રકૃતિનો ઉદય ઠે, પણ વધ નથી, તેના અતરકરણતું દલ પ્રથમ-સ્થિતિમધ્યેજ જેલીયે, જેમ સ્ત્રીવેદનો તિહાં ઉદય ઠે, પણ વધ નથી, તેણે સ્ત્રીવેદોદયે જે શ્રેણી પડિવજે તે અતરકરણ સત્કદલ આપણી પ્રથમસ્થિતિમધ્યેજ જેલે, તથા જે પ્રકૃતિનો તિહાં ઉદય નથી અને વધ ઠે, તેના અતરકરણદલ, વીજી સ્થિતિમધ્યે જેલે પણ પ્રથમ સ્થિતિમધ્યે ન જેલે જેમ સંજ્વલનકોધને ઉદયે શ્રેણી પડિવજે, તે શેષ ત્રણ સંજ્વલનના કપાયજ વાંધે ઠે તે તેનાં અતરકરણ દલ વીજી સ્થિતિમધ્યે જેલે તથા જે પ્રકૃતિનો વંધ તથા ઉદય, એ વેદુ નથી, તેના અતરકરણ દલ, પર પ્રકૃતિમધ્યે જેલે, જેમ વીજા અપ્રત્યા-હ્યાનીઆ અને વીજા પ્રત્યાહ્યાનીઆ કપાયનાં અતરકરણ દલ સંજ્વલન પરપ્રકૃતિ ઠે તેમધ્યે જેલે અહીંઆં ઘણી વાત લલવાની ઠે પરતુ ગ્રથ વધવાના જયથી નથી લલ્યું, પણ જેને વિશેષ જાણવાની ઇચ્છા હોય, તેને કર્મપ્રકૃતિની વૃત્તિ જોવી એમ અંતરકરણ કરી પઠી પદ્ધેલો નપુંસક વેદ ઉપશમાવે, તે પદ્ધેલે સમયે થોરું દલ ઉપશમાવે, વીજે સમયે તેથી અસંર્યાતગુણ, એમ સમય સમયને વિષે અસંર્યાતગુણ ચઢતું ઉપશમાવતાં ઠેહલે સમયે સર્વ ઉપશાંત હોય તિહાં પ્રથમ સમયથી માંનીને દ્વિચરમ સમય લગે ઉપશમાવ્યા જે દલ, તે થકી અસંર્યાતગુણ દલ, પરપ્રકૃતિ-મધ્યે દોપવે, અને ઠેહલે સમયે જે પરપ્રકૃતિમધ્યે દોપવે, તેથકી અસંર્યાતગુણ ઉપ-

શમાવે, એમ નપુસકવેદ ઉપશમાવે થકે પૂર્વેલી અનંતાનુવધી ચાર તથા દર્શનત્રિક મલી સાત સહિત આઠ મોહનીયની પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય, તેવાર પઠી ઉક્તપ્રકારે અતરમુદૂર્ત પર્યંત સ્ત્રીવેદ ઉપશમાવે, તેવાર પઠી હાસ્યાદિક ઠ પ્રકૃતિ અતરમુદૂર્તે ઉપશમાવે, તેવારે શરવાલે મોહનીયની પદર પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય તે સમયે પુરુષ-વેદના વધ, હૃદય અને હૃદીરણાનો વિષેદ થાય અને તેની પ્રથમસ્થિતિનો પણ વિષેદ થાય તિહાં પુરુષવેદની પ્રથમસ્થિતિ વે આવલી શેષ ઠતે, પૂર્વોક્ત આગાલ ન થાય, તેવારે માર્ગદલ વિશેષદલ થયા જાણી તિહાં હાસ્યાદિક ઠ પ્રકૃતિનાં દલ પુરુષવેદમાં પ્રદેષ થાય નહીં તેવારે તે હાસ્યાદિક ઠતુ દલ, સંજ્વલનાક્રોધાદિકમધ્યે જ્વેલીયે, જેજાણી કમ્મપયનીમધ્યે કહ્યું ઠે કે, વે આવલિ પ્રથમસ્થિતિની શેષ હોય, તેવારે વેદપતદ્વહ ન થાય, એમ હાસ્યાદિક ઠ પ્રકૃતિ ઉપશમાવ્યા પઠી એક સમય જાણી વે આવલીયે સર્વે પુરુષવેદ ઉપશમે, તે પણ પ્રથમ સમય સર્વસ્તોક તેથી વીજે સમયે અસરયાતગુણ ઉપશમાવે, તેથી વીજે સમયે અસરયાતગુણ ઉપશમાવે. એમ સમય સમય વીઠ અસરયાતગુણ ચઢતુ દલ ઉપશમાવે એમ યાવત્ સમયે જાણી વે આવલિકા હોય, તિહાં સુધી કહેવું, અને કેટલુપક દલ પરપ્રકૃતિમધ્યે યથાપ્રવૃત્ત સક્રમે કરી સક્રમાવે, પણ પ્રથમ સમયથી વીજે સમયે વિશેષ હીન સક્રમાવે એમ સમય સમય વિશેષ હીન હીન સક્રમાવતો આવલિકાના ચરમ સમય લગે જાય એ રીતે પુરુષવેદ ઉપશાંત થયે થકે મોહનીયની શેષ પ્રકૃતિનુ ઉપશાંતત્વ થાય તેવાર પઠી જે સમયે હાસ્યાદિક ઠ પ્રકૃતિ ઉપશમે, તે સમયથી પુરુષવેદની પ્રથમસ્થિતિ હીણ થઈ તદનંતર અપ્રત્યારયાનીક્રોધ અને પ્રત્યારયાનીક્રોધ તથા સંજ્વલનક્રોધ, એ ત્રણે ક્રોધને સાથેજ ઉપશમાવવા માંડે, તેને પૂર્વેલી પેરે ઉપશમાવતાં જેવારે સંજ્વલનક્રોધની પ્રથમસ્થિતિ એક સમય જાણી ત્રણ આવલી શેષ રહે, તેવારે અપ્રત્યારયાનીક્રોધ અને પ્રત્યારયાનીક્રોધ, એ બેહુ ક્રોધનુ દલ સંજ્વલના ક્રોધને વિષે ન પ્રદેષે પણ સંજ્વલના માનાદિકમધ્યે જ્વેલે, જે જાણી ત્રણ આવલી શેષ, સંજ્વલનો ક્રોધ રહ્યો થકો તેમધ્યે કોઈ પ્રકૃતિનાં દલ પતદ્વહ ન થાય એટલે તેમધ્યે કોઈ એક પણ પ્રકૃતિનુ દલ સક્રમાવ્યુ ન જાય અને તેની વે આવલી શેષ રહે, તેવારે તિહા આગાલ વિષેદ થાય અને એક આવલી શેષ રહે, તેવારે સંજ્વલનાક્રોધનો વંધ, હૃદય, હૃદીરણા વિષેદ થાય અને અપ્રત્યારયાની તથા પ્રત્યારયાની ક્રોધ ઉપશાંત હોય, એટલે અઢાર પ્રકૃતિ ઉપશાંત થાય. તેવારે સંજ્વલન ક્રોધની પ્રથમસ્થિતિની એક આવલિકાનુ દલ અને વે આવલી એક સમય જાણી અહીંઆં વાંધ્યુ જે ઉપરલી ચિનિનુ દલ, તેવિના વાકી સર્વે ઉપશાંત થયું ઠે તે પઠી જે સંજ્વલન ક્રોધનું પ્રથમ-

स्थितिनुं एकावलिका दल ते संज्वलन मानमध्ये स्तिबुकसक्रमे करी संक्रमावे अने समय ऊणी वे आवलिकाना वंधनुं उपरली स्थितिनुं दल, ते पुरुषवेद उपशमनाधिकारना प्रस्तावेंजे रीतें उपाय कह्यो ठे, ते रीतें उपशमावे तथा परप्रकृतिमध्ये सक्रमावे एम समय ऊणी वे आवलीये सज्वलनक्रोध उपरली स्थितिनुं तेने उपशमावे, एटले मोहनीयनी उंगणीश प्रकृति उपशांत थइ हवे जेवारें संज्वलनाक्रोधनो वंध, उदय, उदीरणा विछेद थयो, ते समयथी मांजीने संज्वलना माननी बीजी स्थितिमध्येथी दल आकर्षीने तेने प्रथमस्थितिचें करी वेदे, तिहां उदय समयने विपे स्तोक प्रक्षेपे ठे अने ते थकी बीजा समयने विपे असख्यातगुणो प्रक्षेपे एम समय समय असख्यातगुणो चढतो चढतो प्रक्षेपतां यावत् प्रथमस्थितिना चरम समय पर्यंत बीजीये प्रथमस्थितिकरणना पहेला समयथी मांजीने अप्रत्याख्यानावरण तथा प्रत्याख्यानावरण अने संज्वलनमान, ए त्रणे मानने साथेज उपशमाववा मांडे, ते तेमज जेवारें संज्वलना माननी प्रथमस्थिति समयोन त्रण आवली शेष रहे, तेवारें पूर्वे कह्यो ते प्रकारें सज्वलन मानने विपे परप्रकृतिनु पतद्ग्रह न थाय, तेवारें प्रत्याख्यानीयादिक माननुं दल संज्वलननी मायामध्ये संक्रमावे. एम क्रोधनी पेरे माननी उपशमनानी विधि जाणवी. ए अप्रत्याख्यानी, प्रत्याख्यानी मान उपशमावे, तेवारें मोहनीयनी एकवीश प्रकृतिनो उपशम थयो ते समय सज्वलनमाननां वंध, उदय, उदीरणा विछेद थाय, तेवार पठी एक आवलिकायें सज्वलन क्रोधनी पेरे सज्वलन मानने उक्तप्रकारे उपशमावे. तेवारें वावीश प्रकृति उपशमी तथा जे समयें सज्वलन माननो वंध, उदय, उदीरणा विछेद होय तेथी आगळे समयथी मांडीने संज्वलन मायानी बीजी स्थितिमध्येथी दल आकर्षीने पूर्वे कह्यो, ते प्रकारें प्रथमस्थितिगत करे, करीने वेदे, ते समयथीज मांडीने त्रणे मायाने उपशमाववा मांजे ते पण माननी पेरे एक आवली हुंते सज्वलनी मायानां वधोदय, उदीरणा विछेद थाय, ते समयें अप्रत्याख्यानी प्रत्याख्यानी माया उपशांत थाय, तेवारें मोहनीयनी चोवीश प्रकृतिनो उपशांत थाय ते समये सज्वलन मायानी प्रथमस्थितिगत एकावलिकाने तथा समयोन आवलिकादिकें वाघेलु जे उपरली स्थितिगत दलिक तेने मूकीने शेष अन्य सर्व उपशांत थाय ठे ते पठी ते प्रथम स्थितिगत एकावलिकाने स्तिबुक संक्रमे करीने सज्वलन लोजने विपे सक्रमावे ठे अने समयोन आवलिकादिकें वांघेला दलिकने पुरुषवेदमां कहेला उक्तप्रकारें करी उपशमावे ठे तथा संक्रमावे ठे. ते पठी समयोन वे आवलिकाये सज्वलन माया उपशांत थाय तेवारें मोहनीयनी पच्चीश प्रकृति उपशांत थइ जेवारें सज्वलनी मायानो वधादिक विछेद

होय, तेथी आगळे समयें संज्वलन लोचनी वीजी स्थितिमांहेथी दल आकर्षीने प्रथम स्थिति रचे ते प्रथम स्थिति लोचवेदनाद्वाना त्रण विजागळ्य प्रमाण करे, करीने वेदे. तिहां प्रथम त्रिजागनुं नाम, अश्वरुर्णकरणाळा, वीजा त्रिजागनुं नाम, किट्टिकरणाळा. तिहां प्रथम अश्वरुर्णकरणाळा त्रिजागें वर्ततो पूर्वस्पर्द्धकमध्येथी दल लेझने अपूर्वस्पर्द्धक करे अहींथा स्पर्द्धक पटले शु? तोके, जीव अनंतानंत कर्म परमाणुये निष्पन्न स्कंध तेने कर्मपणे ग्रहे ठे तिहां एकेक कर्मस्कंधमध्ये जे सर्व जघन्य रस ठे ते पण केवलीना ज्ञानरूप शस्त्रे वेदातो, वेदातो पण सर्व जीवथकी अनंतगुण रसविजाग प्रत्ये आपे ठे तथा एवां जे सरखां सरखां जघन्य रसनां कर्मस्कंधदल तेनो समुदाय, ते वर्गणा कहीये. तेथी एक रसविजागें चढता कर्मस्कंधनी वीजी वर्गणा, तेथी वे रस अविजागे चढता कर्मस्कंधनी वीजी वर्गणा, एम एकेका रस-विजागे चढती चढती वर्गणा करतां अजव्यथी अनंतगुणी अने सिद्धने अनंतमे जाग प्रमाण वर्गणानो समुदाय, तेनु नाम स्पर्द्धक कहीयें ते स्पर्द्धकनी उपरती वर्गणाना रसविजागथी एक रसविजागे अधिक, तथा वेहु रसविजागें अधिक रसविजाग सहित, एम यात्रु सवे जीवथी अनंतगुण पर्यंतथी एक रसविजागें हीन रसोपेत कर्मस्कंध दल न पामीयें, पटले सर्व जीवथी अनंतगुण रसविजागें अधिक रस सहित जे कर्मस्कंधदल होय, एवा स्कंधनो समुदाय, ते वीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा जाणवी तेथी एक रसविजागें अधिक कर्मस्कंधनो समुदाय, ते वीजी वर्गणा एम एकेक रसविजागे चढती चढती अजव्यथी अनंतगुणी वर्गणा होय. तेना समुदायने वीजो स्पर्द्धक कहीयें एमज वली सर्व जीवथी अनंतगुण रसविजागे अधिक जेळता कर्मस्कंधना समुदायनी वीजा स्पर्द्धकनी प्रथमवर्गणा, एम ते पण पूर्वोक्त अजव्यानंतगुण अनंतवर्गणाये स्पर्द्धक होय. एवा अनता स्पर्द्धक जीवें पूर्व वाघ्यां ठे तेजणी एने पूर्वस्पर्द्धक कहीयें ते मध्येंथी दल लेझने ते दलने प्र-कर्षे विशुद्धिना वशथकी अत्यंत रस हीन करीने अपूर्वस्पर्द्धक करे, केमके, आ ससार मध्यें परित्रमण करता जीवे कोझारें बंध आथी एवा रसस्पर्द्धक नथी कल्या पण हुमणांज विशुद्धिने वश करे ठे. तेजणी एने अपूर्वरसस्पर्द्धक कहीयें, ते अ-श्वरुर्णकरणाळा वील्या पठी वीजो किट्टिकरणादायें प्रवेश करे. तिहां पूर्वस्पर्द्धकथी वीजा अपूर्वस्पर्द्धकथी दल लेझने तेना रसनो प्रतिसमयें अनंती किट्टि करे, किट्टि कहेता जे पूर्वस्पर्द्धकथी तथा अपूर्वस्पर्द्धकथी वर्गणा लेझ लेझने तेने अनंतगुण रस हीनताने पमाडीने घणे आंतरे आंतरे थापवु जेम असत्कल्पनायें जेना एकसो रसविजाग ठे, अथवा एकोत्तरसो, वीडोत्तरसो हुता, तेना पाच, पदर, पचीश, रसवि-

जाग राखवा, तेने किट्टि कहीये ते किट्टिकरणाखाने ठेहले समयें समकालें अप्रत्याख्या-
नीउं अने प्रत्याख्यानीउं, ए वे लोज उपशमे अने ते समयेज संज्वलना लोजनो पण
बंधविछेद थाय अने वादर संज्वलन लोजना उदय, उदीरणानो व्यवछेद थाय
अने अनिवृत्तिवादर गुणगणानो पण व्यवछेद थाय एम नवमे गुणगणे सातथी
मांकांने पच्चीश पर्यंत मोहनीयनी प्रकृति उपशांत पामे ॥ इति ॥ ७९ ॥

॥ हवे दशमे गुणगणे जे प्रकृति उपशांत पामीयें, ते कहे ठे ॥

सत्तावीसं सुहुमे, अठावीसं च मोह पयडीउं ॥

उवसंत वीअरागे, उवसंता हुंति नायवा ॥ ८० ॥

अर्थ— सत्तावीसंसुहुमे के० ते पठी अप्रत्याख्यान अने प्रत्याख्यान, ए वेहु लो-
जनो समकालें उपशम थये थके सूक्ष्मसंपरायगुणगणे सत्तावीश प्रकृति उपशांत
थाय अठावीसंचमोहपयकीउं के० तेवार पठी संज्वलनो लोज उपशमे थके अठा-
वीश मोहनीयनी प्रकृति, उवसंतवीअरागे के० उपशांतवीतराग नामे अगीआरमे गु-
णगणे उवसंताहुंतिनायवा के० उपशांत होय. एरीतें ज्ञातव्या इति एदु जाणतुं ॥ ८० ॥

एम नवमाने ठेहले समयें अप्रत्याख्यानी अने प्रत्याख्यानी लोजनी वे प्रकृति
उपशमे थके सूक्ष्मसंपराय गुणगणे सत्तावीश मोहनीयनी प्रकृति उपशांत पामीयें,
ते सूक्ष्मसंपराय गुणगणानो काल, अंतरमुहूर्त प्रमाण ठे तेने विपे पेठो थको
जीव, संज्वलनलोजनी उपरली स्थितिमध्येंथी केटलीएक किट्टि आकर्षिने तेनी प्रथ-
मस्थिति सूक्ष्मसंपराय अखा जेटली करीने वेदे. सूक्ष्मकिट्टि कथु जे दलिक अने
समय ऊणी वे आवलि बांध्यु जे दल, ते उपशमावे, चरम समयें संज्वलनो लोज
उपशांत होय, तेहीज समयें ज्ञानावरण पांच, अतराय पांच, दर्शनावरणीय चार,
उच्चैर्गोत्र अने यश.कीर्त्ति, ए शोल प्रकृतिनो बंध, व्यवछेद करे, तेवार पठी बीजे
समये उपशांत कपाय थाय तिहा मोहनीयनी अठावीश प्रकृति उपशांत थाय ते
उपशांत कपायवंतथको जीव, जघन्यथी तो एक समय रहे अने उत्कृष्टो अतरमु-
हूर्त पर्यंत रहे, उपरांत अवश्य पडे, ते तिहाथी परवाना वे प्रकार ठे एक जवक्ष्यें
पडे अने बीजो कालक्ष्यें पडे. तिहां जेजुं आयु पूर्ण थाय, तेवार ते मनुष्यजवने
क्षये मरण पामीने अनुत्तरविमानें देवता थाय तिहा प्रथमसमयेंज बंध संक्रमणा-
दिक आठे करण तथा उदय प्रवर्त्तावे, ते पाधरो अगीआरमा गुणगणाथी चोथे गु-
णगणे आवे वचला गुणगणानो तेने स्पर्श थाय नहीं तथा ओपशमिक सम्यक्त्व-
थी पकीने ते समय वेदकसम्यक्दृष्टि थाय तथा जे जीव, काल क्ष्यें अगीआरमा
गुणगणानो अतरमुहूर्त काल पूर्ण जोगवीने आगल चढवाने अजावें तिहांथी पाठो

પહે, તે તો જીહાં જિહાં વધ, હૃદય, હૃદયીણાદિક પ્રકૃતિ વ્યવસ્થિત થઈ હોય, તેને તેને ફરી તિહાં આરંજતો જે રીતેં ચઢ્યો હતો, તેમજ પહે. તે પદતો પ્રમત્ત થાય તથા કોઈએક અવિરતિપણાને પણ પામે, કોઈએક સાસ્વાદન પામી મિથ્યાત્વે પણ જાય, એ શ્રેણી ઉત્કૃષ્ટ તો એક જવમધ્યેં વે વાર કરે, પણ જે વે વાર અપશમશ્રેણી કરે, તે નિયમા તેહીજ જવે દ્વપકશ્રેણી ન કરે અને એક વાર અપશમશ્રેણી કરીને વીજી વાર દ્વપકશ્રેણી કરે તેની ના નથી. એ રીતે અપશમશ્રેણીનું સ્વરૂપ કર્યું

॥ અથ દ્વપકશ્રેણીમાહ ॥

॥ હવે દ્વપકશ્રેણીનું સ્વરૂપ કહીયેં ઠેયે ॥

પદમ કસાય ચઝકં, હૃતો મિઠત્ત મીસ સમ્મત્તં ॥

અવિરય સમ્મે દેસે, પમત્તિ અપમત્તિ સ્વીયતિ ॥ ૬૧ ॥

અર્થ— પદમકસાયચઝકં કે० પ્રથમ તો અનંતાનુવધીઆ ચાર કપાય હણે, વિસં-યોજના કરે, હૃતો કે० તેવાર પઠી મિઠત્તમીસસમ્મત્ત કે० મિથ્યાત્વમોહનીય, મિથ્ર-મોહનીય અને સમ્યક્ત્વમોહનીય, એ ત્રણેનો સમકાલેં કાય કરે, તે અવિરયસમ્મેદેસે-પમત્તિઅપમત્તિ કે० અવિરતિસમ્યક્કૃષ્ટિ, દેશવિરતિ, પ્રમત્ત તથા અપ્રમત્ત ગુણઠાણે સ્વીયતિ કે० કાય કરે, એટલે સત્તાથી ટાલે

દ્વપકશ્રેણીનો પઢિયજનાર પુરુષ, આઠ વર્ષથી અપરની અમરનો ઠતાં વજ્રકૃપજનારાચ સઘયણી, શુદ્ધધ્યાનવંત, અવિરતિ, દેશવિરતિ, પ્રમત્ત, અપ્રમત્ત, સંયતિમાંદેહો કોઈ પણ હોય પણ એટલું વિશેષ જે, કેવલ અપ્રમત્તસયત હોય, તો પૂર્વનો જાણ હોય અને શુ-દ્ધધ્યાનોપગત હોય અને વીજા સર્વ ધર્મધ્યાનોપગત હોય. એવો જીવ શુદ્ધયોગેં વર્તતો દ્વપકશ્રેણી આરંજે તે પ્રથમ ચાર અનંતાનુવધીઆ વિસયોજીને સ્વપાવે, તેની વિસંયો-જનાનો પ્રકાર, પૂર્વે કહ્યો છે, તેમજ જાણવો તેવાર પઠી ત્રણ દર્શનમોહનીય સ્વપાવવાને પ્રવર્તેં તિહાંયથાપ્રવર્ત્યાદિક ત્રણ કરણ પૂર્વે કહ્યાં, તે રીતેજ કરે, પણ એટલું વિશેષ જે અપૂર્વકરણના પ્રથમ સમયથીજ અનુદિત મિથ્યાત્વ તથા મિથ્રના દ્વલ તે હૃદયવત સમ્યક્ત્વ મોહનીયમધ્યેં ગુણસંક્રમે કરી સંક્રમાવે અને તે વેહુનો ઉદ્ધલે એટલે સક્રમ પણ કરવા માટે તિહાં પહેલો તો મહોટો સ્થિતિસ્થિતિ બહેલે, તેથી વીજો સ્થિતિસ્થિતિ વિશેષહીન બહેલે, તેથી વહી વીજો સ્થિતિસ્થિતિ વિશેષહીન બહેલે, એમ કરતા કરતાં અપૂર્વકરણના ઠેહલા સમય પર્યંત કહેવું તિહાં અપૂર્વકરણના પ્રથમ સમય જે સ્થિતિનો સત્તાવંત હોય તે ચક્રી અસરયાત ગુણહીન સ્થિતિનો સત્તાવત થાય.

તેનાર પઠી આગલે સમયેં અનિવૃત્તિકરણમધ્યેં પ્રવેશ કરે, તિહાં પણ સ્થિતિઘાતા-દિક સર્વને તેહીજ પ્રકારે કરે છે અનિવૃત્તિકરણના પ્રથમ સમયેં દર્શનચિકની પણ

देशोपशमना, निरुक्ति, निकाचनानो व्यवच्छेद करे तिहां प्रथम समयथी दर्शनमोह-
नीयत्रिकनी स्थितिसत्तानो घात करतो करतो सहस्रगमे स्थितिखंभें गये थके वाकी
जेवारे असङ्गी पंचेंद्रियनी स्थितिसत्ता समान स्थिति रहे तेवार पठी वली पण तेटलांज
स्थितिखंभनां सहस्र गये थके चौरिन्द्रियनी स्थिति समान सत्ता रहे. वली पण तेटलांज
स्थितिखंभनां सहस्र गये थके त्रैन्द्रियनी स्थिति समान सत्ता रहे. वली पण तेटलांज स्थि-
तिखंडना सहस्र गये थके वेन्द्रियनी स्थिति समान सत्ता रहे, वली पण तेटलां स्थि-
तिखंडनां सहस्र गये थके पट्योपमना असंख्यातमा जाग प्रमाण दर्शनत्रिकनी
स्थितिनी सत्ता रहे, तेवार पठी ते त्रणे दर्शनमोहनीयनो पण प्रत्येकें एकेक संख्या-
तमो जाग मूकीने वाकीनी स्थिति सर्व खपावे, तेवार पठी वली पण वाकी मूकेला
संख्यातमा जागनो एक संख्यातमो जाग मूकीने वाकी सर्व स्थितिनो घात करे ए
रीतें वाकी रहेला जागनो सरयातमो जाग मूकी, मूकी, शेष सर्व स्थितिनो घात
करतो, करतो स्थितिघातना घणां सहस्र अतिक्रमे, तेवार पठी मिथ्यात्वना असं-
ख्यात जागने खंडे अने मिश्र तथा सम्यक्त्वना तो संख्यात जागने खंडे, ते पठी
एम घणा स्थितिखंड गये थके जेवारें मिथ्यात्वनु दल आवलिकामात्र रह्युं अने मिश्र
तथा सम्यक्त्व, ए वेहुनु दल तो पट्योपमना असंख्यातमा जाग प्रमाण रहे. इवे
ए स्थितिखंभना दलने खडवानो प्रत्येक विधि कहीयें वैयें तिहां खन्न करेलां
एवा मिथ्यात्वनां दल तेने मिश्र, तथा सम्यक्त्व, ए वेहुमध्ये प्रक्षेप करे अने मिश्रनां
दलमात्र सम्यक्त्वमध्येज प्रक्षेपे अने सम्यक्त्वनां दल सम्यक्त्वनी पोतानी हेठली
स्थितिमध्ये प्रक्षेपे, ते पठी जे मिथ्यात्व दलिक आवलिकामात्र रह्यु, ते पण स्तिबुकसं-
क्रमें करी सम्यक्त्वमध्ये संक्रमावे, एटले मिथ्यात्व क्षीण थाय, तेवार पठी मिश्रना
तथा सम्यक्त्वना असंख्याता जाग करी तेने खंडें शेष एक जाग राखे वली तेना
पण असंख्याता जाग करे, तेमध्येथी एक जाग राखी वाकी सर्वने खंडे, एम करता
करतां केटलाएक स्थितिखंभ गये थके, मिश्रमोहनीय एक आवलिकामात्र रहे,
तेवारें सम्यक्त्वमोहनीयनी स्थितिसत्ता, आठ वर्षे प्रमाणनी रहे ते वेलायें निश्चयन-
यने मते सर्व विघ्न टट्यां माटे एने दर्शनमोहनीयनो क्षपक कहीयें तेवार पठी वली
सम्यक्त्वना स्थितिखंभने अंतरमुहूर्त्त प्रमाण उकरे, तेनुं दल उदयसमयथी आरंभीने
सघली स्थितिसत्ता, समय समय संक्रमावे ठे तेमध्ये पण उदयसमय सर्व-
स्तोक सक्रमावे तेथकी वीजे समय असंख्यातगुणो, तेथकी त्रीजे समय असंख्यात-
गुणो, एम आगले आगले समये असंख्यातगुणो संक्रमावतां, संक्रमावतां, ते गुण-
श्रेणीना माथा लगे जाणवुं ते पठी उपर तो विशेषहीन विशेषहीन ज्यां लगे स्थि-

तिनो ठेह्लो समय होय, त्यां लगे संक्रमावे. एम अंतरमुहूर्त अंतरमुहूर्त प्रमाण अनेक स्थितिखडोने उकेरे ठे, अने निक्षेपण करे ठे ते स्थितिदलमाहे सक्रमावतो द्विचरम स्थितिसरु लगे जाय, ते द्विचरम स्थितिपंक्त्यकी ठेह्लो खंन असंरपातगुणो करे. ते ठेह्लो स्थितिखरु जेवारें उकेरे, एवाने कृपककृतकरण एयुं नाम कहीयें. ए कृतकरणाक्याये वर्त्ततो एवो जीव, कोइ एके पूर्व आयु बांध्युं होय तो ते आयुद्वये मरण पामीने चारे गतिमांहेली जावे ते गतिमध्ये अवतरे, अने लेख्याने विपे पण पूर्व तो शुक्ललेख्यामां हतो अने सांप्रत तो अन्यतम लेख्यामध्यें जाय ठे. ते माटें सप्तक द्वयनो मांडनार प्रस्थापक यइने मनुष्य, निष्ठापक ठतो चार गतिमांहेलो जीव कडो ठे, तथा जे पूर्व वडायु यको कृपकश्रेणी मांहे, अने अनंतानुबंधीया चार सपादीने पठी मरण पामवाना संतव थकी जो श्रेणी थकी विरमे तो पण अनंता-नुवधीआनु वीजजूत मिथ्यात्व ठे, तेनो विनाश थयो नथी तेजणी वली पण कदाचित् अनंतानुवधीआ सजीवन करतां लहे पण जेणे मिथ्यात्व द्यय करुं, ते मिथ्या-त्वना विनाशथी वली अनंतानुवधीआ न बांधे, जेजणी वीज नथी तो अंकूर केम होय ? अने ए सात प्रकृति द्वय करीने जो चरुते परिणामें वर्त्ततो मरण पामे तो अवश्य देवगतिमध्येज उपजे अने जो पतित परिणामें थाय, तो नानाप्रकारना परिणामना सजवथकी जेवा परिणामनी विशुद्धियें प्रवर्त्ततो मरण पामे, तेवी गतिमध्यें अवतरे, अने जेणे पूर्व आयु बांध्यु ठे, एवो जीव, जो ते वलते तिहां काल न करे तो पण सात प्रकृतिने द्वयें निश्चयें ते तेवाज परिणामें रहे, परंतु आगळ वीजी चारित्र-मोहनीयनी प्रकृति खपाववानो उद्यम न करे, तथा क्षीणसप्तक पूर्ववडायु जणी ते जवें मुक्ति न पामे, तो पण ग्रीजे जवें अथवा चोथे जवें अवश्य मुक्ति पामे, केमके जेणे देवायु अथवा नरकायु बांध्यु होय, तो ते देव तथा नारकीनो जव करी तिहांथी मनुष्य यइने ग्रीजे जवें मोक्ष जाय. अने जे मनुष्य तथा तिर्यचायु बांध्या पठी सप्तकद्वय करे, ते नियमा असरय वर्षायु बांधे पण सरयात वर्षायु बांध्या पठी सप्तक क्षीण न करे ते-चारें ते युगलीया मध्यें जाय तिहा तो जवप्रत्ययेंज नियमा देवायुनोज बंध होय. तेथी ते देवगतिमध्यें जाय अने देवगतिमध्ये तो जवप्रत्ययें सम्यक्तर ठतां मनुष्या-युनोज बंध होय, तेथी ते देवता चवी मनुष्य थाय. तिहा वलतुं आयु न बांधे, के-वल चारित्र लक्ष शेष एकवीस मोहनीयनी प्रकृति सपादी मुक्ति पामे, ते अपेक्षायें चोथे जवें मोक्ष जाय तिहां पचसयहनी साख लखीयें ठेयें " तइय चउठे तम्मिव, जवम्मि सियति दंसणे खीणे ॥ ज देव निरअसंखा, उचरम देहेसुते हुति ॥ " ए सातनो द्वय अविरति गुणगाणे होय ए सूत्रनो अर्थ ठे. अन्यथा तो अविरतिस-

મ્યક્ષ્ટિ, દેશવિરતિ, પ્રમત્ત, અપ્રમત્ત સાધુ, એ ચાર માંહેલું જાવે તે સત્તક ફીણ કરે છે, તથા જો અવધ્યાયુ થકો ક્ષપકથ્રેણી આરંજે તેવારે એ સત્તકનો ફાય કરે, તો તે નિયમથી અનુપરત પરિણામવંત થકો ચઢતે પરિણામે આગલે ચારિત્રમોહનીયની પ્રકૃતિ લખાવવાને અર્થે ઉદ્યમ કરે એમ જ્ઞાપ્યમધ્યેં કહ્યું છે. “ હ્યરો અણુવર ઉચ્ચિય, સયલં સેઢિં સમાણેઽ ” હવે ચારિત્રમોહનીયની શેષ એકવીશ પ્રકૃતિ લખાવવાને અર્થે ઉદ્યમ કરતો એવો પુરુષ, યથાપ્રવૃત્ત્યાદિક ત્રણ કરણ કરે. તિહાં કરણનું સ્વરૂપ પૂર્વેલી પેરેજ જાણવું અહીં અપ્રમત્તગુણગણે યથાપ્રવૃત્તિકરણ, તથા અપૂર્વકરણ ગુણગણે અપૂર્વકરણ અને અનિવૃત્તિવાદર ગુણગણે અનિવૃત્તિકરણ કરે. તિહાં અપૂર્વકરણે સ્થિતિઘાતાદિક કરી અપ્રત્યારયાનીઆ ચાર અને પ્રત્યારયાનીઆ ચાર, એવં આઠ કપાય એવી રીતે લખાવે, કે જેવી રીતે અનિવૃત્તિકરણાદ્ધાને પ્રથમ સમયેજ તે કપાયાદકની પદ્યોપમના અસંખ્યાતમા જાગ પ્રમાણ માત્ર સ્થિતિ શેષ થાય. ॥ ઇતિ સમુદ્ધયાર્થ. ॥ ૮૧ ॥

॥ તેવાર પઠી અનિવૃત્તિવાદર ગુણગણે શુ હ્ણે ? તે કહે છે. ॥

અનિઅટ્ટિ વાયરેયી, એ ગિહિ તિગ નિરય તિરિ અ
નામાર્ઠ ॥ સંલિજ્ઞ ઇમે સેસે, તપ્પાર્ઠગાર્ઠ લીયંતિ ॥ ૮૨ ॥

અર્થ- અનિઅટ્ટિવાયરે કે ૦ અનિવૃત્તિવાદર ગુણગણાના પ્રથમ સમયે આઠ કપાય પદ્યોપમના અસંખ્યાત જાગ પ્રમાણ સ્થિતિના થાય પઠી થીણગિહિતિગ કે ૦ થીણગિહિક, નરકદિક, તિર્યચદિક, એકંદ્રિયજાતિ, બેંદ્રિયજાતિ, ત્રેંદ્રિયજાતિ, ચૌરંદ્રિયજાતિ, સ્વાવર, આતપ, ઉદ્યોત, સૂક્ષ્મ, સાધારણ, એ નિરયતિરિઅનામાર્ઠતપ્પાર્ઠગાર્ઠ કે ૦ નરક અને તિર્યચ એ બે ગતિ, તત્પ્રાયોગ્ય નામકર્મની તેર પ્રકૃતિ તથા પૂર્વોક્ત થીણગિહિક તે દર્શનાવરણીયની પ્રકૃતિ, એવં શોલ પ્રકૃતિને ઉદ્ધલનાસંક્રમે કરીને પ્રતિસમય ડહેલી ડહેલી જેવારે પદ્યોપમના અસંખ્યાતમા જાગ પ્રમાણમાત્ર સ્થિતિ શેષ રહે, તેવારે તે શોલ પ્રકૃતિને પ્રતિસમય ઘંધાતી પ્રકૃતિમધ્યેં ગુણસંક્રમે કરી સંક્રમાવી સક્રમાવીને ફીણ કરતો કરતો અનિવૃત્તિવાદર ગુણગણાના સંલિજ્ઞઈમેસેસે કે ૦ સંખ્યાતા જાગ ગયે થકે અને શેષ એક જાગ થાકતે થકે તે સઘલી પ્રકૃતિ ફીયતિ કે ૦ ફીણ કરે. અહીંઆં અપ્રત્યારયાનીયા તથા પ્રત્યારયાનીયા આઠ કપાય પૂર્વે લખાવવા માઢ્યા હતા પણ હજી ફીણ થયા નથી તેના વચમાં પહેલ વહેલીજ એ શોલ પ્રકૃતિનો ફાય કહ્યો. અને કોઈએક આચાર્ય વલી એવું કહે છે કે, એ શોલ પ્રકૃતિ લખાવતાં વચાલે આઠ કપાય લખાવીને પઠી એ શોલ પ્રકૃતિ લખાવે. ॥ અર્થ. ॥ ૮૨ ॥

इतो हणइ कसाय, द्रगपि पठा नपुसगं इठी ॥

तो नोकसायक, बुद्दइ सज्जलण कोदम्मि ॥ ८३ ॥

पुरिस कोदे कोदं, माणे माणं च बुद्दइ मायाए ॥

मायच बुद्दइ लोहे, लोहं सुहुमपि तो हणइ ॥ ८४ ॥

अर्थ—इतोहणइकसायअद्रगपि के० तेवार पठी बली प्रत्याग्यानीया चार अने अप्रत्याग्यानीया चार, ए आठ कपायने नि.शेषण अतरमुहूर्त्त मात्र काळें करी ते हणें, पठानपुसगंइठी के० पठी नपुसकवेद खपावे, पठी छीवेद रपावे, तोनोकसायक के० तेवार पठी हास्यादिक न नोकपायनु दल क्षेपवता रत्तु, ते सज्जलणकोदम्मि के० सज्जलन-क्रोधने बिपे बुद्दइ के० क्षेपवे, सक्रमावे ॥ इति समु० ॥ ८३ ॥ पुरिस के० पुरुषवेदना वंधादिक विष्टेद थया पठी आवलिका शेष प्रत्ये करणविशेषे करी सज्जलन कोहे के० क्रोधमय्ये गुण सक्रमे करीने सक्रमावे, अने कोह के० सज्जलनक्रोधना वधादिक विष्टेद थये थके आवलिकाशेषप्रत्ये करणविशेषे करी सज्जलन माणे के० मानमय्ये गुणसक्रमे करी सक्रमावे तथा माणच के० सज्जलन मानना वधादिक विष्टेद थये थके आवलिका शेष प्रत्ये करणविशेषे करी मायाए के० सज्जलन मायामय्ये बुद्दइ के० सक्रमावे, नाखे, पटले गुणसक्रमे करी सक्रमावे तथा मायच के० सज्जलन मायाना वंधादिक विष्टेद थया पठी आवलिका शेष प्रत्ये करणविशेषे करी लोहे के० सज्जलनलोचनमय्ये बुद्दइ के० गुणसक्रमे करी सक्रमावे तेवार पठी लोहं के० सज्जलन लोचना वंधादिक विष्टेद थया पठी आवलिका शेष प्रत्ये करणविशेषे करी हणें, तो के० तेवार पठी सुहुमपि के० अत्यंत सूक्ष्म थाकतो एवो सत्तारूप जे लोच तेने पण हणइ के० हणें, विनाशे, सत्तार्थी टाळे, एम सूक्ष्मसंपरायने अते मोहनीयकर्मने मूलार्थी टाली नाखे ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ८३ ॥

पटले आठ कपाय रपावीने अथवा मतांतरे शोख प्रकृति खपावीने पठी अतरमुहूर्त्त नव नोकपाय तथा चार सज्जलनानु अतरकरण करे, ते करीने प्रथम नपुसकवेदना उपरली स्थितिवाला दलिक उवेखवानो विधि करी खपाववा भाडे ते अतरमुहूर्त्त मध्ये उवेखता उवेखता पढ्योपमना असरयातमा जाग प्रमाण स्थितिशेष रहे, तेवारें वधाती प्रकृतिमय्ये तेनु दल गुणसक्रमे करी सक्रमावे, एम करतां अतरमुहूर्त्त काळें ते सधनु क्षीण थाय

द्वये ते नपुसकवेदनी हेउली स्थितिनु दल, ते जो नपुसकवेदने उदये श्रेणि होय, तो वेदता वेदतां रपावे अन्यथा तो आवलिकामात्र ते दल रत्तु होय, तेने

उदयवती वेद्यमान प्रकृतिनेविषे स्तिबुकसंक्रमे करी सक्रमावे एम नपुसकवेद क्षय कख्या पठी अतरमुहूर्त्तं स्त्रीवेद पण एज रीतें खपावे, तेवार पठी हास्यादिक ठए प्रकृतिने साथेज समकालें खपाववा मडि. पठी ते नोकपायनां उपरली स्थितिना दल पु-
रुपवेदने विषे पतद्ग्रह न थाय, माटे तेने पुरुपवेदमध्ये न सक्रमावे किंतु सज्वलनक्रोध-
मध्ये पूर्वे कहुं ते रीतें तेने सक्रमावे एम संक्रमावतां अतरमुहूर्त्तमात्रमां ते नोक-
पायठक सर्व क्षीण थाय ते समयेज पुरुपवेदनो बंध, उदय अने उदीरणानो वि-
छेद थाय अने एक समय ऊणी वे आवलिये वांछु जे पुरुपवेदनु दल, ते मूकीने
वाकी सघलो क्षीण थयो, ते समये अवेदक थयो ए प्रकारें जे पुरुपवेदोदये श्रेणी
आरंजे, तेनो ए विधि कहो

अने जो नपुसकवेदोदये श्रेणी आरंजे, तो ते पहेलोज स्त्रीवेद अने नपुसकवेद,
ए वेहुनो समकालें क्षय करे, ते क्षयने समयेज पुरुपवेदनो वधादिक विछेद थाय,
तेवार पठी अवेदक थको पुरुपवेद अने हास्यादिक पदक समकालें क्षय करे

अने जो स्त्रीवेदोदये श्रेणि पडिवजे, तो प्रथम नपुसकवेद खपावे पठी स्त्रीवेद
खपावे, ते क्षयने समयेज पुरुपवेदनो बंध, उदय अने उदीरणानो विछेद थाय ते-
वार पठी पुरुपवेद अने हास्यादिक पदकने समकालें क्षय करे

हवे जे पुरुपवेदे श्रेणी आरंजे, ते आश्रयिनेजं कहे ठे क्रोध वेदतां पुरुपवेदी
क्रोधना व्रण जाग करे. एक घोडाना काननी पेरें जे न्हाना न्हाना कर्मेना पुजल
तेना न्हाना न्हाना खरु करे, जे थकी कालविशेषे तेने अश्वकर्णकर्णाद्धा कहीयें ते
रससहित कर्मेनां दलिकने कूटी कूटीने किटिनी पेरें अत्यंत सूक्ष्म करे, तेने बीजो
किटिकरणाद्धा कहीयें ते किटिकरणाद्धा कख्या पठी ते किटि करी तेने वेदे, ते
बीजो किटिवेदनाद्धा कहीये तिहा अश्वकर्णकर्णाद्धाये वर्ततो थको समय समय प्रत्ये
अनताअपूर्व स्पर्शक सज्वलना चतुष्कना अतरकरण थकी उपरली स्थितिने विषे करे,
एटले सज्वलन चतुष्कना अतरकरणनी उपरली स्थितिना प्रतिसमये अनंत अपूर्व
स्पर्शक करे, ते स्पर्शकनुं स्वरूप, पूर्वे कहुं ठे, तिहाथी जाणवु

ए अश्वकर्णकर्णाद्धाये वर्ततो पुरुपवेदने पण समय ऊणी वे आवलिकारूप कालें
करी क्रोधनेविषे गुणसक्रमें करी सक्रमावतो थको ठेहले समये सर्व सक्रमे करी संक्र-
मावे. ए प्रकारे अहीया पुरुपवेद क्षीण थयो अने अश्वकर्णकर्णाद्धा पण पूर्ण थई.

तदनंतर किटिकरणाद्धाये पेठो सज्वलन चतुष्कनी उपरली स्थितिगतद-
लिकनी किटि करे, ते किटि

स्थूलज्ञेदनी अपेक्षायें, असत्कल्पनायें एकेका कपायनी त्रण त्रण कल्पनायें कल्पीयें, तैवारें वार किट्टि होय. ए क्रोधें रूपक श्रेणी पडिवजताने जाणवु.

अने जो मानोदयें श्रेणी पडिवजे, तो तेने उछल नाना विधियें करी, क्रोध खपावे थके शेष त्रण कपायनी पूर्वक्रमे करी नव किट्टि करे जो मायाने उदयें श्रेणी आरंभी होय तो क्रोध अने मान, ए वे उछलना विधिये खपावे थके शेष वे कपायनी ठ किट्टि करे तथा जे लोचोदयें श्रेणी माने, ते क्रोध, मान, माया, ए त्रण उछलना विधिये उवेली खपावे, शेष एक लोचनीज त्रण किट्टि करे ए किट्टि करवानो विधि कहो ए किट्टिकरणाद्धा पूर्ण थये थके पठी किट्टिवेदनाझाने विपे पेठो थको जे जीवें क्रोधे श्रेणी आरंभी ठे ते क्रोधनी बीजी स्थिति मध्यें रहेलु प्रथम किट्टिनु दक्षिण बीजी स्थितिमध्येथी आकर्षीने प्रथम स्थितिगत करे अने वेदे, ते ज्यां लगें समयाधिक एक आवलि शेष रहे त्यां लगे वेदें, तैवार पठी तेना अंतरसमयमा उपरली बीजी स्थितिमध्ये रहेलु बीजी किट्टिनु दक्ष, तेने आकर्षी प्रथम स्थितिगत करी वेदे, ते पण त्यां लगे वेदे, ज्यां लगें समयाधिक आवलिमात्र शेष रहे तैवार पठी वली उपरली स्थितिनी त्रीजी किट्टिना दक्ष आकर्षीने प्रथम स्थितिगत करी वेदे एम ए त्रणे किट्टिवेदनाझाने विपे उपरली स्थितिनु दक्षिण तेने गुणसक्रमे करी प्रतिसमय असख्येय गुणवृद्धि लक्षण सञ्चलनमानने विपे प्रक्षेपे ठे एम त्रीजी किट्टिवेदनाझाना चरम समयने विपे सञ्चलनक्रोधनो बंध, उदय अने उदीरणानो सार्थेज व्यवहेद थाय अने सत्ताये पण ठेहली समयोन वे आवलिथें बांध्यु दक्ष रणु ठे पण ते विना बीजु नथी सर्वने मानने विपे प्रक्षेपु ठे

तेने आगले समयें माननी बीजी स्थिति मध्येथी प्रथम किट्टिनु दक्ष आकर्षी प्रथम स्थितिगत करी अंतरमुहूर्त्त लगें वेदे, तिहा जे क्रोधनु दक्ष शेष रहलु ठे, तेने समयोन वे आवलिकाये गुणसक्रमे करी सक्रमावे अने चरम समये तो सर्व संक्रमे करी संक्रमावे, एटले क्रोध क्षय थयो एम माननी पहेली किट्टिनु दक्ष प्रथम स्थितिथें करेलु ठे तेने वेदता वेदता समयाधिक आवली शेष रहे, तैवार पठी बीजा समयमा माननी उपरली स्थितिनी बीजी किट्टिनु दक्ष आकर्षी प्रथम स्थितिगत करी एज रीते वेदता वेदता समयाधिक आवलि शेष रहे, ते पठी अनंतरसमयमा माननी उपरली स्थितिनी त्रीजी किट्टिनु दक्ष आकर्षी तेने प्रथम स्थितिगत करीने वेदे, ते त्या लगें वेदे, ज्या लगें समयाधिक आवलिमात्र शेष रहे, तैवारें तेना चरमसमयें माननो बंध, उदय अने उदीरणानो समकाले विहेद थाय अने सत्ताये पण समयोन वे आवलि बांध्यु दक्ष रहे, ते विना बीजो सर्व मायाने विपे प्रक्षेपे करी खपाव्यो ठे माटें

પઠી માયાનુ વીજી સ્થિતિગતની પ્રથમ કિટ્તિનું દલ, તેને પ્રથમ સ્થિતિગત કરી અંતરમુહૂર્ત્ત પર્યંત વેદે, તેમણે શેષ માનનું દલ જે રહ્યું હતું, તેને સમયોન વે આવલિકાર્યે ગુણસંક્રમે કરી અંતરમુહૂર્ત્ત લગે માયાને વિપે સંક્રમાવે, ઠેહલે સમયે તો સર્વ સંક્રમે કરી સંક્રમાવે, ઇટલે માનનો ક્ષય થાય અને માયાનો પણ પ્રથમ કિટ્તિદલ વેદતાં વેદતાં સમયાધિક આવલિકામાત્ર રહે, તે પઠી અનંતર સમયે આગલી વીજી કિટ્તિનાં દલને પ્રથમ સ્થિતિગત કરી વેદે, તે જ્યાંસુધી સમયાધિક આવલિકામાત્ર શેષ રહે ત્યાંસુધી વેદે તે પઠી અનંતર સમયને વિપે વીજી સ્થિતિગત રહેલું ઇવુ ત્રીજી કિટ્તિનું દલિક તેને આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિગત કરીને વેદે. એમ પૂર્વેલી પેરે સર્વ માયાની કિટ્તિનાં દલ વેદતો વેદતો, ઠેહલી કિટ્તિનાં દલ પ્રથમ સ્થિતિગત કરી વેદતાં જેવારે સમયાધિક આવલિકામાત્ર શેષ રહે, તેવારે માયાનો ધંચ, હૃદય અને હૃદીરણા, એ ત્રણે સાથેજ વિષેદ થાય, માત્ર સમયોન વે આવલિનું વાંધું દલ સત્તાયે રહ્યું ઠે. વાકી સર્વ સંજ્વલનલોજનમધ્યે કૅપવ્યું ઠે

તેવાર પઠી સંજ્વલન લોજની ઉપરલી સ્થિતિની પ્રથમ કિટ્તિનું દલ, આકર્ષી પ્રથમ સ્થિતિગત કરી, તેને અંતરમુહૂર્ત્ત વેદે તિહાં શેષ રહ્યું સમયોન વે આવલિકામાત્ર, સંજ્વલન માયાનુ દલ, તેને અંતરમુહૂર્ત્ત લગે ગુણસંક્રમે કરી લોજનેવિપે સંક્રમાવતો અંતરમુહૂર્ત્તને ઠેહલે સમયે સર્વ સંક્રમે કરી સંક્રમાવે, તેવારે સંજ્વલન લોજની પ્રથમ કિટ્તિનું દલ પણ સમયાધિક આવલિકામાત્ર રહે તેવાર પઠી અનંતર સમયે સંજ્વલન લોજની ઉપરલીવીજી સ્થિતિની વીજી કિટ્તિનુ દલ સ્વેચ્છીને પ્રથમ સ્થિતિગત કરી વેદે, તે વેદતો વેદતો આગલી ત્રીજી કિટ્તિનાં દલને ગ્રહણ કરીને તેની સૂક્ષ્મ સૂક્ષ્મ કિટ્તિ કરે, તે પણ ત્યાં લગે કરે, જ્યાં લગે વીજી સંજ્વલન લોજની કિટ્તિનુ દલ જે પ્રથમ સ્થિતિગત કહ્યું ઠે તેની સમયાધિક આવલિકામાત્ર શેષ રહે, ત્યાં લગે કરે, તે સમયેજ સંજ્વલન લોજનો વધ વિષેદ થાય, તથા વાદર કપાયનો હૃદય અને હૃદીરણા પણ વિષેદ થાય, અને અનિવૃત્તિ ગુણસ્થાનકનો કાલ પણ વિષેદ થાય એ ત્રણેનો સાથેજ વિષેદ થાય.

તેને આગલે સમયે લોજની સૂક્ષ્મ કિટ્તિનુ દલ ઉપરલી વીજી સ્થિતિમધ્યેથી આકર્ષીને તેને પ્રથમ સ્થિતિગત કરી વેદે, તેને સૂક્ષ્મસપરાય કહીયે પૂર્વે જે ત્રીજી કિટ્તિની શેષ આવલિકાની ઠેહલી કિટ્તિ રહી ઠે, તે સર્વ વેદાતી પરપ્રકૃતિમધ્યે સ્તિબુક્સંક્રમે કરી સંક્રમાવે, ઇટલે લોજની પ્રથમ કિટ્તિની શેષ આવલિકા, તે વીજી કિટ્તિના દલમધ્યે સંક્રમાવે, અને વીજી કિટ્તિની શેષ આવલિકા, ત્રીજી કિટ્તિના દલમધ્યે સંક્રમાવી વેદે

હવે લોજની સૂક્ષ્મ કિટ્તિનુ દલ અને પૂર્વે સમયોન વે આવલિનુ વાંધું દલ, તેને

प्रतिसमये स्थितिघातादिके करी वेदतो वेदतो त्यां लगे सपावे, ज्या लगे सूक्ष्मसंपराय अद्याना सरयाता जाग जाय, अने एक जाग शेष रहे, त्यां लगे खपावे हवे शेष एक जाग रहे, तेवारे सज्वलन लोचने सर्व अपवर्त्तनाकरणे अपवर्त्तिने एटले अपवर्त्तना तेने कहीये के जे कर्मनी स्थितिरसनु घटारुबु एटले संज्वलन लोचनी स्थितिरस घटाडीने शेष सूक्ष्मसंपराय अद्या जेटलो राखे, हजी पण सूक्ष्मसंपराय अद्या अंतरमुहूर्त प्रमाण रही ठे, तेवारे मोहनीयना स्थितिघातादिक पांच पदार्थ विरम्या, परतु हजी बीजा कर्मोनां, स्थितिघातादिक प्रवर्त्ते ठे अहींथां जे कर्मनी स्थिति तथा रसनु घटाडुबु तेने अपवर्त्तना कहीये एटले सज्वलना लोचनी स्थिति तथा रसने घटाडीने शेष सूक्ष्मसंपराय अद्या जेटलो राखे हवे ते लोचनी अपवर्त्तली स्थितिने वेदतो वेदतो त्यां लगे गयो, ज्यां लगे संज्वलन लोचन समयाधिक आवलि मात्र रह्यो, तिहां एनी उदीरणा विराम पामी, केवल उदये करीज वेदे ठे, ते ठेहला समय लगे जाणुबु अने ठेहले समये ज्ञानावरणपंचक, अतरायपंचक, दर्शनावरण चार, उद्योगोत्र, यज्ञ कीर्त्ति, ए शोल प्रकृतिनो बधविषेद थाय तथा मोहनीयनो उदय अने सत्ता पण विषेद थाय ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ८४ ॥

क्षीण कसाय छ चरिमे, निह पयलं च हिणइ ठउ मठो ॥

आवरण मंतराए, ठउ मठो चरम समयम्मि ॥ ८५ ॥

अर्थ- संज्वलन लोचन सर्व कय कखा पठी क्षीण कपाय थयो तेने पण मोहनीय बिना बीजां शेष कर्मोनी स्थितिघात, रसघात, गुणश्रेणी, गुणसंक्रम, तेमज पूर्ववत् रीतें प्रवर्त्ते ते क्षीण कपायाद्याना सरयाता जाग जाय, त्यां लगे प्रवर्त्ते अने शेष एक जाग रहे, तेवारे पांच ज्ञानावरण, पांच अतराय, चार दर्शनावरण अने वे निद्रा, एवं शोल प्रकृतिनी सत्तानी स्थिति सर्व अपवर्त्तनाये अपवर्त्तिने एटले घटाडीने क्षीण कपायनी अद्या सरखी करे, पण निद्रादिकनी स्थिति स्वरूपनी अपेक्षायें एक समय हीन करे अने कर्मरूपे बराबर होय ते क्षीण कपाय अद्या हजी अंतरमुहूर्त प्रमाण रही ठे, तेवारे ते शोल प्रकृतिना स्थितिघातादिक विराम पामे, बीजा शेष प्रकृतिना स्थितिघातादिक हजी विराम पाम्या नथी, ए शोल प्रकृतिने उदय उदीरणायें करीने वेदता वेदता समयाधिक आवलि मात्र शेष रहे, त्या लगे वेदे, पठी उदीरणा विरमे, तेवारे एक आवलिकामात्र केवल उदये करीने वेदे ते यावत् क्षीणकसायछुचरिमे के० क्षीणकपायना द्विचरम समये एटले ठेहला-समयकी पूर्वलो समय तेने द्विचरम समयें कहीये त्यासुधी वेदे, पठी ते द्विचरम समयें निद्रापयलचहिणइठउमठो के० निद्रा अने प्रचलाने ठवस्य थको हणे एटले

નિદ્રાદિક સ્વરૂપ સત્તાપેક્ષાયે ક્ષય થાય પઠી આવરણ કે ૦ જ્ઞાનાવરણ પાંચ, દર્શનાવરણ ચાર અને અતરાણઠગમઠો કે ૦ અતરાય પાચ, एवं चौद प्रकृतिने पण ठ-अस्थ थको चरमसमयम्मि के० ठेहला समयने विपे हणे ॥ ८५ ॥ તે ચૌદ પ્રકૃતિ ક્ષય કહ્યા પઠી આગલે સમયેજ વ્યવહારનયમતે સયોગી કેવલી થાય અને નિશ્ચય-નયમતે તો તેહીજ સમય કેવલી કહીયે, તે કેવલજ્ઞાને કરી સર્વ લોકાલોક સર્વાશે ક્રવ્ય ગુણ પર્યાયસ્વરૂપેં દેશે, જાણે. સર્વદર્શી થાય. एवं काश् थयुं नथी, थशे पण नही અને થતુ પણ નથી, કે જે કેવલી ન દેશે એમ જઘન્ય તો અંતરમુદૂર્ત પર્યંત અને ઉત્કૃષ્ટો તો આઠ વંયે જાણી પૂર્વકોટી વર્પપર્યંત પૃથવીતલને વિપે વિચરીને પઠી જેને વેદનીયાદિક કર્મ આયુ કર્મથકી અધિકા જોગવવાં રહ્યાં હોય, તેવા શેષ ક-મોંને આયુ.કર્મ વરાવર કરવાને અર્થે તે આઠ સમયનો સમુદ્ઘાત કરે, પણ વીજા ન કરે તિહા પહેલે સમયે પોતાના શરીર પ્રમાણ જામો તથા ઊંચો, નીચો, લાંવો, ચૌદ રાજ પ્રમાણ પોતાના આત્મપ્રદેશનો વિસ્તાર, ઢંઢાકાર કરે તથા વીજે સમયે તે ઠઠમચ્છેથી વેહુ પાસે પ્રદેશ શ્રેણિ વિસ્તરે, તે લોકાંત લગેં ઉત્તર દક્ષિણેં પસરે, તે-વારે કમાઢને આકારે આકાર દેશાય, તેને કપાટ કહીયે ત્રીજે સમયે પૂર્વ અને પ-શ્ચિમે વલી વે પ્રદેશની શ્રેણિ કરે, તે પણ લોકાંત લગે પસરે, તેવારે મંથાણની પેરેં ચાર ફડસુઆ નિકલે, એવા આકારે આત્મપ્રદેશની શ્રેણી પસરે તથા ચોથે સમયે તે મંથાણ આકારના ચારે આંતરાના આકાશ પ્રદેશ સમસ્ત રહ્યા ઠે તેને આત્મપ્રદેશે કરી પૂરીને સમગ્રલોક વ્યાપી થાય પાચમે સમયેં વલી મંથાણના આંતરાને સંહરે, ઠઠે સમયે મંથાણ સહરે, સાતમે સમયે કપાટ સંહરે, આઠમે સમયેં દંરુ પણ સહરીને શરીરસ્થ સ્વજ્ઞાવસ્થ થાય

તિહાં પહેલે સમયે અને આઠમે સમયે ઔદારિક કાયયોગી હોય, તથા વીજે, ઠઠે અને સાતમે, એ ત્રણ સમયે ઔદારિક મિશ્રકાયયોગી હોય અને વચલા ત્રણ સમયેં કર્મણકાયયોગી હોય એ ત્રણે સમયે અણાહારી હોય શ્ત્યાદિક અહીંઆં ઘણો વિચાર ઠે પરંતુ વિસ્તારના જયથી નથી લખ્યો

હવે કોશ્પક કેવલી સમુદ્ઘાત કહ્યા વિના પણ મુક્તિયે જાય જે જાણી શ્રી પદ્મવણામધ્યે કહ્યું ઠે “सवेविणंजंते केवली समुग्घाय गच्छ गोयमा नोष्णमठे समठे जस्सा उण्ण तुलाइ वंधणेहिं तिष्ठेय जवो पळाइ कममाइ ॥ न समुग्घायं समग-छई अगंतुण समुग्घाय मणत्तकेवली जिणा जरामरण विप्पमुक्का सिद्धिवर गयं गया” ॥ જેને આયુ.કર્મની સ્થિતિના કર્મપરમાણુ સરખાજ જવોપયાહી વેદનીયાદિક કર્મ હોય, તે સમુદ્ઘાત ન કરે, અને જે કરે, તે પણ અંતરમુદૂર્ત વર્ત્તાયુ થાક્તેજ કેવલી

સમુદ્ધાત કરે. હવે તે વેદુ સયોગી કેવલી પણ જવોપગ્રાહી કર્મ ક્રય કરવાને અર્થે લેશ્યાતીત અત્યંત અપ્રકંપ પરમ નિર્જીરાનુ કારણ, એવા શુદ્ધધ્યાનનો ત્રીજો પાયો ધ્યાવવાને વાંઠતા યોગનિરોધ કરવા માંકે, તિહાં અંતરમુદ્ધૂર્તમાં યોગ રુંધે, તેમધ્યે પ્રથમ વાદર વચનયોગ નિરોધને અર્થે પ્રવર્તમાન થાય તિહાં વાદરકાયયોગે કરીને વાદર મનોયોગને અતરમુદ્ધૂર્તે રુંધે. તેવાર પઠી સૂક્ષ્મમનોયોગે કરી વાદરવચનયોગ રુંધે, તેવાર પઠી સૂક્ષ્મકાયયોગે કરી વાદરકાયયોગ રુંધે, વલી તેણે કરીજ સૂક્ષ્મ-મનોયોગ રુંધે તે પઠી સૂક્ષ્મવચનયોગ રુંધે, તે પઠી સૂક્ષ્મકાયયોગ રુધતો થકો સૂક્ષ્મ ક્રિયા અપ્રતિપાતિ ત્રીજે શુદ્ધધ્યાને ચઢે, તેના સામર્થ્ય થકી વદનોદરાદિક વિવર પૂરવે કરીને દેહનો ત્રીજો જાગ સકોચીને શ્રોષ વે જાગનો પ્રદેશયન કરે.

તે ધ્યાને વર્તતાં સ્થિતિઘાતાદિકેં કરી સયોગી ગુણઠાણને ચરમ સમયેં એક આયુ વિના વીજા ત્રણ કર્મને અયોગી ગુણઠાણની અવસ્થાના સરસા સ્થિતિવંત કલ્યા પણ ઘટલુ વિશેષ કે, જે કર્મનો અયોગી ગુણઠાણે ઉદય નથી તે કર્મની સ્થિતિ, સ્વરૂપાપેક્ષાએં સમય ઝળી કરે, કર્મસ્વરૂપની અપેક્ષાએં અયોગી અવસ્થાસમાન સ્થિતિ કરે

તે સયોગી ગુણઠાણને ચરમસમયેં ૧ ઔદારિકદ્વિક, ૩ તૈજસ, ૪ કાર્મણ, ૧૦ ઠ સસ્થાન, ૧૧ પ્રથમ સઘયણ, ૧૫ વર્ણચતુષ્ક, ૧૬ અગુરુલધુ, ૧૭ ઉપઘાત, ૨૦ પરાઘાત, ૨૦ શુનાશુજ વિહાયોગતિ, ૨૧ પ્રત્યેક, ૨૨ સ્થિર, ૨૩ અસ્થિર, ૨૪ શુજ, ૨૫ અશુજ, ૨૬ નિર્માણ, ૨૭ સુસ્થર, ૨૮ હુ.સ્થર, ૨૯ ઉશ્વાસ અને ૩૦ વે વેદનીયમાં-દેલી એક વેદનીય, ૫ ત્રીશ પ્રકૃતિનાં ઉદય અને ઉદીરણા વિષેદ થાય, તેને આગલે-સમયેં અયોગી કેવલી થાય તેનુ કાલમાન પાંચ દૂસ્ત અક્ષર ઉચ્ચાર પ્રમાણ અંતર-મુદ્ધૂર્તનુ હોય તિહા સૂક્ષ્મક્રિયાધ્યાન પૂર્ણ કરીને વ્યુપરત ક્રિયા અપ્રતિપાતિ નામે શુદ્ધધ્યાનને ચોથે પાયે ચઢે ૫ ગુણઠાણે સ્થિતિઘાતાદિક રહિત થકો જેટલી ઉદ-યવતી પ્રકૃતિ ઠે, તેને વેદતો થકો લપાવે અને જે પ્રકૃતિનો ઉદય નથી, માત્ર સત્તા-યેજ ઠે, તેના દક્ષિક સ્તિબુકસક્રમેં કરી ઉદયવતી પ્રકૃતિમધ્યે સંક્રમાવી વેદી વેદીને લપાવે. એમ અયોગીના દ્વિચરમ સમય ધરે કરે ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૫૪ ॥

॥ હવે તિહાં જે પ્રકૃતિ સ્વજાવેં લપાવે, તે કહેઠે ॥

દેવગઙ્ સહગયાઠ, હ ચરિમ સમયં જવિચ્છમિ સ્વીઞ્ચંતિ ॥

સવિવાગે અર નામા, નીઆ ગોઅપિ તઢેવ ॥ ૫૫ ॥

અર્થ- દેવગઙ્સહગયાઠ કે ૦ દેવગતિ સહચારિણી ઘટલે દેવગતિના વંધન સાથેં પકાતેજ ધધ ઠે જેનો, એવી દેવગતિ સહગત પ્રકૃતિ દશ ઠે, તેના નામ કહે ઠે ૨

વૈક્રિય અને આહારક શરીર અને ૪ વૈક્રિયઆહારક વંધન, ૬ વૈક્રિયઆહારકસં-
ઘાતન, ૭ વૈક્રિય આહારકાંગોપાંગ, ૮ દેવગતિ, ૧૦ દેવાનુપૂર્વી, ૯ દશ પ્રકૃતિ દેવ-
ગતિ સહગત કહીયે. ૯ દશ પ્રકૃતિ, હુચરિમસમયંજવિચંમિલીચંતિ કે૦ જન્યમો-
દ્દગામી જીવને દ્વિચરમ સમયે ક્ષય જાય. તથા સધિવાગેશ્વરનામા કે૦ તથા તેહીજ
દ્વિચરમ સમયે જે પ્રકૃતિ વિષાકે વર્તે છે, ઇટલે જે નામકર્મની નવ પ્રકૃતિનો તિહાં
વિષાક ઇટલે ઉદય છે, તે થકી ઇતર ઇટલે વીજી પ્રકૃતિઠ, જે પ્રકૃતિઠનો તિહાં
ઉદય નથી, તેવી પ્રકૃતિનાં નામ કહે છે ૩ ઔદારિક, તેજસ અને કાર્મણ, ૯ ત્રણ
શરીર, ૬ તથા ૯ ત્રણનાં વધન, ૯ ૯ ત્રણનાં સંઘાતન, ૧૫ ઠ સસ્થાન, ૨૧ ઠ સંધ-
યણ, ૨૨ ઔદારિકાંગોપાંગ, ૨૬ વર્ણચતુષ્ક, ૨૭ મનુષ્યાનુપૂર્વી, ૨૮ પરાઘાત, ૨૯
ઉપઘાત, ૩૦ અયુરુલ્લધુ, ૩૨ શુજાશુજસ્વગતિ, ૩૩ પ્રત્યેક, ૩૪ અપર્યાસ, ૩૫ ઉશ્વાસ,
૩૬ ચિર, ૩૭ અચિર, ૩૮ શુજ, ૩૯ અશુજ, ૪૦ સુસ્વર, ૪૧ હુ.સ્વર, ૪૨ હુર્જગ-
૪૩ અનાદેય, ૪૪ અયશ.કીર્તિ, ૪૫ નિર્માણ, ૯ પિસ્તાલીશ પ્રકૃતિ પણ દ્વિચ,
રમ સમયે ક્ષય પામે તથા - નીઆગોઅપિતઢેવ કે૦ નીચગોત્ર અને અપિ શબ્દથકી
વે વેદનીયમાહેલુ એક વેદનીય, ૯ સર્વે મલી પ્રથમની દશ જ્ઞેલતાં સત્તાવન પ્રકૃતિ
દ્વિચરમ સમયે ક્ષય થાય, સત્તાથી ટલે.

અન્નયર વેઅણિજાં, મણુઆઝઅ મુચ્ચગોઅ નવનામે ॥

વેણ્ અજોગિ જિણો, ઝકોસ જહ્ન મિકારે ॥ ૮૬ ॥

અર્થ- હવે દ્વિચરમ સમય ક્ષય ગયુ જે વેદનીય, તેથકી અન્નયરવેઅણિજાં કે૦
અનેરું શાતા અશાતામાહેલુ એક વેદનીય અને મણુઆઝઅ કે૦ મનુષ્યાયુ, મુચ્ચગોઅ
કે૦ ઝૈર્ગોત્ર, નવનામે કે૦ નામકર્મની નવ પ્રકૃતિ, એવ વાર પ્રકૃતિને, વેણ્અજો-
ગિજિણો કે૦ અયોગી કેવલી વેદે છે. તે ઝકોસ કે૦ ઝકુપ્પણે તીર્થકર વેદે છે અને
જહ્નમિકારે કે૦ જઘન્યથકી તો સામાન્ય કેવલી હોય તે તીર્થકરન નિનર
અગીઆર પ્રકૃતિ વેદે ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૮૬ ॥

॥ હવે નામકર્મની નવ પ્રકૃતિનાં નામ કહે છે ॥

મણુઅગ્ગ જાહ તસ વા, યરં ચ પજ્જત્ત સુજગ આહ્જાં ॥

જસકિત્તી તિઠયરં, નામસ્સ હવંતિ નવ આ ॥ ૮૭ ॥

અર્થ- મણુઅગ્ગ કે૦ મનુષ્યગતિ, જાહ કે૦ પંચેદ્રિયજાતિ, તસ કે૦ ત્રસનામ,
વાયરંચ કે૦ વાદરનામ, પજ્જત્ત કે૦ પર્યાસનામ, સુજગ કે૦ સુજગનામ, આહ્જાં કે૦

પ્રાદેયનામ, જસકિત્તી કેવં યશ કીર્તિનામ, તિઠયરં કેવં તીર્થં કરનામ, ન
તેનવણ્યા કેવં એ નામકર્મની નવ પ્રકૃતિ હોય, તેના નામ કહ્યાં હિતિ સમુચ્ચયાર્થઃ

॥ હવે અહીંયાં વલી એ ગુણગણે મતાતરપણું દેખાને ઠે ॥

તચાણુ પુધિ સહિઆ, તેરસ જવસિદ્ધિઅસ્સ ચરમંમિ ॥

સતં સગ મુકોસ, જહ્નય વારસ હવંતિ ॥ ૬૬ ॥

અર્થ- પૂર્વોક્ત મનુષ્યાયુ અને ઊચ્ચેર્ગોત્ર, એ વે પ્રકૃતિમધ્યે તચાણુપુધિસહિઆ
ત્રીજી આનુપૂર્વીં પદલે મનુષ્યાનુપૂર્વીં, તે મનુષ્યાનુપૂર્વીં સહિત પૂર્વોક્ત વાર નહ
કરીયે, તેવારે તેરસજવસિદ્ધિઅસ્સચરમંમિ કેવં તેર પ્રકૃતિ જવસિદ્ધિઆ
તદ્જવે મોક્ષગામી જીન એવા અયોગીને ચરમ સમયે સતંસગમુકોસં કેવં
સત્તાયે કર્મપ્રકૃતિ હોય અને જહ્નય વારસહવંતિ કેવં જઘન્યથકી તો નામકર્મ
નામકર્મવિના વાર પ્રકૃતિની સત્તા હોય ॥ હિતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૬૬ ॥

॥ એ શા સારું હોય ? માટે હવે એનો હેતુ કહે ઠે ॥

મણુઅ ગહ સહગયાઝં, જવચિત્ત વિવાગ જિઅ વિવાગાઝં ॥

વેઅણિઅ અન્નરુચ્ચ, ચરમ સમયંમિ સ્વીયતિ ॥ ૬૭ ॥

અર્થ- મણુઅગહસહગયાઝં કેવં મનુષ્યગતિ સાથેજ એનો ઉદય ઠે, તેને મનુષ્ય
ગતિ સહગત અગીઆર પ્રકૃતિ કહીયે, પણ તે કેવી ઠે ? તોકે, જવ કેવં જવચિત્ત
તો મનુષ્યાયુ ઠે, તથા ચિત્તવિવાગ કેવં ક્ષેત્રવિપાકી તો મનુષ્યાનુપૂર્વીં ઠે, તથા
કીની નામકર્મની નવ પ્રકૃતિ જે પૂર્વે કહી, તે જિઅવિવાગાઝં કેવં જાણી
જાણવી તથા વેઅણિઅઅન્નરુચ્ચ કેવં વે વેદનીયમાંહેલુ અનેરું એક વેદનીય અને
ચૈર્ગોત્ર, ઊક્ષુપ્પદે એ તેર પ્રકૃતિ અને જઘન્યપદે તીર્થં કરનામ વિના વાર પ્રકૃતિ
તે જવચિત્ત એવા જીવને અયોગી ગુણગણાના ચરમસમયમિસ્વીયતિ કેવં
યે જાય ઠે, અહીંયાં મનુષ્યાનુપૂર્વીં તે મનુષ્યગતિ ઠે, માટે તેર
ય જાય એમ મતાંતરે કહ્યું અનેરા આચાર્ય વલી એમ કહે ઠે
દ્વિચરમ સમયેજ સત્તા વ્યુદ્ધેદ થાય ઠે, ઉદયના અજાવથકી
વતી પ્રકૃતિને સ્તિબુકસક્રમ ન હોય તે માટે સ્વસ્થરૂપે કરીને ચરમ સમયને
તેના દલિક દેખાય ઠે એમ શુક ઠે, તેમનો ચરમ સમયમા સત્તા વ્યુદ્ધેદ હોય
આનુપૂર્વીં વાર તો ક્ષેત્રવિપાકી ઠે માટે જગાપાંતરાલગતિયેજ એનો ઉદય હોય,
કારણ માટે જવસ્થ જીવને આનુપૂર્વીંનો ઉદય ન હોય અને ઉદયવિના તો
દ્વિચરમ સમયેજ મનુષ્યાનુપૂર્વીંની સત્તા વ્યુદ્ધેદ થાય, એવા મતને

